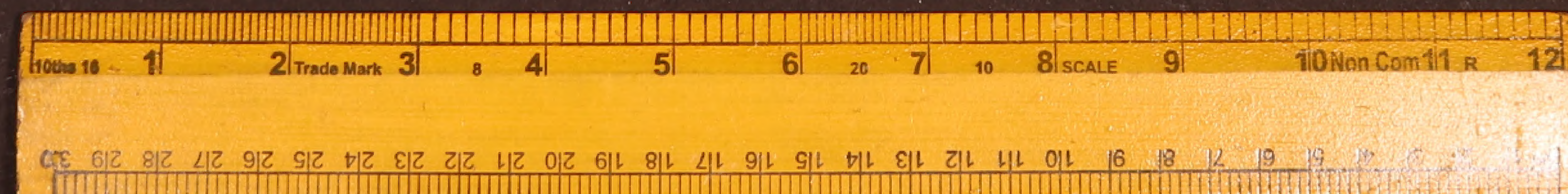
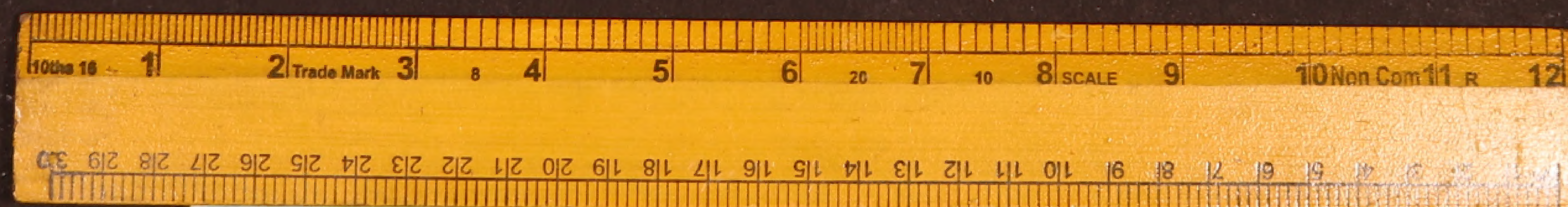
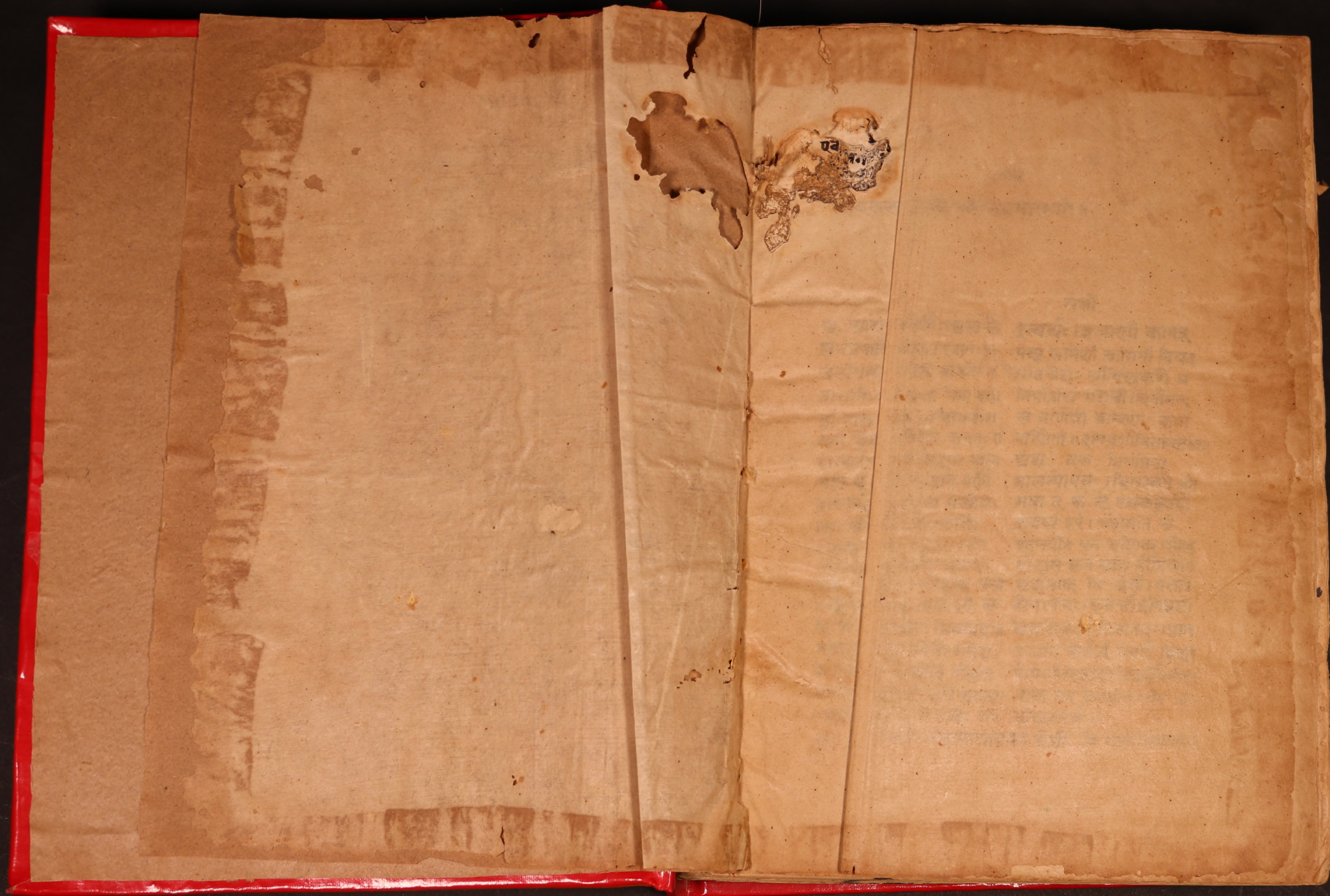

५०८

शब्द कल्पद्रुमम्
परिशिष्टम्

अथ

अथ

अथ कल्पद्रुमस्य परिशिष्टमारभ्यते ॥

अ

अंशी

अ अयश्चरवर्णः। अस्य ले इत्यर्थः। इत्याणी कामरू
खनप्रकारे यथा। दत्तः ऊ पञ्च कामेशी वासिनी वियत
उत्तीभुताज्जिना वामतो ग ॥ विम्वेशः श्रीविल्लकटी प्र
ता। ततोः ईसङ्गता रेखा दत्तो तिपत्रिधि रंशिनी। अर्कमन्ड
ह्रीं नासुशङ्करः ॥ विधिनीरा ल वर्णयो ब्राम्हाणाः काम
यण श्रेय सल्लिष्टेन क्रमतः स कर्षिणी ॥ इति वर्णाभिधानतन्त्रं ॥
दा। अर्द्धमात्रा शक्तिरूपा ध्यान अंश तत्क विभाजन
मस्य च कथ्यते ॥ इति वर्णा तालव्योपयः। विभाजनं इति
ह्यारतन्त्रं ॥ ॥ अस्य पर्यायः भाज तत्क नु एयककृत्यो
। अः श्रीकाण्डो मातृकाद्यो उत्पत्त्य रूपं। अंशयति अं
ऽनन्तो विष्णु रत्नत्रयः। इति शापयति यनं वर्णाक। इति दु
वीजवर्णाभिधानं ॥ अन्यश्च। गोदास कृत धातु दीपिका ॥
अः श्रीकाण्डः स्वरेणश्च लला अंशभाक् त्रि अंशी। यथा।
ऐञ्चैकमात्रिकः। एणोदरी स वौधासनः। खवन्तीश्चिन्तदा
हि मेयो सारस्वतः प्रियसदः ॥ सुत्रयोवर्णा द्विजातयः। प्रात
महाब्राह्मी वासुदेवो धनेशः रुक्माय कर्त्तव्यं देवर्षि पितृ
केशवो ऽमृतं। कीर्त्ति निर्द्विर्षि पणं ॥ निरुद्धास नजर्वीरचंश
वीर्गीणो नरकारि ईरो मरुत ॥ भाक् मन्त्र सेवकतः। इति प्रा
॥ ब्रह्मा वामायजो ऋसः कर यश्चिन्ततन्त्रं ॥
सुः प्रणवाद्यकः। प्रणवाद्यावयव अंशी त्रि भागी। यथा। याज्ञ

वल्कः विभागश्चेत् पिता क तस्य रूपं अस्य
 य्यात् खेच्छया विभजेत् सता पयति धनं वीणक
 नान्येष्टं वाप्रेष्टभागेन स दुर्गादासः ॥
 वैवा स्युः समोश्चिनः ॥ इति अक म वक्रगते म अकय-
 सति न पिती पार्वणाधीका ति अकति सर्पः ॥ इति दुर्गादा
 रात् पुत्राणां नशिता ॥ एवं सः ॥
 यनिनः पोत्रस्त्वोपरमे त अक इक लक्षणा लक्षिते
 देशमात्रे प्रयोत्राणा मशिता युक्तकरणे ॥ इक अकयति
 ॥ इति दायतत्वं ॥ वस्तु रजकः ॥ नोपयपाठ
 अंशुमान् ७ सूर्यवंशीया पि ते नित्यत्वादस्वदलोपो
 समञ्जो राजपोतः ॥ यथा ॥ नावित्यस्याप्राप्तौ र्यगादे
 तत अकारासमञ्जो गङ्गानयन अङ्गुते इत्यादे सिद्धे ३
 कारणे ॥ लक्षवर्षे तप सन्ना दित पाठ शुभदे र्थे रीनय
 ममारकालयोगतः ॥ दिल्लीप वंशापनार्थः ॥ तेन अङ्गुती
 सस्य तनयो गङ्गानयनकार त्यापि स्यात् ॥ तथा च वोपदे
 ए ॥ तपः कृत्वा लक्षवर्षे ययो वः ॥ सिद्धे नित्यनिजसत्त्वान्नि
 लाकांस्तरे नृपः ॥ अंशुमां त्यनुत्ते किता मिदित्वाणिज
 सस्यपुत्रो भुङ्क्षानयनकार नित्यनवोदार्थं न द्यो नुम
 ए ॥ तपः कृत्वा लक्षवर्षे प्रमा विधिः कचिदिति ॥ अस्मार्थः ॥
 रका लयोगतः ॥ भगीरथस किताका नुवन्दानां नित्यनिज
 स्यपुत्रो महाभागवतः स्वधी ॥ त सत्त्वान्निन्यस्यान्तत्त्वान्निन्यनुत्ते
 पः कृत्वा लक्षवर्षे ममारकाल नित्यनकारवत्ते सिद्धे ३ इति
 योगतः ॥ इत्यादि ब्रह्मवैवर्ते इदं नवन्दकरणे निचो शे र
 प्रकृतिलक्ष्णे ८ अध्यायः ॥ नित्यनवोदार्थः ॥ किन्तु अत्रोचि
 अंशु त क विभाजने ॥ धिर्नकाराभावः कचिदपि नष्टः ॥
 दक्षेपथः ॥ विभाजन इति इति दुर्गा दासः ॥
 भाज त क त पृथक्कृत्या ३ अक ३ अर गत्या ॥ लक्षणा ॥

अङ्गुते उण्य मान् मनुष्येषु स युक्तः कृत्वा
 अङ्गुमान्यशङ्कितः ॥ कर्मकृत ॥ इति श्रीभगवद्गी
 ताया ४ अध्याये १६ ॥
 दासः ॥ १८ श्लोकाः ॥
 अकर्तव्यं वि अकरणीयं ॥ अकर्मण्यं वि कर्मयोग्यं ॥
 यथा ॥ अविरोधो भवाच्चै च कार्यान्तरं ॥ यथा ॥ षष्ठिदन्ता
 सर्वमङ्गलमङ्गलविरोधो त्तिकायाश्च नित्ये निष्क्रमणे प
 नाशवीजञ्च सर्वोपद्रवकार रे ॥ अकर्मण्ये नित्यमले वि
 ए ॥ अकर्तव्या विरोधश्च दारु यादेकादशी स्मिना ॥ इति नि
 तोः लवियैः सह ॥ इति ब्रह्म ध्यादित्तं ॥
 वैवर्ते गणपतिखण्डे २८ अकारण्यं स्त्री कृपणानां हि
 अध्यायः ॥ १९ श्लोकाः ॥ यथा श्लोकादपि च दात
 अकर्ता वि अकारकः ॥ य व्य मदीनेनैव चात्मना ॥
 या ॥ चातवेण्ये मया स्पष्टगुण अहन्यहो न यत्किञ्चिदकार्ये
 कर्मविभागशः ॥ तस्य कर्तार एव हि तत्तत्स्वतः ॥ इत्येकाद
 मपि मो विद्यकर्तार मत्यये ॥ शीतत्वं ॥
 इति श्रीभगवद्गीतायां ४ अ अकीर्तिः स्त्री अयशः ॥ यथा
 ध्याये १३ श्लोकः ॥ अकीर्तिश्चापि भूतानि कथयि
 अकर्म स्त्री अकरणीयका ध्यानि ते ॥ व्ययोः सभाविनस्य
 व्योयथा ॥ किं कर्मकि मकर्म चाकीर्ति स्त्रीरणादतिरिच्यते ॥
 नि कवयोप्यत्र मोहिताः ॥ तत्रे इति श्रीभगवद्गीतायां २ अध्या
 कर्म प्रवक्ष्यामि यज्ञान्वासा ये ॥ १४ श्लोकः ॥
 से ॥ अभात ॥ कर्मणो ह्यपि अकीर्तिकरे वि अयशस्करं ॥
 वोदव्यं वोदव्यञ्च विकर्मण यथा ॥ ऊतस्ता कश्मल मिदं वि
 ॥ अकर्मणश्च वोदव्यं गहाण पमे सत्पुपस्थितं ॥ अनार्यं च
 कर्मणोगतिः ॥ कर्मण्यकर्म ए मस्वर्ग्य मकीर्तिकर मज्जते ॥
 यः पश्येदकर्मणि च कर्मयः ॥ इति श्रीभगवद्गीतायां २ अ-

अक्षेप

४

अगम्या

ध्याये १ श्लोकः ॥
 अक्षिमे वि अकराजाने।
 यथादत्तः। चतुर्थे च तथा भोगे
 स्वानार्थे मृदमाहरेत्। तिलपु
 ष्यकृशादीनि स्नानं चार्हति
 मेजले॥ इत्यादिकाचारतन्त्रे॥
 किञ्चा। कात्यायनः। एव
 पक्षे स्वभावोक्तं शङ्खिका
 ऽथलेखयेत्। शाययेत् एव
 पक्षे च यावन्मोत्रदर्शने॥ स
 भावोक्तं अक्षिमे। इति च
 वहारतन्त्रे॥
 अक्षः स्त्री रत्नः। अनक्ति प्र
 तिदिनं गच्छति अक्षः। अनु य
 वि व्यक्ति गति मृत्तणे वाह्य
 कान्त ऊः अनिदिता भिति न
 लोपः। वेदप्रचुरप्रयोगो
 ऽयं॥
 अक्षव्यादः वि अक्षमभक्तः।
 यथा। कव्यादास्त मृगान्दवा
 येन दद्यात् पयस्विनी। अक्ष
 व्यादानं वत् सतरी सुष्टं हन्ता
 हस्तले॥ इति मानवे ११ अ
 ध्याये १३३ श्लोकः ॥
 अक्षेपे स्त्री केशाभावः। यथा॥
 यात्रामात्र प्रसिद्धार्थे स्वेः कर्म
 भिरगर्हितैः। अक्षेपेन श

रीरस्य ऊर्ध्वीत य
 इति मानवे ४ अक्ष
 श्लोकः॥ केशाभाववति वि॥
 अग म वक्रगते। म अग
 यति अगति सर्पः। इति
 दुर्गादासः॥
 अग हे गम्या। इत्युक्ते।
 इति दुर्गादासः॥
 अगम्या स्त्री अमेयुनाही
 नारी। गम्यागम्या विवरणे यथा
 । यम उवाचा। या या गम्या
 नृणा मेव निबोध कथया
 भिते। स्वस्त्री गम्या च सर्वेषा
 भिति वेदोन्नीपता॥ अग
 म्या च तदन्या या शीत वेदेव
 दो विदुः॥ सामान्यं कथितं
 सर्वं विशेषं शृणु सुन्दरी॥ अ
 गम्या श्वेव या याश्च निबोध
 कथयामिनाः। मृदाणां विप्र
 त्तीच विप्राणां मृदकापिनी॥
 अत्यगम्या च निचा च लोके
 वेदे पतिव्रते। मृदश्च ब्रा
 ह्मणी गच्छेद्ब्रह्महत्याशनं
 लभेत्॥ तत्समं ब्राह्मणीचापि
 ऊर्ध्वीपाकं ब्रजेद्ब्रुवा। यदि
 मृदो ब्रजेदिशे हृषलीपति
 रेव सः॥ स भ्रष्टो विप्रजा

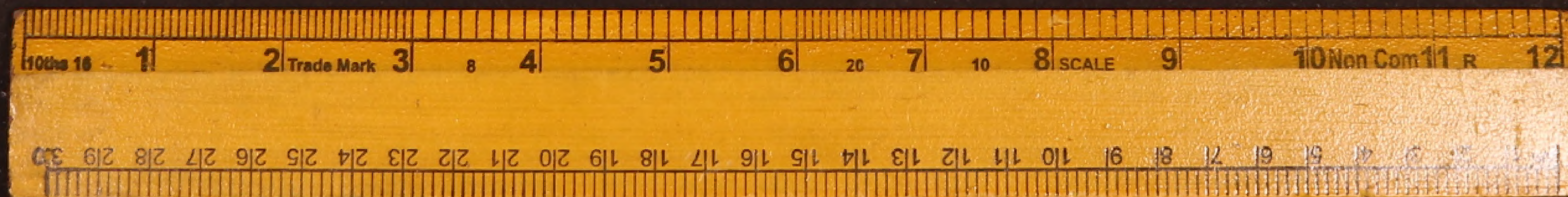
अगम्या

५

अगस्त्यो

एव ॥ सोऽथमः
 समश्च तत्पिण्डा
 मूत्र तस्य च तर्पणं॥ तत्पितृ
 णां सुराणाञ्च पूजने तत्समं
 सति कोटिजन्माजितं पुण्यं
 सन्ध्याया तपमाजितं॥ द्विज
 स्य हृषलीभोगात्प्रयत्नेन
 संशयः। ब्राह्मणश्च सुरापी
 ती विदुभोजी हृषलीपतिः॥
 होरवासर भोजीच ऊर्ध्वीपाकं
 ब्रजेद्ब्रुवा। गुरुपत्नी राजपत्नी
 सपत्नीमातरं प्रसे॥ सु
 तां पुत्रवयं सुभ्रं सगर्भा म
 भिनी सति। सोदर भातजा
 यान्च भगिनीभातकन्यका॥
 शिष्यञ्च शिष्यपत्नीञ्च भागि
 ने यस्य कामिनीभातपुत्रप्रि
 याञ्चेवात्यगम्या मात्र पयजः
 ॥ एतास्तेका मनेका वा यो
 ब्रजेन्मानवोथमः। स मातृगामी
 वेदेष्ट ब्रह्महत्याशनं लभेत्॥
 अकर्मही ऽपि सो ऽय
 प्रया लोके वेदे ऽतिनिन्दितः
 सयाति ऊर्ध्वीपाकञ्च महा
 पापी सुडक्करं॥ इति ब्रह्म
 वेवर्ते प्रकृतिखण्डे २० अ
 ध्यायः॥

अगर्हितः वि अनिन्दितः॥
 यथा। ज्येष्ठः ऊर्ध्वं वहेयति
 विनाशयति वा पुनः। ज्येष्ठः
 पूज्यतमो लोके ज्येष्ठः स
 द्विरगर्हितः॥ इति मानवे १
 अध्याये १०१ श्लोकः॥
 अगस्त्यादयः पु आकाशे
 नक्षत्ररूपेण अगस्त्यसुने रुद
 यः। स त सौरभाद्रस्य सप्त
 दशादिने भवति अस्यार्ध्यादा
 ने तन्मासीय शेषादिनत्रये क
 र्त्तव्यं। यथा। अगस्त्यार्ध्यादानं
 सोरेण सिंहराशे विधानात्
 । यथा। ब्रह्मवेवर्ते। अप्राप्ते
 भास्करो कन्या शेषभूते स्त्रि
 भिर्दिनेः॥ अर्ध्या दक्ष रग
 स्त्याय गोददेशनिवासिनः।
 भीमपराक्रमे। यस्तु भाद्रपद
 स्थाने उदिने कलशोद्भवे।
 अर्ध्या दद्याद्गस्त्याय सर्वान्
 कामान् लभेत् सः॥ नारसिं
 हे। शङ्के तोयं विनिक्षिप्य
 सितपुष्पाक्षतैर्घृतं। मन्त्रेण
 नेन वै दद्यात् दक्षिणाशामुख
 स्थितः॥ काशपुष्पप्रतीकाश
 अग्निमारुतसम्भवा। मित्रावरुण
 योः पुत्र ऊर्ध्वयोने नमोऽस्तु

अधिको

६

अधिव

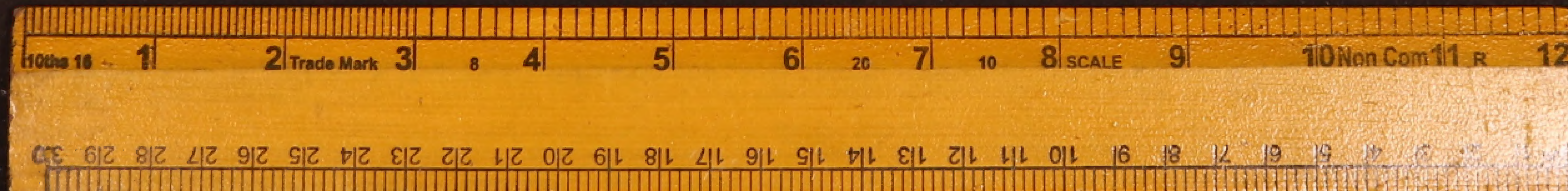
ते॥ प्रार्थनन्त॥ आतापि भस्ति ए॥ यथा॥ हला
 तो येन वातापिश्च महासुरः॥ वतीर्थं कर्तव्यं
 । समुद्रः शोषितो येन स मे प्राप्तिहेतुर्क॥ शब्दोक्तेः प्य
 १ गुरुः प्रसीदत॥ गन्धादिकं यथाशक्तं दर्शयान् सर्वदे
 त्त अगस्त्याय नमः॥ इत्यनेन दे त्तो॥ सर्वदत्तिलो अधिको
 यो विशेषानुपदेशो सामा । इति प्रायश्चित्ततन्त्रं॥
 न्यतः प्राप्ततात् दक्षिणाशा अधिविद्धा स्त्री अयेः सप्तशि
 मुखस्थित इति गन्धादावपि प्र ताः तासां नामादिकं सप्त
 योगाङ्गकर्तृ धर्मनादिति रत्ना जिह्वेशदे दृष्टव्ये।
 करः॥ तत् पत्न्यर्चमन्त्रस्तु। अधिविदीपनः त्रि अधिवर्द्धकः॥
 लोपामुद्रे महाभागे राजपु जठराधिकारकोषधविशेषः॥
 त्रि पतिव्रते। गृहाणार्घ्यं म यथा॥ रसेन्द्रचिन्तामणौ॥
 यादत्तं मित्रावरुणवल्गवे॥ पारदामृत लवङ्गगन्धकं भाग
 इति मलमासतन्त्रं॥ युज्यतमरिचेन मिश्रितं। तत्र
 अगुरु स्त्री गन्धद्रव्यविशेषः जातिफल मर्द्धभागिके ति
 यथा॥ अगुरु हवर्णं लोहं त्रिडीकलसेन मर्द्धितं॥
 राजार्हं योगजं तथा॥ व वल्लिमान्यदशवक्त्रनाशनो रा
 शिकं हृमिजं चापि हृमिजय मवाण इति विष्कतो रसः
 मनार्थकं॥ अगुरुसं कटुत्वं । संग्रहग्रहणं ऊर्ध्वकर्णक मा
 चं तिक्तं नीत्स्वन् पित्रत्वं । मवात खरहृषणं जयेत्॥ दी
 लघु कर्णाक्षिरोगघ्नं शीतवात यते त शणकाउमानतः सद्य
 कफप्रणाम॥ कृष्णं गुणाधि एव जठराधिविदीपनः । इति ।
 कंतत्र लोहवद्वारि मज्जति । हरीतकी तथा सुखदी भक्षमाणा
 अगुरु प्रभवः स्नेहः कृष्णगुरु गुडेन वा। सेम्भवेन युता
 समः स्मृतः॥ इति भावप्र वा स्यात् सातत्येनाधिविदीप
 काशः॥ नी॥ इति च भावप्रकाशः॥
 अधिकोणं स्त्री सर्वदत्तिलो अधिवर्द्धनं स्त्री जठराधिकारिका

अधिले

७

अथ

एव जीरकं रुचि सहा। गुटिकाकारयेत्तेन तो
 गन्धाद्यं कफवात ॥ इति प्रतिपेक्षणी॥ एव मेतत्
 पुत्रापाकं च कटु तीक्ष्ण प्रयोगेण अधिस्तम्भनमुत्तमं ॥
 सं लघु पित्राधिवर्द्धनं॥ इति । रक्तपाटलमूलन्यत्रवष्टद्वच
 राजवल्लभः॥ तूलकैः॥ दिव्यं सम्भयते त्रिप्र
 अधिस्तम्भीपनं त्रि वल्लिवर्द्धकौ पयःपिन्डेजलानकं। ४। सुखदी
 पथादि। यथा। एला तद्वागप तका वचा ऊर्ध्व मरीचं नागरं
 प्याणो मात्रोत्तर विवर्द्धिता। तथा॥ चोर्वित्वा च इमे सद्यो जि
 मरिचं पिप्पली सुखदी चतःप क्षेया जलनं तिहेत्। पाणो
 ज्वषड्भूतं॥ इत्याण्येनानि या रोचनां भृङ्गानं चूर्णाकृत्य
 वनि अवंती सितशर्करा। चूर्णा वृत्ते समं॥ दिव्यं सम्भय पीत्वा
 मेतत् प्रयोक्तव्य मधिस्तम्भीप स्यान्मन्त्रेणानेन वै तथा। ६।
 नं परं॥ इति भावप्रकाशः॥ तम् ह्य अधिस्तम्भनं कुरु। इति
 अधिप च। अधिस्तम्भीपनं - चं गारुदे १८६ अध्यायः॥
 लवणाईकमत्तणो। इति राज अग्रहायणाः ३ मासविशेषः।
 वल्लभः॥ तस्य व्युत्पत्तिर्यथा। हायनस्या
 अधिस्तम्भनं स्त्री मस्तेषधि प्रोः अग्रहायणाः निपातनात् प
 द्वाग अये दीहिकाशक्तिनि रनिपातनञ्च। इत्यमरदीका
 वारणांतयथा। मालूरस्य व यो भरतः॥ तत्कृत्यं मार्ग
 सां गृह्य जलौकां तत्र पेष शीर्षिशदे दृष्टव्ये॥
 येत्। हस्तो त लेपयेत्तेन अथ इह यतो॥ निन्दारम्भज
 अधिस्तम्भन मुत्तमं॥ मालूरस्य वेषु॥ जवो वेगगतिः। ३
 स्थाने मानुषस्य इति वा पाठः अद्भुते। अद्भुते वायु
 ॥ १॥ शात्मलीरस मादाय खर वेगेन गच्छतीत्यर्थः। जवे
 मूत्रेनियमितं। अग्र्यागारे त्रिपे एव कैश्चित् पठ्यते। इति
 त्रेन अधिस्तम्भन मुत्तमं॥ २॥ उर्गोदासः॥
 वायसी उदरं गृह्य मादूकसया अथ त क तत्कृतौ। तत्कृतिः

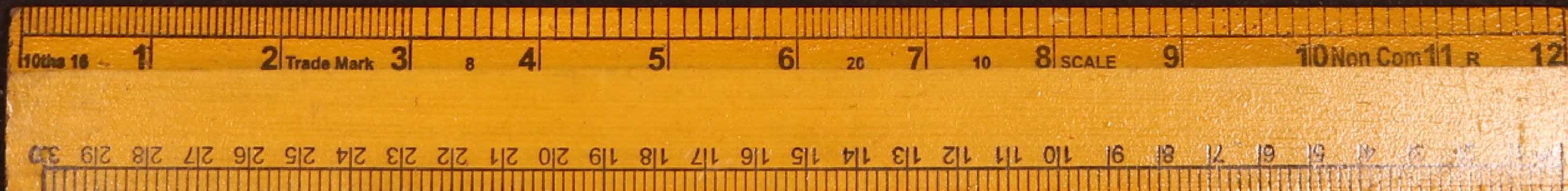

पापकृतिः। अयमिति व्या
यः। कर्मणोऽर्थमध्यपा
दादकर्मकोऽयं। तथा च।
धातो रथान्ते हते धात्वर्थे
नोपसंग्रहात्। प्रसिद्धे र
विवक्षितः कर्मणोऽकर्मि
काक्रिया॥ इति गोयीचन्द्रः॥
धात्वर्थेन सह कर्मणोऽपसंग्र
हादित्यर्थः। कर्मणोदाहरण
निानदी वहति तरतीत्यर्थः।
अचयति व्यायः। अचति वृत्तः।
आहतेजनः। इति दुर्गादासः॥
अङ्क त क पदे॥ लक्षणा क
एकवर्गोद्योपयः। पदसंज्ञासंस्था
नालक्षविज्ञयुक्तक्रिया। त
था च। अर्थीक्रियैव धात्वर्थे क
र्तव्यापारलक्षणा। आत्मनि
ष्टं क्रियार्थत्वं धात्वर्थेऽक्रिया
त्मसु॥ इति वोपदेवः॥ अ
ङ्कयन्तिरेत्येवमिति युधिष्ठिरेषु
शायकै रिति हलायुधः। अङ्क
यति अङ्कापयति। इति उ
र्गादासः॥
अङ्कनं स्त्री चिह्नकरणं। यथा
परासराङ्गिरेणो। अन्यत्राङ्क
न लक्ष्याभ्यां वाहनिर्मोचने
कृते। सायं सं यमनार्थेन

नडुप्येद्रोयवन्त्ययो
नं त्रिशूलादिविज्ञेय
स स्थिरचिह्नकरणं। इति प्राय
श्चित्ततन्त्रं॥
अङ्क त क पदे॥ लक्षणा। क
र्तव्यवर्गोद्योपयः। पदसं
स्थासंस्थानं। लक्ष विज्ञयुक्त
क्रिया। तथा च अर्थीक्रियैव
धात्वर्थे कर्तव्यापारलक्षणा।
आत्मनिष्टं क्रियार्थत्वं धात्वर्थे
षुक्रियात्मसु॥ इति वोपदेवः
अङ्कयति अङ्कापयति। इति
दुर्गादासः॥
अङ्कः पुं देशविशेषः। यथा।
वैद्यनाथं समारभ्य सुवने
शान्तगोशिवे। आवदङ्गाभिदे
देशो यात्रायो नहि दुष्यते॥
इति शक्तिसङ्गमतन्त्रे ० पटलः॥
अच इ एते। इ अचते।
अच्यु गति रजनयो रिति पू
जायौ यः स एवायं। इति दत्त
पादः। राजायो नलोपाभावात्
। उदनुवन्दाभावश्च लथ वस इ
जार्थान्वेत्यादिना क्ताप्रत्यय
स्य निष्ठायाश्च नित्यमविधा
नात्। इति दुर्गादासः॥ ॥
अच ई ऋगते॥ म्निष्टोक्तो

अच अचति
तदुर्गादासः॥
अचक ३ गतौ। म्निष्टोक्तो।
अचति अचते। ३ अचिता
अक्ता। म्निष्टोक्ति रव्यक्त
शब्दः। इति दुर्गादासः॥
अच्छा स्त्री विलो गच्छादने।
इति सुयवोधव्याकरणं॥
असिद्धं वि छिद्ररहितं। दो
षाभावंविशिष्टं। यथा। श्रुता
तपपराशरो। असिद्ध मिति
यदाक्योवर्देनि क्षितिदेवताः।
प्रणाम्य शिरसा ग्राह्य मीष्टो
मफलेः समं॥ इति आह
तत्त्वं॥
असिद्धावधारणं स्त्री दोषर
हित कर्मनिश्चयः। तजज्ञाप
कवाक्यं यथा। ततः कर्म
मात्रप्राप्तासिद्धावधारणं क
य्योत्। तथा च शातातप प
राशरो। असिद्ध मिति यदा
क्योवर्देनि क्षितिदेवताः। प्र
णाम्य शिरसा ग्राह्य मीष्टो
मफलेः समं॥ इति आह तत्त्वं॥
अपि च। वशिष्टः। ततः शक्तिं
प्रकृवीत अवधारणावाचनं।
अवधारणं असिद्धावधारणं।

इति तिष्ठादिनन्त्रं॥ तदाक्यं
यथा। अयासके मासि अमुक
पक्षे अमुकतिथौ मतकृते
तदमुककर्मसिद्धि मस्त॥
असिद्धं वि छेदरहितं। अ
कर्त्रितं। यथा गर्गः। अक्ता
पुत्रस्य वै जन्मकृता वेदादि
ताः क्रियाः। असिद्धनानालेप
श्रेयज्ञं दत्वा रुक्म कलाचितं॥
इति सुहितन्त्रं॥ अपि च।
शब्दः। अच्युधानः पी
पापोत्मा नास्तिकोऽसिद्धसंश
यः। हेतुनिष्ठश्च पञ्चैते न
नीर्थफलभागीनः॥ असिद्धन
संशयः फलोपायेति कर्तव्य
तासु निश्चयमृत्युः। इति प्रा
यश्चित्ततन्त्रं॥
अनलोपे। गते। अचति।
इति दुर्गादासः॥
अन इक भासि। इ क अच्यु
यति भासिदीप्तौ इति
दुर्गादासः॥
अनः पुं छागः। तत् परी
क्षा यथा। नक्षत्राणां विभेदन
नराणां च गणत्रयं। तेषां अ
भावनिर्दिष्टं पञ्च वस्तत्रयं व
लो॥ ये कृत्वाः सुचय आणाः

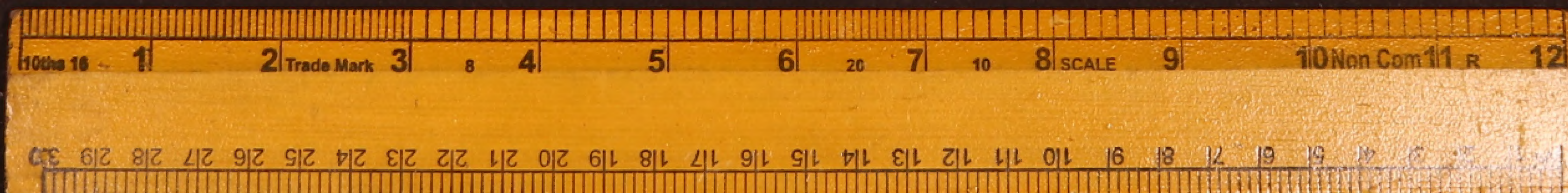

पशवो न्ये तथेव च। देवजा
 त्रिभि रूतस्य ज्ञा स्ते सर्वार्थेप
 सिद्धये॥ ये पीता हरिता वा
 पि नरजते रुद्रीरिताः। ये
 शुक्लाश्च महानोवा रत्नोजा
 नेः शुभप्रदाः॥ यो मोहा
 दृष्टवासानादिति मन्ये प्रय
 स्तीति। वय एव फले तस्य ना
 न्यत् किञ्चित् फले भवेत्॥ ३
 तियुक्ति कल्पतरुः॥
 अजमोहा स्त्री यमानी यथा
 अजमोहा धराया च मयूरो
 दीप्यक सथा। तथा ब्रह्म ऊ
 शाप्रोक्ता कारवी लोचमस्तकः॥
 अजमोहा कडू स्तीक्ष्ण दीप
 नीकफ वातनुत् उसा विदाहि
 नीहृद्या दृष्ट्या वलकरीलवुः॥
 नेत्रामय कृमि छर्दि हिध्य व
 स्थिरुजो हरेत्॥ अथ कु
 सानीयवानी सदृशी गुणैः॥ १॥
 सीय यवानी त यवानी सदृशी गुणैः
 विशेषात् पाचनी रुक्षा ग्रहि
 णी मादिनी गुरुः॥ ३॥ इति
 भावप्रकाशः॥
 अज्ञातो ल्वलिः पुं अजोप
 जीविमनि विशेषः। इति म
 थ्यपदलो कर्मधारय समा

से स्वपयवाकरणे
 स्थापनं तौ ल्वलिः
 जीवो चासौ तौ ल्वलिः श्रेति।
 इति तटीका॥
 अजीर्णं ह्ये अपाकरोगः।
 अथाजीर्णस्य विप्रकृष्टं निरा
 नमाह। अन्यमुपादानादिषमा
 शनाश्च सन्धारणात् सप्रवि
 पर्ययाश्च। कालेपि साम्ये न
 चुवापि भुक्तमन्नं न पाके भ
 जते नरस्य॥ सन्धारणात् त
 हातमूत्रपुरीषादीनां सप्र
 विपर्ययात् दिवाशयनाशो
 जागरणात्। लवुचापीत्यापिश
 द्यान् स्विग्योसादि गुणयुक्त
 मपि॥ अन्यश्चाहृषा भय
 क्रोधपरिस्तेन लब्धेन रुदे
 न्य निपीडितेन। प्रदेष्टुं युक्ते
 न च सेव्यमान मन्नं न स
 म्यक् परिपाक मेति॥ परि
 स्तेन व्याप्तेन। उक्तकारणे
 भ्यो भित्तमात्रभोजनं
 विशेषादजीर्णस्य कारणं मजी
 र्णञ्च वलव्यादीनां कारणं मि
 त्याह। अनात्मवतः पशुवद्
 जते ये प्रमाणात्। रो
 गानीकस्य ते मूल मजीर्णं प्रा

एव

अनात्मवतः अत्र सरसशेषः तस्मात् चतुर्थमजी
 र्णानीकस्य विमु एतेन त्वामाजीर्णं। न त्वामाजी
 र्णादिसशेषस्य को भेद उच्यते।
 व्यादेः। मूले कारणं॥ अ
 न्यच्च। प्रायेण हारिष्यमादजी
 र्णं जायते नृणां तन्मूले रो
 गसंज्ञान स्तदिनाशादिनश्यति
 ॥ तदिनाशादिनश्यति अजीर्णं
 विनाशात् विनश्यति रोगसं
 ज्ञान इत्यर्थः। यदा तत् अजीर्णं
 आशात् भक्षणान् विना भक्ष
 णाभावे विनश्यति निवर्तेत इत्य
 र्थः॥ अजीर्णस्य सामान्यस्य
 लक्षणं माह। आनि गौरव मा
 दोपो भ्रमो मारुतमूदता। वि
 वन्यो भित्तप्रवृत्ति ह्यो सामान्या
 जीर्णलक्षणं॥ मारुतमूदता वा
 यो रवरोधः। विवन्धः मलाप्र
 वृत्तिः॥ सन्निवृत्तकारणैः स
 हितानजीर्णस्य भेदानाह। आमे
 विदग्धं विष्टवं कफपित्तानिले
 स्त्रिभिः त्रिभि रित्येकशो नत
 मिलितेः। अजीर्णं कौर्वदिष्ट
 निवर्तये रसशेषतः केचित्
 सुश्रुतादयः। रसशेषतः शुक्त
 स्यपकस्य सारभूतो यो द्रवः स
 रसः सोपि पचते। भुक्तस्य पक्व
 स्य सारभूतो द्रवः सचापक्वः
 सरसशेषः तस्मात् चतुर्थमजी
 र्णानीकस्य विमु एतेन त्वामाजी
 र्णादिसशेषस्य को भेद उच्यते।
 आमे मधुरतागत मप
 के अन्न मेवमशेषस्तुभुक्तस्य
 पक्वस्य सारभूतो यो द्रवः स
 चापक्व इति भेदः। अजीर्णपञ्च
 मे केचित् निर्दोषं दिनपाकि
 चानिर्दोषं गौरव भ्रम श्रुतादि
 दोषा जनकं। दिनपाकि च आ
 हारो अहारोत्रेण पाके या
 नीतिस्वभावः। यत्र मात्रा काल
 साम्यादि दोषादिनास्तरे पा
 के याति तदिनपाकि। अतए
 व याममध्ये न भोक्तव्य मिति
 वचनं। वदन्ति षष्ठं चाजीर्णं प्रा
 कृतं प्रतिवासरे। प्राकृतं अ
 विकारकं। प्रतिवासरे प्रतिदि
 नमावि। भुक्तं यावन्नजीर्णं ता
 वदजीर्णं मित्युच्यते एतदभि
 धानस्य प्रयोजनं वाकार्यं वा
 मपार्श्वशयन प्रियशब्दादि सेव
 नादिकं। न चात्राहारस्य निषे
 धः। प्रातराशे त्वजीर्णं त साय
 माशे न उच्यते। नि वचनेन सा
 यमाशस्यावश्यं कर्तव्यत्वात्॥
 आमाजीर्णस्य लक्षणं माह॥

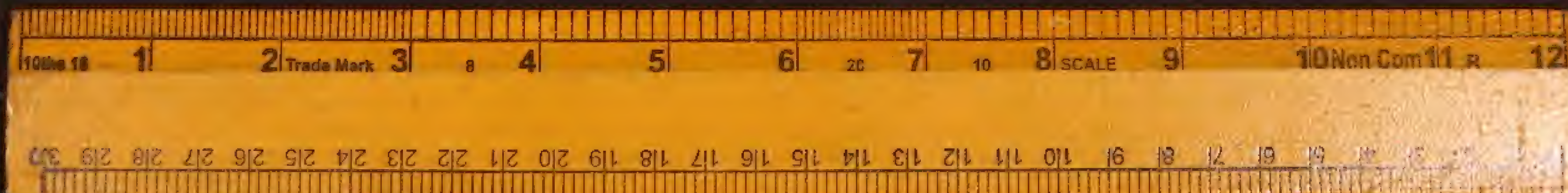

नत्रामे गुरुतोतकेशः। ओ
यो गण्डात्तिकृत्तः॥उद्गारश्च
यथाभुक्तमविद्यः प्रवर्तते॥७
रुता उद्गारयोः॥उत्तकेशः
उपस्थितं वमनमिवावस्थितकृत्यो
ऽक्षिपुटकः॥अविद्यः अन
स्त्रो निर्गन्धश्च॥विद्यया
जीर्णस्यलक्षणं माह॥विद्यया
मन्त्रमुच्छी पित्ताश्च विविधा रुजः
ः॥उद्गारश्च सध्मास्तः स्वदो दाह
श्चजायते॥विविधा रुजः प
षवोयदाहादयः॥विष्टया
जीर्णस्य लक्षणं माह॥विष्टये
स्तु माध्याने विविधा वातवेद
नाः॥मल वाताप्रवृत्तिश्च स्तम्भो
मोहोऽद्गमीडने॥वातवेदनाः॥
तोदमेरादयः॥स्तम्भो मात्रा
णां॥मोहो मूर्च्छा॥रसशेषा
जीर्णस्य लक्षणं माह॥रसशेषे
ऽन्त्रविदेपो हृदयाशुद्धि गौर
वे॥एतस्य उपद्रवानाह।
मूर्च्छा प्रलापोवमथुः प्रसेकः
सादनं भ्रमः॥उपद्रवाभवन्त्येते
वृत्तिश्चरसशेषतः॥अतिशीघ्रं
तेजः॥आमाशुजीर्णभ्यो विस्
च्यादि रोगानाह॥आमे विद
ग्यं विष्टय मित्यजीर्णं यदीरितं।

विश्वलसकौ त
विलम्बिका॥नात्र य
विष्टयादिलम्बिका भवितुमर्हति
।साच कफवाताभ्यां भवतीत्ये
कैकतोऽजीर्णादिमूच्यादि च
योत्र पतिः॥विमूच्यादिनि
रुक्तिमाह।सूचीभि रिव गात्रा
णि तदत्र सन्निष्टे ग्निलः॥यत्रा
जीर्णं सा वैद्ये विस्सूचीति नि
गद्यते॥विमूच्या निदान
माह।न तं परिमिताहारा
लभने विदितागमाः॥मूडा स्थ
मज्जितात्मानो लभने शनलो
त्तपाः॥विदितागमाः स्नातायु
र्वेदाः॥विमूच्या लक्षणं माह॥
मूर्च्छातिसारो वमथुः पिपा
सा शूलं भ्रमोद्वेष्टन रुम्भ दा
हाः॥वैवार्य कम्पो हृदये रुजश्च
भवन्ति तस्या शिरसश्च भेदः॥
उद्देष्टनं हस्तपादयोः॥शि
रसोभेदः शिरःशूलं॥वि
सूच्याउपद्रवानाह॥निदानाशो
ऽतिः कम्पो मूत्रावति विषे
पाता।अमी उपद्रवा चोराः
विस्सूच्याः पञ्च दारुणाः॥अ
मीउद्रवाः चोरा अमी निद्रा
नाशदयः उपद्रवाः सर्वेषा मेव

पञ्च दारुणाः॥
मूच्यास्त पञ्चापि यदि स्युस्त
दा दारुणाः प्राणभयङ्कराः॥
कलशकल्लण माहाकृत्तिरा
नहानेऽन्यथं प्रताप्येत् परिकृ
जतिः॥निरुद्धो मारुतश्चैव क
लावपरिधावति॥वातवर्चोनिश
यश्च यस्यान्यथं भवेदपिान
स्यालसक माचष्टे तस्माद्गौर
व यस्य त्वा॥आनहाने आध्या
यते॥प्रताप्येत् प्रायति।प
रिक्तजति आर्तनादं करोति।
ऊर्ध्वो अजीर्णो न निरुद्धो मा
रुतः उपरि धावति हृदय क
ण्ठादिकं गच्छतीत्यर्थः॥काश
पस्त्राह।नाथोयानिनचास्
हुमाहारो नच पकते कोष्टेति
तोऽलसीभूतस्ततोऽसावत्सः
स्मृतः॥विमूच्यलसयो ररिष्ठ
माह।यः प्रणवदन्तोष्ठ नलो
ऽत्यसंज्ञः छर्दोर्दिनोऽभ्यन्तर
यातनेत्रः॥तामसरः सर्वविमु
क्तेसन्धिर्याचरः सोऽपुनरोग
माया॥सर्वविमुक्तसोऽन्यः सर्वविमु
क्ताः॥शिथिलीभूताः सन्धयो यस्य
सः॥विलोम्बकाया लक्षणं माह॥

डष्टञ्च सुक्तं कफमारुताभ्यां
प्रवर्तते नोर्ध्वं मथश्चयत्राविल
म्बिकां तोभृशडोश्चिकित्साभाचष्ट
ने शास्त्रविदः पुराणाः॥भृश
डोश्चिकित्सां प्रत्यात्तायोपचरा
णीयं।इय मसाध्यैवेति जेजुरः
॥जीर्णस्याहारस्य लक्षणा मा
ह उद्गारमुद्धि रुक्ताहो वेगो
त्सर्पो यथोचितं।लघुता ह
न्निपासे च जीर्णहारस्य लक्ष
णं॥अथचिकित्सा।हरीतकी
तथासुगन्दी भक्षमाणा गुडेन
वा सेन्द्रेण युता वा।स्यात्
सातयेनाग्निदीपनी॥गुडेन
सुगन्दीमथवो प्रकुल्या पथ्यां
तृतीयामथ दाडिमं वा।
आमेपुजीर्णेषु गुदामयेषु
वर्चोविवन्धेषु च नित्यमद्यात्
॥व्यायं दन्ती विष्टश्चित्रं
कृत्वाभूलं विष्टीर्णितं।तश्चूर्णं
गुडसंमिश्रं भक्षयेत् प्रातरुथि
तः॥एतद् गुडाष्टकं नाम वल
वर्णीयवर्धनं शोथोदावर्त
मूलं ह्रीहपाण्डुमयापहे॥स
र्वेष्टीसमो गुडो देयः॥केचि
नृदिगुणं गुडं दत्त्वा गुटिको ऊ
र्वन्तिरेचकोऽयं योगः।गु

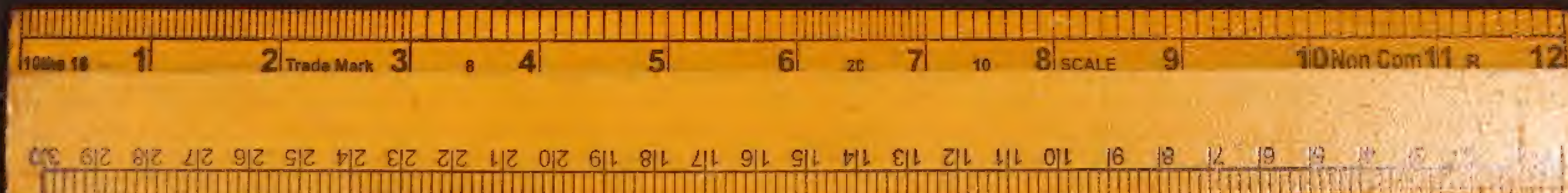

उष्टकं ॥ दहनजमोदसैव
नागर मरिचानि चाम्पकैः
सत्राहादधिकं पाण्डुरोना
शनपरमोऽपि मित्यथा
हाथ्यं ॥ तत्रामे वमनं कार्यं
विदग्धे लङ्घने हितं विष्टे
स्वेदने शस्त्रे रसशेषशयितं च ॥
वचा लवणमेथेन वानिरोमे प्र
शस्यते ॥ कणसिन्धु वचाकल्केपी
त्वावा शिशिराम्भसा ॥ जलमत्र
सरावमात्रावचा कर्पीदेहिता ॥
सैन्दवं कर्पीदेहितं दयोऽर्णी
युतेन जलेन पीतेनाकणादि
कल्कं वा पीत्वा वानि रोमे प्र
शस्यते इत्यनेनास्वयः ॥ धान्य
नागरसिद्धं वा तोयं दद्याद्विच
क्षणः ॥ अमाजीर्णप्रशमने मूल
त्रे वस्तिशोधनं ॥ भवेद्यदि प्रा
त रजीर्ण शङ्का तदाभया ना
गरसैन्धवाभ्यां विहृणोतां शी
तजलेन भुक्त्वा भुक्त्वा मशङ्कामि
त मन्त्रकाले ॥ विदह्यते यस्य त
भुक्तमात्रं ददह्यते दूधं गलस्य
यस्य ॥ द्राक्षां हितं मातृक सं
प्रयुक्तां लीङ्गाभयां चातिमुले
लभेता ॥ विकटु मजमोहा सैन्ध
वं जीर्णके दे समथरा यताना

मष्टमोहिदु-भा
लभुक्तं सर्पिषा ह
ति जठरेऽपि वातरोगाश्च हन्ति
॥ अजमोदाय यवानी अम्भः
संमार्जकत्वात् ॥ जीर्णके दे सु
क्लं कसञ्च ॥ यथा मत्र मानेने
न समथरा यतानां तुल्यमा
नं गृहीतानां अण्णादीनां भागाः
सत्रातत्राष्टमो भागो हिङ्गुनः
हिङ्गुष्टकं ॥ उदं सूतं
गन्धकञ्च पलमानं दयकष्ट
धक हरीतकी च विपला नागर
स्त्रिपलः सूतः ॥ कृष्ण च मरि
चं तद्वत् सि - तं त्रिपलं मते ॥
चतुष्पला च विजया मर्दयेति
मुकद्वयैः ॥ पुटानि सप्तद्वयानि
चर्ममध्ये पुनः पुनः ॥ अजीर्णा
रि रये प्रोक्तः सद्यो दीपन पाव
नः ॥ भक्षयेद्दिगुणं भक्षं पाव
येद्देदयेदपि ॥ अजीर्णारिः ॥
हो हारो चित्रकं पाठा क
रज्जलवणानि चामूलैला प
त्रकं भर्मीकमित्रं हिङ्गु पौष्करं
॥ शयी दावी विट्मूलं वचाचे
न्द्रयवासया ॥ वचास जीर्णके
धात्री त्रेयसी चोपज्जिका ॥
अम्लवेतसमस्त्रीका यवानीदेवद

तविषा श्यासार
मोऽतिल मुष्कक
शिर्णा कोकिलात् पलाशयोः
॥ क्षाराणि लोहकिङ्कु तत्र
गाम्भ्रसेचितं ॥ सूक्ष्महृणीनिह
त्वात् समभागानि कारयेत् ॥ मा
तलङ्गरसेनैतद्भावयेद्विषसत्र
यं ॥ दिनत्रयस्तु सुक्लेन तथार्द्र
करसेन च ॥ अत्यधिकारकं हृणी
प्रदीप्ताग्नि समप्रभं ॥ उपयुक्तं
विधानेन नाशयत्यविगृह्यन्
॥ अजीर्ण मथ गुल्माश्च स्त्रीहानं
गुदजानि च ॥ उदणाय चर्वादि
ञ्च अशीलां वात शोणितं प्र
णदप्युत्पन्नादोषान्प्र मोघं
प्रदीपयेत् ॥ हो क्षारो सजीकाय
वक्षारश्च लवणानि पञ्चाहता
स्त्रिविषाभिल शति लोके ॥ अ
यसी हरीतकी ॥ उपज्जिका म
गरेला ॥ अम्लवेतसमावे चुकं
दातव्यं ॥ श्यामा सान्द्र ॥ मुष्ककः
माय इति लोके ॥ कोकिला
तः कोदलया इति लोके ॥ ह
हरीप्रमुखं हृणी ॥ सूक्ष्मकं वि
त्रकैरन् वरुणं सपुनर्णावेति
लापामार्गं कदली पलाशं ति
न्दिली तथा ॥ गृहीता ज्वालये

देतत् प्रस्यं भस्माविलञ्च तत् ॥
जलादके विपक्वयं यावत् पा
दावशेषितं ॥ स्वप्रसवे विनि
स्वाय लवणप्रस्यस युतं ॥ पक्वं
निर्यम कविनं सूक्ष्महृणीकानं पु
नः ॥ यवानी जीर्णके व्योय स्थूल
जीर्णके हिङ्गुभिः ॥ एषगर्दपलै
रेभि हृणीतै स्तत् विमिश्रयेत्
॥ आर्द्रकं स्वसेनापि भावये
च्छोषयेत् पुनः ॥ शीतोदकेन
तच्छृणी पिबेत् प्रातर्हि मात्रया ॥
तस्मिन् जीर्णे ॥ च मञ्जीयादृशे
जीङ्गलजे रसे ॥ ईषदन्ते स
लवणैः सुखोज्जे वेद्वि दीपनैः ॥
एतेनाग्निविवर्धेन वल मागेम्य
मेववा ॥ तत्रावुपानं शस्तं हि त
कं वा भोजनं हितं ॥ मन्दा
अशोविकारेषु वातश्लेष्माभये
पु च ॥ सर्वाङ्ग-शोथरोगेषु मूल
गुल्मादरेषु च ॥ अ य्यो शर्करा
रायान्च विस्त्रानिलरोगेषु ॥
वेद्यानरक्षारः ॥ सामुद्रं लवणं
ग्राह्य मष्टकर्मितं बुधैः ॥
शेवर्जले पञ्चकर्षं विडमै
न्दव धान्यके ॥ पिप्पली पि
प्पलीमूले पत्रकं कसजीर्णकं
तालीशं केशवं च व्य मम्लवेतस

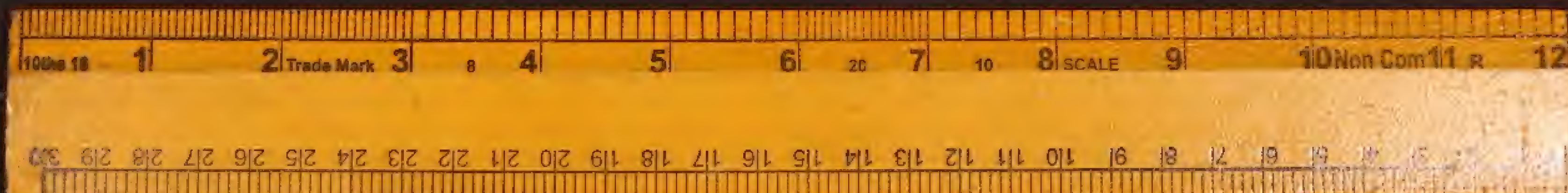

कं तथा ॥ द्विकर्षमात्रायेनापि
प्रत्येकं कारयेदुभयः ॥ मरिचं जी
रकं विषमं मेकैकं कर्षमात्रकं ॥
दाडिमं स्याच्चतुः कर्षं त्वगेलैवा
र्द्धकर्षकं ॥ एतच्चूर्णीकृतं सर्वं ल
वणं भास्कराभयं भक्षयेच्छाण
मानं नत्रक मस्तक काञ्चिकैः
॥ वातश्लेष्मभवं गुल्मं शीहान
मुदरं क्षयं ॥ अशीति ग्रहणी ऊं
विवर्द्धन् भृगुन्दं शूलं शोथं
श्वासकासावामोषञ्च हृदये
॥ अश्वगंधी शर्कराञ्चापि पाण्डुरोगं
कुमीनपि मन्दार्थं नाशयेदे
तदीपनं पाचनं परं ॥ हिताय
सर्वलोकानां भास्करो नदीरि
तं ॥ हन्यात् सर्वाण्यजीर्णानि
भुक्तमात्रं मंसंशयं ॥ निम्बुरसा
दिकं दत्त्वा गुटिका मध्येके ऊं
र्वन्ति ॥ अथ दाडिमस्य बीजानां
चूर्णं कर्षचतुष्टयमितं देयं ॥
भास्करलवणाचूर्णं ॥ से
न्यवं समूलमवधा चयानल
नागरं पथ्या ॥ कमरुदि मप्रिष्ट
द्ये वडवानलनामचूर्णं ॥ एतान्
॥ वडवानलनामचूर्णं ॥ पथ्या
नागरं कृत्वा करञ्जविल्वप्रि
भिः सितातले ॥ वडवानल इव

जरयति बहगुह
॥ द्वितीयं वडवान
एता नडागपुष्पाणां मात्रोत्तर
विवर्द्धिता ॥ मरिचं पिप्पली शु
ण्डी चतुः पञ्च षडुत्तरं ॥ इत्या
एयतानि यावन्ति नावती सित
शर्करा ॥ चूर्णं मेतत् प्रयोक्तव्य
मधिसंदीपनं परं ॥ समशर्कर
चूर्णं ॥ इन्द्रासनं सप्तपलं
विफलायाः पलत्रयं ॥ पलत्रयं
अष्टाण्यसिनायाश्च चतुः पलं ॥
अमृता शतपुत्री च तथा कृष्णा
राजिता ॥ आसौ चूर्णं समादाय
पलमात्रं पृथक् पृथक् ॥ भावये
देकतः सर्वं भृङ्गराजसेन त
॥ स्वभाविकं मिदं चूर्णं स्निग्धं
सुदं विनिक्षिपेत् ॥ विलिहने
मधुसर्पिभ्यो मन्दान्नैः सहसान
रः ॥ मुच्यते ग्रहणीरोगात् सुगु
दरोगात् सजादरात् ॥ मेहं
ऊष्टञ्च वीसर्पवातरोगात् सण्ण
रिातान् ॥ नचात्र परिहारसि
भोजनं सर्वकामिकं ॥ रोगा
नीकप्रशान्त्यर्थं मुनिभिः परि
कीर्त्यतां ॥ अस्याभ्यासात् वलं
वीर्यं पुष्टिर्हृष्टयशस्तथा ॥ त्रि
सप्ताहप्रयोगेण जायते नात्र

एतान् ॥ लासुखीहर्णं ॥
रसाः ॥ द्विपलं
इदं पल मेकन्तु पारं
॥ मृतं लोहं तथा ताम्रं कर्ष
द्वयमितं पृथक् ॥ संचूर्ण्य सर्वं
संमिश्र्य द्रावयित्वा प्रयोगतः ॥
सम्यग्दुतं समस्तं तत् पञ्चा
हुत्तदले क्षिपेत् ॥ पुनः स
चूर्ण्य तत्सर्वं लोहपात्रे निधा
य चाजम्बीरस्य रसं तत्र पूते
पलशतं क्षिपेत् ॥ चूर्ण्य नि
वेश्य उच्चान्दुना वद्धिना प
चेत् ॥ रसे तस्मिन् वनीभूते
तत् संशोष्य विचूर्णयेत् ॥ पञ्च
कालकषायस्य चुकेण सहित
स्यवाभावना सत्र दातव्यः पञ्चा
शत संख्याया शनैः ॥ भृष्टदु
णचूर्णं न तस्येन सह मेलयेत्
॥ मरिचेनापि तस्येन तदर्थेन
विडेन च ॥ भावयेत् सप्तकल
ज स्तञ्जणकाम्लेन चाततः सं
शोष्य संपिष्य कूपीमध्ये नि
धापयेत् ॥ रसः कव्यादनामा
यं भेरवानन्दयोगिना ॥ उक्तः
सिंहलरोजाय बलमांसाश्ले
षुरा ॥ भक्षयेद्भोजनस्यान्ते
माषद्वयमितं रसं ॥ भक्षयित्वा

रसं पश्चात् पिवेत्तत्र संसेन्य
वं ॥ अतीवगुरु यद्भुक्तं मति
मात्रं मथापि वाततसर्वं जी
र्यति क्षिप्रे रसस्येतस्य भक्ष
णात् ॥ शूलं गुल्मञ्च विष्टम्
शीहान मुदरं तथा ॥ रसः कव्या
दनामायं विनिर्हन्ति न संशयः
कव्यादि रसो ॥ अजीर्ण ॥
रसेन्द्रविनामरोगो रसरत्नप्रदीप
रसप्रदीपे च ॥ चारत्रयं स
त गन्धो पञ्चकोल मिदं सुभं
सर्वं स्तुत्या जया भृष्टा तद्वद्
शिग्रुजा जटा ॥ एतत् सर्वं जया
शिग्रु वक्रि मार्कवज्रे ईवैः ॥ भा
वयेत्त्रिदिनं घर्मे ततो लघुपुटे
क्षिपेत् ॥ सप्तधा ईहवै चूर्णं र
सो ज्वालानलो भवेत् ॥ निष्को
ऽस्य मधुना लीढो ॥ नृपानं गुड
नागरं ॥ हस्त्यजीर्णं मत्तीसारं
ग्रहणी मधिमार्दवं ॥ श्लेष्म हला
स वमन मालस्य मरुचिं जवा
त ॥ पञ्चकोलं ॥ पिप्पली पिप्पली
मूलचय चित्रकनागरं ॥ जयात्र
विजया ॥ मार्कवो भृङ्गराजः ॥ ल
घुपुटे गजपुटे ॥ आर्द्र माद्रकं
॥ निष्कः टंकः ॥ ज्वालानलो रसो
॥ अजीर्ण ॥ रसप्रदीपो दृक्

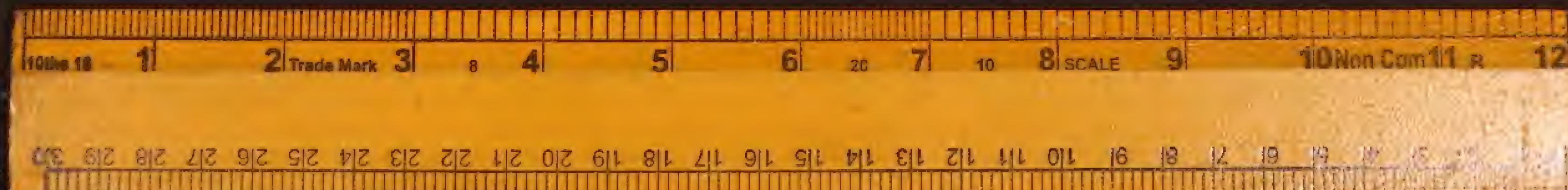

गो रस गन्धो च समं भागवयं
विपातः कपटः स्वर्जिकाक्षरो
मागधी विचित्रभोजे ॥ एयक प
यक कर्षमात्रे अमुभाग मिहो
पणो जम्बीरगन्धे दिने वृष्टे भवे
दीपिकमारकः ॥ विस्वची शूल व
तादि वज्रिमान्य प्रशानये हा
रो यवत्तारः ॥ अमिऊमारो र
सो विस्वच्याजजीर्णो ॥ रसे
न्दचिन्तामणो ॥ शुद्धसूते गन्ध
कञ्च पकमानेष्टयक एयकाह
रीतकी च हिपला नागसिपलास्
ताः ॥ कृसा च मरिचं तद्वत्सिंह
वि विपले मतो वतपला च विज
या मर्दयेन्निम्बुकद्रवैः पुष्टानि
सप्रदेयानि वर्ममथ्ये पुनः पुनः
॥ अजीर्णारि रसे प्रोक्तः सद्यो
दीपनपावनः ॥ भक्षयेद्दिगुणं
भक्षपाचयेद्देचयेदपि ॥ अजी
र्णारिः ॥ पारदाभृत लवङ्ग
गन्धकं भागयुग्ममरिचं मि
श्रितं तत्र जातिफल मर्दभा
गिकं तिन्निदीफलरसेन मर्दि
तं ॥ वज्रिमान्य दशवक्त्रनाश
नो रामवाण इति विष्कतो रसः
संप्रह ग्रहीण ऊम्भकर्णकमा
मवात खरदण्डो जयेत् ॥ दीयते त

चणकाउमानतः
मिदीपनः ॥ रोचकः
कारकः ॥ आसकास
शनः ॥ पाराभाग १ विषभाग १ ल
वङ्गभाग १ गन्धकभाग १ मरिचभा
ग ८ जायफलभाग २ ॥ रामवाण
रसो ॥ अजीर्णो ॥ ॥ रसेन्दचिन्ताम
णो ॥ पले चिन्तारः पलपरिमितं
पञ्चलवणं हयं सम्यक् पिष्टं
भवति लघु निम्बफलरसेः ॥ त
तलत्रं तस्मिन् पलपरिमितं
शङ्खशकले त्रिपेदाग्नौ सप्त
द्रवमि तदनेनैव विधिना ॥ पल
प्रमाणं कटुकत्रयञ्च पलाहं
मानेन च हिङ्गुभागः ॥ विषं प
लद्वादशभागयुक्तं तावानुशो
गन्धक एष चोक्तः ॥ वदरास्य
प्रमाणेन बटो मेतस्य कारयेत्
॥ भक्षयेत् सर्वदा सा स्यात्
सर्वजीर्णप्रशानये ॥ सर्वोदा
रेषु मूलेषु विस्वच्या विविधे
षु च ॥ अयिमानेषु गुल्मेषु स
दाशङ्खवटीहिता ॥ शङ्खवटी
अजीर्णो ॥ रसप्रदीपो ॥ स्वर्गकावि
न्वापामार्ग रम्भानिल पला
शजानालवणान् मिषगादद्यात्
प्रत्येकं पलमात्रेण ॥ लवणानि

परा ॥ ॥ ग्राह्याणि पलमात्र
॥ च यवत्तार दृङ्गणं
चितयं पले ॥ सर्वे त्रयोदश पले
सूक्ष्मचूर्णं विधायत ॥ निम्बफल
रसे प्रस्थसंमिते तत्परिमिते
॥ तत्र सङ्खस्य शकले पले व
ज्रो प्रताप्य त ॥ वाराचिर्दीपये
त् सप्त सर्वे द्रवति तद्यथा ॥
नागरं विपले ग्राह्यं मरिचञ्च
पलदयं ॥ पिप्पली पलमाना
स्यात् पलाहं भृष्टहिङ्गुनाः ॥
ग्रन्थिकं चित्रकं चापि यवानी
जीरकं तथा ॥ जालीफलं लवङ्ग
ञ्च दृष्टक कर्षद्वयोन्मितं ॥
रसो गन्धो विषञ्चापि दृङ्गण
ञ्च मनःशिला ॥ एतानि कर्षमा
त्राणि सर्वे संचार्य मिश्रयेत् ॥ श
रोवादेन बुक्केण सनीयवटिकाञ्च
रेत् ॥ माषप्रमाणं सा वैद्ये वृहच्छ
ङ्खवटी सृता ॥ सर्वजीर्णप्रशम
नी सर्वशूलनिवारिणी ॥ विस्व
लसकादीनां सद्यो भवति नाशि
नी ॥ बृहच्छङ्खवटीका अजीर्णो
॥ दृङ्गण कणामृतानां सहिङ्गु
लानां समभागाः ॥ मरिचस्य भा
गयुगले निम्बुनीरैर्वटीकार्या
॥ वटिकां कलायसरशी मोकां

देवा समग्रीयान् ॥ सत्वरं मजीर्णं
शान्त्यै वद्धे वृद्धे कफधमे ॥
अजीर्णकन्दको रसः ॥ जलपी
त मपामार्ग मूले हन्यादिस
विको ॥ सनैले कारवेत्यमुवि
धुनोति विस्वचिको ॥ बालमूल
स्य निःकाथः पिप्पलीचूर्णे स
युतः ॥ विस्वचीनाशनः श्रेष्ठो ज
ठराग्रिविवर्द्धनः ॥ विल नागर
निःकाथो हन्याच्छोर्द विस्
चिको ॥ विलनागर केड्यीका
यस्तदधिकोपणे ॥ केड्येक
टफले ॥ व्याघ्रकरञ्जस्य फले ह
रिद्रुमले समावाप्य च मातुल
ङ्गाः ॥ छायाविशुक्ता गुटिकाः क
तास्ता हन्युर्विस्वची नयनाञ्जने
ना ॥ मातुलङ्गी मधुकर्कटी ॥ अ
नुभुत मिदं ॥ अपामार्गस्य पत्रा
णि मरिचानि समानि चासस्य
लालयापिष्टानाञ्जनाद्ग्रन्थि स
चिको ॥ विस्वच्या मतिवृद्धायो त्कं
दीयसमं जले ॥ नारिकेलामु पेय
म्वा प्राणनाणाय योजयेत् ॥ तक्र
पत्र रास्तागुरु शिग्रु ऊष्टे रस्तप्र
पिष्टेः सबचा शनोद्धे ॥ उद्धर्तने
खलि विस्वचिकान्नं नैले वि
पक्षञ्च तदर्थकारि ॥ तक्रनेले ॥

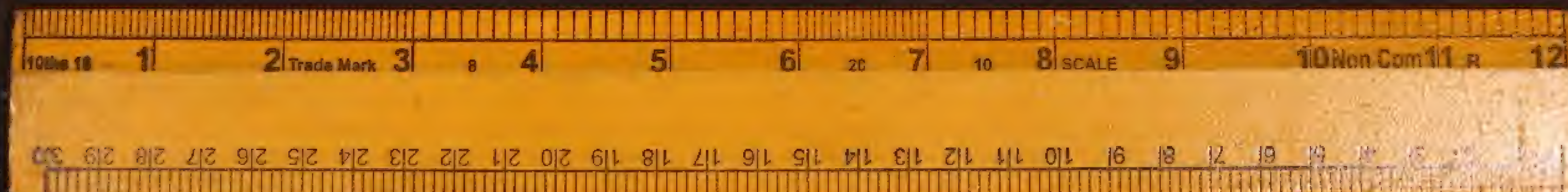

॥ ऊष्टसेन्यवयोः कृत्तः कुर्कं
तैले त तच्छतं विस्त्र्वा मर्दने
तेन त्वही शूलनिवारणं ॥ ऊष्ट
तैले ॥ पिपासायां तथोक्तेषु ल
वङ्गस्यासु शस्यते ॥ जानीफल
स्य वा शीतं स्मृतं भद्रघनस्य
वा ॥ उत्तमोक्तं लक्षणं ॥ उत्तमि
श्यान्वे न निर्गच्छेत् प्रसेकधी
वेनेरितं ॥ हृदयं पीडते वास्य
त सुतक्तेषु विनिर्दिशेदिति ॥
सस्त्रानन्द मुदर मस्यपिष्टेः
प्रलेपयेत् ॥ दारुहैमवती ऊ
ष्ट शताह्वा हिङ्गु सेन्यवे ॥ हे
मवती श्वेतवचा दारुपङ्क ॥
तक्तेषु युक्तं यवहर्णा मुष्णा
सत्तार मात्रि जठरे निहन्त्या
खेदे घटेर्वा क्लवाभ्युष्णीरु
को स्यान्वे रपिपासातोपे ॥
विलम्बिकालसकयो रप मेव
क्रियाक्रिमः ॥ अतपवेतयो रुक्ते
ष्टयक मेर विनिर्दिशेत् ॥ तदुल
के गुरु स्निग्ध सास्त्र मन्द हिम
स्मिरे ॥ अत्र पाने नयेच्छानि
पित्तैश्च विरेचने ॥ अत्युदत्ता
पिशान्ये माहिष रथि ड्यस
पीपि ॥ सेवेत यवाग्रे सम्य
च्छिष्टां ससर्पिकां ॥ असक्तं पि

त्रहरणं पायसं प्रति
मा त्रिहृदि पक्वच प
रेचने ॥ यत्किञ्चित् मधुरं मेधं
शेषलं गुरु भोजनं ॥ सर्वे तदन्य
ग्रहितं भुक्ता प्रस्वपने दिवा ॥
सिततण्डुलं सितकमलं छागी
हरीणा पायसं सिद्धं ॥ भुक्ता च
तेन पुरुषो द्वादशदिवसाहुभु
क्षितो भवेत् ॥ ॥ अथ विविध
द्रव्याजीर्णविशिष्टपाचनद्रवा
माह ॥ अलपनसपाकाय फलं
कदलसम्भवं ॥ अदलस्य त पा
काय बुधे रभिहितं चूतं ॥ चूतस्य
परिपाकाय जम्बीरस्य रसो हि
तः ॥ नारिकेलफल तालबीज
योः पाचकं सपदि तण्डुलं
विडः ॥ हरीमास्य सहकार पाच
नं चास्मज्जनि हरीतकी हिता ॥
मथुक मालूर नृपादनानां परुष
वर्जितं कपिलयकानां ॥ पाकाय
येयं पिचुगर्दबीजं चूतपित्तके
पि तदेव देयं ॥ वर्जितं चूडाटक
योः प्रशस्तं विस्त्रोषयं ऊ
त्रच भद्रमुलं यज्जाङ्ग बोधि
द्रुफलेषु शीतं सेवेत तथा
वायुपित्तं प्रणीतं ॥ तण्डु
लेषु प ॥ ॥ ॥

एव ॥ ॥ इतं दीप्यकच वि
पुतं ॥ पिष्टिका दधिज
लेन जीर्यते कर्कटी च समने
गोथुमेष्टा जीर्यते कथ्यते ॥ गो
धूम माष हरिमन्त्र सनील सुङ्ग
पाको भवेत् ऊर्ध्वति मातुल पु
त्रकेणा ॥ वन्दयति माषभवं त
जीर्णं तैले कुलथ मद्य वा वि
दधाति जीर्णं ॥ मातुलपुत्रकः
यत्तरफलं ॥ कङ्गुः प्रयामाकनी
वाराः कुलथ श्वाविलेखितं ॥
दधो जलेन जीर्यन्ति वेदलाः
काञ्जिकेन त ॥ पिष्टान्नं शी
तलं वारिहृशरात्र सेन्यवे प
चेत् ॥ मायेन्दुरी निम्बमूल पाय
सं सुङ्गयुषकैः ॥ वटो वेशवारा
लवङ्गेन केली शमं पपेटः
शिपुबीजेन याति ॥ कणामूल
तो लङ्काष्टप शटा विपाको
भवेच्छुक्ली मन्त्रयोश्च ॥ वे
शवारः वेगर इतिलोके तदय
था ॥ स्नेहो निष्णा हिङ्गु लवङ्गकै
ला धान्याक जीराईक नागरा
णा ॥ अस्त्रोयणं सेन्यवहर्णा
मन्त्रे यथोचितं संस्कृतये प्र
णीतमिति ॥ शटा शट्टकः
पानकविशेषः ॥ मन्त्रः मा

ने इतिलोके ॥ किमत्र विवे व
हमेत्यमोसभोजी सखी काञ्जि
कपानतः स्यात् ॥ इत्युक्तं के
वलवङ्गपक्वमासेन मत्स्यः प
रिपाकमेति ॥ ग्राम मायं मीने
तद्बीजं पिशिते हितं ॥ कर्म मां
सं यवत्ताराच्छीयं पाकमुपेत
हि ॥ कपोत पारावत नीलक
एव कपिञ्जलानां पिशितानि
भुक्ता काशस्य मूलं परिपीय
पिष्टं सखी भवेन्नावहरो हि दृ
ष्टं ॥ कपोतो धवलः पाण्डुः ॥ शा
कानि सर्वाण्यपि यानि पाकं
हारेण सद्यस्सलनात्तेन ।
चञ्चुक सिद्ध्यर्थक वास्तुकानां
गायत्रिगारकथितेन पाकः ॥ च
ञ्चुकं चेत्तरु इतिलोके ॥ गायत्री
त्वदिरः ॥ पलङ्किका केमुकका
खेली वार्ताकुवंशाङ्गुर मूल
कानां ॥ उपोदिकालावु पटोल
कानां सिद्ध्यर्थको मेघरवस्य
पक्वा ॥ मेघरवः चवराङ्ग इति
लोके ॥ विपच्यते मृशणाकं गु
डेन तथात्तकं तण्डुलजोदके
न ॥ पिष्टान्नकं जीर्यन्ति कोरह
पात कसेरुपाकः किल नाग
रेण ॥ लवणा लण्डुलतोयात् स

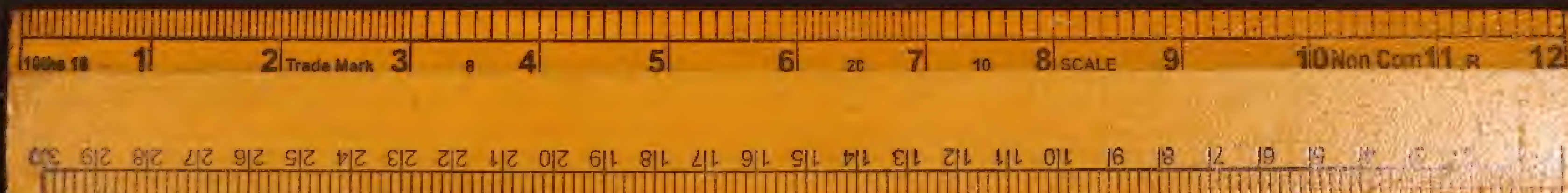

पि जमीरकायस्नात। मरिचार्
पि तच्छीघ्रं पाकं यात्येव का
ञ्जिकामेले॥ क्षीरं जीर्यति
तत्केण तद्गन्धं कोणामण्ड
कात्। माहिषं माणिमन्धेन श
स्त्राहोर्णं तदधि॥ मण्डकः मा
ण्ड इति लोके॥ रसात्ता जीर्यति
व्यायात्। खाण्ड नागरभक्षणा
त्। सिता नागरमुस्तन तथेत्त
श्चादेकावसात्॥ जरा भिरा गै
रिक चन्दनाभ्या मन्धेति शीघ्रं
मुनिभिः प्रणीतां॥ उस्तेन शीतं
प्रिण्णिरेण चोस्ते जीर्णो भवे
त्। क्षारगण स्यात्तैः॥ इरा
मदिरा। तन्ने तन्ने देमवातार
मयो तोये त्तिन्ने सप्रकृतस्त
दम्भः। पीत्वाजीर्णं तोयजानं
निहत्यात्र तौद्रं भक्ष्युक्तं
विशेषात्॥ तत्र तोयानीर्णो।
इति जठराग्निविकारा जीर्णो
विस्फुविकाः स्लश विलम्बि
का विकिन्सा। इति भावप्र
काशः॥ अजगुप्सितः वि अ
निन्दितः। यथा। उपविश्य ततान्
विप्रानोसनेष्वनुगुप्सितान्। ग
न्ध माल्यैः स्वर्गभिरर्चयेद्देव
एवमेकं॥ इति मानवे ३ अध्या

ध्याये २०६ श्लोकः।
अजनेतव्यः। यथा। अज
ज्ञेयं ममापि हि तद्विद्याति। इति
स्नाने काशीखण्डे २३ अध्यायः॥
अज्येष्ठहस्तिः ३ ज्येष्ठहस्तिरहितः।
। भ्रातृषु पितृवद्वर्त्तनाभाववान्
। यथा। यो ज्येष्ठो ज्येष्ठहस्तिः स्या
न्नातेव स पितेव सः। अज्येष्ठहस्ति
र्यस्त स्यात् सम्यज्यस्त वन्द्यवत्
इति मानवे ६ अध्याये ११० श्लो
कः॥ यो ज्येष्ठो भ्रातृषु भ्रातृषु
पितृवद्वर्त्तं मपितेव मातेव अग
हणीयो भवति। यः पुनस्तथा
न वर्त्तते स मातृत्वादिवर्द्धनी
यः। इति तटीकायां ऊल्लूक
मटैः॥ अञ्जनं क्षी कर्त्तुं।
तत्र षड्विधं। यथा। सोवीरं जा
म्बलं त्वरं मसूरश्रीकरं तथा॥
दर्विका नीलमेघश्च अञ्जना
नि भवन्ति षट्॥ तल्लक्षणाणि
। यथा। स्ववदुपन्नं सोवीरं जा
म्बलं प्रस्तरं तथा। मसूरश्री
करं त्वरं मेघनीलञ्च
तेजसं॥ रुद्रा निगाह्य चै
तानि शिलायां
तेज ॥

एव २३३ अध्याय सर्वदेवेभ्यो
पि पुत्रक॥ चतुर्ते
। न ताम्बादे दीपव
द्भिना। यदञ्जनं जायते तद
र्विका परिकीर्त्तिता॥ सर्वभावे
त तं दद्यात् देवीभ्यो दर्वि
काञ्जनं। महामायाजगद्गङ्गा
कामाख्या त्रिपुरा तथा॥ अ
मुवंति महानोषं षड् रश्मिः
सदाञ्जनैः। विथवाञ्जनं कु
र्यात् महामायायार्थमुन्नमं॥
नादत्ते त्वञ्जनं देवी वैष्णवी
विथवाकृतं। न मृत्यावे यो
जयेत्त सायको नेत्ररञ्जनं॥
न पूजाफल माप्नोति मृत्मा
त्रविहितान्जनैः। चतुर्वर्गप्र
दो रूपः कामदे नेत्ररञ्जनं॥
तस्मात् इय मिदं दद्यादेवे
भ्यो भक्तितो नरः। इति का
लिकापुराणे ६८ अध्यायः॥
अट गत्यां। अटति। इति
दुर्गादासः॥
अटक नौच्छेत्॥ अनादरे। ट
दयानः। क अटयति। एकट
कार इति रामः। नौच्छा मल्ली
भावः। इति दुर्गादासः॥
अट ऋ अतिक्रमे॥ वये।

मूर्धन्यवर्गाद्योपयः। ऋ अटि
टियते। इति दुर्गादासः॥
अट ऋ अतिक्रमे॥ वये। दस्य
वर्गाद्योपयः। ऋ अटिवियते।
इति दुर्गादासः॥
अट ऋ अतिक्रमे वये। दस्य
वर्गाद्योपयः। ऋ अटिडिय
ते खल्लराजा। इति दुर्गा
दासः॥
अट इ ऋ गते। इ अण्डते।
ऋ अण्डते। इति दुर्गादासः॥
अट गते। अटति। इति दुर्गा
दासः॥
अट रन व्याप्तो। रवेदिकः।
न अटोति। इति दुर्गादासः॥
अट ओयमे। अटति लोकः
स्वखाय। इति दुर्गादासः॥
अड अतियोगे। मूर्धन्यवर्गे
तीयोपयः। अडिडियति। किंपि
संयोगान्नलोपे अड। अभियो
गः समाधानं। अडति पक्षं
विधानं। अतिसमन्नात योगो
अभियोग इति गोविन्दभट्टः
इति दुर्गा
दासः॥
अण खे। अणति। रवः शब्दः।
इति दुर्गादासः॥

अण य न्न प्राणो य न्न अण
ते जने दुर्वेन जीवनीत्यर्थः।
इति दुर्गादासः॥
आदकोषः पुं शरीरावयववि
शेषः। तत्तप्यीयः। कोषको
यक मुक्ताब्ज वृषणा अन्तको
षकः। सीमा च पेल सीमानो
फल मित्यपि कुत्रचित्। इति
शब्दरत्नावली॥
अत सातन्यगते सातन्यगते
नैरन्त्येण भ्रमणं प्रापणञ्च।
। अतति वायुः। अतति सूर्यो
गगणं प्राप्नोतीत्यर्थः। इति
दुर्गादासः॥
अत इ वन्धे। अतीति वन्धे। शे
षो दीर्घादित्यन्त्यः। अतएव
अन्यते इत्यन्ते। छन्दोवरोयाड
भयत्र इकारः। इति दुर्गा
दासः ॥ ॥
अतसी स्त्री लृमा। मसिना
इति भाषा। यथा। अतसी नील
पुष्पी च पार्श्वती स्यादुमा
लृमा। अतसी मधुरा तिक्ता
स्निग्धा पाके कटुः गु
रुः। उस्मा टक मुक्त वा
तव्री कफपित्त विनाशिनी॥
इति भावप्रकाशः॥

अतिविधा स्त्री वृत्त
आतइष इति भाषा।
ततिविषा विषा मृत्
यारुणा। मुक्तकन्दा चोपविषा
भद्रा वृणवत्तमा॥
विषा सोषणा कटु स्निग्धा पाच
नीदीपनी हरेत्। कफपित्ततिहा
रम विष कास वमिहमीच॥
इति भावप्रकाशः॥ अतिसारः
पुं वल्लद्वमलनिः सरणरो
गः। अथ सामान्यातिसारस्य
चिकित्सा माह। आमपक्वमे
क्रमे हिता नातिसारकियायतः
। अतोतिसारे सर्वस्मिन्नामं
पक्वञ्च लहयेत्। क्रमशः
श्चिकित्सा। तत्रामपक्वयोर्लेह
णो। संसृष्टमाने दीपैस्तन्यस
मसु निमज्जति। पुरीषं भृशदु
र्गन्धि पिच्छिलं दामसंजितं॥
एतान्येव त लिङ्गानि विपरी
तानि यस्य वै। लाचवच्च वि
शेषेण तत्र पक्वं विनिर्दिशेत्
॥ न च संग्राहणं दद्यात् सर्वं
मामातिसारिणे अकाले से
गृहीतो हि विकारान् कुरुते
वहन्॥ दाहकालसकाध्यान
ग्रहायशी भगंदरान्। शो

एव ॥ अयं स्त्रीह गुल्म मेहो
डिम्बस्यः स्थविस्स
नात्मकश्चयः। स्त्रीणां
तत्रस्थपि वल्लदोपातिविकृतः
॥ आमो अपि सम्भनीयः स्यात् पा
चनान्तरणं भवेत्। चतुर्नमेकं
मुक्ता न चान्यदस्तीह भेषजं
वर्जितः। ससुदीर्णो दोषनिचयं
तत् पाचयेत् तथा शमयेत्॥
लङ्घन एव दोषदुःसहपिपासा
यां दोषपाकार्यं षडङ्गविधिना
ईश्वरं योगवत्तुष्टय माह। था
न्योदीच्य मृतं तोषे तृसादा
हातिसारिणो। स्त्रीवैर मृदुवे
राभ्या मुस्त पपेटकेन वा॥
मुस्तोदीच्य मृतं शीतं प्रदा
तयं पिपासवे। हितं लङ्घन
मेवादेो हर्षहृपे अतिसारिणः
॥ कार्यं स्वामशनस्यान्ते
प्रद्वं लघुभोजनं। पय्यादा
रु वचा मुस्तै नोगरातिविषा
न्विनैः॥ आमानीसारनाशाय
कायमेभिः पिबेन्नरः॥ पय्या
दिकायः॥ ॥ पावा हिङ्गुन
मोदोया पञ्चकोलादने रजः
। उस्मापुपीतं सकुनं जयभ्यामं
संसेच्यथवा॥ पावादिहृणी॥ ॥

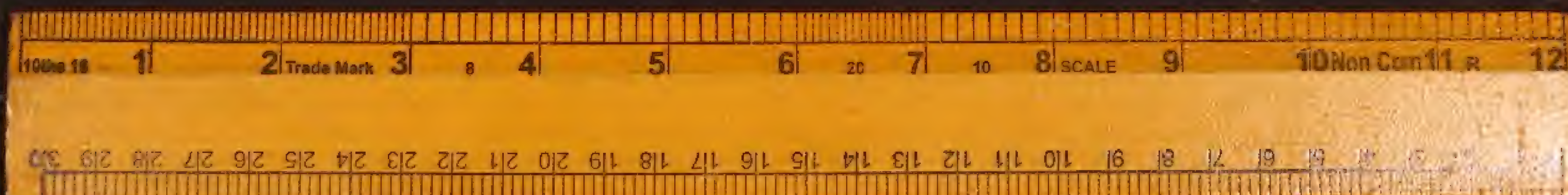
हरीतकी सार्तिवमं हिङ्गुः सौ
वर्जला चचा। सेच्यथवापि से
पिष्य पाययेदुस्तवारिणा॥ आमो
तिसारं योगो अयं पाचयित्वा चि
कित्सति। आमोतिसारे योगेन
वयेनेन न शाम्यति॥ नतं योगश
तेनापि चिकित्सति चिकित्सकः।
चिकित्सतिअपनयति। हरीतक्या
दिकल्कः॥ ॥ वत्सकातिविषा
विल्ल मुस्त बालकजं मृते। अती
सारं जयेत् सामं विरजं रक्तमूल
जित्॥ वत्सकादिकायः॥ ॥
एवगुरुसंसेपिष्टं पक्व मामा
ञ्चनागरं। आमोतिसार मूलं
दीपनं पाचनं परं॥ नागरस्य
पुटपाकः कल्कश्च॥ ॥ थान्य
बालक विल्लाद नागैः पा
चितं जले। आममूल विवन्ध
नं पाचनं नित्यसेवितं॥ थान्य
पञ्चकं॥ पित्रे थान्यचतुष्कन्त
मुएदीन्वागाददन्ति हि। रक्ते
पित्तसाथम्योहितं थान्यच
तुष्टये॥ ॥ थान्यचतुष्कं
इत्यामातिसारस्य चिकित्सा
॥ ॥ सलोभं थातकी
विल्लं मुस्ताम्वास्थि कलि
ङ्गकं। पित्रेन्वाहिषत

केण पक्वानीसारनाशनं ॥ लो
द्रादिचूर्णं ॥ अस्वस्वाध्यातकी
लोथं समझा पयकेशरं मधु
कारच विल्वच पक्वानीसार
हागणः ॥ अरुः श्याणाकः ॥ पा
दादिर्गणः ॥ समझा धातकी
पुष्पं मञ्जिष्ठा लोथ एव च।
शास्मलीवेष्टको लोथो दादि
महुफलत्वचो ॥ आम्वास्थिमध्यं
लोथञ्च विल्वमध्यं प्रियदु वा
मयूकं शृङ्गवेरञ्च दीर्घवृत्तलो
वच ॥ चत्वार एते योगाः स्युः प
क्वानीसारनाशनाः ॥ ते योगा ३
पयोग्याः स्युः सत्त्वोद्दी स्तु
लाम्बुना ॥ समझा लज्जालः।
शास्मलीवेष्टको मोचरसः दा
दिमस्यदुमफलयो स्तवो प्रिय
द्रो न पुसकत्व मत्रफले वर्तमा
नत्वात् ॥ शृङ्गवेरमत्र सुगन्दी दीर्घ
वृत्तः श्याणाकः तस्यत्वका समझा
दीनि चत्वारि चूर्णानि ॥ कञ्चट जम्बू
दादिम शृङ्गाटकपत्र विल्ववर्हिष्टं।
जलधर नागरसहितं गङ्गामपि वे
गवाहिनी रुच्यात् ॥ कञ्चटं च व
रुङ्ग शाकस्य भेदः ॥ कञ्चटादि
भिश्चतभिः पत्रशब्दः सन्वध्यते
वर्हिष्टं बालकं गङ्गाधरकाथः

॥ मोचरस मुसु नगि
धातकीकसुमेः ॥ ह
समेतं रुणादि गङ्गाध
॥ अरुः श्याणाकः मयितेनि
जेले दधि वस्त्रशतं गङ्गाधरच
र्णं ॥ मुस्ता वत् सकबीजे मोचर
सा विल्व धातकी लोथं गुडम
थित संप्रयुक्तं गङ्गामपी वेग
वाहिनी रुच्यात् ॥ द्वितीयं गङ्गा
धरचूर्णं ॥ मुस्तारुलक सुतेव
भि धातकी लोथ बालकैः ॥ वि
ल्व मोचरसाभ्याञ्च पावेन्द्रय
व वत्सकैः ॥ आम्बवीजसमझा
भिषायायुक्तं विचूर्णितैः ॥ मयुत
एतुल पानीय पीते निशेयत् प्र
वाहिकं ॥ सर्वे अतिसारा ग्रह
णी प्रशमं याति वेगनः ॥ रुङ्ग
गाधरं चूर्णं रुच्यानीचीणावा
हिनी ॥ समझा लज्जालः ॥ रुङ्ग
गाधरचूर्णं ॥ अङ्गोठ मूलकल्कः
ताडुलपयसा समाक्षिकः पीतः।
सेतु रिब बारिवेगं ऊटितरुच्या
दतीसारं ॥ अङ्गोठकल्कः ॥ ॥
ऊटजतगवला माद्री दोणनीरे
पचेत् भिषकः पादशेषं शृते
नीत्वा वस्त्रशतं पुनः पचेत् ॥
लज्जाल धातकी विल्व पा

एव नया ॥ मुसु प्रतिवि
नियेषं पले पले ॥
निहित्य विपचेत्तावत् यावत् द
ही प्रलिप्यते जलेन छागडये
न पीतो मण्डिन वा जयेत् ॥
द्वोरान् सर्वानतीसाराना नानाव
र्णान् सवेदनान् अरुगधरं स
मस्तञ्च तथाशीसि प्रवाहिकं ॥
ऊटजावलेहः ॥ ॥ कृतालवा
ले खटव पिष्टे रामलकै भिष
कः ॥ आर्द्रकस्वरसेनासु परये
न्नाभिमण्डले ॥ नदीवेगापने
द्योरं प्रवृद्धं दुर्दरे नृणां सद्यो
तिसार मजयं नाशयत्येषयो
गराट ॥ पाठा पिष्टाच गोदरा त
था मध्यतगाम्बजा ॥ अतीसा
रं व्या दाहयुक्तं हस्त्युदरेय
ता ॥ अथ वातादिसारस्यलक्ष
णं ॥ अरुणं केनिले रुक्षमल्य
मल्यं सुद सुदः ॥ शकृदामं स
रुक्छन्दे मारुतेनातिसार्य
ते ॥ अरुणमीषद्वक्तं ॥ शकृत् प्री
षं सरुक्छन्दे शब्दे ॥ यदेतत्
सावचय्यीत् रुगपि गुदपत्र वो
द्वया ॥ तस्य चिकित्सा ॥ वचा
चातिविषा मुसु वीजानि ऊ
टजस्य च ॥ श्रेष्ठः कषाय एते

षां वातादिसार शान्तये ॥ ॥
अथ पित्रा तीसारस्य लक्षणं ॥
पित्रात्पीतं शक्रद्वक्तं दुर्गन्धि
हरितं दुर्गन्धिगुदपाक तृषा मू
च्छी दाहयुक्तं प्रवर्तते ॥ ॥
तस्य चिकित्सा ॥ विल्व शक्र य
वाम्भोद बालकातिविषाकृतः ॥
कषायो हन्यतीसारं सामं पित्र
समुद्भवं ॥ विल्वदिकषायः ॥ ॥
रसाञ्जनं सातिविषं ऊटजस्य प
ले त्वचं धातकी शृङ्गवेरञ्च पा
ययेत्त एतुलाम्बुना ॥ निहन्ति म
धुना पीतं पित्रातीसार मूलणं।
अग्निं मन्दीपयत्येतत् मूल मा
सुनिवारयेत् ॥ रसाञ्जनादिचूर्णं
॥ अथ पित्रातिसारभेदस्य रक्ता
तीसारस्य संप्राप्तिमाह । पित्र
कृत्वा यदात्यर्थं द्रव्याण्यस्मा
ति पेत्रिके ॥ तदोषाजायते शी
घ्रं रक्तातीसार उत्पन्नः ॥ ॥
तस्य चिकित्सा ॥ वत्सकतरु
वगाद्री डाडिमफलसम्भवात्
क च ॥ हयगुलं पलमानं विप
चेदष्टांशसंमिते तोये ॥ अष्टम
भागं शेषं क्षायं मयुना पिबेत्
पुरुषः ॥ रक्तातिसा सुल्लणाम
तिशयितं नाशयेन्नियुते ॥ ऊ

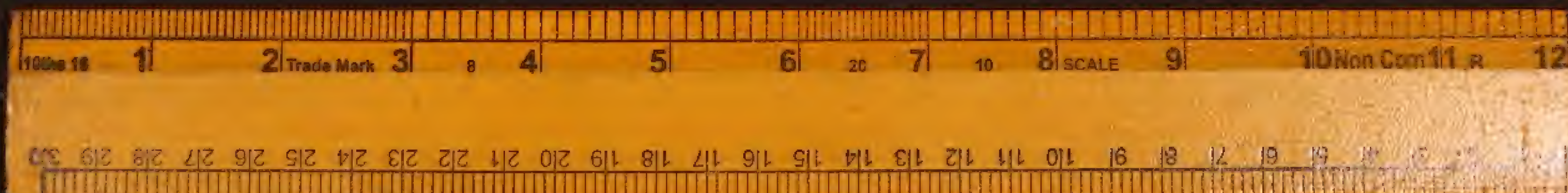

टजदाडिमकायः॥ ॥ ऊटना
निविषा ससं बालकं लोभ्य च
नृनां धातकी दाडिमं पाय को
द्यमेषां सुमासिकं॥ पिबेदक्रान्ति
सारे त दाह शूलाम संयुतेऊ
टजादिकषायो ऽयं सर्वातीसार
नाशने॥ आमशूल विवथग्रं ऊ
क्षिणेगहरं परं॥ विलं सखिने
बालविल्वगर्भं शीतं तत्सेद
नादकं चतुपेयं॥ गुडविलं॥
जम्बामामलकीनान्त ऊटये
त पल्लवान् नवान्॥ संशुस्वर
से तेषां अजाक्षीरेणा योजयेत्
॥ तत्पिबेन्मधुना युक्तं रक्ता
तीसारनाशने॥ जम्बादिसरसः
॥ ॥ निष्काय्य मूल मम
लं गिरिमल्लिकायाः सम्यक्
पल्लद्वय मम्बु चतःश
रावे॥ तस्यादशेष सलिलं
खल शोषनीयं क्षीरे पल
द्वयमिते कुशले रजायाः॥
प्रक्षिप्य माषकानष्टो मधु
न सत्र शीतले॥ रक्ताति
सारी तत् पीत्वा
नैरुज्यं क्षिप्रं माप्नु
यात् ॥ ॥
ऊटजक्षीरं ॥ ॥ पी

ना शतावरीकल्कं
म जयेत्॥ रक्तातिसार
या सिद्धं हुने नरः॥ शतावरीकल्क
सद्वृत्तन्व॥ ॥ गोडम्य नवनी
तन्व मधुना सितयासह॥ लीहं र
क्तातिसारे त द्राहकं परमं मतं॥
नवनीतावलेहः॥ पीतं मधुसिता
युक्तं चन्दनं तण्डुलाभुना॥ रक्ता
तिसारजिद्रक्त पित्त तृड्दाह मे
हनुत्॥ चन्दन मत्र सेतोचन्दना
कल्कः॥ ॥ विरेके वर्हभि र्यस्य
गुदं पित्रेन दह्यते॥ पच्यते वा
तयोः काय्यं सेक प्रक्षालनादि
कं॥ आदिशदेन लेपादिग्रहः॥
पथेल पटीमधुक कायेन क्षि
प्रिरेणाहि॥ गुद प्रक्षालनं कार्यं
तेनैव गुदसेचनं॥ दाहे पाकेहि
तं क्षागीडग्यं सत्तौद्र शर्करां
गुदस्य क्षालने सेके युक्तं
पानेच भाजने॥ गुदस्य
दाहपाकयोः॥ गुदनिःसर
णे प्रोक्तं चाङ्गेरीचूतं शुत्रमं
। अतिप्रवृत्त्या महती भवेद्
यदि गुदव्यथा॥ सिन्न मूषक
मांसेन तदा संसेदयेद् गुदे
। अथ गोमूषकास्य संनीतस्य
त वारिणा ॥ सा

पुनः कृत्वा मृद संसे
दयथायां गुदमे
षो गुद स्वेहे रभ्यज्यान्ः प्रवे
शयेत्॥ प्रविष्टं सेदयेन्मंदं मू
षकस्याभिषेण हि॥ मूषक
स्याभिषेण काञ्जिकेनोत्सि
न्नेन परण्डपत्रादि स्थापितेन
सेदयेत्॥ मूषकस्याय वसया
पायुं सम्यक् प्रलेपयेत्॥ गुद
भृशभिधो व्याधिः प्रणश्यति
न संशयः॥ चाङ्गेरी कोल दध्य
म्ल क्षार नागर संयुते। हुते विष
कं पानव्यं गुदभृशगदापहं॥
चाङ्गेरी चतुष्पत्रा अम्ललोनि
का तस्याः स्वरसः कोलस्य का
यः दध्यम्लं दधिरूप मम्बं प
तत्रयमितितं हुताचतुर्गुणं॥
क्षारनागरयोः कल्कः॥ चाङ्गे
रीचूतं॥ ॥ कोमले पद्मिनीपत्रे
यः त्वादेच्छ कर्गन्विते। एतन्नि
श्चित्य निर्दिष्टं न तस्य गुदनि
र्गमः॥ पौष्पनीपत्रं पुरश्चिपत्रं
तत् संशोष्य संक्षार्य शर्करायु
क्तं त्वादेत्॥ अयन्त गुदभृशो
ऽतीसारं विनापि भवति। त
तः क्षुद्ररोगेषु लिखितः। अ
त्र त गुदस्य दाह पाक व्यथा प्रम

ज्ञात भृशोपि लिखितः। चिकि
त्सा तस्यैव तस्यैव॥ अथ
श्लेष्मातिसारस्य लक्षणं। स्थितं
स्त्रिगुणं चने विसं शीतले मन्द
वेदनं। गोरवारुचिसंयुक्तं श्लेष्म
णा सार्धते शक्यतः॥ विसं स्या
दामगन्धि यत्॥ अथ तस्य
चिकित्सा। श्लेष्मातिसारे प्रथमं
हितं लङ्घन पाचनं। योज्य
श्लेष्मातिसारघ्नो यथोक्तो दीप
नो गणः॥ चव्य श्लेष्मातिविषा
ऊर्ध्वं बालविल्वं सनागरेव
त सकतकफले पथ्या छर्दि
श्लेष्मातिसारघ्नः॥ चव्यादिका
यः॥ हिडु सौवर्चले व्याय मा
भयातिविषा वचा। पीत मुसा
मुनाक्षणी मेषां श्लेष्मातिसारघ्न
त॥ हिडुदिहृणी॥ कृमिशत्रु व
चाविल्वपेषी धान्याक कटफ
ले। एषां काये भियदद्यात्
अतीसारे वल्गासजे॥ विडङ्गदि
कायः॥ अथ हिरोषजातिसारा
णां लक्षणानि चिकित्सा चादि
दोष लक्षणो विद्यादतीसारे हि
रोषजातेषां चिकित्सा प्रोक्तैव
विशिष्टा च निगद्यते॥ कट
फले मधुकं लोभ्य तत्कदाडिम

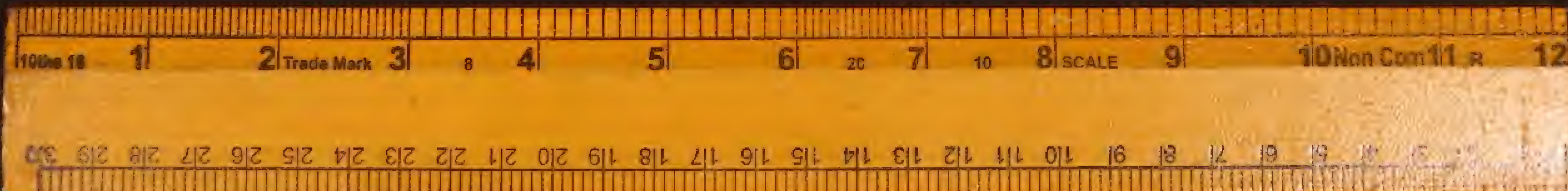

फलस्य च। सतएदुलजलं चूर्णं
वातपित्तानि सारवृत्तं॥ वातपित्त
तिसारे॥ ॥ चित्रकातिविषा मुस
वालविल्लं सनागरं। वत्सकत
कफलं पथ्या वातश्लेष्मातिसार
चुत्त॥ वातश्लेष्मातिसारे॥ मुस्ता
सातिविषा मूर्च्छा वचा च ऊट
जः सप्ताः। एषां कषायः सत्तो
दः पित्तश्लेष्मातिसारवृत्तं॥ पि
त्तश्लेष्मातिसारे॥ अथ सन्नि
पातातिसारस्य लक्षणं। तन्द्रा
युक्तो मोह सादास्य शोषीवर्चः
ऊर्ध्वान्नैकरूपं तृषार्तः। सर्वो
इते सर्वलिङ्गे पपत्रिः कृच्छ्रो
साध्यो वालवृद्धावलाना॥
अथ तस्य विकृतिः। पञ्चमू
लीवला विल्लगुडवी मुस ना
गरे। पाठा भृमिस वरिष्ठ ऊ
टजतक फलैः शृतं॥ सर्वजं
हन्यतीसारं ज्वरञ्चापि तथा
वर्मासमूलोपद्रवं श्वासं कासं
वापि सुदुस्तरं॥ पञ्चमूल्यत्र मा
सान्या पित्रे योज्या कनीयनी। वा
ते पुनर्वृत्तासि च सो योज्या महती
मता॥ वरिष्ठं वालकं। पञ्चमूल्या
दिक्कायः॥ अभया नागरं मुसं गु
डेन सह योजितं। कतः समेय

गुटिका स्थात्रिदोषा
आमातिसार मानाह
विमूचिका। कृमीनरोचकं हन्या
दीपयन्त्याश्च चानलं॥ चतः समो
मोहकः॥ ॥ ततः काला
कृष्ट ऊटजतकं तण्डुलवारिणा
। पिष्टं चतः पलमितां जम्बु पल
ववेष्टं॥ सूत्रेण बद्धा गोधूम
पिष्टेन परिवेष्टितं लिप्ताञ्च
चनपङ्केन निर्दहेद्गोमयाभिना
॥ अङ्गारवर्णाञ्च मृदं दृष्ट्वा व
क्लेः समुद्धरेत्। ततो रसें समादा
य शीतं क्षौद्रयुतं पिबेत्॥ उक्तः
कृष्णात्रिपुत्रेण पुटपाकस्त
कोटजः। जयेत् सर्वानितीसा
रान् दुस्तरान् सविरोधितान्
॥ ऊटजपुटपाकः॥ ॥ ऊटज
तककृतः काथो वस्त्रक्षौद्य
नीकृतः। स लीढोऽतिविषायु
क्तः स्थात्रिदोषातिसारवृत्तं॥ इ
च्छन्त्यत्राष्टमांशेन काथादति
विषारजः। प्रक्षिपेद्वा चतुर्थीश
मिति केचिद्वर्द्धनं हि॥ ऊटजा
वलेहः॥ ॥ पल मङ्गाटमूल
स्य पाठा दावीञ्च ततः समा।
पिष्ट्वा तण्डुलतोयेन वटकान्त
मोमितावा॥ छायाशुक्राश्च तान्

एव तण्डुलाम्बुनापि
पाने पानाय गदि
नेभिषक। वातपित्तकफोद्धूतान्
इन्द्रजान् सान्निपातिकान्। ह
न्यात् सर्वानितीसारान् वटको
ऽयं प्रयोजितः॥ अङ्गारवटकः
॥ ॥ अथागन्तजस्य शोकाति
साम्यं संप्राप्तिपूर्वकं लक्षणं
माह। ते स्ते भीमैः शोचन्तोऽ
स्याशनस्य वाम्बोष्मा वै बद्धि
माविश्य जन्योऽकोष्ठं गत्वा
लोभयेत् तस्य रक्तं तच्चायत्ता
त् काकणन्दीप्रकाशं॥ निर्ग
च्छेद्दे विद्विमिश्रं ह्यविद्वा नि
र्गन्धत्वा गन्धवद्वातिसारः शो
कात्पन्नोऽश्चिकित्सोऽन्तमा
त्रं तेनो वैद्यै कष्ट एवप्रदिष्टः
॥ अथ मर्त्यः। ते स्ते भीमैर्वेत्थु
वित्र लयादिभिः शोचन्तः शो
कं ऊर्ध्वतः। जन्योऽप्राणिनः।
वाम्बोष्मा वाम्बः शोकजदे
हाष्मणा जनितं नेत्रनाशा
गलादिषु जलं तेन सहितः
उष्मा शोकजं देहतेजः। स
कोष्ठं गत्वा बद्धि माविश्य जठ
राग्निं मर्दीकृत्या वाम्बसाहित्या
उष्मणापि वक्त्रे मर्दीभाव इति

दोषः। वक्त्रे मर्दीभावादेव अ
स्याशनस्येति जन्यो विशेषणं।
ततस्तस्य जन्यो रक्तं लोभयेत्
सस्यानाच्छालयेत्। इति संप्रा
प्तिः॥ ॥ अथ लक्षणं। तच्च रक्तं
अथस्तात् गुदात् काकणन्दीप्र
काशं गुञ्जाफलसदृशं विद्विमि
श्रं गन्धवद्वा अविद् निर्गन्धत्वा
निर्गच्छेत्। शोकात्पन्नोऽतिसारः
अतिमात्रंऽश्चिकित्स्यः शो।
कापनोदनं विना केवलेन भे
षजेन प्रतिकर्तुं मशक्यतात्।
एषोऽतीसारः। वैद्यैः कष्टः क।
हेन साध्यः। प्रदिष्टः कथित इ
त्यर्थः॥ ॥ अथागन्तजनेन सा
म्यात् भयातीसारस्यापि संप्रा
प्तिपूर्वकं लक्षणं मात्रैवाहाभ
येन लोभिता दोषाहृषयन्ति
मलं यदा। तदातिसार्यते तन्न
क्षिप्रं गुणान्नलक्षणे॥ वातपि
तानि सारस्य प्रायो लिङ्गेः स
मन्वितं। नभयोपशमाच्छर्मे
यस्मिन् स्यात् स भयात्स्तरः॥
स्वत इति स्ववं जले स्नवमाने।
ननु भयातिसारस्य कथं माणु
जतं मय मीप दोषजं प्रयायत
आहाभयेन लोभिता हृषिता

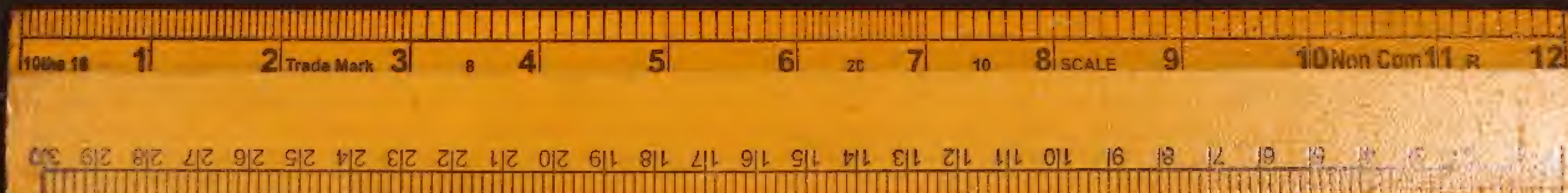

दोषा मले हृषयन्ति। तन्मले म
तिसरति। अत्र हर्षं मेव दोष स
मन्थः। उच्यते। रोग दोष भयान्
ये च ते स्यु रगन्तवो गदा। इति
वचनाद्भयातीसार अगन्तव्य
वाश्लोकस्य त्वय मर्थः। भये
नैव हेतुभूतेन दोषा वात पि
त्र कफा अतीसारणाय लोभि
ताः सञ्चालितः नदृषिता भ
येन ब्रयाणा मपि दोषाणां ह
नाम्भवात्। अतिसर्तं चलिता
वातपित्र कफा मले हृषयन्ति
तर्ह्येवात पित्र कफ मले भये
नैवातिसार्यते। पश्चाद्वात सम
न्यो भयादायु रिति वचनात्।
अतएव भयोतिसारे वातहर्षे
व क्रियाकथितेति समर्थः॥
अथ तयोश्चिकित्सा। भय शोक
समुद्भूतो ज्ञेयो वातादिसारवत्
। भयो वीतहरी कार्या हर्ष
णाश्वासनैः क्रिया॥ वाताति
सारवत् वातातिसारलक्षणैः
। तयोश्चिकित्सा च हर्षणाश्वा
सनक्षविका वातहरी कार्या॥
अथामातीसारस्य संप्राप्तिर्हर्ष
कं लक्षणा माह। अन्वाजीर्णात्
प्रदुताः दोषाभयनो दोषाः

कोष्ठे धातु संव
नानावर्णा नैकप्र
शूलोपेतं पृष्ठ मेनं वदन्ति॥ अत्र
शुक्लं तदजीर्णं चेति कर्मधाव
ये अन्वाजीर्णं तस्मात् प्रदुता
उपदुताः। दोषभयनः चालये
नः। नैकश इत्यत्र नाकादि
तान्नास्तर विपर्ययः। नन्वाभे
नदोषा हृषयन्ते एवौदि भक्षणा
दिभि रिवते चातीसार मुत्पाद
यन्ति। नन्वाभे मेवातीसार मुत्
पादयन्ति। तेनामीमी सारोपि दो
षज एव किमर्थं भये पृथगुच्य
ते। उच्यते। अमातीसारस्य चि
कित्साविशेषार्थं सम्प्राप्तिर्हर्षे
को लक्षणाविशेषः पृथगुक्तः
। कः स चिकित्साविशेषस्त
माह। अतीसारे ह सर्वेष्वेव स
ग्राहक मोषयमुक्त मामाती
सारे त ग्राहकं विरुद्धं यत्
उक्तं॥ नामे संग्राहकं विद्या
दतीसारे कदाचन। संगृहीतो
वलादामो विकारान् ऊरुते
वहन॥ इति। वलाद्दोषजवला
त्। विकारान् ग्रहायाध्मान
शूल गुल्म शोथोदर ज्वरादी
न्॥ तस्यचिकित्सा। वत्

एव... अमाती विल हिडु
त्रकेण पुन एषा
काय अतिमारवत्॥ अमा
तिसारस्य चिकित्सा पूर्वमुक्तैव
॥ शोथजीर्णयवाः पाठा विड्डा
निविषा चवाः। कथिताः सोय
णाः पीताः शोधातीसारनाश
नाः॥ शोथजीर्णयवाः। उपरा
मरिचो। सशोधातीसारो। अमा
स्थिमध्य मात्सरफलकायः समा
क्षिकः। शर्करासहितो हन्यात् इ
द्यतीसार मुत्पाद॥ मात्सरफलं
विलफले। कषायो भृष्टमुद्गस्य
सत्ताज मधुशर्कराः। निहन्त्याच्छर्ष
तीसारं नृला दाहं ज्वरं भमे॥
छर्द्यतीसारे॥ ॥ दद्या ससारेण
समाक्षिकेण भुञ्जीत निःसा
रकपीडितस्त। सतप्रजप्य क
थितेन चापि क्षीरेण शीतेन
मधुसूतेन॥ निःसारकः निवाही
इति लोके। सतप्रजप्यकथिते
न सुतप्रसूयणी रजतेतरलोह
निर्वापणकथितेन भुञ्जीत पण्य
मिति शेषः॥ निःसारके॥ दीप्ता
त्रि त्रिष्युरीषो सार्यते फे
निलं शक्य। सपिवेत् फानितं
सुगन्दी दधितेन पयो घृते॥

वला विस्वाभूतं क्षीरं गुडतेला
नुयोजितं। दीप्ताग्निं पापयेत् प्रा
तः स्वावदे वज्रसत्तये॥ पुरीषत्त
ये॥ ॥ वलां संजटाविलस्य
पचेत् पादावशेषितं सक्षीरं सा
थयेत्तेन अक्षतपिष्टे रिभिः समैः॥
विलं सथातकी ऊष्ठं सुगन्दी रा
स्त्रा पुनर्णावा। देवदारु वचा सुसं
लाध मोचरसान्वितं॥ एभि र्मृद
प्रिना पक्वं ग्रहायशो अतिसारव
त्। विलंतेन मितिल्यात मत्रिपु
त्रेण भाषितं॥ ग्रहायशो अंधिका
रे ये स्त्रहाः समुपदीर्शताः। प्रयो
ज्या स्ते अतिसारे अपि ब्रयाणां न
त्यहेतता॥ ब्रयाणां ग्रहायशो
अतिसाराणां विलंतेन॥ ॥
अथानिसारभेदस्य प्रवाहिकाया
धेः संप्राप्तिर्हर्षक लक्षणा माह
। वायुः प्रवृद्धो निचितं वलासे।
उदन्यथस्तादीहताशनस्य। प्रवा
हताः स्यः वलाशो मलो
क्तं प्रवाहिको ना
प्रवर्तन्ति तज्ञाः॥
अस्याय मर्थः। अहि
नाशनस्य अतिशेषेन वातल
भक्षमोजिनः। प्रवृद्धो वायुः
प्रवाहतः काण्डहृदलेन सशब्दे

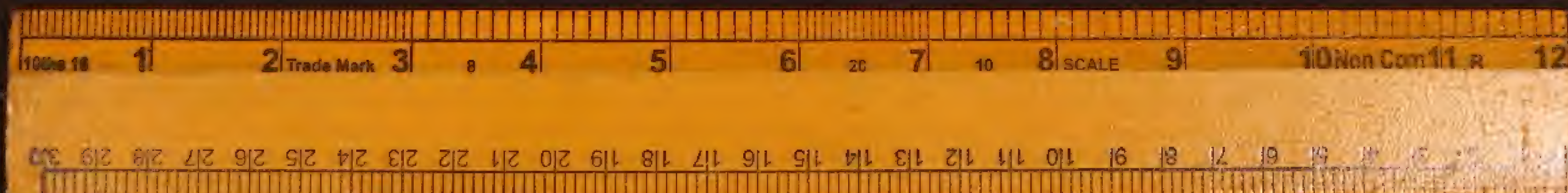

वायु मपानमार्गेण न्यज्यतः। नि
चितं सन्वितं। वलासे कफं। म
लाकं पुरीषयुक्तं अलं। वदुः।
वारं वारं। अथ स्नात् उदमार्गे
णा। उदति प्रेरयति। तद्वाः। उग
णा वेद्याः। तां प्रवाहिका।
प्रवदन्ति कथयन्ति॥ तस्या
वातजादिभेदेन रूप माह। प्र
वाहिका वातकृता सशूला पित्रा
त् सदाहा सकफा कफाच्च। सश
णिता शोणितसम्भवाच्च ताः स्ने
ह इत्यप्रभवा मतास्तु॥ तत्र रू
क्षप्रभवा वातजा। स्नेहप्रभवा
कफजा। त शब्दान्तीतोणाप्रभ
वा पित्रजा रक्तजा च। तासाम
नीसारवदादिशेषे लिङ्गे क्रमे
चामविषकृताञ्च। क्रमे चिकित्
सां॥ तस्या अचिकित्सा माह।
वित्त्वपेशी गुदं लोभं नैलं
मरिचं संयुतं। तीक्षा प्रवाहिका
क्रान्तः। सत्वरं सख माश्रयात्॥
वित्त्वादि खलेहः॥ धातकी
वदरीपत्र कपिच्य रसमाविकं।
सलोभ मेकतो दग्धा पिदेति
वीहिकादिनः॥ एकतः प्रत्येकं
दग्धापि वेदित्यर्थः। निर्वीहिकाप्र
वाहिका। धातकादिः॥ अथ

असाध्यातिसारि
हापकृताम्बरसेव
निभं ननु। चेतनेल पला मज्ज वे
सुवार पयो दीय। मांसधावन
तायाभं कृपां नीलारुणप्रभे॥
ऊणापं सहदालोका नातिमार
मुपक्रमेतात्सला दाहारुचि सास
हिक्का पार्श्वस्थिश्चलिते। संमू
र्द्धीरति संमोहयुक्तं पक्ववलीगु
दं। प्रलापयुक्तं च भिषक वज्रये
दति सारिणं॥ संमूर्द्धी सकलेन्द्रि
य मनसा स्वस्वविषय ग्रहणा
शक्तिहेतु रवस्थाविशेषः। संमोहः
विकृतमतिनं॥ असंवृतगुदं
हीणं शूलध्याने रुपद्रुतं। गु
दे पक्वे गतोष्माणमनीसारिण
मुत्सृजेत्॥ असंवृतगुदं गुदसे
वरणात्तमं। गुदे पक्वे गतोष्मा
णं गुदपाकारम्भके पित्रे विद्य
मानेऽपिशीतमात्रे नद्यायिमा
सास शूल पिपासात्रे हीणं ज्व
रनिपीडितं। विशेषेण नरे वृद्ध
मनीसारो विनाशयितुं। शोथं
शूलं ज्वरं तृणां आसे काम म
रोचकं। ऊर्द्धी मूर्च्छाञ्च हिक्का
ञ्च दृष्टातिसारिणं न्यजेत्॥ हस्त
पादाङ्गुलीसारिणं प्रपाको मूत्रनि

पदं। योपातातीवमर
रिणां॥ अतीसारीरा
जरोगा ग्रहणीरोगवानपि। मां
साग्रिवलदीनो यो दुर्लभंत
स्यजीवनं॥ बाले वृद्धे त्वसाथो
ऽयं लिङ्गे रेतै रुपद्रुतः। अ
पि यूना मसाध्यः स्यादति
उदेषु धातुः॥ एतै लिङ्गेः
द्वौक्तेः पक्वजाम्बरसंकाषात्
दिभिः॥ अथातिसारयुक्त
स्य लक्षणं। यस्योच्चारे विना
मूत्रं सम्यग्वायुश्च गच्छति॥
दीप्राये लघु कोष्ठस्य स्थितस्त
स्योदरामयः॥ उच्चारे पुरीषवि
ना स्थितः निवृत्त उदरामयो
ऽतीसारीः॥ अथातीसारि
णा वज्रनीयान्याह। स्त्रानाव
गाहनाभ्यङ्ग गुरु स्निग्धादि
भोजनं॥ व्यायाम मधिसन्नाप म
नीसारी विवर्जयेत्॥ स्त्रान मु
हृतजलेन। अवगाहनं नया
दे। इत्यनीसारिधिकारः।
इति भावप्रकाशः
अतीतं वि श्रुतकालः। तत्र
निखो वी दीरी विभक्तयो म
बन्ति। यथा भवद्भूत भव्ये त्रिशः
क्यायाः। कर्ष्या कय स्तिस

स्तिसः क्रमादुर्नेमानातीतभवि
व्यत सकलेषु स्युः। इति च
म्यवोधव्याकरणं॥ तस्य लक्ष
णादि यथा। वर्तनामध्यं प्रति
योगित्व मतीतत्वं। लडः लडो।
रतीतत्वं। लिङ्गकोसे वृक्ताः म
रोक्षत्वं अतीतञ्च। लडोः ती न
तत्वं क्रियातिक्रमश्च। क्रतश्चि
दैगुणात् क्रियानिष्पत्तिः क्रि
यातिक्रमः। क्रतवत्तोरतीत
त्वं। इति सारमञ्जरी॥ अतदधिक
रं॥ वि सन्नोपाजनकं। यथा
मनुः। अनिर्देशञ्च प्रेतानं
अतदधिकर मेव च। इत्यादि
कतत्वं॥ अत्र ८३
अतिक्रमे॥ वये। दान्यवर्गयो
पथः। ३३ अतिदिषते। इति
उगीदासः॥
अन्याचारं क्री विरुद्धाचरणं।
आचारमतिक्रम्य इत्यव्ययीभा
व समासनिष्पन्नं॥
अन्याजं वि न्यागानर्हं।
यथा। यत्र पतिवस्त्री गमनस्य
लघुत्वं प्रायश्चित्तविवेककृदि
रुक्ते इदमन्यापरे। इति
प्रायश्चित्ततत्वं॥
अन्याहारीन वि वक्ष्यी

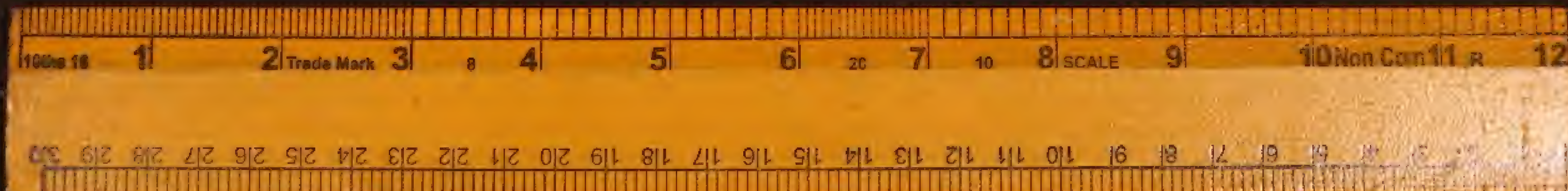

अतिशब्दोऽर्थे तृतीयोः क
त्रिणिप्रत्ययनिष्पन्नः ॥
अन्युक्तिः स्त्री अतिशयोक्तिः ॥
अलङ्कारविशेषः यथा अन्य
क्ति रङ्गनाथ सौख्योदाय्या
दि वर्णनानि दातारि गजेन्द्र
याचकाः कल्पशास्त्रिनः ॥ इति
चन्द्रालोकः ॥
अथर्वेन स्त्री चतुर्थवेदः अस्य
विवरणं वेदशब्दे द्रष्टव्यं ॥ अ
दत्त - भक्तोऽल अत्रि - अ
त्रागणकृतमनित्यमिति न्या
यात् शपः स्थितौ अदतीत्यपी
ति वररुचिः इति दुर्गादासः ॥
अदत्त इत्यर्थः ॥ अद्यते ॥
इति दुर्गादासः ॥ ॥
अदत्तं त्रि अन्वायेन दत्तं
यथा यत्पुनरन्वायेन दत्तं
६ तददत्तं षोडशप्रकारं मपि
प्रत्याहर्तव्यं मेव इत्यर्थोऽुक्तं
भवति नारदेन चादत्तं सप्त
वियं प्रोक्तं मदत्तं षोडशा
त्मकमिति प्रतिपाद्य दत्तादत्त
योः स्वल्पं विवृतं अदत्तं च
भयं क्रोधा शोक वेगरुजान्ति
तैः तद्योतकोच परीहासव्य
त्यास च्छलयोगतः ॥ बाल

मूलास्तन्नात्र मते
ते। कर्ता ममेदं कर्म
भेच्छया च यत् ॥ अपात्रं पात्र
मित्युक्ते कार्ये बाधर्मसंहिते।
यदत्तं स्यादवित्ता नादत्तं
मिति तत् सत्यमिति ॥ अय
मर्थः ॥ भयेन वन्दिग्राहादिन्यो
दत्तं ॥ क्रोधेन पुत्रादि वैरिनीयानि
नायान्यस्ये दत्तं ॥ पुत्रवियोगादि
निमित्तं शोकाविष्टेन दत्तं ॥ उत्त
कोचन कार्यप्रतिबन्ध निगमा
र्थे मयि कृतेभ्यो दत्तं ॥ परिहासे
नापह्वासेन दत्तं ॥ एकः स्वद्रव्य
मन्यसे ददात्यन्योपि तस्मै
ददातीति दानव्याभ्यासः ॥ छ
लयोगतः शतदानं मभिस
न्वाय सहस्रमिति परिभाष्य
ददाति ॥ बालेनाप्राप्तोऽप्यव
र्षणा ॥ मूढेन लोके वेदानभि
तेन ॥ अस्मत्तन्त्रेण पुत्र दासादि
ना ॥ आर्त्तेन रोगाभिमृतेन
मन्त्रेण मदनीयप्रमन्त्रेण ॥ उन्म
त्तं वातिकाद्यन्मादप्रसेना ॥ न
अपवर्जितं दत्तं ॥ तथायं मदी
यमिदं कर्मकरिष्यतीति
प्रतिलोभेच्छया दत्तं ॥ अ
चतुर्वेदाय चतुर्वेदोह मि

एव ॥ यत्तं करिष्यामी
यत्तं ॥ यत्तं ॥ यत्तं ॥ यत्तं ॥
युज्ज्वा ॥ यत्तं ॥ यत्तं ॥ यत्तं ॥
शप्रकारं मपि दत्तं मदत्तं मित्य
च्युते ॥ प्रत्याहरणीयत्वात् ॥
आर्त्तदत्तस्यादत्तत्वं धर्मकार्य
वितरितं विषयं ॥ सुखेनार्त्तेन
वादत्तं आवितं धर्मकारणा
त् ॥ अदत्ता त मृतेदाप्यस्तस
तो नात्र संशयः ॥ इति कात्या
यन स्मरणात् ॥ यः पुनः षोड
शप्रकारं मप्यदत्तं दृष्ट्वा ॥ य
आदेयं प्रयच्छति ॥ तयो र्दादो
नारदेनोक्तः ॥ दृष्ट्वा दत्तं यो
लोभात् यश्चादेयं प्रयच्छति ॥
अदेयदायकोदास स्तथादत्त
प्रतीच्छकः ॥ इति इतिमिता
क्षरा ॥ ॥
अदत्तं कृ अतिक्रमे ॥ वधे ॥
दन्यवर्गवृत्तीयोपयः ॥ कृ
अदितिषते ॥ इति दुर्गादासः ॥
अदत्त अभियोगे ॥ दन्यवर्ग
वृत्तीयोपयः ॥ अदितिषति ॥
क्षिपि संयोगान्नलोपे अद ॥
अभियोगः समाधानं ॥ अदिति
पक्षं विद्वान् ॥ अभि समस्तात्
योगो अभियोगः ॥ इति गो

विन्दभटः ॥ इति दुर्गादासः ॥ अ
दुते त्रि आश्चर्ये ॥ तत्पद्योयः
॥ इदं ॥ इति जटाधरः ॥ ॥
अथादुते ॥ अदुतसागरे आयवे
णादुतवचनं ॥ प्रकृतविरुद्धं म
दुतमापदः प्राक् प्रबोधाय
देवाः सृजन्तीति ॥ तेन आपन्न
ज्ञानाय भूम्यादीनां शब्दं स
भावप्रच्यवो देवकर्तृको ऽदु
त इति ॥ एवञ्च बुधोदयपर्व
ग्रहणादीनां गणिभागतत्वेन
प्रकृतानां मपि यदुत् पातत्वं
तद्भाक्तं ॥ तत् कारणञ्च गर्ग
संहिता बार्हस्पत्ययोः ॥ अतिलो
भादशान्यादा नास्तिक्यादाप्य
धर्मतः ॥ नरापचारान्नियतमुप
सर्गः प्रवर्तते ॥ ततो ऽपचारा
न्नियतं मपवर्जन्ति देवताः ॥ ताः
सृजन्यदुतांस्तान् दिव्यनाभ
सभूमिजान् ॥ त एव त्रिविधास्तो
के उक्ता देवनिर्मिताः ॥ वि
चरन्ति विनाशाय त्रैपैः सन्वा
ययन्ति च ॥ तांश्च परं नदर्शये
दित्याह विष्णुः ॥ नोत्पानं दर्श
येदिति ॥ ॥ तत्र बेलोनत्त
त्र माडल निरूपणं ॥ यथा दी
पिकायां प्राक् दि त्रि चत

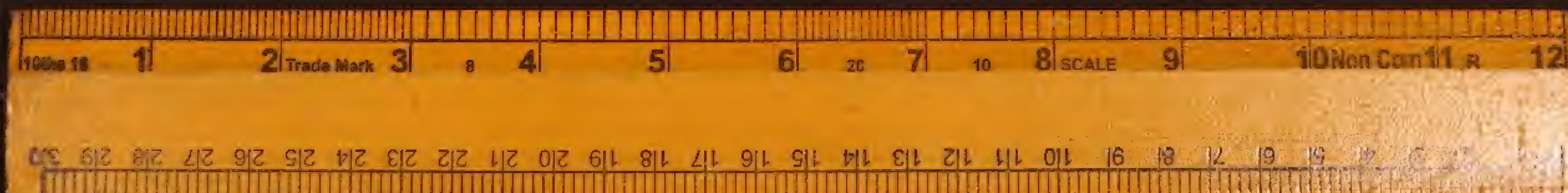

भीमेषु युनिशो रङ्गेषु सर्वेषु
अनिलाग्नि शकं वरुणा मण्ड
लपतयः सुभासुभेषु ॥
वेलाभादले ॥ ॥ अर्घ्यमादि
चतुष्क चन्द्र तरगादित्येषु वायु
भवेत् देवेन्याजविशाख याम्य
युगले पित्रदये चानलः वि
ष्वादित्रय धातु मेव युगलेषु
क्षेत्रे भवेन्मंडलः संपीयान्य मृ
गान्य मूलयुगलेशानेषु मी
श्वरः ॥ पवन दहनो नेष्टो योग
स्तयो रीतडफरः ॥ स्वरप वरु
णो शुक्लो योग स्तयो रीतेशो
भनः ॥ सवरुण मरुत्तमश्वः शक
स्तथाप्रसमायुतः ॥ फलविरहितः
सेन्द्रो वायु स्यात्प्रियुतो ॥ मृगः ॥
यन्माण्डले ॥ द्रुतं ज्ञातं शान्ति स्त
देवताप्रयो ॥ तथा शान्तिद्वयं का
र्यं माण्डलद्वयजाडुते ॥ ॥ वि
स्वयमेतरे ग्रहर्त्तवैहृतं दिव्यं
ज्ञानरीतं निबोधमे ॥ उल्का
पातो दिशांदाहः परिवेशस्त
थेव च ॥ गन्धर्वनगरं चैव ह
ृष्टिश्च विकृता तथा ॥ एव मादीनि
लोके भस्मिन् नाभसानि विनि
र्दिशेत् ॥ चर स्थिरभवं भीमं
भरस्य मपि भूमिजं जलाशया

नां वेहृतं भीमं तद
भीमन्वात्यफले ज्ञे
परिपच्यते नामसं मध्यफलदं
मध्यकालफलप्रदं ॥ दिव्यं तीव्रफ
लं ज्ञेयं शीघ्रकारि तथैव च ॥
शीतोष्णाता विपर्ययास ऋतुलां
रिपुजं भयं ॥ पुष्पे फले च विह
ते रातो मृत्युं तथादिशेत् अका
लप्रभवानार्यः कालाजीताः प्रजा
स्तथा ॥ विकृताः प्रसवा चैव यु
ग्मप्रसवनं तथा ॥ हीनाङ्गा अथि
काङ्गाश्च जायन्ते यदि वा त्रयः ॥
पशवः पक्षिणश्चैव तथैव च सरी
सृपाः ॥ विनाशं तस्य देहस्य कुल
स्य च विनिर्दिशेत् ॥ ॥
प्रदोषकुक्कुटारावो हेमत्रेचापि
कोकिलाः ॥ अर्कोदये ॥ कीर्तिभु
त्वम्भावारो नृभयं दिशेत् ॥ उत्त
कावसते यत्र निपतेद्वा तथा
गृहे ॥ ज्ञेयो गृहपते मृत्युं र्थेन
नाश स्तथैव च ॥ गृध्रः कङ्कः
कपोतश्च उत्तकः स्थिरएव च
॥ चित्तश्च चर्मविलश्च भासः
पाण्डुर एव च ॥
गृहे यस्य पतन्त्येते गेहं
तस्य विपद्यते ॥ पक्षान्मासान्
यावर्षान्मृत्युः स्याद्ग्रहमेथि

पवन ॥ पुत्रस्य वा मृत्युं दे
वनश्यति ॥ ब्राह्मणाय
गृहं दत्वा दत्वा तन्मृत्यु मेव वा
॥ गृह्णीयायाद रोचेन शान्ति
ज्वेमां प्रयोजयेत् ॥ मांसास्थी
नि समादाय श्मशानाङ्गु वा
यसाः ॥ ॥ स्था मृगालो ॥ अथ वा
मध्ये पुरस्य प्रविशन्ति चेत् ॥
विकिरन्ति गृहादौ च श्मशानं स
मही भवेत् ॥ चौराणां हन्यते
लोकः परचक्रसमागमः ॥ सं
ग्रामश्च महाचोरो डर्भितं म
रकं तथा ॥ अङ्गुतानि प्रसूयन्ते
तत्र देशस्य विद्रवः ॥ अकाले
फल पुष्पाणि देशविद्रवकार
णो ॥ मत्स्यपुराणा ॥ अतिहृष्टि र
नाहृष्टि डर्भित्तादिभयं मतं ॥
अनृतो न दिनाहर्हं हृष्टि ज्ञेया
भयाय च ॥ निरभ्ये वायु र्गवौ
वा स्येनं याम्योत्रेण वा ॥ इन्द्रा
युधं ततो दृष्ट्वा उत्कापाते न
थैव च ॥ दिग्ग्राह परिवेशे च
गन्धर्वनगरं तथा ॥ परचक्रभयं
विद्यात् देशोपद्रव मेव च ॥ वा
सावनजकुटः ॥ कंसनिधनसू
चन हरिवंशः ॥ वक्रमङ्गारक श्च
के विचायां चौरदर्शनः ॥ चल

त्यपर्वणि मही गिरीणां शिखरा
णि च ॥ वाणोत् पाते स एव ॥ दीप्त
णां दिश मास्थाय श्मकेनः स्थि
तो भवेत् ॥ वक्र मङ्गारक श्चकेक
त्रिकासुभयङ्करः ॥ ॥ कृत्यचि
नामणो ॥ न्यक्ताशेच विवेक त
नवसुधा लोकाः स्तथापीडिता
विश्रा वेदहता स्तथा प्रचलिताव
द्वाशिने डर्भित्ताः ॥ सौणी मन्
फला नृपाश्च विकलाः संशाम
चोरा मही प्रेताचान् डुरन् पीडि
ततरा देवेन्य राक्षो युतौ ॥ रक्ते
शक्तादौ गो मांसास्थिवसादिभि
र्मरकः ॥ धान्य हिरण्यवत् फल
कुसुमाद्ये वर्धिते भयं विद्यात् ॥
अङ्गार पौष्पवर्षे विनाशो भुप
याति तन्नागरं उपलंविना जल
यरे विकृता वा यदा प्राणिना
दृष्ट्वा ॥ छिद्रं वाप्यतिहृष्टं श
स्याना मीति सं जननं ॥ ॥
बुधकोशिकसम्वादे ॥ पञ्चाः
प्रपाते च फले शरदस्य प्ररोह
णो ॥ शीर्षे राजश्रियो ॥ वाप्रि भी
ले चैश्वर्य मेव च ॥ कारीयो
भूपणावाप्रि वैत्रयो वैत्र्यु
दर्शनं ॥ नासिकायान्च सौगन्धं
वक्त्रे मिष्टान्नभोजनं ॥ कावे

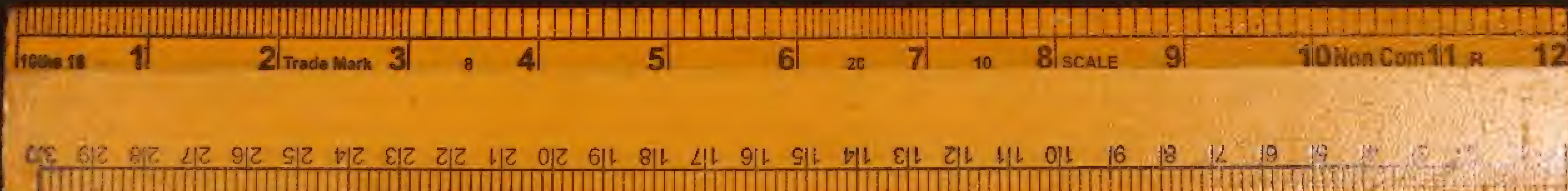

चेव श्रियोऽवाप्ति र्भू जयो वि
भवे भवेत्॥ यनलाभो वाहसूते
करयो र्थनद्वयः। स्तन मले
च सोभाय हृदि सौख्यविवर्धनं
॥ एतेनित्यं मतीलाभः पार्श्वयोः
वेन्दुदर्शनं। कटिद्वये वस्त्रला
भो गुह्यमृत्युसमागमः। जङ्घे
चार्यक्षयो नित्यं गुदे रोगभयं
भवेत् उर्वीस्त वाहनावाप्ति
जीव जङ्घेऽर्थसंलयः॥ वा
मदक्षिणयोः पादो र्धमणो
नियतं भवेत्। पट्ट्याः प्ररोहणो
चेव पतने शरदस्य च॥ व्या
त्याशाश्च फलज्जैव तद्वदेवं
प्रजायते। पट्ट्याः प्ररोहणो
रात्रौ शरदस्य प्रपातनं॥ नि
यनार्थीय भवति व्याधि पीडा वि
पर्यये। पतनानन्तरं ज्वेवरो
हणं यदि जायते। पतने फल
मुक्तं रोहणं स्यात्फलं भ
वेत्। शरदहणं ज्वेवरोहणे अ
थोवक्ते च पातनं॥ भवेदिष्ट
फलं तस्य तत्फलं जायते ध्रुवं
। स्पष्टमात्रेण यः सद्यः सचेत्
जल माविशेत्॥ पञ्चगव्यप्राश
नञ्च कुर्यादकीर्तिलोकनं। पत्नी
रपुं सवर्णस्य रक्तवस्त्रेण वेष्टये

त॥ पूजयेद्गन्धपुष्पादि
पूजकर्मके। पञ्चगव्यं
रत्नं पञ्चाशृतं सपल्लवं। पञ्चह
स्रकषायञ्च निःक्षिप्यावाहयेत्
तः। पूजयेद्गन्धपुष्पाद्यैः लीकपा
लांस्तथा ग्रहान्॥ मृत्युञ्जयेन
मन्त्रेण समिद्धिः। वादिरेः सुभेः।
तिलैर्व्याहृतिभिर्ह्रीम मष्टोत्तर
सहस्रकं॥ पट्टी गृहगोथिका।
मृत्युञ्जयमन्त्रं स्वाम्बकमन्त्रः।
इति विद्याकरः॥ ॥ गगंसेहिता
वार्हस्पत्ययोः। ये तेषु शान्तिं क
र्तुं न ते यानि परमभावे
त न प्रतिजुर्वनि क्रिययाश्च
यान्विताः॥ दासिक्यादा विमो
हादा विनश्यन्त्येव तेऽचिरात्
॥ अत्र निमित्तनिश्चयवतो अर्थ
कारः। अन्यथा दोषः। इत्याह
मत्स्यपुराणं। भिन्नमादत्त वेला
यां ये भवन्त्यङ्गुनाः कवितान्
त्र शान्तिदयं कार्यं निमित्ते
सति नान्यथा॥ निनिमित्तकृता
शान्ति निमित्तं मुपपादयेत्।
एतच्च तत्रदिशेषविहित शान्ति
विषयं। अन्यथा वेलांमादत्त स
न्देहे शान्ति न स्यात् साधारण
शान्तिश्च निर्विषया स्यात्। अत

एव ॥ यातवस्त्रेणायत्र
कीर्णं मान्मानं मन्यते
दिनः। तत्र तत्र तिलैर्ह्रीमो गा
यत्रा समुहाहतः॥ गायत्र्याप्र
यतः सुदः सर्वपापैः प्रमुते।
शान्तिकामश्च जुह्यात् गाय
त्री मन्त्रैः सुविः॥ हन्तकाम
श्च नृपते र्द्वेतेन जुह्यात् सुविः
। सावित्र्या शान्तिहोमंश्च कुर्या
त् पर्वसु नित्यशः॥ प्रणाव्या
हृतिभ्याञ्च स्वाहान्ता होमक
र्मणि। प्रतिलोमा प्रयोक्तव्या फ
टकारान्ताभिचारके॥ ॥ वि
ष्णुमित्रेणापि निमित्तसन्देहे क
च्छादीन्युक्तानि। यथा। कच्छ
चाद्रायणादीनि सुद्यभ्युदय
कारणं। प्रकाशे च रहस्ये च सेश
येत् नृककेऽस्तुते॥ ॥ मार्कण्डे
यपुराणं। दिग्देश जन सामान्यं
नृपसामान्यं मान्मानं। नत्त्र
ग्रह सामान्यं नरो भुङ्क्ते सुभा
सुभं॥ परस्परमिवादश्च ग्रह
दोषेषु जायते। तथा। तस्माच्छा
न्तिपरः प्राज्ञो लोकवादरत
स्तथा॥ लोकवादोश्च शान्ती
श्च ग्रहपीडास कारयेत्। भूदो
हानपवासाश्च शस्तं चैत्या

भिवन्दे॥ कुर्यात् होमं तथा
दानं श्राद्धं कोपीववर्जनं। अश्वेहं
सर्वभूतेषु मेची कुर्याच्च पाणि
तः॥ वर्जयेदुपती वाच मतिवा
दां संखेव वा ग्रहपूजाञ्च क
र्त्तव्यं सर्वपीडास मानवः। एवं
शान्तिन्यशेषाणि चोराणिदि
जसत्रम प्रयतानो मनुष्याणां प्र
हर्त्तव्यान्त्यनेकशः॥ ॥ लोक
वादश्च तत्रैवोक्ताः। यथा। आ।
काशादेवतानाञ्च देव्यादीनाञ्च
सोहृदात्। पृथिव्यां प्रतिलोके।
च लोकवादो इति स्मृताः॥ तेच
सर्वभूत डाकिन्याद्यभिभवशा
न्यर्थे लौकिकौषध मन्त्रादयः
विषहरी मङ्गलचण्डिका गीता
दयः चैत्यहृत्वाद्यैः तेषुपाल दे
वता पूजाच। तथाचापस्तम्भः।
स्त्रीभ्योऽवरवर्णेभ्यो धर्मशेषा
नृ प्रतीयादित्येक इति॥ धर्मशे
षान् प्रतिस्मरति सदाचारैश्च।
सिद्धानिति नारायणोपाध्यायाः
। भूदोहश्च पात्रं विनाभूमौ गोस्त
नं निष्पीड्य दुग्धोत्सर्गः। चैत्यः
पुण्यत्वेन व्यानोपामस्य हतः।
तथाच बाणोत्त पात्रे हरिवंशः।
अनेकशास्त्रे च

न्यश्च निपपान महीतले। अर्चि
नः सर्वकन्याभिर्दानवानां म
हात्मनो॥३३॥ मत्तुणी मत्तुणी।
अतिवादश्च ह्य मत्तुणीभाष
णो॥ ॥ मत्तुणीभाषण॥ काकये
करवशावः प्रभाते दुःखदाय
कः। काकोमैथुनकाशक्तः श्वे
तो वा यदि दृश्यते ऊरुकोव
सते यत्र निपतेद्वा तथा गृहे।
हेयो गृहपते मृत्यु र्यननाश
स्तथैव च॥ ॥ वराहसंहितायां।
कीडावरको रति मोसलदो
भीतो रुजात्रेः पतितो विहङ्गः
। नासो गृहस्थस्य विनाशहे
तदौषः समुत्पद्यत आहवाय्यः
॥ ॥ अङ्कतशान्ति माहमात्ये
। गृहे पति विकारेषु ऊर्याचा
मरनर्पणं देवाः कपोता इ
ति वा जप्रयं सप्रति हिजेः॥
गावश्च देवा विविधा द्विजा
नां सकाञ्चना वस्त्रयुगात्री
याः। एवं कृते पाप मुपैति
शान्तिं मृगैर्हिजे वी विनिवेदि
तं यत्॥ हिजेः पतिभिः। अ
पिना यत्तैरपि॥ भुजवलभी
मे। एको ह्यस्यो गावः स
प्राच्या नव दानिनः। सिंह

प्रसूतिका गावः कपोता
वातकाः॥ मत्तुणीभाषण॥
दक्षिणभागे त शस्त्रे विष्फुरा
णो भवेत्। अग्रशस्त्रे तथा वा
मे पृष्ठस्य हृदयस्य च॥ लाञ्छ
ने पिटकं चैव हेयं विष्फुर्जितं
तथा। विपर्ययेण विहितं सर्वं
स्त्रीणां फलं तथा॥ अतिष्टिच
क्रोपगमे द्विजानां काव्यं सव।
र्त्तनं च तर्पणं स्यात्। शङ्खः। ३ः
सप्रानिष्ट दर्शनादौ वृत्ते हिर
ण्यञ्च दद्यादिति। मात्स्या नमस्ते
सर्वलोकेश नमस्ते भृगुनन्दन
। कवे सर्वार्थसिद्धार्थं गृहाणा
ह्यं नमोऽस्तु ते॥ एवं शुक्रोदये
ऊर्ध्वं यात्रादिषु च भारतासर्वो
न कामानवाप्नोति विसृलोकेश
हीयते॥ नमस्ते भृगुसनाथ
वाकपतेय वृहस्पते। क्रूरग्रहेः
पीडिताना ममृताय नमोनमः
॥ संक्रान्तावपि कौन्तेय यात्रा
स्वभ्युदयेषु वा ऊर्ध्वं वृहस्प
तेः पूजां सर्वान् कामान् सम
प्नुते॥ ॥ वैष्णवायुते व्यासः।
ग्रहयज्ञैः शान्तिकेश किं क्रिय
नि नरा द्विज। महाशान्तिकारः
श्रीमो स्तुतया श्रुतिगोहरिः॥

तान् दारुणान् मित्राननेकशः। नल
स्याश्रितो भक्त्या महाशान्तिक
रोहरिः॥ अत्र ब्रह्मपराणीयो म
त्रः। नमस्ते वरुणाय विसृवे प
रमानने स्वाहा इति॥ ॥
ऊर्ध्वगपरिशिष्टं। अथातो र
जस्वलाभि गमने यमजनेने
विजातीयजनेने वा काक कङ्क
गृध्रवक श्वेन भास चिल कपो
तानां गृहप्रवेशे मानुषस्यापि
विश्रामणो एषा मेव क्रियमाणे
गृहद्वारगोहणे वाङ्मतेषु कल्प
दृष्टेन विधिनापि सुपसमाधा
य प्रायश्चित्ताज्याहती जुहोति
अङ्कताय अग्रये स्वाहा सोमाय
विसृवे रुद्राय वायवे सूर्याय
मृत्यवे विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वा
हेति स्थालीपाकवतान्यदिति
॥ ॥ कपोतं विशेषयेति शो
नकः। रक्तपादः कपोताख्या
ग्रन्थेयकः शुक्रच्छविः। सवे
च्छालां विशेषच्छालाममी
पञ्च ब्रजेदयदि॥ अन्ये
षु गृहमध्ये वा वल्मीक
स्याङ्गमादिषु। कल्पदृष्टेन
विधिना गृहोक्तेन। प्राय

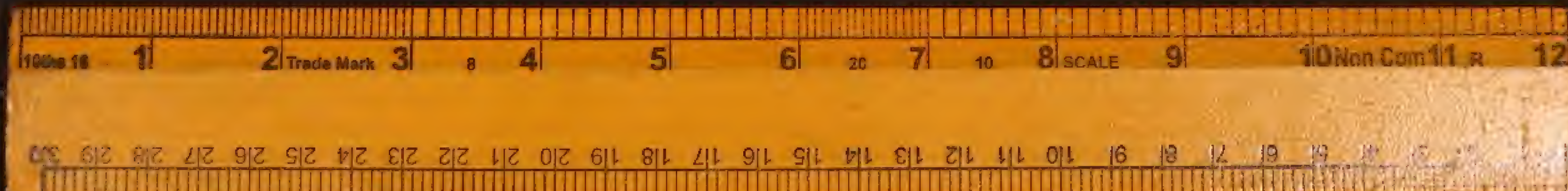
श्चिनाज्याहतीः अङ्कतदोष प्र
शमनायः सप्रान्ताहतीः। अङ्क
ताय अग्रये स्वाहा इत्यादिमन्त्रैः
॥ तत्र स्थालीपाकेतिकर्तव्यता
यां पायसचरुमि रेत्येभ्यो देवे।
जुहयात्। ऊर्ध्वगपरिशिष्टं। प
श्चात् वृत्तपायसेन ब्राह्मणान्
भोजयित्वा गोवरं दत्त्वा शान्तिं भ
वतीति। गोवरं गोश्रेष्ठं दीक्षणां
तो गो कृत्वा दोषशान्तिं भवती
ति। तथा चोक्तं। गो विशिष्टतमा
लाकेवेदेषुपि निगद्यते। न ततोः
न्यदं यस्मान्नस्माद्धौ वरं मुच्य
ते॥ ॥ ऊर्ध्वगपरिशिष्टं। यस्ते
वा मन्यन्तम मापन्नः प्रायश्चि
त्तं न कुर्व्यात् तस्य गृहपते मर
णं सर्वस्वनाशो वा भवति तस्मात्
प्रायश्चित्तं कर्तव्यं कर्मापवर्गे
वामदेव्यगानं शान्तिः शान्तिरि
ति। अपवर्गे समाप्तौ। वामदेव्यगा
नं शान्तिः कर्तव्या आहूतिः
प्रकरणसमाप्त्या। वार्हस्पत्ये।
शमयन्त्यासप्राहान् कम्पा
दिहृतं निमित्त मासेवा। अ
भिवर्त्यणोपवास व्रतदीक्षा
जप्य हरणानि॥ ॥ ॥
वराहः। ये च न

दोषं जनयन्पुत्रपातं स्नाने
स्वभावकृतान्। अस्मिन्पुत्रकृतैः
श्रीकै विद्यादेभिः समासे
कैः॥ तथाच मन्त्रपुराणं।
वज्राशनि महीकम् सच्चा नि
वीत निस्त्रिः। परिवेश रजो य
म रक्ताकीर्त्तमयोदयाः॥ दुमे
भ्योऽथ रस स्नेह मधु पुष्प
फलोद्गमाः। गो पीत मदहृदि
अशिवाय मधुमायवे॥ तारो
त्कापात कलषं कपिलाकैन्द
मण्डले। अत्रिज्वलने स्कोटं धू
मेरुगगनिराकृतं॥ रक्तपद्मा
णा सच्चा नमः सद्गोपीनोपमे
न्या। सरिताम्बु संशोषं दृष्ट्वा ग्री
ष्मे शुभं वदेत्॥ शक्रायुध
परिवेशो विद्युच्छूफविरोहणो
। कम्पोद्वर्त्तन वैकुण्ठे रसनं द
रणं तितैः॥ नयुदपान सर
सो दृष्ट्वा भवनस्रवाः। पत
न ज्वादि गेहानां वर्षासु नम
यावहं॥ हरिरेणो वर्षावर्षाणा
यो। कचिन् कन्दरहासाद्यं
शिलीन्द्रभरणो क्वचित्। इति द
र्शनात् वर्षासु शिलीन्द्रोद्गमो न
भयावहः॥ दिव्यस्त्री भूत ग
न्यर्धे विमानाद्गुतदर्शनाग्रह न

सत्र ताराणां दर्शनं वास
रे। गीत वादित्र निवे
र्षत सावुष। शस्यदृष्टि रसातप
त्रि रपापाः शरीरं स्मृताः॥ ॥
शीतानिल तषारत्वं नर्दनं मृग
पक्षिणां। रस्ता यत्तादि सन्तानं
दर्शनं वागमानुषी॥ दिशो भूमा
न्यकाराश्च शालभा वन पर्वताः
। उच्चैः सूर्योदयास्तनं हेमजे
शोभना मताः॥ हिमपाता
निलोत्पात विरूपाद्रुतदर्शनं।
दृष्ट्वा ज्जनाभ माकाशं तारोत्का
पातपिञ्जरां विवा गर्भोद्भवाः
स्त्रीषु गोऽजाश्च मृग पक्षिणां।
पत्राङ्कुर लतानाञ्च विकाराः
शिशिरे सुभाः॥ अत्र स्वभाव
जाहेति दृष्टाः स्वर्त्रो सुभावहाः
। अत्रावन्यत्र चोत्पाता दृष्टा स्ते
भृशदरुणाः॥ ॥ ३३॥ अन्तानाञ्च
यागायाः शिशूना ज्वेदितञ्च
यत्। स्त्रियो यच्च प्रभाषणे न
त्रनास्ति व्यतिक्रमः॥ पूर्व च
ति देवेषु पञ्चाङ्गुलि मीनुषा
नानादेशिना वाग्वहति सत्या
होषा सरस्वती॥ ॥ दृष्ट्वातिः।
ज्योतिर्जीनं तद्योत्पात मविदि
त्वा न ये नृणां। आवयन्त्यर्थ

नेपा स्तेपि यत्नतः
विद्वान्। दारनीयाः। इति
ज्यातिस्तत्र॥ अहारे
क्षी दारव्यतिरिक्त प्रदेशः।
यथा। अहारेण च नातीया
द्रामं वा वेष्म वाहते। रात्रौ
च दृष्टमूलादि हरतः परिव
र्त्तयेत्॥ इति मानवे ४ अध्या
ये ३३ श्लोकः॥ प्राचीराद्या
हृतं ग्रामं गृहञ्च दारव्यति
रिक्त प्रदेशेन प्राकारादिल
द्वने कृत्वा नविशेत्। रात्रौ च
दृष्टमूलावस्थाने हरत स्य
जेत्। इति तटीकायां ऊह
कमटः॥ दारहिते त्रि॥ अ
द्वैतः पुं द्वैतरहितः॥ विस्रः।
यथा। विस्र मानन्द महेते वि
ज्ञानं सर्वगं प्रभुं। प्रणामामि
सदा भक्त्या चेतसा हृदयात्
ये॥ इति गरुडे ३३ अध्यायः॥
शिवावतारविशेषः। यथा।
नित्यानन्दो भक्त रूपो ब्रजेयः
श्रीहलायुधः। भक्तावनार सा
चार्योऽद्वैतो यः श्रीसदाशिवः
॥ तत्र पित्रादि विवरणं यथा
। महादेवस्य मित्रो यः ऊवरो
गुह्यकेश्वरः। ऊवरोपदितः सो

ऽयनकोऽस्य विद्वान्॥
परा ऊवरोः कैलासे स्थित्य सा
ध्य निषेविते। जज्ञाप परमं मन्त्रं
शैवं श्रीशिववल्गुमः॥ ततो द
यात् भगवान् वरं दृष्ट्वा निष्ठा
ऽब्रवीत्। ततः ऊवरो वरं यामा
स त्वं मेस्तु भव॥ प्रार्थित स्ते
न देवेशो वरदेशः सदाशिवः।
जन्मजन्मान्तरे पुत्र प्राप्स्यामि
पुत्रतो तव॥ इति प्राप्य वरं क
ष्टं कियत्कालमास्थितः॥ का
र्य्यदीशवशात् सोऽद्याद्वैतस्य
जनकोऽभवत्॥ योगमाया भ
गवती दृष्टिणी तस्य साम्प्रतं। सी
तारूपेणावतीर्णा श्रीनाम्नी न
त प्रकाशतः॥ तस्य पुत्रोऽयु
तानन्दः कृत्स्नवैतन्यवल्गुमः।
श्रीमत् परिदत्त गोस्वामि शि
ष्यप्रिय इति श्रुतं॥ यः कार्तिके
यः प्रागासीदिति जल्पन्ति के
चन। इति गोरगोप्तादेशदीपिका॥
॥ ॥ ॥ ॥
अद्वैतवादीन वि एकब्रह्मवादी
। तस्य मतं यथा। ब्रह्मेव सत्यं
प्रत्यक्षादिसिद्धं विष्णु ब्रह्मणि
आरोपितं। यथा रतः रतस
रूपाज्ञानात् सर्पवत् प्र

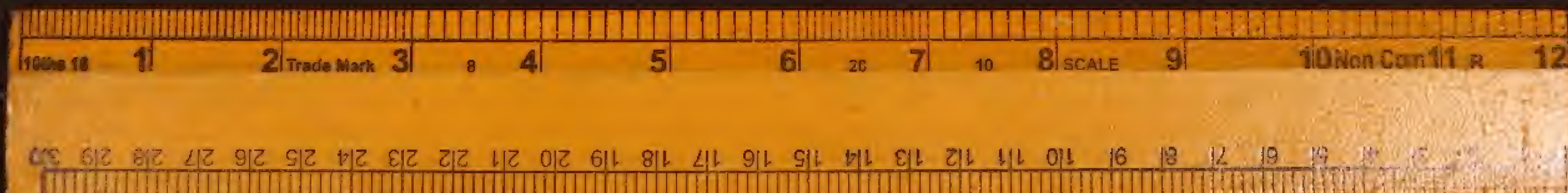

तिभाति। तथा ब्रह्मस्वरूपात्
नात् विस्व वस्तुवत् प्रतिभा
ति। प्रकृति जीव अपि पर्यो
वसाने ब्रह्मेव ब्रह्मान्यत स
हस्त नास्ति। अत्र प्रमाणं शा
रीरिकसूत्रस्य शंकराचार्यो
क्तं भाष्य तदीका कल्पत
रु भाष्यप्रभादि॥
अथमार्गिकः त्रि अथमार्गः
यथा। गृहीतानुक्रमदायो
यनिना मथमार्गिकः। इत्वा त
ब्राह्मणायैव नृपते स्तदनन्तरं॥
इति मिताक्षरा॥ अथरः पुं अ
यत्रषः। पुरुषस्य रक्षाथरः
प्रशस्तः। यथा। पाणि पादत
लो रक्तो नेत्रान्तरनखानि च
तालको धरं निह्ना चासप्र
क्तं प्रशस्यते॥ स्त्रियास्त य
था। पादतावर्तलः स्त्रिया
रेवाभूषितमध्यभूः। सीमन्ति
नीना मथरो गतां चैव प्रियो भवे
त्॥ श्यामः स्थलोऽथरोष्ठः
स्थान वैधव्य कलहप्रभः। म
सृणो मसृणो मत्रकाशिन्वा
द्योत्ररोष्ठः स्वभोगदः॥ इति
सामुद्रिकं॥ अधस्तमं
क्षी अधस्तथा

यथा। मित्राङ्ग न यथा
मृतप्रेतके। हासाय क
कलमीतज रुच्छयामि। नो वे
द्वयविरहजायुपयुक्तदेहा
ध्यानेन यामपदयोः पदवी
सवेते॥ इति श्रीभागवते १०
स्कंदे २१ अध्याः॥ ॥ अध्या
र्मिकः त्रि अथमार्गः। यथा।
यस्त पञ्चमहायज्ञविहीनः
सनिराकृतः। अथार्मिकः
स्यादृष्टोऽवकीर्णी क्षतत्र
ती॥ इति जटाधरः॥ अथो
नाथार्मिके वसेद्भुमे। इति
कुल्लुकभट्टश्च॥ अधिकरणं
क्षी अधिकमते अत्र विषा
यादि पञ्चावयव विवेचने
येन ग्रन्थः। यथा। विषयो
विषयश्चैव शब्दपक्ष स्थाप
रो निर्णयश्चेति पञ्चाङ्गं शा
स्त्रे अधिकरणं स्यात्॥ विष
यो विचारार्हवाक्यो विषयो
ऽस्याय मर्थो न वेति प्रशयः
। शब्दपक्षः प्रकृतार्थविरोधि
तर्कोपन्यासः। उत्तरे सिद्धान्त
नकुलतर्कोपन्यासः। निर्ण
यो महावाक्यार्थानां पर्यो
निश्चयः। एवंक्रमेण विवेचन

मत्राति। यते इत्याधिकरणं।
न ति। दितं॥
अधिकारी त्रि अधिकार्थव
शिष्टः। यथा। इष्टाशत्रुं द्विजा
तीनां धर्मः सामान्य उच्यते
। अधिकारी भवेत् सूद्रः शत्रु
धर्म न वैदिके॥ इति मलमा
सतंत्रं॥ अपिचास्त्रातो अध
कारी भवति देवे यैत्रे च क
र्मणि। इत्यादिकाचार तंत्रं॥
वेदान्तमते विधिवदधीत वेद
दाङ्गत्वेन आपाततो अधिगता
विवल वेदाद्योऽस्मिन् जन्मनि
जन्मान्तरे वा काम्य निषिद्ध व
जैन पुरःसरं नित्यनैमित्तिक प्र
यश्चित्तोपासनानुष्ठानेन निर्गे
त निविल कल्पतया निष्ठा
न निर्मल स्वानः साधन च
तद्वय सम्पन्नः प्रमाता। इति वे
दान्तसारः॥ ॥ अधिनाधिकारिणो
दायभागशब्दे दृष्टव्याः॥ ॥
श्रीमूर्त्यादीनां वेशकर्त्ता। इति
लोकप्रसिद्धं॥
अधिमांसकः पुं दन्तरोगवि
शेषः। यथा। दन्तरुक् पश्चिमे
दन्ते महान् शोथो महान् रु
जः। तालास्त्रावी कफकृतेवि

तेयः सो अधिमांसकः॥ इति
भावप्रकाशः॥ अस्वाधिकन्ता
दन्तरोगशब्दे दृष्टव्या॥
अधिवासः पुं इत्यविशेषेण
सेस्कारः। तत्र यत्तुर्वेदोक्त मत्रा
स्वयोविंशति इत्यादि च यथा
तैल हरिद्रो गृहीत्वा ओंकोसि
कतमोसि कसे त्वा कायत्वा
स्वस्त्रोकः स्वमद्रलः सत्यगन्त
। अनया तैलहरिद्रया अस्म सु
भायिवासन मस्त। एवं सवेत्र।
। गन्दं गृहीत्वा ओं गंधद्वारां दु
रायणी नित्यपुष्पां करीषिणीं
। ईश्वरी सर्वभूतानां त्वामिहोप
ह्वये श्रियो॥ २॥ मही गृहीत्वा
ओंभूरसि भूमि रस्यदितां रसि
विश्वधाया विश्वस्य भुवनस्य
धत्रीं पृथिवीं यच्च पृथिवी
दृग्गुहं पृथिवी माहि श्रेसीः।
३। पुनर्गन्धेन गन्धद्वारा मिति
। शिलां गृहीत्वा ओंपर्वतस्य
दृषमस्य दृष्टान्नाव श्वरान्नि
स्वसि च इयानाः ता आदृत्रन
धरा गृदक्ता अहिं बुध्या मव
रीषमानाः। विलो विक्रमण म
सि विप्लो विक्रान्तमसि विलोः
कान्त मसि। यान्यं गृहीत्वा

अथिवा

ओंथान्य मसि थिर्नोह देवान्
 थिर्नोह यत्तं थिर्नोह यत्तपति
 थिर्नोह मो यत्तन्ना॥५॥ हृवीं
 गृहीत्वा ओंकासदात्ता काण्डा
 त् प्ररोहन्ती परुषः परुषः
 परिणवानो हृवीं प्रतनु सहसे
 ण शतेनवा॥६॥ पुष्यं गृहीत्वा
 ओंश्रीश्च ते लक्ष्मीश्च पत्न्या
 अहोरात्रे पार्श्वे नक्षत्राणि ह
 य मन्विनो व्याघ्रं इक्ष्वाकिं शा
 ना मुष्मदृशान सर्वलोक्स्मद
 शाना॥७॥ फलं गृहीत्वा ओयाः
 फलिनीर्या अफला अपुष्या
 याश्च पुष्यिणीः बृहस्पतिप्रस
 ता स्नानेभ्यश्च नक्षत्रं हमः॥८॥
 दीथिगृहीत्वा ओंदीथिक्काञ्चो
 ऽकांषे जिह्वा रश्मय वाजिनः
 स्वर्गभिनो मुखाकरोत् प्रणता
 युष्मंषिनाषत्॥९॥ चूटे गृहीत्वा
 ओतेजोसि शुक्रमस्य मृतं मसि
 धामनामासि प्रियं देवाना म
 नायुष्टं देवयजनमसि॥१०॥ स्व
 स्तिकं गृहीत्वा ओंस्वस्तिन इ
 द्रो बृहद्भवाः स्वस्तिनः सृषा
 विश्वेदेवः स्वस्तिनस्तात्तो रिष्टने
 मिः स्वस्तिनो बृहस्पतिर्दधातु॥११॥ सिं
 हरं गृहीत्वा ओंसिन्दो दिव प्रा
 ध्वने मृत

४३

अथिवा-

नासौ वातप्रमिय ॥ न
तस्य धारा ग्रहयोगा ॥ जी ॥
घोतिदन्तुर्मिभिः पित्रमानः
अत्र वातप्रमिय पतयानि ज
ह्वा। इत्यपि पठन्ति। १२॥ संह
गृहीत्वा जे प्रतिश्रुतकाया अ
त्रेनं कोशाय भयमन्नाय वह
वाहिने मनन्नाय मृक ११ शब्द
यादम्बरावाने महसे वीणाव
दे कोशाय त्वावह मवरम्परा
य शङ्ख १२ वनायवनप मन्या
तो १३ राणाय दावपं १४ कज्जले
गृहीत्वा जे समिद्धो ॥ ध्वनन कदं
मतीनां द्युतमग्रे मधुमत पित्र
मानः वाजीवहन् वाजिनं जा
तवेदो देवानां वन्निप्रिय मासय
स्था १५ रोचनं गृहीत्वा जे युद्ध
नि व्रथ मरुषं चरन् परितस्य
षः रोचने रोचना दिशि १६ मि
हान्नं गृहीत्वा जे अन्नपते अत्र
स्थाने धेनानमीवस्य सुप्रियाः
१७ प्रदातारं तार्षकज्जेनो धेहि हि
पदे शे वतष्यदे ॥ सिद्धाचमत्र
आतपताडुलाः ॥ १८ ॥ काञ्चनं
गृहीत्वा जे हिरण्यगर्भः समा
वर्त्तताये भूतस्य जातः पतिरे
क आसीत् ॥ सदाधारः पृथि

अथवा

49

अथिवा.

यि ॥ १ ॥ सुतेषां कस्मै देवा
 य हापषा विधेमा ॥ २ ॥ रजतं
 गृहीत्वा गेते जौसि सुक म
 स्य मृतमसि धामनामसि प्रि
 ये देवाना मनायष्टं देवयजनं
 ॥ ३ ॥ तामं गृहीत्वा गेअसो य
 स्तावैरुण उत वधुः समद्र-
 लः ये वै न ५ रुद्रा अभिजो दि
 क्षप्रिताः सहस्रश वैषा ५ हे
 लक्ष्मदे ॥ ४ ॥ सिद्धार्थं गृहीत्वा
 गेत्तोह नो बल गहनः आत्ता
 मि वैसवान् रत्तोह नो वनगह
 नो बल यामि वैसवान् रत्तोह
 नो बल गहनो वल्लणामि वै
 सवान् रत्तोह नो वनगहनो
 उपयामि वैसवी रत्तोह नो वन
 गहनो पर्युहामि वैसवी वैस
 वमसि वैसवास्था ॥ ५ ॥ दर्पणं गृ
 हीत्वा गेअ कस्मै न रजसा वने
 माने निवेशयन्तं मं ५ च हि
 राण्येन सविता रथेना देवो या
 ति भुवनानि पश्यता ॥ ६ ॥ रीपं
 गृहीत्वा गेअग्र अयादि वीन
 ये गृणानो हयदातये निहो
 ता सत्स वर्हिधि ॥ ७ ॥ सवैद्र
 व्ययुक्त उल्लकं गृहीत्वा गेअ प्रति
 यदासि प्रतिपदे ता अनुपदसि

अनुपदेत्ता सम्पदोस सम
देत्ता तेजोसि तेजसेत्ता।१३।
इति यज्ञर्वदीय उयोत्सव प
इतिः॥ ॥सामवेदिना मधि
वास मन्त्रा सन्नेद्व्याणि च
यथा।प्रथमंगंयेना।ओम्भद्रा इदं
स्यरातयः योःस्यकामं विथ
तो नरोयति मनो दानाय चो
दयना।॥ओमदिजीणा मवरस्त
युत्त मित्रस्यार्थम्ः उराथर्षे व
रुणास्थार।इतिमद्या।पुनर्गंयेन
ओम्भद्रा इदस्य रातयः इत्यादि।३।
ओम्बित्वादापो न पर्वतस्य दृष्टाड
व्येभि रये जनयन् देवाः तत्ता
गिरः।स्वदृत्तवो वाजय जिन्न
गिर्व बहे जिम्बुस्त्वाः।१४।इति
शिलया।ओयानावन् करस्ति
तामप्रयवन्मुक्थियने इन्द्रप्रा
तर्जयस्वन्ः।१५।इतिधाव्यिनाओ
जजायथा।मर्ह्वो मचवन् दृ
वहत्यायातत्स्थिनी मप्रयय
स्तदस्तम्भा उत्तो दिवम्।६।इति
हर्वया।ओपवमान व्यञ्जुहि रश्मि
भिर्वजिमानमः।इयतस्तोत्रे स्व
वीर्य्य।।३।इतिपुष्येणा।ओइन्द्रवरो
ने मथिता हवन्ने यन्पार्य्या यु
ज्जुतेधिगस्ताः स्तो नृपाता प्र

वसश्च कामना गोमति ब्रजे
भजात्वनः ॥ ८ ॥ इति फलेनां
दीधिकावेणाः कारिषं त्रिंशो
स्मस्य वाजिनः सुरभिना
सुखाकरत प्रणतापुपितारि
षेता ॥ ९ ॥ इति दद्यात् ॥ अंतवती
भवनानां मांथप्रियोर्वा दृष्टी
मधुडवे सपेशसा चावा ए
थिवी वरुणस्य धर्मणा विष्
भिते ॥ १० ॥ इति त्रिंशो ॥ अंतवती
नेनां अंतिमो ॥ अंतवती ॥
वनस्य मरुतः उतस्वर्गा ॥
मिना ॥ ११ ॥ इति सलिकेनां अंति
नोरुच्छसे पतयन् मुक्तां
हिरण्यपावाः पशुमसृष्ट
तो ॥ १२ ॥ इति सिंहेनां अंति
नयो वसुनां योग्या मानेता
य इशानां सोमो यः सत्त्वती
नो ॥ १३ ॥ इति शङ्खेनां अंति
व्यज्जते समज्जते कर्तं रिह
ति मथाभ्यंजते ॥ १४ ॥ इति कज्ज
लेनां अंति अयन् इवसूर्यं विष्
दिन्द्रस्य भक्तं वसुनिजातो
जनिमान्योजसा प्रतिभागवदी
थिमः ॥ १५ ॥ इति रोचनयां अंति
लीउषा अश्वती व्युत्सति प्रया
दिवस्तयेवा मन्विना वृहता ॥ १६ ॥

॥

॥

॥

यः ॥ अग्रगत्तुः ॥ इति शब्द
रत्नावली ॥ शारदः ॥ अग्र
तिभः ॥ इति जटाधरः ॥ अ
योमुखः ॥ इति अथावदनः ॥ त
न्यर्थायः ॥ अथावदनः ॥ २१
अवाचीनः ॥ इति जटाधरः
॥ अथावदनः ॥ अथावदनः ॥ यथा
॥ अथावदनः ॥ यथा ॥ अथावदनः ॥
शाखयुक्तं वृक्षीयं शान्ति
वा च नवाप्युत्तुनापताय
योमुख गणानि सुभानि नि
त्यं विद्यायै श्रीमावनेषु
च शोभितानि ॥ इति ज्योतिः
सारसंग्रहः ॥ अथावदनः ॥
अजीर्णं भोजने ॥ यथा ॥ अजी
र्णं भुज्यते यत्तुतदध्यशनं
यत्तु ॥ इति भावप्रकाशः ॥ अ
न च लु प्राणने ॥ च लु अति
ति लोको जीवति इत्यर्थः ॥
इति दुर्गादासः ॥
अनय ॥ ३ ॥ प्राणने ॥ ३ ॥ अन
ते ॥ इति दुर्गादासः ॥ अनन्त
वने ॥ इति आदिसुक्तवतर्द
शीकर्त्रेय मननदेवस्य वने
॥ तद्विधिं यथा ॥ भविष्यो ॥ अन
नन्नन मेतदि सर्वपापहरं

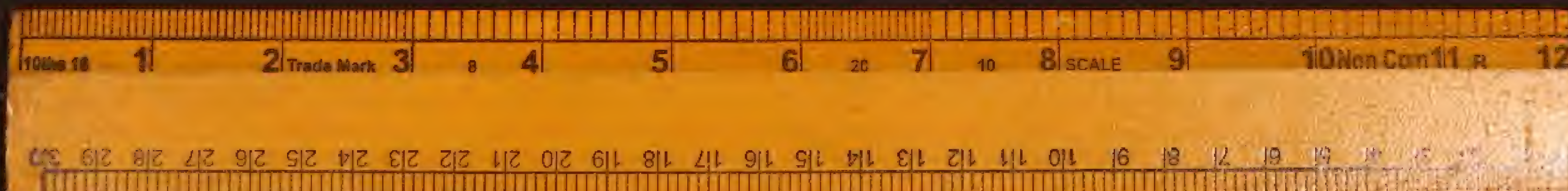
सुभां सर्वकामप्रदं दृष्ट्वा स्त्रीणां
जैव धीयधिक ॥ तथा सुक्त
वतर्दस्यो मासि भाद्रपदे भा
वेत ॥ तस्यानुष्ठानमात्रेण सर्व
पापं प्राणप्रति ॥ ॥ अतारम्भ
प्रतिष्ठयो वैज्यकाल माह ज्यो
तिषो ॥ गुरो भूगो रक्त बाल्य वा
हंके सिंहगे गुरो ॥ वज्र जीवा
द्विंशेदि ॥ गुरोदिन्य दशाहिके
॥ अथावदनः ॥ अथावदनः ॥ अथावदनः ॥
रुवत्सरे ॥ प्रायाशिगन्त जीवस्य
चातिचारे ॥ पत्तके ॥ कस्याद्य
दुत सप्राहे नीचस्येज्य मलि
स्तुचे ॥ भावलाङ्घितके मासि
लये गहयुते गुरो ॥ पौषादिक
वतर्मीसे चरणोद्धतवर्षेण ॥
एकेनाद्वाचिकदिने द्वितीयेन
दिनत्रये ॥ तृतीयेन व सप्राहे
माद्रत्यानि सुभान्विताः ॥ वि
द्यास्यकर्णविधौ चोपनय
नाद्वहान् ॥ तीर्थस्नान मना
ने तथाभादिस्त्रेत्तणे ॥ परीक्षा
राम यत्तोश्च पुरश्चरण दीक्षा
॥ अतारम्भ प्रतिष्ठे च गृ
हारम्भ प्रवेशने ॥ प्रतिहारम्भ
तो ॥ देव रूपदे वैज्ययनि
हि ॥ द्वाविंश

दिवसा आने जीवस्य भार्गव
स्य वादासप्रति म्महन्त्यले पा
राने द्वादश क्रमात्॥ अस्तात्
शक परयोः पक्षे गुरोर्बोर्दक
वातले। पक्षे हृदो महास्तेत
भृगु वीलो दशाहिकः॥ पा
दाने त दशाहानि हृदो वा
लो दिनत्रय॥ ॥ नच मध्याह्ने
भोज्यवेलायां समुत्तीर्य सीर
त्रदे। ददर्श शीला सा स्त्रीणां
सम्पदे रक्तवाससां॥ चतुर्दश्या
मर्चयन्त भक्ता देवं पृथक् पृ
थक्। इति भविष्योत्तरीयान्म
ध्याह्ने व्यापिनी तिथि ग्रीह्येति
वाच्ये। पूर्वाह्णे वै देवानामिति
श्रुत्यादिभिः पूर्वाह्णे देवकृत
विधानात्। विध्यसमभिव्याह
तार्थवादेन तद्वाथायोगात्। कि
न्त तस्यैव योगकालवोधकं त
त्कालमायवीयोपेवं भविष्ये
ऽपि एजा विधायको मध्याह्णे
नोक्तः। यथा। कृत्वा दर्भ म
यानन्तं वारिथानां निवेश
च। पूजयेद्भक्तपुष्पाद्यैर्नैवे
द्यैर्विविधै रपि॥ चतुर्दश्या
ले मूलैर्जलजैः कृत्वा मरिच
। यवगोधूमशालीनां वृणोने

कतरस्य च॥ कृत्वा द्वादश
स्यै द्यादेकं वृत्तान्विते। स्वयमे
कचु भुञ्जीत करे वद्वा सुदोर
के॥ चतुर्दश्याप्युक्ते ऊं ऊं
मेन विलेपिते। स्वविन्यस्ते वि
स्तनामप्रतिगन्ध्य समन्विते। च
तुर्दश्या सूत्रमयं सूत्रं कार्पासमेव
च॥ एजा डोर्कवन्दनमन्त्रस्य
त्वाकरे। अनन्त संसार महासमु
द्रे मग्नान् समम्पुद्गर वासुदेव
। अनन्तरपि न विनियोजयस्
अनन्तरपाय नमो नम स्तो। इ
ति मन्त्र मुक्ताः॥ नेन डोरके व
द्वा भोक्तव्यं सुख्यमानसेः॥ इ
मर्ह भविष्योत्तरीयं कालको
मुद्यां लीवितमिति॥ तथा। पा
पोऽहं पापकर्माहं पापान्मा
पापसम्भवः। ज्ञाहिमां पुण्डरी
काक्ष सर्वपापहरो भव। अ
यमेव फलं तन्म जीवितञ्च सजी
विते। पुत्रवार्द्धि युगाजवे श्रद्धा
मे धमगयते॥ इत्याभ्यो नम
स्तुर्वीना। अनन्त कथा मण्यत्र
शृण्वन्ति। इति तिथ्यादिनत्रे॥ ॥
अथ प्रयोगः। आचम्य स्वस्तिना
म्य सङ्कल्पं कुर्यात्। अथ भादे
मासि सुक्ते पक्षे चतुर्दश्या

नियामः। अथ अमुकगोत्र
ग्रीष्मयुक्तः यनथान्य पुत्र
पौत्रायनवर्द्धन सन्नाति प्रा
प्रिकामः श्रीविसृष्टीनिकामो
वा चतुर्दश्यावर्षपर्यन्ते भग
वदनन्त भटारक पूजाचतुर्द
श्याप्युक्ते डोर करमूलव
न्दन कथाप्रवाण ब्राह्मणस
मृदानकानपसिते। एत प्रस्य
इयद्येति दृष्टाहोपकल्पन न
दृष्टी त्मकर्तकभोजनरूप म
नन्तव्रत मर्ह करिष्ये इति सङ्क
ल्प्य सूक्ते पदेत्॥ ततो गुरोर्द
कया अष्टदलपद्मं निर्माय
तन्मध्ये वृष्टमारोप्य शाल
ग्रामे वा चतुर्दश्याधजा नि
वेश्य यथोक्तोवाधनागणे
श नवग्रह दिक्पाल शिव उ
र्गो लक्ष्मीनारायण पूजाकृ
त्वा शकं ध्यायेत्। ओं महेश्वर
त्रैवारत स्कन्धस्थं सहस्रनय
नोज्ज्वलं। मणिकान्चनचदित
नानालंकारभूषितं वज्रह
स्तं शच्यन्ति तं देव गन्धर्वग
णैर्हृतं मुनिगणैः स्तुयमाने
। एवं ध्यात्वा महेश्वरपूजनमः प
वंकमेण संश्रज्यप्रणमेत्। ओं
शक्रः स्वर्गपतिश्चैव वज्रहस्तो

महाबलः। ऐरावतगजारूढः स
हस्राक्ष नमोस्तु ते॥ ततो वृहत्या
त्रे जले संस्थाप्य हस्ते दत्त्वा स
मुद्रमावाहयेत्। ओं गङ्गे चेत्यादि
नावाह्य समुद्रपूजयेत्। ततो भू
तपुत्यादि प्राणमाने कृत्वा अ
नन्तध्यायेत्। ओं दिव्यसिंहासना
सन्नासीनं देवेश गरुडध्वजां सु
क्लवणं चतुर्बोद्धं नागयन्तापवी
तिनां शंखचक्र गदा पद्मधरं पी
ताम्बरं विभुं। श्रिया वाग्या चमं
स्त्रिष्टं किरीटादि समुज्ज्वलं। फणा
शत समायुक्तं जगन्नाथं जगद्ग
रुं। अनन्तं विनयेदेवं नारायणं
रूपस्तुते॥ एवं ध्यात्वा स्वशिरोस
पुष्पं दत्त्वा मानसोपचारैः संश्र
ज्य अर्घ्यं संस्थाप्य। आहूय
यनमः एवं पङ्कजानि विन्यस्य
पुनर्ध्यात्वा वाहयेत्। ओं आगा
च्छानन्त देवेश पद्मीभ्यां वा।
हनान्वित। गन्धर्वोदियगोपेन
सान्वित्य मिह कल्पयात्ततः
पूजयेत्। पाद्यं गृहीत्वा। तस्या
शंखहाण देवेश स्वरास्त्र म।
नोहरं नृष्टो मे भवदेवेश
नरसिंह नमोः स्तुते॥ अर्घ्यं
गृहीत्वा। अर्घ्यं गृहाण देवेश
सुगीन्द कङ्कुमान्वितो हवीक्षत

समायुक्तं नमस्ते विष्णुमूर्तये ॥ ततो बलभद्रं स
 ॥ आचमनीयं गृहीत्वा ॥ ओमिद
 माचमनीयं ने दिव्यतोयोद्ग
 वं प्रमो ॥ भक्त्या दत्तं मया नन
 नमस्ते पद्मगाथिप ॥ एवं मधु
 पक्वं पुनराचमनीयं स्नानीयं
 वसुधुमं च दद्यात् ॥ गच्छ ॥ ओं
 गच्छ ॥ यं देवदेवेश ऊर्ध्वमाशु
 सम्भवः ॥ यथाशक्त्वा मया द
 त्तो देवेश प्रतिगृह्यतां ॥ पुण्य
 ॥ ओं पुण्यं गृह्णातां भो अनन स
 गन्दिद्वय मुक्तां ॥ पद्मनाभ
 नमस्ते ॥ स्त ऊर्ध्वं ऊर्ध्वं स
 र्वदा ॥ यूपः ॥ ओं यूपो ॥ यं ते
 महाभाग दशाङ्गः ॥ गुरुणा
 सह ॥ मया दत्तः प्रभो विलो गृ
 ह्यतां स्वनायकः ॥ दीपः ॥ ओं
 दीपं गृह्णातां भो अनन जात
 त्वमान मङ्गलं ॥ गृह्णातां स
 दादेव रत्नं मो चौरसागरात् ॥
 यज्ञोपवीतं ॥ ओं ऋषयः सा
 ममन्त्रेण विवृते पद्मयोगि
 ना ॥ सावित्रीयन्त्रियसंयुक्तं उप
 वीते तवानवा ॥ नैवेद्यं ॥ ओं
 नानाभक्ष्यसमायुक्तं चतुर्द
 शफलैः युतं ॥ भक्त्या सम्यादि
 तं देव सखं गृह्णातां विभो

॥ ततो बलभद्रं स
 तिक्रियातां ॥ बलभद्रं महा
 त्माने हस्तिने लाङ्ग-लायुधं
 कादम्बरीमदोन्मत्तं नमामि
 बलदेवकं ॥ ततो आवरणदेवताः
 पूजयेत् ॥ ओं गणेशाय नमः ॥
 एवं लोकपालेभ्यः ॥ नमः ॥
 भ्यः ॥ अष्टवस्त्रभ्यः ॥ एकादश
 रुद्रभ्यः ॥ द्वादशादित्यभ्यः ॥ अ
 नन्नादिनागभ्यः ॥ मत्स्यादि
 शावतारभ्यः ॥ मासेभ्यः ॥ ऋतु
 भ्यः ॥ वस्त्रेभ्यः ॥ यस्म्यया ॥ अ
 यस्म्यया ज्ञानाया ॥ अज्ञानाया ॥
 वेगमयाया ॥ अवैराग्याया ॥ ऐश्व
 र्याया ॥ अनेश्वर्याया ॥ शिवा
 या ॥ उर्गाया ॥ एष्टिया ॥ गङ्गाया ॥
 यमुनाया ॥ महालक्ष्म्या ॥ सर
 स्वत्या ॥ गरुडाया ॥ शङ्खाया ॥ च
 क्रया ॥ गदाया ॥ पद्माया ॥ कौस्तु
 भाया ॥ सूर्यमादलाया ॥ सोम
 मादलाया ॥ वह्निमादलाया ॥
 वायुमादलाया ॥ सर्वभ्यो देवे
 भ्यः ॥ सर्वभ्यो देवेभ्यः ॥ ॥
 ततः स्तुतिं पठेत् ॥ ओं अनन
 संसार महासमुद्र मयं सम
 भुङ्क्ष्व वासुदेव ॥ अनन रूपि
 न्द्विनयोजयस्व अनन्ततृपायन

मो नमः ॥ नमो ॥ अनन्ताय समर्पयेत् ॥ ओं इन्द्रोऽननन्ता
 सहस्रमूर्तये सहस्रपादाक्षि खं चतुर्दश गुणात्मकं सर्वदेव
 शिरोरुबाहवे ॥ सहस्रनाभे पुरु मयं विलो स्रक्रे धारयाम्यहं ॥
 धाय शश्वते सहस्रकोटीमुपा ततो भोज्य मुत्सजेत् ॥ ॥ ततः
 धारितो नमः ॥ हृदि स्थं सर्वदे कथां शृणुयात् ॥ यथा ॥ शृणु
 वानो इन्द्रियाणां गुणानि गां ॥ वासमुपितो युधिष्ठिर नृपो वशी
 र्वपापहरं देवं प्रणमामि जना ॥ प्राप्नोते लोकनाथेन कृतेन
 हने ॥ अनन्त रूपेण विभर्षि प परमात्मना ॥ कथोपकथनं ज्ञाते
 द्यौ अनन्तलक्ष्मीं विद्यामि तयो स्तत्र प्रियाप्रियं विशेषे ॥
 तष्टे ॥ अनन्त भोगान् प्रदद्यामि ॥ च गोविंदं पप्रच्छ च युधि
 तष्टो अनन्त मोक्षं पुरुषे प्रह धिरः ॥ ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ के
 एः ॥ प्रणमामि हृषीकेशं वासुदे न ब्रूते न देवेश वाञ्छितं प्राप्यते
 वेजगुरुं ॥ एष्टि स्थितिं विनाश फलानि प्रापाः सकला लो
 नां कर्तारं प्रणमाम्यहं ॥ गच्छ कारः भवन्ति जन्म जन्मनि ॥
 सानो मरिं नोमि नोमि देव्य श्रीकृष्ण उवाच ॥ अस्ति ब्रतम
 विमर्देकं ॥ जगतां हितकर्तारं नो न नाख्यं युक्तं सुरसद्यम् ॥
 मि पङ्कुरुहे त्वणं ॥ जन्म जन्म इन्द्रायै लोकपालेभ्यः तन्मेक
 कृतेयश्च वात्य यौवन वार्धके ययतः शृणु ॥ मुक्तपले चतुर्द
 ॥ हृदि माञ्जुत तत्पुण्यं पापं हर श्या मसि भाद्रपदे तथा ॥ तस्या
 हलायुध ॥ भक्तिहीने क्रियाही नुष्ठानमात्रेण सर्वपापं प्रणश्य
 ने मन्त्रहीने यदस्त्वितं यथादि ति ॥ ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ कृष्णको
 द्या मिमांसेनो परिश्रान्तिं कुरुष यं त्वया त्वातो यो अनन्त इ
 मे ॥ पापो हं पापकर्माहं पा ति संस्तितः ॥ को ॥ यं शेषश्च
 पाप्मा पापसम्भवः ॥ जाहिमो नागश्च अनन्त सत्तकः स
 पुंडरीकाक्ष हरे संसारसाग तः ॥ परम ज्योत्स्नं वापि उता
 रात् ॥ ॥ ततो वृटस्थजलेन हो ब्रह्म उच्यते ॥ कण्ठो ॥ अना
 संशोदय करमूले डोरकं न संशोदये तन्मे ब्रह्म जनादेन

॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ अनन वंशजा ॥ तस्याः कालेन संजा
इत्यहं पार्थ मम रूपं निबोध
ततः आदित्य गतिरूपेण यः
काल उपपद्यते ॥ कला काष्टी
मुञ्जतीदि दिनरात्रि व्यवस्थया
पत्तोमास ऋतु वर्षा युगकल्प
व्यवस्थया ॥ सोहं कालो ध्वर्तीर्णि
स्मिभुवो भारवतारणात्तदान
वानो विनाशाय वसुदेवतनु
वं ॥ अननं विदिमं पार्थ कुरु
विस्मं हरि शिवां ब्रह्माणं भा
स्करं शेषं सर्वेषां पितृ मीश्वरं ॥
प्रत्ययार्थं मया पार्थ विस्मरुपं
निबोध ततः पूर्वमेव महाबाहो
योगिधेयमनूपमं ॥ ॥ युधिष्ठिर
उवाच ॥ अननव्रतमाहात्म्यं वि
धिर्विधि विदाम्बरार्किं पुण्यं किं
फलं तस्य अनुष्ठानं च तस्य
किं ॥ केन वा तत्कृतं पूर्वं लोके
केन प्रकाशितं ॥ तत्सर्वं बहु वि
स्तार्य ब्रूहि नारायण प्रभो ॥
॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ आसीत् पुरा
कृतयुगे समन्तर्नाम वै दिवः
वसिष्ठो व्रजः विद्वान् शील
वाचिजितेन्द्रियः ॥ पत्नी तस्या
भवदीया सती सत्यव्रते स्थिता
वरीव शील सम्पन्ना सत्पुत्रा ५७

वंशजा ॥ तस्याः कालेन संजा
ता इति सर्वलक्षणं ॥ शीलाना
म्ना सशीला सा वर्द्धते पितृवे
श्मनि ॥ माता तस्यास्तु कालेन
ज्वरदाह प्रपीडिता ॥ समान्य न
दीतोये मृता स्वर्गपुरं ययौ ॥ क
तं समन्तना तस्याः कर्म यस्या
रलोकिनां ॥ ततः समन्तः संन्य
ज्य दुःखं शोकं कमात्पुनः ॥
नापत्नीको पृथी धर्मं कर्तुं महे
ति वै क्वचित् ॥ इति सञ्चिन्त्य म
नसा विवाहोत्सुकं मानसः ॥ देव
तस्य सुनेः कन्या कर्कशां परि
णीतवान् ॥ सा कर्कशातिदुःशी
ला सदा निष्ठुरभाषिणी ॥ कोपना
प्रतिहृता च निहृता कलहप्रि
या ॥ अदत्ताष्टहृतेषु दत्ता भो
जनकर्मणि ॥ कलहेन तु सन्त
ष्टा ह्तावदुज्जनान् प्रति ॥ सा तशी
लापि तर्हि वर्द्धिता च दिनेदि
ने ॥ करोति सौख्यं ॥ साहं शिष्य
क्रीडा मनुजमो ॥ एहान्तरे स्थित
हारदेहली तोरणादिषु ॥ चतुर
ङ्कवर्गीषु रक्त पीत सितासि
तैः ॥ स्वस्मिकं पश्य शोभो च मण
यनीपुनः पुनः ॥ ऊर्ध्वेनी प्रत्यहं
वाला देवतातिथिपूजनं ॥ एह

कृतो सदा दत्ता पितु रत्यन्त व व्रजदा ॥ यत् किञ्चिदर्थयोग्यं च
लभा ॥ कालेन कियता विप्र स्तं द्रव्य मानीय यौतकं ॥ जामात्रे
दृष्ट्वा योवनेद्भुता ॥ कस्मै देया प्रददौ विप्रः परिचार्य्य पुनः पु
मया कन्या इति विचिन्तितो ॥ नः ॥ ततो विवाहं निर्वृत्य कौ
भवत् ॥ ततो देववशा त्रय कौ गिरायोपि निजा श्रमं गोयाने
गिरान्यः समुपागतः ॥ मुनिश्च तो समारोप्य शीला मादाय
ष्टा महाभागः ऊलीनो धर्म वे ययौ ॥ ततः सा पार्थ गच्छ
तत्परः ॥ मनसा चिन्तयामास न्नी शीला चन्द्रनिभाननामिथा
सुमन्तः सुतपाः सुधीः ॥ अ हे भोज्यवेलायां समुनीर्य्य
स्मै भाग्यवशाच्छीला प्रतिपा सरित्ते ॥ ददर्श शीला नारीणां
ष्टा प्रयत्नतः ॥ इति कृत्वा म समूहं व्रतचारिणां ॥ पुंसां हृद्
तिं विप्रो ददौ कन्यां सुभेदिनां च तत्रैव रक्तपीताम्बरसने ॥ च
कन्यामलङ्कृतो साध्वी शीला तदंश्या मर्त्ययन्ते भक्तपानने
चन्द्रनिभानना ॥ गृहोक्त वेदवि पृथक् पृथक् ॥ दृष्ट्वा समूहं नारी
थिना विवाहमकरोत्तदा ॥ ततो एतां सती पश्यच्छ सादरे ॥ दिनया
होमादिकं कर्म समाप्य समये वनता साध्वी प्रणिपत्य सुरेश्व
मुनिः ॥ सुमन्तः कर्कसो ग्राह रं किमिदं कियते कार्यं भवती
जामात्रे देहि दत्तिणां ॥ सकलं क भिस्तदुच्यते ॥ ॥ श्रिय ऊचुः ॥
रु मेदानं प्रिये मुनि कुलोद्भवे भाद्रमासि सिने पक्षे औषतेवा
॥ दत्तिणा रहितं कर्म निष्फ सवध्वजे ॥ आशयिते महेन्द्रे च
ले जायते यतः ॥ सा तु तदुचने ध्वजाकारासुयष्टि ॥ नत्वा सर
श्रुत्वा कर्कसा ऊपिता भवत् ॥ सि यः स्नात्वा अनन्तार्चनं गारभे
सुमेते भर्त्सयामास कर्कसं धेव तत्कृत्वा दर्भमयं देवं वारि वाज
नैः पति ॥ अलङ्कारं समानीय स समन्तितं ॥ अननं देवदेवेशं च
कीर्यन्वापि वदने ॥ निःक्षिप्य वि तर्हीदं किरीटिनं ॥ अतसीपुष्पसं
भृते स्थाने कर्कसान् गृहं ययौ ॥ कशं काञ्चनाङ्गदभूषणं ॥
मनः श्रुतिदीनात्मा लजितश्चात्त शङ्ख चक्र गदा शङ्ख विविधा

युधधारिणोऽहो हि भगवन्क
णा मवयत्तः प्रवर्तते॥ वारिध्या
तथानन भगवन्क नियोजयेत्
। मण्डले पुष्प नैवेद्यं दूष वसा
नुलेपने॥ दत्ता च हजयेद्भक्त्या
अननं विष्णुपिण्डादिष्टकार्यं
ब्रीहिवर्णी यव गोधूमयोश्च वा
एतेषां प्राप्यते यत् तद् ग्राह्यं प्र
स्थसं त्रितोऽग्रहं विप्राय दत्त
व्यं अर्घ्यं मान्तिन योजयेत्॥ १४
जयित्वा तथा देवं गन्धपुष्पे
र्यथाक्रमेण कृत्वा कथा ततस्त
स्य ऊङ्कु माक्रं खडोरकं॥ वत्
दृशग्रन्थियुक्तं नारी वामकरे
न्यसेत्। पुमान् दक्षिणे बाहौ
तदानन् प्रहजयेत्॥ निर्वैत्री स
जा देवस्य सप्रे भक्ता यथास्तु
। तिस्रस्य दीक्षाणां दत्ता प्रणम्य
च यथास्तु॥ श्रीला कृत्वा वच
स्तासा यथातामि रुदादत्ते। ब्रते
चकारसा बाहौ वदा डोरकं मुत्र
मे॥ १५ प्रस्थञ्च सा कृत्वा भक्ता
चेव तथैव वा पुन जगाम तेनेव
गोरथेन समन्विता॥ तेनानन
प्रसादेन गृहे गोधन सङ्कुलं।
वदाश्रमं श्रिया युक्तं धनया
न्यसमन्वितं॥ विविधातिथिसंश्रुतिं

नानारत्ने विभूषितो वराश्चमन
मातङ्ग महिषे रीथनान्वितं॥
शाला च मीणा काञ्चीभि र्मु
क्ताभरण भूषिता॥ दिव्याङ्गी श्री
लसम्पन्ना सावित्री प्रतिमा य
था॥ कदाचिदुपविष्टा सा वीक्ष्य
कृणुं समागता॥ कौण्डिन्योपि
विशेषोपात्त दृष्ट्वा डोर मननकं
। श्रीलायाः करमूले च वद मे
व प्रयत्नतः॥ १६ प्रच्छ कोथवच
सा मुकुटी ऊटिलं मुखं॥ किमि
दं डोरकं हस्ते बद्धा भार्येऽ
तिष्ठसि। प्रमेयः कस्य देवस्य दु
र्बुद्धे ब्रूहि सत्वरं॥ ॥ श्रीला वा
चा॥ अननं देवदेवस्य प्रमेयं डो
रकं सुभो॥ करे वदं विधा नेन
शृणुमे वचनं प्रभो॥ प्रसादाद्
यस्य देवस्य भुङ्क्ते सविपले य
नान जानामि कथं नाय तदे
वं जगदीश्वरं॥ श्रीला वाक्यं
ततः श्रुत्वा कौण्डिन्यः ऊ
षितोऽभवत्। कोऽसासनन
संज्ञो वेन श्रुतोपि वराणाने
॥ इत्युक्त्वा कृष्ण ऊषितो भुज
डोर मननकं॥ तिस्रं ज्वा
लाकुले वङ्गो निर्भन्त्ये व
हृथा प्रिया॥ ततः सा संभु

मात शाला हारा कृत्वा प्र
धाविता॥ वङ्गः सुत्रे समादाय
हीरमध्ये ततो रीक्षपत्त॥ ततस्त
याकरे वामे पुन वदं खडोरकं।
अनन्ताक्षोपदोयेण दारिद्रं प
तितं गृहे॥ न कौण्डिन्यं वार्यते
शोकैः सोषिविप्रो युधिष्ठिरः
। गात्रे मलिनता प्राप्ता चक्षुर्नि
द्रो तथैव चा॥ शून्यानि गृहं
पाणि दग्धानि बौद्धना क्वचित्
। निरीक्ष्य स्वपुरं विप्रश्चिन्तयाम
स चेत्तसा॥ अथ श्रीला विवर्णा
सा दुःक्षिता पतिदोषतः विच
चारपुरी सखी शून्यागार समन्वि
ता॥ अथ कौण्डिन्यविप्रस्य सं
जाता बुद्धिरुत्तमा॥ ममापि दुष्क
ते कर्मकृते वामे विगर्हितं॥ अ
नन्ताक्षोपदोयेण ममापि गति
रीदृशी॥ अनन्तं यत्र पश्यामि
तत्र यास्यामि दुर्मतिः॥ ततो
जगाम कौण्डिन्यो वने व्याघ्रा
दिसंकुले। ब्रतस्यान्वेयणां क
र्त्तुं पादौ द्रष्टुं तथा हरेः॥ विह्वल
ः सययौ मार्गे जनजन्मसिर्वर्जो
ते। तत्रापश्यच्च ते हृत्तं फलपुष्प
समन्वितं॥ वर्जितं पत्तिसंज्ञितं
कीदृशं श्रेयविशेषतः। तमष्ट
भवतीत्यान्व लक्षितः॥ पुष्क

च्छन्त नयाननः क्वचिद्दृष्टो म
हादुम॥ सखीवाच मदादृष्टो ना
नन्तं वेद्यि भो दिजा। ततो गच्छ
व ददर्शाये त्वणमध्ये सर्वात्मको
॥ त्वणमध्ये प्रत्यावनी न लादा
ति न जिप्रतिहे महाधैवके बु
द्धि कि मनन संयोजितः॥ समस्त
सात सुवाचाय नानन्तं वेद्यि हे
दिजा। ततो गच्छन् ददर्शाये ह
पश्येष्टं वने स्थिते॥ तमष्टच्छदयं
विप्रो अनन्तो वीक्षितस्तथा। ह
वमस्त सुवाचेदं विषने ब्राह्मणे
प्रति। यद्यनन्त महं जाने तदा
मे गति रीदृशी। ततो ब्रजन् द
दर्शाये गहंभे ऊच्चरे तथा॥
नाना माया प्रचरन्तं मदगर्जन
दर्पितं। स ते दृष्ट्वा दिजोऽष्टच्छ
दनन्तं दृष्ट्वान् किमु॥ प्रत्युत्र
र सुवाचेदं नानन्तं वेद्यि हेदि
जा। ततो ब्रजन् ददर्शाये रम्यं
पुष्करिणीद्वयं॥ अन्धोऽन्य जल
संज्ञाने वीक्षिभि रूपशोभितं।
सुभेः ऊसुद कल्हारेः कम
लोत्पल शोभितं॥ अमरैः सु
कवाकेशु हंस कारणदेवैर्यु
ते। तमष्टच्छन्त दिजो अनन्तो
भवतीत्यान्व लक्षितः॥ पुष्क

रिण्याहवत सं नजानीवो हरि ॥ जगाम भूमौ शिरसा अनन
 कचित्निपपात ततो विशेष हा
 हाकृता रुदन् भुवि ॥ किं करो
 मि कगच्छामि कथं पश्यामि ते
 विभु ॥ ततः कृपात्तुहृदयो देवे
 शो देवर्षिजतः ॥ तत्तत्तादृग
 वाच विपार्दिजप्रत्यक्ष माग
 तः ॥ बृहद्वाह्यादृषेण शोवाच
 वचनं दिजे ॥ उर्ध्वोर्ध्वोर्ध्वो विषे
 न्न त्यज डः ॥ खं सखी भवा अन
 नं दर्शयिष्यामि कुरु विषां
 हरिं शिवे ॥ ब्रह्माणा तं समा
 दाय पाताल वर्त्मना पुरी ॥ तां
 पुरी दर्शयामास तत आनर्दे
 ये हिजः ॥ स तो दर्श कोणिउय
 पुरी त्रैलोक्य इहो भो दिव्य
 नारी नरे युक्ता मणिरत्नविभ
 वितो ॥ सुवर्णरचितो सखी वे
 दितो भक्तकारिभिः ॥ तत्राप
 श्रपत् स कोणिउयो देवदेव
 मननको ॥ विष्णुपं जगन्नाथं
 चतुर्वीहं किरीटिनं शोख वक्र
 दापयपरिणं गरुडध्वजे ॥ दर्शि
 णो विलसत्तल्लो वामे कीडन स
 स्तुती ॥ सप्रफणाममायुक्तं दिव्य
 सिंहासने स्थितं ॥ एवं त्रपं जग
 न्नाथं दृष्ट्वा भक्ता स्तुतिः कृता
 ॥ जगाम भूमौ शिरसा अनन
 स्य समीपतः ॥ नमो ॥ स्वनन्ताय
 सहस्रमूर्तये सहस्र पादातिशि
 रो रु वाहवो सहस्रनाम्ने पुरुषा
 यशस्वते सहस्रकोटीयुगधा
 णे नमः ॥ अतानेन मया देव य
 त्कृतं पापकर्मणा ॥ तत्सर्वं क
 पयाशंस तमस मधुसूदन ॥
 अथ कोणिउय विप्रस्य स्तुतिं
 कृता जनार्दनः ॥ प्रसन्नो भग
 वादेव आननो ॥ अननूपदक
 ॥ कथं मे प्रिय माख्यात मिहा
 गच्छति भूतसु ॥ अनन उवाच
 ॥ तदोहं ब्राह्मण श्रेष्ठ भक्त्या त
 व विशेषतः ॥ वरं पृष्ट्वा विषे
 न्न तदोस्मि त्यज विस्मये ॥
 कोणिउय उवाच ॥ स्वकर्म
 फलभोगेन यं यां योनिं व
 जाम्यहं ॥ तस्यो तस्या हृषी के
 श हरिभक्ति र्दृष्टास्त मे ॥ अति
 प्रमोदान्मोहाद्वा यन्मया इह
 तं कृतं ॥ तदागः क्षम्यतां नाथ
 प्राणामामि पुनः पुनः ॥ कृता
 नन स्त तदाको तदो तस्मै क
 वया ॥ दारिद्र्यनाशनं धर्मं विसृ
 लोकं तथा क्षयं ॥ ॥ कोणिउय
 उवाच ॥ हर्षो मनोरथो ॥

देव मम वाच विशेषतः ॥ किं अ विपुलो संप्राप्यामि महत्
 ज्वित् पृच्छामि देवेश तन्मे व पदं ॥ इति दत्वा वरं तस्मै तत्रै
 हि जगत्पते ॥ कश्चुतः को हवः वान्तरधीयते ॥ कोणिउयोपि
 का गोः किन्तु उक्तीरणीयं पृहं गत्वा करोति व्रतमुन्नमं ॥
 ॥ कः खरः ऊज्ज्वल कोवा को अनन्ताय महाप्राणं वर्षीना
 वा बृहद्दिजे नमः ॥ कृपया कथं न्न वतर्दशं ॥ शीलया सह
 यस्याय पश्यदृष्टो मया विभो ॥ धर्मात्मा सखि भुक्ता मनोर
 श्री अनन उवाच ॥ यश्चाभूत्तुहृदो यान् ॥ विल्लोकं समासाद्य
 दृष्टो हि विप्रो विद्यास गवितः राज शीलया सह ॥ अनन्ताय
 ॥ उपस्थिताय शिष्याय विद्यां व्रतेनेह समाप्तेनेव पार्थिव ॥
 यस्मान्न दत्तवान् ॥ तेन कर्मवि सर्वपापविनिर्मुक्ता यास्यन्ति
 पाकेन दत्तत्वं प्राप्य तिष्ठति ॥ एवमेवं हि निर्या
 भोय सत्या दृष्टो लोभकर्म क मात् स्तियो ॥ अनन ब्रुवाच्च य
 तः पुरा ॥ दत्तं पश्यितं द्रव्यं ॥ पुत्र पौत्र धनं युक्ता भुक्ता
 स्वादु उक्तं स्वयं यतः ॥ हवभवं भोगान् मनोरथान् ॥ विल्लो
 समासाद्य तत स्तिष्ठति निजं कमायुवंति यावच्चंद्रोद्वाक
 ने ॥ विप्राय वसुधां दत्वा निष्क रो ॥ इति भविष्यपुराणे अन
 ते शस्यवर्जितो ॥ तेनासौ गो नव्रते समाप्ते ॥ ॥ अनव
 त मासाद्य त्पणमध्ये प्रिया रतं वि सतते ॥ तत पंथीयः ॥
 वति ॥ धर्मायमो विजानीयान् प्रसक्तं १- आसक्तं ११ अननं
 यत्तत्पुष्करणीद्वयं गद्देभो १२ ॥ इति जटाधरः ॥ अनन
 ॥ ज्ञानसम्पन्नः ऊज्ज्वले मदग या स्त्री असूयाभावः ॥ तस्या
 ध्वितः ॥ ब्राह्मणो ॥ श्रावणनोहं लक्षणं यथा दृहस्यति ॥ ना
 य स्वया दर्शितो मुने ॥ एतन्ने गुणान् पुराणो हन्ति स्तोति
 कोपितं सर्वं गच्छति विप्र निजा मेदगणनीय ॥ नान्यदेषु रमते
 अमं ॥ पुनः समृद्धिं से विप्र भवि सानसूया प्रकीर्तिता ॥ इत्ये
 प्यति न संशयः ॥ भुक्ता भोगा कादशीतन्त्रं ॥ अत्रिमुनि

पत्नी। इति गारुडे २५ अध्या हृदयावस्थितान् योमिपुरुष
यः॥ यमदिनरात्रि सन्ध्या यस्मिं यूये
अनहंवादीन वि गर्वहेहितः। साक्षिणो भवतन्त्रलोचिनारो।
यथा श्रीभगवद्गीता। मुक्तसं ह्येकान भवे शरीरावगमन म
गो अनहंवादी धृत्युत्साहसम हे करोमि। इति सुदितं ॥
नितः। सिद्धिमिष्टो निर्विकारः पुं कनिष्ठभाता। तस्य
२ः कर्त्री सात्विक उच्यते ॥ योयः। यवीयान् द कनीयान्
अनहंवादी गर्वहेहितः। इत्या योविष्टः ४। इति जटायुः॥ ज
द्विकतन्त्रं ॥ कन्याः ५। इति शब्दरत्नावली
अनायासः पुं अकेशः। तस्य ॥ अनुमतकर्मकारी वि लि।
लक्षणं यथा हृदयस्यः। शरीरित्वतपत्रायनुसारेण कर्मक
२ पीड्यते येन सुसुभेनापिक र्त्री। अस्मिं इति आरबीभाषा। इ
मर्माणा। अत्यन्तं तत्र ऊर्ध्वीत तिब्यवहारकाण्डे ॥ आतया
अनायासः स उच्यते ॥ इत्ये कार्यकर्त्री च ॥
कादशीतन्त्रं ॥ अनुशयी स्त्री लुङ्गो गानर्ग
अनुव्य पुनरर्थः। इति सुग्य पादोगविशेषः। तच्चिकित्सा
बोधदीकायां दुर्गादासः ॥ यथा। हरेदनुशयी वैद्यः कि
अनुक्रमः पुं प्रतिसंक्रमणं। यथा श्लेषविद्वयेः। इति भा
अनुक्रमणिका। यथा। द्वादशे वप्रकाशः ॥
तु पुणोक्त सर्वोर्ध्वानुक्रमः अनुपदेशः पुं जलप्रायदेशः।
कृतः प्रथमस्कंद मारभ्य प्राधा तस्य लक्षणं यथा। नदीपल
न्यन समासतः ॥ इति श्रीभा ल बोलाय क्लोत् पल क
गवने १२ स्कंदे १२ अध्याय ले युतः। हंससारस कारार व
टीकायां श्रीपरस्वामी ॥ कवाकादि सेवितः ॥ सरो वरा
अनुगमने स्त्री सहगमने। य ह मीहप रुरु रोहिक्लाकलः
या। अष्टौ लोकपाला आदित्य । प्रभूतदुमशुब्बाद्यो नानाश
चन्द्रानिलायाकाश भूमिजल स्य फलान्वितः ॥ अनेक

शालि कंदार कदलीक्षविभू भवति मानवः। इत्यादि सुदि
धितः। अनुपदेशो ज्ञानव्यो तन्त्रं ॥
बातश्लेषमयात्रिमान ॥ इति अन ३ गतिं प्रजनयोः।
भावप्रकाशः ॥ इति मुग्धवाये वापदेवः ॥
अनुगणी वि ऋणभारविशिष्टः अनु ३ स्थिराको ॥ गति ३
यथा। यत्तु उवाचाको मोरते अञ्चिता यदु। स्थिराकि २
किमाश्चर्यं कः पम्बाः काच व्यक्तशब्दः। इति दुर्गादासः ॥
वार्त्रिका। वद मे चतरः प्रश्ना अनु वो व्यक्तो। व्यक्ति रिह
न मृता जीवन्त वाच्वाः ॥ विशेषणं क अन्वयति बुद्धिं
युधिष्ठिर उवाचा पञ्चमे ध्वनि स्थयीः। विशेषानधीत्यर्थः। इति
यष्टे वा शाकं पचति से गृहे। दुर्गादासः ॥
अनुगणी चाप्रवासी च सचारिच अ उ यकि व्यक्तिगति
श्लोदते ॥ अनुहन्ति भूता मृत्तलो ३ अञ्चिष्यति यदुति
नि गच्छन्तीह यमालये। शे ॥ य अनक्ति कि अक्रोस्ति। व्य
धाः स्थिरत मिच्छन्ति कि मा क्रिः स्फुटीकरणं। शरीरभाजो
अर्थयतः परांतर्को प्रतिष्ठः भवदीयदर्शनं व्यनक्ति काल
कृतयो विभिन्ना नैको मुनि लितयेपि योग्यतां। इति
यस्य मत्तं प्रमाणं। यस्मिन् माचः। अनुक्ति गात्रं तैलेन
तन्त्रं निहितं गृहायां महाज जनः। इति दुर्गादासः ॥
नो येन गतः समन्याः ॥ अनुः पुराण्यतः पु राज्ञा मन्तः
अस्मिन् महामोदमये कराहे पुररक्तकः। तल्लक्षणं यथा।
सूर्याग्निना रात्रिदेव्यनेना हृदः क्लोत्ततः शक्रः पितृपे
मासर्तद्वीपरिचरनेन भूता तामहः सुविः। राज्ञा मन्तः पु
निकालः पचन्तीह वार्त्ता ॥ इति राध्यलो विनीतश्च तथेयते
मुद्राङ्कितमहाभारते वनपर्व ॥ इति युक्तिकल्पतरुः ॥
णि ३२ अध्यायः ॥ अपिच। अन्यजानिः पुं चाण्डालादिः
देवाना मनुष्या जन्त यन्ते । यथापस्तम्बः। अन्यजोति रिव

ज्ञातो निवसेयस्य वैश्वानराः क्षिण्यन्तं पिण्डको कृत्वा न
 वैज्ञाता न कालेन कुर्यात्तत्र उपरि रेखा कृत्वा दर्शनास्तीये
 विशेष्यन्तं वाचायाम् पराको तिलान् प्रक्षिप्यात् अमुकगो
 वा दिज्ञातीनां विशेष्यन्तं वा प्रेतामुकदेवशर्मन् च वनेनि
 जापत्यन्तं शूद्राणां तथा सं स्व इत्यास्तीर्णं कुशोपरि स्ति
 सर्गदूषणं ॥ ये सत्र भुक्तं प लजलेनावने जयेत् ततः स्ति
 कानि कृच्छं तेषां विनिर्दिशे त मधु घृतादिमधु तत्र पिण्ड
 तातेषां मपि च ये भुक्तं तेषा गृहीत्वा अद्यामुकगोत्रस्य प्रे
 मर्हं विधीयते ॥ तेषां मपि च स्थासुकदेवशर्मणाः एतत् प्र
 ये भुक्तं कृच्छपादो विधीय यमं पिण्डं दृक् इत्यवने ज
 ते ॥ इति प्रायश्चित्ततन्त्रं ॥ स्थाने दद्यात् ॥ ततः पिण्डपात्र
 अन्योष्टिः स्त्री वरमसंस्कारः क्षालनजलेन पुनरवने जये
 ॥ स त शवदाहादिरूपः ॥ य तां अमुकगोत्र प्रेतामुकदे
 या ॥ स पिण्डादिभिराशेषं वं वशर्मन् चेतत्रे ऊर्णातन्मये
 तेषो अन्योष्टिपद्धतिः ॥ इति सु वासः ॥ ततः आममृगमयपात्रे ज
 हितं प्रतित्तायां स्नात्रे भटा लान्जलिं पिण्डसमीपे स्थाप्ये
 चार्घ्यः ॥ ततः प्रयोगो दाह तागदं मास्यन् च यथाशक्ति
 शब्दे द्रष्टव्यः ॥ तदनन्तरं ह दद्यात् ॥ वासपर्वणं तं पिण्डं पश्ये
 रकपिण्ड प्रमाणं पिण्डश स्तिष्ठेत् ॥ ततः पिण्डादिकं जले
 दे द्रष्टव्यं ॥ तस्य प्रयोगो लिपेत् ॥ काले पकृतं चुरापन
 ॥ तिलावृत्ते ॥ ततः पिण्डदा यनानां अष्टकान्यानाञ्च ऊर्णा
 नं तत्र कमः ॥ ततः पुनः प्रस् सरणां विनेतिशेषः ॥ एवं कृत
 तिदयं हिः प्रक्षाल्य पेशायां वृद्धानां मुपनयनकालात् प्राक्
 दिशि स्वसिन्धे पदेनाततः पति दर्शोपरि पिण्डदानं ॥ उपनयन
 त्रपाणाः प्राचीनावीनी पाति काले आगते नृहोतोपनयना
 तवामजात्रदं तिलां मुखो हस्त नो दर्शोपरि पिण्डदानं ॥ एवं
 प्रमाणं चतुर्दशलोकायां द अष्टवर्ष विवाहकाल आगते ज

टस्तीणां दर्शोपरि पिण्डदानं शेषेष्वेकैकः ॥ अष्टाहाशोचैव
 रात्रावाचस्य दक्षिणामुखः प्रा तृथ पञ्चमदिनयोर्हो हो ॥ शो
 चीनावीनी पातित वामजात्रः शेषेष्वेकैकः ॥ नवाहाशोचैव त प
 त्रिकाधिकोपरि मृगमयपात्रे ३ ज्वमदिने हो ॥ शेषेष्वेकैकः ॥ प
 दकं तथा पात्रान्तरे क्षीरे निधा क्षिणी द्वाहाशोचयोस्त आद्य
 य प्रेतात्र स्नादि पिव चेदं क्षी द्वितीय दिनयोः पञ्च पञ्च पि
 र्मिति कमात् ॥ तदेकरात्र माव एताः ॥ द्वाहाशोचयोचैव नवदिने
 पृथकं दशरात्रं फलभूयस्त्वायं पु नवपिण्डाः ॥ शेषदिने दशमः ॥
 भित्ति ॥ द्वितीय पिण्डादिषु द्विती सद्यः शेषेष्वेकाहयो रेकाह एव
 यं पिण्डं दृक् इत्यादि विशेषः ॥ दशपिण्डाः ॥ अष्टौ चान्नमध्ये
 द्वितीयपिण्डे मृगमयपात्रद्वयेन पिण्डो देयः रात्रावपि ॥ ॥ ग
 लाज्जलिद्वयं तृतीयादिपिण्ड पा द्वाभस्य स्थिप्रक्षेप प्रयोगस्त
 त्रदिदृदिः ॥ येन पञ्चपञ्चाशत् ॥ ततः स्नात्वा चस्य उदङ्मुखः
 पात्राण्यञ्जलयश्च तावीनाञ्च कशत्रय जलान्यदाय ओतन्ति
 हाशोचै प्रथमदिने पिण्डानां ३ न्युच्चार्य अद्यामुकेत्यादि अमु
 यो द्वितीयदिने चतुष्टयं ॥ तृतीये कस्य एतदस्थि समसंख्यक व
 त्रयो ॥ प्रथम मेकं द्वितीये चत र्षसहस्रार्वाच्छिन्न स्वर्गाधिकरण
 द्यो ॥ तृतीये पञ्चमे वा कल्पः ॥ क महीयमानतकामो अमुक
 चतुरहाशोचै प्रथम चतुर्थयो स्येतावस्थि खण्डानि गङ्गायां
 हो हो ॥ द्वितीय तृतीययो स्वय प्रक्षिपामीति सङ्कल्प्य अपस
 स्वयः ॥ पञ्चाहाशोचैव त प्रथमप तं कृत्वा अस्तीनि पञ्चगव्येन
 ज्वमदिनयो रेकैकशः पिण्डः ॥ सिक्ता हिरण्य मध्वान्यतिलैः
 द्वितीय चतुर्थयोः हो हो ॥ तृती संयोग्य मृत्रिकापुटे स्थापयित्वा
 ये चत्वारः ॥ षडहाशोचै द्विती दक्षिणाहस्तेन तस्यटक मादाय
 य चतुर्थदिनयो स्वय स्वयः ॥ दक्षिणां दिशं पश्यन् ओनमोस्त
 शेषेष्वेकैकः ॥ सप्तहाशोचै तृती धर्मराजायेति वदन् जले प्रवि
 य चतुर्थ पञ्चमदिनेषु हो हो श्च समेष्टीनो भवन्ति न्युक्तास्थि

प्रतिपेतातो मज्जनं कृतोऽप्या
यस्यैव दृष्टा दत्तानां सुखेन
दत्तं सुखित्वं किंचित्। साता
तपः। जल मेकाह माकाशे
स्थायं तीरज्जु मृगमये। पार
स्करः। मृगमये तो रात्रिं तीरो
दके विहायसि निदधुः। प्रेता
त्र स्वातीत्युदकं पिबेदं ती
शेइदं रात्राविता गोदाः। गारु
डेन। अपक्वे मृगमये पात्रे
दुग्धं दद्यात् दिनत्रय मित्यु
क्तं। हेमाद्रौ पाद्येन दण्डाह मु
क्तं। तस्मान्निधेय माकाशे द
शरात्रं पयो जलं। सर्वतापोप
शान्त्यर्थं मध्यमम विनाशनं
॥ देवजानीये कारिकायां। त
त्र प्रेतापहतये दशरात्रं म
त्वाहृतं। कुर्यात् प्रदीपं तैले
न वारिणात्रज्ज मात्रिकं। भो
ज्यात् भोजनकाले त भक्तमु
ष्टिञ्च निर्वपेत्। नामगोत्रेण
सम्बुध्य धर्मोपनिषत्तयजवत्।
॥ इति निर्णीयसिन्धो ५ परिच्छे
दः॥ ॥
अनुवृद्धिः स्त्री पुं योगविशेषः।
तन्निदानादि यथा। वातकोपि
भि राहोरेः शीततोयावगाह

नेः। धारणोपाय भारीय विद्यया
दुःप्रवर्तनेः। लोभोः लोभिता
येश्च लज्जावयवं यदा। पव
नो हि गुणीकृत्य स्निवेशा द
यो नयेत्॥ कुर्याद्दत्तानां सोद
स्था प्रस्थाभं सययु तदा। धार
णं उपस्थितस्य वेगस्य इरणं
समुपस्थितस्य वेगस्य प्ररणं।
विषमाद्दुःप्रवर्तने वक्तव्येनाद्
मोटनं। अन्यानि लोभानि
च वलवदिग्रह कठोर यनुगक
पेणादीनि तैः लोभितः स ह
व्य सञ्चलितः पवनः यदा
लज्जावयवं हि गुणीकृत्य
स्निवेशादयोनयेत्। तदा वे
त्तानासिन्धुः सन् वेत्तानासिन्धुः
न्यइपं सययु कुर्यात् इत्यर्थः
॥ उपेक्षिताया अनुवृद्धे रवस्या
माह। उपेक्षमाणस्य मरुद्दहः।
दि माध्यान रुक् स्तम्भवतीञ्च
कुर्यात्। सपीडितो ऽन्नः सन्न
न प्रयाति प्रधापयन्नेति प्रत्य
मुक्तः। उपेक्षमाणस्य वृद्धि नि
त्यर्थः। मरुद्दहं मुक्कटदिह।
आन रुक् स्तम्भवती कुर्यात्
तत्राध्यान मुदरे रुक् वृद्धयो मे
कयोः समो गात्रे तयुक्तो

कुर्यात् इत्यर्थः। ते जोष्याह। कमेतीनं पित्रवृद्धि मुपाचरेत्।
अन्नं दिगुण मादाय वातो न जलोकाभि हेरेद्रक्तं वृद्धौ पित्र
यति वंत्तणं वंत्तणान्नदुजा मु समुद्रवे॥ चन्दनं मधुकं पद्म
क्तं फलेकायां प्रपद्यते॥ समुद्र
वृद्धिः। अन्नः उदरे प्रधापयन् मुशीरं नीलमुत्पलं। तीरपिष्ट
आगमन मार्गं मुक्कूने कर्तव्यं प्रलेपेन दाह शोथ रुहापहं॥
निप्रयाति॥ असाध्य माह। य त्रिकदः त्रिफलाकायं सत्तारं
आमाशयवर्जिष्टान्मुकयो वी तवणं पिबेत्। विरेचन मिदं
तसञ्चयात्। स्यादन्नवृद्धिः तो श्रेष्ठं कफवृद्धि विनाशनं॥ ले
ऽसाध्यो वातवृद्धिः समाकृतिः॥ पनं कटुतीक्ष्णोऽस्ति स्वेदनं रु
सकीटक स्यादित्याकाङ्क्षाया मा क्षमेवच। परिषेकोप नाहो च
ह। वातवृद्धि समाकृतिः॥ सामी सर्वमुल मिहोष्यते॥ मरुद्दह
प्यादत्रैव व्रथ माह। अतभिष रेतापिबेद्विरेचनं वापि शर्करा
दि गुर्वेन मुक्कट्यामिषाश लौद्रसंयुते॥ शीत मालेपनं
नात्। करोति ग्रन्थिवच्छेद्यं दो सर्वं सर्वं पित्रहरं तथा। पित्रवृ
षो वंत्तणं सदिहज्वर सुलाङ्ग दिक्तं कुर्यादामे पक्वे च
सादाहं तं व्रथ भित्ति निर्दिशेत् रक्तजे॥ सेदो मेदः समुवे न
॥ अथ वृद्धे श्चिकित्सा। वृद्धाव लेपयेत् सरसादिना। शिरो
न्यासनं मार्गं मुपवासं गुरुणि विरेचनद्रव्यैः सुखोऽस्ति सूत्र
चावेगावाते दृष्ट्याने व्याया संयुतेः॥ संस्त्रेयसूत्रप्रभव
मे मैथुनं त्यजेत्॥ वातवृद्धौ पि वस्तपटेन वेष्टयेत्। सीवत्याः
वेत् स्निग्धं यथाप्राप्तं विरेचनं पार्श्वतो ऽधस्तात् विध्यद्वीदि
सत्तीरं वा पिबेत् तैले मास मे सुतेन वै॥ मुक्कट्याय सगच्छ
शण्डसम्भवं॥ गुग्गुलेशण्डजं न्या मंत्रवृद्धौ विचक्षणः। त्री
तैले गोमूत्रेण पिबेत्तरः। वा हिमुतेन शस्त्रविशेषेणा। अ
तवृद्धिं जयन्त्यासु चिरका गच्छन्त्या असवत्या॥ तैले
लातुर्वान्दीनी॥ पित्रग्रन्थि शण्डजपीत्वा वलासिद्धे पयो

अन्वह.

ੴ

अन्

न्नितां आधान मृतोपविता म
 त्रुहं नये चरः ॥ रास्त्रा यष्टा
 तैराद बलारगवथ गोक्षेत्रैः ॥ पदे
 लेन हृषेणापि विविधा विहितं
 सत्तं ॥ रुवुनैलेन संयुक्त मन्त्र
 दृदिं व्योहीन रास्त्रादिक्वाथः
 ॥ गन्धर्वहसनेलेन हृषेणापि
 युतं पिवेत ॥ विशाला मूलजं
 हर्षां दृदिं हन्यान् संशयः ॥
 विशाला इन्द्रवरुणी ॥ वचा
 सर्षप कल्केन प्रलेपः शोथ
 नाशनः ॥ शिमुत्क सर्षपैः पि
 ष्टेः शोथ श्लेष्मानिलापहः ॥ सु
 दसते द्विधा गन्धं मृतायेना
 नि योजयेत् ॥ लोहं रजः तथा ता
 म्रं कांस्यं क्वाथं विशेषयन्तं ॥
 तालकं ताम्रकं वापि तथा श
 ङ्खं वराटकं त्रिकटु त्रिफला च
 बं विडङ्गं दृददारकं ॥ कर्चूरं
 मागधी मूलं फलं सह बुधं
 वचां ॥ एलावीजं देवकाष्टं त
 था लवणापञ्चकं ॥ एलादि
 समभागानि चूर्णयेद्य कारये
 ता कपायेण हरीतक्या वरि
 कां दह्यु समिन्तां ॥ एकांता वरि
 कां यस्त निगुलेदारिणा सह
 म्रैतद्वह्निं साध्यापि तस्मिन् शीतं

अन.

69

੬੫

अत्र.

म्यादेग निनेष भउ. वतने
 ये धातवोऽकर्मकाः॥दो
 वित्यादिषु चार्थेषु वर्तमानास्त
 धातवः। वाचका भावमात्रस्य
 यतस्तस्मादकर्मकाः॥को
 टित्यादिषु चार्थेषु प्रोक्ता ये
 ते त धातवः। तद्बद्धावेऽकर्म
 काः स्य सद्बद्धत्वात् सकर्म
 काः॥इति। अन्ययति अन्याय
 यति वृद्धः। इति दुर्गादासः॥
 अन्वे त्नी सिन्वतएडलो। यथा।
 शस्यं लेवगतं प्राहः सतयं या
 न्य मुच्यते। आमे विंतिष मित्यु
 क्तं सिन्व मन्व मुदाहृतं॥इति
 आहृतत्वं धृतवशिष्टवचनं। त
 त्पर्यायः॥अदं ९ कसिपुः ९ जी
 वानः ९॥इति जटाधरः॥हूरं
 ११ आरुपिकं १३ जीवन्ति १४
 प्रसादनं १५ इति शब्दरत्नाव
 ली॥ ॥अन्नसाधनं यथा सु
 धोतां स्यादुलान् स्त्रीनां स्तोत्रे
 पञ्चगुणे पंचेत। तद्वक्तं प्रसूते
 चोसं विषदं गुणवन्मतं॥तद्
 गुणाः। भक्तं वद्विकरं पथ्यं त
 पंणं रोचनं लघु। अथौत म
 स्तुते शीतं गुह्यं रुच्यं कफप्रदं
 ॥इति भावप्रकाशः॥ ॥

नितोऽप्याधान मूलोपविता न
नृहीनयेनरः॥गस्ता यष्टमृ
नैराद बलास्वय गोक्षरैः॥परा
लेन हृषेणापि विधिना विहितं
सुते॥रुवतेलेन संयुक्त मन्त्र
हृदि व्योहति॥गस्तादिक्कायः
॥गन्धर्वहस्तेलेन हृषेणापि
युते पिबेत्विशालामूलजं
हृषे हृदि हन्यान् संशयः॥
विशाला इन्द्रवारुणी॥वचा
सर्षप कल्केन प्रलेपः शोथ
नाशनः॥शिमुत्तक सर्षपैः पि
ष्टैः शोथ श्लेष्मानिलापहः॥सु
हृते दिवागन्ध मृतायेता
नि योजयेत्तोदं रजः तथा ता
म्रं कांस्यं काय विशेषीयतं॥
तालकं तालकं वापि तथा श
हं वराटकं त्रिकटु त्रिफला च
य विडङ्गं बृहदारकं॥कचैरं
मागधीमूलं पादो सहवृषा
वचा॥पलावीजं देवकाष्टं त
या लवणापञ्चकं॥एलादि
समभागानि चूर्णयेदथ काये
ताकपायेण हरीतक्या वति
कोरुहः समितो॥पक्वता वीर
का यस्तु निगुलेदारिणा सह
अदृष्टाद्योप नस्मनशीतं

तरा॥हृदिवायिका वटी॥ ॥
अथब्रह्मचिकित्सा॥भृष्टं चै
रादतेलेन सम्यक् कल्के ॥
याभवः॥कृष्ण सैन्यव संयुक्तो
ब्रह्मरोगहरः परः॥अजाजीह
वृषा ऊष्टं गोमेद वदरान्तिना
काञ्जिकेन त संपिष्टं तलेपो
ब्रह्मजित् परः॥गोमेद पत्रं त
थाच निचरोदो यन्त्रनरिः॥प
उंहलाङ्गयो॥इति हृदि ब्रह्माधि
कारः॥इति भावप्रकाशः॥ ॥
अन्त त क टकलये॥टकल
यो ट्टिरिहिनीभावः॥तेनाक
र्मको ॥यः॥सन्ना जीवन दर्प
भीति शयन कीडा निवास
लयाव्यक्त्यान नभागीत
स्थितिजग लता प्रमादोदये
॥आह लोटेन देग युद्ध दहन
त्वाति लोन्मादके सुदि
खेद पलायन भ्रमणाके
शान्तो सुतो मज्जने ॥ दृष्टौ
जागर शोष वक्रगमनोत्
साहे मृतो संशये स्नानो
मन्दगते च नृत्य पतने च
छा कृषो रोदनं॥ब्रह्मो हाव
कृतो च सिद्धि विरेतो
हर्षोपवेश बलेक

मोदेग निमेष भड् वतनो तदानफलं यथा॥वारिद स्त
द्य धातवोऽकर्मकाः॥दो त्रिमायाति सख मलय मन्त्रः
वैत्यादिषु चार्थेषु वर्तमानास्त ॥अन्त्रस्य प्रजापति देवता॥अ
धातवः॥वाचका भावमात्रस लयसखप्राप्तिफलं॥प्रतिग्रहे
यत स्तस्मादकर्मकाः॥को मृष्टिग्रहणं॥इति अदितं॥
दित्यादिषु चार्थेषु प्रोक्ता ये अपि च॥ब्रह्महत्याकृतं पापं
ते त धातवः॥तद्ब्रह्मवेऽकर्म अन्त्रदानात् प्रणश्यति॥अन्त्रः
काः॥सु लहन्तृकां सकर्म पापकर्मोपि हतः स्वर्गे मही
काः॥इति॥अन्त्रयति अन्त्राप यने॥इति प्रायश्चित्ततन्त्रं॥ ॥
यति हृदः॥इति उर्गोदासः॥ अथ प्रजापतिदेवताचदानाव
अन्त्रं की सिन्धतण्डलोयथा॥ त्रैः॥तत्र अन्त्रदानस्तुतिः॥ब्रह्मपु
शस्य लेत्रगते प्राहः सतयं या राणे॥अन्त्रे प्रतिष्ठिता लोकाश्च
न्य मुच्यते॥आमे वितप मित्य मासुत्तये परं॥तस्मादन्त्रे प्रशंस
कं सिन्ध मन्त्र मुदाहृतं॥इति नि सदैव पितृमानवाः॥अन्त्रस्य
आहुतत्वं धृतवशिष्टवचनान हि प्रदानेन नरो यानि परे गा
त्यर्थीयः॥अष्ट ५ कसिपुः॥मी ति॥सर्वकामसमायुक्तः प्रेत्य
वानः॥इति जटायुः॥हरे वेहाधिकं शुभं॥तथा॥अन्त्र
१२ आष्टपिकं १३ जीवन्ति १४ मूर्जस्त्रलं लोके दत्तोर्जोस्त्री
प्रसादने १५ इति शब्दरत्नाव भवेन्नरः॥सतो पन्थान माश्रि
ली॥ ॥अन्त्रसाधने यथा सु त्य सर्वपापैः प्रमुच्यते॥महाभा
योतो स्तण्डुलान् स्त्रीतो स्तोये रतो॥अन्त्रदः पशुमान् पुत्री य
पञ्चगुणो पंचेत्तद्वक्त्रं प्रसूते नवान् भोगवानपि॥प्राणवां
चोस विषदे गुणवन्मते॥तद् आपि भवति रूपवांश्च तथा
गुणाः॥अक्ते वज्रिकरे पथ्ये न न्य॥तथा॥अन्त्रदस्य मनुष्य
पेण रोचनं लघु॥अथोत म स्य बल मोनो यथासिद्धाकी
स्तुते शीते उष्टेरुच्य कफप्रदं त्रिंशु वहेते शस्त्रत्रिषु लोकेषु
॥इति भावप्रकाशः॥ ॥ पाण्डव॥आग्नेयपुराण॥अन्त्र

स्तन्यननरं तस्मादन्नं सदा दे
हि अदया नृपसत्तमा ब्रह्महत्या
दिकंपापं अन्नदस्य प्राणप्रयति॥
तथा अन्नदानात् परं दानं न भू
तं न भविष्यति प्राण्य यशस्य मा
युष्यं बलं पुष्टिं विवर्धनं॥ सर्वम
न्नस्य दानेन भवतीति विनिश्च
यः॥ महाकाञ्चन विज्राणि सेवि
तान्यसुरोगणैः॥ अन्नदस्योपति
ष्ठन्ति विमानानि सुगन्धयेभ
त्यभोज्यमयाः शैला दिव्यर
पायलङ्कृताः हृष्टं पुष्टं जनानि
त्यमुपतिष्ठन्ति चायतः॥ हस्य
स्मरय या नैश्च कीदृमानाश्च ते
नराः॥ पद्मपुराणे॥ आपर्वत न
दी वापी रथिवा सर्वकामदा
विधिना तेन सा दत्ता योऽन्नं द
दाति सर्वदा॥ ह्यथिते यः प्र
यच्छेत् अन्नं अह्नासमन्वितः॥
ब्रह्माणो भवने सर्वे ब्रह्मणा स
हमोदते॥ चान्दवारुण लोका
श्च याम्याः कोवेरका सथा गो
लोको ब्रह्मलोकश्च सर्वे चा
त्र प्रतिष्ठिताः॥ ददत् कन्या
मलङ्कृत्य हस्त्यश्च महायज्ञे
॥ अन्नदानस्य चेतानि कला नारे
नि षोडशी॥ विस्मयमात्रे॥

योवतो ग्रसते शासान् विद्वान्
विप्रः संस्कृतः॥ अन्नप्रदस्य
तावन्नः कृतयः परिकीर्तिताः
॥ अथान्नदानधर्मः॥ यमः॥ आ
दरेण च भक्ष्या च यदन्नं सुपदी
यते॥ तत् प्रीणयति पात्राणि मा
युते मानवर्जितं॥ दुर्लभस्तु मु
दा दाता मुदा भोक्ता च दुर्लभः
॥ मुदा दाता च भोक्ता च तावुभौ
सर्गगमिनौ॥ योऽन्नं बहुमते
भक्षे यश्चान्नं प्रीतिनो दद्यात्
तस्यान्नमुपतिष्ठते॥ प्रीतिनोऽ
न्नञ्च यो दद्यात् शुक्लीयात् यो
ऽभिरुच्य वा प्रीतिनोऽन्नं य म
आति हनितः स्वर्गमश्नुते॥ यो
दद्यादिष्टियेणान्नं यश्चान्नं ना
भिनन्दति॥ तावुभौ नरके मग्नौ
वसेतां शरदःशतं॥ ॥ अथ
न्नदानविशेषफलविशेषपरि
भाषा॥ कृष्णपुराणे॥ गृहस्था
यान्नदानेन फले नाप्नोति
मानवः॥ ग्राम मेवास्य दा
तव्यं दत्त्वाप्नोति
परीमति॥ अन्नदानेन पक्वा
न्नं दानेन फले नाप्नोतीति
गृहस्थायामान्नदानेन यादृश
फलं तादृशं पक्वान्नदानेन ना

प्रीतीत्यर्थः॥ गृहस्थस्यामान्नं न्नदान फलप्राप्तिकामो हं प्राणि
दाने सति तस्य पञ्चयज्ञ निष्प
त्रेः॥ ॥ अथ सामान्यान्नदानेन भ्योऽन्नं दास्ये॥ तदवधि यथा स
भवे प्राणिमात्रेभ्यः स्वगृहे आ
दिपुराणे॥ अन्नाद्भूतानि जातान्यत्र वा भक्षशालां कृत्वा अवि
नि देवा ह्यन्नाद्यकोटिगणः॥ नत च्छिन्नं मन्त्रं देयं॥ अतएव धर्मि
स्य पात्रादीर्विधिं विना आदे प्र कात्मान्मपदीति विना भूमिं समु
कीर्तितः॥ न तथा॥ अपि कीदृ पत्त एकलस्य अन्नचार्कस्थायिनी भ
द्धानां सुनां चाण्डालयोनिना क्तशालां ददाति॥ वायुपुराणे॥
॥ दत्तान्नं लोके माप्नोति प्राज्ञा क्षिप्रं मत्सुखं मक्तिष्ठं दद्यादन्नं
पत्तं समासतः॥ वायवेभ्योः बुभुक्षिते सञ्जनं सदास्त्रिगुणं भ
तिथिभ्योऽन्नं पुत्रेभ्योऽन्नं प्र ह्यं सत्कृत्य यत्नतः॥ क्षिप्रं मति
यच्छतः॥ दीनान्य रूपणानाञ्च यिप्राप्य ननर मेव॥ अक्षिष्टं मनु
स्वर्गः स्यादन्नदायिनो॥ ग्राममा पत्रते॥ भक्ष्य मप्रतिषिद्धं॥ तरुणा
त्रं नरोदत्ता अन्नाना मन्त्रशुद्धे दिव्यं सङ्काशं विमानं हंसवाहनं
॥ स्वर्गवसेत् समानाच्च शतं भोगे॥ अन्नदालभते तिस्रः कल्पको
र्मनोमैः॥ ग्रामे ग्रामे फले हो दी स्तथैव च॥ अन्नदानात् परं
तद्विधिवत् परिकीर्तितं॥ एत दानं नभूतं न भविष्यति॥ अन्ना
देवायने प्राक्तं दिगुणं प्राण्य दूतानि जायन्ते जीवन्ति च न
मोरवं॥ अन्नं विना कृशाद् संशयः॥ जीवदानात् परं दानेन
स्य दत्तान्नं देशकालतः॥ फले किञ्चिदपि विद्यते॥ अन्नाजीव
पञ्चगुणं प्रोक्तं सर्वभावसम ति त्रैलोक्यं त्रैलोक्यस्यैव तत्फ
न्वितं॥ सर्वभावसमन्वितं शिस लं॥ बुभुक्षितेभ्योऽन्नं सर्ववत्
सोयने॥ अन्नं यजमानः प्राणिमा सङ्कल्प्य दद्यात्॥ ओं वायुपुराणे
त्रेभ्यो गृहीते दद्यात्ताम्रपात्रः क्तान्नदानफलप्राप्तिकामो हं
उदङ्मुखः सङ्कल्प्य यथेष्टं का बुभुक्षितेभ्यः सद्यञ्जनं त्रिगु
लावधि अन्नं दद्यात्ताम्रपात्रा मन्त्रं दास्ये॥ एवं सङ्कल्प्य बुभु
ओं नन्दपुराणे क्त प्राणिमात्रा क्षितानन्निष्प त्रेभ्यो य

योक्त मन्त्रं दद्यात्॥ महाभारते
आन्ताय स्तुतितायां यः प्रय
च्छति भूमिपः स्तुत्यम्भुवे महत्
स्थानं सगच्छति नराधिपः॥ आ
न्ताय स्तुतितायां च हर्षवत् सङ्क
ल्प्य दद्यात्॥ ओं स्तुत्यम्भुवस्थान
प्राप्तिकामो हं आन्ताय स्तुतिताया
नं दास्ये॥ इति संकल्प्य यथाकाले
आन्ते स्तुति मनुसन्तायां च त
स्मै दद्यात्॥ तथा सङ्को ददाति
यश्चान्नं सदैकाग्रमना नरः॥ न
स दुर्गाय वा प्रोति होवमाह
पराशरः॥ अतीष्टसमये सङ्को
ण स्तुत्रिय वैश्य शूद्रेभ्यो ऽन्त्रं
हर्षवत् सङ्कल्प्य दद्यात्॥ ओं म
हाभारतोक्त सङ्कोचान्नदान
फल प्राप्तिकामो हं सङ्को ऽन्त्रं
दास्ये॥ ततः प्रभृति अभिमनका
ले सङ्को ब्राह्मणादिभ्यो ऽन्त्रं द
द्यात्॥ तथा यो दद्यात् प
रिक्लिष्ट मन्त्र मन्थानि वर्त्तते।
आन्तायादृष्ट हर्षीय तस्य पुण्य
फलं महत्॥ अपरिक्लिष्ट मनुष्य
हन्तं यथोक्त प्राणिने ऽन्त्रं हर्षव
त् सङ्कल्पयेत्॥ ओं महाप्राण्य फ
लप्राप्तिकामो हं आन्ताया ध
गाय अदृष्ट हर्षीयानं दास्ये।

इति सङ्कल्प्य यथाकाल मन्थ
ग मन्त्रिष्य यथोक्त मन्त्रं तस्मै द
द्यात्॥ अन्त्राध्वनि वर्त्तते इति शत
निर्देशात् पथिगच्छते पथिका
य बन्धनि कुटी कृत्वा तरुते
चान्नं दद्यात्॥ विसृज्य मन्त्रोत्तरे
ष्टान् मानवो दत्वा मृष्टान्नाधि
निकाङ्क्षितं अन्त्रं फल मा
प्नोति स्वर्गलोकाच्च गच्छति॥ मृ
ष्टं संस्कृतं सव्यज्जन मन्त्रं हर्षव
त् सङ्कल्प्य तदर्थेभ्यो दद्यात्॥ विसृ
ज्य मन्त्रोक्त मृष्टान्नकाङ्क्षि गोचर
मृष्टान्नदान फल प्राप्तिकामो हं
यथाशक्ति मृष्टान्नाधिभ्यो मृष्टम
न्त्रं दास्ये॥ इति सङ्कल्प्य मृष्टान्ना
धिना ऽनुसन्ताय तेभ्यो यथा
शक्ति मृष्टान्नं दद्यात्॥ तथा च
दानप्रकरणे॥ सहस्र परिवेश
स्त नरकान्त न गच्छति विमा
नेनार्कवर्गेन स्वर्गलोके मदी
यते॥ सहस्र परिवेशः सहस्राय
मनुष्येभ्यो ऽन्त्रप्रदः॥ यथासम्भवे
सहस्राय मनुष्येभ्यो नित्य मन्त्रं
हर्षवत् सङ्कल्प्य दद्यात्॥ ओं
विसृज्य मन्त्रोक्त सहस्र परिवे
शन फल प्राप्तिकामो हं यथा
सम्भवे सहस्राय मनुष्येभ्यो य

ज्जनादिसोहत मन्त्रं दास्ये॥ इति
सङ्कल्प्य यथाशक्ति नानादिनेः
सहस्रं मनुष्यान् भोजयेत्॥ दे
वतः॥ कृत्वापि पातकं कर्मियो
दद्यात् न मीसितं ब्राह्मणानां
विशेषेण सनिहन्त्यात्मन स्तमः
विशेषेण इत्यभिधानात् अ
ब्राह्मणेपि फलमेतद्भवत्येव
एवञ्च सामान्येनात्र दानमिदं
। इस्मित मित्यर्थिन मृष्टा यथा
यथ मभिमत मन्त्रमुत् पाद्यते
भ्यः हर्षवत् सङ्कल्प्य दद्यात्॥
ओं ब्राह्मणप्रमुख नानावर्णेभ्य
आत्मीयतमः संयकामो हं य
थासम्भवे इस्मित मन्त्रं दास्ये
। ततः प्रभृति यथायथ मुप
स्थितेभ्य इस्मित मन्त्रं दद्यात्
। इत्यादि वृत्तालसेन कृतं द
नसागरे अन्त्रदानावर्त्तः॥
अन्त्रशर्णा स्त्री स्वनामव्याते दे
वीविशेषः॥ तन्मन्त्रादि यथा।
माया हृद्भगवत्यन्ते मोहसुरि
पदे ततः अन्त्रशर्णा द्युगलं
मनुः सप्तदशक्षरः॥ कल्पे च
। प्रणावाद्या यदा देवी तदा स
प्तदशक्षरी॥ अन्त्रप्रदा वोत्तरा
च सदा विभवदायिनी॥ माया

या च यदा देवी तदा सा सक
लेष्टरा॥ श्रीबीजाया यदा देवी
तदा सारविर्वादेनी॥ वागीजा
या यदा विद्या वागीशत प्रदा
यिनी॥ कामाया च यदा विद्या स
र्वकामप्रदायिनी॥ तारमायादि
काविद्या भोगशोक्तकदायिनी।
माया श्रीयुग्मबीजाया सदा वि
भवदायिनी॥ श्रीमाया युग्मबी
जाया सर्वसम्पत्तिशरणी॥ एषां
रूपाप्रातः कृत्यादिपीठन्यासाने
विधाय हृत्यस्य केशेषु मध्ये
षु च भुवनेश्वरी पीठमन्त्रेने पी
ठशक्तीन्त्यस्य कृत्यादिन्यासे ज
प्यीत्॥ यथा शिरसि ब्रह्मणे कृ
ष्येनमः॥ मुखे पंक्तिं छंदसेनमः
। हृदि अन्त्रशर्णीये देवतायेनमः
। तत्रैवा एतेषां मन्त्रशर्णीनां कृ
षिर्ब्रह्मा उदाहृतः॥ पंक्तिः छ
न्दः समाख्याते देवता चान्त्रशर्णी
का॥ ततः कण्डून्यासे॥ स्त्री
अङ्गुष्ठभ्यां नमः॥ स्त्री हृदयाय
नमः॥ इत्यादिसर्वत्र मायावी
जेन जप्यीत्॥ तथा च निबन्धे।
अङ्गानि मायया कुर्यात् ततो
देवीं विचिन्तयेत्॥ कल्पे च।
यद्देवीजाया भवेद्द्विधा तद्दी

जोनाङ्कल्याना ॥ ततो ध्यानं
 ॥ रक्तं विविचवसना नवचन्द्र
 दा मन्त्रप्रदाननिरता स्तनभार
 नम्ना नृत्यन्त मितु सकलाभर
 ण विलोका हृष्टा भजे भगवती
 भवदुःखहन्त्री ॥ एवं ध्यात्वा मा
 नसेः संक्षय शंखस्थापनं ऊ
 र्यात् ॥ ततः सामान्योक्तपीठप्र
 णा विधाय भवनेश्वरी मन्त्रोक्त
 जयादि पीठमन्त्रानां पीठप्रज्ञा
 विधाय पुनर्ध्यात्वा आवाहनादि
 पंचपुष्पाञ्जलि दानपर्यन्तं वि
 धाय आवाहनाप्रज्ञा मारभेत् ॥ य
 या केशरिपुत्रकोणे ह्रीं हृदया
 यनमः ॥ नैऋते ह्रीं शिखरे स्वाहा
 ॥ वायवे ह्रीं शिखायै वषट् पेशाम्य
 ह्रीं कवचाय ह्रीं मध्ये ह्रीं नेत्रत्रया
 य वौषट् ॥ चतुर्दिक्षु ह्रीं अस्त्राय फ
 ट् ॥ अष्टदलेषु ह्रीं दिशु ब्राह्मे मा
 हे श्वर्यै कौमार्यै वैस्रव्ये वारा
 ह्ये इन्द्राण्ये चामुण्डायै महाल
 ल्ये प्रणवादि नमोस्तेन पूजये
 त ॥ तत्रैवाटलेषु पूजयेदेता
 ब्राह्मणाः क्रमशः
 स्वर्गः ॥ मृदस्य प्रणवश्च
 तर्दशम्वरो विन्दुयुक्तः ॥
 कालिकापुराणे मन्त्र

स्य सेतुकरणे उक्तं ततः
 इन्द्रादीन् वज्रादींश्च पूजयित्वा
 एपादि विमर्जनान् वर्म समा
 पयेत् ॥ अस्य पुरश्चरणजपः
 षोडशसहस्रसंख्याः ॥ तथा च ॥
 यथाविधि जपेन्मन्त्रं वसुयुग्म
 सहस्रकं ॥ साज्येनात्रेन नृहा
 यातदृशां मनन्तरे ॥ अयमेव
 प्रणवादि रक्षादशाक्षरः ॥ मायादिः
 श्रीबीजादिश्च ॥ तथा मायां विना
 प्रणवादिः कामादिः श्रीबीजा
 दिः वाग्धवादिश्च सप्रदशाक्ष
 रः ॥ कवचे तथा प्रतिपादनात् ॥
 विशेषस्तु यद्युद्गीतादिका म
 स्तेनैवाङ्क प्रकल्पना ॥ अथान्तर
 णोक्तोक्तं नमः कल्याणदे देवि
 नमः शङ्करवल्लभे ॥ नमो भक्त
 प्रिये देवि अनश्वरी नमो स्तु ते
 ॥ नमो मायाशुद्धीनाङ्गिनमः
 शङ्करवल्लभे ॥ माहेश्वरि नम
 स्तुभ्य मन्त्रपूर्णनमो ॥ स्तु ते
 ॥ महामाये शिवधर्मपत्नीरू
 पे हरिप्रियो वाञ्छादात्र सुरेश
 नि अनश्वरी नमो ॥ स्तु ते ॥ उच्य
 त्वातुसहस्राभे नयनत्रयभूषि
 ते ॥ चन्द्रचूडे महादेवि अनश्वरी
 नमो ॥ स्तु ते ॥ विचित्रवसने

देवि अनश्वरी नमो ॥ शिव
 नृत्यकृतमोदे अनश्वरी नमो
 ॥ स्तु ते ॥ साधकाभीष्टदे देवि
 भवदुःखविनाशिनि ॥ ऊच भार
 नते देवि अनश्वरी नमो स्तु ते
 ॥ षट्कोणपद्ममध्यस्थे षडङ्ग
 युवतीमये ॥ ब्रह्माण्यादि स्वस्ते
 च अनश्वरी नमो ॥ स्तु ते ॥ दे
 वि चन्द्रकृतापीठे सर्वसाक्षा
 ज्यदायिनि ॥ सर्वानन्दकरे देवि
 अनश्वरी नमो ॥ स्तु ते ॥ इन्द्राद्य
 ऋतपादाङ्गे रुद्रादि रूपयारि
 णि ॥ सर्वसंपत्पदे देवि अनश्वरी
 नमो स्तु ते ॥ पूजाकाले पठेद्य
 स्तु स्तोत्र मेतत् समाहितः ॥ त
 स्य गेहे स्थिरालम्बी जीयते
 नात्र संशयः ॥ प्रातःकाले प
 ठेद्यस्तु मन्त्रजाप पुरःसुरात
 स्य चान्नसमृद्धिः स्यादर्थमाना
 दिने दिने ॥ यस्मै कस्मै नदातव्यं
 न प्रकाश्यं कदाचन ॥ प्रका
 शात् कार्यहानिः स्यात्तस्या
 यत्नेन गोपयेत् ॥ इत्यन्तराणां
 स्तोत्रं समाप्तं ॥ अथ अनश्वरी
 कवचे ॥ कथिता आनश्वरीणां
 यायाः विद्याः सुदुर्लभाः ॥ रूप
 याकथिताः सर्वैः श्रुता आश्रिता
 नामया ॥ साम्प्रतं श्रोतुमिच्छा
 मि कवचं यत्पुरोदिता ॥ त्रैलोक्य
 रक्षणां नाम कवचं मन्त्रविग्रहं
 ॥ ईश्वर उवाच ॥ शृणु पार्थिव व
 ह्यामि सावधानावधारय ॥ त्रै
 लोकरक्षणां नाम कवचं ब्रह्म
 रूपकं ॥ ब्रह्मविद्यास्तत्पञ्चम
 हृदे स्थितं दायकं ॥ पठनाद्वारणा
 मर्त्यं सैलोक्ये स्थितं भागवते ॥
 सैलोक्यरक्षणा स्यात् कवच
 स्य ऋषिः शिवः ॥ उवाच ॥ विराड्भ
 रणी देवता सर्वसिद्धिदा ॥ धर्मा
 र्थकाम मोक्षेषु विनियोगः प्रकी
 र्तिताः ॥ ह्रीं नमो भगवन्त्यजे माहे
 श्वरि पदं ततः ॥ अनश्वरी ततः
 स्वाहा चैषा सप्रदशाक्षरा ॥ पा
 तमा मन्त्रपूर्णं सा या ख्याताभु
 वनत्रये ॥ विमाया प्रणवाद्यैषा न
 या सप्रदशाक्षरी ॥ पातमन्त्रपूर्णं
 सर्वार्थं रत्नजम्भानपात्रदा ॥ श्री
 बीजाया तथा चैषा हिरन्मयीत
 था मुखं ॥ प्रणवाद्या कवो पातक
 एव वाग्बीजं शिवाका ॥ कामबीजा
 दिका चैषा हृदयन्त महेश्वरी ॥ ता
 रं श्रीं ह्रीं नमो स्तु च भगवति प
 दं ततः ॥ माहेश्वरि पदं चान्तराणां
 स्वाहेति पातु मे ॥ नाभिमेकीना

बलभोजनवेगमसिद्धये
भित्तान्देहि नमोस्तु ते॥१॥
इति श्रीशङ्कराचार्यविरचित
मन्त्रपूर्णोक्तं समाप्तं॥ कवि
तपसके शङ्कराचार्यस्थाने
वेदव्यास इतिपाठः॥

अनृषाशने स्त्री वलकस्य प्र
थमान्नभक्षणरूपसेस्कारः। त
स्यविहितदिनादियथा। ततोऽनृ
षाशनेष्वे मासि कार्ये यथा
विधि। अष्टमे वाय कर्त्तव्यं यदे
ष्टं मङ्गलं कले॥ षष्ठे इतिमुख्य
ः कल्पः प्राणैकन्यायात्। क
न्यविनामणौ। अनृष्य प्राशने
कार्ये मासि षष्ठेऽष्टमे बुधेः।
स्त्रीणान्न पञ्चमे मासि सप्तमे
प्रजयोर्मुनिः॥ द्वादशी सप्तमीन
न्दा रिक्तास पंचषष्ठसु। वल
माधुर्घशो हन्यात् शिशूनाम
न्नभक्षणं॥ भजवलभीमे। षष्ठे
मासिनिशाकरे सुभकरे रिक्ते
तरे वा तिथौ सौम्यादित्यासि
तेनुजीवदिवसे पक्षे च कृत्सेत
रे। प्राज्ञेशादिति पौस वैलव
युगे ईस्तादि षड्कोत्रे रात्रे
वाष्पति पित्र्यैश्च नितरा म
न्नादि भक्षे शुभा। युगेरिति

प्राज्ञेशादौ प्रत्येकं सम्बध्य ते
तथात्रापि तिथ्यादिविदमृत्तं
विवर्तयेत् ह्य षड् दन्ध यनुमीन
कन्यालयेऽन्नभक्षणं। त्रिको
णाष्टक एकान्यग्रहा यदत्रया
फले॥ दुष्टः शशथरो लग्नान्
षष्टाष्टस्थेऽन्नभक्षणं। मार्क
ण्डेयः। देवता पुरतः सस्य पि
तृ रङ्गगतस्य वा। अलङ्कृतस्य
दातव्यं मन्त्रं पात्रे च काञ्चने
॥ मध्याह्न्य कमकोपेन प्राशयेत्
पात्रे ततः। कृतप्राशनं मुत्तु सङ्गे
मातृ वीलेत तं न्यसेत्॥ देवाग्र
तोऽनृष्य विन्यस्य शिल्पभाण्डा
नि सर्वशः। शास्त्राणि चैव शस्त्रा
णि ततः पश्येत् तत्तर्णा॥ प्रथमे
यत् स्पृशेद्दालः शिल्पभाण्डं
स्वयं तथा। जीविका तस्य बाल
स्य ते नैव न भविष्यति॥ इति
ज्योतिस्तत्त्वं॥
अनृषः त्रि भिन्नः। तत् पण्योयः।
विलक्षणः। अइति जटाधरः॥
एकतरः ८ नोमः ९ इति शब्द
रत्नावली॥
अनृषका
स्त्री अष्टकापश्चात्त्रिण्यः।
तत्र साग्निकर्त्तव्यमा

तपस्तथाहं। यथा शङ्कः। पि
त्रादिविकपत्नीषु भोज्यामातृ
प्रति दिनाः स्त्रीणा मे व न त
द्यस्मान्नात्थाह मिहोच्यते
॥ एतच्चान्नष्टकायाहं साग्न
मात्रेण कर्त्तव्यं। तथा च विस्म
। अनृषका षष्टकावदग्रोहता
मात्रे पितामहो प्रपितामहो ष
र्षवद्ब्राह्मणान् भोजयित्वा ३
ति। अत्र होमन्तादेवाग्निप्राप्ते र
ग्निग्रहणं नन्वियमर्थं। न चा
ग्नौ करणहोमे विप्रपात्यादे
र्विधानादत्रापि तथेति वाच्यं।
प्रकृतीभूतप्रादविष्णुकस्या
धारान्नस्य विहृतीभूतप्रादे
विशेषविहिताधारेण वायात्।
शरमयवर्दिषा कृशमयवर्दि
र्वायवत्। नवा लौकिकाग्नौ
होमः। न पेत्र यत्तियो होमो
लौकिकाग्नौ विधीयते। इति
मनुवचनेन निषेधात्। आह
विनामणावप्येवं। इति
आह तत्त्वं॥ ॥
अपचातः पुं अपहननं। अपह
ष्टम्युक्तकव्यापारः। अपह
न्यते इति व्युत्पत्त्या अपहर्ष
क इत्यन्ता भवे यत्र

प्रत्ययेन निष्पन्नः॥
अपमानं स्त्री अपमर्षोदात्तस्य
र्घ्यायः। स्यादवत्ता परीहारः प
रिहारः पराभवः। अपमानं पौर
भव स्त्रिस्कारस्त्रिस्त्या॥ अव
अवहेला च हेला स्यादवहेलन
हेलने। सेषो निकार थिक्कारो
पर्घ्यायः स्यादनादरे॥ इति शब्द
रत्नावली॥ ॥ तस्य अपकाश
ने यथा। अर्घ्यनाशं मनस्तापं
एहे डश्चरितानि चावज्जनं ज्वा
पमानञ्च मतिमान् नप्रकाश
येत्॥ इति चाणक्यः॥ अपरपत्तः
पुं कृतपत्तः। सत्पितृपत्तः।
यथा। पूर्वः पत्तो देवाना मपरः
पत्तः पितृणां भिति श्रुतिः॥ प
त्तो शर्वापरौ शुक्ल कृत्तो मास
स्त तावुभौ। इत्यमरः॥ मनुः। अथ
आह ममावास्यापितृभ्योऽद्या
त् पञ्चमीप्रभृति वापरपत्तस्य
यदहं वी सम्पद्यते। इति आह त
त्त्वं॥ अपराङ्मुखः पुं अविमु
क्तः। संसृतीभूतः। यथा। आहरेषु
मिथोऽन्याऽन्ये निषेधां सन्तो म
हीक्षितः। मुहुमानाः परे शत्रूणां
स्वर्गं यान्त्य
पराङ्मुखाः॥ इति

मानवेऽप्याये ॥ श्लोकः ॥
 अपराधः पुं आगः। स च हाविं
 शदिधो यथा। आगमि। पात्रे वी
 पाडुके वीपि गमनं भगवद्गुहे
 । देवात् सवादा सेवा च अप्र
 णाम सद्गतः ॥ उच्छिष्टे वा
 यवाः श्लोच भगवद्दर्शनादि
 के। एकहस्तप्रणामश्च तत् ७
 रस्तात् प्रदक्षिणं ॥ पापप्रसार
 णं चात्र तथा पर्यङ्कवन्दनं।
 शयनं भक्षणं वापि मिथ्याभा
 षणं मेव च ॥ उच्चैः भीषा मिथो
 जलेण रोदनानि च विग्रहः।
 निग्रहावग्रहौ चैव नृप च कृ
 रभाषणं ॥ कस्तलावरणं चैव प
 रानिन्दा परस्तुतिः। अस्तीलभा
 षणं चैव अयोबायुविमोक्षणं
 ॥ शक्नो गोमोपचारश्च अनिवे
 दितभक्षणं। तत्र तत्कालोद्भवाना
 म्ब फलादीना मनर्पणं ॥ वि
 नियुक्तावशिष्टस्य प्रदानं च
 ज्ञनादिके। पृष्टीकृत्याशनं चै
 व परेषा मभिवादनं ॥ गुरो मो
 ने निजस्तोत्रं देवतानिन्दनं त
 था। अपराधाः स्तथा वि
 स्ता ह्रीविंशत् परिकीर्तिताः
 ॥ ॥ वाराहे ।

हाविंशदपराधा ये कीर्त्तये व
 स्रुधे मया। वैलवेन सदा ते न
 वर्जनीयाः प्रयत्नतः ॥ ये वै न
 वर्जयेन्त्येतात् अपराधान् मये
 दितान्। सर्वधर्म परिरुष्टाः प
 च्यन्ते नरके विरा ॥ राजान्भक्त
 णाञ्चैक मापद्यपि भयावहे।
 ध्यानागारे हरेः स्पर्शः परं स
 कृतनाशनः ॥ तथैव विधियुक्तं
 च सहसा स्पर्शनं हरेः। द्वारे
 द्वारो विना वाद्यं कोऽमोसनि
 वेदनं ॥ पाडुकाभ्यां तथा विले
 मेदिगच्छिष्टकलनं मोनभ
 ङ्गेऽभ्युताञ्चने ॥ तथा पूजन
 काले च विदुत् सर्गाय सर्वा
 णां। आह्लादिकं मङ्गलानां च न
 वान्नस्य च भक्षणं ॥ अदत्ता
 गन्धमाल्यादि उपनं मयुक्ता
 तिनः। अकर्मण्य प्रसूतेन
 पूजनञ्च हरेस्तथा ॥ अकृता
 स्ननापञ्च कृता नियुक्तं
 तथा। स्पृष्टा रजस्वला दीपं त
 था मृतकमेव च ॥ रक्तं नील म
 योतञ्च पारकं मलिनं पटं। परि
 धाय मृतं दृष्ट्वा विमुच्यापानमा
 रुते ॥ क्रोधं कृत्वा श्मशानञ्च
 गत्वा भूतायनीर्णभुक्ता भक्षिणा
 कोऽ

नासं पिण्याकं जालपादकं ॥ कपालिनं ॥ नरः पूजान्तयः ऊ
 तथा ऊसमशकञ्च तैलाभ द्योत् स्तपनञ्च नलाभसा। अमो
 ङ्गे विधाय च। हरेः स्पर्शो हरेः नी चर्मलिप्ताङ्गे मम शृङ्गो करो।
 कर्मकरणां पातकावहं किंच ति यः ॥ ज्ञेयाः परेषां वहवोऽप
 तत्रैव। ममशास्त्रं वहिस्तुल्य राधाः सदसंमतेः। आचारेः शा।
 अस्माकं यः प्रपद्यते। मुक्ता च स्त्रिविहित निषिद्धानि क्रमादिभिः
 मम शास्त्राणि शास्त्र मन्यत ॥ ॥ अथापराधशमनां समस्त
 भाषते ॥ मद्यपस्त समाख्य रस्य मध्ये च तृथी शोकरके मम।
 प्रविशेद्वनं ममायो मे ऊस कृतोपवास स्त्रातेन गंगायां मुहि
 म्बशाकेन प्रापणे ऊरुते नरः माप्रयाम् ॥ मयुरायो तथा येव
 ॥ अपि च। मम दृष्टे रभिसत्वे ता सापराधः सुवि भवेत्। अनयो
 मूलं चर्वयेत् यः। ऊरुवक प स्तीर्थयो रङ्गे यः सेवेत् सुक
 लाशस्येः पुष्पैः ऊर्योन्ममा ती नरः ॥ सहस्रजन्म जनिता
 र्चनं ॥ ममाची मासुरे काले यं नपराधान् जहातिसः। स्तादे।
 करोति विमृष्टयीः। पूजा पर्यु अहन्त्यहनि यो मर्त्यो गीताध्या
 षितैः पुष्पैः स्तीवनं गर्वकस्य युक्त संपदेत् । हाविंशदपराधे
 नं ॥ तिर्य्यक पुण्ड्रधरो भू स्त अहन्त्यहनि मुच्यते ॥ अत्र
 ता यः करोति ममाचनं। कार्तिकमाहात्म्ये। तत्तस्या ऊ
 साचितैस्त्रिपुष्पैः ॥ रुते यस्य शालग्रामशिलाचर्चनोद्वा
 र्यः करोति ममाचनं ॥ विंशदपराधांश्च क्षमते तस्य के
 अप्रत्तालितपादो यः शत्रुः ॥ तत्रैवान्तर। हादश्या
 प्रविशेन्मम मन्दिरं। जागरे विलोः र्यः पदेत्तल
 अवैलवस्य पक्वान् च यो सी स्तवं । हाविंशदश
 महां विनिवेदयेत् ॥ अ राधानि क्षमते तस्य
 वैलवेषु पश्यन् स म केशवः ॥
 महजा करोति यः। अ यः करोति हरेः
 पूजयित्वा विज्ञेशं संभाष्य च पूजां कस्य शास्त्राङ्गितो

नरः। अपराध सहस्राणि नित्यं
हरति केशव इति॥ इति श्री ह
रिभक्तिविलासे विनासः॥ अ
पविष्टं वि अमर्जितं। यथा।
मलमति समायुक्तं स्यम विन्
त्र पिच्छले रेतो निहीवमाना
भिः स्ववद्वि रपविष्टं॥ इति
कालिकापुराणे ५६ अध्यायः
॥ ॥

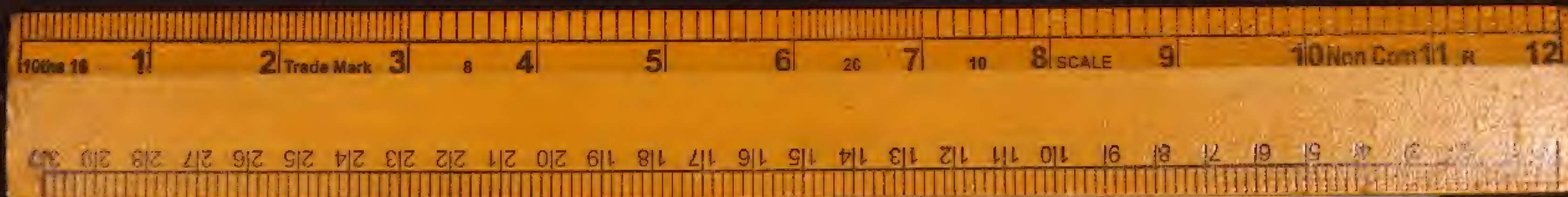
अपवादः पुं रज्जुविवर्तस्य स
पस्य रज्जुमात्रवत् वलविवर्त
स्यावस्तनोऽज्ञानादेः प्रपञ्च
स्य वस्तुमात्रत्वात्तदुक्तं। शत
ज्ञतोऽन्यथा प्रथा विकारहेत्यु
दीरितः। अतस्ततोऽन्यथा प्र
था विवर्त हेत्युदाहृतः॥ अथ
फलं। आभ्यो अध्यारोपाप
वादाभ्यो तच्च मदीयं शोधन
मपि सिद्धं भवति इति वे
दान्तसारः॥

अपस्मारः पुं रोगविशेषः। त
स्य विकल्पा यथा। तैलेन त
मुनः सेव्यः पयसा च शतावरी
। ब्राह्मीरसश्च मधुना सर्वापस्मा
रभेषजं॥ ॥ इति सिद्धार्थका
दीनां भविते रथवापितेः। गो
मूत्रपिष्टेः सर्वाङ्गलेपेः शाक्य
त्यपस्मृतिः॥ सिद्धार्थकारिः
उन्मादोक्तः॥ ॥ शिशु कटु
किण्वी निम्ब त्वग्रस पाच
ते। चतुर्गुणे गवाभूत्रे तैल मभ
ङ्गने दितं॥ कटुः शोनापा
दाकिण्वी चिरचिरा॥ ॥
निर्गुणरीभववन्दाक नावन
स्य प्रयोगतः। उपैति सहसा
नाशमपस्मारो महागदः॥ म
नोक्ता तार्क्ष्य विष्टा वा शकृत्
पाणवतस्य च। अज्जनाद्यन
पस्मार मुन्मादश्च विशेषतः॥
मनोक्ता मत्तः शिला। ताल्यो
रुडः। शकृत् विष्टा॥ ॥ यः सा
देत् तीरभक्षाशी मात्तिकेण
वचारजः। अपस्मारं महावो
रं विरोधं सजयेत् भुत्वा। वचा
युक्त्व॥ ॥ ऊष्णोष्णफलैः
न स्नेह परिपेषिते। अपस्मार
विनाशाय यस्माद्धेव पिबेत्

॥ लोह मिति एतस्य शानादिव
सत्रयेणोवापस्मारोपशमो भव
तीत्यभिप्रायः॥ ॥ ब्राह्मी रस
वचा ऊष्ण शङ्खपुष्पी मृत्तं च
त्रापुराणं स्यादपस्मारोन्मादय
हृदं परं। एतस्य प्रक्रिया। पुरा
णं गोवृत्तं प्रस्थामितं वचाऊष्ण
शङ्खपुष्पीणां समुदितानां ऊ
वमिनानां कल्केन प्रस्थामित
ब्राह्मीरस पिष्टेन पचेत्। ब्रा
ह्मीवृत्तं॥ ॥ ऊष्णोष्णकरसे स
पि रक्षादशगुणे पचेत्। षष्ठा
ङ्गकल्कं तत्पान मपस्मार वि
नाशनं॥ ऊष्णोष्णकृत्तं॥ ॥
हो कीटे मेघो विधिबदानीय
रविवासरोकणेर भुजे वा से
थार्यं जयेदग्रा मपस्मृतिं॥ अ
यन्त कीटो नदीतीरे सिकताम
थ्येतिष्ठति॥ ॥ शिशु ऊष्ण ज
लाजाजी लम्बुन व्योष हिङ्गु
भिः। वल्लभूत्रे मृत्तं तैलं नाव
नं स्यादपस्मृतौ॥ जलं वाल
कं। अजानी जीरकः। वल्लः
छागः। नावनं नस्य॥ ॥
इत्यपस्माराधिकारः। इति
भावप्रकाशः॥
अपाने स्त्री मलद्वारेण तत् प

र्यायः। गुह्यं ४ गुदवर्त्म ५। इ
ति जटाधरः॥ तच्चर्द्धः ६। मार्गः
७। इति शब्दरत्नावली॥ अपो
गणः वि स्वभावतो नृनाथि
काङ्गेडेन विंशत्यङ्गुलीकैकविं
शत्यङ्गुलीकादौ जने वर्तते इ
त्यर्थः। विकलं स्वभावदीनं अ
ङ्गमस्य विकलाङ्गः। अपकृष्टं
गच्छति अपोगणः। नाम्नीति ग
मेरुः निपातनात् पस्य पोभावः
। अपोगणस्तु शिशुके विक
लाङ्गे च भीरुके। इति विष्णुः
॥ निपातनादपस्यादिलोपे
योगणोपि। योगणो वि
कलाङ्गे स्यादिति हलायुधः
। योगणो विकलाङ्गकः।
इति रत्नकोषः। इति
तटीकायां भरतः॥
॥
अप्रवरः वि प्रखरता
मृत्युः। इति नञ् समास
निष्पन्नः॥
अप्रतिपक्षः वि प्रतिपक्ष
रहितः। नास्ति प्रतिपक्षो
यस्य इति वङ्गब्रीहिसमास
निष्पन्नः॥
अप्रतिष्व वि प्रतिष्ठा रहितं।

काङ्गेडेन विंशत्यङ्गुलीकैकविंशत्यङ्गुलीकादौ जने वर्तते इत्यर्थः॥ इति शब्दरत्नावली

यथा। हयश्रीर्षपञ्चरात्रीय शङ्ख
पेणकाण्डे। सर्वमुक्तेषु कर्तव्या
प्रतिष्ठा विधिना बुधेः। फलार्थि
भिः सुप्रतिष्ठं यस्मान्निष्फलं भु
ज्यते॥ इति मर्मादप्रतिष्ठातन्त्रे
॥ ॥

अप्राप्तव्यवहारः ३ अवहार
नभिक्तः। अप्राप्तव्यवहारः। ना
बालम् इति आरबीभाषा। य
था अप्राप्तव्यवहारगोथने
व्ययविवर्जितं। न्यसेयुर्वन्धु
मित्रेषु प्रोसितानां तथैव च॥
इति दायतन्त्रयुत कान्यायन
वचने॥ किञ्च। गर्भस्थेः स
दृशेण ज्ञेयः अष्टमात वत् स
रात् शिशुः। वाल आषाढशा
त वर्षीत योगेऽपि निगद्य
ते॥ परतो व्यवहारस्तः स्वत
न्त्रः पितराहते॥ इति व्यव
हारस्तः स्वतन्त्रः पितराहते॥
निव्यवहारतन्त्रयुत नारदवच
ने॥ अथ इह शब्दे। अन्त्यते
न अन्त्यते अन्त्यते पुत्रः। इति
चतुर्थः। इति दुर्गादासः॥
अथ इह शब्दे। अन्त्यते।
अन्त्यते। इति दुर्गादासः॥
अभिचारः ३ उपपानकविशेषः।
शत श्येनादियत्नेना

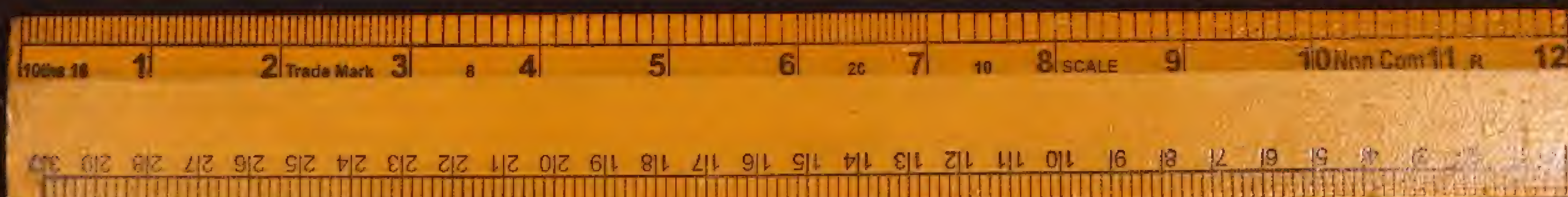
नपरायस्य मारणा। इति कुल्लके
भट्टः॥ यथा। हिंसोयथीनो स्या
जीवो अभिचारो मूलकर्म च।
इति मनो ११ अध्यायः॥ ॥
अथाभिचारः। ओं विरुदे शिपिणि
वीण्डके वैरिण ममुकं देहि
देहि स्वाहा। इति खड्ग मभिम्
न्या खड्ग मंत्रोश्च पठित्वा खड्ग
संख्यं कृष्णादिकं ममुकोसि
इति वैरिनाम्नाभिमन्त्र्य रक्तस
त्रेण त्रिधा मुनिं बद्धा वैरिना।
स्त्रा प्राणप्रतिष्ठा कृत्वा ओं
अयं स वैरी यो द्वेष्टि तमिमं
पशुहृदिना विनाशाय महादेवि
स्त्वं त्वं वादय वादय। इति
पठित्वा बलिशिरसि पुष्पं दत्त्वा
बलिमन्त्रं पठित्वा बलिं संख्यं
आद्यामिने मासि महानवम्या
अमुकगोत्रो अमुकदेवशर्मा
अमुकशत्रुनाशाय इमं कृष्णं
महिषं वा अमुकदैवतं भगव
त्वे दुर्गायै नमः। इति सम्प्रददे।
इत्युत्तरं आं कूं फट्
इति कृत्वा मूलं पठित्वा एतद्
धिरं दुर्गायै नमः। इति रक्त
शिरस्य दत्त्वा अष्टांगमोसि
होमं मूलमन्त्रेण ऊर्ध्वदिशि।

इति तन्त्रसारः॥
अभिमानः ३ अर्थीदिनार्थः
। उत पर्यायः स्मयः ४ अवले
पः ५ दर्पः ६ अवश्यायः ७ देकः
८। इति जटाधरः॥ अपि च। ग
र्भो मर्दो अभिमानः स्यादहङ्कार
रत्नहङ्कारः। स्यादहङ्कारमनस्क
ते मानश्चित्तसमुच्चयः॥ अह
ङ्कारस्य पर्याय इति कौवित्
प्रवचने। इति शब्दरत्नावली॥
अभिलाषः ३ लोभः। तत् प
र्यायः। काङ्क्षा १२ कान्तिः १३
रुक् १४ रुचिः १५ दाहदः
१६ अभिलाषः १७। इति शब्द
रत्नावली॥ अहङ्कार १८ तत्सा १९
मतिः २० कन्दः २१ इति जटा
धरः॥
अभिलाषुकः वि लोभयुक्तः।
तत्पर्यायः। लोभी २२ विलास
विभवानसः २३। इति जटाधरः
॥ ॥
अभिषन्धः ३ नेत्ररोगविशेषः
। तस्य चिकित्सा यथा। देपाद्
मध्ये पृथुसन्निवेशे शिरोगते
हे वज्रथा वि नेत्रे। ताः
प्रोक्षणात्सादनं लेपना
दीन पादप्रयुक्तानयनं नश्यति

प्रोक्षणां सेचनं उत्सादनं ३
द्वर्तनं॥ मलोष्णं सेचने पी
डनाद्यै स्ता हृषयस्ते नयनानि
दृष्टाः। भजेन्महादृष्टि हितानि
तस्मादुपानदभ्यञ्जनं यावन्ना
नि॥ मलं धृत्यादि मलादिभि
र्दृष्टाः ताः शिरा नयनानि हृष
यन्ते इत्यनयः॥ चक्षुष्याः शा
लयो मुक्ता यवा मोसन्त जाङ्ग
लाः पक्षिमांसं विशेषेण वास्तु
कं तण्डुलीयकं॥ पटोल क
क्रीटक कारवेल फलानि स
पिः पोरपाचिनानि। नथैव वा
नीकुफले नवीने दृष्टे हिताः
स्वाडु तथापि निक्ताः। कटुस्त
गुरु तीक्ष्णाल्प माष निष्ठाव
मेयुने॥ मय वल्गु पिण्याक मत्त
स्य शाक विरुद्वेनो विदाहीन्यत्र
पानानि न हितान्यत्तिरोगिनः॥
सेक आश्वीनने पिण्डी विडाल
सर्पेण तथा। पुटपाकि अञ्जनं
चैभिः कल्के नेत्रं सुपाचयेत्
॥ ॥ कल्काविधिः। तत्र सेकवि
धिः। सेकस्तु सूक्ष्मधाराभिः स
र्वस्मिन्नेव हिताः। मीलितार्त
स्य प्रदेशे सुतरङ्गलः॥ स
चापि स्नेहो वाते पित्रे २

के व रोपणः। लेखनस्त क थावनान्नेत्ररोगनिता। कवला
 के कार्य स्तस्य मात्राविधीय न्मुरोगत्रः पानतः कामलाप
 ने॥ पंडुर्वाचोशनेः स्त्रेहे चत हः॥ ॥ अथाश्वोभनविधिः॥
 भिसे स्त रोपणे। नेत्रिभि लेख काय तीर इव स्त्रेह विद्वनां
 ने कार्यः सेको नेत्रप्रसादने॥ यत्र पाननं॥ द्युःलोन्मीलिते
 निमेषोन्मेषणे उंसा महुःलो नेत्रे प्रोक्तं माश्वोतनञ्च तत।
 छोटिका तथा॥ पुर्वेत्तरो चार विद्वो ध्यो लेखनेषु रोपणे
 ए वा वाद्यात्रेयं स्त्रना उ दशविद्वः॥ स्त्रेहने द्वादश
 येः॥ छोटिका दृटकी इति प्रोक्ता से शीते कोसद्विपिणः।
 लोके॥ सेकस्तदिवसे कार्यो उले त शीतरूपाः स्युः सर्वे
 रत्रो चान्यन्निके गदे। स यथा वैष निश्चयः॥ वाने तिकं तथा
 । एराउदलमूलतक चृत मा स्त्रिग्यं पित्रे मधुर शीतले। कफे
 ने पयो दिनं। सखोसं नेत्रयोः तिकोस रुहे स्यात् क्रमादा
 सिक्तं वानाभिष्यन्द नाशनं॥ श्योतनं दिनं॥ आश्वोतनाना
 पय्यालामल तसूतवस वल्क सर्वेषां माश्व स्यादाकशने
 ल कल्केन सूतवस्त्रेण कृता न्मिना। ततः परं लाचनाभ्या
 पोटातिकां ता मरिक्केनाखद मेषनाय नयो मतः॥ आश्वो
 वेणाक्रां॥ निदधीत लाचने स्या तने न कर्त्रेयं निशायां केन
 स्वर्वाभि ष्यन्दसंज्ञयः शीघ्राये चित क्वचित्। तद्यथा। विल्लादि
 गोः यमृषिभि रुक्तो जगडपका पञ्चमूलेन दृढयेराण्ड शिपु
 गय कारुणिकेः॥ भुक्ता पाणिना भिः। काय आश्वोतने कोलो वा
 ले दृष्टा चत्तरो यदि दीयते। ताभिष्यन्दनाशनः॥ त्रिफला
 अचिरेणैव तद्वारि निश्चिणि श्वोतनं नेत्रे सर्वाभिष्यन्दना
 व्ययोदति॥ स्त्रानं हस्मतिसे शनं॥ ॥ अथ पिण्डीविधिः॥ ३
 अपि चत्तष्य मन्त्रिलापहं। आश्व कभेषजकल्कस्य पिण्डी च
 लेः सततं स्त्रानं परं दृष्टि वला कोलमाश्वयावस्रवेरेन सेवदोभि
 पहं॥ त्रिफलायाः कषायस्त ष्यन्द त्रणावाशिनी॥ स्त्रिग्योसा

पिण्डका वाते पित्रे सा शीत लि कङ्कनजनतकारः॥ लणं वा
 ला मता। रुक्षोसा श्वमणि र्यता॥ इत्यस्य श्रुतीं वलन
 प्रोक्ता विधि रुक्तो बुधे रये॥ कविकर्णीराजयो वीकं शे।
 सा यथा। एराउ पत्र मूल त धार्द कालिदासस्य॥
 द्विर्मिन्ना वाननाशिनी। यात्री अभ्युदितः त्रि उदयप्रातः। यथा
 विरचित्ता पित्रे शिपुपत्र कृता। मासि मासि रदन्यापः किञ्चि
 कफे॥ निम्बपत्र कृता पिण्डीपि दभ्युदिते रवो। ब्रह्मज्ञ मपि चा
 त्रेश्वमहरी भवेत्। सुखी नि एरालं कं पतनं पुनीमहे॥
 म्बदलेः पिण्डी सुखोसा स इति तिथ्यादिनञ्च॥
 लसेन्यवा॥ यायो नेत्रे धनल अभ्युषः पुं इषत् पक्कं। यथा।
 श्वमशाय कादु व्यथाहरी। आपक्क मवपक्क स्यादाभ्युषः
 त्रिफला पिण्डका नेत्रे वातपि पौलि पौलिके। अभ्युषो भ्योष
 त्रकफापहा॥ पय्यालामल त इत्येति दृष्टपक्क यवादियु॥
 सावसवल्कल कल्का धि इति शब्दस्त्रावली॥
 फेन जलपुक्तः। तेन विरचि अभ्य गत्या। उष्टवर्गचतुर्यो
 ता पिण्डी शमयति सकलान पथः। अभ्यति। इति दुर्गा
 भिष्यन्दान्॥ इति भावप्रकाशः॥ दासः॥
 अभ्युदयः पुं इष्टलाभः। वि अभ्रे क्ली उपधानविशेषः। त
 वाहादिः। इति अभ्युदयिक सोम्यत्र नाम लक्षण गुणाः।
 शब्दार्थे आदितञ्च॥ सर्वेनो। पुरा वथाय दृत्रस्य वीजिणा व
 वेनोदयः। अर्थादनननादिद्व ज्वमुदते। विल्लादिना स्तन स
 दिः। यथा। राजन्वभ्युद योसु स्य गगणे परिसर्पिताः॥ ते निपे
 वलनकवे हस्ते किमास्ते त तर्वेन ध्वानाच्छिखरेषु महीभृ
 व श्लोकः कस्य कवे रसुष्य नोलित्य इव समुत्पन्ने तत्रदीपि
 कृतिन सतपस्याता पठ्यते। दिषु चातके॥ नदजं वज्रजात
 किन्नासा मरविन्दसुन्दरहृण तादृश मधुरवोद्वान्। गग
 शकचामरादालनाडहेलङ्गनव एादलितं यस्माद्गगनञ्च

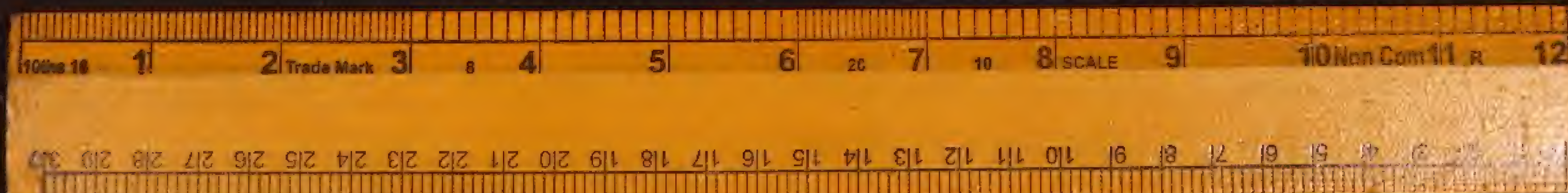

ततो मने॥विप्र त्रिविध विदुषुः
भेदात्तत्त्वाच्चतुर्विधः॥क्रमेण
व सितं रक्तं पीतं कृष्णं वर्ण
तः॥प्रशस्यते सितं तारे रक्तं त
त्र रसायने॥पीतं हेमनि कृष्ण
न गदेषु भूतयेपि च॥पिनाके
दर्दरे नागं वज्रं चैति चतुर्वि
धः॥सुच्यन्त्यग्रे विनिःक्षिप्तं पि
नाकं दलसञ्चयं॥अज्ञानाद्
क्षणत्रय महाऊर्ध्वं प्रत्ययकं
॥दर्दरे स्वयिनिःक्षिप्तं ऊरुते द
र्दुरध्वनिं॥गोलकान् वज्रशः
कृत्वा स स्यात्सुप्रदायकः॥
नागान् नागवज्रो फुत्कारं परिसं
वर्ति॥तद्भूतं मवश्यन्त विदया
ति भगवन्नाम वज्रवर्तिष्ठे
त्रन्नागो विहति वनेत॥सर्वोभे
षु वरं वज्रं चापि सार्द्धं कृत्वा
हृत्वा॥अभ सुत्रशेलाखं वज्रस
त्वं गुणाधिकं॥दर्दरेणादिभं
स्वल्पसत्त मत्स्यगुणप्रदः॥
मारिताभगुणः॥अभं कृपायं म
युरं सुशीलं मायुक्तरं धानं विव
र्देनञ्च॥हन्वाविद्येयं व्रणं मेह
ऊर्ध्वं स्त्रीहोदरे ग्रन्थि विपकुर्मी
श्च॥रोमान् हन्ति दृढयति वधु
वीर्येष्टिं विधत्ते॥तारुण्या

हं रमयति शानं वेषिनां निम
मेव॥दीर्घपुष्कान् जनयति सु
तान् विक्रमेः सिंहतल्यानाम्
त्यो भीतिहरति सननं सेवमा
नं मृताभं॥॥अशोधि ताम्ररो
षाः॥पीरं विधत्ते विविधं ना
गां ऊर्ध्वं लये पादगदञ्च
शोथं॥हृत् पार्श्वपीडाञ्च
करोत्यमुद मभं ह्यसिद्धं पु
नापदं स्यात्॥अस्य शोथनीवि
धि र्यथा॥कृष्णभक्तं धमेहहो
तनः तीरे विनिःक्षिपेत्॥भिन्ना
पत्रन्त तत्कृत्वा तगाडलीयाम्
जेर्द्वैवैः॥भावयेदष्टयामे तदेव
मभं विमुह्यति॥॥तस्य मार
णं यथा॥कृत्वा धान्याभक्तं त
च्च शोथयित्वा ध्यमर्दयेत्॥अके
लीरे हिंसे खले चकाकारञ्च
कारयेत्॥वेष्टये रक्तपत्रेषु
सम्यग्गजपुटे पचेत्॥पुनर्मर्दये
पुनः पाच्यं सप्तवारान् पुनः पु
नः॥ततो वटपुटाकाये सह
देयं पुटत्रयं॥मिथ्यते नात्र स
न्देहः प्रयोज्यं सर्वकर्मसु॥
तुल्यं कृतं मृताभेण लोहपा
त्रे विपाचयेत्॥कृते जीर्णे
तदभन्त सर्वयोगेषु योजयेत्

॥॥तत्र धान्याभस्य विधिः॥अङ्गविक्रयिणाञ्चैव कन्याविक्र
पादंश सलिलं युक्तमभं व
हाथ कम्बला त्रिरात्रे स्थापये
स्त्रीरे तन्निचं मर्दयेत् करैः॥
कम्बलाङ्गलितं सल्लं बालका
रहितञ्च यत्॥तद्वान्याभमिति
श्रोत्र मभमारुणं सिद्धये॥इति
भावप्रकाशः॥
अम गतो॥भजने॥शब्दे॥अम
ति॥इति उगीदासः॥अम क
रुगे॥क आमयति व्याधि लो
कं॥इति उगीदासः॥अमङ्ग
लं स्त्री अमुमसूचकं॥तय
था॥सांई सैन्यसमूहेषु वाय
भाण्डे रसङ्गुकेः॥दर्दशोमङ्ग
लं राजा पुंगु वर्त्मनि वर्त्मनि॥
यथो तथापि समरे नजगाम
गृहं पुनः॥मुक्तकेशी छिन्नना
सां रुदन्तीञ्च दिगम्बरां॥क
सवस्तुपरीधाना मपरां विध
वा मपि॥मखड्डो योनिडण्डो
व्याधियुक्ताञ्च ऊडनी॥पति
पुत्रविहीनाञ्च अकिनी पुंश्च
ली महे॥ऊर्ध्वकारं तैल
कारं व्याधं सयौपजीविने॥
ऊर्ध्वल मतिरुत्ताङ्गं
नम्रं काषायवासिनं ॥ ॥

अङ्गविक्रयिणाञ्चैव कन्याविक्र
यिणा तथा॥विना दग्धशवे भस
निष्ठाणाङ्गर मेव चासपेक्षान न
रे सपे गोधाञ्च शशक विष॥
आहपात्रञ्च पित्रेञ्च मोटकं एउ
वानरे तथा॥देवले वषवाहञ्च
मृदुआहान्भोजिने॥मृदाञ्च
पाचकं मृदुयाजकं ग्रामया
जकं॥ऊर्ध्वपुत्रलिकाञ्चैव श
वदाहनकारिणं॥शन्यऊर्ध्वं
भञ्जऊर्ध्वं तैले लवणं मस्थि
चाकार्पीसं कच्छपे हृणी ऊर्ध्व
रे शब्दकारिणं॥दर्दलो च मृ
गालञ्च ऊर्ध्वं भेरवं खं॥कप
र्दकञ्च क्षौरञ्च छिन्नकेशं न
खं मले॥कलहञ्च विलापञ्च
विलापकारिणं जने॥अमङ्गलव
दनञ्च रुदनं शोककारिणं॥
मिथ्यासाक्षिप्रदातारं क्षौरञ्च
नरवानिनं॥पुंश्चलीपतिपुत्रञ्च
पुंश्चल्यादनभोजिनं॥देवतायु
रुविप्राणां वस्तु विनापहारि
णं॥दन्नापहारिणं दस्यु हिंस
कं सूचकं खलं॥पितृमातृवि
रक्तञ्च द्विजाश्चखविचातिनं॥
सम्यग्गञ्च कृत्वाञ्च स्थापापहा
रिणं जने॥विप्रदोहं मित्रदो

हं तं विष्णुसत्तातकं। एतदे
व हि ज्ञानान् च निन्दकं अङ्गु
तकं॥ जीवानां वृत्तकञ्चैव सा
ङ्ग-हीनञ्च निर्दयं। वृत्तापवास
हीनञ्च दीप्ताहीनं नपुंसकं॥
गलितव्याधिगात्रञ्च काणं व
धिरमेव चापुक्कसं छिन्नलिङ्ग-
ञ्च सरामनं सरो तथा॥ तिस्रं व
मन्तं ह्यथं महिषं गर्दभं तथा॥
मूत्रं पुरीषं श्लेष्माणं कान्धनं
नृकपालिनं॥ ऊष्णान्नं रक्तं
हृष्टं वात्याञ्च वृत्तपातनं॥ ह
कञ्च शूकरं गृध्रं श्येनं कङ्क-
ञ्च भल्लकं॥ पाशञ्च सुष्कका
ष्टञ्च वायसं गन्धकं तथा॥ अ
प्रदानि ब्राह्मणान्च तन्त्रमन्त्रा
जीविनं॥ वैद्यञ्च रक्तपुष्पञ्चै
वोषधं तप मेव चाज्जवात्रीं च
नवात्रीञ्च विप्रशापञ्च दारु
णं॥ दुर्गन्धवानं दुःशब्दं रात्रा
संप्राप्य वर्त्मनि॥ मनश्च कृत्स्नं
तं प्राणाः क्षुधिताश्च निरुत
रा॥ वामाह-स्पन्दने देहनाडा
राज्ञो वभूव ह॥ तथापि रा
जा निःशङ्का दंष्ट्रा दंष्ट्रा म
मङ्ग-ला॥ इति ब्रह्मवेवर्ते गण
पतिस्तोत्रे ३५ अध्यायः ॥

अमरः ५ अमरसिंहः। स चा
दिशादिकः नामलिङ्गावशमन
नामककोषकारः विक्रमादित्य
राजसतीय नवरत्नान्तर्गत रत्न
विशेषश्चायथा। इन्द्र-सुन्दः का
शकृत्वा पियली शाकटायनः
। पाणिन्यमर जेनेन्द्रा जयन्त्यश
दि शादिकाः॥ इति कविकल्प
द्रुमः॥ यन्त्रनरि लपणं काम
सिंह शङ्ख वेतालभट्ट वटकप
र कालिदासाः॥ व्यासो वराहमि
हिरो वृषतेः सभायां रत्नानि
वै वरुवि नैव विक्रमस्य॥ इति
नवरत्नं॥ स एव बोद्धमतावलम्बि
ति केचित्॥

अमरावती स्त्री इन्द्रनगरी। इ
त्यमरः॥ अमराः सन्ति अस्यामि
ति मोक्षरूपोदिति वत नाम्ना
स्पर्धे इति दीर्घः। इति भरतः॥
तत्पर्यायः॥ सुवभासा २ देव
सः ३। इति नराधरः॥ महेन्द्रन
गरी ४ अमरा ५ स्वरपुरी ६।
इति शब्दरत्नावली॥ तदुक्तं
नं यथा। शिवशर्मोदाच। रम
यन्ती मन्मतीव केयं कस्यय
मीशितः। नयनानन्द सन्दोह

दायिनी ह रत्नमागणाश्चक्रः निशः। कीर्ति रुचैः अवा यस्य स
। शिवशर्मन्महाभाग सतीर्थ वृत्तो वाजि राजिषु। रत्नमुचैः अवा
कलितद्रुमालोकोव स्मते विप्र आत्र हयानां पौरुषायिकः॥ ऐ
सहस्राक्षपुरी त्रिषां तपोवले रावतो दानिराज चवर्द्धनोव
न महता निर्मिता विम्बकर्म राजते। द्वितीय इव कैलासो नङ्ग-
णा। दिवापि कोमुदी यस्याः सो मः स्फोटिकोज्ज्वलः॥ तत्परत्नं
य अग्रीष्मिन् अयेत॥ यदा क पारिजातः स्त्रीरत्नं सोवर्षी
लानिधिः कापि दर्शेः दृश्य विह। नन्दनं वनरत्नञ्च रत्नं
त मावहेत॥ तदा स्वप्रयसी ज्यो मन्दाकिनी ह्यपां॥ त्रयस्त्रिंशत्
त्वा सोवर्षेषु निगृह्येता॥ पद पुराणा या कोटिः अतिसमी।
छभिन्नो वीक्ष्य स्व मन्येयोषि रिता। प्रतीक्षते सावसरं सेवाये
दिशङ्किता। मुग्धा नाशु विशेष प्रत्यहं विह॥ स्वर्गोधिन्द्रपदाद।
वित्रमपि स्वां चित्रशालिकं॥ न्यत्र विशिष्येत किञ्चनायय
हर्म्येषु नीलमणिभिर्विर्मि त्रैलोक्य मेम्भय्यं न तत्रत्य
तेष्वनर्भयं। सुनीलिमानमाया मनेन हि॥ अचमेय सहस्रस्य
य तमोः हः स्तोपि तिष्ठति॥ चन्द्र लभ्यं विनिमयेन यत्। किन्ते
कान शिलाजाल श्रुत मन्त्रा न तस्य मन्यत स्यात्पवित्र
मत्तेजसं। तत्र चादाय कलसै मय वा महता॥ अर्चिष्मती स्य
वैच्छन्त्यजलं जनाः॥ ऊर्वित्वा मनी पुण्यवत्यमलावती। गन्ध
न च सन्त्यत्र न च ते पश्यतो हर्षं वन्यलकेशी च नै तत्रत्या मह
। चलायलङ्करी रत्र यतः कल हिंथिः॥ अय मेव सहस्राक्ष स्त
द्रुमोः प्येत॥ गणाका नात्रति एमेव दिवस्पतिः। शतमन्यु रय
यने चिन्ताविद्या विशारदाः देवो नामान्येतानि नामतः॥
यतो जानानि सर्वेषां चिन्ता संप्रापि लोकपाला ये तपने स
विन्नामीणा इते॥ सुपकारा न स सुपासते। नारायणे सुनिवेरे २
न्यत्र रसकर्मविचक्षणः। इणे यमाशीर्भि रिज्यते॥ एतत् स्थ
सर्वस्मानेका कामधेयुरतोः ३ ध्येया सर्वेषां लोकानां स्थ

र्थं मिष्यते। पराजयान्महेन्द्रस्य
 त्रैलोक्यं स्थात पराजितं॥ मन्त्र
 जा दनुजा देव्या स्तपस्यन्पुत्र
 संयमाः। गन्धर्व यत्त रत्नांसि म
 हेन्द्रपदलिखतः॥ सगराद्या म
 हीपात्ता वाजिमेधविधायकाः।
 कृतवत्सो महायत्नं शक्येभ्यः
 निवृत्तरः॥ निष्प्रत्यूहं कृतशतं
 यः कश्चि कुरुतेऽवने। निते
 च्छियाः मरुवत्या स प्राप्नोति
 पुत्रो मन्त्राः॥ असमाप्रकृतशता
 वसन्त्यत्र महीभुजः। ज्योति
 ष्टोमादिभिर्योगे ये यजन्यपि
 ते हिजाः॥ तलापुरुषदानादि
 महादानानि षोडशाये यत्त
 न्यमत्तान्मान स्ते लभन्तेऽम
 रावन्ती॥ अस्त्रीववादिना धीराः
 संग्रामेष्वपराङ्मुखाः। विकान्ता
 वीरशयने तेन तिष्ठन्ति भूभुजः
 ॥ इत्युद्देशात् समाख्याता महेन्द्र
 नगरीस्थितिः। यायनका व
 सन्त्यत्र यत्तविद्याविशाखाः
 ॥ एतस्या दक्षिणभागे ये ये
 दृश्यन्ते सः सुभा। इमा मूर्ध्व
 ष्णती वीक्ष्य वीतिहात्रपरी
 सुभा॥ इति स्कान्दे काशीख
 एड १० अध्यायः ॥

अमरः उं मस्ती। तत् परीक्षा
 यथा। शान्तो विनीतः कुशलः
 सत्कुलीनः सुभाविनः। श
 स्तार्थतत्त्वगोऽमान्यो भवेद्
 मिभुजा मिह॥ इति युक्तिक
 त्यतरुः॥
 अमरवस्या स्त्री कसपत्ताना
 तिथिः। तद्वावस्थादियथा। अ
 यामावस्या। सा च प्रतिपद्युता या
 ह्या युष्मात्। अहपुराणे चाण्डा
 लशपये। षष्ठ्यष्टम्यमवास्याः
 भेषहे चतुर्दशी। अस्त्रातानो ग
 तिं यास्ये यद्यहं नागमे पुनः॥
 अतोऽत्र स्नान मावश्यकं।
 अतोऽत्र जीवत् पितृकेणापि
 स्नानं। अमास्नानं गयाश्राद्धं
 दक्षिणाश्राद्धं भोजनं। न जीवत्
 पितृकः कुर्यात् कृते च पित
 हा भवेत्॥ इति वचनं रागशत्र
 स्नाननिषेधकं। त्रयोदशीप्रक
 रणोक्त भोगाय क्रियते यत्र
 स्नानं यादृच्छिकं नैरेः। तत्रि
 षिहं दृष्टव्यादौ निव्यनैमिति
 के न त॥ इति वचनाच्च॥ ॥
 पेटिनसिः। न पर्वसु तैलं चो
 रं मांसं सम्भुषयान् नामा
 वास्यायां हरित मपि लिच्छात्।

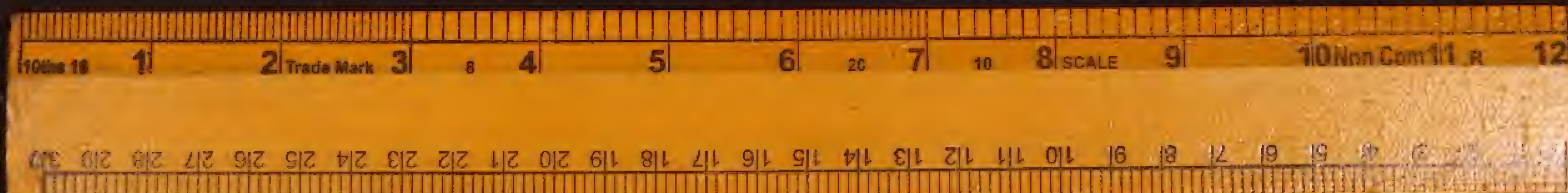
इति॥ ॥ पुष्ये तु जन्मनक्षत्रे रेसरित्येष्टे सुविश्रुते। पौण्ड्रान्
 व्यतीपाते च वेद्युतो। अमाया
 च्च नदीस्थाने पुनाभ्यासप्रमे
 कुलं॥ अत्र दहत्याजन्मडुकृत
 मिति ज्योतिषे पाठः॥ ॥ व्यासः
 । अमावास्या भवेद्वागे यदि भू
 मिस्तस्य चागोसहस्रफलं द
 द्यात् स्नानं मात्रेण जाह्नवीणां
 सिनीवाली ऊहं वीपि यदिह
 मदिने भवेत्। गोसहस्रफलं
 दद्यात् स्नानं यन्मौनिना कृतं
 सिनीवाली चतुर्दशीयुक्तामावा
 स्या व्यस्तापि प्रशस्ता एव मन्य
 त्वापि वारविशष्टविधौ न युष्मा
 दः। निरवकाशत्वेन संशयसि
 गात्। एतच्च मोन मरुतोदय
 कालमारभ्य स्नानपर्यन्तं न
 त स्नानकालमात्रेण उच्चार्य
 मेद्युने चैव प्रस्तावे दन्तधारणे
 । स्नानं भोजनकाले च षडस्र
 मौनं समाचरेत्॥ इति स्कान्दे
 न तस्य सामान्यतः प्राप्नोति
 । उच्चार्य पुरीषोत्तमं॥ ॥
 स्मृतिः। करतोया जले प्राप्य
 यदि सोमयुता ऊहः। अरुणो
 दयेवेलायां सूर्यग्रहणैः समा
 ॥ स्नानमंत्रः। करतोये रुदानी
 रेसरित्येष्टे सुविश्रुते। पौण्ड्रान्
 स्नावयसे नित्यं पापं हर करो
 द्वे॥ पौण्ड्रान् देश विशेषान्॥
 ॥ मरीचिः। मासे न तस्यामावा
 स्या तस्या दधेव योमतः। अया
 तयामा स्ते दर्भा विनियोज्याः
 पुनः पुनः॥ अत्र दर्भा कृष्णाणि
 न मन्त्रा ब्राह्मणा हरि रघयः।
 अयातयामान्येनानि नियोज्याः
 नि पुनः पुनः॥ इति गृह्यपरि
 शिष्टे वचनेनैव सिद्धे। आवणा
 मावस्याया उपादानं। वार्षि
 कां श्रुतरो मासा न्नाहरेत् ऊ
 शमृत्रिकाः। आददी तज्जभावे
 पि संध्या यस्यापयोजनं॥ इति
 सेवत्सरप्रदीपधृतं शिवरह
 स्तीयस्यापवादक मिति ॥
 विद्याकरयुतं। संग्रहादत्सरं
 यावत् शुद्धिः स्यादध्वं बर्हिषां
 ततः परं न गृह्णीयात् जपादौ
 यत्तकर्मणि॥ ॥ सेवत्सरप्रदी
 पो अमावास्यान्त कन्यार्के
 नृपाकृतं श
 द्वं विधानेन दद्यात् षोडशपि
 एडकं॥ तत्प्रमाणं प्रयोगी षो
 दशीशब्दे दृष्टव्ये॥ ॥
 अमावास्याया मपि मलमासेषा

होभावमाह कौमुभिः। समस्त
रात्रिको वे मासो यः स्यात्तयो
दशः। तस्मिन्मयोदशे आह न
ऊर्ध्वदिदं सत्ये॥ समस्तस्य
दीपो एक रात्रिस्थिते सूर्ये य
दिदर्शय भवेत्। दर्श आह न
नदादौ स्यात् परं मलिमुने॥
यत्र जातकर्मणि यत्र आह द
शी आह तथैव च। मलमासेपि न
नार्ये व्यासस्य वचनं यथा॥ इ
ति व्यासवचनं तत् पिण्डपितृय
ज्ञात्वा आह परं ॥ ॥ अमावा
स्या आह काल माह छन्दोगप
रिशिष्टे। पिण्डान्वाहार्थकं आह
हीणे राजनि शस्यते। वासरस्य
तृतीयशे नातिसन्ध्यासमीप
तः॥ पिण्डानां पितृणां अन्वा
हार्थे आह मासेकर्तुं प्रजन
कं यत्र त्रया। तथा च मनुः। पि
ण्डानां मासिकं आह मन्वाहा
र्थे विदुर्बुधाः। राजनि चन्द्रे। श
स्यत इत्यनेन कविचन्द्रतयाभा
वोप अमावास्या आह सूचितं। ए
तादृशस्युत्पत्तेः सापि निरग्रि
साधारणत्वाद्दत्तमाण कस्याप
नोक्त रीत्या क्षीणा स्मिन्ना च
ईमाना भेदः साधारणः॥ ॥ यत्र

पितृयज्ञं निर्वृत्य विप्र सुदृष्ट
येऽग्निमान्। पिण्डान्वाहार्थकं
आह ऊर्ध्वमासानुमासिकं ॥
इति मनुवचनं तत् सापिः पिण्ड
पितृयज्ञं निर्वृत्य मासानुमासिकं
प्रतिमासिकं आह ऊर्ध्वानेति
क्रमविधायकं। अत्रानुशब्द
स्य वीप्सायकत्वात्। तथा च। तत्त
त् वीप्से - भूतेष्वभि भोगे पौ
प्रती। अनुशेष सहाय्ये च हीने
पशु कथ्यते॥ चन्द्रतयेऽमावा
स्यायां नत कात्यायनोक्तये
तयाते वदमानादौ प्रतिमासानु
पपत्तेः। एव मेव आह विवेकः।
अतएव तत्रैवामावास्यायातिरि
क्त कृत्स्नपक्ष विहित पात्रेणा
हे ययास्तमिति वचनाद्वावसे
त्युक्तं। तत्र सापिकर्तव्यत्वाविशे
षितामावास्यायातिरेकाभिधाना
त् क्षीणादिभेदेन व्यवस्था सापि
निरग्रि साधारणीत्यवगम्यते। स
ज्वामावास्यायां मृताहीनिमित्रा
क गेस हेतुजपुत्रकर्तव्य पार्श्व
णे क्षीयमाणोदिना न व्यवस्था
किन्तु ययास्त मित्यनेन। एतदि
हृतं मलमासतन्त्रे॥ यत्र दशम
सुहृत्तस्य मत्स्यपुराणोक्ता परा

द्विकल्पेपि आह तस्य त्यागः।
पिण्डपितृयज्ञार्थ एवेति वासर
तृतीयशोभिधानं सापिपर मे
वेति परिशिष्टप्रकाशोक्तं तत्र
युक्तं। सुहृत्तस्य वे देवानां मध्यं
दिनं मनुष्याणां अपराह्नः पितृ
णां इति श्रुत्या तन्मुहूर्तस्य
मनुष्यकर्म्मोद्भवेन वेदनादेव
आह पितृत्यागः। एतच्छ्रुति मू
लक मेव वासरस्य तृतीयशे
त्युक्तं। वासरस्य तृतीयशे त्रि
धाविभक्तस्य दिनस्य तृतीयभागे
नातिसन्ध्यासमीपत इति सन्ध्या
समीपेकमुहूर्तं आपद्यपि वर्ज
नीय इत्यर्थः। तेन प्रातःकाले
मुहूर्तौ स्त्रीन सङ्गव स्तावदेव
त। मध्याह्ने स्त्रिमुहूर्तः स्यादप
राह स्तनः परं। सायाह्ने स्त्रिमुह
र्तः स्यात् आह तत्र न कारयेत्।
रात्रसी नाम सा वेला गर्हिता
सर्वकर्मसु॥ इति मत्स्यपुराणे
निषिद्ध सुहृत्तत्रये आपदिमुह
र्तद्वय मत्स्यपुराणे अतिशब्दस
रसात्। त्रिमुहूर्तौपि कर्तव्या ५
वी दर्शिव बहुचैः। इति हारी
त वचनाच्चात्तेन पूर्वदिने मु
हूर्तत्रयमात्र लाभे परदिने वा

सरस्य तृतीयशालाभे पूर्वदि
ने एव आह। एतेन नातिसन्ध्या
समीपत इत्यनेन रात्रसीवेला
मात्रं निषिध्यत इति मेथिल
मत मयास्तं। सर्वकर्मसु स्नान
दानादिविषयि अनापदीत्यर्थः।
इति आह विवेकः। तेनाश
क्तौ तस्या मीप तत्र करणं। अत
एव पराशरः। दिवाकरकरे ५
ते दिवास्नानं प्रशस्यते। अत्र
शस्ते निशिस्नानं राहो रन्यत्र
दर्शनात्॥ इति॥ ॥ दर्शद्वे
ये ऊत्र आह मित्याह छन्दोग
परिशिष्टे कात्यायनः। यदा च
तर्दशी यामं तृतीय मनुष्ये
त। अमावास्या क्षीयमाण तदेव
आह मिष्यते। चतुर्दशी यामं च
तर्दशी समन्धिदिनयाम मिति
तदिनस्यामावास्या सन्ध्यापि
चतुर्दशी निर्देशो अधिकेन अप
देशो भवन्तीति न्यायात्। तेन
यदा अमावास्या चतुर्दशी स
मन्धिदिनस्य चतुर्थे प्रहरं कृ
त्स्वं किञ्चिन्नृतेवा अनुश्रयेत्
अत्रानुश्रयेदित्यभिधानात्
तृतीयमानस्य पादोनदण्डः।
यान्त्न प्रथममुहूर्तस्य वहका

तत्वं प्रदीयते। एतेन प्रहरयाभ्य
नरे किञ्चिदधिक प्रहरये वा
चतुर्दशीप्रतीयते। ततश्चोभयवा
सरीयत्तीयांशसम्बन्धि पंचथावि
भक्तापराद्धे मुहूर्त्तयोर्महर्त्ता
नून दर्शलाभे हेयं नवेकदिन
मात्रे तत्ताभे। तत्र पूर्वोक्तेन वा स
स्य तृतीयांश इत्यनेनैव हेया
तुदयान्। अतो यदिनेवासर तृ
तीयांशे तादृशदर्शलाभ सत्वे
व आहं। मुहूर्त्तानि नियेस्त क
स्मीनर्हन्तान् हेयारसरः। तथा
च भविष्योक्तोपवास नियमे
छटिकेका यदा भवेत्। सा निधिं
सकलात्तेया पित्रेयं चापराद्धि
की। इति। अत्रच प्रागुक्त जा
वात्तिवचनोक्ता मुहूर्त्ताभि
का चटिका ग्राह्या योम्यन्तात्
नवेकदंडात्मिका वक्ष्यमाणे रो
हिणादिग्रहणे तथा दृष्टत्वाच्च।
ततश्च पूर्वोक्तहेये तदिवसीय
चतुर्दश्यपेक्षया परदिने अमावा
स्यात्तीयमाणा नूनकालव्यापि
नी न त पूर्वोपरदेवसीय यावच्च
तुर्दश्यपेक्षया अनुपस्थितः। एवम्
स्तिभावहेयानयोरीपातदेव शब्दे
री एव आहं। सोऽत्रचतुर्दश्यावरो

धातु। यदाविंशदश्यात्मकदिवसेच
तुर्दश्यधिक चतुर्थयाम एतेन मु
हूर्त्तापराद्धीय किञ्चिन्नून मुहूर्त्त
लाभ सदापि तदेवेत्यनेन चतुत्त
यावरोधात्। पूर्वदिने आहं न त
मुहूर्त्तापराद्धीय मुहूर्त्तलाभे अपि
परदिने। अत्र चतुत्तयश्चतुर्दश्य
हमयामात् प्रभृति अमावास्या
सप्रमयाम पर्यन्त भित्तवत्यते।
तदेवेत्येव अवलान्तिथिहेये एव
एतद्विशेषे नियम्यते कर्मणि
एतज्जानर बुदासाय। एवञ्च
यत्र पूर्वोपरदिने वासर तृतीयां
शीय मुहूर्त्तापराद्धे मुहूर्त्तौ न द
र्शलाभ सदापि पूर्वदिन एव
आहं वासर तृतीयांश चतुत्तया
तिशब्द स्वरसात्। त्रिमुहूर्त्तौ पीत
नुरोधाश्च॥ यत्र त पूर्वदिने त्रिमु
हूर्त्तमात्र व्यापिन्यमावास्या पर
दिने तृतीयांश मुहूर्त्त व्यापिनी
सती तीयमाणा तत्र परदिने
चतुत्तयाभावेपि मुहूर्त्तापराद्ध
लाभात् आहं। अन्यथा यदा
चतुर्दशीयामं तृतीय मनुश्रयेत्।
इति विशेषाभिधानं व्यर्थं स्यात्
त॥ ॥ अथ यत्र पूर्वोहे
आहं तत्र यदह स्त्वेव चतुमा

न दृश्येत ता ममावास्या ऊर्ध्वी यद्गोभिलस्य सूत्रानरं तद्वर्धे।
त इति गोभिलविशेषः। तथावि यदह स्त्वेव इत्यादि द्वितीयसूत्र
यचतुर्दशीयुक्तामावास्यायाः प्राप्तिथेः सिनीवालीतिनेव
सिनीवालीतिने प्रातश्चंद्रदर्शना चंद्रदर्शनप्राप्ते रित्यत आह स
त्वात्तत्राह स एवायुक्तं यदह स्त्वे एवायुक्तं दृश्यमानेपि तच्च।
व दर्शनं नेति चंद्रमाः। तत्तया तुर्दश्यपेक्षया। अमावास्या प्रा
पेक्षया तेये तीणे राजनि चेत्तीतीतेन तदनेवापि निर्वपेत्॥
पि। यदह स्त्वेव चतुमा नदृश्ये दृश्यमाने प्येकदेति यदुक्तं त
त ता ममावास्या ऊर्ध्वीत इति चतुर्दश्ये आहय पूर्वसूत्र म
यद्गोभिलसूत्रं तच्चतुत्तयाभि मावास्यापदोपादानाच्चतुत्तये
प्रायिकं। अन्यथा गोभिलीय सन्यमावास्याविषयं। इदं पुनरि
तादृश सूत्रानरेण सह पौनः पुनरुक्तं। तस्मात् प्रथमसूत्रं हविषेकः। तत्र किममावास्याव
ऊर्ध्वपरं तच्च वर्द्धमानापेक्षे नि चतुर्दशीत्यत्राह अमावास्या
यते। तीणा स्तम्भितयोस्त य प्रतीतेन उभयोतिथि प्राप्ते आ
था योग्य मनुश्रणीयं। एवञ्च हायामावास्या प्रतीक्षाणीया।
यदह स्त्वेव चतुमा नदृश्येत यत्र पूर्वदिने दिवा साहेमुहूर्त्ते
ता ममावास्या ऊर्ध्वीत इति क मात्रे अमावास्या परदिने च सा
तिरेतत् समानार्थकं अन्यनरं ईदृशममुहूर्त्तमात्रे तत्र चोभय
वा तदपि वर्द्धमानाभिपरं न त दिने आहयगमावास्या न प्रा
कात्यायन वचनात्तत्र तयस्तत् प्यते तत्र तदने चतुर्दश्याने
णा कल्पतरुप्रभृतिभिर्हृत्काय निर्वपेत् दद्यात्॥ ॥ अत्रैव विषे
क्ता। अतिस्फुटि विरोधे त अतिरे ये सांप्रतिनरयो विशेषमाह
वगरीयसीति विरोधात्। तीणा कालमभ्यवीय जावालिः। अप
तिकात्यायनेन मया यस्तीणे रात्र हयाव्यापी यदि दर्श स्तीय
जनीत्युक्ते नदीप तयाभिप्रायक सये। आदितामेः सिनीवाली
अथैव दृश्यमानेप्येकदा इति निरग्रादेः ऊर्ध्वीता। आदि

शब्दादनुपनीत मूढयो ग्रहणे ॥
 ॥ तय माह कात्यायनः ॥ अष्ट
 मे ऽंशे चतुर्दश्याः क्षीणो भव
 ति चन्द्रमाः ॥ अमावास्याष्टमंशे
 चतुर्दश्याः क्षीणो भवति ॥ चतु
 र्दश्याष्टमे यामे चन्द्रमाः क्षीणः
 चतुर्थभागेन कलावशिष्टो भ
 वति ॥ अत्रेव राद्यप्रहरे ऽवतिष्ठ
 ते इत्यादि स्वरसात् ॥ अमावास्या
 ष्टमे यामे चाण भवति पुन
 रुत्पद्यते किले त्यागमवात्रीयो
 तेन अमावास्यायाः सप्तमे या
 मे कृतस्त्रय इत्यवगास्यते ॥ त
 न श्रान्तकला वयवमाशोत्त
 ति रेव तयः सा च स्रस्तता
 यो विनाशेष्यस्तीति आदवि
 वेकः ॥ उक्तं राद्य क्षणसम
 न्यः तेन विनाशस्यानन्तत्वेपि
 नातिव्याप्तिः ॥ ॥ अत्रविशेष मा
 ह स एवाश्रायहायण्य मावा
 स्या तथा निष्ठस्य या भवेत्तदि
 शेषमाभ्यां युक्ते चन्द्रचारवि
 दो ज्ञाः ॥ अथाभ्यां भिति
 त्वबलोपे पञ्चमी इमे प्रा
 प्यत्यर्थः ॥ चन्द्रचारविदो ज्ञेयानि
 विदः ॥ अत्र योरीमास्यानमास
 इति परिशेषप्रकाशः ॥ अत्र

वीनं ब्रह्मपुराणीय निषिक्तत्वा
 तथा च आह मथिकृत्य ब्रह्म
 राणापयो मूल फलेः शाकैः क
 सपक्षे च सर्वदा ॥ अत्र कृत्वा
 हेचतुर्दशीत्यतिरिक्तायां यस्या
 कस्याञ्चित्तिथौ आदिविधान
 दमावास्यापि लभ्यत इति ॥ ॥
 कोविशेष इत्यत्राह स एवाश्रये
 नु राद्यप्रहरेवतिष्ठते चतुर्थभा
 गोनकलावशिष्टः ॥ तदन्त एव
 तय मेति कृतत्वं मेवं ज्योतिः
 श्रुक्विदो वर्तन्ते ॥ अत्र यामा
 इये अमावास्यायां चतुर्थभागे
 ना या कला तथावशिष्टः क
 लाभात्रयमात्रः सचाये प्रह
 रे भवतिष्ठते ॥ अत्रोक्तं चतुर्दश्या
 मयामे तयारम्भ इति ॥ तदन्तर
 अमावास्यानयाम एव तयं कृ
 त्वमेति ॥ अत्रात्रामावस्या सप्तम
 याम इति विशेषः ॥ तेन मार्गशी
 र्थे ज्येष्ठयो रुभ्यादिने चन्द्रत्वा
 लाभे यस्यापि यदा चतुर्द
 शीयाममिति वचनात् ॥ ॥
 द्वेदिने एव आह प्राप्नोति
 तथापि तद्वचनं चन्द्रत्वायानु
 रोधमूलमिति ॥ कृतस्त्रयानु
 रोधान् क्षीणाया मापि पर

त्रापराङ्गलाभे आहं अन्यथेत
 दिशेषाभिधानं व्यर्थं स्यात् ॥
 अत्रापि विशेषान्तरं माह स एव
 यस्मिन्नन्ते द्वादशैकश्च यव
 स्तस्मिन्तृतीयया परिदृशेण नेप
 जायते यद्योमासः ॥ तृतीयया
 मात्रया चतुर्थभागेनकलया
 परिदृश्यन्ते न भवति किन्तु
 तदधिक नून कल्पेति तेन म
 लमासयुतादे अन्यमासवदनयो
 रपि चतुर्दश्यामादि दर्श सप्त
 मयामप्यन्तं तय इति ॥ मलमा
 सयुतादस्त एकस्मान्मलमासाद
 द्वादश्या नन्तरादस्तृतीये ऽन्ते मल
 मासस्यावश्यमावादिता ॥ चन्द्र
 क्षणानुरुद्ध क्षीणापक्ष मुपसेहर
 ति स एवाप्येवं चारं चन्द्रमसो विदि
 ता क्षीणो तस्मिन्पराङ्गे च दद्या
 ता एव चारं गतिविशेषः ॥ ॥
 स्तम्भितायां व्यवस्था माह स एव
 ॥ स्तम्भिता या चतुर्दश्या अमावा
 स्या भवेत् क्वचित्तावर्तिनां तां वि
 दुः केचिदुपेक्ष्य भिति चापरे ॥
 क्षीणायाः पूर्वं मुक्तत्वात् वर्द्धमा
 नायाश्च वक्ष्यमाणत्वात् अस्या वच
 नस्य स्तम्भितापरत्वावर्तिनां नी
 चां पितृलोक प्रापणानर्हं

केचित् यनुर्ध्वदिनः ॥ अपरे क्रमेण
 दिनः तामेव उपेक्ष्य मुपगच्छत
 आद्यायेति शेषः ॥ उपेक्ष्यमित्यत्र
 गतायां भितिपादे गतः प्राप्नोति
 पितृलोकप्रापणाय अथा अना
 येति गतायां प्रशस्त्यर्थः ॥ तस्मा
 द्द्वेदिना उभयानुरोधादिच्छान्ते
 उभयादरं कुर्वन्ति इति कात्याय
 नस्वरसः ॥ ॥ अत्र माह लघुहा
 रितः ॥ त्रिमुहूर्त्तपि कर्त्तव्या पूर्वा
 दर्श च वहुचैः ॥ ऊह स्वयंभिः
 कार्यो येषुष्ट सामग्रीतिभिः ॥ अ
 व विमुहूर्त्तैः भुपादानात् स्तम्भि
 तायाः पूर्वेदिने त्रिमुहूर्त्तमात्रला
 भेपि बहुचानां आह ॥ न तु मुख्या
 पराङ्ग लाभादिपि परीदने साम
 गानां तत्राप्यनियमः ॥ एतादृ
 श्विषय एव उभयत्रापराङ्गलाभे
 पीयं व्यवस्थेति आदिविवेकः ॥
 मुख्यापराङ्गस्य एकदिनमात्रलाभे
 सुभयदिनालाभात् ॥ ॥
 वर्द्धमानायां व्यवस्था माह
 कात्यायनः ॥ वर्द्धमाना ममावा
 स्यां लक्षये दपरे ऽह्नि ॥ यामां
 स्तीर्नाथकान् वापि पितृयत्न
 स्ततो भवेत् ॥
 यामांस्तीर्निति पूर्वदिबसीव

यामत्रयन्यनचतर्दशपेक्षया।
अथेवं वासरतृतीयांशान् गेये
न आहविधानात् कथं ममावा
स्याच्चाहे पय्युदस्तगच्छादीनि
१ काल परिग्रहः। सत्यं। निषिद्धे
ये स्त्रीणादिभेदेन त्वाहविशेषप
रिग्रहाय वासरतृतीयांशपेक्षा
अन्यथोभयदिने वासरतृतीयां
शांशो आहलोपापनेः।
प्राशुक निरुद्धादेः ऊहर्मेने
त्यस्य निषिध्यतापनेश्च अतः
पय्युदस्तनरकलस्यापि परिग्र
हः। यदा त एवोपर त्वाहयो १
न्यतरस्यैव परिग्रहः सदा य
थायोग्यं तत्रैव सायाहसह
त्रैहय पय्युदस्तनरकाल ऊ
तपादि सहत्रैपञ्चक रोहिणा
दि सहत्रैचतष्टय वासरतृतीयां
श्यापराह सहत्रैद्वयकालाः
। यथाक्रम मापत् सामान्यप्र
शस्तनर प्रशस्तमन्त्रेन हेयाः
एव मातृहतिपावपि नाति
सन्ध्यासमीपत इति सूत्रेक
त्वात्। सायाह स्विसहत्रैः सा
त्वाहत्रै न कारयेत्। इति
मन्त्रपुराणात्। रात्रौ आहं न ऊ
र्वीत् रात्रसी कीर्तिता हि सा

सन्धेयो रुभयो श्वेव सूर्येवै
वाभिरोदिते॥ इति मनुचचना
भ्यो ऊहं मुहूर्त्नात् ऊतपात्
यन्मुहूर्त्नचतष्टय। मुहूर्त्नपञ्च
कं वापि स्वधाभवन मिष्यते॥
इति मन्त्रपुराणात् मुहूर्त्नपञ्च
क मित्यत्र ऊतपादिति त्यक्
लोपे पञ्चमी ऊतप मावत्येत्
र्थः। तत स्तेनैवा। अपराह्ने त
सम्प्राप्ते अभिनिद्रौ हिणोदये
। यदत्र दीयते जन्तो स्तद्वत्
सुदाहते॥ इत्युक्ते। सूत्राह्ने
वै देवानां मध्यदिने मनुष्या
णां अपराह्नेः पितॄणां। इति ऊ
र्तिः। वासरस्य तृतीयांश इति
कात्यायनवचने सायाह स
मुहूर्त्नः स्यात् आहं तत्र न का
येदित्येषामेकवाक्यात् वासर तृ
तीयांशीयापराह सहत्रैद्वयस
त्तामः। इति तिथ्यादितत्त्वं ॥
अमृतं स्त्री पीयूषं। तत्पय्यी
यः। निर्जरं ५ ससुइनव
नीतकं द। इति शब्द
त्वावली ॥
अमृतफलं स्त्री फलविशेषः।
नासपाती इति पारस्यना
या। यथा। अमृतफलं।

यदहकसान काविल प्रभृति दे
शेष नासपाती इति प्रसिद्धं। अ
मृतफलं लघु दृष्यं सुखादुत्ती
व हरेदोषान्। देशेषु सुगन्धला
ना बडलं तल्लामे लोकैः॥
इति भावप्रकाशः ॥
अमृताष्टकं स्त्री हरीतक्याष्ट
द्वयं। यथा। अमृता कदकारिष्ट
पटोल वन चन्दनं। नागरेन्दुय
वज्रैतदमृताष्टक मित्तीरिते॥
कृशितं सकाणाहर्णी पित्तस्य
अज्वरापहं। हृत्तासारोचक
ऊर्दि तस्या दाह निवारणं॥
इति भावप्रकाशः॥
अमृ गतो। उष्णवर्गशेषोप
यः। अमृता। इति दुर्गादासः॥
अमृवाची स्त्री अतमनीष्टी
। यथा। यद्वा रे यत्काले मिथु
नसंक्रमणे भूतं तद्वा राभ्यन्त
रे तावत्कालावधि विश्रान्ता
दिदाशधिकदिनत्रय ममृवा
ची। तत्राध्ययने बीजवपने न
कार्यं। सर्पभयोपशमनाय उ
ग्यं पेयं। इति कल्पतत्त्वं ॥
अपि च। ज्योतिषे। वज्रो सु
कृत्तामृवाची च रोदायपा
दगे रवौ। तस्या पादो

बीजवायो माहिभीः दुग्धपाना
नः॥ मृगशिरसि निवृत्ते रोदपा
देखुवाची अतमनीष्टी एष्टी
वज्रैयसीष्टी। यदि वपति
हृषाणाः क्षेत्र मासाय बीजे न
भवति फलभागी शस्य चाण्डाल
पाकः॥ रजोयुक्ता अतमनी
ष्टी॥ मन्त्रसूक्ते। धराया मृतः।
मन्याञ्च भूमिकामे तथैव च।
अन्नरागमने चैव विद्यानेव पददु
यः॥ ज्योतिषे। यस्मिन् वारे सह
स्रांसु येत् काले मिथुने व्रजेत्
अमृवाची भवेन्नित्यं पुन सुत
काल वारयोः॥ इदं प्रायिकं
। इति तिथ्यादितत्त्वं ॥ अमृवा
चायदादेर्त्तं समादाय भागे
र्मन्मयगामिता। पुन स्तस्येन
मादायायजनं त्रिदिने त्यजेत्॥
काम्यनैमित्तिकञ्चैव यात्रा म
चक्रियास्तथा। अतमन्या न ऊ
र्वीत् एवैसङ्कल्पिताहते ॥ न ऊ
र्वीत्। त्वनने भूमेः सूच्येणापि
शाङ्करि। बीजानां वपनञ्चैव
चतुर्विंशति यामकं॥
ममादाहपने कृत्या गावस्त
त्र प्रचारयेत्। कृच्छ्रे कुर्यात्
तत्र दद्याच्च त्वननात्तिन

काञ्चनं॥ इति मत्स्यसूक्ते म
हातन्त्रे ५८ पटलः॥ ॥ अयन-
ञ्च। स्वौ रुद्राद्यपादस्य भूतेः
संजायते रजः। तस्मादिनत्रयं
यावत् वीजवापं पौरुषजेत॥
चत्वारिंशतिप्रिक षड्गयुतो
रवि र्यदा भवति। तत्रांशुवाची
जेया शिवर्तपादस्थितो याव
त्॥ दिग्भागश्चत्यलिप्रो गणि
तेन भवति रवि र्यदा साप्रः।
स भवति निर्गुणकालो द्विती
यपादाश्चयद्वौ द्वौ॥ न स्वाध्या
ये षड्कारं न देव पितृनर्पां
। हलानां वाहनञ्चैव वीजानां
वपनं तथा॥ इति राजमात्रेणः
॥ ॥ अत्र पाकनिषेधो यथा
। यतिनो अतिनञ्चैव विधवा
च दिन सत्या। अंशुवाचीदि
ने चैव पाकं कृत्वा न भक्षये
त्॥ स्वपाकं परपाकं वा अ
ंशुवाचीदिने तथा। भक्षणं
नैव कर्तव्यं चाण्डालान्नस
मं स्मृतं॥ इति सम्वत्सरप्रदी
पे विसरहस्यं॥

अम्ललोणिका स्त्री चाङ्गेरी।
तत्पयोयगुणाः। चाङ्गेरी। बु
क्रिया दन्तशराश्चाम्ललोणिका

। अश्मनकस्त शकरी ऊश
ली चाम्लपत्रकः॥ कवितपुस्त
के ऊशलीस्थाने शकली रति
च पाठः॥ चाङ्गेरी दीपनी रुष्पा
लवुष्पा कफवातज्वरपित्तला
ग्रहणशीः ऊशली सारनाशि
नी॥ इति भावप्रकाशः॥
अम्लवेतसः पुं अम्लरसवृत्ति
शेषः। तत्पयोयगुणाः। स्यादम्ल
वेतस अजः शतवेधी सहस्र
जित्। अम्लवेतस मन्थ्यं भेद
नं लवु दीपनं॥ इदं गन्धुल
गुल्मघ्नं पित्त लोहिनदृषणं।
रुक्ते विट्मृद्यदोषघ्नं स्त्रीहोदा
वर्तनाशनं॥ दिक्कानाहारुति
श्वास कासाजीर्ण वमिप्रणत
। कफ वातामयध्वंसि छागमं
सद्वत्तकृतं॥ चणकाम्लगु
णं ज्ञेयं लोहसूचीद्वत्तकृतं
इति भावप्रकाशः॥
अयन-३ गतो॥ ३ अयने।
इति दुर्गादासः॥
अयने स्त्री रविसंक्रान्तिविशे
षः। यथा भविष्य मातृयज्ञे।
तिषेष्टांशुग कर्कट संक्रान्ती
दे तदकं दक्षिणायने। विषुव
ती दत्ता मेघ गोलम

धे तथापराः॥ मृगो मकरः।
गोलो रीशचक्रं॥ देवीपुराणे
। यावद्विंशकला भुक्ता तत्
पुराणं चोत्तरायणे॥ निरंशे भा
स्करे दृष्टे दिनानां दक्षिणायने
॥ तत्र स्नानदानाद्ये कोटिगुणं
फले भवति। यथा मातृयज्ञे।
यने कोटिगुणं लक्षं विसृ
पदीषु चाद्व्यादि॥ अयने वि
षुवे चैव शयने बोधने हरेः।
अनध्यायस्त कर्तव्यो मन्वा
दिषु युगादिषु॥ इति तिष्या
दित्तं॥
सूर्यगतिविशेषः। यथा। मृग
संक्रान्तिः हर्षं पञ्चात्राणोद
नान्तराण्येकवर्षं चतुर्पञ्चप
लमानक्रमेण तत्॥ षट्षोडश
त्तरानेकदिने स्यादयने रवेः।
एवं चतुर्पञ्चदिने मयनार
म्भो क्रमात्॥ अम्लमेण च
तद्वत् स्यादद्वयानं रवे र्धुवं।
कर्कशं क्रमणे तद्वदभितो द
क्षिणायनं॥ इति ज्योतिस्तत्त्वे
॥ अयनांशः पुं सूर्यगतिविशे
षसंभागः। अथायनांश लम्बा
यने। लम्बलम्बान्तरं कृत्वा अय
नांशः प्रहरयेत्। तामलै

हरेते भागे विभजित्वा दिने दि
ने॥ अस्यार्थः। लम्बं रोमो गवेदे
रित्याकं लम्बान्तरं कृत्वा यथा
मेघलम्बं ३४० लम्बान्तरं हृषल
म्बं ४९० अयनांशेण द्वयो रार्थः।
केचन ३० विंशत्यने तच्चायनांशः
हरयेत्। अयनांशस्त जातकार्ण
कोक्तः। यथा। शाक मेकार्ण
वेदो न द्विः कृत्वा दशति हरेत्
लक्षं हीनञ्च तत्रैव षष्ट्याप्रा
प्तायनांशकाः॥ इति। लब्धस्था
ने लब्धेन इति पाठः सिद्धान्त
रहस्ये॥ ते च इदानीं चैत्रस्ये।
कादशाहे सम्भवान् ऊर्जाविं
शति सौम्यकोः। ति च पुनः। त्वा
नलैः ३० विंशता हरेत्। भाग
लब्धस्त ऊर्जाविं १५। तत्र मेघ
लम्बे मिश्रयित्वा ४। द षट्पला
धिक दण्डचतुष्टयात्मकं मे
घलम्बं भवति। एवे वृषादिक
सूर्यो। किन्तु लग्नान्तरेण यत्रा
धिकं लभ्यते तत्राधिकं ल
म्बं भवति। एवे यत्र लग्नान्तरे।
ण हानि सत्र लम्बेपि हानि
रिति निष्कर्षः॥ ॥ इदानीं
सप्तहत्तानार्थं पद्येन लिख्यते।
वाणो वैदो ४५ षट्वेदैः अति

४४८ रित नयने रिन्दुयपा२८ कलम्बः ४३३ सिहः कन्याज
 त्वाम्भुने ५४८ कीलो वेदान्तं रमे रिपु ५३३ रिपुन सखाप्री ५
 ५३४ त्वाम्भुने रिपु ५३३ रिपु ५३४ एको रित एसी ५३४ वे
 द्वाग्रिने ५३४ ५ ऊवेदे ५३४ देशास्यो ५४ एसी स्मरहर सुत
 कीलो नागेन्द्रभिस्त ५३८ कति ५३८ कोदण्ड माहुर्वराहाः ॥ व
 रीप ५३४ रमे ५३४ गुणाः सप्र नू रामश्च वेदो ५३४ रविस्तम
 वाणे ३५० रामोऽष्टाद्विस्त ३५० वनः पर्वतः पञ्चरामः ३५० ऊ
 ४० सिद्धान्तजमत मयनाशदिदे भो मीनश्च मुङ्गे गिरि सुखरू
 लप्रमानं ॥ एतच्च तमोलिप्रदि ने ३४० प्रत्यह प्रक्रमेण ॥ अ
 देशीय प्रागुक्तायनांशादिदे ल स्त यामित्रराणाव उदिन मवसा
 प्रमानं ॥ एतच्च तमोलिप्रदि दे यच्च राजीवनाथो ययाति
 शीय प्रागुक्तायनांशासाधितं ॥ सद्रुत स्यादुदय मन्दिवा
 अङ्गेन वेदो ४४८ मेवः स्यात् व त्र माहुर्वराहाः ॥ लप्र लमान
 सुवेदेः सखे ४४८ दृषः ॥ सनि र कृत्यति प्रकारेतरा यडके
 युमेः शरो ५३० इन्द्रः योमा तदपि पद्येन लिख्यते यथा
 दिवाण ५३० कर्कटः ॥ वेद रा वेदो ३३० ४४८ रिभवेदेः कति ३
 मेः शरः ५३३ सिंहः कन्याङ्क ४८ रिपु रिभवेदेः ५३८ ऊवेदे
 युग्मपंचकः ५३३ तला ऊ वाणे ५३३ वाणे रामानले ५३३
 विराम पञ्च ५३३ ह्यष्टकः ३ रिन्दुयमपि नवाले ५३३ रिपु
 त्वादिपञ्चकः ५३३ नव चर सप्रमे ५३३ वाणेऽष्टादि
 वाण ५३३ यनु वेद रामेः सखे ने ५३३ पुर्यति ५३८ रिपुग
 ४३३ मृगः ॥ वसुपञ्चत्रयः ३५० लो र्हि ४३३ रसेपुणायी ३५०
 ऊम्भः ऊरिष वेद त्रयो ३४० ऊष रामोऽष्टाद्विस्त ३४० सिद्धान्त
 ॥ शत्रु वेदश्च ४४८ मेपानव स मत मयनाशदिदे लप्रमानं ॥ चै
 त्व ४४८ गोरुम्युमेः शिवा सेकादशादि त विषुवारम्भा
 स्या ५३८ इन्द्रोऽष्टापित्रवा यदा तदैतलप्रमाने हि जेय मन
 एण ५३३ हिमकरभवनो रामरोसेः ३ सायनात् ॥ इति ज्योतिषसंग्रहः ॥

अथानयीनः ३ शारः ॥ यथा ॥ अ दशरथो महाराष्ट्र विवर्धनः ॥ पु
 नपद सर्वाभ्यायानयं बह्ना भ री मावासयामास दिवि देवपति
 लयति नेये ॥ अथानयः स्थल येथा ॥ कपाट तोरावती सुवि
 विशेषः ॥ तत्रेयः ॥ अथानयीनः भक्तानरापणा ॥ सर्वयन्त्रायुधव
 शारः ॥ इति सिद्धान्तकोमुदी ती सुपिता सर्वशिल्पिभिः ॥ सूत
 ॥ ॥ मागध सम्बाधो श्रीमती मतल
 अथोथा स्त्री श्रीरामनगरी प्रभो ॥ उच्चाटाल ध्वजवती शत
 सा त मोक्षदा पुरी ॥ यथा ॥ अथो ज्ञी शतसेजलो ॥ वरुणाटकसेवे
 ध्यामपुरा माया काशी काञ्ची शु सयुक्ता सर्वतः ॥ पुरी ॥ उद्यानाय
 अवन्तिका ॥ पुरी दारावती चैव वणोपेनो महती शालमेखला ॥ दु
 सप्रेता मोक्षदायिका ॥ एतास्त रीगम्भीर परिखा दुर्गो मन्वे ईश
 एषीवीमथो न गण्यते कदा सदा ॥ वाजि वारणसम्पूर्णो गोभि
 चन ॥ श्रीरामयनु रग्रस्था अ रुष्टेः खरे स्तथा ॥ सामन्त राज
 योथासामहापुरी ॥ इति भूत सेवेश वलिकर्मभिमाहना ॥ नाना
 सुदितन्त्रं ॥ ॥ उद्दिष्टेने यथा देशनिवासस्य वणिद्रुपणो
 काशलो नाम मुदितः स्त्रीतो भित्ता ॥ प्रासादे रत्नविक्रानेः प
 जनपदो महान् ॥ निविष्टः सरस् वितैरिव शोभिता ॥ कूटागारेश्च
 तीये प्रभूत धनधान्यवान् ॥ अ सम्पूर्ण मित्र सेवामरावती ॥
 योथा नामनगरी तत्रासीलोक चित्रा महापदाकाशे वरनारी
 विक्रान्ता ॥ मनुना मानवेदेण वा गणे येनो ॥ सर्वस्व समाकीर्णो
 पुरी निर्मिता स्वयम् ॥ अथना विमान गृहशोभिता ॥ गृह
 दशव हे च योजनानि महाप गादा मोर्वोच्छ्रं समभूतो नि
 री ॥ श्रीमती जीणि विस्तीर्णा सु देशिता ॥ शालिनाडुल सम्पूर्ण
 विभक्त महापथा ॥ राजमार्गो मित्रकाण्डरसोदका ॥
 ए महता सुविभक्तेन शोभि उन्मुभीति सुदङ्गैश्च वी
 ॥ मुक्तपुष्पावकीर्णेन जलसि एणभिः पणवे स्तथा ॥
 केन नित्यशः ॥ तान् राजा नादितां भृगमन्यर्थे ४

पिब्या ता मनुजमां॥विमान
दिव सिद्धानां तपसाधिगते दि
विस्तनिवेशित वेश्मान्ना नरे
त्रमसमाहता॥ये च बाणैर्न वि
ध्यन्ति विविक्त मपरापरे।शब्द
वेध्यन्व वितते लघुहस्ता विष्ण
रदाः॥सिंह व्याघ्र वराहाणां म
ज्ञानो नदता वने।हन्तारोनिशि
तेः शम्भे बैलाहाङ्गले रीपाताद
शानां सहस्रे स्ता मभिप्राणी महा
रथेः।पुरी मावासयामास राजा
दशरथस्तदा॥ता मीमांसि र्ग
णवद्दि राहतां दिजोत्रमे वैद
षडङ्गपारगैः।सहस्रदेः सत्य
रतैः महात्मभिर्महर्षिकल्पे
र्षीषिभिश्च केवलेः॥इत्यार्षे
रामायणे वाल्मीकीये बाल
काण्डे पंचमः सर्गः॥तस्यां पु
ष्टी मयोध्यायां वेदवित् स
हस्रग्रहः।दीर्घदर्शी महाने
जाः पौरजानपदप्रियः॥इत्या
कृष्णामोतरयो यज्ञा यर्म्मपरो
वशी।महर्षिकल्पे राजर्षि स्ति
उलाकेषु विष्कतः॥वलवानि
हतामित्रो मित्रवान् विजितेन्द्रि
यः।यन्नेश्च सञ्चये श्चान्येः रा
क वैश्ववर्णोपमः॥यथा मनु र्म

हातेजा लोकस्य परिरक्षता।त
था दशरथो राजा लोकस्य परि
रक्षिता॥तेन सत्याभिसन्धेन
त्रिवर्ग मनुतिष्ठता।पालिता सा
पुरी श्रेष्ठा इन्द्रेण वामरावती॥त
स्मिन् पुरवरे दृष्टा यर्म्मोत्तमो
वृद्धश्रुताः।नरा स्तथा यनेः सैः
सैः स्तुहाः सत्यवादिनः॥ना।
त्यसोन्नवयः कश्चिन्नदा तस्मि
न् पुरोत्रमे।ऊडम्बी यो ह्यसि
हायो ध्यावाश्च यन् धान्यवान्
॥कामी वान कदर्यो वा नृशं
सः पुरुषः क्वचित्।इष्टं शक्यम
योध्यायां नाविद्वान् च नास्ति
कः॥सर्वे नराश्च नार्यश्च यर्म्म
शीलाः सुसंयताः।मुदिताः शी
लवृत्ताभ्यां महर्षय इवामलाः
॥नाऊण्डली नामऊडी नामसमी
नात्सभोगवान्।नामृष्टा न नलि
प्राणो नात्सगन्धश्च विद्यते॥ना।
मृष्टमोजी नादाता नाप्यनङ्ग
निष्कटका।नाहस्ता भरणो वापि
दृश्यते नाप्यनाम्नवान्॥नाना।
हिताग्नि नीयन्वा न हृद्दो वा न
तस्करः।कश्चिदासीदयोध्यायां
न चाटत्रो न सङ्करः॥स्वकर्मनि
रता नित्यं ब्राह्मणा विनि

तेन्द्रियाः।दानाध्ययनशीला
श्च सेयताश्च प्रतिग्रहे॥नास्ति
कोनारुतो वापि न कश्चिद्वह
श्रुतः।नास्यको न चाशक्तो न
विद्वान् विद्यते क्वचित्॥नापडङ्ग
विद्वान्नास्ति नाब्रुतो नासहस्रदः
।न दीनः क्षिप्रचित्तो वा व्यथितो
वापि कश्चन।कश्चिन्नरो वाना
शीवा नाश्रीमान्नाप्यरूपवान्।
इष्टं शक्य मयोध्यायां नापि
राजन्यभक्तिमान्॥वर्णोपम्य
चतुर्थेषु देवतानिथिष्टकाः।
कृतज्ञाश्च वदान्याश्च श्श विक
मंसंयुताः॥दीर्घायुषो नराः स
र्वे यर्म्म सत्यञ्च सौमित्राः।सीह
ताः पुत्र पौत्रैश्च नित्यं स्त्रीभिः
पुरोत्रमे॥तत्र ब्रह्ममुखं चा
सीदृश्याः क्षत्र मनुजताः।शूद्रां
स्वकर्मनिरता स्त्रीन् वणीरुप
वारिणाः॥सा तेनेत्ताऊनायेन पु
री सपरिवर्तिता।यथा पुरस्तात्
तना मानवेन्द्रेण धीमता।योधा
ना मग्निक्लानां पेषत्तानां सम
धिणा।समृणी कर्तविद्यानां पु
हा केशरिणा मित्रा।कामोज वि
षये जाते वीहीकेश ह्योत्रमेः।
वनायुजे नदीनेश्च शृणा

हरिहयोत्रमेः॥विन्ध्यपर्वतजे
मैत्रेः शृणां हेमवते रपि।मदा।
न्विते रतिवले मीतङ्गेः पर्वतो
पमेः॥पेरावतऊलीनेश्च महा
पयऊलेः स्तथा।अञ्जनादीप
निष्काने वीमनादपि च द्विपैः॥
भद्रे मैत्रे मृगे शुव भद्र मन्द्र मृ
गे स्तथा।भद्रमन्द्रे भद्रमृगे मृग
मन्द्रे च सा पुरी॥नित्यमैत्रेः सद्य
शृणां नागे रचत्सन्निभेः।सा
योजने हे च भूयः सत्यनामा
प्रकारते॥तां पुरी स महोत्तमा
राजा दशरथो महान्।शशास
शुभितामित्रो नक्षत्राणीव च।
न्द्रमाः।तां सत्यनामां दृढतो
णागलां शुहे विवित्रे रूपशो
भित्तो शिवो।पुरी मयोध्यां
नृसहस्रसंऊला शशास वै
शक्रसमो महीपतिः ॥
इत्यार्षे रामायणे वाल्मीकी।
ये बालकाण्डे षष्ठः सर्गः॥
अरण्यपृष्ठी स्त्री ज्येष्ठसु
क्ष्मापृष्ठी।वौडापृष्ठी रतिभाषा
।यथा राजमात्रेणो।
ज्येष्ठे मासि
सितेपक्षे षष्ठी
चारण्य संहिता।व्य

जनैककरा सस्या मटसि विपि
ने स्त्रियः ॥ नो विन्ध्यवासिनी स्तु
न् घृष्टी मारथयति वाकन्ध
ल फलाहारा लभने सन्ति सु
भो ॥ कन्ध श्रृणादि मूलं तरित
रत्न इति तिष्ठादि तन्त्रे ॥ अरुण्ये
ह्री पाकाभावः ॥ तत्र कन्यासं
क्रान्त्या कृतञ्चेत् वृद्धारथने
कथ्यते सौरभाद्रस्य यस्मिन्
कस्मिन् दिने कृतञ्चेत् इच्छा
रथन भित्तुते इति लोकप्रसि
द्धं ॥ तत्र प्रमाणं कर्कीच मद्या
त् सिंहादे सिंहादे सिंहाकन्य
योः ॥ मनसा शेषनागेभ्यो दत्ता
सर्वं निशोधितं ॥ इत्याचारमात्रं
एतच्च वचनं ॥
अराजकः पुं राजमृत्युदेशादि ॥
यथा ॥ अराजके हि लोकेस्मिन्
सर्वतो विद्रुते भयात् ॥ रक्षार्थं
मस्य सर्वस्य राजान मर्हन्त
प्रभुः ॥ इति मानवे ॥ अथाये ३
श्लोकः ॥
अरुणोदयसप्रमी स्त्री
मावसुक्तसप्रमी ॥ माकरी
सप्रमी ॥ यथा ॥ भविष्ये
॥ सूर्यग्रहणतस्या हि स
क्ता मावस्य सप्रमी ॥ अरुणोद

यवेलायां तस्यां स्नानं महाफले
॥ मावे मासि सिते पक्षे सप्रमी
कोटिभास्करा दद्यात् स्नानार्थं
नाभ्या मायु रागेभ्य सम्पदः ॥ अ
रुणोदयवेलायां शुक्ला मावस्य
सप्रमी ॥ गङ्गायां यदि लभ्येत
सूर्यग्रहणतेः समा ॥ कोटिभा
स्करा कोटिसप्रमी तस्या सूर्य
ग्रहणफले स्नाने सन्निहिते
बुद्धि रत्नसूत्रा इति न्यायात् ॥ ते
न वृद्धशतसूर्यग्रहणकालीना
हा स्नानजन्यफलसमफलप्रप्तिः
फल मत्र जेय ॥ अत्र वृद्धशतसू
र्यग्रहणं प्रत्येकादिकरणात्
संसेवयान्वात् कालानां स्ना
नानां तत्फलानां मपि वृद्धशत
त्वं लभ्यते ॥ अतो नाप्रसिद्धिः ॥
पूर्वसप्रम्यां पूर्वापरयो र्यत्रारुणो
दयकाले सप्रमी तत्र पूर्वदिने
काले स्नानं वनसो वटिका प्रा
त ररुणोदय उच्यते ॥ यतीनां
स्नानकालो ऽयं गङ्गा
म्भः सदृशः स्तनः ॥ विद्यामां
रजनीं प्राङ्ग स्यक्ताय नचत
हयं ॥ नाडीनां तदुत्तरे सचे
दिवसाय नसंतिने ॥ इति का
लमायवीय

धृत ब्रह्मवैवर्तीयेन सर्वस्य तत् तथा प्रातर्नित्यं स्नायादनातरः ॥
कालस्य सूर्योत्थिसम्बन्धादिन इति नित्यस्नानप्रकरणान् प्रकर
कर्तव्यं कस्मिन्नेन इतरस्य चेत् एतन्स्नानात् प्रकरणान्तराणि
गङ्गा-तेनाभिधानात् ॥ अतएव द करणान्वायेन काम्यस्नानान्तरमि
हेता तत्काल मारम्यादिककृ दमप्युक्तं ॥ तं गुणाफलाविधिः ॥
य मभिहितं ॥ ॥ अत्रारुणोदयका किन्तु काम्यकरणे प्रसङ्गान्वित
ले मुहूर्तान्तरनिष्ठलाभे एव सिद्धिरिति ॥ अत्रमावसासनिमित्त
स्नानाद्विनापवासस्नानादो वटि क मावसप्रमी निमित्तक काम्य
केका यदा भवेत् ॥ उदये सति स्नानयोः प्रातर्विधानात् नैमित्ति
थि ग्रीष्मा आह्लादावस्त्वामि कत्वेन प्रायश्चित्तवत् सकृदनुष्ठा
नी ॥ इति विस्वधर्मोत्तरान् ॥ अत्र नं प्रधानस्याक्रिया यत्र साङ्गं त
वटिका मुहूर्ते आह्वयग्यका त क्रियते पुनः ॥ तदङ्ग स्याक्रिया
लानुरोधादिति वक्ष्यते ॥ ब्रह्मवै यान्त् नाहोत्र नैव तत्क्रिया ॥ इ
वर्तवचने वटिका दएउत्पा ॥ ॥ ति कात्यायनवचनात् ॥ न स्नान
रवचने नाडीना मायन चतष्ट माचरेद्भुक्ता नातरो न महानि
यमित्येकवाक्यत्वात् ॥ येन सू णि ॥ न वासोभिः महाजसे नावि
र्षोदयात् प्रागपि प्रातः स्नान वि ज्ञाने जलाशये ॥ इति मनुवचने
थानात् तत्रैव मावसप्रम्यात् नैकदानसस्नाननिषेधात् ॥ धर्म
गुणाफलाविधि लीगवादिन्याङ्ग विन्ध्यचरेत् स्नान मादिकञ्च
लक्षित्यां प्रकरणान्यत्वे प्रयोज पुनः पुनः ॥ इति मनुवचनाच्च ॥ अ
नान्यत्वं इति जैमिनिस्मृत्या प्र तएव चान्दीशुवप्रकरणशेषे प्र
करणभेदे गुणाविध्यसिद्धेः ॥ अत्र थानानां मपि काम्यानां तत्रदेश
एव कल्पतरु रत्नाकरयोः ॥ य कालविहितानां तन्त्रेणैव सिद्धि
इच्छुपुलान् भोगान् चन्द्रसूर्ये रिनि आहं विजामाणाः ॥ निष्का
ग्रहोपमाना प्रातः स्नायी भवे न विस्वजीतिका मयोः सुतरो
नित्यं हो मासो मावफाल्गुणौ सहस्रवृष्टानां गुणात्तरम्यात्
॥ इति विस्वस्मृतौ ॥ यथाहनि फलत्वारतम्यं इति न्यायेन फले

बोध्यं। तत्र इत्युत्तरं गुहादि
माधुर्यं भवन्ति देष्टुं मश
कं। पक्षान्तरेपि कन्यास्थ
रवौ आहं प्रशस्यते। कन्यागते
पञ्चमे त्रिविधेणैव कारयेत्
इति हेमाद्रिपुत्रादित्यपुराणे
कृतं। एतद्वचनं प्रागर्हं का
निकममासाद्य विषदे। देश
कालाश्रय क्षेत्र इत्यदाति म
ना गुणः। सहस्रशस्यापिदान
स्य फलानि शय हेतवः॥ इति
ब्रह्मपुराणे कृतं॥ ॥ तीर्थं मे
दे नेकदापि नानास्त्रानां विषु
वदिवसे प्राप्ते पञ्चतीर्थं वि
धानतः। इति ब्रह्मपुराणादिवच
नात्। तीर्थं मेदे तत्र प्रसङ्गो यार
सम्बन्धः। अतएव गङ्गावाक्या
वली तीर्थं चिन्तामण्यः। यत्र
प्रयोगे अहस्त्राने कोडीकतेपि
मातृसप्तमी स्नानादावसाधार
ण सङ्कल्पेन पुनः सत्येव प्रातः स्ना
नाचरणं तदयुक्तं तदा सहस्रतस्त्रा
नस्येव विहितं। अथ यथा तत्र
जहफलकामनाया तदानन्त्याप
नैरित्युक्तं॥ ॥ स्नाने परिणती मा
ह हस्तकल्पलतायां विस्तः। स
प्रवदपञ्चांगि सप्तार्कपञ्चांगि

च शिरसि नियाय। यद्यजन्मह
तं पापं मया सप्तस्र जन्मसु। तने
रोकन्व शोकन्व माकरी हन्त
सप्तमी॥ इत्युच्चार्य स्त्रायां दिति
शेषः। शोकं छिद्रं। तिथिकृत्यस्य
पौर्णमास्यन्त मासाङ्ककत्वात्
माकरीपदं मकराकारेण चान्द्रमा
सीयतिथिपरं। तिथिकृत्यं च ह
स्तसादिं ब्रूते सुक्तादि मेव च।
विवाहादि च सौरादि मास हस्ते
विनिर्दिशेत्॥ इति ब्रह्मपुराणा
मन्वन्तरादित्येन तथा युक्तत्वा
च्च। यथा मन्वपुराणे। यस्मान्म
न्वन्तरादौ त रथ मापुर्दिवाकाः।
माघमासस्य सप्तम्या तस्मात्
हा रथसप्तमी॥ अरुणोदय वेला
या तस्यां स्नाने महाफले। अतए
व नारसिंहे रथ्याध्यायाभित्युक्तं।
यथा। महानवम्यां द्वादश्यां भ
रण्या मपि चैव हि। तथास्त्यतः।
तीयायां शिष्यान्नाध्यापयेदुधः
॥ माघमासे त सप्तम्या रथ्या
त्वायान्तं वर्जयेत्। द्वादश्यां
शयनोत्थानद्वादश्याः। भरण्यां
शकध्वजपातभरण्या भित्तिकत्
तरुः॥ अत्र महानवम्यादि सा
हचर्याच्चाङ्गत्वे प्रतीयते।

अतएव चतुर्दशमन्वन्तरादिग
णने कापि न गृह्यते। यथा।
भविष्य मन्वपुराणः। अथ युक्तं सु
क्लनवमी द्वादशी कार्तिकी तथा
। तृतीया चैत्रमासस्य तथा भाद्रप
दस्य च। फाल्गुणास्याप्यमावास्या
षोडश्याकादशी तथा। आषाढस्या
पि दशमी तथा माघस्य सप्तमी॥
आवगास्याष्टमी कृष्णा तथा।
दस्य पूर्णिमा। कार्तिकी फाल्गु
णी चैत्री ज्येष्ठी पञ्चदशी सिता॥
मन्वन्तरादय स्वेता दन्त्रास्त्य
कारिकाः। अत्र अमावास्याष्टमी
यतिरिक्ताः सुक्ताः पुनः पुनः स
ष्टापदापादानात्। उपक्रमो पक्ष
हारयोः सुक्लनवमी न च॥ अ
त्र कामधेनौ तृतीयाचैव माघ
सेति। कलान्तरे त तृतीया चैत्र
मासस्येति लिखितं। अत्र पाठ
द्वये श्रीपतिरत्नमालायां। अ
थ युजि सुक्लनवमी द्वादश्यां
मथो तृतीयाच। इति पाठाच्चैत्र
तृतीयैव ग्राह्य। श्रीदत्तोपेनं।
माघसप्तम्या आङ्गत्वं सौरागमे
पि। अकेपञ्चैः सवदरे ईर्ष्यात्
त सचन्दनैः। अष्टाङ्गविधिना
चात्तं दद्यादादित्य नृहये॥

माघेऽथ फाल्गुने वापि भवेद्दे
माघसप्तमी। माकरीति च यत्
शोके तत्र प्रायो ह्यत्र दर्शनात्॥
अष्टाङ्गविधिना। योऽष्टाङ्गमर्च्य
माघस्य भागो मूर्ध्नि निवेदयेत्।
तामपात्राद्यदीनन पुण्यं दश
गुणं स्रजे॥ इति भविष्यपुराणी
येन। आदित्यपुराणे। अस्तरा
शिविशेषेण यत्कर्म विहितं
नरैः॥ देव वाप्यथ वा पेयं तद
न्याचापि दृश्यते॥ ॥ अर्घ्यम
नृस्त। जनेनी सवैभृतानो सप्त
मी सप्तसप्तिके। सप्तम्या इति।
के देवि नमस्ते रविमण्डले॥ प्र
णममन्वन्तर। सप्तसप्तिवह श्री
त सप्तलोकप्रदीपना। सप्तम्यां
हि नमस्तुभ्यो नमोऽनन्ताय
वेधसे॥ सप्तमि रथः। इति ति
थ्यादित्ये॥
अरोचकः पुं रोगविशेषः। अरु
चिरोग इति भाषा तत्र सतिदा
न मरोचक माह। वातादिभिः
शोक भयानिलोभात् कोथे
र्मनोह्राशन रूपगन्धैः। अरो
चकाः स्यः परिहृष्टदन्तः क
षायवक्त्रस्य मनोऽनिलेन॥
अरोचकाः न भोजने

रुचि मुन्यदयनीत्यरोचका
आथयः पञ्च वातजादिभेदः
॥ वातिकस्य लक्षणमाह। परि
हृष्टदन्तः अमृतलेनेव परिह
ष्टादन्तो यत्र सः। तथा कषा
यवज्ज्वलकषायसं वज्रं पत्र सः
पेत्रिक माह। कदम्बस्य सुखं वि
सृज्य प्रति पित्रेन विद्यालवण
ज्व वज्रं। वदम्बस्य मित्यादिना
विद्यादिपनेन पेत्रिकस्य लक्षणं
॥ श्लेष्मिक माह। लवणज्व वज्रं
कफज लक्षणं पदनीयः। य
तो विदग्धः श्लेष्मा लवणभाव
मुपैति। माधुर्येण क्लृप्तं गुरुत
शैत्यं स्निग्धत्वं रोगान्पुनः क
फेनोपैकित्यं सुखं शान्तिरिति
गन्ते वीहः। ॥ आगन्तुजमाह। अरो
चके शोक भयान्तो भावः को
थायहृद्यायुविगन्धं स्यात्।
स्वाभाविकं चास्य मयारुविष्य
विदोषने नैकरसं भवेच्च॥
कोथादीन्यादिशब्देनाहृद्यो
रणं रूपयो रीहणं। स्वाभा
विकं स्यात्कृत्तरसं॥ ॥ विदो
षज माह। नैकरसं अनेक
रसमास्यं स्यात्। वातजादिभे
देन सुखं विहाति ममिधा

यान्यदेशे विहाति माह। हृच्छ
लपीडनयुतं पवनेन पित्रात् त
दाह चोषवज्रं सकफप्रसेकं।
श्लेष्मात्मकं वज्ररुजं वज्रमिधु
विद्यादेगुणं मेह जडताभि रथा
परञ्च॥ हृच्छलपीडनयुतं झरि
मुलेन पीडनं तेन युते। चोषः पा
रस्थिताग्निवेन सन्नापः। वज्र।
भि स्त्रिभि रीधैः। वज्ररुजं उक्तं
वातादिगुणयुक्तं। वेगुणं मनसो
व्याकुलत्वं। जडता मूल्यादुत्ता।
अपरं आगन्तुजं। भक्तदेषाभक्त
छन्दो चरकं सुकृताभ्या मरो
चकत्वेनैव संगृहीतो॥ ॥ इह
भोज स्वेपा लक्षणानि प्रथमा
ह। प्रतिपन्नं सुखं चानं यत्र
नास्वादते नरः। अरोचकः स
विज्ञेयो भक्तदेष स्तः शृणु॥
आश्वादते अन्नस्य मिष्टता न
प्राप्नोति। तदन्तं मिष्टं न लगति
इति यावत्। चिन्तयित्वा सु मन
साहृष्टा स्पृष्टा च भोजनं। हे
ष मायाति यो जन्तु भवेदेषः
स उच्यते॥ ऊपितस्य भयान्तस्य
तथा भक्तविरोधतः। यत्र नात्र
भवेच्छुद्धो सो भक्तच्छन्द उच्य
ते॥ ॥ अरोचकस्य

विकित्ता। भोजनाये सदा पथ्यं
लवणादिकमल्ले। रोचनं दी
पन वज्रं जिह्वा कण्ठे विशेष
यनं॥ ॥ अश्मवैरसञ्चापि म
धुना सह योजयेत्। अरुचि
आमकासं प्रतिशय कफप
हं॥ ॥ गङ्गाश्लिका मिता शीत
वारिणा वस्त्राणां लवणं लवङ्ग
कर्षं मरिचं स्वर्णलता॥ पान
कण्ठस्य गण्डुषं धारयित्वा सुखे
मुङ्गः। अरुचि नाशयत्येव पित्रे
प्रशमयेत्तथा॥ अश्लिकापानं॥
॥ राजकी जीरको भृष्टो भृष्टं
हिङ्गुः सनागरोसेन्यं दधिः
तोः सर्वं वस्तु पूतं प्रकल्पयेत्
॥ तावन्मात्रं क्षिपेन्नत्र यथा
स्याद्वि रुज्जमा। तत्र मेतद्भवेत्
सद्यो रोचनं वज्रं वदं॥ तर्कं॥
॥ गव्य मावीर्त्तनं दुग्धं निवृद्धं
दधि माहिषाण्कीकृत्य पटे तु
ष्टं सुभशर्करया समं॥ एता
लवङ्गः कर्षं मरिचं च समानि
तानाम्ना शिखरिणी ऊष्णीम् रु
वि सिकलवैलभा शिखरिणी॥
॥ हे पले दादिमादयो लवणदो
षे यत्नतया विस्तृता पतञ्जे
क चूर्णं मेकत्र कारयेत्॥ तच्च

र्णं मावया भुक्तं मरोचकहरे
परं। दीपने पाचने च स्यात् पी
नसं ज्वर कासजित्॥ दादिमा
दिचूर्णं॥ दा॥ लवङ्गः कक्कोल
सुशीर चन्दनं नतं सनीलान्
पल कसजीरकां जलं सक्त
सा गुरु भृङ्गः केसरं कणा स
रिषा मलदं सहैलया॥ तेषां
जानीफल वंशरोचना मिताश्च
भागाः सकलं विचूर्णीतं। स
रोचनं तर्पणं मोग्रदीपनं वत्तप्र
दं दृष्यन्तम विदोषजित्॥ उरो
विवन्धं तमकं गलप्रदं सका
स हिक्का रुचि यत्नं पीनसं। य
हायनीसारं सुरक्षितं तृषा तथा
प्रमेहान्निविहन्निहन्ति हि॥
कक्कोलं फलं स्वगन्धविशेषः
। नतं तगरं। जलं बालकं। भृङ्गः
त्वक्। नलद सुशीर। तेषां
कर्षः। लवङ्गादिचूर्णं॥ ॥ दा
त्यरोचकाधिकारः। इति भा
वप्रकाशः॥ चर्कं क ताप
स्तन्योः। एककारः प्रकृतिः
पञ्चादेकनिमित्तकहितं विभा
षया वक्तव्यं। तेन क चर्कं
यति चर्कयति एवं सर्वत्र।
इति उर्गादासः ॥

शर्काः पुं दृष्टविशेषः आक
 र्क इति भाषातस्य पर्यायगुणाः
 श्वेताकी गणतपः स्यान्मन्दा
 रो वस्तुकोपि च श्वेतपुष्पः स
 दापुष्पः स बालार्कः प्रतापसः
 ॥ रक्तोऽपरोऽर्कनामास्यादर्क
 परो विकीरणः रक्तपुष्पः सु
 क्तफल स्यात्कान्तः प्रकीर्ति
 तः ॥ अर्कद्वयं सरं वातजं क
 ण्ड विष ब्रह्मानुनिर्दिष्टं स्त्री
 ह गुल्माशीः श्लेष्मादरं यकृत
 कृमीनां सुक्तार्कजसमं हृष्यं
 लघु दीपन पाचनं श्रोत्रक प्र
 सेकाशीः कास श्वास निवारणं
 ॥ रक्तार्कपुष्पं मधुरं सतिक्तं क
 ष किमिदं कफनाशनञ्च ॥ अ
 शोविषं हन्ति च रक्तपित्रं सृण
 दि गुल्मे श्वयथो हितं नत ॥
 तीर मर्कस्य निक्रोस स्त्रियं
 सलवणं लघुजं गुल्मादह
 रं श्लेष्म मेतद्विरेचनं इति भाव
 प्रकाशः ॥ ॥
 निर्यासविशेषः आरक इति
 आरसीभाषातस्य विधियेषां
 द्वयकल्पः पञ्चधा स्यात् कल्
 पूर्णं रस स्यात् नैल मर्कः क
 माजलेयं यथात्र गुणप्रिये ॥
 दृष्टक ददे सन्निपाते सङ्करेः
 साध्यरोगिणि ॥ क्रमादे ते प्रयो
 क्रव्या अन्यथा त विनाशकाः
 ॥ आये गुणा गुणाः सर्वे द्विती
 यन्व ततो लघुत्वात् नयीं प्रीति
 रि स्यात् चतुर्थे नानिदोषकृता
 पञ्चमे दोषरहितं गुणसयः
 प्रकाशकं पञ्चमस्य त सामर्थ्यं
 स्वयं पञ्चाननाऽब्रवीत् ॥ वषी
 णान्त सहस्राणि कथ्यते ॥ हनि
 शं मया ॥ समूहो नैव जायेत
 कल्पोऽर्कस्य दशानन ॥ ॥ पुं
 वारे पुरुषदेव दिवाकी यस्त
 निर्मितः ॥ रमणीय प्रदानयो
 विलोमान् पुंस्योजयेत् ॥ लो
 हवर्णं रोरिकञ्च खटिका
 भृष्टशृङ्गा ॥ शृङ्गास्थिभवं
 पूर्णं काचं कीकसजं रजः ॥
 नानि समभागानि सदैव तस्या
 च शृङ्गिका ॥ शंशनीया पंचभूतैः
 त्वराश्च महिषोद्भवैः ॥ यजाजस
 भावाभ्याञ्च शरितं तद्विशेषे
 त ॥ यथा गन्धविनाशः स्यात् त
 था संमर्दयेत्ततः ॥ लघुहृष्यः क
 लालो ॥ स्य ऊर्ध्वोद्यन्त स्नि
 म्लिन् ॥ यथेष्टा स्थालिका ऊर्ध्व
 त् अङ्गुलमानसारिका ॥

दृष्टु बुधोदगकारं द्यु-लोत
 स्रथवेष्टनी ॥ सारिकाने त परि
 थं ल्यु-लोतस्य शोभिनां ॥
 विनिर्मोयाय सार्धेने यथाशि
 ल्यविनिर्मिता ॥ छिद्रं कृत्वा न
 ले दद्याद्भजसु एतसमं बुधः ॥
 सारिका परित्ये रभस्तस्य ऊर्ध्व
 त् पिथानकं ॥ अर्धनिम्नफलस
 मं परित्ये तस्य चानतः ॥ वेदा
 दुलं मस्तकोद्दे कार्ये तोयस्य
 धारणे समर्थो तत्र नलिका ऊ
 र्ध्वोत्तपविमोचनी ॥ तस्यैवान्न
 तालेष्वा जीर्णोष्वा शृङ्गिकाश्च
 अथवा श्वेतकाचञ्च सर्वदोषा
 मनुजैः ॥ अथ वसे त जीर्णोष्वा
 शृङ्गिकाकरणं प्रिये ॥ शिलाजत
 स्थले ऊर्ध्वोत्त दीर्घगर्भं मनोह
 रं ॥ निलिपेत्तत्र नानास्थिसञ्च
 यं दि चतुष्टयं ॥ सर्जितारं म
 हाक्षरं मृत्तारं लवणानि च ॥
 न्यकोसजले लेप्ये नानामृत्ता
 णि तत्र वै ॥ एवं कृत्वा मासपदं
 दद्यात् पाषाणशृङ्गिका ॥ कङ्का
 स्थद्वै तद्वै न ऊर्ध्वोद्दीर्घ
 का सुभाविषाजायते सर्वे म
 कीभूते दृष्टस्य ॥ ततो निष्का
 श तद्गुणी कृत्वा पात्राणि नि
 र्मेते ॥ प्रशस्तं भोजनं तत्र स
 चयेदन्नदूषणं ॥ महाविषस्य सं
 योगानस्य भङ्गं प्रजायते ॥ स
 ची विषादि संयोगात् यत्र स्को
 दा भवन्ति च ॥ तत्र क्षिप्तं लघु
 विषं पात्रं कृत्वा प्रजायते ॥ एवं
 ज्ञात्वा तत्र दद्याच्च कदाविद्विषा
 दिक् ॥ विषादीना मर्कसिद्धौ ऊ
 र्ध्वोत्त पात्रं च लोहजं ॥ स्त्राज
 रोप्यं वापि ऊर्ध्वोत्त पात्रं म
 कल्पये ॥ अथवा ताम्रं ऊर्ध्वोत्त जं
 नर्वद्वि-विलोपितं पात्रं च बुद्धा
 कुर्वीत कषाया न भवेद्भस्म ॥
 यान्नस्य संयोगादर्कं नैलञ्च
 गर्भतः ॥ सर्वेषां निःसरत्येव पा
 षाणास्यापि किं पुनः ॥ अथवा
 र्कस्तथा तैले गन्ध तालादिभ
 वं ॥ वेधकं सर्वथा तलो देहस्या
 पि च सिद्धिदं ॥ य स्तैलकरणो
 दत्त शर्का निःसारणे समः ॥ त
 त्र तस्यैव कार्ये नित्यं स रोगे
 नैव वाध्यते ॥ ऊर्ध्वोत्तार्कस्त
 यामेन हिमायाभ्यान्त मध्यमः
 ॥ विभि योमे भवेत्कोष्ठः स एवार्क
 स्त सिद्धिदः ॥ इवोदधिकसो ग
 न्यं यस्मिन् चर्के प्रदृश्यते ॥ जीर्णो
 स्थि पात्रसिद्धिः ॥ इत्यवर्णः प्रद

श्रुतेः शरव ऊर्ध्वं यवलोऽन्य
या पावान्तरे स्थितः जिह्वोप
रिगतः सादं दद्याद्भ्य भवन्
यः ॥ त मेवाकं विजानीयादयज
जेयं रसादिवत् कृता सगन्धं उ
र्गन्धं मर्कं पुष्पादीभिः स्वयीः ॥
गुणार्थं पश्चात् सेवत इत्यथा
पगुणो भवेत् ॥ उर्गन्धं भक्षयेद
कं यदि मोहान् कथञ्चन ॥ त
दास्य जायते स्मृति वीनि राल
स्यकं नृपा ॥ तदापस्य विनाशाय
ऊर्ध्वान्नि शतान्द्रतः ॥ दीपो
रुमप्रमूनानां पिबेदकपले न
नः ॥ चमेत्यर्कपले वापि शीता
त्रो मालतीभवे ॥ ॥ अर्कनिष्का
शनार्थाय क्रमान्तरेयाः षडप्र
यः ॥ यथापि श्वेव दीपापि र्म
न्दापि र्मथ्यम स्तथा ॥ तुरापिश्च
भडापिश्च तेषां वक्ष्यामि लक्षणं
॥ दिव्यालो यो धूमशितो धूमा
पिः स उदाहृतः ॥ समार मतिश्च
कं यत् सुष्टिमथो समेष्यति तत्
काष्ठं काष्ठमिच्छाद् ॥ तदिदं हि
समुद्भवं ॥ हाभ्यां तस्य चतुर्थीभ्यां
यो धूमिर्दीपापि रुचते ॥ चतुर्
शोभनेनैव मन्दापिः परिकीर्ति
तः ॥ ॥ वही कृताभ्यां हाभ्यां न म

यमापि रुदाहृतः ॥ अर्धे सैः प
ञ्चभिः प्रोक्तः ॥ तुरापिः सर्वकर्म
सु ॥ मस्तकावधि पात्रस्य चतुर्दि
क्ष क्रमेण वा प्रसरन्ति यदा ज्ञा
लाः स तदापि रुदीरितः ॥ साई
यामञ्च यामञ्च याममेकं सु
हृत्तेका ॥ मुद्रात्रेमात्र मित्येव मर्कौ
ये वक्ष्यः स्मृताः ॥ जाणोस्थिपा
त्रे गुह्यादकं वा काचसम्भवे
पाषाणसम्भवे पात्रे कांस्यजे ॥
हिमस्थले ॥ पिबेदकं मीनवीपं
पीत्वा तामूलभक्षणा ॥ ऊर्ध्वीद
नुकृतामूले लवङ्गे भक्षयेत्तः
॥ अर्दनादिषु सर्वत्र इत्यनेनैव
योजयेत् ॥ अर्क एव प्रयोक्तव्यो
भक्षणे न त मदनो ॥ ये ये द्वय
णाः प्रोक्ताः सर्वे ते र्कं समाधि
ताः ॥ सेवेतार्कं प्रिये तस्याः राजा
परमार्थमिका ॥ स्वस्थीप वा
रोगिणे वा वाच्यते ॥ र्कस्त येन
वा ॥ ज्ञात्वा तल्लक्षणं दद्यादय
या ब्रह्महा भवेत् ॥ ॥ वणस
राणां प्रमितिं इतोक्तस्य न का
रयेत् ॥ अर्कं युक्ता दिगुणा ता
विभिर्भागं समाहरेत् ॥ एकशे
षे गुणाः प्रीष्टं दिशेषे वर्द्धते
गदः ॥ जिशेषे मरणं वाच्य

स्वार्थं वाच्यते यदि ॥ अर्कं त
दैतत् विज्ञाय दद्यादकं न चा
न्यथा ॥ गदिना त यदा हतः प्रोष
त श्वेदिवाप्येते ॥ नपुंसकान्ते
रुणास्त स्वरा एकादशप्रियो
वर्णा स्तत् सञ्चुका लेखाः क
ठ वायाश्च तत्रेले ॥ एकादशस
कोष्ठेषु क्रमादङ्गाव प्रविश्यसेत्
॥ सा स्वयो हवे वेदाः पर्वता म
तवः कृताः ॥ वक्ष्यः श्विबी श
ये चन्द्रमा इति च क्रमात् ॥ वि
हाय जीव हतस्य नामाङ्गात्तर
धोजनं ॥ एव मेवातरे कृता ह
यो रक्षावशेषिता ॥ कृताङ्गयोगं
गदिना र्थके शेषे शुभं भवेत् ॥
समशेषे दीर्घयोगः मृत शेषे च
तन्मृतिः ॥ एतदिवाप्य दानव्य
मचदणोषथं बुधेः ॥ चक्रहय
न यो ॥ ज्ञात्वा दद्यादकं दि
मोहितः ॥ जायते तयश स्तस्य
यथा मम मृते सति ॥ इति श्री
लङ्कानाथकृता र्कचिकित्सा
यो यन्त्रविधि शतकं प्रथमं ॥
अथातः संप्रवक्ष्यामि निर्गमा
र्कस्य भातिना पञ्चप्रकार
द्रव्यस्य ऊर्ध्वान्निष्काशनं भिष
कः ॥ अत्यन्तकठिनं वाद्यं कठिन्नु कठिने मते ॥ अष्टप्रहरिकं

दितीयकं ॥ अर्धे तृतीय मुदि
ष्टे चतुर्थे बुल्लले भवेत् ॥ पञ्च
मञ्च इव इव तेषां विधि रथो
च्यते ॥ सवच्चूर्णीयेत् इव मत्त
नकठिनत्तयेत् ॥ दिगुणे निः
क्षिपेत्तोये छायायां स्थापयेत्
तत् ॥ यावच्छुष्कं भवेत्तोय इ
वञ्च शिथिलं यथा ॥ ततः पु
नः क्षिपेत्तोये दृष्टे इव समं भि
षकः ॥ कृताष्टप्रहरं तत् सूर्यच
न्द्रकौ रत्नं ॥ संप्रज्य गुणपतिं
सूर्यं मेखे ऊर्ध्वदेवता ॥ निः
क्षिपेदकं यत्र तत् क्षिप्वास्याकं
समाहरेत् ॥ वर्षाधिकत्त यत्
द्रव्यं मत्तन्त कठिनत्त तत् ॥
क्ष्मादीनि सर्वानि अत्यन्तक
ठिनानि वा ॥ कीटे भुक्ते चुरो पुष्टे
यच्च गन्धविदर्जितं ॥ रहितं स्त
से नापि नार्ककर्मणि योजयेत् ॥
यथा र्कं सेस्थितं द्रव्यं ऊर्ध्वान्नि
क्तं लथा वपुः ॥ अर्कं तरुणा भे
षजं तस्मात् संयोजयेत् प्रिये ॥
॥ यवाच्यजाजी त्रिकटु भूनि
न्दादिक मौषयं ॥ जेयं तत् क
ठिनं द्रव्यं तदर्कस्य विधिं शृणु
॥ दिगुणा निःक्षिपेत्तोयं द्रव्यं त
कः ॥ अत्यन्तकठिनं वाद्यं कठिन्नु कठिने मते ॥ अष्टप्रहरिकं

तत्र ऊर्ध्वान् पृथ्वीय मेककं॥ दंशकं॥ निष्काशयेच्छने रंके श
रत्नेन द्वयं द्विगुणितं दृष्टुं देशे त नीलार्कं संज्ञिकः॥ उग्निका
त कोतकं॥ पश्चात् दत्तार्कं य कं क्षीरपाया मृदुदम्भाः प्रकी
त्रे तत्र अर्कं निष्काशयेच्छनेः॥ त्रिताः॥ जले चतुर्गुणं दद्यात्तान्
आर्द्रद्रव्यं द्विधा प्रोक्तं सरसं नी चर्म विनिवेशयेत् यावज्जलस्य
रसं तथा॥ स दुग्धं गुग्गुलुं सरसं द्वि सता स्यात् ततो यत्रे विनिः
था नीरसं सुच्यते॥ वास्तुकं शा लिपेत्॥ ~~अर्कं नीरसं सुच्यते~~
वर्षं शाकं निर्गुणं सारं मार्बकं एतान् जलसंयुज्यात्॥ एवं द्वयं ल
यन्वा स्युज्यात्॥ विनिःशेषं
यन्वा स्युज्यात्॥ विनिःशेषं
मुच्यते॥ एषां नातान् चूर्णीय
त्वा विंशतिं निःक्षिपेत्तान्॥ मु शजलसंयुज्यात्॥ एवं द्वयं लय
हन्त्रे मुखे संस्थाप्य ग्राह्यः॥ ता स्युज्यात्॥ विनिःशेषं
की विबुधोन्नमैः॥ पत्राणां च एकीकृता च आमोना फलानां
शतं शतं तलातोयेन सेचयेत् मृदुकापिनां॥ सरसानाञ्च गृ
॥ दद्यात् चट्टी मर्ककरं ततोऽ द्नीयादकं तोयेन वर्जितं॥ का
कं फलयेच्छनेः॥ वदाम्बलं द्वाट्स्वरिकादीनां आमोना
करीराय मार्द्रद्रव्यं नीरसं दार्ध्यभागिनां॥ कृतास्त्वपानि
विंशतिं निःक्षिपेत्तोयं जले च विराट्स्वरिकादीनां आमोना
र्म च धारयेत्॥ ततो निष्का प्रदापये
शयेदकं कमट्ट्याग्रिनोक्तं तत्तत्प्रयत्नं च तवरी स
त॥ स दुग्धं द्विधा प्रोक्तं मृदुती त्वाष्टकं च तवरी स
त्ता मितिकमात्॥ सातला वज निस्तारञ्च सैन्यवां दत्ता वि
सेज्ज ए सौरिपायास्त नीलार्कं मर्दयेत् सर्वं वत्तारिंशकं न
काः॥ विराट्स्वरिकादीनां आमोना लो॥ तत्ता तत् कलशं चर्मया
पोतं पुष्कले जले॥ दिनत्रयञ्च तार्द्रद्रव्यं नीरसं ततो यत्रे त नद
फास्य तोयादीयञ्च ऊटयेत्तान् ता गृहीयादकं सुत्रमे॥ अतिपक्व
दान दृष्टते दुग्धं दद्यात्तोयं र लानां च वीर्यं त आर्कं माहरेत्तापुषा
कीर्यं षोडशं जले पुष्पं उपयेत्॥
वद्वारफलादीनि विरलकादीनि या
नि चालिष्यात्पुक्तादकं तानि वल्लुत्

तस्य शान्तये॥ ततश्च

तारिंशदंशं जले दत्ता समाहरे सर्वेषां मेव मोसानां दुर्गन्धाना
त॥ तेषां मर्कं मय द्वावद्रव्याको च सर्वशः॥ चूनाभ्यक्ता द्विगु
पाय उच्यते॥ द्रवद्रव्यात् तेषा दीर मेथिका राजका कृता नवी
शान्ते प्रोच्यते वापकल्पना नायं हर्षिकार्यं दद्यात् द्वयं
॥ पिथानानि विवित्राणि तेषा पुनः पुनः॥ तत्र दद्यात्तदकं न
मनो न विद्यते॥ शतपत्रपसू यथा दुर्गन्धानां ब्रजेत्ता तथा पु
नैर्वा जात्युद्देश्ये मौलती भवेः॥ नः पुनः कार्यं जायते गन्धवार
गुलाव पारिजातेश्च कौतकी ए॥ आयाति रोचको गन्धो भ
जेः समाचरेत्॥ दुग्धं दधि रसे वेत्तर्द्धादीपने॥ सर्वेषां प्र
तके दौष्टिं तैले च सर्पिषि॥ मृदा योगेषु गन्धपाषाणां वासना॥ अ
शेदेह तोये च वस्त्रेत्यादि पि कीर्णान् प्रदातव्या नै भवन्त्य
थानकं॥ कान पाषाणसत्त्वस कं संभवाः॥ सर्वत्र वातरोमेषु म
हन्तयन्त्रं मनुजं॥ निष्काशये हिषात्तादि वासना॥ महिषात्त
त सर्वेषां कं द्रवद्रव्यस्य नाय सत्त्वा रले निर्यासः॥ सर्जकस्य च
था॥ अथवा स्तम्भकं द्रव्यं दध कृसापुरुः कदम्बञ्च मोहपात्ता
त् नवनीतकं॥ वर्षवल्ली जल दिपञ्चकं॥ सर्वेषु पित्रोरोषु
सोक्ता मधुच्छिद्यन्त सर्पिषः॥ चन्दनादिक वासना॥ सर्वेषु कफ
माकटेकं न दुग्धस्य तथा म रोगेषु जटामास्यादि वासने॥ च
यस्य किं एव कंतेलस्य तस्य पि दनञ्च तथा शोरे कश्चिरो गन्ध
एषां सर्वे दृप्तसर्मानि॥ यत्रे वाज्वली॥ एला कर्हरे गोहृताः
दत्ता द्रवद्रव्यं यथास्थानी निवेशे सन्नेते चन्दनादयः॥ जटामांसी
नां तथा स्थले स्थापयित्वा इवे नालं पञ्जी लवङ्गं तगरं रसः॥
यत्र प्रशयेत्॥ आच्छाद्य सारकं शिलाया गन्धपाषाणाः सप्त मां
षोऽं स्थालीं दद्यादयोमुखी॥ त स्यादिका अमी॥ वासयेद्वा द
था वाकर्षितः सर्वो द्रवः फणं शाङ्गेन विदोषाभेन चार्ककं॥
परित्यजेत्॥ दुर्गन्धि र्यो भवेद् नर्षपति यस्य धूपेन अवग्रहपि
कं सं ऊर्ध्वान् सुविगन्धकं॥ शाचकाः॥ पञ्चाशद्गन्धपाषा

एतावन्महिषगुणलः। चत
रंशं चन्दनञ्च जयमासी च ता
वती॥ त्रिभागः सज्जकः सार स्ता
वदेव हि रालकं। उशीरं तु दिभा
गं स्यात् चतुष्टयं नखं समं॥ क
र्षरो मृगनाभिश्च एकभागी प्र
कीर्तितो। एषो दशाङ्ग-भूपस्तु रु
द्रस्यापि मनो हरेत्॥ ॥ पला
ण्डलश्च नादीनां निर्गन्धिकरणं
पुण्ड्रा। उताद्यानविषं सम्पकत
क्रम्ये विनिःक्षिपेत्॥ पर्याय
मेक मन्त्रस्तु मध्ये अस्मिन् विरसे
सति। दद्यान्निःकाश्यान्त्यतः
ऊर्ध्वात्तत्राष्टमांशकं॥ द्वाणप्रणी
रसेष्वेव मृत्वीपत्ररसेपि वा। त्रिप
र्याध्यात्रं तत्र रसेन क्षालयेत्
सुधीः॥ हरिद्राजिका तोये
स्याप्यं पर्याय मेककं। उलोद
केन संक्षाल्य पर्यायं वासये
त्ततः॥ सहस्रपत्रीपुष्पे वी अ
भावे पल्लवेऽपि। आलोदयेत्
शाशेन पञ्चांशेन च मस्तु
ना॥ युक्तं कृत्वा याममात्रं स्या
पयेत् प्रकटातये। ततो निः
काशयेदकं न्यात्पादक पि
धानितं॥ अस्यार्कस्य सगन्धे
न एकहा मोहितो हरः। को

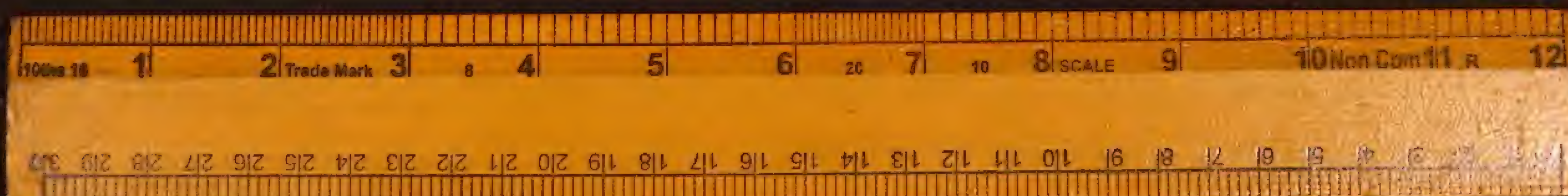
जानाति रसेनस्य ह्यर्को अयमि
ति भूतले॥ एकतः सर्वैषवाकी
मांसाकस्तु तथैकतः। मयास्तु
नेष्टहीतस्तु प्राप्ते तत्र च नामूने
॥ तदा प्रोक्तं शिवस्याये मम धि
गजीवितं प्रभो। नीतावाप्य प्रभु
क्ता वा सुधा देवै मया अकृतं॥
न दृष्टा तत्र देवेश शिरच्छेदं
करोम्यहं। ततः प्रसन्नो गिरि
शो वाक्वं मां प्रति सोऽब्रवीत्
॥ दत्तं मया समस्तं ते देवावध्य
त मेव चाकिन्ते कार्येन स
धया सुधातोयिकरोचनं॥ ॥
सेप्रवक्ष्यामि मांसाकं मद्यस्या
कं तथैव वा। दद्यात्तां विजया
दीनां लभ्यते येः सुखं महत्
॥ मांसञ्च त्रिविधं ज्ञेयं मृदुलं
कटिनं चनं। तेषां मर्कं यथा
प्रोक्तं यन्त्रादिः काशयेच्छने
॥ मृदुलं यद्वेन्मांसं चत्वारिंशं
शर्कं पदः। सूतलवणैश्चैते
तस्मिन् रता तन्नालयेच्छने॥
पक्ष्मशेनाद्यगन्धेन तद्विलोड
य निःक्षिपेत्। रस मिहो रष्ट
मांसं तदभावे पयः क्षिपेत्॥
जाती पत्रं लवङ्गञ्च जगेला
नागकेदारं। मरिचं

मृगनाभिश्च विदुर्गन्धाष्टकं विदं
॥ कार्यं पुष्पपिधानाय मर्कं नि
क्षिपयेत्ततः। न्यायेत् सोमहा
स्वाडः स्वधासमरसः प्रिये॥ द
दमांसस्य त्रिणांशं लघुचैव
प्रकल्पयेत्। दद्याच्च त्वं मया
लवङ्गं प्रोक्तया दिशा॥ क्षाल
ये हारनालेन त्रिवारे कोसवारि
णा। क्षालयेत् सप्रवारिणा हरे
दर्कञ्च पूर्ववत्॥ ददमांसस्य त्रि
णांशं ऊर्ध्वादति लघुनि वा।
आलोड्य शङ्खद्रावेण क्षालयेत्
पयसा पुनः॥ सप्रवारिणा लव
णां चयेत् पूर्ववदेव हि। तदन्ता
यन्मध्ये त्वं हरेत् पूर्ववदर्ककं
॥ सर्जितारं यवक्षारं चेतक्षारं
ज्व दङ्गणं। सोभापक्षारकं तैर
क्षारं शैलभवं तथा॥ अर्कं से
द्राड पालाशक्षारश्च त्रिवीत
या। अणामार्गभवंक्षारं तथाष्टौ
लवणाणि च॥ लवणाष्टकमेत
च्च सैन्यवच्च सर्वज्ञं लोविडं स
सुदसंजानं उद्दिदं रोमकं गडं॥
कृत्वा सर्वाणि चैकत्र निधुनी
रेण भावयेत्। एकविंशतिवा
रिणा कावक्षुणां विनिःक्षिपेत्॥
नवांशं निम्बुरसकैः सहेमादीन्
तच्च तत्। अथः सन्धिद्विपरी
मध्ये ऊष्णं निवेशयेत्॥ मृतक
पिटे समायुक्तो सहेर्दधि यथा
विधि। तस्याये कृपिका योज्या
दीर्घकाला मनोहरा॥ सा कृपि।
का मले स्थाप्या मेलयेच्च हयो
म्भ्रितं। जल मुसं यथा नस्यात्
तथा चापरकृपिका॥ अग्रयः क
मनो देया यामं यामञ्च पञ्च वा
अनेनैव प्रकारेण क्षाराकोणा
समुद्भवः॥ दद्यादस्थीनि मांसा
नि शङ्खसूक्ष्मादिकान्यपि। सर्वा
ण्यपि विलीयन्ते शङ्खद्रावे न
मेशयः॥ ॥ पारावताजचटक
शशं चकर विदभाः। क्षुद्रम
त स्यादिकाः सर्वे मांसेषु सुड
लाः स्मृताः॥ मृगरोहिणकाया
श्च मन्त्राः शालीकं सम्भराः।
एते कटिनमांसाः स्युः पक्षिणा
जलचारिणाः॥ गजदं मीरं च
एषाद्याः सगन्धा वक्त्रादयः।
गोधाहोऽश्वात्तलापाद्याः च
नमांसाः प्रकीर्तिताः॥ ॥ अ
त्रादिसम्भवा योऽर्कं सन्धये
परिकीर्तिताः। तस्य भेदान् प्रव
क्ष्यामि शीतितं तत् समुदरेत्
तदासनानि हृत्यथ मृगगन्धं प्र

योजकेतुः शर्कः शर्कः शर्कः
 जीयते गन्धवर्जितं ॥ अहं तत्र
 जले देयं सिद्धे देयः ॥ अहं
 कः ॥ तपोदके रंवे रंमेः स
 तपेः सकलीकृतैः ॥ सोवीर
 नुयं वै रंमेः शर्कः सकली
 कृतैः ॥ गोधूमे रंमे सोवीरं जा
 यते स्वस्वमादकं ॥ आरना
 लन् गोधूमे रंमेः स्यान्निस्त्र
 यीकृतैः ॥ धान्यान् शर्कः च
 णीदि कोद्रवादिहृतं भवेत् ॥ श
 णाकी राजिका युक्तैः स्यान्
 लकदलद्रवैः ॥ सर्वपे स्वरेसे
 कोपि शर्कालिपष्टकं संयुतैः ॥ कन्
 मूलफलादींश्च सस्त्रह लवणानि
 च ॥ एकीकृता कृतैः को यस्तत्
 क्रममिधीयते ॥ पक्षौषधाम्बु
 संसिद्धो योः कस्तत्र स्यादिरष्टको
 अरिस्तुल्यगुणकेन सर्वतश्च गुणा
 धिकं ॥ शर्कालि पिष्टकं पिष्टादिह
 तो योः कः स्यात् ॥ पुनर्णीवा
 शिवापिष्टे विहिता वाहनी स्मृता
 ॥ इतोः पक्षे रंमेः सिद्धः सीधुः
 पक्षरसस्य सः ॥ अग्निं सौख्यः
 विद्धः स च शीतः सः ॥ प
 र्णया वाक्त्रयं चार्थं तामसं रा
 दसप्रियं भाउला नाशजलन्तं

हर्षं सानिकं भवेत् ॥ सानिके
 गीत हास्यादि राजसे साहसादि
 कं ॥ तामसे निन्द्य कर्म्मणि निन्द
 च मदिरा चरेत् ॥ भद्रादि मन्त्र
 द्रव्याणां यवानी पादयोगतः ॥
 अर्कं निष्काशयेद्दीमान् बोधकः
 स्यान्मदस्य सः ॥ धस्तुरादिकं वी
 जानि तर्कं पयसि निक्षिपेत् ॥
 कस्तुरिषविषव्यादिरीहो भवेत्
 भवेत् स हि ॥ इति श्रीलङ्काना
 यकृतार्कचिकित्सायां यत्र शत
 कं द्वितीयं ॥ अथातः सप्रव
 ह्यामि केवलार्कगुणान् प्रि
 ये ॥ हरीतक्याः शूल हाछ का
 मलानाह नाशनः ॥ विभीतक
 स्य तद् ऊर्दि कफ कास विना
 शनः ॥ आमलस्य विदोषासपि
 न मेदान् विनाशयेत् ॥ पिप्पला
 स्यात् कासा मयनाशी ज्वर शूल
 हता मरीचस्य कृमीन् स्यात्
 न सर्वान् गदानपि ॥ अम्बिके
 स्य शूल गुल्म कफ वातोदराप
 हः ॥ चव्याको भ्यन्नरुचिहृतवि
 शेषाद्दजापहः ॥ अर्कस्त गजी
 यस्या वात श्लेष्माग्निमान्द्यनुत्
 विक्कणमिहृत कास प्रहणी क
 मि शोथहा ॥ यवान्याः पाचनो

रुच्यो दीपनः शुक्र शूलहन् यो हरेत् स्त्रीहं विषं मोहञ्च दाह
 अजमोदोद्भवो वात कफहा वसि णी ॥ हपुषायाः समीरणी ग्रह
 शोधनः ॥ पारसीकयवान्यास्त एणी गुल्म शूलहन् विड्गुस्यो
 ग्राही पाचन मादनः ॥ जीरकस्य दूर श्लेष्म कृमि वात विवन्धन
 व सेशाही गर्भाशयविषादि ह त ॥ तम्भरो गुरुता स्यात् कास
 त ॥ कृसजीरस्य चक्षुष्यो गुल्म शीह कृमीन् हरेत् वंशरोचनज
 कर्द्यति सारजित ॥ कारव्या वल स्त्रला क्षयकास ज्वरान् हरेत् ॥
 कृत ह्यको ज्वरः पाचनः सः समुद्र केणजः शीतो लोचनः
 ॥ धान्यार्कस्य तृषादाह वमि स्या कफहृत्सरः ॥ जीवकोरव्यः शुक्र
 सविदोषहृत् ॥ शोथ ज्वरानिल कफवल हृच्छीतलः समः ॥
 श्लेष्म व्रण शूलान्तिरोगहृत् ॥ आर्षभः पित्तदाहास कास वात
 मिश्रेयाया वडिमान्द्य योनिशूल क्षयापहः ॥ महामोदोद्भवोऽर्कस्य
 कृमीन् हरेत् ॥ जालामरीचक वृष्य सन्यः कफावहः ॥ महामि
 स्यात्पसार भूत विदोषहृत् ॥ दोद्भवः शीतो रक्तीपत्र ज्वरप्राण
 श्रेयिकायाः श्लेष्म वातज्वरम ताकाकोलाः शुक्रलः शीतः
 कफनाशनः ॥ वनमेण्याः सर्वेरो पित्तशोथ ज्वरापहः ॥ क्षीरका
 गान् हरेत् ऊर्जर वाजिनो ॥ कोलिकानातो हृहणो दाह वा
 चद्रुस्य हिक्कासक वातह तहा ॥ इह्या वल्य सिदोषहृत् ॥
 त्र पुष्टिर्वर्धनः ॥ हिङ्गुनः पाचनो कपित्थविनाशनः ॥ इह्या गर्भप्र
 रुच्यः कृमिहृत् ॥ विवन्धाध्या दः शीतः क्षत कास क्षयापहः
 न शूलहृत् ॥ पारसीकवचायास्त ॥ मधुषष्ठाः केशकरः स्वर्ग्यः
 भूतोन्मादवल हरेत् ॥ जलिच पित्तानिलासजित ॥ ज्वलयस्या
 नसस्त्रहृत् हृत् कास सुखशो विषहृत् ॥ तस्या सानि क्षयाप
 यनः ॥ स्थूलग्रन्थिभव स्या हः ॥ कम्पिलस्य विरेकी स्यात्
 की विशेषात् कफ कास मेदानाह विकारवना ॥ आरव
 नत् ॥ दीपान्नरवचायास्त थस्य पित्तास वातोदावर्त शूल
 हरेच्छूल फिस्टके ॥ हपुषा हृत् ॥ कदा मेह स्यात् कास ह

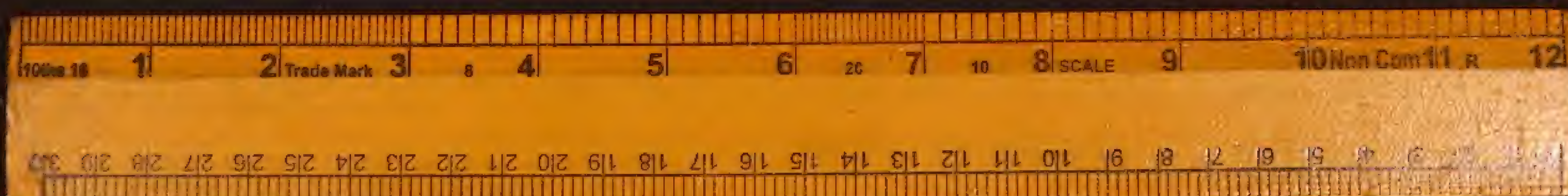

मि ऊष्ठ ज्वरापहः। भूनिम्बस्य
तथा ऊष्ठ ज्वरं कृमिप्राणतः॥ हरिद्राया मेह शोथ तदोष व
भद्राया वस्तु पित्रास कृमि वीर्य
ऊष्ठनुत्॥ मदनीयः कर्द्वेन च
तथै ज्वरकादिहृत्॥ राखोद्वः
समीरास वात शूलोदरापहः।
नागभिन्नोद्वो भोगि लूताया
वु विकारहृत्॥ माचिकाजस्त
पित्रास पक्वातीसारहा लवुः।
तेजस्विन्याः श्वास कास कफह
द्विदीपनः॥ ज्योतिस्सया वा
निकरो वक्रि बुद्धि स्मृतिप्रदः।
ऊष्ठस्य हस्ति वातास कास ऊ
ष्ठ महत् कफान्॥ पौष्करसारवि
श्वासान विशेषान् पाच्य शूलनुत्
हेमाद्राया रेक वानिकरः क
एद्विनाशनः॥ पृष्ठा हरेहृद्वा
नोहक्ता तस्मा तय सराशक
टफलोदः श्वासकास प्रमेहा
शो भ्रुवीन् हरेत्॥ भागी हरेत्
कफ श्वास पीनस ज्वर मारुता
नपाषाणमेदजो योनिरोग ह
ऊष्ठस्य गुल्महा॥ धातकीज स्तथा
सार विष कृमि विसर्पजित्॥ म
न्त्रिज्ञानो विष श्लेष्म रक्तातीसार
ऊष्ठहा॥ ऊष्ठभ्रुवो वीर्यकरो र
क्तापत्र कफापहः॥ तालाजः

कृमि वीर्यपत्राणोरक्षत ऊष्ठस्य
॥ हरिद्राया मेह शोथ तदोष व
ता पाण्डुनुत्॥ आरण्यकहरिद्रा
याः ऊष्ठ वातासनाशनः। कर्द्वे
रकरिद्रायाः सर्वकण्डविनाश
नः। दाह्य विशेषतो लेपान् ने
त्र कणोस्योगनुत्॥ रसाज्जने
द्वो नेत्रविकार ब्रणोदोषहृत्।
वाज्याः कृमि विषम्भ पाण्डु
शोथ कफापहः॥ प्रपुत्रादस्य
हस्त्यव काण्ड ददु विषानिला
नविषाजो दीपिकतपाके कफ
पित्रातिसारहा॥ लोभजः शीत
लो ग्राही चक्षुष्यः कफ पित्त
नुत्॥ दृढत पत्राद्वो नेत्रो द
रातीसार शोथहृत्॥ भलानको
द्वो हन्यात् ज्वरोदर कृमि
ब्रणान् एद्व्या दीपनो ग्राही
कास पाण्डु ज्वरापहः॥ ताम्
स्या मावदोर्गन्ध मल वातश्च
मापहः॥ वैलः श्लेष्महरो वल्लोत्
वुरुसश्च पाचनः॥ गंभागीनो भ्रम
स्तथा शूलार्शो विष दाहहृत्॥
पाटल्या कर्द्वि शोथस्य तदु श्ले
ष्मारवि दाहहा॥ अग्निमत्रोद्वः
शोथ कृमिपाण्डु वलासुवत्।
श्यानाकजस्त गुल्माशः कृमि

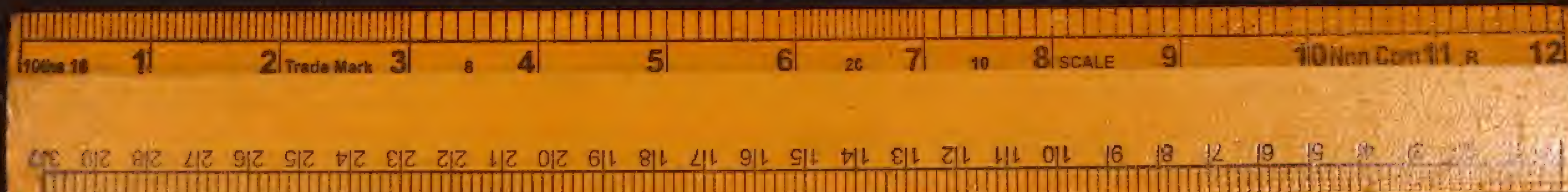
हृद्वि दीपिकत॥ शाल्यपर्णीः ज्वर कर्द्वि मेह ऊष्ठ तयापहः॥
तत कृमि ज्वर कर्द्वितिसारहा॥ प
त्रिपर्णी ज्वर श्वास रक्तातीसारहा
हृजित॥ वात्रीकाज्वर वैरस्य म
लापोचक शूलहा॥ कण्डकार्या
गर्भकरः पाचनः कफ कासहा॥
गोक्षरस्यामरी मेह कृच्छ हृदो
ग वातहा॥ जीवन्त्याः सार हृत्ने
त्र दोषवितयनाशनः॥ सुद्वप
र्णीः शोथ दाह ग्रहण्यशीति
सारहृत्॥ माषपर्णी सुककरो
वात पित्त ज्वरासजित॥ पञ्चा
दुलोद्वः शूल शिरःपीडोदा
पहः॥ रुवुकोद्वो ब्रभ श्वास
कास ऊष्ठम मारुतान्॥ मन्दार
जो वात ऊष्ठ काण्ड ब्रणविषाप
हः॥ अर्कः कर्द्वि गुल्माशः श्ले
ष्मादर कृमीन् हरेत्॥ वज्जीनो
लेपनो हन्यात् ब्रण शोथोदर
णान्॥ सानलोव्यः कफानाह पि
त्रोदावर्त शोथहा॥ लाङ्गल्या
लेपनो हन्यात् शोकास ब्रणरु
गजितः॥ करवीरोद्वो नेत्र को
ष्ठ ऊष्ठ ब्रणापहः॥ चाण्डालो
व्यस विषवत् भक्षो लेपनेस
हृत्॥ धनूजो हरेत् केश सूका
कृमि विषादिकं॥ वासोद्वो

ज्वर कर्द्वि मेह ऊष्ठ तयापहः॥
पापदो हस्ति पित्रास भ्रम तस्मा
कफ ज्वरान्॥ निम्बजो भ्रम तदु
कास ज्वराशुचि वमिप्राणतः॥
हानिस्त्रोद्वो गुल्म श्लेष्मा विष
नाशनः॥ पारिभद्रा शूल श्लेष्म
शोथ मेह कृमि प्राणतः॥ काञ्च
नारो गाण्डमाला गुदधंश ब्रण
पहः॥ कोविदारस्तु पित्रास
प्रदर तयकासहा॥ शोभाञ्ज
नार्को रुचिकृत सुकलो ग्राहि
दीपनः॥ मयुशिपुद्वो हन्या
त् विद्विष मयुशु किमीनाशिपु
जो विषहृत्नेत्रो नस्थनाशोति
रोगहृत्॥ गिरिकर्णीः ऊष्ठ
शूल शोथ ब्रण विषापहः॥ सिन्धु
वारोद्वो हस्ति शूल शोथाम
मारुतान्॥ निर्गण्डकी हरेत्
न ब्रण ऊष्ठरुचीन् लवुः॥ को
टजो दीपनः शीतः कफ तस्मा
कृष्टजित॥ कारजः कफ गुल्मा
शी ब्रण कृमि विषापहः॥ तुतका
रज्जका मेदी वातार्शः कृमि ऊ
ष्ठजित॥ करज्या वमि वातार्शः
कृमि ऊष्ठ प्रमेहजित॥ उच्च
टार्कः केशकरो वात पित्तक
फापहः॥ गुञ्जाया हरेत् श्वास

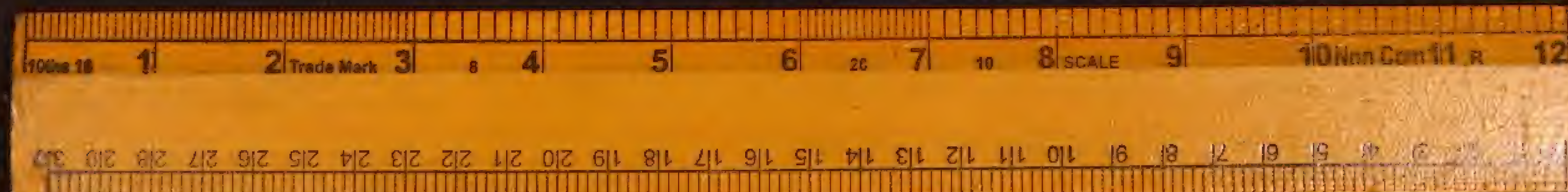
मुखशेष भ्रम ज्वरानाकपि येन ज्वर छर्दि ऊष्मानीसार ह
 कच्छुवो हृष्यो हं हणो वाजिक इजः। येन हृत्तोद्भवो रेकीपित्तज
 मीकृत्य। मोसरोहिणपुद्गवस्तु ह शोदरापहः। शरपुद्गो द्ववः
 यो दोषत्रयापहः। विहः ऊर्णो श्रीदान् गुल्मव्रण विषापहः।
 हातुपीष्टं तत्फलान्मारयेन जवासजो मृदभ्रान्ति पित्रासक
 नान्। पुस्तकान्तरे वेल्लदिति ऊष्म कासजित्। मण्डितो न्य।
 चपातः। कण्टकाया दीपनः नवलकान् श्रीह मोहानिला
 स्त्रेष्म शोखादरुजं हरेत्। त्रिजित्। अयामागभव छर्दि कफ
 वेतसो हरेत् दाहं शोथार्थो यो मोदो र्धनलापहः। आरकाणामा
 निरुग व्रणानाजलवेतसजो र्गभवो धातुसंभ्रकारकः। के
 ग्राही शीतो वातप्रकोपनः। इ किलात्तभवः शीघ्रे सेकाच्छो
 जलाकृत्स्न हरेत् चशचरवि कात्रिवारयेत्। अस्थिसंहारि
 पं स्फुटो। अङ्गावकस्य शूलाम कायास्त भयसन्धानकाच्छो
 शोथ ग्रह विषापहः। वल्लको ऊमारिकाया उत्थो र्धदयति
 ग्राही वातास पित्रास सत ना स्कोटकान् जयेत्। पुनरोवायाः
 शनः। अतिष्ठवर्चलार्कस्त मृज सेतायाः सर्वनेत्रमयापहः। प
 तीसारनाशनः। महाबलाको हरे नलोवाया रक्ताया ग्राही पित्तं स
 ते कच्छे वातानुलोमनः। नागह नाशनः। प्रसारिण्या वातहरो
 र्धवलार्कस्त मूर्च्छी मोहहरः प हृष्यः सन्धानकत स्वरः। सारि
 रः। ललाणाकान्त सेवेत वन्य बाया वद्विमान्य कासाम विष
 पि लभते सुते। स्तर्षवहृष्यः शि नाशनः। अङ्गजस्य दन्तो अर्कः
 रः पीडा त्रिदोषान् हन्ति उग्रदः केश्य स्वच्यः शिरो र्धनहृत्ताश
 । कार्पीसार्कः कर्णसंस्थः कर्ण एपुष्पीलतायास्त अर्कः पित्त
 रोगान् विनाशयेत्। वंशजः कफान्तकः। वायस्यर्कः शूल
 कफ पित्तव्रः ऊष्मास व्रण शो विषविलेपी ज्वरनाशनः। मूर्च्छी
 यजित्। नल्लको वसि योन्यन्ति यामोह द्रुग कण्डू ऊष्म ज्वरा
 दाहपित्त विस्पर्धहृत्। पादा ज हः। काकमोवा नेत्रहिन छर्दि

द्रोगनाशनः। काकनासाभवे हः। उग्रिकाया कफहरो हृष्य
 वामी शोथार्थे अत्र ऊष्म हृत्। स्तम्भी किमिप्रणतः। भूम्यामत्याः
 काकजङ्घोद्भवो हन्त्यात् ज्वर कास तस्या कफ पाण्डु त्ताप
 कण्डू विष किमीनानागिन्या हः। वास्या बुद्धिप्रद अर्कः य
 स्त हरेच्छूल योनिदोष वीम ह एमासाभ्यासतः कविः। व्रह्मम
 मीनः। मेघशृङ्गा स्यासकास व्रण एतुकि का पाण्डु विष शोथ ज्वरान्
 श्रेष्माति शूलहा। हंसपाद्या ह हरेत्। द्रोणपुष्पा ज्वर स्यास
 निम्बूल भूत रक्त विष व्रणान्। कामला शोथ जन्तजित्। सूर्य
 सोमवत्या स्त्रिदोषव्रः क्षीरहृच्च मुखा हरेत् स्कोट योनिरुक्
 रसायनः। आकाशवहृष्य शीतो कृमिपाण्डुताः। वन्ध्याककोटिका
 र्कः पित्त श्रेष्मामनाशनः। पा जातः सपेदर्य व्रणापहः। मार्के
 तालगरुडीजातो र्को हृष्यः प एतकाया उग्रिका विष गुल्मोदरा
 वनापहः। हृन्दाहृत्तोद्भवो र्कस्त विष रतो व्रणापहः। व
 र्धनीभव श्रेष्मो योनि मृज ग ग्राहि हिमो वद्विहृद्गदाहह।
 दापहः। हिङ्गुपत्र्या विवन्ध्याः मोतिहृदाया मेह कासव्रणसार ज्व
 श्रेष्म गुल्मानिलापहः। वंशप रापहः। नागपुष्पाः सर्पविष
 याः पावनोसो हृदस्ति गदसं सर्वग्रह निवारणः। वेल्लनरो
 वृहत्। मन्त्यायर्को ग्राहि शी मृजवातास्मरी योन्यनिलार्ति
 त ऊष्म पित्त कफास्त्रजित्। सपो नित्। छिक्कान्या वद्वि रुचि।
 ह्या रोपणः सर्प दक्षिको नुरदं कदशीः ऊष्म कृमिपाण्डु। को
 शहृत्। शङ्खपुष्पा विषहरः स्त ऊन्धो ज्वर रक्त मुखशेष क
 ति कान्ति वलाग्रिदः। अर्कपुष्पा कं हरेत्। स्वदर्शनार्क आत्यु
 कृमि श्रेष्म मेह पित्त विकारनि सः कफ शोथोस वातजित्।
 तालजालकाया भगरुक् रक्त इति लङ्गानाथ कृताकर्चिकित्
 पित्रातिसारहृत्। अलम्बुषा स साया शोषयर्को विधाने तृतीय
 भवे र्कः कृमि पित्त कफाप शतकः॥ अतः परं ना

नौषयविधानं चतुर्थशतकं। हलि कीलकं फलदं तथा। क
नानारोगनिवारणार्थं यज्जम वचं रत्नेनित्यं चाण्डिका वि
शतकं। विस्फोटकनिवारणा यं दिशेत्॥ अर्गले हृदये यस्य
र्थं षष्ठशतकं। तद्दोषादे नि स चानर्गलवाक सदा। कील
वारणं सप्तमशतकं। कार्मण कं हृदये यस्य वशकीलित
नामाष्टमशतकं। गणसंख्या न मानसः॥ कवचं हृदये यस्य
वमशतकं। धातुशुद्धिं दर्शयश स वज्रहृदयः। वल। ब्रह्मणा
तकं। एतत्सर्वं अर्कप्रकाशे निर्मितं सर्वं विनिश्चित्यापि चे
वण मन्दोदरी संवादे अस्तिवा तसा॥ इत्यादि। तदायशोको
ज्ज्याभि यान लिखितं॥ यथा। जयन्तं देवि चामुण्डे जय
अर्कपुष्पी स्त्री हृत्विशेषः। भूतापहारिणि। जय सर्वगते
तत्पर्यायगुणाः। अर्कपुष्पी क देवि कालरात्रि नमोस्त ते॥
रकम्पी पयस्या जलकामुका। तस्य शेषशोको यथा। इदं
अर्कपुष्पी हलि शेष मेह चित्र स्तोत्रं पठित्वा च महास्तोत्रं
विकारजित॥ इति भावप्रकाशः पठेत्वरः। सप्तशतीं समासाध्य
॥ एननिर्घोटाक्षपर्यायगुणाः वर माप्नोतिसम्पदं॥ इत्यर्गला
ऊटुमिनीशदे द्रष्टव्याः॥ स्तोत्रं॥
अर्गलं स्त्री स्त्री देवीमाहात्म्य अर्च मृत्योः अर्चति गो गोपः।
पाठस्यादौ पाठस्तोत्रविशेषः इति दुर्गादासः॥
। यथा। मार्कण्डेय उवाच। ब्रह्म अर्च क श्ने। क अर्चयति।
न केन प्रकारेण दुर्गामाहात्म्य गोवर्धन स्तुतम मात्मनेपदिनं
मुन्नमोऽशीति सिद्धानि तत्सर्वं मत्ता विभाजसे मकरकेतन म
कथयस्व महाप्रभो॥ ब्रह्मो र्चयनीत्यादि स्वर्लित मित्याह
वाचा अर्गल कीलकन्हादौ इति दुर्गादासः॥
पठित्वा कवचं पठेत्। जपेत् अर्च ज श्ने। ज अर्चति
सप्तशतीं पश्चात् क्रम एव शि अर्चते। इति दुर्गादासः॥
बोदितः॥ अर्गलं हरितं अर्ज अर्जने। अर्जने मलयस्य

लाभः। यशश्चार्जितयः स्थिर दासः॥
मिति हलायुधः। इति दुर्गा अर्थवादः पुं विध्यसमभिव्या
दासः॥ हतवाक्यं। यथा। अर्थवादश्च
अर्ज क संस्कारे। क अर्जयति विध्यसमभिव्याहृतवाक्यरूपः
किमपि लोकः संस्कारोनीत्य सेपि त्रिविधः। गुणवादानुवा
र्थः। प्रतियत्ने प्राज्जः। अर्जय द भूतार्थवादभेदान्। यथा। वि
ति धनं परिजनः। इति रमाना रोधे गुणवादः स्यादनुवादः
यः। इति दुर्गादासः॥ वधारिता भूतार्थवादस्तद्धाना
अर्जनेः पुं हृत्विशेषः। तत् वर्धवाद स्त्रिया मत इति॥ अय
पथीयगुणाः। ककुभो अर्जने मर्थः। विरोधे विशेष्य विशेष
नामाख्या नदीसर्जश्च कीर्ति एयोः सामानाधिकरण्येनान्
तः। इन्द्रो वीरहृत्तश्च वीरश्च य यविरोधे गुणवादः अर्ज-कथ
वलः स्तुतः॥ ककुभः शीतलो न रूपतात्। यथा यजमान
अर्जत लय विषासजित्। मे स्वस्तर इति। अत्र स्वस्तरः ऊ
दा मेह ब्रह्मन् हन्ति तवरः क शमष्टिः तस्य यजमाने भेदा
फ पितृहृत्। इति भावप्रका न्वयवायात् यजमानस्य ऊश
शः॥ मुष्टि धारण रूपायै वाद रूपता
अर्गीः पुं वर्गीः। यथा। वर्गी अ तर्गुणवादः। अवधारिते प्रमा
रश्मि वर्गीः स्वरास्त कायिता णान्तरसिद्धे अर्थे योवादः।
अचः। व्यञ्जनानि हलो वर्गी यथा नान्तरिहो अर्थे अतयः
कादयो ऽष्टौ प्रकीर्तिताः॥ इति अग्नि हिमस्य भेषज इत्यादि
वीजवर्णोभियानं॥ च। अन्तर्गीहो अर्थे अचयनस्यास
अर्थ त क उ. याचने। उ. अर्थ म्भवेन तदभावस्य अये हिम
यते अर्थोपयते। प्रार्थयत्यस्य नाशकत्वस्य च लौकिक प्र
मृत्यानीत्यादौ प्रार्थने प्रार्थः माण सिद्धत्वात् अनुवादः। तद्वा
पश्चात् प्रार्थं करोति इति नो तेषां विरोधावधारणयो रभा
लो परस्मैपदं। इति दुर्गा वे भूतार्थवादः। यथा इन्द्रो

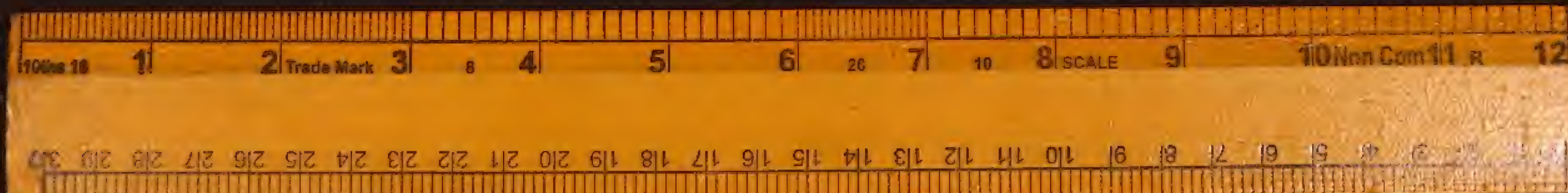

हृत्तन्त्रादि। सोपि द्विविधः।
स्तन्यर्थवादो निन्दार्थवादश्चाय
था। सन्ध्यामुपासते ये च इत्या
दि स्तन्यर्थवादः। स्त्री तैलमा
ने स संभोगी पक्षेस्त्वेष वैप्रमान्
विण्मूत्र भोजने नामप्रयानि
नरकं मृतः॥ इत्यादि निन्दार्थ
वादः इति प्राहुर्विवेकटीका
या श्रीकस्तुतर्कालङ्कारः॥ ॥
प्रकरणप्रतिपाद्यस्य तत्र तत्र
प्रसंगेने। इति वेदान्तसारः॥ त
द्विवर्णा यथा। अर्थार्थवादो
करणात्तत्रार्थवादश्च वक्ष्ये
यन्ने ते किं प्रमाणं न वेति सं
शये हर्षपक्षसूत्रे। आम्नायस्य
प्रवर्तकत्वं तदर्थं नैव तदवता
रदिति। अस्यार्थः। आम्नायस्य
वेदस्य प्रवर्तकत्वं विधेये इति
शेषः। तदर्थं वेदाभिधानात्।
तच्च प्रवर्तकत्वं कार्यताज्ञान
द्वारेण तद्विना प्रवृत्त्यभावात्।
अतः सिद्ध्यर्थकानां स्तन्यर्थवा
दानां कार्यतावाचकपदाभा
वात् न कार्यतायीजनकत्वे। अ
तोऽप्रमाण्यमेव। अतः स्तेषां स
र्थवादानां प्रवर्तकत्वार्थं मरणं
विधिकत्वं कर्तृविशेषणत्वं
स्वायु

क्रां। अतएव सिद्धान्तसूत्रे। विधि
ना नेकवाक्यत्वात् स्तन्यर्थेन
विधीनां स्युरिति। अस्यार्थः। अ
र्थवादानां स्तुतिपरत्वेन विधि
नासह एकवाक्यत्वात् ने अ
र्थवादाः प्रमाणानि स्युः। तथा
च विधेयं प्रवृत्तावेव तेषां तात्
पर्यं तत्रैव प्रमाण्यं यत् पक्ष
दः स शब्दार्थ इति सिद्धान्तात्
न स्वार्थं स्तन्यार्थो तत्र तात्पर्य
भावात्। तद्वि यन्त्रः। तेन संसि
न्मितादेः स्वतन्त्रार्थवादो
का गति रित्यत्राह भूतार्थानां
क्रियार्थेन समाम्नायः। अस्या
र्थः। भूतार्थानां सिद्ध्यर्थानां
क्रियार्थेन कार्यबोधकेन वि
धिना इति यावत्। समाम्नायः
पाठः कार्यं शीतशेषः। ततश्च
विधिवाक्यकाङ्क्षासरकत्वेन का
र्णान्वितबोधकतया तेषां प्रामा
ण्यं। यथा लिखित्यमाणा यथाह
वनीयवाक्यानां यथाह वनीय
परिचराय कार्यान्वितबोधकत्वे
न स्वार्थबोधकत्वे प्रामाण्यात्तथा
स्वर्गकामो यजेतेत्यत्र स्वर्गप
परिचराय स्वर्गबोधकत्वेन य
न्त्रः। तेन संभितं न च प्रसक्त मन

नरं अतिलोपोपनीते यत् न होता अतर्देशः। आयुर्वेदो ध
तु सत्वे स्वः पदाम्पदो। इत्यादि उर्वेदो गान्धर्वश्चेति ते त्रयः।
वार्क्येना मपि प्रामाण्यात्तत्र अर्थशास्त्रं चतुर्थं च विद्या
या पूर्णादि पदार्थापरिचये च साक्षादशेष ताः। इति प्रायश्चि
तत्रादि विधाक्यानां प्रवृत्तिने तत्र तेषां यथा। स्तन्यर्थेन विरो
स्यादेना विधिनैकवाक्यत्वात् ये हि अर्थशास्त्रस्य वाचने। प
सिद्ध्यर्थकानां मपि प्रामाण्यात् रस्परं विरोधे न न्याययुक्तं प्र
यत् तत्र विधीना सह विरोधः तत्र माणावत्। अर्थशास्त्रस्य मन्वा
न स्वार्थं प्रमाण्यं। यथा अहं दिप्रणीत राजनीत्यादिविषय
हः सन्ध्यामुपासते ये तनियते स्याददाह। अनागमन्त यो भु
मंशितव्रताः विधुतपापा स्तेषां देव हन्यदशतान्पि। चौरद
नि ब्रह्मलोके मनामय मित्वा ऐदं न तं पापं दास्येत्। पृथिवी
वर्धवादानां। अतो नित्ये कर्म पतिः। इत्यनयो धर्मशास्त्रा
णिफलश्रुति रथवाद एव सो ये शास्त्रयो विप्रतिपत्तौ धर्म
पि रुमुत्पादनपरः। अतो अ शास्त्रेण दासविधायक मर्थशा
कार्यताज्ञानादे रप्रवृत्ति रिति स्व बाध्यते। ततश्चार्थशास्त्रस्य
दिकारि धर्मदीपिका॥ विप्रवृत्तयेतर परत्वेन सङ्के
अर्थशास्त्रं स्त्री नीतिशास्त्रं चः। इति मलमासतन्त्रं॥
यथा। हृदस्योत्पत्तिप्रभृतिभिः प्र अर्थ यातना गति याचने। या
णीत न्चार्थ शास्त्रकं। तत्रैव द तना ताडने। अर्देति पुत्रं पिता
एतनीतिः स्यादत्र ज्ञेयान यान । शरद्वचने नार्देति चातको।
यो॥ इति शब्दरत्नावली॥ अथ पितृन याचतीत्यर्थः। इति दु
दशविद्यानर्गतविद्याविशेषः। स गीदासः॥
या विसृज्यातां। अङ्गानि वेदा अर्दे न वधे। अ अर्देति अर्दे
अतारो मीमांसा न्यायविस्त ते। रत्तः सहस्राणि चतर्दशा
रः। धर्मशास्त्रं प्रमाणं च विद्या दीति। अथ माननेपदीत्य

धर्मशास्त्रेणार्थशास्त्रस्य वाचने

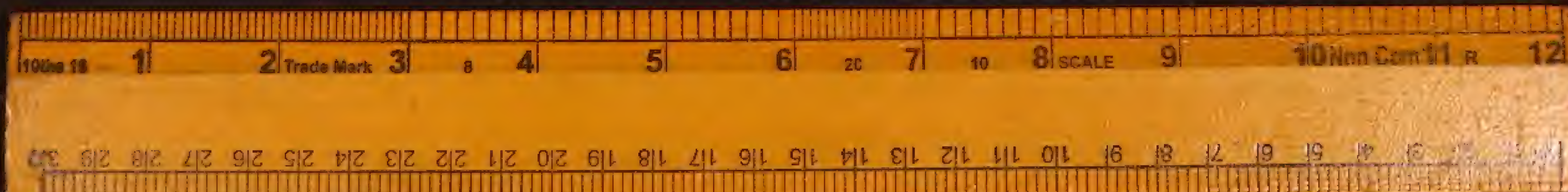

ये। इति दुर्गादासः॥
अर्द्ध क वयोः क अर्द्धयति। अ
य मात्मनेपदीत्यर्थः। इति दुर्गा
दासः॥

अर्द्धितं स्त्री वायुर्गोविशेषः।
तस्य निदान संप्राप्तिश्चेकं
लक्षणमाह। उच्चैर्ब्यहरतोः
त्यर्थः। एतदतः कठिनानि चारु
सतो जम्भतो भारदिषमाच्छय
नासनात्॥ शिरो नासोष्ठ विबु
क ललाटेक्षण सौम्यगः। अर्द्ध
यत्यनिलो वक्त्रमर्द्धितं जनये
न्नतः॥ वक्त्रीभवति वक्त्रार्द्धं ग्री
वा वाष्पवर्त्रेति। शिरश्चलति
वाक्सेगो नेत्रादीनाञ्च वेकते
॥ ग्रीवा विबुक् दन्तानां तस्मि
न् पार्श्वे च वेदना। त मर्द्धित मि
ति प्राज्ञ व्यर्थि व्यर्थिविशारदाः
॥ व्याहरतः वदतः। कठिनानि
पराफलादीनि। विषमाच्छय
नासनात् ग्रीवादि वेपरीत्येन
शयनादासनाच्च। अर्द्धयति पी
डयति। ततः तदनन्तरं अर्द्धितं
जनयेत्। अर्द्धिते जाते किं स्या
त्तदाहावक्त्रीभवतीत्यादि।
अपवर्त्रते वक्त्रीभवति। च
लति कम्पते। वाक्सेगः वा

उ-निरोधः। नेत्रादीनां मित्यादि
शब्देन क गाढ नासिकादीनां
ग्रहणं वेकते वेदना स्फुरणं
वक्रत्वादि। ग्रीवेत्यादि यस्मिन्
पार्श्वे अर्द्धितं तस्मिन् पार्श्वे ग्री
वादीनां वेदना॥ ॥ वातात् पि
त्रात् कफाच्च स्यात् त्रिविधं तत्
समासतः। लालासावो व्यथा
कम्पः स्फुरणं हवचारग्रहः॥
उष्ठयोः स्मययुः शूल अर्द्धिते
वातजे भवेत्। पीत मांसं ज्वर
स्तृप्ता पत्रजे मोहधूपने॥ गाढे
शिरोस मन्वायां शोथः सन्मः
कपात्मके॥ ॥ तस्यासाध्यस्य
लक्षण माह। स्त्रीणां स्थानिमिषा
तस्य प्रसक्ताव्यक्तभाषिणाः। न
सिध्यत्यर्द्धितं गाढं त्रिवर्षं वेपन
स्य च॥ अर्द्धिमिषास्तस्य निमेषा
समर्थवत्त्वपः। प्रसक्तं प्रकर्षेण
लग्ने अत्यक्तञ्च भाषितं शीले
यस्यातस्य अर्द्धितं न सिध्यति।
त्रिवर्षं अतीतवर्षत्रयं। अथ वा
त्रयाणां चत्त नीसा मुखानो
वर्षः सावो यत्र तदा वेपनस्य
कम्पनशीलस्य च। गाढमनिशये
न न सिध्यति इत्यन्वयः॥ ॥
अथ तस्य चिकित्सा। स्नेहपाना

नि मस्य च भोग्यान् निलहति रो। अष्टमी नवमी युक्ता नवमी
वा उपनादाश्च शस्यन्ते स्वेदने वाष्टमीयुता। अर्द्धनारीश्वरप्रा।
बल्यो अर्द्धिते॥ वस्ति रत्र शिरो या उमामाहेश्वरी तिथिः॥ ३३ति
वस्ति रेवा दशमूली कषायेण तिथ्यादितन्ने॥ अथ वा अजेशः
मातलङ्गस्तेन वा। वल्लया प सर्वः सोमेश स्तथा लाङ्गति
ज्वमूल्या वा क्षीरे वातात्मके दारुको॥ अर्द्धनारीश्वरे श्रौमा।
हितं॥ पिष्टं मापकृतं जग्ध्या न कान्च आयादि दगिउनो॥ इति
वनीतेन सो अर्द्धिती। क्षीरे सोमर तन्त्रसारे शिवमन्त्रे श्रीकण्ठा
से भुक्ता दशमूलीरसे पिबेत्॥ दिव्यासः॥ अस्य मन्त्रादिकं
अर्द्धिते पित्रजे शीतान् स्नेहा यथा॥ अर्द्धिते वक्त्रे कादित्य रा
श्वेव विनिर्देशोत्। दृढवस्तिप्र निलो यष्ट विन्दुमन्त्राचिन्ताम
सेकञ्च क्षीरसेकं तथैव च॥ णि रिति त्याजे वीजं सर्वसमु
जिह्वीभूताननो मूको दाहवान् हिदे॥ अष्टमी रेकः। संवर्त्रकः त
या अर्द्धिती भवेत्। ऊष्मात् प्र कारः। आदित्यो मकारः। ररेफः
ति क्रिया तस्य वातपित्तविना। अनिलो यकारः। ओ स्रष्टांष
शिनी॥ श्लेष्मभागे क्षयं नी षस्वर ऊकारः॥ प्रपञ्च सारे।
ते वृंहणोः समुपाचरेत्। अर्द्धि अनल क य म रेफ प्राणसत्या
ते शोथसंयुक्ते वमनञ्च प्र न्न वामश्रुति दिमहोच खोरे
शस्यते॥ रसोनकल्कं तिल र्मगिरतो मन्त्रराजः। इति वच
तेलमिध्रं यादेन्नो यो अर्द्ध नात् रेफ एव न त वकारः। रै
तोगयुक्तः। तस्यार्द्धितं नाश तैः मैः वैः यैः ओः ऊः। इति म
मुपैति शीघ्रं वृन्दं वनाना च्चः। अस्य पूजा प्रातः कृत्यादि
मिव वायुवेगात्॥ इति भा शोवाक्त पीठमन्त्रे विन्यस्य ऊ
वप्रकाशः॥ ष्यादिन्यासे ऊष्मात्। यथा शि
अर्द्धनारीश्वरः पुं उमामाहेश्वरः रसि कश्चपाय मृषये नमः।
। सर्वशिवः। यथा। विसृज्यमाने त्वेः नुष्टपुष्टदसे नमः। ह्रीं
अर्द्धनारीश्वराय देवताये नमः॥

ततः कराङ्ग-वासो कर्मांतरं पूज्य धर्मादि विस्मृतानां कर्मसु
 अंगुष्ठाभ्यां नमः। कं नर्जनीभ्यां मापयेत्॥ अस्य पुरश्चरणं लक्षणं
 स्वाहा। यं मध्यमाभ्यां वषट्। मे पः। तथा चालक्षमेकं जपेन्मन्त्रं
 अनामिकाभ्यां झं। रं कनिष्ठा मि - मन्त्री विविक्तयनाश्चयुतं
 भ्यां। नौषट्। यं करतल एवाभ्यां मयुरासिके जैज्यात्रिलतलद्वये
 फट्। एवं हृदयादिषु। तथा च ॥ इति तन्त्रसारः ॥ अर्द्धरात्रः पुरा
 निवन्धे रिफादि व्यञ्जनेः व शर्द्ध भागः। मध्यरात्रिः। तत्तप्यो
 दिः कुर्यादङ्गानि षट् कमा यः। निसम्प्रातः ३ अक्षरात्तप्यः
 त। ततो ध्याने। नीलप्रवालरु ४। इति शब्दरत्नावली ॥ तत्प्रजा
 विरं विलसन्त्रिनेत्रं पाशाक नः ५। इति जयधरः ॥
 लोत पल कपालक शूलहस्त अर्द्धलक्ष्मीहरिः पुं विष्णुः। यथा
 । अर्द्धात्मिकेण मनिशं प्रीवभक्त गोतमीये। ऋषिः प्रजापति सु
 भूषं बालेन्द्रवहमुज्जटं प्रणामा न्दे। गायत्री देवता पुनः। अर्द्धल
 मि रूपं॥ एवं ध्यात्वा मानसेः स ल्क्ष्मीहरिः प्रोक्तः श्रीवीजेन षड्
 पूज्यार्च्यस्थापनं कृत्वा शैवाक्त कं॥ अस्य मन्त्रादि यथा। तारं
 पीठपूजा विधाय पुनर्ध्यात्वा नमः पदं श्यात्रो दीये समन्ति
 वादनादि पंचपुष्पाञ्जलिदान तो। पवनोत्पाय मन्त्रोः यं प्रोक्त्वा
 पर्यन्तं विधाय आवरणपूजा वस्तुतरः परः॥ अस्य पूजा प्रयोगः
 मारभेत्। यथा। केशरेष्वप्यादि प्रातः कृत्यादि स्नानानं
 कोणेषु मध्ये दिक्षु च रं इत्या कर्मकृत्वा पूजामाहूय
 दिना षडङ्गानि पूजयेत्। ततः मागत्य वैसवाचमनं कुर्यात्
 पंचेषु एवैवत वृषभारीन् पू । तद्यथा। गोतमीये। केशवाये
 जयेत्। पञ्चापेषु शर्द्धादिनः स्त्रिभिः पीत्वा द्वाभ्यां प्रत्ता
 जालीं माहेम्बरी कोमारी वैल लयेत् करी । द्वाभ्यां
 वी वाराही इन्द्राणी चामुण्डा मोष्टो दि
 महालक्ष्मीं च पूजयेत्। त रुन्मज्य द्वाभ्यां मृज्यान्म
 दहि रिन्दादीन् वज्रादीन् स ख ततः ॥ एको

न हस्तं प्रत्ताप पादावपि त गोतमीये। ऋषिः प्रजापति सु
 येकतः। संप्रोक्ष्ये केन मूर्द्धानं न्दे। गायत्री देवता पुनः। अर्द्धे
 ततः सङ्कषेणादिभिः॥ आस्य लक्ष्मीहरिः प्रोक्तः श्रीवीजेन
 नासाति काणोश्च नाभ्युरस्कं षडङ्कं॥ ततो ध्याने। उच्यते
 भुनो कमात्। मृशेदेवं तवेरा योतन शतरुवे तत्प्रहेमा व
 वमनन्व वैसवाचये॥ एवं दाते पार्श्वद्वन्द्वे जलधिसुतया
 प्राचमनं कृत्वा साक्षान्नायय विषयाभ्यां च जष्टानानां।
 तो भवेत्। केशवाद्यस्तु के तोल्लसित विविधाकल्प मापी
 शवनाशयण माधव गोविन्द त वस्त्रं विसृज्य दे दूरकुमल
 विसु मयुसूदन विविक्तमवा कोमोदकी चक्रपाणि॥ इत्या
 मन श्रीधर हृषीकेश पद्मनाभ दि। इति तन्त्रसारः ॥
 शोभेदर सङ्कषेण वासुदेव प्रद्यु अर्द्धोदयः पुं योगविशेषः। स
 म्प्राप्तिरुद्ध पुरुषात्तमोऽधोक्षज च रविवार व्यतीपात अवाना
 नृसिंहाद्युत जनादेनो पेन्द्र नक्षत्रे युक्ता चेत्तपोष माच
 हरि विसृज्यः॥ वाक्यन्त उं के यो रमावास्या स्यात्तदा भवति
 शवाय नमः। इत्यादि। तथा च । यथा। पाश्चात्यनिर्णया मृते।
 । सचर्त्तयिनमोनेश्च नामभिः प्रमार्कपात अवानो युक्ता चे
 द्विन्यसेत् सुधीः। ततः सामा न्माच पोषयोः। अर्द्धोदयः स
 न्यार्च्योदि मातृका न्यासाने क विज्ञेयः कोटिसूर्यग्रहेः समः
 मे विधाय केशवकीर्त्यादिन्या ॥ अत्र सूर्यपर्वशताधिक इ
 सं कुर्यात्। अस्य ऋष्यादिन्या ति कृत्याविन्नामणो पातः। त
 सः। शिरसि प्रजापतये ऋषये थादिदेव योगः शस्तोऽयं न
 नमः। मुदे गायत्री छन्दसे नमः च राशौ कदाचन। म्कंदपुराणे
 । इति अर्द्धलक्ष्मीहरये देवता । अर्द्धोदये त संप्राप्ते सर्वे गङ्गा
 ये नमः। ततः कराङ्ग-वासो। श्री समं जलं। सुहात्मना दिजाः
 अङ्गुष्ठाभ्यां नमः। इत्यादि श्री सर्वे भवेयुः प्रेक्षास्तन्त्रभाः॥
 हृदयाय नमः। इत्यादि। तथा च यत्किञ्चित् कियते दानं नदा

नं सेतुसन्निभां शिव विस्त्रुत्वा ॥ निदानपूर्वकाणि विनिश्चयानि
न प्रशस्तकालेषु विहन्तार ॥ लक्षणान्याह। वातन पित्रेन
दीयं। अर्बुदये च पुष्पाके ह ॥ कफेन वापि रक्तेन मांसेन च
स्त्राके रोहिणीबुधोदिति ति ॥ मेदसा चातजायते तस्य च ल
व्यादितत्त्वं ॥ ॥ ॥ लक्षणानि ग्रन्थेः समानानि सदा
अर्पणं क्ली प्रापणं। समर्पणं। भवन्ति ॥ ग्रन्थेः समानानि वा
यथा। यत् करोमि यदस्तासि ॥ तिक पेत्रिक श्लेषिक मेदो जा
यज्जहोषि ददासि यत्। यत्तप ॥ नां प्रन्थीनां लक्षणो वीतिक
स्यासि कोनेय तत् ऊरुष म ॥ पेत्रिक श्लेषिक मेदोनां मर्बु
दर्पणं ॥ इति श्रीभगवद्गीता ॥ दानां लक्षणानि तत्त्वानि भव
यां ॥ अध्यायः ॥ ॥ नि ॥ ॥ रक्तार्बुद माह। दोषः
अर्बुदं हिंसे। गतौ। अर्बुदं। इ ॥ प्रदुष्टे रुधिरं शिराश्च संकोच्य
ति उगीदासः ॥ ॥ संपीड्य तत् स्त्र पाकं। सस्त्राव
अर्बुदः पुं क्ली रोगविशेषः। मुन्दस्यति मांसपिण्डं मांसाङ्ग
मांसकीलः। आबु शीतभाषा ॥ रे राहत मास्य हृदि ॥ सवन्त्यज
तस्य संप्राप्तिपूर्वकं सामा ॥ स्वं रुधिरं प्रदुष्ट मसाध्य मेत
न्यलक्षण माह। गात्रप्रदेशे क ॥ द्वितीयरामकन्त। रक्तस्योपद्रव
विदेव दोषाः संमूर्च्छिता मांस ॥ पीडितत्वात् पाण्डु भवेदुर्बुदपी
मसृक् प्रदुष्टा। हन्ते स्थिरं मन्द ॥ डितस्त ॥ दोषो ॥ अ पित्रे रुधि
रुजं महान मनस्यमूलं विर ॥ रं शिराश्च सङ्कोच्य संपीड्य स
हृत्पाकं ॥ ऊर्ध्वेन मांसाङ्ग ॥ हतीकृत्य मांसासृजो सर्वेष
यमस्यायं त मर्बुदं शास्त्रविश ॥ वेदेष उच्यते रक्तेन विषा
वर्तते। महान् ग्रन्थपेक्षया ॥ तो रक्तडिष्टः। एवं मांसार्बुदे
विरेणा हृदि रपाकश्च यस्य तत् ॥ विशेषतो मांसडिष्टं वौच्यते।
विहृत्पाकं। अपाकमिति ॥ ततो मांसपिण्ड मुन्दस्यति
ग्रन्थेः सकाशादस्य भेदोपा ॥ उद्भूतं करोति। अपाकं
कां। अन्त्यायं हराउप्रविष्टः ॥ ईषत्याकं यथा

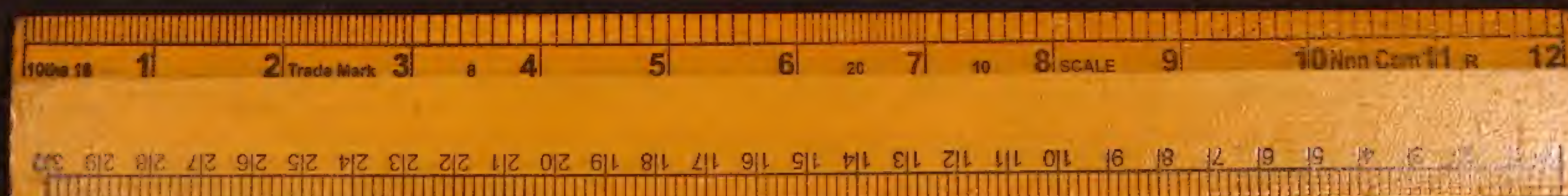
स्यादेव मिति क्रियाविशेषणं ॥ जाते स्वातःस वा यच्च भवेद
रुक्तापाकश्च एकदेशपाकेन ॥ चान्ये ॥ साध्येष वातजादिष
रक्तस्योपद्रवाः सङ्कतेनो ॥ पिण्डमानि वस्यमाणानि संप्रस
क्ताः। तेः पीडितत्वात्। अर्बुद ॥ तादीनि ॥ अपरासाद्य माह। य
पीडितः रक्तार्बुद पीडितः ॥ जायते ॥ अन्यत् खलु पूर्वजाने
मांसार्बुदस्य संप्राप्ति माह। तेयं तदध्यर्बुद मर्बुदं तेः। यत्
मुष्टप्रहारादिभि र्दिते ॥ इहे मां ॥ हन्तुजाने युगपत्क्रमादादि
सं प्रदुष्टं ससपेति शोथं। अ ॥ र्बुदं तच्च भवेदसाध्यं ॥ अर्बु
वेदनं स्त्रिग्य मनन्यवर्णा म ॥ दानां पाकाभावे हेतुमाह। न
पाक मश्मापम मप्रचाल्यं ॥ पाकमायाति कफाधिकत्वा
॥ मांसं प्रदुष्टं वातेन। अवेद ॥ मेदोवद्भूताच्च विशेषतस्तु। दो
नं वेदना रहितं ईषद्वेदनं ॥ पक्षिरत्नात् ग्रथनाच्च तेषां सर्वा
वा। अपाकं पाकरहितं इष ॥ बुदान्येव निर्मातस्तु ॥ प्रथनात्
तपाकं वा अश्मापम पाषा ॥ ग्रन्थिपुत्वात्। नन्वपच्यं कफमे
णवत् कठिनं। अप्रचाल्य स्थि ॥ दसो राधिकेपि पाको दृश्यते
शययपि रक्तमांसार्बुदयो ॥ तथात्र कथं न पाक इत्याह नि
रक्तमांसार्बुदयो हेतुत्वेनो ॥ सर्गात् स्वभावान् ॥ ॥ अथा
क्तिः तथापि रक्ते पित्रे। मां ॥ बुदस्य विकित्सा ॥ ग्रन्थ्यर्बुदा
सजे वायुगरम्भकः ॥ ॥ नां नयतो विशेषः प्रदोषहेत्वा
निदान माह। प्रदुष्टमांसस्य ॥ कृति दोषदुष्टेः। अत स्थिकित
नस्य गाढ मेतद्भवेमांसपरा ॥ सोऽपि गर्बुदानि विधानविद्
यास्यामांसाशानाभ्यासेन ॥ ग्रन्थि विकित्तिनेन ॥ हरेद्रा
यः प्रदुष्टमांसस्तस्यैव भव ॥ लाभ पत्रद गृहसम मनःशिला
ति इत्यर्थः ॥ ॥ असाध्य ॥ मधुप्रगाढो लेपो ॥ अं मेदो ॥
माह। मांसार्बुदं तेतदसाध्य ॥ बुदहरः परः ॥ ॥ मूलकस्य कृ
माहः साध्येषपीमानि विव ॥ तः क्षारो हरिद्राया स्तथैव च।
जयेच्च। संप्रस्तुतं मर्मस्त वच्च ॥ शालहृणो न संयुक्तो लेपः सि

होः सुदापहः ॥ १ ॥ वटउयुक्तं वर्तनिभा उपर्युपरि सन्नि । ता
 धरोमकलिप्रवहं वटस्य पत्रे सां नाम प्रवाहिणी विसर्जनी
 ॥ २ ॥ अर्शस्य सप्ररात्रान्महदं सेवणी चेति । तत्र गुदोष्ठोऽर्शो
 पुपशनि मधुदे गच्छेत् ॥ ३ ॥ दुःलमान् सङ्घे मङ्गुलमात्मा
 शिशु मूलकयो वीजं स्तोत्रं प्रथमा वीलः । साहैकाङ्गुलमाना
 सुखा यवान्केण चरिषुपि द्वितीया । तृतीया च नावती । उक्तं
 ह्यलिम्पेदुदशानये ॥ ४ ॥ च्वा अर्शो दुःलप्रमाणेन गुदोष्ठे
 रक्तोत्तं सर्पपं । सुखा तलसी । प परिचक्षते । गुदोष्ठादङ्गुले चै
 वे इन्द्रयव । अर्शरिपुं कस्वीरं कं प्रथमान् वलि विदुः ॥ ५ ॥ सा
 इत्युदुदाधिकारः ॥ इति भावप्रकाशः ॥
 अर्शं वयोऽर्शति । इति उगीदा अर्शं वयोऽर्शति । इति उगीदा
 सः ॥ अन्त्यस्य वकारान्तोऽयं ॥ अर्शः क्ली सनामत्यातपायु
 रोगः । यथा अर्शोऽधिकारः । तत्रार्शः सन्निहृष्टनदाना
 न्याह । अथ दोषैः समं सैव शो णितान् सहजानि च । अर्शोसि
 षट्प्रकाराणि विद्याद् गुदव लित्रये ॥ केविदुयस्सापि दो
 षतं मयेते । तन्मत माश्रित्या ह । शोणितानि सहजानि । सहजा
 शरीरेण सहजानि । सहजा च्वाहा षट्प्रकाराणीति । गु
 दवलित्रये साहचर्यरङ्गुले गुदस्य प्रानं तस्या वयव
 भूता मिलितो वलयः शङ्खी

तथासति कथं वातार्शसा मिति तानि लवणास्त्र गुर्णी च । अर्श
 उच्यते । तत्र दाधिकाद्यपदेशमे पाम दिवास्त्र शय्यासनसुते
 र इति न दोषः । अतएव अर्शे व रतिः ॥ प्राम्वातसेवा शीतो च रे
 ह्योऽपि त्रैल्लणाना मिति तथा शकात्ता वीवसनं । श्लेष्मिकानां
 च वरकः । अर्शोसि नाम नायने समुदित मेतत् कारण मर्शसां
 नासनिपतिते स्त्रिभिः । दोषे दो ॥ अर्चिन्नने निश्चिन्नता ॥ अ
 र्शो विदोषार्शसो विप्रकृष्टे निदा र्शसा मिति ॥ अथ पित्रार्शसो नमाह । सर्वो हेतु विदोषाणां स
 विप्रकृष्टनिदान माह । कद्वच्च हने र्लक्षणं समानकत्वेन च
 लवणास्त्रानि व्यायामायातपप्र यो दोषा वैषा तानि विदोषा अ
 भाः । देशकात्ता वशिष्ठो कोयो शोसि तेषां सर्वो हेतुः । अथ क
 मय मस्यना । विदोषा नीला वात पित्र कफार्शो हेतुः । विदोषा
 सुस यत तत् सर्वं पान भोज शोसां लक्षणञ्च सहनेः सहजा
 नोपि त्रैल्लणानां विज्ञेयः प्र शोभिः समं सदृशान् विदोषा
 कोपि हेतु र्शोसा ॥ उल्लङ्घ्यस एणां इति विशेषाणां व्यर्थीयतः
 सर्शनादि वाद्यं उल्लपान भो सर्व एव व्याथय स्त्रिदोषजाः ३
 जनस्थाये वल्यमाणानां । अ सञ्च । इत्यमेकरसं नास्ति नो
 व्यातपप्रभा अग्यातपयोः प्र गोऽथेकदोषजः । एकस्त ऊपि
 भा तेजः । अथ वा अग्यातपे तो दोष इतरावपि कोपयेत् ॥ ३
 तर् तेजसि इत्यस्य दीप्तिः । ति । युक्ति मय्याह । स्वकारणा
 अर्शिशिरो देशो मरुः । अस् हृदो वायुः शोन्वाच्छीतलं
 यने परसम्पत्तिदोषः । पान श्लेष्माणां लाववातेजोऽपि पि
 भोजनं पीयत इति पानं त्रं वर्दयते । तथा पित्रं कद्वक
 भुज्यते इति भोजनं । प्र त्वात् वातं द्रवत्वात् कफं
 कोपे उत पत्रौ ॥ ॥ वर्दयते । श्लेष्मा च शोन्वाद्वा ।
 ॥ अथ कफार्शसो विप्रकृष्टे पुं द्रवत्वात् पित्रं वर्दयते इति
 निदान माह । मयुर स्त्रिग्यशी । उच्यते । यत्र स्वस्वकार

गात्रयो दोषाः कृप्यन्ति तत्र वि लसन्निभाः। केचित् कदम्बपुष्पा
 दोषजयपदेश इति न दोषः॥ भाः केचित् सिद्धार्थकोपमाः॥
 अथाशोसो हवेत्तप माह। विष्टमो रः पार्श्वीस कट्टर वेत्तणाभ्य
 ५ न्नस्य दोर्वत्य ऊत्ते राटोप धिकव्यथाः। तवयुक्ता विष्टम
 एव च। काश्ये सङ्गार बाह्यत्वे हृद्गहारेवकप्रदाः॥ कास स्या
 सविषसादोऽत्यविद्वता॥ ग्रह साधिवेषम्य कर्णनादधमावहाः
 लीदोष पाण्डुरेः प्रशङ्का चो नै रक्ती शयिते सोकं सशब्दे
 दारस्य चाश्वेत्तपाणि निर्दिष्टा सप्रवाहिकं॥ रुक्मेन पिच्छा
 न्यशोसा मोमहृदये। दोर्वत्य वगतं विद्वद् सपवेश्यते। रुक्म
 मावत्ये। आटोपः गुडगुडाशब्दः नडु नव विष्टम्य नेत्र वक्रञ्च
 । अतिरुदयेऽन्योत्रये ॥ ॥ अ जायते॥ गुल्म स्त्रीहोदराष्टीला
 यश्रीसा संप्राप्तिरुर्वेकं सामान्य सम्भव स्तन एव च। वद्वनिलाः
 लक्षण माह। दोषा स्वस्यास वातोल्मणाः। विमिविमान्विताः
 मेदोसि संहृष्य विविधाकृतीना विमिविमा व्यथिवशेषः वरत
 मांसाङ्कुरानपातादौ ऊर्वन्यशो राव इति लोके तदन्विताः। रण
 सि तान जगुः॥ तद्व्यासपदेन वारुणाः श्यावा भूस्वर्गाः। अ
 तद्व्यासाश्वितं रक्त मांसं गृह्यते रुणाः। ईषद्व्याः श्लेष्मोः कोरि
 । चिकित्सायां रक्तसावर्णाप्रदे नाः। विष्टाः अपिच्छिलाः। प
 शात। अथानं गुदं। आदिशब्दा रुपाः मोनिद्धावत स्पशे कर्क
 चासा नेत्र नाभि मेह्नादिष्वपि शाः। वरतः कर्कोटकफलवत
 ऊर्वन्ति॥ ॥ अथ वाताशौल सृत्मानेककाण्टकाचिताः। वि
 क्षाण माह। गुदाङ्कुरा वद्वनिला न्याधिकलसन्निभाः। आह्वना
 : शुक्ला श्लिमिविमान्विताः। सा । अत्र विकल्पवोथकं वल्यमा
 ना श्यावारुणा सव्या विशदः णं केचित् केविर्दित पदं
 परुषाः। त्वराः। मिथो विसदृशा सम्बन्धीयं। कदम्बपुष्पाभाः
 वक्राः स्त्रीला विस्फूर्तितावनाः स्थूला अनेकसूक्ष्मशिवराः
 ॥ विष्टी कर्कन्धु खर्जर कार्पासीफ सिद्धार्थकोपमाः पीत

सूक्ष्मपिदकाश्रिताः। नैरात्रे ३ मलमूत्र मुखानां ग्रहणं॥ अ
 ति अशोभिः पीडितः नै रक्ती य केचिदुधिरस्यापि दोषत्वं मन
 विदुपवेश्यत इत्यानैस प्रयो ने तन्मन माश्रित्य रक्ताशौल
 नकर्तः कर्मतायेनाताश्रयि द माह। रक्ताशौल गुदे कीलाः
 ते मलगुटिकाश्रयित विद्वन्नि पित्राहमि समन्विताः। अट्टप्रो
 र्पापिच्छा पिच्छिला द्रवभाषं हसदृशा गुन्ता विदुम समन्वि
 त्वं संहते। विष्टाब्दे नष्ट भाः॥ तेऽत्यये उष्ट मुलञ्च गा
 केयसि। उपवेश्यते न्यन्यते द विद्व प्रपीडिताः। स्वर्वास्ति स
 । ततएव वाताशोस एव गुल्मा हसा रक्तं तस्य चानि प्रवृत्तिः
 दीनां सम्भवः। अश्लीला नाभे ॥ भेकाभः पीडयते दुःखेः शोणा
 र्थोभागे पाषाण पिण्डका तत्तय संभवेः। हीनवर्णा वलान्
 वदानव्याधिविशेषः॥ ॥ साहो हनौजाः कलपेन्द्रियः॥
 अथ पित्राशो लक्षण माह। विट श्यावे कदिने रुक्त मयोवा
 त्रात्रा नीलमुखा रक्त पीता गु ने वद्वन्ते। तनुचारुणावर्णाञ्च
 सितप्रभाः। तन्मस्रसाविणो फणिलञ्चास्रगशोसां॥ कट्टर
 विसा स्तनवो मृदवः श्यावा गुद स्थूलञ्च दोर्वत्य यदि वाथि
 शुक्लान्हा यकृत खण्ड जलो कं। तत्राववन्थो वा तस्य हेत र्थ
 कोवक्रसन्निभाः। दाह पाक दि च रूतणं॥ शिथिलं स्वेत पी
 त्रसेद तला मूर्च्छा रीतप्रदाः॥ तच्च विट स्निग्धं गुरु शीतलं।
 साष्णो द्रव नीलास पीत र यद्यशोसो वनञ्चा रुक् तन्म
 क्राम वद्वन्तः। यवमथ्या हरिनीत न पाण्डु पिच्छिलं॥ गुदे सपि
 हारिद्वद्व्यादयः। पित्रोत्रराः पि च्छे स्तिमितं गुरु स्निग्धञ्च
 त्रालाणाः। तनु अवनं। श्यावा ल कारणं। श्लेष्माववन्थो विज्ञेय
 मिनः। सन्निभाः आह्वान्यापाको स्तत्र रक्ताशोसो बुधेः॥ गुदे की
 गुदसा। साष्णोः उल्लसशोः। ह ला अशोसि। पित्राहमि सम
 रिच्छाकवर्णापीतं हरितालवर्णं चिताः पित्राशौलक्षणयुक्ताः
 । हारिद्वं हरिद्रावर्णा। आदिशब्दा । आकारेण च वद्वन्तरो

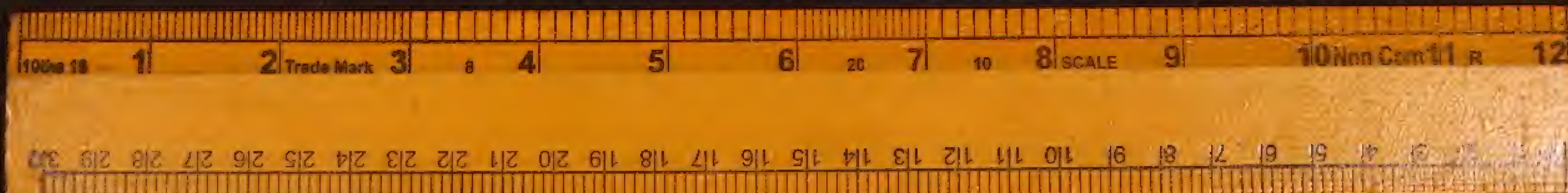

हादि सदृशाः। उः विरोगः। त्वक
 पारुषासु शीत प्रार्थनादिभिः।
 कलषेद्यः व्याकुलसर्वेन्द्रियः
 ॥ रक्तजसापि वातोत्तणस्य ल
 क्षण माहातत्र रक्तार्शसि अनुव
 यः उत्तणत्वं उत्तणं उत्तयती
 ति उत्तणं इहं इयं पित्रेत्तण
 स्य तत्तणं। रक्तोत्तणा गुदे
 कीलाः पित्राकृति समन्विताः।
 इत्यादिनैवोक्तं। रक्तपित्रयोः स
 मानोत्तणत्वं। कफोत्तणस्य
 लक्षणं माहा। सपिच्छं पिच्छलादे
 । स्तिमितं माद्वैचर्मव गुणितमि
 व॥ अथ श्लेष्माशोत्तणं माह
 । श्लेष्मोत्तणं माह। मूला वना
 मन्दरुजः सिताः। उत्तणोपविताः
 स्निग्धाः सन्धुहत्र गुरुस्थिराः।
 पिच्छलाः स्तिमिताः स्यत्तणाः
 कण्टादाः सशर्शप्रियाः। करीर
 पनसास्थ्याभा स्यत्तणा गोसूतस
 निभाः। वङ्गानादिनः पायु
 वस्ति नाभि विकर्षिताः। सका
 सश्वास हलास प्रसेका रुचि पी
 नसाः। मेहं हृच्छं शिरोजाड्य
 शिशिरज्वरकादिनाः। क्लेशाग्रि
 मादेव च्छर्दि रमप्रायविकार
 दाः। वसाम सकफ प्राज्य

पुरीषाः सुप्रवाहिकाः। न सव
 नि भिद्यन्ते पाण्डु स्निग्ध तण्ड
 यः। उत्तवाः उत्तवाः। उपविताः
 स्यत्तणाः। पिच्छला कफारब्धनात्
 निश्चलताः। आर्द्रवस्त्वगुणितना
 व। स्यत्तणा मणिवन्मृणा। की
 रो वंशाङ्गः। पनसास्थि गोसू
 नाः। तदाकृतयः। वङ्गानादिनः
 वङ्गानां रानाहकारणाः। पायु
 दिवाकर्षणवन्पीडाकारणाः। क
 छं मृच्छं शिरोजाड्यं शिरो
 भागजान्तमिवाक्लेशं स्त्रीषु
 निष्ठा। अत्र च्छर्दिशब्दः सान्ता
 आर्षेत्तान्। आमप्रायविकारदाः
 आमवङ्गला व्यथयोः स्तीसार
 ग्रहाणादयः तान् दर्शयति॥
 अथ इहं जाशोत्तणं माह॥
 हेतुलक्षणं संसर्गोदितं ह
 द्योत्तलक्षणं च॥ अत्र विदोषा
 शेषः सहजाशोत्तणं मा
 हा। सर्वैः सर्वोत्तकाभ्याङ्गः। हृत्त
 लोः सहजान् च। सर्वैर्हृत्तलोर्हृ
 तोपत्र श्लेष्माशोत्तणोः प्रागुक्तैः
 । सर्वोत्तकानि सान्निपातिकान्य
 शोष्णाङ्गः। तथा नैरेव लक्षणैः
 सहजानि चाशोष्णाङ्गः॥ ३॥

तजान्ते सहजाशोत्तणं पृथ साध्यलक्षणानि॥ अथ सा
 माह। अशीसि सहजानि दा
 रूपाणि भवन्ति हि। उर्द्वशीनानि
 पाण्डुनि पुरुषान्यरूपाणि च॥ अ
 नन्मृत्तानि तै रान्नैः क्षीणः क्षीण
 सरो भवेत्। क्षीणानलः क्षीण
 रताः शिरासन्नतविग्रहः॥ अथ
 पूजः क्रोयशीलः सन्नतात्र स
 नाब्जिनः शिरो दृक्ताणी नामास
 रोगी हृत्तेप सेकवान्॥ अथ
 सखसाध्याशोत्तणं माह। वा
 ह्यायान्न वल्लो जातान्येकदोषो
 लूपाणि च। अशीसि सखसा
 ध्यानि न चिरोत्तणानि च॥
 बाह्याया वल्लो सम्मरण्यानचि
 रोत्तणानि अनतिजान् सम्म
 सराणि। एतानि लक्षणानि मि
 त्तानि सखसाध्यन् वायका
 नि। अथ कष्टसाध्याशोत्तणं
 माह। इहं जानि द्वितीयायां व
 लो यान्याश्रितानि च। कृच्छ्र
 साध्यानि तान्याङ्गः परिसम्भक्त
 राणि च। द्वितीयायां वल्लो विस
 त्रान्या। परिसम्भक्तसराणि परिग
 तः सम्भक्तो येषां तानि। अति
 कान्तसम्भक्तसराणि इति या
 वेत्। एतानि प्रत्येकं कष्ट

साध्यलक्षणानि॥ अथ सा
 ध्याशोत्तणं माह। सहजानि
 विदोषाणि यानि वाभ्यन्तरो व
 लि। जायन्तेः शोसि संश्रुता ता
 न्यसाध्यानि निर्देशेन। आभ्य
 नरो वल्लिं प्रवाहनी। एतान्यपि
 प्रत्येकं ममाध्यलक्षणानि। शे
 षत्वादायुष सानि चतष्पादस
 मन्वयो। याप्यन्ते दीप्रकायाग्रैः
 प्रत्याख्येयान्यतो न्यथा॥ यथा।
 युषः शेषो वन्ते चिकित्साया
 श्वत्वारः पादा स्ते युथा। वैद्यव
 नकारी थनवानुदारो जितोदयो
 रोगी। पशस्ते कर्मणि च ऊषा।
 ला वेद्यः। १। अनलस आत्रः
 प्रियः परिवारकः। ३। नवरसवी।
 योदियुक्त मोषयं। ४। पयो सम
 न्ये सेयोगे सति दीप्रकायाग्रैः
 पुरुषस्य। जानि अशीसि। याप्य
 नोचिकित्साया। अनो न्यथा प्रत्या
 ख्येयानि न चिकित्स्यानीत्यर्थः
 ॥ अथार्शसोऽपि माह।
 हस्ते पादे मुखे नाभ्यां गुदे वृ
 षणयोः स्यत्तणा शोथो हृत्त
 पार्श्वशूलञ्च यस्यासाध्योऽशी
 सो हि सुः॥ असाध्यः सन्निहि
 तमरणो बोद्धव्यः। अशीसः

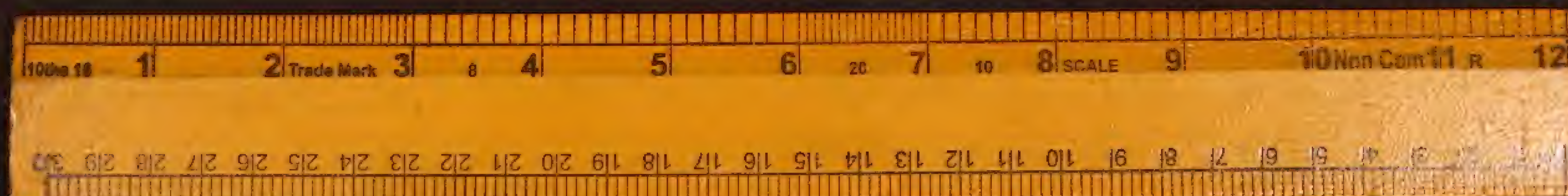

अशीरोगयुक्तः। एतन्मिलितं रक्तता। शेषाणां स्थित्या तस्य
मरिष्टं लक्षणं। इतः पार्श्वस्थले सं शोधनं सर्वगता। सर्वगता अशी
मोहं हर्दि रजस्य रुग्णं ज्वरः। त रसमानवर्णता॥ ॥ अथ सामान्य
सा गुदास्थपाकश्च निहन्तुं गुदं तो अशीसं स्थिकितं सा। यदायो
जातः। गुदस्य यदास्य मोहं दे रानलोभ्याय यदास्य वल्लहय
शं स्तस्य पाकः। इतः पार्श्वस्थले। अत्र पार्श्वस्थले सर्वं तत् सैव
दि समसं अस्ते चारिष्टलक्षणं नित्यं मशीसैः। अशीसैः अशीरो
। नृस्यारोचकं मूलान्नं मतिप्रस्तुतं गयुक्तैः। शालिषोष्टकं गोधूम
शोणितं। शोकाजीसारसंयुक्तं म यवाश्चानि चूनेः सह। अजाली
शीसि क्षपयन्ति हि॥ ॥ अथ मे रेण वा निम्ब पटोलानां सेन
द्वादिजशोलक्षणं माह। मेद्रा वा। कन्दे बीत्रीक मूलोत्थे रसे
दिक्षोप वल्लये यथासं नाभि मीससे न वा। जीवन्मुपोदिका
जानि चागातु पदाम्बुपाणि शाकं स्नातुलीयकं वास्तुकेः।
पिच्छितानि मृहनि च। यथा कन्दे। अत्र मृणाः। अत्र मूले मू
सं यथालीयलक्षणं। न चो लकं। अत्रेयं सुष्ठु विष्णु म
क्त निदानं श्वेत्प संशोभि लत रुद्रि वृद्धि दीपनेः। अशीसि मि
णयुक्तं। तत्र तत्राशीः पदे व मांसा च वञ्चोसि हन्याद्धानातिमारु
दुरसाम्पात। गातु पदः किञ्चु त। शतकं लवणं दद्याद्धानव
लकः। अत्र मांसं दुरसाम्पादो द्यौः। सुलोमनं। न प्ररोहनि गुद
धिकारे चर्मकीलस्य संशोभि जाः पुनः सक्तसमाहताः। त
श्वेकं लक्षणं माह। वानो गृही काभ्यासाशीसैः कार्यो वल
ता शेषाणां करोत्यशी स्तवो व वार्तामि वृद्धये। स्त्रोतः स तक्त
हिः। कीलोपमं स्थिरं। वर ज्वमे शुद्धे सस्यकं चलति यदसः
कीलनं वृद्धिः। चर्म इति लोके तेन प्रोष्टं स्तथा तोष्टं वेले
धत्तं कर्कशं। ॥ तथैव वाना दलीश्च जायते। वानश्चेष्ट
दिभेदेन लक्षणं माह। वानेन विकाराणां शतञ्च विनिवर्त
ताद पारुष्यं पित्रादसिन येत। मृहनि प्रे शोराणं कन्दे

पक्षाग्नी पुट पाकवता अयात् सर्गात्तीरी चेतैः पवेद्विषक।
सन्तेल लवणं उन्नीमविनवनेये। तैले स्त्रुहाकं पयसा गवां मूत्रे च
॥ विरिष्वलापि सिन्धुस्य नागरे तगुणे। एतदभ्यङ्गनाः शीसि
द्विगवारत्नानां केण पिवतोः। चारोणव पतन्ति हि। तारकर्म
शीसि निपन्यसृजा सह। विरि करं होतव च सदृषयेद्वाले। का
वित्तः करञ्जः तस्य फलस्य। सीसं कौसीस इति लोके। ता
मजा प्राज्ञः। अस्तः शोणकः इत्ली करहारी इति लोके। शि
। करञ्जादिहृणी। ॥ ३॥ लेपं रज लाभित पाषाणभेदः। अश्वमा
निहृणीन स्यादुग्ययुतेन चाश १ः कनैल इति लोके। सर्गात्ती
शीरोगनिवृत्त्यर्थं कारयेत्तन्नि री चोक इति लोके। वृहत्का
कित्सकः। ॥ ४॥ पिप्पली सैन्धवं सीसाद्यतेले। ॥ ५॥ सुगदी कणा
ऊर्ध्व शिरीषस्य फलं तथा। स्त्रुक् मरिच नाग दल तगेले वृणी
दुग्धं मर्कटुग्धं वा लेपोऽयं गुदं रुते कमविर्वर्द्धितं मूहं मन्या
जान हरेत्। ॥ ६॥ हरिद्रा जालि त। ॥ ७॥ वादिदिदं समन्वितं गुदा
नीहृणी कन्देलेलसमन्विते। एष जामिमाचो गुल्मारुचि असन
लेपो वरः प्रोक्तो ह्यशीसा मन्त काए हृदामये। ॥ ८॥ तथेया। एला
कारकः। ॥ जालिनी कटु तरु ३ सुहृत्मा प्राज्ञा। यत आहं मद
इति लोके। ॥ ९॥ असितानां ति नपालः। एला सुहृत्मा कफ श्वास
लानान् पले शीतजलेन त। कासाशी मूत्रकृच्छ्रदिन्यादि। त
खादतोः शीसि शाम्पनि वृद्धा द स्या बीजभागः १ तजभागः २
ना भवन्ति हि। ॥ १०॥ शसै वीथ ज दले पत्रायत आह निचोदो थ
लोकाभिः प्रोक्तेन कटिनाशीसः वनरिः। तमालपत्रकं पत्रं स्या
। शोणितं सन्वितं वृद्धा हरेत् त पलाशं हलाह्वय मिति तस्य
प्रातः पुनः पुनः। ॥ ११॥ कासीसं भागः। ॥ १२॥ नागो नागकेशरं। य
सैन्धवं हृत्मा सुगदी ऊर्ध्व च त आह निचोदो यन्वनरिः। ना
इत्ली शिलाभिदश्मारश्च दन्ती गप्यं मन्त नागं केशरं नागके
जन्तु विवकं। तालकं ऊनदी शर भिन्यादि। तस्य भागः

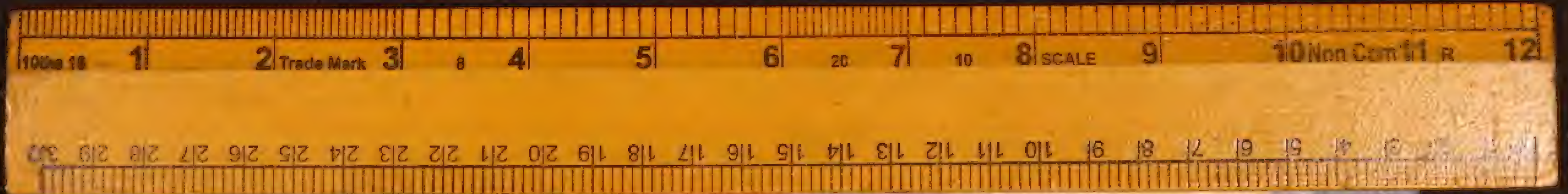
४ मरीचभागः ५ पिपिर्भागः प्रयोच्या गुदजातरोः अनुपा
 ६ शुण्डीभागः ७ विनिभागः ८ ने प्रयोक्तव्यो व्याथो श्लेष्म
 समशर्कराणां ९ विफलं शुद्धं वे पलेः पलद्वयं न्यूनतने पि
 वेरस्य चतुर्क मरिचस्य चापि त्रजे न पलत्रयेः फलाश्रु या
 ल्हाः ऊडवाहं च व्यायाः पल न्याम्बरमास्य शस्ता मये मरु
 मेव च ॥ तालीशपत्रस्य पले प द्रोणिणि चानुपानेऽतो रसो
 लाहं केशस्य चाद्विपले पिप लारहिमासुपित्रे उसासुयुषो
 लीमूल महेकपेच पत्रकात कफने विदद्यात् ॥ गार्ग्यमात्र
 मूलैलाकपे मेकन कपेच न मादेयं मृदो कुरे च पञ्च वा
 ३ मृणालयोः गुडान पलानि वि अनुपाने प्रयोक्तव्यं देश काल
 शेषे चूर्ण मेकत्र कारयेत् ॥ अत मवेद्य वा ॥ इति प्राणदा गुदि
 प्रमाणगुदिका प्राणदा चेति सा का ॥ १ ॥ विक्रयं ववा दिदु पा
 स्मता ॥ इहै भलन्नु पञ्चाच भो ग तागै निशादयं च व्या निक्ता
 जनस्य युथावले ॥ मये सासरसे कलिङ्गानि शताह्वा लवणा
 सुषं तारतोयं पिबेदुः ॥ इत्याद नि च ॥ ग्रान्थ विल्लानमोदा च
 शोसि सवीणि सहजान्यस्तना गणे ॥ शविशनि स्मृतः ॥ एतानि
 नि च ॥ वात पित्र कफो ह्यानि समभागानि सूक्ष्मह्यानि का
 सन्निपातोद्भवानि चापानात्यये येत ॥ २ ॥ विदालपदकं पिबे
 मृत्रकृच्छ्रे उरोरोगे गलग्रहे ॥ वि उसेन वोरिणा ॥ परादनेलपुत्रं
 पमत्तर पित्रे च पाण्डुरोगे न वालिद्याच्चूर्ण मिदं नरः ॥ इ
 येव च ॥ कृमि दृष्टो गिणा चैव न्यादशोसि सवीणि स्यात् शेष
 गुल्मशूलार्त्रिना तथा ॥ कुर्ये गन्दगना ॥ दृष्टं पार्श्वशूलच
 तीसारोगाणां कामला दिक्कि वान गुल्मे तथादं ॥ दिक्का कसे
 नां तथा ॥ शुण्डीस्थाने भया प्रमेहांश्च पाण्डुरोगं सकामले
 देया हृद्गहे पित्रे गदे ॥ प्राण ॥ आष्वान मदावर्त्रे मंत्रवर्दि
 देयं सितो दत्ता गुदमानाश्च त गुदकमीच ॥ अन्ये च ग्रहणीदो
 गुणा ॥ अमृपित्राप्रिमाच्योदो पा भिपिभये प्रकीर्तिनाः ॥ वि

यो नामहृत्तोऽयं तान् सवीना एकेकत्र कारयेत् चूर्णी ॥ दिग्
 शु नाशयेत् ॥ महाज्वरे पसुष्टा णान गुडेन युतः सेव्यो ॥ ये मो
 नो भूतोपहतचेतसो ॥ अग्रजा दकः प्रकामथनेः ॥ गुरुः हृष्य
 नान्न नारीणां हिन मेतीदमे भोज्य निरिरे रित्रे ॥ पदवे ऊ
 पजे ॥ विक्रयं विफला विक षीत ॥ भस्मक मेनन जनिने
 दुविस्मगन्धीनि ॥ तारौ स्वर्जि शर्वमगल्पस्य योगएजेनाभी
 का यवतारश्चालवणानि पञ्च मस्य मारुते रपि महाशने येन
 ॥ प्रस्थिः पिपलीमूलो विदालपद तो जातौ ॥ अग्रिवलमात्रे हेतु ने
 कं कपे ॥ विजयचूर्णो ॥ १ ॥ मरिच केवले श्रृणो मरावीर्यः ॥ इ
 महोषथ चित्रक श्रृणो भगा य स्ताशस्र तारानले विनाप्यशोसा
 योत्रं दिग्णाः ॥ सवेसमो गुड मेवः ॥ अथ शु श्लीपदगदहृद्गह
 भागः सेव्यो ॥ ये मोदकः प्रसि लीच कफानिलोद्भूतानाशय
 इफलः ॥ ज्वलनं ज्वलयति जा ति वलीपलितं मेयो कुरुते ज
 ३ मुन्मलयति शूल गुल्म गदा रं हरते ॥ दिक्का कासे स्यासं
 नानिः शेषयति श्लीपल मशीसि सगजरोमो न प्रमेहांश्च ॥ लीहा
 विनाशयत्यासु ॥ तयथा ॥ मरिच नञ्च तथोयं हन्यादाश्च रसाय
 भागः १ ॥ शुण्डीभागः २ ॥ विनाभागः ने पुंसो ॥ एषो भागे यथा ॥ शू
 ४ श्रृणोभागः ८ ॥ गुडभागः १५ ॥ श्राभागः १६ ॥ विनाभागः ८
 लघुश्रृणोमोदकः ॥ १२ ॥ षोडश सोदिभागः ४ ॥ मरिचभागः २ ॥
 श्रृणोतो ऽंशा वहे रंष्टो महोष हरेरे वहेरा अवरणापीपर पि
 यस्याथ ॥ अर्धेन भागयुक्ति स्मृति परामूल ॥ तालीशं तालीश प
 चस्य ततो ॥ पिचाहं न ॥ विफला ने ॥ अरुकरं भलातकं ॥ तदस
 कणा समूला तालीशारुस्करक हाने रक्तचन्दनं ॥ विउङ्गं प्र
 मिञ्जानोभागा महोषथसमा द त्येकं भागः ४ ॥ तालमूली मूष
 हनाशतालमूली च ॥ भागः शूर ली तस्याभागः ८ ॥ विधासभागः
 णतलेण दानयो दहदारकणा १६ ॥ तजभागः २ ॥ एलाहेच को
 पि ॥ ३ ॥ ले मरिचांशे सवी दीवीजभागः २ ॥ गुडभागः ४ ॥

१॥ हरच्छरणो मोदकः ॥ १॥ बर्षाणामयः ॥ दीर्घायुषः प्रज
विहन्ते नो वती दन्ती च देवा वि नना वती पतितवर्जिता ॥ गुडः श्री
त्रके शयी गवाक्षी सुस्त विष्वा वाङ्मालो ॥ यं रसायनवरो मतः
६ विडङ्गा हरीतकी ॥ पलो ॥ उन्नामानकरो ह्यय दृष्टो वा
स्मिन्नानि चैतानि पलान्यथाव सहस्रशः ॥ यावद्वर्षा प्रलेपः
रुक्मरात ॥ हृदयगत पलान्य स्थायावदा तगादुली भवेत्ततो
ष्टो श्रृणाम्य तपोदश ॥ जल यष्टी यदा पात्रे तिष्ठो न स्रव
शेषादये काष्ठ चतुर्भावा ने गुडः ॥ तिष्ठस्तु निश्चलस्तिष्ठे
शेषितो ॥ शतं तं तं संभूयः का त पतितस्तु नशीय्यति ॥ एवं पा
थेभ्यः त्रिगुणं गुडं ॥ लेहं पवे कः समस्तानां गुडानां परिकी
त पुन स्थावरावद्वर्षा प्रलेपने त्रितः ॥ सादे पले पलचार्दे भक्त
॥ अवतार्ये ततः पश्चात् पूर्णो येदुडवर्णयोः ॥ अष्टा त मध्यमा
नीमानि दापयेत् ॥ विहन्ते नो व दीना मात्रोक्ता मुनिभिस्त्रिधा ॥
ती कन्द वित्रकान् दिपलांशि वाङ्मालो गुडः ॥ १॥ १॥ तिला भ
कावा एला तद्यारिच चापि लातके पथ्या गुडश्चति समोश
नागादे चापि घटपलं ॥ द्वावि के ॥ उन्नामि खास कासत्रे श्रीह
शश्च पलान्यत्र चूर्णीयितानि पाण्डु जरापहं ॥ पित्र श्रेष्ठप्रश
धापयेत् ॥ ततो मात्रा प्रयुञ्जी मनी कच्छ दद्रु रुजापहा ॥ गुदना
त जीर्णी लीरसाशिनः ॥ तेनो चाशयन्त्यश्च भक्तिना सगुडाभय
वती तेनवती तेनवल्कल इति ॥ १॥ १॥ प्रणाम्य शङ्करं रुद्रं दारा
चाकन्दः श्रृणो ॥ हन्यादर्शो पाणिं महेस्वरं ॥ जीवितारोग्य म
सि सवीणि तथा सवीं दगाप विच्छन्नारदो ॥ शृच्छदीस्वरं ॥
पिगुल्या नपि प्रमेदाश्च पाण्डुरो स्वलोपायेन हेनाथ शस्त्रता ॥
गं हलीमकं ॥ दीपयेदनले मन्द राग्निभिर्विना ॥ चिकित्सा मर्श
यद्व्याणो चापकर्षति ॥ आद्यवा सो नृणां कारणादहं महेति
ते प्रतिष्ठाये पीनसे ॥ यं हितो म ॥ नारदस्य वचः ॥ अना नरा
तः ॥ भवन्त्यनेन पुरुषाः शनं णो हितकाम्यया ॥ अशोसां

नाशनं श्रेष्ठं भेषजं शङ्करो ॥ १॥ रसैः पङ्कजपमं कृत्वा ते पचे
वदत् ॥ पाण्डु वज्रादि लोहानां ह्रीमयाग्निना ॥ पुटानि क्रमशो
मादायान्तमं शुभं ॥ कृत्वा निर्म दद्यात् दृष्ट्येषां विधानतः ॥
त मादौ त ऊनयो मादिकेण विफलार्द्रक भृङ्गाणां केशरा
वा ॥ पत्रमूल कल्केन लिम्पेद् नस्य बुद्धिमान् ॥ माणकन्दक
सुगुतेन चाऊनदी मनःशिला ॥ भक्तान् वद्धीनां श्रृणाम्य चार
मादिकं सुवर्णमादिकं ॥ पत्रं स्तिकर्षे पलाशस्य ऊलिशस्य
वक्रम इति लोके ॥ शालिञ्चा इ तेष्वेव च ॥ भृङ्ग भृङ्ग रिश्रा केशरा
ति रसेन्द्रविन्नामणौ ॥ रसः पारदः नः केशराज इति हि ॥ ऊलिश
॥ वद्धो निःक्षिप्य विधिबत सारा सुदीर्घीरं ॥ पुटे पुटे चूर्णीयित्वा
द्रोणा निर्देमेत् ॥ ज्वाला च तस्य लोहात् षोडशिकं पला ॥ तन्मा
तेद्व्या विफलाया रसेन च ॥ सा नं विफलायाश्च पलेनाधिक
१ः काष्ठसारः ॥ शालाङ्गारेण इ माहरेत् ॥ अष्टभागावशिष्टे त
ति रसेन्द्रविन्नामणौ पादः ॥ त रसे तस्याः पचेदुधः ॥ अष्टौ प
तो विनाय गलितं शङ्कनोर्द्धं स लानि दत्वा च सर्पिषो लोहभा
मुत्तिपेत् ॥ विफलाया रसे एते जने ॥ तामे वा लोहद्वयी त
तदारुण्य त निर्वपेत् ॥ न स चात्तयेदिथिहर्षकं ॥ ततः पा
मग गलितं यत्र तेनैव वि कविधानतः सक्ते चाहं च सर्पि
थिना पुनः ॥ ध्याते निर्वापयेत्त्र पि ॥ मृड मथ्यादि भेदेन गृह्णी
स्मिन् लोहं तत्रिफलारसे ॥ य यात् पाक मान्यतः ॥ आरभेते वि
लोहे न मृते तत्र पाच्यं भूयो धानतः ॥ कृतकौतुकमङ्गलः ॥
॥ अप पूर्ववत् ॥ माणान् च मृतं य भामरं मृतसंयुक्तं विलिख्यादिकि
व तत्राक्रव्य मलोहवत् ॥ ततः काकमाता वद्धेमानावपात्रचग
संशोष्य विधिबत चूर्णीयेत् ॥ लोह अलीरेण संयुता ॥ गवाभावे त
भाजने ॥ लोहेनैव तथा वत स इ जायाश्च स्निग्ध दृष्यादिभोजनं
पदा सूक्ष्मचूर्णीतं ॥ कृत्वा लोह ॥ सद्यो वीक्ष्य कर ॥ ज्यैव भस्मकं
मये पात्रे मादौ वा लिप्तरुद्रके च नियच्छति ॥ हन्ति वातं तथा

पित्रं कृष्णानि विविधं ज्वरं गुल दङ्ग इति लोके। हरिनालकः हरि
मालि पाण्डुरोगं निग्रहयति ताल इति लोके। विष्णु वनेका
मरोचकं। अलञ्च परिणामञ्च दयः। मद्गुरो रोहितः अष्टः शङ्क
प्रमेह मववाङ्कं। अयं हृषीकेश विशेषतः। मन् सराजा शे
स्वावे उन्नीमाने विशेषतः। वल प्रोक्ता हितमत स्थाय देहिने॥
कुहं हृणाञ्चैव कान्तिदं सखदे नाकस फले शस्त्रे पदेले वर
ने। शरीरलाचवकर मारोपे ९ तीफलं। प्रलेवातीर वेत्राये ता
हिवर्द्धनं। आयुष्य श्रीकर जै लक सगुलीयकं॥ प्रलमाल
व वय स्तेनस्करं शुभं। सश्रीक मालावुः। अभीरुः शतावर्षीः
पुत्रजननं वलीपतितनाशनं॥ पत्रशाकं। तालकः देवदाली।
उन्नीमारि रं नाम्ना दृष्टो वा तथा च निचण्डो धनन्तरिः। जी
सहस्रशः। अनेनाशंसि दद्या मूनको देवताशेनकोषा गरा
ने यथा तलञ्च बद्धिना। सो गरी। प्रोक्ता। विनिषहदेणी देव
कृमार्प्यत्पकापत्तात् मयसेवी दाती च ताडकः॥ देवदाली शे
यथा नरः। जीर्णमयादि युक्तादि तिक्ता कफाशः शोथ पाण्डुता
भोजनेः सह दापयेत्॥ सेन्द्रवि नाशयेदित्यादि। वास्तुके धान
न्नामणे यथास्थाने यदा तनी शाकञ्च केमुकं चकवर्त्तनां च
य वरास्थाने जीर्णे मये प्रये कवर्त्तनं चकवत शाकं। नारिके
कथ्य मिति पाठः॥ लाव तिन्त्र लेञ्च। त्वर्त्तरे दारिमं लवलीफ
वर्त्तरे मयूर शशकादयः। चट ले। मृदाटकञ्च पकामे दाल
कः कलविङ्कश्च वर्त्तका हरि तालफलानि च। जानीकोश
तालकः। शेषनकञ्च वरुलोच लवङ्गञ्च शं तामूल पत्रकं॥
वनविष्णुकादयः। पाण्डवत हितायेतानि वस्तूनि लोह
मृगादीनां मांसं जाङ्गलकं भेतत समञ्जानां। नाञ्जीयाल
शुभं॥ वर्त्तरेः वगेय इति ला ऊचं कोले कर्कशं वदराणि
के। चटको वनचटकः। क वाजसीरं वीजशरञ्च तिन्त्रि
लविङ्क। एहचटकः। वर्त्तका व डी करमर्दकं॥ काले

सद्वदराकर्कशं वदराणि म त्वचिरात्रिभयं लोहाजीर्णोद्भवं
हानि। आनूपाणि च मांसानि मूले॥ वङ्गसेनस्य अगस्त्यः॥ जी
कर्करं पाण्डुकानपि। हेम सास लो लोहे पतति हृणी भुञ्जीत
दाहशङ्क कङ्क वलाकि सिद्धसागत्यालोहयापचयः।
काः॥ माणकञ्च करीणि कत नि विवर्द्धने जादरो वीद्धः॥ त
कञ्च कर्तकं। जम्पाकञ्च यथा। यथा सेन्धव सुगदी माग
कर्कोटं केमुकञ्च विशेषतः॥ थिकानां दृष्टक समो भागः। वि
कटुकं कालशाकञ्च कशेरुक हृतो भागो निम्ब भागं तत् सि
कटी तथा। ककारादीनि सर्वो दसागत्या॥ भवेद्यद्यति सारस्त
णि हिदलानि च वर्जयेत्॥ शङ्क दुग्धं पीत्वा रुजं जयेत्। गुञ्जा
रामाव्यात शुण्णो गजो शुक्र दादशकाहं हृदि रस भयप्र
मया। जगता मुपकाराय उन्नी दा॥ शङ्कराणीति लोहे। इति सा
मरि रं ध्रुवं। स्थानादपेति मे मान्यक्रिया॥ १६॥ अथ रक्ताशो
रुष्य दृष्टी पर्येति वायुना। पत तिकित्ता रक्ताशोसा मुपेत्तेन
नि चन्द्र ताराश्च मिथ्या चेदह रक्त मादो सर्वादिषक। उष्टासे
मबुवं॥ ब्रह्मब्राह्म कनकाश्च निशुहीते स्युः मूलाना हास
रूपा येः सत्यवादिनः। वर्जनी गामयाः॥ चन्दन किरातनिक्क
याः स्वयर्मेणा भिषजा गुरुनि क थन् यवासाः सनागाः कथि
दकाः॥ मुनिरसपिष्टविदङ्ग सु ताः। रक्ताशोसां प्रशमना दावी
निरसलीदे विरीत्यते वमे। न गुशीर निम्बा वा॥ चन्दन मत्र
द्रवयति लोहदोषान् वीद्धि च रक्तचन्दनं। चन्दनादिकायः॥ १७॥
वनीतीपण्ड मिवा। मुनि स्वाग नवनीत तिलाभ्यासात् २ केस
लिः॥ काले मलप्रवृत्ति लाचव र नवनीत शर्कराभ्यासात् ३।
मदरे विषदि रुद्धो। अङ्ग्रे पु ना दधिसर मथिताभ्यासात् ४ गुद
वसादो मनः प्रसादो म्य परि जाः शाम्यन्ति रक्तावहाः॥ १८॥
पाके। कृमिरिपुहृणी लीदे सीह स्तपरि यो भागो वनः स्नेहयुतः
तं ससेन वङ्गसेनस्याक्षपय सरः। मथितं सररहितं निजले

वस्तुपुत्रं दधि॥ सपत्रके सरं लो अहेति विप्रो वेदं पदितं। सक
 इ नवनीतं त्वं लिहन्। सितो म्मेकोपि। यत् दानं तपो स
 केशसंयुक्तं रक्षाशेषः सुखी स कला नार्हेति चोदशी।
 भवेत्॥ ५॥ पयसा शृतेन स इति दुर्गादासः ॥
 धेः सती न मुद्रादकी मसरा अहे क पूजने। क अहेयति।
 लो। उदन मद्यादस्यै मधुरे इति दुर्गादासः ॥
 रीषत सुगन्धेय ॥ ६॥ समद्वे अल ज वारण पय्योति भूषा
 त पल मोचाह निरीट तिल सु। न अलति अलने पापे
 चन्दनैः। सिद्धं ज्ञानीपयो र गङ्गा निवारयतीत्यर्थः। पय्यो
 द्यादुदने शोणितान्मके ॥ त्रिः सामर्थ्ये। पय्योप्रत्त यथे
 समद्वे लज्जालः। मोचाहो यो धे स्यात् तन्ने शक्ते निवारणे
 चरसः। निरीटो लाघः। चन्दन इति विश्वप्रकाशात्।
 मत्र रक्तं। समद्वेदिदुर्ग ॥ ७॥ अलति चोटको यविते सम
 भाविते रजनीशो स्तुहीलीरैः येः स्यादित्यर्थः। अलति हारे
 पुनः पुनः। वन्यनात् सदृष्टे जनं हृषयति इत्यर्थः। इति
 सुत्रं किनत्यशो भगन्द्रे। ता दुर्गादासः ॥
 रसुत्रं ॥ ८॥ नासा नाभि समुचे अलकः पुं लात्ता। तत् पय्योति
 पु तथा मेद्रादिजेष्वापि। कि। अलकः पादमरटीको भ
 योमरीः स कुर्वीत तत्र तत्र तः ॥ जनकं ५ यावकः १०
 यथोदि तां ॥ चर्मकीलनसं अलककः ११ रक्तः १२ इति श
 छिद्य हरेत् त्तारेण चाप्रिना दशत्वावली ॥ पलङ्क्या ९
 वेगावरोध स्त्री दृष्टयानान्युत् कृमिः १४ वरवर्णीनी १५ इति
 कटकाश्रनं ॥ यथासं दोषल जराधरः ॥ तस्य गुणादिः। लात्ता
 चान मरीसः परिवर्जयेत्। पलङ्क्या लक्ता यात्रा हलाम
 दन्त्यशो अधिकारः ॥ ॥ यो जति। लात्ता वार्यो हिमा व
 इति भावप्रकाशः ॥ स्या स्त्रिया च नवरा लघुः ॥ अ
 अहे योग्यत्वे ॥ रजने सा कफ पित्रास हिक्का कास

जराप्रणात्राणोरत्न वीसर्प थाने न निर्णयः ॥ प्रधानभूषणं
 कृमि कुष्ठगदापहा ॥ अलनको प्रायः शिरो यमिधीयते। तस्य
 गुणो लददिशेषाद्यद् नाशनः प्रधानभूषणं दिव्याह भूष
 इति भावप्रकाशः ॥ नन्दनः ॥ सुखदा मणयः सुहाउः
 अलङ्कारः पुं आभरणं। तत् प तदा दोषशालिनः। अतो मणी
 र्थीयः। अलङ्क्या द भूषा ० नो वक्ष्यामि लक्षणानि यथा क
 अलङ्कारं ८ भूषणं १। इति मं ॥ इति युक्तिकल्पतरुः ॥ ॥
 शब्दरत्नावली ॥ कलापः १। मरिाविशेषाणां लक्षणानि
 इति जराधरः ॥ ॥ अथालङ्का तत्र च्छेदे दृष्टयानि ॥
 र्थीकः। तद्वारादिन मुच्यते। अलशः त्रि आलस्ययुक्तः। त
 रेवत्यधि धनिष्ठास हस्ता दि तपय्ययिः। शीतलः ० ऊपरः
 षपि पञ्चसु। गुरु युक्त बुध ८ मुखनिरीक्षकः १। इति शब्द
 लाङ्कि वस्तुलंकारधारणं ॥ रत्नावली ॥
 अनिष्टेष्वपि निर्दिष्टे वस्तुलङ्का अलसः पुं पादरोगभेदः। पाँऊ
 रधारणं। उद्वाहे राजसम्माने ई इति भाषा। तल्लक्षणं यथा।
 ब्राह्मणानाञ्च सम्मते ॥ शिर क्तिचाङ्गुलान्तरे पादौ कण्ठ
 सं मुकुटं हारः ऊपरलज्जा दाह समन्वितौ। दृष्टकर्म से
 रूदनया। कङ्कणं बालकञ्चैव स्यादलसं तं विभावयेत् ॥ अ
 भवत्ताष्टाविति क्रमात् ॥ प्रथ लसे कादङ्ग इति लोके। अथ
 नभूषणान्येषु यथासंख्यानं तस्य विकित्ता। पादौ सिन्का
 निष्पद्यः। पद्मरागश्च वज्रञ्च १ नालेन लेपनं तलसेदिने।
 विजयो गोविदा लदा ॥ मुक्ता पटोल ऊनटी निम्बरोचना म
 वेदार्थ नीलञ्च तथा मरकते रिचै सिलैः। लज्जास्वरससिद्धे
 क्रमात्। अदित्यादि दशाजानां न कङ्कणैलेन लेपयेत्। नूनः
 सर्वसम्पत्तिदायकाः ॥ सुवर्णो कासीस ऊनटी तिलशो
 नापि चटना सर्वेषां सुपु च्छिन्नोयेत् ॥ अवयलयेत् ॥
 न्यते। प्रधानभूषणेष्वेव मप्र करञ्चनीजे रजनी का

सीसं पयकं मधुगोचना हरि
नालच्च लेपोऽयं मल्लिसे हिरः
इति भावप्रकाशः ॥
अलसकः पुं उदरोगविशेषः।
इति माधवकरः ॥ अलस लल
णं विकित्सा च अजीर्णशब्दे
द्रष्टव्यः ॥
अलक्ष्मीः स्त्री निरयदेवता।
तत् पर्यायः। कालकर्णी न
रकदेवता ॥ इति शब्दरत्नावली
॥ कालकर्णिका ॥ इति जटाय
रः ॥ ज्येष्ठादेवी ॥ इति पादोत्र
रत्नांशः ॥ तस्या विवरणं ज्येष्ठा
शब्दे द्रष्टव्यः ॥ ॥ दीपानि
नामावास्यायां तस्याः पूजा
विधि र्यथा ॥ तत्र प्रदेशे अर्द्धो
आचारादलक्ष्मीपूजनं ॥ इत्या
चार्यवृद्धा मणि प्रभृतयः ॥ गो
मयपुत्रलिका निर्माय वाम
हस्तेन कृत्स्नपुष्पं गृहीत्वा था
येत् ॥ अलक्ष्मीं कृत्स्नवर्णां द्विभु
जां कृत्स्नवस्त्रपरीधानं लोहा
भरणभूषितं शर्कराचन्दनच
र्चितं गृहसम्पत्तिर्वाहलां ग
र्हभारदो कलहप्रियां ॥ इति
ध्यात्वा विभुतेन गे अलक्ष्म्ये
नमः ॥ अनेन निर्मल्येन क

सपुष्पेण संशय्य प्रणमेत् ॥ ओं
लक्ष्मी स्वं कुरुपाणि कृत्स्न
स्थानवासिनी ॥ सुखरात्रौ मया
दत्तां गृह्ण प्रज्ञाच्च शाश्वती ॥ इ
ति कलह प्रिये देवि त्वं य
ननाशिनी ॥ याहि शत्रो गृहे
निन्यं स्थिरा तत्र भविष्यसि ॥
यदि त्वं मे महाभागे प्रीता भ
वसि सर्वदा ॥ पुत्र वन्धु कलत्रे
षु कदाचिन्वागमिष्यसि ॥ ग
च्छ त्वं मन्दिरं शत्रो गृहीत्वा
चासुभं ममामदा अयं परित
ज्य स्थिता तत्र भविष्यसि ॥ त
तः सूर्यवाद्येन सीमाने तां वि
सृजेत् ॥ इति कृत्यचन्द्रिका ॥ ॥
किञ्चा ॥ एवं गते निशीथे त न
री च स्वगृहाङ्गनात् ॥ अलक्ष्मी
श्च वहिष्काय्या अमन्त्रच्च य
थाविधि ॥ इति कृत्यनञ्जार्णव
युत ब्रह्मपुराणं ॥ ॥ एवं गते
निशीथे त जने निद्रादे लोच
ने ॥ तावन्नगर नारीभिः सूर्यदे
विमवादनैः ॥ निष्कास्यते प्रह
ष्टाभि रलक्ष्मीः स्वगृहाङ्गनात्
॥ इति निर्णयसिन्धो मदनर
तयुत भविष्यपुराणं ॥ अला
वुः स्त्री तन्मी ॥ तत् पर्यायः

तन्मिका ॥ तन्मिः ॥ अलावुः स्यात् वद्वः ॥ अलोपि न स्त्रियः।
॥ इति शब्दरत्नावली ॥ अलावु स्त्रीवद्वे रस्त्रित्वात् दोषे आये
णाः ॥ अलावुः कथिता तन्मीदि पि ये वृताः ॥ एकोः लुच स्त
या दीर्घा च वर्जिता ॥ मिष्टं तन्मी सात्ती स्यादिति ऊहकभट्ट
कले ह्यं पित्र श्रेष्ठापदे गुरु तपादः ॥ इति व्यवहारतन्त्रं ॥ ॥
॥ वृत्त्यं रुचिकरं प्रोक्तं यान् पु अलोभः पुं लोभाभावः ॥ यथा
हि विवर्धनं ॥ इति भावप्रका इज्याध्यायन दानानि तपः
शः ॥ ॥ सत्यं युतिः क्षमा ॥ अलोभ इति
अलन्दः पुं गृहस्य दारद्वारिः मार्गोऽयं यस्मै आशेषयः स्त
प्रकोष्ठः ॥ गृहद्वारपिण्डकः ॥ तः ॥ इति महाभारतं ॥
अलन्दः नाम्नीति अलन्च इदं अलोभी वि लोभशून्यः ॥ ना
इत्यादिः ॥ यस्या मल्लिने पु न च स्ति लोभो यस्य इति ब्रह्मव्रीहि
कुरेवेति मावः ॥ स्वार्थे लो आ समासादिनप्रत्यय निष्पन्नः ॥
लिन्दो दीर्घादि रपि ॥ गृहे कदे अलौकिकः वि लौकिकप्रत्य
शे अलितन्दः प्रचाणः प्रचाण लाविषयः ॥ यथा ॥ अलौकिक
स्येन्यमरदत्तः ॥ अथ पिण्डक त्वादमरः स्वकोषे न यानिना
अलितन्द इति हड्डः ॥ इह भूभय मानि समुल्लिखेत् ॥ विलोक्य
मेव श्रेष्ठादिनि साज्जः ॥ इत्यम नै रण्ययुना प्रचार मये प्रयत्नः
रटीकायां भरतः ॥ ॥ अन्यच्च पुरुषोत्तमस्य ॥ इति विकाराद
प्रचाण प्रचणालिन्दो द्वारवा शेष द्वितीयश्लोकः ॥
हप्रकोष्ठके ॥ गृहाभ्यन्तरं श अल्यं वि किञ्चित्तात्तत्पर्यायः
पार्थीपिण्डकाया मपि त्रयं ॥ ॥ लल्ले १ लल्लके २ लल्ले ३
अलितन्दः स्यादलितन्दोपि साद कणा र्था इति शब्दरत्नावली ॥
तिन्दक इत्यपि ॥ इति शब्दरत्ना अलः पुं परमेश्वरः ॥ एत
वती ॥ अला स्त्री चाम्पा यवना ३
अलवः वि लोभरहितः ॥ यथा पासनो ॥ यथा ॥ ओं अल्लो ३
मनः ॥ एकोप्यलवः सात्ती हे मित्रावरुणो दिव्यानि यत्रे

इल्ले वरुणा राजा पुनर्दुः ।
 द्यामि मित्रो इल्लो इल्लोति इ
 ल्लो वरुणा मित्रो तेजकामाः ।
 होवार मित्रो होतार मित्रो मा
 हासिरिन्दाः । अलो ज्येष्ठे अष्ट
 परमे शो ब्रह्माणा मलो अलो
 रसुर मह मरुके वरुणा अलो
 अलो आदलावुक मेकके ।
 अलो वुकं निवातकं । अलो
 यनेन इतद्वतः अलो सूर्य
 चन्द्र सूर्यनक्षत्राः अलो क
 वीणां सदिवा इन्द्राय श्वे
 मायापरमन्यन्नरिताः । अ
 लो शीथया अन्नरित विष
 रूपं दिव्यानि धने इल्ले
 वरुणा राजा पुनर्दुः । इ
 लाकवर इलाकवर इल्ले
 ति इल्लोः इलो इल्लो
 अनादिस्वरुणा अयवणी
 शाखे के श्री जनान्मृष्टे कुरु
 कुरु फट् । असुर संहारिणी
 के अलो रसुर महमरुके वरु
 ण अलो अलो इल्लोति इ
 ल्लोः । इत्याथर्वणसूक्तं ॥

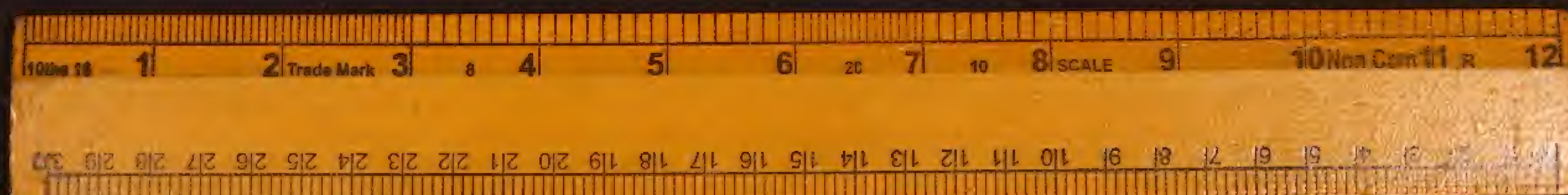
अव रते गतो कान्तो
 प्रीतो नृपो कान्तो स्तुतो

प्रामो अये अयेने वेशभागे ह्ये
 एहे वये ॥ सामर्थ्येः वगमे कामे
 धृतो । कनविंशति रयीः । कान्ति
 रिच्छा । धृतिः शोभा । काम इति
 ज्यन्ताकृत्यने रिच्छातपादना
 इति भेदः । अष्ट आलिङ्गने । सा
 मर्थ्यशक्तिः । रत्नो प्रसिद्धोः
 यो । प्रीतो तान मा मवति स
 दीपा रत्नस रपि मेदिनी ।
 इति रघुः । अन्यत्र विरलप्र
 योगः ॥ केचित् स्तुति भाग
 शर काम धृती न पठित्वा
 क्रियाश्रवण दहन भावानाहः
 । अवति । इति दुर्गा
 दासः ॥
 अवकरः पुं सम्मार्ज्यादि नि
 तिप्रयुक्त्यादिः । तत् पर्यायः
 । अवस्करः । इत्यमरटीकायां
 मयुरनाथः ॥ सङ्कारः ४ । इति
 शब्दरत्नावली ॥
 अवकाशः पुं व्याप्तिरहितस्था
 नो । इत्यन्तरशब्दटीकायां भा
 तः ॥ अपिच । एवञ्च पडशीला
 दिष्वप्यवकाश मलममापेति
 तिष्यादितत्त्वं ॥ अन्यत्र । अव
 काशेषु चोत्तेषु नदीतीरेषु च
 बहिर्विविक्तेषु च तथ्यनि

दत्तेन पितरः सदा ॥ इति मान
 वे ३ अध्याये २०० श्लोकः ॥ अव
 लो नासाञ्च विहृतो मज्जने
 कृष्टः वि निष्काशितः । तत् पर्या
 यः । निःसारितः । इति जटाध
 रः ॥ निर्गमितः ४ । इति शब्द
 रत्नावली ॥ ॥
 अवकेशी वि फलकालेष्वनु
 पवफलकहलादिः । इत्यमरः ॥
 अवक्रयं वि अकथनीयं । न
 वक्रयं अवक्रय मिति नञ्प्र
 मासनिष्पन्नं । यथा । असमर्थं
 नवक्रयं प्रत्यक्ष मपि दृश्यते
 । इति चाणक्यः ॥
 अवगातं वि विदितं । तत् पर्या
 यः । प्रामितं ८ मने ९ प्रतीने ९
 तातं ११ । इति जटाधरः ॥
 अवगाहनं स्त्री शिरः स्नानं ।
 अमृति मज्जने । यथा । अवगाह
 नन्त वत्तः कर्ण नासिका म
 हुः । लीभि रच्छाद्य ऊर्यात् । अ
 हुः । लीभिः पिथोयैवं श्रोत्र दृङ्गा
 सिका सुखं निमज्जेत प्रातस्त्रो
 त स्निः पठेद्वचमर्षणं ॥ इति स
 सुदकरइत्यात् । अत्रानुहते
 वाक्त्रय मेवावगाहनं । नाभि
 मावजले गत्वा कृत्वा
 केशान् दिवा दिनः निरुध्य क
 र्णो नासाञ्च विहृतो मज्जने
 ततः ॥ इति वामनपुराणात् । इत्या
 दिकाचारतत्त्वं ॥ अन्यत् स्नान
 शब्दे दृष्टव्यं ॥ ॥ आदीयत्रास
 णस्य आहकर्तु रपि अवगाह
 नस्नानकर्तव्यत्वं । यथा गोभिः
 तः । स्नानान् सुचीन् आचान
 तान् इत्यादि । स्नानान् अवगा
 हितान् न त मन्त्रादिस्नानान् ।
 स्वयमपि स्नतकादिर्दिनः स्ना
 तः । इति आदित्यः ॥
 अवगोरणो स्त्री ताडनार्थं दण्डो
 यमः । यथा प्रायश्चित्तविवेके
 । दण्डनिपातप्रायश्चित्तेनैव गु
 रुणा तन्नामनीयकावगोरणा
 प्रायश्चित्त मपि सम्पद्यत इत्यु
 क्तं । ननु दण्डनिपात प्रायश्चि
 त्तान् तदनन्तः पातितो अवगो
 रणप्रायश्चित्तस्य कथं सिद्धिः
 । तथाहि मनुः । अवगूर्यं च
 रेत कच्छ मतिक्कच्छ निपा
 तने । अवगूर्यं ब्राह्मताडनार्थं
 दण्ड सुद्यम् शतवातना ज
 नकं यत् पाप मुनादितं तत्
 लयकामः कच्छं प्राजापत्य
 व्रतं चरेत् । तडकं संयुधि

करणे। शंयोः प्रजापतेः प्रार्थ दानादिलोपः शास्त्रार्थः। यथा
नया देवैः ब्रीह्याणां गोरामां कृत्स्नलेः वृत्तादिलोपः। यत्र
लत्तेन शतयातनाभिहितान् तदनुष्ठानवेलायां मेव पुरुषदे
यावच्छ्रुतिः। शंयुः प्रजापतिः वेणु प्रयोजनाभावो। ज्ञायते
प्रजाविनेना प्रजाहिते रतश्च तदा प्राक् तन्निश्चयाच्छास्त्रप्र
देवानां हविर्वेदन् आशिषि पितः पदार्थी नियमापूर्वमात्रार्थे
ऽयाचत। देवा स्तवगोरामां श मनुष्येय मेव। अतएव प्रकृता
तयातनास्तित्याशिषिः। इदं वपि आलस्यादिना ब्रीह्यादि
नेति। शास्त्रदीपिकादौ दर्श स्थाने तादृशादिषु गृहीते वा
योग्यमात्रं प्रकरणे। देवा वै शं चातादि समाचरणं याजिकाः
यु वार्हस्पत्य मनुवन् हव्यं। याति न्यूनं तथा छिन्नेसात्रा
ना वहेति किं मे प्रजाया इति ये मान्विके तथा। यत्ते मन्त्राः
तेऽब्रुवन् यो ब्राह्मणायवयु प्रयोक्तव्या मन्त्रा यत्तार्थं साध
रेत्तं शतेन यातयेत् यो निहन्ता काः। साम्नाये हविषि मान्वि
तत्ते सहस्त्रेण यो लोहित के मन्त्रसाध्ये अवचानादौ
मकरोत् यावतः पाशून् व्य तन्काले मन्त्रपादाभावे शेष
नक्ति तावतः परिवत्तं सगन् त्राः प्रयोक्तव्याः। इति शुद्धि
स स्वर्गात् प्रव्यवेता तस्मात् तत्तं॥
ब्राह्मणान् नावगुरेत् न हन्ता अवचस्करः त्रि अवचनस्यः।
तत् न लोहितं कुर्यात् इति न वचः करोतीत्यर्थे वचः शब्द
इति हास्यत्वं ब्राह्मणञ्च पूर्वकं कथानोः द्रष्टव्येन
इति प्रायश्चित्ततत्त्वं॥ निष्पन्नः॥
अवकातः पुं आचातविशेषः अवच्छिन्नं त्रि अवच्छेदा य
। काण्डनां यथा। चरुवियौ वि यः। यथा। प्रतियोग्यसमानादि
या करवाजपेयी। शास्त्रावधार करण यत्समानाधिकरणान्
एवेलायां हि यत्र प्रयोजना नाभाव प्रतियोगितावच्छेद
भावादिनश्चय सत्त्वेव तदुपा कारोच्छेत्तं यत्र भवति तेन

समं तस्य सामानाधिकरण्यं नाभाववदसम्बद्धं स्वविशिष्टसा
क्षात्तिः। इति सिद्धान्तलक्षणं मान्यकत्वं स्वविशिष्टसम्बन्ध
विनामर्णाः॥ निष्ठाभाव प्रतियोगितानवच्छेद
अवच्छेदकः त्रि विशेषणं। अ क तत्कालमा तदनीतिरुक्त
वच्छिद्यतेऽनेनेति। यथा। अया त्रिन् वक्तव्यं। इति अवच्छेदकत्वं
यद्वेत्ते रवच्छेदकत्वं मपि स्व निरुक्तौ शिरोमर्णाः॥ अयाप्य
रूपसमन्वयविशेषः तदा अया हने रवच्छेदकत्वं मपि स्वस्व
वच्छेदकः। इति न्यायशास्त्रे॥ सन्वयविशेषः तदा अयावच्छेदकः
अवच्छेदकत्वं स्त्री सरूपसम्बन्धविशेषः। यथा। वदकञ्चाव ॥ तच्चावच्छेदकत्वं इह शिखारि
वच्छेदकत्वं सरूपसम्बन्धविशेषे णि नितम्बे इताशनो न शिखरे
षः। इत्यवच्छेदकत्वं निरुक्तौ इत्यादि प्रतीतिवत्तात् ऊर्ध्वचिर
शिरोमर्णाः॥ अनतिरिक्तवृत्ति दिदानीं गोष्ठे गो न त गृहे इत्या
त्तां यथा। अवच्छेदकत्वं च इ दिप्रतीतिवत्तात् ऊर्ध्वचित् का
हानतीरिक्तवृत्तिर्न। तेन विशि लवृत्तिताया देशे अय्यस्ति। इ
ह्यासतेपि भ्रमात् प्रतिवन्ने ति न्यायशास्त्रे॥
पि न वृत्तिः। इति सामान्यनि अवचानं स्त्री अवजा। यथा
रुक्तौ शिरोमर्णाः॥ अन्त्या अवचानं अवजा आतो अन्नः
नीतिरिक्तवृत्तिर्न। यथा। अनुता अग्ने रिति ३ः। सम्पादित्वात्
दृशप्रतियोगितान्यनानीतिरि क्तिविनि मधुः। तन्मते गोपा
क्तवृत्तिर्न वाच्यं। वदितं न त वदपे। इत्यमरदीकायां भर
दृष्टिना दृशप्रतियोगितान्य तः॥
नानतिरिक्तवृत्ति अत आह ता अवतंसः पुं शिरोभूषणं। तत्
णीताणीति। इत्यवच्छेदकत्वं निरु पख्ययः। मुकुटं ४ मकुटं ५
क्तौ जगदीशः॥ अनतिरिक्तवृ मोलिः ६ मौलीकः ७
त्रितरणावच्छेदकत्वं पारिभा शोखरं ८ उल्लीषकः ९
षिकां यथा। तदवच्छि कोटीरकं १०

कोटीरं ११ किरीटं १२ वृद्धम
 णिः १३ शिरोरत्नं १४ शिरोम
 णिः १५ ॥ कर्णभूषणान्तप
 यीयः १ वनेसः २ कर्णेशः ३
 ऊर्ध्वलेखः ४ कर्णवेष्टनं ५ उन्नतः
 ६ दन्तपत्रं ७ कर्णकं ८ इति
 शब्दरत्नावली ॥
 अवतारः ९ विलो मूर्त्यन्तरेण
 प्रणीतशिवेशरूपेण स्थित्या
 मवतरणं यथा स एव प्रथ
 मं देवः कौमारं सर्गमाश्रितः ॥
 चचार दुष्टं ब्रह्मा ब्रह्मचर्यं
 मत्वा ततः ॥ द्वितीयस्तु भवाया
 स्तस्मात्तत्पता मही उद्दिष्ट
 त्वापादत यत्नेन शोकरं वपुः
 ॥ तृतीय मृषिसर्गं वै देवर्षित
 मुपेत्य सः ॥ तत्र सातत माच
 र्त्त नैकर्म्यं कर्मणां यतः ॥ त
 र्थं धर्मकला सर्गं नानायाणां
 वृष्टी भूतानामपशमोपेत मरु
 रोदुष्टं तपः ॥ पञ्चमः कपि
 लो नाम सिद्धेशः कालविस्तृतं
 ॥ शोवाचासुरस्य सोम्य तद्व्या
 म विनिर्णीय ॥ यष्ट मत्रे रपत्य
 त्वं हतः प्राप्नो नस्त्यया ॥ आ
 नीलिकी मलकीय प्रह्लादादि
 भ्य ऊचितान् ॥ ततः सप्तमः प्राकृ

त्वां रुचे र्यतो भ्यजायतास
 यामाद्यैः स्रग्गो रपात् स्वाय
 म्भवान्नरे ॥ अष्टमे मेरुदेवान्
 नाभे जीत उरुकुम् ॥ दशमं
 वत्सं धीराणां सर्वोत्तमनयस्तु
 तं ॥ ऋषिभि र्यचितो भजे नव
 मे पार्थिवं वपुः ॥ उद्ये मा मोष
 धी विप्रा स्तेनायं सउशत्रमः
 ॥ त्रयं स जगृहे मानस्य चास्त
 वोदयि संस्रवो नाच्यारोप्य म
 हीमया मपोद्देवस्वतं मनु ॥
 स्वगस्त्राणा मुदयि मय्यतो म
 न्द्राचले ॥ द्रष्टुं कमठरूपेण श्व
 एकादशे विभुः ॥ धान्नचरं दार
 शमे त्रयोदशमे मेव चाश्रयाय
 यत् सरानन्यान् मोहिन्या मोह
 यन् स्त्रिया ॥ चतुर्दशं नारसिंहे
 विभूदेत्येन्द्र मूर्जितं ददार क
 र्त्तुं त्रशवेरको कटक्रयथा ॥
 पञ्चदशं वामनकं कृताकारं
 रं वले ॥ षट्त्रयं याचमानः प्रत
 दितस्तु स्त्रिपिष्टपं ॥ अवतारेणो
 उशमे पश्यन् ब्रह्मदूहो वृषा
 नात्रिः सप्तकृतः ऊपितो निः
 स्त्रवा मकरोन्मही ॥ ततः सप्तद
 शे जातः सत्यवत्या पराशरात्
 ॥ चक्रे वेदतरो शाखा दृष्टा

पुंसोऽत्यमेयसः ॥ नरदेवत्वं स्तुते ॥ इति निष्पादितं ॥
 मापन्नः सरकार्यविकीर्षया अवधारणे क्री निश्चयः ॥ यथा ॥
 ॥ समुद्रनिग्रहादीनि चक्रे वीर्यं हि हेतावधारणे ॥ इत्य
 एतः परं ॥ एकोनविंश विंशति मरः ॥
 मेरुस्थिषु प्राप्य जन्मनी ॥ वाम अवधार्यः वि अवधारणीयः
 कृत्वा विंशति भुवो भगवान्हरत् ॥ अवध्वक श्रुतातो ज्ञानप्रत्य
 भः ॥ ततः कलौ संप्रवृत्ते सं येन निष्पन्नः ॥
 मोहाय स्रग्दिष्टां वृद्धो ना अवधारितः वि कृतावधारणः
 स्वाजिनसतः कीकटेषु भवि यथा ॥ त्वया समुचितं किं प्रोक्तं
 व्यति ॥ प्रथासौ युगसन्ध्याया द न मया ह्यवधारितं ॥ विवेचय म
 सप्रत्येषु राजनस ॥ जनिता वि हाभागे शङ्केतो वर्तते ॥ त्वत्
 सुयशसो नाम्ना कालिक जग इति ब्रह्मवैवर्ते श्रीकृष्णजन्माव
 तपति ॥ अवतारा ससंख्येया एव २० अध्यायः ॥
 हरेः सत्त्वित्ये दिनाः ॥ यथावि अवधीर त्वक अवतारो ॥ आव
 दासिनः कृत्वाः सरसः स्युः स थीरयत् साधु मसाधुः ॥ इति
 हस्तशः ॥ ऋषयो मनवो देवा दुर्गादासः ॥
 मनुष्यत्रा महोजसः ॥ कलाः सर्वे अवधृतः पुं सन्ध्यासाधमी ॥ त
 हरे रेव सप्रजापतयः स्मृताः दिधानं सन्ध्यासिंशदे दृष्टव्यं ॥
 ॥ एते चांश कलाः पुंसः कृत्वा तद्देवो यथा ॥ देव्युवाच ॥ दिवि
 स्तु भगवान् स्वयं ॥ इन्द्रादिभ्यः यावाश्चमो प्रोक्तो गार्हस्थ्या
 कृत्वा लोकं मृडयन्ति युगे भैरवक सत्या ॥ किं मिदं श्रु
 युगे ॥ इति श्रीभागवते १ स्क यते चित्र मवधृता श्रुतविधाः
 ॥ ३ अध्यायः ॥ ॥ एतद्देवित विच्छामि तन्नतः
 अवतीर्णीः वि अवतरणाविशि कथय प्रभो ॥ चतुर्विधावधृतानां
 ॥ यथा ज्योतिषो नीलशीव सु तत्तत्तानि विशेषतः ॥ सुदाशिव
 भगीव सर्वकामफलप्रदः ॥ स्थि उवाच ॥ ब्रह्मसत्रोपासका ये
 व्यामवतीर्णोसि खञ्जरीर नमो ब्राह्मण क्षत्रियादयः ॥ शृहाश्रमे

सत शोधयेत् ॥ रत्नं स्वजाति स्मृताभीष्टाय तद्वेत् ॥ ॥
 चिह्नं कुर्वन् कर्माणि केवलं तन्मंत्रिक्रियमाणकर्मणः समू
 सदा वक्ष्यते भूत्वा साधयेत्तु एतन्मंत्रिजप होम प्रतिष्ठा च सो
 न मुनये ॥ इति महानिर्वाणतन्त्रे स्मृताभीष्टलाः क्रियाः ॥ ३ ॥ ततः स
 ॥ अपि चाश्रयतः शिवः सा शिवः ॥ किमन्यै वैद्विभिर्मन्त्रैः
 लादवधृतः सदाशिवः ॥ अव शयः ॥ किमन्यै वैद्विभिर्मन्त्रैः
 धृती शिवादेवी अवधृताश्रमे किमन्यै भूरिसाधनेः ॥ ३ ॥ इत्ये
 शृणु ॥ चतुष्कर्मिणी मध्ये णानेन मन्त्रेण सर्वकर्माणि सा
 अवधृताश्रमे महानाश्रयत ययेत् ॥ सखसाध्य मवाहृत्य
 श्व दिव्यो गृहस्थश्च चित्तान संश्लेषफलदायकं ॥ नास्त्यतस्मा
 गः ॥ सचेत् अपि दिग्वासां वि न्महामन्त्रादुपायान्तरं मन्त्रिके
 धियोनि विहारवानासदारः स ॥ पुरप्रदेशे देहे वालोवत्ता
 र्वेदारस्थो ऽदुहासो दिग्गवरः ॥ धार्योदिमो गेहे तस्य महातीर्थे
 गृहावधृतो देवेशि हितयस्त स देहः पुण्यमयो भवेत् ॥ निगमा
 दाशिवः ॥ इति मुण्डमास्तान्तरे गमनञ्चाणां सारात् सारतरोम
 रपटलः ॥ ॥ अवधृतस्थो म तत नः ॥ ३ ॥ तत्सिद्धिं देवेशि तवापे
 सदिनि मन्त्रेण कर्मे कर्तव्यता सत्यमीरितं चतुर्विधानां त
 माहा ॥ ३ ॥ ततः सत्यं च मुञ्चार्थं ताना मन्येषा मपि वस्तुनां म
 सो ऽह मस्मीति विनयन् ऊर्ध्वो नान्यैः शोधनेनास्ते स्वाचेदेते
 दात्मचित्तं कर्मे सदा वैराग्यं न शोधितं ॥ पश्यन् सर्वत्र सद्
 धितः ॥ कुर्वन् कर्माणां सत्क्रो पे जपेस्तत् सन्महामनुं ॥ से
 नस्तिनीदलनीदलनीरवताये च्छाचारः सुद्विचित्रः स एव भु
 तात्मानं मुद्वेजं ततस्तानविवेकतः विक्कौलराट् ॥ जपादस्य भवेत्
 ॥ ॥ सदैवो मोम तत सदिनि सिद्धो मुक्तः स्थादापि चिन्तनात्
 निर्देशेन कर्मफल माहा ॥ ३ ॥ त सात्ताद्वह्यमयो देही सार्थ मेने
 त्तिदिति मन्त्रेण यो यत्कर्मे जपेस्तत् ॥ विपदो ऽयं महामन्त्रः
 समाचरेत् ॥ गृहस्थो वापुःशरीन सर्वकारणकारणो ॥ साधनादस्य

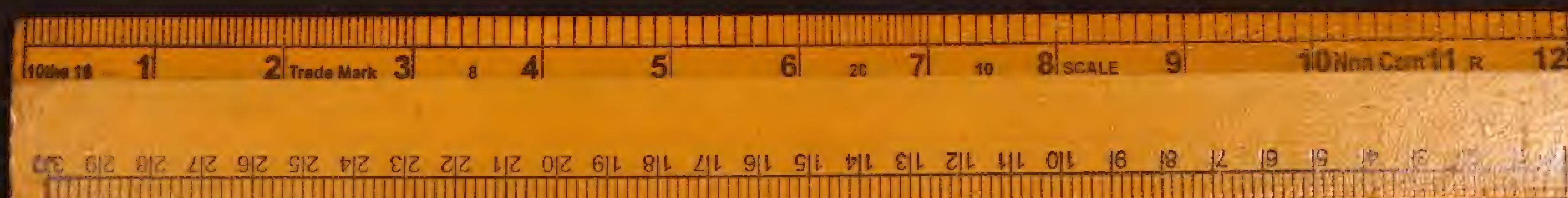
मन्त्रस्य भवेन्मन्त्रं जयः सत्यं ॥ पु एतेषां दर्शनात् स्पृशेदात्तापात
 तयुगपदे वापि प्रत्येकं पदमे परितोषणात् ॥ सर्वतीर्थफलदाया
 व वाजसने तस्य महेशानि साध त्रि जायते मनुजन्मनां ॥ इति म
 कः सिद्धिमाभवेत् ॥ इति मन्त्र दानिर्वाणतन्त्रे ॥
 प्रशंसा ॥ ॥ शेषावधृतस्य सदै अवधः वि वधानर्ही ॥ यथा ॥
 कर्मानधिकार माहा ॥ शेषाव अवध्याच्च स्त्रिये प्राज्ञ सिद्धये
 धृत संस्कार विधत्तावित्तकर्म निगतास्त्रिपि ॥ शत्रुस्त्रीणां मवध
 णः ॥ नापि देवे न वापि नोर्ध्वे क न माह मन्त्रपुराणो ॥ किं नया
 ते अधिकारिता ॥ अथ परमहं न कृतं लोके अवध्याः शत्रु
 सः चतुर्णां मवधृतानां तुरीयो योषितः ॥ इति प्रायश्चित्ततन्त्रे ॥
 हेम उच्यते ॥ त्रयो ऽन्ये योग भो आत्मन अवधृतं यथा ॥ देही
 गादा मुक्ताः सर्वे शिवो प नित्य मवध्याः ऽयं देहे सर्वस्य
 माः ॥ देहो न ऊर्ध्वोत् स्त्रीसङ्गं भारत ॥ तस्मात् सर्वीणि भूतानि
 न विधत्ते परिग्रहं ॥ प्रारब्ध म नत्वं शोचित महेशि ॥ इति श्री
 मन्त्रविहरेत् विषय विधिव भगवद्गीतायां २ अध्यायः ॥ ॥
 जितः ॥ तन्नेत स्वजातिचिह्ना तदर्थे पापं यथा ॥ यावानवध
 नि कर्माणि गृह मेधिनो ॥ तुरी स्य मोक्षोपा ॥ अथर्म्मा नृपते हे
 यो विचरेत् क्षौणी निःसंक हो यस्मैस्त विनियच्छतः ॥ ३ ॥
 सो निरुध्यतः ॥ सदात्मभावस ति मानवे ऽं अध्याये २४१
 नष्टः शोक मोह विवर्जितः ॥ शोकः ॥
 निर्विकेत स्तित्तुः स्थानिः स अवनेजनं स्त्री पिण्डदानार्थ
 हे निरुपद्रवः ॥ नार्पणं भक्ष्य पे मास्तुत ऊर्ध्वोपरि जलसेचने
 शानं न तस्य ध्यान धारणा ॥ म यथा ॥ ब्रह्मपुराणो ॥ सप्रथं
 क्रो निर्देहो हेसाचारपरो यतिः जलमदाय तेषां पृष्ठे पृथक्
 ॥ इति ते कथितं देवि चतुर्णां पृथक् ॥ अप्रदोक्षणां ने निज्यात्
 कुलयोगिनां ॥ लक्षणां स वि पृथक् ॥ गोत्रनाशानुमोत्रितं ॥ पितृ रव
 शेषेण साधना मन्त्ररूपिणा

नेत्रं मूलदेशे पितामह प्रपिता कलिदे त यमुनाया च चन्द्र
महयोक्तु अवनेत्रं मध्यदेशे । अवन्मात्र ऊनो जातो माग
प्रदेशयोः । मातामहादीना म ये च हिमाश्रुतः ॥ इति संस्कार
पेवे । इति ॥ पितापति जलसे तत्रयुत मन्त्रपुराणे ॥ अन्त
चने । यथा ब्रह्मपुराणे । ततो द श्वेत्तिलिते ॥
भेष विधिवत् सम्मान्ये च कर अवमं स्त्री निष्पानदयस्यै
नतः । प्रस्ताव्य च जलेनाथ कदिनवारः । यथा । निष्पानद
त्रिचस्य हरि स्मरेत् ॥ तेभ्यः युमेका दिनवारः स्मृति यत्र
संस्वप्राप्तेभ्यो जलेनैवाव तद्वन्वयवर्मादने । त्रिदिनस्यैक
नेत्रं । दत्तात्र पितरश्चेति तिष्ठित्रयस्य स्मरणादङ्कः ॥ इ
पदे चोदद्भुतस्थितः ॥ इति तिज्योतिस्तत्त्वे ॥
च आदित्य ॥ अवमानं स्त्री अपमानं । यथा
सम्मानाद्वास्त्येण नित्यं सह जेत विवादिवाग्रमृतयेव च
अवतिः पुं देशविशेषः । यथा काङ्गेदवमानस्य सर्वदा ॥
। प्रामज्योतिषाः कामरूपमा काङ्गेदवमानस्य सर्वदा ॥
लवाः स्रुखन्तयः । इति हेमच इति मानवे २ अध्याये १६२ श्लो
कः ॥ अपि च । अत्रा स्त्रीपुंके कः ॥ मानवे स्नानद्वन्द्वसहित
राश्व वीतिहोत्रा अवन्तयः ॥ त मनेन विधीयते । इति ऊ
एते जनपदाः । एताना विद्या लुकभटः ॥
पृष्ठनिवासिनः ॥ इति मन्त्र अवमानं स्त्री अपमानं । यथा
पुराणे १८ अध्यायः ॥ । अवमानं अवमानना मान
अवनी हि मालवदेशस्य नारी कि चार्धे अवर्ध्वः जीषि अ
यथा । ताम्रपाणी समासाद्य शे न्यीति अनः । इत्यमरटीकायां
लाङ्गिशिवरोद्धतः । अवनी से भरतः ॥
तको देशः कालिका तत्र तिष्ठ अवमान्यः । त्रि अवमाननीयः ।
ति ॥ इति शक्तिस्तुतः ॥ प यथा । यारोगिणी स्नातु हित
दलः ॥ अन्वञ्च । उत्पन्नाः कः सम्पन्ना चैव शीलतः । मान

शायाधिवेत्रा नावमान्याच इति पाण्डवगीता ॥
कहिं विवत् ॥ इति मानवे १ अध्या अवलम्बः पुं अवलम्बने । अव
ये २ श्लोकः ॥ श्वेत्तिलिते ॥ अवमर्द्धशायी त्रि अयोमुखे
शायी । अवमर्द्धे यथा स्यात् त श्वेत्तिलिते ॥
या शयितं शील मस्य इत्यर्थे एत प्रत्ययेन निष्पन्नः ॥
अवरः त्रि कनिष्ठः । यथा । श्री नेशेन विना शम्भुः पृथग्विषे
न तस्युनः । न नाना शम्भुनाग माद्वेषणायोऽप्युजो ध्वरः ॥ इति
सुम्यवोथयाकरणे वोपदेवः ॥ निरुष्टः । यथा । हरेणा ह्यवरं
कर्म बुद्धियोगादनेत्रया । बुद्धौ मृणा मोक्षं कृपाणाः फल
हेतवः ॥ इति भगवद्गीतायां २ अध्याये ४५ श्लोकः ॥
अवरोथकः त्रि अवरोथकार कः । अवर्ध्वक रुथथानोः ए
कप्रत्ययेन निष्पन्नः ॥ अवरोथने स्त्री अवरोथकरणे ।
यथा । कल तदीय पदपङ्कज पङ्कजाने अथैव मे विशतमा
नसराजहंसः । प्राणप्रयाण स मये कफ वात पित्रैः काण्ठाव
रोथनविधौ स्मरणं कृतं ते ॥ अवलीदं त्रि भक्तिते । यथा मनुः
। पतत्रिणावलीदञ्च सुनासस्य इ मेव चादित्यादि । पतत्रिणाव
लीदं काकादिना भक्तिते । इ न्यादिकतत्त्वे ॥
अवलीला स्त्री अनायासः । हे ला । यथा । शिभने नतने

प्राप्य विषयस्य पुगतनं। कानं समन्वितमिति॥ सर्वेषु सन्निपा
 दृष्टा हिनस्येव सोपायेनाव तेषु न लौह मवचारयेत्। शीतो
 लीलया॥ इति ब्रह्मवेवर्त्त श्री पचारि लौहं स्याच्छीतञ्चात्र
 कसजन्मस्योऽ १३ अध्यायः॥ विरुध्यते॥ अयमभिप्रायः॥ स
 अपिचाश्लक्ष्म भमणं कृत्वा निपातज्वरेषु श्लेष्मनिग्रहायै
 यपात दानवापरि। चकार भस सर्वदा स्वेदो दिन उक्तः। नचापि
 सात्रञ्च सरञ्चावलीलया॥ सम्बन्धाद्देहस्योत्पत्तिरुदेव। उ
 इति च तत्रैव प्रकृतिवर्णः १८ सेन मधुना विरोधः। उक्तञ्च स
 अध्यायः॥ अकृतेन। उक्तं विरुध्यते सर्वे विषा
 अवल्लहनें क्ली लक्षणं। अव चयतया मधु। उल्लात्रे सुले रु
 पूर्वकं लुप्यतो रनट्प्रत्ययेन सञ्च तन्निहन्ति यथा विष
 निष्पन्नं॥ मिनि॥ शीतोपचारि लौहं मि
 अवलेपनं क्ली विलेपनं। अव त्ति। शीतेनोपचारोऽ स्यात्तीति
 र्वकलिपयतो रनट्प्रत्ययेन शीतोपचारि। शीतञ्चात्रे सति
 निष्पन्नं॥ पाते विरुध्यते। अय मवलेहः
 अवलेहः ५ लेहोपयं। यथा प्रायेणोद्देजज्वर रोगहरत्वात्
 । कटफलं पौकरं शृङ्गी व्या साय मुपयुज्यते। यत उक्तं च
 ६ योसश्च कारवी। श्लक्ष्णं रकेण। ऊर्ध्वजलगद्वी या
 लीकृतं चेतन्मधुना सह लेह सा साय मवलेहिका। अथो
 येत्॥ एषावलेहिका हन्ति स रोगहरी या सा भोजनान्
 त्रिपाते सदारुणं। हिक्का चा प्राक् प्रयुज्यते॥ पौकरं पुक्
 सश्च कासश्च कादयोगेव ना रमृले तदलाभे ऊर्ध्व रेय।
 शयेत्॥ एतयोर्ज्य कफोदेके व शृङ्गी कर्कटशृङ्गी। व्योषं श
 ली माईकने रसेः। तत्राक्षरे च तवी पिपली मरिचानि चाया
 उक्तं। अष्टाङ्गं मधुना लिह्या सोयवासः। केचित् यासस्योनेष
 दाईकस्य रसेन वा। सेमोहं वांनी अक्षिपन्ति। कारवी मारेत्
 दाहणं हन्यात्तन्ना कास इतिलोके। अष्टाङ्गावलेहिका

॥ सिस्रममलकं पिष्ट्वा श धानतः॥ इति शुद्धितंत्रं॥
 तथा सह मेलयेत्। विषमेष अवशिष्टः वि अवशेषाश्चयः।
 जस्युक्तं मधुना सह लेहयेत् उद्वृत्तः। यथा। वल्लीक शृपिको
 । तेनास्य शाम्यति आसः का तवातो मृदु मम्मर्जलो तथा। शो
 सा सूर्कारुचि स्तथा ॥ इत्यव चावशिष्टो मेहाच्च नादद्यात्
 लेहः॥ ॥ अन्त यथा पि लेपसम्भवा॥ इत्याहिकतंत्रं॥
 पत्नी त्रिफलाञ्चापि समभा अवशोन्मकः वि वस्त्रादिहाए
 गो ज्वरी लिहन्। मधुना सर्पि एष्टजानुजङ्गाद्वयदवन्धनम्।
 सा वापि कासी आसी सुखी र्वेकोपविष्टः। फौडवाच्ययाव
 भवेत्। कटफलं पौकरं शृङ्गी सा इतिभाषा। यथा। कान्याय
 कृष्णा व मधुना सह। आस नः। आसनाहृत्पादस्त जान
 कास ज्वरहो लेहोऽयं कफ नो ऊर्ध्वयोः स्तथा। कृतावशक
 नाशनः॥ चातुर्भेदिका॥ ॥ यिको यस्त पोदपादः स उच्य
 कटफलं पौकरं शृङ्गी यवानी ते॥ आसनाहृत्पादः आसना
 कारवी तथा। कट्वयन्व स हृत्पादनलः। जानुनो ऊर्ध्वयोः
 वीणि समभागानि हृणयेत्॥ कृतावशकथिको वस्त्रादिना
 आईकस्य रसे लिह्यान्मधुना कृतएष्टजानुजङ्गा वन्धः। इत्या
 कफज्वरी। कास आसार्कवर्द्धि ह्निकतंत्रं॥
 श्लेष्मानिलनिहनेये॥ अष्टावले अवसन्नः वि अवसादप्राप्तः।
 हः इतिभावप्रकाशः॥ यथा। महिन्नः पारने परमवि
 अवलेहनें क्ली अवलेहः। अ उषो यद्यसदृशी स्तानि ब्रह्मारी
 वरुवलिहयातो भोवेऽनट् ना मपितदवसन्ना स्तयि गिरः।
 प्रत्ययेन निष्पन्नं॥ अथावाच्यः सर्वः स्वमति पोषणा
 अवशः वि अवशीभूतः। यथा। मावधि गृणान् ममाप्येष स्तोत्रे
 श्लेष्माक वाच्यै र्मुक्तं प्रेतो हर निरपवादः परिकरः॥ इति
 भुङ्क्ते यतोऽवशः। अतो न पुष्पदन्तकतशिवस्तात्रे ॥ ॥
 वैदित्यञ्च क्रिया काप्यो वि

अपि वा। आचारेणावसन्नोपि
 पुनः प्रार्थयते यदि। इति व्यव
 हारतन्त्रे॥
 अवसरः १ अवकाशः। यथा।
 गोवधे एका चेद्वज्रोभिरित्युपदे
 शेन दादवत् प्रायश्चित्तानि भ
 वन्तीत्यतिदेशानवसरान्। तद
 वसरत्वे प्रत्येकं पूर्णप्रायश्चित्त
 देण्यं स्यात्। इति प्रायश्चि
 त्ततन्त्रे॥
 अवसाने स्त्री क्रियासमाप्तिः।
 तत्पर्यायः। विरामः ३। इति
 जटाधरः॥
 अवस्कन्दः १ अवगाहनं। य
 था। तत्तानुतापं कसुमान्य गृ
 ह्णात् स मयवस्कन्दं मुपास्य
 च। ऊतहलाच्चारुशिलोपवेशं
 काकस्य ईषत् समयमान
 आस्ता॥ इति भट्टो २ सर्गो १९
 श्लोकः॥ नया मवस्कन्दोऽवगा
 हो यत्र स्नानक्रियायाः। इति
 तटीकायां भरतः॥
 अवस्कन्दनं स्त्री अवगाहनं।
 अवसर्वस्कन्दयातो रनद प्र
 त्ययेन निष्पन्नं॥
 अवस्थानं स्त्री स्थितिः। यथा।
 परः शब्दकर्मश्च उपपद्योभा

वापन समप्रवृत्तान्यायेनैकर
 श्यवच्छेदेन सहावस्थानरूपः॥
 इति तिथ्यादिनन्त्रे॥
 अवस्थितः वि कृतावस्थानः। य
 था। यानेव हन्ता न निजीविषाम
 स्तेऽवस्थिताः प्रसूते यात्रेया
 प्राः। इति श्रीभगवद्गीतायां २ अ
 ध्याये ८ श्लोकः॥
 अवस्थितिः स्त्री अवस्थानं। अ
 र्वकं स्थापनात्। किं प्रत्ययेन
 निष्पन्ना॥
 अवहार्यः वि समर्पणीयः।
 यथा। आथि शोपनिथि शोभो
 न कालान्यय महेतः। अवहा
 र्यो भवेत्। तौ दीर्घकालम
 वस्थितौ॥ इति मानवे ८ अ
 ध्याये १४५ श्लोकः
 अवहेलितं वि कृतावहेलन
 वत्। अवहेलं ज्ञात मस्य इ
 र्ये इतप्रत्ययेन निष्पन्नं॥
 अवहृतं स्त्री उपरि कृतत्वं।
 यथा मनुः। दिषदत्तं नार्थ्यं
 पतिताव मवहृतं। इत्यादि
 कतन्त्रे॥
 अवाकशिराः १ अथोमुखः।
 यथा। अवाकशिरा समसत्वे
 किलिपी नस्कं व्रजेतायः प्र

अवितयं कुर्यात्। एषः सन् य
 मीनिश्रुये॥ इति मानवे ८
 अध्याये १४ श्लोकः॥
 अवाद्युतः वि अथोमुखः।
 यथा। तत्कृता स वलः स्वे
 हर्षे दुःखे वृषाकुलः। अवा
 द्युतः प्राप्रकालो ना मुवाच
 मुद्गदं॥ इति कथासौरिणा
 गे अलङ्कारेवतीलम्बके ८
 १२३॥ अवाचं स्त्री उर्वचनं।
 इत्यमरः॥ वचनानर्हं अनन्तरं
 गतिप्रभृति इति मयुः। निरि
 तान्यत्तराणि अत्र अनन्तरं
 अवधाना मनेकार्थत्वात् नञ
 निन्दायां। एव मवाच्यं वक्तु म
 योपे वक्षो वाचि हस्योपासि
 ति चण भुजवचेति क निषे
 यः। इति भरतः॥
 अवाच्यं वि वचनानर्हं। यथा।
 अनन्तरं मवाच्यं वचनाहं
 नयद्भवेत्। एष वन्द्यास्तनो य
 ति तपुष्यकृतशेखरः॥ मृग
 तस्मात्सि स्नानः शशशृंगय
 उर्ध्वः। इति शब्दरत्नावली॥
 अवारी वि अविवादी॥ अव
 क्तावस्थानो र्गिनप्रत्यया न
 नञ नञ समासनिष्पन्नः॥

अवार्थः वि बाधानर्हः। नवा
 धः अवार्थ इति नञ
 समास निष्पन्नः॥
 अवान्नर वि प्रधानाच्चः पाति
 । इयं फलप्रति नै अयः पर
 मपुरुषार्थसाधनपर न भव
 ति। किन्तु बहिर्मुखानां मोक्षवि
 वक्ष्या अवान्नरकर्मफलैः क
 र्मसुरुच्युत्पादनमात्रं। यथा
 भैषज्य औषधै रुरुच्युत्पादनं।
 यथा। पिव निम्बं प्रदास्यामि
 त्वत्ते त्वत्तदुक्तान्। पित्रैव
 मुक्तः पिवति तिक्र मयतिवा
 लकः॥ अत्र तिक्रनिम्बादिपात्र
 स न त्वत् त्वत्तादिनाभः एव
 प्रयोजनं किन्तारोम्य तथा वै
 रोष्यवान्नरफलैः प्रलोभयन्
 भात्तायेव कर्मोपा विद्यते।
 इति मलमासतन्त्रे॥
 अवारितः वि अकृतवारणाः।
 यथा। अवारितद्वारतया निर
 आ मन्तः। अरे तस्य निविश्य
 राजः। गतेषु रम्येष्वधिकं विशेषे
 ष मध्यापयामः परमात्ममथाः
 इति नैषधे ३ सर्गे ४२ श्लो
 कः॥
 अवार्थः वि अनिवार्यः। यथा

। नमो नित्य विलसद्देसव
स्वनिर्केतना अवाये वीर्यवद्
पे विलो र्यत प्रणामाय हे॥ इ
त्युक्तलखोद २५ अथायः
अवाचनं वि अयथाये। न वा स
वे अवाचनं मोन नज समास
निष्पन्नः॥
अवाचः। वि परिस्तकः। अवा
प्रवृत्तकालातो रत्नययेन नि
ष्पन्नः॥
अविकटः वि अविशालः॥ अ
करालः॥ अविस्तारः। न विक
टः अविकटः इति नज समा
सनिष्पन्नः॥
अविकारी वि विकाराजनकः
। यथा वृद्धस्य निः। कन्द मूल
फलैः पुष्पैः शलैः सुकरस
न यथा अविकारि भवेन्नेय्य
मभत्यं तद्विकारकृतः॥ इत्या
दिकाचारतन्त्रे॥
अविरीतिं वि अविन्दितं। य
था। नापि मङ्गलं सकल म
विगीत शिष्टाचार विषयतादृशं
वत्। इति मङ्गलवाचविन्ना म
णिः॥
अविचारः पुं अन्वयः॥ विचा
ररहितं वि यथा। अवि

चारेण सर्वोभिरनुष्ठेयन्तु न
त पुनः। संसारोत्तारणाल मेत
हेरविदो विडः॥ इति मतस्य
पुराणः॥
अविचारितः वि अकृतविचारः
। अविचारशब्दादित प्रत्ययेन
निष्पन्नः॥
अविच्छिन्नं क्ली विच्छेदाभा
वत्। अनिष्पन्नमन्। यथा। अ
विच्छिन्ने कथम्भावे यत् प्रथा
नस्य पश्यते। अविज्ञानफले
कर्म तस्य प्रकरणाद्गता। इति
मलमासतन्त्रे॥
अविशः वि अनीभितः। यथा।
एते सर्वे गुणाः कान् सनि
कान्ते त्वयि भ्रवं। त्वां न वाञ्छ
नि याः कान्ता स्ता अविज्ञा
वन्विताः॥ इति ब्रह्मवेवेनै श्री
कृष्णजन्मावोद २३ अथायः॥
अविज्ञेयं क्ली उज्ञेयं। यथा।
आसीदिदं तमोभूत मप्रज्ञात
मलत्तणं। अप्रतर्क्य मविज्ञेयं
प्रसन्न मिव सर्वतः॥ इति मान
वे १ अथायः॥
अविद्यः वि विद्यारहितः। वि
द्याहीनः। यथा। अविद्यो वा
सविद्यो वा ब्राह्मणे मामकी

ततः। अपिच। कान्वायनः। ना
विद्यानान्त वेद्येन देये विद्या
यमात् कवित। इति दायतन्त्रे
॥ अन्यच्च। अविद्यानान्त सर्वे
वा मीहान् अदने मवेत। सम
स्त विभागः स्याद पिच्चा
इति थारणा॥ इति मानवे ४
अथाये २५ श्लोकः॥
अविद्यमानः वि अवर्तमानः।
यथा। नारदः। अविद्यमाने पि
त्र्ये स्वांशुडुत्थ वा पुनः। अ
वश्यकार्याः संस्कारा भ्रात
भिः पूर्वसंस्कृतैः॥ इति दाय
तन्त्रे॥
अविधिः पुं अविधानं। यथा।
यः पश्यदेवताभक्ता यजन्ते
प्रदयन्विताः। ते अपि मा मेव
कोनेय यजन्यविधिपूर्वकं॥
इति श्रीभगवद्गीतायां १५ अ
थाये २३ श्लोकः॥ अपिचाया
तवत्स्यः। वसेत् स नरके वो
रे दिनानि पशुरोमभिः। अमि
तानि उपाचारो यो हन्योविधि
नापश्यत्॥ इत्यादिकतन्त्रे
अविनयः पुं विनयाभावः।
यथा। बहवो अविनयात्तृष्टा रा
जानः सपरिच्छदाः। वनस्था
अपि गज्यानि विनयात् प्रतिपे
दिरे॥ वेणो विनष्टाः विनया
न्वज्जष श्वेव पार्थिवः। सुदासा
यवन श्वेव समुखो निमिरेव
वा। इति मानवे ५ अथाये ४-
४१ श्लोको॥
अविनाभावः पुं तत्पदार्थे तत्
पदार्थाभाववद्द्विन्नाभावः।
यथा। केष माकाङ्क्षा न तावद
विनाभावः। नीले सरोज मित्वा
दो तदभावात्। विमले जले
नयाः कच्छे श्रीहृष इत्यत्र
जलान्वितनद्या अविनाभावात्
कच्छे साकाङ्क्षपिन्नेष्टा। इत्या
काङ्क्षा विन्नामोः॥ अविना
भाव इति। तत् पदार्थेन विना
यो भावः सत्त्वं तदभावा इत्यर्थः
तत् पदार्थे तत् पदार्थाभाव
वद्द्विन्नाभाव सत्त्वं पदार्थे
तत्पदार्थाकाङ्क्षा इति भावः
। इति तटीकासोपरी॥
अविभक्तः वि अष्टयक। यथा
। कान्यविन्नामोः॥ विभक्ता अ
विभक्ता वा कर्ष्युः आह मदे
विकं। मवास्त व तथाच्यत्र नायि
कारः पृथग्विना॥ इति मल

पाण्डुपाथ्यायाः॥नारदः॥शौचं ते यस्य यावतो ऽंशस्मात्पत्यस्य
भाष्योयने चोभे यच्च विद्याथ महतो वा उपवाते सत्यं तदनु
न मवेत॥जीर्णान्याविभाया सारणा भागकल्पना कायैति
नि प्रसादो यश्च पेटकः॥अ दायभागः॥यातवल्कः॥कमा
प्रच सह भाष्येति भरद्वा दभ्यागतं द्रव्यं दूतं मभ्युद्धेत
जवचनात् भाष्योप्राप्तिकाले यः॥दायादेभ्यो न तदद्यात् वि
सत्यं यने भाष्योयन मौद्वाहिक यया लब्धं मेव च॥पितृपिता
मित्यर्थः॥चाभे इत्यत्र हिते महागते वत्तादये हेतौ योः
ति पादे एतद्विके हितान्यादि श्यन्तराणां मनुजया उदरति
भजेदित्यनुवर्तते अत एता तदंश्यन्तरेभ्यो न दद्यात्॥
न्यविभान्यानीतिन वास्तवि भूमौ त विशेष यति शङ्कः॥
भागो नोदकपात्रालङ्कारे प वृनष्टाच्च यो भूमि मेकपत्ने
युक्त स्त्रीवाससा मपो प्रचार इरेत् अमाना यथाभागे भज
रथ्याना विभागश्च इति प्रजा न्यये दत्तांशान् तृतीयके॥
पति रिति॥यस्मिन् वास्तवि एतद्वचने स्मृति महागाव का
येन गृहोद्यानादिकं कृते अ मयेन पारिजात प्रभृतिष्विति
परेणापि स्थानान्तरे तथा कृते खनादयुक्त मेवेति रत्नाकरः
चेत् तदा येन यत्कृतं तत्रैव॥ तत्र दायभाग मितान्तरा प्रभृ
अन्यत्रापि॥साधारण्यनिति तिभि र्धु तन्वात्॥इति दायत
तोपि विशेष माह व्यासः॥साथा ज्ञे ॥
रणं समाश्रित्य यत्किञ्चिद्दार अविमुक्तं स्त्री वाराणसीक्षेत्रं
नायुधं॥शौच्योदिनाश्रित्य ये यथा॥मुने प्रत्ययकालोप नत
आतर स्तत्र भागिनः॥तस्य भा त् क्षेत्रं कदाचन॥विमुक्तं न
गहयं देयं शेषास्त समभागिनः शिवाभ्यां यदविमुक्तं ततो वि
॥अत्र आतर इत्युपलक्ष लणं डः॥अविमुक्तं तदारभ्य क्षेत्र
पितृभ्यादयोपि बोद्धव्याः॥त मेतदुदीर्यते॥अस्यानन्दवनं
स्वार्जकस्य॥साधारणोपवा नाभ पुरा कारि पिनाकिना॥

हेतुस्थानन्दहेतुतादविमुक्त २२ श्लोकः॥
मनन्तरे॥आनन्दकन्दवीजाना अविवादी त्रि निर्विवादीनन
शङ्कराणि यतस्ततः सियानि शर्वविवादशब्दादिन् प्रत्यये
सर्वैर्लिङ्गानि तस्मिन् आनन्दका न निष्यन्नः॥
नने॥अविमुक्त मिति ख्यात अविवाहितः पुं स्त्री अनुटः॥
मासीदित्यं वरोद्धवा इति का ननश्चैविवादशब्दादिन प्रत्य
शील्लोउ र्द अथ्यायः॥ ॥ येन निष्यन्नः॥
अविरोधः पुं विरोधाभावः॥य अविवाह्या स्त्री विवाहानर्ही॥
या॥कृति स्मृति विरोधे त अ यथा॥समन्तः॥मातृपितृसम
तिरेव गरीयसी॥अविरोधे स का आसन्नमादविवाह्याः कन्या
रा कार्ये स्मात्रे वैदिकवत् भवन्ति॥आपञ्चमादन्येषां मते
मदा॥इति आदत त्रयुतजा ॥नारदोपि॥आसन्नमान पञ्च
बालवचनं॥अपिच॥अपस माच वन्धुभ्यः पितृ मातृतः॥
पन्ते भूता ये भूता भूमि अविवाह्या संगोत्रा च समानप्र
पालकाः॥भूताना मविरोधेन वरा तया॥सप्रमे पञ्चमे वापि
पूजाकर्म करेण्यहं॥इत्या येषां वैवाहिकी क्रियानि च
द्विकतन्त्रं॥ सन्तानिनः सर्वे पतिताः स्मृ
अविलम्बितं वि त्रयुक्तं॥ इतो गताः॥ ॥सर्वीः पितृ
तत्पर्यायः॥अवलम्बितं ३ पत्न्या माहृत सङ्घातरे मा
यथा॥अविलम्बि मुच्चारं तला सङ्घातरे भगिन्य
केषाङ्ग खलम्बितं॥इति ज सदपत्यानि भागिनेयानि ता
यथरः॥ आविवाह्याः अन्यथा शङ्कस्का
अविवादः पुं विवादाभावः॥ रिण्य सथाथाप्यित रेतदेवे
यथा॥यमो वैवस्वतो देवो य ति॥ताश्च यथा॥पितृ पितामहा
सर्वेष हृदि स्थितः॥तेन चेद दीनां सन्तानां सन्ततिः सप्र
विवाद स्त मा गङ्गा मा ऊरून् मीपथ्यन्ता नादाह्याः॥एवे पि
गमः॥इति मानवे च अथ्याये त्वन्धुप्रभृति सम्बन्धतृटकानां

सप्तानां सन्ततिः सप्तमीपर्यं तामहदोहित्रीकन्यायाः पिता
 नानोदाया। एवं मातामह प्र महीभिगीनीपुत्रवन्धुपत्न्या
 मातामहानां पञ्चानां सन्ततिः त्रिगोत्रात् परया विवाहः प्र
 पञ्चमीपर्यन्ता नोदाया। ए ज्येन स चायुक्तः पितामही
 वं मातृवन्धु प्रभृति सम्बन्धवत् भ्रातृपुत्रवन्धुपत्न्या तस्या
 कानां पञ्चानां सन्ततिः पञ्चमी त्रिगोत्रमध्यवर्तिता। एवं
 पर्यन्ता नोदाया। वन्धु तन्मा मातुः प्रपितामहदोहित्रीकन्या
 त्रारसत्वेपि पितृमातामहमातृ या मातामहभिगीनीपुत्र वन्धुपे
 मातामह प्रभृत्यपरितनानां प तयात्रिगोत्रात् परया विवाहः
 चानां त्रयाणां सप्तमी पञ्चमी प्रसज्येत स चायुक्तः वरस्य
 पर्यन्ता नोदायेति। एवं च मातामहापत्न्या तस्या त्रिगोत्र
 पितृस्मृतश्च मातामहकन्या मध्यवर्तिता। एवं मातुः प्रमा
 तृसत्वेता मादाय सप्तमी प तामहदोहित्रीकन्याया माताम
 ज्वमीपर्यन्तायाः परीहारः। हीभिगीनीपुत्र वन्धुपत्न्या त्रि
 एवं वन्धुनरेषां। वन्धुपत्न्या गोत्रात् परया विवाहः प्रसजे
 या त्रिगोत्राणाने परतः सर्वत्र त स चायुक्तः। मातामहीभ्रातृ
 । पूर्वतस्त पितृ स्मृतश्च मातुः पुत्र वन्धुपत्न्या तस्या त्रिगोत्रम
 पुत्रपत्न्यो रपि स्तापत्न्या च धवर्तिता। इति। एवं मातृस
 ज्येष्ठा वन्धुना मातामहगोत्रापे पत्नीभ्रातृसन्ततिः। पितृ मातृस
 तया त्रिगोत्राणाने सर्वसाम गोत्रादयोः अविवाहाः ॥ ॥
 ज्ञस्ये स्यात्। अन्यथा पितृ पि ॥ असवर्णाया अविवाहात्
 तामहदोहित्रीकन्यायाः पिता यथा। कलौ तसवर्णाया अति
 नहभिगीनीपुत्र वन्धुपत्न्या वाहात् मातृ वृहन्नादीयोः
 त्रिगोत्रात् परया विवाहः प्र मुद्रयात्रास्वीकारः कमादत्त
 सज्येत सचायुक्तः पितृगोत्र विधारणादिजनानां सवर्णास
 पत्न्या तस्या त्रिगोत्रमध्यव कन्यासूपयम स्तथा इत्यादि
 त्रितात। एवं पितुः प्रमा । इत्युदाहृतम् ॥

अविवेकः पुं सदसदिवेचना र विप्रश्नप्रमथानोः कृपयाना
 हित्ययथा। देहात्मनो रवेवे नरं नजसमास निष्यन्नः ॥
 कादस्येवं शोको भवतीति तदि अविश्रामं स्त्री विश्रामाहित्यं।
 वेकप्रदर्शनार्थं श्रीभगवानुवा यथा अविश्रामं वहेत् भावे श्री
 च अशान्तिनित्यादि। इति श्रीभ तोलं न विन्दति। स मनोप
 गवहीता २ अध्यायस्य ११ श्लो लया नित्यं त्रीणि शिखेन गर्ह
 कटीका ॥ तदिति वि ॥ भात ॥ इति चाणक्य ॥
 अविवेकी त्रिविवेकशून्यः। य अविस्मृतः त्रिविस्मयानर्हः।
 यथा। तस्मादविवेकिनः सुखमा यथा। न विस्मयेदविस्मये विस्म
 त्रितिस्रो नात्राधिकारिणः। इ स्ते नानि विस्मयेत्। विस्मयान् भ
 ति मुक्तिवादस्य गादायरीदी य सुत्यन्ते मृतान्यपि निकृन्तति
 का। अपि च। अस्मिन् प्रसन्ने दे ॥ इति चाणक्य ॥
 वेद परमं धाम लभ्यते। मया अवीविः पुं नरकशेषः।
 विवेकिना तस्य हृदये जनिता अवीविमत स्त्री यथा वेतराणी
 यथा ॥ सर्वपापहरो विस्मः स प्रयोदः प्राणयोगो विशमने ला
 मया अर्थितः कृतः। इति पा भाभक्तः सारमेयादन मवी
 ये क्रियायोगसारे ११ अध्या चि रयः पान मिति। यस्मिन् वा
 यः ॥ अन्ते वदति साह्ये द्रव्यविनि
 अविवेचकः त्रिविवेचनारहितः मये दाने वा कथञ्चित् सर्वे
 न विवेचकः अविवेचकः इति त्व नरके अवीविमत्ययः शि
 तत्र समासनिष्यन्नः ॥ य निस्वकाशे योजनशतोच्छ्र
 अविशेषः त्रिविशेषाभावः। य यात् गिरिर्मुद्गेः संपात्यते ॥ य
 या। पितरो यत्र स्यन्ते तत्र त्र जलमिव स्थल मशमष्ट
 मातामहा ध्रुवं। अविशेषेण मवभासते तदवीविमतं तिल
 कर्तव्यं विशेषान्नरकं ब्रजेत् ॥ शो विशीर्यमाणशरीरो न मि
 इति आहतम् ॥ यमाणः पुन ररोपितो निपत
 अविश्रान्तः त्रिविश्रामरहितः ति। इति श्रीभगवते

पुस्तके १६ अध्यायः ॥
 अवीरा स्त्री निर्णीतसुता ॥ इत्य
 मरमेदिनी ॥ तदन्तर्भाजने ये
 व प्रायश्चित्ते यथा ॥ योविशोः
 वीरान्नभोजी कृतस्नानान्न
 भोजकः ॥ भगजीवी वाईपि
 को विषदीने यथोरगः ॥ इति
 ब्रह्मवेवर्ते प्रकृतिलेखे २१
 अध्यायः ॥ ॥ अपिच ॥ अवीरा
 न्नच यो भुङ्क्ते योनिजीवी च
 ब्राह्मणः ॥ यस्मिन्सन्धाविही
 नश्च स गोहत्या लभेत भवे ॥
 इति च तत्रैव २० अध्यायः ॥
 ॥ विस्रः ॥ गण गणिका स्तेन
 गायनकाचानि भुक्ता सप्तारं
 पयसा वनेन ॥ अवीरास्त्री स्त्री
 कार संसर्गपतितानाञ्च ॥ इति
 प्रायश्चित्तविवेकः ॥ ॥ सामा
 न्येनाभोज्यान्नभोजनप्रकरणे
 मनुः ॥ नाश्रोत्रियद्वयेनेन ग्रा
 मयानिद्वये तथा ॥ इत्यादि ॥ अ
 नर्चितं हयामास मवीरायाश्च
 योपितः ॥ इत्यादि कञ्चोपक
 म्य भुक्ता चान्यतमस्यान्न म
 मत्याक्षपणं ग्रहं ॥ अस्या भु
 क्ता चरेत् रुक्मं रेता विष्णु
 च मेव च ॥ इति ॥ अवीरा

पतिपुत्रविहीना निःसम्पत्तिनी
 ॥ स्वसम्पत्तिन्यास्त आदादिना
 भ्यनुज्ञानात् व्यवहारान्न यथा
 थिकमोच ॥ इति च प्रायश्चित्तवि
 कः ॥ ॥ अस्या यथाधिको यथा
 यातवल्क्यः ॥ पत्नी दुहितरश्च
 व पितरो भातरस्तथा ॥ तत्सुतो
 गोत्रज्ञो बन्धुः शिष्यः स ब्रह्मच
 रिणः ॥ एषा मभावे पूर्वस्य य
 नभागुत्रोत्तरः ॥ स्वर्ग्यतस्य ह
 पुत्रस्य सद्यैवणीष्यं विधेयः ॥
 तथा विस्रः ॥ अपुत्रस्य यने प
 त्मभ्यगामि तदभावे दुहित
 गामि ॥ इत्यादि ॥ तेन अपुत्रपर्य
 न्ताना मभावे पत्नी यथाधिका
 रिणी ॥ यथा कात्यायनः ॥ भर्तृ
 ये मते पत्न्यो विन्यसेत् स्त्री यथे
 हतः ॥ विद्यमाने त संरक्षेत् त
 पयेत् तत्तुल्ये ॥ न्यया ॥ अपुत्र
 शयने भर्तुः पालयन्ती व्रते
 स्थिता ॥ भुञ्जीता मरणात् ता
 ना दायादा ऊर्ध्वं माप्नुयुः ॥ य
 येष्टत इति धर्मीयं ॥ तथा च
 व्यासः ॥ लोकान्तरस्थे भर्तार
 मान्त्वा नञ्च वरानने ॥ तारयत्युभ
 ये नारी नित्यं धर्मपरायणा ॥
 मदनपारिजातधृता स्मृतः ॥ य

यदिदृष्टमं लोके यद्यत् पत्युः दद्यात् जलजैव जलमात्रं
 समीहितं तत्र दुष्णवेने देयं प पुत्रिणी ॥ इति निर्मले सम्पत्ते
 त्रिशीलानकाम्यया ॥ भर्तुः शय पि बालदेशान्तरितपुत्र सद्भाव
 ने पालयन्ती नान्यगामिनी ॥ अ विषयमिति आर्द्धविवेक प्रभृत
 तएव हरिवंशीयपुण्यकव्रतो यः ॥ इति ॥ ॥ अस्या भर्तुर्दत्तपेण
 पात्नोदानोपवास पुण्यनि थिकारो यथा स्मृतिः ॥ तपेण प्र
 सकृता न्यप्यरुच्यति ॥ निष्क त्यहे कार्ये भर्तुः कुल तिलोद
 लान्यस्तीनां हि पुण्यकानि त केः ॥ तत् पितृ स्तत् पितृ आ
 या शुभे ॥ तथा दृढमनुः ॥ अपु पि नाम गोत्रादिशब्देकं ॥ एतत्
 शयने भर्तुः पालयन्ती व्रते तपेण पुत्र योत्राद्यभाव विषय
 स्थिता ॥ पत्येव दद्यात् तत् पितरं मिति मदनपारिजातः ॥ इति ॥ ॥
 रुक्म मंशं लभेत चातत् पितरं मृताया स्तस्या आद्यआर्द्धाप
 तित्वत्र तदित्यनुयन्यते ॥ तच्छ च्चदशग्रहं कर्त्तव्यं नत सपि
 देन भर्तुः परामर्शात् भर्तुः क गदने ॥ यथा ॥ अत्र सपत्नीपुत्रस्य
 त्त्वमंशं यावदंशं हरेत् नत पुत्रत्वाभिदेशात् तत्सन्नेपि
 व्रतेनोचितमात्रं ॥ इति दायत स्त्रीणां सपिण्डनं मेधिले रुक्मं
 ने ॥ ॥ अस्याः पतिआर्द्धाथ तत्र ॥ पुत्रेणैव त कर्त्तव्यं सपि
 कारो यथा ॥ पुत्र पौत्र प्रपौत्र एरीकरणं स्त्रियाः ॥ पुरुषस्य पुन
 भावे पत्नी ॥ तथा च शङ्खः ॥ पि स्तन्येभात्पुत्रादयोपि ये ॥ इति
 त पुत्री स्यात् तदभावे सहोदरः लघुहारीतवचने एवकारेण च
 पुत्राभावेपि सहेति दद्यात् निदिष्टपुत्रनिषेधात् ॥ पुत्रेणेति ॥
 त पुत्री स्यात् तदभावे सहोदरः तत्सन्तमात्रविवाहितं ॥ सपि
 ॥ भार्यापिण्डं पतिर्दद्यात् भर्तु एरीकरणं तासां पुत्राभावे
 भार्या तथैव च ॥ श्वशुरादिश्च स्त न विद्यते ॥ इति मार्कण्डेय पुरा
 णा चैव तदभावे द्विजोत्रमः ॥ लोक वाक्यत्वात् ॥
 इत्यादि ॥ अपुत्रा स्त्री यथा ९ यानि पञ्च दशाद्यानि
 ३ः पुत्रवत्यपि भर्तार ॥ पिण्डं अपुत्रस्यैववारि च

एकस्यैव न दातव्यं मपुत्राया
 अयोधितः॥ इति छन्दोगपरि
 शिष्टेन आद्यपञ्चदश आदेः
 अतस्तु परीहारेकताच्चाएत
 तपस्यु रभावे इष्टव्यं। ततश्च
 शिशो पुत्रे अन्येनापि सपि
 एतत्ते। एवं पतिमत्तेपि। अत
 एव मेथिलै रवीरायाः सपि
 एतन् नास्तीत्युक्ते। इति च
 मृदितत्वे॥
 अवेत्ता स्त्री अपराद्धः॥ इति लो
 कप्रसिद्धं। वेत्ता मृत्वेति॥
 अवेत्तानां स्त्री दर्शने। यथा।
 कृताकृता वेत्तानां वत् स्वयं न
 त ऊशोपवेशनस्य कर्तव्यता
 त। इति संस्कारतत्वे॥
 अवेत्तितं वि दृष्टं। यथा मनुः।
 केशकीयवपत्रञ्च परा स्पृष्ट
 च कामतः। इति त्रैवेदितत्वे
 व सम्पृष्टञ्चाप्युदकया॥ इत्या
 क्रिकाचारतत्वे॥
 अवोत्तानां स्त्री प्रोत्तानां विशेषः
 । नृजहलेन जलक्षेपणं। यथा
 हातिः। तस्मादङ्गिरवो ह्ये तद्
 यादातम्य एव च। अवोत्त
 प्रोत्त इति रत्नाकरः॥ नव
 वदमानयुते ॥ ३

ज्ञानेन न हस्तेन प्रोत्तानां समु
 दाहने। नृजनाभ्युत्तानां प्रोत्त
 तिरश्चावोत्तानां स्मृतं॥ इति सु
 दितत्वे॥
 अव्यक्रागः पुं ईषलोहितव
 र्णः। ततः पर्यायः। ताम्रः ३ गो
 रः ४। इति जटाधरः॥
 अव्यङ्गः वि व्यङ्गरहितः॥ अवि
 कलाङ्गः। यथा। तत आह्वय थ
 मीते ब्राह्मणे वेदपारंगं। अव्यङ्ग
 वयवं पूज्य गन्ध धूपार्चनादि।
 भिः॥ इति मत्स्यपुराणे द्द अ
 ध्यायः॥
 अव्यङ्गः स्त्री मृकशिखी। इति
 केचित्॥ अमरकोषे अथाह
 इति भट्टीकाया अव्यङ्गा इति
 च पाठः॥
 अव्यङ्गः स्त्री व्यङ्गालङ्कार इति
 तकाव्यं। यथा। सव्यङ्ग मन्त्रे
 काव्य मव्यङ्ग मथमेस्ते।
 किञ्चिद्व्यङ्गसमायुक्तं मथ्यं
 परिकीर्तितं॥ इति काव्यचिन्
 का॥
 अव्ययिः पुं अम्यः। संश्रमेन
 वित्यनीति अव्ययिः। व्ययमप
 सञ्चलनयोः सर्वथातभ्य इ
 ति इन् प्रत्ययः ततो नञ्

समासः। वेदप्रयोगेयं॥ पापकर्त्रे रव्यवहार्यं न दर्शनात्
 अव्ययः वि अमोचः। यथा। कामतो वङ्गतरुणा युक्तशरण
 दुर्निवार्यञ्च उद्देशे मव्यये वैमि गतादिह नृणा मव्यवहार्यते न
 ज्ञातकं तेजसा वक्रतल्यन्व स त इतितरह नृणा अन्यथा विष
 वैशस्त्रास्त्राचारकं॥ इति ब्रह्मवै मशिष्टनापतिः स्यात्। इति प्रा।
 वर्त प्रकृतिवर्णे ९८ अध्यायः॥ यश्चिन्नतन्त्रे॥
 अव्यवस्था स्त्री शास्त्रविरुद्धव्यव अववहिते स्त्री व्यवधानम्यन्त्रे॥
 स्या। इति नञ्समासनिष्पन्ना॥ तत पर्यायः। लघं ५। इति श
 अव्यवस्थितः वि नीतिशास्त्रा दस्तावली॥
 दिव्यवस्थानीभूतः। यथा। रूचि अव्यवहृतः वि अकृतव्यवहारः
 इष्टः क्वचित्तुष्टो रुष्ट स्तुष्टः त इति नञ्समास निष्पन्नः॥
 तो लो। अव्यवस्थितचित्रस्य अव्याजः पुं कलाभावः॥ यथा
 प्रसादोपि भयङ्करः॥ इति हि दं किलायानमनोहरं वपुः
 तोपदेशः॥ तपः कर्म साधयितं इहेच्छति।
 अव्यवहार्यः वि व्यवहारायो धर्मे स नीलात्मलपत्रधारया
 तः। यथा। ज्ञानत आण्डाला शमीलतो छेत्र मृषर्ववसति
 न्यस्त्रीगमने तत्तुल्यतया दिव्य ॥ इत्यभिज्ञानशाकुन्तलानादा
 एवताचरणे कृतोप न व्यवहा के १ अङ्कः॥ शीघ्रं। यथा। सेक
 र्यः। यथा याज्ञवल्क्यः। प्राय वो यदि मारव स्तरु रये पाथो
 श्वित्रे रयेत्येनो यदज्ञानकृतं भ द पाथोलवे रव्याजं परिषिञ्च
 वेत्। कामतो व्यवहार्यस्त किं विरयसे कालः परिक्राम
 वचनादिह जायते॥ पापान्तरे ति। मूले सिक्त रसे दले विग
 प्यव्यवहार्यत्वं याज्ञवल्क्याकं लिते शीर्णे तथा वल्कले न
 । शरणागत बाल स्त्री हिंसकान् स्यादस्य परिस्थितेः प्रभु र्हो
 संवसेत् त। चीर्णव्रतानपि सदा धारापि वारं तव॥
 कृतज्ञसहितानिमान॥ अत्र च इत्युद्भूतः॥
 कामतो महापातकादि वृहत् अव्यापं वि व्याप्तिरहितं।

यथा। नापि साध्यव्यापकाया
पत्नेन व्याप्तिविरहो नायकते
या साध्यव्याप्य व्यापकतेनोपा
ये रेव साध्यव्यापकत्व साधना
तात्सादृपाधि हेत्वा भामान
रमिति। इत्युपाधिवादविना
मणिः। अपि च। अद्याप्य श्रुतं
णिको विशेषगुण इत्येते। इति
भाषापरिच्छेदः॥ अद्याहते वि
व्याघातमृत्युः। यथा। यस्य वि
काल ममले ज्ञानमव्याहते स
दावेति विद्या न विद्याञ्च स
वाच्यो भगवानिति॥ इति श्रुत
माला॥ किञ्च। विसृष्टाणां
। अत्रे वलाय मे भूमे रण मय
विलस्य चाभवेत्तेतत् परिण
तो ममास्त्वव्या हते सुखे॥ प्रा
णापान समानाना मुदान व्या
नयो स्तथा। अत्रे लोष्टकरञ्च
स्त ममास्त्वव्याहते सुखे ॥
इत्यादिकाचारतन्त्रे ॥

अद्याहतेः वि अकथितः। न
व्याहतेः अद्याहतेः न न समा
सनिष्पन्नः॥
अश ५३ न व्याप्ति संहृत्योः॥
ऊ ३ अशिष्यते अ

त्येते। न अशोति। संहतिः समू
हः। इति दुर्गादासः॥
अश ग भोजनो अशान्यन्त्रे
बुभुक्षतः। इति दुर्गादासः॥
अशक्तः वि असमर्थः। यथा।
मनुः। विभृत्यादेच्छतः सर्वान्
ज्येष्ठो भ्राता यथा पिता। भ्राता
शक्तः कनिष्ठो वा शत्रुपेक्षा
कुले स्थितिः॥ इति दायतन्त्रे
॥ उपवासेषु शक्तानां नक्तो भो
जन मिष्यते। इति तिथ्यादितन्त्रे
॥ ॥
अशक्तं वि असाध्यं। यथा।
अशक्ते अथवसायः समर्थन
। इति सुगन्धव्याकरणे॥
अशिक्षिते वि शिक्षारहिते। य
था। यत्र सारथे रक्षोशल्यात्
यान मन्यथा गच्छति तत्र हि
सायां अशिक्षित सारथिनो
गात् स्वामी दिशते दाष्टे दण्डः
स्यात् इति कुल्लुकभट्टव्याख्या
नात्। इति प्रायश्चित्ततन्त्रे॥ अ
शीतः वि शीताभावयुक्तः। य
था। अशीता स्तरवो मावे फा
लुणो पशु पक्षिणो। चैत्रे जल
चणः सर्वे वैशाखे नरवानरौ
॥ इति पुराणे॥

अशीतिः वि सहाविशेषः। अ
शी इति भाषा। यथा मनुः। अ
शीतिभागं शृङ्गीयात् मासान् वा
दुषिकः शतात्। द्विकेशान् वा
शृङ्गीयात् सतां धर्मामनु स्मर
त्। इत्यादिकाचारतन्त्रे ॥
अपि च। अशीति यस्य वर्षाणि
बाला वायुनषोडशः। प्राय
श्चित्ताई महर्नि स्त्रियो रोगिण
एव च॥ इति प्रायश्चित्ततन्त्रे॥

अशुद्धं वि अपवित्रं॥ अशुद्धतेशो
यने॥ अशोचयुक्तं। यथा। शङ्खः
। ततः प्राद मसुद्धो न ऊर्ध्वो
देकादशे तथा। कर्त्तव्यत्वात्का
लिकी शुद्धि रसुद्धः पुन रेव सः
॥ इति सुद्धा भर्त्तु अतर्थाः। द्वि
असुद्धा देवप्रेतयोः। देवैकर्म
णि पेत्रे च पंचमेः इति सुद्धा
ति॥ इति च शुद्धितन्त्रे॥

अशुभं स्त्री अमङ्गलं। यथा।
सर्वशुभानां परिमोक्षकारि स
मृजने देववरस्य विस्वाः। इति
ज्ञातिस्तन्त्रे॥ अपि च। मदन
पारिजातपुत्रे। अशुभं खञ्ज
नं दृष्ट्वा देवब्राह्मणासनं।

। दानं ऊर्ध्वान ऊर्ध्वोच स्थाने स
र्वौ पथीजलैः। इति तिथ्यादि
तन्त्रे॥
अशुच्यशयनव्रतं स्त्री आवाण्ठ
सोद्वितीयाकत्रेयव्रतविशेषः।
यथा। ब्रह्मोवाच। भगवन् पुरु
षस्येह स्त्रियाश्च विरहादिकं।
शोक व्याधि भयं दुःखं न भवे
येन तद्दद॥ भगवानुवाच।
आवाणस्य द्वितीयाया कृत्वायां
मधुसूदनः। स्त्रीणां चै सलत्स्मी
कः सदा वसति केशवः॥ तस्यां
संस्तव्य गोविन्दे सर्वान् कामा
न समश्नुते। गो भू हिरण्य
दानानि संप्रकल्पशतावुगं॥
अशुच्यशयना नाम द्वितीया
या प्रकीर्तिता। तस्यां सम्पन्नये
द्विस्तु मेभि र्मन्त्रै विधानतः॥
श्रीवत्सधारिन् श्रीकान्त श्री
धाम श्रीपतेः व्यय। गाहेस्थ
मा प्रणाशं मे यातु धर्मार्थका
मद॥ अग्रयो मा प्रणाश्यन्त दे
वताः पुरुषोत्तम। पितरो मात
रो मा प्रणाश्यन्त मन्त्रो दाम्पत्य
भेदतः॥ लक्ष्म्या विपुज्यते देवो
न कदाचित् यथा भवान्। त
था कलत्रसम्पत्त्यो देव मा मे

विद्युज्ज्वल॥ लक्ष्म्या न शून्यं वर हरेः। विप्रशामेन रंदिता नारा
दयया ते शयनं सदा। शय्याम युगापरयणः॥ न तस्य पत्न्या
माषशून्यास्तु तथैव मधुसूदन विरहः कदाचिदपि जायते। नारी
॥ गीत वादित्र निर्वीचं देवस्या चाविधवा ब्रह्मन् यावच्चन्द्रा
ये त कारयेत्। चण्डा भवेदश कं तारकं॥ न विरूपं न शोकार्त्रे
क्तस्य सर्वे वायमयी यतः॥ एवं दाम्पत्यं जायते क्वचित्। न पुत्र
सम्पन्नं गोविन्द मन्त्रीयानैलव पशुरन्तानि तयं यानि पितृम
र्जिते। नक्त मन्त्रालयं याव ह॥ सप्तकल्पशतानि चाज्ज्वे
न्नत स्याच्चतुष्टयं॥ ततः प्रभाते न्मन्यशयने विसृजेत के मही
सेजाते लक्ष्मीपतिसमन्विते। यते॥ इति मत्स्यपुराणे अशून्य
दीपान् भाजने युक्तां शय्यां द शयनव्रतं ६० अध्यायः॥

अशोकः ३ स्वनामख्यातपुष्प
रुद्रविशेषः। अस्य पर्याय ग
णः। अशोको हेमपुष्पश्च व
ज्रलक्ष्मणपल्लवः। कहेलिः
पिण्डपुष्पश्च गन्धपुष्पा नट ल
था॥ अशोकः शीतल लिङ्गो
ग्राही वयः कषायकः। दोषा
पची तथा दाह कृमि शोष विषा
स्त्रजित॥ इति भावप्रकाशः॥ अ
स्य कलिकाभक्षणाविधि रशो
काष्टमीशदे द्रष्टव्यः॥

अशोकः त्रि शोकरहितः। यथा
ता मशोक हराभीष्ट मधुमा
ससमुद्रव। पिबामि शोकसन्
त्रा मा मशोकं सदा

ऊरु॥ इति निष्पादितं॥ वेदशोककलिकाः स्त्रायान्तौ
अशोकपट्टी स्त्री चैत्रस्य सुक्ता हित्यवारिणि॥ अशोकाख्यस्य
पट्टी। तस्या पट्टीशजा यथाचै पादानात्रिथिमात्रेपि तत्रपा
त्रे मासिस्त्रे पक्षे पञ्चा पट्टी ने। फलन्त मन्त्रालिङ्गात् शोक
समर्चयेत्। सुखाय पुत्रलाभा र्हादित्य मवगन्तव्यं। लोहित्यवा
य सुक्ते पक्षे तथैव च॥ इत्युत्र रिणी ब्रह्मपुत्राख्यनदजले। पु
रकामाख्यातत्रे ११ पटलं॥ नर्वसयोगे त फलाधिक्यं। आह
प्रसूत्या दादश मासि सम्पन्ना लिङ्गगरुडपुण्यायोः। अशोक
पत्यवृद्धये। सते जाने तथा पञ्चा कलिका आष्टौ ये पिबन्ति पुन
पट्टीदादश रूपाणी॥ वैशाखे वंसौ। चैत्रे मासि सिताष्टम्यां
चान्दनी पट्टी ज्येष्ठे चारणपसे न ते शोक मवाप्नुयुः॥ पानम
तिता। आषाढे कार्दमी तेषा वस्तान्। मशोक हराभीष्ट मधु
आषाढो लुण्ठनी मता॥ भा माससमुद्रवे। पिबामि शोकस
इ वपेदी विद्याना दुर्गाख्या नत्रो। मा मशोकं सदा ऊरु॥
सुयुजे तथा। नाड्याख्या का स्त्रीमुद्रकहेकपानेपि प्रागुक्त
त्रिके मासि मार्गे मूलकरूपि युक्तेः स्वयं मन्त्रः पठनीयः।
णी॥ पोषे मास्या चरुपा च शी स्त्रीपक्षे ऊहोपि नास्ति विरत
तला तपसि स्मृता। गोदृपिणी मेकादशीतत्रे। अशोकपानन्त
फाल्गुने च चैत्रे अशोका प्र पञ्चमाहं प्रहरणाय। पिबामि मधु
कीर्तिता॥ इति स्कन्दपुरा म्या भानुहितीयोक्तवत् इति
ण॥ निष्पादितं॥॥ अपि च। अत्र
अशोकाष्टमी स्त्री चैत्रमासीय स्नानोजले बुधवारं पुनर्वसु
सुक्ताष्टमी। तत्राष्टमायकाशे नक्षत्रयुक्तसुक्ताष्टम्या वाजेप
ककलिकयुक्तजलपानं कर्त्त ययुजन्त्यफलसमफलप्राप्ति
व्यायथा। अथाशोकाष्टमी कामः स्त्रायान्। ब्रह्मपुत्रे त सर्वे
स्नादे। मीन मयौ सुक्ते पक्षे पापक्षयपूर्वक सर्वे तीर्थस्नान
अशोकाख्या तथाष्टमी। पि जन्यफलसमफलप्राप्तिकामः

स्वायात्। स्त्रानेतिकर्तव्यतां वि
धाया। ओत्रसुत्र महाभाग सा
ननोक्तलनन्दना। अशोचागर्भसं
भूतपापं लोहित्य मेहरा। इति
पठित्वा स्त्रायान्। केवलसु
क्ताष्टम्यां ब्रह्मपदगमनफलं
। पञ्चमार्दप्रहरव्यापिन्यां पुन
र्वसुपुक्तायां केवलायां च
मुक्ताष्टम्यां शोकश्रित्तका
मः अष्टावशोककालिका अ
हे पिबे इति सङ्कल्प्य तामशो
कहराभीष्टमधुमाससमुद्ग
वापिवाप्ति शोकसंज्ञां माम
शोकं सदाकुरु। इति पठित्वा वि
सुपदजलभिषिता अशोकक
लिका अष्टौपिबेत्। स्त्रीशूद्रानुप
नीते रपि मन्त्रः पठनीयः पौरा
णिकत्वात्। स्त्रीपदे लिङ्गो हो
नास्ति प्रकृतेः समवेतायेना
त्। इति कृत्यतन्त्रं ॥
अशोचं त्रि शोकायोगं। अशो
चमन्त्रिषोष्ट्यास्ते अशोचो
चानन्दशोचस्ते प्रस्तावादा
सु भाषसे। गतासूनगतास्ते
सु नानुशोचान् पण्डिताः ॥
इति श्रीभगवद्गीतायां २ अ
ध्याये ११ श्लोकः ॥

अशोचं स्त्री वैदिककर्मनर्हेन
प्रयोजनीभूतसंस्कारविशेषः।
यथा। वैदिककर्मनर्हेन प्रयो
जकसंस्कारविशेषरूपमशोचं।
वैदिककर्मनर्हेन प्रयोजकसं
स्काररूपं शोचं। नचाशोचाभाव
एवमुद्दि न संस्कारविशेष इति
वाच्यं। अत्रानां योगपद्येति
न वदये दत्तानि इत्येताभ्यां म
शोचे पापपण्यायावपदप्रदर्श
नात् अशोचपदस्य यथाभाव
रूपत्वं। तथा। देवाश्च पितरश्च
व पुत्रे जाते द्विजन्मना। आया
न्ति तस्मान्नदहः पुणं पश्यन्
सर्वदा ॥ इत्यादित्यपराणीयेण
शोचे पुण्यपददर्शनात् शोच
स्यापि भावरूपता प्रतीयते। इति
मुद्दितत्वं ॥

मन्त्रदशरुमरणे अशोचं यथा।
गृहीतो देवतामन्त्रः सावित्री
ग्रहणं कृतो। यस्मात्तस्य विराज
न् ब्रह्मविद्याग्रहो यतः ॥
उपनीयाध्यापको यस्तस्मि
न्नापि विराजकं। वेदवेदाङ्ग
शास्त्राणां व्याख्यानं शित्तितं
यतः ॥ ज्ञानं प्रतिष्ठितं येन

वेदाभ्यासो यतः कृतः। तस्मि
न्नेते वैकगत्रे गुरो शिष्ये तथे
व च ॥ इति मन्त्रसूक्ते महातन्त्रे
१५ पटलः ॥ अपि चाग्रावुप
रते चेव अहोणि शिष्यसन्त
तौ। इति विज्ञानतन्त्रं ॥ ॥ अ
स्यात् पूर्वलिखितं ॥ अशमरी
ह्रीं रोगविशेषः। पातरी इति
भाषा। यथा। अथाशमर्ययिका
१ः। अत्राशमर्याः सचिह्नादि
नियानं सङ्ग्राह्याह। वातपित्त
रुफेसिस्त अतर्था मुक्ता
मता। प्रायः श्लेष्माश्रयाः सर्वा
अशमर्याः स्यु र्यमोपमाः ॥ श्ले
ष्माश्रयाः श्लेष्मसमवायिका
रणाः। मुक्ताजायास्त मुक्तस्यै
व समवायिकारणत्वात्। अन्ये
त मुक्ताशमर्या मपि कफका
रणात् भिच्छन्ति। प्रायः शब्द
श्चात्र विशेषार्थः। यमोपमा श्लि
क्षिता विना ॥ ॥ सम्प्राप्तिमा
हाविशेषयेद्वास्तिगतं सप्तुक्तं
मूत्रं सपित्तं पवनः कफश्च
। यदा तदाशमर्युपजायते त
त्क्रमेण पित्तेशिव रोचना गोः
॥ पवने वास्ति गतं सप्तुक्तं
मूत्रं सपित्तं कफं

वा शोष मुपनयेत् यदा तदा
अशमरी क्रमेण क्रमशो वृद्धमा
ना। यथा गोः पित्तेशु रोचनेवे
त्यन्वयः ॥ ॥ सर्वेष्टप माह।
नैकदोषाश्रयाः सर्वा अथासां
पूर्वलिखितं। वस्याध्याने तदास
न्नदेशेषु परितोतिरुक्त ॥ मूत्रे
वस्तसगन्धं मूत्ररुच्छं न्यो
ः रुचिः। वस्तः छगलकः ॥ ॥
सामान्यलक्षणं माह ॥ सामा
न्यलिङ्गं रुद्धाभि सेवनी वस्ति
मूत्रं स। विशीर्णधारं मूत्रं स्यात्
तया मार्गेनियथेन ॥ तद्यथा
त सति मेहेदच्छं गोमेदकोप
मे। तत् संज्ञाभात् तने सास्त्र
मायासाचाति रुग्मवेत् ॥ वस्ति
मूत्रं नामे रुयोदेशः। विशीर्ण
धारं सविच्छेदधारं। तथा अ
शमर्या। मार्गः मूत्रवाहिस्रोतः
। तद्यथायात् कदाचिदायुना
अशमर्या मूत्रमार्गादन्यत्र ग
मनान्। सति मेहेत् मूत्रयेत्।
गोमेदकोपमे गोमेदकोमणिः
किञ्चिलोहित स्तद्वर्णं। तत्
संज्ञाभात् तस्या अशमर्याः स
ञ्चारान्। वर्षणोन मूत्रवद्दे स्रोत
सि तने जाते सास्त्रं सरक्तं

मेहेतु आयासात् प्रवाहनादि
जनितात् ॥ वातोत्पत्त्या माह
। तत्र वाताद्देशं तत्रैव दन्तान्
त्वादति वेपताम्भुति मेहेन
नाभि पीडयत्यपि सङ्गान् ॥ सा
निलं मुञ्चति शक्तमुद्गमेहति
विन्दुशः । प्रयावारुणाश्वरी चाम
स्याञ्जिता कण्ठकै रिव ॥ शङ्करा
न आत्रेनादं ऊर्ध्वं नाभिदेशं पी
डयति । शक्तं पुरीषं सानिलं मु
ञ्चति । मुद्गं वीरवाणं विन्दुशः
विन्दुं विन्दुं मेहति मूत्रयेत् । शेषा
वेत्यादि शपावा किञ्चित् शणमा
। अरुणा किञ्चिद्भक्ता । एवं वा
श्वर्या वर्णाकार कथनं आ
रुण्याणां प्रत्यक्षं संवादि शा
स्त्रप्रमाणाय । व्याननार्थं माहः
। चित्ताकण्ठकै रिव वदरीवीज
वत् स्रग्दङ्कुरै र्वेष्टिता ॥ ॥ पित्रो
ल्लणा माह । पित्रेन दह्यते व
सिः पच्यमान इवोष्णवान् । भला
तकास्थि संस्थाना रक्ता पीता सित
श्वरी ॥ दह्यते सात्तादीन्नेवावसि
रति मूत्रकोषः । पच्यमान इव
क्षारेणैव । ऊष्णवान् । उल्लसर्षः
॥ ॥ कपोल्लणा माह । वसि नि
स्त्रयतश्च श्रेष्ठणा शीतलो गुरुः

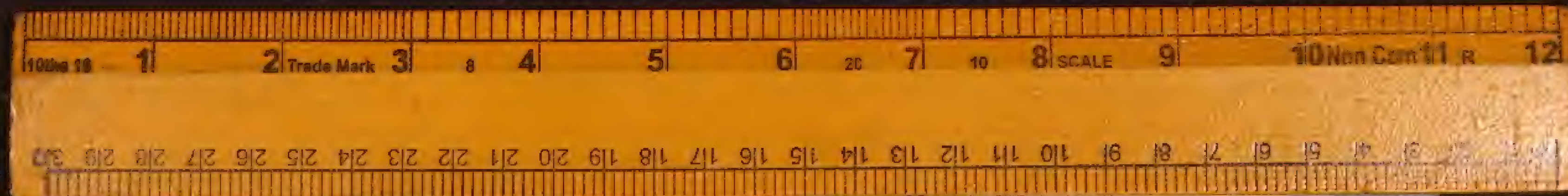
। अश्वरी महती स्रक्ता मथवर्णा
यवा सित्ता ॥ महती ऊर्ध्वदाह्य
ल्या । मधुवर्णा इषत् पिङ्गलमुक्ता ॥
एता भवन्ति बालानां तेषा मेवाहि
भयसा । आश्रयोपचयात्पत्न्यात् प्र
हणाहरणे सुखाः ॥ एताः दोषत्र
यजनिताः बालानां स्युः । यतः
सर्वा त्रवाश्वर्यो विशेषतः श्रे
ष्ठा समवायिकारणाः । बालास्तु
विशेषतः सन्निधानं सेविनो भव
न्ति । उक्तञ्च स्वर्गतेन । प्रायेणैता
अश्वर्यो दिवास्वप्न समशनाध्य
शन स्विम्य शीत गुरु मधुराहार
प्रियत्वात् विशेषेण बालानां भ
वन्तीति भयः पदोपादानात्
महतामपि त्रिदोषजनिता भव
न्ति । तेषा मेव बालानां मेवाग्रह
णाहरणे सुखाः ग्रहणे निष्का
सनाय मधुलिभ्यां । आहरणे पा
चनोदश्वर्कं निष्कासने तत्र सुतः
सुखदाः । तत्र हेतु माह । आश्रयो
पचयात्पत्न्या दिनि आश्रयो वसि
तस्योपचयः स्थोत्यं तस्यात्य
त्वात् ॥ ॥ मुक्ताश्वरी माह ।
मुक्ताश्वरी तु महता जायते
मुक्ताश्वर्यात् । अश्वर्याना
मनेकार्थत्वात् न शब्दे

ऽजवधारणार्थः । तेन महता
मेव नत बालानां तेषा वत्स
माणा सम्प्राप्ते रसम्भवात् । न
त मुक्ताभावो वाच्यः । मुक्ता
श्वरात् वेगात् च्यवमानस्य मु
क्त्याधारणात् ॥ मुक्ताश्वर्योः
सम्प्राप्ति माह । स्थानाच्चुत मधु
क्तं हि मुक्तयो रन्तरे गीतलः ।
शाषयन्युपसंहृत्य मुक्तं तच्छु
क्तं मधुमरी ॥ अनेनलः मेधुनवे
गोधारणं धृतं मुक्तं मुक्तं
योः मेदसादितयोः । मेद दृष
णयो रन्तर इति सुश्रुत वचना
त्तेन मेद दृषणा मध्यगत
वसिष्ठे उपसंहृत्य एकीकृत्य
विषयति । तच्छुक्तं मधुमरी तथा
भूतं मुक्तमेवाश्वरी ॥ अस्या ल
हणा माह । वसिष्ठे रूद्र उक्तञ्च
मुक्तस्य मुक्तारणी । तस्या मृत्यु
वमात्रायं मुक्तं मेति विलीयते ॥
पीडिते तवकाशे श्वर्ये च श्वर्ये
वच शर्करा । तस्यो मुक्ताश्वर्यो ॥
उपचमात्रायं यदा सा कथमपि
विलीयते विलयं याति । तदा मु
कंति मूत्रमापीत् प्रवर्तते । पी
डिते तवकाशे सितं न शब्दे
॥ ॥ ॥ ॥ ॥

वधारणे । तेन अस्मिन्नेव च
काशे स्थाने मेद दृषणाया रन्त
रे पीडिते सति सा विलीयते अ
नलीना भवति ॥ अश्वर्याभेदा
दश्वरी शर्करा सिकता भवती
त्याह । अश्वर्येव च शर्करा च
कारात् सिकता च भवति । शर्करा
कतयोश्च भेदे महतात्पत्न्या
भ्यां वादयः ॥ कथं अश्वरी
शर्करा भवतीत्याह । सा भिन्न
मूर्तिर्वा तेन शर्करेत्यभिधीय
ते । सा अश्वरी ॥ शर्करायाः पा
तमवरोधञ्च सहेतुक माह । अ
णशो वायुना भिन्ना सा तस्मिन्
तुलो मगे । निरेति सह मूत्रेण प्र
तिलोमे विवध्यते ॥ मूत्रसेतः प्र
वृत्ता सा सक्ता ऊर्ध्वोदपदवान् ।
सा अश्वरी । तस्मिन् वायो । आ
नलो मगे मूत्रसेतः स सम्यक्
प्रवृत्ते मूत्रेण सह सा शर्करा
निरेति पतति । प्रतिलो मगे ऊ
र्ध्वं प्रवृत्ते वायो विवध्यते । तदा
हं प्रवृत्ते वायो विवध्यते । तदा
स्यान्नरा उपद्रवान् ऊर्ध्वीत ।
तानेवोपद्रवानाह । दोहृत्वं स
दने कार्ष्ण ऊर्ध्वीत मयारु
चि । पाण्डित्यं मुक्तावतञ्च नृणा

हृत् पीडनं वमि ॥ दोषैर्बल्य मि वल्लो मेदे शूलयुक्ते अश्वमेदी
दियाणां सदने अवसन्नत्वा का केगज्जयेत् ॥ वरुणात्क पि
रूप मङ्गानां उदरे कदेशे शूल लाभेद शुण्डी गोत्तरकेः कृतः ॥
॥ अश्वमेदी शक्तीरा सिकता ना कषायत्तरसंयुक्तः शक्तीरा पात
मरिष्ट माहः प्रसून नाभि दृष यत्यथः ॥ तारो यवत्तरः ॥ वि
ए वदमूत्रं रुजान्वितो अश्वमेदी तिकसंयुतो अवीक्षीरेण सम्रा
तपयत्याशु शक्तीरा सिकता दशमेरीनाशने पिबेत् ॥ अवी मे
विता शक्तीरा सिकतेति च नाम ॥ वरुणात्क कषायस्त पीते
हयमन्त्रे ॥ ॥ अथ अश्वमेदी शि गुड समन्वितः ॥ अश्वमेदी पातय
किन्वा ॥ शुण्डीप्रमथ पाषाण त्याशु वीस शूलञ्च नाशयेत् ॥
भिदुस्वरुणा गोत्तरैः ॥ अभयाव काथि वरुणामूलस्य तस्य कले
गवधत्तैः काथि कृत्वा विचक्षणः न संयुतः ॥ शिशुमूलस्य च काथः
॥ रामठ दार लवणं हृणीति स्म रुद्रस्य वाश्वमेदी हरेत् ॥ ॥ शूद्रः
पिबेन्नरः ॥ अश्वमेदी सूत्रकृच्छ्रञ्च वेर यवत्तर पथ्या कालीयकानि
नाशमायाति निश्चिते ॥ काथः शु तः ॥ दीपमण्डो भिनन्नुग्रा मश्वमेदी
एसादिनामायं दीपनः पाचनः परं मास्य पाचनः ॥ शूद्रवेरं नागरं ॥
॥ हानि कोष्ठाग्रिते वाते कण्ठ ने दुग्धं हृमिभि चैने सुतरुणां
रुगाद मेदने ॥ रुक् ऊष्णोऽशु त्रिगुणं अविस्थानजे वसे पुण
एतादि काथः ॥ ॥ एलोपकृत्या निरीक्षिते वरुणां छिन्वा तलां
मपुकाश्वमेद कोनी अदृष्टा ग्राहयेत् ॥ संगृह्याशु चतुर्गुणा
दृषकोरुवृकैः ॥ अग्निं पिबेदश्वमं अपि पवेत् पादावशेषं जले न
जत प्रगादे सशक्तीरे सूत्रगादे त्रह्येन गुडेन वै दृढतरे भागे
ः श्वमेदी ॥ उरुवृक एण्ड लस्या पचेन्न पुनः ॥ ॥ जालैवे चनतां
व सूत्रां सूत्रगादे सूत्रकृच्छ्रे ॥ एला गुडे परिणीते प्रत्येक मेघा प
दि काथः ॥ ॥ रुग्णोदकरसं हिडु ले शुण्डी वीरु कवीज गोत्त
यवत्तरयुत पिबेत् ॥ ॥ कणा पाषाणभिच्छिन्वा

ऊष्णोदरप्रपातवीज ऊनटी ॥ ॥ शिभावप्रकाशः ॥ अश्वद
वास्तुक शोभाञ्जनं द्राक्षैलाणि धानः वि अदादीनः ॥ यथा दे
जिभया हृमिहृतां हृणीकृता बलः ॥ प्रत्ययो धर्मकार्येषु न
नोतिपेत् ॥ पथ्याशी प्रतिवासरं या अदेत्युदाहृता ॥ नास्ति ह्य
गुड ममं योः ॥ त प्रमाणं नरः स्त्रा अदधानस्य धर्मकृत्वे प्रयोज
देन्नस्य समस्तदोषजनिताश्मर्थः ने ॥ इति आहृतं ॥ ॥ अश्वदा
पतनि दुते ॥ एवीरुक वीज कर्के स्त्री शास्त्रार्थि अदृढप्रत्ययः ॥ य
दीवीजं पाषाणाभिन् हाद्योजा यो ॥ विधिहीनं भावदृष्टं कृत म
दीति लेके ॥ शीतला नीलदूर्वा अदया च यत् ॥ तदस्मत्स्वरा ल
॥ तथा वानील हवीं स्तना शस्य स्य मूदस्य दुष्कृतात्मनः ॥ इति
साहले हरितं तथा ॥ शतपट्टी शी आहृतं ॥ ॥ अश्वदेयं वि
तऊम्नी शीतला वामनी तथा ॥ अदानदी ॥ शास्त्रार्थी दृढप्रत्यय
इति निचोदो धन्वन्नरिः ॥ ऊन यो ग्या ॥ अश्वशब्द एवैक थाथानो
टी धान्यके ॥ गिरिजे शिलाजत र्प प्रत्यये पश्चाच्च समासेनानि
॥ हृमिहृत् विडङ्गे ॥ वरुणादि प्यन्ते ॥
गुडः ॥ ॥ मञ्जिष्ठा चापुषं वी अश्वदभोजी वि आदानाभक्त
ने जीरकः शतपुष्पिका ॥ यात्री कः ॥ यथा ॥ डर्गसिंदोपि अश्वद
कले वदरकं गन्धकञ्च मनः भोजीत्यस्य सति भोजने अश्व
शान्ता ॥ एतेषां समभागानां हृणी द मेव भुङ्के न अश्व मिति न
दृष्टु मितं नरः ॥ भलयेन्मधुना नियमः ॥ तथात्वे व्रतलोपः स्त्रा
सह पतेन्नस्याश्वमेदी भवेत् ॥ ॥ त ॥ इति प्रायश्चित्ततन्त्रे ॥
पतदय मिते कोसे ऊलन्यस्य अश्वमेदी पुं अश्वपञ्चयत्तश्चः
शूते त यः ॥ लवणं शरपुहस्य ॥ यथा मनुः ॥ नाद्याच मूदस्य
साहसापहयोन्मितं ॥ तिष्ठा पि पक्वान् विद्वानश्वदिने हिजे ॥
वेत् पतेन्नस्य सूत्रेण सममश्वमेदी अदनीताम मेवास्मादहृतावे
॥ शक्तीरा सिकता चापि दृष्ट मेतद करात्रिकं ॥ अश्वमेदीनः अश्व
नेकथा ॥ इत्यश्वमेदीधिकारः

आदिनः आदपन्वयनश्चन्यस्य विदोषिका॥ इति आश्वत्थतन्त्रे
 इत्यादिकाचारतन्त्रे॥
 अश्वत्थेयः पुं आदानर्हः। आ
 दायोपब्राह्मणः। यथा। अत्रि
 काशपोपितुर्गेहे च या कन्या
 रजः पश्यत्यसंस्कृता। इहाह
 न्या पितृ सत्याः सा कन्या वृष
 ली स्यात्। यस्तु तौ वरयेत् क
 न्या ब्राह्मणो ज्ञानउर्वेलः। अ
 श्वत्थेय मपाङ्गेयं तं विद्यावृषली
 पतिं॥ इत्युद्धाहृतं॥ अश्वत्थः
 त्रि अमरहितः। यथा। अश्वत्थान्
 अतिपाटयत् रसना विभक्तं भूति
 सत्वा निम्नब्रह्ममुखोच विजि
 तनवस्वर्गक्रियाकेलिना। इहै
 गोथिस्वनेन मासि वदितं मुक्ता
 उमन्दाकिनी यत् प्रासाद उरु
 ल वल्लि रनिन्दादोलै रस्वेलदि
 वि॥ इति नैषधे १ स्वर्गः॥
 ॥
 अश्वत्थं वत्सज्जले। तत् प्रयोज्य
 यः। लोचं च इति जटाधरः॥
 ॥
 अश्वत्थं त्रि अश्वत्थवर्णा। य
 था। अश्वत्थस्य परित्यागात् अ
 श्वत्थस्य कल्याणात्। आश्वत्थ
 वायादित्येवं परित्यागा

विदोषिका॥ इति आश्वत्थतन्त्रे
 ॥
 अश्वत्थं स्त्री अश्विन्यादिसप्रविंश
 तिनत्तत्रान्तर्गतवमनत्तत्रे। तस्या
 कृति अश्वत्थाकारा। इति मुहूर्तवि
 नामाणि॥ तस्याधिदेवता सर्पः।
 यथा। अश्वत्थं यम दह न कमल
 ज शशि शूलभृददिति जीव फ
 लि पितरः। इत्यादि ज्योतिस्तन्त्रे
 ॥ सा केवग्रहस्य जन्मनत्तत्रे॥
 यथा। विशाखानलतोयानि वैष्ण
 वं भगदेवते। पुण्या पौर्णम्यमः स
 पो जन्मभात्यर्कमः क्रमात्॥ इ
 ति दीपिका॥ सा च अथोमुत्तर
 णः। यथा। अश्वत्थं वदितं यम पि
 अ विशाखमुक्तं शर्वीत्रयं शत।
 भिषा च नवाष्टुर्दिना। एतान्याथो
 सवगणानि शिवानि निम्नं वि
 द्यावै भूमि एवनेषु च शोभिता
 नि॥ इति ज्योतिस्तन्त्रे॥ ॥ तस्या
 मलकोपीर उदये रात्रिलघ्नि
 रणो यथा। मौलिगे भुजगते
 सपुच्छके भद्रुः। राकृतिनि स
 प्रतारके। मारुकांलि रसिके
 व लादयात् निर्यसु जल
 थि खालिलिप्रिकाः ॥
 ॥ ३ ॥ २४ ॥ इति का

लिदासकृतरात्रिलघ्निरुपणं॥ कपित्थतः कमण्डलुः। गर्दभाणः
 अश्वत्थं स्त्री खनामखानतद्वत् कन्दाल कपीतन सुपाशिकाः
 तत् पर्यायगुणाः। गन्धानावा ॥ फलीशो उर्जरः स्त्रियः किमि
 तिनमादि रश्मगन्धाहयाद्वया सुक कफप्रदः। फलेः श्वत्थो
 नागहर्षणी वरदावरदाकृष्ण मूले कषायः स्वादुमज्जकः॥ ॥
 ध्वनी॥ क्वचित् पुस्तके अन्य अथ वैलियापिपलः। नन्दीह
 वरदास्थाने वदरीतिपाठः। अ लोः अश्वत्थभेदः प्रगेही गजपाद
 श्वगन्धानिल श्वेष श्वित्र शोथ पः। स्थालीवृत्तः लयतरुः लीरी
 हयापहा। वन्या स्थायनी तिका च स्याद्वनस्पतिः॥ नन्दीहृदो ल
 कषायोलातिमुक्ता॥ इति युः स्वाड स्निग्धस्वर उल्लेखः।
 भावप्रकाशः॥ कटपाकरसो ग्राही विष पित्त क
 अश्वत्थोष्णं स्त्री अश्वत्थाने। आ फास्वत्त॥ इति भावप्रकाशः॥
 स्तवत् इति आरभीभाषा। यथा
 पशुभ्यः स्थान द्विष्टके गो तस्य विस्मयस्वरूपं यथा। अश्वत्थ
 पु गोयुग यद्गन्वा इत्यनेन अ ऊतुः। कथं त्वया अश्वत्थ वदो गो ब्रा
 श्वत्थात् गोष्ठे प्रत्ययेन निष्पन्नं ह्यासमो कृतौ। सर्वेभ्योपि तरु
 इति सुम्यवोयव्याकरणा॥ भ्य स्तो कथं श्रुतमो कृतौ॥
 स्तत्र उवाच। अश्वत्थश्चो भगवान्
 अश्वत्थः पुं खनामखानतद्वत् विस्मरेव न संशयः। रुद्ररूपो
 तत् पर्यायगुणाः। बोधिदुः वट स्तद्वत् पलाशो ब्रह्मरूप
 पिपलोः अश्वत्थ श्वत्थपत्रो गजा धुक॥ दर्शनं स्पर्शं सेवास्ते वै
 श्वत्थः। पिपलो उर्जरः शीतः पापहराः स्थिताः। इडा पद्या
 पित्त श्वेष ब्रह्मास्त्रजित्॥ गुरु थि दुष्टानां विनाशकारिणो धु
 स्तवको हृत्तो वल्लो योनि वे॥ अश्वत्थ ऊतुः। कथं हृत्त
 विशेषतः॥ ॥ अथ पिपल मापन्ना ब्रह्म विस्म महेश्वराः
 भेदः। गजहाड इति हिन्दीभाषा। एतत् कथय सर्वज्ञ संशयोत्र
 पारिशोन्वः फलीशश्च महान् दिनः॥ स्तत्र उवाच। पावै

नी शिवयो देवैः सरतं ऊर्ध्वतोः वाच असंस्कृत्य कथं ज्येष्ठो
किलाः अपि ब्राह्मणवेशेन प्रेष कनिष्ठो परिणीयते। तस्मान्म
विभे कते पुरा॥ ततस्तु पावैती यजा मेता मलत्सी मधुसूदन
कुडा शशाप त्रिदिवो कसः। विवाहोदाह मा पश्चात् एष य
रेतः सकसवभंशकस्य माना म्मैः सनातनः। तस्मात् धर्मव
तदा रुषा॥ पावैत्युवाच। काम ति क्रमे न ऊर्ध्वो मधुसूदन॥
कीटादयो येने जानन्ति सुरतेः ति तद्वचनं श्रुत्वा स विस्व ली
सुखे। तस्मान्मम सुखभंसात् कभावनः। उदात्तकाय मुनये
यथे हृत्तन माप्यथ॥ सत उवा सदीधेतपसे तदा॥ आप्रवाका
चाएवे सा पावैती देवी अशपत्त नुरोधेन ता मलत्सी ददौ किल
ऊहमानसा। तस्मादुत्तम माप स्थलोष्ठी मुकबदनो विहृपा
न्ना ब्रह्म विस्व महेश्वराः॥ तस्मा विभ्रती तनु॥ स्ववदारक्तनयने
दिमो विस्व महेश्वरावुभो वधुव इत्त पिङ्ग शिरोरुहो। स मुनि
त वीथि वदो मुनीश्वराः। वीथि विस्ववाक्यान्ना मङ्गीकृत्य स
स्वयं चार्किदिने विनैव नसेस्य माश्रमे॥ वेदध्वनि समायुक्त मा
श्रयता मर्कजवारयोगात्। इति नया मास धर्मवित्। होम धूपस
पाद्ये उत्तरखण्डे १६० अध्यायः॥ गन्धाढ्यं वेदोपेण नादिते॥ आप्र
॥ ऋषयकुचुः। अस्य श्रयत्वं कथं मं ते विलोक्याथ व्यथिता सा
जाते सून बोधितरुः स्वयं। स्पृश वीदिदं। ज्येष्ठोवाच। नहि वासा
तच्च कथं प्राप्त सथाये शनि नृपोयं वेदध्वनि सुतो मम॥
वासरे॥ सून उवाच। समुद्रमथ नात्रागमिष्ये भो ब्रह्मन् नय।
नाद्यानि रत्नान्यापुः सरोत्रमाः स्वान्यत्रमो ध्रुवा। उदात्तक उ
। अष्टच कौस्तुभं तेषु विस्व वाच। कथं नायासि किञ्चात्र
वे प्रददः स्वराः॥ यावदङ्गीच वज्रते स्वमतं तव॥ तव योग्या
कारासो लक्ष्मी भार्यार्य मा च वसतिः का भवेन्नददस्मां
त्मनः। तावद्विज्ञापयामास त ज्येष्ठोवाच। वेदध्वनि भवेद्य
स्त्रीस्ते वक्रपाणिने॥ लक्ष्मी रु स्मिन् अतिथीनाञ्च पूजने॥

यत् दानादिकं यत्र नैव तत्र व वाच। लक्ष्म्या सह ततो विस्व स्त
हाम्बह। परम्परानुरागेण दाम्य त्रगात् रूपयानितः॥ आश्वासय
तं यत्र विद्यते॥ पितृ देवार्चने च लक्ष्मी ता मिदं वाक्य मथात्र
यत्र तत्र नैव वसाम्यहं। दानशो वीत्। विस्वरुवाच। अस्यत्यद्वत्
वे न विद्यते परद्व्यापहरिणः मासाय सदा लक्ष्मीः स्थिरा भव॥
॥ परदारता यत्र तत्र स्थाने ममोशसम्भवो होष आवास ले
रतिमेमाहृद सज्जन विप्राणा मया कृतः। मन्दवारे सदा नृने
यत्र स्यादवमाननं॥ निष्ठरं भा लक्ष्मी रत्रागमिष्यति॥ अस्पृश्या
षणा यत्र तत्र सम्यग्वासाम्यहं। श्लो भवेत्तस्मात् मन्दवारे विना
सून उवाच। इति तद्वचनं श्रुत्वा किला इति पाद्ये उत्तरखण्डे १६
विस्ववदनो भवन्। उदात्तक १ अध्यायः॥ ॥ वैशाखमासे
सूनो वाक्यं ता मलत्सी मुवा तस्य सेवनफलं यथा वैशाखे
व ह॥ उदात्तक उवाच। अश्व सिञ्चयेन्निर्गं विस्व मस्यत्य
त्यद्वत्तमूलैस्मिन् अलक्ष्मीः अ शृपणा। चतुर्वर्गफलाव्याप्ति
यतो वृणा। आश्रमस्थान मातो हेतवे वैसंवा जनः॥ गार्हपत्या
रु यावदायाम्यहं पुनः॥ सून उ त्रतोयेन ऊर्ध्वोयोऽस्यत्यसेव
वाच। इति तां तत्र संस्थाप्य जग नो। सोपि यानि परं स्थानं विमुक्तः
भो दानको मुनिः। प्रतीक्षन्ती पापकोटिभिः॥ अस्यत्यमूलं वि
विं तत्र यदा न तं ददर्श सा। प्रर्षे यो वधाति शिलादिभिः। अ
दाहरोद करुणं भवेत् स्थागेन उः स्यत्यक्ष्मी भगवान् किं तस्मै
हिता। तत्रस्थाः कन्दिते लक्ष्मी वै न हि यच्छति॥ अस्यत्यदुम मा
ऊर्ध्वभवनेऽशृणोत्॥ तदा वि लोका प्रणामं ऊरुते त यः। आयु
तापयामास विस्व मुदिग्रमानसा हृदि भवेन्नस्य वदने सर्वसम्य
। लक्ष्मी रुवाच। स्वामिन् मङ्गी दः॥ यथास्यत्यतले विप्र धर्म
नी ज्येष्ठा स्वामिन्यागेन दुःखि कर्मविधीयते। नृनानि रिकृता
ताता मासासयिते याहि ह न स्यात्तस्मिन् कर्मणि जैमिने॥
पाले यथेहोप्रिया॥ सून उ तत्र तीर्थीन सञ्चरिषि तिहोता

दीनि जैमिनेयत्राश्वमेधतस्मिन् यत्पापं परस्त्रीगमने तथा॥
 हेतु एकोपि शालिनी वरः॥ अश्वमेधतस्मिन् यत्पापं परस्त्रीगमने तथा॥
 अश्वमेधको यस्तु स एव हरि स्वहृदो तथा॥ विशासवाक्यका
 पूजकः अश्वमेधमूर्ति भगवान् यने परहिंसाविधौ च यत्पापं
 स्वयमेव यतो हि ज्ञानरुता पापं परनिन्दायां हरिवासरं भोज
 नाहिंजयेद्योः अश्वमेधं हानि ने अश्वमेधच्छेदनाद्वारं तत्पापं
 सुदधीः संसारे नास्ति तत् क प्राप्यते जनेः॥ विसृज्यते जेनो मे
 मे यत्कृता स च सुदधानि॥ अ हादश्वमेधस्य निहन्तो यः॥ तत्र
 चत्वारो वृत्तान्तोऽयं हरिर्षीर्षिः प्र त्यः पातकी कोपि न श्रुतः
 कीर्तिनः तस्मादश्वमेधहन्तृणां क्षितिमाउले॥ वदाम्यश्वमेधमा
 ज्ञाताकोपि न विद्यते॥ अश्वमेधं हान्त्य सर्वपापं प्रणाशने॥ साक्षा
 पश्यतो विप्रसृशतः स्मरतस्त देव स्वयं विसृज्यते॥ अश्वमेधं
 यादेहस्य पातकं तस्य हरेत् विश्वादा॥ तद्वक्तिं कुर्वतः
 प्रणामतो हरिः॥ विलोक्याश्वमेधं पुंसो विद्यते नाशुभं क्वचित्॥
 हन्तारं यः शक्नो न निवारयेत् अश्वमेधं सेवते यस्तु विसृज्यते
 तत्रैव युगले वीक्ष्यो धर्मेनात् नरोत्तमः॥ तस्य प्रसन्नो भगवा
 पावते स्वयं॥ अश्वमेधच्छेदने न ददाति परमं पदं॥ इति पाये
 मृद मा ऊर्ध्वं विन्देत् यः॥ तस्य क्रियायोगसारे अश्वमेधसेवने
 निष्को क्षीरकषा स्वयं हन्ति नाम ११ अध्यायः॥
 भास्करिः॥ अश्वमेधशाला मेका अश्वपालः पुं हयस्वकः
 यः स्वस्या मापि निहन्ति यः॥ सक्ते साङ्गसदिति आरसीभाषा॥
 दि ब्रह्महत्यायां फले प्राप्नोति मा इति आश्वपालिकशब्दटीका
 नवः॥ यत्पापं ब्रह्महत्यायां यो इति उर्गादासः॥
 रस्त्रीगमने च यत्पापं स्वरापने ॥ ॥
 तथा स्तेपे न्यासापहरणे तथा अश्वमेधः पुं यागविशेषः॥ य
 यत्पापं ब्रह्महत्यायां गोहत्या या॥ आपस्तम्बः॥ राजा सावेभो
 यां हि नोत्तमः॥ स्त्रीहत्यायां च मो अश्वमेधेन यंजत ना

यस्यैव भोमः इति॥ प्रायश्चित्तः अश्वमेधस्य फलं मर्त्यस्य जाय
 त्नामश्वमेधो यथा विसृज्यते॥ इति प्रायश्चित्ततन्त्रे॥
 वृषात्किं न स्तेने महापातकि अश्वमेधः पुं वोटकाचिकित्
 ने यथा॥ अश्वमेधेन सुह्य सकः॥ सालोत्तरी इति हिन्दीभा
 नि तीर्थानुसरणेन वा॥ अश्वमेधः पुं वोटकाचिकित्
 वा अश्वमेधेन सुह्यनि महापा पृष्ठसमासनिष्पन्नः॥
 तकिं न स्तेने इति विसृज्यते अश्वमेधः पुं वोटकाचिकित्
 मेधस्य प्रायश्चित्तं तेषां पक्षय यथा॥ वाजिशाला त मन्दुरा॥
 स्वर्गोभयसाधकस्य न तस्यापि इत्यमरः॥ हे अश्वमेधस्यानृदे॥
 न प्रायश्चित्तं तेषां प्रायश्चित्तं वाजिनोऽश्वस्य शाला गृहे वा
 तन्त्रे॥ कलौ तस्य निषेधो य जिशाता॥ अश्वमेधालादि वा इति
 या॥ बृहन्नारदीये दीक्षिकाले मटीकायां भरतः॥
 ब्रह्मचर्यं नरमेधाश्वमेधको॥ अश्वमेधः पुं अश्वमेधः॥
 महाप्रस्थानगमनं गोमेधश्च यथा॥ अश्वमेधो हास्त सादिनः॥
 तथा मत्स्ये॥ दमान् यस्मिन् क इत्यमरः॥ हे अश्वमेधः॥ अश्वमे
 त्रिपुरे वर्ज्यानां मनीषिणः॥ रोहन्ति अश्वमेधः दात यथा
 युदाहतन्त्रे॥ अश्वमेधः ब्रह्मप्राणः॥ सादयन्ति अश्वमेधः अश्वमे
 न अश्वमेधो मयश्च कलौ वर्ज्यो सादिनः॥ ग्रहादिनामिणः॥ इति
 विजितिभिः॥ इति निष्पादितत्वे॥ मटीकायां भरतः॥
 तत्फलजनककर्मणि यथा॥ अश्वमेधो दी वि अश्वमेधो हाराणीनः
 वेशावे मासि यः ऊर्ध्वं प्र ॥ तौ उभयोर्यार इति भाषा॥ अश्व
 मेधो मायवतष्टयो दिने दिनेः ॥ आरोहन्ते शीलमस्येत्यर्थे ति
 अश्वमेधस्य फलं प्राप्नोति मान न प्रत्ययेन निष्पन्नः॥
 वः॥ इति पाये क्रियायोग
 मानवे ११ अध्यायः॥ अपिचात्र अश्विनी स्त्री सप्तविंशतिनक्ष
 टाणि॥ अश्वमेधं भद्रं गङ्गायां जानर्गत्प्रथमं नक्षत्रं॥ तस्य मस्त
 कर्तृकामस्य गच्छतः॥ पदे पदे कोपयुद्धे कर्कटे तस्य ११३०

विंशत्पन्नाथिकदोरेको गते
भवति। यथा। तन्नि षोडशमुखा
कृतो विभे मस्तकोर्ह पयभा
जि वाजिनि। चारुचन्द्रमुखि
कर्कटोदयात् निर्गता गगण
रन्ध्र लिपिकाः॥ इति श्रीका
लिदासकृतगविलमणिगीयः
॥ अम्बिनीकमारे ७ अम्बिनी
सुतो। तत्पर्यायः। नासिको
गदागदो ८। इति गदायः॥
पुष्कस्वजो ९। इति शब्द
त्नावली॥
अथ न दीप्तो॥ गृहे ॥
गतो। न अषति अषते। इति
दुर्गीदासः॥
अष्टकं वि अष्टसंख्याविशिष्टं
। यथा। गङ्गाष्टकं षड्विंशः प्र
यतः प्रभाते वाल्मीकिना वि
चितं सखदे मनुष्यः। इति वा
ल्मीकीय गङ्गाष्टकं॥ अपि च।
अच्युते केशवे विसं हरिं स
त्यं जनादेनो हेसं नारायण
इव एतन्नामाष्टकं शुभं॥ इ
ति ब्रह्मपुराणे श्रीविसुनामा
ष्टकं स्तोत्रं॥
अष्टका स्त्री गौणचान्द्रयोष
मावफाल्गुनमासीयकृष्ण

अम्बिनकृष्णमी च एतास
आह मावश्यकं। यथा। आय
हमण्या ऊर्ह तिस्रः कृष्ण
मीष आदानि नित्यानि। यथा
गोभिलः। अष्टका योर्ह माघ
हायण्या स्मिआहमी। इति॥
ब्रह्मपुराणे। पिबदानाय मूले
स्य रष्टका स्मिस् एव चारु
सपत्ते वरिष्ठा हि श्वो चैत्री
विभाव्यते॥ प्राजापत्या द्विती
या स्यात् तृतीया वैश्वदेवकी।
आद्या श्रैः सदा कार्यो मां
सेरन्या भवेत्तथा॥ शकैः का
र्या तृतीया स्यादेव इत्यगते
विधिः। मूले प्रधानस्थाने अमा
वास्याया अमावास्या हि आह
स प्रधानकाल सहादित याव
तापेन्दी साये रिन्देवताक या
गसम्बन्धात्। एवं प्राजापत्या वै
श्वदेवकी चामासेः पशोः। त
था च गोभिलः। यद्युवात्यत
रसम्भावः स्यात्तदापि पशुनेव
कुर्यात् इति। यद्युवेति निपात
समुदायो यद्यर्थे पशु रीप क
ग एवाह्मगो भ्नादेशे पशुः।
इति गौतमात्मान च भेष्या ऊर्ह
मष्टमो गोः। इति गोभिलसू

श्री गवोपदेशात् कथमनुप नृपकरणत्वेन शक्ताना माव
दिष्टमिति वाच्यं। तदसम्भवे श्यकं उभयत्र संदेति अवल
पशुरित्यनेन यः पशु रूपदिष्ट तातथा चानित्यं सदा यावदा
स्तस्य विशेषतोऽनुपदिष्टतात् यु न कदाचिदितकमेता उपेत्ता
तिथी योषी। वस्तुतस्त हविर्वेशे तिक्रमे दोषश्रुते रत्यागदर्श
मृगोपी विहितः। यथा। इत्वाक नात्। फलाश्रुते वीसया च
स्त विजति वै अष्टकाया मया तन्निन्य मिति कीर्तिते। इति
दिशत। मांस मानव आदाय मृ निष्पादितं॥
गे हत्वा महाबलः॥ इति॥ अि अष्टमः नि अष्टानां शरणः। य
था वथाभाव माह सस्व अव था। कात्यायनः। अष्टमे श्च
यान्त्व स्त्रियं प्राङ् स्त्रियं ग्योनिमा तर्दश्याः क्षीणे भवति चन्द्र
तेश्चपि। एतदहं ब्रह्मपुराणे शिप। माः। अमावास्याष्टमो च त
आश्रणाना मृगस्यप्रोक्षितत्वे व तः किल भवेदणः॥ इति आ
हते। पशुभावे स्थालीपाकेना दतं॥ अपि च। सावीर्णिः सूर्य
यथा गोभिलः। अपि च स्थाली तनयो योमनु कथ्यते अष्टमः
पाकं ऊर्हीत इति। तर्हि धानन्त। निशामय तदुत्तमं विसरा
स्थालीपाकं पशुस्थाने कुर्या हृदतो मम॥ इति देवीमाहा
ययानुकल्पिकं। अप्येत्तं सवत् म्यं॥
साया स्वरुणा गोः पयस्यनु॥ अष्टमङ्गलचुते स्त्री अष्टोषथ
इति छन्दोगपरिशिष्टे। प्रा पुत्रपङ्कचुते। यथा। वचा ऊर्ह
हो। अन्विता उदनचरीः पश्या तथा ब्राह्मी सिद्ध्यर्थकमथापि
ता। अतएव सातातपः। नवोद चासारिवा सेन्ववन्वैव पिपली
के नवाने च अहप्रच्छादने न चुत मष्टमो। सिद्धे चुत भिदं मध्ये
यापितः। सृहयन्यत्र मह पिबेत् प्रातर्दिने दिने। हृदस्
कासु मचास चा। तस्मादद्यात् तिः ऊशराणां पिबता मष्टम
सदा युक्तो विद्वत् ब्राह्मणोऽव ड्। इति भावप्रकाशः
। तस्मादेव प्रधानां पादिक अष्टमी स्त्री तिथिविशेषः।

सा चन्द्रस्याष्टमकलाक्रियाया चार्धेष्टी ललितप्रभा। उमयाभा
 । तदुपललितकालरूपा चासा पिने मन्त्रं यत् शर्वं तेक मन्त्रं
 व सुक्ता नवमीयुता याद्या यु ॥ मन्त्रं मस्यास्तु तज्जनेयं तेन
 म्यात्। कला च सप्रमीयुतायया देवी प्रजयेत्। एकमन्त्रं शा
 निगमः। कलपलेः शमी चैव क्रिबीजं पं। तथाष्टम्या नवम्या
 कलपले चतुर्दशी। शर्वविदेव न्व शजा कार्यी विदुदये। पदे
 कर्त्रया परविहा न ऊर्ध्वचित् शु प्रतिमायाम्। चटे मङ्गलच
 ॥ उपवासादि कार्येषु एषथ गिडकां। यः प्रजयेद्दोमवारे शु
 र्मीः सनातनः ॥ ॥ भविष्य ७ भे इवोत्तनेः शिवो। सनते सा
 राणे। चतुर्दश्या तथाष्टम्या प थकः सोपि काम भिष्ट मवापु
 लयोः शुक्लकलसयोः। योद्ध यात् ॥ ज्योतिषे। शनेश्चरस्य वा
 मेकं न भुञ्जीत शिवार्चनेपरे रेण वारेणाङ्गरकस्य चाकला
 नरः ॥ यत्प्राप्य मन्त्रं प्रोक्तं शमी चतुर्दश्या पुण्यात् पु।
 सनते सत्रयाजिनां। तत् प्राप्ते एतरे स्तुते। तथा। सोमवारे
 सकलतस्य शिवलोकाच्च ग ष्यमावास्या आदित्या हेतु स
 च्छति। ततश्च सनतसत्रयाज ममी। चतुर्थ्याङ्गरवारे च अष्ट
 तयप्राप्यसमप्राप्यप्राप्तिः शिव मी च दृष्टयते। ॥ अत्र यत् क्रिय
 लोकगतिश्च फले। फाल्गुण शु ते पाप मय वा यस्मै सञ्चरः।
 क्ताष्टमी चतुर्दश्यावासत्रं यष्टिजन्मसहस्राणि प्रतिजन्म
 ॥ ॥ कालिकाप्रणाले। येषाल तदत्तयं ॥ इति तिथ्यादितत्त्वं ॥
 लितकान्ताद्या देवी मङ्गलच कलसजन्माष्टमीव्रते अष्टका।
 गिडका। वरदाभयहस्ता चदि आहं भीष्माष्टमीकृत्यन्व
 भुजगोरदेहिका ॥ रक्तपद्मास तत्रच्छेदे द्रष्टव्यं ॥
 नस्याच सुकटकुण्डलमण्डि महाष्टमीकृत्यं
 ना। रक्तकोषेयवस्त्रा न महाष्टमीशब्दे द्रष्टव्यं ॥
 स्मितवक्त्रा सुभान ना अष्टवर्गः
 ॥ नवयोवनसम्पन्ना उ औषधाष्टकं ॥

प्रभा रास्य वर्षे यावत्प्रत्यष्टमी प्रतिवर्तते ॥

तस्य नामगुणाः। जीवकर्षभको भास्करवत्। ॥ राधा ७ ८। ९।
 मेदेकाकोल्यो वृद्धि ऋद्धिके। ॥ १०। ११। अथ लघुग्रहात् वि
 अष्टवर्गोऽष्टभिर्द्रव्यैः कथित कृताङ्ग दशादिषु यातः ३। ४।
 श्रुकादिभिः ॥ अष्टवर्गो हिमः ६। १०। ११। १२। रविरावाः १४। १५।
 स्वाड हंहणः शुक्लो गुरुः जङ्गविलासाभिधान मालाद
 भग्नसन्धानकृत वल्यः शरीर एडकेनादित्याष्टवर्गः ॥ ॥ चन्द्रः
 वलवर्धनः ॥ वात पित्रासु तद् शुभोऽकीर्ति कालादिदन्ताव
 राह जर मेह लयप्रणताः ३ लाशा शिवस्य ॥ ३। ६। ७। ८।
 ति भावप्रकाशः ॥ ॥ ज्यो १०। ११। सनतः स्नात ऊराम त्रिगा
 तिः शास्त्राक्तगणनया रेवा शा शिवस्यः ॥ १५। ३। ६। ७। १०।
 विदुभ्यां शुभाशुभफलसूचक १॥ १२। ताजादिवक्त्रीषु यङ्गे
 जन्मकालीनाष्टग्रहसमुदा दिगीशेषारा ३। ५। ६। ७। १०।
 यः। यथा। अथाष्टवर्गः। जन्म १५। ५। तात ऊरामाधिवाणा
 कालग्रहस्थित्या फले वल्ये ग दन्तावलाशा शिवस्यः ५।
 शुभाशुभांस्त्रादिनकृत शुभदः ३। ४। ५। ७। ८। १०। ११। जीवात्
 तिति पक्ष समुद्र नगादिकप ऊ दवेदेशेले भ काष्ठा शिव
 ज्ञातो १। २। ४। ७। ८। १०। ११। स्थो १। २। ४। ७। ८। १०। ११। १५।
 ष्यावभावारिभर्तृ स्यङ्गदेशे शुक्रात्रि वेदेषु शैलग्रहाणा
 गतो ३। ६। १०। ११। १५। १६। १७। १८। १९। २०। २१। २२। २३। २४। २५। २६। २७। २८। २९। ३०।
 द्रविवत् १। २। ४। ७। ८। १०। ११। १५। १६। १७। १८। १९। २०। २१। २२। २३। २४। २५। २६। २७। २८। २९। ३०।
 ११। अथ सोमसता त्रिश णात्रे शम्भुस्थितो ३। ५। ६। ७। १०।
 रत्नं नवादिषु यातः ॥ ३। ५। ६। ७। १०। ११। १२। १३। १४। १५। १६। १७। १८। १९। २०। २१। २२। २३। २४। २५। २६। २७। २८। २९। ३०।
 १। २। ४। ७। ८। १०। ११। १२। देवगुरो वि शिवस्यः ३। ६। १०। ११। चन्द्र
 षयर्त्त नवेशगतो ५। ६। ७। १०। रेवाः १४। १५। कामवाणाभिधा
 ११। १५। १६। १७। १८। १९। २०। २१। २२। २३। २४। २५। २६। २७। २८। २९। ३०।
 यावल भास्करयातः १। ६। १०। न मालादएडकेन चन्द्राष्टवर्गः
 ११। तीक्ष्णमरीचिसतादिप ॥ ॥ ऊजोऽकीर्त्तुभो वद्धि वा
 णात्रे दिक् सम्भुतो ३। ५। ६।

सर्वो योत्र प्रयोक्तव्यः। पितरं न
त्र संस्कार्योदिति धर्माच्च व
स्थितः। इति च आहृतम्॥ अ
संस्थाने स्त्री असंस्थानिः। न
संस्थान मसंस्थान मिति नत्र
समासनिष्पन्नं॥
असंहतः वि असंलग्नः। संहतो
लग्नः न संहतः असंहतः इ
ति नत्र समासनिष्पन्नः॥
असङ्गस्थितः वि सङ्गस्थितः। विषयः
। यथा। विस्मयः। कर्मोपायः
ङ्गस्थित तत्फलानि संन्यस्य वि
लो परमात्मरूपे। अवाप्यतो क
र्ममही मनने तस्मिन्नेते त
मलाः प्रयान्ति॥ इति मलमा
सतत्त्वं॥
असङ्गतः वि सङ्गतः। तिरहितः।
यथा। वस्तुनस्त जिज्ञासु मेक
पुरुषे प्रति सङ्गत मोष अनाद
श मन्य प्रति असङ्गत मिति ये
प्रतिपादयन् माननार्थोभिया
नं तादृशाभियानप्रयोजक त
त पुरुषीयजिज्ञासाजनकता
नविषयोः र्यः तं प्रति सङ्गति
रिति पुरुषविशेष नियन्त्रितं
सङ्गतिर्न बाध्यं। इत्यनु मिति
ग्रन्थीय गादायरी॥ अयु

क्तः। यथा देवीपुण्ये च सङ्गे
जन्मनिधि यदि स्यात् शृङ्गा
तदा जन्मभसयुता च। असङ्गता
तेन दिनद्वयेपि शृङ्गा परा या
भवतीह यत्नान्॥ इति तिष्ठा
दितत्त्वं॥
असनी स्त्री भृष्टा। नन्योयः॥
यथा। कुलटा १८ दृष्टा १८
विता १८। इति शब्दरत्नावली॥
लङ्का १३ निशाचरी १४ त्रपार
एता १५। इति जटाधरः॥
असनीसुतः पुं कुलटापुत्रः। त
त पृथीयः। वन्युलः कौलटे
शु कौलटेयोः असनीसुतः। त
या वान्यकिनेयस्त स्यात् कौ
लकेय इत्यापि॥ अय सन्यान्
भित्तुका पुत्रो भवति यः पुः
। तत्र कौलटिनेयः स्यात् कौ
लटेयेपि सम्भृतः॥ इति शब्
दरत्नावली॥ अपि च असनीसुतः
कौलटेयश्च वन्युलः। अपि च
न्यकिनेयः स्यात् कौलटेयो
ऽविभक्तकी॥ कुलटापि सती
सा चेत् कौलटेय सदात्मजः
। अपि कौलटिनेयः स्यात्। इ
ति जटाधरः॥
असनीसुतः पुं कुलटापुत्रः।

इति जटाधरः॥

असत् वि जडवर्गः। यथा। य
व किञ्चित् क्वचिदस्त सदसदा
विलात्मिके। तस्य सर्वस या
शक्तिः सा त्वे किं सत्यसे तदा॥
इति देवीमाहात्म्ये १ अध्यायः॥
सत् चेतनवर्गः। असत् जडवर्गः
। तस्य सर्वस या शक्तिः सा यदा
तदा कथं सत्येत्यर्थः। इति
भट्टीकायां नागोजीभट्टः॥ ॥
निष्कलायथा। अश्रद्धया इतं
इतं तप संप्र कृतञ्च यत्। अ
सदित्युच्यते पार्थ न च तत् प्रे
तना इह॥ इति श्रीभगवद्गी
तायां १८ अध्याये २८ श्लोकः॥
॥ निन्दितः। यथा। असत्कुलप्र
सूता या कान्ति विज्ञात मत्तया
इति ब्रह्मवेदत्रै प्रकृतिवार्ता॥
अनित्यं। यथा। अज्ञानान्त सद
सद्गमनिर्वचनीया। इत्यादि
वेदान्तसारः॥

असदृशः वि अतन्त्रः। यथा।
ब्रह्मवेदत्रै। विज्ञात मत्तया
णः सम्यक्फल मवाप्नुयात्। क
र्वाणो विज्ञातान्त लभतेऽसदृश
फलं। इति तिष्ठादितत्त्वं॥

असनपरी स्त्री दृष्टविशेषः।
तत् पृथीयः। शीतः १ शीतकः
२ सनपरी १८। इति शब्दरत्नावली
॥ असत्तृष्टः वि सम्यक्कर्तृदृष्टि
तः। यथा। असत्तृष्टाः द्विजा नष्टाः
सत्तृष्टा इव पार्थिवः। इति चा
णक्यः॥
असन्मानं स्त्री असाधुमानं। अ
सत्तत् मानचेति कर्मधारय
समासनिष्पन्नं॥
असन्त्यः वि सभानुपयुक्तः। अ
समानजिकः। न सत्य असन्त्य इ
ति नन्मसमासनिष्पन्नः। खलः।
यथा। अयन्तसत्य सव जन्मनो
युहे क्रत्वाऽयज्ञो स्ते न्यवधीन्
सुरेश्वर। स तेऽवतारं पुरुषेः स
तारं पुरुषेः समर्पितं क्रत्वा धुने
वाधिसरन्मुदायुयः॥ इति श्रीभा
गवते १८ स्कन्धे ३ अध्याये २०
श्लोकः॥ असन्त्यः खलः सम
र्पितं कथितं॥ इति श्रीभरसा
मी॥
असमः वि विषमः। अतन्त्रः।
यथा। इत्येवा सहकारि शक्ति २
समा माया उरुचीनिनो मूलत्वा
त् प्रकृतिः प्रबोधभयनो वि
शेति यस्यादिता। इति

ऊरुमान्नलो १ स्तवकः॥
 असमयः ७ अकालः॥३ःसम
 यः।यथा।एतान् जनान् सेवेन
 व्याधिसङ्गश्च उर्जयः।सर्वे वा
 य्य मसमये काले सर्वे प्रसिष्य
 ति॥इति ब्रह्मवेवर्ते ब्रह्मवर्ते
 १६ अध्यायः॥
 असमयेः वि अशक्तः।उर्बलः
 ।यथा।ब्रह्मवेवर्ते।उपवासस
 मये अदेकं विप्रन्न भोजयेत्
 ।तावदनानि वा दद्याद्यज्ञक
 दिगुणं भवेत्॥इति दिव्या
 दितत्वे॥
 असमानं वि अतल्यं।विना
 नीयं।सजानीयमिन्ने।यथा
 शङ्खः।समानाशौचं प्रथमे
 प्रथमेन समापयेत्।असमानं
 द्वितीयेन धर्मरानवचो यथा
 ॥इति सुदितत्वे॥
 असमानं वि समागिरहितं।
 असम्राट्।यथा।स्मृतिः।अ
 समाप्रे ब्रूते पूर्वै नैव ऊर्या
 इतान्नरे।इतिनिष्पादितत्वे॥
 असमानं स्त्री अमर्ष्यादा।स
 म्यद्वानाभावः।न सम्मानं अ
 सम्मान मिति नजसमासनिषेधं
 ॥असह्यः वि असहनीयः।यथा

वरं रामशराः सह्या न च वैभी
 षणं वचः।असह्यं ज्ञानि उर्वा
 कं मेवात्तरितरीद्वत्॥इति
 महानाटकं॥ज्ञानि उर्वाकर्मात्
 त्र उर्बचो ज्ञानेरिति च पादः॥

असाधारणं वि साधारणभिन्ने।
 असामान्यं।यथा।यत्र प्रयोगे
 ग्रहस्थाने कोटीकृते मासस
 प्रमी स्नानादवसाधारण सङ्क
 लेन पुन स्तथैव प्रातः स्नाना
 चरणं।इति निष्पादितत्वे॥
 किञ्च।असाधारण शरीरव्या
 पारान्तिनं अविद्वद्वा दाव मनि
 च्छत्र दद्यात्।इति दायभागः॥
 अतल्यं।इति श्रुद्वर्गे साधारण
 शब्दार्थदर्शनात्॥
 असाध्यं वि असाधनीयं।अ
 साधितव्यं।यथा।सहजानि
 त्रिदोषाणि यानि चाभ्यन्तरा व
 त्ति।जायन्ते शरीसि संयुज्य ता
 न्यसाध्यानि निर्दिशेत्॥
 इति भावप्रकाशः॥अपि चाय
 इदं प्रपठेन्नित्यं दुर्गनामशता
 त्मकं।नासाध्यं विद्यते तस्य
 त्रिषु लोकेषु पावर्तिनि॥इति
 विश्वसारतन्त्रे दुर्गाशतना

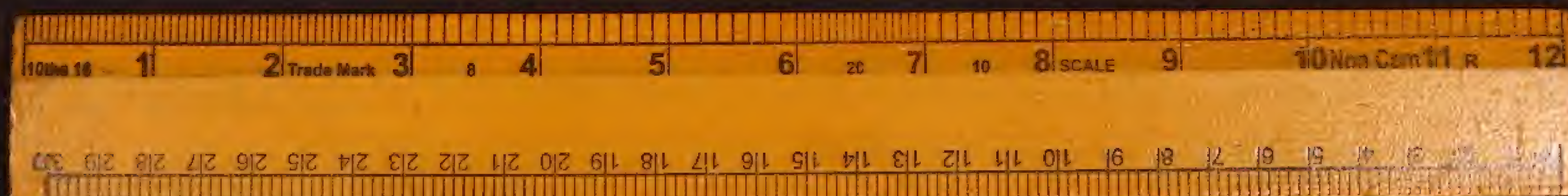
मात्मकं स्तोत्रं॥
 असाधी स्त्री अपतिव्रता।यथा
 ।कन्या तलादन्मिथुने च साधी
 शेषेपुसाधी धनवर्जिता च।
 निचोपि लगे द्विपदंश इष्टः
 कन्यादिलेपेपि नायभागः॥
 इति ज्योतिस्तत्वे॥
 असारं वि सारहीनवस्तानत्
 पर्यायः।निःसारं इति कलं
 इति शब्दरत्नावली॥वात्रे ५
 इति जटाधरः॥
 असाक्षान् व्य अप्रत्यक्षं॥अ
 तल्यं।इति साक्षान् शब्दार्थ
 दर्शनात्॥
 असिः स्त्री नदीविशेषः।सा च
 काशीदक्षिणादिकस्थिता।य
 था।तस्यान्विषेस्वरानेव का
 शीवासे ३ कारणं।असिश्च व
 रणा यत्र क्षेत्रस्वाकृतो कृते
 ॥वाराणसीति विख्याता नदी
 स्य महामुने।असिश्च वरणा
 यश्च सङ्गमं प्राप्य काशिका
 ॥वाराणसीह करुणामय दि
 व्यमूर्ते रुद्रज्य यत्र तु तनुं
 तनुभूत् सुखेन विम्वेशदृश्य
 इति यत्सहसा प्रविश्य रूपे
 ण तां वितनुता पदवीं दधाति

॥जातो मृतो वज्रपु नीयेवरेषु
 २ ते जन्तो न जान भवशान्ति
 रभून्निमज्ज।वाराणसीति गद
 नीह मृतो ॥मृतत्वे प्राप्याधुना
 ममवतान् स्मरणासनः स्या
 त्॥इति काशीखण्डे ३ अध्या
 यः॥
 असिः पुं अस्त्रविशेषः।बौद्धा
 इति तरवाल इति च भाषा।तत्
 पर्यायः।प्रवालकः १ भद्रान्न
 जः ११ रिष्टिः १२ रिष्टः १३ कोष्टिः
 १४ थाराविषः १५ कोक्षयः १६
 तरवारिः १७ तरराजः १८ कृपा
 णकः १९ करवालः २० कृपा
 णी २१ शस्त्रः २२।इति शब्दरत्ना
 वली॥विषसनः २३।इति त्रिका
 णदेशः॥ ॥तस्य स्तुतिर्यथा॥अ
 सि विषसनः तद्गु स्तीक्ष्णधारो
 डरासदः।श्रीगर्भो विजय श्रे
 व धर्मपाल नमो ॥स्तु ते॥३
 न्यष्टो तव नामानि स्वय मुक्ता
 नि वेधसा।नक्षत्रं कृत्रिका ते
 त पुरुर्देवो महेश्वरः॥हिरण्य
 च शरीरन्ते धाता देवो जगद्देवः
 पिता पितामहो देव स्तं मां
 पालय सर्वदा॥नीलजीमूत
 संकाश स्तीक्ष्णदंष्ट्रः कृशो

दरः। भावमुद्धोः मर्षणाश्च अ
तितेजा स्तथेव च। इयं येन
धृता लोणी हतश्च महिषासरः
। नीलाधारय मुहाय नृसे।
झाय ते नमः॥ इति दहन्तिके
अरुणगणियदुर्गोत्सवपद्धति
धृतवाराहीतन्त्रं ॥
असमृत्त्रं वि प्राणी जीवः।
यथा। दंतय इव असमन्यसभृ
तो यदि ते मुविधा महदहमा
दयो धार मसृजन् यदनुग्रहतः
इति श्रीभागवते दशमस्कन्धे
८० अध्याये १४ श्लोकः॥
अस्ते स्त्री प्रहास्योग्यायुधान
निद्रपणं यथा। दण्डसाध्यं यतो
राज्यं स दण्डः शास्त्रं संप्रतः।
अस्त्राणि भूमिपालानां निरुप
ने ततः क्रमात्॥ अथ गणना।
खड्गं चर्म धनुर्वीणां शस्त्रभ
ल्लो तथापरो। अर्धचन्द्रश्च ना
राचः शक्तिं यष्टी तथा परे॥ पर
मु शुकं शूलं च परितः श्वेव
मादयः। अस्त्रभेदाः सन्नुदि
ष्टाः श्रीमद्भोजमहीभुजा॥ वा
त्स्यास्त। अस्त्रं च द्विविधं प्रो
क्तं निर्माये मायिकं तथा। ख
डादिकन्त निर्माये मायिकं

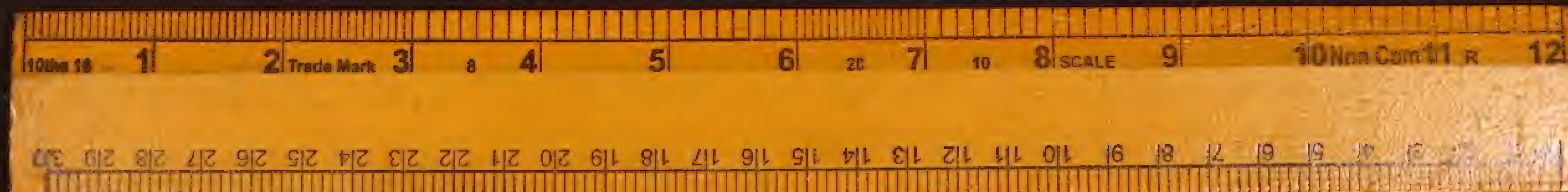
दहनदिकं॥ दहनोऽथ जले
कार्थं लोष्टं शब्दादयः स्तथा।
तत्रैतन्नादिकञ्चैव मायिकस्या
स्त्रं मुच्यते॥ खडादीनां न गण
ना सर्वमेव निर्देशिता। अस्त्रात्
नेव निर्दिष्टः कवचादि रपीष्य
ते॥ इति युक्ति कल्पतरुः॥
खड्गचर्मोदिपरीक्षा तत्रच्छ
दे द्रष्टव्या॥
अस्त्रागारे स्त्री अस्त्ररत्नागृहं
सेलाखाना इति पारस्यभाषा। त
त पर्यायः। आयुधागारे २। य
था। स्यापना जातितत्ततः सत
तं प्रतिनाशना। रातः स्यादायुधा
गारे दत्तः कर्मसु चोद्यतः॥ इ
ति मानस्य १८९ अध्यायः॥
अस्याये वि अगायं। स्थीयते य
त्रेत्यधिकरणवाच्ये वीजकृते
यस्यादादन्नाद्यनप्रत्यये स्थानं
ततो न स्याय मस्याय मिति
नन समासनिष्पन्नं॥
अस्यायी वि स्थितिरोदितः। नम
रः। स्यात्वं शील मस्येति शील
र्थे णिनि स्यायी न स्यायी अ
स्यायीति नन समासनिष्पन्नं॥
अस्यावरं स्त्री स्यावरेतरद्वयं

। जङ्गमवस्तु। न स्यावरं अस्या
रो इति नन समासनिष्पन्नं॥ अ
स्थि स्त्री शरीरस्थसप्रधानत्वन
गतथावविशेषः। हाड इति भा
षा। तत् सङ्गादि शरीरशब्दे
द्रष्टव्यं॥
अस्थिज्जां स्त्री अस्थिप्ररोन
कजाडविशेषः। यथा। पितृणां
या विसृपदे पितरं नेव ददाति व
। स च निष्ठव्यस्थिज्जां स्त्री सलोमा
दे महेच्छरि॥ इति ब्रह्मवेवर्ते
प्रकृतिवर्णने २० अध्यायः॥
अस्थिरमिति वि चञ्चलबुद्धिः।
यथा। विकानं कुलमुच्य मस्थि
मिति विज्ञे। चरं सङ्गि राः। इति
ज्यातिसन्नेदि ग्रहयोगफलं
॥ ॥
अस्थिरविभूतिः स्त्री चञ्चलैश्च
यथा। अस्थिरविभूति मैत्रं
बल मदनं सर्वलितनियम मपि
वर्ते। इति ज्यातिसन्नेदि राशिफ
ले॥
अस्थिसंहारकः पुं दहविशेषः
। हाडञ्च इति हाडयोडा इति
वभाषा। तत् पर्यायगुणाः।
अस्थिमानस्थिसंहारी वज्राङ्गी
वांश्च वृत्ता। अस्थिसंहारकः
प्रोक्तो वातश्लेष्महरो अस्थियु
कः॥ उल्लः सरः कृमिश्च उन्नाम
प्रो अक्षिरोगजित्। दत्तः स्वाड
लेचु वृष्यः पाचनः पित्तलः
स्मृतः॥ काण्डं त्वगिरोदित म
स्थि शृङ्गलावा माषांहे द्विदल
मकज्जुकं तदर्थं। सपिष्टं सतनु
तत् स्तिलस्य तेल सपक्वं वट
क मतीव वातहारि॥ इति भाव
प्रकाशः॥
अस्थेयं स्त्री अस्थिरता। स्थिरस
भावः इत्यर्थे स्वप्रत्यये स्तेय्य
न स्तेय्य मस्थेय्य मिति नन
समासेन निष्पन्नं॥
अस्ये वि अव्यक्तं। यथा। म्नि
हे अस्ये। इति मुग्यबोधव्याक
रणं॥
अस्यहा स्त्री इच्छाभावः। यथा।
यथा। अस्थिरविभूति मैत्रं
यथोत्पन्नेन सनोसः कर्त्रेव्यो
ऽत्यल्पवस्तुना। परस्याचिन्तयि
तार्थं साम्प्रदा परिकीर्तिता॥
इत्येकादशीतन्त्रं॥
असुर् वि आत्मवाचिसर्वनाम
शब्दः। एकविंशतिविभक्ति यु
तस्य रूपणि यथा। अहं १ आ
वां २ वयं ३। मां ४ आवां ५
वांश्च वृत्ता। अस्थिसंहारकः

मूलेन सह वादस्तु नाष्टिकस्य कर्त्रेण मित्यत आह। आगमे
विधीयते इति॥ तस्मिन् विवादे नोपभोगेन नष्टं भाव्यं मनोऽन्य
ययस्वामिविक्रयनिश्चयो भवति या॥ पञ्चवचो दमस्तस्य गतेने
नदास्य नष्टापहतस्य गवादिद्र नाविभाविने॥ आगमेन विक्रय
व्यस्य यो विक्रयी विक्रेता तस्य कयादिना उपभोगेन च मदी
सकाशात् स्वामी नाष्टिकः स्त्री य मिदं द्रव्यं तज्ज्ञेन नष्टमपहतं
ये इव्य मवाप्नोति नृपश्चापरा वेत्यपि भाव्यं साधनीये तत्
थानुवृत्तं दादं केता च मूल्य सामिना अतो न्यथा तेन सा
मवाप्नोति॥ अथासौ देशान्तरं मिना अविभाविने पञ्चवचो
गतः तदा योजनसंख्यानय नष्टद्रव्यस्य पञ्चमांशो दमोना
नार्थं कालो देयः॥ प्रकाशं वा ष्टिकेन रात्रे देयः॥ ॥ अत्रै
क्यं कुर्यात् मूलं वापि सम वायं क्रमः॥ एवैस्वामी नष्ट मा
पेयेत्॥ मूलानयनकालश्च स्त्रीयं साधयेत् ततः केता चै
देयं स्त्रियाधसहस्रयेति स्मरणं र्थपरिहाराय मूल्यताभाय च
त॥ अथाविज्ञानदेशतया मूलं विक्रेतार मानयेत्॥ अत्रानेतं न
माहर्त्तं न शक्नोति तदा कयं शक्नोति तदा त्मदोषपरिहाराय
शोधयित्वैव मुद्रा भवति॥ अस कयं शोधयित्वा नाष्टिकस्य स
माहार्यमूलस्त कयं मेव विशेष मपेयेदिति॥ तत्स्वरस्य प्रच्छा
दयोदिति मनुवचनात्॥ यदा पुनः कं प्रत्याह। हतं प्रनष्टं यो इव्यं
साख्यादिभिर्दिव्येन वा कयं न परहस्तादवाभुयात्॥ अत्रिवेद्य
शोधयति मूलञ्च न प्रदर्शय नृपे दादः स तु यणावति प
ति तदा स एव दादं भागभवतीति णान्॥ इतं प्रणाष्टं वाचौरादि
॥ अनुपस्थापयन्मूले कयं नाप्य हस्यस्य द्रव्यं मनेन मदीयं
विशोधयन्॥ अथाभियोगे यन्निने द्रव्यमपहतमिति नृपस्यानिने
यनं दाया दमञ्चसः॥ इति स्मरं येव दर्शदिना यो शुक्ला न्यसो
णात्॥ स्त्रे लभेतान्यविक्रीत कि मडुन्नरान् नवतिपणान् दाद
त्युक्ते॥ ॥ तद्विस्तृता किं नीयः॥ तत्स्वरप्रच्छादकत्वेन॥

धुनात्॥ ॥ एतत्पुरुषानीनं प्र दयो भागा वेदितव्याः॥ प्रपञ्चि
ताहा शौलिकैः स्थानपालैर्वा तज्ज्ञेनत प्रस्तात॥ ॥ मनुकष
नष्टापहत माहृतं॥ अर्चीक सम उ भागादि ग्रहणस्य द्रव्यविशे
त्वात् स्वामी हरेत् परतो नृपः वे अपवाद माह। पणानेकशफे
॥ यदा तु मुक्ताधिकारिभिः स्था दयान् चतुरः पञ्च मानुषो महि
नरत्तिभिर्वा नष्ट मपहतं द्रव्यं षोष्ट गवां द्वौ द्वौ पादं पाद मजा
राजपार्श्वे प्रत्यानीनं तदा संव वेके॥ एकशफे अर्चादौ प्रणा
तस्य दर्चीक प्राप्तश्च नाष्टि द्याधिते तत् स्वामी रात्रे रत्ता
कस्तद्रव्यं मवाभुयात्॥ ऊर्ध्वे पु निमित्तं चतुरः पणान् दयान्
तः संवत्सरादना शुक्लीयान् । मानुषे मनुष्यजातीये द्रव्ये
सपुरुषानीतज्ज्ञेन इव्यं जनसम् पञ्चपणान्॥ महिषोष्ट गवां २
हेष्टोष्ट यावत् संवत्सरे रात्ता लणानिमित्तं प्रत्येकं द्वौ द्वौ
रत्ताणीयं॥ यथाह गौतमः॥ प्रणा लो॥ अजाविके पुनः प्रत्येकं
ष्ट मस्वामिक मधिगम्य रात्रे पादं पादं दद्यादिति सर्वेवानुष
प्रकृषु विख्याप्य संवत्सरे रात्ता ज्यते॥ अजाविक मिति समा
रत्तामिति॥ यत्पुन मनुना विद्य सनिर्देशेपि पादं पाद मिति
नर मुक्तं॥ प्रणाष्टस्वामिके द्रव्यं वीसावत्तात् प्रत्येकं समन्यो
राजा अदं निधापयेत्॥ अर्ची गम्यते॥ इत्यस्वामिकाविक्रय
क यद्यात् हरेत् स्वामी परतो प्रकरणां॥ इति मिताक्षरायां
वृत्तिं हरेत्॥ इति॥ तच्छ्रुत व्यवहाराध्यायः॥
वृत्तवृत्तसमन्वजास्त्राणिविषयैः
लणानिमित्तं पञ्चभागादि ग्रह अस्वामी वि स्वामिभिन्ः। य
णञ्च तेनैवाक्ते॥ आददीनाय णा॥ इहस्यतिः॥ अस्वामिना तु
पञ्चभागे प्रनष्टाधिगता नृपः यद्भुक्तं एह क्षेत्रापणादिकं।
। दर्शो द्वादश वापि शतांशमेव सहस्रं सऊल्यस्य न तद्भागे
नुस्तरा॥ इति॥ तृतीय द्वितीय न हीयते॥ इति दायतत्वे॥ ॥
प्रथम वत्सरेषु यथाक्रमे षष्ठा अस्वाम्यं स्त्री स्वामिनाभावः।

यथा देवतः। अस्माभ्यं हि भवे
देवां निर्देष्टे पितरि स्थिते। इ
ति दायते॥

अस्माभ्यं स्त्री सस्यताभावः
। सस्यताभावः अस्माभ्यं मि
त्यव्ययीभावसमासनिष्पत्तेः॥
अह इ क भस्मि। इ क अहयति।
भासो दीप्तिः। इति दुर्गादा
सः॥

अह इ उ गते। इ अहयते। उ
अहयते। इति दुर्गादासः॥

अह वि अस्मदशब्दस्य प्रथमा
नरूपं। अस्मि इति भाषा। यथा
। अह देवो न चान्योस्मि ब्रह्म
वास्मि न शोकभाकासंविदा
नन्दरूपोऽहं नित्यमुक्तसभा
ववान्॥ इत्यादि कतन्त्रे॥ अ

हङ्कारः पुं अभिमानान्तिका
अनःकरणार्थः। इति वेदा

न्तसारः॥ अह मित्याभिमानः।
स च शरीरादिवषयको मि

य्यात्मानं मुच्यते। इति गोत
मसूत्रवृत्तिः॥ अह मित्यव्यये

तस्य करणं अह मिति किं
ति अत्रेति वा अहङ्कारः। कर्मा

नेः किरते वा अहङ्कारस्य
त्यय इत्यन्ये। इत्यमरटीका

यां भरतः॥ तत्पर्यायः। मरः
४ स्मयः ५ अवलेपः ६ दर्पः॥

इति जटाधरः॥ अहङ्कारः ८३
इतमनस्कत्वे ए मानः ९ चित्त

समुन्नतिः १० यथा। गव्यो मदे
ऽभिमानः स्यादहङ्कारस्तेहङ्

तिः। स्यादहङ्कारमनस्कत्वे मान
श्चित्तसमुन्नतिः॥ अहङ्कारस्य

पर्याय इति केचित् प्रवृत्तौ।
इति शब्दरत्नावली॥

अहङ्कारवान् वि गर्वयुक्तः।
तत्पर्यायः। अहङ्कारः २। इत्य

मरः॥ अहङ्कारान्वितः ३। इति
शब्दरत्नावली॥ गवितः ४। इति

जटाधरः॥
अहङ्कारी वि गर्वयुक्तः। अह

ङ्कारो विद्यतेऽस्येति अस्यर्थे
गितप्रत्ययेन निष्पन्नः॥

अहङ्कारः पुं संवत्सरः। यथा।
यथापः प्रवता यन्ति यथा मासा

अहङ्कारः एवंमां ब्रह्मचारिणः
धातुरायन्त सर्वतः साहा। इति

तौत्रिरीयोपनिषदि शिवावली
॥ यथा लोके आपः प्रवता प्र

वणावता निम्नवता देशेन येति
मच्छन्ति। यथा वा मासा अह

ङ्कारं संवत्सरोऽहङ्कारो अ

होमः परिवर्तमानो लोकोन्
नयतीति अहानि वा अस्मि

वर्जीयन्ति अन्नभवेति इत्य
हङ्कारः। तच्च यथा मासा यन्ति

एवंमां ब्रह्मचारिणः हे धातुः
सर्वस्य विधातुः मा मायन्त स

र्वतः सर्वदिग्भ्यः। इति तस्य श
ङ्काराचार्यकृतभाषा ॥

अहस्या स्त्री गौतममुनिपत्नी
। सा च महासाध्वी। प्रातःकाले

तस्या नामस्मरणे महापातक
नाशो भवति। यथा। अहस्या

द्वोपदी कुन्ती तारा मन्दोदरी
तथा। पञ्चकन्याः स्मरेन्नित्यं

महापातकनाशने॥ इति पुरा
णं॥ सत्ययुगे इन्द्रः गौतममुनि

धारणं कृत्वा तस्याः सती त्वं
नाशितवान्। ततो गौतम शा

पेन सा पाषाणदेहा बभूव। त
त्क्षेतायुगे श्रीरामचन्द्रस्य पा

दस्पर्शात् शापादिमुक्ता सती
पुनः श्वररूपा मानवी भूता।

इति रामायणं॥
अहसतिः पुं सूर्यः। इत्यम

रः॥ अर्कवृत्तः। अमरे तस्य
पर्याये अर्काद इति दर्शनात्।

अहिम्नस्त्री पुरीविशेषः।
यथा हृदगार्ग्यः। केशव मान

नैपुरं पाटलिपुत्रं पुरी महिच्छ
त्रा। इति मदीति च स्मरन्तां

लौरीवधो भवति कल्याणं॥
इति ज्योतिस्तन्त्रे॥

अहिमकुलता स्त्री अहिमकु
लिका लयो वैरता।

नित्यविरोधितेति यावत्। अ
हिम्नविरोधितेति यावत्। अ

हिम्नविरोधितेति यावत्। अ
हिम्नविरोधितेति यावत्। अ

हिम्नविरोधितेति यावत्। अ
हिम्नविरोधितेति यावत्। अ

हिम्नविरोधितेति यावत्। अ
हिम्नविरोधितेति यावत्। अ

हिम्नविरोधितेति यावत्। अ
हिम्नविरोधितेति यावत्। अ

हिम्नविरोधितेति यावत्। अ
हिम्नविरोधितेति यावत्। अ

हिम्नविरोधितेति यावत्। अ
हिम्नविरोधितेति यावत्। अ

हिम्नविरोधितेति यावत्। अ
हिम्नविरोधितेति यावत्। अ

हिम्नविरोधितेति यावत्। अ
हिम्नविरोधितेति यावत्। अ

हिम्नविरोधितेति यावत्। अ
हिम्नविरोधितेति यावत्। अ

हिम्नविरोधितेति यावत्। अ
हिम्नविरोधितेति यावत्। अ

अतः कृत्वा व्याप्रसंहन्योः । ॥ पराजबो विरुद्धस्तु लब्धानां
न अलोपति यत्नं लोकः । व्याप्रोति रा
शिकरोति वा इत्यर्थः । ऊ आलिष्टो आष्टो । इति
दुर्गादासः ॥
अतः कृत्वा व्याप्रसंहन्योः । अ
लोपति यत्नं लोकः । व्याप्रोति रा
शिकरोति वा इत्यर्थः । ऊ आ
लिष्टो आष्टो । इति दुर्गादासः
॥
अतः क्रीडा स्त्री एतक्रीडा ।
पाशकक्रीडा । यथा । अतः क्री
क्रीडायां व्यासयुधिष्ठिरसंबादं
प्रचरति । इति तिथ्यादितत्त्वं ॥
तद्विराणं चतुरङ्गशब्दे द्रष्टव्यं
॥ ॥ कार्तिकशुक्लप्रतिपदि
अर्थात् एतप्रतिपदि तत्क्री
डाविधि र्यथा । ब्रह्मपुराणे । श
ङ्करश्च पुरा एते सप्तजं सुम
नोदरां कार्तिके शुक्लपदे
तु प्रथमे ऽहनि भूपते ॥ जि
तश्च शङ्कर स्तत्र जयं लेभे च
पार्वती । अतो ऽर्थोच्छङ्करे उः
खी गोरी नित्यं स्तुतोपिता ॥
तस्मात् एते प्रकर्त्तव्यं प्रभाते
तत्र मानवेः तस्मिन् एते ज
यो यस्य तस्य संवत्सरः शुभः

कारादि लकारान्ता अन्तमाला अन्तमाला
प्रकीर्तिता॥ तर्हि मेरुमुखे न
व कल्पयेन्मुनिसन्तमा अन्तमा स
र्वमन्त्राणां जपः सर्वसमृद्धिदः
॥ इति तन्त्रसारः ॥ ॥ अन्यत् मा
लाशब्दे वर्णमालाशब्दे च इ
ष्टम् ॥
अन्तये वि तयरीदन्तं कल्पान्त
स्थायि यथा अन्तयाणि फला
न्याइ स्मरोस्त्रिदशानि वा क
ल्पान्तस्थानसंबन्धाच्च जन्मा नाश
वर्जितः ॥ इति ग्रीमामसककारि
का ॥ अपि वा भविष्यपुराणां च
तुर्दश्यां तथाष्टम्या पक्षयोः
मुक्ताक्षणायोः यो ऽथ मेकं
न भुञ्जीत शिवाञ्जनपरो नरः
॥ यत् पुण्य मन्त्रयं प्रोक्तं सत
तं सत्रयाजिनां तत्पुण्यं सकलं
तस्य शिवलोकञ्च गच्छति ॥
इति तिष्ठादितन्त्रं ॥ ॥ पापपु
ण्यान्तयजनकयोगविशेषः
यथा ज्योतिषे सोमवारि ऽथ
मावासा आदित्यादे त सप्रमी
वतर्थाद्भारवारि त अष्टमी च
बृहस्पतौ ॥ अत्र यत् क्रियते पा
पमथ वा धर्मसञ्चयः ॥ पष्टि
जन्मसहस्राणि प्रतिजन्म

वेद सत्यं प्रोवाच तं तत्त्वतो ब्र
ह्मविद्या॥ इति वेदान्तसारसूत्रा
श्रुतिः॥ अपि बाह्यविमो पुरुषो
लोके हर आत्मा एव वात्सरः
सर्वीणि भूतानि कृतस्थोऽह
र उच्यते इति श्रीभगवद्गीता
या १५ अध्याये १० श्लोकः॥
हर आत्मा इति बाह्यविमो पु
रुषो लोके प्रसिद्धोऽतावेताह
तत्र हरः पुरुषो नाम सर्वीणि
भूतानि ब्रह्मादि स्थावरान्तानि
शरीराणि अविवेकलोकस्य
शरीरेष्वेव पुरुषत्वप्रसिद्धेः॥ क
दो राशिः शिलाराशिः पर्वत
इव एक देशेषु नश्यतस्वपि
निर्विकारतया तिष्ठतीति कृत
स्व श्रुतनो भोक्ता सत्त्वहारः
पुरुष उच्यते विवेकिभिः॥ इ
ति भटीकायां श्रीधरस्वामी॥

अक्षरजननी स्त्री लेखनी॥ यथा
लेखन्यक्षरजननी वर्णमाला
मसिप्रसूः॥ इति हाणवली ति के
चित्॥

अक्षराक्षरीलकः पुं शकटचक्र
पुरोवर्त्तिकीलकः॥ तत् पण्योयः
॥ अणिः राद्वयमरः॥ अ

ली ३ अणिः ४॥ इति भरतः॥
अक्षानिः स्त्री पराभ्युदयासीति
सुत्रं॥ भाष्योदेः परदर्शनायम
हिसुत्रं॥ इति भरतः॥ तत् पण्यो
यः॥ ईर्ष्या राद्वयमरः॥ ईर्ष्या ३
अक्षमा ४॥ इति शब्दरत्नाव
ली॥

अक्षरलवणं स्त्री हविष्यान्
विशेषः॥ महाहविष्य मिति त्वा
तां यथा॥ कृत्रिमात् लवणात्
भिन्न मक्षरलवणं मते॥ इदं
मत्तन् स्मात्रस्य रत्नाकरमते
यथा॥ गोक्षीरं गोघृतं चैव या
न्य मुद्ग यवा क्लिलाः॥ सामुद्र
सेन्यवन्त्रैव मक्षरलवणं मते
॥ इति नारायणावच्यवटीयक
तमुद्दि कारिका॥

अक्षिरुदकः पुं वल्लर्गोलकः
॥ इति केचित्॥

अक्षणाः वि अक्षोदितः॥ अक्ष
णितः॥ इति लुदधानवर्धदर्शना
त्॥ अक्षिन्ः॥ यथा॥ अक्षणा प
रिप॥ इति वृद्धाकरणे पशुपतिः॥

अक्षयः वि अक्षोभितः॥ इति
लभयानोः कप्रत्यये लब्ध ल
तो न लब्धः अक्षय इति न
जसमासनिष्पन्नः॥ ॥

अक्षेमं स्त्री अमङ्गलायथा॥ कि
नु तेषां गृहे होम मत्तमं किनु
साम्प्रतं॥ कथने किनु सहजा उ
द्वेष्टः किनु मे सुताः॥ इति दे
वीमाहात्म्ये १ अध्यायः॥ अक्षो
रः पुं वल्लविशेषः॥ आखरोट
इति हिन्दीभाषा॥ तत् पण्योय
णाः॥ वीलुः शैलभवाः श्लोटः
कर्पणलक्ष्मी कौत्रितः॥ अक्षोट
कोपि वा तादसटशः कफपि
त्रकृत॥ इति भावप्रकाशः॥

अक्षोरिभं स्त्री क्षौरिकर्म्मविदि
तनक्षत्रायथा॥ उत्तरात्रिनय या
मरोदिणी रोद्रे सूर्य पितृभेऽ
र्वाग्निभेऽश्मश्रुकर्म्म सकले वि
वर्जयेत् व्रतकार्यं मपि बुद्धिमा
नरः॥ चन्द्रसिद्धि र्यदा नास्ति
तारायाश्च विशेषतः॥ अक्षोरि
भिप कर्त्रव्यं चन्द्र चन्द्रनयो
र्दिने॥ इति ज्योतिस्तत्त्वं ॥ ॥

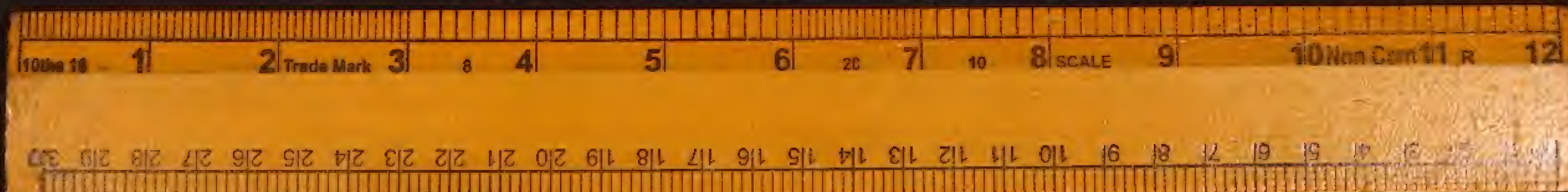
आ
आकारवर्णः॥ अस्य लेख
नप्रकारो यथा॥ अकाररूपमा
साध दत्तकोडायता लब्धः॥ अ
सादय लया शक्ति स्तास तिष्ठ

नि निन्यशः॥ इति वर्णोद्धारतत्रं
॥ तस्य नामानि यथा॥ आकारो
विजयाननो दीर्घच्छाया विना
यकः॥ क्षीरोदधिः पयोदश्च
पाशो दीर्घो हृत्को॥ प्रचाउ
एकजो रुद्रो नारायण इभेभ्य
रः॥ प्रतिष्ठा मानदा कानो वि
मानक गजानकः॥ पितामह
हो द्विदानो भूः क्रिया कानि
श्च सम्भवः॥ द्वितीया मानदा
काशी विष्णुराजः कजो विद्यता
सुरानकश्च हृदयमद्भुष्टो भ
गमात्तिनी॥ इति वर्णोभियानं

आः पुं पितामहः॥ वाक्यो य
था॥ अविस्तुः प्रतिषेधः स्यादाः
पितामह वाक्योः॥ सीमाया
मथाव्ययं आ भवेत् संकोथ
पीडयोः॥ इत्यग्निपुराणे एका
हाराभियानं॥

आकम्पितं वि कर्म्मविशिष्टं॥ त
तत् पण्योयः॥ कम्पितं ० धुतं
रु व्याधुतं १ विधुतं २ धुतं ३ प्र
कम्पितं ४ इति शब्दरत्नावली॥

आकर्षः पुं आकर्षणे अनेन
आकर्षी इति भाषा॥ यथा॥

आकर्ष इव स्वा आकर्षः॥३॥ शोखरां।वालार्ककिरणप्रत्यासि
ति मन्थवोयव्याकरणां॥आकर्षेन
त्य इति ज्ञापनार्थ इवशब्दः॥इति
दुर्गादासः॥
अकर्षणं क्ली वत्पदानयनं।यथा
॥सा त्वे गच्छ मयेवोक्ता पार्थ
सुम्भनिशुम्भयोः॥केश कर्षण
निर्धृतगौरवा मागमिष्यसि॥इ
ति मार्कण्डेय-देवीमाहात्म्यं॥
॥तत्रोक्तकर्मविशेषद्वारा यो
वायानयनं॥यथा।अथाकर्षणं
।आकर्षण विधानानि कथय
मि समासतः॥यदृष्टं त्रेपुरे तत्रे
यदृष्टं भूतडासरे॥श्रीबीजं मा
मथं बीजं लज्जाबीजं समुदरेत
।प्रथमं प्राणवं दत्वा त्रिपुरादे
विपदं ततः॥अमुकीति पदं
दत्वा आकर्षय द्विधापदं।
स्वाहान्तं मन्त्रं मुह्यन् ज
पेदृशसहस्रकं॥षट्कोण
चक्र मालित्य रक्तचन्दन
ऊर्ध्वमेः।षडङ्गं कारयेन्मन्त्री
लज्जाबीजसमन्वितं॥षड्दी
वं भाक् स्वर्णोव नादीवन्दवि
भूवितं।रक्तपुष्पाक्षतं यूपोद ने
वेद्यैः परिपूज्य तां॥मावयन्
चेतसा देवीं त्रिनेत्रां चन्द्र

न्यूरुणविग्रहां॥पयञ्च इति
ता पादौ जपमात्माञ्च वामकोम
न्रस्यास्य प्रभावेण रम्भा मपि नये
र्वशी॥आकर्षयेत् सदेहः किं पु
न मोनवी मिह॥ ॥भूर्जपत्रे समा
लित्य ऊर्ध्वमालक्रवारिणा॥
काश्मीरगुरु कस्तूरी रोचनामिति
नेन चाग्रनामारक्त मिश्रेण कमा
लाक्षीमन्त्रं लिखितं॥ॐ ह्रीं कया
लाक्षि अमुकी माकर्ष याकर्षय
ॐ फट्।इमं मन्त्रं जपेदादौ सह
स्रकं ततः पुनः॥तद्भूर्जपत्र माद
य श्लिकां कारयेत् सयुः।तेन
वं सायपादोन्यमृत्त्रिकापङ्कजो
ष्टितां॥शोषितां तेजसा भावेन वे
ष्टयेत् त्रिकटुकैः पुनः।प्रतिमां
स्त्री निर्मा कृत्वा लिपेत्रस्या ल
दो हरे॥गुलिकां पातयेत् पात्रे
प्रतिमां साध्यरूपिणीं।तादृशा
भिमूर्तिं भूत्वा निर्जने निशि
सायकः॥ततः सङ्गनवित्रश्च
तावत् कालं जपेन्मन्त्रे ।
यावदायाति सन्नस्या मद
नालसविग्रहा ॥ ॥अथा
न्यतकथयाम्यत्र नृपाकर्षणं
हेतवे।देवस्यापि नर

स्यापि मोहिनीमन्त्रजापनः॥अ
थ मन्त्रं मदेशान्या स्तार मादौ
तत् संपा॥पञ्चशायकबीजञ्च
दत्वायभुवनेश्वरी॥मोहिनी ति
च नाम्नास्ते फट्कारं पुन रलिते
त।स्वाहान्तं मन्त्रं मुक्त्वा मध्य
बीजेन कारयेत्॥षडङ्गान् दी
वैपुक्ताये श्वकेष्टदलके यजे
त।प्रथमं साध्यनामानि लेख्या
ति च कजोदरे॥महारजन रक्ते
न पूर्वमन्त्रपदं युते।मोहिनीं प
सक्तिज्जल्के जृम्भिणीं स्तम्भि
नीं तथा॥वशङ्करीं कुलेशीं
ञ्च ततो वे विचवासिनीं।आ
कर्षिणीं ततः क्लिन्ना मन्त्रये
दृष्टपत्रके॥गन्धपुष्पादि यूपै
हो भक्तियुक्तेन चेतसा लक्ष्म
नेन सर्वेषां शीघ्र माकर्षणं भ
वेत्॥ ॥ह्रीं कालिकायै धीम
हि तत्रः कालि प्रबोदयान्॥
ॐ आकर्षिणी वज्रधारिणीं ह्रीं
फट्स्वाहा अमुकी माक
र्षयाप्राणवं हृद्वं मुह्यन् उग्र
सेनी ततः परं।नितस्विनीं वक्रि
जाया विद्या परमडलेभा॥तिन्द
रप्रति कृत्वा तस्या नाम हृदि
विलिख्य प्रामृत्येन ताम्बले समा

नीय आमशरावहये नैवेद्यं कृ
त्वा कृष्णाष्टात्रशततलस्या मू
लमन्त्रपठिते पुत्रत्या हृदि नाम
स्थाने नादिते सति सा समायाति
।इति श्रीकृष्णानन्दविद्यावागी।
शकनषट्कर्मदीपिका तत्रसा
रम्भ॥
आकालिकप्रलयः पुं प्रलयवि
शेषः।कपिलशापेन अकाले ज
गत ज्ञावने।तदिवरणं यथा।श्री
मार्कण्डेय उवाच।आकालिको
ऽयं प्रलयो यतो भगवता कृतः
तत्र शृण्वन् महाभागा वाराहं
लोकसंस्तये॥यथा वा मत्स्यत्र
पेण वेदा स्तानाश्च शार्ङ्गिणान्
दहं संप्रवर्त्यामि सर्वपाप प्राणा
शनं॥श्रीकपिल उवाच।स्वाया
म्भुव मनुश्चेष्ट ब्रह्मरूप महाभते
।ममेक मीप्सितार्थं त्वं देहि प्रा
र्थयतो ऽयुना॥ जगत्
सर्वं तवैवेदं त्वया च परि
पालितं।त्वया सर्वं जगत्
सृष्टं त्वमेव जगतापतिः ॥
तन्मेदेहि रहः स्थानं त्रिषु
लोकेषु उत्तमं । पुण्यं पाप
हरं रम्यं तानप्रभव मुत्तमं॥
अहं हि सर्वभूता

नो भूत्वा प्रत्यादिदर्शनात् उद
रिष्ये जगज्जातान् निर्माय ज्ञान
दीपिकात् ॥ अज्ञानसागरे मय
मयुना सकले जगत् ॥ ज्ञानदी
पं प्रदायाहं तारयिष्ये जगत् ॥
ज्ञानदीपं प्रदायाहं तारयिष्ये
जगत् ॥ श्रीमन् रुवाच ॥ यरि
तया खिलजगदिताये ज्ञान
दीपिकां चिकीर्षुणा तपः का
र्यं किं स्थानार्थनया भव ॥ दे
वागाराणि तीर्थानि सेव्याणि स
हितस्तथा ॥ बहूनि पापभाज्यत्र
निष्ठानि कपिल चित्तो ॥ तेषामे
कतमं तज्ज्वलासाद्य कुरुषे त
पः ॥ स्थाने ब्रह्मन् तपः सिद्धौ
न भविष्यति तत्र किं ॥ कपिल उ
वाच ॥ त्वयि विश्रम्भ मायाय तप
सः सिद्धये ॥ विराजत ॥ स्थाने मया प्रा
प्यितं ते त्वं मां क्षिपसि हे नृभि
॥ अस्त्राम्यन्ते वचो मे ॥ य प्राये
नाया विकल्पनाय त्रं वदसि
तस्मात् फल मेतदवाप्नुहि ॥
इदं त्रिभुवनं सर्वं सदेवास्त्रमा
नुषा ॥ हत प्रहत विध्वस्त मविरे
ण भविष्यति ॥ न विराजत इत्यसि म
नो जलप्लवो जगज्जया ॥ हत प्रहत विध्व
स्तं तव गह्वरि विधातने ॥ एवमुक्त्वा सुनी
त्रा ॥ सो कपिल ल

त्रा ॥ सो कपिल ल

पसो निधिः ॥ अन्नदेये जपाया
पि तदा ब्रह्मसदो मुनिः ॥ कापि
लस्य वचः ॥ अन्ता विसन्वदने
मनुः ॥ भावीति प्रतिपद्यासु मनुर्न
वाच किं ज्वन ॥ विशाला वदन्
यातो गङ्गाद्वारात्तिकं मनुः ॥
प्रविश्य तपसे यत्न मकोलौ
कभावनः ॥ आराधयामास ह
रिं जगत्कारणकारण ॥ ओ नमो
भगवते वासुदेवाय सुदृढज्ञान
सुभाविने ॥ इति जप्यं प्रनयतो
मनोः स्थायम्भुवस्य त ॥ प्रसमा
द जगन्नाथः केशवो न विराज
याततः ॥ तद्रूपसो भूत्वा हवी
दत्तसमप्रभः ॥ कर्षेर कलिका
युग्मं तल्यनेत्रयुगोज्ज्वलः ॥ तप
स्यन्ते महात्मानं मनुं स्थायम्भुवं
मुनिं ॥ आससाद तदा तद्रूपस्य
रूपी जनादेनः ॥ उवाच च महा
त्मानं मनुं स्थायम्भुवं तदा ॥ त
पोनिधे महाभाग भीते मां वा
तमहंसि ॥ नित्यं युद्धे जितं मत्स्ये
विशालैर्भक्षितं प्रति ॥ अथ प्रभु
तैर्विपुले द्रावितः प्रयुगो मभि
॥ आणाकाङ्क्षी महात्मानं भव
ने शरणं मुनिं ॥ आश्रित ययु
क्ताशे मयिमां परिपालय ॥

इति तस्य वचः ॥ अन्ता मनुः स्म
यम्भुव सतः ॥ अलिङ्गरे तोयसु
ति न्यर्थाद्वपुलभोगिना स त
स्मन् मलिके मत्स्यो ब्रह्ममनो
दिने दिने ॥ सामान्यरोहितप्रा
यदेदो भूत्वा विरादथा दशवट
जलप्लवो प्रत्यहं स महात्मा ॥ म
तिकमसति कुर्वन् वदंयामास
मत्स्यो ॥ सच सुविषदनेनो मत्स्यरा
जो ॥ विरेण मलिकशलिलमथ्ये
नामशः मीनदेहः ॥ इति कालि
कापुराणे ॥ अथायः ॥ ॥ श्री
मार्कण्डेय उवाचा ॥ ततस्तथा ॥
निनाय सागरं तत्र तोये च नि
पीनतुं दृष्ट्वा मत्स्यं मनुः स्वयं
पुदीन् पाणिना कुलनलिनी
सरसीं ययौ ॥ तत्सर सत्र विपु
ले पुष्टे नारायणाश्रमे ॥ एक
योजनविस्तीर्णो सार्धेयोजनमा
यत ॥ नानामीनगणोपेतं शीता
मलजलोत्करं तदासाद्य सरो
मत्स्यं विनिधाय मनुस्तदा ॥
पालयामास सुभवत् रूपया
पया युतः ॥ सो ॥ विरेणोव
कालेन पीनो वैसारितो ॥ भ
वत् ॥ न सम स्तत्र सरसि दृढत्
काये हि जोत्रमा ॥ स एकदा
महामत्स्यः प्रह्वोपरतद्वये ॥
गिरः पुच्छे निधायासु तद्रुदेहः
समुच्चितः ॥ सायम्भुवं महात्मानं
बुकोशं च हि मा मिति ॥ ते तथा
स मनुं हीत्वा कोशान् मीनपुङ्ग
वं ॥ आससाद तदा मत्स्यं जग्राह
च करेण तान् ॥ न शक्नोम्यहं सदेवै
ष्टयुगोमारा मद्भुतं ॥ इति सन्निवृ
यन्नेवं प्रोदयार करेण तान् ॥ भगवा
नपि विस्मात्मा मत्स्यरूपी जनादे
नः ॥ स्थायम्भुवकरं प्राप्य लक्ष्मि
नममाश्रयेत् ॥ ततः करभ्या
कापुराणे ॥ अथायः ॥ ॥ श्री
सुहृत् स्तुत्यं स्तुत्यं भूत्वा ॥ अने मनुः
निनाय सागरं तत्र तोये च नि
पीनतुं दृष्ट्वा मत्स्यं मनुः स्वयं
पुदीन् पाणिना कुलनलिनी
सरसीं ययौ ॥ तत्सर सत्र विपु
ले पुष्टे नारायणाश्रमे ॥ एक
योजनविस्तीर्णो सार्धेयोजनमा
यत ॥ नानामीनगणोपेतं शीता
मलजलोत्करं तदासाद्य सरो
मत्स्यं विनिधाय मनुस्तदा ॥
पालयामास सुभवत् रूपया
पया युतः ॥ सो ॥ विरेणोव
कालेन पीनो वैसारितो ॥ भ
वत् ॥ न सम स्तत्र सरसि दृढत्
काये हि जोत्रमा ॥ स एकदा
महामत्स्यः प्रह्वोपरतद्वये ॥
यम्भुवो मनु रीमान् मेने

मत्स्यं नतं तदा॥ ततः पप्रच्छ तं स्यरूपकवासादेव सदा प्राह
साम्ना मत्स्यं स्वायम्भुवो मनुः॥ मेतृगम्भीरनिस्वनः॥ श्रीभगवा
विविच्य ललिमानञ्च पश्यन् नुवाचावष्टो भस्म तपसा ते
त्रिं तदाद्रुतो॥ श्रीमनु रुवाचान भक्त्या चापि स्तोत्रो मुहुः॥ सप
त्वा मत्स्यं महं मये कस्त्वि मे वद ध्याया तथा नेन वरं वरय सञ्जत
सञ्जमा महन्ने ललिमानने विन इष्टार्थं संप्रदास्यामि त्वभ्य ना
यन् सुमहत्तम॥ त्वं ब्रह्मा ह्यथ व विचारणा॥ वरयाभीप्सितान्
वा विस्रः शम्भुर्हो मीनरूपक कामान् लोकानां वा हितञ्च
न चेद्गुह्यं महाभाग तन्मे वद म यता मनु रुवाचायदि देवो वरो
हामते॥ श्रीमत्स्य उवाचाश्रोयथा मेय लोकानां यो हितो भवेत्
हे त्वया नित्यं यो हरिः स सनात तन्मे देहि वरं विस्रो तं वत्सा
नः॥ तवेष्टकामसिद्ध्यर्थं प्राडुर्भ मि शृणुष्व मे॥ शशपाप कोपि
तः समाहितः॥ यन्मिच्छसि दे लः सर्वे मदर्थे भुवनत्रयं॥ ह
वेश मन्त्रः शान्तेन मूर्त्तिना॥ तत् त प्रहृत विध्वस्तं सकलं ते भ
करिष्ये श्य तं मूर्त्तिं मिमां विहि विष्यति॥ येनेय मुहता दृष्टी
मनो मम॥ श्रीमार्कण्डेय उवाच येनेयं परिपालिता॥ संहारिष्य
इति तस्य वचः श्रुत्वा विस्रो ति य स्तेनां तेऽधुना ज्ञावय
रोमततेजसः॥ ज्ञाता प्रत्यक्षतो न्त्वमां॥ ततोहं दीनहृदय
विस्रं मनु स्तथाव केशवे॥ श्री स्वा मेव शरणं गतः॥ न य
मनु रुवाचानमस्ते जगदव्य छेदं त्रिभुवने जलस्रुते भवि
क्तं पशुवरपते हरे॥ पावकादि ष्यति॥ हृत प्रहृत विध्वस्तं त
त्य शीतोऽसु नेत्रत्रययराव यात्वे देहि मे वरं॥ श्रीभगवान्
य॥ जगन्कारण सर्वज्ञ जगदा वाचानमन्त्रः कपिलो भिन्न स
म हरे परे॥ सुरैश्च परमेशान या व कपिलादहं॥ यडक्तं मृति
नारायण सुरेश्च॥ इत्यादि स्तो ना तेन मयोक्तं विहितं मनो॥
त्रे॥ श्रीमार्कण्डेय उवाचास्वा तस्माद्यडहितं तेन तत् सत्यं
यम्भुवेन मनुना संस्तुतो मनु नान्यथा भवेत्॥ करिष्ये तत्र

साहाय्यं स्वायम्भुव निबोधत विध्वनं हतं स्याद्भुवनत्रयं॥ ता
॥ हृत प्रहृत विध्वस्तं तोयमग्रे वत दृष्टेन तं नावे वोडाहं ना
जगत्रयेन विरादेव तत्रोयं शा व सेशयः॥ जलस्रुवे त्वं सेशो
पयिष्यामि वै मनो॥ यावज्जल शृङ्गे मम च तं तोरि॥ त्वं तथा व
स्रव स्तावत् यथा कार्ये त्वया टिकया तूर्णं सदा नेष्यामि वै
मनो॥ तन्मे निर्गदितं तथ्यं शृणु ददे॥ वहायो नावि मे शृङ्गे देव
सावहितोऽधुना॥ सर्वयज्ञिय मानेन वत्सरान्॥ सहस्रं प्रययि
काष्ठो वै रेका नौका विधीयता ष्यामि तं नावे शोवयन् जले॥
तं महं ददयिष्यामि यथा नो ततः शृङ्गेऽपु तोयेऽपु प्रोन्मये
भियते जले॥ दशयोजनविस्ती शिखरे गिरेः॥ हिमाचलस्य बद्धा
त्वं त्रिंशद्योजन मायता॥ थारि तं तस्मिन्नाव महं मनो॥ त्वं
त्वं सर्ववीजानां भुवनत्रयव वै गोपयिता नित्यं तावत्त शेष
हिनी॥ सर्वयातिकदृष्टाणां भू ये जले॥ विनितोऽहं त्वया या
रिवन्कलतन्त्रभिः॥ नवयोजन स्ये यदाहं निकटं तव॥ शृङ्गेणा
दीर्घान्त व्यामत्रयसुविस्तृतो॥ श्यामले नैव त्वं मां शास्यसि पु
रुरुस्तयं मनो तूर्णं बृहती मी करे॥ पुनः स्तुष्टिं ततः कृत्वा म
रिकां वटी॥ जगदात्री जगन्मा त्मसादान्वहामते॥ त्रैलोक्यदुर्ल
भा लोकमाता जगन्मयी॥ ह भा मृदि मवाप्स्यसि सनातनी॥ अ
दयिष्यति तं स्तुं न त्रुस्यति य ह मारुथितो येन जयेन भवता
या तथा॥ सहीष्ण बीज्याया मनो॥ सर्वसिद्धि भवेत्तस्य
दाय सर्वदात्त सन्न वै ऋषीन्॥ य लोषयति तेन मां । श्री
तस्मा नावि निस्त्र स्तं वर्त्तमाने मार्कण्डेय उवाच । इति
जलस्रुवे॥ दत्तेणा सह संगम्य दत्ता वरं तस्मै मत्स्यस्य स्तेन
सर्पिष्यसि मनो मम॥ स्तुतोऽहं नमस्कृतः अन्तर्दये जगन्ना
भूर्ण मायास्ये भवतो निकटं प्र था लोकावग्रहकारकः॥ स्वा
तिश्यामलेनाथ शृङ्गेणा त्वं मां यम्भुवोऽपि भगवानन्तर्हो
शास्यसि वै तदा॥ यावत् प्रहृत नं गते हरी॥ यथोक्तं ह

रिणा सर्वं नावं स्तुं तथा करो
त॥ सर्वयातिय वृत्तोच्चान्ति
तासायम्भुव स्तदा उद्धेन कार
यासास नावे दृढतरं ततः॥ ते
वा वल्कसमुद्धतसूत्रसंवे वेदी
रिक्ता। इहोक्तेन प्रमाणेन का
स्यामास वै मनुः॥ ततः का
लेन महता वृत्ते युद्धं महाद्धुतं
। विलो येन वराह सतस्य ह
रस्य च॥ तेनो जलप्रवे भूते
विधत्ते भुवनत्रये। तथा रज्जा
तारं वद्धा बीजान्यादाय सर्वेशः
॥ वेदानृषीन् तथा सप्त दत्तं वा
दाय वै मनुः। तस्या नाव समाधा
य तोयमग्रे वराचरो। स्नायम्भुव
स्तदा मत्स्य हरिं संस्मारे वै ततः
। ततो जलाना मुपरि सृष्टे ३
व पर्वतः॥ उदीप्रं श्वैकशृङ्गेण
विस्तु मत्स्यस्वरूपक। आग
तस्तत्र न विरायत्राले समनु
हरिः॥ तत्रि मारुह्य विपुले तो
यराशौ भयङ्करेयावच्चलाच
ले तोयं तावत् पृष्ठे तत्रि यथात्
॥ जले प्रकृति मापन्ने शृङ्गे व
द्धा तारं तदा। तां नावं चोदया
मास सहस्रं देववत्सरात्॥ स
ये नाव मवष्टभ्य दधार परमे

अरः। योगनिद्रा जगद्वाची समा
सीदद्दीरिका॥ ततः शनैः श
नै स्नाये शेषं गच्छति वैचिरा
त। पश्चिमं हिमवत शृङ्गं मुन
ग्रं तोयमध्यतः॥ दिसाहस्रं यो
जनाना मुच्छितस्य हिमप्रभोः
। पञ्चाशत्तै सहस्राणि शृङ्गे त
त्रस्य चोच्छिते॥ तस्मिन् शृङ्गे
ततो नावं वद्धा मत्स्यान्मथक
हरिः। जगाम शेषणा यासु
जलानां जगतां पतिः॥ एवं हि
मत्स्यरूपेण वेदा स्नात्वा श्वा
र्द्धिणा। कपिलस्य त्र शापेन क
तोऽयाकालिको लयः॥ आका
लिकोऽयं प्रलये यतो भगव
ता कृतः। इति वः कथितं सर्वं
यथावत् द्विजसूत्रमाः॥ इति
कालिकापुराणे ३२ अध्या
यः॥
आकाशः ५ गगणो। तत्र पर्वा
यः। नाकः १९ अनङ्गः २० नभ
सं २१ मेघवेश्म २२ महाविले २३
इति जटाधरः॥ मरुद्धर्म २४
मेघवर्त्म २५ त्रिपिष्टपे २६। ३।
ति शब्दरत्नावली॥ ॥ आका
शगङ्गा स्त्री स्वर्गगङ्गा। यथा
। आकाशगङ्गासलिलतं

रुद्रगणनादिने। त्रैगुण्यल्लि
ते आरुमरुद्भि रुपवीजिते॥ इ
ति शिवरात्रिव्रतकथा॥
आकाशदीपः ५ कार्त्तिक मा
से भगवदुद्देशेन नभसि दत्त
प्रदीपः। यथा। कार्त्तिके आका
शदीप उक्तो निर्णयामृते पु
ष्करपुराणे। तलाया तिलनैले
न सार्यकाले समागते। आका
शदीपं यो दद्यात् मास मेकं
हरिं प्रति॥ महतीं प्रिय मात्रो
ति रूपसौभाग्य सम्पदं मिता। त
द्विधं हि हेमोदो आदिपुराणे। दि
वाकरेऽस्तावलमोलिभूते गृ
हादहरे पुरुषप्रमाणे। यूपक
तिं यत्ति यद्वत्तदारुं मागेष्य
भूसावय तस्य मूर्द्धि॥ यवाङ्ग
तं कुरुयुतास्त मध्ये दिहस्त
दीची अथ पटिकास्त। कृत्वा
वृत्तसोऽष्टलाकली स्व याति
भवेदहदिशानुसारी ॥
तत्कर्त्तव्यास्त महाप्र
काशो दीपः प्रदेयो दत्तगा
स्तथाष्टौ। निवेद्य धर्म्मोय
हराय भूमे दामोदरायाप्य
य धर्म्मराजे॥ प्रजापतिभ्यस्त
य सतपितभ्यः प्रते

भ एवाय तमः स्थितेभ्यः। इति
। अपराकै तन्यो मन्त्रो यथा। दा
मोदराय नभसि तलायां लाल
या सह। प्रदीपं ते प्रयच्छामि न
मोऽनन्ताय वेदसे॥ इति। इति
निर्णयसिद्धौ २ परिच्छेदे कार्त्तिके
कमाहात्म्य॥
आकाशवल्ली स्त्री लताविशेषः।
तत्पर्यायगुणाः। आकाशवल्ली
त बुधैः कथिता मरुवल्ली। खवल्ली
ग्राहिणी तिका पिच्छिलाह्याम
यापहा॥ त्वराप्रिकरी हया पि
त्र शेषामनाशिनी। इति भा।
वप्रकाशः॥
आकीर्णो त्रि व्याघ्रातत्पर्यायः।
समाकीर्णो धा इति शब्दरत्ना
वल्ली॥
आखुर्कली स्त्री लताविशेषः। य
था। आखुर्पली आखुर्कली क
र्णिका भूदरी भवा। आखुर्कली कटु
स्तिक्ता कषाया शीतला लघुः॥
विषाके कटुका मूत्र कफामय
कृमिप्रणत। इति भावप्रकाशः॥
आख्यानं स्त्री कथने। यथा। क
थितं वसुपाख्यानं ब्रह्मपुत्र
यथागमे। देवी मङ्गलचण्डी या
तदाख्यानं निशामय॥ इति

ब्रह्मवैवर्ते प्रकृतिखण्डे ४२ अ
ध्यायः॥
आम्रयणं क्ली नवशस्येष्टिः। य
था। शरदसन्नयोः केचिन्नव
यत्ने प्रचलते। धान्यपाकवशा
दये श्यामाको वनिनः स्मृतः॥
इत्यनेन शरदसन्निविहितनवश
स्येष्टिः। श्यामाके व्रीहिभिः श्रे
व यवे रन्योन्यकालतः। प्राग
यदु युज्यते। वश्यं न तत्राग्रय
णान्ययः॥ इति कालान्तरदर्श
नात् आदिपि तथा इति। आग्र
यणं नवशस्येष्टिः। इति मल
मासतत्त्वे॥
आग्रहायणिकः पुं अग्रहाय
णमासः। तत्पर्यायः। आग्रहा
यी ५ अलकः ६ सहः ७ मार्ग
शिरः ८। इति शब्दरत्नावली॥
अग्रहायणसम्बन्धनि त्रि॥
आर्गुणीतः त्रि। र्गुणीतनेत्रादिः
। यथा। आर्गुणीतो वा वातेन
स्थितः पोते महार्णीवे। इति
देवीमाहात्म्ये॥
आर्च्यं क्ली मधुविशेषः। यथा
मधुकवचा निर्योसं जरत् कार्पा
श्रमोद्भवाः। स्ववन्ध्यार्च्यं तदा
। व्याते खेतक मालवे पुनः॥

नीक्षातंशस्तयाः पीता मत्तकः
षट्पदोपमाः। अर्च्यं स्ना तत्त
तं यत्र दार्च्यं मित्यपरे नगः॥ इ
ति भावप्रकाशः॥
आचमनं क्ली वारत्रयनलपा
नानन्तरतत्रदङ्ग-स्पर्शरूपशु
द्धिजनकक्रिया। तत्पर्यायः।
आचमः ३ सुविश्रान्तिः। इति
शब्दरत्नावली॥ तद्विधानं यथा
। त्रि। रावमेदपः एवं हिः प्रमृज्या
त्रतो सुखे। संमृज्या दुष्टमूलेन
त्रिभि रास्य सुपस्पृशत॥ अङ्गु
ष्ठेन प्रदेशिन्याग्राणा पञ्चा
दनन्तरं। अङ्गु-ष्टानामिकाभ्या
ञ्च वस्त्रः श्रोत्रे पुनः पुनः॥ क
निष्ठाङ्गु-ष्ठयो नीभि हृदयन्त
तलेन वै। सवर्षाभिस्त शिरः प
श्चाद्वाह वायेण संस्पृशत॥ अ
वो यद्वेष सामानि त्रिः पिवन्
प्रीणयेत् क्रमात्। अथ व्रीहिं
सो एवं हिः प्रमाष्ट्यो नयेन्मते
॥ सतिहास पुराणानि वेदाङ्गा
नि यथाक्रमेण सुखे नाति
के वायुं नेत्रे सूर्ये
क्रतौ दिशः॥ प्राणायाम्य
मयो नाभिं ब्रह्माण
हृदयं स्पृशेत्॥

हृदं मूहीन मालम्य प्रीणात्य
शिला मूहीन॥ वाह यमेन्द्र वरु
ण कुवेर वसुधानलान्। अभ्यु
त्य वरुणो विस्र मिन्द्र विस्र कर
दय॥ वासुकि प्रमृज्यान् नगान्
जले तिष्ठति यत् तितौ। येऽन्तरा
विन्दवो यान्ति भूतग्रामन्व ते
हिजा॥ अग्नि वायु सूर्येन्द्रा गिर
योऽङ्गुलिपर्वसु। गङ्गायाः स्मरि
त सौम्या रेखाः करमध्यगाः॥
तले सोमः सनीर्यश्च स्मृतोऽतः
पावनः कारः। इति गारुडे १५
अध्यायः॥ ॥ अन्वञ्च। अथा
चमनं। पराशरः कृताय शोच
प्रक्षाल्य पादौ हस्तौ च मृज्जलेः
निवद्ध शिवा आसीनो हिज
आचमनं चरेत्॥ आपस्तम्भः।
इत्येव मङ्गि राजानु प्रक्षाल्य च
णो पृथक्। हस्तौ चामाणावन्था
भ्यां पश्चादासीन संयतः॥ आ
जन्विता अथ अमादिना तत्
पर्यन्तं मणोचे आजङ्गान् ३
ति हारीतोक्तं सामान्यः। कृत्वा
पवीतं सव्यांशे वाङ्मनः का
यसंयतः॥ ॥ शिखावन्धे
विशेषमाह ब्रह्मपुराणागा
यथा त शिखां बद्धा ने

कृत्यां ब्रह्मरन्धतः। त्रुटिकाञ्च
ततो बद्धा ततः कर्म्म समारभेत्॥
यातवल्क्यः। अन्नजानु शुचौ दे
शे उपविष्ट उदङ्मुखः। प्राग्वा त्रा
हेया। तीर्थेन हिजो नित्य सुप।
स्पृशेत्॥ अन्नजानु जानुनो मध्ये
हस्तौ कृतेतिशेषः। भविष्ये। सुयो
त वरुणो कृत्वा तथा बद्ध शिखा
नृपा। आचामेदित्यनुवृत्तौ देवलः
। शिखां बद्धा वसिन्वात निर्भिजे
वाससी सुभो। तसी भूत्वा समा
दाय नोङ्गुलान् विलोकयन्॥
ब्राह्म्यावरोधे तमनुः। काय
त्रैदशिका म्यान्व न पित्रेण क
दाचन। मार्कण्डेयः। सपवित्रे
न हस्तेन ऊर्ध्वदाचमनक्रिया
। नोच्छिष्टं तत् पवित्रन्त शुक्लो
च्छिष्टं चर्जयेत्॥ उदकग्रहणे
परिमाणं माह भरद्वाजः। अथ
तं पर्वणं कृत्वा गोकर्णीकृति
मत करो। संहताङ्गुलिना तोयं
गृहीत्वा पाणिना हिजः॥ मुक्ता
ङ्गु-ष्ठ कनिष्ठाभ्यां शेषेणाचम
नं चरेत्। माघमज्जनमात्रास्त
संगृह्य त्रिः पिवेदपः॥ याज्ञ
वल्क्यः। अङ्गुलि प्रकृतिस्था
भि हीनाभिः फेन बुद्ध्येः। हत्

हेः। इतः कालं तात्तुगामिभ्यः यथा शिरस्य दक्षिणेन पाणिना जले
 सांख्यं दिजातयः॥ सुदेन स्त्री च नाभ्युत्तयेदिति सामवेदिकम्।
 सुदृष्टं स्मृतं स्पृष्टाभि रभतः। यजुर्वेदिनां गौतमः। पादौ च
 अन्नतः ३४ प्राज्ञे। प्रवेताः। अत्र भुत्तयेत् त्वानि चोपस्पृशेत् शी
 स्ताभि रकेणाभिः प्रताभिर्वीक्ष्य पीणि मूर्द्धि दद्यात् उदकविहृतम्।
 चक्षुषा। दहताभि रशब्दाभि हि ईन्द्रयस्पर्शं विशेष माह मनः।
 सुतर्ष्विद्वि रचमेत्॥ चतुर्वेति त्वानि चैव स्पृशेद्वि रिति। नभि
 भावमुद्यपत्तया॥ ॥ आचमन संशे व्यासः। ततः स्पृशेन्नाभिदे
 प्रकार माह दत्तः। प्रस्तात्य हस्तौ शं पुन रपश्च संस्पृशेत्। ईन्द्रय
 पादौ च त्रिः पिवेदम्भ वीक्षिते। स्पर्शानन्तरं भविष्य। यद्मातुर
 समृत्त्या दुष्टमूलेन हिः प्रमृज्या के वीर समुत्सृजति दानवा वा
 त्रतो मुत्वा। संहत्यतिष्ठभिः पूर्व सुकि प्रमुत्वा न्नागान् तेन श्री
 मास्य मेव मुपस्पृशेत्। अङ्गुष्ठेन एति मानवः॥ ॥ जलस्थले
 प्रदेशिन्या घ्राणं पश्चादनन्तरं भयकस्मीनुष्ठानार्थं च जलस
 ॥ अङ्गुष्ठानामिकाभ्याञ्च च लेक चरणेनाचमने कर्त्रेय माह
 त्रः श्रोत्रे पुनः पुनः। नभि चेटीनसिः। अन्नरुदके आचाने
 कनिष्ठाङ्गुष्ठेन हृदयन्तु तले अन्तरेव सुदो भवति बहि रुदः।
 नवे ॥ सर्वाभिस्तु शिरोदेशं के आचानो बहिरेव सुदः स्ता
 बाहू चाघ्रेण संस्पृशेत्। पुनः त तस्मादनन्तरं बहिरेकञ्च कृ
 पुनरिति घ्राणादीनां गोचक ता पाद माचामेत् सर्वत्र एते
 हयाभिः प्रयेणा। इति श्रीदत्तः भवतीति॥ ॥ जलमात्रे जानो
 ॥ ॥ वीक्षणां सुखे रपवादमा र्हं मुनिष्वन्नाचमन माह विसुः
 ह यमः। राजावनीक्षितेनापि । जानो र्हं जले तिष्ठ न्नाचानः
 स्निहिरुक्ता मनीषिभिः। उदके सुचिता मियात्। अथ स्नाच्छत
 नातराणाञ्च तयोस्तेनोत्सपा हतोपि समाचानो न सुद्यति
 यिनो॥ ॥ सुखमात्रेनानन्तरं ॥ दारीतः। आर्द्रवासा जले ऊर्षा
 व्यासः। वामहस्त पादौ तर्पणाचमने जपे।

सुकवासाः स्थले ऊर्षात्रये आचानः पुनराचामेदाशो विप
 णाचमनं जपे॥ आचमननिषेधे रिधाय वा। ब्रह्मपुराणो। होमे भो
 देवलः। सोपानतो जलस्थो जनकाले च सन्ध्ययो रुभयो २
 वा मुक्तकेशोपि वा पुनः। ३ पि। आचानः पुनराचामेदन्यत्र
 स्त्रीष्वी वापि नाचामेदस्तेणेदे पि सकृत् सकृत्॥ ॥ अथाचम
 स वा शिरः। न गच्छन् शय्या न निमित्तानि। निषीवने तथा
 नश्च न चलन् परान् स्पृशान् श्यङ्गे तथा पादावसेचने। उच्छि
 हस्तनैव संजल्पन्वात्मानञ्चैव हस्त्य च सम्भाषादस्युपहतस्य
 वीक्षयन्। केशां वीवी मयः का च॥ सन्देहेषु च सर्वेषु शिलां व
 यमस्पृशन् थरणी मपि। यदि स ह्य तथैव च। विना यत्तोपवीति
 शति चेतानि भूयः प्रक्षालयेत् न नित्य मेव मुपस्पृशेत्॥ ३४ वा
 कुरा। आत्मानं हृदयं। तथा व्यासः यस्य संस्पर्शे दर्शने चान्यवासिनो
 ॥ शिरः प्राहृत्य कण्ठे वा मुक्तक । दारीतः। स्त्रीष्वी दक्षिण सम्भा
 ष्ठ शिरोपि वा। अर्द्रता पाद षण्ण मूत्रपुरीषोत्सर्गदर्शने दे
 योः शौच माचानोप्यस्य वि भं व मभिगन्तकाम आचामेत्॥
 वेत्ता। मरीचिः। न बहिनीनुत्तर ॥ ॥ अथ आचमनप्रतिप्रस
 वा नासनस्थो न चेत्स्थितः। नपा व माह स्थितिः स्तने निषीवने
 दुकास्थो नान्यचित्तः सुचिः प्र सुप्ते परिधानेः श्रुपातने। क
 यतमानसः॥ भुक्तासनस्थोप्या स्मृत्य एषु नाचामेदक्षिणं अ
 वामेनान्यकाले कदाचनानु वणं स्पृशेत्॥ बृहद्गणतातपः। वा
 आमूर्द्धं माचम्य जले तिष्ठन्नुदण्ण तकस्मीणि निषीवे दन्तस्तिष्ठे
 ति॥ शाखायनः। स्नानमाचमनं तथा नृते। स्तने पतितसंलापे
 होमं भोजनं देवताचनं। प्रोदपा दक्षिणाप्रवणं स्पृशेत्॥ मार्कण्डे
 दो न ऊर्षीत साध्यायं पितृज यपुराणो। ऊर्षादान्मभनं स्प
 र्पणो॥ ॥ द्विराचमन निमित्तं शी गोष्ठस्यार्कदर्शने। ऊर्षीता
 नि। स्नाना पीत्वा स्तने सुप्ते लभनं वापि दक्षिणाप्रवणस्य
 शक्ता रण्योपसर्पणो । च॥ यथाविभवतो द्येत्तत् ४

वर्भावे ततः परं॥ आचमने
जलाधारनिषेधमाह उशना॥
कोस्यायमेन पात्रेण त्रु सीस
क पित्रलेः॥ आचानः शतक
तोपि न कदाचित् शुचि भवेत्
इति गोपालपञ्चाननकृत
चारिणीयः॥
आचमनीयं स्त्री मुखप्रक्षाल
नार्थजलोत्तदानविधि यथा॥ द
द्यादाचमनीयं च सुगन्धिसल
लेः शुभेः॥ कर्षुरवासिते वीपि क
स्मा गुरु सधूपतेः॥ यथा तथा
सुगन्धे वी प्रसन्नेः फणावर्जितैः
तत्रैजमेन पात्रेण प्राङ्मुखाय प्र
दापयेत्॥ उदकं दीयते यत्र
प्रसन्ने केन वर्जितं॥ आचमना
य देवेभ्यः सदाचमनं मुच्यते॥
केवलं नोय पात्रेण तदाद्या
चमिष्यते॥ वासितं च सुगन्धा
द्यैः कर्त्रेण यदि लभ्यते॥
आयुर्वेले यशोवर्द्धि प्रदाया
चमनीयकं॥ लभते साय
को नित्यं कामो श्रेयस्य
प्सितान्॥ इति कालिका
पुराणे ६० अध्यायः॥ आ
चानः वि कृताचमनः॥ यथा
वैद्यायनः॥ स्त्रात्रा पीत्वा सते

सत्रे मुक्ता रथोपसर्पणे॥ आ
चानः पुनराचमेन वासोविप
रिधाय च॥ इत्यादिकतत्रे॥
आचारः पुं स्त्रानाचमनार्थः॥
इति मानवे १ अध्याये ६२ श्लो
कटीकायां ऊल्लूकभट्टः॥ च
वहारः॥ स त विचारः॥ यथा ह
हस्यतिः॥ आचारेणाचमनं
पि पुन लैखयते यदि सोमिषे
या नितः श्वे प्राङ्मुखाय च
स उच्यते॥ इति व्यवहारतत्रे॥
वर्षां पृथग्विषयं सदाचारश
ब्दे दृष्टव्यं॥
आचार्यः वि वेदाध्यापकः॥ त
लक्षणं यथा॥ उपनीय त यः
शिष्यं वेद मध्यापयेत् दिनः॥
सकलं सरहस्यं च त माचा
र्यं प्रवृत्तते॥ इति मानवे २ अ
ध्यायः॥
आच्छः वि आच्छादितः॥ य
था॥ मेवाच्छन्नेदि उर्दिने॥ इ
त्यमरः॥
आच्छ इ आयामे॥ इति कौवक
त्यङ्गमः॥ इत्यादौ हिताभातः
प्रकृतिभूमिगसायः॥ इ आ
च्छते॥ आयामो दीर्घीकरणं॥
आच्छति कटेशिली॥ इति

उर्गादासः॥

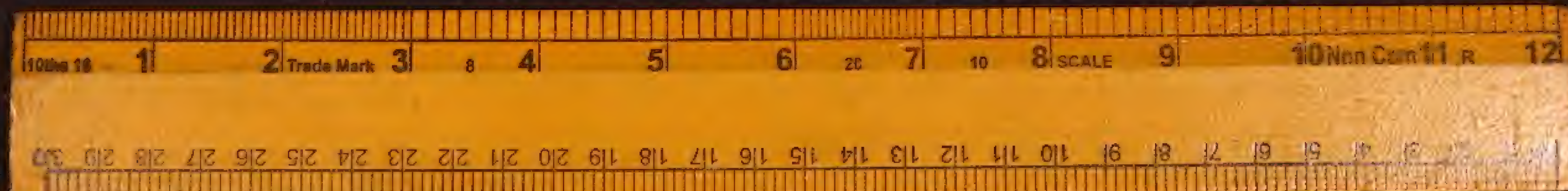
आत्मप्रः वि आत्माप्राप्तः॥ यथा॥
आत्मप्राप्तिं ततो देव्या आत्म
प्राप्तयोगमाः॥ चतुर्दश-बलोपेता
ययु रभ्युद्यतायुथाः॥ इति देवी
माहात्म्यं॥
आटकं स्त्री परिमाणविशेषः॥
आटा इति भाषा॥ यथा॥ शतयोज
नविस्तीर्णं त्रिंशद्योजन मायते॥
आटकस्य भवेन्माने सुनिभिः प
रिकीर्तितं॥ अपि च॥ त्रिंशद्योज
नविस्तीर्णं शतयोजन मायते॥
त्रिंशद्योजन गम्भीरमाटकं परि
कीर्तितं॥ इति गणपतिभट्टः॥
इति ज्योतिस्तत्रे॥

॥
आत्मचाती वि आत्महननक
त्री॥ अवेयबुद्धिपूर्वकात्महनन
स्य प्रायश्चित्तं यथा॥ इन्द्रिये २९
विभ्यक्ता ये च मृदा विषादिनः
। वातरानि स्वमात्मानं चाण
लादिहताश्च ये॥ तेषां पुत्राश्च
पौत्राश्च देयया समभिस्तुताः
। यथा आहं प्रतस्मानि वि
सुनामप्रतिष्ठितं॥ तथा ते
संप्रवक्ष्यामि नमस्कृत्य स्व
यम्बुवे॥ इति हेमाद्रौ दृढ

शान्तातपेनोक्तं॥ आत्मनोवातश्च
सुखं चरेच्चान्द्रायणादयं तत्र
कृच्छ्रं चतुष्कञ्च त्रिंशत् कृच्छ्रा
णि वा पुनः॥ अर्वाक संवत् स
त् कर्णादहनादि यथोदितं॥
कृत्वा नारायणवलि मनित्यत्वा
त्रदायुधः॥ इदञ्चात्मवधनिमि
त्रं तज्जानिबुध प्रायश्चित्तेन समु
चितं कार्यं॥ इति निर्णायसिन्धो
५ परिच्छेदः॥ अन्यत् पतितः
शब्दे दृष्टव्यं॥ ॥ आत्मन्या
मिषु विशेष माह गौतमः॥ प्रा
योः नाशक शस्त्राग्नि विषोदः
कोदन्त्यन प्रपतने श्रेष्ठता
मिति॥ प्रायो महाप्रस्थाने॥ अ
नाशक मनशने॥ प्रपतने शैल
शिखरादवपातने॥ इत्यादि नि
मित्तैः शास्त्राविहितमार्गेण इ
च्छापूर्वकं मृताना मणोवादि
कं न कर्तव्यमित्यर्थः॥ अङ्गिराः॥
चाण्डाला उदकात् सर्पान् वा
सणाद्वैद्युतादपि॥ दीर्घं भुञ्ज्य पशु
भ्यश्च मरणं पापकर्मिणां॥ उद
कं पिण्डदानं च प्रेतभ्यो वत्
प्रदीयते॥ नोपतिष्ठति तत्सर्वं
अनरीक्षे विनश्यति॥ मनुः॥
यथा शङ्करजातानां प्रहज्यास्त

च तिष्ठतोऽप्यन्तःस्थितोऽपि ॥ एतच्च बुद्धिर्बुद्धेः प्रत्येक मन्त्रा
 चैव निर्वर्तते तदकक्रिया ॥ ह दिकरणे। अर्बुदशब्दे न सम
 याशङ्करनाताना मिति ह्या त्रैः। एषा मन्त्रतम प्रेतं यो वदे
 जाताः पञ्चमहायज्ञादिरीदता न दहेत वा। कटोदकक्रिया क
 । शङ्करनातः प्रीतलोमनाः ॥ ता कृच्छं सानपने चरेत् ॥ य
 प्रमादात् शब्दोक्तनिमित्तं स च समन्तादि मीसे भैलाहार
 रणे विद्यत एवाशेषादिकं। स्त्रिमवनञ्च। तथा एकराजो
 अतएवाङ्गराः। अथ कश्चित् जनादिकं वाभिहितं तदशक्त
 प्रमादेन म्रियताम्युदकादिभिः विषये देशकालाद्यपेक्षानुस
 । तस्याशेषे विधातव्य कर्तव्ये शण योजनीये ॥ यस्तु दृष्टादि
 चोदकक्रिया ॥ चाण्डालादिभू तैप्रभिकक्रिय सस्यान्महन
 ताहिताये रग्नादीना प्रतिपत्ति न मपुनर्जात मादिपुण्योः ॥ ह
 कर्म च स्मृत्यन्तरेऽभिहितं शोच स्मृते लैप्रः प्रत्याख्यात
 ॥ वेतानो प्रतिपेदसु यावस भिषकक्रियः। आत्मानं वात
 त्वं चतुष्पथे। पाचाणि न देहे येयस्तु त्वमग्रनशनाम्भिः ॥
 देहो यजमाने ह्यामृतं ॥ ह्या तस्य त्रिगत्र माशेषं द्वितीये
 मृतः अविहितमार्गेण मृतः ॥ त त्वास्थसञ्चयः। तृतीये तदके
 या। आत्मनस्तमगिनो नास्ति पति कृता चतुर्थे आह मास्ते ॥ त
 तानो तथा क्रियातेषा मपि च या। गच्छेत् महापथे वापि तृष्ण
 गङ्गाया स्तीरे संस्थापने मते। र मिरिमादरात्। प्रयोगे वटश
 गङ्गेति पुण्यनयुपलक्षणं ॥ ताया देहत्यागं करोति यः ॥ स
 एवं श्वेदोक्तिर्निन्दितमरणे मृता यं देह विनाशस्य काले शप्ते
 ना स्तेहादिनाप्राप्यौर्ध्वदेहक महामतिः। उत्रमान् प्राप्नुयात्
 करणे स्मृत्यन्तरे प्रायश्चित्तमा काचात्मजाती भवेत् क्वचित्
 म्नाते। कृत्वापि मुदकं स्नानं ॥ एतेषा मधिकारस्तु सर्वेषां म
 र्शने हवने तथा। सञ्ज्वेदाच्च वैजन्तु। नराणा मथ नारीणा
 यातन्व तप्रकृतेण उद्योतिरिति सर्ववर्गेषु सर्वदा ॥ अशौच

वैष्णव आह तेषा वज्रानलह रायणावलिञ्च कृता ऊर्ध्वदेहिकं
 तेषु वा। वाराणस्या म्रियेयस्तु प्र कार्ये। आयुषो अनित्यत्वेन सम
 याव्यातमिकक्रियः ॥ प्रणाव त्तराननर मोर्ध्वदेहिकादि लोप
 तारकं कृते नान्यथा कस्याचित् प्रसङ्गात्। तच्च नारायणावलि
 क्वचित्। विवस्वान्। सर्वे द्विय कृता। तथाच दृष्टयानुवत्त्यः
 विमुक्तस्य स्वयापाराक्षमस्य । नारायणावलिः कार्यो लोका
 वा। प्रायश्चित्त मनुजान मप्रिपा हीभयाचरेः। तथा तेषा भवेत्
 तो महापथः ॥ यस्मीर्जनासमर्थ शोच नान्यथेत्यब्रवीद्यमः ॥ नारा
 य हादशवार्षिकादिरूप प्राय यणावलो कृते ऊर्ध्वदेहिककर
 श्रित्तासमर्थस्य। एवं शास्त्राविहि तो भवतीत्यर्थः ॥ ॥ सपहते न
 तमार्गेण मृतानां चाण्डालादिभू विशेषः। समस्तसं यावत् पञ्च
 तानां समस्त सगृह्णं मोर्ध्वदेहि म्नां नागपूजां विधाय तदनन्
 कं कार्ये। षट्त्रिंशन्मते। गोत्रा रं नारायणावलिं कृत्वा सौवर्गा
 द्वाहनाञ्च पतितानां तथै नागं प्रत्यक्षो गाञ्च आसादेशे
 व वा ऊर्ध्वं समस्तसगृह्णं ऊर्ध्वान् न ब्राह्मणाय दत्वा ऊर्ध्वदेहिकं
 सर्वे भवा ऊर्ध्वदेहिकं ॥ ॥ अत्राप ऊर्ध्वान् ॥ ॥ नारायणावलिं स्रु
 रं विशेष माह पराशरः। चाण्डा पञ्च विस्त्रनाभिहितोपकादशी
 लेन सपाकेन गोभि विष्टे हे समासाद्य सुक्तपत्तस्य वै तिथिं
 तो यदि। आहिताग्नि मृता विप्रो विस्त्रं समर्चयेदेवं यमं वैवस्व
 विशेषेणात्मजातकः ॥ दहेत तं तथा ॥ दशपिण्डान् कृताभ्य
 ब्राह्मणं विप्रो लोकाग्रो मनु क्तान् दर्भेषु मधुसंयुतान्। ति
 वर्जितं। दग्धास्थीनि पुनर्गृह्य लमिश्रान् प्रदद्याद्वै संयतो द
 क्षीरेण हालयेन्नतः ॥ स्तिना क्षिणा मृतः ॥ विस्त्रं बुद्धौ समा
 प्रिना समवेण पृथगे तत् साद्य नद्यम्सि ततः क्षिपेत्।
 पुनर्देहेत् ॥ ॥ समस्त सग नाम गोत्रग्रहं कृत्वा पुष्पे रभ्य
 दक्षीणापि तत्रत पापानुसारेण र्चनं ततः ॥ यूप दीप प्रदाना
 दिपुण्यदि प्रायश्चित्तं विधाय ना च्च भक्ष्य भोज्यं तथा

पराविद्या तपः समुदात्त वैज
लात् पत्रान् समाहितान् निम
त्रयेत विप्रान् वै पञ्च सप्त न
वापि वा अपरेऽहनि सम्प्राप्ते
मथ्यान्ते समुपपितः॥विस्मो
रभ्यर्चने कृत्वा विप्रां स्तानुप
वेश्येशयेत्॥उदङ्मुखान् यथा
ज्येष्ठं पितृरूपं मनुस्मरन्॥म
नो निवेश्य विस्मो वै सर्वे ऊर्णा
दतन्द्रितः॥आवाहनादि यत्प्रो
क्ते देवपूर्व तदाचरेत्॥तत्रान्
ज्ञात्वा ततो विप्र स्तीप्ते पृष्ठा
यथाविधि॥हविष्यव्यज्जनेनैव
तिलादिसहितेन च॥पञ्चपि
एतान् प्रदद्याच्च देवरूप मनुस्
रन्॥प्रथमं विसर्गे दद्यात् ब्रह्म
णो च शिवाय च॥यमाय सानुसा
राय च तथैपि एत मुनिर्जितः॥मृतं
संकीर्त्य मनसा गोत्रपूर्व मनः प
रे॥विस्मो नीम गृहीत्वा वै पञ्च
म पूर्ववत् क्षिपेत्॥विप्रानाच
स्य विधिबन्त दक्षणाभिः सम
र्चयेत्॥एवा वस्त्रा श्रम्या च
प्रेते ते मनसा स्मरेण॥ततः स्ति
लाम्भो विप्रास्तु हस्ते देवैर्मा
मन्त्रितैः॥क्षिपेयुः गोत्रपू
र्वेन

एकं वृद्धनमं विप्रं हिरण्यममर्चयेत्॥

नाम बुद्धो निवेश्य च॥हवि गेय
तिलात्मस्तु तस्मै दयुः समाहि
ताः॥मित्र भृत्य जनैः साहे पश्चा
दुज्जीत वागयतः॥भविष्यपुरा
णे॥सुवर्णीतारनिष्पन्नं नागं कृत्वा
तथैव गां॥यामाय दत्त्वा विधिव
त् पितृ गच्छन् माप्रवान्॥इति
मोक्षनपारिजाते ५ स्तवकः
॥ ॥
आत्मनत्वं क्ली तत्रज्ञासकं नित
सुह बुद्ध मुक्त सत्यस्वभावं प्रा
त्यक चेतन्य मेवात्मतत्त्वं॥पुत्रा
दिभासकं नित्य सुहृत्वादि सुहृ
प मेवात्मवस्थिति यावत् एत
द्विवरणं॥यथा॥इदानीं प्रत्यगा
त्मनि इदं मिदं मय मय मारोप
यतीति विशेष उच्यते॥तथाच
अतिप्राकृतस्तु आत्मा वै जाय
ते पुत्र इत्यादि क्रतेः स्वस्तिनि
व स्वपुत्रेपि प्रेमदर्शनात् पुत्रे
पुष्टे नष्टेऽहमेव पुष्टो नष्टश्चे
त्याद्यनुभवाच्च पुत्र आत्मेति
वदति॥२॥चाचीक स्तु सदा
एष पुरुषोऽन्तरसमय इत्यादि
क्रतेः प्रदीप गृहात् स्वपुत्रं
परित्यज्यापि स्वस्य निर्गमद
र्शनात् स्थले

इहं कृणोऽहं इत्याद्यनुभवाच्च
स्थूलशरीर मात्मेति वदति॥२॥
अपर चाचीकः ते ह प्राणाः प्र
जापतिं समेत्य इषु रित्यादि क्र
तेः इन्द्रियाणां मभावे शरीरं च
तनाभावात् काणोऽहं वधिरो
ऽहं इत्याद्यनुभवाच्च इन्द्रिया
णात्मेति वदति॥३॥अन्यस्तु
चाचीकः अग्नौ अन्तर आत्मा
प्राणमय इत्यादि क्रतेः प्राणा
भावे इन्द्रियचलनायोगात् अ
हं मशनायावानहं पिपासावा
त् इत्याद्यनुभवाच्च प्राणाया
मेति वदति॥४॥इतरस्तु चा
चीकः अग्नौऽन्तर आत्मा मनो
मय इत्यादि क्रतेः मनसि स्तु
प्राणादे रभावात् अहं सद्
सवानहं विकल्पवानित्याद्य
नुभवाच्च मन आत्मेति वदति॥
१॥बौद्धस्तु अन्योऽन्तर आ
त्मा विज्ञानमय इत्यादि क्र
तेः कर्त्रे रभावे करणस्य स
त्तभावात् अहं कर्त्रीऽहं भो
क्ता इत्याद्यनुभवाच्च बुद्धि रान्ते
ति वदति॥६॥प्राभाकर तार्किक
कौत अन्यो अन्तर आत्मा
आनन्दमय इत्यादि क्रतेः स

पुत्रो बुद्धादीनां मज्जाने लय
दर्शनात् अत मज्ञोऽहं ज्ञानी
त्याद्यनुभवाच्च अज्ञानमात्मेति
वदति॥१॥भट्टस्तु प्रज्ञानचून ए
वानन्दमय आत्मत्वादित्युक्तेः स
पुत्रो प्रकाशाप्रकाश सद्भावात्
मा महे न जानाति इत्याद्यनुभवा
च्च अज्ञानोपाहितं चेतन्य मात्मे
ति वदति॥८॥अपर बौद्धः अ
सदेवेदं पञ्च आसीदित्यादि क्र
तेः सपुत्रो सर्वभावादहं स्वप्नः
सपुत्रो नास मित्युच्यते स्या
भावपरामर्श विषयानुभवाच्च
शून्य मात्मेति वदति॥९॥एते
षो पुत्रादीनां शून्यपर्यन्तानां
मनात्मत्वं सूच्यते॥एते रतिप्राकृ
तादिवादिभि रुक्तेषु क्रतियुक्ता
नुभवाभासेषु सत्त्वैर्होऽहं क्र
तियुक्तानुभवाभासानां सुतो
त्र क्रतियुक्तानुभवाभासे ए
तवाधदर्शनात् पुत्रादीनां म
नात्मत्वं स्पष्टं मेवेति॥॥किञ्च
प्रत्यगस्थलो अचल रप्राणो
अमना अकर्त्री चेतन्यं चिन्मा
त्रं सदित्यादि प्रवलक्रति वि
रोधात् अस्य पुत्रादिशून्यपर्य
न्तस्य जडस्य चेतन्यभास

क्र

तेन वद्यादिवदनित्यनात् अहं तालः स कथ्यते। गुरु स्तन पुरु
ब्रह्मेति विददनुभव प्रावत्ताच्च तो वाच्यः प्रायेणोत्तमिदं शीने॥
तत्र कुरुति पुत्रपुत्रवभासात् इति सङ्गीतदामोदरः॥
वाधितत्वादपि पुत्रादि शून्यप आद्या स्त्री प्रधानाशक्तिः। मरु
येन मोचितमनामेवा। अतः स विद्यायथा। सत्ये त स्वन्दरी आ
त्रडासकं नित्य सुद बुद्ध मुक्त द्या त्रेतायां भुवनेश्वरी। हापरे त
सत्यस्मात् प्रत्यक्चैतन्यमेव गणी आद्या कलौ कालीप्रकी
त्ततत्र मिनि वेदानविदनुभ त्रिता॥ नामभेदं प्रवक्ष्यामि रूपमे
वः। इति वेदानसारः॥ दं वरुनेन भेदः कालिकाया
आदिगदाधरः पुं गयास्थदेव श्व नाराया जगदीश्वरके॥ चोर
ताविशेषः। यथा। गयाशिर स्त्रा श्या भुवनायाश्च भेरव्या स्त्रि
दयिता गुरुत्वादास्थिता शि रेस्वरी। छिन्नाया श्वेव यमाया
ला। कालान्तरेण अक्रय स्थि भीमायाः परमेश्वरी॥ ततश्च वा
तआदिगदाधरः॥ तथा यक्रो नामायाः मानङ्गाश्च सुरेश्वरी
ः अक्ररूपी आसीदादौ गदाधरः। न च भेदो महेशानि विद्याया
। आदिगदो हजितोऽत्र दे वरवर्णिनि॥ इति सुगरमालात
वे ब्रह्मादिभ र्यतः॥ पाद्याय ने १० पटलः ॥
गन्ध पुष्पाद्यै रत आदिगदाध १॥ इति गामदे गयामा
हास्ये ८५ अध्यायः॥ आपि च। आधिक्यं स्त्री अधिकत्वे। यथा
गदयादाववष्टभ गयास्वरशि । युग्माया मापि गत्रौ वेत शोणि
२ः शिला। निश्चलार्थ स्थितो तं प्रचुरं तदा। कन्या च पुम्बत
यस्मात्तस्मादादिगदाधरः॥ इति भवति सुक्ताधिक्ये पुमान् भ
वायुपुगाणीय गयामाहास्ये ८ वेत॥ इति ज्योतिस्तत्त्वे ॥
अध्यायः॥ आधिदैविकं वि उः स्वविशेषः।
आदिनालः पुं नालीविशेषः। य तयथा। आधिदैविकं यन्तगत
या। एकपव लघु र्यत्र आदि स विनायक प्रहायावेश

निवर्त्यते। इति साह्यतत्रको सुदी॥
आधिपत्यं स्त्री आधिपतेर्भा रिका॥ आधेय उन्माद्यः। यथा
३ः ऐश्वर्यं। यथा। नहि प्रप पक्षमृगमयपात्रेषु रक्तागुणः
शामि ममापनुद्यात् यच्छे स वक्रिसंयोगादिना निष्पाद्यते
क मुच्छेषण मिन्द्रियाणां। अ। इति भट्टीकायां डगीदासः॥
वाप्यभूमावसपन्न मृदं राज्ञे
सुराणां मापि वाधिपत्यं॥ इति आध्यानः पुं वानरोगविशेषः।
भगवद्गीतायां २ अध्यायः॥ पेटकौषा इति भाषा। तस्य वि
आधिभौतिकं वि उः स्वविशे किन्ता यथा। आध्याने लङ्घने
४ः। यथा। बाह्योपायसाधं सर्वं दीपनं पाचनं ततः। फला
उः। देया। आधिभौतिकं आ वृत्तिक्रियां ऊर्ज्यात् वलिकम्मे
धिदैविकत्वात् आधिभौति च शोथनं॥ कर्षमात्रा भवेत्
कं मानुष पशु मृग पक्षि सरी कृष्णा त्रिहतास्यात् पलोन्मिता
सुपस्थावर निमित्तं। इति सा खण्डादपि पले ग्राह्ये पूर्ण
सुततकोमुदी॥ मेकत्र कारयेत्॥ मधुना ह्वा
आधेयं वि आध्यास्थवस्त्राय मितं लिह्यात् पूर्ण माध्यानना
या। शाब्दबोधे चैकपदार्थे अ शनं। नारायणं पूर्णं॥ ॥ दारु
परपदार्थसंसर्गः संसर्गमर्षाद हैमवती ऊपर गताङ्गा हिङ्गु
या भासेते। स च कविदेदः सैन्यवैः। लिम्पेत् कोले रम्भ
कविदीतिरिक्त एवायागधेय पिष्टैः स्तुताध्यान युतोदरं॥ हे
प्रतियोगपनुयोगि विषय वि भवती वचा। दारुषट्कलेपः
पविभावादिः। इति गदाधर ॥ २ ॥ अभया रगयो धात्री
भटाचार्यकृत प्रथमस्युत्प दन्ती निक्ता सुदी त्रिहतामुक्ता
त्रिवादः॥ उन्माद्यः। यथा। मने प्रेत्येक मेतानि ग्राह्याणि
निविशतेऽपेति शृण्वेति। पलमात्रया॥ तानि संस्तुय
हृष्टो आधेय आक्रियाज सर्वाणि जलादकमुगे

पवेत्त॥ तत्र तोयेऽष्टमं भागं क
षाय मवशेषयेत् नित्यं जेषा
लवीजानि नवानि पलमात्रया॥
तनुवस्तु यथायेव तस्मिन् क्राये
शनेः पवेत्त॥ जालयेदनले मरे
यावत् क्रायो वने भवेत्त॥ त
तः खले लिपेत् भागान्धौ जै
पालबीजतः॥ भागोस्त्रीना
गराहौ च मरिचात् द्वौ च ता
नीह यावद्यामे विमर्दयेत्॥ २
सो नाराचनामायं भित्तो २
क्रिकामितः॥ जलेन शीतले
नैव शैगानेतान् विनाशयेत्
। आध्याने मूल मानाहं प्रत्या
ध्याने तथैव च॥ उदावर्त्ते त
था गुल्म मुदराणि हरन्ती
। वेगे शने च भुञ्जीत शर्करा
सहितं दधि॥ तत्र सत् सैन्यवे
नापि ततो दधौदकं मनाक
महानागवो रसः॥ ३॥ इति भा
वप्रकाशः॥
आध्यात्मिकं त्रिदुःखविशेषः
। यथा॥ उदात्तं त्रये उःखत्रये
तत् त्रिधाध्यात्मिकं चाधिभौ
तिकं चाधिदैविकं च ।
तत्राध्यात्मिकं द्विविधं
शारीरं मानसञ्च

। शारीरं वातपित्तश्लेष्माणां नि
मित्तं॥ मानसं कामक्रोधलोभ
मोहेर्षाविषादविशेषादधीन
निवर्त्यनं॥ सर्वं चेत रान्तरेण
यसाध्यत्वात् आध्यात्मिकं
उःखं॥ इति साङ्ख्यतत्त्वकोषदी
॥
आनतिकरः त्रिपरितोषिकः
यथा॥ प्रायश्चित्तोपदेशा व
स्त्रादिना ब्राह्म स्तोपाणीयः॥
यथा मिताक्षरायां पराशरः॥
पापं प्रत्यापयेत् पापी धेनुं
दत्वा तथा वृषं॥ एतच्चोपलक्ष
णं॥ प्रत्याप्य पापं वक्तव्यः कि
ञ्चिद्दत्त्वा व्रतं चरेत्॥ इति स्मृतेः
। देवत्ववचने तोषयित्वा द्विजे
त्रमान् इति॥ अत्र तोषयित्वा इ
ति श्रवणात् आनतिकरत्वेन
तद्ग्रहणान्नदोषः॥ इति प्राय
श्चित्ततत्त्व॥
आनुगत्यं क्री अनुगतत्वं।
अनुगतस्य भाव इत्यर्थे स्य
प्रत्ययेन निष्पन्नं॥
आनन्दः पुं अन्पदेशस्य जन
मात्रं॥ तस्य लक्षणं तन्मांसस्य
गुणाश्च॥ ऊलेचराः प्रवाश्च
पि कोशस्थाः पादिन सन्ध्यामा

सा एते समाख्याताः पंचथा किञ्च॥ आपदि किं शरणीयेश
रूपजातयः॥ आनृपा मयुराः शणीयं वराण्युगलमन्वायाः॥ त
त्रिभ्यां गुरवो वीर्यमादनाः॥ छरणां किं ऊरुते ब्रह्मादीनपि
क्षमत्वाः पिच्छिला आपि मां किङ्करान् ऊरुते॥ इत्युद्धटः॥ ॥
सुष्ठुप्रदा भृशं॥ तथाभिष्य मनुः विषेश्य देवैः साथेश्च
द्विनले हि प्रायोऽप्यतमाः ब्राह्मणेश्च महाविभिः॥ आप
स्तुताः॥ इति भावप्रकाशः॥ त्व मरणाद्गीते विधिः प्रति
अनीतिकी स्त्री दुर्गायथा निधिः कृतः॥ प्रभुः प्रथम क
आत्मवेदनशीलतादनीक्षण स्य योऽवकल्पेन वर्त्ततेन
पराय वा॥ अनीति ऊरुते यस्या साम्प्रग्यिकं तस्य दुर्मते विद्य
तस्यादानीतिकी स्मृता॥ इति ते फले॥ इत्येकादशीतत्त्व॥
देवीपुराणे ४५ अध्यायः॥ आपत्काले त विप्रेण मुक्ते शू
आदौल क त दोलने॥ इति द्रष्टुहे यदि॥ मनस्तापेन सुहो
कविकल्पदुमः॥ आनु दौ नु दुपदा वा शाने जपेत्॥ इति
तत्॥ इति दुर्गादासः॥ प्रायश्चित्ततत्त्व॥
आप एत ऊ कि आपने॥ इ आपदार्थ्यथनेरत्तेत् दारान्
ति कविकल्पदुमः॥ ५ आपत् रत्तेत् धनैरपि॥ आत्मानं सत
त आप्नोति कीर्ति ब्रह्माणं तं रत्तेत् दारैरपि धनैरपि॥ इ
ऊ आप्ना॥ कि आपयति आ ति॥ जानीयात् प्रेषणे भृत्यान्
पति॥ स्वराज्यं प्राप्स्यते भवा बान्धवान् व्यसनागमे॥ मित्र
ना॥ इति गणकृतानित्यत्वात् ज्ञापदिकाले च भाष्योच्च
। इति दुर्गादासः॥ विभवत्तये॥ इति
आपत् स्त्री विपत्त॥ यथा॥ च चाणक्यं॥
आपत्स मूढो युतिमान् यः आपत्सम्बः पुं धर्मशास्त्रप्रयो
सम्बक् प्रतिपद्यते॥ कर्माण्य जकमुनिविशेषः॥ यथा॥ मन
वशकार्याणि त माङ्गः पुरुषं वि विस्र हारीत यातवल्त्तेश
व्याः॥ इति वीर्यपुराणे॥ ॥ नोद्भिः॥ यमापस्तम्ब सम्बर्त्तः

कात्यायनवृहस्पती॥परशर
यास शङ्खु लिखिता दत्त गोत
नो॥शातानपो वशिष्ठश्च यमेश
सुप्रयोजकाः॥इति याज्ञवल्क्य
वचनं॥
आप्यायितः त्रि वर्द्धितः॥यथा॥
एषा सूर्यस्य वीर्येण सोमस्या
प्यायता तनुः॥पोर्लोमास्या स
दृश्येत सम्पूर्णो दिवसकृमात्
॥इति कौर्मे४-अध्यायः॥अन
न्वितः॥इति लोकप्रसिद्धं॥
अभिरूपं क्ली अभिरूपस भा
वः॥यथा॥अर्चकस्य तपोयोगाद
र्चनस्यातिशयनात्॥अभिरूपा
च्च विमानो देवः सान्नि मृच्छ
ति॥इति तिथ्यादितनयतहय
शीर्षपञ्चरात्रीयवचनं॥
आभोगः उं कविनामयुक्त गा
नसमापककाविता॥भणिता
इतिभाषा॥यथा॥यत्रैव कवि
नाम स्यात् स आभोग इतीरी
तः॥इति सङ्गीतदामोदरः॥आ
भ्युदयिकं त्रि अभ्युदयनिमि
त्राद्वादि॥यथा॥अथाभ्युद
यिकस्याहं॥तत्र गोभिलः॥

अभ्युदयिके आदे पुमाना
येत् प्रदत्तिण सुपचारः ऋज
वाद्भीः यवै स्तिलार्थः॥सम्प
न्नमिति तृप्तिप्रश्नः॥इतिवरा
हनामिआः पितराः नान्दीमुताः
पितरः प्रीयन्ता मिति देवे वाच
यिता नान्दीमुवेभ्यः पितृभ्यः पि
तामहेभ्यः प्रणितामहेभ्यः मा
तामहेभ्यः प्रमातामहेभ्यः हृद
प्रमातामहेभ्यश्च प्रीयन्ता नस्त
थाच्च प्रयुज्जीत इति॥अभ्युद
योविवाहादि सदैव आहं अभ्यु
दयिकं॥अभ्युदयिके अभ्युदय
निमित्तके॥अभ्युदयः इष्टलाभः
॥स च भूत भविष्यद्भेदेन द्विविधः
॥तत्र भूत पुत्रजन्मादि भविष्यत
विवाहादि॥एवञ्च आदिविवेका
दौ आहंभेदगणने वृद्धिआहेते
न कर्माङ्गत्वेन चयउभयतस्तु
क्तं तदुभयमेवात्राभ्युदयिके
नोपपन्नं तेनाभिलाषे अभ्युद
यिकस्याहमिति प्रयोज्यं॥अत्र
यवै स्तिलार्थ इत्यनेन पार्वणप्र
दप्राप्त निलस्याने यवविधानात्
अभ्युदयिकस्यापि पार्वणप्रकृति
त्वं प्रतीयते॥अन्यथा तिलार्थ इ
सुपादानं व्यर्थं स्यात्॥न

तत्र पार्वणप्रकृतिकत्वेन पित्रे निवृत्तये नान्दीमुताः पितरः प्री
यन्ता ब्राह्मणप्राप्तो नान्दिगणः यन्ता पितृपदेशः॥तत्र स्वर्गो वा
यपितृपते ब्राह्मणायुग्मनोपदेशं वयिष्ये इति पितृपत्तएव प्रश्नः
देवे युग्मतस्य पार्वणप्रान्तात् अतएव तन्निवृत्तये देव इति आ
तर्थापदेशः॥अपसव्यं ततः दौ देवपते नान्दीमुताः पितरः
कृता पितृणा मप्रदत्तिणो॥इति प्रीयन्ता मिति॥ततः पितृपते स
याज्ञवल्क्यवचनेन देवकर्मोक्तं थावाचनस्यानीयत्वेन हृदप्रमा
रपितृकर्मकरणे आप्रवामोप तामहेभ्यश्च इति वकार निर्दे
शानिगणाय प्रदत्तिण सुपचारः शेन च स्वथाच्यता मितिबत प्र
तेन देवपितृकर्मकरणाय द तेनैक मेव प्रीयन्ता मिति वृत्ते
तिणावर्द्धनं गन्तव्यं॥द्विगुणभुय त प्रत्युत्तरञ्च अस्तु स्वया इति
निगणाय ऋजवो दभी इतिक् वत तन्त्रेणैव प्रीयन्ता मिति॥अत्र
नतोपदेशः॥तत्राः स्थ इत्यनेन नान्दीमुवेभ्यः पितृभ्य इति निर्दे
शोप्र प्रश्ने सम्पन्न मिति प्रष्टव्यं शेन च नान्दीमुवे पितृगणमिति
योग्यतान् ससम्पन्नमिति प्रोक्ते विस्तु पुगणेन चमातामहेभ्यश्च
इति वक्ष्यमाणं ऊर्द्वोगपरिशि तया नान्दीमुवेभ्य एव च इति व
हवचनाच्च ससम्पन्नमित्युत्तरं॥ए सुपराणेन च नान्दीमुखपदङ्कते
तदर्भमयब्राह्मणपक्षेयवाधि संहिशेषण विशिष्टस्यैवाभ्युदयि
तत्वाद्वाच्यं॥इति वदराहतामि के देवतात्वं तत आत्रापि प्रीयन्ता
आ इत्यनेन दध्यादिमिश्रण मा मितिबन्तान्दीमुवेभ्यः पिताम
वर्णकं॥अततो यवः॥अतना हेभ्य इति वाच्यं॥न न नान्दी
श्च यवाः शोक्ता भृष्टा यानाभव स्यादविशेषणमन्यं पिताम
नि नो॥इतिभट्टनारायणधृतान् हेभ्यः प्रीयन्ता
अतएव वक्ष्यमाण ऊर्द्वोगपरि मिति पितृदयि
शिष्टवचने अतत मनुक्ता स ताक्तं युक्तं ।
योन्य यव कर्कन्धु दोषाभिर नान्दीमुखेभ्यः पितृभ्यः
मितिःसन्निग्य मुक्तं॥सथावाचनप्रश्न प्रीयन्ता मित्यत्रान्वितस्य

नान्दीमुखेभ्य इत्यस्य पितामहे
भ्य इत्यादावनन्त्ययितेन प्रागु
क्तगुक्ता प्राप्तास्य नान्दीमुखवि
शेषाण्यस्य पितामहेभ्य इत्यादाव
पिप्राप्तेः। एतेनात्र मेथिलोक्तं
तत्रताविधानं मपि निरस्ता। पा
वैणावत्स्वयाप्राप्तेः तन्निगशा
य न स्वर्गं प्रयुञ्जीतेति अत्र
विशेषादभिलाषे मने च स्वधा
पदनिवृत्तिः। अभिलाषे नम इ
ति ज्ञेयान् अमुकामुकगोत्रे तत्
तुभा मन्त्रं स्वधानमः। इति ब्रह्म
पुराणे आदि स्वधा नमः पदयो
न्यागबोधकत्वेन विकल्पाद
त्राभ्युदयिके स्वधा निषेधाच्च
म एवान्वेति। पितृनप्यत्र देव
वहित्यनेनापि पार्वणोक्तं विम
देवपत्नीय नम एव प्रतीयते
न त्र मेथिलोक्तं साहेति। आ
हे तथा प्रयोगे प्रमाणाभावात्
। एव यास्यलायनगृहे यवो
सीति मन्त्रे न उष्टा इति क
ते मन्त्रमात्रे स्वधापदस्थाने
शृष्टिपदप्रयोगः। इति आदि
तन्त्रं॥ अन्यत् नान्दीमुखश
देइष्टव्यम्॥
आने ह्रीं अथं। यथा।

शशं लेत्रगर्तं प्राङ्गः सतसंथान्
मुच्यते। आमं वित्तं मिश्रं स्त्रि
त्र मन्त्रं मुदाहृतं॥ इति आहृतं
यत्तद्विशेषवचनं॥ रोगविशेषः।
तत्तत्तत्तादि अनीर्णशब्दे इष्टव्ये
॥
आमलकी स्त्री फलवृत्तिविशेषः
। तस्या उत्पत्तिर्यथा। साव्यावृ
तः उक्तं स्वधा मदेशानि तत्ता
सी विल्वसम्बवः। अनयो लल
एकः कः शिवविल्व प्रियस्तरुः
॥ तदावां श्रोतु मिच्छावः शिव
सुन्दरि कथ्यतां। देव्यु वाचा। अति
विल्व तलसीतरुतल्यः पुण
एक उत विल्व शिवार्हः। नामा
तो आमलक इत्यपि साव्यो रोपि
तः कमलयाय गयापि। कदा
चित् देवयात्रयां प्रभासे प्राप्त
तीर्थके। सर्वे देवाः समायाता
दिने प्राये च ऊत्रचित्॥ तत्राह
ज्व स्वयं लल्ली रेक स्थाने समा
गते। तत्रावयो मतिर्जीना शिव
विल्व प्रयत्ने॥ अहं प्रिय मवो
चन्व समुदि शृणु मे मतिं।
सकल्पितेन इत्येण सजयेहं
हरिं प्रभुं ॥ सा
मुवाच ततो लल्ली

निर्दिष्टाभ्यापिणी ममाप्येवं मलकी देवी पत्रमालाचलद्
मतिर्जीता त्र मवाचः स्वयं य ता। शिव विल्वप्रियो दिव्या श्री
या। सकल्पितेन इत्येण सजये मती सुन्दरप्रभो॥ एतेन विल्व
इह विलोचनं देव्युवाचा। सज मन्त्रेण सर्वो अस्याः क्रिया मताः
ये विजने देवि नावेवम्भृतयो। एता सुदिश्य तीर्थानि श्रीपुक्ता
सदानयनेषु सजानानि अ नि मनीषिभिः॥ विल्ववृत्तवदे
मलाङ्गजलानि च॥ तानि वेह धीयव्या कर्मणा स्थलासि
नो नयनेत्यश्च निपेत भुवि शिवु स्ता मामलकी सर्वतीर्थज
हे सीता। ततो जाता दुमाः ४ ले हिजाः॥ अथ सर्वसुराणाञ्च
ध्या चतारो विमलप्रभाः। मुनीनाञ्च तदायतः। मया सं
ख्याता आमल नाम्ना जाता श्रुतिनः कलः श्रीश्च शम्भु म
कादमलायतः॥ श्यामलच्छ जयत॥ तदा जयजयधानो बभूव
दृष्ट्वास्ते कबुरेस्कन्दमूलकाः। तितिमाडले। आकाशे पुष्पवृ।
। शिराग्रोष्ठितपत्राली पत्रमा इष्टु शङ्खशब्दाश्च पुष्कलाः॥
ता कपत्रका विल्वस च तलसा दृष्ट्वा ह्यामलकी देवी द्धारा
श्रुये गुणाः कथ्यताः साविता। ने नन्द मुत्रमं। तेन यात्रीति नाम्ना
ते गुणाः सर्वे एव आमलक्यो स पि राजस्यामलकी शुभा॥ नम
माहिताः। पत्रमालादले रसाः शि स्तस्य ह्यामलकी गता देवा हि
व विल्व सुरेश्वरो॥ सर्वथा हृजि जालया। ब्रह्म विल्व शिवाश्च
तो स्यातां साव्यो नास्त्यत्र सेश पि तत्राधिष्ठान मास्थिताः॥ जा
यः। मावे मासि सितायो तामे ता ह्यामलकी देवी परमानन्द
कादृश्या समुद्भवो॥ शुभा मा दायिनी। मान्या स्थाणा च शृङ्गा च
मलकी दृष्ट्वा समेताः सर्वदे प्राणनवा सखीनियं॥ इति वृह
वताः। रुषय ले सशिष्याश्च ह दर्मप्राणो आमलकी प्राडुभी
विमापुः परं तदा। शिवाच्युतस वः १२ अध्यायः॥ ॥ एकाद
रण्च दृष्टु सप्तु सदा॥ ॥ श्यां तत्र विल्वप्रियेति यथा। तथ
असा नमस्कारमन्त्रादि। नमाम्या न्यामलकेः विल्व रेकीदृश्या

विशेषतः। श्रीकामः सर्वदा स्ना
ने ऊर्ध्वीनामलके चरः। इति ग
रुडे ११५ अध्यायः॥
आमवातः ७ वातव्याधिर्विशेषः।
तस्य निदानसर्विको संश्रान्ति मा
ह। विरुद्धाहार चेष्टस्य मन्त्राग्ने नि
श्चलस्य च। स्त्रियं भुक्तवतो ह्य
ने व्यायाम ऊर्ध्वेन स्नाना॥ वायु
ना श्रितो ह्यामः श्लेष्मस्थाने
प्रयावति। तेनात्यर्थं मपको ५
सो धमनीभिः प्रपद्यते॥ वात
पित्त कफे भूयो दीपतः सो ५
त्रजो रसः। स्त्रोतांस्य भिस्यन्
यति नानावर्णोतिपिच्छिलः॥
जनयत्यग्निदोर्बल्य हृदयस्य
च गौरवं व्याधीना माश्रयो
होष आमसंज्ञो ऽति दारुणः॥
॥ विरुद्धाहारचेष्टस्य विरु
द्धाहारः क्षीरमस्यादि। वि
रुद्धा चेष्टा भुक्ता व्यायामादि
। तद्वक्तव्यं। निश्चलस्य निष्ठी
पारस्य। स्त्रियं भुक्तवतो
ह्यने व्यायाम ऊर्ध्वेन शीत
मिलितो हेतुः। श्लेष्मस्थाने
आमाशयसन्ध्यादि। तेन
श्लेष्मस्थानगते अन्यर्थे
अपक्वः। पित्तस्थान गम
नेनपक्वो ऽभविष्यदित्यभिप्रा
यः। असौ आमः धमनीभिः प्रप
द्यते धमनीमार्गे श्रुतानि। श्रु
तानिः अतिशेषेन दीपतः। गो
त्रजो रसः। आमः श्रोतांसि अ
तिष्यन्त्यति संसृज्य रसवहसि
रावोयं कृत्वा श्रोतांसि पुत्रो
करोति। नानावर्णः वातादि
जनित वर्णभेदान्नावावर्णः॥
आचम्य लक्षणा माह। अजीर्णा
यो रसो जातः सञ्चितो हि ऊ
मेण वै। आमसंज्ञां स लभते
शिरो गात्ररुजाकरः॥ अजीर्णा
त भुक्तादजीर्णात्॥ ॥ आमवा
तस्य सामान्यं लक्षणं माह।
युगपत् ऊषितावेतौ विक स
न्वि प्रवेशको। सन्ध्व ऊरुतो
गात्र मामवातः स उच्यते॥ एतौ
वातकफौ। त्रिक सन्धिप्रवेशको
वेदनयोनि बोद्धव्यौ॥ ॥ तत्रान्नो
तस्य लक्षणान्न माह। अद्रुम
र्दो ऽरुचि स्तस्यास्य लस्य गौर
वं ज्वरः। अपाकः शूलनाड्यानां
आमवातस्य लक्षणं॥ ॥ अथ
वातिरुद्धस्य लक्षणं माह। स क
ष्टः सर्वरोगाणां यदा प्रकीर्णो
वेत्। हस्त पाद शिरो गुल्फ विक

जानतृपसन्धिषु॥ करोति स विकित्ता। लङ्घनं स्वेदनं तिक्तं
रुजं शयं यत्र दोषः प्रपद्यते दीपनानि कटूनि चारेचने स्त्रे
। तद्विशो रुज्यते ऽन्यर्थं व्याधि हन मापि वलय आममारुते॥
इदं वृश्चिकैः॥ जनयेत्तस्य रुजसे दो विधातव्यो वालुका
अग्निदोर्बल्य प्रसेकारुचिगो पुटके रिह। उपनाहाश्च कर्त्रेया
रात्राहहानि वैरस्य दाह सेपि स्त्रेहविवर्जिताः॥ ॥ वास्त
न्व बद्धमूत्रना॥ ऊर्ध्वो कटि क मत्र रुजाकं पयोले कारवेत्
नतां शूलं तथा निद्राविपर्ययं कां। कोरुषा यवाः पथ्याः षष्टि
धातुर्द्धि अम मूर्च्छाश्च ह काः शालयेऽनवाः॥ अनवाः
द्रुहं विद्विद्वतां॥ जाड्यात्रुजं पुण्याः। लावकानां तथा मांसं
मानाह कटांशान्नानुपद्रवान्। हिने तर्केण संसृजते॥ हितश्च पू
यदा प्रकीर्णो भवेत् प्रकषेण षः कौलस्यः कलाय श्वाक
ऊषितः स्यात्तदा वत्तमाणु स च॥ विवर्कं कटका पथ्या ना
पद्रवान् करोति। तानाह हस्ते गृहीतविषामृताः॥ तृणीताः
त्यादि। यत्र दोषः उष्ट्रआमः प्र कोसतोयेनापि वेदामानिताप
पद्यते गच्छति। जाड्यं अकर्म हाः। पशदीं शुण्दी शिवा सो
एतौ। अन्यानुपद्रवान् कलाय या देवाहानि विषामृताः॥ क
वत्तनादीन्॥ ॥ तस्यैव विशि षिताः प्रपि वेदामवाती रुजश्च
या लक्षणमाह। पित्रादाहं स भोजयेत्। देवाह्ना देवदाह्य
रागश्च सशूलं पवनान्मकं सि आमवातगजिन्द्रस्य शरीरवन।
मितं गुरुकाण्डकं कफनुष्टं चारिणः। एकएव निहन्ताय
तमादिशेत्॥ गुरुकाण्डकं वटु मेरुगुस्त्रेहकेशरी॥ ३॥ एरण्ड
काण्डकं॥ तस्यासाध्यतादिक स्त्रेहपुक्तां हरीतकीं भक्षयेदि
माहा एकदोषावगः साध्यो हि विवर्त। आमनितात्रिपुक्ता पु
रोषो जाप्य उच्यते। सर्वदेह क्रो दद्या च शुभ्रस्या॥ ४॥ स्त्रेते
वरः शोथः सकष्टः सान्निपाति पुनरीवासूले तेन नैले प्रसा
कः॥ ॥ अथ आमवातस्य यथेत्। आमवातरुजं हनिषा

दाभ्यञ्जन मर्दानात् ॥ ५ ॥ आरम्भ जङ्गलस्थिपीडास्तु गृध्रस्याञ्च
यस्य पत्राणि भृष्टानि कटुतेन हनुग्रहे ॥ ३ ॥ रुक्मिणे वानरके वि
तः ॥ आमवान प्रशान्तये त्वदे स्यात् ॥ कोष्ठशीर्षके ॥ हृदाम
इत्ताहानि च ॥ ६ ॥ सुखे गो ये च इन्दीवि योनिस्तु काम्ये
स्तरकक्वाथः प्रातः प्रातर्निवे पुत्रा ॥ ७ ॥ मेदगते वाते स्त्रीणां
वितः ॥ आमवाते कटीशूले पा वन्यामये तथा ॥ योषितां गभे
चनं रुक्मिणाशने ॥ ८ ॥ कटीशू दे मुखं नास्यस्मान् परमोष
ले पिवेत्रैले परादफलसम्पत्तं धामहारास्त्रारिकः काथो
वामहोषय गृध्र्याश्च काथ वेयसाय विनिर्मितः ॥ महारा
मागधिकायुते ॥ विशाखेराड स्त्रादिकाथः ॥ ९ ॥ अजमोरा
बीजानि पिष्ट्वा स्त्रीरे विषाच मरिच पिप्पली विडङ्गः सरदार
येत ॥ तत्र पायसं कटीशूले च चित्रक शताङ्काः ॥ सैन्यव मा
भस्या परमोषय ॥ १० ॥ रास्त्रा थिस्तं भागा नवकस्य पलिकाः
वानारिमुलञ्च वासकः सड सुः ॥ सुगदी दशपलिका स्यात्
रालः ॥ शटी दारु वला सु पलानि तावन्ति हृददारस्याश्च
स नागरातिविषाभयाः ॥ सदे भया पलानि पंच सत्त्वं हृणो वि
ष्टाव्याधिवानश्च मिषि धान्ये पु थापयेदेषां ॥ सम गुडवटकाद
नरीवा ॥ अश्वगन्धामृता कृत्वा तशूणो वा कोसवारिणा पिवतः
हृददारः शतावरी ॥ वचा सहच नश्यन्त्यामानिलजाः सर्वे रोगाः
रश्चैव कृत्वा हृदनीदयोसम स्वदारुणाः शीघ्रा ॥ आनाह श
भागाति सर्वोणा रास्त्रात्र विगुणा लभूती प्रतिभूती गृध्रसी गुल्म
मता ॥ पिवेत् कषाय मेनेषा मह ॥ कटि पुष्ट परिफटनं स्फटनं च
भागावशेषितोतिश्च नागराश्च वास्य जङ्गयो स्त्रीञ्च ॥ अयु
ञ्च प्रसेपो ॥ यथामलं ॥ सर्वे स्याद्गु-सौन्ध्यपु ये चान्येषां
पु वानरोगेषु सामेषु न विशेष वात्रजा रोगाः ॥ सर्वे प्रयानि शा
नः ॥ पक्षावाते र्दिते कस्य ऊजे नि तमदव सूर्यो सुविध्यन्ते ॥
सौन्ध्यगते धनले ॥ जानु अजमोदादिहृणोमोदकः ॥ ११ ॥

आमवाते हितो ॥ जीव पथ्यादि मरिचं च वडत्तकं ॥ एषां शूणो प
गुणस्तु मृतः ॥ तथैव योगराजा गित्तिप्य सर्वे संमिष्य रत्तयेत् ॥
॥ अरकादिचिकित्सके ॥ १२ ॥ एतन्ने भेषजे वैक्ति भेषिका पा
॥ नागरस्य पलाय्येष्टो वृतस्य कसेत्तकं ॥ भक्षयेत् पलमात्रं न
ऊडवं तथा ॥ लीराटकसमायु त्त्यथा वाधिवले तथा ॥ आम
क्तं त्वाडस्याईशनेपले ॥ व्याष वाते निहन्तेतत् सर्वोश्च पवना
विजातकद्वयात् प्रत्येकञ्च प मयान् ॥ ज्वराश्च विषमान् हन्ति
लेपला ॥ निंतिपेक्षणीनं तत्र त्वा पाण्डुरोगं सकामले ॥ हन्युन्मा
देदीपबले यथा ॥ आमवानप्र द मपसारं प्रमेहान् वानशोणि
शमने धातुपुष्टिकरं परावत्य तं ॥ अश्वपित्तं शीतपित्तं शिरःपी
मायुष्य मोजस्य वलीपलित डं हृगामय ॥ प्रदरं सूतिकागोग
नाशनं ॥ सुगदी त्वाडः ॥ १३ ॥ मे हन्यादेतन्नेशयः ॥ वपुषः पु
थिकायाः पलाय्येष्टो सुगद्या टिकद्वल्य वीर्येष्टादिकरं परं ॥
ग्रहपलानि चानयो शूणो पदे मेथिकापाकः ॥ १४ ॥ रसोनस्य पि
स्तं दुग्धे मृदग्निना पवेत् ॥ १५ ॥ तुप्रमाणः तिपेच तत्रात्तमितं
थाटकपुगे गव्यं वृत मष्टपले वृते ॥ पिबेडमे तेन दहन्यवश्यं
तिपेत् ॥ तत्रावत् सपचेत् याव शिरसीव नूले हि महामवाते ॥
त भवेदीतचनं पयः ॥ पुनः प सामान्यवानव्याधिचिकित्सा
चेत् शनैः सत्र दत्वाटकमितो यो हि लिखितं रसोनाष्टक मा
सितो ॥ ततः पाके सविज्ञाने ज्व मवाने अतिगुणादे ॥ १६ ॥ सैन्या
लनादवतारयेत् ॥ मरिचं पिप्प वे अयसी रास्त्रा शतपुष्पा यवा
ली सुगदी कणामूलं सचित्र निका ॥ स्वर्जिका मरिचं ऊष्टं
कायवानी स्त्रीको धान्येका सुगदी सौवर्चले विडं ॥ वचाज
रवीशतपुष्पका ॥ जानीफलं आदा जरणाः पौष्करं मधुरं क
शटीतक व पत्रकं भद्रसुस्तकं गा ॥ एतान्यईपलाशा
॥ हृदीयात् पलमेतेषां सर्वेषां च नि सूक्ष्मकल्कानि
एक एक ॥ पटलं नागरं तत्र कारयेत् ॥ प्रस्थ मे

शास्त्रेण प्रस्थाः च शतपथं व सुपवसेतु सिद्धं भुक्ता परा
जाः कान्तिं कं दिगुणं दत्ता मस्त कः। इति वलाज्ञानविषयः।
व दिगुणं तथा। एतत् सभृत्य ति प्रायश्चित्तविषयः। त्रिरात्र
संभारं शनैः सृष्टिप्रिया पचेत्। मामान्नविषयः। परत्र सिद्धिं मि
सिद्धमेतत् प्रयोक्तव्यं मामवा सुक्तेः। पराक माह मनुः। य
तहर परं। पाने चाभ्यञ्जने व तात्मनाः प्रमत्तस्य द्वादशाह
स्तो कुरुते धीयवले भृशः। मभोजनं। परोको नाम ह
वातात्रे वंत्तणे शूले कटी च्छेयं सर्वपापापनोदनः॥
जातूरुसन्धिने॥ तथा हत पा तेनात्रामाने सिद्धान्न प्राय
श्चित्तवरीयभागविधानाद
डिते। अन्धोऽनिलजानेना तानादावपि तत्तरीयकल्पन
न नाशयन्त्यासु देहिना॥ ह इति। इति प्रायश्चित्ततत्त्वं॥
हत् सैन्यवाद्यं तैले॥ १५॥ द आमोदद्वारा कर्त्तव्यं आदा
धि मत्स्य गुड लीर पोतकी मा नि यथा। आपयनयो तीर्थे च
ष पिष्टकं। वर्जयेदामवातात्रौ चन्द्र सूर्यग्रहे तथा। आमोदा
गुड मांस मन्त्रपत्रं। इत्यामवा इ हिजेः कार्ये सूदेण त सा
ताधिकारः। इति भावप्रका देव हि॥ इति आह तत्तृथना
शः॥ प्रचेतोवचनं॥ अपि च। योगि
आमानं क्ली अपकताडुलादि नीतत्रे। निरये एममोदे त अ
। नद्यानमत्रो यथा। आमोदं ते नं न ह्यालयेत् क्वचित्। हृदो
प्रयच्छामि फल तामूलसंयुतं च ह्यालयेदन्नं संक्रमे ग्रहणे
सद्युतं परमं दिव्यं मया भक्त्य सु च॥ इति तिथ्यादि तत्त्वं॥
निवेदितं॥ इति हृदचन्द्रिके ॥
म्बरपुराणोक्तं दुर्गात्मवपदातः आमोदिनः त्रि सङ्गन्धयुक्तः।
॥ वलात् नाशलादिस्त्वा यथा। पारिजातप्रसूनोत्पलाना
मिकापक्वा नभोजनप्रायश्चित्तं मोदिनदिस्सुखि। इति शिवरा
यथा। चारात्मानं भुक्ता त्रिरा त्रिव्रतकथा॥ आमोदिनः।

आमोदशब्दादितप्रत्ययेन नि ऋग्वेदस्योपवेदः आयुर्वेदः। अ
मन्तः॥ पुं फलवृत्तिविशेषः। यवैदस्य शस्त्रशास्त्राण्युपवेदः।
आमः पुं फलवृत्तिविशेषः। यवैदस्य शस्त्रशास्त्राण्युपवेदः।
तत् पर्यायः। माकन्दः २४ पद यजुः सामाद्यवोत्पान् दृष्टा वे
पदातिथिः २९ मयुजतः २६ दान् प्रजापतिः। विचित्र्य तेषा
हमदः २० पिकप्रियः २८ मय्ये वैवायुर्वेदं चकारसः॥ ह
ह्रीप्रियः २९ गन्धवन्धुः ३० ता तपन्म वेदे भास्कराय द।
अलिप्रियः ३१ इति शब्दर दो विश्वः। स्वतन्त्रसंहितां तस्या
तावली मोदिससः ३२। इ त् भास्करश्च चकार सः। भास्
ति जयधरः॥ रश्च स्वशिष्यभ्य आयुर्वेदे सप्त
आयानं त्रि आमोतायथा। हं हितां। प्रददौ पाठयामास ते
स्युक्तविमानाये सात्तसूत्र चक्रः संहिता स्तनः॥ तेषां ना
कमण्डलः। आयाना ब्रह्मणं मारि विडोषा तन्त्राणि तत्तृता।
शक्ति ब्रह्मणी साभिधीयते॥ नि च। व्याधिप्रणाशवीजानि
इति मार्कण्डेय देवीमाहात्म्ये॥ साध्य मन्त्रो निशामय॥ धन्व
आयुधागारं क्ली असृष्टं। नीरि दिवोदासः काशीराजो ऽपि
तत्र नियुक्तस्य लक्षणं यथा नीसतौ। नजलः सहदेवो ऽर्क
स्थापनाजातिनतनः सततं प्र अवनो जनकोबुधः॥ जाबालो
तिजाशुताशतः सादायुधागा जाजलिः पेलः करयो ऽगस्त्य
रेदतः कर्मस्य चोद्यतः॥ एवच। एते वेदाङ्ग वेदनाः षो
इति मात्स्य २८५ अध्यायः॥ उश व्याधिनाशकाः॥ चिकित्सा
आयुर्वेदः पुं चिकित्साशास्त्रं तत्तृविज्ञानं नाम तत्त्वं मनोरमं
। तत्तृ अथर्ववेदान्तर्गतायथा। धन्वनीरश्च भगवान् चकार
विधाताथर्वसर्वस मायुर्वेदं प्र प्रथमे सति॥ चिकित्सादर्पणं
काशयन्। स्वनाम्ना संहितां च नाम दिवोदास अकारसः॥ चि
के लक्ष्मोकमयी मृजुं। इति कित्सा कोमुदी दिव्यं काशीराज
भावप्रकाशः॥ चरणस्य हमने अकारसः॥ चिकित्सा

सारतन्त्रं भूमन् चान्तिनीतौ प्रकीर्तितः। इति ब्रह्मवैवर्ते
तन्त्रं वैद्यकसर्वसं नकुलश्च ब्रह्मवैवर्ते १६ अध्यायः॥
चकार सः॥ चकार सहदेवश्च तस्य लक्षणं यथा। आयुर्विदो
व्याधिसिन्धुविमर्देन। तानाणे हितं व्यापिनदाने शमने ता
वं महातन्त्रं यमराजश्चकार सः॥ व्यापिने यत्र विद्वद्भिः स आ
। अवनो जीवदानञ्च चकार भ युर्वेद उच्यते॥ तस्य निरुक्ति
गवानृषिः॥ चकार जनको यो यथा। अनेन पुरुषो यस्मात्
गी वैद्यसन्दर्भञ्चने। सर्वसा आयुर्विदनि वेत्ति चान्ति
रे चन्द्रस्तो जावालस्तन्सार न्मुनिवरे रेण आयुर्वेद इति
कं। वेदाङ्गसारे तन्त्रञ्च चकार स्तनः॥ इति भावप्रकाशः॥
जाजलिर्मुनिः। पेलो निदानं क मुन्यत्र रोगशब्दे वेदशब्दे
रथस्तन्त्रं सर्वपरं परं॥ इति चैद्यशब्दे च दृष्टव्यं॥
णियतन्त्रं चकार कृष्णसंभवः आयुष्यसूक्तं क्ली नान्दी आह
चिकित्साशास्त्रवीजानि तन्त्राण्ये दो वसुधा रसम्यातनानन्तर
तानि षोडश॥ व्याधिप्रणाली तानि पाठ्यवैदिकमन्त्रविशेषः। सा
जानि वलाधानकराणि चामोय मगानो तन्त्रो यथा। आयु
त्वा ज्ञानमस्थाने रायुर्वेदपयो विस्मायु विस्म विस्म मायु रि
निधिः॥ ततस्तन्त्राण्युज्जरु नेव मरि। प्रजान्तष्ट रथिनियेसो
नीतानि कोविदाः। एतानि क शतं जीवेम शरदो वयने।
मशो दृष्टा दिव्या भास्करसंदि आयुषे मे पवस्त वचसे मे प
ता॥ आयुर्वेदं सर्ववीजं सर्व वस्त विदुः। एषिव्या दिवो न
जानामि सुन्दरी। व्याये स्तन्त्रप निज्या शृण्वन्तापोधत्तरी।
रिताने वेदनायाश्च निग्रहः॥ मोहो ज्ञाय ममायुषे मम ब्रह्म
एतदेवस्य वैद्यते न वैद्यः चैसाय यजमानस्य द्यौ श्रुष्य
ब्रभु रायुषः। आयुर्वेदस्य वि रान्याय। असुष्य स्थाने यदर्थं
ज्ञाता चिकित्सास यथार्थवित् दृढिस्तस्य पष्ठान्ननाम प्रयो
॥ धर्मिष्ठश्च दयालश्च तेन वैद्यः न्या। इति रघुनन्दनभट्टाचार्ये

कृतश्राद्धप्रयोगतन्त्रं॥ ॥ स्वर्गीकाः॥ कार्पिकाः। दीर्घक
युर्विदो नन्त्रो यथा। जे तः स्वर्गीकः स्वर्गीभूषणः। आर
आयुष्यं सर्वस्य रायुष्योप मो तयो गुरुः स्वादुः शीतलः त्वेस
द्विदं इदं हिरण्यं वचस्व जे नोत्रमः॥ अत्र द्वादश पित्रास्त
त्रायविशताडमा। न तद वातोदावर्तश्चलन्त। तन्त्रले
लायुषि न पिशाचा स्तर्जन संसनं रुच्यं ऊष्ट पित्र कफा।
वेदाना मोजः प्रथमजगुहो पदं॥ अत्रे त सतते पथ्ये को
तत्त। यो विभर्ति दात्तायण्यं श्वेष्टदिकरं परं॥ इति भावा
हिरण्यं सहदेवेषु कृणते प्रकाशः॥ ॥
दीर्घमायुः समनुष्येषु कृण ते दीर्घमायुः। यदा वभादात्ताय
ण्यं हिरण्यं शतानीकाय स कागुरोषे क्षत्रियवर्गे आरह
मनसमानाः। तत्र आवभा मि जशब्ददर्शनात्॥ तत्र आरह
शरशारदया युष्मान्तरदीर्घ्ये जोपि पाठः॥
यासां इति तन्त्रत यजुर्वेदीय आरब्धं त्रि कृतारम्भं। यथा। आ
श्राद्धप्रयोगतन्त्रं॥ विस्मय विस्म विस्म मायु रि रब्धं मलमासात् प्राक् यत्र क
आयोजनं क्ली आहरणं। द्र म् न समापितं। आगते मलमा
यासादनायथा। ऊर्त्रचित्त न सेप तत्र समाप्ये न सं शयः॥
एतलाः सन्नि क्वच स्यात्ती क इति मलमासतन्त्रं॥
वेद्युनातेषा मायोजनं ऊर्त्रे न आरब्धकर्मण्यशौचाभावो यथा
मुद्यः कर्त्तौ भिधीयते॥ इति । अत्र यज्ञ विवाहेषु श्रद्धे होमे
गोपीचन्द्रयुतकारिका॥ चैने जपो। आरब्धं सूतके न
आरब्धः पु दृष्टविशेषः। आ स्यादनारब्धे त सूतके॥ इति
मन्त्रभास इति हिन्दीभाषा। अ तिथ्यादितन्त्रं॥
स पथीयगुणाः। आरम्भयो आयुःकृतिः। यथा।
राजहन्तः सम्पाक अवरजुः-ल मीनादिस्था रोव र्येषा मारम्भ
आवेत व्याधिघात कृतमाल प्रथमक्षणा। भवेत्तरे चान्द्र
मासा श्रवाद्या हादश स्मृताः

॥ आरम्भप्रथमतो आयुः
न्यायसमये। इति मन्त्रमासतत्र
॥ पारिभाषिकारम्भो यथा। आ
रम्भो वरणां यन्ते सङ्कल्पे व्रत
जापयोः। नान्दी आदे विवाहा
दे। आदे पाकपरिक्रिया॥ इ
ति निष्ठादित्तत्र॥
आरबी स्त्री आरवनामकस्ते
छदेशीयभाषायथा। ज्येष्ठा
शेषा मचा हवी रेवती भर
णीदये। विशाखाद्रौ त्रराषाड
शतमे पापवासरे॥ तमे स्थिरे
सचन्द्रे च पारसी मारवी पदे
त। इति गणपतिमहर्षेः॥
॥
आरुहः त्रि कृतारोहणः।
यथा। राम रमेति रमेति क
जने मधुराक्षरं। आरुहकोवि
ताशाखे वन्दे वात्सीककोकि
ला। इति रामायणापाठस्य स
र्वपाठश्लोकः॥
आरोग्यशाला स्त्री आरोग्य
दानगृह। चिकित्सालयः। यथा
। यस्माद्ये काम मोक्षाला मारो
ग्ये सायने यतः। अतः स्वाराण्य
दाता च नरो भवति सर्वदेः॥
आरोग्यशाला ऊर्ध्वीत म

होषधपरिच्छदा। विदम्बवेद्य।
सेयुक्ता वक्रचरसमुत्तमा। वैद्य
स्त शास्त्रवित् प्राज्ञो दृष्टोपथ
पराक्रमः। ओषधीमूल तन्त्रतः
समुद्देशाकालवित्। वल वी
र्ये विपाकतः शालिमासोप
धीगणो। न्यागिवदीहना तद्।
दवहृतः प्रियम्बरः॥
इति वैद्यके॥
आरोपः पुं मिथ्यात्ताने। य
था। असर्पभृते रजो सर्पारोप
वत वस्तन्यवस्वारोपः। यथा
रोपः॥ इति वेदान्तसारः॥ मि
थ्याविष्करणं। यथा। अस्त्रा
त दोषारोपो योरोधोप। इत्य
मरः॥
आर्द्रा त्रि पीडितः। यथा। आ
र्त्तनां मार्गनाणानां प्रायश्चि
त्तानि योर्द्विजाः। जानन्नो न
प्रयच्छति तेषां तदोषभाणि
नः॥ इति प्रायश्चित्ततन्त्रे॥
आर्द्रके स्त्री कडमूलविशेषः
। तत् पर्यायगुणाः। आर्द्रके
शृङ्गवेरं स्यात् कडभद्रं तथा
दिका। आर्द्रिका भेदिनी गुर्वी
नीलोपाणा दीपनी तथा। क
का मधुरा पाके रसवान क

पहाये गुणाः कथिता स्यात्।
सेपि सन्नार्द्रके शीतलाः॥ भो
जनाये सदा पथ्य लवणा इके
भलाणां। आर्द्रमन्दीपने रुच्यं नि
हा कारविशेषयने॥ ऊर्ध्व पा
ण्डुमये रुच्छे रक्तपित्ते ब्रूणे
ज्वरादे निदाय शरदो नैव
हृजित माद्रके॥ इति भावप्र
काशः॥
आर्द्रपटी पुं आर्द्ररक्तवस्त्रावृत
कर्तुं कशूनाशफलकाभिचा
रकर्मविशेषः। यथा। आर्द्रप
टी। प्राणवो हृदय भगवति चा
सुण्डे रक्तवाससे अप्रतिहतश्च
पराक्रमे अमुकवथाय विचेतसे
वर्द्धिवलभा। आर्द्ररक्तपटना
वृतः समुद्देशागमिनी नदी तटे
ऊरुभूमौ वा दक्षिणामुख ऊ
र्ध्ववाङ्गं जपेत् यावत् पटः सु
ख्यति तावत् प्राणाः सुष्यन्ति
शत्रोः। इति तन्त्रसारः॥ आर्द्र
पटविशेषे त्रि॥
आर्द्रिका स्त्री आर्द्रिका। इति
भावप्रकाशः॥
आर्यावर्तः पुं देशविशेषः। य
था। आसमुद्रात् वै सर्वोदा स
मुद्रात् पश्चिमान्। तयो रे

रेवान्नरे गिर्यो गार्गीवर्तं विड
बुधाः॥ इति मानवे २ अध्या
यः॥ अपि च। आर्यावर्तः पु
ण्यभूमि मध्यं विन्द्य हिमाग
योः। इत्यमरः॥
आलकं स्त्री मूलविशेषः। आ
ल इति भाषा। तद्विवरणं यथा
। आलकं मण्डालकं तत्र क
थितं वीरसेनश्चाकाशालक
शङ्खालक हस्त्यालकानि क
थ्यते॥ पिण्डालक मण्डालक
रक्तालकानि व्यक्तानि काष्ठा
लकं काठिन्ययुक्तं कठारुश
ङ्खालकं श्वेततायुक्तं शङ्ख
लाहस्त्यालकं दीर्घतायुक्तं म
हाशरीरं पिण्डालकं वज्रैलसख
नी। मण्डालकं मधुरतायुक्तं रो
मानिन् दीर्घसखनी। रक्ताल
कं रताह तरणरा इति चाप
षो गुणाः। आलकं शीतलं
सर्वे विष्टोम्भ मधुरं गुरु। स
हृस्व मलं रक्तं उर्जरं रक्तपि
त्रनुत्॥ कफानिलकरं वलं
वृष्यं सन्यविवर्द्धनं। इति भा
वप्रकाशः॥
आलकी स्त्री दीर्घाकारस्तत्स
क्राला। अरुद्ध इति नामायथा।

रक्तालभेदो या दीर्घी तनी च
प्रथितालकी। आलकी वल
कृत्स्निग्या एवी हत कफना
शिनी विष्टमकारिणी तैले न
लितानिरुविप्रदा॥ इति भाव
प्रकाशः॥
आवश्यकं वि अवश्यकं त्रये
। यथा। अणोरावश्यकं। उवर्णा
नादावश्यकं। ये अण स्यात्
। इति सुम्यवोय व्याकरणं॥
किन्वा। आवश्यक पर्वोदिकि
यमाणस्य निव्यनैमित्रिकत्वं
इति तिथ्यादितत्त्वं॥
आवाहनं स्त्री आह्वानं। य
था। प्रतिस्थाने पुस्त्यौ नावा
हन विसर्जने। इति। विनाय
कादीनां व्याहृतिभि रवाह
न माह मत्स्यपुराणे। विनाय
कं तथा दुर्गा वायु माकाश मे
व च। आवाहयेद्याहृतिभि
सुथे वाचि कुमारको॥ इति च
तिथ्यादितत्त्वं॥ आवाहनीसु
द्राशदेदृष्ट्या॥
आविर्भावः पु प्रकाशः। अ
वतरणं। यथा। तदा मे मनसा
य्यातो दयासिन्धु जनादेनः।
भक्तानां मनुकमार्थे य आवि

र्भावमिच्छति॥ इति जैमिनि भा
रते आश्रमधिके पर्वणि २ अ
ध्यायः॥
आविर्भूतः त्रि आविर्भावविशि
ष्टः। अवतीर्णः। यथा। उच्चस्थे
ग्रहपञ्चके सुरगुणे सेन्ये नव
म्यो त्रियो लये कर्कटके पुन
वेसादिने मेघगते पृष्णि। निरे
गुं निर्वालाः पलाशसमिथो
मध्यादयाध्यारणे राविभूत
मेभूदसर्वविभव यत् किञ्चिदे
कं महा॥ इति। तत्राष्टम्या भद्र
काली दत्तयज्ञविनाशिनी आवि
ता महावोरा योगिनीकोदि
भिः सह॥ इति च तिथ्यादि
तत्त्वं॥
आवीरचूर्णं स्त्री फल्गु। फागु
इति वङ्गभाषा। आवीर इति
हिन्दीभाषा। यथा। चन्दनगुरु
कस्तूरी ऊङ्गुमद्रवसंयुतं। आ
वीरचूर्णं रुचिरं गृह्यतो परमेस्
र॥ इति ब्रह्मवैवर्ते श्रीकलज
नाखण्डे ८ अध्यायः॥
आश्रयः पु संश्रयणं। अवल
म्बनं। राज्ञो तन्त्रिणीयो यथा।
अस्थितो यदि कल्याणं भवे
त् संश्रयणं तथा। भवति

अयमे राज्ञो विपरीतं न कर्हि यसां। यथावत् प्रजुर्वीत दुष्ट
वित॥ उच्छिद्यमानो बलिना एदनिपातनं॥ इति युक्तिकल्प
आश्रयेत् वलवत्तवा विनीतव तमो १ अध्यायः॥
त्रयकाले न्येदिति मतिर्भूवा आस ल ३ नि उपवेशने। नि
॥ दत्त वलं वा कोयं वा भूमि आसितो हस्ति। ल ३ आस्ते
वा भूमिसम्भवा। आश्रयेदभि सिंहासने वृषः। विद्यमानता।
योक्ता समाश्रयगुणान्वितं॥ या मध्यमे। आकाशमास्ते। इति
वीतयसन मश्राने महोत्सा दुर्गीदासः॥
हं महाशक्तिं प्रविशंति महा आसने स्त्री उपवेशनाधारः।
राज मणोपति मिवापगाः॥ अ पीवादि। यथा। श्रीभगवानुवा
व्यवसायिन मूलसं देवपरं सा च। उपवाग्व प्रवक्ष्यामि शृणु
हसाच्च परिहीनाप्रमदेव बृह षोडश भैरवायैः सम्यक् तप्य
पति नेच्छन्त्युपशृद्धाने कमला ने देवी देवोपन्या दि भक्तिः
॥ उत्साहाच्च महद्यशः। निस्त्रात॥ आसने प्रथमं दद्यात् पौष्पं
सर्वोपयासुद्ध मुत्साहं निव्य दारुज मेव वा। वास्तं वा चा
माचरेत्॥ अमर्षश्चैव शोषश्च मरणं कोशे मातृलसोत्रे स्तेजः।
श्रीवृत्कारित्व मेव चान्तर्कर्म त॥ पौष्पासने यदिदितं यस्य त
णि प्रवीणत मिश्रुत्साहगुणा यदि गर्भकं॥ निवेदयेत्तदा प
मतः॥ वामनस्यागमद्वारमनु दो विपुलं द्वारिचोत् सुजेत।
त्साहोमहीपतेः। साम दान दण्ड पौष्पं पुष्पोच रहितं ऊश।
भेदा इत्युपायचतष्टये। सामसि सूत्रादिसंयुतं॥ अतिप्रीतिक
सिद्धं प्रशंसन्ति सर्वे तच्च विप रं देव्या ममाप्यन्यस्य भैर
श्चितः॥ सर्वत्रिवाभूतं वाचा सा वा। यत्तदारुसमुद्भूत मासने
मोपासं समाचरेत्। लब्धं तीर्णं प्र मसृणो मुभं॥ नोच्छ्रावं ना
दानेन सत् कृत्य वश तिविस्तीर्ण मासने विनियो
मानयेत्। भेदं ऊर्वीत जयेत्॥ अन्यदारुद्रवञ्चापि
यत्नेन मत्तामान्य पुरो दद्यादासनं सुतेमासकारकं

दीर्घकृते दारुसारवर्जितं वै ॥ सर्वेषां तेजसानाञ्च आसने
 न्य प्रशान्तभूते वर्जयित्वा वि
 भीतकं ॥ वाक्कले कोषेन का
 ले वस्त्र मेतत्रयं मते रोमजे क
 मलेनैव तदनेन चतुष्टयं ॥
 अनेन रचितं दद्यादासने चेष्ट
 मृतयोऽसिह व्याघ्र तरुणा
 द्यागस्य महिषस्य च ॥ गजानां
 तरुणाणाञ्च कृत्स्नसारस्य चर्म
 णः ॥ समरस्याय रामस्य मृगाणां न
 वभेदिनां ॥ चर्मभिः सर्वदेवानां मा
 सने प्रीतिदं स्मृतं ॥ वाक्केषु कम्ब
 ले शस्तु मासने देवतुष्टये ॥ रा
 दुरे चर्मणं श्रेष्ठ दारवं चन्द
 नाङ्गवायसासने कुशमये त
 दासने मनुजमे ॥ सर्वेषां शीपदे
 वानां मृगीणाञ्च यन्तात्मनां यो
 गपीवस्य सदृश मासने स्थान
 मुच्यते ॥ आसनस्य प्रदानेन सौ
 भाय्यं मुक्ति माप्नुयात् ॥ सुमरो
 रोहितो न्यङ्गः सम्भवो बडु
 णो रुरुः ॥ शशैव हरिणाश्च
 ति मृगा नवविधा सन्तः ॥ ह्रीणा
 अपि विनयेः पञ्चभेदाश्च भे
 रवः ॥ ऋष्यः खड्गो रुरुः श्वेवष्ट
 वतश्च मृगस्तथा ॥ पते वलिप्र
 दानेषु चर्मदाने च कीर्तिनाः ॥

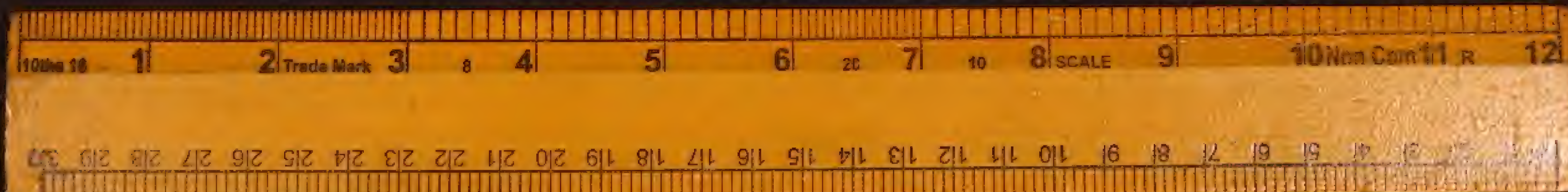
॥ सर्वेषां तेजसानाञ्च आसने
 न्यष्ट मुच्यते ॥ आयसे वर्जयित्वा
 त कोस्य शीपक मेव वा ॥ शि
 लामये मृगामये तथा रत्नमये
 मते ॥ आसने देवताभ्यस्त भुक्ते
 मुक्ते स मुत्सजेत ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 साधकानाञ्च आसने मृगा भे
 रवायत्रासीनः ॥ प्रजकस्तु सर्वे
 सिद्धि मवाप्नुयात् ॥ पणान्च च
 र्मणं वाक्के तेजसञ्च चतुष्टये ॥
 आसने साधकानाञ्च सनेते पति
 कीर्तिनां ॥ श्वेत्कीर्तं यच्च देवभ्य
 आसने परिकीर्तिनां तत्सर्व मा
 सने शस्त्रे प्रजाकर्मणि साया
 के ॥ न यथेष्टासनो भूयात् ॥ राजा
 कर्मणि सायकः ॥ काष्ठादिकस्य
 ने कुर्यात् ॥ मित मेव सदा बुधः ॥
 चतुर्विंशत्यङ्गुलेन दीर्घं कक्षा
 सने मते षोडशाङ्गुलं विस्तीर्णं
 मुत्सये चतुरङ्गुलं ॥ षडङ्गुलं वा
 कुर्यात् ॥ नोच्छिन्नं चात्र का
 येत ॥ श्वेत्कीर्तं वर्जयेद्दृज्य मास
 ने ॥ प्रजनेष्वपि वाक्के दि हस्त
 ने दीर्घं साहस्रस्तान् विस्
 तान् ॥ अङ्गुलात्रयाङ्गुलं प्र
 जाकर्मणि संश्रयेत् ॥ यथेष्टं
 चर्मणं कुर्यात् ॥ श्वेत्कीर्तं सिद्धि

दायकं ॥ षडङ्गुलाधिकं क
 या नोच्छिन्नं कदाचन काम
 ले चर्मणं चेत महाभाया प्रहज
 ने ॥ प्रशस्त मासने प्रोक्तं का
 माद्याया स्तथैव चात्रिपुरा
 याश्च सततं विस्ते आपि क
 शासने ॥ बडुदीर्घं बह्वङ्गुलं
 तथैव बह्विस्तुत ॥ दारु भूमि
 स्मं प्रोक्तं मशमापि सर्वकर्म
 णि ॥ पृथक् पृथक् कल्पयेच्च
 शोभनं तादृशासनं न पत्र मा
 सने कुर्यात् ॥ कदाचिदपि प्रज
 ने ॥ न प्रापद्गुप्तसुदूत मस्थिजे
 दिरादृते ॥ मातङ्ग दन्तसञ्ज्ञात
 मासने कामिके चरेत् ॥ चर्म ह
 वीदितं ग्राह्यं तथा गन्धमृगस्य
 वा ॥ सलिले यदि कुर्यात् ॥ देव
 तानां प्रहजने ॥ तत्राप्यासन मा
 सीने नोत्थितस्तु समाचरेत् ॥
 तोये शिलामये कुर्यादासने
 कोश मेव वा ॥ दारवं तेजसे वा
 पि नान्यदासने माचरेत् ॥ आ
 सनारोपसंस्थाने स्थानाभावे
 तदृजकः ॥ आसने कल्पयित्वा
 त मनसा प्रजयेज्जले ॥ यद्यास
 नस्य संस्थानं तोयमथ्ये न वि
 द्यते ॥ अत्र वा तदा स्थित्वा

देवपूजां समाचरेत् ॥ इत्येतत्
 कथितं पुत्र राजा प्रजकसङ्गते
 ॥ आसने पाद्य मधुना मृगा
 वेतालभेरेव ॥ इति कालिका
 पुराणे ६० अध्यायः ॥
 आसुरं च असुरमोच्य ॥ य
 था ॥ यासिन् नवे पुणो च वि
 श्वदेवा नलेभिरे ॥ आसुरं तद्
 वेत् आहं दृष्टले मन्त्रवर्जि
 तं ॥ इति आह तत्रै सृष्टेदीय
 गृह्यपरिशिष्टं ॥ अपि चास्त्रां
 ने दानं तप आह मनन्ते ग
 ह्मदर्शने ॥ आसुरी रात्रि रन्य
 त तस्मात्तां परिवर्जयेत् ॥ इ
 ति आह तत्रैत यमवचनं ॥
 आसुरसर्गो यथा ॥ दौ भूतस
 र्गो लोके ॥ सिन् देव आसु
 र एव चादेवो विस्तरणः प्रो
 क्त आसुरं पार्थ मे शृणु ॥ प्र
 वृत्तिञ्च निर्वृत्तिञ्च जीना न
 विदु रासुराः ॥ न शोचं नापि चा
 चारो न सत्यं तेषु विद्यते ॥ अ
 सत्य मप्रतिष्ठ जगदाङ्ग रनी
 चरे ॥ अपरम्परसम्भूते किम
 न्यत् कामहेतुकं ॥ एतौ दृ
 ष्टि मवष्टभ्य नष्टात्मानो ॥ ल
 बुद्धयः ॥ अभवन्पुत्रकर्मणाः

तयाय जगतो देहिताः॥ काम द्विषन्तोऽभ्यस्यकाः॥ तान
माश्रित्य दुष्टं दम्भमानमदा हे द्विषतः कुरुन् संसारेषु न
निताः॥ मोहाद्गृहीता सदाहा रायमान् क्षिपाम्यजस्रमशुभा
न प्रवर्ततेऽशुचिब्रताः॥ चिन्ता नासुरीष्वेव यानिषु॥ आसुरी
मपीरमेयाञ्च प्रलयान्तामण योनि मापन्ता मृदा जन्मनि
श्रिताः॥ कामोपभोगमपरमा जन्मनि॥ मा मप्राप्येव कोनि
पतावीदिति निश्चिन्ताः॥ आ यतो यान्यथमां गतिं॥ इति
शापाशशते बर्हिः काम श्रीभागवतीतायां १६ अ
क्रोधपरायणाः ईदृजे कामभो ध्यायः॥
गार्थ मन्येनार्थमञ्जयान्॥ आहरणं स्त्री आसायनं यथा
इदमद्य मया लब्धमिदं प्राप्ते देवीपुगाणां मृदाहरणं संचर
मनोरथा इदमस्तीदमपि मे प्रतिष्ठादान मेव वा स्वपनं प
भविष्यति पुन र्धनं॥ असौ म जनज्जेव विसर्जन मतः परं॥
या हतः शत्रुः हेनिष्य चापरा इति तिष्ठादितत्त्वं॥
नीपाईस्वरोह महं भोगी सिद्धो आहतः स्त्री प्रलयपर्यन्ते॥ य
ऽहं वलवान् सुखी॥ आदो था॥ कदम्बानि पटोलानि वृ
भिजनवानस्मि कोनोस्ति स नाकसिंहानि चान त्यजेत्
दृशे मया॥ यदप दास्यमि मे कार्तिके मासि यावदाहृतनार
हिष्य इत्यज्ञानीवमोहिताः॥ की॥ आहतानि आभूतानि प्र
अनेकवित्रावभ्रान्ता मोहजा लयपर्यन्तानीति यावत्॥ इति
ल समाहृताः॥ प्रसक्ताः काम तिष्ठादितत्त्वं॥
भोगेषु पतन्ति नरकेऽशुचौ आहतः वि कृताह्वानः॥ य
॥ आत्मसंभाविता स्वव्याथन था॥ प्रगायतः स्ववीर्याणि ती
मानमदीनताः॥ यजने नाम य र्यपादः प्रियप्रवाः॥ आहतः
ज्ञेसे दम्भेन विविधैर्बुद्धिः॥ अहं व मे शीघ्रं दर्शनं याति चेत्सि
कारं वलं दर्पं काम क्रोधं च ॥ इति श्रीभागवते १ स्कन्धे ६
श्रिताः॥ मा मात्मपरदेहेषु प्र अध्यायः॥

आह्लादः पुं आनन्दः॥ यथा॥ कानः कामिनी च कामो विद्व
नन् स्नात्मज उत्पन्ने जाता विनायकः॥ नेपालो भरणी
ह्लादो महामनाः॥ आह्लादो वि रुद्रो नित्या क्लिन्ना च पावका
शत्रु वेदज्ञान् स्वातः सुचिर इति वर्णीभित्थान तत्त्वं॥
लङ्कतान्॥ इति श्रीभागवते ३ गते॥ अयनि॥ ल
१ स्कन्धे ५ अध्यायः॥ इ ल एति॥ एयकपादसाम
आह्लादितः वि जाताह्लादः॥ य्पीत् सुखी न लित्॥ शेषस्त
इतोऽस्य जाते इत्यनेन आ इन गताविति प्रसिद्धः॥
ह्लादशब्दात् इतप्रत्ययेन यिने॥ अच्यणाविन्यादिषु प्र
निष्पन्नः॥ हणामस्येवा इति दुर्गादासः॥
इल स्मृत्या॥ अथिष्टुर्वीऽये॥
अथिष्टुर्हणं अन्यष्टुर्वेस केवल
स्य च प्रयोगनिरासार्थं॥ एवं
सर्वत्राल अध्येति तव लक्षणः
इक सरणो इति प्रसिद्धोय॥
इनवदिक इत्यत्रास्येव ग्रह
ण॥ इति दुर्गादासः॥
इ उ. ल अध्येयने॥ अथिष्टुर्वी
कृन्तिता रेवा दत्ता द्वी काम ये॥ अध्येयन मर्थतः शब्द
रूपिणी॥ मात्राशक्तिः कोणयुता तस्य गुरुतो ग्रहणं॥ उ. ल
ध्यान मस्य प्रवृत्तते॥ इति व वेद मयीते विप्रः॥ इति दुर्गा
तोदाहरणं॥ तस्य नामानि दासः॥
यथा॥ इ. सत्त्वा शास्त्रलीवि इः पुं कामः॥ यथा॥ इः का
द्या चन्द्रः प्रका सु गृह्यकः॥ मे रति लक्ष्मो री उः शिवे
मित्रः सुन्दरो वीरः कोटरः का ब्रह्मकाय ऊः॥ इत्याद्येये
यः पयः॥ इत्यथो मायव स्तुष्टि एकाक्षराभिधानं॥
इतिनेत्रज्ज नासिका॥ शान्तः इरेजः पुं लाइदेशजान्

शीर्षमादाय कृत्स्नचतुर्दशेषं पितादयेन गुटिकां कारयेत्
 त्रिकां शूरेयं शणवीजानि वा। सप्तगत्रं पाचयेत्। तं गुटिकां
 पयेत् तदा फलितः पुष्पितो भवति। नित्यं अन्नहेतो भवति
 वीत तदा शणवीजानि श्रीवा देवे शेषे न दृश्यते मनुष्याणां
 या वन्ययेत् मयूरो भवति॥३॥ का कथा। उद्गीर्णो न पुरुषो भ
 कृत्स्नचतुर्दशेषं मयूरशीर्षं मा वीत। जीवेदृषं शते स्त्रियः सेवे
 दाय कृत्स्नचतुर्दशेषं शूरेयं का जनाश्च वश्या भवन्ति॥४॥ गु
 पोस वीजानि वापयेत् तदा शिरः समादाय कृत्स्नचतुर्दशेषं
 फलितः पुष्पितो भवति पुष्प कृत्स्नचतुर्दशेषं नित्यं लघुनवी
 फले सेशु समसे पेषयिष्यात् जानि वापयेत् यदा फले पुष्प
 द्वे विलिप्य पानीयमध्ये प्रावि भवति तदा पुष्पनक्षत्रे पुष्पे गु
 श्प तथा जले तिष्ठति यथा हीता अन्नेन सह कपिलावृत्ते
 स्थले॥५॥ कृत्स्नकाकशीर्षमादा न कजले पातयेत् चतुर्दशनी
 य काकमावीजीजानि वापयेत् यं नावत योजनशते पश्यति
 या फलितः पुष्पितो भवति त मोदिनी दिवा नक्षत्राण्यपि प
 त फले सेशु मुखे प्रातिप्य क श्पात। लाभस्तस्या किञ्चित् कर्त्त
 को भवति काकद्वयवच्छति म मिच्छति तत् करोति न सेशयः
 द्यो उद्गीर्णे मोक्षः॥५॥ पागवत ॥५॥ अन्ये च सर्वे जीवाः एवे
 शीर्षमादाय कृत्स्नचतुर्दशेषं उष्ट्र गर्दभ मोह्यादि लघुवृ
 यिता तिलवीजानि वापयेत् त्री हजीवाः। यतयतवीजे यस्य पि
 रोदकेन चिन्वनीय यदा पुष्प रश्मि वापयेत् यदा पुष्पिता कति
 ता भवति तदा मुखे संस्थाप्य तो भवति तदा यस्य वीजानि मु
 अतहेतो भवति॥६॥ तेषां फ वि नित्यं सजीवो भवति
 लानां हृणीकृत्य तेन हृणीन ये नात्र सन्देहः॥७॥ अथ सर्वेषां
 स्थिति सकिङ्करो भवति सर्वे धारणामन्त्रः। ओं ह्रीं ह्रीं ह्रीं
 सेरदाति॥ आतातिलानि सेशु लं लं ओं भो स्वाहा॥ एकादश
 स्य नेत्राजनेन सह पिष्ट्वा क दारो मनुष्यं पुरश्चरणा

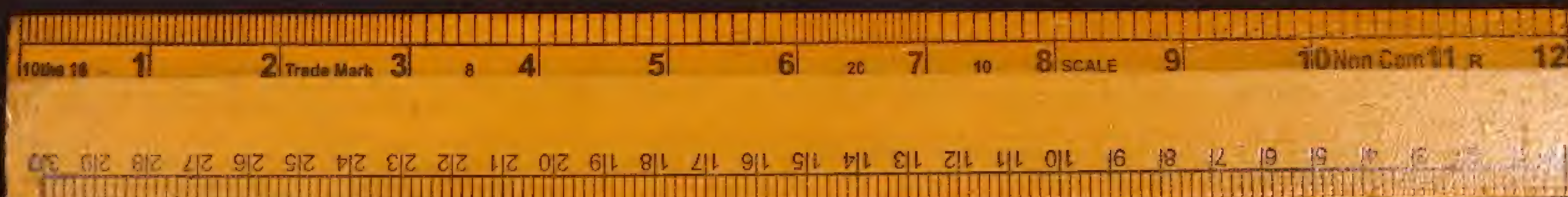
लक्ष्मणः। दशोशहोमः चूनेन ओं नमः कपालरुद्राय सर्वलो
 तर्षणे मार्जेन ब्राह्मणभोजनादि कवशकणाय अनाथाया प्रतिहत
 के कारयेत्। सिद्धिर्भवति॥ बलवीर्यपराक्रमप्रभवाय हा हा
 अथ वस्त्राधिकारः। मानसुद्र हे हे पच पच मारय मारय कप
 स मूलन धुस्तरवीजकेन वा ट कपट काट सर्वे कर्म्म कारय।
 पलाण्डुपुष्प मादाय सत्सहस्रेण मुक्ते मे वश मानय स्वाहा॥८॥ अ
 कारयेत्॥ योऽस्य गन्ध समाद्या पुतजपादशीकरोति॥ अथ
 तिस्र च सेवेन पश्यति। उन्नुभि प्रकारः। पारावतस्य हृदये
 पतहोश्चैव शङ्खोश्चैव तलेपये चत्तर्निह्ना च शोणिते। अजने
 त्। एष भूतो पश्येत्। कुमारी रोचनपुते वणिता वशकृत परं
 णा गृहेषु वा भूपतेः सव्यमाना ॥ तत्र मन्त्रः। ओं नय नय महाहि
 ने तथापत् पापजीविनां ॥ न णि नमो देव्ये स्वाहा॥९॥ एक
 बाण्य देही वेश्म यत्रैष सोऽय विंशतिवारं परिजप्य सिद्धि
 दो भवेत्। अथ मन्त्रः। ओं रक्त भवेति॥ अन्यप्रकारः। कपा
 वामुंते अमुकं वश मानय ह्री ले मानुषं गृह्य कनकसफा
 ह्रीं ह्रीं फट्। अयुते जप्यो ओं लानि वा। कश्चि मधुसंयुक्ते नि
 नमोः स्त आदिन्याय किलि कि चृष्य तिलकेन च॥ नारी वा
 लि विलि चिलि भूमे लिहि य पुरुषोऽनेन वश्यो भवति नि
 लिणि मोदते हि शोकोन अ त्यशः। एष कापालिको योगो
 निडुडु मूलपाणि स्वाहा॥ व वशिष्ठस्य सुभं मते॥ अथ
 णिः ४- शिलाकृतिके मन्त्रे प्रकारः। पुरुषार्थी। कश्चि वा
 ओं नमो गुहावासिन्य गुहप लकं लात्ता रजसा स्वेतभा।
 ति गृहिते मनोजवो ओं ऐं ओं पितं। रतिकाले भर्गे लिप्य
 विजेनमः। शिलायाः ह्रीं पति दोषो भविष्यति॥ ॥
 करोति। खता त्वोदरानलस ॥ अन्यप्रकारः। नर।
 नमो लङ्का यतो नवयोषि निह्ना समुद्रन्य सत्सहस्रेण
 तोष आकर्षणे। वणिः २६ न्त कारयेत्। जलेन च सशी

विष्पति॥ ॥ अन्यच्च। मनःशि
ला ऊकुम सर्पपाश तया च
ऊष्ठं सह देवदारु। रक्तञ्च रक्तं
पलितेन साईं प्रपेययेत् स
क्षतरं महान्तं॥ प्रस्तात हृत्वी
भिमुदोपि भूत्वा संस्तुत्य ल
स्तीचरुकेण हृत्पाततः प्रऊ
र्यात् तिलकं नयेन वामाच्च ह
स्त्राच्चतरङ्गुलीभिः॥ पुंष्टमात्रे
ण भवेत् स काचा दासातिदास
श्च किं मत्र वित्रं॥ ॥ अन्यत्तिङ्
लेपाधिकारः। हृदनीफलम्
लानि पिप्पली मरिचानि च। भ
वा रोचनया साईं लिङ्गलेपो
त्रमो मतः। निःशेषस्त्री जगत्कर्ष
नाम्ना स्त्री हृदयाङ्गुली। मोहनं
शस्त्रं मेतदि मदनस्य स्तनं बुधैः
॥ ॥ अन्यच्च। ऊष्ठञ्च धातकी पु
ष्पं मरिचानि वचातया। अने
न लिङ्ग-मालिष्य कृत्वा शेषा
मां वशं नयेत्॥ तासाञ्चित्रहरो
पेष्वा मृत मण्यवुगच्छति। वि
वशा भक्तिभावेन पश्चात् स
र्वे प्रयच्छति॥ ॥ अन्यच्च प
ञ्चरक्तानि संगृह्य शुभानि च
यथेच्छया। सवीणा समभागा
निप्रियङ्गुचापि तत्समे॥ नागारे

दशभागेन लेपः कान्ता वशङ्करः
॥ ॥ अन्यच्च। देवदारु वचाञ्च
ए चतुर्थे वैष्णवेषजं आसवी
जरसे युक्तं गौरी श्यामा वशङ्क
रं॥ ॥ अन्यच्च हरिद्रा हृदनीमूलं
भद्रमुलं तयोर्व पले। विउङ्गे
कले वैरञ्च समभागानि कार
येत्॥ लिङ्ग-लेपोत्रमो ह्येष रक्तव
ली वशङ्करः॥ ॥ अन्यच्च। हरि
द्रा पिप्पलीमूलं पट्टी मधुक
मेव च। एतानि समभागानि नव
नीतेन पेययेत्। लिङ्गलेपोत्रमो
ह्येष गौरीप्रीताय शङ्करः॥ ॥
कौशिकशोणित लेपात् से
चनाद्वा दृष्टं भवेत्। तद्वशात्
जस्तं स्म मयः कीलकं भवेत्॥
कौशिकं रूधिरं गृह्य गोमूत्रेण
च पेययेत्। वीर्यं हि स्तम्भयेत्।
त्यं प्रहराईं न संशयः॥ ॥ सर्वे
साधारणो मन्त्रः। ओं ऐं ह्रीं स्त्रीं श्रीं
फट् स्वाहा। अनेन मन्त्रेण सर्वे
योगान्भिमन्त्र्य सिद्धिः। इति श्री
पर्वती पुत्र श्री नित्यनाथवि
रचिते सिद्धावलि
तन्त्रसारे कातहलविद्या
नाम इंद्रजालतन्त्रं॥ ॥
पुस्तकत्रय मोलाद्य यथासा

धं शोधितं मेतत्॥ ॥ अपि ते ऊरु। तदुपोहि भवेन्मन्त्रो
चाईं ३ वाचा। इंद्रजाले वि
नास्तो न करोतीति निश्चितं। नान्यथा शङ्करोदितं॥ ॥ याति
रक्तो मन्त्रं महामन्त्रं सर्वसिद्धि
प्रदायकं॥ ओ नमो नारायणाय
विष्णवे। इंद्रजालकोतका
नि दर्शय दर्शय सिद्धिं ऊरुऊरुसा
हा। अष्टोत्तरशतनयेन सिद्धिः॥ ॥
अथ रत्नामन्त्रः। ओं परब्रह्म परात्मा
नेमम शरीरे पाहि पाहि ऊरु
ऊरु॥ उल्लूकस्य कपालेन च
तेनाहतकजले। तेन नेत्राञ्ज
ने कृत्वा रौद्रो पठति पुस्तकं
॥ ॥ अंकोलबीज नित्तिप्रे
पुरुवारे मुखे गजे। मन्त्रेण
सिन्धुर्योत्रिन्यं यावद्बीजफले
हवे॥ त्रिलोह वेष्टिते कृत्वा
एकबीजं मुखे स्थितां मन्त्रमा
तङ्ग वीर्यस्त वायुतत्परा
क्रमः। दशहेम दिष्ववताच्चं
पोदशं रूपभागको। एवं संख्या
त्रिलोही च ज्ञातया सर्वकर्म
णि॥ ॥ २॥ याति कानि च बी
जानि जङ्गमं स्थलं मेव च।
अंकोलबीजानि त्रिप्रे मुखे
भूमितले ध्रुवं॥ तद्बीजं स
हमथस्यं त्रिलोहं वेष्टि

नान्यथा शङ्करोदितं॥ ॥ याति
कानि च बीजानि अंकोलने
ल मेलयेत्। सफलो जायते
वृत्तः सिद्धियोगमुदाहृतं॥ ॥ ४॥
शवमुखे विन्दुमात्रं तत्रैले निः
क्षिपेत्। दाएकयामे भवेत् जी
वो नान्यथा शङ्करोदितं॥ ॥ ५॥
शिबुबीजस्थिते तैले पाराव
तपुरीयकं। वराहस्य वसायुक्तं
हरिताले मनः शिला। एभि
स्त तिलकं कृत्वा यथा लङ्के
श्वरो नृपः॥ ॥ ६॥ उल्लूकविष्टो गृही।
तात्र ऐरावतेन पेययेत्। यस्या
ङ्गे निक्षिपेत् विन्दुं सत्तिप्रो जा
यते ध्रुवं॥ ॥ ७॥ सर्पदन्तं गृहीत्वा
त कृत्वा श्वककण्ठकं। कृत्वा
ला रक्तसंयुक्तं सूक्ष्मवर्णं
कारयेत्॥ यस्याङ्गे निक्षिपेत्।
तो सद्यो याति प्रमत्तये॥ ॥ ८॥
सिद्धरं गन्धकं ताले समं पिष्ट्वा
मनः शिला। तालिप्रवस्त्रं शिरः।
सि अग्रवत् दृश्यते ध्रुवं॥ ॥ ९॥
अर्कलीरं वटलीरं
लीरं दुम्बरसम्भवं। गृही
त्वा पात्रके लिप्ते जलपूजां
करोति च। दुग्धं सं जायते

तत्र महाकौतुक कौतुकं ॥ १५ ॥
 अङ्गलतेनलितो गो दृश्यते रा
 त्रसाहतिः ॥ पलायने नराः स
 र्वे पशुपति गता हयाः ॥ अङ्गो
 लस्य त तैलेन दीपं प्रज्वालये
 वरः ॥ रात्रौ पश्यति भूतानि वि
 चराणि महीतले ॥ १६ ॥ बुधे वा
 शनि वारे वा कृकलो तत्र नि
 क्षिपेत् ॥ निरुनेद्रुमि मध्येषु
 उहते च पुनः सखी ॥ नृपसकं
 भवेत् सत्यं नान्यथा शङ्कोदि
 तं ॥ १७ ॥ गन्धकं हरितालञ्च
 गोमूत्रं च विषं तथा ॥ मूला च
 तीमये कृत्वा किञ्चिद्द्वि
 विनिक्षिपेत् ॥ विद्याः सर्वे प
 लायने यथा युद्धेऽपि कातराः ॥
 इति दत्तात्रेयतन्त्रे इन्द्रजालकौतुकद
 यसंबादे इन्द्रजालकौतुकद
 शीनं नाम एकादशः पटलः ॥
 ॥ ॥ ॥
 अन्यच्च ॥ वरपाकर्षणकर्म
 णि वसन्ते योजयेत् प्रिये श्री
 मे विद्महे ॥ इत्योत् प्राहृषि
 कृष्णं नया ॥ शिशिरे मारण
 ज्वेव शान्तिकं शरीरदत्तं ॥
 हेमन्ते योहीमाणाञ्च ऋत
 कर्मणि शारदः ॥ वसन्ते चैव ॥

वीक्षे श्रीमे बाई समुच्यते ॥ वर्षी
 तेषां पराङ्गे न प्रदोषे शिशिरः स
 तः ॥ अद्देरात्रे च हेमन्तः शरदं न
 तपरं स्मृतं ॥ ॥ अथ पञ्चादिनि
 र्णयः ॥ कृष्णपक्षे मारणादि युक्त
 पक्षे च वदेनं ॥ द्वादश्यां मारणं
 कर्म एकादश्यां तथैव चान्ती
 यां नवमी चैव वरपाकर्षणं का
 रयेत् ॥ सप्तमनञ्च चतुर्दश्यां च
 तर्ष्यां प्रतिपद्यपि ॥ दिनीयां पक्षी
 मष्ट्या कारयेत् शान्तिकर्म च
 ॥ अश्विनी मृग मूला च पुष्या पु
 नर्वसु सत्या ॥ वरपाकर्षणं क
 र्त्रेयं कारयेच्च सरा बुधः ॥ जे
 ष्ठा च उत्रराषाढा चानुराधा च
 रोहिणी ॥ कारयेन्मारणं शान्ति
 सत्पन्नं विजयं सत्या ॥ विधि म
 त्र सदा युक्त मोषयं सकलं
 भवेत् ॥ ॥ अथ वशीकरणं ॥
 सिन्धूर मातृक कपोत मल
 नि पिष्ट्वा लिङ्गे विलिप्य स्मृते
 तरुणी नवोचां ॥ शान्तिं नया ॥
 ति पुरुषं मनसापि नूनं दासी
 भवेदिति मनोहर दिव्यमूर्तिः
 ॥ पुष्ये रुद्रजटामूल सुबस्य
 कारयेद्बुधः ॥ तामूलौ प्र
 दातव्यं वरपा भवति

निश्चितं ॥ तथैव पाटलीमूलं ता
 मूलं न वरपाकर्षणं नागपुष्पं
 प्रियङ्गुञ्च नगरं पद्मकेशरं ॥
 जयमांसी समं नीत्वा चूर्णीये
 त मन्त्रवित्रमः ॥ स्वाङ्गं धूपयते
 तेन भजते कामवत् स्त्रियः ॥
 ओम् मूली मूली महामूली सर्वे सं
 लोभं भयेत्य उपद्रवेभ्यः स्वाहा
 ॥ धूपमंत्रः ॥ पानीयस्याञ्जली
 त्रसप्त दत्ता विद्या मिमां जपेत्
 ॥ सालङ्कारं नवकन्यां लभते
 मासमात्रतः ॥ ॥ ओं विस्वावसुर्ना
 म गन्धर्वीः कन्याना मयिपीतः
 सखां सालङ्कारं देहि मे नम
 स्तस्मै विश्वावसवे स्वाहा ॥ क
 यापृष्टे शालकाष्ठं क्षिपेदेका
 दशाङ्गुलं ॥ ऋद्धौ च सर्वफल्यु
 नां यस्तोकन्यां प्रयच्छति ॥ ॥
 अथ सर्वजनवशीकरणं ॥ शि
 ला गोरोचना मूलं बारिणातिल
 के कृते ॥ दृष्टमात्रे वशं याति
 नारी वा पुरुषोपि वा ॥ स्वर्गेन
 वेष्टनं कृत्वा तेनैव तिलके कृ
 ते ॥ सम्भाषणेन सर्वेषां त्रैलो
 कां वशमानयेत् ॥ गोङ्गीं क्ली
 रं त्रैलोकां वशमानय स्वा
 हा ॥ ओषधोपरि सहस्रजपं कृ
 ष्यात् ॥ पुनः सप्तवारजपेन ति
 लकं कारयेत् शत्रुसमोपि वा
 शो भवति ॥ इति कालनाथवि
 रचिते इन्द्रजाले ॥ अध्यायः ॥ ॥
 अथाकर्षणं ॥ ओं ह्रीं चामुण्डे ज
 लज्जल प्रज्जल प्रज्जल स्वाहा ॥
 अनेन मन्त्रेण स्त्रिये दृष्टा जपे
 कुर्यात् तत्तत्काले दृष्टतः स
 मागच्छति ॥ सर्वं मे वा युतजपे
 न सिद्धिः ॥ ॥ अष्टेषां समादाय
 अर्चयेत् च हृद्भक्तं अजमंत्रं ॥
 ॥ संपिष्य स्त्रीणां शिरसि दाप्य
 येत् ॥ पुरुषस्य पशूनां वाक्षिपे
 दाकर्षणं भवेत् ॥ ॥ अथ त्रयः
 ॥ गोविद्धा शिखिमूलं वा मुखे
 शिरसि संस्थिता ॥ ऊरुते सर्वे वा
 देषु जयं पुष्पं समुहने ॥ मार्गं
 श्रीर्षपोर्णमास्यां शिखिमूलं
 समुहयेत् ॥ शिखि शिरसि वा
 धार्य विवादे विजयो भवेत् ॥
 गिरिकर्णी शंभी गुच्छां श्वेतव
 र्णां समाहरेत् ॥ चन्दनेनान्नं
 ज्वेव तिलकेन जयी नरः ॥
 कण्ठाकं वदा वद्वि विदुमः
 पञ्चम सत्या ॥ तिलकं कुरुते
 यस्त पश्येत् पञ्चधा रिपुः ॥

आर्द्रयां बटवन्दाकं गृहीत्वा इत्यष्टाक्षरमन्त्रेण लोष्टं पठित्वा
 धारयेत् करे। संग्रामे जय माप्नोति जयं स्मृत्वा जयी भवेत्॥
 अस्य मन्त्रः। ओं नमो महाबल पराक्रम समस्तविद्याविशार
 द शत्रुकस्य भुजबलं वन्धय दृष्टिं स्तम्भय स्तम्भय शत्रूनां
 निधनय धनय पातय पातय महीतले ह्रीं॥ ॥ अथ सौभाग्य
 । पुष्पाहुतं सितार्कस्य मूलं वा मेतरे मुजे। वद्वा सौभाग्य मा
 प्रीति उर्भगापि न संशयः॥ २ कविताकं मूलं न्त सौमप्रस्त
 समुहृतं। लौहैः पिष्ट्वा वटीं क र्यात् तिलकं सुभमद्रुत्वा॥
 ॥ अथ ईश्वरादिकायां पशम नं। ओं शान्ते प्रशान्ते सर्वे कोयो
 पशमीन साहा। अनेन मन्त्रेण त्रिः सप्तधा जपेत् सुखं माजे
 येत्। ततः कोयोपशमनं भवेत्॥ ॥ गर्जनवारणां। चैताप
 रानितामूलं हस्तस्य धारयेत् गजे। मूलं विमृश्या वक्रस्य
 गजवर्णकरं भवेत्॥ ॥ व्याघ्र निवारणं। मुखस्य दहनीमूलं
 हस्तस्य व्याघ्रभीतिनिजि। ह्रीं ह्रीं श्रीं श्रीं श्रीं साहा ॥
 इत्यष्टाक्षरमन्त्रेण लोष्टं पठित्वा लिपेत्। तदा सुखं न चालयति
 गन्तुं मशकः॥ ॥ मूलं कृत्वा चतुर्दश
 दंशणं ग्राहयेत्। हस्तस्य व्याघ्रभीतादिभयहृत् पति
 कीर्तिने॥ इतीन्द्रजालतन्त्रे ३३ पदेशः॥ ॥ अथ संभनं। श्वेत
 गुञ्जान्मिथं मूलं मुखस्य दहनी
 एरनिजि। ह्रीं ह्रीं रत्नं चामुत्त
 तुरुत्तु अमुकं मे वश मानय
 वश मानय साहा। अथ चण्डो
 मन्त्रः। ३३ क्रयोगसिद्धिः॥ पुष्पा
 कं मधुवन्दाकं गृहीत्वा प्रीति
 पे दुयः। सभा मध्ये च सर्वेषां मु
 तसम्भः प्रजायते॥ ॥ मेवस्तम्भ
 ने। इष्टकादयमपुटमध्ये मेवसे
 त्यक चतुरस्रं विलिख्य उद्या
 ने स्थापयेत्। तदा मेवान् स्तम्भ
 स्तम्भय॥ ॥ नौका संभनं। तत्र
 तीरकाष्ठस्य कीले पञ्चाङ्गुलं
 लिपेत्। नौकामध्ये तदा नौका
 स्तम्भने जायते भवेत्॥ ॥ नि
 द्रास्तम्भनं। मूलं दहत्या मधुकं
 पिष्ट्वा नसं समाचरेत्। निद्रास
 मने मेतदि मूलदेवेन
 भाषितं ॥
 शस्त्रसंभनं। कपि

पितृस्य च वन्दाकं कृत्रिकायां ३३ क्रयोगस्यायं मन्त्रः॥ ॥ चै
 समाहरेत्। वक्रसंस्थितं देवस्य रगतिसम्भनं। ओं ब्रह्म वेशिनि
 शस्त्रसंभनं करे। करे स्वदर्श शिवे रत्न रत्न साहा। अनेन मा
 नमूलं वन्धनात् स्वभने तथा नेण सप्तपाशान् गृहीत्वा त्री
 णां अहो कृम्भकाणां महाराज नि कट्यां वद्वा अपगन् मुष्टिभ्यां
 निकषागमे संभूत परसेन्यस्तम्भ धारयेत्। इति चौराणां गतिस्त
 न महाभय रागरुद्र आस्तापय मने। प्राज्ञे कृत्वा चतुर्दश्यां धुस्त
 साहा। अष्टाक्षरसहस्रनपात् सि रस्य त मूलकं। कट्यां वद्वा रमे
 दिः॥ गृहीत्वा सुभनन्त्रे अण त कान्तां न गर्भे पातयेत् क
 मार्गस्य मूलकं। लेपमात्रे शरी चित्। मुक्तेन लभते गर्भं पुरा
 राणां शर्वेश्वरनिवारणं॥ पु नागार्जुनोदिने। तन्मूलं चूर्णा
 ष्कार्के श्वेतगुञ्जाया मूलमुद्द योनिस्थं न गर्भे सम्भवेत् कवि
 त धारयेत्। हस्त काण्ड मय त्। सिद्धार्थमूलं शिरसि वद्वा
 नास्ति संग्रामे च कदाचन॥ ॥ कान्तां रमेत्तु यां। न गर्भे धारये
 त सास्त्री मुक्तेन लभते पुनः
 स्थि चतुर्दिक्षु निखनेन भूत ॥ ॥ मुक्तस्तम्भने। नीलीमूलं
 ले भवेत्। गो मेघी मदिषी वाजी स्मशानस्थ कट्यां वद्वा त वी
 स्तम्भयेत् करिणी मापि॥ ॥ र्थयुक्त। रक्ताणामाग्रे मूलं न्त
 बुद्धिस्तम्भनं। भृङ्गज मपासा सौमवारे निमन्त्रयेत्॥ ओं मे
 गे सिद्धार्थे सहदेविकां। उलं प्रातः समुद्गत्य कट्यां व
 वचान् चैताकं भवे मेघा स हा त वीर्ययुक्त॥ इति काम
 माहरेत्। लोहपात्रे विनित्ति रत्ने ३ उपदेशः॥ ॥
 यद्दिदिनाने समुहरेत्। तं मोहने। शृङ्गा वचा नलद
 लकैः सर्वभूतानां बुद्धिस्तम्भ सर्जरसे समानं कृत्वा बुद्धिं
 करेण॥ ओं नमो भगवते वि मलयजन्व षडेकमिथ्ये।
 श्वाभिवाये नमः सर्वमुत्तीभ्यां यो धूपयेत्। त्रिजगृहे वसनं शरी
 विषाभिन्त्र आगच्छ आगच्छ साहा रं तस्यापि दास इव मोह

मुपैति लोकः॥ मृदुगजः के धात्रीफलं समं विदिनं लेपये
शराजो लजा च सहदेविका॥ प त शीर्षं विमर्शं केशरज्जने॥ इ
भिस्तु तिलकं कृत्वा त्रैलोक्ये ति कृत्वा केशराणां॥ ॥ केशराणां
हयेवरः॥ गीं श्रं श्रं ई ई उं ऊं करणां॥ वज्राक्षीरेण सप्राहं
कं कं हं फट्॥ अनेनैव त अस्महं भावयेत्तिलं तत्रैललि
मन्त्रेण कृत्वा तामूल भावनं प्राः केशास्यः सुक्ताश्च नावसे
साध्यस्य सुवर्णिते मोह शयः॥ इति कामरत्ने ४ उपदेशः
मायानि तत्तल्लापता॥ गीं भी ॥ ॥ अथ वाजीकरणां॥ अथि
ली भो मोहया इमं मन्त्रं वास न्यां वटवन्द्याकं क्षीरेः पिष्ट्वा म
यं जपेत्॥ मोह माप्नोति मान हावलः॥ पुष्ट्या हृते पिबेन्मूले
वः॥ ॥ देहरज्जने॥ कदम्बपत्रं सेनाकेस्य प्रयत्नतः॥ सप्रगत्र
लोयञ्च अर्चयेत्तस्य च पुष्पकां न्त गोक्षीरे हृद्दोषं तरुणायते
पिष्ट्वा गोत्राद्वैनाच्च कायड हृत्तं विदार्याः स्वसेन तस्यादि
गन्धनाशनं॥ एला शटी पत्र भावितं भास्करगर्भजाले म
क चन्दनानि तोयातया शिशु ध्याज्य सोमं कृतं मेव लीदेह
वनामयानि॥ ससोरतोयं स्वरा शस्त्रियो गच्छन्ति निर्विशदः॥
जयोगः॥ स्वातः स्वगन्धो नरस जन्मवन्द्याचिकित्सा॥ समूलपत्रं
जयोगः॥ ॥ सुखरज्जने॥ रसा सर्पाक्षी रविबारे समुद्धरेत्॥ ए
ल जम्बूफलं गर्भसारः सकर्कटो कवर्णागवा क्षीरेः कन्याह ले
मातृके संयुतश्चास्ति तो मुखा न पेपयेत्॥ ऋतुकाले पिबेत्
ने पुरुषस्य गर्भो करोति पुंसं म वन्द्या पलाई तदिने दिने॥ क्षी
खवासिमेष्टं॥ हृत्तं मुरा केशर र शास्त्रं सङ्गच्छ लक्ष्मिहार
ऊषकानां प्रातर्दिनाने परि प्रदापयेत्॥ एवं सप्रदिनं ऊ
लेदि यास्ती॥ अथ देमासेन मु र्ध्ना वन्द्या भवति गर्भिणी॥ ३
खस्य वामः केशरत्नं भव हेमं भयं शोकञ्च दिवानिद्रां
ति प्रकाशं॥ ॥ केशरुक्षीकरणा विवर्जयेत्॥ न कर्म कारयेत्
दिलोहकिटं जवापुष्पं पिष्ट्वा किञ्चित् वर्जयेत् सारगोहनं॥

पतिमङ्गलं चरेत्सा च नात्र का हिणी॥ उतपले ऊमुदं शक्ता काको
वीविचारणा॥ कृत्वा पुराणिता लो नन्मूलद्वयं॥ एतेषां कर्षके
मूलं कृत्वा क्षीरेण संपिबेत्॥ ऋ भीगे चूतप्रस्थं विभावयेत्॥ शता
नकाले समायाते सुक्ता गर्भं य वरी स्त क्षीरे चूतस्य दे चतुर्गुणं
य भवेत्॥ गोक्षरस्य त वीजञ्च ॥ संपिबेत्तु यतं नारी नित्यं स्त्रीषु
पिबेत्तुर्गुणदकारसेः॥ विरात्रं स च शस्यते॥ पुत्रान् जनयते नारी
प्रात्रं वा वन्द्या भवति गर्भिणी मेधाह्वान् प्रियदर्शिनान्॥ या
इतीन्द्रजाले जन्मवन्द्याचिकित्सा चेवास्थिरगर्भा स्यात् यानारी
॥ ॥ अथ काकवन्द्या चिकित्सा जनयेत् सृते॥ अस्यायुषश्च जन
सा॥ अथ गन्धीय मूलञ्च ग्राह येत् याचकन्याः प्रसूयेत्॥ योनि
येत् पुष्पभास्करोपेक्षयेन्महिषी दोषे रजोदोषे गर्भस्त्रावे च शस्य
क्षीरेः पलाई भक्षयेत् सदा॥ ते॥ प्रजावर्द्धन मायुष्यं सर्वेश्वर
सप्राहातुर्भने गर्भं काकवन्द्या निवारणं॥ नाम्ना फलचूतं होत
विशयुषं॥ इतीन्द्रजाले काक दायुष्यं परिकीर्तितं॥ नोक्तञ्च
वन्द्याचिकित्सा॥ ॥ अथ मृत लक्ष्मणामूलं वदन्यत्र चिकित्
वत्सा चिकित्सा॥ प्राङ्मुखः क सकाः॥ जीववत्सा सुक्तावर्णा
त्रिका ऋते वन्द्याककोटकी ह चूत मत्र न दीयते॥ अरण्यगोम
रेत्॥ तत् कन्दं पेपयेत्तोयैः कर्ष येनात्र वद्धे ज्वला प्रदीयते॥ अ
मात्रं सदा पिबेत्॥ या वीजप्ररं त्र पयस्या क्षीरपुक्तमूमिऊषा
द्रवमूल मेकं क्षीरेण पक्वं प्रीप ए॥ उतपले नीले॥ इतीन्द्रजा
वेत् विमिश्रं॥ ऋतौ निजं ले मृतवत्साचिकित्सा॥ ॥
या त पतिं प्रयाति दीक्षीयु अथ गर्भस्त्राचिकित्सा ।
षं सा तनयं प्रसूते ॥ मीन्द्र प्रथमे मासि॥ गोक्षीरेः पेप
ष्टो मधुकं ऊष्टं विफला श येनृत्यं पयकेसर चन्दनं ।
कैरा बला मेदा पयस्या काको पतने ते पिबेन्नारी महागर्भः
ली मूलजैवाश्च गन्धनं॥ अजमोदा स्थिरो भवेत् ॥ अथ वा
होदे होहिङ्गः कदकरो मधुकं दारु शरत्तस्य वीज

कां। संपिष्य लीरकाकोली पिवे
त लीरेश्व गोभवेः॥१॥ नीलोत्
पलं मृणालञ्च षष्ठी कर्कटश्च
द्वि-कागोलीरेश्व द्वितीये च पी
ता शम्यति वेदना॥२॥ श्रीखण्ड
नगरं कुष्ठं मृणालं पद्मकेशरं
पिवेत् शीतोदकैः पिष्ट्वा तृतीये
वेदना वती॥ अथवा लीरका
कोली वलानना पयःपिवेत्
३। शीतोत्पलं मृणालानि गो
लीरककेशरकं। तृतीयांसे गवां
लीरं पिवेत् सो वेदनापरा॥ अथ
वा मधुकं रास्त्रा प्रणामा ब्राह्मण
षष्टिका। अनन्ता पेषयित्वा त
गवांलीरैः समं पिवेत्॥४॥ पुन
र्गवा च काकोली तगरं नील
मुमलं। गोलीरं पञ्चमे मासि
गर्भकेशहरं भवेत्॥ अथ वा वृ
हतीयुग्मं यज्ञाङ्गं कटफलं
तचः। गोचुतं लीरसंयुक्तं पिवे
त् पिष्ट्वा च पञ्चमे॥५॥ सिता
काशाखुमजा च शीतनोयेन
पेषयेत्। षष्ठे मासि गवां ली
रैः पिवेत् क्लेशं निवर्तयेत्॥
अथवा गोक्षरं शिथुं मधुकं
ष्टमि पीणीकां॥ वल्लायु
क्तां पिवेत् पि

ष्टा गोडुगैः षष्ठमासके॥६॥
काष्ठकं पोकरं मूलं शुद्धादे
नील मुमलं। पिष्ट्वा च सप्तमे
मासि लीरैः पीत्वा प्रशम्यति॥
अथवा मकरदासां शुद्धादे
सकेशरं। मृणालं शर्करायुक्ते
लीरैः पेषन् सप्तमे॥७॥ षष्ठी प
द्यात्कार्क मूलं केशरं गजीपि
ली। नीलोत्पलं गवां लीरैः पि
वेदष्टमासके॥ अथवा विलम्ब
लञ्च कपित्थं वृहती शमी। दल
पाटलयो मूलं एभिः लीरं प्रसा
धयेत्॥ तत्र लीरं सप्तमे पीत्वा ग
र्भशम्यति वेदना॥८॥ विशालादी
जं कक्कोलं मधुना सहलेपये
त्। वेदना नवमे मासि शान्ति
माप्नोति नान्यथा॥ अथवा मधु
कं प्रणामा हानना लीरकाक
ली। एभिः सिद्धं पिवेत् लीरं
नवमे वेदनावती॥९॥ शर्करा
गोस्तनी द्राक्षा सत्तदं नील मु
मलं। पाययेत् दशमे मासि ग
वां लीरैः प्रशम्येत्॥ अथ वा
मुहसंसिद्धं गोलीरं दशमे पिवे
त्। अथवा मधुकं दारु मुह
लीरं संपिषेत्॥१०॥ लौहं
वृषं चन्दनं सिन्धुजातं महेन्द्र

रानं पयसा स्विष्टं। गर्भं हर लवरं प्रोदष्टं। तलेन वलोजयुगे
न प्रोदष्टं। शीघ्रं योगा वि प्रदेयं प्रयाति हृदि पीततोप
भुज्ज्व किल मूलदेवैः॥१॥ इति नार्थः॥ प्रथमं कुष्ठमकाले न
इन्द्रजाले गर्भस्त्रावोक्तं। स योगेन पीतं सोनयम ममरा
॥२॥ अथ गर्भमुक्तं। गोलीरं गल स्वपीने कापि नो याति पा
शकं। युक्तं गर्भमुक्तं प्रशान्तं तं कोषित इति पुरैव चक्रदत्तेन
यौपिवेद्य मधुकं हृणी गाम्भा तं कोषित इति पुरैव चक्रदत्तेन
रीफलं हृणीकं॥ समासे गव्यं योगः॥ अथ योनिस्कारः। प्रता
येन गर्भेणी च प्रशान्तये॥३॥ लयेन्निस्सुकषायनीरैः स्निन्वा
अथ सखप्रसवयोगः। स्नेनं ज्यहृसायुगु गुग्गुलानां। धूपन
पुनर्गीवा मूलं हृणी योनौ प्रवे योनिं निशि धूपयित्वा नारी प्रमे
शयेत्। तत्तत्प्राप्तं प्रसवते ना दे विद्यात भर्तुः॥४॥ अथ लोम
री गर्भं सति प्रपीडयेत्॥ वास शान्तं। पलाश भस्मान्वितं ताल
कस्य त मूलं चान्नरस्यं समु हृणी रम्भाम्बुमिश्रेः पीरितं मू
हरेत्। कल्पा वद्धा सप्तसूत्रैः स यः। कन्दर्पगहे मृगलोचनानां
वि नारी प्रसूयते॥ सैहदेवाश्च रोमाणि रोहन्ति कदापि नैव॥
मूलं वा कटिस्थं प्रसवेत् सखं इति इन्द्रजालतन्त्रसंग्रहः॥
। अपामार्गस्य मूलं प्राहयेत्
तरुः॥५॥ हारि प्रवेशयेत् यो इन्द्रयवः पुं ली स्तनामर्यातति
नो तत्तत्प्राप्तं सा प्रसूयते॥६॥ कवीजीविशेषः। कुडोचिरोविच इ
अथ स्तनवर्धनं स्तनोत्थापन ति भाषा। तन्नामगुणाः। उक्तं
ज्वालेत् वचा दाहिककल्कासि कटजबीजन्त यव मिन्द्रयवं त
हं सिद्धार्थं लेपनयो निता या। कलिङ्गज्वापि कोलिङ्ग त
ना। नारी कवौ चारुतरो स्वपी या भद्रयवंस्तरं॥ इति लीवे
नो ऊर्षीददो योगवरः प्रदि अमरः प्राह । क्वचिदिन्द्रस्य
ष्टः॥ श्रीपीणीकाया रसक नामैव भवेत्तदभिधायकं ।
ल्लसिद्धं तिलोद्भवं ते फला नीन्द्रयवा स्तस्य तथा

भद्रयवाग्रपि॥ इति धन्वनीरः प्रा
ह। ऐन्द्रं एवं विदोषं संपादितं क
दु शीतले। ज्वरगतीसार रक्ताशः
हृमि वीसपे ऊषुवत्॥ दीपने गु
दकीलासवानास श्लेष्मशूल
जित्। इति भावप्रकाशः॥

इन्द्रपुत्रं स्त्री केशरोगविशेषः।
हाक इति भाषा। अथेन्द्रपुत्रस्य
विक्रियातिरूपेण स्त्रीपुत्रस्वर
से चेष्टा शम याति। चिरकालना
पि रुज्या नियतं दिवसत्रयेणैव।
गोक्षर स्तिलपुष्पाणि तत्पुष्प
मधुसर्पिषः। शिरः प्रलेपितं तेन
केशः समुपवीयते॥ हस्तिदन्त
मयी कृत्वा छागीदुग्ध रसाज्ज
नेः। लोमान्यनेन जायते लेपा
त पाणितलेष्वपि॥ यष्टीदीवर
मृहीका नैलान्य स्त्रीलेपनेः। इ
न्द्रपुत्रं शमयति केशः सुशु
बना दृढाः॥ नाती करज्ज कक
ण करवीराग्रपाचितं॥ नैलम
भञ्जनादनि इन्द्रपुत्रं न संश
यः॥ स्त्रीपयः पयो
ऽर्कस्य लाङ्गली
मार्कवो विष ॥ ॥
अजामूत्रं स

गोमूत्रं रजिका सेन्द्रवारुणी॥
सिद्ध्यर्थक स्त्रीलागण्या सम्प्राप्य
विपाचिरात्रैले भवति नित्यमातु
त्वात्तिलयवाधिनाशने॥ स्त्री
दुग्धादिनैले। इति भावप्रकाशः
॥ ॥

इन्द्रवारुणी स्त्री ललाविशेषः।
रास्त्रालससा इति भाषा। तत्
पर्यायः। विउफला ३०। इति
जटाथरः॥ श्रीपच। ऐन्द्रीच वा
रुणी चित्रा गवाक्षी च गवा
दनी। वारुणी च पराप्सुका सा।
विशाला महाफला॥ अतपुषा
मृगाक्षी च सुगैर्वीरु मृगादनी।
गवादनी दुग्धे निरुक्ते पाके कटु
सुरं लघु॥ वीर्योष्णा कामला
पित्र कफ स्त्रीहोदरापहं। चास
काशापहं ऊषु गुल्म ग्रन्थि
राग्रणत॥ प्रमेह मूदगर्भमग
रागमय विषापहं। इति भाव
प्रकाशः॥
इन्द्रहृद्वा स्त्री व्रणरोगविशेषः।
तस्या श्चिकित्सा। विहृत्ता मृन्
हृद्वाच्च गर्दभी जालगर्दभापे
त्रिकस्य विसर्पस्य क्रियया सा
ययेत्त भिषक॥ पाके व शोष
येदान्ये पक्के मयुरभे

पुत्रैः। इति भावप्रकाशः॥ थावमानः स्वरथो रथिनो वरः
इन्द्रसरिसः ३ वृत्तविशेषः। नि ॥ इति जैमिनिभारते आश्वमेध
सिन्ध्या इति भाषा। तत्पर्यायः के पर्वणि २ अध्यायः॥ अपि
विसृज्यकः ८ सिन्धुक ९ स्रस्तं च। नाडिता स्तेन वीरेण फणी
१ सिन्धुवारितः ११ इन्द्रालिका न्ना स्त्रीस मागताः। इत स्तन
१२ सिन्धुवारकः १३। इति श से तन्मृका गताः पाताल सु
दन्तावली॥ जवाः॥ इति पासे पातालाव
इन्द्राणी स्त्री दुर्गा। यथापेस तद ४४ अध्यायः॥ अथेशदः
ये परमं वस्या वशे चैव सुरा इतधातोः परे लाव्यः॥
सुराः। इति परमेश्वर्ये च इन्द्रा इरम्मदः ३ वज्राग्निः। तत्पर्या
णी तेन सा शिवा॥ इति देवी यः। मेवाग्निः शर्शन जटाथरः
पुणो ४५ अध्यायः॥ ॥ ॥ ॥
इन्द्रपत्नी। तत् पर्यायः। इत इरा स्त्री कश्यपपत्नीविशेषः।
कृताई ५। इति जटाथरः॥ माहे यथा। धर्मपत्न्यः समाख्याताः
स्त्रीदं जयवाहिनी ७ ऐन्द्री ८ श कश्यपस्य वदाम्यहे। अदिनि हि
तावरी ९। इति शब्दरत्नावली॥ ति देवः काला अमायुः सिंह
इन्द्र ई ३ य नि युतो। कृत्वा का मुनिः॥ कद्रुः प्राथा इरा
दिः। इति इन्द्रो ऽस्ति। ड. य क्रोथा विनता सुरभिः। त्वणा।
इन्द्रो। इति दुर्गादासः॥ तस्याः स्त्रीष्ट र्यथा। इरा वृत्त ल
इन्द्रं स्त्री अग्निस्त्रीपनका ता वली तृणजातिश्च सर्वशः।
ष्टादिज्वालातीकाव इति भा त्वणाश्च यत्त रत्तोसि मुनि रस
पा। तत् पर्यायः। समिन्धने द। रस स्तथा॥ इति गारुडे द
इति शब्दरत्नावली॥ अध्यायः॥
इतस्ततः व्य अत्र तत्र। इरिवेलिका स्त्री मस्तकोद्भव
एवाने सेवाने इति भाषा। ल्वाद्रोगविशेषः। तल्लोणां ४
यथा। दे सहस्त्रे रथानां स ग वीर्लक्षितं। चिकित्सा यथापे
तावा मयुतं रणो। इतस्ततो त्रिकस्य विसर्पस्य याचिकित्सा

प्रकीर्तिता। तथैव भिषगेताञ्च
विकल्पोदिरिवेलिका ॥ इति
भावप्रकाशः ॥

इत् श शयोः ॥ लेपे ॥ गतो श
इति। शयः शयने। इति उ
गीदासः ॥

इत् क लेपे। इत्सादिः। क
एत्यति। इति उगीदासः
॥ ॥

इत्तिशः पुं मत्स्यविशेषः। तत्
पर्यायः। इत्तीशः द गजश
फरः ॥ इत्तीशः ८ जलनापी

॥ इति शब्दरत्नावली ॥ अस्म
गुणाः। इत्तिशो मधुरः स्निग्धो
रोचनो वीर्यवर्धनः। पित्तहृत्

कफहृत् किञ्चित् लघु वृथा
ऽनलापहः ॥ इति भावप्रका
शः ॥

इव इ व्याप्ति प्रीणनयोः। इ
स्वादिः। इ इत्यने। दन्त्यवकार
परन्वान्वातुस्वारः। प्रीणने के

श्चिन्त मन्यते। इति उगीदा
सः ॥

इष ग आभीत्ये। आभीत्ये
पोनः पुन्येन करणे। ग इस्लान्
पण्डितः। पुण्य पुनः पुनः क

रोनीत्यर्थः। इति उगीदासः ॥

इष उ श वाच्छे। उ एषित्वा
इष्टा। वेम सह लभेत्यादि स
त्रेणोवेष्टसिद्धेयस्यादनुबन्ध

स्मत् सूत्रे इषगाभीत्ये इष्यस
वतो इत्येतयो रप्रामये विशेषे

षणाथेः। नच पिवादि ग्रहणा
वन्त्र इच्छ इति ग्रहणानेवेष्ट

सिद्धिरिति वाच्य लाघवाभावे
प्राचीनमतस्यैव न्याय्यतात्।

श इच्छती इच्छन्ती। अथैव इ
च्छादिशः। इच्छति यत्ने लोकः

। इति उगीदासः ॥

इष य सप्रेणो। इत्सादिः। य इष्य
ति। सप्रेण गतिः। इति उगीदा
सः ॥

इष्टका। स्त्री गृहादिनिर्माणार्थे
इष्टका। दग्धमृत्तिकाखण्डः। इष्ट

इतिभाषा। इति चिन्तितवहारे
लीलावती ॥ तद्गुणः। क्त्वा

पोदके वटकाया श्यामास्त्री
इष्टकालयः। शीतकाले भवेत्

स्न उष्णकाले च शीतले ॥ इति
वाणक्य ॥ ॥ तद्भावितस्याने

पितृकर्मनिषेधो यथा। शब्द
लिखितो। नेष्टकार्ये चने पितृ

सन्निपेयेत्। इति आदित्य ॥ ॥
देवोद्देश्यकेष्टकामय गृह्येन

फलं यथा। मृत्तयात् कोटि
गुणितं फलं स्यात् दारुभिः कृते

कोटिकोटि गुणं पुण्यफलं स्या
दिष्टकामये ॥ इष्टकाई गुणं पु

ण्यं शैलेन त विड वृथाः। मृत्क
ल्योः समं ज्ञेयं फलं माळ्य दारे

इष्टका। इति मठादिप्रतिष्ठा त
त्तं गुरु वृष्यः अष्टमलो वृंहणः

॥ ॥ इत् पुं सनामत्यातनृणां। त
मर्षीयः। कोशकारः ॥ इत्तकः

॥ इति शब्दरत्नावली ॥ पयो
धरः। इति जटाधरः ॥ ॥ अ

शेखरवर्गः। तत्रेहो नीमार्ज गुण
श्च। इत्तदीर्घच्छदः प्रोक्त स

या भूरिरोपि च। गुडमूलाः
सिपत्रश्च तथा मधुहृणः स्मृतः

॥ इत्तवो रक्तपित्रच्चा वल्गा वृथाः
कफप्रदाः। स्वाडपाकरताः स्त्रि

या गुरवो मूत्रला हिमाः ॥ ॥
अथैतभेदाः। प्रोएडको भीरु

कश्चापि वंशकः शतपोरकः।
कांतारस्तापसेत्तश्च काण्डस्तः

श्विपत्रकः ॥ नैपालो दीर्घपत्र
श्च नीलपोरोऽथ कोशकृतः

इत्येता जानय स्तेषां क
ययामिगुणानपि ॥ ॥ अ

॥ ॥ अथ पौण्ड्रक

भीरुकयो गुणाः। वातपित्त प्रश
मनो मधुरो रसपाकयोः। सुशी

नो वृंहणो वल्गः प्रोएडको भी
रुक स्तथा ॥ ॥ अथ कोशकारो

अथ कान्तारेत्तगुणाः। कान्तारे
त्तं गुरु वृष्यः अष्टमलो वृंहणः

॥ ॥ अथ दीर्घपौर वंशक
यो गुणः। दीर्घपौरः सुकठिनः

अथ शतपोरकगुणाः। शतपो
रकः। इति जटाधरः ॥ ॥ अ

भवेत् किञ्चित् कोशकारगुणा
न्वितः। विशेषात् किञ्चिदुल्लङ्घ

नो गुणागुणाः। मनोगुणा वातह
री तस्मामयविनाशिनी। सुशीता

॥ ॥ अथ तापसेत्तगुणाः। ताप
सेत्तं भवेत् मृद्धीमधुरा अष्टम

अथ वल्लकारिणी ॥ ॥
अथ वल्ल युव वृद्धेत्तगुणाः

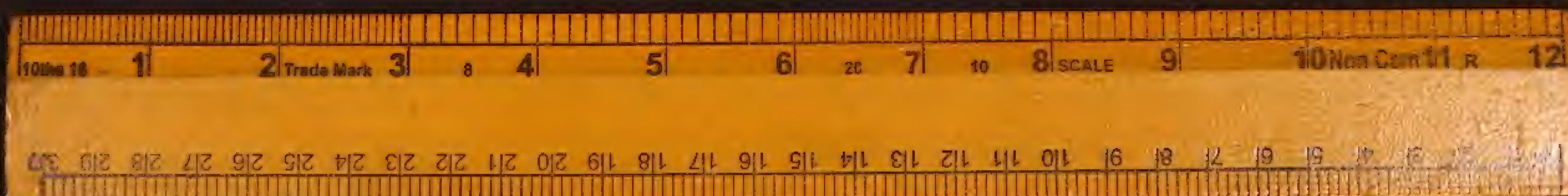
॥ ॥ वल्लदत्तः कफं कुप्यान्नेदो
मेहकरश्च सः। युवा त

वातहृत् स्वाड रीयत्रीत्ता।
अपित्रत्त ॥ ॥ रक्तपित्र

हरो वृद्धः क्षतहृत् वल्ल वीर्य

कृतः ॥ अथाङ्गभेदेन भेदः ॥ मोहहराः शीता वृंहणो विषय
लेतु मधुरोऽन्ये मध्येपि म रिणाः ॥ इति भावप्रकाशः ॥
धुरः स्मृतः ॥ अग्रे ग्रान्यु च ते
ये इत्तः पदरसो जनेः ॥ ॥ अ
यदनपीडितस्तरसस्य गुणाः ॥ दन ई ईकारवर्णः ॥ तस्य लेखन
निष्पीडितस्य तो रसः पित्रास कारो यथा ॥ ऊर्ध्वः ऊर्ध्वता
नाशनः ॥ शर्करासमुवीर्यस्या मध्ये त्रिकोणाधोगता पुनः ॥
दाविदाही कफप्रदः ॥ ॥ अथ अयोगता कोणशीर्षा ऊर्ध्वता
यन्त्रपीडितस्तरसस्य गुणाः ॥ दत्ततः सुभा ॥ शीर्षादत्ते को
मूलाग्रजन्त ग्रन्थादि पीडना णयुता ऊर्ध्वतोऽधोगता पुनः ॥
स्मलसंकराता ॥ किञ्चित्काल न्द्रस्पर्शाग्रदृष्टा सा मात्राशक्तिः
विधुन्या च विहानि या नयात्र प्रकीर्तिता ॥ इति वर्णोद्धारनं
कः ॥ तस्मादिदाही विष्टम्भी ॥ ॥ अस्य नामानि यथा ॥ ई
गुरुः स्याद्यात्रको रसः ॥ ॥ स्विमूर्तिर्महामाया लालाती
अथ पर्युषितस्तरसस्य गु वामलाचने ॥ गोविन्दः शैल
णाः ॥ रसः पर्युषितोनेष्टो ह्य रः प्रीष्टः स्वभद्रारत्नसंज्ञकः
म्लो वातापहो गुरुः ॥ कफ ॥ विस्व लेखनीः प्रहासश्च वा
पित्रकरः शोषी भेदन श्रानि विमुदः परापरः ॥ कालोत्तरी
मूत्रलः ॥ ॥ अथ पक्षस्य ल यो भेरुगाडा रतिश्च योण्डवद
रसस्य गुणाः ॥ पक्वो रसो गुरुः नः ॥ शिरोत्रमः शिवा
स्निग्धः स्वतीक्ष्णः कफवान् नृष्ट श्रुतपी बिन्दुमालिनी
वृत्तः ॥ गुल्मानाहप्रशमनः किञ्चि वैसवी वैन्दवी जिह्वा काम
मित्रहरः स्मृतः ॥ अथ स्तरसस कला सनादका ॥ पावकः को
विकाराणां गुणाः ॥ इतो विका टरः कीर्ति मोहनी कालका
रास्तुद्दाह मूर्च्छा पित्रासना रिका ॥ ऊर्ध्वदन्द तर्जनी च शा
शनाः ॥ शरवो मधुरा वल्ग्या निस्त्रिपुरसन्दरी ॥ इति तन्त्रे
स्निग्धा वातहराः क्षराः ॥ हृष्टा ऋवर्णाभिधानं ॥

ईल कानौ ॥ गनौ ॥ यात्रौ ॥ दीर्घादिः ॥ ३. ल ईर्त्त लता वायु
क्षेपे ॥ प्रजने ॥ खादने ॥ कानि ना ॥ इति दुर्गादासः ॥
रिक्ता ॥ प्रजनो गर्भग्रहणोऽस ईर कि गनौ ॥ नृदि ॥ कि ईरय
एति गो गीर्त्तं गृह्णाति इत्यर्थः ति ईरति ॥ नृदि प्ररतो ॥ इति ड
॥ नहि तरणा रुदीते दिक् परा र्गादासः ॥
धीनहृतिः ॥ इति गणकृतानि स ईरिका स्त्री वृत्तिविशेषः ॥ यथा ॥
नादात्मने पद ॥ धातरय के इरिका रणे ॥ इति गानप्रकरणे
श्चिन्मन्यते इति दुर्गादा दुर्गादासः ॥
सः ॥ ईर्ष्य ईर्ष्य ॥ दीर्घादिः ॥ रेकयुक्तः ॥
ईर य गन्ता ॥ ३. य ईषते ॥ ईर्ष इति ईर्ष्यस्य वृत्ति हसालो
ति दुर्गादासः ॥ प इति य लोपे सिद्धे ॥ ईषा पा
ईर इ गनौ ॥ दीर्घादिः ॥ ३. ई राभ्युदयासहिस्त्वन् ॥ परदोषा
दुते ॥ इति दुर्गादासः ॥ सहिस्त्वन् भिति केचित् ॥ ईर्ष्य
ईर इ ऊर्त्ते ॥ गनौ ॥ ३. ईर्त्त ति खलः साथवे ॥ यदयानः
तोऊत्तः केश्चिन्मन्यते ॥ इत्येके ॥ इति दुर्गादासः ॥
ति दुर्गादासः ॥ ॥
ईर ड ऊर्त्ते ॥ गनौ ॥ दीर्घा ईर्त्त ईर्ष्य ॥ दीर्घादिः ॥ रेकयुक्तः
दिः ॥ ३. ईर्त्तने ईर्त्तने ॥ ऊर्त्तः ईर्ष्य पराभ्युदयासहिस्त्वन् ॥ पर
केश्चिन्मन्यते ॥ इति दुर्गा दोषासहिस्त्वन् भिति केचित् ॥
दासः ॥ ईर्त्तति खलः साथवे ॥ यदया
ईर ल ३. स्तुनौ ॥ ल ३. ईर्त्त न इत्येके ॥ इति दुर्गा दासः ॥
॥
इति दुर्गादासः ॥ ॥
ईर क स्तुनौ ॥ क ईडयति ॥ इ ईलिका स्त्री ऋसगदाकारहस्तद
ति दुर्गादासः ॥ एडः ॥ शोटा इति खानः ॥ इति भ
ईर इ वन्ये ॥ इ ईर्त्तने ॥ इति रतः ॥ एकथारेतीति स्वामी ॥ त
दुर्गादासः ॥ तथीयः ॥ ईर्त्तः २ ईर्त्त ३ क
ईर ३. ल कम्पगन्तोः ॥ करपाली ४ गुप्तिका ५ करपा

लिका द। इति शब्दरत्नावली॥ च गारुडे २ अध्यायः॥ ॥
 ईश ल ३. ऐश्वर्ये। दीर्घादिः ईष ३. दानेन हिंसे ॥ संप्रसारणे
 ऐश्वर्ये मीश्वरीभावोऽर्थीनी ॥ दीर्घादिः। ३. ईषते। ईतो २
 करणञ्च। ३. ल ईष्टे यनी। मा शनो इति दुर्गादासः ॥
 याना मीश्वर्येण च अत्र क ईष ऊच्छ ऊहनशस्य शेषाप
 मीश्वरी पक्षी। इति दुर्गादासः॥ हरणं। ईषति धान्यं दीनः। इति
 ईशाखाः। पुं अज्ञायुगयोः स दुर्गादासः ॥
 न्यायार्थो दाहः। यथा। योन ईह ३. चेष्टे। दीर्घादि रकर्मकः।
 नाना सहस्राणि भास्वरस्य ३. ऐह्यते तं कारयते कृतान्ता
 यो नवा। इषादाहः संधेयं द्विगु कृतं नृप इति भट्टः। सकर्मको
 णो सनि सत्रमा। इति विस्वपुरा ऽपि। आमं भृमादीप नेहते। इ
 णो २ अंशे ८ अध्यायः॥ ति जयदेवः॥ सर्वः स्वार्थं समी
 ईश्वरः पुं ऐश्वर्यशाली। नत हने इति माचः। इति दुर्गादा
 पर्यायः। राक्षसी २ अर्थः रनिपु सः॥
 तान् ३ इनहनः। इति वेदनि ईत ३. दर्शने। दर्शन मिह वा
 चोदो २ अध्यायः॥ श्रीहरिः। य लयमानं प्रणिधानञ्च। ३. ई
 या। रुद्रो वाचाहरे कथय देवेश लते चन्द्रं लोकः। न कामदा।
 देवदेवक ईश्वराको धेयः क त्रि चवनीय मीक्षते। इति का
 श्व वे ह्यः कै ब्रूते स्तुष्यते लिदासः। निरीक्षिष्यामि यम्
 परः॥ इत्यादि। श्रीहरि रुवाच नीन् इति गणकृतानि नाना
 । मृण रुद्र प्रवक्ष्यामि ब्रह्म इति रमानाथः। वस्तुतस्त
 णा च सुतैः सहः। अहं हि दे निरीक्ष्यते निरीक्षः पचादिनाद
 वो देवानां सर्वलोकेश्वरेश्वरः न ततो निरीक्ष इवाचरतीति।
 ॥ अहं ध्येयश्च ह्यश्च स्तुत्यो ह्यो साध्यः। इति दुर्गादासः॥
 ॥ ह स्तुतिभिः सुतैः। अहं प्र हीजते रुद्र ददाति परमां
 गतिं ॥ इत्यादि ३-
 ३ उकारवर्णाः। अथ लोखन

प्रकारे यथा। ऊर्ध्वो मध्य त्रि॥ एतास्तु मूर्तिषु सदा पादल
 तः ऊर्ध्वो रेखा वामगता सुभा यो नृणां भवावा। सज्जो भव्योमि
 ति धनि वायु वक्षीन्द्राः शक्ति तं वै देवानां मपि रत्नसो॥ आदि
 मीवा परा स्तना॥ इति वर्णोद्वा सदा उग्रचादामृत्या तं निहतः
 रत्नं॥ अथ नामान्तर्गण य पुरा। द्वितीयस्तुष्टौ त भवान् भ
 था। ३. शङ्करो वर्तन्ताक्षी भू द्रकात्या मया हतः॥ दुर्गादेपेणा
 तः कल्याणवाचकः। अमरेणा पुना त्वां हनिष्यामि सहाचुगं।
 दत्तकर्णः षडुक्ता मोहनः शि इत्यादि॥ ॥ तस्याः प्राडुर्भोवो
 २॥ उग्रः प्रभुर्धृतिर्विस्वविषयथा। श्रीभगवानुवाच। उग्रच
 कर्म महेश्वरः। शत्रुघ्न श्रोत एता त या मूर्ति रदादशभुजा
 का उष्टिः पञ्चमी वक्षिवांस भवेत्। सा नवम्यां पुरा कृत्स्नप
 नी॥ कामघ्नः कामना वेशो मो ले कन्या गते रवो॥ प्राडुर्भुता
 हिनी विघ्नहन्मही। उडस्तुः महाभागा योगिनी कोटिभिः
 ऊर्ध्वो श्रोत्रे पारङ्गीपो हृषो सह ॥ ॥ अथ नया मृत्यो दत्तय
 हरः॥ इति तत्रोक्तवर्णाभि तमङ्गं कृते। यथा। आषाढ
 थाने॥ ३. शब्दे। ३. अवते गोः। स त शर्णीयो सत्रं द्वादश
 इति दुर्गादासः॥ वार्षिकं। दत्तः कर्तुं समारम्भे
 उव गतो। पञ्चमस्वरी। उव हं नवत स्तेन दत्तण स्व
 ति। इति दुर्गादासः॥ महात्मना। कपालीति सती
 उव इ गतो। पञ्चमस्वरी। चापि तज्जायेति च ने हता
 इ उहते। इति दुर्गादासः॥ ॥ ततो रोषसमायुक्ता प्राणा
 उग्रचादा स्त्री देवीभेदः। य सत्याज सासती। त्यक्तदेहा स
 था मीहपासुरं प्रति भगवती ती चापि चण्डमूर्ति स्तदा
 वाक्। उग्रचादोति या मूर्ति भवेत् ॥ ततः प्रवृत्ते यजे
 भेदकालीहं पुनः। ययाम् त तस्मिन् द्वादशवार्षिके। नव
 मीतो हनिष्ये सा दुर्गेति प्रकी म्यां कृत्स्नपदे त कन्या

यो चाउमूर्तिरुक्तः योगनिद्रा म
हामाया योगिनी कीर्तिभिः सदा
सतीरूपं परित्यज्य यत्नमङ्ग म
याकरोत् ॥ शङ्करस्य गणैः सर्वैः
सहिता शङ्करेण च स्वयं वभञ्ज
सा देवी महासत्रं महात्मनः ॥
ततो देवा महाक्रोधयतीति वि
दिवौकसः ॥ एतया चक्रं रत्नं
देवी हृद्योदितेन वै ॥ हृद्योदिनीव
धानेन पूजा मस्यादिवौकसः ॥
कृतेव परमा मापुर्निर्हीतं दुःख
हानये ॥ एव मन्त्रैरपि सदा का
र्यं देवा प्रपूजने विभूति मत्तं
प्राप्नुवन्तर्गप्रदायक ॥ यो मा
हादयबालसादेवी दुर्गा मर्दिन्स
वान् पूजयति दम्भाद्वा हेष्वाद्वा
प्यथ भैरव ॥ कुहा भगवती न
स कामानिष्टा निरदन्ति वै ॥
परत्र च महामाया वलि भूता
स जायते ॥ अष्टम्यो रुधिरैः
म्रीक्षे म्रिहामासेः सुगोन्धभिः
॥ पूजयेद्भजनातीये हेलिभिः
भीजनैः शिवो ॥ इत्यादि ॥ ॥
तन्मन्त्रो यथा । मद्रकाली
सुप्रचाण्डा महामाया
महोत्सवे । नेत्र
बीजन्त सर्वा ॥ ॥

सा पूजने पारकीर्तिना तन्त्रे न
द्योगचालयाः पृथक् ते शृणु
भैरव ॥ अथ हयं नेत्रबीजं मन्त्र
स्वोपान्त मन्त्रेण विद्मन्तस्ते
तेन विन्दुभ्या तन्त्र मोगके ॥
त्यादि च कालिकापुराणे पर
६० अध्याये ॥ ॥ उग्रनाग स्त्री
देवी विशेषः ॥ अस्या उत्पत्त्यादि
यथा ॥ सर्वेषा मेव देवानां यत्
भागानपाहरेत् ॥ स्वयं सुभो
निष्पुम्भश्च दिव्यालते तथा
गते ॥ सर्वे सुरगणाः सेन्द्रा
स्ततो गत्वा हिमाचले ॥ गङ्गाव
तारनिकटे महामाया प्रवृष्ट
भुः ॥ अनेक संस्तुता देवी तदा
सर्वामरोत् करैः ॥ मातङ्गवा
नितामूर्ति र्भूत्वा देवानष्टक
त ॥ युष्माभि रमरैः रत्र स्तुत
ते का च भाविनी ॥ किमर्थे मा
गता सुय मातङ्गस्याश्रमे प्रीति
॥ एवं सुवन्ता मातङ्गा स्त ॥
स्यास्त कायकोयतः ॥ समु
द्रनाव्रवीदेवी मा स्तुवन्ति स
ग इति ॥ सुभो निष्पुम्भो हस्तो
वाधेते सकलान् सुरानात्मा
न्त्यो वधायाहं स्तये ॥ य सा
कलेः स्वरैः ॥ विनिःसृताया

देवास्त मातङ्गाः कायत भीषणा विन्तोयतारा सततं भक्ति
सदाभिवाञ्जने निता कृत्वा मोक्षः स्ववस्तुभिः ॥ ॥ एतस्याः
साधकैरी हाणादीप ॥ कालिका संप्रवक्ष्यामि या अष्टौ योगिनी
ख्यात वत् सापि हिमाचलकृतास्त ताः ॥ महाकालस्य रुद्राणी
याता सुप्रनाग मृषयो वदन्तीह म उग्र भीमा तथैव चाचोरा च भा
नीषणा ॥ उग्रादीप भयात्प्रापि य मरी चैव महारात्रि शु सप्रमी ॥ भे
स्यात् भक्ता च सदाभिका ॥ एतस्याः रवी चाष्टमी प्राक्ता योगिनी स्तः
प्रथमे बीजं कथितं तन्त्र मेव च प्रपूजयेत् ॥ इति कालिकापुरा ॥
॥ एषैवैकजटा ख्याति यस्मात्त ता ६० अध्यायः ॥ ॥ अपि च
स्या जटाधिका ॥ शृणानं विन्ननं ब्रह्मशैलस्य हृदये ॥ भूमिपीठे
तास्याः समक वेताल भैरवो ॥ व्यवस्थिता ॥ चारुनिम्बे सुभावा
यथा ध्यात्वा महादेवी भक्तः त्रै कामाख्या नाथिमादत्त ॥ य
प्राप्तोऽपि भीषिता चतुर्भुजा त्रै यतागत्रेण रमते परमेश्वरी
कृत्वा वली सुगदमाला विभूषि ॥ तत्र तेनैव रूपेण प्रतिवत्वा सु
ता ॥ तदु दित्वा पाणिभ्या भात्मिका ॥ तस्यास्त बीजं हृदये
विभूतीदीवरं तथः ॥ कत्रीञ्च न उत्रे प्रीतिपादिते ॥ रूपे शृणु
तपरैश्चैव कमादामेन विभू नरेश्वर येन ध्येया सदा शिवा ॥
ती ॥ तं लिखन्ती जटा मेका कृत्वा लन्तोदरी दीर्घा विरला
विभूती शिरसा स्वयं सुगदमा रक्तदन्तिका ॥ चतुर्भुजा कृशा
लायं शीर्षे ग्रीवाया मपि स द्वी त दत्ते कर्तृक त्वर्परी ॥
हृदा ॥ वत्तसा नागहारन्तु वि त्वदं चेन्दीवरं नामे शीर्षे ते
भूती रक्तलोचना ॥ कृत्वा वस्तु कजटा पुनः ॥ वामपादं शा
थं कक्षा बाधोजिनसमन्विता वसाद्यो निर्धाया न्याय दत्ति
॥ वामपादं शवहृदि संस्थाप्य द तां ॥ शवस्य हृदये न्यस्य
तितां पदां विन्यस्य सिंहपृष्ठे सादृहासं प्रकुर्वती ॥ नाग
वलेलिहाना शवं स्वया ॥ सा हार शिरोमाला भूषिता
हृदि महाचोरा गवयुक्ताति कामदा परा ॥ त्रिकोणा मण्ड

ले चास्या इङ्कार मध्यबीजकं
।हारे नानायोगिनीनां नामान्य
स्यास्तु तन्त्रके॥ ज्ञेयानि वरणा
हेतु तन्त्राक्तं वाग्यगोचरे। इ
ति कालिकापुराणे कामाख्या
पनिर्णये २ अध्यायः॥ ॥ सा
च वशिष्ठशपात् वामा भूताय
या। कर्च उवाचा एतदिसो वचः
क्रता विधि ना सहितः स तः। अ
द्भीचकार हृदये तदवः साध्यस
यने॥ विरुज्य तान् वस विस्व य
मान् हृषभवाहनः। आदाय सग
णान् सर्वान् कामरूपान्तरं यथे
॥ उग्रतागे ततो देवी गणांश्च शर
शङ्करः। उत्सारयन् सकलान्
दशान् लोकान् गणावृते॥ उग्र
तारे महादेवि तच्चापुनसारय
दुतां ततो गणाः कामरूपा देवी
चापपरानिता। लोकान् सा
रयामासुः पीवं कर्त्रे रहस्यकं॥
उत्सार्यमाने लोके त वनव
र्ते हिंजातिभिः। सन्त्याचलाग
तो विप्रो वशिष्ठः ऊपितो
सुनिः॥ सोऽप्युग्रतारया देव्या
उत्सारयित मीशया। ग
णेः सह वृतः प्राह शा
पं ऊर्ध्वं सदाहणे।

यस्मादहं धृतं वामे तयोत्तमा
पितं मुनिः॥ तस्मात्तं वाप्यभा
वेन पूज्या भव समीचका। त
स्तन्नि स्नेच्छवत् यस्मात्तस्मात्
मन्दबुद्धयः। भवन्त स्नेच्छास
स्मादे भवत्या कामरूपके॥ न हो
देवोपि यस्मात्तानिः सारोषव
सुयतः। तपोबलं मुनिं दानं
स्नेच्छवदेदपाशं॥ तस्मात्तं
च्छप्रिया भूयात् शङ्कर आस
भस्मयुक्त। एतन्त्रकामरूपाय
स्नेच्छे गुप्ते भवदत्तं॥ सयं ति
सु ने चायाति यावत् कालमि
दं पुनः। विरला आगमाः सन्तु
यत्र तत् प्रतिपादकाः॥ विरल
यस्त जानाति कामरूपागमे
बुयः। स एव प्राप्तकालेपि
पूर्व फल मवाप्सति॥ एवमु
क्ता वशिष्ठस्तु तत्रैवानरथीय
ताने गणाः स्नेच्छतो यातः
कामरूपे सरालये॥ वामाभू
उग्रतारोपि शम्भु स्नेच्छ
तोऽभवत्। इति च कालिका
पुराणे २३ अध्यायः॥
उव इर य समवायने। इत्सा
दिः। इर ऊचत् ऊचिन्। अ
स्मात् पुषादितात् नितं ८

इत्यन्ये। य उच्यते केशः स्नाना
ता। इति दुर्गादासः॥

उच्चारणं स्त्री कथनायथा। ह
से प्रकार उच्चारणार्थः। इति सु
त्यवोधव्याकरणं॥ अपि च॥ क
मौञ्जारा मात्रेण स्पष्टमात्रावुव
यतः। इति कविकल्पद्रुमः॥
॥ ॥

उच्छ इश उच्छे। इस्वादिः। इ
उच्छते। श उच्छती उच्छन्ती।
उच्छ उद्धतशस्यस्य शेषापहर
तां। सलभं शस्य सुच्छन्ति य
देशे व्रतिनो द्विजाः। इति इ
लायुयः। उच्छः स्कीटनमित्ये
के। इति दुर्गादासः॥

उच्छ इश वन्धे॥ समापने॥ वर्ज
ने॥ अतिक्रमे॥ ई उच्छः। श उच्छ
ती उच्छन्ती। चत्वारोऽर्थः। स
मापने। उच्छति रात्रिः। भरांषा
मुष्टया मुष्टि जनयामास त
नयां मुष्टयां समाप्राया मि
तयेः। इति दुर्गादासः॥

उच्छिष्टेति भुक्तावशिष्टं। तज्ज्ञो
जनशायिश्च त्रे यथा। विस्वः।
ग्रामश्राद्धाशने विरात्रे पयसा
व्रतं ब्राह्मणः शू

द्रोच्छिष्टाशने च वचनं कृ
त्वा सप्ररात्र सुपवशेन इति।
एवं उच्छिष्टे यः पराक उक्ताः
द्विरसा सोऽपि प्रागुक्तसकृदा
पदादिर्विषये बोध्यः। विस्वना
पि अर्वाच्छिष्टे पराकोक्तेः। त
थाचाङ्गि-राः। चाणाल पतिज्ञा
दीना मुक्तिदानस्य भक्षणं।
दिनः सुद्योत पराकोण शूद्रः क
छेण सुयति॥ यत्र मितात्त
रायामापस्तम्भः। अन्यानां भु
क्तशेषन्त भक्षयित्वा द्विजातयः।
चान्दे कछे तददेन व्रसत्तत्र
विशं विधिः॥ चान्दे चान्दयणं
। कच्छे तमकच्छे। एतच्च ब्रा
ह्मणस्य सकृदज्ञानविषये वत्ता
न कारावृत्तारेऽप्यत्रेतर ताम्
लाकृतसदपरञ्च। तत्राज्ञाने
आपस्तम्बेन उच्छिष्टे चान्दाय
ण विधानात्। अङ्गि-रसा अन्ना
वसायिना मित्यादि प्रागुक्तवच
ने सामान्यतः तत्र कच्छीवधाना
त् अर्वाच्छिष्टेपि तथात्वादिव सर्वे
वा उच्छिष्टा उच्छिष्टे देशांषे वो
ध्यं प्रायीश्च विवेके संसेगप्रक
रणेऽप्येव। तत्र विधिश्चापदि
दि ज्ञेयः॥ ॥ सर्वे उच्छिष्टे

न व्रतद्वैगुण्यं आपदनाम न्य चाण्डाल मयभाण्ड रजस्तलः
 क्रोत्रारिते मासयावकव्रतं न । यद्युच्छिष्टः सुशेज्जत्र कच्छं सान
 दशक्रो येनद्वयं पदकार्षी पने चरेत् ॥ एतत् ज्ञानाभासे सा
 णावा देवाः । न चोच्छिष्टाने प नपने येनद्वयं ॥ ब्रह्मप्राणो । उच्छि
 राक इति मय्यासभेदेत्वावृत्ति हेन न शृङ्गे विप्रः स्पष्टस्त तार
 दहणीया । इति प्रायश्चित्ततत्र शः । उपवासेन मुदिः स्यात् मुग
 ॥ ॥ अथोच्छिष्टस्य चाण्डालः संस्पृष्ट एव वा ॥ उच्छिष्टे न तु विप्रे
 दिव्यशी प्रायश्चित्तं । आपस्तम्भः ॥ विप्रः स्पष्टस्त तारशः । उभौ
 । भुक्तोच्छिष्टास्तनवान् आ स्नानं प्रकुरुते सद्य एव समाहि
 एतायेः स्वपचेन वा । प्रमादात् तौ ॥ अनीच्छिष्टमृदस्य शो उच्छिष्ट
 सशनेन मच्छेत् तत्र कुर्याद्विशो ब्राह्मणस्य न कर्माति प्रायश्चित्त
 यने ॥ गायत्र्यमृदसस्तन दुपदा विवेकः ॥ इति प्रायश्चित्ततत्र ॥
 वा शनं नपेत् । विप्रोपोषितो ॥ क ॥
 भूत्वा पञ्चगव्येन शुद्ध्यति ॥ उद्दिश त्वागो । जोषय इत्येके ।
 भुक्तोच्छिष्टो न्यजेः स्पष्टः उज्जिक्तियन् । उज्जिक्तत्वा ।
 प्राजापत्यं समाचरेत् । आर्द्धो शो उज्जती उज्जन्ती । इति
 च्छिष्टे स्तुतः पादः पादश्च उर्गीदासः ॥ अन्यत् उदक
 माशने नया । प्राजापत्यं ज्ञाने थातो इष्टव्यं ॥
 अर्द्धोच्छिष्टो येनायशास उच्छिष्टं स्त्री पौतवज्ज्वारानवत्
 आसे नित्तिप्रः न तु निर्गी शस्यग्रहाणो । यथा । उपात्रशस्यात्
 तिः । दत्तः । पाने मेथुन संस देवात् शेषावचयने । उच्छिष्टेन
 भो तथा मूत्र पुरीषयोः । सं पौतवज्ज्वारानवद्रुणे न शि
 सशरी यदि गच्छेत् शबोदका स्यते सज्जीयते उच्छिष्टशिले उ
 स्पजेः सहादिन मेकं चरेत् च्छिष्टं शिलमृच्छे कदो रि
 ने पुरीषे न दिन द्वयं । दिनत्र युक्तः कुरुते इति उज्जान कः
 य मेथुने स्यात् पाने स्याच्च उच्छिशिले । संचाने विगृ
 चतष्टया । काण्डपः । मृष्टकरा

हीनं विपर्यस्तञ्च नामा शक्या उज्ज संहनौ । उदपः । इति उर्गी
 नवेदुच्छे शिले नहीनः फलेन दासः ॥ सौत्रार्थान् रये ॥
 मृलेन च वारिणा चा इति समाहा उदपः पुं स्त्री स्तवः । तत् प
 इहे उच्छ शिलञ्च । उच्छ मे र्थीयः । तेलकः ४ उदपः ५
 तञ्च यच्चान्यत्र त परिग्रहण तरणाः ६ तारणाः ७ तारकः ८
 तञ्जना इति निगमाभिधाने स्त्रीवे । इति शब्दरत्नावली ॥ ॥
 पुमावच्छिष्टतशिले इति वीपा उज्जस्त्रः पुं स्त्रीविशेषः । तत्
 तिते पुं सुच्छः । भवभूति कृत पथीयः । हिमडम्भी ६ यज्ञफ
 शिलेच्छे इति गोवर्द्धनः । केवि लः ७ यज्ञोदम्बरः ८ इति श
 उच्छिशिलयो मेद मोहः । प्रीति दशरत्नावली ॥ सदाफलः ९ स्त्री
 गृहात् शिले श्रेयस्तनो सुच्छः रश्मिः १० सुवत्तः ११ चेतव
 प्रशस्तो । इति तत्र शाल्यादे ल्कलः १२ इति जटाधरः ॥ अथ
 विपातित परित्यक्त मञ्जरीणा गुणाः । उज्जस्त्रो हिमो वृत्तो गुरुः
 आदाने शिलाशिले थान्यमृज्ज पित्र कफास्त्रुता मयुरस्त्रुवरो
 रीसंग्रहः । इति सामी चापकेक वगेथी ब्रह्मशायन रोपणाः ॥ इ
 शः कपोतवदाम्यकणेन्द्रहणे सु तिभावप्रकाशः ॥ अन्यत् उज्ज
 ङ्कः । तडकं उच्छे । थान्यकणे स्त्रशब्दे द्रष्टव्यं ॥ उज्जकृत् वि
 नृय इति शिले तालवादि द उज्जकृत् पुक्तः । यथा । उज्ज कृष्ट
 न्नादि चायम्यन्तात् सत्यमिति मध्यम निरुद्धजनेषु मेत्री य
 सने । इति उच्छिशिलशब्दटी दत्त शिलासु सिकतासु जले
 काया भरतः ॥ उज्जः पुं पु रेखा । वैरं कमादयम म
 स्त्री मुनीनां पत्र रचितगृहं । त थम सज्जनेषु यद्वत् शिलासु
 तपथीयः । पणोदजः ३ । इ सिकतासु जलेसु रेखा ॥
 ति शब्दरत्नावली ॥ इत्युद्भटः ॥
 उज्ज उपचाने । इति स्त्री । उज्जरीतारं स्त्री उज्जरीतारं । इति
 खलः सायु । इति उर्गीदासः सिद्धान्तकोमुदी ॥
 ॥ ॥ ॥ उज्जरीय स्त्री शवारवस्त्रं ।

तत् पर्यायः। कक्षा ६। इति गोविन्दस्य निद्रा जगत् पते।
जटाधरः॥ तया चोत्थीयमानेन उत्पाने
उत्पाने स्त्री गात्रोत्थाने। उव सवनत्रयं। इति पदेत्। इति क
न इति भाषा। यथा। निश स्वा त्यतः॥
यो दिवोत्पाने सन्ध्यायां पौर उत्पानेः स्त्री जन्मातत् पर्यायः
वर्तने। अन्यत्र पादयोगेप दा संसारः ७ भवः ८ जातिः ९।
दृष्ट्वा मेव कारयेत्॥ इति इति जटाधरः ॥ प्रभवः १० भा
तिष्ठादितः॥ वः ११ सम्भवः १२ जन्मः १३ जन्मः
उत्पानेकादशी स्त्री कार्त्तिकसु १४। इति शब्दरत्नावलीः॥
क्तेकादशी। अथ विस्तृत्याने ॥ ॥
तत्रादिवसेवत्यनयुक्तायां दा उत्पले स्त्री ऊवलयान्तपर्या
दृष्ट्वा। गत्रो रेवत्यनपादयोगे यः। ऊवले ३। इति जटाधरः॥
तदिवाहतीयभागे रेवतीय ऊवले ४। इति शब्दरत्नावलीः॥
क्तेकादृष्ट्वा। दादृष्ट्वा स्त्री ॥ ॥
भावे एकादशीप्रभृति पौर्णि उत्साहः ५ भुवकविशेषः॥ त
मास्यनान्यतमतिष्ठा रेवत्य लक्षणा यथा। उत्साहः स्थातः
नपादयोगे। तदभावे केवला से हास्ये ताले केन्दुक संज्ञके।
यां दादृष्ट्वा सन्ध्यायां विसं सं वंशहृदिकरः पादे त्रयोदश मि
पृथ्या। ओं महेन्द्र रुद्रे अभिनय ताक्षरः॥ इति संगीतदामोदरः
मानो भवानीष वैन्दित वन्द ॥ ॥
नीयः। प्राप्ता भवेय किलको उदकपरीक्षा स्त्री दिव्यविशेषः॥ य
मुदाया जाग्रुष जाग्रुष चलो या। अथोदकपरीक्षा। पितामहः
कनाथ। मेवागता निर्मल एय तोयस्याथ प्रवक्ष्यामि विधिं य
चन्द्रः शारदा पुष्पाणि चलो म्मी सनातने। माहलं पुष्प
कनाथ। अहं ददानीति च पुष्प पाभ्यां कारयेत् स्वविचक्षा
हेतो जाग्रुष जाग्रुष च लोक ॥ शरान् संहनयेद्भक्त्या वेण
नाथ॥ ततश्च। ओं त्रिधात्रिष वञ्च यनुस्तथा ॥

तत्र प्रथमतो वक्ष्यामि एन प्रेषितानास्ते शराणां शस्त्रदे
येत। यथा नारदः। गन्धमासे शनात। मध्यमस्त शरो यासुः
सामिति मेधु लोरे दृतादिभिः पुरुषेणा वलीयसा। शराणां प
वरुणाय प्रकुर्वीत इजा मादो तने यासुः सर्पाणां परिवर्जयेत्।
समाहितः॥ ततो धर्मीवाहना सपेन सपेन शरो याति हरह
दि सकलदेवता इजा होम रतरे वतः॥ पतने यासुः मिनि
समस्तकप्रतिष्ठापत्र शिरोनि शरपतनस्यानपर्यन्ते गच्छेदि
वेशास्ते कर्मे कुर्यात्। कात्या सर्थः। तेन प्रसराणापक्षेपि प
यनः। शरो स्वनायसायां तनस्यानकशरग्रहाणां तनश्च
प्रकुर्वीत विष्णुदेवो वा एका प्रथमतः पुरुषान्तराणां तनस्या
४ ममाश्वेव क्षेप्रा च स्वदंटे ने शरं स्यानेतव्यः॥ ॥ नारदः।
क्षेपेत्। पितामहः। क्षेप्रा च त नदीषु नातिवेगास्ते तजगेषु
वियः कार्ये स्तुहन्ति ब्रीह्योणा सरस्व च। इदेषु स्थिरतोय
यवा। अक्षरहृदयः शान्तः सा पु कुर्यात्। उसा निमज्जने
पवासं स्तथा सुविः॥ इहं च ॥ नानिवेगास्ते स्थितिबिरोधि
क्षिपेदीमान् मारुते वाति वा वेगश्चान्तास्ते॥ ॥ विसुः। प
भृशं। विषमे तप्रदेशे च वृत्तं दुः शौचान् दुष्ट्याह मत्स्य ज
स्थाने समाकुले॥ ॥ नारदः। लोकादि वर्जिते तस्य नाभि मा
कुरं धनुः सप्रशान्ते मध्यमे प वजले मघस्यागगदेविणाः पु
दशान् मते। मन्दं पञ्चशान्ते प्रो पुरुषस्यान्यस्याहृ एहीना अभि
क्ते मेघ तेयो धनुर्विधिः॥ अ मंत्रितानः प्रविशेतातत् सम
कुलीना सप्रार्थिकं शान्ते य कालञ्च नातिक्रम मृदना धनु
सयनुषः परिमाणं तत्सप्रशान्ते पा पुरुषोऽपरः शरमोक्षं कुर्या
॥ एवं षट्शतादिकं॥ पिताम दिनि तस्य शोध्यसेत्यर्थः। अन्य
हः। मध्यमेन त चापेन प्रक्षिपेत्। या तस्येति व्यर्थं स्यात्॥ ॥ अ
त्र शरत्रयाहस्तानान् शान्ते सा न्यपुरुषस्य स्तम्भधारणमाह स्त
इतत्तं कृता विवक्षाणाः। नेषां व तिः। उदके प्राप्यत्वे लिष्टे इर्म

उदक.

२५८

उदक.

स्थानं प्रपद्य च॥ प्रादुर्वाक सम्पत्तदा शुद्धिं विनिर्दिशेत्
 कर्तृकजलाभिभवान्माह पि ॥ अथवा न विमुक्तः स्यादेका
 तामहः तामहं तं प्राणिना प्राणः ॥ स्यापि दर्शनात् स्थानाहा
 स्तेषां चान्त निमित्तं सुदृष्टं न्यत्र गमनाद्यस्मिन् दृष्टे निवे
 कारां प्रोक्तं द्रव्याणां देहिनां शयेत् ॥ जिवनो विशेषयति
 तथा ॥ अतस्त्वं दर्शयान्मानेन नारदः ॥ पंचाशतो धावकानां
 भावभूतरीक्षणं ॥ शोधक यो स्यात्ता मधिको जवो नो
 तैकाभिभवान्माह यावत् च तत्र नियाक्तव्या शरण्य
 त्वः ॥ सत्येन माभिरक्षस्व वरु न कर्म्मणि ॥ एकाङ्ग-स्य दर्शना
 त्प्राप्त्याभिशापकं नाभिमात्रोदकं दिति कर्णादिनिर्वायेण शिरो
 स्थस्य गृहीतो न जले विशेषः ॥ मा मात्रं न दृष्टेन न कर्णो नापि
 मा ॥ अभिशाप शपथं कारयित्वा नस्मिको अस्मि प्रवेशने यस्य शु
 क्तं जलं विशेषतः निमज्जेत् ॥ ॥ इति तस्मिन् निर्दिशेत् ॥ इति वि
 तोरणं च निमज्जनसमीपे समे शोवातिथानात् ॥ कात्यायनः ॥
 स्थाने शोधकं प्राणोद्भूतं निमज्जेत् स्रवते यस्तु दृष्टे
 कार्योपया नारदः ॥ गतात् त त प्राणिना नरः ॥ पुनस्तत्र नि
 जलस्थाने तटे तोरणं स्थाप्यते ॥ मज्जनं दंशविच्छिन्नविनाशितः ॥ त
 ऊर्ध्वीत कर्णमात्रं भूमिभागे लान्तगेत मत्स्य जलोकादिना
 समेच्यते ॥ शरमाहो विशेषमा दष्टः सस्रतस्रवते यदि तदा
 हत एतद्दृष्टं सती ॥ शरप्रदेष्टे दृष्टे पुनर्निमज्जनीय इत्यर्थः
 पण स्थानादुक्ता जवसमन्वितं ॥ ॥ पितामहः ॥ गन्तुं अपि च
 ॥ गच्छेत् परमया शक्त्या यज्जो कर्त्तुं समं गमनं मज्जनं ॥
 मध्यमः शरः ॥ मध्यमे शरमादाय छेत्तोराणामूलान् शरस्थानं च
 पुरुषो ॥ न्यस्त्याविथः ॥ प्रत्याग वीनः ॥ तस्मिन् गते द्वितीयेति
 छेत्त वेगेन यतः स पुरुषो ग वेगादादाय शायकं ॥ गच्छेत्तो
 तः ॥ आगतस्तु शरग्राही न प णामूलान्त यतः स पुरुषो गतः
 शपति यदा जलो अन्तर्जलगतं ॥ आगतस्तु शरग्राही न पश्यति

उदक.

२५९

उदक.

यदा जलो अन्तर्जलगतं सम्पत्तदा शुद्धिं विनिर्दिशेत् ॥ अ
 क्त ततः शुद्धिं विनिर्दिशेत् ॥ अ शिरसि प्रतितापत्रे बद्धा प्रादुर्वा
 वमज्जनसमकालगमनाभिधा को जलमभिमन्त्रयेत् ॥ जं तोयत्
 नात् शरमाहसमकालं गमने प्राणिनां प्राणः सृष्टे राद्यन्त
 भूतपानुक्तमपुक्तं ॥ मज्जनं सम निर्मितं सुदृष्टं कारणं प्रोक्तं
 कालतिम्रं मध्यमे शरमादाये द्रव्याणां देहिनां तथा ॥ अतस्त्वं
 तपर मुक्तं मापि प्राणाणाम् ॥ दर्शयान्मानेन सुभासुभपरीक्षणो
 ततश्च विप्र शरेषु मुक्तेषु ॥ इति मन्त्रेण ॥ शोधस्तु जेसने
 को वेगवान् मध्यमशरपतन न माभिरक्षस्व वरुणोभ तेन
 स्थाने गत्वा तमादाय तत्रैव जल मभिमन्त्र गृहीतस्थानास
 तिष्ठति ॥ अन्यस्तु पुरुषो वेगवा शोधनाभिमात्रोदकावस्थित
 व शरमाहस्थाने तोरणमूले स वलीयसः प्राङ्मुखः पुरुष
 तिष्ठति एवं स्थितयो स्तुतीया स समीपं जलमध्ये गच्छेत् ॥ त
 मा कर्त्तालिकायां प्रादुर्वाक तः शरेषु विप्र मुक्तेषु मध्यम
 द्रव्याणां शोधो निमज्जेत तस्य शरपातस्थाने मध्यमशरं गृही
 मकालमेव तोरणमूलस्थितोपि ता जदितेयकस्मिन् पुरुषे
 द्रुततरं मध्यमशरपतनस्थाने स्थिते अन्यस्मिन् तोरणमूला
 गच्छति शरग्राही च तस्मिन् प्रा स्थिते प्रादुर्वाकेन तालत्रये द
 मे द्रुततरं तोरणमूलं प्राप्यन्त त्रे शोधो गृहीत स्थाना प्राङ्मु
 जलगतं यदि न पश्यति तदा त्व पुरुषो गृहीत्वा निमा
 मुहो भवतीति वदन्त्यर्थः ॥ ॥ जिति तत् समकालं मेव तोरण
 तत्र प्रयोगः ॥ उक्तलक्षणाजला मूलस्थोपि मध्यमशरस्थानं द्रुतं
 शयनिकटे तथा तोरणं विधा गच्छति ॥ ततः शरग्राही च तस्मि
 य उक्तदेशे लक्ष्यं कृत्वा तोरणं न प्राप्ते द्रुतं तोरणमूलं प्राप्य
 समीपे सशरं धनुः संश्रज्ज जलाम्भः स्थं यदि न पश्यति त
 लाशये वरुणा मावाह्यं शनयित्वा दासुदः ॥ कर्णाद्यङ्गे विना शिरो
 ततीरे धर्म्मोदींश्च देवान् हवना मात्र दर्शनेपि मुहः ॥ मज्जन

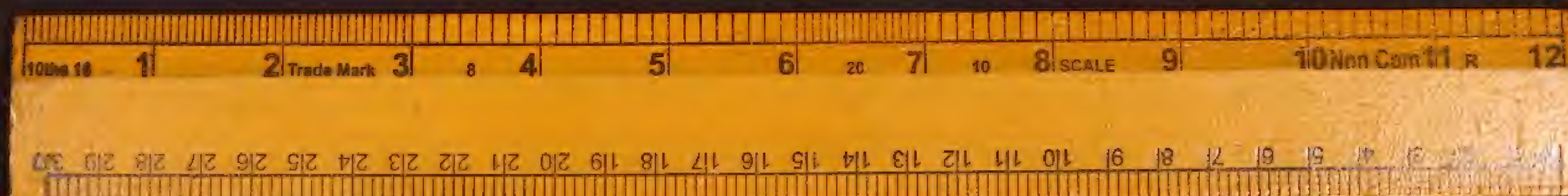
स्थानादन्वयगमनेष्वुदयः। न
तो दक्षिणादिकं दद्यात्। इति
द्वितीयः॥
उदयः आचोते सोत्रधातुरयः।
पंचमस्वरादिः। उदयः। इति
दुर्गादासः॥ पानवन्ध उदया
त रयं भ्रमवशात् उदयेति
लिखितः॥
उदयः ५ ग्रहाणामुदयः। न
त्र सूर्यस्योदयविवरणं यथा
। उदयास्तमने चैव सर्वकालं
न संभवे। दिशास्वशेषास्त न
या मेवेय विदिशास्त च। ये रयं
दृश्यते भास्वान् सतेषा मुदयः
स्मृतः। तिरोभावश्च यत्रेति न
त्रैवास्तमने रवेः॥ नैवास्त म
न मर्कस्य नोदयः सर्वदा स
तः। उदयास्तमनात्यं च दर्श
नादर्शने रवेः॥ शक्रादीनां पुरे
तिष्ठन् स्तृशतेषु पुरत्रये। वि
कणो हौ विकर्णस्थ स्त्रीन को
णान् हे पुरे तथा॥ उदितो व
हेमानामि रामध्याज्ञात्रपन्
रविः। ततः परं क्रसनीतिर्गो
भि रस्तं निगच्छति। उदयास्त
मनाभ्यां च स्मृते ह्युपरे दि
शे। यावत् पुरस्तात्तर्पति ना
वत् दृष्टेय पार्श्वयोः॥ क्रते भ्र
शंगिरे मेरो रूपरि ब्रह्मणः स
तायेये मरीचयो केस प्रया
नि ब्रह्मणः सतो। ते ते निरस्ता
स्तदासा प्रतीप मुपयानि वै
तस्मादिष्टपत्रस्या वै दिवा
त्रिः सदेव हि॥ सर्वेषां हीपव
वीणां मेरु रुत्ररता यनः। इ
ति विल्लपुराणे २ अंशे ८ अथा
यः॥॥ उदयास्तमने च सर्वे
कालं भवतः। ते च परस्परं सं
वि समानसूत्रस्य भवतः। तत्र
हेत माह। वै र्यत्रेति। रवे रुद
यास्तमयो सर्वकालं
व सतोऽर्कस्य नस्त एव अतो
वे रुदयास्तमयत्वे दर्शनादर्श
नमात्रमेव॥ दर्शनादर्शनेयो रव
धि माहाशक्रादीनामिति। इन्द्रा
यन्व तमस्य पुरे मध्याह्ने तिष्ठत्
देकं पुरं अभिः परद्वये चेत्येव
परद्वये तदन्तरालस्थो हौ च
विकर्णो कोणो उदयाद्यवस्था
भिः स्तृशति स्वरिष्यभि भास्व
ति। तथा विकर्णस्थः अष्टाद्य
भि रस्तं निगच्छति। उदयास्त
तमकोणो मध्याह्ने स्थितस्तं को
णं अभितः स्थितं कोणादयं चेत्
वे जीन कोणान् तन्मध्यवर्ति ह

च पुरे तथैवोदयाद्यवस्थाभिः
स्तृशति। भ्रवत्तयस्याहं प्रतपन्
दृश्यते तावदहः। अद्वैत न द
श्यते तावद्वि रित्यर्थः। तथा
हि रेद्रे पुरे मध्याह्ने यदा तिष्ठ
ति तदा सौम्य पुरस्थाना मस्त
मयः। ऐश कोणास्थानां नृत्ती
योयामः। अथिकोणास्थानां प्रय
मः। याम्यस्थानां मुदयः। रवे य
दा याम्ये मध्याह्ने तिष्ठति तदा
रेद्रे अस्तमयः। अथिकोणे न
तीयो यामः। नैर्ऋतिकोणे प्र
थमो यामः। वारुणे उदयः। य
दा वारुणे मध्याह्ने तदाया
मे अस्तमयः। नैर्ऋतिकोणे न
तीयो यामः। वायवे प्रथमः। सो
मे उदयः। यदा सोम्ये मध्या
ह्ने सदा वारुणे अस्तमयः। वा
यवे तृतीयो यामः। ऐश कोणे
प्रथमः। ऐन्द्रे उदयः। एवं अ
थिकोणे यदा मध्याह्ने सदा रे
शकोणे अस्तमयः। इन्द्रपुत्रे न
तीयो यामः। यमपुरे प्रथमः।
नैर्ऋतिकोणे उदयः। इत्यादि
योः। एवं मेरोः सर्वतः पुरि
भ्रमरस्योऽहं भ्रवत्तय प्र
काशयन् दर्शनादर्शनाद्यपेक्षयो
त्रस्थो दिशि सदा दिवापि
अहोरात्रव्यवस्थाकारणं नृत्ते
भवति॥ सर्विधान् व्यवधानक
त मेव रश्मीनां हृदि ज्ञास तीव्र
त मन्त्रादिक मपीत्याह। उदित
इति गोभि रग्निभिः॥ दीर्गव।
भागो सुदयास्तमयानिमित्रवे
न्याह उदयेति। यत्र यस्मोदेति
यत्र याम्ये मध्याह्ने तिष्ठति तदा
प्रतिः। तस्मादसावादिन्यः सर्वाः
प्रजाः प्रत्यगुदेति। तस्मान् स
हीपवान्यतः प्रत्युदगादिनि॥ ५
रस्ताडयन्ते सूर्य परपतश्च द
क्षिणावामपार्श्वभागो दक्षिणो
त्ररे दिशाविति दर्शयन् रश्मि
विल्लावावीध माहायावदिति। च
नैर्ऋत लोका लोकाचलपथ्ये
ने तपतीत्यर्थः॥ मेरो न विशेष
माह। क्रते इति। ब्रह्मनतावर्ज
मेरो रूपर्यपि सर्वतः सपति न
ब्रह्मसतो भासयति। तत्र हेत
माह। ये ये मरीचय इति॥ मेरोः
सर्वतोपि विशेषतान्तरमाह।
तस्मादिति। यतो यस्मान् सर्व
यो हीपाना वषाणाञ्च मेरु
तरत एव स्थितः। तस्मात्मेरो रु
त्रस्थो दिशि सदा दिवापि

अनेषां दिनेषु नित्यं रात्रौ वा
अयं भावः। मेरु प्रदीपणी क
वेने सूर्यं ये यत्र पश्यन्ति स
व तेषां प्राचीनेषां च वामभा
ग एव मेरुः। अतः सर्वेषां
सर्वदा मेरु रुरुत एवा द
तिताभागे च लोकालोका
चलः। तस्मादत्रस्या दिशि स
दा रात्रिः। दक्षिणस्यां च दिशि
सदा दिनमिति। यथा। भारता
दिवर्षस्थानां सन्तुष्टे सूर्यं मु
चनं पश्यता सत्रस्या दिशि
वामभागे मेरो रक्तः सदा
दिनां अत्यन्तं सदा रात्रिः। द
क्षिणभागे त सदा दिनमेव न
योऽङ्गं भवति। इति नदीका
या श्रीधरस्वामी ॥
उद् श त्वागो। इत्यादि हेन्यव
नोत्तरीयोपयः। किपिसमुत्
समुद्भयो। स्यादौ नवद्व इति
अन्तिस्तिष्ठति उज्ज्वलः। श
अन्तर्गती उज्ज्वली। इति उगी
दासः ॥
उद्दहाहितः त्रि विवाहितः।
यथा। राजमात्रेण देवलः
बाले वृद्धे तथेवास्ति कुरुते
देवमौवर्णिगोद्दहाहितो यो क

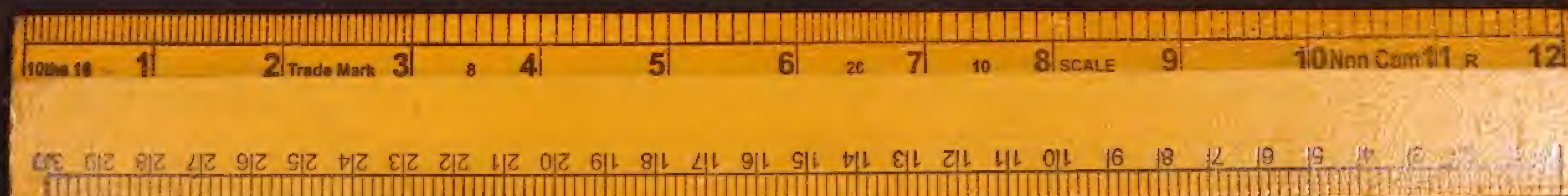
न्यायां दस्यनो रेक नाशनं ॥
ति मलमासतनं ॥
उद्दरः पुं उद्दरस्य रोगविशेषः।
उद्दरी इति भाषा। यथा। अथो
दराधिकारः। तत्रोद्दरस्य निमि
त्रमाहा। रोगाः सर्वेपि मन्दे
द्यौ स्वतः सुदराणि च। अत्र
लोन्मलिनै आन्त्रे जीयन्ते
मलसंचयात् ॥ अथो मन्दे
सर्वे रोगा जायन्ते किन्तु स्वत
रा मतिशयेन उद्दराणि जाय
न्ते। अपरानपि हेतूनाह। अत्र
लोन्मलिनै आन्त्रेः अत्यन्त
दोषजनकैः मलसंचयात् म
लानां दोषाणां पुरीषस्य च
निवृद्धेः अत्रोद्दरशब्देनोद्दर
स्या रोग उच्यते। यत आह।
तात्पर्य उद्दमेनाभ्याञ्च तस्य
मीपतयापि चान्ताहवर्णान्
शब्दानां इति रुक्ता चतुर्विधा
॥ संप्राप्तिमाह। रुद्धाः स्वदास
वाहीनि दोषाः स्वातोत्ति सं
चिताः। प्राणाद्यपानान् संद
ध्य जनयन्पुदरे नृणां ॥ सा
मान्यरूपे माहा। आध्याने ग
मनेऽशक्तिं दोषैस्त उर्वेला
प्रिता। शायः सदन मङ्गलानां

सर्वे वात पुरीषयोः ॥ दाहस्त
त्रा च सर्वेषु जठरेषु भवन्ति हि
॥ सन्निवृष्टनिदानशब्दिका
सत्त्वा माह। एतत्क दोषैः सम
संश्रुतीहवद्व लोदकैः। सं
भवन्पुदराण्यष्टौ तेषां लिङ्ग
एतत्क शृणु ॥ बातो दस्य
लक्षणा माह। तत्र बातोदरे
शायः पाणि पाश्चाभिजतिषु
कृति पश्येदर कटी पृष्ठरुक्
पर्वभेदनं ॥ शुक्लकासोद्गमदे
श्व गुरुता मलसंश्रवः। शपावा
हानागादित मकसान्नासह
सतोद मे ॥ २ तनुक्त स्वापः
स सिराततां आध्यानादतिव
छद माहनं प्रकरोति च। वायु शो
श्रात्र सरुक् शब्दो विचरेत् स शुक्लशिरोव्याघ्रं ॥ सन्नि
वृत्तोगतिः। पाणिपादित्यत्र येन पातोदर माह। स्त्रियोऽत्रपाने
नान्तः पाच्छब्द आर्षेताताजति नाव लोम मेव विदार्त्रवे यु
पाच्छोदरेत्यत्र कतिशब्द उद्दर क्त मसायुवृत्ताः। यस्मै प्रयच्छ
स वामदक्षिणभागद्वयवाची न्यरयो गरोश्च उष्टानुद्वयी वि
। सर्वे तो गतिः सकलकोष्ठे संव पसेवनाच्च। तेनासु रक्त ऊर्षि
रत्नापेन्निक माह। पित्रोदरे ताश्च दोषाः ऊर्ष्यः सचोरे
जठरे मूला दाह स्फट कटु जठरे विलिङ्गः। तच्छीनवाते
कासता। भ्रमोति सारः पीतने भ्रश उर्दिने च विशेषतः ऊर्ष्य
नगासुवदरे हरित ॥ पीतना नि दहाने च ॥ स वातरो मूर्च्छ
सतिगानद सखदे सोम ति हि प्रसक्तं पाण्डुः कशः

सुप्ति तस्या वाह्योदरं प्रहृष्टं लीलितानि यानुक्तानि
 कीर्तिन मेतदेव लीलोदरं कीर्तिन मेतदेव लीलोदरं
 त्रेयता निबोध। स्त्रिय इत्येव तानि सर्वानि देहिनां ॥ लीलो
 विवेकिनीर्वाहते जनेपल्लवः। दारस्येव भेदो यकदास्पर्श
 । ताश्च स्वोभासमिच्छन्तः। न पुन रथिक मित्याह। सबा
 विट् मार्जारीदीनां। आर्तवै र नपाश्चै मृहति प्रहृष्टे जेयं स
 जः। आरयो बाभरान् संयोग कृदात्यति दोषे भेदयतीति
 जानि विद्यानि। उष्टासु सविष यकदास्पर्शं तदेव उदरमेव
 मत्स्य तण पर्णादियुते शठितं ॥ ॥ वदगुद माहायस्याच म
 ॥ हृषीविषं विष मेवाग्रायुपचा त्रैरुपलेपिभि वी बालास्मभि
 तेन स्वल्पप्रभावायत उक्तं। नी वी पिहिते यथावता। सेवीयेन
 र्णो विषत्रोषीथभि हेतं वा दा यस्य मत्स्यः सद्यः शनैः शनैः
 वाग्रि वातातप शोधितं च। स्व करवच्च नाशो। निरुच्यते यस्य
 भावतो वा गुणविप्रयुक्तं विषं गुदे पुरीषं निरेति कृच्छ्रादिपि
 हि हृषीविषता संपीतं ॥ गुण चास्य मत्स्यः। हृन्नाभिमध्ये पीत
 विप्रयुक्तं गुणविप्रयुक्तं ततः। ३ दि मेति तस्योदरं वदगुदं वद
 दरे शीततादिषु ऊष्मादि। हृषी नि। उपलेपिभिः पिच्छिलै रनैः
 विषयस्य कोपातः। मूर्च्छातिवि शाक शात्तकादिभिः। बाला
 षयोगात्। प्रसक्तं निरन्तरं प श्मभिः बालकाभिः कर्करै वी
 तदेव सन्निपातोदरं। तन्नाश दालैः केशैः अश्मभिः पाषाणै
 रे हृष्योदरं कीर्तिना। अथवा वी। यथावत् यस्य यत् संभवति।
 परस्परं हृषयन्तीति दोषा ए मतः पुरीषां। शंकरवत् संमा
 न हृष्या तैः कृतं मुदरं हृष्यो जीनीति प्रत्युत्पाद्यत्वादिवत्
 दंश ॥ लीलोदरं माहावहते। शंकरोः वकरः प्रमान
 लीह वृद्धा यदिद्यात् लीहो हृत्समरः इत्यमरः। शंके
 दरे हि तत्। तद्वहमे वदेते पा रो गुण इतिलोके। नाशो
 च निमित्तं तस्य तत्र यत् अन्ननाशो। हृन्नाभिमध्ये

हृन्नाभो मध्ये ॥ लीलोदरं पिबेज्जलं शीतलं मासु तस्य
 माह। शल्पं यथाचोपहते सोतांसि उष्माणि हि तद्वहानि
 यदन् भुक्तं भिनन्नागतं मन ॥ स्वेहोपल्लिपेयवापि तेषु
 या वातस्मात् लीलोदरात् स दकोदरं हृष्येवदस्यपेति। स्त्रि
 लिलप्रकाशः स्त्रावः स्त्रवेहं त्थं महत्तत् परिहृत्तनाभिः सा।
 गुदतस्त भूयः। नाभेरथ श्वात् मातते हृषे मिवास्तुना चा। य
 र मेति हृदि निस्तयते दास्य यादतिः स्त्रभति कंपते च शब्दा
 ति वातिमात्रं एतत् परिस्त्रायु यते चापि दकोदरं तत्। स्वेह
 दं प्रीष्टं दकोदरं कीर्तयेवो पीतः पीत इत्यत्राभ्यवसिनादि
 निबोध ॥ शल्पेककर्करादि। अ त्वात् कर्करि क्तः पश्चात् स्वेहं
 बोधते अन्ननिहितं। भुक्तं य पीतः स्वेहपीत इति तत् पुरुषः
 हृन्नाभिर्वातया अन्वयाया। तेन स्वेहं पीतवानित्यर्थः। अ
 त्मोन्नं विना आगतं शरीरं नवासितो वा गृहीतानुवास
 त्वापि यदन् भिनन्नि एतदप नवसिः। वान्नः अत्रापि हृष्येव
 लक्षणं। अन्मन मभ्यशने वा त कर्करि क्तः तेन वान्नवानित्य
 यदन् भिनन्नि एत उक्तं चर्के। यैः। एवं विरिक्तः विरिक्तवान्
 शर्करा तण काष्ठास्थ कंदकै। तथा निवृटः गृही निवृटवसिः
 स्वसंयुतेः। भिद्येनाचं यदा भु। सचेदासु शीतले जले पिबेत्।
 क्तं भुग्वाभ्यशनेन वेति। तस्मा तस्य तद्वहानि जलवहानि स्वा
 त्मिनादव्यात्। गुदतस्त भूयः नांसि उष्माणि स्वकर्मदृष्टानि
 गुत्रात् संस्तव्य पुनर्गुदतः स्वे भवन्ति जलवहेषु सोतः स्रदुष्टे
 दित्यर्थः। दास्यति विदीर्यते इ पु सस्त अन्तरसे उपस्वेहत्या
 वापरीतिद्विगुणात्। एतत् स्त्रो येन वहिर्भूते दकोदरं मायानि
 रं त्रेजानेर परिस्त्रायुदरं प्रीद। अथवा तेषु उदक वहेषु
 ॥ उदकोदरं माहायत् स्वेह सोतः स स्वेहोपल्लिपेय हृष्ये
 पीतोः अन्ववासितो वा वान्नो वत् यथाहृष्ये। अन्वसे उप
 विस्को ग्प्यथवसिहृटः स्विहत्यायेन वादिनिः सते

दकोदर मायाति। तथा जले । बल शोणित मोसापि परि
 पि बहिर्निःसृते दकोदर माया तीलाञ्च वर्जयेत्॥ मृत्तात्तस्या
 नि। तत् उदरं परिहृतनाभिः ग ने मृत्तात्तमिति च पाठः। ऊरि
 मीरनाभिः। समातते सदे। य लोपस्य बक्रमेहनं। उपकिञ्च
 यादतिः चर्ममये जलाहरण नुत्तवं उपरि आर्द्रातनीतमस
 मात्रे लभ्यति अन्नजेल दाल ते उदरिणं। पासीमद्वा नोविह
 वेन सञ्चलति कम्पने वीह शोकातीसारपीदिते भविरिक्ते वा
 शब्दायते कम्पमाने सत शब्द सुदृशिणं हर्ममाणं विवर्जयेत्
 करोति॥ साध्यासाध्या लक्षण ॥ अद्यादरस्य विक्रिस्ता।
 माहाजन्मनेवादर् सवे प्रायः पेरारतेन दशमूलमिष्टं गो
 रुच्छतम मन्त्रे वलिनसूदना मन्त्रयुक्तं स्विफत्तारसो वाति
 ताम्बु यत्तसाधं नवोत्थिते। व हान्न वातोदर शोथ मृत्तात्त का
 लिनः अज्ञातासु नवोत्थिते च यः समूत्रो दशमूलनश्च। ऊरु
 यत्तसाध्या भित्तमयः। पश्चाद् दन्तीयवत्तारः पाठा विलवणं
 दग्दे नृदे सवे जातोदकं न ववा। मृत्तात्त चोलासुना पीत
 या। प्रायो भवत्तभासाय किद्रा वातोदरं रुजापहा। ऊरुदि
 नृन्व दकोदरं। छिद्राचं शरा चूर्णं ॥ ॥ लम्बुनस्य तला
 दिना छिद्रमन्त्रे यस्य तउदरं मेकां जलद्रोणे विपाचयेत्
 अभावाय भवति। जातोदकं । त्रिकटु त्रिफला दन्ती हि
 सादरस्य लक्षण माह। चरकः दुःसेन्धव चित्रकं॥ देवदा
 । पयः पूर्णादोतिरिव क्षामे श रु ववा ऊष्टं मधु शिपुः
 दकरं मृदा। अथ यत्त शिरः पुनर्नवा। सोवचेल विडु
 ले नितात्त मुदरं महत्त॥ आल नि दीपको गजपिप्पली
 स्यात्तसाध्या मृत्तवज्ज सकृच्छ ॥ एतेषां पालिका भागा वि
 तः। जातोदकस्य लिङ्गं स्यात्त हतः षट्पलानि च । पि
 द्योऽग्निः पाण्डुराभि च॥ मृत्ता ह्वा कषासोमेन नैले
 है ऊरिलोपस्यं मुपकिञ्चतनुत मृदोप्रस पचत्त॥ ततपि

विश्रितोपस्यं मुपकिञ्चतनुत

वेत प्रातरुत्थाय यथाशिवत्तम येत्॥ अथोत्र लवणोत्थानि विदा
 यथानिर्हन् सकलान् रोगान् हीनि गुरुणा चानायादन्तानि
 उदराणि विशेषतः॥ मृत्तकृच्छ्रं जदरे तोयपानञ्च वर्जयेत्॥ उद
 दावज्ज मन्त्रहृदि गुरुमीन। पा रणां मलाढ्यादद्वाः शोथ
 संजतिभवे मृत्त माममृत्त म ने दितं। हीरोरारुतेलेवापि वे
 रोचकं॥ यत्तद्वीलिकानाहान मृत्तवा वा सकृत्त॥ ॥ वातोद
 जीहानं चाद्रुवेदनां। मासमात्रे री पिवेत्रकं पिप्पलीलवणानि
 ता नृपीन्त अशीति वीतजा ग ते। शर्करामारिचोपितं स्वाड पि
 दाः। सोनेनेले॥ ॥ पित्रोदरेषु त्रौदरी पिवेत॥ यवानीहपुषा।
 वलिनं हृष्टं मेव विरेचयेत्। उ जाजी व्यापयुक्तं कफोदरी। स
 वृत्ते हनु वायादो शोथयेत् त्रिपातोदरी युक्तं त्रिकटु त्सार
 शोर्वास्ना। संज्ञातवल का सेन्धवेः॥ यवानी हपुषा धान्य
 पायि पुनः स्विग्यं विरेचयेत् त्रिफला चोपजन्विका। कार
 ॥ पयसाच विहृत कल्के रुक्क वी पिप्पलीमूल मज्जान्याशदी
 स मृत्तेन च॥ पिप्पल्यादिगोणाना ववा॥ शताका जीरका व्याप स
 जं पाचितं पाययेद्दिवका नरे प णहीरी च चित्रकं। हो लोरो पो
 यभुजे नित्यं कफोदरनिहनेये करं मूलं ऊष्टं लवणपंचकं॥ वि
 ॥ नागरे त्रिफला कल्के देयम्बु दृष्ट्वा समासांनि दन्त्याभागात्र
 परिपेषितैः। पाचितं तैले माज्य ये भवेत्त। त्रिहृदिशाले दिगुणे
 नृ पित्रेत्त सर्वादरापहे॥ नामा सातलासाञ्चतगुणा॥ एष नारा
 रोदनेले वृत्तञ्च॥ ॥ शालि यणो नाम्ना चूर्णो रोगगणाप
 षट्क गोमूत्रं यवानीवारमो हः। एने प्राप्य निवर्तते रोगा वि
 जने। निरुहो रेचनं अष्टं सर्वे स मिवासरः॥ तं कणादोभिः
 पु जदरेषु च॥ आनूप मादन पेयो शुल्मभि वीदरासुना। आ
 मासे शकं पिष्टकृतं तिलोः। नदवाते सुरया वातरोगे प्रसा
 यायामा च दिवास्वप्न पा त्रया॥ दोषमोदन विडुवन्धे दा
 न पानानि वर्जं रिमाम्बुनि रशीसे। परिक

त्रैपृ हलाखे रुलासुभि रतीर माणभेदः। वजाणी इति लोके
 के॥ भगन्दे पाण्डुरोगे कामे सा ॥ पुनर्नवा दारु निशा सविषा
 से गत्यहो हृदये ग्रहणीरोगे पटोल पथ्या पिचुमन्दारु। स
 ऊष्ठे मन्दे ज्वरे ज्वरे॥ इति नागर छिन्नरुहोने सर्वेः कृतः
 पे मूलविषे सगरे कृत्रिमे वि कषायो विधिना विधिले॥ गो
 वा। यथाई स्त्रिगुणैः पेष मूत्रयुक्तं गुणुलनाच युक्तः
 मेतीहरेचनं॥ उपकुञ्चिका पीतः प्रभाते नियतं नशाणां।
 कारवी च हृदयोरकः। यस्य सर्वोद्ग्राह्योदर पार्श्वमूल
 मगरेला नाम इति लोके। तस्य सासान्वितं पाण्डुरगदं निर्दोषं
 भागद्वयं ग्राह्यं पुनरुक्तेः॥ पुनर्नवादि कायः। इत्युदर
 स्वर्णीलीरी चोक्त इति लोके। धिकारः। इति भावप्रकाश
 विशाला इन्द्रवारुणी। सातलाः॥
 सीत्तागुभेदः सातलेत्येव प्र उदरव्याधिः॥ पुं उदररोग विषे
 सिद्धा। परिकर्त्री गुदे परिकर्त्रे षः। यथा। कदली यवलात्त
 नैवत पीडा। इति नागयणाहो पात्रीयेन प्रसाधितं। तदासा
 ॥ सुकलीर दन्ती विफला विउ दानाचरपीन उदरव्याधयो
 इ। सिंही विहीचित्रक सूर्यकल अश्विलाः॥ इति मारुदे १५४
 केः। चूने विपक्वं ऊडकप्रमाणं ग्रथायः॥
 तोषेन तस्यात्त समेन कर्षी। पी उदरं श त्यागे। इत्यादिर्दन्त
 तोषा ममोः नृपिवोदरेक पे वोगतनीयोपथः। किं पि ससुत
 यं रसं वा प्रपिबोदोपथः। नारा ससुदभ्या। स्यादो नवद इति उ
 च मेने जठरमयाणा मुक्ता प्र जिह्विपीत उक्तिकृतः। श उक्त
 युक्तं प्रवर्तन्त सन्तः॥ नाराच ती उज्ज्वली। इति उगीदासः
 चूने॥ वजाण्याः कर्षमात्रा ॥
 याः कल्कं रथ्यादि बोधितानि उदरनं की एकत्रितैलावक
 गिलेदीरणा नित्य मुदरव्याधि कष्टे कम्बुरी मारुत सवह
 शान्तवा। वजाणी शृणपत्रा ती। इति पाकराजेश्वरः ॥

उदरः त्रि उदरः। यथा। ई संदीपोः पपे दीनैश्च मोदनी॥ इ
 शानसंहितायां। मावे कलस ति भट्टिकाव च स्वर्गः॥
 वतदेष्टा मादेदेवो महानि उद्वहेण की उदारकरणां। य
 ति। शिर्वीलगतवोदतः का या। कः अदधीनान्यतम स्तव
 दिसृष्टिसमप्रभः॥ इति ति प्रभोरसाङ्गनाया भव उद्वहेण
 व्यादितं॥ इति श्रीभागवते १ स्कंधे १३ अ
 उदकः पु उपकमः॥ इति य ध्यायः॥ उद्वहेण उदरणां। इति
 ध्यायुनेव ऊरुगति जहा तदीकायां श्रीधरस्वामी॥
 रजगता मनः। न जाने योव
 नोदके जीवनस्यापि का ग उग्रस ग उच्छे। एतस्यादौ पञ्च
 तिः॥ इत्युदरः॥ इति साह मस्वरः। मध्ये केवल थकास्या।
 तं कमलवर्ति मध्याय पद यो रेफः। कादाबुधस उच्छे इ।
 पा येदेकोणे तस्मिन्निज मुद नयमुदिचोरीदकः पवने तस्य
 हवेचकमला। गता भक्तपुदे भासयतीतिरूपे अपरं प्रस्वाति। ये
 कः पीरणाति मसो चक्रवपुषा भसेः उत्सवेस्य गणदयेपि पदन
 व्याणां रत्नाये त्रिपुरहर जा तेषां मते आविधाबुधस्वाति निग।
 गतिं जगतां॥ इति महिम्नः स्तो यने एणिविहृतेः सुभासयत्यनतः
 ॥ अत्र उत्सवेस्येति त उत उकारः
 उदाहितः त्रि विवाहितः। यथा। नत्पसर्गः। ग उग्रस्वाति शस्य
 तनमात्रेदेवतः। वाले हृदे दीनः॥ इति उगीदासः ॥
 तयैवासे ऊरुते देवमन्त्रिणा।
 उदाहितायां कन्यायां दमसा रे
 कनाशन॥ इति ज्योतिषतंत्रे॥ उग्रस क उत्तिपि॥ उच्छे। क
 उदरः त्रि उद्वेगयुक्तः। य उग्रसयति धूलं वायुः। इति
 धाते हृक् रुम संभुग्र उगीदासः॥
 त्व भिन्न विपन्न उद य ई केदे। इत्यादिः। केद
 केः। निमग्रादिग्र आर्द्रभावः। य उनात्र

विरक्त्यान् लयोपवासै रनिरो
तिहृदः। विनाभिउष्टं हृदये प्र
दृष्टं बुद्धे स्मृतिं वा सुपहनि
प्रीतिं॥ प्रदृष्टं प्रकपेण हृष्यि
त्वा॥ नसेव रूपं अस्थानहास
स्मृति नृत्तगीत वागङ्ग-विज्ञेय
ण रोदनानि। पारुष्य कर्षणरु
णवर्णनाश्च जीर्णं वलज्जानि
लज्जस्य रूपं॥ अस्थाने अनवस
रोदास्यादीनि रोदनान्नावाजी
र्णं आहारेवलं व्याधेः॥ पौनिक
स्य निदानप्रवृत्तिं संप्राप्ति मा
ह। अजीर्णं कटुस्त्र विदाहशी
ते भोज्ये स्थितं पित्र रुदीर्णावे
गं॥ उन्माद मत्सुव मनात्मकस्य
हृदिस्थितं हृद्वदस्य कुर्या
त्॥ हृदिस्थितं पित्र चित्तं स
न्वितं। पुनः अजीर्णं कटुस्त्र
विदाहशीते भोज्ये रुदीर्णावे
गं सन् उन्मादं कुर्यात् हृद्वद
हृदये प्रदृष्टं इत्यर्थः॥ ॥ तस्य
रूपं माह। अमर्षं संस्म विनष्ट
भावाः सन्नजनाभिद्रवणस्य
वोषः। प्रकाय शीतान्न जलाभि
लाषः पीतावताः पित्र हृतस्य
लिङ्गं॥ अमर्षी अहिस्वतां
रसः आरभटी आहम्बर

इति यावत्। सन्नर्जनं परजास
नासाभिद्रवणं पलायनं। उन्मा
गात्रोचोवादाहविशेषः। प्र
काय इत्यादि कायायां शी
तयो रन्जलयो रंभलाषः॥
अमिकस्य निदानप्रवृत्तिं
संप्राप्ति माह। संप्ररोणे मेन्द्र
विचोष्टस्य सोपमा कफो मे
र्मीण संप्रवृद्धः। बुद्धिं स्मृतिं
वा सुपहनि विज्ञेय प्रमादयनं
जनयोदिकां संप्ररोणे भोजना
दिभिः। मन्दविचोष्टस्य व्याध
म रोहतस्य। सोपमा कक इति
कफोपुन्मादं करिष्यन् पित्र
सहाय मपेक्षते व्याधिसंभावा
त्। मर्मेण अत्र मर्मशब्देन ह
ृदयं मुच्यते। विकार मुन्मादः
पे॥ तस्य रूपं माह। वाकचोष्ट
ते मन्द मरोचकस्य नारीवि
क्रियता च निद्रा। हृदिस्थिता
ला च वलज्जं धृक् नवादि शै
क्यं कफात्मकं स्यात्। वा
क्येने मन्द वचन मत्स्यो नारी
विविक्तप्रियता नारीप्रियता वि
नप्रियता चाधुक् सति वलं वा
येः॥ सान्निपातिकस्य निदान
प्रवृत्तिं लक्षणं माह। यः सति

पातप्रभवोतिवोरः सर्वैः सम भि स्तथान्ये विज्ञातिस्य धन
नेः सत हेतुभिः स्यात्। सद्यो वात्थव संक्षयाद्वा। गाढं हृते मा
णि नृपाणि विभक्तिं नाटयि मसि च प्रियया रिरो जायतवा
रुद्रभेषज्योवोषः विवर्ज्यः॥ स त कटुतरो मनसा विकारः॥ अ
सान्निपातिक उन्मादः। सन्नि मे हिंसादिभिः। गाढ मतिशये
पातप्रवृत्तिं नैव सर्वोत्तमकत्वे ल नाहते अभिहते। प्रियया प्राप्ते
वा। पुनः सर्वे रिति युक्तं तद मशक्यया रिरोः पुरुषस्य वि
जसमः प्रापणार्थं तेन खल कारः उन्मादरूपः॥ ॥ तस्य रू
पो मिलिते रित्यर्थः। तेन वाक्ता पमाह। विज्ञं वृवीति च मनोवृ
दयो रजसमोभि मनोदोषे मि गते विसंज्ञो गायत्यथो हसति
लिताः समलेश निदानैः कपि रोदिनि चातिमृदः। विज्ञमाश्रय्य
ता उन्मादं जनयन्ति। सर्वे हेतु मनेन गते गोप्यमपि विसंज्ञो
भिः समलेश मिलितेः स्यात्। य विरुद्धज्ञानः। अतीवमृदः अती
तोऽन्यो व्याधिः सर्वे हेतुभि मि वज्ञानशून्यः। अत्र विकल्पा बो
लिते रेव भवतीति नियमो ना द्वयः॥ विज्ञयस्य रूपमाहारक्रे
ति। अयन्त व्याधि प्रभावात् लोपोहतवलेन्द्रियताः स्वदीनः
सर्वे हेतुभिः मिलितेः स्यात्। ता स्यावान्नो विषकृते न भवेत् पा
दगन्मादः विरुद्धभेषज्यविधिः। सः। परासः मृतः॥ अतिह माह।
विरुद्धभेषज्यविधि रितिको अर्ध अवाद्यात् सन्मुक्तो वा लीण
। विदोषजे प्रत्येकं वानादि प्र मासबलो नरः। जागृको ह्यसन्द
यनीका कार्या। साच परस्य ह मुन्मादेन विनश्यति॥ अथ
रोविरोधिनी विदोषे हानि कि देवादिभूतस्योन्मादस्य सामा
न्विदेवद्वय मामलकादि त मे लक्षणं माह। अमर्षवतिव
ज्ञायोगिकं। अतएव विवर्ज्य कमवीर्येचेष्टो ज्ञानादि वि
नविकितस्य इत्यर्थः॥ ॥ म ज्ञान वलादियुक्तः। प्रकोप
नोदः। वजस्य विप्रकृष्ट निदान कालो नियमश्च यस्य
माह। वोर नरेन्द्रपुरुषे रिति देवादिजन्मा स म

नोविकारः॥ अमर्त्यवाचिकम
वीर्यवेष्टः न मर्त्यस्य मनुष्य
स्य वागादयो यत्र सः विक्रमः
पराक्रमः॥ वीर्यं शोभ्यमानादि
विज्ञानं वलादियुक्तः॥ ज्ञाने तु
दिः॥ आदिपदेन तद्देवा भया
विचारणा स्मृत्यादयो गृह्यते
विज्ञाने शिल्पादिविषयकं
ज्ञानेचेष्टा पाटवं॥ आदिपदेना
भिमानादि गृह्यते॥ नियतः व
ह्यमाणानिष्ठादिभिः॥ मनोवि
कार उन्मादः॥ तत्र देवा विष्ट
स लक्षणा माह॥ सन्तः सु
वि रतीदिव्यमात्यगन्धो निस्त
न्नेः भवत्ये संस्कृतप्रभावीति
जस्ती स्थिरमयना वरप्रदाता
ब्रह्मणो भवति नरः स देव
जुष्टः॥ अतिदिव्यमात्यगन्धः
अतिशयो दिव्यमात्यसेव ग
न्धो यस्य सः॥ निस्तन्द्रः निद्रा
हितः॥ अविनये सत्ता ब्रह्मणः
ब्राह्मणभक्तः॥ देव्या विष्ट मा
ह॥ सत्सेवी दिव्य गुरु देव दे
षवक्ता जिह्वाक्षो विगतययो
विमर्गदृष्टिः॥ सन्तष्टो भवति
न चान्न पानजाते देष्टान्मा
भवति स देवशङ्कुष्टः॥ दि

मार्गदृष्टिः कुमारीतः॥ दुष्टान्मा
दुष्टस्वभावः॥ गन्धर्वी विष्ट मा
ह॥ दुष्टान्मा पुलिन वनान्तरो
पसेवी स्वाचारः प्रियपरिगीत
गन्धमात्यः॥ नृत्वन वै प्रहसति
चारु चाल्यशब्द गन्धर्वेष्ट प
रिपीडितो मनुष्यः॥ दुष्टान्मा
दुष्टजीवात्मा॥ पुलिन तोयोत्थ
तं तटे॥ वनान्तरे वनमथ्यात
योः सेवी॥ स्वाचारः अतिनित्य
चारः॥ प्रियाणा पौर समन्तो
भावेन गीत गन्ध मात्यानि यस्य
स तथा॥ चारु चाल्यशब्द मोत
हसनाक्रियाया विशेषणो॥ यत्
विष्ट माह॥ ताम्राक्षः प्रियतन
रक्तवस्त्रधारी गम्भीरोद्भूत ग
ति रत्यवाक सदिस्वः॥ तेजस्वी
वर्दीत च किं ददामि कसे यो
यत्प्रह परिपीडितो मनुष्यः॥
पित्रा विष्ट माह॥ प्रेतानो सदि
शान्ति संस्तरेषु पिण्डान् शान्ता
त्मा जल मपि वापस्यवस्तुः
॥ मांसेक्ष तिल गुद पायमाभि
काम स्तङ्गको भवति पित्रा
दुःखिजुष्टः॥ प्रेतानो मृतानो
पित्राणां दिशति ददति॥ अथ
सच्यवस्तुः दत्तिगस्तथष्ट

जोतीयः॥ नागाविष्ट माह॥ सः सर्वस्मिन् अन्नपाने लोलपः
यस्मिन् प्रसरति सपेवत क
द्वित स्वकाणो मुद्राणि जि
ह्वावेलेदि॥ कोधाल येन मधु
उभय पायसेसु विज्ञेयः सत्
तु भुजङ्ग मेन जुष्टः॥ प्रसरेति
सर्वित उदरा चलाति॥ सुक
तो उष्ट्राप्रो॥॥ राक्षसाविष्ट तस लक्षणा माह॥ स्थलाक्षो
माह॥ मांसासक्त विविधस्वरादि दुत मदनः सकेणवामी निद्रा
कारलिष्ठ निर्लेजो भृश मति लः पतति च कम्पते च यो ३
विष्टोतिष्ठरः॥ कोधाल विष्ट ति॥ यश्चादि दिग्द नगादि वि
सवलो निशाविचारी शोच
दिष्ट भवति स राक्षसे गृहीतः
॥ अतिनिष्ठुरो अतिनिन्द्यः॥॥ त्वादि यः सवैतादि पतितः स
ब्रह्मराक्षसाविष्ट माह॥ देव वि नृ ग्रहे गृह्यत इत्यर्थः॥ आदि
प्रगुरुद्वेषी वेद वेदाङ्ग-विच्छ शब्देन भौत्रासादयो गृह्यते
विः॥ आत्मपीडाकरो अहिंसो
ब्रह्मराक्षससेवितः॥ अहिंसः
असिंसाशीलः॥॥ पिशाचा ना मावेशसमय माह॥ देवग
विष्ट माह॥ ओदस्तः कृशपरु हाः पोणमास्या मत्तशः सन्ध
यो विरुद्धभाषी दुर्गन्धो भृश यो रपि॥ गन्धर्वीः प्रायशो ३
मनुचि स्तथातिलोलः॥ वद्धा दृष्ट्या यत्ताश्च प्रतिपद्यपि॥ पि
शी विजन वनान्तरोपसेवी तरः कृशपक्षे च पंचम्या मपि
यावेष्टन् भूमति रुदन पिशा चारणाः॥ राक्षः पिशाचा रक्षिच व
रुष्टः॥ उद्वेष्टः नृपः॥ दिग्गन्धर्वः तर्देषा विशन्तिदि॥ कृशपक्षे
ति विदेह वचनात्॥ कृशा निमी अनाया॥ प्रायशः पदादन्मजाप
सः॥ पुरुषो रुक्षः॥ अतिलो तिथ्याभि ॥

धानप्रयोजनं लक्षणार्थं तत्र नि तदीजपरं। षडुन्मत्तं न यथा फ्र
 यो वलिदानार्थं ननु यदि दे तथैव वाते नाय मयेः। वरभी
 वादयो विशन्ति तदा विशन्ते कस तोरा ४ कूटकहर्णी मासा
 दृश्यते कथं नेत्यत आह। दर्प १ मधु मासा ८ पेयः। इत्येको यो
 णादीन् यथा छाया श्रीतोसं गः। कोहादके बीजकहर्णी मा
 प्राणिना यथा। स्वर्गाणि भास्क सा १ कूटकहर्णी मासा १ मधुना
 रात्रिंश्च यथा देहं च देहकं। सेनीयावलेहं। द्वितीयो योगः।
 विशन्ति न च दृश्यते ग्राहस्त महाभरीवचकं हर्णी मासा १ कू
 हकरीणि। दर्पणादीनां दिश टकहर्णी मासा १ मधुनावलेहं।
 दे नान्यदपि निर्मलं द्रवद्रव्यं तृतीयो योगः। शोखपुष्पी स्व
 गृह्यते। छाया प्रतिविम्बो। स्वम तोरा ४ कूटकहर्णी मासा १ मधु
 णिं सूर्यमणिं। देहक जीवा मासा ८ पेयः। चतुर्थयोगः।
 न्मा। अथोन्मादस्य विकित्ता सिद्धार्थको हिडु. वचा. करजौ
 वानिके स्वेहपाने प्राक् विरेकः देवदारु च। मज्जिष्ठा विफला
 पित्रसम्भवा कफमेवमने का। चेतता कटती त्वक कटोत्रके।
 ये परो वस्त्रादिककुमः। य. समोशानि प्रियङ्गु. अशिरिषो
 चोपदेष्ट्यते किञ्चिदपस्मारे वि रजनीहयं। वस्तुमूत्रेण पिष्टोय
 किञ्चित्। उन्मादे तच्च कर्तव्यं मगदः पान मज्जनं। नस्य माले
 सामान्योदोषदृष्टयोः। जला एनन्त्रैव स्थान मुहूर्त्तने तथा
 दि द्रुम शैलेभ्यो विषमेभ्यश्च ते। अपस्मारविषोन्माद कृत्यात्
 सदा। रते दुन्मादिने यत्नात् स स्त्री ज्वरापहे। भूतेभ्यश्च भयं
 यः प्राणहरा हि ते। ते जला नि राजहारे च शस्यते। सर्पिरे
 द्यः। बाह्यी ऊष्णाशी फल तेन संसिद्धं संगोमूत्रे तथायुक्तं
 षडुन्मा शोखपुष्पिका खरसाः त। सिद्धार्थकादि। ॥ क्रया
 । दृष्टा उन्मादहतः पृथगेते क दिष्ट विनाशश्च दर्शयेदु ता
 ष मधुमिश्राः। अथ बाह्यीनि प नि वाचं सधपतेलाकं रते
 दे बाह्यी सरसपरे। ऊष्णीशीफले ज्ञान मातये। कपिकच्छा

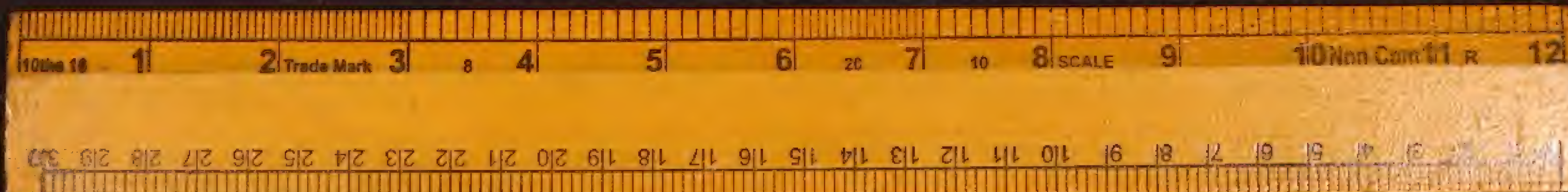
यथा तत्रै लोह तैल जलेः स न लिह्यात्वरः सप्रदिनानि याव
 शतकशाभि स्नादयेत् वा सव ता। सारस्वत मिदे चोर्तो व्रज्या
 दे विजने गृहे। सपेणो हुतद निर्मिते पुरादिनाय सञ्चला।
 तेन देशैः सिंहै गजैश्च तोजा कानां दुर्मैधानां विचेतसा। ए
 सयेकस हस्तेश्च शत्रुभि स्त तस्याभ्यासतः सुप्तो बुद्धि मैधा
 स्तैस्तथा। अथ वा राजप धुतिः स्थितिः। सम्पत्तिः कवि
 हवा वहिनीना स्वसेयता। जाम ताशक्तिः प्रवर्द्धे तोत्रोत्रे।
 येषु बंधे रेने तज्येनो नृपा मद्र. ल्यपुष्पी शाखदुली इति
 तया। देहदः त्वभयेभ्यो हि य लोको। सारस्वत चोर्तो। ॥ वि
 तः प्राणभयं महता तनस्तस्य चाजमोद रजनीहय सेन्येवा
 शमं याति सर्वतो विस्तृतं म प्रा पश्चाद् कृष्ट मगयोद्भव
 नः। दृष्टद्वयविनाशेन मनोय जीरकाणां। हर्णी प्रभातसमये
 साभिहन्त्यते। तस्य तत् सदृश लिहतः ससर्पि वागदेवता निव
 प्राप्ता सान्नायासेः शमं न सति स्वय मेव बक्तै। विस्वाद्य
 येत। अथवा हिडु. लवणां व चोर्तो। ॥ काये विहर्णीते ति
 वा कटुकरोहिणी। शिरीयस्य प्रा तत षोडशगुणं जले। पाद
 करजस्य बीजं गोरात्र्य सधे शेषं प्रकर्तव्य मेघ काय विधिः
 तः। गोमूत्रपिष्टे रेभिस्त वार्त्र स्तृतः। दशमूली तथा रास्त्रा
 नैजज्जने दिता। हन्तुन्माद च वातादि स्थितता वला। मवी श
 पस्मारे तथा चातयकं ज्वरं। तावरी चेति कायेस्तु ऊडेवेः
 मुषणाद्यज्जने। ॥ ऊष्णाचरा दृष्टका। हते काये हुते प्रस्थ
 ये लवणाजमोद दे जीरके द्यं मुद्दिप्रना पचेत्। कल्कीक
 रीणि कटूनि पाठा। मद्र. ल्यपु नैः वस्त्यमाणाद्व्यैः सम्यक् पु
 षी स समान्यमूनि सर्वैः समाना नः पचेत्। विषाला। विफला को
 च वचो विहर्णी। बाह्यीरसेना वि नी देवदारु विलवात्सकं। स्थिरान
 लम्बभाये वास्त्रय सुक मिदे ना रज्यो दे प्रियङ्गुः सारिवाह
 दि हर्णी। अक्षप्रमाणं मधुना घृते यं। नीलोत्पलेला मज्जिष्ठा

विशीर्णमांसं गलितमांसं। प्रज
 त्पं। तदिदं। मुक्तावशेषं विशी
 र्णमांसं। मेहनमांसं। नारायण
 फलकोपमात्रं॥ ॥ ३३३ पञ्चमात्र
 चिकित्साया अकरणोदोष माद
 । सञ्ज्ञातमात्रे न करोति मृदः
 क्रिया नरो योविषये प्रसक्तः
 कालेन शोककृमि दाह पाके
 प्रशीर्णशिक्षो विद्यते स तेन॥
 विषये प्रसक्तः श्रुतिस्वीरतः॥
 लिङ्गश्रीमाद। अदुरे विव सं
 ज्ञाने रूपमपि संस्थितेः। क
 मेण जायते वीरि स्नायुहृद
 शिखोपमा॥ कापस्याभ्यन्तरे
 सन्ध्या पक्षे सन्ध्यागतापि च। स
 वेदना पिच्छला च उच्छ्रिकि
 त्वा विदोषजा॥ लिङ्गवर्ति रि
 ति स्नाता लिङ्गाशे इति वाप
 रे॥ लिङ्गवर्तिः स्थान माद।
 कापस्याभ्यन्तरे अण्डकोषाभ्य
 न्तरे। सन्ध्या लिङ्गसन्ध्या
 पक्षे सन्ध्यागता मणिपञ्चणाः
 सन्ध्यागता॥ अण्डकोषाभ्यन्तरे
 कित्ता। उपदेशे सन्ध्यागता
 म्पे सन्ध्यागता देहिनः। मेदम
 यो शिरं विद्येत पातयेद्वा न
 लोकसः॥ सद्यो निहं

तदोपस रुकशोयावुपशाम्यतः
 । पाको निवाय्यो यत्नेन शिथिल
 यकः स यत्नः। चटप्ररोहात्तन
 सु लोप्य पय्या हरिदा रचितः
 प्रलेपः। अथो नया शोय मपा
 करोति सर्वोपदेशे ततोदिते
 ५०॥ उपदेशे उ वणाप्रत्तालेन
 हिते। त्रिफलायाः कषायेण
 मृदु। राजस्मेन वा॥ नीलोत्प
 लं सकृदुपदेशे सौगन्धिकं
 नया। एषा हृणी भूतनाथ प्र
 लेप आत्र शस्यते॥ वन्धुकर
 लहरीन रजसा दाहमन्त्रवः
 सुगन्धेन तद्गणे ऊर्ध्वलेपे द्वा
 फलन वा॥ देहेन करोहे वि
 फला तन्मसी मधुसंयुता। प्रले
 पोपदेशस्य त्रयो सद्यः प्ररोहे
 त॥ पटोल विम्ब त्रिफला कि
 त काय पिबेद्वा। विदिरासना
 भ्यां स गुगुलु वा त्रिफलायुते
 वा सर्वोपदेशापहरः प्रयोगः
 ॥ भूनिम्ब निम्ब त्रिफला पटो
 ल कर्पूर धात्री विदिरासना
 नां कषाय कल्केः सूतमायु
 चात्र सर्वोपदेशापहरं प्रदिष्टं
 ॥ भूनिम्बोदितं च॥ ॥ वृत्ति
 यानि प्रोक्तानि ऊषे

नाडीतो ब्रह्मो। उपदेशे प्रयोज्य
 ति मेकाभ्यन्तरे भोजने॥ ॥ ॥ ॥
 त्रिफला सीद्धि लिङ्गवर्ति मशे
 योः। देहेन ततोत्पत्त्या वि
 कित्ता वणावचरेत्॥ इत्युपदे
 साधिकारः। इति भावप्रकाशः
 ॥ ॥ अपिवा पटोल विम्ब वि
 फला गुडवीकाय माविशेत
 सगुगुलु सार्वीदर मुपदेशे
 विनश्यति॥ ग्रन्थान्तरे प्रथमा
 पटोलनिम्ब गुडवी मीरच
 काय मापिबेत्। इति च पादः
 ॥ ॥ कटाहे त्रिफला सा म
 सी मधुसंयुता। उपदेशे प्रलेप
 ५० सद्यो रोपयते वृणां॥ ॥
 विफला निम्ब भूनिम्ब कर्पूर
 विदिरादिभिः। कल्केः काये
 येन पक्क मुपदेशहरे परं॥
 इति गरुडे १०५ अध्यायः॥
 उपदिष्टः वि उपदेशाप्रः। यथा
 । ननु मृदुस्यापि सगोज्ञा कथं न
 निषिध्यते इति चेदत्र उपदि
 ष्ठातिरिष्टगोत्रस्येव निषेधो
 ननु तिरिष्टातिरिष्टमृदुगोज्ञा
 दे इति। इत्युदाह तत्रे ॥
 ॥ ॥ ॥

उपदेष्टा वि उपदेशकर्त्री। यथा।
 तद्योपदेशार मपि सजयेच्च ततो
 गुरु। न सज्यते गुरु येन नरे स्त
 वाफला क्रिया॥ इति तिथ्यादि
 तत्रे॥ वृहस्पतिः। उपदेशानुमत्ता
 च लोके तत्पफलौ स्तौ। इ
 त्याहु कततत्त्व ॥
 उपधा स्त्री धर्मार्थकाममोक्षहा
 रापरीक्षा। यथा। धर्मार्थ काम
 मोक्षेषु प्रत्येकं परिशोधनैः। उ
 पेन धीयते यस्मादुपधा परिकी
 र्तिता॥ अर्थ कामोपधाभ्यान्
 भाष्योः पुत्रास्त शोधयत। धर्मो
 पधाभि विप्रोक्तु सर्वोभिः सौवि
 दान पुनः॥ इति कालिकापुरा
 णे ८५ अध्यायः
 उपनदं स्त्री नद्याः समीपं
 उपनदि। इति सुम्यवोधवाकर
 णे॥
 उपनयनं स्त्री संस्कारविशेषः।
 अध्यापनाय माचार्यसमीपं नी
 यते येन कर्मणा तदुपनयनं।
 यथा। स्त्रुतिः। गृह्योक्त कर्मणा
 येन समीपं नीयते गुरोः। वालो
 वेदाय तद्योगा हातसोपनयं

विदुः॥ ॥ अथोपनयनं ॥ ३
पनयनकालश्चागर्भाष्टमेः
ष्टमे वादे ब्राह्मणस्यापनाय
नोराज्ञा मेकादशे मेके विशा
मेके यथा कुलं॥ ब्रह्मवैवस्व
कामस्य कार्यं विप्रस्य पञ्चमे
मेके द्वादशे। तत्राशक्तौ प्राय
श्चित्तं कृत्वा तदन्तरे कार्यं।
पृथ्वाक्तकर्मणा येन समीपं
नीयते गुणेः। वालो वेदाय न
द्याहालस्यापनयं विदुः॥ ३२
स्वावे तथा शस्त्रते पार्थिव
येथनात्। उपनयने न तत्र
स्यात् इति मन्वादि स्मृतेः॥
कृत्यचिन्तामणो। नन्मादये
नन्मस्व तारकास्व मासेय वा
जन्मनि जन्मभे वा। ब्रूतेन वि
प्रा न वद्वक्तोपि विद्या वि
शेषः प्रीयतः प्रीयन्ते॥ अस्त
गते देवगुणे गुणे वा अद्वैत
वा पापयुतपुनर्क। ब्रूतोपनी
तो दिवसे प्रणाशे प्रयाति दे
वे रीप रीततो यः॥ ३३३ ये ल
प्रा। ब्रूतेन उपनयनेन। मुजव
लभीम कृत्यचिन्तामणोः। स्म
ती शक्त धनाश्च मित्र करभेपो
सेज्य विज्ञा हरिषन्तो ता

यपतो भगोदितस्वने भाद्रपदे
सागरे। केन्द्रस्थ भृगुने भद्रः।
शशिवने चन्द्रे च तारे सुभे क
त्रेयं व्रतकर्म मङ्गलानिथो वा
राः सिताकेज्यकाः॥ नोयपतिः
शतभिषा। अदितिसुत उन्नफ
ल्यणी। सागरः पृथ्वीपादा॥ दी
पिकायां। जीवाकेन्द्रे सुहो ह
रिशयनवाह भीस्करे चोन्नरे
स्वाध्याये वेद वर्णाधिप इह सु
भदे हौगिभे नादितो वा। सुको
ज्यल्लेले रविमदनार्तिथे प्रा
ह्य पृथ्वाष्टमेन्दु ना जीवा स्त
तिचारेके सित गुरुदिने काल
सुहो व्रतं स्यात्॥ रवि मदन
तिथि सप्तमी त्रेयोदशी॥ ॥
कृत्यचिन्तामणो। मावे दीव्या
शीलादयः फाल्गुणे च दृष्ट
तः। चित्रे भवति मथावी वैशा
खे काविदा भवेत्। ज्येष्ठे गर
ननीतिरु आषाढे कृत भाज
। शेषेष्टमे रात्रिः स्थानिपि
निशा च व्रतं॥ राजमात्रेण।
नर्वसो कृतो विप्रः पुनः स
स्कार महेति। बृहगर्गः। स्म
पृक्ताननध्यायान सप्तमीञ्च
योदशी। पत्न्या मौचमासस

द्वितीया परिवर्जयेत्॥ चैत्रसु
कृततीया आषाढसु कृतदशमी
मन्मथदिनेन निषिद्धा वैशाख
सु कृततीया युगादिनेन निषिद्धा
निषिद्धा मसुचि र्भायो रिक्तास
वृद्धोपभाक। सुकृतपक्ष पववि
दितः प्रागुक्तासु लायनवचना
ता। सामगाना ऊजवोरः सुपुन
यने श्रीपतिरत्नमाला कृत्यवि
न्तामणिधृतवान्पवचनान्।
यथा। शाखाधिपे वलिनि केन्द्र
गतिय वास्तिन वारेऽस्य चोपन
यने कथितं द्विजानां। नीचस्थि
ते शिष्टगुण्य परानिते वा जी
वे भृगुवपनयनः स्मृतिकर्म
हीनः॥ अस्य शाखाधिपस्य॥ दी
पिकायां। कृत्वेदाधिपतिजी
वा यमवेदाधिपः सितः। साम
वेदाधिपो भौमः शशिजो अथ
वृद्धेदराट्॥ वेदाधिपकथने
॥ ब्राह्मणे सुकृतवागीशे ल
विद्ये भौमभास्करो। चन्द्रा वे
प्रा वृधः शूद्रे पति मन्दोऽन्त
ने जने॥ वर्णाधिपकथने॥ परा
जयतन्नाम वत्स यज्ञाया। अत्रा
पि विवाहवृत्तयोगभंगवर्ज
नाविस्मयमात्रे। शोडशा

दे। हि विप्रस्य राजन्यस्य द्विविंश
ति। विंशतिः स चतुर्थी च वैश्यस्य
परिकीर्तिता॥ सावित्री नाति वा
त्रैत अत ऊर्ध्वं निवर्तते। अत्र पो
उशवर्षस्य उपनयनाद्गता प्रती
यती। पतिता यस्य सावित्री दश
वर्षाणिपञ्च च। ब्राह्मणास्य वि
शेषेण तथा राजन्य वैश्ययोः॥
प्रायश्चित्तं भवेदेष्टं प्रावाच वद
तो वरः। इति यमवचने तदन
द्गता प्रतीयते। अनयो गर्भे जा
न्मप्रभृति गणानाम्भा मविरुद्धा
यता। तथाच माण्डव्यः। व्रतव
त्थ विवाहे च वत्सरपरिकल्पन
माङ्गराचार्योः। आधानं दृष्टं मेके
प्रसूतिपूर्वं सदाभ्ये त्॥ ॥
यत्तु द्विजानुपक्रम्य पौठिनसिवा
चने द्वादश षोडश विंशति अष्ट
तीता अवरुद्धकाला भवन्ति इ
ति द्वादशवर्षाद्यपरि ब्राह्मणा
दीना महाकादृतिहोम प्रायश्चि
त्तार्थे। षोडशपरितु ब्राह्मणहोमा
दि गुरुप्रायश्चित्तार्थे मिति। इ
दं उपनयनं।
इति ज्योतिस्मते॥
उपनायकः पुं नायकगुणोत्त

कर्षकयकः। यथा। नायकस्य ग
णित कर्षकयका उपनायकाः।
उत मङ्गीतदामोदः॥ ॥
उपपत्तिश्च॥

उपपत्तिः स्त्री प्रकरणाप्रतिपा
द्यायसायने तत्र तत्र अयमा
णा युक्तिः। इति वेदानसारः॥
हेतुः। यथा। श्रोतव्यः श्रुति
वाक्येभ्यो मन्यव्योपपत्तिभिः।
इत्यत्र उपपत्तिभिर्बहुभिः हेतु
भि रिति पक्षताग्रन्यमायुरी॥
सङ्गतिः। यथा। लक्षण शक्य
सम्बन्ध स्नात पण्योपपत्तिः
। इति भाषापरिच्छेदः ॥

॥ ॥

उपपत्तिः स्त्री व्यासकृताष्टाद
शपुराणसदृशानामुन्यादिप्र
णीताष्टादशपुराणा। यथा। अन्वा
न्युपपुराणानि मुनिभिः कथिता
न्यपि। आद्ये सनत्कुमारोक्तं ना
रोसिहं ततः परं॥ तृतीयं वाय
वीजन्व कुमारोक्तं च भाषितं।
चतुर्थं शिवधर्मोक्तं साक्षात्
दीशभाषितं॥ दृष्टीं स मातृ
माध्वये नारदीय मतः परं। न
न्दिकेश्वरपुत्रश्च तथैवाशन
संविन ॥ कापिले

वारुणश्चैव कालिकादयमेव
चामाहेश्वरं तथा शम्भुं देवं सर्वो
यैसिद्धिदं॥ पराशरोक्तं मपरं
मारीचं भास्करादयः। देवं देवी
पुराणो। इति मन्त्रमासतन्त्रयुत
कर्मपुराण ॥

उपभूषणं स्त्री वराचामरदि
। यथा। वराचामरं कुम्भादि पा
त्रोपकरणादिकं। तद्वपुषां नरे
दद्याद्यस्मात्तदुपभूषणं॥ इति।
प्रावारः पानपात्रञ्च गण्डुको
गृह मेव चापर्वण्यदि यदन्वा
च्च सर्वे तदुपभूषणं॥ इति च
कालिकापुराणे द्द्व्यध्यायः॥

उपमा स्त्री सादृश्ये। तस्य वैदिक
पर्यायः। इदं मेव । इदं यथा
१ अग्निर्गोये ३ चतुर्गश्च ददमा
नात् ४ ब्राह्मणाव्रतचारिणः ५
वृक्षस्य नृते पुरस्तवयाः ६ जा
आभगे ७ मेघाभूतोऽभीषन्
पः ८ तद्वपुः ९ तदानीः १० तद
त ११ तथा १२ इति द्वादशोपमाः
इति वेदान्तचौटो ३ अध्यायः
॥

उपमालङ्कारः पुं साम्यालङ्कारः
। यथा। उपमा मादा। साम्यवाच्य
मवेयम् वाक्येक ३

पसादयोः। तद्वेदाः। सादिति
या। सा। लक्ष्मी च। तल्लक्षणं य
या। सा। शृणो यदि सामान्य धर्म
उपमवाचि च। इयं पुनः श्रान्ता
यी च। तल्लक्षणं। श्रोती यये
व वाशब्दा इवायी वा वीत ये
दि। श्रान्ती तस्य समानाया स्तु
लायी यत्र वा वीतः॥ हे विधा
। तद्विने समासे ऽववाक्ये। उदा
हरणं। सोऽभमम्भोरुहवन्मुख
स कुम्भाविब स्तनो पीनो। इ
यं मदयति वदने तव शरीरे
तु यथा बाले॥ अत्र क्रमेण
विविधा श्रोती। मधुरः स्वधाव
दधरः पल्लवतलोऽनिपेल
वः पणिः। चकितमृगलाचना
भो सदृशी चपले च लोचने
तस्याः॥ अत्र क्रमेण विविधा श्र
यी शृणो। षडेव तत्। लक्ष्मी सा
तान्यधर्मोदे रेकस्य यदि वा
दयोः॥ त्रयाणां बानुपादाने
श्रान्तीयौ सापि शब्दवत्। इयं
नृतेति श्रोता असम्भवात्
पञ्चोक्तरीत्या पंचप्रकाराः। उदा
हरणं। सुखं मिन्दु यथापाणिः
तरेन समः प्रिये। वाचः स्वधा इ
ते। तस्मिन् तस्य मनो ऽयम
ते। तस्मिन् तस्य मनो ऽयम

वत्। सा लक्ष्मी पञ्चधा पुनः। आ
धार कर्मविहिते द्वौ त्रये च क
चिकुरादि। कर्मकशास्त्रोक्तं च
स्यादेव पंचधा पुनः॥ उदाहरणं।
अन्नः पुरीयसि रणेषु स्वतीर्थे
ते पौरं जने तव सदा स्मणीयते
श्रीः। इष्टः प्रियाति रस्यतुर्जिद
शो मिन्दुसञ्चार मत्र भुवि संचर
सि तिलीशः॥ तदेव दशप्रकार
लक्ष्मी। सा पुनर्द्विधा। वाक्यगता
समासगता च। यथा। उपमानात्
पादाने द्विधा वाक्यसमासयोः।
श्रोत्यायीत्वभेदेन चतुर्विधतस
भवे ऽपि प्राचीनरीत्या द्विप्रका
रत मेवोक्तं। पुनर्द्विधा। उपमा।
वाचिनो लोपे समासे क्तिपि च
द्विधा। उदाहरणं। वदने मृगशा
वात्स्याः स्वधाकरमनादरागदं
भति श्रुतिपरुष व्यक्तं निनदा
नदात्मना पुरतः॥ पुन धर्मो
पमानयो लोपे द्विधा। तद्यथा।
द्विधा समासे वाक्ये च लोपे य
मोपमानयोः। उदाहरणं। त
स्या सुखेन सदृशे रम्य ना
स्ते नवा नयनतले । पुन
द्विधा । क्तिप समासगता
देधा धर्मेवादिचलोपने

॥३३॥दाहरणं।विथवति सुवाज्ञ
मस्या इत्यादि।उपमेयस्य लोपे
न स्यादेका प्रत्यये क्वचि।उ
दाहरणं।अर्गतिविक्रमालो
कविकस्वरविलाचनः।कपा
लोदग्रहोदगः स सदस्यायु
धीयति॥धर्मापमेय लोपे
न्या च।उदाहरणं।यशसि प्रस
रति भरतः लीगेदीयति साम
राः सर्वे।विलोपे च समासना
।यथा।राजते मृगलोचनेत्या
दितेनोपमाया भेदाः स्युः स
प्रविशति संख्यकाः।एणां च
द्विधा।लप्राचैकविंशतिविधे
ति मिलित्वा सप्रविशति प्रका
शेपमा।इति साहित्यदर्पणे १-
परिच्छेदात् संवृत्तः॥

उपसमः पुं निवृत्तिः।तत्प
र्यायः।विरामः द उपसमः
।इति भरतः॥आरामः च उपर
ति भा।इति हेमचन्द्रः॥

उपसर्पकं क्री नाटकविशेषः
सत अष्टादशविधः।यथा।
नाटिका।ओटकं गोष्ठी सदकं
नाट्यरासकं।प्रस्थानात्ताप्य
काव्यानि प्रहृणं।रसकं नया

॥संलापकं श्रीगदितं शिख
कञ्च विलासिका।इर्मलिका
प्रकरणी हलीशो भाणिकेति
च॥अष्टादश प्राज्ञ रूपरूपका
णा मनीषिणाः।विनाविशेषे
सर्वेषां लक्ष्म नाटकवन्मते॥
ति साहित्यदर्पणे द परिच्छेदः
॥उपसमः पुं आधिक्यं।यथा
।उच्चैः अवादीन तेनो भाणो।
पष्टम्भकतया प्रसृत्य योज्य
तात्।इति बोद्धाधिकारश्चि
न्नामणिः॥

उपसंहारः पुं अन्तः।शेषः।य
था।उपक्रमोपसंहारयोः अङ्क
तकीर्तिनाच्चा।इति सप्रमी प्रकर
णे तिष्ठादित्तत्त्वलिखने
उपसद पुं अग्रविशेषः।यथा।
गाहपत्यो दत्तारामि सत्येवा
हवनीयकः।एते अग्र स्वये
मुखाः शेषा अपसदस्वयः।
इति वृद्धिपुराणे गणभेदनामा
ध्यायः॥

उपसर्ग्यो स्त्री अन्तमती गोः।
तत् पर्यायः।कालप्राप्ता ३४
वरता ४।इति शब्दार्त्तावली॥
उपाख्यानं क्री विशेषकथनं।
यथा।सर्वीख्यानं अन्ते ब्रह्म

अतीव परमाद्भुतं।अधुना श्रो
तमिहामि उगोपाख्यानं मुत्र
ने॥इति ब्रह्मवेवेने प्रकृतित्व
ति ४४ अध्यायः॥अणु नारद
वत्सामि स्वधोपाख्यानं मुत्रमे
।इति च तत्रैव ३८ अध्यायः
॥ ॥

उपात्रं वि प्राप्ता।यथा।क्षयं के
विदपात्रस्य उरितस्य प्रचक्ष
ते।अनुवर्ति तया चान्ये प्रत्य
वायस्य मन्यते॥नित्यक्रिया
तया चान्ये ह्यन्यद्गुणलो फ्र
ति।इति प्रायश्चित्त तन्वीय जा
बाल भविष्यपुराणावचन॥

उपाध्यायः पुं वेदैकदेशध्या
पकः।यथा।एकदेशान्त वेद
स्य वेदाङ्गान्यपि वा पुनः।यो
ध्यापयति ह्यन्त्यमुपाध्यायः
स उच्यते॥इति भविष्य २ अध्या
यः॥मानवे २ अध्यायश्च॥

उपानत स्त्री चर्मपाडका।पा
दयतिरेकेणात्मोपानदहन
निषेधो यथा।नाट्येः क्रीडे
त कदाचित् स्वयं नोपान
होवहेता।शयनस्थो न

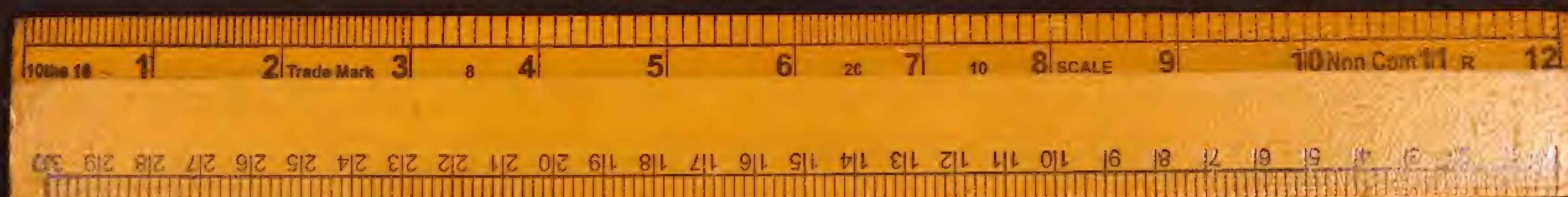
भुञ्जीत न पाणिस्थं न चासने॥
इतिमानवे ४ अध्याये २४ श्लोकः
॥सुहं विना कदाचिदपि परि।
हासनापि नात्तादिभिः क्रीडेत्
।स्वयं मित्यभिधानात् आत्मो
पानहो पादवातिरिक्तेन हस्ता
दिना देशान्तरं न नयेत्।शय्या
वस्थितश्च नभुञ्जीत हस्ते च
प्रभृतं मन्त्रं कृत्वा क्रमेण न खा
देत्।आसने भोजनपात्रं निधा
य नभुञ्जीत।इति भट्टीकाया
भट्टः॥

उपायः पुं स्वार्थसम्पादकः।
साधनायथा।उपायतः समार
म्भाः सर्वे सिद्ध्यन्त्युपक्रमाः।उ
पाय पश्य येन ते धारयेयाः २
जा नृपा॥इति वृद्धिपुराणे दृ
ष्टपाख्याननामाध्यायः॥

उपाह्वानः पुं सङ्गतिविशेषः।य
था।सप्रसङ्ग उपाह्वानो हेतुना
वसरस्तथा।निर्वाहकैककार्ये
तेषां सङ्गतिरिष्यते॥तत्त्वत
णं यथा।विज्ञा प्रकृतसिद्ध्यर्थी
संघोहान्ति विडु बुधाः।इत्यनु
मितौ जगदीशानकीलका
रः॥

दकान् शीरेव मुचीसाउद काया श्रीधरस्वामी॥
 कान् जलजान् पालिगणान् उष उ वये॥दीह।इस्वादिः॥
 यजायत।सुग्रीवी त असादीन् मेपित्ता उद्वा।ओषति।क्तावे
 यजायत इत्यनयः।नाम्नायावे दत्तावेमडीचीत्यादिना इमो
 शः पारिकीर्तित इत्युपसंहारः॥३॥ निवेधे निवृत्तयो उष्टः॥दीह
 तितटीकाया श्रीधरस्वामी॥ भस्मीकरणे।इति उर्गोदासः
 उशिकत्रिकमनीये।यथा।न ॥
 यद्वच श्रित्रपदं हरे येशो न उष वये॥दीह।ओषति।उषि
 गतपवित्रे प्रवृत्तीन् कर्हिचि तः॥दीह भस्मीकरणे।इति
 तातदायसे तीर्थे मुशान्ति उर्गोदासः॥
 मानसा नयत्र हंसा निरमस्य उष्टः १० पशुविशेषः।तत्त प
 शिकलयाः॥इति श्रीभागव व्यायः।दीवेजवः २३ ग्रीवी
 ते।स्कंधे पथ्यायः॥वित्रपद २४ धूमकः २५ शरभः २६।
 मपि यद्वचो हरे येशो न प्रष्ट इति जराधरः॥कमलः २७
 गीत नदायसे तीर्थे काकत काटकाशनः २८ भालिः २९
 त्यानां कामिना रतिस्थाने उषा वज्रकरः ३० अथ्वगः ३१ मरुह
 नि मयने कृतः मानसाः स पः ३२ वज्रग्रीवः ३३।इति श
 त्रप्रधाने मनसि वर्तमाना दे द्दरत्नावली॥वासन्तः ३४ क
 सा यतयो यत्र न निरमंति क लनाशः ३५।इति त्रिकाण्डशे
 दिविदीपनितरेन रमन्ते।उषि षः॥ऊशनामा ३६ मरुप्रियः
 कलयाः उशिक कमनीयत्र ३७ हिककृत ३८ उर्गनहुनः
 दालयोः निवासो येषो तोयया ३९ भूतत्रः ४० दासः ४१ दी
 प्रसिद्धा हेसा मानससर्गसि च वृषीवः ४२ केलिकीर्णः ४३
 रत्नः।कमनीयपणनिवासा इति हेमचन्द्रः ॥
 स्मृक्तीर्विचित्राचारियुक्ते उक्त उसीशः १० श्री शिरोवेष्टः।त
 दगर्भे काकजीटास्थाने नर स गुणाः॥उसीश कांनि ह
 मने इति शेषः।इति तटी त केशव रजो वात कफप

हं तसु मेरुस्थने यस्मान् गुरु वर्षासु शासते।इति केचिदुधाः
 पित्राहोरागकृत इति भावप्र प्राज्ञ जेजुरागमदर्शनात्॥के
 काशः॥ उलोदकं ज्ञी तन्मज्जले।तदि चित्र।वसुधैः १ वाणो १ वेदे
 प्यं यथा।अष्टमेनाशशेषेण च १ विप्र पक्षयोः।एकभागा।
 तथैनाहं केन वा।अथवाक् माते॥अत्र दावाणा यथात्वा
 यनेनेव सिद्ध मुलोदकं वेदे णता हीनता वा तथा व्यवस्था
 ता।तद् गुणाः।इमामवात कल्पनीया॥तत् पादहीने प
 मेद्येने वस्तिशेषधनदीपने। तत्र महेहीनन्त वातचुत्।वि
 कास स्वास ज्वराव हन्ति पीत पादहीने श्वममे संचोप्रि प्रदे ह
 मुलोदकं विशि॥इति भावप्र लवु॥॥विपादहीनस तच्चा
 काशे प्रथमवर्गाः॥॥अथ उ न्तरे आरोग्यामुसता।तस्य
 लोदकस्य लक्षणं गुणाश्च। लक्षणगुणाः।पादशेषन्त
 कायोमानन्त निर्वैगं निकृण यत्राय मारोग्यामु तदुच्यते।
 निर्मल नया।अर्द्धावशिष्टं य आरोग्यामु सदापये कास
 त्राये तदुलोदकं मुच्यते ज्वर स्वास कफापहे।सद्योज्वरहर
 कास कफ स्वास वात पित्राम प्राही दीपने पाचने लवु।अ
 मेदसा।नाशनं वस्ति संशोधि नाह पाण्डु मृत्ताशो गुल्मशो
 पथ्य मुलोदकं सदा॥॥अथ योदरापहे॥इति भावप्रकाशे
 त्रभेदे जलस्य पाकभेदः।वि मध्यमवर्गाः॥
 पादशेषं शिलिलं ग्रीष्म शर उह ३२ अर्द्धे।इस्वादिः।३२ जे
 दि शासते।दिमेऽदेशेषं शि हत् ओदीत्।अर्द्धे इह वयः
 शिरे तथा वर्षी वसन्तयोः॥।इति उर्गोदासः॥
 अन्ते तु निदावे तर्हपादोने उल्ल हृषि।वृट् सेकः।उत्तति
 पादहीनन्त शारदे।शिशिरे च वृत्तं मेघः।इति उर्गोदासः॥
 वसन्ते च हिमे चाहोवशापिते
 ॥अष्टमाशावशेषन्त वारि ऊ

ऊ दीर्घोकारवर्णः। तस्य ले
खनप्रकारो यथा। तदुपा धो
गता रेखा ऊर्जिता वामतः उ
भा। तदुपा धोर्जिता कारवर्णः।
निर्धनं तासु रेखासु यमा
त्रिवर्णः। कमातः। अथोर्ध्व
गामिनी मात्रा लक्ष्मी वीणा
च सा स्मृता। इति वर्णोद्धारत
त्रे॥ ॥ तस्य नामानि यथा
ऊः कण्ठको रतिः शान्तिः
कोयनो मधुसूदनः। कामरा
जः ऊजेशश्च महेशो वामक
लोकः। अथोर्ध्वो भैरवः स
त्वा दीर्घोच्चारण सरस्वती। वि
लासिनी विचक्रा लक्ष्मी
इत्युक्ते। महाविद्येश्वरी
षष्ठा षोडशः काम्यऊर्जक
ः॥ इति तन्त्रे॥
ऊन त क परिहाने। दीर्घादि
दन्त्यापथः। तथा च। ताम
मासु इदं न यद्वत्। गगह
दि मकरान् यद्वत्। मिति मा
चयमकं। परिहाना नृनोकया
। ऊनयति वर्णक स्वरौ प्रथ
मपरिमाणातः। परिमाणाभावे
य मिति केचित्। मा भवान्
ऊनयति। ऊनयोजिः अड.

द्वित्रे स्वस्थानमेव नास्ति अतो
नामोपित मिति सन्देहनिर्गम
य माह। गेने ऊर्ध्ववन्त्तापक
वत्तात द्वित्रात प्राक प्राप्ता इ
त्वा अलोपितान् स्यात्। इति
उगीदासः॥
ऊनविंशः त्रि ऊनविंशतेः ४
शतः। यथा। त्रिंशद् वेदक द
शानविंश भेकादशाष्टादशविं
श संख्याः। इष्टा इना सूर्ययु
तो इना च योगादम् अष्टादश
गमइ॥ इति ज्योतिस्तन्त्रे॥
॥
ऊनविंशतिः स्त्री एकोनविं
शतिः। ऊनविंश इति भाषा। य
था। ऊनविंशतिदास्यमानोपि
एडस्यानानि। इति निष्पा
दितम्॥
ऊन इड. सेवने। दीर्घादिः।
सेवन मिह विद्यु तन्त्रतन्त्रावि
त्यस्य रूपं। इड. ऊनते
पदे सोचिकः। इति उगीदा
सः॥
ऊरुस्तंभः ७ ऊरुगेर्गविशेषः
। यथा। अथोर्ध्वस्तम्भाधिकाः
। तत्रोर्ध्वस्तम्भस्य विप्रकटं स
न्निवृत्तं। नदानसंशोभश्चैकं

तदा माह। शीतोत्त द्रव संशु तेन संभेन। अवेतसो शून्यो। प
क गुरु स्थिते निषेधितैः। जी रकीयाविव श्रक्तियावित्यर्थः।
लीजीलो तथायाम संतोभ सप्र ध्यानं समृद्धता। पादसंस्थानो
जागरेः॥ सञ्जयमेदः पवनः सा भिः सदन कञ्जादृशसुप्रिभि
म मयर्थसोन्विते। अभिभूयेतं अ संयुक्तो। अथ युक्ततेन म
दोष मूक चेत प्रतिपद्यते॥ स हावानवाधिपपवितः॥ ॥
कथं स्थिनी प्रहर्षान्तश्चम प्रागुप माह। प्रागुप तस्य नि
ता स्मितेन सः। तदा स्तम्भा द्वाभिध्याने स्मितताज्वरः।
ति तेनोर्ध्वस्तंभो शीतावचेतनो रोमहर्षो र्ध्व स्तंभो जेहोर्ध्वः
॥ परकीयाविव गुरुस्थाना म सदन तथा॥ ॥ तस्योपशय
तिशयव्ययो। ध्यानाद महे माह। वातशोद्धोभरत्नानात्र
तेमिष तन्त्रा छयोरुचि ज्वरे स्यात् स्नेहनात् पुनः। पादयोः
॥ संयुतो पादसदन कञ्जादृश सदन स्तंभः कञ्जादृशो त
ता स्प्रिभिधतमूरुस्तम्भमि था॥ जडो र्ध्वस्तानि रत्नये
ताड गद्वान मयापरे॥ जी शस्त्रदादाह वेदना। पदञ्च य
लीजीलो किञ्चिजीलो कि यते न्यस्ते शीतस्पर्श न वेति
न्निदजीलो तस्मिन् भोजनमि च। संस्थाने पीडने गत्या चाल
त्यर्थः। अतएव दृढवलेन जी ने चापनीश्वरः। अन्यनेयो दि
लीजीलो समश्चत इति पठिते। त संभग्राहक पादौ च मन्यते॥ अ
३ शीतादिभि निषेधितै भुक्तैः न्यनेयो अन्यपुरुष चालो भ
संतोभेण संवत्तनेन। स्वप्न वत इत्यर्थः। अतानात् अति
दिवा जागरणेन रात्रौ। अथोर्ध्व स्तम्भ स्वप्नि कस्या
य दर्शयता। इतर दोष पित्रास्ति दिदशनेन। वातशोद्धोभः वा
मितेन आर्द्रेण हुतेनेति यावत् तयाधिर्शोद्धोभः। तत्र ऊरुस्त
। नत वनेनाएव विधेन स्ने म्। स्नेहनात् स्नेहादिना
पाणा। सः पवनः। तदा ऊ स्नेहना चिकित्साया । पाद
रु स्तम्भाति । सदनदय ऊरुभयो

रिश्च सप्तमी। इति तन्त्रे ॥
अ प्रापे। गन्ता। प्रापः प्राप्तिः
अकृति यनं कृती। इति उ
गीदासः ॥
अ रन हिंसे। रं वेदिकः। न
अणोति। रेफादि कृतीयस
रानो भ्य मिति कोचन। इति
उगीदासः ॥
अ रलि गन्ता। र वेदिकः। लि
इयन्ति। शणे लुककणाद
स शन्त शानयो रेव अछादे
शः। इयुक्त समिष्टानः।
इति उगीदासः ॥
अच श सन्ता। श अचति। प्रा
नच। इति उगीदासः ॥
अकृ श अकृती। गमन मोहयोः
। श अकृती अकृती। अकृतिः
कदिनीभावः। अकृतिः कदिन्य
काययो रिन्मराता। अकृति
चुनं कदिन स्यादित्यर्थः। अकृ
ति वृद्धे। गकृति मुह्यति वेत्त
र्थः। मोहस्थाने दृश्यप्रलय
परान्ति प्राप्तिः। अकृति वृद्धे
नियं प्रलीयते इत्यर्थः। इति उ
गीदासः ॥
अज उ गति स्थयी। जनाजने।
उ अजने। अजने

जीवनं बलवद्भावश्च। इति उ
गीदासः ॥
अज उ उ भुजि। अस्वादिः। भु
जि भुजने। अ अजने। उ अ
जने मत्स्य रूपकारः। इति
उगीदासः ॥
अच वि अवकांतन्ययीयः।
प्राज्जलः ४ सरलः ५। इति ज
टाथरः ॥
अण द उ ज गतो। द ज अणो
ति अणोति अणते अणते। उ
अणोति अणते। इति उगीदा
सः ॥
अत सईनेरपयोः ॥ अणान
तोः। अणा दया। अनीयने ज
नः सईने ईश्वरो भवति। कि
न्विद्यते गकृति वेत्तर्थः। अ
रे न ईयदोः प्राप्तिपक्षे परे
पद मेवा। अजीत आनने इत्या
दि। इति उगीदासः ॥
अतजित पुं यत्तविशेषः। यथा
। तषा च यमदीप्तिश्च कस्तो
य तिलाजमा। अस्वापेनोय अ
तजित धतराष्ट्र सप्तमः ॥ ना
वमासे वसन्त्यते सप्त मैत्रेय
भास्करो। अयतो चापरे सप्त
फाल्गुणो निवर्त्तन ये ॥

॥ इति श्रीविष्णुपराणो २ अंशो
१ अध्यायः ॥ त्रिष्टुप्। कस्त
तः सप्तः। अस्वापेनो गतसः।
अतजितः। धतराष्ट्र गन्तवः
। इति तटीकाया श्रीधरस्वामी
॥
अतिक पुं पुरोहितः। यथा।
अप्यधीय पाकयज्ञानां यथा
मादिकाम्मलानां यः करोति
वृत्तो यस्य स तस्य निर्गिहो च
ते ॥ इति मानवे २ अध्याये १४३
श्लोकः ॥ तत् पयोयः। भरताः
१ अरवः ४ वाययतः ५ इक
वदिपः ६ यतश्चवः ७ मरुतः
८ स्वायः ९ देवयन् १०। इ
तथाहतिद्रुमानि। इति वेद
विवादे ३ अध्यायः ॥
अय य उ ना इर वृद्धो। य अ
धीति। उ अहिता अह्ना। न अ
धीति। इर अर्थत आधीत।
कोवर्त्तना चाय। सोहं प्राण
वतेव भूतजननी मधोमीति
भवभूतिः। अन्नभूतमर्थेना
दिदं सिद्ध मिति केचित्। इति
उगीदासः ॥
अफ श दान आच हिंसा नि
दाजो। आजि युद्धे। श

अफोताजनो ददाति आयते
हिंसा निन्दति युद्धते वेत्त।
येः। आनकी हिंसाया मप्यय
मित्यन्ये। इति उगीदासः ॥
अश गतिस्तयोः। सोवधातर
ये। अश्वः। इति उगीदासः ॥
अय ईश गतो। अस्वादिः। ई
अदः। श अशति। इति उगीदा
सः ॥
अपिः पुं भुवादिमहर्षिसन्ता
नः। यथा। भृगु मेरीचि रेवश्च
अङ्गिराः पुलहः कतः। मनुदे
लो वशिष्ठश्च पुलस्त्येति ते
दशा ॥ अस्वाणि मानसा इति उ
तपन्नाः स्वय मीचराः। परते
नपेय सस्मादृता सस्मान्महर्ष
यः ॥ ईश्वराणां सन्ता सेषा मृष
य सान्निबोधना। कायो वृहस्प
ति श्वेच कश्यप अवनस्तथा ॥
उतथ्या वामदेवश्च अगस्त्य श्रो
षितस्तथा। शेषिनस्थाने कौशि
क इति वा पाठः। कर्दमो वालि
तिल्याश्च विष्णवाः शाक्रवर्च
सः ॥ इत्येते अश्वयः प्रोक्ता
सप्तसो अश्विनाङ्गना। इति। न
स्य अत्यन्ति यथा। अपि
हिंसा गतो धात विद्या सत्य

तपः कृतिः। एष सन्निवयो
यस्मात् ब्राह्मणश्च ततः न
पिः॥ विहन्ति समकालं न व
द्या यत्किं मृषिस्तयोः। अथने
परमां यस्मात् परमर्षिस्ततः
स्ततः॥ गन्तव्यं दृष्टे योतो
नैमनिहेतिकारणो यस्मादेव
स्यम्भृतस्तस्माच्च कृषिता
मना॥ इति मत्स्यपुराणे १२०
अध्यायः॥
अपिकः पुं कायादिः कृषि
अपीकः पुं वः। यथा। अथि
पुत्रा अपीकास्तु मेयुनाहर्भसं
भवान्। परत्वेन र्षयस्ते वै भूता
दिः कृषिकास्ततः॥ अपीका
नो स्वता ये वै विज्ञेया अथिपु
त्रकाः। इति। इत्येति अथयः प्रा
क्ता सप्तसा अथिताह्नाः॥ ते
षां पुत्रान् अपीकास्तु गर्भोत्प
न्नान् विवाधत। वत्सरो नक्षपश्च
व भारद्वाजश्च वीर्यवान्। अ
थिदीवेतश्चैव हृददुःस्थः
शरत्तनः॥ वाजिप्रवाः सति
त्रय्यं प्रणावाः अथ्य पराशरः
। अष्टरी च कश्यपश्चैव राजा
वैश्रवणस्तदा॥ इत्येते अ
पिकाः सर्वे सत्येन अथि

ताह्नाः। इति मात्से १२० अध्या
यः॥
अह्न २ न वयोः वैदिकः। न
अह्नाति। इति डुर्गादासः॥

अ

अ दीर्वैकारः। तस्य लेखनप्र
कारो यथा। तदुपाधोगता द
त्ता वामनः ऊर्ज्विता तथः। पु
न देवगता रावा तास ब्रह्मा
विस्ववः॥ मात्रा शक्तिः परा त
या ध्यान मस्य प्रवक्ष्यते। इति
वर्णोद्धारतन्त्रं॥ ॥ तस्य नामा
नि यथा। अः कोथोऽतिथि
वाणी वामनो गोऽथ श्री येति
। ऊर्ध्वमुखी निशानाथः पद्म
ला विनष्टधीः॥ शशिनी मोति
का अष्टा देवमाता प्रतिष्ठा
। एकदन्ताह्वयो माता हीता
भियुनोदयो॥ कामलः श्याम
ला मेधी प्रतिष्ठापति रहमी।
ब्रह्माण्डमिव कीलाले पावने
गन्ध कर्षिणी॥ इति तन्त्रशा
स्त्रं॥
वामनास्तिका। इति वीजवर्णा
भिधानं॥
अ गि गन्ता। गि अह्नाति।

ईर्णाः ईर्णाः। इति डुर्गादासः यथा। ऐकारः कमला हर्षो ह
पीकेशो मधुव्रतः। सत्त्वा का
नि वीमगणेश रुद्रः कामोदरी
॥
ए एकारः। तस्य लेखनप्रकारो
यथा। रेवायः ऊर्ज्वलीवका द
द्वतो वामनो गता। बह्नीश वाय
व तास निर्यो सौन च निर्यशः
॥ इति वर्णोद्धारतन्त्रं॥ ॥
अस्य नामानि यथा। ऐः स्थानुः
श्रीथरः सुहो मेधा धृस्वा व
को विद्यता देवयोनि हेतु गणेश
महेशः कौन्त रुद्रको॥ विष्णु
सरो दीर्घजिह्वा महेशो लाह
तिः परा। चन्द्रिका पार्थिवो ध
मा दिदन्तः कामवदेनः॥ सु
विस्मिता च नवमी कान्ति गया
तकेश्वरः। चित्राकर्षिणी काश
श्च तृतीयकुलसन्दरी॥ इति
तन्त्रशास्त्रं॥

ए

ए दीर्वैकारः। तस्य लेखनप्र
कारो यथा। तत कोदन्तस्य
पाचरेखा सा वैलवी स्मृता।
तस वन्द्याः सुरेशानि डुर्गा
वाणी सरस्वती॥ इति वर्णोद्धार
तन्त्रं॥ ॥ तन्नामानि

यथा। ऐकारः कमला हर्षो ह
पीकेशो मधुव्रतः। सत्त्वा का
नि वीमगणेश रुद्रः कामोदरी
सुरा॥ शान्तिकृत स्वस्तिका
शक्रो मायावी लोलपो विद्यता
ऊर्ध्वमी स्वस्तिरो माता नीलपी
तो गजाननः॥ कामिनी विष्णु
॥ कालो निर्या सुहः सुविह्वली
। सूर्यो धेय्योत्त कर्षिणी च ए
काकी दन्तप्रसूः॥ इति तन्त्र
शास्त्रं॥
ए एकारः। तस्य लेखन प्रका
रो यथा। ऊर्ज्विता वामनो रे
वा दन्तकोणायता तथः। पुन
वीमगता सेव तास बह्नीश
वायवः॥ इति वर्णोद्धारतन्त्रं॥
॥ अस्य नामानि यथा॥ ए
कारो वालवः शक्तिर्जिह्वादीश
हो भगवन्महता सत्त्वा भूतो
ऽर्धकेशी च ज्योत्स्ना अहो प्र
मदन्तः॥ भयं ज्ञाने हृषा धी
रा जह्ना सर्वसमृद्धवः। वद्वि
विस्व भगवती ऊर्ज्वली मा
हिनी वसः॥ याषिदाधारश
क्रिश्च त्रिकोणो ईशसंज्ञकः

।सन्धिरेकादशी भद्रा पचना त्स्यापि हिमाचलकताप्रया।ता सु
 भः ऊलाचलः।।इति तन्त्रशा प्रतागमपयो वदन्तीह मनीषिणः
 स्वि॥अन्वच।एकारो वामगणः॥३॥शोदपि भयात ज्ञाति यस्मात्
 नः शक्ति किण्डी भगन्त्या॥ भक्तान् सदाशिवका।एतस्याः प्रथ
 मात्तवीजन्व विजया उष्ट एका मं बीजं कथितं तन्त्रमेव च॥एषे
 दशस्वरः॥इति बीजवर्णोभि वेकजटा त्स्यात्मा यस्माज्जया ज
 याने॥ दायिका।मृगान्ते चिन्तेन चास्याः
 एकजटा स्त्री उपतारा।तस्याश्चा सम्पक वेताल भेरवो॥यथा
 विमोचो यथा।सर्वे स्वरगणाः ध्यात्वा महादेवी भक्तः प्रोक्तः
 संश्लो सतो गत्वा हिमाचले।गं भीषितं।चतुर्भुजां ह्रस्ववर्णो
 गावतार्येनकटे महामायां प्र मृष्टमात्ताविभूषिता॥खड्गे द
 त्तुष्टुः॥अनेक संस्तुता देवी तिणपाणिभ्यां विभूतीन्दीव्यं
 तदा सर्वमरोतकरैः।मातङ्ग तथः।कवीन् च खपरिजैव क
 वनितामन्त्रि भुक्ता देवा नष्टं माहमेन विभूती॥खं लिखन्ती
 ता।युष्माभि रमरे रत्र स्तुयन्त जटा मेकां विभूतीं शिरसा स्त
 काव भाविनी।किमर्थे मागता याम्भुष्टमात्ताथरो शीर्षं ग्रीवा
 स्यं मातङ्गस्याग्रमं प्रोता॥एव या मोप सर्वदा॥वत्सला नाग
 बुवन्ता मातङ्गा स्तस्यास्त दारन् विभूती रक्तलाचना।ह
 कायकोषतः।समुद्रता व्री सवस्वधरो कट्या यात्राजिनस
 देवी मां सुर्वान्न सुरा इति॥ मन्विता॥वामपादं शरहरि सं
 सुभो निम्बो हासरो वायेने स्थाप्य दक्षिण पदा।विमलसि
 सकलान् सुरान्।तस्मात्प्रयो दृष्टे त लेलिहानासवे स्वयं
 विधायाहं स्तुयेय सकलैः स्व ॥सादृहास महाचोरो गवयुक्ता
 रैः॥विनिःस्तुताया देव्यान् निभीषणा।चिन्त्याप्रतारा सत
 मातङ्गाः कायन स्तदाभि त भक्तिमद्भिः सुविस्मयिभिः॥
 त्वाञ्जननिभा हस्ता साभूत ॥ ॥ एतस्याः
 मोरी चणादीपि॥कालिकायाभवे संप्रवक्ष्यामि या अष्टौ

योगिनीस्त ताः।महाकाल्य तथा गुणवशादेवी नानाभा
 य रुद्राणी उग्रा भीमा तथैव वेष्ट वर्णिते॥इति च देवीपुरा
 वा।वोरा च भामरी चैव म ए देवीनिरुक्तं नाम ४५
 दाराविश्व सप्रमी॥भेरवी अध्यायः॥
 वाष्टमी प्रोक्ता योगिनी स्त्री एकाकी त्रि असहायः।यथा।
 प्रपूजयेत्॥इति कालिका उ एका दक्षिण चासहायः।इति
 गौ ८१ अध्यायः॥ संलिप्रसारवाकरणा॥तस्य
 एकपाणिका स्त्री उगी।यथा।प्यीयः।एकलः ४६इति शब्द
 प्रपणोशा निराहारा एका रत्नावली॥
 श्री एकपाणिका।पाटला पार एकान्ती त्रि विसृभक्तविशेषः
 लुहारा देवी लोकेषु गीयते ।यथा।एकाननासमो विसृये
 ॥इति देवीपुराणे देवीनिरु स्तादेवो परायणः।तस्मादेका
 कं नाम ४५ अध्यायः॥ न्निनः प्रोक्ता स्तज्ञागवनेचेत
 रकविंशतिः स्त्री एकाधिक सः।प्रियाणा मपि सवेषो दे
 विंशतिसंख्या।एकश इति भा वदेवस सप्रियः।आपत्सपि
 पा।यथा।नियुक्तस्त यथाया सदा यस्य भक्ति रथोमचारि।
 व योमसे नाशुलोत्पः।स एता॥इति गरुडे ४१ अध्यायः॥
 प्रस पशुतो यानि संभवा एकात्रः त्रि एकभक्तः।यथा।
 नेकविंशति॥इति तिथ्यादि काशीखण्डे।ऊर्जे यथान मन्त्री
 तन्त्रयतमनुवचने॥ यादेकान्न मथवा पुनः।इत्ता
 एका स्त्री उगी।यथा।एकाय कं मृशणजेव शुकशिखी च व
 णार्थो त्रैलोक्ये तस्मादेका जेयेत्॥इति तिथ्यादिमन्त्रे॥
 स उच्यते।देवी सा परमाथे एकपाकावस्थितः।अविभक्तः
 तिवदन्नेभिन्दशिनेः॥इति।यथा।एक अविभक्त मन्त्रे य
 एकाया त दृष्टेन विनास स्व इति सुमन्त्रिः।तथा च।ए
 वं विष्मता।यथा त यज्यते कणकेन वसतो पितृदेव दि
 वो विचित्रैः स्फटिका मणिः जातैः।एकं भवोदभक्तानो

तदेव स्याद्गृहे गृहे ॥ इति
प्रायश्चित्ततत्त्वप्रवृत्तस्य
वचनं ॥

एकाहः पुं एकदिनं इति मु
न्यवोध्याकरणां ॥

एकाहारः पुं एकदिनहृत्त्रेक
नारभोजनं यथा ॥ एकाहारः

सदा कार्यो न द्वितीयः क
दावन ॥ पृथक् शायिनी नारी

विधवा पातयेत् पतिं ॥ इति
मुदितत्रयतस्मिन् ॥

एकोदिष्टं स्त्री प्रेतोद्देशक
आहं यथा गोभितः ॥ अथैको

दिष्टं मेकं पवित्र मेको ध्वीः
एकः पित्रो नावाहनं नागो

करणां नात्र विधेदेवाः स्वि
तमिति तृप्तिप्रश्नः सुस्वदित

मिति प्रत्युत्तरं ॥ अपतिष्ठता
मित्यतः स्थाने अभिस्थता

मिति विस्मयोः ॥ अभिस्थोस्तीति
प्रतिवचनं मेतत् प्रेतप्राह वि

ति ॥ एतत् प्रेतप्राह मित्युप
संहातत् एकं प्रेतं सुदिष्टं य

दीयते आह तदेकोदिष्टं नि
ति वैदिकप्रयोगाधीनं यौग

कं ॥ अतएव प्रतिस्मृतं स
रिकस्य नैकोदि

एतत् किन्नेकोदिष्टविधिकत्वं
अत्राद्यैर्न्याहुदलपशदेति

तपवित्रेकप्राप्ता एकं पवित्र
मिति पुनरभिधानसार्थकता

य तदवयवैकदलपरा ॥ अत्र ना
वाहनं नागोकरणा मिति निषे

धयोः पौर्वापर्यादयोकरणा ॥
हेकास्तीने प्रधानसर्वान् आ

हस्त्रोदिष्टं आहयावाहनं मे
व निषिध्यते न त्वप्रधानसंब

न्धि पितृयत्तवदित्यादिदेशप्रा
प्ते पिण्डार्थवाहनं मिति ॥ एतेन

पिण्डार्थवाहननिषेधो मैथि
लाकौ हेपः ॥ अत्रागोकरणां

पेधेन अतः शेषस्यान्तमे अत
शेषं दत्ता पात्रं मालम् तपति

दृष्टिदीत्यादि साहा इत्यन्तस
त्रोक्तपात्रान्तमनस्यापि बाधः

॥ अतः न न्याभावात् असुतमि
ति मंत्रलिङ्गविरोधाच्च ॥ स्वदित

मिति तृप्तिप्रश्न इति तत्राः स्वर
ति तृप्तिप्रश्ने स्वदिति मिति प्र

श्नः ॥ ऊरुमयज्याणापले तप
तिवचनानुपपत्त्या प्रत्यस्यापि नि

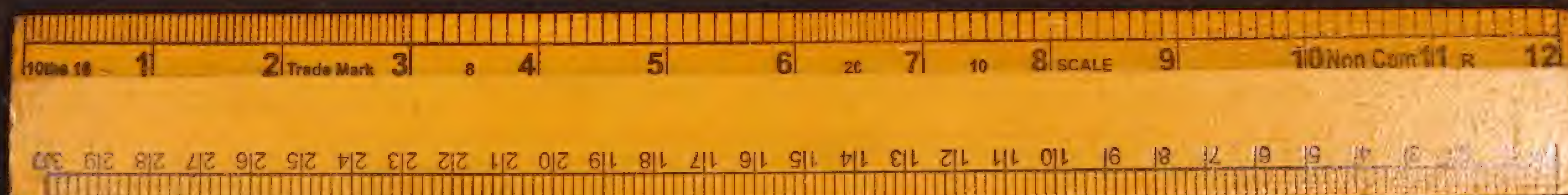
त्रिः ॥ अतएव शब्दस्थाने उपति
ष्ठतामिति प्रयोगः ॥ अत्रोपतिष्ठता

मित्यनेन अत्रादिक मित्यस्या

नये अस्मिन्त्यस्य अन्वयास्य आहोधिकारिताता संवत्सरि
पञ्चातस्याप्यप्रयोगः ॥ अत ए कश्चादे एकोदिष्टविहतीभूते
व पितृदयिभाषा मन्त्रादिक पि प्राप्तिपितृलोकोपाधिकपि
मुपतिष्ठता मिति स्तिविते ॥ अतपदवन्तश्च अभिलाषे च से
भिस्मता मिति वाजे वाजे इति वान्धवोधकपितृत्वेनैवास्ति ॥
स्थाने अभिस्थता मित्यनेन वि एवेव देवताभ्यः पितृभ्यश्च इ
सर्जनमिति एतदिष्टि एवैकं तत्र न प्रेतपदोहः पितृपदस्य
तिकर्तृयता कश्चाद मित्यर्थः ॥ दिव्यापितृपरत्वात् ॥ एवं नैका
प्रेतप्राह प्रेतस्य आह नत् वचनोद्देशेपि तथा मधु द्यौर
पार्वणाविकृतित्वेन प्राप्तिपि स्तुनः पिता इत्यस्य द्यौः स्वर्गः
तृत्वाकरूपपितः आह अकृत पिता पिनेव सर्वस्याधिगम्य
रापिण्डीकरणास्य तथाविधपि तात् मध्यस्त मधुमयी भवति
तत्ताभावात् ॥ अतएवेतन्नायम् ति भाष्यस्याख्याने द्यौरिति पि
लक मेवास्मत्तायनपृष्टपरि तेति पदयोः सामानाधिकर
णिष्टोप पितृशब्दे न सुजीतपि एषे प्रतीयते अत्र च युतपितृ
तदा चोपप्रायते इत्युक्तं ॥ अ तयो भेदेपि सामानाधिकर
तपदं विस्तृता प्रेतस्य नाभयो एषवाभेदावगमात् दिवः पितृ
त्राभा दत्तात्तयोदकेषु इत्यत्र साधर्म्ये प्राप्तिरिति पितृपदे पि
प्रेतनामगोत्राभ्या मित्यनेन प्रे तत्त्वस्य परं न त्वजनकपरं प्रा
तस्यैत्युक्तं न त्वसर्वान् इत्यु प्रपितृलोकपरं वेति तेनात्र म
क्ता ततश्च मन्त्रे प्राप्तिपितृत्वा चे पितृत्वेव वक्तव्यं न त्व प्रेत
कोपाधिक एव पितृपद स्या पदोहः ॥ न वा पितृशब्दे न पु
ने प्रेतपदोद्देशे न त्व अग्रि सा जीत इत्यनेन निषेधः ॥ एव सा
त्राकपाधिके एव मभिलाष मावेति मन्त्रे पितरा इत्यत्र नो
वाक्येपि संस्तीत्यनेन नोद्देशः ॥ एवं ह्यदिष्टप्राहयेतपु नार्ही
तः किंतु प्रेतत्वेन असम्बन्धि मुखविशेषणे न देय मेवेति ॥
नोपि मन्त्राज्जादे रीप प्रेत अन्यत्र सर्वत्रोक्तार्थोवाक्ये मन्त्रे

च पितृपदप्रयोगविधातु प्रकृतावेव पावणेपिजादिषु
तपदेहः कार्यः विस्मः एक प्रत्येकमेतदः पितर अतवद्व
वन्मन्त्राहृत एकोदिष्ट इति चनोतमेप्रयोगान् अज्ञानय
एकवत् एकवचनवत् यथासा केन तद्विकृता वेकोदिष्टेप
त्रयोदेता यथा पवित्रे स्थावे समवेतार्थवद्वचनस्यैव युक्त
सुखा वित्तत्र पवित्रासि वैस तात। ततश्च प्रकृतौ समवेता
वीति एवं विस्म। मेनसा एतेस्व र्थस्यैव विकृताहृतः। सोवत्स
इत्यत्रापि हृत मसीति। अत्रापि रिक्ते तेकवचन स्यैव हो न
रो मादयथे यथाभाग मादय न पितृपदस्य तत्र प्राप्तिर
यधु इति मंत्रे अत्र प्रेत मादयस लोकत्वेन तस्यैव युक्तत्वात्॥
यथाभाग मादयस इत्यस्य स्मृतिः। प्रेतप्रादे यद्विच्छे
। अमी मदन्नः पितर इत्यत्र अ ग्रहे पर्युषितञ्च यतादस्यता
मीमदस्येन इति। इयाविषत इ भुक्तशेषञ्च न भुज्जीत कदाच
न्यत्र इयाविषेता। एत पितर इ ना उच्छिष्टे पाकपात्रे अर्वाशुष्टे
ति पितायीवाहनमंत्रे एहि प्रे । ग्रहे उपरगो। पर्युषितं स्थिता
तद्विनि। सोम्यास इत्यत्र सोम्येति देवता रात्रमस्वामिने। भोज।
। दत्तासम्य मित्रत्र देवसम्य नानन्तर पाकस्थाला मर्वाश
मिनि। निवृत्त इत्यत्र निवृत्ते हृ मिनि आहविनामणिः॥
नि। नमोव इत्यारि मंत्रेड पितर यन् देवत्ववचन। एकोदिष्टस्य
इति स्थानवत्तद्वे प्रेतेभूदे। शेषन्त द्वाद्योभ्यः समुत्सजे
एवं न इत्यत्र ते इति। आशीः । पश्चात् स्वयं च भुज्जीत पुनर्म
प्रायेने येभ्य इत्यत्र यस्मै इति। इत्यभोजने॥ इति। तस्यैकोदि
तेषा मित्रत्र तस्यैतद्वे। एतद्वः इत्येष द्वाद्योभ्यः समुत्सजे
पितर इत्यत्र त प्रेता इति वि त्व न वशेषयेत पुन मेदुल
कृताहृतो न त दद्वचनस्य। भोजने पाकान्तरकृताने भुज्जी
एतद्वः पितरो वात इति जल्प तस्यन्वयइति॥ तत्कारणकाले
न्ययक इत्यक इति वस्यशरणेन यथा। वस्यशरणे। इहोद्वे

मातृकं आह मपगजे तपै परत्र सप्रममुद्गर्जलाभे कृत्वा
त्रिकं। एकोदिष्टं मध्याह्ने पक्षेप परदिने मध्याह्नानुरोधा
तविशेषमाह कालमाथवी ता इति आहृतत्वे॥ ॥ एको
यथासः। उतपप्रथमे भागे दिष्टविधिकसाम्बन्ध सारिकश्च
एकोदिष्टमपक्रमेता। आवर्त्तं दे। यथा। एकोदिष्टं पुरावश्यं
नसमीपे वातैवेनियताम् तद्विशेषं वेद शृणा। प्रथमेनि
वान्। आवर्त्तने पश्चिमदिगव मन्त्रिण पादप्रक्षालने आसने
स्थित्वायायाः इहोदिगम अथ अमकसगोत्रस्य मन्त्रित
नारस्तकालः। तत्समीपे क रसकदेवशर्मणः प्रतिसाम
तपशेषदण्डगोत्रमः। आरभ्य स्वरिक मेकोदिष्टं आह सिद्धा
उतपे आह कृष्णायोहिण्यु न्नेन युष्मास्ये करिष्ये आह
यः। विधिज्ञा विधिमास्थायै करणानुत्तापना आसने अर्घ्यः
हिण्यु न लेयेत॥ तेन इहोदि। गन्धादिदानं नित्यआहं। अ
रसीय उतप रोहिण्योस्तत्र न्वसङ्कल्पने जप्य निवीती उ
त्रिये लाभे परत्र उतपमान त्रगभिस्वावीभूयातीत्यआहं
लाभे सुक्तपक्षेपि इहोदिने कृष्णान्तरतस्त्रिं ज्ञात्वा द।
एकोदिष्टं उभयप्राप्रवुरोधा त्तिणामिभुखा वामोपवीती
ता इहोदिने उतपलाभे पर उच्छिष्टसमीपे येमप्रिदग्धा
त्र तलाभे कृत्वा पक्षेप परदि इति अन्वविकिरणा। ओं अमुक
न एव समाम्रिका लादारेभक्त सगोत्र मन्त्रित रसुकदेवशर्म
लस्य बलवत्ताता तथावाचो न एतत्र जल मवेनोनल्यवात्र
धायनः। यो यस्य विदितः ता मनु योश्च त मनु तस्मै ते
कालः कमेण स्रुपकमेति स्वधा। इति रेखोपरि दक्षिणा
यि योभिमता सातकाया नो सुवचारिथारायाना इति ना
पक्रमोक्तता। उभयपत्र उतप रूडे २२२ स्वधायः॥
जलाभे सुक्तपक्षेपि इहोदिने स एज ३. दीनो। इ माभवा
मातृकालावुरोधात इहोदिने रोहिण्यु न एजितत। उ. एजते।

इति दुर्गादासः ॥
एज क कम्पे। मा भवान्
एजितत। एजति वायुना हतः
इति दुर्गादासः ॥
एव ३. वायने। वायनं विह
तिः। ३. एवने वस्त्रं लोकः।
इति दुर्गादासः ॥
एथ ३. हृदो। ३. एथने। इति
दुर्गादासः ॥
एराएजे वि एराएवृत्तजाते।
तत्रैले स्वेरमध्ये अष्टविरेच
क। यथा। हृगोमध्ये विवृत्त
हृगो स्वारस कारवेहकोले
हेस्वरगजने तैले फलेष्वेव
हरीतकी। इति वायुटः ॥
एष ३. गतो। ३. मा भवा
न एषिषत्। ३. एषने। इति
दुर्गादासः ॥

ये
ए एकारः। तस्य लेखन प्रका
रो यथा। एकारः इत्यमथे त
किञ्चिदले तदाहृतः। चने
आनव स्मास्व माजाशक्तिः
कमान स्मृताः ॥ विधाशक्तिः
मयी हृदो। दुर्गा वाणी सरस्
ती। इति वणोदरतन्त्रे ॥

॥ तन्त्रामानि यथा ॥ ऐ लेजा
भौतिकः कान्ना वायवी मोहि
नी विभुः। इत्ता दामोदरप्रतो
ऽधरो विवृतमृत्पि ॥ तन्मा
त्मको जगद्योनि परः परनि
वोधकत। ज्ञाना मृता कपर्दि
श्रीः पीठेशो अग्रः समानकः
॥ विपुग लोहितमानी वाग
वो भौतिकासनः। महेश्वरो
हादशी च विमलश्च सरस्व
ती ॥ कामकाटो वामजानु
रंभुमान विजया जटा। इति
तन्त्रशास्त्रे ॥ दन्तास्तः। योनिः
इति बीजवर्णाभिधानं ॥
एकाहिकः वि एकाहभवः।
यथा। एकाहिकं द्वितीयस्य
तृतीयकचतुर्थकं। इत्यादि
आहेस्वरकवचं ॥
एकाहिकज्वरः ५ एकदिना
ज्वरागतज्वरः। तस्योपथं यथा।
पीते वीचकमूलन पयुषित
जलेन वै। साहं विनाशये दा
हं ज्वरं च परमेश्वर ॥ शाखा
यान्तिव तदेहं भवेदेकाहिक
द्विना। एतत् सकाञ्जिकं पी
ने रक्तज्वरज्वरादिजन। वासा
दकेन पीत तत् हृदोदिष

हं भवेत्। इति गारुडे १९९ चणोरो २ अध्यायः ॥
३ अध्यायः ॥
ऐकां ली एकत्वं। एकी भा
वः। यथा। शारदायां। गुरो
हृदया पुन विद्या मष्टकतो
अपेत् स्वधीः। गुरु विद्या देव
ताना मेको संभावयन् विद्या
॥ प्रणामेदण्डवद्भो गुरु ते
देवतात्मकं। इति दीक्षातन्त्रे ॥
ऐरवे ली मृगशिरोनलत्रे। रो यथा। वामतः ऊण्डली भू
यथा। मान्ते। अश्विनी रेवती त्वा दत्तात्रेय न ऊण्डिता। कि
मूल मुत्रत्रय मेरवे। स्वाती ज्विदत्तगता या न ऊण्डिता वा
हस्ताजगथा च गृहार्थे प्रश मत स्तयः ॥ त्रैलोक्यविलसव स्ता
सते ॥ ऐरवे मृगशिरः। इति स्व मावा न ब्रह्मरूपिणी। शक्ति
मठप्रतिष्ठातन्त्रे ॥
ऐरावतः ५ इन्द्रहस्ती। तत् ५ द्यते ॥ इति वणोदरतन्त्रे ॥
यीयः। सेतहस्ती ५ चतर्दन्तः तस्य नामानि यथा। उकारः स
द मूलनागः ५ इन्द्रजम्बूरः ५ त्वपीयूषो वीशमासः अर्धतः
हस्तिमलः ५ सदादानः ५ इति स्थिरा। सद्योजातो वासदेवो
जटाधरः ॥ स्वदासा ११ चेतक गायत्री दीर्घजडुकः। व्याणा
ज्वरः ११ गजाज्वरीः १३ नाग यनी चोहदन्तो लल्ली वीणा
मलः १४। इति शारदावली मावी दिनः ॥ उद्देश्यदशीकली
॥ ऐश्वर्यकर्मा ५ ऐश्वर्यसंवेधि ३ः कैलासा वसुधाक्षरः ॥ प्र
कर्मयुक्तः। तस्योपयः। १२ एवाशो ब्रह्मसूत्र मनेशः सर्व
जति १ पत्यते २ लयति ३ रा मद्रुत्ता। उद्योदशी दीर्घनासा
जति ४। इति चत्वार ऐश्व रीतनाथो दिगम्बरा ॥ त्रैलोक्य
धर्म्मोपाः। इति वदनि विजया प्रदा श्रीनिबीजादि

कर्षणी। इति ननु शास्त्रं॥ उत्तर इति उत्तेपणे। अत्र
उत्तर शोषालमर्थयोः। अत्र स्थतृतीयोपयः। इत् उत्तराशने
मा भवान् ओचरत। अत्र इति। कि उत्तराशने उत्तराशने न
त प्राक प्राप्ते इत्तराशने। उत्तराशने न
न स्यात्। शोषः स्नेहोहनी यतीति दर्शनात्। इति उर्गा
भावः। उत्तराशने पदः आतपत्ता दासः॥
अत्रमर्थो भूषणे सामर्थ्ये वा ओषधिप्रस्थः पं हिमालयस्य
शान्ता। इति उर्गादासः॥ नगरेयथा। एतोस्त्वनरे श
उत्तराशने वलतेन सोः। मा भ म्भुः शिप्र नृत्ता तदा सरः।
वान् उज्जित। इति उर्गा गङ्गावतार मगमदिवतप्र।
दासः॥ स्थ मुत्रमे। यत्र गङ्गा निपति
उत्तराशने अपसारणे। अपसार ता पुरा अपसारत स्तना। ओष
ण मयनयने। मा भवान् ओ धिप्रस्थनगरस्याहरे सानु रुत
गिनता। ओषाति धने चोरेः। इ मः॥ नत्र भर्गः स्वनात्मान म
ति उर्गादासः॥ दार परमात्परापकायं चिन
ओषत्ती ब्रह्मणेनामविशेषः यामास भगवान् दृष्टमध्वजः
यथा। ओषत्त सदिन निर्देशे॥ इति कालिकापुराणे ४२ अ
ब्रह्मण स्त्रिविधः स्तनः॥ आ ध्यायः॥
सुण्डेव वेदाश्च यज्ञाश्च वि ओषरोगः पं सुखे रोगान्गर्गते
हिताः पुरा। तस्मादोमित्युदा सुभवयायः। तौचिकित्सा मु
ह्मयत दान तपः क्रियाः। तिरोगशब्दे दृष्ट्या॥
प्रवर्तने विधानोक्ताः सततं ओ
ब्रह्मवादिना॥ इति श्रीभगवत् ओ ओकारः तस्य लेखनप्रका
हीनाया १० अध्यायः॥ रो यथा। ओकारमध्यदत्तेन
उत्तराशने इत्तेपणे। अत्रमर्थो गता नृदेगतायता। किं वि
तीययुक्तः। इत्तेपणे। इति सा नामतो वक्ता तासु ब्रह्मण
कायुना। इति उर्गादासः॥ विसुवः॥ शक्तिमध्यगतारत

आन मस्य प्रचलते। इति व। नाट वसनादयः॥ पादवरा
लोहारतन्त्रं॥ ॥ अस्म नामा गाः पदभिः स्त्रै येया सैरिन्त्री
नियथा। ओकारः शक्तिको प्रभृतयः॥ उत्तराशने पञ्च
नाद स्नेहो। वामनङ्कः। म भिः स्त्रै येया मत्तारादयः॥
नृदेयदेशश्च शंकराः इति सङ्गीतदामोदरः॥
सुदोषावः॥ अयोदन्तश्च क ओउस्वरः पं सुनिविशेषः। य
लोहो सङ्कः पणः सरस्वती। या ध्यावेखानसा वालितेल्पो
हा वाहं मुखी शान्ता व्यापिनी इम्बराः फेलापा वनाम्यासक
प्रकृतः पयः॥ अत्रनन्ता ज्वा टीचकः सुखे वक्षोये हंस नि
लिनी व्यामा चतुर्दशी रतिप्र क्रियो॥ इति श्रीभागवते इ
यः॥ नेत्र मालाकर्षणी च ज्वा स्त्रये १२ अध्यायः॥ ओउस्वरः
लामालिनिका भृगुः॥ इति त प्रात रुन्ध्याय यो दिशं प्रथमे
वृशास्त्रे॥ शेषदशनः। सत्यान्तः पश्यन्ति तत आहूतैः फला।
इति बीजवर्णमिथान॥ दिभि जीवन्तः। इति तहीका
ओउवः पं उत्तराशने। स च यो श्रीधरस्वामी॥
रागसजातिविशेषः। पंचस्वर ओमीने वि उम्प। उमाहेत्रं। इत्
मिश्रतरागरागिण इति याव मरटीकायां भरतः॥
तायथा। ओउवः पंचभिः प्रोक्ता ओषधं क्ली भेषजा नानारोग
स्त्रैः पदभिस्त पादवः संस हरीषयादि येया। रुद्र उवा
ण सप्रभिः प्रोक्ता रागजाति चा एवं धन्वन्तरि विसुः सु।
स्त्रिधा मता॥ इति संगीत २ अतादीनुवाव हाहरिः पुन
त्ताकरः॥ अपि चा समुपि हेरायाह नानारोगान रुगर्द
सराः पञ्च ग म प थ नि॥ नान॥ हरि रुवाचा सवेत्तरेप
पादवस्त्राः निषादीजिताः प्रथमं कार्यं शङ्कर लङ्कने।
पञ्च ग म प थ। उत्तराशनेः कौयितोदकपात्रे ज्ञे तयानि
रूप वर्जिताः प ग म थ नि॥ होतसेवना। अपिसेवा ज्वरा
संश्लेषागाः सप्रभिः स्त्रै येया स्त्रै नाश मायात्तिहीमरावा

तत्परहरः कायो गृह्या तुल करेण च॥ जग्धा नागवलाचो
केन च॥ डालभयेव कते पित्र सासकासादिउडवेत॥ कफवा
ज्वरहरः शृणु॥ शुण्डी पपेट मु तज्वरे देये जल मुले पिपासिने
सैश बालकोशीरचन्दने॥ सा मण्डो वा मुद्गपुप वा शास्त्रने
ज्यः कायः श्लेष्मजन्त सशुण्डी वाय यषवत॥ ज्वरान्ते मानुषे दे
सडगलभः॥ सवालकः सवेन ये ज्वरहानि लदा भवेताविश
रे सशुण्डीसः सह पपेटैः॥ पिकरा पपेटकोशीरचन चन्दन सा
तितिकके वीपि गृह्णी शृण्डी धिते॥ दद्यात् स्वशीतले वारि
तितिकके॥ पित्रज्वरहरः स्याच्च रद छदि ज्वरदाहनुत॥ विल्वारि
शृण्वयं योगमुत्रमे॥ बालको पञ्चमूलस्य कायः स्यादातिके
शीर पाठाभिः काटकारिक मु ज्वरे॥ पाचने पीपलीमूले गृह्णी
सकैः॥ ज्वरउच्च कृतकाय स ची विषमेषज॥ वातज्वरे त्वये
थावे सरदारुणा॥ यन्पाकनि कायो दन्तः शान्तिकरः परः॥
व मुस्त्रानो समधुः स च शङ्करा पित्रज्वरनुत समधुः कायः पप
पटोलपत्रयुक्तस्य गृह्णी विफ टनिम्बयोः॥ विधान क्रियमाणे
ला युतः॥ पीतो शिविलेज्वरहरः पि यस्य संज्ञा न जायते॥ पादा
लायाकहातउडवेत॥ हरीतकी योस्त ललाटे वा दहेतोह श
पिपलीना मा मलीचिकोडवे लाकया॥ तित्ता पादा पटोल
॥ शृण्डी जलज्व कथिते यथा श्व विशालात्रिफलात्रिहृत॥ स
काशीरपपेटैः॥ आमलकगुड लीरो भेदनः कायः सवेजवि
या च मधुयुक्तं सवेदने॥ समस्त शोधनः॥ इति गारुडे १०११ अ
ज्वरनुत्पाच्च सान्त्वनाहरः शृणु ध्यायः॥ ॥ भगवान् वाचा सप्र
। होरदानिम्बत्रिफला मुलकैर्दे रात्रात् प्रजायते खल्लीटस्य
वदारुणा॥ ककये कडरोदण्णा कवाः सुभाः॥ दग्ध हलि दंत
रुपटोल सपत्रकैः॥ विदोषज्वर लेपात् साजात्तीर साज्जना
उत्त स्याच्च पीतन्त कायनेजले ॥ भृङ्गराज रसेनेव चतर्भोगे
॥ काटकारि नागरेण गृह्या पु साधितं॥ केशर्षादिकारं तैले

तत्परहरिनिवेन च॥ बला मो तत्कर्णभरणाडुड कर्णशूलत्त
सीकृष्ट मुगयुक्त मन्थनः शि ये नयेत॥ मेघमूत्र संधवाभ्यां
वागंजाफलं समाधेयं लेपने च कर्णयो भरणान्तिवाकर्णयोः
दलप्रचुत॥ आम्बास्थिहर्णेले शति नाशः स्यात् कृमिसावादि
पादि केशाः सूक्ष्मा भवन्ति वै कस्य च॥ मालती पुष्पदलयो र
वहसूला चना दीर्घाः स्निग्धाः सेन भरणान्ति तथा॥ गोजलेनेव र
सुनोमतीनि च॥ विडङ्ग गंधपा रेण कर्णास्त्रावे विनश्यता॥ ऊरु
पाण साधिते तैले मुत्रमे॥ सच माघ मरीचानि तगरं मधुपिपली
तरेणामोमूत्रं समनः शिल मेव॥ प्रपामोमोमगन्धा च दृहती सि
वा॥ शिरोभृङ्गादिरोजन्मयका तस्येषाः॥ यवा सिलाः संधवेच
लिखा स्ये नयेत॥ नवदण्डं पादिकोदनेने सुभांलिङ्ग वाङ्
तुष्टुणं दृष्ट शीसकलेपितः॥ स्नानानं च कर्णयो र्दृढि रुद्र
कवाः सल्ला महाकुस्मा भवे वेत॥ कटुनेले भलातकं दृह
तिदृषमध्वज॥ भृङ्गराजलोहृ तीफल दादिमे॥ वल्कलेः साधि
लोविफला बीजशरकं॥ नीलीच तैलिने लिङ्गे तेन विवर्धने॥ द
करवीरं च उदमेनेः समैः शृतेप ति गारुडे १०१२ अध्यायः॥ ॥
लितावीह कलानि ऊर्ध्वालेपो होर रुद्राच॥ शोभाजनपत्रसे
सहोषधं॥ आम्बास्थिमज्जा दि मधुयुक्तं हि चक्षुषोः॥ भरण
फला नीलीच भृङ्गराजकाजी दोगहृणा भवेचास्यत्र सश
र्णपेव तोहृणो कर्णिके कस्य यः॥ श्वशीति तिलपुष्पाणि
केशकृता॥ चक्रुदेक बीजानि जात्याश्च ऊसुमानि च॥ भया
ऊरुमेरासूतकात्रयुल का निम्बामला शुण्डी पिपली न
जिकं पिष्टां लेपान्मसकरोगा एलीयके॥ छायाशुका वीट
तासंधवे च वचादिङ्ग ऊर्ध्वना ऊर्ध्वान् पिष्टा तागुलवारिणाभ
रेम्बरे तथा॥ शतपुष्पा देवदा युना सह सा चाहोण रजवात्रिभि
रुपभिल्लेन साधितं॥ गोपरी रुद्रिचुत॥ विभीतकारिण मज्जा त
परसेनेव चतर्भोगेण संयुतं॥ शोतनाभि मेनः शिलाः निवपत्रम

रीचानि अनामकेण पेययेत् ॥ यो गीतणी प्रभाते नेत्रे रोमेषु
पुष्पं रात्र्यन्तां हनि तिमिरं च निम्नं सर्वैः प्रमुच्यते ॥ सुक्रेर
दत्तं तथा चतुर्भोगानि शोचस्व एतस्य मूलेन पुत्रेणापि प्रसाध
तदहं मनः शिला ॥ सेचयेत् तालगडुगंधं सकयुक्तं च त
तदहं एतत् पिष्ट्वा दत्तेन त ॥ यो वातरोग उत ॥ चन्दनं सेच
काया सुकान्त वटिको हृत्वा वं हृदयलाशसु हरीतकी ॥ पेय
नयन मंजयेत् ॥ तिमिरं पटलं ल ऊचुमं नीली चकिका हर
हनि पिटकस्य महोपधौ चक तैजनात् ॥ पुंजा मूले अगम्य
टुविफला चैव कस्तूरस्य फला दृष्टे तिमिर उच्च नतारोप्यता
नि च ॥ सेचयेत् रजनीद्वे च भृङ्ग स्ववर्णां हस्त दृष्टे शलाक
राज रसेन हि पिष्ट्वा तदञ्जना या ॥ दृते तदमन रुद्र का मसा
देव तिमिरादि विनाशने ॥ अट्ट बाधनाशने ॥ योषा फल मथा
षक मूलान् कान्ति का पिष्ट्वा मे द्याते प्रीते कामल नाशने ॥ हस्त
व चानेनाति भुरिलेपो च च द्वादिमपुष्पं च यलक क हरी
लः मूले विनश्यति ॥ सतकं तकी ॥ नासा शिरा रक्त उत स्या
वदरी मूले पीत मालिखया ह न्नाहै स्वरसेन हि ॥ सुपिष्ट
रेत ॥ सेचयेत् कटु तैल च अया जिह्वा नी मूले तदसेन हृष्य
मार्गस्य मूलकां तीर कान्ति ज्ञान सदा नादिन रेषत नासा
क सतृष्टे तान्त्राये च तेन च शो नील लोहित ॥ गन्धं दृते स
अजनीत पिटक सेव नाशा नेरसे रुद्र धन्याक सेचयेत् ॥ पु
भवति शङ्करादिल नीलीका स्त्रक गेरिकञ्च एतैः साधि
रमूले पिष्ट्वा मसजलेन चाश्र त सिक्कयक ॥ सतैलं ब्राह्मण
नेनाजित मद्रिणा नश्यति स्याच्च स्फुटितो वृद्धिनाथ रोजा
मिगीणा हि ॥ पिप्पली कटुकं च तीपत्रञ्च चर्वित्वा विद्युते मुख
व हस्ति मूलकं वना ॥ खदिग पिष्ट्वा रोग उत ॥ भक्ष्यात् केसर बीज
वर्तिस्य संनने नेत्रे रोग उत ॥ नीर स दन्ताः सु अलिताः स्थिरा
हर्षमखी यौति दृह्योतेन सतकं ऊचु मेला च यष्टी मधुका

लका ॥ धन्याक मेतददनामुत् लेनाथ वादिनाः ॥ त्रिसप्राहं वा
दुगन्ध उदरा कषायं कटुकं वा रि पिष्ट्वा ज्योतिषायाः फलस्य
तिक्तं वै तस्य भक्षणात् ॥ तैल हि ॥ मत्ताभया च सुकस्य लेपाद्
युक्तस्य निम्नं स्यात् सुखदं गन्धं द्रु कलङ्क उत ॥ लाध ऊचु म म
तात्तयः ॥ दन्तवर्णानि सर्वाणि जिह्वा लोह कालीय कानि चाय
त्सु गच्छन्नेन त ॥ कानिकस्य व त एत मनेषु यष्टी मधु सर्मान
सतैलस्य गण्डपक वलास्थितिः तैः ॥ वाति पिष्ट्वा वै कलेपः स्त्रीणां
तामूल हृणो देग्यस्य सुखस्य वा योभन वक्र कृत ॥ हिभाग काग
थि विवा ॥ पोरन्यक्तः क्षेमगा उग्येन तैल प्रस्थान् साधिते ॥ र
ः सुखी च वणातो यथा ॥ मातुलङ्ग कचन्दन मोज्जहा लाक्षाणां क
दलमेला यष्टी मधु च पिप्पली ॥ पैकेण वा ॥ यष्टी मधु ऊचु माभा
जाती पत्र मधु पांच हृणो लीह सप्राहान् मुख कानि कृत ॥ सुखी
तथा कृत ॥ शोफालिका जटाया च पिप्पली हृणो गुडची कण्टका
यु च वेंतं गन्धु गिरुत ॥ नासा रिका ॥ रोगस्य कथिते वाति पीत
शिरा रक्त कषायेन शङ्कर जि ज्वाये करोति वै ॥ वात मूल ल
द्विकार रसः शिरीष बीजाना हल यन्त्रैव स्त्र यत्त मये मराकर
दस्य चतुर्गुणः ॥ तेन पक्वेन भूते ज्ञु पय्योशीर हृहती कटु रोहि
शानसे मस्तक रोग उत ॥ गलरो एणा ॥ गोदरं कथिते तैभि वाति
गा विनश्यति नस्य मात्रेण तत् पीते अनापहं दाह पित्रज्वरं शो
णात् ॥ दन्तकीट विनाशः स्यात् ॥ पे मूली चैव लय नयेत् ॥ मध्या
न्ना मूलस्य च वणात् ॥ काकजङ्गा च पिप्पली हृणो कथिते लीरं
स्वही मूली कषाया मक मूलकं युतो पीते दृष्टाग कासस्य वि
॥ रन्ता काने दन्तानां च किमीन् पमन्वर रुद्र वत् ॥ कायो यष्टी नो
शयने शिव ॥ दृते कर्कट पादेन सहीसा कषीदं ग्राह्य मेव च ॥
दुग्धोन्मेषा साधिते ॥ तेन च वयो उरुपतो ज्योतिषो ह
मादिना दन्ताः ऊचुः कटुक द्रव्यं म ध्वजा ॥ दुग्धं पीतन्तं सेयु
हिलिप्ताः कर्कट पादेन केव कं गोपरीष रसेन च ॥ विषम

शरीरं येन स प्रमात्तुं वदे देवं ब्रह्मदात्री वचा ऊष्टं प्रियंगुने
 यपोदति॥ पराक्रमेण युक्तस्य गच्छेत्पुण्यं दद्यात्पुण्यं लस्युक्तं
 सुरस्य उरुपस्य हि वीर्यस्य पु स्त्रीणां मन्त्रेण तदशां गो नारा
 रीपण कृतगन्धीन भाविता॥ युगायेति स्वाहा॥ ताम्रले यस्य
 मयूर रुधिरं गोव जीव माहुर दीयेत स वशी स्यात् समन्वतः
 ते शिवान्तरितानां भुजङ्गानां गो हरि हरि स्वाहा॥ गोदन्तह
 विनस्याना मपीषया देहं स्त्रि रितालुच्य संयुक्तं काकजिह्व
 तागो दग्धस्य सूर्यस्या जगरस्य याचुणी कृता यस्य शिरे दीय
 हि तद्भस्म संयुक्ते त्रिंशत् शब्दे ते स वशी भवेत्॥ अथ सपेपीन
 णां सद्गुरुदेवता मन्त्रेणाने मील्यं यद्दे तदिवा लकृत
 न ततः क्षिप्रं महाभद्रं करेति वैभीतकं शाखोटकं मूल प
 प्रोक्तं जैव वं वहाही मेही वं संयुते॥ स्थाप्यते यद्गुरुहा
 स्वाहा॥ गो रक्षः पाही रे तत्र वै कलहो भवेत्॥ विज
 पाही स्वाहा॥ संदशनाया रोदस्य मासन्त मधुना सह
 मूलं पुष्पं तं समाहृतं पेषयेत्॥ कृतकालं योनिं
 निःक्षिप्य गृहमध्ये तं भुजङ्गा पात उरुषो दासता मियात्
 दमेयं नि ने॥ मातारपल्ले अथ रु पुण्यं चैव नीलोत्पल
 विष्ठा हरिताले च भादितां ह समन्विता॥ गेदनं यूपीयतात
 गमूत्रेण तल्लिप्तां सर्पिको र्गु नहारे प्रियो भवेत्॥ चेतोप
 पिक्वान् हरेत्॥ युक्तो हि मन्त्रि रजितामूलं पिष्टं रोचनया
 रुरुद्र नात्र कार्यं विचारणा युते॥ ये पश्यन्ति ल के नैव
 विष्णु लार्जनं पुष्पाणि भला वशीकृत्योत्पलये काकजि
 तकशिरीयकं॥ लाता सजैर क्ता वचा ऊष्टं निवपत्रं सज्ज
 स येव विदुः येव पुण्यं॥ मोक्षान्तरकं सभावेयं वशी
 एते पुष्पो मलिकाणां मशका भवेति मानवः॥ अरण्यस्य वि
 ने विनाशनः॥ इति गुरुदे १५५ तालस्य गृहीता रुधिरं शुद्धं
 अध्यायः॥ हरि रुवाच ॥ करेन तैले तद्वाच्यं रुद्रायेः

कजले नतः॥ पातयेत् पयसु देहि सोभाये सर्वत्रैलोक्य मो
 क्षा सटपः स्यात् तदञ्जनात् हने॥ डरात्ताभा वचा ऊष्टं ऊ
 णं नमः॥ तद्वचनपाणये महा दुःमेच शतावरी॥ तिलैलेन सं
 युक्तेनापतये स्वाहा॥ वक्र युक्तं योनिं लैङ्ग शोभनः॥ निम्ब पो
 दी दीवरसंयुक्ता नरिता विद्या काष्ठस्य रुपेन रूपीयता भग
 गोनात श्योरं लम्भय स्वाहा॥ स स्त्रियाः॥ सलभा स्यात् ता च रुद्र
 हंसं परिजप्या त विद्येयं चौर पोत दीप्तो भाविष्यति॥ मोक्षं नव
 तारिणी॥ महासर्गान्धिका मूलं नीतञ्च ऊष्टञ्च मधुपीष्टकां सो
 युक्तं लम्भेत् कटोरस्थिता॥ गो भाग्यं भगलेपात्रं पोत दीप्तो भ
 नमः सर्वसन्तो नमः सिद्धि वेत्तदा॥ मधुपीष्टञ्च ते देयाद्गो
 कुरु कुरु स्वाहा॥ सप्राभिमेवित लीरं कगरकारिका एतानि सम
 कृता कस्वीरस्य पुष्पकं स्त्रीणा भागानि पिबेदुत्सेन वारिणा॥
 गोभामये च लण्णादे सावशा चतुर्भागावशेषा गभसम्भव
 भवेत्॥ ब्रह्मदात्री वचा पत्रं म मुत्रमे मानलदुःस्य बीजानि
 युना सह पेषयेत्॥ अदुःलेपात्र लीरेण सह भावेयेत्॥ तत्र पीता
 वीजानां नान्यं भर्तार मिच्छति॥ लभते गभे नात्र कार्यं विचार
 पुत्रदात्री शिफा वक्रं लिप्तां स णा॥ मानलदुःस्य बीजानि मू
 कस्य लम्भने मूलं जयन्त्या लान्नेरात्कस्य च॥ चूनेन सह
 वक्रस्य व्यवहारं जयप्रदे॥ अ संयोज्य पाययेत् पुत्रकाङ्क्षिणी
 पानिना शिफा दद्यात्बीले ॥ सख्यगन्धा चूने दग्धं कथि
 तपत समन्विता॥ ताम्रलेन प्र ते पुत्रकारका॥ पलाशस्य त
 दानात्र वशीकरणा मुत्रमे॥ ये बीजानि लोत्रेण सह पेषयेत्॥
 वना नागपुष्पाणि विल्लपुष्पं रजस्तला त पीता स्यात् पुष्पा
 प्रियद्गुः॥ ऊष्टु मे चन्दनञ्चैव ये विवर्जिता॥ इति गुरुदे
 तिलकेन जगद्गुणैः॥ गो ह्रीं १५६ अथवाचः॥ ॥ हरि
 गोरे देवि सोभाये पुत्रवश्या रुवाच॥ हरिताले यवत्तार
 दिर्देहि मे॥ गो ह्रीं ललि पत्राङ्गं रुचन्दनं॥ जानीहि दुः

लकं लाता पकतेलेन पेपये
त॥हरीतकी कयायेन चुष्टा
दन्तान् प्रलेपयेत्। दन्ताः सुलो
हिताः ॐसः स्वेता रुद्र नसेश
यः॥मूलकं सेद मंथे त रस न
स्य प्रपेषयेत्। कर्णयोः पुराणा
त्रेन कृणुस्वावा विनश्यति॥अ
केपत्रं गृहीता त मन्दाग्रौ ता
वयेछनैः। निष्पीड्य मयेत
णौ कर्णमूलविनश्यति॥पि
यद्रु मयका मवा थातकुत
प लप्रीतिभिः। मन्त्रिष्ठा लो
ध लाताभिः कपित्थस्य रसेन
च॥पचेत्तले तथा चुष्टा चारो
हिद्रु महापथा शतपुष्पा वचा
ऊष्ठ दारु शिग्रु रसायन॥सो
वर्जले यवक्षार तथा सजिक
सेन्धवे। धुजशम्य विडं मुसं
मधुयुक्तं चतुर्णो॥सातलद्रु
रस सुदृढ कदम्बाश्च रसो हि
नैः। पक्वतैलं हरेदासु स्वादा
दीप्ति न सेशयः॥कर्णयोः क
मिनाशः स्यात् कदुतैलस्य र
रणात्। हरिद्रा निस्लेपत्राणि
पिष्यन्ते मरिचानि च॥विडद्रु
भद्रमुस्तज्ज्व सज्जम विस्मभप
नागो मूत्रेण च पिष्टुव

हृत्वा च वटिका हरः॥अजीर्ण
हृज्वेचिका हयविष्टमिकाप
हो। पटले मधुना हनि गोमूत्रे
ण तथा बुदे॥पथा च शङ्खरीव
त्रिः सर्वेनो मया पहा। रति ना
रुदे १८३ अध्यायः॥ ॥हरि
रुवाच। वचामासी च विल्लुच
तुगरे पयके शरणागपुष्प पिय
द्रुच समभागानि चणीयेत॥
अनेन यूपितो मर्त्यः कामवा
चरन्मही। कष्टरे देवदारुच म
धुना सुह याजयेत्॥लिगले
पाच तैनेव वशी कृष्यात् खिप
किल्लमिधुन पुरुषा गच्छत
गृहीयात् स्वक मीन्द्रियोत्ता
महस्तिन वामे च हस्ते यस्याः सि
या लिपेत्। आलिप्ता स्त्री वश
याति नान्य पुरुष मिच्छति॥३
रक्तचासुडे अमुकं मे वशमान
यस्वान् दी दी दः फट्। रमे
जवायुते मंच तिलकेन च श
करा गोरोचना संयुतेन स्त्रोते
न वशी भवेत्॥सेन्धवे कस्तूर
वणो सोवीरं मत्स्यपित्रकामधु
सर्पिः सितायुक्तं स्त्रीणां तदश
लेपन॥यः पुमान् मेयुने गळे
त नान्यो नांरी गमिष्यति ।

शङ्खपुष्पी वचा मांसी सोमरा ताणात् पुष्पनाशः स्यात् मालती
जी च फलकां॥माहिषं नवनीतं कृत्वा मज्जनात्॥विडद्रुं सेन्धवे
तगादीकरण मुत्रमासनात्। ऊष्ठ बोधं हिद्रु मनःशिलाका
विच पद्यानि तीरेणाज्येन पेप से चासे च हिकाया लिह्यात् लो
येत॥गुटिकां शोषितां हृत्वा दे चूतस्येण॥पिप्पली विफलात्र
नारीयोन्मा प्रवेशयेत्॥दशवारं तौ मधुना लेहयेत्तत्रः। तश्चते पी
प्रस्तानि पुनः कन्या भविष्यति नसः कासः सासश्च बलवत्तरः॥
॥सर्पपाश्च वचा चैव मदनस्य समूलचित्रकं भस्म पिप्पलीत्र
कलानि चामार्जो रविष्ठा युस्तु लीकं हरेत्। कासे चासश्च हि
रस्तीकेशेन समोन्नतः॥चात क्काञ्च मधुमिश्रं वृषध्वज॥नी
थकहरो यूपो डाकिनोत्तरना लात्पलं शर्करा च मधुकं पद
शानः॥अनेन स त पुष्पानि भ के समानादुलोदक समिश्रं प्र
जातक विडद्रुके॥झीवेरकं शमेद्रुज्विकीयो॥आली च श
सर्पसं सोवीरं सर्षपा लया। केरा चैव तथा दोडेण संयुता।
सर्पपृक्कामलिकानां यूपो मश कोकिलसरपव स्यात् गुलिका
कनाशनः॥भूलतायाश्च चूणैर्न भक्षमाचतः॥हरिताले शांतिवृ
समः स्यात् योनिहरणात्। तेन तौ कदलीदलभस्मना। एतद्र
लेपयेत्। यो नो भगसेभश्च जा येत्। चोदुर्ग्रे लोमशातन मुत्र
येत्॥इति गारुडे १८४ अध्या मे॥लवणं हरितालज्व तण्डु
पः॥ ॥हरि रुवाच। साज्ज लाश्च कलानि चालाक्षारसस
स्त्व चूतं चोद्रे लवणं ताम्र मायुक्तं लोमशातन मुत्रमे॥स
माने। वृष्टं पयः समायुक्तं च था च हरितालज्व शांतिवैव मनः
तः मूलहरे परं॥हरीतकी व शिला। सेन्धवेन सेहकत्र क्यगम्
रा ऊष्ठ पिप्पली। मरिचानि च वेण पेपयेत्॥तत्तणो हरेनादे
विभीतकस्य बीजानि हरेत्। द लोमशातन मुत्रमाशोत्तमा।
लेमनः शिला॥सर्वातिरोगान् मलकीपुष्टे थातक्याः कृत्वा
शेषु जाती रसमिविताः। तत् नि च॥पिष्ट्वा तत् पयसा सा

औषध-

३६२

औषध-

न्यञ्च नाशयेत्॥ शंखपुष्पी
 त पुष्पेण समुद्रस्य सर्पावका
 । समुद्री छागदम्येन अपस्मा
 रहो विवेत्॥ अमृगानामये
 चैव उदकेन समं विवेत्॥ रक्त
 पित्तं विनश्येत् नात्र कार्या वि
 चारणा॥ हरीतकी कृष्णार्ण
 कृत्वा आस्यञ्च श्रेयेत्॥ शीतं
 पीताथ पानीयं सर्वेर्हर्दिनि
 वारणं॥ गुडची पद्मकारिष्ठं य
 न्याकं रक्तचन्दनं पित्तं श्लेष्म
 ज्वरं हर्दि दाहं तस्मान्न मपि
 कृत्वा॥ ओङ्के नमो दीता आत्रे व
 द्वा शंखपुष्पी ज्वरं मस्त्रेण वे
 हरेत्॥ ओं जंभानि स्तंभानि विमो
 हय सर्वे व्याधीन् मेव ज्ञेया उ
 त सर्वे व्याधीन् मेव ज्ञेया फलद
 नि॥ पुष्य मष्टशते जम्बा हस्त द
 ताथ न स्पृशेत्॥ चानुष्यको ज
 रो रुद्र अन्ते चैव ज्वरं क्षया॥
 जम्बूफलं हरिद्रा च सर्पसेव
 च कृन्वकां सर्वज्वराणां धूप
 यं हर चानुष्यकस्य च॥ कर्
 वीरं भृङ्गं पत्रं लवणं ऊष्णं कर्क
 शं चतुर्गुणं न मूत्रेण पच्येत्तले
 हरेत्ततः॥ पाषाणं विचरीचिकां
 ऊष्णं मधुकादि ज्ञेयानि वै॥

औषध-

三

औषध-

वक्षारः शर्करा च मूत्रकृच्छ्रविना गर्भकृता॥ भक्तये चैव मारीनि प
 ण्नां विनापिः खञ्जरीटस्य विद्या यसाञ्जेन पावितां सुतशर्करया
 फेला ह्यस्य च॥ शोभाञ्जनं चा युक्तं युक्तं सादृत्यं ततः॥ वि
 सनेत्रं नरपुनैस्तु युपितः॥ अट उद्गं मयुक्तं पादां मांसी सञ्जोरस
 शक्तिदशैः सदैवः किंपुन मी लया॥ हरिद्रा विफलां चैव श्र
 नवैः शिवा॥ तिलनैले यवान् पामार्गं मूत्रः शिला॥ औडम्ब
 ग्वा मसि कृता व लेपयेत्॥ ते रं धानकीपुष्पं तिलनैलेन पे
 नै सह नैलेन अशिश्रुयः स षयेत्॥ योनिं लिंगं च मूत्रेन
 ती भवेत्॥ लज्जालः शरपुंखा स्त्री पुंसोः स्नात प्रियं मिथः॥
 व लेपः साज्यो हराग्रिहा॥ पं पुनर्णवा मृता इक्षी कनकं च
 वाङ्गं कनकं शुद्धं सत्तावृणी न्द्रवारुणी॥ दीजेनेपां जात्रिका
 न कारयेत्॥ दुग्धं युपे तत्र द या रसेन रसमर्दनं॥ कृत्वा ध्ये
 ता तत्तण्णात् पतते ध्रुवोऽंन च मूषायां रसमारणा मीरितं॥
 मो भगवते छिन्द छिन्द ज्वरस्य मध्याज्यमहिने दुग्धं वल्लीपति
 गिरः प्रज्वलितपरमुपाणि पु तनाशने॥ मध्याज्यं शुद्ध ताम्र
 रुपाय फटा करे बद्धा त निगु ज्व करेणा मातृकं रसायम
 एता मूलं ज्वरहरं ततः॥ मूल नाञ्च भवेद्वैद्यं सुवर्णकरां
 च सेतुञ्चायाः कृत्वा तत मृता॥ पीतं धूलरपुष्पञ्च सीस
 सप्रवागर्कं॥ हस्ते बद्धं नाशये कस्य पलं मतो॥ पादा लाङ्गल
 च अर्शो सेव न संशयः॥ विल्ल शाखा च मूल दावर्जनाञ्जवेत्
 जानाजमूत्रेण चौर वाद्यादि र॥ नैले धूलरवृत्तस्य तेन दी
 तां॥ ब्रह्मदण्डास्तु मूलैः स पं प्रदाययेत्॥ समाधा वुपति
 वैकर्मणि कारयेत्॥ विफला वृत्त गगनास्था न पश्यति॥ श
 यास्त इणं च साज्यं ऊष्णं विना त्रौ च सार्षपं नैले कांफो खर्या
 शयेत्॥ आज्यं पुनर्णवा विल्लैः तसम्भवं॥ तदीपः प्रज्वलेत्
 पिपलीभिश्च सायिते॥ हरेत् हि सम्यक् अग्निज्वाला कलापव
 का चासकास पीतं स्त्रीणाञ्जु त॥ ऊज्जरस्य मदानं स स्वयं

नेत्रे शिवांजयेत्। संग्रामं जय तामूलं पिप्पली शण्डि संयुते॥
 ते सोऽपि महाशूरश्च जायते॥ परिपिष्टं शिरोलेपात् शिरःशू॥
 दन्ते डादुभसर्पसं मुखे संगु लविनाशने। शिरोरोगहरं लेपा
 ह्य वै लिपेत्। निष्ठते जलमध्ये त गुन्नामूलं सकाञ्जिके॥ नि
 त निर्विकल्पं स्थले यथा॥ गुणैर्दकाशिका पीत्वा गण्डमा
 कुंभीरनेत्रदंष्ट्राणि सास्थीनि लाविनाशने। केतकीपत्रं जे ला
 रुथिरे तथा। वशातेन समा रे गुडेन सह भक्षयेत्॥ तं के
 युक्तं मेकत्र तन्विजयेत्॥ शरपुंखा वा पीत्वा स्त्रीणां विना
 आत्मानं मृतयेत्नेन जले ति शयेत्। मानसद्रुमं निर्यासे गु
 ष्ठीदिनत्रय। कुंभीरकसनेत्रा राजेन समन्वितं॥ वातपित्तज
 णि हृदये कक्षपस्य च॥ मूष मूलानि हस्ति वै पानयोगतः॥
 कस्य वशास्थीनि शिम्बुमार सुगन्दी सौवर्चले हिंय पीत्वा ह
 वशा तथा। एतामेकत्र संस्था दययोगवृत्त॥ इति गारुडे १८८
 निजलेतिष्ठेत् यथा शृहे॥ लोह च्छायाः॥ ॥ हरिरुवाचा॥
 हृणी तक्रपीने पाण्डुरोगहरं म गं गणपतये स्वाहेति। अयं ग
 वेत्। ताण्डुलीयकगोक्षर मूलं णपते मेन्ने। धनविद्या प्रदाय
 पीते मयेन्द्रितं॥ कामलादिह कः॥ इम मष्ट सहस्रे च जन्ना वहा
 रे प्रोक्तं सुखरोगहरं तथा। जा शिखस्तनः॥ व्यवहारे जयः सा
 बीमूलं तक्रपीने कोलिमूल च शनं जाप्यान्मृणां प्रियः। तिला
 न्न जीरीकत॥ शतक काशश्च नान्न वृताक्रानो कृष्णानो रुद्र
 ले वा बाजवीमूल मेव वाका होमयेत्॥ अष्टोत्तरसहस्रत
 जि केन च बाजुच्या मूलं वैदे राजावश्यं स्थिति दिनेः। अष्ट
 तोगवृत्त॥ अथेन्द्रवारुणीमूलं म्पां च तदंशो सुषोष्माभ्यं
 वारिपीते विषादिहृत्वा वला विद्युशशा। तिलास्तनानां जह्या
 चानिवला यष्टी शर्करा मधुसं हृष्टोत्तरसहस्रकः। अपराजितः
 युता। विद्यागभक्षपीने नाइ सायुधे च मय्य चेदयमे शिव
 काय्यो विचारणा। अन्तापरानि ॥ जन्ना वाष्टसहस्रत

तत आष्टशतेन दशिलां वहा तक्रपत्रं च हरीतकी॥ चन्दने कु
 त्तजले व्यवहारे जयो भवेत् वृ सस्तेला रक्तशालि समन्विता॥
 ह्रीकारं सविस्मरं प्रातः सु पते रूपा वशकरः सरवाण हुवे
 ये समयुति। स्त्रीणां ललाटे वि म्भरा। रीतकाले महादेव पावेती
 मस वशपता नयते ध्रुवे॥ तथे प्रिय शङ्करानिनमुक्तं गृहीत्वा
 वनासा मुरसि ध्यात श्रुवाप त रामदेसनयः प्रमाना। कामि
 काहिन। सुसमाहितचित्तेन नीवरणी वामे लिपेत् सस्यात्
 नल्ल प्रमदालये॥ सो कामो स्थियाः प्रियः। सैधवच्च महादे
 कामिनी कुप्यात् सवलन्मदन व पारावतमले मधु॥ एभि लि
 लाकला। यस्त जुद्धयादयुते प्रचु लिङ्गे वे कामिनी वशहृद्
 छविः प्रयतमानसः॥ दृष्टिमात्रे वेत्। पुष्पाणि पंच रक्तानि गृही
 तदा तस्य वश माद्यानि योषितः ता यानि कानि च॥ ताण्डुलञ्च
 मनःशिला पत्रकं च संगोरोच प्रियङ्गे च पश्येदेकयोगतः। अ
 न कुङ्कुमां। एभिः कृते च तिल नेन लिप्रलिङ्गस्य कामिनी वा
 के सदा स्त्री वशता मिया। सहदे शता मियात्॥ हयलाला च म
 रो भद्रराजः शितापरानिना जिह्वा मालनी कुसमानि चासे
 ववा। तेनेव तिलकं कृत्वा वै तस्य पापेपते अ लिप्रलिङ्गः सि
 लाकां वशतां नयेत्। गोरोच याः प्रियः॥ मूलं न्य काकजह्वा
 ना मीनपत्र माभ्याञ्च कान्त च या दुग्धापीतं शोषवृत्ता। अथ
 त्रिकां। अयः पुमां सिलकं कु गंधा नागवला गुडमांसे निषेवि
 योहा महस्तकानि मया। सकरो णा॥ इमे भवेत् यथा तद्वच यो
 प्र वशं सैव वैलाके नात्र सश वनचारिणा। लाह वृणी समायु
 यः॥ गोरोचना महादे कृत के विफला वृणी मेव वा। मधुना
 शोणितभाविता। ततो या कृत खदिने रुद्र पौराणमाख्यमूल
 तिलका सा नारी यो निरीक्षते सदा। कामिनी दकपावन्त शत्रु
 ॥ तं च शर्वेशं कुप्यान्नात्र का कादारके तथा॥ मृगशृङ्गः स
 यो विचारणा। नागेश्वरेशेलेय प्रियं गवाज्येन समन्वितं।

पीतं हृत्पुष्पं लानां भवेत्ता । पीतं स्त्रीगीतं उभयं सैन्यवे
शकरं शिवं ॥ हृत्पुष्पं लानां भवेत्ता । पीतं स्त्रीगीतं उभयं सैन्यवे
हृत्पुष्पं लानां भवेत्ता । पीतं स्त्रीगीतं उभयं सैन्यवे
कथितं वारि पीतं वै सर्वमूल
ततः ॥ अथ मार्गस्य वै मूलं सा
मुद्रलवणां निना ॥ आस्तादित
मनीषीस्य मूलस्य स्थाविरदकं ॥
वदरोहाङ्गरो रुद्र नागलोदक
वर्षितः ॥ पीतः शतकोऽतीसा
रं त्रयं नयति शङ्करः ॥ अङ्गरो
मूलं कर्षीर्हं पिष्टं तादृलवार्
णा ॥ सर्वानि सारयहर्णी पीतं
हरति भूतप ॥ मरीचं शुण्ठि ऊट
जवकं ज्वान्ति गुडान्ति ॥ कमा
त्राद्विगुणं पीतं घटणीयाथिना
रुद्रः ॥ अथ पगजितामूलं हरिद्र
सिद्धयतादृले ॥ अथ मार्गस्य वै
हृत्पुष्पं लानां भवेत्ता । पीतं स्त्रीगीतं उभयं सैन्यवे
सूचिका महावायिं हृत्पुष्पं लानां भवेत्ता । पीतं स्त्रीगीतं उभयं सैन्यवे
शयः ॥ विफला विफला ॥ अथ शिला
जत हरीतकी ॥ एकैकं मेघं हृत्पुष्पं लानां भवेत्ता । पीतं स्त्रीगीतं उभयं सैन्यवे
न मधुना च विमिश्रितं ॥ पीतं स
हं प्रमेहकं लपे नयति शङ्करः ॥
शर्करां प्रस्य मेकां तिलैर्नले
तथैव चामनः शिला मरीचानां
सिद्धयस्य पल पल ॥ हृत्पुष्पं लानां भवेत्ता । पीतं स्त्रीगीतं उभयं सैन्यवे
ताम्रपात्रे त्वातपे शोषयन्नतः ।

कथितं प्रवर्तयति शङ्करः ॥ शी विपतते तलेपात हृत्पुष्पं लानां भवेत्ता । पीतं स्त्रीगीतं उभयं सैन्यवे
दिक्ता हरेत पीता सोवचेल यु
मरा ॥ गोरक्षक केटीमूलं
पिष्टं वायोदेकेन च ॥ पीतं दिन
उद्योतव नाशयेत दन्तशर्करां
॥ पिष्टं वै मालनीमूलं ग्रीष्म
काले समाहृतं ॥ साधितं हृत्पुष्पं लानां भवेत्ता । पीतं स्त्रीगीतं उभयं सैन्यवे
गुडयुधं पीतं शर्करयान्तिना ॥
हृत्पुष्पं लानां भवेत्ता । पीतं स्त्रीगीतं उभयं सैन्यवे
शर्करां दिवसप्रायं वै मूलं
पिष्टं तादृलवार्णा ॥ गार्दमा
नो हरेलपात ऊरुग गलगा
रमाञ्जनहरीतक्या शुण्ठि
तैव गुणनात् ॥ नरेण्डै पु
स्यवाधि नात्र कार्या विचा
रणा ॥ करवीरमूललेपात् लेपा
तशफलस्य च ॥ पुंवायि ने
रुद्रयोग मन्त्र वदाम्यहं
॥ दनीमूलं हरिद्रा च चित्रक
तस्य लेपनात् ॥ भगन्दरविना
शः स्थादने योमे वदाम्यहं ॥
लोकाजगत्प्रकृतं भगन्दरमु
नापते ॥ विफलानलवृष्टं
माजारास्थिविलोपितं नतो न
शवेत रुद्र नात्र कार्या वि
चारणा ॥ हरिद्रा लेकवारन्त
सर्वीक्षरेण भाविता ॥ ऊटित्य
शी विपतते तलेपात हृत्पुष्पं लानां भवेत्ता । पीतं स्त्रीगीतं उभयं सैन्यवे
न ॥ चोपाफले सैन्यवञ्च तालि
प्राशः पतेत्रया ॥ गवाज्य साधि
ने पीतं पलाशतार वारिणा ॥
त्रिगुणेन त्रिकटुक मशीसि त
ययोर्लवाविल्लस्य च फले द
म्यं रक्षाशो विनाशने ॥ जग्धा
कृत्वा तिलान्येव नवनीतयुतानि
चायवचारं शुण्ठिहर्णी युक्तं
तस्य हृत्पुष्पं लानां भवेत्ता । पीतं स्त्रीगीतं उभयं सैन्यवे
नेष प्रत्यये हृत्पुष्पं लानां भवेत्ता । पीतं स्त्रीगीतं उभयं सैन्यवे
च कथितं वारि पीतं चामि क
रोति वै ॥ हरीतकी सैन्यवञ्च वि
त्रकं रुद्र पिप्पली ॥ हृत्पुष्पं लानां भवेत्ता । पीतं स्त्रीगीतं उभयं सैन्यवे
केनेष पीतं चामि तिलभाकरा ॥ सा
नं शृकरांसे वै पीतं चामि तिल
थाकरा ॥ इति गारुडे ॥ अथ
यः ॥ ॥ इति रुद्राच ॥ इति क
रीस्य वै मूलं शृङ्गीनां हृत्पुष्पं लानां भवेत्ता । पीतं स्त्रीगीतं उभयं सैन्यवे
शरुद्रयोगे विनिमुक्तं शुण्ठि पल
शतं शिव ॥ सदीरं मालिने ऊ
योत सप्तहिन हृत्पुष्पं लानां भवेत्ता । पीतं स्त्रीगीतं उभयं सैन्यवे
क्रतियर मूर मृगं गतिविक
मे ॥ पदगोरपुत्रीकाशं युक्तं
दशशतायुवा ॥ शोडशां युक्तं
ति रुद्र सततं उभयभोजने ॥
मयु सतिः सनायुक्तं जग्धा

मायुष्करं भवेत्। तत्रापि मयुः दमात्रन्तं ससेवीरज्ज्व भलयेत्।
ना साहे दशवर्षसहस्रिणो॥३॥ मासमात्रप्रयोगेण वलीपील
योचनं क्रान्तिथं प्रमदाजन व विजितः॥ शतानि पंच जीवेचन
लुभादभानितं भक्तिजन वन वनागवलो भवेत्। भवेत् क्रान्ति
देहकरं शिव॥ कलकेश समा धरो रुद्र पुष्पते चैव भलयेत्॥
युक्तं नरं वर्षसहस्रिणो॥ तच्च इति गारुडे १५१ अध्यायः॥ ॥
कान्त्रिकसंयुक्तं नरं ज्योतिष हार रुवाचानिब्रंणः स्मात् १
भलिते॥ शतवर्ष दिव्यदेहं व षड्वीनः प्रदारे चतुर्धरितः॥ ३॥
लीपीलितवर्जितं जयं विफ पामागिस्व वै मूलं हला भोच
लया युक्तं च लक्षणं करोति विमदेयत्॥ तद्वसेन प्रहास्य
वे॥ अथः पश्येत्तु ह्योस्य सान् रक्तखावो न पूरणान्। रुद्र ला
स्यवत् भलगात्। माहिषलीर हलिकामूलं हिजुलस्य तथै
संयुक्तं तलेपः कलकेशकृत व वातेन व्रणमुखे लिप्ते शला
॥ ललीटस्य च वै केशो भवेति निःसरति व्रणान्। चिरकाल
हृषभयजनेल्युक्तेन ह्योनेन व श्रविष्टोपि तेन मार्गेण शंकरा
लीपीलितवर्जितं॥ तदुदनेन मा दध्ना माहिषेण युक्तं जयं को
त्रेण समुत्तमैः प्रमुच्यते। तच्छा द्वभक्तकां के गुमूलस्य वै च
गलीर ह्योनेन दौष्टः यन्मास गो दन्त्रे नाडीव्रणापह॥ ३॥ अथ
तोऽञ्जनात्॥ पलाशस्य तवी हिकलं पिष्टे वारिणा तेन लेप
जानि आवणे वितुषाणि वा गु तः॥ तेन वृष्टं रक्तदोषः प्रणम
हीना नवनीतेन मेघो ह्योनेन तिन संशयः॥ यत्तु अस्मिन् वि
भलयेत्॥ वर्षादे मेव कलामि के च गुणपाषाण मेव चाशुभा
नवादिन्य ह्यो प्रथापिष्टे उरा रेखा जैव ह्यो भोवते रूपा
राधाम्य स्यादमुदमे हृषभयन रेखा वै॥ कलकलाशस्य तोल
॥ जीवेदपि सहस्राणि वलीप यद्वेदे विदवेच्छि वाशाभोजन
लितवर्जितः॥ भृगुशजस्य वै ह्यो स वीजानि अतली मसिनास
पुष्पदौत समाहृतं विडालव ह॥ गारसन्त शोषट्पान्यत्

शिविकं नाशयोदिवै॥ अथेताप रते हृषभयज्ज्वा हलवदं पलाश
राजितामूलं पिष्टे तदुलवारि स अणामार्गस्य वाहरा॥ मूलं सर्व
तातेन नस्यप्रदानात् सादृतह ज्वरहरं भूतप्रेतादिनुद्वेतापी
दस्य विद्वद्वः॥ अगस्त्यपुष्पेन ते ह्योश्चकमूलं न पयुषित ज
सोवे समीचि च भूतहताभुज लेन वै॥ साहे विनाशाय द्योदज
३॥ वसे वै हिडु निमपवाणि वै रज्ज्व परमेश्वराशिवाया जैव न
यवाः॥ गोरसप पभिः स्थाल हडे भवेदेकाहिकादिनुत्॥ एत
वाभूतहरः कृतः॥ गोरचनाम त सकाञ्जिक पीते रक्तकृष्ण ज
रीवनिपिपली सैन्धवं मयु॥ रादिनुत्। वासादकेन पीते न
अजने कृत भभिः स्मात् ग्रह भू हृदिपहरं भवेत्॥ यस्य लज्जा
तहरं शिव॥ गणुल्लकपुष्पा लकामूलं दीयते वद्वेत्तसा।
भो ह्यो ग्रहहरः कृतः॥ चोत साहे स वै वशं याति प्रमान
धिकज्वरे मुक्तः कलवस्ताव स्त्रीया न संशयः॥ पिष्टा गव्ये।
गुणितः॥ इति गारुडे १५२ अ ह्येनेन पाठामूलं पिबेत्तयः।
ध्यायः॥ ॥ हरि रुवाच॥ अथेताप रते हृषभयज्ज्वा हलवदं पलाश
पराजितापुष्पसेनालेण अ यो विचारणा॥ वासादकयुते
सुरा॥ पदले वाश मायाति हो मूलं शिरीषस्य यथा तथ्या॥ र
तद्वत्तम भोषय॥ मूलं गोक्षर कचिचकमूलस्य शबने भरा
कसेव चर्वित्वा नीललोहित णाहरा॥ कणयोः कामलावा
। दन्तकीटव्याना नशेदव्या धिविनाशः स्याद्वसंशयः॥ ३॥
सर्वमर्दना॥ नारी पुष्पादिने तकोकिलाहमूलं हि छागीली
पीना गलीरेणोपवासतः॥ अ रेण संयुते॥ त्रिसप्ताहेन वै पी
ताके त वै मूलं सस्या सद्ग ते लयरागे लयं नयेत्। नारिके
लमूलवृत्ता॥ अथेताकमूलं वि लस्य वै पुष्पे छागीलीरेण सं
थिना गृहीते हृदये स्थितं क युते॥ पिबेत्तु त्रिविध सस्य र
तशुद्धा च ललना कयो वद्धान कवातो विनश्यति। ज्योतात्
रेऽथवा॥ नारी पुष्टहिलभते स सदृशनामूलं आदिन्ये त

समाहृतं॥ काण्डवदं आहिकारि नि उदरमाधयोऽविलाः॥ वदं
प्रहभूतविनाशने॥ पुष्पे यवतः॥ कारवीरुले गुडायेन समन्विने॥
ज्जाया गृहीते मूल मन्त्रमे॥ सरे अग्निना साधितं जग्धा रुमीन स
तनिहितं रुद्र हरेत् गरविषं वद्व द्वात्र हरेत् शिवानिन्विनिवदत्ता
॥ हरेवदं काण्डवदं काण्डवदं नाव द्वाणी मामलकस्य च॥ प्रत्
ग्रहादिनुत॥ इति गारुडे १५३ वे भक्तये चैव तस्य ऊष्ठे विनश्य
अध्यायः॥ ॥ हरि रुवाच॥ अ ति॥ हरीतकी विद्वं च हरिद्रा
पराजिताया मूलञ्च गोमूत्रेण सितसर्षपाः॥ सोमराजस्य बीज
समन्विता पीतज्जापि हरयेव नि करंजस्य च सैन्यबा गोमूत्रेण
गाण्डमात्रा न संशयः॥ तथैव दृष्टानि जगृह रोगहराणि च॥
वारुणीमूलं विधिना पीतमी एकश्च विफला भाग स्थाभा
श्चराजिद्रिः पिपादकं रुद्र म् गहये शिवा सोमराजस्य बीज
कश्चिमी समन्विता पीतमाद ना जगृह पण्या च ददुनुत॥ येव
कंच तचसो वाङ्ग ग्रीवायसां ह तर्कं सगोमूत्रं कायितं लवणा
रेता मादिषं नवनीते च यस्मिन् लितां कांस्यहृष्टं खरं लेपात्
था च पिप्पली॥ दवा ऊष्ठं तयं ऊष्ठ ददु विनाशने॥ हरिद्रा ह
लेपोलिंग चोत्र स्तनोदितम् रिताले च द्वाणी गोमूत्रं सैन्ये
ऊष्ठ नागवत्ता चोणी नवनीतस अयं लेपो हानि ददु पामानं
मानितं॥ तलेपो युवती नाव क दे गं तथा॥ सोमराजस्य बीज
थीकनो हरे स्तनो विद्वं च वारु नि नवनीतयुतानि चामयुना
लीमूले यस्य नाञ्चा स्तनो हरेत् स्त्रादिना नि सः सुक्त ऊष्ठ ह
निविमये सप्रसाय तस्य स्त्रीहा राणि वै॥ तकावपानने रुद्र
विनश्यति॥ पुनर्वासाः सुक्ता नात्र कार्या विचारणा॥ सित
या मूले तगद्वलवारिणा॥ पीते पराजितामूलं चर्चितं वासवा
विश्वं जगृह च नात्र कार्या विचारणा॥ तलेपो रुद्रमासेन स
राणा॥ कदली यवत्तारं पानीयं सुक्त ऊष्ठ विनाशनः॥ मादि
न प्रसापितं॥ तदा स्तनो च शयं नवनीते च सिन्दूरं च मीच

काण्डाविलेपिता नरोद्वज्जला दोषश्च नश्यति॥ काकजहो हरे
पिष्टपञ्चज॥ विचक्रुगभाति न च अङ्गुगकरं भवेत्॥ परीम
ले पञ्चलीरेण संयुते॥ भीतिन धु शर्करा च वासकस्य रसो मधु
मुक्तापित्रस्य विनाशकर मीष॥ एतत् पीते रक्तापित्र कामला
॥ मूलकस्य च बीजानि उपामार्गे पाण्डुरोगवत्॥ रक्तापित्रं हरेत्
स्तेन वै पिष्टानि तेन लेपेन सि पीतो वासकस्य रसो मधु॥ स्थाप
हिक्का रुद्र नश्यति॥ कदली काले तोयपानात् पीनसे प्रति
लासं युक्ता हरिद्रा सिद्धिका न हरेत्॥ विभीतकस्य वै द्वाणी
॥ ॥ रभापामार्गयोः क्षार प पिप्पली सैन्यवस्य चापीते स
कलेलविमिश्रितः॥ तदथ कान्जिकं हानि स्तनभेदे महेष
ज्ञानहादेव सयः सिद्धविनश्य॥ द्वाणी मामलकसेव पीते म्
ति॥ ऊष्णानालक्षारस्त सगोमू लहरं परं मनः शिला बला
इष्ट तत्तवः॥ जलपिष्टा हरिद्रा मूलं काकपीणञ्च गुगुलु॥ जा
वतिद्रा मन्त्रालेन हि मादिषे नीपत्रं कोलिपत्रं तथा चैव मनः
॥ पुरीषेण वेष्टिता वृषभध्वज॥ शिला॥ रभश्चैव कृता वस्त्रि वै
ग्रसा उदनेन ऊष्ण दद्वं गोस्त दराग्रो महेस्वर॥ यमपाने का
मीशरातिल सर्षप संयुक्तं ही शहरं नात्र कार्या विचारणा॥
शहय ऊष्ठकं॥ तेनोद्विजितं दे विफला पिप्पली द्वाणी भलि
हः साउज्वलः सरभिः पुमाच ने मधुना युत॥ भोजनादो हि
मनोहर आउदिनं द्वाणी का समधु पिपासां त्वरितं हरेत्॥
कजहृया॥ अजेनस्य त पुष्पा विलमूलञ्च समधु गुद्वी
णि जेवपत्रयुतानि चामलाभा कश्चितं जले॥ पीते हरेत्त्रिवि
णि च तलेपो देहदुर्गन्धो हरे थं ऊदि वै नात्र संशयः॥ पीता
ता॥ मनोसलो भनीरे वै द्वाणी द्वाणी ऊदिनं स्तनोपिष्टा त
न कनकस्य अनेवो हानि न दे एदल वारिणा॥ इति गारुडे १५
हस हरेत्त्रिपु प्रसारिका॥ त ४ अध्यायः॥ ॥ हरि रुवाच॥ पु
नोप श्वेदे देवद चमे नोकाया मूलञ्च यत्त उपे

समाहृतं। वारिपीतं तस्य पार्श्वे शर्करा॥ सडुया च विराज्जेण म
भवनेषु न पचन्नाः। नाहं मूर्ति पिकविषहरा भवेत्। उमुकत्रय
वदेद्यो वै भक्तकदननिर्मितो पानाच्च वारिणाः शीतलस्य वै॥
॥ स पचन्ने नै रपेयत यावज्जीवे तामूलनम्यरोमाच्च मुखलात्
हृष्यन्॥ पिबेद्गुरुमूलं यः विनश्यति। चूते सशर्करे पीता म
पुष्पदौ रुद्र वारिणा। तस्मिन् यषानमदो न वै॥ कस्माद्देवस्य
पालदशना नागाः स्थनीत्र मूलेन पीत मुक्तायित जले। त
संशयः॥ पुष्पे लज्जालकामूत्रे तो नरेपन्दा रुविषं विराज्जेण म
हस्तवदे त पचन्नाः। गृह्णी हेम्वरा॥ उल्ले गम्य चूते पीतं सैव
यालेपनो वापि नात्र कार्या वेन समन्विता नाशयेत्तन्महादे
विचारणा॥ पुष्पे स्वेतार्कमूल व वेदना हृष्यकोद्भवा॥ कृतम
च्च पीते शीतेन वारिणा। न ऊङ्क मन्त्रेव हरिताले मनःशि
शेषत दन्तकविषं करवीरादि ला। करज्जपिशितं चैव अर्के
न विषं॥ महाकालस्य वैमूल कीटञ्च शास्त्रली॥ विषं न
पिष्टं तत कोनिकेन वै। वोद्गं विनश्येत् एतेषां भक्षणोक्ति
मार्गलिकानाञ्च तलेपो हर वासीपतेन प्रदानाच्च देशे हा
ने विषं॥ तद्गुलीयकमूलञ्च शुकने शिवा॥ विज्ञेयं कविषं
पिष्टं तद्गुलवारिणा। चूतेन स नरेपन्नदा वै नात्र संशयः। देश
ह पीतन्त हरेत् स र्पविषाणि स स्थाने हृष्यिकस्य रुद्र गुणुल
॥ नीली लज्जालकामूलं पिष्टं धूपितं॥ विषं नरेपन्नदा रुद्र
तद्गुलवारिणा। पीता तद्गुल नात्र कार्या विचारणा॥ अर्क
विषं नरेपदे केन चोभयोः॥ ऊ षड्रूपेन नरेपन्नां विषकने
काङ्ककलदस्य सडुः सद विषं॥ नागेश्वर मरीचानि म
शर्कराः पीतः सडुयो मोहं तत एवी तगरपादिका। नरेपन्मधु
हृष्यविषस्य वै॥ तस्या काङ्क मूलिकाया एतेषां लेपनो वि
भूतस्य मोहस्य हरयेव चाय षं॥ शतपुष्पा सैव चञ्च सा
हृष्यमधुसमायुक्ता पीता च सित न वा तेन लेपनः ।

शरीरस्य च बीजं वै सितली पिता कारवेत्तमूलेनैव विनि
रुणं विषितं॥ तलेपेन महादेव गेतायोनिः प्रवेश मायाति ना
नरेपदुर्गज विषा। चूलिता ३ कार्या विचारणा॥ निस्तीपरो
पिना विसर्की तथा देहज विषं लमूलानि साज्यानि तिलवारि
॥ अन्तरकर सोमिष्य लौरज्य णा। पिष्टान्येषां प्रलेपो वै ज्ञा
रुद्रपानतः। अना विषं विन लागदे भुरोगनुत्॥ पावामूल
पान शशांककृतशेखरा। वट रुद्र पीते पिष्टं तद्गुलवारिणा
विषं शमीनाच वल्कलेः क पापयोगदरं स्याच्च ऊहपान
पिष्टं जले। तलेकात्रविदेना नथेव चा। वासोदकं च समधु
नो नरेपदे विषवेदना॥ देवदा पीत मेनर्गतस्य वै। पापयोगस्य
रुद्रिद्रा च गेरिकस्य च लेप सन्नापनिर्होत्रं करुते शिवा॥
नातानागेश्वरं हरिदे हे मूर्ति कदली मेरुच पीतं पिष्टा त
हा देवदारुक॥ एभिर्लेपादिन एतद्गुलवारिणा। स्त्रीणां चैव म
शेषत लताविषं मुमापते। इति हादेव रक्तसावे दिवारयेत्॥ रु
गरुदे ॥ १५ अध्यायः॥ हरि त तला रुद्र लाहो पीता लीर
रुवावा। एकं पुनर्लोवामूलं च एा वै सुहा। प्रदरं हरते रोग ना
पामागस्य वा शिवा। सरमे योनि ३ कार्या विचारणा॥ दिजय
वित्तप्रं वराङ्कस्य व्यथां हरेत् षष्ठी त्रिकटुकं चूणे पीतं हरेत्कि
॥ प्रसूतिवेदनाञ्चैव तरुणी वातिलकायेन संयुक्तं रक्तग
नो व्यथां हरेत्। भूमिज्ज्वाउ त्स स्त्रिया हर॥ ऊसमस्य निव
मूलं वै शास्त्रितद्गुलवारिणा हे च तरुणीनां मुहेश्वरार्क
॥ समाहृतं उग्रपीते स्यात् स्त्रीणां त प्लस्य वै कन् शर्करा ति.
वज्रपयस्करा। रुद्रेन्द्रवारुणीमू ले संयुक्ता। पीत सशर्करे स्त्रीणां
ल्लेपान् स्त्रीस्तनवेदना॥ न धारयेत्त गल्मपानना। रक्तसा
शेषत विषका च कार्या वष वस्य नाशः स्यात् शीतोदक
तपालिका। भूतिता सामेहा निषेवनात्॥ पीतन्त कोनि
नयोनिमूल विनाशयेत्। प्रले कं रुद्र कोथितं शरपुखया।

दिग्देवसंयुक्तं श्रीं स्त्रीणां संतये॥ रुद्रामलकचूर्णं वै मधु
प्रसूतिहृत॥ मातलुङ्गस्य वै तैलं चूतान्वितं जग्धमासे पु
मूलं कौरवदं प्रसूतिहृत॥ अ वा स्याच्च नरो वागीश्वरो भवेत्
पामागस्य वै मूले यानि स्थिज्ज ॥ शिवामलकचूर्णं वै मधुना उ
प्रसूतिहृत॥ अ पामागस्य वै मू दकेन वा वलानि कुर्यान्नासा
ले गर्भवत्सु नामतः ॥ ३३ ॥ याः प्रसूष भोक्तुं शिवा ॥ ऊष
द्यमाने सकले पुत्रः स्यादस्य चूर्णं साज्यमधु प्रातर्जन्मा भवे
द्या स्वता ॥ अ पामागस्य वै मू नरः ॥ साक्षात् स्वर्गभेदे हो वै जी
ले नारीणां शिरसि स्थिते गर्भे वेदेषु सहस्रको ॥ मायस्य विद
मूले विनश्येत् नात्र कायौ ला मेव वितयानि महेश्वर ॥
विचारणा ॥ कर्षे मदनफलं चूतभाविनं सुष्कानि पयसा
धुकैः शीतः शिवायोनिः सु साधितानि वै ॥ शर्कराभिपयो
भा स्याद्दृढाया युवत्याः किं पुन भिष्य भक्तियुक्ता च कामयेतात्सी
देरा ॥ यस्य बालस्य तिलकः कृ णा शते महादेव तत्तुणाचात्र
जोगोरोचनायया शर्करा कृ संशयः ॥ ३४ ॥ शिरादेनैलेन ग
वपान्च दत्तं स स्याच्च निमेषं चक्रेन सुभा भवत् ॥ त्रिफले
॥ विष भूतं ग्रहादिभ्यो व्याधि दकं सत्पुष्टं बलकृद्भूतं पुष्टं
भ्यो बालकः शिव शंखनाभि ता ॥ दुग्धं विभूष मायेस्य सिद्धी
वचा ऊष लोहानां धारणा सदा वीजस्य साधिता ॥ अ पामागस्य
॥ बालानां सुषर्गभ्यो रुद्र रक्षा तैलेन पीते स्त्री शतं कामकृत
करं भवेत् ॥ पलाशचूर्णं सन्धु ॥ ३५ ॥ इति गारुड ॥ १५६ ॥ अथायः ॥
गद्याज्यमलकान्वितं ॥ सविड ॥ ॥ हरि रुवाचा ॥ या गोहैदि
दू पीतवात्र नरं कुर्यान्महाम स्वकं वत्स तस्या देयं सुके
ति ॥ मासे केन महादेव जग म पयः ॥ लवणोन समायुक्तं त
स्या वज्रितं ॥ पलाशचूर्णं सन्धु स्या वत्सः प्रियो भवेत् ॥ सुजा
ने तिलं न धुचितं समा सप्ताह स्थि काववदं हि मोहवीणा
भीक्ष्णं रुद्र नरो नयति गवास्तथा ॥ कृमिजालं पातयति

सकलं नात्र संशयः ॥ गोजङ्ग एदुरोगञ्च कामलो ॥ प्रतिष्ठा
ताभिपातः स्यात् पुंजामूलस्य णि च मन्दार्घ्यं श्रीहायं च निवा
भक्त्यात् ॥ वरुणाफलस्य रसे रयेता विलोमि मन्त्रे रोमाकपा
केरा मयिते शिवा ॥ चतुष्पाद टला पारिभट्टक ॥ प्रसारणस्य
विषदयोः कृमिजालं निपातये गन्धा च दृढनी कन्दकारिका ॥ व
त्तुणा च शमयेद्दुष्ट यवानां ॥ ला चानिबला रक्षा स्वदेहा
रक्षाया ॥ गजमूत्रस्य वै पाने च पुनर्णावा ॥ पराए प्रारिवा पत्नी
तोमदि सुषर्गवत् ॥ समसूरं पुष्टी कपिकर्कुरा ॥ पयो दशप
णाली वीज पीते नृकेण चोषिते लिकान् भागान् कायेयत् स
॥ तीरे गो महीवसेव गोः पुंस लिले भ्रमे ॥ तेन पादावशेषेण
श्रुतिं भवेत् ॥ पत्रञ्च शरप तैलपात्रे विपाचयेत् ॥ आने वा
लाया दत्तं सलवणं शिवा ॥ त्रिदिवा गये तीरे दत्ता चतुर्
दिक्कारे हयानाञ्च वेशराणा णा ॥ शतावरीसंज्ञेन तैलतः
विनाशयेत् ॥ अथाश्च सन्दरका लं प्रदापयेत् ॥ दद्यात् ॥ यानि
या भवेत् च न संशयः ॥ ३६ ॥ पुष्टी पेष्याणि तानि वक्ष्यामि तच्छा ॥
मारी पत्रं वै दत्तं सलवणं हरि शतपुष्पा देवदारु वला पत्नी
तरुम वेशराणा कण्ड उत्पन्न वचा गुरु ॥ ऊष मांसी संधवञ्च
दशाहतः ॥ इति गारुड ॥ १५७ ॥ पल मेकं पुनर्णावा ॥ पाने नसे
अथायः ॥ हरि रुवाचा ॥ चित्र तस्याभ्यङ्गे तैल मेतत् प्रदापये
कृष्णाभागा नि शूरणास्य च त्राहकुले पाचि मूलञ्च गारमा
पोदश ॥ सुगन्धा सुनो रि भागा लाच नाशयेत् ॥ अयस्सारं वात
निमरीचानां हयं तथा ॥ पिप्प रक्त नायुष्माश्च पुमान् भवेत् ॥
ली पिप्पली मूले विदङ्गना च गर्भ मन्त्रतरी विन्यात् किं पु
तष्टया ॥ अष्टौ सप्तली भागाश्च वि नमो नुषी शिवा ॥ अस्थाना वात
फलायाश्च तष्टया ॥ दिगुणेन भग्नानां कुंजराणां नृणां तथा
गुदेनैवा मोदकानि हि कारये ॥ तैल मेतत् प्रयोक्तव्यं सर्वे वा
तातद्भक्षण मजीरी हि पा तविकारिणा ॥ ३७ ॥ तन्वुरु

सुखदाच साधं नैलन सार्धं खं सरलः सप्रणीय लाता
 पोपतदि सरणं श्रेष्ठं कर्णश्रुता मलकी तथा कर्णकः पयक
 पदं परं सुकमलक सुखी च एतैस्तेन प्रसाधितं प्रसिद्ध
 नो हारो दिगुल नागरो सुकं मलदो गेय कए जठहरं प
 चतुर्णं दयानैल जेते विषा सुमान युवा सान सुकासः स्त्री
 चयेत बाधियं कर्णश्रुतं एण चाननडलेभः स्त्री शनै ग
 प्रयथावश कर्णयोः कमयश्च कने रुद्र वन्यापि लभते स्वतः
 विनश्रंते नैलसास्य प्रहरणात् पुमानी चित्रक थाने सुवगा
 सुकमलक सुखीना हारो जीरक तथा सोवसेल विरे
 दिगुल नागरो शतपुष्पी वचा वधि पिप्पली मूल राजिकं पमि
 ऊष्ठ दाह शिगुर सोनने सोव पचेत सुतप्रस्थ जल प्रस्थापसे
 चैल यवहार सासुद्र संधवे न पुने मम्मोशो गुल्म चययुं ह
 या भुजगान्य विरे मुल्लं मधु नि वीरं करोति वै मरीचं विरे
 सुकं चतुर्णं मातलद्र रसं न ऊष्ठ हरिनालं मनः शिला
 चैव कदलीरस मेव चानैल मे देवदारु रोडे दे ऊष्ठ मोसी
 मि विपल्लवं कर्णश्रुतापह प च वन्दन विशाता करवीरच
 रं व्याधिनः कर्णनादश्च प्रय अर्कलीरं शकटसं ॥ एषाज
 स्तावश्च दाहणः प्रणादसं नैल कर्षिको भागा विषया देपले
 स कमयः कर्णयोः विनाः ॥ भवेत् प्रस्थ कडकतेलस ग
 लिप्रे विनाश मायानि शशा मूत्रेः सुगुणे पचेत् ॥ मृन्मात्रेले
 कहनशतरा तारतेल विरे श्रेष्ठ हपात्रे वा शनै मृदप्रिना प
 सुख देना मयापह ॥ चदनं ऊष्ठ तामा विचित्रिका चैव रु
 मे मासी कर्णो नातिपत्रिका जा विस्फोटकानि च ॥ अभ्रदेन
 तीककोल शगानो लवङ्गसफ प्रणश्रंति कोमलतन्त्रं ना
 लावि च ॥ अणुशीर कल्लयः यते प्रसूतापि प्विजाणि
 ऊष्ठ तगर जालिका गोरोच नैलेनानेन मूलयेत ॥ चिरो
 ना प्रियगुश्च चोला दमनकं न त्वित मपि प्विचं विवर्णीत

सुखदाच साधं नैलन सार्धं खं सरलः सप्रणीय लाता
 पोपतदि सरणं श्रेष्ठं कर्णश्रुता मलकी तथा कर्णकः पयक
 पदं परं सुकमलक सुखी च एतैस्तेन प्रसाधितं प्रसिद्ध
 नो हारो दिगुल नागरो सुकं मलदो गेय कए जठहरं प
 चतुर्णं दयानैल जेते विषा सुमान युवा सान सुकासः स्त्री
 चयेत बाधियं कर्णश्रुतं एण चाननडलेभः स्त्री शनै ग
 प्रयथावश कर्णयोः कमयश्च कने रुद्र वन्यापि लभते स्वतः
 विनश्रंते नैलसास्य प्रहरणात् पुमानी चित्रक थाने सुवगा
 सुकमलक सुखीना हारो जीरक तथा सोवसेल विरे
 दिगुल नागरो शतपुष्पी वचा वधि पिप्पली मूल राजिकं पमि
 ऊष्ठ दाह शिगुर सोनने सोव पचेत सुतप्रस्थ जल प्रस्थापसे
 चैल यवहार सासुद्र संधवे न पुने मम्मोशो गुल्म चययुं ह
 या भुजगान्य विरे मुल्लं मधु नि वीरं करोति वै मरीचं विरे
 सुकं चतुर्णं मातलद्र रसं न ऊष्ठ हरिनालं मनः शिला
 चैव कदलीरस मेव चानैल मे देवदारु रोडे दे ऊष्ठ मोसी
 मि विपल्लवं कर्णश्रुतापह प च वन्दन विशाता करवीरच
 रं व्याधिनः कर्णनादश्च प्रय अर्कलीरं शकटसं ॥ एषाज
 स्तावश्च दाहणः प्रणादसं नैल कर्षिको भागा विषया देपले
 स कमयः कर्णयोः विनाः ॥ भवेत् प्रस्थ कडकतेलस ग
 लिप्रे विनाश मायानि शशा मूत्रेः सुगुणे पचेत् ॥ मृन्मात्रेले
 कहनशतरा तारतेल विरे श्रेष्ठ हपात्रे वा शनै मृदप्रिना प
 सुख देना मयापह ॥ चदनं ऊष्ठ तामा विचित्रिका चैव रु
 मे मासी कर्णो नातिपत्रिका जा विस्फोटकानि च ॥ अभ्रदेन
 तीककोल शगानो लवङ्गसफ प्रणश्रंति कोमलतन्त्रं ना
 लावि च ॥ अणुशीर कल्लयः यते प्रसूतापि प्विजाणि
 ऊष्ठ तगर जालिका गोरोच नैलेनानेन मूलयेत ॥ चिरो
 ना प्रियगुश्च चोला दमनकं न त्वित मपि प्विचं विवर्णीत

इति गारुडे १६८ अध्यायः ॥ च भुंजीत मासादि घृत भोज
हरि रुवाच। पात्रा ते रजनी कु नानाभिश्चले मृत्तुले गुल्म
मृत्तुगंधाजमोदकावचात्रि स्त्रीह भवेच यत् ॥ सवे मृत्तुह
कदकनेव लवणं चूर्णं मृत्तु चूर्णं जठरानलदीपनं परिणाम
मोत्रादीरसे भाविनेच सर्पि मे मसमुत्पस मृत्तुस्वच रिते फ
धु समन्विता सप्राह भविते कु ॥ अभयामलकं द्राक्षा पिप्पली
योन्मदेस्यं मनि पुरो ॥ सहा कण्टकारिका ॥ मृदु ॥ पुनर्गो
धक वचादिगु करं देवदारु सुखी जम्बाकाशनिहनि
चामिहा विफला सेता शिरी ॥ अभयामलकं द्राक्षा पात्रा च
यो रजनीहयं ॥ प्रियंगु निंबु वि विभीतका शंकरा च समवेव
कद गोमूत्रेण ववापितानस जम्बु ज्वरहरं भवेत् ॥ विफला
मालेपनेचैव स्नान सुदनेन त दं द्राक्षा पिप्पली च विरेच
या ॥ मृत्पसार विषोन्माद शाषा ताहरीतकी सोमनीरा लवण
लक्ष्मीचरापह ॥ भूतेभ्यश्च च विरेचकता ॥ कृत्वा मृत्पसार
ये हनि राजहारे च शासनं ॥ हिष गो मृत्गालाश्च वानरा ॥ विर
निंबुजहे हरिदे शिगु सषष लवहिका काश्च वराहात्क क
जस्तुः देवदारु पंदालच धा कृदाः ॥ हंस पक्षी च विन्मवे म
न्यतकेण चर्पित ॥ देहे मेलाक सवारो मेशाणिता ॥ धूपं दद्यात्
गात्र वै अनेनोद्धृतं यत्रतः ॥ पा ज्वरात्रेभ्य उन्मत्रेभ्यश्च शान
माः कृष्टानि नृशयुः कण्ट ये ॥ मृत्पसाराभिभूतेभ्यो यस्त
पिष्टक मृत्पकी ॥ सासुद्र सन्त्रैभ्यश्च शानये ॥ एतामोषय
यव लारे रजिका लवण वि जातानि कायतानि महेसरा
उ ॥ कदलोड रजः कीट वि निहेति यानि रोगानि वृत्तमि
हत्त मृत्पसाक समं ॥ दीप गो द्राशानि धया ॥ जोषय भगव
मृत्तु पयसा मृदपावकपा च विसुः स्मृता ॥ शो रोगमुद्र
वितो एतच्च पिष्टल चूर्णं पिष्टे वेत्ता ॥ ध्यातोर्जितः स्तुते वा
दुसन वारिणा ॥ जीर्ण जीर्ण पिनात्रकाया विचारणा ॥ इति

गारुडे १६९ अध्यायः ॥

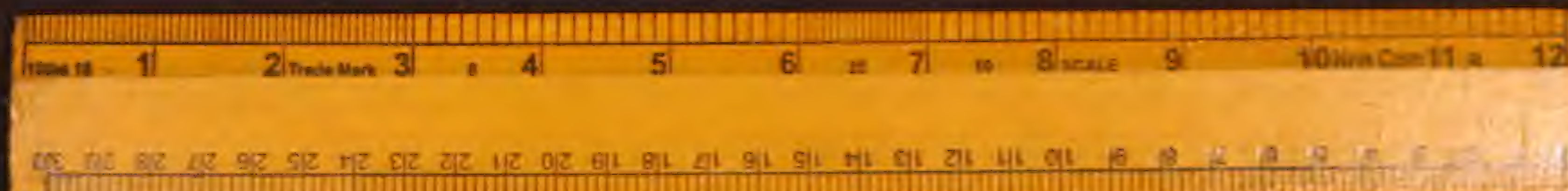
अंकारः ॥ स त अतुस्तारः ॥ तस्य लेखनप्रकारो यथा ॥ स
काररूपदत्ते त दिविन्दु रथक
हेतः ॥ ब्रह्मेशविस्वव स्नासमा
त्रा शक्तिः समीरिता ॥ विन्दुद
यान्विता रेवा सेवाया शक्तिरी
रिता ॥ इति वरुणोद्धारतन्त्रं ॥ ॥
अस्य नामानि यथा ॥ अः कः
एवका महासेनः काला प्रणी
मृता हरिः ॥ इच्छा भद्रा गणेश
शक्तिः ॥ इति वरुणोद्धारतन्त्रं ॥ ॥
अ रति विद्या सुखी सुख ॥ दिवि
नुरसना सोमो ॥ निरुद्धो दुःख
सुखकः ॥ दिजिह्वः कण्ठले वक्रः
सर्गः शक्ति निशाकरः ॥ सुन्दरी
सुयशानन्ता गणनायो महे
श्वरः ॥ इति तन्त्रशास्त्रं ॥
कः
कः ककारः ॥ तस्य लेखनप्रका
रो यथा ॥ वामरेखा भवेद्ब्रह्मा
विस्व देहिणारेविका ॥ अथारे
स्वा भवेद्ब्रह्मा मासासाक्षात् सर
स्वती ॥ ऊर्ध्वली चाङ्गु शाकारा
मध्यमृत्यु महाशिवः ॥ कद
मगोलकाकारे ककार भाव
येत्तु सती ॥ इति वरुणोद्धारतन्त्रं

अः अः अः ॥ स च विसर्गः ॥ ॥ तस्य नामानि यथा ॥

तस्य लेखनप्रकारो यथा ॥ स
काररूपदत्ते त दिविन्दु रथक
हेतः ॥ ब्रह्मेशविस्वव स्नासमा
त्रा शक्तिः समीरिता ॥ विन्दुद
यान्विता रेवा सेवाया शक्तिरी
रिता ॥ इति वरुणोद्धारतन्त्रं ॥ ॥
अस्य नामानि यथा ॥ अः कः
एवका महासेनः काला प्रणी
मृता हरिः ॥ इच्छा भद्रा गणेश
शक्तिः ॥ इति वरुणोद्धारतन्त्रं ॥ ॥
अ रति विद्या सुखी सुख ॥ दिवि
नुरसना सोमो ॥ निरुद्धो दुःख
सुखकः ॥ दिजिह्वः कण्ठले वक्रः
सर्गः शक्ति निशाकरः ॥ सुन्दरी
सुयशानन्ता गणनायो महे
श्वरः ॥ इति तन्त्रशास्त्रं ॥
कः
कः ककारः ॥ तस्य लेखनप्रका
रो यथा ॥ वामरेखा भवेद्ब्रह्मा
विस्व देहिणारेविका ॥ अथारे
स्वा भवेद्ब्रह्मा मासासाक्षात् सर
स्वती ॥ ऊर्ध्वली चाङ्गु शाकारा
मध्यमृत्यु महाशिवः ॥ कद
मगोलकाकारे ककार भाव
येत्तु सती ॥ इति वरुणोद्धारतन्त्रं

कः क्रोधीशो महाकाली का कत ए म हासे। म कतयति
मदेव प्रकाशकः ॥ कपाली ने ए अकलीन इति उगीदासः ॥
जसः शान्त बासदेवो जयान कग म ए क्रियासी। म कगय
लः ॥ चकी प्रजापतिः स्मृष्टि दे ति। ए अकगीत। क्रियामात्रे।
लस्कन्धो विशांपतिः। अन्ननः कगति लोकः गच्छतीत्यर्थः।
पाथिवो बिरु स्तापनी परमा इति उगीदासः ॥
त्मकः ॥ वगीयश्च सखी ब्रह्मा कङ्कः ३ पत्तिविशेषः। कान्त
सखायो भः शिवो जलामा इति भाषा। तत् पर्यायः। अत्र
हे सखी तला प्रया मङ्गल च सु ८ कालप्रहः १ किंशरुः १०
रणं करः ॥ निन्या कामेश्वरी लोहप्रहकः ११ इति जटाधरः
मुखः कामरूपो गजेन्द्रकः ॥ श्री ॥ दीर्घपादः १२ दीर्घपात १३।
पुरं रमणो रङ्गः ऊसमा परमा इति शब्दरत्नावली ॥
त्मकः ॥ इति तन्त्रशास्त्रं ॥ कङ्कः १० स्त्री हस्ताभरणं। तत्
कक रङ्गः ब्रजने। इ कङ्कते। पथ्यायः। कोसुकं ३ इति श
उ कङ्कते। इति उगीदासः दारत्नावली ॥
॥ ॥ कङ्कनिका स्त्री केशप्रसाधन
कक उ रङ्गा गर्भवापले। इ पेकीयादिनिमित्तद्वयं। तत्
कह नस्सा। वापले चन्चली पथ्यायः। केशमानने दा इति
भावः ॥ उ ककते काकः। स जटाधरः ॥ फली फलिकाः
तल्ल शुन्धलो वासादिनर्थः फलिः १५ इति शब्दरत्नावली ॥
गर्भः कैश्चिन्नपद्यते। इति कच खै। कचति। खः शब्दः
उगीदासः ॥ इति उगीदासः ॥
कक हासे। कोपथः। क कच इ वन्यान्विषोः ॥ इ कंच
कति। इति उगीदासः ॥ ते। इति उगीदासः ॥
कक हासे। कोपथः। कच उ वन्यान्विषोः ॥ उ कंच
कचति। इति उगीदा सः ॥ ते कचते। त्विद् दीप्तिः। इति
सः ॥ ॥ उगीदासः ॥

कचः स्त्री खनामव्यातगुल्मः सिन्धुजन्मवासरत्नीरी शिला
पुल्लशकविशेषः। यथा। कद मेदी शुली ऊष्ठञ्च मागयी ॥ ला
ली डकिनी धान्य हरिद्रा माण गली कस्वीरश्च दडुन्नः कृमिरा
कचुः। विल्वो श्लोको जय नलः। दन्ती निम्बदलनैभिः पृ
ली च विनेया नवपत्रिका ॥ इ यक कर्पमिने भिषक ॥ कल्कीक
ति तिष्ठादितेन उगीत्सवत नैः पचेत्तले कडु प्रस्थद्वयान्मित
ने ॥ अर्क सीताण्ड उग्रेण पृथक्
कचपः पुं खनामव्यातगुल्मं पलमितेन च ॥ गोमूत्रस्याटके
कुतस्तथायः। पंचसप्तः ५ नापिशने मृद्विना पचेत्तत्र
कडाङ्गः १५ इति शब्दरत्नाव भङ्गेन हरेदेतत् कचुडः साध्य
ली। पंचनलः ११ गुहाः १२ पी ता मपि ॥ पामानं च तथा काण्ड
वरः १३ जलगुल्मः १४ इति तगव्याधि वधिरा मयानां कच
गटाधरः ॥ राक्षसनामनेले ॥ १५ इति भाव
कचपी स्त्री कछपिकारोगः। त प्रकाशः ॥
विकित्ता यथा। कचपी खेद कची स्त्री कचुः। कचु इति हिंदी
येत एवं तत एभिः प्रलेपये भाषा। यथा। मोहिपास्त्र घुदेप
ता कल्कीकते निशा ऊष्ठ सि कचीरपासि सुब्रते। मम विद्या।
ता तालक दारुभिः ॥ ता पृक्ता विनाशाय हजाशुक्त प्रसीदमे ॥
साययेकीं भिषग्व्रणचिकि इति शारदीय उगीर्वापदतिः ॥
सया। इति भावप्रकाशः ॥ ॥ ॥
कचः स्त्री कचुरोगः। तच्चिकि
त्ता यथा। अकपत्रस्ते पंच कच इ रुहे। सौव्यामस्यं। इ
हरिद्रा कल्क सेपुजनाशयत् कज्जारः। रुहो जन्म। कडाः
साययेनेले पामा कचु विच कभावे इति भाविक ॥ इति उ
विका। अकनेले ॥ १५। मनः गादासः ॥
शिलासं कामीसे गन्यास्मा कचल स्त्री कज्जला इति वि

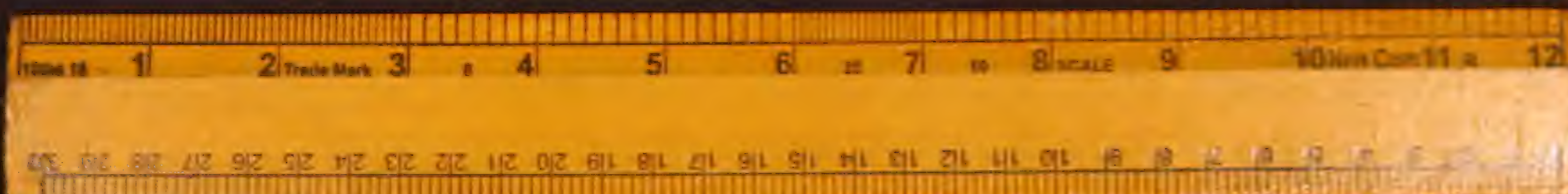
काण्डशेषः॥ कट गत्वा कटति। इति दुर्गादा
सः॥ कट इ गत्वा इ काण्डते। इति
दुर्गादासः॥ कट इ गत्वा इ कटं। इति दुर्गा
दासः॥ कट प हुनौ॥ इति गवर
गा॥ इति वषण॥ प अकटीत प
दो गात्रे। कटोत मेवः। इति दु
र्गादासः॥ कट कटः ५ अग्रिः। यथा कटं
कटाय भीमाय नमः पंचपला
य च। अग्रो वोर इणाय चार
वारतय च॥ इति वीरुप्रणो
अग्रिलवनामाध्यायः॥ कटिः ५ स्त्री शरीरमध्यावयवः
। तत्पर्यायः। करभः १३। इति
जटाधरः॥ कटिभूलः ५ कटिदेशस्थभूल
रोगः। तत्पर्यायः यथा रजनी क
दली तारलेपः स्थि विनाशनः
। ऊरुस भाग मेकं न पण्य भाग
द्वयं तथा॥ उलोदकेन संघी
त्वा कटिभूलविनाशने। इति
गारुड १८८ अध्यायः॥ कटोर कौ पात्रदिशेषः।

कटोरा इति भाषा। यथा मृत
कर्पटे संयुक्तकाचकृष्ण दत्ता
। त्वं लोहपत्नी हस्तैः। निष्कसि
ता यमरसस्त तस्य सौगन्धिके
काचकटोरके यः॥ इत्यादि मे
रुतत्रे पंचमप्रकाशः॥ ॥
किंच। रम्यान् देवकीदत्त पात्रे
कांचननिर्मिते। कटोराणां का
षट्ठिः पात्रसोभयगा स्थिता॥
इति जैमिनिभारते आश्वमेधे।
के पक्षेणि ५ अध्यायः॥
॥ कटफलः ५ स्वनामख्यातफल
वृक्षविशेषः। तत्पर्यायः। का
फलः १ पुरुषः १ ऊरुदी १॥
इति शब्दरत्नावली॥ अपि च।
कटफलः सोमवल्कल्य केट
र्यः ऊंभिकापि च। श्रीपति
का ऊरुदिका भद्रा भद्रवतीति
च॥ कटफल स्वरस्तिक्तः। त
द्वीत कफ ज्वरात्। हानि च
स प्रमेहाशः कास कण्ठभय
रुचीः॥ इति भावप्रकाशः॥
कट त्रिकने। मेकन दुःखेन जी
वने। कटति दीनः। इति दुर्गा
दासः॥ कट इ कि आध्याने। इ

काण्डते। कि काण्डयति। आधा मर इति धातुः पश्यते भूतदा
न म उक्ते इत्यत्र आधा योः कटति कटति रूपे तत्प
। इति दुर्गादासः॥ कट इ ३. आध्याने। इ काण्ड
ते। ३. काण्डते। रेवा रोधसि रे खरुत इह भेदः शपशयो र
तसी तरुतले चित्रः समुत् स्ति यस्मादिति॥ खरुत इति
कासते। इति दुर्गादासः॥ उदात्तानुदात्त स्वरित विरिह
कटगात्रा स्त्री यन्वेदस्य शा संज्ञक चर्तविध स्वरुत इत
लोवशेषः। एतदिवरणे वेद यः॥ इति दुर्गादासः॥
शब्दे ४८७३ एषु इष्टयः॥ कट इ क भेदे। रत्नो। इ क
कटिनं त्रि कटोरातत् पर्या एडयति। इति दुर्गादासः॥
यः। कर्कर १३ मूत्रे १४ कठरं कटु कार्कशेषाटवगन्तयोप
१॥ इति जटाधरः॥ काटरे। इ कमेवायित १॥ इति शब्द
तावली॥ कट इ ३. दर्पे। दर्प इह ह ॥ ॥
वेः। इ काण्डते। ज काण्डति कण अ आत्रेखरे। कट अची
काण्डते। ३. काण्डते जना हृष्टं कणत् अचकाणत्। काणोत
सादित्यर्थः। अय मात्सनेपदी तीतः। इति दुर्गादासः॥
सुत्या कदाचित् परस्मैपदा कणा म गनौ। म काणयति। इ
पात्रकारः। अनेकार्यत्वा ति दुर्गादासः॥
व्यापनयने च। काण्डते तदु कणा क निमीलने। निमील
ते लोकः। इति दुर्गादासः॥ ने पत्मावरणा। क काणयति
कट श अदने। दर्पे। श क चक्षुः पत्माभि रावने सादि
इती कडनी। प्राञ्चस्व वेदे त्पथः। इति दुर्गादासः॥
तत्राणभेदायै भादावप्ये काण्डकारी स्त्री स्वनामख्याते
वपति। तथा च। कड लइहलः। तत् पर्यायगुणाः।

कारकारी त उषणी सत्राया ५ मिकं द। इति जटाधरः॥ क
 वीनिर्विण्णका। कएलीका क एरः स्त्री रोगविशेषः। कुलकना
 एरुकी धावनी हहनी तथा॥ इति दोस इति च भाषा॥ तीज
 भव हहनी। यदाह शास्त्रतः॥ क किन्ना यथा॥ उर्वी निशापुता
 द्राया लहभायका हहनी नि लेपः कएरू पामा विनाशनः।
 निगयते॥ चेत लह चन्द्रहा हूमि ददुहर श्रेव शीतोपत्रा
 सा लहणा चेत हतिका। गुर्भ हः स्थितः॥ १॥ हरिद्राया पला
 हा चन्द्रभा चन्द्रा चन्द्रपुष्पा प्र न्येष्टो षट्पल हविषस्तथा।
 यदुःरी॥ कारकारी सरति लीराटकेन संयुक्तं त्वारस्या
 का कटका दीपनी लवुरुहो शतं तथा॥ पचेन्मृदोप्रिना वै
 सा पाचनी काश सास ज्वरक या भाजने मृगमये टटोत्रिक
 फानिलावा॥ निहनि पीनसे पा दु विजातकज्वेव हूमिने वि
 क्षीपीडा हूमिकदामयाना त ना तथा॥ त्रिफला केशरं मुस्त
 याः फले कटुरसे पाके च क लाह प्रति पले पलो स हृण
 दुर्क भवेत्॥ मुक्तस रेचने भ प्रलिपेत्त्र कर्ष मेकन भल
 दिति कं पित्राप्रकलवु। हया येन॥ काटु विष्काटदृष्टा
 त् कफ मरुत काटु काश मे नाशनं परमौषधं। अत प्रका
 द हूमि ज्वरावा॥ तद्वत् प्रोक्ता ज्वनाभासो देहो भवति ना
 सिता लह्रा विशेषाद्भकारि था॥ शीतपित्रोदरे कोठान
 ती। इति भावप्रकाशः॥ काट सप्राहादेव नाशयेत्। हरिद्रा
 किफलः ३ पनसः। तमर्या आमृतः त्वारः काटुना पर
 यः। वेपकोष्ठः ४ चंपालः ५ मोषधं॥ हरिद्रा त्वारः॥ १॥
 शालः ६ मृदङ्ग फलः ७ अमृत हृष पलोले मुस्तकं
 नसः ८। इति शब्दरत्नावली॥ क मृष्यपणी त्वार मसित रे
 एरभूषा स्त्री काटुभरणातन निवपत्र हरिद्रा विविध विष
 र्थीयः। त्रैवेयं १ त्रैवे ४। इति विहपीन ऊष विस्फोट क
 शब्दरत्नावली॥ रुचकः रपनयति मसंगी शीतोपत्रे

शब्द। अमृतदिः॥ १॥ इति शावलभा २० चर्मनती २८। इ
 त्ति जटाधरः॥
 कन्या ३। आचोः इन्पवर्गीयो कटु काकेशे। तवगीत तीयो
 पथः। आचोः प्रशसा। उ. क पथः। किपि संयोगान्तलोपे
 यते गुणिनं गुणी। इति उ कटु। इति। कटुति पयस्युणात्
 गोदासः॥ ककेशे स्पादित्यथः। इति उगा
 कन इ नि श्री गतिरुक्तो। ई
 नि कानो हस्ता। श्रीः प्रीतिः
 इति उगादासः॥
 कन्यः ३ योनिरोगविशेषः। त
 च्चिकित्सा योनिशब्दे ३८०।
 एष दृष्टव्यः॥
 कन्यः ३ भव रुभेदः। यथा
 तयोः। य कदा। म कटयति। त्रयोविंशति वर्णाङ्कः भवः
 उ. कदतो। इति उगादासः॥ कटपसक्तकः। वीर वा करुणो
 वा स्यात् त्वारताले विधीयते
 ॥ इति सङ्गीतदामोदरः॥
 कन्यका स्त्री परकीया नायि
 काविशेषः। यथा। अग्रकटप
 ११ रुषानुरागा परकीया। सा
 च द्विविधा परोदा कन्यका च।
 कन्यायाः पित्राद्यधीनतया प
 रकीयत्वं। अस्या गुणैव सकला
 चेष्टा। इति रसमञ्जरी॥
 कन्या स्त्री सत्ता। अस्या विवाहं
 विनान्यसंस्कारकमौणादृदि

आहविषेयो यथा। कन्याया येन प्रयच्छति यथाशक्त्वा स
निष्कमो नास्ति इति प्रादे नोव लक्ष्मीं विवाहकाले संप्राप्त
यते। नामान् प्रशानं वृद्धां ज योक्त सटशे वरं। क्रमात् क्रम
योत्स्नीणा ममचुकं। इति। कृतशत मनुष्ये लभन्ति ते।
जातकर्मादि वृद्धान् क्रमायो अता कन्याप्रदानं नृपितरः
स्वायमचुकं। कन्यां पञ्चवि प्रपितामहाः। विमुक्ताः सर्वे
वैणी रेकं निष्कमणा विना। पापेभ्यो ब्रह्मलोकं व्रजन्ति ते।
इति च महानिबोणाते नव। ब्राह्मेण त विवाहेन यस्त क
मोलासः। न्या प्रयच्छति। ब्रह्मलोकं व्र
कन्यादाने स्त्री वराय कन्यास जेच्छीष्टे ब्रह्मायः शनितः सः
मदाने। तदानफलादि यथा। दिवेन त विवाहेन यस्त क
यम उवाच। कन्यायेत प्रयच्छ न्या प्रयच्छति। भित्ता हारत्त
नि यथाशक्त्वा सलक्ष्मीं। त्र सूर्यस्य स्वर्गलोकं गच्छति।
सदेयादिजेषु ब्रह्मलोकं व्र गान्धर्वेण विवाहेन यस्त कन्या
जन्ति ते। कन्यादानं सर्वेषा प्रयच्छति। गान्धर्वलोकं मासाय
राजाना मुत्तमं सत्। तद्दहणं क्रीडते देववचिरे। सुक्रेन दत्ता
दशकुलत्यागो यथा। महान्य यो कन्या ता पश्चात् सम्यग्वै
पि समूहानि गोत्राविधनधा येत। स किंचिरेषु गन्धर्वैः
न्यतः। स्त्रीसम्बन्धे दशेमानि क्रीडते काल मत्तयोनमसु
कुलान् परिवर्जयेत। हीनता कारयेत्तासा मुजाश्च सतत
तिष्ठ पाषाणे मुने उद्देशकारि गृहे ब्रह्मदेया विशेषेण ब्रा
णा। कृद्यामय सदावाचविधि सुभोज्या सदा भवेत्। कन्या
क्रीडकुलानि च। यस्यास्त नभवे यो ब्रह्मदेयाया सभुञ्जन् स
तश्चाता न रविहायते पिता। नो एव ममूते। अथ भुञ्जति यो
पयच्छेत्तां प्रातः पुत्रिका य मोहात् भुक्ता स नरकं व्रजेत्।
स्त्री शङ्कया। ततोऽप्रकारं प्रजायाञ्च कन्याया नभुञ्जी
विवादाननरं। कन्या यात् कदाचन। दौहित्रस्य शतं

द्वयमिकर्षे मनुष्योर्वासामहा दिनसत्रम। तिलगणिः कुतो
सतसमाकीर्णो नास्ति ते नरको यावत् दिवाकरसमेकतः। वपी
यथा। तौणस्त्वे सवेदुः विभः परं ने गृह्यमानस्त तिल एको म
स्तो मवाष्पसि। दौहित्रस्य तरा वेत्त यदा। सोऽक्षये लभते ता
नेन नदीन पितरः सदा। यत् वत् ब्रह्मलोकं सनातनं। शा
कितं कुरुते दानं तदानन्या तगव्याः प्रमाणेन सुरुते रोम
य कल्पते। माता पितश्च विजे सज्जये। विशीयते त वा लोकं
यत्तु भस्माभिगामिनः। माते वर्षे पूतो सुताप्रदः। तावत् स
पितरिणस्य दौहित्रोऽहं म गे लभेत सापि यावत् लोमश्च
गच्छते। दत्ता कन्या न शोचित सेक्षयः। महीद्वान्श्च गोदातः
क्षीणां मुदिता नथा। नया कन्यादात स्वया रथाः। कन्या
उः। तौभिभूता वा तथैव रूप दात्रनुगाः पश्चात् समं यान्ति
णा कृशां। ऊर्ध्वान्मसु नचे त्रयो रथाः। कन्यादाने दौहि
वासा आगताञ्चापि योपयेत् स यो ददाति सुसत् कुते। इ
यत्त मयेयेत् किंचित् सवे वै धर्मे मवाप्नोति यथावत् वि
तत् प्रतिपादयेत्। अथ प्रयच्छन् धिकल्पिते। तस्मात् कन्या प्रय
पतेत् ब्रह्मन् नरकं नात्र संश तेन दातव्यं अथ इच्छता। इ
यः। शोचन्ति यामयो यत्र वि त्याये कीदृशगणे कन्यादान
नयस्यामु तत् कुलो न भुज नाजायायः।
नि च यत्रैव निदेहन्म प्रहृष्टे कप चलने। सौत्रधात रथो। क
ताः। नसादिताः समभ्यर्च्य भू पोतः। इति दुर्गोदासः।
पणाकादनाशनेः। भूतकामे कपट उ. चाले। इ कम्पते। इ.
नरे निरे सतयुक्तास्त सवेदा। कम्पते दायुना वृत्तः। इति
संज्ञाः सुस्तथा स्याः आह दुर्गोदासः।
वेतोत् सवेप चायस्मिन्नेव क कपटः पुं स्त्री याजः। तत् प
लेनितं कल्याणं तत्र वैभुवे। र्थायः। कृते कर्त्तुं कर्त्तुं
इह कीर्ति भवेत् स्वर्गे परत्र विषं कौरवे। इति शब्द

स्वावली॥ कवते प्रीतिमोचिन्कारः॥ इति
 कपाटं त्रिहारोयककाष्ठं दुर्गादासः॥
 शेषः॥ तत्पयोधः॥ हारकाट कम उक उ. स्तुति उकमिता
 के ८ सुसरे ६॥ इति शब्दरत्ना कान्ता॥ क उ. कामयसायस
 वली॥ किकरणं कमजत दन्तादिन
 कपालिका स्त्री दन्तरोगविशे विहितस्य जिह्वापनायने
 षः॥ तस्याश्चिकित्सा दन्तरोग न अरे जिह्वेऽप्राप्तिपक्षे प्रा
 शब्दे दृष्ट्या॥ चकमताचकमे कामिता इति
 कपिकलः स्त्री वृद्धविशेषः॥ दि सिद्धे इति दुर्गादासः॥
 केजोषाव इति हिन्दीभाषा॥ त ॥
 नयोयः॥ मुकशिमिः॥ ३६ वा
 नरी४॥ कपीकलः४॥ सुक पिपरी४॥ सुकपिपरी४॥
 कोपप्रभा४४॥ इति शब्दरत्ना कम उउ. कानौ॥ इति मुख्य
 वली॥ कोपप्रभा४४॥ इति शब्दरत्ना बोधवाकरणे॥
 वली॥ कोपला स्त्री नदीविशेषः॥ य कमलः पुं भवकभेदः॥ यथा
 य॥ कजलावल शैलान् ६ उज्जो मलयतालन लवुमथे
 वैस्मिन् सुभपदेतः॥ शय्या स्फुरेदुरुः॥ सप्रदशास्त्रे युक्तः
 सह पुगरेमे यत्र शकः सुरेस कमलाऽयं भयानके॥ इति
 रः॥ तत्पयोधः॥ महादेवी नदी सद्गीतदामोदरः॥
 कोपिल सज्जिता॥ तस्या स्त्री कमला स्त्री स्वनामावार्तक
 तानरो गंगास्नानं फलमा कः॥ कमलानेव इति भाषा॥
 प्रयात॥ इति कालिकापुरा य॥ रम्भाफले तोनडीके क
 ते ८२ अध्यायः॥ मला नागरङ्गकाफलान्येता
 कव ३३. स्तुति॥ वरी॥ च नि भोज्यानि एभ्योऽन्यानि वि
 तीः सुक्तादिज्या॥ सुप्रच वर्जयेत्॥ इति तन्त्रसारे प्रा
 कावता३. कवते कविर्विस्तुः सुराप्रकरणे॥
 कम्ब गतौ॥ कम्बति॥ इति उ
 र्गादासः॥

कमलः पुं स्वनामावार्तमेवा करग्रहारम्भ मपि प्रजाभः॥ इ
 हिलोमरीचितासनादितत्प ति ज्योतिषे॥ असायः॥ असाय
 योयः॥ वेशकः॥ उरोमयोनिः४ द्रो ज्येष्ठा मूला हर्षफलानी
 शाका॥ इति शब्दरत्नावली हवीषाता हवीभाद्रपद मचा
 ॥ प्रवारः॥ इति जयधरः॥ भराणी कत्रिका भिन्न नक्षत्रेषु
 ॥ ॥ मिथुन सिंह कन्या तला वीशु
 करकलपिका स्त्री कर्ममुद्रा॥ क ऊर्ध्वमीन लमेपारीव मेम
 यथा॥ करकलपिका ऊर्ध्वान् युथ हहसति सुकवारेषु कर
 कर्ममुद्रा सायकः॥ तत्र स ग्रहारम्भः कत्रियः॥
 स्तुतपुष्पाण्ण सजयेदाम्भो व करजः पुं स्वनामावार्तकः॥
 पुः॥ इति कालिकापुराणे॥ इत पयोधमेदो यथा॥ करज
 मथ्यायः॥ कः स्यात् करजः पञ्चसूची फ
 तरका स्त्री पुं मेव भवशिला॥ लाशनः॥ अङ्गारमन्त्री पञ्चमे
 तत्पयोधः॥ वीजोदके उ वन मर्कटाङ्गारवल्ली॥ करजभेदा
 कफः४ मेवास्थ ५ वावरः६ द्युतागो विज्ञेया लोकनस्त्रिमे
 करः७ करकः८ इति शब्दर ॥ इति शब्दरत्नावली॥ श्रीपच
 तावली॥ भाथरङ्गः॥ धाराङ्ग विरबिला नकमालः करजश्च
 १ः॥ इति जयधरः॥ मेदिनी करजकः॥ सोमवल्कः कलि
 राथरंक इति पाठः॥ गस्त शतकः कलिकारकः॥
 करग्रहारम्भः पुं रातो प्रजा प्रकीर्त्यः शनिकरजः पटिलः
 भः नववर्षीयकरस्य प्रथमा स्वमना अपि करजभेदाः प
 दाने॥ तदिने पुष्पाह इति रवा दुन्या मर्कटाङ्गारवल्ली॥ इ
 ते॥ तस्यापभाषा पुष्पातस्य ति जयधरः॥
 सुभदिनानुरूपं यथा॥ नी करणः पुं वर्णशङ्करजातिवि
 लोम वल्लीतिरेभपु लमेशी शेषः॥ यथा॥ अङ्गारवशास्तु क
 बोदेय भानुदिने सुभाहे॥ क राणाः॥ अङ्गो वैश्यादिजन्मनाः॥
 योदेवक्रानि समीहितानि इति ब्रह्मदेवने ब्रह्मखण्डे १०

करणा

३५०

करणा

अध्यायः॥ ॥अपिच।काय महीतले।दृश्यं चरथारभं ने
 स्पेसायने स्त्रीवे पुंसि मूढावि पाञ्च नास्ति सादरे॥शतपु
 शोःस्त्रो।इति करणाशब्दार्थे जनः कोपि कायस्या नेतरो च
 मोदनी॥अन्यत्र।जलो मलश्च तो।सर्वहिः शिवयुक्तिश्च शा
 राज्यात्।ग्रामानि।विरेव सजो धर्ममानसः॥न विच
 चानटश्च करणश्चैव स्वसद सेत्रेण नान सान्मकल्याणहे
 विड एव च॥इति मानवे १० अ तवे।इति ब्रह्मवैवर्ते श्रीकृष्
 ध्याये १२ श्लोकः॥जलो म जन्मवारे ८५ अध्यायः॥
 ल श्रेति।क्षत्रियात् ग्रामात् करतोया स्त्री नदीविशेषः।त
 सर्वणीया कल मलनिर्द्धवि तपर्थीयः।सदान्तरवहा ३।
 नडकरणा एव इविदाया जा तपर्थीयः।सदान्तरवहा ३।
 यन्तो।एतामप्येकमेव नामा इति शब्दरत्नावली॥॥गोरी
 नि।इति नदीकाया ऊलकभ विवाहसमये शंकरकरणात्
 दः॥तस्य कर्मविपाका यु तसंप्रदानतोयप्रभवतात्क
 या।नेलेचोर सेलकोटो मूढे रस्य तोये विद्यते ३३ इति कर
 कीट स्त्रिजन्मकं दुष्टमानसः॥ तोया अश आदितादः।आव
 तमः कण्डे वर्षशत स्थितास्व ता एतद्वर्जं सर्वानघोरजस
 तांवीणाक भवेत्।जन्मकच लाः इये त न रजस्वला अत
 दुर्गचारो जन्मकं करणा भ एव सदा सर्वदा नीर मस्य इति
 वेत्।विश्वैकलिपिकत्री च सदान्तीरा।तथा च।स्मृतिः।अ
 भक्तदात धेन हरेत्।काय यादो कर्कटे देवी अह गण
 स्पे नोदरस्येन जाते म्या रजस्वला।सर्वो रजवहानयः
 से न खादित ॥तत्र नास्ति कस्तोयाम्बुवाहिनी॥इत्यम
 कृपा तस्य दन्ताभावेन केव रटीकायां भरतः॥
 ला।स्वर्णकारः स्वर्णवीणाक करभः पु कटिः॥इति जटाप
 कायस्थश्च ब्रह्मचर ॥नरेण १ः॥
 मध्ये ते यज्ञाः कृपाहीना करणात्वा स्त्री अङ्गुली।तत्

कविशा

३५१

कर्केत

पथीयः।अधुवः १ अल्यः २ विकथिको तथा स्त्री त कारभी
 लिपः ३ त्रिशः ४ शय्योः ५ श कलभीत्यपि॥इति शब्दरत्नाव
 नां दीपयः ० अर्थयः ८ विप ली॥
 कल्याः १ अवनयः ११ हरितः कर्क हासे।कर्कशः।इति दुर्ग
 रत्नसारः १३ जामयः १४ सना दासः॥
 भयः १५ योजाणि १६ योजना कर्केतने स्त्री पुं रत्नविशेषः।तद
 त १७ पुरः १८ शाखाः १९ अभी त पञ्चादि युया।सूत उवाचा वा
 शवः २० दीपितयः २१ गतस्त यु नेवान् देसपते गृहीत्वा वि
 यः २२ इति हाविंशति रदु हेष संपद्य वनेषु हृष्टः।ततः प्र
 तिनामानि।इति वेदनिच सूते पवनोपपन्ने कर्केतने हृत्य
 त्ति २ अध्यायः॥ तमे दृष्टियो॥वर्णन नदुधिर
 करतः पुं तैले चुने वा पक्क सोम मधुप्रकाश माताम पीत
 वेसवारः।इति पाकराजेश्व दहनोच्चलितं विभाति।नीले
 ३॥ कोरणी स्त्री हस्तियोजिता।त आधादिदोष करणेन न तदि
 तपर्थीयः।करणाः ४ करणः भाति॥स्त्रिग्या विमुद्धाः सम
 ५ करणाकाद रेणका ० वासि रागिणश्च आपीतवणा गुरवो
 ता ८ वासा ९ हस्तिनी १० इ विविशः।वास ब्रह्म आधि वि
 ति शब्दरत्नावली॥कटम्बरा वर्जिताश्च कर्केतना ले परमाः
 ११ उकरिणी १२ कचा १३ ग पवित्राः॥पत्रेण काञ्चनमये
 णिका १४ गजयोधित १५ इ न त्र वेष्टयिता हस्त गले ३५
 ति जटाधरः॥पयिनी १६ इ धृत मेतदतिप्रकाशं।रोगप्रणा
 समरटीका॥ शानकुर कलिनाशनश्च या।
 करिणावकः पुं हस्तिशिशुः। युक्ते कलकरञ्च सखप्रदे
 ततपर्थीयः।विक्रः ५ विक्रः च ॥एवम्विधं बहुगुणं मणि
 दीयथा।यावत् पचाद मेनीस भावहानि कर्केतने सुभमले
 न करभः कलभी अपि च । हृतये नरा ये।ने हजिता व

अथना वदमान्यवाश्च विनोक्त
लाः प्रशदिता अपि ते भवन्ति॥
केऽपनद्या विकृताकृत नीलभा
सः प्रशानराग ललितः कल
षा विरूपाः तेजोऽतिदीप्ति ऊ
लपुष्टि विहीनवर्णीः कर्कत
स सटशं वपु रुदहनि॥ कर्क
तने यदि परीक्षितवर्णीरूपं प्रत्य
यभासर दिवाकर स्वप्रकाशं
। तस्योन्नमस्य मणिशास्त्रविदा
महिम्ना तत्पन्न मूल्य मुदिन
तलितस्य कार्ये॥ इति गारुडे
५५ अध्यायः॥ हस्ते गलेऽथ
युत मेतदातप्रकाश मित्यत्र
तत्र यदा इतवदे भवति प्रका
श मिति पुस्तकान्तरे पाठः॥
॥ ॥
कर्णिका स्त्री पिष्टकविशेषः।
कर्णरी इति भाषा। इति पाकरा
जेम्बरः॥
कर्णे पीडे। कर्जमि। इति दुर्गादा
सः॥
कर्णा तत्क विदि। कर्णीयति
कर्णपयति। आड-रुद्धोऽयं
अवोणे। देवकर्णीय येन येन
सहसा ययन स्मासादिनमिति
। ५५ सर्गा सन्नदधीनो द्यात

का एव न तु वाचकाः। केवल
तो स्नेकार्थनेऽवश्यवक्तव्य
पसंगेष्टव्याप्यन्याधायोता
व कल्पने लाववाता। कोच
सर्गा धान्य मेवानुवेत्तने।
या चाधान्ये वाधने कोच
कश्चित्तमनुवेत्तने। तमेव विवि
नष्टस्य उपसर्गगीति स्तुत्या
ति विस्तरहीनः॥ कर्मेतोदा
णानि। आदत्तेष्टुल्लनीत्यर्थः॥
सूयतेऽत्र प्रसव एव धान्यः।
प्रशद स्मेवार्थं द्यातयति। प्र
णमति प्रकर्षण नमतीत्यर्थः।
केचित् प्रनयकोऽन्याः प्रमु
न्यते। इति चतुर्थ चरणं पठ
नि तच्चिन्त्ये। इति दुर्गादासः॥
कर्णीपिशाची स्त्री देवीविशेषः।
तन्मन्त्रादि यथा। अथ कर्णीपि
शाचीमन्त्रः। तदुक्तं तन्त्राचो
कर्णासेक्षण लोदितो वृका
तोऽन्नश्चिकारो वदानीतान
गतशब्दयुक्त भुवनेशो वीर
जायान्विता। ताराद्या मनु रेव
लजयतो व्यासेन संसेवितः सा
वैजं लभते धीवरेण नियतं प
शाचिकीर्भाकृतः॥

अथार्थः। कर्णीः स्वरूपः। आसे वन्दन वन्दक जवा पुष्पादिकञ्च
आदौ ईदृशो इकारः। तद्युक्तो यत्। अमृतं कुरु देवेशि स्वाहेति
लोहितः प्रकारः। वकः शकारः प्रोत्तयेज्जलेः॥ रवीन्द्रे किञ्चित्
। अमृतयुक्त आकारयुक्तः। सा मध्याह्ने एकभक्त निरामिप
विस्तरपु। वदानीतानागतं स्वरु भुक्ता रात्रावपि तत् सत्यं जपेत्
येततो ज्ञी स्वाहा। एतेन ओं क । अमृतं किञ्चित् भोक्तव्यं ता
तोपशावि वदानीतानागतं मृत्तादिकं विना। जपस्य दशा
ज्ञी स्वाहा॥ मन्त्रान्तरे। कदयुग्मे शं तर्पणं। ओं कर्णीपिशाची तर्प
कालिके च गृह्ययुग्मे तथैव यामि ज्ञी स्वाहा। एवं कमेण ल
वापि। पिशाचि स्वाहेति न लमेकं पुरश्चरणं कृत्वा दशांश
पानीः कथितः प्रिये॥ कद होमयेत्। तदभावे दशांशं तर्प
कद कालिके गृह्य गृह्य पिंटे णं कृत्वा वरं प्रायेयेत्। मूले र
पिशाचि स्वाहा॥ ध्याने। यथा। कचन्दनेन लिरित्वा यन्त्रोपा
मूला रज्जविलोचना विनय नि रष्टदेवतो हृतयेत्॥ अथ सि
णाववाञ्च लम्बोदरी वन्द्य हिलक्षण मुच्यते। गगो ह
काराजिह्विका वरवराभीषु कारादिप्रवण दीर्घीपिशाखा
कुरा मन्त्रवी। एवादि जौर रूपसन्दर्शनात् सिद्धिर्भविष्य
तो सर्वज्ञा शवदत्त कृतायि वस नोतिज्ञाना तथाविध माचरेत्॥
तीपिशाचिकीं तो नमः॥ अथ मन्त्रान्तरे। प्रणावे माया कर्णीपि
। ज्ञानिशाया मर्हरात्रो च शाचि मे कर्णी कथय ह फट्
हीद नमः पिशाचिकी। दय स्वाहा। इति प्रदीपनेलं पाद।
मीने वलिं दत्वा रात्रौ संपुज्य यो देवा रात्रौ लक्ष जपेत्। ततः
संजपेत्॥ ओं कर्णीपिशाचि सर्वज्ञो भवति। नास्य शृजा
दयमीनवलिं गृह्य गृह्य प्यान ॥ ॥ तथा तारं कामवी
मम सिद्धिं कुरु कुरु स्वाहेति ने जयादेवी स्वाहा। अस्यापि
दयमीने वलिं दद्यात्। रक्त कृष्णादिन्यासादे रभावः। श्वे

करणीये-

३२४

यथासं यथास्मीयनिदानं कृपितः

करणीये-

[illegible]

कहानी-

345
३५५

कर्मो.

समस्तन मिनिायित उक्तं। चेद एकत्वं इहै। शिरसोऽद्भेदक
न वेणोद्योयवदिताननु कर्णे न यद्दोवभेदकाख्यशिरोगेगा
नाद कर्णोत्तेजयोः कोभेदः। कृत॥ ॥ हर्मिकर्णो माहायदा
उभते। कर्णोनादः केवलेन त मूर्च्छत्यथवात्र अन्तवः सृज
वतेन जन्यते तत्र नानाशब्दां त्यपन्यात्यथवापि मलिकाः। त
मृणोति। कर्णोत्तेजस्तु पि दञ्जनत्वात् अवर्णा निरुप्यते
नोपि पुनरन वातेन जन्यते न भिषाग्भ राद्यैः हर्मिकर्णोको
नतिपमेन वेणोद्योष मिव शृ गदः॥ तदञ्जनत्वात् हर्मिलक्ष
णोतीति भेदः॥ कर्णोस्त्राव एताता। अवर्णे हर्मिकर्णोको गदो
माहा। शिरोभिचातादयका निरुप्यते इत्यन्वयः॥ पतङ्गादि
निमज्जतो जलप्रपाकादथ शु कर्णेप्रविष्टे शु लक्षणा माहा।
वापि विद्रयेः। स्वर्वादिस्य अ पतङ्गाः शतपयश्च कर्णोत्रोत्र
श्लोः मिलादितः सकर्णोसं प्रविश्य हि। अर्शति व्याकुलत्वं
स्त्राव इति प्रकीर्तितः॥ अथ मि ज्व भृशं ऊर्ध्वं नि वेदना॥ कर्णो
सुपलक्षणां जलं रसञ्च स्वा निस्सृज्यते तस्य तथा फरफरा
व्येत्ता। अवर्णशब्दः उल्लिखोः पते। कीटे वरति रुक् तीव्रा
प्राप्ता॥ कर्णो कंडु माहा। मारुते निस्सृजे मन्द वेदना॥ निस्सृजे
करुसंयुक्तः कर्णो कण्डुं करा निश्चले॥ हिविथ कर्णो विद्रोथ
ति हि॥ कर्णो गूथ माहा। पित्रो माहा। क्षताभिचात प्रभवस्तु
मशोषितः अस्मा ऊरुने क विद्रथि भवेत्तथा दोषकृताः
र्णगूथकं। कर्णो गूथं यस्मात् परः पुनः। सरक्कपीतारुणा म
स कर्णगूथव्याधिः॥ प्रतिना स मास्त्रवेत् प्रतोदधूमायन
ह माहा। स कर्णगूथो इवतां दाह बोधवान्। क्षतप्रभवो
यदा गतो विलापितो ज्ञाणमु क्षातप्रभवश्च तयो रथागन्तु।
ति प्रपद्यते। तदा सकर्णप्रति जन्वादेकं। अस्ते आस्त्राव मित
नाह संज्ञतो भवेद्विकारः शिर थैः॥ ॥ कर्णपाक माहा। क
सोऽद्भेदकृतः॥ ज्ञाणव सुखि र्णपाकस्तु पित्रेन नो य वि

कणीरो इह कणीरो.

क्लेदकृद्भवेत् । कोषः शक्तिभा
 वः क्लेद आदत्ता ॥ शक्तिकर्ण मा
 ह । कर्णे विद्ध्य पाकादौ सक
 र्णौ वारिध्यात् । प्रथमं स्वर्ति
 यत् शक्तिः स तेयः शक्तिकर्णकः
 ॥ कर्णस्त्रावाद्भेदाय माह । शून
 नि निषमेन शक्ति यथा स्थादेवं
 स्वर्ति ॥ कर्णे गतानां शोथानि
 दाघांसि जानीयात् कलत्तणैः
 । कर्णशोथाश्च चत्वारो वातपि
 त्तकफ रक्तजाः ॥ एवमर्शोपि
 चतर्विधं । अन्येषां शोथानां म
 र्शसाञ्चात्र सम्भव आधारम
 भावात् । अर्बुदं सप्तविधं । वात
 पित्त कफ रक्त मांस मेदः सि
 र्जना । एते कर्णरोगा अष्टवि
 शतिः सुश्रुतौ क्ता उक्ताः ॥ इ
 दानीं चरकोक्त कर्णरोगवत्
 प्रथमं वातपित्तकफसन्निपात
 हत माह । तत्र वातज माह ।
 नादोतिरुक् कर्णे तले तृणै
 यः स्थाव स्तन आसवणञ्च
 वातात् ॥ पित्तज माह ।
 प्रोथः सप्तगो दरणं विदा
 हः सप्तति पीतस्ववणञ्च
 पित्रात् ॥ ॥ कफज मा
 ह । वैक्लव्य काण्ड स्थिरशोथ

कणीरो. ३५७ कणीरो.

॥ संवर्द्धमाने दुर्बिंदे क परिणामपीत मान्येन तिम्रं शि
 तीक्ष्णशेषः ॥ परिलेहिन विव्यागतमे। आपीस तस्यासु
 मा। कफासक रुमपः कु वास मेव कीर्ती निषिक्त हते
 होः सधेपाभा विसारिणः ॥ ३ ॥ अनिमूलं ॥ ४ ॥ तीव्रमूलान्तरे क।
 होनि पिडका पाल्पा कटुयु री सशब्दे कटुवाहिनि कागम
 समीनतां ॥ कफासक रुमिस त्र प्रशमनि कोस सैन्यवसेयु
 मृतः सविसर्पान्वितस्तनः ति ते ॥ ५ ॥ तिले श्रेणाणा कमूलेन
 द्यात ससकुली पाली परिले मदेग्री विधिना कृते। हरेदासु
 हीमचमूतः ॥ सपिडकात्मक विदोषान्य कणीमूलं प्रहरणा
 परिलोहसंज्ञो गदः ॥ लिह्यात् त ॥ ६ ॥ हिङ्गु सैन्यव सुग्रीभि
 निमोसीकुप्यात् ॥ ॥ अथ क सेले सधेपसम्भवा विषकं हरेते
 तिगोणां चिकित्सा। कणीमू ॥ वषप कणीमूलं प्रहरणात् ॥ ७ ॥
 ले कणीनादे बाधिष्ये ल्वउ एव ॥ कणीमूलं कणीनादे बाधिष्ये
 वाचतर्षपि चरोगेषु सामान्ये ल्वउ एव च। हरणा कटुनैलेन
 भेषजं सूतं ॥ मृद्गु वेरच्च मधु दिने चातत्र मोषयं ॥ ८ ॥ शि
 वसेन्यवैले मेव च। कटुसं क खरीदारजवारा ततकृतक।
 गोषो धार्य मेतत् स्यादह्वाप लेकन साधितं तैले। अपहरति
 हं ॥ ९ ॥ लघुनाइक शिथूणा वा कणीनादे बाधिष्यन्वापि हर
 रुपा मूलकस्य च। कटुत्याः स एतः ॥ शिखरी अपामार्गः ॥
 सः श्रेष्ठः कटुलः कणीहरणः ॥ १० ॥ गवा मूत्राणि विल्वानि पि
 वारुणी वरुणाः ॥ ११ ॥ मकीद्वरा द्य तैले विषाचयेत्। सजल।
 नन्वापिष्टान् सतैलान् लभेत् जु सदुगंधं नडाधिष्ये हरे
 नितान्। मन्त्रिदध्यात् सथाकोरे पुर ॥ तीरमात्रं ग्राहं। विल्वे
 कोते मृतपातने ॥ पुटपाक ले ॥ १२ ॥ कणीस्त्रावे मृत्तिकणी
 कर्मोस्त्रं पीडयद्दरसागमात् तयेव हसिकणीके। सामान्य
 सरोसं तद्रसे कणी प्रक्षिपे कम्म ऊचीन योगान् वैशेषि
 हतशान्तये ॥ १३ ॥ अर्कस्य पत्रं कानपि ॥ १४ ॥ स्वर्जिका चूणा

करीये.

३५

कलियुगे-

संयुक्तबीजहरसंतिपेत्। कर्णा
स्वावरुना दाहा स्तेन नश्यत्स
शयं॥२॥। आस जन्मप्रवालानां
मधुकस्य वटस्य चापेभस्तु सा
धितं तैले शनिकर्णगदं हरितं॥
१॥। जानीपत्र रसे तैले विपक्वं प्र
तिकर्णीजिता॥१॥। सुष्टं रसाञ्जनं
नार्यः क्षीरक्षौद्रेण संयुतं। प्रश
स्यते चिरेत्येतत् सस्त्रावे शनिक
कर्णके॥१॥। ऊषु हिङ्गु बचा
दारु शताह्वा विष्व सैर्धवैः। प्र
तिकर्णापहं तैले बलमूत्रेण
साधितं॥ ऊषादि तैले॥१॥। कटु
तैले विपाचयेत्। तस्य घ्राणमा
त्रेण कर्णावादी प्रशाम्यति॥। श
मूकाद्यं तैले॥१॥। हृणीन गन्ध
क शिला रजवी भवेत्। सुहृंश
केन कटु तैले पलाहके तायत्र
रपत्ररसतत्त्व मिदं विपक्वं ना
डी जयेच्चिरभवा मपि कर्णावा
तां॥ सुष्टिः पले। निशाने
ले॥१॥। हृमिकर्णा वि
नाशाय हृमित्री कारये
त् क्रिया। वात्राकुप्यमश्रु
हितः सार्धपस्त्रेह एव च
॥१॥। घ्राणहरिनालेन
गन्धमूत्रयुतेन चाधूपने कर्णा

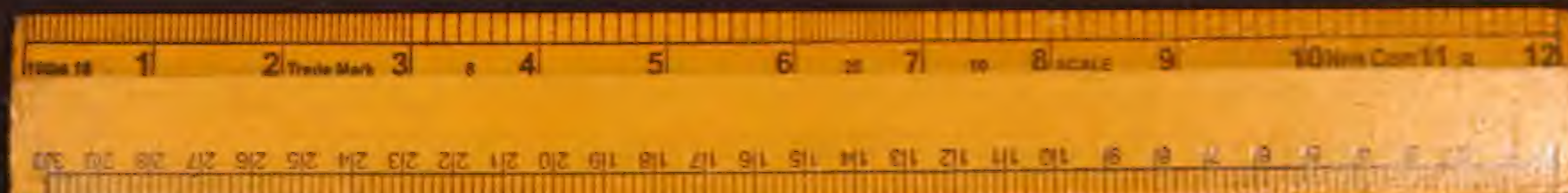
शंभुकृतं नमो
सेन

कलीवि.

399
 sold

कर्णम्.

चनसारेः समातिपेदनामत्रे ने कर्णवेद्यः ॥ मदनरत्ने हा
 कल्किनैः ॥ ६ ॥ इति कर्ण हस्यतिः ॥ द्वितीया दशमी प
 नाधिकारः ॥ धी सप्तमी च त्रयोदशी ॥ द्वाद
 र्नाभावप्रकाशः ॥ शी पंचमी शक्ता तृतीया कर्ण
 कर्णवेद्यः ॐ कर्णयोः द्विद्वकारं वेद्यने ॥ सोवर्णी राजपुत्रसरा
 तस्य विधिर्यया मदनरत्ने व जती विप्रवेशपयाः ॥ मृदस्य चा
 शिष्ठधीधरो नासे षष्ठे सप्तमे यसी सूची मध्यमाष्टाङ्गुलान्
 बाधमे वा वेद्यो कर्णे द्वादशे का ॥ हेमाद्रौ देवलः ॥ कर्णरन्ध्रं
 पोदशीर्द्ध ॥ मध्ये नाङ्गः दृष्टभा रेवेच्छाया न विशेषप्रजन्मनः ॥
 ये नरावो न हस्त्रे दे देतियो व ते दृष्टा विलये यानि पूर्णेषां
 जितेयवा ॥ अत्र जन्मनासे वर्ज्ये अ पुरातनाः ॥ शोषः ॥ अङ्गुष्ठ
 ॥ शोर्निर्वन्धे गर्गः ॥ मासे ष मात्र सुषिरो कर्णे न भवतो
 ६ सप्तमे वा षष्ठमे मासि वत् यदि ॥ तस्मै आहं न दातव्यं दत्त
 तरे ॥ कर्णवेद्यं प्रशंसन्ति पुष्टा ज्वेदासुरे भवेत् ॥ इति निर्णय
 युः श्रीविबुधये ॥ मदनरत्ने प्र सिन्धुः ॥
 यमे सप्तमे मासि अष्टमे दश कर्णमूलः ॐ कर्णरोगविशेषः
 मेयवा ॥ द्वादशे च तथा ऊर्ध्वो ॥ तस्मापयं यथा ॥ द्विद्व तं वरु
 त् कर्णवेद्यं शुभावहं ॥ हेमा सुगन्धा च साध्यं नैलेज्ज सार्ध
 द्रो व्यासः ॥ कार्तिके पोषमासे पौर्णमिहि हरणं अष्ट कर्णमूल
 ॥ चैत्रे वा फाल्गुनेपि वा ॥ पदे परा ॥ १ ॥ शुक्लमूलकसुगन्धी
 कर्णवेद्यं प्रशंसन्ति शुक्लप नो हारो द्विद्वल नागरं ॥ सुक्लं
 ते सुभे दिने ॥ श्रीधरः ॥ हरि चतुर्णं दद्यान्नैल मेतं द्विषा
 हर कर्चिजा सोम्य पोलात्र चयेत् ॥ बाधिर्ये कर्णमूल
 राधीदिनि वसुधु वृदाती न्द्र श्यसावस्य कर्णयोः ॥ ह
 तिद्वर्षे १ १ लघोः शशि गुरु मयश्च विनश्यान्ति नैलसास्य
 बुध कात्यानां दिने प्रवृत्ति प्रहृष्टात् ॥ २ ॥ शुक्लमूलक
 त्तीरोहत तिथिषु सुदे नैथ सुगन्धीना हारो द्विद्वल नाग

रं। शतपुष्पी वचा ऊर्ध्वं दारु खड्गादिहन्त्रः। प्रयान्ति ते।
 शिष्य रसाञ्जनं॥ सेवले यव शस्त्रे नरके भृशरास्त्रो॥
 तारे सासुदं सैन्यं वे तथा। भू इति विस्मृताः २ अंशे दं भू
 जमिन्विडं मुस्तं मयु सुक ध्यायः॥ कर्णीने वाणाविश
 न्वतयेण॥ मावत्तुदः रसज्जै पान। इति भट्टिका॥
 व कदली रस मेव वा। तैल मे कर्त्रे तत्क शोधित्ये। रेफस्या
 ति विपक्रयं कर्णीशूलाप स्तकारः। कर्त्रेयति कर्त्रीप
 हं परे॥ वाधिप्ये कर्णीनदश्च ति थल जैलेन। इति उगीदा
 श्यश्चावश्च दारुणः। दारुणा सः॥
 स तैलस्य कर्मयः कर्णीयोः वि कर्त्रेः पुंभेदः। यथा। सध्वज नि
 लाः॥ तिस्रं विनाश मायानि श यम्य यतया य मकर्त्रेहेति ज
 शाङ्कुरुतशेखरात्तारैल मिदं सुः स्वराडिव निपानविनि
 अष्ट मुखदन्तामयापहं॥ ३॥ मिदः। इति श्रीभागवते २ स्क
 स्थे हे गारुमात्ताना कायये दे ० अध्यायः। कर्त्रीभेदः
 त द्रोण मेभसा। चतुर्भागाव तन्निरासो अकर्त्रेः तत्र हेति
 शेषेण तैलप्रस्थं विषाचयेत सायने जस्युः। इति तटीका
 ॥ कान्तिरुक्तादकं दत्ता पि या श्रीधरस्वामी॥
 दान्येतानि दापयेत्। पुनर्गा कर्त्रेचः त्रि करणयोगः। यथा
 वा गोत्तरकं सैन्यं वे सुषाणं। इति नसेवा न कर्त्रेया कर्त्रेया
 वचा॥ सरलं सरदारुश्च हरे मरदाश्रयः। अजा सिंहप्रसादे
 ती कण्टकारिका। नस्य पाना न बने चरति निर्भयः॥ इति
 हरमेव कर्णीशूलं हउवहं॥ चारुण्यं॥
 वाधिप्यं सध्वरेणंश्च यम्यद्वा कर्त्री पुं कियानुक्लृप्तिमा
 च महेस्वर॥ ४॥ इति गारुड नास च विविधः। यथा। विपेव
 १८८ अध्यायः॥ सायने कर्त्री विशेषेण प्रति
 कर्णी पुं वाणाविशेषः। यथा। कियो। योग्यत्वं प्रतिषिद्धत
 करोति कर्णीने यस्तयस्त विशेषणपदान्वयः॥ अस्या

ध्याः कियो प्रति प्रकारयेण प्रत्यवायपरिहारार्थिनः कर्त्रेः क
 कर्त्री विनायते तस्य विवरणं। लज्जभक्तानां भावविषयकं कार्य
 साध्यायोः ध्येतव इत्यत्र योग्यमित्येव ह्या। इति यमदीपिका॥
 वन लब्धविद्य सेवार्णिकः॥ १॥ कर्त्रे तत्क शोधित्ये। रेफयुक्त
 अहरह देयात् दीक्षितो न ददा स्तकारः। कर्त्रेयति कर्त्रीपय
 तीत्यत्र प्रतिषिद्धतेन दीक्षितेन ति थल जैलेन। इति उगीदा
 ११॥ स्वर्गकामो यजेतेत्य सः॥
 विशेषणपदान्वयेन स्वर्गका कर्दे कर्त्तसिनेरवे। एकोऽर्थः।
 मः कर्त्री जायते॥ ३॥ निवे निवे कर्देति काकः। रमानायस्ते
 येन यद्यत सायने नदभावस्त कोक्ष कर्त्तनीति भट्टमलदश
 दभावसायने इत्यनुभवसिद्धा नाडुदरसंबन्धशब्द एवास्य
 निष्कारणं निषिद्धाचरणं च प्रयोग इति मन्वानः कर्देति
 प्रत्यवायसायने शास्त्रावगतं शिष्य रिति यदुदाजहार तदेयं
 सत स्तदभावो निष्ठाचरणं नि यत्तन्मते कर्देत्युदरमित्येव स्या
 पिद्धाकरणं च प्रत्यवायाभाव ता। इति उगीदासः॥
 सायनोमीति प्रत्यवायपरिहा कर्देमः पुं जाया। यथा। वेदेपु
 रार्थी नियोज्योऽनेति नदोय कर्देमः शब्द छायाया वनेने
 कविशेषणपदाध्याहारोदिति सुटे। वभ्रव कर्देमाहालः क
 बोधे तत श्रेयं विधिवाक्य हेम स्तेन कीर्तितः॥ इति ब्रा
 शादधीः। यथा। काम्ये स्वर्गे ह्येवेवर्त्तं ब्रह्मावरोद २२ अ
 कामो यजेतेत्यत्र स्वर्गकामस्य ध्यायः॥
 कर्त्रे योग्यविषयकं कार्ये। निवे कर्पटः पुं पर्वतविशेषः। यथा
 अहरहः सद्या मुपासीति इत्यत्र। नीलशैलस्य पूर्वसिन्धु स्वर
 प्रत्यवायपरिहारार्थिनः कर्त्रेः पं प्रतिपादितो नाभिमादल
 प्रतहं सद्यावदनविषयकं का पूर्वस्या भस्मकूटस्य दक्षिणे॥
 येन कलज्जं भक्त्येदित्यत्रापि पूर्वस्यां कर्पटो नाम पर्वतो

यमपुष्टक। तत्र याम्यशिला इति शब्दस्त्ववली॥
 कृष्ण नीलाञ्जनसमप्रभा॥ अथी कवे गतो। रेकोपथः। कवेति।
 त्रकायां राजेन्द्र व्यामपञ्चसु वि ति उगोदासः॥
 स्तुता। एजयेत्तत्र शमन पाणो कर्म क्री कियो। तच्च पञ्चविंश
 दाहं सदेव यः॥ यत्रे त प्राणि। नित्य नैमित्तिक काम प्रायश्चित्त
 ना नित्य प्राणादाहस सायन निषिद्ध भेदात्। तत्र आद्यानि
 । कृत्स्नवर्णान् दिभुजं किरीट चत्वारि यस्मिन्। अन्त्य अयस्मिन्
 मुकुटोत्तलं। रथन च्चापि पुत्री। तच्च जन्मभेदात् त्रिविध। सति
 च्च वामपाणो सदेव दि। कृत्स्न तं प्रारब्धं क्रियमाणञ्चा। इति
 वस्त्रं स्पृष्टपदं वदितिः। सतद वेदान्तमतं॥ सान्निहोहिभेदेन
 नकं॥ वगभयकरं नित्यं चरणं तत्रिविधं यथा। नियते सद्गुरु
 महिष वाहनं। एजयेत् परया हितमरागदेषनः कृतो। अफल
 भक्त्या याम्यवीजं सायकः॥ प्रेस्तुना कर्म यत्र तत् सान्निहो
 उपान्तवर्गसादयो वर्णो वि मुच्यते॥ यत्र कामेस्तुना कर्म
 द्विदुसंयुतः। यमवीजं मिनि साहङ्गरेण वा पुनः॥ क्रियते
 खाने यमस्य प्रीतिकारकं॥ अ वज्रलायासं तद्राजस मुदाह
 नेनैव त मन्त्रेण शमने यस्तु ते॥ अनुबन्धं सत्यं हिंसा मनोप
 एजयेत्। कपेटाख्ये चत्सुवरे ल्य वं पोरुषं। मोहादारभ्यते क
 नापचक्षु समाप्नुयान्॥ इति म् यत्र त्रामस मुच्यते॥ ॥ अ
 श्रीकालिकापुराणे ५२ अ ह्याणादीनां स्वाभाविककर्मो
 ध्यायः॥ णि यथा। शोभा दम स्तपः शौ
 कर्षः ३ क्री स्वनामख्यात चं हान्ति राजेव मेव च॥ सा
 उगन्धिद्रव्योकाङ्कुर इति पार ने विज्ञान मास्ति के प्रत्येक
 सभाषा। तत्र पर्यायः। कृत्स्न म् स्वभावने॥ शोभ्यते जे यति
 २६ हिमाद्रयः २७ चर्दभस्म २८ शैल्यं युद्धे चाप्य पलायने।
 वेधयः २९ श्लासारकः ३० दान मीश्वरभावश्च ॥ ॥

तत्र कर्म स्वभावजे॥ कृषिगोपि पिरित्तयदाह न साक्षात्।
 स बाणिज्यं वैश्वकर्म स्वभावजे इति मलमासतन्त्रे॥ ॥ तदत्र
 पिरिचर्यात्मके कर्म सुदृष्ट्यापि दानस्यावश्यकत्वं यथा। श्रीभ
 स्वभावजे॥ ॥ सकर्मोभिरतस गवानुवाच। लोकस्मिन् दिवि
 फले यथा। स्व स्व कर्मणाभिर धानिद्या पुण्योक्ता मयानुवा
 तः। सैसिंहं लभते नरः॥ सक ज्ञान योगेन साध्यानां कर्मयो
 मतिरतः। सिद्धं यथा विद्वति गेहा योगिना॥ न कर्मणा मना
 तदुपा॥ यत्रः प्रवृत्ति भूतानां रम्भाने कर्म पुरुषोऽप्युते। न
 येन सर्वे भिदंते। स्वकर्मणा च सच्चसनादेव सिद्धिं समीप
 तमभ्यर्च्य सिद्धिं विद्वति मान गच्छति॥ नहि कश्चित् क्षण
 वः॥ अथान् स्वधर्मो विगुणः मृषि नात तिष्ठत्यकर्मकृता। का
 परधर्मात् स्वर्गोपजात। स्वभा यते ह्यवशः कर्म सत्वेः प्रकृ
 वीर्यते कर्म कर्तृना प्रोति कि तिजे पुणोः॥ कर्म निद्रयाणि सं
 लिपोः। सहजं कर्म कोनेय स यस्य य आसे मनसा स्मरन्। इ
 दोष मपि न त्यजेत्॥ सवोरेभा निद्रयाथोच विमृष्टात्मा मिथ्या
 हि दोषेण एमेनाप्र रिवाहताः चारः स उच्यते॥ यत्किञ्चिद्गुणो
 ॥ असक्तवृद्धिः सर्वत्र जितात्मा मनसा नियम्यारभतेऽजुना क
 विगतस्सुहः। ने कर्मोसिद्धिं प र्मेन्द्रियैः कर्मयो मसक्तः स
 रमा सन्नासनाधिगच्छति॥ इ विशिष्यते॥ नियते कुरु कर्म
 ते श्रीभगवद्गीताया १८ अ ते कर्म ज्यापो ह्यकर्मणः। श
 ध्यायः॥ रीरयात्रापि च ते न प्रसिद्धान्
 कर्मयोगः पुंचित्रमुद्विजन् कर्मणा॥ यत्तथातीत कर्मणाः
 कर्तृदेककर्म। यथा। निष्काम नृत्त लोकोय कर्मवन्धनः। त
 कर्मणात्मज्ञानमिमुक्तं यथा। दधि कर्म कोनेय मुक्तसद्गुः
 ययमेव क्रियायोगो ज्ञानयोग समाचर॥ सह यत्ताः प्रजाः स
 स सायकः। कर्मयोग विना ह्या पुण्यवाच प्रजापतिः। अने
 ज्ञान कस्याचिन्नेव दृश्यते॥ सो न प्रसविष्यध मेव सोऽस्तिष्ट

कामधुक्॥देवान् भावयन्ते न हि मास्थिता जनकादयः॥लोक
ते देवा भावयन्त वः॥परस्परं मेघद मेवापि संपश्यन् कर्तुं मे
भावयन्तः श्रेयः परमवाप्स्यथ॥हेसि॥यद्यदाचरोति श्रेष्ठस्तत्र
इष्टान् भोगान् हि वादेवा दास्य देवतरो जनः॥स यत् प्रमाणा क
ने यत्तभाविताः॥ते देवान् प्र स्ते लोकस्तदुच्यते॥न मे
दायेभ्यो योभङ्गस्तन एव सः पार्थोस्ति कर्तव्यं विप्र लोकेषु
॥यतोऽपि शिरोः स्तनो मुच्य किञ्चन॥नानवाप्त मवाप्तव
ने सर्वे कित्तिषेः॥भुञ्जते त त वने एव च कर्माणि॥योद श
चे पापा ये पचन्त्यात्मकारणा नवत्रैयं जात कर्माण्यतीन्द्रतः॥
त॥अन्नाद्भवन् भूतानि प मुम वत्रोच्यते न मनष्याः पा
जन्नाद्भवन्भवः॥यन्नाद्भव योऽसर्वेशः॥उत्तीदेष्टु रिमे लोका
ति पज्जन्त्यो यतः कर्मसमुद्भवः न ऊर्ध्वो कर्मा चेदहं शङ्करस्य
॥कर्म ब्रह्मादिव विदं ब्रह्मात् रच कर्त्रो स्या मुपहत्या मिमाः प्र
रसमुद्भवः॥तस्मात् सर्वगतं ब्र जाः॥सक्ताः कर्माण्यविहांस्य य
ह्य निम्नं यत्ने प्रतिष्ठिता॥एवं प्र या ऊर्ध्वं नि भारत॥ऊर्ध्वोदिहा
वर्तितं चक्रं मातवत्रैयतीह स्तयासक्त ध्विकीषु लोकस्य
यः॥अवायु रिन्दयारामो मो हं॥न बुद्धिभेदं जनयेद ज्ञानं
चे पार्थ स जीवति॥यस्त्याज्य कर्मसङ्गिनो॥जोषयेत् सर्वक
रति देव सादात्मनः प्रश्न मान् र्माणि विद्वात् युक्तः समाचर
वः॥आत्मनो व च सक्तस्त न्ना॥प्रकृतेः क्रियमाणानि गुणै
स्य कार्ये न विद्यते॥नैव तस्य कर्माणि सर्वशः॥अहङ्कारेण
कृते नार्थो नाकृतेनेह कश्चन मृदान्ता कर्त्रादिति मन्यते॥
।न चास्य सर्वभूतेषु कश्चिद तत्त्वविज्ञ महाबाहो गुणक
येऽप्यश्रयः॥तस्मादसक्तः स मेविभागयोः॥गुणा गुणेषु व
तते कार्ये कर्म समाचर॥प्रस र्त्रेने इति मत्वा न सज्जते॥प्रक
ज्ञा हाचरन् कर्म परमाप्नोति ते उपासंमृदाः सज्जते गुणक
एकपः॥कर्मणो व हि संसि कीसुः॥तान कृत्वा विदो मदा

व हतस्त्विन्न विचालयेत्॥ जायते॥पीतनात् प्रीतपृथाया
मपि सुखेण कर्माणि संस्पृश्या वरयोनिं व्रजदुपः॥नरकोत्त प्र
प्राप्तवन्तसां निराशी निम्नमे निमुक्तस्तु हृदि भवति पातकः
भूता युध्यस्व विगतज्वरः॥ये ॥उपाध्याय्यसीकन्त कृत्वा
मे मत मिदं नित्य मनुति शीन स्या भवति हि नः॥तज्जाय म
मानवाः॥अद्वावन्तोऽनसूयन्ता नसा वाञ्छे स्तद्व्य बाप्स्यशः
सुखेनेनेपि कर्मभिः॥ये ते यो गदंभी जायते जन्तु मित्र
तदसूयन्ता नावृतिरिति मे स्थवाप्रमानकृत॥मावादीतर
पते॥सर्वज्ञानविमृदांस्तान् वि माक्रम्य शारिका संप्रजायते।
दिनष्टाने चेतसः॥सदृशं चे पितरो पीडयिन्ता त कच्छपत
ष्टे स्तसाः प्रकृते ज्ञानवान् च्च जायते॥भस्त्रेः पिष्टद सुपा
पि प्रकृतिं यान्ति भूतानि नि स्रुलो हितान्यानि निषेवयेत्।
ग्रहः किं करिष्यति॥इन्द्रिय सोऽपि मोहसमापन्नो जायते
सोऽन्द्रयस्याथ रोगदेषो य वानरो मृतः॥न्यासापहर्षो
दीप्यते॥तयो नै वशमागच्छे नरकात् विमुक्ता जायते क
त्रो ह्यस परिषन्त्येनो॥अथा मिः॥असूयकश्च नरकान्मुक्ता
न स्वयं विगुणः परथमो भवति राक्षसः॥विश्वासदंज्ञा
तस्वनुष्ठितात्॥स्वयं निध च नरो मीनयो नो प्रजायते।य
ने श्रेयः परथमो भयावहः॥ वध्या न्यानि हन्ता न जायते
ति श्रीभगवद्गीतायां कर्म मूर्खिका मृतः॥परदारो भिम
योगो नाम॥अध्यायः॥ ॥ पात्रं हृको चोरोऽभ जायते।
अन्यत भगवन्मन्दिरादिकरणे आतृभाष्योऽप्रसङ्गते कोकिलो
वदिपुणो यमावशासनना जायते नरः॥एवीहि भाष्याग
माध्याये इष्टम्॥ मनात् सूकरो जायते नरः॥य
कर्मविपाकः पु सदसत्कर्म तदानविवाहानो विज्ञकत्रो
जनाफलंतीह वरणं यथा॥नर भवेत् कृमिः॥देवता पितृ
कात् प्रीतमुक्तस्त पापयानि १ विशाणामदत्ता योऽन्व मसु

ते। प्रभुको नरकाहापि वायसः पहरणो काष्ठहृत् काष्ठीहृत्
स प्रजायते॥ ज्येष्ठभातवमा ॥ पुष्पापहरिदस्ते पङ्क-यावा
नासु कोज्वयोना प्रजायते। पङ्कजः। शोकहृत् च हारीत
शुद्धश्रुत्याणी गता ह्रीमि स्तोत्रहृत् च वातकः॥ शुद्ध
शोनो प्रजायते॥ तस्या मपत्य नरकान् गता गौरवादीन् सुद
मुत्पाद्य काष्ठानः कीटको भ रुणान्। तेषां गुल्मलता वलीन
वेत्। कृतज्ञः ह्रीमिकः कीटः कसारतस्तो व्रजेत्॥ एव एव क
पतङ्गो ह्येषु कस्तथा॥ प्रशस्ति मो दृष्टो गोखवर्णादि हारिणा
पुरुषे हृत्वा नरः सजायते खरः विद्यापहारी मूकश्च गता च
। ह्रीमिस्त्रीवधकृत् च वातह रकान् वहन्॥ असमिद्धो ह
ना च जायते॥ भोजने चौर्ये ते च मन्दार्थः संप्रजायते। परा
त्वा त मलिका जायते नरः॥ ह निन्दा कृतघ्नते परममो वचात
त्वा च ज्वेव मार्जारस्तिलहृत् चैव ने॥ नेष्टुर्ध्वे निर्घृणतश्च परदा
मृषिकः॥ चूने हृत्वा च नकुलः रोषसेवेना परस्वरणाशोच
काको मधुरमामिषो मधु हृत्वा देवतानाञ्च कुम्भेन॥ निहत्स
नरो देशः शप हृत्वा पिपीलिकः वञ्चने नृणां कापेण च नृणां
॥ अणो हृत्वा तपापान्मा वायसः बुधः। उपलक्षणादि जानीया
संप्रजायते। हृत्वे कांसे च हारी त मुक्तानो नरकादव॥ दयाभु
तः कोपातो वा प्रजायते॥ हृत्वा तेऽ संवादः परलोकं प्रति कि
त काञ्चने भाण्डे ह्रीमियोना या। समं हिनायेता चेत्किं वैद
प्रजायते। कार्पासिके हृत्वे को शमाण्पदरीने॥ गुरुदेवपेश
ज्वा बद्धिहृत्वावक स्तथा॥ म च केवले साधुसङ्गः। सतकि
सुगो वणीके हृत्वा शाकं पत्र याभ्यसने मेत्री स्वर्गिणा लेत
ज्वा जायते। जीवज्जीवकतो ण विडः॥ अष्टाङ्गयोगविता
यानि रक्तवस्त्रापहन्तः॥ कृ नात् प्राप्नोत्यात्मनिकं फले।
कुन्दरिः सुभात्र गन्धान् वंश इति गारुडे कर्मविपाकः २२
हृत्वा शशो भवेत्। एतः कला ६ अध्यायः ॥ ॥ ॥

कलसक गतिसेवयोः॥ अं दि॥ तिलीन्द्रः प्रथमः प्रोक्तो दि
तस्मिन्नीयोपयः। कलयति तीयो जलसम्भवः। पदनाथी
कलधीरः। इति उगोदासः ततो हो त यजमान स्ततः परः
। कोयसम्भवनामा त पटः स
कलउ- संख्यारुतोः। उ. क पीरकीर्तिताः॥ सोमस्त सप्रमः प्रो
स्तत दिवसं हृदः गणायतीत्य क्त्वादिमस्त तथा एमः। विजयो
यः। हृत् शब्दः। इति उगोदासः नाम कलतो योः सो नवम उच्यते
कल के नुदो। क कलयति। ॥ सत पञ्चमुखः प्रोक्तो महादि
कलरिति नुदो जाश प्ररण इ वस्वरूपक। तदस्य पञ्चवेक्त्र
तस्य गोणादिक किप्रत्यये र ५ पञ्चवेक्त्रः सय तथा॥ यथा
पादिति उगोदासः॥ काष्ठास्थितः सम्पक वामदेवा
कलसः ५ कुम्भः। अस्यात् प दि नामतः। माण्डलस्य च पद्या
आदि यथा। सागरे मुख्यमाने नाः पञ्चवेक्त्रे चटे न्यसेत्॥ ति
त सीष्णार्थे सुरासुरैः। पीयू तीन्द्र प्रवृत्तो न्यस्य पश्चिमे जल
वधारणायां य निर्मिता विस्व सम्भवा वायवे वायवे न्यस्य अ
कर्मणा॥ कलाः कलास्त देवा ग्रेये ह्यप्रिसम्भवे॥ नैऋत्य यज
ना मसिता स्ताः पृथक् पृथक्। मानन्त येशान्यो कोयसम्भवा सो
यतः कलास्त कलसा स्तत से म सुन्नरतो न्यस्य सौरं दक्षिणतो
परिकीर्तिताः॥ नैवेव कलसाः न्यसेत्॥ न्यसेवे कलसां श्रेव
। कला नामत स्तान् विवायता गो तेऽ चेता न विविनयेत्। कल
शापगोहो मरुतो मयूखश्च सानो मुखे ब्रह्मा त्रीवायां श
तथापरः॥ मनोहा ह्रीमिभदश्च कूरः स्थितः। मले त संस्थितो
विजयस्तनुशोधकः। इन्द्रिये विस्व स्मिधे मान्दगाणाः स्थिताः
। अविजयो नवमः परिकीर्ति ॥ दिक्पाल्य देवताः सर्वे वे
तः॥ तेषा मेव क्रमाद्गप नव हयानि दिशो दश। ऊहो त
नामान यानि ताम्राणानां सागराः सप्त सप्त हीपाश्च
परापेव शान्तिदानं सदेव संस्थिताः॥ नक्षत्राणि ब्रह्माः

सर्वे तेष्वेव कलपर्वताः। गं समाहृत्य सुभावेतान् कलसे
गायाः सौरतः सर्वविदा श्रुता पुनिथापयेत्॥ कलसस्य
२ एव च॥ कलसे सस्थिताः स या देवान् विधिं शम्भु गदा
हे तेषु तानि विविक्तयेतारत्ना धरा यथा कर्म स्तुतिपत्ता
नि सवेवीजानि पुष्पाणि च फ शम्भु सत्यतया यजेत॥ प्रा
लानि च॥ वज्रमौक्तिक वैड्ये सादेन न मन्त्रेण शम्भुन ज्ञेय
महापद्मेन स्फाटिकैः॥ सर्वथा शङ्करः प्रथमे स्तुतये मध्ये
ममये विलं नागरोदम्भर तथा नानानैवेद्य वेदेनः॥ दिका
॥ बीजहरक जम्बीर कामास्मा लानां च देवस्य दिक्पाला नो
तक दारिमाना यव शालिज्ज्व हजयेत्॥ इहैव हिः स्थापिते
नीवार गोधुमं सितसर्षपं॥ कु पु ग्रहाणां कलसे पु चान्द्र
कुमागुरु कर्कर मदन रोचने ग्रहान् हजयेत्॥ मातृ स्मृत
तथा॥ चन्दनञ्च तथा मामी मे चटपु चासवे देवा चटे हज्या
ला कुष्ठ तथैव च॥ कर्करपत्र चटसैषां हृद्यक हृद्यक॥ न
चारञ्च जल नियास कामुद शैलेयं वदं जाती पत्रपुष्पे
तथैव च॥ कालशकं तथा ह येन पुष्पे नीनाविधेः फलैः॥
कां देवीं पणिक मेव च॥ वचां यावकैः पायसैश्चापि यथा
धात्री समोज्ज्वला तरुणं मङ्ग सम्भवयोजितैः॥ पुष्पस्त्रिना
लाष्टकं॥ इहो मोहनिकां भ य नृपतिः हजयेत् सकलान्
द्रो शतमूली शतदरी॥ पणो स्वरान्॥ इति कालिकापुराणे
ना शकुला लता सहदेवा ग प्रथाभिषेकः ८९ अध्यायः॥
जाङ्गुणा॥ शरीकोषां हित्ता ॥ अन्तर् धास्कशब्दे द्रष्टव्य
पांवी पुष्पां सरोधकाः॥ ॥ ॥
यामके गजदन्तञ्च शनपुष्पा कलिः पुं अन्त्ययुगात्तस्योत्
पुनर्गावा॥ बाही देवी शिवा पतिं यथा॥ प्रलयाने जगत्
रुद्रा सहेसन्धानिका तथा॥ स्मृता ब्रह्मा लोकपिता

महः॥ ससर्ज चोरं मलिनं दृष्ट लिस्त तदा स्मृतः॥ यस्मिन् न
देशात् सपातकं सचायम्भि इ नाः कामिनः स्यः शसत कटुक
तिव्यात सस्य वंशानुकीर्तना भाषिणः॥ दस्य क्रुष्टा जनपदा
॥ अश्वत्थान् स्मरणा लोकः स वेदाः पाषाणदूषिताः॥ अज्ञान
विशेषेः प्रमुच्यते॥ अयम्भस्य शु प्रजाभस्माः शिशोदरपरा
पिया रम्भा मिथ्या माज्जारला हिजाः॥ अग्रता वटवोऽशोचा
वृत्ताभ्याः पुत्रा अतिनेत्रसीद भित्तवश्च ऊदुम्बिनः॥ तपोवि
म्भः परमकोपनः॥ सुमायाया नो ग्रामवासा न्यासिनो ह्यथेला
भोग्यान्त लोभ पुत्रच कन्य लपाः॥ इस्वकाया महाहारा
ता निहन्ति जनयामास तयो शौर्ष्यमायोरुसाहसाः॥ भव्या
कोयः सुतोऽभवत्॥ सदिसा नि भत्याश्च पति तापसास्त्वाव
या भोग्यास्त जनयामास तं लं वृत्ताः श्रुताः प्रतिग्रहीष्यन्ति
कलिं॥ वामहस्त धृतोपस्थ ते तपोवेशोपजीविनः॥ उद्दिष्टा
लाभक्राज्जनप्रभा॥ काको श्यानलङ्काराः पिशाचसदृशाः
दा करालास्यो लालजिह्व प्रजाः॥ अस्त्रानभोजनेनापि देव
भयानकाः॥ प्रतिगन्धं द्यूतम तानिधि हजने॥ करिष्यन्ति क
पस्ती सुवेण कृताश्रये॥ भ लो प्राप्ते न च पिशादकाः॥
गिन्यान् उरुक्रा स भये पुत्र यो॥ स्त्रीपराश्च जनाः सवे श्च
च कन्यका मृत्यु संजनयामा द्रष्टव्याश्च शौनका॥ वद प्रजा
स तयोश्च निरयोऽभवत्॥ या लभाग्वाश्च भविष्यन्ति कलौ
तनाया भोग्यान्त लोभपुत्रा स्त्रियः॥ शिराकादुमनपसा श्री
पुतायुता इत्यं कलिकले जा ता भेत्तस्यन्ति सत्पतेः॥ निस
ता बहवो धर्म्मनिन्दकाः॥ अति न प्रज्जयिष्यन्ति पाषाणायहः
कलिपुराणे अध्यायः॥ ॥ ता जनाः॥ कलेर्दी वनिधे वि
कलिधम्मी यथा॥ यदा सदा न प्र अस्ति ह्यको महान् गुणः
तत्तदी निद्रा हिंसा विषादना ॥ कीर्तना देव कलस्य सुक
शोक मोह भय दैन्य स क वन्यः पर व्रततां हिते

यद्यायतो विसृजेतायां यज
तःफलं॥ द्वापरे परिचर्यायां
कलो तदीकीर्तनात्तस्मा
द्योयो हरिनिम्नं थ्येयः स्रज्
श्च शोभक॥ इति गारुडे युग
धर्मे २१० अध्यायः॥
कलिका स्त्री पदसन्नतिपुक्त
रचनाविशेषः॥ तद्विवरणं य
था॥ सुस्मृदाकलिकारं न शो
कालं युगशः स्मृताः॥ अत्र
साकलिकानां भवन्त्येकैक
शोदिते॥ २१० द्वौ कलिका
भिरु विरुदास्तत्संख्यका
॥ कलिकालक्षणं॥ कला नाम
भवेत्तानि यता पदसन्नतिः
कलाभिः कलिका प्रोक्ता न
द्वादः षट् समीरिताः॥ कलि
का चारुवृत्ताया दिगादिग
लावृत्तका तथा विभङ्गी वृत्ता
त्या मध्याभिश्च केवलेति॥ त
उत्पले॥ तत्रः श्रीगुण
केरुवृत्तदेशाया संयुक्तवाणिः
अत्र संयुक्तवर्णानां नियमो दश
धा च ते॥ मयुरं सिद्धिं विस्मि
श्रीविल द्वादिन स्वमी॥ भिद्य
ने इत्यदीर्घायां ते दृष्टाने स्त
दं यथा॥ इत्यानयुरसंयोगाः
शङ्कराङ्गुशङ्कराः॥ तस्मात्

स्मिष्टसंयुक्ता र्प कर्परसर्ववत्
ततो विस्मिष्टसंयुक्ता भल क
ल्याण चित्तयः॥ तथा शिथिल
संयुक्ताः पश्य कश्यप वश्य
प्रोक्ता इदियुता महो महा
ह्य प्रसस्यवता॥ गद्गदीन इति
संयुक्त भेदान् केचित् सधेय
दीर्घा वृत्ताङ्ग-कापसे वाल
वैश्यव वाद्यक मिति॥ कला
परिमाणं युक्ते॥ अधिकं श्रे
तः षष्टि चत्वारो द्वादश ताः क
लाः॥ एताभ्यो नाधिकाः का
यो नृता अपि न परिणेतौ
ति॥ तत्र तावच्चारुवृत्तकलि
का द्विविधा॥ नवो विशाल
श्चेति भेदान्॥ तत्र गणादि विं
शति भेदस्य नवस्यैव वेदि
तादयो नवभेदा गृहीताः॥ त
द्विते वीरभट्टश्च समग्रोऽयु
त्या मध्याभिश्च केवलेति॥ त
उत्पले॥ तत्रः श्रीगुण
केरुवृत्तदेशाया संयुक्तवाणिः
अत्र संयुक्तवर्णानां नियमो दश
धा च ते॥ मयुरं सिद्धिं विस्मि
श्रीविल द्वादिन स्वमी॥ भिद्य
ने इत्यदीर्घायां ते दृष्टाने स्त
दं यथा॥ इत्यानयुरसंयोगाः
शङ्कराङ्गुशङ्कराः॥ तस्मात्

कलिका भेदात् षड्विधा॥ अत्रि चेत्पद्ये॥ तदेवं पश्य महाकलि
मंजुलन्त भासुर मङ्ग-ल मे काभ्यो अष्टाविंशति विह कलि
या द्विविध मित्येकादशभेदा का गृहीताः॥ एतादय एकादश
विशालः॥ षड्केरुह सितकञ्च नवभेदाः॥ संफुलगाभ्यो मञ्जु
तथा पादतपले परादन्दीवरा रीभेदाः॥ शिखारिणादयः त्रिभा
रुणाभ्यो कल्लारश्चेति षड् द्वीभेदा मध्यकालिका च त्वा
यापदेन कश्चित् पश्यमेव क्ता श्रुताधिक्यविरहात्।
अत्रोपनिः॥ चमक वेजले क इति रूपगोस्वामिकृते गोविन्द
वृत्तले द्विविधं तथा॥ इति विरुदावली भाष्ये वदेव विद्या ल
पन्निविधस्यापि विशालस्यैव भूषणः॥
संख्यका इत्युक्तेः परं चारुवृत्त कलियुगे स्त्री चतुर्थयुगात्तस्यो
त्रकलिका विंशतिधा गृहीताः तपत्रादि यथा॥ मावी शृण्णिमा
॥ अथ पञ्चधा दिगादिगणवृत्त यो सुकवोरे कलियुगेतपत्रिः
को कलिका मञ्जरीमहिता क तत्र अवतारः कल्की पुण्य
मात कोक गुच्छक संफुल क मेकपाद॥ पापे विपादे॥ गद्गती
समगन्थाया॥ तस्या आत्र कोर यो॥ त्राद्याणे निर्भिः॥ अत्रगताः
क गुच्छ कसमानि गृहीतानि॥ आणाः॥ सार्धे विहस्तपरिमितो
कोरको गुच्छ कसमे मञ्जरीवि मनुष्यदेहः॥ अष्टाधिकशतव
विधावतिसृक्तेः॥ विभङ्गी कलि र्व परमायुः॥ भोजनपात्रस्य मि
ता तशिखारिणादिहृत्वी योदा यमो नास्ति॥ इति कलियुगस्य
तस्या आत्र दण्डकरवो विद लक्षणं॥ कलियुगाब्दः ४३
अष्टवी चागृहीता॥ दण्डकाया २०००॥ अर्धो कलिराजा धा
दिथाया विभङ्गीहृदियामेन मेषुत्रो युधिष्ठिरः॥ इति अष्ट
सृक्तेः॥ अथ मिश्रकलिका त मनिश्चन्द्रः तेजशेखरः विक्रा
कलिका गयसंष्टका सप्रवि मादित्यः विक्रमसेनः लोड
भक्तिका वा॥ अतमयी सवैल सेनः वल्लालसेनः देवपालः
वी चेति द्विभेदा केवलाचेन भूपालः महीपालः॥ एत राज

चक्रवर्तिनः॥तन्माहात्म्यं यथा नास्ती जनिष्यति॥यान् एव
।यर्मः सङ्गुचितं स्तुतिविशेषं भवं देवाः स्वांशव नरो रताः
तं सत्यं दूरे गताः लोको य राजानो मरु देवापी स्यापि
म्मेहता हि जोष्य लोलिता नारी धाम्पहं भुवि॥पुनः कृतं पुनः
वशा मानवाः॥तत्र तारकव्र कृत्वा धर्म्मो न संस्थाप्य स
ह्य नामाहरे कस हरे कस क ता कलिबाले सैनिरस्य प्रया
स कस हरे हरे हरे राम हरे रा से स्वालय विभो॥इत्युदीरित
म राम राम हरे हरे॥इति केवि माकर्ण ब्रह्मा देवगणे
त॥ ।जगाम ब्रह्मा सदनं देवाश्च
कलियुगाद्या स्त्री माची पौर्ण त्रिदिवं ययुः॥मही मांसास
मासी॥तत्र प्रमाणं युगाद्याश भगवान् निजजन्म कृतोद्यमः
दे द्रष्टव्यं॥ ।संभलप्रामोवर्षिषि माविवेश
कल्किः पुं विलो देशमावता परात्मकः॥स्वमन्या विसृज्य
रः॥तस्योत्पत्तिर्यथा॥स्तत्रा सा गर्भमायत्र वैस्ववे॥ग्रह नस
ग्राह पुरो ब्रह्मा देवाना हृद ब्रह्मणादि सेवित श्रीपदासुजा
योस्तता तत्र श्रुत्वा उगरीका सरित समुद्रा गिरयो लोकाः
त्ता ब्रह्माणामिदं ब्रवीत॥स सस्थां नुजङ्गमाः॥सहषां स्रप
भले विसृज्य शसो गृहे प्राउ यो देवा जाने विलो जगत पते
भवांमहं॥स्वमन्या मातरिवि ॥वभूव सवे सताना मानने
भोकन्यायां तन्निदेशतः॥च विविधाश्रयः॥नृत्यानि पितो
तुर्भि भीतुभि देव करिष्यामि हृष्टा स्तुष्टा देवा नृपयेशः॥व
कलि तये॥भवन्ता सान्धवा कु कोद्यापि गन्धर्वो नृनृनृणा
देवाः स्वांशनावनरिष्यथा॥इ रोगणाः॥हादृश्या सुकृपत मा
ये मम प्रिया लक्ष्मीः सिंहले यवे भासि माधवः॥जानो दृष्टा
संभविष्यति॥हृद हृदयस भूप तः पुत्रे पितरो दृष्टमानसौ॥
स कोमुद्या कमलं तलाग । यात्री माता महापद्मी नारी
भाष्याया मम भाष्येषा पद्या खत्री नदमिका॥गङ्गादक

कैदमोदा सावित्री मार्जने भित्तः शरीरिणः॥समायाता
यता॥तस्य विलो रन्तस्य हरे द्रष्टुं बालकत सपागताजा
सुधाद्यत् पयः सुधाभात नागताव समालोका चतरः
कामाङ्गल्यवचः कसजन्मरि सूर्यसन्निभावा॥हृष्टो मा हि
ने भवत॥ब्रह्मा तदुपधाया जवरः पूजा चक्रे स द्रेष्टवान्।
सुसासुगं ग्राह सेवका॥या पूजिता ले स्वासेन पु मेविष्टाः
हीति स्तिकागार गत्वा विलु स्वसावाश्रयाः॥हरिं कोदगत्रं
प्रोथय॥चतुर्भुजमिदं रूप तस्य ददृशुः सत्त्वपूत्रयः॥ते वा
देवाना मपि दुर्लभांम्यज्ञा मा लकं नराकार विलु नत्वा मुनी
नृप वरुपं ऊरु नाथ विचारि मराः॥कल्कि कल्किविनाशा
त॥इति ब्रह्मवचः श्रुत्वा प ये माविर्भूते विडु वृथाः॥नामा
वनः सुरभिः सुखं सुशीतः कुर्वे स्तन सस्य कल्कि रित्य
ग्राह तस्मा ब्रह्मणा वचना भिविभ्रते॥हृत्वा संस्कारकर्मो
दतः॥तद्ब्रह्मा पुत्रीकात् स्त णि ययुसे दृष्टमानसाः॥ततः स
तत्तणादिभुजा भवत॥जयत वदये तत्र सुमन्या परिपालितः॥
तपितरो दृष्टा विसृज्य पचमा काले नासेन केसरिः सुकृपते
नसो॥भर्मसंस्कारवत्तत्र मेना यथाशशी॥कल्किर्देहाश्रयः मू
तेतस्य मायया॥ततस्त शोभल राः कवि प्रात सुमन्त्रकाः॥तात
शोभे सोमवा जीवजातयः॥म मातृ प्रियकर गुरुविप्रप्रतिष्ठि
रुत्ताचार वदलाः पापतापवि ताः॥कल्कि वेशाः पुरो जाताः
वर्जिताः॥सुमति सं सतं लब्ध साधवो धर्म्मतत्पराः॥गायं भ
तिसं तिसं जयन्ति॥एलीका र्म विशालाद्या ज्ञानय सदन
माविप्रमुखा नाहयादाङ्गवां श व्रताः॥विशाखरूप भूपाल पा
ताहरेः कल्याणकृदिसृयशाः लिता स्तापवर्जिताः॥ब्राह्मणाः
सुदनचेतसा॥सामग्राजुर्बिदि कल्कि मालाक्य परो प्रीति मु
स्येत्तन्मकराण रतः॥तदा पागताः॥ततो विसृज्यशाः पु
रातः रूपो व्यासे द्रोणि वं धीर सवेष्टाकरा॥कल्कि

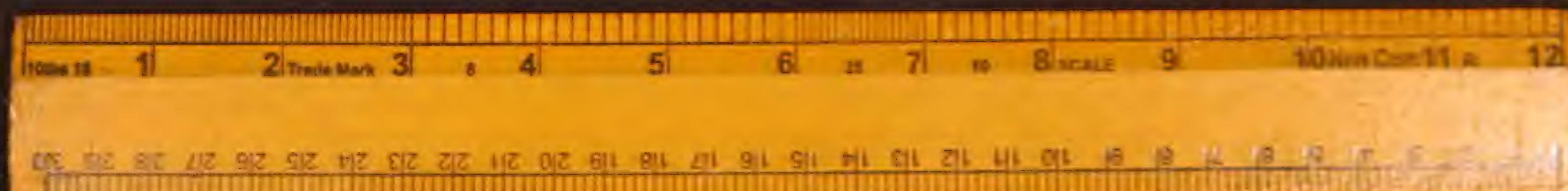
कमलपत्राचं प्रोक्ताच पठना
दृतेनातने ब्रह्मसंस्कारयन्
सुत्र मनुजम॥ सावित्री वाच
विष्णुमि ततो वेदान् पठिष्य
सि। इति श्रीकालिकापुराणे ५३
भागवते भविष्य कालिकापुराणे
मनयने २ अध्यायः ॥
कल्पपादपदानं स्त्री महाराज
विशेषः। नहि दधाने यथा। कल्प
पादपदानाख्य मतः परमनुज
मो महाराजं प्रवक्ष्यामि सर्व
पात्रकनाशने॥ पुण्योत्तरन म
यासाद्य पुलापुरुष दानवता
पुण्यहवाचनं कलात्तोकेशा
वाहननया॥ श्रीतद्वापसभा
रभृषणाकारनदिकं। काञ्चने
कारयेदुत्तनाना फल समानि
ते॥ नानाविहगवस्त्राणि भूष
णानि च कारयेत्। शक्तिस्तस्मि
पुलाहदु मासहस्रात् प्रकल्प
येत्॥ यदुक्तं सुवर्णस्य कार
येत् कल्पपादपं। गुडप्रस्थोपरि
स्थाच सितवस्त्रयुगादने॥ यदु
क्तं यादुपात्रसुवर्णस्योद
न निर्मितं॥ ब्रह्म विष्णु शिवो
ते पञ्चशक्ति सभास्काराकास
देव मथस्ताच्च कल्पपादपं प्रक

ल्पयेत्॥ सन्तानं दृष्टेन सुदृष्ट
रीयांशेन कल्पयेत्। मन्दार
लिंगे पाचि श्रिया सादे हुता
परि॥ सन्तानं दृष्टेन सुदृष्टेति
गुडप्रस्थस्य सितवस्त्रयुगादने॥
मित्यर्थः। कामदेव मथस्ताच्च
सन्तानं हस्तस्थापयान् सकल
त्रे कामदेव प्रकल्पयेदिति ले
जने। मन्दारादिष्वेके कदेवतास
मन्थकृतेः॥ पौष्पमे पारिभा
द्रुत्त सावित्री सह जीरको। स
रभी संयुते नद्वित्रिलेपु ह्रीं च
न्दन॥ तृतीयोशन कुञ्जित सो
म्येन फलसंयुतं। कौषेयव।
स्वसंयुक्तानि तस्मात् फला
न्विताना॥ तृतीयोशेन सन्ता
नचटनावास्थितसुवर्णतृतीय
भागेन। सोम्येन उन्नरीदोवभागे
ना॥ तथा दृष्टीकलसान् पाउका
सनभाजनान्। दीपिकोपावर
कृत्रचामरासन संयुतं॥ पाउका
सनभोजनान् पाउकासनभाज
नसहितानि तस्यैः। आसनपद
ज्वात्रसस्तसावस्थानोचितासन
परा। चामरासन संयुत निर्मित पुन
सनपदश्च वणात्। फलपतियुत
तदुपरि शोदितानकं। तथा

ष्टादशधा न्यानि समन्तात् परिक
ल्पयेत्॥ होमाधिवासनान्ते न
स्त्रोपेतो वेदपुङ्गवैः। त्रिः प्रद
विण माहृत्य मन्त्र मेत मुदीर्य
नानमस्त कल्पहस्ताय विनि
तात् प्रदाय चाविष्णुभगव देवा
युनम स्ते विष्णुमन्त्रेये॥ यस्माच्च
मेव विष्णुत्वा ब्रह्मा स्यात्। हि
तकारः। मन्त्रा मन्त्र परं बीज मन्त्रः
गोहि सन्ताना॥ ज्ञेयमेवामृतसर्व
सुमनन्त पुरुषोद्ययः। सन्ताना
ये रूपेतः सन् पादि संसारसा
गतात्॥ एवमामन्त्रं ते दद्याद्गुरु
दे कल्पपादपं। चतुर्थे आदिपि
कृत्यगम्यः सन्तानादीनि कल्प
येत्॥ एतेन चतार एव विजः
कत्रेयाः। कुशमया श्रुताये व
ह्यात्। इत्युक्तं संभवति॥ सुत्स
सेकोप्यवत कुञ्जित गुरु रवा
भिर्भूजितः। न विज्जगामे ऊहीत
न च विस्मयवान् भवेत्॥ न च
विस्मयवान् इदम्यादत्रोम
तिनाहङ्गारवान् भवेदित्यर्थः॥
यनेन विधिना यस्त महाराजं
निवेदयेत्। सर्वपापविनिर्मुक्तः
सोममथ फल लभेत्॥ अमरा
भिः परिहृतः सिद्ध चारणा किचरेः
भूतान् भव्याश्च मनुजो स्ताये
दात्मसंस्ताना॥ सुयमानो दि
वः पृष्ठे पुत्र पोत्र प्रपोत्रवान्।
विमानेनार्कवर्णान विसृत्तोकं
स गच्छति॥ दिवि कल्पशते
निष्ठे द्वाजराजा भवेन्नतः। नारा
यण वलोपेतो नारायण परा
यणः॥ नारायण कथासक्तो
नारायणपुरं व्रजेता। यो वा पदे
त कनक कल्पतरु प्रदाने यो
वा शृणोति पुरुषोत्तमः स
रेहा। सोमो नृलोके माधगम्य स
हासरोभि मन्त्रनार वसति पा
पविमृक्तेहः॥ अत्र यजमानः
समुपजात कल्पपादपमहा
दानदानेन स्तलापुरुषोत्तम
ते। त्वद्भवेममयाऊन सन्चार
तलास्थाय हरिप्रतिमालंकार
प्रतिमा ज्ञातिका
चतुष्टय वरणादि दौलगा साम
ग्रीवोहः सुवर्णसंभार माथिकेतन
पलत्रयाहङ्ग सहस्रपलावधि
यथेष्टकाचन मुपादाय तस्याहं
न कल्पपादप मपराहंन समभा
गेन सन्तानं मन्दारं पारिभद्रं ह
रिचन्दनं च पंचतन्त्रं पंचशा
खान् सोवर्णानानाफल पौल

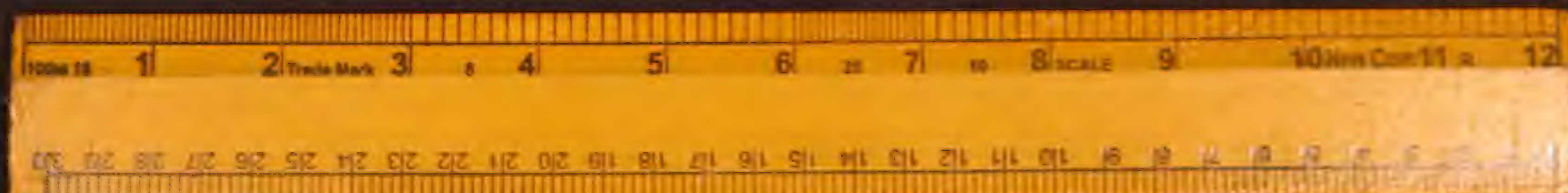
हेमनिर्मिता नेकवस्त्राकारसदि सङ्कल्पवासेयो स्तुतापुरुषपद
 तान् केरुज्जालाद्यभिमतान् स्थाने कल्पपादपपदं प्रतिष्ठापय
 क्ताभूषितान् एषामाकाङ्क्षनाथं यय निवेदनं सङ्कल्पनञ्च कुर्यात्
 सततवसुगपपञ्चकं तद्गुणं मव ततोऽपरदिने यजमान स्तुतापुरु
 स्थापनाय गृहप्रस्थद्वयं प्रत्येकं षडङ्गो विद्याया राधनादि मधुप
 प्रस्थपोरिमितान् पात्रस्थं चतुर्जीर के दानान्ते गोविद्याद्यभ्यर्चन
 क तिलांश्च कल्पवृक्षाथः स्थाप ब्राह्मणानुतापन दान सङ्कल्
 नाथे मभीष्टसुवर्णान्तरयत्रोत्वा पुण्यहादिवाचन वरणावाक्ये
 दिता ब्रह्मविष्णुशिव भास्करश्च तलापुरुषपदस्थाने कल्पपाद
 तिमाः यथोक्तक्रमेण चतुष्टयां पृथक् प्रतिष्ठाप कुर्यात्तानतो य
 स्थापनाय मभिमतसुवर्णान्तरय हेतुज्यमानजापका उपवसे
 त्रान्तादिताः सरति कामदेव ल यैः। अपरदिने च कृतनित्यास्त
 ल्मी सति श्रीसुरभि प्रतिमाश्च क लापुरुषवदेष्टिस्थापनादिमा
 ल्यतरु पाश्चात्स्थापनाय मेषो क्त्वा ब्राह्मणवाचनान्ते कर्म यथा
 भान्तरदयस्थापनाय ऊशादिनि यय कुर्यात्। एवञ्च मध्यब्राह्मण
 मिता सनाष्टकं ऊभाकाङ्क्षनाथं वाचनान्ते कर्म तलापुरुषप
 कोषेय वस्त्राष्टकं ऊभापाश्चात्स्थाप न्य मनुसन्धायानुष्ठानव्योतन
 नाथे मित्तदग्राष्टकं पुष्पमाला कृत्विजः कल्पतरु मानीय प्रथा
 ष्टक सामग्री यथेष्ट फलाष्टकं पा नवेद्यालित्वेन चक्रमथे गृहप्र
 उकायुगाष्टकं कास्यभाजनष्टक स्थ दत्वा तदुपरि स्थापयेयुः। तत
 च कल्पतरुपार्श्वोर्पणार्थं दीपि स्तुतायो गृहप्रस्थापरि पौकक्री
 कोपानद्युग ऊत्र चामरासनाष्टा ता सुवर्णयत्रोत्तरादिता ब्रह्मवि
 दशधान्यानि चोत्त पादयेत्तान् स्तु शिव भास्कर प्रतिमाः स्थाप
 न स्तुतापुरुषोक्तसमयाना म येयुः। तत हर्षनोयस्तादारेपि
 न्यतमस्य हर्षतरदिने यजमानग न सरति कामदेव प्रतिमा गृह
 ह्वेतिज्ञापका स्तुतापुरुषवद्वि प्रस्थापरि सज्जाने कल्पतरु
 प्यथोजनादिकं कृतानि वेदन दाक्षिणातोऽथः समारो

पितृलक्ष्मीप्रतिमां चतुप्रस्था गोत्रेभ्योऽमुकाशकवेदामुका
 परि मन्तारं कल्पतरुः पश्चिम मुकशाखाध्यायिभ्योऽमुकाम
 तोऽथः समारोपित सवित्रीप्र कदेवशर्मभ्यो युष्मभ्य मत्स्य
 तामो जीरकप्रस्थापरि पारिम राणोक्तकल्पपादपमहादानदा
 त् कल्पतरुजगतोऽथः समारो नफलप्राप्तिकामोहं मत्स्यपुत्रा
 पितृसुरभिप्रतिमां तिलप्रस्था ऐरावतभागवतस्थया एते गृह
 प्रो हरिवन्दनञ्चोपयेयुः। प्रस्थापित सोवर्णो ब्रह्म विष्णु
 लक्ष्मीश्च हृत्मान प्रत्येकं सित शिव भास्कर प्रतिमा सितवस्त्र
 वस्तुयुगनाकाङ्क्षयेयुः। अष्टा युगान्वित गृहप्रस्थापित सो
 वरित प्रत्येकं कौषेयवस्त्रा वर्णो सरितकामदेवप्रतिमा सि
 क्षादितां तिलदण्डफलांश्च नवस्तुयुगान्वित सोवर्णो मन्त्रा
 तान् मात्स्याल्लुप्तान्तेष्टो हवेक नमोदिते चतुप्रस्थापित सोव
 भान् पाश्चात्पुनः पादकायुग रीलक्ष्मीप्रतिमा सितवस्त्रयुगा
 भोजनानामवेष्टारोप्य कल्पत न्वित सोवर्णो मन्तारसोहिते जी
 रुपाश्च हर्षोक्तदीपिकायुग कप्रस्थापित सोवर्णो सवित्री
 करण मारापयेयुः। ततो मङ्ग प्रतिमा सितवस्त्रयुगान्वित सोव
 लक्ष्म्य गीत वीन्दोषेऽसत्ता एपादिभद्रसोहिते तिलप्रस्थापे
 त् सतिजः ऊहसमोपस्थ पितृसोवर्णो सुरभिप्रतिमा सित
 ऊहवतष्टयजलेन यजमान वस्तुयुगान्वित सोवर्णो हरिवन्दन
 वापयेयुः। ततो यजमानः सु सोहिते कौषेयवस्त्रयुगवेष्टित श्री
 कृमात्पात्रयथो चतुसर्वाल वेदमात्स्य फलांश्च कृशासन
 हारः पुष्पानलिमादाय क पादकायुग कास्यभाजनयुत ह
 ल्यपादप विः प्रदक्षिणीकृत एऊभाष्टक दीपिकोपानयुग ऊ
 नमस्तै कल्पवृक्षायत्तादि पाहिसे वचामरासन फल मात्स्य युत प
 त्तसागारोदयेन मेधान् पविता चवर्णवितानकाष्टादशधान्ययुतं
 पुष्पानलिनाभ्यर्च्य गृहोत्तमभ्योप कल्पपादप महादान महे दद्यात्
 वापयेदयान्तेऽप्ययामुकाशकस प्रतिप्रक्षीतारः स्वस्तीत्युक्ता सा

विंती पवित्रा यथायथं यमु मनुत्रममहाकल्पलतं नाम
 कपादपोयं तिस्रुदेवतमित्यु पातकावलिनाशने॥ पुण्योप
 क्ता यथाशास्त्रे कामस्तुतिं प वि मयासाय क्ता ब्राह्मण
 वेयुः। ततो दक्षिणादाने। जे चने। अति द्वागुप सभारभूषण
 अद्य क्ते तदानप्रतिष्ठार्थं यु क्तादिके॥ तत्तापुरुषवत्
 यम्य महन्दिगा मिमी य य्मात लोके शावाहनादिका
 दुत्पत्तियोगा भूमि भेतानि मीकरमयीः कृष्णदशकल्प
 च रत्नानि ददानि। प्रतिग्रहीता ताः सुभाः॥ नानाप्रुष फलोप
 २ः स्वस्तीयक्ता प्रत्येकं तेरुन् नानाप्रुष विभूषिताः विद्या
 मूलेषु सुशेषुः। ततो यजमान यर सुपर्णीनां मिथुनै रुपेश
 स्तलापुरुषवत्तापकेभ्यो द भिताः॥ सुपर्णीनां किन्नराणां
 त्तिगादाने दीनानाद्यादिर्षे ॥ दारानादिस्त्रिभिः सिद्धेः फ
 ण ब्राह्मणावाचनञ्च कृष्णो लानि च विहङ्गमैः। लोकपा
 । ततः कल्पपादपं गुरवे सन्ता लावुसारिणः कर्त्तव्या स्ता
 नकादीश्वरैर्हृत्मान् अरवे देवताः॥ लोकपालानुसारि
 यादिर्क्रमेण चतुर्भ्यो कृष्णो ण इति लोकपालसमाना
 निवेदयेत्। स्वल्पकल्पपादपं तयः॥ ब्राह्मी मनन्तशोक्रञ्च
 दानेन गुरु रेवैकाग्रवत् स्त लवणसापेरि नसेत्। अथ स्ता
 होक्रविधिना सधे ब्रह्माण्डदानं च तयो मध्ये महाविद्भयं सु
 वत् कृष्णोत्। इति कल्पपादपं मे॥ पयशोवकरे इति क्वचित्
 महादाने सभाप्रा। इति महागजा पादः॥ स्वर्णीमनस्था माहेनी
 धिराज निःशङ्कः शङ्कर श्रीमह र्वितः ऊलिशायुधा। रजनी
 लास्तेन देव विरचिते श्रीरा स्थितायेयी सुवपाणि रयाचला
 नसागरे महादानदानावर्तः॥ रजनीर्होद्रा॥ याम्यात मोक्षप्राप्ता
 कल्पलतादानं ह्री महादान गहिनी तेदलोपरि नेर्जना ने
 विशेषः। तस्य विधि येया। अर्जनी स्थाप्या शखद्वा च हृतेप
 अयातः संप्रवृत्तामि महादान रि। वाकणो वाकणी चरे सप

या नागपाशिनी। पुताकिनी च जो मङ्गलशब्देन स्वातः युक्ता
 वाप्ये मृगस्था शक्रेपरि॥ स्वरोधुधः॥ त्रिः प्रदत्ता माहम
 तेषा तिलेषु संस्थाप्या केवे मन्त्रं मन सुदीयेत। नमो नमः
 शि संस्थिता। माहेसरी ह पापविनाशिनीभ्यो ब्रह्माण्डलो
 यता नवनीते त मूलिनी॥ केम्बरपालनीभ्यः। या सांशिता
 मोलियो वरदा सहन कर्त्तव्या धिक्पलप्रदाभ्यो दिग्भ्यः सया
 वलकान्विताः। शक्ता पञ्चप कल्पलतावधुः॥ इति सकल
 लाहृ मासहस्त्रात् प्रकल्पये दिग्गङ्गा नाब्रह्म भवभयसदन
 तालिभ्यो मुकुटवत्सः। वर कारि यः करोति। अभिमतफल
 यः प्रसन्नमूर्तेयः। वालकानि दे स चकलोके वसति पिताम
 तः। कोर्नदितपुत्रकाः। एतेन हवन्तराणि विंशति॥ पितृशत
 कोर्नोवष्ट वामकरधृत उत्रि मद्य तारयेद्वादे गुरु उर्गितोत्त
 ता दक्षिणाहस्तविधुत यथोक्त विद्यात सुद्धदेहं। स्तरपतिविनि
 शताः प्रसन्नमूर्तेया वदमुक्त तासहस्रसंघेः परिहृतममुरु।
 यः सवाहना वटनीयाः। अमुक्त होद्रवाभिनन्द्य॥ इति विधान
 वाहनान्न ब्राह्मण्ययी नेर्जनी मिदं सदिग्गङ्गा कनककल्पा
 नात्रलोकपालवाहनानि। ला लताविनिवेदने। पर्वत यः स
 कपालानुसारिण इति क्रतेः। ते रतीह तथेक्षते स पद मेति पुर
 नहंसाहृदा ब्राह्मी छागाहृदा रसेविते॥ ॥ अत्र यजमानः
 येयी नराहृदा नेर्जनी वटनी ससुपजातमहाकल्पलतामहा
 या। अन्नस त क्वचिद्वाहना दानदानेक स्वल्पपुरुषोत्तारि
 र्गनात् अन्नशोक्रिवाहन ते विद्भयमेमयाकृत्तसन्नाह
 सुमेव कर्त्तव्या॥ सवासात्तप तलापुरुष स्थापनीय हरिप्रति
 तिष्ठ पञ्चवर्णवितानक। मा लालङ्कारस्तलाहस्तप्राद्य प्र
 येनवी दशजम्भाश्च वस्त्रपुष्पा तिना बहिः सर्वसम्भारमधिक
 णि वैवहि॥ मध्येमे हेत गुर विन पलपञ्चकाहृत् पलसहस्रा
 देकृत्तिग्यान्वा स्तथेव चात वधि यथेष्टहेमनिर्मिताः स्थान

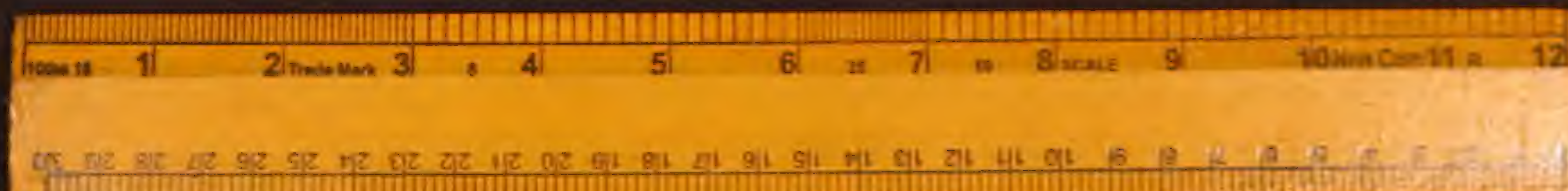
चरितविद्यापरकिन्नरमिथुन नेमहाकल्पलतापदं शीतलं क
सिद्धगणाः पलरात्रिनिमित्तं य र्थातानो गृहेतिमजमान जा
येकाकनिफलपुष्पफलप्रदेश पकाजोपवसेयुः। अपरदिने क
भित्तपक्षिणः सिंहहस्ताशक्रय तान्तास्त्यापुरुषवदोय स
येकशहो मुक्ताहारसीहता न पनादिमध्यब्राह्मणवाचना
नाविधिविचनेत्रादिवस्त्रोपशोभि कर्म यथायथं कर्तुः। एवं च
ता दशलताः। तासां मधः स्थाप यब्राह्मणवाचना कर्म तत्त
नार्थं यथेष्ट देमयजान्तादि पुरुषग्रन्थं मनुसन्ध्यापुत्रात्
ता यथाकृत्वा ब्राह्म्यादि दशप्र। ततः कतिनः प्रधानवेद्या लिख
तिमाः। तदोपपणार्थं लवणा त चक्रोपरि लतानां मध्ये दृष्टो
गुड हरिद्रा ताडुल दंत तीर श कक्रमेणां लताः समारोप्य
कैरा तिल नवनीतानि। लतापा लामाडुलमध्ये लता दयन्तार
स्थपनार्थं देवदशकं कुम्भ प तदधो लवणं दत्वा तत्र ब्रा
दशकञ्च वस्त्रगुग्गुदशकञ्चान् द्वा मन्त्रशोक्रश्चोप दृष्टो
पादयेत्। ततो यजमानस्तला दि दिक्कमारोपिता एतत्तापः।
पुरुषोक्तसमयानां मन्त्रतमस्य कर्मणा गुडादिद्रव्याणि दत्वा तेषु
हवैतरीदिने गृहेतिमजमान क्रमात् ऊलिशापुधादिशक्तिप्र
जापकास्तलापुरुषवदनिष्पद्यो तिमाः समारोपयेयुः। लतापा
जनादिकं कृत्वा निवेदनं सङ्ग र्धे दशधेनुः सुवेजम्भदशकं
त्यवाक्येषां स्तलापुरुषपदस्या दशवस्त्रयुगानि च स्थापयेयुः।
नेमहाकल्पलतापदं निवेष्टे ततो मङ्गलगानवाद्य बान्धवा
निवेदनं सङ्गत्सु च कर्तुः। अपर पु सस्तु ऊपरसमीपस्थकुम्भका
दिव च यजमानः हवैतरीदिने दृयजन्तं यजमानस्त्यापयेयुः। त
रागधनानि मधुपुष्पदानानि क तौ यजमानः सुक्तामात्यान्वा
मेगोविन्दाद्यध्वजं ब्राह्मणाव रो धुनसवालङ्कारः पुष्पाञ्जलि
जापनदानसङ्गत् प्राणाहारिका मादाय लतां स्तिः प्रदत्तलीकम
वनवर्णनारोपु तत्तापुरुषपदस्या नमो नमः शशीवर्णाशिनीभ

हस्तादिमन्त्रेण पुष्पाञ्जलिनाभ ललताः सुशोभुः। ततस्तलाप
त्री गृहेतिमजमाना रक्षता तद्यथा रुपवतापकम्भा दीक्षणा दीना
अपरदिने मुक्तामुक्तसंगोत्रेभाः नाथादिनर्पणं ब्राह्मणवाचनं
उक्तमुक्तवेदायुक्तमुक्तशा तस्या कल्पलतानां यथायथं
ताप्यायिभ्यो मुक्तमुक्तदेव प्रतिपादनं च कर्तव्यं। इति क
पुष्पेभ्यो युष्मभ्यं मन्त्रपुराणा ललता महादानं समाप्ता इति
कल्पलता महादानं दान दानसागरः॥
फलश्रीप्रकामो दे मन्त्रपुरा कच्छ उ- कृत्तने॥ शब्दे॥ अश
लाभभागवत्स्थयेतां लव दे॥ लदयान्तः। उ- कृत्तने लो
ता गुड हरिद्रा ताडुल दंत तीर कः अश्वत्थशब्दे करोति शब्दे
शक्तिरा तिल नवनीतानि सौ नकरोति वेत्स्यर्थः। कृत्तने इति
बो ब्राह्मणस्त ऊलिशापुधा चान्द्रा जौमराश्चाशदमावे ३
प्रियमनिकैति वरुणा वायुसा ति केचित्। अशब्दे इति का
ममदेस्वर शोक्रप्रतिमासहिताः लापाः। इति दुर्गादासः॥
पंचवर्णाविनायक धेनुदशकं ॥
भदशकवस्त्रयगदशकोविता कवच उ- कृत्तने॥ वर्णो॥ अ
दशकल्पलतादरानि। प्रतिग्रही अचकावता उ- कवते। इति
तारः सस्ती सुक्ता सावित्री पदे दुर्गादासः॥
युः। ततो गुरुः कल्पलतेयं वि कवचं क्री कृत्वा कं। यथा। देव
सुदेवोति कृत्युः। ततो यथाशा नायं हविः शिष्टं लोहितान
ति कामस्तिनि पदेयुः। ततः गेम्भस ब्रह्मनां स्तथा। अत्रुपाकृतमा
कृतैतदानप्रतिष्ठार्थं युष्मभ्यं म सानि विदुजानि कवकां च
दे दीक्षणा मिमा यदुत्पन्नयो ॥ कवकां चि कृत्वा काराणाव
गां भूमिमतानि च रत्नानि जेयेदिति इत्येक मभिरुद्धय
रानि। ब्राह्मणाः सस्ती ने। इति मिताक्षराया माया।
सक्ता क ॥ ॥ शब्दायः॥
कवचः पुं स्त्री रम्भे। तत्रुप्यो

मातृ। नृपि नस्तु प्रत्येकं कल्पलतेयं विस्तरेवनेति क

यः। कटकः ११ योगः १२ सचा पर्यायः। कवरः ३ केशगर्भकः
हः १३ कञ्चुकः १४। इति जटा धादति शब्दरत्नावली॥
धरः॥ ॥ तस्य युक्तियुक्त्या खडा कविः ३ कलिकदेवस्य जेष्ठ
दीनान्त गणना शब्द मेव निद ता। यथा। कलिक जेष्ठ सचयः
शिवाश्चस्वामिनेव निर्दिष्टक शृंगः कवि प्राज्ञ स्वमन्त्रकाः।
वचादि रपीयते॥ तल्लक्षणं स तान् मारुप्रियकरा गुरुविप्र
ग्रहेण प्रवक्ष्यामि निवायताका निष्ठिताः॥ इति कलिक प्रमाण
३ चर्म्म च सकलं त्रयमेतन् र अथायः॥ ॥ अपि चाविशा
दुस्तरं। यथोत्र गुणयुते तथा खरूपभूषालः प्रायान् साधु
हृद्वन्निर्दिता शरीरावरक जनप्रियः। कलिक इह हरे ररा
नन्तु लघुते दृढता तथा॥ ३ माविर्भूतञ्च शम्भल॥
भेद्युतति कथितः कवचे ग कवि प्राज्ञं समुच्चै च प्रकृत्य
णसंग्रहः। सकिद्विज्ञानिगुरु महाप्रभागाय भाग्य विशाले
ता ननुता सुखभेद्यता॥ कव च ज्ञानिभिः परिवारिते॥ वि
चानो विनिर्दिष्टः समासादो शाखरूपा दृष्टं चन्द्र ताराग
ष संग्रहः। अत्र वर्णो विनिर्दि णो रिवा इति तत्रैव ३ अथायः
ष्टः क्रमादेव चतुर्विधः॥ सितो ॥ ॥ चौरयोद्वा। यथा।
रक्त स्या पीतः कृष्णो ब्रह्मा वेधस्थाने रोग भङ्गे उगे त
दिषु क्रमात्। केचित् कवेति गिरः प्रजायन्। कवि प्रवेश
ऊशलाः कवचं धातु सम्भवे॥ ने तत्र वे॥ इति सर्वतोभद्र
कनकं रजतं ताम्रं लाहं तेषु केनोपि स्तम्भे॥
यथाक्रमे। इति युक्तिकल्पन
रुः॥ ॥ यथा शस्त्रप्रहाराणां कवचं प्रतिवारणं। तथा कश शब्दे। कशीति। इति उगी
देवोपचानाना शान्ति भ दासः॥
वति वारणं ॥ इति मलमा कश्यप जी मद्यो। यथा। ब्रह्मा
सतम्भे ॥ तनया योऽध्वज मरीचि रिति
कवरी स्त्री केशविन्यासः। तत् विष्कतः। कश्यप सप्त प्रती

५२३
कश्यपानात् सकश्यपः कल बाकोप पित्तव स्फटाः। फ
॥ इति मार्कण्डेयपुराणे विष्णु ल भेते विकीर्णते इत्यमरः। वि
कलिकृत सूर्यस्तवाध्यायः॥ कशीति पद्मजकोलका। इति
कवचो। कशीति। अथ सभय दुर्गादासः॥
परीति चतुर्भुजमुरो। रमाना कस इ ल उ. शाते च। इ कसे
पराभौ तस्म परस्मैपदिने म तोल उ. कसे हरिः कसा च
ता उभयपदिने तालयान् च कशान् गतो चाशान् इह ध्ये।
नमयेता। इति दुर्गादासः॥ सना। इति दुर्गादासः॥
॥ कस्तूरी स्त्री सगोत्रिद्वयभेदः
कषायः पुंलघुविशेषाभावेपि। तत्पर्यायः। कस्तूरिका २४
वित्रहत्रे रोगादिवासनया ल कस्तूरिका २५ नाभी २६ लता
भीभावात् अत्राण्डवस्त्वनव २० योजनगन्था २५ मार्गः २५
लम्बनं। इति वेदान्तसारः॥ गन्धवोधिका ३० कालाङ्गी ३१
कपीका स्त्री पित्तजानिः। य धूपसञ्चारी ३२ मिश्रा ३३ गन्ध
या। कपीका पित्तजानो स्यात् पिशाचिका ३४। इति शब्दरत्ना
दोषका नेत्रयो र्मले। इत्युणा वली॥
देकाषः॥ कस्तूरी स्त्री लङ्गोदरविशेषः। त
कष्टे स्त्री पीडा। तत्पर्यायः। चिकित्सा यथा। कस्तूराञ्च ग
श्रुतिः १५ श्रुतिः १६ पीडनं न्यनाम्नीञ्चु चिकित्सति चि
१० बाधने १५ आमनस्ये १५ कित्सकः। पित्तिकस्य विमर्ष
विबाधनं २० विहेटनं २१ वि स्य क्रियया शब्दे मुक्तया॥ इति
धानकं २२ पीडितं २३। इति श भावप्रकाशः॥
दरत्नावली॥ कायः २४ अ कसल उ. शाते च। ल उ. कसे
शर्म २५। इति जटाधरः॥ हरिः कसे। चकारात् गतो
कसजु गतो। ज कासः कसः। चाशान् इह ध्ये सना। इति उ
विश्वोऽयं प्रकृतीभावे। गादासः॥
तथाच। प्रकृत्यात् कल स काकः ३ पित्तविशेषः।

काग इति भाषा। तस्यार्थः। का द्रोणाभिधः कृष्णवर्णं द्विजो यो
 टकः ३१ नागवीरकः ३२ गृहमेधु शासः स काकः खलु मुखाद्वय
 नः ३३ लुण्ठकः ३४ आवकः ३५ तस्मादने शणमगला निरीत्यः
 ५ आत्मतोषः ३६ रत्नवरः ३७ तस्य निरोः अतदर्शनोः ३८
 । इति शब्दरत्नावली ॥ अथ विप्रः स्फोट जल्पति एवमने
 शाकूने काकचरित्रं तद्यथा। नृने ततः क्षत्रियजाति राक्षः
 अथोच्यते काकरुते रुतानां खानि वैश्य स्वधिवसनने ज
 मृद्धि स्थिते शाकूने भाषितानां ति मृदा बलिदानलोभात् ॥
 । अविनितावेदित कार्यं सिद्धिं श्रं कृतं जल्पति कृष्णवर्णः स
 पृथ्वीदि काश प्रहरकमेण ॥ ये दा समस्त विहगो न्यजातिः स
 ब्राह्मण क्षत्रिय वैश्य मृदाः य स्त्रिसप्ताह दशाह पक्षैः प
 काकाभवन्त्यन्यज पञ्चमा ज्ञापि काकाः फलदाः क्रमेण
 स्तोत्राणीकृतिभ्यो कृषिभाषि ॥ शाने प्रदीप्ते च रतन् विहङ्गः
 ताभ्या सदाभिपुङ्गे रूपलक्ष शुभप्रदा दीप्त पराङ्मुखः सन्
 लीयाः ॥ वृहत्प्रमाणे गुरु न क्वापि रोदो रीतः प्रशस्तः स
 दीर्घतण्डुल दृढस्तरः कृष्णवर्णं वेत्र शलो मधुरश्च रक्तः ॥ दीप्
 : स विप्रः पिङ्गाक्ष नीलाक्ष स्थितो यः परुषस्वरेण विरो
 विमिश्रवर्णः स्यात् क्षत्रियस्त्री नि दीप्ता भस्वरः स कायेति
 क्षारवो धनिशूरः ॥ यः पाण्डु प्राय निनाशयते च समर्प
 नीलः सितनीलवज्रु नात् प्रोन्मत्तः शान्तरवो हि सिद्धे
 यो वृद्धो रीतश्च वैश्यः भस्म ॥ शानप्रदीप्ताभिमुखो विधा
 ऊर्वि भूरिककारणदः मृदः य शब्दे प्रविशाय पुनः प्रदी
 कृशाङ्गः सुपलो निवृत्तः ॥ विरु प्रायो रीति काको मधुरस्व
 त सत्त्वास्तत्तु विप्रदो यः शा हृत्वा विरुद्ध स ददाति
 कथरादीप्रनवे विभक्तिस्थि सिद्धिः ॥ विधाय दीप्ताभिमुखो
 गरवः स्थिरममनबुद्धिः का विरावं ततः प्रशान्ताभिमुखो
 कास्मजातिः खलु पचमोत्रा ॥ विरोति ।

यो वायव्योः सो विनिहन्त्य सम् देशान् ॥ दिग्गजस्य सखः प्र
 क कायेति सद्योण पुनः भाते निरीतमाणो बलिभुग न
 करोति ॥ सूर्योदये पूर्वोदिश राणा ददाति उर्वे भुजगाव
 प्रशस्तस्थाने स्थितो यः भि भीतिं ददितो नृपथनेष्टलाभे
 सुखं विरोति नाश रिपो ध्विति ॥ दिग्गीशवन्तो बर्दि रीति का
 तकायेति सिद्धिं स्त्रीरत्नलाभं क आगच्छत लाङ्घनान्यज
 स करोति काकः ॥ ध्यातः प्र ती ॥ वायव्य निमित्ते प्रियवस्तु
 भाते यदि बर्दिभागे विरोति लाभो भवेत्तदा रागवत्त ॥
 तिष्ठन् रमणीयदेशे शश्वन् सान् ॥ ब्रह्मप्रदेशे स्थितवा
 प्रणश्यन् च रादिशंकः प्रया यस्य प्रभातकाले मधुरस्व
 ति योषित समवाप्यते तत् ॥ रेण ॥ अभीमिवाप्यमन अ
 रुवन् प्रभाते दिशि दक्षिणस्य वे स्थात् स्त्रीप्रसोदे इव
 काकः समावेद्यते धीतुः खि स्य लभः ॥ इति वसन्तार्जुन
 रोगादि मृत्यु परुषस्वरेण क प्रहरे कुर्यादयः ॥ ॥ ॥
 म्पा चेष्टामयोषिद्विप्रिने त्र यामे प्रथमे सशब्दः काको
 मृगभागे यदि च प्रभाते क भवेत्क्षिन्नतकर्मसिद्धे ॥
 रीति काकः सहसा विरावं भीष्टलोकागमने तथास्या च
 कुरं ततः कर्म समभ्युपैति शयलाभो नियते नराणां ॥
 दूतागमो मध्यमका च सिद्धिः ॥ प्रेयभागे यदि वायव्यामे स्त्री
 प्रातः प्रतीच्या यदि रीति का लाभ विदेधिवयो भवेत्तदा क
 को अवेत्तदा वर्धति वारिवा तान्त्रभागे बलिभुगवरावः स्त्री
 हः ॥ स्त्री वस्तु भूतं परुषाणाम लाभ सौख्य प्रियसङ्गकारीने
 अकालिः कलत्रेण समं तदा ईर्यकोणे प्रिययोषिदाप्रि
 स्यात् ॥ ध्यातु स्य शब्दे पवनान् मिश्रशान सिद्धीति चिन्तितो
 यस्य वस्तुने यानाभिमतगमो यः ॥ दिशि प्रतीच्या विरुते भ
 सः ॥ प्राग्भागः प्राक्तनहेत्रि ना वेता मन्मथ्ये स्त्रीयागमनाम्बु
 शः स्यादयदेश गमने स्व टी ॥ वायव्यकाण करटः

सुमः स्यात् नृपप्रसादोऽध्वर्युः सदायं गुर्वी।
दर्शनं च। सौम्यं च भीलस्करं गमने जयं च। अथ प्रदेश प्र
शाकवाज्ञा सौम्या च वाज्ञा य रे द्वितीये काकः सुशब्दो नृ
नलाभवाज्ञाः। देशानदेशः पतिप्रसादोऽपि ह्यनभोज्यं च
भिमतेन शंसं सौम्योऽज्ञाशा ददाति पुंसो करोत्यसौ चौरभय
द्वन्द्वेकसङ्गः। अथ प्रदेश स कुशब्दः। शत द्वितीयप्रहरः
विकामभागः सस्मान् सम्पद ॥ ॥ पेंद्रा विरलः प्रहरं दि
विणाष्टसिद्धिः। शत प्रथमप्र तीये हर्दि तथा चौरभयं ब्र
हरः। प्राच्या द्वितीये प्रहरे वि वीति। कुलस्त राजा गमने ज
रावेः काकस्य कश्चित् पोथ यं च करोति याज्ञा सुभकाया
कोऽभ्युपैति। चौरादयं व्याज सिद्धिः। अथ विभागे अथभयं
लता च वही जायेत काचिन् कलिश्च विरुहवात्री विफला
महती च शङ्कः। अज्ञाशदेशे च याज्ञा। भवेद्विरुहं वैलिम
नियते कलिस्थात प्रियागमा विरावे जयादिवाज्ञा च भवे
काननयोपवाप्तिः। यामे तव द्विसिद्धिः। काकुभवाचा
ष्टिमेहती च भूतिः प्रियस्य च कुरुतः अतिरुगे रोगे तथाप्रा
हस्य समागमः स्यात्। रेखादि गमने विरुहः। अज्ञा का
शि प्राणभयं तदा सुः स्त्रीभो योणि च यानि सिद्धिं सर्वै
ज्जलाभातिल रुक्मप्रणाशाः। रि तन्मृत्वायतया नृणाणां क
भवेत् प्रतीक्षा प्रवलावलाप्र व्यादेश जलदागमः सानि
योपागमो हर्दि कुवर्षा च। स हाचलाभो रिपवान् सान्नाप
मीरभागे धुजचौरसङ्गः हतागम द्वागमः स्वामिविरुहवाज्ञा भ
स्त्रीपिशिताचलाभः। सौम्य ग वनि याज्ञास च काय्येनाशः।
रोष्टागमने जयं च रम्य रेवे वै स्यात् पोथ्ये नृधनसलाभो
रभयं तदोप। अथेष्टाशावि उगध्याने सुहृदागमश्च। यो
रुतश्च काकः सारोप सञ्जा यागमाऽभीष्ट जयादिवाज्ञा य
स विरुहवात्रीः। ब्रवीति रु जातु रम्य रेदेनऽप्येसिद्धिः ॥

वातालये डीदेन मेव वात्री वै नी या। भवेत् प्रवासो दिनसंकेन
समिन्धाय समागमश्च। सन्तो शोचागमः स्यात् गमने कृते च।
वात्री वर्यापिदाप्रियाज्ञा र ऊवेरभागे पोथ्यकोऽभ्युपैति ना
पुनान्धुरं प्रशस्ता। यामे त मूललाभः कुशलस्य वाज्ञावे
तीच विरुहवात्रीया काया शण्डनाप्र स्तरगादिहृदा याज्ञा
मलाभो नृपसवेकाना। भो विरुहं भियते च रोगी। स्यात्
स प्रहरे सुभदा च वात्री प्र स्थितः स्यादोलभुविगवेः स्वा
यागको वेशसमागमश्च। दि वृणावाज्ञा सरुजा विनाशः। ब्र
पुन्यकोरः कुरुते सुशब्दो सप्रदेश प्रहरं चतुर्थ वाज्ञाभा
जयं ह्योन कली कुशब्द। वेन्मध्यमिका च सिद्धिः। शत
अथ प्रदेश तिलतण्डुलाभो चतुर्थप्रहरः। पड्यापित शोऊ
भान् च ताहल्युते ददाति। निके विमिश्र सुभो सुभं दिक्
शत तृतीयप्रहरः। पेंद्रा प्रहरक्रमणा। तत्रा सुभं यच्छति
तृतीयप्रहरेऽथलाभो भुमी दीप्रशब्दः अथकरः शान्तेरव
प्राज्ञा भयवर्दि रोगाः। वज्ञे च काकः। रम्य रेवे दीप्रदीशि
विभागे भयरोग मृत्युः शिष्टा प्रसर्पेन् शान्तादिश भूरि फल
गमो वायसगसितेन। याम्प ददाति। तदेव तच्छेदितरन्त्यसो
रेव तस्कर वैरिभीति स्यात्। वै दीप्रस्थितः पश्यति दीप्रका
विशिष्टागम रोग मृत्युः। स्यात् यो। ययोपदिष्टे फल मत्रदुष्टे
शान्त्याना महती प्रहर्दि र तथेव तदीप्रदीशि स्थितः स
रीष्टसिद्धिः पोथ्य चौरयुद्धे। न ॥ अज्ञा पोथ्ये विरुहवन्
दिशि प्रतीक्षा प्रहरं चतुर्थ करोति निरीक्षमाणाः ककु।
हिजाति रम्येति ततोऽथलाभः भं प्रदीप्ता। काकः प्रशान्ता
स्याति योषिदिजयामुष्ट भिसुखेति भूच्छ दीप्ताश्चिना
रिः सिद्धिः प्रयाणे नृपते चैर दुष्टफलं ददाति। शान्ताश्चिनाः
श। वायव्यभागे करटस्य श शान्तिदिगीक्षणान् हत्तारवा
देयाति योषित प्रियमानिः त्वं कथयत्यनिष्टं। शान्त

स्वः शान्तकजप्रदेशेतिष्ठन् साधिप्रकोपं मरणं समन्तद
प्रदीप्तं कजमन्त्रं पश्यन्तदा मन्त्रं शत्रुविरोधितो च ॥ नैजि
त्यभीष्टं फलमेव मन्त्रं दीप्ता मन्त्रावाचितं च नीडे यस्मात्
सुपश्यन्त तदेव तर्का ॥ आका ने वर्षेति वर्षकाले पीडा नृणां
खेष्टा रवभाग विता चत्वारि विध्वंशो रभीति दुर्भित युवा
काष्ठा दिनयोः क्रमेण सदा भि भवन्त्यवश्यं ॥ नीडे कृते पवि
युक्ताश्च निरुपयन्ति यस्माच्च हस्तशावा माश्रित्य काके
ने काकरुते मनुष्याः ॥ इति का शिता च होष्टः ॥ नीरोगता त
करुते दिक्चक्रप्रकरणा ॥ ॥ सुभित्तुहि सम्पत् प्रमोदः
वर्षकाले मधिकृत्य किञ्चन शु भवन्ति लाके ॥ वायव्यश
प्राच्यते बालभुजा यथाकृतात् वास कृते च नीडे प्रभृतवा
आलपादक विचारस्तदृश तात्पजलाश्च मेवाः ॥ सुभृ
ऊने सकल शाऊनोत्तमं ॥ वै कोपद्रव शसनाश पतहयो
शाखमासे निरुपद्रवे ११ दुमेषु देग महारिगेयाः ॥ कोवशा
काकस्य सुभाय नीडे ॥ निरो वा मधिकृत्य नीडे कृते भवेत्
११ सुके ११ सकादके ११ दुमेषु प्रादोष दृष्टिरिष्टा ॥ भवति च
दुर्भित्तप्रपाय हेतः ॥ प्रशस्त हेम सुभित्तसौख्य नीरोगता
हृदे यदि हृद्वेशावा माश्रित्य दृष्टि समृद्धयोस्मिन् ॥ देशान
काकेन कृते कृतायां तदृष्टि शाखास च दृष्टि रत्ना के
रेष्टा शऊनप्रमोदा नीरोगता प्रजानां सुपसंगदोषः ॥ स्वा
साहिजयश्च रत्नः ॥ आश्रयशा न्धवाना कलद प्रहृति स
वा रचिते च नीडे साहृष्टि रि र्यादया हीयत पक्षलाकः
होस्त भयं कालश्च ॥ दुर्भित्त ॥ हत्तायनीडे नति वर्षकाले
शरद्वदशभङ्गा भवन्ति ये मध्ये पुन मध्यमनोयपातः
गाश्च चतुष्पदाना ॥ याम्यास्तच्छापि दृष्टि न प्रवत्यपला
शाखास च वायसेन नीडे कृ न ॥ सुदं दिशोक्तं न दिशः
ने ॥ स्वे जलपात माङ्गः ॥ स्फुटत्वं ॥ अहोष्टि रोगादि भ

यादिदृष्टिं विद्याच भूमौ बाल संते वलिं पति ११ मेव प्रतेने प्राणि
भक्तकृतयो ॥ सुके च हृते दुम ११ प्राणिपि वपिलदो ॥ गतेन च सी
वनाशो प्राकारश्चे ११ भय भजसे नमो ॥ स्त तस्य त्वगे न्ना
भूत ॥ ॥ न च प्रदेश तरुकोट सकृत् प्रजाय ॥ विलोक्य काके
११ वास्वी करन्ने व्रतीतषयी विनिवेद्य तस्मै मन्त्रेण पूजा द
११ काकस्य नीडे रुगहृष्ट दोषे धिमत्तयुक्ता ॥ उदीर्य काये नि
११ नीरोगता नियमेन देशाः ज मध्यगेन विलोकनीयं शऊ
११ वसन्तराजे काकरुतप्र ने तदर्थं ॥ वामेन शब्दे मधुरं
११ काका ॥ ॥ अथ काकाणरीव विमुञ्चन् व्रजे स्ववामेन करो
११ एतं भवेद्धारुण मीय नि काकः ॥ सर्वार्थसिद्धिं पुन
११ द्वितीयकं मारुतजन्त रागमन्त्रं सुभप्रदेशे त तदन्
११ तीयां दे तया नाम चतुर्थे रूपः ॥ प्रदक्षिणं यः प्रविधा
११ मेव माणान काव्याः परिकी य मार्गे वामेन काको विनिव
११ नेति ॥ काव्या भवेद्धारुण म त्रैते ॥ सौ ॥ यातः करोतीदितका
११ एतं चेत् दृष्टी तदा नन्दति स य्यसिद्धि हेमन्त्र शीघ्र पुनरा
११ वृशसेः ॥ मन्त्रप्रवर्षी ॥ नलसेत गमन्त्र ॥ वामेकाले रोमनुलो
११ के ॥ नोप्रस वीजस्य भवेत् मषायी यो वायसो ॥ सौ सक
११ प्रोहः ॥ जानानि शस्यानि लार्थसिद्धे ॥ स्पाता क्रमादिति
११ समीरगो ॥ ओड लादीन कीटां एवामशब्दो सिद्धे विरुद्धो वि
११ तलभाः ॥ सुकायाः ॥ हेमं स्व परीतभूतो ॥ दृष्टे विरावे मधुरं
११ भित्तं सुस्तिता धीरजी स्वादेन् विमुञ्चन् व्रजन् अपि मना
११ ने ॥ अष्टे अभमता च सिद्धिः ॥ ११ दिनाय ॥ प्रायेण यातार मनु
११ म्पादप्रकरणा ॥ ॥ यात्रानि व्रजनः सर्वेषि काकेः कथि
११ भित्तानि च कीर्तयामः सकृत् ता विहङ्गः ॥ कृता रवे यः
११ प्रजानां शऊनानि तानि वि पुरतः प्रयाति उपस्थितो यो
११ तापयानि प्रजहास्यनयान सुद मादयानि ॥ काण्डयते
११ योश्च सर्वान् ऊरुते ॥ धनीनः ॥ यः स्वशिरो अङ्गुणासौ पुंसो

तदाभीष्टफलं ददाति॥समे
गजाना नियते गजाभि गजाभि
रूढः दीपवीपतिन॥तरङ्ग
वाहनभीमलाभं करोति का
को विजयं धनं॥प्रनष्टला
भं विजयं च कृपेति प्र नदी
रोधसि कार्यसिद्धि॥हरे च दे
दे च धनाभि हृदि धातुं धी
रूढः कुरुते सशब्दः॥श्रमा
दधानोऽयं हस्मिष्ट निष्प
नशस्यावनि शालादे॥धा
तुं धीरुदो धनसाधनाय रो
ति प्रियं यच्छति पुष्पगवः॥
एषे पुरो वा यदि गोमयस्था त
था वटायेषु तरुषपीडास्थि
तो रुवनं भोजनपान मिष्टं वि
ष्टं च कुर्वन् वितरन् वरुण॥अ
नाय विष्टा फल मूल पुष्प म
त्स्यादिभिः हर्णमुत्तः सदेव
मष्टमार्गो धीमताय सिद्धे
मिष्टान्नभोज्याय सदेव काकः
॥नारीशिरः सुगोचरं स्थानम्
काकस्य शब्दे वैनिताधनाभिः॥मुक्तिः शुभेति॥यो याति ए
श्यायिष्टरूपं च तस्य शब्दः
समागमः स्यात् सुजनेन साहं
॥गोष्टं दृष्टी नरु गोमयेषु न
एतानि वृषेन वलाकिताये।

वयमर्थलाभं तस्येव एव १.१.३८

वैलिभोजनस्य। वामप्रदेशे प्र तिचेत स्यात्। विल रक्तपातः। सुव
तिलोमयानं विद्याय लाभो गृ स्तं भस्त्रण काष्ठ रूप भस्मादि
पुष्प तेन॥प्रयाति एषे यदि सेंस्था विनिर्हन्ति कार्ये॥वली
तिलोन कृतावर लडोपरे पु वरुण कच सुककाष्ठ चर्मास्थि
रः स्यात्। वली वरुणादि च यो जीर्णोत्तर वल्कलानि। अगार र
गृहीता प्रदत्तां याति सर्प कौतपल कर्पराणि दृष्टानि चेत्
भीमे॥गोपुच्छ वलीक कृता काकमुखे नदानी॥पुष्पलप
सदृश रुवन भवेत् सर्पावेला पापसमागमश्च महद्भयं रोगस
कनाय। स्यान्मृग्येऽङ्गु चिता मुद्रवश्चावयो वयः सर्वधना
स्थि संस्थः काकः प्रजवेन कार पहार इत्यादिकं स्यात् पयि
वृष्टं च॥रुवनं पुरो हानिरु मन्दिरे च॥उद्धोन्न शृङ्खलप
तो करोति मृत्यु पुन निर्धरुष्ट लपुमः काकः ऊनीरो विद
शब्दः। प्रसाय रिक्त वदनं य धानि मृत्यु। कायायुध छत्र च
अस्ति सर्वत्र निन्दा वलिभोज दास्थि यान वादित्रकाष्टादिक
नेऽमो॥वामोऽप्यसुकयातभ ऊटुकानि॥संज्ञावितेकादि
य मूर्ति वा संताडयित्वा रसच रूपेन वित्रो दीप्रखरो भास्कर
मोक्षं। वंशुस्थि भङ्गः भव मोक्ष मीक्षते च। काष्टादिकं ऊटयते
भगं वंशे वंश जल्यति पुष्पमानः श्रवा यो मुद्राधिकान्धकारः
॥वामोपरो गं कुरुते विमुक्ते खगोऽमो॥तुष्टेन पिच्छं वि
तिक्तोप वृत्ते कलिकायै नोशा लिलान् रवेण यो रोति नृणां च
पक्षा विपुनन् विरुवश्च वृत्ते निरीक्षते कापकेन पादेन न
संकार्दकं मृत्यु मुपाददाति॥ योपविष्टो कृते स वयं पुरतो
वयो भवेद्गुरुभयशास्त्रे वंशे जनस्य॥विद्रोमयो न्यस्यात्
नताभिः पतेवोष्टे स्यात्तारमे यस्य मूर्द्धि न स्यात्तलवासरुजो
तरो काष्टकयुक्त वृत्ते सदा भ भवेत्। यस्यास्थिखण्डे विस्
वेता काल कार्यसिद्धि॥छत्रा न्यस्यो न प्रयाति नृणां नगरी
धिवृदो न वरेण यायात् प्रया यमस्य॥वृद्धाप्रदेशे विरुवनं य

योसोः कलत्रदोषं जनयस्वशं इति काकोरुने यात्राप्रकरणं ॥
 मनुष्यमातङ्गं तदुमानो शिरो स्थानस्थितानां कथयन्ति का
 थिरुहो निधनाय नो॥ नदीन का चेष्टाविशेषेण सुभासुभाति
 देराय रत्नदया खरसरो वा प्रवोधिनाः प्राक्तनकर्मभि
 प्रभाय गन्तः नेवानरः कापि तल्लक्षणाय कियते प्रयत्न
 मतोदिताय न दुष्टचेष्टा विन निष्कारणं संवर्तिता रुवने
 नोति शान्तिं यात्रायामे सैन्य ग्रामेऽन्वनाशाय भवन्ति का
 वधाय काको दृष्टो रथे साध काः शोधन् चक्राकृतयो र
 नृमस्तकेषु प्रायानि यस्याभि नि स्यापसवधमणाङ्गु
 सुखो वलस्य युद्धायमेतस्य ॥ विद्यात माङ्ग वृद्धवैगसस्या र
 पराजयः स्यात् ॥ सगृध कर्द्वैः शो रुवने जन्ताविनाशो लो
 कटके नृपस्य काकोः प्रविष्टेः कञ्च चन्चुरणप्रहारे रुद
 पिसितं विनापि संयुधमाने त्रयन्तः परचक्रहृदि ॥ यः स्त
 शिरोभः समं स्यान्महाहरः स ति धृत्पान्न विलाका रोति
 त्वि रयुधमानेः ॥ विद्वज्ज हृदि समाशंसति वायसोः सो
 क्वचक्रतापिरोहो समुद्यते श जलस्यलप्राणिविषयेया
 कुवले प्रपश्यन् ॥ ज्ञानेजयं न वर्षासहृदि भयममदात् ॥ मध
 ल्याति भूमिपानां कृतधनिः सौ दिने वेस्मनि यस्य काको विरोति
 रतरो च काकः ॥ गतिस्वरो वा रोद्रे विधुनोति वाङ्गे हरीन् चै
 यसं प्रयुक्ता प्राचा फलायो रो द्विणानि तस्य ध्रुवं तथा
 दिन वैपरीत्यात् ॥ एव जना प्या न्यो भवति प्रमादः ॥ रुवच र
 चरति प्रभूतो यद्येदिने तत्र दृष्ट्वा शो वक्रो ज्ञताशभी
 तथागमार्थं ॥ दिक्कामचक्रे ति करटः करोति स्यात् प्रसि
 पि सुभासुभानि फलानि या तस्याप्यथवा स्यतस्य दुःखं प्र
 नि प्रतिपादितानि ॥ प्रतिष्ठमा तं दिवसत्रयेण ॥ कायासलाभं
 नस्य भवन्ति यानि तथा विधा भवि भूमिलाभे विप्रै जलेशवो
 नीति वदन्ति तज्ज्ञाः ॥ कार्यनाशं करोति काको

विह्वलस्य प्रस्थापिनः स्या प्रदोः सोमनादिमिहो वणिजा
 नातस्य वापि ॥ द्वारप्रदेशे रूथ दिलाभे शक्ता विवाहादिविधौ
 विरोति विरोति काकः शिशु च काकः ॥ दशार्थो लोदिक
 शाशनाय ॥ पक्षो विधुनोति विरु वाहनस्य स्रज्वादिमस्य स्रदवा
 वंशं शाने च दीपे भवने प्रकारी ॥ वधागमे नत्यति तोरण
 मस्तः ॥ भूयस्तयो हं प्रीव स्यो ह्यार्थो ह्यत रुस्मिन्तस्य
 याप पक्षो काकः ऊनादं प्रल ॥ वायसः कुलकुलधनिं यदा
 करोति ॥ कुहोयि रूदः कस्या आहरेद्वनसमुत्तदा ॥ अभुपे
 त्वं गेगा मृग्य कुरुते न ति पथिक सदा धनिं सर्वे का
 शाणा ॥ इत्ये हने वापहेते त्व र्यभुभदं वदत्यसौ ॥ इदं निहोत
 तेन विनाश लाभावापि ताट पानपुगं पृथिव्यो महाभयं शा
 शया रुवस्य पीने रजतस्य ऊनिका वदन्ति ॥ यदा यसो मैद्यु
 स्रक् चोत्स्य कापो समये भ नसीन्निविष्टो दृश्यते यदा यव
 वेतो ॥ प्रश्ने कृते रोगविनाश लः कदाचित् ॥ उद्गो विदप भ
 बुद्धा हन्ता मृगं स्रवः प्र य प्रवास यनत्तय आधिभय
 दोषो शाने प्रदेशे करटि शूरे प्रहाराः ॥ बुद्धिप्रणाशकलता
 वा वस्तारवो रोगमपाकरोति प्रवादा नृणां भवन्त्युत्तदर्शने
 ॥ प्रश्ने सुभे शान्तिदिगाश्रयस्थः न ॥ शयाप नत्तचित्तदुःखराशेः
 शान्तसरो यः सुभ मादधाति स्नाने वदि स्तत्तला मेव ऊर्णो
 पो वायसस्तं सुभदं वदन्ति त ॥ आत्मीयशक्ता च सदतिगा
 तद्यस्येवमय हेत रुक्कः ॥ नि दिजाय द्यात्त वसनानि ना
 विरोति कुम्भे मीनाके ॥ यवा नि ॥ नयेदहः रूप मप्रापहान्या
 यः स गभवत्याः स्वतन्महे शयीत भूवावकताचमस्तः ॥ हवि
 तः ॥ उदीयते काटकिनीन्व प्य भोजी न भजेच्च नारी दिनानि
 शावा मादाय राजागमनाय सप्त त्रिगुणानि यावत् ॥ अका
 काकः ॥ अन्नादि विष्ठापिशिता कच्चातत्रत मादधीत बोलं व
 दिभः र्यः शाणानोः भीष्टफल दद्याद्दोलभोजनेभ्यः ॥ स्नात्वा

प्रभाते विदधीत शान्तिं दद्यात् रुतं प्रदिष्टं मरणाय नृणां गंतुः
 स्वशत्रुणां दौर्भाग्यं शान्तिम् ॥ दे प्रणाशं कुरुते त्रिगात्रः ॥ का
 शत यज्ञादुत मेतदुपमालोक्य कीमितीष्टाये विनाशनाय न
 ते तत्र समापतन्ति ॥ अर्हाष्ट उभि लज्जते न प्रियभाय शब्दः ॥ की
 ह भयोपसर्गं चौरांशं शत्रुद कीति काकाविनि यः कथं
 व धर्मेनाशाः ॥ कर्माणि तस्या मुद्र मुद्रः स्यात् समनो वथा
 पशमाय राजा अवर्जयेत् शा ॥ स्यात् का इतीदं विफलं सदैव
 निकर्षोष्टिका नि ॥ अत्रायगो मित्राप्रये स्यात् क इतीदं शत्रु
 भूमि वस्तुनि दद्यात् युद्धं विद ॥ काका इतीदं तं विजातकारि
 ध्याव च यावदव्यं ॥ इति काक करोति काको वदति स्वतस्ते
 रुते स्यान्नास्यत प्रकरणं पञ्च ॥ आहारदोषाय च काकटीति
 मे ॥ अथ स्वविचारः ॥ काका स्यादाजलं जकुनिभं रणाया
 मिनि तेमविधो विरावः केका केके धनि काकटि किंटीका
 मितीष्टाशनयान हेतः ॥ करो ति त्रयं निदं स्यात् प्ररक्षणाय
 ति हेतु मिनि चायेलाभं के ॥ यत् का इति विस्तदुत्तरेण
 के धनिः काज्जनलाभ माह ॥ शब्दद्वयं स्यान्महते रणायाका
 केके मिनि स्त्रीवर योषितां मित्रय वाहननाशनञ्च ददा
 भोगाय कोका मिनि शब्दितः ति हर्षं ऊज्ज्वलितोदं ॥ यत्का
 स्यात् ॥ अथपत्न्यामः ऊज्ज इतीदं विरुतं स्वदीर्घकृतं स्वरे
 त्पनेव गन्तः फलं केकव इ ॥ लक्ष्मिर्न प्रमादात् ॥ उत्तमाह
 त्पनेन ॥ को को मितीदं सुभला हीनः अमदैत्ययुक्तः स वाय
 भकारि ऊज्ज निनादः प्रियस सः कार्यविनाशनाय ॥ सोमि
 दुमाय ॥ काकमिति कामिति यं वकवैकानि भोजयेद्दारायेत्
 च त्रयोमी को का मिनि हो च कलिकलीति रासनं ॥ अभुषेति
 रंको रणाया ॥ को कामिति को स्वरत्नभाषिते प्रापितः शव
 मिनि च हिरुके के कू मिनि शवारव शवः ॥ स्यात् कलिः
 को ऊज्ज क इतीदं ॥ कवकवधनो नृणां जायते का

कलाधनौ स्वरः ॥ आनेतुं क भिः ॥ आनेतुं काकांस्तुस्त्रीविषा
 तजलधनौ प्रियः सोदनं क नाधाय तस्याकनमनुयुक्ता ॥ त
 कटधनौ दीध ॥ एव प्रकारेण त स्तदर्थे वलि मान्यसिक्त ॥ मन्त्र
 वाः परेषु प्रशानदी प्रावलि ए दद्यात् दीधपिण्डयुक्ता ॥ मन्त्रः
 मोनानो भवो न शब्दाः वलि इन्द्राय यमाय वरुणाय धनदा
 तेषु कीवदस्माभिरुक्ताः वलि य भूतवायसाय वलि गृह्णात
 तल्लोयोः ॥ इति काकरुते मे स्वाहा ॥ उदीर्घ काये स्वमया
 त्रयकरणा पद्य ॥ इति नरेभ्यो वस्तु तनः प्रदेशे करटस्य चेष्टाः
 उभिभिः पुराणो सोन यउक्तं ॥ एष्टीकनाङ्गानि सुभाषभाष्टी
 वलिपिण्डयुक्ता ॥ तदुच्यते स सुलक्ष्यो नश्चलपाणिपादः ॥
 प्रति येन काका वदति निम्नं प्रवेण ॥ वादनं सर्वावित्रहंदि क
 वलिनाभतहाः ॥ अर्द्धोत्तणस्यो रति वद्रे दिशि बद्धिभीति का
 दिशि यउकाके युना भवेत् सी कोऽर्थनाश दिशि दत्ताणां
 रक्तः प्रभूतो गन्तानिहने ॥ नैर्ऋत्यगोदिश्वरकरोदिष्टः ॥ ज
 होत तत्र काका निमन्त्रणीया लेशदेशे अभिमनार्थोदं वा
 वलिपिण्डभोज्य ॥ शान्तः यो दिशीति प्रभवान्प्रहृष्टः ॥
 तीरतोरयस्तादृशो धलिखे सोमे सुखारोग्य समीहितार्थे
 त सह गोमयेन ॥ भूमि प्रदेशे च मीशानदेशे विनरयभीष्ट ॥ व
 तरस मस मध्ये ॥ अयेन ब्रह्म लो विलम्बे करटः समन्तात्
 मुरारि भान्नु ॥ इन्द्राग्निवैवस्व कार्ये विमिश्रे परिभावनार्थे
 त यातधान जलेश वापुद्रवि ॥ वलि विकीर्णोपि न भक्ष्य
 लेश शंभूना ॥ अथ अयेदृष्टादि नि काका लदाने भयदा
 त भक्षा क्रमेण वाद्यावपि लो भवन्ति ॥ तीरदुमारावचतम्य
 कपालान् ॥ नमोयुतेः सप्रणवे देषु सरित्समीपेषु दशालये
 शुसर्वोच्चिजाभिधानैः प्रयतो पु ॥ देयो वलिभूतदिनाष्टमीषु
 मनुष्यः ॥ अर्घ्यसनालेपनं पु कल्पाष्ट दध्योदनं तण्डुला
 ५९ नैवेद्य दीपास्तन दत्तिणा यैः ॥ इति काकरुते पिण्ड

प्रकरणं सप्तमं ॥ ॥ ओन्नयणे विचार्य काकचारा
पिण्डयुग्मस्य विधानं मेतदा लाय स्वाहा ॥ काकाकान्मसु
प्रायते यत्किञ्च नारायः ॥ काकेन युक्तं ससवणपिण्डं
दृष्टुं मुनीन्द्रे शुभं शुभं च य ॥ य नराणां त्रय मात्मकाया
यावदीक्षन् कथयन्त काका के सूर्ये तत्त मध्यमं स्वाहा
॥ गत्वा शुभं त्रि प्रहरे चतुर्थ सलाहे तथम प्रदिष्ट ॥ विचार्य
देशे पुंश्च प्रतिपादिते पुनरे वाणिज्य विवाह दृष्टे तेषां
ना पिण्डयुग्मभोजनाय का विज्ञाः कृषि भोग रोगाः ॥ सप
काः प्रयत्नन निमज्जणीयाः ॥ म सेवा नृपकाय देश इत्या
ततः प्रभाते द्युर्पालय भूमिं दयोः स्मिन् परिभावेनीयाः ॥
स्वचरुदीर्घमत्रयुक्ता विद्या चेष्टा मन्त्रा मो विदधानि युति
युतगणपति लोकपालाः का प्रदीक्षणा दत्तपुत्र मुचैः
काश्च पुंश्च क्रमतोऽवेनीयाः ॥ श्रीना नयोश्च कुरुते सशरः
दध्यादनाये विहितं प्रवेष्टुं पि स्थाने मन्त्रां च यति दुमुचैः
पारत्रये मारुतकेस मय्याश्च एवे विधा यो विदधानि चेष्टा
भवेये दत्तं पुष्पयुग्मे मन्त्रा पिण्ड समादाय शुभं त्वगो
दे यन्त्रयो मनुष्यः ॥ तेषु त्रिपि सोऽग्रभीष्टकायो दोषक को
त श्रोतृगनुक्रमेण पिण्डे पुंश्च ति चेष्टा विषयो शतयान्मया
म प्रयमे दितीये ॥ पुंश्च तथा पिण्ड समादाय यदि प्रधान
लोहलवुहनीये शेषं च कु शान्ति दिशं गच्छति काकपत्नी
प्रादीक्षणादित्य ॥ ३ः सप्त ॥ पुंश्च फले तत कुरुते नराणां
कुंता विनिवेशे पिण्डे पिण्डा नि विकीर्णिते वस्तुनि यत्त त्र ॥ का
वेरणे वस्तुभाजने भः ॥ मन्त्रा को दृष्टावा यदि मुख्यापिण्ड
मावाहनं नावितेभ्यः कायि याति दीक्षा कुरुते तदानीं ॥ य
विचार्य पमरेत्त ॥ ४ः ॥ ३ः ॥ तत्रमे कार्यफलं प्रदर्शयते
द्विविधं विदि काकचारात् सप्तमे विनिर्णयवर्षे ॥ द्विती
यस्वाहा ॥ द्विती विचार्य मन्त्रायां यक यद्यपि दृष्टं पिण्डं मुरीये

प्रादीक्षणाद्येण ॥ फले नरा पिण्डके पुंश्च नमोयुते स्तान् प्रण
नो शुभं नराणां वापे स्वगान वैश्च सवीस्ततोऽवेनीयं न ज
ति कार्ये जाते ॥ काके सप्ता नाम मन्त्रेः ॥ अथो सनाले पुन
य जवनपिण्डं याते प्रदीक्षा पुष्पयुग्मे नैवेद्यदीपात्ततद
कुरुते वदीक्ष ॥ कार्ये जगत्या विहाराभिः ॥ अथो चितेभ्यो
दोषकं जवनं स्थान्मध्यमं मध्य विधिना दितेन पिण्डाष्टकं तत्
पिण्डाभोगे ॥ द्विती वसन्ताने दृष्टं दिजेभ्यः ॥ मन्त्रेण समं च
पिण्डयुग्मकरणं मष्टमे ॥ मष्ट निवेदनाय कार्ये विचिन्त्या
पिण्डा वायसशाकनस्य वदीक्ष पमरेच्च किञ्चित् ॥ अथ मन्त्रः
सारादपि सारभुतो पिण्डाष्टकं ॥ ओ नमः त्वगपतये गरुडाय
यत्तदेशं मेतदा दद्यात्त का द्रोणाय पतिराजाय स्वाहा ॥
यतिनश्च यार्थ ॥ शुभे भिक्षुका द्रोणाटकसमे पिण्डे दृष्टाणा त
तानोपवास साये पिण्डाष्टकं मशङ्कितः ॥ यथा दृष्टं नो मन्त्रं च
भोक्त मय प्रभाते तत्कालयो कथय स्वाधमं स्फुटं ॥ काकेन
गानि समस्त वस्तुन्यादाय या पिण्डे प्रथमे दृष्टातेति पुनं व
यादीर्घं प्रमन्त्रः ॥ एकान्तदेशे जन्तु वापि भवेत्त क्रियायः ॥ ३ः
तरुपाश्च भूमा मृदा मया भ्यामु गशोको विफलः प्रयागे हा
पत्नीपिताया ॥ मन्त्रपञ्चगव्येन निः कालि वी भवेत्त दितीये ॥
समोत्तनाया सोम्यापहारो रु याये रुगापद्मयुग्मवः सः
पशोभिताया ॥ विधाय शृजा पिण्डे चतुर्थे विजया रोगप्रासा
कुलदेवताना मध्यमं तना ॥ ४ः ॥ हे सव ॥ श्रीष्ट मकटसाधम
सपिण्डे देयं भक्तन सर्पि वेत्त प्रवासा विफलं पशु ॥ ना
दधि मिश्रितेन पिण्डाष्टकं श स्त्रीह नानिश्चय मेव कार्ये भु
दिगावुकमेण ॥ पत्नीन् वद ॥ के न यत्त लिहति सोम्यापिण्ड
नकराजसेनान विसे विरिदि ॥ सन्तापशोको विफला न
धनं महेश ॥ शब्दादिकाया क्रम याचा पिण्डे ॥ ४ः ॥ वायस भ
योजिते पुंश्च सप्त क्रमादष्टस दिते वा ॥ पिण्डे न दृष्टान्यथ

वान भुंक्ते चेचुनवे विंतिपति काकवोलः पुं काकसंप्रदान
 दिनो यः। काये ९ सर्वे ९ स न काकादिनदानविधि येया।
 प्रशस्तो ब्रवीति वारं समरं स ओ यमहावास्थित नानादि
 उंसो। इति वसन्तराजे काक रेशीयवायसंभो नमः। इति
 रुते पिशाचकप्रकरणे नमः पाशादिभिरभ्युद्ये प्रायेयेत
 ॥ ॥ आये पञ्चाशताहा अं काकत्वं यमहेता अंसं यथा
 भां हने दिक्चक्र मीरितोका ए वोल मुत्रमा यमलोकरा
 कासं वपरीला च दितीये द प्रेते तमापायन महेशि।
 शभिस्त्रिभिः। हने स्त्रिभिस्तु काकाय काकपुरुषाय नाय
 तीये च काकाएकनिर्गुणा साय महान्नाम अत्र पिशाच प्र
 । हावतां शता हने यात्रा यच्छामि कथ्यता धम्मगोवि
 तये प्रकीर्तिताः। हत्रानि ॥ इति शरकपिण्डदानां ह
 विंशति स्त्रीणां स्थानं स्थामे लायुधः। वलिवेष्टेवान्
 च पञ्चमः। स्वरप्रकरणे प गतं तर्हिथ येया। एड वारुण
 ए हने द्वादशभिस्तुतः। ए वायव्याः साम्या वे नैर्जात
 कादशाभि राखाने वोलसंते या। वायसाः प्रतिशुक्लं भूमा
 च सप्तमः। पिंडत्रयविधानाय पिण्डे मयापिते। अं काकेभा
 चतुर्दशभिरष्टमः। पिंडाष्टक नमः। इति दद्यात् तदुपरि अ
 विधानाय नवमे यदुदाहृतं द्विः सिंचेत। इत्यादिका चार
 अन्त्यप्रकरणे तच्च वृत्रासका तत्वं ॥ ॥ गयाया तर्हिथ ये
 दशैव तत्प्राप्तं सन्नराजशाक या। वोलः काकशिलायाज
 ने सदागमायैशोभने। सम काकमोलामोलदः। इति
 समस्तकातेक विचारितोऽत्र वायुपुराणे अतवारोहकं स
 वायसः। समुदायेन १८१ ह सामाहान्ते ४ अथायः। तत्र
 त्रानि। इति वसन्तराजशाक नीयादिनकृते काकवोलदान
 नान्तराज वायस शाकनना यथा। ततः काकवोलोत्तमा ९
 एक काकवोलं समाप्ते ॥ नः स्थानं समाचरेत्। एन्द्र

वारुण वायव्या याम्या वे नैर्जा त्वावली ॥
 ता स्त्रिया। वायसाः प्रतिशुक्लं काण्डे स्त्री सान्ध्याविक्रमेक
 भूमा पिण्डे मयापिते। इति त्वग्रास्थियायथा। भूमा समासा
 वायुपुराणे ॥ अथायः ॥ द्विविधं जनाश काण्डे च स।
 काकलः पुं द्रोणकाकः। इ नैवा च दि तत्र सन्था। अतिशु
 ति शब्दरत्नावली ॥ विस्मृष्ट विवर्तिनश्च तीर्थ
 काकोडुम्बिका स्त्री वृत्तीव गते त्रिप्रमथश्च षट् चार्थे
 शयः। काकडुम्बर इति भाषा रोगविनिश्चयः। सान्ध्याविक्र
 तत्पर्यायः। मेलनः। फल च मेकतवाट मस्थि काण्डे।
 फला द काकाडुम्बरः। इति काण्डेन च ललक कपाल व
 शब्दरत्नावली ॥ फलवाटिका लय तरुण रुचकानां ग्रहणे।
 ॥ वृद्धफला ॥ इति जराधरः ॥ तत्र भूमा काण्डे भूमा। इति त
 तागदे स्त्री लेखनपत्रविशेषः हीका व्याख्यामधुकोषः ॥
 । कागदे इति आरभीभाषा। य काण्डवारिणी स्त्री उग्रायथा।
 या। भूमे वा वसने रक्ते लोमे महागजचटोटापसयुगे नर
 वा तालपत्रके। कागदे चाष्ट वाजना। सरणाद्वागते वाणा
 गन्धेन पञ्चगव्येन वा पुनः ॥ न तेन सा काण्डवारिणी ॥ इ
 विगन्धेनाथ वैकेन विलि ति देवीपुराणे देवीनिरुक्त
 त्व थारयेन्द्रः। पञ्च सप्त नाम ४५ अथायः ॥
 विनोके वी शायिते कवचं कानिः स्त्री उग्रायथा। स्त
 शुभा। इति श्रीचनानन्ददास निः सिद्धि रिति त्वाता प्रिया
 विविते मन्त्रकल्पदुमे हनम् सन्ध्यायां च या। लक्ष्मी वोल
 कवचं ॥ लय वापि कमान सा कोन रु
 काज्वी स्त्रीकसाभरणं। तस्य स्यते ॥ इति देवीपुराणे देवीनिरु
 षायः। कला ८ कला ९ स क्र नाम ४५ अथायः ॥ शोभा
 प्रका ९ सारशाने ११ रसने ११ । तत्पर्यायः। शुभा ९ दीप्तिः
 वयने १३। इति शब्दर द भा ५ श्रीः ८ भासा ९ भाः

१॥ इति शब्दरत्नावली ॥ अत्रि न अलोचनत ममयीदृष्टी
 त्या ॥ इति जटाधरः ॥ ॥ का प्रति ॥ कामस्य तादृशं भावमु
 न्निकारकपण्या यथा ॥ रश्मि निमोहकरं मुहुः ॥ इहा सन्धा
 १ येमसि २ वेति ३ वेनति ४ स्वये तत्र त्रपा मापाति ५ रि
 वेशति ६ वाञ्छति ७ वधि ता ॥ ततस्तु ब्रह्मणा शत्रु मदे
 ८ वनोति ९ जुषते १० हषति तदनस्तरा ॥ अन्तर्भूते विधौ श
 १० आचके ११ गोशिक १२ म गते चापि निजास्पदे ॥ अमध
 न्यते १३ छनसत् १४ चाक वशमापन्ना सन्धा ॥ ध्यानुपरा
 नत १५ चकमानः १६ कभीत भवता ॥ ध्यायन्ती क्षणा मेवा
 १७ कानिषत् १८ इत्यष्टादश त्र हर्षहर्षे मनस्विनी ॥ इदं वि
 कान्तिकमाणः ॥ इति वेदनि मधुषे सन्धा तस्मिन् काले य
 नृगेरा २ अध्यायः ॥ ध्यादिने जेतपन्मात्रो मो द
 कापयः ३ ऊत्तिनपयः ४ हा युवती मदनैरितः ॥ अका
 तपयीयः ५ ऊपयः ६ अमत् वीत सावराणां ॥ यमभिलाषे
 पयः ७ ऊत्तिनवत् ८ इति पितामहः ॥ इदं व मा ममयी
 शब्दरत्नावली ॥ इदं सकाम मभवन्मनः ॥ ममा
 कामः पुं मदनः ॥ उत्पन्मा पि मयिते चित्त मदेन दुर्गल
 त्रपारीरु तस्यानुत्पत्तिका नायेन इहा सुनीन सवां सु
 रणो यथा ॥ मार्कण्डेय उवाच तिते मन्मना भृश ॥ फल मेत
 १ ब्रह्मापि तनया सन्धा इहा स पापस्य मदनः स्वयमात्र
 इव मयात्मनः ॥ कामायासु वानायत्त शशाप ऊपितः श
 मनश्चक्रे तज्जासा वसनेतिव भ्रा २ ये पितामहः ॥ ममाचित्त
 ॥ तस्याश्च चित्तने चित्त काम फल महे मात्रमिच्छामि साप
 वागादिलेदिता ॥ सुधीणां प्रेक्ष ते ॥ यस्यां पिता आनरेषु सका
 तातेषां मानसानां मदात्स मामपरोक्षतः ॥ इहा चक्रुः सहो
 नो ॥ भर्गस्य वचनं श्रुत्वा हो तस्माच्चमत्तः ॥ कापि पापकृतान्
 पदासेविधिं प्रति ॥ आत्म मापि कामभावो ॥ अदम्योद

समीक्षता ॥ पन्थाविवस्वके हीणं जटात्रातेः पौववं श्रुद्धि
 ताते सहेषु सहजेषोपाकरि राजिते ॥ हिमानी तौजिताभाज
 पापस्य पापस्य प्रायश्चित्तम सटश वदने तज्जातिरीत्य कप
 १ यथा ॥ आत्मानं मया हापामि याविष्टो हरिः प्रोवाच ना मिद ॥
 यदमाणीनुसारतः ॥ किन्नेका श्रीभगवानुवाच ॥ प्रीतो ॥ स्मित
 त्तयिष्यामि मय्योदा मिद ॥ पसा भदे भवत्याः परमेणा वास
 भूते ॥ उत्पन्मात्रा न यथा स वेन च सुभे प्रजे वरं वरय माम्
 कामाः सुः शरीरिणः ॥ एतदयं ते ॥ येन ते वियते कार्यं वरेणा
 भूकृता तपः पुरमदारुणा ॥ म स्ति मनोगते ॥ तत् करिष्ये च
 योदा स्थापयित्व पञ्चातस्य भदे ते प्रसन्ना ॥ इहे तव व्रते ॥
 तस्मिन् जीविते ॥ यस्मिन् शरीरेपि सन्धोवाचा यदि देव प्रसन्ना
 जा मेवाभिलाषः स्वये कृतः ॥ अस्ति तपसा मम संप्रति ॥ वृत्त
 भातीभ स्तेन कायेन किंचित् सदाय प्रथमं वरो मम वि
 त्तप्रयोजने ॥ येन स्वेन शरी पीयता ॥ उत्पन्मात्रा देवेश
 ताताते ॥ ये सहजे स्वके ॥ उत्पन्मात्रा ॥ अस्मिन् भवस्थले
 आवितः कामभावो न तत् ॥ न भवन्त क्रमेणैव सकामाः
 सुकृतसाधनं ॥ इति संविन्स संभवन्त दे ॥ श्रीभगवानु वा
 मनसा सन्धा शैलवरं ततः ॥ वा प्रथमं शेषोवा भावः को
 तगाम चन्द्रभागाव्य चन्द्रभा माराव्या दितीयकः ॥ तृतीया
 गायतः स्ता ॥ तया स शैलः स यौवने भाव सतयं वाहेकं
 मथिष्ठितः सदा सोवर्णमेया तया ॥ तृतीये तय स प्राप्ते
 रिसमप्रभाभृता ॥ सोमन सं वयोभागे शरीरिणः ॥ सकामाः
 ह्य समयोदितेन ययोद्या सुहितीयाने भविष्यन्ति क
 दि विरान् शस्यत ॥ इति का चित् ॥ तपसा तव मय्याद्य ज
 तिकापराणे ॥ अध्यायः ॥ मा गति स्थापिता मया ॥ उत्पन्
 कंदेय उवाच ॥ अथास्याः शरी मात्रा न यथा सकामाः सुः
 रन् वल्कलानि न संवृते ॥ परि शरीरिणः ॥ इत्यादि श्रीकाल

कापुणो २२ अध्यायः ॥ मन्तः। गवां माना महाभाग सव
 अभिलाषः। तस्य रजोगुण उत लोकापकारिणी॥ तस्याने तन
 पति यथा। कामधेय कायधेय यो जने कश्यपात् प्रजापतेः।
 रजोगुणसमुद्भवः। महाशने नाम्ना सारोहणी शुभा सज्ज
 महापाप्मा विद्युन्मिह वैरिणी॥ कामधेय चण्डा॥ तस्या जने
 इति श्रीभगवद्गीताया ३ अध्याय रसनाइसा रीतनपोजलात्
 ये ३० श्लोकः ॥ कामधेयु रिति त्वाना सव
 कामधेयः ५ कामधेयस्य मन्त्य ज्ञानसंयुता॥ तस्या जने पुनः
 धनपुत्रस्य मरुतः। यथा। शफान्मुने रीतनमोजलात्
 णिरुचलात् हव मन्त्यधुन इति पुस्तकान्ते पाठः॥ सा
 कुलाचलः निर्देया यत्र मरु सिताभ पुत्रीका चतुर्वेद च
 नो हरनेत्रापिना पुनः॥ शरी व्यदा। स्त्रने श्रुतं भेदेभ्यो
 रे प्राप्य तपसा समाराध्य ह्य कामाप्रसवकारिणी॥ तस्या
 धन। तत्र मन्त्यस्य रूपस्य का गर्भे शिववाहनरूपोत्पत्ति य
 मदेवेन संस्थितः॥ अधिपत्य या। सा स्वयम्भुशिरात् काले
 काया धीयवी वीक्षमाणः स न महता सती। निमलं यौवने
 मन्ततः। तदा त शश्वती ना कामधेयु राप मनोहरा॥ ता च
 स तज्जाले दक्षिणसुवा॥ सः रन्ती मेरुष्टये चारुहपा मने
 कामधेय नाम तस्मिन् शोले हरो। ददश स ते वेतालः का
 वदस्थितः। शश्वत्या विधि मुक श्राभ्यपयत॥ ते काम
 वत स्त्रात्वा पीत्वा कामधेय कन्त वेताले विदित्वा कामधे
 भासि॥ विमुक्तपापः सुहाता नुका॥ पशुधम्यात् सय भेन
 शिवलोके महीयता। इति श्री ते पुत्रं शशभुजतः॥ सा उवा
 कालिकापुराणे २२ अध्यायः ॥ प तस्या परमा मोमोद बाहु
 कामधेयुः स्त्री स्त्रनामत्वातेः रात्सजः। सा चापि परमा त
 तस्या उवाचि यथा। दत्तस्य न स्मिन् मदनात् प्रतिहर्षिता॥
 नया या भूतसुरोभ नीम ना तयोः प्रहरे सुरते तस्या

मन्ती भवत्तदा काले प्राप्ते न हि बभूव दर्शः॥ यस्या हरे दे
 सव कामधेयु मीहाहृषा॥ तभयादिपुत्रा गारः स्थले
 विरेण कालिन समहार प्राप्य सख सशोतालसीः ५
 यमो भवत्तमहाकजदसे राद्यापि विनिर्मिता वै कामप्र
 युक्त श्रारुष्टुद्वयान्वितः॥ येन व एव यत्राग्रहमुवि य
 त्तविचलतकर्णयुगले ३ दिने समस्ताः सुधेनवा भू
 रीवात्तायः कजदेन च मृ मितले धर्माना गृहे न यीस्मन्
 कर्णभ्यां स सिताभवत् कथयन्ति लीलां हानिः तय
 विवत्तदृशे देवैः शृङ्गेरि च सत्र च प्रत्ययो मे॥ तस्मात्त म
 दिमावतः वेताल स्वकरोत्र वैव च कामधेयुं दद्याः समुदि
 स नाम भुङ्क्ते इति हिजाः॥ सतु शप त केशवस्योवप्राप्य वै
 भुङ्क्ते तानशाली समाराध्य सर्वगुणोपपन्ना कला वने क
 दीप्योऽपि तस्यो वरं तस्मै कुमनो हरे स्तु॥ सम्यक् प्रद
 द्याविष्ट मेहेसुरः॥ तमेव वा त्रे स्तु गवा सहस्रैः सवत्सरेः च
 हन चक्रे कला देवतनु रूपे सदितेश्व हेस्त्रा। काले फले
 सविशेष वलवान् दृष्टिरी यलभते मनुष्यो न कामधेयो
 परात्तमः॥ भुङ्क्ते नाम महा श्रु समं हिजेभ्यः॥ कन्या रथा
 तेजाः कन्त श्राप्यभवत् पतेः। नो करिवाजयुक्तैः शतैः सह
 भुङ्क्ते भ्रष्टाहने यस्माच्छक्रे सैः सततं हिजेभ्यः। दत्तेः फ
 लमहाहृषः॥ श्रुतो भुङ्क्ते रिति ले यलभते मनुष्यः समं तथा
 त्वाति स च प्राप्य मेहेसुरात्॥ स्यान्वत्त कामधेयोः॥ ॥ तज्ज
 इति श्रीकालिकापुराणे २२ अध्यायः ॥ तदानविधियं यथा। नन्दा
 ध्यायः॥ श्रीभीष्टप्रदायैतुः॥ सनन्दा सुरभी सुशीला सम
 तदानफलं यथा। ववी हरिः ना स्त्रया। निर्गता मय्यमानेः
 सवि एव पवित्र स्त्रयापि वर्षे द्योः उपस्थाने सुभप्रदे॥ तज्ज
 प्रदेव सुदा। तस्या सुभः का स्त्रात्वा समभ्यर्च्य येनं राजा म
 त्तो नाम मास सत्रापि पुणेण यत्ततः। गोदानफलं माञ्जोति

नरो विगतकल्पः॥ एकदशो
मुपोल्योय नरो दिनवतस्यो॥
तेन स्त्रापेयिदं गयेन पय
सापि वा॥ नक्राशी गारसे हे
येः एजयेन्युसुदनागन्यु
येः सुनेवयेः वेस्त्राभरण ऊ
एरलेः॥ शहसि चको यत
वाङ्गविलो गदाजहससत
शारवाणेः॥ अवे प्रयच्छामि
जनार्दनस्य श्रियायुतस्यापि य
रायस्याः श्रियाः पति श्रीयमे
व कानं श्रियाः सदायदिप्रि
यो भयसुतो नमामहे श्रीयं
अनिवासं समर्चिता मे प्रददा
त कामान॥ एवं ह्यविधाने
न श्रिया युक्तेस्त नामोभः॥
यक नागरणे ऊर्ध्वानश्रिया
साहे जात पते॥ या देवी भाये
वे भजे कले सवेत्र हजिता।
आयात सा गृहे नदा सुप्रीता
वरदा ममा॥ याद्विः सञ्च सादे
वी सुनदा प्रसुपस्थिता॥ आयात
मे गृहे सा त सुप्रीता वरदा सुतो
॥ सुप्रीया भरद्वाज कामयेनः
सकामदा। सदाभवद्दे सात्र
ममायात सुगर्विता॥ सुप्री
ला कश्यपं यात भजे स

वैव कामदा। सा मे भवत सुप्री
ता कामयेन गृहे सदा॥ सम
ना या वशिष्ठं सत्राय सुप्री
सुभा। सा मे गृहे सदायात को
मदा देवश्रुता॥ एवं ह्यविधाने
धानेन प्रभाते विमले सुभा
ज्ञास्वरथः स्वातः सुकामा
स्यानुलेपनः॥ कृतनिनयक्रियो
एः ऊर्ध्वानाङ्गदभयितः॥ अ
लिप्रे महीष्टे कस्याननसुसं
ते॥ तिलप्रस्थेन चाकीर्णं चत
स्वर्णविभूषितां लोभवस्तानि
ते सुधे मध्याप्यात्र सुप्रीता
भवस्तेः समाह्वय सुवरे रत
हृतास्त्वर्णहृद्गे सुवरा कतः
सिंहे मन्वारमा॥ तीरादिपय
सोपतां येन मन्त्रैः प्रह्वयेत।
या येनः सवेदेवानो ऊर्ध्वी
ता भावितात्मना॥ तीरादे
निजेता या च सा मे भवत सु
स्थिरा। चतुर्दीर्घाभिषेकज्व
ता विलोः प्रयत्नतः॥ समभ
यथायाय गन्धपुष्पादिभ
क्रमात्। गोवा ममाग्रतः सत्त
वः पश्चि च एष्टतः॥ गोवा मे
दयेनिने गवां मध्ये वसामहे।
आयुतोदयुतो वामि सितय

नोपवीतिनी। रमां तं प्रतिगृ
ह्नीष देवदेव जगत्पते। सवत
या लङ्कता येन गोविन्द प्रीय
मीति॥ एवं विप्राय तो दया
त कृता चेव प्रदीक्षा। अत्र
जैव गच्छन् पदान्यथा नरापि
॥ अनेन विधिना यस्त काम
येन प्रयच्छता सर्वकाम सम
दुयः स्वर्गलोकञ्च गच्छता॥
किं दत्ता शतशो वीन्त रात्रि
सेदिवा करे। तत्फलं प्राप्ते
रामन कामयेनो यदश्नुते॥
ताये वेदप्रमाणे कामयेन प्र
दाननामाध्यायः॥॥ अथ न
वाल्मीकीयुगमायणे वाल
काण्ड ५३ सर्गे महाभारते आदि
पर्वणि॥॥ अथाय च दृष्टं॥
अथ कामयेन महाराजा अथा
तः संप्रवक्ष्यामि कामयेन वि
धिं परो। सर्वकामफलं दृष्टं म
हापातकनाशन॥ लोके शवा
हने तद्दशमकस्मीधिवाने
तलापुरुषवत कार्य ऊरु
मरुपवेदिके॥ स्तल्पशेका
प्रवत् ऊर्ध्वानाङ्गदेव समर्पे
तः। काचनस्याति सुहृदयेन व
संवकारयेतायेन वस्त्रेन

नेन येनयोपातसवर्णेनैव से
छया वस्त्रकल्पनं मुक्तं॥ उत्रमा
पलसाहसी तद्वदेन त मध्यमा।
कनीयसी तद्वदेन कामयेनः
प्रकीर्तिता शक्तिव स्त्रिपलाह
हे मशक्रापीह कारयेत विद्या
केलाजिनं न्यस्य गृहप्रस्थसा
मन्त्रित॥ न्यसेदपरि ता येन म
हारत्ने रत्नद्विता। ऊर्ध्वानाङ्क
समीपता नानाफलसमीपता।
ता॥ महारत्ने रुतहृष्टरत्नेः॥
तथाष्टादश धान्यानि समन्ता
त परिकल्पयेत। इत्यष्टादश
के तद्वत्तानाफलसमन्त्रितं॥
भाजनं न्यासेन तद्वत्तानादोह
नकलया। कोपेयवसुहृदय स
प्रयुक्ता दीपातपत्राभरणाभि
रमा॥ संचामरो ऊर्ध्वानाङ्क
सत्तण्डो मणित्रिका चन्द्रको
पपादा। मणित्रिका अक्षमा
लाभसेव सर्वैः पुरतोभिनु
ष्टा हरिद्रया पुष्पफले रत्नेकैः
॥ अजानि कुलसुहृ शर्करा
भिवितानकुञ्जापरि पंचवा
लीरसेः सर्वे रिते लवणादि
भिः शिदुः। अजानी जीरकः।
ऊर्ध्वानाङ्कध्याको स्वातसतो

मद्रुलवेदोषेः प्रदत्तलीक रूपस्थापनीय हरिप्रतिमा सात
न स पुण्डरीकः अवाहयेना गु द्वार तत्ताहसि प्राप्तिप्रतिमावा
दधेनुमने हिजाय दद्यादथ द हिः सर्वसम्भार मोधिकतेन स
भंपाणिः॥ वदन्तर मत्स्यपुराण वार्णपुलसदस्वनिमिता मुज्जा
पुलकेषु गुडधनुमने रितपा सवर्णपुलशतपञ्चकोनिका
वदशानात गुडधनुमने रितपा मध्यमो सवर्णसाइपलशत
रित्यादिमुत्रपाठश्चात्र कनेसः॥ यानिमिता कनीयसी यशको
जाय दद्यादिति कृतः कस्तुर्वा लवणहर्दं यथाशक्तुपात्र स
कामयेनु गुरवे देया अतिगुण लाजोदता मुक्तेश्वरत्वा लक्ष्म
स्तु दत्तलामात्रा॥ नै सवेदेव वत्सा येनुयन्वस्थापना
लामन्दिर मद्रुभूता विसेसरिप कलाजने गुरप्रस्थान् येनल
थगोदीयपवेनाना नदान शस्त्र रणार्थं यथेच्छ सवर्णवर्तित च
शकलीकृतपातकोवः प्राप्ता नुनिलक ललाटपटिका कृष्ण
स्मि निर्हेति मतीव परो नमामि ल पुग वाय रौप्यत्तरचतुष्टय
॥ लाके यथोसत फलाथोविधा स्फाटिकात्तमाला चामराणां
येनी तामासाय कोदि भवडः नाच्छादनाय कोषेयवस्त्रयुगा
खसुपेति मन्यः॥ ससारडः वश येनुपास्यस्थापनाय कुम्भाष्टक
मनाय यतस्व कामेना कामये निप्रचुर नानाफलाष्टादशायाम्
वर्मात देवगणा वदन्ति॥ आस लदष्टाष्टक कामभाजनाना
त्र शील कुल रूप गुणानिताय ताम्रदाहन दीप सामयी कृष्ण
विश्राय यः कनकधनु मिमो प्र दुकायुगानि यन्वयतः स्थापना
दद्यात् प्राप्तिथाम स पुरन्द र्थं मधुगोदरसपद्म हारदा ना
रदवचुष्टं कन्यागणेः परितः विथ पुष्पाहेणामाभयी जीरक
पद भिन्दुमौलेः॥ ॥ अत्र यज धान्याक शर्करा श्वान पादय
मानः समुपजात कामधनुम । तत स्तुतापुत्राक समयाना
दादानेच्छ स्तुतापुरुषलोखने मन्वतमस्य हवेतरदिने गुहेति
खड्गवर्मायाच्छत्र सत्राह न ग्यजमान जापका स्तुतापुरुष

नाप

विषभोजनोदिकं कृता निवेद मद्रुहन् दीप कृत्वा पादकापुगा
न सकल्पवाक्येया स्तुतापुरुष न्यायधियुः यन्वयतः मधुग
पदस्थाने हिरण्यकामयेनपर दिस्सुषुट् हारदा नानाविधपु
प्रतिष्ठा निवेदन सङ्कल्पञ्च कृष्णपुष्पदिनच यजमान स्तुता
पुष्पवद्भोविनाद्यागधनादिमधु क शर्करा आरण्य मद्रुलगातवा
पुष्पदानाने गोविन्दाद्यायर्चन य वन्दितोपेय यतः कुरुसमीप
प्राप्तानुतापन दान सङ्कल्प स्पञ्जभवभूयजलेन समवेदो
लापादिवाचन वरणवाक्येषु त क्राभियेवर्णिकमेव यजमाने
लापुरुषपदस्थाने हिरण्यकाम स्त्रपयेयुः ततो यजमानः पु
धेनुपदे प्रतिष्ठा कुर्यात् ततो रः कृशरस्तः पुष्पाजलिमादा
हेतिगजमानजापका उपवसे य कामयेने प्रदत्तलीकस या
युः अथदिने च कृतनिष्ठा लक्ष्मी रित्यादि देवगणावरनी
लापुरुषवदग्निस्थापनादि म त्यन्तपवित्रा कामयेने पुष्पाज
धवालागवाचनान्ते कर्म यथा लिना संपूज्य गुरवे दद्यात् ॥
कृष्णः एवंच मध्यवाहनागवाच तदयथा ओ गृहामुक समोजा
नान्ते कर्म तलापुरुषयंथमन यामुकवेदामुकशावाध्यायिने
संथायानुष्ठानं तत अतिजस अमुकशर्मणे तभ्यं मत्स्यपुरा
वतसां येने प्रथानवेदीमध्यानि रोगक हिरण्यकामयेनु महादा
वितचक्रोपरि कृष्णजिन माली नफलप्राप्तिकामोह मेतो क
यतः परिगुडप्रस्थं निधाय तत्र स्नाजिन यस्तु गुरप्रस्थारोपि
तस्य पूर्वाज्ञानकारे रलेकृत ता मुक्तेश्वरत्वा सौवर्णवन्दितल
कोषेयवस्त्रयुगानाच्छाद्यथेन कपट कण्ठलपुग च्छरा रोप्य
पार्श्वे पूर्णकुम्भाष्टकं नाना । तत्रस्फाटिकात्तमाला चामरा
विथफलानि ग्रहादशथान्या लेकृताकोषेयवस्त्रयुगाच्छादितं
ति रत्न नानाविध फल मिददश पूर्णकुम्भाष्टक नानाफलाष्टादश
ष्टक कामभाजन पटिका ता धान्य फलसहितेददशष्टक का

समाजनासन ताम्रदोहनदी तत्र कामगिरौ योनिपीठे काम
पल्लव पादकायुग सर्वास रत्ना देवीवर्जते । यथा । योनि
हृदि नानाविध युष्म फल पीठे कामगिरौ कामाख्या त
जीरकथायाकर्णकशयुताय त्र देवता । इत्युपक्रम्य सर्व
चर्वावितानकसहितो सदा त्र विरला वाह कामद्वये य
समाहिरण्यकामधेने दद्यानि हे गृहे इति तेजश्शमणेनो
गुरुः स्वस्तीत्युक्ता सावित्रीपति वमाला ॥
ताहिरण्यकामधेनुरियं विसृजे कामला स्त्री पुं स्वनामाख्यात
वनेत्युक्ता यथाशास्त्रं काम रोगः । अथ पांडुरोगभेदस्य
स्तुतिपठेत् ततो गृह्णतिग्भ्या कामलाया निदानध्विकंसेष
दक्षिणां दद्यात् ओं अथ कृतं त मि माह पाण्डुरोगी भूयो न्य
दानदक्षिणा मिमा मृत्युत्रियो र्धपित्तलानि निषेवेत् । तस्य
गणभूमि मेतानिच रत्नानि पित्र मसृष्टो संदग्ध रोगाय
दद्यानि स्वस्तीति ब्राह्मण- कल्पते ॥ पित्रं कर्तुं । दग्ध
युः गुरुस्त स्वस्तेन तरे धेनु संहस्य । रोगाय कामलाय
पुच्छं गृहीयात् । ततो यज पाय । पाण्डुरोगिण पवा
मान स्तुलापुरुषवत्तायके निशपितपित्तलेसेवया कामला
भ्यादक्षिणा दत्ता दीनानाया भवति । नायं नियमः । किं
दीप्त्यर्थं पिता ब्राह्मणवाचने त्र कामला स्वतेजाधि भवति
च कृतावरया गुरवे कामधे यथा राजयत्मा काशाद्वेपति
ने प्रतिपादेयत् पलत्रयाह ज्वति । नायं नियमः । किंता
हं यथा शक्तिस्त्वमहादा जयत्मा स्वतेजाधि भवति तत्र
नदीनतगुरुरेव स्वगृहोक्त देयापि ॥ कामलाया लक्षण
विधिना सर्ववलापवत् ऊ माह हाविदः नत्रः सभृशं हा
पीत इतिदिशणकामधेनुमहा रिद्वत् नरवाननः । पीतर
यनेसमाप्रे इतिदानसागरः ॥ कृशकृन्मत्रो भेकवर्णी हने
कामरूपः पुं देशविशेषः ॥ द्वियः ॥ हाहाविपाकदो ॥

वैल्य सदना रुचिकर्षितः हावि प्रातर्मीलिकसेयुक्तः पीतलः
दं हृदिशर्वा पीतरक्तशक्नु कामलापत्रः । मंजनेकामला
मूत्रः । पीते रक्ते वा शक्नुमत्रे जीनांदोली पुष्पारसा हितः ।
यस्यसः । भेकवर्णीः हृदयेक गृहीत्रकल्के वा पिवेत्तत्रे
वर्णीः । तस्या भेदावाह का ए कामली । यात्री लोहरजो
मला वक्रपिनेषाकोष्ठशाखा व्याघ निशा दौदाज्यशर्क
प्रणामता यषाकोष्ठाग्रया अय राः । लीचा निवारयेत्याम्
गणावाग्रया । तत्र कोष्ठकाम कामलामुदनामपि ऊंभाह्य
तामाह कालोत्तरात् खरोभृता कामलाया तदितः कामलिका
कृच्छास्यात् ऊंभकामलां को विधिः । गोमूत्रेण पिवेत् ऊंभ
कामलायां शिलाजत दग्धा कामलायां शिलाजत दग्धा
साध्या ॥ ऊंभकामलिनोरिष्टल तकाष्ट मेल मायसेत गोमूत्र
तामाह । छर्द्योचक कृला निवीपितमष्टवागान विचूर्णा
सत्तरक्तमनिपीडितः नश्य लीकं मधुना चिरेण ऊंभाकयं
तिष्ठासकामातो विज्रेदी ऊंभ पाण्डुरादेनिहेति इति भावप्रका
कामली । उभयोरपि कामला शः ॥ मरीच तिलपुष्पाभ्या
योरविष्टलक्षणा माह । कृष्ण मंजनेकामलाय हं ॥ इतिगा
पीत शक्नुमत्रो भृशो मृत रुद्र १८० अध्यायः तण्डुली
म मानवः । सरक्तादिमाव षक गोक्षरमूले पीते पयोनि
छर्दिविन्मूत्रो यस्म तास्पति तं कामलादिहरं मोक्तुं मुख
हाहा रुचि तदनाह तेजोमोह रोगहरं तथा ॥ इति तत्रैव ॥
समन्वितः नष्टप्रिसंज्ञः हि १८८ अध्यायः ॥
प्रे हि कामलावान् विप कामाख्या स्त्री देवीविशेषः ।
यते ॥ अथकामला च तत्रामकारणं यथा श्रीभग
कितसा त्रिफलाया गृह् । वानुवाच कामार्थमागताय
कावादाव्यानिम्वस्वारसः स्नात्वा साहं महागिरौ । का
माख्या शोचते देवी नीलाकृ

देरहोगता कामदा कामि
नीकामाकाताकामागदायि
नी कामागनाणिनीयस्मात्
कामाख्यातेनचोचते ॥ न
तपीठकारणेयथा । अथ
काले वक्रतिथेयतीतेप्रा
णिनर्तने अगृह्णतस्तन
याभाषीर्थः हेवभूवरो मामे
भूतयेवसीभाष्या प्रदायस
मयेधितः अनिष्टकारीतेव
तस्याः प्राणस्पन्दे तदातदं
ततोयतेसमस्तं सवववै
चराचरं । तमोनायिसतीव
वेतदनिष्ठात्तानसा ॥ न
तो मोहसमापन्न स्तामादा
यसतामहं प्राप्तापीठवरं
तभ्रममाणस्तस्ततः तस्या
स्तेगति पय्यायात् पतित
नियतोयतः तन्मरणतमे
ज्ञाने योगनिद्राप्रभावतः ॥
तस्मिन्कृत्रिकापीठेसत्यास
देयानिमगले यनितेनत्रमा
देवीमहासायाद्यलीयतली
नाययोगनिद्रायांमयिपर्वत
रूपिणी सनीलवर्णाः शैले
भूतपतितेयोनिमगले स
तशैलमहातयाः पातालतल

माविशत तस्याग्राक्रमणाद्वा
तत्संदृष्टिणेभ्ययात् सततं
ब्रह्मशक्तिशिलाधर्मचतुर्भुज
शैलरूपेभवनेनशैलरूपे
मामथात् ब्रह्मापर्वतत्रया
मयि पर्वतरूपिणी संसक्तो
ऽधोःगमदगाफ माक्रोतो
माययावियेः ततो वराहः
संसक्तोमयि मां स तु माय
वः शैलरूपः शैलरूपे
तैसमुपचक्रमे ॥ सोमथो
यान्मयासाहेतदापर्वतत्रयि
एव ग्राक्रम्यदेवीरूपिणीसि
तोभुविनिखातकः शान्तेशान्
योजनानांतेगमासीद्विगवि
ये तदाक्रान्तमहादेव्यासर्व
वस्त्रयोगतं काशमात्रे स्थितं
नेगंशेषंतत्रितयस्यत एका
समस्तजगतोप्रकृतिः साया
स्ततः ब्रह्मविष्णुशिवादेवैव
तासाजगतोपमः तत्रपूर्वो
ब्रह्मशैलः श्वेतस्त्वयनेयुधः
मडुपधारीशैलस्तनीलस्त
अनेनया सतमध्यगतः शै
लसिकोणोडावलाकृतिः
विभ्राजमानः सततंमध्येव
वराहयोः वराहः शैलरूपो ॥

एतस्यासमेववस्थितं केदा
संसक्तंकेत्रे मध्यस्थे सिद्धका
मयोः दीर्घचतुर्दशव्यामंका
यावद्वाक्यं ततत तस्यास
त्रैशैलपुत्रीगुप्तकामाख्या
तसा गुप्तकामसमथस्याका
श्याविसंगता कामेश्वरशि
तासक्ताकामाख्यासंज्ञितासदा
पूर्वभागेण संसक्ता योनेस्त
परमागतः । कामकामाख्या
मये कालरात्रिव्यवस्थिता ॥
पीठेदीर्घेश्वरीनाम्ना सीमाभा
नेपचंडिका कामाख्याप्रसन्न
प्राप्ते कृष्णाएरी नामयोगिनी
पीठेकोटीश्वरीनाम्ना योनि
रूपेणसंस्थिता यच्चाचोराक
पंशीर्षं ततकामायास्तददिष्ट
पीठेभैरवनामात् गीयतेपर
मार्थिभिः । चामुण्डाभैरवी
नाम्ना भैरवसंज्ञिता ना
यिकाकामदामक्रे चण्डमुण्ड
विताशिनी कामाभैरवयोमथे
स्वयंदेवी सुरायगा हिताय स
र्वजगतोदेव्यास्तु प्रीतये स्थि
ता सद्योजाताकृपशीर्षपीठे
तस्मात्केश्वरं भैरवाख्यगुरु
तस्थितं देवर्षिसेवितं । वि

हितत्रैव इगीत्यानायिकायो
गत्रपिणी सिद्धकामेश्वरीना
म्नाख्याता देवेषु निरुपाः अ
जीर्णपत्रः सुखायोद्भूतस्तत्र
तसेस्थितः आस्मात्कः कल्प
वृक्षः कल्पवल्लीसमन्वितः पी
ठेनसिद्धगताख्यास्वयंगोमासमु
स्थिता आस्मात्कस्यनिकरेमम
प्रीतिविह्वले पुष्कराख्येन तत्र
देवे पीठेनाम्नातकाकृपे एषा
न्याततपुरुषाख्येसमशीर्षेय
वस्थितं भुवनेश्वरनाम्नातपी
ठे ख्यातंच भैरव गुरुभुव
नेपास्यभुवनानंदसंज्ञक ॥
तस्यासन्नेतसुरभिः शिलारूपे
णसंस्थिता कामधेनुवित्तिखा
तापीठे कामप्रदायिनी योसा
सुरभमूर्तिर्मे मध्यावतारः प्र
चण्डकः महाभैरवनामाभू
तकोटिलिंगाकृत्यस्तुसः स
मस्थितः अहंपद्मादतिप्री
त्याभैरवाख्यः स्थितोपरे महा
गौरीनयादेवीयोगिनीसिद्ध
रूपिणी सावस्तपर्वतेवास्ते
शिलारूपेणचोदतः अती
वत्प्रसन्ननाम्नासा भुव

नेमरी यत्रवलातसंसक्तोम
पिपर्वतत्रपिणि कल्पवलीत
तत्रास्तेनात्रासातयराजिता ॥
कामधेनोरररस्थापूर्वभागेम
हेमरी श्रीकामाख्यायोनित्र
पाचंडिकासातयोगिनी आ
प्रेयाविहितोसस्यासर्वकाम
प्रदोमभा योगिनी चण्डच
राख्यापीठः भूतविधवासिनी
योगिनीस्कंदमातानतपीठे ।
भूदनवासिनी कात्यायनी
पीठनापादजगतिराद्यते
नेर्क्यानीलशैलस्यप्राने ।
सा संस्थिताशिवा योसोन
दीममततः सतपाद्यानय
धृक् संस्थितः पश्चिमद्वारि
हनमान पीठनामतः ॥
श्रीधुवउवाच इतिनस्यवचः
श्रुताशोभोरमिततेजसः
भैरवस्ततयप्रकृवेतालो ।
पिसमत्सकः श्रीवेतालभैर
वावुवनः श्रुतः पीठक्रम
स्नातदेव्याः प्रजाक्रमेततः
श्रोतमिच्छामिस्त्रीनायेवा
नामविशेकर नृपातिपंच
मूत्रीनामंजलिगतसंयततः तथा
येराणितंजलिगतदौवमभुज
श्रुतः ॥

उवाच शृणुवदामिवेताला
मंत्रंतेत्रंशुकृष्टकृ कामा
ख्यापंचमूत्रीनात्रयंकल्पवली
रवं कामस्यकामधस्यकाम
देवपुटीकृतं कामेनकामेन
कामीकामकामेनियोजयेत्
त्रेष्टंनयंजनवस्त्रनयः शो
तउवाच । प्रथमे क्रमतः श्रु
र्यात् ततसंसक्तंस्थामयं
प्रजापतिसुखाशकवीजसं
स्थादिसंयुतं चेष्टाईसहितं
वीजंकामाख्यायाः प्रवृत्तं
इदंयमप्रदंकाममोलाया
प्रदायकं इदंरहस्यंयममना
त्रत सज्जलंभं श्रोत्रेणदंयः
शृणुयादगुरुवक्त्राजरोजसः
सकामानविलानप्राप्यशिव
लोकेमहीयते श्रुतिसक
लितसारदेवकवोचद्वारसं
कलकलुषहारि श्रीधराम
त्यकारि सनय मुमयशोभि
र्याजयेयत गोभिस्तदित शिव
समस्तविजयमंगितासे न
वनकलितकारिधानिनेद
नपारिमणावसनवसस्यदेव
सत्यादिकस्य परमपदविशील
मुददोभायजीर्णशृणुवदं

यः सवित्र इति कथ्यते ॥ सस
र्ववस्थितः पश्चात् दीर्घः सर्व
थ पवत । पश्चात् योः भव
त कूर्मः शैलत्रेण महाश्रुतिः
मणिकर्णः स नाम्ना त्रयाते
देवोवसेवितः । योनितरुपः शै
तस्तवायवा समवस्थितः म
णियवतसेतोः सोपर्वतो माध
वप्रियः । महामायागिरिस्त
नेर्क्यासमवस्थितः संगोथ
मादनोनाम्ना सर्वदा शंकरपि
यः वराहपृष्ठभवेन यत्रक्षिप्रौ
महासरो ॥ हरिणानत्रसेजातः
पाणनाथइतिस्मृतः ब्रह्मश
क्तिशिलायास्तपूर्वभागेतमथा
तः यस्तपर्वतरूपोहंसतभसा
चलाकृयः । पवेषुण्यतमेपीठे
जग्निकापीठसंज्ञके नीलक
टेमया सार्द्धं देवीरहसिसेष्ठा
ता सत्यास्तुपतितंनत्रविशी
र्णयोगिनिमंगरुसे शिलात्वमग
मतशैले कामाख्या तत्रसेष्ठा
ता संस्पृश्यतांशिलांमर्त्योद
मर्त्यत्वमवामयात् अमर्त्योव
त्समदने ततस्थो मातमवाप्तु
यात तस्याः शिलाया माहात्म्य
यत्रकामेश्वरीस्थिता अजुते यस्य

शुभेनलोहंमसमभवेत्तं सा
चापि यत्पदं तत्र पंचमूर्तिप
राभवेत् मोहार्यसर्वलोका
नाममापि प्रीतये शिवा अ
हंपंचमुखिनाम्य पंचभागेव
वस्थितः ईशानः पूर्वभागस्थः
कामेश्वर्यः प्रधानतः यथा
न्यावेतनपुरुषो सचोरस्तस्य
सन्निधौ संघाजोतोः यवाय
व्या वामदेवस्तु संगतः दे
व्याश्चापिनरश्चेष्ट पंचत्रया
णिभैरव शृणुवेताल गुणा
णि देवैरपि सदेवहि कामा
ख्यात्रिपुराचैवतथाकामेश्वरी
शिवा सारदायमहोत्साहाका
मत्रयगुणैर्गुता । मयिलिग
त्वमापनेशिलायांयोनिमेउले
सर्वशिलात्वमगमनशैलत्र
पाश्र्वनिर्जराः यथाहेतिजत्र
पेणारेमेवैसहकामया शिला
त्रयप्रतिच्छन्ना स्तरासर्वस्तुदे
वताः शिलात्रयप्रतिच्छन्नाः शै
लेशैलेववस्थिताः रमेतेचस्त्र
रूपेणानिगोरहसिसंगताः ब्र
ह्माविस्वरहेचात्रदिकुणालाः
सर्वपवते अत्रेण्यत्रस्थितादेवाः
सानुकूलाः सदा मयि उपासिते

तदादेवीकामाख्याकामरूपि
 ती नीलशैलसिंहकोणस्त
 मध्येनिम्नः सदाशिवः तन्म
 धेमाएलेचारुघट्टिशक्तिः
 मन्त्रिते गुह्यमनोभवान्त्रमनो
 भवविनिर्मिता योनिस्तुष्टि
 लायातशिलाचपामनोहरा ॥
 वितस्मिमात्रविस्तीर्णयकवि
 प्रोगुलायता क्रमस्तुष्टिविनि
 र्माणभस्मशैलानुगमिनीसि
 द्दरक्तसारजासर्वकामप्रदा
 यिनी तस्यायेनोपेचत्रपानिरे
 तिष्ठतिकामिनी महामायाज
 गदात्रीमूलभूतासनातनी ।
 तत्राष्टोयोगिनीर्निर्मेष्टुलभू
 ताः सनातनीः पूर्वीक्ताः शै
 लपुत्राद्याः स्थितादेव्याः समं
 ततः तासांनदीवनामानिष्ट
 एवैकत्रभैरव गुप्तकामाच
 श्रीकामातथावविंधवासिनी
 कोटीश्वरीधनस्यातपादुर्गा
 तथापरा दीर्घश्वरीक्रमादेव
 प्रकराभुवनेश्वरी स्त्रयोगि
 नः पीठनाम्ना ख्याताः ॥
 ह्योचदेवताः सर्वतीर्थानि
 चैकत्रजलत्रयाणिभैरवश्चि
 तानिनाम्नासौभाग्यावरेण्या

प्राणिपुण्डरा विस्मस्तनीरेत
 स्मासनाकमलशयन काम
 कायास्तवदुकः कामाख्याभा
 र्णसंस्थितः लक्ष्मीसरस्वतीदेव
 देव्याद्योगेयवस्थिते ललित
 ख्याभवलक्ष्मीमीनेगीतसर
 ती गणधत्तः पूर्वभागेतस्य
 शैलस्यसंस्थितः सिद्धः सना
 त्नाविख्यातोद्धारिदेव्याः प्रियः
 सनः कल्पवृक्षः कल्पवली
 तित्तिरीचयशजिता भूतास्तु
 न्महाशैलेस्थितेदेव्याधुतप्रि
 ये वराहः पाण्डुनाथाख्यः सि
 तस्तत्रदरिद्यतः जज्ञेनेश्वरी
 कृतानजानमधुकैटभौ ॥
 तस्यासन्नेत्रलङ्कारं वल्लणाति
 र्मितेपुरा ईशानाख्यशिवोत्त
 ततसिद्धेश्वरसंज्ञकं ॥ शिला
 त्रयेसिद्धकण्ठमध्यस्थेविहि
 भैरव तस्यासन्नेत्राद्योत्रेदे
 वाराणसीतथा योनिमंडल
 सैकाशंकरभूतावस्थिते
 तत्रैवामृतकण्ठसुधासेच
 प्रश्रिते ममप्रियार्थमिदं
 स्थापितेसद्विनीरैः वामे
 वाक्येशीर्षे श्रीकामेश्वरसं
 स्तकं ॥ कामरूपे महापु

त्रशीर्षकं मध्यवेति महा
 भागकामात्रशीर्षाणिवर्णतः
 मुक्तमाहेश्वरीवक्त्रं कामा
 ख्यारक्तमुच्यते त्रिपुरापीतसं
 काशसारदाहवितेतथा । क
 सकामेश्वरीवक्त्रचण्डाया ।
 त्रिभुविष्यते धमिलसंयत
 कंचप्रतिशीर्षप्रकीर्तितं ॥
 सिद्धोपति मितप्रेतं तस्मिन्ने
 दितयं कजं कामेश्वरीस्थि
 तातत्रैष्यतप्रदसितानना
 विचित्रंशुकसंघीताद्यात्र
 चमीवरतथा यवेकामेश्व
 रीथायेदमकामार्थसिद्धये
 इत्यादिकालिकापुराणे ६१
 अध्यायः ॥
 कायस्यः पुं जातिविशेषः
 यथा चाटचारणचौरेभ्यो
 वयव्यभयादितिः पीडमा
 नाः प्रजारहेतुकायस्येभ्यो
 विशेषतः इतिवक्त्रिपुराणे
 पाण्डुपतदनाध्यायः ॥
 तस्यास्यादि रूपा श्रीहर
 उवाच भूयस्तेहंप्रवक्ष्यामि
 गलेति मनुजं यस्यप्रदण
 मोक्षं कायस्यो विप्रसेव ।
 कः परवसुवाच श्रीतीवचि
 त्रंभोतमरुचानावयोरुपा ॥
 मृदात् कनीयसीजातिरभव
 द्विप्रसेवकः श्रोण्याम्यादोदि
 कायस्यहृजोतप्रदिविस्तरात्
 कायस्यः तत्रविदमृदान्ते
 विषादकः कथं केनप्रकारे
 णचवाचगलेति गृहीतवान्
 ततश्चसिद्धविद्यायावगलाया
 वरेभ्यः श्रोण्यामिमहिमानं
 साधनेत्तत् एवदि ॥ हरउवा
 च ब्रह्मपादंशतोत्तमचातः
 कायस्यनामभूत् ककारंवा
 स्तुणविद्यादाकारं नित्यमज्ञ
 कं आयेतनिकटेत्तेयत्रका
 षेरितिष्ठति कायस्योत्तः स
 माख्यातोमसीशोभोक्तवाच
 जीवतणेभृगुपदे जन्मत्वात्
 शोभनाधियः शारभ्र म्भू
 ताकिंचिदनेकप्रतिपालक
 त जन्मावधिदिजज्ञायांमो
 रेवनिरेतरं कृशासनादिसक
 लेगृहीतामस्तकोपरिप्रनु
 गच्छामिस्तनमितिचिन्ताम
 नाः सदा शरत्वाच्चतुरत्वाच्च
 विप्रसेवामनुत्तरेण वाक्येव
 मसीशः स सदोद्देगीतिमावह
 न ब्रह्मणरीश्वरंताताभक्त्या

तिष्ठोत्तलिः यंयंगच्छतिविप्र
ममसीशान्नगच्छति नया
दोगता चेदियः स्यात्ता जय्या
नपोः पिव ॥ यावन्नावचति
ऐतस दधया पीडितोः पिव
तणपिनासनेलानि शिरेय
र्तदितोः पिव मसीशयादी
हिताय द्वावैषणपमाय च
ग्राम्द्रोयेतिवोकेनददात्ते
वासनादिक पार्वत्युवाच ।
वित्रववीषि हे नाथ कायस्था
म्द्रपवकिं जनेम्द्रकनि
ष्टेम्द्रतल्यः कथमनद
त्रवैषणयमोसुक्तस्त्वैषक
मीम्भर । हरउवाच ब्रह्मया
दाशतः म्द्रमसीशो होव
भूवतः म्द्रातपरः कनिष्
सचानः कालिक्रतेच तत् ।
कितसामादिवेदानदि लो
विदुष्टदयवहि गृहीतवात्र
ततकिंचिमसीशोलसनः शि
वे अतोयज्ञोपवीतीननेहिय
ज्ञोपवीतिनः पतेस्पूर्वेदिका
चारामसीशोद्विस्भावतः
मस्यामहन्लोवन्मासर्वेले
वित्तमीम्भरः लेवित्तनेवया
क्रोतिवैदिककिंचित्त किल

अतोहृदि विचार्यथावेदेन
विप्र मीम्भरे ज्ञाताभस्मात्त
छेदिययानि थरासरः ॥
कृतत्रेताहायरेषु गतेषु पिय
सीशकः तदपित्यक्तवात्रे
दृढाभक्तिं हिजेषुच ततो
कथयाविप्रः कायस्थमनु
रुदि सालसंप्राददहिषाव
लेतितवप्रिये यतोहीतामा
मेव पवित्रः कार्यसिद्धिना
ततः कृशासनादीष्ववोक्त
दातशिरापि यवंपकारेण
कालिविप्राणामनुगाः क
लो कायस्थाः कालिकेदेति
पुनस्तद्विभवेष्टा कलिप्र
थमतो राजा दक्षिणाणामस
वलः सयत्तनामा गोमेष
खमारव्यवानप्रिये ग्राह्य
वाप्रसवीनसचतयीजनस
यतः ब्राह्मणानधोतिवशात
केवलेसुतयसेविना ग्रामा
न हिजान्नयातोहृष्टासुतयस
प्रिया धवेतिरक्ततेवतीयेषा
छाणकालिके हेस्वामिस्तान
योम्पूर्वमत्तानाकृतवानमो
केवलतव पादिसमदंतिनै
शोभते ॥ सुतया उवाच ॥

पंकामदेयाः स्वयं प्रवणग
मनमात्रास्मार्गितेयस्याम म
भवतिवक्रभूतेनीतिमार्गेकपा
म सुरगणगणसचाङ्गणलीय
स्यशक्तिस्तदैहपरमचर्यचित्तनी
यकृतीशः रविशशियुतकर्ण
कृमापीनवर्णा मणिकनक
विविजालोत्कर्णात्रिनेत्रा प्र
भय वरदहस्तासात्सुत्रप्रश
स्वाप्रानतसुरवरेशासिद्धका
मेम्भरीसा अरुणकमलस
स्वाशक्तपमासुनस्या नवत
रुणशरीरामुक्तकेशीसुहा
राशवहृदि प्रयुतेगस्तन्य
युगामनोत्तापिप्रविस्मय
तासिद्धकामेम्भरीसा विपु
लविभवदात्रीस्मेरवक्रासुके
शी दलितकरकदन्तासासि
वदावनया मनसिजहृष्टादिस्था
योनिमुदालयंती पवनचलन
प्राक्तसंक्रान्तस्यानभागा चित्ता
चैवंविमुदपिप्रकाशायमी
पीधैः साधितावांछितार्थैः क
ल्यंतंस्फुरितदंसमगार्थवेता
लतंभैरवत्प्रतिष्ठे तस्मिन्ना
यंमंडलंविदियुष्मात कार्य
तद्देवदेनेः पुष्पार्थैः तत्पर्या
ये लेखने सर्व मुक्ता ॥

५५५

देवीतंत्रे सोऽत्र पूर्व विधेयः ॥
इति श्रीकालिकाप्रणो ११
ग्रन्थायः ॥
कामाग्रिसंदीपनमोदकं ।
क्री। ओषधविशेषः यथा क
धीरसोमथक मधुकंच हिला
रचितेलवणानियंच शदीय
मानीहृयकीदहारि तात्नीप्राप
जाणपरंदिक्कं जीरेचतुर्जीत
लवंगजातीफलचकषत्रयमे
वममत्त सहददारकटुकत्रयं
चतथाचतः कषमिन्तनिवोय
थमाकयष्टीमयुकंकशेरुक
षीः शुष्कपंचवरीविदारी वरे
भकणभवलासगुमावीजतथा
गोक्षवीजयुक्तं ॥ सवीजयुत्रे
इ रजः समाने समासिता लो
इष्टतंचतुल्य कर्षकमिंद्रो
रथ मोदकं तत् कामाग्रिसे
दीपन मेतउक्तं ॥
हृष्टततः परतरंसतनेनद
सुमेनेनियेष्टमचुजः प्रमदा
सहस्रं गच्छत्र लिंगशिवि
लतमवामुशचुनागापिपं
विजयतेवलतः प्रमत्तः को
त्याकृताशनमपि सरनामप
रान् वाह्यवेन नयनेन म
हाविहगम् ॥

वातानशीनिमयपित्तगदंस
मये श्रेष्ठोऽप्यविशतिरुजः
परमप्रमोद्यं इतीम काम
लभगदर पाण्डुरोग मेहा
तिसारकमिहदप्रहणीप्र
दोषान् कासन्तरमसनपी
नसपार्थमूलमूलान्त्रपि
न सहितोऽश्वरजान समस्तान्
न हत्वा गदानपिचनतपन
रपयकारिसर्वतपयमय
सर्वसावप्रदायि हृष्यवली
पलितहारिरसायनस्यातश्री
मूलदेवकथितेपरमप्रश।
स्त इतिभेषजपरत्वावली ॥
कामेश्वरी स्त्री कामाख्यायंच
मूर्तिगीतमूर्तिविशेषः यथा
देव्याश्चापिनरश्रेष्ठयंचरया
णिभैरव मृणवेतालगुह्या
निदेवैरपिसदैवरि ॥ कामा
ख्यात्रिपुराचैवतयाकामेश
रीशिव सारदायमहोत्सा
हाकामरूपगुणैर्युता इति
कालिकापुराणे ११ अध्या
यः ॥ यस्यामंत्रं यथा ॥
श्रीभगवाचवाच देव्याः का
मेश्वरीमूर्तिमृणदद्यामि
भैरव यस्याश्विननमात्रेण

साधको लभते प्रियान् तंत्रं
स्याः प्रथमतस्ततोऽनुष्ठानेन
चरं । ततः प्रजाकमेवदोषक
हेतालभैरव । प्रजापतिस्त
तोवह्नि रिवीजे ततः पर
चराचरादेमहितं चतुर्थ
रसमुत्त । इदं कामेश्वरीमंत्रं
सर्वकामार्थसाधनं ॥
तस्याध्याने यथा चरंतचित
येदेव्याः कामेश्वर्या मनोस
रे प्रभिज्जनसंकाशा नील
स्त्रियशिशोरुहं ॥ यत्रजा
हादशाभुजादशादशविलोच
ना प्रत्येकंयहसशीर्षेषुचैव
ईक्षुतशारवरा मणिमुक्तादि
माणिक्यकृतोमाला मुरः स
ले कण्ठेच विभ्रंतीतिरंसो
लेकारमणितो पुस्तकं सि
हस्तत्रंचयंचवाणवरं तथा
खड्गप्रक्षिप्तमूलंविभ्रंतीव
हिरणःकरः अक्षमालामहा
पद्मेकोटं चभयंतथा चर्म
यश्चात्रपिणकंच विभ्रंतीव
मपाणिभिः सुक्तरक्तचपीतं
चदरितंरक्तमेवच विविच
मतः प्रीक्ष्यप्रज्ञान्पर्वमेव
दक्षिणयस्त्रिमैवचतथैव ।

कोतेवहीमिविप्राणंयत्कर्त
द्युष्णसुनत् यात्रामात्रेवर
अस्तेकालितयेनचाधिकं विदो
श्रेष्ठिद्यादातयाकापिनाना
जैवचरेत् । मूर्तिमृत् केवला
संयोसदोयास्याप्रयत्नतः
प्रियेतेनचवक्तव्यमस्तमेवा
प्रियंयत्पि विप्रेणसततंकार्यं
वैद्यमार्गिकंचतत् अतोऽग
च्छस्तीकांतोमुदाकालेचपा
तयत् कालीकालादिकंवापि
त्रयेदिप्रोनिरेतरं स्वयंस्वभाव
तोदृणादजादीनांशिवंचचः
वक्तव्यंचैवक्रान्तिविप्रशान्ति
नततत्ततिः ॥ वास्तववाच
समामयतंतेकोतसविप्रत
यवत्तपि तिष्ठत्येवचिरंविप्र
तेनोमेमरांशिवं कामकं
कणवल्लो संशिनोमेस्तार
पि सतपाउवाच प्रियेतेत्यथु
नातीवधनान्तःकरणसदा वि
नतिमंत्रितेनापिगतादानी
यतेथनं इत्युक्तासतपाः का
तंगत्वारजसमाप्रिये राज्ञेस
यत्वरणं प्रोवाचन्यपतिदिनः
रेसयत्विनाक्रान्तेरगच्छतेस
भामहं ॥ विप्राणांवरणरा

जन् दात्रियाणांतथैवच कृतं
तदपिनाहरेतयाहृष्टः स्वच
क्षया अष्टोभवततेयत्तः श्री
मयातस्यलोतरं कृपेतइत्ता
सतपास्ततोऽपसदः स्थला
त विप्राणिः सतवान् राजाभी
तेनमनसाववीत् देपुरोहित
देविप्रहं गिरोऽसौ गतः सुकः
रे इत्युक्तासभामथ्युत्तान्त
वदविस्तरात् इदंयुवतेराजा
नेकवन्तवरणमुदा न्यात्
यादत्रियाथ्यहादिवस्वसं
कुले स्वर्णीशरीयकमपिचा
नेतंगतवान्हियः कोषमदि
रमालोकाराजान्तिशौचमार
यन् इत्युक्तावृद्धेराजन चित्रं
नेकोषमदिरे किंचिच्चवस्तुह
ष्टन दृष्टं भस्महणादिकं ॥
अतततविमयोराजाववीचु
तत् पुरोहितं देपुरोहितवि
प्रहंरुतवान् यत्तमृचनत्
कोषराथोऽस्तिमेविप्रः क
पंशास्त्रा गतः प्रभो कोष
मंदिरयानेत्य संवाददत्त
वानिहं कोषे नास्ति धनं
राजन् दृष्टं भस्महणा
दिकं । अततदेगिरा ते

सुतपायव्रततपः ॥ नतोर्ध्वं स राजा च तर्हि स्वर्गजटां रं गले वहा हिजजलेगीतवान् सुतपोनिकं ॥ अगिरादिहि जाः सर्वतज्जाय सुतपोहिज सुतिचक्रः सराजाचहरस्थो भक्तितोः स्तरीत् अगिरः प्र भृत्य कुचुः थगामरवरप्रात नो वरस्ते परातले रातः शिवेनो माने त्वयाचामद उमेणस्तु देवस्तेदेवता जस्तेपरितानोच पंडितः दयालो नो दयस्वस्त नमस्ते वरतोवर ॥ ब्रह्म ब्रह्मस्त यव त्वं ब्रह्मणेस्वर मानद राज्ञः शिवेनोमानेनयाचामद उमेश हत सुयज्ञराज उवाच हेना य हे थरेशेश धर्मकर्मविधा यक वणेस्वर नमस्तभ्यंवेदे तेचरणबुजं हे ब्रह्मणपदेव हेनाय हे थगामरहे प्रभो कृ पांजरुनमस्तभ्यं प्रणामानिप देतव नाहेजानामिते पूजा नाहेजानामिते स्तुतिं नाहेजा नामिते ध्यानं मूर्ध्ना कृपया दय ॥ सुतपा उवाच कि मर्थस्तथ हे विद्याः कि मर्थ

स्त्वैवि हे नय ॥ गच्छ याय मत्वं गावं सत्वेन शिवरे कुरु अने तिसतपोवाक्यं सुयज्ञः सुतमा नमः ॥ कृतं जलिपुरे राजा च ब्रवीदिदं सुतमे ॥ राजा उवा च निमंत्रणेन विधेद भोजं च सकलोजसं गृह्णापराधसा हसं मे दामस कृपां कुरु ॥ अयराधसहस्राणि कृतवान् मय्यय गृह्णमहाजतीमममयु तामो कृपां कुरु मत्तसभास्यदि जासेने प्रोचुः पंडित्य मज्जते ॥ गुणेश्वरे वक्रविधानं कृत्वा हे सुखमानसः होत्वा पराधमे नायप्रभमेकं ब्रवीषिचेत् मत्त भास्यवुपः कोपिवचोतिनकृपां करन आगच्छनिकलिचौरसुर केभक्तितोहिजान् अचिच्छंतीति श्रुत्वा मेवरंचमरणं शिवे श्रुतेन तसुतपाविशो ब्रवीच्चसदयोत्तरं सुतपा उवाच ॥ हे सुयज्ञस्त यश्चेष्टब्रह्मणतिप्रियोत्तय ॥ यश्चेष्टानविश्रभत्पास्तमा मसनादिशिरोधुतान् ॥ यतदेयारकलावेनभविष्य ति हिजाईदाः ॥ जात्याम सीशाः कायस्था ब्राह्म ॥

लोभमानसाः महाविघोषा सकाश गुणतः क्षत्रियोपमाः कलोहिदत्रियाभावान्वेषण भावाप्रसवत एते भक्ताभ विष्णुति विप्रामाजासहिसवः विप्रप्रियाविप्रभक्ताविप्रमान प्रयतः महाविद्याभित्तश्च ते दक्षकर्मकृतः कलो मस्या पवेशमस्येति मसीश इति सं त्रकः ब्रह्मणो विप्रमर्ते स्तपा वंशो संभवेति तत कायस्था इति संज्ञाः सः सुयज्ञेषां शि वा मतिः श्रुतेन त सकल राजा वृजाने सुतपोमुवाच ॥ येमाश्रुति न्यकारी कृतं ज लिपुरेः ब्रवीत् ॥ ॥ राजोवाच इतः परम्येहं चेत् विधेयतदपिमच्छं प्रतेयत वजातीनां क्षत्रीनकलो मुखं ततोः तितष्टः सुतपा उवाच ॥ मधुरं नयं ॥ सुयज्ञसमतिस्त दिवतो विप्रप्रियो न हि मानेन ब्राह्मणो न हि वरंचमरणं नयेः सुयज्ञ उवाच हेनाय सुतपोवि प्रभुतं येनेगं कुरुत्वात् कृप यास्पृगतस्वर्तेजानेर्महिमान

मः ब्राह्मणो वत्सजानाति ना न्यजातिरिति श्रुतिः ब्रह्मज्ञानी सदाविप्रो न चेद्ब्राह्मणसंज्ञकः विनाप्रयुक्तिं यो विप्र उपका री स्वये भवेत् ॥ आशीः करोति कनेचदवादीनां शिवं वचः स यव सादा हस्तेति विप्राणां ज्ञातिलक्षणं ॥ ब्राह्मणज्ञाव चो येन गृह्णति पालयति च गृहीतालेखनेपापं स्पृशतेषां शरीरतः धिरेति सकले चोक्तं तेच संदिग्धजातयः वशीका रादि सकले स्पृष्टि स्थितिलय चयत् प्राकवेति हि कर्तेते वि प्राः धिरेति चोक्तं विनायासे मृदायोयत विप्राय शक्तिनो द देत मृदातदेव गृह्णति विप्राणा भितिलक्षणं केषामपिनका यं जरुते ब्राह्मणः रुचित वि नायराधेन शोपेदिति तज्ज्ञातिल क्षणं हिंसे भवति हिंस्रः स प्रावेष्टावसमचरेत् आर्जवं चेदियगमान् स्ववशे स्थाय येच्चिरं दयालुश्च सदा विप्र इ ति पुत्र रुदि स्मरन् श्रीत्याभ ज्ञासदा पूजाः धितेति कृतः

वांश मे कदम्बा यदि गृह्णाति
रुदा इः खेन राति चेत् तद्विप्रो
उः खंभजे दातृर्नैव शिवं क
वित् विप्रशाखं गृह्णाति कां
नोभयतः क्वचित् इत्यप्यात्मज
विषाच्च श्रुतेशासनसंमते ॥
पुण्य पुत्र प्रवक्ष्यामि सावधा
ने समाचरं ज्ञेयं वरुणयस्त
वा नैव दुःसति भूसुरे ॥ सन
योनाथ मे पित्रा यद्यङ्गं तद्
कृत्वा त्वं चापि ब्राह्मण व्रत
यथारुचि तथा कुरु ॥ श्रुत्वा
तत्सतया विप्र उवाच परमादरं
राजन वरं दृष्ट्वा यत्र मनसि वा
क्षितं ॥ सयत्न उवाच ऋषे व
राणां ते नैक उपाकार इहाधुना
यत्ते समाप्ता मे मस्तच्छेत्तारा
मा भविष्यति ॥ सतया उवाच
यत्ते समाप्त सुखतः प्रगच्छे
र्विद्या नैर्हति ॥ तत्र वै स्वर्गा
दानया मयेही पोक्षितं दारः हाद
शकोशमानीह तद्गतावसति
रु यदा परम्परामस्त कश्चिच्छे
त्ता भविष्यति भविष्यति च का
णः समये ते वांक्षितं वरं ततः पु
नः कृत्वा राजन जलद्वीपे यत्र ॥

भवान् ॥ भविष्यतीति त्वं वीज
रूपेण निष्ठ तत्र हि । वरं ते वा
छन्ते गृह्णात एव हे भक्ति तस्मै
इतः परतो यद्यत् परमादरं
द मुत्तमे ॥ सयत्न राज उवा
च । नाथ नाहं वरं योचि यत्
केवलं मे विप्र ते ॥ विप्रं मम
ति स्तिष्ठेदिति देहि विप्रोत्तमं ॥
तेजो यवित्रे परमे सर्वत्र सत
दे किल तदेवास्त इति प्रोवा
सतया गन्तवान् गृहं ॥ त
जापि च मत्वं कृत्वा विप्रो
दक्षिणां दत्तं परिवारयुतो
गच्छद्द्वीपे कांचनदोतरे वस
तिं वरतः प्राप्नोचत्तर्हि तज्ज
सुतो यत्रस्थाः प्रापन्त विप्र
पंडिताः स्वस्ववासभू ॥ यत्र
मसीशः सर्वात्मः सर्वाणी
दयदिजान् कलप्रदीपः सी
यानां जातीनां पूतनाम्बरः क
लेति महाविद्या गृहीत्वा साध
यन् मुदा सर्वाणीरुदयासा
स्य पंडितस्य प्रसादतः वरं यचित्वा
भक्त्या विलोकाधिपतिं गुरो कृत्यात्
रुमानाद्यन्तमेव गलाममगुरुस्त
वरं दत्तो गुरोः मुक्ता पुन भवन् ॥

विलोकाधिपतिं भूय मुदा तत्र मन्थविप्रं च नेदयन् ॥ ज्ञाते
सविष्यमि गृहीतयामसीशः ति ब्राह्मणाः सर्वे कुचु षि
सराज्यभोगी दिजाक्षितः विहा जोगदं क्रुथा । वचो हि मधुरं
यदेहं भूयश्चात्रिधानूपावभूव किंचित् प्रियादृक्ताच्च संदरि
ह विप्रं प्रशिक्षितं मेनश्चिजोग रेचिजोगदं च तस्मै वत्सविप्रत
दक्षिणयः स्वर्गमर्त्ये च पाता मिच्छसि कदाप्युपायनमस्तस्या
लेराजते विरमुत्तमः ॥ चि नैवेति नरि वृथामि वत्स प्री
त्रगुप्तामहाविद्यां प्राप्य कृत्त मयोगच्छ विरं कुरु तयो
लाया विप्रतः पुत्रानयाचि मुदा ततः श्रुत्वाति शापस भ
तवात्रैव गुरो देवत्वं मावदन् क्पातिशयमानसः कृतांजलिपु
यमांतिस्था वभूवापि स्वर्ग हो कृते चिजोगद इतीश्वरि ॥
साधो विवेचकः विरं शुभाशु चिजोगद उवाच हे ब्राह्मणा हे
भक्तमविविद्यामनोतिके गुरो मा मेवाति निरागमं क
यददेत सकलानां त तदेवाभो य श्रेष्ठ भवंताहि विप्रत्वा ह
तयत्तमः चिजोगेनो महाविद्या इश्वराः कोमुखात् श्रुत्वा न
वगलेति गुरो नयन् तस्मा संतो दद्यात् दानिः कातत समाच
ष्यपुत्रादीनया विलाशायमर्त्य रन् इयास्यो यस्तद्वितं सर्व
तः राज्ञं चकार मुमुक्षुश्चिजोग स्वयोगिनः स्युः ॥ ज्ञानेहं
दृशयोगतः श्रयोगतस्य हेतं ब्राह्मणे ब्रह्म स्वेच्छया विवि
तव गलेष्वा कालिके वगले धाकृतिः नाना लीलामाच
तिमन्त्राण्य विप्रोस्मि इति वा रिते मानया कृतिरप्यभूत् ॥
कृथा तपश्चकार पंचाहं ना तद्ब्रह्म ब्राह्मणे ज्ञाने ज्ञाने तत्
त्रं किंचित् गृहीतवान् फलम् सर्वत्र यधुक् । राजेति संज्ञाया
लादिकं किंचित् साय मन्ति दिक्कापितं च प्रजाभिधं ॥
यथा मिलेत् ॥ विहाय वि तदेव सकलस्यापि तदेव सर्व
प्रस्य गुरो रपि पूजोच या कर्तृ च तदेव सर्वयात् स्यात्
इति जपेति स हि वगला देव सर्वदेव च ॥ पुंश्चपे चैव

स्त्रीरूपं जीवन्मुक्तं नान्यथा। संविचिंतयेत् वास्तवोपनि
आत्मा एवैकं रूपं तत् स्वमेव शेषात्तस्मिन्सिद्धिभूतसुराः
नेकमाकरोत् नाना प्रकारजी आत्मन्यात्मनिकीदृषि चेति
वादि चात्मनात्मानं मेव हि। बो जातिलक्षणं मूर्खीरेय
स्यावरं जंगमं विनास्तदेवनात्र चक्रतवान् प्रभवोवास्तव
संप्रायः भवतो हीमराः सर्वे सतः तदाचरितवानमेको दो
किमर्हयथ तत्कथं कथंचित् घोसिवदनहिजाः विनाथरा
यथात्मानं देवमर्चनकालतः थतोविश पुण्यवामनरूपतः
कृतेन भूतमृदादि कृतादेवाः वलिचातिप्रियेभक्तमयः प्रा
सुरेव किं। ईशोपि मानुषाक स्याययनयदि अहंकीदेवना
त्या ईशान्प्रामये पुनः ॥ अर्थकिमथोनपटे कथं कृ
ययुधोमी भवेत्तर्क मान् तांजलिपुटोहं वस्त्रांशत
योहं नतचरे अन्यापिन भु संख्या प्रणमे स्वष्टदेविशग
वेदस्तु पुषमन्यापिनः कथं कृमाहं मयः पटे अथो गच्छा
वगलापि चयाजप्यासाचवा म्पहं नत्रकिंचित् खेदं करोमि
स्त्रणायवहि किंचिद्विशेषोभे न वाच्छामीतिवाजावोनले
दोपिवगलायादिजेपिन अद्याभवत्कचित् इत्यादिप्र
तस्मज्जितेविशग्रह मय्यव त्वा हे कालि लज्जाप्राप्तिः
नायसः गुर्वीतामे पुगभुञ्ज रेदिताः क्वचिचातिमपुंरं
सर्वतन्त्राजपेज्ज रु अतोह देतइवनेहिजाः हे विजोगदहे
सकलं तन्त्रा केवलं वगला तान वत्सलं नोत्तसवः किल
जये वगलायादिजेनेव किं इच्छितो ज्जुमातातभदे तेकथ
चिदेदोस्तिशासने अतो वि यामिते जन स्तपो वलेनेव
प्रोस्मीतिकामं कृतवान् ज सर्वभविन मर्हति नार्हती
पकर्मणि पुरो विप्रे मनो प्रा विना तान वास्तवो भवि
चापि देवे चात्मनि भूतुराः तं किल ॥ इतीम्वराज्ञा
मसीशजातिः किंचिच्चनविशे वेदेस्ति प्रतिज्ञा ॥१०॥

नीदितततः। वरं प्राप्नोति दे ५४५
वत् वास्तवोपनि कदापि न ५४५
यथामरत्न मीशोन विना ५४५
कापिनशासने नोत्तवस्त्वम ५४५
योगाच्छ सत्वेन वगलाजप ॥ ५४५
कलंदेषासहस्त्राणि नागला ५४५
केशरोभव ततस्त्रिलोकनाथ ५४५
तमिदं तन्त्रा भविष्यसि रान् ५४५
भुक्तातेनानेव पुनरावर्तनेन व ५४५
सदावयंतवशिचंचितयामो ५४५
नभीज्जु के जानंतीदृशता ५४५
दि भक्त्येष्टं विवेचकं प्रा ५४५
पंदासुणमाहुस्त्वामधुना ५४५
तत्रवेदति तानगच्छ सत्वेन ५४५
लतागलोकेपि विस्तरात् त ५४५
तन्त्रानंदमनसा गतश्चित्रांग ५४५
दत्तलं स्वस्थानं वास्तवणाश्चा ५४५
पिवागच्छ लज्जितोतराः भू ५४५
योमशीशः सर्वोपि विप्रदासा ५४५
भियोभवत् विप्रप्रसादात् ५४५
शानामपि श्रेष्ठो वभूवह वग ५४५
लेतिमहामंत्रं सर्वेषां सर्वका ५४५
मदं केवलेन जपेनैवल्लक्षण ५४५
कालि सिध्यति वशीकरण ५४५
कर्मादिदशासाहस्रतोभवेत् ५४५
गुणवत्समदेष्टानिवगला ५४५
स्थानेन वगलेति मनोः संख्या ५४५
पुरस्कारकर्मणि लक्षणे मं ५४५
त्रसिद्धिः स्यात् नान्यत्र पुगमेव ५४५
कं ततोवप्यादिकर्मवेदशासा ५४५
हस्वसंख्या शरीरागोतावा ५४५
पि पुनेच्छ आयुत जपेत्। क ५४५
लावेतस्पदि मनोः प्रभावं किं ५४५
ववीमिते सहस्रमात्रहोमेन ५४५
सर्वसिद्धिर्नवान्यथा नास्त्य ५४५
येता हि अष्टादेः स्तुतिपावा ५४५
दिकस्पवा स्तुतिर्वा कवचं ५४५
वापि अष्टादिमस्य पवचा व ५४५
गलेति स्वयं सर्वं सिद्धविद्या ५४५
इतिप्रिये त्वयाचार्यपयाका ५४५
लि स्वयं मुक्तं पुरैकदा शरी ५४५
रोग्यतोदेवि वैरिनिग्रहता ५४५
पिवा दिवानक्तं च कर्त्तव्या ५४५
सहस्रमानतो हुतिः केवला ५४५
हुतिमात्रेण गत्रावा रोग्यता ५४५
लभेत् वगले इति यो हि ५४५
आप्नुक्तोचैयं वारयेत् ॥ ५४५
कथिस्था विद्यदाः सर्वपला ५४५
येतेन मीदिताः भवेहि स ५४५
फलकर्म वगलेति स्मरनृज ५४५
नः वगलाजापिनं दृष्ट्वा सर्व ५४५
भीतिमवामयुः केवलं पदल ५४५
मिदं पवनं पृथक् मनोरथ ५४५
लभेत् कालिवपुस्तक्तावरा ५४५

लाचनसंशयः पया विद्याम प्राः अमरेपुलिगोयं का
सीशेन सदेपास्या न संशयः रेवेही स्त्री नदकारवेले
ब्राह्मणवगलायाच चितयेदे करेली इति हिंदीभाषा ॥
करूपतः विनाप्रयुक्तिमपिच उल्ले इति वंगभाषा अस्या
मसीशंश्चावयेहिजः प्रावणा गुणप्रमाणे कारवेले
यो पनाकादी न भवेद्वास्तु ॥ दृष्टये ॥
एतन्मः आलस्याहा प्रमारा कारिका स्त्री स्वल्पातरवम
हा प्रावयेन्नयदिहिजः मसी वकर्णतापिका कविता यथा
पादभागीस्याच्चावयिता कारिका त स्वल्पवज्ञो वदो
तवप्रियः ब्राह्मणपिवरा रथस्सस्वनी इति हेमचंद्रः
देष्टुण्यात भक्तिनयः नि कार्तिकः पुं मासविशेषः ॥
वीणालभते कालिनिष्कामी तनय्यीयः कौमुदः ५ इति
कोपिवेत पवेत् पतङ्गेपि । शहरत्नावली अथ कार्ति
कायस्थः पणुयात्र यदिप्रिये ककृत्यं । यमपुराणे तला
पटलं कामदेवाप्युवत्तदस्या मकरमेखे प्रान्तस्त्रानेविधी
फलंलभेत् इति आचारनिण यते तत्रसंकल्पः अरुणोदय
यतंत्रेवासुदेवसंमते हरपार्व कः ले मज्जने कलाचम्य ओत
तीसंवादे समग्रिणतमः पटलः सदद्य कार्तिकेमासि अमुक
कारवेले स्त्री कविज्ञकं करला से अमुकतिथावारभ्य तला
इति भाषा तनय्यीयगुणाः स्थरविद्यावत्प्रत्यहं अमुकगो
कारवेले कविलं स्नात का त्रः श्रीअमुकदेवशर्मा श्रीवि
रवेस्त्री ततो लघुः कारवेले स्त्री प्रीतिकामः प्रातस्नानमह
हिमे मेदि लघु निक्त मवा करिष्ये इति संकल्पः यथोक्त
तले ज्वरपित्तकफा स्वप्न विधिना इति कर्तव्यतां विधाय
पण्ड मेदकुमीन हरेत् त ओंकार्तिकेः दे करिष्यामि प्रातः
हृणा कारवेस्त्री स्नादिशेषा स्नाने जनाहं । प्रीत्यर्थं त
दीपनीलघुः इति भावप्रका देवेश दामोदर सया ॥

सह ॥ इति स्त्रावात यमालक्ष्मा यो दद्यात् प्रदीपं सर्पिर्गदिना
प्रतिदिनसंकल्पे त आरभ्य आकाशे मंडपे वापि सचालय
तलास्थरविद्यावत् प्रत्यहं इति फलं लभेत् स्नानवत् । ओ
न वक्तव्यं किंत मासीत्यनेतरं मघेत्यादि अमुकतिथावारभ्य
तलास्थरविद्यावत् प्रत्यहं अ तलास्थरविद्यावत् प्रत्यहं अ
वाद्रस्नानवाक्यं त वैशाखेक मकगोत्रोः मुकदेवशर्मा अ
येअनुसंधेयं । तथावापुपुरा दयदीपदानफलप्राप्तिकामः
॥ यदीच्छेद्विपुलान्भोगान् श्रीविसृप्रीतिकामोवा आका
वेदसूर्यग्रहोपमान कार्तिके शोभेत्पेवापि श्रीविसुवेदीप
संकल्पेवाप्यप्रातः स्नायीभवेत्त दानमहं करिष्ये इति संकल्पदा
रः गारुडे । गवा मयुतदानेन मोदरायत्यादिना दद्यात् हि
यत् फलं लभेत् त्वग । तल तीयादिदिने ओं दामोदरायेत्यने
सीपत्रकैकेन तत्फलं कार्ति नेति विशेषः । विसृष्टे त
केस्ते ओमघेत्यादि तलसी ओमघेत्यादि अमुकतिथावा
पत्रकैकसमसंख्यायुतयेनरा रभ्य तलास्थरविद्यावत्प्रत्य
नजन्मफलसमफलप्राप्तिका हे अमुकगोत्रोः मुकदेवशर्मा
मः यतानितलसीपत्राणि श्री अग्रिष्टोमसहस्रजन्मफलस
विसुवेः देदे इत्यभिलष्य यता मफलप्राप्तिकामः श्रीविसृ
तितलसीपत्राणि श्रीविसुवे प्रीतिकामोवा श्रीविसुवेप्रम
नमः इत्यनेन दद्यात् ब्रह्माणे निश्रीविसुवेदीपदानमहं कुरि
विसुवेप्रमनियो दद्यात् कार्ति ष्ये इति संकल्प ओं दामोदराये
केमासि दीपकं । अग्रिष्टोमस त्यादिना दद्यात् द्वितीयादिदिने
हस्य फल माप्नोति मानवः ओं दामोदरायेत्यनेनेति विशेषः
ओं दामोदराय नमसि तला हविष्याज्ञादौ त ब्रह्मपुराणे
यां लालया सह प्रदीपेतेप्र ब्रतोपवासनियमैः कार्तिको
यत्कामि नमो नताय वेधसे यस्य गच्छति । देवो वै मा
लालया लक्ष्मा । इति मंत्रेण निको भूत्वा स याति परमं ।

यदं तत्र अद्येत्यादि अमुक ति सादौ फलजलादिभक्षणमप्य
थावारभ्य तलास्थरवि यावत् इत रुयोगपर्व वीथायनौ अ
प्रसहं अमुकगोत्रोऽमुकदेवशो तास्यव्रतज्ञानि आपोम
मै वैमानिकदेवत्वभवनपूर्व लेफले पयः दवित्रीत्याका
कपरमपदमात्रिकामः श्रीवि म्माच गुरोर्वचन मोषयं ॥
सुप्रीतिकामो वा हरिष्येतर फलाहारादावपि तलसीरादि
भोजननिवृत्ति महे करिष्ये इ त्येदोष माद तलसी विना या
त्यादि वाको विशेषः । एवंफ क्रियतेनश्ना स्नाने न तद्यत्
लाहारादावपि दविष्यद्व्या नुलसीविनाकृतं भुक्ते न तद्य
णिच । इमंतिके सितास्त्रिं न तलसीविवर्जितं पीते न
धान्यं मुद्गास्तिला यवाः । क तद्यत्तलसीविवर्जितं ॥४॥
लायकं गृहीतवा वास्तुकेदि नाररीये । न मात्स्यं भक्षयेत्ता
लमोचिका घष्ठिका कालया से न कोर्मै नान्यदेव हि चेरा
कंच मूलकं केमुकेतरत् ल स्तो जायते राजन कार्तिके मो
वणे सैन्यवसामूत्रे गव्ये च द समभक्षणत् महाभारते ॥
धिसर्पिणी ययोनहनसारेच कोमुदंतविशेषेण मृत्कप
यनसामहरीतकी तिलिरी जी दो नराधिप वर्जयेत् सर्वमं
रकंचैव नागरंगंच पिप्पली ॥ सानि धर्मोत्तम विधीयते ॥
कदली लवली धात्री फला कोमुदं कार्तिकं । कार्तिक म
यगुडं मैतवं अतैलपक्वं म धिक्तं ब्रह्मपुराणं । एकाद
नयो दविष्यान्नं विडुर्बुधाः हे ष्णदिषु तथा तासु पंचसरावि
मंतिक मित्यभिधायागस्तुसंदि शु दिनेदिनेच स्नानव्यंशीतला
तायां नारिकेलफलंचैव कद स नदीषुच वर्जितव्या तथाहि
लीलवली तथा आम्र मामल सा मांसभोजन मेवच ततश्च
कंचैव घनसंच हरीतकीं व मांसभोजननिषेधेकार्तिकमा
तांतरमशस्तंच दविष्यं मनते स तत् मृत्कपत् तदे काद
दुधाः । अत्र च आरव्यवतोपवा ष्णादि पंचदिनानि शक्ता

रुभेदात् पापतारतम्या हा देयं योमवक्रिना ॥ इत्यने
तिथिहानि । कार्तिके शोकरे न गृहीयात् । ओं अग्निदग्धा
मांसं यस्तु भुंजीत इमीतिः अये जीवा येष्वहयाः कृत्ते
घष्ठिवर्षसहस्राणि शैरवे य मम उज्जलज्योतिषा दग्धा
रिपव्यते ओल पटो कदंब व स्ते यान्तरपमोगति ॥ इत्यने
ताककांस्पसंधिजानिवर्जये नभूमोस्यापयेत् ओम यम
त् पटोलानि कदंबानि वृन्ता लाकेपरित्यज्ययागतायेमहा
कसहितानि च । भुजानः का लये उज्जलज्योतिषावर्त्मप्र
क्तिकेमांसि यावदाहूतनारकी पश्यन्तो व्रजंते इत्यनेन पि
भूतचतुर्दशीकृत्यं ततश्चैव हन विस्मर्जयेत् । यद्येवंप्रवृ
ष्टं तत्र दीपदाने विशेषो । दिन एव प्रदोषव्यापिममावा
यथा ततः प्रदोषसमये दीपा स्था तदा पूर्वदिन एव ग्राह म
दद्यात् प्रयत्नतः ब्रह्मविष्णु कृतापि उल्कादाने कर्तव्यं ॥
शिवादीनां भवनेषु मण्डेषु च आचारात् पंचभूतोपाख्यानच
जटागारेषु चैवेषु गृहासुच श्रान्तये उभयतः प्रदोषव्यामो
मण्डेषुच दीपदानमंत्रः । ओं न परदिन एव युग्मात् । उभयतः
मः पितृभ्यः प्रेतभ्यो नमो ध प्रदोषाप्रामावपि उल्कादाने प
र्माय विस्मवे । नमो धर्माय रु रदिने पार्वणानुरोधान् अत्र
दाय कांतारपतेयनसः ॥ व पूर्वदिने लक्ष्मीरात्रो पूजा
दीपान्विताकृत्यं ततश्चैव दृष्ट मे चतुर्दशी पूजनीया तदाल
य तत्रविशेषो यथा तत्रवा ल्मी विज्ञेयो सुखरात्रिका इति
लातरहृदयतिरेकेण दिवा वचनात् लक्ष्मीपूजा विषये
नभोक्तव्यं । तत्र पार्वणाग्राहं येषं व्यवस्था ततो गृहम
कृत्वा प्रदोषे प्राचीनावीती द ध्य उन्नराभिमुखो लक्ष्मी पू
लिणामुखो ब्रह्मउल्काः ओं श जयेत् ततः स्वस्तिवाचनपूर्व
साशस्वहतानां भूतानां भूतद के ओं सूर्यः सोम इति ओं तदि
शयोः उज्जलज्योतिषा देहद

सोविनिच पवितातिलपुष्प
लागादाय ओं नमस्तुभ्यं
ओं अयेत्यादि अमुकगोत्रोः
मुकुदेवशर्मा परमविभूति
लाभकामो लक्ष्मीपूजन महं
करिष्ये इति संकल्पणालया
मेघरादिस्पर्शलेवा भूतपुष्टादि
कंकटा लक्ष्मी पूजयेत्तथा
ओं पाशातयालिकोभोज इ
त्यादिना ध्यात्वा ओं भूर्भुवः स्व
महालक्ष्मि इरागच्छ इत्याद्या
वाद्य एतत् पाद्यं ओं लक्ष्म्ये नमः
पवमर्चाचमनीय गंध पुष्प
पुष्पदीपनैवेद्य पुनराचमनीय
तावत्तुल्यदि प्रत्येकं दद्यात् ओं
नमस्तु सर्वदेवानां वरदासि
रिप्रिये यागतिस्त्रय प्रयत्ना
नां सोमे भूयात्तदर्थनात् ॥
इत्यनेन पुष्पांजलित्रये दत्वा
प्रणामेत् ओं विष्णुत्रयस्य भा
ग्यसि यद्ये यद्यालये शुभे ॥
सर्वतः पाहि मां देवि महालक्ष्मि
नमोस्तु ते ततः सुखरात्राः
प्रदोषेन कुवेरं पूजयेति ये इ
ति रुद्रधरवचनात् कुवेरम
पि पाद्यादिभिः पूजयेत् ॥
ओम् धनदाय नमस्तुभ्यं निधिप

माधिपाय च भवंत तत्तयसा
दाने धनधान्यादिसंपदः इति
पविता ओं कुवेराय नम इति
त्रिः पूजयेत् ततो गृहादिषु
दीपां दद्यात् तत्र मंत्रः ओं य
गिज्योती रविज्योति मंडज्योति
स्तथैव च उत्तमः सर्वज्योतीनां
दीपोयं प्रतिगृह्यतां ॥ ततो
वास्तुगान् वेधुष्य भोजयि
ता स्वये भुंजीत । तत्र प्रत्ये
भविष्योक्तं कर्म कर्म च ॥
गोरोचनातिलकधारणं प्र
दीपवेदनं कृत्वा लक्ष्मी विः
पूजयेत् ॥ तत्र मंत्रः ओं विष्णु
त्रयस्य भाग्यसि यद्ये यद्याल
ये शुभे महालक्ष्मि नमस्तुभ्यं
सुखरात्रिंज रुद्रमे वर्षीकाले
महाचोरे यन्मया उद्धृते कृते
सुखरात्रिप्रभातेः एतन्मे ल
क्ष्मीर्कपोदत्त या रात्रिः सर्वभू
तानां या च देवेषु वस्थिता ॥
सेवत सरप्रिया या च साममा
स्तु सुमंगला माता त्वं सर्वलो
काणां देवानां सखि संभवा आ
ख्याता भूतले देवि सुखरात्रि
नमोस्तु ते ओं लक्ष्म्ये नमः इति
त्रिः पूजयेत् ॥ अन्यत्सुख

सुखरात्रिशब्दे दृष्टव्यं ॥ तत पाद्यं ओं यमाय नमः एवं
अथ पुनः प्रतिपत्त तत्र प्रभाते कुमेरा संज्ञा पद्ये हि मां
प्रदकीर्तनं कार्यं । तत्र एतज्जापारस्त यमातकालो
जये वर्षं शुभं । पराजये वर्ष कथरामेश भ्रातृहिनीया
मशुभं । तत संकल्पणालया कृतदेवपूजा गृहाणा चार्घ्यं भ
मेजलेवा एतत् पाद्यं ओं वल गवजमस्ते इदमर्घ्यं ओं यमाय
प्रेतमः । इत्यादि संप्रज्य । ओं व नमः तत आचनीयादिकंदत्वा
तिराजनमस्तुभ्यं विरोचनसु प्रणामेत् ओं धर्मराजनमस्तु
तपभो । भविष्येदं सुखरात्रे भ्यं नमस्तु यमुनाय नमस्तु पाहि मां
पूजये प्रतिगृह्यतां एतेन पुं किं करैः साहं सूर्यपुत्रनमो
यांजलित्रयं दद्यात् । योयो स्तुते । तत ओं चित्रगुमाय नमः
शाहृषाभावेन तिष्ठत्यस्यायु इत्यनेन पूजयेत् तत ओं यमह
विष्टिर हर्षदेव्यादिना तेन त तेभ्यो नमः । इत्यनेन पाद्यादि
सर्वर्षप्रयतिहि ॥ तथा म भिः पूजयेत् । यमुनाचपा
हापुण्यातिथिरिषं वलिराज द्यादिभिः संप्रज्य प्रणामेत् ।
विवर्द्धिनी । स्नानं दानं श्रातगु ओं यमस्वसर्नमस्तुः स्तुयस्व
तं कार्तिके स्नानिथो भवेत् नेलोकपूजिते वरदाभवेमे
अथ भ्रातृहिनीया । तत्रासु नित्यं सूर्यपुत्रिनमोस्तुते ॥
धाविभक्तदिनपंचमयामाईया ततो धातभोजनकाले यत्रा
माया हिनीयाया उमयदिनेत दिकंदत्वा भगिनी पठेत् ।
पाचेत् परदिने कृतं पुण्यमात्र धातस्त्वानजाता हं भुंक्तुभ
तत ओं नमस्तुभ्यं ओं अयेत्यादि अमुकगोत्रोः मुकुदेवशर्मास
रतणकामो यमादिपूजन महं स्पयमुनायाविशेषतः तेषा
करिष्ये इति संकल्पणालया चेतत्तव यजाता हमिति वदेत्
गृहादिस्पर्शलेवा पूजयेत् । य ततः पुष्पिका सो ध्याता भुंजीत
पुष्पिचंदने इति वचनात् ॥

विस्मयानं परिशिष्टे उत्पन्न नस्पदेवाः सवासवाः शृङ्गचवः
 शहेद्रष्टव्यं तत्र कार्तिकशुक्ले भिर्यतेः कृत्वा श्राद्धशतानि च
 कादृश्यादिति पिपेचकेवक स्वर्गनामोति विप्रेद्र अकलात्ता
 पेचके वकोपि तत्र नाश्रीयात्त निक्केवते यतिश्च विथवा चैव
 तस्यैव कदाचन इतिवचनात् विशेषेण वनाश्रीमी । कार्ति
 कार्तिकगोदानादौ फलाधि के नरकं याति अकला वैस्व
 का कार्तिकगोयदो भवेत् ॥ व्रतं वैदेरधीतेः कितस्य पुरा
 इतिवचनात् इति कृत्यतत्वं ॥ एषवनेश्च किं । कृते यदि न
 अपिच अथ कार्तिकव्रतनि विप्रेद्र कार्तिके वैस्व व्रत ॥
 तत्ता स्तोदे व्रतनारदसंवा जन्म प्रभति यत्पुराणं विथि
 दे । उष्णाण्यप्राणमानुषका त समर्पार्जितं भस्मीभवति
 र्मिकोक्तं चरेत्त हि । धर्मधर्म तसर्वं मकृत्वा कार्तिके व्रतं ॥
 भतां श्रेष्ठ समालपि तद्वात यदनेच परं जमं कृतं च सम
 कः श्रवतेन तिपेयस्त मा हतयः सर्वं विफलता मेति
 से दामोदरप्रियं ॥ तिर्प्यो अकृत्वा कार्तिके व्रतं समज
 नि मवाप्नोति सर्वधर्मवदि नार्जितं पुराणं वृथा भवति ना
 रक्तः स व्रतहासगोवृश्च रद अकृत्वा कार्तिके मासि वै
 स्वर्णलेयी सदा नती न करो स्मवं व्रतमुत्तमं ॥ पापभूतास्त
 ति मुनिश्रेष्ठयो नरः कार्ति ते जेया लोके मर्त्या मरामुने ॥
 के व्रतं विथवा विशेषेण व्रतं वैस्ववायव्रतं ये स्तनकृतं का
 यदि न कार्तिके करोति मुनि र्मिके शुभं ॥ किंच । अकृत्वा नि
 शाहलनरकं याति सा भवेत्त यमं विस्माः कार्तिकं यः तिपे
 तेन कार्तिके मासियत्तनक श्रुः । जन्मार्जितस्य पुराणस्य
 रुते गृही शृङ्गार्द्रवृथा तस्य फलनामोति नारद किंच नियमे
 यावदाहृतनारकी संप्राप्ते न चिना चैव यो नयेत् कार्तिके
 कार्तिके मासि द्विजो व्रतपरा मुने । चान्मोस्य तथा चैव
 मखः भवेति विमुखाः सर्वं स्तहा स ऊत्ताधमः ॥ १॥

किंच पिण्डदानं पितृणां च पित वासः पितृभिः सह नारद किंच
 पितृवैकृतं । व्रतं न कार्तिके कार्तिके नार्चितो ये स्त भक्तिभा
 मासि श्रावणा मधिनयेण च वेन केशवः । नरकं ते गमिष्य
 त्रैलोक्ये लितो विस्म माचस्त्रान नि यमदने स्त यंत्रिताः ॥
 तसजले । न कृता मर्हकीप जन्मकोटिसहस्रसु मानुष
 ये श्रावणे रोहिणाष्टमी सं प्राण्डर्लभं । कार्तिके नार्चि
 रामे न कृता येन द्वादशी श्र तोविस्मर्हीरिते तेन जन्म वै
 वणादिता ॥ ऊत्र यास्यति ते विस्माः पूजा कथा विस्मा वै
 मृकानाहं वेदि कलि प्रिय ॥ स्ववानोचदृष्टाने । न भवेत्त का
 पादेव । श्रीसोनकादिमुनि र्मिके यस्य हंति पुराणं दृष्टा
 गणसंवादे । मानुषः कर्मभू हिकं । अथ कार्तिकमाहात्म्य
 मोयः कार्तिकं नयते मुथा वि स्तोदे । कार्तिकस्य त माहा
 तामणिं करे प्राण्य तिपेते कर्ह त्प्राक् सामान्येन लिख्यते
 मोवुति ॥ निषमेन विना विप्राः ततो विशेषतस्तत्र कर्म देशा
 कार्तिकेयः तिपत्ररः कृत्स्नः प दिभेदतः ॥ अथ सामान्यतः
 रामुखस्तस्य यस्माज्जोः स्या स्तोदेतत्रैव । कार्तिकस्य त मा
 बहुभः तत्र विशेषेण स्नान सस्य कोट्यशेनापि नार्हति ।
 दानादिमत्कर्मनित्यता । स्ता सर्वतीर्थेषु यत्त स्नाने सर्वदाने
 देतत्रैव । येन दत्तं कृतं जमेन पुण्यफले एकतः सर्वतीर्थी
 स्नानं न हरे व्रतं । न कृतं का निसर्वं यज्ञाः सदक्षिणाः य
 र्मिके पुत्रहिजास्ते वै न राध कतः पुष्करवासः कुरुदेवदि
 माः ॥ किंच । येन दत्तं कृ माचसे मरुतस्य सवर्णानि स
 तं जमं कार्तिके न व्रतं कृते र्वदानानि चैकतः । एकतः का
 तेनात्मा हारितो नूनं न प्रा र्मिको वत्स सर्वदा केशवप्रियः
 प्र्मार्थितं फले ॥ किंच । यत् किंचित् क्रियते पुराणं वि
 संप्राप्ते कार्तिके मासिये रता स्मृमर्दिष्य कार्तिके तददयं
 तजनाहने । तेषां सौरिपुरे । भवेत्सर्वं सत्योक्तं तव नारद

कार्तिकं खलु वै मासं सर्वमासे
 बुधो नमः पुण्यनां परमं पु
 ण्यं पावनानां च पावने ॥ य
 था नदीनां विप्रदं शैलानां च
 व नारद उदपीनां च विप्रदं
 हयो नैवापययते ॥ पुण्यं का
 र्तिकमासेत यत्किंचित्कि
 यते मुने न तस्यास्ति हयोव
 स्तन पापस्याप्येव मेव च न
 कार्तिकमासे मासे न कृते
 न समं युगं । न वेद सहशंशा
 स्त्रनतीर्थगंगाया समं कार्ति
 कः प्रवरो मासे वैस्त्वानां ।
 प्रियः सदा कार्तिकं सत्यं
 सभक्त्या सेवेत वैस्त्वः पि
 तृ नृहरते सर्वा नरकस्थान
 महा मुने पापे च तत्रैव हाद
 शास्वपि मासेषु कार्तिकः कृ
 त्सवलाभः तस्मिन् संप्रजितो
 विष्णु रत्नकै रप्यपायने : द
 राति वैस्त्वलो कमितेवे निश्चि
 ते मया यथा रामो दरो भक्तव
 त्सलो विदितो जने : तस्यायं
 तादृशो मासः स्वल्प मप्यरु
 कारकः उत्तमो मानुषो देहो
 देहिणो दानं भंगुरुः तत्रापि
 उत्तमः कालः कार्तिको हरि

वलाभः । दीयेनापि हि यथा
 प्रीयते हरि रीश्वरः ॥ सगति
 च ददात्येव परदीपप्रबोधना
 न ॥ अथ व्रतमाहात्म्यं स्फोर
 तैव । व्रतानां मित्र सर्वेषां
 मेकजन्मानुगं फलं । कार्ति
 के तत्र तस्यां फलं जन्मशता
 नुगं अक्षरतीर्थं विप्रदं का
 र्तिकां समुपोष्य च । स्नात्वा
 यत् फलं माप्नोति तच्छ्रुत्वा
 वैस्त्वं व्रतं वाराणां कुरु
 देवे नैमिषे पुष्करे बुदे । ग
 ता यत् फलं माप्नोति व्रतं कृ
 त्वा तत्कार्तिके अनिष्टा च स
 दा यदैनं कृत्वा पितृभिः स्वधा
 व्रतेन कार्तिके मासि वैस्त्वं त
 पदे व्रजेत् प्रव्रजानां व भत्या
 णां कार्तिके नियमे कृते अथ
 शृणु कुरु यत् फलं प्राप्यते मुक्ति
 दे मुने ॥ किंच । ब्राह्मणः द
 वियो वैश्यः शूद्रो वा मुनिसत्त
 म वियोनिं न व्रजयेत् व्रतं कृ
 त्वा तत्कार्तिके ॥ किंच । कार्ति
 के मुनिशाहल स्वशास्त्रा वैस्त्व
 वं व्रते । यः करोति यथा कृतं मु
 कि सत्यं करे स्थिता स पुण्ये
 कार्तिके मासि देवर्षिपितृसे ।

विते क्रियमाणे व्रते नृणां स्व
 येति स्यात्मा फलं अथ क
 र्तिविशेषमाहात्म्यं स्फोर
 तैव दानं दत्तं कृतं जने तपश्च
 दत्तया कृते तद्वत् फलं प्रा
 प्ये कार्तिके च द्विजोत्तम ॥
 किंच यत्किंचित् कार्तिके
 दत्तं विस्मृदि प्रमानवैः त
 दत्तं यत् फलं प्राप्ये अत्र दाने वि
 शेषतः किंच यत्तत्संवत्स
 रं पूर्णं मणिद्वयं मुपासते का
 र्तिके सत्तिके कृत्वा सममेत
 न संशयः कार्तिके द्वा करो
 तैव केशवालयं मंडलं स्वर्ग
 स्थाप्यो भजे सात कपोती पति
 लीतया यः करोति नरो निर्य
 कार्तिके पञ्चभोजनं न स उर्ग
 ति माप्नोति यावदिदं अत्र है
 श ॥ जन्मप्रभृति यत् पापं मा
 नवेच्छते भवेत् तत्सर्वं ना ।
 शमाप्नोति व्रतपत्रेषु भोज
 नात् सर्वकाम फलं तस्य स
 र्वतीर्थ फलं लभेत् नृवापि
 त्रकं पश्येत् इत्यपत्रेषु भोजन
 त्र व्रतं चैव सतः साक्षात् प
 त्नाशः सर्वकामदः मध्यमेव
 तितं पञ्चमूहस्य मुनिसत्तम ॥

भुजं नरक माप्नोति यावदिदं
 अत्र दश तिलदाने नदीस्त्रा
 ने सत्कथा साधुसेवने भोज
 ने व्रतपत्रेषु कार्तिके मुक्तिदा
 यके जागरे कार्तिके मासि यः
 करोत्यरुणोदये रामोदराय
 विप्रदं गोसहस्र फलं लभेत्
 जागरे पश्चिमयामेयः करोति
 महामुने कार्तिके सन्नियो
 विस्मा स्तन्यं दे करं स्थितं ॥
 साधुसेवा गवां ग्रासः क
 था विस्मा रथाश्चिने जागरः
 पश्चिमयामे उत्तमः कार्तिके
 कला किंच जलपेनु सहस्रं
 च हृष संस्थे दिवा करे नोयं दत्ता
 यदाप्नोति स्नानं कृत्वा तत् का
 र्तिके सन्नित्यो कुरुते वैरा
 रुग्रते दिवा करे सूर्यवारेण
 यत् स्नाने तदेकाहेन कार्ति
 के पितृ नृदिश्या यद्दत्तं कार्ति
 कस्य वलाभे अत्रोदकं मुनि ।
 अथ अदयं जायते नृणां कि
 च गीतशास्त्रविनोदेन कार्ति
 के योनये नरः न तस्य पुनरा
 वृत्ति र्मया दृष्टा कलिप्रिय किं
 च प्रदत्तिनां चयः कुर्यात्तत्का
 र्तिके विसृज्य नि पदे पदे ममे

यस्य फलभागी भवेत्तरः गी
नेवायचन्द्रमंच कार्तिके पूर
तोहरेः यः करोति नरो भ
ज्ञास्मभतेवाद्यं फलं ह
रेनीम सदस्वात्वागजेदस्यव
मोदणं । कार्तिके पवतेयस
पुनर्जन्म न विद्यते कार्तिके
श्रमेयामेस्त्वंगानेकरोति
यः वसतेस्वतहीयेतयित
भिः सहनारद नैवेद्यदानेन
तहरेकार्तिके पवसेत्पया ।
पुगानिवसतेस्वर्गतावन्ति
मुनिसत्तम अग्ररुतसकई
रघोदेहेत केशवायतः का
र्तिके तमुनिश्चष्ट युगाने न
पुनर्भवः किंच नियमेन क
याविस्मो यं प्राप्तेति च भावि
ताः स्त्रोकादंष्ट्राकपादेवा
कार्तिके गोशतफलं सर्वथ
मोदरित्यजकार्तिके पावाय
एतस्मै चारंगं पुण्यं प्रात
येच महामुने श्रेयसालोभ
बुद्धावायः करोतिहरेः कथा
कार्तिके मुनिशार्ङ्गलज्जलानां
नारयेच्छते नित्यं शास्त्रं वि
नोदेन कार्तिकेयः दीपत्रयः
निर्देहेत सर्वपापानि यज्ञायु

तफलंस्मभते न नशा तयने
दानेनयतेर्गो गजादिकैः य
या शास्त्रकथात्वापैः कार्ति
के मथुसरदनः कार्तिके मनि
शार्ङ्गलज्जलानां नारयेच्छते
या सनित्तरतिउगीनिजन्म
कोटिशतानि च यः पवेत्तया
यतो नित्यं श्रोतं भागवतेन
अष्टादशपुराणानां कार्तिके
फलमाप्नुयात् किंच सर्वान्
धर्मावरित्यजराशृष्टादिका
त्रयः कार्तिके यस्या भस्मावे
स्मवेः सहसेवसेन पायेच
तत्रैव कार्तिके भूमिपायी
यात्रस्वचारी हविष्यभुक् प
लाशयत्रभुजानोदामोदरमया
जयेत स सर्वपापकैरिहा वै
ज्ञावेहरिसन्निधौ मोदतेवि
सुसहणा भजनानेन निर्वृतः
किंच कार्तिके सकले मासे
नः स्त्रायी नितेदियः जपनह
विष्णुभुक् दानः सर्वपापैः मु
च्यते कार्तिके तनरोमासं
यः कुर्यादेकभोजनं पूरुष
वक्रवीर्यश्च कीर्तिमाप्नुयति
यते किंच पलाययन्नभोजी
कार्तिके पुरुषानरः नि ।

यायः स्यात् नैवेद्यं हरेभुक्ता वाधिभोवा पुनः कुर्यादिसो
विमच्यते मध्यस्थ मेसुरं य
त्रैवर्ज्येदास्त्रोत्तरः । किंच ।
अपराधसहस्राणि पातकानि
महोत्सुपि तमनेस्पदरिहैवः
पूजितः कार्तिके प्रभुः ॥ ने
वेद्यं पायसं विस्मोः प्रियं खंडं
हुतात्तितं विभज्य तच्च भुजा
नो यत्तस्मात्पुं दिने दिने तत्रे
व श्रीकृष्णसत्पा संवादे ।
ज्ञानेन जागरणं दीपं तलसीव
नपालने कार्तिके ये प्रकुर्वन्ति
तेन रात्रिस्मृत्तयः शृणुदिन
त्रयमपि कार्तिके ये प्रकुर्वन्ति
देवानामपि ते वंघाः कियै राज
सततं कृतं ॥ तत्रैव कार्ति
कव्रतागानि । हरिजागरणं
प्रातः स्नानं तलसिसेवने उ
द्यापने दीपदाने व्रतान्येतानि
कार्तिके किंच पंचभिर्व्रतकैरे
भिः संशर्णा कार्तिके व्रती फल
माप्नोति तत्प्रोक्तं भुक्तिमुक्ति
फलप्रदं विस्मोः शिवस्ववाक्यं
दालये हरिजागरे । कुर्याद
अष्टमूलं वा तलसीनां व
नेषुव ॥ आपन्नतो यदा
पतो न लभेत सवनायमः न शोचहीने जनार्दने । सर्व

जीमापमानेन उद्यापनविधि
कर्तुं मशक्ता यो व्रते स्थितः
ब्राह्मणान् भोजयेच्छ्रद्धा
व्रतसंपूर्णहेतवे अशक्ता
दीपदानस्य परदीपान् प्रवा
धयेत् तेषां वा रत्नं कुर्या
द्वाभादिभ्यः प्रयत्नतः अभा
वे तलसीनां च पूजयेद्देस
वेद्विजे सर्वाभावे व्रती कुर्या
द्वाह्मणानां गवा मयि सेवो
वावो धिसृष्टयो व्रतसंपूर्णहे
तवे अथ दीपदानमाहा
त्म्यं स्कंदेनैव कृत्वा को
टिसहस्राणि पातकानि च
कुर्यापि निमेषादेन दीपस्यावि
लयं याति कार्तिके किंच शृणु
दीपस्य माहात्म्यं कार्तिके केश
वप्रिये दीपदानेन विघ्नं न
पुनर्जायते भुवि शिवदेऊरु
देवै नर्मदायापाशिगृहे तत
फलं कोटिशतानि दीपदाने
न कार्तिके हुतेन दीपकाय
स्य निललेन वा पुनः ॥
जलने मुनिशार्ङ्गलज्जलानां
येन तस्मिन् मंत्रहीने कियही
न शोचहीने जनार्दने । सर्व

संस्पर्शतां यातिकार्तिके दीप
दानतः तेनेष्टं कृत्वाभिः सर्वः
कृतेतीथावगाहन दीपरा
नेकते येन कार्तिके शवाग्र
तः तावद्भजेति पुण्यनिस्त
र्ग मर्त्यरसातले यावन्न ज्ञ
लेतेन्यातिः कार्तिके केश
वाग्रतः अग्रते चापि पितृभि
र्गोपागीतापुरादिनाभवि
ष्मतिरुलेस्माकंपितृभक्तः
सतोभुवि कार्तिके दीपदाने
नयस्तोषयतिकेशव मुक्ति
प्राप्तामहेनृनंप्रसादाच्चक्र
पाणिनः किंच मेरुमंदरमा
त्राणि कृतापाशमशेषतः
दहतेनात्र संदेहो दीपदानान
कार्तिके गृहेवायतेनवापिदी
पंदयाच्चकार्तिके पुरतोवास
देवस्य महाफलविधापिनः
सज्जानो मानुषो लोके सधन्यः
सचकीर्तिमान् प्रदत्तः कार्ति
केवासिदीपेवैसंपुहाग्रतः
निमिषाद्वादिमात्रेण दीपदा
नेन कार्तिके न तत्कृतश
तैः प्राप्यफलं तीर्थशाने रपि ॥
सर्वानुष्ठानदीनोपि सर्वपाप
रतोपि सत् प्रयतेनात्र संदेहो

हो दीपंदत्तात कार्तिके तत्रा
स्ति पादकं किंचित्त्रिषु लोके
पुनारद यत्र शोधयते दीपः क
र्तिके केशवाग्रतः पुरतो वा
सदेवस्पदीयेदत्तात कार्तिके
प्राप्तामिति पापानेस्पाने सर्ववा
याविवर्जिते ॥ यः कुर्यात्तत्का
र्तिके मासिक पूरेण तदीयकं
हादृष्ट्याच विशेषण तस्य पु
ण्यं वदामि ते कृतेन स प्रसू
तायेये भविष्यति नारद सम
तीताम्ये किंचिद्योगो संस्था
न विद्यते कीर्तिता सचिरं का
ले देवलोके यद्वक्तव्यं ते सर्वे
मुक्तिमाप्नोति प्रसादाच्चक्रपा
णिनः किंच पुनश्चात्र न विप्रं
इ कार्तिके केशवालयं यो
तयो यो महाभाग पुनस्त्यास
ममेकले कार्तिके दीपदानं
तज्जुयाद्यो वैस्मवालयं धनं
पुत्रो यशः कीर्तिर्भवेत्तस्य च
सर्वदा यथा च मथनादहं
सर्वकाष्टेषु दृश्यते तथा च द
श्यते धर्मो दीपदानेन संश
यः किंच निर्दनेनापि विप्रं
इ कृता चेवात्मविक्रये कर्त
व्यं दीपदानेन यावत् कार्ति

कृत्वा वैस्मवो न स मेत
यः संप्राप्ते कार्तिके मुने यो
न यच्छति मूढात्मा दीपके
प्रावस्यानि नारदीये श्रीरु
क्तांगदमोहिनीसंवादे एक
तः सर्वदानानि दीपदानानि
वैकतः कार्तिके न स मप्रोक्तं
दीपरोहयिकः स्मृतः पापेव
तत्रैव कार्तिके खंडदीपं यो द
दाति हरिसन्निधौ दिव्यकान्ति
विमानाग्रे रमते स हरेः पुरे ॥
अथ तत्र परदीपप्रवाधनमा
हात्म्यं स्कांदे तत्रैव पितृपते
नदानेन ज्येष्ठाया केच वारिणा
कार्तिके तत्फलं पुंसां परदी
पप्रवाधनात् बोधनात् पर
दीपस्य वैस्मवानां च सेवना
त् कार्तिके फलमाप्नोति राज
सुखममथयोः दीपमानं
तये दीपं बोधयति हरे रूढे ।
परं न्यपार्हलनिस्तीर्णं
यमयातना नतज्जवति विप्रं
दृष्टेरपि महाभावेः कार्ति
के यत्फलं प्रोक्तं परदीपप्रवा
धनात् एकादशपापेरेहं तदी
पप्रज्ञात्पुष्पिका मानुषादृष्टी
भगव्यं परो गति मवापसा

अथ शिखरदीपमाहात्म्यं ।
स्कांदे तत्रैव । यदा यदा
भासयते दीपकः कलसो
परि तदा तदा मुनिश्रेष्ठ ।
द्रवते पापसंचयः यो ददाति
द्विजानिभ्यो महीमुरधिमे
खलां हरेः शिखरदीपस्य
कलानां हति यो दृष्टी यो द
दाति गवाकोटि सवत्सां दी
रसंयुतां हरेः शिखरदीपस्य
कलानां हति यो दृष्टी सर्वसु
दानं कुरुते वैस्मवानां महामु
ने शिखरोपरि दीपस्य कलां
नाहंति यो दृष्टी किंच यः क
रोति परं दीपं मूल्येनापि म
हामुने शिखरोपरि मध्ये च
कलानां तारयेच्छं विमान
ज्यातिषादीं प्रये निरीक्षति
कार्तिके केशवस्य महाम
त्पाकले तेषां न नास्की दि
विदेवा निरीक्षते विस्मदीप
प्रदं नरं कदा भविष्यत्तस्मा
कं संगमः पुण्यकर्मणा ॥
कार्तिके कार्तिके दीपदानमासा
दोपरि दीपकं यो ददाति मुनिश्रे
ष्ठ तस्योदतेन जलं अथ त
त्र दीपमालामाहात्म्यं स्कांदे

कार्तिक ४८ कार्तिक

तत्रैव दीपपंक्तेः रचनां सवा दिश्वपुत्रवानीश्वरो गृहे लोके
 हाभ्यंतरे हरेः विलो विमाने चम्पुभेतस्य विहानपिचजायते
 ऊरुतेसनरः शांत्वचक एक किंच विप्रवेष्टमानि योदयात्
 दीपपंक्तेः रचनां ऊरुते के कार्तिके मासि दीपके अग्निसो
 शवालये तस्यालये प्रसूता मफलतस्य प्रयदेति मनीषि
 नालक्षणां नरकं नदि वि णः चतुष्टये शुरया सवस्म
 सोर्विमानं दीपाकां सवासा णवसंघेषु च वृत्तमूलेषु
 भ्यंतरे मुने दीपो यत करेमा ष्टषु कोतारे गदनेषु च दीपका
 र्तेन प्राप्ते परंपदे भविष्य नादिसर्वत्र महाफलमवाप्नुया
 च यः ऊर्यात् कार्तिके मा त आकाश दीपदानमेव ।
 मिशोभनो दीपमालिका । तत्रैव दामोदराय नभसि त
 प्रवोये चैव द्वादश्या मेका लायां लालया सह प्रदीपेते
 दर्पणविशेषतः स्तूयाय प्रयत्नामि नमो नैताय वैधेसे
 तत्र काशस्तु तेजसाभास इति अथ देशविशेषः कार्ति
 युनदिशः तेजोराशि विमा कमाहात्म्यविशेषः । पात्रे त
 तस्याजगदयोतयं स्तिया या त्रैव यत्र ऊरापि देशे यं कार्ति
 वत् प्रदीप संख्यातृतेना कः स्नानदानतः अग्निसोत्र
 पुण्यवोधिता तावद्वर्षसह मफलः पूजायां च विशेषतः
 स्त्राणि विलोके महीयते ऊरुदेवै कोटियुगो गंगायां
 अथ आकाश दीपमाहा चापितत्समः ततोधिकः पुष्प
 त्म पात्रे तत्रैव उच्चैः प्रदीप रेखादारकायां च भार्गव कृष्ण
 माकाशो योदयात् कार्तिके सालोका दोमासः पूजास्नाने
 नरः सर्वकलसमृद्धयविल स कार्तिकः अथाः पुण्यस्त
 लोके मवाप्नुयात् विलके समाना मुनयो मधुरां विना
 शव मुदिपदीपे दयात् कार्ति दामोदरत्वं हि हरे स्तत्रै
 के आकाशस्य जलस्य वष्पण वासीयतः किल । मधु
 तस्यापि यत्फलं धनधान्यसम् रायो नत आर्जो ॥ ।

कार्तिक ४८ कार्तिक

वैजं प्रीतिवर्द्धनः कार्तिको हर्षयोगतत्परैः सुलभाम
 मधुरायां वै परमावधि रिया पुराभूमे प्रत्यहं कार्तिकस्त
 ते यथा माघे प्रयागः स्यादे था तथापि संसरतीह नरा
 शांते जाह्नवी तथा कार्तिके मूढा भवोच्यौ किंयत्तैः किं
 मधुरासेवा ततो न कुर्यः परो तपोभिश्च तीर्थे रम्ये च सेवितेः
 तस्मिन् मधुरायां नैरुज्ज्वलात् कार्तिके मधुरायां वेदार्थनेरा
 तामोदरोर्ध्वितः कृष्णरूपा धिकाप्रियः यानि सर्वाणि
 दिने ज्ञेया नात्र कार्या वि तीर्थानि नदानघः सरो सिंच
 चारणा इहंभः कार्तिको वि कार्तिके निवसेत्पत्र माधुरस
 प्रमथुरायां नृणां मिह युवा वैमं उले कार्तिके जन्मसदन
 र्धितः स्वकं नृपेभ्यः सप्र केशवस्य च येनराः सकृत्
 यच्छति भुक्तिं मुक्तिं हरि ईया प्रविष्टाः श्रीकृष्णे ते यानि य
 र्वितो नृप सेविता भक्तिं च रमययं योपहास मुदिष्टा
 नृदात्येय यतो वष्प करी कार्तिके हरिपूजया मधुरा
 हरेः सात्त्विका हरेर्भक्तिं ल योत्तमे र्दक्तिं किंपुनः अह
 भते कार्तिके नरैः मधुरा यानरः इति इत्ये कार्तिकक
 यां सकृदपि श्रीदामोदरस तानि चान्तायेव सतोः भवन
 जनात् मंत्रद्वयविहीनं च वि तत्र किं विद्दिशेषेण तद्विधि
 विहीनं च पूजनं मन्यते का लिख्यते पुना ॥ अथ कार्ति
 र्तिके देवो मधुरायां सदर्चने ककृत्यविधिः तत्रोपक्रमका
 यस्य पापस्य पुण्येन मरणं लक्ष्माक्षः श्रीकृष्णस्य सवा
 तादि निष्कृतिः तच्छृणुमि दीय कार्तिकमाहात्म्यं आशि
 रं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं सनिष्कृते नस्य तमासस्य यामुल्लेकाद
 कार्तिके मधुरायां वै श्रीदा शी भवेत् कार्तिकस्य त्रतीतीह
 मोदरपूजनं कार्तिके मधु तस्यां ऊर्यादनेदितः निरंजना
 रायां वै पूजनादर्शने भवः रणायां तोषाभरात्रः समुत्थितः
 श्रीं सप्रामवान् बालो उ श्वि भूता प्रवोधात् स्तोत्रेनी

कार्तिक ४८१ कार्तिक

राजयेत्प्रभुं निशाम्यवैस्ववा य स्वस्तिकं प्रभुं तलसी मा
नयमान वैस्ववैः सहर्षितः लनी यमागस्पुष्पादिना
कृता गीतादिकं पातद्वं नीरा चयेत् नित्यं वैस्ववसेन
जयेत्पुनः नयादौ चततो सेवेत भगवत् कथां सति
गताचम्य संकल्प माचरेत् साहस्रिंशदीयेतिलैलेन
प्रभुं प्रार्थयत्तस्मै च दद्यात् चयेत् विशेषतश्च नेवेद्या
र्च्य यथाविधि तत्र संकल्प पियेदाचरेत्तथा प्रणामां
मंत्रः कार्तिकेहं करिष्यामि यथाशक्त्वा एकभक्त्यादिकं
प्राप्तस्नानं जनादनं प्रीत्यर्थं व्रते तयाचपात्रे तत्रैव ॥
तव देवेश रामोदरमया सद प्रातरुत्थाय शोदिकत्वा गता
इति। प्रार्थनमंत्रस्त तवधा जलाशये कृत्वा च विधिबद्धा
नेन देवेश जलेस्मिन् स्नातुम नेततो रामोदराद्यने किंच।
यतः तत्पसादाद्यमे पापं द मोनेन भोजने कार्यं कार्तिके
मोदर विनश्यति यच्च मंत्रेन धारिणा वृतेन दीपदाने
त्रः व्रतिनः कार्तिके मासि स्ना स्यातिलैलेन वा पुनः दिने
तस्य विधिवत्सम अर्घ्यगृहाण चक्रसकथया वैस्ववानां च
देवेषु नमामितो सुरेश्वर का मेगलैः नीयतां कार्तिके मा
शीतं च व्रतिनः कार्तिके मा सिसंकल्पव्रतपालने अस्मि
सि स्नातस्य विधिवत्सम रामो नेष्पृक्तपदस्य प्रारंभोदरिवा
दरगृहाणार्घ्यं दनुजेंद्र निरुद सरे अथवा पौर्णिमासीतः स
न नित्येनैमित्रिके कृतस्त्रकार्ति क्रौंतो वा तेलारागे दीपदाने
के पापशोषणो गृहाणार्घ्यं म मावेतं च दद्याद्देविस्मृतिर्धौ
यादत्र राधया सहितो हरे इति देवालये तलसंवा आकाशे
तिलैरालिष्य देहं स्वनामोच्चा वा तद्व्रते किंच रजतं कन
रणपूर्वकं स्नात्वा सविधि। के दीपान् मणिमृक्ताफलानि
ना संध्यामुपास्य गृह मात्रेण के रामोदरस्य प्रीत्यर्थं प्रददा
त् उपलिप्ताथ देवाग्रनिमा त कार्तिके नरः स्कंदेव ॥

कार्तिक ४८२ कार्तिक

श्रीरुक्तांगदमोहिनीसंवादे जयेत्त कास्य कार्तिके शुक्ल सं
नष्टे कार्तिके कुर्याद्विशेषे धिते । न मात्स्य भक्तयेन्मासेन
एतकार्तिकी तीर्थतकार्ति कौमेनाम्यदेव दि । चाणलः
कीर्तय्यात् सर्वयत्नेन भावि सभवेत् सक कार्ति मासभक्त
नीति अथ कार्तिके वज्रीनि एत ॥ अथ श्रीराधा रामो
तत्रैव वल्लभारदसंवादे का दरप्रजाविधिः ॥ पात्रे तत्रै
र्तिके त्रिविधेण राजमासा व ततः प्रियतमाविस्त्रो रा
श्रमक्षयन निष्पावान् मुनि धिका गोपिकासुच । कार्ति
शाहल यावदाहुतनारकी के पूजनीयाच श्रीरामोदर
कलिंगानि पटोलानि वृता सत्रिधौ द्विजे रामोदरे कृ
कंसंथितानि च न त्यजेत् का ता तत्पत्नी राधिकां तथा
र्तिके मासि यावदाहुतनार कार्तिके पूजनीयौ तो वासो
की कार्तिके मासि धर्मात्मा लंकारभोजनेः राधिका प्रति
त्समासं भक्तयेत् तत्रैव यत्त मां विद्याः पूजयेत् कार्तिके
तस्यां ज्ञापाकं शोकरं तथा तयः तस्य तस्यति तत्पत्नी
किंच परां परां श्यां च परा श्रीमान् रामोदरोदरि विरिति
दंपती गतां सर्वदा व्रजेत्तथा रामोदराष्टकं नाम स्तोत्रं द
तो विशेषेण तकार्तिके ते मोदराद्यने । नित्यं रामोद
लाभ्यं तथा शय्या परां राकर्षि पठेत् सत्यव्रतोदि
कास्य भोजने कार्तिके व्रजे ते अथ श्रीरामोदराष्टकं
यस्य परिश्रमव्रती भवेत् ॥ तत्रैव नमामीश्वरं सच्चिदा
संश्रमं कार्तिके दृष्ट्वा परां नेंदरपंलसतं जगत्त गोऊ
यस्य व्रजेत् दिनेदनेन क लेभ्राजमानं यशोदाभियो ल
क्ष्मणं लज्जामातिमानवः त खलाहावमानं पराशरमरा
त्रैव श्रीरुक्तांगदमोहिनीस ततोदयगोष्ठा रुद्रतं मुकुं
वादे कार्तिके व्रजेत्तैले कार्ति त्रयुग्मं मज्जेत करोतां जयुग्मं
के व्रजेत्तैले कार्तिके व नसाते कंनत्रं मुहुः श्यास के

कार्तिक ४८४ कार्तिक

पत्रिरेवाककं स्थितयेवामो लाय देवाय नभं ॥ अथ न
दं भक्तिवधं इतीह कसलीला त्र श्रीकृष्णसमीकृत्य पापे
भि रानंदं स्वयं निमज्जत तत्रैव गोवर्द्धने गिरौ रमे रा
माख्यायन्ते । तदीये शितहे थाऊं प्रियेदरेः । कार्तिके
षु भक्तैर्जितं पुनः प्रेमत वरुलाष्टमं तत्र स्नाता हो
स्ता प्रातावृत्ति वंदे वर देवमो प्रियः नरो भक्तो भवद्विधा
हं न मोक्षाय विवानवायं वृणे सद्धितस्य प्रतोषणं यथा रा
हं वरेशादपीह इदं तेव पुनी थापिया विस्मोस्तस्याः ऊं प्रि
य गोपालबालं सदा मे मनस्यं यं तथा सर्वगोषु सैव कावि
विरास्ता किमन्यैः इदं मे मुखा स्तारयंत वलभा किंच तत्रैव
भोजमन्यत नीले हंतं ऊं तलैः श्रीराधिकोपाख्यानांते । हं रा
स्त्रिगुणैश्च गोपा मुकुं वनाधिपत्यं च दत्तं नमः प्र
विनं विवरुत्ताथं मे मनसा तस्य ता कृष्णनायक देवी त
विरास्तामलं लल्ललामैः न राथा हंदावने वने ॥ तत्रैव
मो देवदामो दशनं तविसा प्र कार्तिकाष्टमं स्नाता पूजो
सीदप्रभोजः खजालाविमं जनाईनः सुवोधनं यथा
कृपादृष्टिहृष्टानि दीनं वता प्रीतस्तथा पीत सतो भवेत्
नृशृंगो शमामंगमेयदि अथ तत्र कृष्णत्रयोदशीक
दृश्यः ऊवेरात्मजो वदु म् तं पाये च तत्रैव कार्तिके
नौव य दृष्ट्या मोक्षितो कृष्णपदेन त्रयोदश्यानिषा
भक्तिभाजो कृता च ॥ त मुखे यमदीपं वहिर्दयादय
था प्रेमभक्तिस्वका मे प्रयच्छ सत्यविनश्यति तत्र मंत्रः ॥
न मोक्षे ग्रहो मे लिता मोद सत्यना पाशदाराभां कालः
रेह नमस्तु दास्ये स्फुरदी प्रणमत्या सरः । त्रयोदश्या
प्रियामे तदीयादरायाय वि दीपदानात् सूर्यजः प्रीयता
स्यथा मे नमो राधिकाये मिति अथ कृष्णचतुर्दशी
तदीयप्रियाये नमो नतली कृत्यं । तत्रैव चतुर्दश्या ॥

कार्तिक ४८५ कार्तिक

धर्मराजशुजा कार्या प्रयत्नतः अथामावास्याकृतं । पाद्ये
स्नानमावप्रणके कार्यं नरे न तत्रैव दिवा तत्र न भोक्तव्यं
रुक्मीरुभिः अरुणोदयतो विना बालातरान् जनान् ।
यत्र रिक्ताया स्त्रातियो नरः त प्रदोषसमये लक्ष्मी पूजये
स्वाहिकभवाधमी न प्रणयेत च यथाक्रमं किंच । प्रदो
नसंशयः स्वादेव तत्रैव । षसमये विष्णोः कर्तव्या दी
तातिके कृष्णपदे त चतुर्द पमालिकाः दीपदानात् त
राविधुदय अवश्यमेव कर्त तः पश्चात् लक्ष्मीसुप्ताप्रबोध
यस्ताने नरुक्मीरुभिः किंच येत तत्रैव प्रीतिश्चिह्नं हो
पाये तत्रैव ततश्च त्रयं का विद्युत् सौवर्णतारकाः सर्वे
यं धर्मराजस्य नामभिः जी धां ज्ञानि धां ज्ञानि दीपज्योतिः
तत्पिता न ऊर्वात तर्पणं य स्थिते नमः मंत्रेणाननकम
मभीष्टयोः यज्ञोपवीतिना लादीपहस्ताः श्रियोदिजाः ।
कार्यं प्राचीना वीतिना तथा ॥ देवी प्रबोधये पुष्पततः कृष्ण
देवतं च पिहत्वं यमस्यास्ते हि भ्रभोजने ॥ प्रदोषसमये
रूपता नक्तं यमचतुर्दश्यायः लक्ष्मी भोजयिता तनक्तियः
कृष्णो विवसन्त्रियो न तत्र क पुमान् संवत्सरे यावत् लक्ष्मी
तृतेनापि प्राणने पुण्णमीह स्तनैव मुंचति ॥ अथामा
रा कृमारी वदकान् पूजा तथा वास्या निर्णयः यथा निर्ण
शुवतपोधनात् राजसूयफलं यास्ते उपवासादिषु मावा
नेन प्राणने नात्र संशयः का स्या प्रतिपद्युतेव शास्त्रा तद्वक्त
र्तिके भोमवारेण चित्रा कृष्णा च अमावास्या तृतीया च ता उपो
तर्दशी तस्यां भूतेशमभ्यर्च्य षाः पराविता इति चतुर्दशी
होष्टिवपुर्नरः ॥ किंच शुमा विहानियेथम निगमे भूते वि
वसावतर्दश्याः प्रदोषे दीप हा तमावास्या निष्फलं स्यात्त
हानतः यममार्गांधकारेभ्यो येतिद मिति स्वादेपि भूत
मृचते कार्तिकेनरः ॥ ॥ विहा तमावास्या न शास्त्रा मुनि

पुंगवैरिति अथ मुक्तप्रति
यत्कृतं स्कादे प्रातर्गोवर्ह
नेश्वर्युतेवैव समाचरेत् भू
षणीया स्तथागावः पूज्यास्त
देववाहनाः श्रीकृष्णदास
वर्योः ये श्रीगोवर्हनेभ्यः
मुक्तप्रतिपदि प्रातः कार्तिके
श्रीवैष्णवेः प्रातर्गोवर्हने
पूज्यरात्रौ जागरणंचरेदिति
कुचितपावः तस्मान्निदिह
कर्म गोवर्हनेप्राधान्येन गो
प्राधान्येन च स्नानमपेकमेव
ज्ञेयं अत्र दिननिर्णयः सदा
देवलः प्रतिपददर्शसंयोगे
उत्तमगोमते परिविहान्तयः
कुर्यात्पुत्रद्वयधनक्षयः ॥
निर्नयाम्नतधनपुराणान्तरव
चने याकुरुः प्रतिपत्तिप्रात
त्रगाः पूजयेत्पूज्यामात्रेणव
हंते प्रजागावो महीपतेः ततः
प्रातर्गोवर्हनेपूजयेत् पूरुता
नपर्यंकं ॥ द्वितीयासमयेन
सर्वशानिषिद्धेनैव तद्यथा
नदाया दर्शनेरता वलिदान
दशासु च भद्रायां गोकुलकी
रा देशनाशाय जायते ॥ पु
राणसमृद्धये न संभविनच

द्रोदयद्वितीयासंयोगेन पव नि
षिध्यते । गवां कीरादिने यत्र
रात्रौ दृष्टेयं चेदमाः सोमा
रात्रा यम्नहेति सरभी पू
जकां स्तथा तद्वयसंभाव
च निर्णयाम्ने निर्णीते
तिपद्यापराक्रिकविमूर्त
यापिमाद्वितीयायां चेदद
नेसंभाव्यते तद्वयसंभाव
विषये हृदाशान्तायेन द्विती
याविमूर्तकी चेत् प्रतिपद्यापरा
क्रिकी अग्राधानेचनदृष्ट्याप
रतः सोमदर्शनादिति अपरा
क्रुक्त्वा पंचधाविभक्तस्याकृ
तर्थाभागाः । ततश्च यत्र प्रति
पदि यन्मूर्तकीवापिनी द्वितीया
तत्र चेददर्शनसंभावनमिति ।
अन्यदा तत्रैव प्रतिपत्तत्र गृ
हीता तथैव पुराणसमृद्धये
वर्दमानतिथौ नदा यदा साह
त्रियामिका द्वितीयाद्विहानि
तात्ररा तत्र चोच्यते किंच य
दा पूर्णप्रतिपत्तयत्र च निष्का
मति तदा मुत्तरे कार्या यथा
क्रमविद्योत्तरे । यथा ह्यद
भिमीसे मीसो हृदो मल्लि
चः । नथैवाहोरात्रिहृदाति

विः प्रोक्तोमल्लिलचः यथा म
ल्लिलचः पूर्वो मासो देव स्त
यापरः ताज्यातिथि स्तथापू
वीयास्तचैवतथोत्तरा इति नि
र्णयाम्नतमते । किंतु वंजुली
स्यायेन पूर्वव संते शक्यते तद
रात्रि देवलादिवचनप्रामाण्य
मस्तीति ॥ अथ गोवर्हनेपूजा
विधिः । यात्रे तत्रैव मधुरायां
तथात्र कृत्वा गोवर्हने निरि
गोमयेन महास्थले तत्र पूज्यो
निरि र्यथा ॥ मधुरायां तथासा
क्षात् कृत्वा चैव प्रदक्षिणा ।
वैस्वंध्याम संप्राप्य मोदतेह
तिसत्रिथो ॥ पूजामंत्रः । गोव
र्हने पराधार गोकुलत्राणाका
रक । विस्मवाकृत्तोच्छ्राय
गवां कोटिप्रदो भव इति ॥
गोपूजामंत्रः । स्कादे तत्रैव ल
क्ष्मी र्या लोकपालानां येन
रूपेण संस्थिता । हृतं वह
ति यत्तार्थं यमपाशं व्यपोहत
अथतः संतमे गावो गावो मे
संत एष्टतः । गावो मे यार्थ
तः संत गवां मध्ये वसाम्यह
मिति ॥ अथ गाकीरा तत्रै
कोथापयेदावयेच्च गोमदि ।

व्यादिकंततः हृद्यानकर्षा
पयोज्ञोपै रुक्मिप्रसक्तिवा
दनात् पात्रे च तत्रैव । म
द्विष्णादे स्तथा भूया कीरने
वारणेतथा तन्नाहात्म्यच त
त्रैव एवं गोवर्हनेगास्तपूजनी
या विधानतः गोवर्हनेमत्तो
रम्यः कृष्णसेतोपकारकः ॥
अथ श्रीवलिदेवरात्रपूजा ।
लिखित्वा श्रीवलिपदे विंध्या
वल्पोविनं मुदा प्रदोषे तत्रम
तिपादो भगवद्रक्त मर्चयेत्
तथा व स्कादे । वलि मालित्वा
देमं देवर्णकैः पंचरेणकैः ॥
सर्वाभरणसंशर्णविध्यवात्स्या
सहासिते कृष्णाणमय जभो
रुमुरदानवसेवते संशर्णहृष्ट
वरनेकिरीटोत्कटकणले हि
भुजे दैत्यराजानेकारयितार्थ
येष्टय तत्र पूजाकारणे पात्रे
तत्रैव यथार्पितं देह मनेन वि
स्मवे भीतेन मिथ्यावचसो ।
महात्मना दैत्येन तेनाप्य क
ठोरचेष्टया वहो वलिर्विम
नमस्तिना वत वहानीतोः य
याताल विमनाः स्निग्धमानसः
नाभ्यस्यदरि दैत्य स्वक्रादं

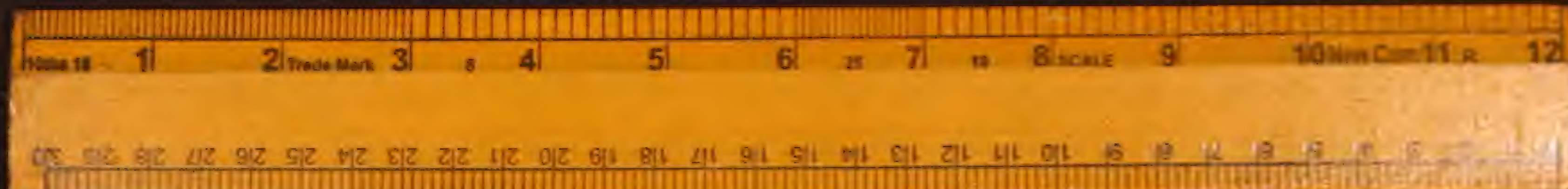
ममनः सपीः तरोवाच हरिः अथ यमहितीयाकृतं। स्तान्
प्रीतस्तेषां देव्याय भागकृतं पापेव। रुद्रं पृच्छति तीयाया
अथोत्रिये दत्त ममंत्रके रु मथाके यम मधुयेत ॥ स्तान्
तेजसे तथा यथधिया जने नेकता भावजाया यमलोके
नयत तथोर्जमुक्तप्रतिप नपश्यति ॥ किंच। तस्या नि
हिने न तता मधुयेतत सु गृहे विप्र न भोक्तव्यं ततो व
कृततवास्तु इति तस्मै वरा स्त्रेदेन भागिनीहसाज्ज्ञातव्य
दत्तो हरिणा दितिजायच। उष्टिवर्द्धने दानानिचप्रदेया
नतो वपुं प्रपञ्चाः सौ वलि नि भगिनीभ्या विधानतः।
राजदिने मुदा। कससात्रि सर्वा भगिन्यः संप्रत्या यभा
धनप्रापि पूजनीयः प्रयत वे प्रतिपत्तजाः ॥ किंच। य
तः अथ वलिप्रजाविधिः। स्या निथो यमुनेयो यमजदे।
स्तोदेतत्रैव गृहसमये शाला वः संभोजित स्तुतिशयस
याविशालायां ततो चयेत्। ससौ हृदेन। तस्या ससुः क
भ्रातृमातृजनैः सार्द्धं सतृष्टा रतलादिह यो भुनक्ति प्राप्नोति
वपुभिरुया कमलैः रुमु वितस्तभगं धन मुत्तमंसः ॥
दैः पुष्पैः कङ्कारैरुक्तकोत्त अथ मुक्ताष्टमी कृतम् ॥
यलैः गंधपुष्पादिनैवेद्यैरुत्त पापे तत्रैव कर्म पुराणे च।
ते गृहपूयकैः तत्र पूजामंत्रः कार्तिके मुक्तपदो न स्रता
वलिराज नमस्तभ्य विरोच गोपाष्टमी बुधैः। तद्दिने वा
नसत प्रभो। भविष्येदसरा सुदेवोः भूजाणः पूर्वत वस्त
राशते पूजेयं प्रतिगृह्यता ॥ यः। तत्र ऊर्ध्वोद्भवो पूजो गो
दीपोतसवे जनिनसर्वजनप्र शासं गोमहद्विगो। गवान्
मोदैः ऊर्ध्वंति ये सुमतयो व गमनं कार्यं सर्वानकामान।
लिराजपूजा। दानोपभोग भीयता ॥ प्रबोधनी कुरु
सखद्विद्वताजलानां नूनं तनशवे हृद्यं। इति श्री
प्रयानिसकलेप्रमुदैववर्ष ॥ गोपालभट्टाविलिखिते ॥

लिखिते भगवद्रक्तिविलासे सरः ॥ उत्तमा चतुर्भि भीरै
प्रीरामोदरप्रियो नाम १६ स्तदहेतु त मध्यमा भोरेण
प्रादशविलासः ॥ चाथमा प्रोक्ता विज्ञायां।
कार्तिकेयः पुं पार्वतीनंदनः विवर्जयेत् चतुर्थीशेनक
तत्र पृथ्वायः गोगः ६० स्त तावे चत्सत परिकल्पयेत्
सी ६८ द्वादशलोचनः ६१ इ कर्तव्या रुक्ताष्टौस्त रज त
तिजराधरः सिद्धसेनः ७० श त्रसेयता नानाफलमगादं
भूतनयः ७१ देवसेनापतिः ता रत्नगर्भसमन्विता इत्ये
७२ बालचर्याः ७३ कृकवाक्यं वे सर्वसंपूर्णं कृता अद्वास
जः ७४ महाबाहुः ७५ युद्धरंगः मन्वितः आवाहयतां कार्या
७६ शिविभुजः ७७ इति शहर सधेने मंत्रे दिजातये दया
तावली ॥ दय दर्पणाणिः प्रयतः अ
कार्यासधेनुः स्त्री दानार्थका दयावितः पूर्वोक्तसु विधिः
प्राप्तनिर्मितधेनुः। यथा। कार्यदानमंत्रपुत्रः सरः पू
तोतोवाच। अथातः संप्रव वीरुविधिः लवणधेनुकृवि
हामि धेनुं कार्यामिकीरप धिः यथा देवगणः सर्व स्त
यत्प्रदानाजरा यांति पन् याहीनो न वर्तते तथा मास
लोक मनमंत्र ॥ विष्णवेत दरेर्देवि पाहिसंसारसागरा
धेने पुण्य युगादिग्रहणे त त् इत्यादिवराहपुराणेमेतो
या ग्रहपीडासु चोपासुः स पाख्याने कार्यासधेनुमाहा।
प्रविष्टदर्शने ॥ पुण्येयाय त्पम ॥
तने राजन् मुविदेशगवां। काल त्रक कालोपदेशेय
गो। गोमयो नोपलिप्ता चकालत काल मियमया
या दर्भानासीद्य वे तिलान् गणकः पतावती येलेति
तस्ये स्यापयेत् धेनुं वस्त कथितवानित्यर्थः इति इगीरा
मास्यानुलेपनेः। नैवेद्यं सः कालचक्रं क्रीयातिम्रक
पदीपाद्यैः पूजयेच्च विमत विशेषः यथा त्रिनाभिमति

पंचारे षोडशमिहयात्मके
संवत्सरमये कालच
कंप्रतिष्ठिते ॥ इति विस्फुराणे
अंशोऽष्टम्यायः चक्रमेवोपा
सनार्थं विशिष्यत्राह त्रिना
भिमतीति नाभिः स्तंभः य
ज्ञाहः प्रोतः सच त्रिमेखलः
अरुणात्र नाभितेनोपास्य
तात् मेखलात्पासितो ।
नाभयः पूर्वाङ्गमथाङ्गाय
राङ्गास्तयुक्ते पंचारे पंच सं
वत्सरपरिवत्सरादयो वत्स
माण अराः कालाकायस्यः
नस्मिन् षोडशमिहियद्वय
वोनेमयः प्रोतवत्सयानितद्व
ति कालात्मकत्वादत्तयात्म
के संवत्सरमये संवत्सरत्वेनो
पास्यताच्च तन्मये तद्वत्कमात्
स्य अद्विनाभिः सूर्यस्यत्वे
कचक्रस्य वैस्मत्ते अराः सं
वत्सराः पंच नेम्यः षड्
अतवः स्मृताः ॥ इति ।
नस्मिन् कालचक्रं कालो
यत्सराभूते कृतम् ।
ज्योतिष्मकं प्रतिष्ठितं आ
श्रिते । सूर्यगताधीनता
त कालचक्रफलस्य । इति

हीकाया श्रीधरस्वामी ॥
कालरुद्रः ॐ कालाग्रिरुद्रः
यथा येष्टुनः कालरुद्रस्य
नास्तीशतशंजला विचित्र
र्मविन्यासाकृतले मेरुपृष्ठतः
सायवकालरुद्रस्य तन्त्रपे
संस्थिता इति देवीपुराणे ॥
कालाग्रिः ॐ पंचमखरुद्रात्
यथा स्कादे पंचवक्रः स्वयं
रुद्रः कालाग्रि नाम नामतः
अगम्यागमनाच्चैव अभ्यासा
च भद्राणान् मुच्यते सर्वपापे
भ्यः पंचवक्रस्य धारणात् इ
ति तिष्ठादित्तम् ॥
कालाग्रिरुद्रः ॐ संहारका
रिरुद्रः यथा कालाग्रिरुद्र
अवि रित्यादि वैदिकसंस्था ।
योरुद्रोपस्थाने नदिवरणे ।
यथा शक्र उवाच भगवन्
ववाक्यानां नत्ति भवते मम
कालाग्रिपार्थिवं माने प्रोत
मिल्लामि नत्ततः भगवान्वा
च नदिपार्थिवदोषेषु मेरुपृष्ठे
पि वासव भोगाङ्गादकरान्
रांतथा पातालवासिषु येषु
नः कालरुद्रस्य नानास्त्रीशत
संक्रुता विचित्रहर्मविन्यासा

जतले मेरुपृष्ठतः ॥ सा एव
कालरुद्रस्य तन्त्रपेण संस्थि
ता सायराशिबभावेन परमा
पदशयिका तस्या यज्ञः सह
नेत्रो वृत्तादीनां दये करे ।
ते विदि कालरुद्रेति सौम्य
रूपे सदाशिवे ॥ कालाग्रि
असनेलदं योजनानां प्र
माणतः । अर्द्धनोक्षयत
स्तस्यपाराः पादेन वासवा सिं
हस्या महाद्योरा महानक्राम
हावलाः । कालाग्रिरुद्ररूपे
या वक्ररूपसमावृतः अनेन
पञ्चरूपप्रधातारः करणेश्वरः
दारुणाग्रिरुद्रश्च यमदेता
हमातकः संहारितः क्रूरतेजा
त्ताचनोदधिर्विलाहकः वि
पुतश्चलशीघ्रश्च प्रसन्नः शां
तसौम्यदृक् सर्वतो विविधो
बुद्धयुतिमान् दीप्तिप्रभः
एतेरुद्रमहात्मानः कालिका
शक्तिवृंहिताः संहारति सम
सेदे वृत्ताद्ये सचराचरे का
लाग्रिभुवनीप्रोयंवक्रकोटि
भिरावृतः तस्याः पुरस्य वि
स्तारे शतकोटिसुवर्णला । दे
वायैव सिद्धानो तत्रभोगाः
सङ्कल्पाः पूर्वोत्तर परा पं
क्ति र्याम्योत्तरस्थिता परा ।
अनलानिलपरा च नेत्रतो
शानगापरा ॥ यत्नेषां मध्य
तो राजन कालरुद्रस्त शाभ
ने पंक्ताकारैः पुरैः सर्वे क
टकं तस्य संस्थिते ॥ समस्ता
हेष्टितवने प्राकाराहालातो
पुरैः । वज्रैर्दनीलवेहर्ष्यैः प्रा
कारैः सर्वतोन्विते ॥ काला
ग्रिनरकोतेत पुरं कालस्य
संस्थितं पंचाशलक्षविस्ती
रे समेतात् परिवर्तितं ज्ञा
नदमये हेमैः खचितं रत्न
धातुभिः । प्रमदाजनसंज्ञ
नानावर्णसमावृते कामोन्म
त्रप्रमत्तैश्च नञ्जानि जनसेक
ले कालस्य भुवने दिवं दृता
कारे मनोहरं वेष्टितं हेमप्रा
कारे योजनायुत मञ्जिते ।
प्राकारावहिदंशते अन्तरे ।
योजनायुते अग्रिज्वालेश्च
निविदैर्भयदैः किं प्रुकम
प्रभैः हरितालनिभा ज्वाला
सिंहरौरिकप्रभा ग्रनक्र
हुं प्रज्ज्वाल वातोदुताग्रिभा
स्वरा । वीचि तरेण कलोल ।

जालामालाजलावरा प्रवृत्ता
स्ताः प्रमाणेन योजनद्वयको
दयः प्रमाणेन विलक्षण जाला
लाङ्गुलतः शिला ॥ वज्रभू
ता सदा तमा तस्य तेजो निया
मिका चत्वारि कोटिमानेन
कारणेन त स्थापिता ॥ तस्या
हेन भवेत् किंचित् कोट्य
श्चत्वारि वासव । एवं का
लाग्रिरुद्रस्य माहात्म्यं की
र्तितं मया ॥ अथ एतत् सर्व
पापानि शमन्ते कालजाग्रति
इत्याद्ये देवीपुराणे कालाग्रि
रुद्रपुरकथनं ॥
कालिका स्त्री काली तन्नाम
कारणे यथा सर्वं स्रग्गणाः
संद्रो हतो गता हिमाचले ।
गंगावतारनिकटे महाभायो
प्रतप्तवुः ॥ अनेक संस्तुता
देवी तदा सर्वा मरोत् करैः ।
मातंगवनितामूर्तिं भूलादेवा
नष्टकृत युष्माभिरभैरव
स्तुयते काच भाविनी । किं
मर्षमागता एये मातंगस्या
प्रमं प्रति एवं भ्रवंत्या मातं
गास्तस्यास्त कायकोयनः ।
समुद्रतावरीदेवीमांस्तवेति

सराति ॥ शंभो निष्पुंभो ह्यस
रौ वायेते सकलान् सरान्
तस्मात्तयो वधायाहे स्तुये
सकलैः सरैः ॥ विनिसृता
या देव्यास्त मातंग्याः काय
तस्तदा भिन्नोजननिभाकृत
साम्भूत गौरी दण्डपि ॥
कालिका व्याभवत् सापि दि
माचलकुताग्रिया तामुग्रता
राज्ययो वदेतीह मनीषिणः
उग्रदपिभयांजानि यस्माज्ज्ञा
नसदाविका यतस्याः प्रथमे
बीजे कथिते तेन मेव च ॥ ए
षैवैकजरो ख्याता यस्मात्
स्याजदेकिका मृगानेचितने
चास्याः सम्पकुवेतालभैरवौ
यथा ध्याता महादेवी भक्तः
प्राप्नोत्यभीष्टितं चतुर्भुजोक्त
स्वर्णीमृगं मालाविभूषितं
खड्गं दक्षिणपाणिभ्यां विभ्रतीं
दीवरत्नयः । कर्त्री च तर्पणं
चव क्रमाद्वामेन विभ्रतीं तं
लिखन्तीं जटा मेकां विभ्रतीं
शिरसा स्वये मृगमालाधरां
शौर्ष्यं ग्रीवाया अपि सर्वदा ॥
वहसा नागहारं विभ्रतीं र
क्तलोचनां कृष्णवस्त्रधरोक्ता

व्याजानिनसमन्वितो कामपा
देववदति संस्थाप्य दक्षिणं
पदं विमलसिंहदण्डेन ले
लिहारासवं सयं साहसास
महावोररावयुक्तातिभीषणा
विमोयतारा सतते भक्ति
प्रतिः सुखेप्सुभिः ॥ एतस्या
संप्रवक्ष्यामि याग्र्यो योरी
नी स्तुताः महाकाल्यथरुद्र
ली उग्रभीमातयेव च होरा
वधामरीचैव महारात्रिश्चस
प्रसी । भैरवीचाष्टमीप्रोक्ता
योगिनी स्ताः प्रष्टव्येत् ॥
इति कालिकापुराणे उत्तर
तंत्रे ६ अध्यायः ॥
कालिकावतं स्त्री ग्रामावा
स्यां स्त्रीकर्तव्यं व्रतविशेषः
यथा युधिष्ठिर उवाच कालि
काव्रतमाहात्म्यं वद वेदवि
रावर किमेतस्य फले देव
कोवातद्विधिरेव च कस्माद्
तमिदं भूते मयैकेन प्रका ।
शितं तत् सत्तत्प्रोत मिच्छा
मित्तं सर्वं बुद्धि केषाव ॥
श्रीकृष्ण उवाच पुरा भविष्य
शास्त्रेषु यदुक्तं धर्मसंहिते
तत्सर्वं मृण राजैदकालिका

व्रतमन्त्रमे ॥ स्वर्गे परंदर आसी
नस्यैव राजसमृद्धि । यद्वा
न मभुजं तच्छरणं युधिष्ठिर
सभायां संस्थितो राजा नृत्यास
क्तादि नित्यं दिनेकस्य च
ज्ञाते प्रतापं वद भूवसः ॥
अथामोदं समभ्येय पुण्यं
रभुजरा परंदरः स्वयं प्राण ।
पारिजातं हरीतकान् जालारा
ज्ञा तदा पुण्यं वद तं हि ज्ञात
ये लज्जितो ब्राह्मणः सोपि
मानहीनो भवतदा क्रोधे
न महता विषः शमकामस
मन्वितः दण्ड विमल्य चेदाय
शायोदतः सरारुणः व्याधा
लयेषु मांजरो हादृणां भ
विष्यसि । तेन कर्मविपाकेन
मदसुक्ता विचेतनः प्राप्तमा
मांजरो देहोः सौ राजा विपि
न मास्थितः । पत्नी तस्य च त
जासीत् पत्न्यः सर्वाधिकारि
णी ततो व्याधगृहे राजा मांजो
रीभूय तिष्ठति ततः परंदर उ
रं राजपुत्र्य मभुजरा शचीत
चित्तमासमभ्युपानं विहाय सा
उपवासं समाचार्य मास मेकं
वतिष्ठति ततो देवगणाः सर्व

चिंतया व्याकुलेन्द्रियाः गता शोतो हांतः समापुक्तः सदा
 तराजभवने व्याकुलो तां विलो मयुरमावितः सर्वशक्ति
 काच विरुष्य चामराः सर्वेश तापीच लोभमोहविवर्जित
 चैवाकामुदाहरन् शक्तिं जितेन्द्रियो जितकोपो वृद्धोः
 जज्ञायसि कथमेतत् करोसि सौ ब्रह्मणेन तमः राजपता
 च मास मेक मनाहारं कृता समेवाभिः श्रीतो सौ दिजसत
 तिष्ठसि सवने किं वा तदी मः प्रत्यवाच सतो श्रीत्या प्रा
 पिते देवि सतो न वद पंडिते चितं वाति इहीमे ॥ किं वा तदी
 तच्छ्रुत्वा त तदा देवी कृता पिते देवि सत्येन वद पंडि
 जलिरभाषत ॥ यूयमेव जग ते शच्युवाच ॥ ययं यजज्ञान
 ज्ञायाः सृष्टिस्थित्यंतकारका तो भत्री समस्त कर्मणा कृते
 कुगतो मम भत्रीच तज्जाना तत् तमस्व महाभागरत्त
 निकृष्यतां परिचिंतामराः स सुरपालकं वासवस्तव प्रापे
 वैधान मास्याय संस्थिताः न माजीरत्वमुपागतः इंदोवा
 माजीरत्य मास्याय स्थीयते वा यगृहे देव विद्यते हि न संशयः
 तज्जाम्मे तच्छ्रुत्वा राजपत्नी पुरंदरस्य प्रापोतः के मे प्रा
 च देवमाना मुहुर्मुहुः उवा येन सिद्धानि ब्रह्मणा उवाच ॥
 चक्रशले प्रपन्नं राजार्थं किं प्रावित्वे पतिभक्तासि महाका
 रोमहे पत्यु र्यथा विमोक्षः मवधारय पतिव्रते महाभा
 स्पात तत् कुरु धर्मं सुधापाना गे कालिकाव्रतमाचर वास्तु
 प्रत्युश्चाभराः सर्वे यदितं यत्कृतं तेन व्रतेनैव विमुच्यते
 हिजसत्रिधिं संभावामयुग्म कोपात् शायो मया दत्तो तत्
 अदिजसेवा समाचर दिजगे आदे कुरु सवने शच्युवाच
 हं समागत्य दिजसेवा पराभ विधानं बुद्धि मे ब्रह्मन कालि
 चेत सतस्याः प्रियकार्येण स काया व्रतस्य च तदा तव प्र
 तदोदिजसत्रमः हिंसा दोह सादेन करोमि तद्व्रते दिज
 विमुक्तश्च वलिहोमपरायणा ब्रह्मणा उवाच ॥ अस्मत्पुत्रस्य

स्ति वटको नाम हिंसकः त पेती शची दृष्ट्वा सतत्राप्रत्य
 सेव भवने गच्छ शपाकोक्ष वाच तां ॥ पतिव्रते महा भा
 चकारय यती सुभद्रा तस्या गो तमेव राजगोदिनी ॥ तंडः
 स्ति पतिपुष्पणे रता तस्याः क खेन विलिमासि संदेहो ना
 लवतं कर्म तत् पराभव शोभ स्ति तत्र वै किल तस्या पुषा
 ने तत्तमप्रामुखीभूय गता सा योस्ति कालिकाव्रत माचर ॥
 तस्य मंदिरं दृष्ट्वा व्याधः शची प्रतिप्रत्यक्षत्वा सा अस्माकं
 देवी प्रमुवाच सुभद्रिका ॥ कृतदेवता ॥ कालिका साम
 व्यातीये शची देवी तस्याः सं हादेवी शुभसेततिरायिनी ॥
 भाषणं कुरु ॥ इति तस्य वचः व्रतस्यास्य प्रभावेन साकल्य
 कृता सुभद्रा दृष्टमानसा त सुपजायते शच्युवाच ॥ विधा
 त्याः संभावणार्थं त सुभद्रा च नेचास्य मे ब्रूहि कालिकाया
 गता वरिः तोच दृष्ट्वा शची दे व्रतस्य च ममापदिशता मेव
 वी सार्धपायादिकं ददौ ॥ प्रावि तद्व्रते च करोम्यहं तस्यास्तद
 तराजभाषी सिकस्मादागम चने कृता प्रमुवाचाय सा तदा
 नतव ॥ किं कार्यं कथय तं हि शुद्धकाले समाभ्य कुरु पदे
 इत्युवाच शची प्रति प्रमुवाच चतर्दशी संकल्पविधिना पू
 शची तां त भत्री मे सुरपाल र्व ममावासा व्रते चरेत् समा
 कः सच ब्रह्मणा प्रापेन मा रभ्यगुणे केन हि गुणे परिपो
 जीरश्चाभवदने कुगतः प्राणा धयेत् ॥ नरात्रो भोजने कार्यं
 नापोसा विनिविंता परानिश ॥ वासहस्ते भुजिक्रिया ॥ सिद्धम
 ताता केनापुषायेन प्राप्ता च भ त्रैरात्रिकाले दायमीनेव स
 वती एहं ॥ इत्युक्ता राजपत्नी र्वदा व्रजेत्येव पिष्टके किंवित
 च दृष्ट्वा माजीरकस्तदा सा ता रक्तशकस्य चाक्षकं दिवद
 ता तं प्रियं शक्रं चिंतो प्राप्ता इव काविप्रजायां च सधवा भोजये
 तया दृष्ट्वा माजीरतो प्राप्ते वि त्तः एवैकेमेणा कृत्वा त क
 तस्यापि कुलेन्द्रिया ॥ विल ॥ तिकालेन येद्व्रते ततः शुद्धि

नेप्राप्ते भौमादे मंदवासरे ॥ संगंधिपुष्पाणि दिशरत्ना
यथाशक्त्यपचारैश्च पूजोक्तं
र्यादिधानतः तथापराक्र
कालेन संशोधय समये तथा
रात्रौ तदलीकाण्डे गृहे निर्मा
प्रागणे तस्य मध्ये समारोप्य
कालिका पूजयेत् सदा पावा
र्चा च मनीयेषु गंधपुष्पादि
भिस्तथा धूपैर्दिव्यप्रदीपैश्च
नैवेद्यं विविधैस्तथा पिष्टकं
चैव सिद्धान्तं यजनेन दग्धमीन
कं निवेद्य सकलं देवैर्वलि
दत्ता प्रणम्य च तदन्तर्गजनं
सर्वं नैवेद्यादि वलिं तथा म
हारणं प्रदातव्यं कृतेन तत्
व्रतमुत्तमं वैरावे कदलीम्
लेया ऊर्ध्वान् कालिकाव्रतं ।
कार्यसिद्धिर्भवेत् तस्या भवि
ता गतिरुत्तमा एतद्व्रतविधा
नेन कृता सिद्धिर्भविष्यति य
तद्व्रतमिदं भद्रं देवगुणानिना
लये तस्यास्तद्वचनं कृतासा
प्राचीदृष्टमानसा गृहमाग
त्पसा तस्या वार्षिकं व्रतमाचर
त् गंधपुष्पैर्धूपदीपैर्नैवेद्यैर्ह
तमैस्तथा कृताग्रशमयीदे
वी पूजयेत् भक्तिसेयुतां नाना
संगंधिपुष्पाणि दिशरत्ना
लेहने सिद्धान्तं पायसं चैव
कं गलितपिष्टकं अमृतं यथा
हावे च दीयते च प्रयत्नतः त
लापलागमेया दिवलिदला
प्रभृतं कं नानावाद्यैश्च मे
नेः प्रणिपत्य पुनः पुनः क
तां जलिपुटास्तोत्रं भक्तिनसा
चकार सा तस्या प्राह महाका
ली वरं हणाम्यभानने तत्प्र
ताराजपत्नी सा वभाष च मुदा
विता मत्प्रभुराखुमुक्त्वा य
तकोत्तं कुरु चेष्टारि वरं दत्ता
हेमवती वभूवो नर्हि तान् य
हादशाश्च तस्या शोभोति
तो वत्सरे तदा । मार्जारं च सं
त्यज्य संगतो नैः मरावती पु
ष्पद्विष्टा इडं भावाद्ये देव
गणैः कृतं । कालिकायाः
प्रसादेन गतः प्राज्ञो निजाल
ये शुने नैव विधानेन या ऊर्ध्वा
त् कालिकाव्रतं सत्वरं कार्य
सिद्धिस्तस्या अत्र न संशयः
इति भविष्यपुराणे कालिका
व्रतकथा समाप्ता ॥
काली स्त्री श्रुति कालालाति
प्राता देवी यथा ततः कोप ॥

चकारोच्चै रं विका तानरीन् एते एतस्या योगिनी प्राप्ते
प्रति । कोपेन चास्या वदनं पूजयेच्चित्तयेदपि । त्रिपुरा
मसीवर्णा मभूजदा कुज्जटीक भीषणा चेरी कञ्ची हञ्जी वि
दितान्तस्या ललाटकलका धातका कारला मूलिनी चे
दंते काली करालवदना विनि ति अष्टोताः परिकीर्तिताः
प्राता सिपाशिनी इति मार्कं पञ्चातिका मदा देवी जाग्रदा
येयपुराणे देवी माहात्म्ये ॥ निकरी सदा एतस्याः सट्प्री
अथ च । देव्या ललाटनिष्क्रा काचित् कामरा नर्दि विद्यते
ताया कालीति च विप्रता न इति श्री कालिकापुराणे उत
स्या स्तुत्रं प्रवक्ष्यामि कामदेस्य रते च २० अध्यायः ॥
एभैरव समाभिसहितो दंतः काश य उ ऊ उ. युतो । य
प्रात्य स्तुमात्त परः सरः षष्ट उ काशने । उ काशिताका
सराग्रि विहिं उ सहितो मादि द्या । ऊ अच काशत इति उ
रेव च कालीने च मिति प्रोक्तं गर्दासः ॥
धर्मकामार्थदायकं एतन्म काश ऊ उ. युतो । ऊ अच
र्त्तिप्रवक्ष्यामि वत्तं सैकाग्रमनाः काशत । उ. काशते चंद्रः ।
एता नीलोत्पलदलपुष्पासा हंत्यात इति केचित् इति उ
चतुर्वर्ग समन्विता खड्गो गर्दासः ॥
चंद्रासं च विभ्रती दक्षिण काशः पुं स्त्री तत्त्वविशेषः
करवामे चर्म च पाशे च ऊर्ध्वा तस्य र्यायुगलाः । काशः का
पोभावतः पुनः दधती मुउ केतु रुहिष्ठः स स्यादित्तरस
मालां च व्याघ्रचर्म वरां वरा ह स्तथा । इत्यालिके दग्धया च
प्रागीदीर्घं दंष्ट्रा च अतिदीर्घीति तथा शोतगलः स्तनः काशः
भीषणा लोलजिह्वा निम्नरक्त स्यात्तथुरस्तिक्तः स्नाडपाके
नयनानादभैरवा कवथवाद हिमः सरः मूत्रकृच्छ्रापमदा
तापीन विस्तारश्च वल्लनना पषा हास्य दधपित्तजरागजित् ३
ताराकृपा देवी चामुण्डेति च क तिभावप्रकाशः ॥

काशः पुंस्वनामरोगः तोंः गान्धर्व तियंति च । ति
तत्प्रायः तवपुः २ काशि यत्रिवातिणी एष्टमरः पा
का १ इति शहरतावलीका अचपीडयन् प्रवर्तते स
सः ४ इत्यमरः काशयति क्रेण भिन्नकोष्णोपमथ
तसितशब्दकारयतिकासः । निः रुग्णार्थः शिरः मू
कासः ३ काशे ज्ञेयतात्पवा ल मोह तोभ सरतयान
यन् कासोदयतः कशशब्दे करोति मूककाशम् म
इत्यस्मात् ज्ञेयतात्पवायनि हावेगरुजा स्वने । सोः ग
काशः स्तालया तम्प शा हधी कफे मूक कृच्छा
लुकाशः शलका इत्युक्ता नमृकोत्पत्ते व्रजेत् ॥ पि
भेदं दंत्यालयातमथेया ज्ञात पीतातिका तिका
वात वायुसंभवेनकाशी स्पते ज्वरो भ्रमः । पित्तम् ।
दवथोनाहणेस्त्रियामितिता रमनेतस्मादेस्वर्गधूमको
लयातेषु रभसः इति तदीका मदः प्रततेकाशवेगोच यो
योभरतः तस्यनिदाने यथा निषा मिव दधीने कफादो
धत्तं तरिरुवाच प्राप्नुकारी ल्पमूहं रुदयंस्तिमितं गुरु
यतः काशः सपवानः प्रवत्स केवलेपदमने पीनसल
ते पंचकाशाः स्मृतावातपित्तं र्द्योचकः रोमहर्षे चनेति
श्लेष्मदततयेः दयायोये ग्यश्लेष्माणप्रवर्द्धने युहा
दित्तसर्वं वलिन श्रोत्रो घेः सादसैस्तेः सेवितैरय
त्रे । तेषा भविष्यतां नृपे । पावलं उरस्पतः दितोवायुः
कावे काशः रोचकः ॥ पिने चानुगतो वली ऊपितः क
मूककर्णस्य कावत्वं न रुतेकाशकफेतेन सशोणितं
जाधो विहितोः निलः । पीनश्लेष्मचमूकं च ग्रथितं रु
ऊर्ध्वं प्रवृत्तः प्रायो र स्त गितं वरु षीयेत केवेन रुजता
मिन्न कोणवच संसृजन् विभिन्नैव चोरसा । सूचीभि
शिरः श्रोतासि संसृजन् त रिव तीक्ष्णभि स्तयमानेन ।

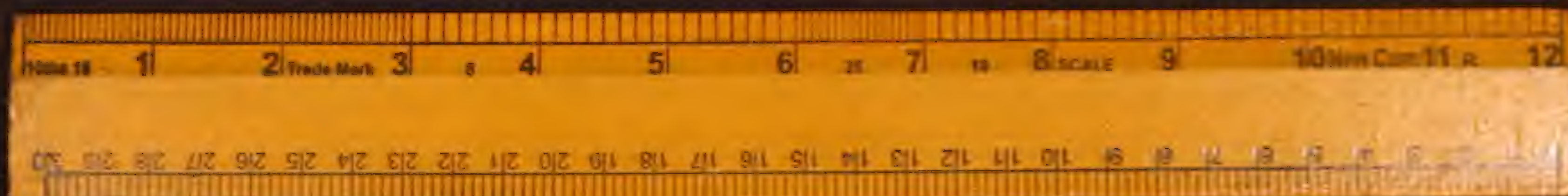
कासोदयतः कशश
हे इत्यस्मात् ज्ञेयतात्पवा

मूलिना । यवभेद ज्वरस्यास विकित्ता तत्रवातकाशस्य वि
तस्मादेस्वर्गकयवान पारा कित्ता वास्तको वायसीशाकं
वतश्लेष्मजनं पार्श्वमूली मूलकं सुनिषलकं स्नेहा स्ने
ततोस्वच कफार्थे र्वमने प लदयो भट्टाः दीरेक्षरसगो
किर्वलेवर्णमृहीयेत दीण डिकाः दध्नारणालो लफल
स्य सास्त्रमृत्ते श्पावष्ट प्रसत्रापान मेवच । शस्यतेवा
तदीयदः वायुप्रधानाः ऊ तकाशेषु साहंल लवणनिच
पिता धातवो राजयत्सणाः वायसी काकमाची कवई इ
ज्वंति यत्सायनैः काशोही ति लोके । सुनिषलकं सिनु
वेत कफं ततः प्रतिप्रयोपमे यारि इति लोके प्राकविशो
पीतं विसें दरित लोहितं । षः । चोगरी सहशचतष्यडा
तत्पतेत घनश्वरुदयं पव सज्जलदेषो भवति । चौपति
तीवच अकस्मादसंशीतेका इति लोके ॥ ग्राम्यानुपादकैः
वकाशितं वलदयः स्त्रिपप्र प्राति यवतो भूम घटिकान्
समवर्द्धते श्रीमहर्षी ननेत्रता रसेमीयात्मगुमानो युधेवाभो
ततो स्पतयत्र पाणि सवीणा जयेदितान् ॥ ग्राम्यानुपादकैः
विभवंति च इत्येव यत्र काशः रसे रित्यन्वयः । ग्राम्यानुपा
दीणानो देहनाशनः पापोवा कित्वाह इति लोके ॥ दशम
वलिना तद्वत्ततोपि नवोच ली कृता काशस्यास दिक्का
तो सिद्धोतामपि सामर्थ्यात्सा रुजायहा यवागू दीपनी व
धादौ वष्टककमः मिश्राया ष्पाहातरो गविनाशिनी रसः
पाम्ये सर्वे ज्वरसः स्य विरसा कर्कटकानो वाहृतभृष्टः स
च काशस्यास दयलुर्दिस्त्रसा नागरः वातकाशप्रशमनः मृ
राश्यागदाः भवंत्युपदया य गिमत्स्यवापुनः अथ पित्त
स्मात्तस्मान्ने तस्या जयेत इ काशस्य विकित्ता कंटकारी
तिगारुः काशरोगनिदानं युगदादावासा कर्चुरवालकैः
॥ १४ ॥ ग्राम्यायः ॥ अथ काशस्य नागरेणाच पिपल्या कथितं स

लिलं पिबेत् ॥ शर्करामधुसंयुक्तं पित्तकाशहरं परं ॥ अथ कफकाशस्य चिकित्सा यिष्णुली कटुफलं शुण्ठी श्रेणी भार्गी तथापणो । कारवी कंठकारी च सिंधुवारो यवानि का विप्रको वासकश्चैषां कषायं विधिवत् कृतं कफकाशविनाशाय पिबेत् कस्मिन् ज्ञेयं यिष्णुत्पादिकायः ॥ अथ ततजकाशस्य चिकित्सा इति दत्तरालिका यमसर्गी लोतपल्लवंदनं मधुकं पिप्पली दत्ताला दशैंगी शतावरी द्विगुणा चतुर्गुणी सितो सर्ववत् गुणा लिप्ता नमधुसर्पिर्भा दतकाशनिवृत्तये इति दत्तरालिका इति मेदः चंद इति लोके यमं यमकाष्ठं मृणालं विषं उत पल्लं कमलं चंदनं मधुपल्लं चूर्णीनां चैंगी कर्कटश्रेणी । तृतीयादी र्विंशलोचना सा चैलो द्विगुणा अथ दयकाशवि चिकित्सा चूर्णी काकममिषं वासक रसभाविं चरुनवाग्नं मधु चतसितो पलाभि लं हतयका शरुपि तद्वत् । काकमं चूर्णी कक

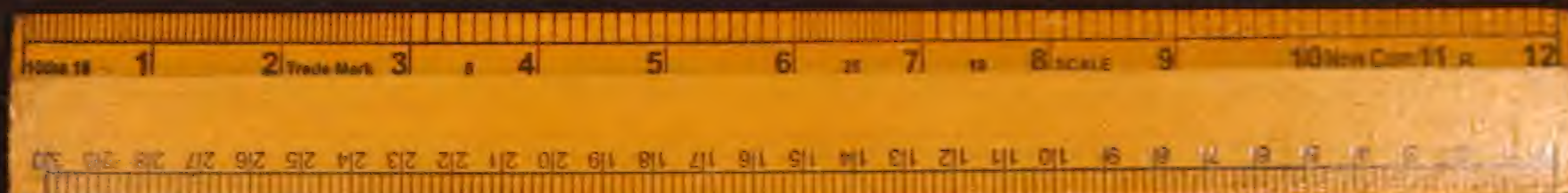
भतचूर्णी अथ काशस्य सामान्यतश्चिकित्सा ताम्र मानस्य काशेन नासास्य स्वेजदे दवयो गंधनाशे भूमयानं प्रयोजयेत् मनः फिलालमचिरं मोसी मुग्देः पिबेत् भूमयं च तस्य न पयस्य सगुदे पिबेत् यथा काशान् पृथक् दृढं सर्वदे ससमुद्रवान् शनैरपि यथा गालाससाध्यान् साधयेत् अथ वे गाले हरिताले ॥ इंगुरमि दपञ्जीवकफलं वदरी लमालि मंशिलाया चर्मप्रा धितं तदुमयानं सदीरे महा काशनिवारणं कंदकारिकत कायः सकृत् सः सर्वकाशहा केवकाया कलायाश्च चूर्णी मधुकाशरुत् लवेगजाती क ल पिप्पलीनां भागान् प्रकला दसमानमीषां पलाई मान मचिरं प्रदेयं पला निवृत्तारिमहो यस्य सितो समसेन समाप्य चूर्णी रोगनिमानां सुबलाभिरेति का प्राञ्जरो वकमेहगुल्मसाधो माद्यप्रदणी विकारां समसक रचूर्णी वटिका वा ऊनटी संध

लोष विडंगमय द्विगुभिः स्मिन् कषायेत नवस्त्रते दरीत लेहः साज्यमधुः काशस्य तकीतिः सदितो गुडस्य तलो सटिका निवारणः दरीत विनिःक्षिप्य पचेत् सपक्वमेत कीकला प्यटी मरिचं गुडं स न समुत्तार्य सपीतले च पले युते । काशो मोदकः प्रोक्तः पले वापि कटुत्रयं च तथा चत परवक्त्रेः प्रदीपनः कषः क जीतपले विचूर्ण्य फलानि षट् रीशो पले पलदयं सानतो पुष्परसस्य वापि विनिःक्षिपेत् कषश्च मरिचस्य पिप्पली त्रविमिश्रयेत् प्रयुज्यमानो वि तं दारिम गुडं यावत् काना धिनेष लेहो यथा बले वापि सौख्ये रसाध्याः काशाये यथानले च वातात्मके पित्तक वेधनिर्मुक्ताः अपि सूर्यं च तं कपोल्यं द्विदोषजातानपि च द्युतं ते वा मिदमोषं यथा शोषं हतो द्रवे च तय जेवका वासेन स्तकषां शरतिवावे शोषा संव द्यात् सद पीनसे कषांशः कर्षाई मिनिवाच न यत्सागामे कादशमुग्रं च मरिचं कर्षमात्रे स्यात् पि गृहीतकीषे भृगुलो पदिष्टा ॥ यली कर्षं समिता अर्द्धकषा पुष्परसो मधु । चतुर्गुणे त्वगे यवदारः कर्षयुग्मं च दारिम लायत्रनामके शाराः भृगुरी यत्तूर्णी कृतं पुंजादृष्ट कष नकी कंदकारी तलो मीर हो गुडे न हि शाण प्रमाणं गुदि रो पक्का कषायकं । पादेशो कृत्वा वक्त्रे विधारयेत् अस्याः स गृहीत्वा च तत्र चूर्णी नि द प्रभावात् सर्वे पिकासायां त्य पयेत् पृथक् पलांशामेता वसंदं दारिम दारिमफल नि युद्धी च वा विप्रकाः मुस्ते वल्कलं शयं । मरिचादिवटि कर्कटं श्रेणी च अश्वगंधं नया का समूलवल्कलदकट सकः भार्गी रास्त्रा सफी चैव श कर्षा पलविंशतिः प्रतो कंच त्वरीतकीनां शतमेकपात्रे पलायणं प्रदद्यात् ततै लयोः विषाज्या चरणो बुशेय न पक्का दतमानीय शीते मधु ।

पलाष्टकं । चतुष्पलं तगादीर्याः कारिका । मंगं पुनर्नवा
पिष्णलीच चतुष्पलं ॥ तिष्ठा । वीजग्याकाशं निहंति चे इति
निदध्यात् सदरे मन्मये भाजने च तत्रैव १६६ अध्यायः ॥
ममे लेहोः यं हंति हि कार्ति काशी सी स्वनामत्वात्तौ
कास म्मासानशेषतः ॥ कं र्थं तत्र कर्तव्ययात्राविधाने
वकार्यावलेहः । इति कासा यथा सूत उवाच यात्रापरि
धिकारः इति भावप्रकाशः ॥ मंत्रुहि जनानां हितकाम्यया
अपि च हरीतकीकणा मुंवी यथावत् सिद्धिकामानां सत
मरिचं गुडसंयुतं काशघ्नो मोद वत्याः सुतोत्तम ॥ व्यास उवाच
कः प्रोक्तस्तस्मादोचकनाशनः निशामय महाप्राज्ञ लोमह
कंवकारी गुडवीर्यां हृष्यक षणवच्चिन्ते यथा प्रथमतो
त्रिंशत्पलादसे प्रस्थसिद्धो यात्रा कर्तव्या यात्रिकै मदा ॥
हृताढातकाशनहृदिपीनः सचेल मादौ संस्त्राय चक्र
इति गारुडे १७४ अध्यायः ॥ स्फुरिणीजले संतर्प्य देवान्
मनःशिला वलामूलं काकप सपितृन् ब्राह्मणान् तपसि
तौचगुगुलं जातिपत्रं कोलि नः आदितं द्रौपदीं विसृज्य
पञ्चतथा चैव मनःशिला एभि र्नापाणिमहेस्वरं नमस्कृत्य
श्वैव कृतावर्तिर्वदराग्रौ महेस्व ततो गच्छेत् द्रष्टुं कृण्वित्वा
र धूमयानं काशहरं नात्र का यकं ज्ञानवापीं सपस्त्रं न
र्या विचारणा इति च गारुडे १७५ अध्यायः ॥ त्रिकेणं ततोऽर्चयेत् तारक
१७४ अध्यायः ॥ कतकस्य क शं समभ्यर्च्य महाकाले
लंशं त्वं सैधवं अयणं वचा फे रं ततः ॥ ततः पुनर्द्रापाणि
नोरसां जनेदौ द्रविडैरगानि मित्रेषा पंचतीर्थिका दैनं
नःशिला यषां वर्ति हंति का दिनी विधानया महा फल
शंतिमिरं पटलं तथा । इति मभीप्सुभिः ॥ ततो वैष्णव
तत्रैव १७६ अध्यायः अभ रीयात्रा कार्या सर्वार्थ सि
यामलकं द्राक्षा पिष्णलीकं व द्रये । हिसमायतनानां च ॥

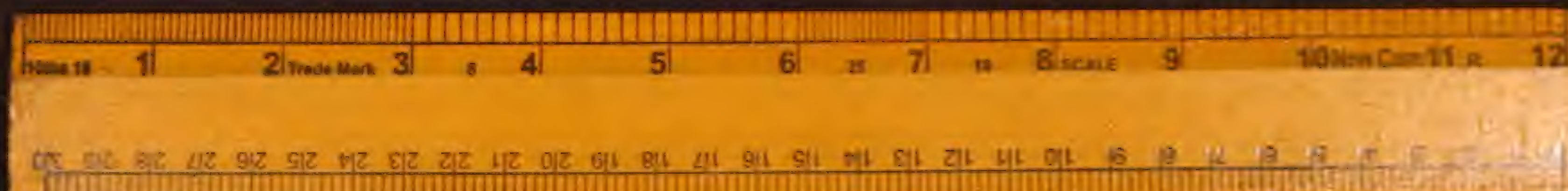
कार्यायात्रा प्रयत्नः ॥ कृष्णप्र । सर्वविद्या परास्त्री च कर्तव्या
तिपदं प्राप्य भूतावधि यथा विधि । देववासिभिः ॥ शैलेणं प्रथ
अथवा प्रति भूतंच देवश्रुदि म । मे वीत्य वरणस्तान् पूर्वकं
भीष्मभिः ॥ तत्रतीर्थकृतस्नान । स्नानस्त संगमेकृत्वा दृष्ट
स्तत्रलिंगकृतार्चनः । मोनेनया । याः संगमेश्वरः ॥ सर्वनीलती
शार्जवीणः फलेप्राप्नोति यात्रिकः । र्थस्नानतः पश्येत् स्वनील
गोकारं प्रथमं पश्येन्नत्स्यादर्थी । मीश्वरं स्नात्वा मंराकिनीतीर्थं
कृतोदकः । त्रिपिष्टपं महादे । दृष्टव्यामथमेश्वरः ॥ पश्येद्वि
वं ततो वै कृत्वा ससं ॥ रत्ने । रणगर्भेशं तत्रतीर्थकृतोदकः
पंचाथ चंद्रेशं केदारंच ततो । पंचचक्रदेस्नात्वा ज्येष्ठस्यानेत
व्रजेत् । थमेश्वरंच वीरेशं गङ्गे । तोर्चयेत् चतः समुद्ररूपे त
त कामेश्वरं ततः ॥ विष्णुकर्म । स्नात्वा देवं ततोऽर्चयेत् । देव
श्वरंचाथ मीनाकर्णेश्वरं ततः । स्याप्रेतयावापी तत्रोपस्थपाने
अविमुक्तेश्वरं दृष्ट्वा ततो विष्णु । कृते ॥ श्रुक्त्वरेततः पश्येत् तत्
श मर्चयेत् ॥ यथा यात्रा प्रय । कोपविहितोदकः । दण्डावते न
त्तेन कर्तव्या देववासिभिः । यस्त । रः स्नात्वा व्याघ्रेशं पूजयेत्ततः ॥
देव मुखितापि नेतां यात्रां समा । मौनकेश्वरं ज्ञात्वा स्नानं कृत्वा
वरेत् ॥ विद्या स्तस्यायजायेतदे । ततोऽर्चयेत् । जं हकेशं महा
त्रेच्छाटनसूचकाः । अष्टायतन । लिंगंकृत्वा यात्राभिमानरः । क्व
यात्राया कर्तव्या विद्व शानये ॥ चित्र जायते भूयः संसारे इ
रदेशः पार्वतीशश्च तथा पशुप । त्वसागरे । समारभ्य प्रतिपदं
तीश्वरः । गंगेशानर्मदेशश्च गभ । यावत् कृत्वा चतुर्दशी ॥
लीशः सतीश्वरः ॥ अष्टम । पतत् क्रमेण कर्तव्या न्यतदा
स्तारकेशश्च प्रत्यष्ट सिविशे । यतनानिवै । इमा यात्रां नरः
धतः । दृष्ट्वा येतानि लिंगानि । कृत्वा न भूयोऽप्यभिजायेत
महापादोपशानये ॥ अपरापि ॥ ५ ॥ अथा यात्रा प्रकर्तव्या
पुनः यात्रा योगदेम करीसरा । कादशा यतनोज्जवा । अग्रीध

कृते सस्त्रातः पश्येद्विधमी र्धकृतोदकैः । ततो गच्छेत्
 श्वरे ॥ उर्वशीशं ततो गच्छेत्
 ततस्तनूजलीश्वरे । आषा
 ढीशं ततो दृष्ट्वा भारभूते
 श्वरे ततः ॥ लोमलीशं म
 थालोका ततस्तत्रिपुरांत
 के । ततो मनः प्रकामेशी
 निकेशं मथो ब्रजेत् ॥ महाल
 सेश्वरे तस्मात् तिलपरीश्व
 रे ततः ॥ यात्रैकादशालिं
 ना मेवाकर्ण्य प्रयत्नतः ॥ इ
 मायाशं प्रकृतीणोरुद्वेष्टा
 मुयाजः शतः परंप्रवृत्ता
 मिगोरीयात्रा मनुजमां ॥ सु
 कृपदाहतीयायायायावि
 ष्वहृदिका । गोप्रेक्षतीर्थे स
 स्त्राय मुत्तनिर्मलिकां ब्रजेत्
 जेष्ठवाण्यानरः स्त्राताजेषां ।
 गौरीसमर्चयेत् सौभाग्यगो
 रीसेष्ट्या ज्ञानवाण्योक्तोदकैः
 ततः शृंगारगौरीच तत्रैव च
 कृतोदकः । स्त्राताविशालगं
 गायां विशालादी ततो ब्रजेत् ॥
 सस्त्रातो ललितातीर्थे ललितो
 पूजयेत्ततः । स्त्राताभवानीती
 र्थं भवानीपरिपूजयेत् ॥
 मंगलाच ततो भ्यर्च्य विडिती

सोमनाथं च वराहं च ततो व
 नेत् ॥ वलेश्वरे ततो नत्वा न
 तागलीश्वरे ततः । कण्ठपेशं
 नमस्कृत्य हरिकेशवन ततः
 वैद्यनाथं ततो गत्वा भवेशं म
 थं वीक्ष्य च । गोकर्णेशं ततो
 भ्यर्च्य हाटकेशं मथो ब्रजेत्
 शस्थितपतगंगं च दृष्ट्वा वैकी
 केशेश्वरं । भारभूते ततो न
 ता चित्रगुप्तेश्वरे ततः ॥ चित्र
 गुप्तं प्रणम्य ततः पद्मपती
 श्वरं पितामहेश्वरं गत्वा ततस्त
 कलसेश्वरं ॥ चंद्रेशं स्तुथ्य वीरे
 षो विज्ञेशोः ग्रीशं पवच नारो
 श्वरो हरिश्चंद्रश्चितामणिवि
 नायकः ॥ सेनाविनायकं प्राप्य
 दृष्ट्वा सर्वविघ्नरुतं च शिष्टं
 वामदेवौ च मन्त्रिपथरावभौ ॥
 दृष्ट्वा यत्नतः काश्यां महावि
 ष्विनाशनो । सीमाविनायकं ना
 थं कुरुते ततो ब्रजेत् ॥ त्रिसंथो
 शो विशालादी धर्मेशो विष्णवा
 रुका । आशाविनायकं प्राप्य ।
 हृदि स्तुतः पुनः ॥ चत
 व्रजेत् ॥ लिंगं ब्रह्मेशं ततः
 परं । ततो मनः प्रकामेशं
 शानेशं स्तुतः परं ॥ चण्डीच

ऐश्वर्ये दृष्ट्वा भवानीशं करोत
 तः । कुण्डप्रणम्य च ततो रा
 जराजेशं मर्चयेत् ॥ लोमलीशं
 ततोः भ्यर्च्य ततस्तनूजलीश्व
 रं । पराजेशं मथो नत्वा परद्वे
 श्वरे ततः ॥ प्रतिग्रहेश्वरं चापि
 निष्कलेकेशं मेव च । मार्कंडे
 येशं मभ्यर्च्य ततो अप्सरसे
 श्वरं ॥ गंगेशोर्ध्वस्तो ज्ञानवा
 ण्यो स्त्रानं समाचरेत् । नंदिके
 शं तारकेशं महाकालेश्वरं त
 तः ॥ दण्डपाणिं महेशं च मो
 देशं प्रणमेत्ततः । वीरभद्रेश्व
 रं नत्वा अविमुक्तेश्वरं ततः ॥
 विनायकास्ततः पंच विष्णवा
 थं ततो ब्रजेत् । ततो मौने विस्
 त्वाथं मंत्रं मेन मुदीरयेत् ॥ अ
 तर्हस्यं यात्रेयं यथावत् या
 मया कृता । न्यूनतिरिक्तयाशो
 रुः प्रीयतामनयाविभुः ॥ इति
 मंत्रं समुच्चार्य ततः वै मुक्तिम
 लये । विष्णाम् यायात् भवनं
 निष्ठापः पुण्यवान् नरः ॥ स
 पापवासरे विलो विसृतीर्थं
 सु सर्वतः ॥ कार्यायात्रा प्रयत्ने
 न महापुण्यं समुदये ॥ नतस्य
 पंचदशपांचकलस्तंभं समर्चयेत्

उःखरुदपिणाचत्तनभवेय
स्य एजनात्॥ अहाश्वमिमा
यात्राः कर्मव्याः दोषवाभिः
पर्वस्वपिविशेषेण कार्याया
त्राश्च सर्वतः न वेध्या दिव
संरुण्यादिनायात्राकुचितक
नी। यात्रादयं प्रयत्नेन कर्त
येप्रतिवासे आहोस्वर्गतरं
गिएण स्तनो विषेशितर्ध्व
यस्यसंध्यदिनेयातंकाणो
निवसतः सतः॥ निराशाः
पितरस्तस्यस्तस्त्रिवदिनेभवे
न सदष्टः कालसर्पेण सदष्टो
मत्स्यना स्फुटं॥ समष्ट सत्र
दिवसे विषेशे यत्र नेदितः
सर्वतीर्थेषु सस्त्रोस सर्वयात्रा
व्यापनसव॥ मणिकणोत
यः स्नातो यो विषेशेतिरेक्षत
सत्यं सत्यं पुनः सत्यं सत्यं सत्यं
पुनः पुनः॥ दृष्टेण विषे।
स्यो नित्यं स्नातव्यामणिक
रिणिका॥ इति श्रीस्कंदपुराणे
काशीखंडे १० अध्यायः॥
कास ३३. ऊशवे। ऊ
शवे ३३ रोगहेतुककुत॥
सितशहः॥ ३३ अचकासत्।
उ. कासने हृदः॥ इति उर्गा।

दासः॥
कासमर्दः पुं पेयितः जलमि
श्रित वसगलित वेसवभः॥
इति पाकराजेश्वरः॥
काहारकः पुं शिविकावाहक
जातिः। काहार इति चेहारा।
तिच भाषा। यथा। तथा गा
डिकावीराः क्षरकर्मोपजीवका
व्याधाः काहारकाः पुष्टाः क
स्य संवाहयन्ति ये॥ इति जै
मिनिभारते आश्वमेधके प
र्वणि १० अध्यायः॥
काद ई काक्षणे। ई का
क्षति यने लोकः। नमथ
पावेनैवेष्टसिद्धे इदं नवंधोवे
देष्टुद्यारणभेदार्थः। इति
उर्गा दासः॥
कि र लि जाने। रवे
दिकः। लि विकीर्ति। इति
उर्गा दासः॥
कि की दि विः पुं सर्गाचातक
तत्पर्याय। कि की दिवः॥
स्वर्गाचव॥ इति जराधरः॥
किंकिणी स्त्री कसाभरणविषे
यः तत्पर्यायः लद्वेदी
प्रतिसरा॥ किंकिणीकः क
कणिका। ददिका॥ इति शब

रत्नावली॥ चर्चरी ॥ इति
जराधरः॥
किंकिरानः पुं पुष्पहृत्
विशेषः। तत्पर्यायगुणाः॥
किंकिरानो हेमगौरः पीत
कः पीतभद्रकः किंकिरानो
हिमस्त्रिक्तः कयायश्च हरेद
शो॥ कफ पित्त पिपासासह
ह शोष वमि किमीन॥ इति
भावप्रकाशः॥
किंजल्कः पुं यद्यकेशरः॥
तत्पर्यायगुणाः॥ किंजल्कः
केशरः प्रोक्त आस्पेयश्चापि
सस्त्रतः॥ किंजल्कः शीतलो
रूतः कषायो ग्राहकोपि स॥
कफ पित्त तृषा दाह रक्ताग्नी
विष शोद्यजित्। इति भा
वप्रकाशः॥
किं गतो॥ भयभीषयोः। भी
षा स्वतो भयोत् पादना। केट
तिज्जो वाद्यादिभेति इत्यर्थः
केटति व्याघ्रो जने भीष य
तीत्यर्थः॥ इति उर्गा दासः॥
कित संशयेच्छावासारोग्य
विविकित्सति मनः संश
नेत्यर्थः॥
आरोग्य विविकित्सन्त्यतरे वै

यः। इच्छानिवासयोस्तु केतनी
ति वोयदेवः। नत्र निवाद्यो
न प्रयुज्यते। इति रमानाथः॥
इति नवनिता मेता हंते मना
विविकित्सते इति न श्रुतर्भ
नेम्याद्यनया कर्मकर्तृरिसन्
प्रथं प्रथं इत्यादिना यकृनिवे
ये सिद्धे इति उर्गा दासः॥
कित रलि मनो। र वै
दिकः। लि चिकेति। इति
उर्गा दासः॥
किंजरः पुं स्त्री स्वनामव्यातदे
वयोनिः। तत्पर्यायः। अश्व
मुखः प गीतमोदी ६ हरिण
नर्मकः॥ इति शबरात्तावली
किमिच्छकः पुं व्रतविशेषः।
तद्विवरणं यथा। मार्कंडेय उ
वाच। अथ सावीरितो माता
वीरावीरप्रजावती। पुत्रेपुत्र
नि समाहूय शरपुत्र मवी
क्षिते पुत्राह मभ्यनुज्ञाता तव
पित्रा मरात्मना। उपवासे करि
ष्यामि दुष्करोः ये किमिच्छकः
सचायन स्तवपित स्तया सा
धो मया पिवा। प्रतिज्ञाते।
तया पुत्र तन स्तत्र यता
महे॥ इत्यस्यादि महाका

सात नव दाम्पत्यं पितः । धनं
ते पितराणां मनुजानां न
न च ॥ केशसाधो ममायानः
सहि श्रेयो भविष्यति । साध्याभ
विष्णयदिने कश्चिदलपराक्रम
मेः ॥ सते साध्याः न्याया वापि
इः एवसाधो भविष्यति । तत्
प्रतिज्ञां कुरुवे यदि पुत्रात्र वै
ब्रते ॥ तदेतदहं मारुष्य क
ण्ठतो यन्मते नव । अवीतिड
वाच । विज्ञे मे पित रायने मेमे
पात्वं न तत्र वै । यन्मच्छरीरनि
ष्ठायेत न करिष्ये तयोदिने ॥
किमिच्छकं व्रतं मानं निश्चित्य
भवनिष्ठाया राज्ञापिज्ञाभान
ज्ञानं यदि विज्ञेष्टरेण मे ॥ मा
र्कण्डेय उवाच । ततः सा राज
महिषी तद्वत् समुपोषिता ।
यथोक्तं साकरोनपूजां राजरा
जस्य संयता ॥ निधीनामप्य
शेषाणां निधियालवत्सल्यव ।
लक्ष्म्याश्च परया भक्त्या तवा
कृपायमानसा ॥ विविक्ते तु
गृहस्तः स्थः साधराजाकर
धमः आसीन उक्तः सविचै
नीतिशस्त्रविशारदैः ॥ स
विवाक्युः । राजन वयः परि

णतं तवैरं एवासतो मंही ।
एकस्ते तनयोः वीक्षितस्तत्क
दारपरिश्रमः अपुत्रः सवने
निष्ठा यदा भूपरामिष्यति ।
नदारिपत्तं सृष्टिकी निश्चितं
नव यास्यति ॥ वंशस्तयस्ते भ
वितापिरपिण्डे दकदयः प
तन्महमेविवरे क्रियाहान्याभ
विष्यति तस्मान् कुरुतयाभ
पययानेतनयः पुनः किरौति
सतने बुद्धिपितृणां मुपकारि
णी मार्कण्डेय उवाच । पतस्मि
न्नेतरे पादं पृथ्वा व जगतीय
तिः । पुरोहितस्य वीराया ग
दतोः र्थिजनं प्रति ॥ कः किमि
च्छति इः साधकस्य किं साध
तामिति । करं धर्मस्य महिषी कि
मिच्छकमुपोषिता ॥ राजपुत्रो
पवीक्षितस्तत्काला पुरोहितं वत्
प्रमुवाचार्यिनः सर्वान् राजरा
जमुपागतान् ॥ मया साध्यां वा
रीरेण यस्य किंचित् वरीतस्य
मम माता महाभागा किमि
च्छकमुपोषिता ॥ मृण्वत् मे
र्षिनः सर्वे प्रति ज्ञानं मया
त्रच । किमिच्छय ददाम्य
क्रियमाणो किमिच्छके ॥

मार्कण्डेय उवाच । ततो राजा
निष्ठायेत न वाक्यं पुत्रमुवा
तयुते । समुपेयावतीतपुत्र
महर्षी प्रयच्छ मे अवीदि
उवाच । दातव्यं यन्मया तत
भवते तद्वीहिमा । कर्त्तव्यं
इष्टं वाने साधुः साधमे
वच ॥ राजोवाच । यदि सत्यम
तिहस्तं ददासि च किमिच्छके
पुत्रस्य दर्शये मुखं ममात्
संगतस्य तत् । अवीदि उवा
च अहं तवैव तनयो वृत्त
वर्धय मे नय । न मे पुत्रोक्ति
पुत्रस्य दर्शयामि कथं मुखं
राजोवाच । पापाय वृत्तवर्ध
ने यदि दं धार्म्यं तेनया तस्मा
त्तमोचयात्मानं मम पौत्रं प्र
दर्शय ॥ अवीदि उवाच । विर
मास्मान्महाराज यदमज्जत्
समादिशु वैरागेण मया त
क्तः सीसंभोगस्तथा रसः ।
राजोवाच वरुभिर्मुपमान
स्मन दृष्टो वैरिभिर्जयः । न
शायिदिवैराग्यमुपेक्षितद
पेरितः किंवातो वरुनोक्तेन
वृत्तवर्धय पौरस्यज । मानस्त
मिच्छया वक्तुं पौत्रस्य मम ।

दर्शय ॥ मार्कण्डेय उवाच । यदा
स वरुण स्तेन मोक्तः पुत्रेण
पार्थिवः । नाम्नं प्रार्थय ते किं
चित् तदा पुत्रोः वरीत पुनः
दत्ता किमिच्छकं तभ्यं प्रामो
हं तात संकटं । तत्करिष्या
मि निर्लज्जो भूयोदारपारि य
हं ॥ मित्राः समक्षं विजितः
पतिनो परणीतने । स्त्रीप
ति भविता भूय स्तानेतदति
उष्टरे । तथापि किं करो म्येव
सत्यपाशावशं गतः ॥ क
रिष्यामि यथास्यते भुज्जता
निजशासनं ॥ इति श्रीमार्क
ण्डेयपुराणे अवीदिस्मरितना
माध्यायः ॥
किरणः पुं चंद्रसूर्यरश्मिः ।
तत्पर्यायः । निद्रा १२ धुतिः
१० आभा १४ प्रभा १५ विभा १६
रुकु १७ रुविः १८ भाः १९ कृ
विः २० दीप्तिः २१ रश्मिः २२
अभीषुः २३ महः २४ ज्योतिः २५
महः २६ रोविः २७ शावि २८
विषा २९ दृष्टिः ३० प्रकाशः ३१
आतपः ३२ घातः ३३ इति
शहरत्नावली ॥
पादः ३४ आलाकः ३५ वसुः ३६

अविः १० भासः १० वर्मः १० लो डगीदासः ॥
 कः ४ अविः ४ भासः ४ वी कीट क वंधकरीयोः ॥
 चिः ४ हेतः ४ धाम ४ वधः कीटयतिकीरः ॥ वलीः कैलि
 ४६ मृष ४ तेजः ४८ ओजः त्र मअने ॥ इति डगीदासः ॥
 ४९ ॥ इति जराधरः ॥ किरान कील वने ॥ चनर्यस्त्री ॥
 तिक्तः ७ भूनिम्बः ॥ तत् कीलति ॥ इति डगीदासः ॥
 पर्यायः ॥ किरानकः ६ ॥ कु उ शहे ॥ उ
 इति जराधरः ॥ चिरतिक्तः ७ कवते ॥ इति डगीदासः ॥
 चिरतिक्तः ८ तिक्तकः ९ कु ल शहे ॥ ल कैलि
 तिक्तकः १० ॥ इति शहरताव इति डगीदासः ॥
 ली कटिक्तः ११ रामसेनकः १२ कु शि उ आर्तस्त्रे ॥
 किरानकोनोनेपालः सा पि उ ऊवते अऊत ॥ इति
 इति को ज्योतकः किरानः डगीदासः ॥
 सारकोरदः शीतलतिक्तको कुकु उ आदने ॥ उ
 लवः ॥ सत्रिपातजर म्हास ॥ कोकते ॥ इति डगीदासः ॥
 कफपित्तसदाहनुत ॥ काश कुकुटरः ७ कुकुटरडः ॥ कु
 शय तवा ऊए ज्वर वण कृमि कुरोदा इति हिंदीभाषा तत्
 प्रणत इति भावप्रकाशः ॥ पर्यायगुणः ॥ कुकुंटरस्ताम
 किल क नवै क केलयति ॥ चूः सत्सपत्रो ॥ सडूळदः कु
 नदिरिति एत नोश मेरुतो कुदरः कट्टिक्तो ज्वर रक्त
 इत्यस्य डोणदिक कि प्रत्यये कफापदः तन्मूल मोई नि
 रूपे ॥ इति डगीदासः ॥ तिप्त वदने मुखशोषरुत ॥
 किल श शोक्ते ॥ कीडे ॥ श इति भावप्रकाशः ॥
 किलति प्रासादः शिम्बुर्वा कुकुटः ७ स्त्री पतिविशेषः ॥
 केलिता ॥ इति डगीदासः ॥ कुकुडा इति भाषा तत्पर्यायः
 किष्क क उ वधे ॥ मूर्द्धन्योप ताम्रशिखी १० ॥ इति जराधरः
 थः ॥ क उ किष्कयते ॥ इति रात्रिवेदः १० उवाकरः ११

वृतातः १२ कादलः ११ ॥ इति शीर्षी गुरुवत् सनहराः ॥ जं
 शहरतावली ॥ दत्तः १४ याम गलस्या जंविताम्र म्हास से
 नादी १५ शिवडिकः १६ तन्मा राजसा मताः ॥ १२ ॥ अल्पप्रम
 सगुणः ॥ कुकुटो हंहराः सि एये श्रान्ता ललजिक्ता गुरुद
 गोवीर्योस्त्रोः ॥ नलकुरुः व राः ॥ म्हास सेतामसा हेयाः से
 लव्यः मृक कफकृत वल्पात् थावनसमाश्रयाः ॥ १३ ॥ ब्रह्मा
 तः कषायकः ॥ आरण्यकुकरः दिजानिभेदेन चतर्ही सर्वपव
 त्रिपो हंहराः ॥ अमलो गुरुः हि ॥ म्हादीर्घी सव्यकर्णी ल
 वानपित्तस्य वमी विषमजर चुपुच्छासनदराः समुक्तवरे
 नाशनः इति भावप्रकाशः ॥ ताप्रम्यान से वल्लजातयः ॥ १४ ॥
 कुकुटीवतं स्त्री भाद्रपुङ्गस कोगा सवलोमानो ललकृण
 प्रमीकर्तव्यनियमविशेषः ॥ त सनहराः ॥ शीर्षी दीर्घी नखरदाः
 हिवरां ललितासममीश म्हास से तत्रजातयः ॥ १५ ॥ येपी
 विदष्टयं ॥ तवली मरव सनलोमान प
 कुकुटः ७ यमविशेषः ॥ वच ॥ कुहा कुहा ललजिक्ता से
 कुकुट इति भाषा ॥ तस्य प म्हासो वैशजानयः ॥ १६ ॥ कस
 रीता यथा ॥ मगायार्थ शऊ वली सनुमुखा दीर्घरोमाणा
 नाथ कोतकार्थि महीदिता ॥ पवच ॥ अकुहाः प्रमयुक्ताम्र
 शानः पोष्णा सत सेषा मत्र तेषानः मृदजातयः ॥ १७ ॥ लवु
 वक्षामि लक्षणा गुण जाति प्रभेदेन म्हास भेदो एते कथा
 तथया ॥ सात्विका राजसा म्हा तदा वरुपवकाप्र ॥ प्रहृष्टपुच्छा
 वतामसाप्रविधा मताः ॥ १८ ॥ कुकुटः ७ स्त्री पतिविशेषः ॥
 श्रान्ता अपरिहीणाः पवित्राः सत्यभोजिनः ॥ सान से साति
 काः प्रोक्ता दृश्येतेव क्वचित् तिर्धननाशनः ॥ भोजोपि ॥ दि
 क्वचित् ॥ १९ ॥ कुहा वरु भुजो जाति दीर्घातिर्वा विजातिः

स्ना महीभक्तो । भये धन त्रये
शोकं विदधाति यथा क्रमे ॥
इति भोजराजकृतमुक्तिक ।
ल्यतरः ॥
कुचमे स्त्री स्वनामव्याप्त
गंधद्वयं । तत्पर्यायः । हरि
चेदने १५ फले १५ रजे १६ दी
पके १० लोहिते १८ सौर
मं ११ चेदने ४० । इति श
हरत्तावली ॥
कुच न रोध पर्क कोटि
ल्य लेखने । न कोचः कुचः
रोधः क्रियारोधः नरीभावः
इत्यर्थः । अस्मिन्नर्थ एव प्रा
योवर्तते । यस्मिन् प्रमुदिते
राज्ञि नमः सेकोचति स्त्रियो
पर्कः सम्यक् । इति उगीदासः
कुच नारशहे नारशहः
उच्चैः शहः । कोचति टक्ता
भट्टमल्लनार शहे च को
चति इति नानार्थं पठति ।
नमते नार श्रिकृणता कोच
निकाचीवणिक चिकृणाय
नीत्यर्थः । इति उगीदासः ॥
कुच शि संकोचे । प्रायः
संपूर्वस्य प्रयोगः । शिसंज
चति अकृचीत् चुकोच । इति

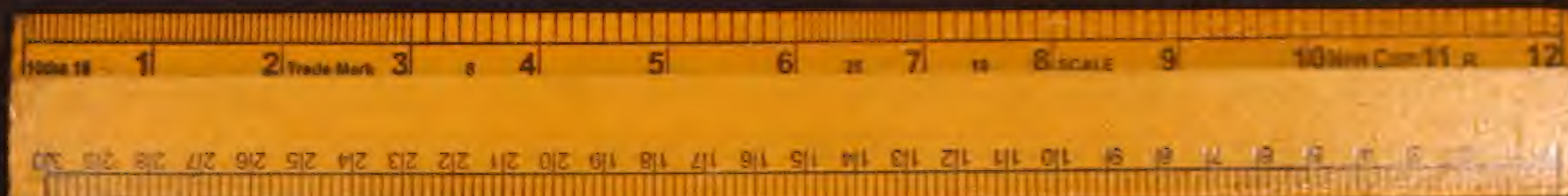
उगीदासः ॥
कुच उ स्तेये । उको ।
जिता कुक्का । स्तेये चो
इति उगीदासः ॥
कुचः ३ अयत्तप्राप्ते । ३
ति चेदः ॥ कुचति कुचरः ।
इति उगीदासः ॥
कुच ३ वैकल्ये पंचम स्त
री । ३ कुचते । वैकल्य मि
विकलीकरणं । कुचति जने
शाकः । इति उगीदासः ॥
कुच शि कोटिल्ये । शिज्जति
अकृचीत् चुकोच । कोटिल्य
मिह कटिलीभावः कुटिली
करणांच । इति उगीदासः ॥
कुच क उ प्रतापने । पंच
मस्वरी । क उ कोटयते ।
पषोः न्ये न मयते । इति उगी
दासः ॥
कुचजः पुं पुण्यवृक्षविशेषः
तत्पर्यायः योडवः ११ । इति
शहरत्तावली ॥ अपिच कुच
जः कुचजः कौटो वनसकोति
रिमलिका । कालिंगः शक्रा
खीच मलिकापुष्प इत्यपि ।
इदं जवफलः प्राक्ता वृक्षः
पांडुरडुमः । कुचजः कटु ॥

को वृक्षो दीपन स्तवरो हि
मः ॥ इति भावप्रकाशः ॥
कुटिलः वि वक्रः । वीका इति
भाषा । तत्पर्यायः । मेगुर १३
वैज १५ विनते १५ उदुरे १६ ।
इति शहरत्तावली ॥
कुच क उ धृत्वा । ओष्ठ वर्ग
शेषोपधः । क उ कुचं वयने ।
अयं केचित् मयते । इति उ
गीदासः ॥
कुचविनी स्त्री पतिपुत्रादिम
ती । तत्पर्यायः । पुरंधिका
५ इति शहरत्तावली ॥
कुच क उ प्रतापने । पंच
मस्वरी । दृढयानः । क उ कु
चयते । पषोः न्ये न मयते ।
इति उगीदासः ॥
कुच क कुतसाक्षिदोः ।
क कुचयति । इति उगीदासः ॥
कुच ० छिदि । सौत्रधात रयं ।
कुचैः कुचारः कुचाकुः । इति ।
उगीदासः ॥
कुच ३ लोहटन वैकल्यलस्ये ।
पंचमस्वरी । ३ काचते । वै
कल्य विकलीभावः । आलस्य
मदीभावः । कुचति खंजः
कोकर्तो वृद्धो वा । इति उ

गीदासः ॥
कुचारः पुं स्त्री अस्त्रविशेषः
कुचल इति भाषा तत्पर्यायः
कुचार्कः ५ कुचनः ११ । ३
ति नचाधरः ॥
कुच शि वाल्ये ॥ अदने ।
पतदाद्या अतारः पंचमस्व
रिणाः । वाल्यमिह शिष्यया
पारः शिऊति अकृचीत् सि
ताभिः शिष्यः । इति उगीदासः
कुच ३ उ दादे । इत्यप्य
ने । उ । कुचते । इति उ
गीदासः ॥
कुच ३ वैकल्ये । ३
काचते कुचति जने दैवः
विकले करोतीत्यर्थः । इति
उगीदासः ।
कुच ३ क रते । ३ क
कुचयति । इति उगीदासः ॥
कुच न कु प्राभायमंत्रयोः ।
रुस्त्री मूढेनोपधः । कुचयति
मंत्रोः भिमलीकरणं । यमो
क्तिरित्येके । इति उगी ॥
दासः ॥
कुच प्रा उपकरणे ॥ शहे । उ
यकरणानादिना पोषणं । श
कुचति दीनेदयालः । कोणिता

इति इगीदासः ॥ रमलादिहनिः । कैवर्तः श्री
 कण्ठाशी स्त्री मिष्टानविशेषः वरहनिः । यतो जीवति जारा
 जिलेवी इति भाषा । इति याक ज्ञानः कण्ठाः तदन्तर्भोजी कण्ठा
 राजेश्वरः ॥ कुलकण्ठास्त्रिणी श्री । सूची पिप्पुनः । माहिषो म
 शक्तिः । यथा । त्रिकोणं त दिषोपजीवी । यदा । महिषीस
 तविज्ञेयशक्तिपीठं मनोह चने भाष्यी भग्नोपाजितेध
 रे । तद्गुरे कामवायु जीव ने । उपजीवति यस्तस्याः सर्व
 त्रयोः निवेचलः ॥ अथोम माहिषकः स्मृतः ॥ इति स्म
 खस्तत्रलिङ्गः स्वयंभू स्तेन तिप्रोक्तः । पर्वकारीधनादि
 चाल्यते नीवारणकवन्नवी लोभेनापर्वस अमावस्यादिदि
 कण्ठाशीपरदेवता श्रवतल्य याप्रवर्तकः । यवगामीतिपा
 निभा देवी सार्धविवलयावि वे पर्वस स्त्रीगामी । शाकतिः
 ता । मुवेनाच्छाद्यवस्त्रासत पदिजीवी । शुभनिमित्तशक
 यासंवेष्टितः प्रभुः शकिनी नोपजीवी वा । ग्रामयाजकः
 यत्रवसतिहारपालीसयष्टि ग्रामार्थे यज्वा । इति तदीकार्य
 का यः साधकोऽत्रमनेसद्विद्यो श्रीधरस्वामी ॥
 नेवमानुयः इति संमोहनतंत्रं कृतयः ७ दिवसस्याष्टममुह
 कण्ठाशी त्रिकण्ठाभोजी । र्नः यथा । अक्रो मुहूर्तविद्या
 तस्य नरको यथा । रंगोपजी ता दश पंच च सर्वदा तत्राष्टमा
 वी कैवर्तः कण्ठाशी गरद स्त मरुर्गोयः सकालः कृतयः स्म
 या । सूची माहिषक श्रैव प तः ॥ इति आदतत्वे मत्स्यपुरा
 र्वकारी च यो द्विजः ॥ आ रोवचने ॥ पादिभाषिककृतया
 गारदाही मित्रजः पाऊनिर्ग यथा । मथारुः खड्गपात्रे च त
 मयाजकः रुधिरांथे यनं ये था नेपालकस्वतः । रौप्यंदवर्त
 ते सोमोवकीराने च ये ॥ इ स्तिलागावो दोहित्र आष्टमः ।
 ति विसुपुराणो २ अशो ६ स्मृतः ॥ पापेकृत सितमिता
 अथायः ॥ रंगोपजीवीन क स्तस्य संतापकारिणः ॥

अनेवेष्टिसिद्धे इदं वंधो वेदे दशीतं लघु श्रेष्ठाणि रोरुनि
 पुष्पारणभेदार्थः । इति इ ष पित्ररुत ॥ इति भाव प्र
 गीदासः ॥ वक्रणे ॥ तौच्छोप कण्ठाः ॥
 कंच ० वक्रणे ॥ तौच्छोप कंडरुः ७ स्त्री सनामख्यात
 वमस्त्री । वक्रणमिति वक्रर सुगंधिद्वयं । तत्पर्यायः ।
 वचरीति को वक्रं करोती तीचगंधः १८ वली ॥ इति
 तौ च रूपं । तेन कुटिली जगधरः ॥ अपिच । कंडरुस्त
 भावः कुटिलीकरणेव । तौ मरुदः स्नात सुगंधः कंडर
 क्त्वा मल्लीभावः अलीकरण मपि । कंडकर्मधुरस्तिरुस्ती
 च कंचति खलः कुटिलोत्पे त्वस्तवः कंड हरेत् । त्वर स्वे
 वासादित्यर्थः । कंचतिलोवा दशहालस्ती मारोगकफा
 पुः कुटिला मल्लो वा करोती निलान् ॥ इति भावप्रकाशः ।
 तर्थाः । इति इगीदासः ॥ कृतप य इर कोपे ।
 कंतलः ७ प्रवकभेदः । यथा कापो नेत्रलोहियादिहेत
 वर्णः कोशभिः कार्यः कंतलो मित्रविकारः । य कृतपति
 लवुशेखरे । मंगोर चरसे प्रो माना शिणवे । इर अकृतपत
 क मानंदफलदायकः ॥ इ अकोपीत अस्मात् पुषादित्वा
 तिसंगीतदामोदरः ॥ त्रितं ३ । इत्यने । कराचित
 कृत्य ग श्रिषि ॥ क्रिषिः । कृत्यते माता नेदरस्या हरीत
 पंचमस्त्री । क्रिषि इः खानुभ की । इतिर कृत्यतेति रूप
 वे गकुप्रातिबुधत्तार्तः इति द ततः स इवाचरति इति उ
 लायुधः चुकुषा । इति इगीदासः साधं । इति इगीदासः ॥
 कृतः ७ स्त्री पुष्पवृत्त वि रूप क पुतो । क
 शेषः । तत्पर्यायः । वोरदं १ कोपयति । इति इगीदासः ॥
 वरदं १४ । इति शहरतावली ॥ रूप इ कि स्तौ । येच
 अपिच । कंडेत कथितं । मा मस्त्री । इ रूपते । किं
 व सदापुष्पं च ततस्मृत । कं पयति कंचति । स्तति राक्षा

दत्तं। इति उगीदासः ॥
 कुव ३ कि ॥ स्तन्या । यं
 चमस्वरी । ३ कुंवाते । कि
 कुंवायति । स्तुति राक्षसदने
 इति उगीदासः ॥
 कुजः त्रि वायुनोत्रतदुदयः
 उत्रतदुदयः । कुजा इति भावा
 तत् पर्यायः । गजुलः १ । इ
 त्पमरः ॥ सुजः १ गजुलः ४
 गजुः ५ । इति शहरत्नावली
 कुईषत् उज्ज आर्जव मस्यज
 ज्ञः उज्ज आर्जवे च न मनीषा
 दिताडलोपः । गजुः एष्टगुड
 को विद्यते अस्तेति गौतमो
 तादिना च्छादितान् ले ग
 डलः इति तहीकाया भरतः ।
 तस्य लक्षणमाह । रुदये यदि
 वा एष्ट मन्त्रने कमणः सरुक्
 कुहो वायु र्यदाज्ज्यात्तदात्
 कुज मादिशेत् ॥ यदेष्टुज्जा
 यदिवेति विकल्पाय स्तनन
 पुनरुक्तिदोषः । नन्वेतराया
 मः कोउनतो भवति वहिरा
 यामः एष्टनतो भवति ता
 भ्या मस्य को भेदः । उच्यते
 अंतराया म वहिराया मयोः प्र
 कृतस्यैवांतः शरीरस्य वहिः

शरीरस्य वाचनमनमत्रतदुदयः
 यं एष्टवा शरीरादहि भवती
 ति भेदः ॥ अथ चिकित्सा
 वात्यायामेः तदायामेथनस्तु
 चकुजके । योऽप्यप्रसारिणी
 ले तेन तेयोषामो भवेत् वा
 तव्याधिषु सामान्या याः कि
 याः कथिताः पुरा । कर्त
 व्या पवताः सर्वा स्तेल मेत
 दिशेषतः ॥ इति भाव
 प्रकाशः ॥
 कुजकः पुं पुष्पवृक्षविशेषः ।
 तत्पर्यायः । वारिकारकः ॥
 इति त्रिकालशेषः । अथिच
 कुजको भद्रतरणिर्हृत्पुष्पो
 त्रिकेशरः । महासहकारका
 फ्यानीला लिङ्गसंज्ञला रात्र
 निर्बुदे महासहेत्यादिशब्दाः ॥
 पुंलिंगः ॥ अस्मगुणाः । कुज
 कः सरभिः स्वाडः कषायानुर
 सः सरः । त्रिदोषशमनोद्बुधः
 शीतहर्त्री च सस्त्रतः ॥ इति भा
 वप्रकाशः ॥
 कुमार न क केलौ । फुली ।
 अचुज्जमारन । इति उगीदासः ॥
 कुमाल न क केलौ । फुली ।
 अचुज्जमालन । इति उगीदासः ॥

अष्टवेने यत्तस्मान् कुत इति जराधरः ॥
 या इति विष्मताः ॥ इति मि
 तातगाया माचाराधायः ॥
 कुतदले जी कोतदले तत्
 पर्यायः वित्रं ५ । इति प्र
 वृत्तावली ॥
 कुत ० अस्तौ । सौत्रधान
 र्यं । इति कविकल्पद्रुमः कु
 तयः । इति उगीदासः ॥ कुत
 अपस्तः कुतयः कालविशेषः
 कृत्तिरचित्तस्तेहपात्रे च । इ
 तिकेचित् ॥
 कुतस उ क न अवतेये ।
 पंचमस्वरी । दंत्यवर्गयोपयः
 अवतेयो निदा उ क यो न
 कुतसयते कुतस्य मिति ह
 लापुयः ॥ न कुतसयति कु
 तसयते । अथ मात्मनेयदीत्य
 यो कदाचित् परस्मैपदार्था
 प्रकारः । इति उगीदासः ॥
 कुतस स्त्री निदा । तत्पर्यायः
 गही ॥ निदने १२ कुतसे १३
 परिवादः १४ जगुष्मन् १५
 अथकोशः १६ भर्त्सने १७
 प्रवादः १८ इति प्राह रत्ना
 वली उपरागः १९ अवधंसः २०
 वृणा २१ धिक २२ सोमि २३

इति जराधरः ॥
 कुतसितः त्रि निदितः । तत्
 पर्यायः । कुप्रियः १८ । इति ज
 राधरः ॥ आत्वदः १९ रेपसः
 २० काणः २१ गार्हितः २२ अ
 पकृष्टकः २३ इति शहरत्ना
 वली ॥
 कुथ ३ क्लेशो ॥ वधे । पंचम
 स्वरी । ३ कुंवाते । क्लेश इह
 उः खानुभवः । शीतार्तस्मन
 कुंवातीति हलापुयः । इति
 उगीदासः ॥
 कुथ य पुतिने । पुतिने
 उगीधीभावः । य कुप्यति मी
 नाङ्गीयः स्यादित्यर्थः कुकोष
 इति उगीदासः ॥
 कथं स्त्री गजपृष्ठस्य वित्र
 कंवलः । तत्पर्यायः । वोलः
 १० आस्तः ११ । इति शहर
 त्नावली ॥
 कुथोदरी स्त्री निजंतडहिता ।
 कुंभकर्णयोद्गी । सा च कल्कि
 देवेन हता । यथा । मुनय ऊ
 चुः । मृगा विसयथाः पुत्र ऊ
 भकर्णमजात्मजा । कुथोदरी
 ति विद्याता गगणाई समुत्ति
 ता ॥ कीलकंजस्य महिषो वि

कुंजजनमी च सा। हिमालये
शिरःकृता पादौ च नियथाचले
शोते स्तनं पाययंती विकंजं प्र
सृतस्तनी। तस्या निष्ठा सदा
तेन विवशा वय मागताः ॥
देवेनैव समानीताः प्रामास्त
व यदंबुजं। मुनयो रत्ननीया
स्त रत्नः स च विपत्तसुच ॥
इति तेषां वचः श्रुत्वा कल्किः
परपुरंजयः। सेनागणैः परि
वृतो जगाम हिमवद्भिर् इ
त्यादि ॥ सा कुथोत्थाय सहसा
ननई परमाद्भुते। तेन नादेन
महता विवस्ता आभवत् ज
नाः ॥ तियेनः सैनिकाः सर्वे
मूर्च्छिता धराणीतले। सारथां
श्च गजोश्चापि विहतासा भ
यानका। जवास प्रस्थासवा
तैः समानीय कुथोदरी ॥ से
नागण सडदं प्रविष्टा कल्कि
नासह। यथादेमुववातेन प्र
विशेति विपीलिकाः तदृष्टादे
वगंधर्वीहाहाकारे प्रचकिरे।
तत्रस्था मुनयः शेषे जै पुष्पा
नेमदर्थयः ॥ तियेन रमेडः
रत्ननीवास्त्राण ब्रह्मवादिनः रु
रुडः एष्टयोथायेजदुसुसुत्रि

शाचराः जगतांकदने दृष्ट्वा
सस्मारात्मान मात्मना। क
ल्किः कमलपत्रातः सुरागति
निसदनः। वाणाग्रिं चेलवर्म
भ्यां कसले रीनदाकभिः प्र
जाल्योदवमथेन करवालेम
माददे तेन खड्गेन महता कु
दिनिर्भिय वंपुभिः। वलिभि
भीरुभिर्वीरै र्वीतः प्रसास्त्रा
णिभिः ॥ वरिर्वभ्रव सर्वेशः
कल्किः कल्कविनाशनः सर
स्वादीयथाहृज्जुदिदेतोति
नेमिना योनिरेधाहृज्जुशाल
रगाश्चाभवत् वरिः। नासि
का कर्णविवरात् केपि तस्या
विनिर्गताः ते निर्गतास्तस्य
स्याः सैनिकारुपिरोहिताः।
तो विद्यधुनिः तिपेती तस्या
चरणौ कथौ। ममार साभिज
देहा भिन्नकृदिशिरोधरा।
नादयेतीदिशोद्योः खिचूर्ण
नीच पर्वतान्। इति कल्कि
पुराणे १६ अध्यायः ॥
कुद ३ क मिष्ठाकौ। पं
चमसरी। दंत्यवर्गीतनीयो
पथः। ३ क कुंजयति नीचः
मिष्ठावदनीत्यर्थः कुंजरस्य

पीतदारुकषायंच पिवेन्मृजेण
संयुते स्विना मेदः समुत्थानले
पथेन सरसादिना शिरोविरेक
द्वयोर्वा सुखोस्मै मृजसंयुतैः
सस्तेय मृजप्रभवो वसुपदेन
वेष्टयेत् सेवयाः पाशतोः
यस्ताहिपद्मी हिमवेन वै।
श्रुत्वापरि च कर्णीते त्यक्त्वा।
सेवनि मादरात्। वात्सासा
दा शिरा विष्येदत्र हृदि निवृत्त
ये। ग्रंथमथे त्वक् छित्वा
दहंगविषयये ॥ रास्त्राषष्ठा
मतेरंड वला गोलर साधितः
काणोत्रहृदि हंत्वापु रुवुते
लेन मिश्रितः तैलमेरुजं
पीता वलासिद्धपयान्तिने। या
भानपुलोपविता मेत्रहृदि ज
येन्नरः ॥ हरीतकी मृजसिद्धो
सतेन त्ववणान्वितो। प्रातः
प्रातश्च सेवेत कफवातामया
पदां गोमृजपिष्टां रुकुतेन।
भृष्टा हरीतकी सैधवचूर्णयु
क्तो। तादेन्नरः कोऽस्मजलान्
यानंति हंति हृदि विरजो प्र
वृद्धो विफलाकायगोमृजं पि
वेत् प्रातरनेदितः। कफवातो
ब्रवे हंति मयपं हृद्येणान्ति

ते ॥ सरला गुरु कषानिदे
वदारु मदीषयं। मृजाना
लसं पिष्टं शेषां च कफवात
नत् त्रिफलाकायगोमृजं
कल्कः पथ्यासमृजवः कल्का
वसंयुक्तो हृदि रोगहरः परः
गच्छेत्तै सैधवसंयुक्तं शेष
कभाणं निदितं प्रयत्नात्
समादमादित्यकरे विपक्वं
निहंति कुरंउ मति प्रवृत्ते ॥
पेदी मूलभवं चूर्णीरुवुतेने
नमर्हिते। ब्रह्महोपयसापी
ते सर्वहृदि निवारणं रुदन
होमललिप्ता करदयोगवर्म
णा वहा हृदिः प्रामेयान्ति
चिरजापिनसंशयः निषिष्टे
नारनालेन इपिका मूलवल्क
ले। लेयोहृद्यामयं हंति वद
मूलमपि हंति। वचा सर्वपक
लेन लेपो हृदि विनाशनः ॥
लज्जा गृध्रमलाभं तलेपो हृदि
हरः परः मूलविल्वकपित्थ
यो रत्नकसाग्रहृदयो हयो।
प्रणामाप्रतिकरेति शिफकृत
हो विषाधधारुकरं कल्काय
धिकचय पंचलवणलारामो
शान्तिने। पीतं कातिककोस्तो

यमथिते श्रीगीकृतं ब्रभजि
न श्रीवीलीरेणगोभूम कल्क
ऊदुरुकस्य वा। प्रलेपनेसु
लासस्यात ब्रभभूलहरेप
रे मतपात्रे न वैकाकोदरे
तत प्रवेशयेत्। वभंमरू
न मेधावीततदणदरुजो
भवेत् अजाजीहवुवाऊंमो
पूमवदराणिच। कोजिके।
नसमपिष्टाऊर्यादुभप्रले।
एने सैयुवमदनेऊंमोता।
हानिबुलववा श्रीवेरेमधु
केभागीदेवदारु सनागर॥
कटफलं पौष्करं मेदांचवि
कोवित्रकंशोवी विरंगानि
षेष्णमारेणकोनीलिनीस्थि
रां विल्याजमोदां ह्रस्वाचरेती
रास्त्राप्रविष्णव। साधमेरेउंजे
तेलेतेलवाकफवातनुत् व
भोदरात्रेगुल्माशीः सीहमेहा
ह्यमारुतान्। आनाह मय्यरी
चेवह्यातदनुवासनात् रुह
तसैयवाये तेले ॥ सोरेस्वर
हृतं योमं ब्रभ हृदि निहृत्
ये इति ब्रभ हृद्यधिकारः इतिव
ऊपाणिदत्तः भावप्रकोक्त चि
किंसादिः ग्रंथवृद्धिषावे दृष्टव्यः

कुरुदेवीयोगः सं कुरुदेवेसु
योगः। यथा। येचग्रह युते
सत्यो लग्नसंख्ये हृदयतो।
सौमदेवागतेत्ये कुरुदेवे
मतिर्भवेत् ॥ इति ज्ञातकार
तसंगहे योगाध्यायः ॥
कुरु उ. कीरायो। येचमसरी
दीर्घिणः एथक पाव सामर्थ्य
न पूर्वस्य वीनचनयीति दीर्घो
न स्यात्। उ. कुरुते। इति
उगीदासः ॥
जल न वंयुसंदेयाः। जको
लः जलः। कोल न जलीनः
सर्वेषा वंयुः स्यादि तर्थाः। सं
हती राणीकरण मिति चतुर्थ
जः। केचित् संहति स्थाने सं
स्थाने पविता कोलति जला
लः गणायति इत्यर्थः इत्या
ऊः। संस्थाने पविता संस्था
ने उपचयः। इति रामः। अ
ये त वंयुषु जातिषु वर्त मा
नोः यं अन्यत्रासा न प्रयो
गः। गदि गणे इतिवदिता
ऊः। इति उगीदासः ॥
जले श्री वशाः तत्राणाकार
णं यथा। गोभिश्च देवते वि
प्रकृष्या राजायमेवया ॥

कुरुं श्री मुक्तोत्पले। तत
यर्थायः। मेपसोमे ॥ इति
शहरतावली ॥ अपिचासेते
जवलये प्रोक्तं ऊमुदे कैरव
तथा। ऊमुदे पिच्छिले स्त्रिय
मयुरे रूदि शीतले ॥ इति
भावप्रकाशः ॥
ऊमुदः ५ भवत्तभेदः यथा
एकविंशतिवर्णां वि भवेत्
शेणारकेरसे। ऊमुदोः भीष्ट
दशैवतालेतुरगलीलके ॥
इति संगीतदामोदरः ॥
कुंभिका स्त्री जलतणविशेषः
याना इति भाषा। तस्यार्थायः।
वारिमल्ली १५ खमलिका १५
ली १५ एमी १५ खमली १५ ख
लि १५ वारिकर्णिका १५ इति
शहरतावली ऊमुदा १५ दला
टकः १५ इति जराधरः असाय
णः वारिपणीशावे दृष्ट्याः
ऊभीरः ५ जलजंतविशेषः
तस्यार्थायः। वार्भटः ६ अन्यकि
रातः ५ अंयुक्तटकः ५ इति
शहरतावली ॥
ऊरा शह। ए ऊरति।
कैरिता इति उगीदासः ॥
ऊराः ५ मकहृदिरोगः ॥

कोराण इति भाषाः। तस्य निहा
नादि र्थया। ऊदेः नुईगतिर्वा
युः शेषा मलकर मरन। मू
खो वंदानतः प्राण फलकोया
भिवादिनीः। प्रपीय धमनी।
मुदि करोति फलकोययाः।
होवास्त्र मेहो मूत्रात्रैः सहृदिः
समथा मतः ॥ मूत्रास्त्रावण
निलादेवभेदस्त केवलं। वा
तप्रणीदतिस्पर्शा रूतो वाता
दहेतरुक ॥ पक्वोऽंबरसका
शाः पित्राहाहोष पाकवान्
कविनोत्पलक ॥ कस्यस्या
राहतः पितृवृद्धिलिगप्ररक्त
जः। कफवनेदसा वृद्धि र्मु
स्तालफलोयमः मूत्रधारण
शीलस्य मूत्रजः स त गल्लतः
अंभोभिः पूर्णदतिवज्ज होमं
यानिसरुक मरुः ॥ मूत्रक
लमयश्च स्याच्चलवत्फलको
ययोः वातकोपितिराहारः
शीततोषावगाहनैः ॥ या
रणोरणभाराधु विषमारा
प्रवर्तनैः दोभणैः क्षमिनी
मेष्म लक्ष्म्यावषवे यदा ॥
पावनो विगुणीकृत्य स
निवेशादयो नयेत् ॥ ऊ

यथाहृदयसंस्थितो यथाभेदं तथेतेन स निर्विघ्नं दिवानि
यथे तदा ॥ उपेतमाणाश्च मु कुरेते तेन संस्थिते नास्तीति
कुरादि साधनरुक् संभवती ह पुनर्वसुः ॥ ताम्रभाजने
सवायः ॥ प्रपीरितोऽतः सनवान् हुते संधवे दत्ता रोदे तम
प्रयानि प्रभापयनेति पुनश्च य कृत्वा मेघलोमल्लिङ्गक
रुः ॥ अस्वहृदि रसाधोः हृष्टमलग्रह कृत्वा तेन स
यं वानहृदिसमाहीतः ॥ इ येन वरुवारस्य वीजं च पिष्ट्वा
ति हृदिनिदानं ॥ इति माध चादेकैः सह कुरेते नाशयेत्
वकरः ॥ तस्योषधं यथा लेपनाच्च सशयः हुते नीला
दिजयष्टाश्च वै मूलं पिष्टं त्मलं मूलं पिष्ट्वा लिख्यते कुरे
उलवारिणा ॥ गणमालोहरे के ॥ अथवा लेपने कुर्यात्
लेपात् कुराण गलगण्डकं ॥ ह मंडूकशोणितैः ॥ इति मेघ
रसाजनेदरीतका अर्णी तेनैव रत्नावली ॥ अथरेच ॥ गुग्ग
एवनात् ॥ नश्येहै पुरुषवाधि लं रुडुनैलस्वा गोमूत्रेणपि
नात्र कार्या विचारणा ॥ इति वेत्तर ॥ वातहृदि निदं न्याय
गारुडे ॥ अध्यायः ॥ अथ च ॥ गव्यं हुते संधवसं प्र
चक्रे शंबुकभाण्डे निदिनेत चिरकालानुवेयिनी ॥ सतीरे
देव ॥ सम्राट् मादित्यकरे विप वापिवेत्तैलमासमेरुसंभवे
कं हन्यात् कुराणं विरजे प्र पुनर्वाया सैलं वा ते लं नाश
हृदं ॥ गव्यं हुत कर्ष ॥ संध यरं तथा पाने वस्तो करो सै
व मा ५ ॥ शंबुकभाण्डे कृत्वा ले येय स्वादशको भसा ॥ चेद
सप्रदिने यावत् रोदे भाव ॥ नेमयुके यम मृशीरे नीलमुर
येत तेन कुराणं सदा सै यलं दीरपिष्टैः प्रदेहः स्यात्
यवेच हताभ्यां ताम्रभाजन ह शाय रुजापरः ॥ पचवल्क
आतये ॥ प्रतम मूर्णया हृष्टं लुकलेन सह तेन प्रलेपने ॥
मलेच समाहरेत् कुराणं म सर्वपित्रहरं कार्यं रक्तजे रक्त
मूर्त्रपिष्टैः प्रलेपयेत् ॥

कुलाम्कुलतां यासि यानि ही कोमला कमनीयत्वविशि
नानि हुतनः ॥ कुविवाहैः कि ण या कायवंपरचनात
यातोपे वेदानथयने न च ॥ स्याः भेदातिभेदक्रमैः भे
कुलाम्कुलतां यासि वासरा दानि शयभेदक्रमैर्विशिष्टा
तिक्रमेण वै ॥ अन्तान् पारदा वाचः मन्नालिमालास्फुटं
यश्च तथाभक्तस्य भक्त्यात् ॥ मन्नाया अलिमाला भ्रमरस
प्रयोज्यमीचरणान् तिप्रं न मूहस्तदस्फुटं यथा स्यात्
णति वै कुलं ॥ अथोत्रिये वै पवे मधुरं यथा स्यात् तथा क
वेदानां हृषलेषु तथैव वि जेती अथ क मधुरं भुजि कुरेती
दिताचारहीनेषु तिप्रं न प्रपति त्थः साका इत्याका लायामा
वै कुलं ॥ इति कर्मपुराणे उ ह यथा कुलकुराण लिख्या म्या
परिभागे ॥ अध्यायः ॥ सोच्छासविवर्जनेन सा सोच्छा
कुलकुराणं स्त्री मूलाधार सयोः परिवर्तनेन गमनाग
कुलकुराणं स्त्री पयस्थितशिव मनेन गमनां संसारणा जीवः
शक्तिविशेषः ॥ यथा ॥ कुजेती प्राणाधार्यते ॥ पुनः कीटशी
कुलकुराणं स्त्री च मधुरं मन्नालि प्रादामदी प्रावली प्रकृष्टा न
मालास्फुटं वाचः कोमलका गदीमिश्रेणी स्वच्छा ॥ तथा
अवधरचनाभेदा भेदक्रमैः च मूलाधारपयं संपाकारसा
आ सोच्छासविवर्जनेन गमनां हुविचवेष्टनविशिष्टा विद्युत्
जारो यथा धार्यते सा मू ला समहत्तया कुलकुराणं लिनी ति
वृजगकरे विलसति मोहाम हृतीर्यः ॥ इति तटीका ॥
दीप्रावली ॥ इति पूर्णा न अन्यत चक्रेण वै मूलाधारश
रक्ततपदचक्रप्रकाशः ॥ हे षट्चक्राश्चैव द्रष्टव्यं क
कुरेतीति सा मूला बुजगक लटा स्त्री व्यभिचारिणी ॥ त
र इत्यादि सा मूला व्याख्या तप्यीयः ॥ धृष्टा ॥ दृष्टा १२
ते ॥ कीटशी कोमलका अव धर्षिता ॥ इति शाहरत्नाव
धरचनाभेदाति भेदक्रमैः ॥ ली ॥ लंका ॥ निशाचरी ॥

त्रपारंदा १६ इति जराधरः ॥ लीलादीनां वंशोपाख्यात
परकीर्णतरीतनायिकाविशेषः ॥ यथा । यत्ने वारि कृणा
न किरेति पुरुषान् वर्षति ॥ कुलीनः पुं प्रह्लादः तदा
नामोदराः शैलाः शाहलम्बु
हरेति न सज्जते पुनर्नीय
कान् त्रैलोक्येतरवः कलानि
सुवते नैवारभते जनान् धा
तः कातरमालपामि कुलरा
हेतोस्वयकिं कृते ॥ इति र
समेजरी ॥ अस्या अत्र भोज
नप्रायश्चित्तशब्दे अभोजन
भक्षणप्रकरणे दृष्टं ॥
कुलाचलः पुं कुलपर्वतः य
था अष्टकुलचलसप्तममुद्रा
ब्रह्मपुरंदरदिनकरुद्राः न
तेवादे नायं लोकस्तदपि कि
मर्थकियते लोकः ॥ इति मे
रुद्रश्लोकः ॥ सप्तकुलपर्व
ता यथा सप्त ये स्मिन् महाप
र्वाः विस्तृताः कुलपर्वताः ।
मादेहो मलयः सहाः श्रुतिः
मादलवानपि ॥ विंध्यश्च
पारि पात्रश्च इत्येते कुलप
र्वताः । इति मानस्ये १५
अध्यायः ॥
कुलाचार्यः पुं कुलज्ञः । कु

लीलादीनां वंशोपाख्यात
नैवास्मिन् । अस्या विवरणं
दकशाब्दे दृष्टं ॥
कुलीनः पुं प्रह्लादः तदा
र्थायः स्वजानेयः ५ जाताः
वालाधिः ६ । इति शाह रत्ना
वली ॥
कुशः पुं क्ली सनामख्यातत
तो तन्मर्थायः कुतयः ८ इ
ति शहरत्नावली ॥ अपिच । कु
शोदर्थं स्तथा वरिः सच्योपा
तभूषणः ततोत्पादीर्घपत्रः
स्यात्तद्वरपत्रस्यैव च अस्या
गुणाः दर्शयन्ति दोषज्ञे मधुरं
तवरं हिमं मृत्कृच्छ्राप्रमरीत्
स्या वस्तिरुक् प्रदरास्वजित् ॥
इति भावप्रकाशः ॥ तस्या
राविधि स्तत्प्रतिनिधिश्च
यथा पूजाकाले सर्वं देव कु
शस्तौ भवेच्छविः तर्जना र
जते धार्यं स्वर्णं धार्यं मनामया
कुशकायं करं यस्मात् तव
न्याः कुशाः कुशाः । कुशेतरदि
ता पूजा विफला कथिता म
या नायस्य रजते स्वर्णं धार्यं
हिति जमंगले । इति वरदा तं
त्रे १ पटलः ॥ सधवायास्त

स्तत्सर्गनिरोधो यथा । न स एतान् भूमौ पानयित्वा उ
पेतिलदर्भश्च सवधानं क तराग्रकुशोपरि सच हस्तप्रा
प्येव न । इति हलायुधकृतवा देशमूर्तीने वक्रिस्थापनप
लासर्वस्व ॥ अन्यत् दर्भश्च धिते भूमौ निधाय दत्तिराह
देष्टव्यं ॥
कुन इ किं पुनो । यं वमस्वरी । इ कुं पते । किं
शति । इति उर्गीदासः ॥
कुश य इर प्रिधि ॥
य कुशति बाला कोत । इ य कुशत अकोशीत् । अस्या
त पुयादिनात्रित्ये ३ इत्येते
इति उर्गीदासः ॥
कुशंदि का स्त्री सर्वहोमार्थी
प्रिसेस्कारकक्रिया । तत्र सर्व
वामाकृतिपुक्तकर्मणा कुशंदि
का संस्तुता प्रि साधनात् सेव
प्रथम मभीधीयते तत्र हस्तप्र
माणं चतुरस्र स्थितं शर्करा
गोमयके शतधादि रहितं पू
र्वोत्तरसर्वं समं वा छाया मंडप
सहितं गोमयेनोपलिप्य स्नानः
पुवि राचनः प्रोमखः कशस
दिता सनोपविष्टः कर्त्ता उज्ज
रसादिष्वभ्युदणार्थं कुशकुसु
मसहितजलपत्रे निधाय दत्ति

एतान् भूमौ पानयित्वा उ
तराग्रकुशोपरि सच हस्तप्रा
देशमूर्तीने वक्रिस्थापनप
धिते भूमौ निधाय दत्तिराह
स्तानामिको गुणमुदीत हाद
प्रागलप्रमाणं प्रोमखीरेत्वा
मुलिखरेवेयं सखीदेवता
कापीतवर्ण इति ध्यायेत् तन्म
लतः प्रभयेकविंशं गुलप्रमा
णं उत्तराभिमुखीरेत्वा मुलि
खरेवेयं अग्निदेवता कालोहि
तवर्ण इति ध्यायेत् । ततः प्रथ
मरेत्वा याः उत्तरतः समो गुली
तरितां प्रादेशप्रमाणं पूर्वाभि
मुखीरेत्वा मुलिखरेवेयं प्रजा
पतिदेवता काकुसवर्ण इति
ध्यायेत् । ततः समो गुली तरेतां
प्रादेशप्रमाणं पूर्वाभिमुखीं
रेत्वा मुलिखरेवेयं इंद्रेव
ताका नीलवर्ण इति ध्यायेत्
ततोपि समो गुली तरेतां प्रादे
शप्रमाणं पूर्वाभिमुखीरेत्वा
मुलिखरेवेयं सोमदेवता
का मुकुवर्ण इति ध्यायेत् ।
ततः क्रमेण दत्तिराह स्तां
स्तानामिकाभ्यां रेत्वा सुकरं गृही

ता प्रजापतिर्ऋषिस्तृप्त्यं देवः नामकृता ध्याता वाच विष्णु
ऋषिर्देवता रेवास्तृप्त्यं करि चपनामे अग्रये नमः इति पा
रसने विनियोगः ओं निरस्तः चादिनाभ्यर्च्य ओं सर्वतः पाणि
परावसु रिमेषात्पादिशिग्र पादायुः सर्वतोदिशिरो मुखे
रतिमात्रांतरिते देशे प्रक्षिपे विष्णुस्यो महानयिः प्रणीत
ततः पूर्वस्थापितजलेन रे सर्वकर्मसु इति पठेत् ततः
लाभ्युदणकृता दक्षिणादि कु प्रादेशाश्च माणां ह्युताक्तासि
स्य कांस्यात्रस्थाग्रैर्नवशरा धंतसी मयोक्तुता ब्रह्मस्याप
वस्थाग्रै वी जलदिधनं गृही नेरुप्यात् समाग्रयेवाशतः
ता प्रजापतिर्ऋषिस्तृप्त्यं देवः शोपत्ररविने हिर्दक्षिणावर्तम्
देः प्रिर्देवताग्रिसंस्तारे वि हंमुखेदर्ववदे अर्धितेवेदं ब्राह्म
नियोगः ओं कृताद मग्निं प्र णवा छत्रमुत्तरासंगं वा कमण
दिणोमि हरे यमराजो गच्छ लेवा ब्रह्मतेन परिकल्प्याथा
त रिप्रवाहः अनेन दक्षिणा सहितं मुदकपात्रे गृहीत्वा अथ रु
पश्चिमकोणे प्रक्षिपेत् ततो ततः प्रभृति दक्षिणावर्तेन द
परमग्निं गृहीत्वा प्रजापति दक्षिणादेशं गत्वा अरतिमात्रांतरिते
र्ऋषिर्हृत्तीक्ष्णः प्रजापति देशे पूर्वाभिमुखी वा विधाय दत्वा
देवता अग्रिस्थापने विनि तदपरि प्रागग्रान ऊर्ध्वानासीर्य
योगः ओं भूर्भुवः स्वरोम पश्चिमाभिमुखोः नृपविष्टस्तिष्ठे
इत्यनेनाग्रिमात्माभिमुखे त वा मरुता नामिकां गुहाभ्या
रतीयेरेवापरिस्थापयेत् न मास्तीर्ण ऊर्ध्वयत्र मेकं गृहीत्वा
तो वा मरुतमुजोत्पाजलिव जापतिर्ऋषिस्तृप्त्यं देवः प्रिर्देव
हा पठेत् प्रजापतिर्ऋषिस्तृप्त्यं देवः ता दक्षिणरसने विनियोगः ओं नि
एकंदो प्रिर्देवताग्रिस्थापने वि रस्तः परावसु रिमेषेन दक्षिणापशि
योगः ओं देवायमितरोजातदे मकोणे प्रक्षिपेत् ततोऽप उपस्था
दादेवेभ्यो हयंवदत्तं प्रजातन् त दक्षिणापादेन सव्यापाद मवस्थ
तो ग्रेतं विष्णुपनामासि इति उत्तराभिमुखी भूम आ ॥

स्तीर्णकृता नदि रभ्युदप्रजाप चते दत्ता अथ रुत्तरतः ऊर्ध्व
तिर्ऋषिस्तृप्त्यं देवः प्रिर्देवता रि संस्थाप्य भूमिजपादि के ऊ
ब्रह्मोपवेशने विनियोगः ओ र्यात् दक्षिणाजान् भूमोपा
आवसोः सदनेसीद इति वा तथिता दक्षिणाहस्तोपरिभावे
लगाव्रह्मपदे त वास्तवा प न अयोमुखो हस्तो भूमो नि
वसीदामीति कथ्यात् अनेन ऊ पाय परमेष्ठी ऋषिस्तृप्त्यं
पोपरि पूर्वाग्रं ऊर्ध्वान् लोका यच्छेदोः प्रिर्देवता भूमिजपे
लगाव्रह्मपदेन उत्तराभिमुखे विनियोगः ओं इदं भूमिर्भजा
स्थापयित्वा तदपरि ऊर्ध्वान् द मह इदं भदं समं गले परा
ता अग्निरभ्युद ऊर्ध्वान् समै र सपत्नान् वापस्तान्येषां विद
व्येत् ततस्तेनैव यथाप्रत्याव ते धने इति जप्त्वा रात्रौ चे
तासने पूर्वाभिमुख उपविष्टो त कर्मीतदा धन मिति स्थाने
भूमिजपादिकं कुर्यात् यदि वस्तिनि प्रयोक्तव्यं ततो द
त ब्रह्मतेन रोपितो ब्राह्मणो दक्षिणाहस्तेन कृशान् गृहीत्वा
अग्र्यं यवांच वदेत् तदा इमं मेवं अग्रैरुत्तरतः प्रभृति दक्षिणा
जयेत् प्रजापतिर्ऋषिर्गीय वर्त्तेन दक्षिणादिक मनेन मेवेण
जीच्छेदो विष्णुर्देवता अग्र्यं परिशोधयेत् त्रयाणां मंत्राणां
यवाग्वचननिमित्तजपे विनि स्पष्टयः साधारणाः कोत्सक
योगः ओं इदं विष्णुर्विचक्र म धि निर्गतीच्छेदोः प्रिर्देवता एष
त्रेधा निदये परं समूहं मस्य सवउदस्य घृष्टेः दन्तग्रिमारु
पाशुले इति जयेत् ऊर्ध्वा ते अस्तेपरिसमूहेन विनियोगः
विष्णुपदे त कर्मकर्त रेव ओं इमं स्ताम महेतं जानवेदसे
कृताकृता वेत्तणादिवत्तकार्य रथ भिव संमहेमा मनीषया भ
कृतादयद्गीयवाग्वचननिमि दा हिनः प्रमतिरस्य संसघत्रे
मितं संपूजयेत् यदि प्रकृतं कर्म सत्वा मारिषामा वयंतव ओं भ
मिवरुहो मास्ति तदा अस्मिन्नेव रामेषां कृतावामा हवीषि ते
समेयवरुं अर्पयित्वा तदपरि चितयेत् पर्वणा पर्वणावयं ।

जीवावतेप्रतवासाधयाधियोः
 वेसावामारिषावयंतव शेषके
 मत्ता समिधं साधया धियंते
 देवा हरिरदेत्याहुतेनमादित्य
 नावहंतोस्यमस्ये सत्यमा
 रिषामा वयंतव नतस्तानऊ
 शान पेशानां दिशि प्रदिपे
 न ततोः प्रेः पूर्वतः उत्तरा
 स्तादित्यांतं यावत् उपमू
 लमूलान् पकयतीकृतान्
 ऊर्णाग्रप्रणामूलमाह्वय
 नवारत्रयमास्तरेत् पवेदति
 एसां पूर्वातात्पश्चिमास्तयाव
 त् प्रतीयाव दित्याहुतं
 यावत् पवमत्तरस्यापश्चिमाता
 त् पूर्वातं यावत् क्रमेण दद्या
 त् ओं ईशय लोकपालाय स्वा
 हा पवेग्रयेय इत्यादि नतः प्रा
 देशहयप्रमाणं धवत्तदिर च
 लाशोऽस्वराणामयतमस्यवि
 शतिकाष्टिकामधो हुतस्क्रव
 दत्ता प्रजापतिं मनसा ध्या
 त्वा तस्मी मग्नौ ज्वरुयात् ।
 नतः स्तराण ऊर्णादेव ससा
 प्रकषापत्रद्वयं गृहीत्वा प्र
 जापति ईषिः पवित्रे देव
 ते पवित्रेदेने विनियोगः

ओं पवित्रे स्था वैस्मद्यौ इति
 मंत्रे प्रादेशप्रमाणं कृत्वा
 प्रांतरेण वेष्टयित्वा नतय
 निरेकेण छित्वा प्रजापति
 ईषिः पवित्रे देवते पवित्रमा
 जने विनियोगः । ओं विसोमि
 नसा पूतेत्यः इत्येनाभ्युदा
 ताम्नादिपात्रे पवित्रं मुनराय
 निधाय तत्र होमार्थं हुते निः
 दित्येत् नतस्तत् ऊर्णापत्रद्व
 यं मग्नौ दत्तित्वा हस्तानामि
 कां गुष्ठाभ्यामूले च वाम ह
 स्तानामिकां गुष्ठाभ्यां गृहीत्वा
 दत्तित्वा हस्तोपरिभावेनाथो
 मुत्वयस्तयाणिः प्रजापति
 षि राज्ञे देवता आश्रयात् पव
 ने विनियोगः ओं देव स्ता स
 वितोत्पुनात्स्विदेण पवित्र
 ए वसाः सूर्यस्य रश्मिभिः
 स्वाहा । इत्यनेन ऊर्णापत्रद्वय
 मध्येन हुतं मग्नौ सकृज्ज्वरा
 त् तस्मी वारुह्यं । नतस्तत् ऊ
 र्णापत्रद्वयं मग्नौ अभ्युदायो निः
 दित्येत् नतस्तत् प्राजापति
 के जानुमाजने अग्रे रूपरि ति
 थाने उत्तरस्यां दिश पवतारता
 इत्यमेव वारत्रयं संस्क्रुयात् ।

इत्याज्जासंस्कारः । ततो यव देव सवितः प्रसवयन्तं प्रसव
 तदिर यलाशोऽस्वराणा म यज्ञपतिं भगाय दिव्यो गंधर्वः
 यतमस्य अरतिमात्रं अमित्रो केतवः केतनः पुनात वाच
 गुष्टपूर्वविलं नासारध्वन्म स्पति वीचनः स्वदत्त इत्यनेना
 धस्थितमर्घ्यं दं स्क्रुवे इत्यमे दकांजलिना दत्तित्वा वर्तना
 ववारत्रयं संस्क्रुयात् इति स्क्रु गिवेष्टयेत् । ततो दत्तित्वा जानु
 वसंस्कारः । एवं स्त्रेनेहणादि त्याप्युपमर्घ्यः स्थितदत्तित्वा
 के संस्क्रुयात् ततो दत्तित्वा वाममुष्टिभ्यां फलपुष्पां ऊर्णा
 जानु भूमौ पातयित्वा उदकांज न गृहीत्वा विरपात्तनपेक्षया
 लि गृहीत्वा प्रजापति ईषि र त् परमेष्ठी ईषी रुद्रयोः प्रि
 दिति देवता उदकांजलिसेके ईवता विरपात्तनपेक्षया विनियोगः
 विनियोगः ओं अदिने अनुम ओभूः भुवः स्वरो महासमात्मा
 यस्व इत्यनेनाग्रे दत्तित्वा तः प ने प्रयद्ये विरपात्तनपेक्षया
 श्रिमांतात् पूर्वातं यावत् उदकां स्तस्यनेपायापती गृहीतरीते
 जलिना सिंचेत् । नतः प्रजाप विमिते हिरन्मये तदेयानां रु
 ति ईषि रनुमति देवता उदकां दयान्ययस्ये कुंभेऽतः सानि
 जलिसेके विनियोगः ओं मनु हितानि तानि वनभुजवत्स
 मते अनुमयस्व इत्यनेनाग्रेः प चुरदतोऽप्रमणी आनिमिष
 श्रिमतो दत्तित्वा ता हुतं रातया नत सत्ययेत् हादृशपुत्रास्ते
 व उदकांजलिना सिंचेत् । नतः त्वा संवत्सरं संवत्सरं काम
 प्रजापति ईषिः सरस्वती देवता प्रेणयंते न याजयित्वा पुनर्द्वि
 उदकांजलिसेके विनियोगः ओं स्तुचर्षमुपयेति तं देवेषु सा
 सरस्वत्यनुमयस्व इत्यनेनाग्रे स्तुतोऽस्य ह मनुष्येषु ब्राह्म
 रुततः पश्चिमांतात् पूर्वातं या एण वै ब्राह्मणमुपधा वमुपधा
 व उदकांजलिना सिंचेत् । नतः कामि जयंते मामाप्रतिजायीर्न
 प्रजापति ईषिः सविता देवता कृतं मामा प्रतिहोषीः ऊर्वेन
 अग्निपृच्छाणे विनियोगः ओं मामाप्रतिकाधीस्ता प्रयधेतया

प्रसूत इदं कर्म करिष्यमि तमे
राधनां तमे समुदाता तमे
पययतां समुदाता विषयः ।
चा ब्रह्मनुजानात तथा मावि
श्वेदा ब्रह्मणः पुत्रो नुजाना
त म्याश मा प्रवेता मेवावरु
णो नुजानात तमे विचपाता
य देतां जये समुदाय विषय
च स तथाय विषवेदसे म्या
त्राय प्रवेतसे सहसादाय ब्र
ह्मणः पुत्राय नमः । इति जपि
ता गृहीत ऊशान् प्रागृहीया
दिशितियेत् फलपुष्पवल्न
गोनिवेदयेत् अथ काम्यकर्म
र्थक शंति का तदा प्राणान् स
यस्य प्रथमं पुत्रं जलिः ओं नम
श्च तेजस्य अहाव दीप्ति सत्सवा
क्रोधस्य गगनाधुनिधर्मस्य
सत्सवाकुच मनम्राताव
ब्रह्मचर्यानि प्रयये तानि मा
मवेत । इति जपिता यश्चात्
विचपातत्रयं कुर्यात् इति सा
मवेदिता सर्वसाधारणी ऊशं
तिका समाप्ता इति भवदेव भटः
अथ तत्पुत्रं तदमहाचार्यक
तसंस्कारतवे दृष्टव्यं यन्वेदि
ता ऊशंतिका यम्यपतिरुतदश

कर्मपदतो अवेदिना ऊशंति
का कालेशिकुतदशकर्मपद
तो च दृष्टव्य ॥ अथ ऊशंति
कानेतरं प्रकृते कर्मकर्मव्यं ।
तत्र प्रथमं प्रादेश प्रमाणं
ताकां समिधं तस्मी मग्नौ कृता
महाव्याहृति होमे कुर्यात् प्र
जापति ऊशंति गीय जीह्वोः पि
देवता महाव्याहृति होमे विनि
योगः ओं भूः स्वाहा प्रजापति
ऊशंति रुक्मिकुहो वायुदेव
ता महाव्याहृति होमे विनियो
गः ओं भुवः स्वाहा प्रजापति
ऊशंति रनुष्टुपुहोः सूर्यो देव
ता महाव्याहृति होमे विनियो
गः ओं स्वः स्वाहा इति स्वेवा
ज्याहृति त्रयं दद्यात् । यदि प्र
कृते कर्मणि चरुहोमोः क्ति
तदा आश्रयते ओपक्रमविहित
तात् महाव्याहृति होमस्य प्रथ
मं महाव्याहृति होमो न कर्त
व्यो तेन कर्मव्यपवविहिततात्
ततः प्रकृते कर्म समाप्य पुनर्म
हाव्याहृति होमे कृता प्रादेश
माणां समिधं तस्मी मग्नौ कृता
प्रासायन होमादि वामदेवता
नोतड्दीयां साधारणकर्मक ।

लीयं । तदभिधीयते । तत्र प्रथ
मं ओं अयेत्यादि अत्रामकर्म
णि यत् किंचिदेतदुपेजाने त
दोषप्रमनाय प्रासायन हो
ममहे ऊवीय इति सकल्प कृता
अथ तं विधुना मासि इति नाम क
वासे पूज्य पुन ह्युताता प्रादेश
प्रमाणं समिधं तस्मी मग्नौ कृता
महाव्याहृति होमे च पूर्ववत् ।
कृता प्रायश्चित्त होमे कुर्यात्
प्रजापति ऊशंति रग्नि देवता प्रा
यश्चित्त होमे विनियोगः । ओं पा
दिताः ययनसे स्वाहा । प्रजाप
ति ऊशंति विष्णु देवा देवताः प्रा
यश्चित्त होमे विनियोगः ओं पा
दिता विष्णु देवसे स्वाहा प्रजा
पति ऊशंति विभावसु देवता प्रा
यश्चित्त होमे विनियोगः । ओं य
तपादि विभाव सो स्वाहा प्रजा
पति ऊशंति शतक्रतु देवता प्रा
यश्चित्त होमे विनियोगः ओं स
वपादि शतक्रतो स्वाहा । प्रजा
पति ऊशंति रनुष्टुपुहोः पिदेव
ता प्रायश्चित्त होमे विनियोगः
ओं पादिता अथ यकया प्रासात
दिता यया पादि गीर्भि स्थिस्त
भि रजा यत् पादि चतसृभि

र्वसो स्वाहा । प्रजापति ऊशंति
गीय जीह्वोः पिदेवता प्रा
यश्चित्त होमे विनियोगः ॥
ओं पुन रजा निवर्त्तस्व पुन र
प्र इषा युवा पुन नः पासे हसः
स्वाहा । प्रजापति ऊशंति गीय
जीह्वोः पिदेवता प्रायश्चित्त
होमे विनियोगः ओं सहजी
निः नस्वाय पिनुस्व धारया
विष्णु पश्चाद्विष्णुतः परिस्वाहा
प्रजापति ऊशंति रनुष्टुपुहोः
पिदेवता प्रायश्चित्त होमे वि
नियोगः ओं याज्ञाते यदनाता
ते यत्तस्य क्रियते मिथः अ
थे नः स कल्पय त्वं दिवे स्य
यथा यथा स्वाहा प्रजापति ऊशंति
येति ह्येदः प्रजापति देवता प्रा
यश्चित्त होमे विनियोगः ओं प्र
जापतेन त्वदेता न्यन्या विष्वा
जातानि परितः वभूव । यत्
कामा स्ते जङ्गम स्ते जाः स्ते व
ये स्यामः यत्तयो रयीणां स्वा
हा ततः पूर्ववदेव महाव्या
हृति होमः समित् प्रदोषस्य
प्रजापति ऊशंति गीय जीह्वोः
पिदेवता महाव्याहृति होमे
विनियोगः ओं भूः स्वाहा प्रजा

यतिर्ऋषिरुसिकुल्लोवायुर्दे
वता महाव्याहृतिहोमे विनि
योगः ओम्भुवः स्वाहा प्रजाप
तिर्ऋषिरनुष्टुप्पुल्लदः सूर्योदे
वता महाव्याहृतिहोमे विनि
योगः ओम्भुवः स्वाहा ॥ ततो
नवग्रहहोमः। ओम्भुवः कस्मै
नरेजसा वर्ममानो निवेशय
न्नस्तेमर्त्यं च हिरण्ययेन स
वितारयेनादेवोपातिभुवना
निष्पन्नस्वाहा ओम्भुवः पाय
स्वसमेतनेविद्यतः सोमहृष्टं
भवावाजस्यसंगयेस्वाहा ओम्
भुवः मर्त्यादिवः ककुत्तपतिः
पृथिव्या अये अयो रेतोसिजि
स्वतिस्वाहा ओम्भुवः विवस्वद
स श्रित्ररायोः मर्त्य आदास्य
येजातवेदोवहातमयादेवा
उषर्वुधः स्वाहा ओम्भुवः स्यते
परिदीया रयेन र्होहामिभो
अपवाधमानः प्रभजन स
नाः प्रमृणोयुधायनमस्माक
मेधेविता रणानां स्वाहा ओम्
भुवः कतेः मयजतेः मदिषुत्र
पेः हनीधौरिवासि विष्वादि
माया अवसि स्वधावन भद्रा
तेहृषतिहरतिरस्तस्वाहा ओम्

शत्रोदेवीरभिषये शत्रो भवंत
पीतये श्रियो रभिसवेतनः स्वा
हा ओम्भुवः पाय श्रित्र आभुव
नीसदा ह्यः स्वाहा कया श
चीष्टयाहतास्वाहा ओम्भुवः
नमकेतवेपेशो मर्त्या अपेश
से। समुद्राद्रि रजायथाः स्वाहा
तत इन्द्रायष्टुलोकपालहोमं
प्रत्यक्षदेवताहोमे च कृताह
ताहोमं प्रादेशप्रमाणं समिधं
तस्मीमग्नौ कृता उदकांजलि
सेकं कुर्यात्। प्रजापतिर्ऋ
षिः सविता देवताः प्रियर्ष्य
दाणे विनियोगः ओम्भुवः सवि
तः प्रसवयत् प्रसवयत्पति
भगाय दिवो गोधर्वः केतवः
केतवः पुनात वाचस्पति वी
चत्रः सदत। अनेनोदकांज
लिनादतिगावर्मेनाग्निं वेष्टे
त् प्रजापतिर्ऋषिरिति देवता
उदकांजलिसेके विनियोगः ओम्
भुवः कतेः मयजतेः मदिषुत्र
पेः हनीधौरिवासि विष्वादि
माया अवसि स्वधावन भद्रा
तेहृषतिहरतिरस्तस्वाहा ओम्

यस्मिन्तोदतिगावर्मेनाग्निं वेष्टे
त् प्रजापतिर्ऋषिः सविता देव
ता उदकांजलिसेके विनियोगः
ओम्भुवः सविता देवताः प्रियर्ष्य
दाणे विनियोगः ओम्भुवः सवि
तः प्रसवयत् प्रसवयत्पति
भगाय दिवो गोधर्वः केतवः
केतवः पुनात वाचस्पति वी
चत्रः सदत। अनेनोदकांज
लिनादतिगावर्मेनाग्निं वेष्टे
त् प्रजापतिर्ऋषिरिति देवता
उदकांजलिसेके विनियोगः ओम्
भुवः कतेः मयजतेः मदिषुत्र
पेः हनीधौरिवासि विष्वादि
माया अवसि स्वधावन भद्रा
तेहृषतिहरतिरस्तस्वाहा ओम्

पूर्णहोमं यथास्य जहोमियो
संजहोति वरमसे ददाति
वरं ह्येता यथासाभानि लोक
स्वाहा अनेन पूर्णाकृतिरद्या
त् ततो वस्त्राणां पूर्णापात्रादि
दत्तिगावर्मेनाग्निं वेष्टे
त् प्रजापतिर्ऋषिः सविता देव
ता उदकांजलिसेके विनियोगः
ओम्भुवः सविता देवताः प्रियर्ष्य
दाणे विनियोगः ओम्भुवः सवि
तः प्रसवयत् प्रसवयत्पति
भगाय दिवो गोधर्वः केतवः
केतवः पुनात वाचस्पति वी
चत्रः सदत। अनेनोदकांज
लिनादतिगावर्मेनाग्निं वेष्टे
त् प्रजापतिर्ऋषिरिति देवता
उदकांजलिसेके विनियोगः ओम्
भुवः कतेः मयजतेः मदिषुत्र
पेः हनीधौरिवासि विष्वादि
माया अवसि स्वधावन भद्रा
तेहृषतिहरतिरस्तस्वाहा ओम्

मीसाधारण मदीचो कर्म स शोधान् पार्थम्यलनन ॥ इति
 मामं जय ग निष्कर्ष ग भावप्रकाशः ॥
 कुस्माति चुकोष। निष्कर्ष कृष्णः पुं स्तुनामस्वातरोरा
 इयतापरिच्छेदः। तल्लैरवज नस्य निधाने पूर्वत्वविते।
 स्मातीति वोपदेवः निष्कर्षो ओषधं यथा सर्वजहृष वम
 स्तः प्रकाशन मिति गोविंद नरेचने रक्तमोक्षणा। वचा
 भटः। ततो कुस्मादृशग्रीवः वासा पटोला नो निवस्य क
 कृदः प्राणानवनौकसा मि लिनीत्वचः कषायो मधुना
 तिभटो अनेकार्थेनात्रिको पीतो वातहृन्मदनो वितः
 यणार्थः। इति इगीरासः ॥ विरेचने प्रयोक्तव्यं त्रिहृदेतो
 कृष्णं क्ली ओषधविशेषः क फलत्रिकैः मनःशिला म
 इ इति भाषा तत्पर्यायः। ग रीचानि तैलपाके पयो हरेत्
 दाकं २ गदाकयं १ कोवेरं सर्वजहृषानुलेपोऽयं शिवाय
 २ भासुरं ३३। इति शहरता च गुडोदने ॥ करं नैडगजो
 वली ॥ काकले २५ नीरुजं कृष्णगोमूत्रेण प्रलेपतः ॥
 २५ इति जराधरः। कृष्णं रोगा करवीरोदने च तैलाक्तस्य
 कयं वाप्यं पारिमंयं तथोत्त तकुष्ठरुत हरिद्रा मलुयं
 पले। कृष्णमूलं कटु स्वादु म रास्त्रा गुडोदने गजस्तथा आ
 कले तिक्तकं लघुः। हंति रवधः करं जम्बू लेपः कृष्ण
 वातास्रवीसर्पकासकुष्ठमरु हरः परः मनःशिला विर
 रुत कफान्। अथ कृष्णभेद गानिवाज्जीवी सर्वपल्लवा।
 उष्णरसमूल उक्तं उष्णरसले करं जो मूत्रपिष्टोये लेपः कृ
 त उष्णं पौष्णं च तत्त पम घटरोः कंचन विरं गेउगजा क
 पञ्चकशीरे कृष्णभेद मिदं हनिना सिधुय सर्वपैः मूत्रा
 जगुः पौष्णं कटुकं तिक्त बुधिलेपोऽयं ददृजहृषविना
 मुसं वात कफ ज्वरान्। शानः ॥ प्रपुमादकरीजानिधा
 हेति शोथोरुचि स्थासतवि श्री सज्जरसः सुही सौवीरपि

पुंदरुका मेतद्वर्जनं परं ॥ रसेन च हवीयाः पचेमैले चत
 आरवधस्य यज्ञाणि आरना गुणं। कच्छ विचरिका पासा
 लेन येययेत। ददृ किटुमज्ज अभंगादेवे नपति ॥ इमं वरा
 एति हेति सिध्मान मेवच ॥ कंकुलानिलचणानि च मूरकं
 उस्मापीतावाज्जीवी च कुष्ठनि त गंरीरिका विरं कैं से लेले कृष्ण
 तीरभोजनः। तिलान्न विफला वणादिनुत इति गारुडे ॥ ५५
 तौद योष भस्माभ शर्कराः ॥ अध्यायः कृष्णदयवसिद्धये
 हृष्यः समसमो मेधः कृष्ण निशाहवी च कृष्णनिन। इति
 कामचारिणः विरं ग विफला तत्रेव ॥ ५६ अध्यायः करवीरे
 कृष्णचूर्णं लीटं समात्तिकं हे भंगराजं लवणं कृष्णमर्दकं।
 तिक्तं कृष्णमीमेह नाडीवृणभ चन गुणेन मूत्रेण पचेतैलेदरे
 गंदरात्। यः खादेदभयारिषा सुतन। पामा विचरिका कृष्णम
 मलकानि तथा निष्णा। सजये भ्यगादि व्रणानि वै। इति सेंध
 त सर्वजहृषानि मासाहं ई न सेंध वैच विरं गानि सोमराजीन स
 यः दक्षिणा च्युतः कृष्णमूल गेवादिगं कुरः सादथावीरम
 दौदहस्यात कृष्णसायने। पा ध्यायः रजनो हे विषां चैव गोमूत्रे
 शीतदिरयोः क्रायपीतावल्गु एण च येययेत कृष्णाशश्च
 जसेयुतं शोवेदधवलं शिरे त तले पानिं वप्रादना तथा।
 तिलान् न सेंधयः। पोताभ इति च गारुडे ॥ ५७ अध्यायः
 त्ररः सेवितं खादिरं वारिपान सतक काशमूलं वा कज्जी
 येः कृष्णनिद्रवेत। वासा गुडची मूलमेव वा काजिकेन च वा
 विफला पटोले च करं जकं कृष्णामूलं वै कृष्णरोमानन।
 निस्त्रासने कृष्णवेनं क्रायक इति गारुडे ॥ ५८ अध्यायः पी
 लेन युयुतं। वज्रकं तदरेत तहृषिकमूलं न पयुषितन
 कृष्णान्तवर्षाणा जीवति। स्व लेन वै साहं विनाशयेदाहमं
 त्सकाजिके पीने वात कृष्णरा च परमेश्वर शिवाया चैव तद
 हे भवेदेकादिकादिनुत। एत

दिनतः इति गुरुते १५१ अ मन्नाय पदोलयुक्तः। यवार
 ध्यायः। तिस्रो निवदलानां च यश्चावदिताः पुराणा वृत्ता
 चूर्णाममलकस्य च प्रत्यये निपाकानि च निरुक्तानि।
 भक्तयेव नस्य कृष्टविनश्य तेजोतरे। पुराणाः शालिगो
 ति हरीतकी विरंगेव हविदा भूममुद्रायाः कृष्टिनोदिताः
 मितसर्षपाः। सामराजस्य। निरुपाकां जोगलेच पानादे
 वीजानिकरजस्य च संधवे ॥ तदिरोदकं येलेपाः कृष्टानां
 गोमूत्रपिष्टान्येतानि कृष्ट पुजते निर्गताम्न दोषाणां।
 रोगहराणि च वीजानि संधा संधोपिनाशयानां सधः सि
 नेमूलानि वा पाठः। इति त दिभवेनेषां हवीभया संधव
 त्रैव १५४ अध्यायः चंदनं क चक्रमई कवेस्काः काजिकत
 क्रमसांसीकपूर्वो जातिपत्रि कपिष्टाः। एभिः प्रलेपेरपिव
 का जाती कक्कोस पूगानां डमूलाकणुचदडचनिवार
 लवंगस्य फलानि च अगुत्र येति ॥ तत्पौरसः शालतरो
 शीरकस्तूर्यः कृष्टं तगरना स्तुषेण सचक्रमईयः भया
 लिका गोरोचनापियंगुप्रवो विमिश्रः। पानीयभुक्तेनत
 लेमदनकं नथ सरलः सम स्त्रपिष्टो लेयः कृता दडु गजे
 पर्णशलाहामलकी तथा दसिरः ॥ विरंगे गजगजाकृष्ट
 कक्षरकः पमकंच पनेलेल निपासिधुत्य संधयेः। धान्या
 प्रसाधितं प्रसेदमलदो गंधा स्त्रपिष्टे लेयोः येदडु कृष्टविना
 कडु कृष्टदरेपर इति गुरुते १५५ पानः यजगजकृष्ट संधव सो
 अध्यायः ॥ अथ वैद्यकम वीरसंधयेः किमिष्टः किमि
 नेकृष्टविक्रिस्ता माह वातो धमदडुमालकृष्टानां नाश
 नरेषु सर्पिर्वमनं श्रेष्ठो नरेषु नो लेयः ॥ चूर्णानि पिष्टाच
 कृष्टेषु पित्तो नरेषु मोक्षो रक्त तरेगुलस्यनकेणपर्णायथ
 कृष्टेषु विरेचने श्रेष्ठे पुराणधा। काकमाद्याः तैलाक्तगात्रस्य
 नानि च जोगलानि मांशानि रस्य कृष्टानुदने येदस्य हननद्वय

॥५॥ विरंग संधवशिवाशिशिरे पारजनी पतनकेशरयसंनिहं
 त्वा संधय करज रजनीभिश्च। तिवद्वार्षिकं सिध्म ॥ नीलक
 गोमूत्रपिष्टो लेयः कृष्टहरो दि रुएकपत्रैरालिष्यगात्रमति
 वसनाय समः ६ कासमईक वक्रशः लिप्तेमूलकवीजैः
 मूलच काजिकेन प्रपेषिते। पिष्टेस्तकेण सिध्मनाशाय ॥
 दडु किटिम कृष्टानि जयेदेतत् यजगजा तिल संधय कृष्टे मा
 प्रलेपनात् ७ आरतयस्य यज गधिकालवणत्रय मस्तु प्रति
 निआरनालेन पेषयेत्। दडु कृते दिवसत्रय मेतदंति विच
 कटिम कृष्टानि हंति सिध्मान् चिकंदडुकृष्टे १० सिंह र म
 मेव च ८ चक्राकयं स्तुहीदीर रिचचूर्णं महिषीनवनीतसं
 भाषितं मूत्रसंयुतं। रविनम युते वक्रशः लेपाभिहंति पा
 हि किंचित लेपनं किटिमाय मोतैलं करवीरसिंहं वा ११
 हं ९ शिखरीरसने संधिष्टं म पारदं शंखगंधं च शिलाचोत्र
 लकवीजं प्रलेपतः सिध्म। ता रवारुणी प्रपञ्चाश्च सर्पाति
 रेणवा कदल्या रजनी मिश्रो मेचनारपिलंगली उत्तरवा
 नशयति ॥ ११ ॥ ११ ॥ रुणी राखालफणा इति व्या
 सतार गंधकं लेपान कटुतेले ता भलाते गृहधूमच मुनिगं
 न सिध्मजित्। कासमईकवी जास्त्रुहीपयः। अरिष्टं च गुडः
 जानि मूलकानां तथैव च १२ ॥ दोहं वागजीवीजनल्यकं गो
 १३ ॥ गंधं सचूर्णमिश्राणि सिध्म मूत्रै रारनाले कपिष्टा लेपे
 नो परमौषधं। उपदेशातकां च कारयेत् दडु मंडल कं
 त्रिकपिष्टे लेयः १४ गंधपद्याण दुंच विचर्षिच विनाशयेत्
 चूर्णनयवतारणलेपितं सिध्म। १॥ मनः शिला लेमरिचं
 नाशवन्नशाय कटुतेले पुतेन च च तैल मार्कं पयः कृष्टहर।
 हयसमंकटुतेलेन लेयः १५ कृष्ट प्रलेयः ११ विष वरुण हरिद्रा
 मूलकवीजं पियंगवः संधयास्त वित्रकागारधूममनल मारित
 हवीदीरमकं स्तुहीभ्या दहति

यतिनमात्रात् ऊष्टजाती र
शेषाः कृतिशमिव सरोवा.
कुकुलादिमुक्तं यत्र अनल
भलातकः ११ भलातकाहो
पि सार्धकमूलं गुजाफलम्
षण्णशतचूर्णं तस्य सज्जम्।
लवणानिपवतारहयलंग
लिकाचपक्वा सुसुक्तं गु
मनमायसस्य पलाकयातदि
दधीतलेपं ऊष्टकिलासेतिल
कालकेवग्रशेषहनामसच
मकीले भलातका हीपिवि
त्रकेतमूले यथा समभागच
र्णसिजार्कयोः सीरेदत्ताकिं
चित्पाकं ऊष्ट्यात् अथवा सी
रद्वयचतुर्गुणचूर्णपादिकं।
लेपयोग्यपाकं ऊष्ट्यात्। शला
कया ऊष्टस्थाने दद्यात् २४॥
सुकृकाण्डप्रशिरेदग्धाद्यु
दधुमंससैधवं। अनुधुमंते
लयुक्तं लेपादिति विचर्षिका
सिजनलके सैधवगृहधुमंस
सभागप्रधुमं स्यात्। अन्तरकृता
प्राग्देवपिपायदग्धापिपाकद
नैलेनलेपः २५ सुकृकोरेसैधवा
नकल्कः कुकुलानलपावितः
लेपादिचर्षिकादेतिरागवेगव

त्रयां॥ सिजनलके रार्कलं प्र
य्यमुक्तगोमयाग्रा दग्धाकृतं
लेनलेपः २६ नारिकेलोदय
स्त सलण्डः पूतिता गतः
लेपादिपादिकां हेति वि
कालानुवेयिनी २७ तिलकु
समलवण गोजलकृतं तेल
लोदभानने कृता शोषितम
कमपुलेः पादस्फुटने निरेति
लेपेन २८ उन्नतकस्य वीजेन
मानकदारवारिणा । कटुते
लेविपक्त्यंशीघ्रं हेति विपादि
कां॥ कटुतेलशं ४ माणानल
पत्राणां दारपल ६४ जलशो
शेष शो ६ कल्क पुस्तक वीज
पल ८। उन्नततेले ॥ २९॥ अ
वल्याजेका समदेवक महेति
प्रायुगं । माणिमंशंच तल्य
शमस्तु काजिक पेधितं ॥ क
ण्ठककुनयस्योसिद्ध यषम
योगराट् १० कोमलसिद्धास
लेसनिशं सुरभीजलेनपिष्टं।
दिवसत्रयेण नियते लय पति
कल्क विलेपनतः ॥ ३१॥ वा
यस्य रगजा ऊष्ट कस्माभि १
डिका कृता वस्तमूत्रेण सपि
ष्टा लेपादिविनाशिनी ॥

समभागचूर्णं छागमूत्रेण पिष्टा
शुद्धिका कार्या। नैनेव लेपः ॥
३२॥ प्रतिकार्क सुकृ नरेदड
माणामूत्रेः पिष्टा पलवाः सा
मनाम्ना । लेपादिव हेति दड
वर्णाम्ना ॥ सोमना जाती पडी
सर्वेषां पलवान गोमूत्रेण
पिष्टा लेपो देयः ३३ ॥ गज
वित्रयाद्यवम मसी तेल वि
लेपनात् । शिब्रं नाशं व्रजेत
किंवा एतकीटविलेपनात्
गजचर्मवित्रोमयाद्यवर्म ।
अनयोर्भस्म कटुतेलेव लेपः
अथ वा पाण्डुरियाकीटं पि
ष्टा लेपः ॥ ३४॥ ३५ कडवाः
वल्याजवीजात हरितालचत
र्थभागसंमिश्रः । गवां मूत्रेण
पिष्टः सुवर्णकरणाः परेशि
त्रे आयुर्वेदसारेः पि। कडवाः
वागुजीवीजात हरितालपला
तिनः । गवां मूत्रेण संपिष्टले
पनात् शिब्रनाशनं ॥ ३६ ॥
धारी त्वदिरयोः काष्ठपीत्वा
चमधुसंयुते । शंखजदेधव
लेनयेच्छिब्रं न संशयः ३७ ॥
धारी त्वदिरयोः काष्ठमवल्याज
जो ३ त्वितं ॥ पीत्वा पा।

खेदं कंठमं हेति शिब्रं न संश
यः ३८ ॥ दारे सदग्धे गज
लणजेव गजस्य मूत्रेण व
रुश्रतेव । शोण प्रमाणे दण
भागयुक्तं दत्वा पर्वत वीज
मवल्याजस्य पतयदा चिक
णता मपेति तदा मुसिद्धो ग
डिकां प्रकुर्यात् । शिब्रं प्रलि
प्ते दशतेन हृष्टं तदा व्रजया
सु सुवर्णभावं ३९ ॥ श्वेत
जयंती मूले पीते पिष्टं च पय
सैव । शिब्रं तिरेति नियते रति
वारे वैद्यनाथात् ४० ॥ गुजा
फलापिचूर्णीत लेपितं श्वे
तज्जघनत । शिलापामार्गम
स्मापि लिप्ता शिब्रं विनाशये
त् ४१ ॥ ४२ ॥ यरेड तलसी वीजे
वागुजी चक्र महेकं तिक्तको
यातकी वीजे कस्माको वस्यवी
जकं गोमूत्र दधि रोगेण प
वेदप्याजमूत्रकैः । कल्कं दत्वा
शिलाकापी पण्या ऊष्ट विरे
गकं कटुतेलेच तलेपाद्यु
ष्टा हृष्टो विलेपनैः पंचानन
मिरेतेले श्वेत ऊष्ट ऊलापर
कटुतेलशं ४ कण्ठपरं वी
जादीनां मिलित्वा शं २ कल्क

शलाकाशरीरानामिलिताः। चर्मसेवीकडसेन वारिणा वा
 स्थिते पंचानननेले ४३॥ आरव गुनीपिवेत। दीरभोजी च स
 ये वधऊष्ट हरिताले मनःशि माहान ऊष्टी ऊष्टे व्योदति।
 ला। रजनीद्वयसंयुक्तं पवेने ४४ अवलाजवीजकंधपीला
 ले विधानोवत ॥ पते नाम कोसेन वारिणा ॥ भोजनेस
 जनादेव द्विप्रस्थिने विनशय पिषाकार्यसर्वकृष्णविनाशन
 ति। तिलनेले ४५ पाशं ६ छिन्नायासरसोवापि सेवमा
 कल्क मिलितं ४६ आर नो यथावले जीर्णं हुतेन मु
 ग्यथायं नेले ४७ मुहस जीत मुहपुषोदनेन च अपि
 ते समं गंधं त्रिफला भृगु रनिशरीरोपिदिवाचपीभवे
 वागुजी। भलातकं तिलः नरः ५० यः खादेदभयारिष्ट
 कुसुमनिवर्जितं समं समं मरिष्टामलकानिवा। सजये
 मर्दयेद्दृगजदावेः शोषये न सर्वकृष्णानिमासाहं नम
 यं पुनः पुनः इत्यं ऊष्टसि शयः ५१॥ ५२ निवस्य पत्रं
 समाहरसः सेतारिको भवेत् मूलानि सत्क पुष्पफलानि
 मधुमे निष्क मात्रे त्वादेन च चूर्णितानि हुतं तौदसंयु
 येन विनाशयेत् सेतारिः ५५ तानिदिनेदिने ॥ लिप्तानपि
 पिबति सकटं तैले गंधपाषाणमूत्रेण संयुक्तामुदकेन
 राचूर्णं रविकिरणसुतम वा मदिरामलितोयेन पयसा
 फामनो यः पलाई त्रिदिन वायथावले भुंजीत हुतेन यथा
 तदनुसिक्तः दीरभोजी च श्री येः शाल्यसेपयसापिवा सर्वे
 चं भवतिकनकदीप्तिः काम हविसर्पशोनारीदृष्टवर्णानपि
 चूरीमनुष्यः ५६ नीत्रेण ऊ कामलोचमदानां स्तथापि
 हृतं परीतदेहो यः सोमरा नकफास्वजानं सर्वस्वप्रयोगे
 ज्ञानियमेन त्वादेन सेवतस एा सर्ववर्ज्यविवर्जितः जयते
 रं कुसुमितिलहितोयसोम तत् पंचनिस्वरसायन मनुजस
 राजीवपुष्पातिशोभे ॥ ५७ ॥ पंचनिस्व ॥ ५३ ॥ पुष्पकाले।

वपुष्पाणि फलकालेफलानि रुशोदरस्य सस्त्रिष्ट संधि
 च सचूर्णं पिबुमर्दस्य त्वमला मधुनोपयोगात् समोपयो
 निदलानि च। हिरणानि समा गादपि ये दशस्ति सर्पाद
 रुज भागिकानि प्रकल्पयेत् यो योति विनाश माप्य जीव
 त्रिफला मुषणं ब्रह्मी मृदंष्ट्रा चिरेयापि जराविमृक्तः मु
 रं कुर्यादिकाः विरंगसारवारा भेरतं श्रेष्ठसमानकतिः पे
 दी लोदवर्णी मृताः समाः। र चनिंवः ५४ अमृताषाः पलश
 रिद्राहयावलाज व्याधिघाताः नेदशमूल्या स्तथापाने पावा
 सार्कराः। ऊष्टं द्रवपाठाश्च सुवीचलानि क्ता दावी गंधर्वह
 कुवाचूर्णं संयुते त्वदिरासन स्तकाः पषोदशयलान मागा
 निवानाचनक्वाथेन भावयेत् ॥ न विभीतकाः शान्तेरनेत हे श
 समथा पंचनिंवचर्मर्करसर नेच हरीतका आमलकास्त
 सेनच स्निग्धमुह तनुधीमान् याशाने जलशोणहये यक्ता
 योजयेच्च मुभेदिने ॥ मधुना अष्टभागावशेषितं प्रस्यं गुग्गु
 तिक्रूरविषा त्वदिरासनवारि लुमारुतप्रस्थाई च हुते पचे
 तां सद्यमुखावनावापि कोल त पाकसिद्धौ प्रदातव्यं गुग्गु
 दद्या पलेपिवेत तिक्रूरविषाव सत्वमेव च पलहयेत याम्भु
 तमाणा पंचतिक्त हुतेन जीर्ण द्याः पिप्पल्याश्च पलहयेत तो
 च भोजनं कार्यं स्निग्धं लघु हितं मात्रां पयुजीत ताता दोषव
 वयत् विचर्चिकोद्वर उरारीक लावले अष्टादशसकृदेषु
 कपालदद्दु किटिमालसादि ॥ वातरक्तगदेषु च कामला मा
 शतारुविस्फोटविसर्पपामोक्त मवाते च अग्निमांसे भगंदरं ॥
 दं श्रीपद वातरक्तं जज्ञाधनादी यीन संवप्रतिष्ठापयसीहान
 व्राणीषीरोगान् सर्वप्रमेहान् मुदरेतथा यतामो गा निहंता
 प्रदराश्च सर्वां देहा विषमूल मुभास्करस्ति मिरेयथा अम
 विषं निहति स्थलादरः सिंह तागुगुलः अये वातरक्तप्रश
 स्तः ५५ निवामृता हष परोल

संशोष्यवर्तीकृष्यात् नो नैला
 को संशोषिकया ज्वालयित्वा
 उपरि नैले दत्ता नतः पतितं
 नैले अथः पात्रे गृहीयात् कृ
 एस्थाने दद्यात् कृष्णकालान
 तनैले ॥ ६ ॥ सिंहसमस्तनाल
 गेरिक हलाजनी गदमुषणे
 हुत् पाषाण रसेन वाण दद
 न स्वयंकदम्बे निर्णय । राजी
 गंधक दिग्भिः परिमितैः प्र
 णा पचेत् सार्धं नैले प्रस्थ
 मितं हुत्तस्य ऊर्ध्वं पात्र तथा
 कीदृशं ॥ हुत् पाषाण मनः
 शिला गोमूत्रं तथा विनीय
 सकले एते एते रोगिणे दद्या
 त् कृष्ण विचर्चिकादिषु भिष्य ।
 कृ नाम्ना त्र घट्टिकं । घट्टिकं
 नैले ॥ ६ ॥ सर्वकृष्ण सर्वत्रणे
 सवेत्र गलिते दत्ते ॥ नक्त मा ।
 लेहविदे हे अर्कतगर मेवच
 करवीर ववा कृष्ण आस्फातार
 क्वचंदनं मालती सिंधुवारं च
 मिजिष्ठा समपर्णकं यषामर्द
 यलान् भागान् विषस्य द्विप ।
 तनया । चतुर्गुणो गवामूत्रे न
 तपस्य विद्याचयेत् शिख विस्फ
 द किटिम कीट लता ॥

विचर्चिकाः ॥ काण्ड कल्लुरि
 कायाश्च ये वृणा विषहविताः
 ते सर्वे नाशमायाति तमः सुखे
 दये यथा ॥ विषनैले मिदे ना
 म्ना सर्वत्रणविशोधन । विष
 नैले ॥ सोमराजी हरिदे हे
 सध्याः कृष्ण मेवच । करं नेत्र
 गजवीजं पञ्चाणारम्वधस्य
 च विषचेत् सार्धं नैले नारीड
 शुत्रणा यहे । अनेनाम्बुप्रणा
 भित्ति कृष्णमृष्टादशेवत ॥ नी
 लिका पित्रका अंगा गोभीरेवा
 तशोणितं कण्डकल्लुप्रशाम
 ने ददुपामानिवारणं सोमरा
 जीनैले ॥ ६ ॥ सोमराजीतला
 काये तथा ददुहन्स्यच । गोम
 त्रस्य तथा पात्रे कल्लुदत्ता विव
 दताः । विषचेत् काधिकैर्भीरोः
 कटुनैलाटकं भिष्यक । वित्र
 कलागलाख्याच नागरे कृष्ण
 मेवच हरिद्वानक्तमालं चर
 रिताले मनः शिला । आस्फा
 तार्क करवीरे सप्रपर्णी च गो
 मये त्वदिगे निवयञ्च मरि
 चेका समर्दकं एतानि स्फुटपिष्ठा
 निकल्लुदत्ता विवदताः हेतिस
 वीणा कृष्णानि किमिडशुत्रणानि

स किमिदं दृष्टवान् च ग्राह्यं वै
 एष मेव विशीर्णं चर्म मांसादि
 टुफीकुरणमुज्जमे। योऽपि रोगे
 तथा कंठे विषं रंति दाहं
 यवान् तं गता रोगास्तस्मात्
 प्रवर्णयति हस्तसामग्रीने
 ले ॥ ६४ ॥ मरिचात्तशिलाहार्क
 ययोः स्वारिजरात्रिहृत। शक
 दस विष्णाला रुकुनिशायुक
 दारुचंदनैः ॥ कटुनेलातपच
 तप्रस्यदादौ सदा भगादृष्टि
 त्रविनाशनं सर्वेषु पिच ॥ ६५ ॥
 सु तैलमेतत् प्रशस्यते मरि
 चाद्यैर्नैले ६५ मरिचं त्रिहृत
 देतीदीरमाकं शकृदसः देव
 दारुहृदि देहो मोसी ॥ ६६ ॥ सच
 दनं विष्णाला कखीरं च हरी
 तालं मनः शिला। वित्रको
 लांगलास्वाच वित्रं गचक्रम
 हंके शिरीषं जटो निसः स
 मपर्णीः सुहामना शस्याको
 नक्रमालोः चं त्रिदिरेपि य
 ली वचा ॥ ज्योतिष्मती च
 पलिका विषस्य द्वियलं भ
 वेत् ॥ आटकं कटुनेलस्य
 गोमूत्रं च चतुर्गुणं सन्तपात्रे
 लोहपात्रे वा शने मृदुप्रिना

पचेत् पक्ता नैलवरं स्येतन्मूल
 येन जलकान् व्रणान् ॥ यामति
 चर्चिका दडु कण्डू विस्फोटका
 निव। वलयः पलिते ज्ञायान
 ली व्यंगं तथैव ॥ यम्येन न
 श्पुंति सौजमार्थं च जायते। य
 थमे वषसि स्त्रीणां यासो नरा
 तदीयते ॥ यरा मपि जरो प्राप्य
 न स्तना योति नम्रतो। वली
 वदं स्तरेगो वा गजो वा वायु
 पीडितः ॥ त्रिभिरभ्यंजनैर्गीर्ण
 भवेन्मारुतविक्रमः ॥ कटुनेल
 १६ शेर गोमूत्र ६५ पोरकल्का
 र्थं मरिचादीनां मत्स्येकं १ पल
 विष २ पल। हस्तमरिचाद्य ॥
 नैले ॥ ६६ ॥ समपर्णी सश्याका
 ली गुडवी पिचुमर्हंके। शिरीषं
 च महातिक्ता जयानवीरगाद
 नी ॥ काली कालियालता ॥ नि
 शादशा यलान् भागान् जलदा
 रो विषाचयत् ॥ तैलप्रस्यं समा
 दाय गोमूत्रं च चतुर्गुणं ॥ आर
 ग्वपो भंगराजो जया धूसुरा
 त्रयः। इन्दाशनाग्रि त्वर्जुर गो
 मयार्कं सुहीच्छदे ॥ तैलतलं
 प्रदातव्यं स्वरसं च पृथक् पृथ
 क्। महाकालं वचा वली तव

विश्वप्रविका ॥ ज्वेलाजलका विच र्चिका। यामादि स्फोट
 राविर्मेचनामाच यथिका स कादीनि किमिदं हि तथैव च
 स्पाक मर्कटीरं च कासुदेय कटीदडु मसरीच किटिम र
 रमूलकं ॥ कासदमूलकका क्रमणले। कुष्ठ मोडुं मरं प
 लकासदमूल कासुदः त्वरम मंमहापमं तथैव च ॥ गल
 हं कमितिकुविनपाठः तस्मिन् गंजवुदं दन्पादं डमालाभंग
 म्भ्रमूलस्थाने अपामार्गमूल थुरं वातजे पित्रजे चैव प्रम
 आचर्चिगीमहातिक्ता विष्णाला जंसात्रिपातिकं पकोत्तां
 क्षुपियत्रकं प्रतिकास्फोतमूर्त्त द्युत्पातं च ॥ ६७ ॥ दन्पादं मशयः
 च समपर्णी शिरीषकं क्षुपियत्र कंदर्पसारनैले ६७ ॥ ॥
 कविहृतिपत्रं ॥ जटुजं पिचुमर्हं भलानकाना पवनोदताना
 कं त्वरुभंगघष्णाककंदकं हंत्युदानां च यदादकं स्यात्
 दुराहिली शरी दावी त्रिहृतप तच्चैष्टकाचर्णकणैर्विहृष्य
 मं यथिकायुग्मपुष्करं ॥ कर्पूरं प्रदालयित्वा विस्तेजप्रवा
 कटफलं मांसी मुरैलाद रुषाभ ते शुकुपुनस्तद्विदलीकृते च
 यं ॥ येनोकाधिकं कल्पेनीम्ना ततः पचेदस्य चतुर्गुणं स त
 कंदर्प उच्यते ॥ अष्टादशविधं तपादशेषं परिपूरणीते क्षीरे
 ॥ ६८ ॥ ग्रंथिमज्जगते तथा हस्त एतत्पुनः पचेत् ॥ तद्वि
 कटुपुली संधि गलितं सर्व या शर्करया विकीर्णं ततः त
 संधिषु ॥ अथिकानि च मांसा जेनोन्मथितं विषाय। तत्सम
 नियस्य गात्रं भविष्यति। ना राजादृष्टान्तवीर्यं सुधारसा
 साकर्णी स्पृष्टे कल्पं भेकाका दप्यधिकतमेति ॥ आतर्विबु
 रवपुस्तं च ॥ अत्ररक्तं त दः कृतदेवकार्ये मांशं चला
 णा ॥ ६९ ॥ नानावर्णं विषादि देत स्वशरीरयोगां। नचात्र
 कं ॥ मित्रं वक्तु विपंचैव वा पाते परिहार्यं मस्ति न चा
 तशोणितं मेव च ॥ कापा तये चाधुनि मेथुने च ॥ यथ
 ले किमिदं ॥ ६९ ॥ रुग्णः दडु एवेष्टो विहितो ययोनाद्वे

नरः कांचनराशिगौरः । अत्र स्व वतसकं । प्रणमं देवाहरी
न्यमेधा नरसिंहनेत्रा रुष्टि मूर्त्तिविशेषं विधानं लेखितं
योः व्याहृतवृद्धिसत्तः ॥ देवा कर्णास्त्रादेका परोल रजते
श्रीश्रीर्णाः पुन रुद्रवंति के हयै । कर्णारम्भपसमाहृतस
शाश्वत्पुष्पाः पुन रेव दि । वेत्रोच्चटाफले ॥ देका म
याः । नीलोत्तनालिप्रतिमा निवे । कर्णारम्भपः प्रणामा
भवेति त्ववो विवर्णाः पुनरे फलमज्ञा ॥ भूकंदेहणपरीव
व दिवाः ॥ विशीर्णा कर्णा जिगायद्यादमृषली । विष्णु
गुलिनासिकोऽपि किमर्हि नाचकैर्यै पुन पुत्रादीरकै
तोभिन्नगलाः पि ऊही । की ॥ पेषादियलिकानभागा
साः पि क्रमादेकरितायशा जलदोहो विद्याचयेत । अष्टभा
खस्तुर्यथा भातिनभोः बु गावशेषंतकषाय मवतारयेत्
सिक्तः उष्टान् मपूरान् जय भलानकसहस्रभागीणिदि
ति स्वरेणवलेननागस्तुरगो ताम्रगोः भसि । चतुर्भागावश
जवेन रसायनस्यास्पतरः प्र येन कषाय मवतारयेत् तौ क
सादाहृतस्यनेरप्यधिकोऽपि यायो समाहायवस्तुशौ च
बुद्धा यथान विप्रालान पुन कारयेत् । गुप्तं ततला ताभा
रुक्तिदोषान् गृह्णातिशीघ्रन कषायवियवेत् भिषकु भजा
चनपतेन पूर्वाभिमेकल्पम तकसहस्राणां मज्जाने तत्र
नल्पवृद्धि जीवेन्नरो वर्षशता पयेत् । त्रिकटु त्रिफला मुस
ति पंच ॥ राजास्ये सर्वरसा सैधवाना पले पले दीपकस्य
यनानां चकारयोगं भगवानग पले चैव चातर्जीने पला शि
स्तः अस्तभलानकं ६८ निवे के । संचरणं प्रतिपेदत्र
गोपाकृणाकदी ज्ञायतीत्रिफला कन्दकंच चतः पले ॥ ति
चने पण्यदारे ज्ञानं ता ववाव ग्यभागे विनितियस्याप
दिरचेदने अरंजं हाकुचवीजं ॥ न ऊशलो भिषक । महाभ
यावापुत्रीशतीभागीवासाभूनि लातकोसेषमहादेवेन निर्मितः

गतस्तु द्वितार्थाय जयेत्कीचं दिक्मेणैव हृतधामरमर्हितं ॥
नसंशयः । शिख्रमोर्ध्वं वरं ददु लोहे लोहस्य दणेन ऊर्ध्वदेत
स्यजिह्वसकाकणं पुणरी दसायने । अनुपानेच ऊर्ध्वजना
कंच चर्माव्यविष्णोर्दं मेउलेत निकेलोदकपयः सर्वकुष्ट ह
या । कणुकपालंकं च पामा रे श्रेष्ठं वलीपलित नाशान ॥
नंसविपारिकं ॥ वातरक्तमुदा पाउमेहामवातं वातरक्त
वर्जपोरोगात्राकिमीन अ जायते किमिषोप्याशरीशू
शीसि षट्प्रकाराणि कासंसा लहनीम वातरोगानुत् तये
संभगेदं ॥ सदाभासेनपलित हति महासास मत्पथं मुक्त
सामवाते सुदुस्तरं अनुपाने । वर्द्धने ॥ अग्निसेदीपने रुच्येका
प्रयोक्तव्यं किञ्चाकाथपयोः त्यायुर्वलदृष्टिकृत विवर्य
थवा ॥ भोजनेच सदाभोज्य प्राकालमपि सिचंचसेव्यार
मुस्तवात्रविशेषतः महाभ सो जोगलजाविकाना पाल्यो
लातकगुः । ६९ । कृताश दनेयधिकमात्र मुद्र दौदं गु
मावसेमुद्र पले मेक रसस्य उः दीरमितक्रियायां शालिच
वे । पले लोहस्य तास्यपले गुर्वादिद्रव्यकरं जशिलाजत
भलानकस्य च गंधकंचपले दौदयुतपयस्य सपिचुतेभर
चेकमधुकस्य च गुग्गुलोः दरी यतोविहंगान प्रपयते उर्व
तकीविभीतकासूर्णाकषहय लदेदयानः । कृत्स्नपतस्य
हयोः अष्टमायाधिकं तत्रथा सितेन पले त्रिपचरात्रेण य
शः पाणिनलानिषट् । हुतेद्य थाशशोकः । पाकलक्षणं ।
पुणालोहान् हाविशत्रिफ यथा । वसेनिष्पीडितसूतं
लाजले पकेकृता पचेत् पात्रे स्पलतं नोचने दृष्टे । समुद्र
लोहेव विधिपूर्वकं पाकमे जायते अक्तं ननिः सरीत संधि
तस्यजानीयान ऊशलो लोह भिः न चशाहायनेवक्रान्ता
पाकविन विबुद्धः प्रातस्तथा सिद्धि विनिदिशत अस्तौ
यगुरुदेवदिनाचकः रक्तिका ऊरलोहे १ गंधकेन हतेताम

दशभागंगमुदरेन उषणं पंच कृष्ण कोनिकभाषितं । भात
भागं स्यादसतेव द्विभाषिकं ॥ कंतल्यगंधं स्यादद्विपादस
हृतव्यं कृष्णं सप्तगानुषानस्य हितं ॥ यज्ञादीरेण निबुक
योगतः गलिते स्फुटिते च विचर्चिका कृष्णतोये दिनत्रये । प्रत्य
उलेमणलेनया विचर्चिका कंभावयेत शुष्क चर्चिका
ददु यामा सर्वकृष्णप्रशानये । रोगागते ॥ विपचेत हणिका
उदयभास्करः ॥ ७१ ॥ तालकं वं मध्येपलशदारमध्यगं या
शयत्रयं कृष्णाणसलिले मान द्वादश शीतेः सिन
तिथेय । समयावाविधा वापि योज्यं रक्तिकादये हंत्युष्टर
दभास्तेन तथैव च शोधयि श कृष्णानि रोमविधुसनेतया
तापुनः शुष्कचर्चयेत् भउला द्विविधवानरक्तं च नाडीउष्ट
कृतिः ततः शरावके यंत्रे स्था णानिच ॥ तालकेसरः ७२ ॥
पयेत कृष्णलोभिषक वदरीप ददु च वाणां चिरसेदनाताल
लवोत्थेन लेपने कारयेत् ततः सचर्चितं । पुनः पुनश्च स
अरुणाभमयः बाधे तावज्जाला घं शुष्क कृष्ण पुदेदहेत वाणा
प्रदीयते स्वागशीते समुहृत्यमा चिरसे शरपेत्तपत्रसे । दक
णिक्काभा भवेदसः । हुतदोद स्यात्पाधुनेदारं बालाशं चाप
रां समर्थं खादयद्रक्तिकादये पर्ययः ततो जालाप्रदातया
संश्रुत देवदेवशं कृष्णो गादि दिनरात्रे सते भवेत् ॥ शुष्कय
मुच्यते । स्फुटितं गलितं कृ णोयराच स्यादशौ दने नभ
सु वातरक्तमगदरे ॥ नाडी मकं । तदाज्ञाने सते ताले स
वर्णं वर्णं उष्ट मुयदंशं वि कृष्णविनाशने ॥ गलत्कुष्ट
चर्चिका । नासास्यसंभवा तरक्तं ताम्रवर्णं च मेडले ।
नरोगानलतान् दस्यात्स शीतयित्तमहादुक्कुष्टदरि
दारुणान् पुउरीकं च चमीया नाशने ॥ यथांमसरचर्चकं
विस्फोटं मेडलेनया रसमाणि सुदृश्यं यथेच्छया तालके
का ७३ कृष्णाण त्रिफला तैल श्वरः ॥ ७४ ॥ अतिहृष्टक

७५ ॥ संमर्द्य तालक शुष्कं वं तालकेसरः ॥ ७५ ॥ कृष्णाण
शयत्रयं मच्चकैः कृष्णाण त्रिफला तैल कृष्ण कोनिकभा
नीरे संभाव्य त्रिदिने शोधयेत् वितं । तालकं तल्यगंधास्या
पुनः ॥ हुतकृष्णाद्वै भूयो भा द्वापादमर्दितं ॥ यज्ञादी
वधे च दिनत्रये । संमर्द्यकां रेण निबुक कृष्णते वैर्दिन
निकेनेव दधाम्नेन विमर्दये त्रये । प्रत्येकं भावये च्छ
त ॥ संमर्द्य चर्चणसलिले रसेपो स्तं चर्चिकाकारतागते ॥
नर्णवे पुनः त्रिदिने मर्दयि विपचेत हणिकामध्येपला
तात कारयेत् चर्चिकाकृति ॥ शीतारमध्यगं । यामान द्वाद
स्यात्पादकतरायात् पलाश शशीतेः सिन प्रयोज्यं रक्ति
दारसेचय । उपर्यथ तालक कादये हंत्युष्टरश कृष्णानि
स्य दारदत्ता शरावकेः पिधा रोमविधुसनाधिकं । ताल
यलेपयेत् यत्नात् पूरयेत् केसरः ॥ ७६ ॥ इति गोवि
दारसेचय । पुनर्द्वै शरावेण ले दविशारदकुतभेयं रत्नाव
येन वक्रित्वाला प्रदीयते । प ल्पाकृष्टविकितला समामा ॥
वं सिद्धेन तालेन गंधनले न कृष्णाणः ७७ स्त्री वृहत्फल
मेलयेत् ॥ हयो स्तले जीर्णीता ताविशेषः । कृमडा इतिकार
मवालका यंत्रगे यचेत् । अये ज इति च भाषा । तत्पर्यायः
तालेश्वरो नाम रसः परमड । कृष्णाणः ७८ शीतवर्देकः
लभः ॥ हंत्युष्टरश कृष्णानि १८ इति शहरत्तावली प्रपिच
वातशोणितनाशनः । रक्तमे कृष्णाणस्यात् पुष्पफलपीत
उलमस्यं स्फुटितं गलितं त पुष्पं हृतफलं । कृष्णाणह
था ॥ वक्रुयं सर्वज्ञानं नाश हणं वृष्यं गुरु पितासु वातनु
येदविकल्पतः उष्ट्रवर्णवर्दी न बालपिताय हंशीते मध्य
संपत्तरोषचविनाशयेत् दृष्टा सं कफकारकं । वृद्धे नातिदि
वारसरसेच रोगवारणकेशरी महा से स्वाद सत्ता रीपनं लघु ॥
वस्तिमुदिकरेचेतो रोगह

त सर्वदोषजित् ॥ ॥
अथ कोहेंरी । कृष्णा एरीत
शंलघी कर्करीरु रपिकीर्ति
कर्करीरु श्रीहिली शीतारत्न
पित्तहरा गुरुः । यक्ता नित्त
प्रिजननी सदा रा कफवान्त
त इति भावप्रकाशः ॥

कुस ३ कि भासने इति
कविकल्पद्रुमः पंचमसूरी
इकुंस्पते। कि कुंसयति कुं
सति। भासने दीप्तिः। इति
उगीदासः ॥

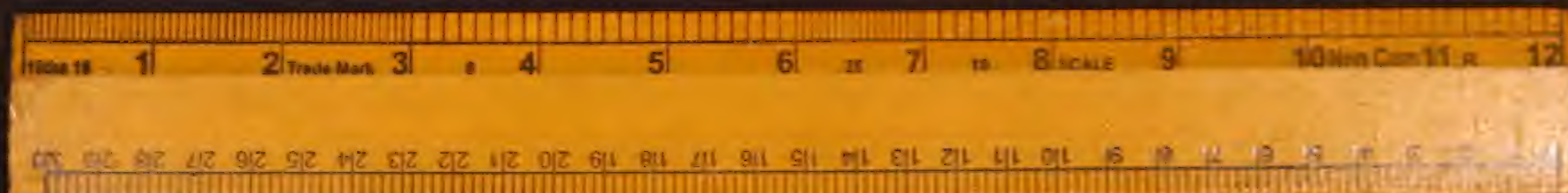
कुसुमं य इर शिषि । य
कुसुमं वाला कान्त । इर
अकुसुमं अकुसुमं । अकुसुमं
अकुसुमं अकुसुमं । इर
इति इति इति ॥

कुसीद जी वृद्धाजीवनं । य
था । कुसीद कृषि वाणिज्यं
प्रकृवीतास्येकते । आगत
कालेस्येकतेनसायुज्यते
द्विजः ॥ वहवो वर्तमानाया
अधिमिः यदिकीर्तिताः स
र्वेषा मपि वैद्येषांजीवद म
कंविजः अनादृष्टाराजभया
नृषिकायैरुपदेव । कृष्यादि
केभवेद्यासाकुसीदनविद्य

ते ॥ शुक्लपतेतथाकस्मे ॥
 जन्मादिवसेपिवा । उस्मवर्ध
 तिष्णीतेवा वर्द्धनं न निवर्त्तते ॥
 देशोगतानां यावद्विर्नानापरो
 पजीविना । कुसीदं सर्वतः स
 र्वतःसम्पक् संस्थितस्येवजाय
 ते लब्धलाभः पितृन देवान्वा
 स्तृणांश्चैव पूजयेत् ते त्वास्त
 स्य तद्दोषं शमयेति न संशयः
 वणिक् कृषीदी दद्यात् वस्त्रां
 काचनीदिकं ॥ कृषीवल्लोत्र
 पानानि यान प्राण्या सनानि च
 पाण्यभ्यां विंशतिं दत्त्वा यम्पु
 स्तृणादिकं शान्ते । यादेनाय
 स्पपारकाज्जयान् संचयमा
 त्मवान् ग्रहेन चात्मभरणानि
 त्यनैर्मित्तिकाशिते । पाद्व पा
 र्थमायस्पमलभूतेविवर्द्धयेत् वि
 षाशित्यभूतिः सेवा गौरहविष
 णिः कृषिः । दृष्टिर्भक्तकुसी
 दचदश जीवन हेतवः इति
 गारुडे १५ अध्यायः ॥
 गौतमः । कृषिगौरतवाणि ।
 ज्यंवास्वयं कुसीदं चेति । कु
 सीदस्य पृथक् ग्रहणं स्वयं क
 नस्याभानुज्ञाकार्यं । कुसीद
 द्दिकर्मणि प्रदेशांतरः मि

धनात् इति कल्पतरुः ॥ इह
 सतिः कुसीदं कृषिवाणिज्यप्र
 कृषीनास्य कृतं । आषकाले
 स्वयं कर्तुं मेनसा युज्यते हि
 जः ॥ लब्धलाभः सिद्धदेवा
 त्वास्त्राणां प्रभवो जयेत तेन
 त्वास्त्राणां रोषं शमयेति न
 संशयः वणिक् कुसीदीदद्या
 त वस्त्रगोकोचनादिकं कृषी
 वलोः त्रयानानयानशाय्यास
 नानिच ॥ घरेष्वप्येव शकं दत्ता
 पशुस्वर्णादिकं शतं ॥ वणिक् ।
 कुसीदीदोषः स्थातवास्त्राणा
 नां च पूजनान् । रात्रे दत्ता त घ
 त्वाग्देवतानां च विशकं । त्रिं ।
 शत्रुगोच विशाणां कृषिकृता
 नदोषभाक् ॥ मनुः । अशीति
 भागं गृह्णीयात् मासाद्वाहुषि
 कः शतात् द्विकं शतं वा गृह्णी
 यात् सन्तानं भूमिं समुत्तरन् ॥ द्वि
 कं शतं च गृह्णीतान् भवत्यर्थ
 किलिषी । शतकार्षीपणे अ
 शीतिभागं विशानि यत्नान् द्वि
 कं पुराणादयं । एवं विधिनियम
 तिकल्प यत्नायदि स्वयमन्यथा
 रावायः स्वाच्छयेन अवहरति
 तस्यैव प्रायश्चित्तं । आषदि न

स्वयं करोण निघमानि क्रमे च
 न दोषः । इति प्रायश्चित्तविवेकः
 इत्याह्निकाचारतत्त्वं ॥
 कुसीदिकः त्रि वृद्धिजीवी ।
 तत्तत्पण्यायः । कुसीदः ५३
 तिष्ठहस्तवावली ॥ कुसीदी
 यथा वर्णिकु कुसीद्यदोषः
 स्यात् ब्राह्मणानां च पूजना
 त् । इत्याह्निकतत्त्वं ॥
 कुस क उ. मतीक्षिते ॥
 कुसिति । फस्ती हंत्योपधः
 मतीक्षिते बुद्धिपूर्वकदर्शने
 कुसित् कुतसित् मीषदासं ।
 क उ. कुसयते जनः । बुद्ध्या
 यप्रपति कुतसित् स्मयते वे
 लर्थः । इति उगीदासः ॥
 कुह त् क उ. विस्मायने
 हस्ती । विस्मायनमन्यतोवि
 स्मयान्त्पादने । उ. कुहयते
 कुहकेनैव जालिको लोकं
 विस्माययति इत्यर्थः स्मात्
 कुहयते विस्माययते हेतुतो
 भयमिति भट्टमल्ल दर्शनादि
 स्मायते इति पाठ इत्येके । इति
 उगीदासः ॥
 कुहकः सं तालभेदः । यथा
 कुतहं हं लचुहं हं ताले कुह ।

कृ संतके। इति संगीरा
मोदरः ॥
कृ उ. ग शब्दे। न ग
कृनाति कृनीते। कृस्वोतो
यमिति जेमितिः। हेमनो
पथोपि। नकाररहितो कृस्वो
त इति रमानाथः। दीर्घात इ
ति जोमराः। इति उगी
दासः ॥
कृ शि उ. आर्जस्यरे। शि
उ. कुवते अकुविष। इति
उगीदासः ॥
कृज हिक्रने। दीर्घी।
हिक्रन मयकृशब्दः कृज
निकोलिकः इति उगीदासः
कृट न क दाहे ॥ मेरे।
दीर्घी। अचकृतत्। इति उ
गीदासः ॥
कृट क उ. अग्रसादाप्र
दा। अग्रदा दानाभावः। क
उ. कृतयते खलः स्फुटमप्य
र्थप्रसन्नं न करोति किंचिन्न
ददाति वेत्यर्थः इति उ
गीदासः ॥
कृटसंक्रांतिः स्त्री अर्द्धरात्राती
ते सूर्यस्य राशेपतरगमने।
यथा। संक्रांति द्विविधा यत्र

पूर्वतत्र परित्यजेत। कर्त्तव्यं
दसंक्रांत्यो स्नान दान तपो व
ते ॥ अर्द्धरात्रयतीतेन यदा
क्रमते रविः। सा सेया कृतसं
क्रांतिर्मुनिभिः परिकीर्तिता
इति विद्यानिधि कृतज्ञोतिः।
सागरसारभूतं वचनं ॥
॥ अपिच। अर्द्धरात्री विती
तेन संक्रांति र्धरह भवेत् ॥
पूर्वव्रतादिकं कृष्णान् परेषुः
स्नानदानयो रिति भीमपराज
मीये ॥ स्नानदानयो रित्यत्र
सप्तमी निर्देशात् परदिवा सी
य स्नान दान निमित्तकं पूर्व
दिने उपवास संयमनश्चैव तत्र
दिकं कृष्णदिनार्थः ॥ इति
ष्णादिनत्वे ॥
कृ उ शि दामे ॥ भते ॥ यष
स्वरी। फलाभावेः प्यस्य कृ
दादौ पाठः प्राचा मनुरोपात्
प्राचोः पिश्रुतप्रस्ता वादिमं।
कृदादौ परित्यजेतः। शि उ
उती कृतंती। दामे चनीभा
वः। कृतंति उग्रं वक्रियोगा
त्। कृतंस्व लोकः। इति
उगीदासः ॥
कृष्ण तत्क संक्रांते। दीर्घी।

मृद्व्योपधः। अचकृणाचक्षः मर्षयेत् कृष्ण मणीरादि कि
संक्रुचित मभूदित्यर्थः। इति निर्मिते। नलापकर्षणार्थं
उगीदासः ॥ श्रीमन्मृगसंस्थितः ॥ विसृ
कृष्ण क उ. संक्रुवि। यषस्वरी धमीनेरेच। उशीरकृष्णकदला
क उ. कृष्णयते चक्षः संक्रुवि सर्वपापैः प्रमुच्यते। दत्ता गो
ते स्फादित्यर्थः। पंचमस्वरीतो बालजंकुचै सवो स्नाया नृका
इति उगीदासः ॥ पोइति ॥ दत्ता कामरके कृष्ण
कृष्णः उं स्वनामात्प्रातजला श्रिय मामोत्पन्नमो। इति
धारः। कृष्ण इति प्रातकृष्ण इति श्रीहरिभक्तिविलासस्य ६
चभाषा तत्पर्यायः। अवष्टः विलासे ४८ श्लोकः ॥
५ कोदारः ६ इति जराधरः ॥ कृष्ट उ. क्रीडया। यष।
कार्तः ७ कर्त्तः ८ वज्रः ९ काटः स्वरी। उ. कृष्टते। इति उ
१० खातः ११ अवतः १२ त्रिविः गीदासः ॥
१३ सटः १४ उतसः १५ कृ कृल ० आहतो। यषस्व
ष्णादात् १६ कारोतरात् १७ री कृलनिवासी। प्राचीरं। इति
कृष्णः १८ केवटः १९ इति उगीदासः ॥
चतुर्दशकृष्णनामानि इति वे कृले स्त्री नदीतीरं। तत्प
दनिर्देशो २० अध्यायः ॥ यथा। योयः। रोपं ट। इति प्रात
कृष्णी स्त्री पात्रविशेषः। यथा। रत्नावली ॥ वेला ९। इति
भावयेत् समकृत्त सचणका जराधरः ॥
सृजलेन च। ततः संप्रोष्यसे कृ न न वधे। न ना
पिष्य कृष्णीमथ निधापयेत् कृलोति कृष्णते। इति उगी
इत्यजीर्णाचिकित्साया भावम। दासः ॥
काशः ॥ कृ न कृतौ। न करतिक कृ न द उ कृतौ ॥
कृष्ण स्त्री मलापकर्षार्थके रते। अये कैश्चित् न मन्यते
शादिमृष्टिः। कृवि इति भाषा इति उगीदासः ॥
यथा। नरसिंहपुराणे। ततः स कृ न द उ कृतौ ॥

न द करोति कुरुते। उक्त
त्रिमं। अस्माद्गुणमकारोऽप्य
गुणीवा वक्तव्य इति वरत्नः
विः। तेन किं करोमि कथं क
मि कानगच्छामि मायव।
उपेयधन विहीनेन मूयं सर्व
मिदेजगतः॥ इति उगीदासः॥
कृत ई य वेष्टे। ईक
नः। य कृणानि चक्रे। इ
ति उगीदासः॥
कृत ई श य छिदि। ई
कृतः। शय कृणानि नृत्
कृत हृदिनादि सूत्रेण वेम
त्वादेवनिष्ठायां अनिमते मि
हे अस्मद्वेसा च ईदनुवेधा
नेम जीषीत्यस्य अभिचारस्
चनार्थः। तेन धावुन जवेम
जीषादीनां धाविताः पोषसा
यी इत्यादि सिद्धमिति रमाना
यः मनेतः यतिने इत्यादिमि
द मिति क्रमदीप्यः। ईदितक
रामाभाषा यदुलकि निष्ठावा
इम निषेधार्थ इति केचित् च
रीकृतइति किंचैतन्मतेधावि
तादीनां धावनेधावः धारोः
स्यजातः धावित इत्यादि स
माधानं विरहिनिहंतन कृतं

मुत्वाकृति केतकि देनरिता
पो इत्यत्र निकेतन इति जयदे
वोक्तं निकेतनं करोति इति श
वेतात् औ नेयादि त्वादेनेसा
थं। इति उगी दासः॥
कृतोजलिः वि येनोजलि
कृतः सः यथा। छंदोपदि
शिष्टं। तदसंयुक्तपास्त्रि वी
एकपादद्विपादयि। ऊर्ध्वीत्
कृतोजलि वीपिऊर्ध्वीत्वात् र
थापिवा॥ इति सूर्योपस्था
नेयाक्रिकाचारतत्त्वं॥
कृप नृक दोर्वले।
सममस्वरी। कृपयति। घट्ट
रीति त्रिलोचनः। इति उगी
दासः॥
कृप कि युते॥ विवे॥
कल्पने। सममस्वरी। कि क
ल्पयति वल्पति। कृपः कृ
पोः कृपादाविति कृपादेशः
इति उगीदासः॥
कृप ऊ उ व ल कल्पने।
सममस्वरी। कल्पने सामर्थ्यं
ऊ अकल्पिष्य अकल्पम।
उ कल्पने कल्पवृत्तवदिति
हलायुथः॥
व कल्पयति विल्लपति। ल

अकृपत्। इति तस्मिन् प्रियं
कृत्वा कल्मा प्रीतिपरां प्रभु
रिति अनेकाधीनः नर्भृत्य
यत्नात् जनयितेत्यर्थः॥ इ
ति उगीदासः॥
कृमिः पु उदरजातकीट
पेगः। तस्याप्ययं यथा। वद
री कारवीमूलं गुडाज्येन स
मन्वितं। अग्निना साधितं ज
था कृमीन् सर्वांन् हरेच्छिव
इति गारुडे १५४ अध्यायः॥
अयत् किमिष्टाहे दृष्टव्यं॥
कृव इन कृतौ॥ हिसे।
कृस्ती। न कृणोति। इ कृ
ण्वते। इति उगीदासः॥
कृश ३२ य कार्ष्ण्ये।
कार्ष्ण्यं कृशकरणं। ३२ अ
कृत अकृशीत्। अस्मात् ए
षादिवाचिमे उ इत्यने। य
कृशयति चेदं कृष्णपदः। इ
ति उगीदासः॥
कृश ओ आकृषि॥ विलेख
ने ओ आकादीन् आकृष्टत्
अकादीन्। आकृषि आक
षण कर्षति तस्मात् कृष इति
उगीदासः॥
कृष औ श विलेखे॥

आकर्षणे। श न कृषति कृ
षते भूमिं कृषकः। ओ अ
कादीन् अकादीन् अकृष्टत्
इति उगीदासः॥
कृष्णः पु कालवर्णः। तत्
पर्यायः वक्रसः पराभः ४
शितिः १५ इति जराधरः भगवद
वतारविशेषः तस्य जन्मसम
यो यथा उच्चस्थाः प्राणिभौम
चेदि प्राणयो लयं हृषो लाभ
गो जीवः सिंह तलालिषुक
मवशात् प्रषोषाणोः राहवः
नेशीषः समयोः एमी बुध
दिने ब्रह्मर्षे मन्त्रदाने श्रीकृ
ष्णमिथ मेवुजेदणमभूदा
विः परं ब्रह्मन्त इति त्वमा
णिक नामजोतिर्येयः॥
कृष्णकलिः स्त्री स्वनाम
कृष्णकेलिः। एवात पुष्पवृत्तः
तस्य शास्त्रा रक्तं उलीयनाल
वद्विष्युक्ता यज्ञं तद्वतोबुल
वद्ववति तस्य पुष्पमेत रक्त
पीत पादलवर्णं मिलितं यव
दले घटकेशरमयं सुल्पस
हंथयुक्तं अपराधे प्रस्फुरति
तस्य वीजे कृष्णमरीचतल्पं।
पुष्पं सर्वकाले सुलभं वर्षा

काले प्रचुरं भवति । तत्र य
त्रिस्तस्य मूलतो वीजतश्च ।
इति लोकप्रसिद्धं ॥
कृष्णचूडा स्त्री स्वनामात्मातस
कटकपुष्पवृद्धाः तस्य पत्रं व
कटकदलवज्रवति तस्य पुष्पं
मीनरक्तवर्णी उपर्युक्तः स्थूल
सूक्ष्मदशदले दीर्घहन्ते दशा
दीर्घकेशरमध्यैषतसङ्केतयु
क्तं च जायते । तत्फलं शिंवीस
दशपुष्पसर्वकाले सुलभं व
र्षाकाले प्रचुरं भवति । तत्र य
यत्रिस्तस्य शाखाया वीजाश्च
भवति । इति लोकप्रसिद्धं ॥
कृष्णजीरकः पुं कृष्णवर्ण
स्थूलजीरकः तत्पर्यायः ।
सुखवी ५ पृथुका ११ पृथिवी
भेषजं १८ इति शहरत्नावली ॥
अथ च । कृष्णजीरः संगंधश्च
तथेवोद्धारणायनः । कणा
जी तसुखवी कालिका चो
पकालिका ॥ पृथ्वीकाकार
वीर्यवी पृथुः कृष्णपुंवि
का उपकुंवी च कुंवी च वृद्ध
जीरक इत्यपि ॥ जीरकत्रितयं
रुद्धं कटुसं दीपने लघु स
ग्राहि पित्तले मेघं मवीश

यविशुद्धिकृतं ज्वरघ्नं पा
चने वल्गुं वृष्यं रुच्यं कफा
घ्नं । चतुष्पदवनाथमानं
लम्बघ्नितिसाररुत इति म
वप्रकाशः ॥
कृष्णगुरु स्त्री कृष्णवर्णा
गंधिकाष्टविशेषः । तस्य गंध
गुणः । अथ अगुरुकृष्णगुरु
अगुरुप्रवरलोहं राजाहं जो
जं तथा । वैशिकं कृष्णिजं चा
पिकृष्णिजं मनायकं ॥ अथ
रुक्मकटु तस्य तिक्तं तीक्ष्णं च
पित्तले । लघु कर्णातिरोग
घ्नं शीत वात कफप्रणात ॥
कृष्णं गुणायिकं तत्तलोह
कहारि मज्जति । अगुरुप्र
वः स्नेहः कृष्णगुरु समः
तः इति भावप्रकाशः ॥
कृष्णिका स्त्री प्रणामायति
एणी तस्या नामानि प्रणामा
वराही शङ्खनी जमारी उगीत
देवी चटिका तथा मा । तं यो
तकीयादविका तमेव तं क
सुका तं मित्रं हि एणी च तं उ
सुखजी शकुनेकदेवी धनदरी
पाण्यसमूहमाता । प्रत्यक्ष
भगवत्पद्मोमानमोः सुतभ ॥

कृत मेऽर्थसिद्धिं ॥ इति वसे
तृजज्ञाज्ञने ॥
कृष्णदाः पुं इक्षुभेदः का
जलीयाज्ञ इति भाषा । तस्य
प्रायः । कोतारकः ५ इति म
१ः अथ भावप्रकाशोक्तग
णाः कोतारकाश्च दृष्टव्याः ।
कृ च गि हिसे । अ गि क
णाति कृणीते कीली कीर्णः
इति उगीदासः ॥
कृश विदेये । श कि रति
अथापि निष्ठाया कीर्ण इ
ति सूत्राद्यादिरित्यत्र मू
वर्जनसामर्थ्यात् येन केना
पिप्रकोरेण रेफांता निष्ठा
स्यन इति व्याख्यानात् अदिर
णाविति रिरिउरि च कते रात
तात निष्ठातस्य न स्यात् पव
पुश निगरो इत्यादे इपिगी
र्ण इत्यादि बोध्यः । इति उ
गीदासः ॥
कृ क उ विज्ञाने । क उ
कारयने । इति उगीदासः ॥
कृत क संशोभे । दीची ।
क कीर्णयेति च गोष्ठीषु य
हृणानप्यरोगणाः कीर्णदे
शस्य नित्यतेपि कृतपावः

कीर्णदेशस्य व्यभिचारसूचना
र्थः तेन प्रवीकृतदिति सिद्धे उ
ति उगीदासः ॥
केत त क मंत्रणे ॥ मिश्रा
वणे । मंत्रणे निमंत्रणे । अवि
केतत । निष्ठावर्णसमयोद्गी
षण इति उगीदासः ॥
केतः पुं नवग्रहोत्तरीतग्रह
विशेषः । अयेण पग्रहः ।
यथा अहोनेदक सौराराः
पायायुक्तो वृथः पायोराह
केतव पापदो ॥ इति ॥ अथ
त जन्मराशेपदया यष्टत्रि
दशमेकादश स्थानस्थितश्च
त शुभः । यथा । केतयस्य
भोम मंदगतयः यष्टत्रि सं
स्थाः शुभा अंशकीवपि तेव
तोच दशमो चंद्रः पुनः सप्त
मः जीवः सप्तनव दि पंचम
गतोयुग्मेषु सोमात्मजः शु
कः षड्दश सप्तवर्जमितरे
सर्वेषु पात्ये शुभाः ॥ इति ।
अथ त्रिकोण उच्च स्वर्गह
शत्रु मित्र सम नीचा यथा
सिंहसिकोणं धनु रश्च
संज्ञे मोनो एहं शुक्र
शनी विपक्षौ सूर्यार ।

चंद्राः सरुदः समानो जीवेड
जो घट शिविनः परंणाः ॥
इति ॥ सोच्चाच्च सममे नीचे
प्राग्वावे विनिर्दिष्टोत् ॥ इति
॥ अस्य विधि र्थ्या ।
केत र्थस्मिन्नेः भुदितस्त
स्मिन् प्रसूयते जंतः । रो
दे सूर्यमूर्त्तैवा प्राणेः संत
पतेचात् ॥ इति च ज्योति
स्तत् ॥ अस्य दशाफल
केरलीनामग्रेष्टदृष्टं ॥
अप्यातः केतवाराध्यायोवा
ख्यायते । तत्रादावेवागम प्र
दर्शनाथ माह । गार्गीयंशि
खिचारे पाराशरमसितदे
वल्लभतेच । अन्याश्च वरुन्
दृष्टाक्रियतेः य मनाकुलप्राः
गार्गीयं गार्गीयं केतनोचार
तत्पराशरेणकृतं असितना
माचार्येण कृतं देवल विर
चितं यतान् केतचारान् अव
लोका तथायानपि कृष्णय
ऊर्ध्वपुत्रनारदवज्रादिश्चित्त
नवद्वन्द्वमयाग्रयंअनाऊ
लानिः सन्देहः केतचारः क्रि
यते ॥ अथोदयास्तमयलद
एवाह । दर्शन मस्तमयोवान

गणितविधिनास्य शक्यते ता
ते । दिव्यान्तरीक्ष भौमास्तिवि
धाः स्यः केतवो यस्मात् अ
स्पकेतादर्शने उदयः अस्ता
योः दर्शने गणितविधानेन
ज्ञातेन शक्यते । यस्मात् केत
वस्तिविधास्तिप्रकाराः । दिवि
आकाशमवादिवा । अन्तरीक्ष
वा अन्तरीक्षाः । ग्रहनक्षत्रस्थाने
विहायामत्र आकाशयेष्टयते
ते अन्तरीक्षाः । भूमौ भवाः भो
माः । इति हेतोरुत्तयात्तत्रय
नात् यथा मुदयास्तमयोव
ज्ञायेते इति ॥ अथ केतनो
दिवावर्जितानां अन्तेषां सूर
यमाह । अक्रताशः नक्षत्र
यस्मिंस्तत् केतत्रय मेवाक
स्वयानपिशाचालयमणिपरा
दीन् परिच्यते ॥ अक्रताशेय
नक्षत्रवर्जितेयस्मिन् देशे य
नक्षत्रयमपि त्रयदृश्यतेयत्
तदेव केतत्रयमुक्तं । किंतु
यातश्चंद्रोपकृतमिदं विशेषः ।
पिशाचालयं यत्स्थानं । मरा
यश्चंद्रकोतप्रभृतयः । रताति
मरकतप्रभृतीनि । आदिग्रहा
दयान्यपि काष्टप्रभृतीनि ते

तोत्रपाणि यतान् त्यक्त्वा य
त यथा स्वभावादेवानलत्रय
मक्रताशो दृश्यते अतो नत
केतत्रयमिति ॥ अथ दिव्यान्त
रीक्ष भौमानो केतनो लक्षण
माह धृज शास्त्र भवन तरु त
राकुंजराद्येष्टान्तरीक्षास्तद्विधा
नक्षत्रस्था भौमाः स्यः रतोमथा
शिविनः ॥ धृजश्चिह्नं । शास्त्रमा
मुपादि भवनेगृहं । तरुर्हेतुः
तरुणः स्यः । कुंजरो हस्ती । आ
दिग्रहणादयेषु चतुष्टयेषु
ये दृश्यन्ते ते अन्तरीक्षाः । दि
व्यान्तत्रस्थाः । अतोः स्मात्तु
क्रादमथा भूमौ ये दृश्यन्ते ते
भौमाः शिविनः केतवः इति
अथ केतनो संस्थाने मन्त्रान्ते
णाह । शत मेकाधिक मेके
सहस्र मयरे वदन्ति केतनां
वरुत्रय मेक मेव प्राह मुनि
नारदः केतं ॥ एके पराशराद
यः एकाधिकं शते केतनाक
थ्येति तथा च पराशरः प्रा
तमेकोत्तरं केतनो भवन्ति ते
षां षोडशास्तमुनिष्ठासजाः ।
हादशादियसुभवाः । दश द
त्तमखविलयने रुद्रकोथजाः ।

सप्तपौतामहाः । पंचदशाक्ष
षेरोहालिकस्य पुत्राः । सप्तद
शमरीचिकणपल्लवाः प
च वप्रनापतिहसजाः । त्रयोवि
भावसजाः धूम्राक्षव श्रोकः ।
चतुर्दश मथ्यमानेः स्त सौमे
सहस्रभृताः । एकस्त वस्त
कोपजाः इति ॥ अथरे गगार
यः सहस्रं केतनो वदन्ति । त
थाच गरीः । अनित्यादय चा
राणा मनुभानोचदर्शने या
गेतनो सहस्रं स्यात् ग्रहाणां
सं निबोधमे ॥ वक्रत्रय मेक
मेवेति नारदाख्यो मुनिरेक
मेव केतं वक्रत्रयं प्राह । तन्म
ते एक एव केत स्तस्य वरुनि
त्रयाणि स एव दिव्यान्तरीक्ष
भौम इत्यर्थः । तथाच नारदः
दिव्यान्तरीक्ष भौमस्य एकः
केतः प्रकीर्तितः । मुभाभुभफ
ले लोके ददात्यस्तमयोदयेदि
ति ॥ एवंमन्त्रोत्तराण्युक्तास्व
सिंहोत्तमाह । यद्येको यदि व
हवः कि मनेन फलेत सर्वथा
वाच्यं । उदयास्तमयः स्थानेः स
र्षो राधूपने वर्णः ॥ यद्येक
एव केतः यदि वा बहवः ।

केतवः किमनेन । सर्वथा ते
 वा मृदयास्तमयैः स्थानैः स्प
 र्णैरुपयुज्यैर्वर्णैश्च शुभाशुभं
 फलं पुनर्वक्तव्यं । उदयः कस्या
 दिष्टुदितः । अस्तमयः कस्यामे
 वास्तमितः स्थानं यथा कस्मिन्ना
 काशभागे कस्यानन्तरं वा स
 मीयेदितोः स्तमितश्च स्प ।
 श्रीने कस्तेन गृहो नक्षत्रं वा
 स्पृष्टं । आधुपनं कोपि शिव
 याभिधुपितः । वर्णः सितर
 कपीत कृष्णादिकाः । एवमा
 दिभिस्तस्य फलं वाच्यं तस्मादे
 को वदन्वा भवेत्तु नः इति
 रिति ॥ अथ केतुचारेयेषां केत
 नाभिदृष्टानां किं यत्कालं
 यावत् फलपाको भवति तेषां
 फलपाकनियमार्थमाह याव
 त्पहानिदृष्टो मासः स्यात्ततः
 व फलपाकः मासैरहोऽश्वे
 त प्रथमात् पक्षत्रयात् परतः
 दृष्टः केतुरिति संवध्यते ।
 फलस्य पाकः फलपाकः ।
 यः केतुर्वाच्यं तहानिदृष्टो भ
 वतितस्य तावतो मासस्तस्य के
 तो स्तावतो मासान् फलपाको
 कुर्यात् यावत् संवत्स्रकालिदि
 नानिदृष्टा भवति ततस्तान्मा
 सान् तस्य फलपाको वदेत् ।
 मासैस्तु पुनरहान् संवत्स्र
 न कुर्यात् । माससंख्यादृष्टीने
 मासतल्पानि वर्षाणि च वदे
 यावत् संवत्स्रान्मासान् दृष्टो भ
 वतितान् संवत्स्रानि वर्षाणि
 तस्य फलपाको वदेत् कस्मात्
 कालात् प्रभृतिरित्यत आह प्र
 थमात् पक्षत्रयात् परतः सर्वथा
 केतुनो दिनसाम्यत्वे । यावन्तिदि
 नानि दृष्टः केतुस्तस्मादृष्टीना
 उर्द्धं प्रथमं पक्षत्रयं पंचचत्वारिं
 शदिनानि यावत् निष्कला
 नि तस्मात् पक्षत्रयात् परतः
 तावतो मासान् फलपाकः अ
 थमासान् दृष्ट्यते तदा तस्मादे
 वदृष्टीनात् परतः पक्षत्रयं म
 तिक्कस्य मासतल्पानि वर्षाणि
 वदेत् । प्रथमात् पक्षत्रयात् प
 रतः तत्रापक्षत्रयं यावद्दिनसंख्या
 गृह्यते पक्षत्रयाहर्द्धं यदा दृष्ट
 ते केतुस्तदा मासतल्पानि वर्षा
 णि वदेत् अत्र सन्देहमुदासा
 यीगर्गोक्तं नियमकं माभिलि
 ख्यते तथा च गर्गः । यावत्सं
 निदृष्टः स्यात्तावन्मासान् फलं

वेत् । मासान् यावद्दृष्टो न ता मासैस्तस्मादेव पक्षत्रयात् प
 वतोऽहोनि वैकृतान् ॥ त्रिप रतोऽहान् वदेत् । मासान् पर
 तात् परतः कर्म पक्षत्रयं स्प तो दिनाधिकदृष्टान्पातव
 भाशुभं । यदिष्टुदिते केतोः प्रातवाच्यं । यथा यदि दिनवि
 फलं नेहादिशेदुपः ॥ तथा शतावर्षं लभ्यते तदृष्टादिने
 दृष्टगर्गः । यावतो दिवसा केन मासैकमिति । तथा च स
 तिष्ठेत् तावन्मासान् विनि माससंहितायां । केचित् केत
 दिष्टोत् । त्रिपत्तात् परतश्चा सहस्रं शतमेकं समन्वितं वदेत्
 धिकर्मकेतोः प्रयच्यते ॥ तस्मा के । नारदमतमेकोऽयं त्रिष्ठा
 त्कालात् परं वृत्तात् फलम न समुद्रवा विविधत्रया ॥ दि
 यशुभाशुभं । यदिष्टुदये द्या गृहर्द्धजाता स्त्रीत्रफलकरा
 केतोः फलं नेहादिशेदुपः ॥ भौमाः । प्राणिधुजादितोऽपुचा
 यद्येवं तदा द्वितीयव्याख्यान न्नीरीदा नचात्पुभाः । उदया
 मन्त्रन चटते प्रथमव्याख्यान स्तमयाधूपन संयोगाकारमा
 मेव ज्ञाय इति । यथा प्रथमा र्दिकृपातेः । फलानि दिवसे
 त् पक्षत्रयात् परतः दृष्टीनाह मीसान् मासैस्त वर्षाणि सदि
 र्द्धपक्षत्रयं यावन्निष्कलं पक्षत्र शोत् केतोः ॥ अथ शुभस्य
 यात् परतः फलपाकस्य काल केतो र्त्तरण माह । कस्तन
 संख्या प्रवर्तते । तस्मादुक्तं यदि नः प्रसन्नः स्तिग्धः अन्नरविर
 ष्टमुदये केतोः फलं नेहादिशे सस्थितः शुक्रः । उदितो वा
 दुपः इति । यदुक्तं मासै रहो प्यभिदृष्टः सभित्तसौख्याव
 श्ववदेत् तदेकदशेनापि प्रति हः केतः अन्नः शुक्रदिलः अ
 मासमेकं द्वि त्रि दिनदृष्टीने विरसस्थितः प्रीतिमेवादृष्टीने
 न माससंख्या लभ्यते यवेत्स याति । शुक्रः सतः । उदितो वा
 र्धं । सर्वथा कि मनेनास्मा क प्यभिदृष्टः अथवेदित एवाभि
 मसदिकल्पेन । दिवसेऽपक्ष दृष्टः तस्मिन् उदितमात्रे यदि
 वृत्तात् परतो मासान् वदेत् ॥ दृष्टिर्भवतितदाशुभः अथवा

शुभः ॥ शुभमस्य केतो लं त समानवर्णी ये केतवसे कि
 हाण माह । उक्तविपरीतत्वात् । सति
 यान् शुभकरो शुभकेतुस्त
 नः इत्यायुधानकारी विशेषतो
 द्वित्रिचलो वा ॥ अस्तनतः प्रस
 न इत्यादिज्ञात यो विपरीत
 रूपः केतुस्तनः स शुभके
 तः स च न शुभकरः पापक
 रोतीत्यर्थः । इदं धनुः सदृशो
 न शुभकर एव । तथा हि शिव
 सिधिरवश्व विशेषतः पापक
 लदः । तथा च समाससंहिता ।
 यो अतिरस्थितो भिदृष्टत्वेनः
 सितः सिग्धमूर्तिरुदयदिनः अ
 स्तनतः प्रसन्नः केतुर्लोकसुभ
 वाय । न शुभो विपरीतो विशेष
 तः शक्रचापसेकाशः द्वित्रि
 चतुष्चलो वा दक्षिणसंस्थश्च
 सत्सुकरः ॥ अधुना केतुस्तद
 सलक्षणं विवक्ष्यतां सदावेव
 रविजाः पंचविंशतिः केतवो भ
 वेति तेषां सत्तणमाह । हारम
 हेमचन्द्रः किरणाख्याः पंचविं
 शतिः सशिलाः प्रागपरदिशो
 दृष्टयान् पतिविरोधावहा रवि
 जाः हारो मुक्ताहारः मणयश्च
 द्रकोत्तमभूतयः हेम सुवर्णी त
 त समानवर्णी ये केतवसे कि
 रणाख्याः किरणसेजाः । सशि
 लाः सचूलाः । ते च पंचविंशती
 रविजाः सूर्यसेताः प्रागपरयाश्च
 दिशो दृष्टाः । प्राक् पूर्वस्या म
 परस्या पश्चिमायां दिशि दृष्टे
 ते यत्तेषां मथ्यादेक यवदृष्ट
 तेन सर्वं युगपदिति । सर्वत्र
 ये परिभाषा । ते च रूपे
 रातो विरोधप्रदाः अनिष्टा
 इत्यर्थः । तथा च गर्गः । शु
 द्धस्फटिकसेकाशा मणालर
 जतप्रभाः मुक्ताहार सुवर्णीभाः
 सशिलाः पंचविंशतिः किरणा
 ख्यावरेः पुत्रादृष्टे प्राग्दिशि स्थि
 ताः । तथा च परमागम्या रूपे
 भवदाश्चते ॥ अथापि पुत्रास्त
 वन्त आह । मुक्त दहन वंधु
 जीवकलादा दतजोपमा इ
 ताशस्तताः । आग्नेय्यां दृष्टे
 तेतावन्त स्तेपि शिविनो भयदाः
 मुक्तपदी नीलपीतवर्णीः । दक्षि
 नोः गिः । वंधुजीवकः पुष्प वि
 शेषो निलोहितः लाक्षा घृत
 निर्यासः । दत्तजं रक्तं । तदु
 यमास्तनल्पवर्णीः । ते च तावन्त
 पंचविंशति आग्नेय्यां दिशि दृ ।

रिप

पुंते । ते वक्रताशस्तताः प्रशिष्य ताविचूलाः रश्मिसंयुक्ताः शु
 ब्राः अग्निभयदाः । तथा च गर्गः मेपुत्राः ते च द्वाविंशति रेशान्या
 तानावर्णी सिकेकाशीभिर्म दृष्टेते । जलस्य तैलस्य च स
 तोः पि चूलिनः । इत्येवमपि मि दृष्टकोनयः । पतेदृष्टा उभि
 वाकाशान् सर्वत्रोति युनाशानाः सेददति तथा च गर्गः समेत
 तेः प्रिपुत्रा यदा जेया लोकेः हृत्ताविशिला रश्मिभिः परिवा
 प्रिभयवेदिनः । आग्नेय्यां दिशि रिताः शुचु तैल प्रतीकाशाहा
 दृष्टेते पंचविंशताः प्रकीर्ति । विंशामुसताः स्मृताः येषां न्या
 ताः ॥ अथ सत्सु सुभावस्ता दिशि दृष्टेते उभिर्द्विभयदाश्चते
 वन्त एवाह । वक्रशिला मस्य अथ चेदसता सय आह । श
 स्तास्तताः कृष्णाश्च तेपि ता शिकिरण हिम रजत कुमुदके
 वन्तः । दृष्टेते याम्प्यायोजन द कसमोपमाः स्मृताः प्राणिनः
 मरकावेदिन स्ते च ॥ वक्रशि उन्नरतो दृष्टेते त्रयः सुभिता
 लाः अथ सत्सुः । ते च रूक्षाः य वहाः शिविनः ॥ येन सौ
 स्त्रिया स्तेपि पंचविंशतिरेव । म्प्यायां दिशि दृष्टेते । ते च सु
 ते च मत्तोः पुत्रा दक्षिणस्यां दि भिदं कुर्वन्ति । तथा च गर्गः
 शि दृष्टेते । ते च जनानो मरके चेदरश्मिसुवर्णीभादिमकुं दे
 आवेदयेति तथा च गर्गः कृष्ण उसुप्रभाः त्रय स्ते प्राणिनः
 रूक्षा वक्रशिला दृष्टेते याम्य पुत्राः सौम्याणां स्मृताः सुभावदाः
 दिकुस्थिताः । पंचविंशामस्य अथ बलदण्डाख्यस्य सत्तण
 स्मृताः प्रजापत्यकराः स्मृताः माह बलसत एक एव त्रिभि
 अथ भू पुत्रा द्वाविंशतिरेवा लोवर्णे सिभि र्मुक्तकरः अ
 ह । दर्पणहृत्ताकारा विशिखः नियतदिकु संप्रभावो विज्ञेयो
 किरणान्विता धरातनयाः तज्ज बलदं गत्यः बलपुत्रयक एव
 यदा द्वाविंशति वैशान्या मंभु सचत्रिचूतः । वर्णीः सितदिभि
 तैलनिभाः ॥ दर्पणवत् दृष्टं मोपलदितः सतबलदण्डस
 वर्मलंशाकारो येषां ते विशि । सो ज्ञेयः अनियतायां अनिश्चिता

योदिशिसंभवः उत्पद्यते स ततः दत्तजानलानुपासितुं
 वीसदिशे दृश्यते इत्यर्थः सतः कुजात्मजाः षष्टिनाम्ना च
 पुनः स्यात् करोति सर्वदयकः कौकुमा से सोम्याणां संस्थिताः
 रः इत्यर्थः तथा च गरीः पञ्चोक्तः कौकुमा से सोम्याणां संस्थिताः
 वृत्तसुतः करति वरीषिणि षष्टिकेतवो मंगलपुत्राः रक्त
 खलितः सर्वास्त्राणां दृश्यः सुप्रभाः अर्चिष्मन्तः प्रसन्नप्रभाः
 स्यात् वृत्तदण्डः दयावहः पञ्चोक्तः कौकुमा से सोम्याणां संस्थिताः
 काधिकं शतं कथितं ग्रन्थानि न यकानामप्युक्तपुत्राः पुरोदयाः
 वशजानो को नानि कथनीयानि अशीतिश्चतुरश्रैव लोकद्वय
 इत्यत आह । शतमभिहितमेक करः स्मृताः ॥ अथ षष्टिः श
 मेत मेकाधिका च तान् यतः नैश्वरपुत्रानाह । स्त्रियाः प्रभा
 एको नानि वशजानि केत समेतादिशिखाः षष्टिः शनै
 नां स्पष्टैर्लक्षणैः कथयिष्ये श्रोगरुहाः अभिकष्टफला
 शतमभिहितमेकमेतं पट्टणाः सर्वत्रैते कनकसेताः
 केनाधिकं केतनां शतमभि ईदृशाः षष्टिः शनैश्चरपुत्राः
 हितमुक्तं । तस्मादेकाधिका कनककेतवः सर्वत्र सर्वादि
 चतुष्टयः अत्युत्तमफलाश्चेत तथा च गरीः । सस्त्रिया रश्मि
 नां स्पष्टैर्लक्षणैः कथयिष्ये संयुक्ता दिशिखाः सिततार
 ॥ अथ पुनः पुत्राश्च नरशीतिं सत्ता आह ॥ पुनः शनैश्चरसताग्रहाः ॥ अथ पु
 सता विसर्पकाः सोम्याणां रुसताः पञ्चषष्टिराह विकवा
 रुदयं याति च नरशीत्याख्या नाम गुरुसताः सितैकताराः
 विपुला सिततारकास्ते स्त्रिया शिखापरित्यक्ताः । षष्टिः पं
 चभवेति तीव्रफलाः । सोम्या च भिरधिकाः स्त्रिया याम्याश्चि
 त्तरा । येषां नी ईशानदिक । त ताः पापाः ॥ पञ्चषष्टिः केतवो
 योरुदयं दर्शनं गच्छति । ते च विकवा नाम वृहस्पति ॥

पुत्राः । ते च सितः श्वेतः एक दत्तजानलानुपासितुं ताराः
 स्तारको येषां चरा रतिताः । कुजात्मजाः षष्टिः । नाम्ना च
 ते च दक्षिणस्यां दृश्यंते पापा कौकुमा से सोम्याणां संस्थिताः
 अनिष्टफलदा इत्यर्थः तथा पापाः ॥ कौकुमा से सोम्याणां संस्थिताः
 च गरीः स्त्रियाः पुनः प्रसन्नप्रभाः शिकेतवो मंगलपुत्राः रक्त
 त्राश्च महात्रयाः प्रभातिताः पञ्चोक्तः कौकुमा से सोम्याणां संस्थिताः
 कतारा वपुष्मन्तो विशिखा रश्मि रक्तवर्णसदृशाः लोहितार्यः
 भिहीताः पते वृहस्पतेः पुत्राः त्रिचूला सिधित्वा स्तारा येषां
 प्रायसो दक्षिणस्याः नामतो ते च उत्तरस्यां दृश्यंते गायक
 विकवा चोराः पञ्चषष्टिर्भया लाश्च । तथा च गरीः । त्रिषि
 वहाः अथैकपञ्चाशत् बुधपु खलाश्च त्रिताराश्च रक्त लोहित
 ज्ञानाह । नानि युक्ताः सत्ता रश्मयः प्रायसस्तत्रा माणां
 दीर्घाः पुनः यथेष्टदिकुप्रभ सेवते नित्यमे वते ॥ लोहिता
 ताः बुधजा स्तस्करसेताः पाप गान्मजा हेया ग्रहाः षष्टिः स
 फलास्ते कपञ्चाशत् तस्करता मासतः । नामतः कौकुमा
 मानपकपञ्चाशत् केतवो बु हेया राक्षसां कारकाः
 यस्पुत्राः नाभिस्फुराः अत्येद अथ द्यस्त्रिंशदा पुत्राना
 हाः यथेष्टायां दिशि प्रभव उत्त ह विंशत् अधिका राहो से
 त्रियेषां सर्वादि दृश्यंते ते वा फ तामसे कीलका इति ख्याताः
 र्यः ते चानिष्टफलाः तथा रवि शशिना दृश्यंते तेषां फ
 वगरीः । अरुन्धतिसमायुक्ता ल मर्कवा रोक्त त्रयस्त्रिंशत्
 केविद्वयक्ततारकाः पञ्चवर्णाः स्वर्भा पुत्रास्ते च नीमतः ता
 सदीर्घाश्च सत्तारश्मिभि राहता मसकीलका इति प्रसिद्धाः ।
 पते बुधात्मजा हेया स्तक राखा ते च अर्कचंद्र मंडलस्याः दृश्यं
 भयावहाः । यकाधिके स्ते प नेयां च फले सूर्यचारे कथि
 वाशदयोः त्र्यं चरा ग्रहाः ॥ सेनामसकीलक सत्तारा रुस
 अथ षष्टिर्भौमपुत्रा नाह । ता इति तथा च गरीः कृष्णभाः
 कृष्णयथ्यताः सक्तलाः कृष्णरश्म

यः राहुपुत्राख्यविंशतकील
काप्रतिद्वारुणाः ॥ रविमंडल
गात्रेतेदृश्येते चंद्रा लया ।
तथाच यराशरः । अपर्वणेष्वह
पुंतेयोगिराः काक कीलकाः
रेवे रिवांगिरामये सुभयोः
काककीलको अंगिराः सरथो
वापिदृश्यते पुरुषाकृतिः का
कः काकाकृतिर्वीरसिकोण
वाथलक्षणे मंडले कलकोम
ये मंडलस्यासितो ग्रहः महा
रूपविरोधाय यस्यर्धं तस्यम
त्यवे इति ॥ अथ विंशत्यधि
कं शत मणिपुत्रानाह विं
शत्यधिक मयस्त्रुत मयेर्हि
सुत्रपसक्ताना तीव्रानलभय
दानां जालामालाकुलतनुनां
असदयं शतविंशत्यधिकके
तना मयेः सक्ताना विस्मय
नाम्ना कीदृशानां जाला मा
लाभिराकृतायां सनवो
मूर्तयो येषां तथातीव्र चौर
मणिभये ददति तथाच गरीः
नालावर्णीकृताशाभादीभिर्म
नोविचलिनः । स्रजं मणिमि
वाकाशे सर्वज्योतिर्विनाशनाः
नेः मणिपुत्राग्रहा ज्ञेया लो ।

केः ग्रिभय वेदिनः विंशं ग्रह
शतं चौरविष्मयपेति विष्मते
अथसमसमति वीयु पुत्राना
ह । प्रणावरुणा विनाशप्राम
रत्ना विवीर्णादीधितयः ।
अरुणाख्यावायोः समसमति
पापदाः यरुषाः अरुणसत्ता
वायोः पुत्राः प्रणावलहितव
र्णाः तारकवर्जिताः चामर
पावालचजनाकृतयः व्याति
मरुप्रमयः तृताः इष्टफलप्र
अत्र येषां दिनियमो नास्तिनेः
नियतदर्शनाः सर्वास्वपिदिन
दृश्येते तथाच गरीः अतारत्र
प्रतिमाः प्रणावरुणसवर्णिनः
वालत्रुणा इवाभानिष्कृतिविली
र्णप्रमयः समसमतिचेवाये
वायोः पुत्राः प्रवक्षते लोकवि
धंसनाहृदानामनस्वरुणाग्रहाः
याथाष्टौ प्रजापतिसुतादेव
ने चतरधिके ब्रह्मणाः पुत्रा
स्तानाह । तारापुत्र निकाशाग
णका नाम प्रजापते रथो । हे
च शते चतरधिके चतरसा
ब्रह्मसत्तानाः अष्टौ केतवोग
णका नाम प्रजापतेः पुत्राः ।
नेच ताराणां नक्षत्राणां पुत्रः

समस्त सदाकाराः तेच अशुभ तात सौम्यदर्शनाः यते कष्ट
दायिनः । तथाच देशेतेचत फलाः केका द्वाविंशद्वारुणा
रधिके केतनां ते चतरस्रसंज्ञाः ग्रहाः ॥ अथ सप्तवतिः काल
चतराकृतय स्ते च ब्रह्मणाः सुत्रानाह यस्मवति कालसताः
पुत्राः पापफला एव ज्ञेयाः कवेयसंज्ञाः कवेयसंस्थानाः
नेचाग्रेयदिग्भवाः । तथाच पुणुभयप्रदाः सु विचर्यतारा
गरीः । तारापुत्रप्रतीकाणा । स्तेशितिनः कालपुत्राः कवेय
ठाममंडलसंस्थिताः प्रजाप संस्थानाः सप्तवतिः कवेय फि
त्याग्रहा स्तृष्टो गणकाभयवे त्रिशिरः पुरुष सतद्वत संस्थान
दिनः अस्माश्च चतरसावास माकृति येषां तेच विचर्या अस्तु
शिवाः स्येतरप्रमयः देशेतेच तरश्चैव ब्रह्मजा भयदाश्च ते रा स्तारका येषां ते शितिनः
अथ द्वाविंशद्वारुणापुत्राना केतवः पुत्रा नाम जनयदा
ह केकानामवरुणाजा द्वावि स्तेषां येयस्कराः स्युः । अत्र
शत गुल्म संस्थानाः शशिव पुन भयदा स्ते चानियत
प्रभासमेता स्तीवफलाः के दिकुसंप्रभवाः तथाच गरीः
तवः प्रजाताः नेवरुणापुत्राः तारापुत्रविचर्याश्च कवेयाकृ
वंश गुल्मवत संस्थान माकृ तिसंस्थिताः पीतारुणाः सवेव
तिर्येषां गुल्म एकमूलजो ल लीश्च भस्मकर्षरप्रमयः काल
तासमूरः । शशिवत चंद्रवत पुत्राः कवेयाश्च नवतिः षट् प्रकी
प्रभयाकांता समेता स्तेवतीवफ त्रिताः । लोकरोगकरा चौराः
लाः कष्टफलाः प्रजाताः कथिता पुत्राणां मतयप्रदाः ॥
स्तेचानियतदिक्प्रभवाः तथा अथ नवविदिक्पुत्राः सर्वेषां व
चगरीः वंश गुल्म प्रतीकाणा संख्या मनेषां च वक्ष्यामीत्येत
महानः पूर्णप्रमयः काकत दाह । पुरु विपुलैक तारा
एनिभेषाभि रश्मिभिः केविदा नवविदिशां केतवः समुत्पजाः
वृताः मयूखानुनृततीव स्त्रिय एवं केत सरस्विशेष मेधा
मनावदे विदिशां दिगंतरा

एतच्च नव केतवः समुत्पन्नाः एतच्च नव केतवः स्मिन्केतः स
विदिकुपुत्रा इत्यर्थः किंभूतोः तत्र तत्र दत्तयावहः प्रोक्तः ।
शुक्रः श्वेतवर्णो विपुला विस्तीर्णो यकतारो येषां ते विदिके
तत्रो दृश्यन्ते दृष्ट्वा श्रुत्वा यथा फ
लाः तथा च गार्गः शुक्रैक
तारा विपुला विदिक पुत्रा
नवग्रहाः विदित सन्विता य
वदृश्यन्ते मयदायकाः एवं
केतसहस्रमिति एवं केतना
सहस्रं उक्तं यथा मेव विशेष
सहस्रं लक्षणं येषां मध्यात्
केचित् दृश्यन्ते न सर्व एव तत्र
ये दृश्यन्ते ते लक्षणं वक्तुं का
मस्तत्रादावेवं केतोर्लक्षणमा
ह उदगायता महान् स्त्रिय
मूर्ति रपरोदयी वसाकेतः
सद्यं करोति मरकं सभित्तम
पुनर्मं कुरुते उदगायत उ
न्नरस्यो दिप्रणयतो दीर्घः म
हानति स्थलः निर्मलतनूः
अपरोदयी पश्चिमायां दिप्र
दयं याति सवनाम्ना वसाकेत
दृष्टः सद्य एव तस्मिन् नदिम
रं करोति । उन्नम मपि प्रधानं
सभित्तं वक्तुं कुरुते ॥ अथा ।
स्मिन्केतोः शस्त्राख्यस्य लक्ष

वसा

विशेष मरकफलः समोदयः शिः । नभसस्त्रिभागागामी रोद
प्रथम कपालकेतोर्लक्षणमा इति कपालतल्पफलः रोद
ह । दृष्ट्वा मावास्यायां कपा नाम केतः सर्वस्यादिशि वे
लकेतः सधूमरश्मिशिखः । श्वानरमार्गो दहन वीर्या द
प्रानभसोः देविचा क्षमरका श्यते पूर्वोक्तान्तराकाशयोः
दृष्टि रोगकरः कपालकेतनी समीप इत्यर्थः कीदृशः मू
मग्रमावास्यायां दृश्यते पूर्व लाग्रः मूलाकृतिरप्यस्य के
दिशि उदयं याति । कीदृशः तोः सम्प्लायः त्रिषित् इत्य
सधूमरा रश्मिशिखा यस्य कि र्थः तस्यैव विशेषणं प्रणवत्
रणकांति र्धूमवर्णोत्तर्यः नभ ततामार्चिः प्रणवत्तनां च वा
स्यकाशस्य ग्रहं यावद्विचरति श्वित्तजो यस्य स प्रणवत्तना
सच उर्मिस्तमरकावर्षणरोगप्र मार्चिः नभस आकाशस्य वि
दः तथा च पराशरः । अथादि भागागमनशीलः । सच कपा
तजानो कपालकेतुरुदयते । लकेतोः समफलः पतङ्ग
ग्रमावास्यायां पूर्वस्यां दिशि भवति क्षमरकावर्षि रोगाह
सधूमार्चिशिखोनभसो विष न । आचार्येण शुक्रचार्येणान
याद्वचरो दृश्यते पंचविंशव रमार्गः प्रदर्शित एव आकाश
र्षणतं प्रेक्षात्रीं प्रयत्नान् सति ये दहन इति । तथा च पराशरः
धूमरुमदकेतो म्प्रांते सह अथ दत्तयेते रुद्रकापोद्भवः का
पुपव । उर्मिस्तानावृष्टि व्याधि लकेतस्त्रीणि वर्षशतानि नव
भये प्रसुपदवान् सृजति र्थ च मासान् प्रोष्य उदयते । पूर्व
वतो दिवसान् दृश्यते तावत् । वे श्वानरमार्गो इत्यस्तमयस्य म
मासामासैः संवत्सयान् ये च णिकेतो म्प्रांते प्रणवत्तना
प्रस्थवर्षीयान् सार्च कृता प्र मारुणा मूलाकार सदृशीणि
जानामेकमुपयुक्ते ॥ अथा लोकां नभसस्त्रिभागागामी
इकेतो राह यावे श्वानरमार्ग स शस्त्रभय रोग उर्मिस्तावृष्टि
मूलाग्रः प्रणवत्तनाम्ना ॥ मरकैः यावन्मासान् दृश्यते

तावद्वर्षाणि त्रिभागशेषां प्र
जोक्तुं शारदधाम्नाटक
मंचं कृत्वा चास्ते व्रजति तथाच
हृदगर्गः ज्येष्ठमूलमनुवा
या वीथी-संप्रकीर्तिता। ताव
वीथीसमारुह्य केतश्चेत् की
उत्तेभ्यः दक्षिणाभिमतं कृ
त्वा शिलां होमयंकरां मृ
त्वा यत्तदृशीं तीक्ष्णं शपावता
म्वारुणप्रभां ॥ पूर्वण उदित
श्चैव नक्षत्राण्युपयुज्येत हो
रप्रज्ञासूत्रसूत्रतिफलमासे
त्रयोदशे त्रिभागनभसो गत्वा
ततो गच्छत्यदर्शने यावतो दि
वसोस्तिष्ठेत् तावद्वर्षाणि तत्र
ये शस्त्राग्निभयरोगोश्च इभि
दा मरकैर्हेताः क्षीणमानाः प्र
जाः सर्वा विद्वन्ति दिशो दश।
युधचलकेतो लक्षणा माह
अपरस्यावलेकेतः शिखया
याम्याययोगुलोद्धितया। ग
लेत यथोदकं तथा तथा दे
ह्यमायाति सप्तसुनीत् से
सृष्ट्यश्चैव मभिजित्ते मेवप्रति
निवृत्तः स्यात् नभसोः ईभाग
मिता याम्येनात्ते समुपयाति
रह्यात् प्रयागज्जलात् यावद

वन्तीव पुष्करारण्ये । उदरापि
च देविका मपि भूयिष्ठे मध्य
देशात् ॥ अन्त्यानपि च सदे
शान् क्वचित् क्वचिदिति रोग
उर्भितैः । दश मासान् फला
कोऽस्य केच्छिदष्टादश प्रोक्त
अपरस्या मिति पश्चिमायादि
शि चलकेतनामा केतर्हण
ते । स च कीदृशः याम्यायादि
शि अग्रे यस्याः तथा अंगुल
प्रमाणेन क्लितया यथा येन प्र
कारेण उदकं उत्तरस्या दिशि
वाति तथा तेनैव प्रकारेण दे
ह्यं दीर्घतो प्रामोति । सप्त सु
नीन् वशिष्ठादीन् संस्पृश्य
तथा क्रवं क्रवतारकं अतिरि
तेच नक्षत्रसंस्पृश्य ततः प्र
तिनिवृत्तः प्रत्यागतः नभस
आकाशस्य अर्धभाग मित्वा
गत्वा प्राप्य याम्येन दक्षिणायां
दिशि अदर्शने याति । स य व
चलकेतः प्रयागज्जलादारभ्य
यावद्वन्तीपुष्करारण्यनाम
स्थाने तावत् नाशयेत् । उदरा
पि चोत्तरस्या दिश्यपि चयात्
देविकानदीं तावद्वर्षात् ।
मध्यदेशात् मध्यदेशे ॥

भूयिष्ठे मतिशयेन रह्यात् अ
न्त्यानपि च सदेशानिति । स च
लेकेतः अन्त्यान अग्रानदेशा
नपि रोग उर्भितैः क्वचित् क्वचि
तनाशयति न सर्वत्र । अस्म के
तोर्दश मासान् यावत् फलपाकः
अदर्शनात् त्रिपदान् पुरतो या
वदृश मासान् स्तावदमृभफल
दशति केच्छिदमे र्गर्गादिभि
रष्टादश मासान् यावत् फल
पाकः प्रोक्तः । तथाच पराशरः
अथ येनामह मूलकेतः पंच
दश वर्षाते प्रोक्ष्य उदितः ।
पश्चिमेनांगुलिपर्वमात्रं शिलां
दक्षिणाभिमतो कृत्वा चलके
तश्चागते नभसं त्रिभागमनु
वरन् यथा यथोत्तरं व्रजति ।
तथा तथा मृत्वायाकारं शि।
तो दर्शयन् बालं नक्षत्रमुप
सृत्य मनाकं क्रवं व्रजराशिं स
प्रधीनसंस्पृश्य नभसोः ईभा
त्र दक्षिण मनु परिक्रम्य अस्ते
व्रजति । स स्वर्गं दारुणकर्मा
स्वीकृतिता देव चक्रास्तमः ।
भित्तिहेतिलोक मपि च । भूमि
रूपयिता दश मासान् मध्य दे
शे भूयिष्ठे जनपद मवशेष ।

कुरुते । तेष्वापि क्वचित् क्वचि
त प्रासु उर्भित मरक व्याधिभ
योः क्षिप्त्वा दश मासान्
ति तथाच गर्गः दक्षिण मरक
व्याधिभयोः संपीडयेत् प्रजाः
मासान् दश तथा हो च च
लकेतः सुदारुणः ॥ ततः
सेतकेतो लक्षणा माह ।
प्रागर्द्धरात्रदृश्येयाम्यायः
सेतकेतस्य अक्षरिति युगा
कृति रपरेयुगपत्तो समदि
नदृश्यो स्तिग्योसुभिदाशि
वदो अथाधिकं दृश्यते क
नामा यः दशवर्षाण्युपता
पं जनयति शस्त्रप्रकोपक
ते प्रागर्द्धरात्रदृश्य इति से
तकेतनामा केतः प्राक् प
र्वस्यादिशि अर्द्धरात्रकाले दृश्य
ते याम्याया दक्षिणाशितः प्र
त्यक्षद्वितीयः क इति कनामा
केतस्य परे पश्चिमाया दिशि द
ृश्यते युगाकृतिः युगसंस्था
नाकारः तो हावपि युगपत्
त्यकाले समदिवसान् दृश्यते
तोच हावपि स्तिग्यावति निमि
लो दृश्योच सुभिदाशि वदो ।
अथ यः कनामा स यदि सप्त

भोः पिकं दृश्यते तदा शस्त्रप्र
कोपजं सेशमज भयतापजन
यति तथा च पराशरः अथोदा
लकः येन केन हंशो नरेवरी
शतं प्रोष्य भटकेतो आरातेष
वशां दक्षिणाभिनतशिवो
इरात्रकाले दृश्यते नैव सह
द्वितीयः कः प्रजापतिपुत्रः
पश्चिमकेन गृहकेन युगस
स्थायी युगपदृश्यते ततस्त
बुभो समरात्रदृश्योदशवर्षी
णि प्रजाः पीरयेते । कः प्रजा
पतिपुत्रो यद्यधिकं दृश्यते
तदा दारुणतरे प्रजानां शस्त्र
कोपं कुर्यात् तथैव सैव वर्णा
युक्तो देमारोपसंभितो भ
वतः ॥ अथ येन सलतलमा
दृश्यते इति जराकारो रक्तः
प्रणयो वियत्रिभागगतिः वि
निवर्ततेः यस्यं विभागश्रेयोः
प्रजाः कुरुते येन नामा केतः ज
राकारो जरासदृशः प्रणवः कृ
त्स्वर्णाः वियत्काशे त्रिभाग
यावद् दृश्यते ततोः यस्यं प्रद
क्षिणां वासभोगे निवर्तते तृतीय
शावशकाः प्रजाः कुरुते तथा
च पराशरः । अथ काशपः येन

केतपंचदश वर्षशतं प्रोष्यो
सोमसहजस्य वप्रकेतो आरा
ते प्रणवद्वेन नभस स्त्रिभागा
माक्रम्यापसव्यं निवृत्तयोर्द
दक्षिणा जराकारशिवः सया
वन्मासान् दृश्यते तावद् वर्षाणि
संभितमावर्ति मध्यदेशे आ
र्यागणानां मदीनामोदीचैर्भू
मिष्टस्त्रिभागाशेषां प्रजा मवर्षा
षयति अथ रश्मिकेतो लक्षणा
माह आधूम्यातिशिवया द
र्शनमायाति कृतिका संस्थः से
यः सरश्मिकेतः येन समानं
फलं यजे ॥ यः केत राधूमव
र्णया शिवयो यलक्षितस्तथा
कृतिकासंस्थः कृतिकानां मसी
येदृश्यते गच्छति सरश्मिकेतः
न केतोः सदृशं फलं यजे । त
था च पराशरः । अथ रश्मिके
तविभावसुजः प्रोष्य वर्ष शतमा
वर्षकेतोः उदित आराते कृति
कासु धूमकेतः ॥ अथ के
तो लक्षणा माह अथ केत रति
यत गतिः प्रमाणकृति भव
ति । विष्णुकृ दिव्यो नरीत् ।
भोमो भवत्यथ स्त्रिगुणरूप
लः सेनागेषु दयाणां ॥

गृहतरु शैलेषु चापि देशानां नामोष्ट्र पुरुष प्रायनासन भा
गृहिणा मयस्करेषु च विनाशि लोषु च दृश्यते । स एव दिवि
तो दर्शने याति ॥ अथेति अ स्त्रिगुणो विमलः प्रदक्षिणां
नियता अनिश्चिता गतिरिमने खोगजनागवीचीनामुत्तरेण
प्रमाणं स्थूलसूक्ष्ममध्यभावमा व्रजन् संभितदेमारोपचाव
ति गकारो यस्य सतथा भूतः । हति देशकविशति द्विषष्टि
त च विष्णुकृ समस्ततो भवति शतधावा दर्शनमिच्छति मुन
सर्वसु दिव्यत्यर्थः स च दि यो भूमकेतोस्तस्य च प्रागुदया
द्यास्त्रीत्त भोमस्त्रिविधो भवति त्रिभिन्नायर्वाचीनचलममयेः
कविदिविधो नानाकारो भवति प्रतामनस्य प्रपयने दिशंशीतो
स च स्त्रिगुणो निर्मलशरीर इह स्त्रिविधं य इति र्द्विधा क्रमं
फलः । एष च एव विधानो वि भवत्त । अथ क्रमदकेतो लक्ष
नाशिनो मुमुक्षुणां दर्शनं मुद णमाह । क्रमद इति क्रमदका
यं याति । नृपालो विनाशिनो ति वीरुणा प्राकृशितो निशामे
सेनागेषु सोपकरणेषु तल्लीन को । दृष्टः संभित मन्त्रं दश
तेराणां दिषु दर्शने याति । दे किल वर्षाणि सकरो क्रमद ति
शानो विनाशिनो गृह हृत्त पर्व इति येन वर्ण इत्यर्थः यस्मि
तेषु च दृश्यते । तथा गृहिणा मायां प्राकृशितः पूर्वायानिशा
मयस्करेषु च दृश्यते तथा गृदि मेको दृश्यते । किलेत्तागम
णामयस्करेषु उपस्करमातोषु द सूचने । स च दृष्टो दश वर्षाण
वीसर्पमार्ज्यादिषु गृह तरु शे तल मसमं संभितं करोति ।
तेषु विनाशिनो मेव दर्शने याति । तथा च पराशरः । अथामृत
तथा च पराशरः । अथानियत दि जः क्रमदो मणिर्जलो भवः
क कालश्च वर्णा प्रमाणसंस्था पद्मः आवर्तः सवर्तः श
धूमकेतः पराभविष्यतो देशानेरा खोदिमोः रक्तः कृतिः फलोति
तो जनपदानां च हृत्त परपर्वतवै सर्पणाः शीतश्रेति । तत्र कुमुदक
प्रभुपताकाश्च वर्मयुधावरण त्वसाकेतो आर्द्धसमाप्तो वा

रुणोदशीन भवेति । गोदीर
विमल स्त्रिय प्रभो पूर्वणा
भिगता शिला धनैकरात्रिच
रः सदृष्ट एव सभित मन्त्रा
दयति दृश वर्षाणि प्रजाना
मविरोधेच । प्रतीच्यानोच मु
खरोगाचक प्रतिष्ठाया
उरोगज्वरैः प्रजानां वाधन
इति ॥ ॥ अथ मणिकेतो
लेखणमाह । सकृदेकयाम
दृष्टोसुसुप्ततारः परिणम
ति मणिकेतः ऋजीशिला ।
स्पृष्टास्तनोदता दीस्थारव ।
उदयत्रैव सभितचतरोमासान्
करोत्यसौ सादीन । प्राड्भीवे
प्रयः करोति चतुदज्जला
सकृदिति मणिकेतः स च
पश्चिमायां दिशि सुप्ततारो
ऽत्यन्तारकः सकृदेकवारमेक
मदृष्टः यामशब्देन रात्रिच
तभीगः अस्य केतो ऋजी ।
स्पृष्टा शिला चतुश्चेतवर्णा
दृष्टते कीदृशी स्तनोत्थादी
स्थारवस्तनात् निःस्तनी
स्थारा यथादृष्टते तद्वन्ति
त्वा उदयत्रैवेति । असौ केतुरुद
यनोदितमात्रवचनरः सादीन
हो

न पंचमासान् सभितं तेममृत
पादयति । प्रायोवाङ्मलेन त
दज्जला नज्जलादीनां प्राड्भी
वमृतपत्रिं करोति । तथाच
राशरः । मणिकेतो रधिकपात
केतो रवसाने प्रतीच्या मुदय
ति । सत सुप्ततारकः स्वेतव
र्णा दीरप्रसेकया पूर्वाभिन्
नया शिलया सर्वर्ष्या मेकयाम
दृष्टः स उदयात् प्रभति पंच
मासान् तेमसभित मन्त्रपादय
ति चतुदज्जला प्राड्भीवे करोत्य
तिमात्रकालदृष्टः ॥ अथ
जलकेतो लेखणमाह जलके
तोरपिच यस्मात् स्त्रियः शिल
या परेण चोन्नतया । नवमासान्
सभितं करोति शोकशान्तिच
लाकस्य ॥ यस्मात् पश्चिमायां
दिशि दृष्टते अथरेण पश्चि
मेन चोन्नतया उच्चया शिलया
युक्तः । स च दृष्टः नवमा स
र्ष्यस्त सभितं करोति । लो
कमेगलकरस्य । तथाच य
शरः । अथ जलकेतः पैता
महः यस्य चलकेतो नवमासाव
शिष्टे कर्मणि कृते प्रवर्त यति
पश्चिमेनोदितः स्त्रियः स

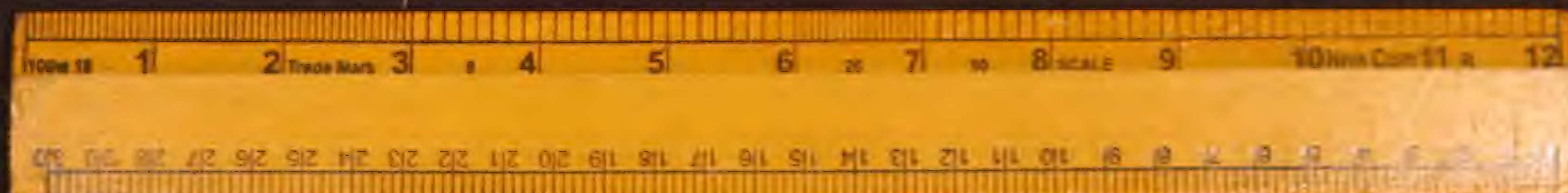
जातोमुपाश्रिमाभिनतः सच वर्षाणां दृष्टते । सभित्या
शिली नवमासांतात् तेमस देम्या विपरीता विपरीताः
भित्तारोपाणि प्रजाभोयते सज्जनेनोच वथाय तेषाम
ग्रन्थदृष्टानां चापुमानां शाना कर्मण्यतीते भवकेतर्द
यातायेति अथ भव के श्पते । पूर्वैकैकरात्र यावत्
तेलेखणमाह भवकेतरेक कृतिकाना मेतरोवा तत्
रात्रदृष्टः प्राक् सुसुप्ततार कः स्त्रियः । हरिलो गूलोय
मया प्रदित्वा वनेया शिलया एतामया शिलयोदितः सया
यावदेव मुहूर्तान् दर्शनमाया वन्मुहूर्तान् दृष्टते तावन्मासान्
तिनिर्दिष्टोमासान् तावदतले भवत्यतीव सभित्या च तलः प्रा
सभितं दृष्टे प्राणोक्तिकानोराग एतद्गणं च रोमाणां प्राड्भी
नभवकेतः पूर्वस्यां दिशि एको वायेति ॥ अथयमकेतो ले
निशोदृष्टः सुसुप्तोऽत्योत्ता दणमाह । अथरेण यच्च वेत्त
रको यस्य स्त्रियो निर्मलदेहः र्मणालगोरो भवेतिशामेका
शिलयोपलतितः कीदृशया सम करोति सभितं वर्षाण्य
हरिः सिंहस्तस्य लो गूलं पच्छं तिहर्षयुक्तानि ॥ यमकेतः प
तपमया तदाकारया प्रदति क्षिमायां दिशि रात्रि मेका
तानावर्त्ती यस्याः तथाभूतया दृष्टते । कीदृशः स्तणाल
सचयावत् सत्यानृणां दृष्टते वत्त गौरः स्वेत इत्यर्थः । ह
तेतावन्मासान् समसभितं निर्हि सः समवर्षाणि अतिहर्षयु
शतं यदि स्त्रियः चतुदज्जला नि सभितं करोति । तथा च
प्राणोक्तिकान् रोगान् वदेत् यराशरः । समवर्षाण्यसिद्धि
तथाच यराशरः । अथ जलके तेहर्षमावदति जगतः ॥
तो । कर्मसमाप्ताः पुमादयः अथावर्त्तकेतो लेखणमाह ।
शीतानीं अष्टौ प्राड्भीवंति । यावर्त्त इति निशोदः सयाशिलो
तत्र त्रयोदश चतुदशाष्टदशः रुणानिभोः परे स्त्रियः या

वत क्षणान् स दृश्य स्तावन्मा
सानसभितकरः ॥ निशाई य
स्त्रिमायोदिशि दक्षिणदिगादि
नशिखः स्त्रिगो निर्मलमूर्तिर्द
पुनते सत यावत् संख्यानमुरु
नीन् दृश्यते तावदेव मासान्
सभितकरोति । तथा च पराशरः
अथावर्तकेतः श्वेतकेतोः क
संख्यतीतेः परेः ईरात्रेः सवो
दितारुणभया प्रदक्षिणेन
तामयाशिखवोदितः सयाव
मुरुनीन् दृश्यते तावन्मासान्
अतीवसभितेति स्य होत स
वेजगत् ॥ अथ संवर्तकेतो
लक्षणा माह पश्चान् संख्या
काले संवर्तो नाम भूतनाम्
शिखः । नभस्त्रिभागमाक्रम्य
समूलाग्रस्थितो रोदः । याव
तयवमुरुनीन् दृश्येवर्षाणि
हेतितावेति । भूषणं शास्त्रिण
ते रुदयर्तं कापि पीडयति ॥
यश्चादिति पश्चिमायां दिशि
यावतो मुरुनीन् दृश्येतावे
ति तस्मात्प्राणि वर्षाणि नाश
यति तथा नृपान् संश्रमेर्हेति ।
तयोदयर्तं यस्मिन्नक्षत्रे उदितो
दृश्यते तच्च पीडयति । तथा च

परः शरः । अथ संवर्तकोवर्ष
सहस्रमष्टोत्तरं मोक्ष पश्चिमे
नास्ते गते सवितरि संख्यायां
दृश्यते तं वीनामनृपा मूला
भां भूमं विमुच्यंतीं दारुणं शि
खोक्तान नभस्त्रिभागमाक्रम्य
यावन्मुरुनीन् निशि निक्षिप्त
वर्षाणि हेति परस्परं शास्त्रोक्त
मपि पार्थिवः यानि नक्षत्राणि
समाश्रुयति यत्र वोदेति तानि स
हनतरे पीडयति तदाश्रितो म
देशानिति । तथा च गरीः ।
येषां नक्षत्रविषये नक्षः सञ्जा
ललाहितः । दृश्यते वक्रमूर्ति
मृतेषां विद्यात् महाभयं अव
र्षशस्त्राख्यकोपं ईर्ष्यमे
व वक्र्यान्पति पीडयति सचक्र
परचक्रतः । यत्र निक्षिप्ति नक्षत्रे
प्रवासं यत्र गच्छति । भूपयेहा
स्पृष्टा दधिद्वयादेशोस्तथाश्र
यान् ॥ यस्याभिषेकनक्षत्रं ज
न्मभं कर्मभं तथा । देशार्त्तपी
उयेहापि संप्राप्तिपरमाभवे
त् ॥ स्त्रिगः प्रसन्नो विमलः प्र
दक्षिणदिशि तस्या । दृश्यते ये
षु देशेषु शिवं तेभ्यः विनिर्हि
तम् ॥ अथ पुमान् के ।

तत्र वर्जयित्वा पुमानो नक्षत्र । मेषः । अनेष्टाह । विशाख कुरुते
स्पर्शनाथपनादुष्टफले वत्स
मीत्याह । येन स्ता स्तान् हिता
केतभि राधुपितेः यथा स्पृष्टे ।
तत्रैव भवति यथोयेषां राता
प्रवदेतान् ॥ ये केतवः शुक्लाः
प्रशस्तफला स्तान् नृत्ताः न्यैः
केतभिः नक्षत्रे भूषिते अथ
वा स्पृष्टे येषां नृपाणां वयो म
रणं भवति तान् नृपान् क
थयिष्ये तोष्ठाभूताह । अथि ।
नामप्रसक्तं मरणीयुकिरात
पार्थिवं हन्यात् । वक्रलास क
लितोऽंशो रोहिण्यंशुरसेनापति
अश्विन्या मतिभूषितायां स्पृष्टा
यां वा केतना अशमकानां ज
नाना मपि पतिना प्रायेत् एवं
सर्वत्र अनेष्टाह । उशीनरम
पिभागे उज्जयनीय मार्ग्यम् ।
सावित्रे दण्डकाधिपतिं भोज
ते अशिकेणं मद्यायां अंगायि
पे पूर्वफलान्मा पाण्डनाथं ।
भोगपूर्वफलान्मा उलीनरं
पार्थिवं उत्तरफलान्मा उज्ज
यनीयति । सावित्रे हस्ताया द
ण्डकारणनाथं भोजरो अ
शेषायां अशिकाजना सखा

मेषः । अनेष्टाह । विशाख कुरुते
जाधिपस्य मरणं समादिशत । तत्र नः
वाचा काश्मीर कोवोजो नृप
ती प्राभेजने न स्तः ॥ विशाख
केतनाभिभूषितास स्पृष्टास
च कुरुते जाधिपस्य मरणं
वयं केतपथातः समादिशत
प्राभेजने स्तायां काश्मीर का
वोजाधिपौ न स्तः न भवतः ।
अनेष्टाह । इत्याहुलकनाथ
अ हन्यते यदि भवेदिशाखा
स । मैत्रे पुंजाधिपतिं जेषास
च सार्वभौम (काम्यकुजाधिप)
वयः ॥ विशाखास यदि केत
पथातो भवेत् तदा इत्या कु
नाथो लकनाथस्य हन्यते ।
इत्याकरो जनाः । अलका नरा
री । अनुरायायां पुंजाधिपतिं
हन्यात् । जेषास च सार्वभौम
स्य राज्ञो वयः काम्यकुजाधिप
स्य च वयः । अनेष्टाह । मूले
न मद्रकपती जलदेवे काशि
पोमरणमेति यौधेयकार्जना
यन शिवि वैद्यान् वैश्वदेवे च
मूले केतनाभिभूषिते स्पृष्टे वा
नृपतिं मद्रकपतिं च हेति ।
जलदेवे पूर्वाषाढाया का

शिपतिर्मरणमेति। वैष्णवे देवे
 उत्तराणां योयेषकः अ
 र्जुनायनः शिवः वेद्यः यता
 यतीनं हन्ति यथायेष पार।
 हन्त्यात् कैकयनायं योचनं
 सिंहलायि वरुणं। नैमि
 षन्त्येकिरातयं प्रवणादिषु
 हसु वदिमान् क्रमशः वरुण
 प्रवणादिषु हनेषु वदिमान्
 न क्रमशः क्रमेण हन्त्यात् तयथा
 प्रवणे हने कैकयनायं। यनि।
 ह्यायं योचनं दायिपतिं। शतभि
 षायां सिंहलायिपतिं। प्रभाद्र
 पदायां वेगायिपतिं। उत्तरासुने
 मिषन्त्ये। रेवत्यां किरातायि
 पेदन्त्यात्॥ अथ केतोर्विशो।
 यमाह उल्काभिन्तादिनशिवः
 शिवीशिवः शिवतरोः भिदृष्टः
 अशुभः स यवचोत्त वंग सित
 हन चीनानां॥ यः शिवी के
 तः उल्काभिन्तादिनशिवः
 हनाशिवचूरायस्य सशिवः
 अयस्करः योः भिदृष्ट उदित
 मात्र यव हृष्टः सशिवतरो
 अनिष्टायै न शुभप्रदः केतरेव
 विद्यमानो नो वेगानां सित
 नाहनां वा शुभः। चोला।

याः सर्वपवजनाः॥ अथ
 शोषमाह। नम्रायनः शिवि
 त्वाभिरुता यतो वायव्यं च स
 स्पृशति तत्कथितोऽप्य देशान्
 दिव्य प्रभावनिरुतान् स यथा
 गरुत्मान् भुंक्ते गतो नरपतिः
 परभोगिभोगान्॥ यतो यस्यां
 दिशि शिविनः शिवो केतवि
 स्ता नम्रा वक्रा नत्र ये देशा य
 स्यावा गते प्रवृत्ता अथ यदि
 हनदत्र संस्पृशति तत्कथि
 तां देशान् यस्यां दिशि शिवो
 नम्रा नत्र च ये देशा वक्ष्यमाण
 स्तोस्तत्कथितान् नरपती राजा
 गतो भुंक्ते सीकरोति कीदृशान्
 दिव्येनाप्रतिहनेन प्रभावेन प
 राक्रमेण निहतान् निर्जितान्
 कीदृशान् परैरभ्ये भोगिभि
 र्भुज्यते भोगा ग्रामास्तान् क
 थं सराजा भुंक्ते यथा गरुत्मा
 न गरुडः दिव्य प्रभावनिरुतान्
 परभोगिभोगान् भुंक्ते परा उ
 त्कृष्टाये भोगिनः सर्पी स्तेषां
 भोगः शरीराण्येगानि च ता
 न यथा येन प्रकारेण तथा।
 तथा च पराशरः। यस्यां दिशि
 समुत्तिष्ठेत् तोदिशं ना॥

भियोजयेत् यतः शिवो यतो
 भूमस्ततो वा याम्भरायिः। प्रति
 लोमोयतः केतयथा ध्यायति
 पार्थिवः। सामान्यवाहनवत् स
 त्रया मधिगच्छति॥ इति भूतान्
 पलविशितायां संहिता हतो के
 तवाध्यायः॥ अथ च।
 अनया वधिर्नये वा धुज श
 स्वष्ट्यायमे। तरंग राज हृदा
 दिना नानापाणि केतवः॥ शत
 त्रेकोत्तरं याम्भिर सहस्र मपरे
 त्रिडः। नानात्रय मनेकं चाप्येक
 मेवाहनारदः॥ दिव्या नक्षत्रा
 भोमाः केतवः स्त्रिविधा मताः।
 शुक्राः फलतनुः स्त्रियः अशुभ
 विरसंस्थितः॥ उदतोऽप्यतिवृष्टिः
 शाल्वभित्त सखकृच्छिणी। वि
 यतीने स्वस्वपस्य भूमकेतुर्न प्रो
 भतः इन्द्रायुधानुकारी च दिव्य
 शवा त्रिचूडकः। येतः शास्त्राङ्क
 लं कुर्यात्लाहित स्वपिजे भय
 तद्वयं पीतकः कुर्यात् कृ
 लो रोग मथोत्पलं। शक्रा
 कारो विनाशाय सुखाय मूष
 लाकृतिः॥ दीर्घः सुहृत् सुखा
 यैव फलः स्यात् विनाशकृतः।
 मतिवर्णसुवर्णभोगिराभ्या

शिवो विताः॥ प्राक पश्चिमदिशोई
 श्वान्पयुदायनेः कर्जाः वक्रिजाः
 शुक्रवर्णाश्च लाहा वेधुः सनि
 भाः आग्नेयादिशि दृश्यन्ते ते
 च वक्रिभय प्रदाः कृष्णा वक्र
 शिवा हृदा मसृजाः पंचविश
 तिः॥ ग्रामायां तेव दृश्यन्ते न
 र्णामरकसूचकाः। आदर्शव
 ताकृतयो विशिखाः क्षितिसे
 मवाः॥ सोशव स्तल तोषाभा
 पृथान्या लज्जयप्रदाः। चेद
 जा दिम कुंदे इन्द्रमदाभाश्च ते
 लवत॥ जलाभा मोत्तरे दृष्ट्याः
 केतव स्ते सभित्ताः। वि
 वर्ण स्त्रिषु त्रिषु को वल्लजा
 सो युगोत्तकृत॥ स चानियत
 दिक् संस्था वल्लराजः स उच्यते
 अर्कजा वक्रिजा याम्भिरास्य स
 तत्सखया १५॥ क्षितिजा जाति
 संख्या ११ त्रयोपे वल्लजाः
 ण्ये। यकोत्तरांशे ह्येते सह
 स्वस्थ लतणैः शुक्राच्चतुर
 शीत्याख्या विपुलाः सिततारकाः
 स्त्रिया स्त्रीवफला ज्ञेयाः सप्र
 भादिशिखाः परे॥ यष्टिः प्रा
 नितनृजा स्तेः तिनष्टफलप्र
 दाः सर्वत्र कनकोदीमा विकता

नामजीवनाः ॥ सितैकतारावि
 शिताः पाया याम्यश्रितास्तने।
 नातिचक्राः सत्तदीवीः शु
 क्ता बुधसमूहवाः पापरास्त
 स्कराख्या स्ते यथेष्ट दिक्प्रभा
 तिताः। त्रिचताराः तनजाना
 नारपाः ज्ञाताः। कौकुमा
 खादि ते सौम्यदिकस्थाः पा
 यफलप्रदाः। त्रिशिताश्च
 त्रिताराश्च रक्तलोहितरश्म
 यः लोहितांगताराः घट्टि
 ग्रामभयकारकाः तामसाः कौ
 लकाख्याश्चरुजाः सूर्यविव
 गाः दृष्टाश्च भूफलास्ते वेदस्थाः
 पापदायिनः। कवेयथात श
 स्ताभाः कृष्णभूषणप्रदाः।
 कृष्णाभाः कृष्णपथिताः सं
 कृलाः कृष्णरश्मयः राक्षस
 स्रयस्त्रिंशत् केतवश्चातिदारु
 रणाः यत्रार्कविवेदप्रपेतेषु
 सनस्तस्मदीयेतः स्वचक्रे य
 रचक्रेण पीमते तदजातिवितं।
 अन्येषु सः क्षेत्ररूपान्तरविन
 तयावहाः भ्यादोवाकृष्णं क
 र्वाकवेधोवाकमेतले दृष्टेते
 यत्रतश्च भूमिपालो विनश्य
 ति दण्डीलकपीठास्तदृष्ट

ते सूर्यमंडले ॥ इभिर्द्वेभिर्भयवा
 धि वक्रिचौरादि पीडने। मृगा
 लान् गर्हमानश्चान् योश्चान्
 न् सगपतिणः ॥ आदित्यमे
 तले दृष्टा देशभंगं विनिर्दिष्टा
 मणलाभ्यंतरस्थे च कथादे
 र्गपतिभिः ॥ परचक्रागता
 वाद्यः प्रजानां सत्थेव च।
 यत्रार्कविव स्तत्र स्यादाजान्यत
 प्रजादयः ॥ यको उभिर्द्वे
 हात्पा नपनाशमयप्रदा ॥ सि
 तरक्तहरित कृष्णे विहोदिन
 रणदिहा। वक्रिजा विचरणात्वा
 जालामालाजलाः प्राते ॥ प्रण
 मारुणा विताराश्च विकीर्णा
 मरसत्रिभाः। तारायुज निभा
 नृतावायुजासमसमतिः ॥ व
 लना अंतरसा स्ते वेदाधिकश
 तदये ॥ हात्रिंशदंश गुल्मा
 भाः कंकाख्या वरुणोद्भवाः ॥
 प्रभाक्षाः शशिवने च जेयासी
 द्दफलप्रदाः। विरूपताराश्चि
 त्रावाशिविन स्तेः शुभप्रदाः ॥
 सर्वदिकप्रभवाः शुक्लाः के
 तवो भयदायिनः। एवंकेत
 सहस्रं च तद्विशेषश्च वक्षते ॥
 उत्तरायन सस्तिगो ॥

महान् यश्चापरोदवी करोति
 मरकं सद्यः सभित्तव तथोन
 मे रक्तोः स्थिकेतः तद्वीमेमा
 चास्तिगोष्पुष्पवः। कपा
 लकेत यो दर्शे सधुमांशुशि
 वाभवेत् ॥ प्रागर्हवारीनभ
 मः क्षन्मारीवृष्टिकारकः। प्राग
 रिमार्गीकुलाग्राहृदः प्रणाम
 लतामरुकं त्रिभागवारीनभ
 सोरोदाख्यः पूर्ववत्फलं। अ
 परस्यावलकेतः शिखयादति
 णग्रया। अंगुलोद्भाययागच्छे
 उत्तराशायया यथा। तथादेव
 समायाति मृनीन संस्पृश सप्त
 च ॥ अत्र प्रतिनिहताः भिजि
 तं नभसोः र्दकं। गतास्तया
 ति याम्येत स प्रयागजलाव
 धि ॥ अवेती पुष्करारण्य याव
 द्दयातथापरात्। देशान् क
 वित कविद्वेग उभिर्द्वेः यरि
 पीडितान् स्यतात्वास्त जवा
 करो प्रणामो योमत्रिभागराः
 निवर्ततेः यस्यैव त्रिभागीक
 रुते प्रजाः ॥ आधुमशिवयाह
 र्णः कृत्तिकासंस्थितोः परः।
 रश्मिकेतरितित्वातस्त्रिभागी
 कुरुते प्रजाः यश्चात् संध्या स

संवर्तो यमतामशिवो विद्यत
 अश माकस्य मृलाग्रावस्थितो
 रोददर्शनः मुद्रनीन यावतो
 दृष्टेस्तावदधीना हंति सः।
 भूषणसंनिपाताये रुदयर्दनि
 पीडयेत् चैत्र वैष्णव त्वयोर्म
 ये कौवरास्त विनिर्दिष्टेन।
 उद्धिते यय वेदीभिरुद्धिते
 धुज तोरणैः ॥ हविर्भूमाज
 ला तत्र दृष्टेते च वसंधरा।
 अष्टे चैव तथाषाढे वायु पु
 त्राश्च निर्दिष्टेन ॥ वांति चैव
 तथा वाता महापुंढ महाभय
 आवाण प्रोष्टपदयो वीरुणास्त
 विनिर्दिष्टेन ॥ आरोदयति ते
 मेवान् पूर्णां कृष्णवसंधरा।
 धाम्य समाद्यतो यानि रेतयो न
 भवेति च ॥ आश्विने कार्तिके
 चैव सूर्यपुजान विनिर्दिष्टेन
 ततो दहति तीक्ष्णः सर्वान्ना
 नि दिवाकरः ॥ म्रियते च त
 दगावः स्यापराश्च विणयनः।
 मार्गशीर्षे च पौषे च वीरुपुत्रा
 न विनिर्दिष्टेन ॥ शीघ्रं भवति
 उभिर्द्वेहाहाभूतमचेतनं मावे
 च फाल्गुने चैव यमपुजान्
 विनिर्दिष्टेन ॥ छर्दि ज्वरानि सार

अग्रानि श्रेयादिवेदना । क
निका रोहिणी सौमं पृथिव्या
मध्य मुच्यते ॥ केतवो ह्यत्र
पणते आग्नेया दश पंच च । आ
ग्नेयेषु च दृष्टेषु लोकानां स
दयो भवेत् ॥ निरोहिण्याः प्र
जाः सर्वा भवन्ति दिनसंशयः ।
पुनर्वसु स्तथापुष्यः पृथिव्याः
पूर्व मुच्यते ॥ केतवो ह्यत्र दृष्टे
ते रोहिः स्ते एकविंशतिः य
दा रोहिः प्रदृश्यते उर्मिर्दं नि
र्दिशते ॥ पूर्णते च प्रजाः
सर्वा सत्पुत्रद्वारा पीडिताः ।
अश्लेषा पित्र भागानि विद्या
दक्षिण पूर्वतः केतवो ह्यत्र दृ
ष्टेते ओदाह किं सुता दश
सुभिर्दत्ते म मारोग्यं सुवर्षिः
प्राप्त्यस्येदः । आर्यान्नादी
निचरीणि विद्यादक्षिणभागतः
केतवो ह्यत्र दृष्टेते काश्यपेया
अतर्दश ॥ अनाहृदिभयेतोर
प्रजानां मतिदारुणं । स्वातीवि
शाखा मित्रं च भागो दक्षिण
शिमः । केतवो ह्यत्र दृष्टेते
चत्वारो सत्पुत्रं भवाः उर्मिः ।
दमरकं चोर मनाहृदिस्तेषु
वव उपदवश्च भूतानां तदाभव

तिदारुणः । ज्येष्ठा मूलमाता
षाढा भाग उत्तरपश्चिमः केत
वो ह्यत्र दृष्टेते त्रयस्ते सौमं स
भवाः सुभिर्दत्ते सुवर्षिच स
ही यतो तस्य वज्रला ॥ उत्तरा
वणा चैव नक्षत्रं वसुदेवतं ।
केतवो ह्यत्र दृष्टेते माहृषोः प
चविंशतिः ॥ माहृषे च दृष्टे
षु लोकानां सद्यो भवेत् । त
दा राजसूयस्त्राणं मही पिवति
शोणितं ॥ वारुणं चैव नक्षत्रं
तथा भादपददयं । केतवो ह्यत्र
दृष्टेते वारुणस्य यवते ॥
ऊर्मिकेतः श्वेतकेतुर्धूमकेत
स्मृतीयकः । ऊर्मिकेतुर्धुमा
दृष्टेते दशपुत्रकं भये ॥ श्वेत
केतुर्धुमा दृष्टेते श्वेतासि क
रुती मही । तदा मानुषमासा
नि भक्षयतीह मानुषाः तज्ज
यार्जेजगतं कृतं च वक्रवज्रम
ते तदा । धूमकेतुर्धुमा दृष्टेते
स्य वक्षामिलदाणे स हंति
शिवया योधानं राजानं मंवि
राजानां रेवत्याश्च पुत्रं चैव त
दत्र यमदेवतं ॥ केतवो ह्यत्र
दृष्टेते यमपुत्रा सुयोदश ।
यमपुत्रेषु दृष्टेषु लोकानां स

संक्षयो भवेत् ॥ चतुर्विधानां भूत
नां संक्षयो जायते महान् ॥
अग्नेर्विविधा संति हृदस्य त्या
दिकेतवः ॥ न्यपदेश विनाश
य उर्मिर्दमयदायकाः । ऊर्म
दमस्तु ऊर्मदो वारुणा प्राक्
शिवो निष्ठा ॥ एकं दृष्टः सुभि
दाय दश वर्षाणि सौख्यदः ।
यश्चिमाभ्युदिता आग्ने ऊर्वति
प्रवल्गान् ज्वरान् पादुरोगं प्र
तिष्ठाप्यं मखरोग मरोचकं ।
तीरपारेव शुक्लाभा ऊर्मौ स
त्तारा शिखा ॥ सकृद्यामैकद
प्रा स्ते चतुर्मासं सुभिर्दत्ताः
जलकेतुस्तयः पश्चात् शिवया
नतया परे ॥ सुभिर्दत्ते ऊर्मि
ति प्रजानां नवमासतः । भवके
त स्वेकरात्रे दृष्टः प्राक् सत्स
तारकः ॥ दक्षिणावर्ति शिवया
हरिणा गूलतल्पया मूहनीनया
वतो दृष्टः स्तावन्मासान् सुभि
ददः ॥ सपव नृदो दृष्टः श्वेदो
ग प्राणान्कारण । पञ्चकेत
संज्ञालाभो निष्ठा मेका प्रदृष्ट
ते ॥ सप्तमासान् सुभिर्दत्ते ह
र्षवर्षणादायकः । आवर्तः स
अशिवयारुणभश्च निशादतः

स्त्रिग्यो यावत् क्षाणान् दृष्टः
स्तावन्मासान् सुभिर्दत्तः भव
केतुस्तनियतगति वर्णाकृति
वैभः दिव्यान्तरीक्षभौमो गति
गृहः सनायथा । सनागेषु म
हंदाणां देशस्मिन्निरिषा खिप
उपस्करेषु गृहिणां दृष्टेते च
विनाशकृत् हन्यादल्का यदा
गरुपकेतवो पृथपृथयेत उर्मि
दमरकं चैव तदा जगति जायते
यदा तभार्गवं प्राप्य धूमकेतुः
प्रपृथयेत तदा सैन्यानि वध्यन्ते
यत्रो युक्ता नराधिपाः यात्रा गुता
अ ये सार्था अस्मत्तमये जनाः
तथा चारुणाः सर्वं भयं स
ल्लितदारुणं । यदा प्रपृथयेत
केतुः सप्तर्षीन् भवमेव च ॥
तदा लोकाः क्षयं योति सलिल
चापि मृष्यति । धूमकेतुर्धुमा
राहो दृष्टेते विषये कृचिद ॥
सराष्टः सपरो राजादिप्र मेव
प्राणयति । यावन्महानि दृष्टेते
तावन्मासान् फलप्रदाः मासे
रहान् विजानीयात् प्रथमे त
त्रिपत्ततः । केतुर्धुमा ते त
सर्वस्मिन् सभये समपस्थिते
महाशान्तिं प्रकृवीत विविधो

भूतिदत्तः । धनेवा सर्वमृत्तः
 ज्य मृत्योर्मुच्यते वंथनात् दद्या
 द्या मृतिवी सवी राजाशान्तिं नि
 यच्छति । अकस्मादृष्टते के
 त रुदयेः स्तमयेः पिबो ॥
 निहंत्यतः पुरेरातो ज्वरः पिबो
 इवो भवेत् । दधि मधु च
 ताक्तानां पुष्पाणां मधुने न
 तः ॥ जुरुयादिंदनीलस्य के
 ते दद्यादिनातये । भूषितं
 हेम रत्नाद्यै स्तनः सम्ययते
 शुभं ॥ इति मथुरानाथवि
 षालकारकृतसमयाम्तेके
 ततपाताः समाप्ताः ॥
 केदारेशं पुं काशीस्थशिवः
 विशेषः । यथा । हरं पायकृदे
 स्वात्मा केदारेशं प्रपूज्य च ।
 कोटिजन्मार्जितेनोभि मुच्य
 ते प्रदद्यात्तः ॥ इति स्का
 देकाशीखण्डे ॥ अध्यायः
 केदारेश्वरः पुं काशीस्थशिव
 विशेषः । यथा । शृणुयान्तिः
 भिषाणामि केदारेश्वरसत्
 कथां समाकर्णयिष्याम्यो
 ऽ यथाया जायते दाता
 त ॥ इति स्कादे काशी
 खण्डे ॥ अध्यायः ॥

केंडकः पुं तालविशेषः । य
 था । लघुद्वय विरामांते ताले
 केंडकसेतके । लघुद्वयं स्थाने
 दुतद्वयमिति च पाठः । अपरे
 नियमं विना । इति संगीत
 मोदरः ॥
 केय उ. अ गत्या ॥ चाले
 उ. केयते । अ अचिकेयते ।
 इति उर्गीदासः ॥
 केमडुमः पुं जन्मकालीन
 ग्रहयोगविशेषः । यथा । रवि
 वज्रं हादशमे रनफा वंदात्
 द्वितीयगैः सुनफा । उभयस्थि
 ते ईरधुरा केमडुमसंज्ञितोः ।
 न्यः ॥ अनफादियोगः ॥ स
 लीलं विषयसत्त्वानिते प्रभुः ।
 खानियुक्त मनफाया । सुनफा
 या पी धन कीर्तियुक्त मात्मा
 नैष्यर्थ्यच ॥ वरुभूय कुद्वारे
 मुदिप्रचित मयि दौर धूरे ।
 भूतक उः खिन मधन जातेके
 मडुमे विद्यात् ॥ अनफादिफ
 ले । इति ज्योति स्तनं ॥
 केल अ चालगत्याः ।
 अ अचिकेलत । चालः क
 म्यः ॥ चालः कैश्चित्
 मन्यते । इति ॥

उर्गीदासः ॥
 केव उ. अ सेवे । उ. ल इति वक्तव्यात् पराशर
 केवते । अ अचिकेवत ।
 इति उर्गीदासः ॥
 केशराजः पुं शाकभेदः ।
 केशुरे इति भाषा । ततपय
 यः । अंगारकः १९ पकर ।
 जः १४ करंजकः १५ भृगरजः
 १६ भृगरः १७ इति जरा ध
 रः ॥ अजागरः १८ भृगरजाः
 १९ मकरः २० इति शहर
 त्तावली अपिच भृगराजो
 भृगरजा मार्कटो मृगपव
 भृगरकः केशराजो भृगरः
 केशरंजनः ॥ भृगराजः कट
 स्तिक्तो नृलोमः कफवातव
 त केशे स्वयः कृमिस्त्रासका
 सृणोष्णमया पशुत ॥ दंभ्यार
 सायनो वल्यः कुष्टनेत्रशिरो
 र्निजित । इति भावप्रकाशः ॥
 के शहे । कायति । यथा मा दं
 तत्वेन दिवादौ पावेः पीष्टसि
 हो कारवैकारो तत्वेन पाठो
 गणकृत मलित्य मिति ज्ञा
 पयति । तेन अयथातो रात्वेन
 यदानित्यते शयो लुकि च
 यो लोप इति य लोपे ॥

अयथातो परे उपसर्गरेको
 ल इति वक्तव्यात् पराशर
 रेफसलकोरे पषकालः स
 मृत्योयः पलाति सजीव
 ति इति सिद्धे । वेदेषु चारणा
 भेदायो क्तादौ पाठ इति के
 चित् । इति उर्गीदासः ॥
 केतभेम्परी स्त्री उर्गी । य
 था केतभेत वशं कृता शृहो
 ता ततपरी यथा । तेन सागी
 यते देवी पुराण केतभेम्प
 री ॥ इति देवीपुराणे ५५
 अध्यायः ॥
 केमुनिकः पुं न्यायविशेषः
 किमुत शब्दात् सिक् प्रत्ययेन
 निष्पन्नः । तथाच छंदोगपरि
 शिष्टे । वेदा छंदोसि सर्वाणि
 ब्रह्माणा अदिवोकसः । जला
 र्थिनोः यपितरो मरीचाया
 स्तथर्षयः ॥ उपाकर्माणि चोत
 सर्गस्त्रानार्थब्रह्मवादिनः ।
 यियासननुगच्छति संहृष्टा
 सुशरीरिणः समवायश्च यत्र
 यान्तत्रान्येव हवोमलाः नूनं
 सर्वहयं यान्ति किमुत केन ही
 रजः ॥ इति न्यायश्चित्ततत्वे ॥
 केवर्मी मुस्तके स्त्री मुस्ताप्र

भेदः। केपूरियामुखा इति अणिव। कोदवः कोरडवः सा
भाषा। तत्पर्यायः। वनं
सितपुष्पं २२ इति जराधरः ॥
कोदरे स्त्री ये हस्तस्थगक
रे गच्छेर खोजे ल इति भाषा
तत्पर्यायः। निर्गुणः १ कोद
रः ४। इति शहरत्तावली
प्रांतरे ५ तरुविवरे ६ इति
जराधरः ॥
कोदरिणः पुं लोष्टभंगसाध
नमुद्रः। मे इति ख्यातः
इति केचित्। इति भरतः ॥
तत्पर्यायः। लेष्टभेदी ५३
एदणः ६ लोष्टभंगार्थमुद्र
रः ७ इति शहरत्तावली लो
ष्टः ८। इति जराधरः ॥
कोदवी स्त्री नग्नमृत्केशी
नारी। यथा। या तवासा म
ृत्केशी कोदवी नष्टिकाच
सा इति जराधरः ॥ अणिव।
तन्माता कोदवी नाम नग्नम
ृत्केशीरुहा पुरोः वतस्ये
कृत्स्नस्य पुत्रप्राणविरतया
इति श्रीभागवते ६३ अध्यायः
कोदवः पुं धामविशेषः ॥
तत्पर्यायः। कोदवः ६ को
रडवः ७ इति शहरत्तावली

अणिव। कोदवः कोरडवः सा
दुहालो वनकोदवः। को
दवो वातलो ग्राही हिमः पि
त्र कफाघरः ॥ उहालो लभ
वेडलो ग्राही वातकोरडवः
इति भावप्रकाशः ॥
कोयना स्त्री कोपवती तत्
पर्यायः। चण्डी ३ इति ज
राधरः ॥ भीमा ४। इति श
हरत्तावली ॥
कोले स्त्री कोलिफलं तत्
पर्यायः। पिक्किलं ७ स्नाइ
फलं ८ वदरीफलं ९ इति श
हरत्तावली। कोकिलं १० इति
जराधरः ॥ अणिव। पुंसि स्त्रियो
च कर्कधुर्वदरी कोलमित्य
पि। केणिलं कुवलं चोणरा
सौवीरं वदरं च तत् ॥ अना
प्रियाकुहा कोलिविषमोभय
कंटरकः। अथ वदरविशेषा
णालतणानि गुणाश्च। यद्य
मानं समधुरं सौवीरं वदरं मह
सौवीरं वदरं शीतं भेदनं गु
रुमुक्कलं ॥ वदरं पित्रराहा
सदाय तस्मा निवारणं। सौवी
राश्च संयुक्तं मधुरं कोलम
अते ॥ कोलेन वदरं दाहि।

रुच्यमुल्लेख वातहत। कफपित्त
करं चापि गुरुसारक मीरितं। क
र्कधुः सदा वदरं कथितं शर्वस्व
विभिः। अस्त्रस्यात् सदा वदरं
कषायं मधुरं मनाक् ॥ स्त्रियं
गुरुच तिलैश्च वातपित्ताघरं।
संत। मृक्कं भेद्यग्निकृतसंवल
चुतस्मा लक्ष्मासजित् ॥ इति
भावप्रकाशः ॥
कोलशिंवी स्त्री लताविशेषः।
आलकुशी इति भाषा। तत्पर्याय
गुणाः। अथ सप्रसारं वि कोल
शिंवी लक्ष्मफला तथा पर्यायक
णालिका। कोलशिंवी समीर
घ्नी गुरुस्मा वफ वातहत। मृका
पि सदा रुद्धल्या रुचिकृत वदः
विमरुः ॥ इति भावप्रकाशः
कोलाहलः पुं वक्रविधहर।
गायकधनिः। तत्पर्यायः।
कालकीलः ३। इति शहरत्ता
वली ॥
कोविदारः पुं रक्तकांचनहृदः
तत्पर्यायः। कांचनालः ११
ताम्रपुष्पाः १२ ऊदारः १३ ॥
रक्तकांचनः १४। इति जराधरः
विदलः १५ इति शहरत्ता ॥

वली ॥ अणिव। कांचनालः
कांचनको गणारिः श्रोण
पुष्पकः। अथ कचनारभेदः
कोविदार अमरिकः ऊहा
लोचुगपत्रकः। ऊहाली
ताम्रपुष्पाप्रमोतकः स्व
त्यकेशरी ॥ कांचनालो हिमः
ग्राही नवरः श्लेष्मपित्तनुत्
कृमिऊष्टगुदधंशगोत्रमाला
व्रणायकः ॥ कोविदारो पित्तह
नस्यात् तयोः पुष्पं लघु संत।
इति संशयविनाशप्रदं द
यकासनुत् इति भावप्रकाशः
कोशानकी स्त्री महाकोशा
तकी राजकोशानकी यथा
अथ नेत्र्या। महाकोशान
की प्रोक्ता हस्तिचोषामहा
फला। धामार्गवो चोषकश्च
हस्तिपर्णीश्च स संतः ॥ म
हाकोशानकी स्त्रिय्या सरा
पित्तानिलायका अथ तोर
धामार्गवो पीतपुष्पो जालि
नीकृतवोधना राजकोशा
तकी चेति तयोक्ता राजिमत्
फला राजकोशानकी शीता
मधुरा कफवातला। पित्तघ्नी
दीपनीश्चासं ज्वरकासकृमिप्र

एत ॥ इति भावप्रकाशः ॥ यत्र लोकलोकेन वर्द्धते ॥ यं
कोषः प्रेक्षीयनसंरतिः । जनेचयनेचैव लोकलोकेन ही
इति जराधरः । तस्मै च यं यने । कोषस्य साधनोपायो म
णाः । कोषो महीयते जीवो खं राष्ट्रमिति स्मृतं ॥ भूग
न त प्राणाः कथंचन । तौ वर्द्धते राष्ट्रं तद्वदिति स्मृतं
इत्येहि राजा भूपस्य न श ह्यत्रता । राक्षसायेन संरक्ष्य
रीरमिति स्थितिः ॥ यमहे ग्रामे ग्रामे कृषीवलाः ॥ ते
तोः सत्वाधीयमानो भयः कृषिस्तन आर्ण्य अर्थे
णायच । आयदर्थं च संरक्ष्यः भयः सर्वसंपदः । शरीरव
कोषः कोषवता सदा ॥ धनानां कुलं प्रभवति यनाद
धनात् कुलं प्रभवति यनाद धनानां यथा ॥ तथा वर्षेषु व
र्मः प्रवर्द्धते । नाथनस्य भवेद धनं कथंचन भूगणतयः
र्मः कामश्चेव कथंचन अथ एकस्या गुणहीनायो कृषि म
मीत्रधने कृषीतद्वेन गृह्यते न्यत्र कारयेत् ॥ इति युक्तिक
यैः । स्वयेयापस्य पात्रं स्यात् त्यतरुः ॥
सिंहो दस्तिवधादिव ॥ तादा कोषणानं क्री तत्रदिति कर्मव
तिको मूलहरः कर्तव्यं हि ताक प्रसूतित्रयजलपानत्रय
वियोः त्रैकः उत्पन्नार्थं यय परीक्षाविशेषः । यथा । अथ
करो यो भविष्यदनाशया ॥ कोषविधिः । नारदः । पूर्वीके
सतादात्मिक आत्मातः क सोपवासस्य स्वातन्त्र्यार्थं पदस्य
त्यागी तस्यायतिः यः पित्रा च संसृचकाय सनिनोः कोषण
यर्जितं विप्रमन्यायेन तभत नेविधीयते ॥ इत्यतः अदधानस्य
येत् समूलहर आत्मातस्त देव ब्राह्मण सन्निधौ । मघय
दुर्दकोः पित्राश्रमः सकृद स्त्रीयसनिनो किरातानां तथैव च ॥
यस्य भस्मात्तपीरनेर्यसंच कोषः प्राज्ञैर्न दानवो येव ना
यी ॥ तदनेराजदायादतस्करा स्तिकहजयः । महापराये नि
णानिधिभवेत भिक्षाचरानको दुर्मे कृतं ॥ ॥

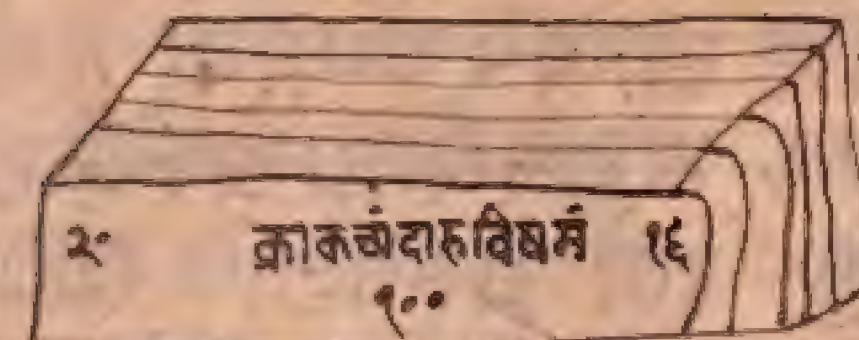
जीव कृतमिते ॥ नास्तिक वा गति कवित पातः दिसमाहं य
यदासेष कोषणानं विवर्द्धये महाभियोग भवविषयं । महा
तुतमात्रायाभिप्रास्तन मेरुला भियोगेष्टेतानीति प्रसूत्यच
भूतरेस्थिते आदिसाभिमुखे तद्वेशकादक इति यातवल्का
कृतापायवेत प्रसूतित्रयं कृ भिधानात् । मिताक्षरायेव ।
इत्यस्य हि सप्ताहोदकतेतम यत्र विराजान समराजहा हा
द्वजवेत नाभियोगः स वि दशाहात दिसमकान् । वैकृतं
उपाकृतकालयति क्रमात्स यस्मद्वेषेन पापकृतस उदाह
सूचक आस्तिक इति मिताक्षरा नः इति पितामहोक्तं तन्म
महापराधी महापातकी निर्द हाभियोगात् क्रुत्स्वदयादर्वा
मोवर्णाश्रमरहितः कुतस्तिः चीने इत्यं विधा विभज्य विराज
प्रतिलोमनः । दासः केवर्त्त दिपत्सत्रयं व्यवस्थापनीयमि
मंडलाभ्यंतरे गोमयकृतमंड ति मितक्षरा ॥ तथा भक्तो यो
लाभ्यंतरे वैकृतं गोमादि म यस्य देवस्य पाययेत्स तज
ह्यत्सं । तस्य देहिना मपरि ले । समभावे त देवानामादि
हार्थतात् तदाह कात्यायनः तस्य त पाययेत् ॥ इगीयाः
अथ देवविसंसादे दिसमाह पाययेद्बोरा न येव शास्त्रोपजी
स्तदापयेत् । अभियुक्तं प्रयते विनः । भास्करस्य त यज्ञोयं
न तदर्थं दण्डमेव च तस्यैकस्य ब्राह्मणं तत्र पाययेत् ॥ इ
न सर्वस्य जनस्य यदि तद्वेत् ॥ गीयाः स्नापयेच्छुल मादिस्य
गोमाः प्रित्तिमरण मरणो चमंडले । अन्त्येष्टौ मधि देवानो
यादमेव सः ॥ जराति सारवि स्नापयेदायुधानि च ॥ अत्र
स्कोट गृह्णास्थिपरिपीडने नेत्र स्वस्वापराधं देवानो स्नापयि
रुक् गलरोगश्च तथोत्साहः स्नापयेदकं । पायो विका
प्रजायते शिरोर गुज भङ्गश्च रोवाशुहो निस्यः शुचिर्
देविका वाययो नृणां । रा यथा इति कात्यायनोक्तविश
लरोग इत्यत्र मूल रो १ खानहापराधे देवस्नानादक

मिति विषयभेदः । रत्नाकरोः
 येषं । मेरुले योमेति यव
 हारदीपिका । तस्यो विसुः ॥
 उग्रान् देवान् समभ्यर्च्य तस्या
 नोदकप्रसूतिप्रयं पिवेत् ।
 इदंमया न कृतमिति व्याहर
 देवतामुख इति । यतदनुसा
 रोदेवान् प्रतित्ता प्रागुक्ता
 तत्रक्रमः । प्राद्विवाको गोमय
 कृतमेतन्मन्त्रे यमीवाह
 नादि सर्वदेवताप्रजाहवनां
 निर्वर्त्य दक्षिणादत्ता समेवकं
 प्रतिष्ठाप्य शोषशिरसि नि
 धाय यथा विहितं देवे संपूज्य
 तत्सन्नादक मानीषो ज्ञेय
 तेषां निष्ठापणः सष्टे राद्यंत
 निर्मिते शुद्धेस्व कारणे शो
 क्तेद्व्याणां देहिनां तथा ॥
 अतस्त्वं दर्शयतां मे शुभांशु
 भयरीक्षणं ॥ इत्याभ्यामभि
 यं यो गोमयकृतमेतन्मन्त्रे
 स्थितं सोपवासं स्नाता ईवास
 समादित्याभिमुखं ओं सत्येन
 मांभिरक्षस्व दुरुणेभ्यः
 शोषयति तेनाभिमेविते प्र
 स्तुतिप्रयत्नेन यथेन ततो यदि
 अवधिकात्पुनरेतरो गयीत नम
 वति तदा शुद्ध इति । ततो द
 क्षिणा देया । इति दिव्यतले
 कोमारी स्त्री मातृकाविशेषः
 सात कार्तिकेयशक्तिः यथा
 कोमारीशक्तिरस्माच्च मयूरव
 रवाहना यो दु मभ्याययोदे
 तानेविका गृहस्थाणी ॥
 इति मार्कंडेयपुराणे देवीमा
 हात्म्या ८ अध्यायः ॥
 कोषिकी स्त्री कालिकाकार
 कोषनिःसृता देवीविशेषः ।
 यथा कायकोमानिःसृताया
 कालिकायास्तु मेख । सा को
 शिकीति विख्याता चारुण्या
 मनोहरा ॥ निःसृता दृष्ट्या देवा
 रसनायै चंद्रिका नैतस्याः स
 दृशी मूर्त्ति चारुण्येण विद्यते
 त्रिषु लोकेषु कोत्तावा नास्या
 स्तुत्या भविष्यति । योगनिद्रा
 महाभाया यामस्त प्रकृतिः स
 ता ॥ तस्याः प्राणस्वरूपेण दे
 वी सा कोषिकी सृता । नेत्रवी
 जंतयेतस्या वीजं यरि कीर्ति
 ते ॥ तत्रमस्याः प्रवृत्तामि सर्व
 कामप्रदेनानां । समामिनोत्त
 दंत्यस्तुष्टवर्गादि विंडना ॥ य
 सुखरेण संस्थे विंडना स

मत्तं कृतः । कोषिकी तंत्रमंत्रोयं
 मकामार्थदायकः पतस्याः संप
 वृत्तामि मूर्तिरूपे च भैरव । म
 ण्येकमना भूता जगदाज्ञादका
 रं ॥ धर्मिणः सयनकचाविधौ प्रा
 पोमुदीकला । केशोतेनिलक
 षाहं दधती समनोहरा ॥ स
 णि कृत्वा लसेष्टपुण्ड्रं मुकुट
 मण्डिता ॥ स्रजोतिः कर्णपुराभा
 कर्णमापूर्यसे गता ॥ सवर्णम
 णिमाणिक्यनागहारविराजिता
 सदासंगीभिः पुष्पैरम्बुजैर
 तिसुन्दरी मालाविभर्ति श्रीवा
 या रत्नकेयूरधारिणी । मृणा
 लायतनं हस्तं वाक्त्रभिः कोम
 लैः शुभैः ॥ राजती कंचुकोपे
 तपीनोन्नतपयोधरा । दीर्घाम
 ध्या पीतवस्त्रा विवलीपरिभूषि
 ता ॥ मूलवज्रचवाणे च खड्गेश
 क्तिं तथैव च दक्षिणैः पाणि ।
 भिर्देवी गृहीत्वा तिविराजिता
 गंधचारुचचापंचर्मशोखं
 तथैव च ॥ ऊर्ध्वदि क्रमनो देवी
 दधती वामपाणिभिः ॥ सिंहस्या
 परितिष्ठती व्याघ्रचर्मण काषि
 की विध्वंती रूप मन्त्रं सुरा
 समनोहरं ॥ यतस्याः मृण्मूत्र
 वत्सत्वं याः पूज्या अष्टयोगि
 नीः । ताः पूजिता अर्चवन्ति वत
 वर्गं नृणां सदा ॥ ब्रह्माणी प्र
 थमा प्रोक्ता ततो मोहसूरीपरा
 कोमारी वैष्णवी चैव वाराही च
 चमी तथा ॥ नारसिंही तथैव ही
 शिवहती तथा ह्यमी यताः पूजा
 महाभागा योगिनीः कामराशिनीः
 इति कालिकापुराणे उत्तरतंत्रे
 ६ अध्यायः ॥ अन्यच्च । शरीर
 कोषत आस्थाः समुद्रनाम्रवी
 क्षिवा । स्तोत्रं ममेतत्तत्कियते
 शुभभेदेन निराकृतैः देवैः स
 मेतैः समरे निष्पन्नैः पराजि
 तैः । शरीरकोषाय तस्याः या
 वक्ष्यामिः सतां विका कोषिकी
 निसमस्तु ततो लोके पुगीयते
 इति मार्कण्डेयपुराणे देवीमा
 हात्म्या ५ अध्यायः ॥ अपरचु
 क्तं तथैव च दक्षिणैः पाणि ।
 तपनिर्यथा । अत्येनेवायका
 रेण यस्मा लोके सत्प्रदा ॥
 कोषेयधारणादपि संप्रसा
 दाद्य कोषिकी इति देवीपु
 राणे देवीनिरक्ताध्यायः ५५
 रुच्य कि म वपे । कि म
 क्रययति । इति उगीदास
 कस उ म ष कृतो भासने

क्रया ५१२ क्रकच

यद्यदेतनकारयुक्तः । ३ क्र
सिवा क्रस्ता । मक्रसयतिको
त्ताजगत् पाथः । यक्रस्याति
खलः कुटिलः स्यादित्यर्थः ।
कृतिरिहकोटिलः । इति उ
गीदासः ॥ क्रस इ कि भास
ने । इक्रस्पते । कि क्रसयति
क्रसति । भासनेदीमि । इ
ति उगीदासः ॥
क्रय इ उ उगीथे ॥ आइते
प्राहे । दनपनकारयुक्तोदी
ची । तथाच । क्रयी स्यायति
नेविदेवयमेसविश्र मेविल
था । इति प्राहेलविक्कीडिते
चणेरुमरः । इन्कृतः । उ. क्र
यते मत्स्याः उगीथः स्यादित्य
र्थः क्रयतेवस्रमेतसा इति उगीदा
सः ॥

पिण्योगदत्ते । १८ । हेर्छेरा । १०० । संगुणितं । १८०० । दा
रुदारणपथे । ४ । गुणितं । १०२०० । षट्सरेषु । ५७६ । विहते
जातेकरात्मकेगणिते । २५ ॥ क्रकचान्नरेकरासूत्रंसावेहते
किराते न यदि तिर्यगुक्तवेत् पिण्यविस्तृतिदत्ते फले तदा
इष्टिकाचिति दृष्यति खान क्रकच व्यवहृतो खल मूल्योक्त
मेकारजन संप्रतिपत्त्या तन्मद्वत् कटिनत्वं वशेन । उदाहरण ।

क्रद ५१२ क्रप

यद्विस्तृति ईतमितांगुलानि पिण्य स्रथा षोडश यत्र काष्ठेदेश
तिर्यङ्गवत् प्रवत्य किं स्यात् फले तत्र करात्मके मे ॥

क्रा	क	च	का	ख	स	म	म
------	---	---	----	---	---	---	---

विस्तृतिदत्तिः । ५१२ । दारुदारणमार्गः । १ । आ । ४६८ । षट्सरेषु
५०६ । विहते जाते फले हस्ताः । १८ । इति लीलावत्याक्रकच
व्यवहारः ॥ ॥

क्रथ क प्रतिहर्ष । रेफ
युक्तः । प्रतिहर्षः पुनः पुन
रुहीकरण । क क्रथयति शिष्य
लोकः पुनः पुनर्हर्षयति इत्य
र्थः । इति उगीदासः ॥
क्रथ कि वये । रेफयुक्तः ।
कि क्रथयति क्रथति । इति
उगीदासः ॥
क्रथ कि म वये । रेफयु
क्तः । पुनः पाठात् सूची न
मित । कि म क्रथयति । इति
उगीदासः ॥
क्रद इ ष म उ. रोदने ॥
आक्राने । इ क्रन्ते ।
ततोः क्रन्दीदृशयीव इति
क्रन्ति भर्त्ता मिवाभिपन्न
ष क्रदा । म क्रन्दयति । उ.
क्रन्दते । इति उगीदासः ॥
क्रद यम उ. वैक्रय विक
लान्तयोः । ष क्रदा । म क
रयति । उ. क्रदते । इति उ
गीदासः ॥
क्रद इ वैक्रये । इति क्रादा
वात्मनेपदी मानवंधः क्रम
दीप्तर उगीसिंहादिभिः पद्यते
क्रन्दते अकंदि अक्रान्ति । इति
उगीदासः ॥
क्रन्द क शहसातये । रे
फयुक्तः । आ उपसर्गपूर्वकः
। क आक्रन्दयति शहसातये
निरंतरशहक्रिया । इति उ
गीदासः ॥
क्रप ष म उ. कृपाया । कृपा
दया । ष कृपा । भीषि चिंतीति

उ. मनीषाया इति निपातनात् लिखितं। अथ वा आत्मेति
रेकस्य अकारः। म क्र पय। कर्मणाः ध्यातारे प्रेरणे जा
ति। उ. क्रपते दयात् र्ही साध्यं। हरेः पदे आत्मानं य
ने। इति उगीदासः ॥ त्वे कामयामास। इत्यर्थः
क्रम य गतो। य क्रम्य इति उगीदासः ॥
ति। गोविदमद क्रमादीन् क्रमिः पुं रोगविशेषः।
रो न दीर्घं विधाय। क्राम्यती तद्विकितसा यथा। विउगवे
त्वाहनुः। तथाच। इत्यनेन षसंयुक्त मन्त्रमणेर पिवत्ररः
निदीर्घत्वेदादिलक्षणवेदि दीपने किमिनाशाय ज्वरादि
भिः। तेन क्राम्यति कोमारे विहृदये॥ प्रत्यहं कटुकं ति
श्चनीत्यस्योपलक्षणमिति क्र भोजने कफनाशने। कि
इति उगीदासः ॥ मीणा नाशने रुच्य मयि स
क्रम उ गतो। उ क्र दीपने परे॥ विउगम्यतया
मित्रा क्रान्ता क्रान्ता। क्राम नीये विउगनाचयुलिते पी
ति। वारिपूर्ण मही कृता तकिमिहरेदृष्टं किमिजोम
पश्चात् संक्रमते गुरु रितिस गदान जयेत्॥ लिखादिउ
शहस्योपसर्गप्रतिपकत्वे गच्छं वा मधुना किमिना
वागेरित्यात्मनेपदे। ह्युत्सा शने। पलाशबीजस्य रसो
हतायनेषुपसर्गातर पूर्वोद वेन्मादिक संयुत ॥ पिवेत्
प्यात्मनेपदमिति शरणादेवः दीजकल्कवा तकेण किमि
संक्रामयतीत्यादि न संक्राम नाशने। कापित्पचूर्णकरी
ते करोतीति प्रात्रस्तात् नौ ई युजेन सह भक्षित ॥
साध्यं। अथवा अमन्तता याजयेत् किमीन् सर्वाणर
इत्यर्थः स्नात्। हरेयदक्रामि रस्यानसंशयः। विउगो
यदेककेन एव मिति न धा दजेवीजेतथा बीजे पला
व पायायणमते चुरादिवि जे ॥ संचर्णात्वादेनत्वा
वक्ष्यासिद्धं। तन्मतन्त प नकिमीनाशयितेनरः।
दिभाषायां ॥ निंबपत्रसमुद्भूत ॥

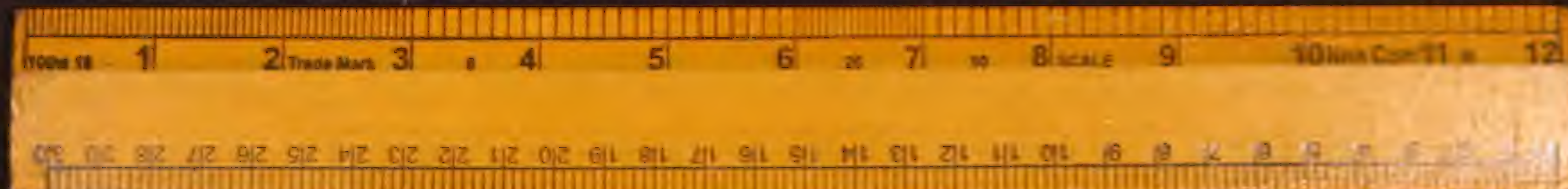
संक्षेपेन पिवेत् ॥ पुस्तक योगः कथं प्रोक्तं सूत्रा मे प्र
पत्रजंवापि किमिनाशनमुत्त पितामहः। तदहं श्रोत मि
म। रसेन्द्रेण समायुक्तो र क्षामि फलं चास्य यथातथे॥
सो पुस्तकपत्रजः ॥ तोहल ब्रह्मोवाच। तानयोगस्त यो
पत्रजो वापि लेपायुकाविनाश गस्य यस्तु साधन मात्मना। य
नः। पुस्तकपत्रकल्केन तदसेने स्ववात्पार्थसंयोगः क्रियोयोगः
व पाविते ॥ तैलेमभ्यगमा सउच्यते॥ प्रपानेकारणयोगो
प्राण मुकात्राशयनिक्षणात् मुक्तमुनिवरोत्तम। क्रियायो
क्रिमीणा विटकपोत्थानामे गस्त योगस्य परमे तात सा
तद्वक्तविकितसिते ॥ रक्तजा धने॥ यदे तद्वता स्पष्टं त
नातसेहारेक्युतात्कृष्टविकि दिहेकमनाः स्पष्टं। येस्तु देवा
तस्य। दीराणिमांसानि हृता लयविस्मः सुभं दारुमयकृते॥
ति वापि दधीनिष्ठाकानिच पर्ण कारयेन्ममये वापि स्पष्टं तस्य
ति। अस्तेच मिष्टं च रसंविशेषा फले मुने। अहमहानियोगेन
त किमीन् जिघांसुः परिवर्जये यजतो यन्महाफलं ॥ प्राप्ता
दि॥ इति क्रियाधिकारः। इति नि तत्फलं विस्मो र्धकारयति
भावप्रकाशः ॥ मंदिरं। क्रुलानाशतमागामि
क्रिया स्त्री वर्म। तत्रवविधं। समतीते तथा शान्ते॥ कार
यथा। आरंभो निष्कृतिः शिा येद्भगवदाम नयत्युत्त मे
ता पूजने संप्रधावेन। उपायांक विरे। समजन्मकृते पापं स्व
चेष्टाच कितसाच नव क्रियाः लंपवा यदिवा वक्र॥ विस्मोरा
इतिभावप्रकाशः ॥ लयविद्यासंप्रारंभादेव नष्टपति
क्रियोयोगः उ देवाराधनत। पतिते यतमानेन तथादपति
दाल्यादिकरणरयपुण्यक्रिया तेतथा॥ समहृत्यहरेर्हीमहि
यथा नारद उवाच। क्रिया गुणफलमाप्नुयात्। प्रतिमा
लक्षणावती यः ऊर्ध्वोच्चैव।
मानवः॥ केशवस्य परं।

लोक मलयं प्रतिपद्यते । अ तदामोदरः ॥
 वृत्तातो मया राज्ये यमो रा कृथ ल य ओ कोषे
 जाय किंकराः ॥ केवलं येन ग ल अकथत् । य कृथति लो
 दाम मननं समुपाश्रिताः कः शिषावे । ओ क्राहा
 भवतिः परिहायास्तेषां ना इति उगीदासः ॥ रेलने
 स्त्रीह संस्थितिः ॥ नमः कृष्ण हेलने २ आमने १ भूणीयते
 च्युतातन वासुदेवोदीरिते ४ भीणाति ५ अयति ६ दो
 ये भीवमाविते उतास्तेवणा यति ७ वनयति ८ कम्पते
 ज्ञाः सुहरतः दानेददद्वि भोजने १ । इति दृश कृथ
 रैरक्त मच्युतः प्रीयता मि तिकर्मीणाः । इति वेद नि
 ति । अहापुरः सरैर्नित्येते रादो २ अथायः ॥
 चत्याज्ञाः सुहरतः इत्याये कृच गन्ता ॥ वक्रणे रेफयुता
 वक्रिपुराणे वैस्वक्रिया दिः पंचमस्वरी । कंचति ३
 योगे यमासुषासननामा ति उगीदासः ॥
 ध्यायः ॥ कृष्ण ग शिषि ॥ कृषि पि
 क्री उ म ग द्रव्य चमस्वरी रेफमस्वरी कृषि
 र्णये । पर्ययः परीवर्तः ॥ उवानुभवे । ग कृषातिवुभ
 उ क्रीविसं । न ग क्रीणाति दानः । इति दलायुधः ॥ चुक्रय
 क्रीणीते धान्य धनेन लोकः इति उगीदासः ॥
 इति उगीदासः ॥ कृश ज ओ रोदे ॥
 क्रीउ क खिल । अ अवि तो । ज कोशः कृशः । ओ
 क्रीउत । क्रीउति वालः शि कृदात । रोदोः अविमोचनं
 मुभिः । इति उगीदासः कृति राक्षाने । इति उगीदा
 क्रीडातातः ५ तालप्रभेदः सः ॥
 यथा । एक पवस्तो यत्र कुरस्वरः ५ कर्कशधनियुक्तः
 क्रीडातातः स कथ्यते । अ यथा । कुरस्वराः काकोलक व
 परंनियमविना । इति संगी रदोष्टाश्वगदिमाः । इति कविक

स्यलतायां द्वितीयप्रेषस्तवके ततीययुक्तः । किं ज्ञाययति क
 ततीयकुसुमे ॥ श्रुति । म कृययति । इति उ
 कोशः ५ कच्छपः । इति श गीदासः ॥
 वरतावली ॥ कृद ३ म उ रुदि । अत
 कोशः ५ कोयः । ततपर्यायः स्थलतीषयुक्तः । ३ कृयते ।
 हलः १ हरः २ हरिः ३ हरः न कृन्दति कृन्दते । ३. क
 नः ४ भामः ५ परः ६ हरः नते । रुदि रोदने । इति उ
 तपुषी ८ जूरीः ९ मस्यः ॥ गीदासः ॥
 यथिः १ इत्येकादश कोथ कृद ३ म उ. रोदने ॥
 नामानि । इति वेदनिघण्टे आक्षाने । ३ कृयते । यकृदा
 २ अथायः ॥ म कृन्दयति । ३ कृन्दते ।
 कोशः ५ मरुतः । यथा इति उगीदासः ॥
 दृशदण्डेन पूजा तत्सर्वम कृद य म उ. वैकृय वि
 तयं भवेत् । षष्ठकोशे महे कलत्वयोः । वैकृय वि
 शानि तत्सर्व मन्तोपमे लीभावः । य कृदा । म कृदय
 सप्तमकोशके देवि सर्वत्ती ति । ३. कृदते शोकानिः ।
 रोपमे भवेत् । अष्टमकोश इति उगीदासः ॥
 के देवि द्रव्यतत्त्वं न संशयः कृम जि य म स्नाने । अ
 श्रुतः परं महेशानिविषय न स्थलतीषयुक्तः । नि क्रा
 त्यनसंशयः । इति गुप्तसा नोः स्ति । य म क्राप्यति ।
 धनतरे ६ षष्ठः पदलः ॥ कौ इति उगीदासः ॥
 चः ५ पदिविशेषः । कौ कृम उ म ३२ स्नाने ।
 चवक इति भाषा । तत् य अतस्थलतीषयुक्तः । ३ कृ
 र्णयः । कालिकः ६ काली मिता क्राता । म क्राप्यति ।
 कः ७ कालिकः ८ । इति शह भादिपेक्षेपि समादिनं हि
 रत्नावली ॥ बुक्तमाचम इति दीक्षापना
 कृय कि म वधे । अतस्थ । यो ३२ अकृतमत् अक्रामीत

इति उगीदासः ॥ स्नातपरमेष्ठममममानाः
 क्रव य म उ. भये। य क्रिष्णपि दि मधावीति म
 क्रवा। म क्रवयति। उ. क्रव त्वासन्नवधारदीयनिकरक्ति
 ने विरुवति दिवि यहाः। श्रुतमो वलवीत्यादि च क्रि
 इति यवादितादनि विरुवा इ शोकरोतीति कएडादितान् ॥
 वावरेतीति को साधं। इति उ कोशत्रेन माऊः। नृपात्मजेति
 गीदासः ॥ क्रि. प्रातः ससीताविति भविष्य
 क्रिद ३ न उ. रुदि। योगच कैयादिकान् समारभ
 अन्तस्थरतीययुक्तः। इ क्रि ने तदेयं। कैयादिकस्य सक
 न्यते। न क्रिरति क्रिरते। मिकत्वात् इति उगीदासः ॥
 उ. क्रिरते। रुदि रोदने इति क्रिश् ५ ग विद्वतो
 उगीदासः ॥ ५ अक्षेणीत् अक्रिदात्। ग
 क्रिद य ५ ३३ क्लेदे। इत्यमाराधमानोपि क्रिप्नाति
 अस्तस्थरतीययुक्तः। क्लेदश्र भुवनत्रये। इति उगीदासः ॥
 दीभावः। यक्रियति वसंपय क्लीव अ उ. अथाष्टौ
 सा। ५ क्लेदिपति क्लेतस्पति। मप्रगल्भीभावः। उ. शोकेल
 ३३ अक्रिदत् अक्लेदीत्। अ क्लीवने सर्व इति हलायुधः ॥
 स्नात् सुवादितात् उ. इत्यने अविक्लीवत्। इति उगीदासः
 इति उगीदासः ॥ क्लीव अ उ. वान्तवत्।
 क्रिश् य उ न उ. उपतापे अ अविक्लीवत्। उ. क्लीवने
 य न क्रिष्णति क्रिष्णते य वान्तवदिति क्लीवत् अथाष्टौ
 उ. क्रिष्णते। उ. क्रिषिता इत्यर्थः। इति उगीदासः ॥
 क्रिष्ण। उपताप इहे उपत क्लेश उ. वये ॥ उपतापे।
 मीभावः। ततकरणच। क्रि उ. क्लेशते चिल्लेशे। यात
 णते न च निष्फल मिति प्रदीपत क्लेष व्यक्रायावा
 हलायुधः। क्रिष्णते कृपणः ति मूर्धन्यान्तो दृश्यते। क्ले
 सर्गिणीति चतुर्भुजः अथेत

यते न वृथावाक्य मिति हला या जयेत्। इति वर्णोद्धारतं
 धुपेपि। इति उगीदासः ॥ ३॥ तस्य नामानि यथा।
 कण शब्दे। वकारयुक्तः ख प्रचणः कामरपी अदि
 कणानि वीणा। इति उगीदासः विभिः सरस्वती। आकाशमि
 कप य ज निष्पचने। द्विये उगीचणीश स्तापिनी ग
 वकारयुक्तः। य अकृणीत्। रुः शिखणीदंतजातीशः क
 जयः कथः। कथति वेश कोणि गीरुतोयदि। अम्य क
 अथयं निष्पचनीत्यर्थः इति पाली कल्याणी सूर्यकली
 उगीदासः ॥ ३॥ जगमर। अम्यायेया चाए
 केल अ चालगतोः। लिंगो जना योगार खड्गको
 वकारयुक्तः। अ अविक्लेल इति नानातेशरुतनामानि ॥
 तचालः कम्पः। चालः कैश्चि खक्य होसे। कोपथः। खा
 न मन्यते। इति उगीदासः ॥ दिः। खक्यति। इति उगीदासः
 खखोल्कः ५ सूर्यः। यथा।
 ख खवाच। पुनः सूर्यर्चने
 खखोल्काय ओनमः। इति ग
 रुदे १६ अथायः खखोल्का
 येति च पाठः ॥
 खच त क वन्धने। खच
 यति। इति उगीदासः ॥
 खच ग भूति पूरणरुतप
 नो। भूतिः सम्पतिः प्रतिः
 यवित्रता तयो रतपतिः प्रा
 उगीवः। भूत्युत्पत्तौ प्रस
 तपनौ चेत्यर्थः। ग खचजा
 ति राजा समृद्धः स्यादित्यर्थः

शेषार्थः कांतंयसंमतः ३
 ति इगीदासः ॥
 खचरः ३ चूपकभेदः यथा
 खचरो रंगताले स्यात् गुरु
 रादौ लघु स्यात् शोतेः य
 पादास्यरसमेवेदेषदशात्
 २ः इति संगीतदामोदरः ॥
 खज मंत्रे मंत्रो विलोड
 ने। खजति जले मतस्याः
 इति इगीदासः ॥
 खज ३ पांगुल्ये ३ ख
 जते। पंगुल्ये खोडः भावप्र
 धाननिर्देशात् पंगुल्ये मि
 तियावत् सोः स्यात्सीति च
 श्रुतिनाहः। पंगुल्ये स्यात्
 भावः पांगुल्ये खोडनमित्यर्थः
 खजति खोडः। भावप्रधान
 निर्देशो यथा। बुदसवर्ग
 इतिकान्तं सूत्रं। अत्र अस्व
 र्ण परेडवर्गावकारत्वं प्राप्नो
 तीत्येवार्थः। इति इगीदासः।
 खजनः ३ स्तनामख्यानय
 ही नत्यर्थायः। काकच्छदः
 १५ नीलकंठः १५ कणादीरः १५
 कणादीरकः १५ इति शहर।
 खवली खजनाकृतिः स्त्री ख
 जनविशेषः तत्यर्थायः हास्य

त्रिका २ खजनिका ३ सर्षपी ५
 इति प्राहरतावली ॥
 खर काति। खरति। कां।
 ति आकांक्षाया। इति ३
 गीदासः ॥
 खर क वृत्तौ। खरयानः
 क खरति। वृत्तिः सवरणं।
 इति इगीदासः
 खडा स्त्री पर्यंकः। तत्यर्थायः
 तत्पदशयः ३। इति प्राहरता
 वली ॥ नयुक्ति यथा। य
 धामिः काष्टखोडैति प्र
 तिचक्षते। अथेयानामानि।
 निष्ठेत् यदालंख्य खडा तज्जते
 यं चरणकयः। शिरः स्थव्य
 धानं स्यात् अथः स्थव्यनि
 रूपकं ॥ आलिङ्गने उभेपां
 पाद भोजमहीपतिः। आलि
 गने च तर्हस्ते व्युपधान नि
 रूपके ॥ तदर्थेन तदर्थेन च
 २ अरणा इति सर्वषोडश
 का खडा सर्वज्ञाभयदायिका
 आलिङ्गने साहवेदे व्युपधा
 न निरूपके। साहवेदे च
 चरणा हस्तैकपरिसंमिताः
 सर्वाष्टादशका खडा सर्वका
 मः फलप्रदा ॥

आलिङ्गने पंचहस्ते व्युपधा
 ने निरूपके ॥ तदर्थेन तद
 र्थेन चत्वार अरणा इति। स
 र्वविंशतिका खडा धनधान्य
 जयप्रदा आलिङ्गने पंचहस्ते
 व्युपधाने निरूपके। त्रिहस्त
 संमिते पादा हस्तैकपरिसं
 मिताः सर्वविंशतिका खडा
 एवमण्यपजायते। आलिङ्गने
 साहवेदे व्युपधाने निरूपके।
 तदर्थेन तदर्थेन चत्वार अर
 णा इति। सर्वहविशिका ख
 डा सर्वसम्पत्प्रदायिनी आ
 लिङ्गने च षड् हस्त व्युपधाने
 निरूपके। त्रिहस्त संमिते पा
 दा अक्षतार अरणा इति ॥ चत
 र्विंशतिका खडा सर्वरोगत
 यंकरी। आलिङ्गने सप्तहस्ते
 व्युपधाने निरूपके त्रिहस्ते सा
 हवेदे अक्षतार अरणा इति
 सर्वषड्विंशिका खडा सर्वसौभा
 ग्यकारिका ॥ आलिङ्गने साह
 वेदे व्युपधाने निरूपके। साहवे
 दे साहवेदे अक्षतार अरणा इति
 सर्वाष्टाविंशिका खडा सर्वभोग
 प्रदायिका। आलिङ्गने चाष्ट ह
 स्ते व्युपधाने निरूपके ॥ चत

स्ते साहवेदे अक्षतार अरणा
 इति। सर्वत्रिंशतिका खडा स
 र्वकामार्थदायिनी ॥ एवमण्य
 विधाः खडाः समासेनोपदर्शि
 ताः। आदित्यादिदशानामां न
 सम्पत्तिदायिकाः ॥ कार्यः शि
 ल्पभिरतास विविधाकृतिक
 ल्पनाः। सर्वेषोडशिका खडा स
 र्वेषामेव युज्यते ॥ अष्टौ खण्डानि
 यस्याः स्युस्तदर्थं स्युतानि च
 श्रीसर्वमंगलानामखडेषा स
 थिदीपतेः ॥ इष्यदा सच्छदना
 तदा सर्वजपाभिधा। यात्रासि
 दिः सर्वसिद्धिर्विजयावाप्तमंग
 ला ॥ पकैकहस्तवृद्ध्यात् भवे
 त्मंचमनः परः। जयोपमंगलः
 प्रेयानचित्रकान्तः परो महान्
 पकैकहस्तवृद्ध्यात् मंचानामि
 तिलक्षणं। मानगात्पतितं गाव
 शिवरी विषये दाना ॥ पकै
 कहस्तवृद्ध्यात् तं कश्चिभिधी
 यते। यात्रासिद्धिसमारम्भ
 येः मीषोडशकीर्तिताः। आ
 दित्यादिदशानामां यत्नेक
 हयं क्रमात्। हरदशीदीर्घद
 र्शीर्घदशोः यज्यासदः ॥ य
 योत्तरं दशगुणः पादैकपरिणा

हिनः । प्रासादसंज्ञकाः का कार्यसर्वत्रैवासनेषु ॥ इति
 र्यागता सख मभीषता ॥ तत्रैव युक्तिकल्पनरुः ॥
 चत्वारण्येसर्वेषां भूयतीनां स खट्वा स्त्री खट्वा विशेषः ।
 खट्वाः । भोजनते च सर्ववि तयुक्ति र्यथा । वस्तु तत्रिय वै
 शतिकायावत् आरभ्याभययो प्रणोचतः षडष्टकोणिकाः
 उषी खट्वा नामिति नामानि अष्ट खट्वाः सखसेभृताः प्रुल्ल
 हस्तदयाधिका तयथा । मंग रक्तासितावराः । इति युक्ति
 लाविजयापुष्टिः क्षमातष्टिः स कल्पनरौ खट्वाकोदेशः ॥
 खसने । प्रचण्डासर्वतोभद्राख उ क भेदे । क खडयति ।
 दानामाष्टकं विडः ॥ आसो वि इति उगीदासः ॥
 भागः पूर्ववत् ॥ यराशरसंति खड ३ उ. मथि । मथि
 तायोत् । अष्टाभिः काष्टखण्डे मंत्रने । मंत्रनेचेह मंत्रने ।
 स्तु योः क्षणिके विजायते । ३ खण्डयेते । उ. खण्डनेदोरे
 सचेत् समोभवेत् खट्वाप्रण न भाणलोकः । इति उ
 णास्यादतोः न्यथा ॥ समे स गीदासः ॥
 वीयसंघति विषमे विषमास्य खड्गः पुं अस्त्रविशेषः ।
 दे । तस्मात् खट्वागपिणेशयः तत्पर्यायः । कौदेयः १८ त
 समः कार्यः ससुरभिः इदेत वारिः १५ तवरानः २० कृपाण
 सामान्यसर्वसंमतं । काष्टनि कः २१ कृपाणी २२ शास्त्रः २३
 यमस्तु पूर्ववदेव । इत्यासनय इति शहरत्नावली ॥
 तौ खट्वादेशः ॥ तस्य परीक्षा तरवारिशहे ।
 तस्यादोषगुण यथा । खट्वा द्रष्टव्या ॥
 योयोगोदोषोमानेचपरि खट्वा न पुं गणकः । गणक
 कीर्तितं । तेनैव खट्वा काष्टो इति भाषा । तत्पर्यायः । ग
 त्यातथेवगुण मावहेत् ॥ अ एरः १२ स्वनोत्साहः १६ इति
 नेनैव विधानेन कार्यवक्रवि शहरत्नावली ॥
 यासमं । विना नौकासमं खण्डतालः पुं तालविशेषः ।

यथा इतमेकं भवेद्यत्र खण्डता खयोतः पुं कीटविशेषः ।
 लः स उच्यते । अयरे नि जोनाकियोका इति भाषा ।
 यमविना । इति संगीतदामो तत्पर्यायः । भानोस्मेषः ३
 दरः ॥ स्नेह्ये ॥ वये । खदति । तमोमणिः ४ हृष्टिवेधुः ५
 इति उगीदासः ॥ तमोज्यातिः ६ ज्योतिरिङ्गः ७
 खट्वाः पुं हृष्टिविशेषः । ख निमेषकः ८ । इति शहर
 खट्वाः पुं हृष्टिविशेषः । ख त्नावली ॥
 यर इति भाषा । तत्पर्यायः । खन जो न विदारे । उ
 तालपत्रः १८ रक्तसारः १९ खनित्वा खान्ता । न तद्विना
 कर्कटी २० जिह्मशल्पः २१ जानवीतीरे रूपं खनति
 इति जटाधरः ॥ उग्ररुत् २२ उर्मितिः खनेते । इति उगी
 तालपत्रकः २३ युपदुमः २४ दासः
 इति शहरत्नावली ॥ अपि च खनयित्री स्त्री अस्त्रभेदः ख
 खट्वा रक्तसारश्च गायत्रीद न्तीति भाषा यथा । खनयित्री
 तथावनः । काष्टकी तालपत्र प्रभायात्राजयार्थजयकाक्षिणा
 अवकशल्पश्च यादिकः ॥ पंचवर्णीयुकयुता चालनी
 खट्वा रक्तासितावराः । इति युक्ति रक्तसारश्च गायत्रीद याचुरः सतां ॥ इति नारदपंच
 तालपत्रकः २३ युपदुमः २४ रात्रे पात्रसंस्थिता ॥
 खट्वा रक्तासितावराः । इति युक्ति रक्तसारश्च गायत्रीद खस गतौ । जोष्टवर्ग ।
 तालपत्रकः २३ युपदुमः २४ शोषोपधः । खनति । इति उ
 खट्वा रक्तासितावराः । इति युक्ति रक्तसारश्च गायत्रीद गीदासः ॥
 तालपत्रकः २३ युपदुमः २४ खड्ग यथा मन्त्रोः । ख
 खट्वा रक्तासितावराः । इति युक्ति रक्तसारश्च गायत्रीद जति । सट् माज्ञने । इति
 तालपत्रकः २३ युपदुम�: २४ उगीदासः ॥
 खट्वा रक्तासितावराः । इति युक्ति रक्तसारश्च गायत्रीद खर्जुरिका स्त्री मिशानविशे
 तालपत्रकः २३ युपदुमः २४ खः मिशानविशे इति भाषा । इ
 इति जटाधरः ॥ तियाकराजेश्वरः ॥

खर्जरी स्त्री सनामख्यातवृत्तः । काशः ॥
 खर्जरीतिभाषा । तत्पर्यायगुणाः । खर्जरी दशने । दशने दन्तक
 भूमिखर्जरिका साही इराहोहा । खर्जरीति मूलक
 मउच्छुदा । तथा स्तन्यफला । केचित् दन्तमुके इति
 काककटी साहमस्तका ॥ पविता दन्तमुकः दन्तमुक
 पिएखर्जरिकातया सादेशे । कर्तकक्रियेत्प्राहुः । इति उ
 पश्चिमेभवेत् । खर्जरी गो । गीदासः ॥
 स्तनाकारा पराहीपादिहा । खर्व गतौ । खर्वति ।
 गता ॥ जायते पश्चिमेदेशे । ति उगीदासः ॥
 साहोहारेति कीर्तते । ख । खर्व गतौ । खर्वति ।
 खर्जरी वितयं शीते मधुरं र । इति उगीदासः ॥
 सपाकयोः । तिगुरुविकर । खर्व । ति क्रुस्वः । तत्पर्याय
 रुच्येत्ततयहरं गुरु ॥ त । अचवः ६ अनायतः ॥ इति
 र्पणंरुचिप्रचं पुष्टि विष्टत । जराधरः
 मुकदे ॥ कोष्माकृतकदल्प । खल दलजार्थे । लणजार्थे ।
 वाह्यवातकफाघरे । जराभि । मालचयो । चालमदसवलने
 चानदत्तस्माकास म्मासनि । खलति खलो यमीत । इति
 वारक ॥ मद मूर्च्छा मरुतपि । उगीदासः ॥
 न मयोद्भूतगदान्तकृत । म । खलः ति उर्जनः । तत्पर्याय
 हतीभांगुणोरत्पास्वल्पाखर्ज । यः । उर्विधः ५ विष्मकडुः ॥
 रिकास्तता ॥ खर्जरीतरुतोयं । नृशंसः ६ जातकः ७ क्रूरः
 त मदपित्तकरं भवेत् । वातमे । पापः ४ । इति जराधरः ॥
 पहरं रुच्येदीयनं वलमुककृत । खली स्त्री हस्तपादावमर्ह
 सनेपालीतमृदला वलिहीन । खरागः । तच्चिकित्सा यथा
 फला च सा । सनेपाली । रुष्ट संधवयोः कल्कमुकते
 अम भान्ति दाहमूर्च्छास्रपि । लसमन्वितः । सखोसो मर्ह
 त्रलुत् इति भाव म । योज्यः खलीमूलनिवारणः ॥

इति भावप्रकाशः ॥ अथिच । खालवः पुं वीजविशेषः ।
 खल्लोस्त्रिगुणान्न लवणः स । योस्तादाना इति भाषा । तत्
 दोष्मादोपनाहने इति भेष । पर्यायगुणाः । तिलभेदः ख
 खरत्नावली ॥ सतिलाः खालवस म्मापि स स्तः
 खला स्त्री दन्तकन्या । सा । साहा खसफलोद्भूतं वल्क
 वकणपपत्नी । यथा । धर्मप । ले शीतले लवु ॥ ग्राहि ति
 त्रः समाख्याताः कणपपस्यव । के कयायच वातकृत कफ
 दाम्पहे । अदिनिर्दिष्टेनः का । कासरुत । पातना शोषकं
 लायनायः सिद्धिकामुनिः क । रुद्धे मदकृदागिवर्धने ॥ मुद्र
 उः प्राधाराकोपाविनतासर । मीदकरुच्यं सेवनात् पुंस्त्व
 भिखण । इति । इरा वृत्तल । नाशने । अथ अफरां ।
 ता वली लणजातिअसर्वणः । उक्तं खसफलदीर मायुक
 खलाच यद्वरदासि मुनिर । मरिफेराकं । आफुकं शोषणं
 परसस्तथा इतिच गारुडे । ग्राहि श्रेष्ठां वातपित्तले ॥
 ६ अध्यायः ॥ तेषा वये । खलति । इति । तथा खसफलोद्भूतं वल्कलया
 उगीदासः ॥ यमित्यपि । अथ खसवीजं ।
 खसमः पुं विप्रचिन्तिदेव । उच्यते खसवीजानि ते खाल
 पुत्रः । यथा सिद्धिकायांसमु । सतिला अपि ॥ खसवीजानि
 तयजाविप्रचिन्तिसुता स्तथा । वल्गानिदृष्णाणि सगुह्णच
 येषाः प्रालम्ब वलवान्तभक्षे । जनयेनि कफं तानि शमयं
 वमहावलः ॥ वातामिर्नमुचि । तिशमीरणं ॥ इति भावप्रकाशः
 श्वेव इल्लः खसम स्तथा । खालवं स्त्री वनविशेषः तदि
 शेतकोनरकं श्वेवकालनाभस्त । वरणं यथा । विरूपस्याभवद्वा
 श्वेवच ॥ निवातकवचा दैत्याः । धिर्मापेर्मित्रो भवत् सतः ॥
 प्रहादस्यकुले भवन् । इति । तेषां कल्पाः भवद्वाजा कल्पा
 गारुडे ६ अध्यायः ॥ त विजयोः भवत् ॥ योवि
 जित्य दिनिं सर्वार्थार्थिवान् ।

भूरितेजसा । प्राकस्यानुमते च
के खाण्डव शतयोजने ॥ य
न सव्यसाची एतदहं पाण्ड
पुत्रः प्रतापवान् । आवहनप
रमाप्रीतिजलनस्य महात्मनः
ऋषय ऊचुः । कथं सखाउ
वं चके विजयः शतयोज
ने । तदयं श्रोतुं मिच्छामः
कथयस्व तपोधन ॥ मार्क
ण्डेय उवाच । सोमवेषोभवद्वा
जामहात्म्यं समहावलः पीरः
सुदर्शनो नाम चारुशयः प्रता
पवान् । स वै हिमवतोनातिह
रभंत्कामहावने सिंहान् व्या ।
द्यान् समुत्तसायं कुचिच्छापि
तपोधनान् । खाण्डवीनामन
गरीमकरोत्तत्रशोभनां । वि
शोयोजनविस्तीर्णा मायतांश
तयोजने । उच्चशकारसंयुक्ता
साहालावुदतोरणा निम्नाभि
रतिदीर्घाभिः परिखाभिः स
माहता । दीर्घकाभिश्चोपवने
वक्रभिश्चाफुरोगणैः आकी
र्णाचतष्ठावासरुन्मै रपिमा
नवैः । मोतसवाः सुतते य
त्रजनादेवान् दिवि स्थितान्
सहस्रैस्समदायुक्ता आह्वा

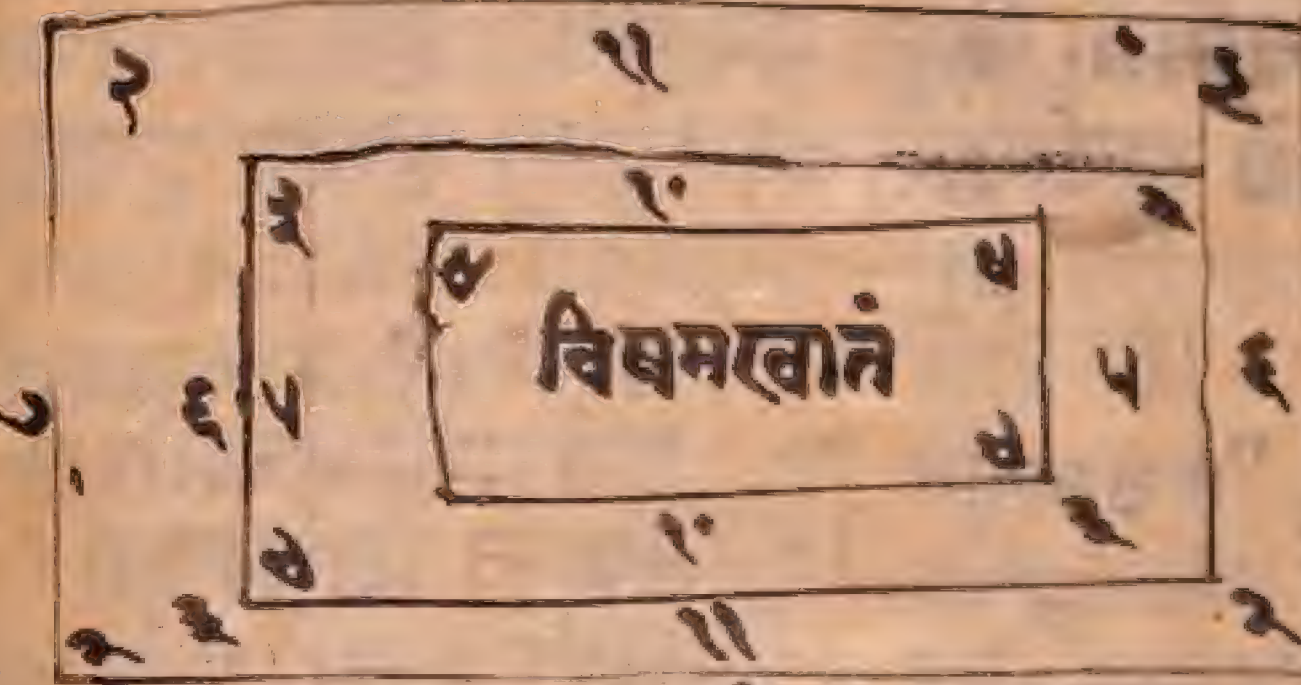
भोगसमंविताः । स वै सुदर्श
नो राजा पाता भूमि विदार्य
गंगोकनखलादेवी वाहया
मास खाण्डवी । आह्वात्वा
एवमीमं तेन खोतेश्च वर्त
भिः ॥ वक्रास वक्रगा भूत्वा
याति सीतानदीप्रति । सजि
त्वा सकलान् भूषान् विजाना
रुत्वा भूरिपः राणीचकारत्वा
एवमिदं रत्नैरेकशः । अ
नेषां नगरेत्यस्तजनानानीय
भूपतिः । खाण्डव्या वासया
मास हवादि सुदर्शनः । दे
वदानवगंधर्वान् जिताजित
युधाकृती ॥ देवसुहृद् देव
तदेवीचापि तथोपधी । खाण
व्या रोपयामास सहामातः
सुदर्शनः ॥ असहिस्रैर्नरै
तिर्विजय स्तं सुदर्शने । क
तापचारेवक्रधादेवानोचतथा
नृणां ॥ वाराणसीपतिर्वीरवि
जयं जयशालिनं । संधाय कृ
त्वासाविद्यं तत्रैवेशो न्ययोजय
त् ॥ विजयो विवरे प्राप्य महा
वल्गुपराक्रमः । सुदर्शनस्य न
पते रवस्कन्द मथाकरोत् ॥
नासहन् सोम्यवस्कन्दविजयस्य

सुदर्शनः । चतुरंगवलेनास्य
युद्धाभिमुखोऽभवत् ॥ विज
योराय मारुत्यनिपुण्य चतुरं
गिणी सेनासुदर्शनं योद्धुं स
मखोऽभवदेजसा ॥ तदा महयु
द्धं मासीद्विनयेन महात्मना
सुदर्शनस्य नृपते हर्षवासव
यो विव ॥ ततः सुदर्शनोरा
जादारितो गदयापतत् । न
स्मिन्निपतिनेवीरे सेनाभिस्त
स्यैनिकाः भयात् संप्राद्वे
त्रस्मादिशः प्रदिशः यवच ।
नृषु तस्य सैन्येषु विजयः
खाण्डवीपुरीं प्रविष्टो दृष्टो
तत्रराणीभूतान् गिरीनिव स
वर्णानां च रत्नानां संचयान् व
क्रशः पुरः ॥ दृष्ट्वा स रासितत्रा
य प्रफुल्लकमलानित ॥ देस
कारणवानाद् नादितानि स
मेततः । राणीन् सुवर्णरत्नानां
पर्वतानिव विस्तृतान् पुष्टि
तान् देवहृत्ताश्च मद्रुमरभूषि
तान् प्रासादान् विपुलान् स
श्रवकैलाससुदर्शनराजान् वि
सृष्टाश्च संग्रहाणान् प्रनिर्गोदेव्य
वस्थितान् ॥ उत्तरुल्लेखयनोरा
जाविजयः परवोरहा । सेनेऽम
रावनीतोत्तपुरीदितिगतामि
व ॥ तं वीरान्तेनरपतिं नगरीं
तां सुदर्शनः । समेत्यविजयेषा
ह शान्तयन् स्रक्षयामिरा ॥
इदं उवाच । राजन्महद्वनमि
दं मासीदेवगणहृतं । नरग
पर्वयदाणोमुनीनांचमनोह
रे ॥ सर्वानतसार्यदेवादीन्
मचाप्यप्रिय रतः । भक्ता व
नमिदं गृह्ये समुत्तसायतपोध
ने ॥ खाण्डवीनगरीचक्रे ह
ठाद्राजा सुदर्शनः । तदिदं पु
न रेव त्वं वने कुरुन्पोतम ।
तत्राहं विहरिष्यामि तद्वके
णसमंरहः । मुनीनाचतपः
स्थानं मण्डलेते प्रसादतः
भविष्यति च यदा एतं किन्नरा
णांच पार्थिव । मार्कण्डेय
उवाच पततश्चत्वावचस्त
स्य प्राकस्यविजयस्तदावन
मेवाकरोत्तात्र खाण्डवीशुक
गौरवान् गच्छन्तमौ यथास्था
ने प्रताः सर्वायुषे लुप्या येषां
वांछितलोकानामदायगमन
पुनः वाराणसीं ते गच्छन्तमये
व्यतिपातितो । ततस्तस्यवचः
श्रुत्वा जनाः केचिन्निजेपद ॥

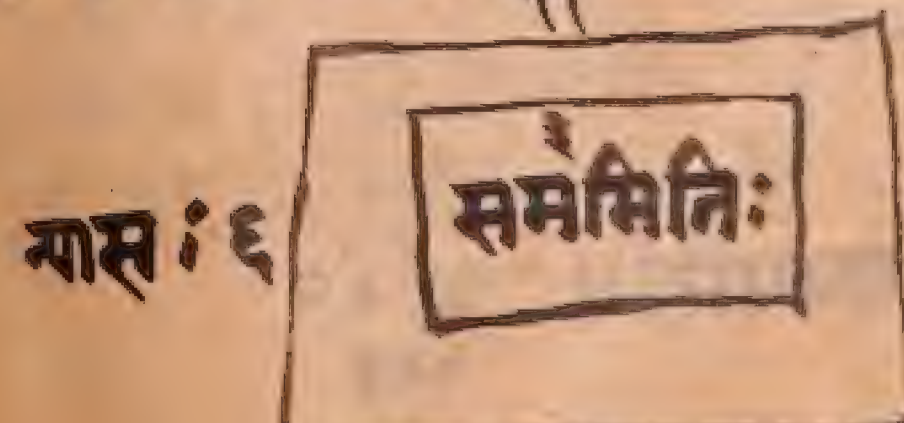
जम्बूवाराणसीकेविदिजयेना
भियालितो। ततोपनानांतात्रा
शीन्रत्नानांच पृथक् पृथक्
अप्रमनांकनकांनाचकृष्णानां
विजयस्तदा। पीवरेवीहयाम
सपुरीवाराणसीप्रति गंध
वीनांच देवानां यदानीते ह
ठातपुरा। रतदावीदिकंयत
विजयंततप्रसायच ॥ तैस्ते
नीतेन खाणव्याः स्वस्थानेप्र
तिहर्षितैः। त्रिंशद्योजनवि
स्तीर्णाशतयोजनमायतां तां
पुरीविजयप्रक्रेनविशदेववे
वनं। तस्मिन् प्राकस्य समन्ता
तद्वकः सहितोगणैः। उवास
सचिरंतनततोभूजिर्जनंवनं।
तत्रदेवाःसंगंधर्वाः कीदृतेः
पूरस्तागणाः॥ आशंसयंश्च
विजयरेणेषु विजयायहं ॥
अष्टाविंशतिमे प्राप्ते युग।
हापरशेषतः॥ वक्रिर्वीर
णत्रयेणभिदाजिस्तुमयाच
त। दातमंगीकृतेभिदातदापो
उसतेनवे॥ वक्रिःस्वरूपमा
स्यायजिस्तुवचनमववीत। अ
हमग्निःपाणपुत्र यत्तभागाति
भोजनात्॥ आधितोःहं ततो

आधिममतेनाशयाधुना। खां
वंनामविपिनंसपदिस्वराक्षसं
यदितेमंभोजयितंशक्रोषि
तवाहन। तदा ममात्पसौ वा
धि रपयास्पति नोचिरात् ॥
पुरा त विजयो राजा खाण
वीनामतापुरी। भंक्तावनंत
तश्चक्रेतेनतत् खाणवंवनं
यदर्थंदेवविहितंवनंतच्छेत्
वाहन। विरोधामतशकस्य
नस्त्ये भोक्तुमुत् सहे ॥ त
न्मां त्रदि महाभाग वनेतस्मि
न्त्रियोजय। यथाहंसकलंभो
कं प्राप्नोमि तत्तमसादतः ॥
तस्य तद्वचनेश्रत्वा सव्यसा
चीमहावल्ः। दाहयामासवि
पिनं तत्सर्वप्राणिसंयुतं॥ देव
कीतनयेनासौ वासदेवेनपाति
तः। खाणवं दाहयामासज्वल
नस्यहितेरतः॥ सुग्रीतःप्रदो
तस्मादर्जनाय महात्मने। व
क्रियन्तुश्च गाणरीवं वारुणं दे
वनिर्मितं॥ अक्षयाविषुपीहोव
श्याभाश्चतरोहयान् हनूम
ताधिष्ठितं महाज्ञं वानरध
जं॥ खड्गच त्रिशूल तीक्ष्णद
हनः सव्यसाचिने। नीरोग।

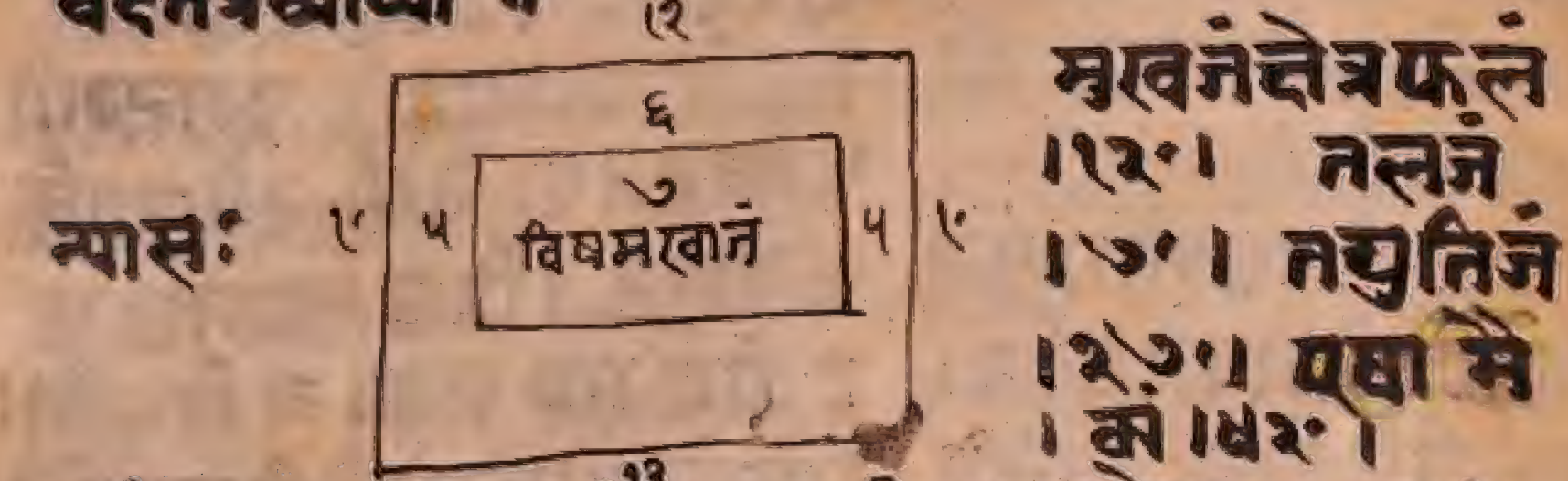
अभवहक्रिस्तदाजिस्तुमसादतः दिपरिमाणं। पुक्तेकाली
तेवीर्येनयत्रया तेन खड्गे निभाषा। अथ खातववहारे
न केतना। तदस्यसन्दने करणसूत्रंसादीर्घ्यं। गणा
नाधि विजिगे फाल्गुनारेण यित्वा विस्तारं वक्रुषु स्थानेषु
यवं भैरववर्गेषु संजातो। तद्युतिर्भाष्या। स्थानकमित्या
विजयो न्यः। खाणवना सममितिरेवं दैर्घ्यं च वयेव।
मविपिनंचकारसमहाक्रु दोत्रफलं वेधयणं खातेचन
ती इति श्रीकालिकापुराणे हस्तसंख्यास्यात् ॥ उदाहरणं
६० अध्यायः ॥ भूजवक्रतया दैर्घ्यं दशोशाकं
खाणवी स्त्री चंद्रवंशीयसुद करैर्मितं। त्रिषु स्थानेषु ष
शूनराजकृतहिमवतपर्वत। द पंच सम हस्ता च विस्तिः
निकस्यपुरीविशेषः। तदिव यस्याखातस्यवेधोपिदिज्ञतदि
राणाखाणवशहे दृष्टव्यं ॥ करःसवे। तत्रखातेकियतःस
खातव्यवहारः पुं पुष्करिणा चैनहस्ताःप्रचक्षमे ॥

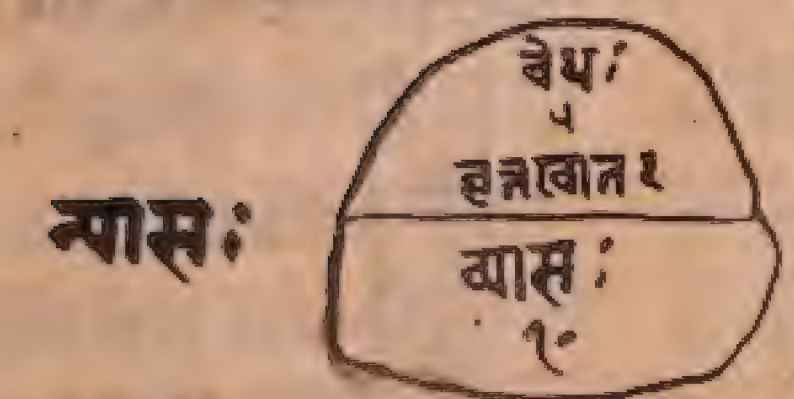
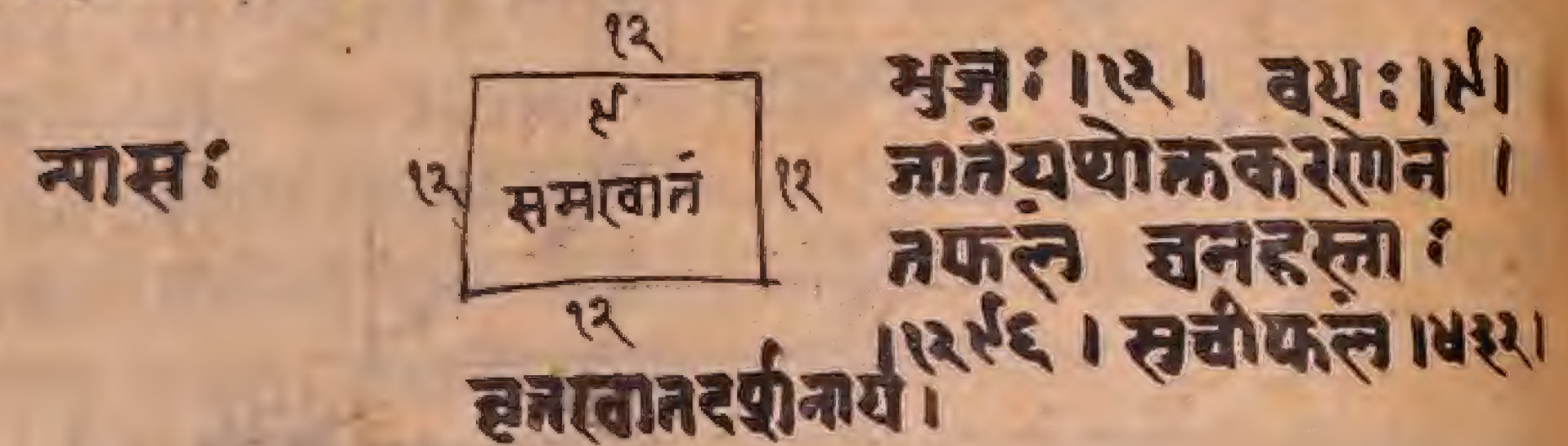
अत्र सममितिकरणेन विस्तारे हस्ताः॥६॥ दैर्घ्यं ॥१॥
वेधोः। तत्तत्र दर्शनं यथा।

यथोक्तकरणेनलव्याचनहस्तसेवा ॥ ११८ ॥
खातान्तरे करणसूत्रं सार्द्धवृत्तं । मुखजं नलजं तपुतिजं
त्रफलैकां रुतेष्विति । क्षेत्रफलं समं मेतत् वेधहते फलं
चनफलं स्पष्टं ॥ समखातफलत्रयः सूचीखाते फलं भू
वति । उदाहरणं । मुखे दश द्वादश हस्ततल्पं विस्तारं
चैस्त्वं नले तदर्थं । यस्याः सखे समकरश्च वेधः का खातसेवा
वदतत्रव्याख्या ॥

षड्विंशति । ६। रुते जाते समफलं ॥ १००। वेधः हतं जाते
खातफलं चनहस्ताः ॥ १४१०॥
द्वितीयोदाहरणं । खातेः प्र तिगम कर तल्प चतुर्भुजैव किं
स्यात् फलं नवमितः किल यत्र वेधः । हते तथैव दश
विस्तृति पंचवेधे सूचीफलवदतयोश्च स्पष्टं स्पष्टं ॥

न्यासः ॥ १०॥ वेधः ॥ १५॥ अत्र सूत्रपरिधिः ॥ ११२० ॥
१२५

सूत्रदेवफलं ॥ ११२० ॥ वेधः ॥ १५॥
जातेसूत्रखातफलं ॥ ११२० ॥
सूत्रसूचीफलं ॥ १००॥ यदासूत्रं
खातफलं ॥ १०५० ॥ सूचीफलं स्पष्टं
॥ १०५० ॥ इति लीलावत्या

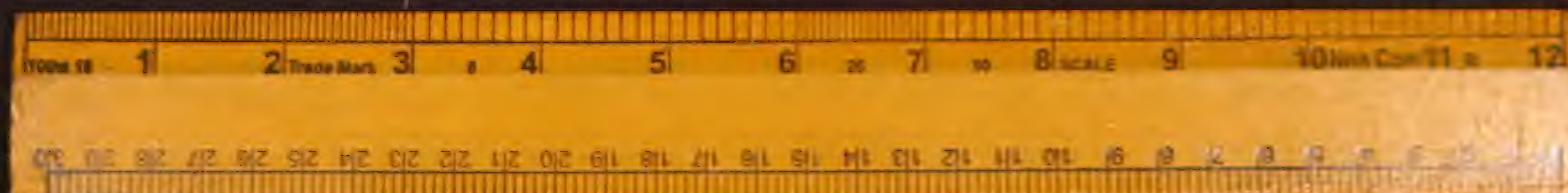
खातव्यवहारः समाप्तः ॥
खाद ॥ भद्राणि ॥
अचखादत् ॥ इति उगीदासः
खानपातं । स्त्री कविनद्वय
अयोरीलायः करणं । खाना
ता इति हिंदीभाषा । यथा । स
भावेनहितव्यतिदेवाः सत् ७
रुषादिजाः । इतराः खानया
नेन वाक्यवदानेन परिगताः
इति गारुडेनीतिसारे ॥ १५॥
ग्रन्थायः ॥
खिद भयभीषयोः । भीषा
खतो भयोत्पादना । खिदति
जना व्याघ्रादिभेदीत्यर्थः । खि
दति व्याघ्रजननीषयते । इत्य
र्थः । इति उगीदासः ॥
खिद उ. ५ य ओ दैत्यके ।
दैत्यक मुपतप्रीभावः ॥ ३०॥ ५

खिदनेतेष्वेव ये द्रव्यं दीयमा
नेन शक्यते । इति हला
युयः ॥ ३०॥ य स्वसखिनि
भिलाषः खिद्यते लोकदे
तो रिति शाङ्गनाले । गोवि
त्या । इति उगीदासः ॥
खिद य य ओ परिगताः ।
प्र य खिदति उगीदासः । ओ
खिद । इति उगीदासः ॥
खि उ. ३०॥ भूनी । उ. खिदते ।
इति उगीदासः ॥
खिज उ स्तय । उलो
जित्वा खिक्ता । स्तयं चो
र्यं । इति उगीदासः
खिउ ३३० खिजे । पंचम
स्वरी । खिजः खिदने । ३०॥
खिदने । ३०॥ खिदने खिउः ।
इति उगीदासः ॥
खिउ क । भेदे । द्वौ पं
खिउ ३३० । चमस्वरिणो
कलोडयति । द्वितीय आयस
रीति कातेत्रायाः । स्वमतं
द्वितीयस्यायस्वरिते पूर्वो
ः पीदनुबंधः स्यात् । पंच
मस्वरिते त स्वजातीयस्य
अनः पाठान् पूर्वनेदसंवेधः
खिदयति । खिदयतीति प्रयोगः

स्त खडिउ. मधीत्यस्मात् च
निखण्डकरोतीति औ साध्य
तस्य भेदवाचितेन धातना म
नेकार्थतात्. इति उगीदासः
खर श दोरखिदो. हो
रो विलेखने. श खरति.
भूमिं तलेवालो कः. खो
रिता. खरः शफ. इति उ
गीदासः ॥
खर उ. क्रीडायां. पंच
मसरी. दीर्घिणः पृथक्पा
वात् पूर्वस्य नदीर्व. उ. खर
ने इति उगीदासः ॥
खर उ. क्रीडायां. पंच
मसरी. उ. खरने इति
उगीदासः ॥
खेवरात्रं स्त्री द्विदलादि स
हितपक्वतण्डुले विचरीति
भाषा इति पाकराजेश्वरः ॥
खर तक भक्षणो. अवि
खेटत्. इति उगीदासः ॥
खरः. पुं. सपि. यथा.
खेटकः. षड्विंशेण खेटत्
मरिसेहारकारक. देवीद
लमिन्नो नित्यं मम उदाहरु
ष्वच इति शास्त्रीय उगीदासः
पदतो अस्वप्राप्रकरणे खे

टके एलीचापे वपाशमं कुशमे
वच. इति च तत्र दशभुजाया
उगीदासः ॥
खेड तक भक्षणो. अ
विखेटत्. इति उगीदासः ॥
खेड अ बालगण्यो. क
वर्गद्वितीयादिः. अविखेल
बालः कम्पः. बालः कम्पि
ममने. इति उगीदासः ॥
खेव अ उ. सेवे. अ
विखेवत्. उ. खेवने. इति
उगीदासः ॥
खे स्थये ॥ खननहिंसयोः
खायति. इति उगीदासः ॥
अबुखोटत्. इति उगीदासः ॥
अ बुखोटत्. गत्यावात्.
खोटने. खोटति खेजः. इति उ
गीदासः ॥
खोड तक दोषे.
अबुखोटत्. इति उगीदासः ॥
खोड अ खोटने. अ
बुखोटत्. खोटति खेजः ॥
रमानायस्त खोटति बाल
किमि मित्पुदाहृतवान्.
इति उगीदासः ॥

खोर अ खोटने.
अ बुखोरत्. खोरति खे
जः. इति उगीदासः ॥
खोल अ खोटने. अ
अबुखोलत्. खोलति खे
जः. रमानायस्त खोलति
बाला किमि मित्पुदाहृतवा
न्. इति उगीदासः ॥
ख्या ल ख्यातो ॥
कथने. ख्यातिः प्रसिद्धिः
ल ख्याति गुणी प्रसिद्धः स्या
दित्यर्थः. ख्याति साधः कथा
द्वयः. तथा च. ख्या प्रकथ
ने. प्रकथने प्रसिद्धि रिति गो
विटभट्टः. ख्या प्रकथने.
इति चतुर्भुजजमरो. इति उ
गीदासः ॥
ग
गः गकारः. तस्य लेखनप्र
कारादि र्थया. अर्थः कुचित
रेखाया गारोष्ठी साप्रकीर्ति
ता. ततो ददगतायात् कम
ला तत्र संस्थिता. अथोगता
ततो यत्नतया मीषाः सदा
वसेत्. अथो मुखेन गता
एतत्तद्वत्खेना गतेत्य
र्थः ॥ तस्य ध्यानं यथा.
ध्यान मस्याः प्रवक्ष्यामि कृणु
वरवीर्ति. दाहिमी पुष्पसंका
शा चतुर्वीरुसमन्विता ॥ रक्षा
वरपरा निष्ठा रत्नालेकारभूषि
ता. एवं ध्याता वल्लभ
तन्मंत्रं दशधा जपेत् ॥ इति
वर्णाधारतंत्र ॥
तस्य नामानि यथा. गो गौरी
गोरवो गंगा गणेशो गोकुले
श्वरः. शार्ङ्गो पंचात्मकोभा
षा गोधर्वः सर्वगः सत्यः ॥
सर्वसिद्धिः प्रभा भूमा द्विजा
ख्यः शिवदर्शनः. विष्णोत्मा
गोः पृथक्पा बालवृद्ध स्त्रि
लोचनः गीतं सरस्वतीविद्या
मोहिनी नन्दनो यशः भोगव
ती चरुदयस्तनं जालधरोत्त
वः इति नाना तंत्राहृतनामा
नि ॥
गगला स्त्री आकाशं. तत्
पर्यायः. वहिः. धन २. अ
पः २. पृथिवी २. भूः २. स्वयं
भूः २. अधो २. समारः २.
समुद्रः २. अधुरः २. इति
वेदनिघण्टो. अण्ययः ॥
अमरोक्तपर्याया आकाश

प्राहे इष्ट्याः ॥
 गग्न हसने । काण्ववर्ग त
 तीयोपधः । गग्नति । इति उ
 र्गीदासः ॥
 गंगा स्त्री उर्गी । यथा । क्रिया
 कारणरूपतात् सरणाच्च स
 रिम्भता । संगमाद्गमनाङ्गा
 लोके देवी विभाविने ॥ इ
 ति देवीपुराणे ४५ अध्यायः ।
 स्वनामख्यातानदी । तत्पर्या
 यः । यर्मदेवी ४६ भवायना
 ५० इति शहरत्नावली ॥
 गज मदे ॥ स्वने । गज
 ति । इति उर्गीदासः ॥
 गज इ । स्वने । इ गज्यते ।
 इति उर्गीदासः ॥
 गज क स्वनेक गज्य
 ति । इति उर्गीदासः ॥
 गजङ्गाया स्त्री योगविशेषः
 यथा । यदेदः पितृदेवतेहंस
 श्रवकरेस्थितः । यास्यातिथि
 भवेत् सा हि गजङ्गाया प्रकी
 र्तिता ॥ इति मिताक्षरापरि ।
 भाषा ॥ अथिव । कृत्यचिन्ताम
 लो । कस्यपदे त्रयोदश्याम ।
 चाखिजः कररवि । यदा तदा
 गजङ्गाया प्रादेपुल्लो रवा ।

पते ॥ अन्यच्च । योगो मत्ता
 त्रयोदशो कुंजरच्छायसंस्ति
 तः । भवेन्मवायां संस्थे वप्रा
 शित्यर्के करे स्थिते ॥ इति ॥
 चेद्रसूर्ययो रीहणकालः
 यथा । वराहः । संहिकेयो
 यदाभान् ग्रसते पर्वसंधि
 शु । गजच्छाया त सा प्रोक्ता
 तत्रश्चादं प्रकल्पयेत् ॥ इति ।
 अमावास्याश्चादकालः ।
 यथा । अमावास्यां गते सोमे
 छाया या प्रामुखी भवेत् । ग
 जच्छाया त सा प्रोक्ता तत्रश्चा
 दं प्रकल्पयेत् ॥ इति च म
 लमासतत्त्वं ॥
 गजपिप्पली स्त्री पिप्पलीभे
 दः । तत्पर्यायगुणाः । चर्विका
 याः फले प्राज्ञैः कथिता गज
 पिप्पली । कपिवल्ली कोलव
 ली श्रयसी वशिष्ठश्च सा ॥
 गजकुसाकटवानश्च फलवह्नि
 वह्निनी । उष्ण निहेत्यनी सारणा
 सकं वामय क्रिमीन् ॥ इति भा
 वप्रकाशः ॥
 गजवन्धिनी स्त्री गजवन्धनं
 स्थानं । हातिशाला इति भाषा
 तत्पर्यायः । प्रारब्धः ॥ ४ ॥

इति जटाधराष्टरत्नावली ॥
॥३३॥ गणेशः । ३ गणेशते
गणेशः कपोल विषयक्रिया
या तथाच । यत्र द्रव्यनिर्देश
स्तत्र त्रिष्टुक्रियाविशेषो ल
क्ष्यते । इति मेत्रेय वेपदेवौ ॥
रमानाथस्त कडु काकप्रप
इत्यस्मात् कार्कश्य इत्यनुह
शकपोलकार्क्य कार्कश्य
मिति व्याख्याय गणेशकपो
लः पांशुना इत्युदाहृतवान्
केचित् गणेश इति शब्दस्य व्यु
त्पत्त्यर्थं मेवायं यावत् मन्त्रेया
नत्वस्याप्यत्र प्रयोगः इत्याह
इति उगीदासः ॥
गड म सेके । म गड
यति । सेकः दारणः । गडय
ति चरात् पानीये । उलयो रे
कत्वात् लस्येव प्रायः प्रयोगः ।
इति रमानाथः ॥ तस्मिन्नेतन्नात्त
पदेपि मानुवंधः । स्वमते तु
लोतो वक्ष्यमाणः सत्वनुवंध
भूयः इति विरोधः । इति उ
गीदासः ॥
गडकः पुं मत्स्यविशेषः । ग
डुमाच इति भाषा । तत्पर्यायः
गडः १ गलः ४ गलकः ५ । ३
गणेशः पुं शब्दरत्नावली ॥
गण न क संख्याने । मू
र्धन्योपयः । गणयति । इति
उगीदासः ॥
गणकः पुं देवज्ञः । स त
अस्प्रुषः । यथा । कलिकाले
महेशानि पाषाणवद्भवो ज
नाः संगदोष्णमहेशानि तत्
दाणाहानि तत्र जेत ॥ तस्मात्
प्रयत्नतो देवि संसर्गं वर्जये
त्सुधीः । वरं चाहस्त संस
र्गं ऊर्ध्वीतसाधकोत्तमः ॥
तथाप्यस्प्रुष गणक सर्वदा
ते परित्यजेत् । इति शाक्तानं
दत्तरंगिणो घोडशोलासे म
हिषमर्दिनीतंत्रवचने ॥ तस्य
लक्षणं यथा । ज्योतिः शास्त्र
विशेषज्ञः सुंदरंगः सभापदः
कुलक्रमागतः शुद्धो गणकः
स्यान्महीपतेः । इति युक्तिक
ल्पतरुः ॥
गणनीयं त्रि मासानां । तत्
पर्यायः । गणं ६ संख्येयं ७
इति जटाधरः ॥
गणः पुं हस्तिकपोलः । त
पर्यायः । कटकः ४ हस्तिक
णकः ५ इति शब्दरत्नावली ॥

गणकी स्त्री हवीविशेषः। गो योगिना मपि। तया सर्वमिदं
 दीयाहवी इतिभाषा। तयर्थायः ६ जगत स्थावर जगमे ॥ त
 गणकी त गणाली मत्स्या दनत्प्रविष्टासि पुरुष स्तेन
 दीशकुलातकः। गणकी चोचते। तल्लीलोनीलितेति
 हिमालोहविणी ग्राहिणी श्रे कः स्वतःकोसि वै पुमान् ॥
 लघुः। तिकाकषायामधुरा अनाद्यंत मयर्धने यद्वत्
 तक्त कटपाकिनी। दाहत्सा प्रतिवादिते। तदेव त्वमहा
 वलाशासकुष्टपित्तज्वरपरा विलो य स्ता वेद स वेदति
 इतिभावप्रकाशः ॥ त ॥ तवेवाया जगन्माताया
 गणकी स्त्री नदीविशेषः। शक्तिः परमा स्मृता। तांयोगा
 तत्र शालग्रामोत्पत्तिकार मायाप्रकृतिप्रधानमिति वत्स
 एं यथा। गणकीपिपुरातमे ते ॥ निर्गुणः पुरुषोऽव्य
 वर्णाणामपुनर्वियेः श्रीर्णय क्त्वा स्वरूपी निरंजनः।
 एणानेकतावायुमहापुनर्त आनंदरूपः शुद्धात्मा एक
 रे दिवं वर्षशतंतेयेविस्मृति र्निर्विकारकः। स्वा योगमा
 तयती तदा। ततः साक्षाज याविष्णु कर्तृत्वं प्राप्तवानसि
 गमायोदभिर्भक्तजनप्रियः ॥ प्रकृत्यासृज्यमानेस्मिन् दृष्टा
 उवाचमधुराकां प्रीतः प्रण साक्षी निगद्यते। प्रकृते सिग
 तवत्सलः। गणिकितोप्र णे रस्मिन् सृज्यमानेपिनाय
 सन्तोस्मिन् यसाविस्मिन्तानये या। सात्रिधमात्रतो देवत
 अनवच्छिन्नयामक्ता वरं वरय धिस्फुरति कारणे ॥ स्फुरि
 स्रवते। किं देयंतददस्वापुप्री केहियथा स्वच्छेजवाकुसुम
 तोस्मिन्वरवर्णिनि ॥ गण रगतः। प्रकाशते तत्प्रका
 कपिपुरो दृष्टा शोख चक्रग शात ज्योतीरपनतास्मिन् ॥
 दाथरे। दणवत् प्रशाता भू ब्रह्मादयोऽपिकवयानेविदंति
 त्वा ततः स्तोते प्रचक्रमे ॥ यथाधीतः। तत्कथं वेद्यह
 अहोदेवमयादृष्टादृष्टी। सूक्ता तवरूप निरंजन ॥

प्रकृत्य जगतो मध्ये स्थिता किं वचोमम ॥ शालग्रामपिलात्रपी
 विदजानती। तया धृष्टा कृता तवगर्भगतः सदा ॥ तिष्ठामि तव
 वास्मि योग्ययोग्य मविन्दती पुत्रत्वमक्तानुग्रहकारणात् म
 तेन लोके मदत्वे च त्वयसा तत्सात्रिधात नदीनात् मतिष्प
 देन चेच्छती। यथाचे तत्रपा शु भविष्मसि। दर्शनात्स्पर्श
 दारतन्मदातं तमर्हसि ॥ मोक्षानात् पानाच्चेवावगाहना
 दयालु रसि दीनेषु नेति मा त्। हरिष्मसि महापापंवाग्म
 न वद प्रभो। ततः प्रोवाच भ नः कायसंभवं। यः स्नास्य
 गवान् देवि यद्यत्त्वमिच्छसि ॥ तिविधानेन देवर्षिपितृतर्पकः
 तयाचया वरागोहे अदेय म नर्पयेत् स्वपितृंश्चापितारयि
 पिसर्वथा। यदुर्लभं मनुष्या तादिवेनयेत्। स्वयेममप्रिया
 एणशीघ्रं याचयमां प्रति ॥ भूत्वा ब्रह्मलोकं गमिष्यति ॥
 महर्षीन मनुप्राप्य कोवाप यदित्युत्तरस्तेन प्राणान् म
 र्णमनोरथः। ततो हिमोपासा मकर्मपरायणः। सोपियाति
 देवी गणकीलोकतारिणी ॥ परेस्थानं यत्र गता नृणोचति
 प्रोत्तलिः प्रणताभूत्वा मधुरवा एवं दत्वा वरान् देवै तत्रैवा
 का मवधीत्। यदि देव प्रसन्नो तरणीयत। ततः प्रभृति ति
 सि देयोमे वोच्छिन्नोवरः सम क्षामः क्षेत्रेऽस्मिन् प्राणालोच्छ
 गर्भगतो भूत्वा विलो मतप्र न ॥ इति वराहपुराणे सो
 ज्ञातां व्रज। ततः प्रसन्नो भग मेष्मरादिलिंगमहिमाविम
 वान् चिन्तयामास गायते ॥ कृत्स्नविवेकादिमहिमना
 किं यावितं निश्रमयानित्यं मत्संग माध्यायः ॥
 लघुया। दास्यामि याविते येन लो गणमाला स्त्री गल्लोरावि
 कानां भवमोक्षार्ण ॥ इत्येव कृत् प्रोषः। तस्योषधं यथा अ
 यादेवो निश्चित मनसा स्वयं। जमोदः ससिंहो हरितालनि
 गणकी मवदत् प्रीतः शृणु देवि शाहयं दाहयं कुरु पुनर्माईक
 शरलोद्भव ॥ इदं वारुण्य ॥

मार्ग करलैः करलैः समैः । तेन पादावशेषेण तैले पावे
 पभिः सधपनं तैल मजामत्रे विपाचयेत् ॥ आनेवायदिवारा
 अ योजितं ॥ सहप्रिना ये वीरेदत्ता चतुर्गुणं ॥ आता
 दनदकदीरेण संयुतं । अज वरी रसचैव तैलतल्प प्रदा
 मोदादिकं तैले गणमालाया ययेत् ॥ इत्याणिया निपेष्णाणि
 योदति ॥ विदग्धस्तु यचेत प तानि वस्त्राणि ततस्पाण ॥ आ
 कं यक्तुचैव विज्ञापयेत् । तपुष्पादेवदारु शालपर्णीच
 रोपणमडभावंच तैलेनानेन चागुरु ॥ कुष्ठमासी संयुक्तं
 कारयेत् ॥ अजमोदादिकं पलमेकं पुनर्नवा ॥ पोने नसो
 तैले सहावीर्यं च रोगानुत् । तथाभंगे तैले मेतत् प्रदापये
 इति गारुडे १८ अध्यायः । त ॥ रुच्छले पार्श्वमूलं च गण
 अपिच दिनघणाश्चैव मूलं मालां च नाशयेत् ॥ अपस्मार
 पिष्टतण्डुलवारिणा । वातरक्त मायुष्माश्च पुमानभवे
 गणमाला हरहेपात् कुरु न ॥ गर्भमस्यतरी विद्यात् किं
 ए गलगणकं ॥ इति गारुडे १९ अध्यायः । अपिच अपरा
 १९ अध्यायः । अपिच अपरा पुनर्मीनुषीशिव अस्थानावात
 जितायामूलं च गोमूत्रेण सम भग्रनोक्तं जराणां हृणां तथा ।
 नितं पीते चापि हरयेव गंड तैले मेतत् प्रदातव्यं सर्ववातवि
 मालानसंशयः ॥ इति तत्रैव कारिणं इति गारुडे २० अध्यायः ॥ अन्यच्च । अथ गण
 २० अध्यायः ॥ अपिच विल्ला मालाया लक्षणमाह । कर्कश
 प्रिमंशु शोणक पाटला पारि कोला मलक प्रमाणैः कदास
 भदकं । प्रशारणस्य गंधाच । मन्वा गल वेदणेषु । मेदः क
 इहती कंदकारिका । वलावा फाभ्यां चिरमंदपाकैः स्याद्गण
 तिवलागता प्रदंष्ट्रा च पुनर्नवा माला वरुभिस्तु गारुडे ॥ क
 परंशारिवापणी गुडवीकपि कर्कशः तद्वदरी । कोलं तु हृद
 कक्षु ॥ यथा दशपलिकान् दरं चिरमन्पाकैः चिरात् मेदोः
 भागान् कायेत सलिलमले ल्यः पाको येषां तैः ॥ ॥

अथ गणमालाया एवा व गणमाला हरत्याम्बु चिरका
 स्थाविशेष मयवी माह । ते लानुवंधिनी । पल महे पलेवा
 प्रथयः केचिद्वामपाकाः स पिपिष्टा तण्डुलवारिणा ॥ को
 वेति नश्येति भवति चान्ये । का चनारत्तुं पीता गणमालाया
 लानुवंधं चिरमादधाति सेवा योदति । काचनारस्य गृहीयात्
 यवीति प्रवदति केचित् ॥ ते तच पंचपलोस्मितं ॥ नागर
 प्रथयः गणमालाया एवं ग सकणायाश्च मरीचस्य पलेप
 एगः केचिद्वामपाकाः सनः लं । यथा विभीत धात्रीणां य
 त्वेति केचित् नश्येति सरोहं लमहे पथकं पुण्यक । वरुणस्य
 ति । अये भवति च कालानुवंधा तमेकं च पत्रकैला तच पुनः
 चिरमादधाति । या गणमाला टेक टंकं समादाय सर्वाण्येक
 चिरंति एति सेवापवी इति के त्रचरणीयेत् । यावच्छा मिदं स
 विददंति ॥ अथ च्याः साध्या ता र्वतावाने वात्र गुग्गुलः । सक
 दिकमाह । साध्या स्मरतापीन टा सर्वमेकत्र पिष्टं कृता विद्या
 सपार्श्वमूल काशज्वरच्छर्दि य रेत् । गुरिकाः प्राणिका कृता
 तावसाध्या ॥ अथ यथिः । प्रभाते भक्षयेत् ॥ गणमा
 ग्रंथे लक्षण माह । वातादयो लाजयत्सु ग मयवी मधुदानी
 मास मस्तकं च उष्टा सहस्य च । ग्रंथवेदानि गुल्फाश्च कृष्टा
 मेदश्च तथा शिराश्च । वृत्ता न्निच भगदरे ॥ प्रदेयं श्वा नुपा
 तं विश्रुतिं तं शोणं कुर्वेत् नार्थं कापो मृष्टि तिका भवः ।
 ते श्मिदिति प्रदिष्टः ॥ विश्रुतिं काय खदिरसारस्य कायः को
 तं श्मिदये । अतो यथिः ॥ स्मोः भया भवः ॥ काचनार
 अस्या निदानादि पूर्वलिखिते गुग्गुलः ॥ चक्रमहं क मूलस्य
 अथ गणमालाया श्रिकित्सा कल्क दत्ता विपाचयेत् केशरा
 काचनारत्तुं च कायः सुवीच नरसं तैले कटुकं मडनाग्निना
 तौन संयुतः । मादिकायाः स पादशेषे विनिः क्षिप्य सिंहर
 कृतापीनः कायो वरुणमूलजः मवतारयेत् । यत तैले निहं

तामुगणमालां सुदारुणं ॥ रहितः । तत्पर्यायः । विषः
चक्रमर्हं तैले ॥ गुंजामलफले ॥ छिन्ननासिकः ॥ ४॥ इति प्राह
स्तेलविपके दिगुणं भसा । ह रत्नावली ॥ विनासिकः पविन
रेदभोग नस्माभ्यां गण मा सः ६॥ इति जराधरः ॥
लासुदारुणं ॥ गुंजतैले ॥ गतिः स्त्री गमनकर्म । तत्प
अथापचाप्रिकित सा । र्प्यायः । वर्तते १ अयते २
चंदने साभया लादा वचाक लोढते ३ लोढते ४ स्पन्दते ५
दुकरोहिणी । पभि स्तेले स्प कसति ६ सर्पति ७ स्पमति ८
तपीते समुला मयवी हरेत सवति ९ स्वपते १० अवति ११
चंदनादि तैले ॥ ॥ आतति १२ संसति १३ वेनति १४
वोषं विउंगमधुकं संधवं मार्षि १५ गुरणति १६ शवति
देवदारुच । तैले मेभिः मृत कालयति १७ पेलयति १८
नस्यात् सकुच्छा मयवी हरेत कएतति १९ पिस्पति २० वि
वोयादि तैले ॥ अथ ग्रंथि । स्पति २१ सिस्पति २२ प्रव
चिकित्सा । सर्जिका मूलक ते २३ स्तवते २४ चवते २५
हारशावर्णा समविते । एते कवते २६ गवते २७ नवते २८
न सहितो लेपो रंति ग्रंथितथा दोदति २९ नहति ३० स
वुदे ॥ ग्रंथिर्न योनश्चति मेघ दाति ३१ मोदति ३२ सचति ३३
जेन निष्काशते प्रासविकि ऋच्छति ३४ तरीयति ३५ च
तसकेन । जात्यादि पकेन ह तति ३६ अतति ३७ गति ३८
तेन वैद्यो व्रणेन चान्येन च इयत्तति ३९ सञ्जति ४० सरति
संशिकितसेत् । ग्रंथि मत् रंहति ४१ यतते ४२ अमति
कृत्य पश्चात् व्रणोक्तं क्रम ४३ यजति ४४ रजति ४५ ल
माचरेत् । शिराग्रंथि विहा जति ४६ क्षियति ४७ थमति
याम्ये शोषे प्रास प्रयुज्यते ॥ सिनाति ४८ ऋणति ४९ ऋ
इति भावप्रकाशः ॥ णति ५० स्वरति ५१ तिसरति
गतनासिकः वि नासिका ५२ वेधिति ५३ योषिति ५४

अणति ५५ अयते ५६ तेजति गद भाषे । गदति ।
६७ दधति ६८ दधति ६९ यु सारंगं कतिविच संजगदिरे
यति ७० यत्नति ७१ अरुयति इति गणकृतानि गतात् इति
७२ आर्यति ७३ दीयते ७४ तक उगीदासः ॥
ति ७५ दीयते ७६ इयति ७७ गद त क अथयनो । अ
फणति ७८ हनति ७९ अहति अथनो मेचकत्कपाहे । गद
८० मर्हति ८१ सस्ते ८२ नसते यति मेचः । इति उगीदासः ॥
८३ हर्षति ८४ इषति ८५ ईर्ष गन्ध क उ । इति । क उ
८६ ईषते ८७ जयति ८८ स्वात्र गन्धयते । इति हिंसायां । ग
ति ८९ गति ९० आगनीगमि ति हिंसा याचनेष्विति रमाना
९१ जंगति ९२ जिम्वति ९३ ज थः । इति उगीदासः ॥
सति ९४ गमति ९५ अति ९६ गंधः पुं सौरभं । तत्प
गति ९७ अमति ९८ वहते ९९ चविथं । यथा । गंधं च सम्यक्
रथर्षति १०० जेहते १०१ स्वः सणते पुत्र वेताल भैरवा च
कति १०२ क्षयति १०३ म्माति १०४ लीहंतो वा हंष्टा वादा हाक
गता १०५ वाति १०६ हृषति १०७ र्वित यव वा ॥ रसः समर्दजो
दाति १०८ डलति १०९ यजति वापि प्राणयोगे अवयववा । ग
११० जमति १११ जवति ११२ वं व थः पंचविधः प्रोक्तो देवानां
ति ११३ अनिति ११४ यवते ११५ मीतिदायकः ॥ गंधचूर्णं ग
हंति ११६ सेयति ११७ अग । थपत्रं चूर्णं समनसा तथा ।
न ११८ अजगत् ११९ जिगति प्रशस्तं गंधयुक्तानां पत्रचूर्णं
१२० यतति १२१ इत्यति १२२ इ निधानिच ॥ तानि गंधाकया
मति १२३ इवति १२४ वेति १२५ निस्पुः संगंधः प्रथमः सरतः ।
हयनात् १२६ पति १२७ जगा हृष्टो मलयजो गंधः शारलेष्मन
यात् १२८ अयुयुः १२९ इति नमेरुणा ॥ अशुरुयमति अपि
हाविशंशते गतिकर्म । इति यस्सपेकः प्रदीयते । चक्षुः
वर्तनचणौ २ अध्यायः ॥ हृष्टो गंधोः यद्वितीयः परिकी

तिनः २ देवदारुगुरुवल्गु । चूर्णो वा विसृज्यते ॥ स
 शालसांन चंदनाः । मिया वेपुगंधजातेषु प्रशस्तो मल
 दीनां च यो दग्धा गुरुनेदाह योद्भवः । तस्मात् सर्वप्रयत्ने
 जो रसः ॥ स दाहाकर्षितो गंध न दद्यात्तल्यजसदा ॥ कृष्ण
 स्तुतीयः परिकीर्तितः १ । गुरुः सकर्षरः सस्ति तो मल
 संगंधकरवी विल्व गंधिनी योद्भवैः । वैस्ववी प्रीतिदोगंधः
 तिलकंतथा ॥ प्रभृतीनां रसो कामाख्यायाश्च भैरवा कुंकुमा
 योः सौ निष्पीड्य परिपूर्यते । गुरुकस्तूरी चंद्रभागेः समी
 ससंमहोद्भूतो गंधः संमर्दज कृतैः । त्रिपुरा प्रीतिदो गंध
 इतीष्यते ५ मृगनाभिस । स्तथा चण्डाश्च भुना देव
 मृद्गत स्तनकोषोद्भवपववा तो देशपूर्वेण गंधान संसृ
 गंधः प्राणपंगजः प्रोक्तो मोद ज्यसाधकः देवो ज्यया वि
 दः स्वर्गवासिनां ५ कर्षर गं तरेत् सर्वसाध्यो पूजकः ।
 यसारयाः दोदेष्टे च संस्थि गंधनलभने कामे गंधो धर्म
 ताः । चंद्रभागादयश्चापि र प्रदुः सदाः । अर्थानां साथ
 से पंके च संगताः ॥ को गंधो गंधो मोदः प्रतिष्ठि
 गंधसारस्तु सर्वत्र संसर्गादे न अयं वाक्यितो गंधः पुत्रो
 प्रयुज्यते । मृगनाभिर्भवेहृष्ट वेताल भैरवौ । इति कालि
 श्रृणोः च्यव्यस्य योगतः ॥ कापुराणे ६८ अध्यायः ॥
 पवसर्वस्तु सर्वत्र गंधो भवति गंधकः ९ उपधातु विशेषः
 पंचधा । हृष्टादिभावाद्येत्यं तत्पर्यायः । गंधी २ । इति
 गंधप्रीतिकरः परः । गंधस्य प्राहरतावली ॥ अथ गंधक
 विसृज्यते भेदः प्रोक्तः कालीय स्यात्पतिना मलदाणाणां
 कादयः । सर्वयंच विषेषवप्रवि स्येत्तदीये पुरा देवाः क्रौंसा
 ह्यभवति दणान् ॥ गंधो मल रजसा सते । इ कलं तेन व
 यजोयस्तदेवैपे च संमतः स्त्राण स्नाताया दीरदीरथो
 हत् पंको वा रसा वापि ॥ प्रसूते यद्गजस्तस्मान् गंधकः

समजायता गन्धको गंधिकश्चा इति भावप्रकाशः ५
 यि गंधया घाण इत्यपि ॥ सौगे गंधानां कली सी रास्त्राभेदः ।
 धिकश्च कथितो वलिर्वलव तत्पर्याय गुणाः । नाकली स
 सापिच । चतुर्दो गंधकः प्रो रसा रास्त्रा संगंधा गंधना कु
 क्रोरक्तः पीतः सितोः सितः ली । नकुलहो भुजंगादी स
 रक्तो हेमक्रियास्तुः पी पीगी विषनाशिनी ॥ नाकली त
 तश्चैव रसायन । वृणविल्ले वरातिता कटको साविनाश
 पुनेष्टतः कृष्णः श्रेष्ठः सुद येत् । भोगिलता हृष्टिकापु
 लुभः ॥ श्रेष्ठो हेमक्रियादि विष ज्वर क्रिमि वृणान् ॥ इ
 पुसर्वत्र प्रशस्ततरः ॥ गंधकः ति भावप्रकाशः ॥
 कटुकस्तिक्तो वीर्योत्पल्ल गंधनाम्नी सी क्षुद्ररोगविशे
 वरः सरः पित्रलः कटुकः षः । तस्मदाणयथा वाककली
 णके कण्टवी सर्पजंतुजित सपांशेषु कृष्णस्फोटो सवेद
 इति कुष्ठद्वयसीद कफ्या नां । पित्रप्रकोप संभूतो कदा सि
 तान् रसायनः । अथोपि तो गं ति विनिर्दिशेत् ॥ यकांत
 थक यथग्रंथं करोति तापं विष तादृशी दृष्टा पित्रकां स्फोटसनि
 मंशरीरे ॥ सौख्यं च नृपं च वलं भां । तज्जाता पित्रकोपेन गंधना
 तथोजः शुक्रं निहत्येव करोति म्नी प्रचक्षते ॥ तादृशी वाक्कादिषु
 वासं । तस्य शोधन विधि र्यथा कृष्णसवेदनां च ॥ तच्चिकित्सा
 तोदयोत्रे विनिः क्षिप्य हृतम यथा । कदाच गंधनां नीच चि
 त्रोप्रतापयेत् । तमेच्छते तत्स कित्सति चिकित्सकः । पेनि
 माने विषे द्वेपकं रजः ॥ कस्य विसर्पस्य त्रियया पूर्वम
 विदुते गंधकं दृष्ट्वा तमुवस्त्रे वि क्तया ॥ इति भावप्रकाशः ॥
 तिः क्षिपेत् । यथा वस्त्रादिनिः गंधरसः ९ उपधातु विशेषः ।
 सगुणमथोः विलेक्षयेत् तत्पर्यायः । गोघरसः १५
 पवंसं गंधकः सुहोत सर्वकर्मे बालजः १५ गोघकः १६ ।
 चितो भवेत् ।

इति शहरत्नावली ॥ इति च भाषा। तत्पर्यायः ।
 गंधराजः पुं स्तनामख्यात उ गंधाली ९ सागरी ९ । इति
 गंधराजः ॥ तस्य पत्रं मनसह नराधरः ॥ अथ च । प्रसारणी
 तस्य तद्वद्वलवत् । पुष्पं च राजवलाभदपणीप्रतानिनी
 संगंधि चेतवर्ण उपर्वयोदा सरणिः सारणीभद्वलोदा
 दशदले षट्शरमध्यं भव पिकदंभरा ॥ प्रसारणी गुरु
 ति वसेत वधकाले प्रस्फुट षावलसंधानकृत सरा ॥
 तिच तस्य शाखारोपणेवृद्धो दीर्घीसावातकुनिकावात
 जायते । इति लोकप्रसिद्धं ॥ रक्तकफापहा ॥ इति भावप्रकाशः
 गंधप्रेष्टश्च ॥ गंधर्वः पुं स्त्री गंधीरं वि निम्ने । नीचस्था
 गायकः । तस्यैकादशग नं तत्पर्यायः । गंधीरकं ॥
 ना यथा । अभाजोऽगारि इति शहरत्नावली ॥
 वंभारीसूर्यवर्चा स्तथाक गम उ ल गम्यो । उ
 युः । हस्तः सहस्रः स्वावेव गन्ता ल् अगमत गति
 मूर्धनोऽमहामनाः विष्वाव रुमरदेशसंयोगफलकया
 सः कृपानुश्च गंधर्वैकादशो पारः इति उगीतासः ॥
 गणाः इति वक्रिपुराणे गण गमकः पुं स्वरविशेषः । यथा
 भेदनामाध्यायः ॥ गमकः स्वकृतिस्थानज्ञात
 गंधर्वतैलं ज्ञी परएतैलं । क्रत्यतराश्रया । स्वरायो मूर्धना
 यथा गंधर्वतैलसिंहो हरी मेतिगमकः सरहोच्यते क
 नकीगोबुनापिवत् । श्रीपद पितः स्फुरितो नीलोभिः
 दिव्यमुक्तो भवत्यसौ समरा स्थविर पवच । आहतालो
 त्रेण ॥ गंधर्वतैलं परएतैलं लिताचेति गमकाः समरा
 गोबुना गोमूत्रेण । इति त्रिताः ॥ माच यौष निशा
 भावप्रकाशः गंधाली स्त्री लता यान्न शेषप्रहरमात्रकं साध
 विशेषः गंधाली इति गंधभाराली कः शलिले स्थिता गमकावस
 प्रसाधयेत् दादिलान्ता हरि

गंधाली गंधेति गमकानिमान् । गम्यमानः वि वर्तमानगमनाश्च
 इति संगीतदामोदरः ॥ यथासादिः । गमधातोः कर्म
 गमने ज्ञी जिगीयोः प्रयाणं । गि पानप्रत्ययेन निष्पन्नः ॥
 कुच इति यारस्पभाषा । तत्पर्या गया स्त्री स्तनामख्यातनीर्घ ।
 यः । प्रयाणं ॥ प्रस्थितिः ८ या तत्रमरणे मुक्तिं यथा गदा
 यानं १ प्राणने ९ । इति शहर यरोद्देशपतीर्षं सर्वतीर्थोत्त
 त्रावली ॥ मोत्तम । मुक्तिर्भवेत् पितृ
 गोव गतो । गमति । इति उ एतच्च कर्तव्यं आहतः सदा ।
 गीतासः ॥ जरायुजा अणुजा वा स्वदना
 गंधारी स्त्री वृद्धविशेषः । गा वापि चोद्दिदः । त्यक्त्वा देहं
 मारी इति भाषा । तत्पर्यायः । पिलायो ते योति विस्मयन्
 गुणाः । गंधारी भद्रपणीचश्री पतो ॥ इति वायुपुराणे गया
 पणी मधुपर्णिका । काश्मीरीका माहात्म्ये १ अध्यायः ॥ तत्रस्य
 श्मरी हीरा काश्मर्यः पीतरोहि जनाहंन हस्ते जीवितस्यपि
 हिणी ॥ कृष्णवृता मधुरसा म एतदानविधिर्यथा । जनाहंनो
 हाकुमुदिकापिच । काश्मरीत भस्मकुटेन स्पृष्टस्ते तपि एत
 वरातितावीर्येणा मधुरागुरुः दः । आत्मनोऽप्यथवाप्येषा
 दीपनी पावनी मेध्या भेदिनी सवेनैवतिलैर्विना ॥
 भ्रम शोषजित् । दोषतस्मात् जीवतां दधिसेमिअसर्वं ते
 श्रुलाशी विष दाह जरापहा । विस्मलोकगाः । यस्तपि एता
 तत् फलेहं हंता वृद्धं गुरुके मया दत्तस्तव हस्ते जनाहंन ॥
 श्परसायनं । वातपित्तहृषारक्त यमुद्दिष्टं त्वया देयस्त्वस्मिन्
 दय मूत्रविबंधरुत स्ताडपाके पित्तोऽस्ते प्रभो ॥ यष पित्तो
 हिमं स्त्रियंतवराहं विबुद्धिक् मया दत्तस्तव हस्ते जनाहंन ॥
 त । हमाहाह तया वातरक्तयित् अन्नकाले गते मया त्वया दे
 हतदयान् ॥ इति भावप्र । योगयाशिरे । इति च वायु पु
 काशः ॥ शरीरागामाहात्म्ये ५ अध्यायः ॥

गर्भः पुं तालविशेषः । यथा
चतुर्दशे विद्यमाने तालोः
ये गर्भसंज्ञितः । इति संगी
तदामोदरः ॥
गर्भरः पुं मत्स्यभेदः । गग
र इति भाषा । अयं गुणः ।
गर्भरः पितलः किंचित् वा
तजितकफकोपनः इति भा
वप्रकाशः ॥
गर्भं ऊर्जीशब्दे । ऊर्जीव ।
ले । समक्रान्तं सरो रिति प्रः
तत्करणकशब्दः । गर्भति
सिंहः । इति उर्गीदासः ।
गर्भं क स्त्रने । क गर्भ
यति । इति उर्गीदासः ॥
गर्भरं स्त्री मूलविशेषः । ग
जर इति स्थातः । तत्पर्यायः
गुणः । गजरं मृजने प्रोक्तं
तथा नारंगवर्णकं । गजरं
मधुरं तीक्ष्णं तिक्तोसं दीपनं
लघु ॥ संग्राहि रक्तपित्तार्शो
ग्रहणी कफ वातजित् । इ
ति भावप्रकाशः ॥
गर्भः पुं भूविशेषः । गाडा
इति भाषा । तत्पर्यायः ।
भूरभं १ दरः ५ मधु ५ इति
जराधरः आवर्तिः ६ आरहः ॥

५ पृथिवीरंभं ८ । इति प्राह
रत्नावली ॥
गर्भं कि रवे । कि गर्भं य
ति गर्भति । रवः शब्दः । इ
ति उर्गीदासः ॥
गर्भमः पुं पशुविशेषः ।
गादो इति भाषा । तत्पर्यायः
वेशवः ॥ भूसरः १२ । इति ज
राधरः ॥ स्मरसूर्यः १३ चिरमे
ही १४ पशुचरः १५ चारुपुलः
चारुः १६ ग्राम्यामः १७ इति
प्राह रत्नावली ॥ तस्मात् गु
णशब्दा यथा । अविष्माम
वहेन्द्रांशीतोस्मचनविंदति ।
संसेतोष स्रष्टा नित्यं श्रीणि
शिवेत गर्भमात् ॥ इति
चाराका ॥
गर्भभाणः पुं रवविशेषः ।
गर्भपिप्पली इति स्थातः । तत्
पर्यायः । मृगी ६ स्त्रवः ७ क
ण्ठः ८ इति जराधरः ॥ गर्भ
भाणः ९ स्रष्टा १० कंदगल
कः ११ । इति प्राह रत्नावली ॥
गर्भमिका स्त्री दृढगोविशेषः
तस्मात्तु यथा । मण्डले नून
मुत्तं सन्नसरक्तं पिउकाविते ।
रुजाकरी गर्भमिका तालि

ताविद्यातवान् पितृजं ॥ त
तद्विकितसा यथा । विह्वामि
द्रुहोव गर्भमी जालगर्भं
पैत्रिकस्य विसर्पस्य कि यथा
साधयेन्निक ॥ यत्के तपोष
येदाज्ञैः पक्कं मधुरमेव
जैः । इति भावप्रकाशः ॥
गर्भं क लिप्ते । कग
हृयति । इति उर्गीदासः ॥
गर्भं त क उ । रप्य ।
दयोः हेकारः । उ । गर्भयेत
गर्भययेत यने नीवः । इ
ति उर्गीदासः ॥
गर्भं गतौ । गर्भति ।
इति उर्गीदासः ॥
गर्भं मदे । मद इह अ
हेकारः । नीचो गर्भति सम्य
दा इति उर्गीदासः ॥
गर्भः पुं दुर्गाः । तद्विवरणं
यथा । स्त्रीचनरकान्मुक्तः ।
स्त्रीणां गर्भो भवत्यपि । नाभि
भूतव तस्येव याति वीजहय
हितत् कलने बुद्धत्वे च ततः
पेषीत्वेमेव येषां पल स्रष्टा
स्रः स्रष्टरस्तन उच्यते । अग
नामथ चोत पतिः पेषाना
मतलोशकात् । उपागान् ।
मूली नेत्रनासास्य श्रवणानि च
प्ररोहे याति चांगेभ्यस्तद्वेभ्यो
नावादिक्तं । तच्चोरोमाणिजा
येत केशा श्रैव ततः परे ॥
वर आयोमुखः स्थित्वा दश
मेव स जायते । ततस्त वै
स्मवी माया समाप्रयति मोहि
नी ॥ कालत्वेत रुमारत्वे यौवनं
वृद्धता मपि । ततश्च मरणेन
तत् धर्ममाप्नोति मानवः ॥
एवं संसारचक्रैः स्मिन् आम्भ
ते चरिये चरत् । इति गारु
डे २२६ अध्यायः ॥
गर्भपातः पुं पंचमषष्ठमासी
यस्य कविनशरीरस्य गर्भस्य
पतने । अयं प्रमाणादिवक्ष्यमा
णाशब्दे दृश्यं ॥
गर्भस्त्रावः पुं चतुर्थमासपर्य
न्तं शोणितरूपगर्भस्य स्वरणं ।
तस्मात् शोचयथा । यदि गर्भो विप
द्येत स्रवते वापि योचितः याव
न्मासान् स्थितो गर्भ स्त्रावदि
नानि स्रतं क ॥ इति गारुडे १०
अध्यायः । अयं च अशोच शब्दे
दृश्यं अथ गर्भस्त्राव यातयोनि
दान माह । ग्राम्यधर्मी धूमन
यान स्वस्तन पीडने ॥

जरोपवासोत्पतनप्रहाराजीर्ण
थावनेः ॥ वमनाच्च विरेकाच्च
कुन्थनाद्गर्भपातनात् । तीक्ष्ण
रोम् कटुक तिक्त तृलनिषेव
नात् ॥ वेगाभिजातादिषमाद्य
सनाद्यनादयात् । गर्भपात
तिरक्तस्य - दर्शने भवेत्
गर्भपातनात् नियमेन ग
र्भपातनशीलं द्रव्यं न स्मात्
गर्भस्य स्त्रावपातयोः पूर्वत्रय
माह । गर्भं पतनीत्यादि । पत
ति स्त्रावपातेन वा पतिष्यति ॥
स्त्रावपातयो रवधिमाह । आ
चतुर्थीततो मासात् प्रसू
वेद्गर्भविद्वद्वः । ततः स्थिरशरी
रस्य पातः पंचमस्यष्टयोः ॥
आचतुर्थीत मासात् चतुर्थीमा
सपर्यन्ते । गर्भस्य विद्वद्वः प्रो
क्तमिति । गर्भः स्त्रवतिष्ठो ।
गर्भमिति भोजनवचनात् । स्थिर
शरीरस्य कठिनशरीरस्य गर्भ
स्य गर्भपातस्य दृष्टान्तदर्शयति
गर्भोभिजात विषमासनपीड
नाथेः यत्कं दुमादिव फलपत
ति दारो न । यथा हनतलप्रेय
कं फलं अभिजातेनाकालं पव
पतति तथा गर्भोपभिजा ।

तादिनाकालेपि पतति ॥
अथ गर्भस्यावस्य विक्रितसा य
र्विण्ण गर्भतो रक्तं स्ववेद्यदिम
कुम्भकः । तन्निरोधाय सस्त्रिग
मुत्पलादिप्रेतपिवेत । उत्प
लादिगण माह । उत्पले की
लमारक्तं कल्हारे कुम्भदेतथा
मेताभोजनं मधुक मुत्पला
दिरघं गणः ॥ संशीलितो ह
येव दाहं स्मरुदामये । रक्त
पित्तं च मूर्च्छावतथा कृदिम
रोचकं ॥ अथ गर्भपातस्यो
पद्रवनाह । प्रसूतमाने गर्भ
स्याहातं मूलं च पार्श्वयोः ।
एष्टरुक् प्रद्वानाहो मूत्रसंग
श्च जायते ॥ प्रसूतमाने पतति
अथ गर्भस्य स्थानान्तरगम
ने कोपद्रवनाह । स्थानान्तर
स्थानान्तरं तस्मिन् प्रयास्यपि
जायते आमयकाशयादौ त
दोभः पूर्वः प्युपद्रवाः । पूर्व
पद्रवाः पार्श्वमूलादयः ॥ त
च्चिकित्सामाह । स्त्रिग्याः शीता
क्रियास्तेषु दाहादिषु समाचरेत्
ऊश काशोरुवुकानां मूल
गोदरकस्य च । मूत्रं द्रव्यं सि
त्ता युक्तं गर्भि

ग्याः मूलरुतपरं । स्वदेष्टाम
युक्तं दाहान्नैः सिद्धं पयः
पिवेत ॥ शर्करामयसंयुक्तं
विणीवेदनापहं । अम्लानः
पुष्पजातिः । अयं वाणो पुष्प
तिभावप्रकाशः ॥
गर्भाधाने जी संस्कारविशे
षः । तदिदितनिषिद्धनदत्रादि
यथा । ज्येष्ठा मूलमद्याष्टौ
रेवती कृतिका मृगशीरा । उत्तरा
त्रितयं तथा पर्ववर्जं वजेद
तौ ॥ पर्वीण्णादविसृपुणो
वतर्हणमिचैव अमावा
स्याय पूर्णिमा । पर्वीण्णेतानि
गजेन्द्रविंशतिरेव च ॥
शौनकः । पुनस्तत्राणि चैता
नि त्रिष्टोदस्तः पुनर्वसुः ।
अभिजित् प्रोष्टपश्चैवाम्बु
धाषाढाश्रवणं ॥ अन्यथा
हस्तमूलं श्रवणः पुनर्वसु
गणिर सुधा पुष्यश्च । गर्भा
नादिकार्येषु पुनामायं गणः
शुभदः रोहिण्येतकचिदादि
विष्णावशवर्जिते भे पुंश्रहा
हे स्त्रीषु द्वाफलवंधनं मिष
ते पुष्पाकंचंद्राव मूल ।

पुनर्वसुः स्यादाचारपुग्मद्वि
भादपदद्वयव । एतानि पुंसि
कथितानि शुभानि भानि चान्ये
षु गर्भपातनानि भयं च भेषु । न
दाभदाभवेत्पुंसि स्त्रीषु पूर्णा
जया सता । रिक्ता न पुंसकेता
कृतस्मात्तां परिवर्जयेत् ॥
स्त्रीणां मूत्रं भवति घोरशवा
सराणि तत्रादितः परिहरेच्च नि
शाश्रुतस्तः । पुग्मास रात्रिषु
नराविषमासनायः कृष्णात्रि
षेक मय तास्तपि पर्ववर्जं ।
मूलं हस्तं स्मृतिदृष्टताद्वीधा
नेषु न्येत । तस्य पुंसवनादौ
तपुंसं तत्ते प्रयोजनं ॥ यथा
यातवल्कः । एवं गकन स्थियं
दामोमचो मूलं च वर्जयेत् ।
शालइंदौ मूलं सुवेलं दणपंज
नयेत् पुमान् दामोमचो रत्ना
चवादिना दीणा । फलं च पु
ग्मासपुत्रा जायते स्थियोः पुग्मा
सरात्रिषु । तस्मात्पुग्मासपुत्रा
शीसविशोदाभवे स्थियं पुमान्
पुंसोः पिके मूत्रे स्त्रीभवत्पिके
स्थियाः । रतिमनुक्तं ॥ एवं च पु
ग्मायामपिरात्रौ चैत शोणि

तं प्रचरं यदा । कथा च पुमत्र
वति शुक्राधिको पुमान् भवेत्
कथं वा पुमरात्रौ च प्राधान्यं
समवायिनोः । निमित्तकारणा
त् कालात् शुक्र शोणितयोर्
तः ॥ पीडा राशौ भौमदृष्टेश्च
शोके मासं मासं योषितामा
नैकं स्यात् । अंशे प्राक्तनं यच्च
तेजवाभं न गर्वाधि वेदना
गंधहीनं ॥ गर्वायोपक्रमेति
रूपेण ॥ पापासंयुतमध्यगेषु
दिनकृत् लघुदोषास्त्वामिषुत
युनेषु शुभोक्तिषु विकृतेषु
त्रेविषयेषु सति । सद्युक्तेषु त्रिको
ण कालकविधुषा यविषयाति
तेषां पुमनिशासगणसम
येषु मुदितः संगमः मूलमवा
प्तिनीना माघं चैषां तस्य पूर्णा
मन्त्रं । चतुर्थीशंगणपदेन ।
क्ता षोडशादृष्टौ वृजेत् ॥
अशक्तौ भुजवलभीमे । अ
संपदौ संपदौ संपदौ चान्यत्र
स्मिन्लगा । गणं दणं च यथा
तस्य कार्येषु कल्पिते । पुमा
नविश्वविषयेषु पूर्णा षोडशवर्ष
या । हितासंगत्ते गर्वा प्राये
मुदरेन सति ॥ अथ

जायते भद्रं तयोर्गुणेः धमेस्व
तं । मासैः शोः सितकृत् गुरुवि
शानिसेम्यलघुपशपीनैः । क
लैः पीडा गर्वस्य पीडितैः
पतनमन्यथा पुष्टिः ॥ काल
धमासेषेन पापग्रहयोगा
नुग्रहस्थिति नीवृहयोगा
पग्रहयोगादि । मासशान्तन
द्वये पापग्रहयोगः पीडा येषां
जन्मदीर्घा ॥ ६३ ॥ १२ ॥ ३३ ॥
॥ ८१ ॥ २१ ॥ २१ ॥ मासेषा
न्यादौ कृतेन गर्वपीडा । अथ
प्रश्नात् पुत्रादिज्ञानं । विवाह
लग्नविषमर्दसंस्थः सौमेषु
जन्मकरो विलग्नः । स्थादि
हाणामवलोक्य वीर्यं वाचः
प्रसूतौ पुरुषोऽङ्गनावा ॥
इति ज्योतिस्तत्त्वं ॥ अ
पिच । गोभिलः । यदा क्रतुम
नीभवति उपरतशोणितान्तर
संभवकालः । क्रतुः प्रजाजन
योगकालः । तन्निमित्तेन नैमि
त्तिकं गमनं कार्यं अकुर्वतः प्र
त्वायात्रियमः । क्रतुमतीतयो
भायी सन्निधौ नोयस्यति । अवा
मोति संमदात्मा ब्रह्महत्या वृ
तादतो । इति स्मृतः ।

ज्योतिषे । ज्येष्ठा मूला मघा
षा रेवती कृत्तिका धिनी । उने
रात्रितयं तत्कापर्ववर्जं वृजेत्
तौ ॥ विसृष्टराणे । चतुर्दश
पृमीचेव अमावस्याय पूर्णि
मा । पूर्वाण्येतानि रात्रेऽंशे र
विसंक्रान्ति रेवच । यातवल्काः
षोडशर्तनिशासीणां तासु
गमासं विज्ञात् । अत्र षोडशा
होरात्रात्मककालस्य सावन
त्वात् पुंसवननामकरणयो र
पि सावनगणनाया युक्तत्वाच्च
स्कारमात्रे सावनगणनायाय व
हारः । तथाच यातवल्काः । ग
र्वाधानमृतौ पुंसः सवनं स्यत्
नात्पुरा षष्ठेऽष्टमे वासीमतः
प्रसवे जातकर्मच ॥ अहमेकाद
शो नाम चतुर्थे मासि निष्क्रमः
षष्ठेऽत्र प्राशनं मासि चतु
कार्ण्याय शाकले ॥ एवमेत
शमं याति वीजगर्वसमुद्भवं
चतुर्थे स्यदेततः इति वचना
तस्य द्वात् पूर्ववत्तीयमासः
पुंसवनकालः । अत्र चतुर्थे मा
स्य सौमरेते चोदते वानिषेमा ।
स्यापि तथात्वे तदाद्यन्तदिन
निषेके सति अधिक

सुनकालयोर्गर्वस्य दनमनि
यतमापद्यते सावनेन नियतं ।
तेनात्र सावनगणनायुक्ता
योषिद्वयवत्सरसिद्धाव । अह
मकादशनाम इत्यत्रापि अंशे
चतुर्दशमेनामयेयमिति वि
स्तृतं । सुसुजात स्तनकोदिपरिच्छे
दो दिनमासावपास्तथा । म
ध्यमासग्रहमुक्तिस्तसावनेन
प्रकीर्तिताः । इति सूर्यसिद्धा
तवचनेन स्तनकस्य सावनदि
नवदितत्वात् तत्र तत्र दिनस्या
पितथात्वे । अतो दिनमासवर्ष
गणना सावनेनेति । पुमांश्च
विवेचनत सौमरेण ज्योतिः प्रा
ज्ञात् । अतएव पितामहः ।
विवाहोदो स्तनः सौमो यज्ञा
दो सावनो मतः । अत्र द्वितीया
दिशद्वातसंस्कारपरिग्रहः ।
गर्वाधाने सदा शाखावाराभौ
मरवीज्यकाः । गोभिलः । १२
सिंहानपाणिना उपस्थमसि
शो न विसृष्टीनि कल्पयते न यर्वा
गर्वं यदिसिनीच समाप्य चोसंभ
वतः ॥ क्रतु सितदेशस्य स
येन पाणिना शोचदशनात्
तद्वारणाव दक्षिणेनेति ॥

उपस्थं योतिस्त्रयोविंशतिः सीमन्तमयने तथा । तेषां
 मंत्रेण प्रथमतो गर्वादि सवने चैव आहं कर्मजा मेव
 सिनीवालीत्यादिमंत्रेण च ॥ इत्यनेन भविष्यपुराणे
 मंत्रोक्तकर्मदिसन्निपात इति नम्राहं कर्मगतं विहितं
 त्यागात् पादानंतरः स्पर्शः । तच्छ्रुत्वा गेतरपरे अत एव भ
 नत भवदेवमहोक्तं सप्रान्तं वदेव महोनापि न लिखितं
 पृथीति ऋचौ समाख्येव संयो अत्र आहोन्नरगमने पि न
 गेहुरुतः नमथे वामदेवजपः दोषः । उक्तं भविष्यपुराणा
 देवतः । सकृच्च संस्कृतानां स नित्ये नान्दीमुख्यादे कृते
 र्गर्वादिषु संस्कृता । तेन गर्वा दाराद्यवर्जने । इति वचनोत
 पानपुंसवनसीमन्तोत्रयना रात्रि । इति संस्कारतत्त्वं ॥
 निसृक्तदेवकर्मणि कंदो ग ई उ. कुतस्समे । रेफो
 परिशिष्टे । विवाहादिः कर्मग पः । उ. गर्हते । कृत्स्नेति
 एण्युक्तो गर्वाधानमुक्तम दा । इति उगीदासः ॥
 यस्याचाने । विवाहादौ क मे गर्ह कि कुतस्सने । कि
 वात्र कर्मात् आहं नादौ कर्म गर्हयति गर्हति । इति उ
 एः कर्मणः स्यात् । विवाहा गीदासः ॥
 दिगर्वाधानात् कर्मस्य एकमे गल भदो । स्वावे । गल
 वप्राहं नत प्रतिकर्मदोयकेने ति । इति उगीदासः ॥
 प्राहेन कृतेन सर्वाणि प्राह गल क उ. स्वावे । स्वा
 वेतीति । अत आहोः श्रवणार्थः दारणं । क उ. गलयेते ।
 दशोतः पद इति वत । समीपार्थं कंदानस्य । स्वयं हाराकारा
 तेषां पल्लवस्य । ततश्च वि लति जलधारा कुवलययात् ।
 प्रोक्षणी पलाक्षसन्नेह वि इति उगीदासः ॥
 प्रोक्षणी तेन ग्रहणं कार्या गलगणः ७ गलगणविशे
 लिख्यतात् । यत् निषे । षः । अथ गलगणायिकाः
 ककाले सोमे च ॥ तत्र गलगणस्य सामान्यं

माह । निवहः स्वयं पुर्यस्य मु प्रयच्छते मंदरुजः कदाचित् ॥
 क्वलं वेते गला । महानवायदि मापूर्यमास्य चतस्रं जेतो
 वक्रलो गलगं इतमादिशेत् ॥ भवेत्तथा तालु गलगलेपः क
 निवहो टफः श्रवलो वा । मुक् दवित प्रयच्छते वा पकोपि वि
 वत आणवत । गल इति हनु राइवति ॥ प्रलेपः प्रोक्षणा ॥
 मय्योरुपलक्षणा । तथा च मे दोज माह । त्रिगो मः
 जः । महान्तं शायमत्पवाहन पाण्डु रनिष्ठगंधो मेदोनि
 मया गला प्रायो । मुक्कवलं च मा तः काण्डुतो रुजश्च । प्रलेव
 नेत गलगणं विनिर्दिशेत् ॥ तेः लावुवदत्तमूलो देहानु
 संप्राप्तिमाह । वातः कफश्चापि रूपदय हृदि युक्तः ॥ त्रिगु
 गले प्रदृष्टा मथ्ये त संस्त्य । स्यात्तस्य भवेच्च जेतो रीलेन श
 तथैव मेदः । ऊर्वति गणः क हेकरुते च नित्यं । देहदये का
 मशः स्वलिगोः समन्विते पोक्षये देहहृदो हृदि यातीत्य
 गलगणमाहः ॥ क्रमशः प्रा र्थः ॥ असाध्य माह । कृच्छ्रा
 नेः शानेः । स्वलिगोः वातक क्षुभं ते मः सर्वगात्रं संवतस
 फमेदालक्षणेः वातिकमाह गतीतमशे चकारं । दीर्घा चैव
 तोदन्तिनः कृष्णशिखरदः यो गलगणयुक्तं भिनसरेने
 प्रणावरुणो वा पचनात्तक वनरे चिकित्सेत् ॥ अथ गल
 ल पाठ्ययुक्तं शिरहृदया गणविकित्तत्वा सूर्यपान ॥
 को यदृच्छया पाकमिवात्र क शिखरी जानिशाणा वीजानसी
 दवित वैरस्य मास्य चतस्रं यवान् । मूलकस्य च वीजानि
 जेतो भवेत्तथा तालु गलग लक्षणेण लेन पेययेत् ॥ गलग
 णेषः । चिरहृदयाकः चिरा रो गलगला प्रथमं दारु
 हृदि पाकं प्रयत्नः ॥ प्रेक्षि एणः । प्रलेपादस्य प्रपत्तिवित
 कमाह स्थिरः सवर्णो गुरुयुके यं यं तिस्रं ॥ १॥ रदो जेतो ल
 उः शीतो महोष्णपिकफात्मक युक्तेन जलजंभीक भस्मना ।
 लविरात्र हृदि भजतेः विरादा लेपने गलगणस्य विशेषाणि

नामाने॥ रदोत्रः सर्वपः २
 सेतापराजितामलेप्रातःपि
 ह्यापिवेत्तरः॥ सपिबानियता
 हारोगलगलप्रशांतये॥ १॥
 तिक्तालावुफलेपकेसमाह
 सुवित्तजले। सयः स्यादलंग
 एवंपानात् पणानसेविना
 नैलेपिवेद्यामृतवलि विना
 हिंसाकयावृत्तकपिपुली
 मिः। सिद्धेवलाभ्यासहदेव
 दारुहितायनित्यगलगलरो
 गी वृत्तकोऽत्रतनिःउक्तवनि
 चंदोपचंतरिणा। तणिस्तणी
 कपीतस्तुनेदिहृत्तोःयवृत्त
 कः वालाभातुलानिवला
 भ्याः। अमृतादिनेलेपयवमु
 जयरात्तादिकदुस्तमभोज
 ने। वमनेरक्तमोक्षगलगडे
 प्रयोजयेत् ६ दाययोगलगाडे
 तप्रवृत्तानिवरुनिच। गलगो
 पालिकोपिष्टानत्रलेपप्रक
 लयेत्॥ अवेष्टनप्रपतिदि
 प्रगलगलमोदोऽमुना प्र
 लेपस्तुमभूतोऽयवृत्तपाव
 रुमिन्नैः। प्रकाशानिपुक्तना
 इतिहोके। गलगोपालिको
 एवयतिहोकेप्रसिद्धायाम्वा

दिकायो सलभाकीटविशेषो
 भवति॥ १॥ लवणजलजम्भा
 स्तकणाचूर्णनसेयुते। प्रभाते
 नित्यमग्नीयात् गलगडप्रशा
 तये ८ इति भावप्रकाशः ॥
 गल्म ३. धृष्टे। अनास्य
 हतीयोपयः। ३. गल्मनेलो
 कः प्रगल्मः स्यादित्यर्थः।
 इति उगीदासः ॥
 ग ३. ३. कृतसने। अन्त
 स्पत्तनीयोपयः। ३. गहने
 तिउगीदासः ॥
 गवेष्ट न क मार्गलो। म
 ह्नोपयः। अजगवेष्टन।
 गुणो गुणी। इतिउगीदासः॥
 गह न क गहने। ग
 हनेहवीथः। गहयतिपासं
 जयथीः। ३. खेन जानातीत्य
 र्थः। इति उगीदासः ॥
 गहना स्त्री अलेकारः। इति
 देवीपुराण ॥
 गा २ लि स्तनौ। जन्मनि।
 २ वैदिकः। लि जगति।
 इति उगीदासः ॥
 गा ३. गतौ। ३. गते।
 इति उगीदासः ॥
 गात्र न कड शैखिले द

स्वगायमयः। ३. गात्रयेते तस्य रूपं यथा। जरांधयानः
 गात्रापयते। इतिउगीदासः॥
 गात्रासेमितः पुं गात्रावषवो
 तपतिः। यथा। पाद उत् पत्र
 मात्रेत्त द्वौ पादौ गात्र सेमि
 ते। पादोनेवतमाचष्टेहताग
 र्कमचेतनं॥ अंग प्रत्यंगसं
 यत्रेगर्कचेतःसमन्विते।
 द्विगुणंगोवतंजय्यात्माय
 श्रितेविष्णुद्वये मध्यमवच
 नेभवदेवेनव्याख्याते यदा
 लगुशयमिच्छातेन गोत्रीव
 तिगर्कमात्रमातो भवति
 तदोत्पन्न गार्कमात्रपात्रेय
 योक्तमायश्रितपादाचरणं
 गात्रावयवोत्पत्तौ मायश्रि
 तपादद्वयं। सकलगान्रसप
 नौ मायश्रितपादत्रयं। यथा
 वैतमयुक्तगार्कचाते कृत
 स्रमेवमायश्रितमुहनीयं।
 इतिमायश्रिततत्त्वं।
 गाथ ३. प्रतिष्ठा अस्या
 योः॥ लिप्से। अ अजगा
 थत्। ३. गाथितासेनभोभूय
 इतिभट्टिः। गाथते मालिकः
 सजः। इतिउगीदासः ॥
 गहारः पुं रागविशेषः ॥

तस्य रूपं यथा। जरांधयानः
 कृतभूतिभूषणः काषायवा
 सास्तमुदेहवर्षिः। सयोगपहः
 कृतनेत्रमुद्योगाधाररागः क
 थितस्तपस्वी॥ सत भैरवराग
 पुत्रः। प्रभाते तस्य गानसम
 यः। इति संगीत दामो
 दरः ॥
 गांधारी स्त्री मादकद्वय
 विशेषः। गात्रा इतिभाषा ३
 तिविस्तृप्तिहोतसारावली वै
 यकश्रेयः ॥
 गायत्री स्त्री उगी। यथा। गा
 यनाहमनाहापिगायत्रीत्रिद
 णार्चिता। साधनात् सिद्धि रि
 सुक्ता साधकावायुश्चरी ॥
 इतिदेवीपुराणेदेवीनिरुक्त
 नाम ५५ अध्यायः॥ अथगा
 यत्रीकम्पः। जपनदि पावनी
 देवीगायत्री वेदनानरं। तप
 सा भावितो देव्या ब्रह्मणः
 पूतकिलिषः। न सीदेत्प्र
 तिगृह्णतस्तपिपुष्टीससा
 गरा। हेसहोययतिष्ठेत्तगा
 यत्रीप्रयुतःपुष्टिः॥ यस्त
 स्पृहकृतनास्तिपूर्वतःपरतो
 पिवा। यत्तदानवतोविधान्

संगवेदस्य पाठकः ॥ गायत्री दि ॥ विधिना नियतं ध्यायेत्
 ध्यानपुस्तकलोनाहेति वो प्रामोतिपरमपदे । यथाकथं
 उच्यते । एवं किलिष्युक्तस्तु विज्ञापिता गायत्रीपायहारिणी
 निहेरतिपातकं ॥ ३३ मे संध्यो सर्वकामप्रदा प्रोक्ता पृथक्
 सुपासीततस्मान्निर्दिष्टा । मस्तु निश्चिता । मरीचि रुचाव ।
 मः । कंदस्तस्मात्तु गायत्री गाय विधिना केन कर्तव्या गायत्री
 ग्रीत्युच्यतेततः ॥ गायतेत्राय पापनाशिनी । पवित्रा पर
 तेयस्मात् गायत्रीततः स्त माहोषा सर्वकल्याणसाधि
 ता । मरीचकारणान्स्मात्गा नी वक्रिरुचाव । सुव्याहृति
 यत्रीकीर्तितामया ॥ तव बुद्धि सप्रणवाजनामासां प्रोक्ता
 मतोऽप्रेषितं सर्वेषु कर्मसु अपि दुण्ढनः पापात् मुच्यते
 सव्याहृति सप्रणवागायत्रीणि ॥ हरतः कृतात् ॥ सव्याहृति
 रसा सह ॥ जपेति ये सदा तेषां सप्रणवागायत्री शिरसा स
 नभयं विद्यते क्वचित् । दश ह त्रिः पदे दायनप्राणः प्रा
 कृतः प्रजमा सा रात्र्यक्रोर्ध एणामसउच्यते ॥ प्राणाया
 त् कृतं तनु ॥ तत् पापे प्रण मत्रयं कृत्वा प्राणाया मेस्तिभि
 दत्तामुनात्र कार्यविचारण सिभिः । अहोरात्र कृतात्पापा
 णान्नप्राप्तसादेवीपापौचश तमुच्यते नात्र संशयः । अन्त
 मनीस्तता ॥ सहस्रजमासा लेत्रिरावर्त्तगायत्रीप्रयत्नस्त
 देवीमहापातकनाशिनी ॥ या मुच्यतेपातकैः सर्वैर्धदिन
 लक्षजापोनसाप्येवं सप्रजना वलदाभवेत् ॥ नास्ति सत्यात्
 निपातकं कोटिजपेन विप्रर्ष परोधर्मो नास्ति कस्यात्समा
 यदि कृति तदा मुयात् यत् गतिः । गायत्र्या समेनाति
 विद्याथरत्वेवा गंधर्वदेवतेः दिवि चेहव पावने ॥ कृताव
 पिवा ॥ यत्र यत्र भवेद्वाक्ता वरदादेवी सर्वकामफलप्रदा
 तदा मोक्षसंशयः । दशसाह गायत्र्या प्रति लेहो मः सर्वपा
 स्रजापेन निष्कामः पुरुषोय तकनाशनः ॥ शान्तिकामो य

वेः कृप्यादायुष्कामो हतेन त हारो भवेत्तत्र विचक्षणः ॥ आ
 कर्मानसिद्धिकामस्तु कृप्यात् हाराणां यथोक्तानामेकाहार
 सिद्धार्थकेनैवः ब्रह्मवृक्षसका समाश्रमेत् ॥ समाप्ति लक्षणे
 मस्तु पयसा च समाचरेत् । उ मस्तु यावद्भवति नित्यशः ।
 त्रकामः सदा दधा ध्यायको म लक्षणे मावसाने त बालाण
 स्तुशालिभिः ॥ दीरहृत्समि भ्यस्त दक्षिणा ॥ देया भवति
 स्तुग्रहीदो पशोतयो । धनका शक्ता न गावो वस्त्राणि का
 मस्तुयाविल्लेः श्रीकामः कमले चने सर्वोत्पातसमुत्पन्नो स
 स्तथा ॥ आरोग्यकामः दीराकैः र्वं भवति शोभनं ॥ पंचभि
 कृप्यात् हवीर्कुरे स्तथा । देशोप देशभिर्वीथ लक्षणे मे समाव
 सर्गे संप्राप्ते तदेव च विधीयते ॥ रेत प्रसंकीर्णतथा दोषे न्य
 पुम्लेर्गुटिकाभिस्तु कृताहो नि स्तत्प्रशान्तये ॥ नास्ति लो
 म मतेदितः । सौभाग्यमहदा के सउत्पातायोत्पन्नो य
 प्रोति नात्र कार्यविचारणा पाय शाम्पति । मेगले च यरेना
 सेनतथा कृताविद्या समधिगच्छ स्तियदस्मादतिरिच्यते गृह
 ति । येन येन त्रकामेन लक्षणे मे शान्तिं प्राकृतमंत्रैः स्वेः स्वेः
 समाचरेत् ॥ तं त्रकाम मवाप्ता म्पण्युत्तान । इन्द्राया प्रयेसा
 तिनात्र कार्यविचारण । क मायनामः प्रजापतेस्तथा ॥
 क्रेण मुदिमुत्पाय प्राणाया व्याहृतिभ्यस्ततः पश्चात् पूर्णा
 मशतेन च । अन्तर्जले च तां ज कृतिमत्वा देवत । गणानां त्वेति
 सास्त्रतो नित्यमतेदितः । प्राणा वाक्कस्मिन् देवेति चेदेवे । अपि
 यामास्ततः कृत्वा विधानेनैव ईदेत्पुद्गलस्वहृत्समेति म
 षोऽश ॥ पूर्वाह्ने जप्यादयो स योजयेत् । अत्रात्परिष्कृतेनै
 समिद्धे यथाविधि ॥ भैक्षया च वसत्रो देवीस्ततः पुनः कया
 कणाशीवा फलमूलाशनोपि न इति राहो र्वे चेतं कुर्यावेति
 वा ॥ दीर शक्त हुता ॥ केतवे । अथ केना त रोदेत
 होमयेज्जातवेदनि ॥ सर्वगा

यजीहोमस्त लतहोमे प्रकल्प
येत् । दिकृपालेभाप्र होतव्य
भूतेभाप्रततः क्रमात् ॥ मरु
तमग्निहंतवैयस्मिन्वदं न ।
मामिते । वरुणवैयस्मिन्वदं न ।
वयमतापयस्यते ॥ सोमरा
जानमवसेवस्तु रुद्रायवेतथा
लेत्रस्यपतिनाचेव भूतानां
पतयेतथा ॥ रतोत्रेनैवमेव
गाहोतव्यविधिपूर्वकं । ह्य
ताक्ताभिः समिद्रिप्रतिलहो
मंततः परं ॥ दशोक्तं प्रतिवा
क्रूर्यादष्टाविंशतिमेव च । प
केकं प्रतिपूर्णास्पानदत्र क्र
धिसप्तमाः ॥ वृत्तवृत्तोद्गवा
श्रुत्यास्तथाहवीकुरोद्गवाः
होतव्यास्तदाहोमेतगायत्र्याः
कामिकं परं श्रीसूक्तं पावमा
नेव पौरुषं पास्तवतथा रौद्रमे
देवरासेव जेषसास हृदयं ॥
महाजपस्त होमोतेक्रूर्यात वै
सर्वसिद्धिदं । सम्यक् पूर्णोततो
दद्यात् समते अभिमंत्रिते । न
कोवृत्तगोतिचामंयस्वविनं
चनवंचरे । रतैर्वीजैः शुभैर्व
सहैव्राचेवतसंयुत ॥ त
जलेनाभिधिवेत् देवस्य ते

निवेतदा । धमनागादिभिर्भ
त्रैरभिधिवेत्ततः क्रमात् ॥ य
वयः कुरुतेराजालतहोमेयत
वतः ॥ नतस्यशत्रवः सखोप्र
ग्रमये तिष्ठति कर्हिचित् ॥ न
चेवमरकोदेशोव्याधि वीजाय
तेतथा । अतिवृष्टिरनावृष्टिर्भ
षकाः शलभाः मुकाः ॥ रा
तसायाविनापपतिस्वीस्तत्रत
थेतयः । रसवेति च तोयानिषा
स्येच निरुपदवं ॥ जायतेयस्या
चेसाधर्मिषासानकिंभवेत् ।
कोदिहोमेत योराना कारये
द्विधिपूर्वकं ॥ नतस्य मान
सोदाह इहलोकेपरत्र च ।
कोदिहोमेत वरयेतज्ञानगान
विंशतिस्त्य ॥ प्रातेवाथ सह
संबो यईच्छेदति मात्मनः को
दिहोमेसयंयस्तु कुरुतेप्रदया
हितः । क्षत्रियोवाथवेष्टेणावा
स्यपुण्यफलंमहत । यहादिह
निकामानोतमदा मोत्यसंशयं
सशरीरोपिचेहेत दिव मिच्छेत्
दामुयात् । सावित्री परमा देवी
सावित्री पावनं परं ॥ सर्वका
मप्रदायैव सावित्री क ॥

शितानव । अभिचारेषु तां योहत्याप्रसदोषेण लिप्यते ॥
देवीविपरीतां विचिंतयेत् ॥ धर्मप्रधानेतत्तथास्वल्पागति
कार्या व्याहृतयश्चात्र विपरीतात् तथेवच । अभिचारे न कुर्वीत
रीतात्तरास्तथा । विपरीतात् वरुणाप विचक्षणः ॥ वरुणा
रकार्यशिरश्चक्रधिसत्तम ॥ कंवकंयस्तपापात्मानं सुहर्म
आदौशिरः प्रयोक्तव्यंमणयो ति । हत्यात्प्राप्तापराधं तत्तस्य
नेन वै क्रये । मतिस्थनेवफ पुण्यफलंमहत ॥ येभक्ताः पु
टकारंमथेनामप्रकीर्तित ॥ उरीकात् वेदयते दिजेजने ।
गायत्रीचिंतयेत्तत्रदीमानल न तानभिचरेत् जात तत्र तदि
समप्रभां । वातयतीं त्रिभूले फलंभवेत् ॥ नहि केषावभक्ता
नभुकुटीभूषितानना । उच्चा ना मतिचारेण कर्हिचित् ॥ वि
दनेततां देवीवायुभूतां विवि नाश मभिपद्येत तस्मान्नचस
तयेत् ॥ धावमानेतथासाध माचरेत् ॥ सेयं धात्री विधात्री
तस्माद्देवानांहरतः । अभिवा चसावित्र्यविनाशिनी । प्रा
रेषु होतव्या राजिकाविषमि णयामेनजपेनतथाचान्त
श्रिताः ॥ स्वरक्तमिष्टं होतव्यं जलेनच ॥ सव्याहृतीकप्रणवा
कद्वैतलमथापिवा । तत्रापिच जमवा शिरसा सह । प्रणवेन
विषं देयं होमकाले प्रयत्नतः तथान्यस्तावाद्याहृतयः स
क्रोधेन महतांविष्टः यरात्राभि थकु ॥ देवतेसवितायस्या गा
चरेदुपः । न जलान् यदिक्रोधे यज्जलेदपवच । विष्णुमित्रक्र
नमवंतप्रेत स एवत अना धिश्चैवप्रोचतेऽधिसत्तम ॥
गतिनकर्तव्यमभिचारमतो कर्मदियाणिपंचेव पंचवर्दीदि
वुपैः स्वल्पागतिनकर्तव्याह याणिच । पंचेदियाणीः समह
चारो महासुने ॥ महापराधं तभूतानापंचपंचकं ॥ मनो
वस्तिनं देव ब्रह्मणकण्ठकं वेदित्तयेवात्मा अचान्तमधि
अभिचारं ॥ सत्तम । चतविंशत्येतांनि सत्तम । चतविंशत्येतांनि
गायत्र्यास्तदरागित ॥ प्रागे ।

वंपुरुषविहिंसगतं पंचविंशकं नतवा। महावलो महावीर्यः स
समलोकाश्च येवेह महाया र्वतोनागरणः। पुराणस
रुतयस्तथा॥ शिरश्चतनया हितकर्तृयथादस्तातथाकुरु
वाचः पुरुषः परमेश्वरः। प विस्तरुवावायथा त्वयोरुगुरु
वेविधाच गायत्री जमया रा उतथा सर्वभविष्यति। देवा
जसन्नम॥ दोतया च यथा दीनसकलानजित्वाचासते
शास्त्रा सर्वकामसुसहिता। सानयिष्यसि। नागरास्मान्मा
सावित्रीसारमात्राणि वरं वि नरेस्वाविनतो मोक्षयिष्यसि।
मः सुयेत्रितः॥ नयेवितश्चत महावलो वाहनस्त्व भविष्य
वेदी सर्वाशी सर्वविक्रयी। सिविद्यार्दन॥ पुराणमत्युत्त
गायत्रीजपतेयस्त त्रिकाले। राच मममाहात्म्यवाचक
वाल्मणासदा॥ अशीप्रतिग्रही यडक्रमतस्वरूपं च भवचोविर्भ
वापिसगच्छेत्परमो गतिं। विष्यति॥ गारुडं तव नाम्नात्
गायत्रीजपतेयस्त कल्पमुत्था लोकेत्यातिगमिष्यति। यथाह
ययोहिजः॥ सलियतिनया देवदेवानां श्रीः स्वात्ताविनता
येनयमपवमिवाभसा। सत। तथात्यातिपुराणेपुगुरु
मकामीलभेत्कामान्गति उंगरुडेष्यति। यथाहकीर्त्तनी
कामश्चसद्वति॥ अकामः स योः यतयात्वे गुरुशतना ॥
मवाप्नोति तद्विलोः परमं प मोध्यात्तापत्तिमुत्थोदपुराणं
दं। इत्याद्ये वक्रिपुराणेगाय मादगारुडः। इत्युक्तो गुरुशरुद्रक
त्रीकल्पनामाध्यायः॥ णपायाह सल्यते॥ कण्ठयोगुरु
गारुडं स्त्री गुरुपुराणं। उस्तत्वावृत्तेदग्धमजीवयत्। स
यथा गुरुउवाच मममाता पंचायमलोभृत्वाविद्ययात्यान
चविनतानागोहीसीकृताहरे जीवयत्। पत्नीशोर्नस्वाहाजापी
यथाहदेवतान् जित्वाचा। विद्येयं गारुडीपरा। गुरुशोदेगा
स्तस्यानयामितत॥ हास्या रुडं हि मृण रुद्र महात्स
हिमोक्षयिष्यामियथाहवाह क ॥ इत्याद्ये ॥

महापुराणे गारुडे प्रश्नाध्या गारुड ३. विलोडे ।
योनाम द्वितीयः॥ गारुडी ३. गारुडो महिषा निपान
विद्या गुरुपुराणे २-२॥ पालिल मिति शाकुन्तले। ३.
अथायादौ दृष्टव्या॥ अगादिष्ट अगाफ। इति उगी
गालोडेने स्त्री उन्मादः॥ दासः॥
रोगः॥ मृविते। इति वत्समा गीतासारः ३. अर्जनं प्रति
गाशब्दशीनात्॥ श्रीकृष्णकृतपुष्पाष्टागादि
गालोडितः वि उन्मत्तः रुद्रः योगः। यथा। श्रीभगवानुवाच
मृविः यथा। उन्मादशीलेरो गीतासारेभवत्पामिअर्जनाये
गार्जेमृत्वं गालोडितः स्मृतः दिनेपुरा। अष्टांगयोगमुक्ता
इति उगीसिंहकृतकलापह र्णसर्ववेदान्तसारः॥ आत्म
त्रिटीकायोलोचनदासः लाभपरोनाय आत्मा देहा
गालोहितोपि पावः॥ दिवर्जितः। नृणोदिमान् हि
गारुडो ३. ग्रामः। यथा। प देहोऽनः करणत्वादि लोचनं
कैकेन तथा हाभ्या वचने करणत्वात्मनोऽपीनो न प्राणे
स्त्रिभि रेवच। साकाज्जत्वप्र चेतनायतः। विज्ञानरहितः
युक्तं तनामपंचविधं स्मृतं॥ प्राणः सुषुमेहि पतीयते। नाह
एकवचनसाकाज्जत्वमुक्तं प मात्माचडः। त्वादि संसाराभिस
कविंशत्पादिशब्दे। उभयंदहि मन्वयात्। विधूमश्चदीप्तावि
पदंपुष्पवनपदं सर्वेद्येअप्ति रादित्य इव दीप्तिमान् वेद्युतोऽ
नरिपदंभृत्सीया रोदस्यादि प्रि रिवाकाशे रुद्रस्थो जयात्स
पदंशोभोगोपदं चहिवचनमात्रे नात्मनि। योत्रादीनिन पश्यति
णाकाज्जं। इति। तदा गारुडो स्वस्वमात्मानमात्मना॥ सर्व
ग्राम इत्यादाविवसाधुत्तार्थ ज्ञः सर्वदर्शीच क्षेत्रज्ञ स्ता
कमेव तत्र दिवचनमिति नि यश्यति। स्वाज्ञात म
वदंति। इति च शाह श। नसा रश्मीन् यदासंजाड् नि
क्षिप्रकाशिका ॥

मयः नियच्छति तदा प्रकाशतेत्या
त्माचेदीपो जलमिव । ज्ञानम
त पयते पुंसां तयात् पायसक
र्मणः ॥ यथा दर्शितलप्रख्ये
यपुण्यात्मान मात्मनि । इन्द्रिया
णीन्द्रियार्थांश्च महाभूतानि प
चम । मनो बुद्धि महेकार मयक्त
पुरुषं तया । प्रसंख्याय परावा
मो विमुक्तो बंधने भवेत् ॥
इन्द्रियग्राम मविलं मनस्यभि
निवेश्य च । मन आवाप्य हेका
रे प्रतिष्ठाप्य च पाण्डव ॥
अहेकारं तथा बुद्धौ बुद्धिचप्र
कृतावपि । प्रकृतिं पुरुषस्या
प्यपुरुषं ब्रह्मण्यसेत् । अहे
ब्रह्मपरं ज्योतिः प्रसंख्याय वि
मुच्यते । दिहादशेभ्यः स्थानेभ्यः
पुरुषः पंचविंशकः ॥ विवे
कात् केवलीभूतः षड्विंश
मनुष्यपति । नवहारे मिदं
गेहं विस्मृतं पंचसात्तिकं ॥ ते
ब्रह्माधिष्ठितं दिहानयो वेदसव
रः कविः अश्वमेधसहस्राणि वा
जयेय शतानि च । ज्ञानयज्ञस्य
सर्वाणि कल्याणां हेतिष्ठोऽंशी ।
इति गारुड २११ अध्यायः ।
श्रीभगवानुवाच । यमाश्र

नियमाः पार्थ आसने प्राणसं
यमः । प्रत्याहारस्तथा ध्यानं
पारणासनसममी ॥ समाधि
वमष्टांगयोग उक्तो विमुक्तये
कर्मणामनसा वाचा सर्वभूतेषु
सर्वदा ॥ अक्लेशजनने प्रोक्तं भू
तानो यदहिसने । अहिसापर
मो धर्माह्यहिसापरमसुखं
विधिना या भवेदहिसात्वहिसा
सा प्रकीर्तिता । यथा नागप
देः स्थानि पदानि पदगामिनो
सर्वाण्येवापि धीयन्ते पदजाता
निकौजरे । एवं सर्वहिहिंसा
या धर्मार्थं मपि धीयते ॥
यद्भूतहितं मत्पन्नेव चः सत्य
सलक्षणं । सत्यं कयात् प्रियं
कयात् न कयात् सत्य मपि ये
प्रियं च नात् न कयात् येष धर्मः
सनातनः । यत्र द्रव्यापहरणं वा
र्याहाय वलेन वा ॥ स्तयेत्
स्थानाचरण मस्तेयं धर्मसाधनं ।
कर्मणामनसा वाचा सर्वावस्था
सुसर्वदा सर्वत्र मेयुन त्यागं
स्तव्यं प्रवर्तते । द्रव्याणामप्य
नादानमापन्नं स्तपिययेच्छया ॥
अपरिश्रमं मित्या कस्तं प्रयत्नेन
वर्जयेत् । दिधादौ वरजला ।

भगवांस्त्वावा दधान्तरं ॥ य
हृत्कालाभनस्तुष्टिः संतोषः स
त्वलक्षणं । मनसश्चन्द्रियाणां च
एकाग्रपरमंतयः ॥ शरीरयो
गं वापि कृच्छ्रं चोदायणादि
भिः । वेदानां शत रुद्रीय प्रणावा
दिजपं बुधाः ॥ सत्वशुद्धिकरणं
सांस्त्राध्यायं परिचरते । स्त
तिस्मरणं पूजादिवामनः का
यकर्मभिः । सुनिष्कला हरो भ
क्तिरनदीश्वरचिंतने । आसने
सत्तिकं प्रोक्तं पदमर्हसनेत
या ॥ प्राणः स्वदेहजो वायुरा
याम स्तत्रिरोधने प्राणापान
निरोधस्तु प्राणायाम उच्यते
त ॥ इन्द्रियाणां विचरतां विष
येषु स्वभावतः नियमः प्रोक्त
ते सद्भिः प्रत्यहारस्त पाण्डव
मूर्ता मर्तव्यं तत्र च चिन्तने
ध्यानमुच्यते । योगारंते मूर्तं ह
रि ममूर्तं मय चिंतयेत् ॥ ना
भिकदे स्थितं नाले दशांगुलं
समायुतं । नाले चाष्टदले पञ्च
हादशांगुलं विस्तृतं । सकर्णं
केकेशगुले सूर्यसोमाग्निमण्ड
लं अग्निमंडलं मध्यस्थं वासुदे
वश्चतुर्भुजः ॥ शंखचक्रगदापद्म
पार्थसद्वितीयविभागकं ।

युक्तः कौस्तुभसंयुतः । वनमा
लीकौ स्तुभेन युतोः हं ब्रह्मण
क्तो ॥ पारणायुचते च ये धा
र्यते यन्मनो मये । प्राज्ञाभ्या
रुदये चानुवर्तनीया च तयोः ।
सि ॥ कण्ठे मुखे नासिकाग्रं नेत्र
ब्रुमध्य मूढस । किंचितस्मा
त्परमिंश्च पारणादेश कीर्ति
ताः । अहं ब्रह्मैव स्थानः समा
धिः स्यादेष लक्षणवर्जितः ।
इति गारुड २१५ अध्यायः ॥
श्रीभगवानुवाच । ब्रह्मगी
तां प्रवक्ष्यामि यां ताता मुच्य
ते भवान् । अहं ब्रह्मास्मीति वा
क्यं ज्ञानं भवेत् ज्ञानादहं ब्रह्म
पदार्थयोः । पदद्वयार्थो द्विवि
धो वाच्यो लक्षणे स्तुतो बुधेः ।
वाच्यो दशवली तयो लक्षणे
मुद्दे प्रकीर्तितो । प्राणापिण
सकार्येण चेतने शरणस्तु ।
यत् ॥ तथा वै देवपर्यन्तं महं
शहेन नोच्यते । प्रत्यगुप म
मद्वितीयमहं शहेन भरणे
अहयाने दचेतस्य यरोक्षस
हितं परं । प्राणापिण्डात्मका
पार्थसद्वितीयविभागकं ।

गोजति। कृजन मयकृपाहः
 इति इगीदासः ॥
 गुज ३ कृजेने। पंचमस्वरी
 ३ गुंजते। कृजनमयकृ
 पाहः। गुजति अमरः कृजे
 इति इगीदासः ॥
 गुज शि धुनो। शि
 गुजति अगुजीत् जगोज।
 इति इगीदासः ॥
 गुव ३ क वेष्टे। रुस्ती।
 ३ क गुणयति अजगुवत्।
 इति इगीदासः ॥
 गुउ ३ क वेष्टे ॥ रते।
 पंचमस्वरी। ३ क गुणयति
 अनेकार्थतात्पर्यीकरणेपि गु
 णयति हिगुले लोकः। इति
 इगीदासः ॥
 गुउ शि रते ॥ अचोते।
 शि गुउति अगुजीत्।
 इति इगीदासः ॥
 गुण न क मंत्रे। रुस्ती
 महेन्द्रोपपः। गुणयति। इति
 इगीदासः ॥
 गुणः पुं धनराकर्षणरत्न ॥
 किला इति भाषा। तत्पर्यायः।
 शिन्नापन्नावापन्तिका।
 ७ इति एहतावली ॥ जीवा

८। इति जराधरः ॥
 गुद उ खिलने। उ. गोद
 ते। इति इगीदासः ॥
 गुदभ्रंशः पुं मलहारनिर्गम
 रोगः। तच्चिकित्सा यथा। गु
 दभ्रंशगुदस्त्रिजस्त्रिदेनाक्रम
 वेशयेत्। प्रविष्टं रोधयेत्
 तादृश्यासक्तिद्वयमणा ॥
 पयिन्त्याः कोमलपत्रयः।
 देहकुरातिनं। यत्तन्निश्चित
 निर्दिष्टं न तस्य गुदनिर्गमः ॥
 मूषकाणां वसाभिर्वा गुदभ्रं
 शो प्रलेपने। सुस्तिन मूषिका
 मासेनाप्य वा स्वेदयेद्गुदं ॥
 हृदाम्भानल चांगेरी विस्त्र
 पावा यवाग्रजं। तर्केण शी
 लयेत् पापुं भ्रंशात् ३ नलरी
 पने ॥ मूषकान् दश मूला
 नि गृहीयाद्भयममं। तयोः
 काष्ठेन कल्केन पचेन्नैल्यथोदि
 ते अभ्यगात्रस्य तैलस्य गुदभ्रं
 शो विनश्यति। विनश्य
 ति तथा तेन गुदमलेभ
 गेदरः ॥ मूषकतैलं। इति भा
 वप्रकाशः ॥
 गुद ३ क कुन्दे। पंचमस्व
 री। दन्त्यवर्गान्तीयोपपः।

कुन्दो मिष्येक्तिः। ३ क चतुर्भजः। ३२ अगुपत् अ
 चंदयति नीचः मिष्या वदती
 तर्थाः। गुद इत्यनेन वेष्टमि
 देइदनुवेषो वेदेयुच्चारणभे
 दार्थः। इति इगीदासः ॥
 गुथ ३ क्रीडे। उ.
 गोथते। इति इगीदासः ॥
 गुथ य वेष्टे। य गुथति
 गोथ। इति इगीदासः ॥
 गुथ ग रुषि। ग गुभातिज
 गोथ। इति इगीदासः ॥
 गुयक श गुन्ये। पंचमस्व
 री। श गुफति मालामालिकः
 जगुम्फ। इति इगीदासः ॥
 गुप उ. गोपनकृतयोः।
 गोपन मयक्रूरः। उ. कंकण
 कृतनकारेच कि गोपसे।
 अत्र तादयो नस्य रिति रमा
 नाथः। कुत्सा निंदा। साज
 गुप्ता प्रचक्रैः सूत्रा इति म
 हिः। इति इगीदासः ॥
 गुप य इर व्याकृतत्वे। व्या
 कृतत्वं व्याकृतीभाव स्तत्र
 करणं च। य पीरो न गुपति
 महत्पि कार्यजाते। इति
 हलायुधः। गुपति गा रुषिः।
 प्राकृलीकरोतीत्यर्थः। इति

गोपीत्। अस्मान् पुषा हिता
 त् नित्यं उ. इत्यने। इति
 इगीदासः ॥
 गुप उ. रते। आयन्तता
 इभयपद मिति बोधदेवः।
 गोपायति गोपायते। अत्रेत्
 आयस्याप्राप्तिपक्षे परस्मैप
 दमेव। अगोपीत्। जगोप
 गोत्रपथरा भिवोर्वा मिति
 रघुः। उ. गोपिष्यति गो
 प्यति। इति इगीदासः ॥
 गुप क भासि। क गोप
 यति। भासि दीप्तौ। इति इ
 गीदासः ॥
 गुफ य श गुन्ये। पंच
 मस्वरी। य श गुम्फति माला
 मालिकः। जगोफ। इति इ
 गीदासः ॥
 गुउ उ. ई शि उद्यमे। रु
 स्ती। उ. शि गुरुते अगुविष्ट।
 ई गुर्गाः। इति इगीदासः ॥
 गुरुः पुं मंत्रदाता। तस्य वर्त
 नीयत्वं यथा। अभिसममप
 ज्ञेयमत्र दक्षितवन्तथा। कि
 यादीन मकल्पान् वामनेन
 रुनिंदकं ॥ सदा मत्सरसंयुतं

गुरुं मंत्रेषु वज्रयेत्। गुरुं मंत्रेषु
मूलं स्यात्सुलभं सदा सुभं
इति कालिकापुराणे ५५ ॥
अथायः ॥ अपिच क्रिया
सारसमुच्चये। शिष्यीचैव गल
तकुक्षी नेत्रोमीव वामनाः
ऊनयोश्च वदन्तस्त्रीनितम्बा
धिको गकः। हीनो गः कपटी
रोमीव कपटी वज्रजल्पकः।
यत्ने दोषे विहीनो यः स गुरुः
शिष्यसमः। इति तंत्रसारः
गुरुवर्गो यथा। उपाध्यायः
पितामहोऽपि तातैव महीप
तिः। मातुलः स्वप्नर स्त्री
ता मातामहः पितामहो वं
धुर्ज्यैः पितृव्यश्च पुंस्ते गुरु
वः सन्ताः। मातामहीमात
लानीतया मातुलमोदराः ॥
स्वप्नः पितामहीनेष्टायात्री
च गुरुवः स्त्रीषु। इत्युक्तो गुरु
वर्गो यमाह तः पितृतेहिजाः
अनुवर्तन मतेषां मनो वाक्
कायकर्मभिः। गुरुद्वयं स
मुनिष्टेदभिवाद्य कृतं जलिः।
नैतैरुपविशेत् सार्द्धं विवेदे
ज्ञानकारणात्। जीवितार्थ
मपि देवाहुरुभिर्ब्रह्म ॥

भाषणं ॥ उदितोपि गुरौ २
नै गुरुदेवी पतत्यथः। गुरु
णोचैव सर्वेषां गुणः पंचवि
शेषतः। तेषां माया स्वयः श्रु
लेषां माता सुप्रजिता। यो भा
वयति सा स ते येन विद्योपदि
ष्यते ॥ ज्येष्ठभ्राता च भर्ता च य
चैते गुरुवः सन्ताः आत्मनः
सर्वयत्नेन प्राणत्यागेन वा यु
नः पूजानीया विशेषेण यंच
ते भूतिमिच्छन्ता। यावत्पिता
च माता च द्वावेतौ निर्विकारिणौ
तावत्सर्वपरित्यज्य पुत्रः स्या
त्तत्परायणः। पितामाता च
संप्रीतोऽस्मात्पुत्रगुरोर्धृतिः ॥
स पुत्रः सकलं धर्मं प्रामुखात्
न कर्मणा ॥ नास्ति पितृमये
देवनास्ति मातृसमे गुरुः ॥
तयोः प्रत्युपकारोपि न कथंच
न विद्यते। तयोर्नित्यं प्रियेक
र्थात्कर्मणामनसा गिरा ॥
न ताभ्या मनवृत्तातो धर्मस
ंयममाश्रयेत्। वज्रपितासु
क्रियलं नित्येनैमित्तिकं तथा
धर्मसारः समुद्दिष्टः प्रत्यान
दफलप्रदः। सम्यगाश्रय
वक्तारविस्तृष्टस्तदनुजया।

शिष्यो विद्याफलं भुंक्ते प्रेता
चाप्याप्यते दिवि ॥ यो भ्रात
रपितृसमं ज्येष्ठमूढोऽवमम
ते। तेन दोषेण स प्रेत्य नि
र्यं होर सृजति ॥ पुंसावर्त
नि विष्टेन पूज्यो भस्मा त स
र्वदा। अपि मानरिलोके स्मि
न्यकारादि गौरवे ॥ येन राभ
र्हपि शिष्योऽस्मान्प्राणान संत्य
जति हि। तेषां मया तया लो।
कान् प्राणाव भगवान् मनुः
मानलोऽपि त्रयोऽश्वस्यस्य
रहिजो गुरुः स्यात्सर्वरमिति
क्रयात् प्रत्युत्थाय यवीयसः
इति कर्मपुराणे उपरिभागे ॥
अथायः ॥ तस्य परीक्षा यथा
सदाचारः कुशलधीः सर्वशा
स्त्रार्थपारंगः। नित्यनैमिति
कानां च कार्याणां कारकः सु
तिः। अप्येवैमैद्युनपरः पितृदेव
वृत्तेरतः। गुरुभक्तो जितक्रोधो
विप्राणां हितकृत् सदा ॥ दया
वान्शीलसंपन्नः सत्कुली
ने महामतिः। परदारेषु विमुक्तो
रष्टसकलकोदिनः। अनेष्टव्ये
दिकगुरोर्धृत्तः कार्या गुरुर्न
येः ॥ यत्नेन गुरोर्धृत्तः ७

रोधाः स्यात्सही भुजो ॥ इति
युक्तिकल्पतरुः ॥ शिष्योक्त
तयापे गुरुस्त्विति यथा मं
त्रिणापे च राजानं पतिजाया
कृतं तथा। तथा शिष्यकृतं
पापे प्रायो गुरुमपि स्पृशेत् ॥
प्राय इति गुरुणा शिष्यः सम्य
ज्वाधितोपि तदाका मनाह
सपापे चोदाचरति तदा तत्
पापं गुरो न व्याप्नोतीत्यर्थः ॥
वर्णश्रमाणां सर्वेषां माचारः
सहति प्रदः। गुरु स्विचारमा
चारं बोधयेत् कुलनायिके ॥
न गृह्णाति हि शिष्यश्चेन्न दापाप
गुरोर्न हि। इति कुलार्णववच
नात्। इति शिवाचै न चंदिका
गुरुतालः पुं तालविशेषः।
यथा। पकपवगुरुर्धृत्तगुरु
तालः सकल्पते। अपरं नियमं
विना। इति संगीतरासोदरः ॥
गुरुं क निकेतने ॥ कुर्दे दी
र्घिणो वत्पमाणत्वादस्य न दी
र्घः। क गुरुयति। निकेतने
निवासः। इति इगीदासः ॥
गुरु उ कुर्दे। दीर्घिणो व
त्पमाणत्वादस्य न दीर्घः।
उ. गुरुते। कुर्देः क्रीडा। इति।

उर्गदासः ॥
 गुर्व ई उद्यमे । रुसी ।
 गुः गुरो गुरः । ई गुर्गः
 गुर्वति पतिः खड्ग । इति
 उर्गदासः ॥
 गुल्मः ॐ उदरजोगविशेषः
 तद्विकृतसायथा । वातारि
 तैलेन पयोयुतेन पण्यास
 मेतेन विरेचनेदि । संस्तेदने
 स्त्रिगु मतिप्रशस्तं प्रभजन
 कोपकृतेन गुल्मे । स्वर्जिका
 कुष्ठसहितः दारः केतकसं
 भवः । पीतसैलेन प्रमयेह
 ल्मपवनसंभवे ॥ नित्रिरोष्ण
 मयुरोष्णकुतुरान्कोवव
 नेकान् । सर्पिः शालिप्रसन्न
 चवानगुल्मे प्रयोजयेत् ॥
 पित्तगुल्मे त्रिवर्णी पातव्यं
 फलावुना । विरेकाय सितायु ।
 केकपिलं वा समादिकं ॥ वि
 फलावुना विफलाकायेन ।
 केपिलं केपिला इतिलोके ।
 यमयोदादयाखादेन पित्त
 गुल्मी गुडेन वा योगेष्वा वा
 तगुल्मोक्तेः श्रेष्ठगुल्ममया
 चोत्त ॥ अथैश्वर्यलासवैद्य
 क्रियुक्तैः शमनयत् ॥ ।

हिंयु ग्रंथिकथानाजीरकव
 वाचवाग्निपाय सटीवृत्ताम्ने
 लवणत्रयैकिकटुकं दारहयैरे
 डिमं । पण्या पोष्करवेतसास्त्रह
 बुवाजात्यस्तदेभिः कृते चूर्ण
 भावितमेतदाईकरसेः स्पाही
 जपरद्वैः ॥ गुल्माध्याने गुरा
 कागन् ग्रहणिकोदावर्तसेनो
 गदौ प्रत्यध्यानगुरोदराप्रमरिषु
 तोस्तनीदया रोचकान् । उरुत्त
 स्तमतिभ्रमं च मनसा वाधिष्य
 मष्टीलिकां प्रत्यष्टीलिकयास
 हापदरने प्राकृणीतमुल्मावुना
 रुतकृतिवत्तणकटीजवरान्
 रेणु वस्त्रिसनां शफलके गुचपा
 र्थयोष्वा । मूला निनाशयति वा
 तवलासजानि हिंवायमायसि
 दमास्थिनसंहितोक्तं ॥ हिंवादि
 चूर्णं ॥ पीमामुपचरेह्मप्रत्ता
 ख्याय त्रिदोषजं । सन्निपातो
 स्थिते गुल्मे त्रिदोषत्रोविधिर्हि
 तः ॥ दारपुखसलवणपण्या
 चूर्णसमं दय ॥ शाणप्रमाण
 मश्रीयाचूर्णं गुल्मगदापहं ॥
 स्वर्जिका शाणमाणा स्पात्राव
 देवगुडे भवेत् । उभयोर्वहिका
 खादेहल्मा मयविनाशिनी ॥

पलाश वज्री शितरि विसा
 कृतिलनालजाः । यवनः स
 क्रिका चेति दारा अष्टौ प्रकी
 र्जिताः ॥ गुल्ममूलदराः दा
 राश्रीणीस्य च पाचनाः ॥ दा
 राष्टकं ॥ सामुद्रं संधं वका
 चयवदारः सर्वचले । टंक
 लास्वर्जिका दारस्त्ये चूर्ण
 प्रकल्पयेत् ॥ वज्रीदीरेरवि
 दीरेगते भावयेत् अहं । वे
 द्येदकपत्रेण रुद्धाभाण्डे
 देपयेत् ॥ तत्तद्वारं चूर्णीयेत् प
 श्रातश्चुषणं विफलानथा य
 वानीजीरको वक्रिश्चूर्णमेयां च
 कारयेत् । सर्वचूर्णसमदारः स
 र्वमेकत्र कारयेत् । उचूर्णं हे
 कयुगले सलिलेन प्रयोजये
 जयेत् । गुल्ममूलतथाजीर्णो
 येसर्वोदरेषु च । मदेवक्रावुराव
 नेष्टीक्रिवापि परं दितं ॥ वातेपि
 केजलैः कोस्मेर्हितं पित्तेः पि
 के हृतैः । गोमूत्रेण कफाधि
 कोकाजिकेन त्रिदोषजे च द्र
 दार इति ख्यातः प्रोक्तः पूर्व
 सुयंभवा । सेविताहरतेः
 जीर्णतथाः जीर्णभवान् रा
 दान् । वज्रदारः ॥ ॥

सर्वचिकारं कमिता शाणमा
 नार्दिकापिच । उभे भुजौत यु
 गपद्दल्मा मयनिहृतये ॥ स
 वचिकासारा इतिलोके प्रा
 क्रिकाचूर्णगुदिकाटकमात्रा
 सवेष्टयेत् । गुडेन शानमाने
 नतो गिलेत् । गुल्मो गवान् ॥
 गुल्मी कुमारिका मांसे कर्षाई
 गोहृता नितं । गिलेत् चोषा
 मया सिंधुस्त्ये चूर्णीवधुलि
 तं कुमारिका विउकुं आरी इ
 तिलोके ॥ वल्लरे मूलकं म
 तस्यं शुक्रशकानि वेदले ।
 नखादेदालकं गुल्मी मयुराणि
 फलानि च ॥ वैदलानो निषेधे
 पि माघ कुलस्थयो मीत्रनि
 षेधः । इति सफ्रतटीका ।
 इति गुल्माधिकारः । इति
 भावप्रकाशः ॥
 गुल्ममूलः ॐ रोगविशेषः
 तस्योषधं यथा । नारीउष्ण
 दिने पीत्वा गोदीरेणोपवास
 तः । सेतार्कस्य तवै मूल
 तस्या स्तद्गुल्ममूलमुत् ॥
 निगारुडे १५१ अण्णायः ॥
 गुल्मिनी स्त्री विस्तृतलता ।
 तत्पर्यायः । वीरुपा ५ अश्वः

पार्श्वश्रुती॥ गृहसूत्रमककाथः गृह न क उ. गृहे ।
 ॥१॥ पृथ्या विभीतामलकी सममस्वरी। क उ. गृहयते
 फलनांशतंकमेण दिगुणाभि गृहो गृहणो। इति उगीदासः ।
 हृदं। प्रस्थेन युक्तं च पलं क गृहं क्री इष्टकादिरचित्वा
 पाणोदोणजले संस्थित मे सस्थाने। तत्तययीयः। गयः ३
 करात्रे॥ अर्द्धावशेषे कथितं कदरः ४० गर्तः ४। दर्म्यं ४२
 कषायं भागो यचेतत् पुनरे अस्त ४३ उरोणो ४४ नीले ४५
 बलौदे। अमनि वक्रैरवताय उयीः ४६ स्वसराणि ४७ अ
 दद्यात् दद्यात्ति संचर्य पला मा ४८ दमे ४९ कृतिः ५० पोतिः
 द्विकानि॥ विउंगदती विफ ५१ शरणो ५२ वरणं ५३ छदिः
 ला गुडवी कृष्णा विवृता गरको ५४ छदिः ५५ छाया ५६ शर्म ५७
 षणानि। यथेष्टेष्वेष्टानरस्य अज ५८ इति वेदनिर्वाहो
 शीघ्रं हिमोवृषानानि च भोज ३ अध्यायः ॥
 नानि॥ नियेयमारो विनि गृहस्यः ७ गृही। द्वितीया
 दन्ति रोगान् स गृहसी नूतन प्रसी। तदमी यथा। सर्वेषा
 खजतांच। स्त्रीदान मुग्र जवरा माप्रमाणोत हैविधेयं च
 णिगुल्मपांडुत्वका वमिवा तर्विधं। वल्लवाप्यपकुर्वीणो
 तरक्त॥ पृथ्यादिको गृह्यालरे नैष्टिको वल्लतत्परः॥ योऽथी
 षनाम्रात्यातः क्षितावप्रमि सविधिवदेदान गृहस्याश्रम
 तप्रभावः। वलेन नागेन सम मावनेत उपकुर्वीणकोक्षेयाने
 मनुष्यजवेन जयांतरगोणत शिको मरणान्तिकः॥ अग्रयो
 ल्य॥ आशुः प्रकर्ष विदधाति तिथिपुष्पका यतोदाने सरा
 चक्षुर्वले तथा पुष्टिकरो विष चने गृहस्य स समासेन ध
 त्रः दत्तस्य संधानकरो विशेष मोः यंदिजसतमाः। उदासीनः
 साधकश्च गृहस्यादिविधो साधकोऽसौ गृही भवेत्॥ अणानि
 हैः॥ पृथ्यादिगुगुलुः॥१॥ भवेत्। कुदेव भरुणो युक्तः
 इति भावप्रकाशः ॥ साधकोऽसौ गृही भवेत्॥ अणानि

श्रीगुपाकृत्य तत्का भार्याय भूतानां। श गिरत्पत्रं लोकः
 नादिकं। पकाकी विचरेय। देवानतो विगलितो मिलितो
 लुउदासीनः समोदिकः इति वकेन इति त अस्मात् कुडोः
 गारुडे ४९ अध्यायः॥ वक्रुत् कभावे इति भावे क प्रत्यय
 त तत्रेव ५०। ५१ अध्याययो अदिरणाविति इति वक्रुत्वादे
 द्रष्टव्यं॥ गृहस्थवात्सरा फसलकोर मिल इति स्थिते
 यमी यथा। चतुर्थमायुषो लेः कृष्णाख्याने इति श्री क
 भागमुधित्वायं गुरोद्विजः। म्मीणि के सिद्धं। इति उ
 द्वितीय मायुषा भागं कृतदा गीदासः ॥
 रो गृहे वसेत्॥ अदोहेणोव गृ क उ. विज्ञाये ॥
 भूतानामल्पदोहेन वा पुनः विज्ञाने। विज्ञाये विज्ञापने।
 यावन्नि स्ता समास्याय वि क उ. गारयते सूक्ष्म मर्थ
 प्रो जीवेदनापदि॥ यात्रासा सधीः इति उगीदासः ॥
 त्रप्रसिद्धार्थं स्वैः कर्मभि गृ मि गृहे। गृह इहय
 राहितैः। अकृशेन शरीर कृवाकं। मि गृहानि वा
 सज्जीवतथन सचय॥ अता लं लोकः। गीरीः गीरीः
 सताभां जीवेत् स्तेन प्रम इति उगीदासः ॥
 तेन वा। सत्यान्तताभ्यामपि गेष उ. अ गतिचालयोः।
 वानप्रस्थस्या कदाचन। अत उ. गोपते। अ अजिगोपत् उ
 मुच्छितिलेह्यममस्ते स्याद इति उगीदासः ॥
 याचितं। मृतस्य याचितं भेदे गोव अ उ. सेवे । अ
 प्रमते कर्षणं स्मृतं॥ सत्यान् अजिगोवत्। उ. गोवते ।
 तेन वाणिज्येन चैवापि जीव इति उगीदासः ॥
 त्। सेवासुवृत्तिराख्याता तस्मा गोष अ उ. अन्वेषे । अ अ
 ता परिवर्जयेत्॥ इत्यादि मा जिगोवत्। उ. गोपते। जिगो
 नवे ४ अध्यायः॥ योऽन्वेषोः न संस्थाने। इति
 गृ श निगरणो। निगरणो उगीदासः ॥

गो गोत्रे । गीतं गायतिगा
यनः ॥ इति इगीदासः ॥
गोचर्म स्त्री गवांनक । कर्म
विशेषे तदासनविधि रीणा
मेवासनेत वपणार्थमाकृष्टो
व्याघ्रचर्मच । शोभोत्तमानिनं
शस्त्रमोक्षार्थव्याघ्रचर्मच ॥
गोचर्मस्त्रभनेदेवि संभवेवा
जिचर्मच । इति समयाचारं
त्रे २ पदलः ॥ परिमाणवि
षयः ॥ यथा । तत्किंचित्
कुरुतेपापं ज्ञानतोः ज्ञानतो
ऽपिवा । अपि गोचर्ममात्रेणभू
मिदानेन शुद्धति । गोचर्म
लक्षणं च हृदस्पतिनादर्शि
ते । समहसेन दाणेनत्रिश
दण्डे निवर्तनं । दण्डात्तेव
गोचर्मदत्ता स्वर्गे महीयते ॥
इति मितादययां आचा ।
राध्यायः ॥
गोत्रिका स्त्री लघुविशेषः
तत्पर्यायः । ६५ गोत्रि
क्रिका ॥ इति शहरत्नावली ॥
अपिवा । गोत्रिका गोत्रिका ।
गोत्रीदार्विकावरपुर्णिनी ।
गोत्रिकावातलाणीता या
हिणी कफ पित्तनुत् ॥ रुघा

प्रमेद कासास वरा ज्वरह
रीलवुः । कोमला तवरीति
क्ता स्वाङ्गकरसास्त्रता इति
भावप्रकाशः ॥
गोधापदी स्त्री लताविशेषः
तत्पर्यायः गोधापदिका ॥
इति शहरत्नावली ॥ ६६ इति
देसवती ॥ इति जराधरः
गोधूमसारः पुं गोधूमस्य
सारभागः । पालो इति भाषा
तत्करणाविधि रीणा । निरु
षगोधूमं उड्डवलेकएयि
ता संध्याकालेस्तनिकादिपा
त्रेनलेमयंकारयित्वापरदि
नेप्रभाते उपरिस्थजलेक्रमे
णहरीकृत्वा नीचस्थसारे
रोद्रेमुष्कृत्वा पात्रांतरेस्था
पयेत् । इति पाकराजेश्वरः ॥
गोनसः पुं सर्पविशेषः ।
तत्पर्यायः । गोडः । ६६ इति
शहरत्नावली ॥
गोवधः पुं गोहत्या । स च
उपपातकविशेषः ॥ यथा । गो
वधोऽयान्मसयाज्य पारदाया
त्सविक्रयाः । इत्याद्युपपातक
गणने मानये ॥ अध्यायः ॥
तत्प्रायश्चित्तं प्रायश्चित्तं ।

श्वे दृष्टव्यं ॥
गोम न क लेयने ।
अजगोमहोमयेनस्थानं चे
ही । इति इगीदासः ॥
गोमोस स्त्री गवां पिशितं ।
तद्दत्तप्रायश्चित्तं यथा ।
समनः । गोमोसमभक्षणेप्रा
जापत्यंचरेत् । इदं महानतः
सकृद्दत्तप्रायश्चित्तं । यराप्रारः
अगम्यागमनेचैवमयगोमो
समभक्षणे । अथैवेदायणे कु
र्णीनदीगवांसमुद्रता ॥ चा
दायणे तत श्रीलोङ्ग्याङ्गाल
णभोजनं । अनन्तरसहितगो
च दद्याद्विषय दत्तितां ॥
इदं ज्ञानतोऽभासे । शोखः गा
मभंजंजरोष्टौचसर्वयंचनखं
तथा । क्रव्यादकुक्कुटग्राम्यं ।
ऊर्णात्संवत्सरेवते यतश्चिर
कालाभासे । संवत्सरेककुक्कु
ते पंचदशार्थेनवः । पुनरुपन
यनेच यथा विस्मः । विह्वल
ग्रामकुकुट नर गोमोसमभक्षणे
सर्वेष्वेव हिजातीनां प्रायश्चि
तांते शूषः संस्कारे ऊर्णात्
इति प्रायश्चित्तविवेकः ॥

गोवर्ध स्त्री गोवर्धनसंगोष्ट
स्थमुष्कृगोमयचूर्णं । यथा । गो
वर्धनगोवर्धनसंमुष्कृगोमय
चूर्णितं । गोवर्ध तत् समाख्याते
वरिष्ठसमाधनं ॥ इति भा
वप्रकाशः ॥
गोवर्धनः पुं श्रीहृदावनस्थप
र्वतविशेषः । तस्य पूजाकाला
दियथा प्रातर्गोवर्धनेपूजयु
तेचैवसमाचरेत् । भूषणीया
स्तथागावः पूजाप्रदोदवाह
नाः ॥ श्रीकृष्णदासवर्योऽयं
श्रीगोवर्धनभूषणः । मुक्तप्रति
पदिप्रातः कार्तिकेः चैव । च
वैस्सवैः ॥ प्रातर्गोवर्धनेपूज्य
रात्रौ जागरणंचरेत् । इति क
चित्पाठः । तस्मात्तदिदं कर्म
गोवर्धनप्राधान्येन गोप्राधान्ये
नच ख्यातमप्येकमेवज्ञेयं ।
तत्रदिननिर्णयः । तदाह देवतः ॥
प्रतिपददर्शसंयोगेकीर्तनेतगावो
मते । परविहंतयः कुर्यात् ७
अदारधनतयः ॥ निर्णयस्तत्र
तेपुराणान्तरवचने । याकुरुः
प्रतिपत्तिप्रातर्गवाः पूजयेत्तप ।
पूजामात्रेणवर्धते यजागावो

गोवर्ध ६५८ गोवर्ध

महीपतेः ॥ ततः प्रातः गोवर्धनं पूजयति पूर्वाह्णकाले पर्यंकं । द्वितीयासमये तत् सर्वस्वानिषिद्धं । तद्यथा । नंदार्योदशीनेरता वलिदानदशासुच । मद्रार्यो गोकुलक्रीडा देशनाशाय जायते ॥ पुराणसमुच्चये तत् संभावितचंद्रोदयद्वितीयासंयोग एव निषिध्यते । गवां क्रीडा दिने यत्र रात्रौ हृषेयत चंद्रमा । सोमो राजाप्यनृत्तिस्तु भी पूजकांस्तथा । तदुदयसंभावेन च निर्णयाम्येत नितीति । प्रतिपद्यापराह्निकत्रिमुहूर्तव्यापि स्याद्वितीयायां चंद्रोदशीने संभाव्यते । तदुक्तमग्राधानविषये बृहस्पताकृत्येन । द्वितीयात्रिमुहूर्ता चेत प्रतिपद्यापराह्निकी ॥ अग्राधानं च तदृषां परतः सोमदर्शनादि । निअपराह्णसंप्रवधादिभक्त्या क्रुशतश्चोभागः तत्प्रयत्नप्रतिपदियमुहूर्तव्यापि न द्वितीयातत्र चंद्रोदशनसंभावनमिति अथरा तत्प्रतिपत्तत्रपटीना तत्प्रपुराणसमुच्चये वर्द्धमानतथो नरा यदा मादिवि ।

659
गोविंद ६५९ गोविंद

लसंस्थिता । वृत्तेवर्तयितुं यत्तु
 एवमपाशब्दोदत्तः ॥ अथतः
 संतमे गावो गावोमे संत एष
 तः । गावो मे पार्श्वतः संत
 गावो मये वसाम्यहं ॥
 अथ गोक्रोशः । तत्रैव ।
 क्रोधापयेद्वावयेच्च गोमहि
 म्मादिकंततः । वृषानक
 र्षापयेद्गोये रुक्तिप्रत्युक्ति
 वादनात् ॥ याज्ञेच तत्रैव
 एवं गोवर्धनं गोमयं पूज ।
 नीया विधानतः । गोवर्धन
 मखोरम्यः कृत्स्नसंतोषका
 रकः ॥ इति श्रीहरिभक्तिवि
 लासे कार्तिककृत्या ६ विला
 सः गोविंदः ७ परमब्रह्म
 यथा । तत्रयद्यसमर्थस्तत्ता
 नयोगोमते । क्रियायोगेदिवा
 रात्रौ तत्परः सततं भव ॥ क
 रोयिष्यानि कर्माणि तानि देवे
 जगत्ततः । समर्पयस्व भद्रं
 ते ततः कर्मप्रहास्यसि ॥
 शुभाशुभयदित्यागीदीपो
 निःशेषकर्मणि । लय
 माप्स्यसि गोविंदं तद् ॥
 ह्य परमं म ॥

शेषेण विशेषः कथितोऽप्य
अमर्त्यकावतेऽप्येविसुलो
कप्रदेहणोऽप्रभासखणो च
श्रीदेवीमहेशसेवादे। काल्य
णस्यसितेयते यकारुण्यम
योधितः। स्त्राता नया तज
गवावाप्याहुयेगृहेऽपिवा।
गतागिरौवनेवापियत्रसाप्र
प्यते शिवा। दीशेदेमयमा
नेतयदा वृद्धः समुत्थितः।
आमर्त्यदेवदेत्यानातेनसाम
ईकीस्सता। शिवालसीः।
स्सतोवृद्धः सेवते सरसतमे
देवे ब्रह्मादिभिः सर्वैर्हृत्तोः
मोवेस्सवः स्सतः। तत्र गवा
हरिश्चया हृत्तमलेऽपवाशि
वा॥ पूजा पुष्पैः शुभै रात्रौ
कार्यं जागरणंदरेः। करकं
जलपूर्णं कर्तव्यं पात्रसेयुतं।
हविष्यान्नपुनक्तव्यं शेषः कार्यं
विधानतः। पंचजागरणं कार्यं क
थाप्रवणततपरैः। सुच्यते देहिनः
यापैकलिजैः कामसेतवैः। देहा
तेचनराः सर्वे पूज्यते हरि म
दिरे ॥ इति श्रीहरिभक्ति
विलासे १५ विलासः ॥

गोष्ट ३. संचाते संचातो
राशीकरणे। ३. गोष्टे था
यं लोकः। इति ३।
गीतासः ॥
गोष्टाष्टमी स्त्री गोयाष्टमी
साचकारिकशुक्लाष्टमी य
था। पाद्ये तत्रैव कर्मपुण्येव
शुक्लाष्टमीकार्तिके तस्सता
गोयाष्टमीपुण्यैः। तद्दिनेवास
देवोऽभ्युपः पूर्वतुवतसपः
तत्र कुर्यात्तवापुनोगोशसं
गाः प्रदक्षिणं। गवानुग
मनं कुर्यात् सर्वात् का
मानभीप्सता ॥ इति श्री
हरिभक्तिविलासे १६ विला
सः। भीमयराक्रमे कार्तिक
शुक्लपक्षे मधिकृत्य गोष्टाष्ट
म्यागवापुनं गोयासंगो प्र
दक्षिणं। गवानुगमनं कुर्या
त् सर्वपापविमुक्तये। इति
तिथ्यादितत्त्वं ॥ गोसहस्त्री स्त्री
मंगलवारपुनमावास्या तत्र गं
गास्नाने सहस्रगोदानफलं।
यथायासः। अमावास्याभवे
हायेयदिभूमिसतस्यच। गोस
हस्रफलं दद्यात् स्नानमात्रेण

जाह्नवी ॥ इति तिथ्यादितत्त्वं
सोमवारशुक्लामावस्या। त
त्रारुणोदयकालं मारभ्य
स्नानकालपर्यन्तं मौनीभू
ता स्नानात् गोसहस्रदानफ
लं। यथा यासः। सिनीवा
लीकुर्वापि यदि सोमदिने
भवेत्। गोसहस्रफलं दद्या
त् स्नानं यन्मौनिनाकृतं ॥ ३
तिच तिथ्यादितत्त्वं ॥
गोहत्या स्त्री गोवधः। तत्
प्रायश्चित्तादिप्रायश्चित्तशब्दे
दृष्टव्यं ॥ परिभाषिक गोह।
त्या यथा। सावित्र्याच। वि
प्रहत्यां च गोहत्या किं विधायामा
तिदेशिकी। का वा नृणां।
मगम्यावाको वा संघाविहीन
कः ॥ यत्नेषाल्लक्षणं सर्वं वद।
वेदविदां वर। यम उवाच ॥ गो
माहारे प्रज्वलन्ते पितृन्ते योनिवार
येत्। याति गोविप्रयोर्मध्ये गो
हत्यां च लभेत सः ॥ देउर्गोताउ
यन्मर्त्यो यो विप्रो वृषवाहकः।
दिनेदिने गवाहत्यां लभेत नात्र संश
यः ॥ ददाति गोभ्य उच्छिष्टे।
भोजयेद्दुषवा हकं ॥

भोजयेद्दुषवाहारां स गोह
त्यां लभेत भवे ॥ वृषलीप
तिं याजयेत् यो भुंक्तेऽन्नं त
स्य यो नरः। गोहत्यायातकं
सापि लभेत नात्र संशयः ॥
पादं ददाति वक्रौ यो गोच
पादेन ताडयेत्। गृहविशद
धोताज्जिः स्त्राता गोवधमा
लभेत ॥ यो भुंक्तेऽस्त्रिगुण
देन शोतस्त्रिगुणाश्चि रेवच।
सूर्योदये च द्विर्भोजी स गो
हत्यां लभे भवे ॥ अवीरात्रं
च यो भुंक्ते यो निनीवी च द्रा
ह्मणः। यस्मिं संध्याविहीनम
सगोहत्यां लभेत भवे पितृभ्र
सर्वकाले च तिथिकाले च द
वताः। न सेवते तिथियोहि
सगोहत्यां लभेत भवे ॥ स
भर्तृरिचक्रमेवा भेदवृद्धिं क
रोति या। कदा कदा ताडयेत् को
ने सगोहत्यां लभेत भवे ॥
गोमार्गीवननं कृत्वा ददाति
प्रायमेव च। तत्र गोच तड्डे
वा सगोहत्यां लभेत भवे।
प्रायश्चित्तं गोवधस्य करोति
यत्तिक्रमः। अर्पणं भादयात्तानात्

सगोदरालभतभवं रानके विकटः २० त्रिकः २१ इतरः
 देवकेयतात गोस्वामीगोनपा २१ इतिशहरत्तावली ॥
 लयेत ३३ विददातियोमूको गोः पुं स्त्री स्वनामत्वातय
 गोदरालभतेभवं ॥ प्राणि म्पुः स्त्रीगोः पय्यायः गौरी २
 नलेवयेद्योहि देवास्त्रीमनल सरभिः २१ मदा २१ निलिना
 जले । नैवेद्यं पुष्पमन्त्रेच स चिः २१ सरभी २५ अनङ्गरी ॥
 गोदरालभेत भवं ॥ प्रा हिश २६ अथमा २० ॥ इतिश
 मन्त्रास्तीति यो वादी मि हरत्तावली वक्रला २० मही
 त्यावादी प्रतारकः । देवहे २१ सरस्वती २१ ॥ इतिशरापरः
 धी गुरुदेवी स गौदराल अत्राः २१ उवा २१ उस्त्रिया
 भेत भवं । देवताप्रतिमा २१ अही २५ अदिति २५ ३
 दृष्टागुरुवावात्तणसति । न ला २६ जगती २० शर्करी
 सधमात्रमेत योहि स गोर २० इतिवेदनिर्वर्णे २ अ
 तालभेतभवं ॥ नददात्याशि ध्यायः ॥ गोर्मगलत्तादि ।
 यं कोपात् प्रणतायच यो यथा देवलः । लोकेः स्मिन्
 दिनः । विद्यार्थिनेचविद्योच मंगलायणे वात्तणो गौरुता
 सगोदरालभेतभवं ॥ शानः हिरण्यसर्पिर्गदित्या
 इतिब्रह्मवैवर्तेप्रकृतिखण्डे योराजा तथाष्टमः ॥ यतानि
 २० अध्यायः ॥ सतते पशेनममस्येदृश्येचयः
 गोहालिया स्त्री स्तताविशेषः प्रदतिणच ऊवीत तथा च
 गोयालिया इतिभाषा । यथा यु न हीयते ॥ अभिमेतार्थसि
 यीते गोहालियामूलतिल हिर्मगल तदेत तथा वात्त
 दध्यान्संयुते । निवदमूत्रे गायपि ॥ गोप्रणमेवसुपरा
 कथितेप्रवनेयति शंकरः ॥ इतिग गो सदाभावः प्रणम्यात्तमेवणने
 रुहे ११ अध्यायः गोदरः पुतद नपाधिवा नमोगोभ्यः श्रीमतीभ्यः
 लपरिशेषः तमर्णयः गोदरः ॥ सारभेयीभ्य पवच ॥ नमो ।

ब्रह्मसताभ्यश्च पवित्राभ्येन ल्यकालस्यापि गोणकालत्वं ।
 मोनमः । मंत्रस्य स्मरणदेव तेनसायेसं ध्याया रात्रिः प्रातः
 गोदानफल माभयात् ॥ भ संध्याकालश्च गोणकाल इत्य
 विष्णो । गो मालभ्य नमस्तुत र्थः ॥ इति मलमासतत्वं ॥
 कृत्वाचैवप्रदक्षिणा । प्रदक्षि गोणचोदः पुं कृत्स्नप्रतिपदा
 णीकृतातेनसमदीयावसंय दियोर्णमास्यन्तमासः । यथा
 ग गवामस्थिनलंयेतमृतेगं गोणचोदेण भादता माल्यचा
 धनवर्जयेत् । यावदावातित नेण आवणता । इति जन्माष्ट
 रूपं तावज्जयेन युज्यते ॥ मीप्रकरणे तिष्ठादितत्वं ॥
 विष्णुः । गोमूत्रं गोमयेत्तीरे अपि च । चोदोपि द्विविधः यो
 सर्पिर्दधिच रोचना । यदंगमे को मुखगोणविभेदतः । गो
 तन्मगल्ये पवित्रं सर्वदा ग णः कृत्स्नप्रतिपदादियोर्णमा
 वां ॥ षडेगेषदप्रकारे इति संत ईरितः ॥ इतिशह २ ।
 शुद्धितत्वं ॥ त्तावली ॥
 गोणः पुं गोणीवृत्तिवोधि गोणी स्त्री अशीतिप्रकारल
 तः । यथा । शाकसाष्टशण दणानर्गीतलदणविशेषः ।
 त्मकः संवेधे गौणीतयोगात् यथा । सादृश्येतरसंवधाः म्पु
 गोणः इतिदायभागटीकाया द्वास्ताः सकलाग्रपि । सादृश्या
 श्रीकृत्स्नतत्कालकारः ॥ तमता गोणस्तेनघोरप्रभेदि
 गोणकालः पुं मुखकालक ताः । इति सादित्यदृष्टो २ परि
 त्रयकर्मकरणायोगकालोत छेदः ॥ अथत सर्वलदणा
 रः । यथा । यदागामिक्रियामु प्राहे दृष्टव्यं ॥
 ल्यकालस्याप्यन्तगलवेत् । गोतमः पुं प्राक्पवंशावती
 गोणकालत्वमिच्छति केचित् रीबुदमुनिविशेषः । ततप
 प्राक्तनकर्मणि ॥ यदेतिपदा र्थायः । खजित् ८ अतके
 तरे प्राक्तनकार्यमध्यकाल तः १ धर्मकेतः १ महा
 वत् आगामिक्रियाया मु मुनिः १ पंच ज्ञानः १२

सर्वदर्शी १५ महाबोधिः १५
महाबलः १५ वक्रतमः १५
विमर्तिः १५ सिद्धार्थः १५ श
कः १५ इति शहरत्नावली ॥
गौरः पुं पीतवर्णः ॥ गौरः
इति भाषा ॥ तद्वर्णकरणेयं
यथा कृष्णानालदारस्तस
गोमूत्रमृतवचः ॥ जलपिष्टार
दिद्रावसिद्धा मंदानलेन हि ॥
माहिषेण पुरीषेण वेष्टिता ह
षमधुज ॥ अस्या उदरं न कुर्वा
दंगमोरत्न मीम्बर ॥ इति गा
रुडे १५५ अध्यायः ॥
ग्रह ३३ जैत्ये ॥ रेफयु
क्तः ॥ जैत्यमिह कुटिलीभा
रः कुटिलीकरणे च ॥ ३ ग्रंथा
ते ॥ ३ ग्रंथते काष्टे कुटिले स्या
दित्यर्थः ॥ ग्रन्थते लतां वायुः
वायुः कुटिलो करोतीत्यर्थः ॥
इति उगीदासः ॥
ग्रन्थ कि ग दर्भ ॥ रेफयु
क्तः ॥ दर्भ ग्रन्थने ॥ किग्रंथ
यति ग्रन्थति ॥ गग्रंथातिमा
लामालिकः ग्रंथि महुयधि
तत्तद्व्येषः ॥ इति मोचवि
त् ॥ इति उगीदासः ॥
ग्रंथिः पुं रोगविशेषः तन्नि

दानं सर्वलिखितं ॥ तस्य चिकि
त्सा यथा ॥ स्वर्जिकामूलकला
रः शोखरणी समन्वितः ॥ एते
न विहितो लेपो हंति श्रेयं तथा
वुदे ॥ ग्रंथिने योनश्चति मेघने
न निष्काशने शस्त्रविकित
सकेन ॥ जामादिपक्वेन हने
न वेद्यो वरणेन चान्येन च
संविक्तसेत ॥ ग्रन्थीनुहुत
पश्चात्तत्रोक्तं क्रममाचरेत्
शिराग्रन्थि विहायानोशेषे
शस्त्रप्रयुजते ॥ ग्रन्थे आचा
र्याः ॥ इति भावप्रकाशः ॥
ग्रस कि ग्रसे ॥ रेफयुक्तः
कि ग्रसयति फले लोकः ॥
ग्रसति नव मुवेडं पूर्णवेदे
विहाय ॥ इमं ग्रहणे पवति
केचित् इति उगीदासः
ग्रस उ उ भये ॥ रेफयुक्तः
उ ग्रसित्वा ग्रस्ती ॥ ३ ग्रस
ते ॥ हिमांशु मांशु ग्रसते इति
माहः ॥ इति उगीदासः ॥
ग्रह ग जे आदाने ॥ ग ज
गृह्णाति गृह्णीते ॥ इति उ
गीदासः ॥
ग्रह क कि आदाने ॥
उ ग्रहणीत ग्रहादीनां कि

ग्रहयति ग्रहति ॥ पयोक्तादि
रेव मयते तत्राप्यात्मनेपदी
पव ॥ इति उगीदासः ॥
ग्रहः पुं सूर्यादिनव ॥ तेषां
कामत्रये स्थानानि ध्यान मं
त्रादिभ्य यथा ॥ पूर्व समदना
यास्तबलदेवस्य पश्चिमे म
हादेवयत्रदेव आदित्यसततं
स्थितः ॥ भैरवस्य दिता र्थाय
यदा सर्व सुराः स्थिताः ॥ का
मत्रये महापीठे वल्लेखवर्ण
दयः ॥ तदा तत्वाक्ये शैले
श्रीसूर्योऽपि अवस्थितः ॥ त्रि
स्रोता नाम तस्यास्ति नदी पूर्वा
दिशि स्थिता ॥ कापोतकुरां
पश्चाद्यस्य ऊपरद्वये स्थिता ॥ का
पोतकुरां विधिवत् स्नात्वा क
रणं ऊपरके ॥ तत्वाचलं समाह
त्य संप्रत्य च दिवाकरे ॥ सकृदे
वनरोयाति भास्करस्य गृहे प्रति
सूर्यरश्मिसममृज्जतकापोतक
रणमृत ॥ पुरापतोय महावो
रेपायं कापोत मे हर ॥ इत्य
नेन त मंत्रेण स्नात्वा कापोत
पुष्करे ॥ करणं समुपसृज्य
तत्तशले रवि यजेत् ॥
त्रिविधं ब्रह्म वीजत सह ॥
स्वपद मंततः ॥ रश्मयेति चत
र्थान्ते देवतायाः प्रचेस्ततः ॥
ग्रंहावीज मिदं प्रोक्तमादित्यस्या
निकामदं ॥ ध्याने यथा ॥ यथा
सनः यमकरः पद्मगर्भसम
युतिः ॥ समांशुः समरज्जुश्च
हि भुजो भास्करः सदा ॥ वर्मले
मण्डले वास्य अष्टपत्रसमन्वि
तः ॥ ग्रंथेष्टाद्ये गली नान्तरुदा
दीनां तथा वषट् ॥ ग्रंथमंत्रेण स
युक्तो यो यो वदति सेयुतः ॥ सर्व
स्यासे समुद्दिष्टो मंत्रः सर्वफल
प्रदः ॥ रुक्मिरस्तु शिखावर्म
नेत्रास्योदरदृष्टतः ॥ वाकोः ॥
पाणोर्जं ह्रयोस्तपादयोश्चापि
विर्यसेत ॥ नचनेत समस्ता
नि क्रमान्महादराणि ॥
क्रमश्चोत्तरतः शोक्तः पूजनेः स
प्रकीर्तितः विसर्जनं तथैषा
यां विद्यायादलशक्तयः नि
मीत्यधुगुग्रवर्णो माठराया
स्तु पास्यः वीजमन्त्रं तत्र
स्य पूर्वतः प्रतिपादितं येन न
विधिना तत्र पूजयित्वा सरोजमं
सकामान् तिलान् प्राप्य इदं लो
के स उतमः ॥ सत्वीशे चेतो ग
द्ये द्वास्तरस्यालये प्रति ॥ १ ॥

इति कालिकापुराणे ८५ अ
 ध्यायः ॥ पूर्ववापुगिरिः शो
 ल श्रुदकुर इति स्मृतः त्रि
 कोण स्नातृसेकाशस्तु उद
 चेदमंउल ॥ द्वितीयवर्गीया
 येतविहिउभ्यामलेकते चंद
 वीजमितिप्रोक्तंतेनचंद्रं प्रश्न
 येत ॥ अथापिप्रतिदेशीतपूर्व
 तेनेतिशायतिः । प्रदक्षिणीक
 रोतेवदशभिश्चाश्रमिधुनः
 तस्यैवपूर्वभागेतसोमज्जरा
 कयंसरः । तत्रस्नाताचपीता
 चनरः केवल्यमश्रुते । स्व
 र्गादवभतश्रुदः कामाख्या
 सेवनेयदा । तदातद्विषमसं
 वानिः स्नातायराशयः तै
 स्लायेवासवः ऊरुमकरोदि
 दचंद्रयोः मध्योपगपतमस्य
 नेस्वयं वस्त्रशिलापरिचंद्र
 रश्मिमसमूहंवेदंउमरोद
 ये स्यात्सवणसास्नादंवे
 दकलुषंहर ॥ इत्यनेनतमे
 रणयः स्नातावेद्रपायसि ।
 चेदकुटेसमारुह्यप्रजयेयस्तं
 नरः अविच्छिन्नसंततिस्तसकाता
 तस्य जायेते परचंद्रमदनेभि
 त्वायानिपेपदे ॥ अथाप्यथाश्वेतः

श्वेतोवरधरोदशासोहेमत
 धितः । गदापाणिर्विवारश्च
 स्मृतोवरदः शायी ३ ॥
 पूर्वस्यांकपटाख्यात शोला
 चित्रइतिस्मृतः । यः पूर्वभागे
 श्रोतोः मुहिषपात्रेयांवावस्मि
 तः ॥ पीठस्यबालयावस्तुअ
 र्वाक पर्वतउच्यते तस्मिन्व
 संतिसतनेग्रहाराजानययेव
 या तत्रतानप्रजयेयस्तुसना
 प्रोत्थापदेकचित् । चपेमेव
 सूर्यस्यवेदस्यप्रतिपादिते स
 मानामितरोपांतमेवैत्रपे
 रणस्यमे । रक्तोवरधरः शाली
 प्राक्तिसोश्च गदाधरः । चत
 भुजोमेघरथोवरदो मंगलो
 मतः २ पीताम्बरधरः श्रु
 ली पीतमाख्यामलेयनः ।
 खड्गवर्मगदापाणिः सिंहस्यो
 वरदोवुधः ५ स्वर्गागौरः पीत
 वासाः स्वर्गापंकजसेस्थितः ।
 मालोकमेउलंदेउवामेनवरदा
 यकं ॥ चतुर्भुजसुसंवहं वित
 योदेवतीर्थकं । सर्वदेवगणे
 नित्यनम्यमानंमनोहरं ५ श्रु
 कृचस्व मुक्तवर्णं शाल ।
 नागोपरिस्थितं । चतुर्भुजं

वातमालांपुस्तकं च वराभ
 ये ॥ क्रमादक्षिणवामाभ्यां
 त्रैलोक्यगुरुः सदा ॥ इदानी
 लनिभः श्रुली वरदो गृध्रवा
 हनः । पाशवाणसुनपरोधा
 तयोः कंसतः सदा ॥ ७ काम
 कामदेवस्यवीजंत मंत्रंभोम
 स्य कीर्तितं । मे । उगीयानेअ
 वीजस्यघनमध्यातरंमुभं ।
 तस्मै शशिपुत्रस्यसर्वका
 मफलप्रदं ॥ ८ ॥ भकारपंच
 मोयस्तुचतुर्थस्वरसंयुतः
 गणेशवीजंतदिदेशुरोमंत्रं
 कीर्तितं ॥ ९ ॥ विहिउसंयुतंवा
 पिपूर्ववर्णदयं पुनः । सप्तस
 स्वरसंयुक्तोभकारस्तादिरतरे
 प्राक्तवर्गाघटारस्तविहिउभ्या
 समंवितां । भवेच्छुक्रस्यवीजंत
 सर्वकामसमृद्धिदं ॥ १० ॥ प्राक्त
 वर्गाघटारंतचेदविउसमंवितां
 आद्यमंत्यश्वरोयेतं तदेवेदं ।
 दिसेयुतं । शनैश्चरस्यमंत्रो ३ ।
 ये सर्वदोषविनाशनः ॥ ११ ॥
 विउचेदसमायुक्तं नामाद्यद
 रपववा । तेपांसर्वग्रहाणांवे
 मंत्रंमंत्रः प्रकीर्तितः ॥ १२ ॥
 तिके पाष्टिकेकृतो यभि । गलस्य वुध श्वेव हृदस्यतिः

मंत्रे ग्रहानिमान् । पूजयेत्तस्य
 र्वदापीरोभूतिकामो महाम
 तिः वरदामयहस्तश्चावहच
 मधरस्तथा । सिंहासनगतः कृ
 स्नारुपीरैः प्रवक्ष्यते । ८ पू
 सवर्णाविशालातः पुच्छरूपी
 चतुर्भुजः । खड्गवर्मगदावाण
 पाणिः केतः शवासनः १ उपा
 स्नादिहादशेन स्वरण सहितः
 पुनः । उपान्तपंचमेनेउविउ
 भ्यांसहितावुभौ ॥ मंत्राः यम
 उलोमेन राहोः केतोर्विलोम
 तः आद्यातरे विउमहामंत्र
 मुक्तं तथैतयोः ॥ १३ ॥ के ॥
 पंचवित्रेपौलवरेपूजयित्वा
 वग्रहात । अभीष्टान् लभते
 कामान्नरः प्राप्तिं तथोत्तमां
 इति कालिकापुराणे ८६ अ
 ध्यायः ॥ तेषां दशा तत्फला
 दिचदशाशहे गरुडपुराणे
 ६० अध्याये च द्रष्टव्यं ॥ नव
 ग्रहयागविधानादि यथा । या
 जवल्काउवाच । श्रीकामः प्रा
 तिका मोवाहृष्टापुरभिवाहृवा
 न् ग्रहयते समं ऊपातं ग्रहा
 नेषुपैः स्मृताः ॥ सूर्यः सोमोम
 गलस्य वुध श्वेव हृदस्यतिः

शुक्रः शनैश्चरो राहुः केतुः दद्याद्भुतकमादेतान् ग्रहेभ्यो
 कृप्यान् ग्रहा स्तथा ॥ ताव
 कान् स्फटिकादृक्चंदनात्
 स्वर्णकाडभौ । रजतादयसः
 सीसात्कोष्ठात्तवर्णान् निवो
 यत ॥ रक्तः शुक्रस्तथारक्तः
 पीतः पीतः सितः सितः ।
 कृष्णः कृष्णः क्रमादहर्णिदद्या
 त्मनुयस्ततः ॥ स्थापयेद्गृह
 वर्णानि होमार्थं प्रलितेषु पदे ।
 सवर्णानि प्रदेयानि वा सांस्तिस्र
 समानि च ॥ गोधाश्च वलयश्च
 वधूपो देयश्च गुग्गुलुः । कर्त
 व्यास्तत्रमंत्रैश्च रवः प्रतिदेव
 ते ॥ आकृत्सेनश्मदेवाग्नि
 र्द्विदिवः ककुत् उडुपास्तेति
 जहृषादग्निं रवयथाक्रमेण ह
 सते । तियदर्थेति सर्वे ज्ञान
 परिस्ततः । शत्रो देवीस्ततः
 काणात्केतुं कृत्वा त्रिक्रमान्
 अर्कः पलाशः खदिरश्चापामा
 र्गोः थयिपलः । गोद्वंशः प्रामी
 हवींशश्च समिधः क्रमात् ॥
 होतवामथुसर्पिर्भीदभावेव
 समन्विताः । गुणैर्दण्डाय संचर
 विष्णुदीर्घश्चिके । दण्डोदनेह
 विः प्रपात्तांसे विज्ञान मेव च

दद्याद्भुतकमादेतान् ग्रहेभ्यो
 भोजनेततः ॥ येनः शोखस्त
 त्वान्दान हेम वा सोदयस्त
 था । कृष्णगोराय सस्त्राग य
 ता वै दक्षिणाः क्रमात् ॥ ग
 दाः पूजाः सदा यस्माद्वाजा
 दि प्राण्यते फले । इति गारु
 डे ११ अध्यायः ॥
 ग्रहणी स्त्री स्वनामत्वात्तरो
 तस्य निदानादि पूर्वलिखिते ।
 तस्य चिकित्सा यथा । चिकि
 त्साय ग्रहणस्त ग्रहणी
 चाग्निनाशिनी । चित्रककायक
 ल्काभ्यां ग्रहणीं च मृते हरिः ॥
 इति गारुडे १४ अध्यायः ॥
 हरिरुवाच । मरीचं संगेवेरं च
 कुटजत्तच मेव च । यानां च ग्र
 हणीन प्रपेत् प्राणां कृत्वा तेशा
 ३ ॥ इति तत्रैव १८ अध्यायः ॥
 अकोवमूलकर्षाद्विषं तण्डु
 लवारिणा । सर्वाती सारग्रहणी
 पीते हरति भूतय ॥ मरीचं
 तीक्ष्णं तत्तु कृत्वा पीतं गुणानि
 ते । क्रमान्ते दिगुणपीते ग्र
 हणी व्याधिनाशने ॥ इति
 तत्रैव १८ अध्यायः ॥
 ॥ अथ सामान्यग्रहणी

रोगस्य चिकित्सा । ग्रहणीमा
 श्चिन्तयामजीर्णवृत्तपाचरेत् ।
 लघुनेदीपनीयेश्च सदा तीसार
 भेषजे ॥ दोषे सामे निरामे च ।
 विद्यारवातिसारवत् अतीसारो
 कृविधिना तस्यामचविणचये
 त ॥ येनादिपटुलघुभेषजका
 लादिभिर्युते । दीपनानि च त
 कंच ग्रहणयोग्येति विष्णुः ।
 कपित्थं विल्वं चोगेरीतक
 दाडिमसाधिता । यवागुः पा
 वयस्यामेशकृतं संवर्तयत्
 पि ॥ संवर्तयति च नीकरोति
 अथ तर्कः । तत्र गोदधिगुणाः
 गव्यं दधुतमेव लघुपाके स्ता
 उ रुविप्रदे । पवित्रे दीपने ।
 त्रिंशं पश्चिक्कृतं पवनाय
 हं । उक्तं दधामशेषाणामथ
 गव्यं गुणायिकं ॥ अथ महि
 वीदधिगुणाः । माहिषदधिस
 त्रिंशं पश्चिक्कृतं वातपित्तनुत् ॥
 साडपाकमभिष्यदिद्विगुणं
 सहस्रं ॥ अथ लघुगोदधिग
 णाः । अजदधुतमेव गव्यं लघु
 दोषत्रयापहे । प्राण्यते स्यात्सका
 मार्शः हयकृशीषु दीपने उत
 मे ग्राहिणामथे अथ शतयः ॥
 अथ दोषविशेषे तर्क

अथ तर्कस्य मेदाः । तर्कं त
 चोत्तमद्यितो मश्चिन्तयाम
 दतः । सश्रुताये मनिश्रेष्ठे
 अतर्ही पविकीर्जिते ॥ सम
 रेनिर्जले चोत्तमद्यितो मश्चिन्त
 सरोदके । तर्कपाटजले प्रो
 क्तमुद्विष्टाद्वारिकं ॥ वात
 पित्तहरं चोत्तमद्यितं कफपित्त
 उत । उद्विष्टं कफदेव लघु
 मद्यं परमे मने ॥ अथ तर्कस्य
 गुणाः । तर्कं ग्राहिकमायाम्
 मधुरे दीपने लघु । वीर्यं संव
 रं देव्यं प्रीणने वातनाशने ॥
 याम्यक्तानि दधीत्येतद्गुण
 तर्कमादिशेत् । ग्रहणादिम
 ते तर्कं पण्यं सग्राहि लाघवात्
 वातघ्नं मन्त्रसादृत्वात् सद्य
 स्कृतं विदधिव । किंच स्वाद्वि
 पाकित्वा त्रच पित्तप्रकोपने ॥
 कषायोत्पत्तिकारिणा दोषाश्चैव
 कफे हिते । अथाहतस्त्रोको हता
 उद्विष्टतस्य तर्कस्य गुणाः ।
 समुद्विष्टं तर्कं पण्यं लघु
 विशेषतः । स्त्रोको हतश्च तस्य
 हुरुद्विष्टकफापहे ॥ अतर्क
 ने सोदं गुरुपुष्टि कफप्रदं
 मे ग्राहिणामथे अथ शतयः ॥
 अथ दोषविशेषे तर्क

विशेषाः । गतेः स्र संधवे
पेतेपितेस्वाः सशर्करे ॥
पिवेन्नकं कफेचापितारत्रि
कटसंयुते ॥ हिंजीरयुते
चोलेसंधवेनावयुलिते ॥
ग्रहणशीः तिसारसंभवेदा
तहरयरे । रोचने पुष्टिदव
ल्यवस्तिमूलविनाशनं ॥
अथामयकृतकृणाः ।
तक्रमामकफेकोष्टेहतिके
वेकरोतिच । पीनस स्यासका
सादौ पक्तु मेव विशिष्यते ॥
अथ तक्रस्य निषेधः ।
नैवतक्रं दते दद्यात्तस्मकाले
नर्द्धले । नमृत्तीधमदाहेषु
नरोगे रक्तपेत्तिके ॥ अथ त
क्रस्यगुणतत्त्वः । न तक्र
सेवी यथते कदाचिन्नतक्रद
ग्याः प्रभवति रोगाः । यथा
सुराणाममतेसुखाय तथा ।
नराणां भुवि तक्रमाहुः ॥ मु
हयुषसंतक्रं धान्यजीरकसं
युतं । संधवेनाविते दद्यात् ।
षड्युष मिनि कीर्तितं ॥ रसे
लवुशादिमांसमवरसं । षड्यु
षः ॥ कर्षं गंधकं महं पारदं
मुभे कृष्णकुम्भा कजली ।

त्रातं युयुणतश्च पंचलवणं
साहचकं घण्टयकं । मृष्टं हिं
चजीरकद्वययुते सर्वाहंभा
वितेखादेहेकमिते प्रहृतिगद
वास्तकस्य विलेनच ॥ इतिल
बुलाईचूर्णं ॥ त्रिकटुविफल
चैव विउगजीरकद्वयं । भलात
कं यवांनीचहिं गुलवणपच
के ॥ ग्रहणमववाकुषं रसगं
धक मधुकं । दारत्रयाजमोद
च चित्रकं गजपिप्पली । मु
स्तामोचरसे पाटालवंगजा
तिपत्रकं ॥ समभागकृतेचै
वाचूर्णं मृत्तविनिर्मितं । शक्रा
शतस्य चूर्णितचूर्णितल्यपदा
पयेत्त मंदाग्रिकासुडर्जामली
हयाण्डरुचिन्नरात्राविष्टं स
गृहे मृत्त दद्यात्तानाति सार्धं
त ॥ ग्रामवानापहं वल्यं सुतिका
रोषनाशनं । वजीनीयं माषम
स्तस्मानपि शितभोजनं पथं
कौजिकमत्राग्निदधितक्रमण
पिवा । हृदलाईचूर्णमिदं लाई
भाषितमुत्तमं ॥ रतिवद्विचोई
चूर्णं ॥ जातीफल लवंगला
पत्र तक्रगकेशरः । कर्षं
चदन तिल तक्र दौरी तगर

मलेः ॥ तालीस पिप्पली प
प्यासूल जीरक चित्रकैः ॥ मु
लीविउगमरिचैः समभागवि
चूर्णितैः । यावत्तेनानि सर्वाणि
दद्याद्गोचतावती । सर्वचूर्णस
मानाणप्रदेष्टा मुभशकं रा
कषमात्र मिदं खोदस्युना
स्मावितं जनः । नाशयेत्तग्रह
णीकासं दयं स्यामरोचकं
जातीफलदिचूर्णं ॥ चित्रकं
पिप्पली मृत्तदारौ लवणप
चकं चोष्टं हिं वनमोदं च च
यं चैकचूर्णयेत् ॥ वटिका ।
मानलगस्परसेवी वाटिमस
वा कृता विपाचयत्तामप्रदी
पयति वानलं ॥ दारौ खर्जिका
यवः । रश्मि । लवणपंचकमि
ति संधवं रुचके चैव विउसास
दिकं गड मिनि । व्योयं मुहूर्ती
पिप्पली मरिचानि । पुनमोद
त्रयवानिका । मानलगं वीज
पूरकं । चित्रकादिवटिका ॥
श्रीफलशलाहः कल्कोनाग
रचूर्णं नमिष्ठितः सगुडः ग्रह
णीगदमसुगं तक्रमुनाशीलि
ताजयति श्रीफलशलाहः वि
लस्यामफलं । गुडस्यात्र भागद्व
य

विलकल्कः ॥ चतस्रं लं सुधा
काणं विपलं लवणत्रयं वार्ज
कोः रुचवार्कमृत्तादिते त
पानलात् ॥ दग्धा इवेणवार्ज
कोष्टिकाभोजनोत्तरं । मुक्ता
भुक्तं पचत्तामुनाशयेद्गृहणी
गदं ॥ कासे स्यासेन स्यासि
विस्त्रवीच रुदामये । वार्जकु
गुटिका ॥ मुक्ताकाति विषा
विल्व कौरजं सूक्ष्मचूर्णितं ।
मधुना च समालीकं ग्रहणीस
र्वजोमजेत् ॥ कौरजं इदं यवः मु
स्तकादिचूर्णं ॥ मेतावा यदि
वारिकः सपक्वो ग्रहणी गदः
गुडनाथिकसंजेन भस्तिनेना
मुनश्चयति ॥ सजः राल इति
लोके । सजीरसचूर्णं ॥
विल्वार्क प्राक यव बालक मो
चसिद्धमाजपयः पिवति योदि
सत्रयेण । सोः तिग्रहद्विच
ग्रहणीविकारं सामं सप्राणा
तमसाथमपि दितोति मो
चामोचरसः । दितोति । दं
ति प्रस्थयेत्ताजलीरसस्य
मुहसुदताहंतला गुडस्य चूर्णं
कृते प्रथिकजीरचयवाषभक
स्नादवृषाजमोदः । विउगसिंधु

विफला यवानीयावाप्रिधामे रसस्य त । प्रस्यत्रयमिदं
 अ पलप्रमाणोः । दत्ताविहचूर्णं सर्वशानेर्दृग्निनापचेत
 पलानिचाष्टावष्टौ च तैलस्य य ओंवरं चामलकं वादरेवा
 चयथावत ॥ तं भक्षयेत्तत्फल यथाफलं । तावन्मात्र मि
 प्रमाणं यथेष्टं चेष्टस्त्रिंशं धि दं वादरे तये दाययानले । नि
 युक्तं । अनेन सर्वग्रहणीविका विलान् ग्रहणी रोगान् प्रमेहं
 राः सप्तासका सस्त्रभेदशो अत्र विंशति । उरोवाते प्रतिष्ठा
 याः शास्त्रेति चायं विरमंतरये यंदोर्वल्यवक्रिसं तयं नरा
 हेतस्य पुंस्त्वस्य च वृद्धिहेतः स्त्री नपि हरेत् सर्वान् कृष्णान् कं
 एतत्तवं ध्यामय नाशनः स्नात निमित्तं वरे । पिबुयात्तान्मा
 कल्याणको नाम गुरः प्रसिद्धः हन्ति रक्तपित्तं च विग्रहं । पात
 तैले मना कुत्रिहृष्टा त्रिसं दी एणवयः दी एणः स्त्रीषु दी एण
 धिपलेपलं । सिद्धं निधेय म तयीवयः ॥ तेभ्यो हितं अवधा
 त्रैव गुरं कल्याणपूर्वके ॥ ये महाकल्याणको गुरः । क
 कल्याणगुरः ॥ पिप्पली षांशानां स पक्वानां स्त्रिंशानां
 पिप्पली मूलं चित्रकं गजपिप्प निष्कुलत्वां । सर्पिः प्रस्थे पल
 लीधामकं च विउंगानियवानी शतं नाम पात्रे शनैः पचेत् ॥ पि
 मरिचानि च । विफला चाजमो यली पिप्पली मूलं चित्रकं गज
 दावनलिनी जीरकस्तथा । सै पिप्पली धामकानि विउंगा
 धवं रौमकं चापि सामुद्रं रुच निनागरं मरिचानि च ॥ विफ
 के विउं । आरवधश्च तत्कपत्र लाचाजमो दाचकलिं गाजानि
 सलैलाचोपकुं चिका । शुगरी सैधवं पके कस्य पले चैकं वि
 शक्यता अत्र प्रत्येकं कपसं हतो ह्ये पलानि च । तैलस्य च
 मिताः महीकायाः पलान्मत्र च यत्ताम्ये गुरात्त पंचाशदेव
 तारिकथितानि हि । त्रिवृतायाः त । आमलका रस ।
 पलान्मद्ये गुरात्त हतला तथा स्नात्र प्रस्यत्रयमुदीरितं
 तिलतैलपलान्मद्ये वामलका तावत् पाकं प्रक ॥

वीत मउनाचक्रिनाभिषक् योनेता समीरणः । इति तस्य
 यावत् दवी प्रलेपः स्नात्रैव सहस्रनामस्तोत्रं ॥ यतः । य
 मवतारयेत् ॥ ओउस्त्रं चाम लकं वादरे वा यथाफलं । ताव
 स्नात्र मिदं खादेत्तये दाययान नले ॥ अनेनैव विधानेन प्र
 युक्तमदिने दिने । निदं नि ग्रहणी रोगान् कृष्णमर्षी
 मगदरान् ॥ ज्वरमाना ह रु रोग गुल्मे दरविस्तृचिकाः
 कामला पाण्डुरोगं च प्रमेहं कामला पाण्डुरोगं च प्रमेहं
 अत्र विंशति ॥ वात शोणि अत्र विंशति ॥ वात शोणि
 तवी सपददु यत्न हलीम कान् । वातपित्तकफानस
 वान उष्णान्मदान् समाचरे वान उष्णान्मदान् समाचरे
 त व्याधि दी एणवयः दी एणः स्त्रीषु दी एणम्येनराः । ते
 भ्यो हितो गुरोः ये स्नात्र वंधा नामपि पुत्रदः । वृषो वल्पो
 वृहणश्च वयसः स्थापनः प रः कुष्माण्डकल्याणक गुरः
 अती माराधिकारं लिखिते विल्वे तैलं चात्र हितं । इति ग्रह
 णी रोगाधिकारः । इति भाव्य काशः ॥
 ग्रामणीः ३ विसुः । यथा अग्रणी श्रीमणीः श्रीमान्मा
 योनेता समीरणः । इति तस्य सहस्रनामस्तोत्रं ॥ यतः । य
 या सरथाधिष्ठितो देवे रादि मेरुधिभिस्तथा । गायत्रे रफ रोभिः अग्रामणी सयरात्तसेः ॥
 इति विसुपुराणे २ अंशो १ अध्यायः ॥ देवे रादि मे आ दित्याय वदेवास्तेः । याम ।
 णी धीतः । इति तदीका ॥
 प्रच ३२ उ चोर्ध्व ॥ गते । रेफ युक्तः । पंचमस्वरी
 ३३ अग्रचत अग्रोचीत् ३ यो चित्ता फल्का । इति उगी दासः ॥
 रस ३ उ भक्षे । अन्नस्य तृतीययुक्तः । उ सुसिता स
 स्ता । उ । ससने । इति उगी दासः
 गुर ३ कि आहने । अ न्नस्य तृतीययुक्तः । उ अन्न
 हीत् अद्वादीत् । कि आहय ति स्मरति । पषः के अन्नम
 मने । इति उगी दासः ॥
 ग्लुच ३३ उ चोर्ध्व ॥ गते । अन्नस्य तृतीययुक्तः ।
 पंचमस्वरी । ३३ अल्लचत् अ स्माचीत् । उ आचिता ग्लुक्ता
 इति उगी दासः ॥

ग्लच्छ ३ ३२ गतो ।
अनस्यततीययुक्तादिः । पंच
मसरी । ३ ग्लच्छिता ग्लच्छा ।
३२ अग्लच्छत अग्लच्छीत ।
इति उगीदासः ॥
येप ३ ३. देये ॥ गति
चालयोः । अनस्यततीययुक्तः
३. देयेते निर्धनः सदा ॥
३ अजिदेपत इति उगी
दासः ॥
लेव ३ ३. सेवे । अ
नस्यततीययुक्तः । ३ अजि
देवत । ३. देवते । इति उ
गीदासः ॥
देय ३ ३. अनेवे । अ
नस्यततीययुक्तः । ३ अ
जिदेवत । ३. देयते जिलेये ।
अनेवो अनुसंधाने देयते
यः सतो मार्ग मिति हलायुधः
इति उगीदासः ॥
ले क्लेम । अनस्यततीय
युक्तः । क्लेमो हर्षदयः स्त्री
यतिलोकः शोकान् । अन
यसंगस्यजालकलल्लत
इत्यादिना वारुखः । ३. देय
तिह्लापयति सोयसंगस्यत
प्रत्यापयति । इति उगीदासः ॥

चः चकार । तस्य लेखनप्र
कारादि र्यथा । सखिचपावा
मरेखा किंचिदुक्तेचित्ता ततः
कुडलीरूप मास्थाय ततो
ः योग्य दत्ततः ॥ अत ऊर्ध्व
गतारेखाशुभनीरायणस्त
योः । ब्रह्मसूत्रपिणीदेविमा
त्राशक्तिः प्रकीर्तिता ॥ इति ।
अस्थायाने यथा मालतीपु
ष्पावर्णाभाषडभुजोरक्तलो
चना । मुक्तोवरपरीधानोमु
क्तमाल्यविभूषिता सदास्म
रमतीरम्यालोचनत्रयराजि
ता । एवं ध्याता चकारेततकं
त्रेष्टया जयेत ॥ ततः प्रणाम
मंत्रो यथा । निर्गुणं त्रिगुणं
पते सदा विमोलसंयुते । सर्व
म सर्वदा शोतेतकारं प्रणामा
महे ॥ इति च वर्णाद्वारतंत्रं ।
तस्यानामानियथा । चः खत्री
चुर्चु रोचरी चंदी शक्तिप्रदान
कः वायुः शिवोन्नमः सदा
किंकिणी चोरनायकः म
रीचिर्वरुणो मेधा काल
रूपी च दा ॥

लिकः । लम्बोदराजालमलं
नदेशो हननं धुनिः ॥ त्रैलो
कविद्या संदनी कामाख्यम
नचामयः । इति नानातंत्राणि
चम्व हसने केवाचरी
रतीयोपथः । चम्वति । इ
ति उगीदासः ॥
चट य म उ. चेष्टे । य
चटा । ३. चटते पठिते शि
ष्यः । म चटयति चटतीति च
हो ज्ञेया नाचटन चटता मि
यादिति त चटते चटः पचा
दितादन । ततो चट इवाचर ।
तीति क्लो साध्य । इति उ
गीदासः ॥
चट क हिंसे ॥ संघाते ॥
युनौ । क चाटयति कचाटे
हारिजनः संयोजयतीत्यर्थः
इति उगीदासः ॥
चट ३ कि युनौ । ३
चाटयते । कि चाटयति च
एति । युतिर्दीप्तिः । युत्यर्थ
तेन पादिकचरादितेसिद्धे
किंकरामश्यातरे पिपादि
कचरादिनाथ । तथाच । क्रिया
वाचित माख्यात प्रसिद्धोऽर्थः
प्रदर्शितः । प्रयोगातो

ऽयमेतव्या अनेकार्था दिधातवः
॥ इति बोधदेवः । प्रसिद्धोऽर्थः प्र
दर्शितः । किंत महा कविप्र
योगे दृष्ट्वा ऽन्ये व्यर्थी मन्त
व्याः हि यस्मात् धातवोऽने
कार्था भवेतीत्यर्थः ।
तेन हि सास्तव्योः पठितस्या
पि प्रामतेः कथनाद्येते नमेदि
या शंसति किंचिदीप्तिमिति
रचो कथयतीत्येवार्थः । एवं
हीप्तिपठितस्यापि तर्कधातो
र्वितकणार्थत्वे तर्कयत्यन्यं यु
क्तं सुधी रित्यदिः । इति उ
गीदासः ॥
चटकः पं कुलाचार्यः । तस्या
सुप्रपत्ते यथा । वरं चाणालस
स्पर्शकृष्यात् साधकोन्नमः
तथाप्यसुप्रपत्ते सर्वदा
तं परित्यजेत् ॥ हविताः क
लिकालेषु भारते विविधाः
प्रजाः । अतएव महेशानि स
र्वसंसारहविताः । चटकं ब्रा
ह्मणदेविसंस्पर्शयततस्या
जेत । इति शास्त्रानेदतरंगि ।
एणावोउग्रोहासे महिषम
हिनीतेवचने ॥

चरा क चले। देहयानः । चरा देवदेवस्य वलमा। त
चाले। क चयति मे स्मात् सर्वप्रयत्नेन चरानादे
चो वायुना। इति उगीदासः ॥ तकारयेत् ॥ मन्त्रनरसहस्राणि
च ३. चले। देहयानः । मन्त्रनरशतानि च। चरानादेन
३. चरते। इति उगीदासः ॥ देवेशः प्रीतो भवति केशवः
च २३ म दीमो। द म विसृपमीनरे श्रीभगवत्
चराति चराते। ३ चरात्ता प्रकृतसेवादे। म्पणदेते
चत्ता। इति उगीदासः ॥ वक्षामि चरा माहात्म्यमुत्त
चरा स्त्री कोऽपनिर्मितवाद्य । मे। प्रकृत तत्समो नास्ति
विशेषः। अथ चरामाहात्म्य । मद्रको भवनत्रय ॥ ममना
उक्तं च स्नाने श्रीवल्लभनारदस मोकिता चरा पुरतो ममतिष्ठ
वादे। स्नानार्चनक्रियाकाले ति। अर्चिता वै सवगृहे तत्रमा
चरानादे करोति यः। पुरतो विहिदैत्यज ॥ वैनेते योकिता
वासदेवस्य तस्य पुण्य फले चरासदशनयुता यदि ।
म्पण ॥ वर्षकोटिसहस्राणि व ममाग्रे स्थापयेद्यस्तदेहेतस्य
वर्षकोटिशतानि च। वसते देव वसाम्पदे ॥ यस्त वाद्यते च
लोकेन अप्सरोगणसेवितः रावेन ते येन विहितो। धूये
सर्ववाद्यमयी चरा केशव नीराजने स्नाने पूजाकाले वि
स्य सदा प्रिया। वादनात् लेपने ॥ ममाग्रे प्रत्यहेवत्स
भते पुण्य यजकोटिसमुद्र प्रत्येकं लभते फले। मत्वा
वे ॥ वादित्रनिन्दे स्तुत्यगीत पुतं गोयुते च वाद्ययणशते
मंगलनिःस्वनेः। यः स्नाय द्रवं ॥ विधिवात्पूजापूजास
यति गोविंदजीवन्मुक्तो भवे फला जायते नरणे। चराना
दिसः वादित्राणामभावेन । देन तस्योहं प्रयच्छामि स्वकं
पूजाकाले हि सर्वदा। च पदे ॥ नागारिचिह्निता चरा
एवाप्राप्तो नरैः कार्यः सर्ववा रथागेन समन्विता। वादनात्
यमयीयतः ॥ सर्ववाद्यमयी कुरुते नाशे जन्ममृत्युभयस्य

॥ गुरुते नाकिता चरा हृष्टाहं नः इति। अतो भगवतः प्री
प्रत्यहं सदा। प्रीतिं करोति ते चरा श्रीगुरुमन्त्रिता सं
देयेद लक्ष्मीप्राप्य यथाय ग्राह्यावे सवेयता चक्रणप
नः ॥ हृष्टा मते यथा देवाः रिमेदिता ॥ स्नाने प्रास्तादिवा
प्रीतिं कुर्वन्पहर्निश। सुपर्ण यंत नाम संकीर्तने हरः।
चतया प्रीतिं चरा शिखर मा गीतेन तं पुराणादिपुनने च
स्थिते ॥ स्वकुराण प्रकुर्वन्ति च प्रशस्यते। इति श्रीहरिभक्ति
रानादे समक्तिदः। मदीया च विलास ६ विलासः ॥
नकालेन फले कोऽनन्दवैक चम्प गतो। आसुवगीशोषो
लो। अथ च चरा दण्डस्य पथः। चेतति। इति उगीदा
शिखरे सचक्रं स्थापयेत्यः ग यमः ॥
रुते वै प्रियं विष्णोः स्थापिते भ चर्व गतो। रेफोपथः।
वनत्रये ॥ सचक्रं चरानादेन चर्वति। इति उगीदासः ॥
मृत्युकाले म्पणतिष्ठः। पाप चर्मः ३ सेदः। तत्पर्यायः
कोटियुतस्यापि नशपति यम सिप्रः ४। इति जराधरः ॥
किंकराः ॥ सर्वदोषाः प्रलीय स्ववाण ५ इति शहरत्नावली।
ते चरानादे कुरुते हरौ। देवता चर्मदोषः ७ सेदस्य विकारः।
नामुनीदाणापि हृणामृतस तस्योषधं यथा। मंदोऽसलोथ
वो भवेत्। अभावे वै न ते यस्य नीवार चूर्णतकनकस्य च।
चक्रस्यापि न सं संशयः तेनोद्विजिते हरस्य हरेद्वीष्म
चरानादेन भक्तानां प्रसादेन प्रसारिका ॥ तत्तदोष औवदेव
रुते हरिः ॥ गृहे यस्य भवेत्ति द्र चर्मदोषश्च नशपति। इति
तं चरा नागारिचं युता। न स गारुडे १५ अथायः ॥
पाणात्तत्र भयनापि विद्युत्स चष ३ उ. हरे। आद्य स्वरी
मुद्रवे ॥ यस्य चरा गृहे नास्ति ३ चषते। उ. चषते।
शिवश्च पुरतो हरः। कथं आ ३ चषते। अयं केऽपि त्रमस्य
गवते नाम गीयते तस्य देहि ते। इति उगीदासः ॥

चस ल ओ भवे। ल गीदासः ॥
 अचसत। ओ वस्ता। इति उ
 गीदासः ॥
 चस ३ उ. चरणे। इच
 स्पते। उ. संवते। अच के
 अत्र मन्यते। इति उर्गी
 दासः ॥
 चाणिकः पुं चाक्रिकः। इ
 तमरः ॥ अन्यच्च। मिलिता
 वदवोयेन भवेयुः स्तुतिकार
 काः। चाक्रिकास्ते निगिदिता
 अक्रिका अपि कुत्रचित् ॥ चं
 दावायस्तावकाये चाणिका
 चाणिकाश्च ते। इति शहर
 तावली ॥
 चासः पुं गवायदनीयतरण।
 विशेषः। तत्पर्यायः। यवासं
 इति शहरतावली ॥
 चिण ३ उ. ग्रहणे। इ
 चिस्पते। उ. चिस्पते। जेघि
 स्पते। इति उर्गीदासः ॥
 चु ३ उ. धनो। उ. चवते।
 इति उर्गीदासः ॥
 चुट ३ उ. ल परिवर्ते। प
 रिवर्ती गतवतः प्रत्यागमने
 विनिमयो वा। उ. चोटने न
 दी। ल अचुत्त। इति उ
 गीदासः ॥
 चुट शि घनिदतो। शि चु
 टति अचुटीत्त शब्दे अरः।
 जघोट। इति उर्गीदासः ॥
 चुउ शि व्याचाने। शि चु
 उति अचुटीत्त। इति उर्गी
 दासः ॥
 चुण ३ उ. ग्रहणे। इ चु
 स्पते। उ. चुस्पते ज्योचुस्पते
 इति उर्गीदासः ॥
 चुण उ. भ्रमणे। उ. चोण
 ने। इति उर्गीदासः ॥
 चुण प्रा भ्रमणे। प्रा चुण
 ति चोणिता। इति उर्गीदासः
 चुश धनो ॥ भीमार्थे।
 भीमो भयानकरस्तत्पर्याय
 निमित्तहेतुरिति यावत् भी
 मार्थः। प्रा चुशति व्याघ्रो म
 नुष्याणां भयहेतु भवतीत्यर्थः
 चुश भीमार्थेन शब्दो रिति प्रो
 वः। कार्तिरिति शब्दविशेषणा
 मिति रमानाद्यः। चुश्यात्तै
 च क्ररुते इति। शाहानुहतो
 महमल्लः। चोदिता।
 इति उर्गीदासः ॥
 चुष कि ३ उ. नुतो ॥
 विशदे। विशह इह कथनं

आविष्करणं नानाशङ्करणां वा
 कि चोषयति चोषति गूढम
 र्थं अभियुक्तः। नानाशब्दे वा
 यं चोषयति द्वारि यस्य क
 श्चिदप्युदतः। इति हलायुधः
 ३२ अचुषत् अचोषीत्। आ
 उः सततक्रन्दे। चुष किर
 नुवर्तते। कि आचोषयति
 आचोषयति। शोकार्त्तः सततं
 क्रन्दतीत्यर्थः। इति उर्गीदा
 सः ॥
 चुष ३ उ. वये। ३२ अचुष
 त अचोषीत्। इति उर्गी
 दासः ॥
 चुष ३ उ. पूषे। पूषाः
 कान्तिकृतिः। इ चुषते। उ.
 चुषते चन्दनो गात्रे। इति उ
 र्गीदासः ॥
 चुश य उ. ई हिंसाज्जायोः
 दीर्घी। य उ. चुष्यते। ई
 चुणः ज्ञानि गतवज्रवयोभा
 वः। इति उर्गीदासः ॥
 चुर्ण ३ उ. भ्रमणे। ज
 चुर्णति चुर्णीते। श चुर्णीती च
 लीती इति उर्गीदासः ॥
 चु सेके। चुर्ति तरुमे।
 चः। इति उर्गीदासः ॥
 चु रति भासि ॥ सेके।
 रवेदिकः। लि जर्चति हुतं
 दीप्यते तरति वेत्यर्थः।
 इति उर्गीदासः ॥
 चु क सेके ॥ ह्यारने। क
 चारयति। इति उर्गीदासः ॥
 चुण द उ ज दीप्ता। द न
 चुणोति चुर्णीति। चुणते च
 णते। उ चर्णीता हुता। इति
 उर्गीदासः ॥
 चुण ३ उ. ग्रहणे। इ चु
 स्पते। उ. चुस्पते जरीचुस्पते
 इति उर्गीदासः ॥
 चुतः पुं लो पक्कनवनीतं।
 तत्पर्यायः। आजं १२।
 यथा। चुतोः स्त्री चान मात्र
 च सपिः स्यादसत हरिः। इ
 ति जराधरः ॥
 चुतनेलादिकल्पः पुं रोगना
 शकनानौषधिपक्कनतेला
 दिवर्गः। यथा। थन्तनरिहवाव
 हुतनेलादिवत्पामिष्णसम्प
 तरोगमुत्त। पोतपुष्पीवचासो
 मावली वलसुवर्चला ॥ अभया
 गुडची चैव अदृशक वाकुची।
 पतं रत्नसमे भीमो हुत प्रस्यं
 विषाचयत् ॥ कणवकाय्या।

रसप्रस्थ दीरप्रस्थसमन्विते । येवाताः शिरास्तायुगाताश्च ये ॥
 पतद्वास्तीहृतेनामश्रुतिमेथाक सवस्ति नाशयत्ताम् तेष्वेवसा
 रेपरं ॥ १॥ विपला वित्रकवला दृशागकं । नारायण मिदं ते
 निर्गुणीनिवासकाः । १११॥ लं विस्मनोक्तं रुग्णं ॥ १४ ॥
 वागुचीच हृदतीच शतावरी एथक तैले हृते कुर्यात् स
 यत्तैले यथा लाभसर्वरोग मस्तै रोषयैः सथक । शताव
 विमर्दनं ॥ २॥ वला प्रातक यी गुड्या वा वित्रकै रोचना
 यायेत तैलस्याहो कं पचेत् युतः ॥ निर्गुण्या वा प्रसार
 कल्कैर्मधुकमंजिष्ठाचंदनात् एषाः कंदकार्या रसादिभिः ।
 पलपमकैः । सूक्ष्मेलापिष्णी वर्षीवानलयावापिवासकेन
 कृष्टत्वगेलागुरु केशरैः । गंधा फलत्रिकैः ॥ वात्स्या चैरणके
 श्मजीवनीयैश्च दीराटकसमा नापि भंगराजिन मृगिणा ।
 श्रिते । पतन्मृदग्निनापकं स्थाप मधुत्पादशमूलेन तदिरेण
 येदनतेभ्यः । सर्ववातविका वरादिभिः । वटिका मोदकोवापि
 रांस्तुसर्वधातं तराश्रयान् । ते चूर्णीस्पातसर्वरोगनुत् । हृतेन
 लेमेतत्प्रशमयेद्वलात्वं राज मधुनावापि युक्तं त्वरागुडा
 वलभं ॥ २॥ प्रातावरीरसप्र दिभिः ॥ लवणेः कटुकैर्पुक्तं
 स्थं दीरप्रस्थं तथैव च । शतप यथा लाभे च रोगमुत् । १५ वि
 षादेवरातु मांसी प्रोलेयकं त्रककीरुविचिता मलचहयमा
 वला ॥ चंदनं तगरं कुष्ठमा रकं ॥ सुधांच वालागणिकास
 लाचोष्मती तथा । यत्तैः क प्रपणी सुवर्चिकं । ज्योतिष्मतीच
 र्धसमैः कल्कैस्तैलप्रस्थं वि संभज्य तैले यीरो विपाचयेत् ॥
 प्राचयेत् ॥ कुज वामन पं ग पतत्रिस्तन्ने तैले भृशं दद्या
 नां वधिरागं रुग्णो । वायुना द्रवीकरे । शोषनं रोचनचैव
 भग्याग्राणयेचसीदंतिमेषु सर्ववर्णकरं परं ॥ चित्रका
 ने । जराजर्जरगात्राण माथा ये महातैले सर्वरोगप्रभ
 नमुखशोषिणो । त्रगाताश्चापि जनं ॥ ६६ ॥ अजमोदः ॥

सहिंउरो हरिताले निशादयं ३८ हरिताक्तः ३१ एकशफः
 तारदयं फेनयुत माईकं ४० किंभी ४१ ललाने ४२ वि
 सरलोद्भव । इंदवारुणया मानकः ४३ । इति प्राद्वरता
 मार्ग कदलैः कंदलैः समैः वली ॥ अतः ४४ वक्रिः ४५ द
 पभिः सर्वपत्रं तैल मज्जमूत्र पिक्ता ४६ दधिकावा ४७ एतवः ४८
 श्रु योजितं । मृदग्निना य पतपाः ४९ चैदः ५० दौरीदः
 चेदेतदकंदीरेण संयुतं ॥ ५१ उच्चैः अचसः ५२ तादीः ५३
 अजमोदादिकं तैले गण्ड आम्बुः ५४ वृद्धः ५५ अरुघः ५६
 मालोद्यपोहति । विदग्धस्तु मोम्बतः ५७ अथययः ५८
 पचेत्पक्वपक्वचैवविशोप रेपनासः ५९ सुपर्णाः ६० य
 येत रोपणं मृदभावेच तैले नेगाः ६१ नरः ६२ कार्याणां ६३
 नानेन कारयेत् । अजमोदा हंसासः ६४ । इति वेदनच
 दिकं तैले महावीर्यं च रोग एते । अध्यायः ॥ हरी इंदस्य
 मृत् ॥ ७॥ इत्यादिमहाप रोहितः अयेः २ हरितः ।
 राणे गारुडे हृते तैलादिकस्य आदित्यस्य ३ रासभौ अग्नि
 समाप्तः । १९८ । अध्यायः ॥ नैः ४ अज्जाः प्रसः ५ एषयो
 हृष ३ संवर्षे । ३ च मरुतो ६ अरुणो गावः ३
 र्थिता वृष्टा । चर्षति चंदनं ससा ७ शपावाः सवितः ८
 लोकः । इति उर्गादासः ॥ विष्महृषा वृहस्पतेः ९ नियु
 होतकः १० स्त्री पशुविशेषः तोवायोः ११ । इति दृशादिष्टो
 होडा इति भाषा । तत्पर्यायः पयोजनानि । इति च वेदनच
 मुहभुक १२ शालिहोत्रः ऐरा । अध्यायः ॥
 १३ लक्ष्मीपुत्रः १४ प्रकीर्ण चोषकः १५ लताविशेषः त
 कः १६ इति जराधरः ॥ वा तपर्यायः ॥ चोषः १७ होमालता ८
 तायनः १८ श्रीपुत्रः १९ चामरी इति प्राद्वरतावली ॥ कोषकोलः २०
 २१ हेयी २२ शालिहोत्री २३ इति जराधरः ॥
 मृदपः २४ वाजस्कन्धः ॥ पीतायाः पर्यायः ॥ कोषातकी

८। इति च जराधरः ॥ क्रिश्च मदनो विज्ञेशी चाल
चोषणा स्त्री उच्चैः शब्दः। नायकः ॥ एकनेत्रो महानंदो
नतपणीयः। निचुहं च वृष्ट उर्ध्वमंदमा यतिः। शिवयो
चोषणा ५ इति शहरतावली या नीलकंठः कामेशी चमयो
ज्ञा गंधशहरो। निचति। मुक्तो ॥ इति नानातंत्राणि ॥
पुष्पलोकः इति उगीदासः ३. ३. धुनौ। ३. ३. वने
ज्ञातः वि गृहीतगंधः। सौ इति उगीदासः ॥
का इति भाषा। नतपणीयः
शिवजितः ३। इति जराधर
शहरतावली ॥

३.

३. उ. कारः। तस्य लेखन
प्रकाशदि पूर्वलिखितं। ध्या
ने यथा। भूभवर्गो महोद्यो
ललज्जिका चतुर्भुजा। पी
तो वरपरीधानां साधकाभीष्ट
सिद्धिदो ॥ एवं ध्यात्वा ब्रह्म
रूपां तन्मंत्रं दृष्ट्वा जपेत्।
इति वर्णोद्धारतंत्रं ॥
तस्य नामानि यथा। उ. शं
खी भैरव अणो विंशतं सः
शिवप्रियः। पकरुद्रो रत्न
नाभः। तर्पणो विषयस्पृहा ॥ का
निःश्रेता कयो धीरो हि जा
त्मा ज्वालिनी विषतः। मंत्रश

च चकारः। तस्य ध्यानं यथा
नयारकुन्दपुष्पाभां नानालं
कारभूषिता। सदा घोडशव
धीयां वराभयकरो परो ॥
मुक्तवस्त्राहतकरिं मुक्तवस्त्रो
मरीषिणी। वरदां प्रोभनां र
म्भा महवाक् स मन्त्रिता ॥ एवं
ध्यात्वा चकारं तन्मंत्रं दृष्ट्वा
जपेत्। इति वर्णोद्धारतंत्रं ॥
तस्य नामानि यथा।
चः पुष्करो हली वाणी चाल
शक्तिः सुदर्शनः। चर्ममुण्ड
रोभूता महिषाचारसंविनी ॥
पकरुद्रो रुचिः कर्म आमुश
दीर्घवाल्मीकः। वामवाक् स
मायाचतुर्भुजस्वरूपिणी दीपित

अदिनेत्रप्रलम्बी सितयलो कृतानि नाना यतनानि विस्मः
चनः। चंदने चंदमा देव अत प्रत्येगमुखा कितमंदिराणि य
नो वृष्टिको वृष्टः ॥ देवीकेरुम दृशनात् कस्य मनस्सरेति ॥
लेखात्मा कामारी एव का इति श्रीभागवते स्कंधे १ अ
लाणी। अनेगमेवला वायु ध्यायः २३ श्लोकः ॥ हितदे
मैदिनी च मुलावती। इति वेः अविभिदेव अकृतानि अ
नानातंत्राणि ॥ ग मंगो प्रति वर्तते इति प्रत्ये
चक्र ३ आतो। सौत्र था गाम्यायुधानि तेषु सांख्य चक्रं
त २४। ३ चक्रः २४। तेनो कितानि मूर्धन्य हेमकं
इति उगीदासः ॥ तेषु चिह्नितानि मंदिराणि ये
चक्र ३ उ. म प्रतीयात श्रुतानि नाना विधानि विस्मारा
रम्योः। न चकति चकते रायतनानि हेत्राणि तीर्थानि च
खलः साधु। ३. चकते जन आसिमेवे। येषां चक्रा कितमं
सूयतीत्यर्थः। म चकयति दिस्वतो दर्शनात् श्रीकृष्ण स
इति उगीदासः ॥ रणं भवति। इति तद्दीकायां श्री
चक्र क अर्जो। कोपयः परस्वामी ॥ अथ चक्र लक्षणं
अथस्वरमध्यः। आर्तिः पी हादशारेत षट्कारा वलयत्र
उने। क चक्रयति शब्दे मूरः यमसंयुते। चक्रं स्याददिराणवर्तः
इति उगीदासः ॥ शावम् श्रीहरेः स्मृतः ॥ इति
चकास ऋ द ल दीप्तो। श्रीहरिभक्तिविलासे ५ वि
अथ वीचस्वरान् अचचकास लासः ॥
अनेकस्वरान् सन्द्वावविक चच न ज्ञातने। न चञ्चोति
त्यः। द चकासति। ल चकासि इति उगीदासः ॥
इति उगीदासः ॥ चञ्चलपटः पुं नालप्रभेदः।
चक्रं ल्की सुदर्शनचक्रं। तस्य यथा। ताले चञ्चलपुचै तेयंगु
भावन्मंदिरस्थापनविधि रीणा रुद्रन्दलचुसते। इति संगीत
अयानि चेह दिनदेव देवैः। रामोदरः ॥ चञ्चल पुरोपि

चवितपावः ॥
 चवुः स्त्री यदुशाकविशेषः ॥
 ततपयीयगुणः ॥ चिवश्च
 श्विबुकीचदीर्घपञ्चसतिकिका
 चवुः शीता सरा रुचा सादी
 दोयत्रयापहा ॥ यातपृष्ठक
 रीवल्पाभ्यापिष्टिलिका ॥
 स्मृता ॥ इति भावप्रकाशः ॥
 चट क वधे ॥ तेदे कचाट
 यति इति उगीदासः ॥
 चट तेदे । चटति । इति
 उगीदासः ॥
 चटकः पुं कलविकपदी ।
 ततपयीयः ॥ कालकवकः ८
 कामचारी ॥ इति जयधरः ॥
 कलाविकलः १॥ इति शह
 रत्नावली ॥
 चउ इ क रोये । इ कच
 रणयति । इति उगीदासः ॥
 चउ इ उ रोये । इ च
 रणते । उ चणते । इति उ
 गीदासः ॥
 चण शहे । चणति । इति
 उगीदासः ॥
 चण मि गतो ॥ हिंसे ।
 मि चणयति चणयति । इ
 ति उगीदासः ॥

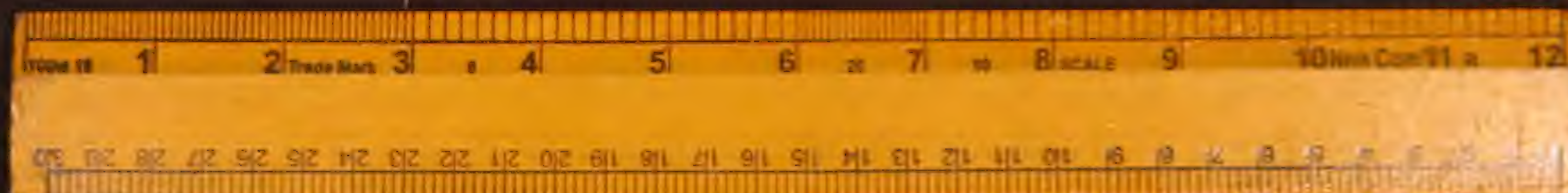
चण म दाने । म चणयति
 इति उगीदासः ॥
 चन प न याचे । प य चनी
 त । न चनति चनते । इति
 उगीदासः ॥
 चनरकमः पुं समधात्रपका
 नगीतरूपकभेदः ॥ यथा । ड
 तद्वहं सुनहं नथा प्रसेय
 रुभवेत् । दाविशतदरेयुक्त
 मंगारे चनरकमः ॥ इति
 संगीतदामोदरः ॥
 चनरस्त्री स्त्री चतर्विधास्त्री
 वा । यथा अस्त्रीवेतसहदास्त्री
 हृदयेवीरनिबुके । चनरस्त्री
 हिपेचाम्नीवीजपुरयुतेभवेत् ॥
 इति भावप्रकाशः ॥
 चन प न याचे । प य
 चनी । न चनति चनते ।
 इति उगीदासः ॥
 चन इ स्त्रीदे ॥ हीमौ । इ च
 यते । स्त्रीदे हर्षः । इति
 उगीदासः ॥
 चन शहे । चनति । इति
 उगीदासः ॥
 चन म हिंसे । म चनय
 ति । इति उगीदासः ॥
 चन उ इतो । उ चंछिता ।

वक्ता । इति गीतिः । इति उ
 गीदासः ॥
 चदनः पुं स्त्री स्वनामात्मा
 तद्वहः । ततपयीयः परीरः २५
 वर्णकः २५ भद्राश्रयः २० सेव्यः
 २० रोहिताः २१ इति शहरेता
 वली ॥ याम्यः १ पीतसारः १
 इति जयधरः ॥
 चदनयेनः स्त्री पतिपुत्र व
 स्तनायुदेपकोतस्त्वचंद
 नोक्तिसवतसगोः तत्प्रमा
 णप्रयोगो लिखिते । नत्वा शि
 वंचदनचर्चिताया येनोः प्र
 दाने सविधिप्रयोगः । रत्नाक
 रादेर्लिखिते विलोकात् नोति
 वाचस्पति रम्पबुद्धिः अथवेद
 तत्ररत्नाकरे देवलः जीवज
 जीत यानारीपुत्रिनीस्त्रियनेय
 दि सवत्सा मेकितायेनुमाचा
 र्याय प्रदाययेत् ॥ पतिपुत्रव
 तीनारीस्त्रियनेयाग्रतस्तया
 हृषनचोतस्त्रनेतपुत्रः पिताया
 वचुजीवति ॥ तथा कर्मोपदे
 शिन्या वास्त्राणसर्वस्वेच ह
 लायुधनानि वचनानि ।
 यथा स्मृतिः । पतिपुत्रवतीनारी
 म्रियते भर्त रयतः । चंदनेना
 कितायेनु तस्याः स्त्रीय क
 ल्पयेत् ॥ तथा ज्ञातकर्णीः ये
 नंचंदन मालिषयोदयान्मा
 त्तेनवे । यदि पापघातेयुक्ता
 तथापि स्वर्गमाप्नुयात् ॥ तथाव
 शिष्टः । नयुक्तश्च हृषोतसर्गो
 यावत् पितरि जीवति । चंदने
 नोकितायेनु माचायायप्रदा
 ययेत् ॥ चनरस्त्री भवेयुपोय
 तद्वहसमज्जवः । वर्तलः प्रो
 भनः स्थलः कर्तव्यो येनुमो
 लिकः ॥ विल्वस्य वकुलस्यैव
 कलौयुयः प्रशस्यते । अभावे
 वारुणोनापि यूपं ऊर्ध्वदिधा
 नतः हृषोत सर्गोत हृषमालि
 कः तरुणीरूपसंपन्नासर्प्री
 लाचपस्त्रिनी । न्यायार्जिता
 गृहेजाता देया सा प्रोत्रिया
 यगोः नदीतीरेवने गोष्टदे
 वतायतनेषुच । श्रीदिदेवेक
 शदेवे राजहारेचनव्यथे ॥ इ
 त्यादि पशु वचनेषु हृषातसर्प
 निषेध चंदनयेनुतसर्गविधाधि
 गपउपसेहारदर्शनात् हृषोत
 सर्गस्थाने प्रधानतया चंदनये
 नुतसर्गः प्रतीयते । अतोः स्य

हृषोत्सर्गकार्यकारितात् त
तफलहेतवे लभते। एकोदि
हृनर्तुवीत न्यासिनां चैव सर्वदा
अहमेकादशे प्राप्ते पार्वणा
नविधीयते॥ इति प्राद्वि
वेकप्रतोपानोवचने त्रिदु
संस्थासिनां एकोदिष्टविषय
पार्वणाविधौ युगपदपसंहा
रात् एकोदिष्टस्थाने पार्वणा
मिव। यद्वापि पुत्रवतीरूपमे
तविशेषाधिकृतहृष नवात्
सृजेदिति निषेध चंदनयेन त
सर्गविधिभ्यां प्रेतमात्राधिकृ
तसामान्यहृषोत्सर्गविधि
वगत फलभावनाकरणी
भूत हृषकर्मकत्याग मनुष्य
तत्कर्मभूतहृष मयराय त
तस्थाने येन मात्रगुणविधि।
लाघवादेव गम्यते। यस्यागे
सामान्यविधिवगतायः प्रणय
नीयाधिकरणीभूतचममस्या
ने गोदोहेनायः प्रणयेदिति
विशेषविधिना गोदोहगुणवि
धिवत् नालाभेपि प्रेवशिनी उ
पाय्यद्वादशीतत्र त्रयोदश्यात्
पारणमित्यत्रैकादशीरूपनिमित्त
मस्थानेद्वादशीमात्रगुणविधिव
च्च अस्या येन तसर्गस्य स

मरणकालिकी पतिपुत्रसत्ताव
गम्यते। गवांगोष्टे इतिवत् ।
अथवा परादीनयेन येन तसर्ग
कालिकीति। नवापुष्पिता सत्ता
कावित तस्या येन विगर्हिता ।
इति कपिलवचने अपुष्पिता
याः पुत्रकर्तृकयेन तसर्गनिषे
धस्याप्रसक्ततया सपत्नीपुत्रक
र्तृकयेन तसर्गनिषेधप्राप्तौ नट
ष्टापतिपुत्रवतीरस्य सपत्नीपु
त्रवतीपरत्वं अवश्यं वाच्यं। त
देकवाक्यतया पुत्रिणीत्यादा
वपि तथात्वमिति वाच्यं। अपु
ष्पितेति कपिलादस्य प्रसक्ति
पूर्वकतार्थं पतिपुत्रवत् निह
रुत्काया येन तसर्गनिषेधार्थ
तात् गवांसत्तालदण्डा वीजा
भावान्। प्रतियोगिवत्तु सप्रा
गभावयो रपि अतः ताभाववि
रोधित्वमते त अनातपुष्पस्त्री
परत्वं वा भवतु तथात्वेपितस्या
येन विगर्हितेति अप्रसक्तार्था
पि अपुष्पिता येन दाननिदा पति
पुत्रवत्या चंदनयेन दानस्तुतिप
रा। यथा हरेरुत्थाने योस्य शेष
ण किनेन प्रति यद्यथा यो
निशीत्यप्रसक्तार्थः ॥

निदा एकादश्यादिपौर्णमास्य
नपंचके रेवत्यन्तादयोगवि
धिसुतिपरा। यथा वा वेदगा
नेयोगिरामिरेति क्रयात् स आ
त्मानमपि गिरेत् इत्यप्रसक्तनि
दा एवेकता अवगिरेदिति वि
धेः सुतिपरा। अतएव उक्तं शाव
रभाष्ये। नहि निदा निघं निदि
ते प्रवर्तते अपि तद्दी तरेत् स्तो
न मिति। स्तोतो हि अप्रसिद्ध
गुणदोषाशेषगणदोषाद्य। नवा
त्र काम्यस्यैव कार्तिकादिहृषो
त्सर्गस्य स्थाने येन दानं वि
धीयते इति वाच्यं। तस्मात्परत्वं
मानाभावात्। प्रत्युत मियत
इतिवर्तमानार्थकविभक्तावर्त
मानसामीप्येनाविरप्रमीतो प
स्थितेष्टः। येन वकीना मेक
पत्नीना मेका चेत् पुत्रिणी भ
वेत्। सवी स्ता स्तेन पुत्रेण प्रा
दपुत्रवतीमनुविति मनुनापु
त्रवतीत्याभिधानादेव पतिपु
त्रवतीत्यत्र सपत्नीपुत्रवती प्र
तीयते इति कवने तेः तीव्रभा
ताः पुत्रवतीति परस्यात्वर
तया मतया पतिपरस्यान्यथ
तरस्यापत्तेः ॥ ननु हृष

तत्पवयो वर्णोदयः स्यादिति
एणाहिजाः। हृषोत्सर्गं तथा
पुसा स्त्रीणां स्त्रीणां विंशति
ते॥ इति भविष्यसंवादादेव
दानमिदं यतिपुत्रवत्या हृषो
त्सर्गदत्तिणादानस्य विशेषो
यत्नः। नत प्रधानकर्मांतरं
गौरवात्। नच दत्तिणायात्र
गतेन फलासंगतिः। यस्य
एवमयीज्जु भवति न स पाप
श्लाकं एणातीतिवत्तदप्यत्र
रितिचेतन। हृषोत्सर्गदत्तिणा
तस्मदनांकितयेनदानस्य प्रक
रणंतरात्रायेन प्रकरणान्तरं।
त्यायतः प्रधानतस्मिन्। हृषो
त्सर्गस्थानीयतेनानुवर्तमाना
शिक्षाकारात् येनदानयुगान्त
हृषोत्सर्गनिषेधानामसंगतेः
कपिलपंचरात्रेचंदनयेनदान
स्यापीतिकर्तव्यतायां हृषोत्स
दत्तिणादानविधानाच्च॥ यथा
कपिल उवाच। अतः परंप्रव
क्षामि येनदानमनुवर्तते यति
पुत्रावती नारी म्रियते भर्तृयु
तः। चंदनेनांकितं येन मा
चार्याय निवेदयेत्। तथा जी
वद्वर्जं नृपानारी पुत्रिणी।

म्रियते यदि। सवत्सरा मंकि
तायेन माचार्याय निवेदयेत्
साधीपतिव्रतानारी म्रियतेया
ग्रतस्तयोः। हृषोत्सर्गं स्मरेत्
पुत्रो यावत्पितरि जीवति ॥
स्तनपुत्राचयानारी संगृहीता
तथाभवेत्। तस्या येन नृदात
या हृषोत्सर्गं विधीयते ॥
अपुष्पितामताकाचितस्यायेन
विगर्हिता। दद्यादेनं स्तोत्रे
ष्टः कनिष्ठो हृषोत्सर्गं स्मरेत् ॥
हृषोत्सर्गदत्तको भवेत् स्तो
ष्टः प्रधानतः। त्रयाणां हौस
तोत्रेष्टो चतुर्णांचतयः स्म
ताः। पंचानां सोदराणांचतयो
ष्टेष्टाः प्रकीर्तिताः स्तोत्रेनैव
कर्तव्यं येनदानविधानतः हेम
म्पंगीवरेचर्याः सुधीलावसु
संयुताः। काम्यादेरीतामृष्टेष्टं
राचामरभूषिताः ॥ प्रवालमालि
काद्यात् कर्णयो रुभयो रपि
चंदनेनांकितं येन माचार्याय
निवेदयेत् ॥ गवां लोक म वा
प्रोतिदिवि देवैश्च मोदते। चं
दनेनांकितं येन दत्ता गले
न सरालय ॥ तावन्निष्ठति

स्तुल्लोके यावदाहृतसंस्मवं।
नचोत्सर्गं हृषोत्सर्गं वत्स
तर्थावितस्मच ॥ हृषोत्सर्गं
विधानेन कर्तव्यं सर्वकर्मच।
मानस्तोकेतिमंत्रेणदत्तेहृषो
त्सर्गं स्मरेत् ॥ येनोम्पु सविष्टे
शतत्रिंशत्लोकं समाहिते।
वामभारोविशेषोः यं दत्तेचकं
समाहितेत् ॥ तत्रात्यहर्जये
द्विद्वानाचार्यस्तु विधानवित
ततो वै संलिविचकं पंचांगु
लप्रमाणकं मूलेषुगुले
कार्यदत्ते वामे यथाविधि।
पूर्वाशाभिमुखीयेनयजमा
नामरामुत्तः मस्तकादिकमे
णवप्रतिमंत्रैः प्रपूजयेत्।
शिरसि ओं वत्सरोनमः। लला
टे ओम् हृषोत्सर्गं यनमः। क
र्णयोः ओम् अश्विनीज्जुमाराभ्यां
नमः। चक्षुषोः ओं प्राणिभास्तु
राभ्यां नमः। जिह्वायां ओम् सर
स्वतेनमः। दंतेषु ओम् वसुभ्यां
नमः। ओष्ठयोः ओम् संध्यायेन
मः। ग्रीवायां ओम् नीलकण्ठ
यनमः। रुदि ओम् सुन्दारयनमः
शेमरूपेषु ओम् अश्विभ्यां नमः
दत्तिणापार्श्वे ओम् ऊवरा।

य नमः। वामपार्श्वे ओम् वरु
णाय नमः। शोमायेषु ओम् र
श्मिभ्यां नमः। ऊरुषु ओम् यमीय
नमः। जघासु ओम् अयमीय नमः
श्रोणिपदे ओम् धितभ्यां नमः
खरमथ्ये ओं गंधर्वभ्यां नमः।
खराये ओम् अमरोभ्यां नमः।
लागुले ओम् द्वादशादिभ्यो
नमः। गोमये ओम् महालक्ष्म्ये
नमः। गोमूत्रे ओम् गंगाये नमः
पयोधरेषु ओं चतः सागरा
य नमः। पव संगतिं संश्रय
पेवन्मंत्रे समाहितः ॥ ओं इंद्र
स्यवत् मिंदारणी विमोलीक्ष्मी
श्रया स्मृता। रुद्रस्य गौरीया
देवीसादेवीवरदास्तमे ॥ ओ
ं लक्ष्मी लोकापालानां याव
देवेषुवस्थिता। येनुरूपेणसा
देवीतस्याः पापं वापोहत ॥
ओदेहस्यायाच रुद्राणी शंकर
स्य सदा प्रिया। येनुरूपेण सा
देवी तस्याः शान्तिप्रयच्छत ॥
ओम् सर्वदेवमयी देवग्री सर्व
लोकमयीतथा। येनुरूपेणसा
देवीतस्याः सर्गप्रयच्छत ॥
यहीताद्यं च पापं च उत स्मरेत्
मलकतो दीयते ब्राह्मणाये

समाचार्याय महात्मने एवं
विशिष्टांतोपेनं दत्तातर्पण
मारभेत। पुच्छं गृहीता पित्रा
दीनहृषोत्सर्गविधानतः। य
प्राप्त्याचालयेत् किंविद्वाचा
र्यायचदक्षिणां। हृषभच त
तोदद्यादाचर्याय गुणान्वितं ॥
पूजयेद्वास्तुलांश्चैव वस्तुमास्तु
दिभिस्ततः। कोस्यपात्रं वस्तु
यमेसवर्णं च विशेषतः आचा
र्याय प्रदातव्यं वस्तुलां कनकं
तथा। आगतान् पूजयेद्भक्त्या
यथाशक्तिविधानतः। दीनार्त
कृपणादींश्च प्रजायेः परितोष
येत् इति कापिलेयेन दानप्रमा
ने ॥ पुस्तकांतरे पाठाधिकं
यथा। एकादशाहं प्रतायाः
यणमासेवाधिकं तथा। त्रिप
देमासिकवापि दद्याद्वा चंदनां
किंता ॥ तथा वराहपुराणे।
अयने विषुवेः सप्त्यायुगाद्या
पूर्णिमासु च। दर्शे मसंतरे
चैव येन दद्यात् संप्रजितो ॥
ननु आद्यप्रादं त्रिपदे वे
तोदिना आद्यप्रादकर्मव्य
नित्यहृषोत्सर्गकालस्य प
रपरकालो गौणः। न वा स

र्व कालाः स्युः। तत्र नाद्यः वि
पदादौ पिष्टाचारविरोधात्।
नापि द्वितीयः त्रिपदादौ नि
त्यवोधकाभावात्। वस्तुतः
आद्यप्रादं हृषोत्सर्गस्य नि
त्यं त्रिपदादौ कात्यायने।
आद्यप्रादपदं अशौचोत्तादि
नीयेक्रीत्याद्येकवाक्यात्।
अत्र च आद्यप्रादस्य विद्वपति
तत्वेन एकादशपादौ क्रियमा
णाते हृषोत्सर्गमपि न कुर्यात्
आद्यप्राददिने हृषोत्सर्गक
रणे त्रिपदाद्यन्यतमकालेपि
हृषोत्सर्गस्यावश्यं प्रेततपरी
हारकत्वेन तस्य पुनः सेवत ॥
सरस्यथा सकृत्कृतस्य निम
त्वं कल्पं। एवं येन दानस्यापि।
अतएव पूर्णसेवतसरेमलमा
सपातेपि प्रागकृतं अत्र कार्यं
एव इति नवीना जगुः। यकृत्
त्वेकानेकहृषोत्सर्गोपि पि
ष्टाचार एकादिनेपि। तथा हि स
र्गलोकगमनफलकृतेः का
त्यायनयोभूय आरभते त
स्मिन् फले विशेष इति या
यादविरोधः ॥ ननु नैमित्तिक
त्वात् कथं माह्वितः स

कृत कृते कृतः शास्त्रार्थ
इति न्यायान्। नचैकत्र कि
यादय मिति वचनाच्च। अ
त्राप्यविशेषः। कात्यायनेमिति
केफलविशेषार्थं भूयः कार्यं
नैमित्तिकमात्रं सकृदेव। किं
च संक्रान्तादिनिमित्तकप्रा
दमपि पुनः पुनः स्यात् सेव
तत्र पितृत्वं मित्रं च प्रधानफ
लस्य सत्वेन चरितार्थ इति ॥
अत्रोक्तानि सर्वान्येतानि वच
नानि तिर्यग्गधिकरण्याय मू
लानि। तथा हि तिर्यग्गधिकर
णतिर्यक् पंगुगार्थयदेवता
नामनधिकार इति यागमात्रे
उक्तं तत्र हेतवेः तिर्यग्गविशि
ष्टांतः करणविरहात् पंगोः
प्रवरणविरहात् आधेयाणां
अवधिश्च मुक्तानामेवेदाणां
अवरोधवारणविरहात् सांगाया
गसामर्थ्येतेषां यथायागानधि
कारस्तद्वत् स्वपितुः पितृकृत्ये
पुत्रधिकारो न विद्यते। इति च
दोगपरिशिष्टे अग्निष्ठानाद्य
सर्गण मुक्ता जीवतपितृक
अत्यनन्याश्चेतर इति कात्या।
यनस्यैव जीवतपितृकस्य पित
तर्पणनिषेधात् हृषोत्सर्गे त
दंगभूततन पुच्छगलितोदकत
प्राणविरहात् सोमकरणासाम
र्थ्यहृषोत्सर्गनधिकारः। अतए
व हेतुनिर्णयेपि। अनुविनस्रिया
करणीभूतः स्ववाधेन यागवह
योत्सर्गस्य बाधउक्तो वाचस्पति
मिश्रेण। येन दानाकृतं पंगोत
प्रधानाधिकारकृतेः जीवतपि
तृकापि कृतविशेषविधानाच्चा
धिकार एवाभ्युदधिकप्रादवत्
जन्ममास्यपनयनांगसंश्लिख
नवच्च। अयत्नं सामान्यशास्त्राय
जीवितेन निषेधः पर्युदास ए
व। सत्ययदि पतिपुत्रवद्विज्ञाया
हृषोत्सर्गकुर्यादित्येव मात्र
स्तदा पुत्रइत्यादिवचनभागवेय
र्थं स्यात्। यदि च जीवतपितृ
कभित्तो हृषोत्सर्गकुर्यात् ॥
इत्येवमात्रस्तदा पूर्वभाग वैय
र्थ्यं स्यात्। यदि वा पतिपुत्रव
त्त्या जीवतपितृकपुत्रभित्तो ह
षोत्सर्गकुर्यादिति विशिष्टरू
पस्तथापि पतिपुत्रवत्त्या स्त
उभयरदितायाश्च जीवतपितृ
कपोद्वादिना हृषोत्सर्गः स्या
त् सचायुक्त एव प्रागुक्तवचनम्

यविरोधात् तस्मात् समुदायव
चनसार्थक्याय पतिपुत्रवत्त्रि
यावृषोत्सर्गकृष्यात् तथा जी
वतपितृकभिन्नो हृषोत्सर्गः कृ
ष्यात् इति वचनस्यायं संवादः ।
हावृहय मेव सिद्धातिः प्रमाण
वद्वोरवस्य सर्वगीकृतत्वात् ।
दर्शयौर्णमासयोः षट्प्रधाना
पूर्ववत् । अथ वोक्तदेवत्वादि
वचने ज्येष्ठेनैव न कर्तव्यं ये
नृदाने विधानत इत्यनकापि
लसकलवचनपर्यालोचन
या कनिष्ठपुत्रवतीभिन्नपति
पुत्रवतीतरजनस्य कापिल
प्रतिप्रसूतकनिष्ठपुत्रभिन्नजी
वतपितृकादयोनोहृषोत्स
र्गकृष्यात् इति सामान्यतएव
हृषोत्सर्गविधिः । तथा पति
पुत्रवत्या ज्येष्ठपुत्र एव चंदनो
कितयेन मृत्तज्जदिति विधि
मृत्तज्जदिति । ततश्च पतिपुत्रव
त्याः कनिष्ठपुत्रसत्त्वपवनेन न
दस्यस्तपितृकेन वा हृषोत्सर्गः
कार्यः । कनिष्ठपुत्राभावेन न
केनापि । एवं पत्यादिना चंद
नयेनृदाने मिति । प्रतिप्रसूत
कनिष्ठान्यजीवतपितृकेन क

स्यापि हृषोत्सर्गः कार्य इत्य
पिच पर्यवसिते ॥ वस्तुतस्त
पतिपुत्रवत्या हृषोत्सर्गनि
षेधेन तपुत्रस्य जीवतपितृक
त्वेनानधिकार एव हेतुः नतस्ति
याः पतिसत्त्वपुत्रसत्त्वात् सतपु
त्रेत्यादि प्रागुक्तकपिलवचने
पतिसत्त्वे कनिष्ठपुत्रसत्त्वे च
योत्सर्गवगतेः । तत्पुत्रस्य
पितः सत्त्व एवानधिकारोक्त
तत्संरणहृषोत्सर्गवगमाच्च ।
नवा तदभयसत्त्वे मिलिते उक्त
मायावगततपुत्रस्य जीवत
पितृकत्वे हेतोरेव तादृशनि
षेधप्राप्तेः पतिपुत्रसत्त्वयोर्नि
वीजहेतुत्वकल्पनानोचिनात्
तयोर्वाचनिकहेतुत्वे तत्र
हृकल्पनाया अस्याप्यत्वात् सि
द्धजीवतपितृकनिषेधप्रयत्न
यापतिपुत्रवत्या निषेधोपपत्ते
अधिकनिषेधकल्पने गोरवाच्च
यस्तु जीवतपितृकहृषोत्सर्ग
निषेधे पतिपुत्रवत्याः पृथग्
पसंहारः सोपितस्याः पुत्रान
धिकारमात्रप्रयुक्तसिद्धहृषोत्स
र्गभावभागितानुवादः । पूर्ववा
कावगतयेनृदानस्य हृषोत्

सर्गस्थानीयत्वतापनार्थ एवे
ति प्रागपि निवृत्तिः । ततश्चाक्त
वचने निर्योगाधिकरणमाय
प्राप्त जीवतपितृकस्य हृषोत्स
र्गकर्तृत्वाभाव मनुय सप
तिकाया हृषोत्सर्गस्थाने चे
दनांकितयेनृत्सर्ग एव वि
धीयते । एतेन हृषोत्सर्गक
र्तृकपिलप्रतिप्रसूतस्य
कावृषोत्सर्गकृतिमत्कनि
ष्ठपुत्रान्यजीवतपितृकेतर
त्वविशेषाणां सपतिकायाह
योत्सर्गस्थाने ज्येष्ठपुत्रस्यैव
चंदनो कितयेनृत्सर्गमात्र
फलभावे । अतो जीवतपित
केनकाया हृषोत्सर्गः प
तिते प्रवर्जिते वा पितरि जीवति
पितामहादिहृषोत्सर्गजनका
र्यः । एवं सपतिकाया अपि
पुत्रस्य कर्मयोग्यते असत्त्वे
वा पत्याकन्यादिना वा हृषोत्स
र्गः कार्य एवेति स्थितः । ३
दंतरत्नाकरदलायुथाचार्यः ।
चरामणि विद्याभूषणभूषक
रमहादेवभट्टाचार्यप्रभृतौ ना
मपि समंतं तेषां पृथक्पृथक्
पदतिरपि प्रचरति । कुविदेशो
स्मार्तभट्टाचार्यस्यापि समूल्य

इति ईश्वरते । अतएवात्र विशेषा
दर्शना मनाचार्यः नाचार्य एव ।
अथ भविष्योक्तप्रकारस्तु वैक
ल्पिक एव । स्मृतिप्राप्तविकल्पा
दि आकांक्षापुरोसतीति जै
मिभूक्तेः । तत्र तपुत्रादो मायं
गेषु विशेषमंत्रतत्रोक्तेः । का
पिलकल्पेन हृषोत्सर्गधर्मा
निर्देशेन विशेषोक्तनिराशाच्च ।
संप्रति विचारितकापिलकल्प
प्रयोगः । भिधीयते यथा ।
गोप्रादौ वितानपुक्ते प्रागुद
कस्य वने देशं गोमयानोपलि
प्य कृतनिर्यकिय आचानाः
कुशहस्तो दिवासाः प्रोमत्तः
उंतदिसोः परमे पदे इति
विस्मः स्मृता नत्वा च उदंम
खः उंततसदिसुच्चार्य कु
शतिलजलपूर्णतामपात्र
मादाय विशेषानुपदेशा
त् सख्यचोदमासोलेखेन
अद्यामुके मासि अमक
पक्षे अमकतिथौ अमक
गोत्रायाः प्रताया अमुकाया
अष्टौ चोता द्वितीयेः क्रिअ
मुकगोत्रायाः प्रताया अ
मुकायाः प्रेतलोकविमल
त्वं स्वर्गलोकगमनकामः

चंदनोक्तिं सवत्सथेनुदानकर्मा
 दे करिष्वामीति संकल्पयेत् । त
 तस्तज्जल मेषायां लिपेत् । ततः
 स्वस्वरीत्या संकल्प सूक्तं पठेत्
 ततः प्रथमे ब्रह्मवरणं । तत्र उ
 त्तरामुत्वं ब्रह्माणमुपवेश्य त
 त्समीपे आसन मानीय प्राञ्च
 लो यजमानः प्राञ्जलिः ओं सा
 धुमवानास्तो इति वदेत् । ओं सा
 धुहमासे इति प्रतिवचने दत्ता
 ब्रह्मा तदासने उपविशति ।
 ततः कर्त्ता ओं अर्चयिष्वामीम
 वन्तं इति वदेत् । ओं अर्चयेति
 प्रतिवचने । ततो गंध पुष्प
 तोबुल वस्त्रालंकारैर्ब्रह्माणं
 पूजयित्वा ज्ञानुसृष्ट्या ओं
 अयामुक्ते मासि अमुके पदे
 ऽमुकतिथौ अमुक गोत्रायाः
 प्रेताया अमुकाया अष्टौहो
 तादितीयेऽपि अमुक गोत्रो
 याः प्रेताया अमुकाया अष्टौ
 चान्तादितीयेऽपि अमुक
 गोत्रममुकप्रवरं श्रीअमुक
 देवशर्माणां तामासिनचंदनो
 कितथेनुदानो गहोमकर्मणि
 ब्रह्मकर्मकरणयगंधादिभिर
 भर्च्यारं हणो इति ब्रह्माणहण
 यात् ओं हृदतोसीति प्रतिवचने
 ओं यथा विहितं ब्रह्मकर्म कुरु । ओं
 यथाज्ञाने करवाणीति प्रतिवच
 ने । स्वयं गानाशक्तौ ब्रह्मकर्म
 रणयत्तत्र ब्रह्मादिकर्मकरण
 येति वदेत् । स्वयं होमा सामर्थ्य
 होतारं हणयात् । तत्र होतृकर्म
 करणयेति विशेषः । एवं ते अ
 रकाचार्यमपि । आचार्यो तत्र
 भावे ब्रह्मेवाचार्यत्वेनापि व
 रणीयः । तत्र ब्रह्माचार्यकर्म
 करणयेति विशेषः । एवं प्रा
 कृतं सदस्यवरणमपि । हस्त
 गुल्पादिमानंतयाजमानिकमे
 व सर्वत्र प्राप्तं । ततः पुष्पाह
 स्वस्वदिवाचने कृत्वा चंदनोक्ति
 तथेनुदानानिमित्तकहोमीयह
 विरहयत्तकामोभारतनामोवा
 रणं ऊर्ध्वीत् । ततो यजमानो हो
 तोवागयन्नामोमंत्रं ओं गंधदो
 तादिनामोमंत्रं ओं आप्यायस्ते
 दिनादपि ओं तेजोसीत्यादिना
 तं ओं देवस्य त्वा सवितः प्रसवे
 नोवीरुभ्यां पूसाहस्ताभ्यामा
 ददे इति कृशादकं च शोषयि
 ता गात्रायां सदैमकीकृता
 तेन वेदी मभ्युक्ष्य तत्र वृत्त
 न संस्थाप्य गणेश ॥

ग्रहान विस्मं संपूजयेत् । पुष्पांजन सिंहर गोरोचना इ
 ततो हस्तप्रमाणं स्थण्डिले
 शर्करागारास्थिकेशतथा
 दिरहितं पूर्वोत्तरसंवे समं
 वा गोमयेनोपलिप्य तत्र स्व
 गृहोक्तविधिनाग्निं संस्थाप्य
 स्वस्वगृहोक्तहोतृसर्गापह
 तिक्रमेण कर्म कृत्वा प्राञ्जली
 येनुमग्निसमीपे नीत्वा ओं मा
 नस्तोके तनये मान आगुहिमा
 नोऽप्येवुरीरिषः वीरात्मानो
 रुद्रमासिनोऽवधीर्हविषंतः
 सदमिताहवामदे । इति मंत्रे
 ण येनोवीमसं निषिञ्जे गुले
 त्रिभुलं चंदनेन कृशेन लिखेत् ।
 वीरात्मान इति सामगानां । य
 ज्वातमानो वीरानिति मंत्रभा
 गोपावः । ततः ओं हृषो हसिभा
 वनाधुमंते ता हवामहे पवमा
 नः स्वर्हणं । इति मंत्रेण दत्तं
 विनिष्काशं गुले आरहीने चक्रे
 चतथेवाचार्यो लिखेत् । अस्मि
 त्रवसरे अथे रुतरे सवत्सथेनु
 मातिके पुप मारोपयेत् ततः
 स्वस्वगृहोक्तविधिना वृषवह
 नुत्वापयेत् । ततः सितवास
 ता जलमपनीय गंध चंदन
 पुष्पांजन सिंहर गोरोचना इ
 येः स्वर्गाभ्यां त्र्यम्बकं
 वस्त्रेण कोस्यकोरेन ताम्रपट्टे
 न ब्रह्माचमराभ्यां यथा यो
 ग्यं तथा करणीयोः प्रवाल मा
 लिकाभ्यां च येन भूषयित्वा
 पाद्यदिभि रभ्यर्च्य स्वस्वगृहो
 क्तप्राचमं चान् आवयित्वा च
 प्राञ्जलीयेन शुक्लवाससायुगे
 वधीयात् । ततो यजमान उत
 रामावः येनो मस्तुकारिक्रमे
 ण तज्जलेनैः पूजयेद्यथा शिर
 सि ओं ब्रह्मणे नमः एवं ललाटे
 हृषभधुजाय नमः करणीयो
 स्थिनीकमारभ्यां वत्सोः प्रा
 शिभास्तु राभ्यां जिह्वायां सुर
 स्वये । देतेषु वसुभ्यः । ओं पूयोः
 संधये । श्रीवायो नीलकंठाय
 रुदिसंदाय । रामकृपेभ्यः
 धिभ्यः । दत्तपार्थे कुबेराय ।
 वामपाशे वरुणाया रोमाये
 र्षिमभ्यः । ऊरुषु धर्माय जं
 चासुग्रधर्माय । आणीतदेपि
 तभ्यः । त्वरमय्य गंधर्वभ्यः ।
 त्वरायैष अफरोभ्यः । त्वां
 ले हादणादित्यभ्यः । गोमये
 महालक्ष्मणे । गोमूले गंगाये
 पयोधरेषु चतः सागराय ।

एवं संप्रत्यपवेत। ओं इन्द्राय च प्रमुकायाः प्रेतलोकविम
 त्वमिदानीं विस्मर्त्तुं प्रया
 सता। रुद्राय देवी या गौरी मोः दे पतां सारं कारं चंदनं
 सा देवी वरदास्मै। ओं या ल कितसवत्सयेन रुद्रदेवताका
 त्सी लोकपालानां या च देवेषु अमुकगोत्राय श्री अमुकदेव
 वस्थिता। येन रूपेण सा देवी म शर्मणे आचार्य ब्राह्मणाद्यत
 मया यं व्यपोहत। ओं देहस्था तभ्यं ददानीं ति ब्राह्मणाहं
 याचरुदाणी शंकरस्य सदा जलं दद्यात् ततः संप्रदानं ब्रा
 प्रिया। येन रूपेण सा देवी णः पुच्छं धत्वा ओमिमुक्ताप्रति
 तस्याः प्राप्तिं प्रयच्छत। ओं शुक्लस्त्रीमुक्ताप्रतिशुक्ल स्
 सर्वदेवमयी दोग्री सर्वलो स्त्रीमुक्ता च सा वित्री पवेत्। त
 कमयी तथा। येन रूपेण सा दे तो येन रियं रुद्रदेवता केति व
 वीतस्याः स्वर्गं प्रयच्छत। ततः देत्। यथा प्राक्त्वा कामसूति
 ओं आचार्याय नमः इत्यनेनो चयेत्। यथा सामवेदे। ओं
 दमुखं संप्रदानं ब्राह्मणं वा कश्चैकस्मा अदात् कामः का
 यादिभिः संप्रत्यपवं ओं रुद्राय मायादात् कामो दात्ता कामः प्रति
 नमः इति ते देवतां संप्रत्य ओं ग्रहीता कामः समुद्रमाविशत्
 चंदनं कितसवत्सयेन देवमः कामेन त्वा प्रतिशुक्तामिका मेत
 इत्यनेन पाद्यावाचमनीय। ते। यजर्वदेत्। ओं दे स्तापरिरा
 गेयं पुष्पैर्न संप्रत्य संप्रात् त एधि वीता प्रतिशुक्ता को
 च ब्राह्मणाहं जलं द दात् कस्मा अदात् कामः का
 ता कुशतिलजलायादा मायादात् कामो दात्ता का
 य ओं तत् सदयामुकेमा मः प्रतिग्रहीता कामेन तेन व
 सि अमुके पदे अमुक कामशताभुजजामहे ॥ अथ वेद
 तिथावमुकगोत्रायाः प्र त। सामगमजाते। ओं हस्तिरसि यो
 नाया अमुकाया अशोच नादितीयं कि अमुकगो स्तापरिरात् एधि वीता प्रतिशुक्ता
 जायाः प्रताया ॥ १२ अधिकं ततो यजमानः ओं अथेता

कृतेतत् सारं कारं चंदनं कित प्रणीतयोः कालो यथा। कृत्वा
 सवत्सयेन दानं कर्मणः सांग सुमीदिना इह यावच्छक्राष्टमी
 तार्थं दत्तिनामिह संतन्त्रं दिने। तावत्कालं शशीदीपः
 वा विस्मदेवतं अमुकगोत्राय पूरणं स्त्रोपरि सतः ॥ इत्यपि
 श्री अमुकदेव शर्मणे आचार्य पुराणे ज्योतिः शास्त्रं ॥
 य ब्राह्मणाय तभ्यं महे ददात् चंद्रकणः पुं कामरूपस्य
 आचार्याय ब्राह्मणाय तभ्यं सरोवरविशेषः। तस्य प्रमाणं
 हृददानीं आचार्याय दद्यात् वक्ष्यमाणं प्राहे द्रष्टव्यं ॥
 आचार्यस्तु ओमिति एहीतास्तु चेद्रुद्रः पुं कामरूपस्य पर्व
 स्त्रीति वदेत्। ततो हृषोत् सर्गवत् तभेदः। यथा। पूर्ववापुगिरेः
 दोहेन स्वस्वगृहोक्तं आवादि। शोलः चंद्रकट इति सतः।
 शेषं कर्म समापयेत्। ततः स विकोणं स्नात्वा मंकां प्रा स्तुहं
 दस्य दत्तिना दत्ता आहूतान् चंद्रमंडले ॥ द्वितीयवर्गस्यायं
 वक्ष्यमाणं प्रादिभिः पूजयेत्। त विहिं द्रभ्या मलेकृते। चंद्र
 सामगं अदिदानीं ब्रह्महोत्रा बीजं मिति प्रोक्तं तेन चंद्रं प्र
 चार्यसदस्येभ्यो ब्राह्मणेभ्यो द पूजयेत् ॥ अथापि प्रतिदर्शो
 दित्वा हृषोत् सर्गवदद्यात्। त पर्वते ते निशा पतिः।
 अथ वेदी त स्वस्वगृहोक्तरी प्रदत्तिणी करोत्येव दशाभी र
 तायथास्थानं दत्तिनां हृषोत् पिमभिर्भुजः ॥ तस्यैव पूर्वभा
 सर्गवदद्यात्। अथ दत्त यजर्व गेत् सोमकुण्डाद्यं सरः त
 दिवत् सर्वं कुर्यात्। किं तं मं वस्तात्वा च पीता च नरः कै
 अथ वे ब्राह्मणेन कारयेत्। दीना वल्प मश्नुते ॥ स्वर्गादवभृत
 नायादींश्च वस्तात्वा येनोषये अद्रः कामात्या सेवने यदा त
 दिति इति श्री चंद्रशेखरवाच द तद्रश्मि संज्ञातनिः स्रतास्तो
 सति भद्राचार्य विरचिते अं द शराशयः ॥ ते स्तोत्रे दीप्तवः
 न कितयेन दानं सविधिप्रयोगः स कृणु मकरो दिद्रचंद्रयोः। म
 ततः चंद्रः पुं शशी। तस्य दीपान्त थं पुण्यतमं स्थानं स्वयं

ब्रह्मशिलोपरि ॥ चंद्रशिमसम र्वतश्रेष्ठ अंदभागाकयोः भ
 न्तचंद्रकण महेदये । सधा वत । चंद्रभागाकयाकस्मात्
 स्ववणसाक्षाद त्वेद कलष दीजातावृषोदका ॥ एतत्रः
 हर ॥ इत्यनेन त मंत्रेण सस्त्रा धमाणां जायते कौतकं
 त्वा चंद्राग्रसि चंद्रकटं समा महत् । माहात्म्यं चंद्रभागा
 रूपं पूजयेद्यस्तनरः ॥ अवि याः कासारस्य गिरेस्तदा ॥
 छिन्ना संततिस्तु संकोता त मार्कण्डेय उवाच । अयं तां च
 सजायते । परत्र चंद्रभवनेभि द्रभागाया उत्पत्तिं दिजसत
 तायातिपरंपदं ॥ तीरेतचंद्र माः ॥ युष्माभि अंदभागास्यमा
 कृतस्य नंदनो नाम वैगिरिः । हात्म्यं नाम कारणं ॥
 तस्मिन्वसति शकुल कामा हिमवतगिरिसेसकृशतयोजन
 स्वासेवनेरतः ॥ अचभावे स विस्तृतः । योजनत्रिंशतो ज्ञायः
 मासाय सर्वदेवेभ्यो हरिः । कुन्दे इयवलो गिरिः ॥ तस्मिन्
 सेविते विदशेषाणी सततं व गिरौ पुरावेधा अंदं मुदं स
 तेनेनरः ॥ चंद्रकृतस्य गिरे पातिथिं । विभज्य कल्पयामा
 नेदं स्य तथा गिरेः । प्रतिदर्श स देवार्थं स पितामहः ॥
 तथा चंद्रः प्रदक्षिणयति त्रिधा पित्रर्थं च तथा तस्य तिथिः
 चंद्रकणजले स्नाता समारु हितयात्मकं । कल्पयामा
 स्थाय नंदनं । आराध्य शकं लो सजगतां हिताय कमलासनः
 केशं महाफलमवाप्नुयात् । विभक्तं अंदमा यस्मात् तस्मिन्
 इति कालिका पुराणो कामा पर्वतसतमे । अतो देवा अंद
 त्वा नृपनिर्णये ८ अध्यायः भागं नाम्ना चक्रः पुरा गिरि
 चंद्रभागः ९ पर्वतविशेषः इत्यादि कालिका पुराण
 यथा । अथ य ऊचुः । चंद्रभागा अध्यायः ॥
 कथं सिंधु स्त्रोतपत्रा महा चंद्रभागा स्त्री नदीवि
 गिरौ । कीदृक् सुरस्तहि प्रेदः शोचः । तस्या उत्पत्तिः
 हरलाहितसंज्ञकं ॥ कथं सप र्थ्या । मार्कण्डेय उवाच

यत्र देवसभाभूता सानौ तस्य चंद्रभागे महाशैले गुणो री
 महागिरिः । तत्र जाता देवनदी गासमा सदा । इति कालिका
 प्रीतात्वा वचनादियेः ॥ पुराणो २ अध्यायः ॥
 स्नायित्वा यथा चंद्र प्रीतातो चंद्ररेखा स्त्री वासुजी । हा
 येर्मनोहरः । चंद्रे यत्र विलवा कुच इति भाषा । इति भैष
 क्वात् सर्व ते त्रिदिवौकसः ॥ ज्योत्स्नावली ॥
 तदा प्रीताजलं चंद्रस्नानयो चंद्रशेखरः ९ करवीरपुर
 गच्छ सामते । भूता निपति राजा । स च पौष्पराजपुत्रः ।
 तं तस्मिन् हरद्व्योहितसंज्ञके यथा । अथ काले व्यतीते त
 तद्विहृदं तदा तोयंतस्मिन् स सर्वतो ह्यभयजः । तदा वि
 रसि निर्मले । तददृशी स्वयं कर्मज्ञात्वेव मानयो ह्यभवत्
 स्ना विहृदं साधु तज्जले ॥ तद स्यं । ब्रह्मणो दक्षिणा गुहा
 प्रीताजलात्तस्मात्प्रस्थिता कन हतो ब्रह्मसुतोऽभवत् । यदि
 कोतमा । चंद्रभागेति तज्जाम तिस्ततस्ततो जाता ततः प्रधा
 विधि अंके स्ये ततः ॥ भा । कयोः भवत् ॥ पूसाः पुत्रोः
 अर्थे सागरस्तोत्रजगद्ब्रह्म ॥ भवत् पौष्पः सर्वशास्त्रार्थ
 संमते । तत्रैवापि हितं तोयगदा पारगः । यस्य तत्प्राप्त्योभू
 ग्रेण निष्ठापतिः निर्भिद्य यश्चि मौ न भूतो न भविष्यति ॥
 मेयां र्मेगिरितत्प्रवाहयत् । स पुत्रहीनो राजाभूत् यो
 तत् सास्तजलं भित्वा हरद्व्यो व्या नृपतिस्तज्जमः । शेषे वय
 हितसंज्ञकं ॥ कासारसागरजाते सिंसे प्राप्ते भार्या भित्तिरभिः
 चंद्रभागा नदी तसा । सागरोपि सह ॥ पौष्पः परमया भक्त्या
 तदा भार्या चंद्रभागा महा नदी बलात्पार्यतोषयत् । तस्य
 तेन तोयप्रवाहेण निनाय भ प्रसन्नो भगवान् ब्रह्मा लोक
 वने सुकं । एवं तस्मिन् सम पितामहः ॥ तमुवाच सुरा
 तपत्रा चंद्रभागा कयानदी ॥ च । जानं किं मिच्छसि वदस्व मे ।
 प्रसन्नोऽस्मि नृपश्रेष्ठ प्रदास्या

मि यथेष्टितं ॥ यदिह तव
जायानो तत्रदास्यामि सां प्र
ते। पौष्प उवाच । हिरण्यगर्भा
पुत्रोहं पुत्राधी त्वा मुपास्म
हे । त्वयि प्रसन्ने पुत्रो मे भवे
न्नृत्तलसंयुतः ॥ एतदर्थं
सभाय्यो हं भक्त्या त्वां समुप
स्थितः । यथा मे जायते पुत्र
स्तथा कुरु जगतपते । पुत्रो
नो नरकात् पुत्रं स्त्रायते पित
रप्रसन्नः । अतस्तस्मादयं वस्तु न
त्वं नाशयितुं महेष्टि ॥ ब्रह्मा
वाव मृणयोषो यथाभावी पु
त्रस्तवज्जलोदरः तदहेतेव
दाम्यय भार्याभिस्तत्समाच
र इदं फलं गृह्णाते मया दत्तं
रूपान्तरमा । अजीर्णं वरुलेका
ले प्राप्ते पिसरं सदा ॥ फलं
मेतत्प्रसादाय द्यावतसंव
त्सरहयं । आराधय महादे
वं स प्रसन्नो भविष्यति ॥ यथा
सभाषते भार्याः फलमेतत्तथा
भवान् । करिष्यति फलं राजन
भार्याभिः स्तिरुभिः सह तत्
स्तलदाणां पेतस्तनयः कुलव
हेनः । भविष्यति च यः प्रास्ता
चक्रवर्ती भविष्यति इत्युक्त्वा प्रययौ

ब्रह्मा राजापि सह भीरुभिः ।
हरिषष्टे स मारे भक्त्या परम
या युतः ॥ नीराणी सयतासा
रः कदाचित् फलभोजनः । इ
षदतीनदीतीरे फले सस्याप्य
चायतः ॥ पुष्पाद्यधूपदीपा
हृषधुज मतर्पयन् । स तवर्ष
हयेः तीते महादेवो जगतपतिः
पौष्पस्य नृपतेः सम्पदप्रसादात्
दार्ढ्यसिद्धये प्रसन्नः प्रादत्त
पतिं महादेवो हसन्निव ॥
उपासते किं मर्थं मां तन्मे वद
ददामिते । पौष्प उवाच । अ
त्रोहं पुत्रकामः पूजयामि हृष
धुज । यथाहं पुत्रवान्वेषामाह
धुज तया कुरुः ॥ इति सं
वदद्वाजा भार्याभिः सह दर्शि
तः । प्रणम्य स्तुतिं श्रुत्वा भक्ति
नम्रात्ममानसः ॥ ततः पुत्रार्थि
नं भूपं प्रसन्नो हृषधुजः । ब्रह्म
दत्तं फलं दत्तं कृत्वा दे तं मुवाच
ह ॥ ईश्वर उवाच । इदं फलं ब्र
ह्मदत्तं विभक्त्यन्यते त्रिधा । भक्त
येताः स्वजायास्तत्प्रलुप्तः स्वस्य
मानसः । ततः प्रवृत्ते भवतपता
सुखतसंगमे । आधास्यति च
गर्भा स्त भार्या ॥

स्ते युगपदप ॥ काले प्राप्ते च
ग्रापत प्रसवो योषितां तव
भविष्यति नृपश्रेष्ठ ता एव
तं करिष्यसि ॥ एकस्या जवरे
शीर्षभार्याया स्ते भविष्यति ।
अपरस्या स्तथा ऊरौ मध्यभा
गे भविष्यति ॥ अयोनाभ्यास्त
योभागः सोः परस्या भविष्य
ति । ततः खंडत्रयं भूय यथा
स्थानं पृथक् पृथक् ॥ योजयि
ष्यसि पश्चात् पुत्रं एको भवि
ष्यति । तस्य शीर्षं चंद्ररेखा स
हजा संभविष्यति ॥ तेनैव ना
म्ना सत्यानि गमिष्यति च भू
पते । इत्युक्त्वा समहादेव स्ता
सां गर्भान् स्वयंतदा ॥ संसृजं
जाऊवीतो यमात्मानः शिरसो
नपात् । ततः फले स्वयंदेवः प्र
विवेश हृषधुजः ॥ तत्क्षणं त
त फले भूतं त्रिभागं स्वयमेव हि
पौष्प स्तन फलं मादाय मुदितः
सह भार्याया ॥ प्रययौ मंदिरं
रुष्टं अनुत्ताप्य हृषधुजे । त
तः समुचिते काले प्राप्ते ताभिस्त
भक्तितं ॥ तत फलं नृपश्रेष्ठं ल
गर्भा स्नाप्यादिताः शुभाः ।
सम्पूर्णं गर्भकाले त्व ।

गर्भेभ्यः समजायत ॥ अणव
यं पृथक् राजा यथा गर्भेण भा
विते । तच्च खंडत्रयं पौष्पो यथा
स्थानं नियोज्य च ॥ एकं पिण्डं
चकारासु तत्र पुत्रो यजायत
तस्य शीर्षं तदा राजन सहजं तु
कला शुभा ॥ विरराज यथा
स्वच्छा शरत्काले कला वि
धोः । ते सर्वं लक्षणं पेतं पी
नोरक्तं सनासिकं ॥ सिंहपीवं
विशालाक्षं दीर्घायतं भुजं तदा
दृष्ट्वा पौष्पाः य भार्याभिः
स्तिरुभिः सह संसृजं ॥ लेभेद
रिदः सतकोषं प्राप्य वविपुलं
ततः । तस्य नामाकरोदाजावा
स्तुणोः स्वः पुरोहितैः ॥ चंद्रशे
खर इमेव कोत्या चंद्रमसः समः
वर्षं स महाभागः प्रत्यहं वा
त्परुचतः ॥ कलाभिरिव ते
जस्वी शरसीव निशाकरः ।
एवेति स्मृणामेवानां गर्भजा
तो यतो हरः ॥ अत स्त्रयं क
नामाभूत् मथितो लोकदेव
योः । स राजपुत्रः कोमारावस्था
प्रापयदा तदा सर्वशास्त्रार्थतत्त
तो जितो स्तुलो वभूवद ।
वलेवीर्यं प्रहरणे शास्त्रशी

शीले चतस्रसमः ॥ नमो भूतप
शाहेल नो वा भूमौ भविष्य ।
ति । अभिषिच्यते न वालक
मारं वलवतः ॥ दश पंचैकव
धीयं सर्वराजगुरोर्युते । तिस
भिः सह भाष्याभिर्वनयोषो
विवेशह ॥ हृदोचितक्रियाक
तैराजापरमधार्मिकः गतेपि
तरि राजासवनवासमहावत्
सर्वोत्तितिवशेचकैः मातैः
स चंदोखरः । सार्वभौमो
नपो भूताराजभिः परिवेवि
तः ॥ अमरैः रिव देवैर्दोवि
जहार श्रियायुतः । एवं पौ
षासतोभूता शम्भकैः प्राण
निर्हति । ब्रह्मावर्तीकयेरमे
करवीराकये पुरे । दशोदती
नदीतीरे राजाभूताममोदह ॥
इति कालिकापुराणे ४६ ।
अध्यायः ॥ षोडशप्रवका
त्रागतनवमप्रवकः । तदि
वरणप्रवकशब्दे दृष्टव्यं ॥ य
पि व ऊनविशतिवर्णचिः सि
दिदम्भदशोखरः । कथितः के
तालेभवेत्संगारवीरयोः ॥ इ
ति संगीतदामोदरः ॥
चदह्लदो महापीवे भैरव

विशेषः । यथा चहले दत्तवा
क्रमे भैरवश्चंदोखरः । व्यक्त
रूपा भगवती भवानी तत्रदेव
ता विशेषतः कलियुगेवसा
मिचंदोखरः । इति तैत्तिरीय
मणौ ५१ पीठनिर्णयः ॥
चंदोदयः ॥ आकाशे चंदो
प्रकाशः । सच यदिने साहच
हरदययापिनीया तिथि स्मृति
यानुसारेण भवति । तस्य प्रमा
णं यथा पुराणसमुच्चये । गंगा
क्रीडादिने यत्र राजौ दृश्येते चंद
माः । सोमो राजापमूनं हंति
सुरभी पूजका स्तथा ॥ तत्र
दयसंभावनं च निर्णीयामतेति
लीते । प्रतिपद्यापराक्रिकत्रि
मूर्तवापिनीया द्वितीयायां च
दृदशीने संभाव्यते । तत्र त्रुम
ग्राधानविषये दृदशातातये
न । द्वितीया त्रिमुहूर्ता चेत ।
प्रतिपद्यापराक्रिकी । अग्राधान
चतुर्दश्या परतः सोमदश्यादि
ति ॥ अपराक्रुपयचपाविभक्त
स्यात्तु अतर्थाभागः । तत्र
यत्र प्रतिपदि घणमूर्तवा
पिनी द्वितीया तत्र चंद द
शन संभावन मिति ॥

इति श्रीहरिभक्तिविलासे ६
विलासः ॥
दय क म कल्के । कल्क
श्रीलीकरण । क म चपयति
नगलंशिला । इति इगीदासः
चप साते सातः पि
य वचने उपशमो वा चप
ति पुत्रमाता । इति इगीदा
सः चपेरी स्त्री भादमुक्त
षष्टी यथा भादमुक्तषष्टी अ
द्यफलशामिकामः स्नानादि
कंज्यति । संतानकामा जल
समीपे षष्टी पूजयेत् षष्टी न
मः इति अरण्यषष्टी पूजावत्
चापशषष्टीये । इति कृतिचंद्र
काव्याख्या ॥ अन्यच्च । प्रसूत्या
द्वादशमासि संप्रत्या पश्यह
दुये । स्मृते जाते तथा षष्टीष
ष्टीद्वादशरूपिणी । वैशाखे चा
दनी षष्टी ज्येष्ठे चारण्यसंति
ता । आषाढे कार्दमी सेया आ
वणे लुणनीमता भादे चपेरी
विष्णुताइगीत्याम्यपुत्र तथा
नाशाख्याकार्तिके मासि मागैर्
लकरूपिणी ॥ यौषे मास्यत्र
रूपा च शीतला तपसिस्त ।
ता । गोत्रपि ॥ । हेम्वर । चम्पकैः पूजयेत् ।

एषी फाल्गुणे च चैत्रे प्रोक्ताम
कीर्तिता ॥ इति सुंदरपुराणे ॥
मथानषष्टी इति कचित् ॥ चम
नर उ भवे । न चं नोति ।
र वेदिकः । उ च मित्वा चा
ता । इति इगीदासः ॥
चम उ भवे ॥ चमति ।
उ च मित्वा चान्ता । इति इगी
दासः ॥
चम्पकचतुर्दशी स्त्री ज्येष्ठ
क्तचतुर्दशी । यथा । ज्येष्ठमास
मृपकम्प । चतुर्दश्या च मुक्ता
या चम्पकैः पूजयेत् शिवे ।
अयुतेवीसरसे वी शाने वी
परमेस्वरि ॥ पापसंच वलि द
द्यात् ततो नक्त चरेद्वती ।
दृष्टयेन विशेषेण न भूयो
जायते भुवि ॥ त्रिमधुक्ते अम्य
कैश्च सदस्व जक्रयात्रिणि ।
द्वय षष्टिज्वरान् देति कृत्वा
द्रोहाणियातिच ॥ चम्पकच
तुर्दशीख्याता पूजयेदा सर्वाणां
वे दशजन्मकृते पापमर्चनादे
वनश्यति ॥ इति मत्स्यसंज्ञे ४५
पटलः ॥ अन्यच्च । चतुर्दश्या
च मुक्ताया ज्येष्ठे मासि म
ता । गोत्रपि ॥ । हेम्वर । चम्पकैः पूजयेत् ।

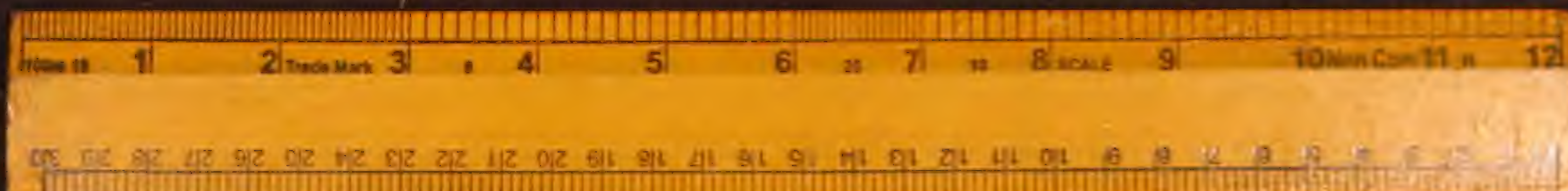
भक्त्या शिवलोकं मवाप्नुयात् ॥ सः १० गुमगतिः ॥ मंत्रगुहः
इत्युत्तरकामाख्याने ॥ पटलः ११ हितप्रणीः १२ इति प्राचर
अपि च । नैष्ठिक्यं चतुर्दश ॥ उदास्थितः २४
पुष्पे अम्पकं संभवेः ॥ इति जराधरः ॥
चैयिता महादेवं रुद्रलोके
महीयते ॥ इति संवत्सरः
कौमुदीधृतवल्गुपराण ॥
वचनं ॥
चर्म गतो । चर्मति । इति
उर्गीदासः ॥
चय उ. गतो । उ. चयते ।
इति उर्गीदासः ॥
चर गमने ॥ अदने ॥ आचा
रे । चरति । इति उर्गीदासः ॥
चर क संशीतासंशीतोः ॥
संशीतिः संशयः । असंशी
ति संशयः । क विचारयति
योधर्ममिति हलायुधः ॥ चर
असंशये । इति प्राचरः । केचि
त संशये इति पठित्वा संशये
हि विचारणाद्यादित्याहुः ।
इति उर्गीदासः ॥
चरः पुं राष्ट्रादेः शुभाशुभता
नार्थं दाता गोपने नियुक्तपु
रुषः ॥ परतत्त्वज्ञानार्थं भ्रम
एककर्ता । तत्पर्यायः । अपस
र्यकः ५ प्रतिकः ६ मतिकः ।
सः १० गुमगतिः ॥ मंत्रगुहः
इत्युत्तरकामाख्याने ॥ पटलः
११ हितप्रणीः १२ इति प्राचर
अपि च । नैष्ठिक्यं चतुर्दश ॥
उदास्थितः २४
पुष्पे अम्पकं संभवेः ॥ इति
जराधरः ॥
चरणः पुं स्त्री अथमांगत
तत्पर्यायः पदं ॥ पात् १२ ॥
इति जराधरः ॥
चरणवदं स्त्री वेदव्यासति
रचितचतुर्वेदविवरणशास्त्रं
तत् वेदशास्त्रं दृष्टव्यं ॥
चर्च क इ. समः । इ. समः
ग्रन्थयने । क चर्चयति वेदं
विप्रः । इति उर्गीदासः ॥
चर्च पा उक्तो ॥ भर्त्स
रेफोपथः । श चर्चनी चर्च
नी । गुणस्थानरहितानां तदा
दिवावफलं तत् प्राज्ञानां मा
हीयो रिति नृणां विभाषावे
देषु चारणभेदश्च । इति उ
र्गीदासः ॥
चर्चरा स्त्री भाद्रपुत्रवर्षी
चापरावर्षी इति भाषा । अस्या
विवरणं चपेक्षीणां दृष्टव्यं ॥
चर्व गतो । चर्वति । इति उ
र्गीदासः ॥
चर्मकीलः पुं गुह्यरोगविरो
धः । हासीश इति हासिस् ।

इति च भाषा । तस्य निदानं ।
यथा । आनो दृष्टीता श्लेष्माण
करोमर्षी स्त्वो वरिः । कीलो
यमे स्थिरखरं चर्मकोलं तदहि
उः ॥ वातेन तोदयारुष्य पित्रा
दसितरक्तता । श्लेष्माणसि
गता तस्य ग्रथितत्वं सवर्णी
ता ॥ इति माधवकरेण रोग
विनिश्चयग्रंथे अर्शरोगा
धिकारे धृते । अतोः स चि
कित्सा अर्शरोगविकित्सा
वत् ॥ अपि च । चर्म कीले ।
जन्तमणिमसकान् तिलका
लकान् । उत्कृत्य प्रासेणाद
हेतुं दारान्निभ्या मेषोषतः ।
इति भावप्रकाशः ॥
चर्मपुटः । पुं चर्मनिर्मित
चर्मपुटकः । पात्रविशेषः रूपा
इति भाषा । यथा । इति अर्मपु
टकः । इति अर्मपुटे मत्स्येवे
ति मेदिनी । इति पुंलिंगसंग्रह
टीकायां भरतः । तत्पर्यायः ।
इति खल्ल अर्ममयीति ।
हेमचंद्रः ॥
चर्व किं भेदः । किं चर्व य
ति चर्वति तं तुल्यवालेकं इति
उर्गीदासः ॥
चर्चणिः पुं मनुष्यजातिः । य
था । अर्चोने मातृका यत्नी त
यो अर्मणयः सताः ॥ यत्र वे
मानुषीजाति वृत्त्या चोपक
ल्पिता ॥ इति श्रीभागवतेषु
स्कंधे ६ अध्याये १३ श्लोकः ॥
चर्चणयः कृताकृतज्ञानवतः
पण्यतिकर्मत्वेन निवेदादावु
क्तः । यत्र येषु आत्मानसंस्था
नविशेषाणां मानुषीजातिश्चो
पकल्पिता । तथाच कृतिः
पुरुषत्वे चाविस्तरा मातेति ॥
इति तटीकायां श्रीथरस्वामी ॥
चल ज गतो । ज चालः
चलः । मिचले इति वक्ष्यमाणं
न पठित्वा इमं मेव मानुषं
आताः पठेति तद्वयः । ते ना
स्य चालयति हस्तिने यता
चलमानाः नित इत्यत्र ता
च्छीले प्रातः शानः । मिच
ले । पूर्वणान्त्यः । चलपातः
कम्पने मानुषं स्यादित्यर्थः
म चलयति लतां वायुः ।
चलयन् भृंगरुच स्तवालका
नितिरचुः । चालयन् सकलां
पृथ्वीमिति च जेतान् चाले क
रोतीति नौ शत्रवन्तः । इति

उगीदासः ॥
 चल श विलासे । श
 चलती चलती । विलासः
 कीर्तने । इति उगीदासः ॥
 चल क भूतो । क चल
 यति । दंतवकारादि रयमिति
 उगीसिंहजमरनेदी । भूतिरिह
 योषणं । इति उगीदासः ॥
 चष न भूते । न चष
 ति चषते । इति उगीदासः
 चष वये । चषति । इति
 उगीदासः ॥
 चह न क शावो । चह
 यति खलः । इति उगीदासः
 चह क म शावो । क म
 चहयति खलः साधु प्रतार
 यतीत्यर्थः । इति उगीदासः ॥
 चह शावो । चहति । इति
 उगीदासः ॥
 चद ल उ वदे । वदः
 कथने । ल उ । आचष्टे धर्म
 धीरः । तृतीयसंख्येयः ।
 इति श्रवः । इकार उच्चारणा
 र्थ इतिकेचित् । छंदसि नृणां
 मां इतिकेचित् । वेदेषु चार
 णार्थ इतिकेचित् । अत्र बहव
 स्तृतीयसंख्येय भमकावितः

किं चतुर्थसंख्येयः यंति
 हाया इमं निषेधार्थः । तेन व
 ज्ञानार्थं त्वां कामान्देशः ।
 यो रमासो आचष्टे वर्जनं मि
 त्पातः । इति उगीदासः ॥
 चदः स्त्री दर्शनेन्द्रियः । तत्
 यर्णयः । विलाचनं १२ दृष्टा
 १३ वीक्षणं १४ प्रेक्षणं १५ देव
 दीपः १६ देवदीपः १७ दृष्टिः
 १८ दृष्टी १९ इति शब्दरत्ना
 वली ॥
 चाकचका स्त्री उच्चलता ।
 चकचक इति भाषा । यथा । न
 हि लोकसिद्धासामग्री प्राति
 भासिकरजतोत्पादिका कि
 न्तु विलक्षणैव तथा हि । काच
 दिदोषहृषितलोचनस्य पुरोव
 तिदोषसंयोगादिदमाकारावा
 कचकाकारा च काचिदंतः ॥
 करणहृषितरुदेति । इति वेदंत
 परिभाषा ॥
 चाचपुटः पुं तालभेदः । यथा
 गुरु लघुः स्तुतश्चैव भवेच्चाच
 पुटमिषे । इति संगीतदा
 मादरः ॥
 चादः पुं प्रतारकः । यथा ।
 चाद तस्कर दहंत महासाहसि

कादिभिः । पीममानाः प्रतार जराण्युपोः यं हर चातर्पक
 देत कायस्थेऽविशेषतः ॥ स्पच ॥ इति गुरुदे १८७ । म
 चातः प्रतारकाः विष्णोः ये ध्यायः ॥
 परधनमयहरति । प्रच्छात्राप चातर्मीस्यवने स्त्री आषाढस्य
 हरिणस्तस्कराः उर्ध्वगो इदं कृदादृष्ट्यादिचतुर्मीसकर्मव्य
 ज्ञास्तिककितवादयः । सहोव नियमविशेषः । यत्कं वाराहे ।
 लंसहसा वलेन कृतं साहसं आषाढस्य कृदादृष्ट्या योर्गमा
 महच्च तत् सदसंच महासा स्या मयापिवा । चातर्मीस्यवता
 हसतेन वर्जित इति महासाह रंतं कुर्यात् कर्कटसंक्रमे ॥
 सिकाः प्रसत्यापहारिणः । अभावे त तलार्कं पि मंत्रेण
 आदिशब्दान्मोलिक कृत्कह नियमे वृत्ती । कार्तिके शुक्ल
 त्रयः । यतः पीममानावाध्यमा हादृष्ट्या विधिवत्तत् समा
 नाः प्रज्यरतेन कायस्थगण पयेत् ॥ चतुर्थ्यापि हि तच्चीर्ण
 कालेखकाश्च तै पीममाना चातर्मीस्यवने नरः । कार्ति
 विशेषतो रतेन । तेषां राजव कांशुक्लपदे त हादृष्ट्या त
 लभतया अनिमायावितया त्समापयेत् ॥ मात्से । चत
 च उर्निवारत्नात् । इति मिता रोवार्षिकानमासान् देवस्यो
 त्रयया आचाराध्यायः ॥ त्यापनावधिः । मधुसूरो म
 चातर्पकज्वरः पुं प्रतिचतुर्थ वेत्तिनं नरो गुडविवर्जनात् ॥
 दिनज्वरः । तस्य मंत्रौषधं य नेलस्य वर्जनादेव संदरागः
 था ओं नमो नमो नमो विमो प्रजायते । कदनेलपरित्यागा
 हय सर्ववापीने वज्रेण फट न शत्रुनाशः प्रजायते ॥ लभ
 इति । पुष्पमष्टशतजम्बा ह ने संततिदीर्घा स्थालीयाक
 लेदवाय न स्पृशेत् । चातर्प सुभक्त्यनः सदा मुनिः सदाया
 कोजरोरुद्रग्रमे चैव नरास्तथा गी मधुमासस्य वर्जनात् निरा
 जमुक्ते ददिदाच सूर्यस्यैव चकं धिनीरुगोजसी विल भक्त्य
 बुकं । सर्व ॥

विसृलोक मवायुयात ॥ थार । स्थानवासी इति शोतोक्तेः ।
 रात्रिलोमाच गंगास्नाने दिने ति तिष्ठादितत् ॥ अन्यच्च ।
 दिने । तादृशवर्षनाज्ञोमी रक्त तत्रोपक्रमकालः सनतज्ज्वा
 केवञ्च जायते । हुतत्यागात्सला रेणोक्तः । यकादश्यात् गृही
 वणं सर्वस्तिग्धं वपु भवेत् ॥ फ यात्संक्रांतौ कर्कटस्य त
 लत्यागात्समितिमानवपुत्रञ्च आवाकावानरो भक्ताचातमी
 जायते । नमो नारायणायेति ज स्यादितं व्रते ॥ तत्र मंत्रः ।
 स्नानशानजं फलं ॥ पादाभिर्वंद चतरो वाधिकान् मासान् देव
 नादिसौलभे होदानजं फलं । स्यात्पापनाविधिः । इमे करिष्ये
 एव सादिवनेः पार्थतस्मिमाया नियमनिर्विघ्नं कुरु मेऽच्युतेति
 ति केशवः ॥ सनतज्ज्वाः । अथ चातमीस्य नियमाव
 इदं व्रतं मया देव गृहीतं पुरत एषकता भविष्ये । यो विना निय
 स्नानानिर्विघ्नं सिद्धिमाप्नोत ममर्त्या व्रतं वाजप्य मे ववा ।
 प्रसन्नेत्यपि केशव ॥ गृहीते चातमीस्य नयेन्मूर्खो जीवन्न
 स्मिन्नव्रते देवयय प्रणीतं हि सतो हिसः ॥
 नियमे तस्मै भवत संपूर्णतत् अथ चातमीस्य नियमाः । स्क्रां
 प्रसादात्तनादेन ॥ समाप्तौ देनागरवणे । आवाणे वज्रये
 इदं व्रतं मया देव कृतं प्रीत्यैत ह्नाकं दायिभाद्रपदे तथा । उग
 वप्रभो । नूनं संपूर्णमाया माप्स्युजे मासि कार्तिके चासि
 तत्त्वत्प्रसादात्तनादेन । अ संत्यजेत् । तत्रैव श्रीवल्लभार
 त्रैव यति मधिकृत्य काठक संवादे । निष्ठावान् राजमाषा
 गृह्ये । पकरात्रं वसेत्तृयासे अ सप्त देवे जनार्दने । यो भ
 नगरे पंचरात्रकं ॥ वर्षाभ्यो दयति विमं द स्यपचादधिको
 त्र्यत्र वर्षास मासाश्च चत हिसः । कार्तिकेन विशेषेण
 रो वसेत् ॥ एतदशक्तविष राजमाषाश्च भूतयन । निष्ठा
 य । ऋद्धं वार्षिकाभ्यां मा वान् मुनिशाहल यावदाहूत
 साभ्या नैक ॥ ॥ नारकी ॥ कलिंगानि परोलानि

वृताकसदितानि च । एतानि त्रयः । वार्षिकान् चतुरो मासान्
 भवयेयस्तु सप्त देवे जनार्द लभते वैस्वदी गतिं ॥ यस्तु के
 ने ॥ समजन्मार्जिते पुण्ये ह शिव मुदिष्य चादायणपराय
 रतेनात्र संप्रायः । किंवा रुच्य णः । चातमीस्य नयेद्भक्ता स
 तत्रतकाललभ्य फलमूलादि विसृतनमाविशेत् ॥ भवि
 वर्जयेदिति जपहोमाद्यनुष्ठाने ष्यात्तरे भगवद्युधिष्ठिरसंवादे
 नाम संकीर्तनं तथा । स्त्रीकृत्य चतुरो वार्षिकान् मासान् दे
 प्रार्थयेदेवं गृहीतनियमावुपः वस्योत्थापनाविधिः । स्त्रीवा
 इदं व्रतं मया देव गृहीतं पुर नरो वामद्भक्ताधर्मार्थसदृक्
 तस्तव । निर्विघ्नं सिद्धिमाया व्रतः ॥ गृहीयात्रियमानेतान्
 तप्रसादात्तव केशव ॥ गृहीतेः दंतपावनपूर्वकं तेषां फलानि
 स्मिन्नव्रते देवपंचतयदि मे भवेत् वक्ष्यामि तत्कर्तव्यं एष्यकृप
 तदा भवत संपूर्णप्रसादात्तजना थक मपुरस्वरसंपन्नो भवेन्नव
 हनेति ॥ अथ चातमीस्य व्रतनि एवर्जनात् । लभते संततिं दी
 यममाहात्म्यं । विसृज्यस्वेवल चीनैलस्य परिवर्जनात् ॥ अभ्यं
 नारदसंवादे । एण नारदका गवर्जनात्संदशोगः प्रजाय
 तस्मै नचातमीस्य व्रतक्रियाः । ते । पक्वतैलपरित्यागाच्छुना
 या निर्वर्ज्यनरो भक्ताप्रयाति शा मवायुयात् ॥ मधुकृतैल
 परमांगतिं ॥ व्रतानि वैस्वदानी त्यागेन साभाग्यमतलभवेत्
 हमनस्यपि चिकीर्षतः । नर योगाभ्यासी भवेद्यस्तु सवल
 स्य हयमाप्नोति पापजन्मपातो षट्मासुयात् । कहल तिलम
 इव ॥ एकभक्तो नरः शोता पुर द्वारकाषायज्ञान रसान्
 नित्यस्वायी दृढव्रतः । यो यो वर्जयेत् स वै नृपवैराग्यं
 ऋद्धे चतुरो मासान् हरिस्सा नामुयात् क्वचित् । तादृश
 तस्य लोकभाक् ॥ यस्तु स वर्जनाद्गोमी अथक्कारो
 प्ररुपी केशेदिति शायी भवे । मलो भवेत् ॥ पादाभ्यां ॥

पादाभंग शिरोभंग परित्या रोति स्तुतिपाठकः । हंसयुक्त
गात्र पार्थिव । दीप्तिमान् दी विमानेन स च विस्मयदेवजेत
प्रचरणो यदा दृश्यति भं गीतवाद्यकरो विस्मयोपवर्त्तते
वेत् ॥ दधि उग्र तक्रनियमा कमायुयात् नित्यप्रासविना
तुगोलोकं लभतेनरः । इति देन लोकान यस्तु प्रवाधयेत् ।
चित्त मायाति स्थालीपाकवि स यासत्पी भगवाननेविस्म
वर्जनात् ॥ लभेच्च सन्तिदी पुरं व्रजेत् ॥ पुष्पमालाकु
दीर्घा तापयकस्य वर्जनात् लापुजाकुत्ताविस्मयुरं व्रजेत्
भूमौ प्रस्तरप्रावीच विस्म कृता प्रेक्षणीकंदिव्यस्थान
रत्नचरो भवेत् ॥ सदा मुनिः मप्सरसोलभत् ॥ तीर्थीस्त
सदायोगी मधुमांसस्य व सि कृतस्तानो निर्मलं देह
जनात् निर्वाधि निरुगोर्जवी मायुयात् । पंचगव्यापानात्
सरा मयविवर्जनात् ॥ एका पाथी चादायणफलं लभेत् ॥
नरोपवासेन व्रत्तलोके मही एकभक्ताशानाति मप्रिहो
यजे । पारणात्रावलोमानां त्रफलं लभेत् । नक्तभीजी स
गंगास्नानदिनेदिने । मोनच मघ्नत् तीर्थयात्राफलं लभेत्
तीभवेद्यस्तुतस्याज्ञासवलि अयाविनेन चामोति वापीकु
ता भवेत् ॥ भूमौ भंके सदाय य प्रपाफले । षष्ठकालः त्रभ
स्तु सपथियाः पतिभवेत् ॥ जीयः स्थायी स्वर्गनरो भवेत् ।
नमो नारायणायैति जप्तादा नित्यस्वायीनरो यस्तु नरकं सन
नशते फले ॥ पादाभिर्बुद्धना ययति । भोजने वर्जयेद्यस्तु स
द्विस्मोर्भवेद्दोदानं फलं वि स्थाने फलं लभेत् ॥ पत्रेषु या
सुपादानं यशस्तु कृतक नरो भंके कुरुदेव फलं लभेत् ।
त्याभवेत्तः । विस्मादेव कृतक शिलायां भोजनं नित्यं भवेत्तत्ता
कृष्णपतेपनमाजने कल्पस्या ने प्रयागजं यामहयजलया
यीभवेदाज्ञासनरो नात्र संशयः गात्रे रोगैः परिभूयते ॥ ।
प्रदक्षिणात्रयं यस्तु क

एवमादिवर्तैः पार्थिवि माया सहसंशोन स्थापयति योद्धरि ।
ति तोषितः ॥ किंच । योगनि वैस्मदेः सहसंभूय स्थना वृष्टि
द्रो समास्य शेषादिशयने स्मदा भवेत् ॥ किंच । भविष्या
सुपन । तीरोदतोयवीचये । नरे । यो देवशयने पार्थ य
पार्थपादः समाहितः ॥ ल नुमोय समाचरेत् । उत्थाने वा
त्मीकरावुजेः स्मदत्ते स्मजा पि कुलस्य स हरे लोक मा
मानपदहयः । तस्मिन् का मयात् ॥ इति श्रीहरिभक्ति
लेचमद्रको यो मासाश्चतुरः विलासे ॥ १५ विलासः ॥
तिपेत ॥ व्रतैरनेकैः नियमैः चंदायणं कृत्वा व्रतविशेषः ।
पाण्डवश्च मानवः कल्पस्या तद्विधाने यथा । तिथिपिण्डा
यीविस्मलोके भवेत्तास्य स श्वरेदुहा मुक्ते शिखण्डसंमिता
शयः ॥ सत्याव्रत समाप्तो च न । एकैकं क्रासयेत् कृत्स्नं पि
श्रीकृष्णप्रसादतः यय एचंदायणं चरेत् ॥ यथाक
दानादिकृत्यं चलेत्यतस्तथा यचित् पिण्डानां चत्वारिंशच्छ
कार्तिके ॥ स्तुताय कृष्णमभ तदये । मासेनेवोयमुंजीत चो
र्द्धप्रसाद्यच पुनः पुनः शेष दायण मथापरं ॥ कुर्याद्विषव
शुक्लोदतीर्थं च स्त्रीकुर्यादेस् ए स्नाने पिण्डं चंदायणं चरे
वैः सह ॥ गीत न्यादिना दे त । पवित्राणि जपेत् पिण्डा
वैपरीतोष्णाय वैस्मवान् । स न गायत्र्या चाभि मेजयेत् ॥
पूज्यनरयानेन देवस्त्वालय अनादिषु सर्वेषु मुदिआं
मानयेत् प्रभो नीराजने क दायणेन च । धर्माधी यस्तु
ताविमर्शवत वैस्मवान् । नि रेदेतत् चंद्रस्येति सलोकतां
वैष्णवा सने देवशायी न भुवि कृच्छ्रे कृदमेकामस्तु महती
तस्मरन् ॥ पंचच कुर्वतो मासा श्रिय मश्नुते । इति गारुडे
श्रुत्वा रोगान्ति ते सखि । अथवा १५ अध्यायः ॥
प्रभवेदुःखमना हृष्टिश्च नाय अपि च । एकैकं वर्दयेत् पि
ते । तथा च भविष्ये । मिथुनस्य एत मुक्ते कृत्स्नं क्रासयेत् ॥

उपस्थप विषयानं विपरीता च
मर्हन् ॥ इति तत्रैव २२६ अ
ध्यायः ॥

चामुण्डा स्त्री पार्वतीललाटनि
क्राता चंडमंडवधारिणी देवी
यथा। देवा ललाटनिष्क्राता
या कालीति च विष्कृता। तस्या
स्त्रं प्रवदामि कामदेष्टुण
भैरव ॥ समाप्तिमसिद्धिं देवः
प्राप्तस्त्वस्मात् पुरः सरः। य
हस्वरागि विद्विन्दुसहितो मा
दि रेवच ॥ काली तत्र मिति
प्रोक्तं धर्मकामार्थदायकं।
एतन्मूर्तिं प्रवदामि वत्सका
ग्रमनाः शृणु ॥ नीलात्पल
दलश्यामा चतुर्वीरु समन्वि
खट्वांगे चंद्रहासे च विधृती
दक्षिणे करे ॥ वामे चर्म क
पाले च रुद्धो भावतः पुनः
दधती मुण्डमांसावद्या अचर्म
धरात्वर ॥ रुपांगी दीर्घदंष्ट्रा
च प्रतिदीर्घातिभीषणा। लो
लज्जिका निमग्नकनयना वा
दभैरवा ॥ कवचवाहनपी
नविस्तारश्रवणनना। पश्चा
त्ताराक्ष्या देवी चामुण्डेति च
कथ्यते ॥ एतस्या योगिनी

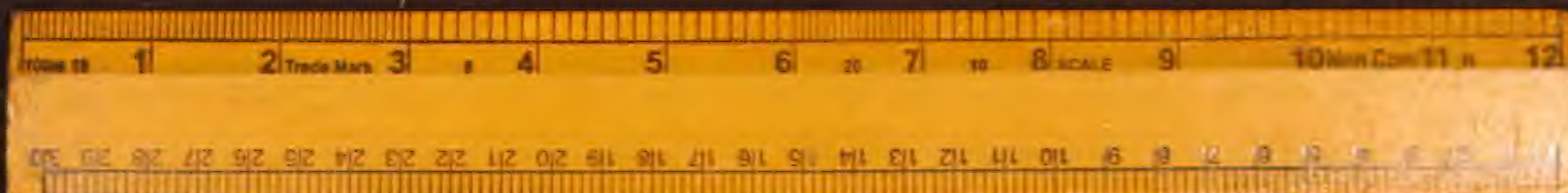
बाह्यो रजयेचिन्तायेदपि।
विपुला भौषणा चंडी कर्त्री
त्रीविधात्का ॥ कराला मूर्ति
नी चेति अष्टौताः परिकीर्ति
ताः। यथा तिका मदा देवी
जाम्बरानिकरी सदा
तस्याः सदृशीः काचित्का
मदानरि विद्यते। इति कालि
कापुराणे ६ अध्यायः ॥
वाय ऊ अ निशामे ॥ अथ
ऊ अचवायत। न वायति
वायते। निशाम इति वात्स्य
ज्ञाने। तं पर्वतीयाः प्रमदा
अवाधिरा इति माचः। इति
उगीदासः ॥
चारः पु गुरुपुरुषः। चरः
तदिवरणं यथा। कृषिर्गोच
वाणिज्यखलानां करसाधनं
यादानं सैन्यकरणं वेधनं ग
जवाजिनोः ॥ अन्यवप्रमुखा
नोच भोजनं सनंते जनेः। प्र
ज्ञानं सारसं तनो वेधनं वेति
चाष्टमे ॥ एतदष्टासवर्गेषु वा
रान् सम्यक् प्रयोजयेत्। का
र्षका र्थविभागा यचाष्टवर्गा
धिकारिणो ॥ अष्टौ चारान्
नियुजीयादष्टवर्गेषु ॥

पार्थिवः। दशस्तोत्रं युंजीत
क्रमतः पणनानि मे ॥ स्वामी
सविवराणां मित्रं कोषावलं
तथा। उगीतं सममं देयं राग्यो
गंगरुभाषितं ॥ उगीयुक्तं चाष्टव
र्गं चारनात्मनि योजयेत्। तस्मा
दिमानि शेषाणि यंच चारप
दानि ॥ अष्टौ तैश्च पुत्रेषु
सकृद् दृष्टादौ महानसे। शत्रू
दासीनयोश्चैव वलावलं वि
निश्चये ॥ आदौ दशसूचं ते
षु चारान् राजा प्रयोजयेत्।
मयात् प्रकाशं जानीयात् त
त चारैर्निष्पद्येत् ॥ निष्प
तत्पत्नीकारं मवर्षं क्षिप्रं
श्रूयेत्। यथानियोगो मेते
षां यो यो यथान्यथा चरेत्।
ज्ञात्वा तत्र न्यप्य आरैर्दण्डये
द्वा नियोजयेत् ॥ चारान् मं
त्रिणा सांदरहस्यं संस्थितो न
यः प्रदोषसमये एच्छेन्नदा
नीमेव साधयेत् स्वपुत्रं वा
अष्टौ तैश्च चारामहानसे
नियुक्तांस्तान् मय्यरात्रौ एच्छे
त्त य आदि मंत्रिणि। एतान्
चारान् स्वयं पश्येत् नृपति।
मंत्रिणा विना ॥ अन्त्यांश्च मंत्रि
णा

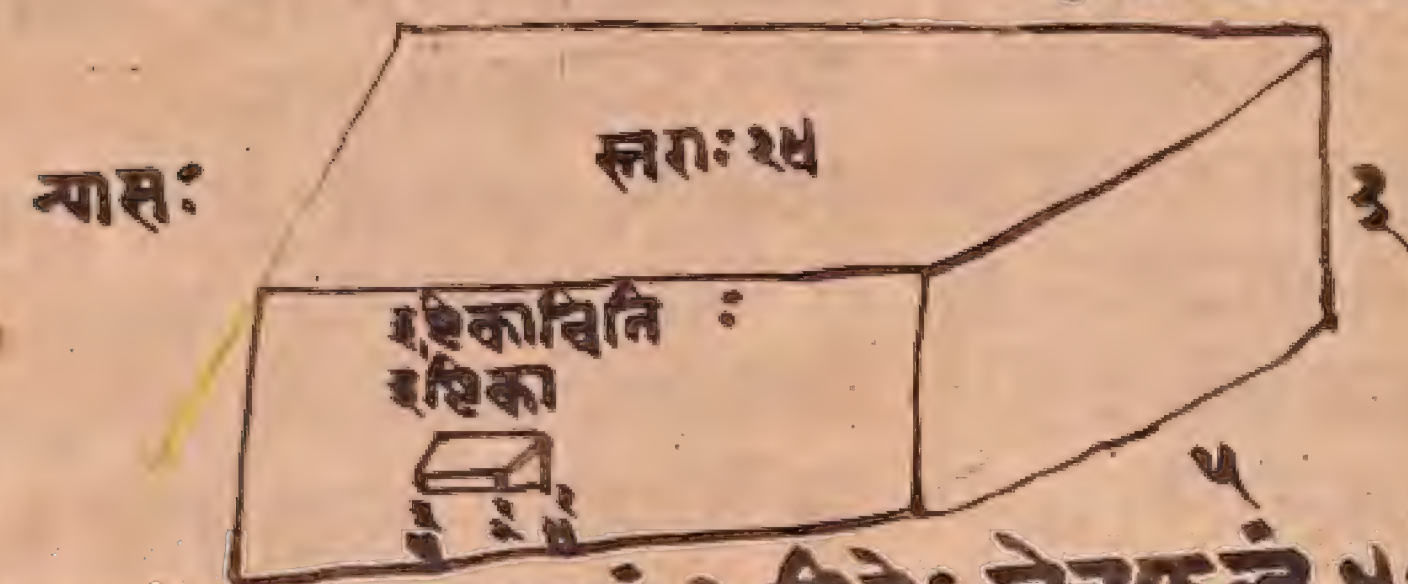
सांदरनिष्पद्य मद्रिपोत फलं।
नैकवेषधरश्चारी नैकानोत्
साहवर्जितः ॥ संस्तुतो नहि
सर्वत्र नातिदीर्घो न वा मनः।
सततं न दिवाचारी न रात्रीना
प्यवुद्धिमान् ॥ न विप्रविभवे
हीनो न भार्यायुत्रवर्जितः
कार्यश्रो नृपतिना गुह्य
तत्तविनिर्णये ॥ अनेकव
ेशग्रहणत्वं भार्यासुते
युते। वरुदेशवचोभिस्तं प
राभिप्रायवेदकं ॥ हृदयभक्तं
प्रकुर्वीत चारं शक्त मसाध
से। अप्रतिष्ठेत् स्वयं राजा
कृषि मात्मसमं स्तथा ॥ व
णिक्पथे च उगीदौ तेषु श
क्तानियोजयेत्। अन्तःपुरे
पित स्तन्यान् पीरान् वृद्धान्
नियोजयेत् ॥ घण्टान् घण्टान्
तथा वृद्धान् स्त्रियो या बुद्धि
तत्पराः। अष्टौ तद्वारि युंजी
यात् स्त्रियो वृद्धा मनीषिणीः
इति कालिकापुराणे ८५
अध्यायः ॥
चारी स्त्री नृत्यारविशेषः।
यथा। नहि चारी विना नृत्येन
नृत्यारं प्रवर्तते। अंगारारि

रसानोत भावेहीपनकारिका समतेवी समोनसारित मंदिता
रिका॥साधुयेहीद्वर्तना नित्य उच्छेदिता व विरुया आर्या
चारी चारुगति स्मिता अयेन उशभूमिगाः। इति भूमिचा
यकपादप्रचरोयः सा चारी री॥आकाशचारी यथा।
ननिगयते। पादयो आरण्य चारीआकाशगावदो विले
यच्च साचारीतिनिगयते॥क ष्वत्चरी तथा। अश्विनाडित
रणानो समायोगः। खण्डकः भ्रमरी पुरः। दोषा च सविका
परिकीर्तितः। विभिखण्डेः अयदोषा जेचावनी विहा च
तर्भिर्वा मण्डले समदाहते हरिणस्तता। उकजेचावनी
समनवानुपुरविहा तिर्थ तावजेचावनीचनिकातथा॥
मुखीमवलाच। कानरावज विद्युतकाता भूमरिकादणपा
वीराचविलिष्टा रथवक्रिका र्थेति घोडश। अयेन। विधा
पास्मिरेचितकानलदर्शिनी तातिकाताः पकोता पार्श्वको
गजहस्तिका। पशविनतला निका। ऊर्ध्वजानु दोलपादा
दोहतादिताप्यर्धमणला हता उपरपादिका॥ भुजगभासि
स्ततकीडनिकाहरिणत्रासि। कादिमाः विहातालाचसविका
का चारुरेविका। तलोहता विद्युतकाता भूमरिकादणपादा
सेचरिता स्फुरिकायितथैयव तथैवव आकाशचारिका यताः
लेचितजंवा सेचदिता स्या घोडशेव निरूपिताः। पताषेव
दथ मटालमा उत्कृचिता भूमिचारी ष्वत्चरभेदोस्ति ति
तिनिर्यकुंविता चापकुंवि। र्यकुचारी ऊर्ध्वचारी अथमा
ता॥ षड्विंशति भौमचार्य इ रीतिता ऊर्ध्वनीयाः॥ तैलाभ
त्यावाता अणीषिभिः। अये केन गात्रेण लघादोरो जित
त समपादस्थिता वर्णाशकटा प्रमः। स्तने वा भित्ति दे
स्याधर्दिकापिवा विद्याधाताडि शावा प्रथम ताः प्रयो
तावदाप्रकाकीडिता तथा ऊर्ध्व जयेत्॥ चूडाहार त
ताच्छेदिता जनिता पसदिता तथा धाम्नेच भुक्ता जान
सदिता वत ॥

समाचरेत्। नृत्तपादस्य वि वत। न न चिनोति चिन्ते।
यास आरी सेवाभिधीयते॥ इति उर्गीदासः॥
भंगारदिरसानोत भवेदीय चि क मि चित्ता। क मिच
नकारणं। साधुयेही भूमसा चययति चाययति। स्वगते न
नित्य ह्यतालत्रयान्विता॥ चययति चाययनीत्यपि। इति
नियतो गविषाणां चारी उर्गीदासः॥
संचारतो भवेत्। इति चा चिकित्सा स्त्री रुक्प्रतिक्रि
रीलक्षणं। इति संगीत दा या। तत्पर्यायः। रोगप्रतिका
मोदरः॥ रः। इति शहरत्नावली॥
चार्त्तिकं स्त्री चंदनादिना विष्क क अर्गो। कोपथः।
वेदविलेपनविशेषः इत्यमरः रतीयस्वरमथः। आर्त्तिः पी
अपिच। स्यासकः स्यायक। उने। क चिक्रयति शत्रुम्
अर्ची चार्त्तिकं च तत्तथैव व रः। इति उर्गीदासः॥
सादौ कुंकुमादीनां छटादि चित प्रेषे। चेतति भृत्यं स्वा
धुनिगयते॥ इति शहरत्नाव मी। इति उर्गीदासः॥
ली॥ चालः पं स्वनामख्यात चित ई जाने। ई चितः। ता
गृहाच्छादनं। तत्पर्यायः क न मिह जागरण। ज्ञानेच अ
हत्सं॥ इति शहरत्नावली। विद्यानिद्रायाकोते जगत्पेकः
छादं६। इति जटाधरः॥ स चेततीति हलायुधः। चि
चालनी स्त्री स्वनामख्यातश चेतसम स्तकृच्छे। इति उ
स्यादिवालनपात्रं। तत्पर्यायः र्गीदासः॥
पावीरः५। इति जटाधरः चित क उ जाने। क उ चे
वि न चित्ता। न चयति तयते। राक्षसस्य चेतयति
चयतेथने लोकः। इति न। इति भट्टी गणकता नित्य
उर्गीदासः॥ त्व मिति रमानाथः। वस्तत
वि न न चित्ता। चिति स्तुचेतयते तत श्रेतं करोतीति
अयने राशीकरणमिति या मो साध्य। इति उर्गीदासः॥

चित्र ३ क स्तौ। ३ क
चित्रयति विस्सु सयीः। इति
उगीदासः ॥
चित्रिः स्त्री उगी। यथा। चित्रि
श्रेतमभावदा चेतना वा वि
तिः स्तुता। महान् व्याप्य स्थि
ता सर्वे महावा प्रकृति स्मता
इति देवीपुराणे ४५ अध्या
यः ॥ भिन्नस्थितिः। यथा।
खातानां कविशेषः। यथा।
चित्रो करणस्त्र साहचर्येन।
उज्जयेण गुणिते चित्रे ॥
किल ॥

इष्टिकायाः वनदस्तमाने १ चित्रेः क्षेत्रफलं ४०। उज्जयेण

गुणिते चित्रे घनफलं १२०। तथा इष्टिकासंख्या २५६०। सरसं
ख्या २५। एवं माघाणचयेपि। इति विनिश्चयस्तारः। इति लो
लावती ॥

चित्रं क क्षणिकेक्षणं लेखे चित्रयति प्रतिमां लोकैः।
इति उगीदासः चित्रकः
न चित्रयति चित्रययति राक्षसो पुं वर्णसंकरजाति विशेषः
कः कदाचित् यष्टपतीत्यर्थः पट्टया इति भाषा ॥

तत्पर्यायः। रंगजीवकः ३
इति शहरत्नावली ॥ वर्णी च
वर्णीटः ५ चित्रकारः १ इति
जटाधरः ॥
चित्रजल्पः पुं वाक्यविशेषः
तद्भाषादि यथा। प्रेष्य
सुहृदो लोके गृह्ययोगाभि
ज्ञतः। भूरिभावमयो ज
ल्योयस्तीव्रतकवितान्तिमः
चित्रजल्पो दशांगोयं प्रजल्पः
परिजल्पितं। विजल्पेन जल्पे
जल्पाववजल्पोः भिन्नलपितं
ग्रान्त्यः प्रतिजल्पश्च सज
ल्पश्चेति कीर्तितः। एषध्रम
रणीताख्यादशमेप्रकटीकृतः
असंख्यभाववेचित्रीचमत्क
तिस्रस्तारः। अपि वेचित्रजल्पो
यमनाकृतदण्डिकश्चते तत्रप्र
जल्पः। असूयेष्वा मद्युजा
योः वशीरणमुद्रया ॥ प्रेष्य
कौशलोद्धारः प्रजल्पः स त
कीर्तते। यथा। मधुयक्तिववं
पोमासृष्टांति सपत्न्याः ऊच
विलुलितमाला ऊंऊमप्रमप्र
भिर्नः। वरतमधुपतिस्तन्मा
तिनीनोप्रसादयडसदसिचि
उज्जयेण हतस्त्वमीदृकः ॥ १५

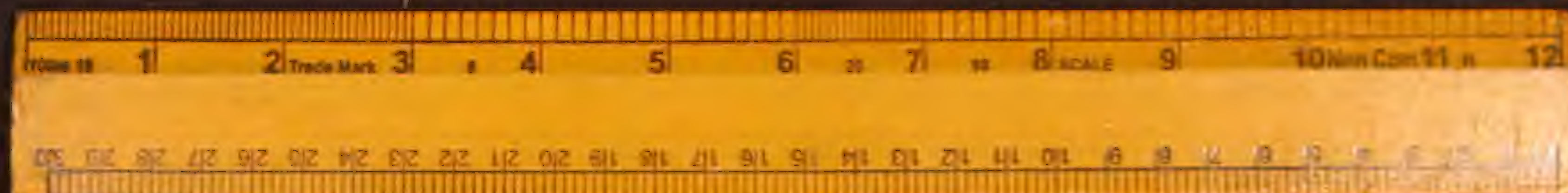
अथ परिजल्पितं। प्रभोर्निर्दय
ता शाखा चापलाघुपयादनात्
स्वविवक्षणात्वात्किं भग्यास्या
तपरिजल्पितं ॥ यथा सकृदथ
रसयोस्वामोहिनी पाययित्वा
समनस इव सद्यस्तनयः स्मा
न भवार्कः। परिचरति कथं
तत्पादपत्रं न यमा अपि वत
रुतचेता स्युतमशोकजल्पेः
२ ॥ अथ विजल्पः। वाक्यास्त
यथा गुरुमानमुद्रांतरालया।
अवद्विधि करातोक्ति विजल्पो
विज्जोमतः ॥ यथा। किमिह
वरुषडंघ्रे गायसि तं यडना
मधिपति मगृहाणा मग्रतो नः
पुराणं। विजयसावसखीनामी
यतांततप्रसेगः तपितकुचरुज
स्तेकल्पयतीष्टमिष्टाः ॥ ३ ॥
प्रथोजल्पः। हरेः कुरुकताख्या
ने गर्वगर्भितयेष्वाया। सासूयप्र
तराक्षेपो धीरै रुजल्पईर्यते ॥
यथा। दिवि भवि चरसाया का
क्षियस्तारयाः कपटविरास
दुविज्जंतस याः स्युः। चरणरज
उपास्ते यस्यभूतिवयका अपि
च कृपणपदे स्युतमशोकशहः ॥ ४ ॥

अथ संज्ञाः । सोलगाया गहन
या कयाणा लेपमदया । तस्याह
नत्तायुक्तिः संकल्पः कथितो
बुधैः । यथा विस्मय शिरसिपा
देवेष्वहं चाहकारे रनु नयवे
उध सेः भ्येय दोये मज्जदात
स्वकृत रह विस्मयापययय
न्यलोका व्यसजदकृतचेताः
किंनु संपेय मस्मिन् ५ अथ
अवजल्पः । हयोका विम्यका
मित्र धोर्मादासक्तयोगता य
त्रसेर्षाभियेवाक्ता सोऽवजल्पः
सतो मरः ॥ यथा मगय विवक
पीदे विमये लचमीस्त्रियमकृत
विष्णोः स्त्रीजितः कासयाना ।
वलिमपिवलिमत्ता वेष्टयद्वा
लवयस्तदल मसितसत्वे ई
स्पजस्तत्कथार्थः ६ ॥ अथा
भिज्ञलितं । भंग्यागोचितं तस्य
खगानामपि त्वेदनात् । यत्र सा
नुशयं प्रोक्तं तद्वदभिज्ञलितं
न ॥ यथा । यदनुचरितली
ला कर्णपीश्वविस्तु सक्तदद
नविपुतददयमी विनष्टाः । स
परिगृहकृद्दस दीन मुतसक्तपी
रावदवशविहंगा भिवचय्यीव

रति ॥ ७ ॥ अथ आजल्पः ।
जैल्यं तस्याभिदत्तेच निवेदा
यत्र कीर्तितं । भंग्यागोचितं
दत्तेच स आजल्प उदीरितः ॥
यथा वय मरत भिवजित्तया
रुते अदधानाः कुलिकत
तमिवाताः कस्यवधोहरिणा
ददम्प रसकदेतत्र त्रलव्यया
तीव्रस्मररुज उयमंत्रिन् भ
एता मयवाती ॥ ८ ॥ अथ
तिजल्पः । उस्मजदेदभावेः
न्यामिनीदेत्यनुदत्ते । हतसं
नेनोक्तं यत्र सप्रतिजल्पकः
यथा । प्रियसख पुनरागाः प्र
यसाप्रेक्षितः किंवरय किम
नुरुंये माननीयोः सिमेः ग ।
नयसिकथ मिहास्मान् उस्मा
जददपार्थ सतत मुरमिसे
म्यप्रीवपुः साकमास्त ९ ॥
असजल्पः । यत्राजवात् सगा
भीर्षसदेन्यसहवापलं । सोऽ
कंठव हरिः एष्टः ससजल्पा
निगद्यते ॥ यथा । अयि वत
मधुपृष्ठा मयि ७ ३ ० पुनस्तस
रति स पित्रगोदान सोम्यवेध
अ गोपान् । कुविदपि स
कथो नः किं करीणा गृणीत

भूत मगरुसंगं मर्द्ध्यासा
त कदाच ॥ १ ॥ इत्युज्जलनील
मणोस्यभिभावः ॥
विष्णुः ७ नखरोगविशेषः अ
गुलदा इति भाषा । तत्र हण
यथा नखमांसमधिष्ठाय वातः
पित्तं देहिना । करोति दाह
या कौचते व्याधिचिप्यमादिश
त ॥ अथ ऊनखस्य लक्षण
माह । अभिज्ञातात् प्रउष्टो
यो नखो रक्तोः सितोत्तरः ।
भवेत्तु नखं विद्यात् कुशी
रवा विधानतः ॥ अथ तयो
श्चिकित्सा विष्णुरुधिरमो
देण शोधनेनाप्युपाचरेत् ।
गतोष्माण मथेनत सेचये
उस्मवारिणा । शस्त्रेणापि य
था योग्य मुक्षिद्य स्वावयेनतः
ब्रणोक्तेन विधानेन रापयेत्तवि
चक्षणः । स्वरसेनद्विदायाः
पात्रे कृतायसेऽभया दृष्टा त
जेन कल्केन लिप्ते विष्णु पु
नः पुनः । काष्मण्याः समीभिः
पत्रैः कोमलैः परिवेष्टितः
अंगुलीवेष्टकः पुंसां भवमा
प्रप्रशाम्यति । अस्मविद ।
धिकल्पेन कुनखं समु ।

पाचरेत् ॥ नखकोटिप्रविष्टेन
हेकरोन प्रशाम्यति । कुनख
अत्रेदा शैलः सलिले स्नव
ते पि च ॥ इति भावप्र ।
काशः ॥
चिपिटः ७ एष्टुकः । चिपि
इति भाषा । तत्र पर्यायः ।
चिपीटकः ७ । इति शहर
त्नावली ॥
चिरे व्य दीर्घकालः । त
न्यर्थायः । चिराय २ चिरवा
त्राय ३ चिरस्य ४ । इत्यमरः ॥
चिरेण ५ चिरान् ६ चिरे ७ ॥
इति भरतः ॥ चिरतः ८ इति
शहरत्नावली ॥
चिरि २ न हिंसे । रेफोपथः
२ वैदिकः । न चिरिणेति
इति उर्गादासः ॥
चिल या वासे । वासः प
रिधानं । च चिलति वस्त्रं
लोकः परिदधातीत्यर्थः ।
चेलिता । इति उर्गादासः ॥
चिन्न शैथिल्ये ॥ हावकृतो
रुस्ती लहयातः चिञ्चति चे
चित्पते । इति उर्गादासः ॥
चिक्क स्त्री लक्षण । तत्र
यायः । अभिज्ञाने १ । इति

जटाधरः ॥
 चीव कि मशीने । कि चीव क दीमो । क चीव य
 चीकयति । मशीनं स्पृशः । ति । इति उगीदासः ॥
 तथाव । चंद्रावतीतरेगादी । चुक्र क अर्जो । कोपयः ।
 श्रीकयति च यदपु रिनि । पंचमस्वरमध्यः । अर्जिः पीरः
 हलायुधः । वायवः स्पृशती । न । क चुक्रयति शत्रुं मरः ।
 तर्षः । भट्टमल्लस्तु मर्षण । इति उगीदासः ॥
 इतिमूर्द्धाणमध्यं पठित्वा । चुक्रं ह्रीं अस्त्रद्वयविशेषः ।
 वमार्थमाह । इति उगीदासः । मरादा इति स्थाते । ततः पर्यायः ।
 चीनाककर्षरः पु कर्षरविशे । चुक्रकं ५ । इति शहरत्वावली ।
 षः । तद्गणः । चीनाकसत्तः । महाम् ५ । इति नराधरः ॥
 कर्षरः कफक्षयकरः स्तनः । यत्र शाकविशेषः ॥ चुक्र
 कुष्ठकण्ठ वमिहस्तथा तिक्र । इति भाषा । ततः पर्यायः ॥
 रसम्रसः इतिभावप्रकाशः ॥ गुणः । चुक्रिका स्थान पञ्च
 चीम ३ कथ्ये । कथ्यः । म्हा रोचनी शतवधिनी । चुक्रा
 प्रशोसा । ३ अविचीमत् । तस्मिन् रा स्वादी वातघ्नी क
 उ चीमते गुणानं गुणी । ३ । फपितकान् ॥ रुच्या लघुतरा
 एवकारदि रय भिन्नके । इति पाके हेताके नातिरोचनी ।
 उगीदासः ॥ इति भावमकाशः ॥
 चीय ३ न संवत्पादा नयोः चुच्य ई अभिषवे । तालव्य
 चतर्थस्वरी । ३ अवि चीय । वर्गीयोपयः । पंचमस्वरी ।
 न । न चीयति चीयते । ई चुक्रः । यद्वयान्तोऽयमि
 इति उगीदासः ॥ त्येक । अभिषवः स्नाने मय
 चीव ३ न ग्रह संवत्तो । न पीडने संथानेच । इति उ
 ३ अविचीवत् । न चीवति र्गीदासः ॥
 चीवते वल्कले भिन्नः । ३ चुट क शि छेदे । कचो
 म्नाति परिदधाति वेमर्थः इति दयति । शि चुटति अचुटीत

इति उगीदासः ॥
 चुट ३ क छेदे । पंचम लतीयोपयः । किपि संयोगांत
 स्वरी । ३ क चुटयति या लोपेचु । कातेजो होचकर
 म्लोकः । इति उगीदासः । ए इत्येकोऽर्थो ह प्रपते । अमी
 चुट तच्छने । पंचमस्वरी । हावाः क्रियाः संगाभावनाः
 तच्छन मल्लीभावः चोरति इत्यमरः । भावपवात्पविका
 नदी ग्रीष्मे । इति उगीदासः । रोहावश्यते । इति साहित्यदर्पणः
 चुट ३ तच्छने । पंचम चूडुतिको नायवा कांतः । ३
 स्वरी । तच्छन मल्लीभावः ति उगीदासः ॥
 इच्छासते नदी ग्रीष्मे । इति चूण शि छिदि । शिचुण
 उगीदासः ॥ ति अचणीत चूवाण । इति
 चुट क तच्छने । तद्वायो चुत ३ त्तरणे । ३ अचु
 तः । पंचमस्वरी । एकटका तत अचोतीत । तत् ३ इह आ
 इतिरामः । तच्छन मल्लीभा सेचने । चोतति हुते वक्तो य
 वः कचुटयति नदी ग्रीष्मे इति ज्ञा आसिचतीत्यर्थः इति
 उगीदासः ॥ उगीदासः ॥
 चुट ३ नौच्छे । ३ चु चुट क नुदि । नुदि प्रेरणे
 एमते । नौच्छे मल्लीभावः क चोदयतिवाणं चापः ।
 इति उगीदासः ॥ इति उगीदासः ॥
 चुट ३ क छिदि । ३ चुट क नुदि । नुदि प्रेरणे
 कचु उयति इति उगी क चोदयति वाणं चापः ।
 दासः । चुट ३ क रोषे । ३ इति उगीदासः ॥
 कचुटयति । इति उगीदासः चुट क्तो ॥ होवे । त
 चुट ३ उ रोषे । ३ चु वर्गीततीयोपयः । किपि सं
 एमते । ३ चणते । इति उगी योगान्तलोपे चुट । कातेजो
 दासः ॥ दोहारकरण इत्येकोऽर्थो ह प्रपते
 चुट क्तो ॥ होवे टवर्गी । अमीहावाः क्रियाः संगाभाव
 जाः । इत्यमरः । भावपवात्पसल

स्य विकारो हावश्यते। इति
साहित्यदर्पः। चुलुति काता
यवा कातः। इति उगीदासः॥
चुप शाने गतो। चोपति खं
नः। चोपति उष्ट्र राजा। इ
तिरमानाथः। इति उगी
दासः॥
चुव इ कि चुस्वने। चुस्वने
मुखसंयोगः। इ चुस्वते।
कि चुस्वयति चुवति काताथर
कामी। प्रियामखे किमुष
श्रुचुस्व। इति व्यतीहारे आ
त्मनेपदः। इति उगीदासः।
चुर कि स्नेयो। कि चोर
यति चोरति धनं चोरः। इ
ति उगीदासः॥
चुलुम्य लोपो। अंतस्थत
तीयमध्यः। पंचमस्वरदयी।
अष्टवरीशोषोषधः चुलु
यति। यगादो चुलुम्यते इ
त्यादि। नत नकारजावनुस्वार
संचमावितिस्वरसात्रप्रकृतिते
यगादो नलोप इति वाच्यं न
हि नोपधस्यैव पठितं मुचि
तत्वात्। एवं सति अकारदीना
न प्रकृतितेः पि उ. मध्यपाठः
कथ मिति चेन्न तस्य कस्यचिन्म

ते उ. मध्यपा एवेति शापनाय
उ. मध्यपा पठित्वाः नवतदि
दित पाठेः पीष्टमिति रिनि
वाच्यं। किपि संयोगांतलो
पे इति पाठे चुलुन चुल
सलोपे चुलुम्य इति भेदात्
एवं सर्वत्र। इति उगीदासः
चुलु हावकृतो। पंचम
स्वरौ लदयोतः। एकोऽर्थः
चुलुति चारुनायनाम्
सदप्रियेणेति हलायुधः
इति उगीदासः॥
चुलिः स्त्री पाकार्य मति
स्थानं चुला इति आत्वा इति
चभाषा तमर्थायः उदातिः
इति शहरतावली॥
चुरा स्त्री शिरोमध्यस्थशि
तमर्थायः। नृदिका धजि
का ५। यथा। शिता चुरा के
शापाशी नृदिका नृदिकेत
पि। शिरोमध्यवद्वरेभवे
ततयंचक इति शहरताव
ली चुरा मणिः ७ यो गवि
शेषः यथा गारुडः सूर्य
हः सूर्यवारे सोम सोमशर
रुणा चुरा मणिगणययोगस
जानेते फलस्मरे॥ अयस्मात्

हलात् कोटिगुणमत्र फले इति दयं॥ इति मत्स्यसूक्ते १८
लभेत। इति निष्पादितं॥ यदलः॥
मुभाभुभगणानाविशेषः न चष पाने। दीर्घी। चषया
स विवरणं गरुडपुराणे २५ मे लोकः। इति उगीदासः
अथायेदष्टयं॥ वंगदेशीय चत कि संदीपने। किचर्न
पठिताना मुपायिम् ॥ यति चर्नति। इति उगी
दासः॥
क संकोचे। तालव्य
वर्गीयादिः। षष्ठस्वरी। क
चणयति चक्षः संकुचितं
सादित्यर्थः। इति उगीदासः
चुरः इ उ. य दाहे। चेल अ चालगताः। अ
दीर्घी। य उ चूर्यते वक्रि
रिधनं। इ चणः। इति उ
गीदासः॥
चुरा क पेये। षष्ठस्वरी
पेष शर्णीकरणं। क चुरा
यतिशिला। इति उगीदासः
चलः ७ केशः। यथा। म
क्तकशाम्बुचलिनः। इति लि
गपुराणे॥
चुलकः ७ केशः। यथा
पृथीतचुलको विग्रो ल्ले
नरजकादिना। प्राजापत्यह
पेक्ष्यते। अदः कुर्यात् भा
गतः॥ सुशिव निर्वपेत के
शधने चोत्सवसायिना अ
नल्लशितावजं अद्रेरश

इति मत्स्यसूक्ते १८
यदलः॥
चष पाने। दीर्घी। चषया
मे लोकः। इति उगीदासः
चत कि संदीपने। किचर्न
यति चर्नति। इति उगी
दासः॥
चत प्रा हिंसे॥ ग्रन्थे।
चतति चर्नितः। य
था ग्रन्थने। इति उगीदासः।
चेल अ चालगताः। अ
अविचेलत। इति उगीदासः
चेल अ चालगताः। ल
दयोतः। अ अविचेलत।
अस्य अदनुवयः कृतनेः
कुरादिपाववन्निष्फलः वे
देषुच्चारणभेदाद्योवा। अये
कैष्मिन्नमन्यते। इति उगीदा
सः चष्ट उ. ईहे। ईहो व्या
पारः। उ. चष्टते पठितं।
शिष्यः। इति उगीदासः॥
चोरः ७ स्त्री चौरः। तत
यर्थायः। हयः १८ तक्ता २
रिभा २१ रिपुः २१ रिक्ता २
विहायाः २४ तापुः २४ वन
शुः २५ करश्चित २५ मूषीकान् *

मलिनवः २१ अयशः १ उगीदासः ॥
हकः १॥ इति वेदनिर्वहो ३२ अयस क हानौ कविन प
धायः ॥ स्तके हासे अन्त्यादि पु
चोलः ९ कंचुलिका कौड
ली इति भाषा तमर्षायः ॥
कंचुकः १ इति जराथरः ॥
कंचुली ४ कंचुलिका ५ इति

शहरत्नावली ॥

चोषः ९ पार्श्वजाला यथा
रुक्मल पीडनयुते पवनेन
पितादुदाह चोषवरुले स
कफप्रसेकं शेषामक व
रुक्मल वरुभिश्च विद्यात वे
गुणमोह जडताभिरप्याप
रंच चोषः पार्श्वस्थिताग्निव
संतापः ॥ इति भावप्रकाशः
अ क हासे ॥ सहने
अंतस्थाद्योपयः ॥ क आव
यति ॥ इति उगीदासः ॥

अ उ गंगा ॥ अंतस्थाद्यो
पयः ॥ उ चवने ॥ इति उ
गीदासः ॥

अत ३२ तरणे ॥ अंतस्था
स्यादियुक्तः ॥ ३२ अच्युतत
अच्योतीत ॥ दर ३२ आसे
चने ॥ च्योतति हुनं वक्रो य
जा ॥ आसिंचनीर्थः ॥ इति ॥

छः छकारः ॥ तस्य लेखन
प्रकारो यथा ॥ ऊहीरयोगता
रेखांकविता ऊहली ततः
पुनः प्रायोगतातास संतिव
लेश विस्मयः ॥ ध्यान
मस्याः प्रवक्ष्यामि दिभुजात
त्रिलोचनो ॥ पीतोवरपराति
तोवरदोभक्तवत्सला ॥
एवं ध्याता छकारेण तन्मंत्रं
दशधा जपेत् ॥ इति वर्णो हा
रतंत्रं ॥ तस्य नामा नि य
था ॥ छ छंदनं सधुम्ना च
पशुः पशुपति स्मृतिः नि
मलिनरत्न वक्रिभूतमात्र
विलासिनी ॥ एकनेत्रश्च ह
षलीदिशि रा वामकुपरः ॥
गोकर्णालो गली वामकाम
ता सराशिवः माता निशाचरः पा

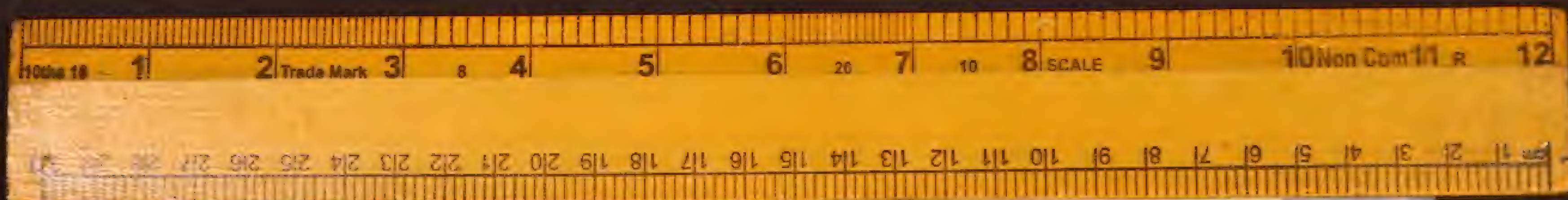
विद्वतः स्थितिशहकः ॥ इति उ
नेत्रशासं ॥

छत्रे ली रोदहृष्टिनिवारण
पीठरणाविशेषः तमर्षायः
आनेपवारणे ५ ॥ राजछत्रे ॥
यथा आतपत्रं च राक्षस न
पल्लवसितमनत ॥ पुणरीक
मथोभद्रासनं राजासने न
यत् इति जराथरः ॥ अपिच ॥
छत्रेकनदण्डतारागम्यं मु
दाहृतं ॥ न पल्लव भवेत्तत्र
यच्छत्रं पृथिवीभुजां ॥ इति
शहरत्नावली ॥

छद न क संहतो ॥ छद
यति इति उगीदासः ॥
छद कि न संहतो ॥ कि न
छादयति छादयते छदति
छदते दिशं मेघः ॥ आच्छादय
ति इत्यर्थः ॥ इति उगीदासः
छद यति पुत्रं पिता जीवयति
वलवंते करोति वा इत्यर्थः ॥
इति उगीदासः ॥

छप ३ क सूर्ये ॥ ३ क
छस्पयति ॥ सर्पा गतिः ॥ इति
उगीदासः ॥
कम उ भदे ॥ कमति ॥

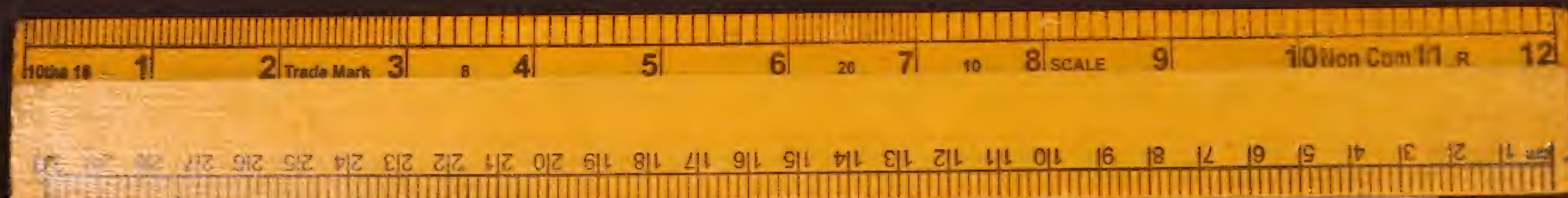
उ छमिता कौता ॥ इति उ
गीदासः ॥
छद क वमने ॥ वमने वां
तिः ॥ क छदयति अत्रे लो
कः ॥ इति उगीदासः ॥
छर्दिः स्त्री वमिरोगः ॥ तस्यो
षयं यथा ॥ अम्रगंधभयाच
व उदकेन समेषिवेत हरीत
कीकृष्टार्णकता आसं वपु
रयेत् ॥ पीते पीताथ पानीयं
सर्वछर्दिनीवारणं ॥ गुडवीप
मकारिष्ठ यस्याकं रक्तचंदने
पित्तश्लेष्म ज्वर छर्दि दाहत्
स्नात्रमश्लिक्त ॥ इति गारुडे
१८५ अध्यायः अपिच ॥ वि
ल्वमूलं च समधु गुडवी क
पितं जले ॥ पीते हरेच्च विवि
धां छर्दि वै नात्र संशयः ॥
पीता उवी छर्दि नयेत् पि
ष्टा तण्डुलवारिणा ॥ इति च
गारुडे ॥ ४ अध्यायः ॥
अथ छर्दे स्थितिसा ॥ आमा
शयोक्तेन भवादि सर्वा छर्दो
मतालेखनमेव तस्य विधीयते मा
रुततो विना तस्योपधने वा कपि
नस्यि अत्र छर्दो शहः ॥ दयातदी

रोदकेपीतच्छर्दि पवनसंभवा
म। महामलकप्रवा वा स
पिष्कः ससंधवः ॥ दीरोद
केनाशितसदीरोदके ॥
गुडवीत्रिफलानिव यशलेः
काथितंजले। पिवेत मधुयुत
तेनच्छर्दिर्नशतिपित्तजा ॥ ह
रीतकीनां चूर्णं तल्लिप्तामादि
कसंयुतं। अथोमाभीकृते दोषे
छर्दिः शीघ्रं निवर्तते ॥ विउंग
त्रिफलाविषचूर्णं मधुयुतं पि
वेत। विउंग सव मुदीना च
र्णवाकफजोदमि ॥ सवकैव
त्रीमुसंगुतजी इतिलोके ॥
पिष्ठायात्रीफलं लाजानशर्क
रां च पलोमितान। दत्ता मधु
पलं चापिकुडवं सलिलमच।
वाससागालिते पीते हंति छ
र्दित्रिदोषजा। गुड्या रवितं
हंतिदिमं मधुसमेन्वितं ॥ इति
वारा मपि छर्दित्रिदोषजनितो
वलात्। यला लवंग राजके
शरकोलसजालाजाप्रियंगु
चन चंदनपिपलीना ॥ चूर्णं
निमादिकसितासहितानिलीहा
छर्दिनिहंतकफमारुतपित्तजातो
पलादिचूर्णं ॥ अ ॥ ॥

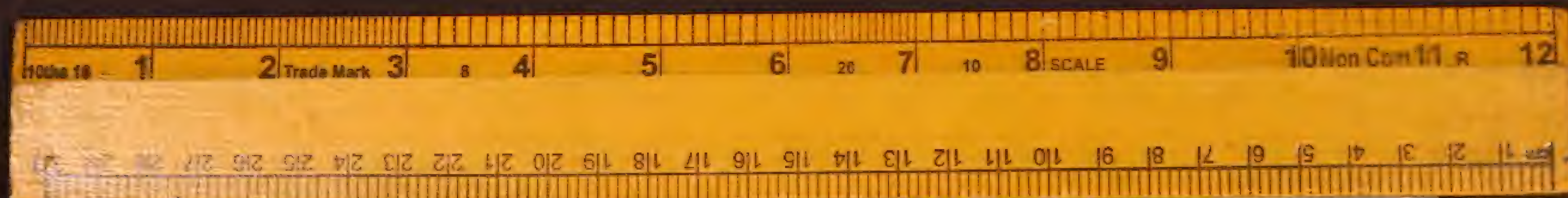
सत्यवल्कले मुक्तं दग्धं निर्वा
पितं जले। तजले पानमात्रेण
छर्दिजयति उज्जयो ॥ यथा
त्रिकटु पायक जीरकाणार
जोलिहन्। मधुना नाशयेच्छ
र्दिमरुविचत्रिदोषजा ॥ विल्व
तवो गुड्या वा काणः दौ
द्रेण संयुतः। छर्दित्रिदोषजा
हंति पर्यटः पित्तजा तथा ॥
आम्रास्थि विल्वनिर्घृतः पी
तः समधुशर्करः। निहत्या छ
र्दीतीसारं वैष्णवरं स्वाकृति ॥
निर्घृतः काथः ॥ जवा मपल
वष्टते स्नाजरजः संयुते शी
ते। शमयति मधुना युक्तं व
मि मतिसारं तर्पार्ति मुग्धा ॥
वीभत्सजा रुयत मेरिष्टे हौ
रुदजा फलैः। लवंगैरामजा
छर्दिजयेत् सात्त्विकमात्मजा
कृमिरुदोगवदयादमि कृमि
समुद्रवा। तत्र तत्र यथा दोषे
क्रिया कुर्याच्चिकित्सकः ॥
इति कुर्याधिकारः ॥ इति भा
वप्रकाशः ॥ पञ्चनवधे। न छ
यति छषने। अथैकैश्चिन्न मय
ते। इति रीतासः ॥

कागः पुं स्त्री यश्च विशेषः। विपाचयेत्। जीवनीयेः सघ
नतयर्णाय गुणाः। कागलोव शाकैः दीरेव शतावरी ॥
करं छागोवास्तोऽन छेलकः कागलाय मिदं नाम्ना सर्वदात
मुमः। कागमांसं लघु स्निग्धं विकारणत। अर्दिते कर्णाम्ने
साङ्गकं विदोषणत ॥ नानि चवाधिर्यैरुक्तमिच्छिने ॥ जउ
शीतं सदादि स्नात् साङ्ग पी गजदपगुनालेजे शुभसि कुज
नसनाशनं। परं वल करं रु योः। अयतानेः पंतत्रेच स
चं हृदरां वलवर्द्धनं ॥ अजाया पिरेतत् प्रशस्यते ॥ पृथग
अप्रसूताया मांसं पीनसनाश नं। मुष्ककासेः रुचोशोषे हि
तमग्रे अदीपनं। अजासुतस्य हंतलो पंचमूलहंदाजमांस
वाल्म्य मांसं लघुतरं स्मृतं योः। निःकाय सलिलदोणे
रुधे ज्वरदं स्पृष्टं सुखाद व काथेपादावशेषिते ॥ सल्य
लदं भृशं ॥ मांसं निष्कासिताण छागलायेद्युते ॥ हृतांते मेत्रः
सच्छागस्य कफकृद्गुरु। सोतः ओकालि वृजे स्मरि अमुकस्य
मुहिकरं वल्पमांसं देवातपित्त फलसिद्धिं देहि रुदवचनेन
वत् ॥ वृद्धस्य वातले च हंत स्वाहा। स्त्रापयिता छागमादौ
थायाधिरतस्य च। ऊर्ध्वजत्र मधुदत्ता ललाटके उदं मुखः
विकारं छागमांसं रुचिप्र शं मुखोवाभिषगेन मया लभे
दं इति भावप्रकाशः ॥ त छागमारणं मेत्रः। ओं हा
छागलायं स्त्री छागलादिह्रु ओं गा गुणयतये स्वाहा ॥ छाग
तातच्च वातरोगस्यावथं। य मांसतला एव दशमूल्पाः प
या आनं चर्म विनिर्मुक्तं त्य लेशते। अथगंधा पलशते वा
रुग्गनखारिकं। पंचमूली स्यालकशते तथा ॥ हृताटकं
हृयं चैव जलदोणे विपाचयेत् पचेत्तयैश्चतुर्भावावशेषितेः
तेन पादावशेषेण हृतप्रस्थं। दीरेस्तेहसमं दद्यात् शताव
योरसं तथा ॥ ताम्रपात्र हके
असौषधस्य कल्कस्य प्रत्येकं

शक्तिसंमितं ॥ जीवन्ती म के संपुले ॥ कोष्ठशीर्षे न
 धुकंदात्ता काकोल्यानीलम या खजे कुजे चाभनि मिनि
 त्पले। मसं सवदने रास्त्रा प ने। अपतानेः तरायामे रक्तपि
 रिनीदय शारिवे। मेदे दे च ने तथाईगे ॥ ग्रानाहेः शीवि
 तथा कुष्टं जीवकर्मको श कारेषु चातर्थकजरेः पिच ।
 टी। दावीप्रियंगुत्रिफलानने। दनुग्रह तथा शोषे दीणे च
 तालीश पयको ॥ पलापत्र वाववरुके ॥ दण्डापतानके
 वरीनागजातीकुसुमपायके भये दाहे चादेयके तथा। जी
 मेजिष्ठादाडिमंदाहरेणके। रीजरे विषे रुष्टे शफः स्त
 शोलवालुकं ॥ विरंगजीरकं च ने मदात्यये ॥ आय वातेः
 व पेषयित्वा विनिलियेत। व पिमान्दो च वातरक्त गदेषुव
 स्रष्टे च शीते च शर्कराप्रस्य एकांगरीगिणे चैव तथा स
 संयुतं ॥ निधापयेत् स्त्रिय वींगरीगिणे ॥ हस्तकस्येपि
 भागे आर्द्र वा भाजने शुभे रः कं पे निष्काकं पे जरेभमे।
 अस्यास्यस्य सिद्धस्य एणवी तीणेदिये नष्टमुके मुकनिः
 यमतः पर ॥ देवदेवनमस्तु सरणे तथा ॥ स्त्रीणां वाता
 संश्रय गणनायकं। पिवेत पा स्वपाते च पटले चातिस्पर्
 गितले तस्य वाधिं वीत्या मु ने तथा। न्यादि पतिते वाते
 णनतः ॥ सर्ववात विकारेषु स्त्रीणा मप्राप्तिहेतुके। अभि
 अपस्तारे विशेषतः ॥ उन्मादे चारिकदोषे च यनसंतापसंभ
 पक्ष्वाते च आध्याने कोष्ठनि वे ॥ ये वात प्रभवा रोगा ये च
 ग्रहे ॥ कर्णरोगे शिरोरोगे वा पित्रसमुद्भवाः। शिरोमध्यग
 धिर्ये चापनेत्रके। भूतोन्मादे ता ये च जंघा पार्श्वे दिसं
 च गृध्रस्या सोहारे चातिपा स्थिताः ॥ मान्त्र ग्रहाभि
 तजे ॥ पार्श्वमूले च रुक्मले भूतश्च शिम्बु र्यश्च विम्बु
 वात्यायामार्दिते तथा। छति। प्रदीणावल मोसश्चन
 वातकारक रुदोग मूत्रक

वर्त्मगमनक्षमः ॥ सुतेनानेन वः शं ६। उग्रं शं ६। शत
 सिध्ति वज्रमुक्ति विवासगन् मुलीरसः शं ६। कल्काथ
 निहंति सकलान् रोगान् चृतं जीवेत्यादीनां जीरकपथ्यतानां
 परसुलेभ ॥ रसायने वक्रिव कल्कदद्याणां प्रता ४। व
 लप्रदे च वपुः प्रकर्षे विदधाति स्वष्टे शीते शर्का शं २।
 रूपे। दत्तावलेद्रेण समानतेना हृहृह्यागलायेवते। इति मे
 दीर्घायुषं पुत्रशते करोति शं घञ्परत्तावली ॥
 तास्त्रीणां शते गच्छति वाति ह्यागी स्त्री ह्यागमाता। पौटी
 रेकं नयाति तमि सरसः स इति भाषा। तस्यार्थायः। सं
 मागः। अपत्रिणी पुत्रशते जा १९ मुखविलुण्विका १९।
 करोति शतायुषं कामसमे इति शहरत्तावली ॥ तडग्य
 वलिष्टं ॥ मरुहृतेनामनच्छा गुणाः। ह्यागे कषायं मधुरं
 गलाये विनिर्मितं वातनिस्तद शीते शदि पयो लघु। रक्त
 नेच। शिवं शुभं रोगभयापहं पितातिसारचंदयकासज
 च चकारहारीतमुनिर्विशिष्टः रापहं ॥ अज्ञाना मत्स्यकाय
 म्गालवर्हिणः पाके पुमांसं तात् कटु तिक्तादिभक्षणान्
 तत्रदापयेत्। मयूरी जंबुकी स्तोकोबुणानाद्यायामात्र स
 ह्यागी वीर्यहीनाः स्वभावतः रोगापहं पयः ॥ इति भा
 भाशितं काशिराजने ह्यागमे वप्रकाशः ॥
 वनपुसकं ॥ सुते १९ शेर। ह्यात्रकं स्त्री ह्यात्रमधु। यथा।
 काथार्थं ह्यागमांसपल १० वराटाः कपिलाः शीताः प्रा
 पाकार्थं जले शं ६४। शोषः यो हिमवतो वने। ऊर्वतिष्ठ
 शं ६। विल्वदि दशमूल प्र उकाकारे तजे ह्यात्रमधु स
 पलं १०। जलशं ६४। शोषः शं ते ॥ ह्यात्रं कपिले शीते स्यात्
 १९ अमृगं था १० पले। जले पिच्छिले शीतले गुरु। स्वाडया
 शं ६४। शोषः शं १९ वात्याल कंकुमि श्रित्र रक्तपित्त प्रमेद
 के १० फले। जलशं ६४। शं जित ॥ अम तड मोह विषक

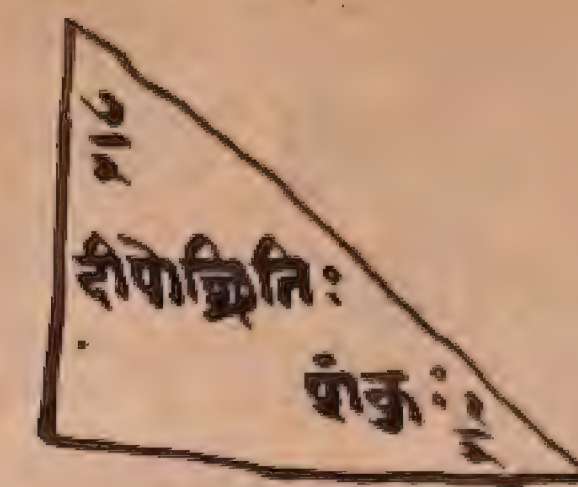
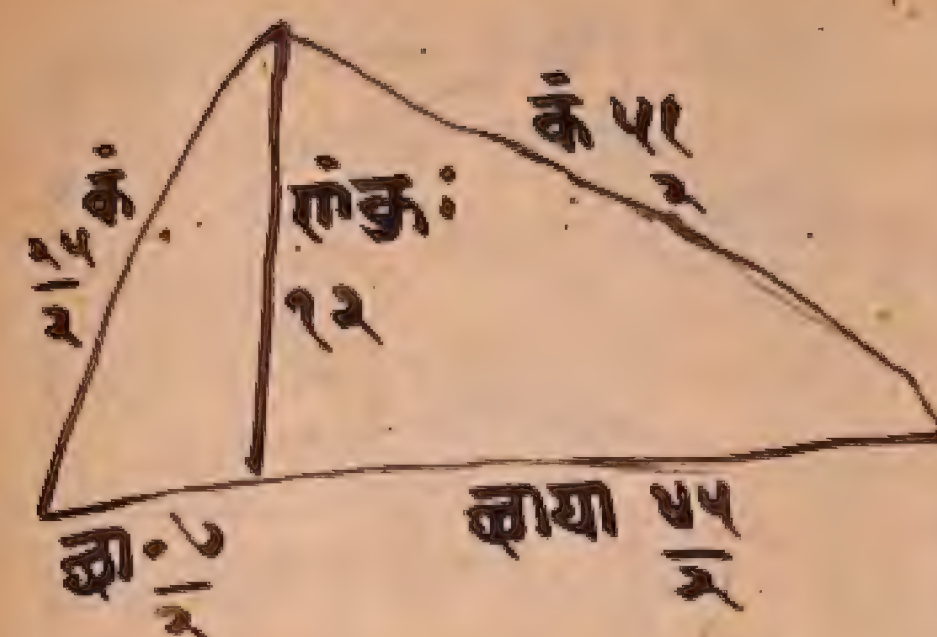
नर्पणं गुणाधिकं । इति भा
वप्रकाशः ॥
छाया स्त्री सादृश्यं । यथा
अगादगोत्सवं जमा आत्राय
शिशुमर्हति । वस्त्रादिभि र
लेक्य पुत्रछायावदं सते
पुत्रछाया पुत्रसादृश्यं । इ
ति दत्तकचंद्रिका ॥
छायापुरुषः पुं आकाशेष्ट
ष्टः स्त्रीयछायाश्चपुरुषः ।
यथा । श्रीदेव्यवाच । भगव
न देवदेवेश सर्वगमविष्ण
रद । नराणां पापिनां लोके पा
यनिर्मोचनं कथं ॥ कालज्ञा
ने कथं वा स्यात् सद्धोपाये
न न हृद । अज्ञानि साधना नीश
त्वानेकानि भूरिषाः ॥ तथा
पितामनुजै रशक्या न्यत्यु
दिभिः । प्रायेण मनुजालोके क
लोत्स्वल्पा युषो भवन् ॥ अनेक
वर्चसाधोस्मिन् योगाभ्यासेन
शक्तयः । शिव उवाच । सा
यु देवि त्वया सृष्टं लोकानां
हितकाम्यया । तादृश साधने
वद्व्यसर्वसाधारणं लघु ॥ गोप
नीयं प्रयत्नेन न वाच्यं वै क
थंचन । सिद्धाय भक्तियु ॥
ज्ञाय सेवकाय स्तुते नमः ॥ या
पिने कुरचेष्टाय भक्तिहीनाय
भामिनि । न वदेयदि वा मोहात्
वदेत् सिद्धिं न विन्दति ॥ तस्मात्
परीत्या वक्तव्यं शिष्याय ज्ञानिने
शिवे । स्वछायापुरुषपेशाद्भग
वो मुदमानसः ॥ तस्मात्तलो
कनात् सद्यः पापराशिर्विनश्य
ति । मदापातकसंघैश्च तत्समै
श्चापपातकैः ॥ विमुच्यते त
लाहं न त्वत्पराशि र्ध्यानलात्
कालज्ञानेन च घण्टासतस्मिन् ह
ष्टे भवेद्भुवं ॥ देव्यवाच । अत
स्त्रायां कथं पश्येद्भगवो भूत
लक्षितं । घण्टासकालज्ञाने
न तस्मिन् हष्टे कथं भवेत् ॥
शिव उवाच । निरभ्रं गगणं देवि
यदा भवति निर्मलं । तदा छा
यामस्त्राभूत्वा निश्चले प्रयतो
थिया ॥ स्वछायाकाशे मा
लोकास्वगुणैकक्रमेण वै ।
संमुखं गगणं पश्येन्न निर्मे
य स्तथैकधीः ॥ मुदस्फुटि
कसंकाशः पुरुष स्तत्र दृश्य
ते । न दृश्यते यदा तत्र पुन स्त
द्वत् परीक्षयेत् ॥ वरुणा दर्श
नेनेव साक्षात्कारो भवेत्

७३१
अवं । कस्यचित् भाग्यतः पश्येत्
यदि विबोदिगोचरः ॥ भवत्येव
न संदेहो गुरुविष्णो सतः शिवे
गुरु सम्पक् पूजयित्वा पश्येत् ।
छायां समाहितः ॥ तथा य
त्तामप्यर्थं न मस्य स्तस्य न वि
द्यते । शिरोहीने यदा पश्येत् य
त्तामप्यभ्यन्तरे मतिः ॥ यदा या
दो न दृश्येते भाष्यीहानिर्नस
शयः । न दृश्येते यदा याणी
धातु र्हीनि न संशयः ॥ एतत्ता
त्तासुधीः सम्पक् गंगातीरे स
माश्रयात् । योगाभ्यासेन स
तते प्राणायामेण संस्मृतः ॥
यथा वा सत्समीपस्थो लल्ल
संयतेन जपेत् । योन भुक्तार
विष्णाणी यतवा ग्धतमानसः
संयतेन सन्देहो अन्यथा न
स मरुति । यदा भूमि मलि
नं पश्येत् ज्वरपीडा भवेत्तदा ॥
तस्य शान्तिं प्रकृवीत शिवसेवां
समाहितः । रक्तवर्णीयदापश्ये
देष्टव्यं भवति अवं ॥ मध्य
दिने यदा पश्येत् शत्रुघातो
भवेत्तदा । एवं सदृशीने देवि
ज्ञानवान् भवति अवं देवि ज्ञा
नमभ्यनाराय पुरा प्रोक्त
मया पुरुषदर्शनं । तद्वत्सादा
महायोगी भूत्वा लोकांश्वरत्त
मो ॥ स्वछायादर्शने देवि क
लो पुरुषलक्षणं । दीर्घायुः स
मवाप्नोति ज्ञानेन चापि सुनिर्मल
इति योगप्रदीपिकाया उमा
मादेस्वरसेवाद् छायापुरुष
लक्षणं नाम पंचमः पटलः ॥
उमास्वामी छायापुरुषग्रहण
मेव स्य ब्रह्मर्षि रं ह्महायत्री छंदः
छायादेवी देवताः । हांवीने स्वा
हा शक्तिः पुरुष इति कील
कं सर्वसिद्धिसंदर्शनं सिद्ध
र्थेनैव विनियोगः । हा मित्या
दि षडंगानाम् ॥ मायया मा
यया लो लो ही माया शिववि
वाय्यी ऋषयः ओं ह्रीं अंगोसर
स्वति ओं नमो भगवते भूतशरी
रमात्मानु माकाशे दर्शय दर्श
य ओं ओं ह्रीं भैरवाय नमः स्वा
हा इति मंत्रः ॥ पादाभावे च पु
त्रवा वाक्कभावे च वाधवे आत्मा
ने शिरसो नावे सर्वाभावे जल
लये ॥ विशीर्णे विधुने धूने
ऊर्ध्वे धूमे च विजरे । उर्ध्वे
जायते द्यौर् कजले च परा
मुत्ते ॥ संश्लेषे च मुत्ते स्तत्स

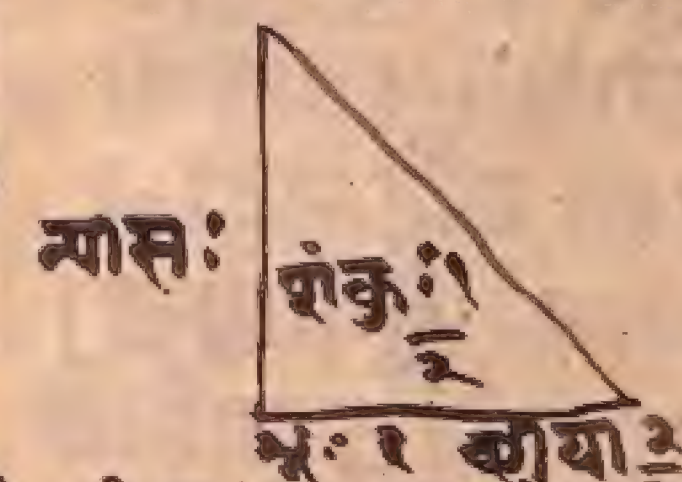
हेमलामं ससिद्धये । हीनेर
 केजयेशीतेरस्मत्सुर्नसंशयः
 पतिभीतिं प्राप्नुयात् मिति वे
 दविदोविदुः । मत्संजयेजय
 त्रेव शांतिं लस्यविधीयते ॥
 घणामसे मरणं तस्य शीघ्रं
 ययचये विदुः ॥ मत्संजय
 यंत्रं । प्रथमं प्राणव मालिख
 तन्मथे साधनामकं । वहिरस
 दलंपत्रं यांतं वसुपत्रके ॥
 विलिखितं सहकारं च केशरे
 सुसुशोभितं । तद्वहिरसं दहनं
 स्यात् षोडशसंस्कृतं लिखितं
 हारं भूपुर मालिख चतुर्द्वारं
 चतुर्द्वारं । पाथेयच वत फालं
 चक्रं मत्संजयं भवेत् ॥ चरदिस
 वयोगादिद्वारांति करपरं ।
 मत्संजयं महाचक्रं सर्वरक्षा
 करं नृणां ॥ ध्यानं । चंद्रो
 काग्निं विलोचनं स्मितं मु
 खं पद्मदयांतः स्थितं मुद्रा
 पाशं मृगाक्षसूत्रं विलस
 त्पारिंहिमं प्रभं । कोटीरं
 उगलतसुधासूततनुं हागदि
 भूयो ज्वलं । कात्या विष्णु
 विमोहनपद्मपतिं मत्संजयं
 भावेत् ॥ न तातातं गुरुं शि

वंगणपतिं मंत्रजपेत् सर्वदाते
 लक्ष्मणे सततं विलोक्य वंश
 मुक्ते रवौ प्रत्यदं । खे विलो
 क्य मंत्रस्त । ओं श्री भूचरी खे
 चरी आत्मान माकाशे दृश्य
 सर्वज्ञानं अथय कथय रु
 फट् स्वाहा । यः पश्येत् सर्व
 मं शान्ते आत्मान सत्य मह्यं
 न तेन किंचिद्विद्वानव्य ज्ञानं
 वावशिष्यते ॥ इति योगप्रदीपि
 कांछायापुरुषोपदेशो नाम
 षष्ठः पटलः ॥
 छायाव्यवहारः ॐ ज्योतिः
 प्राप्सोक्ता कविशेषः । अथ
 छायाव्यवहारे करणसूत्रं ब्रूत
 म् । छायायोः कर्णयो रंतरये
 तयो वर्गविश्लेषभक्ता रसादी
 षयः । सैकल्येः मदघ्नं
 कर्णान्तर भान्नरोणानयुक्तं
 दले स्तः प्रभे ॥ उदाहरणम्
 नेदं चंद्रै र्मितं छायायो रंतरं
 कर्णयो रंतरं विस्मृतं त्य य
 योः । ते प्रभे वक्ति यो यु
 क्तिमान् वेत्यसौ व्यक्त म
 व्यक्तयुक्तं हि मन्ये त्विल
 म् ॥ यासः ॥

कायाव्य

क्वायान्तरं ॥ १ ॥ कणान्तरं ।
 ॥ अथ नयो वर्गांतरेण ॥ १ ॥
 ॥ भक्ता रसादीषवः ॥ १५०६ ॥ ल
 वं । ॥ सैकस्यास्य ॥ १५ ॥ मूलं
 ॥ अनेन कणान्तरं । ॥ गु
 णितं । ॥ १६ ॥ द्विस्थं ॥ १६ ॥ भान्तर
 एण ॥ १६ ॥ कुनयुते ॥ १५ ॥ तदर्थ
 त्वे क्वाये ॥ १५ ॥ तत्
 क्रमो र्योगपदमित्यादिना
 जातौकर्णौ ॥ १५ ॥ ॥
 क्वायान्तेकरणसूत्रं हज्जा
 ईमं शंकुः प्रदीपतलशंकु
 लान्तरं च क्वाया भवेदिहरी
 दीपशिखोच्चभक्तः उदाह
 रणं । शंकुप्रदीपान्तरभू
 सिद्धस्तादीपोच्छ्रितिः सार्ध
 क्रयया चेत् शंकोस्तदांको गु
 लसंस्तिनस्य तस्यैव भास्यत कि
 यती वरासु ॥ आसः ॥

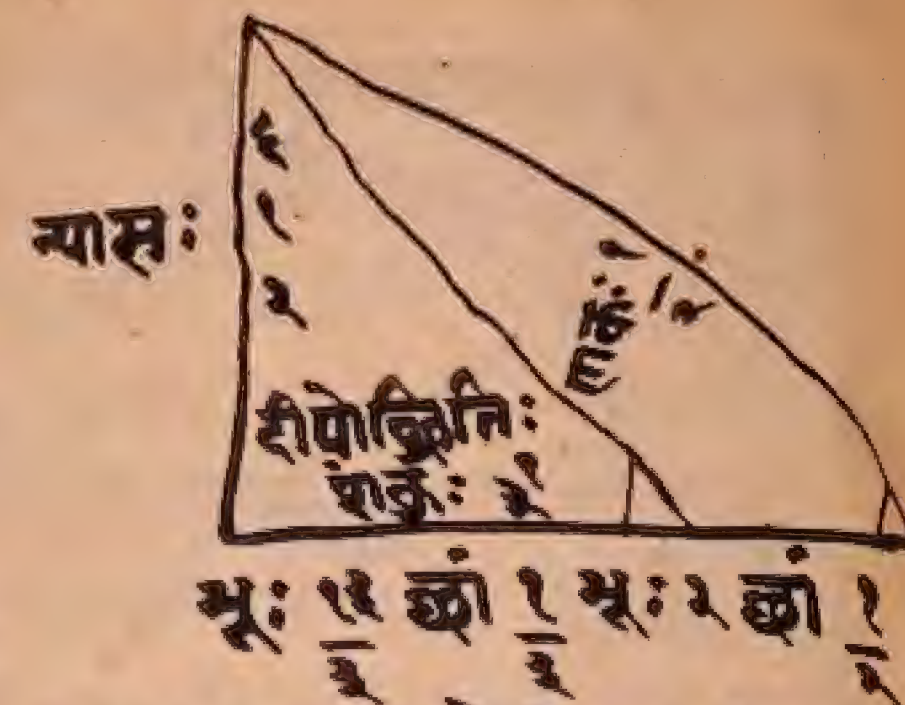

मासः शंकुः १
२
शंकुः १२१॥ द्वायांशलोनि ॥ १६ ॥

शंकु प्रदीपान्नरहस्ताः । ११ ।
 व्यंटीपकोच्चं दस्ताः ॥
 प्रदीपशंकुन्नरभूमाना नय
 नायकरणसूत्रं हृन्नाईम । वि
 शंकुदीपोद्भयसंगणभा शंकु
 हुतादीपनगोत्रं स्यात् । उदाहर
 णं । पूर्वोक्तं पव दीपोद्भयः ।
 ११ शंकुगुलानि । १२ । व्याया
 ११ । लव्याः शंकु प्रदीपस्त
 रहस्ताः । १३ ।

छायाप्रदीपान्तरदीपौ चानय
 नाय करणसूत्रं सार्द्धं नमः ।
 छायाग्रयोऽन्तरसंगुणा भाक्का
 याप्रमाणान्तररुज्ज्वरः भूशं
 कुचातः प्रमथाविभक्तः प्रजा
 यन्ते दीपशिखौ च मेवं ॥ त्रैलोक्ये
 शिकेनैव यदेतदुक्तं वा प्रखभेदे
 हरिणाव विश्वं । उदाहरणम्
 शंको भर्कमितांगुलस्य स
 मते दृष्ट्वा किलाष्टांगुलाच्छा
 याग्रभिमुखे करद्वयमिते ।
 व्यस्तस्य देशे पुनः । तस्यैवा
 र्कमितांगुला यदि तदा ।
 छायाप्रदीपान्तरं दीपौ च ।
 कियद्दद व्यवहृतिं छायाभिप
 नेतु सिचेत् ॥

यत्र छाया प्रयोरेतर मुंगला
 तर्क ॥ ५१ ॥ छायेव ॥ ८ ॥ १५ ॥
 ग्रनघोराया ॥ ८ ॥ इय मने
 न ॥ ५२ ॥ गुणिता ॥ ५१० ॥ छा
 या प्रमाणान्तरेण ॥ ५ ॥ भक्ता
 लब्धभूमाने ॥ १५ ॥ इदं प्रय
 मच्छायाप्रदीपतलयोरेतर
 मित्यर्थः ॥ एवं हितीयच्छाया
 प्रमाण ॥ ५६ ॥ भूशंकुयानः
 प्रभया विभक्त इति जातमु
 भयतोपि दीपौच्च सममेव हस्ताः

पवमित्यत्र छायाववसारैत्रे
 राशिक कल्पनयानयने व
 र्जने तद्यथा । प्रथमच्छाया
 तोद्वितीय छाया । १२ ।
 यावताधिका तावताछा
 यावयवेन यदि छायाय
 नरतल्याभू र्ज्यभ्येते त
 दा छायाया किमिति एवं
 एथके एथक छायाप्रदीपनत्वा
 नर

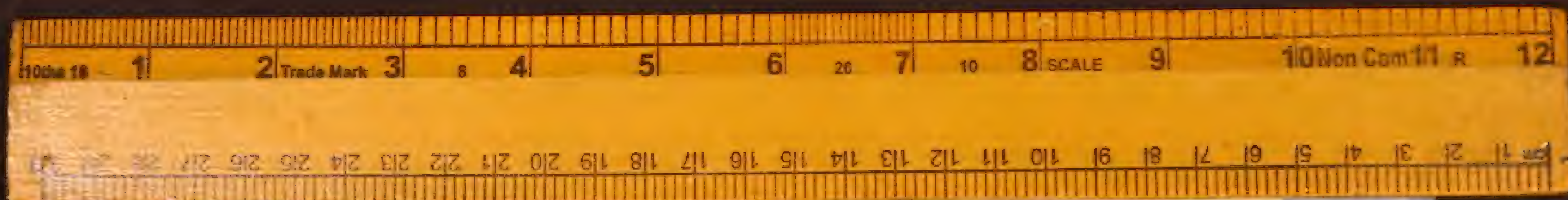
प्रमाणं भवेत् । ततो द्वितीयं
त्रैराशिकं यदि ह्याया भुजे
शंकुः कोटि सदा भूतल्यभु
जे किं मिति लब्धं दीपको
श्च मुभयतोपि तल्य मेव
एवं पंचराशिकादिकमिति
लं त्रैराशिक कल्पनयेव सि
द्धं यथा भगवता श्रीनाराय
णान जनन मरण लक्षणपद
रिण निखिलजगज्जननैक
वीजेन सकल भुवन भावने
नगिदि सरित्सरनरासरादि
भिः स्वभेदे विदे जगद्याम न
ये मखिलगणितज्ञात त्रैरा
शिकेन व्याप्तं यथेवं तदङ्ग
भिः किं मित्याशंकाह । य
त्किंचिद्गुणभागहारविधि
नावीजे त्रैरागणते तत्रै
राशिक मेव निर्मलधियामे
वगम्य विदो । पतयदङ्गुया
सदादिजउधीधीद्विबुद्ध्या ।
बुधैस्तद्वदान सगमानविधा
परचिते प्राज्ञैः प्रकीर्णदिके ॥
इति श्रीभास्कराचार्यविरचि
तायां लीलावत्यां ह्यायाधि
कारः समाप्तता मगात् ॥
छिद ३२ य न ओ छेदे ।

पातकनाशनं। मां हादपि
कोवीजमायं सान्निध्यक
भैरवः स्रष्टुं देवि सन्ना
दं उदीरितं। छिन्नमस्ता
स्तदा देवी वीजं कुचं हयपुनः
स्वाहा शक्तिरभीष्टार्थं विनि
योग उदाहृतः। अत्र लजाप
देकामवीजपरं तथा च। अत्र
लजापदे देविकामवीजं विन
यते। महाकालमते ज्ञेयं म
त्रोद्धारं मुभावह॥ पूर्वमाया
पदेति पापे मायायाः पूर्वल।
जावीजं तस्मिन्नित्यर्थः। तथा
च। पूर्वमायापदेन लजावीज
मुच्यते। अमयातापि न्यादिवि
रोधः। तथा वा कामायां वागम
वाद्यामायायां वाजयेत् स
धीः। लक्ष्मीयां वाजयेदिया
चतुर्वर्गफलप्रदो॥ अन्येषां
च मुनीनां मते सर्वत्र मायाप
दे कुरुषुते। तत्रैव। वातं वक्रि
समायुक्तं रतिविंदुं समन्ति
ते। लक्ष्मीवीजं मिदं प्रोक्तं
सर्वकामार्थं सिद्धये॥ वामा
लिवक्रि संयुक्तं विंदुं नादविभू
षितं। शिववीजं महेष्वातिल
जावीजमुदाहृतं॥ ईशानमहेश

पुष्पारवाजं सविंदुं के नाद
विभूषितं च। सवामकर्णी प
रितः प्रकल्प मायां वदेतीह
मनीषिणस्तः॥ हादशास्त्रव
र्णस्यात् नादविंदुं विभूषितं
वागमं वीजमित्युक्तं सर्ववा
क्यविमुहये॥ इति मंत्रे चत
वीजव्याख्यानात् अयं तः स
मीचीनः। भैरवमतेन मा
या भुवने प्रयोज्येव॥ लक्ष्मीः
प्रथमवीजेः स्तिलजावीजे
मनोभवः। तस्मिन्नेऽस्मिन् स
दा देवी महापातकनाशिनी॥
चतुर्थं त्रुणतीतामुक्तिवि
द्याप्रदायिका। वकारेवरुणः
सादात्तजकारेत्तसुराधिपः॥
पकारे त्रिपुरादेवी रेफे त्रि
पुरसंदरी॥ त्रैलोक्य विज
या देवी सदैवोकारसंस्थिता।
चकारे चंद्रमा देवानकारेति
विनायकः॥ ईकारे कमला
सादात्त यकारे च सरस्वती
मायायुग्मे सदा देवी प्रकृता
सह संगता॥ वैश्वरी चैव क
दकारे स्वाकारे कुसुमायुधः
हाकारे च रति स्निग्धे देवमं
त्रसमुच्चयः॥ इति ॥

आद्यानाच्च॥ अस्याः पूजाप्र
योगः। पातः कृत्यादिकं क
त्वा मेवाचमने कुर्यात्। यथा
लक्ष्मीमाया कुरुवीजं सि
भिः पीतायु सायकः। वागम
वेतोऽष्टौ संप्रत्या मायाभात
दिरुत्तरजेत्॥ कुरुचं दालयेत्
पाणीयभिर्मंत्रे च विमसेत्।
श्रीमाया कुरुवाक काम त्रि
पुराभगवर्णकैः॥ कामक
लाकुशाभ्यां च वक्र नासादि
कर्णकानां नाभिरुत्तरस्तकं
चांसौ स्पृष्ट्वा शम्भुर्भवेत्तत्
लात्॥ आचम्येव छिन्नम
स्तं वत् सराज्ञां प्रयच्छति
ततः प्राणायामान्ते विधाय
घोषात्तामं कुर्यात्। मंत्रो
क्ततः कुर्यात् त्रैलोक्यवश
कारिणी। श्रीवाला त्रिपुराये
ति प्रासादप्रणवे स्यात्॥ का
लीवधुंजयोः कामकलाकु
ञ्जास्तकैः कमान् घोडशीमन
वर्णशृणुगष्टादशाक्षरी॥
पंक्तिवीजं मानकार्णवस्त्रेषु
नेषु विमसेत्। यथा ब्रह्मस्व
रूपदि वाजघोषा प्रकीर्ति
ता॥ अस्याः संयमनात् स
वैवजदेहा भवति हि। सर्वे

सर्वयुता से हि जीवन्मुक्ताद
शास्त्रतः॥ ततः कृष्णादियासः
अस्य मंत्रस्य भैरव ऋषिः स
स्वाद छंदः छिन्नमस्ता देवता
हं कारहये वीजं स्वाहा शक्ति
रभीष्टार्थं सिद्धये विनियोगः।
यथा शिरोसंभरवक्ष्ये नमः
मुखे सन्नादं छंदसे नमः।
रुदिरुत्तरस्तोत्रे देवताये नमः
गुह्ये हं हं वीजाय नमः॥
पादयोः स्वाहा शक्तये नमः
ततः करोगम्यासौ। ओं आत्
झारुदयाय स्वाहा। इति कनी
यसि। ओम् ईश्वराय शिर
से स्वाहा। इति पवित्रां गुलियोः
गं कं सर्ववायुशिखाये स्वाहा।
इति मध्यमयोः। ओं ऐं पाशा
यकवचाय स्वाहा। इति तर्ज
माः। ओम् ओं अंकुशायने
त्रयाय स्वाहा। इत्यंगुष्ठ
योः। ओम् अः सरदा रतासर
दायास्त्राय फट्। इति करत
लपृष्ठयोः। एवं रुदयादिषु।
ततः कं भैरवतंत्रे। उच्चरेत् पू
र्वमाकारं विंदुं लोलितं म
स्तकं। त्वज्ञाय रुदयायति
स्वाहा युक्तं कनीयसि॥ ई
कारे च ततो देवि चंद्र को

दिसमप्रभं । सवहाय ततो
वाचं शिरसेतदनेतरं ॥ स्वाहा
युक्तं ततो वाचं पवित्रं शक्ति
संयुतं । ऊकारं च ततो वाचं
विजृम्भितमस्तकं ॥ सुवत्रा
यततो वाचं शिखये तदनेत
रं । स्वाहान्तमध्यामाय च वि
यसेतदनेतरं ॥ मांजहादशि
कादेवी विन्यासं च ततः परं
पाशायेति समुच्चार्य प्रवेदं
कवचाय च ॥ स्वाहास्तवि
यसेतमंत्रं तज्जन्तदनेतरं ।
गोकारं च ततो देवि चोक्तं
तदनेतरं ॥ तत्रत्रयाय स्वाहा
न मंगुष्ठे करयोर्द्वयोः । अ
कारं च विसर्गान्तं सुरदा रत्न
संयुतं । अक्षरदाय संयुक्तं य
स्त्रायेति ततः परं । फट्क्षरस
मायुक्तं विन्यासेन करयोर्द्व
योः रुदि मूर्द्धि शिखायां च
कवचेन त्र्यम्बुले । यावदसं च
तर्हि क्षविदित्तु च यथाक्रमं ॥
त्रिशक्तितंत्रे भैरववाक्यं उच्च
रेतप्रणवे पूर्वमाकारं विंड संयु
तं । इत्यादिवाक्यान् करं
गेषु प्रणवसंस्मृतितो न्यासः
ततो मूलन मस्तकादि ।
पादपर्यन्तं पादादि ॥

मस्तकपर्यन्तं वास्त्रयं यसेत
ततो ध्याने । स्वनाभौ नीरजं ध्या
येदहं विकसितं सितं । तत
यद्यकोषमध्ये त मण्डले च
एरोचिषः ॥ जवाकुसुमसे
काशं रक्तवधुकसत्रिभं । र
जः सत् ततो रेखाये निमण
लमडितं ॥ मध्ये ततो महादे
वी सूर्यकोटिसमप्रभा । छि
न्नमस्तोकरेवामे धारयेतीह
मस्तकं ॥ प्रसारितमंवी दे
वी लेलिहानाग्रजिह्वा ।
पिवन्ती रोधिरीपाशं निजकं
वविनिर्गतां ॥ विकीर्णकेशा
णां च नानापुष्पसमन्वितं ।
दक्षिणे च करे कवी मुण्ड
मालाविभूषिता । दिग्वरी
महाद्योरां प्रत्यालीढप्रदेशि
तां अस्थिमालाधरां देवीनां
यज्ञोपवीतिनी । रतिकामोप
रिणां च सदा ध्यायेति मेविणः
सदा षोडशवर्षीणां पीनोन्नत
पयोधरां ॥ विपरीतरतासक्तौ
ध्यायेदति मनोभवौ । अकि
नी वर्णिनी युक्तौ वाम
दक्षिणयोगतः ॥ देवीग
लोलुप्तादक्षधारापान ॥
प्रज्वली । वर्णिनी लोहि

तां सोम्यां मुक्त केशी दि
ग्वरा ॥ कपाल कर्तकाद
स्तां वाम दक्षिणयोगतः ।
नागयज्ञोपवीतायां ज्वल
स्तजोमयी मिव ॥ प्रत्यालीढ
पदादियोनानालकारभूषिता
सदा द्वादशवर्षीया मस्थि
मालाविभूषिता । अकिनीवा
मपास्यत कल्पसूर्यावलो
पमां विद्युज्जरोत्रिनयनोदतपं
क्रिवलाकिनीं ॥ दंष्ट्रा कराल
वदनो पीनोन्नतपयोधरा ।
महादेवीं महाद्योरां मुक्तके
शीदिग्वरां ॥ लेलिहानम
हाजिह्वा मुण्डमालाविभूषि
तां । कपाल कर्तकादस्तां
मदक्षिणयोगतः ॥ देवीगले
ज्वलदक्षधारापानं प्रज्वली ।
कर्णस्थितकपालेन भीषणेना
तिभीषणा ॥ आभ्यां निषेयमा
नां तथा ये देवी विचक्षणाः ।
ध्यानस्यावशपकतमाहातंत्रे ।
प्रवणचंद्रिका मेव मध्यावा
यस्तपूजयेत् । सद्यस्तस्य शिर
छिन्नो देवी पिवनिशोणितं ॥
पिवन्ती मितितेन मुवेनेति श
यातया च । स्वमस्तकसंस्पर्श
जथायेदावमण्डलमभिभं ॥

रक्तधाराभिपरितं । ललजिह्वा
महाभीमं धृतं वामभुजे तथा ॥
इति भैरवतंत्रे । तत्रैव । सित
ऊर्णादन्त पूर्व मायेय रक्तव
र्णकं । याम्यं कृत्स्नमतः पीतं
कंकरं सितं सितं ॥ ततः पी
नां प्रज्वलीत कर्णिकां तस्य म
ध्याता । तन्मध्ये त प्रज्वलीत म
ण्डले च एरोचिषः ॥ रजः स
त्तमो रेखा रक्तामुक्ता सित
क्रमात् । मायायुग्मे ततो य
स्य परस्परसमन्वितं ॥ वास्तस्य
च चक्रस्य ऊर्णात् प्राकारवेष्टि
ते । पूर्वैरक्तततः कृष्णं सितं पी
तं यथाक्रमं ॥ चतुर्दशमायु
क्तं क्षेत्रपाले रथिष्ठितं । इत्य
स्याः पूजायंत्रं ॥ यथा वा ।
त्रिकोणं विन्यासेदाहो तन्मध्ये
मंडलत्रयं । तन्मध्ये विन्यासेद्यो
निहारत्रयसमन्वितं ॥ वहिरष्ट
दंष्ट्रपदं मुविं वत्रितयं पुनः ।
ऊर्ध्ववीजं लिखन्मध्ये त्रिकोणो
फट् समन्वितं ॥ यदा प
तद्योनाक्तं यंत्रं । तथा च ।
अपरं च प्रवक्ष्यामि मृगा दे
वि यथाक्रमं । स्वनाभौ नीर
जं ध्यायेदावमण्डलमभिभं ॥

योनिचक्रसमायुक्तं गुणवित
यसंतिनं। तत्र मध्ये महादेवी
छिन्नमस्ता स्मरेयतिः॥ प्रदीप
कलिकाकारा महितीययव
स्थिता। योनिमुद्रासमायुक्ता
दयस्थितलोचना॥ ध्येयमेत
द्यतीनां च गृहस्थानां निशाम
य। यथा। अन्तरेस्वशरीरस्थना
भिनीरजसंगतो निर्लेपो नि
र्गुणोऽसत्त्वा वालचंद्रसमप्रभा
समाधिमात्रगम्योऽनुगुणवित
यवेष्टिता। कलातीता गुणाती
तां मुक्तिमात्रप्रदायिनी॥ एवं।
धातामानसैः संप्रज्यता रिणी
वच्छेदित्वा पनं कुर्यात्। ततः
पीठपूजा। आधारशक्तये। प्र
कृतये कुर्यात्। अनेताय।
एष्टिष्ये। क्षीरसमुद्राय। रत्न
हीपाय। कल्पवृक्षाय। तदयः
स्वर्णसिंहासनाय। आनंदक
दाय। सवित्कलाय। सर्वत
तात्मकपद्माय। ससत्ताय। र
जसे। तंतमसे। आश्रितने
अयुक्तरात्मने। परमात्म
ने। क्षीरानात्मने नमः॥ य
द्यमये रतिकामभ्या॥ भैरवम
नेता। आधारशक्तिं कूर्मनाराय
ज

देवादिहितोऽमो वर्णिमैतमः समुच्चरन्। यममये हं हं
वामे ओम शक्तिं नमः॥ हनमः स्नाहानमः। देवादि
ततो देवांगे वउरं संप्रज्य २ हितोऽमो वउरं संप्रज्य २
हितो ओम शक्तिं नमः॥ पूर्व पञ्चगेषु पूर्वदिक्कमेणावा
वामे ओम शक्तिं नमः॥ पूर्व पञ्चगेषु पूर्वदिक्कमेणावा
दितिल्लत्नीलजोमायावा। रूपमाहं मूर्त्यको मायैव सा
लीचपूजयेत्। विदितत्रल यैवाराहं ईशाणैवामेताये
विस्तरुद्वेषरात्रमध्ये सदाणि महालक्ष्म्ये सर्वत्र प्रणवादि
वैसर्वत्र प्रणवादि नमोस्तेन नमोस्तेन पूजयेत्। ततः अ
पूजयेत्। ततः पंच पुष्पाज नर्दितहारेषु ओंकरालाय
लितताश्चरणान् पूजयेत् नमः विकरालाय नमः पंच
अग्नीणां सरवायुषु मध्ये दि अतिकरालाय महाकराला
त्तुच ओम आ तवज्ञाय हृदया या यथा। भैरवीये। पूर्वदारे
यस्ताहा इत्यादिना वउरं गानि स करालेव विकरालेव दक्षिणे
पूज्य अष्टपत्रेषु पूर्वदिक्कमेणा पश्चिमेऽतिकरालेव महा
ओम की काल्ये नमः एवं व करालमन्त्रे॥ ततोऽथ पादि
र्णिमै शक्तिं भैरव्ये महा विसर्जने तयं विशेषः। महा
भैरव्ये ईडाह्ये पिंगाह्ये सहा रमुद्राप्रदर्शयेत् अंजलावारोष
रिण्ये सर्वत्र प्रणवादि ममाः वामनाशापुटेन। योनिमुद्रा
नेन पूजयेत्। यथा। पंकानां समात्रं प्रदीपकलिको
माभिधां कालीवर्णिनीं ज्वला। कृष्णपदे विधुमि
किं नीतया। भैरवी च महा व क्रमेणादीनां गता॥
पूर्वाभैरवी तदनंतरं॥ ईडा इमं मे संसर्गार्थं च एतत्तमो
लीच सपिगादी ततः संहार निवेशयेत्। उत्तरे शिखरे
कारिणी। पूर्वदिक्कदले रमाः इत्यादि। अस्म्य पुरश्चरणाल
शक्तपञ्च यथाक्रम॥ प्रणवा हजयुः सिद्धविद्यानात्॥ व
दिनमोनेन लज्जावीज ॥ लिदानेन भैरवीये। रात्रौ

वलिः प्रदातव्यो मत्स्य मां अस्याः ध्यानमहं वदोप्युता
स सुरादिभिः। अथवा म सु कमलानने। प्रणालीक
युपानाद्यै मधुरैर्विभवक्रमैः पदोसदेव दयती किन्नशिखरः
मंत्रस्त। उच्चैरेतप्रणवंप्रवस कर्तकां॥ दिग्गन्ता सुकवेध
वसिदिप्रदेति। वर्णिनीये शोणितसयाथारो पिवती मुदा
ततोवाचं सर्वसिदिप्रदेततः नागावदशिरोमणिं त्रिनयना
राकिनीयेततोवाचं देवीनाम रुघुतपलाकतां॥ रत्नाशक्त
ततः परं पश्येतीति ततोवाचं मनोभवोपरिदृष्टं ध्यायेज्जवा
इमं वलिमनेतरं। पुरुषकृत सत्रिभां। ददेवाति सितावि
तः प्रोक्ताममसिदि मनेतरं मुक्तचक्राकञ्जीतया त्वपरं।
देहि देहीति मायेव ततः हस्ताभ्यादयती रजोगुणभवा
फट्स्वाहया युतः॥ वलि नाम्नापि सावर्णिनी। देव्याहि
मंत्रः समाख्यातः पूजितो नकवेधतः पतदस्त्रपाशोपि
यस्य रेखरीति। मंत्रोत्तरं। भुव वती मुदा॥ नागावदशिरोम
ने श्रीकामबीजं कूर्चवीजं च वा णिर्मनुविदायेया सदा सासुरैः
रभवं। भुवने श्रीकूर्चवीजं वा वामे क्लृप्ततत्त्वयेव दयती त्व
रभवं तदनेतरं॥ वज्रवेरोचनी ज्ञतया त्वपरं॥ प्रणालीदपदा
येच हफट्स्वाहा ततः परं॥ कवेधविगलद्रक्तं पिवती मुदा
अस्य पूजाप्रयोगाया स पूजा सैषाया प्रलये समस्त भुवनं भो
दिकं घोडशीवत् कार्यं॥ क्लृप्तमातामसी॥ शक्तिः सा
रुह्येवा मादने लक्ष्मी वी पिपरात् परा भगवती नाम्ना
रभवं कूर्चमेव च। अस्यांता। पराडाकिनी। इति ध्यानं। अ
किन्नम स्ताया महाविद्या प्रकी स्याः पूजादिकं सर्वं घोडशीवत्
रिक्ता॥ अस्यापि सहशीवि कार्यं॥ मंत्रोत्तरं। तारं लजादयं
याजगत्सर्वपिन विद्यते। घोड वज्रवेरोचनीये हफट्स्वाहा। अ
वर्णाः ये मनुः साक्षात्मा स्यापि ध्यान पूजादिकं सर्वं।
लदो नात्र संशयः॥ घोडशीवत् ॥ ० ॥

विद्यत सत्रयुतं विंशतद्युक्तं पिना पाषाणरिणी। वागीज
ततः प्रिये। एकादरी महा पुदिता चैता वागीशत प्रदा
विद्या त्रैलोक्यावकाशरिणी विनी॥ चतर्विधेति विद्येया
सत्रं दीर्घाकारः॥ उगानेया प्रिये समदशादरी। तारा
महाविद्या त्रैलोक्यमोह का याघोडशीचाया भवेत् सम
रिणी। ताराद्येता भवत्येषा दशादरी॥ एषा विद्या महावि
चतर्वर्ग फलप्रदा॥ मंत्रोत्तरं या भुक्ति मुक्तिकरी सदा।
येयथा। वज्रवेरोचनीयेच कमला भुवने शानी कूर्च
कूर्चयुग्मे सफट्ठवः तारा वीजं सरस्वती॥ वज्रवेरोच
येषा महाविद्या सर्वनेजोपरा नीयेच पूर्ववीजानि चोच्चैरेत
रिणी॥ त्रैलोक्याकर्षिणी वि फट् स्वाहा च महाविद्यावसु
याचतर्वर्ग फलप्रदा। ध्यान चंद्रादरी परा। तारायेकोनवि
पूजादिकं सर्वं घोडशीवत् स शाणी त्रैलोक्यावकाशरिणी प
माचरेत्॥ इदानीं घोडशीवि। ते विद्योत्तमे देवि भुक्ति मुक्ति प्र
या प्रशंसा माह। तथा सर्वप्र देभ्युभे॥ लक्ष्म्यादि पुदिता पू
यत्नेन सर्वोपास्या च घोडशी वीरं प्रचंद्रादरी भवेत्। चतुर्द
लक्ष्मीविजादिका सेव सर्वेष च महाविद्या चतर्वर्ग फलप्र
प्रदापिनी॥ लज्जाया स्वर्गभू दा॥ प्रणवाद्या यदा चेष्टा भो
नाग योषिदा कर्षिणी परा। क गमेह करी सदा। विद्यान्तरं प्र
वीया सर्वजंतुनां महापातक वक्ष्यामि सावधानावधारय
नाशिनी॥ वाग्भवाद्या यदा देवी रुह्येवा कूर्चवागीज वज्रवेरो
वागीशत प्रदापिनी। एषा त चनीयेह॥ ग्रंथे स्वाहा। महा
घोडशीविद्या वेद्या समदशादरी विद्या चतुर्दशादरी मता। स
श्रीवीज पुदिता सात लक्ष्मीहृदि वेष्ट्य प्रदा चेष्टा सर्वसंमोह
करी सदा। लज्जाया पुदिता विद्या कारिणी॥ भुवने श्रीविजं त्वं
त्रैलोक्याकर्षिणी परा। कूर्चन प वागीज प्रणवततः। वज्रवेरो
रिता सर्वपा॥ चनीयेच फट् स्वाहा च

तथापरा॥ चतुर्दशतरी चै
 याचतुर्वर्गफलप्रदा। एषावि
 यामहाविद्याजन्मसुखविना
 शिनी॥ तेशंतरे। रमाकामस्त
 यालजावामवंग्रवेपदे। रो
 चनीये लजादेह मस्तु स्वाहा
 समन्विते॥ इयं सा वीरुणी
 प्रोक्ता सर्वकामफलप्रदा।
 कथिताः सकलाविद्याः सा
 रात्सारतराः शुभाः॥ आसा
 ऋषिर्भरवोदनाम्नातकोपभू
 यतिः। सन्नादछन्दोदेवताच
 छिन्नमस्ताप्रकीर्तिता। षड्दी
 र्धभाकसुरेणैव प्रणवाद्येन
 संदरि। एवज्ञायेनवठान्ताति
 षडंगानिप्रकल्पयेत्॥ नारि
 दोषादिकंचासाताः समिदाः
 सरासरेः। सकलेषुच व
 र्णेषु सकलेषाम्प्रमेषुच।
 अतिमेषुच वर्णेषु भक्तिर
 क्षिप्रदायिका। प्रणवाया
 अयाविद्याः प्रदादैनमसी
 रिताः॥ अस्यांचैव विद्योया
 ययोषिचेत समुपासयेत्।
 अकिनीसामवयेवराकिनी
 भिः प्रजायते॥ पतिहीनापुत्र
 हीनययासात्सिद्धयोकिनी। इ
 ति ते कथितं तत् ३ ॥

हस्यमविलेपिने॥ अतिसेद
 तरेगेन भक्ता दासास्मिनेपि
 ये। पतासांधानप्रजादिकेषा
 उशीवतकार्य ॥ नाभौ शु
 द्धारविदे तउपरिकमलेमर
 लचणरश्मेः संसारस्यैक
 कसारा त्रिभुवन जमनी य
 मकामोदयाका। तस्मिन्म
 येत्रिकोणे त्रितयतनुधरा
 छिन्नमस्ताप्रशस्तो तो वेदेता
 नरूपो निखिलभयहरा यो
 गिनीयोगमुद्रा॥ इति छिन्न
 मस्ताप्रकरणे। इति तेज
 सारः ॥
 छुट क शि छेदे। क
 छोटयति। शि छुटति। अ
 छुटीत। इति उगीदासः ॥
 छुप श ओ स्पर्श। एछु
 यति। ओ छोसा। इति उ
 गीदासः ॥
 छर शि लोपे। शिछुर
 तिअछुरीत वुछोर। लोप
 छोटः। इति उगीदासः ॥
 छेद कि सन्दीपे। सन्दी
 पोदीसीकरणे। किछुहयतिछु
 दतिदीपे लोकः। इति उ
 गीदासः ॥

छुट उ न य इ देवने॥
 तिथि॥ वमने। उ छुटिताक
 ता। न य छुटानि छुने।
 इ अछुदत अछुदीत। देव
 ने जिगीयेछाववदार स्त
 ति युति कीडा गतयः। इति
 केवित्य स्वमतेन कीउन
 मेव अम्यथा तिषोयहरण
 मनर्थकं स्यात्। तिथि दी
 शो। इति उगीदासः ॥
 छेद तत्क छेदे। अवि
 छेदत्। इति उगीदासः।
 छो य लुनो। लुनि।
 छेदः। य छुतिथान्य लो
 कः। इति उगीदासः ॥
 छु उ गत्यो। उ छुवते
 इति उगीदासः ॥

—ॐ—

ज
 जः जकारः। तस्य
 ध्यानयथा। ध्यानमस्याः प्र
 वस्यामि एण सुकमलान
 ने नानालंकारसंयुक्ते भुजे
 हृदशभि युता ॥ रक्तचंद
 नदिग्धा ॥
 गीं विवित्रांवरधारिणीं। वि
 लोचनो जगदांरी वरदा भ
 क्तवत्सला॥ एवं ध्याता ब्रह्म
 रूपो तन्मंत्रं दृष्ट्वा जपेत्। इ
 ति वर्णाहारतंत्र ॥ तस्य पर्या
 या यथा। जः प्रवो वानरः।
 मूली भोगदा विज यास्थिरा।
 ललदेवो जयो जेता धातकी
 समुखी विभुः ॥ लंबोदरीस्म
 तिः शाखा सुप्रभाकर्तृका
 धरा। दीर्घबाहु रुचि हंसो नंदी
 तेजाः सुराधियः ॥ जवना व
 गितो वामो मान वाक्षः सदा
 लकः। हस्तारुतेश्वरो वेगी
 चामोदो मदविकलः। इति नाना
 तंत्रे ॥ जगदस्ता स्त्री उगी। यथा
 जगदेवायदहं मायदा दय
 साधने। इति मूलपाणिः ॥
 अपिच। विसुमाया भगवती
 उगी उगीतिनाशिनी। प्रकृति
 जगदेवाय पति पुत्रवतीषु
 च इति ब्रह्मवेवर्जे प्रकृतिख
 रण ३ अध्यायः ॥
 जगदेविका स्त्री उगी। यथा।
 रुचि स्थिति विनाशाना वि
 धात्री जगदेविका। अहं सर्वा

नरस्याच संसारार्णवतारिणी
इति भगवतीगीतायां ५ अथा
यः ॥
जगदात्री स्त्री उगीविशेषः ॥
नस्याः पूजायाः कालोविधिश्च
यथा। निगमकल्पसारज्ञानसा
रस्वतेयं ॥ ये उगीकले श्रीशि
व उवाच प्रसीद जगतां मातर्ज
गन्निस्तारकारिणि। अतएवम
हे शानितवाह प्रारण गजः
त्वया यत्कथितं पूर्व तत्सर्वं
चक्रतमया। जगदात्रीमहा
उगी चतुर्वर्गफलप्रदा ॥
तस्याः पूजाविधिदिनं कालं
तत्र प्रकाशितं। तदेव कथ्ये
शानिप्रोक्तं मिच्छामि सांप्रत
श्रीदेव्युवाच। कथयामि मह
शान सावधानावधारय। त
स्याः पूजाविधिदिनं समयं
भावभेदतः ॥ कार्तिके शुक्ल
पक्षे च या उगी नवमी तिथिः
सा प्रशस्ता महादेव महाउगी
प्रपूजने ॥ प्रातश्च सावित्री
पूजा मध्याह्ने राजसी मता
सायाह्नेतामसी पूजा विविधा
परिकीर्तिता जययज्ञादिभिर्दे
व इति त्रैकालि ॥

कीमता। अथायत्तं संभव
त्पामि शृणुष्व परमेश्वर।
समस्यादि नवम्यान्ते पूजा
कालमितीरितं ॥ त्रिदिने विवि
धा पूजादशम्यां च विसर्जयेत्।
पूजापरे हि देवेशानां चाप्यत्र वि
सर्जने ॥ बोधितायाः प्रकारेण
तत्र पूजा प्रकीर्तिता। श्रीशिव
उवाच। त्रिसंध्यो व्यापिनी सा
तद्यदि स्यात्तवमी तिथिः। वि
काले विविधा पूजा कथं हे
व्याजगत्स्यधि ॥ कथयस्व मह
शानि इति मे संशयो रुदि।
श्रीदेव्युवाच सा प्रातर्वापि
नीयत्र वासरे नवमी तिथिः।
त्रिसंध्यं पूजयेत्तत्र वासरे ज
गदेविकां ॥ मूर्धन्यापिनी
वापितत्राद्या महेश्वर। य
क काले त्रिधा पूजा साधको
नैव कारयेत् ॥ इति ते कथितं
वत्स किमन्यत् प्रातर्मिच्छ
सि कथयिष्यामि तद्भक्तान्
वप्रीत्या त्रिलोचन ॥ श्रीपार
त्युवाच दशम्यां बलिदानत
त्रिसिद्धे जगदीश्वर। कथय त्रिका
लपूजासां संभवेत् परमेश्वर
श्रीशिव उवाच। नवमी तिथि

माश्रित्य यत्र पूजाविधिर्भवे
त्। निषिद्धं बलिदानं न दशम्यां
तत्र संदरि ॥ नवमीदिनमाश्रि
त्य पूजाविधि रितोदितः दश
म्यां बलिदानं त्रिदिनं न त्रिपा
र्वति ॥ ज्ञानास्तसारे ॥ पूर्वपू
जा प्रकारमुक्ता। मूर्धन्यापि
नी वापि प्रातश्चैत्रवमी तिथिः
तदिने पूजनं कार्यं त्रिसंध्यं
वर्षाति ॥ त्रिकाले पूजयेत्
त्रैक काले कदाचन। अथ
कात्यायनी तत्रे अष्टसमिति
पटले। कुम्भराशिगते चंद्रे
नवम्यां कार्तिकस्य च। उषसा
होदितो भानु उगी माराध
यत्तवान् ॥ पुत्रो राग्यवल्ले
भेलोकं सादित मेव च। तं
तिथिं प्राप्य मनुजः शानिभो
मदिने यदि ॥ प्रपूजयेत्तदा
उगी धर्मकामी धर्मोददा।
शक्तिसंगम तत्रे। कार्तिकस्य
सिते पक्षे नवम्यां जगदीश्वरी।
त्रिकालमेक काले वा चैव वर्ष
प्रपूजयेत् ॥ निर्माय प्रतिमां
शक्ता जगदाया विधानतः
यजयिष्यापरदिने प्रतिमां तां
विसर्जयेत् ॥ पवकृता चक्रव

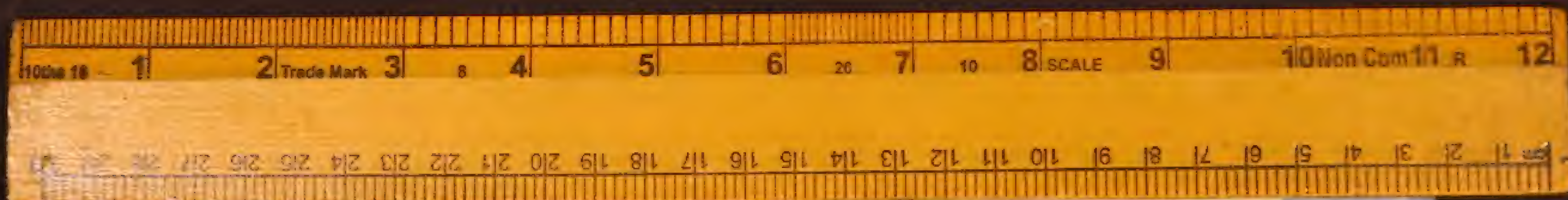
र्त्ती भवेत् सायकसत्तमः पु
त्रोऽथ नैम्यस्य संयुतास्य
भवेत् पुरी ॥ तेषां तरो कुजवा
रे युगाद्यायां नवम्यां जग
तप्रसूः। प्रादुर्भूता महेशा
नी तत्र तां परिपूजयेत् ॥ तं
ज्ञातरे। त्रिकाले पूजयेत् उगी
मूलेनैकादरेण च। नाना
रत्नविधानेन गीतवाद्यपुरः
सरः ॥ कार्तिकस्य सिते पक्षे न
वम्यां च विशेषतः। कृतैव सा
यकप्रेष्टो लभेद्भक्त्यमकं वकं
योगिनी तत्रे। कार्तिकेः स
त्यपक्षे नवम्यां च विशेषतः
प्रगल्भान् जगदात्री पूजये
दीपमालया ॥ आगमते तत्र
सारे। कार्तिकेः सत्यपक्षे न
वम्यां भूमिवासरे। आविर्भू
ता जगदात्री युगादी देवता
शक्ती ॥ उत्तरकामाख्या तत्रे
कार्तिके शुक्लपक्षे तत्रे ताया
प्रथमेऽहनि। त्रिसंध्यं पूजये
हवी उगी संपत्प्रदये ॥
कुम्भिका तत्रे। कार्तिके शु
क्लपक्षे नवम्यां जगदवि
क्ता। उगी प्रपूजयेद्भक्त्या धर्म
कामी धर्म सिद्धये ॥ उगीक

ले विद्योत्पत्तिः। कार्तिकेः
 कृपदेः। क्रि भोमवारे जग
 तप्रसः। सर्वदेवहितायीय
 उर्ध्वशमनाय च॥ आविरो
 सीतजगत्तणोमेयुगादौपर
 मेश्वरी। व्रतकालविवेकधृत
 वचने। कार्तिकेः मलपक्षस्य
 त्रेतायोनवमेहनि। पूजयेत्ता
 जगदात्रीसिद्धयेतिषेडंभी
 स्मृतिः। युगाद्या वर्षद्विष्ट
 समसी पार्वतीप्रिया। रवेरु
 दयमीक्षते न तत्र तिष्ठियु
 गमता। कृत्यतत्तार्णवे। का
 र्तिकेः मलपक्षे तयुगाद्यान
 वमीस्मृता। पूर्वाह्नसमये त
 त्रपूजाविधिदिदितः॥ भवि
 ष्यपुराण कृत्यतत्तार्णवयोः
 कार्तिकेः शुक्लपक्षे तयुगाद्या
 नवमीस्मृता। पूर्वाह्नसमये
 काष्ठात्मिकापरदिने यदि त
 त्रपूजादिकं कुर्यात्पिण्डनि
 वयणादृते। स्मृतिसागरोका
 र्तिकस्य युगाद्यायादिकामो
 दयेडंमो। इति जगदात्री पू
 जाकालव्यवस्था ॥ अथ
 जगदात्रीविद्योत्पत्तिः॥
 श्रीपार्वत्यवाच भगवन्प्राण

नाथेश सर्वतत्त्वविशारद। अ
 ताकात्यायनीविद्यासमुत्पत्ति
 लाचन॥ महाडर्गाजगदात्रीवि
 द्योत्पत्तिर्भवेद्यतः। तत् सर्वं
 हिमगवन कृपया परमेश्वर॥
 यदि न कथ्यते देव विमुचोमि
 तदानेन॥ श्रीशिव उवाच
 शृणु पार्वति वक्ष्यामि रहस्यं
 परमाद्भुतं। यत् श्रुत्वा लभ
 ते देवि सौभाग्यं स त्वमुन्नम॥
 पुरापुरंदरमुखाः स्वप्नरता
 भिमानीनः। प्राहुः किमीश्व
 रोऽस्मत्सदतिरिक्तः सृष्टानि
 ति। अथ डर्गाजगन्मातातित्या
 चेतन्यरूपिणी। पतेषां धर्म
 सेतनामिदादीनां नियंत्रणं॥
 करिष्यामीति निश्चित्य ज्ञाती
 त्रयं दधात्यलं। तेषां मावि
 भूडर्गा जगदात्री जगन्मयी॥
 कोटिसूर्यप्रतीकां चंद्रको
 टिसमप्रभं। ज्वलन्तं पर्वतमि
 व सर्वलोकभयकरं॥ तदह
 म्भुः सृष्टाः सर्वभयप्राप्तमहो
 यम्। किमनत्र विनिश्चयं तं
 ज्ञात्वा लभ्यते सुखाः॥ वायु
 माहुः समाह्वय किमेतत् प
 रमाद्भुतं। विज्ञानी हि मरुद्वीर

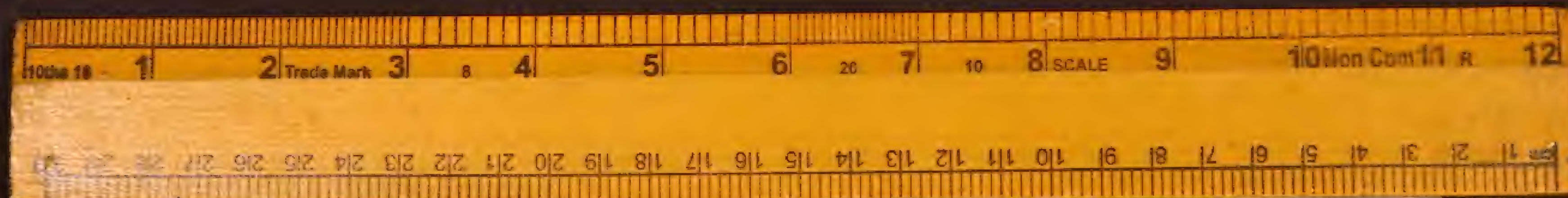
मातरिष्ठा दिशः पते ॥ ततो
 वायु ईतं तत्र गतं सैजोऽन्ति
 कंततः। तमेतिकमुपायान्
 प्राह तेजोमयीततः। वलव
 नकस्तनायातोवीर्यकिंचा
 स्तिवात्तयि। आदातेणकोते
 सर्वं पृथिवीतलसंभवं॥ इति
 प्रत्युक्तवान्वायुः क्षणतश्चैव
 तिष्ठति। आदत्तसेतनं तत्तमि
 तिनिदधौ वायवेतत्तत्तमि
 सर्वप्रयत्नेन नादात्तं तत्तमो
 भवत्। ततो देवाः प्राकुर्यु
 भीता उदिग्रमानसाः॥ अथ
 एतद्विज्ञानी हि किमेतत्तक
 मवाद्भुतं। इत्युक्तो देवताहं दे
 रगिस्तेजोतिकंगतः॥ अम।
 रोजातवेदावा तेजोवागित्यु
 वाचते। स प्रोक्तवानगिरिस्मि
 सर्वदाहकशक्तिकः। दहैत
 त्णमत्यहमिति तस्मै तत्तत्
 ददौ अग्निः सर्वप्रयत्नेन दग्धं
 नैतत्तमोऽभवेत्। ततो निव
 द्येते वीर्यमृतासाः पत्रयान्ति।
 एकत्रस्थाः सृष्टाः सर्वमंत्रया
 मासुरुत्तमं॥ इयमेवेश्वरी नूनं
 ज्ञात्वा मोक्षं प्रावयं। इति नि
 श्चित्य सुधियस्तुष्टुः परमे।
 स्मृती ॥ प्राकुर्येव गणाः सर्वे
 तमीशाने प्रयावयं। इत्युक्त्वा
 भिमानी नयदस्माकं सुदृष्टं
 दंतमहं सितं सर्वं कृपया
 जगदेविकं। तव रूपं सगोप्यं य
 न्मंगल्यं सर्वमंगलं॥ तद्वैष्टु
 यमिच्छामो देहि दर्शनं मुने
 इत्युक्तानां सुबुद्धीनां माविरो
 सी स्तिवास्वरे॥ तेजस्येति हि
 ते तस्मिन् च मत्तकारकलेव
 रे। स्मृतेऽपि सस्मरा सवीलं
 कारभूषितं॥ चतुर्भुजा महा
 देवी रक्तांबरधरा मुभा। वाला
 कं सदृशी देहा नागयत्तोपवी
 तिनी॥ त्रिनेत्रा कोटिचंद्राभादे
 वर्षि मुनि सेविता। दर्शयामा
 स देवानां मेव रूपं जगन्मयी॥
 तत्तत्तत्तत्तु देवा जगदात्री
 महेश्वरी॥ वरं प्रापुः सुरग
 णायुष्यं त्रिदशालये॥
 तत्रैवा तर्हि ता देवी महाडर्गा
 जगन्मयी। इति ते कथितं भ
 दे विद्योत्पत्तिं सुदृष्ट्वा॥
 इति कात्यायनीतत्रे ७५ पटलः
 श्रीशिव उवाच। अथ डर्गामते
 वक्ष्ये शृणुष्व रहस्यं लभे य
 स्म प्रसादमात्रेण मुच्यते भव

वंथनात् ॥ यान्तवर्गसमुद्भूत
 वामकर्णविभूषितः ॥ उर्विडस
 मायुक्तवीजपरमउत्तमं ॥ च
 तर्वर्गप्रदं साक्षात्तदापातक
 नाशने ॥ एकादरीसमानाति
 विद्याविभूषनेप्रिये कूर्चघा
 वाजपेदिघातदंतेवक्रिसुंदरी
 लज्जाघावाजपेदिघातकृतं
 वाजयेत्सुधीः ॥ वयुवीजयु
 तावापिस्वाहान्तावाजयेत्
 पुनः ॥ लक्ष्म्याघावाजपेदि
 घा चतर्वर्गफलाप्रये ॥
 वामभवाघाजपेदापिप्रणवा
 घाजयेत् पुनः ॥ कामवीजा
 दिकावापिफडन्ता वा जये
 त्पुनः ॥ अदरीविविधावि
 याकथितावस्त्राण्युरा ॥ वि
 नागोपेर्विनायुषेर्विनाहोम
 पुरःसरैः ॥ घाणायामविना
 देविजयमात्रेणसिद्धिदा मे
 त्रस्यास्यस्त्रविदेवीनारदःपरि
 कीर्तितः गायत्रीकुंदप्राच्या
 तजगदात्रीचदेवता ॥ चतर्वर्ग
 प्रदादगीसर्वसत्त्वसंस्थिता
 दीर्घस्वरसमायुक्तनिजवीजानि
 पार्वति ॥ विम्वसेदात्मनोदहेरु
 दयादिपुण्यकरि ॥ पूर्वव्यासव
 र्णत ॥

पूर्ववत् कर्मचावरेत्काली
 वदाचरेदिघाजपेदिघा मर
 तिघा ॥ लक्ष्म्यादशकंदेविष
 रश्मरणीमीदितं ॥ यथास्थाने
 यथाकालेयथाचारविधान
 तः ॥ प्रजयेत् परयाभक्ता उ
 र्गीर्गीतिनाशिनी ॥ ध्यानमस्याः
 प्रवक्ष्यामिष्णुष नगनेदिनि ॥
 सिंहस्कंधाधिसंरुद्रा नानालं
 कारभूषितां चतुर्भुजां महादे
 वीनागयज्ञोपवीतिनी ॥ शं
 खचक्रधनुर्वीणलोचनत्रित
 यावितं ॥ रक्तवस्त्रपरीधा
 नांवात्कार्कसदृशीतनुं ॥ नार
 दघेर्मुनिगणैः सेवितोभवत्सु
 दरी त्रिवलीवल्लयोपेतनाभि
 नालम्णासिनी ॥ रत्नहीपेमहा
 हीपेसिंहासनसमन्विते ॥ प्रकु
 लकमलात्रफाध्यायेन्नाभवत्
 हिनी ॥ एवं ध्याताजगदात्रीपू
 र्वाङ्गप्रजनं चरेत् ॥ यंत्रमस्याः
 प्रवक्ष्यामिष्णुषहरवस्त्रभे ॥
 त्रिकोणत्रितयेवाद्वा त्रैविस्
 सहितं ततः ॥ अष्टपत्रं ततो लि
 ख्यत्रिरेखासहितं ततः ॥ व
 ज्रभुपरं सयुक्तं विलिखेदि ॥
 धिनामुना ॥ तत्रतो प्रजये ॥

देवी मूलप्रकृतिरूपिणी ॥ प्र दिनेचैव यदि स्यादहमीतिथिः
 भाष्याः शक्तयः पूज्याभाषाद्यै नत्रपूजा जगदात्री उत्र पौत्र
 र्वकोणके ॥ प्रभासायाजया धनप्रदा ॥ सोमवारेणमास्या
 सत्सावित्र्युदनेदिनीपुनः ॥ मचानत्त्रसंयुता ॥ उत्तरा
 सुप्रभाविजयासर्वसिद्धिदान सममी युक्ता आदित्या हेच
 वशाक्तयः ॥ श्रीमाघाः पूजयेत्ता पार्वति ॥ चतुर्थीगारवारेचरो
 स्तरक्तचंदनहर्वकैः ॥ शंखप हिलीसंयुतायदि ॥ शुद्धिपूजा
 यनिधीदेव्यावामदक्षिणयोग तयास्वातीयदि स्यात् परमेश
 तः पूजयेत् परयाभक्ता रक्तच रि ॥ यषु पूजामहादेव्याः कर्त
 दनउर्वकैः ॥ अर्चीदाने ततः क व्यासर्वसिद्धये ॥ मधुमासेसि
 र्णीत पूजांते नगनेदिनि ॥ अ ताष्टम्या वैशाखत्रितये ह
 गावतिः पुनः पूजा यत्रकोणे नि ॥ पौर्णमास्यां तथा ज्येष्ठ
 शुभातरः ॥ वज्राद्यायुधसंयुक्ता मायाच महेश्वरि ॥ मिथुने
 भूपुरे लोकनायकाः ॥ इतिका केदितीयायां प्रावणेदाद
 त्यायनीतंत्रे ७७ पटलः ॥ णीदिने ॥ भाद्रमास्यासिताष्ट
 श्रीशिवउवाच ॥ पूजातिथिवि म्यां आश्विने शुक्लपक्षके ॥
 शेषेण चतर्वर्गफलाप्रये ॥ कर्म सप्रम्यामेवचाष्टम्यां नवम्यां
 वा या त उगीया स्तो म्पण्य चविशेषतः ॥ अमायाकार्मि
 शुभानने ॥ अष्टम्यां च चतुर्दश केचैवनवम्यां शुक्लपक्षके ॥
 नवम्यावापियत्ततः ॥ यः पूजये नक्तमार्गशिरेभूतपौषेः स
 महादुर्गासोः भीष्टफलमा म्यासिते तरे ॥ माघे च सितपे
 मुपात ॥ पौर्णमास्याममायावा चम्याफाल्गुण्यचसुरेश्वरि
 रविसंकुमणे तथा ॥ शनिभो पशुदादशमासं शुतिथिषेता
 मदिनेचैव पूजयेत् परमेश्वरी सुपार्वती ॥ पूजयेत् परयाभ
 स्तुवं सोभाग्य मारोग्यमैश्वर्यं लयायाविभवरिस्त्रैः ॥ राजरा
 र्णतभतेभवे ॥ शनि भोम ॥ जयशोभतावसेतकल्यायुते
 दिवि ॥ पुत्रपौत्रधनहीना म

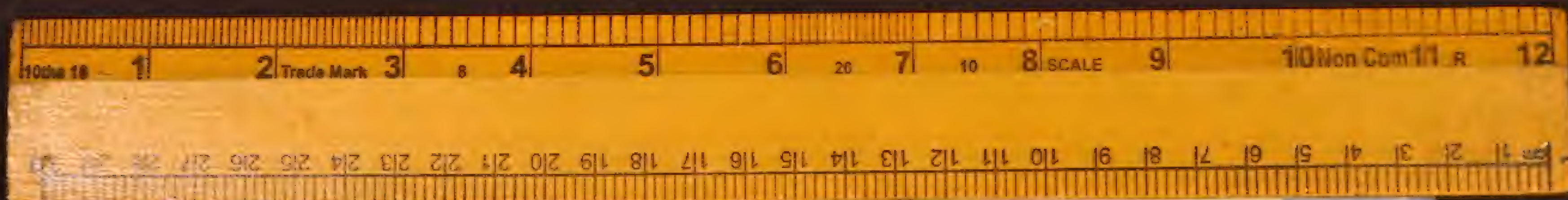
धियोजायते विरात् ॥ अनेदे चतुर्दशो निशायांत चंदः सं
वीचुर्यातिभुक्ताभोगान य पूज्य पार्वती । महापापादिम
येमितान् ॥ श्रीपार्वत्युवाच क्रोः सौश्रीशान्त मवा यच ।
देवदेवमहादेव विष्णुनाथम तेन मार्गशिरे मासि चतुर्दश
हेम्बर । श्रुतातवमुक्तंभोजा प्रसूजयेत् । इदं त्वमेव मिदो
दुर्गापूजामहाफला ॥ केनवा : सौलेभेदुर्गीसमर्चयन् ॥
पूजितादेवीकस्यवाकिंचसि ब्रह्मत्वं मयि विस्तुते रुद्रत्वं
ह्यति । केनप्रकाशितामूर्ति च महेश्वरि । देवत्वं सर्वदेवा
स्तत्सर्वकथयप्रभो । श्रीशि ना मभवच्चण्डिकाचैनात् ॥
वउवाच रामरावणयोर्धुदेद भूतंभयंभविष्यत्यत् स्यावरा
गीरामेणपूजिता । अवधी रिणचराणिच । सर्वदुर्गाप्रभा
द्रावणरामइयेमासिप्रसूज वेन स्वसभोग मवामयुः ॥
नात् ॥ तेन लोकाश्चरिष्यन्ति विनादुर्गीमहेशानिनकिंदपि
दुर्गायाः शारदोत्सवापवमा वर्तते । इतितेकथिते देवि स
राध्यदेवेशीमिदंनिद्रावणा दोषेण तवाग्रतः ॥ महादुर्गाज
त्मजः ॥ अभवत्कार्तिकेयो गहाजीविद्योतपतिसुदहोभा ॥
वेदुर्गीमेवंसमर्चयन् । अमायो इतिकात्यायनीतेत्रे ७८ पटलः
कार्तिकेयोवेदुर्गीमेवंसमर्च यन् । अमायो कार्तिकेमासि जंचा स्त्री गुल्फोर्दजान्वधोभा
तारकासुरनाशकः ॥ ऊंभ गः । तत्पर्यायः । टेका ३ ।
राशिगतेचंदे नवम्यां का टेका ४ टक्किता ५ । इतिश
र्तिकस्यच । उषस्यहोदितोभा वरत्तावली ॥
नुर्दुर्गीमाराधयत्तवान् पुत्रा जंचाकरिकः ७ जंचि
दोग्धरेलेभेलोकसातितमे कः । पावकः । तत्पर्या
वचातोतिथिप्राप्यमयुजःशान्तिभोगदि यः ॥ शुकच क्री १ इतिशहर
नेयदि प्रसूजयेत्सहादुर्गीधर्मकार्थमा त्तावली ॥
हदो एवंमार्गशिरेमासिद्वयराशिगतेवि जंचाश्रुते स्त्री जंचावेदना । त
सोषय यथा । हरी तकी ।

शुंगवेरंदेवदारुच चंदने । का मिषिः १५ इतिशहरत्तावली ॥
यथेच्छागडयेन अणामार्गस जत स्त्री वृत्तनिर्यासविशेषः
मूलके ॥ जंचाश्रुते मुरुस्तंभे ज्योति लाइतिचभाषा ।
समरात्रे त नाशयेत् इतिग तत्पर्यायः । जतकं १९ याव
रुडे १८ अणायः ॥ कः १४ अलककः १५ रक्तः १६
जत युधि । जजति । युधि इति शहरत्तावली ॥ पलक
योधने । इतिदुर्गादासः ॥ षा १० कृमिः १८ वरवर्णिनी १९
जत ३ युधि । ३ जंज ते । युधि योधने । इति उ
र्गादासः ॥ इति जराधरः ॥
जत संहतो । जतति जनमणिः ७ लदरोगवि
केशः परस्परंलग्नः स्यादि शेषः । तच्चिकित्सा यथा ।
त्यर्थः । इतिदुर्गादासः ॥ चर्मकीलजतमणिमशकान्
जत स्त्री वृत्तनिर्यासविशेषः निलकालकान् । उत कृत्य श
प्रकचः । तत्पर्यायः । जटिः स्त्रिणादहेतुत्वाग्निभा मशेष
३ जरी ४ जतः ५ जटके ६ जट ७ कौटीरं ८ जटके ९ हस्ते १०
इति शहरत्तावली ॥ मूलं तः ॥ इतिभावप्रकाशः ॥
यथा । यदि न समदरंति यत जन ई म य उ । जनौ ।
योरुदिकामजरादरथिगमो ई जतः । म जनयति । य
ः सतांरुदिगतोः स्तनकेव उ । जायते जन्यते । जनिर्ज
मणिः । इति श्रीभागवतेश्रुति न्म । प्राड्भीवे इति प्रोचः ।
लवे ८ अणायः ॥ प्राड्भीवः स्फुटीभावः प्रा
जगामोस्त्री स्त्री सुगंधिद्रव्य कापेय प्राड् राविः स्यादित्य
विशेषः । तत्पर्यायः । जरा मरः । वीजादेकुरो जायते य
मांसी १ मिंसी १ मिमिः । उकाण्णादिमेदेन प्रकाशते
१२ मिंसी १३ मिषिका १४ मि इत्यर्थः । प्राड्भीवोः सडत
मिषिका १५ मिषिका १६ मि पति रिति केचित् । चलो जा
जन म लि २ जनौ । म चते । इतिदुर्गादासः ॥
जनयति । लि जजति । २

वैदिकः। इति उगीदासः॥
 जनाईनः ५ विसुः। तन्नाम
 युत्तरित्यथा। समुदांतवासि
 नोजननानोः सरान् अर्हित
 वान् जनाईनः अर्हं च वये
 अर्हं च नदादित्वादनः।
 किंवाजनैर्लोके रयतेयाच्यते
 पुरुषार्थानसौ जनाईनः।
 अर्हयातनागतियाचने कर्म
 णिअनर। किंवा जनने जनः
 भावेचन। जनेजन्मअर्हयति
 हंतिभक्तस्य मुक्तिदत्तादिति
 जनाईनः। किंवाजनान् लो
 कान् अर्हतिहरूपेणसंहा
 रकत्वादिति जनाईनः। किं
 वाजनयति उत्पादयति लो
 कान् ब्रह्मरूपेणसृष्टिकर्तृ।
 तादितिजनः जनेर्जन्मात् य
 चायन। अर्हति हंति लोकान्।
 हरूपेणसंहारकारित्वादिति
 अर्हनः जनश्चासौ अर्हन्म्रेति
 जनाईनः। किंवा जनान् लो
 कान् अर्हति गच्छति प्रोप्ता
 ति रक्षणार्थं पालकत्वादि
 ति जनाईनः। इत्यमरीका
 याभरतः॥ गयायां तस्य
 हस्ते जीवितस्य पिण्डरा।

नविधि र्यथा। जनार्दनो भक्त
 कृतेनस्यहस्तेत पिण्डराः। अ
 त्मनोः पण्यवान्येषां सद्यैव
 तिलैर्विना॥ जीवता दपिसेति
 असर्वेते विसुलोकगाः। य
 स्तु पिण्डमयादत्तस्त्वहस्ते
 जनाईनः॥ य मुदिशतयादेय
 स्तस्मिन् पिण्डे सते प्रभो॥ य
 पिण्डमयादत्तस्त्वहस्तेजना
 ईनः॥ अन्तकाले गते मरुं त
 यादेया गयाशिरे। जनाईन
 नमस्तभ्य नमस्ते पितृभोत्त
 र॥ पितृयात्र नमस्तभ्य नम
 स्ते पितृरूपिणे। गयायां पि
 तृरूपेणस्यमेव जनाईनः॥
 तदृष्ट्वा पुणरीका दं मुच्यते च।
 अणत्रयात् नम स्ते पुणरीका
 त् अणत्रयविमोचन॥ लक्ष्मी
 कांतनमस्तेः स्तुतिरमोदप्रदो
 भव। वामजानुच संपात्ता नता
 भीमोजनाईनः॥ प्रादंसपिण
 के कृता आरुभि ब्रह्मलोकभा
 क्। पितृभिः सर धर्मीत्मा
 लानां च प्रातेन च॥ शिलायां
 व्यक्त रूपेण व्यक्ताव्यक्तात्मा
 नास्थितः। लक्ष्मीशो विबुधैः सा
 र्वतस्मादेवमयी शिला॥ इति

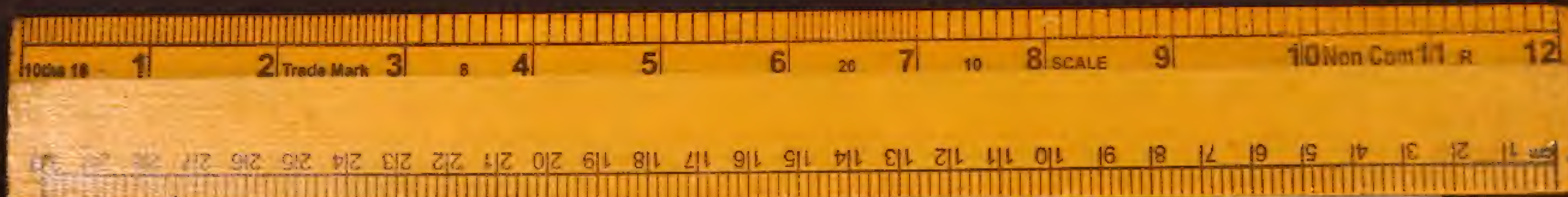
श्रीवायुपुराणे सेतवारहक सा च श्रीकृष्णस्य जन्मतिथिः।
 त्रे गयामाहात्म्ये ५ अध्यायः तद्वतकथा यथा। एकदा श्री
 पालश्यामशिलाविशेषः। त जलाचार्यं वशिष्ठं स्विसनम
 त्वादीयथा। सेशस्वकाज्ज रात्तादिलीपः प्रपन्न विनया
 गदं जनाईनमिहानमः। उपेदं वनतः सुधीः॥ दिलीप उवाच।
 गदिनं सावि पद्य शोव नमो भादे मास्यसिते पदे यस्याजा
 स्तुते॥ इति पाद्येयाताल तो जनाईनः। तत्कथा श्री
 खण्डे १ अध्यायः॥ त मिच्छामि कथयस्व महा
 जन्म १ क्री उत्पत्तिः। आ मुने॥ कथंवाभगवान् जातः
 जन्म १ घटाणसंबंधः। इति शोवचक्रगदाधरः। देवकीज
 तते मावस्याप्रकरणे व्याख्या जगद्विलः किं कर्तुं केन हेतुना
 तं॥ तथा च अधस्त दणयो वशिष्ठ उवाच। म्पणराजन प्र
 गस्तदणयो गोजनि मता॥ वदामि यस्माज्जातो जनाईनः
 इति सामान्यलक्षणप्रत्ये शि एधिवां विदित्वेत्पक्ता भवेत्
 रोमणिधुत उदयनाचार्यका कथयामहे॥ पुरावसंधरा
 रिका॥ मतिजन्मनः अनेतरे। तामीत केसाराधनतत्परा।
 नाम्नीति मप्रत्यये जन्म मदेत स्वाधिकारप्रमत्तेन केसुतेन
 चाजन्म मदेत मपीत्पुणदावि तारिता॥ कुंदंती लजिता सापि
 तिमकुटः। जन्मेपंच नवस्थिते ययौ चरितलोचना। यत्र ति
 कलह रिपु भय मिनि ज्यो। एतिदेवेश उमाकोतो हृषध
 तिषे। इत्यमरीकायां भरतः जः॥ केसेन तारितानाथ इति
 तत्पर्यायः। जनने १ प्रभवः तस्मै निवेदिते। वास्यधारं प्र
 १ भावः १ भवः १ संभवः १ वर्षिणी विवर्णी मयमानिता
 जनुः १५ प्रजनने १५। इति प्रा कुन्दंतीतो समालोका को
 हरत्तावली॥ येन स्फुरिताधरः। उमया
 जातिः १५। इति जराधरः॥ सहितः सर्वदेवदेवैरनुदुतः
 जन्माष्टमी स्त्री भाद्रकृष्णष्टमी। आजगाम महादेवो विधातृर्भ

वनेरुषा । गता चेवाच ब्रह्माणं
 केसधंसनिमित्तकं ॥ उपायः
 सत्यतां ब्रह्मन् भवता विसृज्य
 सरः । येषरं तद्वचः प्रकृता गंतं
 प्राकामदात्मभः ॥ त्रीशोदे यत्र
 वैकुण्ठः सप्तः सभूजगोपरि ।
 हेमपृष्ठे समारुह्य हरे रतिक
 माययो ॥ तत्र गता हरि ध्यात्वा दे
 वहं दे हरिदिभिः । तेषावभग
 वान् वारिभरण्याभिदीविदा
 न्वरः ॥ नमः कमलनेत्राय हर
 ये परमात्मने । जगतः पालयि
 त्रे च लक्ष्मीकांत नमोः स्तुते ॥
 नमः कमलकिंजल्क पीतनि
 र्मलवाससे । नमः समस्तदेवा
 नामपिपाय महात्मने । नमो ब्र
 ह्माणदेवाय गो ब्राह्मणहिता
 यच जगदिताय कृष्णाय गोविं
 दाय नमो नमः ॥ इति तेभ्यः
 स्तुतीः प्रकृता प्रसवाच जनार्द
 नः । देवान्समुत्वाः सर्वे भव
 तामागमः कथं ॥ ब्रह्मोवाच ।
 मृणदेव जगन्नाथ यस्मादस्मा
 कमागमः । कथयामि सुश्रेष्ठ
 तदहं लोकतारणं ॥ मूलिद
 त्रवरोन्मत्तः कंसराजा डरासदः ॥
 वसुधाताडिता तेन पराचाते ।

नमुष्टिना ॥ वरं दत्ता पुराण्युषो
 मायया स प्रवेचितः । भाति
 नेयं विना राजान शास्ता न
 भविता नव ॥ तस्माज्जहस्य
 देवहंते कंस डरासदः । देवकी
 जवरे जन्म लभ गता च गोकु
 ले ॥ ब्रह्मण्ये प्रेषितो विसृः प्र
 त्पवाच पशोः पुनि । पार्वती
 देहि देवेश अहं स्थिता ग
 मिष्ठाति ॥ उमयारमया सार्द्धं
 खचक्र गदाधरः । उदिश्य मयु
 गचक्रे प्रयाणं कंसनाशनं ॥
 देवकीजवरे जन्म लेभे विसृ
 गीदाधरः । यशोदा कुक्षिमध्यत
 सर्वाणीमगलोचना ॥ नवमा
 सांश्रुविश्राम्यकुक्षौ नव दिना
 धिकान् । भादेमास्यसिते पक्षे अ
 ष्ठीमी संस्तया तिथौ ॥ रोहिणी
 तारकायुक्ता रजनी च नद्योरि
 ता । धूमयोनौ तद्विद्युक्ते वारि
 वर्धति सर्वदा ॥ तस्याजातो ज
 गन्नाथः कंसारि वसुदेवजः । वै
 राटे नंदयत्नी च यशोदाजीजन
 त स्तुता ॥ पुत्रं यमकरं प
 मनाभं यमदले क्षणं । र
 म्बचतर्भुजं शान्तं प्राव चक्र
 गदाधरं ॥ तदा क्रुदित मा ।

भे दृष्ट्वा चानकडंडभिः । त दृष्ट्वा धावेनं त्वसृजं बुकं । को
 ब्रुव वारिभूदेवी देवकीमा उ कृता सुते सैरं गंतं पारं प्र
 ब्रगोचरा ॥ पुत्रं दत्ता यशोदा चक्रम ॥ तं दृष्ट्वा रुष्टं चित्तं
 येकया तस्याः समानय । के त भगवान् यमुनाजले । मा
 सासरभयात्तदि उवाच देवकी या कृता जगन्नाथो त्यकात्
 तदा ॥ वैराटे गच्छ विप्रेन्द्र स स पतितः पितः ॥ तं सुते
 ते प्रत्यर्पितं प्रभो । पुत्रं द पतितं दृष्ट्वा सूर्यजाजीवने
 ता यशोदाये सतां तस्याः स हिजः । तदा क्रुदित मोरभे
 मानय ॥ तां दृष्ट्वा कंसराजोपि भाले द्यात्वा करं दहं ॥ वि
 सभायां न ह निष्पति । तस्याव धिना वैरिणा सत्रडः वितो
 चः समाकर्ण्य वसुदेवोः ति । हे प्रवेचितः । जदिमां जगतां
 उः वितः ॥ अंके कुमार मा नाथ पुत्रं देहि सगन्तम ॥
 दाय वैराटाभिमुखं ययौ ॥ य जनकं क्रुदितं दृष्ट्वा कंसारिः
 मुना जलसंश्रणीततपथे म कृपया विभुः । जलकीं शं स
 धवर्तिनी ॥ अतिश्रान्ता म माचर्य पित रेके वसुधुनः
 हातीर्या सती द्रोर्भिभया कृला पथा तेन दिनश्रेष्ठा गतवात्र
 तां दृष्ट्वा तत दे स्थिता यमुनामुव दमंदिरं । सुते दत्ता यशोदा
 लाकयन् वसुदेवो तिडः लाक्ष्मी ये सतां तस्याः समानयेत् ।
 विलोलचेतनोः भवत् । किं सतामेके तथा सापि गृहीता
 करोमि कृगच्छामि विधिना नकडंडभिः । निजामारं पुनः
 त्रपि वेचितः ॥ कथमयम । प्राणप्रत्यर्पता दृष्टी सुता ॥
 मिष्ठां विराटे नंदमंदिरं । ह प्रतियुज्य पदे लोह मासीत् प्र
 रिणा तत्र सानंदं मायया वेचि र्ववदावतः । देवकी च प्रसू
 तः पिता ॥ क्षणमात्रं ते स्थि । तेतिवार्त्ता प्राप्ता सरारिणा ॥
 ता यमुना मण्यलोकयत् । तेन आनेतं प्रदितो हतः सते डरि
 दृष्ट्वा पुनः सापि क्षीणान्नावुव तरेचवा । आगत्य कंसदतोः
 हाः भवत् ॥ ततः सापि पुनः सा सतां नेतं प्रचक्रम ॥ वला

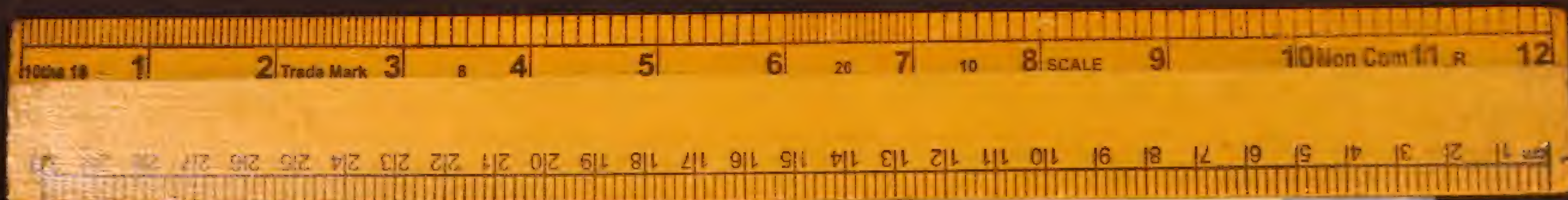

दंकातसमाह्वय देवकीवसदे कृतात्पापान्मुच्यते नात्र संश
 वयोः। कंसहतो गृहीतातंक यः। वत्ससहोदशोचैव यत्
 सायादर्शयत् पुनः॥ दृष्ट्वा तं पुण्यं समुपाजितं॥ विफलेन
 कंसराजोपि सभयोः भूङ्गा ज्वेत सर्वपुरा आसेन भाषि
 सदः। मृडकाचनवर्णाभा ने। नदृष्ट्वा सत्विनेषां नराणां
 पूर्णोऽसदृशाननो॥ दृष्ट्वा कं नवयोषिता॥ जयंती न कृताये
 सोविदस्यंती विद्युत्स्फुरित स्तु जागरादिसमन्विता। म्मा
 लावना। आदिदेशासरं न श्रेतेन विज्ञेया जयंती।
 षोडशानीलाणिलोपरि॥ विमुखा नराः॥ योषितश्च न
 आत्तोल्लुपः सरासेत नि सन्देहः सत्योक्तं नवसवने॥
 योषितां प्रवर्तिताः। विद्युदप इति भविष्यपुराणे वणिष्टदिली
 थरागौरीजगामशंकरातिक पसंवादे श्रीकृष्णजन्माष्टमी
 श्रेतरीतेतणस्थिताकंसप्रो व्रतकथा समाप्ता॥
 वाचशंकरी। तादृशंगोऊले जय रुडचारे॥ वाचि ।
 जातः सर्वशत्रु न संशयः जिहोष्टादिव्याणररदिते शा
 तत्रातिष्ठजगन्नाथः कंसारिः हाथियोष्ठितनेरुडचारेः। ज
 सरकृतकृतः। कीर्तिनावाल पति मंत्रे सायकः। इति उर्गा
 भावेनकंसपुंसेमनोदधौ॥ दासः॥
 प्राप्तिमात्रेणतंकंसजवानज जयः पुं विधानेन मंत्रोच्चारणं।
 गदीश्वरः। एतत्तंकणितंरा तद्विधि रीथा। नोचैजपंच संक
 जनकृष्णजन्माष्टमीवने॥ र्यात्तरहः कुर्यात्तदनेदिनः।
 यस्मिंरुतेराजनयावनारीद समाहितमना स्तस्त्री मनसा
 रेवने। प्रामोत्यैम्यर्थं मतल वपि चिंतयेत्॥ विधियज्ञात्
 मिहलोके यथोपितं॥ अ जपयज्ञो विनिष्टो दशभिर्गुणैः
 नकालेहरेः स्थानेदृष्टंभंच उपायुः स्याच्छतगुणः साह
 गमिष्यति। एकेनैवोपवासे स्तो मानसः स्मृतः। वि
 नकृतेनकुरुतेदन॥ समजन्म ना देर्भे स्त यत् स्त॥

नयचदानेविनोदकं। य अन्तर्भूतार्थताजरीकरणे।
 संख्येयं यदज्ञं सर्वं त इकजंतयति पापंगेगा इतिउ
 दफलेस्मृतं॥ मृत्ताफलैर्वि गीदासः॥
 दुमेण रुद्रादौः स्फटिकेन जम जमने। जमने मैयुने।
 वा। गणनासर्वथाकार्या जमति युवा। इति उर्गा दा
 सम्यंगाल हृभिः हिरण सः॥
 रत्नमणिभिर्ज्योत्स्नगुणै जम ३ जमने। जमने मै
 भवेत्। सहस्रगुणामिंद्रादेः पुने। ३ जमने। इति उ
 यमादेरयुतंभवेत्॥ नियुने गीदासः॥
 वापिरुद्रादौर्भद्रादौस्तनसे जम ३ जमने। जमने मै
 प्रायः पुत्रजीवकज्यस्य यत्रोपित्य मिति गोविंदम
 रिसंख्या न विद्यते॥ दशभि हः। ३ जमनेलोकः। न
 जन्मजनितं शतेनचपुरा एजमोः चीतस्यैवमुणया
 कृतं। त्रियुगंतसदसेण त्मनेपरप्रकरणे सूत्रविधा
 गायत्राहेतिउक्तं दर्मह नसामर्ण्यात्। इतिउर्गादासः
 सप्तथामीनोदभेष्टकपा जम ३ उ. जम। ३ ज
 माणा। प्राङ्मुखोवर्तयेत् मयते। ३ जमने। प्रत्युष
 मालासदस्यशतमेववा॥ काले भुजंगागनानांमुवे
 इत्याद्यैवक्रिपुराणे नित्या शुक्रामः प्रतिजन्मतीव। ३
 क्रिकृत्स्नविधिनामाध्यायः तिगणकृतानित्यत्तात्। ३
 जया स्त्री जवापुष्पहृदाः। ति उर्गादासः॥
 तस्यपुष्पयगुणाः ओडपुष्प जम ३ मदे। ३ जमिता
 जवावायविसंध्यासारुणमि जान्ता। इतिउर्गादासः॥
 ताजयासंयाहिरणीकेशपात्रि जमीरः पुं फलहृदाविशेषः
 संध्याकफवातजित् इतिभा जामीर इतिलेवु इति च
 वप्रकाशः॥ भाषा। तत्तपस्यायः दंतद्वय
 जत ३ क नशि। नशीति। एः एगोभीरः॥ जंवीरः॥ २८

नकर्षणः ॥ इति शहराव । इति संगीतदामोदरः ॥
 ली ॥ रेवतः ॥ वक्रशोभी ॥ जयमंगलः ॥ पुं भवविशेषः
 देवदत्तः ॥ इति जयमंगलः ॥ यथा । चतुर्विंशतिवर्णाभिः
 तस्य गुणाः । जंवीर मस्य
 वलं वात मस्य विवंधन
 मूलकासकफश्लेष्मद्विह
 स्नामदोषजित ॥ आस्पवैर
 सारुतपीडा वक्रिमांय क
 मीव हरेत् । स्वल्पजंवीरि
 कातहत तस्माच्छर्दिनिवारि
 ली इति भावप्रकाशः ॥
 जंभगः ॥ पुं राक्षसविशेषः
 यथा । देवा यदा सथानागा
 गंधर्वाप्सरसाः सराः । कुरा
 सर्पाः सपत्नीश्चतस्रो जंभ
 गाः खगाः ॥ विद्याधराजला
 धारासथैवाकाशागामिनः
 निराहाराश्च ये जीवाः पापे
 धर्मे रताश्च ये ॥ तेषामाणा
 यनायेतदीयते सलिलं म
 या । इत्याक्रिकाचारतत्त्व
 तयमपुगावचनं ॥
 जयंतः ॥ पुं षोडशभ्रवका
 गीतभ्रवकविशेषः । तस्य
 लक्षणं यथा । आदिनालेन
 येतः स्नातस्ते गाररससंयु
 तौ रुदसंवाक्षरपदयुग्मद्वि
 करः परं ॥

या । अंतर्गतं महाचोरे वहिस्त्वं गारुडे ॥ अध्यायः ॥
 च विशेषतः ॥ नानादेशो ज्वे अपिच । अस्त्रीकृतं मंगरज
 चैव ज्वरेष्कुगतं तथा । निवि स चूर्णितं तादृकं चामल
 लेज्वरनामानं देति श्रीशिव । कादिकं च । सशर्करं भक्षय
 शासनात् ॥ जयमंगलनामा ते गुडैर्वीनतस्य गोगानजरा
 यंरसः श्रीशिवनिर्मितः । व नमसुः ॥ अथः पपेपक्रम
 लपुष्टिकारश्चैव सर्वरोगनिव नरहितो मज्जमानं गामासी
 द्दणः । श्रीजयमंगलोरसः । मूकोवासीश्च वगारहितो
 इति भेषज्यरत्नावली ॥ हरशास्त्रानुसारी । नीरुमर्त्यो
 जरहवः ॥ पुं गृध्रपद्विषोषः भवति पलिनी नीलजीमू
 यथा । अज्ञातकलणीलस्य वा तकेषो जीर्णदेताः पुनर
 सोदयो न कस्यचित् । माज्जर पि नवाः दीरगौरा भवति ॥
 स्पष्टिदोषेण हतो गृध्रो जर । इति भगवत्पादचूर्णं । इति
 हवः ॥ इति हितोपदेशे मित्र भेषज्यरत्नावली ॥
 लाभपरिहृदः ॥ जरा स्त्री वाह । जर्ज प्रा उक्तौ ॥ भर्त्स ।
 को । जीर्णान्नयाजरा ज्वष वयो प्रा जर्जती जर्जती । गुणस्या
 हानौ धितान् ३. दृष्ट्या रिति नरहितानो नरादिपावफ
 गुणः । इत्यमरटीकायां भरतः । लेत प्राञ्चतानो आदीपो रि
 सोषयं यथा । पलाशचूर्णं । तिगुणाविभाषो वेदेष्टुच्चा
 समथु गवाज्यामलकावितं स रणभेदश्च । भर्त्स स्तर्जनं ॥
 मथु गवाज्यामलकावितं । स इति उगीदासः ॥
 विरंगीतमात्रं नरं कृष्यान्महा जर्ज प्रा भर्त्सकोः ॥ प्रा
 मति ॥ मासैकेन महा देवज जर्जती जर्जती । भर्त्स ।
 रामरण वजितः यलाशवीन स्तर्जनं । इति उगीदासः ॥
 सक्तं तिल मधुवितं समे । जर्ज प्रा वाभर्त्सयोः ।
 समाहं भक्षितं रुदजरां नय प्रा जर्जती जर्जती । भर्त्स
 ति सत्तये ॥ इति । स्तर्जनं । इति उगीदासः ॥

जल ७६१ जल

जर्क श भास्तेत्तेयाः ॥ नं १ हते १ मधु ११ सुरीषं १२
 श जर्कती जर्कनी। भर्त पिपले ११ दीरे १४ विषे १५
 स्तर्जनं। इति उगीदासः ॥ रेनः १६ कशः १७ जन्म १८
 जर्क कर्क ॥ २० रेफ यु हवुकं ११ वुसं २० तृया २१
 कः दंतवर्गीयोपथः। ज ववुरं २२ सदेम २३ धरुणं २४
 तति। कर्को भर्तन मुक्तिश्च सरा २५ अरविंदानि २६ धुस
 इति उगीदासः ॥ सत २७ जामि २८ आयुधानि २९
 जल क पिधाने। पिधान लयः ३० अदिः ३१ अक्षरं ३२
 माच्छादनं। क जालयति। स्नानः ३३ तमिः ३४ रदसः ३५
 चेदं मेवः। इति उगीदासः। उदकं ३६ पयः ३७ रसः ३८ मे
 जल ज धाने। ज जालः जलः। पीयते अने मेवजं ३९ सहः ४० शरः ४१
 नेति धानं तस्य भावः धाने यदः ४२ डोजः ४३ सखं ४४ ल
 जीवनोपयोगि क्रिया। ज ज्ञे ४५ आवयाः ४६ सुभं ४७
 लतिलोकान् जलजीव। याडः ४८ भूते ४९ भुवने ५०
 यतीत्यर्थः। पीयते आच्छा भविष्यत् ५१ आयः ५२ महत् ५३
 यते अनेनेति धानं तस्य भा व्योम ५४ यशः ५५ महः ५६
 वः धानं आच्छादन क्रिया सलीकं ५७ सुतीकं ५८ सतीनं
 जलति जालेन मत्स्यात्। ५९ गहनं ६० गभीरं ६१ राम्भने
 जालिक इति वा। गोविंदम ६२ ई ६३ अत्रे ६४ दविः ६५
 हस्तयनस्य भावः धाने स सय ६६ सदने ६७ अने ६८ यो
 मदिः जलति धनी समदः निः ६९ अतस्योनिः ७० सत्ये
 स्पदित्यर्थः आह। इति उगी पूर्णं ७१ सर्वं ७२ अक्षितं ७३
 दासः ॥ जलं क्री यानीयं। त वदिः ७४ नाम ७५ सर्पिः ७६
 स्पवेदोक्तपणीयाः। अर्णः, अणः ७७ यवित्रं ७८ अमरं ७९
 (लोहः) रत्नमः १ नमः ४ अंशः ३३ ८४ हेम ८५ स्वः ८६ स
 ५ कवेयः १ सलिलं ७ दाः ८ व गीः ८७ असुरं ८८ अमे ८९

भ

जल ७६१ जल

वयः १० अंश ११ तोयं १२ मनिर्देशपरसं लवु। सोमं २
 तयं १३ कृपीटं १४ सुकं १५ सायने वलं तर्पणं क्रादिजी
 तेजः १६ स्वधा १७ वारि १८ वने ॥ पाचने मतिकम्प्युर्वा
 जले १९ जलाघ १०। २० मि तेदा दाह अम क्रमान् तस्यो
 तेकशान् मुदकनामानि। इति हरति तस्यो विशेषात् प्राव
 वेदनिचरणे। अथायः ॥ वि स्मृते ॥ अथ धाराजलस्य
 अथ गुणः। पानीये धमना भेदौ। धाराजले च द्विविधं
 शनक्रमहरं मूर्च्छा पिपासाप गंग सामुद्र भेदतः। तत्र
 हंतं दृष्टि विनाशनं वलक गंग सामुद्रो लक्षणं गु
 रं निदाहरं तर्पणं। रुये गुम णाश्च। आकाशगंगा संवेधि
 रसं सजीर्णशमकं। नितं जलमादाय दिगन्ताः। मेवै
 हितं शीतलं लवुच्छं रसका रं तरितावृष्टीः कुर्वतीति वचः
 र्णानि गदितं पीयूषवर्जीव सगं ॥ गंग सामुद्रो जे मासि
 नं ॥ अथ तस्य भेदाः। पा प्रायोवर्षतिवारिदः। सर्वथा
 तीये मुनिभिः प्रोक्तं दिव्यं भौ तर्जले देयं तथैव चरके वचः।
 ममिति हि धा। दिव्यं च नृविधं स्थापितं हैमजे यात्रे राजते म
 प्रोक्तं धारा जे करका भवे ॥ न्तयेऽपि वा। शास्त्रं येन सं
 तोषारं च तथा हैमं तेषु धा सिक्तं भवेदकै दिवर्णवत् ॥
 रं गुणाधिकं। तत्र धारस्य तद्गंगं सर्वदोषघ्नं जेयं साम
 लक्षणं गुणाश्च। धाराभिः प द्म मयथा। तत सत्तार लव
 तितं तोये गृहीतं स्तीत वा स णं मुक्तं दृष्टि वलायतं ॥ वि
 सा। शिलाया वा स धाया वा स्वेव दोषलेतीत्यं सर्वकर्मसु
 पोताया पतितं च यत् ॥ सो गर्हितं। सामुद्रं ताम्पि ने मासि
 वर्णं राजते ताम्पि स्फटिके का गुणो गंगवदादि शोत् ॥ यतो
 च निर्मितं। भाजने मन्मये च गङ्गा स्पदित्यर्थं रुदयात् सक
 पि स्थापितं धार मुच्यते ॥ लेजले। निर्मलं निर्विषं स्वाड
 धानीरं त्रिदोषघ्न ॥ सकलं स्पददोषले ॥ अत

एवाह। फलारविद्योतेन ना
गानो योमचारिणो। वर्षासस
विषंतेयदियमप्यास्थितेविना
अथानातेवजलगुणाः। अ
नार्तव प्रमुचति वारिवारिथ
रस्त यत्। तत्रिदोषाय सर्व
षो देहिनां परिकीर्तितं ॥
अनार्तव पौषादिमासवत्
स्यविषयं ॥ अथ करक
जलस्य लक्षणं गुणाश्च।
दिवावायुप्रियोगात्सह
ताः स्वात् पतंतियाः। पाषा
णखण्डवद्वायुस्ताः कारको
ः स्तोपमाः। करकानेजलेरुते
विशदेगुरुचक्षिरे। दारुणेशी
तलेसांदेपित्ररुत् कफवात्
कृत् ॥ अथ तौषारजल ल
क्षणगुणाश्च। अपिनद्याः स
मुद्रातेवक्रि रायश्च तद्रवाः
पूमावयवनिर्मितोस्तुषमा।
स्वास्तताः स्मृताः ॥ अपिनद्याः
समुद्रातेवक्रिः। नदीमाश्च
समुद्रे पयानं वक्रिरास्ते।
तद्रवाः वक्रिभवाः। पूमावय
वनिर्मिताः पूमाशरिताः आ
पल्लवाराद्याः। तेष रतिलोकेव
संतिव। अथप्याः प्राणिनां प्रा

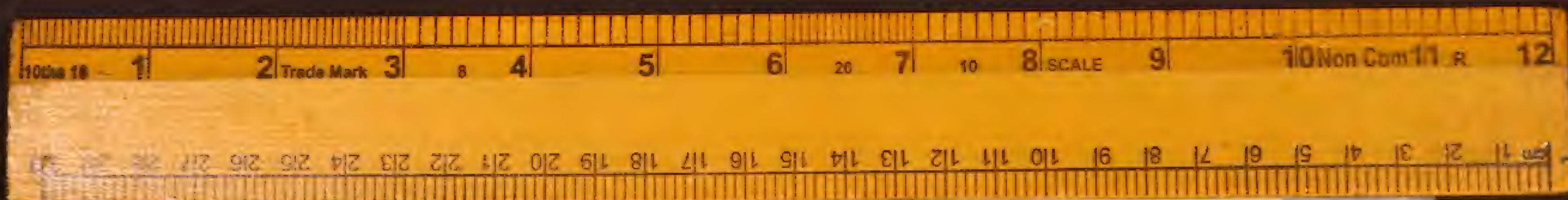
योभूरुहाणोत ताहिताः। त
यारवु हिमेरुते स्यादातल
मपितले ॥ कपोरुस्तेभकेव
ग्रिमेदो गंडादियोगात्।
अथहेमजलस्यलक्षणगुणा
श्च। हिमवच्छिखरादिभ्यो द
वीभूयाभिवर्धति। यत्तदेव हि
मेहेमजलेमाहुर्मनीषिणः
हिमांबुशीतेपित्रं गुरुवात्
विवर्धनं हेमजलेकुरुतेसजले
अथ त। ओर्वानलधमेरितम
सुसमुद्रस्ययनीभुतं। पव
नानीतमुदीच्यातहिममिति
कथ्यते मुनिभिः। हिमेकुरु
सरतिलोके। हिमेतशीतले
वृद्धदारुणोस्तममित्यपि न
तद्वयतेवाते न च पिते न
वाकफ ॥ अथ भौमे जले
तद्रवाः। भौमममौ निग
दितेप्रणमंत्रिविधं बुधेः ॥
जंगलेपरमानपेततः साधार
णकृमात् ॥ तेषां लक्षणानि
गुणाश्च। अस्यादकोः लघुत्
अपित्ररुतामयान्वितः। ज्ञात
वैजंगलोदशस्त्रयंजंगले
जले ॥ द्रुवावेकवृद्धश्च वाते
प्रेषामयान्वितः। दणोः वप

इति ख्यातग्रानपं तद्रवं ज
ले ॥ मिश्रचिह्नस्तु यो देशः स
हिसाधारणः स्मृतः। तस्मिन्ने
शयद्रुदके तत साधारणं स्म
ते ॥ जंगले सलिलंरुतेलव।
गालचुतमनु। वक्रिकृतक।
फरुतपयं विकारानुरुतेव
रुत् ॥ ग्रानपं वायुमिस्रदिस्वा
इतिर्यं चनेगुरुं। साधारण।
तमधुरेदीपनेशीतलेलव ॥
तर्पणरोचनेतस्मादाहोषत्र
यप्राप्तं। अथ भौमानामेव
नादेयादीनां लक्षणानिगुणा
श्च। तत्र नादेयस्य लक्षणं य
णाश्चानद्यानदस्यवातीरेना
देयमितिकीर्तितं। नादेयमु
दकेरुतेवातलेलवुदीपनं।
अवभिस्रदिविशदेकटकेक
पित्रमृतं। नद्यः शीघ्रवहाल
द्यः सर्वाया आमलोदकाः ॥
गुर्वाः शैवालसंछन्ना मेदगाः
कलषाश्चयाः। नदीसरस्वराग
स्थरूप प्रसवणादिजे ॥ उद
केदेशभेदेन गुणान् दोषांश्च
लक्षयेत्। अथोद्भिदस्यलक्षणं
गुणाश्च। विदार्य भूमिनिम्ना य
यमहत्या धारया स्ववेत्। अ। पाषाणो रिष्टकामि

तत्रोय मोद्भिदं नाम वदंती
ति महर्षयः ॥ उद्भिदं वारिपि
तत्र मविदाह्यनिशीतले। श्री
णनेमधुरेवत्यमीषहातक
रेलवु ॥ अथ नैर्करस्य ल
क्षणं गुणाश्च। शैलसानुसव
हारिप्रवाहोनिर्करोकरः। स
तप्रसवणश्चापि तत्रमं नै
र्करं जले ॥ नैर्करं रुचिक्रीरं
कफघ्नेदीपनेलवु। मधुरेक
टकेपाके वातले स्यादपितले
अथ सारसस्यलक्षणं गुणाश्च
नद्याः शैलवराह्योतो यत्र से
स्वस्य तिष्ठति। तत्रसारोज
जच्छत्रं तदेभः सारसं स्मृतं ॥
सारसं सलिलं वस्यत्स्मात्रं
मधुरं लवु। रोचने तवरेरुते
वहमत्रमलेसितं ॥ अथ ता
गस्यलक्षणं गुणाश्च। प्रश
स्तभूमिभागस्थो वक्रसंवत्
सरोधितः जलापायस्तदा
गः स्यात्ताडागतजले स्मृतं।
ताडाग मुदके स्माड कषाय
कटपाकिव। वातलेवहविम्ब
त्रमस्कृ पितकफापदं ॥ अ
थ वायस्य लक्षणं गुणा
श्च। पाषाणो रिष्टकामि

वी वदरूपा हृदयरा । समोपा भिस्तेदिगुरु स्ताउ विदोषकत ।
 ना भवेदापी तजलवाप्यमुच्य अथ विकिरस जलस्य लत
 ते ॥ वाप्यवारियदिदारेपित । लो गुणाश्च । नयादिनिकटेभ
 कृत कफ वातरुत । तदे मियं कफकृत वात पित
 हरं भवेत् ॥ अथ कौपस्यल निर्या भवेदात्कामयी । उज्ज
 दारण गुणाश्च । भूमो स्वातो व्यते ततोयत्त तजले विकिर
 ॥ ल्यविस्तारो गंभीरोमेउला विडः ॥ विकिरं शीतलस्वक
 कृतिः । वंदोः वदः सरूपः स्या निर्दोषलचु वतस्सते । तव
 त्रदंभः कौपमुच्यते ॥ कौपं रस्ताउ पितत्र दारं तत् पि
 योयदिस्ताउ विदोषवृद्धिमं तलं मनाक ॥ अथ केदार
 लचु । ततदारकफवातत्र स्य लवणं गुणाश्च । केदारं
 दीपनं कफकृतपरं ॥ अथ त्रमुद्दिष्टं केदारं तजले स्सते
 चोयलक्षणं गुणाश्च । शि केदारं वायुमिस्तेदि मधुरं
 लाकीर्णस्वयं सध्रनीलाजन गुरु दोषकृत ॥ अथ वृष्टिज
 समोदकं । लतावितानसं लस्य लक्षणं गुणाश्च । वा
 त्रचोद्य मितमिथीयते अ धिकंतदहंष्टं भूमिष्टमदि
 प्रमादिभिरवहं यतनचौगुमि तेजलं । त्रिरात्र मुषितं तत्र प्र
 तिचापरे । तत्राप मुदकं चो सत्र मस्तोपमे ॥ अथ हेमंता
 उमनिमिः सुरुदाहृतं चो दिकालविशेषे विहितोजल
 अं वक्रिकरं नीरं रत्नकफर विशेषः । हेमंते सारं स तेयं
 रेलचु । मधुरं पित्तमुदुच्य ताशां वाहितं स्सते । हेमंते
 पाचनविशदं स्सते ॥ अथ सारसं तोयं ताशां वाहितं स्स
 पाल्ललस्यलक्षणं गुणाश्च तं हेमंते विहितं तोयं शिपि
 अल्पसरः पल्लं स्यात्तयवदः पिप्रशस्यते ॥ वसेत ग्रीष्मयो
 दंगेरवो । नतिष्ठतिजलं किंचि कोपं ॥ विषवहनवृत्ताणं
 तत्रां वारिपाल्लं पाल्ललवार्थ पत्राये र्षिते यतः ॥
 त्रिषं वारिपाल्लं पाल्ललवार्थ ओद्दिदं वान्तरीक्षं । कोपं
 वाप्यवानैर्कं जलं । नरेयं वारिपादं पं वं
 ग्रीष्मयोर्बुधे ॥ १२ ॥

वाप्यवृष्टिस्सते ॥ शस्तेशरदिना सेषं महानगुणः ॥ अथज
 देयं नीरं मेषुदकं परं । दिवा लस्य पाने विधिः अत्युपा
 दिवारविकारं जलं निशि शीतक नात्र विषयते । त्र मनेवुपा
 रं भूमिः । तैय मेषुदकं नाम नात्र सपवदोषः । तस्मात्त्रोव
 स्त्रिपदोषत्रयापदः । अनभि क्रिविवर्धनाय मुरु मुरुवीरि
 संदि निर्दोष मानरीक्षज विवेदभूरि ॥ अथ शीतलज
 लापमे ॥ वल्ले रसायनेमेधं लयानस्य विषयाः । मूर्च्छापि
 शीतलचु स्यासमे । रविक तासदाहस्य विषे रक्ते मदास्य
 र्जंष्टमिस्तुक्ते दिवापदं सम ये । भ्रमे भ्रमे विदग्धः । त्रतम
 स्सदिव स्यात्स्यर्थः । शीत के वमथो तथा ॥ ऊर्ध्वगोरक्त
 कराभूमि र्जंष्ट मिस्तुक्ते नि पितेच शीतमेभः प्रशस्यते ।
 शीतिपदं समस्तत्रिप्राप्य अथ तत्रिषेधः । पाच्यं मूलेप्र
 र्थं ॥ अथ च । शरदिस्वच्छमर निष्पाये वातरोगगलग्रहे ।
 यादगस्य स्यात्तिलेदितं ॥ वृह अध्याने स्तिमितकोष्टे मयः
 सप्रतल । पौषे वारि सरो मूदो नवजरे ॥ अरुचि ग्रह
 ज्ञाते मावे जत तजगजे । र्णी गुल्म स्यास कासेषु वि
 फाल्गुणे रूपं सभूतं चैत्रे चो द्यो । हिक्राणं स्त्रह पानेच
 उदितं मतं ॥ वैशाखे नैर्कर शीतांबु परिवर्जयेत् ॥
 नीरं ज्येष्ठे शस्तं तथोद्दिदं । आ अथात्सजलपानस्य विषयाः
 षाके शस्यते कौपं प्रावणे अरोचके प्रतिष्ठायेमंदः
 दिव्य मेव च ॥ भाद्रकौपं यो मयथो हये । मत्वप्रसके
 यः शस्तमाश्विने चो म मेव जवरे ऊष्टे नेत्रा मये ज्वरे ॥
 कार्तिके मार्गशीर्षे च जलमा व्रणे च मधुमेहे च पिवेत् पा
 त्रं प्रशस्यते ॥ अथ जलस्य नीय मल्पकं ॥ अथ जल
 ग्रहणकालः । भौमानामेभ पानस्यावश्यकता । जीवा
 संप्रायो ग्रहणं प्रात रिष्यते नां जीवने जीवो जगत स
 शीतलं निर्मलत्वे च यत वत नमयं । अतोः स्यत ।

तयासतो न कवित् वारि वार्य
ते ॥ हारीतश्च । तस्मा गरीयसी
चोरा मयः प्राणविनाशिनी
तस्मादेवं तस्मात्नीय पानीयं
प्राणधारणं ॥ तद्विना मोह
मायाति मोहात् प्राणानविमु
चति । अतः सर्वास्वस्थासु न
कवित् वारि वारयेत् ॥ अथ
प्रशस्तं जलं । अमांथममांथ
संशयितं तर्धनाशनं । अम
लं च रुच्यं च तोयं गुणवत्तम
ते ॥ अथ निरुद्धं जलं । पि
च्छिलं कृमिलं क्लृप्तं पण्यं
वालकदंभे । विवर्णी विरसं
सांद्रं दुर्गंधं न हितं जलं ॥
कलशं कृत्रिमं भोजनं पण्यं नीली
रणादिभिः । इदं शतं मंसं
संशयितं चोदमं सांभुभिः ॥
अनांनं वार्यं कसपि प्रथमं
तच्च भूमिगं । व्यापत्रं परिहृ
त्वं सर्वदोषप्रकोपणं ॥ तत्
कुर्यात् स्नानपात्राभ्यां तस्मा
धानोदरचरान् । कासापिमा
न्याभिस्यन्ति कण्ट गण्डादिकं
स्तथा ॥ अथ उष्ट्रजलं सानि
दं पीकरोपायः । निरुद्धं
चापि पानीयं कथितं स्तूयता ।

पिते । सुवर्णी रजतलोहपाषाणं
सिकतासदं ॥ भूशं सताप्य ।
निर्वीर्यसमथा साधितं तथा
कर्षरजातिपुत्राग पाटलादि
सवासितं ॥ अथि सान्द्रपट
खावेः क्षदजं न विवर्जितं ।
स्वच्छं कनकमुक्तायेः सुहं
स्यादोषवर्जितं ॥ पानीमूलवि
संगं यिमुक्ताकनकशैवलेः
गोमदेन च वसेण कुर्यादे
व प्रसादनं ॥ अथ पीतस्य
जलस्य पाकाविधिः । ग्रामे
जले नीयति ग्राममात्रे तदं
मात्रे मृत्तं पीतं लं च । तदं मा
त्रं तस्मै कदम्बपत्रैः प्रपाके
वधिरेष उक्तः । इति भावप्र
काशे वारिवर्गः ॥ अथ जल
भगवत्पूजाविधिः । उक्तापैः
होम्युक्तो जाते शीतलेन स
गंधिना । जलेन परिनेपात्रे
प्रीकृत्स्नमुपवेशयेत् ॥ निरा
क्षीविधिना भ्यर्च्य सायं संध्या
मुपास्य च । देवं सिंहासने नी
त्वा गंधादिभि रपार्चयेत् ॥
नीराज्य देवं सर्वभ्यो दत्ता ती
र्थभजेन स्वयं । द्वादशपातवि
शेषेण राज्ञो तोयस्य मर्च ॥

येत ॥ तस्माद्वा तस्य यथा । गारु
डे । स्वर्णपात्रे । यथा शैव्ये ना
मेवा स्नानयेः पिवा । तोषस्य
योः ईये रज्ज्वा शालग्राम स
मुद्रवे ॥ चक्रांकिते वा भूपा
लनिवृत्ते मधु माधवे प्रति
मांसमहाभागस्तस्य पुण्य
मननकं ॥ यावद्दरापरो लो
के यावच्चंद्र दिवा कयो ॥ तावत्
सृजले कश्चित् भवेत्तु नार
की तस्माद्ध्येष्टे सदाभूय तो
यस्य पूजयेद्दरि । वीततापो
नरस्तिष्ठेद्यावदाहृतसे सवे
कृतैः सुशीतले स्तोत्रे स्तुल
सीदलवासितैः ॥ अथि मुक्त
गते काले येऽर्चयिष्यंतिकेश
वं ॥ जलस्य विविधैः पुष्पैः मृ
द्यते यमयातनात् । जलस्य
यतो विस्मोर्जलशायो जलपि
यः तस्माद्भीष्मविशेषेण जल
स्य पूजयेद्दरि । नीरमभ्यर्च्यते
कृताशालग्रामसमुद्रवे ॥ यो
ऽभ्यर्चयेत्तदा भक्ता स भवे
त्कृत्वा पावनः । कर्किराणि गत
सूर्यमिषु न स्ये विशेषतः । ये
नार्चितो हरिर्भक्ता जलमप्येव
शीयेत् ॥ द्वादशपात विशेषेण ज

लस्य जलशायिनं । योऽभ्य
र्चयेत् कृतं तेन यत्कोटिश
ते भुवि । पात्रे गंधादिकं कृत्वा
यः तिष्ठेत्तु रुध्नं । द्वादशपा
पूजयेद्दरि मक्ति भागी भवेत्त
रः । किंच । चनागमे प्रज
वेति जलस्य वैजनाहनं । ये
नरा नृपतिश्चेष्टे तेषां वै नरक
प्रभव मिति ॥ नथैवात्मा स
मये कालिदादौ विशेषतः
संपादयेद्दरावतो जलकीशम
होतु सवे ॥ इति श्रीहरिभक्तिवि
लासे ॥ विलासः ॥
जलधेनुः स्त्री दानार्थं कृत्रि
मधेनुः । यथा । दानो वाच ॥
जलधेनुं प्रवक्ष्यामि पुण्येति
विधिपूर्वकं । गोचर्ममात्रं भू
भागं गोमयेनोपलेपयेत् ॥
तत्र मध्ये च राजेन्द्र पूर्णकुं
भं विन्यसेत् । जलपूर्णं स्रगं
धातुं कर्ष्यागुरुचंदनैः ॥
वासितं गंधतोयेन तां येन
परि कल्पयेत् । वत्
से तथापरं कल्प्यं कृते
नपरिहरितं ॥ वर्धनोक्तं
महा राज प्रज पुष्पैः
समन्वितं ॥ दंवीकुरै रुपस्ती

यस्यारामेप्रविभूषितं॥पंच
रत्नानि निःक्षिप्य तस्मिन् कु
भेनराधिय। मोसीमशीर कु
हंचतया शैलेय बालकं ॥
ग्रामलासर्षपाश्रिताः सर्वथा
नानि पार्थिव। चतर्दिव्यपि
जाणि चतार्येवप्रकल्पये
त् ॥ एवं हतमयेपात्रे द्विती
येदयिपरिते। तृतीयमधुन
श्रेवचतर्थ शर्कराहते ॥
सर्वणिमुखचतैविमंगेक।
स्मागुत्रणिच। प्रशस्तयत्रप्र
वर्णामुक्ताफलमयेतणा।
तामृष्टकांस्पदोहोदभंरो
मसमन्तिता। शुक्लसूत्रमये
कृताकस्माभरणवटिका।
केवलेषुष्मालाचगुगुम्फा
शुक्तिदेनिका। निक्षोशकर
षाकतानवनीतेनचस्तने ॥
इक्ष्वादांत राजेंद्र गंध पु
ष्पायणेभित्ता। कृत्वातिनोप
रिष्ठाणवस्त्रैराच्छादितात्।
ता गंधपुष्पैः समभाच्छविप्र
यविनिवेदयेत्। एवं येन
तदादत्ता ब्राह्मणे वेदपार
गे ॥ साधुविप्रायराजेंद्र प्रो
त्रियायादिताग्रये। तपोहृदे

वयोहृदेदातयाचकुहंविने
योददातिनरोराजन यः प
श्रुतिमृणोतिव। प्रतिगु
क्राति योविप्रः सर्व मच्च
ति पातकात् ॥ ब्रह्मराषित
हामोदः सरापोगुरुतत्याः
विमुक्तः सर्वपापैस्तुविसृ
लोकं स गच्छति ॥ योऽप्यमे
येन वज्रते समामवरदक्षिणः
जलधेनेच यो दद्यात् सम
मेतत्रराधिय। जलाहारस्ते
कदिने तिष्ठेच्च जलधेनुदः।
अथवाहविस्तेकदिनेयः प
योव्रतमास्थितः ॥ ग्राहकोपि
त्रिरात्रैवेतिष्ठेदेवेनसेशयः
यत्रक्षीरवहानयो मधुपायस
कईमाः ॥ यत्रचाप्सरसातीत
तत्रयाति जलमदाः। दाता
चदापकश्चैव प्रतिग्राहीच
योद्विजः ॥ ते सर्वेपापनिर्मु
क्तोविसृलोकंचप्राप्तयुः। इ
ति वाराहे जलधेनु माहा
त्मनाध्यायः ॥
जलपिप्पली स्त्री पिप्पली
विशेषः। पनिसरा इतिलोके
तत्पर्यायगुणाः। जलपिप्प
त्यभिहिताशारदीशकुलादनी

मतस्यादनीमत्स्यगंधालोग
लीरापिकीर्तिता ॥ जलपिप्प
लिकारुया चतुष्पाशुकला
लघुः। संग्राहिणीहिमाचूला
रक्तदाहवर्णयहा। कटपाका
रसारुचाकषायवर्णिवहिनी
इति भावप्रकाशः ॥
जलमधुकः पुं मधुकवृक्षमे
दः तत्पर्यायः गुणाः। अथम
रुयावनमरुया। मधुको गुड
पुष्पः स्पात मधुहृत्तो मधुस्र
वः। वानप्रस्थोमधुहीलोज।
लजोऽत्रमधुलकः ॥ मधुकप
ष्पमधुरंशीतलंगुरुहृहाण।
वलम्बुककरेप्रोक्तं वातपित्त
विनाशनं ॥ फलंशीतेगुरु
स्ताड शुक्रले वातपित्तनुत्
अरुघंहेतितस्मात्त दाहस्था
स दत्त दद्यात् ॥ इति भा
वप्रकाशः ॥
जलसंभने स्त्री मंत्रादिदारा
जलरातिनिवारणं। तन्त्रेय
या। ओमन्मोभगवतेजलंस्त
मयस्तमयसेसमेसकेककेक
वर। जलस्तमभनमंत्रोऽयंज
लंस्तमयते शिव ॥
इति गारुड ७७१ अध्यायः ॥

पुस्तकांतरे ७८६ अध्यायः ॥
जल्पवादि। अंत्यस्थरतीयो
पयः। जल्पति। इति उ
गीदासः ॥
जवनिका स्त्री व्यवधायकवसे
कानात् इतिभाषा। तत्पर्या
यः। अन्तस्थः ७ पटीरति
त्रा ६ काण्डपटः १०। इति श
रुत्नावली ॥
जय ज वधे। ज जयति
जयेति। परस्मैपदीत्यने। इ
ति उगीदासः ॥
जस उ इर य मोदे।
उ जसिता जस्ता। इरय
जसत् अनासीत्। अस्मात्
पुष्पादित्वात् नित्य उ। इत्य
ने। य जस्यतिवत्सं गोपः।
इति उगीदासः ॥
जस क वधे ॥ नादरे ॥ क
जासयति। इति उगीदासः।
जस इ क रते। इ क
जंसयति। इति उगीदासः।
जरुः पुं अयत्नं। यथा।
इति कृतानुषंग आसनश
यनादन स्नानाशनादिषु
सहस्रगजकन ॥ स्नेहानुवह
रुदयग्रासीत्। इति श्रीभागवत

पंचमस्कंधे आदिभरतवरिते
८ अध्यायः । इत्येवंकृतोऽन
संगो आसक्तिर्येन । मृगज
नामगायनेन सह । स्त्रेहान
दृश्येन । इति तद्दीकाया ।
श्रीधरस्वामी ॥
जक्रसममी स्त्री वैशाखशुक्ल
सममी । तत्रामकारणं यथा
वाराहे नारदासरीषसंवाद ।
वैशाखशुक्लसमस्याजक्र
वीजकुना पुरा । क्रोधातपी
तापुनस्त्याकाकर्णरिधात
दतिगात ॥ तस्यासमवेये
देवीगंगाभवनमेखला ।
सातासम्पदिवधानेनसथ
न्यः सकृतीनरः ॥ तस्यासं
तपयेदेवान् पितृन्मर्त्या
नयथाविधिः । सातातय
पुणितेगेगास्नातकंगतया
तकं ॥ इति श्रीहविभक्तिवि
लासे । ५ विलासः । अपिब ।
शुक्लपतस्यसमस्यावैशाखे
जक्रपुत्रिका प्रश्रजयेतस
लार्थीयसर्गमोक्षफलाप्रये
इत्युत्तरकामाख्यातत्रे १९ प
दलः ॥ जत ३ म उ दाने ग
नो । ३ जेत्येन । नमध्यावे ॥

नेवेष्टसिद्धे इदंनबंधो वेष्टेषु
चारणभेदायः । म अज ।
दि अजोदिनत्तं जतं जोत्तं
जोत्तं । अनुबंधवलादनुप
याया अपि दीर्घः । स्वमतेन
अत्र दीर्घविधिरुपयोनोपेत
ने । ३ जतने । इति उ
गीदासः ॥
जत त लु च भत दासयोः
केचित्त विस्मयराणे यत्त
राक्षसातपतिप्रसंगे यत्पता
मिति यैरुक्तं ते वै यत्तास्त यत्त
णादिति भदाणार्थस्यैव यत्त
शहस्युत्पादनादेन मंतस्या
दिमन्यते । तत्र अमरटीकायां
वर्णनकारस्यांतस्ययकार ।
स्फोटसोदष्टव इत्युक्तावर्णदि
रयं निर्णीतः । तज्जति । ल
च जदिति । इति उगीदासः ॥
जागृ त ल जागरे । तजाग्र
ति । ल जागर्ति । दिशो निरी
तमाणास्य नास्ति जागरतो भ
यमिति यत्तादित्वादिनिजाग
र इवाचरतीति कौ शत्रुते
इति उगीदासः ॥
ज्ञातीफलं स्त्री संगंध ॥
फल वि ॥ ० ॥

शेषः । जायफल इति भाषा । जय उत्कर्षः स्त्रीकारश्च ।
तत्पर्यायः । फलजातिः १२ फ उत्कर्षः चर्मकः । जयेति य
लंजाती १३ कोषां १४ कोषे १५ मुनाकले रहः कलयः । मवे
जातिकोषे १६ कोषकं १७ इ रंसेत्य रजयत् सुरालय मि
ति शहरतावली ॥
जायी १८ भवकभेदः । यथा अनिभिधानादस्मात् तवेत्योः
जायीतिनाम्ना भवकाहावि प्रयोगाभावः । किंतु तयोः
शान्तरान्वितः । सन्निपातेन स्थाने निवेतीति । किंच तपः
ताल्लेनसंगारेः भीष्टदो रसे स्थानेतातड दृश्यते । यथा ।
इतिसंगीतदामोदरः ॥ भावगम्यलयेः कापिजयताहा
जालगर्हभः १९ रोगविशो गगोचरः । इति उगीदासः ॥
षः । तस्यलक्षणं यथा वि जिज्ञासा स्त्री ज्ञातमिच्छा ।
सर्ववत्सर्पतियः शोथस्त यथा । अथातोब्रह्मजिज्ञासा
नुरपाकवान् । दाहज्वरकरः पि इति शारीरकप्रथमसूत्रं ॥
ज्ञातसंज्ञेयोजालगर्हभः ॥ अ तत्पर्यायः । अनुयोगः । प्र
पाकवान् । इषतपाकवान् । पि म्मः २ पृच्छा ३ निरूपणा ४ ।
तक्तत्वेन सर्वथा पाकाभाव इति जराधरः ॥
स्यायुक्ततात् । अयमग्निवात जिज्ञासितः वि कृतजिज्ञासः
इतिव्यातः ॥ अथ विकृतेंद्र एष्टः । जिज्ञासाशब्दादितप्र
वृद्धा गर्हभीकाजालगर्हभा मयेननिष्पन्नः ॥ विचारितः ।
नाविकित्तसा । विकृता मिद यथा ॥ जिज्ञासितं मधीनेचत्र
वृद्धाचगर्हभीजालगर्हभं । स्तयन्नतसनातनं । इति श्री
पेन्निकस्यविसर्पस्य क्रियया भागवते । स्कंदे ५ अध्यायः किं
साधयेन्नियक ॥ पाकेत रो च यत्सनातनं तितं परं ब्र
पयेदाज्यः पक्वं मधुरमेवनेः स्ततच्चतयाजिज्ञासितं विचा
इति भावप्रकाशः ॥ रितंअधीतंअधिगतं प्राप्तंवे
नि जये ॥ अभिभवे ॥ तर्प्यः ॥ इति श्रीधरस्वामी ॥

जितासः वि आत्मज्ञानेकः इमी। तत्र पूजाः सदा स्त्रीभी
यथा। चतुर्विधा भजेते मोज
नाः सकृन्तिनाः जैन। आ
तो जितसु रक्षाधी जानीव
भरतर्षभ ॥ इति श्री भगव
हीतायो ७ अध्यायेः १५ श्री
कः सामान्यवोधककम् ॥
जितासः वि जितसितवः।
जितासनीयः। जितससनेत
तापानोर्यप्रत्ययेन निष्पन्नः।
जिताष्टमी स्त्री गौणस्मिन्क
स्वाष्टमी। मैव जीमताष्टमी
यथा। अस्मिन्क स्वाष्टम्या ॥
जीमूतवाहन पूजा। तत्राष्ट
मीप्रदोषव्यापिनी ग्राह्या। भ
विष्णोत्तरे। इवेमास्यसितेपदे
याष्टमीयातिथिर्भवेत्। पुत्रसौ
भागदास्त्रीणां स्वातासाजी
वपुत्रिका ॥ शालिवाहनरा
जस्य पुत्रो जीमूतवाहनः।
तस्यापुत्र्यः सनारीभिः पुत्र।
सौभाग्यलिप्सया ॥ प्रदोष
समये स्त्रीभिः पूज्यो जीमूत
वाहनः। पुष्करिणी विधाया
प्रांगणो चतुरस्रिका किं
च विस्तृतमौत्तरे। पूर्वयुरप
रेयुर्वीप्रदोषे यत्र चा। तरे। इति उर्गीदासः ॥

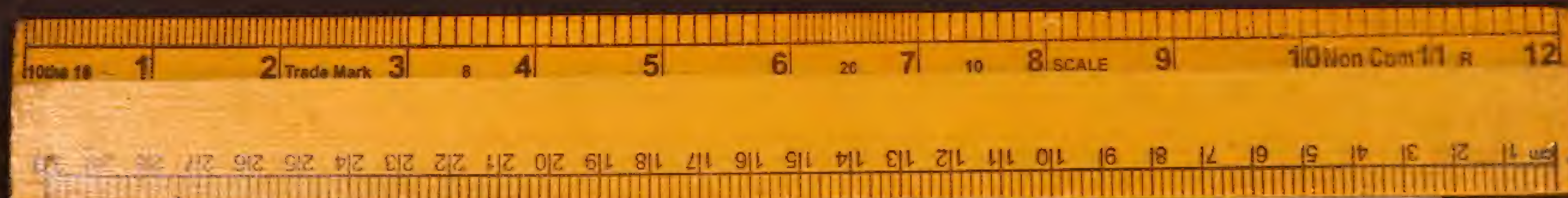
जिष्णु उ सेके। उ जे पि
ता जिष्णु। इति उर्गीदासः ॥
जिष्णु स्त्री रसज्ञानेदिय। जि
व इति भाषा। तस्यार्थः।
रसालः ७ सथासवा ८ रसि
का ९ रसोका १० इति शहर
तावली ॥ रसा ११ लोला १२
रसाला १३ रसला १४ रसला
१५ इति जराधरः ॥
जिष्णुरोगः पु सारोगा
नर्गत रसनाज्ञानव्याधिः त
त्र जिष्णुरोगाणां निदाननाम
संख्याः प्राद। वातजः पित्तज
आपिकफजः ३ लाससेतकः
उपजिष्णिकाच गदा जिष्णु
यापंच कीर्तिताः ॥ तत्रवा
तजस्य लक्षणं मार। जि
ष्णुनिलेन स्फुटिताप्रसमा
भवेच्च शाकच्छदनप्रकाशा।
स्फुटितामनाविरदीर्णा। प्रसमा
रसानभित्तनया सुमेवाशाक
च्छदनप्रकाशाशाको मरुथ
मिजोदुमः तद्वत् केवकवि।
ता ॥ पित्तजमार। पित्तात् स
दाहै रुपचीयतेच दीर्घैः स
रक्तेरपिकणवैक्य। अयरो
गोलोके जलीतिख्यातः।
जिष्णुनि वंगभाषा ॥ कफज
मार। कफेन गुर्वी वहलावि
ता च मासोच्छ्रयैः शाल्मलि
कण्ठकाभैः। वहला स्थला।
मासोच्छ्रयैः मासजकंदकैः ॥
अलास मार। जिष्णुतले
यः स्यपुः प्रगाढः सो ला
ससेतः कफरक्तमूर्तिः ॥
जिष्णुसरुकु सस्ययति प्रवृ
द्धो मूलेच जिष्णुभ्रमो मेतिषा
के ॥ प्रगाढः प्रकर्षण गाढो
दरुणः। कफरक्तमूर्तिः कफ
रक्ताभ्यामूर्तिर्यस्य सकफरक्त
ज इत्यर्थः। जिष्णुस्तमेन वायु
रप्यत्र बोद्धव्यः। भ्रमोपाकेन
पित्तैव। अत सिदोषज्ञोऽयं।
असाध्यतेचास्य ॥ उपजि
ष्णुका मार। जिष्णुग्रथः
स्यपुश्च जिष्णु मुत्राम्पजातः
कफरक्तयोनिः। प्रसक्तं
उ परिहारयुक्तः प्रकथ्यते
उ साधुपजिष्णुकेति ॥ जिष्णु
ग्रथः जिष्णुयाकृतिः ॥ अ
यजिष्णुरोगाणां चिकित्सा ॥
जिष्णुगतविकाराणां शांतिशो
णितमोक्षण। गुडची पिप्पली
निम्बकवलः कदभिः सारः गोक्ष

कोपे निलनेयडं प्राक् विकि
नसितं। कणकेषु निलो एव
तत्कार्यं भिषजा खलु ॥ पि
नने परिहृष्टे न निःस्ते उष्ट
शोणिते। प्रतिसारणगंडुष
नस्य च मधुरं हितं ॥ कणव
केषु कफोत्थेषु लिखितेषु
सूत्रः तयोऽपि यत्पादि मधु
युतः कार्यस्तु प्रतिसारणे ॥
उपनिष्ठांत सेलित्यद्वारेण
प्रतिसारयेत्। शिरोविरेकं
उषधूमे श्रेया मया वरेत् ॥
व्याघ्र दाराभया वक्रिचूर्णमे
तत् प्रवृष्टं। उपनिष्ठाणां
तर्था मेभि स्तेले च पाचयेत्
इति भावप्रकाशः ॥
जीरकः पुं वणिक्द्रव्यविशे
षः। जीरा इति भाषा। न त्वर्या
यः। दीपकः। १२। इति जरा
धरः ॥ अथ च। मृत्तजीरा
कस्य जीरा कलौ जीपयाना।
मानि गुणाश्च। जीरको जराणे
ः जाजी कण स्यादीर्घजी
रकः। कस्य जीरः सुगंधः।
अ तथैवोद्धारशोधनः ॥
कलाः जाजीत सखबी का
लिका चोपका ॥

लिका। एष्टीका कारवी एष्टी
पुष्टु सस्मापकुचिका ॥ उप
कुंची च कुंची च हृदजीरक
मपि। जीरकवितय रत्ने क
डुके दीपने लघु ॥ सग्रादिपि
नले मेयं गार्भाशयविमुक्ति
कृतः। ज्वरघ्नं पाचने वल्यं ह
व्यरुच्यकफापह ॥ चक्षुष्य
वनाध्यान गुल्म कर्षितिसार
कृतः। इति भावप्रकाशः ॥
जीर्णः त्रि गतवक्रवयः। जरा
विशिष्टः ॥ पकः। पाकविशि
ष्टः ॥ अथ जीर्णद्रव्याणि।
नारीकेलफलेषु तणुल म
यदीररसाले हितं ज्वरीरस्य
रसो हृते समुचितः सर्पिल
मोवाफले। गोधूमेषु च क
र्करी हितं नसा मासात्येका
निकनारगे गुडभक्षणं च क
थितं पिण्डारके कोद्रवः ॥
पिष्टात्रे सलिले पिण्डालफले
जे यस्या हिता माघन खण
दीरभवेत् तक् मचितं को
स्वाव कोलं वजे। मत्सा च
तकलं तजीर्णशामने मधुस
पातात्यये नैल पाकुरजे क
द्रुप्रशामने शोधास्तु बुद्धा ज

येत् ॥ पनसे कदले कदले च जातीफल जातिकोशं। कस्तुरि
हृते हृतपाकविधावपि जंबु का सिलुक नारिकेलजले पच
रसः। तडपद्रवशक्तिकरे लव तासु समुद्रफेणः ॥ प्रणामा
गलवरोषु च तणुलवारिव कनीवारजलतथ घृतिनिष्पा
रनारिकेलफल तालवीजयोः व कंगुदीपमस्तकस्त। चिंचा
पाचने य इह तणुले विडः ऊलस्योतिलनेलयोगात् जरा
तेवदंति मुनयोऽथ तणुला हृनादस्य तिहं यथा ॥ कशे
नदीरवारि परिपाचयत्यपि रु मृगाट मृगाल मदी त्वर्ज
दादिमामलक ताल तिंडकी रखण्डा अपि नागरेण। पला
वीजशर लवलीफला मपि। शभस्मां बुतथा दीनो वा रसो
वाकलेन फलेन च पाचयेत् निहयाद्रसमिलजाने ॥ अम्ल
पाकमेति वकुले खमलनः न केनाप्यथ व्याघ्रान कोलां
मधुकमालरन्त पादनानां प बुनावा हृते मेति पाकं। तिलादि
न्यावर्जकपित्तकानां पाका तैला मपि कानिकेन सृजस्य
यपेयं पिचमर्दवीजं हृते पित मज्जा पनसामलको ॥ किमत्र
कंप्रवदंति पय्या गोधूममाघ चित्रं वक्रमो समस्य भोजीस
दरिमस्य सतीन मुह पाको भ रवी स्यात् परिपीय मृक्ते।
वेदिति च मातुलपत्रकेण। इत्यहं ते केवलवक्रिपक्वमा
खर्जुरिका विशाकशरु सितासु सेनमतस्य परिपाकमेति ॥ क
शस्तं मृगाटके मधुफलेषु पि पोतपाशवत नीलकंठ कपि
भद्रमुस्त ॥ पिशित पनसयोः लानां पिशितानि जराया। का
स्यात्सवीजेन पाकः कशरम शस्यमले परिपेय मृक्ते सुखी
रिषयो पितदीरयोः संधवेन मवेजा वक्रशानभूत ॥ व्या
विपिटपरिपातिः स्यात् पिप्प घेरसालासुरभीयवस्तु मंडे
तीरिपकाभ्यामप्यहंति तयो नकोसेन विपाकमेति। शोख
भो वेदलानामजीर्ण ॥ कर्पूर सचूर्णेन दयारिनारीपयादथ
शीफल नागवलीकाशमीर दीरस्येति पाक ॥ वटोव।

सवारान्नवेगेन फेली फामे य निशारशोनेमुलेन तर्ली परि
 र्घटः शिफ्रवीजेन याति। कणा पाक मेति॥ चंचुक सिद्धार्थ
 मूलतो लउका प्रकादे विपा क वास्तुकांनो गायत्रिसारक
 कोभवेच्छकुली मणयोअ॥ शितेन पाकः। शाकानि सर्वा
 श्याविज्ञोपा गणका श्रित्रते। एषुपयाति पाके दोरेण सव।
 लाघावनक्षारात कोल कुमीद स्तिलनालेजेन॥ आम्नातकोड
 योः पि। जीर्णमेवं पायसा। सरपिण्णलीनां फलानि च सत्त
 मुद्रपुषात् सामुद्रादण्णना वरादिकानां। स्पुःशामने पयु
 लेसुवाय॥ तमेन मंहेमवा सिनोदकेन पियाल मजा च
 तार मयो नोये दिमं समरु कउस्सकेन॥ स्नेहाजीर्णोति
 त स्तदम्भः। पीत्वावशं दीर्घांमद्रुर्वाजीत्ताला मस्तोहंति
 कोलापयन मंभो जीर्ण प्री वैरेचकानां। माघो भूयानिस्
 प्रीष्टमेवं जहाति॥ पालेकि मूलेन पाक श्रिंवा मुचयस्स
 काकेमककारवलीवातीक तां चर्णीयोगात्॥ उस्सेन पीतं
 वंशं कुरमल्लकानां। उपोदका शिशिरेण चोस्स मस्सेन च
 बुपटोलकानां सिद्धार्थको मे दारगणो गुणाय। स्नेहेन ती
 चवरस्पयत्ता॥ मृगवी सतीन त्वं वसनातियोगे सितारितासा
 स्पचनभारंग जंवीरयोः कोद दिनिकाशिराजः॥ ताहलमथ
 वकोनिहेता। जगमिरागेरि स्थितचर्णीकेन संदप्यतयस
 कचंदनाभ्यामभ्येतिशीष्टं व सुखं नरस्य। तैलेन वा केवल
 रुशोनभूते॥ यटोलवंशं कुर कांजिकेन सुखाय गण्ठमसे
 तारवली फलान्मलाचुनिव विरध्यात्॥ पीतोदकेन सजरो
 हूनिजग्मा। तपोदके ब्रह्म गह्वरि नारीयय श्रौजनरुति
 तपोनिपीय भोक्तं पुन वीरु नाशि। पलोदके धूमगदे प्रश
 ति तावदेव॥ विद्ययतेप्ररण स्त पात्रीमलेयोः तिविरेकेषु
 के। गुडेन तथा लुके तार। मृगस्य मोसे प्रमने चकूले
 लोयोपानात्। जंवीरनीरेण प्रवातसमिः सरतावसाने।

दीरोषणा सेंधवसाधितं तदा ज्वरस्त स्यादली यतः॥ पु
 गाण मुक्तं सरतातिरेके॥ प्र राणेपि ज्वरे दोषाय ययप्येः
 वापुषण जेतिलतैलतः प्रव पुनस्तथा। लेद्ययेन तं प
 एषुरण मेव सत्वेविउः। कव आत पूर्ववत् कारयेत क्रिया
 लजेषु गदेषथ कारयेत् कव तथा पूर्ववत्॥ निदिग्धि
 ल मारुकनद्र वजपुनः। इ का नागरकास्तानां काथ
 ति जीर्णमेजरी॥ पिवेन्मिश्रितपिण्णलीक।
 जीर्णज्वरः पुं उगतनज्वरो जीर्णज्वरो च कका सप्रल
 गः॥ अथ जीर्णज्वराधिकारः सासाग्रिमोद्यार्हितपीनसेषु
 तत्र जीर्णज्वरस्य सामान्यलच हन्तुर्द्विजानयप्रायः सायेने
 णमाह। योहादशभ्योदिवसे नोपपुन्यते। त्रिकण्वकका
 भ्युद्धं दोषत्रय सहिगुणोभ थः। पिण्णलीचूर्णसेपुक्त
 ऊर्द्ध। न्नांतनो तिष्ठति मे काथ सित्रोद्वाज्वः। जी
 देवगो भिषग्भिर्भुक्तो ज्वरप एर्णज्वर कफधुंसीयंचमल
 ष जीर्णः॥ जीर्णज्वरस्यैव कृतोः यवा॥ अस्तनायाः
 विशेषं वातवलासकमाह कषायं तशीतलीकृतमी
 तिसं मंदज्वरोद्दः पुनः क रिते। मधुपादयुतपीतजीर्ण
 छेणमिधति। स्तव्योगः स्ने ज्वरहरं परं॥ पिण्णलीमधु
 मभूयिष्टो नरो वातवलासकी समिश्रं गुर्चीस्वरसेपिवेत्
 वातवलासकाख्या ज्वरोः स्या जीर्णज्वर कफलीह कासा
 क्षिनि वातवलासकी। नरै रोचकनाशने। जीर्णज्वरेः शि
 भवेत्। पुनः शोथी। स्ने। माद्युचशस्यते गुर्धपिण्णली।
 मभूयिष्टो वरुलस्नेष्मकः। चर्णीद्दोः त्रभिषजो मतः
 अथ जीर्णज्वरस्य सामान्यचिकि पिण्णलीमधुसेपुक्ता मेदः क
 ता। जीर्णज्वरीनरः रुर्ध्वाजोय फविनाशिनी॥ म्मासकासज्ज
 वसं कदाचन। लेचनात्सुभवे रदरीपाणुप्रीहोदरायहा। आ
 तदीलो।

मलेवित्रकं पृष्ठा विष्णुलीले
पुनतया चरितोऽयं गतो
लेयः सर्वत्र हरः परः ॥ मे
दीरुविकरः श्रेष्ठ हर्षदीपन
पावनः । प्रामेलकादिचर्णी
ज्ञाता मना शरीरं श्रीमस्त
करुणचंदनं । नागरे कटका
पाठाभूनिवः सङ्गालभः ॥
उशीरधान्यकपमवालकं
कंदकारिका । पुष्करं पिबुमर्द
चदशाष्टगमिदं स्मृतं जीर्ण
रारुविष्णुसकासययुनाश
ने । द्राक्षाष्टादशाङ्गकायः
त्रिहृदापचहृदावासप्रह ।
द्यायवाकणः । गव्यदीरेण
संविष्टा पिवेदशदिनातिदि
तथैवमुनयेदेतापुर्वविश
निवासरात्र पिवतां ज्वरशो ।
तिः स्नात पाण्डुरोगप्रशाम
ति ॥ कासः श्वासः श्मिमांश्च
कफाधिकं च नश्यति । त्रया
दिहृदि यथाफलहृदि । उप
हृदि यथाग्नि । चर्दमानपिष्ण
ली ॥ वातश्लेष्मज्वरः कृत्वा तकि
यावातवलासके जीर्णोद्धारकफदी
रोद्धारकस्मा समन्वित ॥ ययः पि
पुषसदृशं तत्रवेत विषोप ।

मं । चंदनाद्यं हितं तैलं शीर्षादि
कारकीर्ति ॥ तथा नारायण
तैलं जीर्णोद्धारकरं परं । इति जी
र्णोद्धारधिकारः । इति भा
वप्रकाशः ॥
जीर्णोद्धारः पुं भग्नमंदिरादेः
संस्कारः । यथा । विसृज्य मीत
रहतीयकोटे । यस्य राक्षस
विषये देववेषम विष्णीयते ।
तस्य सीदति तदा ज्ञेयं देववेषम
यथा तथा । कृत्वा शीर्षासं
स्कारे तथा देववेषम नि । हि
गुणं फलमाप्नोति नात्रका
र्या विचारण ॥ विसृज्य हरे
पतितस्य चयः कर्त्तव्यतमान
स्मरतिता । विसृज्य यतनसे
हसनरो विसृज्य कभाक् ॥
अग्निपुराणे । पतिते पतमा
नेन तथा हस्फुटितं नरः । स
मुह्यते हरेर्धामदिगुणं फलमा
प्नोति ॥ देवीपुराणे मूलाक्त
तगुणं पुण्यं प्रामुखा जीर्णोद्धार
कः । तस्मात्सर्वप्रयत्नेन जीर्ण
सोद्धारमाचरेत् ॥ हयश्रीर्षये च
त्रे । वापीकृपतशमानासुरथा
म्नातयानच । प्रतिमाना सभा
नाच स ॥ ७८ ॥

स्तुतीयो नरो भूवि ॥ पुण्यं श
तगुणं तस्य भवेन्मलात्र स श
यः । प्रतिष्ठाया विधिः कार्यस्त
था मंदिरनिर्मिते ॥ प्रायः श्री
हयश्रीर्षोक्तेरनुसारेण वेस्ववे
देवालयप्रतिष्ठा च ख्याता त
लिखेन न किं ॥ श्रीमूर्तिस्था
पनेनैव संपूर्णा सा विशेषतः
देवगृहे देवतायाः प्रतिष्ठा वि
धिना सदा ॥ संस्कार्यं मनुजा
नोत्तममुदायोक्तकर्मणा ।
इति श्रीहरिभक्तिविलासे
२० विलासः ॥
जीव ३३ प्राणे । ३३ अ
जीवितं अजिजीवितं । प्रा
णः प्राणधारणं । जीवतिलो
कः । इति उगीदासः ॥
जीवनहेतुः पुं वर्तनोपायः
स च दशाविधः । यथा । विद्या
शिल्पभृतिः सेवागोरो वि
पणिः कृषिः । वृत्तिर्भेदं क
षीदेव दश जीवने हेतवः ॥
इति गारुड २१५ अध्यायः ॥
जीवन्मुक्तः वि जीवदृशायां
प्रायश्चित्तपरितः । तत्त्वज्ञाने
यथा । स्वस्वपात्रपात्रमुद्रात्
ज्ञानेन तदज्ञानवाधनद्वारा स्वस्व

पात्रपात्रेऽस्त्वणिमादातकृते
सति अज्ञान ततकार्यसंविन
कर्मसंप्राय विपर्ययादीना म
पिवाधितत्वात् अस्मिन्नेव परदि
तो बलनिष्ठः । भिद्यते हृदय
युधिष्ठिरं ते सर्वसंप्रायाः दी
येते चास्य कर्माणि तस्मिन् ह
ष्टपरावरे ॥ इत्यादि श्रुते अयेत
द्युत्यान समेयमांस श्रोणिन
मूत्र पुरीषादिभाजनेन शरीरे
ण आन्य मान्या पदत्वादिभा
जनेनेदियथा मेयशानायापि
पासा श्लोक मोहादिभाजने
नान्तःकरणेन च ततत पूर्व
पूर्ववासनया क्रियमाणानि
कर्माणि भुजमानानि कर्मा
णि भुजमानानि ज्ञाना विरुद्धा
न्याय्यफलानि च येष्वप्यपि
वाधितत्वात् परमाद्यतो नय
प्राप्ति । यथा इदमिदं ज्ञानमिति
ज्ञानवान् तदिदं ज्ञानं येष्वप्यपि
परमार्थमिदमिति नयप्राप्ति ।
सचक्षरचक्षरिव सकर्णः क
र्णश्च समनाश्च समनाश्च सप्रा
णेः प्राणश्च इव इत्यादि श्रुतेः ।
उक्तं च । सप्रमवज्ञाप्रति यो न
यप्राप्तिद्वये च येष्वप्यपि च दय
त्वनः । तथापि कुर्वन्पि निश्चि

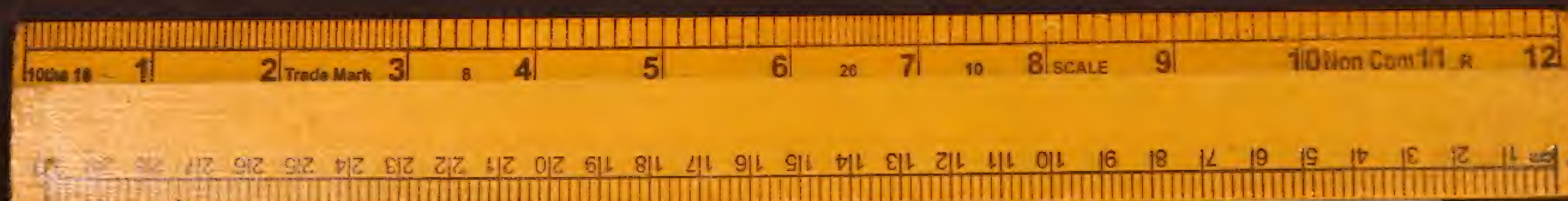

जीवन्मु ७८२ जर्व

अथः सग्रात्मविज्ञान इतीदं नि
अथः । इति । अस्मान्नात्सर्वेति
यमानानामेवाहार विहायदी
नाशनुवृत्तिवत्तुभवासनानामे
वानुवृत्तिर्भवति । अमुमाशुभयो
रोद्यसीत्येवा । तदुक्तं । बुद्धा
हेतुसतत्वस्य यथेषाचरणं
यदि । अमुनांतत्त्वदृशोचैवको
भेदोः अविभक्तो ॥ ब्रह्मवि
ज्ञेतयामुक्तास ग्रात्मज्ञान ।
चेतर इति । तदानीं समानि
तादीनि ज्ञानसाधनान्मुद्र
तादयः सङ्गणालंकारव
दन्वर्तन्ते । तदुक्तं । उत्पन्ना ।
त्मावबोधस्य ह्येष्टत्वादयो
णाः । अथ ततो भवेत्यस्मत्त
साधनत्रयप्राप्ति इति ॥ किं व
क्तुमाश्रयं देहयात्राभाश्रय
मिच्छानिच्छापरिच्छाप्रपितानि
सर्वदः खलुदणान्मारव्यफ
लात्तनुभवव्रतः करणाभासा
दीना मवभासकः सन् तद
वसाने प्रत्यगानंदपरतत्त्व ।
णि प्राणो लीने सति अज्ञा
न तत्कार्यसंस्काराणां म
पिविनाशान्तरमकैवल्यम
नैदेकरस मखिलभेद प्रतिभा
सारहितमखण्डब्रह्मावतिष्ठते

जम् ७८३ तप

उर्गीदासः ॥
 जल क पिबि । क
 ज्ञातयति । पिबि चूर्णीकरणे
 इति उर्गीदासः ॥
 नव नि श उ. ई मुदि ॥
 सेवे । पंचमस्वरी । श उ.
 नवने । ई नि जष्टोः स्ति ।
 मुदि हवे । इति उर्गीदासः ॥
 नव कि तर्क तस्याः ।
 कि जोषयति जोषत्यन्य
 णासयीः । तर्कयतीत्यर्थः
 इति उर्गीदासः ॥
 जर उ. य ई ज्ञानो ॥
 वधे । दीर्घी । उ. य नृयते
 ई ज्ञाः । ज्ञानि रीतवक्रव
 योभावः । इति उर्गीदासः ॥
 नव न वधे । षष्ठसरी ।
 न जषति नवने । परस्मै
 पदीत्यन्ये । इति उर्गीदासः ॥
 न न्यकारे । न्यकार स्तिर
 करणं । जरति प्राप्ते प्यूरः
 इति उर्गीदासः ॥
 जभ ई उ. जम्भे । समम
 सरी । ई जम्भयते । उ. ज
 म्भते । इति उर्गीदासः ॥
 जभ उ. ई जम्भे । उ.
 जम्भते । ई ज्वयः । इति

तथा ज्ञातिरिह ज्ञानं । अतः शिष्यः श्रोतव्यतीत्यर्थः । स्तुतिः
 एव प्रत्यक्षं वा सीधे इत्यत्र । केचित्तु मन्वते । आलोकोक्तं
 अस्मैव सनेतस्य निष्पादितेन नपेरण मित्यन्यास रक्षितो
 सीधशब्देन ज्ञात मिच्छाप्र श्रुतपव क्रमरीषुरोपि जानाते
 तिपाद्यते । एवं ज्ञानपर्याये चैरादित्वे विभाषया मन्वते ।
 प्रतिपत्तिमि चेतेनेत्यमरः तेन ज्ञापयिते बोधयितुमि
 इति उगीदासः ॥ स्मरणो सीधमान इति
 ज्ञा ग बोधने । गजाना निपाद्यते ज्ञानपेरणापि ।
 ति । सन्दर्भमुद्दिं गिराज क्रुते सनि सीधमान इति
 नीते जयदेव यवेत्यत्र प्रनु प्रसिद्धं । यवेति तमिरेण म
 पसर्गात् फलवतकर्तव्यत्वा म जीववंधो इत्यादिषु च
 नेपदे । ततोऽनुजज्ञेगमनेस विज्ञापन मेवार्थः । इति
 तस्य इत्यज्ञानशब्दस्योपसर्गा उगीदासः ॥
 प्रतिपत्तिरूपकत्वेनामपसर्गा ज्ञा क पेरणा । पेरणा
 त् । इति उगीदासः ॥ मिह नियोजनं । क रूप
 ज्ञा क म मारेण ॥ आलो यति भूतस्वामी निपुक्तं क
 के ॥ निष्पाणे ॥ तोषणे ॥ रोति इत्यर्थः । इति उगी ।
 स्तुतौ ॥ क म जपयतिश दासः ॥
 जपि अज्ञापि जपे जपे ज्ञा ज्ञाता वि ज्ञानशीलः ।
 ये ज्ञापे । आलोकोदर्शन तत्पर्यायः । विदितः ५ ज्ञा
 पेरणा । निष्पाने तिद्वीक न समन्वितः ५ । इति शत्र
 रणा । तोषणा तृणीकरणा रत्नावली ॥ ज्ञातिः पुं स
 जपयति शत्रुं शूरो मारयती पिरादिः । जानातिच्छिद
 त्वर्थः । जपयति रूपं कालि क्रुलस्थितिं च ज्ञातिः नाम्नी
 नी विज्ञान दर्शयतीत्यर्थः । तितिक । इत्यमरटीकायां भरतः
 जपयति खड्गं कर्मकारः । तत्पर्यायः सकुलः १ समा
 प्राणायतीत्यर्थः । जपयतिगुरुं नोदकः ॥ इति जलापरः ॥

ज्ञानं क्ली बोधः । आत्मग तावानेव आत्मा ईश्वरो वा
 बोधः । तद्विविधे यथा । सर्व इत्यभिनिवेशयुक्त अहेतुक
 श्रुतेष्वेनेकं भावमव्यय मी निरुपपन्निके अतत्त्वार्थवत् ।
 ज्ञाने । अविभक्त विभक्तपुन परमाधीनमनमृत्यं अत प
 ज्ञानेविदिसात्त्विकं ॥ १ ॥ बाल्ये तच्छे अल्पविषयत्वात्
 एयकत्वेन त यज्ञानं नाना अल्पफलत्वाच्च यदेवं भूतज्ञा
 भावान् एयगिवधान । वेति नेसतामसमदाहने ३ इति
 सर्वेषु भूतेषु तज्ञानेविदिरा तहीकायां श्रीधरस्वामी ॥
 जसे ॥ २ ॥ यत्कृत्स्नवदेक ज्ञानयोगः पुं वस्तुज्ञानमा
 स्मिन्कार्ये सक्रमहेतुकं । स्मृपायः । यथा । सर्वभूतेषु
 अतत्त्वार्थवदल्पचतस्रामस गोविंदो वक्ररूपो व्यवस्थितः ॥
 मुदाहृतं ॥ इति श्रीभगव इति मत्ता मत्ताप्राज्ञः प्रतिकृ
 हीतायां १८ अध्यायः ॥ सर्वे लेनकारयेत् ॥ प्राहादयो ये
 पुभूतेषु परस्परं व्याहृतेषु विषया विषयी ज्ञाप्य पुरुषः
 अविभक्त मनस्युने एकमव जानीयात्तदशेषं वैसरूपेय
 ये निर्विकारं भावं परमात्मा रमात्मनः ॥ परमात्मा च भ
 तत्वे येन ज्ञानेनेतत्ते आलो गवानविद्युक्तेनो जनादेनः ॥
 चयति तज्ञाने सात्त्विकं वि तद्विज्ञानान् भगवतो नात्प
 दि ॥ १ ॥ सर्वेषु भूतेषु ताना पुणेपहि जायते ॥ भगवत्कीस
 भावान् वस्तुतयवानेका नप्रियः । भगवद्विज्ञानास्थाय
 न हेतुज्ञान सद्यगिवधान । वत्सभागतो भव ॥ भगवान्
 सविदः विस्वादि रूपेणा वि भूतभवेणो भूतादिप्रभवोऽव
 तत्त्वानान । येन ज्ञानेन वेति यः । भावेन तं भजस्वेषां भव
 तज्ञानं राजसेविदि ॥ २ ॥ एक भगकरहर्हि ॥ भजस्व भा
 स्मिन्कार्यदेहे प्रतिमादोवा वेन विभुभगवते भवेष्टर
 कृत्स्नवत् परिपूर्णवत् सत्तय ततो भगवतो भूता भव ।

बंधान् प्रमोक्षसि ॥ तत्र चित्तं तारसाहदयो रेव यदासी
समाधाते न शक्नोति भवान् जलदशीने । पृथिव्या नरसं
यदि । तदभासपर स्तस्मिन् चारे वर्तमाने कवित् कवित्
ऊरु योगे दिवानिष्ठा ॥ तत्र निर्वीणाकमलादीन् श्रीमदा
यद्यसमर्थ स्त ज्ञानयोगे महा नेदकानने । सखसेभानजन
मते । कियायोगे दिवारात्रौ त कंमातसाधनसिद्धिदे । प्रवि
त्यरः सततं भव ॥ इत्याद्ये व षण्देवमेतत् स इशानो ज
क्रियुगणे वेस्ववक्रियायोगे दिस्सदा । लसत्रिभूलवि
यमानुषासनोनामाध्यायः मलरश्मिनासमाकुलः ॥
विस्तारस्तु श्रीभगवद्गीतायां । आलुलोके महालिंगे वैकुं
७ अध्याये दृष्टव्यः ॥ वपरमेष्टिनोः । महाहमह
ज्ञानवापी स्त्री वागणस्य भिकायो प्राङ्गसयदादि
नर्गततीर्थविशेषः । तद्वत्प्रा तः ॥ ज्योतिर्मयीभि माला
दिर्यथा । अगस्त्य उवाच । भिः परितः परिवेष्टितं ।
स्तुत ज्ञानोदतीर्थस्य माहा अस्पृशानस्पतलिगोदृष्टेच्छे
त्सवद सांप्रते । ज्ञानवापीप्र तमवतदा ॥ स्नापयामि म
प्राप्तेति यतः स्वर्गोक्तसोप्य हालिगंजुलसैः श्रीतलेर्मलेः
ले ॥ स्तुत उवाच चोद्वज्रव चवान च त्रिभूलेन दक्षिणा
महाप्राज्ञ ऋण पापापनो शोयक एवतः ॥ ऊर्णं प्रच
दिनी । ज्ञानवाण्याः समुत्पत्तिं उवेगेन रुद्रो रुद्रवपुर्धरः । ए
कक्षमानां मयाधुना ॥ अनादि थिद्यावरुणां भासि निष्कानाति
सिद्धे संसारे पुनरुदवयुगे मुने तदानुने ॥ भूप्रमाणदशगुणै
प्राप्तः कृतस्मिदीशानप्ररनस्वे वैरियंवसुधावृता । तेर्जलेः स्ना
वमितस्ततः ॥ नवर्षति यदाधा पयाचकैतः एष्टेरन्यदेहिभिः ॥
ज्ञानवावंनेतनिर्गताः जलाभि विषमभिरुमास्यर्षीसुत्वानिस्
लाथोनयरास्त्रानयानादिकर्मणि लकारिभिः महावद्वेषसुत्तान

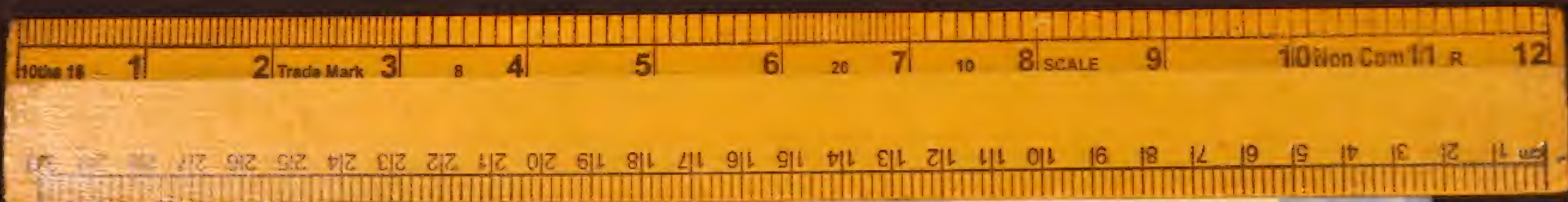
महापुदिविधाविभिः ॥ सहस्र ज्ञानयतफलं समवाप्नोति त
धारेः कलसेः स ईशानो चोद्वज्र दत्र आहकर्मणि ॥ ज्ञानत्रये
वः । सहस्रकृतः स्वपयामास ह मेवात्र इवमूर्ति विधायच ।
संरुष्टमानसः ॥ ततः प्रसन्नो भ जायविधुंमने ऊर्ध्वा ऊर्ध्वाज्ञा
गवान विस्वात्माविस्वलोचनः नोपदेशान् ॥ इतिदत्ता रवान
तमुवाच तद्देशानेरुद्ररुद्रवपुर्ध ॥ तव प्रसन्नोस्मीशानकर्मणा
२ ॥ तव प्रसन्नोस्मीशानकर्मणा तत्कृत्य मिवात्मानं सोप्यम
नेन सुव्रत । गुरुणानन्यपूर्वणाम स्तत्रिभूलभूत ॥ इशानो
मातिप्रीतिकारिण ॥ ततस्त्वेन जटिलो रुद्र स्तत् प्राप्रप
दिले शानवरेवुदितपोधन । अदे रमोदकः । अवाप्तवान् परंता
येन भवात्साधमदोद्यमपरायण ने येन निर्धृति मामवान् ॥
ईशा उवाच । यदि प्रसन्नो देवेश इति स्तुथे काशीखण्डे ११
वरयोत्पाः स्महेयदि । तदेतद अध्यायः ॥
तुलेतीर्थतवनान्नास्तुशंकर ज्ञेयं त्रि ज्ञानयोगं । ज्ञात
विश्वेस्वर उवाच । त्रिलोक्याया व्यायथा । ज्ञेयं यत तत् प्र
नितीर्थानि भुवः स्वः स्थितान वक्ष्यामि यज्ञात्मास्त मश्रु
पितेभ्योः त्रिलोक्यस्तीर्थेभ्यः ते । अनादिमत परं व्रतन
शिवतीर्थमिदं परं ॥ शिवं ज्ञान सन्ननासुच्यते ॥ सर्वतः
भित्तियुयः शिवशब्दार्थचित् । पाणिपादं तत् सर्वतोदिशि
काः । तच्च ज्ञानं दवीभूतमिदमे रोमुखं । सर्वतः श्रुतिमहो
मदिमोदयात् अतो ज्ञानोदना के सर्वमाहृत्य तिष्ठति ॥ सर्व
मेततीर्थत्रैलोक्यविष्कृतं । अस्प दियगुणभासं सर्वेदियवि
दर्शनमात्रेण सर्वपापैः प्रमुच्यते वर्जितं । असक्तं सर्वभूच्चैव
ज्ञानोदतीर्थसंस्पर्शादस्य मेधफ निर्गुणं गुणभोक्तृ च ॥ व
लेलभेत । स्पर्शनाचमनाभ्यां च हिरंतमृभूताना मचरचर
रातस्याम्भययोः फलाती मेव च । सुखत्वात् तदवित्त
र्थेनरः स्नात्वा सेतुं पितृ म । यं हरस्य चोतिके च न न श्रति

भक्तवभूतेषु विभक्तमिव ततः ३. ज्योतस्त्रे चेदः ।
 चस्थिते भूतभर्तृच तत्तेयं इति उगीदासः ॥
 सिसृग्मविस्नुव ॥ ज्योतिषा ज्युत १२ दीप्तौ । ३२ अ
 मयित्त्योति सप्तमः परम ज्युतत अज्योतीत ज् ज्यो
 तः । ज्ञानेहेयं ज्ञानगम्यं रु तः । इति उगीदासः ॥
 दि सर्वस्य विहितं ॥ इति ज्यो ३. नियमव्रतादेशोपनी
 त्रतथाज्ञानेहेयं चोक्तं स तिष्ठ । व्रतस्यादेशोव्रतादेशः
 मासतः । मद्रक्त एत दि ३. ज्यवते यातिको नियमी ।
 ज्ञाय मद्रवायोपयते ॥ स्यादित्यर्थः । ज्यवते पेरितो न
 इति श्रीभगवद्गीतायां १३ नेव्रतमपदिशतीत्यर्थः । ज्
 अध्यायः ॥ वत पुत्रं विप्रः उपनयतीत्य
 ज्या मि जरायां । जराग र्थः । इति उगीदासः ॥
 तवक्रवयोभावः । मि जि ज्योतिर्हस्ता स्त्री उगी । यथा
 नाति वृद्धः । जीनः ज्यानिः हस्तं शरीरमित्याहु र्हस्तं च
 इति उगीदासः ॥ गणतथा । ज्योतिषि ग्रह न
 ज्या स्त्री यवर्गणः । तस्यर्था दत्राज्योतिर्हस्ता ततः स्त्रता
 यः । शिंज्या ५ जीवा ६ यत्ने इति देवीपुराणे देवीनिरु
 चिका ७ । इति शहरत्नाव । क्तनाम ४५ अध्यायः ॥
 स्त्री । गव्या ८ वाणासनः । ज्योत्स्ना स्त्री उगी । यथा ।
 ९ दुगा १० इति हेमचंद्रः ॥ प्रभा प्रसादणी लतात ज्योत
 ज्ञायान्त्रि वृद्धतमः । तत स्त्रा चंद्रार्कमालिनी । इति दे
 पथ्यायः । अतिवृद्धः ५ दृष्टा वीपुराणे ४५ अध्यायः ॥ अ
 मीस्याः ६ इति जराधरः ॥ यिच रोद्राये नमो नित्याये ।
 ज्यु ३. गत्यां । ३. ज्यवते । मोर्धे पात्रे नमो नमः ॥
 इति उगीदासः ॥ ज्योतस्त्राये चंद्ररश्मिणे स
 ज्युत ३३ दीप्तौ । अ स्वाये सततं नमः ॥ इति मा
 नस्यादियुक्तः । अग्रज्यो कालेय देवीमाहात्म्ये ५ ।

अध्यायः ॥ इन्द्रमदोनलदेः प्पनीलिका
 मि अभिभवे । रेफोपयः । ज्योति रोषधिषु भूम्पामूष
 ज्ययति शत्रु वली । इति उ रो नाम ॥ रुद्रास सुहनेका
 र्गदासः ॥ सः सप्तमः शोच्यतादिषु ।
 श्री मि कि ज्याने । मि अंगेषु शीत पिउका मात्रा
 त्रिणाति जीराः जीराः । दईः कफोद्रवे ॥ कालेयथा
 कि ज्ञाययति ज्ययति । मि स्तसर्वेषां प्रवृत्ति ईदि रेववा
 काभ्यामेव यातिकचरादि निदानोक्तानुपशयो विपरी
 सिद्धे कि पाठो क्तादित्यर्थः तोपशायिता ॥ अरुचिश्चा
 इति उगीदासः ॥ विपाकश्च सप्तम मालस्यमे
 जर म रोगे । जरति ज वचः । रुद्राहश्च विपाकश्चतुर्थ
 ने पातवेषम्पान् । मजर मालस्य मेवच ॥ वस्तिर्विस
 यति । इति उगीदासः ॥ र्गविलयादोषाणामप्रवर्तनं
 जरः ७ रोगविशेषः तत् लालाप्रसक्तोरुद्रासः दत्रा
 यर्थायः । तापकः ७ संतापः शारसदेमुख ॥ यच्च सुष्टु
 ८ इति शहरत्नावली ॥ तस्य रुत्वेचगात्राणां वक्रमूर्त्तना ।
 गारुडोक्त निदानादि र्थ्या । न विजीर्णनचाप्रानिर्ज्वरस्या
 थन्वेतरिरुवाच । वक्ष्येजर मस्य लक्षणं ॥ क्षतक्षामता
 निदानं हि सर्वजरविबुद्धये । लक्ष्यं च गात्राणां जरमाहवं
 ज्योरोरोगपतिः पाप्मास्तुरो दोषप्रवृत्तिरष्टाहो निरामज्व
 जोः शनोः नक्तः ॥ कोयोद रलक्षणं ॥ यथास्त्वलिगंसं
 ताधरधंसी रुद्रोद्हनयनोद् सार्धं जरसंसर्गजोः पिवा ।
 वः । ततसंभायो माहमयः पिरोर्नि मूर्च्छावमि देहदार
 संतापात्मापचारजः ॥ विवि कण्ठास्पृशाधारुचिपर्वभेदाः
 येनामभिः क्रूरो नानायो नि उन्निद्रता संभमरोमहर्षाज
 पुवर्तते । पाकलो गजेष्ठभि भातिवाकृते पवनातसपितात
 तापोवाजिष्ठलर्कः कुकुरेष्ठ तापलायारुचिसर्व शिरोरुक्पीन

सद्यसनकासविंधाः ॥ श्री
तजासतिमिरभ्रमिनेदाः ॥
प्रवातजनितज्वरलिङ्ग ॥
श्रीतल्लभस्वेदाहवावस्था
तस्माकासः प्रेषपित्तप्रवृ
त्तिः ॥ मोहस्तदालिमित्कास्य
तावत्तेयंरूपं प्रेषपित्तज्वरस्य
सर्वजलक्षणैः सर्वदीहोः
त्रचमुक्तम् ॥ तद्वृत्तिंम
हानिदादिवाजागराणिनिशि
मदावातेववा निद्रामहास
देति नैववा ॥ गीत नर्मन
हास्यादि प्रकृतेदाप्रवर्तन
साश्रणीकलघोरकभयल
लितपक्ष्मणी ॥ अदिणीपि
डिकापार्श्वमूर्धपर्वस्थिरु
ग्भ्रमः ॥ ससुनोसरुजो क
र्णोमहास्वेदातिनैववा ॥ परि
दग्धावराजिफागुरुसस्ता
गसुनिभा रक्तपित्तकफजि
फालोचनेशिरसोः तिरह को
ठानां प्रयावरक्तानां मेडलानां
चदर्शने ॥ रुद्यथा मलसंम
र्गः प्रवृत्तिर्विद्युत्तपोः तिवाति
म्यास्पतावलधशः स्वरयादः प्र
लापिता दोषपाकश्चिरातंदाप्र
नतेकं वक्तुं न ॥ सन्निपातमभि
यासंतं युयाच्चलनौजसं ॥ वा
युनाकफरुहेनपित्तमंतः स
पीडिते ॥ दग्धापित्ताच्च सौख्या
चवदिमार्गप्रपद्यते ॥ तेनहा
दिनेत्रते सन्निपातोऽवेज्ज
रे ॥ दोषे विवहेनष्टेऽग्नौ सर्वस
पृणिलक्षणाः ॥ असाध्यः सोः
मथाकृष्टाभवेदेकलक्षणेपि
वा ॥ अम्यम्य सन्निपातोऽग्नौ
यत्रपित्तं पृथक् स्थिते ॥ त्वि
कोष्टेचवादाह विदधानिपु
रोऽनुवा ॥ तद्वृत्तिं कफो
श्रीतेदाहादि उत्तर सयोः
श्रीतादौ तत्र पित्तेन कफे
संदिशोपिते ॥ श्रीतेशोते
ऽष्टके मूर्च्छामदस्तस्मावजा
यते ॥ दाहादौ पुनरने स्युक्त
दास्वेदवमिक्रमाः ॥ ॥
आगतं रभिवाताभिषंगणा
पिभिवारतः ॥ चतुर्दीनरुतवे
ददाहाद्यैरभिवातजः ॥
अमाचतस्मिन्पवनः प्रायो
रक्तप्रडपयन् सद्यथा शोक
वैवर्ण्यं सरुजं कुरुते ज्वरः ॥ य
होवैशोषधिविषकोय भी
शोक कामजः ॥ अभिषंगादु
हेणास्मिन्नकस्माज्जसरोदने

जोषधीगंधने मूर्च्छा शिरोरु
ममयुः दावः ॥ विषामूर्च्छा
तिसारास्पृशपावता दाहत्त
भ्रमः ॥ कोपात् कम्पः शिरो
रुक् च प्रलापो भय शोकने
कामाद्भ्रमोऽरुविहीहो क्री
निदाधीधुतिदायः ॥ यदाहो
सन्निपातस्य चयादौ मरुत
स्योः ॥ कोयः कोपेपि पि
तस्य यो न शापाभिचारजो
सन्निपातज्वरो चोरो भाव
सह्यतमोमतो ॥ तत्रा भि
चारिके मंत्रै र्ह यमानस्यत
यते ॥ पूर्वचेतस्ततो देहस्त
तोविस्फोटत्तभ्रमैः सदा
हमुर्द्ध्वस्तस्यप्रसहं वर्धते
ज्वरः ॥ इति ज्वरोऽष्टधा दृष्टः
समासादिविधस्तसः ॥ शारी
रोमानसः सोम्यस्तीक्ष्णः नर्व
हिराश्रयः ॥ प्राकृतो वैकृतः
साध्योः साध्यः सामो निराम
कः ॥ पूर्वशरीरे शरीरे ता
पोमनसिमानसेपवने यो
गवादिताच्छीते प्रेषयुते
भवेत् ॥ दाहः पित्तयुते मिम्य
मिथ्यैः नाः संप्रये पुनः ज्व
रोधिकं विकाराः स्युरतः दो
भो मलग्रहः ॥ वहि रेव वहि
वैगो तापोपि च ससाधितः ॥
वर्षा शरदशतेषु वाताद्यैः
प्राकृतैः क्रमात् ॥ वैकृतोऽस्यः
सुदः साध्यः प्रायश्च प्राकृतो
ऽनिलात् ॥ वर्षास मारुतो उ
ष्टः पित्तप्रेषान्वितो ज्वरः ॥
ऊर्णात् पित्तं च शरदि तस्य
चातुर्वलः कफः ॥ तत्प्रकृत्या
विसर्गाच्च तत्र नानशनाद्भय ॥
कफो वसेते तमपि वातपित्तं
भवेदनु ॥ वलवत स्वल्पदोष
सुज्वरः साध्योऽनुपद्रवः ॥ स
र्वथा विकृतिज्ञाने प्रागसाध्य
उदाहृतः ॥ ज्वरोपद्रवतीक्ष्ण
मालानिर्वृत्तमूत्रता ॥ न प्रवृत्ति
नविजीर्णा न लुप्त सामज्वरा
कृतिः ॥ ज्वरेवैगोऽधिकारस्या
प्रलापः ससनेभ्रमः ॥ मलप्र
वृत्तिरुतक्लेशः पयमानस्यल
क्षण ॥ जीर्णतामविषयस्यात्
समरात्रेचलेचनात् ॥ ज्वरः प
चविधः प्रोक्तो मलकालवला
वलान् ॥ प्रायशः सन्निपातेन
भूयसाप्युपद्रवते संततः स
ततोऽमेयु स्तरीयक चतुर्थ
को ॥ यात मज्ज शकृदादि ।

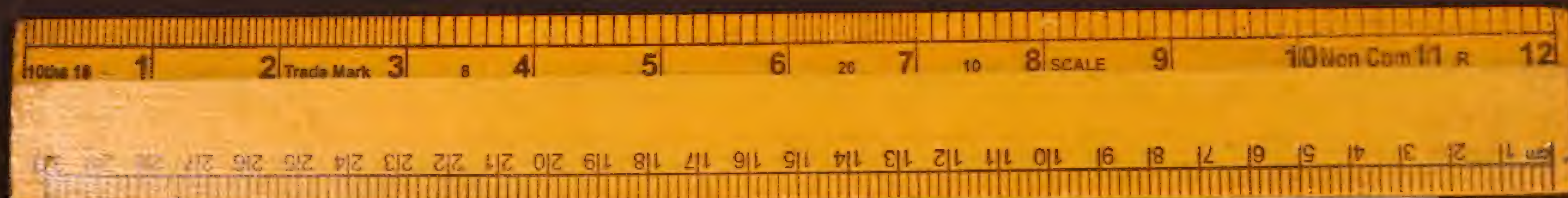
स्वोत्सा वापिनो मलाः॥ ता
ययंतस्तनसर्वतलपट्टादि
वर्धिताः। वलिनो गुरुव स्रव
विशेषेण रसान्विताः॥ सतत
निष्पत्तिर्हं हाजं ऊर्ध्वः सडः
सहं। मलज्वरोष्ण धातुन वा
स शीघ्रं क्षययंतः॥ सर्वाका
ररसादीनां पुष्ट्या पुष्ट्या पिवा।
कृमात्। वातघ्नितकफैः सम
दण हादणवासरान्॥ प्रायो
ः नृणां मर्यादां मोक्षाय च वया
यच। इत्यग्निवेशस्य मतं हा
रीतस्य पुनः स्मृतिः॥ दिगुणा
सप्तमीयाचनवम्येकादशीत
या। यथा विदोषमर्यादा मो
क्षाय च वया यच॥ पुष्ट्या पुष्ट्या
ज्वरः काले दीर्घमप्यवर्तते
कृशानां वापि युक्तानां मिष्ट्या
हादिसेविताः॥ अल्पोपि दो
षोऽप्युद्देह्यमान्यतमो व
त्। सप्रत्यनीको विषमं यस्मा
हृदितया लितः॥ सोऽरिपक्षो
ज्वरं ऊर्ध्वदिषमवयवद्विभा
क। दोषः प्रवर्तते तेष्वास्वका
लेन रयनवली॥ निवर्तते पुन
स्वप्रत्यनीकवलावलः। दी
णो दोषज्वरः सूक्ष्म रसादि।

ध्रुवलीयते॥ लीनत्वात् का
र्ष्यवैवापि ज्ञायादीनादपाति
सः। आसन्नविहतास्पत्नात् सो
तसारसवादिना॥ आप्य सर्वस्य
वपुषो व्याप्तिर्दोषेण जायते।
संततः सततस्तेन विपरीतो
विपर्ययात्॥ विषमो विषमा
रंभः क्षणकालेन संगवान्।
दोषोरक्ताशयः प्रायः कुराति
सततज्वरं॥ अहोरात्रस्य संधिः
स्यात् सकृदनेषु राश्रितः।
तस्मिन्नासवहा नाडी मेदो
नाडी तृतीयके॥ ग्राही पिता
नित्यमूर्द्धसिकस्य कफपित्त
तः। सपृष्ठास्यानिलकफात्
स चेकाहानरः स्मृतः॥ चत
र्थको मलैर्मैदो मज्जास्यान्यत
रस्थिते मज्जास्थान्यनरस्थिते।
मज्जामूत्रैर्ययः प्रभावमनु
दृश्येत्॥ द्विविधं कफेन जं
घाभ्यां संपूर्वशिरसो निलान्।
अस्थिमज्जोरुपगते चातर्थक
विपर्ययः त्रिधा ग्रहं ज्वरय
ति दिन मेकं च मंचति। वला
वलेन दोषाणां मनुष्येण दिज्ज
नां॥ पक्वानां मविपर्ययासात् स
प्रराचेन लेचयेत्। ज्वरः सा
रमनस स्रवत् कर्मण्यतः

तदा॥ गंभीरधातुचारित्वात् अद्वोक्त पित्रकोरुमः॥ राहि
सत्रिपातेन संभवान्। तल्पा रागभ्रम मद प्रलापो रक्तस
कृयाच्च दोषाणां उष्णिकित्वा श्रिते। तद्गुणानि स्पष्टं वर्च
श्रुतार्थकः॥ सूक्ष्मात् सूक्ष्मत्वं क मंतरीसो भ्रम स्तमः॥
राशेपुटराहरतरेषु च। दोषो दोर्वल्येगात्र विदोषो मां सस्य
रक्तादिमार्गेषु प्राणैरल्पश्रि मेदसि स्थिते। स्वदोः तितल्पा
णयत्॥ याति दहच नाशाय वमने दोर्गंधं चासद्विस्तृता॥
संभाषादीन् करोत्यतः क्रमो प्रलापो प्राणि रक्तचि र शि
यत्नेन विच्छिन्नः संतापो लक्ष्य गे त्वस्थिभदने। दोष प्र
तेज्वरः॥ विषमो विषमारं हति र्द्विधः स्यात्संगलेपक
भः क्षणकालानुसारवान् जने॥ अन्तर्दोषादिः शीतो
यथोत्तरं मेदमति मेदशक्ति श्वासोदिका च मज्जगे। त
र्थया यथ॥ कालेनामाति। मसो दर्शने मर्मच्छेदने स्त
सदृशान् सरसादींस्तथा। यमेकता॥ मुक्तप्रवृत्तिर्म
तथा। दोषोत्तरयति कुदक्षि लुप्तजायते मुक्तसंश्रये।
राश्रितरेण च॥ भूमौ स्थिते तरोत्तरं। साध्याः पंचानेत
जलेः सिककाले मवपती विपर्यये॥ प्रलिस्य त्रिवगा
तते। अंजराय यथा वीजं दो जाणि स्त्रेष्मणा गोरवेति च।
षवीजं भवेत्तथा॥ वेगं कृत्वा मेदज्वरः प्रलापस्त सणीतः
विषं यददाशये नीयते वले स्यात्प्रलेपकः॥ नित्यमेदज्वरो
कुप्यतामवलंभयः काले दो रक्तः शीतः कृच्छ्रोण गच्छति।
प्रविधंतथा॥ पंचेज्वराः प्रव स्तथांगः स्त्रेष्मभयिष्ठा भवेद
ते विषमाः सततादयः। गवलाशकः॥ हरिद्राभदवर्णा
अतः केशो गोरवं दैम्यं भं भस्तद्वलेपः प्रमेदति। स वै हा
गोः कानां विज्जं भण॥ अरो रिद्रको नाम ज्वरभेदोऽनकः
वको वमिः स्यात्सः सर्वस्मिन् स्मृतः॥ कफवातो समो यत्र।
शो ज्वरे। रक्तनिष्ठीवनं तस्मा दीनपित्तस्य देहिनः। तीक्ष्णो

यवादिवासेदो जायते रात्रिजो मुस्तपपटकोशीर चंदेनोदी
ज्वरः ॥ दिवाकरापीतवले । चानागरेः ॥ मृतशीतेजले
वायामात्र विषोषिते शरीरे यात पिपासाज्वरपातये ॥
नियतस्याताज्वरः स्यात्पोर्व नागरं देवकाष्टं च यथाकं
रात्रिकः ॥ आमाशयेयदा उ हतीदये ॥ दद्यात् पाचनकं
ए स्नेहपित्तं हृद्यः स्थिते । र्वज्वरिताय ज्वरायहं ॥ २ ॥
तदादंशीतलेदेहे तदं चोसं रवधामयामुस्तित्तये
प्रजायते ॥ कायेपित्तं यदा कनिर्मितः ॥ कषायः पाचने
उष्टं स्नेहमा चातेयवस्थितः सामेसमूलेचज्वरेहितः ॥ ३ ॥
उस्तं तेन देहस्य शीतत्वं युक्तसारसिधुयवचोषणकाणां
करपादयोः ॥ २ ॥ सरक्ताश्रयः समाः स्नेहपिपासाभसान
साधो मासमेदोगतश्रयः ॥ स्नेहपित्तसत्ताप्रबोधनं ॥
अस्थिमज्जागतः कृच्छ्रस्नेहो त्रिहृदिशालात्रिफला कटु
सांगै हंतः प्रभः ॥ ३ ॥ विमंशो कारवधेः कृतः ॥ सत्तारा
ज्वरवेगार्तः सकोथ रवरीह भेदनकायः पयः सर्वज्वराप
ते । सरोषशहं च शकृदवंसु हः ५ ॥ महीषधमृता मुस्तं
ति वेगवतः देहो लघुवीपग दनोशीर धान्यकैः ॥ काय
तक्तममोदतायः पाकोमु स्तनीयकंहंति शर्करामधु
खेकरासोष्टव मवपत्वं । योजितः ॥ ६ ॥ अपामार्गजराक
खेदः क्षवः प्रकृतिमासिमनो णालोहितैः समनंतभिः ॥
ः त्रिफला कण्ठश्रमृद्धि विग वदोवारैरवेनं नज्वरं हंति तती
तज्वरलेहणानि ॥ ७ ॥ इत्यादि यकं ॥ गंगाया उन्नरेकले
महाप्रराणो गारुडे ज्वरनि ह्युत्र स्नायसो मृतः तमे
दानं समामं ॥ ८ ॥ अध्यायः तिलोदकंदद्यान्मृचयेकारिका
अथ ज्वरस्य चिकित्सा । ५ ज्वरः ॥ ९ ॥ गुड्याः कायकत्का
चेतरिरुवाच । ज्वरोः एधाष्ट भ्यात्रिफलाया हृषस्य च ॥ मदी
यकृदं संचातागंतजः सृतः ॥ काषावलापासमिदोः स्नेहाः ज्वरज्वरः

याशीशवा कणा वक्रि कायः सांर्धविनाशयेहाह ज्वरं चय
सज्जरांतकः ॥ १० ॥ ज्वरातिसा रमेस्वर ॥ १० ॥ शिखायांचेव
रहरणमोषयं प्रवदाम्यथ । तदहं भवेदेकारिकादिभुत
एध्रिपर्णी वलाविल्लनागरो १५ ॥ पतत सकाजिकपीतरक्त
तपलधायकैः ॥ पावेदयवभू कुसुमरादिभुत ॥ २० ॥ इति
निव मुस्तपपटकाः स्नेहाः ३ ॥ ज्वरं चय
जयं त्याममतीसारज्वरसम वैषायाः ॥ नागरातिविषाम
सभूनिवास्तवत्सकैः ॥ सर्व ज्वरहरः कायः सर्वातीसार
नाशनः ॥ १२ ॥ मुस्तपपटकोदीच म्पंगवेरमृतपयः ॥ शालपर्णी
एध्रिपर्णी हृदतीकरकारि का ॥ वलाष्टदंष्ट्राविल्लानिपा
वानागरधाम्यकं ॥ पतदाहार मयोगेहितैः सर्वातिसारिणं ॥
११ ॥ विल्व चूनास्थिनिर्घूरः खे उमधुतिसारणतः ॥ १४ ॥ अती
सारेहितस्तदतक्तजत्वक सारेहितस्तदतक्तजत्वक
फलावृतः ॥ १५ ॥ वत्सकाति रस्य चिकित्सा माह । अंशुं शो
विषाविल्ववालाकंदकषाय यत्र दोषाणां विवेकं नैव शक्य
कः ॥ सविश्रामममृताकोर यात । साधारणी क्रियातेत्र
तीसारसंशोणिते ॥ १६ ॥ इति विदधीतचिकित्सकः ॥ सा
रुडे ॥ १७ ॥ अध्यायः अपिच । मान्यतो ज्वरी पूर्वनिर्वीतेनिल
हस्तवदं पलाशस्य अणमार्ग येवसेत । निर्वीतमायुषो हृदिमा
मवाहरास्तैः सर्वज्वरहरभूत रागं कुरुतेयतः ॥ बीजनस्या
प्रादिभुज्वेत ॥ पीतहृषिक निल स्नेहा खेद मृच्छी
स्ततः पशुवितजलेन वै ।

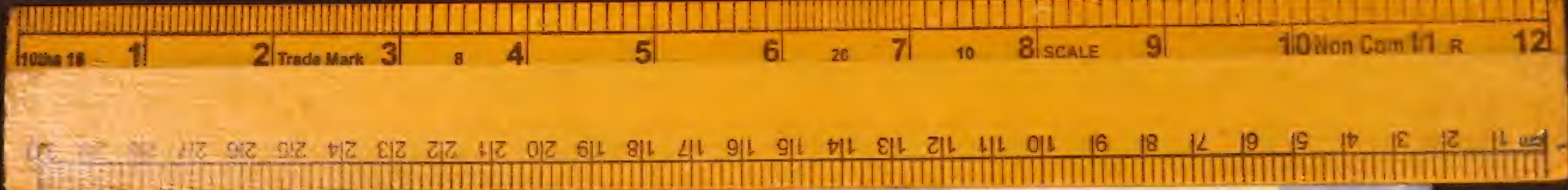

अमापदः । तालवृत्तभेदावा
न सिद्धोपशमनो मतः ॥
वैशद्यजननः सोमो रक्तपि
नपकोपणः । चामरो वस्त्रसे
भूतो मायुरो वैजयन्तया ॥
एते दोषजितावाताः स्त्रिया
रुघाः सुप्रजिताः ॥ नवज्वरी
भवेद्यत्नाद्भूतवसनावतः
ययत्तपक्वानीयं विवेतकिं
चित्रिवारयन् । विनापि भेषजे
र्याधिः पृष्ठादेवनिवर्तते ॥ न
तपयविहीनस्य भेषजानां
शतेरपि । ततो ज्वरे वर्जनी
यान्माह सप्रकृतः । परिषेका
न प्रदेहांश्च स्नेहान् संशो
यनानि च । दिवास्तमववायं
चवायामंशिरंजलं ॥ क्रो
धप्रवातभोत्पानि वर्जयेत्तु
राज्वरी । परिषेकः स्नानादिः
स्नेहान् याने निषिद्धान् ॥
निषिद्धानिषेधादोष माह ।
शोषं कूर्दि मंदं मूर्च्छा भ्रमं
हृत्सा मरोचकं । प्रामोत्सु
पद्भवानेतान् परिषेकादि
सेवनात् ॥ आदिशब्देन प्र
देहादयो गृह्यन्ते ॥ हारी
तेन प्रत्येकं हृषणं मुक्तं ।

आयामाज्वरसंहतिर्वायात्
स्नेहं मूर्च्छनं । मृत्तिश्च स्नेहपा
नात् मूर्च्छा कूर्दि मंदोः रुचिः ।
गुर्वभोजनात् स्वमाहिषंभो
दोषकोपनं । अग्निसादः खर
तेच श्रोतसाचाप्रवर्तने ॥ मृ
तिरिद्यवायादित्यत्र सेवयते
स्वमातृदिवास्वापात् ॥ अन्य
च्च वर्जयेत् । सज्वरो ज्वरमु
क्तो वा विदाहीनिगृहीतच ॥
असात्मान्यनयानानि विरु
दायप्रानानि च ॥ व्यायाम
तिचेष्टाचाम्भंगस्तानंच वर्ज
येत् । तेन ज्वरः प्रामं याति
न प्रांतश्च पुनर्भवेत् ॥ ज्व
रीलंघनं कृष्यादिति चरकः । वा
ग्भटश्च ॥ आयामाशयस्थो ह
ताग्निं सामो मार्गं पिपाययन्
विदधाति ज्वरं दोषस्तस्मात्
चन माचरेत् ॥ अस्यायमर्थः
यतो हेतोः आयामाशयस्थो दो
षो वात पित्त श्लेष्मरूपः सरेत्
उष्ट्रः अग्निं हत्वा आच्छाद्य सा
मः । अपक्वाहारः सारसहित
मार्गं रसमार्गं पिपाययन् ॥
अत्रार्थत्वादहंतावपि कर्त्रीत्वं
तेन पितृपदित्यर्थः । ज्वरं क

शक्तिनस्मादेतो ज्वरीलंघनमाच
रेदित्यर्थः ॥ त्रिविधं त्रिविधे
ये तत् समीक्ष्य प्रयाजयेत् ।
दोषः स्यात् लंघनं यथं मध्यं
लंघनं याचने ॥ प्रभूते शोथ
ने तच्च मूलाङ्गमूलये मूला
न् । चक्रश्च । तरुणान्त ज्वर ।
पूर्वलेखनेन दयनेन येत् । आ
मदोषमलिंगादालंघनीयं य
थाविधि ॥ अन्यच्च । ज्वरादौ ।
लंघनं कृष्यात् ज्वरमप्येत य
चने । कृष्यात् कौष्टशुद्धौ य
थावले ॥ दोषशेषस्य पाकार्य
मग्नः संपुटणाय च । लंघित
श्चाप्यदोषश्च यवाशयान माच
रेत् ॥ शाल घण्टिक मुहाना
युग्वाशस्त माहरेत् । पंच
कोलेन संसिद्धायवागू मथ
लंघने ॥ अतिलघितं वतं दृष्ट्वा
तस्य संतर्पणं दितं । द्राक्षादि
मत्तज्वर पिपायैः सूर्यकैः
तर्पणार्हं तर्कतं तर्पणं ज्वर
शान्तये । अत्रलंघनशब्देनान
शान मुच्यते । यत् आह स
प्रकृतः । आनद स्तिमितेर्दोषे
यीवंतं काल मातरः ॥

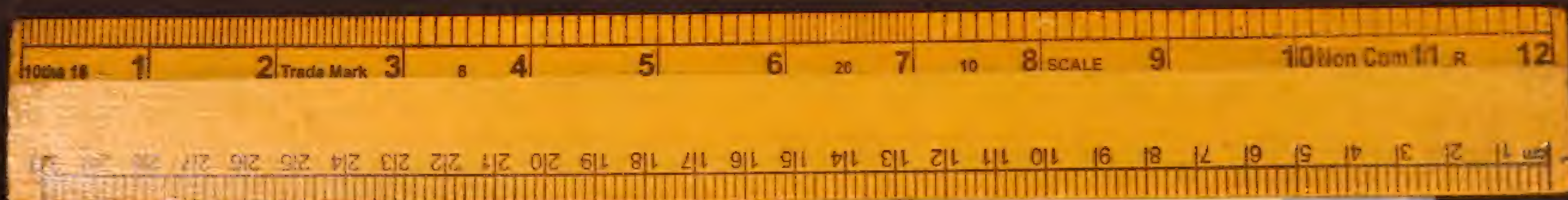
तावत्तनशानं कृष्यात्ततः संसर्ग
माचरेत् ॥ आनद स्तिमिते
र्दोषे निष्प्रले दोषेः संवदः ।
संसर्गः शोषपात्रादिप्रसंगे ॥
यत् चरक आह । चतः प्र
कारा संसृष्टिः पिपासा मा
रुतातयो । पाचनास्युपवाग
श्चायामश्चेति लंघने ॥ च
तप्रकारा संसृष्टिः वमनविरे
चन निरुहवस्ति शिरोविरेच
नानि । नतनुवासने तस्य हेत
रात्तात् । अत्रलंघनं कर्षणमि
त्यर्थः । तथाच सुप्रकृतः । शरी
रलाघवकरेयद्वयं कर्मवायुनः
तलंघनमिति ज्ञेयं हेतुणात्
पृथक्चितं ॥ लंघनात् कर्ष
णादन्यत् शरीरयोषकमित्य
र्थः ॥ ननु आनद स्तिमितेर्दो
षेः रितादि पूर्वोक्तसुप्रकृतव
चनात् सामान्यतो ज्वरिणा य
थाशानरूपं लंघने क्रियते त
था चतः प्रकारा संसृष्टिः ।
त्पादि चरकवचनाहमनादि
रूपं लंघनं सर्वज्वरिभिः कर्ष
नक्रियते । तत्रोच्यते वमनादि
कमवस्थाविशेषेषु क्रियते न
तसर्वज्वरेषु । तथाच सुप्रकृतः ॥

सोतले शोवलिने देयं वमनं श्रेष्ठ
 शिके जरे। पित्राये विरेकस्त
 कार्यः प्रणिशिलाशये ॥ प्र
 णिशिलाशये अत्र प्रोपसर्गः
 वेयरीनेतेन गूफाशये इत्यर्थः
 सरुजे निलजे कार्य सोदाव
 ते निरुहणं। कफाभिपत्रे शिर
 सिकार्य मूर्ध विरेचनं ॥ अथिच
 सर्वज्वरिभिः पिपासानिग्रहश्च
 न कार्यः यत आहारीतः। त
 स्मागरीयसीवोरासयः प्राण
 विनाशिनी। तस्मादेयं रक्षा
 श्रीयानीयं प्राणधारणं ॥
 अतोऽवस्था विशेष यव पि
 पासा सहनं ॥ ज्वरिभिर्मोहत
 सेवनं न कार्यः। सुकृतेन प्रवा
 तसेवनस्य सर्वथा निषिद्धता
 अतो मारुतसेवनं अवस्थावि
 शेष यव युक्तं। आतपसेवनं च
 वस्था विशेष यव संयुहीतं ॥ त
 च नो बुयवाग्भि र्यदा दोषो न
 पचते। तदा ते मुखवैरस्य
 तस्मादोषकनाशनेः ॥ ज्वर
 चैः चापने र्दुष्टैः कषायैः
 समुपाचरेत्। इत्यत्र लंचन
 पाचनयोः स्फुट पव भेदः
 आया ॥

मोघिनकार्यस्तस्यातिनिषिद्ध
 तात्। अवस्था विशेष पुनः पा
 र्श्वपरिवर्तनादिभ्यः सोपि क
 नेयः। तस्माच्चतुः प्रकारा स्ते
 मुदिरित्यादि श्लोके लंचन पर
 कर्षणपर्यय मिति निर्णीतं ॥
 अनशान्नपस्य लंचनस्य फलमा
 ह। लंचनेन दायेनीने दोषे संयु
 तितेः नले। विज्वरत्वे लंचने
 च द्रव्ये वा स्यापजायते। लंचनेन
 अनशानेन दोषे प्रवृद्धे दायेनीने
 यत आह। आहारं पचति शिली
 दोषानाहारवर्जितः। पचतीति।
 संयुतितेः नले प्राच्छादकदोषे
 संतीरो प्रोपदीपे। यथोक्तसं
 प्राप्ति सामग्री विचरन्तात्। वि
 ज्वरत्वं शरीरस्य गौरभावावेन
 लंचनं। तत्र बुभुक्षा च जायते
 इत्यर्थः ॥ अन्यथाह सुकृतः ॥
 अनवस्थितदोषाग्रे लंचनं दोष
 पाचने। ज्वरघ्नं दीपनं कां।
 दा रुचि लावककारकं ॥
 अनवस्थितदोषाग्रेः अनव।
 स्थितः स्वस्थानादितस्ततो ग
 तो दोषोऽग्रि यस्य तस्य ज्वरि
 ताः। कोदा अनाभिलाषः।

रुचिः लंचनेनामपाकान्मुत्त
 शोषादिनाशो मुखस्य यत प्रक
 तत्वे सेवरुचिः शोभा। रुचिः स्त्री
 दीप्तो शोभायामभिधंगामिला
 वयोरिति मेदिनीकारः ॥
 संप्रतिकृतस्य लंचनस्य लता
 लामाह। वातमूत्रपुरीषाणां वि
 सर्गगात्रलाघवं। रुदयोद्धार
 कं वा स्युद्धौ नेंद्राक्तमे गते
 सेदे जाते रुचौ वापि क्षतं।
 पिपासा सहोदये। कृते लंच
 नमादेशं निर्वाये चांतरात्स
 नि ॥ रुदयस्य मुदिरनवरो।
 यः। उद्धारमुद्धिः सधूमोला
 हाराभावः। कण्ठस्य मुद्धिः।
 कफाघलिमत्ते। आस्यमुद्धिः
 मुखस्य प्रकृतेरसत्वे। तेंद्राक्त
 मे तेंद्राचक्रमस्य तस्मिन् तेंद्रा
 निदावत् क्रमोऽग्रानिः क्ष
 तपिपासा सहोदये क्षतपिपा
 सयोः सह युगपदुदये। अंतरात्स
 निमनसि। पतानिलक्षणानि मि
 त्तितामेव स्य कृते लंचने वो
 धयति। ननु प्रत्येकं हीनस्य लं
 चनस्य लक्षणमाह। कफोत्तक
 णः सरुलासः शीवने च मुहु
 मुहुः कंठस्य रुदयोश्च ॥
 दिसंदासाहीनलंचने ॥ क
 फोत्तकशः कफस्य वमनयो
 पस्थितिः। रुलासः रुदयान्तक
 इत्यनिर्गमः ॥ अतिशयितस्य
 लंचनस्य लक्षणमाह। पूर्वमे
 दोः गमदे अकासः शोषो म
 खस्य च। क्षतप्रणशोरुचिरु
 स्मादोर्वस्य श्रोत्र नेत्रयोः ॥
 मनसः संयुमोः भीक्षु मूर्धवा
 नस्तमो रुदि। देहाप्रिवलदा
 निश्च लंचनेति कृते भवेत् ॥ दो
 र्वस्य श्रोत्रनेत्रयोः कर्णनेत्र
 योः सविषयग्रहणा सामर्थ्य
 मनसः संयुमः अतिः। ऊर्धवा
 त उद्धारवा रुदयः। रुदितमः अं
 पकारप्रविष्टस्य वताने ॥ वलं
 वलनलंचनकारयेदिमाह।
 वलाविरोधिना चैनं लंचनेनो
 पपादयेत्। वलाधिष्ठानमारो
 ग्यदर्थोऽयं क्रियाक्रमः ॥ अ
 यमर्थः। पने ज्वरिणो वलाधि
 रोधिना अनतिवल्लक्ष्यका
 रिणालंचनेन उपपादयेत्
 उपचरेत्। कुत इति चेत्तत्रा
 ह यदर्थ इति यस्मै आरोग्या
 य अयं क्रियाक्रमः चिकित्सा
 पक्रमः। तत आरोग्यवलाधिष्ठा

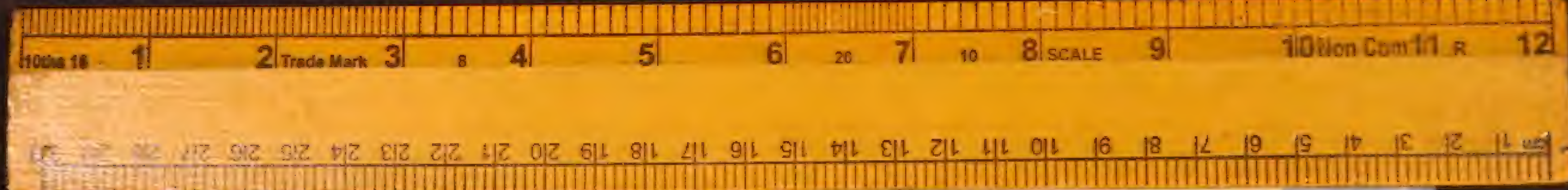

नवलाश्रयमिच्छः ॥ के
 षांचिदानशनस्यनियेयमाह
 सप्रतः । तदि मारुतहसा
 लसुखशोषभूमिवितैः । न
 कार्यगुर्विणीवालहृदव
 लभीरुभिः ॥ नतयाधुप्र
 मक्रोथकामशोकविरजरे ।
 ततश्चनशनडल्लणमारुतयु
 केनज्वरिणानकार्यं । मारुता
 ॥ त्रनिरामोबोहयः ॥ सामेत
 मारुतेलेचनकार्यमेव । खज
 आहतंज्वरं । अवश्य मेव
 कुर्वीतज्वरीसामेसमीरणे ।
 लेचनंस्यामपाकार्यनतहृद
 यथाकफे ॥ तहृदं आमय
 क्राहृदं । अतपवोक्तं । कफपि
 तेदवेधातुसहेतलेचनंवरु ।
 आमदयाहृदमपिवायुनस
 हतेदणं ॥ आमस्य लक्षण
 मारु । आहारस्पर्शः साशे
 योनयकोऽपिलाचवात ।
 आमसंज्ञासलभतेवरुवा
 थिसमाश्रयः ॥ तंत्रांतरे ।
 आम मज्जरस केचित्तकोवि
 तमलसंचयं । प्रथमांशेषउ
 श्चिवाकेविदामप्रवृत्तते । अथ
 ॥ अथपिकमसंज्ञांरूपंवरु
 पि ।

खिलं । सदने सर्वगात्राणा
 मामइत्यभिप्राहितः । तेनामे
 नसमायुक्तदोषा दृष्टाश्रता
 दृष्टाः । तउदवाश्रामयाश्र
 सामा इतिबुधैः स्मृताः ॥ अ
 त्र सामस्य वातस्य लक्षण
 मारु । वायुः सामोविवेधा
 गिसादनेद्रांज्वरनेः वेद
 नाशोष निस्तोदः क्रमशोः
 गानिपीडयेत् । विचरेयुग
 यच्चापिगृह्णातिकुपितोभ्रश
 स्नेहायेदृदिमायातिमेवस
 र्थीदयेनिशि । विचरेयुगपह
 पुरामश्रोककाले विचरेत् ।
 कृपितः सामोवायुः भ्रश म
 तिशायेन गृह्णातेगानिसर्धः ॥
 तस्येवनिरामस्यलक्षणमारु
 निरामो विषादोदरतोनिर्विवं
 योऽत्यवेदनः । विपरीतगुणोः
 प्रातिस्त्रिरेपेयतिविशेषतः ॥
 अत्रप्रसंगात्सामस्यपित्रस्यल
 क्षणमारु । पित्रसामंभवेदस्त्र
 रीयंदरितगुरु । अम्लीकाकण
 रुहाहकरेणवतथास्थिरे ॥
 अम्लीकाग्रविलचुकी इतिलोके
 तस्यनिरामस्यलक्षण मारु ।
 निरामेपीतमाताम्र मत्स्यसं ।

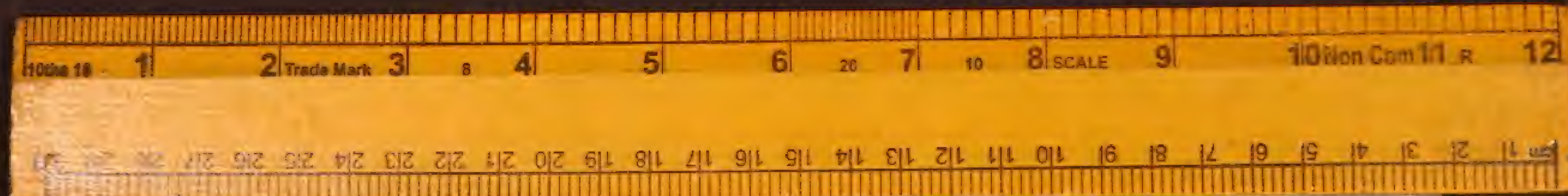
कटकंसरे । उर्गधि रुक्मिहृदि
 वलवर्धन मीरितं ॥ अथसा
 मस्यकफस्यलक्षणमारु ।
 आविल स्तनल स्थानः केव
 देयोऽवतिष्ठते । सामोवलाशो
 उगंध स्तु लपो रभिज्ञानकृत
 स्थानः संहरतः ॥ तस्यनिराम
 स्य लक्षण मारु । श्लेष्मानि
 रामो निर्गंधः फेणवांस्त्रेदवा
 नपि । भवेत् स धिगितः पांडु
 रास्यवेरस्यानाश्रकृत ॥ अथ
 सामस्य व्याधे लक्षण मारु
 आलस्य तेद्राहृदयाविष्मदि
 र्दोषाप्रवृत्त्याविलम्बनाभिः
 गुरुदरत्वारुचिसुप्रताभिरामा
 न्तिव्याधिसुदाहरति ॥ आमं
 जयेलेचन कोलपेयालचुन
 सुपौदन निकृष्टैः । विरुक्षणा
 स्वेदनपाचनेश्च संशोधनेरुद
 मथस्तथैव ॥ तदि मारुतह
 साहृदित्यादिश्लोके तस्मापि
 निरामेव विवर्दिता तेन नि
 रातरस्यानितेन लेचनं न
 कार्यं । सामायातस्यालच
 नकार्यमेव । तथा मुतवोया
 श्रमावपि निरामावेव विवर्दिता
 सामयोस्तनयो लेचने ॥

कार्यमेव ॥ गुर्विणीवालहृ
 द्वादिभिरपिनिरामेरेवलेच
 नेनकार्यं । सामैः पुनस्तैरपि
 लेचनेकार्यमेव । दयोधात
 दयो राजयत्मा । वातजज्व
 रेलेचनेनकार्यं ॥ ज्वरी ले
 चनेपि जले पिवेदित्याह
 सप्रतः । तद्वितो मोहमा
 यातिमोहातप्राणान्निमुच
 ति । अतः सर्वास्वस्थासुन
 क्वविहारिवारयेत् ॥ हारीतप्र
 तस्मागरीयसीहारासद्यः प्रा
 णविनाशिनो । तस्मादेयंरवा
 न्रीय पानीयंप्राणधारणं ॥
 अवश्यंयेयमपिजलेज्वरीकिं
 चिद्वारयन् पिवेद्यतआहसप्र
 तयव । जीवनेजीविनाजीवो
 जगत सर्वत तत्सयं । अतो
 त्यंततयास्तोतनक्वविहारिवा
 रयेत् ॥ जीवने जले ॥ किं
 चित्तवारयेदेव । तथाच ।
 ज्वरे नेत्रामये कोवे मंदः
 ॥ आबुदरे तथा । श्रोत्रचक
 प्रतिष्ठायेप्रसेकेषयथोद
 ये । वरोचमधुमेदेव पानीयं
 मंदमाचरेत् । प्रसेके मुखप्र
 सेके । मंदमाचरेत् अल्प ।

पिवेत। यत आह। अतियो। तस्मात्तथाप्राप्तं सुस्मात्
मेनसलिलं तस्यतेपिप्रयो
जिते। प्रयति शेषपित्तं
रितस्य विशेषतः ॥ तच्च ज
लं ज्वरीशीतलं न पिवेदित्या
ह सुष्कतः। नवज्वरे प्रति
प्राये पार्श्वपूले गलग्रहे।
सद्यः शुद्धौ तथाप्याने व्या
धौ वातकफाज्वरे ॥ अरुविश
हणीगुल्मस्य कसेषु वि
दुयो। हिक्कायां स्नेहपात्रे च
शीतं वारिविवर्जयेत् ॥ अन्य
च्चसपव। सेव्यमानेन शीतेन
ज्वरसोयेन वर्द्धते। अत्र शी
तं जलमकथितं निषिद्धं। त
थासति कथितं ग्राह्यं आयात
तत्र कथितस्य विधि गुणाश्च
क्वाथ्यमानेन निर्वेगं निष्के
रां निर्मलं च यत्। ततोयं क
थितं ज्वरे यदोषं पाचनं ल
चु ॥ निर्वेगं प्रायेः ॥ कथि
तस्य विषयानाह सुष्कतः ॥
वातश्चेज्वराजीयहितं सु
स्मात्तु तस्यते। दीपनं स्यात् क
फक्षेदि वातपित्ताचलोभनं
नहि माद्वैकदोषस्वातसा।
शीतमन्यथा ॥ १॥ वारम्हा

घातां यथोत्पत्ता हीनता नारीतजलायमं ॥ वल्यारसा
वातथायवस्थाकल्पनीया ॥ त
तथादहीनं पित्तं मर्द्धीनं त
वातनत। त्रिपादहीनं श्लेष्म
संघातप्रिप्रदं लचु ॥ त्रिपादही
नस्य तेजोतरेयारोगं बुसंता।
तस्य लक्षणं गुणाश्च। पादशे
षस्त यतोय मारोगं बुतउच्य
ते। आरोगं बु सदापयं कास
श्चासकफायह सद्योज्वरहरं
हिदीपनं पाचनं लचु। आनाह
पाण्डुपूलशीगुल्मशोथोदरा
यहं ॥ अथार्थभेदे जलस्य ग्रह
णाय देशभेदः। हेमन्ते शिशि
रेचां वसारसंवातशगजं। वस
तग्रीष्मयोः कौष्णं वायं वानेक
रहितं। नादेयं वारिनादेयं व
संतग्रीष्मयोः कौष्णं वायं वाने
कं रहितं ॥ नादेयं वारिनादेयं वसं
तग्रीष्मयोर्वैः। विषवत् पत्र
पुष्पादिदुष्टैर्निर्योगतः ॥
ओद्भिदं वातरीक्षस्वाकौषे प्राह
विचस्ते ॥ शस्तं शरदिनादेयं
नीरं मृदुकं परं। दिवारविकरेर्ज
हृशीतं शीतकरैर्निशि ॥ ज्वरं मं
रकनामस्त्रिगुणं दोषत्रयायहं। अन
भिष्येदि निर्दोष मा ॥

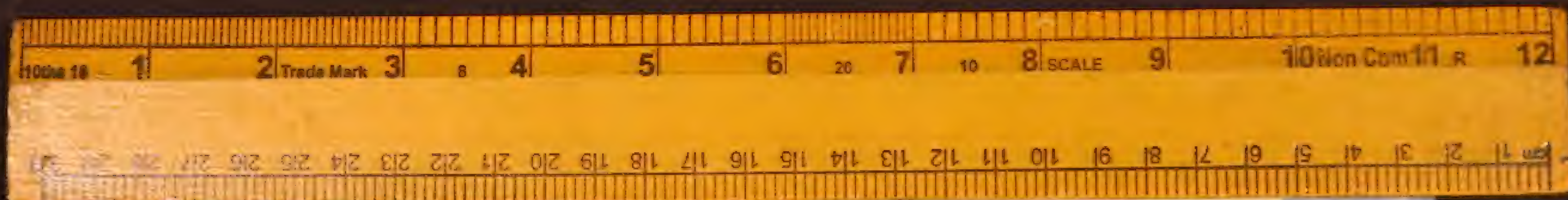
गेषुतिदितं ॥ अतः शीतं पुनस्त
मं तोयं विषसमं भवेत् । नि
मृदोपितया शीतः पुनस्त
मो विषोपमः ॥ रात्रौ त
लोदकस्य लक्षणं मन्यदा
ह । अष्टमनाशोषणाचत
येनाईकेनवा । अथवा क
थनेनैवसिद्धमुदोदकंवेद
नस्यगुणः । अथानिलाम
दोषघ्नीपनवस्तिशोधनं ।
आसकासुचरहरं पीतमु
लोदकंनिशि ॥ अथवा । भि
ननि श्रेष्ठसंवाते मारुते च
यकषति । अजीर्णज्वरयथाशु
पीतमुलोदकंनिशि ॥ ७ ॥
रात्रावुलोदकं च तममेवपि
वेदित्याह । मुसंतदग्निजन
नेलुह्यवस्तिशोधनं । पार्श्व
रुक् पीनसाध्यामहिकानि
लकफायह ॥ शूलतदस्या
सम्प्लेषुसद्यः शुद्धोनवज
रे विषयविषोषेताममेवजलं
शीतलपिवेदित्याहसुप्रतः ।
मूर्च्छापितोसदाहेषुविषेरक्तं
मदायये धमस्यमयरीतेषुत
मकेवमथोतथा ॥ पूजोद्धारः
विदग्धने शोषे च मुखकठ

योः । ऊर्ध्वगोरक्तपिनेचशीतमं
भः प्रशस्यते ॥ शीतममः आ
ममेव न तु कथितं । कथितं
शीतदाहादिषु यत्कं तत्तत्त
रेषु । विज्वरेषुत दाहादिषाम
शीतप्रशस्यते इति भेदः ॥
आमादिजलानां ज्वराग्निना
पाककालावधि माह । आमं
जलं पाकमुपेतियामं पक्वं
पुनः शीतलमहयामं । पक्वं
कट्पस्य ततोः ईकालका ।
लास्यः पीतजलस्यपाके ॥
पित्तमद्यविषोषेषुनिक्तकैः
मृतशीतलं । जले दितमि
निशेषः ॥ निक्तानिवर्जलानि
नेभ्योनिर्धार्ययोगमाह सु
प्रतः । मुस्तप्यतकोदीच
छात्रोपीरचंदनैः । अतः शी
तजलं दयातत्तदाहज्वरशो
थेयः । छात्राः चधान्यकं । यत्
आह निवेदो धनं ततिः । कुस्तं
बुरुः स्पर्णिकाराच्छाधान्यं ।
वितन्नकमित्यादि । तद्गुणस्य
थान्यकं दीपनं रुचं पाचनेसा
उपाकिच । दोषत्रय तेषादाह
आस कास ज्वर प्रणदित्यादि ॥
चक्रदतवंगसेन वृदादयः ॥

छात्रास्थाने नागरं पवंति । त
यथा । पुस्त पपटकाशीर चेद
नादीच नागरे रिति । नागरे क
ट्प मयि नात्र पित्तजनकं म
धुरपाकितादिति तेषा मभि
प्रायः । नागरे नागरमुस्तकं
इति केचित् । कुचिदेकदेशेन
समुदायोः वगम्यते । यथा भी
मसेन इति । तीसरे त नागर
स्थाने पयस्कं ॥ यत्तस्यप्रकि
या । चंदनं रित्यत्रसहायत्तली
या । तेन मुस्तादिभिः छत्रि रा
मेरेव क्षत्रेः सहितं जलं
तंजलमेवकेवलं यथापक्वं
पश्चात्तक्षीतलीकृतं दद्यात् ।
तथा च वंगसेनः । यदप्युप्त
तशीतासु घटंगादि प्रयुज्यते
कर्षमात्रेन तादव्यग्राहयेत् ॥
प्रास्थिकेः स्मृतिः ॥ अस्यायम
र्थः । यत्त हेतोः ॥ अस्याजलेषु ।
अतशीतासुमुतासुकेवलं
वयथार्तपक्वात् । शीतासु शी
तलीकृतासु । घटंगादिद्वयप्र
युज्यते । आममेवसद्वयजले
स्थाप्यते । ततः प्रदोष्यतात् क
र्षमात्रं द्रव्यं समुदितं घटंगादि
प्रास्थिकेः तसिप्रस्थमात्रे कृषि

तशीतले जले दोषं ग्राहयेत्
अतएव घटंग मभिधायघटंग
पानीयमिति वंगसेनादिभिरुक्तं
अस्मिन् पक्षे चंदनं मृतं ग्राह
नतु रक्तं । तत्त कषाय लेप ।
यो रेव प्रयोक्तुमुक्तं । यत्त ग्राह
कषाय लेपयोः प्रायोयुज्यते र
क्तचंदन मिति । घटंगपानीय
मिदं ॥ घटंगादेः पाने त वि
धातये प्रक्रिया भिन्ना ता माह
वंगसेनः । कर्षमात्र मिह द्रव्य
प्रयोक्तव्य पाने पेयादि सेवि
थौ ॥ आदिशब्देन सूष यवागू
विलेपिभक्तानि शृणुते ॥ पा
नप्रक्रियां पार्श्वधरोप्यतामे
वाह । क्षत्रे द्रव्यं पलं साध्यं
चतः षष्टिपलेजले । अदृष्टि
एतत्तदेयं पाने पेयादि सेवि
थौ ॥ पानप्रयोगे च घटंग मु
क्तवान् । अस्मिन् पक्षे चंदनं
रक्तं ग्राह्यं । कषाय लेपयोः
प्रायो युज्यते रक्तचंदन मिति
वचनात् ॥ अथ रक्तचंदनस्य
गुणाः । तन्न रक्तं हिमं स्वादु छ
र्दि तस्मात्त पित्तजित् । ति ।
क्तं नेत्रहितं हृष्यं ज्वर ज्वरा
विषोपहं ॥ घटंगादि प्रयु

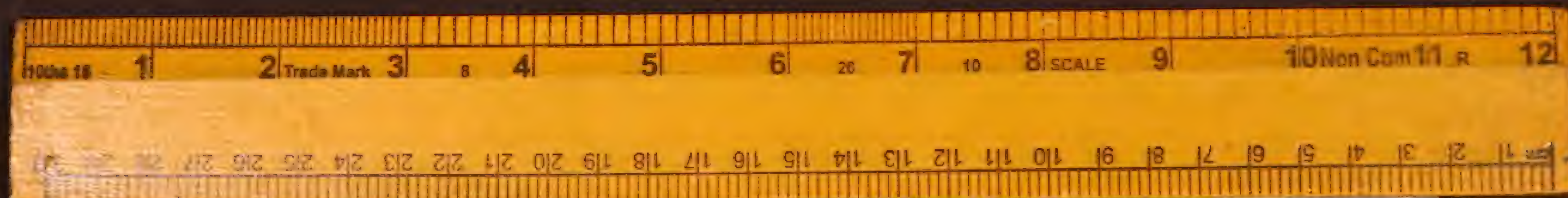
प्रायेतप्रास्थिकेभ्यः
अदं मृतं

जने इत्यादिशब्देन वदमाणा
योगाउच्यते। तेयथा। श्रीपणी
चेरनोणीरपचक मयुकज।
पानपित्रज्वर दयाह्मरिवाद्य
सशर्करं॥ अत्र श्रीपणीपच
कयोः फलेप्राप्ते। मयुकस्पत
पुष्प। अन्यच्च। दयात् मयुही
मयुकं तथेवात् पलएवकं।
पानस्पतेहिमकिंवासोत्पल
शर्करायुतं॥ दयात् पित्तज
रमिति शेषः। उच्यते मत्रक
मलमिह्यादि। दिवास्वायेन
कुंवातयतोः सास्यात् कफा
वहः॥ श्रीपवर्जेषुकालेषुदि
वास्वाये निषिध्यते उचितो
हिदिवास्वायेनित्येवाशरी
रिणा। वातादयः प्रजयंति ये
षामस्वपतादिवा॥ येवादिवा।
स्वम उचित स्नानाह। व्याया
मप्रमदाधु वाहन रतान् क्का
नानतीसारिणः मूलखासव
नरुषापविगतान् हिक्का म
रुत् पीडितान्। दीणान्।
दीणकफान् शिष्णुन् मद
हान् वृद्धान्साजीर्णिनो
रात्रौ जागरितान् नरां निर
प्रानान् कामदिवास्वायेन

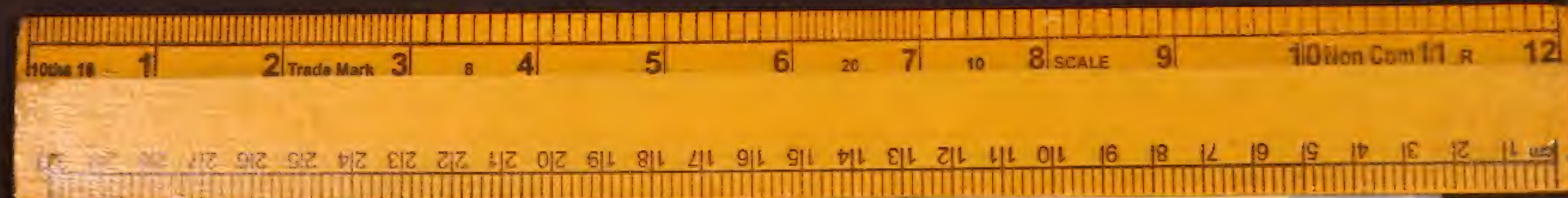
अथ वातिकादिज्वराणांयाका
वधि माह। वातिकः समरात्रे
तु दशरात्रेण येनिकः। अ
स्मिकोहादशाहेनज्वरः याक
मुपेतिहि॥ रसस्यामत्तः व
थिमतिक्रम्यापि ज्वरस्तिष्ठति
यतमाहसुश्रुतः। वरुदोष
समन्दायेः समरात्रात् परं ज्व
लेचनादुयवागुभिर्द्यदा दोषो
नयच्यते॥ तदाते मुखवैरस्यात्
सामोचकनाशनेः॥ कषायैः
पाचनेनैवैज्वरज्वरैः समुपाचरेत्
ज्वरस्य तारुण्यमथावस्थताजी
र्णतावधिः। आसमरात्रात्तरु
णाज्वरमाह मनीषिणः। हा
दशाह मभिधाय मध्यंजी
र्णततः परं॥ आसमरात्रादि
ति। अत्राह मयीदाया। रात्रि
शब्दो दिवसस्योपलक्षकः।
तेन सममदिवसादवाकृज्वर
स्तरुण इत्यर्थः। तथा चोक्तं
तत्रातरे। ज्वरे व्यतीते घट्टे
जीर्ण इत्युच्यते बुधे रिति।
दशरात्रात् परं जीर्ण माह
रम्ये मनीषिणः। अत एव ना
तकर्णः। जीर्णस्त्रयोदशादि
वस इति॥ अथ ज्वरे भेषज

प्रयोग समयः। वातिके समरा
त्रे त दशरात्रेण येनिके। अ
स्मिकेहादशाहेन ज्वरे युजीत
भेषजं॥ समरात्रे इत्यत्र रात्रि
शब्दो दिवसस्योपलक्षकः।
अत एवोक्तं। पायेयदातरं सा
ममौषधं सममेदिने। शामने
नाथवा दृष्टा निरामे न मुपा
चरेदिति॥ शार्ङ्गधरणापुक्तं।
गुडवी पिप्पली मूल नागरैः
पाचनेनैवैज्वरज्वरैः समुपाचरेत्
यं कालिगंसममेः हनीति॥
हारीतेनापुक्तं। एतां क्रियां प्र
युजीत घट्टात्रं सममेः हनि॥
पिवेत् कषाय संयोगात् ये
यं ज्वरविनाशिनी। एतां क्रियां
लेचनादिदृष्ट्या। कषायसंयो
गात् कषायेन साधितां पेयामि
त्यर्थः॥ खरनादेनापुक्तं। इ
ति घट्टात्रिकः प्रोक्तो नवज्वर
हरोविधिः। ततः परं पाचनी
यं ज्वरेदितं॥ ततः परं सममे
हनीत्यर्थः॥ वाग्भटश्चासमा
हादोषधं केचिदाह रम्य दशाह
तः। लघुत्रेभोजिते केचिदेय मा
माल्वाणनत्॥ सम्राहात् समा
हमारभ्येत्यर्थः। अत्र लघुलोपे
कर्मणि येचमी। अत एव सुश्रु
तः। दशरात्रात् परं सर्वे दीनय
मिति निश्चितं। अत एव दशरात्रे
ण हादशाहेनति लेचनवताव
नीत्येनेत्यर्थः॥ अत्र चरकस्त्वैव
माह। ज्वरिते घट्टेः तीते ल
घुत्रे प्रतिभोजिते। पाचने।
शामनीयेवा कषायं पायेयेत
ते॥ अस्यायमर्थः॥ ज्वरिते घट्टे
हेलचनेन व्यतीते सममेः ह
नि भोजितलघुत्रे अष्टमेदिने
कषायं पायेयेदित्यर्थः॥ तथा
च सुश्रुतः। समरात्रात् परं
केचिमन्यते देयमौषधं। सम
रात्रात् परं अष्टमेः हनीत्यर्थः
केचिच्चरकादयः॥ चक्रदत्तो
पि। समरात्रेण पच्यते समया
तगता मलाः। निरामस्तुत
तः प्रोक्तो ज्वरः प्रायोः घृमे
दिने॥ एवं सति कषायदाने
सममाष्टमयोर्दिवसयोर्विक
ल्पः॥ तत्रापि वषो वलाग्नि
दोषदेश कालोचिते कुर्यात्॥
भेषज मंत्रच दोषयाक दृष्टा
दद्यादिह्याह सुश्रुतः। येनिके

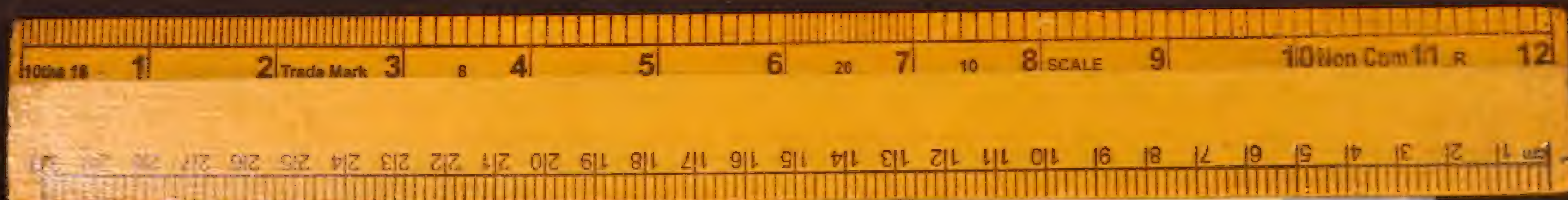
वा ज्वरे देय मत्पकालसमुत्थिते स्वमार्गसंचारः। माधवनिदासेऽ
अचिरञ्चरितस्यापि भैषज्यं दो तसाहस्यानेमिषाह इति पा
षयाकतः॥ इति। अस्याय मर्थः वः॥ ज्ञेयः पंचविधः कालोभे
अल्पकालसमुत्थितेपैतिके ज्व घन्य ग्रहणे नृणां। अत्रावृत्ते
रे दोषपाकं दृष्ट्वा भैषज्यदेयं प्रभातं स्यात् कषायेषु विशेषे
नत तत्र दश रात्रौपेक्षा। तथा घतः॥ मुख्यभैषज्यसंवेधानि
अचिरञ्चरितस्यापि पैतिकेत विदस्तरुणेज्वरे। तोयपेयादि
र नवज्वरयुक्त स्यापि दोषपाकं संस्कारे निर्दोषं तत्र भैषज्यं॥
दृष्ट्वा भैषज्यदेय मित्यर्थः॥ मुख्य भैषज्यं क्वापः तस्य से
दोषपाक लक्षण माह सप्रकृतः वधः पानं। यत आह। न क
मदौज्वरेलघौ देहे प्रचलेषु म षायं प्रसंशतिनराणां तरुणे
लेषुच। पक्वं दोषं विजानीया ज्वरे। कषायेणाजलीभूता
ज्वरे देयं तदोषं प मिति॥ ज्वरे दोषाज्जेतं सुदृशराः॥ आकु
मदौ स्वल्पीभूते। मलेषु वा लीभूताः प्रवृद्धाः स्वमार्गप
त पित्त कफ मूत्र पुरीषेषु। रित्यन्य यत स्ततो गताः। अ
प्रचलेषु स्वमार्गसंचारिषु। प त्र कषायशब्देन क्वायो गृह्य
कं निरासे। दोषप्रकृतिवैकल्यादे ते॥ उक्ताश्च कथस्य पर्यायाः
केषां पक्वलक्षणं। दोषाणां उ मृतं क्वापः कषायश्च निर्युतः
ए वात पित्त कफानां प्रकृतिः सनिगद्यते। तोयपेयादि सं
ज्वरस्य तत्र पदवाणां चोत्त पा स्कारे त्रिदोषं तत्र भैषज्यं मि
दनं। तस्या वैकल्यं वैपरीत्यं ति॥ तत्र तरुणे ज्वरे भैषज्यं।
तस्मात् दोषपाकज्ञानं एके मुख्यभैषज्यं क्वापः तस्य
षामते। क्षत क्षामता लघु पेयादि संस्कारे निर्दोषं। यत
त्वेवगात्राणां ज्वरमाहं। दोष आह। न त कल्पन मुदिषा
प्रकृतिरुत्साहो निरासज्वरल कषायः प्रतिषिद्यत इति कल्पने
क्षणं॥ दोषप्रकृतिः दोषाणां। षपेयायवागादिकं। ननु। स्वसंज्ञतया
कल्कः॥

क्वापश्च हिम फाणकौ। ज्ञेयाः कषायेण संमिताः प्रवृत्तये निवा
कषायाः। पंचैते लघवः स रिताः। यत आह कषायसंगुणा
घोत्रं॥ इतिवचनात् स्वर न। कषायः संभनः प्रीतो वृद्धः
सादयोपि कथं न निषिद्यते पित्तकफापरः। इत्यादि। संभं
तत्र। यः कषायः कषायः स्या ते आत्मानं कुर्वति। न विपद्यते
तसवर्ज स्तरुणे ज्वरे इति। यः सुखेन न विपद्यते उः त्वदत्तावि
कषायः कषायः स्यात् चतुर्थ लेवेन विपद्यते इति यावत्॥ अ
भागावशे करणेन अष्टमभा न्यञ्च। न च वंतेन पद्यते कषा
गावशेषकरणेन वा कषाय येः संमिता मलाः। निर्यग्विमा
वर्णः कषायरसश्च स्यात्। स रीगावाते होरं कुर्वन् नवज्वरं॥
कः क्वापः। सतरुणे ज्वरे अनुपस्थितदोषाणां वमने तरु
निषिद्धः॥ क्वापवाचकस्य णेज्वरे। रुदोगां सानाह मो
कषायस्य लक्षण माह। पा हं च ऊरुते भृशं॥ अस्याय म
दशिष्टः कषायः स्यायः षो र्थः। कफादिदोषोपस्थितो स्व
उशगुणं भसा कथितः तः ष यमेव चेद्वति वमनेन तदोषा
उगादिर्न निषिद्धो नवज्वरं॥ अ य। अनुपस्थितदोषाणां तरु
स्याय मर्थः। यः क्वापश्च द्वात णे ज्वरे वमने यत्न कृते रुदोभा
घोऽशगुणेनां भसा कथितः प दीन करोतीत्यर्थः। यत्नेन वचनेन
कः अथ च पादशिष्टः चतुर्थ तरुणे ज्वरे यत्नादमने निषिद्धं॥
भागावशेषः स कषायः स्यात् अवस्थाविशेषे तदापि कर्तव्यमि
अतः षडंगादि स्तरुणे ज्वरे न त्याह। सद्यो भूक्तस्य वाजोते ज्व
निषिद्धः। अयाकाद र्दयाकाद्यो रे संतर्पणो स्थिते। वमने व
क्ललक्षणाभावेन कषायत्वाभा मनाहं स्य शास्त्र मित्याह।
वात्॥ तरुणे ज्वरे कषायस्य वाग्भटः॥ वमने वेति विक
दोष माह। दोषा वृद्धाः क ल्या लेचनापेक्षया वमना
कषायेन संमिता स्तरुणे ज्वरे। स्त हं स्य त्पनेन गर्भिण्याति कृशा
भ्यतेन विपद्यते कुर्वति विषमज्वरं ति हृद्यादि निरासः॥ वाग्भ

होः ब्रह्मवाग्भटः ॥ वसितं पयेत् । इत्यसिंहितातः ॥ अ
लेचयेत् प्राज्ञो लंघितं न त
वामयेत् । वमनं क्लेशवाक्
ल्याद्व्यालं चनकार्थितं ॥ न
कार्यं गर्विणी वाल वृद्ध उ
र्वलभीरुभिः । अनशन मि
तिशेषः । अनेन वचनेन गर्वि
ण्यादीना मनशननिषेधात् ।
ज्वरे सामे पाचने निराशेशम
नेपथ्यात् मण्डादिकंच दया
त् ॥ पाचन शमनयोर्लक्षण
माह । यत्पचन्त्याम माहार्य
चेदामरसंचयत् । यदपक्वान्
यचेदोषास्तद्धि पाचनमुच्यते
न शोधयति यदोषान् समा
त्रोदीरयत्यपि । समीकरोति स
हृद्वास्तत् संशामनमुच्यते ॥
न शोधयति नोर्दीयो मार्गी
भ्यां पातयति । नोदीरयति नव
ईयति ॥ तयोः संप्रदानं का
लेचाह । पाययेदातरसामे पा
चनं सममे दिने । शमनेना
थवाहृष्टा निराशं तस्य पाचने
त् ॥ तस्मादो प्रदेयं तपा
चनं दिवसत्रयं । शमनीयप्र
देयं तपचरात्रे तनः परं ॥ शो
धनं दीपनं चैव एकरात्रं प्रदा

पाचनकं पूर्व ज्वरितेभ्यो ज्व तत् दीरशेषं कथितं येयं सर्वज
रापहं ॥ ध्यामकं रोहिषं । रापहं ॥ गुडवी ध्यामकारिषं ।
तलाभाउशीरं दद्यात् । वृहती यमकं रक्तचंदनं । यथा का
हं वृहत्फलं सूक्ष्मफलं थः सुप्रसिद्धः सर्वज्वरहरः
वृहती । दादा वृहती चेति । कं स्मृतः ॥ दीपनोदाहरुला
वकारी हयं पंथी ध्यामकं सर स तस्मा क्वयि रूची हरेत् ।
दारुचेति शोर्गीथरेण उक्तत्वा गुड्यादि कायः ॥ संशोधनं
त् । नागरादि कायः सर्वज्व तर्हणज्वरिणे निषिद्धः तदा
रेषु ॥ अथ सामान्यतः संश ह संश्रुतः । कूर्चमूर्च्छामन्द
मनीयान्नाह संश्रुतः । अथ मोहं भ्रम तद्विषमज्वरान् ।
संशमनीयानि कषायानि नि संशोधनस्य पोन्नं प्राप्नोति
वोधमे । सर्वज्वरेषु देयानि या तरुणज्वरी ॥ संशोधनस्य
नि वैद्येन जानता ॥ वृश्चीवति लक्षणमाह । स्थानाद्वहि
त्व वर्षाभूपयः सोदकमेव च नयेदहं मथोवा दोषसंचयं
पचेत्तद्दीरावशेषं तत् येयं स संशोधनं तदेव स्यादेवदाली
र्वज्वरापहं ॥ वृश्चीव श्वेतपुन फलं यथा ॥ निषिद्धमपि सं
र्णावा । वर्षाभूरक्तपुनर्णावा । त शोधनमवस्थाविशेषे देयं
पाच मदनयात् । पुनर्णावः यत आह । रोगे शोधनसाधे
श्वेतमूला वृश्चीवो दीर्घपत्रकः तयं विद्या दोषद्वलं । तं समी
पुनर्णावा पराक्ता वर्षाभूरक्तप द्यभिषक् कुर्याद्दोषप्रच्या
ष्कः ॥ पाकप्रकारमाह । दीरम वनं मृदु ॥ शोधनसाध्यान्
पुण्ड्रं दद्यात् । दीराजीरचतुर्गु रोगानाह । सद्योज्वरे विषेः
णा । दीरावशेषं पातकां दीरापक जीर्णमदाग्रवरुचो तथा । स्तन्य
स्यं विधिः ॥ दद्यात्पलपरिमि रोगे च रुद्रोमेकासे स्यात्संचयाम
तात् ॥ अथ च । उदकादिगुणं येन जीर्णं नगरात् कूर्चगुल्म ।
दीरं शिंशपा सारमेव च ॥ सीहोदरेषु च । मूलेषोपो मू
त्रे वा ते कृमि रोगे विरेचयेत् ॥

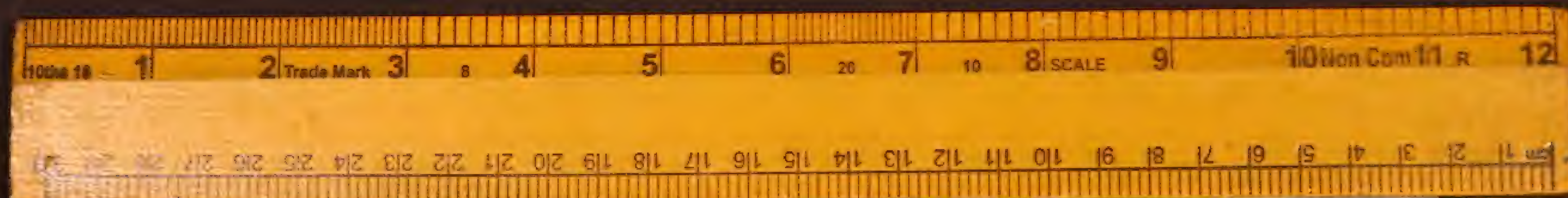

विरेचयेत् ॥ दोषद्वयं दोषे
रूपवित्तं दुर्बलं नत उय वा
सादिकुशं ॥ अतएव समीक्षे
ति ॥ अथ च ॥ चले दोषे मृदो
कोष्टे नेदोतात्र वलं नृणां ।
अथापत दुर्बलस्यापिशोधने
द्वितीयाभवेत् ॥ ऊतोवलनापे
क्षणीय मित्याशंकाया माह
नदानस्यामवस्थायां शोधने
दुर्बलस्यापि दोषद्वयलस्या
पिअवायत भवेत् ॥ कुर्यादि
वायिकुत्र भवतीत्यर्थः ॥
वलवतः पुरुषस्य पक्षस्य
दोषस्य स्वस्थानस्थितस्य शो
धनाविधाने दोषमाहसुप्रतः
पक्षोपनिर्हितो दोषो देहे ति
हृन्महात्मायं विषमवाज्वर
कुर्याद्वलवापादेमेव च ॥ पक्षः
लेचननिष्ठां बुधानपेयादिभिः
अनिरुतः अथोमार्गोणानुत्
सृष्टः ॥ महात्मायं विषमज्वरवा
तर्थात् ॥ तस्यैव महात्मायत्वा
दिति गदाधरः ॥ गंभीरमिति
कार्तिकः ॥ महात्मायं महाक
ष्टेवा ॥ वलवापादेवल्लय ॥ स
शोधनमाह ॥ आरग्वध ग्रथि ।
कसुस्ततिक्तादरीतकीभिः क

थितः कषायः ॥ सोमे सफलेक
फवातपित्तज्वरेदितोरेवनपाच
नञ्च ॥ आरग्वध धनवहेरा ॥
अथ च ॥ पण्यारग्वधतिक्तात्रि
द्वितीयाभवेत् ॥ अतएव ॥ पाचन
सारक मुक्तं मुनिभिर्जीर्णज्वरे
सामे ॥ आरोग्यपचकद्वय ॥
अनेतां बालकं मुक्तेनागरे क
दुरोहिणी ॥ पिष्टा मुक्तांबुना
कल्कं पाययेदतः संमिश्रं ॥
कल्कः स्वल्पेन कालेन दद्यात्
सर्वज्वरानयं ॥ विदध्यातकोष्ट
संमुद्धि दीपयेच्च ऊताशनं ॥
अनेतासारिवा ॥ सारिवादिक
ल्कः ॥ संशोधनं संशामनच
येषां निषिद्धं तानाह ॥ पीतांबु
लेचनदीर्घो जीर्णभुक्तः पि
पासितः ॥ न पिबेदोषद्वयं ॥
संशोधनमथेतरत् ॥ पातांबुः
पीतनिष्ठांबुः ॥ भुक्तः भुक्तवा
नित्यर्थः ॥ अत्राप्यवसितदिनात्
कर्तव्यप्रत्ययः ॥ इतरत् संशो
मने ॥ त्रिफला रजसीयुमेकं
वकारीयुते शरी ॥ त्रिकटुं
थिकमुक्तां गुडवी यन्वयासकः ॥
कटका पर्यटो मुक्तं ज्ञायमाण
च बालक ॥ निम्बं च ॥

करमूलं च मधुखलीचवत्सकः ॥
यवानीदयवोभागी शिग्रवीजं
सराष्ट्रजा ॥ वचा त्वक् पत्रको
शीरचंदनातिविषा वला ॥ शा
लिपर्णी पुष्पिपर्णी विउंगतरा
रं तथा ॥ चित्रकं देवकाष्टचव्यं
पत्रं पटोजलं ॥ जीवकषमको
चैव लवंगं वंशलोचनं ॥ पुं
रीकं च काकोली पत्रकं जा
तिपत्रकं ॥ तालीशापत्र मे
तानि समभागानि चूर्णयेत्
अर्द्धांशं सर्वचूर्णं स्पकिरातं प्र
क्षिपेत्सुधीः ॥ यतस्तदृशं
ननामचूर्णं दोषत्रयापहं ॥
ज्वरांश्च निखिलान् दद्यात् ॥
त्रकार्या विचारणा ॥ एथरुहं
हृगंतजांश्चापातस्यानविषमा
स्तथा ॥ सत्रियातोऽवांश्चापिमा
नसानपिनाशयेत् ॥ शीतादीन्
पिष्टादीन् मोहं हंतं भ्रमं हंतं
कामं संचपां वरुद्रोगका
मलापि ॥ त्रिकटुं कटीजा
नुपांश्च मूलं च नाशयेत् ॥ शी
तांबुना पिबेदेतत् सर्वज्वरनिह
नये ॥ सुदृशीने यथाचक्रं दान
वानां विनाशनं ॥ तद्वत् ज्वरा
णां सर्वेषां चूर्णमेतत् प्रणशनं
यद्यनि ॥ लातादशादाग्रुणा

पुष्करमूलाभावे कुष्ठमपि द
द्यात् ॥ भार्गवाभावे कालकारीमू
ले ॥ सोराष्ट्राभावे स्फुरिकोदया
त् ॥ तगरालाभे कुट्टे देयं ॥ जीव
कषमको योरलाभे विदारीकं
नस्य भागद्वयं दद्यात् ॥ पुण
रीकं श्वेतकुमलं ॥ काकोली
भावे अम्वराधामूलं दद्यात्
तालीशापत्रकाभावे सर्गाता
लीप्रदीयते ॥ इति ॥ अथ वाकं
टकारीजदा देया ॥ सुदर्शनच
ूर्णं ॥ शरीनिशाहयं सुवीदा
रुपुष्करमूलकं ॥ पला गुडवी
कटका पर्यटमुसवासकं ॥
भागीकिरातनिष्कं च दशमूलं
तथैव च ॥ कायमेवापि वेतक
ससिधुचूर्णयुतं नरः ॥ ज्वरा
सर्वान् दुर्बलं दंतिनात्र कार्या वि
चारणा ॥ अनुभूतमनुभूतमे
तत् ॥ हरीतकी त्रिहृतद्विहृता
रकाणां प्रथमभवेत् ॥ पलद्वय
कणामुं गुडवी गोलां रोवरी
सुदृवी विउंगे अग्रप्रत्येकं पल
संमिश्रं ॥ मधुना चरिकाहृत्वा
खादेत् ॥ ज्वरमपोहति ॥ कासं
श्चासं मलसं भवं क्रिमान् च नि
यच्छति ॥ लातादशादाग्रुणा

षडदा सचंदनं लोहितचंदनं सर्वज्वरहोमोन्मादघासापसारका
च। त्वक्पत्रकं वारि मृगसमु तनुत। यत्तरोत्तम भूतघ्नं गन्धि
स्नापयेकमेतानि पलोत्तिता लीनां च शस्यते ॥ मस्तदधिज
नि ॥ किराततिक्त स्निग्धासति ला। कौंती रेणुका। चंदन मच
क्रामताकणा पर्यट कंटका शेतमेवनतरक्तं। रोहिणी कट
र्यः। विरंग विष्णुमलकानि की। लादादिनैले ॥ लादादि
वासारसानि शावरुणासिंधु रिदा मेजिष्टा फिणिल मधुक
वाराः ॥ यतानि दोषानि पृथ वला। लामजकचंदनं च चस
कूपलाहमानानि सर्वाणि च कं नील सुतपले ॥ प्रत्येक मे
भेषजाति। कल्कानमीषाविद षा यन्मृष्टीः पक्कातोयेचतर्गु
पीतगव्यदुग्धेन वै सार्द्धतला रो। चतर्भागावशेयेत गर्भे
मितेन ॥ तैलेतिलानांततला चेतत् समापयेत् ॥ रेणुका
नुमाने तेनैव कल्केन शनैः प यमकं चैव वाजिगंधा तथैव च
चेत्। हस्तातज्ज्वरान तैलेमिदं वेतसे चोरकं कुष्ठदेवदारु न
समस्तान् ऊर्ष्यादलं वीर्यमं वं त्वच ॥ शतपुष्पा पुणरी
तीवपुष्टिं। विमर्दनादासुपरि कं मांसी मधुक मेव च। प
धमं प्रमंशमनयेत् सैनयेत् मि रत्तमितैः कल्केः कषायैर्णा
घुतितनोः। तया यथा मस्थि व पेष्टितैः ॥ मस्त शुक्रारनाला
समुद्रवामपि प्रहृत्य निद्रास ना मारकाटक मावपेत्। तीरा
मुपाजयेत् सुखे। अरुणामे रकसमायुक्तं तैलेप्रस्य विषा
जिष्टा। वारिवाला। रसारास्त्रा चरेत् ॥ अभ्यगातैले मे तदि
लादादिनैले ॥ लादाससमं शीघ्रं दाह मयोहति। व्यपोह
तैलेतैलास्ते चतुर्गुणं अ तितयावाते पित्तं श्लेष्म भवं
शुगंधानि शादारु कौंती ऊ ज्वरे ॥ समलापे सत्संच ता
ष्टाहचंदनैः। समूर्वा रोहिणीरा लुशोष भ्रमान्तिनं। ग्रहोपस
स्नाशनाहामधुकैः समैः सिद्ध णयेवाला रक्तः संहृषिताश्रये ॥
लादादिकं नाम ते लमभ्यजनादि तेषां कुष्ठं प्रशमयेत् तैलेलादादि
ना

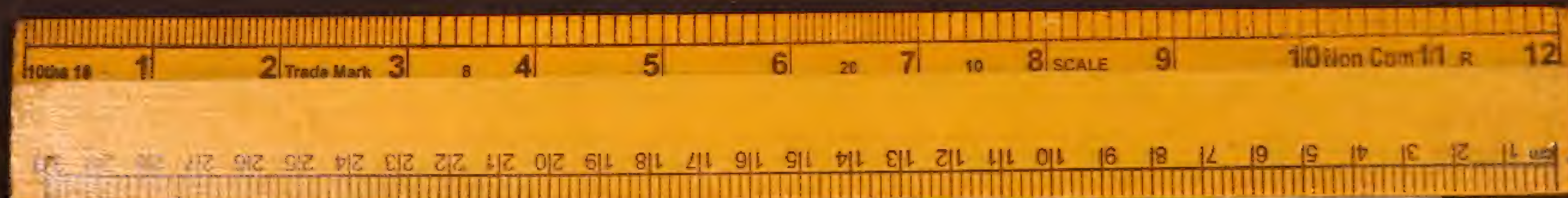
कं महत्। फेणिलेवदरे। ला त्सकपित्त भाग ३। ग्रमुं प्रति
मज्जक मुशीरवत् पीतुखवि दिनं सर्व दिन त्रये मर्हयेत्
हणविशेषः। लामजक यदा रसमिमं रक्तित्रयमित माई
न स्यात्तुशीरे दीयते तदा। करसेन दद्यात्। ओदन तक्त
चमकमित्यस्य स्थाने कुत्रापि वृत्ताकफले भोक्तं दद्यात्।
मेरिकं इति त कुमुदं दूषमि व्यजनाद्यैः श्रीतलमुपचार
यते। समापयेत् प्रक्षिपेदि कुर्यात्। उदकमेजरीरसो
र्यः। चोरकं ग्रंथिपर्णस्य भे नवज्वरेषु ॥ रसरत्नप्रदीपे।
दोभणित्तर इति नैपालदेशे अद्यात् समं सत समुद्रफेण
भवति। तदलाभे ग्रंथिपर्ण दिगुल गंध परिमृद्य यामं
देयं। पुणरीकं श्वेतकमले नवज्वरे वज्रयुगे विचित्र।
मस्त दधिजले। मुक्तं संधा मादीभसाये ज्वरधूमकेतः ॥
नभेदः। आरनाल मपि सं प्रक्रिया। पारासुद गंधकमु
धानभेदः। महालादादिनै द दिगुलमुद समुद्रफेणस
त् ॥ अथ नवज्वरे रसाः। स मभागं सर्वयाममेकमाईक
तो गंधकं कणाः शोषणाश्रस रसेन समं रक्तिकावहमि
वैल्लप्ताशकं रामत्पयितैः। तमाईकरसेन दिनत्रये नव
भूयो भूयो मर्हयेत् त्रिरात्र ज्वरी भक्षयेत्। दिनत्रयात्रव
वला देयः शृंगवेरदवेण ॥ ज्वरोत्प्रेत। ज्वरधूमकेतः।
ताये श्रीते वीजनैस्तक्रभक्त रसेद्विचिन्तामणे। सुदः स
वृत्ताकाप्यप्यमेतत् प्रदि तो विषोगंधः प्रत्येकं शाण
ष्टं। अदो चोग्रं गंति सद्योज संमितः। पूर्ववीजं त्रिशरण
रत् पित्राधिकं मूर्द्धितोयं च स्यात् सर्वभ्योद्विगुणाभवेत्
दद्यात् ॥ अस्य प्रक्रिया। पारा हेमाका कारयेदेयां चूर्णं
मुद भाग १ गंधकमुद भाग स्रस्त्रप्रयत्नतः। ज्वरी रज्ज्वरके
१ मोहागामुद भाग १ मरिच। ह्यैयस्मृणी गुजाहयोत्तिन ॥ आ
भाग १ शर्करा भाग ४ रोजस ईकस्परसेनापि ज्वरं हंति विदोषजं

एकादिकं द्वादिकं च त्रिकं च
चतुर्थकं ॥ विषमं च ज्वरं हन्या
ज्वरं जीर्णं च सर्वथा ॥ महाज्वरा
कुशोनाम्भारसोऽयं सर्वसंम
नः ॥ प्रक्रिया ॥ शुद्धपाराटक १
गंधकशुद्धविषप्रत्येकं टंक १
धनूरीजटंक १ चोकरंक १
सर्वेषां चूर्णमनिसूक्ष्मकर्तव्यं
महाज्वराकुशः ॥ सर्वज्वरेषु ॥
शार्ङ्गधरे ॥ एकोभागो रसान् ॥
शुद्धाद्ये लेयः ॥ पिप्पली शिवा
आकारकरभो गंधः कटुतेले
नशोधितः ॥ फलानि चंदवा
रुणा शुद्धभागमिताग्रमो
एकत्र मर्दये चूर्णं भिंद्वारु
णिकारसैः ॥ माषोन्मिता व
हीकुत्ताद्यान् सयोज्ये बुधः
क्षिप्रारसानुपानेन ज्वरघ्नो व
टिकामता ॥ शैलेयः कटु ३
तिलोके ॥ शिवात्र हरीतकी
आकारकरभः अकरकरहा
रतिलोके ॥ चतुर्भागमिता अ
मीशैलेयादयः सुटसमुदि
ता भागचतुष्टयमिताः ॥ ज्वर
घ्नीवटिका शार्ङ्गधरे रसगंधं
चदरं जैपालं क्रमवर्द्धितं ॥ द
तीरसेनसंयिष्यवती गुंजामिता

कृता ॥ प्रभाते सितसाहसार्द्धम
सिताशीतवारिणा ॥ एकेन दि
वसेनैवानवज्वरहरी भवेत् ॥
ज्वरघ्नीवटिका ॥ रसरत्नप्रदे
ये ॥ रसो गंधो विषं शुद्धीपि
प्लीमरिचानिच ॥ पुष्पावि
भीतकं पात्रीदंतीवीजचणो
पितं ॥ चूर्णं मेघां समाशानो
द्रोणपुष्पीरसैः पुटेत् ॥ व
हीमाघनिभा कुण्यान् भलेय
नूतने ज्वरे ॥ नवज्वरहरीवटी ॥
शतनवज्वरे रसाः ॥ अणुसामा
यज्वरे रसाः ॥ शुद्धसूते विषं
गंधं धनूरीजं त्रिभिः समं च
तुर्णादिगुणं चोषं चूर्णं गुंजा
दयोन्मितं ॥ आर्द्रकसुरसेः
किंवा जंवीरसुरसे युते ॥ महा
ज्वराकुशो नानासर्वज्वरविना
शानः ॥ एकादिकं द्वादिकं च
त्रिकं च चतुर्थकं ॥ विषमं
वा त्रिदोषमा ज्वरे दनिनसंश
यः ॥ प्रक्रिया ॥ शुद्धपाराटक १
शुद्धविषटंक १ शुद्धगंधकट
धनूरीजटंक १ शोविटंक ४ पी
परीटंक ४ मरिचटंक ४ सर्वेषां
र्णमनिसूक्ष्मकर्तव्यं ॥ महाज्वरा
कुशः ॥ सर्वज्वरेषु सर्वरस ॥

गंधेषु ॥ सूते गंधं विषं चैव
टंकं च मनःशिला ॥ एता
नि टंकमात्राणि मरिचं त
ष्टटंकं ॥ कटुत्रयटंकषट
कं खल्ले लिप्ता विचर्णयेत् ॥
रसः श्वासज्वरारोऽयं श्वास
सर्वज्वरापहः ॥ श्वासज्वरा
रोरसः ॥ श्वासे सर्वज्वरे
सुरत्नाकरे ॥ दारुमुष्पां शिखि
ग्रीवा रसकं च एथक एथक
टंकत्रयानुमानेन गृहीत्वा क
नकटवैः ॥ मर्दये त्रिदिने का
र्णवटीचणकमात्रया ॥ मरि
चैरेकविंशत्यासप्रभिरुल
सीदले ॥ रवीदेहटीद्वयपथं
उपभक्तं समकर्तुं ॥ तरुणं विष
मजीर्णहृत्मात्र सर्वज्वरप्रवे ॥
दारुमुष्पादारुमुष्पी ॥ शिखिग्री
वा तृत्तिया ॥ रसकं खपरिया
प्रत्येकं टंक १ धनूरीजसुरसेन
मर्दयेत् ज्वराकुशः ॥ सर्वज्वरेषु
नारायणकर्ममात्रं स्यात् कर्ममात्रं च
टंकं ॥ मरिचं साहकं कर्मस्यान्
तावद्वयवराटंकं विषकर्मचतुर्णां
शंसर्वमेकत्र चर्णयेत् रसोक्तताश
नानाम्नाखाद्योगुंजामितो ज्वरे ॥ कृता
एता रसाज्वरे ॥ शुद्धजैपालटंकं त
र्णं वीर्यवर्द्धिनी ॥ नानानुपा

कंटाटंकद्वयोन्मितं ॥ गौरिकं टंक
मेकं च कम्पानीरेण मर्दयेत् ॥
कलायसदृशी कार्ण्य वटिका
ताच भक्षयेत् ॥ शीतलेन ज
लेनैवा वहीजीर्णज्वरापहा ॥
जीर्णज्वरघ्नीवटी ॥ द्विभाग
तालेन हतं च ताम्रं रसं च गं
धं च समीनमायुः ॥ विषं समं
च द्विगुणं च ताम्रं त्रिसप्तगुणं
णदिवाकराणोः ॥ विमर्दयिष्य
स्वरसेन चूर्णं युजे कटुं सित
या समेत ॥ ज्वराकुशोऽयं रवि
संदराख्यो ज्वरानिहंत्यष्टवि
धानं समस्तान् ॥ अस्त्रप्रक्रिया ॥
पाराटंक १ गंधकटंक १ विष
टंक १ दिगुणात्तालक हतताम्र
टंक २ गरुमस्यकपिप्र १ सवप
कत्रखलेन वचूर्णोद्दोर्मिले तव
नीविके पातकी स्वरसकभावना
२ चामे मह देव ३ मात्रा रती
एक अनुपानं श्वेतशर्करारती
१ खार १ सर्वज्वरे रविसुंदरोरसः
शुद्धसूततथा गंधं खल्ले ताव
द्विमर्दयेत् ॥ सूतेन दृष्यते या
वत् किंतु कज्जलवज्जवेत्
यथा कज्जलिकाख्याता हृद
र्णं वीर्यवर्द्धिनी ॥ नानानुपा

नयोगेन सर्वव्याधिविनाशिनी ॥ पित्तदनुपायीयं शीतलं च
कजलिकाविधाने तद्गण २ लुकत्रये ॥ प्रत्यहं वर्धयेत्तस्या
सरत्प्रदीये ॥ जयापत्रसेनाय पक्वैर्कार्तिकेभिषक् ॥ नाथि
वहमानरसेन च ॥ भृंगराज र कं दशगुंजातो भक्षयेत्तत्कदा
सेनापि काकमाद्या रसेन च ॥ चन ॥ पकादशदिनारं भाजतां
रसं संशोध्य यत्नेन तत्समं तथैवापकर्षयेत् ॥ यवमेतौ स
शोथयेदलिं ॥ भृंगराज र स म श्रीयात्रो विंशति वासगान्
पिष्टाशोथयेदकं रश्मिभिः ॥ शिवं गुरुं तथा विप्रान् रज्जुभि
सप्रधावात्रिधावापि पश्चाच्च ताप्रणम्य च ॥ अथ दया भक्षयेद्
शीतकारयेत् ॥ चूर्णयित्वा स तांतीरमां सरसाशनः ॥ ज्वरं
मनेन सह मर्दयेत् ॥ नष्टं ग्रहणीचापितयातीसारमेव
तं यदा चूर्णं भवेत् कजलस च ॥ कामलापोदुरोगं च मूल
त्रिभं ॥ निर्धूमे वदंगारं द स्तीह जलोदरं ॥ यवमादीन्
वीर्यार्थात् प्रयत्नतः ॥ तत्र गदान्दत्तारुषः ॥ पुष्टं श्री
महिषीविष्णुस्थापिते कदली र्थवान् ॥ जीवेद्वर्षशतं साध
तले ॥ निःक्षिप्य तदुपर्यन्यत् वलीपलितवर्जितः ॥ रसप
पत्रदत्ताप्रपीडयेत् ॥ शीतलं पीटी ॥ अथ ज्वरिणे अत्रदा
तात् ततः पश्चात् समुहृत्य वि न समयः ॥ तत्र चरकः ॥ ह
चूर्णयेत् ॥ यवसिद्धा भवेदा त् संभवति यकेषु रसदो
पिचानिती रसपपीटी ॥ ज्वर च मलेषु च ॥ काले वा यदि
दिवापि भिर्वाग्निविषं दृष्ट्वा पुरा वा काले सोऽकाल उदाहृतः
हरः ॥ चकारक्ययायुक्तः सधा अन्यच्च ॥ आमेपाकं गते रणां
वदसपपीटी ॥ रक्तिकासं मि यदा भोजनलालसा ॥ भवेत्
तां तावद्दृष्ट्वा रकसंयुतां काले त्यकाले वा सोऽत्र काल उ
गुंजादं भृष्टं हिंवाकां भक्षये दाहृतः ॥ तत्र कालमाह ॥ ज
इसपपीटी ॥ रोगान्तरपथ रस्य पाकावस्थाः च दानका
यन्नेरपि तां भक्षयेदुपः ॥ लः ज्वरस्य पाकका ॥

रसेन

लम्बा ॥ वातिकः समरात्रेण द कदिनानां मंतिमे समम पवदि
शरात्रेण येनिकः ॥ श्लेष्मिको नेः ग्रहीयते ॥ तथा च यन्तरीः
हादशाहेन ज्वरः पाक मयेति ज्वराभिभूतः घट्टे व्यतीते वि
दि ॥ ज्वरस्य पाक उपशमः ॥ पक्वदोषः कृतलेचनादिः ॥ यो
ज्वरपाकेनेव रसपाके दोषपा मेघजंतादति वैद्यवशेण निःसं
कोऽपि कथितः ॥ यतो दोषपा शये हेत्यविराज स रोगान् ॥ ज
कं विना ज्वरपाको न भवति र राभिभूतः वातज्वराभिभूतः ॥
सपाकं विना दोषपाकश्च न भ विषक्तदोषः पक्ववातः ॥ कृत
वति ॥ ननु यथा येति को ज्व लेचनादिः आदिशब्दात् कृत
रो दशाहोरात्रेण पाकं याति पक्वदोषेनेऽत्र दीयते ॥ तथा
श्लेष्मिको ज्वरो हादशाहोरा त्र्योदशदि
त्रेण पाकं याति त्रयोदशदि वसेऽत्र दीयते ॥ तथा वातिः
को ज्वरः सप्ताहोरात्रेण पाकं याति ॥ अष्टमे दिवसेऽत्र कथं
याति ॥ कथं समम पवदि नदीयते ॥ कथं समम पवदि
वसेऽत्र दीयते ॥ इति ॥ उच्यते ॥
कफपित्तद्वेधात् सहेतुं लं च कफपित्तद्वेधात् सहेतुं लं च
नं वक्तुं ॥ आमेत्तया उदं मपि वा युनं सहेतुं तर्णं ॥ इति वचनात्
मरसपाके जाले आहारलाभं मरसपाके जाले आहारलाभं
विनावायुः क्षणमात्रमपि सो दनशक्नोति ॥ स आमुकारित्वा
तदाणादात्तपाकादीन् विकारा त्तनयति ॥ अतो वातिके ज्वरे पा
कदिनानां मंतिमे समम पवदि नेः ग्रहीयते ॥ तथा च यन्तरीः
ज्वराभिभूतः घट्टे व्यतीते वि पक्वदोषः कृतलेचनादिः ॥ यो
मेघजंतादति वैद्यवशेण निःसं शये हेत्यविराज स रोगान् ॥ ज
राभिभूतः वातज्वराभिभूतः ॥ विषक्तदोषः पक्ववातः ॥ कृत
लेचनादिः आदिशब्दात् कृत पक्वजलपाननिवृत्तगृहवास
गुरुस्वसनधारणादिः ॥ मेघ जमित्यत्र स्यात्पुपलक्षणं ॥ अ
नपवचरकः ॥ ज्वरिते घट्टेः तीते लघुत्रे प्रतिभोजिते ॥ पा
चने प्रामनीयेवा कषाय पायये ततमिति ॥ ज्वरिते वातज्वरिणे
घट्टेः तीते इत्युपलक्षणं ॥ पि त्तज्वरिणे हादशाहेः तीते ॥ श्ले
ष्मज्वरिणे हादशाहेः तीते ॥ लं घुत्रं भोजितं ज्वरिण पाचनेन श
मनीयेवा कषाय पाययेत् ॥ पुनः सपव ॥ सर्वज्वरेषु ज्वरि
ते दिनां भोजयेत्लघु ॥ दिनां तेऽतश्चोऽत्र मथवाचीतेन
त्रिधा विभक्त्यदिबसममथ भागेपित्तप्राधान्यसमये उक्तं च

भागभेदेन। वयोः होराभिः भुक्तानां
नेः क्षमयादिनाः क्रमादिति। ते
वातपित्तश्लेष्माणः। पित्तकाले
ऽपिमया क्राद्वीक। यत आह
याममध्येन भोक्तव्यं यामयुग्मं
न लंघयेत्। याममध्ये रसोत्त
पति यामयुग्मादल्लयः ॥
इति। यतस्तस्य परमिति चे
न्न। यत आह। श्लेष्मदये म
हृदोष्मा वलवानेन लसदा
वेगापायेः न्यथा न हि ज्वरे
गाभिवर्द्धनं ॥ तदा पित्तप्राधा
न्यसमये। अन्यथा उक्तसम
यादस्यदा। वेगापाये ज्वरा
पि वेगाभिवर्द्धनं भवतीत्यर्थः
अत्र विषमज्वरिणोऽत्र दातुं
कालविशेषमाह चरकः। सर्व
ज्वरेषु समाहं मात्रावलघुभोज
येत्। वेगापायेः न्यथा न हि ज्व
रेगाभिवर्द्धनं ॥ सर्वज्वरेषु
सर्वविषमज्वरेषु। वेगापा
ये ज्वरेगापाये भोजये।
अन्यथा ज्वरेगापाये विना।
तत भोजनं ज्वरेगाभिवर्द्ध
नं भवतीत्यर्थः ॥ अथात्र ग्रह
णाय स्थानमाह। आहारनिर्हर

विहारयोगाः सदैव सखिविज
ने विधेयोः। इति ॥ अन्यवल
स्य ज्वरितस्य भोजनार्थोपवे
शानप्रकारमाह सप्रकृतः।
ज्वरे प्रमेहो भवति स्वल्पैरपि
विचेषितैः। निषण्णं भोजयेत्
स्नान्नाद्याद्यौ च कारयेत्। ति
ष्ठण्यथा स्थानस्थित मेव न
त स्थानान्तरं नीते ॥ अत्र य
द्वापसमये प्रथमे ज्वरितेन क
वलः कर्तव्य इत्याह। यथा दो
षाचितैर्द्वैः कर्तव्यः कवल
ग्रहः। आराचकास्पवैरस्य मल
पूति प्रसेकरुत ॥ मृष्टजीरक
चूर्णेन सिंधुजन्मयुतेन च। नि
कादं तान् मखस्यानर्हृष्टा कव
लमाचरेत् ॥ सुखे मले विगंध
त्वे विरसत्वे च नृपति। मनः प्र
सन्नं भवति भोजनेति रुचिर्भवेत्
ज्वरितो हित मश्रीयाद्ययस्य
रुचिर्भवेत्। अत्र काले ह्यभुजा
नः क्षीयते म्रियतेः पित्त ॥
अयमर्थः। यद्यपि अस्मज्ज्वरित
स्य हिते भक्ष्यं रुचिर्भवेत् तथापि
पित्तो हित मेवाश्रीयादिति नियमः य
त आह सप्रकृतः। एवं भिषग्व्यकाले च।

ज्वरीनाद्यान् कथंचन। न त न वर्णं सिद्धो घनित। चक्षुषो म
स्याहितं भुक्त मायुषे चास। ज्वलः स्वर्णः शुक्लस्तस्मिन् ज्वरा
त्वाय च ॥ आनदस्ति नितैर्दोषैर्य
वेन काल मातरः। तावत्का
लं सलघुन्नमश्रीयात् सखिविक्त
वत् ॥ आनद स्ति नितैर्दोषैः।
अपक्वैर्दोषै र्वाप्र इत्यर्थः ॥
ननु हिते वस्तुति कथं मरुचिः
स्यादत्त आह। सातत्यात् स्वाह
भावाच्च पथ्यं देयत् मागतमि
ति। सातत्यात् एकस्यैव भक्ष्यस्य
सर्वदोषयोगात्। स्वाहभावाच्च
भक्ष्यान्तरादपि विस्तारतः। पथ्यं
मप्रियं स्यात्तथापि तदेव पथ्यं।
कल्पनाविधिभिस्तैस्तैः प्रियं त
गमवेत् पुनरिति ॥ अथ च ज्वरि
तोऽत्र कालेऽश्रीयादेवेति द्विती
या नियमः। कुत इति चेत् हि
यतो हेतोः अभुजानः क्षीयतेः
पक्वया त भवति तत्र म्रियतेपि
च। ज्वरिताय हिताश्रयादीन्या
ह। रक्तशाल्यादयः शास्ताः पु
राणाः क्षुष्टिकैः सह। यवावे
रत्नलाजार्थं ज्वरितानां ज्वरापराः
तत्र रक्तशालिगुणाः। रक्तशा
लिर्वर स्तथा चल्पो ॥

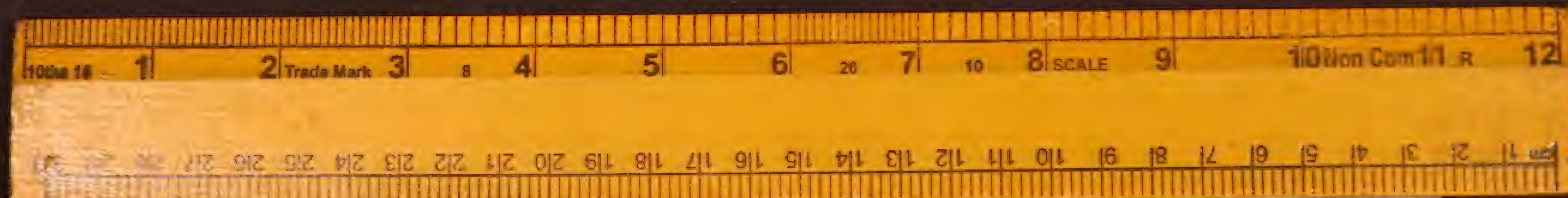
वर्णं सिद्धो घनित। चक्षुषो म
स्याहितं भुक्त मायुषे चास। ज्वलः स्वर्णः शुक्लस्तस्मिन् ज्वरा
त्वाय च ॥ आनदस्ति नितैर्दोषैर्य
वेन काल मातरः। तावत्का
लं सलघुन्नमश्रीयात् सखिविक्त
वत् ॥ आनद स्ति नितैर्दोषैः।
अपक्वैर्दोषै र्वाप्र इत्यर्थः ॥
ननु हिते वस्तुति कथं मरुचिः
स्यादत्त आह। सातत्यात् स्वाह
भावाच्च पथ्यं देयत् मागतमि
ति। सातत्यात् एकस्यैव भक्ष्यस्य
सर्वदोषयोगात्। स्वाहभावाच्च
भक्ष्यान्तरादपि विस्तारतः। पथ्यं
मप्रियं स्यात्तथापि तदेव पथ्यं।
कल्पनाविधिभिस्तैस्तैः प्रियं त
गमवेत् पुनरिति ॥ अथ च ज्वरि
तोऽत्र कालेऽश्रीयादेवेति द्विती
या नियमः। कुत इति चेत् हि
यतो हेतोः अभुजानः क्षीयतेः
पक्वया त भवति तत्र म्रियतेपि
च। ज्वरिताय हिताश्रयादीन्या
ह। रक्तशाल्यादयः शास्ताः पु
राणाः क्षुष्टिकैः सह। यवावे
रत्नलाजार्थं ज्वरितानां ज्वरापराः
तत्र रक्तशालिगुणाः। रक्तशा
लिर्वर स्तथा चल्पो ॥

गृहीततात। ज्वरितानां प्रकोपन
यदा याति समीरणः। तदेतदपि
हि शस्यते मात्राकालोपपा।
दिताः॥ कपिजल इति ख्या।
तो लोकेषु गौरतिनिविः। इति
निम्बुकेंदाडिमं धात्रीफलम
स्त्रं प्रकाशते। प्रदद्यादम्ल
सात्माय कांजिकं वा पुरात
ने॥ अथोषधिसिद्धायाः। ये
यायाः गुणश्च। अत्रकाले
हितायेयायथास्वपाचनेः
कृता। दीपनीपाचनीलवी
ज्वरानीनां ज्वरपहा॥ यथा
स्वपाचनेः कृता यथादोषपा
चनेः कृता। यथा। पंचमल्याः
कषायतुपाचनं वातिके ज्वरे।
सदोदं प्रैत्रिके मुस्तकटके
इयवैः कृते॥ पिप्पल्यादि
कषायंतपाचनं कफज्वरे
लघुना पंचमलेन पिप्पल्या
सहपान्यया॥ महत्या पंचम
ल्याय व्याघ्री उस्पर्शी गोक्षरेः।
सिद्धानिभिषगानि प्रमुंजीतय
थाक्रमं॥ वातपित्ते अस्मपित्ते क
फवाते त्रिदोषजे। अस्यायमर्थः
वातपित्ते लघुना पंचमलेन सिद्धा
नानिभिषकु प्रमुंजीत। शालि

पर्णी एष्विपर्णी कंठकारी हृषंत
था। गोक्षरेः पंचमः प्रोक्तः पंचम
लमिदं लघु॥ अस्मपित्ते वातपि
ने पिप्पल्या सह पान्यया। कफ
वाते महत्या पंचमल्या। श्री
फलः सर्वतोमदा पाटला ग
णिकारिका। शोनाकः पंचमः
प्रोक्तः पंचमलमिदं महत्॥
त्रिदोषजे ज्वरे देया व्याघ्री उस्पर्शी
गोक्षरेः। व्याघ्री कारिका।
उस्पर्शी यवासः। पेयास्वा रक्तपा
लीनां वस्ति पार्श्व शिरोरुजि।
स्वदंष्ट्रा कंठकारी भ्यांसिद्धा ज्वर
रीपिवेत॥ विवदवर्चीः सयवा
पिप्पल्यामलकैः स्मृता। सर्पिषं
नीपिवेत पेया ज्वरी दोषानलोम
नी॥ कासीष्वासी च हिक्की च पंचम
ली स्मृता पिवेत। यवोः त्रात्रे। य
त्र पंचमली हृदनी लवी च हिता।
तथा स्मृता पेया पिवोदत्तार्थः।
पेया भेषजसंयोगाल लघुताच्चा
ग्रिदीपिका। वात मूत्र पुरीषा
णां दोषाणां चानुलोमिका॥ स्त्र
दनाय च सोमता हृकतात् त
ह शमाय च। आहारभावात्॥
वात् प्राणायसरता हाचवायव

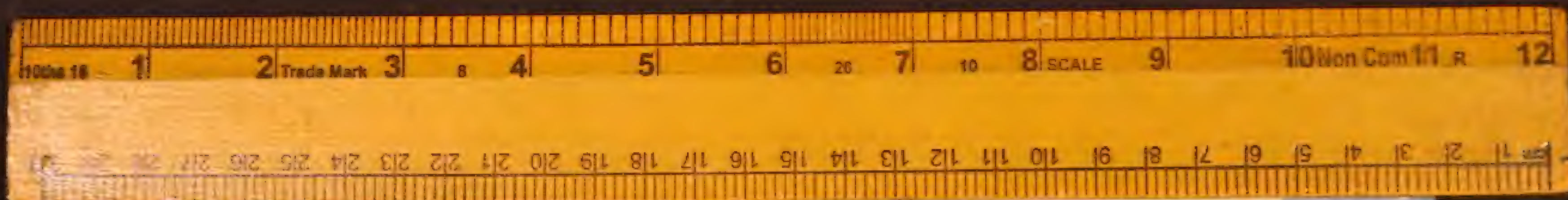
ज्वरी देत सात्पत्वात् सात्तांष्ट
व माचरेत्॥ हेतु सात्पत्वात्
हेतुवो वातपित्तकफा सेषां सा
त्पत्वात्। यव कोल कुलत्था
नां मूत्रमूलक सुखयोः। प
कैकं मुष्टि मादाय पचेदष्टग
ण जले॥ पंचमुष्टिक इत्येष
वातपित्तकफा यवः। मूलप्र
शस्यते गुल्मे कासेष्वासेक्षये
ज्वरे॥ पंचमुष्टिक यवः॥
रुद्धमूत्र पुरीषस्य गुदे वर्ति
निधाययत्। पिप्पली पिप्पली
मूलं यवानी च यसाधितं॥ पा
ययेत यवा गुवा मारुतायनुला
मनी। पेयाया यवा ग्वाश्च।
कुविदपवादमाह। मदात्यये
मयनित्ये श्रीषेपित्तकफोत्प
ते। रुद्धो रक्तपित्ते च यवागू
र्न हिता ज्वरे॥ दाह लघुर्दितं
तामं निरंजतस्य चित्तं। शा
कं रामधुसंयुक्तं पाषये ज्ञानत
पणं॥ लाजशुक्ररूपं तर्पणं।
तथा च ग्रंथान्तरं। दाह लघुर्दितं
तामं निरंजतस्य चित्तं। च
मीर्न मयपंचापि तोयालाडि
तशुक्रकं॥ शर्करा मधुस
युक्तं पाययेत् लाजत ॥

पणं। ज्वरापहैः फलरसैर्युक्तम
त्रहितं क्वचित्॥ संतर्पणसूत्र
पंचाह धमेतरीः। दाहादाडि
म त्वज्ज्वर मदितामुसशुकरं।
लाजचूर्णं समधाज्यं संतर्पण
मुदाहृतं॥ लाजचूर्णं॥ दाहा
दजलशर्करा मधाज्यसहितं तर्प
णमुक्तमित्यर्थः॥ लाजशुक्रगु
णाश्च गुणार्थे लाजानां शक्तवः
दोह सितायुक्ता विशेषतः।
छर्द्यतीसारत्तद्दाह वियमूल्या
ज्वरापहाः॥ चरकश्च। तत्र तर्पण
मेवाहो प्रदेयं लाज शुक्रमः।
ज्वरापहैः फलरसैर्युक्तं मधु
सशर्करं॥ ज्वरघ्नानि फलान्या
ह चरक एव। दाहादाडिम त्वज्ज्वर
पिषालैः सयवैः कैः। तर्पणार्हं
स्पृष्टा तैः तर्पणं ज्वरनाशनं॥ पि
याल मंत्रयुक्तफलं न तन्मज्जाति
गुरुत्वात्। तर्पणार्हं स्पृष्टा हृदि
हृषात्तस्य लेचितस्य दीर्घास्यत्प
र्यः॥ अमोपवासानिले जहितो नि
त्यं रसोदनः। रसोऽत्र मांसर
सः। तेन सक्ति उदने रसो
दनः। अत्रेन व्यंजन मित्यने
न समासः। मुद्गयुयोदनश्चै
व हितः कफ समुत्थिते।

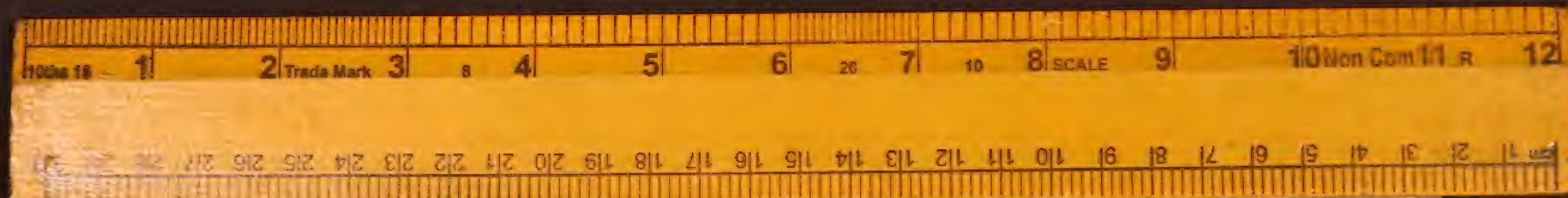
स यव सितया युक्तः पीतपि
नज्वरे दितः ॥ स यव मुह्युषो
दन यव ॥ कृणोः लघुदोषोयः
लीलाकफो जीर्णज्वरोविनः ॥
विंथासृष्टदोषश्चरतः पिना
निलज्वरे ॥ पिपासार्तः सदाह
अपयसाससुखीभवेत् ॥ अन्य
च ॥ अजाड्यं गुणोपेतं पातय
ज्वरशान्तये ॥ तदेव तपयः पी
तेतरुणेहंति मानवं ॥ तरुणे
ज्वरे ॥ अन्यच्च ॥ जीर्णे ज्वरे कफे
दीर्घो दीर्घे स्यादस्तोपमं ॥
तदेवतरुणेपीतेविषवहेति ॥
मानवं ॥ अथज्वरिणोनियम
माह ॥ न हिरयात्र एवीक्रेना
भिष्यंदि कदाचन ॥ न तीक्ष्ण
गुरुप्रायो भुंजीत तरुणज्वरी
नजाततर्पयेत् प्रातः सदसा
ज्वरकथितं ॥ तेनसंशमितोप
स्यपुनरेव भवेज्वरः ॥ अथज्व
रविमुक्तेः पूर्वत्रयमाह ॥
दाहः स्वेदो भ्रम ह्रस्वा कं
प विड्विदसंक्षिताः ॥ कु
जनंचातिवैगंध्य माकृति
ज्वरमोक्षणे ॥ विड्विभित्तम
लप्रवृत्तिः ॥ अत्रसंयदादित
त भावे क्तिप् ॥ कृजनेकु
यमं ॥ अतिवै गंधं गात्रस्य ॥
ज्वरमुक्तो भविष्यत्या मेतल
दाहं भवति ॥ ननु दोषतय
विना नद्याधि निवृत्तिः ॥ ती
णश्च दोषः कथं मेवे विधे
पं करिष्यति ॥ उच्यते ॥ कश्चित्
दीर्घोपिदोषः विनाशकाले
स्वशक्तिं दर्शयति ॥ यथा नि
वीणावस्थायां दीपो विशेषा
त् प्रज्वलति ॥ वारभरोपार
धातुन प्रक्षोभयन्तो मोक्ष
काले विलीयते ॥ ततो नरः स
सन कृजने वमन विषय चेष
त इति ॥ न चक्षते अचक्षुश्चा
त् ॥ त्रिदोषजज्वरेपतदेतवगे
चधातुगे ॥ लक्षणं मोक्षकाले
दम्यस्मिन् स्वेददर्शने ॥ पुनर्हा
दादिकंलक्षणं मोक्षकालेपेत
क्षेवज्वरेषु स्यात् ॥ केषु त्रिदोष
जे ॥ अंतर्वगे ॥ धातुगे ज्वरे ॥ अ
न्यस्मिन् स्वेदमात्रदर्शने भ
वति ॥ अथज्वरमुक्तस्य लक्ष
णमाह ॥ देहो लघु व्यपरा
तः क्रम मोह तापः पाको
मुखे करण सौष्टवमय
थात् ॥ स्वेदः क्षयः प्रकृति
योगिमना ॥ ५ ॥

लिप्ताकणश्च मूर्द्धिविगतज्वर
लक्षणानि ॥ सप्रक्तोः प्याह ॥
स्वेदो लघुत्वशिरसः कणूः पा
को मुखस्य च ॥ तवयुश्चात्रको
दाच ज्वरमुक्तस्य लक्षणं ॥
अथ ज्वरमुक्तस्य नियमाः ॥
आयामंच व्यायंच स्नानंच क
रणानि च ॥ ज्वरमुक्तो न सेवेते
यावन्नवलवान् भवेत् ॥ अन्य
च्च ॥ आयामंच व्यायंच प्रवा
तं शिरिंजले ॥ ज्वरमुक्तो न से
वेत यावन्न वलवान् भवेत् ॥
अपि ज्वरविमुक्तस्य स्नानं कु
र्यात् पुनर्ज्वरं ॥ तस्माज्ज्वरवि
मुक्तोपि स्नाने विष मिवत्
जेत् ॥ वलवर्णप्रिवृष्टाया
वन्नप्रकृतिर्भवेत् ॥ तावज्ज्वरेण
मुक्तोपि वर्जनीयानिवर्जयेत्
अथ वातज्वराधिकारः ॥
तत्र वातज्वरस्य विप्रकृष्टस
त्रिकृष्टकारणकथनपूर्विका
संप्राप्तिमाह ॥ वातलाहारे चे
ष्टाभ्यावायुरामाशयाश्रयः ॥
वह्निर्निरस्यकोष्ठाग्निं ज्वरकृत
स्यादसानुगः ॥ अथ तस्य पू
र्वरूपमाह ॥ ज्ज्भातर्प्य समीर
णादिति ॥ समीरणान्ज्वरे उत्त
पतस्यति अत्यर्थं ज्ज्भा स्यात् ॥
ज्ज्भा च प्रमादिपूर्विका भवति
अथ वातज्वरस्य लक्षणमाह
वेपथुर्विषमो वेगः कंठोष्ठम
खणोषणं ॥ निद्रानाशः क्ष
वस्त्रभोगात्राणोरौलसमेव च
शिरोरुहात्ररुग्वज्वरस्य व
ह्विकता ॥ श्रुत्या ध्याने ज्ज्वरे ॥
भनेच भवत्यनिलजे ज्वरे ॥
एतानिलक्षणानि प्रायोभावि
तेन सप्रक्तेन निर्दिष्टानि ॥ च
कारादस्यान्यपि चरकनिदानो
क्तानि बोद्धव्यानि ॥ तायेव ज्ज्वा
केन प्रदर्शयते ॥ भवेति विवि
धा वातवेदना स्यादसप्रक्ता
पिंडिकोद्वेष्टने कर्णस्वनो
वक्रकषायता ॥ कुरुसादोह
वस्त्रभो विषेयः संधिजानुना ॥
मुष्ककासो वमिलो मंदतरुर्धः
अम भ्रमो ॥ अरुणं नेत्र मूत्रा
दित्थं प्रलापो स कामिता ॥
विषमो वेगः शरीरोचतादित्र
यो ज्वरवेगो विषमो भवतीत्यर्थः
तवस्त्रभः क्षिक्तायाश्चभावः
तथाच वाग्भरः ॥ दूर्ध्वोरोमांग
देनेषु वेपथुः क्षवथोर्ग्रहः ॥
ति ॥ चरकोपि ॥ क्षवथुर्हारनि

यह इति । शिरो रुद्रात्ररुक् यादहमपिवायुर्नसहेतुतां ।
गात्रपदे प्रयुक्ते शिरोरुद्रा भेषजमाहा श्रीफलः सर्वतोभ
हप्रयोग सत्र विशेषेण द्राकामहतीच शोणकः । तर्का
वेदनाबोधनार्थः ॥ अथवा रीगोदरः तदा हहतीकलसी
तत्परविकितसा । आमाश स्थिरा ॥ रास्त्राकरणाकरणासूत्र
यस्थो हन्तापि सामो मा कुष्टंभीकिरातकः । मुस्तास
गीन् पिधापयन् । विदधाति तावलावालेदात्तायासः शता
ज्वर दोष सस्मालंघनमा क्रिका ॥ पक्षाकाथानिहयेव
चरेत् ॥ इति वचनात् सा प्रभजनकतज्वरे । सोपदेव
मान्यतो ज्वरि मात्रस्य याव योगोऽयं सर्वयोगवरः सतः
दारोग्यदर्शने लंघनविधा श्रीफलो विल्वः । सर्वतो
ने वातज्वरिणो लंघनविधा भद्रागभारी । कामहतीपाद
ने विशेष माह चरकः ॥ ला । शोणकः शोनापाडा
ज्वरितं घट्टेः तीने लघुनं इति लोके । तर्कारी गणिका
प्रतिभोजितं । पाचने शम रिका । कलसी एस्त्रिपर्णी ।
नीयेवा कषायं पाययेद्विष स्थिराशालिपर्णी । वाल सुगंध
क ॥ सुक्रतोप्याह । वातिके वालायासोयवासः । दशमूला
समरात्रेण दशरात्रेणपैति दिक्वायः ॥ सुक्रतस्तु । पंचमू
के । श्लेष्मिके द्वादशादेणान् लीकषायं पाचने वातिकेज
रेयुं जीत भेषज मिति ॥ ननु रेइति । अत्र पंचमूली हृदतपंच
अत्र वैष्णविकां प्राणा इति मूली । अतएव त्रिशती । श्रीप
श्रुतिः तद्विना प्राणिभिः र्णीतर्कारी श्रीफल दंडकपाद
कथं स्यात्तदमिमाह । दोषाण् लामूलैः । पाचन मुचितेमा
मेव साशक्तिर्लघुनेयासहिस् रुतजनितज्वरहा वि वारिणि
ता । नहि दोषदयेकश्चित सो कथितैः ॥ हृदतपंचमूलीका
कुंशक्रोतिलंघनं ॥ कफपित्तद थः ॥ किराताहामृतोदीचव
वैधावसहेतुलंघनं वरु । आमव हतीहय गोदरैः । त्रिपर्णी

कलसी विषैः काथो वातज काथः ॥ मुदं पांकरमुक्त म
रापहः ॥ उदीचवालकं । त्रि क्षतलिते मारगिनारीरज्जुला
पर्णीशालिपर्णी । कलसी ए वनावडमापनिस्फुटमालका
श्रिपर्णी । किरातादिक्वाथः ॥ खस्तु सरने । तावत्येव मनः
गुडवी पिपलीमूल नागैः पा शिला च विमला तावतथा
चनेष्टं । वातज्वरे तथा येयका टेकणं सुदी द्युतमिताकाणाच
लिगंसममेऽहनि ॥ कालिगंस् रिचं दिक्पालसखात्कं ॥ वि
तपेदयवमं ॥ त्रिशती । वि षादिवस्तुनिशिलोपरिष्ठादि
श्चासता ग्रंथिक सिद्धतोयं मरु चर्णीयेडाससिशोधयेच्च । तत
ज्वरस्यामिवतः ऊतोऽयं काथो स्तुखलेरस गंधकोच चर्णी
ऽथ कुस्तुवुरुदेवदारु सदाषथः च तथामयुगं विमर्द्य ॥ क
पाचनमत्रचारु ॥ दोषधं सुदी । ल्यतरुनामधेयो यथार्थना
काथः पाचनमिति । वेदाप्रमा मारसः श्लेष्मः । समीरणश्रे
णमिति वत । पंचमूलीवलारा षगदान् हरेते मात्रास्य गुंने
स्तुजलथैः सह पोक्षुरैः । का का ॥ आर्द्रकेण सममेवभक्षि
षोहमाच्छिवः कं पं पर्वभेदं म तोहेति वातकफसंभवेज्वरे ।
रुज्वरे । पंचमूली विल्वदिः । श्वासकासमुखसेकशीतता
हृदतपंचमूलपादिक्वाथः ॥ वक्रिमोघविरुचीश्रुनाशयेत्
कणा रसेनामृतवलि विष्णानि नसेनाम्वेवहरति शिरोः नि
दिग्धिका सिंधुकभूमिनिवेः स कफवातजो । मोहं महांतमपि
मूलकैराचरितः कषायोद्विता चप्रलापेदवधुगदं ॥ कल्पत
शिनाहेति गदानिमोस्तु ॥ रुसः ॥ सामान्यज्वरचिकित्सा
ज्वरं मरुडक्षिसमुद्रवं तथा व क्रोमहाज्वरकुशः प्रदेयोऽत्र
लासज्वानलमदंताच । कटाव विषमदोषधमारगिकोषणा
गंधं रुदयावरोधं सेदं च रोमाव शुमणिरक्तकमार्द्रकमर्दितं क्र
दिमत्व मोहान् ॥ कणादि । मविवर्द्धितमुद्वलितज्वरसिधु
भैरव पषरसा वरः ॥ शुमणिः

मारितं तामंतस्य भागाः पंच ।
रक्तं हिं गले तस्य भागाः षट्
मात्रास्य रक्तिकादं । त्रिपुरभे
रवो रसो ज्वरे ॥ वातप्रेमज
रे स्वेदं जंघा पार्श्वस्थिप्रलित
पीनस आसवाधीर्यकारयेत्
हिधानवित् ॥ स्त्रोतस्य मार्दवं
कृत्वा नीत्वा पावकमाशय ।
हत्वा वातकफसंभं स्वेदो ज्व
रमपोहति ॥ खर्परभृष्टपट
स्थितकाजिकसंसिक्तवाल
कास्वेदः । शमयति वात
कफामय मस्तकमूलान्
भंगादीन् ॥ बालकास्वेदः
शमयति वातकफामयम
स्तकमूलान् भंगादीन् वा
लकास्वेदः कंये शिरोरुदय
गात्रयथायां भ्रायां पादसुप्त
तायां पिंडिको देहने रुसादे
हनुस्तंभे लोमहर्षे च ॥ मानलेग
फलकोशो धुनः सिं पुनस्तमरि
चौचितो मवे ॥ हंति वातकफरोग
मास्यगंशोषमापुनरुतामरोवकं
इतिकवलः कंयोष्टमुवशोषे ॥
अम्यशर्करादिमाभ्यां वृद्धादरा
दिमयोस्तथा ॥ कल्कं विधाय सस्य
शोषवे रसनाशनं ॥ दात्तामलकयोः

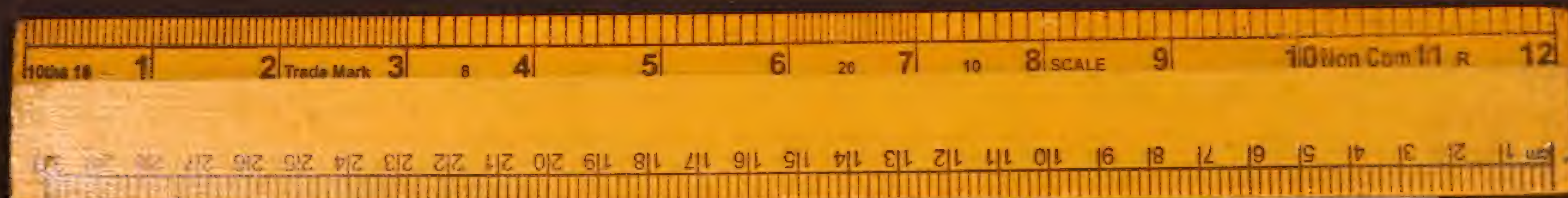
दिपेत् । तेन हृष्टा मत्वस्योतः
संशोष स्तेन शाम्यति ॥ सुरसं
जायते वज्र रुचि भवति भोजने
निदानाशस्य निदान माह ।
लावणं लंचनं चित्रायायामः
पोकभीकृपः । यभिरेव भवे
निदानाशः स्वेदमतिसेत्तयात् ॥
अस्य चिकित्सा माह । भृष्टं वि
जयाचूर्णं मधुना निषि भूयेत्
निदानाशः तिसारे च ग्रहणाया
वकृत्तये ॥ गुडं पिप्पलिमूलस्य
चूर्णं नालोडितं लिहन् ॥ चिरादि
च संनष्टं निदामा मोतिमानवः ।
वाससं जंघा मूलं मूलं वा शिरसि
काकमायाश्च ॥ विधुते निदानेन कं
स्त्रं मूलं वाप्यते सगुडं पीतमिति शे
षः । मूलं न काकमाया वदं सरेण
मस्तके नियतं । विदधानि नष्टनि
दो निदामा म्पेर सिद्धमिदं ॥ शीतये
संद निदस्तु दीरमय रसान्दधि ।
अभ्यगो हर्जनं स्त्रान् मूदं कर्णति
नर्पणं ॥ रसं मांसं रसं ॥
कांता वा रुल्लता मूखानि वृ
त्तिकृत कृतमता । मनोः नरु
ला विषयाः कामं निद्रा सत
कल्कं सहते वदने ॥

प्रदाः । रसेण केचन सूर्ये च सूर्यि
रूपययः सचः ॥ निद्रासे जने
यत्प्राप्य लाण्डरुपयोजितः
रसे मांस रसे ॥ येन वे पोतकी
मायाः सुरा मांस रसः पयः ।
तो धूमनिल मत्स्याश्च निद्रां क
र्वति देहिना ॥ निदानाशे ॥
दारुहं मवती कृष्ट शताका
हिं गु संयवे ॥ लिप्यत् कौ
लेरस्य पिष्टेः मूलाध्यानयु
तोदर ॥ हेमवती स्वेतवचा ।
दारुषट्कलेयः मूलाध्यान
योः ॥ कटुते लंकण हिं गुव
चालमुनसाधितं ॥ उंसं विनि
हितं हंति कर्णयोर्निस्त्रनं यथा
ते लंकणी स्त्रने ॥ कण सुरा
धिवचया यवान्माच समन्विता
तां हल सहिता हंति मृक्का
संमुवेधता ॥ मृक्कासे ॥
अथात्र माह । अमोघवासानि
लने हितो नित्यं रसोदनः । म
ज्ञामलकयूषस्त्वद्विद्वाय
रीयते । रसो विहितं मांस रसः ॥
येषां वारुणशालीना वस्ति पार्श्व
शिरोरुति । स्वदंष्ट्रा कण्टकारी
भ्यां सिद्धा ज्वरहरी पिवेत् ॥ का
सी म्प्रासी च हिक्की च पंच मू
ली म्प्रातो पिवेत् । येया मिति शे
षः । इति वातज्वराधिकारः ॥
अथ पित्तज्वराधिकारः । तत्र
पित्तज्वरस्य विप्रकृष्ट सन्निकृ
ष्ट कारणकथन पूर्विकां से
प्राप्तिमाह । पित्तलाहार चे
षाभ्यां पित्त मासायाश्च यं ।
वहि निरस्य कोष्ठाग्निं ज्वरकृत
स्याद्रसानुगं ॥ पित्तस्य पंगुत्वा
नेन कोष्ठाग्रे रुष्मावहि नेते न
शक्यते । यत आह । पित्ते पं
गु कफः पंगुः पंगवो मलधा
नवः । वायुना यत्र नीयेते तत्र
गच्छति मेचवत् ॥ इति । ततो
ऽपि पित्तवायुसहाये वोदये ।
यत आह । द्रवमेकरसेनास्ति
नरोगोः पोकदोषजः । पक
स्त कुपितो दोष इतरा नपिको
पयेत् ॥ इति ॥ अथ नस्य प्र
वृत्त्य माह । पित्ताज्वरयोर्दा
ह इति । पित्ताज्वरे उत्पत्त
स्यति नेत्रदाहः स्यात् । सच प्र
मादि पूर्वको भवति ॥ अ
थ पित्तज्वरस्य लक्षणमाह
वेग स्तीक्ष्णः तिसारश्च निद्रा
लपनं तथा वमिः । कण्वोष्टमु
खनासानां पाकः स्वेदश्च जाय

ते॥प्रलापोवत्ककृता मूर्च्छादा
होमदस्ता। पीतविस्मृतेनेत्रे
पैतिकेधमपवच॥अतिसारः
पित्तस्यसरत्नात् सदवा प्रवृत्ति
नत्वतीसार एव तस्य ज्वरोप
द्रवत्वात्। वमिः यदा पित्तक
फस्थानंयानितदा वोढव्या।
प्रलापोः नर्धकंवचः। मूर्च्छा
रूपादेरज्ञानं। मदः पूरा कोद
वधनरभदणादिव मत्तता।
ध्रमः चक्रावृत्तेष्वज्ञानं। च
कारात् रक्तकोष्ठादायो वोढ
व्याः॥अथपित्तज्वरस्यचिकि
त्सा।आमाशयस्थोदत्ताग्निं
सामोमार्गानपिधापयन्। वि
दधातिज्वरं दोषस्तस्मात्तु च न
माचरेत्॥इति वचनात् सा
मान्यतो ज्वरिमात्रस्यावदारो
पदर्शनेलेचनाभिधानेपित्तज
रिणोलेचनविधाने विशेषमा
हसुश्रुतः। पैतिकेदशारात्रेण
ज्वरेयुजीतभेषजमिति। दृश
रात्रेण लेचनवता व्यतीतेने
त्यर्थः॥ किंतु ज्वरे नदाह।
तिक्तामस्तायवैः पात्राकटफ
लाभांसदोदकं। पक्केसप
करं पीते पाचनं पैतिके।

ज्वरे॥तिक्तादिकायः॥पर्प
लो वासक स्निग्धा कैरातोथ
न्यासकः। मियेगुश्रुतः का
यपक्षांशकं रयायुतः॥पिया
सादाह पितास्वयुक्तं पित्तज्वरं
हरेत्। पर्पटादिकायः॥इ
दा हरीतकी मूला कटका
कृतमालकः। पर्पटाश्रु कृतः
कायपक्षांशपित्तज्वरापहः। मुख
त्वशोषप्रलापोनदीहमूर्च्छा
मप्रणतः। पिपासारक्तपित्तानां
शमनोभेदनामतः॥इत्यादि
कायः॥पटोलवधथान्याक
मधुकंमधुसंयुतं। हेनिपित्तज
रंदाहं तस्माच्चातिप्रमाथिनी॥
पटोलादिकायः॥गुड्याम
लकीयुक्तः केवलो वापि पर्प
टः। पित्तज्वरं हरेत्। दाह
शोषप्रमान्वितं॥गुड्यादि।
कायः॥एकः पर्पटकः श्रेष्ठः
पित्तज्वरविनाशनः। किंपुन
र्यदि युज्येत चंदनोशीरवालेकं
श्रीवेरंचंदनोशीरं च न पर्पट
साधितं। दद्यात् सुशीतल
वारितहृच्छर्दिज्वरदाहनत्
श्रीवेरादिकायः॥ ॥
भूनिस्वातिविषा लोभमूलके

न्यवास्ताः। बालकं धान्यकं तक्तं दंतं। सोपद्रव मपि मा
विलंकयायो मातिकावितः॥ न निर्णीतो मधुना सह॥गुड
विद्रेष्टव्यमसकांशं रक्तपित्तं चादिकायः॥पलाशस्य
ज्वरं हरेत्। भूनिस्वादिकायः॥ वदय्या वा निम्बस्य मृदुपलवैः
द्राक्षावेदनयमानि मूला नि अम्लपिष्टैः प्रलेपोः येहत्यादा
क्तामतापिव। थारी बालमुष्णी हयुते ज्वरे॥उज्जानसुमस्य
रंचलोधेद्रयव पर्पटाः॥यन् गभीरतामकांसादि पात्रे नि
षकं प्रियेगुश्रुयवासो वासक। हिते च नाभौ। शीतोवुधारा
स्तथा। मधुकं पुलकं चापि वक्रला पतेति निहंति दाहं
किरातो धान्यकं तथा॥पर्पटाका त्वरितं ज्वरं च॥पथ्यानेल
शो निहंतेव ज्वरं पित्तसमुत्पि हृत दौर्दे लिहंदाहज्वरापहः
ता। तेषां दाहं प्रलापं च रक्तपित्तं कासासकं पित्त वीर्यं स्या
ध्रमंक्रमं॥मूर्च्छालुर्दि तथा सानं हंति वमी रपि॥तैलह
मूलं मुखशोष मरोचकं। त दौर्दे रित्यत्र न समुच्चय।
कासं स्यासेव रुहासे नाशये स्नेन केवलेन दौर्दे एापि
त्रात्र संशयः॥महाद्राक्षादिका लिप्तात्॥कांजिकाईपटे
यः॥ससितो निशिपयुयितः नावगुणनेदाहनाशनं। अ
प्रातर्धान्याकनगरुलकायः। य गोतकसंस्त्रि शीतलीक
पीतशमयत्यचिरोदेन दीहं ज्व तवाससा॥द्राक्षामलकक
रं पेते॥धान्याककायः॥अ ल्केन कवलोऽत्र हितो मतः।
मताया हिमः प्रातः ससितः ये पक्कादिमवीजैर्विधानाकले
निकज्वरं। वासायाश्च तथाका नचकुचितं॥धानाः त्रधान्या
स रक्तपित्तज्वरान् जयेत्॥ग कं। इतिकवलः॥अथात्र
रूची भूमिनिवश्र बालं वीरणा माह। दाह वम्यर्दितं दामं नि
मूलकं। लघुमुस्तं त्रिहृद्वात्री रंजतषयान्वितं। शर्करामधु
द्राक्षा वासा च पर्पटः॥य संयुक्तं पाययेत्ताजतर्पणं॥ला
वा कायो हरतेव ज्वरं पि जतर्पणं लाजाशक्तं रूपं तर्पणं

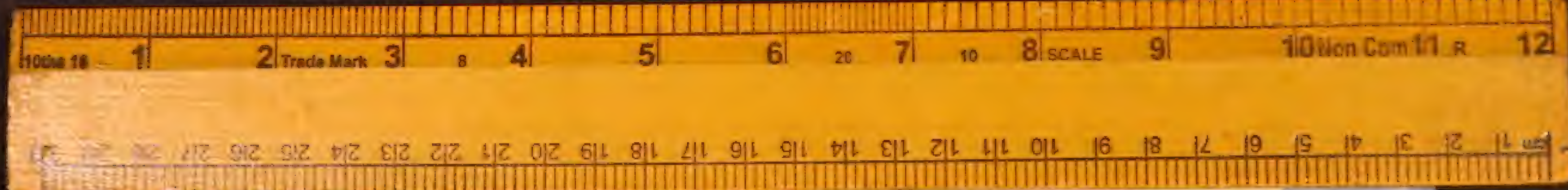

संतर्पणसंयुक्तं सामान्यं
रविकितसाया ॥ मृदुघोदो
देयः सितया पैतिके ज्वरे ।
हर्म्यं शुभ्राभसंकाशे शशोक
करणीतले ॥ मलयोदकसं
सिक्ते स्वप्यात् पित्तज्वरीनरः
हारावलीचेदनशीतलानां
संगंधपुष्पावरश्रुधितानां ।
नितंविनीनां सपयोधरीणां
मालिगानां मृदुरंतिदाहं ।
वायः कमलहासिनो जलयं
त्रगृहाः शुभाः । नार्यश्चदन
दिग्गोपादाहदेन्यहरामताः
इति पित्तज्वराधिकारः ॥
अथ श्लेष्मज्वराधिकारः । तत्र
श्लेष्मज्वरस्य विप्रकृष्टसन्निह
ष्टकारणकथनपूर्विकां संप्रा
प्तिमाह । श्लेष्मलाहारचेष्टाभ्यां
कफश्लेष्माश्रयाश्रयः । वहिनि
रसकोष्ठाग्निं ज्वरकृतं स्यादसा
नराः ॥ कफस्य कोष्ठाग्निं ज
सोवर्द्धिर्नयनेन पंगुतादाशंका
याजातायां पित्तस्येव सिद्धांतो
बोद्धव्यः ॥ अथ तस्य पूर्वच
पश्चाह । कफाज्जातमिनेदन
मिति । कफाज्जातज्वरे उत्पत्त्या
ति अज्ञानभिलाषः स्यात् । सच

श्रमादिपूर्वको भवति ॥ अ
थ श्लेष्मज्वरस्य लक्षणमाह
स्तेमितं स्तिमितो वेग आलस्यं
मधुरास्यता । मृक्तमूत्रपुरीष
लेस्तमस्तमिरश्यापिच । गौ
रवंशीतमुत्तक्रेदो रोमहर्षी
ति निद्रता । प्रतिश्रुयायोः रुचिः
कासः कफजेऽदोः निमृक्त
ता ॥ स्तेमितं श्रंगानामादपेता
वयुवित्तमिव । स्तिमितो वेगः
ज्वरस्य मेदवेगः । आलस्यं सम
र्थाप्यधिकर्मण्यनुत्साहः । स्त
मः श्रंगानमत्ता । तमिः अज्ञा
भिलाषस्यपि भोजनासाम
र्थं गौरवेगाज्जातः । शीते शीते
लगति । उत्तक्रेतः वमनोपस्थिति
रिवाति निद्रता निद्राधिक्यं । प्र
तिश्रुयायोनासारोगविशेषः ॥
अरुचिः भोजनानिच्छा । चका
रात्पित्तकाशीतामृतप्रसेक
सुहृत्सिद्धारुदयोपलेपउष्मा
भिलाषोवर्द्धिमांय मिति ।
यत्तउक्तं । प्रसेकः पित्तकाः शी
तासुहृत्सिद्धारुदयोपलेपउष्मा
फेनलिमरुदयं भवेदये अम
न्दता ॥ अथ श्लेष्मज्वरचिकि
त्सा । ग्रामाश्रयस्योदतापि

सामोमार्गान् पिथापयन् । वि
दधाति ज्वरं दोषं सस्माले च नमा
चरेत् ॥ इति वचनात् सामान्य
तो ज्वरिमात्रस्य यावदोषोपद
र्शनं लेचनाभिधाने श्लेष्मज्व
रिणो लेचनविधाने विशेष
माह सश्रुतः । श्लेष्मिके हाट
शाहेन ज्वरे युंजीत मेघजमि
ति । हाटशाहेन लेचनवता
व्यतीतेनेत्यर्थः ॥ किं तत्र ।
घनं तदाह । पिप्पल्यादिक
यायंत कफजे परिपाचन मि
ति । पिप्पल्यादिगणमाह । पि
प्यली पिप्पली मूलं मरिचं
जगज्जिप्पली ॥ नागरं चित्रकं
चवरेण केलाजमोदिका ॥ सर्ष
पोद्विगुभागी च योवेदयवजीर
काः । महानिबम्बमूर्वी च विष्ठा
तिक्ता विडंगकं ॥ पिप्पल्यादि
गणोरोष कफमारुतनाशनः
गुल्ममूलज्वरहरो दीपनश्चाम
र्षावनः ॥ पिप्पल्यादिकायः ॥
दौद्रोपकुल्यासयोगः श्वास
कास ज्वराघतः । स्त्रीहाने हानि
क्वाच वातानां मपि शस्यते ॥
पिप्पली त्रिकलाचपि सम
भांज्वरी लिहन् । मधुना स

सर्पिषा वापि कासी श्वासी सुखी
भवेत् ॥ कटफलं पौष्करं मृगी
कृष्णं च मधुना सह । श्वास
कासज्वरहरो हेलोः यफना
शनः ॥ चातुर्भद्रिका बलेहः ॥
कटफलं पौष्करं मृगी यवा
नीकारवीतथा । कटत्रयं च स
र्वीणि समभागानि चूर्णीयेत्
आर्द्रकस्पर्शे लिह्यान्मधुना
वाकफज्वरी । कासश्वासारुचि
छुद्दिश्लेष्मानिलनिवृत्तये । अ
शोः बलेहः ॥ सिंधुवारदल
काशं कणाळं कफजेज्वरे ।
जंघयोश्च वलेदीलोकोच
पिहिते पिबेत् ॥ यवानी पिप्पली
वासा तथा खातु सवल्कले । प
षां काशं पिबेत् कासे श्वासे च क
फजेज्वरे ॥ वासा लडास्नाकायः
दौद्रोपज्वरकासरुत । वासादि
कायः ॥ मरिचं पिप्पली मूलं ना
गरं कारवी कणा । चित्रकं क
टफलं कुष्ठं ससंगंधितवाशि
वा ॥ कंदकारी जरा मृगी
यवानी पिबुमर्दकः । पषां का
यो हरयेव ज्वरे सोपद्रवं क
फात् ॥ मरिचादिकायः ॥
वातज्वराधिकारोक्त कल्पतरु

गोपि श्लेष्मज्वरे दानव सस्यक
 फवाधिहरतात ॥ सिंधुविकट
 राजीभि रार्दकेण कफे हितः ।
 कवल इति शेषः ॥ अथात्र ।
 माह मुह्युषोदनादेयो ज्वरेक
 कसमुत्थिते । इति श्लेष्मज्वराधि
 कारः ॥ अथ वातपित्तज्वरा
 धिकारः । तत्र द्वेदज्वरस्य वि
 प्रकृष्ट सन्निकृष्ट कारण क
 यन पूर्विकां संप्राप्ति माह ।
 तत्र वातपित्तज्वरस्य । वातपि
 त्तकरै वीतपित्ते ग्रामा अ
 याश्रये । वहि त्रिरस्य कोष्ठा
 ग्रिरसगोज्वरकारिणी ॥ स्या
 तामिति शेषः ॥ अथ तस्य
 पूर्वत्रय माह । प्राग्गुपे वात
 पित्तस्य भवतो वातपित्तिके ।
 ज्वर इति शेषः ॥ अथ वातपि
 त्तज्वरस्य लक्षण माह । त
 स्या मूर्च्छाभ्रमो दाहो निद्राना
 शः शिरोरुजा । कंठास्पशोषो
 वमपुरोमदुर्घोः रुचिरुमः
 पर्वभेदश्च भ्रात वात पित्त
 ज्वराकृतिः । सर्वभेदः पर्व
 णि भिदांत इवेति संयुक्त
 या ॥ अथ वातपित्तज्वर
 स्य चिकित्सा । वातपित्तज्व

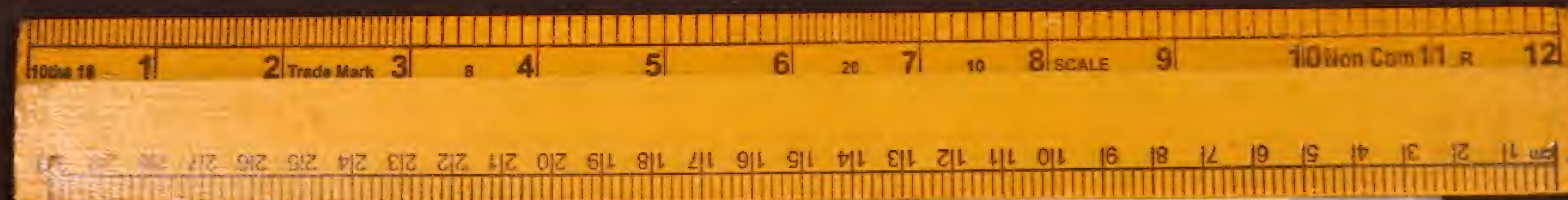
रेदेय मौषधं पंचमेः हनि । कि
 रानतिका मस्तनां दातामा
 मलकीशंदी । निष्काण्य सगु
 उंकाण्य वातपित्तज्वरे पिवेत्
 किरातादिकायः ॥ गुडवी प
 पटो मस्त किरातो विषभेष
 जे । वातपित्तज्वरे देये पंचभेद
 मिदं शुभं ॥ पंचभेदकायः ॥
 त्रिफलाशाल्मलीरास्त्रा राज
 हृदादृषकैः । मृतेमहूर
 त्यास्य वातपित्तभवे ज्वरे ॥ वि
 फलादिकायः ॥ मधुकंसा
 रिवादादा मधुकं चंदनात्प
 ले । काशमीरफलकं लोधादि
 फला पचके शरे ॥ पत्रषकं
 मृणालं च दित्येत् संचूर्णवा
 रिणी । निशोधिते सितादौ द
 लाजयुक्तं च तत्र पिवेत् । वा
 तपित्तज्वरे दाहे तस्मा मूर्च्छा
 चि भ्रमान् ॥ शामयेदक्रपित्तं
 च जीमूतमिव मारुतः । अत्र
 मधुकादि मृणालांत समुदि
 ते पलपरिमितं संचूर्णपित्ते
 त वारिणि घटपलपरिमिते
 मधुकादि हिमो दाहे ॥ अथा
 त्र माह । मुह्यमलकयूषस्य
 वातपित्तज्वरे हितः महादाहे

प्रदातवो युषश्चणकसंभवः । तिः ॥ ननु स्वेदः पित्तस्य धर्मः
 दाडिमामलकमुह्यसंभवो युष
 उक्त इति वातपित्तिके । कफपि
 तहरा मुह्यः कारवेद्या दयस्त
 या । प्रायेण न च ते देया वा
 तपित्तज्वरे ज्वरे ॥ दत्तास्तज्व
 रविष्टं मृलोदावर्तकारि ।
 णः । इति वातपित्तज्वराधि
 कारः ॥ अथ वात श्लेष्म
 ज्वराधिकारः । तत्र तस्य वि
 प्रकृष्टसन्निकृष्ट कारण क ।
 यन पूर्विकां संप्राप्ति माह ।
 वातश्लेष्मकरै वीत कफावामा
 शयाश्रयो । वहि त्रिरस्य को
 ष्ठाग्रिरसगोज्वरकारिणी ॥
 पूर्वत्रय माह । प्राग्गुपे वात क
 फयोः स्यातो वात कफज्वरे ॥
 तस्य लक्षण माह । सैमित्यं
 पर्वणाभेदो निद्रागौरव मे
 वच । शिरोग्रहः प्रतिष्ठापः का
 सः स्वेदाप्रवर्तने ॥ संतापो म
 थवेगश्च वातश्लेष्मज्वराकृतिः
 स्वेदाप्रवर्तने स्वेदस्य आ सम
 ताज्ञावेन प्रवर्तितः । तथाह हा
 रीतः । शिरोग्रहः स्वेदभवश्च ।
 कासोज्वरस्य लिंगं कफवान ।
 ज्ञेयेति । स्वेदभवः स्वेदोत् प

ननु स्वेदः पित्तस्य धर्मः
 अत एव पित्तज्वरे केवौष म
 खनासाना पाकः स्वेदश्च जाय
 त इत्युक्तं । तस्मात् कथं वात
 श्लेष्मज्वरे स्वेदस्यातिप्रवृत्तिः ।
 उच्यते । विकृतिविषमसमवा
 यारव्यात्तादोष इति कार्तिकः
 प्रकृतिसमसमवायस्य विकृति
 विषमसमवायस्य चायमर्थः
 प्रकृतादेतभूतया समः कार
 नानुत्पः समवायः कार्यकार
 णभावः संबधः प्रकृतिसमस
 मवायः कारणानुत्पकार्यमि
 ति वावत् । यथा प्रकृतेर्यथासि
 तेः शुक्लैस्ततभिः समवायका
 रणो रारेव्यः पटः शुक्ल एव भव
 ति । तथा प्रकृतेन केवलेन वाते
 न पित्तेन कफेन वा जनितो ज्वरो
 वातायुचितै पर्वमस्युवेगाधि
 कालेभित्तादिभिर्गुह्यो भवति
 विकृतिविषमसमवायस्तवि
 कृतादेतभूतया विषमः का
 रणानुत्पः समवायः का
 र्यस्य कारणः संबधः । यथा
 संयोगोदिकृताभ्या हरिदाच
 र्णीभ्यां हेतभूताभ्या विषमः
 कारणानुत्पयो लोहितो व

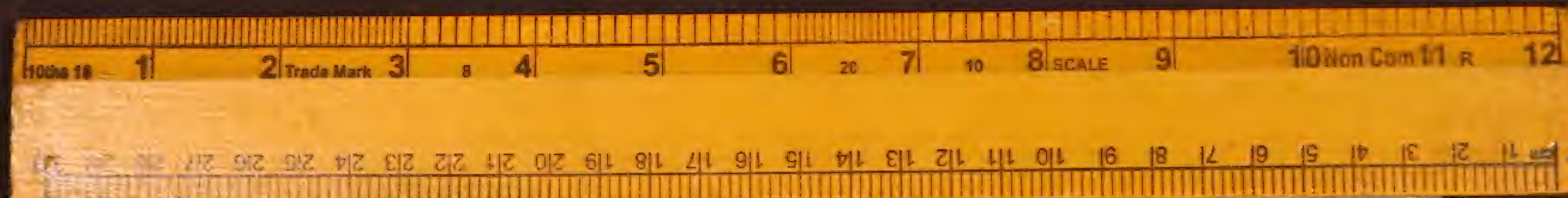
लो जायते। तथा योगेन विह कोमरी सधपा मरिचानिच ।
 ताभावात श्लेष्माभा हेतुभू कटफलं पुष्करभागी विरं
 ताभाविषमा कारणानुर कर्कराकये ॥ अर्कमूलं वृहत्
 पा सेदस्यातिप्रवृत्ति रितिसि सिहीश्रेयसी सडरात्मा ।
 होतः ॥ अथ वातश्लेष्मज्वर दीपकप्राजमोदाच मुकनासा
 स्पचिकित्सा । वातश्लेष्मज सहिगुका ॥ यत्नानि समभागा
 रेदेय मोषधं नवमेः हनि। पि निगणपषोः हविशतिः । एषो
 प्यलीप्यलीमूलं च य वि कायो निपीतः स्याद्वातश्लेष्म
 त्रकनागरेः । दीपनीयः स्तनो जरायदः ॥ हेतिवातेन पाश्री
 वर्गो वातश्लेष्मजरायदः ॥ तं प्रसेद मपि वेपथुं । प्रलापे
 कोलमात्रोपयोगितात्पंच चानितदोचरोमद्वारुचीत
 कोलमिदं स्तनं । तीक्ष्णसंपा या ॥ महावातेः पतंत्रेच मू
 चने श्रेष्ठं दीपनं कफवातनृ म्यते सर्वगात्रे । पित्तल्या
 गुल्मही होदरा नाहमूलं पि दिर्महाकायो ज्वरे सर्वत्र प्रति
 त्रकोपने । पंचलोके ॥ किरा नः ॥ वृहत्पित्तल्यादिक्वाथः ॥
 तविष्णुस्तवलि सिंदिका क दशमूलीरसः पीतः कणाका
 रण कणामूलरसोनसिधुके कफवातने । ज्वरे विपाके निदा
 कृतः कषायो विनिहंति सत् योपाश्वरुक् स्यात्सकासके ॥
 रज्वरे समीरात सकफात सम दशमूलीक्वाथः ॥ तत्र श्रेय
 स्थितं ॥ किरातादिक्वाथः ॥ पि सीरास्त्रावातश्लेष्मज्वरहरता
 प्यत्पादिगणक्वाथं पि वेदात त ॥ पित्तलीभिः स्तनो यमन
 कफज्वरी । नातः परं किंचिद भिषादिदीपनं । वातश्लेष्मज
 स्तिनज्वरे भेषजमुन्नमे ॥ पि रं हंति सेवितं स्त्रीदनाशनं ॥
 प्यत्पादिक्वाथः ॥ पित्तली पिप्यलीक्वाथः ॥ स्तनकंटेक
 पित्तलीमूलचय वित्रकनाग तां भक्षे म्मुदं समं समं । हिगु
 रेः । वचासानि विषाजाती पा रं सूतकादेयं जैयालं नृषव
 तावतसकरेण के ॥ किराततिल जिने ॥ सैथवं मरिचं ।

विंवातकुतारः शर्करापिच । प्र वातश्लेष्मज्वरे स्तनं कारयेत् ।
 त्रोकं स्तनं तस्य स्याज्ज्वरी रे म तद्विधानवित ॥ मातुलंगफ
 र्देहिने ॥ सूर्यशोखर नामा लकेशो धृतः सिंधुजन्म म
 यं रसो गुंजादयो मितः । भ विचोविनो मुखे । होत वातक
 दित स्तमनायेन वातश्लेष्म फ रोग मास्यो शोष मास्य ।
 जरायदः ॥ सूर्यशोखर रसो जडता मरोचकं ॥ रतिकवलः
 वातश्लेष्मज्वरे शीतज्वरे च ॥ अथात्र माह । महत्या पंचमू
 रसप्रदीपे । सेदोद्गमे भक्षज ल्यात्रं सम्पु क सिद्धं चिकित्स
 लस्य चूर्णनिपातने शास्त मि कः । सममे दिवसे दद्यात् ज्वरे
 ति बुवंति । जीर्णशक्नुर्लोच वातश्लेष्मजराधिकारः ॥
 णस्य भाजनं संचूर्णितं सेदह अथपि तश्लेष्मजराधिकारः न
 रं सुधूलनात् ॥ मरिचपिप्य त्तस्य विप्रकृष्ट सन्निकृष्ट कारण
 लीमुं गी पण्या लोथप्र यो । कथनं पूर्विकां संप्राप्ति माह ।
 कुरं । भूनिवः कटका कुष्ठं । पित्तश्लेष्मकरैः पित्तकफावामा
 कर्षरो लिङ्गिका शटी ॥ यत्न म्प्रयाप्रयो । वहिर्त्रिरस्य कोष्ठाधि
 निसमभागा निसहस्रचूर्णानि रसगोज्वरकारिणो ॥ पूर्वत्र य
 कारयेत् । पतङ्गदुलने श्रेष्ठं सो माह । प्राग्गुपे पित्तकफयोः स्या
 तोवत् सेदनिर्गमे ॥ लिङ्गिका तो पित्तकफे ज्वरे । अथ तस्य
 पंचगुरिया इति लोके । अत्र श लक्ष माह लिप्तनिक्वासात्ता तं
 तीक्ष्णपलाशी । मरिचाद्युदुल दा मोहः कासोः रुचिस्तथा । म
 त ॥ भूनिव काशीतिक्वावचा रु दीहो मुजः शीते पित्तश्लेष्म
 कटफलं ज्वरजः ॥ पुष्यामुड जराकृतिः ॥ आस्यस्य तिक्तं
 लनं श्रेष्ठं सततं सेदसस्त्रवे पिनेन । लिप्तं कफेन । तं
 भूनिवाद्युदुलने ॥ पूर्वोक्तो दा अर्द्धोन्मीलितनेत्रं । सो
 वालकासेदोः पत्रसमुचितः हा मूर्त्ती ॥ अथ पित्तश्लेष्म
 यतुक्तं । पीनसं स्यात् वा रस्य चिकित्सा । पित्तश्लेष्म
 धीर्येनेवा पार्श्वस्थि मूलिनि ज्वरे देय मोषधं दशमेः हति

गुडचीनिंवायाक चंदनकटु इतिचक्रदत्तः । वैद्यव्यावहार
रोहिणी ॥ गुड्यादिरयंकायः तदुकाशार्करयोः समभा
पाचनोदीपनः स्मृतः । तस्मात्तदुकाशार्करयोः समभा
दाहारुचिच्छादि पित्तश्लेष्मज्वर सपत्रयुष्मवासाया रसः दो
रापहः इतिगुड्यादिकायः द्रुसितायुतः । पित्तश्लेष्मज्वर
अमृताकटुकारिष्ठ पटोलेच हतिसासपित्तसकामले ॥
नचंदनं । नागरेंद्रयवअंतर अत्र कासाया रसो अर्हपल
मृताष्टकमीरित ॥ कृथितं परिमितोदयः । मधु सितयो
सकलाचूर्णं पित्तश्लेष्मजरा प्रत्येकंदंकः प्रत्येकंमयः ॥ अ
यहं । रुलासारोचकच्छादि यात्रमाह । कषायः परिपी
तस्मादाहनिवारणं ॥ अमृतं स्तम्भं गरेवपटोलेयोः । पि
ताष्टकं ॥ कंदकार्यमृताभा तश्लेष्मज्वरवमी दाह कंडह
मीविषेन्द्रयववासकं । भूनि रोमवेत् ॥ अन्यच्च । पटोल
वचंदनंमुस्तपटोलेकटुरोहिणी धान्ययोर्युषः पित्तश्लेष्मज
विपाशपाययेत् कायं पित्त रापहः । इति पित्तश्लेष्मज
श्लेष्मजरापहं । दाहे तस्मा राधिकारः ॥ अथ सन्निपात
रुचिच्छादिकासफलनिवार ज्वराधिकारः । तस्यनिदाना
रां ॥ कण्टकार्यादिकायः टिचिकितसा सन्निपातशह
नागरोष्णीर विल्वाह धान्य द्रष्टव्या ॥ अथागतकज
माचरसावुभिः । कृतः का राधिकारमाह । तत्रागत
योभवेद्दाही पित्तश्लेष्मज्वर कज्वरस्य निदानान्याह । अ
पहः ॥ नागरादिकायः ॥ स तिवाताभिषंगाभ्या मभित्ता
शार्करा मत्तमात्रा कटुकांचो राभिषापतः । आगतजी
स्मवारिणा । पीताज्वरं जयेत् यते दोषे र्यथास्वने विभाव
तः पित्तश्लेष्मसमुद्भवं । अत्रक येत् ॥ अतिहातः प्रासमुषि
टुकाया हादशमायाः ॥ शर्क लगुडादिभिरीभहनन । अभिष
रायाश्वत्वारोमायाः । एवंकष गः कामशोकभयकोथ भुता

दीनामावेशः । अभिचारः क उच्यते । आगतज्वरस्य दोषा आ
तायुतपादनं । अभिषापः वा रभका न किंत पश्चादनुवेधिनः
स्नानगुरुदसिद्धादिकृतः । तथावागतं हि व्यासर्वो जायते
पापः । ते आगतज्वरे यथास्व पश्चात्त्रिजै दोषे रनुवध्यत इति
यथादोषलक्षणं दोषे विभाव तत्र कस्यागतोः कोनिजोदोष
येत् विज्ञानीयात् ॥ अपराण इत्येताया माह । काम शोक
पिनिदिनान्याह । ये भूत विष भयाहायुः कोधात् पित्तं त्रयो
राष्ट्रिदत्तमंगदिसंभवाः ॥ मलाः । भूताभिषंगात् कुप्यं
रागद्वेषभयायेचनेसुरागत ति भूतसामान्यलक्षणाः ॥
दोगदाः ॥ भयायेत्यापशहेनभू काम शोकभयात् कामशोक
तविषवायुदत्तमंगदयः । भयनादागतेवीयुः कुप्यति ।
संगृह्यते । तेनरागादयोभंगा कोधात् कोपजादागतेः पित्तं
यंताहेतवोप्यागतसंज्ञाः स्युः । कुप्यति । भूताभिषंगात् भूता
कार्यकारणयो रभेदोपचारा वेशजादागतेः त्रयो मलादो
त । येन आगतज्वरः स्मृत इत्यत्रा षाः कुप्यति इत्यर्थः ॥ भूतसा
प्यागतशब्दो हेतुवाची आगे सामान्यलक्षणाः ॥ भूतस्य भूत
तर्जयते दोषे रित्यत्र व्याधिवा लक्षणस्य सामान्यं समानता
ची अभिजाताभिषंगाभ्यामित्या येषां तानि भूतसामान्यानि
दिश्लोके दोषे र्यथास्वने विभाव भूतसामान्यानि लक्षणानि
येदिनिवचनेनैव प्रतीयते । येषां ते भूतसामान्यलक्षणाः
अभिजातादीनां विप्रकृष्टका मलाः ॥ अथागतज्वराणां हे
राणांमिष्याहारविहाराणां तत्ते दे लक्षणभेदानाह ।
दोषाणां सन्निहृष्टकारणत्वं । प्रणवास्पता विषकृते तथा
तथासन्निहृष्टा यमानसंकटहृ ती सार पवच । भक्ता रुचि ।
इमादिश्लोके आगतज्वरस्याष्ट पिपासाच तोदश्च सह मुख
मतविजातो दोषजेष्वेव प्रवेशा या ॥ विषकृते स्थावर जंगम

विषमतागते ज्वरे। प्रणवः
शुक्लानुविटः कृष्णवर्षः श
कवर्णो वा। अती मारः स्या
वरविषेणैव तस्यायोगमि
त्तात्। तोदः सूचीव्यनेनव
द्यथा॥ ओषधीगंधजेमूर्त्ती
शिरोरुग्ममद्युस्तथा। का
मजेचितविभ्रंशस्तदालस्य
मभोजने॥ रुदयेवेदनाचा
स्यगात्रं च परिमुष्यति। काम
जेसमीहितकांताद्यप्रप्रिति
मित्रकेज्वरे। चकारात्वाग्भटो
क्रान्त्यपिलक्षणानिबोद्धव्या
नि। तानियथा। कामाद्रुमो
रुचिर्दीप्तोऽनीनिद्राधीधृतिः
क्षयः। भयान्तप्रलापः शोका
च्चभवेत्कोपाच्च वेपथुः॥
भयान्तभयजेज्वरेप्रलापः।
शोकाच्च चकारेणप्रलापय
वानकुष्यते। कोपाच्चकोपा
दपि वेपथु भवति॥ ननुवे
पथुर्वातस्य धर्मः तत्क
थंक्रोधजेज्वरेवेपथुः। यतउक्तं
क्रोधात्पित्तमितिउच्यते। एकः प्र
कुपितोरोषश्तरानपिकोपयेत्इति
वचनात्पित्तकोपितवातजस्यपवा
वेपथुः॥ किंच क्रोधाद्वायुर
पिभवति। यतउक्तं विदेहेन।
क्रोधशोकोस्तनो वातपित्त
रूपकोपनाविति। यतउक्तं।
भूताभिषंगोद्देहो हास्यरोद
न कोपने। केचिद्भूताभिषंगो
स्योविषमज्वरः॥ भूताभिषंगो
स्योविषमज्वरोभवति। कदा
चिदपि वेगवान् कदाचिच्छांतवे
ग इत्यर्थः॥ अभिचाराभिशा
पाभ्यामोहस्तस्याचजायते।
तस्याचेति चकारेणहारीतानु
वादिवाग्भटोक्तं च बोद्धव्यं। त
द्यथा। अत्राभिचारिकैर्मंत्रैरुप
मानस्यतप्यते। पूर्वमनस्तनोद्देह
स्तनोविषोदविभ्रमेः। सदाह
मूर्त्त्यस्तस्यप्रत्यहवर्द्धनेज्वरः
ति॥ अथतेषांचिकित्सा॥ अ
गंजजेज्वरेनैवनरः कुर्वतिल
चनं। तथाचवाग्भटः। सुह
वातक्षयागंतजीर्णज्वरिषुत
चनं। नेत्यतश्चि शेषः। अत्र
च। लघनं नदिनं काम शोक
चिंता प्रहारेजे। भयभूतस्य
म क्रोध लघनैश्च कृतो
किंतदीमात्रये तत्र दयात्

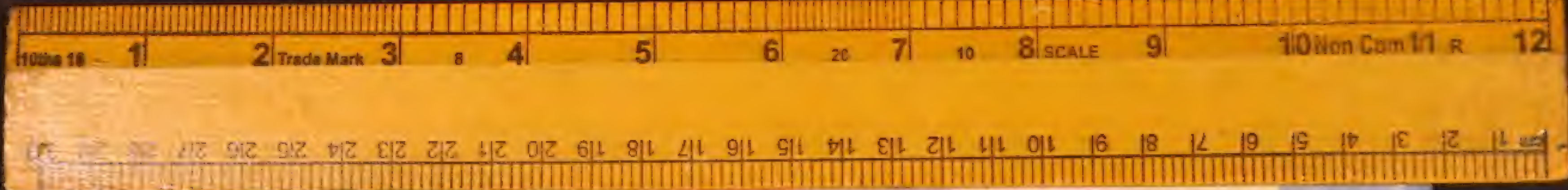
दद्यात्सोदने। अभिचान
ज्वरेयुंजात किया मुसविर्वर्नि
ता॥ कषायं मधुरं स्त्रिगं यथा
दोष मथापिवा। अभिचानज
रोनपेत्त यानाभंगेन सर्पियः
रक्तावसेकैर्मथैश्च तथा मां
सरसोदनैः। मेथैर्मथायैहि
तैः॥ व्यथवेथप्रमाथयभंगं
शसमुद्भवान्। ज्वरानुपाचरेत्
पूर्वदीप्तसोदने॥ व्यथ
स्ताडनेकर्णदिवेधोवा। भग
सुदमेदादिकः। अंशोहृत्ता
दितः यतने॥ अथश्रोतेषुवा
भंगं दिवानिद्रां च कारयेत्॥
ओषधीगंधविषजोविषपित्तप्र
वाधनैः। जयेत् कषायैर्मति
मान सर्वगंधकृतैर्मिषकु॥
सर्वगंधमाह। चानुर्जातकेक
रूरककोलागुरुकुंकुमं।
लवंगसहितंचैवसर्वगंधविनि
र्दिशत्॥ क्रोधजेपित्तजेकाम्ये
नार्ण्याः सदाकामेववा। आस्य
सेनेष्टलाभनवायोः प्रशमने
नच॥ हर्षणैश्चशमंयानिका
मशोकभयज्वराः॥ कामैरथ
मनोद्वैश्च पित्तजैश्चाप्युपक
मैः॥ सदाकौश्रमंयानिज्वरः
क्रोधसमुत्थितः। कामैः कामा
वैशैः। मनोद्वैः धिक्कारादिभि
भयजनकवचनैर्वा॥ कामात्
क्रोधज्वरोनपेत्त। क्रोधात्तका
मज्वर स्यात्। हातिताभ्याम
भाभ्यांच कामक्रोधज्वरद्वयः
चानिताभ्या मुभाभ्या मनसिनि
गृहीताभ्या कामक्रोधाभ्या॥
भूतविद्यासमुद्दिष्टे र्वधावेश
न ताडनैः। जयेद्भूताभिषंगो
स्यमनः संतैश्च मानसं॥ ताड
नै रित्यस्य स्थाने केचित् पूजने
रिति पठंति॥ सहदेवाया मूलं
विधिना कंठे निवद मपहरति
एकदित्रि चतुर्भि दिवसैर्भूत
ज्वरेषुमां॥ अभिचाराभिशायो
स्योज्वरो होमादिभिर्जयेत्। दा
नस्वल्पयनातिष्ठो रुतपातश्च
हउष्टिजो॥ इत्यागतकज्वरा
धिकारः॥ अथ विषमज्व
राधिकारमाह। तत्र विषम
ज्वरस्यनिदानादि चिकित्
सापर्यन्ते विषमज्वरशब्दे
एवम॥ अथ जीर्णज्वरो
धिकारः। तस्यनिदानादि

कंपारशिष्टे तत्राष्टे द्रव्यं
॥ अथ उज्ज्वलजनितस्य ज्वर
स्य चिकित्सा मारु । हरीत
कीनिवपत्रनागरसंयवाः न
लः । पषाचूर्णसदाखादेतज्ज
ज्वलज्वरशान्तये ॥ हरीतकादिच
र्ण ॥ अरुचि मनलमांघ्र्यं पीन
सम्भासकासानुदरमुदकदो
षानामुह्यादशोयान् । जन
यति तनकांतिं चित्रनेत्रप्र
सादे पलपरिमितपुंटीदोद
सिद्धः कषायः ॥ पुंटीकायः
विषं भागद्वयं दग्धकपर्दः
पंचभागकः । मरिचं नव
भागचूर्णवस्त्रेणशोथयेत्
आर्द्रकस्पर्शनास्यकुर्यान्म
ज्जनिभावंटी । बारिणावटिका
युग्मं प्रातः सायं च भक्षयेत् ॥ अ
थ रसोज्वरे योज्यस्तस्मिन् हर्ज
लज्जः पिव । अजीर्णाध्मानवि
ष्टमप्लेष्टे स्यासकासयोः
उज्ज्वलजनितसः ॥ पटोल मु
स्तासतवलिवासकं सनागरं पा
यकिराततिक्तकं कषायमेघं मधु
नापिवन्नरोनिवारयेत् हर्जलदो
षमुत्प्लवणं पटोलादिकायः ॥ कि

राततिक्तत्रिहृदंबुपिपली वि
उंगविष्ठाकटुरोहिणीरजः ॥ नि
हेतिलीकं मधुना निसर्जं सज्ज
स्तरं उज्ज्वलदोषजं ज्वरं ॥ किरात
तिक्तादिचूर्णं ॥ भोजनादो नरं
भुक्तं पुराणं राजाभयोत्थितं ।
कल्कं सहेतुं नित्यं नानादे
शोद्धवं जलं ॥ महादेकयव
दारौ पीत्वा चोत्सेनवारिणा
नानादेशसमुद्भूतवारिदोष
मपोहति ॥ अथ साध्यस्य ज
रस्य लक्षणमाह । वलवत्स
पिदोषेषु ज्वरः साध्यो नुपद
वः । ज्वरस्योपदवानाह । स्या
सोमूलीरुचिच्छर्दिहस्ताती
सारविग्रहाः ॥ हिकाकासांगभे
दाश्च ज्वरस्योपदवादश ॥ प्रस
गाडपदवाणां चिकित्सायां वि
शेषमाह । संज्ञातोपदवां व्याधि
स्त्याज्योनस्याचिकित्सकैः ।
व्याधौ शान्ते प्रणयति सद्यः स
र्वेषु पदवाः ॥ अतो व्याधिज्ये
यत्नान् सर्वं पश्चादुपदवां वि
प्रयः कुशलः साः प्रजयेत् प्र
वमुपदवं ॥ तस्यपि प्रचुरेषु
प्रानाशयेदाशुकारिणां मूलव्या

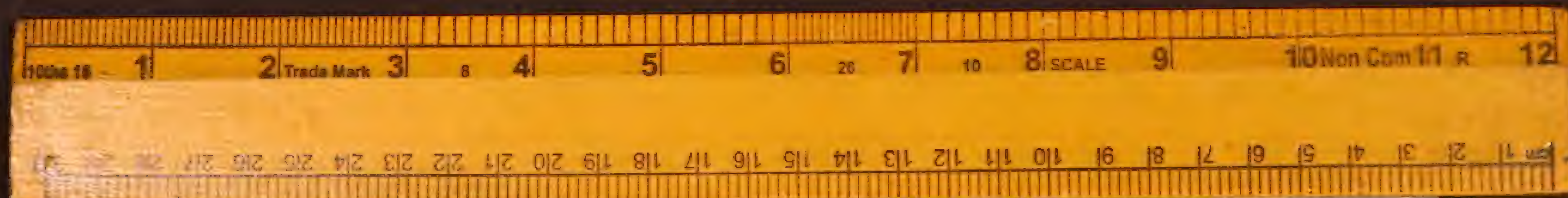
ज्येष्ठपूर्वजेयो यो वाभवे हली ॥
अविरोधेन वा कुर्या उभयो
रपि च क्रिया ॥ तत्र ज्वरे स्या
सस्य चिकित्सा । सिंदी व्याघ्री
ताम्रमूली पटोली मृगी पमा
पुष्करं रोहिणी च । साकं प्रा
दाशैलमल्पाश्च वीजं स्यासं
हस्यात् सन्निपाते दशांगः ॥
सिंदी वडीकटैया । व्याघ्रीकटे
या । ताम्रमूली उरालभा ।
पमा भांगी । रोहिणी कटुकी
शैलमल्ली कोरैया । दशांगो यो
गः ॥ भांगी निवचना भया
मृतलता भूनिव वासा विषा
ज्येती कटुका वचा त्रिकटुकश्चा
नाकशकटुमैः । रास्त्रायासपटो
लपाटलिशटी दावी विषाला
त्रिहृद्वाली पुष्करसिंहिकाहय ।
निशायाश्च देवदुमैः ॥ काथो
ऽयं वल सन्निपातनिवहान् द्वा
त्रिंशतां पानतो उर्द्ध्वं त्रिजनेज
साविजयते सर्पान्तरुत्मानि
व । किंच स्यासवलासकासगु
दरुगरुद्रोराहिकामरुत्तम्यास्त
भगलामयादितमलाविष्टं भव
धीवपि ॥ विषा अतीसः शकटुमैः
ककुभः । देवदुमः । देवदारुः ॥

हात्रिंशदंगकायः ॥ मधुना
कृत्वा कटुफलं कर्कटमृगी
भवं चूर्णं । स्यासामये मरो
ये लीला लोकः सुखी भवति
वनोपलाग्नितापितदात्रस्या
येण पंजरे दाहः । अपहरति
स्यासामयमसंशयं भाषितं सु
निभिः ॥ अथ ज्वरमूलीयाश्चि
कित्सा । आर्द्रकस्य रसे नस्य
मूलीया माचैरज्वरः ॥ अंजनं
च प्रयुजीत मधुसिंधुशिलोष
णैः ॥ शीतांभसादिसेकः स
रभिर्भूयः सुगंधिपुष्पं च । म
उत्तालहेतवानः कोमलकद
लीदलस्य श्रीः ॥ अथ ज्वरस्य
रुचेऽपि कित्सा । अरुचौ तस्य
गवेरजरसकैः सास्त्रैः ससिं
धुजैः कवलः । सिंधुस्य मातु
लेगीफलकेशरधारणं वक्रं ।
अथ च । अरुचौ मातुलगास्यकै
शरसाज्यसंयवः । धात्री दाहासि
तानावाकल्कसास्यतधारये
त् ॥ अथ ज्वरस्य रुचिं कित्सा
काथोगुड्याः समधुः सुपीतः
कीतः प्रशान्तिवमनस्य कुर्यात्
विष्मदिकाणां मधुना वला
दा सचंदना शर्करयाविता च

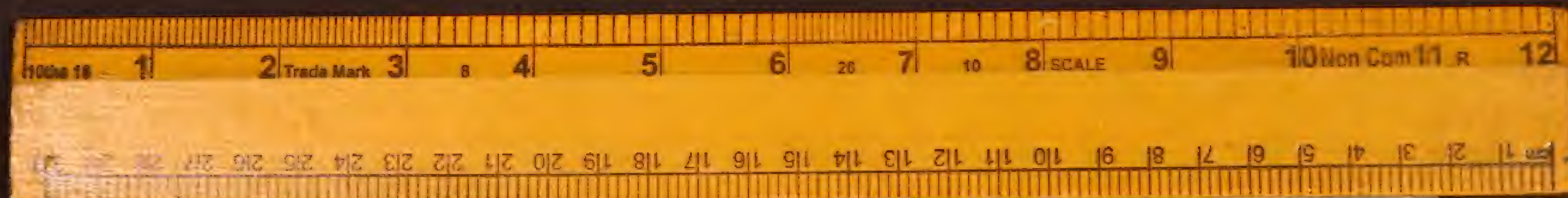
अथ ज्वरे तृष्णायाश्चिकित्सा
 दंतशोथबीजप्रकटादिमवद
 रैः सचक्रकैर्वदने। लेपोज
 यतिपिपासामयोजनगुही
 मृतात। स्या॥ शीतं पयः। दो
 द्युतं निपीतमाकण्ठमाश्वेव
 तद्वदमेव तर्षप्रकषप्रशमा
 यवक्रेदधाहृददोदवराग्र
 लाजान्॥ अथ ज्वरे प्रतीसा
 रस्य चिकित्सा। लेवन मेकं
 मक्कानचायदसीहभेजनं
 वलिनः। समुदीरीदोषनि
 चयंशमयनिततपाचयस्य
 पिच॥ वतसादनीवतसक
 वारिवाहविश्वभरानिवविषा
 सविष्ठाः। ज्वरातिसारत्वरि
 तेजयंतिविष्ठासतावत्सक
 वारिवाहः॥ विश्वभरानिवो
 भूनिवः॥ पाठासतापयटस
 स्तविष्ठाकिराततिक्तेद्रयवान्
 विषाद्यापिबन्हरत्वेवटके
 न सर्वज्वरातिसारानपिहर्ति
 वारान्॥ अथ ज्वरे विग्रहस्य चि
 कित्सा। विग्रहे वाजितकर्म
 कुर्यादमानुलोमनः। मलप्रव
 तयेतामुतीक्ष्णभिः फलवर्ति
 मिः पण्यारव्यतिक्ताविहदामत
 कैः पतं तोयं। जीर्णज्वरे विवेधे
 दद्यादाश्वेवविग्रहः शोमेत॥
 अथ ज्वरे हिक्कायाश्चिकित्सा।
 नीरेण सिधुत्प्यरजोः तिसृक्त्वेन
 स्पेननूनं विनिहंति हिक्का ॥
 मृगीहवात्वा सितया समतो भूयो
 ऽथवा हिं गुसमज्ववश्च ॥ अथ
 ज्वरे कासस्य चिकित्सा ॥ कासे
 कणाकणामलंकलिदुमफ
 लं रजः। सविस्मभेषजं लिप्तात्
 मधुना वा हृषादसं ॥ रजः पयि
 कं॥ पुष्करमूलकद्विकसंगी
 कद्वफलयासककारविकाभिः
 मधुलुलिताभि रयं खललेहः
 कासरिषुः कफरोगहरश्च ॥ अ
 थ ज्वरे दाहस्य चिकित्सा। दाहादि
 कारलित्वितं दाहे कुर्याच्चिकित्
 सितं। पुरंजरा विरुद्धं यन्मद्यो
 नाप्योजरोयतः॥ अथ सखसाथ
 सज्वरस्य लक्षणं। सेतायोऽभ्यु
 कोवात्पदसादीनां च मार्दवं। व
 र्दिवेगस्य लिंगानि सखसाथत
 मेव च ॥ तृष्णादीत्यादिशब्दे
 नान्तर्दीह संध्यास्थिग्रथा सा
 सागृह्यत। तेषामादेव मल
 ता। वहिर्वेगस्य ज्वरस्य। वर्षाणा

हसंतेषु वाताद्यैः प्राकृतः क
 मात। प्राकृतः सखसाथस्त
 शरत्सुरभिः समवः॥ सुरभि
 र्वसेतः॥ अथ कष्टसाथस्य
 ज्वरस्य लक्षणमाह। वैकृतो
 ऽयः स डः साथः प्राकृतो
 निलोद्भवः। अन्यः प्राकृतो
 दम्यः वैकृतः। वर्षादिष्वज्ज
 रंजनयतावातादीनां चिकित्
 साविशेषार्थं प्राधान्यमुपधा
 येवाह। वर्षासुमाकृतोद्भूः
 पित्तश्लेष्मान्वितज्वरः। ऊर्ध्वा
 तपित्तं च शरदि तस्य चानुव
 लः कफः॥ तस्य पित्तज्वर
 स्य चिकित्सा माह। तस्य क
 ताविसर्गाच्चतत्रनानशनाज्ज
 यं। तस्य कृत्या तस्य पित्तस्य
 प्रकृत्या सुभावेन। यत उक्तं
 कफपित्तद्वेयानुसहेतेलेच
 तंवक्र। इति। विसर्गाच्च शरदे
 विसर्गाकालत्वाच्च। यत उक्तं।
 वर्षाशरदे मंता विसर्गाः का
 लास्तत्रोपचितवलाः प्राणि
 नो भवन्ति सोमस्य वलवत्तादि
 ति। तत्र शरदि पित्तज्वरे अनश
 नाज्जयन्। कफो वसेत तमपि वा
 तपित्तं भवेदनु। वसेत कफज्वरेपि
 कफप्रकृत्या लंचनाज्जयं न भव
 ति। कित वसेत स्यादानकालत्वा
 त् तं निःशकं न कर्तव्यं। यत उ
 क्तं। शिशिरवसेत ग्रीष्मास्त्रादा
 नकाला स्तत्रोपचितवलाः॥
 प्राणिना भवन्ति सूर्यस्य वल
 वत्तादिति। एतेनेदं उक्तं। व
 र्षासु वायुः प्रधानं पित्तश्लेष्मा
 णावप्रधाने। शरदि पित्तं प्रधा
 नं कफोऽप्रधानं। वसेते श्लेष्मा
 प्रधानं वातपित्तं अप्रधाने। तत्र
 प्रधानस्य प्राधान्येन चिकित्सा क
 र्त्तव्या। साचा प्रधानानि विहा विद्ये
 या। एवं वैकृतं सपि प्रधानस्य प्रा
 धान्येन चिकित्सा कर्त्तव्या। तथा
 चोक्तं। संसर्गयोगरीयान स्यादप्य
 क्रम्य सवे भवेत्। शोषदोषा वि
 रोधेन सन्निपाते तथैव च ॥ सं
 सर्गो दोषद्वयस्य संसर्गो। गरी
 यान प्रधानं। अंतर्दीहोऽधिका
 हस्याप्रलापः स्रसनेध्रमः।
 संध्यास्थिमूल मस्त्वदो दोष
 वर्चो विनिग्रहः॥ अंतर्वेग
 स्य लिंगानि कष्टसाथत।
 मेव च। वर्चो विनिग्रहः पुरी
 या प्रहृतिः॥ अथा साथस्य ज्व

रस्यतत्तलमाह । ज्वरः दीर्घस्य नाशयति ॥ अन्यच्चारिष्टमाह
मूलस्य गंभीरो दैर्घ्यरात्रिकः । विसृज्यस्तस्य ते यस्तु शोतेति
असाध्यो बलवान् यश्च केशसी नितोः पिवा । शीतादितोः
समेतकृत ज्वरः ॥ दैर्घ्यरात्रिकः नारुस्यज्वरेण म्रियतेनरः
वरुणानुवेधी । केशसीमेतकृत विसृज्यः विगतज्ञानः । ताम्
न प्रभावातकेशेषु सीमेतं यः तेनष्टहर्षः । शोतेनियतितो
करोति ॥ गंभीरस्य लक्षणमाः पिवा अत्रापि शब्दपदार्थः
ह । गंभीरस्तज्वरो होयो र्यंत नियतितपवतिष्ठतिनचोत्सा
दीहेन तस्मया । आनदत्वेन तंसमर्थः तथासुन शोतय
चाप्येकासमसासोऽमेनच ॥ व । शीतादितः वदिः । अंतरु
आनदत्वेन विवदमलत्वेन ॥ सः अंतदीहवान् ॥ अन्यच्च
सामान्यज्वरेपि कर्णमूलशोथ यो रुष्टरोमारकादीरुदि
स्यासाध्यत्वाधिक माह । ज्वर सेवातमूलवान् । वक्रणवे
स पूर्वज्वरमथतो वा ज्वरांत वोच्छसिति ज्वरं स्मरतिमान
तोवा प्रतिमूलशोथः । कमा वं ॥ रुष्टरोमारोमाचवान्
दसाध्यबलकृत्साध्यः स रुदिसंवातमूलवान् सात्रि
खेनसाध्यामनिभिः प्रदिष्टः ॥ पातिकमूलवान् । वक्रणवे
अथारिष्टमाह । तत्रारिष्टस्य वोच्छसिति न तनासिकया
लक्षणं । रोमिणोमरणयसा अन्यच्च । दिकायासदृषायुक्तं
दवशुंभाविलक्षणे । तज्जटा मृकविभ्रानलोचनं संततोच्छा
णमरिष्टमादिष्टमप्यभिधी सिनदीर्घानरत्तयतिज्वरः ॥
ते हेतुभिर्वक्तृभिर्जीतोवक्तृभिर्वक्तृ दयतिसमापयतीत्यर्थः । अ
लक्षणः । ज्वरः आणतकृत्यश्च न्यच्च । दतप्रभेदियंताममरो
शीघ्रमिंद्रियनाशनः उन्नतमा चकनिपीदितं । गंभीरतीक्ष्ण
त्रयव चिकित्समाणोः पीदि गांज्वरितं परिर्वर्जयेत् ॥ ह
याणावक्षरादीनां शक्तिं यो ताप्रभादीप्रियं । अथ वा
हता प्रभा प्रतिभा विषय

ग्रहणशक्ति र्येषां तथाविधा एथक एथक । न तन्मिलित
नीदियाणि यस्या तं दतप्रभेदि योः कार्यमन्यान्ववर्दयेतपुनः
यं तांमदीर्घां । गंभीरतीक्ष्णवेगं अयमभिप्रायः । ज्वरहरमनु
न गंभीरः उक्तलक्षणः तीक्ष्णवे लोमने भवति । अतोसारहर
गः अतिडः सहवेगः ताभ्यां आ स्तंभने भवति । अतः परस्य
नैडः खिते ॥ अन्यच्च । मरणं प्रा रविरुदत्वात् एथक उक्तं भे
मुयातत्रमुक्तस्थानगतेज्वरे । शे षजंमिलितयोर्त्रकार्यं । यतआ
फसः क्षयतामोतः मुक्तस्य ह । अनुलोमने ज्वरं च ग्राहक
तविशेषतः ॥ व्याख्यातोऽयं प्रो कः ॥ विषमज्वरस्यारिष्टमाह । मतिसाररुद्रवति । एथगुक्त
आरंभादिषमो यस्यस्यवादे मोषयं तज्वरातिसारे विरुद्धम
र्धरात्रिकः । दीर्घस्यवातिरुत्त न्योच्ये ॥ अतः स्तो प्रतिकुर्वीत
स्यगंभीरोदंति यस्याने । यस्य विषयोक्तचिकित्सितः । लं
आरंभादिषमः नतज्वरोत्तस्त्वन मेकंमुक्तानचायदस्तीह
ष्टस्य । यस्यदैर्घ्यरात्रिकोवाय भेषजंवलिनः । समुदीर्णादोष
स्यदीर्घस्यातिरुत्तस्यच गंभी निचयंततयाचयेतथाशमेयत्
रोभवति ते विषमोदैर्घ्यरात्रि लंघनमुभयोरुक्तंमिलितेका
कोगंभीरश्चहंतीत्यर्थः ॥ इति र्णविशेषतस्तदनु । उत्पलषष्ट
ज्वरातिसाराः ॥ अथज्वराति उत्पलषष्टकं यथा । एष्वि
साराधिकारः । ज्वरातिसारयो पणीवलाविल्वधनिकानाग
रुक्तंनिदानंयतएथकएथ रोतपलैः । ज्वरातिसारीयेया
क । तस्माज्वरातिसारस्यनिदा वापिवेतसांलोमनोनरः ॥
नेनोदितंपुनः ॥ अथज्वरा अत्रलाजमंशयपेदयावाशहः
तिसारस्य चिकित्सामाह ज्व अतिसारेपुरीषातिप्रवृत्त्यासांल
रातिसारयोरुक्तं भेषजे यत् त्वं वदाडिमरसादिनाकर्तव्यं । उ

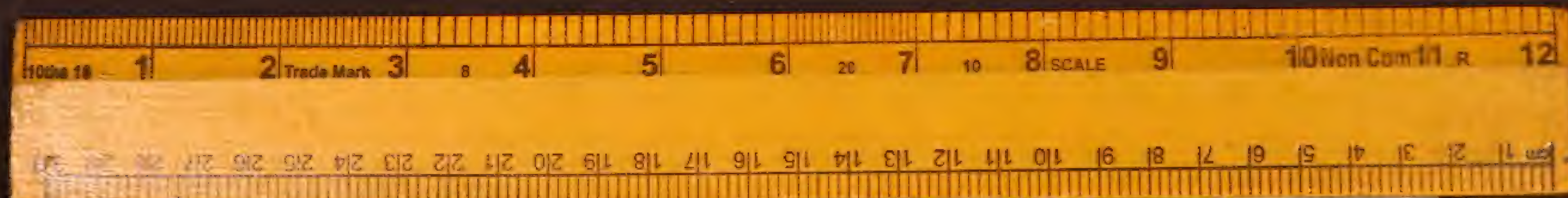

ज्वर दधर ज्वरारि

तलघटकं ॥ कणा करिकाणा पिवेत ॥ ज्वरे चैवाति सारे च सरोपे
लाजकायो मधुसितायुतः । ग्रहणी गदे ॥ दशमूलीकायः ॥
पीनो ज्वराति सारस्य तस्मावमो इति ज्वराति साराधिकारः इति
अनाशनः ॥ कणादिकायः ॥ भावमकाशः ॥
नागरातिविषा मुस्तासताभू ज्वरानकः पुं ज्वरघ्नो घपविशेषः
निसवतसकैः । कायः सर्वज्व यथा ॥ भास्वरो गंधकः शर्वो देवी
रहरः सर्वाती सारनाशनः ना विहंगती लकं । शोणितं गगानं
गरादिकायः ॥ गुडुच्यति वि चैव पुष्पकं च महेस्वरं ॥ भूनिवा
षायाम्पुंठी विल्लाह वालकैः दिगौर्भावं मधुना गृह्णिकादिका
पाठाभूनिवकुटजं चंदनोष्णीर चातर्पकं हतीयं च ज्वरं सेतत ।
पर्यटैः ॥ पिवेत कषायं स कंतथा ॥ आमज्वरं भूतकृतं स
दौदं ज्वराती सारनाशनं ॥ वज्ररमणो हति । अत्र भास्वरः
रुक्षासारुवित्तु दाह वमी तां । शर्वोरसः । देवी सारो
नाविनिवृत्तये । वह्नद्वयादि । स्त्रिका । विहंगं सारुमातिकं
कायः ॥ उत्पलं दारिमत्तक च गगानं पुष्पकं । पुष्पकं रसाज
पद्मकेशरमेव च । पिवेत गुल ने । महेस्वरं स्वर्णी । अन्यतस
तोयेन ज्वराती सारनाशनं ॥ उत् गमे । ताम्रादीनां समभागं चूर्णी
यत्नादि चूर्णी ॥ विल्ल वालक भूनिवादि कायेन भावयेत् ।
भूनिवगुडुची याम्नागरेः । भूनिवाद्यष्टादश द्रव्याणि स
कुटजादयुतेः कायो ज्वराती सार वदव्यतल्पानि अष्टभागावणि
मूलनुत् ॥ विल्लादिकायः ॥ ना षुं कायं कृत्वा दिनत्रयं विभा
गरातिविषा विषा गुडुची विल्लम व्यविशेष्य मधुना विमर्ष्य अ
स्तकैः । कषायः पाचनः शोथज न्यसंलिहेत् । ज्वरानकोरसः ।
राती सारवारणः ॥ नागरादिकायः इति भैषज्य रत्नावली ॥
दशमूली कषायेण विषामदसमा ज्वरारिः पुं ज्वरघ्नो घपविशेषः

849
ज्वरादधर ज्वलत

यथा । दरदवलिरसानां मुत्तना विरोद्धवे ॥ यक्ष्मलेमादरसीह
गाधकानां सभग विट शिलानां स्वयं पुं विनाशयत । ज्वराश
सर्वमेकत्र योज्यं । विपिनत्प नीरसः । इति भैषज्य रत्ना ।
दलोत्थे भाविते शोषयेत् दिवस वली ॥
दशसमाप्नो रक्तिकैकां च कृष्ण ज्वल ज म चल सियोः ।
त ॥ यकैकां भदयेदस्पृष्टाईक वकारयुक्तः । ज ज्वालः ज्वलः
स्पर्सेधुतं । दत्तमात्रे ज्वरं हति ज म प्रज्वलयति । मिते पित्रो
रारिः सनिगयते ॥ सर्वमूलवि ज्वल कल लल इत्यादिनाके
नाशी च कफपित्तविनाशनः । वलस्य कृत्स्नविकल्पनात् ।
वलिः गंधकः । सर्वशोनालि सोपसर्गस्येव नित्यं कृत्स्नः । ज्वा
पत्रसेन दशदिने भावयित्वा गु लयति ज्वलयति प्रज्वलयति
जाप्रमाणमाईकरसेन देयं । तिट् दीप्तिः । ज्वलति वीरुः ।
ज्वरीरसः । इति भैषज्य रत्ना इति उगीदासः ॥
वली । ज्वराशानिः पुं ज्वरनाश ज्वलत त्रि दीप्तिमतः । तत्र य
कोषधविशेषः । यथा । रसगंध र्णीयः । जमतः । कल्मलीकि
संधं च विषं ताम्रं समं भवेत् ने २ ज्वनाभवत् ३ मल्मला
सर्वचर्या समं लोहे तत्र समं भवन् ४ अर्चिः ५ शोचिः ६ त
चूर्णी मधुकं ॥ लोहे च लोहदं पः ७ तेजः ८ हरः ९ रुग्णः १०
उचनिर्गुणः स्वरसेन च ॥ मर्दये मृगाणि ॥ ११ । इत्येकादश ज्वल
यत्नतः यस्यान्मदि च सूततल्प तो नामधेयानि ॥ भ्राजते १ आ
कं ॥ पर्णेन सह पातयोरसो र सते २ त्रास्यति ३ दीदयति ४
क्तिकसंमितः । सर्वज्वरहरश्चे शोचति ५ मंदते ६ भन्दते ७ रोच
ष्टा ज्वराशानिरुदाहृतः ॥ का ते ८ ज्योतेते ९ चोतते १० युमतः ॥
संस्पर्शं महावीरं विषमां व्यञ्ज इत्येकादश ज्वलति कर्माणाः ।
वर्णि यातस्य प्रवलं दाहं ज्वरोषं इति वेदनिघंटौ १ अथायः ॥

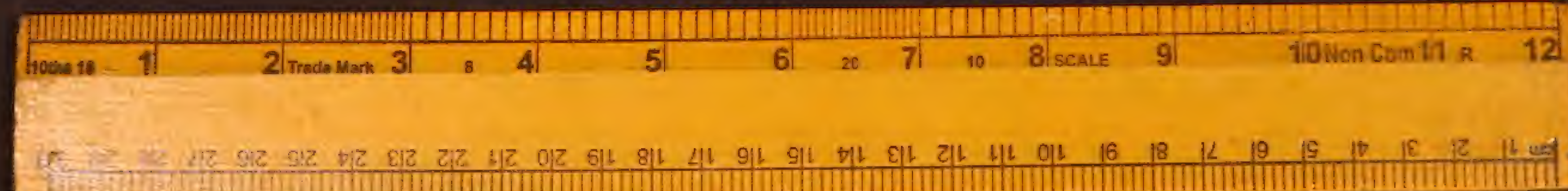

क २५ क
 ज्वालामुखी स्त्री विद्याविशेषः प्रकारो यथा। त्रिकोणकण
 यथा। ज्वालामुखीक्रमवद्वेषा लीङ्गपा वाम दक्षिणयोरातः
 रजामध्यतः प्रभे। नित्यारु क्रमशः स्नासुनिष्ठेति चेदस्य
 एवमदनांतरा मरमोहाय क प्रयः प्रिये॥ तत्र कोरगातामात्रा
 षसिः॥ कमलाश्रीभारती शक्तिवत्सलस्वरूपिणी। ऊर्ध्वमा
 क चक्रावली महेश्वरिणी। वल्गा त्रार्थेदाणी मध्ये नारा य
 एीचैवमादेशी कौमारी वै एीस्मृता॥ अस्य ध्यानं य
 स्मवीतथा। वाराही चैवमा था। ध्यानमस्य प्रवक्ष्यामि
 हेंद्री चामुण्डेति च पूजयेत् एष कमलानने। संतमहेम
 विजयावाजिता चैव मोहनी वर्णाभारत्तावरविभूषिता॥
 वापराजिता॥ सस्मनी ज रक्तचंदनलिमंगी रक्तमाला
 पनीपूजा कालिकापद्मवा विभूषिता। चतुर्दशभुजो देवी
 स्तः। ज्वालामुखीक्रमेण रत्नहारोज्ज्वलापरा॥ ध्यात्वा
 ज्यविषादिहरणं भवेत्॥ इति व्रत्तस्वरूपोतांतमंत्रं दशधा
 गारुडे ज्वालामुखीविद्या २५ जयेत्। इति वर्णोद्धारतंत्रं॥
 यथायः॥ देशविशेषः। तस्य ३५ नामानि यथा। को
 सतमहापीठस्थानं। यथा। कंकारी गृहो कंकावायुः सतः
 ज्वालामुख्यामहाजिह्वादेव घडनरः। अजेशो दा विणी
 उन्नतभैरवः। ओविकासिद्धिदा नादः पाश्रीजिह्वाजलंस्थितिः
 ताम्नीस्तनं जालं धरेमम॥ इति विराजेंद्रो यनुर्हस्तः कर्कशो
 तंत्रचक्रमणौ पीठनिर्णयः॥ नादजः कुनः॥ दीर्घवाकव
 ला नृप माकेदितः सुचंचलः।
 उर्मिवानपद्मात्मवानविकाराकृत
 उलः। कलहंसप्रियावामांगुलीसुध
 पर्वकः दत्तहासादृशसम्पदायात्मा
 जनः स्वरः। इति नानातंत्रशास्त्रं॥

क
 ककारः। तस्य लेखनं।

कर्क २५ न
 कर्कगायमानः। त्रिचाकचि कर्कती कर्कती। भर्त्सस्त
 कमुक्तः। कर्कककिया इतिभा जने। इति उर्गीदासः॥
 ष। यथा। मयूरवरगामिनी सर कष वये। अयस्वरी। कष
 त्प्रवर्णेन कर्को रणकणि ति। षष्टस्वरीचायमिति केवि
 तवेदिकानिश्चितशक्तिहस्ताय त। कषति। इति उर्गीदासः
 तो। प्रभानिकररश्मिभर्त्सक कष न गृहे॥ पिधाने।
 गायमानोमुक्तानामिगृहसं न कयति कयते वंसं ज
 भवाविदशशत्रुनिर्णयिनी॥ नो गृह्णाति परिदधाति वेत्
 इति देवीपुराणरुरुवयेमाह र्थः। सममस्वरादि रयमिति
 स्तवनामाध्यायः॥ पूर्णचंद्रत्रिलोचन रामाः।
 कटं सहतो। कटति केशः अर्षति अर्षते। इति उर्गीदासः
 परस्परलघ्नः स्यादित्यर्थः। इ कु उ. गतां। जुउ. स्था ने
 ति उर्गीदासः॥ कुउ. इत्यपि केचित्। उ. कव
 कम उ भते। उ कमिता। ते। इति उर्गीदासः॥
 कान्ता। इति उर्गीदासः॥ कु ष य ज्ञाने। ष क
 कर्क श उक्तो॥ भर्त्से। रे र। य कीर्यति। इति उर्गी
 कोपयः। श कर्चती क दासः॥
 र्वती। गुणस्थानरहितानां
 रादिपाठफलं तत्रात्राना।
 मादीपोरिति नृणो विभाषा

न
 वेदेषुच्चारणभेदश्च। भर्त्सस्त म मकारः। तस्य लेखन
 जने। इति उर्गीदासः॥ प्रकारो यथा। कुण्डलीर
 कर्क श भर्त्सेक्तोः। श पमास्थाय दत्ततो वामतस्त
 कर्चती कर्चती। भर्त्स तः। अजुश्रायोगतो मात्रा।
 सजने। इति उर्गीदासः॥ वामतः कुञ्जिता पुनः॥ ति
 कर्क श भर्त्सेक्तोः श एति तासु नित्यासु सूर्येद
 वरुणाः सदा। ऊर्ध्वलीद

यस्या न या मात्रा मध्यतः मध्यवोप्याकरणास्य परितः
स्थिता ॥ महाशक्ति स्वरूपा दविशेषः । यथा । इति ३
सा ध्यान मस्य प्रवृत्तते ॥ अन्तपादः ॥

चतुर्भुजा धूम्रवर्णीकलावरा
विभूषिता ॥ नानालंकारसं
युक्ता जटामकुटराजिता । ई
षदास्यसुखी नित्यावरदा म
नवसला ॥ एवं ध्यात्वा ब्र
ह्मरूपा तन्मंत्रं दशाधा जये
त् ॥ इति वर्णोद्धारतंत्रं ॥ त
स्य १२ नामानि यथा । ज
कारो बोधनीविष्ठा कुण्ड
ली मतदोवियत् । कोमारी
नागविज्ञानी सुवांगुलनख
रोवकः ॥ शर्वेश्वरार्णितानु
दिः स्वर्गात्मा चर्चरधनिः । यम
कपादः समलो विरजा चंदने
श्वरी ॥ गायनः पुष्पधन्वा च
रागात्मा च वराहिली । इति
नानातंत्रशास्त्रं ॥

अन्तः पुं निप्रत्ययान्तः ।
यथा । नि प्रत्ययान्तः ॥ इ
त्यादि आत्मनेपदप्रकरणिय
सूत्रं ॥ सच प्रत्ययः धातोः ।
प्राज्ञा च भवति । यथा । निः
प्रत्यये इति लेः कृत्यात्माने नि
रिति च मध्यवोप्याकरणां ॥

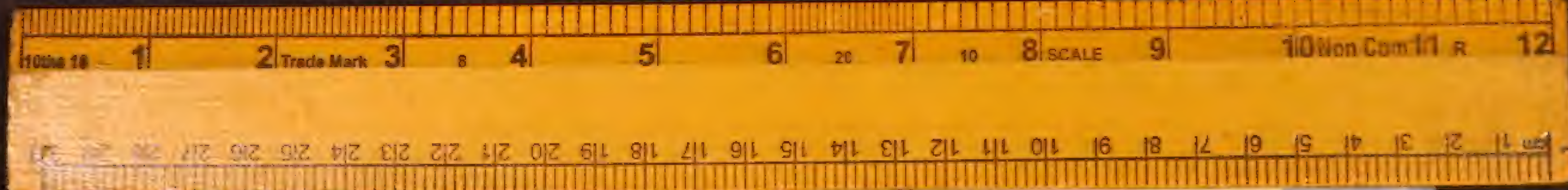
द टकारः । तस्य लेखन
प्रकारो यथा । ऊर्द्धाधः क्रमतो
रेखा कुण्डली रूपतत्त्वधः ।
तिष्ठति तास नित्यास ऊर्वरय
मवायवः ॥ मात्रा कोणगता
चोर्द्धा तत ऊर्द्धगता तसा । या
नित्या परमाशक्तिस्तत्त्वार्थप्र
दायिनी ॥ ध्यानमस्य प्रवृत्ता
मिष्टाष्टवर्णीनि । माल
ती पुष्पवर्णीभा पूर्णचंदनिभ
क्षणं ॥ दशावक्रसमायुक्ता
सर्वालंकारसंयुता । परमोत्त
प्रदानित्यासदात्मैरमुखी परा
एवं ध्यात्वा ब्रह्मरूपा तन्मंत्रं द
शाधा जयेत् । इति वर्णोद्धारतंत्रं
॥ तस्य १० नामानि यथा ।
द टकारः कपाली च सोम
वाः खेचरी धनिः । मजं
दो विनदा एष्टी वै ॥

सवीवारुणी नवः ॥ दत्तांगका
हृवद्वजराभूतिः पुनर्भवः
वृहस्पतिधनुश्चित्रा प्रमोदा
विमला कटिः ॥ राजागिरिर्म
हायनुर्घ्राणात्मा समुलोमरु
ता इति नानातंत्रशास्त्रं ॥

दक ३ क वंथे । ३ क
दं कयेति । इति उर्गादासः ॥
दल ज विक्रवो ज दालः
दलः । विक्रवो विकलीभा
वः । इति उर्गादासः ॥
दिक ३ उ. गतो । ३ आ
दिटेकते । उ. टेकते । इति
उर्गादासः ॥
दिदिभः पुं त्रयोदशमस्वेत
रीयेदशत्रुदानवविशेषः ।
यथा । इन्द्रो दिवस्पतिः प्रात्रु
दिदिभो नाम दानवः । मायुरेण
चतुरेण वातयिष्यति माधवः ॥
इति गारुडे ८० अध्यायः ॥
दिप क वदि । क टेप यति ।
वदि प्रेरणे । इति उर्गादासः ॥
दीक ३ उ. गतो ३ अदिटीक
ता उ. टीकते । इति उर्गादासः
दल ज विक्रवे । वकार युक्तः दत्तांगानुरुभावश्च देवभद्रा

ज दालः दलः । विक्रवो
विकलीभावः । इति उ
र्गादासः ॥

व वकारः । तस्य लेख
न प्रकारो यथा । वार्ता कुवर्त
लाकारो रेखाधिष्ठितदेवताः
तिष्ठति क्रमतो नित्यं चंद्रसूर्या
ग्रयः प्रिये ॥ मात्राहीनस्तु दणि
खष्टकारः परमेश्वरि । ध्यान
मस्य प्रवृत्ता मिष्टाष्टवर्णी क
मलासने पूर्णचंदप्रभादे ।
वीविकसतपकजेदणा ॥
सुदरीयोऽशभुजा धर्मकामा
र्थ मोक्षदा । एवं ध्यात्वा ब्रह्म
रूपा तन्मंत्रं दशाधा जयेत् ॥ इति
वर्णोद्धारतंत्रं ॥ तस्य ११ नामा
नि यथा । वः सुप्तो मजरीवी
जः पाणिनी लो गली दया ।
वनजो नंदनो जिह्वा सुवेजो
चूर्णीकः सधा ॥ वनेलः ऊ
उलो वक्रिरस्तं चंद्रमंडलः
दल ज विक्रवे । वकार युक्तः दत्तांगानुरुभावश्च देवभद्रा

लोडयित इत्याहुः गोयी
चन्द्रोऽपिडयित उयितवा
व इत्युदाजहार समते व
ती त इमेव इति दुर्गादासः
डोमः पुं स्वनामाख्यातासु
एषजातिः यथा बाजालेश्व
व डोमसु ज्ञानकश्चतथा
ति देवीर श्रेव भेडीरोभुषुड
सु वृथाग्रमी वृथासुडीलि
गधारी समा एते यशस्विनि
सुष्टा प्रमादतः स्वात्ता गाय
अष्टशते जपेत् इति मत
स सुक्ततसे ३५ पटलः

ट टकारः तस्य लेखन प्रकारे
यथा उद्वाधः क्रमतो रेखा
वामदक्षिणातोगतो गता ततः
सा कुंडलीवृत्ताविस्तीर्णवृत्त
दृष्टिणी मदाशक्तिमयी मात्रा
ध्यान मस्य प्रवृत्तते रक्तित्प्र
चतने रक्तोत्त पतिनिभा रणा
रक्तपंकजलोचनो अष्टादशभु
जो भीमो महाभोदप्रदायि ॥

नो एवं ध्यात्वा ब्रह्मरूपं
तन्मंत्रं दृष्ट्वा जपेत् इति
वर्णोद्धारतंत्रं तस्य २५ ना
मानि यथा टोटका निर्णयः
एवं यत्तेषां दनदेव्यः अर्ध
नारीश्वर स्नायमीश्वरी विधि
एवी नवः दत्तपादंगुलेर्मूले
निहिदेरा विनायकः प्रदासा
त्रिवेरो ऋद्धि निर्गुणोनिध
नो धनिः विज्रेषाः पालिनी
त्वक्धारिणी क्राउपुडकः
पक्षासु त्वगन्मातु विणावा
श्रीमन्नोरतिः इति नानाते
त्रे टट अस्वेषणे जायेते
दंत्यनोपधः ट योगासुहे
न्यः तेन यगादौ तलोपेट
जात इत्यादि कुंठति धने
लोकः इति दुर्गादासः
लोक ऋ ड- गत्यां चतुर्
शस्त्री ऋ अडुल्लोकत उ-
ल्लोकते इति दुर्गादासः ॥

ए

ए एकारः तस्य लेखनं

प्रकारो यथा कुंडलीतगता
विद्या मध्यत स्तन उद्देतः वा
मादधोगत नेव पुन रुद्धंग
ता धिये ब्रह्मेभ विस्तृपासा
चतुर्वर्गफलमदा ध्यान मस्य
एकारस्य प्रवृत्त्याति च तत्
मृण दिभुजो वरदा रमा
भक्ताभीष्टप्रदायिनी राजीव
लोचना नित्या धर्मकार्यमे
तदा एवं ध्यात्वा ब्रह्मरूपं त
मात्रं दृष्ट्वा जपेत् इति व
णोद्धारतंत्रं तस्य २५ ना
मानियथा एणोनिर्णय इति
तीनं जंभनः पहिवाहनः
जया शंभोनरकजित् निष्क
ला योगिनीप्रयः दिशुलंको
टवी श्रोत्रं समृद्धिवोधनीम
ता त्रिनेत्रोमानुषी व्योमद
दृष्टादंगुलेर्मूले माधवः
शिविनी वीरो नारायणश्चुनि
निर्णयः इति नाना तंत्र
शास्त्र एतव गतो प्रणाव
ति इति दुर्गादासः एतन्
रुद्धिसवोः प्रणवति
एणोपदेशविधौ वर्ज नेपि अ
स्य परस्य चेह पाठः ॥ ॥

केयांचिदनरोधान् अत्र नृत्यं
साभिनयनतेन इति दुर्गा
दासः ॥
एत म नृत्यो म प्रणवयति नृत्य
रोणादिक कि प्रत्यये रूपं अ
त्र भिकायाचवन्धनेवेष्टसिद्धे
एवं नृत्यग्रहण मर्थभेदाद्यंते
न सर्वनृत्यं साभिनयनतेन इति
त नृति रभिनय रहित नर्तन मि
ति यथा सर्वस्य स्फटिककट
कभूति नीटयतोव शैलः इति मा
कः अस्या त्वात्मेन केन नट पिय
ति दीर्घमायुरिति मुराविः
इति दुर्गादासः
एत स्त्रिंशोक्तो म्निष्टो
किरव्यक्तपाहः नटति च
टा इति दुर्गादासः ॥
एत क टी सौ क नादः
यति इति दुर्गादासः
एभ य ग हिसे य
नभ्यति ग न भ्राति इ
ति दुर्गादासः
एभ ल उ हिसे
ल अनभत् उ न
भते इति
इति दुर्गादासः ॥ ॥

एतम औ शत्रुनयोः औ
नस्तु शकाद्यो न भाषायां
नति रिदनमस्तारो नम्रीभा
वमृनमति गुहं लोकः न
मस्ति फलिनो वृताः अम
नेपस्य जल छल हलेत्वा
दिना केवलस्य क्रसविक
त्यनात् सोपसर्गस्यैव नित्यं
क्रसः नमयति नामयति प्र
एतमयति सपुच्छ मवनाति
तंव धिरः कर्णजापः कुतः
इत्यादौ अवनमने अवनामः
व ज ततो अवनामं करोती
ति औ रूपं इति दुर्गादासः
एत उ. गति रतयोः उ.
नयते इति दुर्गादासः
एते शत्रे नदति मेवः इति
दुर्गादासः एते शत्रे एते
पदेशविधावस्य वर्जनेषु इह
पाठः केषांचिदनुरोधात् प्र
एतति इति दुर्गादासः
एत न वन्येजनालः नलः
नलति केशं लोकः वधाति
इत्यर्थः गत्ये इति केचित् ग
न्योऽदर्शनमिति गोविन्दभ
टः इति दुर्गादासः ॥ ॥ ॥
एतथ ल य उ नाशे नाशो
दर्शनाभावः इतिप्रोचः ल
कायन मिति सर्वस्य लय
नेषात् अनशत् य नश
तिशत्रु क्षिरो भवति इत्यर्थः
ऊ नपिष्यति नैत्यति इति
दुर्गादासः
एत उ. सुतोच्छति रिदकु
दिलीभाव स्तनकरणच उ.
नसते एवलः कुटिलः स्पादि
त्यर्थः नसते रतां वायुः कु
दिला करोतीत्यर्थः इति उ
र्गादासः एत य ज औ व
न्ये य ज नशति नयते औ
अनद इति दुर्गादासः
एत व्रजे नक्षति व्रजोग
तिः इति दुर्गादासः
एतथ ऊ उ. आशिषिदेवै
ष्येः र्थाणामपदेशविधौ वा
र्जिनेः प्यायमपाठः कस्य
विदनुरोधात् ऊ अननाथ
त उ प्रणयते देव उपता
यः आशीरिष्टार्थस्याशंसनं
इति लेऽपिपथाशीगमनुका
रे इति नियमादाभा माशिषो
ऽन्यत्र परस्मैप्रदं नाथति ॥

शत्रुं वलीउपतापयति इत्य
र्थः नाथते श्रियं लोकः आशंस
सत इत्यर्थः नाथति धनी इ
स्यः स्यादित्यर्थः नाथतीमृ
पे भूमिं विप्रः प्रार्थः यतीत्य
र्थः मार्गीतोरथ तवप्रयोजने
नाथसे किं सुन भूमृतः पति
मिति भारवो याचनमप्याशं
साविशेषः आशिषि नित्य मा
त्मनेपद मन्त्रविभागेति के
चित् इति दुर्गादासः
एतथ ऊ उ. नाथे नोप
देशविधावस्य वर्जनेऽपि इह
पाठः कस्यचिदनुरोधात्
ऊ अननाथत् उ. नाथते
नाथो दवाशीरैश्वर्यार्थनानि
इति दुर्गादासः ॥
एतथ ऊ उ. धाने ऊ
अननासत् उ. नासते इति
दुर्गादासः
णिज लि इर ज औ पोषे
मुहो लि ज नेनेक्ति नेति
के इर अनिजत् अनैतीत्
औ नेक्ता इति ॥
दुर्गादासः ॥
णिज इ ल उ. मुहो मुहि ॥
रिद मुहीकरणं इ निज्यते ल
उ. प्रणिक्ते दक्षिणीयानो वि
प्राणो समुहः इति इत्याद्य
थ इति दुर्गादासः णिद
ऊ ज सन्निधौ कुत सनेस
विधिः सन्निकषः क्रयमिने
दत्त ज नेदति नेदते दयाले
दीनः निनिडुः इति दुर्गादासः
णिद इ कुत सने निंसनिद
नितो एतेपदेशफलं चित्यं ए
त्विकत्यने विकल्पमिच्छति
त्यादौ तूपसर्गदसमासे उप
सर्गात् समासेत्यादौ नित्य
मित्यर्थः यथाप्रणिदकः प्र
निदकः प्रणिदसिभदो तत्प
दावपि विकल्पोदृश्यते इ
नित्यते निदति डहं लोकः
इति दुर्गादासः णिल ए ग
हने क्रस्वीगहनं उर्वोधिः ए
निलनि एतसं कुधीः डः खेन
जानातीत्यर्थः इति दुर्गादासः
णिव
इ सेके क्रस्वी इ
नि म्यते इति दुर्गादासः
णिषा
शीले शीले शीले समाधो

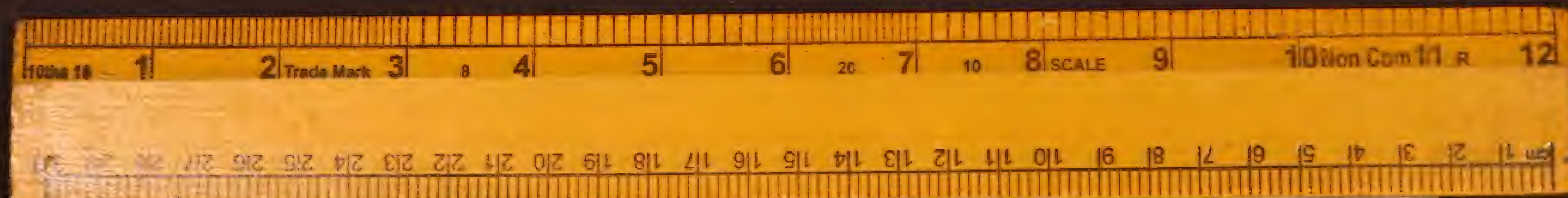
नेषति योगी निनिशतः ॥ एत न ई या प्रेशो जश
इति दुर्गादासः ॥ एष उ सेके ३ योधः ३ नोत इति ॥
उ नेषिताणिष्टा इति दुर्गादासः ॥
सः गिष ३ उ ल चुम्बेन ॥ एषि सुवने कसोतोऽय
उ- निस्ते ३ निस्ते ३ इति ॥ मिनि वरुचिः ॥ एषि शुवति
दुर्गादासः ॥ ॥ गुरुवीन इति दुर्गादासः
एत न उ- सत्रिपो कत ॥ एत न उ- सत्रिपो कत
दुर्गादासः ॥ ॥ सने रुचिधिः सत्रिकर्षः ॥
एषि नपाथो लो गिपदि ॥ अनिनेदत् न नेदति नेदते
पापाठो नादिनेन प्रावन्न ॥ दयाते दीनः निनेडः इति
ति एतार्थः प्रणयति एवं ॥ दुर्गादासः ॥
सर्वत्र प्रापण मिह आतस्य ॥ एषि उ- वने न न
रूपे तथाच नृणाति लंभय ॥ निनेषे वृजो गतिः इति उ
तिच वेदत्यपि नयस्य ॥ र्गादासः ॥
इति क्रियनिर्वहः न ॥
नयति नयतेगो वने गोपः ॥
प्रापय तीत्यर्थः इति
दुर्गादासः ॥
एषि वणि वणि इह क ॥
सर्वाणीभाव स्तुत करण ॥
च नीलति सूत्रे तंत्रवायः ॥
इति दुर्गादासः ॥
एषि व स्थोले नीवति लो ॥
कः स्थूलः स्थादित्यर्थः ॥
ति दुर्गादासः ॥ एत सुतो
लनेति इति दुर्गादासः ॥

त नकारः नस्य लेखन प्र
कारो यथा आदौ विंडुस्त
तो मध्ये कुंडलीतामवाप्य
स्त्रे-त्रस्त दत्तादामगतामिना
ब्रह्मविस्तीर्णाहविणी प्यानम
स प्रवक्ष्यामि मृगाय कसल

नने चतुर्भुजां महापांतां म दसः ॥
हामोदप्रदायिनी सदाघोडश तग ३ सलने कंपेगते ३
वर्षीयां रत्नाम्वरधरोपरां नाना तंगते इति दुर्गादासः ॥
लेकारभूषां वासवैसिद्धिप्रदा तगरं कौ गन्धद्रव्यविशेषः
पिनी पवे प्यात्वातकारेत त तस्य पर्याय गुणः कालानु
मंत्र दशधाजपेत इति वीरि सार्थं तगरं कठिनं लघुष
हारतंत्रं तस्य अनामानि य नतं अपरं पिंडतगरं इंडलिव
द्यातः पूतना हरिः सुदिः वर्हणं तगरद्वय मुलं स्यात्
ए तीणानि जटीयजा वाम स्वाडु स्निग्धं लघुस्मृतं वि
क्षिक वामकट्योच काशिनी पापस्मार मूर्द्धतिरोग येष
मध्यकर्णकं आषाढी तंडु वयापहं इति भावप्रकाशः
तम्रशु कर्मिका एहपुच्छ तट क आहतो कताटयति
कः रत्न कश्च एषाममुखी वारा इति दुर्गादासः ॥
दौ मकरोऽरुणा सुगतोऽहं तट उल्लाये उल्लायउच्ची
मुखा बुद्धनानुशु क्रौडपुच्छ भावः तटति पुलिनं इति
कः गन्धो विस्मामरुच्छत्राया दुर्गादासः ॥
मुग्धावसौरकः जयतिपुल तड क विधि आहतो क
को ज्ञानि रनेगमदनामरा इताडयति विधि दीप्तो इति
ति नानातंत्रणसं तक स दुर्गादासः ॥
दने हासे तकति इति तड ३ उ- आहतो इते
दुर्गादासः ॥ ॥ इते उ- तंडते इति ॥ ॥
तक्र ३ दौस्थे दौ स्थं उः तंडु लपरीक्षा स्त्री नव
विन जीवने ३ तंक्यते दारि विधदिवातगत
द्रेण उः विन जीव्यते इत्य दिव्यविशेषः चालुपडा इति
र्थः तंकति दीनः उः विन भावा तद्विधाने ॥ ॥
जीवति इत्यर्थः इति दुर्गा ॥

यथा पितामहं बोधेयं ततः
 इला देवानाम्यत्रेति विनि
 श्रुयः तंडुलान् कारयेच्छुक्रा
 न् शाले नीयमस्य कस्यचि
 त् मन्त्रये भोजने कृत्वा आ
 दित्यस्याग्रतः स्फुरिः स्त्राजो
 दकेन संमिश्रान् रात्रौ तत्रै
 व वासयेत् प्रसुप्तो योषितं
 स्त्रातं शिरोरोपितञ्चकं तंडुला
 न् भक्षयित्वा तत्र यत्रै निष्ठीव
 येद्विधाभूर्जस्यैव तनयस्य
 तभावे पिप्लस्य तत्र शोणितं
 दृश्यते यस्य हनुस्तान् च शी
 र्यते गात्रं च कं पते यस्य त
 मं मुहुं विनिर्दिशेत् स्त्रानोद
 केन देवता स्त्रानोदकेन त
 था च कात्यायनः देवता स्त्रा
 नपानीय स्त्रिगुणतंडुलभक्षणे
 मुहुनिष्ठावकात् मुहुनिय
 स्योः स्फुरि रम्यथा शिरोरो
 पितपञ्चकं तंडुलान् भक्षयि
 त्वा निष्ठीवयेत् प्राद्वि बाकाः
 नि निष्ठीवयेदिति एषं न्यात्
 सिद्धं तत्ता निरूपितं सर्वदिवासा
 धाराणां च यस्यावाहनादिहवनं
 तं सर्ववदिहापिकर्तव्यं शिरोरो

दैवी ब्रह्मण विविधः स्मृतः तत्र १ सादे मोदे
 ब्रह्मण स्तेन वेदाश्च पलाश्च तत्र दैत्यवर्गाद्यापथः नं
 विहिताः पुरा तस्मादोमित्यु त्रीः दैत्यवर्गादृतीयोपायः १
 दास्य यत्तदान तपः क्रियाः नि केचित् तन्त्रीः सौत्रथात
 प्रवर्तते विधानोक्ताः सततं रये इति दुर्गादासः तन द न
 ब्रह्मवादिनां तदित्यनभिसं उ विस्तृतो द न तनोति तनु
 धाय फलं यत्ततयः क्रियाः ते पुण्यं ऋषिः उ तनित्वा त
 दानक्रियाश्च विविधाः क्रियं त्वा इति दुर्गादासः
 ते मोक्षकांतिभिः इति श्री तन उ कि उपकृते अद्वावा
 भगवद्गीतायां १२ अध्यायः ते प्रादोपतापयोः उ तनित्वा
 तत्र ३ क उ धारणे आदि तत्वा कि तान यति तनति उ
 मध्योक्तकारः प्रोक्तेरेफ पकृति रूपकारः अवातो हिं
 युक्तः धारणं धरणं भाषाया सावर्जनं स्वनीति रिति गोविं
 मस्य विस्तारणे प्रायः प्रयोगः दभट्टः उपनर्गद्वैचके दैविकं
 १ क उ तंत्रयते तंतूनंत दीर्घीकरणां वितानयति यः
 ब्रवायः इति दुर्गादासः कौर्त्तिं वितनस्यमलं यशः १
 तत्र १ कुटुम्बधारणे इति ति दुर्गादासः ॥
 प्रांचः द्वावेतो धारणोर्ध्वे व तत्र उ य संकुवि उतंचित्वा
 र्त्ते इति चान्द्राः केचित् क तत्का य तनचिनव्योम
 टुसथातु ममयमाना स्तत्र विस्तृतं
 धातुः कुटुम्बधारणोर्ध्वे व इति दुर्गा
 र्त्ते इत्याहुः तंत्रधारणे इत्यनेन दासः ॥
 वेष्टसिद्धे इदनुवच्यो तन उ इतो उ
 वेदेषु चारणभेदाद्यैः इति तेचिन्वा तत्का इति
 दुर्गादासः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

तत्र ३ य संतोचे उतेडिवा ॥
 सत्का य तन त्रिव्योम विल
 तं इति दुर्गादासः ॥
 तंत्रं स्त्री शिवोक्तपात्रं त
 च वतः चंद्रिमाव्यकं यथासि
 द्वीष्टं महातंत्रं कालीतंत्रं
 कुलार्णवं सानार्णवं नील
 तंत्रं फेत कारीतंत्रमुत्तमं
 देव्यागमं उन्नराव्यं प्रीक्रमं
 सिद्धियामलं मतस्यसूक्तं
 सिद्धिसारं सिद्धिसारसंतं त
 था वाराहीतंत्रं देवेशिपयोगि
 नीतंत्रं मुत्तमं गणेशविमा
 धिनीतंत्रं नित्यातंत्रं शिवाग
 मं वायुदाव्य मदेशानि मुंदा
 मालाव्यतंत्रकं देसमादेश
 रं तंत्रं निरुत्तरं मनुत्तमं
 कुलप्रकाशकं देवि कल्याण
 न्यर्वकं शिवे क्रियासारं नि
 वन्याव्यं स्वतंत्रं तंत्रमुत्तमं स
 मोरुतं तंत्रं राजललिताव्यं त
 था शिवे राधाव्यं मालिनीतं
 त्र रुद्रयामलमुत्तमं वृद्धतंत्री
 क्रमं तंत्रं गवाक्षं सुकुमुदिनी
 विष्णुदेशरतंत्रं व मालिनीविज

समयाचारतंत्रं च भैरवीतंत्रं च
 तमं योगिनीसुरयं तंत्रं भैरवं
 परमेष्ठि सनत् कुमारकंतं
 त्रं योनितंत्रं प्रकीर्तितं तंत्रं
 भैरवं देवेशि नवरत्नेष्टं त
 था कुलचंडमणि तंत्रं भाव
 दृष्टमणीयकं मेरुदेवमका
 शं च कामाख्यानामकं तथा
 काशं च कामाख्यानामकं त
 था कामधेवकुमारीच भुतडा
 मरसंज्ञकं मालिनीविजयं तं
 त्रं यामलं व्रजयामलं विष्णु
 सारं महातंत्रं महाकालं कुला
 मृतं कुलोद्गीर्णं कुलिकाव्यं
 यंत्रं च तामाणिषकं पतुनि
 तंत्रं त्रानिसफलानि पुंगु
 मे कालीविलासकादीनि तंत्रा
 णि परमेष्ठि कालकल्ये सुसिद्धा
 नि त्रयं क्रोतासु भूमिषु महावी
 नादितंत्राणि अवि कल्पे मदेशे
 सुसिद्धानि वरमोदे रथक्रोतासु
 भूमिषु इति महासिद्धिसारसंतं
 अपि च वतष्टिष्ट तंत्राणि गिवा
 मलादीनि पार्वति सफलाद्वारा
 देविसुक्रोतासु भूमिषु कल्पभेदे
 न तंत्राणि कथितानि वयानि च यो
 उमादनायेव ॥

विफलानीह सन्नि इति म
 हाविष्णुसारतंत्रं ॥
 तस्मात् स्त्री उपरसगन्ध
 स्पर्शशृङ्गानां संज्ञा यथा रमा
 येव सूक्ष्मभूतानि तस्मात्
 एषं चोक्तानि चोच्यंते प
 तेभ्यः सूक्ष्मशरीराणि स्थूल
 भूतानि चोत्पाद्यंते इति वे
 दांतसारः तद्दीका यथा न
 नव्याकृतात् पंचतन्मात्राणि
 क्रमेण जायंते इति हि सूक्ष्मे
 ति दास पुण्योषु प्रसिद्धि
 स्तुत कपमाकाशदेविदे
 त् पतिरास्माभते इति तत्र
 ह पतान्येवेति पतान्येवा
 काशादीनि सूक्ष्मभूतानि
 व्यवहारात्तमाणि शब्दादि
 तानि परमं सृष्टानि चेति
 स्रष्टादिष्टं चोते महर्षिभि
 रित्यर्थः इति विद्वन्मनोरं
 जिनी अपि च भूतादिसु
 विकुर्वीणः सर्गितामात्रिकं
 ततः ससर्जं शब्दतन्मात्रात्
 आकाशं शब्दतन्मात्रात् इति
 विसृष्टाणो १ अष्टो २
 अध्यायः ॥
 तप उ ज दाहे उ

तपते ज तपति तपते अ
 यमात्मनेपदीत्यने इति उ
 गादासः ॥
 तप क दा हे क तापय
 ति अय मात्मनेपदीत्येके
 इति दुर्गादासः
 तप ओ देवेष्वयोः स्व
 तप य उ ओ उपतापः तप
 ति तत्रगात्रि मदन स्तां ओ
 यताप्स्यीत् य उ तपते
 धनी ईश्वरः स्यादित्यर्थः ओ
 अतस्त दिवारिपते येस्यप्य
 पव रत्यने इति दुर्गादासः
 तपः स्त्री वैथक्ते वैथक्तेषा
 जनकं कर्मयद्या उमेति च
 पला पुत्रिनतमं तावकं व
 पुः सो दृक्तेषास्वभावस्य त
 पसः सोमदर्शने इति तिथ्या
 दितत्वे मतस्य पुण्यवचनं त
 तफलं यथा तपोभिः प्राप्य
 तेऽभीष्टं नासाध्यं दितपस्यतः
 दुर्मगत्वं वृथा लोको वहते स
 ति साधने इति च तत्रैव तद्व
 चनं अपि च मरीचिरुवाच
 ब्राह्मणस्य तपोमूले यत्तः
 साध्याय पव च तस्मादनेक
 ले क्रुदि तपसोऽध्ययनस्य ॥

च वक्रिवाच साध्यायनप
 सोर्वदे तन्मे निगदितं मृ
 णतपसो दि परं नास्ति तपसा
 विदते मदतं तपसा विद
 ते मदतं तपसा दीयते पा
 पं मोदते सहदेवतैः तप
 सा प्राप्नोते स्वस्वपसाया
 प्यते यथाः तपसा सर्वमाप्नो
 ति तपसा विन्दते परं ज्ञान
 विज्ञानसंपन्नः सोभाय रूप
 मेवच तपसा लभते सर्वं तथे
 वाध्ययनेनच तस्मात् स्वयं
 म्मसंयुक्तो नित्यं सिद्धति प
 रितः धर्मात् सखि मवाप्नो
 ति इहलोके परत्रच इत्याद्यो
 वक्रिपराणे नित्यक्रिकला
 नविधि नामाध्यायः ॥
 तमसायकं क्लीं परीक्षादि
 शेषः तद्विधिर्यथा पिताम
 हः कारयोदायसं पात्रं ताम्रं
 वायोदणं गुलं चतुर्वंगुलं
 तंतु मृन्मयं वाद्यमंडलं मटलं
 सूर्यमंडलाकारं वर्तलमिति
 यावत् सूर्येदुततैलाभां वि
 शत्यात्तपसैस्ततः सर्वाणि
 मायकं तस्मिन् सतमे निःवि
 येततः अंगुष्ठांगुलियो ॥ ॥
 रोनु उद्धरेत मायकं करा
 ग्रयो न धनुयान् विष्का
 लोवानज्जाते मुद्गे भवतिथ
 म्मीणा पितामदवचो यथा
 कंफोतरमाह सोवर्णी राजते
 ताम्रे आयसे मृन्मयेऽपि वा
 गद्यं घृतमुपादाय तदमेता
 पयेत्तु विः सोवर्णी राजती
 ताम्नी मायसीच सुषोधि
 तां सलिलेन सकुडौता प्रा
 लियेतत्र मुद्रिकां भ्रमहीवित
 रेगाद्यो न नक्ष्त्राणां गोचरे
 परीतेताद्रेयानी न चुचुकावे
 से घोषकं ततश्चानेन मेत्रे
 तासकृतमिभं त्रयेत् परं प
 वित्रममृतं घृतं त्वं यत्तक
 नीसु ददपावक पापं तं दि
 मशीतः मुचो भव उपोषितं
 ततः स्नातमाद्रवाससमा
 तं ग्राहयेत्मुद्रिकां तावद्घृत
 मध्यगता नक्ष्त्रप्रदेशिनीं च
 तस्याथ परीक्षेयुः परीतका
 यस्तु विष्कोटका नस्युः मु
 द्गेऽ सावयथा मुद्रिः प्रफे
 गस्त वध्यविधाष्टयवतेऽत
 मध्यमितां युलिषोडशोऽंशता
 तिप्रस्तारे तथा विधोऽंशतिचतु
 र्वाते ताम्रादिच ॥

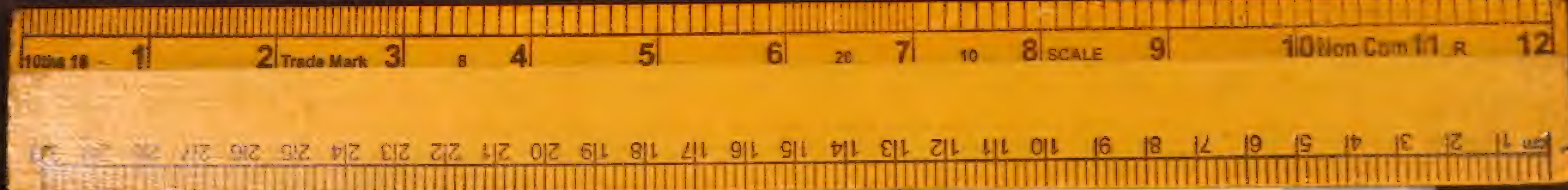
दितेः एको मृन्मये वाक्को ३ तोलयेत् घृतं तैलाभां वा
 कभे वर्तते पात्रे लौकिकाष्ट तमसायकं मुद्रितयेत् अ
 रत्निकाधिकमायकस्य अधिकत्रय दायश्चेन्नरा मुद्र इति ततोद
 मिशितोलक ३३।२।५ रूप सिंहा दयात् इति दिव्यतले
 वैदिकपलदणमितं घृतं एवं तममुद्रा स्त्री पारीरधायी
 तेलच निःक्षिप्यलौकिकचत गिनतम् धातमय भगवदायु
 रत्निकाधिक पंचमायकषट् थचिह्नं यथा आषाढमुक्त
 षष्टितोलक ५५५ रूप वैदि द्वाददणो हरोऽपि एषियोऽ
 कविशानिपलपरिमितं केव निवेसवः पाराणं कृत्वा तम
 लंगद्यो घृतं वानिःक्षिप्यतस्मि मद्राश्च धारयेत् ब्राह्मणः
 नसतमे सकुडौतां पंचरत्निका तत्रियो वेषणः मुद्रश्चैकोति
 मितं कांचनमुद्रिकां रजता तदेये कुर्वन्नात्मापाणं तमसा
 दिकां वा निःक्षिपेत् धर्मात्वा द्राभिर्देहमेकयेत् तममुद्रा
 दनादि हवनांते तलोक्तं सद धाराणं वागदे तममुद्राभिर्दे
 तिणं कस्मि कृत्वा जे परंपवि प्रसंगे वक्रादिधारणं पुंसां प
 त्रममृतं घृतं घृतं यत्तकस्म रं संवन्धवेदनं पातिव्रत्यनि
 सु दद पावक पापं तद्विम मितं दिवलयदिविभूषण
 णीते मुचो भव इत्यनेनाभि मिनि अथ तममुद्राधारणानि
 मेत्रयेत् प्रक्षिप्यकः ततः कृतो गता वायुपराणे अग्निनैवव
 पवासः स्नाताद्रवासाः प्रोथ्य संतमंचक्रमादाय वैसवः धा
 पिशसि प्रतिज्ञापत्रे निधाय रयेत् सर्ववर्षाणां हरिसा
 ओत्तममे सर्वभूताना मस्त लोक्यसिद्धये ब्रह्माडे कृत्वा
 श्वरसिपावक सादिवत् पु धातमयी मुद्रातीपयित्वा
 तपपायेभ्यो क्रुदि सत्यं करे सकांतनुं वक्रादिचिह्नितां
 मम इत्यनेननाभिमंय क्राई भूय धारयेद्देसरोनरः
 पत्रनितेपकृतं चुचुकायात् नाशरीपपंचरात्रो त्वा ॥ ॥ ॥ ॥
 घृतान्मुद्रिकांतं नकुष्टाभां

दण्डं तं वदेकां वक्रयत्रय
 मेयुते हरेः सदृशं तं धार
 येन द्विचतुः सौम्यं च श्री
 भगवद्भुजसंवादे तममुद्राम
 करो गुरुत्वविशेषेण सर्व
 वीर्यमयं विधिः विशेषात् त्रि
 यो वापि वैश्वः श्रुदस्तथैव च
 पाद्ये अग्निहोत्रं यथा नित्यं वे
 दस्याध्ययनं यथा ब्राह्मणस्य त
 येवेदं तमचक्रादिधारणस्तथा
 किं च तत्रैवोत्तराखंडे श्रीशिवोमा
 संवादे शंखचक्रोत्तरां कुर्याद्वा
 स्तोमो वाक्मूलयोः क्रतुविने
 व संतप्य सर्वपापप्रवृत्तये च
 क्रमा शंखचक्रे वाजपथ्यां च
 युधानि वाधारयित्वैव विधि
 वज्रसूक्तं समाश्रमेत् किं
 च तत्र प्रसंग एव अथवा वि
 धिना च क्रं ब्राह्मणः प्राकृतो
 भवेत् किं च न तस्य किं विद
 श्रीयादपि क्रतुसदसिणः
 सर्वेषां स्वविशारदः अथवा
 विधिना चक्रं ब्राह्मणः पतितो
 भवेत् किं च तमेवैवांकनं कुर्या
 त ब्राह्मणस्य विधानतः श्रीत
 त्मात्मादिमिदृशं संव्रसिद्धिं
 येव च ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

हरेः एतापिकागर्धं चक्रं पा
 ध्यं विधानतः वेसवत्समि
 ह्यं भक्तिमिदं विशेषतः
 किं च उपवीतादि वक्रार्थाः
 शंखचक्रादयस्तथा ब्राह्मण
 स्वविशेषेण वैसवस्य विशेष
 तः श्रुतमश्रुयोदेवे सुश्री
 कर्मोले धर्माननुतिष्ठमानोः
 श्रिना चक्रं धत्ते अग्निर्वैसद
 स्यारोने मित्रि मिनातमतनुः
 सायुज्यं सलोकता माप्रोती
 नि चक्रः विभक्तिवपुषाभि
 तमं वलं देवानाममृतस्य वि
 लोः सयमिनाकं इति तं वि
 धुय विधाति यद्यतयोवीत
 येवीतरागा इति अकपमे
 शिष्टे अतमतनु न तदा मे
 अश्रुनेः श्रुता सह इह दंतस्त
 तममासतेति यज ऋषेदी
 याश्चलायनशाखायां च प्र
 तद्विस्तारं चक्रे सतमे ज
 त्मोभोधिर्वर्तते चर्यागीना
 मूले वाक्पादे धत्तेऽप्ये पुरा
 णा लिङ्गास्ये तमायायु
 धाययंते इति छन्दस्क
 परिशिष्टे सदोवाच याज्ञवल्क्य
 सतपुमानासादितापप्रश्रयते
 नम

श्लोकमौले धंसा एपेगेनिना
 धत्ते इति पातयधीश्रुतिः ॥
 अथर्वपरिशिष्टे तमचक्रादि
 प्रकरणे देवासो यत्र विततेन
 वाहना सदृशेन प्रयत्नाः
 गमायम येनो किडा मनवो
 लोकसृष्टिं विनश्यते ब्राह्मण
 लहहस्तौति किं च पाद्ये श्रीशि
 वेन तममद्राप्रसंगे विष्णुचक्रं
 कितं विमं पुनयेत् सर्वकर्म
 णि विष्णुचक्रविहीनं प्रयत्ने
 न विवर्जयेत् नारदीये तमम
 द्राप्रसंगे श्रीकृष्णचक्रं कति
 हीनगात्रः श्मशानतस्यः पुरु
 षोऽथ नारी दृष्ट्वा नरस्तं नृपते
 सवसाः स्नात्वा समर्चि इति मं
 गस्य इति वक्राश्च वैकटावा
 यं पादमभूतिभिर्बुधैः श्रुतम
 स्तयोः यत्र विद्यातालिवि
 ताः पराः अत एव तदनादरे
 दोषाः पाद्ये तमचक्रं कितं दृष्ट्वा
 ये भिन्देति नराधमाः अतलोका
 मुत्वं तेषां दिव्यं सवलोकये
 त अग्निपुराणे च दण्डश्च दंत
 पुत्रविप्रविलापे शिलाबुद्धिः
 कृताकिंवा प्रतिमायां हरेर्मा
 या किं मया पथि दृष्टस्य ॥

मया पथि दृष्टस्य विष्णुभक्ता
 साकद्विचितं तन्मद्रातिनदेह
 स्य वेतसा नादरः कृतः येन क
 र्माविषाकेन पुत्राणोकोममे
 दृष्टः अथ तममुद्राधारण
 मादात्म्यं सौम्यं अश्रुवि
 वीर्यनाचारः सर्वधर्मवर्हि
 कृतः प्रतमशंखचक्राभ्या
 मलितः पंक्तिपावनः वमा
 हे तममुद्राधारणप्रसंगे
 लहहदेशे शुभे वापि चक्रा
 को यत्र तिष्ठति योजनानित
 या त्रीणि मम ते त्रैवस्य
 रे त्रस्तोऽप्युधैर्वै सवै स्ता
 पितेः सततं यदि चिद्रयेहे
 सवोयस्तसयाति परमां गतिं
 पाद्येव तत्रैव अग्निप्रसंगे पवि
 त्रं च धत्तात वाक्मूलयोः त
 त्मावमपुत्रं चोरे योति विज्ञोः
 परं यस्य चिद्रितं तेन तीर्था
 नि यज्ञाश्च लभ्येते नात्र संश
 यः अग्निप्रसंगे चक्रं ब्रा
 ह्मणो वाक्मूलयोः चक्रं
 धित्वा जपमंत्रं संसारान्मो
 हभयमवेत् अग्निप्रसंगे च
 क्रं वाक्मूलयुलोजिताः
 ते सर्वे पापनि ॥

मृता याति विज्ञेः परं पदे । रचक्रराज सदृशं यज्ञा
 किं अपाकृता मराणां नो वि भागं प्रगृह्य पुनोचैव नमो
 सुचक्राणां लानिनाः विस्मृति नमः ज्ञेनमो भगवते पांचज
 रुविहीनास्त माकृताः पति न्याय विस्मृतां वाय गेभोरधी
 ताः स्मृताः इति इति निवेद्य रधन्याकुली कृतकौरववा
 वचनेन स्मृतं सदनाटनं स हिनीनायाय त्रिरेलासहिणा
 मूलं यच्च तत्तत्समाविध्यभा वर्तय त्रिप्रशस्त्याय पश्येदियं
 वादिततपरं अथ तमसुद्राया च न्यायं नारायणकरस्थित
 राणाविधिः तमसुद्राधारणा यज्ञभागं प्रगृह्य पुनोचैव
 थं मुपचारेस्तपंचभिः कृत्वा नमोनमः ॐ रं पां मेने पांच
 मभ्यर्च्य संपूज्य चक्रां लीतथा जन्याय नमः ॐ भगवते विंश
 नमेत तत्र मंत्रः सुदर्शनमलेः यनन्कायत्रैलोक्यपावित्रा
 स्तपोचमन्य नमोः स्तुते इति यजपिने सकल सरासरसंर
 अग्रिमभ्यर्च्य मूलेन कृत्वा रीनेत्रोत्पलाक्षिताय पश्येद्वि
 वाज्याकृतीः कृती चक्रां । विद्मरत्नं नन्दकायसरसि
 विगदादीनि प्रस्ताप्य नो प्रता तयत्तभागं प्रगृह्य पुनोचै
 पयेत तनमस्त्रै रथावायना वनमोनमः ॐ विद्मरत्नं नन्दकायसरसि
 न्यभ्यर्च्य प्रणम्य च गुरुं कृत्वा नमो भगवते कौमोदकैंगरा
 च संवन्धमभक्त्या विष्णुपयदि ये दानदेन्दुनि सूरनायेभा
 रं उद्धिष्टभोजनादेव किंक वद्गृह्यरकवासुदेवलालिता
 रः प्रारणागतः तमचक्रग ये पश्ये हि तं गदे देविकौ
 दादीनि तदा कानीषाधये सोदकायुधस्य वि यज्ञभागं
 इति अथ चक्रादीनामावाह प्रगृह्य पुनोचैव नमोनमः
 नादिमंत्रः ॐ नमो भगवते सुद ॐ रं वि चं फं सगराये
 रीनाय निर्गणित सकल रिष नमः पश्ये पमाय नमः सपा
 धृताय भगवन्नायनाकरांते राधपांगाय नमः इति ॥
 रुद्रस्योऽहं लितायः पश्येद्विज्ञेः अथ प्रारणमंत्रः सुदर्शनमसु
 हेस्त

ध्यान सूर्यकोटिसमप्रभा । चक्रं कृत्वा तमेधावी धारयेत्
 तानाथस्य मे नित्यं विसर्मां विचक्षणा इति ॥ यवमेव प्र
 प्रदर्शय ॥ तथा । पांचजन्यनि बोधन्यां हाटपूपां भगवत्परैः
 जधानधस्तपातकसंचय । तमसुद्रा भवे धार्या हार
 पाहिमां पायिनं चोरसंसारणी कायां विषोषतः ॥ इति श्री
 व्यातिनमिति ॥ इत्युच्चार हरिभक्तिविलासे ॥ विला
 यन्त्रेददिणादिक्रमेणात् सः ॥
 भुजयोश्चक्रपूर्वाणि कृत्वा तम उद्भूतं भव खेदेक
 स्तारिणधारयेत् ॥ कलत्रादि योः । उ तमित्वा तांवा ।
 परीवाराननिजानसर्वाश्चैस्त्र ३२ अतमत अतमीत् ।
 वः । भगवत्पयनतमसुद्राभि अस्मात् पुषादित्वात् नित्यं
 स्ताभिरंकयेत् ॥ तथा च । वारा उ इत्ये । त य ताम्पतिलो
 हे । अंकयेत्तमचक्राद्यै रात्म कः उत्तमः स्यादित्यर्थः । ३
 नोवाक्रमल्योः । कलत्रापय ति उर्गादासः ॥
 भृत्येषु पश्चादिषु च संपदे । किं तमः क्ली प्रकृतेर्गणविशेषः
 च अयसंविधिवत्कृत्वा पचा यथा । सत्वरजस्तम इति दृष्टं
 युधविधानतः । ततमंत्रेण नैपुरुषे गुणाः । कालसंचोदि
 त्तः प्रतिष्ठाप्य पृथक् पृथक् ता स्तेपि परिवर्तत आत्मनि
 ललाटे च गदाधार्या मूर्द्धि वा प्रभूतं च यदा सत्ते मनोबुद्धी
 पशरंतथा । नेदकंचैव रुन्म दियाणि च । तदा कृतमुगं वि
 ये प्रांतवचक्रं भुजहये ॥ किंच । द्याहनेतपसि यदतिः ॥
 दक्षिणे तु भुजे विप्रो विभ्रयादौ यदा कर्मसकार्येषु शक्तिर्य
 सुदर्शने । सद्ये च प्रांतं विभ्र शसिदेहिना । तदा चेतारजो
 षादिति त्रस्तविदो विदुः ॥ ह्यनिरिति जानीहि प्रोनक
 अथ चक्रादिप्रतिकृतिद्वये न यदा लोभ स्वसंतोषोमानोदं
 वप्रश्नपंचरात्रे । सौवर्गी राजते तोः य मतसरः । कर्मणा
 तामेकोऽप्यमाषसमेव वा ॥ चापि काम्यानां हापरस्तद

जलमः ॥ यदा सदा नतं तं दी मोहो तमसो भवतोऽज्ञान
निद्रा हिंसादिस्थाने । शोक मेव च ॥ ऊर्ध्वं गच्छति सत्त्वं
मोहभयं येन स कलिलं स्या मध्ये तिष्ठति राजसा ॥
तदा स्मृतः ॥ इति गारुडे १० जवन्यगुणहृत्तस्या अथो ग
अध्यायः ॥ अपि च । तमस्तु छेति तामसाः ॥ इति श्रीम
ज्ञानजं विद्धि मोहनं सर्वदे गवत्रीतायो ॥ अध्यायः ॥
हिना । प्रमादालस्यनिद्राभि तस्त गतो ॥ ओष्ठवर्गशेषोपथः
स्तत्रिवभ्राति भारत ॥ सत्त्वं तस्वति । इति उर्गीदासः ॥
सत्त्वं संजयति रजः कर्मणि । मय उ. गतिरक्षयोः । उ. त
भारत । ज्ञानमाहृत्य तमः यते । इति उर्गीदासः ॥
प्रमादे संजयत्युत ॥ रजस्तम तरेगः पुं वायुना नद्यादिज
आभिभूय सत्त्वं भवति भारत लस्य निर्यग्रहसवनं । देउ
रजः सत्त्वं तमश्चैव तमः सत्त्वं ति भाषा । तस्य र्थायः ।
रजस्तथा ॥ अप्रकाशोऽप्रह उत्कलिका ॥ अध्यायः ॥
तिप्रमादो मोह एव च । त इति जराधरः ॥
मस्येतानि जायंते विह्वले कुरु तरुणी स्त्री युवती । तत्र
नंदन ॥ यदा सत्त्वं प्रह्वेत प्र र्थायः । यस्मि ५ दिक्करी
लयं याति देहभूत । तदो ज धनिका ॥ धनीक ८ । इति
मविदं लोकानमलान् प्रति हरतावली ॥
ययते ॥ रजसि प्रलयंगता तर्क क दौमो । क
कर्मसंगिषु जायते । तथा प्र तर्कयति । वितर्कतोपपन्नं
लीनस्तमसि मूढयोनिषु कयत्पन्यगुणं सधीः । इति
जायते ॥ कर्मणः सक्तस्या उर्गीदासः ॥
रुः सात्त्विकं निर्मलं फलं । रज तर्ज भर्त्स । तर्जति । इति
सस्तु फलं । त्वमज्ञानं तम उर्गीदासः ॥
सः फलं ॥ सत्त्वात् संजायते ज्ञानं तर्ज क उ. भर्त्स । क उ.
रजसो लोभ एव च । प्रमाद ॥ तर्जयते । भर्त्स स्तर्जनं । त

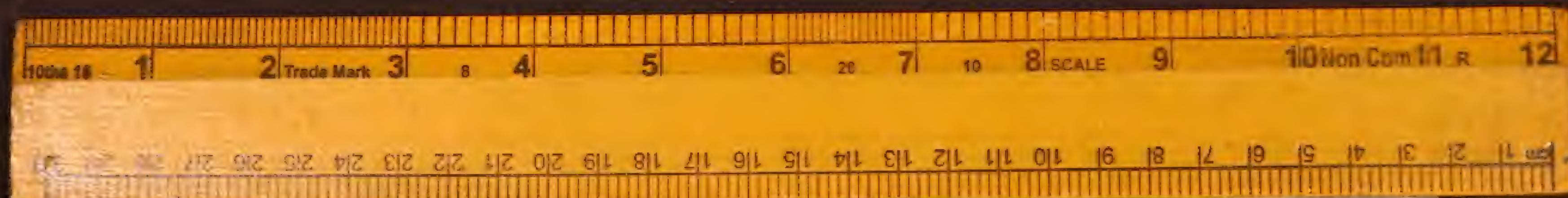
मर्तयदं वरे । इति रघुप । नातमे तर्दिदं वरुणः सह
योगस्तु तर्जने तर्जकरेतीति हस्यति । सविता च भगवश्चैव
त्रो साध्यः ॥ इति उर्गी मुनयः सनकादयः ॥ आत्र
दासः ॥ तर्दि हिंसे । तर्दति । सत्त्वं वयं ते जगत्तत्त्वमिति
इति उर्गीदासः ॥ अवन । लिपेदपां जलीं स्त्रीं स्तु
तर्पणं स्त्री देवर्षिपितृमनु कुर्वन् संक्षेपतर्पणं ॥ इति ग
ष्याणां जलान्जलिदानेन तस्मि रुडे १५ अध्यायः ॥ तर्पणवि
संपादनं । यथा । एवं स्त्रात्ता शेषस्तु गारुडे १५ अध्याये
पितृन् देवान् मनुष्यांस्तर्पये वक्रिपुराणे नित्याह्निके स्त्रा
न्नरः । नाभिमात्रे जले स्थिता नविधिना माध्याये च दृष्टव्यः
चित्तये हर्दमानसः ॥ आग जीवतपितृकस्य तर्पण नि
छेतमे पितरः इमं गृहं तपो षेधो यथा । दर्शस्तानं ग
जलि । स्त्री स्त्री जलान्जली दद्या याप्रादित्यै स्तर्पणं मेव च
शकाले दक्षिणे तथा ॥ वसि नजीवतपितृको भूय कुर्या
तावसनं मुक्तस्य लेचा स्तोत्रं तत्कृत्वा ममायान् ॥ इति ।
वर्हिषि । विधिस्तु स्तर्पणं कु कालिकापुराणे ८५ अध्यायः
र्धुर्नपात्रेन कदाचन ॥ यदपि तर्व गतो । रेफो यथः ।
कुरमांसेतु यदमेधेन किंच तर्वति । इति उर्गीदासः ॥
न । अशांतमलिनं यच्च तत् तल कि प्रतिष्ठितो ।
सर्वमपराहृतं । गृहीतानेन कि तालयति तलनि व्रतं
मंत्रेण तोयं सद्येन पाणिना संपूर्णं स्यादित्यर्थः इति
प्रतिपेदिशि नैर्ऋत्योरक्षो उर्गीदासः ॥
पदतयेऽ जुते ॥ अनादि तल गतो । सौत्रथातरयं
कृत्य जुक्तं पापाय च प्रतिग्र तालिशः । इति उर्गीदासः ॥
हं । उक्तं यच्च मे किं विद्वान्मनः तस षउ १३ उक्तं यथे । य त
काय कर्मभिः ॥ उ सित्वा । १३ अतस्तत्तत् ।

अतासीत। अतसीत। अस्मात् ताडयेत्॥ आचरेत् सर्वदाथ
 प्रवाहितान् नित्यं ३ इत्येव ॥ १ ॥ तद्विरुद्धेन नाचरेत् ॥ इति
 तिङ्गीदासः ॥ ताडयेत् ॥ २ ॥ अथिच। लालने वहवो दोषा
 तस ३ किं अलंकृतौ ॥ ३ ॥ अथिच। लालने वहवो गुणाः ॥ तस्मा
 तस्यते ॥ किं तस्यति तसति ॥ ताडने वहवो गुणाः ॥ तस्मा
 हारो जने ॥ इति उर्गीदासः ॥ तस्य च शिष्ये च ताडयेन्न
 तत् ३ कार्ये ॥ ३ ॥ तस्य च शिष्ये च ताडयेन्न
 ति तदति ॥ कार्ये कृशकर ॥ तामसे वि प्रकृतिगुणविशे
 णं ॥ तदति काष्टं तदा ३ ॥ यः ॥ तदमी यथा ॥ विविधाभव
 ति उर्गीदासः ॥ ॥ तिप्रदादेहिनां सास्वभावजा
 तत् त्वोग्राहे ॥ त्वोग्राह ॥ सात्विकी राजसी चैव तामसी
 स्मरणोग्राहणं ॥ तत् त्व ॥ चेतितांमस्य ॥ ॥ यजेते साति
 ने इति प्रांच ॥ त्वचने संवर ॥ कादेवान् यदरतां सिराजसाः
 ण मिति रमानाथः ॥ तत् ॥ प्रेतान् भूतगणान् आनयेयजेते
 ति कार्ये वर्मणा भटः ॥ इति ॥ तामसाजनाः ॥ यातयामेगत
 उर्गीदासः ॥ ॥ रसं प्रतिपद्युषितचयत् ॥ ३
 तत् ३ न तदे ॥ तत् ॥ क ॥ छिष्टं मयि चा मेधं भोजनं
 शकरणं ॥ ३ ॥ तद्विषयि न ॥ तामसप्रियं ॥ विधिहीनमस
 द्यति ॥ न तद्वोति काष्टं तदा ॥ हानं मेवहीनं मदतिगं ॥ अ
 इति उर्गीदासः ॥ ॥ द्वाविरहितेयसंतामसेपरिव
 ताडकः पुं कर्ता भूषणं ॥ तत् ॥ दत्ते ॥ मूर्धग्राहेणात्मनोयत्
 यथायः ॥ कर्णमुकुरा ॥ ॥ ॥ ॥ पीडया क्रियतेतपः ॥ परस्मात्
 जलापरः ॥ ॥ सादनायैवातनामसमुदाह
 ताडना स्त्री आवातः ॥ यथा ॥ तत् ॥ अदशकालेयहानेम
 अतिस्मृतं माचारं कुर्या ॥ पात्रेभ्यश्च दीयते ॥ असत्
 नर्माणि न स्पृशेत् ॥ न निदा ॥ कृतं मवृत्तानं तनामस
 ताडने कुर्यात् सत् शिष्ये च मुदाहृतं ॥ इति भगवद्गी

तायां १० अध्यायः ॥ किंच ॥ सं ११ ॥ इति शहरत्नाव
 नियतस्य तस्य सः कर्म ॥ ली ॥ ताय ३३ ॥ पालनसत
 एनोपययते ॥ मोहात्तस्य ॥ ताः संतति विस्तारः ॥ अतता
 रितागस्तमसः परितितः ॥ यत् ॥ ३ ॥ तायते विद्या सपीः ॥
 यत् कृत्स्नवदेकस्मिन् का ॥ इति उर्गीदासः ॥
 यं सक्तमहेतुकं ॥ अतता ॥ तां हले ली पणं ॥ पाण इति
 यवल्पे च तनामस मुदाह ॥ भाषा ॥ अयं नाम गुणः ॥ तां
 ते अनुवंपं द्ये हि सामन ॥ हलवली ॥ तां हली नातिनी
 पेद्यचपौरुषं ॥ मोहादरभ ॥ नागवलरी ॥ तां हले विशदं रु
 ते कर्मयतनामस मुदाह ॥ अ ॥ चेतीक्ष्णं सतवरं ॥ वष
 पुक्तः प्राकृतस्तथाः शठोने ॥ तित्तकद्वारं रक्तपित्तकरं
 कृतिकोः लसः ॥ विषादी दीर्घ ॥ चु ॥ वल्पं श्रेष्ठास्यदोगंधम
 सूत्रीचक्रीमस उच्यते ॥ अ ॥ लवान् प्रमायहं ॥ इति भाव
 धर्म धर्ममिति या मन्यते न ॥ प्रकाशः ॥
 मसाहता ॥ सर्वाधीन विष ॥ तारकं पुं हादशमन्तरीये
 रीतांशुवुद्धिः सापार्थतामसी ॥ द्रशत्रु रसुरविशेषः ॥ यथा
 यथा स्वमेभयं शोकविषादं म ॥ मनोस्तदत्तपुत्रस्य हादशस्य
 दमेव च ॥ न विमुंचति उर्मथा ॥ तमजान्मस्य ॥ देववानुपदेव
 धृतिः सातामसी मता ॥ य ॥ अदेवम्रेष्टा विहरयः ॥ मित्र
 दयेवानुवंपे च सुखमोहन ॥ वान् मित्रदेवश्च मित्रविदश्च
 मात्मनः ॥ निदालस्यप्रमा ॥ वीर्यवान् ॥ मित्रवाहः ॥ सुरवी
 दोषं तनामस मुदाहृतं ॥ ॥ अवीर्यवान् ॥ मित्रवाहः ॥ सब
 इति तत्रैव १८ अध्यायः ॥ ॥ श्रीश्रद्धं तपुत्रामनोः सताः तप
 तामं ली तेजसपात्रविशेषः ॥ सी सतपाश्चैव तपोमूर्तिस्तपो
 तत्पथीयः ॥ अनिपित्तं १ ॥ तिः ॥ तपोधतिर्धुतिश्चायकस्य
 अर्कं १ ॥ सूर्य्यागं १ ॥ लोहिताय ॥ अतपोधनाः ॥ सुधर्मीणः ॥ सतपसो

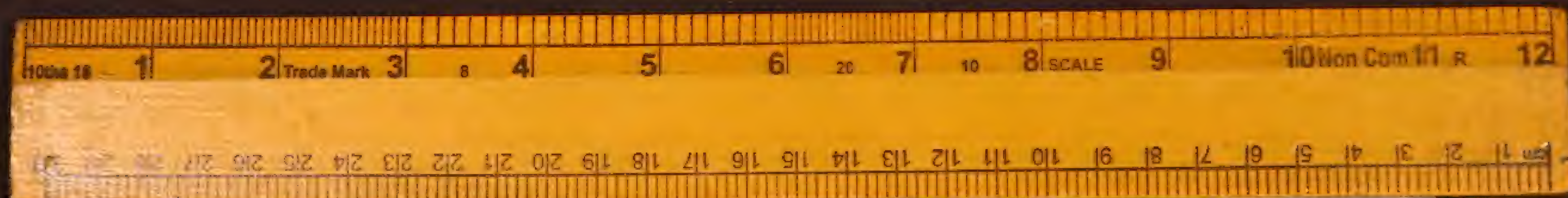
हरिता रोहितास्तथा । सरारयो यो धिलत्तणसंयुक्तासर्वभौ
गणाः पंच प्रत्येकं दशको गणः मस्य भाविनी ॥ नक्षत्रमाल
रुतयामा च तत्रेन्द्रस्तारका ना या युक्ता पुत्री तव भविष्यति ।
म तदिषुः । हरिर्नृपुंसको भूत्वा साधिवस्त्रमेवंप्राप्य मुदिताभू
चातयिष्यति शंकर ॥ इति गारु न्योगना ॥ पार्वत्यपि स्वयंतस्या
३८ अध्यायः ॥ गर्भकाले विवेश ह । सामनो न
तारावती स्त्री चंद्रशेखरराज धिनी देवी प्रवृत्ते रुत संगमे ॥
यत्री । सा च ककुत्स्थराजेन गर्भदधौ महासत्त्वं चंद्रिका वा
तत्पत्न्या मनो नस्थित्या जाता मृतोत्तरकरः । संश्लेषे त ततः
गिरिजां राजा । यथा । इत्था प्राप्ते तदा नक्षत्रमालिनी ॥
कुवंशजो राजा ककुत्स्थो ना सामनो नस्थिनी देवी सख्येन
मथार्मिकः । भोगवत्प्राकया नयोऽभूत् । तारुणा हारसंयु
यावत्पुण्यां रिपुनि सदनः ॥ स क्तां शरत्प्राप्ते त्रापमांशुभां ॥
वर्लत्तणसंपन्नो भूयात्पुण्यं ककुत्स्थो भार्याया सार्धं म
संयुतः । तस्य भार्या महाभागा त्यंत मुदितोऽभवत् । सहजे
मर्गदेवस्य पुत्रिका ॥ सामनो नाथहारेण भूयिता सा ककु
नस्थिनी नाम्ना पूजिता पतिव तस्यजा ॥ वक्ष्ये मंदिरं तस्य
हमा । तस्याः पुत्रशतं जज्ञे दे ववीस्त्रिव सारापगाः । तेन
वर्गभीममच्युते ॥ वलवीर्य बह्वारचिह्नेन तस्यास्तारावती
समायुक्तं ककुत्स्थस्य सत्त ति वै ॥ नामाकरोत् पिताकाले
मातृपुत्रीनविद्यते तस्यास्तदं यथा क्ते नृपसममः । काल
सा शृंगे नरे ॥ निभते स्थीरुत्तं दुमेण सा वान्पंचतीत्यवश
कृता चंद्रिका समप्रजयेत् पू र्णिनी ॥ मंजुलं यौवनोद्भवे प्राप
ज्यमाना महादेवी चंद्रिका राज श्रीरिव मावधेव । तस्यास्तयावतो
भार्याया ॥ प्रसन्ना सा विभिर्वर्ये जेदेष्टु राजा सुतेः सह । ककुत्स्थः
स्ता स्वमेवावधीदं ॥ काश्यामास समयेऽथ स्वयंवराभा

पवे मासि संप्राप्ते चंद्रदेवो एनाममहाभक्त्या वाक्येवै
शुभे दिने । स्वयंवरसभां च तउवाच ह । प्रणमामि महा
के तारावत्याः पिता सुतेः । सायां योगनिद्रां जगन्मयी ।
वार्तिकान् सुवरुन् राजा वर सामे प्रसीदतां गौरी चंद्रिका
वाभिः क्रमेण वै तं प्रस्था भक्तवत्सला । यदि सत्यं जन
पयामास नातादेशान् पान् प्र न्यामे मदर्थं तं प्रकृतिता । ते
ति । ते राजान स्तथा शुक्ला न सत्येन सुभगाः पतिर्मम न
वार्त्ता वै वार्तिकाननात् ॥ पोत्तमः । स्वयंवरेऽद्य भवत
तर्णमेव समाजम् स्ताराव प्रसीदहस्वत्सलमे । इति तस्या
त्याः स्वयंवरे । ततश्चुत्ता पोष्य वचः कृता चंद्रिका हरमोदि
तनयं शुभं गवले युतः । स्व नी । मोहयंती नृपसुतो य
यंवरं जगामासु देवालंकार यात्मानं न वेति च । अथ प्रा
मंडितः । एतास्मिन्नेतरे राजः हाटपुमति विदेसात्तत्तेव
कुमारी वरवार्त्तिनी । इहो या चः । श्रीदेव्युवाच । पोष्यस्य त
जी विज्ञास्य क्त्वां शरत्प्राप्ते नयोऽसौ नाप्ता त चंद्रशेखरः
शालिनी । स्वयंवरसभां दृष्टु समनो हरत्पले प्रियः क्त्वामी
प्रादिणोत्तदसंप्रति । स्वयंव भविष्यति । तमिंदुलयापी
रसभां गत्वा चारुत्प्रेसुलत्त र्धे चिह्ने नृपसममः । वर्य
ण । नृपेति नृप नोथा वि मरु स्त रकारो हे पावती वक्ष्ये भुंजं
मेय निवेदय । एवं तो प्रेयाय अथाजगाम सा पात्री निरूप्य
ताथया जी नृपति प्रविका । सट्टेण पति । तारावत्यास्तदा
सामनो नस्थिनी यत्र प्रापय च वरहस्यं नृपसमं नृपे प्र
यति चंद्रिकां तत्र प्राणामहा नर्मसत्तो सिंहात्कपो वृहदु
भागाशुभा तारावती तदा । तत्र जो सर्वलत्तणसंपन्नो देवाले
गता महादेवी प्राणम्य कालि कार मेदिता । तयोऽपि वयः सा
काक्यो मातुषेणायभावे तात प्रशस्तं चंद्रशेखरः सप
ननस्तात्मानमात्मना । प्र वने पतिर्योऽपि क्ते नायेन सं

दरि। तंत्वं वरय राजाने तव मी। यथा। मासि भाद्रपदे या
 योगेभ्योदये। धाम्ना श्रेवे स्यान्नवमी वज्रलेतग। तस्या
 वचःश्रुता राजपुत्री जगदतो संसृज्य वै उगी मसमेधफले
 मतपार्श्वचारिणीभूता निदे लभेत। इय मेव तालनवमी
 शयन्योत्रमं। सावतीधनय रद्याता। इतिसेवत्सरेकोमुदी
 यापयानाग्रावतीतदा ॥ पुन गरुडपुराणवचने ॥
 धाम्ना चानुगया युक्तायचरत तिक म् उ. गयो। म्
 सदसोऽन्तरे। सभामये चि श्रुतितेकत। उ. तेकते।
 रसात विद्यत वरवर्णिनी इति उगीदासः ॥
 भावित्वात्रियतेयोगाच्चैरि तिक न आस्कंदे। वये।
 कायाः प्रसादतः। तयोः सम न तिक्कोति। इति उगीदा
 त्वादेकतात्रया धाम्नाविवा सः ॥
 धिता। इति त्वेदजवर्मासः तिग न हिंसास्कंदयोः। न
 कारिकाविचिंतनना। पति तिक्कोति। आस्कंदः कैश्चित्
 एवंवरं पुत्री राक्ष स्यावती मयते। इति उगीदासः ॥
 सती। स्वयंसापार्वतीदेवीव तिच न चातने। न तिक्को
 जेव चंद्रशेखरं। वैवाहिकेन ति। तिच चाते इति जौम
 विधित्ता स राजा चंद्रशेखरः राः पठंति। तेन तदर्थकल
 तारावती तदा भाव्या क न मेवाचितं। ततश्च चातन
 ऊत्स्यन्पतेः सुताः। मस्तु सिति हेतुर्थस्यपत्तिकवृ
 यज्ञापयामास देवेभ्यो वेदि दितेन हंतेः स्तार्थे प्रो रूप
 के संखेः पाणिप्रदाणसेक्ता दनन मित्यर्थः। किंच। हिं
 रहुता तो सहचारिणी। कर नपाहेनेवेष्टसिद्धे चातनपा
 वीरपुरायापु प्रययोचंद्रशेखर ठो हिंसाप्रेरणायः स्यान्ने
 १॥ इति कालिकापुराणे ५५ ति काकंदेतास्तेवगवहिक
 श्रध्यायः ॥ हंययाणा मेव कांतेशचसम
 तालनवमी स्त्री भाद्रपूजनव तत्वात्। इति उगीदासः ॥

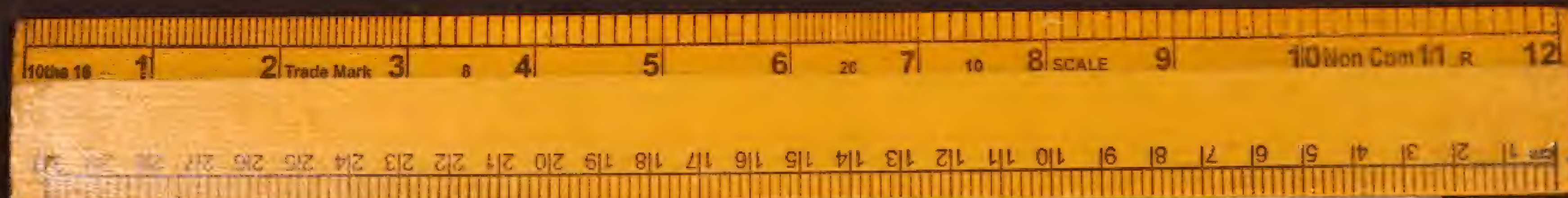
तिज क शिते। क अतितेपत्। उ. तेपते तिति
 तेजयति। शिते तीक्ष्णिक ये। अत चरणे ॥ इति
 रूपा। इति उगीदासः ॥ उगीदासः ॥
 तिज उ. चांतो निशाने। तिम य क्तेदने। य
 लांतिः सहनः। उ. तितित तिम्यति। तितेम। क्तेदन
 ते उ. ते दीनः। तेजते। माहीभावः। इति उगीदासः
 तत्र तिवादयो न प्रयुज्यते तिमिरः पुं चत्तरोगविशेषः
 इति रमानाथः। इति उगी तस्यावयं यथा। कतकस्य
 दासः ॥ फले शोखे संधवं मुषां
 तितिरिः पुं पक्षिविशेषः। वचा। फेना रसोजने लोदे
 अय मंसगुणाः। तितिरिः विरेगानि मनःपिला। पक्षा
 कसवर्णिः स्यात् सत गौरः वर्ति हेति कासेतिमिरं पट
 कपिजलः। तितिरिर्वर्णदे लेतया। इति गरुडे ॥
 ग्राही हिक्रादोयत्रयापहः। अथायः। तस्यतिदानादिय
 स्यास काम ज्वरहरः लस्य या। चतुर्थपटलगत दोष
 ह्योरोधिकेगुणः। इति भा माह तिमिराख्यः सयोदोष
 वप्रकाशः ॥ अतुर्थपटलेगतः। रुणदि
 तिथितयः पुं दिनक्षयः। सर्वतोदृष्टिलिंगनाशइतिकु
 ग्रहस्पृशः। यथा। एकस्मि चित्। अस्मिन्नपि तमोभूते
 सावनेत्वक्रितिथीनोवितयं नातिशुद्धे मरागदे। चंद्रदि
 यदा। तदा दिनक्षयः प्रोक्त तौ सनक्षत्रावतरीहेव वि
 सत्र साहसिके फले। अणि युतः। निमिलानिच तेजोमि
 च। शतमिडक्षये प्रोप सह भ्राजिस्मिन्नपपति। सपव
 संत दिनक्षये। इति तिष्ठा लिंगनाशस्त नीलिकाकाच
 दितत्वं ॥ संक्षितः। यो दोषः दोषोऽत्र
 तिप ऊ म् उ. अति। रोगः चतुर्थपटले वाह्यप
 उ. तेपिष्यते तेप्यते। म् दले गतः स तिमिराख्यः

तिमिरदर्शनेन तिमिरमस्या
स्तीति तिमिरः अशो आदित्वा
तत्तस्यलक्षणं माह रुपाही
त्यादि। तिमिराख्यः। सर्वतः स
र्वत्र। लिङ्गनाश इति क्वचित् तेषां
तरेलिङ्गनाशसंज्ञः। तस्य निरु
क्तिश्च। लिङ्गपते विज्ञाते अने
नेति लिङ्गं दृष्टितेजः तस्य ना
शोऽस्मिन् इति लिङ्गनाशः
अस्मिन्नपि तिमिरेपि तस्यो
भूते तमस्तस्ये। अत्रत भूत
शब्दस्तुल्यार्थः। अत्रत प्राण
नीते समे विधित्यमरवचना
त्। नातिरुद्धे अत्रोक्ते। चेदादि
त्ये नक्षत्राणि चपश्यति। अं
तरीक्षे अंतरीक्षस्य प्रकाशम
यत्वेन तस्योऽभिभावात्। ते
जोसि अग्रादेः। अजिस्त्रनिव
त्तस्यवर्णादीनि। अस्मिन् अं
डेनीरजे चेदादिमादीन् पश्य
तीयत्ययः। नीलिका काचसं
ज्ञितः नीलिका काचेति ना
मोतस्यभांयुक्तः॥ दृष्टिरो
गाणां संख्या नामानिचाह।
दृष्ट्याश्रयाः षट् च षडेव रोगाः
षट् लिङ्गनाशा हि भवेति तत्र
वातेन पित्रेन कफेन सर्वे रु

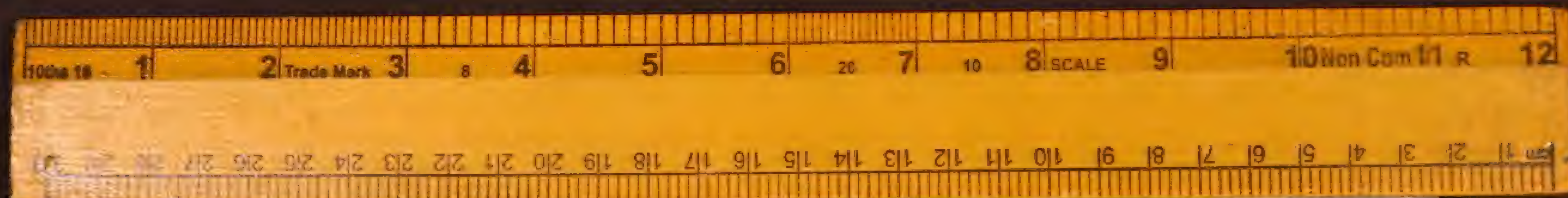
क्तात् परिज्ञाय विधिश्च
॥ दृष्ट्याश्रयाः षट् च षडेव रोगाः
षट् लिङ्गनाशाः षट् तान् विद्वेष्टो
तिवातेनेत्यादि॥ तथानरः
पित्रविदग्धदृष्टिः कफेन चा
य स्वयं अमदर्शी। यो कस्त
जासो न फलांश्च संजो गोभी
रसेत्ताच तथैव दृष्टिः। पितृति
दग्धदृष्ट्यादयः षट्। एवं दृष्ट्या
दयश्च षट्। एवं दृष्ट्याश्रया
द्वादश रोगाः॥ तत्र द्वादशैव
चाह। तत्रैवायं गदो वदोस
तिमिर्ज्ञानिमिर्ज्ञाने। तेषु वा
तजस्य लिङ्गनाशस्य लक्षणं
माह। वातेन तल्लक्षणं भ्रमं
तीवचपश्यति। आविलान्
रुगाभाविद्याविहानीव मान
वः। आविलानिकलुषाणि।
अरुणानि अत्यक्तलोदियु
क्तानि। आविहानीव ऊदिला
नीव। येनिकमाह। पित्रेनादिस
त्वद्योतशकचाप तदिदृष्टान्
दृष्ट्यनश्चैव शिखिनः सर्वे नीले
चपश्यति आदित्यादीनां गुण
नृपाणि॥ श्लेष्मिक माह।
कफेन पश्येदृपाणि स्त्रिया

नि च सिक्तानि च। सलिलज्वा वातादिना हेतुभूतेन जनि
वितानीव जालकानीव मान ते नेत्रविषये मंडलेरूपवि
वः। सन्निपातज माह। सन्नि शेष माह। अरुणो मंडले
पातेन चित्राणि विपरीतानि वाताच्चंचले यरुषे तथा।
पश्यति। वक्रथापि दिधावा पित्तो मंडले नीले को स्या भं
पिषवीपेव समंततः। हीनापि वासपीतके। मृते पीतवाक्य
कासाश्रयावा ज्योतीष्यपि च मेतत् व्याधिप्रभावात्। अं
पश्यति। चित्राणि नानावर्णानि स्यान्वाहले स्त्रिया प्रोख
विपरीतानि वैपरीत्ये विद्वेष्टो ऊदेष्टो उरः। चलायमपला
ति वक्रथेत्यादि॥ रक्तजं सस्यज्ज्ञाविंड विदोभसः॥
माह। पश्येदृक्तेन रक्तानि रक्तमानेन नयने मंडले तद्वि
मोसि विविधानि च। हरिताम्य पति। वहले सल्ले। मंडले तु भ
शकुलानि पीताम्यपि च मानवः वे चित्रं लिङ्गनाशे विदोषजे
परिज्ञायिनमाह। रक्तेन म प्रवालपद्मपत्राभं मंडले रोग
क्षितेपित्ते परिज्ञायिनमाच णित्तक्तके। चित्रं वातादिवर्णं
रेत्। तेन पीतादिशः पश्येदु रक्तजं मंडले दृष्टो सल्लकाचा
द्यंत मिव भास्करं। विकीर्णमा रुणप्रभं। परिज्ञायिनि रोगे
नान्त्वद्योते वृत्तां स्तेजोसि स्यात् स्याने नीलमथापि वा
चैव हि। विकीर्णमानान्या दोषक्षयात्स्येन रक्तचित्
प्यमातान् अग्रादिभि रिव स्यात्तदंशेन। रक्तजं पित्तानु
वातादिजनिते नेत्रवर्णैरपि गामिरक्तजं। सल्लकाचारुण
स षड्विधः। लिङ्गनाशो निग प्रभं सल्लकाचसेवाकृणा
दितो वरुण वातादितो यथा प्रभायस्य तत्। पतेन स्यात्
रोगोऽरुणो मारुततः प्रदि मरुणत्वं च बोध्यते। दोषक्षया
द्वेष्ट्यायीच नीलश्च तथैवपि दित्यादि। तत्र परिज्ञायिनिका
ज्ञात्। कफाक्षितः प्रोणिगतः लोतरेण दोषक्षयात् कदाचि
सक्तः समस्तदोषप्रभो विचित्रः त स्वयमेव दर्शने स्यात्। अ

वृक्षव्यवहार गोरवादिदोष क्ताव्यसायदयतिप्रसहादिका
 लिंगसंग्रहणार्थमाह। यथा ससर्गावृहीतदृष्टिः पश्यन्तु
 स्वे दोषलिंगानि सर्वेष्वेवभवे पाणिकफाल्पभावात् दोषाः
 तिहि। पित्तविदग्धदृष्टेलेत इकफ क्लेशोपजातत्वात्। न
 एमाह। पित्तनदुष्टेनगतेन क्ताव्यस्य श्लेष्मविदग्धदृष्टावे
 दृष्टिपीताभवेद्यस्मत्तदृष्टिः। पीतातिशयपाणिचतेन तर्भूतत्वाच्च एवमगणना। भूम
 पश्यन्तुकोनरः पित्तविदग्ध शिरोऽभितापे रम्भाहता यस्य
 दृष्टिः। पित्तन गतेन दृष्टिः नरस्य दृष्टिः भ्रष्टास्तयः पश्चा
 द्वावपिप्रथम द्वितीये पटले ति सर्वभावात् स भ्रमदृष्टीति
 गतेनेति बोद्धव्यं। तेन व्या नरः प्रदिष्टः। शिरोऽभितापः
 यिना। तस्मिन्नेव पित्ते दृष्टे शिरसि चस्मादिना संतापः।
 तृतीयं पटले गतेत्रयविशे एतस्य पित्तदोषो बोद्धव्यः ॥
 षमाह। प्राप्ते तृतीये पटले क्त्वास्वाय माह। योवासरे प
 तु दोषे दिवा न पश्यन्तिशि प्पतिकष्टतोऽथश्रमहृत्वापि
 वीक्षतेसः। रात्रौ सप्रीतावृ प्रकृतानि पश्यन्तुसङ्गस्रजा
 गृहीतदृष्टिः पित्ताल्यभावात् तेषु मुनिभिः प्रदिष्टः। नकु
 सकलानिपश्यन्तु। दोषेऽत्रपि लांध्यमाह। विद्योतते यस्य
 ने॥ अथ श्लेष्मविदग्धदृष्टि नरस्यदृष्टिर्दोषाभिपज्ञानकूल
 धिलक्षण माह। तथानरः श्ले स्ययहत्। चित्राणि रूपाणि
 क्षविदग्धदृष्टिस्तान्येवशुक्ला दिवासपश्यन्तु सर्वे विकारोन्
 निहिमयतेतु। अत्रापिश्लेष्म क्लृप्तान्यसेतः। रांभीरकमा
 नेदृष्टेप्रथम द्वितीयपटले हा। दृष्टि विदग्धा ससर्गोपस
 गतस्येतलिंगबोद्धव्यं। सपव छासंक्रय्याभ्यन्तरतः प्रयाति
 श्लेष्मादृष्टेपटलत्रये गतोन् रुजावगाढाचतसत्तिरोत्तंगभी
 क्तांषं करोतीत्याह। विष रकेति प्रवदंति तज्ज्ञाः। वि
 स्थितोयः पटलेष दोषो न

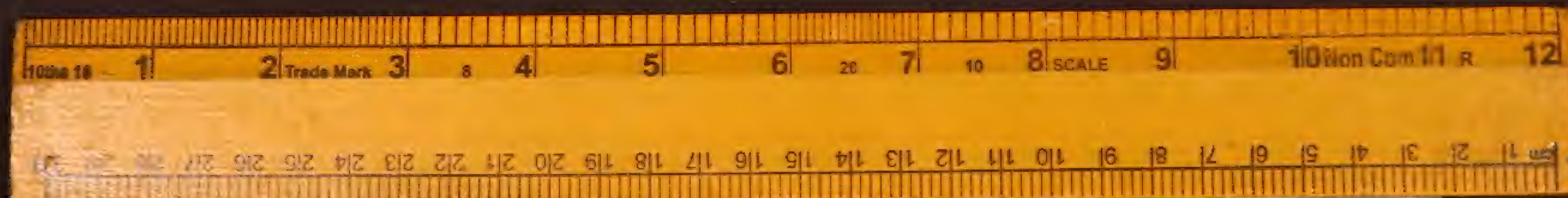
रूपा विकृता। ससर्गोपसृष्टा प्रणामा। विमला निर्मला।
 तातोपहता। रुजावगाढा गं इति दृष्टिरोगाः ॥ अथतिमि
 भीरवेदनात्तिता ॥ वाह्योपन रविकित्ता। भुक्ता पाणित
 हीवपि संप्रदिष्टो तिमिरत लेदृष्टा चक्षुषोर्वादि दीयते
 श्राव्यनिमित्ततश्च। निमित्त श्रुतिरोत्त तद्वारि तिमिरा
 तस्तस्य शिरोऽभितापात्तस्ते गिग्योहति ॥ श्रोतनाभि
 यस्तुभिष्यन्दनिदर्शनेः सः विभीतस्य पण्या मज्जा मनः
 वाह्यो सङ्क्रान्तोक्तहादशसे शिला। पिप्लीमरिचे ऊहे
 विभ्योऽधिको। तत्र निमित्त वचाचेति समोशके। क्वागी
 तद्वाह शिरोऽभितापात्तशिरो लीरेणसेपिष्य वटीकुम्भी
 भिताप्यते येन विषकस्तुम बोन्मितां। हरेणुमात्रो संवृष्य
 गंधवहपवनस्पर्शन स शिरो जलेनोजन माचरेत्। तिमि
 भिताप स्तस्मात्। अभिष्यन्द मांसवृद्धिं च काचे पटलमर्चये
 निदर्शनेः रक्ताभिष्यन्दलिङ्गे रात्र्यंथे गार्धिकेप्रथमे दृष्टीचं
 रिति गदाधरः। सन्निपाताभिष्य शोदयाहरेत्। चेदोदयावटी।
 दलिङ्गेरिति कार्तिकः ॥ कणा सेलवणेयणासह र
 अतिमित्तत आह। सर्वर्षिगं सोजना सोजना सवित प
 धर्ममहोरगारणे संदर्शनेना तिकपः सित सितपुनर्नवा
 पिच भास्करस्य। हन्येतदृष्टिर्मे संभवा। रजतरुणाचेदने मधु
 नुजस्यतस्य सलिंगनाशस्तुनि चतस्यमण्या शिला श्रुति
 मित्तसेतः। अत्रपलभमानानां दलस्यतर स्फुरितश्रोतनाभी
 सुगदीनां दर्शननिमित्तमप्य न्दवः उमानित विचूर्णयेन्निवि
 निमित्तं ममते। अतिमित्ततो उवाससाशोधयेत्तथायसिनिम
 लिंगनाशस्तत्तण माह। दयेत् समधुताश्रुतेनतत्।
 तत्रातिविस्मय मिवावभाति उदुनिभिरीदिते नयनशेगा
 वैदुर्गवर्णा विमलवदृष्टिः वि नामोजने करोति तिमिरतये प
 सहे ज्योतिर्भुक्ते। वैदुर्गवर्णा दलपुष्पनाशवलात्। लवणसंय

वैश्रजने सुरमा इति लोके । क्रोध्यं तहत सैलौड मधुमे ॥
 सरितपतिकफः समुद्रफेणः विफलाया रसे प्रस्यं प्रस्यं मे
 शिला मनाशिला । सावरो गरजस्यच । वृषस्यचरसे प्रस्यं
 लाधः । स्फुरिक फटकरी । उडः शतावर्थाश्च तत्समे । गुड्या
 कर्षः । नयनपोणेतिमिरेनूत आमलकश्रुरसे ह्यागीपय
 नकुसुमे नूतनपटलेच ॥ ह स्या । प्रस्यं प्रस्यं समाह
 रीतकीवचा ऊष्टे पिपलीम त सर्वे रेभि चेतपचेत् । क
 रिचानिच विभीतकस्यमजा लकः कणा सिता द्वाता वि
 चपावताभिर्मनःशिला । स फला नील मुतफले । म
 वेमेतत्समेकुता गव्यक्षीरेण थुकेंतीरकाकोली मधुपति
 पेययेत् । नाशयेतिमिरं कंडु निदिगिपका । तत्समधुसिंहवि
 पटलायुर्दानिच । ग्रथिवैवा ज्ञाय शुभे भाणे निपापयेत्
 धिके शुके मासेनेकेन नाश ऊर्ध्वं पान मयः पाने मयेपाने
 येत् । अधिकानि च मांसानि प्रशस्यते । यावेतो नेत्रारोग
 राजावस्थत्त मेव च । चंद्रोदया स्नान पानादपकषति । सुर
 वदीप्रथे तिमिरेच ॥ रजनी के रक्तउष्टेच रक्तेवाविस्तुते
 तिस्तपत्राणि पिपली मरि तथा । तत्ताम्यो तिमिरेकाचे
 चानिच । विडंगेभद्रमुल्लेचस नीलिका पटलावुदे । शुभि
 ममी त्वभयास्तता । अजामूत्रे षण्डेऽधिमन्येच यत्तकोपे
 एसंषिष्य ह्यायायोषाषयेड सुदारुणे । नेत्ररोगेषु सर्वेषु
 ही । वादिना तिमिरं हेति ताम् दोषत्रयकुतेषुपि । परहित
 रेणतुषिष्टिका । मधुना पटलेह मिदे प्राक्ते विफलाद्ये महावृ
 ति नारीक्षीरेण प्रषके । पक्षा ते ॥ मृगरजः मृगरजः म
 चेदप्रभावतिः स्वये रुदेण नि गरा इति लोके ॥ क्षीरका
 मिता ॥ इति चंद्रप्रभावतिः कोट्या अलाभे अश्वगंधा
 कणा ह्यागयकुन्तयेपक्वा ले ग्राह्ये । मधुपार्षणं जलजे
 तदसपेक्षिता । अचिरादेति न यहीमथ चक्षुष्यतात् । तदला

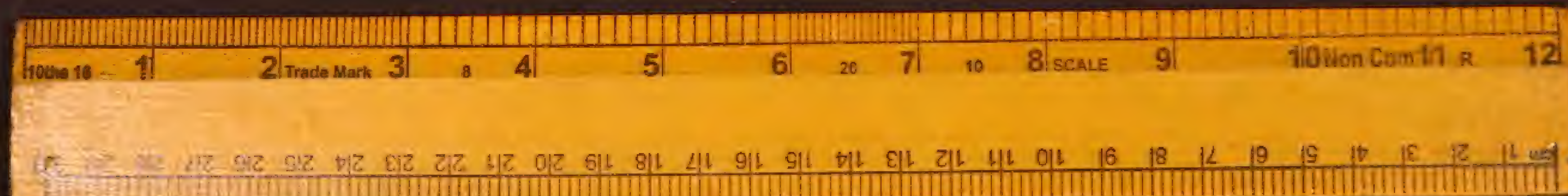
भेसापाय यहीमथग्राह्यं त सले । काकोलीयालालाभे
 ल्यगणत्वात् । विफलाद्येचुते अश्वगंधा मूलेग्राह्ये । द्वितीये
 शतमेके हरीतका द्विग्राह्ये विफलाद्येचुते ॥ वासाविष्टा
 विभीतकं । चतुर्गणे तामल मृता दावी रक्तचेदन वित्रके
 कंदूष मार्कवयोः समे । चतुर् भूविच कंदकापटोल विफ
 एदकंदला शनैर्मर्दयिनाप लावुदे । निशाकलिंग ऊ
 चेत् । भागे चतुर्थे संवत्सका टजेः कायः सर्वाक्षिरोग
 धेत मवतारयेत् । शर्करामधु हा । वैश्वर्य पीनसंस्थासे
 कंशक्षामधुषष्टिनिदिगिपका कामे नाशयति ऊर्ध्वे ॥
 काकोलीक्षीरकाकोलीवि वासादिक्वाथः । इति नेत्र
 फलानागकेशरे पिपलीच रोगधिकारः । इति भावप्र
 दने शुलं ज्ञायमाणमप्या काशः ॥ किंच । कतकस्यफ
 मलं । चतुप्रस्यसमे क्षीरक लेणखे मेषवे मुषणवचा ॥
 लै रेतैः प्रनैः पचेत् । ह फेणारसाजने लौडेविडेगा
 मात सतिमिरकाचनक्रोध्य नि मनःशिला ॥ पक्षावति
 शुक्रमेवच । तथा सावेचके हंतिकासे तिमिरं पटलेत
 उच स्ययुंच कषायते ॥ पा ॥ इति गारुडे ॥८८
 केलुषतंच नेत्रस्य विधमेष ग्रथायः ॥
 टलान्तिने । वक्रनात्रकिमुक्ते तिल गतो । फली । तेलति ।
 तसवीननेशमयानुरेत् । यस्य इति उगीदासः ॥
 कोपहतादष्टिः सध्याग्निभ्यो तिल क प्रा त्तिदि । स्तिदि
 प्रपश्यतः । तस्येतदेवज्ञेयोक्तं स्तिग्भीभावे । क तेलयति
 मुदिभिः परमहितं । साजितेद श तिलति तैलेनागे ॥
 धणं यदुत्तरं परनिर्मलतात्र इति उगीदासः ॥
 जेत । तददेतेन पीतेननेत्रं तिलकः ॥ उ ज्ञी चेदनादिना
 तिमिलतामियात् । वारि ललाटादिदृष्टांगकतयवि
 शोणहयं चात्र वृषमार्कवयो रुविशेषः । अथ हादशतिल

निव

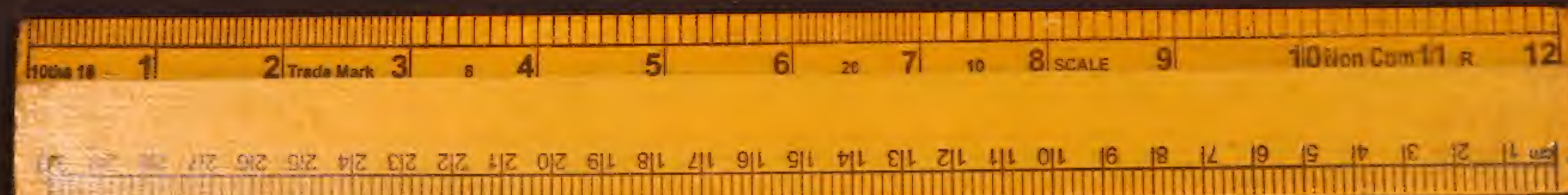
कविभिः। पद्मपुराणे उत्तरां यथा। पंचविंशतिवर्गानि वि
 डेललाटे केशवभाष्येनाराय लको भुवको भवेत्। उष्ट्र
 ण मथोदरे। वत्सस्य ले माथ चतुष्टे ताले रसे वीरेऽङ्गु
 वंत गोविंदं कंठरूपके ॥ ३५ ॥ इति संगीतदासोदरः
 विलंब दक्षिणे ऊर्ध्वो बाहोच तिलकालकः पुं शरीरस्य
 मधुसूदनं। विविक्तं कंधरेत तिलः। तल्लक्षणानि। य
 वामने वामपार्श्वके। श्री था। कृष्णानि तिलमात्राणि
 धरं वामबाहो तृ हृषीकेशं नीरुजानि समानि च। वात
 तु कंधरे। एष्टे त पद्मनाभं पित्त कफोदकाज्ञानविद्या
 चक्रदासोदरं मथेत्। तिलकालकान्। समाति
 तल्लालनतोयंत वासुदेवे प्रवृज्जताति। अये तिल
 तिस्रहंति। किंचा उष्ट्रपुंड्रं ति लोके प्रसिद्धः ॥
 ललाटे तु सर्वेषां प्रथमं तच्चिकित्सायथा। चर्मकी
 तं। ललाटादिकं मेणव धार ले जतुसणिं मशकान् ति
 एतं विधीयते। इति। एवं लकालकान्। उक्तुमशस्ते
 मासं समाचर्य सम्प्रदायान् तादृशेत् क्षाराग्निभा मशेष
 सारतः। तसेत् किरीटमंत्रं तः। इति भावप्रकाशः ॥
 मूर्द्धि सर्वांश्चिद्वये। अथ तिल गते। लहचोतः। फली
 किरीटमंत्रः। ओं श्रीकिरीट तिलति। इति उर्गादासः ॥
 केशू हारमकरकुंडलचक्र तीम य क्लेदने। य तीम
 शोत गदा पद्महस्त पीताव ति तितीम। क्लेदन माईभा
 रथश्रीवत्सोक्तिवत्सः श्री वः। इति उर्गादासः ॥
 भूमिसहित स्नातृनेपातिदी तीरतक कर्मणिं समाप्तौ।
 शिकराय सहस्रादित्यतेजसे कर्मणामिति स्पष्टार्थः।
 नमानमः। इति श्रीहविभक्ति अतीतिवत् व्रते लोकः स
 विलासे य विलासः ॥ मापितवानित्यर्थः। इति उ
 तिलकः पुं भुवकभेदः। गीदासः ॥

तीर्थं स्त्री प्रणम्यानादि ती २। प्रभासादीनि तीर्थानि गं
 र्थतोयस्य स्नाने प्रणम्ये य गाद्याः सरितस्तथा विप्रस्यद
 था। नदी देवनिवातेषु तडा क्षिणे कर्णे वसेति मनु रत्र
 गेषु सरःसुच। स्नाने समाच वीत्। इत्याह्निकाचारतत्वे ॥
 श्रित्येगते प्रसवणेषु च। नि तीर्थयात्रा स्त्री तीर्थगमने
 यानाडुहते प्राणं ततः प्रस तद्विधि निवेद्ये। यथा। स्रष
 वणादिकं। ततोपि सारसं यक्रुतुः। कर्तव्या तीर्थयात्रा
 प्राणं ततो नादेय मुच्यते। स्मिन्लोके केन कथं हिजेः
 तीर्थतोयं ततः प्राणं गंगा श्रोतं न पतदित्छामो वद
 तेयंततोऽधिकं। इत्याद्ये वक्रिमतात् पुने। सतउवाच
 वक्रिपुराणे स्नानविधिना पततश्रुताततः सतः पुराणे
 म य अथायः ॥ जलस मुनिमनसः प्रोवाचतानमुनि
 मीपस्यास्तिमात्रस्याने। य श्रेष्ठान् स्वयमेव शृणुतावज्ञाः
 था। आदित्यपुराणे। श्रुति यज्ञाधिकारे च गते हिजेदः
 मांजले मत्ता कृष्णाच्छोव सर्वस्वनाशे दितिपोऽथवे
 मउडुते। पश्चाच्च शोधयेत्ती प्रपः। अश्रुषणायां वलवी
 र्थमन्यथा नमुचिर्भवेत् ॥ धहीनः शूद्रस्तु तीर्थानि भजे
 तस्मिन्देशे प्रोचं कर्तव्यं य त सदातः। मुमुक्षुभिस्तीर्थ
 सादरतिमात्रं व्यवहितेजले गति मुनीन्द्रः कार्यातथा त
 ततस्थलमेव तीर्थं जलसमी कलकाक्षिभिश्च। तंत्रस्य
 पत्नात्। इत्याह्निकाचारतत्वे चारी विधिवत् करोति स्वये
 समासिना मुपाधिविशेषः यतो गुरुणा सत्रियुक्तः ॥
 अस्यप्रमाणं समासिपद्वेद निम्यं गृहस्थाश्च मसंघितस्य
 हयं ॥ विप्रचरणायो स्त्री मनीषिभि स्तीर्थगतिनिषिद्धा
 र्थवासनान्तं ब्राह्मणशब्दे मातः पितुर्भक्तिमना गृहस्थाः
 दृष्टव्यं ॥ विप्रदक्षिणाकर्ण सुतो न कुर्यात् तलु तीर्थ
 सतीर्थवासस्यानन्त्यथा। पणश यात्रा। गंगाजले नानुदिने-

मनुष्या मृद्गोमयेनापि सदा अंगोमिमैत्रोपेक्षतस्याः प्रा
मुनीशः। मृत्तातीह सम्पक्य कप्रतिपादिते। विक्कां म
दि भायमुदः फले तदाप्रो एडले चास्याः कर्तव्ये येनपदे
ति न चाय देतत्। सवाणि के। आदो रेये ततः पश्चात्स
तीर्थानि हि यानि तानिस्त्रो रेवेति पदेततः। तथा पदे
ःनारीतेःपि पुनः पश्चिमा। चाधिगत्य तिष्ठति पदेततः
तस्यानि सम्पक्य मुनयोःपि मंडलस्याममंयोः यं तीत्ता
होत्रे सत्यं गृहस्याममंश्चि यापरिकीर्तितः। ननु विपुंरे
तस्य। यस्मैह यज्ञेष्वधिको वादि यम वेताल उद्देशः ॥
रितास्ति गृहेः न्वहं दानव गणयमेत्येतकोता हारणा
तो मुनीशः। संजुक्तः केक लाः प्रकीर्तिताः। पतोस्तुयज
खिवर्जितस्य तीर्थे गतिं प येत सम्पक्य मंडलस्यापदि
वर्तते नित्यहा। इतिवक्ति लुवे ॥ आदो संवाधने कृता
पुराणे। अथायः ॥ वज्रपुष्पततः परे। वृद्धिजा
तीव ह्योले। तीवति। ३ याततः पश्चात् मेव मेवा प्र
तिउगीदासः ॥ कीर्तिते। पात्रोपकरणादीनां
तीत्ताकोता स्त्री मंगलच स्थानस्यास्य सर्वतः। सर्व
डिकाया रूपभेदः। यथा। पीठे मुत्तरतंत्रोक्तं शास्त्रे उपदेयं
दिक्करवासित्या द्विपावस च। चामुंडाचकरालाच पुम
तेषिवा। तीत्ताकोताकृया गाभीषणा भगा। विकरेति
तेकायेप्रताश प्रकीर्तिता। १ चयोगिन्यः प्रोक्तास्तस्यास्तु
राललितकातायायाश्रीमं भूयते। हे भगवत्येकजरेति
लवेडिका तस्यास्तु सततं ३ महेयद मंततः। विकरेष्टु
पंतीत्ताकोताकृयेत्प। कृसा महीति तत्रस्तारे प्रवेदया
लेवेदरीयातु सास्यादेकज त् ॥ यथा तु तीत्तागायत्री
दापिवा। तेन उपेणतोदेवी पीठदेव्याः प्रकीर्तिता। निर्वा
सतते परिप्रेक्षयेत् ॥ लाधारिणीचास्या देवीविकर

चुंडिका माला त मन्मथी अतरीत नीचः परम्यं वच
प्रोक्ता रुद्रात्तमेभवपि वा। ति सा। ततोरा। इति दुर्गादासः
शेष एषदेव्यास्तु एजनेपरिकी तुउ अ वये। पंचमस्तरी
र्तितः उपचारादिकं कृतं वलि अ अततोउत। वयो हि
दाने जपादिकं। सर्वन्तुएव थाकरण मिति गोविंदभट्टः
वहुहो कामाख्याएजनेयथा तोउति मल्लो मल्लो भिन
पानेषु मदिराशस्त नरो व नीमर्थः। इति दुर्गादासः।
लिषु पार्थिवः। मोदकोन तुउ ३ उ. वये। पंचमस्त
रिकेलेच मोसं मंजन मेत री। ३ तुएयते। ३. तुए
वे। नैवेद्येषु प्रियकरास्ती ते। वयो निष्पीडन मिति
त्तायाः परिकीर्तिता। इति रमानाथः। तुएउते पांम्यपि
कालिकापुराणे पश्चिमायः कः। इति दुर्गादासः ॥
तु ल वृत्ति हिंसा एर्त्तिषु। तुउ शि भेदे। शि
ल तोति तवीति ॥ इतिउ तुउति अतरीत। ततोउ।
गादासः ॥ उपहनेन इति कश्चित्। ३
तुज ३ क भा षट्ठार्थे। तिउगीदासः ॥
पंचमस्तरी। ३ क तुजयति तुउ नादरे। पंचमस्तरी
भा दीप्तिः। षट्ठार्थे निकेत उदयोतः। नादरो अनादरः
नहिंसा बल दानानि। इति तुउति। फलाभावात् अ
दुर्गादासः ॥ द्रवबंधः इति दुर्गादासः ॥
तुज ३ प्राणे। वले। पंच तुए श जैत्रो। जैत्रमि
मस्तरी। ३ तुउते। प्राणे र ऊदिलीकरणं। श तुए
जीवने हिंसा याच्याया मि तितरण वायुः तोरिता।
ति कश्चित्। इति दुर्गादासः। इति दुर्गादासः ॥
तुज हिंसे। तोजति। इतिउ तुम्य तु क स्तुनो। आये
गादासः ॥ पंचमस्तः प्रोषो दंस्वर्गा
तुउ शि कलहे। शितवति घयुक्त साकारः। तस्ययति

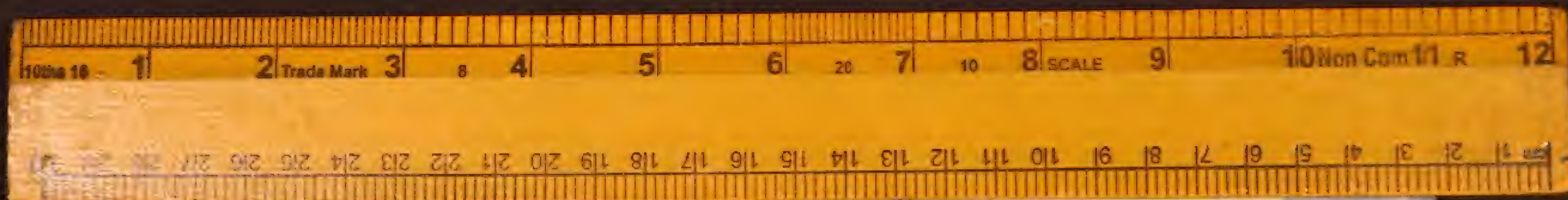

तस्यापयति । स्तुति गच्छा दो पाठस्तुवेदे शवतस्यशो
 दने । इति दुर्गादासः ॥ तस्य चोच्चारणतोभेदायः ।
 तुस्य क्ली उपधातभेदः । इति दुर्गादासः ॥
 तिया इति भाषा । तस्यैव तुल्फ वये । तुल्फति । इति
 यगुणाः । तस्य वितृत्तकंचा दुर्गादासः ॥
 पिपिपिपीये मयुरके । त तुल्फ श क्लिपि । वये । श
 स्य तास्योपधातु हि किंचि तुल्फति तुतुल्फ । इति दुर्गा
 त्राप्रेणतद्भवेत् । किंचिन्ना दासः ॥
 मुगुणं तस्मादस्यमागु तुप वये । तोपति । इति
 एचतत् । तस्यकंकटुकंचा दुर्गादासः ॥
 रंकषायैतामकेलचु । लेखने तुप पश क्लिपि । वये ।
 भेदने शीते चक्षुषे कफपि पश तस्याति । तुतोप ।
 तस्यत । विषाप्रमज्जकं उज्ज इति दुर्गादासः ॥
 खर्परं चापितदुगा । इति भाव तुप इ क अर्द्धने । पंचमस्व
 प्रकाशः ॥ तद म ओ श य गी । इ क तस्ययति । अ
 धे । म श तुदति तुदते । ओ र्द्धनेवयः । इति दुर्गादासः ।
 तोत्ता । यथ इह ज्योतस्य तुफ वये । तोफति । इति
 रूपे । तदोद गदया चारि । दुर्गादासः ॥
 इति भावः । विधुं तुदः । इ तुफ पश क्लिपि । वये ।
 ति दुर्गादासः ॥ पश तस्याति तुतोफ । इति
 तुन्य वये । तस्याति । इति दुर्गादासः ॥
 दुर्गादासः ॥ तुव इ कि अर्द्ध । तवर्गा
 तुन्य श क्लिपि । वये । धादिः । पंचमस्वरी । इत
 श तुपति तुतुल्फ । तुप प स्यते । कि तुवयति । तुस
 श तुन्य श क्लिपि वये इत्ये ति । अर्द्धवयः । इति दुर्गादासः
 ताभ्या मेव तस्याति तुपती तुम लुड । हिंसे । ल अ
 तिसिद्धौ तुन्य वये इत्यस्य का तुमत् । इ तोभते । इति ।

दुर्गादासः ॥ तुरीयः ॥
 तुम य ग हिंसे । यतुभाति तुरगलीलकः पं तालप्रभेदः
 ग तुराति । ततोभ । इति दु यथा । इतदुहे विरामोत्तेलचु
 गादासः ॥ तुरगलीलके । इति संगीतरा
 तुरकः पं क्ली फलवृत्तवि मोदरः ॥
 शेषः । ततफलैतव्यामशुलेम तुरकः पं गंधद्वयभेदः ॥
 तद्वृत्तपद्यायास्ततफलपणा शिलारस इति व्यातः । ततप
 अ । तं वुरुः सोरभः सोरो वन यथायः । सिद्धः १८ कपिचेत
 जः साउजोः न्यकः तं वुरुः लः १९ यावतः २० तैलारव्यः २१
 प्रथिते तितं कटुपाके हि पिपिपिपिः २२ जावः २३ यावतः
 तत् कटु । इतोस दीपनेती २४ इति शहरत्तावली ॥
 त्तां रुच्यं लचु विदाहि च । अथ च । अथ शिलारसः ॥
 तातप्रेष्माति कोणाष्टशिरो सिद्धकस्तु तुरकः स्याद्दुतो
 रुगुरुता कुमीन । कष्टप पवनेदेशजः । कपितैलेच स
 लारुचिष्ठास स्त्रीह कृच्छा ख्यात सथाच कपिनामकः
 णि नाशयेत् । इति भावप्रका सिद्धकः कटुकः स्ताङ्गः त्रिगो
 शः ॥ तुर लिख वेगः । फुली सः शुक्रकोतिकृत । वृषः क
 लि तुतर्ति । रवेदिकः । वेगः एतु सेट ऊष्ट जुरदाह प्रहाप
 शीघ्रगमने । अदादिवज्रथा हः । इति भावप्रकाशः ॥
 तुभाः प्रापो विधानेनैवसि तुरीये क्ली अज्ञानतउपरितेचै
 दे अदादेः प्रापे विधाय त मन्वयो राधारभूत मनुपरि
 लक करणं निष्ठाया भा तचैतस्ये । यथा । वनवृत्ततद
 वादिदेवोदडेः वृत इत्यने वल्लिजाकाशयो जैलजला
 नगुणार्थ मिति चतुर्भुजः प्राय तद्वृत्तप्रतिविंकाकाशयो
 तेन तोरिते तुरित मिति । र्वाधारभूतानुपरिताकाशवद
 तस्मिन् रुदे अपि रोदिते रुदि नयो रज्ञान तउपरित चैत
 त मिति स्यात् । इति सयोः राधारभूतं यदनुपरि

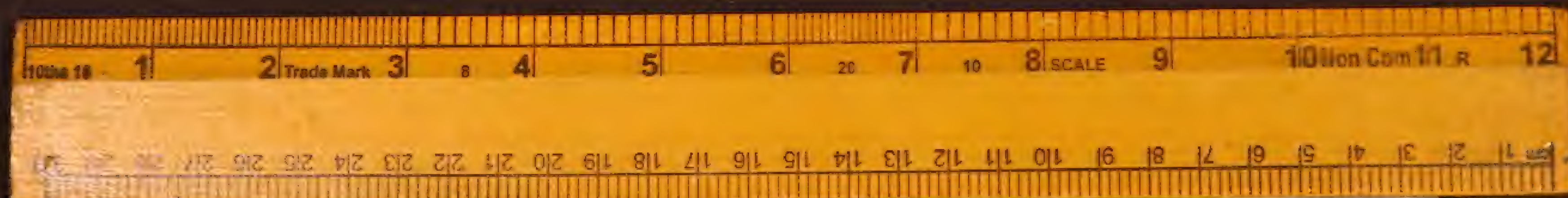
तं चैतन्यं तत्रैव मितुच ॥ विलासः ॥ तत्पञ्चगण
ते। पानं शिव महेतं चतुर्थं क्लृप्तविधि यथा। कालि
मयेते। इत्यादिप्रकृतेः। इति तत्पञ्चगण ॥ १॥
वेदांतसारः ॥ १॥ तुलसीजीसुमेः पञ्च
तव ॥ हिसे। कस्वी। सुयेज्जीविदुये। इति श्री
तः तुरो तुरः। ॥ १॥ तुलसी। कालिकापुराणे दत्त ग्रन्थे
इति इगीदासः ॥ १॥ अथ तुलसीग्रन्थविधिः। वा
तुल किं उल्लिखे। उल्लिखितः पुपराणे। अस्मात् तुलसी
परिमाणं। किं तोलयति क्लृप्तायः एजोऊरुतेतः।
तोलयति कांचने वणिक्। सोः पराधी भवेत्सत्येतत्
तदीयं सौंदर्यं तु दिनगिरिक सर्वनिष्फलं भवेत्। तत्रोदो
ये तुल्यित मिति पंकरोक्तं मेवः। स्कादे। तुलस्यमृतज
तुल्यं करोति इति जोसाधे मासिसदांतकेशवप्रिया।
इति इगीदासः ॥ १॥ केशवार्थे चिनोमिलोवरदा
तुलसी स्त्री स्वामाख्यातव भवशाभने। तद्देगसंभवेः प
दाः। महादेवाय तस्याः पञ्चदा वेः एजयामियथाहरिताया
नफले। यथा। गणप्रादुफलं ऊरुपरिगणिकलोमलविना
दातुः पितृणां परितोषदे। तत् शिनि। गारुदेच। मोलैकरेते
फलं स्यात्तुलसीपञ्चदा धरणीप्रशस्ते विसोः समस्त
नतः। इति वृहद्भक्तपुराणे ॥ १॥ सुगुरोः धियेति। आराधना
ग्रन्थायः ॥ १॥ तस्यास्तनजर्षा ध्यंवरमंजरीकेलुनामिपञ्चत
श्रुति हरिहरनेशुक्तिप्रदत्तं लसितमस्त। इत्युक्तातुलसी
पाप्मे देवदत्त विजुंडलसेवादे। नत्वा चित्तादक्षिणपाणिना
तुलसीमंजरीभिः यः कुर्यात् पञ्चाणैकैकशायस्येत्तुल्य
विहराच्चनं। न समार्कगृहं मंजरीपि। तस्याहात्म्यच
ति मुक्तिभारी भवेत्तुरः ॥ १॥ स्कादे। मेवेनानेन यः कुर्यात्
इति श्रीहरिभक्तिविलासे। सीत्वा तुलसीदले। एजतवमरे

वस्य लक्ष्मकोटिफलं लभेत्। विलासे ॥ विलासः ॥ अथ
किंच। शालग्रामशिलाकांशे प्र तुलसीविवाहः प्रतिष्ठाविधि
तत् तुलसीचित्तौ तुलसीये श्रीविवाहोवाच। विवाहे
विचिन्तेति यथा सेकरपल संप्रवक्ष्यामि तुलस्यस्तु यथा
वाः। इति। संकांतादौ नि विधि। यथोक्तं पंचरात्रे वेद
विदोपि तुलस्यवचयः स्मृतौ णभाषिते परा। आदावेव व
परं श्रीविष्णुभक्तैस्तु हादण नेवाप्य तुलसी स्मृहेः पि
मेव नेष्यते ॥ १॥ वा। वर्षत्रयेण पूर्णनततोय
अथ तुलस्यवचयनिषेधका जनमारभेत्। सोम्यायने प्र
तः। विष्णुयमोत्तरे। नळिंया कर्तव्यं गुरु शुक्रोदये तथा। अ
तुलसीविवाहादणवेस्वः श्रुताकार्तिके मासिभीषणपंचदि
काचित्। गारुदे। भाउवारं नेषुच। वैवाहिकेषु अदेषु
विना हर्वा तुलसी हादशीनि एर्णमायाविशेषतः। मंडपे
ना। जीवितस्याविनाशाय न कारयेत्तत्र ऊंउवेदीतथापुनः
विचिन्तीतयमवित् ॥ पाप्मे शान्तिकेचप्रकृतं सादृणां
च। श्रीकृष्णसत्यसेवादीयका स्थापने तथा। सादृणां हादि
र्तिकमाहात्म्ये। हादश्यांतुल केएवं विवाहवत्समाचरेत्
सीपञ्चं धारीपञ्चकार्तिके। ब्राह्मणं शुविस्नातानवे
लनाति सनरो गच्छेन्निरया देवेदंगपारगान्। ब्रह्मा चा
नतिगर्हितान्। अतएवोक्तं देशकथैवचत्वारश्च तथाहि
देवार्थे तुलसीच्छेदो हेमा जः। वैसवेन विधानेन वदेनी
र्थे समिधान्तथा। ऊंउदयेन कलसेयजेत्। मंडपेकारयेत्
उष्यत गवार्थे तुलस्यच। तुलसीनारायणं शुभं। ग्रहय
एवं कृत्वा महाएजासंगोपां सेपरः कृत्वा सादृणां यजेत्त
गादिकं प्रभोः। कृमाद्यथा। या। कृत्वा नोदीमुखं आदृसे
संप्रदाये तत्तुलस्यानेषु एजय चर्णस्यापयेहरि। कृतारोण
त। इति श्रीहरिभक्ति। चतुलसी लगे तुलसिते

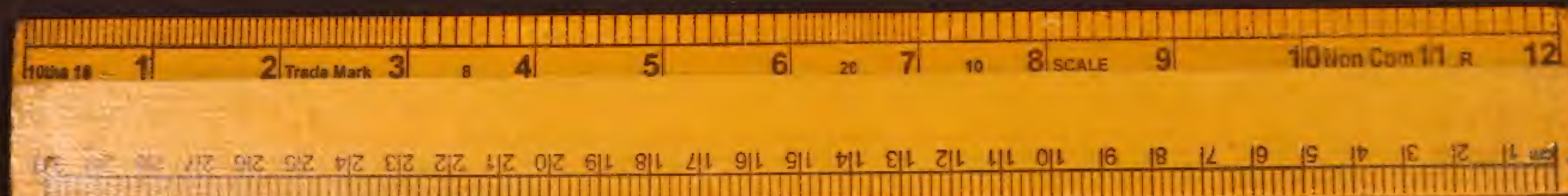
वो वासः शतेन मंत्रेण वसु सक्तं पावमानो विशेषतः ॥
 युग्मेन वेष्टयेत् यदावधे तथैव शान्तिकाध्याये नवसक्तं
 ति मंत्रेण कंकणं पाणिपल्लवे तथैव च जीवसक्तं पुनर्जन्मा
 कोदादिति च मंत्रेण पाणिपल्लवे तथा वै सवसेदितो ॥ श्राव
 होविधीयते ततः ऊँ उमाग कलरिनिर्जोषे भैरीतयस्य
 तय्याचार्यः सहसा द्विजैः निस्त्रैः ॥ गायते मंगलाना
 आचार्यो वेदिकाऊँ उमाग यामोगल्ये विधिमाचरेत् ।
 याचनवाक्यतीः । विवाहक दद्यात् पूर्णकृतिपश्चादभि
 सवत् सर्ववैसवेंदेषिकोत्त षेकविधिततः ॥ आहो
 मेः । कर्तव्यश्रुततोहोमोविशे वृषभे दद्यादाचार्यपरिभा
 षाद्विधिसर्वकं । ओं नमोभ षच ॥ गो पदे च तथा
 गवते केशवाय नमः स्वाहा । यामाचार्याय प्रदापयेत् ।
 नारायणाय स्वाहा । माधवा अन्विगभो दापयेद्वासीयेषो
 य । गोविदाय । विसुवे । मधुसू दद्याच्च दक्षिणं । पदे प्रतिदि
 दनाय । विविकसाय । वासना तो देवी विसुनाच समर्चयेत्
 य । श्रीधराय । हवीकेशाय । आनमोपाजिते पापं दर्शनेन
 पद्मनाभाय । दासोदराय । उपेहा प्रणम्यति । रोपयेत्तलसीय
 य । अनिरुहाय । अमुताय । अने स्तु सेचयेच्च प्रयत्नतः ॥ प्रति
 ताया । गदिने । चक्रिणे । विष ण्य यथोक्तेन विसुना स
 कसेनाय । वेङ्कटाय । जनार्द हमानवः । समोत्तलभतेजे
 नाय । मुकुटाय । श्रयोत्तजा त विष्णुलोके तथा चये ।
 यस्वाहा । इति होमः । यजमा प्राप्नोति विपुलान् भोगान्
 नः सपत्नीको दाम्पत्ये गोत्रो विष्णुना सह मोदते । प्रति
 यवाः । प्रदक्षिणाश्च कर्त ण श्रीतुलस्यास्तुलितिता
 व्याश्रितारो विसुनासह । त दितुयामले । इति श्रीहरिभ
 लस्याः पाणिग्रहो वेदिका क्तविलासे २० विलासः ॥
 याविभावसो । शतकुंभे जपेत् तवरी स्त्री सौरष्ट्रमृतिका ॥

तदुणाः तवरी शालिणीश्री य उ. तर्क्यते । ई तर्काः । इ
 ता लक्ष्मीकफवियासजितोती तिङ्गीदासः ॥
 होमसावन्निदा कण्डुकुष्टको तल क उ. प्ररोग । दीक्षी
 ठकुमिप्रणत् । इति भावप्र क उ तलयेते । इतिङ्गी
 काशः ॥ दासः ॥
 तव मि त्र य ओ तवै ॥ तल क निष्कर्षे । दीक्षी ।
 ल् अतवत् । य तव्यति । ओ निष्कर्ष इह इयतापरिच्छेदः
 तोष्टा । नि तवै इति । कतलयति कोचनं वर्णिक
 इतिङ्गीदासः ॥ इतिङ्गीदासः ॥
 तव धीने । तोषति । तव तवै । षष्टस्त्री ।
 इतिङ्गीदासः ॥ तवति कुलदेवताः । इति
 तव इह प्रदेने । इह उर्गीदासः ॥
 अतहत अतोहीत् । अहंन रण द उ न भक्ते । द न
 मिहवयः । इति उर्गीदासः । तर्णाति तर्णाति तर्णाते त
 त उ अनादरे । षष्टस्त्री गिते । उत्तर्णिता तत्वा । इ
 री । अ अततउत् । इति उ तिङ्गीदासः ॥
 र्गीदासः ॥ तृतीया स्त्री चंद्रस्पतृतीयक
 तर्णा त क संकोचे । दीक्षी लाक्रिया उपतिथिविशेषः ।
 मूर्द्धन्योपयः । अततर्णात् सावैशाखस्य शुक्ला अक्षय
 इतिङ्गीदासः ॥ तृतीया । यथा । स्मृतिः । वैशाखे
 तर्णा क संकोचे । दंशवर्गा मासि रजेंद्र शुक्लपक्षे तृतीया
 घादिः । क तनयति चक्षुः का । अक्षया सातिथिः प्रोक्ता
 संकुचितं स्पादित्यर्थः । इ कृतिका रोहिणीयुता । तस्या
 तिङ्गीदासः ॥ दानादिके पुण्य अक्षयं समुदा
 तर्णा क उ. प्ररोग । क उ हते । भविष्य । या शुक्ला
 तर्णयते । इति उर्गीदासः । रुशार्हल वैशाखे मासि वेति
 त्र य उ. ई हिंसे । स्पदे । थिः । तृतीया सातया लोके

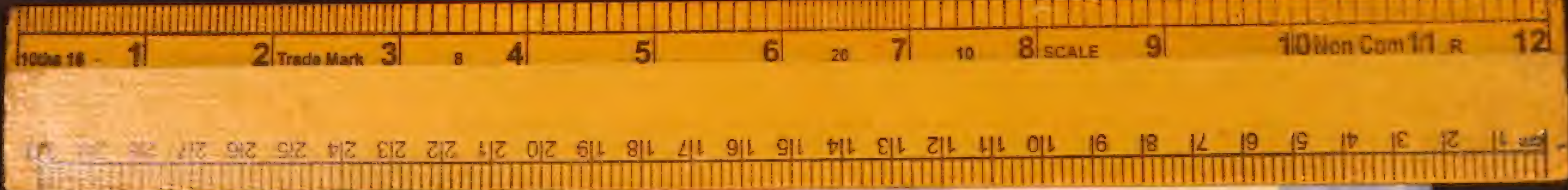
मीर्वाणोरभिवेदिता। योऽस्य पूर्ववचने नत्तत्रयोगः फला
ददातिकरकान् कारिवाजस तिशयार्थः। इति तिथ्यादित
मन्तिताम्। स्याति प्ररुषो तं॥ पश्चे श्रीवराहपरशीसे
तीरलोकावैदेममालिनः। वादे। वेतायुगं तृतीयायापु
करकान्कभान्। वाजमन्त्रे। क्तायो मासिमायवे। प्रष्टे
हेममालिनःसूर्यस्य। ब्रह्मप च त्रयीधर्माः प्रवृत्ताः स्य
राणे। यःपश्यति तृतीयाया वर्तिताः। अक्षया साच्यतेलो
कुसचंदनचर्विते। वैशाख के तृतीया हरिवल्लभा। स्ना
स्यसितेपक्षेसयाप्युत्तमंदि नेदानेऽर्चने आदेजपेपर्वज
रं। स्कंदपुराणे। वैशाखस्य तर्पणे। येऽर्चयेत्येवै वि
सितेपक्षे तृतीयाक्षयसेति सं आदे ऊर्वेति यत्नतः।
ता। तत्रमा लेपयेद्गंधलेपने तस्याददति दानानिधन्यासे
रतिशेभनेः॥ ब्रह्मपुराणे वैलवानराः। इतिश्रीहरिभ
वैशाखशुक्लपक्षे तृती क्तविलासे १५ विलासः॥
याजुर्नार्दनः। यवान्त्पाद तद हिंसे। तर्हति। इति
यामासयुगचारयवान्कते उर्गादासः॥
ब्रह्मलोकाविषयं प्रथिया तद उ न य ३३ नादे
मवतारयत्। तस्याकार्ययवे हिंसे। उ तर्हिला तत्ता।
हीमायवे विस्मंसमर्चयेत्॥ न य त्प्राप्ति त्ने। ३३
यवान्दद्यात्तद्विजातिभ्यः प्र अतदत्त अतर्हीत्। इति
यतःप्राणयेद्यवान्। एजयेत्तर् उर्गादासः॥
करं गंगं कैलासंच हिमा तस्य प्रा प्रीणने। प्री
लयं। भगीरथेचत्पतिस्ना णानमिह प्रीतीभावः।
गङ्गाणंस्त्रावहे। स्नानेदाने प्रा तपतिलाभलोकः
तपःप्रादेजपहोमादिकंचयत् तत्तस्य ॥ इति
अद्वया क्रियतेतत्रदानेन्याय उर्गादासः॥
कल्पते। अज्ञानफलश्रुते। तस्य प्रा प्रीणने। शतपति

तत्तस्य। इतिउर्गादासः॥ य प्रा तस्यति ततर्प। इति
तनह उ प्रा हिंसे। सप्तम उर्गादासः॥
सरी। उ अतर्हीत् अतर्ही तस्य प प्रा प्रीणने।
त। प्रा तर्हति। इति उर्गा प प्रा तस्यति ततर्प। ३
दासः॥ तिउर्गादासः॥
तप कि संदीपने। प्रीण तस्य ३३ य नि तर्षि। ३३
ने। कि तर्पयति तर्पति। अतर्षत् अतर्षीत्। अस्मात्
इति उर्गादासः॥ अतर्षत् अतर्षीत्। अस्मात्
तप न प्रीणने। प्रीणने पुषादिनात् नित्यं उ. इत्य
प्रीतिकरणे। न तत्प्राति पि ये। यत्तर्पति। नि तर्षि
तर्पयः। ततर्प यो ऽग्निं तोऽस्ति। तद आकांक्षा।
यं तर्पयतीति हलायुथः। तथा च। उच्छाकांक्षा स
इतिउर्गादासः॥ हेहा तद वाच्छा लिप्ताम
तप जि त्प य ऊ प्रीणने नोरथः। इत्यमरसिंहः। तदु
जि त्प्राऽस्ति। त्प अतर्प पस्थित मग्रहीदजः पितृरा
त। अस्य त्पदितेपि कुषर सेति न भोगत्सयेति रचुः
प्रा सुशेयादि विशेषविधा त्पतिथने लोकः। तर्षिपि
नात् पक्षे प्ठांसि सेन अ पाषाया मिति प्राज्ञः। त
तापीत् अत्रापीत् अतर्पी ष्यतितोये पाप्यः। इतिरमा
दित्यपि। य त्पति। ऊ त नाथः। इतिउर्गादासः॥
पिष्यति तर्पयति। प्रीणनमि ग्रायः। त्प्रा द। इति प्राह
हप्रीतीभावः प्रीतीकरणंच। रत्नावली। तर्पणे ७। इति
सुदीनि त्पयत्त मयनि पित जराधरः। योगविशेषः॥
त्रिवायमिति श्रीहर्षः पितृनता तत्रिदाने यथा। वातात्पि
प्रीत्यपरक्तोये रिति भट्टिः नात् कफान् तस्यासन्निपा
इति उर्गादासः॥ नात् इवत्तयात्। षष्ठीस्मात्
तप य प्रा प्रीणने। पसंगाच्चवातपितेतकारणं।

सर्वसुतकोपोहि गोमा स्तुषा। तस्मादेव गते कोष्टे
 पातप्रशोयणात्। सर्वदेहेषु कुर्यात् पित्तकृतेवसा। याव
 मातृकमनापकृष्टाहमेहकृ पातानि पातानातीक्ष्णान्।
 तजिह्वामलगलकोमता स्त्रेहपाकजा। त्रिगुणकदस
 लतोयवहाः शिराः। संपोष्य लवणभोजनेन कपोदवा। त
 रसाजायेते तासामानास्यल सारसंतयोक्तेन जज्ञेन
 चां॥ मुखशोयो जलातशि दयात्मिका। शोष मोहज
 रनेहेयः सरसयः। कंठोः प रश्मदी चैरेगोपसंगतः।
 जिह्वाकारकं श्या जिह्वानिष्क रायसाजायेते तीक्ष्णोपस
 मारंक्रमः। प्रलापश्चित्रविभ्रं गीत्मिकास्तरता॥ इतिगारु
 शास्त्रजुहोतास्तथा मयाः। डे रसानिदाने ॥ ५५ ॥ अथायः
 मरुतः क्षीमतादेमं शोतदः तदेषधं यथा। विफलापिप्य
 शिरोभ्रमः। गंधाज्ञानास्यवेर लीचूर्णभस्तिने मधुता। युते
 स्यश्चतिनिशुल्लजयाः पी भोजनादौ हिसमधुपिपासा
 तोवफेतादृष्टिपिपासासुखी तमिति हरेत्। इति तत्रेव ॥ ५६ ॥
 सतिक्तता। रक्तेतरात्वे सतते अथायः ॥ अथिच। अ
 पोषो दाहोः तिष्ठमकः। क थ रसाधिकारः। तत्ररसा
 फेरुगादि कुर्यात्तस्योयवादि यानिदानपूर्विकां सम्याग्निमा
 पुमारुतः। स्त्रोतः ससकफ ह। भयश्रमाभ्योवलसंतयाह
 स्तेनपंकवच्छाद्यतेतपः। कुरुं चितं पित्तविवर्धनेश्रु।
 श्रुकेरिवाचितः कंठोनिश पित्तसवाते कुर्यात् नराणां
 मधुरवक्रता। आत्मानः शि तालुप्रपत्रे जनयेत् पिपासा
 रसाजायेते मिमिच्छार्थो स्त्रोतः स्वपंवादिषु हृषितेषु रो
 चकाः। ग्रालस्यमविपाकश्च वैश्चरुदसंभवतीहजंभोः। ति
 यः सस्यात्सर्वलक्षणः। ग्रामो स्वः स्मृतास्ताः चतजाचतुर्थी
 हृत्तचभस्यसंरोधादातपित्त स्वः स्मृतास्ताः चतजाचतुर्थी
 जा। उस्कोतस्य सदसापीता तयाज्ञयाग्यामसमुद्भवाव।
 भो भजते भुतोद्भवासमभिकेति तासं

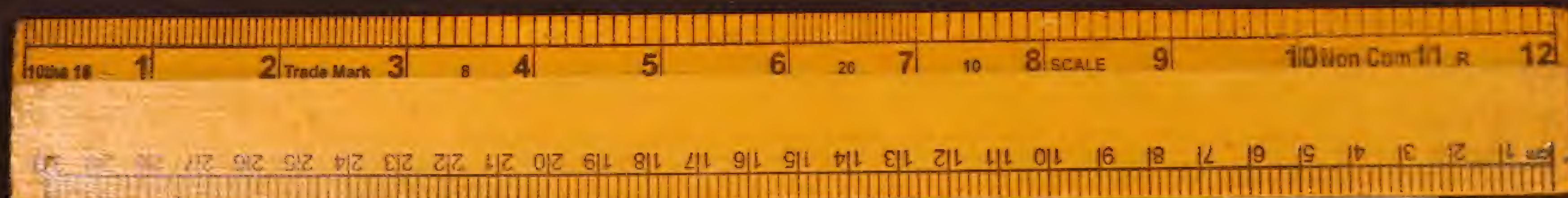
निरोधं लिङ्गान्यनुपदेशस्तु। तामास्यता मारुत संभवायां
 नराणांचितं सस्यान पवसे तोदस्तथा श्रोत शिरःसुचापि
 चितं पित्तं सवाते पित्तविवर्धे सोतोनिरोधो विरसंच वक्रं
 नेः कद्वेलासादिभिः कुर्यात्। पीताभिरदिश्रुविवर्धमेति।
 भयश्रमाभ्यो वलसंतयाडप श्रोतशिरःसुशालयोः शिरः
 वासादेश्च वातः कुर्यात्। तह सिच। स्त्रोतोनिरोधो रसाववा
 यं कुरुं प्रसरत् तालुप्रसत्रं स हिधमनीनिरोधः। पित्तजा
 पिपासा जनयेत्। नकेवलं माह। मूर्च्छात्रविदेय विला
 तालुमेव हृषिते तया भव पदाहा रक्तेतरात्वे प्रततश्च
 ति। किंतु जलवाहिस्रोतःसु शोषः। पीताभिनेदा मुखति
 पि। अतश्चाह। स्त्रोतः स्त्रियादि कताच पित्तात्मिकाया परिधु
 नत्तत्रवक्रवचने न युक्तं। यतो पनेच। विलापः प्रलापः। प्रत
 जलवहे हे स्त्रोतसी सुश्रुतेने तश्चशोषः अतिरतश्च शोषः
 के। उच्यते। तयो रेवानेकप्रता प्रीताभिनेदा प्रीतच्छे। परि
 त्रयोगात्त दोषः। अथ वाहि धपनेकं वाहमनिरीमव। क
 षु स्त्रोतः स्त्रिति जिह्वादे रपु फजामाह। वास्यावरोधात् क
 पलक्षणं यत आह चरकः। फसेवृतेः प्रो तस्मा वलासेन
 रसवाहिनीश्च यमनी जिह्वा भवेन्नरस। निद्रागुरुते मधु
 हृदय गल तालु क्षीमच। सं रास्यताचतयादितः शुष्मति
 शोष्यदृणां देहे कुरुत स्त्रसा चातिमात्रं। अथो जठराग्नौ।
 मतिवलो पित्तानिलाविति। कफसेवृते स्वकारणकुर्यात्
 संवासाह। तिस्र इत्यादि ॥ न कफेनोपरिष्ठादाच्छादिते
 रसायाः नामानो लक्षणमा वास्यावरोधात् अथै रुषाव
 ह। सतनेयः पित्तोयं नरमि रोधात्। अवरुहानलोष्णां
 मधिगच्छति। मुक्तः कोहति वुवहस्त्रोतः शोषणात् वला
 तोयंत ते तस्मादितमादिश्रोत सेनकफेन नरस तस्माभवत्
 वातजायालक्षणा माह ॥ तयातस्यवा अदितः पीडितः।

शुष्कतिष्ठेति भवति ॥ तत
जामाह ततस्परुक् शोणित
निर्गमाभात्सावतुथीततज
मतातु। ततस्य शस्त्रादिततयु
क्तस्पर्कपीडा। ततयजामाह
सत्तयाद्या तयसंभवा सात
याभिभूतस्तु निष्पादिनेषु
पेयीयतेः सः ससंखिनयाति
तोसत्रिपातादिति केचिदाहुः
सत्तयोक्तानि चरत्तणानि
तस्यामंशेषाभिधायवस्यत
सत्तयलत्तणानि सप्रुतेना
क्तानि। सत्तये हतपीडा क
मः शोषः प्रुयतात्साचेति।
व्यवस्यत जानीयात्। आम
जा माह। विदोषलिङ्गमसमुद्र
वाच ह्यल्ल निष्ठीवन सा
दकत्री। भुक्ताद्रवा माह।
स्त्रियं तथास्त्रं लवणंच भु
क्तेर्गर्वमेवाप्य तेषां करोति
लवणंचेति चकारातकदुच।
उपसर्गजा माह। क्षीणस्त्रः
प्रतामं दीनाननसदयशुक्
गल तालः। भवति त्वलसे
पसर्गात् तस्मात्सापेक्षिणीक
ष्टा। शोषिणी यातुशोषिणी।
उपसर्गानाह । त्तयो

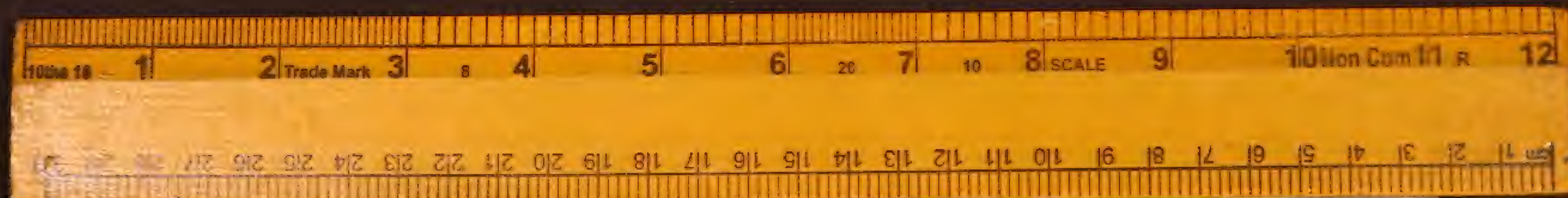
मोहः तयः श्यासोनापिथंका
स पवच। वदिर्निर्गताजिक्ताते
समे ते तडपडवाः ॥
तद्युक्ताया अरिष्टत्वेचाह। ज्वर
माह तय काम श्यासाद्युप
समुद्रदेहानां। सर्वा स्ततिप्रस
क्तागगकुशानां वसिप्रसक्ता
नां। चोरोपडवयुक्ता स्तस्मा म
रणाय विस्मयाः। आदिशब्दा
दतीसागदीना ग्रहणे। अतिप्र
सक्ताः निरंतराः। चोरोपडवयु
क्ताः अतीवमुखशोषादियुताः
अथ तस्मात्पाश्चिकित्सा।
वातघ्नमन्त्रपानं सडलचुशी
नेच वाततस्मायं। तस्मायं
पवनोत्पायो सगुड दधिप्रा
स्यते। स्वाडु तिक्तं द्रव्यं शीते
पित्ततस्मापहं परं ॥
मुस्तपण्डितकोदीच्यल्लुआलो
शीरचंदनैः। मृतेपीते जले
दद्यात् तडुदाह ज्वरशोतये।
ल्लुआ धान्याक। कश्चिद्वैद्य
दद्यात्। चंदन मत्र थवले र
द्यातस्यातिरसाहरत्वात्।
शतमर्दपक्वमत्रकर्तव्ये। वडो
द्याने १। लाजोदके मधुयुते
शीते गुडविमर्दितां कापमीरी

शर्करायुक्तं पिवेत तस्माद्विंशो दारुणं १५ हतोद्भवं कृतिवि
नरः ॥ १॥ आक्षरण माद्वंशः वारणं जयेत सताने मरु
प्रावरणं चार्द्र मेवस्यात्। तेन जश्च पातेः ॥ १॥ तयोपि तो
पिपासा श्यामति दार श्यायो तीरजले निहम्यमांसादकंवा
पि देहिनां नियते ३। गो मधुरोदकंवा ११। आमोद्भवं
क्षतीक्षुरस तीर वहीमधु मधु विल्व वचायुक्तानां जयेतक
तपलेः। नियते नासिकापी साये रथदीपनां ॥ १३। गु
नेस्त्रसाश्यामतिदारुणा प वज्रजामुलितनैर्जयेच्च स
वैमघंजनयस्यास्य संध्याति यंविनासर्वकृतोजतस्मा। ३
मुविजले। तस्मादाहप्रशमने लिखनेः लेखनद्वयेः १५।
मधुगुडयथारणं ५। जिक्ताता स्त्रिोपः त्रेभुक्तेयात्सास्या
लुगलक्ष्मीमशेषमर्दनिदप तो गुडं वना शमयेत्। अति
येत। केप्रावंमातुलेगस्यचुत रोगहर्त्तलातां तस्मां शमये
संधवसेयुते। ६। दारिमैव दणा मिहाशुपयः। पयोः ३
दरं लोभं कपित्थवीजएरके इमे १५ मल्लोर्द्धं तस्मा
पिष्टा मर्दनि लेपस्तपिपा दारक्षीमघ भृशकर्विताः।
सादाहनाशनः १७। वापि पिवेषुः प्रीतले तोयं रक्तपि
शीतेमधुयुतमाकंठाहापिपा ते मद्यमये १६ साम्नात्रपा
सितं। पाययेदामयेच्चापितेन मेघजेस्त्रसां तस्यजयेत्
तस्मा प्रशाम्यति १८ प्रातः पुनः। तस्यां जितायामसो
सशर्करः पेयो हिमोधात्याक पि व्यापिः शका श्चिकित्सि
संभवः। जयेत तस्मात्पादाहं ते १७ ॥ तद्यन एवीमय
भवेत् होतोविशोधनं १६। क्षीणो नलभेत जले यदि।
आमले कमले कहे लाजा मरणो दीर्घरोगांवाप्रभुयात्
शुवटरोहके। पतच्चूर्णास्यम रितेनरः। तपितो माह माया
युनागुदिकां धारयेन्मुले। त ति मोहात् प्राणान् विमुच
ताप्रवृद्धां हेतेया श्रवणयेच ति। तस्मात्सर्वास्त्रवस्यासन

कुचिद्वारि वास्येत अत्रेनापि पित्तलं कफ वातं च कंदुमा
विना जंतः प्राणान् धारयते रुचिनाशनं। रुचिनाशो गता
तिर। तोयाभावात् पिपासा तापः कृमि पीनस मुकुर
तः क्षणान् प्राणं विमुच्यते त। इति भावप्रकाशः ॥
इति तस्माधिकारः ॥ तेजिते वि तीक्ष्णीकृतं तत्
इति भावप्रकाशः ॥ पर्यायः। प्राणं ५ प्राणादि
माजितं ६। इति शहरत्वात्
रह थ ऊ श हिंसे। ली। क्षणं ७ विप्राते ८ पि
सप्तमस्वरी। ५ तपोदि। ५ तं ९ प्रातं १० इति जटाधरा ॥
अतहीत् अतस्तत्। श तह तेजोवती स्त्री महाज्याति
ति। इति उगीदासः ॥ ती तेजल इति तेजवत्कल
तत्त इत्यं। सप्तमस्वरी। इति चभाषा। तस्याः पर्याय
तत्तति। इत्यं गतो। इति गुणाः। तेजस्विनी तेजवती
उगीदासः ॥ तेजोक्ता तेजनी तथा। ते
तु तरे। अभिभवे। इत्यं। जस्विनी कफ स्यास कासा
तयः सवनश्वकदेशोत्तरास ने। इति र्मज्जनाभावः। त
रति तदी भेलया पास्यः। त स्यामय वातदात। पाचसुला
रति सकलदुःखवासने भाव कदास्तिका रुचि वक्तिप्रदी
येयः। तयति मुकुकाष्टं ज यनी ॥ इति भावप्रकाशः ॥
ते मज्जति नेत्यर्थः। इति तेप ऊ ३. कम्पे ॥
उगीदासः ॥ युतो। कृ अतितेपत। ३.
तेजपत्रं स्त्री स्वतामवातव तेपते वृत्तः। तितेये।
ता। तज इति तेजपात इति इति उगीदासः ॥
चभाषा। तस्य नाम गुणाः। तेव ऊ ३. देवने। देवन
तकपत्रं च वरोगं स्यादुंगोच मिह जीडा। कृ अतितेव
चं तेषात्कटं। त्वचं लक्ष्म उ. तेवते। तेवते वालः कं
कटुकं स्वाड तिक्तेच इत्तकं। डुकै नित्य मिति उलायथः
देवन मिह रोदन मिति

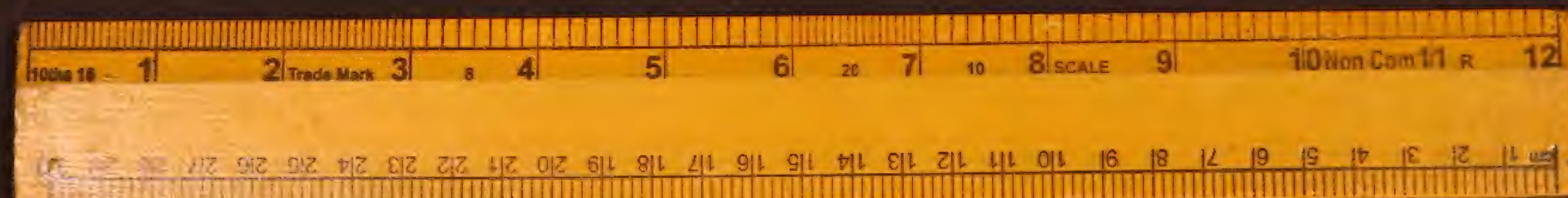
महमलः। इति उगीदासः ॥ अयोगसेहिमं स्पष्टं वृंहणं
तेजसः ५ सत्त्वशरीरव्यस्य रक्तपित्तदात। लेखने वदति
पक्षितैवेतन्यं। यथा। पत मय त्वगामाशयशोधने। दी
हाधुपहिते चैतन्यं तेजसो पने वदिते मेयो अवापि व्रण
भवति। तेजोमयोत्कर्षण मेहनुत्। श्राव योनि शिराश्च
पक्षितत्वात् ॥ इति वेदा लनाशने लवताकरं। त्वचं
नासारः ॥ केषंच चक्षुष्य सभंगो भो
तेलं स्त्री तिलादिस्नेहः। जनेः स्या ॥ द्वित्र मित्र यु
तागदिविप्रोषे तदभंगो यु तोरपिष्ट मथितत्वात् पित्ति
तादोषो। यथा। सेतापकी ते। भग्न स्फुटित विहाग्निदग्धा
तिरित्यायु धने नियनेमेव। विप्रिष्टदारिते। तथाभिहत
आयोगे सर्वकामाभिरभं निर्भुग्न मृग आद्यादिविज्ञ
गद्वास्कारदिषु। उपोषित ते। वस्त्रा पानेः जसेस्कारेन
सम्रतिनः कृतकेशस्यनापि स्पेकार्णातिप्रमाणं। सेकाभ्यां
तैः। तावत् स्त्री स्निहतिप्रीता गावगाहेषु तिलतेले प्रश
यावतेले नसेस्फुटत ॥ इति स्पते ॥ ननु वृंह लेखनयोः क
गारुडे १५ ग्रन्थायः ॥ षं सामानाधिकरण्य मित्या
अथ तेलवरीः। तत्र तैलस्य ह। इत्यादिउपवनः स्नातः सं
स्वपनिद्रुपणं। तिलादिति कोवयेद्यदा। रसेः समावह
प्यवस्तनो स्नेह तैल मुदाह न कार्ष्णं ऊर्ध्वादत्ताद्यवर्
तं। तत्तुवातरं सर्वं विशेषा ने। तेषु प्रवेष्टे सरता सौत्प
तिलसंभवे ॥ अथ तिलतेल त्विग्यत्वमादिवैः। तैलेत्तनेर
गुणाः। तिलतेले गुरुस्य सं नेतं कृशानोतेन वृंहणं
अंवलवर्णकरं परं। वृक्षं वि अवाय सत्त्वतीक्ष्णोत्तमसर
कापि विषदं मधुरं रसपा त्वैर्भेदसः तयः। प्रायैः प्रकुरु
कयोः। सत्त्वं कषायानुरसंति तेतैलेतेन लेखनमीरितं। कृ
तं वात वृत्तापहं। वी तं प्रीतिवधाति स्वलितं तत्

प्रवर्तयेत्। ग्राहकं सारकं वा ये ॥ अथ वर ३ तैलगुणाः
पित्तस तैल मुदीरिते। वृत्त कुसुमं तैल मन्त्रे स्यात्संगु
मन्त्रात् परंपरं हीनवीर्यं रू विदारिच। चक्षुभीमहि
जायेते। तैल पक्व मपक्व वा तैल रक्तपित्तकफप्रदे ॥
चिरस्थानि गुणाधिकं। अथ अथ खारसवीजतैलगुणाः
सुरियवर ३ तैलगुणाः दीप तैले खारसवीजानां वल्ये
ने सार्वभौम तैल कटपाकरसेन वृष्यगुरुस्ते। वातहतक
वु। लेखने स्पर्शवीर्यसं फकुच्छीते स्वाडपाकरसे
तीक्ष्णपित्तसुहृषकं। कफ चतत् ॥
मेदोः निलाशीघ्रं शिरःकर्ण अथ पराणतैलगुणाः ॥ प
मयापहं। कण्ठकोटकृमिच्छि रंते तैले तीक्ष्णसं दीपने
उज्ज्वल उज्ज्वलप्राप्त। तह पिच्छिले गुरु। वृष्यतयेव
राजिकयो स्तेले विशेषान् यस्यायि मेधा कोतिवलप्रदे
उज्ज्वलकृत। राजिकयोः क कषायानुरसे ससंयोजिष्य
संशयः ॥ अथ तीक्ष्णतैल कविशोधने। विस्त्रेसाउरसे
गुणाः वृग्नादि कफासजित् पाके सतिक्तं कटुकं सरं ॥
वृक्किट्टिद्विषसक्तं उज्ज्वला विषमज्जर हृदोग एष्टगुणा
ठकृमिप्राप्त। मेदोदोषाप दिष्टलहत। हेतिवातोदराना
हंवापि व्रणशोथहरं परं ॥ हृत्पल्माहीलाकरीग्रहान्।
अथ तीक्ष्णतैलगुणाः। अतसी वातशोणित विद्रुव्य अश्रेशो
तैलमायेयं स्त्रियोसं कपि षामविद्रुपीन। आसवात गजे
नकुत। कटपाक मचक्षुष्य द्रव्य शरीर वनचारिणः एक
वत्यं वातहरं गुरु। मलकुट्ट पव निहंताः यमेरुं उस्त्रहके
सतः स्वाड ग्राहित्वा दोषहत शरी ॥ अथ रालतैलगुणाः
व्रणं। वल्लो मानेतथा भंगेन तैले सज्जरसादृतं विस्त्रे
सकृन्निष्पद्यते। अनुपात ट व्रणनाशने। कुष्ठपासा
विधौ चापि प्रयोज्य वातशो कृमिहरं वातश्लेष्मासयापहं

१३ शरत्
तीक्ष्णसं
री तैले

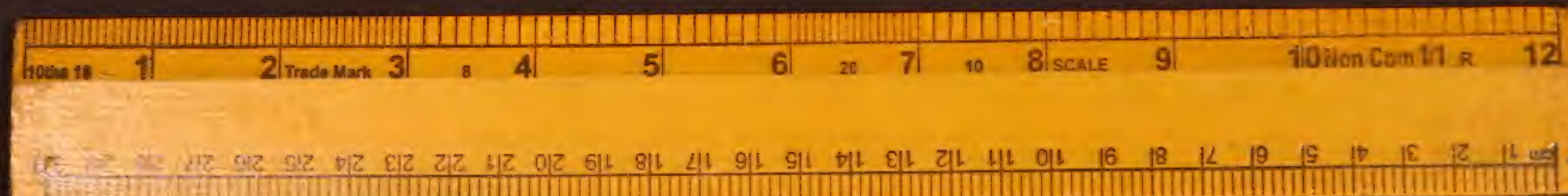
अथ सर्वतैलगुणाः ॥ तज्ज ओ हाने। औ अस्या
तैले स्वयानिगुणकृदाभटना हीत। हानि र्वजने। तज्ज
विलं सते। अतः शेषस्य तैल ति उष्ट्रलोके जनः। ३
स गुण ज्ञेयाः स्वयानिवत्। ति उष्ट्रलोके ॥
इति भावप्रकाशे तैलवर्गः ॥ तज्ज स्त्री वायुः। आकाशः
अथ पराण तैलगुणाः ॥ यथा। सत्यव्रतं सत्यपरेवि
यामे कल्क कषायवीर्यं स सत्यं सत्यस्य योनिं निहि
विलं चूर्णं च पञ्चत्रयं च तं च सत्ये। सत्यस्य सत्यस्य
लमासान् वृत्तमोदकोसहग तस्यनेत्रं सत्यात्मके लोश
दौ मासत्रये गुग्गुलाः। सि रणे प्रपञ्चाः। इति श्रीभारव
हानो रस भस्मना सुविपले ते १६ स्कंधे २ अध्यायः ॥
वीर्यं त वर्यं किंचिद्वैयति सत्यव्रतं मिति। सत्यं व्रतं स
वर्जितं गुणपरं तैले उष्ट्रानं कल्यायस्यते। सत्यपरं सत्यं
महत ॥ इति नाशयणदा परं श्रेष्ठं प्राप्तिसाधनं यस्मि
सकृत परिभाषा ॥ नते। विसर्गं विषपि काले
तोक्मः ७ पलवाद्यं ऊरुः। षु सृष्टेः पूर्वं प्रलयानंतरं
यथा पत्र पुष्प फलच्छा स्थितिसमये च सत्यं अद्यभि
यामूल वल्कल दारुभिः। वारेण वर्तमाने। तदेवाङ्गः स
गंध निर्यास भस्मास्थितोक्तैः तस्य योनि मिति। सत्त्वदेन
कामान्वितन्वते। इति श्रीभा एथियप्रेजोसि सत्त्वदेनवा
गवते १६ स्कंधे २ अध्यायः २५ द्याकाशो पवं सच्च तच्च स
आकः। निर्यासो जनरसः स्ये भूतपंचके। तत् सत्य
तोक्माः पलवाद्यं ऊरुः। इति मित्वाचक्षते। इति श्रुतेः।
तद्दीकायो श्रीपरस्वामी ॥ तस्य योनि कारणं। अनेन
तोड रु नादरे। रु सृष्टेः पूर्वं वर्तमानतोक्मा
अतुतोडत्। नादरो ३ ना तथा सत्ये तस्मिन्नेव निहितं
दरः। इति उष्ट्रलोकाः ॥ श्रुतं यामितया स्थिते। अनेन

विल्लुत्तः। यथा। मृणदेवि पञ्च। यथा। विसृज्यते
प्रवक्ष्यामिहं विजयते। रुद्रपञ्च हरे ज्ञेयः पञ्च
पञ्च वृक्षमयं देवि प्रदुतेवर मे विधिः स्वयं। अहं द
वर्णिनि। श्रीशैलशिखरेजा स्तिणपञ्च विपुत्रदलमि
तः श्रीफलः श्रीलिकेतनः ॥ त्तुत। इतिवृद्धमपराति
विसृष्टीतिकरश्चैव समप्रीति ल्पञ्चमारात् ॥ अथायः
करः सदा। ब्रह्म विसृष्टि विपुत्रभैरवी स्त्री देवीविशे
वाः पञ्च वृत्तेचशक्तिरूपिणी। षः। तन्नेत्रादि यथा। वैसया
हृतमलेतवज्रं स्यात् पञ्चब्रह्म मेअमुखाय विपरायास्तः
तिदे प्रिये ॥ एकं च विजय मृण। तस्यास्तुसर्वमेवाणि
पञ्च हं वा हरिसंघेयत् ॥ त्रयोदशयुतानि वै। विंशति
कैवल्य तस्य तेनैवशक्तिरु स्तुमहस्याणितयाये वागभवे
जा विशेषतः ॥ इतिज्ञान स्तते। द्वितीयकामराजाय
भैरवते ६ पटलः ॥ मोहनचतुर्थके। प्रमेदि
अन्यत विल्लुत्तः दृष्टये ॥ तेवागभवेतचतुर्थपरिकीर्ति
विदशेष्टरी स्त्री दुर्गा। यथा तेनेत्रवीजे द्वितीयतद्विहृक्ते
सुरेणा विदशादेवानेदिनी नागभवेतथा। अथे तत्पेच
इंडाभि संता। तेषां च वल्दि मेप्राक्तेचतुर्भिरपि चाक्षरेः
नी नदी ईशानात् विदशेष्ट री। इति देवीपुराणे ५५ नेत्रवीजे द्वितीयं प्रथमे
ग्रन्थायः ॥ परिकीर्तिते। द्वितीयकाम
विनयना स्त्री दुर्गा। यथा। प राजतु तृतीये वागभवेतथा
स्तिणं चोत्तरं लोके तथात्र एभि स्त्रिभिश्च यन्मंत्रे तस्य
स्यायनेपरं। तयं सन्मार्गथ हंपरिकीर्तिते। नेत्रवीजे द्विती
मिते दृष्टे विनयना मता ॥ येन वागभवान्नेनसमं। त
इति देवीपुराणे ५५ ग्रन्थायः देववागभवायं त्रयमेपरिकी
विपञ्च स्त्री दलत्रययुक्तविल्ल ताभ्यां नवमे स्तुतम् ॥

कामराजे तथेवायं द्वितीयं चैव मोहनं पकादशमिदं प्रोक्तं तदे
वायं वागभवे द्वादशकीर्तिते मंत्रं शेषतस्त्रै पुरं सदा तत्सर
तत्रै पुरं मंत्रं मृणश्चैकमनास्ति दं प्रोतादिस्तस्य चाप्यादिवेदि
वृक्षमभवसंस्तितः आद्यं विपुत्रभै रयावोजमायं प्रकीर्तिते उपो
त्तमृणतदादिश्रुत्यं नानाचवृषा ताकः चतुर्थस्वर विहिंडुयुक्त
श्रुततद्वितीयकं उपोत्तमृणतदा दिश्रुवद्भिः शेषस्वरस्तथा समा
भिर्विदुसदितासेदितास्तुतती यकं पतत्रत्वेविज्ञानाति योन
रोभुविभुमणिः सिद्धविद्याधरे भश्चसोऽधिको मन्मथो महान्
पतत्रयोदशप्रोक्तो मंत्रामंत्रे युवोज्ज्वलाः विंशतेस्तुमहस्त्रे
भः पराश्रुते प्रकीर्तिताः विंश तेस्तुमहस्याणामाद्यमेतत्
प्रकीर्तिते तस्याध्याने यथा चतुर्थं जारक्तवर्णं रक्तवस्त्रवि
भूषिता
रतिणोर्द्ध्वं स्वजं चाधोविध्रुती पुस्तकोत्तमं अभयं वामद
क्षाम्भावरंच दधती तथा ॥

सहस्रसूर्यसंकाशां विनेत्रांग जगामित्री पीनो जेगस्तनयु
गां सितप्रेतासनस्थितां स्मि तप्रोमन्त्रवदनी सर्वालेकास्त
युतां तिसृभिर्मृगमालाभिः शिरोवतः कटीषु च त्रिगुणं
त्रिगुणीभूतेः प्रत्येकं परिभूषि तां मदिरापूर्णनयना रक्तद
ल्लदहयां चिंतयेद्भरदा देवी मेवं विपुत्रभैरवी इतिकालि
कापुराणे ५५ अथायः वि स्त्री देवीविशेषः तन्नेत्र।
ध्यानादिकं यथा मृणतवि पुरामूर्तेः कामाध्यायास्तु
जने पुतस्या मूलमंत्रे त एव सत्तरतत्रके सुवयो विष्टयोः
सम्यक् क्रमात् प्रतिपादिते वागभवे कामराजं त्रयमरे
चेति तत्र ये सर्वधर्मायका मादिमायने कुण्डलीयुते त्री
नयस्यात् पुरतो दद्यात् दु र्गाध्याता महेष्टरी विपुत्रेति
ततः त्वाता कामाख्या काम रूपाणि तस्यास्तु स्त्रापने या
दृक् कामाख्यायाः प्रकीर्ति ते तेनैव स्त्रापने कुर्यात् ॥

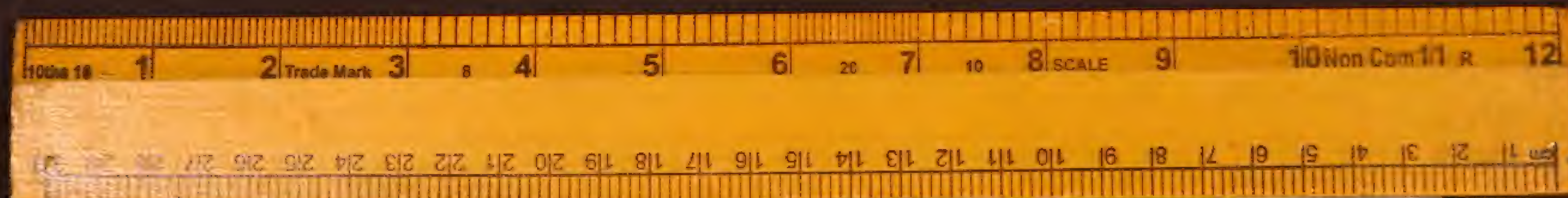

मूलमंत्रेण साधकः त्रिको
णमंगुलेवासा सिद्धं त्रि
विकं मंत्रेण अत्रे ज्ञेयं तथा
रूपत्रयं पुनः त्रिविधा कं उली
प्राप्ति सिद्धेवानोच हृदये स
र्वत्रयं त्रयं यस्मात् तस्मात् त्रि
पुरा मता रूढं नैवने कृतं
आद्यां मूर्तिं विवितयेत् त्रि
धा वज्राद्य हृदये तामूर्तिं मृ
णभैरव सिद्धं पुनः संकाशां वि
नेत्रांत चतुर्भुजां वामोर्ध्वं पुष्प
कोटं धृत्वाधः पुस्तकं तथा द
क्षिणां धृत्वाधः पंचवाणान्तमालां द
धत्वाधः चतुर्भिः कुण्डलानां तपू
ष्टेः न्यकुण्डलानां निधाय तस्य
दृष्टेन समपादेन संस्पृश्या
जटाजूटाईव नैस्त समावृद्ध
शिरोरुदां नगनां त्रिवलिभं
गेन चारुमध्यां मनोहरां
सर्वालंकारसंहराणां सर्वांगसुद
रीं शुभां सुवद्विगासंदोहां
सर्वलतासंयुतां एवं तम
ग्रामे ध्यात्वा त्रिधा त्वानं च वि
तयेत् द्वितीयं त्रिपुरा रूपं त
थैव तृतीयकं आवाहनाद्यं दे
व्यास्त विवितयेत् योनिमुद्रया ॥

बन्धुकपुष्पसंकाशां जटानुदे
नुमडितो सर्वलतासंहराणां
सर्वलंकारश्रुतिता उच्यते विम
ल्यवस्त्रां पद्मपद्मकं संस्पृश्या
सक्ता रत्नावलीयुक्ता पीनोत्र
तपयोधरा वलीविभगचतरा
मासुवामादमोदितो नेत्रां
दकरीं मुद्रां तोभनीजगतां
या त्रिनेत्रां योगनिद्रां मीष
हाससमायुतां नवछोवनसंपन्न
मृणालाभचतुर्भुजां वामोर्ध्वं पु
स्तकं धत्ते अक्षमालां तदक्षिणां
वामेनाभयदादेवीं दक्षिणां धृ
वप्रदां प्रसवद्रक्तसूर्याभां
शिरोमालां त्रिनेत्रीं आयाद
लेखिनीं कल्पद्रुममासायसं
स्पृश्या कल्पद्रुमदं वीर्यवनां
तः स्थोकामालादकरीं शुभां
द्वितीयां त्रिपुरां धायेदेवं रूपं
मनोहरां तृतीयां त्रिपुरां
रूपं मृणाल वेतालभैरव
जवाकुसुमसंकाशां सु
क्तां केशीवराननां
सदाशिवं हस्तं तत्र प्रेतवद्वि
निधाय वै हृदये तस्य देवसा
कंदपद्मासनस्थिता ॥

१. जोतपलेर्मिश्रितो तस्य गुमा
लोपदावगां श्रीवायोधारयं
तीवपीनोत्रतपयोधरो च
तुर्भुजां तथा नगनां दक्षिणां
धृत्वा मालिनीं वरदां तद
धोवामे जगन्नाथं तथा भयं ॥
अस्तपुस्तकं धत्ते त्रिनेत्रां दक्षि
ताननां सुवद्विगाभोगातीं
तथा सर्वांगसंदरीं पंचविधं त
तीयं तृपंध्यायेत सजकः
आद्यं त्रिवाभवं रूपं द्वितीयं का
मराजकं त्रामरेमोहनं चापि
तृतीयं परिकीर्तितं एकैकं त
त्रिपुराणां प्राग्विचित्पाथमा
यकः मंत्रत्रयेण प्रत्येकं स
दिषोऽशकैस्तथा पुनयेऽप
चारेस्तु वरिह्यहजथैव च ॥ इति
कालिकापुराणे १२ अध्यायः
त्रिफलास्त्री मिलितसमभाग
हरीतकीविभीतकामलकीफ
लि तन्नाम गुणाः पथ्याविभी
तधात्रीणां फलैः त्रिफला
संभेः फलत्रिकं च त्रिफला
सावराचप्रकीर्तिता त्रिफला
कफ पित्रर्त्री मेह कृष्टहास

रा चक्षुष्या रीपनोरुच्या विषम
ज्वरनाशिनी इति भावप्रकाशः
त्रिमथु स्त्री ऋग्वेदेकदेशं त
इतं च तद्वताचरणेन यस्तद्व्या
यीसोपि इति विज्ञानेस्वरः आ
हे त्रिचभमयशोच्चारणविधि
यथा गायत्री त्रिःसहस्रापि जपे
द्याकृतिपूर्विका मधुवाता इति
अचं मधित्येतत् त्रिकं जपेत्
इति आहुतत्वे मितोत्तराधृतपा
रस्करवचने त्रिपुराः पुं विस्रः
यथा ईश्वरं नृतिगारविदेव ऋ
षावतारैर्लोकान् विभावयसि
दंसि जगत्प्रतीपान् धर्मं म
हापुरुष पासि युगावृत्ते ऋत्रं
कलौ यदभव स्त्रियुगोऽयसत्वे
इति श्रीभागवते ७ स्कन्धे १
अध्याये ३५ श्लोकः एकस्त
मेव इत्यादिभि १८भिः श्लो
कै योऽक्तं पतिपातेन १
त्तां तद्विपत्तवधश्च
सत्त्वोपाधितो
न स्वत इति तद्वपसंहा
रति इय मिति विभावय
सि पालयसि दंसि घातयसि

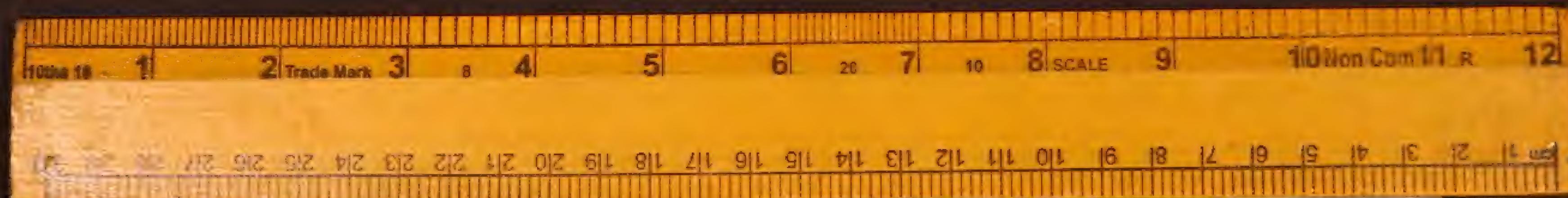

कलौ तत्र करोति यतस्तदा तं
 छत्राभवः यतस्त्रिवृत् युगेष्टी
 विभीवात् स पर्वतस्तस्मै त्रिपुरा
 इति प्रसिद्धः इति तदीकाया
 श्रीधरस्तोत्रे त्रिलोचनाष्टमी स्त्री गौरी
 चन्द्रज्योतिष्कस्तोत्रे यथा त्रिप्रेमासि
 वृषभेष्ट कृष्णाष्टमी त्रिलोचने
 यः पूजयति देवेश मीशालोकं
 स गच्छति इति संवत्कौमुदी
 धृतभविष्यपुराणवचनं अपि
 च त्रिप्रेमास्यसिते पक्षे अष्ट
 म्यां च मंदेष्वरि णिवाचने च
 तल्लोकं लभते नात्र संशयः इ
 त्युत्तरकामाख्याते ॥ यदलं
 त्रिवलिः स्त्री
 जठरावधवविषोषः यथा ना।
 भिः प्रदक्षिणावर्त्तमध्यं त्रिव
 लिषोभने इति
 गारुडे १६ अध्यायः ॥
 त्रिवलीवलयोपेता मित्या
 दिजगद्वात्रीध्यानं
 त्रिवृत् स्त्री लताविषोषः ते
 उग्र इति भाषा तत्
 पर्यायः स्येता २५ सारा
 २५ इति
 शारङ्गतावली ॥

त्रिसंख्यायापिनी श्री त्रिसंख्या
 षट्कीभूतयावत् दण्डायापि
 नी तिथिः यथा त्रिसंख्याया
 पिनीया तसेव सृज्या सदाति
 थिः नतत्र युगमादशा मयत्र
 हरिवासरान् इति पराशरी
 येण त्रिसंख्यायापित्वेन मिय
 माभिधानं तदपवादकं इति
 तिथ्यादितत्त्वे तयो ह्यस्मसं
 व्यापवादकं तदपवादकं
 इति तत्तरीका
 त्रुट क न छिदि द्वैरेण
 त्रुट य शि वर्गप्रथमादी
 क न त्रोटयते य त्रुटति
 त्रोटिषति तदाद्यन्तर्गाणाम्
 व कटादितं स्मिन्नुत्तिमिति
 दिवारिपलेन कटादितं णि
 दति अत्रुत्तरेण शेषस्त विदीति
 भावेति यथा त्रुट्यदीमथनः
 कवोरनिनद इति महानाकं
 मसूत्रे नात्र त्रुटतिमिरकं
 भिकुंभस्थले कविलनीभावे
 पि यथा आवापते यद्विदत्
 सुसतिवास स्तरा जषने २३
 दृढः इति उगीदासः त्रुट
 ये त्रुटति इति उगीदासः

त्रुट वधे त्रुटति इति
 उगीदासः
 त्रुट वधे त्रुटति इति उ
 गीदासः
 त्रुट वधे त्रुटति इति
 उगीदासः ॥
 त्रेतायुगं स्त्री द्वितीययुगं
 तस्यात् पत्न्यादि यथा कार्त्तिक
 कमुक्तेनवम्यो सोमवारे त्रे
 तायुगेतपतिः तत्र अवतार
 त्रये वामन परशुरामश्रीरा
 मचन्द्राः पुण्यत्रिपादं
 पापमेकपादं सुस्तरनामकं
 तीर्थं साधिकां ब्राह्मणः अ
 स्थिताः मानवदेहः दशम
 दसवर्षं परमायुः व्यवहा
 र्यं सौम्यपात्रं त्रुटगादाः ॥
 १६०० तत्र राजानः सूर्यवंशी
 यवाकुक सगर संयुमत
 असमंजस दिलीप भगीरथश्च
 न दशरथ श्रीरामचन्द्र कर्ण
 लवा पते चक्रवर्त्तिनः तल्ल
 णं दानधर्मवत् नित्यं तपसा
 तीर्थदर्शनं अग्निहोत्रपरालो।
 का राजानो यज्ञकारिणः तत्र
 तारकत्रलनाम ॥

रामनारायणानंत मुकुंद म
 धुसूदन कृष्ण केशव केश
 रेहरे वेकंठ वामन इति स
 शोकितपञ्जिकातः सगृहीतं
 त्रेतायुगाद्या स्त्री त्रेतायुगा
 रंभतिथिः सा च कार्त्तिक।
 मुक्तेनवमी तत्तमसां यु
 गाद्याश्वे इत्यर्थः ॥
 त्रे उ. पालने दंत्यवर्गाद्या
 दिः उ. जायते चक्रिस्ता
 हीत्यादौ चाहीति जायते
 जाविच पश्चात् त्रा ईवाच
 रतीति कौसाध्यं कौशुद
 दादौ जायते इति त्रुम
 दीश्वरः इति उगीदासः त्रे
 क ऋ उ. गत्यां चतुर्दश
 स्वरी रेफमध्यः ऋ अत
 त्रुटत उ. त्रुटते इति
 उगीदासः
 अंशकः पं शिवांशचन्द्र
 शोवरनामकं पौष्पराजमु
 त्रं यथा पते तिसृणां म
 न्वानां गर्भजातो यतो हः
 अतस्तु वक्तुनामाभूत् प्र
 थितो लोकदेवयोः सराजमु
 त्रं कौमारवस्यां माप य
 दा तदा सर्वशास्त्रार्थतत्त्वो
 जितो ॥

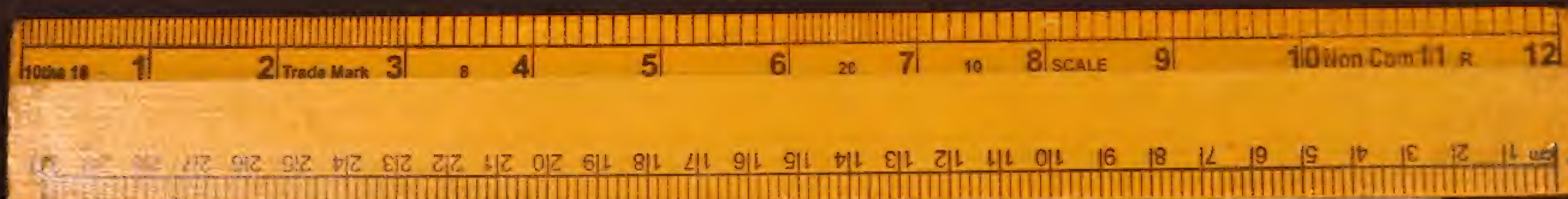

स्तनो वधूवद वले वीर्यो
प्रहरणे शास्त्रे शोलेव तत
समः सुस्तेष्वीलेव तत समः
नातो भुक्तपुण्ड्रलनावा
भूमौ भविष्यति अभिषिषि
अभिषिष्याद्य तराजा कुमा
रेवलवन्नरे दृष्टापतेकवर्षीये
सर्वराजगणे पुत्रं तिरुभिः स
दभाष्याभिर्वेने प्रोष्या विवेण
द वृहोचितक्रियां कर्त्तव्यं राजा
परमधार्मिकः गतेपितरि
राजा मवनवासं महावलः
सर्वोत्तिष्ठे वशे वक्त्रे मातुः स
चन्द्रशेखरः सावभोमो नृप
भुवाराजभिः परिषेवितः अ
मरैरिव देवेन्द्रो विजहार श्रि
वायुतः एवं प्रोष्यसुतोभूत्वा
अवकः प्राप्य निवृत्तिं ब्रह्मा
वतीकृत्ये रमे करवीराकृत्ये
पुरे दृष्टवतीनदीतीरे राजा
भुलासुमोदह इति कालि
कापुराणे ५५ अध्यायः अ
न्त चन्द्रशेखरपादे दृष्ट
व्य अवका स्त्री उ
गा यथा सोम सूर्यानि
ला स्त्रीणि यस्या नेत्राणि
अविका तेन सा अव ॥ ॥

कादेवी मुनिभिः परिकीर्ति
ता इति देवीपुराणे ५५
अध्यायः ॥
अद्वैतः त्रि दिनत्रयनिर्वा
होचितधनमुक्तः यथा कु
म्भलधान्याको वास्यात के
तीधान्याक पववा अद्वैतको
वापि भवेदस्यस्तनिक पववा
इति मानवे ५ अध्याये ५
कः कुम्भलधान्याक इति के
म्भुलो श्रीभागारे स्पादित्वा
भिधानिकाः इष्टकादिनिर्मि
तागारधान्यसंचयो भवेत् अ
त्र कालविशेषाद्योपेतायोय
स्य त्रैवर्षिकं भक्तं पण्यासुभृ
त्यवृत्तये अधिकं वापि विद्ये
त ससमं पातमद्वैति
इति मनुक्त पवकालोपासः
तेन नियमैर्मितिक धर्मक
त पोष्यवर्गसहितस्य गृहिणो
यावता धान्यादिधनेन वर्षत्र
ये समधिकं वानिर्वाहो भवति
तावद्धनः कुम्भलधान्याक उच्य
ते वर्षनिर्वाहोचितधन्यादिधन
कुम्भलधान्याः प्राक् सोमिकीः कि
याः कुर्यात् यस्यानं वापिकं
वेदिति या ॥

स्तवत्केन गृहस्थस्य वापिक
संचयाभ्यवज्जानान् मवरपि
यदा वानप्रस्थस्येव समातिच
य पव वेत्यनेन समासंचयं व
स्यति तदपेक्षया वज्रपोष्यव
र्गः स गृहिणः समुचितः स
वत् सरमेचयः मेधातिथिस्त
यावता धान्यादिधनेन वज्रभृ
तदारादिमत त्रिसंवत्सर
स्थितिं भवति तावत् सर्वाणां
दिधनवानपि कुम्भलधान्याक
इत्यभिधाय कुंभी ऊष्टिकावाणा
धिकधान्यादिचयः कुंभीधान्या
क इति व्याख्यातवान् गोवि
ंदराजस्तु कुम्भलधान्याक इत्य
तद्वाच्यं कोष्ठप्रमाणधान्य
संचयो वास्यात द्वादशाहमात्र
पर्याप्तधनः कुंभीधान्याक इ
त्येतद्वाच्यं ऊष्टिकाप्रमाणा
धान्यादिसंचयो वा यउद्दमा
त्रपर्याप्तधनः द्वादशाहं कु
म्भलेन वृत्तिः कुंभा दिनानिष्ट
द इमा ममूला गोविन्दराज्ञे
क्ति नावरुन्धदे ऊहा चेष्टात
सांभवं पदिकं अद्वैतपर्याप्तमे
दिकं धनं यस्य स अद्वैतः तथा
कस्यात् दिनत्रय निर्वाहोचितध

न इत्यर्थः शोभते सास्तनंतरस्या
स्तीति मतधीय भिक्ते कृतान
जसमासः तथावा भवेदिति कु
ल्लुकभट्टः ॥
आर्येषाः पुं ग्रंथविधिरमूकाः
यथा अत्रोक्तानि वचनानि स
वाणि निर्णयगधिकरणान्यायमू
लानि तथा हि निर्णयगधिकर
णं निर्णयक पेश आर्येय देव
गाना मनधिकार इति यागमा
त्रे उक्तं तत्र देतवः तिरश्चो
विशिष्टांतः करणाविरहात्
पेगाः प्रचरणाविरहात् आ
र्षयाणां सन्ध चधिरमूका
नो अवेतना अवणोच्चारणा
विरहादिति श्रीचन्द्रशेखरवा
चस्पतिकृत चन्दनधेनुविधि
धृत निर्णयगधिकरणं ॥
तद्वेदायः पुं तेजातयोगः ता
सौख्यं यथा मन्दोक्त लोभनी
राज्ञेष्टांतं कनकस्य च तेनो
द्वर्तितदेहस्य हरेर्द्वीष्मप्रसा
दिको वग्दोष श्रेयषेकश्च स
स्मदोषश्च नपपति इति गारु
डे १५५ अध्यायः सप्तमहा
रोमाः यथा महारोगिणाः पा
पयोगाष्टकाय ॥

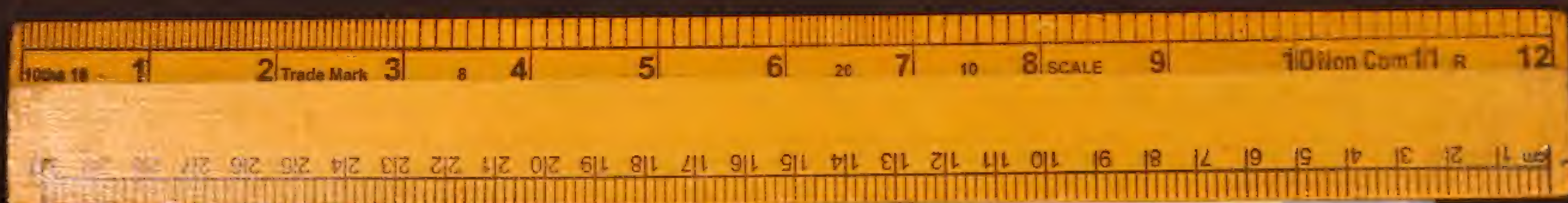

तमरोगवतः ते च उन्माद
स्वरोधो राजयदा आसो म
धुमेहो भगन्तरः उदरोऽपम ॥
री इत्येहो पापयोगा नारदो
क्ताः इति सुदितं
तच्च पादयो वकारपुक्तः
दंत्यवर्गाद्यादिः पातवती
तवती वृत्तिः संवरणं तव
ति कवचेन देहं वीरः
इति दुर्गादासः
तत्र उ इत्ये वकारपु
क्तादिः उ त्वेवित्वा तक्ता ॥
इति गतिः इति दुर्गादासः
तत्र जि घ म ड स्यदेनि
तवितः तूणीः स्ति वारुधा
म स्य तत्र संघुषास्तिभ्या
निष्ठायां वेमत्तोपि वेदेष्टु
रणभेदार्थं मेतदनुवन्ध म
ये मयोते पत्तय मत्वरयड
तवते स्यदशद शीघ्र मनुष्ठा
नं नानुनेतमवला म तत्त
रे इति दुर्गादासः ॥
तत्त त्वचो ग्राहे
त्वचो ग्राहश्चर्मणो ग्रहांत
त त्वचने इति
प्राचः त्वचने संवरणमिति
इमानार्थः त्वत्ति कायं ॥

वर्माणा भटः इति दुर्गादासः
तत्त ऊ काये ऊ त्वत्ति
त्वत्ति काये कृशकृणा
त्वत्ति काये तत्ता इति
दुर्गादासः ॥
तच्छी स्त्री दुर्गा यथा तव
तच्छी स्तो धातस्त्वत्त
निघातने स्तुजन्त्या प्रजास्त
ष्टी त्वाष्टी तेन प्रकीर्तिता इ
ति देवीपुराण ५५
अध्यायः
त्वाष्टी स्त्री त्वष्टः स्वयंतं त
ष्टुष्टात स्वयंत्येन निष्पत्ता
त्वष्टि ओ ज भासे ओ अति
तत्त ज त्वेपते त्वेपते भासे
दीप्तः अवात्रिवासे
दानेच त्विष्टो ज अनुवर्ते
ते ओ अवात्रिवासे ज अ
निवसति ददाति दीप्यते न
नोनिवसति ददाति दीप्यते
वा इत्यर्थः इति दुर्गादासः
तत्र छ म ग ता दंत्यवर्गाद्य
स्याधो घं त्यसकारः त्वत्ति
धूर्तः छलेन गच्छतीत्यर्थः
इति दुर्गादासः ॥

य थकारः अस्य ध्यानादि
यथा नीलवर्णां त्रिनयने
प्रभुभुजा वरदा परो पीतव
स्वपरीधानो सदा सिद्धिप्रदा
पिनी पव ध्यात्वा थकारे त
तन्मत्रे दशधा जपेत् गंच
देवमये वर्णा पंचप्राणमये
महा तरुणादित्यसंकोशं थ
कारेः प्राणामामहे इति वर्णा
द्वारतत्रे अस्य नामानि यथा
थः स्थिरामी महापृथिवि
ग्राहो भयानकः शिलो शिरसि
जो दडी दकालीभिलोच्चयः
कुसो बुद्धि विकर्मी च दलना
पाथियो मरः वरदा भोगदा
केयो वामजात्ररसो
नलः लोलो
जज्ञथिनी युग्मः पारवृद्धि
दारकः इति नानातंत्र्या
स्तं शुड पि स वृत्तो भिथु
इति अयुडीत तथोड
इति दुर्गादासः
युर्व ई वथे पंचमस्व
री थूः थुरो थुरः ई थूणीः
इति दुर्गादासः
युर्वगा की दनने युर्वधातो
भावे अनादि निष्पन्नं ॥

दकारः अस्य ध्यानादियथा
ध्यान मस्य दकारस्य वत्तने
मृगा पार्वति चतुर्थजो पीत
वस्त्रो नवयौवनसंस्थितो अ
नेक रत्न वृद्धि हार नृ पुराण
भितो पव ध्यात्वा दकारे त
तन्मात्रे दशधा जपेत्
क्रियाक्षिसहितं देवि त्रिविन्दु
सहितं तथा आत्मादितत्तसे
युक्ते दकारे प्राणामामहे
इति वर्णाद्वारतत्रे अस्यना
मानि यथा दोः द्रीणोधात
किथीता दाता दले कलत्रकं
दीनं ज्ञानेच दानेच भाक्ति रा
दवनी धरा स्मृष्टुम्रायोगिनी
सद्यः कुंडलो वाम युल्फकः
कात्यायनी शिवा दुर्गा लज्जा
नानात्रिकंडकी सस्तिकाः कु
दिलारूपः कुसुमाभि
तेन्द्रियः धर्म रुद्रामदेवश्च
भ्रमा वरुसचंचला हरिद्रा
पुष्पमत्रोच दत्तपाणि स्त्रिरेव
कः इति नानातंत्र्यास्तं द
य ई तामे अवने ई द
उपाते अवने इत्यां इति दु
र्गादासः ॥

दध न ज्ञातने नदजाति दध
दध ज्ञाते इति ज्ञोमसः
पठेति तेन नदर्थ वत्स्य मे
वेचितं ततश्च ज्ञातन मिति
हस्यस्य पातिकचरादिनेन
स्वार्थे ज्ञो रूपं हनन मित्य
र्थः किंच हिंसन पाठेनैवे
एसिद्धे ज्ञातनपाठेनैवेष्ट
सिद्धे ज्ञातनपाठो हिंसाप्रे
रागार्थः स्यान्न वेति का
कदेतोवेष्टावद्विफल त्रया
णामेव कातंत्रायसम्मतत्वा
त् इति दुर्गादासः ॥
दंड न क तत्पाते तत्
पात स्तदंडपातनं क दंडय
ति दंडापयति अपराधिन
राज्ञा इति दुर्गादासः ॥
दंडनीतिः स्त्री दुर्गाद्याद्या
नयानयगता लोके विकल्प
नितयामला दंडनाइमनाहा
पिदंडनीति रिति स्मृता इति
देवीपुराणे ५५ अध्यायः द
तकः पुं द्वादशविधपुत्रीतगत
पुत्रविशेषः सुषिडदतकस्य
अशौचव्यवस्था यथास्मिं
स्य पु पुत्रीकरणे न सपिंड
सराणादिनिमित्तं दंतकस्य
तत्सराणादिनिमित्तं सुषिडना

दशरात्र मेव निर्विवादं
इति अनंतभट्टकृतदंतकरो
तिः ओरसपुत्रेण सदतस्य
समभागिते पद्यादुपपन्न
ज्ञाते केदाचित्त्वो रसा
भवेत् पितृ वित्तस्य सर्वस्य
भवेत्तो समभागिनो इत्यपि
वचनं स्पृष्टविषय इति
दंतकचन्द्रिका अन्वत्
पोषा पुत्रशब्दे दष्टयं दंड
दाने धनो उ ददते इति
दुर्गादासः
दंडः पुं रोग विशेषः न
सोषये यथा विडोमैदगता
कष्ट निष्पत्तिन्याय सधयेः
मूत्रावपिष्टो लेपोऽयं दंडः
कष्टविनाशनः प्रपुत्राउस्यवी
जानि धात्री सज्जरसः सुदी
सौवीरपिष्टं दंडणामेतदुद
नेनपरं आश्रयधस्यपत्राणि
आरत्नालेन घेषयेत् दंड
किं हिम कष्टानि हेतिमि
थानमेवच इतिगुरुदे १५५
अध्यायः पकस्य त्रिफला
भाग स्तथा भागद्वयं शिव
सोमराजस्य वीजानां जगं
पद्याचदंडपात अंबुतकं

सगोमूत्रं कथितं लवणा
धि कास्यष्टंखरं लेपात्
कुष्ठद्वविनाशनं हरिद्राद
वितालेचद्वी गोमूत्र सैन्यव
अयं लेपो हेति दंडु पामानेव
गरे तथा इतिगुरुदे १५५ अ
ध्यायः मरीचं त्रिचूतं कुष्ठं ह
रिताल मनःशिला देवदारुह
रिद्रे द्वे कुष्ठं मोसी च नूनं वि
शाला कश्मीरं च अर्कं श्रीरं
पाकृतं पलं पञ्चचकार्षिको
भागो विषण्णार्द्रं पलं भवेत्
प्रस्य कटुकतेलस्य गोमूत्रे
ष्टगो पचेत् मृत पात्रे लो
हपात्रे वा शोने मृदादिनाप
चेत् ग्रामा विचर्चिका चैव
मदु विस्फोटकानि च अम्भ
गेन प्राणयति कोमलत्वे च
जायते इति चगुरुदे १५५
अध्यायः अथ दंडुविक्रित
सा कष्टं कृमिघ्नो दंडुघ्नो नि
शा सैन्दूर सधपाः तस्त्वपि
ष्टः प्रलेपोऽयं दंडुकुष्ठनिस्
दनः हवीभया सैन्यव चक्र
महं कुष्ठं रकाः कौजि रपि वड
मूला दंडुच कुष्ठं च विनाश

यंति कुष्ठेरकः ममरी इति
लोके लोके गंदिनकाख्या
सिद्धाय कस्य सुदीर्घं त्रय
मिति समभागं स्यादेष्टो द्विगु
णास्तदुदुग्गः अष्टगुणं गोत
क्रैतानि प्रकृतानि संदध्यात्
दिवसत्रितयादुग्गं संस्थाक नि
ष्पेयेतानि वृन्नापलेन घष्टा
दंड मालेपयेत्तेन
समाहालेपोऽयं दंडु कंडू
मवर्णं विनाशयति इति
भावप्रकाशः ॥
दधे उ ददे उ दधते ददे
दानधृत्योः आदध्यादन्धा
कारेति सतिपायिनीमि
ति मसूरभट्टोक्तं गणकृता
नित्यतात् अस्मैव दीपस्मै
पदसाध्यात् मिति श्रमानाथः
वस्तुतस्त उधास्त्रि धाराणा
इत्यस्मैव त्वां साध्यं इति
दुर्गादासः ॥
दधीचः पुं धधीचिसुनिःय
शास्त्रतेः स्थिभ्यो दधीचस्य नि
हेतं त्रिदण्डियं तस्मात् य
त्त्राद्विषमो याच्यतां सरसत
माः दधीचं स्थीनि देहीति ते
वैधिष्यय दानवान तत

श्रुत्वा सदसा देवे यावितो
मृनिभिः स्रष्टा ददौ चास्यौ
नि देवेभ्यो दधीविः समना
सुदा प्राणायामं ततः कृत्वा
देहं त्यक्त्वा सुभासमानं सर्व
लोकान् तथान् प्राप्नो येभ्यो
नावर्त्तने पुनः तस्याधिभि
रथो शक्रः प्रहृष्टः समना स
या कारयामास दिव्यानि ता
नि प्रहरणान्मुत वज्रासिम्भू
लवक्रं च परित्रा विविधागराः
विष्णुकर्मा सुराणां तं परि
त्रायायुधानि च इति वद्विपु
राणो दानावंधानिर्णयनामा
ध्यायः दंतः पुं दशनः ततः सु
क्तकारकोयथं यथा हरिरुवा
च हरिताले यवहारं यज्ञां
रक्तचन्दनं जाती दिग्गलकं
लाता पकृतैलेन घेषयेत्
हरीतकीकषायेन मृष्टादं
तान् प्रलेपयेत् दंतास्युलो
हिताः पुंसः श्रेता रुद्र न
मेषायः इति गारुडे १५३
अध्यायः शब्दसामानकीय
त्रे धातव्याः कसुमानि च
विष्टा ततः पद्यमा माईत
मप्रादं धारयेन्मुखे स्त्रियाः

शेताश्च दंताश्च भवेति वि
मल सुभाः इति तत्रैव १५५
अध्यायः मूलगोत्रकसे
व च विन्वा नीललोहितदेत
कीदृशयो नष्टे दन्तास्य
विमर्देन इति च गारुडे १५३
अध्यायः सदंतज्ञान
स्य सुभास्युभफलं यथा
अथ ज्ञातभद्रादि तत्र दंतज्ञ
नविता जातः सदंतः पितृ
मातृदेता जाते विद्वन्नाम
यमेत मासे अथो द्वितीये स
द जे तृतीये मासे चतुर्थे सु
भकारकः स्यात् मिष्टाश्च भो
जीसुभगः सुताये घृष्ट
लो पंडितकल्पवृद्धिः ततो
धिकः स्यात् वलवान् युना
यि मासेः एमे वितसुवे वि
होनः सुरप्रतापी नवमे मस्य
स्य दशमे तथा पकादशे हा
दशो च सखी च सुभगा भवे
त् अष्टौ सुतलकान् कृत्वा
सुगन्धे गंधकैः स्तथा स्त्रोतः
सु संक्रमेवापि स्त्रपयेत् सु
क्तपुष्पकैः स्नाने संक्रमणा
भः

इति ज्योतिस्तोत्रे ॥

दंतधावनं क्षीं दंतमार्जनं
दंतकाष्ठं यथा उष्णकाले त
संप्राप्ते शोचं कृत्वा यथार्थं
वत् ततः स्नानं प्रकुर्वीत पि
ते नित्यं भवम्प्रयतो नरः त
स्नात् सर्वप्रयत्नेन भक्तये हं
तथावने कदेव विल
खिदि करवीर वराजनाः त
गरं वृद्धीं ज्ञाति करं जाकीति
शुक्तकाः जंतू मधुकाणामर्भमि
रीषोद्वेगशानाः क्षीरिकं ट
किं वृत्तायाः प्रशस्ता दंतधाव
ने कटुतिक्त कषायासुधना
रोग्य सूत्रप्रदाः प्रसन्नपुष्पा
व सुचौ देशो त्यक्त्वा तदाचमे
त् अमावास्यां तथा षष्ठी न
वम्यां प्रतिपद्यपि वर्जयेदंत
काष्ठं तथेवार्कस्य
वासरे अभावे दंतकाष्ठस्य वै
निषङ्गायां तथा
तिथौ अथा द्वादशांगदूषेः
कुर्वीत सुवर्णोधनं
इति गारुडे २१५ अध्यायः
दंतरोगः पुं रदनामयः त
त्रिदानादि दंतशास्त्रे द्रष्टव्यं ॥

तस्यौषधं यथा काकजं चा
शियुमूले सुविन विधत्ते शि
व चर्वित्वा दंतरोगाणां विना
शो हि भवेद्दूर दंतरोगाणामि
त्यत्र दंतकोटानां ना मिति पुस्त
कोत्तरे पाठः इति गारुडे १५१
अध्यायः अपि च मुष्कमूल
क मुष्कीनां क्षौरो दिग्गलना
गरं अतपुष्पी ववा कष्टदा
रुणिपुष्पसंजनं सौ
वर्चले यवतारं साम्बदं सैन्य
वं तथा भुजग्रंथि विडं सुक्त
मधु मुक्कं चतुर्गुणं मानलं
गरसंघेव कदलीरसं सेवच
तैल मेभि विपक्तं कर्णाय
लापदं परं वाथियं कर्णना
दश्च एयस्वावम्य दारुणः ए
शणादस्या तैलस्य कृमयः क
र्णयोः त्रिलोः क्षिप्रं विना
ए मायोति शशाककुतशो
खर क्षारतो ल रिदं श्रेष्ठं मुख
देतामयापदं इति च गारुडे
१५४ अध्यायः अन्यच्च तैलं
लातारसं क्षीरं पृथक् प्रम्य
मितं घचेत् द्रव्यैः पलमितं
रेतैः काथे अपि चतुर्गुणैः
लोथ कटफल मंजिष्ठा ॥ ॥

पमकोणः पमकैः चरुमोत
 पल घण्टाकैः स्तनैः वदने
 धुते दालनं दंतचालं च दंत
 मोते कणलिकां पीतादेष
 निवर्तं च विरुचं विरुचतां ह
 न्यासम् गदानेतां कर्षादं
 नानपि स्थिरान् लातादिक
 सिद्धं तैले दंतगोशेषु पूजि
 ते लाताद्यैः तैले च
 येद्विस्त्रावणैः स्त्रिभ्रमवले
 कुमिदंतकं तथा च पीते वा
 तत्रैः स्नेहगंडूषधावणैः भ
 द्रावीदिवर्षाभूलेपैः स्त्रिभ्र
 मुभोजनैः कुमिदंतापहको
 सुदिग्दंतान्तरे स्थिते वृहतीभू
 मिकदेवी पंचगुलकं टकारि
 काक्षयः गंगुष सैलसुतः कु
 मिदंतकवेदनापमकः नीली
 वायसनेचा कदंतवीमूल मे
 कैकं संचूर्ण्य दशनविधुतं द
 शानकुमिपातनं प्राहुः स्नेहा
 ना कवला कैलासः सर्पिषः स्ने
 हृतस्य च निर्युहा श्यानिलोच्चा
 ना दंतहर्षप्रमदनाः प्रवृत्तस्य
 सर्पिषः त्रिवृतापकस्य सर्पिषः
 कवल इत्यर्थः स्नेहिकोऽत्र
 हितो धूमो नस्य स्नेहिकमेव

च प्रेयारस यवाग्न्यु लीर
 सैतानिकाचुते शिरोवलि
 हितस्यापि क्रमो यस्यानिला
 पदः अत्र दंतहर्ष आक्षिप्य
 तमूलानि शर्करा मुहुरेदिष
 क लताचूर्णोमिधुयुते स्तन
 स्तान् प्रतिमायेत दंतहर्ष
 क्रिया हिता अत्र दंतशर्करा
 या घषा क्रिया दंतहर्षक्रि
 या फलान्यस्त्वानिभीतो व
 त्रुलान् दंतधावनं तथा
 तिकठिनं भक्ष्यं दंतरोमी वि
 वर्तयेत् इति भाव
 प्रकाशः ॥
 दंतशर्करा स्त्री दंतरोगति
 शेषः तस्योषधं यथा गो
 लककंदीमूलं पिष्टं वासोद
 केन च पीते दिनत्रयेमेव
 नाशयेत् दंतशर्करा इति
 गारुडे १५ अध्यायः ॥
 दंतभूलः पुं दशनवेदना त
 स्योषधं यथा
 त्रिफला निवयस्पर्कं क
 द्दकाश्वयैः मृते पाप
 येन्मधुना मिष्टं दंतभूलो
 पशान्तये इति गारुडे ॥

१५५ अध्यायः

दन्ती स्त्री स्वनामाख्यातवृत्तः
 तन्नामगुणाः अथ लघुदन्ती
 लघ्वी विद्य लघुदन्ती
 इवर्षावपि अथैरंगफला
 शीघ्राप्येन चैरा युगाप्रियावा
 राहोगी च कथिता निकुंभ
 शुभमूलकः अथ वृहदेती
 परं प्रविटपा द्रवती संवरी
 वृषा वित्रोपवित्रान्ययोरी प्रत्य
 कर्पाणावु कार्णपि देती इय
 सरेणाके रसेच कट्ट रोपने ग
 रां कुशप्रम मूलान् कंडुकसवि
 राहवत् तीक्ष्णं दन्तिपिता
 लकफ शोथोदर क्रिमीन् ल
 घुदन्ती फलगुणाः
 वृहदेतीफलं तस्यान्मधुरं
 सपाकयोः पीतले स्तुष्टिविन्
 वगरणोश्च कफापहं
 इति भावप्रकाशः दंभ
 उ न दंभे दंभः
 परवचनदेतव्यापारः उ
 धिता दक्षा न दंभोति त्वल
 श्रुत्यति इत्यर्थः इति दुर्गा
 दासः ॥
 दंभ क उ संवाते क उ

दंभयते संवाते राणीकरणं
 इति दुर्गादासः
 दंभ औ दंभेने औ
 अरोज्जीत् दर्शति विवफलं
 मुकशावकः दंभान् मित्यत्र
 स्वारतीने पठिता तत्रिर्देशा
 त अनति नकारलोप इत्याहुः
 अत एव दशनोदंभः नादि ई
 शायते कंचिद्विद्ययागरुडाव
 या इति हलायुधः
 भट्टमलमते दंभान् मिह स
 ज्ञाहः तेन अदंभायन्नवहितो
 यदंशना स्तनूरयंनय इति
 विसभूभृतः इति माघः तनूः
 कवचवृत्ता मुकु रित्यर्थः अ
 त्र परस्मैपदं वित्यर्थः अत्र प्र
 मिति वलभः वस्तुतस्तदंशो
 करोतीति ज्ञेयाथे इति ।
 दुर्गादासः ॥
 दंभ इ क नोदे इ क दे
 भयति इति दुर्गादासः दंभ
 क नोदे । क दा भयति नोदः
 प्रेराणो इति
 दुर्गादासः
 दम भ य उ हेर एमे
 भय दाम्यति उ दमिता दंता
 इव अदमत अद ॥ ॥ ॥

सीत अस्मान् पुषादित्वात् नि
 त् ३. इत्यन्यो शमः शोती
 भावः दाम्पति मुनिः शम
 इति पदस्य ज्योत्स्नापि स
 भवे शोतीकरणोप्यय मिति
 धानप्रदीपः दमित्वाप्यरिसं
 जातान् इति दुर्गादामः
 दमनकारोपणोत्त सवः पुंश्री
 कृष्ण दमनकारोपणार्थमहा
 पूजातृपोत्तमवः यथ चैत्रस्य
 शुक्लद्वादश्यां दमनारोपणो
 त्त सर्वं विदध्यात्तद्विधिवोधा
 यनायुक्तोऽत्र लिख्यते मयोः
 सितैकादश्यां प्रातः
 कृत्यं समाप्य च गत्वा दमन
 कारामं तत्राणोक्तं स्मरं य
 जेत तत्र मंत्रः अणोकाय न
 मस्तुभ्यं कामस्त्रीणोक्तनाणं
 न एोकार्ति हर मे नित्यम् ।
 मानंदं जनयस्व मे नेष्पमि क
 सपुत्रार्थं तं कृष्णपीतिका
 र्कं इति संप्राथ्य नत्वा च गृह्णी
 यादमनं शुभं प्रोत्पततं यंच
 गव्येन प्रताप्याद्विः प्रपूज्य च
 वस्त्रेणाच्छाद्य वेदादिद्योषण
 गृह मानयेत्
 अथ दमनकायिवास ॥ ॥ ॥

विधिः कृष्णस्याग्रे समुद्रत
 सर्वतोभद्रमंगले निधाय
 नतत्र रात्रौ तदधिवासयेत्
 तत्र मंत्रः पूजार्थं देवदेव
 स्य विसो लेत्सी पतेः प्रभाः
 दमन त्व मिहागच्छ साक्षि
 कुरुते नमः इति सवीजं काम
 देवं च तथा भस्मभरीरक्तं अ
 नंगं मन्मथे च व वसेतमात्र मे
 वच स्मरं तथेदवापंच पुष्य
 वागोच पूजयेत् प्रागारिदित
 रत्नाढ्यो विधिवदमने क्रमात्
 अष्टोत्तरभक्तं कामगायत्र्या
 तामिमं च तत्त दत्ता पुष्पोज
 लिं कामदेवं वन्देत् मंत्रवत्
 मंत्रचाये नमोः स्तु पुष्पवा
 गाय जगदाज्ञादकारिणो म
 न्मथाय जगन्नित्रे इति प्रीति
 प्रदायिने इति आमेत्रितोऽपि
 देवेश पूरणं पुरुषोत्तम प्रा
 तस्तं पूजयिष्यामि सात्रि
 ध्यं कुरु केशव निवेदयामि
 हेतुभ्यं प्रात देमनकं शुभं
 सर्वथा सर्वदा विसो नमस्तो
 स्तु प्रसीद मे इत्यममं च देव
 शो दत्ता पुष्पोजलि पुनः गीत
 नृत्यादिना रात्रौ कुर्यात् ॥ ॥

जागरणमदा अथद
 मनकारोपणविधिः प्रातः स्ना
 नादि निर्वृत्त्य नित्यपूजो विधा
 यच दमनारोपणार्थं च महा
 जोममाचरेत् ततो दमनकं भ
 क्त्वा पाणिभ्यां परिवर्त्य च
 दारिद्र्याद्यद्योषण श्रीकृष्णाय
 समर्पयेत् तत्र मंत्रः देव
 देव जगन्नाथ वाञ्छितार्थ
 प्रदायक कृतस्नान पूज्य
 मे कृष्ण कामान् कामेश्वरी
 प्रिय इदं ममनकं देव गृहा
 णामइव यदात्त इमा सोव
 तसरी पूजा भगवन्निदं पुर
 येति ततो दामनको माला
 गंधादीनि समर्प्य च गीतादि
 नोत्सवं कृत्वा श्रीकृष्णे प्रा
 र्थयेदिदं मणिविजुममाला
 भि स्मर्यारकृष्णमादिभिः १
 यं सोवतसरी पूजा तवास्त
 गरुडध्वज वनमालां यथादे
 यकोस्तुभं सततं यदि तद्
 दामनको माला पूजा च इदं
 ये वदेत्यादि भगवन्तं प्राण
 माय गुरुं संपूज्य भक्तिनः
 संपूज्य ज्ञानात्मानं पातयामुं
 जीतसह वेधुभिः पाराणादेन

लभेत द्वादशी चरिकापि चेत
 सरात्रियोदशी प्राप्तात् पवित्रा
 दमनारोपणं नक्तुसे दमनारोपः
 स्नान्मथो विज्ञते यदि वै शास्त्रा
 आचरणं मासि कर्तव्यं वा ॥
 तदप्राण अत एवोक्तं ब्रह्म
 णा देवीपुगाणे चैत्रादोकार
 येत पूजा सम्यग्वत्त स्यथा
 विधि गन्ध भुषार्थं नैवेद्ये स्म
 न्ये हेमनकोद्वै सदोमे प
 जयेदेवं सर्वान् कामानवा
 पुयात् सर्वतोर्थाभिषेक
 सफलं प्राप्नोति मानवः
 इति श्रीहरिभक्तिविलासे १५
 विलासः ॥
 दय जि ३. ग्रहणे गतो वधे
 दाने अर्चने अर्चने फलनं जि
 दयितोऽस्ति ३. दयतेदीनं द
 यालुः तेषां दयसे नकस्मात्
 अत्र कस्माणां षष्ठी इति दुर्गा
 दामः दया स्त्री कृपा त
 लुत्वाणं यथाहृदस्पतिः ॥
 प्रेवावक्तुवर्गवामित्रे हे हरिदा
 सदा आत्मवदति नवा हि दये
 षामरिकीर्तिता इत्येकादशी
 नत्वेदविद्वा तत्तु दुर्गात्वा ॥ ॥

उर्गातिरकिंचनीभावः कलुष
 र्छपरि यण्यन्तः सर्व पवट्पि
 इति इति उर्गादासः
 दर्पणः पुं पर्वतभेदः नद
 विशेषः यथा जेवउवाच
 ततः पूर्वमहाराज दर्पणो
 नाम पर्वतः कुवेरो यत्रव
 सति धनपालैः समं सदा य
 स्मिन्नास्ते मध्यभागे रोहिणो
 रोहिताकृति यस्मिलोहादि
 कंस्पष्टं सर्गातां यातिततल
 णात् यत्रातिहरे स्ववति
 दर्पणोनामवैनदः दिमाद्रि
 प्रभवो नित्यं लोहितमट्टणः
 फले समुत्पन्नं हिलोहितं
 सर्वे देवगणो हरिः सर्वतो
 योदकैः सम्यक् स्नाययामा
 सते सते तस्मिन्स्नानसमुद्भूतः
 यापदर्पस्य पाटनः तेनायं द
 र्पणो नाम पुरादेवगणैः कृतः
 तस्मिन् स्नात्वा नदवरे योः वै
 ये दर्पणाचले कुवेरं प्रतिपत्ति
 ण्यो कार्तिके शुक्लपक्षतः स
 याति ब्रह्मसदनं मिदं भूतिष्ण
 ते युतः इति कालिकापुराणे
 ६१ अध्यायः ॥

दर्विका स्त्री कजले यथा
 सौवीरं जांभवे तले मधुसू
 करे तथा दर्विका मेघनील
 स्र अंजनानि भवेति षट्
 तलतणं यथा स्ववदुपत्ते
 वीरं जेवलं प्रत्तरे तथा म
 धुसूमीकरे रत्ने मेघनीलेन
 समं सुष्णं निष्पाद्य वैतीति
 शिलायां तेनसे यथा प्रदद्या
 त सर्वदेवेभ्यो देवीभ्यश्चापि
 पुत्रकं दत्तं तेलादियोगेन ता
 आदौ दीपप्रक्षिप्त्वा यदजनं जा
 यते तदर्विका परिकीर्तिता
 इति कालिकापुराणे ६५ अ
 ध्यायः दत्त क भेदे कदाल
 यति गात्रे वाणाः इति उर्गा
 दासः ॥
 दत्त मि भेदे ति दत्तयमस्यै
 कलत्वाभूतः इति सुगारिः द
 लुयति भेदे विदारणं दत्त ति
 कुचायः काष्ठं क्वचिविहीनी
 भावे विकसने चायं श्रीमद्
 स्वववाज्जदं उतिदत्त कोदं
 चेउयति इति महानाटकं
 दत्तविरलितमलीवलिचं
 परागेति जयदेवः ॥

इति उर्गादासः
 देव इ ब्रजे इ दंयते ब्रजे
 गतिः इति उर्गादासः दर्प
 १ क त्विषि इ कदेपा
 षति त्विषिदीप्तो इति
 उर्गादासः ॥
 दर्प ३ क उ. दर्पयते द
 र्प दर्पणे इति उर्गादासः
 दर्पणीवः पुं एकादशमेव
 नारीयवृषणामकेन्द्रशत्रुवि
 शेषः यथा रुद्रपुत्रस्य तं पु
 त्रान् वत्सामेकादशस्य तं
 सर्वत्रगः स्रष्टास्माच देवानोक्तः
 पुरुषैरुः तत्रवदा दृष्टाय
 शुभ्रदेकः पुत्रक स्तथा हवि
 षांश्च हविष्यश्च वरुणो विष्णु
 विस्तारः विस्मृष्टवाग्निनेजाश्च
 ऋषयः समकीर्तिताः विदे
 गमाः कामगमा निष्मिणारु
 वय स्तथा पक्षैकस्त्रिणक
 स्तथा गणाश्चेन्द्रश्च वैवृषः
 दर्पणीवोरिपुस्तस्य स्त्रीरूपी
 द्यातयिष्यति इति गारुडे
 ६० अध्यायः
 दर्पभुजा स्त्री उर्गा यथा
 इति हतं पुरा कल्पे मनोः
 स्नायभवेः ॥

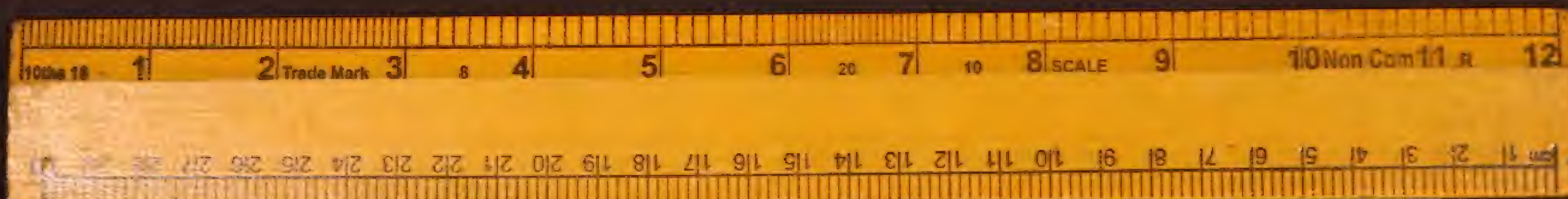
नरे प्राडुर्भुता दर्पभुजा देवी
 देवहिताय वै नृणां ब्रह्मा
 युगस्यादौ जगतां हिन
 कतकाम्या पुराकल्पे य
 थावृते प्रतिकल्पं तथातथा
 प्रवर्तते स्वयं देवी देव्यानां।
 नाशनाय वै प्रतिकल्पं भवे
 त्नामो रावणं स्थापि राक्षसः
 तथैव जायते युद्धे तथा त्रि
 दशासंगमः पर्वराजहस्ता।
 गीतावर्णामो सहस्रशः भ
 वितव्यानिभूतानि तथा दे
 वी प्रवर्तते युत्तयेति स
 राः सर्ववल्लरीराजयेयापि
 तथैवचनराः सर्वकर्म्यः प
 जो यथाविधि इति कालि
 कापुराणे ५९ अध्यायः ॥
 दर्पहरा स्त्री जेष्ठशुक्लदर्प
 मोयथा ब्रह्मपुराणं ब्रह्मवै
 वर्तयोः जेष्ठस्य शुक्लदर्प
 मी संबत सरस्वती स्मृता त
 स्यान्मन प्रकुर्वीतदानं चैव
 विशेषतः योकाचितं सपि
 ते माप्यदद्यात्तैः स्तिलादकं
 सुच्यते दर्पभिः पापैः सून
 हापातकोपमैः अत्र केवल
 दशम्या नदीमात्रे दर्पकरणक

तिलतर्पणंगकस्त्राकादशवि
धपापतयः फलं एवं दानादा
वपिवस्तनस्तवत्पमाभावि
येमाद्रवीपदप्रवणात् हेत
वत्रिगदस्त्रसाञ्च वलवैवेतैः
पि सतिपदे जाद्रवीपं अ
न्यथा नानाविधिः स्यात् यो
कांविदिति तत्राक्रवीस्तावकं
अन्यथा कृत्यास्त्रानेपि दश
विधपापतयः स्यात् संत्रलिगे
जाक्रवीभिपदप्रवणाश्च ग
गामधिकृत्य ब्राह्म्यं मुक्तप
त्स्यदशमी ज्येष्ठेमासि द्वि
जोतम दशेदशपापानि त
स्मादशदशस्त्रा अत्र के
वलदशम्यो दशविधपापत
यः फलं भविष्ये ज्येष्ठेमुक्त
दशम्योतदस्त्रयोगेनजाक्र
वी दशेदशपापानि तस्मा
दशदशोच्यते दशपापानि
दशजन्मकृतानीति विशेष
नीय माह पराशरभाष्ये य
मः ज्येष्ठे मासि सिते पक्षेद
शम्यो दशयोगतः दशज
न्मायदा गंगा दशपापादरा
स्त्रता अत्र दशजन्मकृतदा
शविधपापतयः फलं अत्रा
मेकस्मिन् नानको विधात श

काते गुणः अस्मात् नविधीयं
ते वदवोः एकयत्नतः इति
न्यायेन दस्तानतत्रांगानुप
गुणद्वयविशिष्टदशमोविधि
यस्मिन्नहनि तत्ताम सत्रस्त
ने उभयदिने तत्ताम परदि
न एव अत्रापि पूर्वदिने व
त्पमागं कुनवत्ताम तत्रा
पिस्त्राने वारम्भोभयत्राताम
न तत्रा एवदिने तत्रावि
धस्तानकृत्वा परदिने केव
लदशम्यो मपि दशविधपा
पतयकामेन स्त्रातयं फ
लः ज्येष्ठे मासिति तिसृतेदि
ने मुक्तपक्षे दशम्यो दशे
लाचिरागमदियंजाक्रवी मते
लोकं पापान्यस्य दशति चति
द्यो सादशेत्पाक्र राय्याः स्या
दद्यादपि शतगुणं वाजिमे
धायुतस्य भोमवारदस्तान
सत्रमुक्तदशम्यो गंगास्त्रा
नादशविधपापतय शतगु
णावाजिमेधायुतजन्मपाप
समष्ट्याप फलं राजमात्रे
वाल्मीकिः अदत्ताना मुपा
दानेदि साचैवाविधानतः प
रदारोपमेवा च कायिके वि
विधं स्यात् पारुष्य मन्तेवे
पे ॥

मुसंवापि सर्वपाः असंवद्वय
प्रलापश्च वामयं स्याच्चतविधं
परद्वयेषुभिध्याने मनस्तानि
एवितने वितथाभिनिवेशाश्च
त्रिविधं कर्ममानसं यतानि
दशपापानि प्रथमं योतजाद्र
वि स्त्रातस्यममतेदेविजनेविस
पदाद्रवे विसपादाचसंभूते ग
मे त्रिपद्यगामिति धर्मद्वी
ति विद्याते पापं मेहरजाक्र
वि अत्र संत्रत्वेन प्रगावपूर्व
कापेताति सामान्यस्त्रानसं
त्राते मज्जनस्यादौ पाप्मानि
आगतकाना मते अभिनिवे
श इति न्यायात् संत्राते क
र्मसत्रियात् इतिन्यायात् म
त्राते कर्मादीनि सत्रियाते
येत इत्यापस्तवीषाञ्च
दिसा येमुन्यादिभेदमाह का
मधेनो देवलः कायक्लेशंम
नोडः त्वं वधंवा प्राणिनांमु
नः यः प्रवर्तयति देषात्
सादिमेति समासतः यसाद्यं
ब्राम्हणेर्द्विधाः प्रपास्तासृगप
तिगाः भृत्यानां चैव वृत्तार्थ
मगस्तो ह्यचरत पुरायद्यपि
परुषवचन मपवादः येमुन्य

मन्त्रं वृथा लापो निष्ठुरव
चन मिति वाङ्मयानि घट प
रेषां देशजाति कुल विद्या
शिल्पवृत्त वृत्ताचार परिच्छद
शरीरकर्मजीविनां प्रत्यक्षदो
षवचन परुषं यज्ञान्यत क्रो
धसंताप त्रामसंजननं वचः प
रुषं तच्च विज्ञेयं यज्ञान्यत
याविधे चतस्रमिति लुप्ताते
चेडालं ब्राह्मणेति च प्रथमा
निन्दने देषात् परुषाच्च विधि
मते तेषां मेव परुष वचना
नो परोक्ष सुदाहरण मपवा
दः गुरु वृपति वन्युच्चात् मि
त्रसकाशे अर्थोपपत्ताद्यं दो
षोपाख्याने येमुन्यं अनृतं
द्विविधं असत्यमसेवादश्रुति
देश गृहप्रसंगाच्च परार्थप
रिकल्पनात् नर्मदासप्रसंगा
च्च भाषणं व्यर्थभाषणं युद्धा
गामेध्यसंज्ञानो वचने निष्ठुवं
विडुः यदन्यदा वचो नीचं स्त्री
षु सोर्लेशुनाम्ययं इत्येवं य
इविकल्पस्य दुष्टवाक्यस्यभा
षणात् इह वासुत्र वाङ्मयं
नर्थप्रतिपद्यते प्रथमया नि
दने ॥

प्रशंसानिर्गुणं तथाप्यत्र चत
विधं यद्विद्यो रविरोधः सम
तत्तासमतत्तमेदनादरेण वा
रुघ्यापवादो रेवगत निष्ट
स्यापहृषातभीवाश्च अगं
वदप्रलाप व्यर्थभाषणयोः
पर्यायत्वात् नार्थांतरं अ
भिधानमपहरणाधीमिति
शेषः वितथे असत्यभूते व
स्तुनि अभिनिवेशः पुनः पु
नः संकल्पः इति तिष्ठारित
त्वं अपि च अथ
ज्येष्ठसुक्तादशमीदशहरा
तदुक्तं हेमाद्रौ ब्राह्मणे ज्येष्ठे
मासि स्थिते पक्षे दशमी हस्तसं
युता हरते दशपणानितस्मा
दशहरास्मतेति वारादेऽपि
दशमी सुक्तापक्षे ज्येष्ठे मासि
कुजेऽस्ति अवतीर्णा यतः स
माद्वस्तुर्त्तवसरिद्वयं हरते द
शपणानि तस्मादशहरास्म
तेति स्तान्ते दशयोगा उक्ताः
यथा ज्येष्ठे मासि स्थिते पक्षे दश
म्यावुधहस्तयोः अतीपाते ग
गनने कस्यावने वृषे रवौ दश
योगेनः स्वाहा सर्वपापैः प्रमु
च्यते इति अत्र बुधः ॥

भोमयोः कल्पभेदेन व्यवस्था
यच यत्रैव योगवाहस्यैव
ग्राह्या योगाधिक्ये फलाधि
क्यात् ज्येष्ठे मलमासे सति त
त्रैव दशहराकार्या न तत्रैव
दशहरास्तु नोत्कर्षस्तत्रैवपि
युगरिषु इति हेमाद्रौ ज्येष्ठ
मासेः तथा स्तान्ते कोवि
त सति प्राप्य दशार्वीति
लोदके सूच्यते दशभिः पापैः स
महापातकोपमेः अत्र विशेषः
काशीखंडे ज्येष्ठे मासि स्थिते
ते प्राप्य प्रतिपदे तिथिं दश
समेधिके स्नात्वा सूच्यते सर्वपा
तकैः एवं सर्वासु तिथिषु क्र
मस्त्राणी नरोत्तमः आशुक्लप
तदशमी प्रतिजन्मायमुत्तम
जैत तथा लिङ्गं दशम्यमेध
शं दश दशहराभिद्योदशज
न्माजितैः पापैः स्वल्पतनात्रं
पायः तथा भविष्योत्तर
काशीखंडयोः
निर्वाया नागरं कृत्वा समु
पोच भक्तिः पुष्पे गन्धेषु
नैद्यैः फलैश्च दशमेखणा
तथा दीपैश्च ताम्बूलैः
सुज ॥

येन प्रदुष्यो वितः स्नात्वा भक्ता
तज्जाह्नव्यां दशकुलो विधान
तः दशप्रसूति कुलोश्च तिला
न सपिण्डं वेजले शक्तपिंडान
गुडपिण्डान् दद्याच्च दशमेख
या ततो गंगातटे रम्ये देस्ना रु
रुष्येण वा तथा गंगायाः प्रति
मां कृत्वा वस्त्रमाणासृष्टि।
गौ संस्थाप्य पूजयेद्देवीं तद
लाभं मर्यापि वा अथ तत्राप्य
शक्तं श्रुतं लिखितं पिष्टेन वैभु
वि वस्त्रमाणा नमस्त्रेण कुर्यात् पू
जां विशेषतः नारायणं महेशं
च व्रजानां भास्करं तथा भगौ
शं च नृपतिं दिगम्बरं नगेश्वरं
गंधपुष्पादिभिः सम्पक् यथा
पाक्तिं प्रसूजयेत् दशप्रधान
तिलान् दद्यात् दशविप्रेभ्य ए
व च दशप्रस्थान् यवान् दद्या
त् दशसंख्यागवींस्तथा प्रस्था
योडपापलानि पलेत्सुहिमा
त्रं पलेत्सुतमिति महार्णवे उ
क्तं मतस्य कच्छप मेरुक म
करादि जलेचरान् कारयि।
ला यथापाक्तिं स्नानं रजः
तेन वा दत्तलाभे पिष्टमयान
भक्ष्यं कुसुमादिभिः ॥

गंगायां प्रतिपेदाज्यदीपेषु
व प्रवाहयेत्
पुष्पाद्यैः पूजयेत् गंगां सं
त्राणानेन भक्तिः ओं नमः
शिवाये नारायणाय दशहरा
योगेणाद्ये नमोनमः इति मेवं
तुयो मत्तो दिने तस्मिन् दिवसि
शं जपेत् पंचमदस्त्राणि दश
धर्मफलं लभेत् काशीखंडे
तस्यो मेवं उक्तं नमः शिवा
ये प्रथमे नारायणाय पदं ततः
दशहराये पदं मिति गंगाये
मेवं पषवे स्वाहान्नः प्राण
वादिभ्य भवेद्दिनात्तरा मनुः
सुजा दानं जपो होमस्तेनैव
मनुनाम्नतः इति
अत्र गंगास्तोत्रपाठं मपि दश
वारं कुर्यात् तदुक्तं भविष्ये त
स्यां दशस्था मेतच्च स्तेत्रं गंगा
जले स्थितः यः पठेत् दशकु
लस्तु दरिद्रो वापि ब्राह्मणः
सोपि तत्फलं माप्नोति गंगां
सेव्यं यत्नत इति स्तोत्रं च
प्रतिपदादिदशमीपर्यंतदि।
नवद्विसंख्यायां पठनीयं मि
ति शिष्टाः अत्र सर्वापि विस्त
रः स्तोत्रादिच भद्रकृतत्रिस्थाने

सेतोऽवधेयः वित्तभीते
स्तनलित्यते एवंकर्वतः
फलसक्तकाशीवद्रेः एवं
कृताविधानेन वित्तप्राप्तौ
विवर्जितः उपवासीवत्समा
तो दशपापैः प्रमुच्यते सर्वान्
कामानवाप्नोति प्रेत्य ब्रह्मणि
लीयते इति अस्यामेतवन्धरा
मेवमस्या प्रतिष्ठादिनत्वात् वि
शेषेण एजाकार्या तदुक्तं स्तु
ते मेतुमादात्मा ज्येष्ठमासिनि
मिते एते दशम्यावुधदस्तयोः
गरानन्दे व्यतीपाते कन्याचन्द्रे
ष्वेवौ दशयोगे मेतमधेलि
गवृषधरं रामावैस्यायया
मासु शिवलिङ्गमवततम मिति
इति निर्णयसिन्धुद्वितीयपरि
च्छेदे संवत्सरकृतं किंच
अथ हस्तनक्षत्रे दशम्या ज्ये
ष्ठके सिते दशपापहरायां च अ
दत्तारानकलस्य विरुहावरणं
दिमा परदारोपसेवनं पाक
व्यावृत्तप्रेषुन्य समं वधे च भा
षां परद्रव्याभिधानं च म
सानिष्टचित्तनं पतदशा
यथातायगेगस्तानं करो
म्यहे इति ॥

गरुडे ३५ अध्यायः
अपरं च ज्येष्ठे दशदशपापं वि
शो रिष्टिं नृपस्या येन वा विधि
ना कार्या सेष्टिं विस्मृत्यैः स
दा प्रत्यहं पापिबः कुर्यात् प्रति
मां कांचनोदरेः अन्यतमो मयी
वापि दास्ये वा भिलामयी प्रति
ष्ठां विधिवत्तस्याः कुर्याद्विष्णुः
पुराहितः तां संस्थाप्य सुगन्धै
स्वयेवायत्नतः कृते वासदेवस्य
वीजेन पूर्वैकविधिनान्था स
र्वोच्चार्य भक्त्या वासुदेवं प्रपूज
येत् एजाने संस्तुते वक्रोक्तं
मध्ये स्थितादिजः आग्नेः सस्व
तक्रयादाजनीनां दरे कृते संपूज
्य वासुदेवं ते हेमं कृतांतोदि
जः नृपस्यानुमततात प्रतिमां
उत्तरेन येत् प्रतिमायाः कपो
लौ द्वौ स्पृष्ट्वा दक्षिणपाणिना
प्राणप्रतिष्ठां कुर्वीत तस्यां दे
वस्य वैद्वेः कृतायां प्रति
ष्ठायां प्राणानां नृपसत्तमवि
शोः प्राणा स्तां प्रतिमामा
यांति नियतं स्वयं प्राणेषु
थागतेषु स्यादेवत्वं नियतं
भवेत् ॥

अकृतायां प्रतिष्ठायां प्राणानां
प्रतिमासु च यथापूर्वतेथाभा
वः स्थापितानां न विस्तता
अन्यथा मपि देवानां प्रतिमासु
पि पाथितं प्राणप्रतिष्ठाकृते
व्यातस्या देववसिष्ठये सर्वाणि
व्यातस्या देववसिष्ठये सर्वाणि
सर्वाणि स्यात् भिलादारु तथा।
भिला अन्यत्र सुदृढं तेषामान
प्राणस्यान सृते सदा वासुदेवस्य
वीजेन तद्विस्मृत्यनेन च तथे
वांगीमंत्राभ्यां प्रतिष्ठा साच
रेद्वेः तथेव हृदयेऽङ्गुष्ठदत्ता
प्राणमंत्रवित् पविर्मात्रैः प्र
तिष्ठां तद्वेदः पिसमाचरेत् अ
स्मिप्राणाः प्रतिष्ठेत् अस्मिप्रा
णात्तरेतव अस्मि देवत्वसाया
येष्वादेति यज्जुरुचुश्च ग्रामे
त्रैरङ्गिः मंत्रैर्वैदिके वित्यनेन च
प्राणप्रतिष्ठां सर्वत्र प्रतिमासु
समाचरेत् प्रतिमासृजने कुर्या
दात्मन्यपि च मंत्रवित् प्राणप्र
तिष्ठां प्रथमे पूजाभाराविस्तुद्व
ये अस्मिन् प्राणप्रतिष्ठिष्ठां
प्रतिष्ठासृजनादते न क्वचि
तवधः कुर्यात् कृता सृ
त्सु मवाप्रयात् विस्मो मिष्टि।
मिमां कृता ॥

दशम्यां पाथिवोत्तमः तस्यामे
वतसृतायां प्रतिमां स्यापये
ततः एवेदशदशपापं कृते
ष्टिं पाथिवोदरेः सर्वान् का
मानवाप्नोति निजोपि सजाय
ते इति कालिकापुराणे ५५
अध्यायः दस म उ ३३ उत
तेपे ष दसाति थलि वायुः
उदसित्वा दस्ता ३३ अदस
त अदासीत् अस्मात् पुषा
दित्वात् नित्यं उ ३३ अमे इति
उगीदासः ॥
दन ३ क भासि ३ क
दंसयति दंसति भासि
दीप्तो इति उगीदासः
दस ३ उ ३ क दशो दं
शो दशि रिति पश्यते रौ
णादिक किप्रत्यये रूपं
३ उ ३ क दंसयते फले
शिष्यः पश्यति दशति व
त्यर्थः भद्रमलते दश ३
ह सन्नाहः
इति उगीदासः
दश उ दाहे ऊ अधासीत्
दाहो भस्मीकरां दहत्यग्निः
काहं इति उगीदासः

दत्त ३ क दीप्तो
 दत्त ३ क देहयति इति
 दुर्गादासः ॥
 दत्त ३ क सत्तं यथा उदर
 मुणसते य ऊर्ध्ववर्त्तु क
 पट्टाः परिसरपट्टा इत्य
 मारुणयो दत्त इति श्रीभा
 गवते १० स्कन्धे ६० अध्या
 यः आरुणाय स्तु साक्षात् द
 दयस्यदत्तं सत्तु मेवोपास
 ने इति तटीकाया श्रीधरस्व
 ामी दत्तः ५ ददयाकाशे
 यथा आनीतिकी प्रयीवाती
 दंडनीति स्तुष्टेव च पवेव्या
 हत यश्चासन प्राणो यस्य
 ददत्तः इति श्रीभागवते ३
 स्कन्धे १२ अध्यायः ददत्तः
 ददयाकाशात् इति तटीका
 या श्रीधरस्वामी जटाय
 या पुलस्त्या जनयत पत्न्या
 मगस्येव हवि भूवि सोम्य
 जन्मति ददामि विष्णवाश्च
 महातपाः इति तत्रैव ५ स्क
 न्धे १ अध्यायः ददामि ज
 राग्निः इति श्रीधरस्वामी
 दत्त ३ स्कन्धे ददो दद ३३
 पौञ्जकरण ३.२॥

सते यन मुयोगी शौचमुत
 पाटयति इत्यर्थः इति
 दुर्गादासः ॥
 दत्त यम ३. हंत्यर्थे मय
 ति अराति दत्तं दत्तं दत्तं
 दत्तं मानुवन्यवलादनुपय
 रपि दीर्घः स्वमते तटीचविधि
 रूपं नापत्ते यदत्त मेमता
 त मरो वित्तनेनेवेष्टिदेव्य
 मानुवन्य स्तरपयन्तचरादि
 भा ३. इति प्राचीनमतानुवा
 दार्थः ३. दत्तं हन्त्यर्थे गति
 वधयोः इति दुर्गादासः
 दत्तकन्या स्त्री दत्तप्रतापतेः
 सुता ताः पंचाशत् सौम्या
 तामां नामानि यथा सतीश्री
 तिः स्मृतिः स्मृता सनुमया
 सथा तथा प्रीतिः तमा चमे
 भूतिः सन्नतिश्च अरुन्धती
 कीर्तिलेखा इति मेधापुष्टः
 अद्वा क्रिया मतिः बुद्धि लेखा
 वपुः शान्ति स्तुष्टः सिद्धिलेखा
 शारतिः अरुन्धती वसुधा
 मी लवा भानु मरुत्तती स
 तस्याच मरुत्तती च संध्या ति
 स्थावनामतेः अदितिश्च दि
 तिश्चैव ॥

दत्तः कालादनायुषा सिद्धिका
 सस्या कडु विनता सूरभिः
 ससा क्रोधा इराव प्रोक्च
 दत्तकन्याः प्रकीर्तिताः पला
 शात् सिद्धियानिनः सर्वलो
 कस्य मानसः इति वक्रिपरा
 गो गणभेदनामाध्यायः
 दत्तिगाताः स्त्री दत्तिगाती
 यथा दिकशवृम्भ स्त्रीरदति
 गातीर उतरतार उतर
 तीर इति सिद्धांतकोशयो म
 मासप्रकरण ॥
 दत्तिगायन स्त्री सूर्यसद
 तिगागतिः यथा कर्कटाव
 स्थितेभानो दत्तिगायन म
 अते उत्तरायणा सुष्ठुक्त म
 कुरस्येदिकाकरे इति अयन
 स्रोतरस्यादो मकरे यातिभा
 करः राशि कर्कटकं प्राप्य
 कुरुते दत्तिगायने इति वि
 सुपुराणोक्ता दृष्टादावयनप
 रिग्रहः सोरेण दिनमानादि
 बोधेत सिद्धान्तादयनपरि
 ग्रहः इति मृगसंक्रान्तिः
 पूर्वपश्चात्तरादिनांतरो एक
 वर्षचतुः पंचयलमानक्र
 मेण त

षट्षष्टिवत् सरानेकदिनिस्मा
 दयेने रवेः पवे चतः पंचदि
 नमयनारभने क्रमात् व्युत्त क्र
 मेण च तद्वत् स्यादयनाने
 रवे भूवे कर्कसंक्रमणे त
 द्दमितो दत्तिगायने अय
 नायाक्रमेणैव विषुवारभने
 तथा इति च न्यातिस्तत्वे दा
 दाने दा त् दा नैदान दाने
 प्रसिद्धो यश्चास्येव यच्छादे
 षाः यच्छति इति दुर्गादा
 सः दा उ ज लि दाने उ
 दविमे ज लि ददाति दत्त
 इति दुर्गादासः
 दा ल लूनो ल दानि लूनि
 छेदः कैचित्त दापल वने
 इति पचित्ता पित्तादा संज्ञा
 भावे यगादो दायते इत्यादि
 मन्यन्ते स्वमते तुपित्ताभावा
 दासंज्ञाया दीयते इत्येव इति
 दुर्गादासः दान ज आर्जवे
 छिदि अज रवक्र सप्तभा
 व आर्जवे अजकरां ज
 दीदासति दीदासते काष्ट
 वदेकिः अज करोतीत्यर्थः
 अ

जभावे इति विद्यानिवासः
दीदामति माधुः स्रजः स्या
दिमर्थः छेदे दानति दान
ते इति वोपदेवः तत्रतिवा
दयो नस्य रिति रमाना
द्यः इति दुर्गादासः ॥
दानकर्म स्त्री दानक्रिया
तत् पर्यायः दाति १ दा
पति २ दासति ३ दाति ४
दासति ५ दासति ६ दास
ति ७ मितति ८ तंजति ९ म
हतः १० इति दशदानकर्म
णाः इति वेदनिवेदो ३ अथा
यः दानधर्मः पुं दानस्य फ
ले यथा ब्रह्मोवाच अथातः
संप्रवक्ष्यामि दानधर्मं मनुज
मं अर्थानां सुविने पात्रे प्र
दद्या प्रतिपादनं दानं कथि
तं तज्ज्ञैर्भुक्तिफलप्रदं व्याये
नोपाजयेद्वितं दानभोगफ
लेन तत् अथापनं याजनेन
वृत्तं माहुः प्रतिग्रहं कर्मादं
कृषिं वा निजयेत् यत्नीयते च
पात्रेभ्यस्तदानं परिकीर्तितं
नित्यं नैमित्तिकं काम्यं विमलं
दानं मोरितं ॥

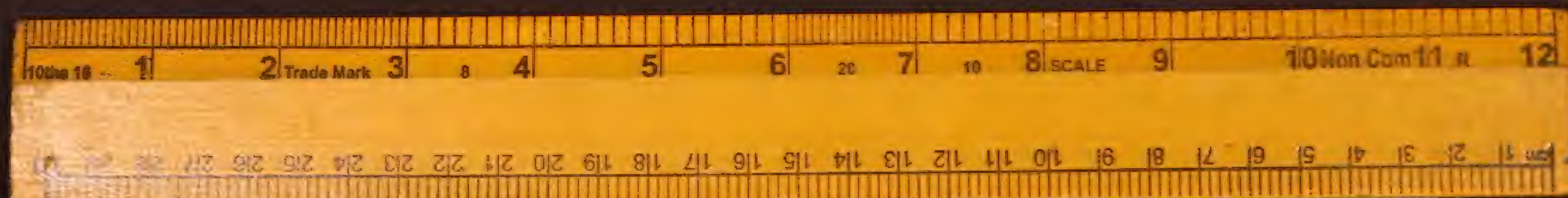
अहंयदनि यत् किंविदीयते
मुपकारितो अनुदिष्टफल
तत् स्यात् ब्राह्मणाय तु नि
त्यकं यत् पात्रे पण्यं च
दीयते विदुषां करे नैमित्तिकं
कनडदिष्टं दानं सद्रिमुदि
ते अपत्यं विजयेत्यस्य स्वर्गा
यं यत् प्रदीयते दानं तत्
काम्यं मात्मानं नृभिर्मितं
मिवित्तकैः - सुरप्रीणानां
यत्रलवितस्य प्रदीयते चेत्तस्मा
सत्पुत्रेन दानं तत् विमलं
स्मृतं इत्यभिः संततो भूमि
यत् गोधूमणालिनो ददाति
वेदविदुषे स न भूयोऽभि
जायते भूमिदानात् परं दानं
नभूतेन भविष्यति विद्यां द
त्वा ब्राह्मणाय ब्रह्मलोके म
दीयते दद्यादहं स्तोत्रं
दद्या ब्रह्मचारिणे सर्वपाप
विनिर्मुक्ते ब्रह्मस्थानं मत्वा
पुण्यात् वैष्णवाणां पौर्णमास्यां
तत्रास्नानं समं पंच च ३
पोष्याभ्यं जुषेद्विद्वान् मधुना
तिलकुसुमैः गन्धादिभिः
सम्यग्वाचयेद्वा स्वयं वदेत्
प्रीयतो धर्मराजेति यथास्मति

वर्तते यावज्जीवकृतं पापं तत् कुरुतमं भूमिदः सर्वमाप्नोति दी
तं दद्यादेव नश्यति कृष्णं च मायुदिरापदः गृहदाः प्रा
तिने तितानं कृत्वा द्दिशाम्प गिा वेश्मानिरुपदोरूपं मुत्त
यु सपिषा ददाति यस्तु वि से वासोदशुन्नुसालाका मसि
प्राय सर्वं तस्यति उक्तं कृ सालोका मसदः अनडदः प्रि
तान् मुदकुभं च वैष्णवाणां च यं पुष्पांगो हो त्रयस्य पिष्टं पा
विशेषतः निदिष्टं धर्मराजा नश्याप्रदो भार्या मे स्य म
यविप्रभ्यो मुच्यते भयात् तदा मयप्रदः धान्यदः प्रास्यते सो
प्रा मञ्जयेद्विषु मुषण्याच प्र ख्यं ब्रह्मदो ब्रह्मणा स्यते वेदवि
णाशिनो सर्वपापविनिर्मुक्तो तस्य दददानं स्वालोके मदी
नरो भवति निश्चितं यो हिया यत्ते गवां यामप्रदानेन सर्व
देवता मिच्छते समायायितं योपेः प्रमुच्यते इत्यनाना
नः ब्रह्मणान् भोजयेद्यत्वा प्रा प्रदानेन दीप्तानि जायते न
गायते शिताः सुगः सनतिका मः सतते सजयेद्दे पुनरुत्र
लवचसक मित्त ब्राह्मणान् ब्र लविमुच्यते आरोग्यकामो
थरवि धनकामो कृताशानं क मीणा सिद्धिकामस्तु सजयेद्दे
विनायकं भोगकामो दिष्टा शिनं धनकामः समीरणं मु
मुत्तः सर्वसमाप्तं प्रयत्नेन च येदुर्मि अकामसर्वकामो वा पु
जयेत् गथाधरं वासिदस्तु मि माप्नोति सुखं मत्तस्य मत्रदः
तिलप्रदः प्रजा मिष्टा दीपदः

वर्तते यावज्जीवकृतं पापं तत् कुरुतमं भूमिदः सर्वमाप्नोति दी
तं दद्यादेव नश्यति कृष्णं च मायुदिरापदः गृहदाः प्रा
तिने तितानं कृत्वा द्दिशाम्प गिा वेश्मानिरुपदोरूपं मुत्त
यु सपिषा ददाति यस्तु वि से वासोदशुन्नुसालाका मसि
प्राय सर्वं तस्यति उक्तं कृ सालोका मसदः अनडदः प्रि
तान् मुदकुभं च वैष्णवाणां च यं पुष्पांगो हो त्रयस्य पिष्टं पा
विशेषतः निदिष्टं धर्मराजा नश्याप्रदो भार्या मे स्य म
यविप्रभ्यो मुच्यते भयात् तदा मयप्रदः धान्यदः प्रास्यते सो
प्रा मञ्जयेद्विषु मुषण्याच प्र ख्यं ब्रह्मदो ब्रह्मणा स्यते वेदवि
णाशिनो सर्वपापविनिर्मुक्तो तस्य दददानं स्वालोके मदी
नरो भवति निश्चितं यो हिया यत्ते गवां यामप्रदानेन सर्व
देवता मिच्छते समायायितं योपेः प्रमुच्यते इत्यनाना
नः ब्रह्मणान् भोजयेद्यत्वा प्रा प्रदानेन दीप्तानि जायते न
गायते शिताः सुगः सनतिका मः सतते सजयेद्दे पुनरुत्र
लवचसक मित्त ब्राह्मणान् ब्र लविमुच्यते आरोग्यकामो
थरवि धनकामो कृताशानं क मीणा सिद्धिकामस्तु सजयेद्दे
विनायकं भोगकामो दिष्टा शिनं धनकामः समीरणं मु
मुत्तः सर्वसमाप्तं प्रयत्नेन च येदुर्मि अकामसर्वकामो वा पु
जयेत् गथाधरं वासिदस्तु मि माप्नोति सुखं मत्तस्य मत्रदः
तिलप्रदः प्रजा मिष्टा दीपदः

भूतानेनेह विद्यते सर्गायुभूति तानिहं संप्रवक्ष्यामि यथा
 कामेन देयं पापोपपातये वदनुपूर्वशः अमुत्रसु वृ
 दीयमानं तु यो मोहात् गोविषा याजम् धर्मवादानां
 प्रिसरेषुच निवारयति पापा सदा परपाकं सदाश्रुति
 ता तिष्ठेद्योनित्रेनेत्रः यस्त परतापरतासु ये देवपि
 उ भितवेलाया मन्त्राद्यं न प्रय त्विहीने यतः ईश्वरभ्यः
 ल्पति सियमाणेषुविषेषु ब्रह्म सदोषतः दत्तावकीर्तिना
 हासतुगदितः इतिगुरुदे दा वेदाप्रित्तस्यागिने अ
 नयस्मिनाम ॥ अध्यायः अत आयायाजिते दाने यथे
 महाभारतेपांतिपर्वणि इ ब्रह्मदत्ता तथागुरुवेत नृ
 ह्वयं ॥ तवत्ता यः स्तेनाय पतिता
 दानफलं क्री दानजन्यफ यच कृतज्ञायच यदत्तस
 लेतदिवरां यथा गत्ताय वेदा ब्रह्मविद्विष याचका
 दीयतेदाने भक्त्यापात्रेविधा य च सर्वस्य ह्यवस्थाः पत
 नतः तदनन्तफलं विदि अ ये तथापरिचरुकाय भूता
 वथात्रितये भयान् क्रोधा य सर्वत्र पितृकर्मणां पि
 तथेवच नृपदानं तु तत स यच इत्ये तानि तसंज्ञेन
 वं भुंक्ते गर्भस्य पवत ऊर्ध्वा यथाकर्मणोऽपि इत्याद्येव कि
 मन्वमनातश्चैव दम्भाद्यं वा पुवादा दानावस्था निर्माण
 यकारणात् यो ददाति दि नामाध्यायः ॥ दानविधिः ॥
 जातिभ्यः सवात्येव तदसु दानमाविधानं यथा अथ द
 ते वैश्वदेवविहीनेच सन्ध्या नविधिं वक्ष्येते मेष्ट्यातसु
 पासनवर्जिते यद्दानं दीय ब्रताः अन्येभ्यो ब्राह्मणां प्रेषा
 तेतस्मै वृद्धकाले तडमुते स्ताभ्यश्चैव क्रियापराः ब्रह्म
 वृथाजन्मानिवत्तानि वृथाश नाच भेष्यापि पात्रं विद्या त
 नानिषोडश ॥ पोः नितः गोभूधाम्यदिशणा
 दि पात्रेदातव्य मर्चिते

विद्यातयोभ्यादीनेना नत प्रायः दमाज्ञेन गोप्रदानवत् दिता
 प्रतिग्रहः गुरुन प्रदातार म य यदभीष्टं तदत्ता खरीमथा
 यो नयत्यात्मानमेवच दातव्यं पुयात् भुदीपाश्चात्र वस्तोत
 प्रत्यहं पात्रेतिमित्तेषु विशेषे लिल मर्षिः प्रतिप्रयात् गृह
 तः याचितेनापि दातव्यं अद्वा याम्य छत्र माला यान वृत्त
 हृतं शक्तिः देमष्टुगी शा चते जले शय्यावलेपनं दत्ता
 के रोप्येः सुशीला वस्त्रसमुता सर्गलोके मदीयते ब्रह्मदाता
 सकाशपात्रा दातव्या लीरिणी ब्रह्मलोकं प्राप्नोति सरडर्ह
 गोः सदतिगा दशसौवर्णिकं भ वेदाद्य यत्तथाभ्याणिधर्म
 श्रुंगं शकं सप्तपत्नीः कृते प शास्त्राणिचेवदि मृत्युनापि
 दाशत पत्निकं पात्रं कास्येव लिखितानि ब्रह्मलोकमवाप्नु
 तमश्वकौर्षीने सर्गापिष्पल यात् पतन्मूल जगत यस्माद
 पात्रेणा वत सोवावतमिकापि सृजत पूर्वमीश्वरः तस्मात् स
 वा तस्या मयिच दातव्यं अप र्वमयत्वेन कार्यो वेदार्थसं ग्र
 तं रोगवर्जितं दातासर्गमवा हः इतिहासे पुराणं बालिवि
 प्राति वतसरान रोमसस्मिता ला यः प्रयच्छति ब्रह्मदानस
 त कपिला चेतारयतेभूयश्चा मंशुण्यं प्राप्नोति दिगणोन्नति
 सप्तमं कुले यावद्वतसस्य हो लोकायते कृतकं सु प्राकृतं
 पादौ मुविद्योन्मां प्रदृश्यते ताव स्तेल्लभाषितं कृतकं सु प्राकृतं
 द्रोः पृथिवीक्षेया यावद्भूमं न मप्रोतव्यं हि जैनैव तदधोनय
 मुसति यथाकथंचिद्वत्तां ति दिजे समर्थं योन मज्जीयात्
 येन वाधेनमेववा अयोगमप लोकं मवाप्नुयात् कुशाः शाकं
 तिक्रिष्टा दाता सर्गमदीय पयोगन्धाः प्रत्याख्येयं नवारि
 ते श्रांतमुवाहनं रोमिप च अवाकितारुते शशमपिड
 विद्यासुराश्चैव पादयोचं कृतकं मणाः अन्यत्र कुलकाय
 द्विजोष्टि ॥ द पतितेभ्योदिवस्तथा देवतिथ्य
 चैनकृते पित॥

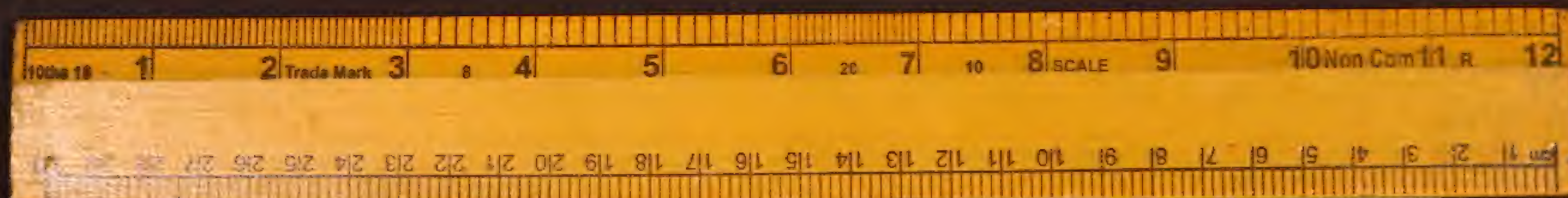

भृत्य मेव सर्वतः प्रति
 गृहीयदात्मनः सार्धमेव च
 इति गारुडे ५६ अध्यायः
 दानसागरः पुं योऽशसाव्य
 कषोड्याः यथा यः कश्चित्
 कुरुते देविग्रहो दानसाग
 रं वृत्तोत्तमं सगमदानं यत्किं
 चित् पृथिवीतले पुरश्चरणं
 तथाहोमं यः कुर्याद्विधि
 धितं सर्वतस्तु वृथादेवि
 श्रीगुरो रश्चनेविना इति श्री
 कामधेनुतंत्रे आगमसन्दर्भे
 ज्ञानदर्पणे देवदेवी संवा
 दे २५ पटलः
 दाय ऊ ३ दाने ऊ अद
 दायत ३ दायते इति
 दुर्गादासः ॥
 दारितः त्रि कृतदाराः त
 त यर्थायः विदारितः ५ इति
 शब्दशतवली
 दारी स्त्री दद्रोगविशेषः
 दिवा इति लोके तल्ल
 ता यथा परिक्रमणशीलस्य
 वायुश्चरुतः पादयोः
 कुरुते दारी सरुजा तल्लस्य
 ता तद्विकृतसायथा पाददा
 र्या शिरां प्राप्नोमोत्थेतल।

शोविनी स्त्रेदस्त्रेदोपपन्नो
 च पादौ दालेपयेन्मृगः मधु
 छिष्ट वसामन्ता वृत्तं वारि
 मिश्रितैः तारविमिश्रितैः
 तारो यवतारः सजा कर्मिन्
 द्रवयो मृगं मधु वृत्तं वृत्तैः
 निर्मल्य कटुतेलाजितं
 प्रादप्रमातने मधुसिद्धक
 गैरिक वृत्तं गुड मदिषात
 सालनिधौसोः गैरिकसहितं
 लंपः पादस्फुटनापदः सिद्धं
 मधुसिद्धकसोम प्रथमं गैरि
 कं शिस्तास्त्रि द्वितीयं गैरिकं
 गेरु इति लोके सालनिधौस
 रालः उत्तमकस्य वीजेन
 माणकलोश्चरिणा विपुलं
 कटुतेलेन हन्यादारी नम
 शायः भद्रतेले इति भाव
 प्रकाशः ॥
 दारुणाकं स्त्री मलकजान
 तद्रोगविशेषः लोके रुसी
 इति व्याते तस्यलक्षणं मा
 द दारुणा कंदुरा हस्ताके
 शभुमिः प्रजायते मारुतशू
 र्मकोपेन विद्यादारुणाकं
 ततत दारुणा कर्कशा तस्य

विकित सायथा काष्णोदारु इति दुर्गादासः
 ताके मूर्द्धि प्रलेपो मधुमे
 युतः पियालवीज मधुककु
 एसाधैः समैन्धवैः आमुवीज
 तथा तथा द्रव्येणात मात्र
 या समं दुग्धेन पिष्टं तले
 वो दारुणां द्विनि दारुणां
 उग्धेन लावसेवीजे प्रले
 पादारुणां हरेत गुंजाकुलेः
 मृत्तेतले भृंगराजसेनच क
 कंड दारुणाकृत कुष्ठकपाल
 काथिनाशनं गुंतेतले इति
 भावप्रकाशः
 दारुसिता स्त्री त्वक् दारुचिनि
 इति भाषा तन्नामगुणाः त्वक्
 स्वादी ततवृत्तक स्यात् तथा
 दारुसिता मता उक्ता दारुसि
 ता स्वादी तित्ता चानिलपि
 तक्रत सुरभिः सुक्रलाव
 त्यासलवर्णेष तृचापहा इति
 भावप्रकाशः
 दारुद्विद्रा स्त्री खनामाख्यात
 वृत्तः तत यर्थायः दारु २
 निश २१ हरिद्रा २२ इति
 शब्दशतवली
 दार्श न २ हिंसने द्वितीयस्य
 री न दार्शोति श्वेदिकः ॥

दार्श ऊ ३ क दाने
 द्वितीयस्यरी अददाशत
 क ३ दार्शयते इति दुर्गा
 दासः ॥
 दार्श ऊ ३ दाने
 ऊ अददाशत ऊ दार्शति
 दार्शते इति दुर्गादासः द
 र ऊ ३ दाने
 ऊ अददाशत ऊ दार्शति
 दार्शते इति दुर्गादासः
 दार्श न २ वधे २ वै
 दिकः न दार्शोति इति
 दुर्गादासः ॥
 दार्शीचटः पुं नवस्यां म
 दार्पातकिनः परित्यागार्थं स
 पिउसमानोदकनियुक्तदति
 णाभिमुखदार्शीपादनिः ले
 प्पुनतर्पाकलसः तदवस्था
 न यथा पतितस्योदकं का
 र्यं सपिंडैर्वाभ्यवेवीहः नि
 दितैः दानिसायाकि तातति
 गुरुसन्निधौ १५२ दार्शीच
 ट मया पूर्णपर्यस्येत ये
 तवत् पदा अहोगत्र सुपा
 सीरुचणोचं दान्यरात्र सु
 पासीरुचणोचं दान्यवैः स
 ह १५२ निवर्त्तय नस्तान

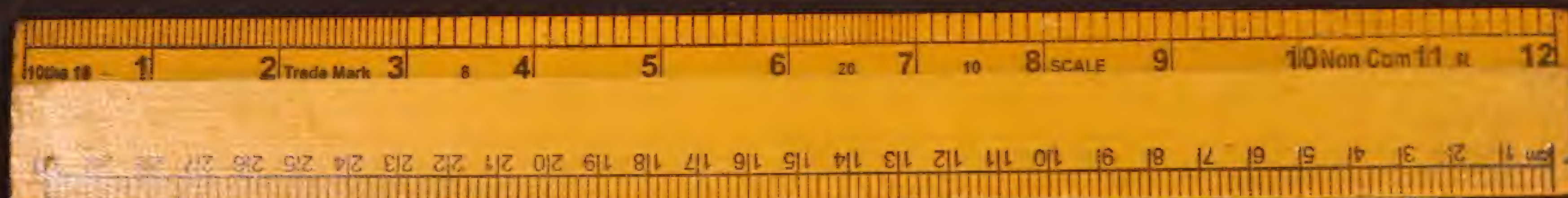

संभाषण सदासने दयायस
मदानेच पात्राचैव हि लौ
किंकी १५५ इति मानवे ॥
अध्यायः पतितमेति महा
पातकिनो जीवत एव प्रेत
स्योदकाक्रियावत्समाणावीत्या
सपिंडैः समानोदकैश्च या
मादृहि गीताताति क्रान्तिगु
रुसन्निधाने रिक्ताया नवम्या
तिथौ दिना नेकर्तव्या १५२
दासीति सपिंड समानोदक
नियुक्ता दासी उदकपूणी च
दे प्रेतवदिति दत्तिगाभिमुत्तौ
भूय पादेसहिपेत पथा स
निरुदको भवति तदन ते स
पिंडाः समानोदकैः सदाहोरा
त्र मशौच साचरेयुः १५३ नि
वर्त्तेरत्रिति तस्मात् पतित
त् सपिंडादीनां संभाषणमे
कामनोपवेष्टानेच तस्मै
ऋक्षप्रदानं सोवत् स
रिकादौ निमंत्रणादि दूषो
लोकव्यवहार एतानि निव
र्त्तेरन् १५४
इति कुल्लुकभट्टः
दास्यमानः त्रि भविष्य
दानसे वन्धिवस्त दाया
नोः कर्मणि स्यामानप्रत्य
येन निष्पन्नः इति ॥

व्याकरणां अपि च ऊनविंश
तिदास्यामानपिंडस्यानानियथा
इति तिथ्यादितत्त्वे ॥
दाहज्वरः पुं गात्रज्वालापुक्त
ज्वरोगः तस्योषधं यथापी
ते वृश्चिकमूलन पच्युषित
जालेन वै साहं विनाशयेद्वा
दज्वरं च परमेस्वर इति
गारुडे १५३ भावविशेषः तत्
दत्तिगाचाररूपं यथावालांत
वाम दातिण्य भावाभ्यामपि
जयेत् प्रमणानभैरवौदेवी मुप
तारां तथैव च
अपि च ऋषीन् देवान् पितृ
भ्यो व मनय्यान् भूतमंचयान्
या घनन् पंचभि र्यज्ञे ऋणा
नि परिशोधयन् विधिवत्
स्नान दानाभ्यां कुर्वन् यदि
धिजूजनं क्रियते सरस्वतृ
तदातिण्य सिद्धोच्यते सर्वत्र
पितृदेवादेयस्माद्भवति दत्ति
गाः देवीच दत्तिगायस्मात्
स्मादातिण्य सुच्यते
इति कालिकापुराणे ॥
अध्यायः
दिक् स्त्री अवकाशं ददा
तिथ्या तत् पर्यायः दिशा
ककुभः ॥

६ हरितः ६ गोः १० इति शत
तावली अपि च आताः १ आ
णाः २ उपराः ३ अष्टाः ४ का
ष्टाः ५ चोमः ६ ककुभः ७
रितः ८ इत्यष्टोद्विमानि इति
वेदनिर्घण्टे १ अध्यायः दिक्
स्त्री देवीविशेषः यथा
एवं दिक् रवास्त्रियाः कथितः
पूर्ववत् क्रमः यंश्रुता नामुभं
किंविद्यन्तेति अवगो रतः दिक्
१ स्वरुणः प्रोक्तस्तथा शंभुश्च
दिक् रः तस्मिन्नुपविता देवी
तस्माद्विक्तरवास्त्रिनी इति कालि
कापुराणे ६२ अध्यायः ॥
दिक् रिका स्त्री नदीविशेषः
यथा अस्ति नाटकशैले तस
रो मानससुत्रिभं यत्र साहंशो
तमुया जलक्रीडां सदाहरः
कुरुते नरणाहेत स्वर्णपंक
जशोभिते तस्य पश्यान्मथ
पूर्वभाभिते तस्य पश्यान्मथ
सवित्रयं अवतीर्णां प्रयातो व
दत्तिगासागरं प्रति तस्य प
श्चिमभागे तु नदी दिक् रिका
मया दिग्गजहेत्रसंज्ञाता ते
नदिक् रिका स्मृता इति कालि

कापुराणे ६२ अध्यायः
दिने स्त्री सूर्यकिरणवलि
त्रकालः तद्देदिकपर्णयाः व
लाः १ युः २ भातः ३ वासरे
४ स्वसराणि ५ प्रसः घर्मः ७
वृणाः ८ दिने ९ दिवा १० दि
वेदिवे ११ द्यविद्यावि १२ इ
ति द्वादशाहर्नामानि इति
द्वादशाहर्नामानि इति वेद
निर्घण्टे १ अध्यायः
सिंह कया तला वृश्चिक कुं
भमोन लग्नानि यथा अज
गोपति पुंसच कर्किथानि
सृगास्तथा तिशासंताः स्मृता
भूतेषोषा श्वाये दिनात्मकाः
इति ज्योतिस्तत्त्वे ॥
दिम् क उ. सज्याते क
उ. दिम्भयते सज्यातोराणी
करणे इति दुर्गादासः
दिम् ३ क नोदे ३ क दि
मायति नोदः प्रेरणं
इति दुर्गादासः
दिम् अ क सज्याते तप
वर्गशेषोपथः तृतीयसरी
अ क दिम्भयति दिम्भयते
सज्यातो राणीकरणं पृषः
कैश्चिन् मन्मते इति दुर्गादा

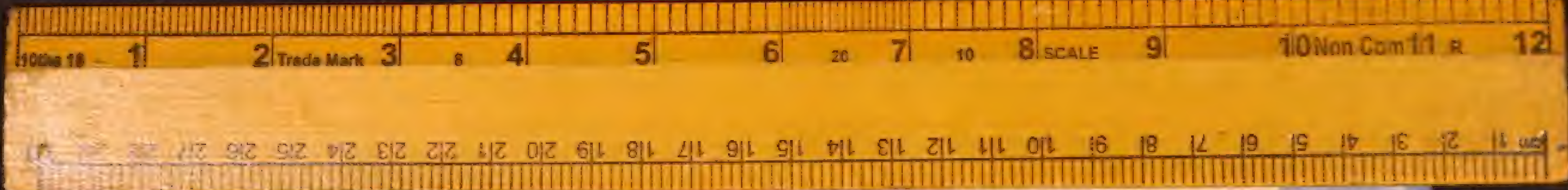

सः ॥ दिव य उ जिगीषेच्छयोः
यतो युतो क्रीडायां गतो य
दीव्यति उ देवित्वा युता दीव्य
मानं शितान् वागान् इति म
दो ताह्ये शतः पानः पानि
व्यवहारः सतिश्च व्यवहस्त
क्रयविक्रययुतः युतावेवा
कर्मकः क्रीडायां दीव्यते
कराणां नित्यं कर्मत्वं तत्र
तृतीयाविभक्ति रव विभा
घते इति साम्प्रदायिकं तेन
अत्रा दीव्यते छात्रेण इति क
मीणि प्रत्ययः स्यात् अत्रे दीव्य
ते छात्रे गोति भावे प्रत्ययो
न स्यात् अत्रे देवयति युत रि
त्यत्राप्य अत्रस्य कर्तुः कर्मत्वं
न स्यात् तेनाड्युचयः द्रामं
मृगोणमृगलोचना इति
भट्टोत्ते तेनेतिकरणं दुष्टे
रेव नत दीव्यतेः तेनाकर्म
कत्वात् रामं प्रित्य अत्रकर्मः
कर्मत्वं इति दुर्गादासः
दिव इ प्रीतो इ दिव्याते
प्रीति रिह प्रीतीकर
णो दिव्यति लोकां पि
नरे इति दुर्गादासः ॥

निर क उः परिकृजने क उः
परिदेवयते कश्चित्स्मरणेन
विवतः इति हलायुधः इति दु
र्गादासः ॥
दिव क अर्ह क देव यति
अर्ह इह पीडन मिति मैत्रेयः
यातनं गमनं वेतिरमानाथः
इति दुर्गादासः
दिव्यः पुं नायकभेदः यथा
यत्तासां दिव्या अदिव्या दि
व्यादिव्याभेदेन गगानया दि
पंचाशदधिकशतसहस्रभे
दाभवेति दिव्या इन्द्राणादयः
अदिव्या द्रौपद्यादय इति वदं
ति तत्र तत्र अवस्थाभेदेनैव
नायिकाणां भेदान् ज्ञातिभे
देन भेदस्तीकारे अननुनायि
कानां मिव नायकानां मया
नेत्वं स्यात् तथा हि इन्द्रा
दयो दिव्याः अदिव्या माय
दादयः दिव्यादिव्या अर्जु
नादयः इति
१ समंजरी ॥ दिव्यकुंडं
क्तं कामरूपे लोभकपौल
पूर्वभागस्य पुस्करिणीवि
शेषः यथा तद्वर्तिणे म
हा प्रौलः लोभको नाम न ॥

मतः तस्मिन् गिरौ शिलापृष्ठे
वक्त्रं देवी व्यवहितं पंचपुष्प
शिखी नाम्ना नाम्ना पंचयोनि
स्त्रुषिणी एकत्र पंचभिर्दु
र्गायोनिभिः पंचभिर्दुर्गायो
निभिः पंचवक्त्रकं स्थितारम
यितं तत्र नित्यं मेव हिमाद्रि
जा तच्छैलपूर्वभागानुकांत
नाम महानदी दक्षिणं सागरं
याति प्रथमा चोत्तरं स्वर्वा दि
व्यकुंडं महाकुंडं तच्छैलोपत्य
कां गता संस्थित स्त्रुषात्वा
तृतां देवी परिपूजयेत् दिव्य
कुंडे नरः स्नात्वा पंचपुष्करि
णीं शिखीं यः पूजयेत्तदाभा
गाः सयोनौ नहि जायते इ
ति कालिकापुराणे ५१ अध्या
यः दिव्यचक्षुः क्लीं ज्ञानचक्षुः
यथा नमस्तुभ्यं विरूपाक्ष न
मस्तु दिव्यचक्षुषे इति नीलकं
ठ स्तोत्रं अपि च नक्षत्रांशका
ते द्रष्टुमनेनैव स्वचक्षुषा दि
वं ददामि ते चक्षुः प्रपद्य मेयो
गमेभ्यः इति श्रीभगवद्गीता
यां ॥ अध्याये ५ श्लोकः अ
तो दिव्यमलौकिकं ज्ञानात्मकं
वक्ष्याम्ये ददामि इति ॥

तदीकायां श्रीधरस्वामी स्वर्गी
यचक्षुः सुन्दरलोचने उपचक्षुः
चक्षुः इति
भाषा इति लोकप्रसिद्धं दिव्य
यमुना स्त्री कामरूपदमनि
कायां नयाः पूर्वभागस्य सवि
द्विषेयः यथा तस्यानयाः पु
र्वभागे गंगेव फलदायिनी मा
चेत सकलं मासे तस्यां स्नात्वा
नरोत्तमः तथा दमनिकायां च
परे निर्वाणामाश्रयात् ततः
पूर्वपरा देवीनाम्ना सासरिड
तमा महती दिव्या यमुना यच्च
नावत् कलमदादक्षिणादि
सुनावत् कलमदादक्षिणादि
समुद्रता दक्षिणोदधिगामिनी
तस्यां त कार्तिकमासे स्नात्वा
मोक्षं मवाप्नुयात् इति कालि
कापुराणे ५१ अध्यायः
दिव्या स्त्री नायिकाभेदः
दिव्यादिव्याः पुं नायकभेदः
दिव्यादिव्या स्त्री नायिकाभेदः
यत्तेषां प्रमाणं दिव्यप्राप्ते
दृष्टव्यं ॥
दिश ऊ ज ण ओ चे
ओदितत् ज ण दिशति
दिशते ऊ च इति उ विष्णुसम

वापने इत्यस्य अलि चपं था
 तना मनेकार्यतादेव इति
 एन मासापने वा दिदेश को
 त साय समष्ट मेवेति रवुः
 कथनेष्वयं धर्म दिशति दे
 फिकः इति दुर्गादासः
 दिह ल ज ओ लिधि
 दिह उपचये इति प्रांचः ३
 पचयो वृद्धि स्तन करणं च
 ल न देधि दिधि देहः प्र
 तिदिन मुपचितः स्नादित्यर्थः
 देधि सौधं सधया लेपकः
 उपचितं करोतीत्यर्थः ऊअ
 धितत इति दुर्गादासः
 दी ओ उ. य तये ओ
 दीनः य उ. दीयते इति
 दुर्गादासः ॥
 दीधो १ उ. तल देवने दी
 मो दीर्घमध्यः १ वैदिकः
 उ. ल दीधीते त अदीध
 युः वरुलं ब्रह्मणीति य
 रसेपदे अनुससिद्धि रिति
 अनु उस् एरुसठ्य मिति
 गुणः इति दुर्गादासः
 दीप ई उ य ऊ दीपने
 दीपन मुज्वलीभावः ईदी
 मः उ. य दीपते निशिच

दुमाः ऊ अदीरिपत अदिदी
 पत इति दुर्गादासः ॥
 दीपं पुं वर्तिस्यज्वलदग्निशि
 वातदर्थं स्नेहादिनियमो यथा
 चते तैलं च दीपार्थं स्नेहान्
 नानि वर्तयेत् इत्याद्येव
 क्रिपुगणे आक्रिकतपोनामा
 ध्यायः अन्यच्च पुरश्चाराक
 तं च दीपं पृथिविह भैरव
 दीपेन लोकान् जयति दीपस्ते
 जोमयः स्मृतः चतुर्वर्गप्रदो
 दी दीपः सस्मादीपे यजेत
 श्रियो इत्यपक्रमं चतुप्रदो
 यः प्रथमस्तिलमे लोद्वक्तः
 सार्धपः फलनियमज्ञातो वा
 राजिकोद्वः दधिज श्राप
 जश्चेव प्रदीपाः समं कीर्तिताः
 पद्मसूत्रमवा दर्भगर्भसूत्र
 भवाथ वा शाण्डावादो वा
 पिफलकोषोद्ववाथ वा वर्ति
 कादीपकुत्तायु सरापंचवि
 धाः स्मृताः तैजसं दारवं
 लोहं मार्तिकं नारिकेलजं
 त्राणधजोद्ववं वापि दीपण
 त्रं प्रणयते दीपवृत्ता
 शु कर्तव्या स्तेजसाद्यैशु
 भैरव ॥ वृत्तेषु दीपो ॥

रातयो न तभूमी कदाचन
 सर्वं सदा वसती सहतेनति
 दं दयं आकार्यणदणतं दी
 पतापं तथैव च तस्माद्यथा त
 पृथिवी तापं नाप्नोति चेतथा
 दीपं दद्यान्महादेव्ये अग्नेभ्योः
 पिव भैरव कुर्वन्तं पृथिवीता
 पयो दीपं मुत सृजेन्नरः सता
 मृतापं नरक माप्नोत्यव प्राते
 समाः सद्यश्चर्तिसस्तेरपात्रेः
 भते सदर्पने सन्मये वृत्तको
 दो तदीयं दद्यात् प्रयत्नतः ल
 भते यस्य तापस्तदीपसचर्त
 रंगुलात् नसदीप इतिख्यातो
 होषवर्जितसम्पत्तः नेत्राङ्गा
 दकरः स्वर्चिर्हृत् तापविवर्जितः
 सशिवः पादुरहितो निर्धुमे न
 तिहृत्तकः दक्षिणवर्तवर्जित
 प्रदीपः श्रीविष्टस्तेदमपुति
 ते दक्षिणवर्तवर्ती त चारुदी
 मः प्रदीपकः
 अजमः प्रोच्यते पुत्रसर्ववष्ट
 प्रायकः वृत्तेण वर्जितोदी
 पो मध्यमः परिकीर्तितः
 विहीनः पात्र तैलाभ्या
 मध्यमः परिकीर्तितः ॥ ॥

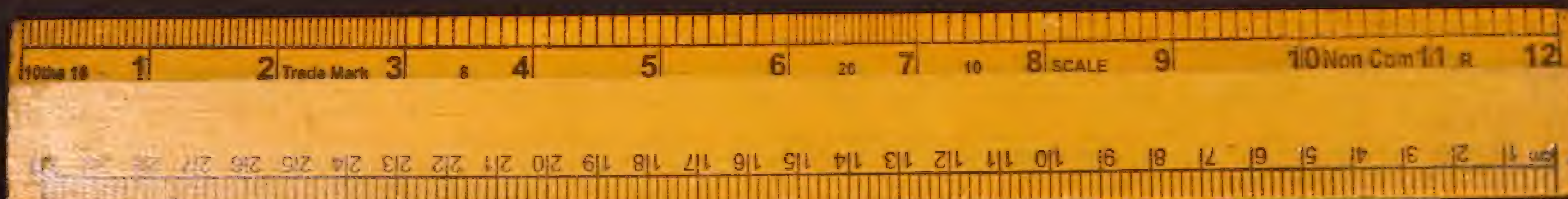
प्राणो वाचदरं वाहं जीर्णं मलि
 नमेव वा उपयुक्तं नोदद्यात् व
 त्तिकायं तसाधकः उपादद्यान्
 लमेव सततं श्रीविष्टुये कोय
 जेरोमजे वस्त्रं वन्निकायं नवा
 ददेत् नमिष्ठीकृत्य दद्यात्तदीपं स्ने
 हान् वृत्तादिकान् कृतानिमिष्ठीकृ
 ता निष्ठीकृतं स्नेहं नरकं जेत व
 सा मज्जास्पितियासैः स्नेहेः प्राण
 गसंतरेः प्रदीपे नैव कुर्यात्तक
 ता पते विपीदति अस्पिपात्रेः
 यवागद्ये दुर्गन्धायुपवासिनि
 नैवदीपः प्रादातव्यो विबुधः श्री
 विष्टुये नैव निर्वापये दीपं क
 दाचिदपि यत्नतः सततं लतागो
 पेते देवार्थं सुपकल्पितं नह
 न ज्ञानतोदीपं तथा लोभादिना
 नरः दीपदत्ता भवेदव्यः काणो
 निर्वापको भवेत् उदीपुदीपप्र
 तिमः काष्टकोडसमुद्रवः तिले
 ध्माद्रवमेवाथ दीपालाभे निवेद
 येत्
 उस्सुकं नैव दीपार्थं क
 दाचिदपि चोत्सृजेत्
 प्रसन्नार्थं ततं
 दद्यात् उपवागद्वहिः कृतं ॥ ॥

एवं वांकशितोदीयो धूपं च मृगा
ते सतो इति कालिका पुरा
णे ६८ अध्यायः अद्दे वस्तु
वर्तिपुक्तदीपनिषेधो यथा दीपं
वर्जितं वस्तुवर्ज्यं प्रत्यक्षं तैल
मेव च इति योगिनीतंत्रे प्र
थमतमे २ भागे ५ पटलः
दीपवती स्त्री कामाख्यायां
नदीविशेषः यथा ऊर्वउवाच
शाश्वती कथितायात नदी
मतः सधजा सितातसाः ए
वे समाख्याता नदी दीपव
ती मता
यथा च हिमवज्जाता छिन्नेती
दीपवतमः तेन देवमनुष्ये
षु नदीपवती स्मृता दीप
वत्याः एवेतस्तु मृगाटोना
मवेतः इति कालिकापुरा
णे ६२ अध्यायः
दीपाविता स्त्री गोलाचन्द्रका
निकस्यामावास्यायथा भवि
ष्यपुराणे येयं दीपाविता
राजन् त्वाता पंचशीभुवि
तस्योदयात्र वेदते पितृणां
दे महालये पंचदशी अमावा
स्या अमावास्या मधिकृत्य दी
पमावासा कर्तव्याः याज्ञिक्या ॥

देवगृहेषु च रथ्या पाण
प्रमाणानेषु नदी पर्वतसावध
इति ब्रह्मपुराणे कनानास्या
नदीपदानेन दीपाविता यथा
येष मिति विशेषणम् इति
आदित्यं तत्र सा
यामाहजाप्रमाणं यथा दीपा
विता पावणाय स्मृता कात्याय
नाय च महानिषिद्धितीयेत्यात
एवेयु व्यासनामयोः महानि
षि व्यासनामयोः महानिषि
व्यासनामयोः एवेयु रेव द्विती
ये कात्यायनेन स्यादित्यर्थः यथा
म पावणे द्वितीये कात्यायनेन
मिति द्वितीयशतस्य तातय
व्यार्थः इति स्मृतिमात्रसंग्रह
तयोमकेषांतंत्रे अपेक्ष दी
पोत संगचतुर्दश्या संमिष्या
भवेत् कुरुः तस्यां यातामसी
रात्रिः सोम्यते कालरात्रिकान्
तस्यां हजा प्रकृत्या कालीना
रा प्रियेकरी इति कालीकुल
सहावः ॥ दीयमानः त्रिव
र्तमानदानसम्पिबस्त राधो
कर्मणिपानप्रत्ययेन निषन्नः
इति व्याकरणं यथा कृत्यविना

मार्गे विवाहोत्सवयज्ञेषु
अंतरा मृतमृतके पूर्वसंकल्पि
ते द्रव्यदीयमानं न दुष्यति इति
तिष्ठादित्यं ॥
दीत ३. मौञ्जे इत्यायां छेः
थ मौञ्जं मंडितमस्तकीभावः
इत्या यजनं होः थो विषम व्रता
देशोपनीतयः ३. दीतते वद
मंडितमस्तकः स्यादित्यर्थः
दीतते जनो यजतीत्यर्थः दी
तते याज्ञिको नियमीत्यादि
त्यर्थः दीतते पंडितो जनं
व्रतं सुपदिशतीत्यर्थः दी
तते पुत्रं विप्रः उपनयतीत्य
र्थः इति दुर्गीरासः ॥
दीतानीषेष्टिः स्त्री यत्तविषो
षः तत्त यथायः सौमिकी २
इति हेमचन्द्रः ॥
दीता स्त्री यजनं यजनं ३
यजययातः व्रतसंग्रहः
इति हेमचन्द्रः गुरुम्
व्यात् सेष्टदेवमंत्रग्रहणं त
तत्तणादियथा दीयते ज्ञान
मयं ते हेतियते यापसंज्ञयः त
सादीतेति सा प्रोक्ता मुनिभिस्त
तदंशभिः दिव्यं ज्ञानं यतोद।

यात् कुर्यात् पापस्य संतप्यं त
सादीतेति सा प्रोक्ता मुनिभि
स्तत्रावेदिभिः उच्यते प्रथमं त
त्र लक्षणं गुरुशिष्ययोः इत्यत्र
लक्षणं गुरुशिष्ययोः लक्षणं
तत्तत्त पात्रे द्रव्यं योगिनीतं
त्रे पितृमंत्रः न गृह्णीयात् त
था मातामहस्यच सोदरस्य कनि
ष्ठस्य वैरिपताश्रितस्यच रुद्रया
मलेन यत्नी दीतयेद्रता न पिता
दीतयेत् सतो न पुत्रं च तथात्रा
ताश्रितं न च दीतयेत् सिद्धमे
त्रो यदि पतिस्तदापत्नी सदीत
येत् शक्तिते नवगरोदे न च सा
कन्यकाभवेत् तथा गणेषाविम
विण्णयते दीता पितृदीतादीता
च वनवासिनः विविक्ताश्रमिणां
दीता न सा कस्याणादायिका
इत्यादिविषेधवचनादेश्योमंत्रं
न गृह्णीयादित्यर्थः इति त्रिसिद्धे
तरविषयं सिद्धमंत्रो न दुष्यती
निवचनात् प्राक्तियामते भैरवि
तीर्थोचारव्रतो
मंजीतानवान्
समाहितः नित्यनि
ष्टो यतिः त्वाता
गुरुः सा ॥

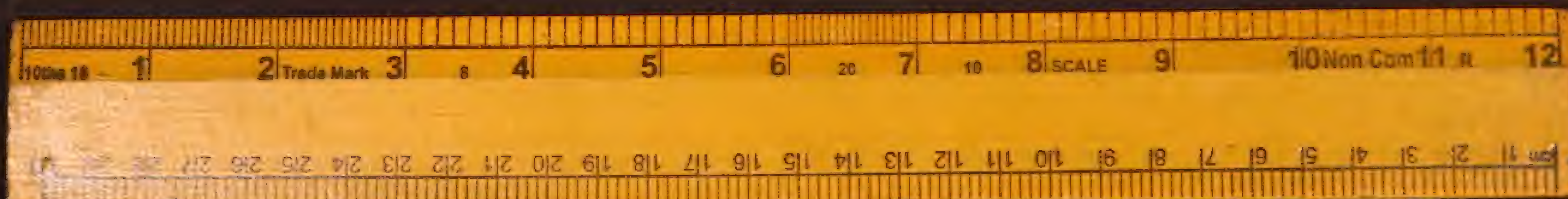

द्वैतिकोपिच सिद्धयामने यदि
भाष्यवशेनैव सिद्धविद्यालभेत
प्रिये तदैवतांत दीक्षेत तत्का
गुरुविचारं गणेशविमर्षि
णं प्रसादाच्च तथाज्ञानात्
पितृ दीक्षा समाचरन् प्रायश्चि
तं ततः कृत्वा पुनर्दीक्षां समा
चरेत् पितृ विसृपतत्तं सा
तामहादीना मपि प्रायश्चित्तं
अयुतसाक्षिजोतपः सर्वत्र तथा
दर्शनात् तथा च शांलः दश
साहस्रजप्तेन सर्वकल्मषना
शिनी श्रीक्रमेण मनुर्विमुषा
दानयो ज्योष्टपुत्राय धीमते
मत् ससूक्तं निर्वीर्यं च पितृ
संत्रं श्रेष्ठे शाक्ते नडुप्यतीति
कौलिकमंत्रदीक्षापरं योगि
नी तंत्रे शाक्तादिविद्या म
धिकृत्य दीक्षानिषेधात् यद्वा
शाक्तेतादिविद्यायां मत्
ससूक्तं तथा प्रतिपादनात्
तथा च कृतसूक्तसहस्र
नेकजनप्रभावे भवति य
दि मनुष्यो गृह्णीतश्चिदाया
कथमपि मत् मेनं प्राप्य
शिष्यः परस्मै निजकुलनि
लकाय तेषु पुत्राय दद्यात् ३

ति महातीर्थे उपरागे सुतिसर्वे
त्र नदोषः तथा च विस्मयं
कृत्य साधू एष्ट तयात्र तन्
वत्प्राप्तिसकलतव ब्रह्माणक
धितंष्टवं वशिष्टाय महात्मने
वशिष्टोपि स्वपौत्राय मत्
पित्रे दत्तवानस्वयं प्रसन्न
दयः स्वच्छः पिता मे करुणा
निधिः कुरुते त्रे महातीर्थे
सूर्यपर्वणि दत्तवान् इत्यादि
बेदां पावनसंहितायां प्रोक्तं
कं प्रतिपादयतां योगिनी
तंत्रे निर्वीर्यं च पितृसंत्रं
तथा मातामहस्य च स्वप्रल
इंसिया दत्तं संस्कारेनैव सु
द्यति यत् साधी चैव सदा
रागुरुभक्ता जितेन्द्रिया सर्वसं
जार्थतत्ता सुशीला पूजने
ता गुरुयोग्या भवेत् सा हि विद्य
वापरिवर्जिता स्त्रिया दीक्षा मु
भाष्योक्ता मातृपुत्राय शास्त्रात्
इदं गुरो रुपासितमेव परं
तथा च भैरवीतंत्रे स्वीयमंत्रो
देशे तु न कुर्याद्गुरु चित्तं
मातृ विसृपसितेष्टगुणं यत्
पासिते शुभफलदमित्यर्थः सिद्धं
त्रविषयं

वस्तुतस्तु योगिनीतंत्रे स्त्रीपदं
विध-परं एकवाक्यतावलात्
दीक्षायां विधवादीनां मधिका
विशेषयति कुलागोवे विध
तथाः सुतादेष्टान् कन्यायां
पितृराज्या नाधिकारो सतो
नार्यो भाष्यीया भर्ते रात्राया
योगिनीतंत्रे स्वप्रलब्धेन व
लमे गुरोः प्राणं निवेशये
त् वटपत्रे कुंकुमेन लिखि
त्वा ग्रहणं शुभं ततः
मुद्दि मवाप्रोति चान्यथा वि
फलं भवेत् इदं सद्गुरोः
वेतत् सत्वेन स्मारेव गृह्णीया
त् स्वप्ने तु नियमो नहीति
नारदवचनात् तथा विद्या
धराचार्यभूत जाबालवचने
मध्यदेशे कुरुते त्रनाट कौक
णसंभवाः अतर्ह्यदिप्रतिष्ठाना
आवत्याश्च गुरुतमाः गोडाः
फाल्गुनद्वय सोम मागधाः के
शला तथा कोषलाश्च दशाणि
शु गुरवः सप्त मध्यमाः कणि
दनर्मदा रेवा वल्हानी रोद्र
वा तथा कालिंगाश्च कलेवा
शु काकोजा शुभमाः मताः
तथा वैसवे वै॥

सर्वो शास्त्रः शौवे शौचश्च शा
क्तिके शौचः शाक्तोपि सर्वत्र
दीक्षास्वामी न संशयः दी
क्षा विना जपस्य दुष्टतात् प्र
थमं सा निरूप्यते दिव्यं ता
ने यतो दद्यात् कुर्यात् पा
पस्य संतप्य तस्मादीहेति सा
प्रोक्ता मुनिभिस्तन्त्रवेदिभिः
मंत्र लताया माह विगलाम
ते मनने विस्मयित्तमं त्राणं
संसारवन्धनात् यतः क
रोतिसिद्धिं मेव इत्युच्यते
ततः अन्यच्च मननाच्चायते
यस्मात्तस्मान्नमः प्रकीर्तितः
सर्वश्रमेषु दीक्षाया आवा
एकत्वं तथा च दीक्षामूलं
परं तपः दीक्षा माश्रित्य नि
वसेत् यत्र कुत्राप्यमे वस
न अदीक्षिता सेकुर्वन्ति न
पुत्रादिकाः क्रियाः न भवं
ति प्रिये भेषो शिलाया मुपु
वीजवत् देवि दीक्षावि ही
नस्य न सिद्धिर्न च सद्गतिः
तस्मात् सर्वप्रयत्नेन गुरु
णादीक्षितो भवेत् अदीक्षि
तोऽपि मरणे रोषे नरकं
त्रजेत् तस्मादीक्षां प्रयत्नेन
तथा वैसवे वै॥

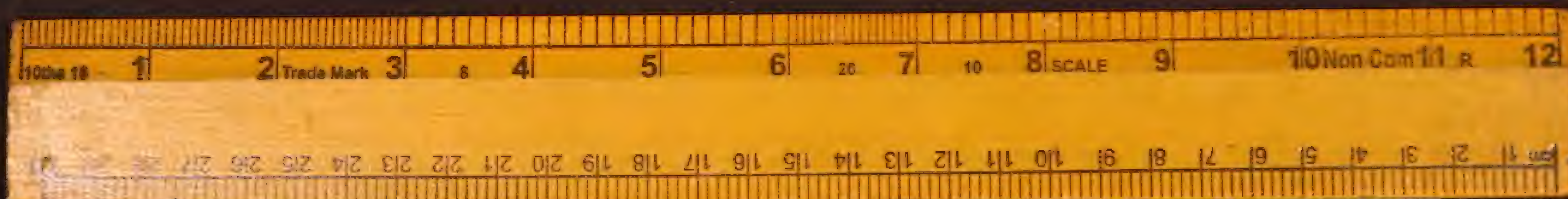

सदा कर्माच्च तंत्रिकात् ग्रं
थेष्टा न मंत्रे च यो गृह्णा
तिनाराधनः मन्त्रान्तरसदृश
यु निष्कृति नैव जायते ना
दीक्षितस्य कार्यं स्नातपोभि
निष्कृतेः तन्तीर्थगमनेना
पि नक्षत्रादीर्यंत्राणां मत
स्य सूक्ते अदीक्षितानां मर्त्या
नां दोषं शृणु वानने अत्र
विष्णुसमं तस्य जलं मूत्रस
मं स्मृतं तत् कृतं तस्य वा
ग्राहं सर्वं याति साधोगति
मूत्रस्य मंत्रवेद्योषनिषेध सा
ह प्रणवाद्यो नरात्मसंज्ञं
मूत्राय सर्वथा आत्ममंत्रं गु
रो मंत्रं मंत्रं वाजपसेतकं
स्वाहा प्राणवसे युक्तं मूत्रम
त्रं ददद्भिः मूत्रं निरय
माप्नोति ज्ञाताणां यात्यथे
गतिं कृति रपि सावित्री प्र
णवं यन्तु रैती स्त्री मूत्रं
यदि ज्ञानी यात् समुत्तरोपो
गच्छति इति विशेष साह
वारादीये गोपालस्य मन्त्रं
यो मन्त्रेण साधु पाठेत् तत्पत्न्या
प्राप्तिं सूर्यस्य गोपास्य मन्त्रं
या पञ्च दीक्षाधिकारी स्नादय

था पापभाक् भवेत् शक्तिगोवि
दसुखावने अदीक्षितस्य मन्त्रो मे
तत् न च मन्त्रेति नक्षत्रेणैव सक्त
सामपि दीक्षाणां शक्तिः फल म
विहितं अविरोधात् भवेत्तेव प्राप्त
गिक्यस्तमक्तयः तथा उपपातक
लक्षाणां महापातकदयः वाना
त् दहति देवेशिरीक्षा दिविधि
ना कृता यामने आगमोक्तवि
धानेन कलौ देवान् यजेत् स
धीः नदि देवाः प्रसीदन्ति कलौ
चान्यविधानतः अतः सद्गुरो रा
दितदीक्षः सर्वकर्माणि साध
येत् तत्राप्यत्र कूलमंत्रं दीक्षेत्
तथा च सारादाय सत्ताराणिको
हाना मन्त्रकूलान् भजेन्मन्त्र
तथा वारादीये ताराचक्रं राशि
चक्रं नामचक्रं तथैव च अत्रै
त् सगुणो मंत्रो नान्यच्चक्रं वि
चारयेत् इति तत्प्रधानतया वो
दयं तथा च धनिमंत्रं नक्षत्रं
यात् अकुलं च तथैव च श्रा
दि दर्पणानां तत्र चक्रं वि
चारय्य आवश्यकत्वात् मथ
मं तन्निष्कृते तत्र सिद्ध
सारस्वते वृत्तिदार्क वराहाणां

प्रासादप्रणवस्य च संविडात्
रमंत्राणां सिद्धादीत्रैव शोधये
त् सप्रलब्धे सिद्धादने माला
मंत्रे च अत्रैव वैदिके युचमंत्रेषु
सिद्धादीत्रैव शोधयेत् मालामं
त्रं वारादीये विशाखाधि
का मंत्रा मालामंत्राः प्रकीर्ति
ताः तन्मुक्तस्य मंत्रस्य सिद्धा
दीत्रैव शोधयेत् हंसस्याष्टाव
रस्यापि तथा पंचाक्षरस्य च प
क द्विआदिबीजस्य सिद्धादी
त्रैव शोधयेत् तथा पकाक्ष
रस्य मंत्रस्य मालामंत्रस्य पाव
ति वैदिकस्य च मंत्रस्य सिद्धा
दीत्रैव शोधयेत् तथा संज्ञमा
लात्रैव काली तारा महाविद्या
कोडशां भुवनेश्वरी भैरवी छि
त्रमन्त्रा च विद्याधुमावती तथा
वगला सिद्धविद्या च मातंगी
कमलात्मिका एता दृष्टा महा
विद्याः सिद्धविद्याः प्रकीर्तिताः
मालिनीविजये अथ वत्साम्य
हं या या महाविद्या महीतलेयो
षजालै रसंस्पृष्टा स्ताः सर्वादि
फलैः सह काली नीला महा
दुर्गा वरिता छिन्नमस्तका ।

वागवादिनी चान्नसर्गा तथा प्रत्यं
मिरा पुनः कामाख्यावासिनी वा
ला मातंगी शैलवासिनी श्या
याः सकला विद्याः कलौ स
र्गाफलप्रदाः सिद्धमंत्रतया ना
त्र युगमेवापदिश्रमः तथावे
ता महाविद्याः कलिरोषात्र
वाधिताः चासुंदात्रैकलो
काली तथा भारा मेरवी छिन्न
मस्तका त्रिकुटा त्रिपुरा दुर्गा
तथा महिषमर्दिनी कात्यायनी
च चासुंदा महाविद्याः प्रकीर्ति
ताः नात्र सिद्धायपेक्षास्ति न
नक्षत्रविचारणां कालादिषो
धने नास्ति न चाभिजादिद्वयं
सिद्धविद्यातया नात्र युग सेवा
परिश्रमः नास्ति किंचिन्महा
देवि उः त्वसाध्यं कथंचन
इत्यादिवचनादेशु विचार्ये ना
स्ति वस्तुतस्तु इदं प्रशंस्य
रे सर्वत्र विचारसावश्यकत्वं
उरदृष्टवशात् कदाचिद्देवि
मंत्रस्य स्वप्रादौ प्राप्ता तत्त
दोषस्य दृष्टत्वात् इति तत्सां
प्रदायिकाः अत्र कुलाकु
लचक्रं राशिचक्रं नक्षत्रचक्रं
अकथदचक्रं अकडमचक्रं

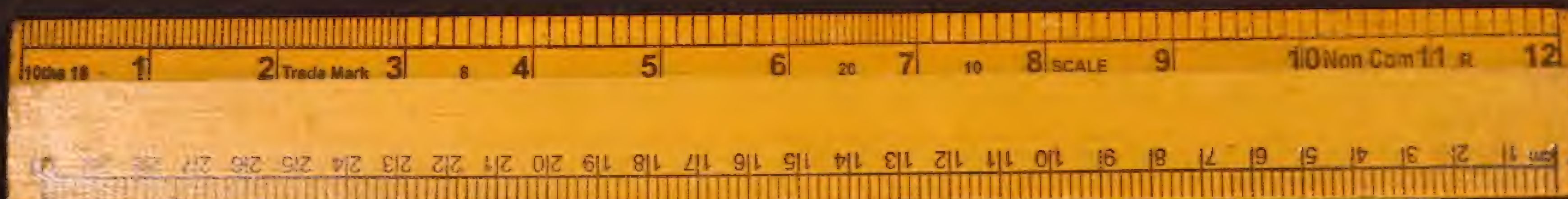

लिप्यनिवृत्तं पतानि चक्रा
हे ततः शब्दे चद्रव्यानि अ
द्यदीक्षाकालनिषमः मंत्राभ
स्तत्रैव स्यात् सनस्तपुरुषा
द्यदः वैष्णवे रत्नलाभः स्या
त् ज्येष्ठे मरणं भवेत् आ
षाढे वन्युनाशः स्यात् आ
षाढे पूर्णायाः श्रावणं भवे
त् प्रजानाणो भवेद्द्रोद्रे आ
श्विने रत्नसंचयः ॥ कार्तिके
मंत्रसिद्धिः स्यात् मार्गशीर्षे त
त्तद्वेत् ज्येष्ठे शत्रुपीडा स्या
त् माघे मेधाविवर्धनं काल
ने सर्वकामाः सुमितमासवि
वर्जयेत् चैत्र इति गोपाला
विषये गौतममुक्तत्वात् मधु
मासे भवेद्दीक्षा दुःखाय मर
णावहेति वचनान्नायत्र त
थाज्येष्ठे मृत्युप्रदा विद्या अ
षाढे सत्वसंपदः इति यो
गिनीशदशराषाढे श्रीवि
द्यायां नदोषः अत्रचमासः
सौर पवसोरे मासि शुभा दी
क्षा नचान्दे न चत्वारको इति
गौतमोपात्त वैष्णवायनसं
दितायां मंत्रप्राप्तेभ्यः सेवे
धनधान्यप्रदं भवेत् वृष मर
णं माघेति सिधुनेऽप्या

नाशानं कर्कटे सर्वसिद्धिः स्यात्
मेधाविनाशानं कन्यालक्ष्मीप्रदा
नित्यं तलायां सर्वसिद्धयः वृश्चि
के स्नानलाभः स्यात् धनुर्मासि
नाशानं मकरः पुण्यदः प्रोक्तः
कुंभे धनसमृद्धिः मीने दुः
खप्रदो नित्यं पर्व मासविधिक
मः प्रतिप्रसव माह रुद्रयाम
ले कार्तिकाश्विन वैशाखमा
घेऽथमार्गशीर्षके कागुने
श्रावणे दीक्षा पुरश्चर्या प्रण
स्यते अथ वधनियमः रविवा
रे भवेद्विज्ञे सोमे पूर्णतिर्भवेत्
किलायासु रंगारके हेति त
त्र दीक्षां विवर्जयेत् बुधे सो
म्ये माघेति ज्ञाने स्यात् वृह
स्पते सुके सोभाय माघेति
यशोदानिः शनैश्चरे अथति
थिनिर्णयः आगमकलादुमे
प्रतिपदि कृता दीक्षा ज्ञानना
शकरी मता द्वितीयायां मुनि
र्भवेत् चतुर्थ्यां वितनाशः
स्यात् पंचम्यां बुद्धिवर्धनं अ
ष्ट्यां ज्ञानतयं सौरा लभते
सप्तमीदिने अष्टम्यां बुद्धि
दायां स्यात् नवम्यां ॥

वृषः तयः दशम्यां राजसो
भाय मेकारणं सुचि भवेत्
द्वादश्यां सर्वसिद्धिः स्यात् त्र
योदश्यां दरिद्रता निर्मूलानि
शुक्लदृष्ट्यां हानिर्मासावसा
नके पतने धर्मवृद्धिः स्यात्
अस्थायाय विवर्जयेत् सन्या
गर्जितनिर्घोष भूकंपोत्पत्ति
पातने पताम्यस्यां शु दिवसा
न श्रुत्यक्तान् परिदत्तयेत्
द्वितीया पंचमी चैव षष्ठी चै
व विज्ञेयतः द्वादश्यां मणिक
र्तव्यं त्रयोदश्यां मृदा शिवा
इति यत् त्रयोदश्यां विधाने त
द्विषयं समाश्चनचन्द्रिका
धृतत्वात् पंचमी सप्तमी षष्ठी
द्वितीया पूर्णिमा सिता त्रयो
दशी तदशमी प्रशस्ता सर्वका
मदा इति सनत कुमारवच
नाच्च शिवविषये सप्तम्यां नि
षेध नाह मुक्तपक्षस्य दश
मी सप्तमी च दिज्ञेयतः नि
द्या सदैव षष्ठी स्यादिति यो
गगमांतरे
अथ नक्षत्रनिर्णयः अश्विन्यां
सुख माघेति भरणं मर
णं भुवं कृत्तिकायां भवेद्दुःखी
रोहिण्यां वाक्यति भवेत् ॥

मृगशीर्षे सखावाग्निरादीयां
वन्युनाशानं पुनर्वसौ धनाढ्यः
स्यात् पुष्ये शत्रुविनाशानं अ
श्लेषायां भवेत्सप्तमी चतुर्थां दुः
खमोचनं मोक्षार्थं पूर्वफला
णां प्राप्नोति च न संशयः
ज्ञानं चोत्तरफलाप्यं हस्तायां
च धनी भवेत् वित्रायां ज्ञा
नसिद्धिः स्यात् स्वात्पां शत्रुवि
नाशानं विष्णवायां सुखं वा
नराधायां वन्युवर्धनं ज्येष्ठा
यां सुतदानिः स्यात् मूलायां
कीर्तिवर्धनं पूर्वाषाढायां रायमे
भवेत् कार्तिकायां अवला
यां भवेद्दुःखी धनिष्ठायां दरि
द्रता बुद्धिः शतभिषायां स्यात्
पूर्वभाद्रे सुखी भवेत् मौल्यं
चोत्तरभाद्रे च रेवत्यां कीर्तिव
र्धनं आर्द्राकृतिवयो निषेधस्त
शिववक्त्रोत्तरविषये सन्या अ
दीयां कृतिकायां च मंत्रारम्भः
प्रणस्यते यदीयां कुशानोदी
मंत्रारम्भे यथाक्रमं ज्ञानान्तरे
अश्विनीभरणी स्यात् विष्णवा
हस्तभेषु च ज्येष्ठा ज्ञानत्रयेषु
च कृत्तिकायां भवेद्दुःखी
इति ज्येष्ठाभे ॥

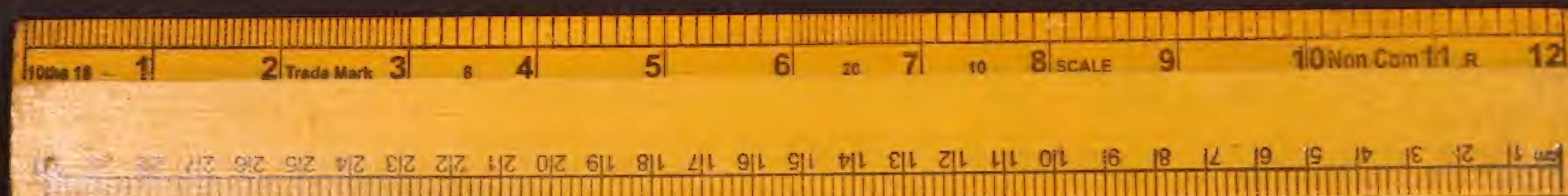

शो यद्विधानं तद्विषयं
अगस्त्यसं हितोक्तं तत्
अथ योगादिनिर्णयो विष्णु
सारे सुभः सिद्धस्तथापुष्पा
न ध्रुवयोगस्ततः परं श्रीतिः
सोभायोगश्च दृष्टियोगस्त
तः परं दृष्टाणश्च तथा योगः
सर्वमंत्रसुभावरः रत्नावल्यां
योगश्च श्रीतिरायुष्मान् सोभा
यः शोभनो धृतिः दृष्टिध्रुवः
सुकर्माच साध्यः सुकृष्टदृ
ष्टाणः वरीयांश्च शिवः सिद्धो
ब्रह्म इन्द्रसुबोदश अथ क
रणनिर्णयः वववातव कोल
व तैतिल गर वणिज्ज सदन
नरं करणानि सुभायेव सर्वत
त्रेषु भाविनि अथ लग्ननिर्ण
यः दृष्टे सिद्धे चकृत्पाया ध्रु
मीनाल्लग्नके चंद्रतारावृक्
लेच कुर्याद्दीक्षामवर्जनं त
था स्थिरलग्नं विष्णुमंत्रं शिव
मंत्रं चरं सुभं हिः सुभावरतं
लग्नं शक्तिमंत्रं प्रसास्यते अगस्त्य
संहितायां त्रिषष्टागताः प्राणाः
सुभाः केन त्रिकोणगः दीक्षा
यांत सुभाः सर्वदुष्टस्याः सर्वत
पाकाः अथ पतनियमः सुक्ते

पते भवेद्दीक्षा कुर्यात्पंचमा
दिनात् निषिद्धेधाणि सामेषु
विशेषो सुनिर्भरतः रत्ना
वल्यां षष्ठा भाद्रपदे षो
तथा कुम्भचतुर्दशी कार्ति
केनवमी मुक्तामासौ सु
क्ता तृतीयाका पोषे तनव
मी मुक्तामा चतुर्थिका फा
लानेनवमी मुक्ता चैत्रकाम
चतुर्दशी वैशाखे चास्त्याचै
वज्येष्टे दशहरा तिथिः आ
षाढे पंचमी मुक्तामाव
णो - कुम्भपंचमी पतानि
देवयवाणि तोयकोटिफ
लभेत अत्र दीक्षा प्रकते
व्या नमासं च परीक्षयेत् न
वारं न च भस्मिन् अथ चम
नतत्र नतिष्ठादिक दृष्टां
न योग करणं चैव शंकरा
च भाषितं अथ चमते चैत्र
त्रियोदशी मुक्तावै - शोवि
कादशी सिता ज्येष्ठे चतुर्द
शी कुम्भा आषाढे नागपंच
मी प्रावणो कादशी भाद्रपदे
गौरीसदिताष्टमी आश्विने च
महापुष्पा महापुष्पमीष
ठाकार्तिकेनवमी मुक्तामा
णीर्षसिन्ने तथा षष्ठीचतुर्दशी
पोषमाचये कादशी सिता फा

लाने च सिता षष्ठी चेति का
लविनिर्णयः योगिनीतंत्रे अ
यने विषुवे चैव ग्रहणे चन्द्र
सूर्ययोः रविसंक्रान्तिदिवसे
पुण्ययायो सुरेसुति मन्तरा
सुसर्वा सुमहापुजादिने तथा
चतुर्थी पंचमी चैव चतुर्दश्य
ष्टमी तथा तिथयः सुभराः
शुक्लादीताग्रहणकर्मणि र
त्नादिवचनात् चतुर्दश्यष्टमी
ति शक्तिविषयं चतुर्थीति ग
णेशविषयं ततस्तत्कल्याणता
त निदिनेषुपि मासेषु दीक्षा
ग्रहणे सुभा सूर्याग्रहनका
लसमाप्तो नास्तिभूतले विशेषे
षतो महादेवि दीक्षाग्रहणकर्म
णि तत्रयद्यत कृतं सर्वमन
तफलदं भवेत् रविसंक्रमणे चै
व सूर्यस्य ग्रहणे तथा तत्र
लग्नादिकं किंचित्त्र विचार्यक
थंचन रविसंक्रमणे चैवनाम
दनेषितं भवेत् न वारातिथि
मासादिशोधनं सूर्यपर्वणि प
वं चन्द्रग्रहणेपि तथा रुद्रयाम
ले न कुर्याच्छुक्तिकीदीक्षामु
पक्ते विभावरो न कुर्याद्देसवै
तांत यदि चन्द्रम ॥

सोग्रहः पतञ्ज गोपाल श्री
विद्योतरविषये अन्येषु पु
ण्ययोगेषु ग्रहणे चन्द्र स
ूर्ययोरिति गोतमीयात् सू
र्यग्रहणकाले च नान्यद
नेषितं भवेदिति योगिनी
सुदयाञ्च तारादौ नविशेयो
यथा दीक्षाकाले प्रवक्ष्यामि
नीलतंत्रानुसारतः कुम्भपत
स्य चाष्टम्यां सुभेलग्रे सुभे
ताणे एव भाद्रपदा युक्ते मि
त्रतारादिसंघुते अथ वा अ
नुराधायां रेवत्यां वामणां
ते जानीयाच्छुभनं कालं मे
त्रस्य ग्रहणं प्रति इष चैव
विशेषणकार्तिके च विशेष
तः यामले श्रीपरा कालीवी
जानिनीयो दीर्घसु यामनः
सूर्यस्योपग्रहे लङ्का वारं स
क्तिफलप्रदः अमावास्यासो
मवारे भौमतारे चतुर्दशीम
ममी रविवारे च सूर्यपर्व
भतेः समा कुलार्णवे सप्तमी
रविवारे च सोमे दशै स्तयेव
च चतुर्थी कुम्भवारं च षष्ठीच
तुर्दश्यतो देवयवसमावेयास्ता
सुदीक्षा समाचरेत् ॥

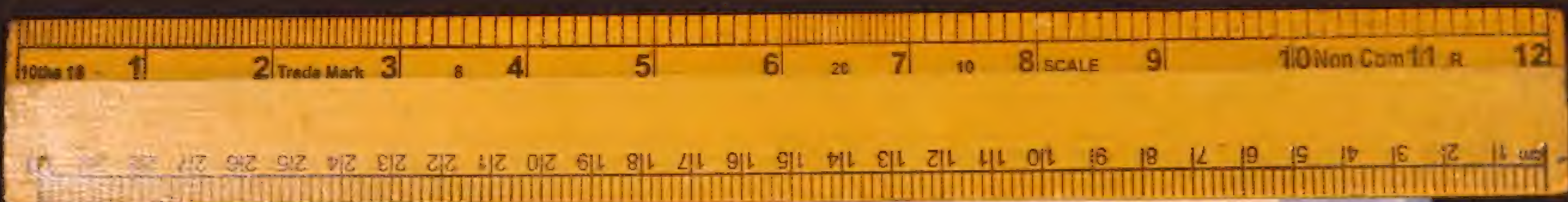

यामले पुण्यतीर्थे कुरुते
 देवीपीठवत्तुये प्रयोगे
 श्रीगिरी काशं कालाकालं
 न शोधयेत् विलुपयामले दे
 देवीवोधं समारभ्य यावत्
 स्नात्रवमी तिथिः कृताता
 स बुधे दीक्षा सर्वाभीष्टफल
 लपारा मुक्तपते विशेषेण
 तत्रापि तिथि रष्टमी तत्रापि
 शारदी दुर्गा यत्र देवी गृहे
 गृहे तत्र दीक्षा प्रकर्तव्या मा
 सत्तादीत्र शोधयेत् तथा वो
 धनेचैव दुर्गायाः कालाकालं
 न शोधयेत् अशोकाख्या
 एमी यत्र रामाख्या नवमी
 तथा लगे वायव्य बालग्रेय
 त्रस्यातिथि रष्टमी शुभे रात्रौ
 उत्तरेण दीक्षा कार्या विशेष
 तः समयाचारतरे शुभाद्यायं
 जन्मदिने विवाहदिवसे तथा
 विषवायनयो हनुमैव किं
 विहितायेत तथा शिष्या
 नाहुय गुरुणा कृपया दी
 दीपते यदा तदा लग्नार्हकं
 चित्र विचार्य कथंचन सर्व
 वारा ग्रहा सर्वे नक्षत्राणि च रा
 शयः यस्मिन् नक्षत्रे संतुष्टो गुरुः सर्वे

सुभावरा सभसंघदे
 योगिनीतंत्रे च ग्रहणे च म
 हातीर्थे नास्ति कालस्य ति
 थिः गद्यायं भास्करतंत्रे वि
 रजोचन्द्रपर्वते चटलेच मने
 मे च तथा कन्याग्रामेषु च न
 गृह्णीयाततो दीक्षा तीर्थेषु
 तेषु पार्वति वारादीन् तत्रे मुक्त
 स्तो यदि वा वृद्धो गृहीति
 न्यो भवेद्यदि मेच वृद्धिक
 सिद्धेषु तदा दोषो न विद्यते
 महाविद्यास सर्वस कालादि
 विचारो नास्ति तदुक्तं सुत्र
 मासातंत्रे कालादिषोध्यने
 नास्ति न चातित्रादि दृष्ट्या
 अत्र माला निर्णयो मालाया
 द्वे दृष्ट्याः पुरश्चुराणोपमिति
 हे तत्तद्वे दृष्ट्या कलावती
 दीक्षा कलावतीयावे दृष्ट
 व्या अथ पंचायतनोदीक्षा
 यामले भवानोत्त यदा मध्ये
 पेशान्या मच्यते यजेत आग्ने
 यो पार्वतीनाथ नैऋत्या गाना
 नायक वायव्या तपनेचैव पूजा
 क्रम उदीर्यतः यदा तमध्ये गो
 विन्दं पेशान्यांशं करं यजेत आ
 ग्नेयां गाना ॥ ॥

शंभु नैऋत्या तपने तथा वा
 यव्या मविको चैव भोगमोले
 कभूमिका शंकरे च यदा स
 वि पेशान्या मच्यते यजेत
 आग्नेयां तपनेचैव नैऋत्या
 गानायाक वायव्या पार्वती
 चैव सर्गमोक्षप्रदायिनी आग्ने
 यं यदा मध्ये पेशान्यांशं करं
 यजेत आग्नेयां गानायां च
 नैऋत्या केशवं यजेत वाय
 व्या मविको देवी सर्गसाधनभू
 मिका गानायां यदा मध्ये पेशा
 न्यां केशवं यजेत आग्ने
 य्या मीश्वरं चैव नैऋत्या तपने
 तथा वायव्या मीश्वरी चैव पु
 जयेत्सोदासाधनी स्वस्मानवर्जि
 ता देवा दुःखशोकभयप्रदाः
 तथा च गणेशविमर्षिणां शं
 भो मध्यागते हरी नहरभू देव्या
 हरी शंकरे भास्करा गस्तु तारवो
 हरी गणेशजं विष्णुः स्यापिता
 देव्यां विष्णु हरे कदेन रवयो ले
 वादरेः जेष्ठरे नार्याः शंकरभा
 गतोः तिस्रस्तदा व्यास्तस्त ते
 दादिदाः रामचन्द्रचन्द्रिकायो
 गौतमीये च यदा तमध्ये ॥ ॥

गोविन्दं आग्नेयां गानायाकं
 नैऋत्या हरे मभ्यर्च्य वायव्या
 मर्चयेद्विष्णु पेशान्यां शंकरं
 चैव भोग मोक्षफलप्रदं
 ति यदंगदेवतायाः पूजने आ
 ग्नेयादौ गणेशादिपूजनं स
 तं तदाम गोपालविषयमि
 तिकेचित् वस्तुतो वैकल्पि
 क मिति सम्प्रदायः
 एतेषां पूजनेन गौतमीयो
 गन्थादिभिः श्याभ्यर्च्य चङ्गा
 चैनमेव च विष्णुकृत्य तपने
 त्रैलोक्यसमापयेत् अंग
 देवता पूजा कालस्त पीठ पूजा
 नेतरं तथा च सुनत कुमारतं
 त्रैपीठस्थां च न मगदेदयजने मा
 याप्रतिष्ठा तथा आह्वानं निज
 मृदिका विरचने ध्याने प्रभोः
 पूजने यत्त देवे पुण्यां जलि
 दत्ता अंगदेवान् समर्चयेत्
 तत्त प्रतिष्ठितयंत्रादिविषयं
 यंत्रातिरिक्ताधारे पूजने त
 कलावस्या पक्षपीठे पृथक्
 पूजा विनायकं करोति यः अंगो मि
 त् पवित्र्य देवतायां पञ्चा
 त् पर्वच आवासा देवता जन्मास

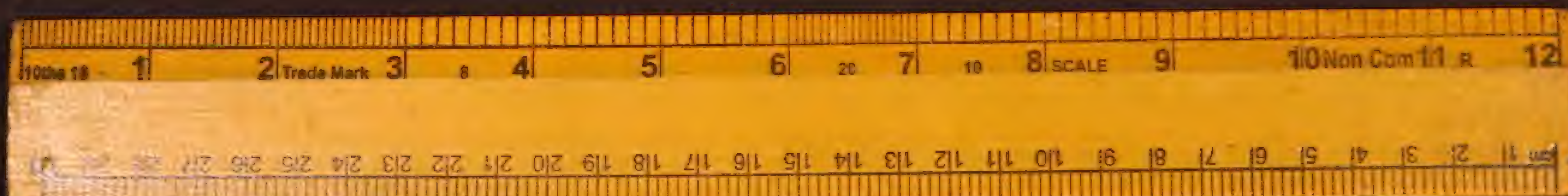

इयंस्तन्मदेवतां उभाभ्यां ल
संते प्रापे मंत्री तत्तदस्मि
तिः तदेतदतिरिक्तविषये स
वेषा मंगमंत्राणां सिद्धादि
विचारो नास्ति तथा च सिद्धि
दिशोधनं तेषां अंगत्वे स
तिराजवत् एषामादौ तेषां
यतनाभावः तथा च रुद्रया
मले एषामायां भैरवीता
रा छिन्नमस्तासु भैरवे मंडु
बोधे तथा रौद्रे पंचांगने
अने बुधेः उपविद्यासु स
वीसु यदकस्मादिषु साध
नेनात्र दीक्षायापेक्षास्ति ना
त्रागारिमपुत्रने तत्तत्सारे उ
पविद्यासु सर्वासु तथा प्रयो
गसाधने दीक्षां विनैव कर्त
व्य उपदेशः सदैव हि
तथासंक्षेपदीक्षा मूर्ध्नि स
र्वतोभद्रे नवं कुंभं निधाय च
सोदकं गंधपुष्पाभ्यां मर्द्धितं च
सुसंयुतं सर्वोषधिनुरतं येन
पलवसंयुतं ततो देवायै न कुत्वा क
नेदकोत्तरेण तं पंचपलवमिति प
नसाम्राष्ट्राव वट वकुलाणि तथा
च वाशिष्ठे पनसामंत्रं तथाप्यत्रैव

दं वकुल मेव च पंचपलव मि
त्युक्ते मुनिभिस्तत्रैवेति न
रत्नमिति सूक्तमाशिकाय वे
इयं गोमेदान् वज्रविदुमो
पमरागं मरकतं नीलं चैव
तथा क्रमात् निवन्धिषिष्यं
सलंकुतं वेद्या मुपाधि सुपदे
शयेत् मंत्रिते प्रोत्तणीतोयैः
प्रातिकुंभजले स्नाया मूलमं
त्राणां पृथक् मंत्रिते रभिषेच
येत् अमुकं अष्टोत्तरेण अ
थ संपादयेत्तत्र हस्तं शिरसि
सि धारयन् समोस्ति तत्तत्तान्
दद्यात् ततः शिष्योऽष्टैर्हस्तै
पद्मादीनां शौचं मभ्यु
सात्तं तदं वनासवारं मूलने
शिरसिकं निधाय अष्टोत्तरेण
न कोजपेत् तथा च तत्रा
प्यशक्तः कश्चिच्चैरज मभ्यु
सात्तं तदं वनाभिषिच्यापवा
रे मूलने केवलं निधायैव
पेन कर्त्तुं उपदेशोत्तये विधिः
निसंक्षेपदीक्षा उपदेशान्तरमाह
विष्णुसारे चन्द्रसूय ग्रहेतीर्थेति
सिद्धिस्त्रेषिवालये मंत्रमात्रप्रक
कथनमुपदेशः स उच्यते विष्णुसारे
महा॥

दाता तथा दीक्षा उपदेशस्त तः
परं युगेयुगेव कर्तव्या उपदेशः
कलौ युगे इति कुलान्नरकृत
तंत्रसारं दीक्षितः पुं अवभृथं
इत्यमरः प्रधानयागो दीक्षा त
स्या अंतः समापको योऽपरो
यज्ञो न्यूनत्वादिवेषणांत्यं प्र
धानयागस्य पुराणार्थं प्रतिष्ठा
र्थं क्रियते सोऽवभृथ उच्यते
अवदीने विभर्ति पोषयतीति
नास्तीति थक यज्ञावशेषे स्ना
ने यत् तदेवावभृथं विदुः
ति त्रिकोत्तरेणः यज्ञान्ते तम
वभृथाभिषेकस्तु मिति रघुः
इत्यमरदीक्षायां भरतः ॥
दीक्षितः त्रि सोमघानवि
शिष्टयागकर्त्ता ॥
यथा स सोम
वते दीक्षितः इत्यमरः
मंत्रतो सोमघानवति अ
धरे यजमानः स न दीक्षित
उच्यते अम्यत्रास्य पचारात्
दीक्षितो म्योपनयनं तत्रा
देशोक्तः दीक्षायादितो
वा इति तद्दीक्षायां भरतः
गुरुमुवाहृहीतमंत्रः ॥॥

यथा अदीक्षिता ये कुर्वन्ति
जपपूजादिका क्रिया न भव
न्ति श्रियेतेषां शिलाया मुस
वीजवत् ॥
देवि दीक्षाविहीनस्य न सिद्धि
नेच सद्भक्तिः तस्मात् सर्वप्र
यत्नेन युक्ता दीक्षितो भवेत्
अदीक्षितोपि मरणं रौरवे न
रकं व्रजेत् इति तंत्रसारः का
म्पिलनगरस्थ यज्ञदत्तनाम
कब्रालाणः यथा आसीत्
काम्पिलनगरे सोमयाजिक
लोद्वेकं यज्ञविद्याविशारदः
वेदवेदंगवेदार्थ वेदोक्ता च
रचचुरः राजमास्यो वरुधने
वदास्यः कौर्त्तिभाजनः अग्नि
सम्प्रयणः रतो वेदाध्ययनत
त परः १ ति कान्देकाशी
विडे गंधवत्तलकावर्तानं
नाम १३ अध्यायः ॥
दीक्षिता पुं सोमयाजी इति
केचित् दीक्षाविशिष्टः दीक्ष
यातोः कर्त्तरि तृणामय
येन निष्पन्नः ॥
दीक्षितायनी स्त्री काम्पिलन
गरस्थदीक्षितनामकब्रालाणपत्नी

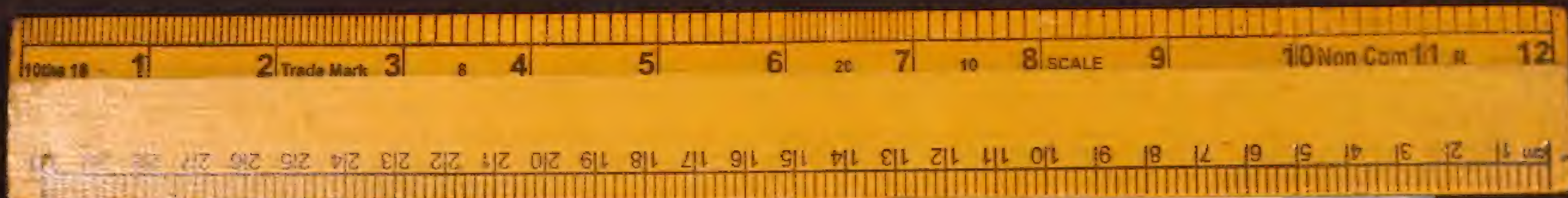
यिता विधानेन जयं भूयः स
मात्रयात अतो उगं दृपः
कुर्यात् सततं जयदृष्टये
इति कालिकापुराणे राज
नीतिविशेषः ५५ अध्यायः
उभितं क्री भित्तायां अग्रा
भिकालः तत्कारकवर्षाणि
यथा राष्ट्रभंगश्च उभितं त
स्त्रोरुपणीडनं जानीयाद्विग्र
हचोरे प्रमाथिनि वरानने १३
उभितं जायते चोरे सर्वोपद्र
वसंपुतं अनावृष्टिः समाख्या
ता व्यये संवत्सरे प्रिये २
कविद्वेषेति पत्न्यो देवे सं
छिन्नमंडलः उभितः ३५ उ
भितं जायते सर्वाभेदिनी उ
भिति प्रिये सुवेति तोयानि
पीडिता मानवा भुवि ३५
उभितं जायते चोरे धान्यो
पधिप्रणीडनं अनले च स
माख्याता नात्र कार्या वि
चारणा ५० देशभंगः सुडभि
तं समासात् कथयामहे
पिंगले चारुपमाति ॥
उभितं नर्मदातटे ५१
उभितं मध्यमं प्रोक्तं ॥ ॥

व्यवहारो न वर्तते भवेदे
मध्यमा वृष्टि ईर्ष्यासु
पस्थिते ५५ उभितं मरणां
चोरे धान्योपधिप्रणीडनं पा
पयोगे भवेदेवि रक्षाविम
रवन्दिनि ५६ रोगो मरणा
उभितं विरोधोपद्रवकुलं
क्रोधेन विषमं सर्वे समाख्या
ते हरप्रिये ५१ मेदिनीचलते
देवि सर्व भूतं चराचरं देश
भंगश्च उभितं तये संतीयते
प्रजा सोराष्ट्रमालवेदेपो द
क्षिणे कोलाताया उभितं
जायते चोरे तये संवत्सरे प्रि
ये ६० इति ज्योतिस्तत्तुतष
ष्टिवर्षान्तर्गतवर्षविशेषफल
बोधकमतिष्ठापुराणीयवच
नानि अद्भुतेषु उभितं भव
ति यथा सौम्यास्मिनी समाहा
य प्रमशानाद्भवायमाः म्प
मृगालोऽथ वामधे पुरसा प्र
विशंति चेत् विकिरंति गृहा
दो च प्रमशाने सामदीभवेत्त
रणा इत्यने लोकः परचक्रस
मागमः संग्रामश्च महाद्यो
रो उभितं मकरतथा अद्भ
नानि प्रसूयंति तत्र देशमा

विद्वं अकाले फल पुष्पाणि दे वेकृत मशुद्धीभावः १२ अ
देशविद्वकारण इति ज्योति
स्तत् तत्राणोविभित्ताग्रहो
दोषभाव इति दारुताप्रभृ
तयः कोर्म सद्यः एवैव समा
ख्यातं उभितं चाप्युपपन्ने
डिम्बादवे हतानां च विद्युता
पाथिवे विजेः सद्यः एवैव स
माख्यातं प्राणादिमरणे तथा
इति सुदितं अपि च उ
भितयुक्तराष्ट्रे चमृतके सू
तकेऽपि वा नियमाश्च न दुष्प
ति दानधर्मरता स्तथा दीक्षिता
म्यामिषिक्ताश्च त्रत नीर्ययरा स्त
था दीक्षाकाले विवाहादौ दे
वद्रोणां निमंत्रिते पूर्वसंतपि
ते चापि नाशोचं मृतसूतके
इति गारुडे २२६ अध्यायः ॥
हृव ई वये पंचमसरी डः
दुरो डः ई हृणीः इति
उगीदासः
उल क उल लेपे क
दोलयति धूलिं वायुः इति
उगीदासः
इय ई य ई वैकृते ॥
वैकृत मशुद्धीभावः १२ अ
उषत अडुतत अस्मात् पुषा
दितात्रित्य न इत्यने यडुष
ति लोकः पापान् ओदोष्टा इ
ति उगीदासः
उकृतं क्री पापं तत्त तत्
कर्तुं मरणात्तेन तेन सद
गच्छति यथा गृहादधी नि
वर्तते प्रमशानादपि वान्यवां
सकृते उकृतं लोके गच्छत
मनुगच्छति तस्माद्वितं समा
साद्यदेवाहा पौरुषादथ दया
त समाक दिजातिभ्यः कीर्तना
निचकारयत् इति वक्रिपुरा
णायमानुषासननामाध्यायः
उर ११ अडेने १२ अडुत
अदेहीत् अडेन मिह वथः १
ति उगीदासः ॥
उर ल ज ओ उहि भुक्ते
दने तच्च व्याप्तीकरणा मिति था
तपारायणिकाः ल ज दोषि
इयं मां इयं गोपंस्तुता वे
स्वयं प्रहृष्टाः सगुणो रूपस्तुता
वसूपमानस्य वसूनि मेदिनी
ति किं गते वसूनीति कर्मणि
विद्यमानतया कर्मकर्तृताभावात्

स्थलित मित्येके उदा देरप्र मि सुक्ताष्टमा मुपोषितं हवीं
 धानकर्मविषये कर्मकर्तृत्वे गौरी गणेशं च फलाकारे शिवे
 प्रधानकर्मप्रयोगो दुर्गिकाः यजेत फलत्रीलादिभिः सर्वैः
 इति कुलचन्द्रः समेत तत्र अतः शंभुं नमः शिवाय च अनपि प
 प वानयोर्देः पिबवत्त मि कु मन्त्री यान्मुच्यते ब्रह्महत्याया
 ति ववनात् पचडहोः कर्म इति संवत्सरकौ मुदीधुतगरु
 णि विद्यमानः पिकर्मकर्तृ इपुराणायचने नहुतप्रयोग
 त्वे इति दुर्गादासः ॥ विधि यथा पूर्वदिने संयमे वि
 ह जे उ य विदे विदे १२ थाय तदिने प्रातः कृतस्नाना
 उपतमीकरण मुपतमीभा दिः आसने चोपविष्याचम्य
 वस्तु जे हनः उ य हयने स्नानं सुस्निवाच्य सूर्याय
 देव्यं जने इति चतुर्भुजः दत्तासंकल्पं कुर्यात् विसृजेत्
 मा कथं पणोन उयसे ३ दभादे मासि मुक्तेपदे अष्टमां
 ति रघुः इति दुर्गादासः तिथावारभासुकगोत्रा श्रीअ
 डरं त्रि अतिकटः तत्त प मुकीमर्त्यलोकाधिकरणकस
 र्थायः रं त्रि अतिकटः तत्त त्वसौभाग्याविद्धिन्नः पुत्रपौत्रा
 पयायः अतिकटः तत्त दिलाभपूर्वकब्रह्मलोकमाप्ति
 ययायः अनासने ३ इति श कामा श्रीविशिष्टीतिकामावा
 हरत्नावली आके १ पराके भविष्यपुराणोक्ताष्टवर्षनिष्ठा
 २ पराचैः ३ आवे ४ परावते ५ दित हवीष्टमीव्रत महे करिष्ये
 इति पुंच हरनामानि इति वे इति संकल्प सूक्तं पठितान्मु
 दनिचैहो ३ अथाष्टः द्वादिकं विधाय गणेशादिदेव
 हवी स्त्री स्वनाभाद्यातघासः ताः संपूज्यथाने कुर्यात् य
 तत्तपयायः नक्षत्र महावरा ५ था नीलान् पलदलपामं च
 ति वाहरत्नावली हवीष्टमी स्त्री तवीहं किरीटिनं पांचचक्रा
 भाद्रमुक्ताष्टमी तत्र कर्तव्यव्रत दा पञ्चधारिणं वनिमालिनं
 विधि यथा ब्रह्मन् भाद्रपदे मा श्रीवनसनत्तणोपेतं प्रियावाण
 समन्तिभे

ध्यात्वा स्वशिरसि पुष्पं दत्त्वा मा पवीतारिकं दत्त्वा प्रणमेत्
 नमै रुपचारेः संपूज्याष्टम्याय त्वे हवीः मृतनामासि पूजिता
 नं कृत्वा पुनर्ध्यात्वा वास पाद्या सि सुरासवेः सौभाग्यं मे
 दिभिः पूजयेत् पतत पाद्ये मे तति दत्त्वा सर्वकार्यकरोभव
 म कृत्वाय नमः एवं क्रमेण स यथा शांता प्रशांताभि विस्त
 पूज्य आचरणदेवताः पूजयेत् तासि मदीतले तथाममापिमे
 यथा जे पाचै नमः एवं दुर्गाये नानं देहित मन्त्ररामं ततो
 गोर्धे श्रिये सरस्वते गंगाये दि भोज्य मृत सूमेत दोरकवाम
 ते अदिते सूर्ये नाये अरुन्धत्ये हस्ते वहु कथा मृगायात
 मेरोदये सभद्राये शोडित्ये ज अथकथा पुथिष्टि उवाच
 याये विजयाये रमाये दीक्षाये व्रत मेकं समाचत विचार्य
 रवत्ये दमयत्ये श्रीलाये सुके मधुसूदन येन संतति विच्छे
 णाये रभाये वसुदेवाये देव जायते न कदाचन श्रीकृष्ण
 को विलवे महादेवाय सर्वेभ्यो उवाच मासि भाद्रपदे ३ हवीं
 देवेभ्यः सर्वाभ्यो देवीभ्यः ततो मुक्तायते पुथिष्टि हवीष्टमी
 हवीं ध्यायेत् ओ नीलान् पलद लणामां सर्वदेवशिरोधुतां वि
 विसृदेद्देव्यो पुण्या ममृतै र व्रते नाम या करोति पतिव्र
 भिक्षिचितां सर्वदेवाजरां हवी तान तस्याः त्वय माप्नोति मे
 ममरां विसृज्याती दिव्यसेता तान सामयोरुषं नन्दते व
 नसंदात्री धर्माधी काममोहदा हुते निसे यथा उवाच तयाक
 एवं ध्यात्वा योऽप्येयचारेः पू ले पुथिष्टि उवाच कथ मे
 जयेत् योऽप्येयचारेः पू यो ससुतपत्रा कस्या हवी वि
 १२ मासने जे हवीये नमः रागुवी कस्या हवीपवित्रा
 एवं क्रमेण संपूज्य अष्टमं च तोके ध्या मदीतले केन
 थिपुक्तोऽरके फलानि यत्ते ॥ वातद्वते देव चरितं केन दे
 तना श्रीकृष्ण उवाच तीरोद सागरे पूर्व मध्यमाने मृतार्थि
 ना विसृतावाक्ये न्याभाविष्ट

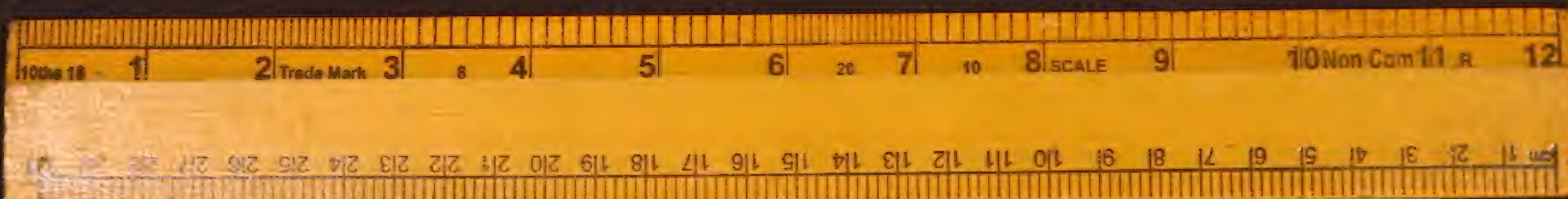

मंदरं गिरिं भ्रमता तेन वे
गेन लोमान्वाचर्षितानि वे
उर्मिभि स्तानि रोमाणि चो
न तिमिनि तदंतरे अज्ञाय
त मुभा दृष्टी रम्या हरितणा
दृष्टा पव मेघा समुत पत्रा
दृष्टी विस्तृतद्रवा तस्या उ
परि विन्यस्ते मधितामृत
सुतमं देवदानव गंधर्व य
त विद्याधरोरगैः तत्र ये
मृतकुंभस्य निपेतद्वीरिवि
न्यः तैरियंस्पर्शमासाद्य ह
वीचैवाजगमरा वेद्यापवि
त्रा देवैस्तु सर्वदा भक्षितान
या हजयेत्तं प्रयत्नेन द्रव्ये
तीताविधेरपि अष्टम्यो फल
पुष्पैस्तु युवाके नारिकेलके
द्राक्षादरीनकीमिषु मेच
के जीयके स्तथा नागरंगे
सु जंतवैर्वीजपुंरैषु शोभ
नेः दध्यक्षनेः ययोमिषुयु
प नैवेद्यदीपकैः संजगाने
न राजेन्द्रमृगाश्च कथितेन
या त्वेद्वैः मृतनामास्ते च
द्वितासि सरासरे सोभासं स
ततिं दत्तासर्वकार्यकरीभव
यथा शाखाप्रणालाभि विस्त

तासिमहीतले तथा समाधिस्ता
नं देदि त्वमजरामरं एवेमेवपु
पाथं पूजिता विदुषो जनेः तेषां
पत्नीभिरनिषा भभिनीभिरुपे
वच पूजिता च तथा गोप्या देवा
धिया तथा सरस्तया गंगया च
दिप्यादित्या सृष्टीलया विन्दुम
त्या वेणवत्या इन्दुमत्या सुशील
या विन्दुमत्या वेणवत्या इन्दुम
त्या सुशीलया मनोदर्पावेदि
कया माषवादीक्षया तथा मर्क
लोके चरेवत्या दमयत्या सुशी
लया सुकेषाया हृत्या च
रेतया मिश्रकेषया मजनया
मेनकया तथैव मानिकादिभिः
सूरीभिरभ्यर्चिता इवी सोभाया
सुखदायिनी स्वाताभिः सुविच
सूभि हवीसं पूजिता जनेः द
त्ता पिष्टानि विप्रेभ्यः फलानि
विविधानि च तिलपिष्टानि गो
धूम धान्यपिष्टानि पायसं
भोजयित्वा सहस्रानि संवत्स
सृजवं तथा जतो भुंजीत त
द्वेयं स्वयं भक्त्या समादिता
काशीचैव प्रकुर्वीत वाष्पमीत्रा
सुतमं सर्वतः सुखसोभापुत्र
कोजादिभि पुंता ॥

मर्त्यलोके विरे स्थिता चत
र्वर्गं गता पुनः वसन्ते रम्या
साहं यावच्चन्द्र दिवाकरो मे
ज्ञातेः स्मरतले विषादे च
पदे याश्चाष्टमौत्रत मदेन
भसीह कुर्याः हवीं तदतत
तिलोः प्रतिपुजयेत् स्ताः प्रा
मुयः सकलसिद्धिसमृद्धिम्
हि इति भविष्योत्तरे हकीष्ट
मीत्रतकथासमाप्ता ॥
हविनः वि प्राज्ञदोषः मेथु
नायवादयुक्तः तत् पर्यायः
ग्राह्यारितिः ५ इति प्राहुर
त्रावली
ह ज्ञा या आदरे आदरः प्री
त्या संभ्रमः ज पादियते गुरुं
लोकः मानवन्धोः यमित्येके
इति दुर्गादासः दृढः पुं रूप
कभेदः यथा दृढः प्रौढोऽथ
त्वचरो विभवस्तु त्रक्रमः नि
शारुकः प्रतितालः कथिताः
समरूपकाः तलतला यथा दृ
ढाव्यः स्तालवुदन्तु ताले च हे
सलीलके च तदृशात्तरे युक्तः मृ
गारेपरिकीर्तितः इति संगीतरदा यति दर्भति ई दृढः ॥

मोदरः दृढः प या उत्तरे
देववर्गात्तु तोयादिः सममस
री प प्रा दृढ्यति या दृढ्यति चो
रे राजा क्षिप्रनातीत्यर्थः दृढ
रु ददर्फ इति दुर्गादासः दृढ
या वायने या दृढ्यति दृढ्यति
वायने विदतिः इति दुर्गा
दासः ॥
दृढ ज य ऊ इर हर्ष गर्व
योः जि दृढोऽस्ति य दृढ्य
ति ऊ दृढ्यति दृढ्यति इर अ
दृढत् अद्राप्सीत् अद्राप्सीत् या
दृपीत् इति दुर्गादासः ॥
दृढ कि सदीपने किदपयति
पति इति दुर्गादासः ॥
दृढ प या उत्तरे पया
दृढ्यति या दृढ्यति
चोरे राजा क्षिप्रनातीत्यर्थः
ददर्फ इति दुर्गादासः दृ
भ प्रा ई कि युक्तने या दृ
भति ई दृढः कि दम
यति दर्भति युक्तने यथा
ने इति दुर्गादासः ॥
दृढ कि ई भये किदम
यति दर्भति ई दृढः ॥

रमानाद्यस्तु दृभी इति धातु
द्वयं मन्त्रादायति इति भाष्य
यति भयति इत्याह इति उ
गादासः

दृष्णं न उ. क सन्नाते ओ
ष्टवर्गशेषोपधः समससरी
न क दृष्णयति दृष्णयते उ.
दृष्णयते सन्नातो राशी क
रागं पधः कैश्चिन्मन्य ते
इति उगादासः

दृष्टा इ इ मेहे इ अदर्श
त अद्राहीत इ दृष्टा मेत आ
लघत्तानं पश्यति चन्द्रं लोकः
ततः सदृष्टो च तौ इति व्यती
होरे अत्तनेपदं कदा द्रष्टे इ
परा मेष्टारि त्रिषण्ये भागीर
धि सं वउ रिति गणकृतानि
त्या तात इति उगादासः ॥

दृष्ट इ दृष्टौ समससरी
इ दृष्टते इति उगादासः इ
ह दृष्टौ समससरी इ इति
इति उगादासः ॥ दीर्घः

दृ मि भिषि मि दृणाति दीर्घः
भिषि भये इति उगादासः
इ म भिषि मदयति ॥

भिषि भये इति उगादासः
दृष मि विदोरे य
दीर्घति मि दृणाति दीर्घः
दीर्घः इति उगादासः ॥

दे उ. पालने उ. दी नान्
यो दयते नित्यं इति हरायु
धः इति उगादासः ॥

देव ऊ उ. देवने देवनमिह
क्रीडा ऊ अदिदेवन उ.

देवने बालः कन्दुकैर्नित्य
मिति दलायुधः देवनमिह
येदनः मिति भट्टमलः इति
उगादासः

देवदारुः पुं सनामात्वातव
तः सच पार्वतीप्रियः यथा
अमुं पुरः पश्यसि देवदारुं पु
त्रीकृतो यं वृषभधजेनयो
देम कुंभस्तननिः सत्तानां क
न्यमातुः पयसा रसतः
इति रचो रसरीः ॥

देवदाली स्त्री लताविशेषः
यचरेव इति सोमैया इति
चदिदीभाषा त्वात्सावत पुष्य
हेता तन्नामगुणां देवदालीतवे
पुत्रीस्यत कर्कटीचमरागरी देव
तामोदतकोशास्तथाजीमूत शर्पिणी

परा त्वरस्पर्श विषज्जी गरुड
शिनी देवदाली रसे तित्ता
कफारीः शोथ मोउताः ना
शयेदामनी तित्ता लय हि
क्काकमि ज्वरान् देवदालीक
लितिकं कृमि श्लेष्मविनाश
नं स्त्रिसनं गुल्म मूलत्र मर्षी
प्रेवातजित् परं इति भावप्र
काशः ॥

देवरः पुं पशुः कनिष्ठभ्राता
तत् पर्यायः देवः उ देवभः
देवानः ५ इति जशधरः त
रागावः ६ देवली ७ इति
शहरत्तावली ॥

देवसभा स्त्री देवानां समा
जः तत् पर्यायः मुभा उ
सुधर्मा ५ इति शहरत्तावली
सुधर्मा ५ इत्यमरटीकायां
भरतः ॥

देवहूः पुं वामकर्णः यथा
आपणो व्यवहारोऽत्र विव्रम
मन्यो वरूदने पितृहू दलिणाः
कर्णोत्तरो देवहूः दलिणः क
र्णोत्तरो देवहूः स्मृतः इति
श्रीभागवते ५ स्कन्धे २५ अध्या
ये ३ श्लोकः

देवो स्त्री आदित्यभक्ता लिङ्गि
नी वन्धाककीटकी ॥

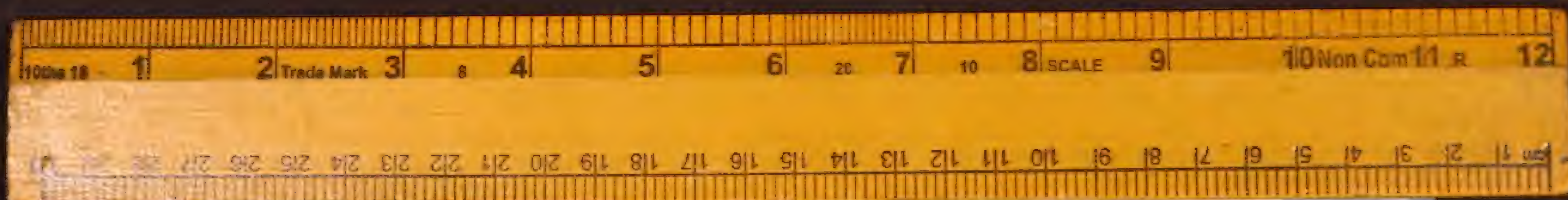
शालिपाणी महाशोणी पाठा
नागरमुस्ता मृगे शोकः इ
रीतको अतसी
श्यामानामपतिजातिः इति
राजनिर्वदः ॥

देह उगादासः स्त्री शरीरदोर्ग
न्ये तन्नाशकोषधं यथा अर्ज
नस्य त पुष्पाणि जेवुपत्रसु
नानिच सलोभ्राणि च तले
पो देह उगादासः दरेत ॥

इति गारुडे १५५ अध्यायः दे
प पोथने पित्तादासनाभाव
यगादो दायते इत्यादि पोथन
मिह मुहीकरणा दायति ताम्र
मस्त्रेनलोकः अवसर्वः मुक्ती
भावे श्चिन्दते स्त्रेनते श्रीणिस्त्रः
मुक्तालेः वरायति इति भट्टम
लः इति उगादासः

दे य छेदे यशिरोऽवय
ति विद्विषा यः इति
उगादासः ॥

दोर्गन्ध्यं स्त्री दुर्गन्धता तन्वा
प्राकतेन यथा चन्दनं
कुंकुमं मोसो कर्पूरो जा
तिपत्रिका जाती केकोरी
पूगानां लवंगस्य फलानि
च अग्रह ॥

शीर काशमर्कः तगर नालिका
गोरोचना प्रियंगुश्च चोले म
दनकं नखं सरलः समप
र्णश्च लाता चामल कीतया
कर्पूरकः पमकंच पने लैले
प्रसाधितं प्रलेद मल दोग्ग
कडु कुष्ठदं ३ परं इति गारुडे
॥५८॥ अथायः ॥

दोहिनः पुं दुहितृपुत्रः तड
त पत्नी कन्यागदे पितृभोज
ने दोषाभावे यथा कन्याया
ब्रह्मदेयाया मधुजन भुक्ता
स नरकं व्रजेत् प्रमत्तायाच
कन्याया न भुज्जीयात् कदा
चन दोहिनस्य सुखे उष्टा कि
मर्थं मनुष्याचसि मदासत्
समाकीर्णान् नास्ति ते नरका
द्वये तीर्णस्ते सर्वदुःखेभ्यः प
रं स्वर्गमवाप्सि दोहिनस्य
त दानेन नन्देति पितरः स
दायत किंचित् कुरुते दाने
तरानन्याय कल्पते मातुः पि
तृश्च विज्ञेयं तच्छ्रमस्याभिगा
मिनः मातृ हिंसापस्य दोहि
त्रोर्द्वे मवाप्नुते इत्याद्यो व
द्विपुराणे कन्यादानमाध्या
यः शूद्रमात्रस्य दोहिनो दत्त

कोभवति यथा
दोहिनो भागिनेयस्य मू
देस्तक्रियते सुतः
ब्राह्मणादि त्रियेनास्ति
भागिनेयसुतः कचित्
इति दत्तकमीमांसाधनकोन
कवचने तस्यामातामहप
नाधिकारितं तथा दुहितृ
भावे दोहिनः पौत्रः पौत्रदो
हिनयो लोके विप्रेषोनास्ति
धर्मीतः तथा हि मापितरौ
संभुतो तस्य देहतः इति म
नुवचने पौत्रतुल्यताभिधा
नेन यथा पुत्राभावे पौत्रस्त
था दुहितृभावे पौत्रस्तथा दु
हितृभावे दोहिनः अत एव
गोविंदराजधृतो विसुः अष्ट
त्रपौत्रे संसारे दोहित्रा धन
माप्नुयुः
पूर्वेष्वा हि स्वधाकारे पौ
त्र दोहिनकाः समा
इति दायतत्तं अपि च
सर्वदुहितृभावे दोहिनस्य
धिकारः दोहिनो एवितं नि
व्यमपुत्रस्य पितृ हेतु सपर
दयात् हो पित्रो पित्रेमाताम
दाय च इत्यादिवचनात् ॥

अत्र स्पेति दुहितृपयास्तामा
दोपततां १ आत्तपौत्रस्या
भावे पितृ दोहिनस्याधि
कारः धनिपित्रादितृयपिंड
दातृत्वात् २ पितृ दोहित्रा
भावे आत्तदोहिनोधिकारी
धनिभोग्यपितृपितामहपि
उदात्तत्वात् ३ पितृव्यपौत्रा
भावे पितामहदोहिनस्याधि
कारः धनिभोग्यपितामहप्र
पितामहपिंडदातृत्वात् ४ पिता
महदोहिनस्याभावे पितृव्यदो
हिनस्याधिकारः धनिभोग्य
तत् पितामहप्रपितामहपिंड
द्वषदातृत्वात् ५ तदभावे पिता
महप्रातृपौत्रः तेष्वा धनिभो
ग्यतत् प्रपितामहदोहिनोपि
उदात्तत्वात् ततः प्रपितामह
दोहित्राधिकारी धनिभोग्य
प्रपितामहपिंडदातृत्वात् ६
प्रपितामहदोहित्राभावे पि
तामहप्रातृदोहिनोधिकारी
धनिभोग्यप्रपितामहपिंडदा
तृत्वात् ७
पितामहप्रातृदोहित्राभावे मा
तामहः तदभावे मातुलः त

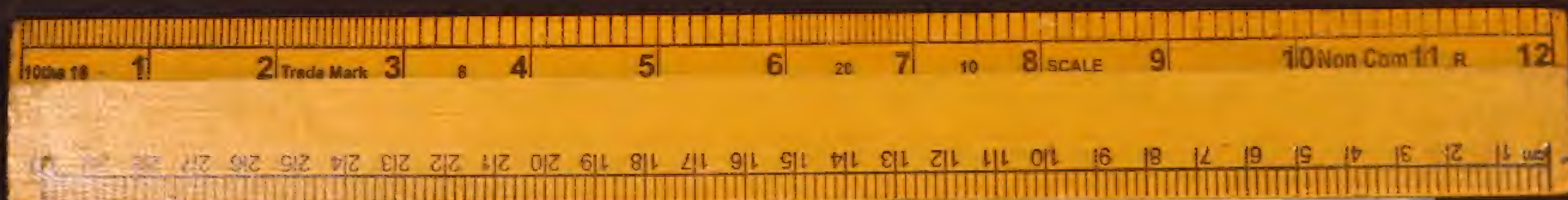
दभावे मातुलपुत्रः तदभावे
मातुलपौत्रः तदभावे माता
महदोहिनोधिकारी ८ ॥
मातामहदोहित्राभावे प्रमा
तामहः तदभावे प्रमातामह
पुत्रः तदभावे पितामहपौत्रः
तदभावे प्रमातामहदोहिनोः
अधिकारी ९ प्रमातामहदोहि
त्राभावे वृद्धप्रमातामहोधि
कारी तदभावे वृद्धप्रमाताम
हपुत्रः तदभावे वृद्धप्रमाताम
हपौत्रः तदभावे वृद्धप्रमाता
महदोहिनोधिकारी १० स्त्री
यनेत पुत्राभावे दोहिनोः
धिकारी पुत्राधिकारत प्राकट
द्वित्रयिकारः स्युतेः तद्विधि
कया उहितः पुत्रेण वाध्यपु
त्रवायस्यैव न्याय्यतात् ॥
इति श्रीकृष्णतकालेकारकृतदा
यक्रमसं ग्राह्ये दोहिनभोजन
प्राशस्त्ये यथाक्रमेण प्राशस्त्यं
यथाव्रतस्य मपि दोहिनं
ग्राह्यं यत्नेन
भोजयेत् कुतपंचासने
दद्यात्त्रिलोच्यु
विकिरेमही ॥ ॥ ॥ ॥

इति मानवे ३ अध्याय ३३५
शोकः ॥
घावापथिको स्त्री सर्गापथ्यो
नद्वेदिकपथ्यः सधे १ पु
२ नदी २ धिमो ३ रोदसी ४
लोणी ५ अमसी ६ नमसी ७
३जसी ८ सस्सी ९ सधनी १०
चतवनी ११ वरुले १२ गभी
३ १३ गंभीरे १४ जोगी १५
मो १६ पाथी १७ मदी १८
उदी १९ हृष्टी २० अदिती २१
अदी २२ हरे २३ अमे २४ आणा
२ २५ अरे २६ वारे २७ इति
समविशति घावापथिको
मधेयानि इति वेद
निर्घटो ३ अध्यायः ॥
यु ल अभिसर्पणो अभिस
घाण अभिसूयेन गमने
ल ध्योति सिंहा मृगातिव
इति दुर्गादासः
युत ५ उ दीसी ५ अयु
तत ३ चोतते दियुते इति
दुर्गादासः घे नृकरणे नृभा
ययुक्तः यायति इहं लोकः
इति दुर्गादासः
द्रव्यं स्त्री वस्तु तस्य क्रिया ॥

विशेषे नवपुराणभेदेन म
शस्तत्वं यथा द्रव्याण्यभि
वायेव मशस्तानि क्रियावि
धौ कृते युत एत लोदथा
मकुला विदंगतः इति नारा
यणादासकृतपरिभाषा
द्रम गतो दंत्यवर्गातृतीया
दिः द्रमति इति दुर्गादासः
द्रा ल स्वप्ने पलायने स
द्रो निद्रा निद्रव्यं पवनिया
मिति रमानायः ल निद्राति
निद्रालः द्रातिचौरः पलायने
इत्यर्थः इति दुर्गादासः ॥
द्राव क ओलार्थे दंत्यः व
गत्तृतीयादिः रेफयुक्तः क
अद्रावत ओलार्थे णोचाल
मर्थयोः इति दुर्गादासः
द्राव क उ अमायामो दीची
कारण शक्तिः सामर्थ्यं क
अद्रावत उ द्रावते
जनः विद्यते इत्यर्थः द्रा
वते वस्तुजनो दीचि
करोति इत्यर्थः द्रावते
धावित् वाजी समर्थः सा
दित्यर्थः इति दुर्गादासः
॥ ॥ ॥ ॥ ॥

द्राउ क उ णीर्लो
रेफयुक्तः क अद्रावत उ
उ द्रावते णीर्लो विभेदे
इति दुर्गादासः ॥
द्राह क उ जागरे
नित्ये क अद्रावत उ
द्रावते इति दुर्गादासः ॥
द्रात ३ कांते चोर रुते
रेफयुक्तः चोररुत मिह
तिरश्चा मेव चोरराहः इ
द्रातति काकः नमथ पाठ
नैवेष्टसिद्धे एतस्य इदं वं
यो वेदेष्टारणभेदाद्यः इति
दुर्गादासः
द्राहा स्त्री फलविशेषः आं
गुर इति यवनभाषा तत्प
र्यायः जटाधरः स्मा १५
इति शहरत्नावली ॥
उ सुभो गतो द्रवति इति
दुर्गादासः
उ २ न उपताये २ वेदिकः
न दुर्गाति उपताय इति
उपतमोभावः उपतमीकरणं
च इति दुर्गादासः
उ ३ णि मज्जने रेफयुक्तः म
जन मिति मसधातो ॥

इपं द्रोति प्रस्तरो तले इद्रोति
षति णि इद्रति अद्रुडोत
उद्रोड पथः केष्टित्र मयने
क्रमदीश्वर स्तकुटीदि मेव
मयने इति
दुर्गादासः दुगा ण जेत्ये
गतौ वधेदंत्यवर्गातृतीयादिः
दुगाति उद्रोणाषति जेत्यं
कुटिलीकरणं इति
दुर्गादासः
उपदगाजः मुं पंचालदेशी
यचन्द्रवर्णीषराजविशेषः त
सकन्य द्रौपदी पुत्रो शिव
दिधृष्टयुम्नो इति महाभार
तं उपदा स्त्री कृक साव वेदि
कमेत्रविशेषः यथा उच्छि
एस्य चोदलादिस्पर्शे आपस्त
वः भुक्तोच्छिष्ट स्तनाचोतश्चो
दालोः अपचेन वा प्रमादात्
स्पर्शने गच्छेत् तत्र कुर्यादि
णोयने गावश्चाष्टमह स्वेत उ
पो वा शतं जपेत् इत्यादि
काचारतत्वे दुह १ पञ्जियां
सेजिचोत इहानिष्टाचरणमि
ति विद्यानिवासः १ अद्रुहत्
य उद्राति एतेः साधवे उ ॥

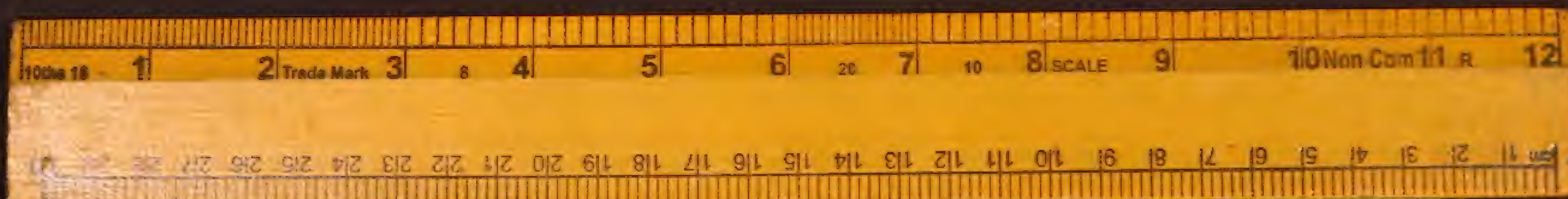

द्रोहिष्मति ध्यायति इति
 दुर्गादासः
 दुर्गा न ज वये गतो न ज
 दुर्गाति दुर्गाते ग न उ
 णाति दुर्गाते इति
 दुर्गादासः ॥
 दुर्गा न उ सनोत् साहे न
 वर्गात्तीयादिः रेफयुक्तः
 हावर्थो अत् साहो वृद्धिरिति
 चन्द्रः ज्योत्स्नमिति तीरसा
 मी ऋ अदिदेकत् उ
 देकते लोकः शशयते अत्
 सहिते वेत्यर्थः सनेनोत्
 साहः सनोत् साहः इति
 केचित् तस्मते पादेनोत् स
 हते इत्यर्थः इति दुर्गा
 दासः
 दे सप्रे दामति इति ॥
 दुर्गादासः
 द्रोणाडवा स्त्री द्रोणापरि
 मित दुग्धदात्री गवी तत्
 पर्थ्यायः द्रोणनपरस्त्रिनी ३३
 ति शश्वत्तावली इहं क्ली
 दुर्गा अथ इहं युक्तिः रासो व
 ले नदिवले इहं मेव वले अथि
 ल्यवसवा नराजा स्थिरा इहं वला

इहं वला इवेत् तद्याच एकः
 प्राते पोथयति प्राकारस्थे यत्
 धरः प्राते दश सदस्त्राणि तस्मा
 दुर्गाविशिष्यते अकृत्रिमं कु
 त्रिमंचतत् पुन द्विविधं भवे
 त् यदैव सूचितं इहं गिरि
 नय्यादिसंश्रितं अकृत्रिमं
 मिदं जेये उल्लेख्यमभिभूजं
 प्राकारपरिवाशाय संश्रये
 यद्देविह कृत्रिमं नाम विज्ञे
 यं लंछ्यालंछ्यते वैरिणा तत्र
 कृत्रिम इहं युक्ति यथा अ
 त्पुत्रविस्तीर्णानि रा उरा रोहः
 सका ननः सजलाशय संभा
 र भोज्यद्रव्यसमाश्रयः स्वा
 निः सरागो इहं पर्वतात्वे म
 दीभुजानयो गभीरविस्तीर्ण
 श्रुतं न चोदितव्यवस्थिता
 तन्मये भूमिदेशो यो नदी इ
 हं स उच्यते यदन्यत्रिकाली
 ने उल्लेख्यविपिनारिकं तन्मये
 रचितो भूमि इहं तेनोपनिष्ठते
 वेन इहं मिति ल्याते यथा पूर्व
 मदत्तरं कृत्रिम इहं युक्ति यथा
 यास्मिन् राज्ये गिरि नीस्ति नयो
 वा गहनोदकाः तस्य मध्ये मदी
 णालः कृत्रिम इहं मा

अमेत गजे रत्नया विस्तीर्णा
 गभीराः एतावरायः इहं तेन
 समादिष्टाः परिवा वक्रयादसः
 विशालणालं सुचने वक्रकंद
 किसकंद इहं तेन समादिष्टं
 विस्तीर्णं विषमवलं समादिष्टं
 अथोपोवधमानोपि कश्यप
 जलस्रवन इहं तेन समुद्रिष्टः
 स उल्लेख्यो भूभुजं सर्वत परि
 वाकृता निवन्धेपरिकल्पितं
 जलस्रवतेश्च तान् जल इहं
 त उच्यते एषा मभावे निम्नस
 भूमिदेशस्य वन्धनात् वक्ष्यं स
 वते वारि जल इहं ततो भ
 वेत् एतयो रपि संश्रित्यात् सं
 श्रितं इहं माचरेत् आश्रित्य कृ
 त्रिमं इहं वलवदैरिणे दिशि
 अन्यत्र कृत्रिमं इहं कृतानरप
 ति वसेत् रथपति यरावैरी
 स्थल इहं तदाचरेत् राजास्थना
 य श्रेष्ठेरी जल इहं तदाचरेत्
 गिरि इहं नृपः सेवेत् यस्य स्था
 द्विविधो रिपुः सर्वो द्विविधो
 युद्धः समासा उपदिश्यते प्रतिरा
 तस्य राज्याने प्रकटे गुप्त एव च
 ज्ञाते सेनिकान् रेक्षेत् ॥

प्रकटे निवसेत् स्वयं गुप्तेस्त्री
 कोष सेभारे संरतेदिभिनिष्ठ
 यः अथ सामान्यतो युगाः
 तथा हि नीतिपात्रं मप्र
 वेष्टाय सरागं इहं मुत्तम
 च्यते अथवा वान्निपात्रे वन
 तादृखद माश्रयेत् यत्तु इ
 हं मदी इहं गिरि इहं तथैव
 चे मनुष्य इहं संसर्गं वर इहं
 चे तानि षट् अथे व न इहं इ
 हं मित्याज यो ह इहं प्रकीर्ति
 ते यो ह मृत्युं दि यत् इहं मृ
 तकाय समं हितत्
 अथान्यत्रापि यावत् प्रमाणं
 नगरं दि राज्ञां ततो भवेत्त
 म मध्यमांशं त्रिशतदंष्ट्रा
 गुणोत्तरेण त्रिदेशज्ञानं धर
 णोपतीनां गार्गस्त यदन्य
 द्विविधं इहं प्रोच्यते धरणी
 भूजं ताभ्या मेवातिरिच्येत
 मंत्र इहं विशेषतं अन्येषु दे
 वात् भिभिषु मंत्र इहं ज
 येन्यपं मंत्र इहं द्वे द्विभिदेदि
 नचायत काय वैकारके भोजस्त
 येदेव वैरि उल्लेख्य विस्तीर्णं वि
 षमेच तत् समवेष्टाय पसरतां
 त इहं मुत्तमं विडः इति ॥

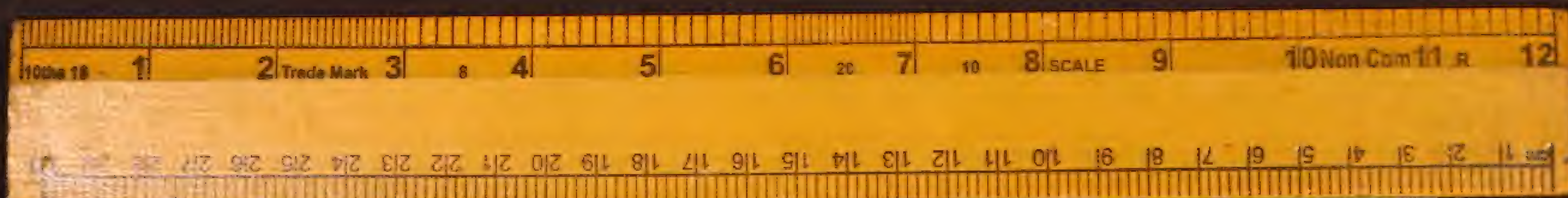
भोजराजकृतयुक्तिकल्पतरुः
 हापरपुगं स्त्री तृतीयपुगं
 तस्यात् पत्न्यादि यथा भाद्र
 कृष्णत्रयोदश्यां गुरुवारं द्वा
 परपुगं पतिः तत्र श्रवता
 १ हयं कृष्ण बुद्धौ शुभम्
 २ पाप महे नैमिषा रापे ती
 थ नाडीतो ब्राह्मणः रक्तग
 ताः प्राणाः समस्तपरिमि
 तो मानवदेहः सहस्रावमा
 युः ताम्रपात्रे भोजनं इति द्वा
 परपुगस्य लक्षणं हापरपुगा
 द्वाः ५ ६४... हापरपुगस्य
 राजा शाल्व विराट् हंसध्वज
 कंसध्वज मयूरध्वज वज्रवा
 हन रुक्मोगद जरासन्ध उ
 योधन युधिष्ठिराः धर्माधर्म
 रतो लोकः प्रलापी चपलः
 महा ज्ञाननिष्ठः कपटवाक
 हापरे राजविस्मयः तत्र तार
 कत्रसनाम हरे सुगरे मयु
 केरभारे गोपाल गोविंदसु
 कुंद सौरे यज्ञेश नारायण
 कृष्ण विष्णो निरामय मंजुग
 दोषा रक्त इति युद्धाकितं यं
 विकातः संगृहीतं ॥
 हापरपुगाया स्त्री हापरपुगा

रसमितिः सा च गौणभाद्र
 कृष्णत्रयोदशी तत्र प्रमाणं पु
 गायशब्दे द्रष्टव्यं
 दिनः ७ संहृतब्राह्मणः त
 लुतां यथा श्रमरोषउवाच
 कोटशाय प्रदातव्यं महादा
 नेद्विजातये विदुषे वा निरा
 धारे साचारे विदुषे वा निरा
 मुने पतन्मे सर्वे साध्यादि य
 थातथ्यं द्विजोत्तम उत्तरपति
 संरास दातारं दान मेव हि
 वशिष्ठउवाच ज्ञात्वाकुलेन वृ
 ज्जेन साध्यायेन श्रुते न च
 यमि युक्तो हि य स्तिष्ठेत् नित्यं
 सद्विजउच्यते न जाति न कु
 ले राजन् न साध्यायः श्रुतेन
 च कारणानिद्विजत्वस्य वृत्तमे
 वत करणं इति वक्रिपराणोमे
 तोपाद्याननामाध्यायः ॥
 दिरागमनं स्त्री विवाहानंतं
 वधाः पितृगोदात पतिगरे
 पुन रागमनं यथा नारायण
 यदुतो वृत्ते पाणिग्रहे गेहा
 त पितः पतिगरे प्रति पुन
 रागमनं वधा स्तद्विरागमनं
 विडः तस्य शुभकालदि॥

नदि यथा दीपिका
 यां स्त्री शुद्धालि चराज संयु
 तरवोका ले विमुदे शृंगं संत्यज
 प्रतिलोमगं शुभदिने यात्रा प्रवे
 शोविते तत्कारुण्य निरंशक
 नववधूयात्राप्रवेशो पतिः कु
 र्यादेकपुरादिपु प्रतिभूगोने
 छनि दोषं बुधाः येत्रागरे कु
 चक्रसमयोः संभवो वा यदि
 स्यात् कालः शुद्धो न भवति
 यदा संसृजोवापि शुक्रः मे
 ये कुंभेः लिनिच न भवेत्
 भास्करः शुभशायि स्वामी भ
 द्रेः हनि नववधूं वेषयेन्नदि
 रं स्वं भर्तुं गोचरशोभने दिन
 पत्नौ नास्तंगतेभार्गवे सूर्ये
 कीट वराजगे शुभदिने पते
 च कृष्णतरे दिवाच प्रतिलोम
 गोवुधसितोजीवसा शुद्धो
 तथा वानीता गुणशालिनी न
 ववधू नित्योत्त सवामोदते प
 कशमेचतुःशालोडभिहे राष्ट्र
 विज्ञवे पतिना नीषमातायाः पु
 १ शुक्रो न डम्यति तद्य काश्यपे
 शुवरीष्टे शुभवादिर्वागिरं सुच
 भाद्राजेष वातसेष प्रतिशु

क्रो न दोषभाक् श्रीपतिसंदि
 तायां प्रचेताः पुष्पादिमसमी
 राणादिति वसद्युत्तरा रेव
 ती तारा नायक रोहिणी शु
 भदेतारे प्रशक्ते विधोकनाम
 नयमीन तोलि मृगमे स्यादे
 गनाहागमः ज्ञातिः सारसं
 ग्रहे विवाहमासि प्रथमे वधा
 नागमनं यदितरा सवेमिदेवि
 सं पुगमाद्यहं विचित्राणोः ॥
 कृत्यचित्तामणो शुभं दंत्यष्ट
 मेवर्षे शुभं च दशादिको सं
 प्राप्ते द्वादशे वर्षे पतिं देति
 दिरागमे मतस्यसुक्ते शु
 का पितृगरे कन्या भुंक्ते
 स्त्रामिगरे यदि दोर्भागं जा
 यते तस्याः शपंति कुलना
 यिकाः इति ज्योतिस्तत्वे
 निष्कर्षस्त विवाहमासि म
 थम सनागताया वधा शुभ
 म दशम द्वादशेतरवर्षे का
 लशुद्धो वेषाल मार्गशीर्ष
 घालाणान्यतममासेरविशु
 द्धो सोम बुध गुरु शुक्रान्य
 तमवारे चन्द्रतारावकुलेरो
 दिगां पुनर्वसु मृगशिरः पु

सहायकपुस्तकालय

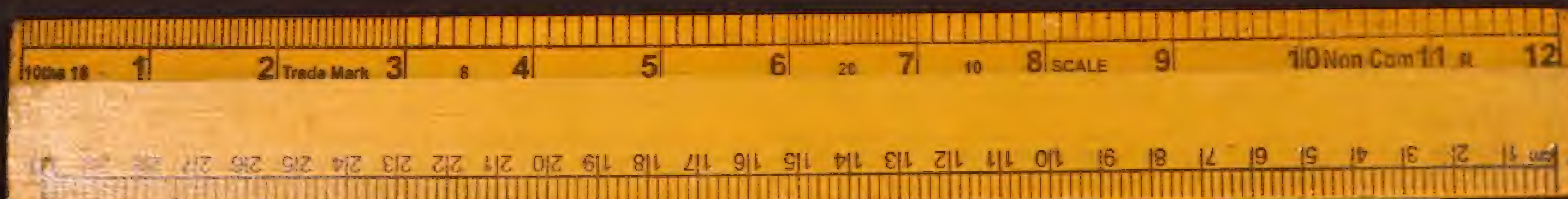

लोत्रगत्रय हस्तस्वामी धने
 द्या रेवतीषु विष्टिभिन्नकर
 तोषु विष्टिहेतुरयोगेषु कथा
 मिथुन तला मीन लगेषु हि
 रागमने कस्यविनाते बुधवारो
 पि निविहः दक्षिणादिभुवग
 मने गमन मभिनवनारोगा
 व्यय मपि धान्यादीनां न बुधो
 बुधवारो कुर्यात् इति सन
 कृत्यमुक्तावली ॥
 दिशषाढः पुं मिथुनस्य रथा
 रद्वयुक्तप्रतिपदादिदर्शितमा
 सह यं सचक्राषाढमलमासे भ
 वति तथा ज्योतिषे मिथुनस्य
 यदा भानु रभावास्याद्वयं स्पष्टो
 त् दिशषाढः सविज्ञेयो विस्रः
 स्वपिति कर्कटे मिहिरशु मा
 यवारिषु षट्पुमासिदर्शदु
 यं यदा दिशषाढः सविज्ञेयः
 शेते तस्मावगोः च्युतः इति
 मलमासतत्वे अत्यच्च पौर्णमा
 स्या दयं यत्र ह्येषाषाढाद्वयं
 भवेत् दिशषाढः स विज्ञेयो
 विस्रः स्वपिति कर्कटे इति
 गारुडे ५ अध्यायः
 द्विविन्दुः पुं विसर्गवर्णः यथा

विन्दु द्विविन्दुमात्रेवर्णौ क्र
 मानुवी संज्ञास्तः इति मुग्यः
 कोषव्याकरणं मूयदवेच
 द्विष ल ज ई वै रे ल ज
 द्विष्टि द्विष्टे ई अ हितत द्वि
 षेति मन्दा म्भुविते महात्मनो
 इति दुर्गादासः
 ह स्पगने वकारोपधः
 दुरति स्पगने संवराणं वर
 गो इति प्रोचः वराणं स्वीका
 रः स्पगनेचेति गोविंदभ
 टः इति दुर्गादासः ॥
 द्वेषः पुं शत्रुता सा च आत्म
 नोविशेषगुणः इति सिद्धंत
 मुक्तावली तद्वशवर्तितानि
 वेधोयथाईन्द्रियस्येन्द्रियस्य
 छे राग द्वेषो व्यवस्थितौ त
 यो न वशमागच्छेत्तौ तस्य
 परिपेक्षितौ इति श्रीभगव
 द्गीतायां ३ अध्याय ३५ श्लो
 कः इन्द्रियस्येन्द्रियस्येति कोम
 या सर्वेषां मित्रियाणां प्रत्ये
 क मित्युक्तं अर्थे स्वस्वविषये
 अनुकूले रागः प्रतिकूले द्वेषः
 सावे रागद्वेषो व्यवस्थितौ श्रव
 णभाविनो रते तद्दीकार्यं श्रीथ
 स्यामी

य धकारः अस्म ध्याने यथा
 बुधजो मेववर्णोचरत्तोवरथा
 रां परा वरदो मोभनो रस्योचत
 वेगप्रदायिनी एवं ध्यात्वाधका
 कारेततमंत्रं दशधा जपत् अ
 सतामानि यथा धो धनार्थे रु
 चिः स्थाणः सात्वतो योगिनी
 प्रियः मीनेशः शोचिनी तौय
 नागेशो विष्णुपावमी धिष्णा
 यराणां चिन्ता नेत्रमुग्धं प्रियो
 मतिः प्रीतवासा त्रिवर्णा च धा
 ता धर्मस्त्रवेगमः संदर्पो मो
 दनो लज्जा वञ्चतयाधरं धरा
 वामपादो गलेर्मूलं ज्योष्ठा
 सरपुरं भवः स्पर्शात्मा रोचं
 ज्ञेया च धनेशो धनसंचयः
 इति नानातंत्रणस्त
 धक क नाशने कोशधः
 नाशने नष्टीकराणं कथक
 यति पापं गंगा इति दुर्गा
 दासः
 यटपरीता स्त्री तुलापरीता
 तत्र यटोत् पतिविधि र्यथा
 पितामह छित्वा त्रयज्ञियं वृ
 त्तं पुपवन्नेत्रपूर्वकं प्राणस्य
 लोकपालेभ्य स्तत्रा कार्य ॥॥

मनीषिभिः पुपवदिति पुपछे
 दनविहितसर्वेति कर्तव्यताति
 देशः सा च उ स्तुति मेने
 दिमी रिति छेदनमंत्रविषे
 षादिरूपेति व्यवहारप्रदीपः
 मंत्रः सोम्यो वानस्पत्यछेदने
 तप पव च चतस्रा तला का
 र्या दृष्टा ऋद्धी तथेवच क
 टका निच देवानि त्रिमुस्या
 ने पुचार्यवत् कटकानि व
 लयानि चतुर्दश तला का
 र्या पादौ चोपवि तत् समो
 तत्र साधारणत्वेन शारदाति
 लकोक्तो हस्तग्रहः यथा
 चतुर्विंशत्या गुलाकां हस्तते
 त्रविदो विडः घवाना मष्टभिः
 लृप्ते मानोगतमितीति यदा
 नां तंडलीकृतानां यवानां तंडु
 ले रेकमंगुलं चाष्टभिर्भवेत्
 अदीर्घयोजिते हेस्तशुचिं
 पाति रंगुलैः इति कालिका
 पुराणात् प्रमाणं त पादौ न
 यवानां यडु यवाः पादौ संमिश्र
 इति कात्यावनववनाचत् अनयो
 र्ध्वस्या माद कापिलयंचरात्रे
 अष्टाभिले भवेत्तौ मध्यमे सम
 भि र्यवैः कनसे वडभि ॥

पृष्ठा च पञ्चमो दशमः स्मृतः
ततस्त्वष्टा ततो विसृजयन्तो
जघनजः अजघनो जघन
जः इति विज्ञो विशेषणो इत्ये
तेहादृशादित्या मनुना परिकी
र्तिताः अग्नेः पश्चिमभागे त
रुद्राणां मघने विडः वीरभ
द्रुशु शंभुशु गिरिशु महा
यथाः अज्ञेकपादोः द्विभः
श्विनाको चापराजितः धुवना
धीश्वरश्चैव कपाली च विशो
यतिः स्थानु र्धुवशु भगवान्
रुद्रा श्वेकादश स्मृताः महाय
थाः विशोयति तैगवांश्चेति वि
शेषणानि त्रैतेषां रत्नसोम
ये मातृस्थानं प्रकल्पयेत् ब्रा
ह्मी मादेस्वरी चैव कोमारी चै
स्वरीतथा वाराही चैव मादेही
चासुंदा गणसंयुता गणसंयु
तेति विशेषणं निर्जने रुतरेभा
गेगणेशायतनं विडः वरुणस्यो
त्तरेभागे मरुतां स्थानं मुच्यते
सुसनः सूर्याको वायुरनिलोमारु
तस्तथा प्राणोराजी वौच मरु
तोऽष्टौ प्रकीर्तिताः पटस्यात्त
भागे तु दुर्गा ॥

मावाहयेयुधः पतासां देव
ता नेच स्वनाम्ना एजने विह
विशेष माह ब्रह्मपुराणे ओ
कारादिसमायुक्तं नमस्कारोत्त
कीर्तिनं स्वनाम सर्वसत्त्वानाम्
त्र इत्यभ्यभिधीयते अनेनेव
विधानेन गन्धपुष्पै निवेदयेत्
एकैकस्य प्रकर्तव्यं यथोदितं
क्रमेण तमंत्र इत्यभिधानाद
नेनेवेत्येवकारमुनेषु इदं
ओमसुकार्यं नमः इति योजनं
त धर्मायाची प्रकल्पयामि न
मः इति मितात्तरोक्ते प्रमाण
भावादनन्तयच्च पितामहः भू
षावसानं धर्माय दत्ताचार्या
दिकं क्रमात् अर्चादिपञ्चा
दंगानां भूषात् सुषकेत्येत
अर्थादिको नैवेद्यातो परिच
र्यां प्रकल्पयेत् पततसर्वे
प्राद्विवाकः कुर्यात् यथाप
द्विवाक स्तुतो विप्रोवेदवेहो
पाश्चमः स्मृतं ब्रह्मोपपन्नम्
प्राणवित्तो विमतसर्गः सत्
संयः सुवि दंतः सर्वप्राणि
हिते रतः उपोषितः सुहृत्वा
कुतदंतादिधावनः सर्वासां दे
वतानोच एजो ॥

कुर्याद्यथाविधि रक्तगन्धपु
ष्पादीनां नारदः रक्तं रक्तं
शु मात्सेषु भूप दीमात्तादि
दिभिः अज्ञेयेत पट पूर्व ततः
शिष्टांश्च एजयेत् पटधर्मा
तथा च विसृजयद्दो धर्मप
र्णायवचने धव इत्यभिधीयते
शिष्टानिन्दादीन् अविशेषात्
सर्वत्र रक्तवयः मितात्तरायां
त धर्म एजने पव रक्तव निय
मः तथा चतुर्दित ततोहोम
कर्तव्यो वेदपाशोः आग्नेय
हविषा चैव समिद्धिदोमसा
धनेः सावित्राप्रणावेनैव स्वा
होतेनैव होमयेत् सावित्रा
गायत्री तेन प्राणावादिनां सा
वित्री मुच्चार्य पुनः स्वाहाकारं
ते प्राणव मुच्चार्य समिदाज्य
वहनं प्रत्येक मष्टोत्तरपाते न
क्रयादिति मितात्तरावस्तुतस्त
गावत्रीहोमे योगियाज्ञावन्कः
प्राणव व्याकृतिभ्यां च स्वाहाते
होमकर्मणि तेन प्राणावादिनां स्वा
हृत्तिका गायत्री मुच्चार्य स्वाहाकारं
ते पुनः प्राणव मुच्चार्य आग्नेयायस
समिधाभिलिला मष्टोत्तरपाते ॥

जघनयात् लाघवात् अत एव
देवतैको ह्रिदधि पयसो स्तत्रे
गानुष्ठानं ऐन्द्रे दध्यमावास्या
या मेन्दपयोः मावास्यायामि
ति आहुविवेकः यत्तपेवला
गलमहादाने पञ्चन्यादित्यरु
द्रेभ्यः पायसोनिवः पञ्चके पक
सिन्नेव कुंडे च गुरुयस्य निवेद
येत् पलाया समिध स्तददाज्यं
कुसतिलोस्तथा इति मतस्यपु
राणात् चवर्ताहोत्तरां मध्ये
यस्य गुरुः पञ्चन्यादिभ्यो होमं
कुर्यादिति आज्ञां करोति स एव
पूर्वपस्यायः आदित्याय रुद्र
भ्य स्ततन्त्रेः पायसं पलाया
समिदाज्य कुसतिलोश्च प्रत्येकं
जघयादिति भूषालप्रभृतिभि
रुक्तं तद्युक्तं तद्वदिति तथेता
भ्यो प्रत्येकद्वयेण होमविधा
नात् अत एव रत्नाकरकुद्रि
श्वरं जघयादित्युक्ता तद्वदि
ति पलायादि जघयादित्युक्तं
अत एव हृषोत्त सर्गं वाचस्य
ति मिश्रप्रभृतिभि रत्यादिहोम
शेषपायसं सुषहोमशेषपिष्ट
काभ्यामिलिताभ्यां संकृतं तिष्ठ
कृद्दोमो विहितः ॥

कण्ठो त होमो गृहादि ५
ज्ञायां शत महाधिकं भवेत्
अष्टाविंशति २६० वा शता
पेत्त मथापि वा इति देवी
पुराणीयादिपददर्शनात्
अत्राप्यन्या संख्यात्रेण प
वंमतस्यपुराणे श्रीमराजन्
महाभाहोतडागादिषु योवि
धिः वेद्यास्तपरितो गतिरितिमा
त्रास्तिमेविलाः नव समाधवा
यंवा योनिवक्ता नृपात्रज इति
नवादि कुंठानुक्ता स्वप्नेयेका
प्रिमत् कार्या विनशाच्चाह
ते नृभिः इति दर्शनादत्राप्य
प्राक्तावेकाग्रिविधि रिति वद
स्ति अत्र प्राद्विवाकर होमोव
होमः दिवेषु सर्वकार्याणि
प्राद्विवाकः समाचरेत् अथ
रेषु यथाधर्म्यः सोपवसो
नृपात्रय इति सिताहयधृत
पितामहवचनात् अथर्षु य
जमानमात्रं नवात्र भित्रणा
विनामृतिज्ञां रथकारवदि
याप्रयुक्तिकल्पतेति वाच्यं त्रा
लामात्रस्यनानाशाखापाठवि
धानेन कल्पतानुपपत्तेः तस्या
च मनुः वेदानधीन वेदेवावेदेवा
पि

यथाक्रमे अविज्ञानवत्तर्क्ये
गृहस्थाश्रम माचरेत् इति
प्रायश्चित्तहोमस्त सामानां
महाव्याहृतिभिः यत्र व्याहृ
तिभि होमः प्रायश्चित्तात्मको
भवेत् चतस्र स्तत्र कर्तव्याः
श्रीपाणिप्रदो यथा अवि
वात्तात मित्याया प्राजापत्या
पिवाङ्गतिः होतव्या स्ति वि
कल्पोऽयं प्रायश्चित्तविधिः
स्मृतः इति छन्दोगपरिणि
ष्टात् तत्तुपाद्यायनहोमो
भवदेवमहोक्तः त्रिविकल्पः
त्यानेन तस्मिन्निशात् भट्टना
रायणादिभिः प्रमाणीकृतत्वा
च्च पितामहः तोलयित्वा न
रे एवं तस्मात्तमवतार्यच प्रा
मुत्तः प्राञ्जलिर्भुत्वा प्राद्विवाक
स्ततोवदेत् एवेदि भगवन् य
र्म्म दिव्येस्मिन् समाविश स
हितोलोकपाले स्तवसादित
मरुद्गतोः तंवाधमभियुक्तस्य
लेखयित्वा त प्रजके मेत्रेणा
नेनसदितं कुर्यात्तस्य शिरो
ने आदित्य चन्द्रावनिलोऽनल
स्य सौ भुमि रापोदययमस्य
अहश्च रात्रिश्च उभे ॥

चमन्येधर्मापि जाति नरः
सहजं इमं मंत्रविधिं कृतस्त्वं
सर्वदिवेषु योजयेत् यावाह
नच देवानां तथैव परिकल्प्य
येत् धट मासं त्रयेचैवं विधि
नातेन मंत्रवित् त्वेधोत्रल
णामृष्टः परीक्षार्थं इरात्मनां
धकारादुर्म सुदिष्टं टकारात्
कुटिलं नरं भूतो धारयसे य
स्माद्वट स्तेनाभिधीयते त्वे
त्तिसर्वभूतानां पापानिमुक्ता
निच त्वमेव देवतासीधेन वि
दु र्या निमानवाः व्यवहारा
भिशास्तोऽयं मानवस्य मुदिमि
छति तदेनं संशयादस्मा
दुर्मत्त स्नातमर्हसि
लोवनप्रकार माह नन्दिपुराणे
मुभे नतत्र दिवसे मुभेरपि
दिन ग्रहे लोवयेत् पूज्यदेवे
षान् रुद्र व्रजजनाहं नान् स
र्वदिवदनो भूत्वास्तिषिजोलेव
कोतमः निरोधारो मतस्यपुरा
णं श्रीर्षोपेतान् समपज्जन स
मश्रेणिगतान् समान् अलग्न
लोवयेद्यस्तसनरो लेवकः स्म
तः इति ॥

दानसागर धारयसे इत्यत्रभा
वयसे इति पाठोऽनुपयुक्तः तथा
दि कुटिले पापिनं संशयोप
त्रे वा आद्योपापिन मेतावत्सा
त्राभिधान मनुपपन्नं उद्भूतत्वा
मुदस्यापि ज्ञापनात्
द्वितीये पूर्वसिद्धत्वेन ज्ञापना
नुपपत्तिः तस्मात् कुटिलं व्य
वहाराभिशास्ते धारयसे इत्येवा
र्थः अत एव उपसं हारो संश
यादस्मादित्युक्तं अतएवकालि
कापुराणे पि मानव स्तोत्र
ने त्वयीत्युक्त मिति स्मृतिसम
च्चय व्यवहारदीपिकयोर्विस्तुः
यदेव समयेन गृह्णीयात् तला
धारकं च धर्मपण्यायवचने ध
ट इत्यभिधीयते त्वमेव धट जा
नीये न विदु र्या निमानवाः व्यव
हाराभिशास्ताऽयं मानवः मुदि
मिच्छति तदेनं संशयादस्माद
र्मत्त स्नातमर्हसि व्रजज्ञो ये
स्मता लोकाये लोकाः कूटसाहि
णाः तलाधारस्य ते लोका स्तलो
धारस्य ते लोका समयेन त्व मेव
यद्वा इत्यादिरित्यमेन धटं गृह्णी
यात् योजयेत् तलाधारकं च ॥

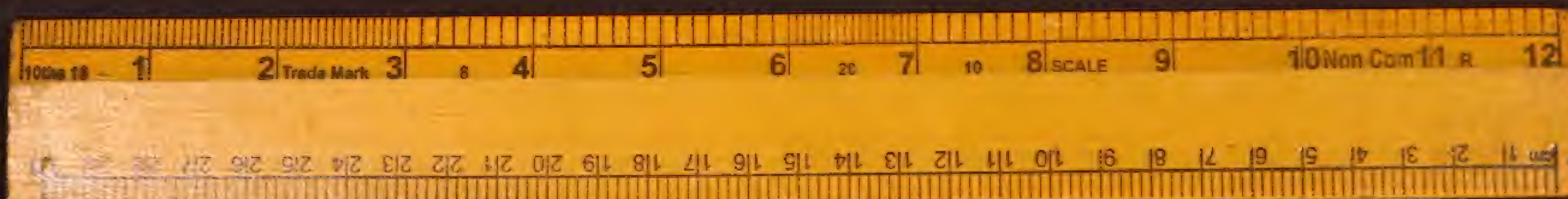

ब्रह्मणे ये इत्यादिना निषमे
नेत्यर्थः अत्रानामु निप्रणी
तमेत्राणं एकतरपाज्ञानं समा
नप्रयोजनानां यव ब्रीहिवदि
कल्प इति ग्रंथः गोश्वानि नति
विताः अभिषोतप्राडिकाकपा
ज्ञानांत उष्ट्राणां समुच्चयः
पितामहः नित्यं देवादि दिव्या
नि मुचये चाद्रवाससे मुचये
चाद्रवाससे मुचये जननमराणां
एते चरितायसतिने प्रति यास
वल्कादीयकलिकायो नारदः
दस्तवते सुसर्वेषु कुर्यादं सप
दानि च तान्येव पुन रालक्षेद
स्तो विन्दुविचित्रितो इत्यनिवि
यो हस्तततिनो हस्तततमल
त्पदिना चिकित्ते कृता ततो त
जातेनवा इति ज्ञानव्यमिति सुत
रां ततिनो दिव्याधिकारः नारदः
अहोरात्रोचिते स्त्राते आद्रवाससि
मानवे एवी क्रै सर्वदिव्यानां प्रदान
मवकीर्तितं धसमंत्राणां प्राग
पि पुन स्तोत्रनमाह कालिकापुरा
णं उपोषिते तथा स्त्रातं सत
समं प्रथमं तलोमं तोत्यकारयेदे
वा मवतायो नुमंत्रयेत् ॥ ॥

पातवल्काः तलाधारविह
द्वैरभिपुक्तं स्तुमाश्रितः प्रति
मान समीभूतो रेखां कृतावता
रितः तं तले सत्यधामाभिपु
देवे विनिर्मिता ततस्य वद
कल्याणि संशयान्ता विमो
चयययास्मिन् पापकुम्भात ल
तोमो त्व मधो नय मुह्येत्
गमयो हं मंत्रला मित्यभि
त्रयेत् तलाधारणाभिसे वै
हिगादिभिः पाषाणादिमति
माण समीकृतं स्तलाधिरुहो
भिषां तो दिव्याधिकारी येन स
त्रिवेषेन प्रतिमान समीकरणा
दशायां यत्र पाददयो व्यवहि
ताः शिकारजवश्च तत्र पांडुले
विनांकयित्वा पिटकारवता
रितः तंतलेति मंत्रेण तलो मा
र्थयेत् सत्यं सदिगार्थस्य स
नृपं वददर्शय पापकुदसत
वादी मुह्यश्च सत्यवादी संत्रया
यं स्त्रातः योराणिकतात मुह्येत्
याजः वेदमंत्रवर्जं मुह्येत्
नृगाक्रिक धुन स्तुतौ वेदेति वि
मगात आह विमुदवादी तं वि
मो नमस्कारमंत्रविधानः तं सत्यं
जोमि

निषिद्धः प्रपंचस्त निषितलेः
उसन्धयः स्त्रीपरीताया मपि
ग्रहेकृत एव प्रयोक्तव्यः दिव्या
नीह विमुदये इत्यनेन सेदिग्या
धमदेह निवृत्तिफलकतयाः
विशेषेण स्त्री पुं कर्तृकदिव्यति
धानेन च प्रकृता वृद्धायोगात्
अतएव पत्नी सन्नयाज्ञो नो
धेहीति मंत्रे दि वज्र पत्नी क
यजमानकर्तृकप्रयोगेभि न
द्विवज्रस्य प्रतितायायस्या शोभ्या
यतस्य स्वस्य बोधाय प्रायान्
माह नारदः अस्म मर्थं च पत्र
स्यमभिपुक्तं यथा हेतः संश्र्या
य मूर्द्धितस्यैव न्यस्या देयो यथा
क्रमं देयो दिव्यविषेयः प्राडिवा
केनेति शेषः ततः शिरोः वस्त्रि
तपत्रकं शोभ्ये नरेयदे पुन रा
रोपयेत्तस्मिन् शिरोवस्त्रित
पत्रक मिति स्मरणात् तला
रोपितं च नरे विनाडीपंचकका
लं प्रातत्रयगुर्वतरोच्चारण
योगमा कर्त्ते यत्संस्त प
र्षाकायो देवो स्वाप्सीः का
ने वक्तव्यं तं ॥ ॥ ॥

चन्द्रं मत्वा रात्रौ चेत् तत
तामः प्राटे श्वेत श्वेतो राजः
कुरः प्रायातसाहानेदर्म
स्यात्त शोभ्येकोते कर्त्तव्या इति
श्रीकस्य पंचधा पाठयोग्यका
ने पंचपलात्मकं यावत्
तावत् स्थापयेत् यथा स्मृतिः
स्योनिर्विद्धातगाः श्रेष्ठः कुर्या
ते कालपरीतां विनाशः पंच
विशेषाः परीताकालकोविदः
ततकालश्च ज्योतिषे दशगु
र्वदराः प्राणाः घटप्राणाः
स्यादिनाडिका तामो घट्टा च
टीजेयाः दोरात्रं चटिका सथा
तथा घट्टा पितामहः
साहिणे ब्राह्मणाः श्रेष्ठाय
प्राट्टपार्थवादिनः क्षात्रिनः
मुचयोः लुहा नियोजक्यावृ
षेण तथं सति साहिणाः स
वै मुह्यमुह्ये नृपे तथा तति
तोपदिवदेत स मुह्यः स्यात्त
संशयः समा वादीयमानो वा
नविमुह्यो भवेन्नरः अस्मदेषां
समो ज्ञेयो वज्रदोषस्तु हीयते
अस्यत अभिचारे आलेगतादि
दिनाचौये तदेषागमनादिना
तत्र पुन स्तोत्रनमाह ॥

वृहस्पतिः धटेः भियुक्तः स्त
लितो हीनं श्रेष्ठं मायुयान्
तत् समस्तं पुनः स्तोत्रो व
दितो विजयी भवेत् शोधः
संप्रदेशो गीकारेः प्रिप्रधान
दोषनिर्णयार्थं तत्रैव पुनः स्तो
लनीयः अंगवैशाखसंभावना
यान्तं प्रयोगोत्तरं मिति यदा
चातुपलभमानदृष्टकारण
क पवकतादीनां छेदनादि
स्तदाप्यमुद्दिः कलत्रेदे त
लभंगेयद कर्कटयोः स्तथा
रजछेदेः लभंगे च तथैवा
मुद्दि मादिशेत् इति वृहस्प
तिवचनात् कलत्रशिक्षातले
धटकर्कटोत्तरं लोतयोः शिक्षा
धारावीषदक्रावायमकीलको
कर्कटमुंगानिभोअतः पादः
स्तलभयो रुपरिनिविष्टं स्तलाया
रपद इति मितादरा द्वाप्राप्रयो
जकः कीलकः इति दस्तायुधः
मध्यकटक मिति परिज्ञातः
यदातु दृष्टमानकारणाक
पवेषाभंग स्तदा पुनः राशेपये
न शिक्षादिछेदभंगेषु पुनः रा
शेपयोत्र मिति स्मृतेः ततश्च
अनिकं पुरोहिताचार्यान् ॥

दक्षिणभिस्तु तोषयेत् एवंका
रयिता राज्ञा मुक्ता भोगान्
मनोरमान् मदती कीर्तिमात्रो
ति ब्रह्मभूय कल्पते तदये
संक्षेपः प्रादिवैकं यथोक्तानां
तलां कुर्यात् ततः स्रद्धास्तो
दटोस्तेभो कृता दस्तद्वयव
धानेन दक्षिणोत्तरयो र्द्विषो हे
स्तद्वयनिखननं कृत्वा गदधा
रककीलकाग्रस्तंभयो रुपरि
मेधे पाशेद्वये च विदितश्चिदं
मध्यछिदनिवेपितलो हांकुपण
दकं निधाय उपरि कीलकस्त
त पटकस्य मध्यस्थितो कुशेन
तलामध्यवलयस्य लो हांकुशं
संयुज्यात् एवं च मध्ये स्तंभयो
इतरा निर्विक तलादंडं लिष्ट
तितलाग्रस्थिताभ्या मायसकी
लकाभ्यां शिक्षाद्वयश्च वन्यं
कुर्यात् तलायाः पाशेषोः प्रा
क प्रत्यक् दिशो स्तोत्रास्त
भो तलातोदशयो रुपरिसूत्रं
वहो मृगमयावधो मुखे धटमा
स्तकचुचिर्तो अवलंबो कार्योप
धाः वलंबवि ॥ १॥ दशोत्तरलोका
योतो

श्रेष्ठाभ्यां तलायामवनतिरु
वृत्तिस्तु तोया तथा जलद्वारापि
इति दिव्यं तत्तं अस्म
प्रयोगस्तलापदे द्रष्टव्यः
धाया धाने धायाति मृदंगः
इति दुर्गादासः ॥
धनं रवे धनति मृदंगः इति
दुर्गादासः
धनं लि २ धान्ये धान्य मिद
धान्यक्रिया २ वैदिकः लि २
धति भूमि धान्य सत पादयति
इत्यर्थः इति दुर्गादासः
धनं स्त्री इविणो तत्त पय्याय
११ भोगः २२ इति जटाधरः
सं २३ इति शहरतावली तस्य
वैदिकपर्यायाः मयं १ २ क्रः २
रिक्थं ३ वेदः ४ वरिवः ५ मयं
६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५
१६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४
२५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३
३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३
४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३
५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३
६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३
७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३
८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३
९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० १०१ १०२
१०३ १०४ १०५ १०६ १०७ १०८ १०९ ११०
१११ ११२ ११३ ११४ ११५ ११६ ११७ ११८
११९ १२० १२१ १२२ १२३ १२४ १२५ १२६
१२७ १२८ १२९ १३० १३१ १३२ १३३ १३४
१३५ १३६ १३७ १३८ १३९ १४० १४१ १४२
१४३ १४४ १४५ १४६ १४७ १४८ १४९ १५०
१५१ १५२ १५३ १५४ १५५ १५६ १५७ १५८
१५९ १६० १६१ १६२ १६३ १६४ १६५ १६६
१६७ १६८ १६९ १७० १७१ १७२ १७३ १७४
१७५ १७६ १७७ १७८ १७९ १८० १८१ १८२
१८३ १८४ १८५ १८६ १८७ १८८ १८९ १९०
१९१ १९२ १९३ १९४ १९५ १९६ १९७ १९८
१९९ २०० २०१ २०२ २०३ २०४ २०५ २०६
२०७ २०८ २०९ २१० २११ २१२ २१३ २१४
२१५ २१६ २१७ २१८ २१९ २२० २२१ २२२
२२३ २२४ २२५ २२६ २२७ २२८ २२९ २३०
२३१ २३२ २३३ २३४ २३५ २३६ २३७ २३८
२३९ २४० २४१ २४२ २४३ २४४ २४५ २४६
२४७ २४८ २४९ २५० २५१ २५२ २५३ २५४
२५५ २५६ २५७ २५८ २५९ २६० २६१ २६२
२६३ २६४ २६५ २६६ २६७ २६८ २६९ २७०
२७१ २७२ २७३ २७४ २७५ २७६ २७७ २७८
२७९ २८० २८१ २८२ २८३ २८४ २८५ २८६
२८७ २८८ २८९ २९० २९१ २९२ २९३ २९४
२९५ २९६ २९७ २९८ २९९ ३०० ३०१ ३०२
३०३ ३०४ ३०५ ३०६ ३०७ ३०८ ३०९ ३१०
३११ ३१२ ३१३ ३१४ ३१५ ३१६ ३१७ ३१८
३१९ ३२० ३२१ ३२२ ३२३ ३२४ ३२५ ३२६
३२७ ३२८ ३२९ ३३० ३३१ ३३२ ३३३ ३३४
३३५ ३३६ ३३७ ३३८ ३३९ ३४० ३४१ ३४२
३४३ ३४४ ३४५ ३४६ ३४७ ३४८ ३४९ ३५०
३५१ ३५२ ३५३ ३५४ ३५५ ३५६ ३५७ ३५८
३५९ ३६० ३६१ ३६२ ३६३ ३६४ ३६५ ३६६
३६७ ३६८ ३६९ ३७० ३७१ ३७२ ३७३ ३७४
३७५ ३७६ ३७७ ३७८ ३७९ ३८० ३८१ ३८२
३८३ ३८४ ३८५ ३८६ ३८७ ३८८ ३८९ ३९०
३९१ ३९२ ३९३ ३९४ ३९५ ३९६ ३९७ ३९८
३९९ ४०० ४०१ ४०२ ४०३ ४०४ ४०५ ४०६
४०७ ४०८ ४०९ ४१० ४११ ४१२ ४१३ ४१४
४१५ ४१६ ४१७ ४१८ ४१९ ४२० ४२१ ४२२
४२३ ४२४ ४२५ ४२६ ४२७ ४२८ ४२९ ४३०
४३१ ४३२ ४३३ ४३४ ४३५ ४३६ ४३७ ४३८
४३९ ४४० ४४१ ४४२ ४४३ ४४४ ४४५ ४४६
४४७ ४४८ ४४९ ४५० ४५१ ४५२ ४५३ ४५४
४५५ ४५६ ४५७ ४५८ ४५९ ४६० ४६१ ४६२
४६३ ४६४ ४६५ ४६६ ४६७ ४६८ ४६९ ४७०
४७१ ४७२ ४७३ ४७४ ४७५ ४७६ ४७७ ४७८
४७९ ४८० ४८१ ४८२ ४८३ ४८४ ४८५ ४८६
४८७ ४८८ ४८९ ४९० ४९१ ४९२ ४९३ ४९४
४९५ ४९६ ४९७ ४९८ ४९९ ५०० ५०१ ५०२
५०३ ५०४ ५०५ ५०६ ५०७ ५०८ ५०९ ५१०
५११ ५१२ ५१३ ५१४ ५१५ ५१६ ५१७ ५१८
५१९ ५२० ५२१ ५२२ ५२३ ५२४ ५२५ ५२६
५२७ ५२८ ५२९ ५३० ५३१ ५३२ ५३३ ५३४
५३५ ५३६ ५३७ ५३८ ५३९ ५४० ५४१ ५४२
५४३ ५४४ ५४५ ५४६ ५४७ ५४८ ५४९ ५५०
५५१ ५५२ ५५३ ५५४ ५५५ ५५६ ५५७ ५५८
५५९ ५६० ५६१ ५६२ ५६३ ५६४ ५६५ ५६६
५६७ ५६८ ५६९ ५७० ५७१ ५७२ ५७३ ५७४
५७५ ५७६ ५७७ ५७८ ५७९ ५८० ५८१ ५८२
५८३ ५८४ ५८५ ५८६ ५८७ ५८८ ५८९ ५९०
५९१ ५९२ ५९३ ५९४ ५९५ ५९६ ५९७ ५९८
५९९ ६०० ६०१ ६०२ ६०३ ६०४ ६०५ ६०६
६०७ ६०८ ६०९ ६१० ६११ ६१२ ६१३ ६१४
६१५ ६१६ ६१७ ६१८ ६१९ ६२० ६२१ ६२२
६२३ ६२४ ६२५ ६२६ ६२७ ६२८ ६२९ ६३०
६३१ ६३२ ६३३ ६३४ ६३५ ६३६ ६३७ ६३८
६३९ ६४० ६४१ ६४२ ६४३ ६४४ ६४५ ६४६
६४७ ६४८ ६४९ ६५० ६५१ ६५२ ६५३ ६५४
६५५ ६५६ ६५७ ६५८ ६५९ ६६० ६६१ ६६२
६६३ ६६४ ६६५ ६६६ ६६७ ६६८ ६६९ ६७०
६७१ ६७२ ६७३ ६७४ ६७५ ६७६ ६७७ ६७८
६७९ ६८० ६८१ ६८२ ६८३ ६८४ ६८५ ६८६
६८७ ६८८ ६८९ ६९० ६९१ ६९२ ६९३ ६९४
६९५ ६९६ ६९७ ६९८ ६९९ ७०० ७०१ ७०२
७०३ ७०४ ७०५ ७०६ ७०७ ७०८ ७०९ ७१०
७११ ७१२ ७१३ ७१४ ७१५ ७१६ ७१७ ७१८
७१९ ७२० ७२१ ७२२ ७२३ ७२४ ७२५ ७२६
७२७ ७२८ ७२९ ७३० ७३१ ७३२ ७३३ ७३४
७३५ ७३६ ७३७ ७३८ ७३९ ७४० ७४१ ७४२
७४३ ७४४ ७४५ ७४६ ७४७ ७४८ ७४९ ७५०
७५१ ७५२ ७५३ ७५४ ७५५ ७५६ ७५७ ७५८
७५९ ७६० ७६१ ७६२ ७६३ ७६४ ७६५ ७६६
७६७ ७६८ ७६९ ७७० ७७१ ७७२ ७७३ ७७४
७७५ ७७६ ७७७ ७७८ ७७९ ७८० ७८१ ७८२
७८३ ७८४ ७८५ ७८६ ७८७ ७८८ ७८९ ७९०
७९१ ७९२ ७९३ ७९४ ७९५ ७९६ ७९७ ७९८
७९९ ८०० ८०१ ८०२ ८०३ ८०४ ८०५ ८०६
८०७ ८०८ ८०९ ८१० ८११ ८१२ ८१३ ८१४
८१५ ८१६ ८१७ ८१८ ८१९ ८२० ८२१ ८२२
८२३ ८२४ ८२५ ८२६ ८२७ ८२८ ८२९ ८३०
८३१ ८३२ ८३३ ८३४ ८३५ ८३६ ८३७ ८३८
८३९ ८४० ८४१ ८४२ ८४३ ८४४ ८४५ ८४६
८४७ ८४८ ८४९ ८५० ८५१ ८५२ ८५३ ८५४
८५५ ८५६ ८५७ ८५८ ८५९ ८६० ८६१ ८६२
८६३ ८६४ ८६५ ८६६ ८६७ ८६८ ८६९ ८७०
८७१ ८७२ ८७३ ८७४ ८७५ ८७६ ८७७ ८७८
८७९ ८८० ८८१ ८८२ ८८३ ८८४ ८८५ ८८६
८८७ ८८८ ८८९ ८९० ८९१ ८९२ ८९३ ८९४
८९५ ८९६ ८९७ ८९८ ८९९ ९०० ९०१ ९०२
९०३ ९०४ ९०५ ९०६ ९०७ ९०८ ९०९ ९१०
९११ ९१२ ९१३ ९१४ ९१५ ९१६ ९१७ ९१८
९१९ ९२० ९२१ ९२२ ९२३ ९२४ ९२५ ९२६
९२७ ९२८ ९२९ ९३० ९३१ ९३२ ९३३ ९३४
९३५ ९३६ ९३७ ९३८ ९३९ ९४० ९४१ ९४२
९४३ ९४४ ९४५ ९४६ ९४७ ९४८ ९४९ ९५०
९५१ ९५२ ९५३ ९५४ ९५५ ९५६ ९५७ ९५८
९५९ ९६० ९६१ ९६२ ९६३ ९६४ ९६५ ९६६
९६७ ९६८ ९६९ ९७० ९७१ ९७२ ९७३ ९७४
९७५ ९७६ ९७७ ९७८ ९७९ ९८० ९८१ ९८२
९८३ ९८४ ९८५ ९८६ ९८७ ९८८ ९८९ ९९०
९९१ ९९२ ९९३ ९९४ ९९५ ९९६ ९९७ ९९८
९९९ १००० १००१ १००२ १००३ १००४ १००५
१००६ १००७ १००८ १००९ १०१० १०११ १०१२
१०१३ १०१४ १०१५ १०१६ १०१७ १०१८ १०१९
१०२० १०२१ १०२२ १०२३ १०२४ १०२५ १०२६
१०२७ १०२८ १०२९ १०३० १०३१ १०३२ १०३३
१०३४ १०३५ १०३६ १०३७ १०३८ १०३९ १०४०
१०४१ १०४२ १०४३ १०४४ १०४५ १०४६ १०४७
१०४८ १०४९ १०५० १०५१ १०५२ १०५३ १०५४
१०५५ १०५६ १०५७ १०५८ १०५९ १०६० १०६१
१०६२ १०६३ १०६४ १०६५ १०६६ १०६७ १०६८
१०६९ १०७० १०७१ १०७२ १०७३ १०७४ १०७५
१०७६ १०७७ १०७८ १०७९ १०८० १०८१ १०८२
१०८३ १०८४ १०८५ १०८६ १०८७ १०८८ १०८९
१०९० १०९१ १०९२ १०९३ १०९४ १०९५ १०९६
१०९७ १०९८ १०९९ ११०० ११०१ ११०२ ११०३
११०४ ११०५ ११०६ ११०७ ११०८ ११०९ १११०
११११ १११२ १११३ १११४ १११५ १११६ १११७
१११८ १११९ ११२० ११२१ ११२२ ११२३ ११२४
११२५ ११२६ ११२७ ११२८ ११२९ ११३० ११३१
११३२ ११३३ ११३४ ११३५ ११३६ ११३७ ११३८
११३९ ११४० ११४१ ११४२ ११४३ ११४४ ११४५
११४६ ११४७ ११४८ ११४९ ११५० ११५१ ११५२
११५३ ११५४ ११५५ ११५६ ११५७ ११५८ ११५९
११६० ११६१ ११६२ ११६३ ११६४ ११६५ ११६६
११६७ ११६८ ११६९ ११७० ११७१ ११७२ ११७३
११७४ ११७५ ११७६ ११७७ ११७८ ११७९ ११८०
११८१ ११८२ ११८३ ११८४ ११८५ ११८६ ११८७
११८८ ११८९ ११९० ११९१ ११९२ ११९३ ११९४
११९५ ११९६ ११९७ ११९८ ११९९ १२०० १२०१
१२०२ १२०३ १२०४ १२०५ १२०६ १२०७ १२०८
१२०९ १२१० १२११ १२१२ १२१३ १२१४ १२१५
१२१६ १२१७ १२१८ १२१९ १२२० १२२१ १२२२
१२२३ १२२४ १२२५ १२२६ १२२७ १२२८ १२२९
१२३० १२३१ १२३२ १२३३ १२३४ १२३५ १२३६
१२३७ १२३८ १२३९ १२४० १२४१ १२४२ १२४३
१२४४ १२४५ १२४६ १२४७ १२४८ १२४९ १२५०
१२५१ १२५२ १२५३ १२५४ १२५५ १२५६ १२५७
१२५८ १२५९ १२६० १२६१ १२६२ १२६३ १२६४
१२६५ १२६६ १२६७ १२६८ १२६९ १२७० १२७१
१२७२ १२७३ १२७४ १२७५ १२७६ १२७७ १२७८
१२७९ १२८० १२८१ १२८२ १२८३ १२८४ १२८५
१२८६ १२८७ १२८८ १२८९ १२९० १२९१ १२९२
१२९३ १२९४ १२९५ १२९६ १२९७ १२९८ १२९९
१३०० १३०१ १३०२ १३०३ १३०४ १३०५ १३०६
१३०७ १३०८ १३०९ १३१० १३११ १३१२ १३१३
१३१४ १३१५ १३१६ १३१७ १३१८ १३१९ १३२०
१३२१ १३२२ १३२३ १३२४ १३२५ १३२६ १३२७
१३२८ १३२९ १३३० १३३१ १३३२ १३३३ १३३४
१३३५ १३३६ १३३७ १३३८ १३३९ १३४० १३४१
१३४२ १३४३ १३४४ १३४५ १३४६ १३४७ १३४८
१३४९ १३५० १३५१ १३५२ १३५३ १३५४ १३५५
१३५६ १३५७ १३५८ १३५९ १३६० १३६१ १३६२
१३६३ १३६४ १३६५ १३६६ १३६७ १३६८ १३६९
१३७० १३७१ १३७२ १३७३ १३७४ १३७५ १३७६
१३७७ १३७८ १३७९ १३८० १३८१ १३८२ १३८३
१३८४ १३८५ १३८६ १३८७ १३८८ १३८९ १३९०
१३९१ १३९२ १३९३ १३९४ १३९५ १३९६ १३९७
१३९८ १३९९ १४०० १४०१ १४०२ १४०३ १४०४
१४०५ १४०६ १४०७ १४०८ १४०९ १४१० १४११
१४१२ १४१३ १४१४ १४१५ १४१६ १४१७ १४१८
१४१९ १४२० १४२१ १४२२ १४२३ १४२४ १४२५
१४२६ १४२७ १४२८ १४२९ १४३० १४३१ १४३२
१४३३ १४३४ १४३५

तवः वृंदो वलकुडुतः सं
धिकृद्गणोपाः इति भावप्र
काशः पुस्तकांतरे यन्मोः
पिपाठः ॥
यनफले स्त्री दानभोगादि यथा
अग्निरुवाच अग्निहोत्रफला
वेदा दंतभुक्ताफलेयने
इति पुत्रफला दारः एतलवृत्तफ
ले अतः इति वक्रिपुरा
णदानविधिनानामाध्यायः
यनदरी स्त्री चोरनामगन्ध
द्रव्यं तत्पर्यायः उष्कलीनः
विरोधः ५ क्रोधमृद्धितः ५
ति शहरत्नावली हेमकः १
कितवः ११ कोरकः १२
इति जटाधरः ॥
यनिष्ठा स्त्री अश्विन्यादिसप्तविं
शतिनक्षत्रांतर्गत त्रयोविंशत
तत्र तत्पर्यायः भूतिः ५ ति
धानं ५ यनवती ५ इति ज
टाधरः
यनः स्त्री चापः तत् पर्यायः
तारकं १५ कांडं १५ इति
शहरत्नावली ॥ यनवेदः पुत्र
विद्यावोधकणास्त्रं तत् यजुर्वे
दसोपवेदः इति चरणव्यूहः

यम धाने यमनिः सौत्रधात
रये इति दुर्गादासः यमच
टः पुं सौत्रवेणाते प्रत्यदरा
तव्य सुगन्धादकपूरितकलस
यथा दद्यु ईर्मेचरो अग्निसु
गन्धादकपूरितान् इति काशी
विंडे यथा अथ यमच वटव
ने तत्र प्रथमे स्वस्तिवाचने
कृता सूर्यः सोम इति वाच
ने कृता सूर्यात् यथा अथे
त्यादि वेणाते मासि अमुक
पक्षे अमुकतिथौ महाविषु
वमंक्रान्ता अमुकगोत्रा श्री
अमुकी देवी यमालयगम
ननिवारणपूर्वक श्रीवसुप्री
तिकामाधारभ्य वर्षचतसृषु
यावत् प्रतिवर्षीय मेचस्य
रवौ प्रत्यादे गणपत्यादिना
नादेवतापूजापूर्वक श्रीविस
पूजा समोच्य चटान ब्राह्म
णकर्तृकभोजन कथाश्रवण
हृय धर्मचटव्रत महं करिष्ये वा
रोतरे अथेत्यादिमहाविषुवसंक्रा
त्यामत् संकल्पित धर्मचटव्रत
कर्मणि यथाविधक गणपत्या
दिना नादेवतापूजापूर्वक श्रीविसृ
जा ॥

समोच्य चटान कथाश्रवणम
हं करिष्ये इति संकल्प्य तत्
सूक्तं पाठयेत् ततो ब्राह्मणः
प्रतिनिधीभूतः सामान्यार्चास
नम्रादि भूतसुखादिकं विधा
य शालग्रामादौ चटे वा गणे
शादीन् नवग्रहान् दिकपा
लांश्च संसृज्य वा रुद्रयायनमः
रक्षाद्यंगन्यास करन्यासो कृ
त्वा ओं ध्येयः सदा इत्यादिना
विसृज्य ध्यात्वा स्वशिरसि पुष्प
दत्ता मानसोपचारैः संसृज्याद्यै
रुपस्थाप्य पुन ध्यात्वा वात्सल्योऽ
पोपचारैः ओं भगवते विसृजेन
मः इति मंत्रेण संसृज्य यथा
शक्ति ओं विसृजेनम इति मंत्रे
जप्त्वा जपं समर्थ्य ओं नमो ब्र
ह्माण्डदेवायेत्यादिना प्राणम्य ल
क्ष्मीं सरस्वतीं आवराणदेवता
श्च पूजयेत् ततः पते गन्धपु
ष्पे ओं समोच्य वारिपूर्णा चटा
यनमः इति त्रिरभ्यर्च्य ओं चट
त धर्मवृत्तौ सिद्धान्तानि निर्मितः
पुरातनैः सत्तु लिप्ता सुन्द
नैः सर्वदेवताः इति चरनेनात्र
लिप्यअथेत्यादि अमुकगो श्री
अमुकी देवी श्रीविसृप्रीतिका
माधर्म्यचटव्रतकर्मणि इमं स
मोच्य वारिपूर्णा चट मञ्जिते श्री
विसृदेवते यथा संभवगोत्रना
म्ने ब्राह्मणायाहं ददे इत्युत्तसृ
ज्य कृतोजलिः पठेत् ओं धर्म
त्वे चटवृत्तेण ब्रह्मणा निर्मितः
पुरातनैः सत्तु दत्ता लोका मम
सत्तु निरामयाः यथान्वं प्रीतलो
नित्यं संसृज्याः श्रीतवारिणा त
यामो सरशाहेल प्रीतले कु
रुधर्मगट पय धर्मचटो दतो
ब्रह्मविसृशिवात्माकः अस्य प्र
दानात् सफला मम सत्तु मनोर
थाः पानीयं प्राणिनां प्राणाः
पानीयं पावनं महत् पानीय
स्य प्रदानेन तृप्तिर्भवतु पानीय
स्याप्रदानेन तृप्तिर्भवतु प्राण
तो इति पठित्वा दत्तितां दत्ता
छिद्रावधारणं कृत्वा कथाम्
पाठयत् अथ कथा श्रीकुसुमउवा
च मृगाग्रजनप्रवत्सामिन्नानोत्र
तत्तुतम चटकेतुरिति व्याहोरा
जामो हार्मिकः सुधीः सुशीलात
तस्य भाष्यसोत मातावत्यतिप्रकृता
सा सर्वगणसंयुक्ता माधेय द्रोप
दी यथा पकस्तिन् समये राजन्

लोमशस्य सन्निधौ मेवा पु
 टोजलि भूत्वा लोमशं परिष
 ह्यति मालावत्सुवाच शृणु
 त्वं मुनिशार्ङ्गल सर्वधर्मपरा
 यण यमालयं नगच्छामित
 दुपायं ब्रवीहि मे समावादित्र
 ते देवसफलं पापनाशनं लो
 मश उवाच शृणु राज्ञि महाभा
 गे येन तत्र नगच्छति तदुपा
 य प्रवक्ष्यामि शृणु त्वं हि स
 मादिता जन्मजन्मकृतान् पा
 पान्मुच्यते नात्र संपापः विमु
 क्षणमात्रेण दत्ति पापं पुन
 कृतं येन धर्मप्रसादेन तेषां दे
 वो जनादैनः सजयेद्देवदेवेषां
 सर्वकामफलप्रदं समारोप्य
 तेनादेवं चन्दनेन विलेपितं पु
 नयेत् परया भक्त्या गन्धसु
 घ्रादिभिस्तथा अयने कोटि
 गुणितं लतं विसृज्य दशमुच
 घटणीति सदस्त्रेण घटभीत
 मुदाहृतं विसृजे शतसाहस्रं
 व्रतं तत्र समाचरेत् मालाव
 त्सुवाच समेतत् कथितं सर्वं
 यदुतं वत्तया प्रभो किं विधा
 ने फलं किं वा कैश्च लोके क
 ते पुन लोमश उवाच ॥

च शृणु देवि महाभागे पूर्वका
 लस्य या कथा विनिष्क्रान्ते तत्
 श्रुत्वा यदा मेघगतो रविः
 देवादिशक्ति काले चतुर्वर्षं
 समाचरेत् तत्र नित्यं वृष्टे दद्या
 त् मास मेकं समोज्यकं चन्दने
 न समालिप्तं दक्षिणादिभिः
 नित्यं व्रतं मत्तत् समाकुर्यात्
 यावत् वर्षं चतुष्टयं ॥
 अनेनैव विधानेन यावत्तं च स
 माचरेत् सर्वकलं समुद्रस्य स
 लोकं महयते द्रौपद्याचरितेय
 तत् शृणु त्वं ध्यानतत् परा द्रौ
 पद्या तदिदं पूर्वं न कृतं व्रतमु
 तमं मृतागता च सा साधो नल
 भेत दिवं पुनः अथ शौचं समा
 गत्य तामूचयं मर्किकराः विषु
 वेषुषे च त्वयामराण काले स्यात्
 स्वर्गद्वारं विरोधितं समुद्रतः
 समासाय गले पाशो निवेशि
 तः द्रौपद्युवाच केष्टयमिति
 तदुत कुत्र वानीयतेऽथ न
 कथं पाशो गले दत्तः कथं
 स्वमम भुवं यमहता ऊचुः
 माभोषी नीयते
 देवि धर्मरा ॥

तस्य सन्निधौ एधिष्यां यानि
 तीर्थानि व्रतानि विविधानि च
 यत्तदान विधानं च त्वया सर्वं प्र
 तिष्ठितं किं त्वन्न कृतं पूर्वं
 माथवे मासि सव्रते व्रतं धर्म
 वृष्टे नाम तेन यासि यमालयं
 द्रौपद्युवाच यमहता महात्मा
 तो नयेत् मां यमालयं तत्प्र
 सादेन मे शौचं पले पाशो वि
 मुच्यते ततो विधत्स्वैको समा
 नीताय मोतिकं यम उवाच
 शृणु त्वं द्रौपदी साधो सर्वं त्व
 या प्रतिष्ठितं न कृतो देवदेव
 स व्रतं धर्मचटस्य तयापि
 तस्मै भद्रैः हं वरं दद्या यथेष्टि
 तं द्रौपद्युवाच वरं ददस्व मेना
 य गच्छामि पुन गलयं कर्तव्यं त
 द्विधा तेन व्रतं तव प्रसादतः य
 म उवाच व्रतं धर्मचटदेवि कुरु
 गत्वा निजालये नागं तच्छ त्व
 या देवि पुनर्महरीं मुभे ततो
 गता च माचेव त्वं ह्येभूदंत कस्त
 दा भूयो भूमिप्रदं प्राप्य तदेव व्रत
 यासती मातव्रतं व्रतं च क्रेदानं
 होमं यथाविधि संहृणीत व्रते तत्र
 ॥ ॥ ॥ प्रतिष्ठा ॥ ॥

माचरेत् सती ददौ
 द्वादशविमेभा दानानि द्वाद
 शानि च चत्वारि जलपात्राणि
 वक्ष्माण सदितानि च दानानि च
 ततो दत्वा तत् सांख्यकषटास्त
 था सदितानि च दक्षिणां ततो
 दत्वा वक्ष्माण विविधानि च त
 द्वातेव ससम्पत्ते विमुक्तोऽय
 संज्ञतः एवं कृत्वा व्रतं साधो द्रौ
 पदी समसादिता अन्तकाले
 समासाय सा गता वैसवंपुरे
 श्मुक्ता लोमशो नाथ कथा मा
 लावती तथा कृत्वा चैव व्रतं
 साधो देवाराधनं पूर्वकं सा नि
 त्यं गंगायं दत्वा समोज्य दक्षिणा
 न्वितां देवोद्देशेन विप्राय श्रद्ध
 या प्रत्यपादयत् एवं वा कुरुते
 नारी पुत्रं पुत्रं समन्विता
 पुस्तकांतरे पठे करोति याना
 री नरो वा व्रतं सज्जमे इति
 च पाठः आयुरारोग्यमैश्व
 र्यं श्रियं च लभते स्वां
 यं नित्याति परं स्थानं यत्र
 देवो निरंजनः इति भवि
 ष्यपुराणोक्ता धर्मचटव्र
 तकथा समाप्ता कवित् ॥

कृत्वि पदतो विद्युर्धर्मतर
यमपरागोक्तावलिखिता
धर्मदानं स्त्री प्रयोजनमन
पेक्ष केवलधर्मवृद्धा पात्रे
भोदानं यथा दिवलः पात्रेभ्यो
दीयते नित्य मनपेक्ष प्रयो
न केवलं धर्मवृद्धा यत ध
र्मदानं प्रवर्तते इति
सुष्ठितत्वं
धर्ममूलं स्त्री सुभाट्टका
शं पुण्यहेतुः यथा श्वं मू
लेफले एकं सुदपात्रं तपो
धनाः दानं विभवतो दत्त्वा
नराः स्वर्गाति धर्मिणः पृथ
धर्मो महोक्तागोदाने भुत
दया तथा प्रलचयं सदा स
त्वं अत्रको हृतिः तस्मा सना
तनस्य धर्मस्य मूलमेतत्
समासतः इति वक्रिपुराणे
स्त्रानविधिनासाध्यायः
धर्मराजपरीता स्त्री धर्माथ
र्मपरीतानं यथा धर्मराज
विधिः वृहस्पतिः पञ्चदशे
लावनीयो धर्माधर्मो सित
सितो जीवदानादिके मंत्रेण य
ज्ञायेथ सामभिः आमेन एत
येद्वैयः कृतमेव ॥

सितासितैः अथत्वा पेचरा
येन मृतं पिंडांतरितो ततः
सभी कृत्वा नवे कंशे स्थाप्य
चावपलितो ततः कुभात
पिंड मेकं गृहीतं पादविलं
तः धर्म गृहीते सुदः स्यात्
संप्रत्यश्च परीतकैः जीवदा
नमेव स्त्रा एतदायां पायां
कृत्वा पुण्यं शक्तिं वायु विदु
विभूषतः याद्याः समसका
रांताद्योम सत्येनुसंयुते तदं
तेहं समेनः स्यात् ततोः सुव
पदेवदेन प्राणास्ततः प
रे अमुष्य जीव इदं स्थितस्त
तोः सव्योते वायुन सुत्तरे
ततः श्रोत्रं ज्ञानाघरे प्राणा
इदागस्य सखे चिरं तिष्ठंत
मिन्वधु रंते पाणामंत्रोः यमीति
तः प्रत्यमुष्ययदात् एवं पा
द्याया नि प्रयोजयेत् प्रयो
गेषु समाख्यतः प्राणमंत्रो
मनीषिभिः पायांकुपुपु
शक्तिरत्यनेन प्रथमे पायां
जे श्रो ततः पाकिवीमंत्रो
ततोः कुशवीने क्रोशायुषं
यकारो विदुवि ॥

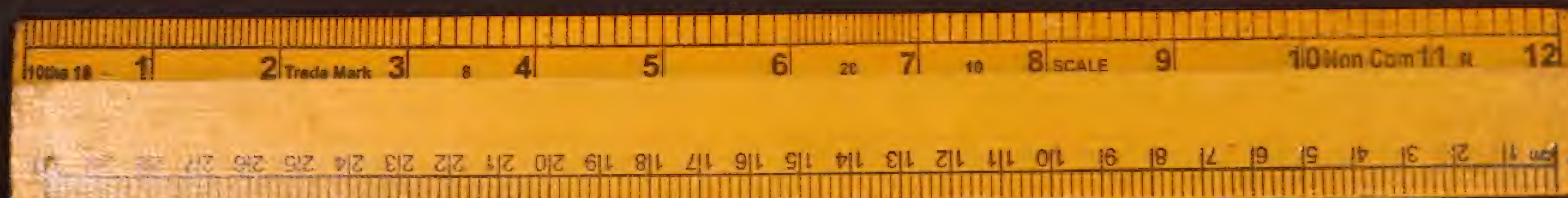
भूषितः तेन ये याद्याः सम इमं मथर्मं सीसकायसं लि
सकारांता उद्धत यकारमादय विदुर्ज्ञपेदे वापि धर्माधर्मसि
समं कुण वायुनलावनीवरु तासितो अमुष्य पेचरायेन
एवीजानीत्यत्रोक्तेः अत्र गन्धमात्यैः समं चयेत् सित
वायो रेकस्य पूर्वं पृथमुपमा पुण्यस्त धर्मः स्यात् अथर्मीः
सः समानां सविन्दुत्वायः अत सितपुण्यस्त धर्मः स्यात् अथ
प्रवायत्र वीजानीत्युक्तं योम मीः सितपुण्यकः एवं विभायो
सत्येनुसंयुते योम दकारः पलाय पिंडयो स्त्रीनिधापयेत्
सत्यं ओकारः इन्दु विन्दुः तेन गोमयेन मृदा वापि पिंडोका
हो अमुष्य इति पृथगेतदेव योमसो ततः मृदाउकेः उप
तानामोपलतां अदः परे दि हते स्थाप्यो चावपलितो उप
यदुपं यत्र मंत्रे दृश्यते साध्या त्रियो आवाहयेततो देवान् ।
मिधानं तदुपं तत्रस्थाने नियो सोकपालोश्च पूर्ववत् धर्मा
जयेत् इति नाययणीयात् अत्रि वाहन पूर्वत प्रतिज्ञापत्रकं
वधुः स्त्राहा गायत्र्यादि सामाता लिखितं यदि पायविपुक्तो
त सम्रावव्यादिति गायत्रीमा हं धर्मस्त्रायाचमे करे अभि
त्रं पठितव्यं जपहोमादि यत् युक्तं स्तयो श्रुके मारुक्ता
किंचित् कृतस्त्राक्तं संभवेत् विलेखितः धर्मागृहीते सुदः
चेत् सर्वं व्यादितिभिः कुर्यात् स्यादधर्मं सत्तदीयते एवं
गायत्र्या प्राणवेनच इति सित समासतः प्रोक्तं धर्माधर्मप
तराधृत पट्टि एतत्तवचनद रीतां हेतुणा मिति सादसाभि
शनात् अत्रापि तथा कल्पते पि योगेषु याचमानाना मिति अत्र
तामहः अधुना संप्रवक्ष्यामि य तायाभि योगेषु मायश्चिनाधि
र्माधर्म परीतानं हेतुणां याच ना मिति पातकाभियोगेषु तत्र
मानानां मायश्चिनाधिनां नृणां प्रयोगः पञ्चदशे सुक्तं धर्म
राजते कथये ॥ कृतमथर्मं पुनलकडयरूपेनि

धाय जं आ क्रीं क्रों यं रं ले
वं शं यं सं हों हं सः
धर्मरा प्राणा इह प्राणाः
पुनः आ मित्यादि धर्मरा
व इह स्थितः पुनः आ मित्या
दि धर्मरा सर्वेदियाणि पुनः
आमित्रादि धर्मरा वामनः
श्रुतः श्रोत्रज्ञाणा प्राणा इ
हागन्धसर्वि विरे विष्टव स्वा
हा इत्यनेन जीवदानं धर्म
प्रतिमायां एवमधर्मप्रति
मायां कृत्वा गायत्रादि साम
ज्ञाने तेनैव नो चेत् सप्रहा
व व्याहति गायत्री यद्विना
धर्मरावाहनादि यथाक्र
मं मुक्तं कृत्वा पुष्पाभ्यां ध
र्माधर्मां संस्पृष्ट्वा एवेन पं
चगव्य मुपादायाश्चुत्सु मुक्तं
पुष्पपुक्तं धर्मं कृत्वा पुष्पपु
क्तं मधर्मं मृतं पिंडद्वये कृत्वा
नवे कुंभे स्थापयेत् प्राद्विवा
क स्तोत्रा देव ब्राह्मणसन्निधौ
धर्मरावाहनादिहवनान्ते कर्म
कृत्वा दत्तिनां दत्तासमंत्रक प्रति
ज्ञापयंत्रं लिखितशोभाधिरसि द
द्यात् शोभास्तु जं यदि पापविपु
तोऽहं धर्मरावाच मेकरं इत्युच्चार्य

कुंभान्तयोरेकं गृहीयात् धर्म
गृहीते मुहुः अन्यथा अमुहुः
इति दिव्यतन्त्रे धर्मरागणितिकं
पुं प्राणकर्मफलकामौ यथा
धर्मरागणितिकामूलाः फल
कामानुराधमाः अमुं यति जग
न्नाथं ते कामानामुवसुत इति
मलमासतत्त्वधुन विस्मयसी
नरत्नतीय कोटीयवचने ॥
धर्मवेतंसिकः पुं प्राणकर्म
धनमासायात्मनो धर्मिकतंत्वा
पनायदानदानकर्मो तत्तया
पफलं यथा धर्मवेतंसिकोपल
पायात्मा पुरुष स्तथा ददाति
दानं विप्रेभ्यो लोकविद्यासका
राणं पापेन कर्माणा विप्रो धने
लब्धानिरेक्षणाः रागमोहानि
तोऽशांतः कलुषीयोनिसाधु
यात् इति वक्तिपुराणोत्ताना
विधिनामाध्यायः धर्मवायः
पुं प्राणपुरुषविशेषः सतका
प्रसीरदेशाधियवसुनामनृप
देहनिर्गत व्याधयुषप्रसहसा
त्मकः तद्वाजवैराग्यस्या
धर्मवाय इति संज्ञाभूत् य
था ततः पुत्रं विवस्तनेष्टुं
आतृशतस्य ह अभिवि ॥

असकेराज्ञे तपोवन सपाग
मत सुधरे नाम तीर्थानां प्रव
प्रवरे यत्र केशवः पुंडरीका
ज्ञाना मातृ पुत्र्येन तत्पराय
तोः तत्र गत्वा स राजर्षिः
का प्रसीराधिपति वेसुः अति
तीत्रेण तपसा स्वपारी मणो
षयत् पुंडरीकाक्षपारं तत्स
वेभक्त्या जपन् बुधः नमस्ते
पुंडरीकाक्ष नमस्ते मधुसूद
न नमस्ते सर्वलोकेश नमस्ते
तिमचक्रिणे इत्यादि पवेत्
वदत स्तस्य मूर्तिमान् पुरुषः
किल निर्गत्य देहान्नीलाभोच
नचंद्रो भयंकरः उवाच प्रोज
ति भूत्वा किं करोमि नराधि
प राजोवाच कोऽसि किं कार्य
मिह ते कस्मादागतवासि यत
मे कथय व्याधयन्निदित्वा मि
वेदिते व्याधउवाच पृष्ठं
कल्पियुगे राजन् राजा त्वेदंति
णामुवि अराण्यमागतो हं ते स्ता
पदानिविशेषतः तत्र त्वयान्यका
मेनम्यावेशयरो मुनिः दंडयु
मेनदुरे त्वपातितो धराणीत
ते ततस्त्वया महाराज सकृत्प्रा
यणे

मभू संविद्य द्वादशी सुदत्तया
राजन् उपोषिता योर्दत्ता विधिना
सद्यो मृतोऽस्मदस्मृततेः अहं च
तव देहस्यः सर्वज्ञानाभिवातये
सर्गास्थिस्थापिते नृ स्थितो हं
सेनतेजसा इदानीमादिसृष्टोऽव
कृते त्वपतिसत्तम संभूते स्वम
हाशत्रु राज्ञः समनसो गृहो
इदानीं यत् त्वया स्तोत्रं पुंडरी
काक्षपारणं पठितं तत् प्रभावे
न विहायो गरुहानिहं एकी
भुतेः पुनर्जातो व्याधयुषो नृ
पोतम यततः कृत्वा वचाराज्ञा
परं विस्मयमागतः वरेण छन्द
यामास ते व्याधे राजसत्तमः रा
जोवाच स्मारितोऽस्मि महाव्याध
त्वया जन्मोत्तरे गतं तद्य त्वमेत
प्रसादेन धर्मव्याधो भविष्य
सि इति वायदे आदिकृतं वृ
त्तान्तनामाध्याः
धर्मसारः पुं श्रेष्ठप्राणकर्म
यथा ब्रह्मोवाच धर्मसारं महं
वत्ये संते पादुकां शंकर
भुक्ति मुक्तिप्रदं सूक्ष्मं सर्व
पापविनाशनं श्रुतं ब्रह्म
वले ॥

धैर्यं सखि सुतसाह मेव च
 एको दशति येनानां तस्मा
 छोकं परित्यजेत कर्मदेवाः
 कर्मलोकाः कर्मसंवाधि वा
 दवाः कर्माणि प्रेरयन्ती द
 पुरुषं सखि उःखयोः दान मेव
 परो धर्मादानात् सर्वमयाप्यते
 दानात्सुतचराजं च दद्याद्दानं
 ततो नरः पकतः क्रतवः स
 र्वसमग्र वरदक्षिणाः पकतो
 भुयभीतस्य पाणिनः प्राणरत
 ण तयसा ब्रह्मचर्येण यज्ञे
 स्त्रीगेन वा पुनः गतिमुलभ
 ते जंतु गीर्णं संसेव्य यो लभेत
 अश्वहा परमं पापं शूद्रा पापप्र
 नाशिनी जहाति पापं शूद्रा वा
 न जीर्णा त्वच मिवोरशः न
 पुरस्कृतपुण्यतां नराणां मिद
 एकः जीर्णतानि प्रयच्छते
 शूद्रा दानव्य मर्थिनः दूराद
 निशयो यस्य गृह मायं त्यवा
 रिताः स गृहस्थ इति प्रोक्तः
 शेषान् गृहस्थकाः न चि न
 यंति ये विसृं नाचं यन्ति च ये
 नराः धर्मस्यापाका ये च ते वैनि
 रयगामिनः ये च दोमजस्त्रान् देवत

पराः सत्यं वांति दयायुक्ता
 स्तेनराः स्वर्गगामिनः न रा
 तासखि उःखानां न च हर्षाति
 कश्चन खलुतायेव भुञ्जेतेतुः
 खानि च सखानि च धर्माद्यं
 जीवितं येषां संतानार्थं च मे
 पुत्रं देवार्थं तेषां येषां उ
 दुर्गापभितरन्ति तेतुः को
 न शक्नोति फलमूलं मुञ्जीवि
 ते सर्वं पव दि सासेनपुं क
 दान्यवगाहते लोभात् क्रोधः
 प्रभवति लोभाद्वाहः प्रवर्त
 ते लोभामोहश्च माया च माने
 मत सर एव च रागद्वेषादृतः
 मत सर एव च रागद्वेषादृतः
 धलोभ मोहमदो जितः यः स
 शांतः परं लोकं याति पापवि
 वर्जितः देवतासुनयो गगा
 न्यवागुत्तकानराः धर्मिकं
 पूजयेत्तीद नथनाप्यानकादि
 नं नमंत्रदलवीर्येण प्रतयापे
 रुषेणावा अलभ्ये लभते मर्त
 सत्रकापरिदेवना वयासिधेन
 लेमत सौभंसते सापदैर्भुवि आ
 काशेयतिभिर्भिसंतथासवेव वि
 तानसर्वसत्त्वदपालनं सर्वेदिस
 विनिग्रहः

सर्वत्रानित्यबुद्धित्वं श्रेयः पर
 मिदं स्मृतं पश्यन्निवायतो
 मत्सु यो धर्मनाचरेन्नरः अज्ञा
 गलस्तनमेव तस्य अन्न निरर्थ
 के = एहा ब्रह्महा गोत्रः पितृ
 हा गुरुतत्पराः भूमि सर्वगुणो
 पेतां दत्ता पापैः प्रमुच्यते न
 गोदानात् परं दानं किंचिदस्ती
 ति मे मतिः सागो याजिता दत्ता
 कृतं स्वं तारयते कुलं नात्र द
 नात् परं दानं किंचिदस्ति वृषभज
 अत्रे न धार्यते सर्वं चराचर मि
 दं जगत् कन्यादानं वृषभजसर्गं
 जप स्त्रीयं फलं तथा हस्यस्य
 रथ दानानि मणिरत्न वसुध्या
 अत्र दानस्य सर्वाणि कलां नार्हति
 षोडशी अन्नात् प्राणो बलेते
 ज श्रुतादीर्धुतिः स्मृतः क
 प वा पीतडागादि आरागाणि च
 कारयेत् त्रिःसप्तकुलसुहृत्सु वि
 सुतो केमदीयते साधुना दर्शने
 पुण्ये तीर्थीदपि विशिष्यते का
 लेन फलते तीर्थं ॥
 सद्यः साधुसमा गमः
 सत्यं दम स्तपः शोचं
 सन्तोषः
 तानि राजवं ॥

ज्ञानं शमो दया दान मेव
 धर्मः सनातनः इति गारुडे
 २२५ अध्यायः ॥
 धुव ३ ब्रजे ३ धेवते ब्र
 जे गतिः इति दुर्गादासः
 धर्मं पुं सनामध्यातवृत्तः
 तन्नाम गुणाः धेवो चटो
 नक्षितरुः स्मिरो धौरो धुरय
 ३ धवः शीत प्रमेदाशः पांड
 पित कफापहः मधुर स्तवर
 स्तस्य फलेच मधुरं मनाक
 इति भावप्रकाशः ॥
 धा उ ज ति धारणे पष्ठे
 दाने उ द्वित्रिं ज ति
 दधाति धत्ते धारणे धरणे
 दाने द्विषता विहितं त्वयाथ
 वेति किराते विहितं दत्त मि
 त्थः इति दुर्गादासः धाता पुं
 ऊनपंचाष्टाद्विर्गतवायुवि
 शेषः यथा धाता उर्ध्वतवा
 युविशेषः यथा धाता उर्ध्व
 धिति भीमस्त्वभियुक्तस्त्वपातम
 हः युति चंपुरनाप्यथवासः का
 मा जयो विराट् इत्येको नाम प्रपे
 चाशस्करुतः पूर्वसभवाः इति व
 क्रिपुराणे गार्गाभेदनामाध्यायः
 धातः ७ सर्गोपादिः यथा ॥

सर्वान् रूपान् साधिका इति
तालमनः शिलाः मेरिकांचन
कासीस सीस लोहाः सहिगुलाः
गन्धकोः भूक मिश्राद्या धात
वो गिरिसंभवाः इति शब्द
माला ॥

धत्री स्त्री आमलकीवृक्षः
यथा स्नादे न धात्री सफल
यत्र नवितोस्तलसीदले तंस्ते
ल्लदेशं जानीयात् यत्र नायां
ति वैलवाः इत्याकादशीतले
अथ धात्रीमेवनफले पितापि
तामदाश्चोत्ते अमुत्रा येव गो
त्रिणः वृक्षपोतिं गता येव येव
कीदत्त मागताः रोखे नरके
येव महारोखेनरके येव महा
रोखे नरके येव महारोखे
तके वियोनिं च गता ये च ये
च ब्रह्मांडमध्यागः पिशाचत्वे
गता येव येव प्रेतत्वमागताः
ते पिवेत मया दत्ते धात्री मूले
सदा ययः ते सर्वे तस्मि मायां
त धात्री मूलनिधेचनान्
इति धात्री चाभिषिच्य
वागनष्टोत्तरं शतं तं च प्रद
तिणी कृत्य
कुर्यात्तागरां व्रती ॥
जागरांत प्रक्रान्तव्रत ॥

विषये इति श्री हरिभाक्ति वि
लासे १३ विलासः ॥
धारणा स्त्री ब्रह्मणि मनोधा
रां यथा ब्रह्मणि मनोधारणं
यथा ब्रह्मात्मचित्ता ध्याने स्था
त धारणा मनसो भूतिः अहं
ब्रह्मैत्यवस्थाने समाधि ब्रह्मणा
स्थितिः इति गारुडे ४५
अध्यायः अष्टादशमाणा
यामारिरूपधारणा यथा प्रा
णायामा दशाष्टौ च धारणा
साभिधीयते हे धारणे स्तुते
योगो मुनिभि स्तुतव किंभिः
प्राज्ञाभ्यां हृदये चात्र ततोया
च तथोरमि कष्टे सुखे नास्ति
काये नृमथ मृद्वे स किं चित्
स्मां श्रुंधारणा परमाः स्तुताः
दशैता धारणाः प्राण्य प्राज्ञा
त्यक्षरसाम्यतो इति गारुडे
२३ अध्यायः अपि
च प्राणायामे द्वीदृश भि
र्यावत् कालो ह्यतो भवेत्त य
स्त्वावत् कालपर्यंतं मनो ब्रह्म
णि धारयेत् तस्यैव ब्रह्मणा प्र
कृतं ध्याने द्वादशधारणाः हार
णायानपर्यंतं मनो
ब्रह्मणि यो नर तद्दे
वस ॥

यतोमुक्तः समाधिः सोः मि
थीयते ध्येयान् चलेते यस्य
मनोः मिथ्यायतो भूषं प्रा
प्तावधि कृतं काले यावत् सा
धारणा स्मृता इति च गारुडे
२५ अध्यायः ॥
धारणस्यातः पुं महावृष्टिः त
त्पर्यायः धारा १ संपातः २
आसारः ३ यथा धारासंपात
आसारः स्त्रितयेचापि कुत्रचित्
इति शब्दरत्नावली धारिणी स्त्री
चतुर्दशदेवयोषिर्हाराः यथा श्री
वनस्पती गार्गी भूस्त्राणो रुचिरा
कुतिः सिनीवाली कुहुराकान्
याचावमती शुभा आयति निय
तिः प्रज्ञासेला वेलाच नामतः प
ताश्चतुर्दश प्रोक्ता धारिताया देव
योगतः इति वक्रिपुराणे गणभे
दनामाध्यायः ॥ धारोस्ते स्त्री
दोहनी नोसधारया
पतितदुग्धं तस्य गुणधा
रोस्ते न्वमृतं पयोधमदरम्
निद्राकरं कातिदं वृष्यं वृद्धा
मग्निवद्देन मतिदे वृष्यं स्या
उ त्रिदोषायदं
इति राज
निर्वटः ॥

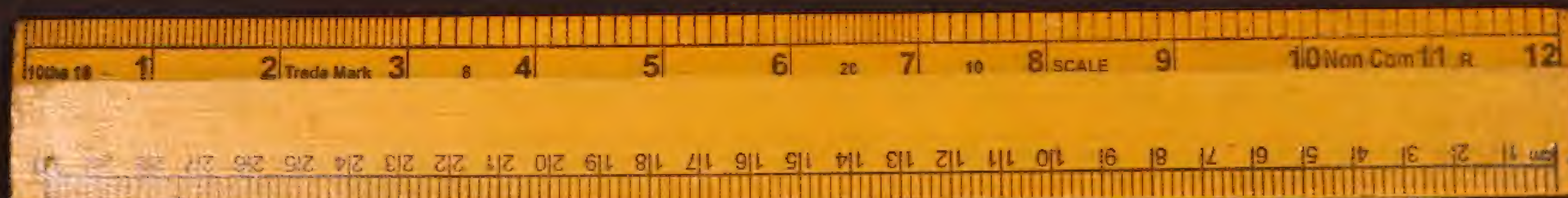
धाव ३ न जवे मृत्ति ३ धावि
त्वा धोत्वा न धा वति
धावते जवः पीत्र गतिः या
पापाणिः पुन स्तत्र यमद
तोः पिधावतीति हलायुथः
धावतिताम मन्त्रेन मुद्राती
त्यर्थः दधादि स्तुत मुद्राः
सुग्रीवस्य विभीषणाः अस्य न
वे निष्ठाया अमयोगः धोतं
वासः इति दुर्गादासः
धि धा धुतो धा धियति
इति दुर्गादासः धिव इ न प्री
तो गतो मीति रिद प्रीतीकर
णो इधिन्यते न धिनोति हे
येन हिरण्यरेतस मिति किरा
ते गतिः कैश्चिन्न मयते इति
दुर्गादासः
धिष लि २ २वे २ वैदिकः
लि दिधेष्टि रवः पावः इति
दुर्गादास धित उः सन्दीपे
क्रेषे जीवे तृतीयसूरी उः
धितते वक्रिः सन्दीप्यते इ
त्यर्थः
जनः क्रिण्वतिति
वाअर्थः इति
दुर्गादासः ॥

धी जो इ य आराधे
नादो अनादर इति कात
नादो जो धीनः इ यधीय
ते एते लोकः इति
उर्गादासः
धु न न कं पे ज न धुनो
ति धुसते कं पे इह ज्ञात
स्य रूपं धुनोति च स्य क
वनानि धुनोत्यणो कं वायु
रिति हलायुधः इति
उर्गादासः ॥
धुस्यः ॐ रथलांगलादि
वाहकः यथा धुस्यते धुनी
राशु धोरेय धुयं धुर्वहाः
यत्र काश्रयसापि लोमल
सापि वा धुरं वहत्येकधुरी
णः स्यात्तथा चेकधुरोपि चस
त सर्वधुरीणः स्यात् सर्वा
वहति यो धुरः इति शहर
त्नावली ॥
धुर्वे इ हिमे इस्वी धुः
धुरो धुरः इ धुनिः कितवेवा
चो धुनः इति मनीषादितात्रि
पः इति उर्गादासः धुस्यः ॐ
लपविशेषः तत् पर्ययः धुस्यः
२५ धुतः २६ इति शहरत्नावली ॥

धुत उ मनीषे क्लेशे
जीवे पंचमखरी उ धुतते
वाक्लिः मनीष्यते इत्यर्थः धु
तने जनः क्षिप्यति जीवति
वेत्यर्थः इति उर्गादासः
धु शि क कं पे कस्य इह
ज्ञातस्य रूपं शि धुवति सा
रुतो मालतीलता अधुनीत
कथावयति वायु विधुनयति
केशवपुंगवो निति चुरादौ ह
लायुधः श्रीधुजोर्नन वा इत्य
त्र धु न यदागादस्य कथं न
त्रिति चेन्न सायविदितस्य जे
नकारेण संवत्स्य वायुज्ञा
तमन्यथा कस्यप्रेरण धुनय
ति इत्यादि प्रयोगानस्यः धु
नोतीत्यादीनां साध्या इति चे
त् स्वभावात् कं पेप्रेरणे ते
षां जो कृते कं पेप्रेरणस्य
प्रेरण मेवाद्यः स्यात् किंच
कं पेनायं धुनयतीत्यादी
नां सावश्यकता न तत्स
त्रे नकारः प्राचीनमति
तुवाराद्य एव इति उर्गा
दासः धु न जे निक
मे सचेहापि कं पेप्रेरणेन

धुनोति धुनते मि अ धु
नाति धुनीते धुनः धुनिः धु
नोति चेपकनातीति हलायुधः
धुनाति वायु रम्यात् धुनीते
वन्यकं तिलकुसुमजन्मादि
पवनः इति उर्गादासः
धु न कं पे स चेहापि कं
प्रेरण मेव न धवति धव
ते धवति चंदनमंजरी मे
तिहलायुधः इति उर्गादासः
धुप क दी मो क धु प
यति धुपायते आयंतत्वा उ
भयपट मिति वोपदेवः अ
रे त आयस्यामाप्तिपतेपर
सेपट मेव अधुपीत उधुप
इत्यादि तापः संततीकरणं
इति उर्गादासः ॥
धुपः ॐ गन्धद्रव्यविशेषोऽयं
धुम स्तद्वर्तिषु यथा पवंको
कथितो दीपो धुयंच मृणातं
सुतो नासातिरन्ध्रस्रावदः स
गन्धो निमनोहरः दत्तमानस्य
काष्ठस्य प्रयतस्येतरस्य वापरग
साय वा धुमो निस्तापो यस्य
जायते सधुप इति ॥

विज्ञेयो देवानां तद्विदायकः
राणीकृतै न चैकत्र ते इ
त्यैः परिधुपयेत् उवाच मि
वतथा कृत्वा न तत् फलम
वाश्रयात् श्रीचन्दनं च सर
लः सालः कालागुरुः स
या उदयः सरथः कन्दी रक्त
विडुमपव च पीतसालः परिम
लो विमदीकामन स्यात् न मेरु
देवदारुश्च विल्वमारोऽथालादि
रः संतानः पारिजातश्च हरि
चन्दन बलभो वृक्षे धुपाः
सर्वेषां प्रीतिदाः परिकीर्तिताः
अरालः सह सूत्रेण श्रीकर
मेव परागः श्रीहरामलो सर्वो
यधिरजो जातो वाराह शृणो
उत कलः जातीकोषस्य चूर्णं
च रोधः कस्तुरिका तथा लोदे
वृते च गहिता धुपा पते उदा
हृताः यत्तधुपे वृकधुपः
श्रीपिष्टोः गुरुकर्करः पत्रिवा
हः पिंडधुपः सगोलः कंठ प
वच अमोमयोगनिर्घसा धु
पा पते प्रकीर्तिताः यत्ते विधु
पयेदेवान् धुमिभिः कृत्स्नवत्ते
ना ॥

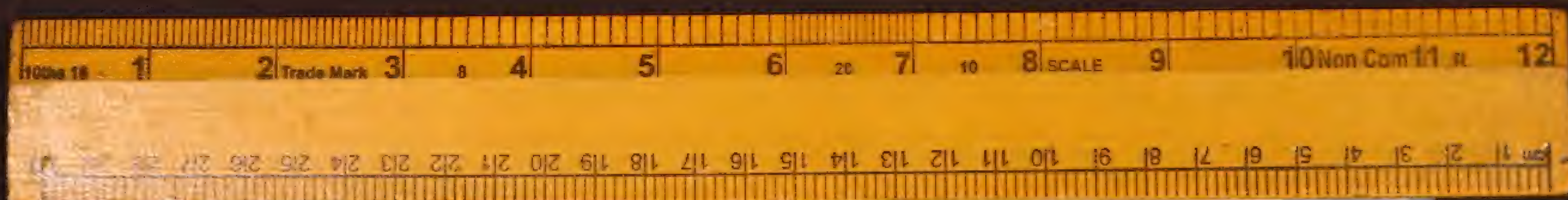

येषां धृषोद्वैर्ज्ञातो स्तुष्टि
गच्छति जंतवः निर्वास्यपरा
गच्छ काष्टं गच्छं तथैव च क
त्रिमं श्रेति यंचैते धृषा प्रीति
करा मताः न यत्तु धृषं वि
नरेत् माधवाय कदाचन न
रक्तविद्रुमं मत्तं सख्यं स्तुति
नं तथा यत्तु धृषः पत्रिवादः
पिंडधृषः सुगोलकः कृष्ण
रुः सकर्षो महाभाषाप्रियः
स्तुतः यत्तु धृषेन वा देवीं म
हाभाषां प्रहजयेत् यत्तु धृ
षोनेत्यत्र वृकधृषेनेति च पा
ठः मेरो मत्ता समापुक्तन
न धृषान् विनिवेदयेत् परकी
यां स्तुथा ज्ञातात् स्तुनीकु
त्तामिमर्दितात् पुष्पं धृषं च
गन्धं च उपचारं स्तुथा यरात्
ज्ञातात्रिवेद्य देवेभ्यो नरोत्तर
कमाप्नुयात् नभूमोवितरेत धृ
षं नामने न चेटे तथा तथा त
थाधारगतं कृत्वा नहि निवेदये
त् न रक्तविद्रुमं च सख्यः स
ख्यः सरस्वत्या संतानको नमस्कृत्य
कालो गुरुसमन्विनः जातीकोपाय
सयुक्तो धृषः कामेश्वरीप्रियः वि॥

पुराणा स्तुथे वायं मातृगाम
पि निरुपशः सर्वेषां पीठदेवानां
कोतादीनां च सुत्रकं धृषं वा
कथितो धृषः शृणुते तेनैव
जने इति कालिकापुराणे
१६ अध्यायः
अपि च सुष्माणि च सगन्धी
निधुपं च सुनसंयुते गुणगुण
कुरुं चैव देवदारु तरुषु
कंसिक्तं चन्दनं कुरुं श्रीवा
संचारुं तथा सज्जं नखं
चैव देवे पैत्रे च कर्मणि इति
वक्रिपुराणे भोजनविधान
नामाध्यायः रोगनाशकधृ
षो यथा कूर्मसंस्तुता
महिष गो मृगालासुखानराः
विडाल वटि काकाश्च वराहो
लूक कुकुटाः देसपञ्चवि
म्बं मांसं वा रोगघ्नीणि
धृषं दद्याज्जगत्सु उन्मत्तैश्च
स्य शीतये पतान्योषध्या
नानि धृषितानि मदेष्टु नि
त्रेति रोगजाना निवृत्तिरु
शानि यथा इति गारुड १५५
अध्यायः धृष इयं उ- वधे
तोदीवी इ धृषीः उ- य

धर्यते इति उर्गोदासं
धृष क कोतिकृत्तौ घृष
स्वरी कंतिहृतिः शोभित
करां चन्दनो धृषायतंगः
इति उर्गोदासः ॥
धृष क धृषो घृषस्वरी धृ
षाः कोतिकृतिः चन्दनो धृ
षयतंग इति उर्गोदासः
धृष क धृषो घृषस्वरी धृषाः
कोतिकृतिः क धृषयतंग
चन्दनः महिषधृषरितः स
रित स्तुट मिति जानकीहर
णायमकोत्पांत पवाय मिति
रमानाथः स्वमते तास्तु
मृद्वन्तोऽप्ययं इति
उर्गोदासः ॥
धृ उ- शा स्थितो धृतो उ-
शा ध्रियते इति उर्गोदासः
धृ ज धृत्वा ज धरति धर
ते इति उर्गोदासः
धृ क धृत्वा क धार यति
इति उर्गोदासः
धृ उ- अवधेसे अवधं सः
पतने उ धरते पत्रं वृत्तात्
गोविन्दमदृष्टं अविधेसने
इति पठित्वा विधुंसने ॥ ॥

धृषने तस्याभावोऽविधुंस
ने स्थापनमिति व्याख्याति
इति उर्गोदासः
धृष इ गतो समसस्वरी इ
धृषने इति उर्गोदासः
धृष गतो धृषेति इति
उर्गोदासः ॥
धृषिः स्त्री धारणा सात्रिधा
यथा धृत्वा यथा धारयते
मनः प्राणोदिय क्रियाः यो
गेनाविभित्तारिणा धृषिः
सापार्थसात्तिको यथात्
धृष कामार्थान धृत्वा धारय
तेर्जने प्रसंगेन फलाकाङ्क्षी
धृषिः सापार्थरात्रसौ यथा
स्वप्नभयशोकं विषादं मदमे
व च न विमुंचति उर्मेधाधृ
षिः सापार्थतामसौ मता
इति श्रीभगवद्गीतायां १६
अध्यायः धृष क उ- शक्ति
वन्धे शक्तेर्वन्धने शक्तिवैधं
क उ- धर्यते वक्रि पयः
इति उर्गोदासः धृष जिज्ञा
नमागत्वे जिघृक्षोऽस्ति या
धृषितं धृषं तेन न धृषेति
गुरो रमे यः इति हला ॥

पुथः इति दुर्गादासः
 पुथ ३ संदत्तो हिंसे ३ थ
 धिता धृष्टे संदतिः समूहः
 इति दुर्गादासः
 धृष आकि अमर्षे आ थ
 धितं धृष्टं तेन कि धृषय
 ति धृषति अमर्षे इह अभि
 भवः इति भट्टमलः न धृषति
 निजाः प्रजाः तमेव धृषय
 त्येकं यस्तासु प्रतिकूलतीति
 हलायुधः इति दुर्गादासः
 धृष्टः त्रि निर्लज्जः तत् पर्य
 यः धृषितः ६ इति शूद्र
 लावली धे ट पाने धयति
 टः स्त्रिया सीवर्थः स्तनन्य
 यी इति दुर्गादासः
 धीर ऋ मतिवातये
 ऋ अडुधारत गतो चात
 र्थं गतिवातये धीरेत्याधो
 राणाक्रांता विनीता यस्य
 वारणाः इति दुर्गादासः
 ध्या अमिमुता धनो युति
 रिति वाक्यत्वात् दीर्घः अ
 मिमुति रप्रिसंयोगः धनिः
 शब्दोत्पत्तिदेवभावः धमति
 सुवर्गं वर्णिक अमिसंयुक्तं

रोतीमर्थः धमति शांतेन
 नः सपादं करतीमर्थः अ
 मिमुत कुतो च सुधेनेव
 धमेदमि इति दुर्गादासः
 धात १ कात्ते चौर रुते
 वर्गशेषयुक्तः चौररुत मि
 द निरम्या मेव चौरशब्दः
 इ धातुति काकः नमथापा
 ठेनेव सिद्धे अस्मदनुवन्धो वे
 देषु चारणभेदाथः इति
 दुर्गादासः
 ध्यान कौ ब्रह्मविता यथा
 ब्रह्मात्मविता ध्यान स्यात् था
 राणा मनसो धूतिः अहं ब्र
 ह्मवस्थानं समाधिब्रह्मणः
 स्थितिः इति गारुडे थ ४ अथा
 यः अपि च प्राणायामे हीदृश
 मि यावत् कालो ह्यतो भवत्
 यस्तावत् कालपर्यन्तं मनो
 ब्रह्मणि धारयेत् तस्यैव ब्रह्म
 णो प्रोक्ते ध्यानं ह्यदृश था
 येत् तस्यैव ब्रह्मण प्रोक्ते
 ध्यानं ह्यदृश धारणाः ह्यद
 श्वाधान पर्यं मनो ब्रह्मणि
 योनरः तस्यैव तस्यतो सक्तः स
 माधिः सोमिधीयते ध्यात्र
 चलने यस्य मनोः मिथ्याय
 ताभृष्टं प्राप्तावधिकुते

कालं यावत् सा धारणास्त
 ताथेये सक्तं मनो यस्य ध्येय
 मेवानुपपत्ति नान्य पदार्थ
 जानाति ध्यान मेतत् प्रकी
 र्तिता ध्येये मनो निष्कलतो
 याति ध्येये विचिंतयन् य
 तद्धानं परं प्रोक्ते मुनिभि
 ध्यानचित्तकेः ध्येय मेव हि
 सर्वत्र ध्याता तत्तयतो गतः
 पश्यति द्वैतरहितं समाधिः
 सोऽभिधीयते इति
 गारुडे २५ अथायः
 ध्ये चिंतने ध्यायति विसं
 वेसवः इति दुर्गादासः ॥
 ध्रुवः गतो ध्रुवः इति
 दुर्गादासः ध्रुव गतो ध्रुवति
 ति दुर्गादासः ध्रुव ध्याने ध्रुवति
 इति दुर्गादासः ॥
 ध्रुव क उत लेपे ३
 क ध्रुवयति इति दुर्गादासः
 ध्रुव ग ३ ३ - ग
 ध्रुवति ध्रुवो दीनः ३ ध्रु
 मित्वा ध्रुव इति दुर्गादासः
 ध्रुव ऋ उवाच रेफ युक्तः
 ऋ अदधावत् उवाच शो

यातमर्थयोः इति दुर्गादासः
 ध्रुव ऋ उ शक्तो उ
 ध्रुवते ऋ अदधावत् इति
 दुर्गादासः ॥
 ध्रुव ऋ उ शीर्षो रेफ युक्तः
 ऋ अदधावत् उवाच शो
 गीः विभेदः इति दुर्गादासः
 ध्रुव १ कात्ते चौर रुते रेफ
 युक्तः चौररुत मिद निरम्या
 मेव चौरशब्दः इ धातुति य
 ती न मथ पाठेनेवेष्टहि दे
 अस्मदनुवन्धो वेदेष्टु च
 राणभेदाथः इति दुर्गादास
 ध्रुव गतो ध्रुवति
 इति दुर्गादासः
 ध्रु जि स्येयौ सर्पणे
 ध्रु मि हो रे फ युक्तो
 आया दीर्घोत् इति कश्चित्
 जि ध्रुवोः स्ति शि ध्रुवति
 अथुवीत् भवति शैलः १
 ति दुर्गादासः
 ध्रुवः पुं नासाग्रं तत्तथा
 सत्रमृत्यु न पश्यति यथा
 अरुन्धती भवेच्चैव विज्ञो
 स्त्रीणि पदानि च आसत्रमृत्यु

नी पण्येचतथं मातृगले
अरुन्धती भवेज्जिह्वा भुवो
नासाग्रसुच्यते विष्णो पदानि
रुमयो नेत्रयो मीतमंडले
इति काशीखंडे १२ अध्याये
१३ १४ श्लोको म्रिक कउ
सुनोत सादेरेफमयः द्वाव
थो उत्सुदो वृद्धिरिति च
नः ज्ञेयमिति तीरस्वामी
अदिभेकत उः प्रेकते
लोकः शब्दायते उत्सदते
वेत्यर्थः सुनेनोत् साहः स
नोत् साहः इति केचित्
तन्मते सुनेनोत् सदते इत्य
र्थः इति दुर्गादासः
धे तस्मै रेफोपथः आय
ति लाभालोकः प्रीतिः सा
दित्यर्थः इति दुर्गादासः
धन गतौ वकारयुक्तः धन
इ गतौ धंज्यते इति दुर्गादा
सः धान धाने वकारयुक्तः
धानाति मृदंगः इति दुर्गा
दासः
धन न क शब्दे देवोपथः
भाववत्तादीनां प्रयो ॥ ॥

गादन्वत्र शब्दे धनाविभाति
पत्र अयने प्रायेण तत्राव
क्त शब्दे इति बोध्यं धनय
ति मृदंगः इति दुर्गादासः
धन मि रेवे वकारयुक्तः
मि धनयति धानयति मृ
दंगः इति दुर्गादासः
धन उ लू उ गतौ भुंसे
उ धंसित्वा धन्या लू अध
सत्त उ धंसते धंशो अधः
यतने इति दुर्गादासः
धु कौटिल्ये वकारोपथः
कौटिल्य मिह कुटिलीकर
णो धरति तृणं वायुः इति
दुर्गादासः

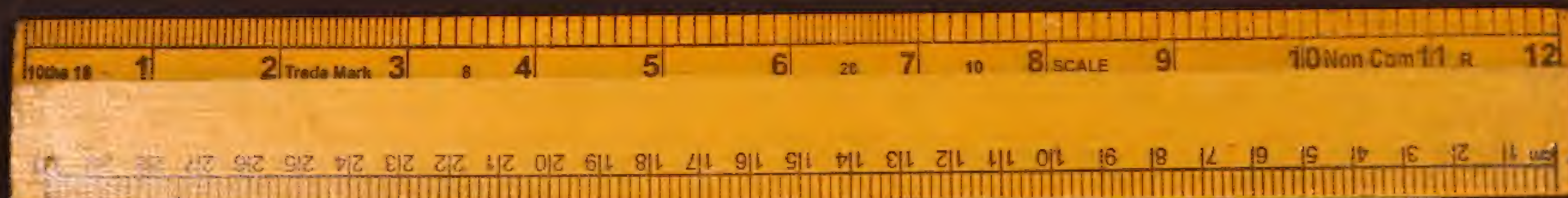
न

न नकारः तस्य ध्यानं यथा
न यथा ध्यान मस्य नकार
स्य वक्ष्यते शृणु भाविति
दलितोजनवर्णमभिल
जिह्वा सुलोचनो चतुर्भुजो
कोटरांती चारुचन्द्रनचक्षि
ता कृष्णान्वरपरीधानासीव
ह्वास्यमासी सदा एवं ध्याता
नकार ॥

न तन्मे दण्डाजयत इति
वर्णाद्वारतंत्रं अस्य नामा
नि यथा नो यजिनी लमा
सोरि वारुणी विष्णुपावनी
मेघश्च सविता नेत्रं देतरे
नारदोऽङ्गनः उद्धृचामी द्वि
उश्च वामपादां गुल्लुखं वे
नतेय स्मृति ब्रह्मस्तरिणीव
लि रागमः वामनोज्ज्वलिनी
दीर्घी निरीहः स्वगति विव
त शब्दात्मा दीर्घचोणावह
स्तिनापुर मेचकौ गिरिनाय
क नीलो च शिवोऽनादिर्ल
हामतिः इति नाना तंत्रणा
स्तं नक्त क नाशने कोप
थः नाशनं नष्टीकरणं क
नक्षयति पापं गंगा इति
दुर्गादासः ॥

नक्तं क्री प्रतविशेषः यथा
दशम्यां चैकभुक्तं नक्षत्रं दक्षिणे
दृष्टव्रतः नक्तं वापि तथा कृ
त्वादशम्यां नियतः सदा क्रिय
ते चासमर्थेन नक्त मेकाद
शीदिने नक्तं वापि विधिः प्रो
क्तः फलाद्वारतथैव च दिवसस्य

एमेभागेमन्त्रीभूतेदिवाकरे
नक्तं तच्च विज्ञानीयात्
न नक्तं निशिभोजनं नच
त्रदशानात्रक्तं गृहस्थिन
विधीयते यत्ते दिनाष्टमे
भागे रात्रौ तस्य निषेधनं
इति मातृस्य पकादशी
माहात्म्ये अथ नक्तव्रत
तथाचस्कन्दपुराणे प्रदे
षव्यापिनी ग्राह्या सदा नक्त
व्रते तिथिः उड्यान्त तदा
पुण्यादरेन नक्तव्रते तिथिः नि
यमश्च सामाव्रतधर्मेतेनो
क्तो ब्रह्मचर्यं तथा शोचं स
त्य माभिषवर्जनं इत्यादि श्र
यः नक्तलक्षणं च भविष्यदे
वीरुणायाः इति विष्णु देवीपु
राणायाः भोजनं स्वानेसत्यसा
दारुलाचवं अधिकार्य मधः प्रा
प्यो नक्तभोजी सदाचरेत् एवं न
क्तव्रतस्य गुरुत्वेन प्रायुक्तं वा
पुपुराणावचने नक्तं मिति हवि
ष्यान्नादिभोजनस्य कालपरं न
तनक्तव्रतपरं तथात्वे उत्तरेत
त्तरं गुरुव्रतोपदेशमस्मादेतद
नतरे केवले हविष्यान्नोपदेशव
क्तः फलाद्वारतथैव च दिवसस्य यपत्तेः स्मृतिः नक्तं निशाचं क

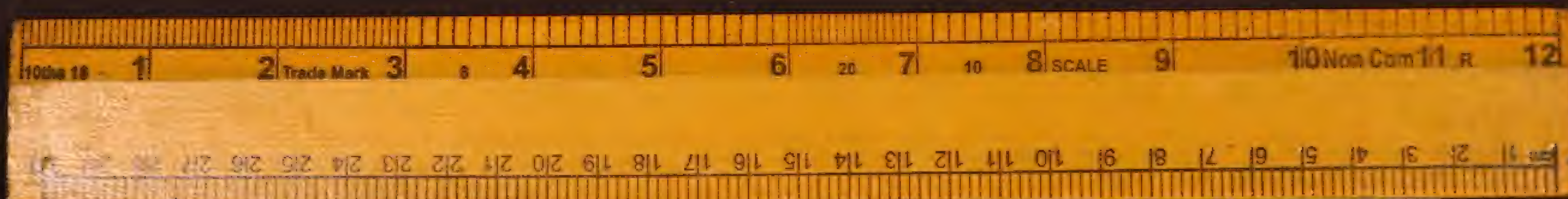
वीत गृहस्थाविधिसंयुतः
यतिश्च विधवावेव कृष्णातन
सद्विकारं सद्विकारं तन
प्रोक्तमिति मेचिकादये नि
ष्ठा नक्तं विज्ञेयं यामाह
प्रथमे सदा मार्कंडेयः एक
भक्तं नक्तं नथेवापि
तेन च उपवासेन दातेन न
वादादिको भवेत् अत्र वि
सृज्या पारणयो रंगंतरापे
तया प्राथम्यं मवगम्यते आ
वकल्पिकेपि आवश्यकत्वात्
इत्येकादशीतत्वं सोरनक्तका
लो यथा कृष्णमूलं यवमात्रं स
ल्ल्यायादियुगो लुगो भस्म मि
नौदनं नक्तं सुदोषवत् नथा
इति विधानस पुमीप्रकरणे
निष्ठादितत्वं नख सर्पणोप
गावति इति
डुर्गादासः
नखं क्ली नखीनामग
न्यद्वयं ततपर्यायः पावन
खः २३ नखरी २५ इति पाष्ट
त्मावली अपिच अथ नखन
खी गन्यद्वयं नखे व्याघ्रनाखे
यात्रापुयं नखक्रकारकं नख
खले नखी प्रोक्ता हव ईद्वि

लासिनी नावहयं ग्रह श्रेष्ठ
वातास्त्रजं कुष्टरुतं लक्ष्म
सुक्रलं वर्णस्वाडु ब्रह्म वि
घाघदं अलसी सुविदोर्गन्ध
इत पाकरसयोः कुटः इति
भावप्रकाशः ॥ नगरे क्ली
न गा इव प्रासादादयः सति
यत्र शहर इति परस्परभाषा
तत् पर्यायः कटक १५ प
ट्टे १५ इति पाष्टरत्नावली ॥
नगरकीर्तनं क्ली नगरादिभू
मणकरणाकहरिसंकीर्तनं
यथानाचारे नाधिकारी च
नस्थाननियमस्तथा ग्रामे
वानगरे साधुर्वने वा क्लीर्त
येद्वि इति हरिनाममाहात्म्यं
नशिका स्त्री अमात्रजस्ता
तत् पर्यायः गौरिका ५ इति
पाष्टरत्नावली ॥

नगः पुं ज्ञारः नो इति
भाषा इति जटाधरः अथ
ज्ञार स्तूपयतिः पंमुलापप
ती अपि इति पाष्टरत्नावली
नज ओ उ. ई क्रिपि ओ
ई नगः उ. नजते क्रिपि
लजायां इति डुर्गादासः ॥

नट नृत्य हिसयोः नटति
इति डुर्गादासः
नट म नृत्तो म प्रणट
यति इति डुर्गादासः
नट कट्टे तिषि भृं षो
५ धपतने स्पन्दार्थः य
मिनिगमः क नाट पति
इति डुर्गादासः
नट क भृं षो क ना ड
यति भृं षोः धपतने इति
डुर्गादासः
नट ट इ संवृधि द नन्दयुः
इ नन्दते संवृधि ग्रानन् यु
क्तभावे ननन् पारिप्लवनेत्र
या नृपः नन्दते च कुलेपे
सा इति गाणकृतानित्यत्वा
त् इति डुर्गादासः
नदी स्त्री सरित् तस्या वेदि
कपर्यायाः अवनयः १ यव्याः
२ खाः ३ सीराः ४ सीत्याः ५
पयः ६ धुनयः ७ रुजाकः ८
वहाणाः ९ स्तोदोः आणीः १० रो
धचक्राः ११ हरितः १२ सवि
तः १३ अक्रवः १४ नमन्तः १५
वधः १६ दिशपवर्णाः १७ रो
हितः १८ ससुतः १९ आणीः २०
तिन्धवः २१ कुत्ताः २२ वयः २३

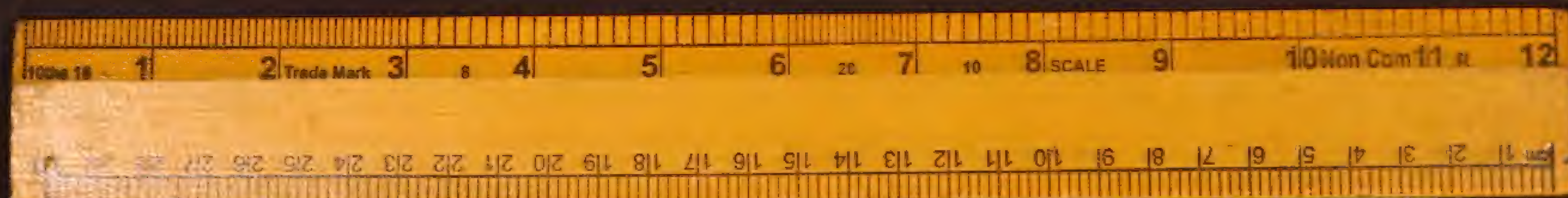
उनीः २४ इरावताः २५ पार
वयः २६ सवेतः २७ उर्जस
यः २८ पयस्तयः २९ सरस
यः ३० तरस्तयः ३१ हरस्तयः
३२ रोधस्तय ३३ भास्वतः
३४ अजिनाः ३५ सातरः ३६
नद्यः ३७ इति सप्तत्रिंशत्
दीनामानि इति वेदनिर्घट
१ अभ्यायः ॥
नडात् सृष्टः त्रि नदीकट्टक
त्यक्तवस्तु तत्तपभूखण्डस्य च
२ इति चडा इति च भाषा सात
यस्याधिकारे ज्ञाता तस्यैव भ
वति यथा नडात् सृष्टा राज
दत्ता यस्य तस्यैव सामदी अ
गथा न भवेत्ताभो नराणां
राजदेविकः तयोदयो जीव
ने च देवराजवृष्टा नृणां तस्या
त् सर्वेषु कार्येषु तत् कृते न
विचालयेत् इति विवादविताम
णि विवादरत्नाकर वीरमित्रो
दय प्रभृतिप्रयवृत्तवचने नदनः
पु पर्वतभेदः यद्यतीरे तच्छेदकं
उस्य नदने नामवेतिरिः तस्मिन् व
सति प्राकृत कामाख्यासेवने
तः न्यंभावं समासादे ॥

सर्वदेवेष्टोदरिः हरिः सेवितं
विदेशानां सततं वर्तते न
मः चन्द्रकूटस्य त गिरिर्नन्द
नस्य तथा गिरिः प्रतिदर्श
तथा चन्द्रं प्रदक्षिणयति
त्रिधा चन्द्रकुण्डजले स्नात्वा
समारुह्य चन्द्रकुण्डजले स्ना
त्वा समारुह्य चन्द्रं नन्दन आश्रय
पात्रं लोकेश महाफल मवा
प्नुयात् इति कालिका पुराणे
५१ अध्यायः
नन्दी पुं शिवगणविशेषः स
चतुर्विधः यथा आद्यः कन
न्दी च गिरिकाव्यो द्वितीयकः
सोमनन्दी तृतीयस्तु बिन्द्या
नन्दिन स्वयः इति द्विपुराणे
गणभेदनामाध्यायः
नवे त्रि नूतने अभिनवा न्यो
षधानि प्रशस्तानि यथा इत्या
ण्यभिनवा न्येव प्रशस्तानि क्रि
याविधौ ऋते वृत्त युडत्तोद
धान्य कृत्वा विदेगतः
इति नागयणदासवैद्यकृत प
रिभाषा अन्त्यस्य वान्तोय नवोदकं
क्री नूतनजले यथा मितान्तरा
योमतिः कालेनवोदकं स्पृष्टेन पात
येन तत्र अहं अकाले त

दशाहानि पीतानायादह
निष्ठा इति सुद्वितितं तत्रिभि
नकं आहं कतेयं यथाशा
नातयः नवोदके नवात्रे च
गृहप्रच्छादने तथा पितरः
स्पृष्टमेतत्त्र मष्टकास मवा
सु च तस्मादद्यात् सदा पु
त्रो विवृत सुब्रालोपुच
नवोदके वर्षोपक्रमे आद्ये
गते रवाविति यावत् आ
र्द्रादितो विष्णोर्लोते शवित्रा
रेण वर्षति इति नवमवर्हमा
नधत्तात् प्राविट्काले समा
याते रोद्रऋतुगते रवौ ना
डीरेवेधसमायोगे जलयोगे
वदास्पदं इति रुद्रयामलोच
रोद्र माझे नवोदकप्रादुस्य
सावकाशत्वात् त्रयोदश्या
दिकनिघेय साह दीपिका
या त्रयोदशी जन्मदिने च
नन्दी जन्मलतायां मितवाम
रेच त्यक्त्वा हरीज्येनुकरांत
मेव भवेत्तु च आहुविधान
मिष्टे मितवासरे सुक्रवांश
ते राशिः हर्षादयः श्रवणा
ष्य मृगाशिरा दस्तारेवत्युवा
उत्तराश्रितयत्रोदरायः कृत्वापते
त्रयोदश्या

प्रादुकात् स्तुतोभयोः आ
हुयो स्तुत्रात् सिद्धिः इति ति
व्यादितत्वं अन्त्यमध्योयं व
नभस्तले पुं क्री गगणाम्
उत्ते यथा तत्रदीधितिधारा
या रयाद्रतया लोकविलोकना
मसौ ह्यदेहमे कषत्रिवालसत्
कषणायानिभे नभस्तले इति
नेष्ये २ सर्ग ६५ श्लोकः
नभोमंडलादीपः पुं चन्द्रः यथा
नभोमंडलदीपाय शिरोरत्नाय
धृजदेः कलाभिर्वर्द्धमानाय
नमः शुद्धाय चारवे इति
तिव्यादितत्वं ॥
नमस्कारः पुं नतिः सच
त्रिविधः कायिकः वाचि
कः मानसिकश्च यथा को
वागभवत्येव मानस स्त्रिवि
धः स्मृतः नमस्कारस्तु तत्त
त्ते कृतमायममध्यमः कायि
कारिपि त्रिविधो यथा प्रसा
द्य पादो हस्तो च पतित्वा द
उवत् तितो जानुभ्यां धराणां
गत्वा शिरसा स्पृष्टेदिनीं क्रि
यते यो नमस्कार उत्तमः का
यिकस्तु सः जानुभ्यां च ति
ति स्पृष्ट्वा शिरसा स्पृष्ट्य मेदि
नी क्रियते ॥
यो समस्कारो मध्यमः कायिक
स्तु सः सुटीकृत्य करो शीर्षदी
यते यद्यथा तथा अस्पृष्टो जा
नुशीर्षाभ्यां तिति सौम्यम
उच्यते या स्वये गद्याभ्यां वृदि
ताभ्यां नमस्कृतिः क्रियते
भक्ति युक्तो वा वाचिक स्मृत
मः स्मृतः पौराणिके वैदि
कैवामंत्रे यो क्रियते नतिः
मध्यमोः सौ नमस्कारो भवेद्वा
चनिकः सदा यत्तमात्रववाको
ननमनं क्रियते सदा सवावि
को इष्ट मध्यानिष्ठागतेर्स्मृतो
भित्तिविधे पुनः नमने मा
नेसं प्रोक्त मृतमाध्यम मध्य
मत्रिविधे च नमस्कारे कायि
कश्चोत्तमः स्मृतः कायिकैस्त
नमस्कारे देवास्तुष्टंति निमा
षाः श्रुय मेव नमस्कारो देवा
दिप्रतिपत्तिभिः प्राणाम इति वि
ज्ञेयः सपूर्वप्रतिपादितः इति
कालिकापुराणे ५२ अध्यायः
रात्रौ तत्रिषेधो यथा रात्रौ
नैव नमस्कृत्योत्तेनाशी रभि
चारिका अतः प्रातः पदं दत्वा
प्रयोक्तव्ये च तेऽमे इति ॥

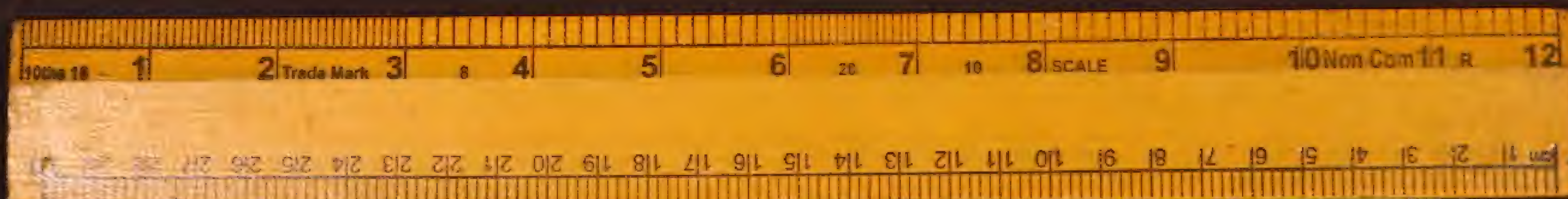

महाभारत मिति केचित् गदभो जायते जंतु मित्र
नव गतो जेष्ठवर्गशेषेण सेवयमानकृत सातादित
यः नवति इति दुर्गादासः रमाक्रम्य पारिका संज्ञा
नय उ गतो उ नयते इति यने पितरो पीडयितात क
दुर्गादासः लुपन्तेच जायते भर्तुः पि
नरकः पुं पापिनां यात उमुपाश्रितो हितान्पानिच
नाष्टानं तत संख्या यथा सेवयेत सोपि मोहसमायत्रे
पातालानां च समाप्तो लोका जायते वानरो मृतः न्यासा
नां च यदंतरं सुधिरे तानि पश्यन् नरकान् विमुक्तो जा
कथ्यते भुवनानि चतुर्दश यत्कुरुमः असूयकश्च नरक
अष्टाविंशतिविख्याता स्ततो मुक्तो भवति राक्षसः विद्या
नरककोटयः नरकाणां म सदहर्तुं च नरो मौनयोको प्र
यस्तात धुमः कालाग्रिसंभ जायते यवधान्यानिहत्वा
वः तस्याधस्तादनेताख्यो रुद्रः तजायते मृषिको मृतः पर
सर्वमेषो मदान् तदयो यमे दाराभियर्षातृको चोरोभि
चक्रंत येनेदं धार्यते जगत जायते धातुभार्याप्रसंगते
इति वक्रिपुराणे गणभेद को किलो जायते नरः गुर्वो
नामाध्यायः दिभार्यागमनाच्छकरोजाय
नरकमुक्तः त्रि नरकागतः तेनरः यत्त दानविवादांता
यथा नरकान् प्रतिमुक्त विचक्रता भवेत् कुमिः देव
स्त्रयापयोनिषु जायते पति ता पितृ विप्राणामदत्ताये
तात प्रतिगृह्णाथ त्वरयते इति त्र ममृते प्रमुक्तो नरको
ब्रजेदुयः नरकात् प्रतिमुक्त हापि वायसः स प्रजायति
स्तकृमि भवति पातकी उपा ज्ञाष्टभ्रात्रवमानाच्च क्रौंच
ध्याय व्यलीकेत कृत्वा स्मभूत योनौ प्रजायते मृदुस्रज्जाल
ति दिङ्गः तज्जाया मनसाकोज लो गत्वा कुमिपोनौ प्रजायते
स्तद्व्यं वायसंशय ॥ तस्यामपत्तामृत पायका ॥

द्योतः कीटको भवेत् कृत रुमान त्वा यत्सलता व
व्रः कुमिकः कीटः पतंगो वृष्टि लीत्वकसार तरुतो व्रजेत्
कस्तथा मृशसं पुरुषं हत्वा पृषपव क्रमो दृष्टो गोसुव
नरः संजायते त्वरः कुमिः स्त्री गोदिहारिणं विद्यापहारी
वथ कर्ता च वालहंता वजाय मृकशुगता च नरकान् व
ते भोजने चोरयित्वा तमत्तिका हन अमृमिदृष्टी कृते चम
जायते नरः दत्तात्रेयैव माजी नाग्निः संप्रजायते परनिद्रा
रत्तिलसंज्ञैव सुषिकः दृतेह कृतमेव परमस्मिन्वातने ने
ताच नकुलः काको महर हृद्यनिर्हृतं च परदारोपसेव
मामिषं मधुहृत्वा नरो देशः नेपरस्वरणाशौचं देवतानां
पुषं हत्वा पिपीलिकः अपो वक्रुते सने निकृत्य वंचने नृणां
हत्वा त पापात्मा वायसः सं कार्पाण्यं च नृणां बुधः उपलत
प्रजायते हृते कोसे च हारी णादिजानीयात् सुक्तानां नव
तः कपोतो वा प्रजायते ह रादनु प्रसेगात् सर्गागतन
त्वा त कांचनं भांडं कृत्तिये त्वा मप्याह दया भूतेषु स
नो प्रजायते कार्पाणिके ह वादः परलोकां प्रति क्रियास
ते क्रौंचो वक्रिहर्ता ककल तं भृतदित्वा चोक्ति वेदप्रामा
द्या समुरो वर्णिकं हत्वा णा पदर्शनं गुरु देवर्षि पूजा
कपत्रं च जायते जीवजोवक च केवने साधुसंगमः सत
तायाति रक्तवस्त्राय हनरः छ क्रियाभ्यसने मेत्री स्वर्गी
लुडुरिः शुभान् गन्धान् वै णालतणं विडः अष्टांगयो
प्रो हत्वा णाशो भवेत् यंडः क गविज्ञानात् प्राप्तात्मा त्वेति
लापहरणोकाष्टसत काष्ट कं लय इति गारुडे कमा
कीटकः पुष्पापहरिद्र विपाकः २२१ अध्यायः
स्त यंयु यवापहृत्रः शाक नरसारः पुं वणिग्द्रव्यावि
हर्ता च दार्यैत स्तोयदती च वा शेषः नौसादर इति निषादल
तकः गृहहर्ता नरकान् गत्वा इति वभाषा तस्य पर्यायाः दि
रोरवादीन् सुरा ॥

दलो गोपकः पिंडो बोलो विडुमलता कपोतचरणा
गाथरसो रसः इतिरत्नमा नदी धमज्जनकेशी च
ला तस्य सुदि र्घ्या नरसा निर्मध्यासुधिरा नली नलि
रोभवेच्छेद सुगितोये विष का शीतला लक्ष्मी चतुष्पा
चितः दोलायंत्रेण यत्नेन भि कफपित्तद्वय कृच्छ्राशम वा
यमि दोगसिद्धये इति सा न तृत्तास कष्टकउ नराप
रचद्रिका तस्य द्रव्यांतरयो दा इति भाव प्रकाशः
गेन महाद्रावको भवति य नवः त्रि नूतनः तद्देदिका
थानरसार यवतार स्फटिका र्थायः नवे १ नूतने २ नूतने
रित यव काचवक येत्रेः व ३ नव्यं ४ इदा ५ इदा नौ ६
रुः वरुशः पाते सत्ते तदि इति घट नवनामानि
महाद्रावकं नाम इति रत्ना इति वेदानिघंटो ३ अथायः
वली ॥ नवमालिका स्त्री पुष्पविषे
नरे शृष्टे नरेति इति दुर्गारा षः वासेती नेवारी इति लो
सः नवे के तत्रामशुरुणाः नेपली
गतो रेफोपयः नवति इति कथिता तज्ज्ञोः समलान
दुर्गादासः नलः पुं स्वनाम वमालिका वासेती भीतला
व्याततां तत्रामगुणाः नलः लयी तित्ता दोषत्रयसति
पोटगतः मृत्युमथश्च धम त इति भावप्रकाशः ॥
न स्त्रया नलस्तमभुर स्फुट याः प्रथमपतिगृहगमनेत
कषायः कफरक्तजित उलो दिनं यथा स्त्री पुष्पज चदा
सुदृष्टि योन्यति राह पित लिसयुतरवो काले विष्णु
विमर्षस्त इति भावप्रकाशः दे भृंगुसंख प्रतिलोमगं सु
नलिका स्त्री नली साचउत मदिने यात्रा प्रवेशोचिते
रापथे प्रसिद्धा सुगन्धा प्रवा सत्काहस्त निरंशकं नवव
लाकृतिः प्रवालीतिकवित भूयाताप्रवेशो पतिः कुण्डो
प्रसिद्धा तत्रामगुणाः नलिका

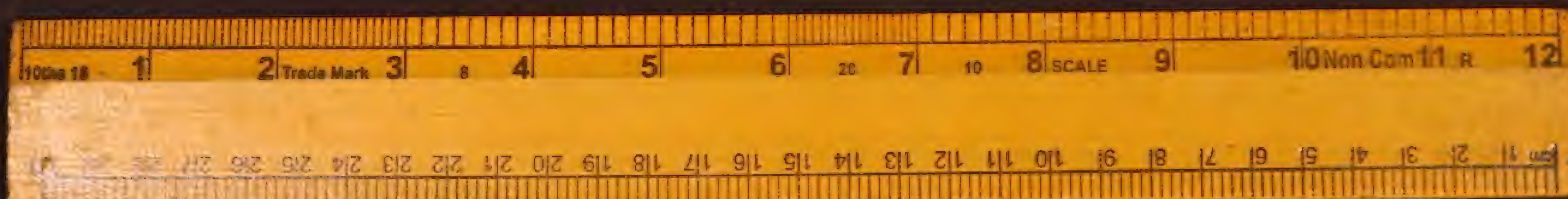
कष्टादिषु प्रतिभृगो नैच्छ जहारे च शासनं इति गारु
लि दोषं बुधाः एकग्रामेचतः डे १५५ अध्यायः
शाते डभिंते राष्ट्रविप्रवे प नागकेसरः पुं पुष्पवृत्तवि
तिना नीपमानायाः छरः सु शेषः तत्रामगुणाः नागपु
क्रो न डम्यति इति दीपिका षः स्मृतो नागः केसरो ना
अन्यत् नववधुषावे द्रष्टव्यं गकेसरः चोपेयो नागकिंज
नस्य स्त्री नासादारादेयोषथ लः कथितः कांचनासयः
विशेषः यथा प्रस्ये हे गंडमा नागपुष्पं कषायोले तृवे
लानां काथयेत् द्रोणमस्य लक्ष्मपाचनं तुरकंदूत
सो चतर्भागावशेषेण तेलप्र वासेर छर्दि सुलास नापा
स्य विपाचयेत् कोविकसा नेदोर्गन्ध कुष्ट वीर्य कफ
द्रकं दत्वा पिष्टान्येतानि राप पि सविषापदे त्रिजातकं
योत पुननेवां गोक्षरकं सैन्ध नागकेसरसंयुक्तं चतुर्जात
वं अथवा ववा सरल सस्य केभवति तथा त्र्योला पत्र
रुष्ण दृढती कंटकारिका न केस्तले त्रिसगन्धि त्रिजा
सपाणादृश्येव कर्णमूलं ह तकं नागकेसरसंयुक्तं चतुर्जा
नुग्रह इति गारुडे १५६ अध्या तकमुच्यते तद्वयं रोचकं दृ
यः अपि च सिद्धार्थक ववा सेतीलोले सुखगन्धस्त ल
दिगु करंजे देवदारुच मेज सुपित्तप्रिकुद्वर्पिकफवातवि
ष्टा त्रिफला सेताशिरिषो रज षापदे इति भावप्रकाशः नागद
नीद्वयं प्रियंगु निगव त्रिकद मनी स्त्री तद्वत्तपविशेषः तत्रा
गोमूत्रेणावचर्षितं नस्यमा मगुणाः विज्ञेयानागदमनीव
लेपनेचैव स्नानमुद्धर्तनं तथा ला मोटाविषापदा नागपुष्पीना
अप्रस्मर विषोत्साद प्लोषाल गपञ्जा महायोगेस्य गीति चक्ष्वा
स्त्री ज्वरापदे भूतेभ्यश्च भये मोटा कटु तिक्ता लघुः पित्त
इति रा ॥ कफापहा मृत्रकृच्छ्र वामावृत्ता

नाशयेत्तालगादं सर्वग्रह
प्रशमनी निःशेषविषनाशि
नी जयं सर्वग्रह कुरुते धन
दा समतिप्रदा इति भावप्र
काश नागपंचमी
सो आषाढी कृष्णपंचमी
तत्र मनसा पूजा कर्तव्या य
था देवीपुराण सप्तेजनादे
ने कृष्णे पंचम्यां भवनांगने
पूजयेन्नमसादेवीं स्तुदीवि
टपसंस्थितां पुष्पनाभगते
प्राप्य देवैः सर्वैरनन्तरं पंच
म्यां मसिते पक्षे समुत्तिष्ठति
यत्रागी मनसा देवीं विषह
रीं स्तुदीति जयतः देवैरि
ति सदा र्थतृतीयादेवीं संपूज्य
नत्वा कन सर्पभयमाश्रुयात् पं
चम्यां पूजयेत्तागाननेताद्यान्
महोरगान् लीरं सर्पिस्तनैवे
द्यं देयं सर्पविषापहं मनसा
ध्याने यथा यद्यपुराणां दे
वीमस्वा मदीनां शाखाधरव
दनां चारुकांतिं वदन्त्यां हं
साहृद्वा मुदारा मरुगातिव
सना सर्वदां सर्वदेवैः स्मराम्य
सैदितो गी कनकमणि ॥

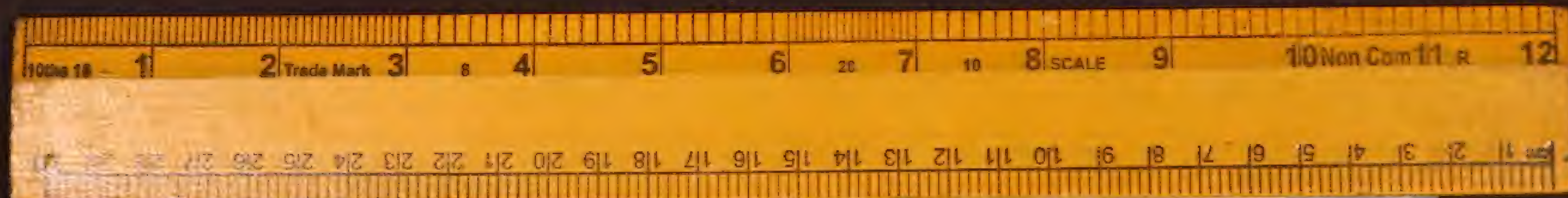
गाने नागरते रनेकैर्वदे
हं साष्टनागा मुरुकुचयु
गलाभोगिनी कामरूपे
पुराणांतरो अनस्तो वासु
किः पद्मो महापद्मः धन
तकः कुलीरः कर्कटः शा
खा ह्यष्टौ नागाः प्रकीर्ति
ताः शेषः पद्मो महापद्मः
कुलिकः शोखपालकः वा
सुकिस्तकश्चैव काली
यो माणिभद्रकः पैरावतो
धुतराष्ट्रः कर्कोटक धनेज
यो मेनिभद्रकः गारुडः पि
अनेतं वासुकिं शोखो पद्म
केवलमेव च तथा कर्कोट
कं नागं धुतराष्ट्रं च शाख
कं कालीयं तत्कं चापि पि
गलं माणिभद्रकं यजेत्तान
मिताज्ञानं दष्टमुक्तो रि
वे व्रजेत् अत्र च यो मोचा
नेतृपेण ब्रह्मांडं सदा रात्र
रे पुष्पवहारे येन हितं सैति
नेतमो नमः स्मनेन प्राग्वहं
मतस्य पुराणां कृतानेते पूजयेत्
रत्नाकरे पिबुमदेस्य पञ्चांगि
पये देवनादरे स्वयं चापितरु
यान् ब्रह्मणा चैव भोजयेत् इति विद्या
दिनते ॥

नागपुरं क्लीं देवाविशेषः प्रते ब्रवीमि तडु मे नेरोध स
गदिवराणं यथा जटाजूटा गं मग्निं नचिकेतः प्रजान
त पपातोर्ह मेरोस्तस्मात् न अनेतलोकाणि मयो प्रति
तो गमत देवैः परिवृतागं ह्यविदि त मेने निहितं गदा
गादेमकूटं च पर्वते मन्त्रैश्च यं लोकादि मग्निं तमुवाच
वकेलासे हिसवनेच पर्वते तस्मै या विष्टका यावती वा
मायोतीत रोधय सलीलोका यथा वा स चापितत प्रत्य
मदानवः पार्वते नृपमास्या वदस्योक्त मथास्यस्युः
य वर्षाणांत प्राते हिंसां त पुन राह तष्टः तमब्रवीत् श्री
तो भगीरथो राजा राधया यमाणि मदात्मा वरं तवेदा
मासकौशिकं सतष्टः प्रदद य ददाति भूयः तवेव नास्त्रा
दौनागं वाहनं भगीरथः स भविताय मग्निः मृका चेमास
मारुतागमतत्र यत्र रुद्रा भ नैकतृपा गदाणां त्रिणाविके
गीरथी तेन नागेन ते देवं ते सिमि रैरसस्यिं त्रिकर्मक
संविदार्य स संगतः प्रातथा नरति जन्मस्यु ब्रह्मजते
ते समाधाय मूर्ध्ने रावाणो देवमीडे विदित्वा निचायेमां
गजः सहीतले समापेदे सया शान्ति मयंत मेति त्रिणाविके
वज्रागसास्यं तस्मात् व्याच तस्त्रय मेतद्दिदित्वा य एवं वि
नादिप्रा अभूत्तागपुरं वरे १ होश्रिवते नाचिकेतं समुत्स
ति वाक्पिपुराणो गेमावतराणा पाशान् पुरतः प्राणोद्यशो
साध्यायः नाचिकेतः पुनचिक कातिगो मोदते स्वर्गलोके
ताः अग्निं यथा सत्समग्निं स्वर्ग इति कठोपनिषदि प्रथ
मथे विमृशो प्रकृतिं तं अदथा मावली ॥
नाय मस्य स्वर्गलोकाश्च मृतत्वं नाडीनतत्र क्लीं नरराज
भजेत एतद्दितीयेन वृणे वरेण न्मदशमं षोडशाष्टादश त्र
योविंश पंचविंश नक्षत्राणि ॥

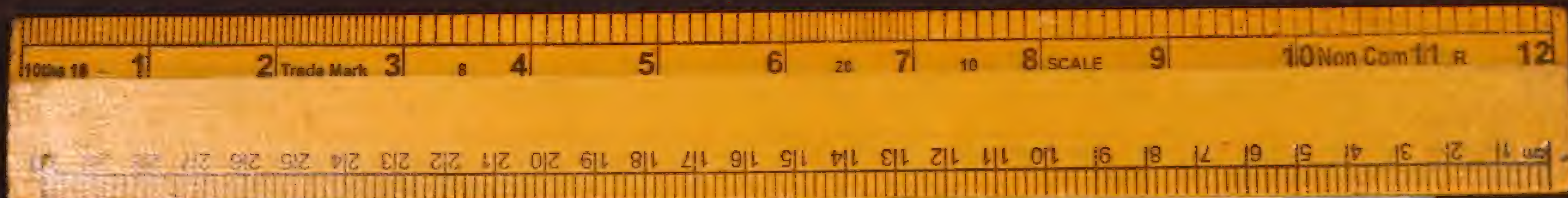
राजः पूर्वोक्तानि जाति देशभगः स्यात् कुत्र रेवं शुभेः
 भियेक नतत्राणि च यथाज भं यस्मिन् राजाभिषेकोभव
 न्नाद्यं कर्म ततोपि दशमं ति तदाभिषेचनिकं भं य
 ज्यातिकं षोडशं समुदय ३ प कृत्तिका ओवविबुद्धि
 महादशं विनाशसंज्ञा त्रयो नीत्यादि देशं सर्वेषां यो
 विशं आयात पंचविंशमान यो दिन मेवसुपोषितो न
 स मेवं नरः षडृतः स्यात् न ले सुकृपात् सावित्रात्तोरत
 नतत्रो नृपतिः स्वजाति रोः समिद्रिभरदिजाचरत
 देशभिषेकतेः जात्यहंत पु रति ज्योतिनतं
 वीत्रयं सानल मप्रज्ञाना राजा नाथ ऊ ३ आशिषि द
 त योसेन सद्योतगणिस्यो वैश्येः र्यं दत्तादिरयं ऊ
 स मित्र पितृदेवतं च प्रजा अननाथत ३ प्रणाथते
 पते भंच कृषीवलानां आदि प्रनाथते दवउपतापः
 त्य हस्ताभिजिदक्षिभाविता आशीरिष्टार्थो संसने डिने
 नित्यजातेः प्रभविस्तया पिशपयाशीरित्यनुकोरेति
 देशं देशनामर्तं नाडीन नियमादाभा माशिषोः न
 तत्राणि ईहा देहाद्यहातिः त्रयरसेपदे नाथति शत्रु
 स्याज्जसर्त उयतापिते कर्म वली उपतापयतीत्यर्थः
 तं कर्मणां हानिः योडा म नाथते श्रियं लोकः आशं
 नहि मानसे मूर्तिद्रविण सते इत्यर्थः नाथति धनी
 वन्धुना हानिः साज्यति केत ईस्वरः स्यादित्यर्थः नाथति
 थामत सासदायिके मित्रभू भूपंभूमि विप्रः प्राथयतीत्य
 त्पार्थसंज्ञयः वैनाशिकेति र्थः मार्गो रथ तव प्रयोजननाथ
 नाशः स्यादेह द्रविण समये से किमुन भूभृतः पतिमिति
 नाडीनतत्रफलं जातिभेदना रवो याचन मयाशंसाविशेषः
 शः स्याद्व्यनेचभिषेकमे देशभेदेश आशिषि नित्य ॥

मात्तनेपद मन्त्रविभाषयेति नासिद्ध्यं नाथयावलि कर्म
 केचित् इति उगीदासः नाथ यो इति संकल्प ब्रह्मणो विसं
 ऊ ३ नाथो ऊ अननाथत शिवे यमे येतं पंचकुंभसुवि
 ३ नाथते नाथोदवाशी रेष्ण सुः सगामयः कार्यरुद्रस्ता
 धनानि इति उगीदासः ॥ समय स्तथाब्रह्मा रोषामयस्त
 नानावर्णः पु वक्रविधमुक्ता त्रयसो लोहमयो भवेत् येतो
 दिवंगीः तत् पर्यायः विचित्रं द र्भमयः कार्य इति गारुडोक्ता
 शांतां १ कंवरः १ कर्माः स सर्वास इमीषुवा प्रतिमा
 ॥ चित्रलः १२ इति शाह स षोडशोपचारः पुरुषसूक्ते
 रत्नावली ॥ नाभ्यर्चाणि प्रतिष्ठाप्यचरं पु
 नाथयावलिः पु मृतपतिता रुषसूक्तेन प्रत्ये नारायणा
 दीनां प्रायश्चित्तात्मकर्मविशेषे येद मिति कृत्वा देवानामग्रे द
 षः यथा नारायणोच्चाते तज्ज भेषु विसृपंप्रेति स्मरन् नाम
 दो क्रियानिवन्धि गारुडे तर्प गोत्रोभ्यो मधुचूत तिलपुतान्
 णा मुक्तं कार्यं पुरुषसूक्तेन दशपिंडान् यत्तोपदीत्यो व अ
 मंत्रे बी वैस्वै रपि दत्तिगाभि सकगोत्रयसुकशर्मन येत
 मुक्ता भूत्वा येतं विसृमिति विसृरूपपायं तेपिउउपतिष्ट
 स्मरन् अनादिनिधनोदेवः पं ता मिति दत्वा कुशेः पुरुषसू
 त्वचक्रगदाधरः अतयः पुंडरी केन पिंडाननुर्मंत्रणोत्पादके
 कात येतमेतप्रदोभव इति नवाभिषिद्याभ्यर्चासुकशर्मा
 मुक्तकादणं देशकालौ सं णाममुक्तगोत्रं विसृरूपं येतं त
 कीर्त्य अमुक्तगोत्रस्यासुकस्य ३ पयामीति पुरुषसूक्तेन प्रत्ये
 मंत्रणात्मयातजदोषनाशा तर्पयिता एकमात्रे ब्रह्मादि
 थं ओङ्कारदेहिके संप्रदानत् पंचभ्यो दद्यात् मंत्रस्त्वब्रह्मविसृ
 योग्य ॥ महादेवा यमश्चैव सर्विकरं वलि

कुर्वत प्रेतस्यच शुभं गति तं पूर्व लोकभक्तपूर्वं सुकृतं
मिति मितातरायांत होम चया सुपवासं नक्तं वाकुला
वस्यादिनाउक्तं ततः प्रति दे पिष्टमयं नागमनेन वासुकि
वतंत्रिस्थि फले शर्करा मधु त्वयम कंबल कर्कोटकामृत
गुड चूतानिच निवेद्य पिंडा २ धृतगृष्ट शालपालकालियत
नभश्च नयां तिला रात्रौ नव तक कपिलेतिनामभिः प्रतिमा
सम पेच वा विप्रात्रिमंशोपो संसंस्पृष्टपायसेन विप्रान् संभो
पितेन जागरां कृत्वा शोभू ज्यवत्सरांते दैमं नारायं च
ते पुन विस्मं यमं संस्पृष्टोको प्रसक्तोचदत्ता नारायणावलि
दिष्टविधिना आह पंचकं कर्म कुर्यात् सूतेत देमात्रे सेवे
ये इत्युक्ता ब्रह्म विष्णुशिव य बोधायनसूत्रे सुपमतां नो स
ममेतान् स्मरन् विप्रान् उप मुद्राय वरुणाय नृत्वेति क्रि
विष्णु प्रेतस्थाने चैकं विस्मं यां कुर्यादिति शेषः व्यासः
स्मरन् आवाहनाद्यर्थ्युतेत सौवर्गाभारविष्यत्रे नां कृ
मि मश्रांते कृतोहोवनादि ता तथैव गंग्यासाय दत्ता
कृत्वात्रशेषेण ब्रह्मणे विस्म तथैव गंग्यासाय दत्ता विधि
वैशिवाय यमाय सुपरिवारा वत् पितराणां मासदान
यचतुर्षः पिंडान् दत्वा प्रेतनामगे देमाद्रौ भविष्ये पंचम्य पत्र
त्रेस्मत्ताविस्मनाम्ना पंचमं दत्वा गं दैमं स्मर्ताने केन कारयेत्
भ्यर्च्चावांतेभ्योदक्षिणा दैतेके प्रेत श्रीराज्यपात्रमध्यस्थेपुत्र
प्रेते स्मत्ता विशेषतः संतोष विधेः विप्राय दापयेत् प्रायश्चित्त
प्रेतायेदंतिलोदकं सुपतिहतामि मिदं प्रोक्तं नागदष्टमं शुभेति
तिसलिलमुदकं दापयित्वा भुञ्जी अपराकं स्मृतं तरो तदेव सुपु
तेति अत्र विशेषांतरं भट्टकृतोत्पे नि प्रेतो नारायणावलीकृतेषां
दिष्टदत्तो ज्ञेयं सर्वदत्तव वर्षयर्घ्य दाति क्रिया पिंडं तं प्रेतोपवेष्टुं
तमेवावेष्टुं

मुदिष्टं अह मेव न संशयः लिका २२ महेला २३ इति
विष्णुआहसमाप्तौ तत्रयोद शारत्तावली शार्वरी २५ यो
एषां दिनत्रयं अष्टौ च पिंडः बीत २५ सिद्धरतिलका २६ सु
कुर्यात्तततद्विष्णुगोत्रज्ञाः य नूः २७ इति जराधरः नामा
स्यः वेमत्सुकालेन सुष्ठिना रोगः पुं नासिकायाधिः अ
सेतति भवेत् सवसेत्रके नि थ नामारोगाधिकारः तत्र
त्यं पेकमग्नः करीयथा इत्युप नामारोगाणां नामानि सौख्या
क्रम्य वलिं नारायणं कुर्यात् चाह आरावपीनः प्रोक्तं
आदेशेन भक्तिमान् इति गार पुतिनस्य स्तुतः परः नामा
उक्ते रसुत्रस्यापि यत्पाद्यैः का पाकोः त्रगणितः पृषपोणि
र्य इत्युक्तं देवयातिकेन इति त मेव च तव शुद्धेशमुदीतः
निर्णयतिष्ठो ५ परिच्छेदः ना प्रतीनादः परिस्रवः नामाशो
तिकेलः पुं स्वनामत्वातेवतः षः प्रतिशपायोः पंचसमावेदा
तत् पर्यायः शिराफलः ३ निच चत्वार्यर्षासिचत्वारः यो
करकोताः ३२ पयोधरः ३३ या शुक्तावितानिचरक्तपिता
मतकुलः ३४ चराफलः ३० नि नामायां चतस्त्रिंशद्भारां
मंडुफलः ३५ विष्णुमित्रमि स्मृताः तेषु पीनसंस्तु लक्षणा
यां ३६ इति शारत्तावली माह आनस्यते सुष्यंति यस्याना
नारकेरः ४० सुभंगः ४१ फल सा प्रक्रे दमायाति च भूष्यते
केसरः ४२ इति जराधरः ना च नवेति योगन्याशमं शु जं
री स्त्री नरधर्माचारयुक्ता वज्रैष्टे कवस्येत मपीनसन
तत् पर्यायः प्रिया १६ रा आनस्यते आसपोवितकफे
मा १५ जानिः १५ जनी १६ नावध्याते अवकृद्धत इति याव
योषिता १७ जोषित १५ जो त मक्रेदं आइतां पुष्यते सं
या १६ जोषिता २० धनि ताप्यते गन्धरमाव गन्धान स
का २१ महे ॥ रभीन अस्त्रभीष्टु ॥

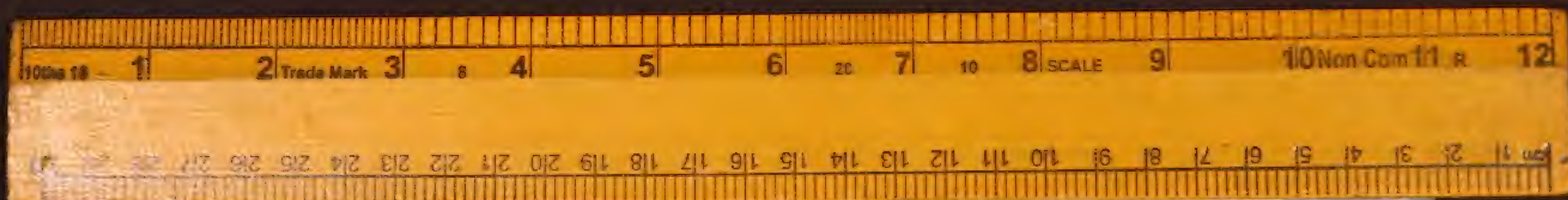

न वेति नासाया आनद्वत्तं न
उदेतः तथारसान् मधुगरी
श्रुन वेति नासारे गारंतकरो
येण रसनाया अभि दुष्टेः वा
वस्येत जानीयात् अपीनस
पीनसो दावपि एवौ सः अ
उक्तसंग्रहार्थं माह तंचानि
लश्लेषभवं विकारं क्रयात्
प्रतिष्ठापयसमानलिंगं तं वि
कारं पीनसं प्रतिष्ठापयसमा
नलिंगं वातश्लेष्मकं प्रतिष्ठाप
यत्तत्पलतगं एतिनस्यमा
ह दोषे विदोषं गलतालमूला
त् सन्नुचितो यस्य समीरणस्य
निरेति एति स्थावनासिकाभ्य
तं एतिनस्यं प्रवदंति रोगे दो
षैः पित्त कफ रक्तैः अतरक्त
स्यापि दोषत्वं दोषसाहचर्यं
त विदोषे दुष्टेः सहचितः ए
तिभावं नीतः एतिनस्यं नासा
याभवे नस्यं वायुः एति न
स्यो यत्र स एतिनस्यं नासा
याकमाह ज्ञाणाश्रिते पित्तमरु
पिकृष्यात् यस्मिन् विकारे व
लकोष्ठपाकं तं नासिकापाकमि
ति व्यवस्येत विज्ञेद कोथावथवा
पि यत्र वि॥

ज्ञेदशरीरा कोथः पुतिभा
वः एयरक्त माह दोषविद
थैरथवापि जेतो तंलादेष्ट
भिहितमा तैस्तैः नासासुवे
त एयससुक विमिश्रिते एय
रक्तं प्रवदंति रोगं तवधुमह
द्याणाश्रिते मन्मोणि संप्रदुष्टे
यस्यानि लोनासिकाया निरेति
कफानुजातो वरुणोः तिषा
वृत्तं रोग माहः तवधुं गद
ताः ज्ञाणाश्रिते मन्मोणि पं
गाटके दोषजं तवधुमभि
धायागंतुजं तवधु माह ती
तीतोपयोगादिति विज्ञेत्तं
भावात् कटनकं निरीताणा
हा सूत्रादिभिर्वातरुणासि
मन्मोदुर्वितेभ्यः तवधु मि
रेति तीतोपयोगात् रजिका
दिभक्षणात् अक निरीताणा
त् अक निरीततेन कफविले
यनात् तरुणासि नासावणा
सि मन्मोणि मृगाटके हृदये
कत्वं अन्यः आगतुजः श्रेष्ठ
माह प्रभंशते नासिकायात् य
स्यासादो विदाग्योलवणः कफ
स्त प्राक संचितो मूर्धनिततं सं
शय

आधि सुदाहरेति दीप्तमाह
द्राणो भृशं दाहसमन्विते तवि
तिः संरेडुम श्वेद वायुः नासा
प्रदीप्तेव च यस्य जंतोर्वाधित
दीप्तं तसुदाहरेति प्रदीप्तेव
प्रज्वलितेव प्रतीनाह माह
उज्जासमार्गतकफ सवातो रु
न्धात् प्रतीनाह सुदाहरेत्तं
स्वाव माह ज्ञाणाश्रितः पीत
सित स्तनु कीदोषः स्ववेत्तं स्त
व सुदाहरेत्तं नासाशेषमाह
रेत्तं नासाशेष माह ज्ञाणाश्रि
ते श्लेष्माणि मारुतेन पित्तेन
गारुढं परिपोषिते च कृच्छ्रा
ल्लुसितमूर्धं मधुश्च जंतुर्वाधित
सनस्य परिपोष उक्तः प्रतिष्ठा
यमाह तस्या निदाने द्विविधे य
कं संद्याजनकं तद्वलवत्त्वेन च
येनायेतते यत उक्तं न केवलं च
ये प्राप्य दोषाः कुप्यंति हेतुवाक्य
सदापि हि कुप्यंति हेतुवातो
रणोत् हेतुना वाक्येन त्वरा
करणात् अपरं चयादि क्रमे
ण जनकं चयादि क्रमो यथा
विदानात् संचयः संचयात् म
कोपः प्रकोपात् ॥

सरः प्रसरत् स्थानसंश्रयः ततो
व्यक्तिः ततोभेद इति अत्र प्रति
ष्ठापयस्य सद्योजनक निदानं
विको संप्राप्तिमाह संधारणा
जीर्णरजोतिभावात् क्रोधतं
वैषम्यं शिरोभितापैः संज्ञागरा
नित्यपनां मुशीतावस्थापकैः स
युन वास्यसकैः संस्थानदोषो
भिरपि प्रवृद्धो वायुः प्रतिष्ठा
प सुदीप्तेव संधारणा मृत्रप
रीधधारणा रजो धूलिः तच्च ना
साप्रविष्टं हेतु ऋतवैषम्यं अ
तर्चया विपरीता चरणं शिरो
भितापः शिरसोः भितापो येन
गारुढं परिपोषिते च कृच्छ्रा
ल्लुसितमूर्धं मधुश्च जंतुर्वाधित
सनस्य परिपोष उक्तः प्रतिष्ठा
यमाह तस्या निदाने द्विविधे य
कं संद्याजनकं तद्वलवत्त्वेन च
येनायेतते यत उक्तं न केवलं च
ये प्राप्य दोषाः कुप्यंति हेतुवाक्य
सदापि हि कुप्यंति हेतुवातो
रणोत् हेतुना वाक्येन त्वरा
करणात् अपरं चयादि क्रमे
ण जनकं चयादि क्रमो यथा
विदानात् संचयः संचयात् म
कोपः प्रकोपात् ॥

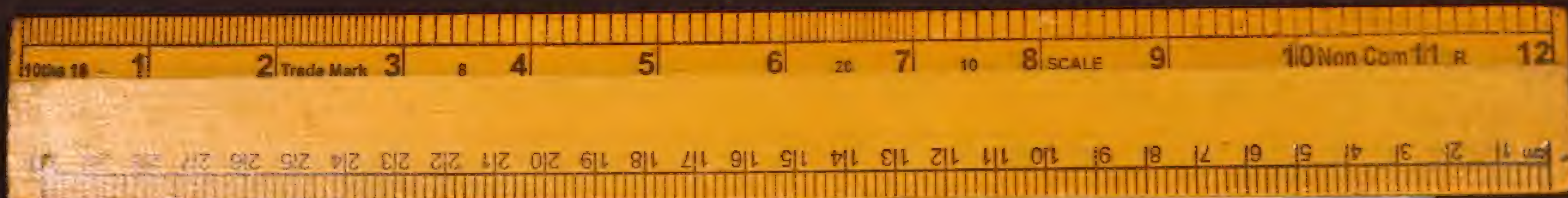

उपद्रवाश्चाप्यपरे पृथग्विधा
नृणां प्रतिष्ठापय पुरः सरः स
ताः शिरसोः मिसृता शिर
सो भावेणैव व्याप्तिः अपरेष्ट
धविधाः द्राणाधुमायन ता
लुविदारण नभा सुख स्वावाद
या विदेहोक्ता वेदव्याः
वातिकस्य प्रतिष्ठापय स लद
णामाद आनहापिदिता नासा
तनुस्त्रावप्रसेकिनी गलताल्यो
हृशेषश्च निस्तोदः शोखयोस्त
था भवेत् स्वरोपचातश्च प्रति
ष्ठापयेः निलात्मके आनजास्त
हा अपिदिता नपिदिता अत
यव तनुस्त्रावप्रसेकिनी पैति
क माह उलः सपीतकः स्वावो
द्राणात् स्ववति पैतिके कृशो
ति पांडुः ससुतो भवेदुष्माभि
पीडितः नासया तसमसादि
वमतीव समानवः सपीतकः
इषत् पीतकः श्लेष्मिकमाह द्रा
णात् कफकृते स्वेत कफः शी
तः सवेदङ्गः शुक्लावभासः
सुनातो भवेद्गुरुशिरा नः ग
लताल्योष्ट शिरसां कंदूभिरति
पीडितः सात्रिण्यतिक ॥

माह भूत्वा प्रतिष्ठापयोयोः क
स्मात् सत्रिवर्तते संपको वा
प्यपको वा ससर्वप्रभुवः स
तः अत्र यद्यपि दोषत्रयतिगा
नि नोक्तानि तथापि तानि ज्ञे
यानि त्रिदोषजत्वात् अयमसा
ध्यः अत एवाह नृणां दुष्टः प्र
तिष्ठापयः सर्वज्ञश्च नमिद्वानि
उष्ट प्रतिष्ठापयतिग साहस्य
क्लिद्यति सङ्गनासापुनश्च प
रिमुष्यति पुनरावस्यते वापि
पुनर्विचित्र्यते तथा निः श्वासो
वाति दुर्गन्धो नरो गन्धान् न
वेति च पवंडुष्ट प्रतिष्ठापये जा
नीयात् कृच्छ्रसाधनं आनस्यते
विवद्वा भवति विचित्रते अति
वद्वा स्यात् क्लेशोष विवन्धा
नैककाले भवति किंतु परस्पर
ययत् दोषाधिकं भवति त
दा तदा तत्तदोषकृतः स स
वोदव्यः इति न विरोधः कृ
च्छ्रसाधनं असाध्यं कष्टसाध्यं
च रक्तजं माह रक्तजे त्वप्रति
ष्ठापये रक्तस्त्राव प्रवर्तते
पित्तप्रतिष्ठापयकृते लिंते
श्चापि समन्वितः तामातश्च

भवेत् जेत रुरोचातप्रपीडितः
दुर्गन्धाच्छ्रसवक्तश्च गन्धा
नपि नवेति सः उरोचातप्रपी
डितः उरोचातेनेव प्रतीडितः
अप्रतीकारेण कालांतरे सर्व
एव प्रतिष्ठापय असाध्यं भवेत्ती
ताह सर्व पवप्रतिष्ठापये नरसा
प्रतिकारिणः दुष्टतां योति का
लेन तदा साध्या भवेति हि प्रति
ष्ठापयेषु कृमयोपि भवेत्तीताह
मूर्च्छाति कृमयश्चात्र श्रेताः
स्त्रिग्या सत्याणवः कृमितोय
शिरोगेग सत्यं तेनात्रलतां
अत्र पृष्ठ प्रतिष्ठापयेषु कफस्य
प्राधान्यात् सर्वेषु प्रतिष्ठापयेषु
कफस्य प्राधान्यात् सर्वेषु प्रति
ष्ठापयेषु ककजा पवकृमयोभ
वेतीति श्रेताः स्त्रिग्याश्च वद्वाः
प्रतिष्ठापया अपरानपिविकारान्
कुर्वति तानाह वाधिष्मान्य
मव्रतं शोरांश्च नयनामयान् शो
षामिमान्य काशोश्च वद्वाः कु
र्वति पीनसंवेभोश्च नयनामया
न रतिवचनेष्वान्यप्रदणं विशेष
षार्थं अच्यते न निवृत्तौ त्वव्रत
स भावो अच्यते च वविशतस
व्या ॥

पूर्वाण्यह अर्बुदे समथयो
याश्च श्वारोरी अतविधे चत
विधेरक्तपित्त सक्तं द्राणोपित
दिडः अर्बुदानि समवात पित्त
कफसंनिपात रक्त मांस मेदो
जानि श्लेष्म सत्रिपातजाः अर्षा
शि चला विवात पित्त श्लेष्म सत्रि
पातजानि रक्त पित्तानि चला वि
वात पित्त श्लेष्म सत्रिपातजानि
पतानि यथोक्तलिङ्गानि द्राणे
पि संभवेति
विकित सामेदात् पीनसस्यम
सलता माह शिरोरुत मरु
विकितोमास्त्राव सनुस्त्रः ता
मः सः वलिचाभीतमाम यो वस
लतां नामास्त्राव सनुस्त्रः ता
म इत्यन्यः अथ पक्षस्य पीन
सस्य लता माह आमलिङ्गा
वितः श्लेष्मा चनः लेय निमज्ज
ति स्रवर्णाविशुद्धिश्च पक्षपी
नसलतां आमलिङ्गानितः
श्लेष्मा आमलिङ्गैः शिरोरुक्ता
दिभि युक्तः पश्चात् चनः
निविडः अथ च लेय नासा
रन्येयनिमज्जति सक्तो भवति
वणिष्पुदिः श्लेष्माणः मरु
तिवर्णाता ॥

अथ नासारेगाणं चिकि
त सर्वेषु सर्वकाले पीनसरो
गेषु जातमात्रेषु मविचंडेन
दध्ना भुंजीत नरः सुखं लभ
ते कटफलं पौष्करं शृंगी
व्योषं यासश्च कारवी पृषां च
गिं कषाये वा दद्यादादिकं जै
रमैः पीनसे स्वरभेदे च नासा
स्यावे हलीमके सत्रिपाते क
फे वाते कासेष्वासे च शस्य
ते २ कलिहिं गु मविचलात्ता
स्वरस कटफलैः कुष्ठो ग्राणि
गु जेतत्रैरवपीडः प्रशस्यते
पीनसादिषु ३ व्योषचित्रक
तालीयातिजीकास्वेन से स
च व्याजानितन्याश मेलात्
क पत्र पारिकं व्योषादिक
मिदं चूर्णं पुराणगुडमिश्रि
ते पीनस स्नासकासत्रं रुचि
स्वरकरं परं व्योषादिवटी ५
व्याघ्री दंतौ ववा शिगु स्वरसा
व्योषसिन्धुजैः सिद्धं तैलं नमि
तमं एतिनस्यगदापदं व्याघ्री
तैलं ५ सिक्कसिंदी निकुंभा
नोवीजैः सव्योष सैन्यवैः ति
लपत्ररसे सिद्धं तैलं ॥ ॥
स्यात् ॥

पुतिनस्यनुत् निकुंभा दंतौ
तिनस्यनुत् नस्यात् शिक्कतैले
६ दंतगुगुल मिश्रस्य सिक्क
स्य प्रपन्नतः भूमं तवयुगोक्त
श्रवणुचंच निर्दिशेत् ७ सुषी
कणा विल्वद्राता कल्ककषाय
वत् तैलेपकमया ज्वानस्यात्
सवयुनाशने ८ नस्य हिते नि
वरसोजनाभ्यां दीमे शिरः सेद
न मस्यशस्त नस्य कृते लीर
जलावसेकान् शीरंति भुंजीत
च सुद्रयुषः ९ नासास्यावे द्रा
णयो शृणुसुक्तं नासादेव येव
पीनस्यपथ्याः जीत्वा भुमादे
वदावीनकाभ्या मांसं लाजं पथ्य
मत्रादिशंति १० प्रतिष्ठायेषु स
र्वेषु गृहं वातविवर्जितं वस्त्रेण
वारुणोत्वेन शिरसो वेष्टेनंति
॥ विडंगं सैन्यवै दिगुगुलः
समनः शिला ववैतचूर्णं मा
द्याने प्रतिष्ठाये विनाशयेत्
१२ दंततैलं समायुक्तं शक्तं
सं पिबेत्त्रयः सधूमः स्यात् प्रति
ष्ठाये कास हिक्कादरः परः
१३ प्रतिष्ठायेषु सर्वेषु
शीतलं परमौषधं ॥ ॥

प्रतिष्ठाये पिबेद्दुमं सर्वगन्ध
समायुते १५ चातुर्यतकचूर्णं
वात्रेये वा कृत्वाजीरकं कृत्वा
जीरकमत्रकलौजी १५ पुट
पकं जयापत्रं तैल सैन्यवसे
युते प्रतिष्ठायेषु सर्वेषु शीत
ले परमौषधं १६ जयात्र विज
या भंगे तियावत् पिप्पल्याः शि
युवीजानि विडंगमरिचानि च
अवपीडः प्रशस्तोऽयं प्रतिष्ठा
यनिवारणो १७ शिरसोऽभ्येज
नैः सिद्धं नस्ये मीनोसभोजनैः
वसनैः दंतपाने शुनान्यथा स
मुपाचरेत् १८ कृमिघ्नयेक
माः प्रोक्ता स्नानं वैकृमिघ्ना
नि भेषजानि च बुद्धिमान् १९
रक्तपित्तानि घोघाश्रुतघार्णी
सर्वदानि च नासिकायां सुखे
तेषां संसे कुर्यात् चिकित्
सितं गृहधूमकणादारुली
२० नक्तास्य सैन्यवैः सिद्धं शिला
रिवीजैः सु तैलं नासाशसे दि
तं २० इति भावप्रकाशः
निकटं त्रि अदुरं तत् ॥

पर्यायः अभ्यासः ९ सवेपाः
१ अंतः ५ अंतिकः १६ सम
र्यादः १० सदेशः ११ अभ्यासः
१२ अभ्यासः १३ सविधा १५
उपकंठः १५ अतितः १६ इति
शहरत्तावली तद्देदिकपर्या
याः तलित १ आसात् २ अं
वेरं ३ ओवेसे ४ अस्मीके
५ आके ६ उपाके ७ अवीके
८ अंतमानां ९ अवमे १० उ
पमे ११ इत्येकादशान्तिक
नामानि इति वेदनिर्घटो २
अध्यायः ॥
नित्यं स्त्री निरंतरक्रियावच
ने तत् पर्यायः प्रसक्तं १
आसक्तं ११ अलहं १२ इति
जराधरः
निद्रालः त्रि शिद्राणीलः नि
द्रा विद्यते अस्मिन् गोतरोत्पादि
ना आलः इत्यमरटीकायां भ
रतः तत् पर्याय तन्नालः ५
इति जराधरः निधिः ५ अज्ञा
तस्मात्तु चिरनिवातस्मात्
दि यथा अधुना भूमौ चिरनिवा
तस्या स्वर्गादे निधिप्राप्त्या च
धिगमे विधिमाह राजा सहा निधि

दद्यात् दिनेभ्योऽर्द्धं दिनः श्रुतिं लब्धं रात्रौ न निवेदि
 हूनः विद्वांसोऽपि मादद्यात् तवान् विज्ञातश्च राजा स सर्व
 सर्वस्यासौ प्रभुर्धनः १३२ निधिं राप्पोदंश्च शक्तपेत
 रा निधौ लब्धे राजा पश्यात् या अथ निदेशि स्ताम्पागत
 माहरेत् अनिवेदिता विज्ञातो रूप सेव्यादिभिः स्वत्वं भावय
 द्याप्य स दंडमेव उक्तं तितरा तस्मै राजा मिथि दत्ता
 तां निधिं राजा लब्धार्द्धं यष्टं द्वादशं वांशं स्वयमाहरे
 लोभो दत्ता शेषं कोपे नि त यथाह ममापमिति योक्त
 वेष्टयेत् ब्राह्मणस्तु विद्वा यात्रिधिं सत्येन मानवं तस्या
 न् अन्ताययनसंपन्नः सदा ददीत षड्भागं राजा द्वादश
 चारयदि निधिं लभेत तदा मेव वेति अंशविकल्पस्तव
 सर्वमेव गृह्णीयात् यस्माद र्णाकालादिपेतया वेदितव्यं
 सो सर्वस्य जगतः प्रभुः १३३ इति मिताक्षरायां व्यवहाराया
 रेण तज्जविद्वाद्वा दद्यात् य यः निधाने लो कूपसमीचे
 ति मितेनाविद्वद्वादात् तत्रि शिलादिनिवहपशुपानार्थं
 यादिना निधौ लब्धे राजा शेषं तर्ह्योद्भूतास्तु स्यान् तत्तप
 श मधिगम्य दत्ता शेषं नि र्णयः निधानकं १ इति श
 धि स्वयमाहरेत् यथाह व वृत्तावली निष्ठाः त्रि का
 शिष्टः अप्रज्ञायमानं वित्तं र्द्यतमः तत् पर्यायः विज्ञा
 योधिगच्छेत् राजा तदहरेदधि निकः ३५ कुशली १६ इति
 गत्रेयष्ट मेष्टं प्रदद्यात् इति गो श्वरत्नावली नियमसेवाही
 तस्योपि निध्यागिगमो राजधने न कार्तिकमासे नियमपूर्वक
 ब्राह्मणस्याभिचूपास्य ब्रह्मणेप्य भगवदाश्रयना यथा अकु
 र्वाता षष्टमं शं लभेत स्येक इति अ ला नियमविलोः कार्तिकेयः
 अनिवेदिता इति कर्तव्यं निष्ठा अनिवे हियेत्रः जन्माद्वितस्य फलना
 दितस्यासौ विज्ञातश्च राजा इत्यनिवेदि श्रुताः॥
 त विज्ञातः यः क॥

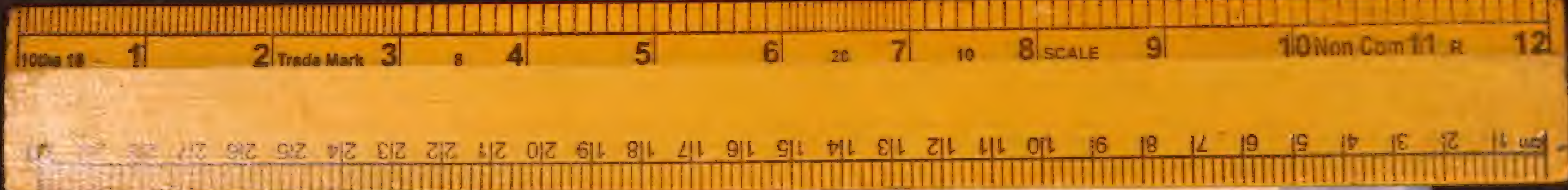
ति नारद किंच नियमेन वि अथ महानिधिः वकारश्च इति
 ना चेवयो नयेत् कार्तिकेय हिन्दीभाषा तत् पर्यायश्रुताः
 ने चातर्मीस्यं तथा चेव ब्रह्म महानिधिः स्मृतो देका रस्यको
 दा स कुलाधमः तत्रोपक्रमका विषमष्टिकः केषामष्टि निम्ब
 लश्रुतः श्रीकृष्णसत्पासंवा रकः कामुकः लीर इत्यपि म
 दीयकार्तिकमाहात्म्ये अश्विन हानिसो हिमोरुत स्तितो ग्रा
 स्य तमासस्य यशुक्तो कार्दशी हो कयायकः कफपित्तकुमि
 भवेत् कार्तिकस्य कर्णदत्तदि छर्दि कुष्ठजलास रक्तजित
 तः १ इति श्रीहर्षिभक्तिविलासे प्रमेह श्वास गुल्माणां मूषिका
 १६ विलासः अथ तत् कार्तिक विषनाशनः इति भावप्रका
 शहेतुहृदये ॥ षः अथ शब्दो नियमसेवाश
 निधिः पुं वृत्तविशेषः निमः १ द्यात् एव लोच्यः
 ति भाषा तत् पर्यायः कीटः २३ निरतं वि निधुक्तं यथादानव
 मूकमालकः २४ इति जराध त्नाकरे देवलः पक्षाणां स
 २ः अथ गुणाः निधिः शीतो कस्या वा यदु रेगो रधीत्य चष
 लघु ग्रीही कटु पातोः प्रिवात द कर्म निरतो विप्रः श्रोत्रियो
 नुत् अहयः अमः तृण कास नाम धर्मवित् इति व्यवहार
 जराधचि कृमि प्राणत ब्रण तत् निरर्थकं त्रि निष्कले तत्
 पित्त कफ छर्दि कुष्ठजलास पर्यायः विफलं ३ इति
 मेहनत निम्बपत्रे स्मृतं नेत्रं जराधरः ॥
 कृमि पित्त विषप्राणत वातले निरुद्धप्रकाशः पुं मेघजात
 कटपाकं च सर्वोरोचकं बुष्टुन त्त्रि रोगविशेषः तल्लक्षणमा
 त नैसं फलं रसे तिक्तं पाके ह वातोपमृष्टे मेढेत चर्म
 त कटुभेदने स्निग्धं लघुत्वं संश्रयते माणि मणिश्चर्मो
 कुष्ठं गुल्माणां कृमि मेहनत पनदस्य सूत्रसोतो रुण दिव

निरुद्धप्रकरो तस्मिन्धार म
वेदनं मूत्रं प्रवर्तते जंतोर्म
णि विवियते नच निरुद्धप्र
करो विन्यात सरुजंवातसंत
भवे निरुद्धप्रकाशपदमाघ
त्वात् अथ तस्यवि किं तसा नि
रुद्धप्रकरो नादोलोही सुभ
यतोमूलो दाश्वी वाजतकु
तो वृताक्ता संप्रवेशयेत् परि
विवेदसं मज्जो शिष्युमार ववा
हयो चक्रतेतं तथा योजं वा
तद्रव्यसंयुते अदात् स्मृत
तरो सम्पक नादो गर्भे प्रवे
शयेत् स्तोतो विवर्द्धयेदेवलि
रथ मन्त्रे च भोजयेत् भित्ता वा
सेवनी मत्ताससः ततवदा
चरेत् इतिभावप्रकाशः
निर्गुनी स्त्री नीलशोफालिका
तत् पर्यायः शोफालिका २
शोफाली ३ नीलिका ४ म
लिका ५ सवदा ६ रजनी
हासा ७ निशिष्यिका ८
इति शशूरत्नावली वृद्धी वृ
त्तविशेषः निहिन्दा इति
भाषा तत् पर्यायः वि

सुन्यकः १५ सिन्धुकं १५ स
मः १६ सिन्धुवारिक १७ स
१६ सिन्धुवारिकः १५ इति चष
द्वरत्नावली ॥
निर्जलेकादशी स्त्री जैष्ठमा
सीयस्युक्तेकादशी यथापामे
श्रीभीमसेनउवाच पितामह
हृषाकोऽहमुपवासेकयेमि किं
अतो वक्रफले क्रदि व्रत मेकम
पि प्रभो श्रीव्यासउवाच वृषस्ये
मिथुनस्थिके शुक्ला ऐकाद
शीदि याज्ञेयमासिप्रयत्नेन सो
योष्या जलवर्जिता स्नानेवाच
मने चैव वज्रपितोदके बुधः उ
पयुंजीत नैवान्यद्व्रतभंगोऽय
था भवे उदया उदये पावद
जयित्वा जले बुधः अप्रयत्ना
दवाप्नोति द्वादशा द्वादशीफ
लं ततः प्रभाते विमले द्वा
दश्या स्नान माचरेत् जले सु
वर्णा दत्वा तद्विजानिभ्यो य
थाविधि भुंजीत कृतकृत्य
स्त ब्राह्मणैः सहितो वशीप
वैकृते तु यत् पुण्यं भीमसे
नमृगाद्यमत संवत् सप्तम
यामये पकारः

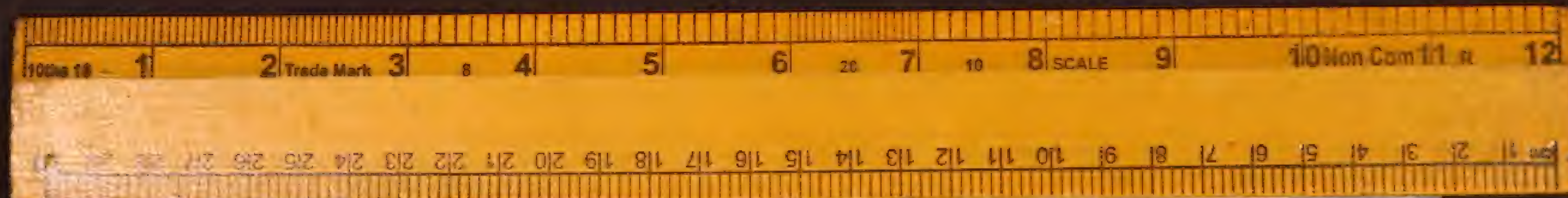
भवेति दि तासो फल मवात्रो
ति पुत्र मे नात्र संपादः इति
सो केशवः प्राह शांत्त चक्र
गदाधरः किं च धनधान्यवदा
पुण्या पुत्रभाग्यसुखमरा
उपोषिता नरव्याघ्र इति स
त्यं व्रवीमि ते यमदत्तामहाका
यः करालाः कामरूपिणः दे
इयाशयराशौ द्वा नोपसर्पेति
तंनरं पीतांवरधराः शांत्त
वक्रहस्ता मनोजवाः अतका
ले नयंतेनं वैष्णवीं पुरी किं
चतौयस्य नियमं यस्तु कुरु
तेवैष्णवोत्तमः पलकोटि सुव
र्णस्य यामे यामे सष्टाण्यभा
क स्नानं दानं जपं होमं यदस्यां
कुरुतेनरः तत् सर्वं चातयेत् प्र
म मेतत् कृत्स्नस्य भाषितं किं
वाप्येण धर्मेणानिर्जलेकाद
शी नृपः उपोष्य सम्यग्विधि
नावेसवं प्रदमाश्रयात् किं च
येः कृता भीमसेनेषा निर्जले
कादशी शुभासकले नावितं
सर्वं कृतातीतं तथा प्रातः प्रा
तनासहते नीतं वासदेवस्य मदि
२॥

किं च आत्मदोहः कृतस्तेस्त
यैरेषा नखपोषिता पापात्मा
नो डराचारा डष्टा स्तेनात्र
संपादः किं च यष्ट्येमां मृगा
याद्रत्ना यष्ट्यापि परिकीर्त
येत् उभो तो स्वर्गमाप्नोहि ना
नकार्या विचारणा अथ
निर्जलव्रतविधिः यथाप्रा
ग लिखितं कृत्वा संकल्पति
यमे व्रते जल माराय गृह्णी
यामे त्रेणानेन वैष्णवः पका
दश्या निराहारो वज्रपिष्ट्या
मि वैजले केशवप्रीणार्था
य अत्यंतदमनेन च इति वज्र
येष्ट्या सुहोरात्रं विना चात्रम
नार्थकं विना च प्राशने पा
दोदकस्यात्यंतपावनं पका
दश्या निरायांत मित्यष्टजो
विधाय हि हेमो त्रैविक्रमो
मूर्तिस्त्रापयेत् पयः आदिभिः
वस्त्रादिकैः समर्प्याद्याभ्यां
गंधादिभिश्चुतो ग्रामास्यजाग
रे कुर्यात् तदग्रे नर्तनादिना
दिना प्रातः स्नानादि निर्वृत्तं तत्रि
विक्रम मर्चयेत् शक्त्वा बुकुभान्
विप्रभ्यो दद्यात् गन्धाद्यलंकृतान्
तत्र मेजः ॥

देवदेवसुखीकेशसंसारणी मध्यः सत्यमप्रमाने यस्य प्रति
वतारक जलकुमुप्रदानेन जायाः सत्यत्वप्रतिपादकं सप
यास्यामि परमांगति मिति वजयी अन्यथा पराजित इति
दयाच्च कनकं छत्रं वसुध प्रत्येत्य स्वयमभ्युपयत्रः आ
ममुपादये जलपात्राणिदि मनेवांगीकृतस्वपराजयः स्व
व्यानि विभवेसति वैभवः र्यावसितः कंषस्वदैवैर्वापिदि
भक्त्या विप्रान् भोजयित्वापी नापराजितत्वेनावृत्तः क्रियाव
ताभ्रातृकराजले स्वववा सत्रः सात्यादिना प्राप्तपराजि
पीयमोनी सन् भुञ्जीतसह यः परमनेतरं सम्भावधारणं
चन्यभिः इति श्रीहविभक्ति सभासदां मिलितानामप्यं परा
वित्तमे १५ वित्तमे निर्णयं जितः इति निर्णयं अहेतस
यु चतष्पादव्यवहारं गतं भक्त भास्त्रविधिना शास्यः
शेषपादः फयसता इति निर्णयस्य फल माह वृद्धसतिः
आरक्षीयभाषा डिक्ती इति प्रतिज्ञाभावनादादीं प्राद्विता
१३६ रेजीयभाषा तद्विवरणा कादिपूजनात् जयपत्रस्यता
यथा निर्णयः तत्रनारदः य दानात् जयी लोके निगयते
स्योचुः सातिगाः सत्यं प्र जयपत्रस्य लिखनप्रकारमा
तितो स जयी भवेत् अन्य ह सपव यद्वृत्तव्यवहारेषु
यावादिनो यस्य भवस्तु य दूर्वपत्तोत्तरादिकं क्रियाव
राजयः स्वयमभ्युपयत्रो धाराणोपेतं जयपत्रेः खिलं
पि स्वर्णवर्णितोपि सन्क्रि लिखेत् पृथ्वीतरक्रियापुक्तं
यावसत्रोपदेत परं सम्भाव निर्णयोतं यदानृपः प्रदया
धाराणं सम्यै रवधृतः यश्चा जयिने यत्र जयत्रं तडचते
तरात्ता शास्यः सशास्त्रतः य कोत्याघनः अर्थिकाकानिप
स्य वादिनः प्रतिवादिनोवासा तिसातिवच स्तथा निर्णयस्य
तिगा १२५ पलतगा सातिवि तथा तस्य यथचावधुनं सप
तभुक्ति शययानो ॥ तयथातः ॥

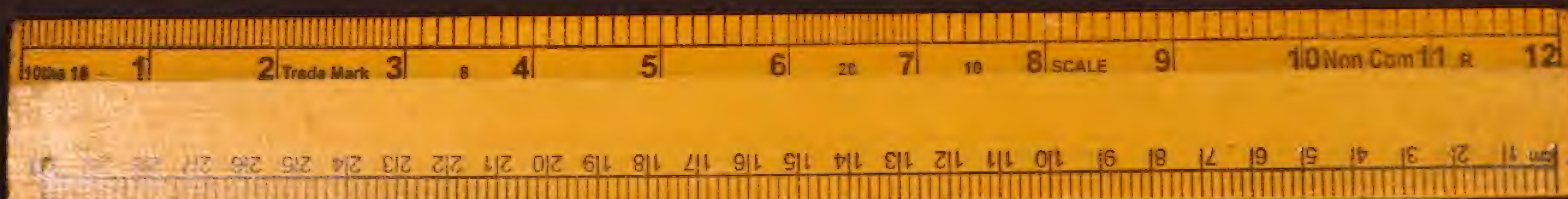
लेखं यथापूर्वं सिवेषयेत् दापयेद्द निकर्णार्थं दंडलेशंच
सभासदस्य येतत्र धर्मशास्त्र पाकितः अमममानं अपलपेतं
विदस्तथा ततश्च भावोत्तरे क्रि कारणेन सात्यादिप्रमाणेन
यावपत्रसात्यादिकं निर्णयो ज यातवन्मः सात्यापराधे देश
यपराजयावधारणं निर्णयका च काले वल मयापिवा वयः
लावस्थितमध्यास्या श्रुत्यादिकं कर्मच वित्तं च दंडं देअपुदा
सर्वं लेखनीयं निरूपणस्यस पुयेत् मनुः तीरितं चावशि
सकत्वप्रदर्शनार्थं तथा हिभा एव यत्र कचन संभवेत् कृ
वोत्तरलिखनं हेतुतरेण पुनर्या ते तद्वर्मातो विद्यात् न तद्वयो
यप्रत्यवस्थानानिषेधार्थं नदिन निवर्तयेत् अवशिष्ट सात्या
गृहीतस्य पुनः परिपोधितं दितिर्णीते अत एव तीरितं प्रा
मयेति प्रत्यवस्थानं संभतिम दिवाकादिभिः समापितं तद्विवा
माणा लिखनं पुनः प्रमाणा दपदंपुनर्न निवर्तयेदित्यर्थः
नरोपन्यासनिगसाध्यं तराह यत्र ततीरितावुभिष्टयो रप्यथ
कात्यायनः क्रियां वलवतीत्त स्मृकृतत्वे सत्ता पराजयी पुन
लाडुर्वलां योः वलवतो सजये द्विडादंडं मंगी कृत्य प्रत्यव
वधते सम्यैः पुनस्तोनापुया तिसृते तत्रपुन र्यायदर्शनमा
त क्रियां निर्णीते व्यवहारे हनारदः तीरितं चावशिष्टेच
तप्रमाणं सफलं भवेत् निर्नि यो मयेत विधर्मतः द्विगुणदं
तं सातिगापे वापि पृथमावेदि उमादाय ततः कार्यं पुनरुद्ध
तं न चेत् यथापलेषु धान्येषु २ माह सपव असातिकंतय
निष्फलाः प्राद्वष्टो गुणाः नि हृष्टं विमार्गीणाच तीरितं अ
णीतव्यवहाराणां प्रमाणास समतमत्ते हृष्टं पुनर्दर्शन
फलेतथा निर्णयोत्तरकस्य महेति असातिकमित्यप्रमाणो
माह मनुः अर्थत्वमन्यमानेन पतणं यातवत्कः ॥
कारणेन विभावितं ॥

उद्देशं स्त पुनर्दृष्टं स्त पुनर्दृष्टं
 स्त व्यवहारप्रयोगे तस्य भाः
 सज्जितोदंष्ट्रा विवादादिगुणं
 दमे साति सत्तावसन्नानां हृष
 गोदर्शनं पुनः स्वयं वा विहितं
 नां नृणां च यौनभवं विधिः
 सातिवचनेन सभावधारिते
 न च प्रामावसादानां दोषदर्श
 ने पुन न्योचदर्शनं स्वभावा
 रेण विरुद्धभावादिना प्रामा
 वसादानां नानास्ति पुनर्न्यायः
 वृहस्पतिरपि पलायनानुते
 रत्वादप्यपलायने च हीन
 स्य गस्तते वादो न स्ववाक्यजि
 तस्य च मनुः बलाहने यला
 दूक्तं बलाहा सिविते च यत्तस
 वीन वलकुतानर्थानकुतान्
 मनुब्रवीत् याज्ञवल्क्यः वलो
 पाधिविनिर्मुक्तान् व्यवहारपि
 वनेयेत् स्त्री नक्त मेतशगाव
 दिग्गमकुतां स्तथा सत्तावसा
 ते यस्यनि बाल भीतादियोजितः
 असंवन्धकृतश्चैव व्यवहारो न
 सिध्यति उपाधिमुल मिति मू
 लपाणिः उपाधिर्भावादि विनि
 ज्ञानेच्छं तन्मते भीतादियोजितः
 १३९

क्तवचनेन यौनरुक्तं वदि
 मः वदिर्देशः सत्तावसादि
 नाउक्तो वातादिना यत्तस
 द्युतायासक्तः असंवन्धोवा
 दितत्रियुक्तव्यतिषिक्त उदासी
 नः आदिपदादस्मत्तत्रासपु
 त्रादे ग्रीहणं तथा च नारदः
 स्मत्तत्रोऽपि हि यत्त कायं कु
 र्याच्चाप्रकृतिं गतः तदप्यक्त
 तमेवाङ्गस्मत्तत्रास्य हेततः
 कामक्रोधाभिभूता येभ्य वा
 सनपीडिताः रागा द्वेषपीता
 श्रुतेया स्वप्रकृतिं गताः
 तथा दासकुतं कार्यं मकुतं
 परिचरते अन्यत्र स्तामि
 देशान्न दासः प्रभु रासनः
 पुत्रेण च कुतं कार्यं यत्तस्य
 दच्छन्तः पितुः तदप्यक्त
 त मेवाङ्ग दाम पुत्रो च तौ
 समौ पतत्र कुटुम्बभरणति
 कविषयं कुटुम्बार्थः यथोक्तः
 पितृवद्धार यमाचरेत्तस्वदे
 वा विदेपो वा तं ज्ञायात्रवि
 लयेत् इति मनुवचनात् कुटु
 मवश्यं भरणार्थं अथार्थ
 नः परतत्रः पुत्र दासादिः व्यव
 हार मृगादिकं ज्ञायान्

स्तस्वः न विचारयेत् अन्य वैव प्रेतकार्यं च यत्तकुतं
 मनेतेत्यर्थः तथा च नारदः पतत्र सर्वं प्रदानं कुटु
 स्मत्तत्रेत् स्मत्तत्रे ज्येष्ठे ज्येष्ठे स्वेन कुतं प्रभोः प्रभोरिति कुतं
 गुणवयः कुतं अस्मत्तत्राः प्र वि यष्टौ तेन प्रभुणा दातव्यमि
 ज्ञाः सर्वाः स्मत्तत्रः एधिर्वीप ति रत्ताकरः
 ति अस्मत्तत्रः स्मत्तः शिष्यश्चा वृद्धस्मतिः यः स्तामिना नियु
 द्यार्थस्य स्मत्तत्रा अस्मत्तत्राः वि तोऽपि यथावयवपालने कु
 यः सर्वाः पुत्रा दासाः परिग्रहाः षीद कृषि वाणिज्ये निरुद्धा
 स्मत्तत्रस्तत्र त गृही यस्य तत्त यस्त समतः प्रमाणं तत्त कु
 स्मत्त क्रमागतं गच्छेयः स ते सर्वं लाभालाभ व्योदये
 दृष्टो ज्ञेयः अष्टमादत्त भिक्षुः स्वदेशे वा विदेपो वा स्तामी
 वातश्चाष्टोडशाद्वीत यौमते तत्र विमन्वेत्त समतस्त
 पि निगद्यते परतो व्यवहार स्य स्तामिना इत्यर्थः १ ति
 हा स्मत्तत्रः पितरावृत्ते जीवते व्यवहारतत्त ॥
 न स्मत्तत्रः स्तामिनापि सम निर्णीतः त्रि कुत निर्णयः नि
 तितः तयोऽपि पितामहान् श्रुयविषयीभूतः तद्देदिकपण्या
 वीजि प्राधान्यदर्शनात् अभा यः निगपे १ सस्यः २ मनुतः ३
 वे च सर्वजः परिग्रहाः अनु हिरुक् ४ प्रतीच्य ५ अपीच्य ६
 जीविप्रभृतयः तथा च वृद्ध इति सप्तर्णीतोतर्हितनामधेया
 सतिः पितृव्य आत्तपुत्रस्त्री नि इति वेदनिर्देशो ३ अथा
 दास शिष्यानुजीविभिः यद्वा निर्देष्टा त्रि निर्देशकर्तव्यथा
 हीनं कुटुम्बार्थं तद्गृही दात तथा हि अर्थीनाम साध्यः
 मर्हति काय्य यत्त कुटुम्बार्थं अर्थस्य निर्देष्टा तत्त प्रति
 मशक्तौ तद्गृहीतं वापितेय पत स्तदभाववादी प्रत्यर्थी
 ता उपपन्ननिमित्तं विद्यादापत् इति मितातया व्यवहारा
 कुतं तत्त कन्यावैवादिकं आये सातिप्रकरणे ॥

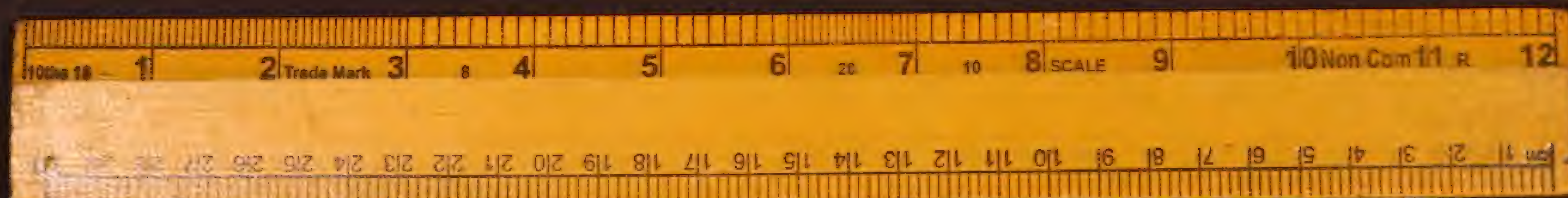
निर्माल्यं स्त्री देवोच्छिष्ट
द्रव्यं देवसत्त्वनिवृत्तिविशि
ष्टदेवदत्तं वस्तु तदुत्तारण
काले यथा ग्रन्थ निर्माल्यता
रागं अत्रिस्मृतौ प्रातः काले
मदा कुर्यान्निर्माल्यतात्तारण
वुधः तपिताः पञ्चवोवदाः
कन्यका च रजं वला देवता
व सनिर्माल्या हंति एरण्ये
रा कृते नारसिंहे श्रीयमोक्तौ
देवमास्यापनयनं देवागरेषु
समूहने स्नायनं देवसर्वदेवा
नां गोप्रदानं समं स्नानं नारद
पंचरात्रेयः प्रातरुत्थाय विधा
यनित्यनिर्माल्य मीशस्य नि
राकरोति न दरिद्रतां च नाका
लमृत्यु न च रोगमात्रं अरुणो
दयवेलायां निर्माल्यं शाल्यतां
ब्रजे तु प्रातस्तस्यान्महापा
त्यं चटिका मात्रयोगतः अ
तिशाल्यं विजयीयाततो
वज्रं प्रहारवत् अरु
णोदयवेलायां शाल्यं
तत्तु दमतेदमिः
चरियायां अतिक्रान्तौ तदं
पातकमावहेत् मुहूर्ते स
सति क्रौ ॥ ॥ ॥

ने पूर्णिपातक मुच्यते अ
तिपातक मेव स्यात् चटिका
नां चतुष्टये मुहूर्ते त्रितये पूर्णि
महापातक मुच्यते ततः परं
ब्रह्मवधो महापातक पंच
प्रदरे पूर्णिमा याते प्रायश्चित्तं
ते ततो नहि निर्माल्यस्य
विलंबे च प्रायश्चित्तं मथ्या
च्यते अतिक्रान्ते मुहूर्ते ह
सदसं जप माचरेत् पूर्णि
मुहूर्ते संजाते सदसं साह
मुच्यते सदसद्वितय कुर्या
त् चटिकानां चतुष्टये मुह
र्ते त्रितयेः तौते अयुते जप
माचरेत् प्रदरे पूर्णिमा याते
याते एरण्येण मुच्यते प्रदरे
समतिक्रान्ते प्रायश्चित्तं न वि
द्यते इति श्रीहरिभक्तिविला
से ३ विलासः निर्माल्यः पुंसा
मः इति नानार्थसंग्रहार्थे अ
सौ निवायः पुं सतोदेषकय
नं तत्त पय्यायं निवपनं ५
पितृदानकं ५ इति शत
रत्नावली ॥
निवास त कस्तन्यो अति
निवासत् स्तुति राच्छादनं
सति क्रौ ॥ ॥ ॥

निवासयति यश्चित्रं चीनां पादावमुच्यंती श्रीदेवक्या
मुकमिति हलायुधः इति श्रीराणोतिके निषण्णा पेंकजे
दुर्गादासः ॥
निवृत्तात्मा पुं निषेयः यथा
कालमाधवीये वृद्धमार्गः नि
षेधस्तु निवृत्तात्मा कालमात्र
मयेतने इति तिष्ठादितत्तं नि
वृत्तिः स्त्री प्रवृत्तिप्रागभा
वः यथा प्रवृत्त्यपथिना विना
एवं प्राप्स्यन् प्रागभाव पवस्तु
निवृत्तिनिराकरणान्न साध्य
मानो निवृत्ति रुच्यते इत्येका
दशीतने कलंजाधिकरणवि
चारः
निषा स्त्री निषाग्रस्याः प्रथमे
कंवति यथा वास्तवोवा निषा
व्या व वासतेयी तमानिषी ३
ति रात्रियर्ष्याये त्रिकोउशेषः
निषा स्त्री मेघवृषमिथुनक
र्कट धनुर्मकर लग्नानि य
थाग्रजगापति युग्मेचकर्मि
थेविस्मयपनिषा संज्ञाः स्तु
ताश्रेते शेषा श्रान्ते दिनात्म
काः इति ज्योतिस्तत्तं निषण्णः
त्रिउभविष्टः यथा पादा ॥
पादावमुच्यंती श्रीदेवक्या
श्रीराणोतिके निषण्णा पेंकजे
एज्या नमो देव्ये प्रिया इति ति
ष्ठादितत्तं ॥
निष्क क उ माने मूर्द्धन्यम
थः क उ निष्कघते स्नां
वणिक् इति दुर्गादासः ॥
निष्कः पुं स्त्री चत्वारः स्व
णाः चारिमोहर इति भाषा
यथाचत्वारः सौवर्णाको निष्का
विज्ञेयस्तु प्रमाणतः इति मा
नवे ५ अध्यायः ॥
निष्पावकथनः पुं स्त्री रा
सोयताकाशान्दंडविशेषः
युक्तिकल्पतरुः तद्विवरणं
यत्तशब्दे दृष्टव्यं
निष्पादयानं स्त्री पदरहितवा
दनं तच्च नौकादिकं इति यु
क्तिकल्पतरुः तत्तदाणादि
नौकाशब्दे दृष्टव्यं ॥
निष्पावः पुं धान्यादीनां नि
स्तपीकरणं तत्त पय्यायः ५
तौकराणं ५ यथाधान्यादिनि
स्तपीकार्यं वज्रलीकरणादिषु
तथा वस्तुनीकरणं निष्पावः
पवनं पवः इति शब्दरत्नाव
ली राजाभिषेकीने ॥

भटवास इति भुंठ वंश इति वरवरः इत्यमरीकायां भू
वा हिन्दीभाषा तत् पर्यायः तः तत् पर्यायः हीनः १३
गुणः निष्ठाको राजशिखी ततः १५ ततः १५ वेतकः
सादलकः श्वेतशिमिकः नि १६ इति श्वेततावली
ष्ठावो मधुरोरुतो विषाके नीरेणकः त्रि धुलिपूतम्
स्त्रो गुरुः सरः कषाय स्त्रादिः यथा नीरेणका भू
न्य पितासमूत्र वात विवन्ध २ भूदिनि सत् पयस्वताकः
कृत विदास्योविष श्रेष् नीलः पुं अजमोक्षस राजः
शोधयल्लक्रनाशनः इति नीलिन्यो पत्न्यो जातः पुत्रः
भावप्रकाशः यथा अजमोक्षस नीलिनी
निष्प्रवाणि त्रि नूतनवस्त्र नाम पत्नी तस्या नीलसेतु
तत् पर्यायः आहतं ५ अ पुत्रोः भवत इति विलसुग
हने ६ नववस्त्र ७ इति श गो ध अशो १६ अध्यायः
द्वरत्तावली ॥ नीलकुंतला स्त्री गोर्वाः स
निसृष्टार्थः पुं धनाय व्ययण लीविशेषः यथा सखी रत्न
लनादो नियुक्तः यथा वृद्धस्य सुखीनाम जगदेवं सुविशि
तिः यः स्वामिना नियुक्तो तातां निवार्योपरा प्राद सखी
पि धनाय व्यय पालने कु सानील कुंतला इति वृद्ध
वीद कुपि वाणिज्यो निसृ म्पुराणे ३५ अध्यायः
ष्टार्थस्तु स स्मृतः इति विव नीलगणेशः पुं नीलवर्ण
हारतने पुरुषविशेषः गणपतिः इति भूत उम
तस्य लतणं यथा धीरः पि २ः अपि च लीलागललो
रमेतिः मृगः स्वामिकार्यवि लकालव्यालविलासिने ग
धायकः स्वयोरुषप्रकाशी गोपाय नमो नीलकमला
च निसृष्टार्थः सउच्यते इति मलकांतये इति लीलाव
संगीतदामोदरः ती नीलधनः पुं राजविशेषः
नीचः त्रि हीनजातिकर्मा अस्य पुरी मादिष्मती भाषा

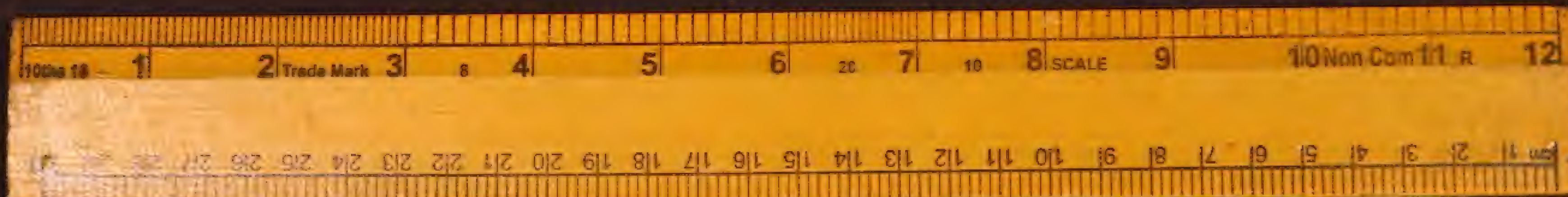
ज्ञाता कन्या सादा लक्ष्मीणा एवं गुणं नीरुजं तवकं मंड
पाज्वाता यथा अर्जुनसुद ले तक्षिकित सा यथा
योगजन पुरी मादिष्मती यथा शिववेधः प्रलेपेषु तथा भंगौ
नालधनेन वीरेण रतितो ॥ रुपावते वंगंच नीलिकं वा
दुर्गमंडितं नीलधनस्य महि पि न्यल्लेच तिलकालकं वटं
वी ज्ञातानाम्नी समध्यमासा कुरा मसूराप्रलेपाङ्गना
हां कन्यो प्रसूतसा सन्दरी ध शनाः व्यरो मंजिष्टयालेपः
मितत् परा इति नैमिनिभारते प्रशक्ता मधुयुक्तया अथ
आश्वमेधिके पर्वणि १५ वा लेपनं शस्त्रे प्राणसुरधि
अध्यायः नीलपिंगला स्त्री गो रेणव वंगल्लुङ्गणत्वकस्या
जातिविशेषः यथा गवोजाति दजामूत्रेण पेयिता जातीफ
स्तवत्पामि मृगशैकुमनादि लस्य लेपस्तद्वेङ्गंच नीलि
जप्रथमा गौरकपिला द्वितीया कां अर्कतीरद्विद्वाभ्यां मर्दपि
गौरपिंगला तृतीया रक्तकपि त्याप्रलेपनात् मूलकास्य स
लाचतुर्थी नीलपिंगला पंचमी मंयाति चिरकालोद्भवं ध्रुवं
शुक्लपिंगला सप्तमी चित्रपि मसूरैः तीरसंपिष्टैर्लीलमास्य
गती अष्टमी यधुरोहिणी नव दृताब्जितैः समरात्रात् भवेत्
मी श्रेष्ठमी तपिंगली दशमी सत्यं पुंडरीकदलोपमं वटस्य
श्वेतपिंगला तादृशा लेप्यनडा पांड पत्राणि मालती रक्तचन्द
हः कपिलास्त प्रकीर्तिताः ने कुष्टे कालीयकं लोभ मेभि
इति वृद्धमपुराणे उत्तर लोपं प्रयोजयेत् युवानपिडका
वेडे १५ अध्यायः नांत वंगनांच विनाशानं स्या
नीलिका स्त्री लङ्गरोगनि देतेन सुखे चापि वर्जितं नीलि
शेषः तलणं यथा कादिभिः कालीयकं कलंबक
कृष्ण मेवं गुणवक्त्रे इति
गात्रे वा नीलिको लोके युवानपिडका युवान
विडः एवं गुणे ॥ ॥ ॥ ने तत्र पिडका पृथोदरादित्वा

त्रकाभलोपः कुंकुमं चन्दनं
 लोथुं पत्रं रक्तचन्दनं का
 लीयकं मुशीरं मन्त्रिणं मधु
 घटका पत्रकं पत्रकं कुं
 पत्रं गोरोचना निभा लाक्षा
 दारुहवित्रा च गेरिकं नाग
 केशरं पलाशकुसुमं चापि
 प्रयुज्य वटोकराः मालती
 च मधुच्छिष्टं सर्षपाः सुरभि
 र्वा चतुर्गुणपयः पिष्टे रेतै
 रतमिहैः पुथकं पचेन्मदा
 रिनावेद्य स्तौलेप्रस्यहयोसि
 तं वदनाभं जनादेतद्भगं नी
 लिकया सह तिलकं माषकं च
 छे नारायेन्मावडधिकां पद्मि
 नीकंठकं वापि हरेजतमणिं
 तथा विदध्यादुदने पूर्णचन्दनं
 उल्लेख्य पत्रं वकुम्भं रति
 लोके कालीयकं कलव रति
 लोके सुरभिर्वचामहाभरी रति
 लोके कुंकुमायं तैले रतिभाव
 प्रकाशः नीली स्त्री वृत्तभेदः नीले
 र गच्छ रति भाषा तत् पर्या
 यः हली ५१ हलिका ५२
 द्रोणिका ५३ इति ॥
 शहरत्नावली ॥

नीवारः पुं तत्प्राधान्यभेदः
 उडीधान इति वंगभाषा तौ
 नी इति हिन्दीभाषा तत्रास
 गुणाः प्रसाधिका त नीवा
 रस्तुगांत मिति च स्मृतं नी
 वारः शीतलो ग्राही पित्तघ्नः
 क्वातेकते इति भाष्यप्रकाशः
 नीदार्थः पुं हिमं तत् पर्यायः
 निदार्थः ॥ मिहिका १२
 इति शहरत्नावली नुड शि
 वये शिनुडति अत्रुडीत् नुजे
 उ इति दुर्गादासः ॥
 नृत य नर्त य नृत्यति नर्त
 कः इति दुर्गादासः
 नृसिंहः पुं महाविलसः तन्म
 त्रादि यथा अथ नृसिंहमंत्रः
 निवन्त्ये उग्रं वीरं वदेत् एवं
 महाविलस मननारं जलं तं प
 द माभाष्य सर्वतोमुखमौरये
 त नृसिंहं भीष्माभद्रं
 मृत्युमृत्युये वदेत्ततः नमो
 स्पदमिति प्रोक्तौ मंत्रराज
 सुरद्रुमः अयं मंत्रो मायायु
 रितोपि भवति तदा सर्व
 फलप्रदः तथाच निवर्ति
 सलेवा पुटि शेत् स्यात्स

वकामफलप्रदः अथ पूजा लिदानपर्यंतं विधायवाशप
 प्रातः कृत्यादि वैष्णवोक्तपी जा मारभेत् केशरं ग्रादिको
 ठमन्त्रं विधाय ऋष्यादिना लोषु मध्येदित्त च अंगानि पूजये
 स कुर्यात् शिरसि ब्रह्मणो ज त यथा उग्रं वीरं हृदयाय न
 येनमः सुखेऽनुष्टुप् छंदसौ नमः सः महाविलसं शिरसे साहा
 हृदि नृसिंहाय देवतायेनमः त्वत्तमे सर्वतोमुखे शिवाये।
 ततः करोगन्धामो चतुर्भिर्हृद वषट् नृसिंहं भीष्मांकवचाय
 यं वीर्यं शिरस्तावद्विरतरैः ऊ भद्रं मृत्युमृत्युनेत्रत्रयाय वो
 भिलाष्टाभिः समुदिरष्टा षट् ततः एवीदिदले पुगरुडं
 षट्तिः कवच मीरितं ताव शंकरं शेषं ब्रह्माणां च मष्टये
 द्विर्नयनं प्रोक्तं अस्त्रं स्यात् त विदिदलेषु म्रियं द्वियं धृ
 करणाद्वैरैः ततो मंत्रस्यासः ति सुष्टिच प्राणवादिनमौतेन
 शिरोललाट नेत्रेषु मुख वा पूजयेत् तद्वदि विन्दुदीन वज्रा
 क्षत्रिसन्धिषु साग्रेषु कुक्षौ दीप्ति संपूज्य धूपदिविसर्जनं
 हृदये गले पाशेद्वये पुनः कर्मसमापयेत् अथ पुरश्चर
 अपरांगे च ककुदि न्यसेद् एण्डात्रिंशलतजपः तथाच व
 णिन् यथाक्रमे यानेत्त मा णिलते जपे मंत्रं तत् सहस्रं च
 णिकाद्रिसममभं निज रुचां तन्मृतैः पायसात्रैः प्रज्जुपादि
 वस्तरहोगां जातु न्यस्तक धिवत् एत्रितेऽनले मंत्रांतरं
 रं वुजे विनयनं रत्नोलसत् यथा पाशः शक्ति नरहरि रंकु
 भूषणं वाभ्यां धृतं शोखचक्रम पो वर्मफट् मनुः यडतरो न
 निशं दंष्ट्रो प्रवृत्तोलसत् जा रहरेः कथितः सर्वकाददः
 लाजिह्मसुदारकेण रचयं वन्देत् अथ पूजा प्रातः
 सिंदं विभुं एवं ध्यात्वा मानसैः स कृत्यादि वैष्णवोक्तपीठस्यासौ
 ह्य शोखस्यायने कृत्वा वैष्णवो ते पीठमन्त्रं विधाय ऋष्यादि
 रूपीठपूजां कृत्वा पुनर्ध्यात्वा हनादि पंचपुष्पांज ॥

न्यासं कुर्यात् शिरसि ब्रह्मणे
 ऋषये नमः सुखे पालयन्ते
 नमः हरि नृसिंहाय देवताये
 नमः ततः करोग्न्यासौ आं
 गुह्याभ्यां नमः द्वीतर्जनीभ्यां नमः
 स्वा हा तौ मध्यमभ्यां वषट्
 क्रौ अनामिकाभ्यां हूं कनि
 ष्ठाभ्यां वौषट् फट् करतलप
 ष्ठाभ्यां फट् पवं हृदयादिषु
 ततो ध्यानं कोपादालोलजि
 ह्व विवृतनिजमुखं सोमसूर्या
 ग्निनेत्रं पादादनाभिरक्तप्रभ
 मुपरिसितं भिन्नदैत्येन्द्राग्रं
 शोखं चक्रासि पाशं कुशकु
 लिश गदादारणान्मुद्रदन्तभी
 मेतीक्ष्णप्रदं मणिमयवि
 विधाकल्पमौडं नृसिंहं एवं
 ध्यात्वा मानसैः संपूज्य शोख
 स्थापनं कृत्वा वैभवोक्तयो
 ठपूजां कृत्वा पुनर्ध्यात्वा वाह
 नादिपंच पुष्पांजलिदानययं
 ते विधाया वरणा पूजा कारभे
 त केशपेष्टादि कोणेषु म
 येदित्तवर्गो हृदयाद्यन्तः रत्या
 दिनाय होवि पूजयेत् ततः पञ्च
 एवादिषु शोखं चक्रं पाशं अ

कुशं वज्रं गदां खड्गं खड्गं च
 मणवादि नमो स्तेन पूजयेत्
 तथा च निवन्धि अंगारुते
 हिसुक्रं शोखं पाशं कुशं पुनः
 वज्रं कोमोदकी खड्गं खड्गं
 पञ्चेषु पूजयेत् ततः इन्द्रादी
 न वज्रादीषु संपूज्य धूपा
 दि विसर्जनान्ते वस्त्रं समा
 ययेत् अथ पुरश्चारां षड्
 लक्षजपः अथवा च जप
 लक्ष जपेन्मंत्रं चेतनं जप
 यत्ततः ततः सहस्रं सप्तिह
 र्जो तोषयेद्भुजनां गुरुं मंत्रं
 ततः यथा लकारो वक्रिमात्
 को मनुविन्दुसमन्वितः एका
 तरो मनुष्योक्तः सर्वकामफल
 प्रदः अथ पूजा प्रातः कृत्वा
 दि वैभवोक्त ध्यानाच्च नादिकं
 सर्वं मंत्रराजवत् विषोषस्त
 त्रं वि स्तुति गौयत्री छन्दो
 नृसिंहो देवता लकारो वीजं
 ओंकारः शक्ति षट्दीर्घभा
 जा वीजेनांगकल्पना अथ प
 रश्चारां मष्टलक्षजपः तथा
 च अष्टलक्ष जपेन्मंत्रं मित्यादि
 मंत्राभ्यां यथा कल्पे जपद्वयं
 समुच्चार्य श्रीपूर्वो नृ॥

सिंहोऽपि अष्टातरो मनुः
 प्रोक्तो भजतां कामदो म
 णि अथ ब्रह्मा ऋषि गौय
 त्री छन्दो नृसिंहो देवता षड्
 दीर्घयुक्त वीजेनांगकल्पना
 ध्यानाच्चनं मंत्रराजवत् अ
 थ पुरश्चारां मष्टलक्षजपः
 वसलक्ष जपेन्मंत्रं मित्यादि
 चनात् इति तंत्रसारः
 नृसिंहचतुर्दशी स्त्री वैष्णव
 युक्तचतुर्दशी तत्र व्रतवि
 धिष्वपि वैष्णवस्य चतुर्द
 ष्यां युक्ता यो श्रीवृकेश
 री जातस्तदस्यां ततः पूजा
 त सर्वं कुर्यात् सत्रं अथ
 श्रीनृसिंहचतुर्दशीव्रतनित्य
 ता वृहन्नारसिंहपुराणे श्री
 भागवत् नृसिंहप्रज्ञादसंवादे
 व्रतविधिकथने चतुर्दशे त
 कर्तव्यं मम संतुष्टिकारां
 महागुण सिद्धे श्रेष्ठे मानवैर्भ
 र्गभीरुभिः किं वदिस्याम
 दिने यस्तु लज्जयेत् सतपाप
 भाक पवंतात्मा प्रवर्तयं मदि
 ने व्रतमुत्तमं अथवा नरकं य
 तियावच्चन्द्रदिवाकरो तत्राधि
 कादिनिर्णयः तत्रैव सर्वेषां

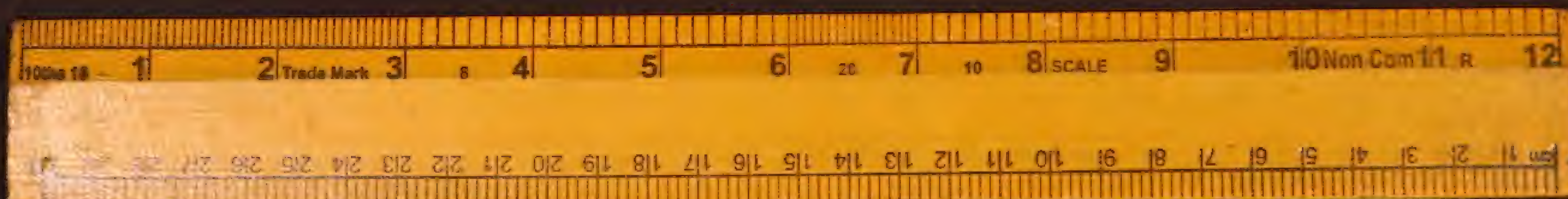
मेव लोकोनां अधिकारोऽस्ति
 मद्भुते मद्भुतैस्तु विशेषेण प्र
 णिये मत् परायणोः अथ
 तस्मादात्म्यं तत्रैव श्रीप्रज्ञाद
 उवाच नमो भगवन् विष्णो
 नृसिंहवपुषे नमः तद्भक्तोऽ
 हे सरोशैर्कं त्वां पृच्छामि च
 ततः स्वामिं स्तुति मेमात्पत्रा
 भक्तिर्वैभवा कथं कथं ते
 सुप्रियो जातः काराणं वद मे
 प्रभो श्रीनृसिंह उवाच कथया
 भिमहाप्रज्ञ शृणुष्वैकाग्रमा
 नसः भक्ते र्यतकाराणं वत्
 सप्रियत्वं सत् तत् पुनः पुरा
 कल्पे सभूविप्रः किंचित्त्वं ना
 प्रधीतवान् नाम्ना च व स
 देवो दिवेषणयो तत् पुरो
 ऋभूः तस्मिन् जन्मनि नेवत्वं
 ते चकथं सुकृते कियत् सु
 क्ता त मद्भुतं चैकं देवतासंग
 तलालसः मद्भुतस्य प्रभावे
 न भक्तिजीता तदेव श्रीश्री
 नृसिंहाद्युतस्वामिन् कस्य
 पुत्रेण किंकृतं वैष्णवो
 वर्तमानेन कथं तद्दि कृतं
 मया आत्मानं विस्तरेण वक्तु
 मर्हसि सास्य ॥

तं श्रीनृसिंह उवाच पुरातनं
तीपुरे स्नासीद्बालाणो वेद
पाशः तत्रास वसूष्माति
सर्वलोकेषु विप्रतं नित्यं हो
मक्रिया मेव करोति द्विजस
तमः ब्रह्मक्रियास सततं स
र्वं सुकिल तत्र परः अग्नि
होमादिभि र्यज्ञै रिक्षाः सर्वे
सरोत्तमः तेनापि विद्यमाने
ननकृतं दुष्कृतं कियत्त
सभायां सुशीला भूदिव्या
ता भुवनत्रये पतिव्रता सदा
चारा पतिभिरि पुरायणा
जतिरेवमुताः पंच तस्यां हि
जवराजतः सदाचाराः सवि
हुंसः पितृभक्तिपरायणाः
तेषां मध्ये कनिष्ठस्त्वेवंपरा
यो ततपरः सदाता सत्रिवेषा
मानेन सुगणानं कृते त्वया
सदा पापरतस्त्वं हिताकथाय
यने भृशं विलासिनो गृहे नि
त्यं वसति रीभवत्तव एकदा
तद्गृहे स्नासीतया मदान् क
लिः ततः कलहभावेन भाजनं
कृतं त्वया अज्ञानात्तु तं चक्रे
अज्ञाना सुतमेव त्रयथा सह विवा
देन रात्रौ जागरणं कृतं ॥

वेषणाया अपि तत्सर्वं प्रज्ञा
तंतवयममं रात्रौ जागरणे
तस्याः संज्ञातं कायपोथनं
बुवयो मीदृते जात मज्ञाता
मादृक्पुण्यं येन चीर्णं
तेनाद्य मोदंते दिविदेवता
सृष्ट्यर्थं ततो ब्रह्मा चक्रे
मद्वतसुतमं मद्वतसुप्रभावेन
निर्मितं सचराचरं ईश्वरेणापि
तच्चीर्णं वधार्थं त्रिपुरसुचम
दिमेव व्रतस्यास्य त्रिपुरं स
निपातितं अयैषु वक्रभि
दैवै ऋषिभिश्च पुरातनैः
राजभिश्च महाप्रज्ञै र्विदितं
व्रतमुत्तमं एतद्व्रतप्रभावेन
सर्वे सिद्धि मप्राप्ताः वेषणा
पिमत् प्रियाजाता त्रैलोक्ये स
विचारिणि ईदृशं मद्वतं वत्
सत्रैलोक्येवैव विप्रतं भूमी
यासु विलासिन्या व्रत मेत
उपस्थितं प्रज्ञादनेन तेभक्ति
मोपि ज्ञाता सव्रतमासावे
पपात्पराजाना दिविभोगा
ननेकशः भूक्ता काम वि
लीनास्तत्वं प्रज्ञाद विविष
मां कार्याय मवतार कोम
लरीरात् एव कृत्स्नो विधाय
सर्वकार्याणि ॥

शीघ्रं मयि गमिष्यसि य एवं
व्रत मप्येत प्रविधास्येति मा
नवाः न तेषां पुन रादृतिः
कृत्यकोटिपातै रपि अपुत्रो
तभते पुत्रान्मद्वताश्च सवर्च
सः दरिद्रो लभते पुत्रालक्ष्मी
धनस्य च यादृशी तेजस्का
मोलभेतेजो राज्येभ्यो राज्यसु
त्तमं आयुष्कामो लभेतायु
र्घाटपांतपिवस्य च स्त्रीणां
व्रतमिदं साधु पुत्रदं भाग्य
दंतया अवेधायकं तासां
पुत्राणो कविनाथान धनया
यफलं चैव पतिप्रियकरं सत्वं
सर्वभोगसुखं तासां दिव्यमो
खं भवेत्ततः स्त्रियोवा पुरु
षावापि कुर्वन्ति व्रतसुतमेते
भो ददाम्यहं मोखं भुक्तिमु
क्तिफलं तथा वक्रनोक्तेन किं
वत् सव्रतस्यास्य फलस्य हि य
द्वतस्या फलं वक्तुं नाहं शक्ता न
शंकरः ब्रह्मा चतुर्भिर्वैक्तेषु ना
लेस्याजीवितावधिकि च तत्रै
व व्रतविधिकथने यथा प्रवृ
त्तिः स्यात् पातकस्य कलो युगे
तथा तथा विधास्यन्ति मद्वतं
विरलं ॥

जनाः मद्वतस्य विधाने च म
तिने स्यात् इरात्मनो सदापा
परताज्ञातं पुरुषाणां विक
र्मानि विचार्यो वे प्रकर्त्तव्यं
साधवे मासि मद्वतं प्राप्ते
भूतदिने व्रतस्य सर्वकलष
नाशानं येनैव क्रियमाणेन
सहस्रहादशीफलं जायते
नमपाचविन मावपाणाम
हात्मनो तदंते च यद्दं मृ
गायादृक्पात्रते पापप्रिता
शानं तस्य अवगमात्रेणात्र
लहत्यां व्यपोहति पवित्रं
परमं गुणं कीर्तयेत् यस्तमा
नवः सर्वान कामानवाप्नो
ति व्रतस्यास्य फलं लभेत्
अथ तद्व्रतदिननिर्णयः आ
गमे वैष्णवे शुक्लपक्षे च च
तर्दृश्यां महातिथौ सायं
प्रज्ञादधिकार ममदिसुः प
रोदृतिः सद्यः कटकटायावृ
विस्मापितसभाजनः लीलया
स्तम्भगभीताड्डुतः पादुभी
षणाः वृद्धे रवताराता यत्न
तं समुपोषयेत् महापुण्यत
मायांचसायं विप्रप्रपूजयेत् ह
द्वारासिद्धे वैष्णवसुक्लपक्षस्य
चतर्दृश्यां समाचरेत्

मज्जन्तसंभवं पुण्यं व्रतं
 पापप्रणाशने किंच स्वर्गा
 नद्वययोगे त शनिवारि
 महुते सिद्धयोगस्य योगेभ्यो
 चरन्त्यते देवयोगतः सर्वेभ्यो
 स्त सपुत्रै देवाकोटिविना
 शने केशवै च प्रकृत्योमदि
 ने फलकोटिभिः वैश्वैर्न
 त कर्तव्या स्मरविद्वत्तदृष्टी
 अथ तद्व्रतविधिः दृष्टी अथ
 तद्व्रतविधिः तत्रैव प्रातरु
 त्वाय कुर्वीत नियमं मनसा
 स्मरन् मा मेवमदिने वतस्
 देवपावनपूर्वकं नियममंत्रः
 श्रीनृसिंह महो प्रस्ते दयं क
 रु ममोपरिग्रहादं ते विधा
 स्यामि व्रतं निर्विघ्नं नयेति
 व्रतस्थेन नवक्तव्यं मदिनेपा
 पिभिः सहमिच्छात्तापो न
 कर्तव्यः समग्रफलकोटि
 भिः सिध्यं हते विहायोच्चै
 व्रतस्थेन महात्मना स्मर्तव्यं
 मम वृण्व मदिने सकले पु
 मे ततो मध्याह्ने वेलायां नद्या
 दोत्र मलेजस्ते गृहे वा देवावाते
 वा तद्गोवातिपाभने वैदिके
 न वमंत्रेण स्थानं कुर्याद्वि
 त्ताः ॥

मृत्तिका गोमयेनैव तथा
 त्रीफलेन वा तिलै वा सति
 पापत्रैः स्थानं कृत्वा महा
 त्मभिः परिधाय सुवि वेष्ट
 नित्यकर्मसमाचरत ततोय
 हे समागत्य स्मरन् मा भक्ति
 योगतः गोमयेन विलिप्त्वा
 य कुर्यादष्टदलासुजं क
 लसे तत्र संस्थाप्य ताम्ररत्न
 समन्वितं तस्यापरिचयेत पा
 त्रे तं कुलैः यमैः परिते हेमैः
 तिलैः तत्रैव स्थाप्या लक्ष्मीस्त
 थैव च एतेन वतर्द्धनतर्द्धन
 नवापुनः तथा शक्ति तथा का
 र्यं वित्तपण्डविर्वर्जितैः पचा
 मृतेस्त्राय पुननेन समाचरेत्
 ततो ब्राह्मणमाहूय तमाचार्य
 मलोलुपे कुर्यात्पुस्तकमा
 युक्तं शांते दत्तं जितेन्द्रिये ते
 नैव कारयत् एजा दृष्टुं या
 स्नानुसारतः आचार्यवच
 नाहोमान् एजा कुर्याच्चरन्
 व्रते तत्राये प्रज्ञादः एजनी
 यः तथा चागमे प्रज्ञादत्ते
 शानाशय या हि पुण्यवृत्त
 दृष्टी पुजयेत्तत्र यत्नेन देव
 प्रज्ञादमग्रतः वृद्धाश्रितः ॥

कारयेत्तत्र पुण्यस्तवकणे
 भित्तं ऋतुकालोद्भवैः पुष्पैः
 पूज्याः देव यथाविधि उप
 चैः घोडशभिः स्मरन्त्रै ना
 मभिः स्थाप्य ततः पौराणि
 कैः स्मरन्त्रै एजनीयो विशेषतः
 तत्र चन्दन मंत्रः चन्दनं श्री
 तले दिव्यं चन्द कुंकुम मि
 श्रितं दहामिते प्रतस्पर्धन्
 सिंह परमेश्वरेति पुष्पमंत्रः
 कालोद्भवानि पुष्पाणि तल
 सादीनि पुष्पाणि तलसादी
 नि वै प्रभो एजया भिनृसिंहे
 शलत्सा सह नमोस्तुते धृ
 पं सर्वदेवसवलभं करोमि
 महाविष्णो सर्वकाम समृद्ध
 ये इति दीपमंत्रः दीपः पाप
 दहाः प्रोक्तं स्तुमसं राशिनाश
 नः दीपेन लभते तेजस्तत्सा
 दीपं दहामि ते इति नैवेद्य
 मंत्रः नैवेद्यं सौख्यं वास्तव
 त्प्रभोज्य समन्वितं दहामि ते
 माकांत सर्वपापदयं कुरु
 ति अष्टमंत्रः नृसिंहाक्षतदे
 वेश लक्ष्मीकांत जगत पते
 नेनाद्यमदानेन सफलः सु

र्मनोऽथाः इति पूजामंत्रः
 पीतं चर महाविष्णो प्रज्ञा
 दभयनाशकृत् यथाभूता
 चनेनाथ यथाकृत्फलदोभ
 भवेति रात्रौ जागरतां कुर्यात्
 गी तवादित्र नर्तनैः पुराण
 पठने नृपं श्रोतव्यं मत कथान
 के ततः प्रभातस्मये स्थाने कृत्वा
 हतद्वितः एकांकेन विधानेन
 पूजयेन्मां मयत्नतः किंच म
 हेशे येन राजाता ये जनिष्यं
 मत पुनः तां स्तुमुद्धर देवेषा
 डः महातभवसागरात् पात
 काणां वमग्रस्य व्याधि दुःखा
 मुराशिभिः तीव्रैस्त परिभू
 तस्य महादुःखगतसमे करा
 वलन्वनेदेदि पोषशापिन ज
 गत् पते श्रीनृसिंह रमाकांत
 भक्तानां भयनाशन तीराश्रु
 धिनिवास त्वं श्रीयमागो ज
 नाहने व्रतेनानेन मेदेव भु
 क्तिमुक्तिप्रदो भवा पठे प्रार्थ
 ततो देवं विसृज्य च यथावि
 धि उपहरादिकं सर्वमावा
 ध्याय निवेदयेत् दक्षिण
 भिः ससंतोष्य ब्राह्मणं सु
 विसृजेत् मम ध्यानसमाप्त

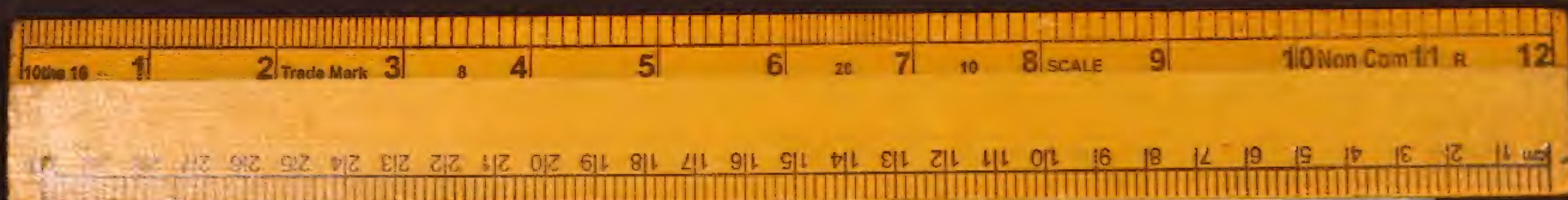
हो भुंजीत सह वन्युमि रिति
इति श्रीहरिभक्तिविलासे १५
विलासः
नृम नीतो मनरयति नी
तिः प्रापणा इति डगी
दासः
नृ मि नीतो मि नृणाति
नीतिः नीतिः नीतिः प्रापणा
इति डगीदासः
नेभिः स्त्री कृपनिकटसमान
स्थानं यथा नेभिर्नमीति का
वस्यात् कृपातिकसमस्थले
इति शहरत्नावली ॥
नैवेद्यं स्त्री देवाय निवेदनी
यद्रव्यं तस्य व्युत्पत्तिर्यथा
चतुर्विधं कुलेषानिद्रयं तेष
इसां विनं निवेदनात् भवेत्
मि नैवेद्यं तदुदाहृतं इति
कुलातीवे १३ उदासः तदुदा
गा यथा ससितेन सस्युदेन
यमेन ससितेन सस्युदेन पायसे
न ससिपिषा सितो दनं सकद
लि दधाद्येभ्य निवेदयेत् इति
प्रपंचसारः नोः स्त्री नो का यथा
ततः प्रवर्तितो विद्वान् विद्वे
गा नरस्तदा पार्याको दर्शयामा
सन्नो मारुतगामिनी सर्वदा ॥

तसदा नावं यंत्रयुक्तो पता
किनी शिवे भागीरथीती
रे नवै हिस्वितिभि कृतो
इति महाभारते आदिपर्व
गा जलमृदे १५६ अध्यायः
यते नयन्त्रवाहिता नौकाय
तीयते कलेरनौका इति इति
मोह इति च यस्याः प्रसिद्धिः
नौका स्त्री वारिरथः इति
त्रिकांडशेषं तत् पर्यायः त
रुंडः ५ पादालिन्दा १३
नृवा ११ दोडः १२ वाधुः १३
वाधुटः १४ वदित् १५ पोतः
१६ इति शहरत्नावली वह
नं १७ इति जटाधरः ॥
मछ स्त्री तदुदोगविशेषः
मेचेता इति भाषा तल्लता
यथा मंडले महदल्पं वापा
वंवा यदि वा सितं सहजं नो
रुजं गात्रे मछं तदभिधीय
ते तच्चिकित्सा यथा शिरा
वेधैः प्रलेपैश्च तथाभ्यंगे क
पाचरेत् मछं लिप्तेत पयःपिष्टं
कल्कैः स्त्रीविरुद्धैः त्रिभुवन
विजयापत्रं मूलं स्य विरस्य वि
पाचैभिः उद्धृतेन विरचितं ॥

मछ व्यंग्यपदं सिद्धं स्यवि
स्य वृद्धदारी इति भावप्रक
ष्टः न्यायः पुं
तर्कशास्त्रं यथा न्याय वेषे
विकादिः स्यात् तर्कविद्या प्र
तिष्ठिता तस्या साम्बोहिकी ज्ञे
या तत्रात्मज्ञानमुद्रयेत् इति
शहरत्नावली न्यायं त्रि न्याया
गतधनादिः तत् पर्यायः क्रा
मोचितं ७ इति शहरत्नावली

पं पकारः तस्य ध्यानं
यथा विवित्रवसनं देवी हिभू
ता पंकजेतागो रक्तचंदनलि
पंगी पद्ममालाविभूषिता मा
गादि कोयूर हारभूषिता
मणिरत्नादि केयूर हारभूषि
तवियदां चतुर्वर्गप्रदानित्यां नि
त्थानदमयी परां एवं ध्यात्वा प
कारेत् तस्मै त्रंदया ध्यायेत् इति
वर्णोद्धारतंत्रं तस्य नामानि यथा
पंः पुरप्रियता तील्लालोहितः
पंचमो रमा गुणकर्ता ॥

निधिः शेषः कालरात्रिः सुवा
हिता तपनः पालनः पातापम
रेण निरंजनः सावित्री पातिनी
पानं वीरतत्त्वोपनुद्धरः दक्षिणा
यं स्य सेनानी मरीचिः पवनः
शानिः उद्गीर्णजयिनी कुंभाः
संसे रेखाचमोदकः मृत्तादि
नीय मिन्द्राणी लोकांती म
न आत्मनः इति नानातं
त्रं पंकं स्त्री सिन्नतंडुला
दि तत्रपाकस्य विधि निषेधा
दि यथापूर्वोक्तमिमुक्तो भूत्वा
उत्तराणामुत्तेन वा पचेदत्रं च
मध्याह्ने सायंकौ च विवर्जये
त् अग्राणाभिमुखे पक्ता अ
मृतात्रे विज्ञानोद्दि हर्षसुखो
धर्मकाम श्रान्तरमुखो पतिः
कामश्च पश्चिमे पेयाभ्याभि
मुखे पक्ता दक्षिणे जायते नभः
यदा त आयसे पात्रे पंकमय्या
तिरो द्विजः स पापिष्टोपि भूते
त्रं शैवेपरिपच्यते ताम्रे प
क्ता वल्लर्हनिर्माणो भवति
वेत्तयं
सर्गापात्रे त यत् पंकं अमृतं

तदपि स्मृतं पितृभ्यां य
 क मंत्रं च पितृभ्यो न यशसि
 नि पुंढरीकस्य यज्ञस्य लभते
 फलमीप्सितं वातलेन तपत
 पक्कं भगिन्या च कनिष्ठया
 असंगोत्रेण यत् पक्कं शक्ति
 तं तदपि स्मृतं अभक्तेन च य
 त् पक्कं स्त्रिया पक्कं तथैव च
 पक्कपात्रे च यत् पक्कं तत्तस
 वंति फलं भवेत् उद्वरेण
 काष्ठेन कदंबस्य दलेन च शा
 लेन कर्मदेन उदराचमिकेन
 च पक्कान्नं नैव भुञ्जीत भुक्ता
 कृच्छ्रसमाचरेत् अप्रजाया
 तु वनिता नाश्रीयादेव तद्
 हे शालकाष्ठस्य पक्कान्नं शि
 रीषकस्य चैव हि कलिचंडा
 तकस्यैव वज्राचारुणाकस्य
 च भेरु शालालैर्वापि पक्का
 न्नं गृहीतं स्मृतं यदा मृत
 यपात्रे तु पक्कं वैश्वकालि
 कं मासे पक्षे तथाष्टौ च तत्पा
 त्रं विस्तेह्यही भुजः पाके तथा
 सिंहे भिषुने वा वरानने यः कु
 य्याद्भोजनं देवि कृच्छ्रेणैव विष्णु

द्याति एकदा तज्जलं दद्यात्
 दिवा न प्रदापयेत् विभां
 रयेत् पात्रं पश्चात्तौ नरायण
 त पा इति मोदकं कनुपक्कं
 च गव्याणां घृतसंयुतं पुन
 पुनर्भोजने च पुन रच नउ
 द्याति इति च मत्स्यसूक्ते म
 हातंत्र धर पटलः ॥
 पंकिलः त्रिसकदेमः तत्त प
 य्यायः पंकयुक्तः ३ इति शास्त्र
 रत्नावली कहेमान्वितः ॥ इति
 जराधरः ॥
 पंक्तिः स्त्री सजातीयसंस्थान
 विशेष तत् पर्यायः शरीरि
 ॥ संततिः १२ इति जराधरः वि
 जोली १३ पालिः १४ पाली १५
 वीथिका १६ इति शहरत्नाव
 ली ॥ पच इ ज ई ष पाके
 पाको विक्रित्यवकृत्यापाः
 इ पक्रिमे न पचति पचते त
 इलानोदनं लोकः १ पक्का प
 पचा इति
 दुर्गादासः ॥
 पच ३. १ व्यक्तीकारे
 पक्का ३ पचते सुगुणः ॥

भित्तकः इति दुर्गादासः
 पच ३. व्यक्तीकारे १
 पंचते ३ पंचते सुगुणं भि
 त्तकः इति दुर्गादासः
 पच ३ क ततो तति विहवि
 स्तारवचनं १ क तदे पं
 चयति धीरो यंथाद्यं इति
 दुर्गादासः
 प ज १ रोधे रोध्यावरणं
 पंचतः सोत्रधात रयं
 इति दुर्गादासः ॥
 पञ्चदिका स्त्री छन्दोविशेषः
 तल्लक्षणं यथा प्रतिपद यमा
 कित छेडसमात्रा नवमशुरु
 तविभूषितगात्रा पञ्चदिका
 पुनरत्र विवेकः क्वापि नम
 थंशुरुगाण पकः उदाहर
 णं यथा तल्लवतं साष्टिष्टक
 यश्चलत्तपञ्चदिकाकरिवन्धः
 मोलिवपलभिविचन्द्रकहन्ः का
 लियशिरसि ननतं मुकुटः इति छे
 दोमंजयी मात्राहताद्यः ५ स्तव
 कः लज्जचंदका इति तट्टीका
 पंचतत्वे स्त्री पंचमकारं तट्टी
 राणां एव लिखितं वैश्वानोप
 या तत्त्वज्ञान मिदं ॥

प्राक्तं वैश्वे मृगा यत्नतः
 गुरुतत्वे मंत्रतत्वे मनस्तत्वे स
 रेखरि देवतत्वे ध्यानतत्वे पंच
 तत्वे वरानने तत्रादौ श्रीगुरो
 स्तत्वे स्वेदादुत्पत्ति पार्वति
 समेलं वर्तिकायुक्तं देहस्य
 प्रसूतेजसं गुरुणा मंत्रदा
 नेन तत्तसूत्रं दीपितं भवेत्
 वेवताया शरीरे हि मंत्रा
 दुत्पद्यते भवेत् अत पच
 हितस्यात्मा देवतूपो नम
 शयः ईश्वरस्य तयद्दीप्यं
 तदेव अतयात्मकं तेन व
 र्णात्मकं देहं जेतो रेव नम
 शयः येन वर्णा सर्ववर्णमया
 स्ते परमेश्वरि वर्णितत्वं मिदं
 देवि सर्वसंमम यद्भवेत् स
 यं देवो नचाभ्योः स्मिन्निर्म
 लो देवतूपकः सर्वत्र देवतां
 ध्यायेत् तृण गुल्मलतादिषु
 ध्यानेन लभते सर्वध्यानेन वि
 विसृज्य पकः ध्याने न सिद्धाति
 इति ते कथितं तत्तं वैश्ववस्या
 सुरेश्वरि यच्च ज्ञानादमरत्वे च
 विसृज्यो भवेन्नरः ते नरा न
 हि गच्छन्ति कदाचिद्यममंदि

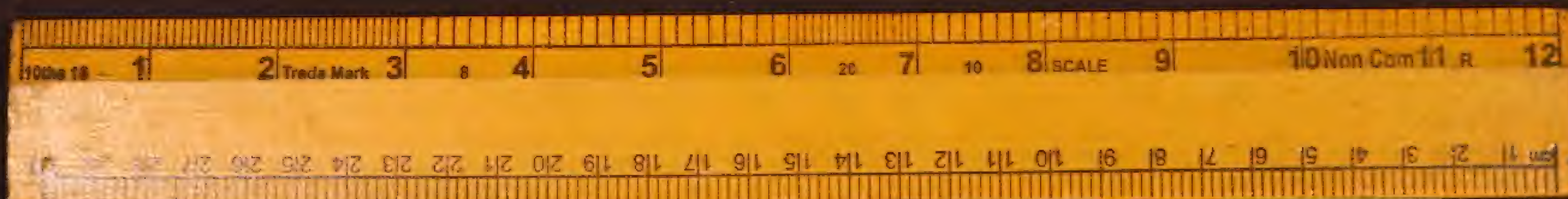
इति निर्वाणतंत्रे १२ पटलः च कालं वर्णं वलं मित्रं
 पंचपत्नी पुं पारिभाषिकप धातुमूलिकं क्रमात्
 तिपंचकदाग विकालवोध दृष्टप्रश्ननिभः प्रथमात्
 क प्रश्नययः यथा प्रणाम्य रतोः पिवा एच्छकस्य वचः
 श्रीमदादेवं सर्वशास्त्रविश्राम्ना ग्राह्यवर्णः सरस्वत्या
 रदं तविष्णुदर्थवोधाय पप्र स्वरेण कल्पयेद्वारं वारात्
 छुर्मुनयो उदा तेषां वचनमा पत्नीप्रज्ञायते पतिगोत्रा
 कोपिनिजगाद् महेच्छरः त्रिका यतेवाक्यं वाक्याञ्चफलसं
 लज्जानवोधार्थं पंचपत्नीपते भवः अकारादि ओकारांताः
 प्रदर्शयते अनेन शास्त्रसारेणालो मुरापंचमकीर्तिताः भुक्त
 केकालत्रयं प्रति वलावला धं कल्पयेद्द्वपेस्वरा लेपवि
 निरूपयते सर्वकार्यप्रतिष्ठि दृष्टिणाः अकारः शेषेन आख्या
 तं आगतं एच्छकं दृष्ट्वा देव त इकारो वायमश्चैव एकार
 तः सावधानतः यद्यत् करो स्ताम्रशेखरः ओकारो नील
 तिकर्माणि तस्मात् सर्वं वि कंठश्च स्वरा लेपलिसंज्ञकाः
 चारयेत् उद्दीवलोकने जीव अकारः पूर्वदिभागे शकार
 स्तुधोड्यौ तमूलकं समद श्चैव दक्षिणो उकारः पश्चिमे
 ह्यो भवेद्वात रेता श्रिताप्रभे ज्ञेय एकारश्चोत्तरे तथा पो
 दतः तत्र ललाटे पुत्रचिंता घस्यानेषु सर्वेषु उकारस्तु प्र
 स्यात् कामचिंता च कंठके शकीर्तितः शकुनानां क्रियाणां
 वाङ्मयां वस्तुचिंता च व्याधि त्वा सूते पुद्गे जयानयो प्रा
 चिन्ता तथोदरे कठौ विच्छेद त्वा सूते पुद्गे जयानयो प्रा
 चिन्ता च शत्रुचिन्ता च शुल्लके कश्यपेनः पिगलो याम्ये पश्चि
 दुःखचिन्ता भवेत् पादे पतेति मेकाक उच्यते उत्तरे ताम्रचूड
 ताप्रभेदकाः अपरं च अतरे श्च कलापी मध्यगः स्मृतः ३
 पतिभूक्तं च रिरिवतदिनानि जेणात्तरकै हीनान् ककारां
 स्तु विन्ममेत् अकारादिषु॥

होता स्नानेकैकं घटं परिक ताशकाः स्मरणं च क्रमेणो
 मात अस्त्रे क छडा वर्णा वदेवताः परिकीर्तिताः १
 ध भवाश्च भवति हि त्वज सरः पवनश्चैव इन्द्राकाशः
 दानमणा वर्णा इकोरपरिकी सराशिवः प्राज्ञां पृथ्वीयुरु
 तिताः गकताः पृथवा वर्णा श्चैव याम्या मुक्ता जले तथा
 उस्त्रे स्पृष्ट्याक्रमं घटयाः अंगारकः पश्चिमेः त्रिवृधोवा
 फरसा पते वर्णा पस्त्रमात्र शुक्लयाज्ञे सूर्यपुत्रस्त
 गाः च ठरावलहा वर्णा ओस याकापो उद्भवे वैलिखिततः
 रेपरिकीर्तिताः प्रथमे रवि हितो ब्रह्मा जले विस्म स्तथा रु
 भौमौ च द्वितीये चन्द्र चन्द्रो द्रोक्ताशने ईश्वरः पवने चै
 तृतीये जीववारश्च चतुर्थे व तथाकाशे सराशिवः भू
 भृगुवासरः पंचमे मन्दवार तोमसुरः कुजश्च कुकुटो व
 श्च पतिगां क्रमणो लिखित तैमानकः वलिभुक्त शेषेन को
 नेराभद्राजयारिता पूर्णा ल्यातो भविष्यतो सनिष्ठितं
 व तिथयः क्रमात् अका श्चैवोदिरापवर्णाश्च पिगलः
 रे मेघ सिंहालिः १ः कन्या शुक्लवर्णकः काकोरक्तोऽसि
 युग कर्कटाः उकारे चाप तश्चित्रः कुकुटः प्रणमलः पि
 मीनौ च एकारे च तलाटुषौ ३ ली काको वलीयान् सर्वेभ्यस्त
 कोरे मृगकुंभौ च एवं राशि स्मात् श्चैवोदिर उवेलः कुकुटो
 व संलिखित स्वराधः स्यापये उवेल स्ताभ्यो पिगल स्तेभ्य उ
 त विहान् राशौ र्थीयस्य नाय नकः सर्वेभ्यो उवेलः पत्नी नील
 कः अकारे सम अज्ञातिरेव कः सर्वेभ्यो उवेलः पत्नी नील
 वयादिक्रमेण च पंचपंच इका कंठो न सेशयः क्लीमयुगान् कु
 रावेव मृतं सरोदये प्रालमेच जस्त ताम्रचूडस्तयो वली पतेभ्यो
 शिनी पूर्व पंचनतत्र मुच्यते अतः वलवान् शेषेन अतर्गा वायसोव
 क्रमात् दिष्टं चैव पंचपंच ॥ च ली मित्रमयूरः शेषेन स्य मसुरा चोपि

गतः ताम्रचूडस्य सज्जदौ मसुर
 पिंगलो तथा वायसस्यापि नि
 चं स्यात् शिखी भवति सर्वदा
 सस्रदौ पिंगल एव मसुराक
 गणेश्वरौ काक
 एतेनाम्पि गलस्य च विविधः
 मसुरस्य रिष्टं नित्यं सर्वदा एव
 नवायसौ भवतः एतेन काको
 द्योता मस्रचूडस्य विविधौ का
 कस्य शत्रवो नित्यं पिंगल एव
 न कुकुटाः उर्ध्वदृष्टिर्भवेत् ।
 जीवो लघोदृष्टिस्तु मूलकं स
 मदृष्टिर्भवेद्वात रेतो विताप्रभे
 दकाः एतेनो मूलतथा कुजा
 जीवो धातुश्च वायसः कुकु
 टो मूलजीवौ च मूलधातुश्च
 विज्ञापि एतेनो नरो वधुः
 कुजः पुरुषो वायसस्तथा
 कुकुटः स्त्री पुमान् एव शिखी
 नपेसकस्तथा एतेन कुजो
 दिजग्रेष्टो महीपालस्तथा
 सः ताम्रचूडो वणिक् मूढो
 नीलकंठस्तथापजः चतुष्पात
 पिंगलो जेयो द्विपदो एतेन वाय
 सो ताम्रचूडो नारी मृगी शिखी
 डीपतितावकः ॥

एतेनो मुखं कंठवारुकुजौ च
 तस्य वायसः कुकुटः एव
 भागः स्यात् शिखी पादपुगं
 ब्रमात् एतेना भूम्या धनं जेयं
 पिंगलो जलपंकपुक वाय
 सस्तृणासंज्याते कुकुटो भा
 स्मना वृत्ते एतेनः शिखी गृहा
 नर्थं वन्यस्यानेषु निश्चितं स
 ग्रामे एतेन कुजो नवायसो
 वन्य मासुयात् कुकुटः पर
 देशे च परग्रामे तथा शिखी
 कुजस्त दशरुत्ते च तदंको
 शतकुकुटः द्विक्रोतस्तथा का
 कः एतेनः क्रोशेत्पूर्वतः म
 सुरो योजने चेति तथैवं दु
 रनिम्नयः भूक्तौ च मासो ग
 मने च पक्षो राज्ञेपि नाति
 त्वयनेतस्तमे मृते च वर्षं
 शाकुनस्य चर्या कालप्रमा
 णासु नयो वदंति मुक्ते चने
 गुल्म वल्लीलता कन्यो बुधे
 तथा यत्र गुरो फलं सूर्यमृतं
 रविजे कुजे मुक्ते चने भवेद्भयं
 बुधे स्वर्गा सहासने गुरो रत्न
 युतं देम सूर्यमौक्ति कमेव
 भौमे ताम्रचूडो लौहं ॥

गहावहीनि कीर्तयेत् एतेषां मशान् मेव च पकांतरे भवेत् कु
 धातुभेदे च वागणा मुदयक्र से मुक्ते स्यात् क्रमशो विडः प
 मात् मुक्ते चन्दि जलाधारो दे त्वापे क्रमशो स्यात् फलं क्रया
 वतावसति गुरो रवौ चतुष्पा न यथा तथा गायेत् पे
 दस्याने कुजे मिष्टकानिल चपत्तादौ ज्ञातमुतगाणा य पि
 यो बुधे दग्धस्याने कुजे प्रो मुक्ते पक्षो नतः कस्य पक्षे
 क्तं शनौ राहौ च वातभूः अ भोजनं मशान् चैव निद्रा रा
 मी मिर्दिरके स्याने नष्टभूमि न्ये नये तथैव च गमने पं
 विलोकयेत् रवौ भौमे च भेरु चपत्ताणां कस्य पक्षे क्रमो दि
 डो मयुरो वायसः शनौ पाराय वा राज्यं सुभितमस्तो भे न
 यः शिखी मुक्ते काक कुजौ ग हलाभे सदा जये रोगमुक्ते म
 री तथा कुज कुक्ता विडौ क्रो णं ग्रनायासे न दृष्टिः स्यादट्ट
 मोऽयं मुक्ते कस्य योः यस्य वा पृथनसंचयः भूलातो रोगना
 रस्ययः पक्षी तदादि गाये शस्य यात्रा सिद्धी रणे जयः
 दुयः दिनपत्नी कार्यरूपी म दूरादा गमने योगमनं योगः
 अपत्नी वलप्रदः दिनेषु जत प्रयागे पतिलक्षणां राज्यो
 शाकुने दिनेषु यथा उत मु दये यदि प्रमो लाभार्थं सत्य
 क्ते रात्रिषु योजयेत् बालः लाभदः रुजानां विरोगः स्या
 कुमारस्तारुणो वृद्धो मृत त यावे दानिः तयो रणे प
 रति क्रमात् चटिका षट् रग्राम प्रवेशं च गमने कल
 चउवं दिफलमेवा कुमुदीपि हं तथा मनश्चैव लमारोगं ग
 तं किंचित्प्रभकरो बालः कुमा मनेषु विचारयेत् राज्यलाभो
 स्वर्दलाभदः तरुणो राज्य जये सौख्यं ग्रतो भं रोगना
 दो वृद्धो दानिदो मृत्युदो मृतः एतेन सुभितं वज्रदृष्टिश्च
 भोजनं गमनं राज्यं निद्रा ॥ पतितां राज्यलक्षणां यात्रा
 दानि रक्षादृष्टिः ॥

कार्यादनि रदर्शनं व्याधिषु
दीर्घरागसु यतिनां सुखिन
तां अपमृत्युभयं चैव सर्वक
र्माविनाशनं यतदेव फलं क्रया
न यतिनां यतदेव फलं मृत्युत
तां एतेने भोक्तृरिकाकस्त
पोषाराजा भुजंगशुक स्वप्ना
वस्थागतः कुजः परास्तस्मा
पोषरः काके भोक्तृरिकाकस्त
पोषः स्नात पिंगलो नृपः
ताम्रचूड स्था स्थापी प्रेनः
कालवशं गतः मसुरे भोक्त
रितथा कुजो याज्ञवल्क्य गतः
महीपः कुकुटः प्रेनः स्वा
पी काको वशं गतः
कुजे भोक्तृरि पांथस्तु कुकु
टः प्रेनको नृपः काको निद्र
वशं यतो मसुरे सरां गतः
कुकुटे भोक्तृरि प्रेनः पांथो
राजा त वायसः शिखीनिद्रा
वशं यातः पिंगलः कालमा
श्रुयात् इति कृत्स्नपक्षस्य दिवा
क्रमः शुक्लस्य रात्रिक्रमश्च
सुरेपि यथा अनुमोदिनेऽ
लोदिनेन ओमित्येवायुः इत्ये
व चहो एवमुक्तोऽपि प्रेनेभो
क्तृरि ॥

कुजः स्नात पांथः काको मही
पतिः ताम्रचूडो निद्रितश्च
ली कालवशं गतः मसुरे भो
क्तृरि प्रेनः पांथः कुजो म
हीपतिः स्वप्नावस्थां गतः
काक स्नातचूडो मृत स्था
कुकुटे भोक्तृरि शिखीमहा
गमन माश्रुयात् प्रेनेमही
पतिः कुजः स्थापी काको म
तिगतः काके भोक्तृरि पा
त्रायां ताम्रचूडः शिखी नृ
पः निद्रायां रमते प्रेनः कु
जः कालवशं गतः कुजे भो
रियात्रायां वायसं कुकुटो
नृपः नीलकंठ स्था स्थापी
प्रेनो मृत्युवशं गतः इति
शुक्लपक्षस्य दिवाक्रमः कृ
त्स्नपक्षस्य रात्रिक्रमश्च सुरो
पियथा अदिपुरोभोः मोक्त
रिपुरे पः कानरिपुः ३ः पन्द्रो
रिः विष्णुलोकः इत्युक्तं पति
गां कार्यान्ताभालाभं शुभाशु
भं येन विस्तानमात्रेण त्रिकाल
सोभवेत्तरः तावद्भक्तिनिपासा
गिण कुनानामनेकशः यावत्
श्रुयते पतिशकुनं शंकरादितं ॥

श्रीमहादेवविश्वितं पंचपति
पाकुनं समामम्
पंचमी स्त्री विद्याविशेषः
तद्विवरणं यथा कामं विसृज्यु
तं देवि शक्तिमायेन्द्र मेवच
महामायेततः पश्चात् वाग्म
वं वीजं मुहुरेत विसृज्युतं अ
कारयुक्तं तिसृषुः शक्तिः
कारः माया ईकारः विद्युच्च
नृ स्नातः पश्चात् कलो नृकु
लि रेवच मायाश्चरेण संयुक्त
मादविन्द कलोवितं पप्रथ
मं कामराजस्य वीजं परमउ
लभं विद्यद्विसृज्युतं कामो
हंसः शक्र स्नातः परं महामा
या ततः पश्चात् स्वप्नावतीति
कथ्यते हंसो हंकारः यत्
द्वितीयं कामकूटं माद
नं शिववीजं च वायुवीजं त
तः परं इन्द्रवीजं ततः पश्चा
त् महामाया समुहुरेत इति
तृतीयं इयं मधुमती शिववी
जं तथा काम इन्द्र देवी मियो
जयेत् महामाया ततः पश्चा
त् शक्तिकूटं समुहुरेत देवी
सकारं वाग्मवं प्रथमं ॥

कूटं शक्तिकूटं पंचमं मध्य
कूटत्रयं देवि कामराजं मनोह
रं कथिता पंचमी विद्या त्रेलो
कसुभगादया ईश्वरवाच
स्पृष्टा देवि महाभागे शक्ति कू
टं सुदुर्लभं वाग्मवं प्रथमं कू
टं कामराजं त्रिकूटकं शक्ति
कूटं प्रवक्ष्यामि तव स्नेहात् वि
शेषतः जीव प्राणो महादेवि
मादने तदनंतरे इन्द्रवीजं ततः
पश्चात् भुवनेश्वरपंचमं जीवः
सकारः प्राणो हकारः इति वा
शक्ति कूटं अथ वादेवदेवेशि
सौभाग्यायाश्च वाग्मवकूटत्रयं
कामराजं शक्तिवीजं च पूर्ववत्
पञ्चाणक्तं महादेवि पंचमीय
रमेश्वरी अस्या वाग्मवं कूटं हि
ता सौभाग्यायाः प्रथमकूटं
वाग्मवं कूटं तिसृषुः कामराज
कूटत्रयं पंचस्याप्यव वाग्मनेत्रा
दिकूटं वा भगादिकूटमेव वा
अदिहा सिद्धिदा विद्या सर्वदोष
विवर्जिता भग एकेशः यते
नामुधा पंचमी वाग्मव श
क्ति कूटभेदेन यामले
द्विविधा पंचमी ॥

विद्या पंच पंचातरी परा मये
 षडतरी चैव शक्तिश्चतुर्त
 री षडिति कामराजविद्याया
 मध्यकूट मित्यर्थः शक्तिरि
 ति कामराजस्य शक्तिरूढ नि
 त्यर्थः एषा चतुर्दी वाग्भव
 कूटभेदात् पतयोः कामराज
 स्य तृतीयकूटं तत्रैव काम
 जीजं महेष्टानि शिवजीजं ततः
 परं तदधो देसवीजं तद्वि
 जं विहितयेत् महामाया ततः
 पश्चात् कूटं परमडलं प
 षा पूर्ववदष्टा अथा चतुर्दी
 तथा तत्त्वबोधे कामाया परा
 शक्त संस्थानकूटं रूपाणी म
 हायाया तथा च तत्रैव कामवी
 जं महेष्टानि शोभुवीजं ततः प
 रं तदधो शान्दवीजं तु एष्टीवी
 जं ततो लिखितं तदने च मा
 हायाया कूटं परमडलं प
 पूर्ववदष्टा अथा चतुर्दी ते
 न षडत्रिंशदुपिणी पंचमी हं
 समाहेष्टरेवामकेष्टविद्याया
 कूटं वाग्भवसुतमे प्रकारदि
 वाग्भवत कूटं वाग्भव मृत
 मं प्रकारदि॥

वाग्भवत सौभाग्यायाश्च वाग्म
 वेषा च पंचमी विद्या चैले
 कपवशकीरिणी श्रीक्रमेण
 तासां चैव विद्यानां प्राणां
 आवरानने रमा माया देसवीजं
 वाग्भवाद्येनियोजयेत् शक्तं
 ते तु महादेवि हंसमायां २।
 मोतथा एभिर्भुक्तं नदेवेति
 विद्याजपनमाचरेत् जपश्च
 समवारमेव दीपनं तथा द
 र्शनात् यतासां एवैकं श्रीक
 मोक्तविद्यानां पंचम्यां विद्ये
 चोयथा रमा माया देसवीजं
 वाग्भवाये नियोजयेत् शक्तं
 तेन महेष्टानि हंसं मायां रमा
 तथा कामराजत्रये देवि क
 कारं शक्रसंयुतं मायाविन्दुं
 स्वरचतं सूर्यकोटिसमप्रभं
 प्रथमं कामकूटस्य चायेति
 योजयेदितं वानं वक्रिसमा
 युक्तं वामनेत्रविभूषितं नाद
 विन्दुसमायुक्तं श्रियोवीजमु
 दाहृतं द्वितीयं द्वितीयकाम
 वीजं तत्र पंडिता च सुदृग
 गां वक्रिसंयुक्तं वामनेत्रवि
 भूषितं नादविन्दुसमायुक्तं माया
 वीजं॥

प्रकीर्तितं मधुमती ज पे
 चापि सर्वकामफलप्रदं
 इति तत्रासारः
 रागिणीविशेषः साव वसेत्
 रागस्य प्रिया यथा वसेती
 पंचमी दोली बहारी रूपं
 जरी रागिणी जेतुराजस्य
 वसेत्तस्य प्रिया रमाः अस्या
 ध्याने यथा संगीतगोष्ठीषु
 गरिष्ठभावं समाश्रिताया येन
 संप्रदायेः तद्विंशतिगीतं नृपु
 पादपद्मा सा पंचमी पंचमवे
 द वेष्टी इति संगीतदर्पणः पं
 चमीव्रतं क्ली माचमुक्तपंच
 मारभ्य षडवर्षपर्यंतं प्रतिमा
 सीयेत्युक्तं पंचम्यास्त्रीकर्तव्यनि
 यमविशेषः तत् प्रयोगे यथा
 तत्रादौ कृतनित्यक्रियायजमाना
 कु शाहहस्ताचस्य संतिवाच
 नपूर्वकं संकल्पे कुर्यात् वि
 सु नमोः यमाचे मासिमुक्ते
 पक्षे पंचमकी पुत्रपौत्रायत
 नवव्रिजसेतति महदेष्टव्यं
 सौभाग्ययोग्या सौन्दर्या वैध
 अप्राप्तिपूर्वकं विमुक्तोकमा
 भिकामा अद्यारभ्य॥

षडवर्षपर्यंतं प्रतिमासीय
 मुक्तपंचम्यां गापत्यादिनाना
 देवता सलत्मीकवासदेवपूजा
 पूर्वकं भविष्यपुराणोक्तकथा
 श्रवणरूप षट्पंचमीव्रतं महं
 करिष्ये इति संकल्पं सूक्तं पाठ
 येत् ततः सामान्यार्चादि ग्राम
 नमुदि भूतमुदि मातृकाम्याम
 करोगम्यामोतेकुला गणेशादी
 न संपूज्य तत्सो नारायणं च य
 थाशक्तिं पूजयेत् ततो भोज्यो
 न सर्गं कृत्वा प्राणमेत अथक
 था शेषशय्यासमासीने लत्मी
 धृतपदात्तुजे योगनिद्राविते
 कृष्णं नारदः परिष्टुति के
 नोपयेत् भगवत्तारीडः एवं वि
 न्ति सौभाग्यारीम सौन्दर्य पु
 त्रपौत्रादिकं लभेत् इत्युक्तं मा
 धव मुक्ते लत्मीशुविनिरी हां
 रंगिताकारतत्त्वा यथा यथा
 तत्त्वभा बलभातोपस्कृत्य
 प्रीता वचनमब्रवीत् श्रीरुवाच
 षट्पंचमीव्रतं सम्यक् कुर्या
 तो पापनाशनं सौभाग्यारीमसौ
 न्दर्यपुत्रपौत्रायनप्रदं माचे मा
 सि शिते पक्षे पंचमी यास्युभा ॥

शिवात्मकं चिंतयेत् पश्चि
 मेवायं द्वितीयच तथोत्तरे
 अक्षरं दक्षिणे देवं सर्वं
 तत् पुरुषं तथा ईशानं म
 थ तो ज्ञेयं चिंतयेद्भक्तितत्
 परः इति निर्वाणतंत्र ५ प
 दलः अथत् षट्मायश
 के द्रष्टव्यं ॥
 पंचीकरां क्ली पंचभूतानां
 भागविशेषेण मिश्रीकरां
 यथा पंचीकरांत आकाशा
 दिपंचसैकैकं द्विधा समं विभ
 ज्य तेषु दशसु भागेषु मध्ये
 प्राथमिकान् पंचभागान् प्र
 त्येकं चतुर्धा समं विभज्यते
 षां चतुर्णां भागानां सस्वद्वि
 तीयाद्भागं पतित्यन्यभागा
 तरेषु संयोजनं तत्तत् द्विधा
 विधाय चैकैकं चतुर्धा प्रथ
 मं पुनः स्वस्वेतश्चितीयाशे
 योजनं पंचापंच ते इति अ
 ष्ठाप्रमाणां नाशंकनीयं त्रि
 वृत्त करणश्रुतेः पंचीकर
 णस्याष्टपलतणायित्वात्
 पंचानां पंचात्मकत्वे समानेपि
 तेषु च वैशिष्ट्यात् तद्वादस्तदा

८ इति न्याये नञाकाराणां
 दिव्यदिव्यपदेशः संभवति
 तदानीं माकारो शब्दोऽभि
 व्यज्यते वायो शब्दस्योच्च
 यैः पादस्यर्षदृपाणि ग्राम
 शब्दस्यर्षदृपरमाः पृथि
 व्योः शब्दस्यर्षदृपरमगत्या
 म् पतेभ्यः पौचीकृतेयोभू
 तेभ्य भूर्भुवः स ईद जैन
 स्तपः सत्य मित्येतन्नमका
 नाम्पुष्प्यपि विद्यमानां
 अतल वितल सतल रसा
 तल तलातल महातल पा
 ताल नामकानां मध्येधेति
 यमानां लोकां ब्रह्मा
 उच्यते तदन्तर्गतवर्तविध्यसू
 लशरीराणां मन्त्रपादनीनां
 चोत्पत्तिर्भवति इति वेदां
 तसारः पठ गतो पठति
 इति दुर्गादासः पठ क
 ति धि क पाठ यति तिधि
 दीप्तौ इति दुर्गादासः पठ
 त् क वेष्टने ग्रंथने श्रवणे
 पठयति मालां मालिकाः इति
 दुर्गादासः पठ वाति पठ
 ति श्लोकं धीरः इति दुर्गादा
 सः

पठ १ उ. गत्या ई यंयते
 उ. यंयते इति दुर्गादासः
 पठ १ क संदेतो इ क यंयति
 संशयी शशीकरणे इति उ
 र्गादासः ॥
 पाण उ. व्यवस्ततो स्तौतोव्यव
 हारे उ. पाणनेपाणयति पाणा
 यते आर्या तत्त्वाभयपद मि
 ति बोधदेवः प्राणाना मपणिष्ठा
 सो अत्र कस्मीणि घटी स्तौते तप
 णाय ति पाणायते विष्णु धीरः अ
 रेतद्वयो रघयी रेव आयस्याप्रा
 णिपते आत्मनेपद मेव अपणि
 ष्ट येतोपणिता पणिषीष्ट प
 णिष्यते अपणिष्यत इति दुर्गादा
 सः पतत कपैश्य गत्योः ऐश्य
 मिश्ररीभावः गति रिह पतनं या
 तयति पञ्च वृत्तात् इति
 दुर्गादासः
 पत य उ. ऐश्ये य उ. पत
 तो ऐश्य मेम्यर्थ मिश्ररीभावः
 इति दुर्गादासः तत
 ल ज गत्या ऐश्ये
 ल अपतत
 ज पतः पतः गति
 रिह पतनं पतति पञ्च ॥

वृत्तात् इति उर्गोरासः
 पताका स्त्री धनं निशान
 इति भाषा तत् पर्यायः पटा
 का ५ नघंती ६ वैजयंतिका
 कदली ७ कन्दली ८ केतः ९
 कदका १० व्योममण्डलं १२
 इति प्राद्वत्तावली विज्ञं १३
 इति जराधवः ॥
 पतितः हि द्वादशवार्षिकव्र
 तेनाश्रयायुक्तः तस्य पैर्ह
 देहिकविधि र्धया एवीं क
 यामहादे रीराप्रोवादि नि
 षेध स्तरानी मैव वत् सरी
 ते त सर्व मोर्ह देहिकं कुर्या
 त् गोब्रालाणहतानां च पति
 तानो नथेव च उर्ह संवत् स
 रात् कुर्यात् सर्व मेर्ह दे
 हिकं इति हेमाद्रो षट्त्रिंश
 त्मात् पवे स्नेह्यीकृताना
 मपि मयाश्राद्धमपि कार्यं
 ब्रह्मा च कृतञ्च गोघाती
 पंचपातकी सर्वे ते निष्कृति
 योति गयायां पिउपातनात्
 इत्यग्निपराणात् पवे ब्रालेपि
 क्रियते पतितानाह गते सं
 वत् सरी कवित् देशधर्मः ॥

प्रमाणान्न गय कृपे सव
 न्युभिः मातेड पादमूले बाप्रा
 इ हरिदोस्मन सुप्रापदेश
 थः तत्र वर्षमथे कृत्य मुक्त
 मपरके वायुपुराणे मुक्तप
 लेव हादपणे कृप्यात् प्रादं
 त वत सरं हादपणानि वा
 कृप्यात् मुक्तं च प्रथमेऽहनि
 ह्यागलेयः नारायणवलिः का
 र्थ्यो लोकगद्गद्भयात्रैः तथा
 तेषां भवेच्छेच नारायणवलि
 वीर्यामः व्यासः नारायणं स
 मुदिष्टं शिवं वायत प्रदी
 यते तस्य मुदिष्टं कर्म त
 द्वेवैतदस्येति स चात्
 वातादि प्रायश्चित्तं कृत्वा
 कार्यः तत्रुक्तं हेमाद्रौषद
 त्रिंशत्कृते कृत्वा चान्द्राय
 णं पूर्वं क्रिमा कार्या य
 थाविधि नारायणवलिः का
 र्थ्यो लोकगद्गद्भयात्रैः पि
 डोकगद्गद्भयात्रैः पिडोदक
 क्रियाः पश्चात् वृषोत्त सर्गादि
 कंचयत् पकोदिष्टानि कुर्वीत
 सपितीकरणं तथा विबोदसी
 येद्वहणात्तपस्त पतिते वमृते

मुझे प्राजापत्यां सु बोद्धव्यं
 तेवापत्यरहिते कुल्लोणं नवति
 चरेत् शताद ३२ प्रायश्चित्तं
 त्रारिविषये ईदिये रपि सत्ता
 ये च मूला विषादिनः वातयेति
 स्वमात्मानं च डालादिहतामुप
 तेषां मुत्राश्रयौत्राश्रय यया सम
 भिक्षुताः यथाप्रादे प्रतंवेति वि
 सोनाम प्रतिष्ठितं तथा ते संप्र
 वस्यामि नमाद्रौ तेमैसेक्तः त
 त्रैव वौधायनेपि नारायणवलि
 व्याख्यासामोऽभिषासु पतित
 सुरापात्मत्यागिनो ब्राह्मण ह
 तानां च हादपणवर्षाणि त्रीणि
 वारादिमरणं यत्र यस्य तत्र तत्र
 कुर्वीतेति गत्यपरिणिष्टे तत्र
 डालादिम्यामुक्ता दग्धपारी
 रं प्रेतस्य संस्थाप्यास्थीनि पत
 तः प्रायश्चित्तं कर्तव्यं चतुर्षु
 द्वायणात्रयं शसुक्तं मदनरत्ने
 ब्राह्मण हतानां च हादपण
 षाणि त्रीणि वा कुर्वीतेति
 मदनरत्ने ब्राह्मे प्रमारादपि
 निः शोकं कृत्वा कस्मादिष्टि
 रितः चडाले त्रीणि श्रो
 त्रिदतो यव कुत्रचित् तस्य

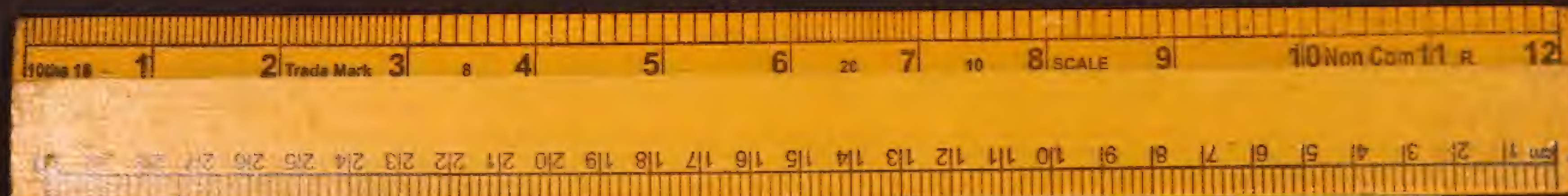
हाहारिकं कार्यं यस्मात्प्रप
 तितस्तमः चान्द्रायणं मरु
 छदयं तस्य विमुदये यडा क
 ह्यान् पंचदश कृत्वा त विधि
 ना दहेत् बुद्धिपूर्वमृतांतात्
 त्रिंशत् कृच्छं समाचरेत्
 शसुक्तं स्मृतिरत्नावल्यां तदि
 गुणं प्रायश्चित्तं कृत्वा अवीण
 प्यहात् सर्वं कायमित्युक्तं
 तनो वातमुद्दार्थं चरेच्चान्द्रा
 यणादयं तमकृच्छं चतुर्ष्वे
 त्रिंशत् कृच्छं शिवायुनः अ
 र्वीक संवत्सरान् कृप्यात् द
 हनादि षष्ठेदितं कृत्वा नारा
 यणवलि मनिमत्तात्तरावुष
 रति इदं चात्मवधनिमित्तं त
 ज्ञातिवधप्रायश्चित्तं न समुचि
 तं कार्यं अत एव वौधायनेने
 कं हादपणवर्षाणि त्रीणि वेति
 मदनपारिजाते स्मृत्यर्थे सारेच
 ब्रह्महादीनां तयोपप्रायश्चि
 त्तं कृत्वा नारायणवलिः का
 र्थ्यं शसुक्तं पूर्वस्तेच्छी कृताना
 मपि युत्तकश्चिराह पुत्रकृतेन
 प्रायश्चित्तेन पितुः पापनाशो माना
 भावः आत्मवातेन वचनादस्तमरा
 पातके न कथं॥

सादिति स सयमेव आत्म
 वधप्रायश्चित्तस्य ज्ञातिवधनि
 मित्तेन समुच्चये वदन् इद
 यथाप्येव नहि ज्ञातिवधनि
 मिते पुत्रकर्तृक सर्वप्रायश्चि
 तादिविप्रतापनेः प्रायश्चित्तो
 धायनवचनाच्चेति विक्र ३२
 प्रायश्चित्तं हाणा मेव प्राय
 श्चित्तानदीणां पतितोदक
 मात्रं कार्यं मिति केचित् मर
 नपारिजातादिसरसोपवे व
 स्तुतस्तनदर्शनहंयो वचने
 नुपादानात् अविशेषात्तत्रापि
 नारायणवलि रीयाप्रादेवेति
 युक्तं पतितोदकविधिस्तु मि
 त्रायतिरिक्तविषय इत्यपरे स
 यथा हेमाद्रौ ब्राह्मे पतित
 स्य तत्कारणात् यस्तु किं कर्त
 मिच्छति स हि दासी समाहूय
 सर्वगं दत्तवेतनं अमुदचर
 हस्तानां यथावृत्तं ब्रवीत्यपि
 हे दासि गच्छ मृत्युन तिलाना
 नय सत्वरं तोयपूर्णं चटंचमं
 सतिलं दक्षिणासुखी उपवि
 ष्यात् वामेन चरितो न ततः ति
 य कीर्तयेः पातकीसंज्ञाः तं

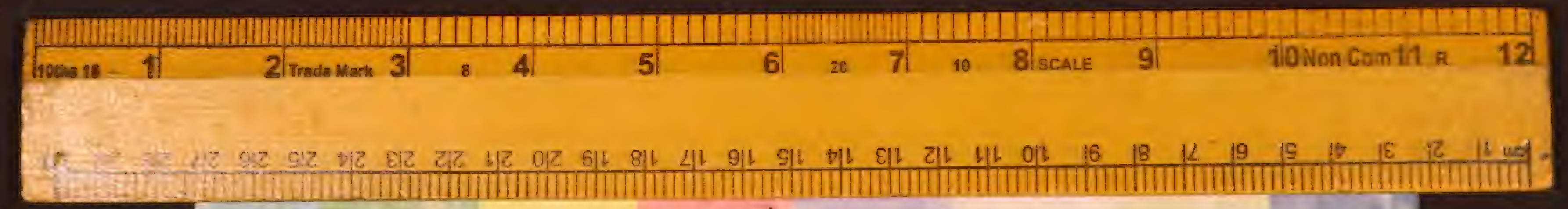
पिबेति मुक्तं वेदा निष्कामतस्य पदेन पुन रेव लोदे अमृति
वाक्यं सातदमृत्या करोति न वक्रैरवतां दद्यात् इत्या
न त्रवे कुते भवेत्तुमिः पतिः गि संवृण पलाइकानि वि
पतितामां नवाययेति इदे उंग दंती विफला गुडवीरु
च मृतादे कार्यं पतितामृदा सा त्रिवत्रागरकोषाणां त्रि
सी मृतादि पदा वट मण्ड येष्टवेष्टमनरस भोजिमां
जयेदेतावताय सुपचरिता बुधानां च भोजनानि विष
भवतीति मदनरत्ने विल्लेकं यमानो विनिर्देति रोगान्
इष्टवात्सल्यागिविषय आल मरुधमां नूतनवेजतोचशी
त्यागिनः पतिता स्ते नापी हान सुग्रे जठराग्निगुणेषां
चोदकभाभक्तः सु विसुप डुत्त कंडुत्त विवातरक्तं प
क्रमविस्तु ना पतस्याभिधा प्यादिको गुणाल रेखनामा
नारितिमोडाः उपलतागता व्यानः तिलावप्रमितप्रता
न सर्वेषां मिति त युक्तं इति नि वः वलेन नागान सम मनुष्य
राय सिन्धो ५ परिच्छेदः ॥ जवेन कुर्यात्तुरगेण तस्मै
पथ एज गतां पप्रथ्या आयुः प्रकर्ष विदधाति च
त ज पाद्याः पथः इति त्वले तथा पुष्टिकरो विष
डुर्गादासः अः ततस्य सन्धानकरो वि
पथ १ क गतां १ क पं शेषाद्दोगेषु शास्तः सकले
पयति इति डुर्गादासः पु तजसैः इति भावप्रका
पद्यादिगुणुल पु ईषध याः पद स्थैर्ये पद
विशेषः यथा यथा विभीता ति इति डुर्गादासः
मलकोफलाणां एतं क्रमेण हि यद य ई डु गतां य ३
गुणभिवृद्धं प्रस्थान युक्तवपले पयते १ पत्ता इति डु
कषाणां द्रोणे जले संस्थितमेकय दासः
त्रे अर्द्धावशेषं कथितं कषायं भोडे पद तक ड गतो क ३

पदयते इति डुर्गादासः प नायथा इति निन्वादिचुतं
माकसं पुं पञ्चजनकजलाया इति भावप्रकाशः ॥ पन ड
यः तत् पर्यायः सरोजिनी ६ ईडे ईडः स्वतिः पनायति
इति जलाधरः सरोजिनीवरः पनायते विसं धीरः आर्योत
५ तडाकः ५ तडाकः ५ सरसं ताडुभयपद मिति बोपदेवः
१० सरं ११ सरकं १२ इति प अरेत आयस्याप्राप्तिपदे आ
दूरत्तावली ॥ सनेपद मेव डु अपनिष्ट ये
पद्मिनीकंदकः पुं हृद्रोग ने पतितापनिष्ठीष्ट पनिष्पते
विशेषः पद्मकारा इति भाषा अपनिष्पते इति डुर्गादासः
तलतां यथा कंदकै रचिते पनसः पुं फलहृत्विशेषः
पद्मिनीकंदकप्रत्ये सदायि काचाल इति भाषा तत् पर्या
कफवातजं आचितं व्याप्तं यः ११ चणालः १२ कंदकोफ
पद्मिनीकंदकप्रत्येः पद्मिनीना लः १३ रसालः १४ हृद्रोगफ
लकंदकसदृशैः तदाय प लः १५ पानसः १६ इति
पद्मिनीकंदकनामकं तच्चिकित् पनसिका स्त्री हृद्रोगवि
सा यथापद्मिनीकंदकैरेगे छ शेषः स च कर्णमध्यजात
हृयेत्रिस्ववारिणां नैव सिद्धिं णाः तलतां यथा कर्णस्य
साक्षोद्रं सर्पिः पाते प्रारापये भूरेजातां पिडका मुग्रवेदना
त निम्बार्गवधल्लैर्बी मऊरुद स्थिरं पनसिकीं तां विद्या
तं हितं चतुर्गुणेन निम्बोत्त हातकफोविता तच्चिकित्
प्रत्रकायेन गोचुतं पचेतत सा यथा भिषक् पनसिकां
स निम्बस्य कृतमालस्य पत्र एवं स्वेदयेदथ लेपयेत्
जैः कल्लैर्भूयः पचेत् सि कल्लैः स्मिनः शिला कुष्ठ नि
दं तत् पिबेत् शान्तालकरुमैः पक्वा वि
पलसंमितं पद्मिनीकंदका ज्ञायतां भित्ता व्रणवत् स
द्रोगान्मुक्तो भवति ॥ सु ॥

पाठवेत् इति भावप्रकाशः
यस्य पत्नी उष्टवर्गशेषोप
धः पंचति इति दुर्गादासः
यय ३. गतो ३. पयते
इति दुर्गादासः
परिकर्ता पु अष्टजज्ञे
विवाहस्य याजकः इत्युदा
हृतत्वे
परिचरणकर्म स्त्री परिच
र्यातद्देदिकपर्यायः इत्य
ति १ विधेम २ सपर्यायति ३ न
मस्याति ४ दुःस्यति ५ अभा
ति ६ अभाति ७ अल्लति ८
सपति ९ विवासति १० इति द
श परिचरणकर्मणाः इति
वेदनिर्घटो ३ अध्यायः ॥
परिदाधी पु अष्टजज्ञेष्टेन
तकनिष्ठाया कन्यादाता य
थाहारीतः ज्येष्ठः निर्विष्टेक
नीयान् निर्विष्टान् परिवेत्ता
भवति परिविष्टो ज्येष्ठः परि
वेदनीया कन्या परिदायीदा
ता परिकर्ता याजकस्ते सर्वे य
जिताः इत्युदाहृतत्वे परिषादिः
स्त्री अनुक्रमः तत् पर्यायः क्र
मः १ इति जराप २ शहरतावली
परिषतः त्रि जलादिज्ञाति
तः यथा आवां न हि न य
त्रावीमलिलेन परिषता इति
मार्कंडेये देवीमाहात्म्ये १
अध्यायः ॥ परिभूते वि
अविज्ञाते तत् पर्यायः अति
मृते ६ इति जरापः अष्ट
स्ततः ७ इति शहरतावली प
रिमोतः पु मलत्यागः यथा
पायु र्यमस्य मित्रस्य परिमोत
स्य नारद हिमाचनिकीर्तने स्त्री
निर्गमस्य गुहं स्मृतं इति श्रीभा
गवते २ स्कन्धे ६ अध्याय १
श्लोकः परिमोतस्य मलत्यागस्य
पायुरित्येवं गुहं स्थानं निर्ज
ते रत्नत्पः इति तट्टीकायां श्री
धरस्वामी परिचरणे यथा वि
सुधस्मीतरे सर्वाभ्यां परिमो
तकारि संपन्नं देववरस्य विलो
इति तिष्ठादिनत्वे ॥
परिवर्तिका स्त्री मेष्ठजानत
द्रोणविशेषः
तल्लता माह महेनात्
पीडनादापि तथै वाप्यभि
ज्ञातः
मेष्ठवर्मा यदा ॥

वायु भजते सर्वतः श्वरत् तदा
वातो यस्य हृते तच्चर्म परिवर्तते
सवेदनं सदाहं च पाकं च व्रजति
कृषित मणोरधस्तात् कोष
स्तु ग्रंथिरूपेण लम्बते मारुता
गतसंभूतो विद्याज्ञो परिवर्ति
को सकंडः कठिनावापि से
वशेषमसंविता अस्यां वाहता
ग्रामपि पितामहस्ये वोहव्योदा
दणकभावात् कोषः चर्मको
षः अथ तस्याश्चिकित्सा
परिवर्तते घृताभ्यक्तं सुस्निग्धं
पनादयेत् त्रिरात्रं पंचरात्रं वा
वात त्रैः पात्स्वणादिभिः ततो
भ्यज्य शनैः श्वर्म पाटयेत्
पीडयेन्मणिं प्रविष्टे चर्मनिम
क्षिमनौ सेदयेत् पनादयेत् दद्या
द्वातहरान् वलीन् स्निग्धान्
त्राणि भोजयेत् इति भाव प्र
काशः
परिवेत्ता पु अष्टजज्ञेष्टे
कृतविवाहकनिष्ठः
इत्युदाह
तत्वे
वेदनीया स्त्री अष्टजज्ञे
ष्टे तत् क नि ष्टे न वि
वादिता क
या अस्याप्रमाणं परिषापि
हे द्रष्टव्यं ॥
परिवेषकः पु परिवेष्टा परि
वेष्टाकर्ता तस्य लक्षणं यथा
स्नान शुद्धनचक्षितः स्वसनः
सगंधो प्रसन्नाननः प्रसन्नमास
भगः प्रसन्नरुदयः श्रीकोतपू
जितः सामिन्नेदपरः सुपाक
निष्ठः प्रोक्तो वदाम्यः सुविधि
प्रो वा परिवेषकस्तु कुलजश्चा
न्योपि वा भूपतेः इति पाकराजे
श्वरः परिवेषिका स्त्री परिवेष
णकर्त्री तस्या लक्षणं यथा स्त्री
ता विष्णुद्वयसना नवभूपिता
गीकर्तृसौभसुखी नयनाभि
रामा विस्वाधराशिरसि वहसुग
न्धिपुष्पा मन्दारिता तितिभृता
परिवेषिका स्यात् इति पाकरा
जे श्वरः परिवेष्टा पु चतुर्थी
श्रमी परिवेष्टा तत् पर्यायः
सस्वामी ६ अस्याः ७ इति ज
रापः परिवेष्टाकः ८ परा
शारी ९ व्रजवः १० इति
शहरतावली ॥ पु परिहस
परिहासः पु परिहस
ने ठाडु इति भाषा तत्
पर्यायः ॥

क्रीडः १० देवता ११ इति श
 वृषावली वक्रा १२ इति
 जराधरः पर्वटी स्त्री सुतव
 तः पाकुड इति भाषा अस्य ग
 णः सुतः कषापाः शिशिरो व्र
 णयोनिगदापहः दाह पितक
 फास्रजः शोथरा रक्तिपितह
 त इति भावप्रकाशः ॥
 पर्वी त क हारितो हरित
 पीतवर्ण स्तस्याभावः हारि
 त्वा यणीयति पर्वीययति च
 स्यकं इति दुर्गादासः
 पर्व ३ अफनेन सरो ३ प
 र्देते वृद्धः इति दुर्गादासः
 पर्युषितः त्रि व्युष्टं वासि इति
 भाषा तलसीयुक्तपुष्पे पर्यु
 सितदोषाभावो यथा तलसी
 लग्नपुष्पाणिपुष्पे गंगोदकं
 कुशा न पर्युषितदोषोऽत्र
 छिन्न भित्तं न दुष्यति इति
 दुर्गादासः ॥ पुराण ॥
 पर्व गती पर्वति इति
 दुर्गादासः ॥
 पर्व पर्वी पर्वति प
 यसा कुम्भवेटी इति
 दुर्गादासः ॥

पर्वतराजः पुं हिसालयति
 अस्य प्रमाणं वत्समाणादे
 दृश्यं ॥
 पर्वतराजपुत्री स्त्री दुर्गा यथा
 निकन धनेजयसंयदयोः
 भक्तधजात् सितसुसमीया
 आरभ्यतस्यो दण्डीव पात
 त प्रपूजयेत् पर्वतराजपुत्री
 इति तिथ्यादितत्त्वं
 पर्य ३ सेदे रेफोपथः सेद
 इह आर्द्धीभावः ३ पर्वते प
 यसा पटः स्यर्ष इति चतुर्भुजः
 स्यर्षते यस्यर्ष इति दुर्गादा
 पल न गतो न पालः प
 लः इति दुर्गादासः
 पल क रते क पाल
 यति कृत्स्नवैवेष्टिदेही
 विणोपि पाठः कानुव्या
 नाभितुवन्धवत् जे रति
 त्पतां बोधयति तेन पा
 लति पलति इत्यपि सि
 द्धं इति
 पल्लवः पुं मूलविशेषः
 पेयाज इति भाषा
 तत् पर्यायः पल्लवः ॥
 सकन्दकः ॥

इति शहरत्नावली
 पल्लवः स्त्री मासादियुक्तसि
 द्वभक्तं पोला ओ इति भाषा
 तस्य पाकप्रकारोद्व्यापित
 यथा छागमांस १ शरावः वृत्त
 पावारपादः त्वच ३ माष
 कं लवंगं ३ माषकं पला ३
 माषकं तंउले १ शरावः म
 रिचं २ तोलकं तेजपत्रं २ तो
 लकं कुकुमं १ माषकं आर्द्र
 कं २ तोलकं धन्याकं २ तो
 लकं द्राक्षा १ शरावपादादं
 छागमांसं सूतं घोरपिला
 सुकप्रलेहपाककरणानंत
 रं पात्रोरेतरे तेजपत्रोपरि
 अस्याखंडगंधद्रव्येन सह प्र
 थमं सजीकर्मव्यं तत स्तंउले
 जलेनार्द्धसिद्धं कृत्वा मेउगल
 नष्टवैक मस्याखंडगन्धद्रव्ये
 ण सहतत्तासोपरि सजीकर्त
 ये पर्वप्रकारेण वारे वारे सजी
 कृती तउ परि अवशिष्टवृत्तलेप पल्लव त क लूनि सत्योः
 त्तनदेउद्वयं तमांगारोपरि रतेत् यकारयुक्तैकलकारमध्यः
 इति पाकराजेश्वरः अत्र मा हसमध्यश्च लूनि छेदः
 मस्यानेमतस्यफलमूलादिकं पूतिः ॥
 गन्धद्र ॥ ॥ ॥

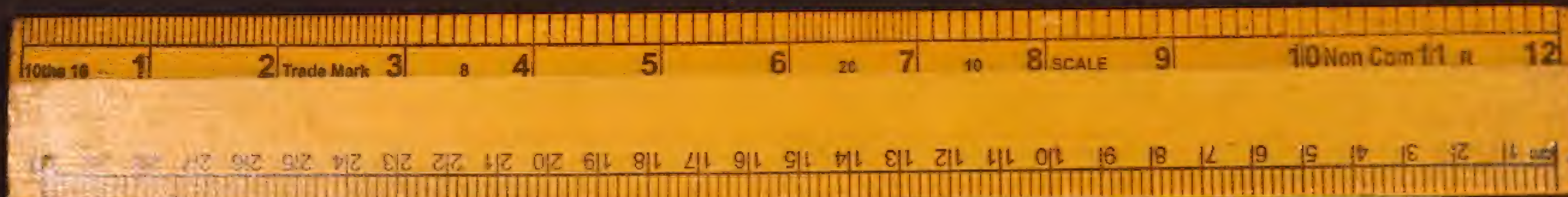
योगा सह दधियोगं वृत्तपरि
 मानस्याधिकं च भवितुमर्हति
 पलितं स्त्री केषामुक्तताज
 नकरोगः अस्य निदानं पूर्व
 सुक्तं विकित साया लोह चु
 णस्य कर्षत दशादं वृत्तमज्ज
 तः धात्रीफलद्वयं पथ्ये देन
 थैकं विभीतकं पिष्टालोहम
 येभोडे स्यापयेन्निभिवामयेत्
 लेपोऽय मचिराद्वेति पलितं
 नेह संशयः दशादं पंचकर्ष
 णि काष्मर्यामूल मादो सह
 चरकुसुम केतकस्यापि मूल
 लोहं चूर्णिसंभृगं त्रिफलपल्लव
 तं तैलमेभिः पचेयुः कृत्वा लोह
 सभोडे तितितलविहितं स्याप
 येन्नासमेकं केषां काशप्रका
 षा अपि मधुपनिभा अस्यो
 गाद्रवेति त्रिफला नीलिकाप
 त्रं भृंगराजोऽयसोरजः अर्वाभू
 त्रेण संपिष्टं लेपात् कुलीकरं
 पर्व इति भावप्रकाशः
 पल्लव त क लूनि सत्योः
 यकारयुक्तैकलकारमध्यः
 हसमध्यश्च लूनि छेदः
 पूतिः ॥

पवित्रीकरणं अपपस्यत त
 णं लोकः पस्यतयति जने गे
 गा इति दुर्गादासः
 पस्यत त क लुनि एत्ताः य
 कारयुक्तैकलकारमध्यः दौघे
 मध्यम लुनि छेदः एतिः प
 वित्रीकरणं अपपस्यत त
 णं लोकः पस्यतयति जने
 गेगा इति दुर्गादासः
 पस्यत गतो पस्यति इति
 दुर्गादासः ॥
 पस्यतः पुं स्त्री नवपञ्चादि
 युक्त शाखाप्रदीपत पय्या
 यः वलं ५ किसलं ६ किश
 ले ७ किशलयं ८ वितपः ९
 इति शहरतावली प्रज्ञयोव
 ने १० इति जराधरः ॥
 पवित्रः वि व्रतादिनामृदः
 तत पर्यायः सुविः ५ मृदः
 ५ बलापवित्रितः ६ इति श
 हरतावली सुविः ७ पावनः
 ८ इति जराधरः मृदद्वयं त
 त पर्यायः मृदः ५ सुवि ५
 सुवि ६ इतिवतः ७ इति जरा
 धरः परा ज वाधे ग्रंथे ज
 पशति पश्यते वाधो विदतिः

ग्रंथो ग्रंथनं ग्रंथस्थाने स्पर्श
 ने पठेति केचित् इति दु
 र्गादासः
 परा क वन्धे क पाशयति
 इति दुर्गादासः
 परा त क अनुपसर्गोद्भवा
 वाधयोः स्पर्शगतोः तालयो
 पथः पश्यति अनुपसर्गोद्भि
 ति सोपसर्गस्य प्रयोगो निवि
 ध्यते वाधो विदतिः इति दु
 र्गादासः
 पश्यतिकर्मान् पुं दर्शनक
 र्मतद्देशिकपर्यायाः चिकित्सा
 वाकनत २ आचत ३ चष्ट ४
 विचष्टे ५ विचष्टेतिः ६ विच
 वष्टेतिः ७ अववाकशत ८
 इत्यष्टौ पश्यतिकर्मानाः इति
 वेदतिचष्टौ ९ अथायः पय
 त क अनुपसर्गोद्भववाधयोः
 स्पर्शगतोः मृद्वयोपथः कप
 थयति अनुपसर्गोद्भिदिति सोप
 सर्गस्य प्रयोगो निविध्यते वा
 धोविदतिः इति दुर्गादासः
 पय क वन्धो क पाशयति
 तालयोत यवाय मिति वर
 कः देत्यान्त इति केचित् ॥

मृद्वन्धोतपादस्त कस्याचिद
 नरोधात इति दुर्गादासः
 पय ज वाधे ग्रंथे ज पय
 पश्यते वाधो विदतिः ग्रंथो
 ग्रंथनं ग्रंथनस्थाने स्पर्शने
 केचित् पठेति इति दुर्गादा
 सः परा क वन्धे क पाशय
 तिः एथक पाठादयं न जि
 त अन्यथा परा कि ज शय
 नेनैवेष्टिहे एथक पाठो
 दयं न जित अन्यथा परा कि
 ज शयनेनैवेष्टिहे एथक
 पाठोः नर्थकं स्यात् इति दुर्गा
 दासः
 परा ज वाधे ग्रंथे ज पय
 ति पश्यते इति दुर्गा
 दासः ॥
 पत क परिग्रहे क पत
 यति इति दुर्गादासः पत
 त क परिग्रहेपतयति प
 तातामयति इति
 दुर्गादासः ॥
 पतवातः पुं सनामावात
 पताचातः वातरोगविशेषः
 तलतणादि यथा गृहीत्वा

ततो वायुः शिरा स्नायु विशेष
 पय पत मन्वातमं न्तिसिधि
 वन्वात विमोतयन् कृतस्त्रोः
 इकाय सनादकर्मणोवि
 चेतनः पकागवातं केविदने
 पतवधं विदुः अर्द्धं अर्द्धनारी
 स्रवत पतं वाक् पाश्चाह
 जज्याभिभागं अन्यतमं वामे
 दक्षिणे वा विमोतयन् शि
 थिलीकर्वन् अकर्मणः क
 णः कर्मासमर्थः विचेतनः
 ईषत स्पर्शादिज्ञानयुक्तः अ
 स्यात्वासाधजानाद्यमाहा
 दासंताप मृच्छाः सुवीयो
 पितसमन्विते यौत्प पोथय
 रुत्वानितसिन्नेव कफावृते
 दाहोवातः संतापः आभ्यंत
 ४ पतञ्जलतामन्यत्रापि
 वातव्याधो बोद्धव्यं सामान्य
 तो वायाविति निर्दिष्टत्वात्
 पताचातस्य साध्यादिक मा
 ह मृद्वानतहते पतं कृच्छ्रसाध्यत
 मंविदुः साध्यमन्येन संयुक्त मसा
 ध्यतयदेतके मृदः केवलः अन्ये
 नपितेन कफेन वातयदेतके त
 योधातयः तत्कृपितं वातनिमित्तकं

अपर मसाधलतण माह पा
 सिनी सृत्तिकावाल चडाती
 गोमसुतये पतावातं यदि
 देश वेदना रदितो यदि वेदना
 रदितो यरीति मित्र मसा धल
 तणो अथ नसवि कित
 सा माघात्तगुमा वातादिवा
 ह्यालक जरा मृतं दिगुसे
 न्यवसे युक्तं पतावातं विना
 पायेत साविके दिगु सिन्धुवि
 जराणां स्त पाणिकाः माघा
 दिक्कावः १ ग्रंथिकाः ग्रिफ
 एषिष्ठा रक्षा सैन्यव कल्कते
 माघकाय मृतं तैले पतावातं मा
 घकाय मृतं तैले पतावातं वा
 पोदति ग्रंथिकादि तैले २ माघा
 तगुमाति विषाकृक रास्त्रा
 तासा लवणोः सपिष्टेः चतुर्ग
 णो माघ वला कषाये तैले मृ
 ते हेति हि पदवात माघादि तै
 ले ३ इति भावप्रकाशः पता
 वातस्तु जन्मातरीयमहापातकशे
 षपापविप्रविशेषः यथा एवेजन्मक
 तेपापेनरकस्य परितये वाधते वा
 धिभूयेत तस्य कृष्णभिः शर्म कृष्टं च
 जयकाच प्रमेहे प्रहणीतय मृत्रकृष्ण

काणा अभिसार भगंदरी उरु
 ब्राण गगुमाला पतावातोऽपि
 नाशने इत्येव मादयोरोमा
 महापापोद्वा गदाः तत मा
 यस्थिते यथा लतसुजावचेपु
 म् प्रदद्यात् केषवाद्येने दया
 त द्विजसदस्त्राय मिष्टात्रे दि
 जभोजने इति मलसासतले
 किंच कुनखो एषावदेत मृदा
 दशरात्रे कृच्छ्रे चरित्वा उह
 रेयातां तदेतनत्वाविति अत्र
 द्वादशरात्रे पराकृपे तत्र प
 चयेनवः नव माजापसं तदा
 ह कर्ते यतिवाद्यायोगेन वि
 षमशिष्टात्वात् अस्तनामेक
 धर्माणां मिति वचनादाकां
 तितत्वात् कुष्मादीनां मपि
 यश्चित् अत एवे उष्णमा
 दिष्टमृदा इति मृदि
 तले पा पात्रे अस्सेव
 पिवादेशः पिवति पांथः ३
 ति दुर्गादासः ॥
 पा ल रतणो ल पा
 ति इति दुर्गादासः
 पाकः पुं पठने रन्धने

तस्य प्रकारो यथा भर्तने
 तलने स्वेदः पचने कथनं
 तथा तान्दवं पुटपाकश्च
 पाकः समविधो मतः भर्तने
 केवल पात्रे तलने स्वेदद्रव्ये
 स्वेदने अग्न्युतापे पचने ज
 ले कथनं सिद्धद्रव्यसमग्रह
 णो तान्दवं द्वारवद्वातपुंयत्र
 पुटपाकः अधोद्वा नितापे
 तेषां इति पाकराजेश्वरः
 पांचाने स्त्री शास्त्रे यथापि
 तूरु र्दपन्पूर्या द्वादति
 णेन पुरंजनः राष्ट्रं दतिताप
 तालं याति अतः धरावितः ३
 ति श्रीभागवते धर्क्ये पुरंज
 नोपाख्याने २५ अध्यायः पंच
 नां विषयाणां मन्यतोऽनवगा
 तां शास्त्रं इति प्रवृत्ते च नि
 वृत्ते च शास्त्रं पंचालसंज्ञकं ३
 ति च तटीकायां श्रीधरस्वामी
 अत्र पंचाल मिति पाठः किं
 त स्वार्थे त प्रत्यये पांचां
 लमपि भवति ॥
 पाठः पुं अध्यायनं
 तत् पर्यायः निपाठः
 १ निपाठः १॥ ॥ ॥

इति संकीर्णवर्गं अवरः ॥
 पाणिः पुं हंतः तत् पर्यायः
 भुजः ७ इति जराधरः कुलिः ८
 इति शहरत्नावली भुजादलः ९
 इति त्रिकांडशेषः ॥
 पाणिकच्छुषिका स्त्री कूर्मसु
 शयथा पाणिकच्छुषिकं कुर्या
 त कूर्मसंज्ञा साधक तत्र सं
 स्तुतपुष्पा पृजयेदात्मनो व
 पुः पूजितं तेन पुष्पादेव तं
 सस्य जायते कूर्मसंज्ञे यथा हि
 तीये वैलवोते वीजे विद्धिनुमं
 युते षष्ठस्यो परिचरं कूर्मवी
 जे प्रकीर्तितं इति कान्तिकापुरा
 णे ५६ अध्यायः ॥
 पांडुलोवः पुं पांडुलिपिः सु
 सविदा इति पारस्यभाषा यथा
 व्यासः पांडुलोवेन फलके भूमौ
 वा प्रथमं लिखितं नृनाधिकेत
 संपोष्य पश्चात् पत्रे निवेशयेत्
 फलके काष्ठादि पदके
 इति व्यवहारतत्त्वं
 पातालं स्त्री विवरं
 वडवा नलः
 इति मेदिनी ॥ ॥ ॥

पादस्फोटः ५ विपादिका
रोगः ततः पयः ५ स्फुटिः ३
स्फुटिः ५ पादस्फोटः ५ १
ति शहरत्वावली सत पका
रपात्रद्रुकुष्टातगत तृतीय
कुष्ठं यथावेपादिकं पाणिपा
दस्फुटनं तीव्रवेदनं पाणिपाद
स्फुटनं पाणयोः पादयोश्च स्फु
टनं विहासं येन ततः इति माध
वकरः अस्य चिकित्सा कुष्ठ
पादे ५३५ एष्टे द्रष्टव्या पाद
कं कृ पादद्रव्यविशेषः ततः प्र
कारो यथा यद्योक्तपरिमितपा
कं रानिचुरसमुक्तोऽथवा न्यास
युक्तः पकरसः इति पाकराजे
स्यः पानीयं क्ली पादार्द्रव्य
विशेषः पादा इति वंगभाषा
शरवतः इति पारसभाषा शर
तत्र अत्रिकापानीयं पित्तमि
नाशकं मिष्टदाडिमी पानीयं
प्रतिपाय कासनाशकं शूल
दाडिमी पानीयं उदरविकारेषा
रकं तथा वृद्धिकारकं च निम्बपा
यं छर्दिहृत्पास पित्तज्वर निवार
कं सकलाहारपाचकं च नागरंगपा
नीयं कस

पित्तविनाशकं अंतःकरणपा
शस्त्रजननवच सेवचन्दनपा
नीयं वलकारके उन्मादमूर्च्छा
रोगशान्तिकारकं इति शक्ति
वर्धकं उदरविकारोपकारकं
व इति पाकराजे स्यः पापान्त
ते क्ली तीर्थविशेषः तस्य ना
मोतरं एष्टुदकं अमुकीर्णं च
यथा एष्टुदकं महातीर्थं त्वत्
कीर्णं इति नामतः महावधुतस
ष्टस्य राष्ट्रं नरपतेस्ततः ह्ययमा
ने तदा राष्ट्रं प्रवृत्ते यत्तकस्मि
णि अतीयत ततो वाष्टं नृपते
ईष्टुतेन वै ततः सचिंतयामा
स ब्राह्मणास्य विचेष्टितं पुरोहि
तेन संयुक्तो रत्नाभ्यासाय सर्व
शः प्रसादनार्थं विप्रस्य अनेक
र्णयैषो तदा प्रसादितः सराज्ञा
चतुष्टयः प्रोवाचते नृपं ब्रह्मणा
नावमन्तव्याः पुरुषेण विज्ञान
ता ब्रह्मणा श्रुतवस्तुतो नश्ये
त्रिपुरुषं कूलं यवमुक्तो
स नृपति माज्येन यवसा पुन
उवाच यामास मृतां स्तस्य य
तो हिते स्थितः तस्मिंस्तोयं
त यः ॥ ॥ ॥

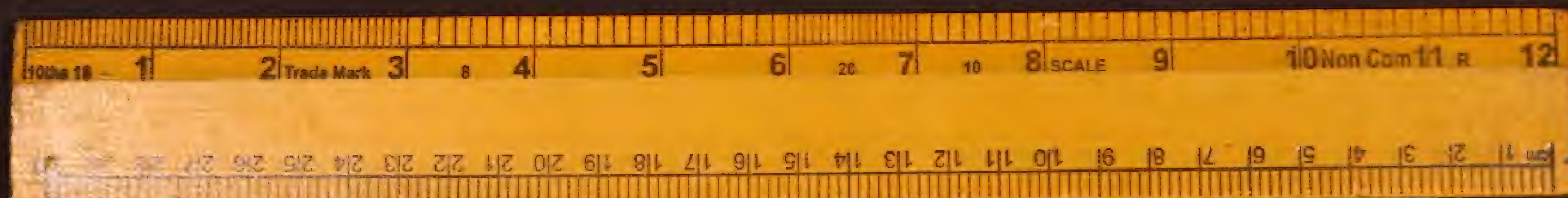
स्वाति अदधानो जितेन्द्रियः
स प्राप्नोति नरो नित्यं मनसा
चित्तं फलं ततः तीर्थं स्ववि
द्यातं पापान्तं नाम नामतः
यस्यैव यत्तत्तस्य मधुसखाव
वै नदी तस्मिन् स्नातोऽथ भ
क्ता च मुच्यते सर्वपातकैः
फलं प्राप्नोति यत्तस्य अथ
मेधस्य मानकं पापान्तं इति
विद्यातं तीर्थं पुराणतमं हि
जाः इति वामन पुराणे ३५
अध्यायः ५ परमात्रं तस्य पि
त्रुदेष्टुं गंगास्नानं निः
हेये फलं यथा पितृवुद्विष
यो भक्ता पायसं मधुसंयुतं
गमि विनिःशियेत तस्मा भवं
ति पितरस्तस्य वर्षणतं हरेय
च्छेति विवि धान्कामानपरि
तृष्णाः पितामहाः इति स्कान्दे
काशीखंडे २० अध्यायः पा
रत कर्मणां समाप्तौ अपपा
रत इति दुर्गादासः पारमहं
सं त्रि परमहंसं वन्द्य य
था श्रीमद्भागवते पुराणम
मले यद्वैलवानो पि ॥ ॥

यं यस्मिन् पारमहंसमेकम
ममलं ज्ञानं परं गीयते यत्र
ज्ञान विराग भक्तिसहितं ते
कर्म माविष्कृतं तच्छुद्धं न स
पठन् विचारणापरो भक्त्या वि
मुच्यते ३ इति श्रीभागवते
१२ स्कन्धे १३ अध्यायः पार
महंसं परमहंसं प्राप्य इति
तं टीकायां श्रीधरस्वामी पा
रेणायां क्ली ग्रहोपकरणां
त पायसादी यथा नवः
अर्थस्य संप्रहरे चैनो व्यये
चैव निवृत्तयेत एते च धर्म
त्रपकौ च पारिणायस्य रत
णि पारिणायस्य ग्रहोपकरणा
स पायसादेः इत्युदाहृतत्वं
परिणाललडं स्वीयने यथा
मातः परिणयनकालतदंत ५
त्रसत्वे पिक्कमेणानू द्वा दुदितो
रेवाधिकारः मातः पारिणायं
सियोभजेरत्रिति वशिष्टोक्तः १
ति दायतत्वं ॥
पारिभाषिकं क्ली परिभाषया
र्थबोधकं परं यथा तत्रा
धुनिकसहितः परिभाषा तथा
अर्थबोधक परं पारिभाषि ॥

कं यथा पाषाणकारिसेते
तेन नदी वृद्धादिपदं इति श
क्तिवादे गथादयः ॥
पाषाणस्य क्री परिहासस्य
भावः परिहासद्वारा कृतं
यथा सांतेयं पाषाणस्य वा
स्तोभं देलन मेववावेकं
पुनामयद्वारा मशेषाचद्वरं
विडः इति श्रीभागवते ६
स्कन्धे अनामिलोपाख्याने २
अध्यायः नवयं पुत्रनामाय
हीन न भावनाम तत्राहुः
सा तेन पुत्रादौ संकेतितं पा
रिहासं परिहासेन कृतं स्तोभं
गीतालापप्रमाणं कृतं दे
लनं किं विलनेति सावज्ञ
मपि च वैकुण्ठः नामोच्चारणं
इति तद्दीकायां श्रीधरया
मी ॥ पाषाणपिपले क्री दरी
तकीविशेषः राजदंड इति
हिंदी भाषा इति भावप्रकाशः
पाषाणकादशी स्त्री भाद्रपुल्ले
कादशी तद्विवरणं पाषाण
विवर्तनपद्ये द्रष्टव्यं ॥
पाल क १ तो कपाल
यति क्रुसवनेषेष्टासिद्धे दी

विलोपि पाठः कानुव्या
नामिरनुवन्धवत् परमि
तां बोधयति तेन पालति प
लति इत्यपि सिद्धं इति पि
डुर्गादासः पाषाणः पु
षिता तत् पर्यायः प्रस्तुतः
६ पारावकः ॥ काचकः ॥
इति शब्दरत्नावली पाषाण
चतुर्दशी स्त्री वृश्चिकराशि
रविकमुक्तपतीचतुर्दशी
यथा भविष्ये वृश्चिके मुक्त
पलेत पा पाषाणचतुर्द
शी तस्या मागुधयेहीनोक्त
पाषाणभोजने पाषाणभोज
नैः पाषाणकारिष्वकुभोज
नैः इति तिथ्यादितत् ॥
पाषाणगर्भः पुं हनुसधि
जलद्रोगविशेषः तलता
माह वातश्लेष्मसमुद्भूतः स्व
पुद्गुहनुसधिजः स्थिरो मरु
जः स्निग्धो ज्ञेयः पाषाणगर्
भः स्थिभं कठिनं तच्चि
त सा यथा पाषाणगर्भं
पूर्वं सेदयेत् कुशलो
भिष क ततः पनति
का प्रोक्तः ॥ ॥ ॥

कलैरुसैः प्रलेपयेत् वात इति डुर्गादासः
श्लेष्मिकशोथघ्नैः कलैः २ पिउ संज्ञौ धनो घेरति जनं
श्लेष्म लेपयेत् परिपाकग किंचिद्वर्णकरोति पाचयते
तं भित्ता ब्रणवत् सुपावरेत् वा इति डुर्गादासः पिउकः पुं
जलकाभि रूते रक्ते सणा समुद्भवः तत्पर्यायः पिउः ॥
सति विनोषये पतनस्य पेटिका ६ तविः ७ तरी द मं
तेषु वक्रपु मेतिने लिखितं जेषा १ पेटिका १० इति पाच
लिखितं ततः इति भावप्र रत्नावलीपिठ लिशि वधे उ
काषाः पि पा गतो ए पिय ह्वर्गयादिः पेटति पिपिठतः
ति इति डुर्गादासः ॥ क्लि पि डुः खनुभवे इति ड
पिउ क छेदे क पिउयति गादासः ॥ पिउ १ क सेदतो
इति डुर्गादासः ॥ १ क पिउयति सेदतिः राशीक
पिउ पा वाधे पा पिउती रगा इति डुर्गादासः ॥
पिउती वाधे विदितिः इति पिउ १ उ. से दतो इति
डुर्गादासः अने उ. पिउते इति डुर्गा
पिउिका स्त्री चामरविशेषः दासः पिउ. क्री पु म्मा
यथा पिउिकां श्रामपित्वाव दुशेषद्रव्यनिर्मितवित्वाका
कविधंदासं कृत्वा पाणमदं रं पिउदेष्टपकदेयाञ्च गयो
सुचरणे इदं अति अणिपाकु ते पिउदानं च गयोते तीर्थ
णामसा इति रत्नावली ना मेव च पंचकोते कामरूपं पि
टके ४ अंकः ॥ छिलानो सरित्
पिज १ क भा घटाधी १ क मुभा जना
पिजयति भावः दीप्तिः घटाधी हनस्य दस्ते त
निकेतन हिंसा वलदानानि पिउं दद्यात् स्वकं
इति डुर्गादासः पिज १ ल उ. व नरः विज्ञे च तथा ॥ ॥
गिहजयोः १ पिजते ल उ. पिजे

चासकौ रासे च सोमकेजी
वत् पिंडप्रदानेन अस्मयुजीय
ते नरः मयागमे महातेजे
स्वर्कं पिंडं ददेत् यः मास
हयाधिकं वर्षं मयुषो व
द्वेते क्रमात् इति योगिनी
तेत्रे प्रथमतः २ भागे ५
प्रदत्तः अथ ग यथादे
द्वष्टय ॥ पिंडो त्रिभरी
री यथा यथा सूर्यं विना
भूमि र्द्वे दीप विवर्जितं ति
गहीनो यथा पिंडी जयश्री
स्त्रो विना तथा इति जैति
निभारते आश्रमेधिकपर्व
णि ७५ अध्यायः
पितृपतः पुं गोणाश्विन
कुलपतः स तमेतपतः
तत्र आदफले यथा हेमाद्रि
माधवसंग्रहयोर्नागरवेदे आ
द्याः पंचमे पते कन्या
सं स्पेदिवाकरे योवे आदुन
रः कुर्यादेकस्मिन्नपि वासरेत
स संवत्सरे यावत् तृप्ताः सः
पितरो भुवं नभावायनभस्यो
मलमासो यदाभवेत् ससमः पि
तृपतः स्यादयत्रैव त पंचमः इति

मलमासतले पितृ
पुंदरिकाकर्णः यथा पि
तृ नृप पुण्या दार्दित्ये
नष्टं जनः इति श्रीभागवते
५ स्कन्धे पुंजनोपाख्याने ५
अध्यायः शास्त्रे च प्रथमं प्रो
तयं कर्मकांडे श्रौतगतताव
ता सामान्येन प्रवृत्तं स कस्य
कर्मकांडस्य दत्तिकाकर्णेन
आवृणोति विष्णुते तत्तत्तदर्थं
नुष्टाय पितृभि राहृतः पितृ
लोकप्रापकं पितृपते प्रय
यते तदनेन प्रकारेण पितृ
णा मास्मान् मनेन भवति पि
तृदत्तिकाः कर्णः इति त
दीकायां श्रीधरस्वामी ॥ पि
ल क उ दि क पेल यति उ
दि प्रेरति इति दुर्गादासः
पितृ इ संचने इ भिस्वते
इति दुर्गादासः
पितृ प्राय अवयवे शा पणि
एति पटः अवयवी स्यादि
त्यर्थः इति दुर्गादासः
पितृनः वि अप्रकाशेनाउ
चितप्रबोधकः परस्परभेदो
लः इत्यमरटीकायां भरतः

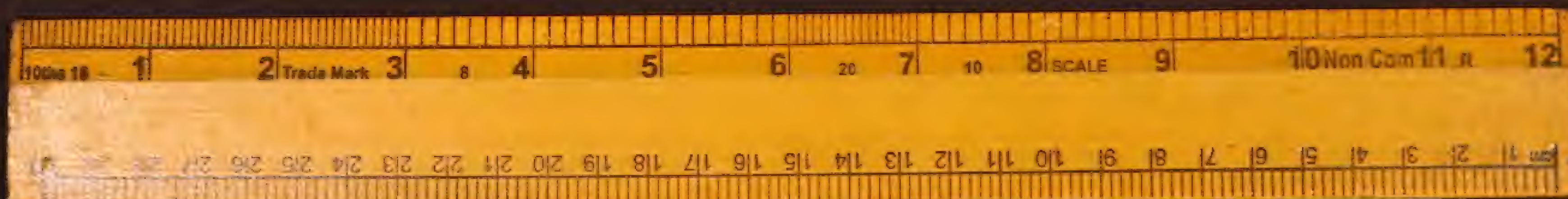
तत्तत्पुण्याः द्विजिह्वाः सूचकः
कर्णजपः पितृन र्नापि पुं
नो इति धो विष्णुकडुपिष्णु
नः खलः इति जराधरः कर्णज
पः सूचकः स्यादौचित्यप्रको
धके परस्परभेदभीले पितृ
नो इति नः खलः इति शार
त्तावती ॥ पितृ य ई ल ह
णिने यपिनष्टि लोको गोधुमे
ति दुर्गादासः ॥ पितृ अ गत्ता
अपिपेसत् अपिपिसत् पि
पेसतः पिपिसतः इति दुर्गा
दासः ॥
पितृ क घटार्थे गत्तां कपे
सयति सृष्ट्यान्तोः यमिति
केचित् घटार्थे निकेतन
हिंसा बल दानानि इति
दुर्गादासः
पितृ इ कि द्युतो इति
स्यते कि पिंसयतिपि
सति उति दीप्तः इति उ
र्गादासः
पी उ य पाने उ य पी
वते इति दुर्गादासः ॥

पीउ अ क वा ये गा हे
वाधो विदतिः गाहो विलो
उने अ अपीपित्त अपि
पीपीउत् क पीपयति प्राचं
लोकः पीपयति स्ननं कर्मा
इति दुर्गादासः पीय प्रीता
ने पीपुषं सोत्रधात रयं इति
दुर्गादासः पीष प्रीताने पीषू
षं सोत्रधात रयं इति दुर्गादा
सः पील रोधे दीधी रोधः।
क्रियानिरोधः जडीभावं इत्य
र्थः पीलति पशुः इति
दुर्गादासः ॥
पीव स्थोले पीवतिलोकः
स्थूलः स्यादित्यर्थः इति
दुर्गादासः ॥
पुंस क मर्दे ओष्ठवर्गशेषो
पथः संयोगादनुस्वारः तेन
किपि पुंसोः सूत्रावित्यस्य
उ. पुमान् मर्दः भिमर्दने
क पुंसयति खलराजा इति उ
र्गादासः पुंसवने स्त्री स्त्रीक
तव्यव्रतविशेषः यथा श्रीराजो
वाच व्रतं पुंसवने ब्रह्मन्भवताय
उदीरितं तस्या वेदितुं मिच्छामि

यनविषः प्रसीदति श्रीशुकः
वाच मे क्रे मार्गशिरे यते
येषिभिर्न शुभया आरभ्ये
तत्रतसिदं सर्वकामिक मा
दितः निशम्य मरुतां जन्मत्र
लणाननुमंश्च स्नात्वा मु
क्तदती मुक्ते वसीतालकृतां
वरे पूजयेत् प्रातराशात् प्रा
क भगवंतं श्रिया सह अलेते
निरपेक्षाय परिकामनमोस्त
ते महाविभूतिपतये नमः स
कलसिद्धये यथावे कृपया
पुत्पानेजसा मदिसौतसा ज
ष्ट ईशगुणैः सर्वस्तोः सिभ
वान् प्रभुः विसृपतिमरुमा
येमदापुरुषलताये प्रीयेथा
मेमदाभागे लोकसातनमोस्त
ते ओम्भगवते महापुरुषमम
हाभवाय महाविभूतिपतये
महामहाविभूतिभिर्वलि सुपद
रामीति अनेनाहरदमंत्रेलाविष्णो
रवादनार्त्त पाय्यापस्यनान्ना
नवासउपवीतशृषण गन्धपुष्प
भूपदीपोपहाराद्यपवारान् सस
माहितोपादरेत् हविः शेषे च नैक
यादमले द्वादशाङ्गतीः ओम् नमोभ

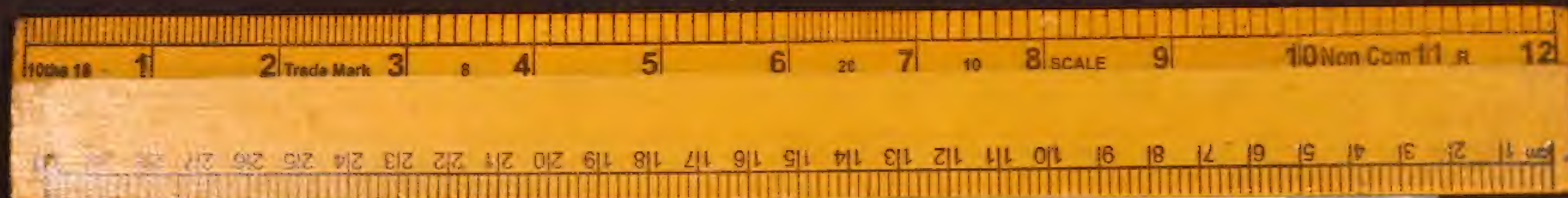
गवते महापुरुषाय महाविभूति
पतये स्वाहेति श्रिये विसृचवा
दाशिपां प्रभवानुभो तत्तपासु
येत्रिसंपदीक्षित सर्वसम्पदः प्र
णमेदंडवस्त्रमो मक्तिप्रत्येन चेत
सादशावरं जपेत्तत्रे नमः स्तोत्र
मुदीरेयत् यवाते विसृम्य विभू
जगतः कारणं परेशये दिप्रकृ
तिः सृत्तामायाभक्तिर्दुरत्ययात्
स्याधीश्वरः सातात तमेव पुरु
षः परः त्वं सर्वयत्त इत्येव क्रियये
फलभृगभवान् गुणव्यक्तिरियं
देवी व्यनको गुणभृगवान् त्वं
दिसर्वशरीर्यात्मा श्रीः पारोरीति
यासवः नामरूपे भगवती प्रत्य
यस्तमपाश्रयः यथायुक्तं त्रिलो
कस्य वरदो परमेष्ठिनो तथा मउ
तमश्रीक संतु सत्या महाशियः
इत्यभिष्टुयवरदं श्रीनिवासं श्रि
या सहन त्रिसार्योपहरणं द
त्वाचमनमञ्जयेत् ततः स्तवीत
स्तोत्राभक्तिप्रत्येन चेतसा य
तोच्छिष्टमवज्राय पुनश्च यवे
दविं पतिं च परया भक्ता महा
पुरुषचेतसा श्रिये स्तोत्रे रूप
नमेत् प्रेमशीलः स्वयं ॥ ॥

पातिः विभूषात् सर्वकर्माणि लभते पुमानिह स्त्री चैतदास्या
पत्नाउच्चावचानि च कृतमेक यलभेत सोभगः श्रिये प्रजा
तरेणापि दस्यतो रुभयोरपि प जीवपतिं यथो गृह कन्याच
त्रां कुर्यादनर्हायो प्रति नेत विदेत् समग्रलतायां पति
त समाहितः विस्रो व्रत मिदं तवीरा हनकिलिष्ठागतिं म
विदे विभ्रज विहस्यात् कथे तमजा जीवसुतायनेच्छरी स
क्षम विमान् श्रियो वीरवतीः स्व उभगा सुभगा रूपमश्रिये वि
गन्धवलि मंडनैः अर्चुदस्यर नेदिह्या विरुजाविमयते
द भिक्षा देवे नियम मास्मिता य आमयावीन्द्रियकल्पदेह
उदास्य देवे से धान्नितत्रिवेदि पतत् पठत्रभृदये चकमे
त मग्रतः अद्यादात्मविमुखा एणनेतत्रभिः पितृदेवतानो
धं सर्वकामसमृद्धये पतेन तेषाः प्रयच्छति समस्तका
एजाविधिनामासान् द्वादश मान होमावसाने कृतभुक्
हायमे नीत्वाद्योपरमेत् साधी श्रीदेविशु राजन्महामरुतां
कार्तिके चरमेः हनिष्यो भूतेः जन्मप्राण दिने व्रतंचाभिहितं
पउपसृष्ट कृत्स्नमर्भ्यं पूर्वं महते इति श्रीभागवते
वत् पयः शृतेन जर्भ्यं पूर्वं १ स्कंधे पुं सवनव्रतकथनं
कृयाचुरुणा सह सर्पिका या ॥ अध्यायः पुस्तोक्तिलः
कयत्तविधानेन द्वादशैवाङ्गतीः पुं पुरुषधिकपत्नीं पुंसपादे
पतिः आशिषः शिरसादायदि न कोक्तिलशब्दस्य कर्मधा
जैः प्रीतैः समीरिताः प्रणम्य शि रयसमासे तस्यान्तलोपे पुं
वसा भक्त भुजीत तद- आ सः सन्निति मस्य सन्निकृते
त्रार्थमग्रतः कृत्वा वचनं स्रद्धा मस्यानुष्ठारे निष्पन्नः इति स
शभिः दद्यात् पत्न्याचरोः शेषे स ग्यवोपया करणं पुट
प्रज्ञस्त्वं सुसोभगं पतञ्जावित्वा वि शि श्रेष्ठे शि पुट ति
थिवद्वतं विभो रभीक्षितार्थं अपुटीतु उपोद श्रेष्ठः संव ॥ ॥

न्येभावः इति दुर्गादासः पु
 द क चूर्णी भासि क पोद
 यति भासि दीप्ति इति उ
 गादासः ॥ पुन न क स
 सगे पुनयति पुष्प सूत्रेण
 जनः संसृजतीत्यर्थः इति
 दुर्गादासः पुन कतो ह्ये पं
 वमस्वरीद्वयान्तः पकटका
 २ इति रासः क पुनयति तो
 ह्यमस्वीभावः इति दुर्गादासः
 पुन इत्यने मदे पंचमस्वरी
 ३ पुनते मदे श्रुतीकरणे
 ति दुर्गादासः ॥
 पुन श धर्म शुभक्रियाया
 मित्यने ए पुनति शुभे लो
 कः योगिता इति दुर्गादासः
 पुन गतो नद्वयान्तः पुनिका
 सोत्रधानवय इति दुर्गादा
 सः पुनलकः पु यज्ञादिनि
 र्मित प्रातिमूर्तिः पुनल इति
 भाषा यथा आचारत योग्य
 त्वाच्चमर पत्रेः पुनल।
 कं कृता शिशः प्रभृ ति
 पु पलाशपत्राणि देवा
 इति
 शुद्धितलं ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

तीयानन्तरं तत्रवमदिवसविदि
 ता श्रीजगन्नाथदेवस्य दक्षिण
 मुखयात्राफिरेरय इति उल्ला
 रय इति कर्तव्यता यात्राशब्दे
 द्या ॥ पुन श अमगताया
 पुनति ज्येष्ठः कनिष्ठस्य अग्रग
 छतीत्यर्थः पोरिता इति दुर्गा
 दासः पुनश्चराणं क्री पुनस्कि
 या सात स्तेष्टदेवता संव्रति
 ह्यर्थं तदेवता पूजास्वर्कं त
 संव्रजपद्मोम तर्पणाभिषेक
 व्रतिता भोजनरूप पंचोगक
 साधना यथा योगिनीसूदये
 गुरोराज्ञां समादाय शुद्धांतः
 करणोनरः ततः पुनस्क्रियो
 कुर्यान्मंत्रसंसिद्धिकामयो
 जीवहीनो यथा देही सर्वक
 र्त्तुन तमः पुनश्चराणही
 नोपितया मंत्रः प्रकीर्तितः त
 स्मादादौ स्वयं कुर्यात् गुरुवा
 कारयेदुधः गुरो रभावे विप्र
 वा सर्वप्राणिहिते रते स्मि
 यं शास्त्रविदे मित्रं नाना
 गुणसमन्वितं स्त्रियं वा सज्ज
 णोपेतं सपुत्रं विनियोजये
 त आदौ पुनस्क्रियो कर्त्तव्य
 न निर्णाय उच्यते योगिनीसू
 दये पुनपत्तेत्र न दोतोरे गहा
 पर्वतमस्तकं तीर्थप्रदेशाः
 सिन्धुना संगमः पावने वनं
 उद्यानानि विविक्तानि विविक्त
 मूलं तटे गिरेः तलसीका
 ननं गोष्ठं वृषभस्थं शिवा
 लयं अस्मालामनकीमूलं
 गोणाला जलमध्यतः देवता
 यतनं कूलं समुद्रस्य निजं य
 दे साधनेषु प्रशस्तानि स्थाना
 नान्येतानि मंत्रिणां अथ वा
 निवसेतत्र यत्र चित्तं प्रसी
 दति तथा गृहे शान्त्युपांवि
 द्याङ्गोष्ठे तत्तथा भवेत्
 कोटि देवालये पुनप मन्त्रे
 शिवमन्त्रिचो स्तेष्ट उष्टम्
 गव्याल पांकातंकविवर्जिते
 पकांतपाशने निद्रारहिते भ
 क्रिसंपुते सुदेशे धार्मिके
 देशे सुमिते मेरुपद्मे रमे
 भक्तजनैश्चाने निवसेतापसः
 शिष्ये गुरुणा सविधानेव वि
 तेकाग्रस्थले तथा पचा मन्य

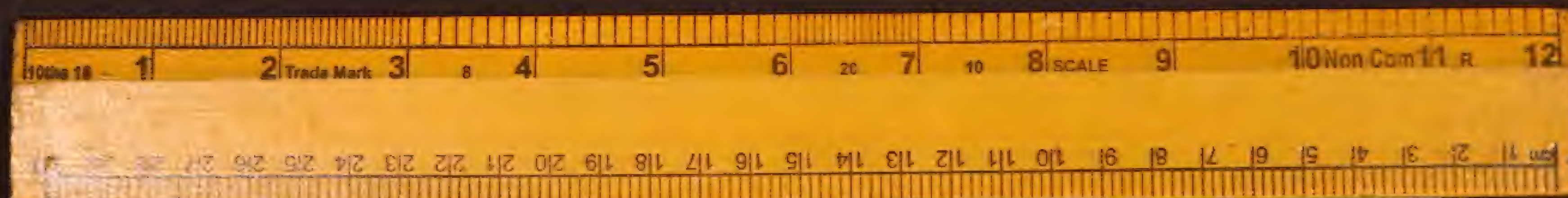

तमस्यान माप्रित्य जपमाच
रेत यत्र घामे जयेमंती तत्र
कूर्म विविंते येन गोतमीये
पर्वते सिंधुतीरे वापणारणेन
दीतये यदि कुर्यात् पुश्च
र्यां तत्र कूर्म न चियेत वि
त्त्वमृतादावपि कूर्म वेता।
नास्ति तउक्तं वैश्या यनसं
दितायां प्रापते त्रं गृहीती
थे देवतायतने म्भं नदीती
रेतथा सिन्धुसंगमोऽतिमनो
हरः पर्वतस्य गृहाश्चैव तथा
पर्वतमलकं विल्वमूलं समु
द्रस्य वनमुद्यान मेव च प
मुस्यानेषु विप्रेन्द्र कूर्मच
क्रे न विनयेत् अथ पुश्च
रणो भद्रादि विद्यमः गोत।
मीये पुश्चराणां कूर्मं जीभ
द्य विचारयेत् अन्यथा भो
जनादोषात् सिद्धिदात्रिः प्र
जायते शास्त्रात्रं च समग्र्या
यात् मंत्रसिद्धिसमीहया तस्मात्त्रि
तं प्रयत्नेन शास्त्रायां भवेत्त्रः
अगस्त्यसहितायां दधितीरे स्तुते
गच्छेत्तव गडवर्जितं तिलाश्चैव
सितामृताः कन्दः केसुकवर्जितः

नारिकेलफलं वैव कंदरी
वली तथा आसु मामलकं
वपनसंच दरीतकी व्रतोत्तर
शक्तं च हविष्यं मन्त्रैव यैः व
तांतर इति हेमंतिकं सितानि
त्रं धानं मुद्गा सिला यवाः क
कलाय कंगुनीवाग वास्तुके
हिलमोचिका घटिका काल
पाकं च मूलकं केसुकैत
तलवणो सौन्धव सांभूरे गव्ये
च दधि सर्पिणी पयोऽनृतमा
रेच पुनसांभूरीतकी पिप्प
लीरकं चैव नागरेगं च तिलि
डी कदली लवली धात्री फला
न्यगुड मैतवं अनेलपकं मुन
योदविष्णात्रं शाकं पावकमेव
वा पयो मूलं फलं वापि यत्र
यत्रोपलभ्यते रस्माफलं ति
तिडीकं कमलानागरेगं फ
लान्येतानि भोक्त्यानि पश्या
न्यानि विवर्जयेत् यत्तयेति
नीते त्रै विचंचनालिकाणा
कं लायां लकुचं तथा क
दंबे नारिकेलं च व्रते कूर्मा
डकं त्यजेत् तत्त व्रतोत्तर
थ विंवा तिलिडी ॥

अथ वज्रानि विवर्जयेत्तुका
रुतवां तैलमेव च तोमूले का
स्यात्र च दिवा तोजनमेव च त
था हारे च लवणं मांसं गृजने।
कोमभीजने मांसं गृजने का
स्यभोजने मायाटकी मसुरांशु
कोदवांशुणाकानभि अत्र प
रुपितं चैव निःश्रेहं कीदृहधि
तं रामार्चनचद्रिकायां मैशु
ने तत्त कथा लापं तद्गोलीः प
रिवर्जयेत् अतकालं विनामं
त्री सखियं नैव गच्छति ल
वणं च पलेचैव तारे तैदं रसं
तरं कौटिल्यं तौर मभ्यांगसि
तकृत्ये च वज्रयेन्मर्दनादिकं
स्नायाच्च पंचगव्येन केवलं म
लकेन वा संव्रजमात्रपानीयेः
स्नामाचमनभोजने कुर्याच्च
द्योक्तविधिना त्रिसन्ध्यं देवता
र्चनं अपवित्रकरोनशः शिर
सि प्रावृत्तोपि वा प्रलपन् प्रज
येद्यावता वनिष्फलमुच्यते न
रहीयेत्तु सोत्तं सपक्वं च क
र्षाद्वैलभुभोजनं नेदिद्याणां
यथावृद्धिस्तथा भुंजोत सायकं

कुतार्णवेपि यस्यान्न यस्यामि
यानपुष्टीगं कुरुते धर्मसेवय
अत्र रातः फलस्यार्चं कर्तव्यं
नसेपायः तस्मात् सर्वप्रयत्नेन प
यत्रे वज्रयेत् सधीः पुश्चराणां का
लेषु सर्वकूर्मसु शास्त्राविजिज्ञा
दाया परात्रेन कये दाद्ये प्रति
ग्रहात् परस्त्रीभिर्मनो दाद्ये क
थोसिद्धिं व्रतने परात्रे भित्ति
नेतरविषयं भित्तायां तस्य स्वतो
त् पादात् तथा च वैदिकाचार
ज्ञानो मुचीनां श्रीमतां सत्
कुलस्थानतातानां भित्ता।
णी चा ग्रजन्मानं
विदाय वक्तिं नहि वस्तुकिं
चित् प्राप्तं परेभ्यः सति स
म्भवे च असम्भवे तीर्थं वैदिवि
मुद्गात् पर्वतीतिरिक्ते प्रति ग
सज्ज्यात् तत्रासमर्थः वृदि
ने विमुद्गात् याचेत यावदिन
मात्रं भैक्षं गच्छाति रागादधि
कं न सिद्धिः प्रजायते कल्प
प्राप्ते रमस्य सकुडञ्चरिते
पादे प्राणवं ससदीरयेत्
प्रोक्ते पाशशेषादे प्राणाया
मे सकुडञ्चरेत् वक्रप्रलापी
आपमन्यमानानि ॥

ततो जपेत् ततो जपेत् ततो जपेत् कस्योक्तस्तेतायं द्विगुणो
 इत्युक्तानां संप्रति च पव मृतः द्वापरे विगुणः प्रोक्तः
 मोक्षो नियमान् पुरश्चरान् गुणजपः कसौ कृतापि वेदि
 चरेत् विमृशेत् सर्गप्रकादि नृनातिरिक्तकर्मणि नफ
 मुक्तः कर्म करोति यत् जपे लेति कदाचन यथाविधि
 चैनादिकं सर्वमपवित्रं भवेत् कृतान्योवसतः कर्मणि फ।
 प्रिये मलिनाक्षरकेणादि मु लेति हि भूषण्यवसतः चामि
 विद्वेर्गन्धसंयुतः योजपेत् सौन माचार्यसि विना नित्यपू
 दहत्यास्य देवता गुमिसंस्थि ना नित्यदानं देवतास्तुतिर्कीर्त
 ता आलस्ये ज्ञेयं निद्रां च नं नित्यं त्रिसवनं स्नानं च द्रव
 तं निष्ठीवनं भयं नीचांगस्य म्मविवर्जनं नैमित्तिकाश्चैव
 र्णव कोपं जपकाले विवर्ज विस्मयोऽगुरुदेवयोः जपनिष्ठा
 येत् एव मुक्तविधानेन विन द्वादशैते धर्माः सुमित्रसिद्धि
 सं त्वरितं विना उक्तं सत्त्वं जप दाः स्त्री मूढ पतित ब्राह्मण
 कुर्यात् पुरश्चरान् सिद्धये दे स्त्रिको छिद्यभाषणं परिवर्जये
 वता गुरु मंत्राणां मैकां संभा ते सत्येनापि न भवेत् जपदोषा
 वयनं विद्या जपेदेकमनाः प्रा चैनादिषु अन्यथा वृष्टिं सर्वं भ
 तः काल मध्यदिनावधि यत् वन्मिव निरर्थकं पुरश्चरान् काले
 सत्त्वाया समारंभं तत्कर्तव्यं तु यदि स्थान्मृतसुतकं तथा च
 कुर्यात् व्रतभ्रष्टो भवेत्तरः सं कृतसंकल्पो व्रतं नैव परिभजे
 इमालायां यत् सत्त्वाया समा त यो गिनी तदये भयीत क
 रं तज्जाम्ब दिने दिने नृना शशय्यायां मुचिवसथः स
 धिकं न कर्तव्यं मासमासं ॥ रा प्रत्यहं तालयेत् शय्या मेता
 सदा जपेत् मनपेडक कीर्तिर्भयः सपेत् असत्प्रभा
 संख्यायां श्रुतगुण जपं प्रादाव कुटिलां परिवर्जयेत् ॥

वर्जयेत्ततो वायादिश्रवणं न धानितः रघ्याया मणिवस्या
 तदर्शने अभ्यंगं गन्धलेपे च नेन जपेति मिरासये ॥ उपानह
 पुष्पधारण मेव च सने डहोद ङ्गारो वा यन शय्यागतोपि
 कृद्धान मन्यदेव प्रयुजने न वा प्रसार्य न जपेत् पादावुत्
 त्रैव नैक वासा जपेत्सत्रं दक्ष कटासनं एव च न युक्तकाष्टे
 वासकलोपि वा देशस्थाने न पाषाणान् भूमौ नासने स्थितः
 संदितायां विपर्ययं न कुर्यात् तथा मार्जारकुतं क्रौंचरा
 यच्च कदाचिदपि मोदनः ३ ने मूढे कपिले र दृष्ट्वा च सज
 पय्यथो वदिवस्ते पुरश्चरण पेत् शेषं स्पृष्ट्वा स्नाने विधीयते
 कुत्रः पतिताना मंत्रज्ञानं सर्वत्र जपेत्तयं नियमः मानसे
 दर्शने भाषणे कृते तत्तयो त नियमो नास्त्वय तथा च
 वायुगमने ज्ञेयं न जपेत् अमुचिद्यो मुचिद्योपि गच्छेत्ति
 सृजेत् तथा तस्य चतुर्मासो ह्यन सपन्नपि मंत्रैकशरणे वि
 प्राणायामं षडंगकं कृत्वा स दान् मनसैव सदाभ्यसेत् न
 मक जपेत् शेषं यद्वा सूर्या दोषो मानसे जाये सर्वदे यो
 दिदर्शने आदिशब्दाद्विद्वा पि सर्वदा एवमादिनयेत्तत
 लोच ते अन्तरं मनः संहर् मंत्रे विशेषो वक्तव्यः जप
 णो शौचं मौनं मंत्रार्थचिंतने फलमाह शिवधर्मे जपनिष्ठो
 अथ प्रत्यमनिर्वेदो जपसम्य हि जग्रेष्टोऽखिलयज्ञफलं ल
 निहेतवः उसीशीकं चुको न भेत् सर्वथा मेव यज्ञानां जाय
 नो मुक्तकेषो गणावतः अ तेः सौ महाफलः जपेन दे
 एविकरोः मुहः प्रत्यपत्र ज वतानित्यं स्तूयमाना मसीदति
 जेत क्वचित् अन्यसनः शया प्रसन्ना विपुलान् कामान्
 नो वा गच्छन् भुजान एव वा दद्यान्मुक्तिं च शशंती
 प्रावृत्तौ करो कृत्वा शिरसाग्रह पमे यत् रतः पिशाचा
 तेपि वा विनाया कूलचितो वा यद्वाः
 वदो ज्ञातः च सर्पाश्च भीषणाः ॥ ॥ ॥

ज्ञापितं नोपसर्गं निभयभी
समंततः पापनरदीययोः
यावतः कर्मयज्ञाः स्युः प्रदि
ष्टानि तपोसिच सर्वे ते जप
सस्य कलां नार्हति षोडशी मा
हात्मा वाविकस्योत्तजपय
ज्ञस्य कीर्तितं तस्माच्छतगणो
पापुः सहस्रोमानसः स्मृतः
तथा तत्रेमानसः सिद्धिकामा
नां पुष्टिकामै रूपांशुकः वा
चिको मारणैव प्रशास्त्रो जप
ईरितः गतमीयो शास्त्रात्रिस
सर्वनं स्नान मन्त्रादिः स
कुचुवा मोतमीये शास्त्रात्रि
सर्वनं त्रिसन्धे प्रजपे मंत्रं
एजने तत्समं भवेत् सन्ध्या
त्रये पूजां गता जप मष्टो अ
भत मित्यर्थः एकदा वा
भवेत् पूजानजपेत् पूजनो
विना जपं निवा भवेत् पूजा
जाह्निकं ते वा जपे मंत्रं प्रातः
काले समारभ्य जपे मध्यदिना
वधि मध्यदिना वधीति न नि
यमपरं किं त्वधिककालव्यव
हारे परं ग्रन्थे तत्समयज
नियमे कदाचित् ज्ञाप्या जा
ज्ञानवा प्रतिनियतदिवसीय

जपसंवायाः पूर्णत्वे अधिक
ते वा निपमभंगः स्यात् मनः
सह विषयान्मन्त्रार्थगतमा
नसः न दुते न विलंबे च जपे
मौक्तिकपंक्तिवत् जपः स्या
दः तदा वृत्तिर्मानसोपांशुव
चिकैः धिया परतरश्रेणी
वर्णास्वरपदात्मिकां उच्चैरेदं
मृदिष्य मानसः स जपः स्म
तः मंत्रनिर्णये मानसं मंत्रव
र्णस्य चिंतने मांसः स्मृतः नि
ष्टोष्टो चालयेत् किंचिदेवमा
गतमानसः किंचित् श्रवण
वर्णयोग्यः स्यात् उपांशुः स जपः
स्मृतः मंत्रसुच्चारयेद्वा वाचि
कः स जपः स्मृतः उच्चैर्जपादि
पाष्टः स्यात् उपांशुर्दृष्टमि री
तौः ज्ञाप्या जपः प्रातः पूजा
सहस्रो मानसः स्मृतः प्रकारे
तरे निजकर्माणोचरो योमा
नसः स जपः स्मृतः उपांशु
निजकर्माणोचरो सः प्र
कीर्तितः निगदस्तु जने वै
द्यैः किं विविधोप जपः
स्मृतः तत्रांतरो उच्चैर्जपो
धमः प्रोक्त उपांशुर्मध्यमः
स्मृतः उत्तमो मानसो देवि वि
विधः कथितो जपः ॥

ज्ञापितं नोपसर्गं निभयभी
समंततः पापनरदीययोः
यावतः कर्मयज्ञाः स्युः प्रदि
ष्टानि तपोसिच सर्वे ते जप
सस्य कलां नार्हति षोडशी मा
हात्मा वाविकस्योत्तजपय
ज्ञस्य कीर्तितं तस्माच्छतगणो
पापुः सहस्रोमानसः स्मृतः
तथा तत्रेमानसः सिद्धिकामा
नां पुष्टिकामै रूपांशुकः वा
चिको मारणैव प्रशास्त्रो जप
ईरितः गतमीयो शास्त्रात्रिस
सर्वनं स्नान मन्त्रादिः स
कुचुवा मोतमीये शास्त्रात्रि
सर्वनं त्रिसन्धे प्रजपे मंत्रं
एजने तत्समं भवेत् सन्ध्या
त्रये पूजां गता जप मष्टो अ
भत मित्यर्थः एकदा वा
भवेत् पूजानजपेत् पूजनो
विना जपं निवा भवेत् पूजा
जाह्निकं ते वा जपे मंत्रं प्रातः
काले समारभ्य जपे मध्यदिना
वधि मध्यदिना वधीति न नि
यमपरं किं त्वधिककालव्यव
हारे परं ग्रन्थे तत्समयज
नियमे कदाचित् ज्ञाप्या जा
ज्ञानवा प्रतिनियतदिवसीय

ज्ञापितं नोपसर्गं निभयभी
समंततः पापनरदीययोः
यावतः कर्मयज्ञाः स्युः प्रदि
ष्टानि तपोसिच सर्वे ते जप
सस्य कलां नार्हति षोडशी मा
हात्मा वाविकस्योत्तजपय
ज्ञस्य कीर्तितं तस्माच्छतगणो
पापुः सहस्रोमानसः स्मृतः
तथा तत्रेमानसः सिद्धिकामा
नां पुष्टिकामै रूपांशुकः वा
चिको मारणैव प्रशास्त्रो जप
ईरितः गतमीयो शास्त्रात्रिस
सर्वनं स्नान मन्त्रादिः स
कुचुवा मोतमीये शास्त्रात्रि
सर्वनं त्रिसन्धे प्रजपे मंत्रं
एजने तत्समं भवेत् सन्ध्या
त्रये पूजां गता जप मष्टो अ
भत मित्यर्थः एकदा वा
भवेत् पूजानजपेत् पूजनो
विना जपं निवा भवेत् पूजा
जाह्निकं ते वा जपे मंत्रं प्रातः
काले समारभ्य जपे मध्यदिना
वधि मध्यदिना वधीति न नि
यमपरं किं त्वधिककालव्यव
हारे परं ग्रन्थे तत्समयज
नियमे कदाचित् ज्ञाप्या जा
ज्ञानवा प्रतिनियतदिवसीय

ये नतत्फलं हृदये ग्रंथिमे
दृश्य सर्ववयववर्द्धनं आनं
नाश्रुणि पुलको देहावेशः
कुलेस्वरि गङ्गदोक्तिश्च सद
साजायते नात्र संशयः सकुड
चुरितेयेवं मंत्रैश्चैतन्मसं युते
दृष्टंते यत्परा यत्र पारस्य
यं तदुच्यते मासमात्रं न
पेनं त्रै भूतलिप्तात् संपुटं
क्रमोत् क्रमात् सदसं च त
स्य हि द्वौ भवेन्नवः सन्धिव
र्णा व्योमाराग्रिजलन्याः
ग्रंथ माद्यं द्वितीयं चतुर्थं म
ध्यमं क्रमात् पंचवर्गांतरा
णि स्युर्वातयेते नुभिः सह
एषा भूतलिपिः प्रोक्तं दिव
त्तारिणदत्तैः मंत्रस्त अत्र उ
क्तं त्व पये ओम् ह य र व ल
उः क त व ग न व छ क त ल
ट ठ ढ ड न त थ ध द म प फ भ
व श ष साः अतः चरं मंत्रमृच्छ
य पुनः क्रमेणोद्घोष्य गोत
मीये एवं जपं पुनः कृत्वा तेजो
रूपं समर्पयेत् देवस्य दक्षि
णे हस्ते कृत्वा पुष्पाब्जं वा रि
भिः सफलं तद्विभाज्यं प्रा ॥

गायामं समाचरेत् जपस्य
दो जपान्ते च त्रितयं त्रितयं च
रेत् शक्तिविषये देव्या नाम
स्ते तथा च एवं जपं पुनः
नागन्यास्तनकुण्डलैः जपं
मर्पयेद्देव्या नामदेवैर्विचरताः
जपान्ते प्रत्यहं मंत्रो होमयेत्तद
शांशतः तर्पणं चाभिषेकं च त
नदृशांशतो मुने प्रत्यहं भोजये
द्विप्रान् नृनाधिकमर्पणं तये
थवा सर्वैर्हर्षेण होमादिकं म
थाचरेत् संस्काराणां प्रितिता
यां तर्पणादिकं माचरेत् सुंड
मालायां यस्य यावत् जपः प्रो
क्तं स्रष्टृशांश मनुक्रमात् तत्त
द्वर्षपस्यामे होमं कुर्याद्विने
दिने जपसंख्यायां विषेष्टमा
ह सुंडमालायां नास्तै हेतु
पर्वे कीन धान्योर्न वपुष्कैः
न चन्दनैर्मन्त्रिकया न संख्योत्
कारयेत् लाताकुशीट सिन्दूरं
गोमयं च करीषक विलोडित
दिकां कृत्वा जपसंख्यां त कारये
पुरश्चरणाचन्द्रिकायां च ततो ज
पदशांशेन होमं कुर्याद्विने

दिने । प्रश्नवा लक्षसंख्यायां मर्दशशांकोणं ग्रंथे भव
पूर्णया होम माचरेत् ॥ ॥ ति श्रुद्धानां । इति नागभट्ट
तथा । होमाद्यशक्तौ च सनत् विवन्धे । श्रुद्धानां ग्रंथ मिति
कुमारीये । यद्यदंशं भवेत्तत्र कुण्डप्रकारेण सारदायां ॥
तत्संख्यादिगुणे जपः । हो स्त्रीणां होमाधिकारश्च तत्र ।
माभावे जपः कार्यो होमसं लाजे स्त्रीमपुत्रोपेतै होमः
व्याचतर्गुणः । विप्रानां हि कन्या प्रयच्छति । ग्रनेन विधि
विद्याणां च रससंख्यागुणः स् ना कन्या वर माप्नोति वांछितं
तः । वैष्णवा वसुसंख्याकमेव ग्रतः स्त्रीणां होमाधिकारः
स्त्रीणां मयं विधिः ॥ यं वर्णमा तच्च ब्राह्मणद्वारा । तथा च तत्रै
श्रितः श्रुद्ः सच तस्य विधिच ओंकारोच्चारणाद्दोमात् शाल
रेत् । ग्रनाश्रितस्य श्रुद्स्य दि यामाशिलाञ्जनात् ब्राह्मणीग
काव्याकः समीरितः श्रुद्स्य मनाञ्चैव श्रुद्श्रांशालतो वजे
विप्रभृतस्य तस्य त्माः सहशोज त ॥ इति साक्षात्त्रिषेधात् ॥
पः ॥ अत्राप्यशक्त श्रुत् यो तथा स्त्रीणां मपि सर्ववैदिक
मिनीहृदये । होमकर्ममश कर्मस्य श्रुत्तत्पत्प्रतिपादना
क्तानां विप्रानां दिगुणे जपः त स्त्रीश्रुत्करसंस्पर्शा वज्रपात
इतरेषां च वर्णानां विगुणादिः समोमम इति भगवद्वचनाच्च त
समीरितः ॥ विगुणादि होम याच नारायणकृत्यं श्रुद्वात्त
संख्याविगुणजपः सत्रियेण हो महामंत्रः समाणाः श्रुद्वावि
कार्यः । वैष्णवेन चतर्गुणः तोः । प्राणवादिश्रु यो मंत्रो न
श्रुद्देण पंचगुणः तत्रैकं क स्त्रीश्रुद्दे प्रशस्यते । इति सर्वत्र
लार्णवे । यद्यदंशं विहीनेसा स्त्रीणां श्रुत्स्वभावहारः ॥ श्रु
त तत्संख्यादिगुणे जपः कु दस्यापि स्वकर्तृकहोमः तथा
वीत वि चतः पंच यथा संख्या चवाराहीतरे । यदि कामी भव
द्विजादयः एतेन स्त्रीश्रुद्देणं तेव प्राप्नोति होमकर्मणि व
होमाधिकारः तथा च वणिजा क्रिजायां परित्यज्य हृदयोते

न होमयेत् ॥ सर्वेषां वा सम्यक् सिद्धे कमेव पंचमो
 दिगुणो जपः । तथाच वासिष्ठे पासनेन च । सर्वमेवायु सिद्धे
 पञ्चदशं विहीयेत् तत्संख्या ति त्वत्सादात्तं कुलेष्वपि ॥
 दिगुणो जपः । कर्तव्यं श्रुंग गुरुसूतं मिदं सर्वं भित्ताङ्क
 सिद्धये तदशक्तैर्नभक्तिः सन्वेदिनः । एकशमे स्थिते
 नचेदं विहीयेत् तद्विधिश्चे निर्यो गत्वा वंदेत् वे गुरुं ॥
 मवाधुयात् । विप्रभोजनमात्रे गुरु रेव परं ब्रह्म तस्माद्वे
 एतन्मो सांगं भवत् प्रवे यत्र त मर्चयेत् । तदेते महती
 भुक्ते द्विज स्तस्मात्तत्र भुक्तेद्विः जो कुर्यात् साधकसत्तमः ॥
 सयं । तथा अगस्त्यसंहितायां सुभाषिनी कुमारीच भूषण
 यदि होमे पशुक्तः स्यात् प पि भूषयेत् । शिष्टान् वक्रशः
 जायां तर्पणेपि वा । तावत् कार्यं भुञ्जीत वंभुभिः सह ॥
 संख्याजपेनैव ब्राह्मणस्थने एवं सिद्धमनु मंत्री साधयेत्
 नच । भवेदंगद्वयेनैव प्रश्नर सकलेप्सितात् ॥
 एतार्थवै ॥ तीरते ॥ अथ ग्रहणप्रश्नरं ॥
 नियमः पुरुषे ज्ञेयो न योषि ते ॥ अथवायप्रकारेण प्र
 त्सु कथंचन । नम्राहो यो श्रुणु सुच्यते । ग्रहणे कस्य
 त्सु कथंचन । नम्राहो यो चन्दोर्वा शुचिः एवं सुपोषि
 विता मत्र नयाने नच एजने तः ॥ नद्यो समुद्रगामिन्याना
 केवलं जपमात्रेण संज्ञाः सि भिमार्थेदकस्थितः । स्पृशा
 द्युति योषितो । ततश्च । ग्रवे हिमुक्तिपर्यन्तं जपेन्मंत्रं मन
 दक्षिणो दद्यात् भोजनान्तरा न्यधीः ॥ यदि नृकादिहृषिता
 दनादिभिः । गुरुसंतोषमात्रेण नरी भवति तदा यत्कर्तव्यं
 मंत्रसिद्धिर्भवेत् भुवम् ॥ तदाह रुद्रयामले । अपि शुद्धे
 तथा च योगिनी हृदये गुरो दकैः स्नात्वा शुचौ देशे समा
 रभावे उवाच तत्पत्न्यै वा नि हितः । ग्रासादिमुक्तिपर्यन्तं ज
 वेदयेत् । तयो रभावे देवेशि पेन्मंत्रं मनोमयीः । इति हस्त
 ब्राह्मणेभ्यो निवेदयेत् ॥

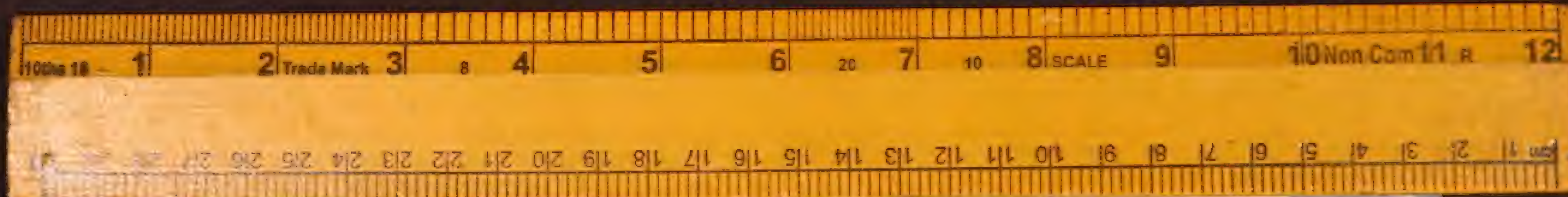
न संदेहो जपस्य फलभाग्य वस्तुतस्त आरम्भप्रश्नरणावि
 वेत् । नद्यभावे । यथा पुनो षयमिदं । तथादि आरम्भे प्र
 दकैः स्नात्वा शुचिः एवं सुपो ष्यरणे यदिच ग्रहणे भवेत् त
 धितः । ग्रहणादि विमोक्षोत्तं राश्याद्याद्युरोधेन जपे नत्
 जपेन्मंत्रं मनोमयीः ॥ उपवा जेत एवेरात्रापि प्रश्नरणावि
 सासमेथं त तत्रैव । अथवा शेषे वोद्वयं इति सर्वसमज्ञ
 यप्रकारेण पौरश्चरणाको स ॥ योगिनीहृदये कल्पे
 विधिः चन्द्रसूर्योपरोगे च स्ना कविधिना मंत्री कुर्याद्दोमा
 ता प्रयत्नमानसः ॥ स्पर्शनादि दिक् न्तः अथ वा तद्वशापो
 विमोक्षोत्तं जपेन्मंत्रं समाहि न होमादींश्च समाचरेत् । त
 तः । जपादृशांप्रतो होमे त था अनेतरं दशांशेन क्रमाद्दो
 या होमांत तर्पणे । एवं क मादिकञ्चरेत् । तदन्ते महती
 ता त मंत्रस्य जायते सिद्धि क एजो कुर्याद्ब्राह्मणभोजने ॥
 त्मा ॥ गोपाल मंत्रतर्पणे त ततो मंत्रस्य सिद्धये गुरुंसे
 होमममसंख्यात्वे यथा । इह ज तोययेत् । एवंच मंत्रसि
 गोपालमंत्रस्य तर्पणे होममे हिः स्यात् देवताच प्रसीदति ॥
 ल्याया । वर्णाना मिहसर्वेषामि अत्र ब्राह्मणभोजन मावश्यक
 त्यागमविदो विडः दृष्ट्वा स्ना मेव । सर्वथा भोजयेदिप्रान्
 ता सुसंकल्प विमोक्षोत्तं जप कृतसंगतसिद्धये । विप्र
 चरेत् । तावद्यत्तारिकं कुर्या राधनमात्रेण व्यो सांगं भ
 त् ग्रहणोत्त शुचिः उमान् एवं वेभुवं ॥ कियासावे दीक्षा
 जपान्मंत्रसिद्धिर्भवेत्सेव नसेश हीनान् पश्यन् यस्त भोजये
 यः ॥ ग्रहणे जपस्य आवश्य ता स्वमंदिरे । सयाति परमे
 कृतं । प्राहोदे रमुरोधेन य प्राति नरकानेकविंशति ॥ प
 दि जप्ये त्यजन्नरः । समवेदेव वंयः कुरुतेदेवि प्रश्नरणाकं
 ताहोही पितृन् समनषत्यथः प्रिये । सर्वपापविनिर्मुक्तो दे
 इति सनत्कुमारीय वचनात् । वीसायुज्य माधुयात् ॥

यद्यपि प्रश्नश्चापदे पंचागप
रे । तथाच । जप होमो तर्पणं
चाभिषेको विप्रभोजनं । पंचा
गोपासने लोके प्रश्नश्चापदे
च्यते ॥ तथापि ग्रहणदो प्रश्न
श्चापदे गोपां जपमात्रपरं ।
सूर्यादयं समाश्रय यावत्स
र्यादयो तरे इत्यादौ तथा दर्श
नात् तत्र होमादे रभावात् ॥
तर्हि कथं ग्रहणप्रश्नश्चो हो
मादि इति चेत् वचनादेव । न
च प्रश्नश्चापदे पंचागत्वात् स
र्वत्रदेव स्यादिति वाच्यं ग्रहणो
पुन स्तद्धिमान मनर्थकं स्यात्
किंच ग्रहणो होमादिविधमात्
नात्यत्र होमादिः । ग्रहणप्रश्न
श्चो होमादिविधानेन प्रकृती
भूत पंचागप्रश्नश्चापदेत्यत्रो
यनाय । अत एव ग्रहणो पंचाग
सर्वत्र प्रश्नश्चो कृते मुख्यप्रयो
गोप्यधिकार इति प्रकटीकृतं
तदकारणे पुनः केवल जपमा
त्रप्रश्नश्चो कृते नाधिकार
इति सर्वसम्मत मिति । प्र
श्नश्चापकालस्त वागहीये चन्द्र
तारावृत्तेषु च क्लृप्तेषु शुभे
ऽहनि । आरभेत प्रश्नश्चो ।

होमो सभे न चारेत् ॥
प्रतिप्रसवः । रुद्रयामले । का
र्तिकाश्विन वैशाख माघेऽथ
मार्गशीर्षके । फाल्गुने श्राव
णे दीप्ता प्रश्नश्चो प्रशस्यते ॥
ग्रस्तास्ते ग्रस्तादयं च दीप्ता प्र
श्नश्चापयो निवेद्य मासं तेषां
रे । ग्रस्तास्ते युदिते नैव ऊर्णा
दीप्ता जपे प्रिये कृते नाशो
तवेदाश्च आयुः श्री स्वतसे
पदाम् ॥
अथ प्रश्नश्चापप्रयोगः ॥
तत्र तावत् भूमेः परिग्रहे कृ
त्वा प्रश्नश्चापप्रोक्तं तृतीयदि
वसेत्तौरादिकं विधाय वेदिका
याश्चतुर्दित्त कोशं कोशद्वये
वा तेषां चतसरे आहारादिवि
हारायं परिकल्प्य तत्र कूर्मच
क्रान्त्रूपं मण्डले विधाय एक
भक्तं ऊर्णात् । ततः परिदिने
स्नानादिकं विधाय शुद्धः सन्
वेदिकायाश्चतुर्दित्तं अश्वत्था
दुम्बरा जलतण्डुल मन्त्रमस्य वि
तस्तिमात्रान् दशकीलकान् ओं
नमः सुदर्शनाय अस्माय फटि
ति मंत्रेण छान्दशताभिषेचितान्
वेदिकाया दशदित्तं । ओम् ये

चात्र विष्णुकर्तारो अवि दिव्यं
रीतगाः । विष्णुभूताश्च ये चान्ये
भ्रम मंत्रस्य सिद्धिः ॥ सयेतत्
कीलितं क्षेत्रं परित्यज्य विद्व
तः । अपसर्पेत् तं सर्वे निर्वि
त्रं सिद्धि रस्तु मे । इत्यनेन नि
त्यं तेषु ओम् नमः सुदर्शना
य अस्म फटिति मंत्रेण स्त्रुसे
एव सर्वदिकमेण इत्यादिलो
कपालान् एजयेत् । तद्यथा ।
ओम् भूर्भुवः स्व विंद् लोकपा
इहागच्छ इत्यावाप्य पंचापचा
रे रम्याश्च एजयेत् ॥
तथा च मुण्डमालायां । अण्डे
शदिकं गत्वा ऊर्णाद्रुमेः परि
ग्रहे तथा समुक्तमंत्रस्य प्रश्न
श्चापसिद्धये । मयेयं श्रुते भूमि
मंत्रे ऽयं सिध्यता मिति ॥
तथा । ग्रामे कोशमितं स्थानं
नद्यादौ स्वेच्छया मते । नगरा
दावपि कोशयुग्मं यथा पिवा
क्षेत्रं वायावदिष्टं विहारायं
प्रकल्पयेत् । आहारादिविह
रायं तावती भूमि माक्रमेत
क्षीरवृक्षोद्भवान् कीलान् अ
हमन्नाभिसंविताम् । निखने
दृशदिग्भागे तेषु स्तुत्र प्रष्टव्यं

येत् ॥ लोकपालान् पुन क्षेत्रगं
धाद्यैः एजयेत् सुधीः । ततोमध्य
स्थाने क्षेत्रपालं वास्तीशञ्च सम्य
ज्य सर्वविघ्नविनाशार्थं गणप
तिं एजयेत् । ओम् ग्रथेत्यादि
अमुक्तगोत्र श्रीअमुक्तदेवशर्मा
तत्कर्तव्यामुक्तमंत्रप्रश्नश्चापक
र्माणि सर्वविघ्नविनाशार्थं गो
शृङ्गा महे करिष्ये । इति संक
ल्प वेदिकामध्ये पंचोपचारैर्ग
णेशं एजयेत् । तदुक्तं । क्षेत्र
पालादिकं तत्र एजयेत् विधित
ततः । क्षेत्रेशं व स्तुनामानं वि
घ्नराजं समर्चयेत् ॥ दिकपा
लेभ्यो वलिं दद्यात् ततः क्षेत्रं स
माविशेत् । ततो माघभक्तादि
ना एजितदेवताभ्यो वलिं दद्या
त् । ततः । ओम् येरौद्रा रौद्र
कर्माणां रौद्रस्थानं निवासिनः
मातरोऽप्युग्रपद्माश्च गणाधिपत
यश्च ये ॥ विष्णुभूताश्च ये चा
न्ये दिग्विदित्तं समाश्रिताः ॥
सर्वे ते प्रीतमनसः प्रतिगृह्ण
न्ति मे वलिम् ॥ इत्यनेन दशदि
क्षुभतेभ्यो वलिं दद्यात् ततो गा
यत्री जपेत् । तथाच ।
प्रातः स्नात्वा तु गायत्र्याः

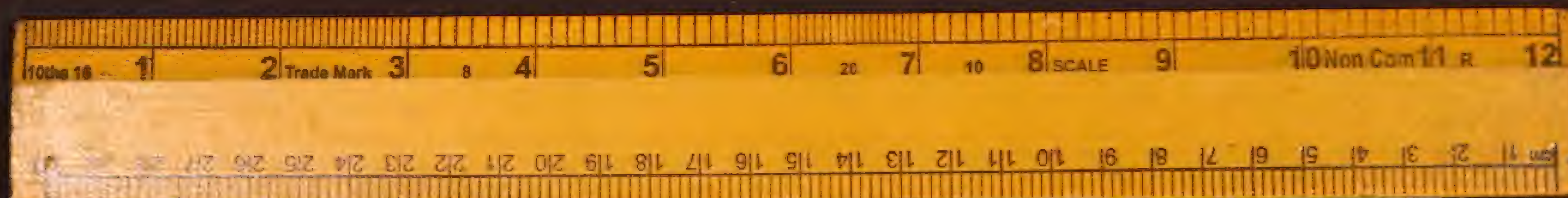
सहस्रं प्रयतो जपेत् । ज्ञाता ज्ञा
तस्य पापस्य क्षयार्थं प्रथमेततः ।
इति विद्याधराचार्यः ॥
यत्प्र पातः स्नात्वा त गायत्र्या प्र
युते प्रयतो जपेत् ॥
इति ततः पुन रस्येनपापशोकया
ओम् अथेत्यादि अमुकगोत्र श्री
अमुकदेवशर्मा ज्ञाता ज्ञातया
पत्न्यकामो अष्टोत्तर सहस्र
गायत्रीजप मयुतगायत्रीजपे
वा अहं करिष्ये । इति
संकल्प जपेत् । तत उपवास
हविष्यं वा कुर्यात् ॥ ततप
रदिने उपसि स्नानादिकं कृत्वा
स्नानवाचनपूर्वकं संकल्प कुर्या
त् । यथा विस्रः ओम् अथेत्यादि
अमुकगोत्र श्रीअमुकदेवशर्मा
अमुकदेवताया अमुकमेवमिदि
प्रतिबंधकताशेषवदितत्तयश्व
कृतमेवमिदिकामो अथारभ्या
वता कालेन सेतस्पति तावत्
काल ममुकदेवताया अमुक
मेवस्य इत्यतसंख्या जप तदृशां
शुभोम तदृशांशतर्पण तदृशां
शाभिषेक तदृशांशब्राह्मणभोज
नत्रप उरश्चरण महे करिष्ये ।
इति संकल्प भूतशुद्धि प्राणाय

मादिकं कृत्वा स्व स्व मुद्रां कृत्वा
स्व स्व एजापदयुक्तकमेण
वतो संसृज्य दीपे प्रज्जलिते
वतो हृदये कृत्वा प्रातःकाले
समारभ्य सध्यं दिने यावत्जपे
कुर्यात् । तत स्तदृशांशतो
म तदृशांशतर्पण तदृशांश
भिषेक तदृशांशब्राह्मणभोज
नं कुर्यात् । तथा च । सनत
कुमारतन्त्रे । प्राणवे ततसदृशे
ति मास पक्ष तिथावधि । अमु
काशुकागोत्राहं स्रल मुच्चार्यत
तपरं ॥ सिद्धिकामो अथमेवस्य
इत्यतसंख्या जप नतः ॥
दृशांशं हवने होमादृशांशं
पणे ततः ॥ दृशांशं मांजनम्
तस्मादृशांशं विप्रभोजनम् ॥
उरश्चरण मेवे हि करिष्ये प्राण
दस्युवः । तथा । दीपस्य ज्वलि
तस्याथ जपकर्म प्रशस्यते । त
दीपस्थान माश्रित्य वातातपस
हो कुरिं ॥ निर्माय विधिवत्
कुर्यात् जपे तत्र अमे दिने ।
ततो होम स्नत स्तर्पण ॥
तंत्रास्तरं । तर्पणं ततः कुर्या
त्तीर्थोदै शुद्धमिच्छितं । जले
वं समावाह्य पायाद्यै रुद

कालिकैः ॥ सम्यग् विधिव देवताभिधौ । तर्पयामीति
हुत्वा परिवारसमन्विते एकै
कमेजलितोये परिवारान् प्र
तर्पयेत् ततो होमदृशांशेन त
र्पयेत् परदेवतम् ॥ सम्य
गायान्द श्राव्या पुन रेकै
कमेजलिं । अंगादिपरिवारेभ्यो
दत्ता देवं विसर्जयेत् ॥ तर्प
णवाक्येन स्रल मुच्चार्य श्री
अमुकं तर्पयामि नमः । इति वि
सुविषयं । तथा च गौतमीये नमोऽनं
आदौ मेवं समुच्चार्य श्रीएवं
कृत्वा मित्यपि तर्पयामि पदे
वाक्ता नमोऽनं तर्पयेन्नरः ॥
अथ स्रल मुच्चार्य अमुकदे
वतोतर्पयामीति । तथा च । तर्प
यामिपदवाक्ता मेजोते सेषु न
मस्र द्वितीयोतेषु चेत्पेवं तर्प
णस्य मनु मृतः । शक्तिविषये
पुन म्रल मुच्चार्य अमुको तर्प
यामि स्तथा । होम तर्पणयोः
स्वाहेति तत्रतंत्रवचनात् । नील
तंत्रे । मेजोते नाम चोच्चार्यतर्प
यामि ततः परं कुर्याच्चैववर
रोहे स्वाहोतं तर्पणं मतमि
त्यादि ॥ विष्णुदेवतंत्रे ॥
विद्यां एवं समुच्चार्य तदन्ते
देवताभिधौ । तर्पयामीति
सेजोक्ता स्वाहोत स्तर्पणम
तः ॥ अभिषेकवाक्येन नमो
ऽनं स्रल मुच्चार्य अमुकदेव
तामह मभिषिचामि इति काल
समुद्रया स्वमर्द्धि अतिषिचे
त तथा च । गौतमीये नमोऽनं
स्रलमुच्चार्य तदन्ते देवताभि
धौ द्वितीयोता महं पश्चादभिषि
चाम्यनेनत । अभिषिचेत् स्वम्
होने नोयैः कुंभाद्यमुद्रया ॥
शक्तिविषये नीलतंत्रे । मेजोते
नाम चोच्चार्य सिंचामीति नमः
पदमिति । ततो ब्राह्मणान् भो
जयित्वा एजाकुर्यात् ॥ ततो
दक्षिणा । अथेत्यादि कृतेतदमु
कमेवप्रश्नश्चरणकर्मणः सारा
तायं दक्षिणासिद्धं कोचनेव
किदेवते अमुकगोत्राय उरवे
तुभ्यमहं सम्यग्ददे । ततो गच्छ
शव्यारणं कुर्यात् ॥
अथ ग्रहणउरश्चरणसंकल्पः
तद्यथा ओम् अथेत्यादि राऊ
यस्ते निशकरो दिवाकरो वा
अमुकगोत्र श्रीअमुकदेवशर्मा
अमुकदेवताया अमुकमेवमि
दिकामो प्रासादिवृत्तिपर्यन्तं प्र

कदेवताया अमुकमेवजपरा
 ७२५२५ महे करिष्ये । इति
 संकल्प जपेत् । ततः स्तुतिने
 ततः परिदिने वा स्नानादिकं वि
 धाय ओम् अथेत्यादि अमुक
 देवताया अमुकमेवजपरा
 ततः ग्रहण कालेन इयत् सं
 ख्याजप तदशोषाहोम तदशो
 षातर्पण तदशोषाभिषेक तद
 शोषाज्ञात्यागमोजनकर्माणहे
 करिष्ये । इति संकल्प होमा
 दिकं कुर्यात् । दक्षिणादिकं
 तदवबत । इति कृत्स्नानदक
 ततः सारः ॥ अथ आगमकल्प
 दुमोक्त कूर्मचक्रं तच्छब्दे दृष्ट
 ये । हरिभक्तिविलासीय ७२५
 श्रुतं तदुच्ये समदशविला
 से दर्शनीयं ॥
 ७२५२५ श्री वासादिमुनिप्रणी
 तवेदार्थवर्णित पंचलक्षणाति
 तशास्त्रं । तत्राष्टादशमहापराणा
 ना मनुकर्मणिका अर्थात् ते
 चांशोक्त पर्व खंड भागोपाख्या
 न अथवा दान फलानि लिख्ये
 ते । स्तुत उवाच । एतच्छ्रुत्वा नार
 दस्तु कुमारस्य वचो मुदा । ७
 नरप्राह सुप्रीतो जिज्ञासुः
 श्रेय उन्नमं ॥ नारद उवाच
 साधु साधु महाभारा सर्वलो
 कोपकारके महातंत्रे तयाशो
 कं सर्वतंत्रोन्नमोन्नमं ॥
 अथना श्रोतुं भिक्षामि पराणा
 ख्यान मुन्नमं । यस्मिन् यस्मिन्
 पराणत यद्यदाख्यानके मुने
 तत्रत सर्वसमाचक्ष सर्वज्ञ स्ते
 यतो मतः । तच्छ्रुत्वा वचने वि
 प्रा नारदस्य उवाच । पराणाख्या
 नसंप्रश्ने कुमारः प्रसुवाचर ॥
 सनत कुमार उवाच । पराणा
 ख्यानकं विप्र नानाकल्पसमु
 द्रवं । नानाकथासमायुक्तं मनु
 तेवज्जुविस्तरं । ऋषिः सनातनश्चा
 ये यथा वेद तयापरः । न वेद
 तस्मात् एच्छते वज्जकल्पविदो
 वरं । श्रुतेत्ये नारदो वाको ऊ
 मास्य महात्मनः । प्रणस्य विन
 योपेतः सनातन यथावतीत ।
 वसन् पराणविच्छेष्ट ज्ञानवि
 ज्ञानततपरः । पराणानो विभा
 गो मे साकल्पेनावुकीर्तय ॥
 यस्मिन् श्रुते श्रुते सर्वे ज्ञानेता
 ते कृते कृते । वर्णाश्रमाचारथ
 र्मे सात्तातकारते मेव्यति ॥
 कियेतिच पराणानिकियसंख्या

निमानतः । किं किमाख्यान नमोस्तुते पराणवीज साख्या
 युक्तानि तदहस्त ममप्रभो ॥ हि महा अश्रयते पितः । लक्षण
 चातर्वर्णाश्रया नाना व्रतादी नमोस्तुते पराणवीज साख्या
 नो कथा लथा । सृष्टिक्रमेण नमोस्तुते पराणवीज साख्या
 वंशानोकथाः सस्यकाशय । वंशानि पराणानां समुच्चये ॥
 ततोधिको नचामेभति परा यस्मिन् ज्ञाने भवेज्ञाने वाद्ययं
 एणाख्यानवित्तुमो तस्मादाख्या सचराचरं । पराण मेकमेवा
 हिमहोते सर्वसंदेहभंजनं । ततः सीत सर्वकलेषु मानद । चत
 सनातनो विप्रः श्रुत्वा नारद वीरस्य वीजं च प्रातकोटिप्रवि
 भाषितं । नारायणो ज्ञानं ध्या स्तरं । प्रवृत्तिः सर्वशास्त्राणां च
 ताप्रोवाचाय विदोवरः ॥ स राणादभवततः । कालेनाग्रह
 नातन उवाच साधु साधु मुनि एणं दृष्ट्वा पराणस्य महामतिः
 श्रेष्ठ सर्वलोकोपकारक । उ हरि र्वासस्त्वपेण जायते च
 राणाख्यानवित्तुने अज्ञाताने धुगे धुगे । चतुर्लक्षप्रमानेन
 छिक्ती मतिः । तुभ्यं समभिधा हापरे हापरे मुदा । तदष्टादश
 स्थामि यत् प्रोक्तं ब्राह्मणपरा था कृत्वा मेलोके निर्दिष्टात्य
 मरीचादिऋषिभ्यस्तु प्रवृत्तेरु पि । अथापि देवलोकेत प्रातको
 वृत्तात्मना ॥ एकदा ब्राह्मणः ७ टिप्रविस्तरं । अस्तेपव तस्यसार
 ओमरीचि नाम विष्णुतः । स्वा स्तु चतुर्लक्षेण वर्णिते ॥
 ध्यायश्रुतसंपन्नो वेदवेदोपपा ब्राह्म १ पादं २ वैश्वेच ३ वाय
 राः । उपरुत सपिबते ब्रह्माणं वीये ५ तथैवच ॥ भागवते ५
 लोकभावेन पराणस्य भक्त्या प नारदीये ६ मार्कंडेय ७ कीर्तिते
 प्रच्छ १२मेव मुनीश्वर । परा अश्रयंच ८ भविष्यंच ९ ब्रह्म
 णाख्यान ममले यत्तं एच्छसि वैवर्तु १० लिंगके ११ ॥
 मानद ॥ मरीचि रुवाचाभगवे वाराहेच १२ तथा स्कान्दे १३
 देवदेवेश लोकानां प्रभवाय वामने १४ कूर्मे १५ संज्ञिके १६
 य । सर्वज्ञ सर्वकल्याण सर्वोपत मा तस्येच १६ गारुडे १७ तद

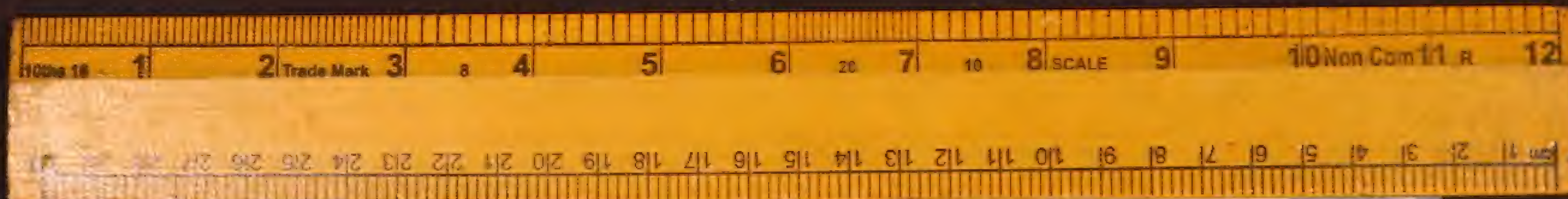

कुरुतेवादितीर्थानां कथाः पु
ण्यः प्रकीर्तिताः कालिंदीपु
ण्यकथने काशीमाहात्म्यवर्ण
ने। गयाया श्रेष्ठ माहात्म्यं प्र
यागस्य च पुण्यकं। वर्णाश्रमा
नुशेयेन कर्मयोगनिष्पन्नं वा
सृजैमिति संवादः पुण्यक
संकथाचितः समुद्रमथनाख्या
ने वृताख्याने ततः परं। उज्जैपेचा
हमाहात्म्यं स्तोत्रे सर्वपापयनु
त। पतस्सर्गाभिधेविप्र सर्वपा
तकनाशने ॥ चतुर्थे पाताल
खंडे। रामाश्रमे प्रथमे राम
राज्याभिषेचने। अगस्त्याद्या
गम श्रेष्ठ योलस्याचयकीर्तने
अश्वमेधोपदेशश्च हयचर्यात
तः परं। नानागजकथाः पुण्यज
गन्नाथनुवर्णने ॥ छेदावनस्य
माहात्म्यं सर्वपापप्रणशनम्
निमलीलानुकथने यत्र कृष्ण
वतारिणः। माधवस्नानमाहा
त्म्यं स्नानदानाद्यने फले पराव
राहसंवादो यमब्राह्मणयोः क
था। संवादो गजदत्तानां कृष्ण
स्तोत्रनिष्पन्नं शिव संभु समा
योगो दधीच्याख्यानकततः।
भस्ममाहात्म्यं मतले शिवमा

हात्म्यमुत्तमं देवराजसताख्यानं पु
ण्यप्रशंसनं गौतमाख्यानक
व शिवगीता ततः स्मृता। क
ल्यान्तरो रामकथा भारद्वाजा
साहिते ॥ पातालखंडमेतदि
श्रुत्वतो ज्ञानिनो मदा ॥
सर्वपापप्रणशनं सर्वभीषणलप
दम् ॥ पंचमे उत्तराखण्डे ॥
पर्वताख्यानकं पूर्व गौर्धरीप्रोक्तं
शिवेन वै। जालन्धर कथा पश्चा
त्स्त्रीशैलाचयकीर्तने ॥ सगरस्य
कथा पुण्य ततः परं सुदीर्घे ॥
गंगाप्रयाग काशीनां गयाया श्या
पिपुण्यकं ॥ आश्रादिहानमा
हात्म्यं तन्महाहादशीव्रते। चत
विंशोकादशीनां माहात्म्यं एष
गीरिते ॥ विसुधर्मसमाख्यानं
विसुनामसहस्रकम् ॥
कार्तिकव्रतमाहात्म्यं मावस्नान
फलं ततः। जंबुद्वीपस्य तीर्थानां
माहात्म्यं पापनाशने साधुसत्या
श्च माहात्म्यं तस्मिं होतपतिवर्ण
नम्। देवशर्मादिकाख्याने गीता
माहात्म्यवर्णने। भस्माख्यानञ्च
माहात्म्यं श्रीमद्भागवतस्य ह ॥
इदं प्रष्टव्यं माहात्म्यं वज्रतीर्थ
कथाचितम् ॥ मंत्र रत्नाभि-

धानञ्च त्रिपाद्वत्पुनर्वर्णने। अ
वतारकथा पुण्य मत्स्यादीनाम
तः परं। रामनामशाने दिव्यं तत्र
माहात्म्यं च वाडव। परीक्षाणं
भूतना श्रीविलोदंभवस्य च
इमेतदुत्तरखण्डे पंचमे सर्वप
ण्यदे ॥ तत्फलप्रतिः ॥
पंचखंडयुतेपाद्ये वः शृणोति
नरोत्तमः। सलभेहेलवधाम
भुक्ता भोगानिहेप्सितान् ॥
एतदे पंचपंचाशत्सहस्रं पम
संज्ञकं पुण्यं लेखयित्वा वै
जैष्ठ्यां स्वर्णजपसंयुते ॥ यः
प्रदद्यात् सुसक्तस्य पुण्यज्ञा
यमानद। स याति वैलवधाम
सर्वदेवनमस्कृतः पद्मानुक्रम
नीमेतां यः पठेत् शृणुयात् त
था। सोऽपि पद्मपुण्यस्य लभे
त्तत्प्रवणजफले ॥ इति श्री
नारदीयपुण्ये एवमागो वृह
दपाख्याने चतुर्थपादे २३
अध्यायः २ ॥
तृतीयं विसुपुण्यं श्रीवदे
वाच। शृणुवत्संप्रवक्ष्यामि पुण्य
णवैलवधमहत्। त्रयोविंशतिसा
हस्रं सर्वपातकनाशने ॥ यत्र
दिभारो निर्दिष्टः षडंशः पाकृ

जेनह। मैत्रेयाद्यादिमेतत्र
पुण्यस्यावतारिकाः ॥
तत्र प्रथमतः भागस्य प्रथमो
शो आदिकारणसर्गाश्च देवादीनां
च संभवः। समुद्रमथनाख्याने द
त्तादीनां ततोचयाः। ध्रुवस्य च
रिते चैव एषो श्रुति मेव च
शाचेतसं तथाख्याने प्रज्ञादस्य
कथानकं ॥ एष क राज्याधि
काराख्या प्रथमोऽंश इतीरितः
प्रथमभागस्य द्वितीयोऽंशो।
प्रियव्रताचयाख्याने द्वीप वर्ध
निष्पणं ॥ पातालनरकाख्या
ने सप्तस्वर्गनिष्पणं। सूर्यादि
चारकथने एष कलत्तणसंयुते
चरिते भरतस्याश्च मुक्तिसर्गा
निदर्शनं। निदाच ऋतुसंवादो
द्वितीयोऽंश उदाहृतं ॥ प्रथ
मभागस्य तृतीयोऽंशो। मनुतर
समाख्यानं वेदव्यासावतारकं
नरकोटारके कर्म गदितञ्च
ततः परं ॥ सगरस्येव शंवादे स
र्वधर्मनिष्पणं। आह कल्प त
थादिष्टं वर्णश्रमनिवन्धने ॥
सदचारश्रुकथितो भावायोह
कथा ततः। तृतीयोऽंशो य मदि
तः सर्वपापप्रणशनः ॥

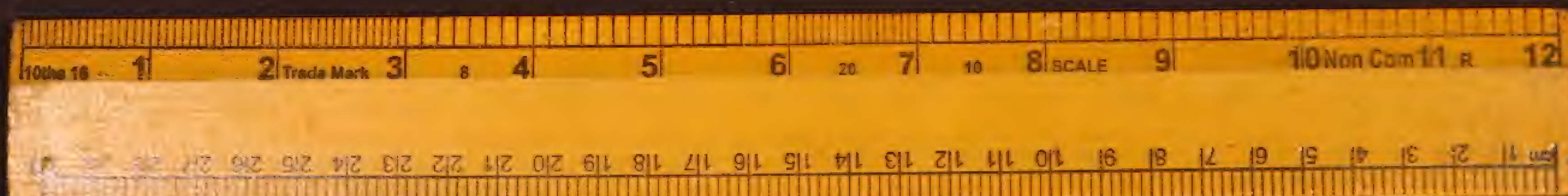

प्रथमभागस्य चतुर्थोऽंशे स
 ध्यावेशकथा पुण्य सोमवेशा
 उकीर्तने। चतुर्थोऽंशे निशेष
 नानाराजकथाचितं ॥ प्रथम
 भागस्य पंचमोऽंशो कृष्णवतार
 संप्रदेशो गोकुलीया कथाततः
 एतन्नादिवधो वास्य कोमारेः
 छादिहिंसने। केशोरेकं स
 हनने मायुरं चरितं तथा।
 ततस्तु यौवने प्रोक्ता लीला
 हारतीभवा ॥ सर्वदेववधो
 यत्र विवाहा एवमविधाः य
 त्स्थित्वाजराशयः कृष्णयोगो
 मुरेश्वरः। भस्महरणं चक्रे य
 रम्भहननादिभिः। अष्टावक्त्री
 यमाख्याने पंचमोऽंश इतीरितः
 प्रथमभागस्य षष्ठोऽंशः। क
 लिजं चरितं प्रोक्तं चानुविध्यं
 लयस्य च। ब्रह्मज्ञानसमुद्दे
 शः। लोडिकास्पनिद्रपितः। के
 शिधजेन चेत्येयः षष्ठोऽंशः परि
 कीर्तितः। तस्य द्वितीयभागो।
 अतः परंतु सनेन शोचकादि
 ति गदरात् ॥ एष्टेन चोदिताः
 शश्वद्विधमे तद्वक्त्याः ॥
 नाताधर्मकथाः पुण्य वृत्तानि
 नियमा यमाः ॥ धर्मप्रासंवाधे

प्रासंवेदोत ज्ञातिषु तथा।
 वेशाख्याने प्रकरणतः स्तोत्र
 णि मनवस्तथा नानाविधाया
 याः प्रोक्ताः सर्वलोकोपकार
 काः एतद्विस्तृष्टाणां सर्वेषां
 स्वार्थसंग्रहे ॥ ततः फलश्रुतिः
 वाराहकल्पवृत्ताने व्यासेन क
 थितं तिह। यो नरः पठते
 भक्त्या यः शृणोति च सादरे
 तावुंभो विस्मलोके हि व्रजेतो
 भुक्तभोगकौ। तल्लिखित्वा
 चयो दद्यादावांछा वृत्तयेन
 सहिते विस्मभक्त्या पुण्य
 ध्याविदे द्विज। सयातिवैस
 वेधाम विमानेनाकेवचसा ॥
 यश्च विस्मपुण्यस्य समनुक
 मणीद्विज। कथयेत्पुण्यपरा
 पि सपुण्यफलं लभेत् ॥ इति
 श्रीनारदीयपुण्योऽष्टमोऽंशो
 हडपाख्याने चतुर्थोऽंशो ॥
 अथायः ३
 चतुर्थे वायुपुण्ये। ब्रह्मवाचा
 शृणु विप्र प्रवक्ष्यामिपुण्योवा
 यवीयके। यस्मिन् श्रुते लभे
 हाम रुद्रस्य परमात्मनः ॥ चतु
 र्विंशतिसाहस्रे तत्पुण्यं प्र
 कीर्तितं। श्रुतकल्पप्रसंगेन य

श्रीगणेश साकतः ॥ तदायवी
 यमुदितं भागद्वयसमाचितं ॥
 तस्य पूर्वभागे। स्वर्गादिलक्षणं
 यत्र प्रोक्तं विप्रसविस्तरे ॥ मन्त्रे
 तरेषु वंशाश्च राक्षो ये यत्रकी
 र्तिताः गद्यास्तरस्य हननेविस्त
 राद्यत्रकीर्तितं ॥ मासानां चैव
 साहाय्यं माचस्पोज्जे फलादि
 कं। दानधर्मा राजधर्मा विस्त
 रैणादितास्तथा ॥ भूपता
 ल कज्ज्योमचारिणो यत्र
 निर्णयः। वृत्तादीनां च सर्वेषां
 विभागः समुदाहृतः ॥ ततः
 त्रयभागे। उत्तरे तस्य भागे तु
 नर्मदातीर्थवर्णनं। शिवस्य सं
 हिताख्या वै विस्तरेण मुनीश
 र। यो देवः सर्वदेवानां हविस्ते
 यः सनातनः। स तु सर्वोत्तम
 यस्या स्तीरे तिष्ठति सेततं ॥
 इदं ब्रह्म हरि विदे साक्षाच्च
 दं परोद्वयः। इदं ब्रह्म निरा
 कारं कैवल्यं नर्मदाजले ॥
 भ्रवं लोकहितार्थाय शिवेन
 स्वशरीरतः। शक्तिः कापि स
 विदुषा देवेयं सवतारिता। ये
 तसंस्तुते कृत्वा रुद्रस्योपचरा
 हिते। वसंति यास्यतीरे ये
 श्रीनारदीयपुण्योऽष्टमोऽंशो

लोकं ते योति वैसवे ॥ ओका
 रेस्य मास्य यावत् पश्चिमसा
 गवे। संगमाः पंच च विप्रान्न
 दीना पापनाशनाः। देशक
 मुत्तरे तीरे त्रयोविंशति दत्ति
 ण पंचविंशतमः प्रोक्ता रे
 वा सागरसंगमः। संगमैः सह
 तायेवं रेवातीरं ह्येषिच ॥
 चतुःशतानि तीर्थानि प्रतिसि
 द्धानि च संति हि ॥ षष्ठितीर्थे
 सहस्राणि षष्टिकोटी मुनीश्वर
 संति चान्यानि रेवाया स्तीरयु
 गे मये पदे ॥ संहितेयं महापु
 ण्यं शिवस्य परमात्मनः। नर्मदा
 चरितं यत्र वायुना परिकीर्तितं ॥
 ततः फलश्रुतिः लिखिते दे पु
 राणोत्त गुत्तयेन समाचितं। आ
 वणो यो ददेद्भक्त्या वासना
 यजुर्देविने। रुद्रलोके वसेत्
 सोपि यावदिन्द्रा श्रुतदेशा यः
 आचयेद्वा शृणुयाद्वायवीय
 मिदेनरः। नियमेन हविष्याशी
 सरुद्रो नात्र संशयः। य श्रानु
 क्रमणी मेतो शृणोति आचये
 तवा ॥ सोपि सर्वपुण्यस्य
 फले श्रवणजं लभेत्। इति
 श्रीनारदीयपुण्योऽष्टमोऽंशो

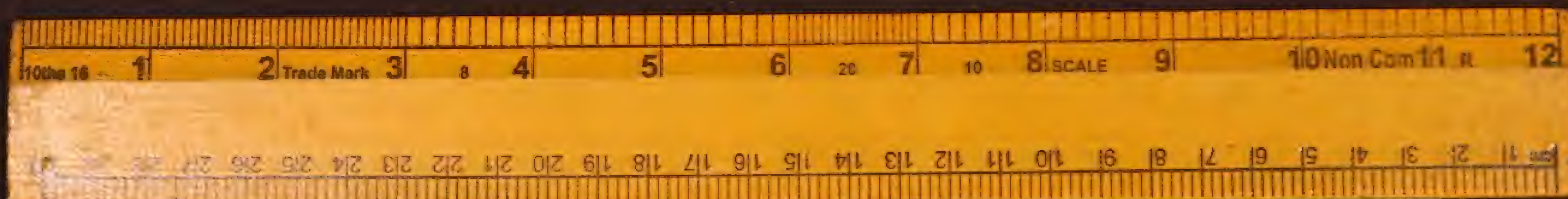

हृदपाख्याने चतुर्थपादे ५
अथायः ५ ॥
पंचमं श्रीभागवतपुराणं श्री
ब्रह्मावाच मरीचि शृणु ब्रह्मा
मित्रेदयासेन यत्कृते श्रीम
द्भागवतेनाम पुराणं ब्रह्मसंमि
तं । तदष्टादशसाहसं कीर्तितं
पापनाशने । सुरपादपदपोयं
स्कंधे हृदयमिदं । भगवा
नेव विप्रैश्च विश्वरूपी क्षमीरि
तः ॥ तस्य प्रथमस्कंधे । तत्र
तु प्रथमस्कंधे सप्तधीणो म
मागमः ॥ व्यासस्य चरितं प
णं पंडितानो तथैवच । पारी
क्षितमुपाख्यात मित्तीदेसमु
दाहते ॥ द्वितीयस्कंधे । पारी
क्षितकसेवादे नृतिहयनिर्
पणं । ब्रह्मनादसंवादेऽवता
रचरितामृतं ॥ पुराणलक्षण
श्चैवसृष्टिकारणसंभवः । द्विती
योयंसमुदितः स्कन्धो व्यासनाथो
मता ॥ तृतीयस्कंधे । चरितं वि
श्वसाथ मैत्रेयणास्यसंगमः ।
सृष्टिप्रकरणं पञ्चादशः प
रमात्मनः । कापितं सोमस्य
तृतीयोऽयमुदाहृतः ॥ चतु
र्थस्कंधे । सत्याश्रित

तु प्रवस्य चरितं ततः पृथोऽप
सासमाख्याने ततः प्राचानव
हिंसः । इत्येष तुर्यो गदितोति
सर्गे स्कंध उत्तमः ॥ पंचमस्कंधे
प्रियव्रतस्य चरितं तदंशपात्रो
च पुराणदे । ब्रह्मांडोत्तरीतानो
च लोकानोवर्णने ततः नरक
स्थिति रित्येय संस्थानेपंचमो
मत्तः ॥ षष्ठस्कंधे ।
अज्ञामिलस्यचरितं दत्तकृष्टिनि
रूपणं । वृथाख्याने ततः पञ्चात्म
रुतो जन्मप्रापदे षष्ठोय मुदितः
स्कन्धो व्यासेन परियायुतो ॥
सप्तमस्कंधे । प्रज्ञादचरितं प
णं वर्णाश्रमनिर्णयणं सप्तमो
गदितो बतस वामनाकर्मकी
र्तने ॥ अष्टमस्कंधे ॥
गजेन्द्रमोक्षणाख्याने मन्तेतर
निर्णयणं । समुद्रमथनेचैव व
लिवैभवबंधने । सत्यावतारच
रितं सप्तमोयं प्रकीर्तितः ॥
नवमस्कंधे । सूर्यवंशमयाख्याने
सोमवंशनिर्णयणं ॥ दशमस्कंधे ।
दशमस्कंधे । कृष्णस्य बाल
चरितं कौमारच ब्रजस्थितिः
सादौ कैपेराव मथुरास्थाने यौव

नं हारकास्थितिः । भूभारह
रात्रि निवेधे दशमः स्त
तः ॥ एकादशस्कंधे । नारदे
न तसंवादे वसुदेवस्यकीर्ति
तः । यदोऽप्य दत्तात्रेयेण श्रीकृ
ष्णेनोदवस्यच । यादवानो मि
थोतश्च मुक्तावेकादशः स्त
तः ॥ द्वादशस्कंधे ॥ भविष्य
कलनिर्देशा मोक्षोत्तराजः प
रीक्षितः ॥ वेदशाखाप्रणय
ने मार्कंडेयतपः स्ततः ॥
गौरी विभूति रुदिता सात्वती
च ततः परं ॥ पुराणसंख्याक
यनेमाश्रये द्वादशेपादये । इत्ये
वं कथितं चतस श्रीमद्भागवतं
तव ॥ तत्फलश्रुतिः । वक्तुः
श्रोतुश्चापदेष्टु रनुमोदितरे
वच साहाय्यकर्तु गदिते भ
क्ति भुक्ति विमुक्तिदं ॥ श्रौष्ट्य
यां एषीमाया होमसिंहसमा
चितं । देयं भागवतायेदं द्विजा
य प्रीतिपूर्वकं । संप्रज्य वस्तु
हेमाद्ये भगवद्वक्ति मिच्छता
योप्यनुक्रमणी मेता प्रावये
क्षुयाजया ॥ संपुराणप्रवण
जंश्रोति फलसुत्रमे ॥
इति श्रीनारदीयपुराणे सर्वभा

गो वृहदपाख्याने चतुर्थपादे
५६ अध्यायः ५ ॥
षष्ठं नारदीय पुराणं । श्रीब्रह्मा
वाच । शृणु विप्रप्रवदामि प
राणं नारदीयकं । पंचविंश
तिसाहसं वृहत् चित्रकथाश्रु
यं ॥ तत्र पूर्वभागे प्रथमपादे
सूतपौनकसंवादः सृष्टिसंज्ञे
पर्वणिने । नानाथर्मकथाः प
राणा प्रवृत्ते समुदाहृताः ॥ प्रा
भागे प्रथमे पादे सनकेनम
हात्मना ॥ पूर्वभागे द्वितीयपा
दे । द्वितीये मोक्षधर्माख्या
मोक्षोपायनिर्णयणं ॥ वेदां
गानाश्च कथने श्रुकोत्पत्तिश्रु
विस्तारात् । सनदनेन गदितो
नारदाय महात्मने ॥ पूर्वभा
गे तृतीयपादे । महान्तरे मसु
दृष्टं पञ्चपाशविमोक्षणां । म
न्त्राणां प्रणयने दीक्षा मंत्रोद्वा
रश्चाजने ॥ प्रयोगाः कवचे
नामसहस्रं स्तोत्र मेवच । गणो
श सूर्य विसृतां पितृ शक्त्या
रनुक्रमात् ॥ सनतकुमारमुनि
तानारदाय तृतीयके ॥ पूर्व
भागे चतुर्थपादे । पुराणलक्ष
णावैसव प्रमाणं दान मेव च

एथक एथक समुदितं दान
कालप्रः सरं। वैश्वदिसर्वमासे
पुतिथीनां च एथक एथक। प्रो
क्तं प्रतिपदादीनां व्रतं सर्वाच्च
नाशनं। सन्नातनेन पुनिनाना
रहाय चतुर्थके। एवंभागेय
मुदितो बृहदाख्यानसंज्ञितः॥
तदुत्तरभागे॥ अस्यान्तरे वि
भागे तु प्रश्न पक्षादशीव्रते
वशिष्टेनाथ संवादे मान्या
तः परिकीर्तितः। रुक्मांग
दकथा प्राणा मोहिमुत्तय
त्रि कर्मच। वसुधापश्च मे
हिने पश्चादुदरनकिया गंगा
कथा प्राणतमा गयायात्रावकी
र्तने। काश्या माहात्म्य मतले
पुरुषोत्तमवर्णनं। यात्राविधा
ने क्षेत्रस्य वक्राख्यानसमन्वि
तं। प्रयागस्याय माहात्म्य ऊरु
क्षेत्रस्य तत्परं। हरद्वारस्य चा
ख्यानं कामो दाख्यानकंतथा
वदतीतीर्थमाहात्म्यकामाख्या
यास्तथेवच। प्रभासस्य च माहा
त्म्यप्राणाख्यानकंततः। गो
तमाख्यानकं पश्चाद्देवपादस्त
तः। गोकर्णक्षेत्रमाहात्म्यल
क्षणख्यानकंतथा। सेतुमा

हात्म्यकथने नर्मदातीर्थवर्णने
अवेत्या श्रेष्ठमाहात्म्य मथुरा
या स्तुतः परं॥ वृंदावनस्य माहि
मा वसो ब्रह्मांतिके गतिः॥
मोहिनीचरिते पश्चादेवे वैनाय
दीयके॥ तत्फलश्रुतिः।
यः शृणोति नरो भक्त्या प्रा
वयेद्वा समाहितः। सयाति
ब्रह्मणो धाम नात्र कार्या वि
चारणा। यत्स्वतद्विषयणीया
येनूनं सप्तकाचितं। प्रदद्याद्दि
जवर्ण्याय स लभेन्मोक्षमेव
यश्चानुक्रमणी मेतो नारदीय
स्वर्णायेत। शृणुयाद्देवकचि
त्तेन सोऽपि स्वर्गातिं लभेत्॥
इति श्रीनारदीयपुराणे एवभा
गे बृहदपाख्याने चतुर्थपादे
६ अध्यायः ६॥
सप्तमं मार्कंडेयपुराणं। श्रीव
द्भवाच। अथने संप्रवक्ष्यामि
मार्कंडेयाभिधेयुने। पुराणे
समस्तप्रमाणं पठतोऽष्टावतो
सदा। यत्राधिकृत्य शकुनीना
वृथमनिर्दूषणे मार्कंडेयेन पु
निना जैमिनेः प्राक्समीरितो
पक्षिणां धर्मसंज्ञानो ततो
जन्मनिर्दूषणम्। एवंजन्म

कथा चैषा विविधा च दिवस सोमवंशानुकीर्तने पुनरवः क
तेः॥ तीर्थयात्रा वलस्यातोऽज्ञे या प्राणा नक्षत्रस्य कथ्युता
पदेयकथानके हरिश्चंद्र क ययातिचरिते प्राण यडवेषा
था प्राणा युद्ध माडीवकाभि उकीर्तने॥ श्रीकृष्णकालचरिते
वं॥ पितापुत्रसमाख्याने दत्तात्रे माधुवे चरिते ततः। द्वारकाच
यकथा ततः। हैहयस्याथचरि रित श्राप कथा सर्वावतारजा
तं महाख्यानसमाचितं मदा ततः सोऽख्यसमुद्देशः प्रपंचा
लसाकथात्रोक्ता ह्यलर्कचरि सत्त्वकीर्तने। मार्कंडेयस्य च
ताचिता। स्तुतिं संकीर्तने प्राण रिते पुराणश्रवणो फले॥
नवथा परिकीर्तिते कल्पोत्तका तत्फलश्रुतिः यः शृणोति न
लनिर्देशो यत्तत्स्तिनिर्दूषणे रोभक्त्या प्राणा मिदमादरा
रुद्रादिस्तुतिं शृणुता हीपवर्षा त। मार्कंडेयाभिधेयुस्तत्सल
उकीर्तने॥ मनुनाच कथाना भेत्परमो गतिः॥ वस्तुवाकुरु
नाकीर्तिताः पापहारिकाः। ता तेचैतच्छेवे सुभते पदे॥ त
सुडगाकथायंते प्राणदा चाह त प्रयच्छेत्तिवित्ता यः सो
मेन्तरे। तत्पश्चात् प्राणवोत्त वार्णकरिसमुत्ते। कार्तिकादि
त्रि सयीतेजः समुद्रवः। मार्त जवर्ण्याय सलभेद्ब्रह्मणः पदे
एतस्य च जन्माख्या तन्माहात्म्य शृणोति प्रावयेद्वापि यश्चात्र
समाचिता। वैवस्वताचयश्चापि क्रमणी सिमो। मार्कंडेयपुरा
वत्सप्रश्नचरिते ततः। वत्सप्री णस्य सलभेद्ब्रह्मणः फले॥ इति
स्थाने वत्सप्रीच पाठः। खनि श्रीनारदीयपुराणे एवभागे वृ
त्स ततः प्रोक्ता कथा प्राणा हृदपाख्याने चतुर्थपादे ६
महात्मनः। अविनिश्चरिते चैव अध्यायः ७॥
किमिच्छन्नतकीर्तने। नरिष्यत अष्टमे अग्निपुराणे। श्रीवद्भवा
सचरिते श्लाकुचरिते ततः। त वाच। अथातः संप्रवक्ष्यामि त
तस्या श्रुतिं पश्चाद्दामचंद्र वाग्रेयपुराणके ईशानकल्प
ससक्तथा। ऊषवेणसमाख्याने वृत्ताने वसिष्ठाख्यानलोचनीत्॥

ततः पंचदशसहस्रं नागोचरि
तमनुते। पठतो मृगवतोचैव स
वपापहरं नृणां ॥ प्रश्नपूर्वं पु
राणस्य कथासर्वावतारजा सु
दिप्रकरणं चायं विसृष्टः
दिकंततः ॥ अग्रिकायंततः प
श्चात्तत्र मुद्रादि लक्षणं सर्वदी
क्षाविधानं च अभिषेकनिष्प
णं। लक्षणं मेडलादीनां कु
पाया माज्ञेनंततः। पवित्राण्ये
णविधिर्देवालयविधिस्ततः
शालग्रामादिमुद्राच मूर्तिल
क्षणकृष्णकृष्णमादीनां
विधानं प्रतिष्ठा एतकांततः
विनायकादिदीक्षानां विधिर्न
यस्ततः परं। प्रतिष्ठा सर्वदेवा
नां ब्रह्मांडस्य निरूपणं। रागा
दितीर्थमाहात्म्यं जंबूदिही
पर्वणं उद्दीपोत्साकरचना
ज्योतिश्च निरूपणं। ज्योतिषं च
ततः प्रोक्तं शास्त्रं ग्रहजया
र्णवं। षट्कर्मं च ततः प्रोक्तं
त्रयं यंत्रोपयोगीनां। कुञ्जिकारि
समर्था च षोडशासाविधिरु
था। कोटिहोमविधानं च तदं
तनिरूपणं। ब्रह्मचर्यादिधर्म
श्रुत्यादिकल्पविधिरुततः ग्रहयज्ञ

स्ततः प्रोक्तो वैदिकस्मार्तकर्म
च। प्रायश्चित्तानुक्तयने तिथी
नां च ब्रतादिकं। वारव्रतानुक्त
यने नक्षत्रव्रतकीर्तनं ॥ सा
सिकव्रतनिर्देशो दीपदानविधि
स्तथा। नवग्रहाश्चने प्रोक्तं न
रुकाणां निरूपणं ब्रतानां चा
पि दानानां निरूपणमिहोदि
ते। नाडीचक्रमनुदेशः सि
ध्याविधिरनुष्ठानं ॥ गायत्र
धर्मनिर्देशो लिंगस्तोत्रं ततः
परं। राजाभिषेकमंत्रोक्तिर्ध
मेकृत्यं च भूभुजो ॥ स्वभाष्य
यस्ततः प्रोक्तः शकुनादिनिरु
पणम्। मेडलादिकनिर्देशो
रागादीनां विधिस्ततः ॥ रागा
कनीतिनिर्देशो रत्नानां लक्ष
णततः। यजुर्विद्या ततः प्रोक्ता
यजुर्वेदप्रदर्शने। देवासुरवि
मर्दाख्या ह्यायुर्वेदनिरूपणं।
गजादीनां चिकित्सा च तेषां
शोतिस्ततः परं ॥ गोनसादि
चिकित्सा च नानामृजास्ततः प
रं। शोतय आपि विविधा
हृन्ः शास्त्रं मतः परं ॥ साहि
त्यं च ततः पश्चादेकार्णादिसमा
कृताः ॥ सिद्धिं शिष्टांशुः

विश्व कोशः सर्गादिवर्गके ॥ यदा व्यासो व्यासं चक्रे महाम
प्रत्ययां लक्षणं च शास्त्रीरुक्
तिरूपणं। वर्णने नरकाणां च या
गशास्त्रमतः परं ॥ ब्रह्मज्ञानं त
तः पश्चात् पुष्पाश्रयणे फले
एतदाश्रयकं विप्र पुष्पां परि
कीर्तितं ॥ ततः फलश्रुतिः ॥
तल्लिखित्वा तयोदद्यात् सुव
र्णकमलाचितं। तिलधेनुयुतेवा
पि मार्गशीर्ष्या विधानतः। पुष्पा
णां विदे शोऽथ स्वर्गलोके म
हीयते। एषां चक्रमणी प्रोक्ता
तवाश्रयस्य भक्तिदा ॥ श्रुत्वतो
पठतोचैव नृणांचैव परब्रह्म ॥
इति श्रीनारदीयपुष्पां। पूर्व
भागो बृहदपाख्याने चतुर्थपा
दे र्ध्वं अध्यायः ॥ ८ ॥
नवमं भविष्यपुष्पां। श्रीब्र
ह्मोवाच। अथ ते संप्रवक्ष्यामि
पुष्पां सर्वसिद्धिदे। भविष्यं
तवतः सर्वलोकातीष्टप्रदाय
कं। यथाह सर्वदेवानां सादिक
ज्ञासुयतः। सृष्ट्यर्थं यत्र संजा
तो मनुः स्यात्तुभुवः पुष्पा ॥ समा
पुष्पां पप्रच्छ धर्मसर्वार्थसाध
कं। अहंतस्मै तदाप्रीतः प्रावो
चं धर्मसंहितां ॥ पुष्पाणां

यदा व्यासो व्यासं चक्रे महाम
तिः। तदा तो संहिता सर्वो पं
चया अभिज्ञानिः। प्रोक्तो कल्प
वृत्तान्तनामाश्रयकथाचितो ॥
तत्र प्रथमपर्वणं। तत्रादिमे
स्मृतं पर्वं ब्राह्मं यत्रास्तुपक्रमः
सुत शोभनकसेवादे पुष्पाप्रश्न
संक्रमः। आदिसंवरितः प्रायः
सर्वाख्यानसमाचितः ॥ स्त
ष्टादिलक्षणोपेतः शास्त्रसर्व
स्वरूपकः। पुस्तलोत्तिक लोका
नां लक्षणं च ततः परं ॥ संस्का
राणां च सर्वेषां लक्षणं चात्र
कीर्तितं। पक्षत्यादि तिथीनां च
कल्पाः सप्त च कीर्तिताः। अष्ट
म्याद्याः प्रोषकल्या वैलवे पर्व
णि स्मृताः। शैवेच कामतोभि
जाः सौरे चोत्तकथाचयः ॥
प्रतिसर्गाकृतं पश्चात्तानाख्या
नसमाचितं। पुष्पासोपसेहा
रसंहितं पर्वपंचमं। षष्ठं पंच
षुसर्वस्मिन् ब्रह्मणो महिमा
धिकः ॥ द्वितीय तृतीय चतुर्थ
पंचमपर्वसु। धर्मकामेच मोक्षे
तु विलोकापि शिवस्य च ॥
द्वितीये च तृतीये च सौरावर्ग
चतुष्टये ॥ प्रतिसर्गाकृतं

तत्र प्रोक्तं सर्वकथावितं ॥
समविष्णु विनिर्दिष्टं सर्वं व्या
सेन पीमता । चतुर्दशसहस्रत
पुराणं परिकीर्तितं ॥ भविष्य
सर्वदेवानां सामं यत्र प्रकीर्ति
तं । गुणानां तारतम्येन समं
हेति हि श्रुतिः ॥ तत्क
लश्रुतिः । तल्लिखितं तयो
दद्यात् पौष्पा विद्वान् विमत्सः
गुणधेनुमुतं हेम वस्त्रमात्म वि
भूषणैः ॥ वाचकं पुस्तकं वा
पि एजयित्वा विधानतः ।
गंधाद्यैर्भोज्यं तद्वैश्व कृत्वा
नीराजनादिकं ॥ यो वै जिते
द्वियो भूत्वा सोपवासः समाहि
तः । अथ वै यो नरोभक्त्या
कीर्तयेच्छृणुयादपि । समुक्तः
पातकेचोदः प्रयाति ब्रह्मणः
पदे । योऽप्यनुक्रमनीमेता भ
विष्णुस्य निरूपिता ॥
पठेद्वा शृणुयाच्चैतो भुक्तिं
क्लिप्तं विन्दतः ॥ इति श्रीना
रदीयपुराणे पूर्वभागे दृढद
पाख्याने चतुर्थपादे १०० अ
ध्यायः ४ ॥

दशमं ब्रह्मवैवर्तपुराणं । श्री
ब्रह्मोवाच । शृणु वत्स प्रवक्ष्यामि

पुराणं दशमं तव । ब्रह्मवैवर्त
कं नाम वेदमार्गसदृशकं ॥
सावर्णिग्यत्र भगवान् साक्षात्
वर्षयेयितः । नारायणपुराणं
ग्राह सर्वं मलौकिकं ॥ यमो
काममोक्षाणां सारः प्रीति हे
रो हरे । तथा रभेदसिद्धयै ब्र
ह्मवैवर्तं सुतमे । रथानस्य
कल्पस्य वृत्तान्ते यन्मयादिते ।
शतकोटिपुराणे तत् संक्षिप्य
ग्राह वेदवित् ॥ व्यास श्रुतव्यं
संशयस्य ब्रह्मवैवर्तसंहितम् ।
अष्टादशसहस्रतत् पुराणं
रिक्तीर्तितम् ॥ ब्रह्म प्रकृतिवि
ज्ञेयं कुलखण्डसमाहितं । तत्र
सूतर्षिसंवादे पुराणे प्रक्रमो
तः ॥ तत्र प्रथमे ब्रह्मखण्डे ।
सृष्टिप्रकरणे त्वाम्यं ततो ना
रदवेयसोः । विवाहः सुमहान्
यत्र ह्येव गनीत पराभवः ॥ शि
वलोकागतिः पश्चात् ज्ञानलाभः
शिवानुनेः शिववाकेन तत्
पश्चात् मरीचे नारदस्य त ॥
सननं चैव सावर्णं सानां यो
हसेविते । आश्रमे समस्तपु
ण्ये वैलोक्यश्रुत्यकारिणि ॥
एतद्ब्रह्मखण्डे हि श्रुतं पाप

विनाशने ॥ द्वितीये प्रकृतिः
खंडे । ततः सावर्णिसंवादे ना
रदस्य समीरितः ॥ कुलमाहा
त्मसंयुक्ता नानाख्यानकथो
त्तरः । प्रकृते वंशभूतानेकला
तत्तापि वर्णिते ॥ साहाय्ये ए
जनाद्ये च विस्तरेण यथास्थि
तं । एतत्प्रकृतिखंडे हि श्रुतं भू
तिविधायकं ॥ तृतीये गणे
श्रुतं । गणेशजन्मसंप्रश्नः
संप्रश्नक महाव्रतं । पार्वत्याः
कार्तिकेयेन सहयज्ञेशसंभवः
चरितं कार्तिकीयस्य जामदग्न्य
संवादे । विवादः सुमहान्
पश्चात् जामदग्न्य गणेशयोः ॥
एतद्विज्ञेयखण्डे हि सर्वविज्ञ
विनाशने ॥ चतुर्थे श्रीकृष्ण
माखंडे । श्रीकृष्णजन्मसंप्रश्नो ज
माख्याने ततोऽनुते ॥ गोकु
ले गमने पश्चात् एतनादिव
धोऽनुतः । ताल्य कौमारजा ली
ला विविधास्तत्र वर्णिताः । रा
सक्रीडा च गोपीभिः प्रारदीस
मुदाहृता । रहस्ये राधया क्रीडा
वर्णिता वक्रविरा ॥ महाकू
रेण तत्पश्चात् नयुगमने हरेः
कुंसादीनां वधे हते साद्यः

स्य दिजसंस्कृतिः काश्य सोदी
पनेः पश्चाद्विद्योपादानं मनुते
यवनस्य वधः पश्चाद्धारका
मने हरेः ॥ नरकादिवधस्तत्र कृ
सेन विहिताऽनुतः । कुलखंडे
दे विप्र दण्डे संसारखंडे ॥
तत्फलश्रुतिः । पठिते च श्रुते
ध्याते एजिते चाभिवर्णिते ।
इत्येतद्ब्रह्मवैवर्तं पुराणं चात्य
लौकिकं ॥ व्यासोक्तं चादिसंभू
ते पठन् शृण्वन् विमुच्यते ।
विज्ञानं ज्ञानशमनात् ज्ञानात्
संसारसागरात् ॥ लिखिते देव
यो दद्यान्मायां येन समाहिते
ब्रह्मलोकं मवाप्नोति सशक्तोः
ज्ञानवन्धनात् ॥ यश्चानुक्रमतो
वापि पठेद्वा शृणुयादपि । सो
पि कुलप्रसादेन लभते वाञ्छि
तं फलं ॥ इति श्रीनारदीयपु
राणे पूर्वभागे दृढदपाख्या
ने चतुर्थपादे १०१
अध्यायः १०॥
एकादशे लिंगपुराणे । श्रीब्रह्म
वाच । शृणु पुत्र प्रवक्ष्यामि पुरा
णं लिंगसंज्ञिकं । पठतो शृण्व
ताश्चैव भुक्तिं मुक्तिं प्रदायकं ।
यच्च लिंगातिथं तिष्ठन् वक्ति

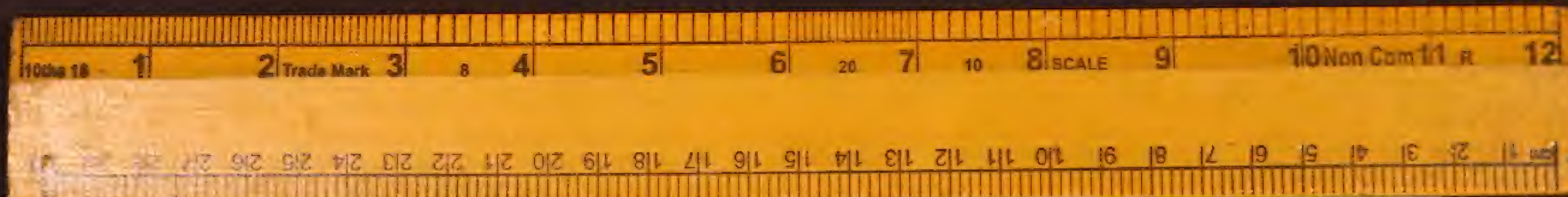

लिंगे हरोभयात् । मही य पश्चात् गिरिजायाः करग्रहः
 मादिसिद्धार्थं शुभिकल्पकथा ततो विनायकाख्यानं तस्या
 अमे । तदेव व्यासदेवेन भागवत् ख्याने शिवस्य च । उपमन्युत
 यसमाचितं पराणं लिंगपुराणि या चापि एवं भागवतीति
 ते वक्ताख्यानविचित्रिते । तदे तउत्तरभागे । विसृज्याहस्य
 कादशमाहसं हरामाहात्म्य कथने श्रवणीषकथाततः ॥
 सचकं परं सर्वपराणानां सा मननकुमार नेदीयां सेवाद
 रभतजगद्वये पराणोपक्रमे पुनर्भवे । शिवमाहात्म्य
 मेप्रश्नः षष्टिसंक्षेपतः परा सयुक्तस्त्रानयागारिकेततः
 तत्र पूर्वभागे । योगाख्यानं सूर्यासजाविधिश्चैव शिव
 ततः प्रोक्तं कल्याणानेततः एजाचमुक्तिदा दानानिवर्ज
 परं । लिंगोद्भवस्तद्वीचकी योक्तानिश्चादुप्रकरणततः
 तिताहि ततः परं ॥ सनत्कुमा प्रतिष्ठा तत्रगदिता ततोऽन्य
 रशेलादि सेवाद श्राव्यपावनः स्यकीर्तने । व्रजेष्टरी महाविद्या
 ततो दधीचिवरितं युगधर्म गायत्रीमहिमा ततः । अथक
 निरूपणं । ततोऽभवनकोषाख्या सचमाहात्म्य पराणश्रवणस्य
 सूर्यसोमान्वयस्ततः । ततश्च च पतस्यापरिभागेस्ते लैरास्य
 विसृज्यात् सर्गं सिपुराख्यानकं कथितामया । व्यासेन हि निर
 तथा । लिंगप्रतिष्ठा ततः प दस्य रुद्रमाहात्म्यसूचिनः ॥
 शुपाशविमोक्षणं । शिवव्रता ततः कुलश्रुतिः । लिखितैतत्
 निचतया सदाचारनिरूपणं । पराणेतु तिलधेनुसमाचितं ।
 प्रायश्चित्तान्तरिक्षानि काशी फाल्गुन्यां शर्मासायां दद्या
 श्रीशैलवर्णने । श्रुयकाख्यानं इक्ष्वाहिजातये । सलभेच्छिव
 कं पश्चाद्द्वाराहचरितं पुनः । त मायुजं जगमरावर्जितः । यथा
 सिंहचरितं पश्चाजलधरवधस्त डेह्नुणयाहापि लैरां पापाप
 तः ॥ शैवं सहस्रनामाय दत्त हंनरः । स भुक्तभोगो लोके
 यत्तविनाशने । कामस्य दहने स्मिन्नेते शिवपरं व्रजेत ॥

लिंगानुक्रमणी मेतां पदेयः अगस्त्यगीता ततपश्चादुद्गमी
 शृणुयात्तथा ॥ तावुभौ शिवभ ताप्रकीर्तिता । मदिषासुरवि
 क्ताव लोकहितयभोगिने । धंसे माहात्म्यं च विशक्तिजं ॥
 जायतां गिरिजाभर्तुः प्रसादा सर्वाध्याय स्ततः स्वेतापाख्या
 त्रारसंपादः ॥ इति श्रीनारदी ने गोप्रदानिके । इत्यादिकृत
 पश्चाणे सर्वभागे वृहदुपाख्या वृत्तांतं प्रथमोद्देशनामकं ॥
 ने चतुर्थपादे ११ ॥ भगवद्भक्तके पश्चाद्भूत तीर्थ
 अध्यायः ११ ॥ कथानकं । हाविशदपरधाने
 हादशं वराहपराणं । श्रीब्र प्रायश्चित्तं शरीरकं ॥ तीर्थ
 द्वावाच । शृणु वत्स प्रवत्स नाञ्चापि सर्वेषां माहात्म्यं ए
 मिवाहं वै पराणकं । भागवदथागीरितं । मधुराया विशेषे
 ययुते शश्वदिसुमाहात्म्यसूच कं ॥ मानवस्य च कल्पस्य प्रसं
 कं ॥ मानवस्य च कल्पस्य प्रसं रं मत्कृतं परा । निवर्त्य पराणे
 लिंश्रुतविशसहस्रके । व्यासेदि विदयो श्रेष्ठः साक्षात्पारायणभु
 वि । तवादे । शुभसेवादः स्मृतो च माहात्म्यं कीर्तितं पापनाशने
 भूमि वराहयोः ॥ इत्येष पूर्वभागेऽस्य पराणस्य नि
 तत्र पूर्वभागे । अथादिकृतवृ उन्ने प्रविभागेतु पलस्य कु
 तांते शम्भस्यचरितं ततः । उ रुराजयोः । संवादे सर्वतीर्थानां
 उद्गम्य चततपश्चाद्वाहकस्य माहात्म्यविसृज्यात् पृथक् ॥
 उदीरितः ॥ महातपस आख्यानं श्रेष्ठेयधर्मा श्राव्याताः पौक
 गोर्मुतमति स्ततः परं विनाय रं पुण्यपर्वच । इत्येवं तववा
 कस्य नागानां सेनायादिसयो रारे प्रोक्तं पापविनाशने ॥
 पि ॥ गणानां च तथा देव्याध ततफलश्रुतिः ।
 नदस्य वृषस्य च । आख्याते स पठतां शृण्वतांचैव भगवद्भक्ति
 सतपसो व्रताख्यातसमन्वितं ॥ वईने । काचने वाहडंकुत्वा तिल

येन समाचिते । लिखितेन च
 मो दद्याच्चैत्रो विप्रयथुक्तिः
 स लभेद्देवताम देवविशाला
 वंदितः यो वाच्यक्रमणीमेता
 मृणात्यपि पठत्यपि । सोऽपि
 भक्तिं लभेद्दिलो संसारोच्छे
 दकारिणी ॥ इति श्रीनार
 दीयपुराणे पूर्वभागे वृहद
 पात्र्याने चतुर्थपादे १३
 अध्यायः १॥
 त्रयोदशस्कंदपुराणे । श्रीब्रह्म
 वाच । शृणु वन्दे मरीचेचपुरा
 णं स्कंदसंज्ञिकं । यस्मिन्पुति
 पदे साक्षात्मादेवो व्यवस्थितः
 पुराणो शतकोटौत यच्छेदे
 वर्णितं मया । ललितस्याथैव
 तस्य सारो व्यासेन कीर्तितः ॥
 स्कंदकथं स्तत्रलिङ्गः संप्रेव
 परिकल्पितः ॥ एकाशीति
 सहस्रं स्कांदं पूर्वाचक्षुतेन
 यः शृणोति पठेद्वापि सतुसा
 त्ताच्छिवः स्थितः । यत्र माहेश्वर
 यस्माः यस्मिन्नेन प्रकाशितः ॥
 कल्पे तत्प्रकृषे वृत्तोः सर्वसि
 दिविधायकाः ॥ तत्र प्रथमेमा
 हेम्बरुखंडे । तस्य माहेश्वर
 यः खंडः पापप्रणाशनः ॥
 किंचिन्मार्कसाहस्यो वक्रपु
 ण्णहृत्कथः सचरित्रशतेषु
 क्तः स्कंमाहात्म्यसूचकः । यत्र के
 दारमाहात्म्ये पुराणपक्रमः पुरा
 दत्तयज्ञकथापश्चाच्छिवलिंगा
 ईने फले । समुद्रमथनाख्यानं दे
 वेन्द्रचरितं ततः । पार्वत्याः समु
 पाख्याने विवाह स्तदनेतरं ॥
 कुमारोत्पत्तिकथने ततस्ता
 रकसंगरः । ततः पशुपता
 ख्याने चंडाख्यानसमाचितं । पु
 तप्रवर्तनाख्यानं नारदेन समा
 गमः । ततः कुमारमाहात्म्यं
 चतुर्थकथानकं । धर्मवर्मन
 पाख्याने नदी सागर कीर्तने
 इन्द्रमुन्नकथा पश्चाद्वासीजेच
 कथाचिता । प्राङ्भोव स्तो
 मशः कथादमनकसच । महो
 सागरसंयोगः कुमारेशकथा
 ततः ॥ ततस्तारकयहंच नाना
 ख्यानसमाचितं । वधपु तारके
 स्थाय पंचपिंगलिवेशने । ही
 पाख्याने ततः पुराणं इहलोक
 व्यवस्थितिः । ब्रह्माण्डस्थितिमा
 नेचवर्केशकथानके महाका
 लसमुद्रतिः कथाचास्यमहाहता
 वासुदेवस्य माहात्म्यं कोरिती ।

र्थं ततः परं ॥ नानातीर्थसमा विद्यापति कथा शुभा ॥ जैमि
 ण्याने गुप्तज्ञेये प्रकीर्तिते । नेः समुपाख्याने नारदस्यापि
 पाण्डवानां कथा पुण्ण महावि वाडव । नीलकंठसमाख्याने ना
 द्याप्रसादने ॥ तीर्थयात्रासमाप्ति रसिंहोपवर्णने ॥ अश्वमेधक
 थु कौमार मिदमनुते । श्रुणा शारात्तो ब्रह्मलोकगतिस्तथा
 चलमाहात्म्ये सनक ब्रह्मसंक रथयात्रा विधिः पश्चाज्जन्म स्त्रा
 था । गोरीतपः समाख्याने त नविधिस्तथा ॥ दक्षिणामूर्त्त
 त्रतीर्थनिर्गमणं सहिषासुरजा पाख्याने शृणुचाख्यानके ततः
 ख्याने वधपुत्रास्य महादुतः ॥ रथरत्ताविधानेच शयनोत्स
 शोणचले शिवास्याने नित्य वकीर्तने । स्येतोपाख्यान मत्रो
 दापरिकीर्तिते । इत्येवकथितः क्तं वक्रपुतसवनिर्गमणं । दोलो
 स्कांदे त्वण्डो माहेश्वरोद्भुतः ॥ तस्यो भगवतो व्रते सावत
 द्वितीये वैसवाखण्डे । रामिये ॥ पूजाच कामिभिर्वि
 द्वितीये वैसवः त्वण्डस्य स्तो रुद्रालकनियोगकः ॥
 ख्यानानि मेमृणु । प्रथमेभूमि योक्षसाधन मंत्रोक्तं नानाया
 वाराहं समाख्याने प्रकीर्तिते ॥ गनिर्गमणं ॥ दशावतारकथने
 यत्रोचकजध्रस्य माहात्म्यं पा स्त्रानादिपरिकीर्तने । ततोवद
 पताशनं । कमलायाः कथा रिकायाश्च माहात्म्यं पापनाश
 पुण्ण श्रीनिवासस्थिति स्ततः ने ॥ अग्नादितीर्थमाहात्म्यं वे
 कुलालाख्यानकेचात्र सुवर्णमु नेत्यशिलाभवं । काराभगव
 त्वरीकथा । नानाख्यानसमायु हासे तीर्थ कापालमोचनं । पं
 क्त भारहाजकथादुता ॥ मने चथारभिधं तीर्थं मेरुसंस्थाप
 गंजनसंवादः कीर्तितः पापनाश नेतथा । ततः कार्तिकमाहात्म्ये
 नः । पुरुषोत्तममाहात्म्यं कीर्ति माहात्म्यं मदनालस ॥
 तं चोक्तलेततः ॥ सार्कडेय ध्रुवकोशसमाख्याने दिनक
 समाख्याने श्रुवरीषस्य भूपतेः । तानिकार्तिके । पंचभीषम
 इन्द्रमुन्नस्य चाख्याने ॥ ताख्याने कीर्तिदं भुक्तिमुक्तिदे

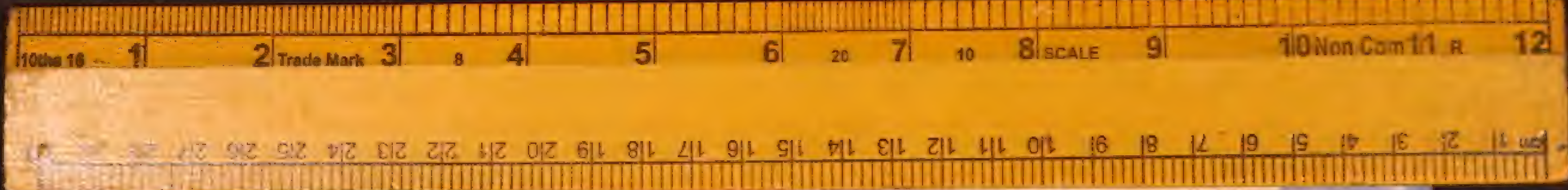

तद्वत्तस्य च माहात्म्ये विधाने
स्नानं तेषां । पुत्रादिकीर्तने
चात्र माहात्म्ये पुण्यं ॥
पंचाशत्तस्नानपुण्यं वृष्टानादा
दिज्ञं फले । नानापुण्याचनफले
तलसीदलजेफले । नैवेद्यस्य
च माहात्म्यं हरिवासरकीर्तने ।
अखंडैकादशीपुण्यं तथाजा
गरणस्य च । सत्सोत्सवविधाने
चताममाहात्म्यकीर्तने । ध्याना
दिपुण्यकथने माहात्म्यं मथुरा
भवे । मथुरातीर्थमाहात्म्यं एव
गुणं ततः परं वनानां द्वादशा
नां च माहात्म्यं कीर्तितं ततः ॥
श्रीमद्भागवतस्यात्र माहात्म्यं
कीर्तितं परं । वज्र शाण्डिल्य
संवादे अंतर्लीलाप्रकाशके
ततोमाचस्य माहात्म्यं स्नानदा
न जपोद्भवं । नानाव्यानस
मायुक्तं दशधाये निरूपितं
ततोवैष्णवमाहात्म्यं शय्या
दानादिज्ञं फले जलदानादि
विधयः कामाख्यानमतः परं ।
श्रुतदेवस्य चरितं व्याधोपा
ख्यानं मनुते । तथास्त्यतः ती
यादे विशेषतः पुण्यकीर्तने ।
ततः स्वयोध्यामाहात्म्यं च ।

कृष्णार्कतीर्थके । अणुपाप
विमोक्षात्यं तथाधारसहस्रके
सर्गाद्वारे चंद्रहरि धर्महर्षपुत्र
गिने । सर्गाद्युष्टे रुपाख्याने ति
लोदा सरसपुतिः सीताकुंडे
महर्षिः सरस्य चंद्रराचयः गोप
चारच डगोदे गुरुकुंदादिपंच
के । चोषाकादीनि तीर्थानि
त्रयोदश ततः परं । गयान्कूप
स्य माहात्म्यं सर्वाचविनिवर्त
कं ॥ माण्ड्याग्रमण्डवाणिती
र्थानितदनेतरे । अजितादि
मानसादि तीर्थानिगदितानि
च ॥ इत्येष वैसवः खंडो हि
तीयः परिकीर्तितः ॥ तृतीये
ब्रह्मखंडे ॥ अतः पुं ब्रह्मखंडे
मरीचे शृणु पुण्यपदे । यत्र वैस
व माहात्म्यं फले स्नानेक्षणो
द्भवे । गालवस्य तपश्चर्यारा
त्समाख्यानकंततः चक्रतीर्थ
दिमाहात्म्यं देवीपतनसंयुतं ॥
वेतालतीर्थमहिमा पापनाश
दिकीर्तने मेगलादिकमाहात्म्यं
ब्रह्मकुण्डादिवर्णने । हनुमत्
कुंडमहिमागस्त्यतीर्थभवं फले
रामतीर्थादिकथने लक्ष्मीतीर्थ
निरूपणे । शाखादितीर्थमहिमा

तथा माथ्यामृतादिजः । धर्मको
द्यादिमाहात्म्यं हीरकुण्डादिज्ञं
तथा । गायत्र्यादिकतीर्थानामा
हात्म्यं चात्र कीर्तितं ॥ रामना
थस्य महिमा तत्त्वज्ञानोपदेश
नं । यात्राविधानकथने सेतोमु
क्तिप्रदं नृणां ॥ धर्मसारपु
ण्यमाहात्म्यं ततः परं सुदीर्घं
स्यातुः स्कंदाय भगवान् यत्र
तत्त्वमुपादिशत् । धर्मसारपु
संभूति स्तुतपुण्यपरिकीर्तने ।
कर्मसिद्धेः समाख्याने ऋषिचं
प्रानिरूपणे । अक्षरातीर्थप्रख्या
नामाहात्म्यं यत्र कीर्तितं । नृणां
ना माथ्यामणच धर्मतत्त्वनिर्प
णं ॥ देवस्थानविभाराश्च वज्र
लार्ककथा शुभा । छत्रा नत्वा
तथा प्रांता श्रीमा च सतंगिनी
पुण्यदायः समाख्याता यत्र दे
यः समास्थिताः । इंद्रेयरादि
माहात्म्यं हारकादिनिरूपणं ।
लोहासुरसमाख्याने गंगाकू
पनिरूपणं । श्रीरामचरितं चै
वसत्यमंदिरवर्णने । जीर्णोद्धार
स्य कथने शासनप्रतिपादने ।
जातिभेदप्रकथने स्मृतिधर्म
निरूपणं ॥ ततस्तु वैसवाधर्मा

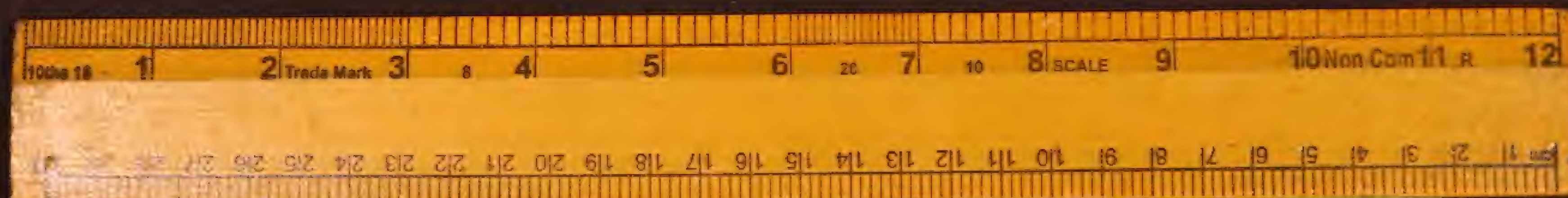
नानाव्याने रुदीरिताः चातुर्मा
सेततः पुण्यं सर्वधर्मनिर्पणं
दानप्रशंसा ततः पश्चाद्भुतस्य
महिमा ततः । तपस्यैव य
जायाः सच्छिद्रकथने ततः ॥
प्रकृतीनां भिदाख्याने शाल
ग्रामानिरूपणं । तारकस्य वयो
पायो अक्षाक्षी महिमा तथा
विष्णोः शापश्च वृत्तान्तं पार्वत्य
वनय स्तुतः । हरस्य ताण्डवे नृ
सं रामनामनिरूपणं । हरस्यलि
गपतने कथाये जवनस्य च ॥
पार्वतीजन्मचरितं तारकस्यव
योद्भुतः । प्रणवैश्वर्यकथने
तारकाचरितं पुनः । दक्षयज्ञस
माशिशु ह्यादशाक्षरूपणं । सा
नयोरासमाख्याने महिमा द्वाद
षाक्षीजः । श्रवणादिकपुण्यं च
कीर्तितं शुभं दे नृणां ॥ तृतीये
ब्रह्मखंडे स्यात्तैरभावो । ततो
ब्रह्मोत्तरे भागे शिवस्य महि
माभुतः । पंचाक्षरस्य महिमा
गोकर्णमहिमाततः । शिवरा
त्रेश्वरमहिमा प्रदोषव्रतकीर्तने
सोमवारव्रतं चापि सीमंतिमाः
कथानकं तदश्रुतपन्निकथ
नं सदाचारनिरूपणं । शिवव

संसुदेशा तदायुहाहर्षाने ज्ञानवाण्या रुद्रवः समनेतरं
भद्रायुमहिमा चापि भस्ममाहा ततः कलावत्याख्याने सदाचा
त्यकीर्तने । शवराख्यानकंचे रनिद्रपणे । ब्रह्मचारिसमाख्या
वसामाहेस्वरव्रतं । रुद्राक्षस्य ने ततः स्त्रीलक्षणानिच । हिरा
च माहात्म्य रुद्राध्यायस्य ७७ कृतविनिर्देशो ह्यविमुक्तेशव
कं । श्रवणादिकप्रणपंच ब्रह्म णने । दृष्ट्यायोगिनोर्थमाः का
खंडेमसीरितः ॥ चतुर्थेकाशी लज्ञाने ततः परे । दिवोदासक
खंडेमनुजमे । विंध्या नारदयोर्ध याप्राण्या काशीवर्णनमेवच
वसेवादः परिकीर्तितः । सत्य योनिचर्चाच लोलाकीतरशा
लोकप्रभावप्रागस्पावासे सु म्वाकंजाकथा । भुपदाकस्यता
रागमः । पतिव्रताचरित्रं च ती ह्याख्यारुणाकं स्यादयस्ततः ॥
र्थचर्याप्रशंसनम् ॥ तत दशाष्टमेयतीयाख्यामेदराचुषा
शु सप्तपुण्याख्या सेयमित्या णागमः । पिशाचमेचनारख्याने
निद्रपणे । ब्रह्मस्यच तथे गणेशप्रेषण स्ततः । मायागण
द्रोण्या लोकाभिनिवर्णमः पतेष्टाय प्रविष्टाउर्भव स्ततः ।
णः ॥ अष्टमेः संसुद्रव श्रेव विष्णुमायाप्रपंचोप दिवोदास
रुद्रादुरुणसंभवः । गंधर्वस्य विमोक्षणे । ततः पंचनक्षत्रप
लकाप्रयोगी रीचर्याशुसमुद्रवः ति विन्दुमायवसंभवः । ततोवे
चंद्रोत्तु बुधलोकाज्ञा कुजेया सवतीयाख्या मूलिनः काशि
कंभुवां रुमातः । सप्तमीरागंभु कागमः । जैमीषवोन संवादेजे
वस्यापि तपोलोकस्यवर्णने ॥ छेष्टाख्या महेष्टितः । सेजाख्या
भुवलोककथा प्राणा सत्य ने कंडकेष्टा व्याज्ञेष्टसमुद्रवः
लोकनिरीक्षणं । स्केदागस्त्यस्य शोलेष्टा रत्नेष्टरयोः कृतिवा
मालापो मणिकर्णीसमुद्रवः सस्य चोद्भवः । देवता नाम
प्रभावश्चापि गंगाया गंगाना धिष्टाने दुर्गासुरपराक्रमः ॥
ममहसके । वाराणसीप्रशंसा उर्गाया विजय श्चाथ ओंकारे
चभैरवाविर्भवस्ततः । दंडपाणि शस्य वर्णने । पुनरोंकारमा-

खंडे । अतः
परं चतुर्थे
काशी

हात्म्य त्रिलोचनसमुद्रवः ॥ के लेशयात्राच हनुमत कयमेष्टरो
दागत्या च यमेशकथा विस्मृ महाकालेशयात्राच लन्मीके
जोद्भवा । वीरेष्टरसमाख्यानेगं सरतीर्थके । शुकेश भेषापा
णमाहात्म्यकीर्तने । विस्मकमे ख्याने कुशस्थत्याः प्रदक्षिणं ॥
शमहिमा दत्तयज्ञोद्भवस्तथा ॥ अक्रूर मंदाकिन्यकपाद चंशर्क
सतीशस्यामृतेष्टादे भुंजस्तेभः वैभवे ॥ करभेषा ऊकुटेश ल
पराशरेः ॥ द्वेयतीर्थकदेवश्च उकेशादि तीर्थके । मार्कंडेसं
भुक्तिमण्डपसकथा । विशेष यत्तवापी सोमेशे नरकंतके ।
विभवश्चाथ ततो यात्रापरिक केदारेश्वर वामेश सोभारोप
मः ॥ पंचमे प्रवतीखण्डे । नरकके । केशाकेशाक्ति भेदे
अतः परे त्वरस्याख्य मृण ख च सर्गाक्षरमुत्तानिच ॥ अंका
उंच पंचमे । महाकालवनाख्या रेष्टादितीर्थानि श्रयंकस्तुति
ने ब्रह्मशीर्षच्छिदा ततः । प्राय कीर्तने । कालारोपे लिंगसंख्या
श्रितविधि श्चाथे रुततिष्ठ सु स्तुतिश्रुंगाभिधानके ॥ कुशस्थ
रागमः । देवदीप्ता शिवस्तोत्रे ना स्तुष्टवेमाष्टो जयित्याप्रभिधान
नापातकनाशने ॥ कपालमो के । पद्मावती कुमुदतमरावती
चनाख्याने महाकालवनसि तिनामके ॥ विशाला प्रतिकल्पा
तिः । तीर्थकलकलेशस्य सर्वे भिधानेच ज्वरप्रांतिके । शिप्रा
पापप्रणाशने ॥ ऊंड मप्सरसे स्त्रानादिकफले नागोन्मीता शि
रंच सर्गे रुद्रस्य प्राणदे । कुटं वस्तुतिः दिष्ट्यात्तवथाख्याने
वशंच विद्याप्र सर्कदेष्टरतीर्थ तीर्थसुंदरऊंडके । नीलगंगाप
के ॥ सर्गादारे चतुःसिध तीर्थ क्खाल्य विंध्यावासनतीर्थके
शंकरवापिका । सकरार्क गंध पुरुषोत्तमाधिसासेततीर्थेचाय
वतीतीर्थे पापप्रणाशने । दशा नाशने । गोमती वामने ऊरोउ
ष्टमेथेकानेष्टा तीर्थे च हरि विष्णो नामसहस्रके । वीरेष्टर
सिद्धिदे । पिशाचकादियात्राच सरः कालभैरवस्य च तीर्थके
हनुमतक यमेष्टरो ॥ महाका महिमा नागपंचम्या नृसिंहस्य

जयंतिका ॥ कुरुवेष्यराज
च देवसायककीर्णने। कर्कश
जात्यतीर्थेच विज्ञेयादिमरो
हने। इदं कुण्डप्रभृतिषु वक्रती
र्थनिर्णयः। यथाहतीर्थजा पु
ण्य रेवामाहात्म्य मुच्यते। य
मपुत्रस्य वैरागेय मार्कण्डेयन
संगमः। प्राप्नुयात्तु भवाख्यानं
श्रुत्वापरिकीर्तनं। कल्पे क
ल्पे एथकनाम नर्मदायाः प्रकी
र्तितं। स्तव मार्चं नार्मनं च
कालरात्रिकथाततः। महादे
वस्तुतिः पश्चात् एथककल्पक
थाहुता। विशालाख्यानकेपश्चा
जालेश्वर कथातथा। गौरीव्रत
समाख्यानं विप्रज्जालनं ततः।
देहपातविधानं च कावेरीसंगम
स्ततः॥ दारुतीर्थं ब्रह्मवर्जं यत्र
स्वर्गकथानकं अग्नितीर्थं रवि
तीर्थं मेघनादे विदारकं। देव
तीर्थं नर्मदेशं कपिलाख्यं कर
ज्जकं। ऊण्डलेशं पिप्पलादेवि
मलेपंच मूलभित। प्राचीहर
णमाख्यात संयकस्य वयं स्ततः
मूलभेदोद्भवो यत्र दानधर्माः
एथविधाः। आख्यानं दीर्घतप
स ऋष्यशृंगकथाततः। विश्वे

नकथा प्राणा काशि राजस
मोक्षार्णो। ततो देवशिलाख्या
नं प्रावरीचरिताचितं आयाख्या
ने ततः प्राणं पुष्करिण्यतीर्थं
के। आपित्येश्वरतीर्थं च शकतीर्थं
करोदिकं। ऊमावेशं मगस्थेशं
चवनेशं च मातृजे। लोकेशं
यनदेशं च मकुलेशं च कामजं
नागेशं चापि गोपारं गौतमं
शालिचूडजं ॥ नारदेशं नशि
केशं वरुणेश्वरतीर्थं ॥ द
धिस्कंदादितीर्थानि हनुमंतेषु
रुततः। रामेश्वरादितीर्थानि
सोमेशं पिंगलेश्वरं। मृणालो
त्तं कपिलेशं सतिकेशं जलेश
ये ॥ चंडाकं यमतीर्थं च कल्लो
जीशं च नादिकं। नारायणं च
कोलीशं व्यासतीर्थं प्रभासिकं
नागेशं संकर्षणकं मन्महेश्वर
तीर्थं के। परंजीसंगमं पुण्यं स
वर्णाशिलतीर्थं ॥ करंजे काम
हंतीर्थं भांडीरे वाहिलीभवें।
चक्रतीर्थं थौतपापंस्काद मां
गिरसाक्षरं। कोदितीर्थं मयो
न्याख्यं मेगाराख्यं त्रिलोचनं।
इंद्रेणं कंधुकेणं च सोमेशं को
हनेप्राकं। नार्मदे चार्कं मा

प्रेयं भागेश्वरसत्तमं। ब्राह्मं
दैवं च भागेशं आदिवागहणं
कवे। रामेशमथ सिद्धेशं आ
हृत्य कंकटेश्वरं। शाकं सोमं
च नादेशं तापेशं रुक्मिणीभ
वं ॥ योजनेशं वराहेशं हादशी
शिवतीर्थं के। सिद्धेशं मंगले
पंच लिंगवागहतीर्थं के। ऊं
देशं सेतवागहं भागेशं रवी
श्वरम् ॥ अज्जादीनि चतीर्थं
नि हंकारस्वामितीर्थं के। संग
मेशं नारकेशं मोक्षं सार्पच
गोपकं ॥ नारो शास्त्रेश्वरं सिद्धे
शं मार्कंडेयं कुरुतीर्थं के ॥ का
मोद मूलारोपाख्यं माण्ड्यं
गोपकेश्वरं। कपिलेशं पिंग
लेशं भूतेशं गोगं गौतमं ॥
ग्रासमेषं भृगुकच्छं केदारं
शं चणपयवतं। खनखलेशं
जालेशं प्रालशमं वराहकं।
चंद्रप्रभासं मादित्यं श्रीपत्या
ख्यं च हंसकं मल्लखानं च शू
लेशं माग्रायाचिदेवकं। शि
वीशं कोदितीर्थं च दशकुर्यं
रार्कं लणमोक्षं भारभृतिश्च
त्ते पुंल मंडिमं ॥ ग्रामलेशं क
पालेशं शृंगेश्वरीभव नतः।

कोदितीर्थं लोभनेशं फलस्त
तिरतः परं दमिजेगलमाहात्म्य
रोहिताश्वकथाततः पुंयुमार
समाख्यानं वयोपायस्ततोस्य
च। वयो पुंयोस्ततः पश्चात्तत
श्चिखरोद्भवः महिमास्तत
तश्चंडीशप्रभावो रतीश्वरः
केदारेशं ललतीर्थं ततो
विष्णुपदीभवें। सुयारेचवना
माख्यं ब्रह्माण्डसुरस्ततः। च
काख्यं लालिताख्याने तीर्थे च
वक्रगोमथं। रुद्रवर्तं च मार्कं
एवं तीर्थपापप्रणशने ॥ यव
गोशं मुद्गपदं देवांशु प्रेततीर्थं
कं जिकोदतीर्थं समभृतिः शिवो
द्भेदं फलस्तुतिः ॥ पृथ्वीदेशं
वरुणाख्यः शृण्वतोपापनाशनः
यष्टे नागराख्यः। अतः परं
नागराख्यः खण्डः यष्टोभिधी
यते। लिंगोत्पत्तिः समाख्याने ह
रिश्चंद्रकथाशुभा। विष्णुमि
त्रस्य माहात्म्यं त्रिंशं कुरुस्वर्ग
तिस्तथा। हादकेश्वरमाहात्म्यं
रुद्राश्वरवयस्तथा। नाराविले
शं खतीर्थं अचलेश्वरवर्णने च
मत्कारपुण्यख्यानं चमत्कार
करं परं। रायशीर्षं बालशाख्यं

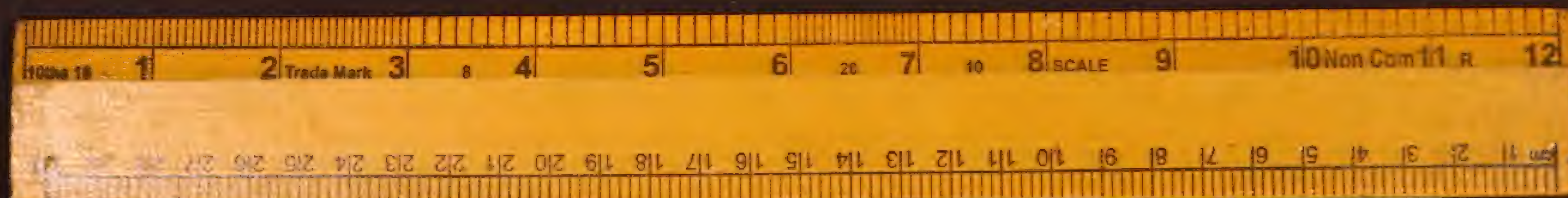

तालमंडं मृगाक्ष्ये ॥ विष्णुपदं
 गोकर्णं युगप्रं समाधुयः सि
 देश्वरं नागसं सप्तार्धं ह
 गस्त्यं ॥ ब्रह्मगर्भं नलेश
 च भेषं डैवैरं मर्ककम् ॥
 सार्मिष्टं प्रोभनाय च दैर्ग
 मानर्जकेष्वरं जमदग्निवधा
 त्वानेनैः क्षत्रियकथानकं । रा
 मरुदं नागप्रं जडलिंगं च यत्
 मः ॥ गुह्यदीर्घादिकार्कं च स
 तीर्थादिगस्तथा । तालविलेच
 कोशं तालविलेचं गारुडं ॥
 लक्ष्मीशायः सप्तविंशः सोमपा
 सादमेव च । अस्तावद्दे पाउका
 त्वं प्रायेयं ब्रह्मज्जुलकं । गोम
 त्वं लोहयष्टा त्वं अजापालेश
 री तथा । आनेश्वरं राजवापी
 रामेश लक्ष्मणेश्वरः ॥ ऊषे
 शा त्वं लवणेश त्वं लिंगेश्वरं
 त्रिमोतमं । अष्टवहिसमाख्या
 ने दमयन्ता सिजातकं ॥
 ततोऽस्मा देवती चान् भद्रिका
 तीर्थसम्भवं । लेमङ्करी च के
 दारं मुक्ततीर्थं गुह्यार्कं ॥ स
 त्संध्येश्वराख्याने तथा कर्णोत्त
 पला कथा । अष्टेश्वरं यत्तत्र
 त्संगौर्ध्वं गारोप मेव च । ततो

वास्तवदाख्यानं अजागहकथा
 नके ॥ सोभागं युक्तं मुलेपं
 मिश्रजकथानकं । मिश्राष्ट्रेश
 राख्यानं गानपत्यत्रये ततः ॥ जा
 वालिचरितं चैव मकरेशकथा
 ततः । कालेश्वरं न्यकाख्याने
 ऊर्ध्वं नागरसं तथा ॥ प्रष्ठा
 दित्यं रोहितायं नागेश्वरं
 त्रिकीर्तनं भागवं चरितं चैव
 वेष्टामेवं ततः परम् ॥ सारस
 तं पैपलादं कंसारीश चै
 एउकं ॥ ब्रह्मरोगं यत्तत्र चि
 ते सावित्र्याख्यानसंयुतं ॥
 देवते भर्तृयज्ञाख्यं गुह्यतीर्थं
 निरीक्षणं । कौरवं हाटकेश
 त्वं प्रभासे क्षेत्रकत्रयं ॥ यौ
 कुरं नैमिषं धर्मं मरणवितये
 स्मृतम् । वाराणसी हाडका
 त्वं दत्तात्रेयं तालविलेचं प्रह्ला
 दं नवत्रयं । कल्पः शालस्तथा
 नंदो ग्रामत्रयं ममुत्तमं । अमिष
 कपित्थं संते तीर्थत्रयं सुदारुतं
 म्पुर्वदौ देवतं श्रेष्ठं पर्वतत्रयं
 त्रिमं ॥ नदीनां त्रितयं गंगा न
 म्मदाच सरस्वती ॥ सडंकेको
 टिचयफलं मेकैकं श्रेष्ठं

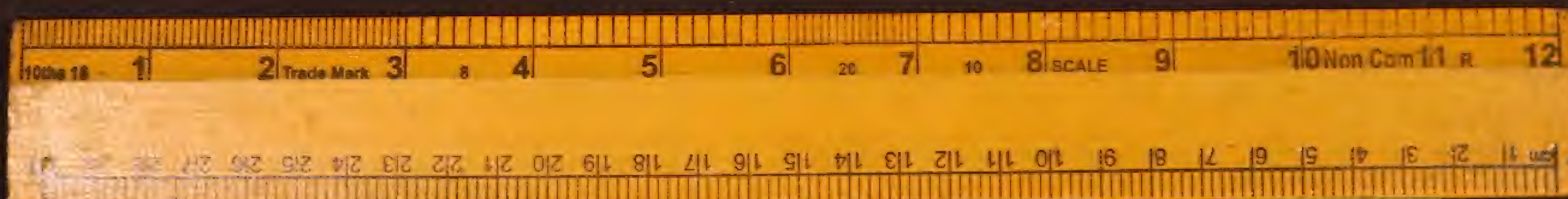
तितं । रूपिका शारवतीर्थं चान् गोरीशं वरुणेशाख्यं गोपीशं
 रकं तालमण्डनं । हाटकेशं च
 अफलप्रदं प्रोक्तं चतुष्टयं ॥
 शास्तादित्यं आडकलं योधिहि
 रमथान्यकं । जलशापि चतु
 र्मासं अश्वत्थयनत्रये । मंकरेण
 गुणिवरावि स्तलाप्रसूतानकं ।
 एष्टीदानं वाणकेशं कपालमे
 चनेश्वरं ॥ पापपिण्डं सप्तलैंगं
 युगमानादिकीर्तनं । निम्बेश
 कर्माख्या रुद्रकादशकीर्त
 नं ॥ दानमाहात्म्यकथनेहाद
 प्रादित्यकीर्तनं ॥ इत्येव नागरः
 त्रिण्डः प्रभासाख्याऽथ नोच्यते
 सप्तमे प्रभासावण्ड ॥ सोमे
 शो यत्र विष्टेशोऽर्कस्थले पु
 दं महत् । सिद्धेश्वरादिका
 ख्यानं एष्टगत्र प्रकीर्तितं ॥
 अग्नितीर्थं कपर्दीशं केदारेशं
 गतिप्रदं । भीमेश्वरं चण्डी
 शं भास्करं गारकेश्वरः ॥
 बुधेश्वरं भृगु सौरेन्द्रः शिवी
 शा हरविग्रहाः । सिद्धेश्वराद्याः
 पंचात्रे रुद्रा स्तत्र व्यवस्थिताः
 वारोहा गुजापाला संगला
 ललितेश्वरी लक्ष्मीशो वाउवे
 शश्चाथीशः कामेश्वरस्तथा

गोरीशं वरुणेशाख्यं गोपीशं
 चण्डीश्वरं कुमारेश च पाक
 लेशाकुलोत्तकं गोतमं ॥ देव
 त्रेशं चकतीर्थं सन्नित्याकथं
 तथा । भूतेशादीनि लिंगानि
 आदिनारायणाकथं । ततश्च
 कथराख्याने शास्तादित्यकथा
 नके । कथाकण्ठकेशाधिया
 महिषघ्ना स्ततः परं । कपालीश
 रकोटीशं वालब्रह्माक्ष सत्कथा
 नरकेशं सस्वर्तेशं निधीश्वरक
 था ततः । वलभेदेस्वरस्याथगं
 राया गणपस्य च । जाम्बवत्या
 त्वं सवितः पाण्डुकूपस्य सत्क
 था । शतमेय लक्ष्मेश कोटिमे
 थकथा तथा ॥ उर्वारार्कं यड
 स्थानद्विगणसंगमोत्कथा । न
 गार्कस्य कृष्णस्य संकर्षण सप्त
 द्वयोः । कुमार्याः क्षेत्रपालस्य त्र
 दोषस्य कथाएथक । पिंगला स
 गमेशस्य प्रोकरार्कं वृद्धेश्वरः
 कृषितीर्थस्य नंदार्कं त्रितकूप
 स्यकीर्तनं । शणोपानस्य परार्कं
 मेकुमत्याः कथाडुता वाराह
 स्तामिदृज्जानं हायालिंगाख्य
 ल्फयोः ॥ कथाकनकनंदयाः
 ऊम्नी गंगेशयो रूपा ॥ चम

सोद्वेद विद्वत्त्रिलोकेशकथात सरस्य च । ब्रह्मस्वर्गेश शृंगेश
तः ॥ मंकरेश त्रैपुरेशघट कोटीसरकथाततः ॥ मार्कंडेय
तीर्थकथा स्रष्टा । सूर्यप्राची रकोटीश दामोदर एहातकथा
वीरराजो रुमानामकथा तथा सरीरेवा ब्रह्मजगत् कर्त्ताभी
भृदार मूलस्थलयो श्रुवनाके मेयुरौ तथा ॥ मृगीकुलच्युत
शयोस्तथा । श्रुजालेश वा र्वस्व तैत्रे वस्त्रापये स्मृतं । उवा
लार्क कुवेरस्थलजा कथा । मृ विलेश गंगेश रैवतानोकथा
धितोयाकथा पुण्या संगालेश दुता । ततोर्वदे स्रष्टकथा प्रच
रकीर्तने । नारदादित्यकथनेना लेसरकीर्तने । नारातीर्थस्य च
रायणनिर्णयः ॥ तमकुण्डस्य कथा वसिष्ठाश्रमवर्णने ॥ भदे
माहात्म्य मूलचंडीशवर्णने । च कणिस्य माहात्म्य विनेत्रस्य ततः
वर्जराणाथल कलस्वस्वरयोः क पं । केदारस्य च माहात्म्यतीर्थ
या ॥ गोपालस्वामि वज्रलस्वामि गमनकीर्तने । कोटीसरपतीर्थ
ने मंरुती कथा । हेमार्कान्तत दुर्षीकेशकथा ततः ॥ सिद्धे
विघ्नेश जलस्वामिकथा ततः ॥ श्रुकेसरयो स्मनिकर्त्तातीर्थ
कालमेघस्य रुक्मिण्योर्जोर्वशी कीर्तने ॥ पंक्ततीर्थ यमतीर्थ
सर भद्रयोः शंखावर्त मोक्षती वाराह तीर्थवर्णने । चंद्रप्रभासपि
र्थ गोष्पदाद्युत पद्मना ॥ जा एडाद श्रीमाता श्रुक्ततीर्थजे ॥
लेख्यस्य रूकाररूप चण्डीश कात्यायन्याश्रु माहात्म्य ततः
योः कथा । प्राणापरस्थविघ्नेश शरकस्य च । ततः कनखलस्य
कलाकुंडकथादुता कपिलेश य चक्र मानुषतीर्थयोः ॥ कपि
स्य च कथा जरङ्गवशिवस्य च लाप्रितीर्थकथा तथा रक्तानु
नलकर्कोटेश्वरयो ह्रीदेवेश्वर वम्बजा । गंगेश पार्थेश्वरयो य
जाकथा ॥ नारदेश मंत्रभया वायामुल्लस्य च चण्डीस्थानेन
उर्गकुटे गंगेशजा । सुपर्णा गभव शिशुः कुण्ड महेशजा ॥
लावभैरवो भलतीर्थभवाकथा कामेश्वरस्य मार्कंडेयोस्तेश्च
कीर्तने कर्दमालस्य प्रमसोमे कथाततः ॥ उद्यालकेशपि

द्वेषा गततीर्थकथाः एष्यक उर्वारः कुसुमंकथा ॥ कशदे
श्रीदेवमातोत्पत्तिश्च व्यासगो मवयोः श्वाद्या विघ्नेशचैवजं
तम तीर्थयोः कुलसन्तारमाहा फले । गोमत्याहारकायाचु ती
त्सं राम कोट्याश्च तीर्थयोः ॥ ध्यागमनकीर्तने कुलमेदिरसे
चंद्रोद्देशानपुंग ब्रह्मस्थाने सेपेला हारवत्प्रभियेचने । त
द्रवोहने ॥ विप्रकररुद्र एहे वतीर्थावामकथा हारकापुण्य
स्रष्टकथाश्रुभा श्रुविशुक्तस्य कीर्तने । इत्येव समसः प्रोक्तः खं
माहात्म्य प्रमामाहेसरस्य च ॥ उः प्रामासिको हिज ॥ स्तान्दे
महोजसः प्रभावश्च जन्वतीर्थे सर्वोत्तरकथा शिवमाहात्म्यवर्ण
स्वर्णने । गंगाधर मिश्रकयो ने ॥ तत्फलश्रुतिः ।
कथा श्रुथ फलश्रुतिः ॥ हा लिवितैतन यो दद्याहेममूल
रकायाश्च माहात्म्य चन्द्रशर्म समाचितं । माय्यो सत्कृत्य विषा
कथानकं । जागराद्यावत्तत्र य सशेवे सोदने पदे ॥
व्रत मेकादशीभवं । महाहाद इति श्रीनारदेयपुष्पा एतेभागे
शिकाव्याने प्रज्ञादर्विसमाग वृहडपाव्याने चतुर्थपादे २५
मः ॥ उर्वारस्य उपाव्याने यात्राय श्रुथायः १३
क्रमकीर्तने । गोमस्त्यनिकथ चतुर्दशं वामनपुष्पा । श्रीब्र
ने तस्यां स्नानादिजंफलं । च होवाच शृणुवत्स प्रवक्ष्यामि
कतीर्थस्य माहात्म्यं गोमस्त्यद पुष्पा वामनातिथे । विविक्तम
धिसंगमः ॥ सनकादिब्रह्मणा चविशब्दे दशसाहसंसात्यके
नंदगतीर्थकथाततः गोप्रचार कर्मकल्पसमाख्याने वरीत्रयकथा
कथा पुण्या गोपीनाहारकाग नकं । भागद्वयसमायुक्तं वक्तुं
मः । गोपीसरः समाख्याने ब्रह्म तत्प्रभावहे ॥ तत्रसर्वभागे ॥
तीर्थदिकीर्तने । पंचनद्यागमा पुष्पाप्रश्नः प्रथमे ब्रह्मशी
ख्याने नानाख्याने समाचितं ॥ धिक्किदा ततः ॥ कपालमोच
शिवलिंग महातीर्थ कुलसृज नाख्याने दत्तयविहिसने ॥
दिकीर्तने । विविक्तमस्य मूर्त्ताव्या हरस्य कालचपाव्या काम-

स्य दहनंततः ॥ प्रज्ञाद नारा तदुत्तरे भागे वृहदामनात्मे ।
 यणयो युद्धं देवास्तथाकथः ॥ पृष्ठा तस्यान्तरे भागे वृहदामन
 सकेशपकं समाख्याने ततोभ संशुक्तं ॥ महेश्वरी भागवती
 वनकोषकं ॥ ततः कात्यायना री गणेश्वरी तथा ॥ चतस्रः
 खानं श्रीगोचरितं ततः ॥ संहिता श्रुत एतक साहसस
 तपतीचरितं पश्चात् ऊरुत्तरे वर्या ॥ माहेश्वर्यान्त कस
 वर्णने । सरोमाहात्म्य मतले स्यतद्वक्तानाच्च कीर्तने । भाग
 पार्वतीजन्मकीर्तने तपस्व्या वर्या जगन्मातृ रवतारकथादु
 विवाहश्च गौर्युपाख्यानकं त ता ॥ सौम्या सूर्यस्य महिमा ग
 तः ॥ ततः कौणिकुपाख्या दितः पापनाशनः ॥ गणेश्वर्या
 ने कुमारचरितं ततः ॥ ततो गणेशस्य चरितञ्च महेश्वर्या ॥
 भक्तवधाख्याने साध्यापाख्या इत्येतद्वामने नाम पुष्पां सवि
 नकं ततः । जावालिचरितं चित्रकं । पुलस्त्येन समाख्याने
 पश्चादरजायाः कथाद्रुताः ॥ नारदाय महात्मने ॥ ततो नार
 अन्यकेश्वरयो युद्धं गणत्वे चा दतः प्राप्ते व्यासेन समहात्मना
 न्यकस्यच । मरुतो जन्मकथने व्यासात्तु लब्धवान् वत्स तस्मि
 वनेषु चरितं ततः ॥ ततस्तु या रोमहर्षणः ॥ सचाख्यासति
 लक्ष्म्या श्रुतितं त्रैविक्रम मतः विप्रभ्यो नैमिषीयेभ्य परवच ।
 परं । प्रज्ञादतीर्थयात्रायां प्रो एवे परंपराप्राप्ते पुष्पां चाम
 च्यते तत्कथाः शुभाः ॥ तत ने शुभम् ॥ ततफलश्रुतिः ।
 श्रुतं चरितं प्रेतोपाख्यानकं त येपठन्ति च श्रुतं तैपिया
 तः । नक्षत्रपुरुषाख्याने श्रीदा ति परंगतिम् । लिखितं ततः
 मचरितं ततः ॥ विविक्तमचरितं राणां त यः शरद्विषुवेपथेयत ॥
 ते ब्रह्मप्रोक्तः स्तुवोत्तमः । प्र विप्राय वेदविद्वेषे वृत्तयेनुसमा
 ज्ञादवलिसेवादे सतले हरि चितं स समुद्रतनरकात्रये त्स
 शंसने ॥ इत्येष सर्वभागोऽस्य पु र्गं पितृन् स्तुतान् ॥ देवानो
 राणास्य ततोदितः ॥ शुक्तभोगोऽसौ यातिविशोः पां

पदम् ॥ इति श्रीना या पश्चात् कश्यपाख्यकीर्तने
 रदीयपुष्पाणे एवंभागे वृहद श्रुतयेवेषकथने कसस्य चरि
 पाख्याने चतुर्थपादे ५५ ॥ ते शुभं । माकृतात् कससेवादे
 श्रुत्यायः ॥ ५५ ॥ मास पाण्डवसेकथा ॥ युगधर्मा
 पञ्चदशी कर्मपुष्पां । श्रीब्रह्मे उकथने व्यास जैमिनीकी कथा
 वाच । शृणुवत्स मरीचेय पुा वाशाणस्याशु माहात्म्यं प्रयागस्य
 णं कर्मसंहितं लक्ष्मीकल्याण ततः परं ॥ त्रैलोक्यवर्णनञ्चैव दे
 चरितं यत्र कर्मवपुर्देहिः । धर्म दणावानिर्गणम् ॥
 र्थ काम मोक्षार्णो माहात्म्ये च तदुत्तरे भागे । उत्तरेस्य विभागेत
 एतक एतक । इन्द्रयुत्तप्रसे पुा गीतेश्वरी ततः ॥ व्यास
 शेन प्राहर्षिभ्योदयान्तिके ॥ तत गीता ततः प्रोक्ता नानाधर्म
 सप्तदशसाहसं सूचतः संहि प्रवेधनी । नानाविधानां तीर्था
 तं शुभं । यत्र ब्राह्म्यां पुा प्रो नो माहात्म्ये च एतक ततः ॥
 क्ता धर्मा नानाविधाभुने नाना नानाधर्मप्रकथने ब्राह्मीयेसे
 कथाप्रसेगेन नरणं सङ्गतिदय हिता स्मृता । अतः परं भगव
 काः ॥ ततएवंभागे । तत्रएवं ती संहितार्थनिर्गणो ॥ कथि
 विभागे तु पुष्पां पञ्चमः पुा ता यत्र वर्णानां एतयगृह्णित
 लक्ष्मीप्रभुसंवादः कर्मसि दाहता ॥ तदुत्तरे भागीय भगव
 गणसेकथा । वर्णाश्रमाचार त्पाद्यद्वितीयसंहितायाः पंचपा
 कथा जगदुत्पत्तिकीर्तने ॥ का देषु । पादस्याः । प्रथमे प्रोक्ता
 लसंख्या समासेन लयान्ते स्त ब्राह्मणानां अवस्थितिः ॥
 वनेविभोः । ततः संक्षेपतः सर्गः सहाचारान्तिका वत्स भोगसौख्य
 शांकरं चरितं तथा ॥ सहस्रना विवर्द्धनी ॥ द्वितीयेन त्रियाणा
 मपार्वत्या योगस्य च निरूपणं । त्वं वृत्तिः सम्पक प्रकीर्तिता ॥
 भृगुवैश्वसमाख्याने ततः सायं यया त्वाश्रितया पापविधुषेह
 वस्यच ॥ देवादीनां समुत्पत्तिर्द ब्रजे दिवे ॥ तृतीये वैष्णवा
 जयज्वाहति स्ततः । दत्तसृष्टिक तीनो वृत्ति रुक्ताचतुर्विधा ॥

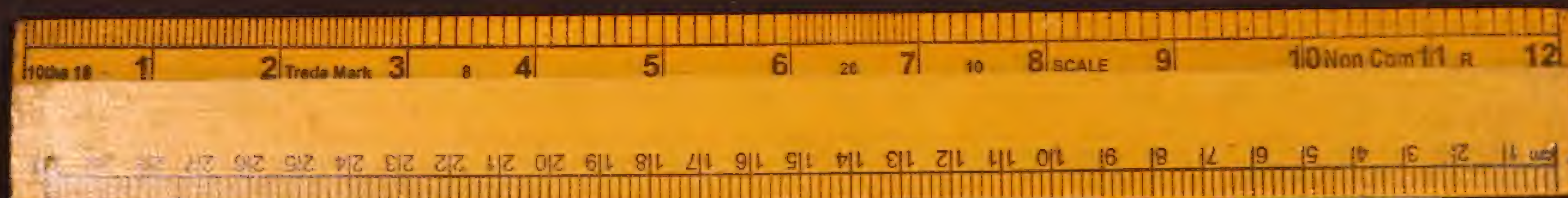

यया चरितया सम्यक्लभते चोडशे मत्स्यपराणो। श्रीवैद्यो
गति मुत्तमो ॥ चतुर्थेऽस्यास्त वाच ॥ अथ मातस्य पराणो
यापादे मूडवृत्ति रुदाहता ॥ तेप्रवक्ष्ये द्विजसत्तम। यजेते
यया सन्तुष्यति श्रीशे नृणां सत्यकल्याणं वृत्तं संक्षिप्य भू
श्रेयोविवर्द्धनः ॥ पञ्चमेऽस्या तले ॥ व्यासेन वेदविद्वान्
स्ततः पादे वृत्तिः संकरजोदिता रसिंहोपवर्णनं। उपक्रम्य त
यया चरितयाजोति भाविनी उद्दिष्टे चतुर्दशसहस्रकै ॥ म
मुत्तमो जनिं। इत्येषापञ्च नस्ततः। ब्रह्म देवासुरोत्पत्ति
पञ्चुक्ता द्वितीया संहिता मुने स्मारुतोत्पत्तिरेव च ॥ सदनहा
तृतीयाजोदिता सौरी नृणां दशी तद्वत् लोकपालाभिष
कामविधायिनी। षोडश ट्कर्मसिद्धि सावोधयंती च जनं। मन्वन्तरसमुद्देशे
चतुर्थीवैसवी राज्याभिवर्णनं ॥ सूर्य वैवस्व
ताम मोक्षदा परिकीर्तिता। तोतपत्ति वृथसंगमने तथा ॥
चतुष्पदी द्विजादीनां साक्षा पित्रवैष्णवकथने आहकाल
त त्रयस्त्रिंशत्पिणी ॥ ताक स्तथैवच पितृतीर्थप्रचारश्च
मातृ षट् चतुर्दशी साहस्राः सोमोत्पत्ति स्तथैवच। कीर्त
परिकीर्तिताः ॥ तत्फलं ने सोमवैष्णव ययातिचरितं
श्रुतिः। एतत्कर्मपराणोत्तम तथा कार्तिवीर्यस्य चरिते सु
तुर्वर्गफलप्रदं ॥ पठतोऽप्युत्तमं वंशानुकीर्तनं। भृगुपुत्र
तानूणां सर्वोत्कृष्टगतिप्रदं। ति या विसो दंशया जन्म च ति
रिवैतत्तु यो भक्त्या हेमकर्मस तो ॥ कीर्तने परुषेणस्य वैष्ण
मन्वितं ॥ ब्राह्मणाययने दद्या हो ताशनः परः। क्रियायोग
त्सयाति परमो गति ॥ इति श्री स्ततः पञ्चात पराणोपरिकी
नारदीयपराणे पूर्वभागे वृह र्तिनं ॥ व्रतेन तत्र परुषेणोत्त
उपाख्याने चतुर्थपादे ६६ शयने तथा। कृष्णाम्नी व
श्रुथायः १५ ॥ ते तद्वदोद्दिष्टी चंद्रसहिते

तत्रागविधिमाहात्म्यं पादयो कीर्तनं ॥ पार्वतीसंभव स्तद्वत्
तस्यो पव च। सोभागशय या शिवतपोवने। अनेगदेह
नं तद्वदगल्पव्रत मेव च ॥ त दाहश्च रतिशोकस्तथैव च ॥
याने तत्तृतीयाया रसकल्या गौरीतपोवने तद्वद्विवेनाथ
णिनीव्रते। तथैवानन्दकल्याण प्रसादनं। पार्वती सुप्रसन्न
व्रते सारस्वते पुनः ॥ उपराभा स्तथैवाद्वाहसंगत्तं कुमारसम्भ
भिषेकश्च सम्प्रसीशयने तथा वस्तद्वत् कुमारविजयस्तथा
भीमाख्या हादशी तद्वदनेगश तारकस्य वयो चोरो नरसिंहो
यने तथा ॥ अष्टम्यशयने तद्वत् पवर्णने पद्माद्रविसंगस्तुत
थैवांगारकव्रते। सम्प्रसीसम्भकं थैवाङ्कवातने वाराणस्यास्त
तद्वद्विष्णुक हादशीव्रते ॥ मेरु माहात्म्यं नर्मदाया स्तथैवच
प्रदाने दशधा ग्रहणातिस्तथैव प्रवराणक्रमस्तद्वत्पितृगाथा
च। ग्रहस्वरूपकथने तथाशि नुकीर्तनं। तथोभयमुखीदानेदा
वचतर्दशी ॥ तथा सर्वफल ने कृष्णाजिनस्य च ॥ ततः सा
सागः सूर्यवारव्रते तथा। सं विद्यपाख्याने राजधर्मी स्तथैवच
क्रांतिस्त्रयने तद्वद्विभूतिहाद विविधातपातकथने ग्रहणाति
शीव्रते ॥ षष्टिव्रतानां माहा स्तथैवच याज्ञानिकितकथने स्व
त्म्यं तथा स्ताविधिक्रमः। प्रया प्रसंगलकीर्तने ॥ वामनस्य त
गस्य तु माहात्म्यं द्वीप लोका माहात्म्यं वाराहस्यततः परं ॥
नुवर्णनं ॥ तथा नारीचचारश्च समुद्रमथने तद्वत् कालकूटो
ध्रुवमाहात्म्य मेव च। भवनानि भिष्णोतने। देवासुरविमर्दश्च
सुरेंद्राणां विप्रोद्योतने तथा वास्त विद्यातथैव च ॥ प्रतिमा
पितृप्रवरमाहात्म्यं सन्वन्तरवि लक्षणां तद्वदेवतास्यामने तथा
नित्यः चतुर्गुणस्य सम्भ्रति प्रसादलक्षणं तद्वत्काण्डमाना
शुगधर्मनिवृत्तं वज्रांगस्य त च्चलक्षणं। भविष्यराज्ञासुद्देशो
संभ्रति स्मारकोत्पत्तिरेव च तार महादानुकीर्तनं। कल्याणुकी
कासुरमाहात्म्यं ब्रह्मदेवानु र्त्तने तद्वत् पराणोत्तिनप्रकी.

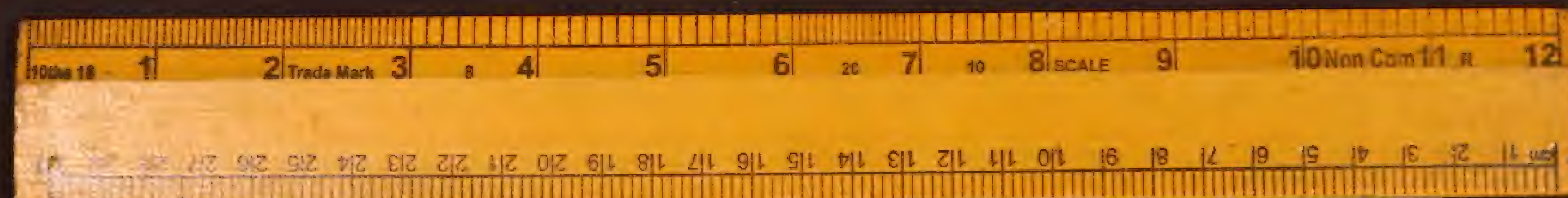
तिने ॥ तत्फलश्रुतिः । पवि
मेतत् कल्याण मायुकीतिविव
हने । यः पठेत्तुल्ययाहापि स
याति भवनेहरेः । लिखितेन
यो दद्यादममत्तस्य गवारिते
विप्रायाभ्यर्च्य विद्युवे सयाति
परमे पदम् ॥ इति श्री
नारदीयपुण्यो पूर्णभारो वृ
हस्पत्याख्ये चतुर्थपादे १३
अध्यायः १६ ॥
सप्तदशं गुरुपुण्यं श्रीत्र
योवाच । मरीचे मृण्मय
पुण्यं गुरुपुण्यं । गुरुया
ब्रवीत् एषो भगवान् गुरुः स
नः । एकोनविंशत्यहसं तस्य
कल्याणश्रुतिः ॥ तत्र सर्वेदे
पुण्योपक्रमो यत्र सर्गसंक्षेप
तस्ततः ॥ सूर्यादिपुण्यविधि
दीक्षाविधिरतः परः । आदिप
जा ततः पञ्चात्रयव्याहृतेन हि
ज । एजाविधानं च तथावेस
वे पञ्चरतः । योगाध्यायस्य
तोविषो नीमसाहस्रकीर्तने
ध्याने विषो स्तुतः सूर्यपूजा
मृत्युञ्जयाचने । मालामेशः
शिवाच्चाय गणपजा ततः प
रः । गोपालपूजा त्रैलोक्यमो
हन श्रीधराचने विस्वर्षापंच
तत्वाच्चा चक्राच्चा देवपूजने ॥
मासादि सन्ध्यायास्तिष्ठपुण्योच्चा
य सूर्याचने । एजा माहेश्वरी
चातः पवित्रारोहणाच्चा ॥ स
र्वाधाने वास्तुमानेप्रासादाना
ञ्च लक्षणं । प्रतिष्ठासर्वदेवा
ना एषकपूजाविधानतः ॥ यो
गोः पुरो दानधर्मः प्रायश्चित्तेनि
धिक्रिया ॥ हीमेश नरकाख्यानं
सूर्यव्याहृतेनोतिषे ॥ सामुद्रिकं
सुरत्ताने नवरत्नपरीक्षां । माहा
त्य मथतीर्थानां गयामाहात्य
मुन्नमम् ॥ ततो मन्त्रेतराख्यानं
पृथक् पृथक् विभागशः ॥
पित्राख्यानं वार्ताधर्मा इत्यमु
दिः समर्पणम् ॥ आदे वि
नायकस्याच्चाग्रहयत्त सत्याग्र
माः । मलहाख्याप्रेतोपेचो नी
तिसारो ब्रह्मोक्तयः ॥ सूर्यवे
प्राः सोमवेपथोः वतारकथनेहरेः
रामायणहृदिवेशा भारताख्या
नकन्ततः ॥ आयुर्वेदे निदा
ने प्राक् चिकित्सा इत्यज्ञा
णाः ॥ योगज्ञं कवचं विषो
गौरुडं त्रेपुरो मनुः ॥
प्रश्नचूडामणि आने ।

हयायुर्वेदकीर्तने गोषधीनाम पाणं । प्रेतानां चरितारख्यानका
कथने ततो व्याकरणेहने ॥ छं रणे प्रेततो प्रतिप्रेतकृत्यविचा
दः पुण्यं सदाचार स्तुतः स्तानवि रश्च सपिण्डीकरणोक्तयः । प्रे
थिः स्तुतः ॥ तर्पणं वैश्वदेवेच ततमेक्षणाख्यानं दानानिचवि
संध्या पार्वणिकर्मच । नित्यप्रा उक्तये । आवशकोत्तमेदाने प्रे
दे सपिण्डीख्यं धर्मसारो चानि तसोत्थकरं हिते शरीरकवि
कृतिः । प्रतिसंक्रमउक्तोस्माद्यु निर्देपो यमलोकस्य वर्णनं ॥
गधर्माः कृतेः फलम् ॥ योगशा प्रेतलोहारकथने कर्मकर्तवि
सुं विस्वभक्ति नेमस्तुतिफलं निर्णयः । स्तुत्योः एवक्रिया
हरेः । माहात्म्यं वैभवञ्चाथ ना ख्यानं पश्चात् कर्मनिर्णयं ॥
रक्षिहस्तवोत्तमे ॥ ज्ञानास्तुतं मध्यमोऽप्राकं आदे स्वर्गप्राप्ति
ह्याष्टकं स्तोत्रं विस्वर्षनाकये क्रियोहने । स्तुतकस्याथ संख्या
वेदान्त सोख्यसिद्धांते ब्रह्मज्ञा नारायणवर्त्मिका ॥ वृषोत्
नेतयात्मकं ॥ गीतासारफलो सर्गस्य माहात्म्यं निषिद्धपदि
तकीर्तिः पूर्वखण्डोऽय मीरितः वर्जने । अपस्तुक्रियोक्तिश्च
उत्तरखण्डे प्रेतकल्पे । अथा विषा कः कर्मणां नृणां ॥
सैवोत्तरे खण्डे प्रेतकल्पः प कृत्याकृत्यविचारश्च विस्वभ्या
रोहितः ॥ यत्रतर्पणसंक्षेपे नेविमुक्तये । स्वर्गतो विहिता
भगवानाह वडव । धर्मप्रक ख्यानं स्वर्गसोख्यनिर्णयं ॥
दने पूर्वयोनीनां गतिकारणं भूलोकवर्णनञ्चैव सप्तधा लो
दानादिकं फलञ्चापिप्राक्त म कवर्णने पंचाह्लोककथनेत्र
ब्रह्मदेहिकं । यमलोकस्यमा ह्योऽस्थितिकीर्तने ॥ ब्रह्माण्ड
रिष्य वर्णनेच ततः परं । यो नेकचरितं ब्रह्मजीव निरूपणं
उपप्रादुफलकं वृत्तानाञ्चाव आत्यंतिकलयाख्यानं कलस्त
वर्णितं । निष्कृति यमसर्ग दिनिर्णयं ॥ इत्येतद्गुरुना
स्य धर्मराजस्यैवमेव । प्रेतपी म पुण्यो भुक्तिमुक्तिदे ॥
शुविनिर्देशः प्रेतविज्ञनिर् । तत्फलश्रुतिः कीर्तिते पाप-

शमनं पठतेऽमुष्पातं नृणां । तः परं ॥ अग्नीनां विचयश्चाथ
 लिखिते तत्पुष्पातं विषयेः कालसंज्ञावर्णनं । प्रियं
 प्रयच्छति । सौवर्णं हेमयुग्मा ताश्च यो देवः पृथिव्यामविसृ
 ष्य विप्राय स दिवं व्रजेत् ॥ १ ॥ वर्णने भारतस्यास्यतो
 इति श्रीनारदीयपुष्पातं पूर्व हीपाख्याततोऽप्येते लोकवर्णने
 भागे हृदपाख्याने चतुर्थपादे उद्देश्ये लोकानुकथने ग्रहचारस
 १८ अध्यायः ॥ १३ ॥ तः परं ॥ आदित्यव्यूहकथने दे
 वग्रहानुकीर्तने । नीलकोक याख्याने महादेवसंवेभवे । अ
 दशसाहसं भाविकल्पकथायुते सावस्यानुकथने युगतत्वि
 प्रक्रियायाः नृवगाय उपोद्वा यो । यत्प्रवर्तने चाथ यु
 तस्तृतीयकः । चतुर्थ उपसंहारो रं त्ययोः कृतिः ॥ पुष्पा
 १ः पादा अध्याय एव हि ॥ जाललक्षणं सृष्टिप्रवर्तनी
 एवंपादद्वये ऐकी भागे अस न । वेदानोद्यमनाख्याने स्तोत्रे
 मुदाहृतः । तृतीयो मध्यमो भा भुवनिर्माणं । शेषमन्त्रेतराख्या
 गच्छत्यर्थे स्तुतेश्च मतः ॥ नृपृथिवीदोहनस्ततः । चतुर्थेः
 तत्र एवंभागे प्रक्रियापादे घतने सगो द्वितीयोऽङ्गः प्रोद
 आदौ कृत्यसमुद्देशो नैमिषा ले ॥ मध्यमभागे उपोद्वातपा
 ख्यानकं ततः । द्वितीयोऽङ्गः पदे । अथोपोद्वातपादे त
 यतिश्च लोककल्पनं मेव च ॥ समर्थपरिकीर्तने ॥ प्राजा
 एव वै प्रथमः पादो द्वितीयं पत्युचय सस्मादेवादीनां स
 मृगा मानद ॥ एवंभागे अनु मरुडतपरिकीर्तने ॥ काष्ण
 षेपादे । कल्प मन्त्रेतराख्या पेयानुकथने सृष्टिवंशनिर्
 ने लोकज्ञाने ततः परं ॥ मान पणं । पितृकल्पानुकथने
 सीसृष्टिकथने रुद्रप्रसरवर्णने आहकल्प स्ततः परं । वैवस्व
 महादेवविभूतिश्च सृष्टिसर्गस

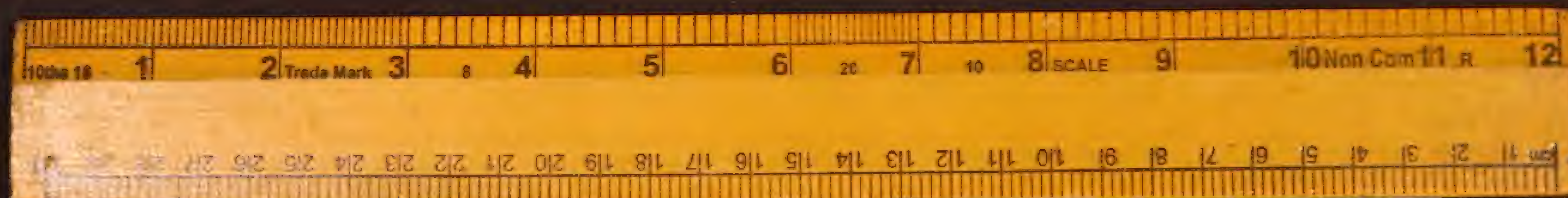
तस्युत्पत्तिः सृष्टि सस्यततः परं लोकाश्चतुर्दशततः कथिता
 मनुष्माचय आतो गोधर्वस्य मानलक्षणैः वर्णनं नवकारण
 निष्पाणं ॥ इत्याजवेंशकथने श्रविकर्माचरणे स्ततः । मनोम
 वंशोऽत्रैः सप्तमात्मनः ॥ अमाव यपुष्पाख्याने लयः प्राकृतिक
 सो रुचयश्च रजे श्रुति सजुते स्ततः । श्रौवस्याथ पुष्पापि व
 यथातिचरितं द्वाययडुवंशनिर् र्णनं ततः परं । विविधाङ्गु
 पणं । कार्तिवीर्यस्य चरितं जा संवेयाजचनो कीर्तिता गातेः
 मदप्रततः परं ॥ वृत्तिवंश श्रुतिर्दृष्टपाप्रतर्कस्य ब्रह्माणः
 नुकथने सगरस्याथ समभवः परमात्मनः । अन्त्य अतिरेका
 भार्गवस्यानुचरितं तथाकाध्य भ्यो वर्णने हि ततः परं ॥
 वथाश्रये ॥ समरस्याथचरि श्रैय उपसंहारः पादो वृत्तः स
 ते भार्गवस्य कथापनः ॥ चोत्तरः । चतुष्पादे पुष्पाते ब्र
 देवास्तुराहवकथा कृष्णाविर्भा ह्याण्डे समुदाहृतं ॥ पुष्पा
 वर्णने ॥ अन्त्ये च स्तवः पुष्पा श मनोपसं सागतसारतरे हि
 श्रुक्तेण परिकीर्तितः । विस्मृता ज । ब्रह्माण्डे च तलेतेपुष्पा
 हात्म्यकथने वलिवंशनिर्माणं । एतेन पद्यते । तदेव व्यस्य
 भविष्यराजचरितं संप्रानेयक दित मज्जाष्टदशथा पृथक् पा
 लोचुगे । एवमुद्वातपादोयं र राशयेण पुनिना सर्वेषा म
 तीयो मध्यमे दले ॥ उत्तरभा पि मानद ॥ वस्तुदृष्टाय तेनै
 ने । उपसंहारपादे । चतुर्थ व सुनीनां भावितात्मनो मतः
 मुपसंहारं वसे त्वएतेतयोत्त प्रकृता पुष्पाणि लोकेभ्यः
 ३ । वैवस्वतां तराख्यानं विस्त प्रचकाशिते ॥ पुनयो यमिणी
 रेण यथातथं ॥ सर्वमेव स लास्ते दीनानुग्रहकारिणः स
 मुदिष्टे संज्ञेपादिह कथ्यते । या चेद पुष्पाणान् वशिष्ठाय
 भविष्यानां मन्त्राच्च चरितं पुरोदितं । तेन शक्तिमुतायो
 हिततः परं । कल्पप्रलयनिर्दे कं जात कार्णयतेन च व्या
 शः कालमानंततः परम ॥ सो लब्धा ततश्चेतत् प्रभञ्जन

मुतोऽनंतं । प्रमानीकृत्य लो
केस्मिन् प्रावर्तयमनुत्तमं ॥
तत्फलश्रुतिः । य इदं कीर्तये
इत्तु शृणोति च समाहितः । स
विभूयेह पापानि याति लोक
मनामयं । लिखितैतत्पुराणं
तस्मात्सिंहासनस्थितं । पत्रेण
क्यादिने यत्तु ब्राह्मणाय प्रय
च्छति । सम्यक्प्रमाणेन लोकं न
इकाया विचारण ॥ मरीचः
हृदयेतानि मया प्रोक्तानि या
निते । पुराणानि त संक्षेपात्
तयानि च विस्तारत ॥
अष्टादशपुराणानि यः शृणो
ति नरोत्तमः । कथयेद्वा विधानेन
नेह भयः सजायते ॥ सुव्रमेत
त् पुराणानां यन्मयोक्तं तवायु
ना । तन्नित्यं शीलनीयेहि प
राणफलमिच्छता ॥ नदाभि
काय पापाय देवगुरुसुखवे
देयं कदापि साधुना देविना न
पठाय च ॥ प्राप्ताय रामचि
त्ताय शुभ्रवाभिरताय च ॥
निर्मितं सराय शुचये देयं स
हैस्तुवाय च ॥ इति श्रीनारदीय
पुराणे पूर्वभागे बृहत्पर्वण्ये
चतुर्थपादे १९ अध्यायः १९

इत्येष्टादशपुराणानुत्तमं
रिणका समाप्ता ॥
पुरातनः पं पुराणः । तद्वैदिक
कपर्यायाः । प्रत्ने १ प्रदिवः
प्रवयाः ३ सनेमि ५ पर्व ५
अक्राय ६ इति षट् पुराणाना
मानि । इति वेदनिचारेण ३
अध्यायः ॥
पुरी स्त्री नगरी । तद्वर्णने य
था । पुरी समानादिदिता स
पताका सतोराण । सचक्रा स
ऊजाचैव सयेत्र खनकातथा
सोपशल्प प्रतोलीका साहा
द्वालक गोपुरा । सचक्रयुह
णीचैव सोत्कालातारपाथि
का । ६ सोष्टिका भरतेश
ष्ट सभेरी पाणवानका ।
सुतोराणां ऊजा राजन सशत
जीकलागला ७ सधुमुण्ड
प्रमगुडका सायथा सपरस्त
था । लोह चर्मवती चापि सा
ग्निः सगुड शृंगिका ८ । इति
महाभारते आरण्यके पर्वणि
सौभवे १९ अध्यायः ॥
पताका धत्तचलः तोराणा
निवहिद्वाराणि । चक्राणि यथा
गणाः ऊजा सदाश्रयस्थानानि भा
षा

गोवृज संज्ञानि । अये त वि
स्तरोत्तमं सृजन् शृंगारिण ऊजा ३
ताऊः उदाहरति च । कल्पने
ऊजशृंगारिण २ यस्यापरिहृति
भिः । विस्तारस्य शृंगार्ये क
रादिस्पर्श उद्यतः ॥ इति यन्त्रा
णि आदयेयौषधवल्लेन हषत
णिशदातलेपणानि महात्मिका
मनसंज्ञानि । लज्जाराण सीस
गुलिकोत्तलेपणानि वन्दुकसे
ज्ञानि मृत्तकाः सुरंगद्वारा ७
प्रमारीकर्तारः ५ उपशल्पाः
लोहमुखाः कीलाः तद्युक्ताः
प्रतोल्या १४ यामार्गं यस्यासा
ग्रद्वालकाः उपविष्टाः । तो
पुराणि पुरद्वाराणि साट्टानि
अष्टेन अष्टेन सहितानि अष्टा
लकादीनि यस्या सा साट्टेति
विशेषणे उपशल्पस्य ग्रामान्
सरायाया आश्रय सस्वधते
चक्रग्रहाणि सैन्यानि आहिका
मोर्वा इति त्रैलोक्यप्रसिद्धा सा
त्कालावपोथिका ज्वाला
सहितं मन्त्रकं विपुपाननाय
यस्यामिति आहः । उत्कलोत्का
प्राणहरत्वात् यंत्रोत्तिष्ठो गोलः
ग्रन्ताते सकाष्टदाउ लोहयम
नाग्रेयं प्रहरणं वाण इति भा
षायां प्रसिद्धे । तयो रप्रत्याख्ये
यगतो रपि पोथिकापातयि
अः संवमयः कार्णयन्ददत्त
शक्तिसदृशाः तद्युक्ता सोत्का
ज्वालावपोथिका ६ उष्टिका
मृच्चर्ममयानि भाण्डानि ।
सार्धिकेति पाठे मृष्टयश्राय
यविशेषाः ७ अक्षगुडकाः
वेहेलीकृताः पाषाणाः । लोह
मयानि चर्मणि कमठदृष्टा
काराणि प्रहारवारकाणि । सा
ग्निः आग्नेयोषध सहिता । गुडाः
गोलकाः । शृंगिका तडतले
पकयंकारिण । शत्रूणां मुपदि
पातणा मुपदि पातनायतत्रो
गुडो इवीभूतो यत्राशिरवरे
स्थाप्यते तत्सहितेत्यये ८
इति नीलकाण्डकृत भारते
भावदीपनामदीका ॥ पुरुषः
७ प्रमान् । तद्वैदिकपर्यायाः
मनुष्याः १ नरः २ धवाः ३ जेतवः ४
विशः ५ क्षितयः ६ कुसयः ७ वर्ष
यः ८ नकुषः ९ हरयः १० मर्याः ११
मर्त्याः १२ मरीः १३ द्राताः १४
तर्वणाः १५ कुहवः १६ आयवः
१७ यदवः १८ अनवः १९ पूरवः

१. जगतः २. तस्युषः ३. ये
चजनाः ४. विवस्वतः ५. पु
तनाः ६. इति पंचविंशतिर्दे
तामानि ॥ इति देवनिचरणे
१. अथायः ॥
पुरोगामी वि अग्रगामी त
तर्पयायः ॥ तसीरः ८. प्रग्रस
१. ९. इति शहरत्तावली ॥
१०. पुरो पुरः ॥ एवंति पयसा
ऊर्ध्वं चेटी ॥ इति उर्गादासः ॥
११. पुन श महते ॥ श पुलति
पुलिनं शरदि मरत स्यादि
तर्पयः ॥ पोलिता ॥ इति उर्गा
दासः ॥
१२. पुन ज महते ॥ ज पोलः
पुलः ॥ पोलति ॥ इति उ
र्गादासः ॥
१३. पुन क उच्छ्रितौ ॥ उच्छ्रि
ति रुद्धीभावः ॥ क पोल
यति पर्वतः ॥
१४. इति उर्गादासः ॥
१५. पुष ग पुष्टौ ॥ ग पुष्टाति
पुष्टौ ॥ इति उर्गादासः ॥
१६. पुष पुष्टौ ॥ पुषति तातः
पुष्टे ॥ इति उर्गादासः ॥
१७. पुष लु य ओ पुष्टौ ॥
लु यप्रवत ॥ य पुषति ॥ ओ

१५५ ॥
१५६ ॥

१. पुषकासीसे ज्ञी पीतवर्णका दुर्गादासः ॥
सीसे ॥ यथा ॥ अथ कासीसे भस्म एज क एजे ॥ घटसरी ॥
दृष्टान्तिका ॥ कासीसे यात के एजयति पुन लोकः
कासीसे पांशुकासीसे सित्य इति उर्गादासः ॥
२. पि ॥ तदेव किंचितपीतेत पुष कासीसे पुच्यते ॥ कासीसेमज्ञ
सञ्च तिकेच तवरे तथा ॥ वा
तश्चेकहरे केपे नेचकण्ठ वि
षण्णत ॥ मञ्चकण्ठामरी
स्थि नपाने परिकीर्तिते ॥
इति भावप्रकाशः ॥
३. पुन क वने ॥ पंचमसरी ॥
दत्तापयः ॥ क पुनयति ॥
इति उर्गादासः ॥
४. उ. प्रोथे ॥ प्रोथ इह पु
हीकरणे ॥ उ. पवते पापिने
गंगा ॥ इति उर्गादासः ॥
५. उ. य प्रोथे ॥ अये कैश्चि
त्र मयते ॥ उ. य मयते ॥
इति उर्गादासः ॥
६. उ. गि प्रोथे ॥ गि जि जा
रुवीनः पुनात ॥ पुनीते ॥
कुचित आ प्रयस्यापि प्वादि
तात फल इति वररुचि ॥ तेन
समणत पुने पापेधारणत रंजमहेशा गुणैः ॥ इति भा
एवंसेचितं ॥ दर्शनालभते मे
त मेतद्योगस्य लक्षणं ॥ इति
एतिकाः ॥ पुं कर्णहोमविशेषः

तल्लगां यथा। एतिकां गत्यक शिला रजनीभवेन
 माह। कर्णविद्विपाकाह स क्षेपकेन कटुतेलपलायकेन
 कोर्णवारिप्रणात। एयं स यत्तरपत्रसतल्य मिदं विप
 वति यत्प्रति सजेयः एतिकां कुं नाडी जयेच्चिरमवासापि
 कः। कर्णस्वावादेदार्थमाह। कर्णजातो ॥ मुष्टिः पदे ॥ ३
 एतेति नियमेन एति यथास्या कुमिकां विनापाय कुमिनी
 देवेस्वति ॥ तच्चिकित्सा ॥ यथा कारयेत् क्रियां। सातोऊध
 कर्णस्वे एतिकां तथैवकु मश्रु दितः सार्धपस्त्रे एव
 मिकार्णके। सामान्यं कर्म कु च सरण हरितालेन गायत्र
 वीतयोगान् वैशेषिकानपि ॥ त्रयुतेनच। धूपने कर्णदोष
 सर्जिका चूर्णसंयुक्त वीजस्य म्यो गुग्गुलुः श्रेष्ठ उच्यते ॥
 वसंतिषेत्। कर्णस्वाव रुजा इति भावप्रकाशः ॥
 दाहास्तेन नश्येत्संशयः ॥ एपाष्टका स्त्री अग्रहायणा
 आश्रजसु प्रवालानां मथुक ऊर्ध्वं कुलाष्टमी। तद्विशो
 स्य वटस्यच। यमिस्तु साधिते त्रष्टकाशब्दे द्रष्टव्यं ॥
 ले एतिकां कटुं हरेत् ॥ जाती एष ई ३ उगत्य श्रीरूपीः
 यत्रंसे तैले विपक्वं एतिकां यष्टस्वरी। ई एतः। ३ एय
 जित ॥ सुष्टं रसोजने नार्याः तेमतस्यः उगीथः स्यादित्यर्थः
 लीरेण द्वादसंयुते। प्रपास्य श्रीरूपि भेदनं। इति उगी
 ते विरोधे तत् सासावै एति दासः ॥
 कर्णके ४ कुष्ठं हिंय वचादा एर ई य ३ एतौ। दीक्षी।
 रु प्राताम्ना विष्य संयवेः ॥ ई एताः। य ३। सर्व्यने पि
 प्रतिकर्णपत्रे तैले वस्तुमूत्रे तरलञ्चेति हलायुधः ॥ एतिरि
 णसाधितं। कुष्ठादितैले ५ हाण्यायने। इति उगीदासः ॥
 शम्बुकस्य त मासेन कटुते एर क एतौ। दीक्षी। क पि
 लेविपाचयेत्। तस्य सरणमात्रे हन एरयति श्राद्धे हवेः
 एतिकां नाडी प्रशास्यति ६ चूर्णेन कच्यश्चयः सदा ॥ इति

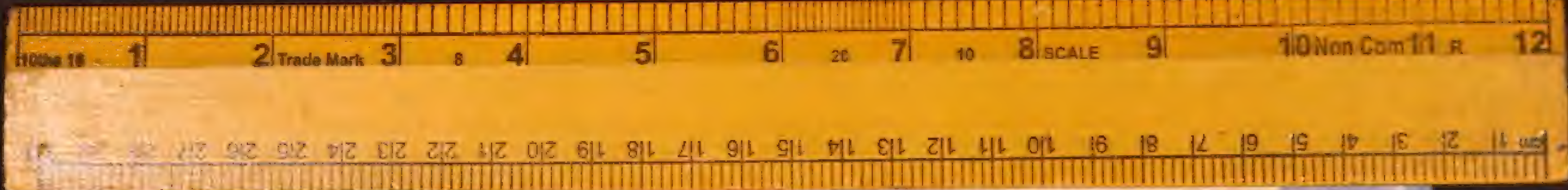
हलायुधः ॥ इति उगीदासः ॥ नोचै हमेत सपाचैव न सु
 एरकः ५ ध्यातनासिकागतोक्ता चेत पवने बुधः। इत्याक्रिका
 सः। ब्रह्मध्यानएक प्राणायामा चारतते ॥
 मोग तत्तस्मिन् जपन वामना एवं क निकेतने। षष्टस्वरी
 मिकाया वायुना देहसराणं ॥ निकेतन मिह निमंत्राणि नि
 यथा व्यासः। आदाने रोधमुत् वासो वा। क पूर्वयति हि
 संगीतायोसिस्त्रिः समभ्यसेत्। जान तोक्तं गृही। सर्वयति
 ब्रह्माण केशवे प्रांभे ध्यायेद् तीर्थेषु साधुः। इति उगीदासः
 वानपुक्रमत्। एवं वचने विज्ञे वर्णवान्नाये ॥
 पमात्राभिधानादत्र विस्तिरिति एवं क निकेतने। षष्टस्वरी
 वीष्मा सन्ध्यात्रयापेक्षया। ब्र निकेतन मिह निमंत्राणि नि
 ह्याण केशवे प्रांभे ध्यायनमु वासो वा। क पूर्वयति हि
 छेत वन्धनात्। योगियाज्ञव जान भोक्तं गृही। सर्वयति
 ल्पः। मू भुदः स मर जेत तीर्थेषु साधुः। इति उगीदासः
 लपः सत्ये तथैवच। प्रत्येका श्रुत्यवान्नाये ॥
 रसमायुक्तं तथा तत्सवितः प एत कि संहती। षष्टस्वरी।
 दे ॥ उगीदासो ज्ञातिरित्येत कि एलयति एलाति। संहती
 क्षिवः पश्चात्त योजयेत् ॥ राणाकराण। इति उगीदासः
 वि सवर्तने योगात् प्राणायाम एष दृष्टे। षष्टस्वरी। एषति
 स्त शब्दितः ॥ एरकः कुंभको इति उगीदासः ॥
 रेव्यः प्राणायाम सिलक्षणा ए लि पालने। लि विपति।
 नासिकाकुष्ठउच्छ्वासोपानः ए इति उगीदासः ॥
 रकुच्यते ॥ कुंभको निश्चलः ए क एतौ। एतिः एगीक
 व्यासो मुच्यमानस्त रेचकः। राण। क पारयति पयसा कुं
 मोचने विशेषयति विसुपरा भेलाकः। इति उगीदासः ॥
 ण। तामसुतमुखा जस्मे ए न प्रीतौ। त अतिपीत
 दास कापौ चवर्जयेत् ॥ एलाति। इति उगीदासः ॥

२ श ३. व्यायामके। व्यायाम करणे। श २३ति दीने राजा
को व्यायामः। श ३. धर्मका
प्रयत्ने सधीः। इति उगीदा
सः ॥
एव कि संयमे ॥ सम्यक्
संयमने वयने। कि पक्षेय
यति पक्षेति इहं राजा। ३
तिउगीदासः ॥
एव ५३ सम्यक् सम्यक्
हसंस्तीकरणे सम्यक्तीभाव
श्रु। य एणाति यमुषा वाणे
सेएणाति न पापिभि र्य इति
हलायुधः। ३ एतः यपक्षे
इति उगीदासः ॥
एव ३ ल ३. सम्यक्। ३
एतः। ल ३. एते परीए
यते। स चेह सम्यक्तीभावः
सम्यक्ते नाभिपक्षे ३ इति
हलायुधः। सम्यक्ते मधुना
हृता भियगिति न अंतर्भूत
ज्योत्नादिति चतुर्भुजः। इति
उगीदासः ॥
एव ल ३. सम्यक्।
समससरी। ३ एतः। ल ३.
एते। अये केष्टिने मयते
इति उगीदासः ॥
२३ श मुदि। मुदि ह्यष्टी

करणे। श २३ति दीने राजा
पडिता। इति उगीदासः ॥
एण श हपि। हपि हसीकरणे
श अग्नि एणाति यो हितः।
परिणित। इति उगीदासः ॥
एय क प्रसेपे। कपक्षेयति
उ मोषये जनः ॥ इति उ
गीदासः ॥
एयदेकं क्ली तीर्थभेदः। य
था। तेष्टता सृष्टयः सेवे ती
शसाहात्म्य मुत्तमे। कपालमोच
नमिति नाम चक्रः समागतः।
तत्रापि समदतीर्थे विष्णुमित्र
स्य विष्णुते। ब्राह्मण्यलब्धता
नयत्र विष्णुमित्रो महाभुतिः
तस्मिंस्तीर्थेवरे स्नात्वा ब्राह्म
ण्यलभते भुवे। ब्राह्मण्यलवि
मुद्धात्मा परं पदं सवाप्रयात
ततः एयदेकं गच्छेन्नियतोनि
यताशनः। तत्र सिद्धस्त्वब्रह्म
रुयजुनीम नासनः ॥ जाति
स्मरोरुयजुस्त्व गंगाहारेनदा
स्थितः अस्तकाले ततो ह्य
उज्जान वचनमवतीत। इति
मेयो न यषपाभि नयधे यो
एयदेकं। विज्ञाय तस्यतः
वेरुयज्ञो स्त तपोयताः। तं

वैतीर्थे मुपानिमुः सरस्वत्यास्त
पोधने। सन्तेः प्रेतेः समानीतः
सरस्वत्या समास्तुतः ॥ स्मृता
तीर्थगुणान् एवीन आदेदम्
धिसन्तमः। सरस्वत्यास्त तीर्थे
यः सत्यजेदात्मन स्तुते। एयू
देके जयपरो नेने यो सरा
लभेत। तत्रैव ब्रह्मयोन्यस्ति
ब्रह्मणायत्र निर्मिता। एयू
देकं समाश्रित्य सरस्वत्यास्त
देष्टितः। चतुर्वर्ण्य सृष्ट्यर्थ
आत्मज्ञानपरोभवेत्। तस्या
भिधायतः सृष्टिं ब्रह्मणोऽय
क्तजन्मनः। अततो ब्राह्मणा
ज्ञाता वाङ्मयो हविषा स्तथा।
ऊरुभ्यो वैश्वजातीयाः पद्भ्यां
मृदा स्तोः भवन। चातुर्वर्ण्य
ततो ह्यष्टा आश्रमस्यान मुतो
स्ततः ॥ परं प्रतिष्ठितं तीर्थं ब्र
ह्मयोनीति संज्ञितं ॥
तत्रस्नात्वा मुक्तिकासः पुनर्यो
नि नपश्यति। इति वामनपुरा
णे ३८ अध्यायः ॥
एथिवी स्त्री एष्टी। तद्देदिक
पर्यायाः। गोः १ मा १ ज्ञा ३
श्रा ५ हा ५ ज्ञामा ६ ज्ञाणी ७
तितितः ८ अवनि ९ उष्टी १० ए

एष्टी ११ मदी १२ रिपः १३ अदि
तिः १४ इला १५ निरुति १६
मः १७ ममिः १८ एषा १९ गा
तः २० गोत्राः २१। इत्येकविंश
ति एथिवीनायेयानि। इतिवे
दनिचण्डो १ अध्यायः ॥
एव ३ सेके। उपधित्वाष्टश
इति उगीदासः ॥
एवतं क्ली जलविनुः। यथा
एयदपरुष विष्णुणाश्रेण ल
ठति। इति श्रीभागवते ५ स्कं
धे ८ अध्यायः ॥ एवतं जलवि
स्तद्वत् अपरुषेण गृध्रना विष्णु
णाश्रेण लठति संज्ञादयानि
इति तद्दीकायां श्रीधरस्वामी
एष्टादयः ३ सेष दृष कर्कर
यनु मंकर मीन लग्नाः। य
था। अज्ञो गोपति गुमत्र क
किंयन्ति स्वगा स्तथा। निशा
संज्ञाः स्मृता अज्ञे शेषा आने
दिनात्मकाः ॥ निशासेता वि
मिथुनाः स्मृताः एष्टादया स्त
था। शेषाः श्रीधोदयासेते मी
नश्चोभयसंज्ञकः। इति ज्यो
तिसूत्रे ॥
ए नि मि लि पालने। ए
तो। नि एतोः स्ति। सत्ता

घोदिदित्यत्र पृवर्जनात्तन्निष्ठा
तस्यनः । गी पृणाति ॥
को त एति विसेव मनीयादि
त्वात् निः । लि पिपतिः ।
इति दुर्गादासः ॥
ए क पूजो । क पायति ।
इति दुर्गादासः ॥
पेण कृ पेवे । गतो ॥
पेवे । कृ प्रपिपेणत पिपे
णतः । इति दुर्गादासः ॥
पेल कृ चाले ॥ गतो ।
कृ प्रपिपेलत पिपेलतः ।
चालः कस्यः । इति दुर्गा
दासः ॥
पेव कृ उः सेवते । कृ प्रपि
पेवत । उः पेवते । इति
दुर्गादासः ॥
पेस कृ गत्या । कृ प्रपिपे
सत पिपेसतः । इति दुर्गा
दासः ॥
पे पेणवे । पायति पात्य
जातपेन । इति दुर्गादासः ॥
पोतवणिक पुं नोकया वा
णिज्यकर्त्री । तत्पर्यायः ॥
समुद्रयानचारी ३ इति जयध
रः । नौवाणिज्यकरः ४ इति
शङ्कराचार्यः ॥

पौनर्भवः पुं पुनर्भवः ॥
सत भर्तृपरित्यक्त विधवेया
मनोतपादितः । तस्य लल
णं यथा । यापत्या वा परि
त्यक्ता विधवा वा स्वेच्छया
उत्पादयेत् पुनर्भवा संपोत
र्भव उच्यते ॥ इति मानवे ४
अध्यायः १५ श्लोकः । ये
ति याभर्ता परित्यक्ता सत
भर्तृका वा स्वेच्छया अयस्य
पुनर्भवा भूत्वा यमुत्पाद
येत् स उत्पादकस्य पौनर्भ
वः पुत्र उच्यते । इति तट्टीका
यां कुल्लुकभट्टः ॥ अतत
योन्या भर्तृपरित्यक्तविधव
योः पौनर्भवेन भर्तासहवि
वाह विधिः एवं कौमार्येति
मुत्तज्यास्य माश्रित्य पुनरा
गतया स्तेन कौमारेण भर्ता
सह विवाहविधि र्यथा ।
साचेदत्तनयानिः स्थाङ्गतप्रता
गतापि वा । पौनर्भवेन भर्तासा
पुनः संस्कार मर्हति ॥
इति मानवे ४ अध्याये १५६ ॥
श्लोकः । साचेदिति सा स्त्रीय
यत्तनयोनिः सती अयमाश्र
येत्तदा तेन पौनर्भवेन ।

भर्ता पुनर् विवाहाख्यं संस्कार उर्गादासः ॥
मर्हति । यदा कौमारे पतिमु
त्तज्यास्य माश्रित्य पुनर्भवे
व प्रत्यागता भवति तदातेन
कौमारेण भर्ता पुनर्विवाहा
ख्यं संस्कार मर्हति । इति त
ट्टीकायां कुल्लुकभट्टः ॥
सप्तविध पौनर्भवः कस्या व
र्जनीया यथा । सप्तपौनर्भवाः
कस्या वर्जनीयाः कुलाधमाः ॥
वाचा दत्ता मनोदत्ता कृतकौ
तुकमंगला । उदकस्पर्शिता
याच याचयाणिशुद्धीतिका
श्रग्निपरिगता याच पुनर्भवेभ
वाचया ॥ इत्येताः काश्रपेत्तो
क्ता दहेति कुल्लुकभट्टः । कृ
तकौतुकमंगला बहकंकना
उदकस्पर्शिता उदकप्लव्हे दत्ते
तिरत्नाकरः । इत्युदाहृतत्वे ॥
प्याय डो ई ३. वृद्धो । डो ई
पीने मुने । उपसर्गात् प्रप्या
ने । अस्वोरो तु प्याने पीनः
स्वदः । उः प्यायते । इति
दुर्गादासः ॥
पुष्य क उत्सृजि । अन्तस्था
द्युक्तः । उत्सृजि उत्सर्गः ।
कपोषयति धनं दाता । इति

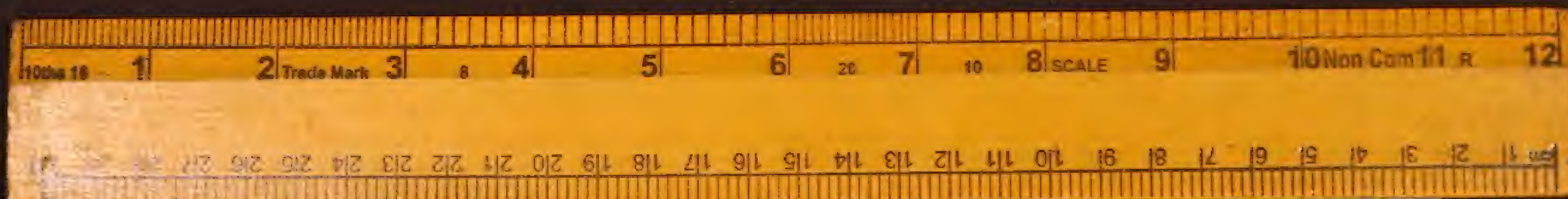
उर्गादासः ॥
पुष्य ३३ मासो ॥ दहि । अं
तस्थाद्युक्तः । य पुष्यतिथ
ने दद्यादः । ३३ अमुयत
मुष्णासीत् । अस्मात् पुषादि
त्वाजित्ये ३. इत्यने । इति उ
र्गादासः ॥
पुष्य य ३३ विभासो । अंत
स्थाद्युक्तः । य पुष्यति धने
दायादः । ३३ अमुयत अष्णा
सीत् । अस्मात् पुषादित्वात्
नित्यं ३. इत्यने ॥ इति उ
र्गादासः ॥
प्ये ३. वृद्धो । अन्तस्थाद्य
युक्तः । उः प्यायते । इति
दुर्गादासः ॥
प्रकृतिः स्त्री भगवतो माया
व्याशक्तिः । साच परापरमे
देनदिधा । यथा । भूमि रापोः
नलो वायुः खं मनो बुद्धिरे
वच । अहंकार इतीयं भि
न्ना प्रकृति रष्टया । ४ । अ
परे यमित स्वसो प्रकृतिवि
दि सेषरो । जीवभूतो महा
कहो ययेदे धार्यते जगत
५ इति श्रीभगवद्गीतायां
अध्यायः ॥ एवं श्रोता

२ मभिमुवीकृत्य इदंती प्रकृ
तिद्वारा सृष्टादिकर्तृत्वेन ईश्व
रतत्वं प्रतिज्ञाते निरूपयिष्यन्
परपरभेदेन प्रकृतिद्वयमाह
भूमि रिति द्वाभ्यां । भूमादी
नि पंच भूतसूक्ष्माणि मनःश
वेनतत्कारणभूतोऽहंकारः
बुद्धिश्चेन तत्कारणं मह
तत्त्वं अहंकारश्चेन तत्कार
णमविद्या इत्येव सष्ट्या भिन्ना
यहा भूमादिशब्दः पंच महा
भूतानि सूक्ष्मैः सह एकीकृत्य
शृंयते । अहंकारश्चेनैवाहं
कारं तेनैव तत्कार्याणि ।
द्रियात्यपि शृंयते बुद्धि रिति
महत्तत्त्वं । मनःशब्देन तु मन
सैवात्रेयः अत्यक्तस्वरूपे प्र
धान मित्यनेन प्रकारेण मेप्र
कृतिर्मायाख्या शक्ति रष्ट्या
भिन्ना विभागाप्रज्ञा । चतुर्वि
शतिभेदभिन्नाष्टस्वेवोतर्भा
वविवक्षयाष्ट्या भिन्नेत्युक्तं ।
तथाचक्षेत्राध्याये उक्ता मेव प्र
कृतिं चतुर्विंशतितत्त्वात्मना प्र
पंचयिष्यति । महाभूतास्यहेका
रो बुद्धिरव्यक्तमेव च । इन्द्रिया
णिदशैकं च पंच चेंद्रियगोच

रा इति ५ ॥ अथवा भिमोप्रकृ
ति मुपसंहरन् परं प्रकृति
माह अथरेय मिति । अष्ट्या
प्रकृति रक्ता इय मपरानि
कृष्टा जडत्वात् परार्थत्वाच्च ।
इतः सकाशात् परो प्रकृष्टा
मयां जीवभूतो जीवस्वरूपं
मेप्रकृतिं जानीहि । परश्च
हेतु हेतुः यथा चेतनया ते
जस्वरूपया सकर्महारोदे
जगद्वाप्यते ५ इति तर्हीका
या श्रीधरस्वामी ॥
प्रच्छ ओ श हीमे । हीमा
ज्ञात मिच्छा । रूप कम इत्य
मेव ज्ञाप्यते निष्पादनात्
ओ अप्राप्तीत । श एच्छति
वांती गुरु शिष्यः । इति उक्तं
हसः ॥
प्रज्ञा स्त्री बुद्धिः । तद्दैदिक
पर्यायाः । केतुः १ केतः २
चेतः ३ चित्ते ४ कृतः ५ अमुः
६ भीः ७ शचीः ८ माया ९ वश
ने १० अभिख्या ११ उक्तेकादश
प्रज्ञानामानि । इति वेदनिच
हो ३ अध्यायः ॥
प्रणामः उं प्रकवेण नमते
तद्विधिर्यथा । कालिकापुराण

शिरोमत पादयोः कृत्वा वाङ्
भ्योच परस्परं । प्रपन्नं पादि
मा सीषा भीतं मृत्युग्रहाणां वा
तः किंचागमे । दोभ्यां पञ्चाच
जानुभ्यां मुरसा शिरसा दृष्टा
मनसा वचसा प्रणामोऽष्टो
इति ॥ जानुभ्यांचैव वाङ्
भ्यां शिरसा वचसाधिया ॥
पंचगकः प्रणामः स्यात् प्र
ज्ञासु प्रवराविमाविति ॥
गुरुं दत्तियो कृत्वा ऊर्यात्त
ष्टतो बुधः । अवपंच प्रण
मांहीन शक्त्युदधिकारि
कान् ॥ तथाच नारदपंचरात्रे ।
संयं वीर्य हरिं चाद्यं गुरुनस
गुरुमेव च । चतुर्विंशदध
वा चतुर्विंशतदहंके ॥ नमे
तदहं मथवा तदहं सर्वदान
मेत ॥ विस्मयमोक्षरे । देवा
श्चादर्शनादेव प्रणामेनभुस
दने । स्थानापेक्षा नकर्तव्या
दृष्टाश्चो द्विजसत्तमाः देवा
श्चो दृष्टिपतेरिष्टुवि सर्वे प्र
कीर्तिते । अथनमस्कारमारा
त्पं । नारसिंहे नमस्कारः स्म
तोयजः सर्वयज्ञेषु चोन्नमः ।
नमस्कारेण चैकेन नरः एतो

हरिं व्रजेत । स्नाते । दण्डप्र
णामं कुरुते विस्मये भक्तिभा
वतः । रेणुसेव्यां वसेत् स्वर्ग
मन्तेतरणतेनरः ॥ तत्रैवब्रह्म
नारदसेवारे । प्रणाम्य दण्डव
द्वमो नमस्कारेण योचयेत्
संयं गति मवाप्नोति नतांज
तुष्टातैरपि ॥ नमस्कारेण चै
केन नरः एतो हरिं व्रजेत्
तत्रैव श्रीशिवामासे वारे ।
भूमि मापीशु जानुभ्यां शिर
श्रोणेष्वावधुवि । प्रणामेद्योदि
देवेशं सोऽभ्यसेधफलमेतत् ।
तत्रैवायत्र ॥ तीर्थकोटिसह
स्राणि तीर्थकोटिपतानिच
नारायणप्रणामस्य कला
नाहेति घोउशी । शाठोना
पिनमस्कारं कुर्वतः पादुपत्तने
शतजन्मार्जितेपापे तत्तत्तत्ता
देवनप्रपति । रेणुमंदितगात्रस्य
काणा देहे भवेत्तिये । तावह
सहस्राणि विस्मलोकेमहीय
ते । विस्मयमोक्षरे । अभिवाद्यज
गज्राये कृतार्थश्च तथा भवेत्
नमस्कारक्रिया तस्य सर्वपाप
प्रणाशिनी । जानुभ्यांचैवपाणि
भ्यां शिरसाच विचक्षणः कृत्वा

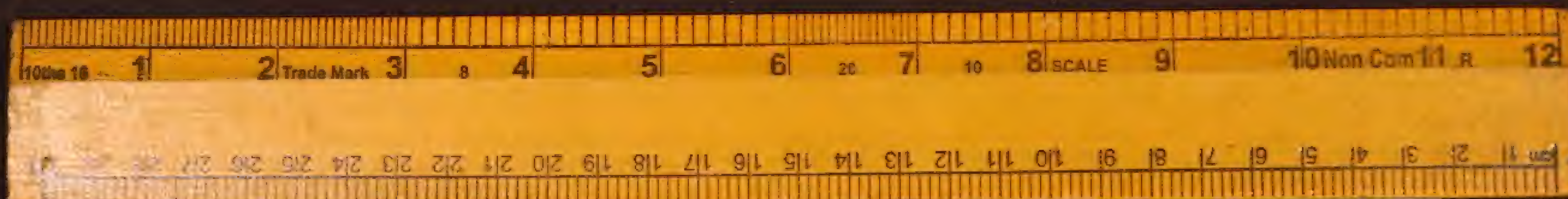

प्रणामं देवस्य सर्वान् कामान् भद्रानुशासने। हरि ममशरणं हि
वाप्नुयात् । विसृष्टगणे। अना
दि नियते देवे देव दानव द
रणे। ये नमन्ति नरा नित्यं नहि
पश्यन्ति ते यमः। ये जना ज
गता नाथं नित्यं नारायणं हि
जानन्ति नमन्ति नहि ते विस्राः
स्यानादमत्र गामिनः। नारी
ये। एकोपि कृष्णस्य कृतः प्रणा
मोदशास्त्रमेवावभृथैर्न तस्य
दशास्त्रमेधीपुनरेति जन्म कृ
ष्णप्रणामी न पुनर्भवाय। हरि
भक्तिमुद्योदये। विस्रादृष्ट
प्रणामार्थं भक्तेन पतताभु
वि। पातिते पातके कृत्स्नो
तिष्ठति पुनः सह। स्कांदे देव
हृतविकुंडलसंवादे। तस्य स्त
नान्तरेद्यौर मरणे नियतेदि
यः। मत्फलसमाप्नोति तत्र
लागदुभयं। कृत्वापि वज्र
शः पापे नरो मोहसमन्वितः
नयाति नरकं नत्वा सर्वपापह
रं हरिं। तत्रैव वेदनिधिस्तो।
अपि पापेदराचारं नरं तत्र प्र
णतं हरिं। नेत्ते किंकराया
स्या उत्तरका स्तपने यथा ॥
विसृष्टगणे श्रीयमस्य विज

भद्रानुशासने। हरि ममशरणं हि
तोत्रिपमं प्रणमति यः परमा
र्थतो हि मर्त्यः। त मयगतसम
स्तपापवंधं व्रज परिहृत्य यथा
प्रि माज्यसिक्तं। ब्रह्मवेत्ते।
शरणगतस्तत्तरोद्यते हरि मी
शं प्रणमन्ति ये नराः। न पते
ति भवंकुप्यो स्फुटं पतितानु
दरति स्ताननसो। प्रहमस्तं
थेच वलिकावे। प्रहो प्रणा
मायकृतः समुद्यमः प्रपन्नभ
क्ताथविधौ समाहितः। यलो
कपाले लदनुग्रहोः मरुत्तल
एकीभ्यसदेः सुरैः र्पितः ॥ अ
तएव नारायणव्यहसत्वे। प्र
हो भाग्य महोभाग्य महो भा
ग्य नृणा सिदे। येन हरिप
दाज्ञाये शिरो न्यसे यथा त
था ॥ किंच। नारसिंहे श्रीय
मोक्तो। तस्य वै नारसिंहस्य
विस्रा रमिततेजसा। प्रणामे
ये प्रकुर्वन्ति तेषा मपि नमो न
मः। भविष्यात्तरेच जलधे
प्रसंगे। विस्रादेव जगद्गत
र्जनार्दन जगतपतेः। प्रणा
मेये प्रकुर्वन्ति तेषा मपि न
मो नमः। इत्यादि ॥ अथ

प्रणामनित्यता दृष्ट्वा रदीये शेषांगकर्म। यथा प्रतिपति
लुब्धकोपाख्यानादंभे सकृदा
न नमेषस्तु विस्रवे धर्मकाति
गो। शेषापये विजानीयात्
कदाचिदपि नालयेत्। किंच।
प्राप्ते वैशाखमाहात्म्य यमत्रा
ह्यणसंवादे पश्यन्तो भगव
द्वारं नाम शस्त्र परिच्छेदं।
अकृत्वा तत्प्रणामादियानि
तेनारकोकसः ॥ अथ नम
स्कारे निषिद्धानि। विस्रस्त
तो। जन्मप्रभृति यत्किंचि
त्प्रमानवै धर्म माचरेत्। सर्वे
तन्निष्फलं यानि एकहस्ता
भिवादनात्। वागहे। वसुधा
वृत्तदेहस्त योनरः प्रणमेतमे
श्वरी सजायतेमूर्खः सप्रज
नानि भासिति। किंचायत्र।
अथे दृष्टे वासभागे ससीपे
गर्भसंदिरे। जपहोम नमस्का
रात्र कुर्यात् केशवालये ॥
अपिचसकृद्रूपो निपतितो
न शक्तः प्रणमेत्सुकः। उपा
योस्याय कर्तव्यं देवत प्रणि
पातने। इति श्रीहरिभक्तिवि
त्तासे विलासः ॥
प्रतिपतिः स्त्री प्राडादे। सर्व

शेषांगकर्म। यथा प्रतिपति
इष्टकर्मोपा एव प्रतिपाद्याभा
वे तन्निष्ठतिः। इति तिष्ठादित
त्वे ॥ निर्वोहितो गच्छद्वयकर
णकोपात्ते प्रतिपतिरूपकर्मो
गते प्रतिपतिकर्म उत्तराकि
या। यत्र एकेन इत्येण कर्म
हयं निर्वोह्यते तत्र उत्तरकर्म
प्रति पतिकर्म। तन्निर्वोहकंच
प्रतिपाद्यं। इति तद्दीक्षायाका
शीरामवाचस्पतिः ॥ अथप्र
तिपत्यधिकरणं। शकृत्त्रिरस्य
ति लाहितं निरस्यति गुदेनो
पयजति सर्वं जुहोति।
इत्यग्नीसोमीयपशेण अयते।
प्रकृत्त्रिरस्यतीति दृष्टोत्पथं।
यथा पशेण रुद्रवर्तिशकृत्स्य
जति तथा लाहित मपि यज
ति। अत्यत्र पशोः प्रीतिमोसो
परुमेण होमः। अत्र त गुदमो
सोपक्रमेणेति। तत्र च यज्ञेण
व मृत्तिरम्यो ददातीति परि
भाषया सोमस्याज्ञाप्रतिपतिः
प्राप्ता। अत्र सर्वदेवतेन प्रति
पत्यभावात् कर्मवैगुण्यस्यादि
ति। अत्र सिद्धंतः। यदि कारा
उपपति रिति। यदि प्रतिप

यं स्थानं प्रतिपत्ति रंगमि
त्यर्थः । इति रामकृष्णीयाधि
करणकौमुदी ॥ अपिच ॥
उपोष्याजइयेण शेषकार्यं
भवेन्नवा । भवेद्विर्भ्यः सर्वेभ्य
इत्युक्त्वा प्रापितत्वं ॥ ३
क्ताज्यद्वयशेषस्तु भाव्युपल
रणादिकृत । अतो न प्रतिप
त्यर्थः शेषकार्यततः कथं ॥
इति माथवीयाधिकरणमाला
यां ५ पादे प्रथमाधिकरणं ॥
प्रतिहस्तकः ७ प्रतिनिधिः ।
यथा । आश्रितानां भूतो आ
सिसेवायां धर्मसेवने । ७३
स्थातपादनेचैव न संतिप्रति
हस्तकाः ॥ इति हितोपदेशो नी
तिशास्त्रे सद्यदेदो नाम हि
तीयकथासंग्रहः पविच्छेदः ।
प्रत्याभानः ७ वातमाधिवि
शेषः ॥ तस्यलक्षणं साह ।
विमुक्तपाशैरुदये तदेवासा
शयोत्थितं । प्रत्याभानं वि
ज्ञानीयात् कफव्याकुलिता
निलं ॥ विमुक्तपाशैरुदये
पाशैरुदये विहाय जाते
तदेवाभानं ॥ कफव्याकु
लितानिलं कफेनावरुदयात्

प्रथ तस्य चिकित्सा ॥
प्रत्यभाने समुत्त पत्रे ऊर्ध्वा
त वमन लेचने । दीपनादि
निवृत्तीत सर्ववृद्धस्तिकसंच
इतिभावप्रकाशः ॥
प्रत्यालीढं लीथन्तिना सव
स्थानविशेषः । यथा । स्नातप्र
त्यालीढमालीढं समं पादेन
थापये । वैशाखं मेउलेचेति
धन्विनां स्थानपंचकं । स्नाद
त्पादसंकोचात् तामपादप्रसा
रणात् । प्रत्यालीढ मितिप्रो
क्त मालीढं तदिपथ्यायात् ॥
तत्पादयुगं यत्र समपाद
मुदाहृतं । वितस्तपतितपाद
युगं वैशाखमुच्यते । मातुला
कारपादाभ्यां मंडले स्थानमी
रितं । इति शूद्ररत्नावली ॥
प्रत्युत य वैपरीत्ये । यथा ।
बुधादिवाक्यं त न नियामकं
प्रमाणभावात् प्रत्युत फल
युते गुणफलवैयर्थ्यक मिति ।
इति तिथ्यादितते जन्माष्टमी
प्रकरणं ॥
प्रथ क प्रक्षेपे । ख्याते ।
रेफयुक्तः । क प्राथयति ।
इति उर्गादासः ॥

प्रथ स य उ. ख्याते ॥ मीनेयः ऊर्ध्वात् सकृदुत्तया प्र
रेफयुक्तः । स प्रथयति । दक्षिणे । अथमेयसहस्रस्य फ
४ प्रथा । ३ प्रथते गुणी लमाप्नोतिमानवः । तत्रैव चात
प्रसिद्धः स्थादित्यर्थः । इति मासमाहात्म्ये । चतुर्विंशतीभि
उर्गादासः ॥ स्तु जगत सर्वं चराचरं । कोतं
प्रथमः त्रि प्रथानं । आदिः । भवति विप्राग्र्य तन्नीश्वरमनाधि
तत्पर्यायः । अग्रिमः ६ आ कं । तत्रैवात्म्य । प्रदक्षिणे तुयः
दिमः ७ इति जटाधरः । प्राक् ऊर्ध्वादिभि भक्त्यासमन्वितः ॥
८ इत्यययवर्ग अमरः ॥ हंसयुक्तविमानेनविमुल्लोकं
प्रदक्षिणा स्त्री प्रदक्षिणे । य सगच्छति । नारसिंहे । प्रद
क्षिणा ऊर्ध्वादिभ्यां भगवतो क्षिणेन चैकेन देवदेस्य मेदि
हरेः । नामानि कीर्तयन् प्राक्तो रे । कृतेन यत्फलं दद्यात् त
तां च साक्षां गवंधनो ॥ छुपुषु नपात्मज ॥ एष्टीप्र
प्रदक्षिणासेवा चोक्ता नार दक्षिणाफले यत्तत् प्राप्स्यद्वि
सिंहे । एकां चण्डां देवः स जे । अथयव । एवं कृत्वा तं क
न पितृसो दद्याद्विनायके । सस्य यः ऊर्ध्वादिप्रदक्षिणे ।
वत्सः केशवे दद्यात् शिवे समहीपवतीपुण्यं लभतेत
तर्हप्रदक्षिणा ॥ प्रदक्षिणा पदे पदे ॥ पठनामसहस्रं त
माहात्म्यं वागदे । प्रदक्षिणा नामान्येवाथ केवलं । भक्ति
ये ऊर्वेति भक्तिमुक्तेन चेतसा सुधोदये । विमु प्रदक्षिणी
न ते यमपुरं यांति यांति पु ऊर्वेत् यत्तत्वावर्तते पुनः ॥
एकतां गतिं । य क्षिः प्रद तदेवावर्तते तस्य पुन नीवर्त
क्षिणे ऊर्ध्वात् साक्षां गवंधनो ते भवे ॥ वृहन्नारदीये यमभ
मकं । दद्यात्समेयस्य फलेप्रा गीरथसंगदे । प्रदक्षिणात्रये
मुयात्रात्र संशयः । स्नाने ऊर्ध्वात् यो विलो मवृजेस्वर ।
वृत्तनारदसेवादे । विलो वि सर्वपापवितर्गको देवैर्दत्तस
ममुते । तत्रैव प्रदक्षिणासाहा

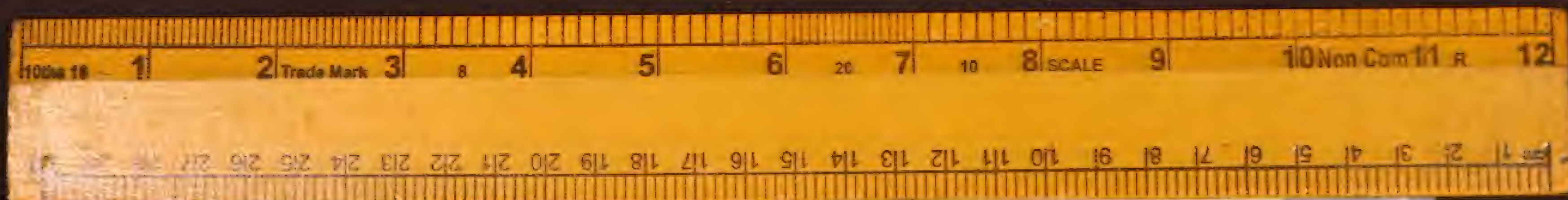

तेषु सुधर्मापात्तानाम् ।
भक्त्या कुर्वन्ति ये विष्णोः प्रदत्ति
एतत्तुल्यं । तेषां परं स्या
नं सर्वलोकोत्तमोत्तममिति ।
तत् त्वात् यत् सुधर्मस्य प
र्वस्मिन् शुभजनानि । कृष्ण
दत्तिणाभावात्तद्विद्वि रभू
दिति ॥ अथ प्रदत्तिणा
या निषिद्धं विस्तुस्तु ॥
एकहस्तप्रणामश्च एकाचैव
प्रदत्तिणा । अकाले दर्शने वि
स्मर्ति प्रणम्य कृते । अका
ले भोजनादिसमये किञ्च ।
कृष्णस्य पुरतो नैव सूर्यस्य
वप्रदत्तिणा । कुर्यात्पुनरि
कारणं वैशुभ्यापादनी प्रभो ॥
तथाचोक्तं । प्रदत्तिणा न
कृतव्यं विमुक्तत्वा कारणत
इति श्रीहरिभक्तिविलासे
विलासः ॥
प्रबोधनी स्त्री श्रीहरे रुत्याने
कादृश्यादिः । अथ प्रबोधनीक
त्वं । प्रायस्या मिव कृत्वास्यांती
रामोपिमहोत्सवे । प्रबोधक
सं संशय विधिनाशे हयेदृशं ॥
अथ प्रबोधनीकृतनित्यता ।
स्नाने तत्रैव । जन्मप्रभृति य

तद्वर्ण नरेणोपाजितेभुवि ।
इथा भवति तत् सर्वं न कृता
वोधवासरे ॥
अथ प्रबोधनीसाहाय्यं तत्रैव
प्रबोधन्याश्च साहाय्यं पाप
प्राणवर्द्धने । मुक्तिदेकतु
हीनो मृणालं मुनिसत्तम ॥
तावद्भुजं विप्रेन्द्र गंगाभा
गीरथी लितो । यावत्त्राया
ति पापघ्नी कार्तिके हरिवो
धनी । तावद्भुजं तीर्थानि
आसमुद्रसरोसिच । यावत्प्र
बोधनी विष्णो स्तिथिर्नयाति
कार्तिके । वाजपेयसरस्वति
अश्वमेधशतानिच । एकैतेवो
पवासेन प्रबोधन्या लभेन्नरः
उल्लभेन्नैव उष्णपत्रैल्लोकेषु
एवरे । तदपि प्राथितं वि
प्र ददाति हरिवोधनी ॥
ऐश्वर्यसंतति प्रज्ञा राज्ञं च
सुखसंपदः । ददात्युपोषिता
विप्र हेतुया हरिवोधनी ॥
मेरुसंदरभरणानि पापासु
जितास्यपि एकैनेवोपवासे
न दहते हरिवोधनी । एषि
कांयानिदानानिदत्ता यत् प्र
लभ्यते । एकैनेवोपवासेन

ददाति हरिवोधनी । किंच ।
जातः सपव सकृती कुले ते
मेव पावितं । कार्तिके मुनि
एकैले कृत्य येन प्रबोधनी ।
याति कार्ति च तीर्थानि त्रैलो
को संभवेतिच । तानि तस्य
हस्यक यः करोति प्रबोधनी
सर्वकृत्य परित्यज्य तद्वर्णं च
रूपाणिनः । उपोष्येकादशी
सम्यक् कार्तिके हरिवोधनी
किंतस्यवज्रभिः कृत्यैः परला
कप्रदे स्मिने । सकृच्चोपो
षिता येन कार्तिके हरिवो
धनी ॥ स ज्ञानी सहियो
मीच सतपन्वी जितेन्द्रियः ।
सर्गमोक्षोच तस्यास्ता मुपा
स्ते हरिवोधनी ॥ विष्णोः प्रि
यतमा होषा धर्मसारस्पदापि
नी । इमां सकृदुपोष्येव मुक्ति
भागी भवेन्नरः ॥ प्रबोधनी मु
पोष्येव न गर्व्यं विपते नरः ।
सर्व धर्मान् परित्यज्य तस्मा
कुर्वीत नारद ॥ स्नानेदानं त
पोहोसः समुद्रिण जनाहने
नवेयत् कियते विप्र प्रबोध
न्यां तदद्वयं ॥ महाव्रत मि
दंपुत्र मर्यादापौयनाशने । प्र

वोधवासरे विलो विधिबत स
मुपोष्येत । व्रतनानेन देवेश
परितोष्य जनाहने । विराजय
न दिशो दीप्ता प्रयाति भुव
नेहरेः ॥ पादौच तत्रैव ॥ उ
ग्राविभोगिप्रयने भगवानने
तो यस्मिन्दिने स्वपिति चाथ
विबुध्यते च । तस्मिन्ननयसन
सा उपवासभाजा उंसो ददात्य
भिमते गरुडोक्तप्रायी ॥ वासरे
च । उपवाससमर्थानां सदैव
एशुलोचने । एका सा हादशी
षण्णा समुपोष्या प्रबोधनी ।
तस्यामाशय विष्णो जगता
सीश्वरेस्वरः । प्राप्नोति सकले
तदि हादशहादशीव्रते । उन्न
गंगारकयुता यदि सा भवति प्रि
ये । तदा सा सहनीषण्णा को
टिकोदिगुणोन्नरा । शयने वो
धनेचैव कोदिदानेच सुंदरि
उपोष्येव विधानेन याति मल
यतो नराः । एकादशी सोमयु
ता कार्तिके सासि भाविनि । उ
न्नरा भाद्रपदे योगे श्रुतेता साप्र
कीर्तिता । तस्यां यत् कियते
भद्रे सर्वे मानस्य समुते ।
अनंतप्राणफलदा तेनेता स्त

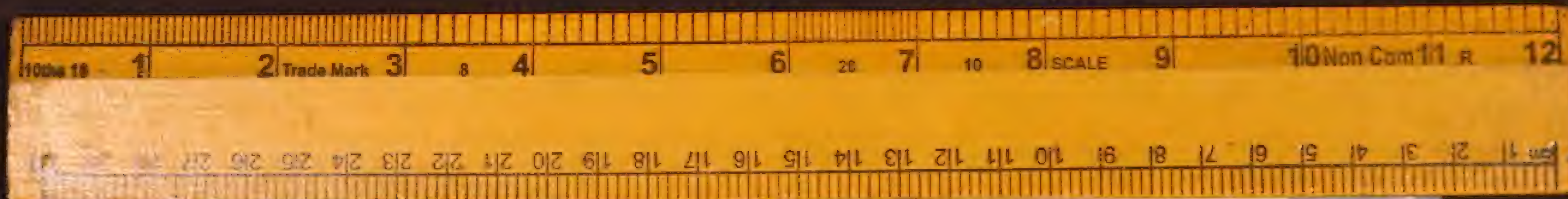

ताफले । तत्रैव श्रीयमरदसे
गदे । अथ च ते प्रवक्ष्यामि गु
ह्याहुस्तु तं पुनः । कार्तिकेः
मलपक्षे तु साक्षादेकादशी
स्मृता । भक्तिप्रदा हरेः सा तु
नाम्ना ख्याता प्रबोधिनी । यासा
विस्माः परा मूर्ति रव्यक्तानेक
श्रुतिगता । साक्षिमा मातुषेला
के हादशी मुनिपुंगव । श्रीम
धुरायां च विशेषतः पाद्ये तत्रै
व । तत्रैव नैति तीर्थानि वाजि
मेधादयो मत्वाः । मधुरायां
प्रिया विलो र्यावजायातिवो
यनी । संसारदावतमानो का
मसाख्य पिपासिनो श्रीकृ
ष्णपदपद्मस्य सात्रिभ्यं शीत
लेगृहं । भवपायजनातो वै प्रा
पिकेयं प्रबोधनी । कथं नसेय
ते मूढे मिथुरायां किमन्यतः ।
अथ विशेषतः प्रबोधनां श्री
भगवतएजादिमाहात्म्य ॥
स्कान्दे तत्रैव प्रबोधनीमाहा
त्म्य । येऽर्चयन्ति नरास्तस्या
भक्त्या देवन्तमापये । समु
पाद्य प्रमुच्यन्ते पापे सैवमुपा
र्जितैः । वात्स्य यज्ञार्जितैव
तस्य यौवने सार्द्धकेचयत ।

सप्रजन्मकृतं पापं सुखेन
यदि वा वक्तुं । सुखादेभ्युनिशा
हंल सुगुह्यमपि नारद । तत्
हाल्यति गोविन्द स्तिष्ठोत
स्यां प्रसन्नितः । किंच । प्रबोध
वासरे विलोः कुरुते चहरेः क
था । सप्रदीपावनीदानेयत्त
ले तत्रैवमुने । वाराहे च ॥
कौमुदस्य तु मासस्य यासिता
हादशी भवेत् । अर्चयेद्यत्त
मा तत्र तस्य पुण्यफलं पूरा
यावलोका हि वर्तन्ते यावन्ते
चैव साधवि । सङ्गो जाय
ते तावदस्य भक्तो न जायते ।
अथ प्रबोधकालनिर्णयः ।
भविष्ये । आ भा का सितप
क्षे मेऽप्रवरा रेवती । आ
दिमध्यावसानेषु प्रस्तापवर्त
नादिके । पाद्ये । पौर्णम्ये य
दा नास्ति मेऽद्य मपिनोति
शि । हादशा मपि तत्कृपा
इत्याने प्रायने हरेः । निपासा
पो दिवोत्थाने संभ्यायां परिव
र्तने । अथ त्र पादयोरोपि हा
दशा मेवकारयेत् ॥ वारा
हे च । अथाद नियम स्तत्र
सापे वा परिवर्तने । पादयो

गो वदा नस्यादितोऽपि तदा
भवेत् । किंच स्कान्दे रेवत्यन्तो
यदा रात्रौ हादशा च समन्ति
तः । तदा विबुध्येत विसृष्टिं
नांते प्राप्य रेवती । रेवत्यादि
श्रुतो वा हादशा च विनाभ
वेत् । उभयो रप्यतावे तु संभ्या
याञ्च महोत्सवः ॥ वाराहे च
हादशां संधिसमये नक्षत्रा
णां संभवे । आ भा का सि
तपक्षे शुभतावर्तनादिके ।
अत एव पुष्करप्रशणे । यस्य
यस्य तदेवस्य यज्ञज्ञानेतिथि
श्रुता । तस्य देवस्य तस्मिन्
शुभतावर्तनादिके ॥ अथ
भगवत्प्रबोधनविधिः । श्रुय
यामिव निष्पाद्य महाएजाज
लाशये । कुरु नीलाय सक
ल्पं कृत्वा तच्च प्रबोधयेत् । त
त्रैव । ब्रह्मैव रुद्राणि कुवेर
सूर्य सोमादिभि र्वन्दितपाद
पद्मः । बुधस्त देवेश जगन्नि
वास संप्रभावेन मुखेन देव । य
इयं हादशी देव प्रबोधार्थे
विनिर्मिता । त्वयेव सर्वलोका
नोहितार्थं शेषशायिना ॥
उत्तिष्ठोतिष्ठो गोविन्द तजनि ।
जुंभन् । उत्थाय विष्णुविजयाय

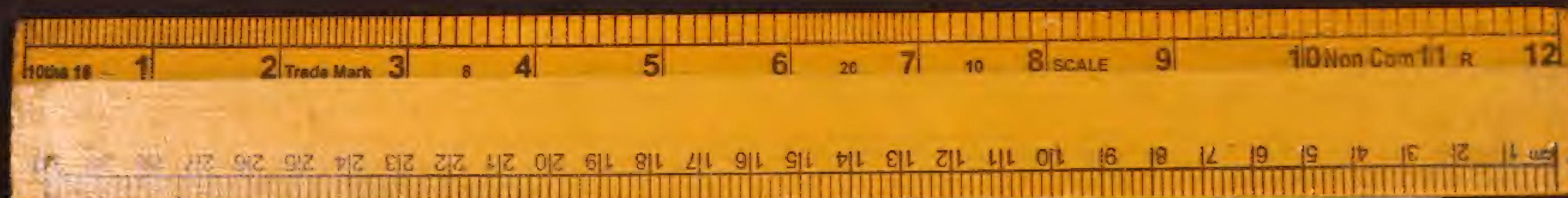
शं जगत्यते । त्वयि सुप्ते जरा
तुभ्यं मुत्थिते चोत्थितं भवे
त । गता मेवा विद्येतेव नि
मित्तं निर्मला दिशः । शारादा
ति च प्रव्याप्ति गृहाणा मम के
शवेति । उत्तिष्ठोतिष्ठेत्यत्र क्वचि
चैव । त्वयि सुप्ते जगन्नाथे
जगत्सुप्ते भवेदिदं । उत्थिते
चेष्टते सर्व मुत्तिष्ठोतिष्ठ माध
वेति ॥ वाराहे च । ब्रह्मैव रुद्र
रवितर्कभातो भवेन्निर्विदं
तवेदनीयः । श्रुता तव हाद
शी कौमुदाख्या जागृष जा
गृष च लोकनाथ । मेवा गता
निर्मलपूर्णचंद्रः शाराय प्रव्या
प्ति च लोकनाथ । अहं ददानी
च भक्तिहेतो जागृष च लोक
नाथ । अतिश्रु । इदं विसृष्टिं
चक्रम रेवा निदधे पदे समुप
मस्य पांशुले इत्यादि । ततस्त
त्पात समुत्थाप्य कुरु जगदा
दिनिस्तनेः । तीरे मुखे निवेष्ट्या
य प्रार्थयेत्तदुग्रह ॥ तथा
हिरतीयस्कथे श्री ब्रह्मसूतो
सोमावदभ्रकरो भगवान्नि
नोहितार्थं शेषशायिना ॥
इदं प्रेमस्मितेन नयनोत्तुरुहं वि

च विषादे माया गिरापनय
तात प्ररुषः प्ररुषः । इति ॥
ततः प्ररुषो जलि दत्ता संस्थाप्य
विधिवत्प्रभुं । नीराज्य मास
एवंच वत्सादीनि समर्पयेत् । त
याचञ्चाह । एकादश्यां त्र्यंशं
यो कार्तिके मासिकेशवे । प्रस
मे वोपयेद्गौभक्तिप्रदासम
लितः । दत्ते गीते स्तथावाधे
र्हृत्पुत्रः साममंगलैः । विना
पनवशद्वैश्व प्ररुषाप्रवरोनच
वासुदेवकथाभिश्च स्तोत्रैरमे
श्च वैसवैः । सुभाषितैरिदं ज्ञा
ने भक्तिप्रेमाभि रेवच । पु
ष्पे धूपैश्च नैवेद्यं दीपवृत्तैः
सुशोभनैः ॥
होमे भक्तै रसुपैश्च फलैः शा
कैश्च पायसैः ॥ इति विंका
रे मधुना शक्तालौकैः सदादि
भैः । कुठेरकस्य मंजरीया मा
लया नवनेनच ॥ नवने पु
ष्पविशेषः । हृद्याभ्याश्च तरे
लाभ्या चेदमाभ्यांच सर्वदा
कुंजमालककाभ्यांच रक्तस
त्रैः सकुंजभैः ॥ तथा नाना
विधैः पुष्पै ईद्वे वीरकयाह
तैः एव मेव प्रायः पात्रैच

तथा स्नादेच । वक्रपुष्पै
कुफलैः करिण्यक कुंजभैः
हरेः पूजा विधानया कार्ति
के वोपवासरे इति । इत्युक्ता
महापूजां महानीराजने तथा
स्वप्रतापपयेत् कुसुम सपुष्पा
क्षतवारिणा । वेदस्तुत्यादिना
स्तुत्या स्वरूपस्तित्यादिना प्रभुं
संप्रार्थ्य गीतवाद्यादिचोषेण
रोहयेदयं । तथाच भविष्या
नरे श्रीकृष्णपिष्टिरसंवादे ।
महातर्पणं गौभक्त्या भक्त्या
दने स्थितं । उल्लिखितं देवदेवे
शं नगरे पार्थिवः स्वयं । दी
पोद्योतकरे मार्गे दत्तगीतस
माकुले ॥ अथ रथयात्राया
हात्सं भविष्यात्तरे तत्रैव ।
यं यं दामोदरः पश्येदुत्थि
तो यथाशीघ्रम् । तं ते प्रदे
शं राजेन्द्र सर्वं स्तर्गाय कल
येत् । किंच । यावत् पदाति
कुसुमस्य रथस्याकर्षणं नरः
करोति कृतभि स्तानि तुल्या
निनरनायक । रथस्य येति
रीक्षते कौतुकेनापि केशव ।
देवतानां गणाः सर्वे भवेति
स्यपचादयः । स्त्रियोः पिशुनि

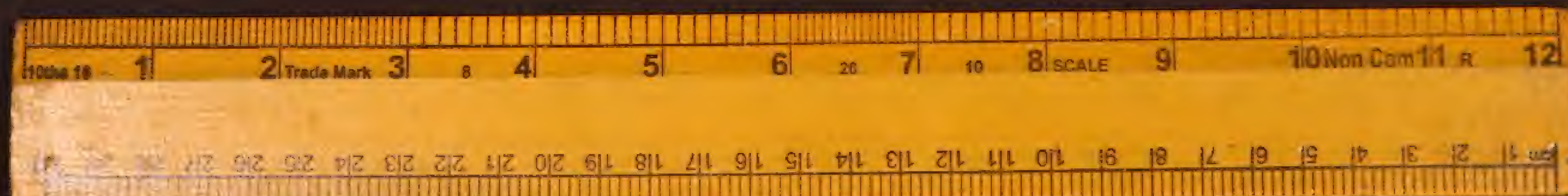
मायांति रथयात्रापरायणाः प्रेमां ये प्रकुर्वन्ति प्रदर्शिताः
पितृ मातृ भर्तृकुले नयेतिर तेषामनोरथावाप्तिं यच्छते पु
रिमंदिनं । कुर्वन्ति नतकीरुपं रुचोत्तमः । कुसुमस्य रथप्रे
रथाये कौतुकान्वितं । अथ भो ये प्रकुर्वन्ति स्वशक्तितः
शोभिः सह कीरां कुर्वन्तीदाश्च वाञ्छितं तेभ्यो यच्छति नित्यं
तर्दश । ये रथाये प्रकुर्वन्ति सर्वाद्योग्रहाः । कुसुमस्य र
गीतवाद्यादि मानवाः । देव थप्रेमां ये प्रकुर्वन्ति सदर्शि
लोकात् परिभृष्टा जायन्ते ताः । पदे पदे तथापुत्र पुण्य
मण्डलेश्चराः । मोक्षेन स्पंद तेषां प्रयागज । रथयात्रास्थि
नस्याये गायमानाश्च गायकाः तेकुले जयेति प्रवदेतिये । ज
वाटकेः सह राजेन्द्र प्रयोतिर येति च पुन येवै शुण्य पुण्य
रिमंदिनं । रथात्सवे मुकुं वदामहे । गंगाहारे प्रयोगेच
दस्य येषां हृषोपि जायते । गंगासागरसंगमे । वारणास्या
तेषां न नारकी पीडा यावदि दितीर्थेषु देवानाञ्चैव दर्शने
दा श्रुतर्दश । रथात्सवस्य यत पुण्यं कविभिः प्रोक्तं का
माहात्म्यं कलौ वितनुतेहियः त्वेन च नरेश्चर । जयशब्दे
बुण्यबुद्ध्या विशेषेण लोभेन कृते विसौ रथस्य ततफलं
पथवानरः समहीपसमुदा स्सृतं । रथस्थितो नरे यस्तु ए
न्ना रत्नधान्यसमन्विता । सशे जितो यथाशीघ्रम् । यथात्ताभो
लवनपुष्पाद्या तेन दत्तामही पयत्रैश्च पुष्पै भक्त्या समर्चि
भवेत् । अथ च । वोपनीत तः । ददाति वाञ्छितान् कामा
गदाधारा कार्तिके प्रकृतपद मतेच परमे पदे । संगले ये प्र
तः । रथस्या यत्र भगवास्त कुर्वन्ति धूपदीपा स्तथा स्तवे
ष्टायच्छति वाञ्छितं भजेतेये नैवेद्यं वस्त्रपुष्पाञ्च भक्त्यानी
रथाश्च देव सर्वेश्वरेभ्यः राजनेहरे । रथाश्च स कुस
तेषां यात्रा कृता नृणां कामा स्य संप्राप्ते हरिवासरे । फलेन
तिष्ठान प्रयच्छति । श्रीकृष्णरथतन्मया ज्ञानं ज्ञानाति यदिके

शुवः । ब्रह्मस्वहारी गोब्रह्म
मुण्डा ब्रह्मनिन्दकः । महापा
तकशुक्तापि ब्रह्महाउरुतल्य
गः । मधयः सर्वपापेषु कलि
कालेन मोहितः । रथाग्रतः प
दैकेन मुच्यते सर्वपातकैः ।
किंचानात्र । रथाग्रं महावि
स्त्रो ये कुर्वन्ति जयस्वन् । एजो
जाविलपायेभ्यो मुक्तायाति
हरेः पदे । किंच । रथस्याकर्ष
णं एवं कुरुते देवनायकः ।
ततः स्रगः सिद्धसंख्या यत्नागं
पर्वमानवाः । इत्यं च रथयात्रा
याविधिर्नक्तः स्वतोः भवतः ।
अथापि कश्चित्त्राया विप्रो
घोःपि वितन्यते ॥ अथ रथ
यात्राविधिः श्रीकृष्णं तुरथा
ग्रं कृत्वा जयजयधनिं । नि
ष्पास्य च महाएजा माश्रीदे
व्यानि कीर्तयेत् । तथा च विस्
यमे । वक्तुं तीलोत्पलरुचि तस
कुण्डलाभ्यां सुसुखं चंद्राकारं
विततिलकं चंदननाक्षत्रं ।
गया लीलाजनमुखकरी प्रेत
होनामृतोचं पद्मावासा सतत
मुखा धारयन् पातु विसुः ॥
युक्तः शैव्यादिवाहे मधुरतर

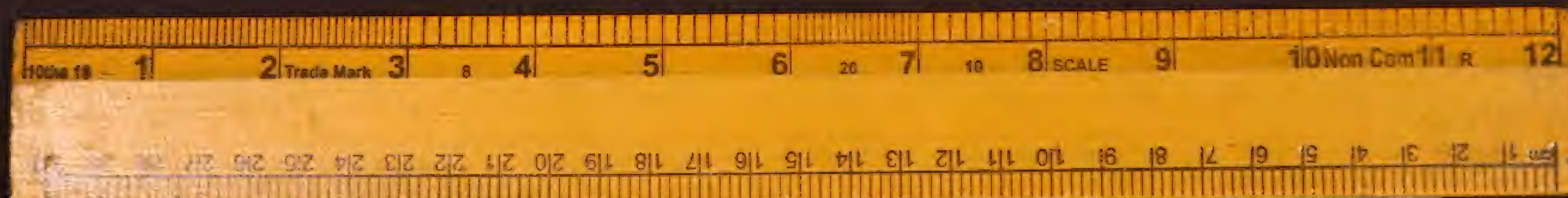
रात किंकरीजालमाले २
तौचै मीलिकाना मविरत स
णिभिः संभूतै श्वैव हारैः ।
हेमैः कुंभैः पताकाशिवरस
विभिर्भूषितः केतुमुखै सु
वै ब्रह्मेशवन्द्यो उरितहरहरेः
पात जैत्रो रथो वः ॥ मोदं
तां सजना हानिदितधियः
स्वस्ताखिलोपद्रवाः स्वस्थाः
सस्मिरुदयः प्रतिहताभिजा
रमेतो सुखे । रैदेत्या गिरिग
कुराणि गहनां शुभ्रजंभे म
वादैत्यारि भगवानयं यदप
तिर्यानें समारोहति ॥ पला
यं पलायं ये रैरे दितिजान
वाः । संरक्षणाय लोकानां रथा
ग्रं न के शरीति । ततो विवि
त्राद्यानि पठित्वाः य महाप्र
भोः । महाप्रसादमालाच स्त्री
कुर्यात् परया मुदा ॥ तन्ना
हात्म्येन्द्राक्तं । भक्त्या शुक्ला
ति यो माला वैसांती मंगला
श्रयो । नतेषां उल्लेभं किं
दिह लोके परत्र च । तस्मात्
सर्वे प्रयत्नेन सर्वकामसम्प
दये । मालामतो प्रशुक्तीयासा
त्यमोत्तप्रदायिनी ॥ इति

संचिताकुलमानच श्रीप्रज्ञा
दादितोरथे । आकृष्य प्रेरयन्
एवमा भामयेदं सवेः सह ॥
तथा च भविष्यात्तरे तत्रैव ।
तत्प्रमाने भागवते गीतकादि
त्रिस्तनैः । भामयेत संपदनेति
स्त्रोः परमये समेततः । किं
च । प्रवोथवासरे प्राप्तेकाति
के पाण्डनेदुन । देवालयेषु
सर्वेषु परमये समेततः ॥
भामयेत्तथा निर्वोथे रथसं य
रणीयं । किंच । रथागमे शु
कुंदस्य परशोभोत्तु कारयेत् ।
सर्वतो रमणीयं पताकै रूपा
शोभितं । ताराणः देव भिर्युक्तै
रंभाल्लेष्टशोभितं । स्थाने
स्थाने महीपाल कर्तव्येषु एण
संयुते ॥ विचित्ररथशोभाच
कर्तव्या भावितै नैरे रिति ।
रथेन गच्छन् भगवानमुगमो
ऽप्यिलैर्जनैः ॥ स्वस्वगेहाग
तश्चाद्याः स्याद्दोषो महा
भवेत् ॥ अथ रथानुगमन
नित्यता । तत्रैव । रथेन महारा
जंति पार्श्वतः दृष्टोः ग्रतः ।
विसृजेत् नसाः सर्वं भवेतिष्ठ
पचादयः ॥ रथसं येन गच्छति
भूमिमाने जनादेने । विप्राध्य
यनसंयत्रा भवेति सुपचायसाः
किंच । येषां गृहागतो याति
रथस्य मयुसदनः । एजा ते
स्त्रोः प्रकर्तव्या विप्र प्राशवि
जितैः । अनर्चितो यदा याति
गृहाद्यस्य महीधरः । पितरस्त
स्य विमुखा वर्षाणां दशपंच
च । यः पुनः कुरुते एजा गृहा
यातेतुमायवे । वसते स्येतद्दी
पेत्त यावदिन्द्राशुतर्दण । अथ
व नाउव्रजति योमोहादुजते
जगदीश्वरं । ज्ञानाग्निदग्धक
मापि स भवेद्द्वारात्तसः । ३
ति । अथ समेदिरे नीत्ता एवं
वत्तजयेत्तुभे । रथो जागरणो
कुर्यादिविधैसवेः समे ॥
अथ प्रवोथनीजागरणमहा
त्वं । स्तोदे तत्रैव । एवं जल
सहसेषु पापं यत् सपुण्ड्रि
ते जागरेण प्रवोथनोदस्यते
तल्लापिवत् । कृत्वापि पा
तकं चोरे ब्रह्महत्यादिकं वरः
कृत्वा जागरणं विस्रो भूत
पापो भवेन्मुने ॥ कर्मणाम
नसा वाचा पापं यत्तसपुण्ड्रि
ते । क्षालयेत्तच्च गोविन्दः प्र

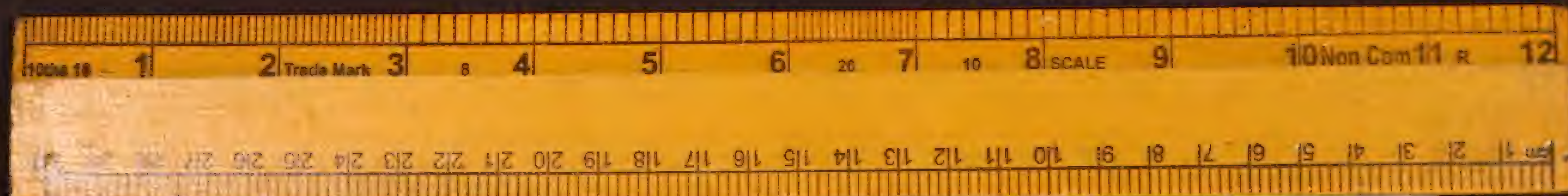
बोधयोगं जागरे उष्णायं यत् दिगुणितं दत्ताच्छे बोधवासरे
 फले विप्रे रसमथादिभिर्मये पाद्ये च तत्रैव । अस्मिन्नापि वि
 प्राप्यते तत् सुखेनैव प्रबोधयोगं याविस्मा जीवते स्मात् प्रबोध
 तज्जागरे । आस्त्यसर्वतीर्थानि दत्वा गां कोचनीं मही । किं पुनर्मथुरायां स्मात्
 न तत् फलं सवाप्नोति यत् तो वै जन्मसंघनि । एकैवे
 कृत्वा जागरेहरेः ॥ चंद्रस कादशी कृष्ण जन्मगोरे कृता
 र्थोपयोगेन यत् फलं परिकी नवे । ततोऽधिकं न कर्तव्येनो
 र्तिते । तत्सहस्रगुणं प्रण के किंचन विद्यते । गौजाग
 प्रबोधयोगं जागरे । स्नानेन रणं तत्र प्रीत्या कुर्वेति येनराः
 नेतपोहोमः स्वाध्यायश्चाच संसारे मोहस्तप्रोते सदा जा
 नेहरेः । तत् सर्वं कोटिग यति जायति । किंच । तत्रैव
 णितं प्रबोधयोगं जागरे ॥ श्रीराधिकोपाख्यानान्ते । स
 समतीते भविष्यं च वर्तमाने प्रसन्न ईशा विधिवाक्यसमूह
 कृत्वायुते । विमुक्तलोकं नयता त चकार रासोत्सवर्तने सह
 षु जागरेण प्रबोधनी । चलेति वृंदावनेऽस्याभि रफीह राधया
 पितरो दृष्टा विमुक्तलोकं मले सात्त्विकमात्रादुत्तमोपवृष्टिणा
 कृताः । विमुक्ता नारकैः ईः वै कुलेन जन्मांतरं वंक्षितेन ।
 कर्तुः कृष्णप्रजागरे । भार्या राधा महाप्रेमजनवाङ्मलेदिया
 पते त ये जाता माततः पित तिरेऽन्यलोकं कथयामुक्ताथ
 त स्तथा । तारयेन्नात्र संदेहः तां । तस्मात् सुबोधनीकृता
 प्रबोधयोगं तज्जागरे । किंच राशौ कृत्वा चजागरे । सप्रो
 फले नीनाविधेईदं प्रबोध स्थितं हरिं दृष्ट्वा कामीः संसा
 योगं जागरे । शोखे तोयं समा रजा हिजाः । मथुरायांतकिं
 दाय अष्टौ दद्याज्जनार्दने । वाच्यं जागरे हरिसन्निधौ । का
 यत् फले सर्वदानेषु सर्वेती तिके बोधनी प्राप्य ततः श्रेयः
 र्थेषु यत् फले । तत् सर्वं को परं न हि ॥ मथुरायां

प्रबोधयोगं कृतजागरणस्य हि मनोभीष्टं पश्यं फलादि
 दृष्ट्वा हृदयान्तो वैशेषः । मोचय के ॥ चतुरो वार्षिकान्मासा
 दृष्ट्वा रासं । जागरणस्य चमा न नियमे यस्य यत्कृतम् ॥
 हास्यं गीतवादित्रनर्तने । कथयित्वा हिजेभस्तदद्याद
 रः प्रीतिकरं राशौ वक्तुं मे नेव क्त्वा सुदक्षिणा ॥ एवमेव
 प्राकृते । यस्तु गायतिकृत्वा पाद्ये । तत्रैव किंचाधिकं ।
 ये कोमुदी हादशीक्षणां । स चातमास्पृशते विप्राः पञ्चा
 र्थलोकान् परित्यज्य विस्तु दक्षिद्रवाचने मिति ॥
 लोकं सगच्छति । प्रतपेव शति श्रीहरिभक्तिविलासे १६
 तं तत्रैव । राज्यमन्यं सत्य विलासः ॥
 ज्य स्पीते निहतकंठकं । का प्रलेहः पुं यंजनविशेषः ।
 तिकेमथुरायां वै कोमुद्योजा दम्पोथु कोरमा इत्यादिपा
 गरंचरेत् ॥ अथपारणादि रसभाषा ॥ इति पाकराजे
 नकृतं । प्रातः नित्यक्रियां कृ सूरः ॥
 त्वा शक्त्या संभोज्य भूस्वरा प्रशंसः वि प्रशंसनीयः ॥
 न । शुक्लं कृतव्रताच्छेदं प्र प्रएवं शक्त्यातोः कर्मेणि
 दद्यादक्षिणादिकं ॥ दाने य कथं प्रत्ययेन निष्पन्नः ॥
 यावते तेभ्यो दत्त्वापारणमा प्रस मय ३. प्रसवे । ततो ।
 चरेत् । प्रवर्तयेच्च संत्यक्तं च रेफयुक्ताद्यः । म प्रसयति ।
 तमास्पृशतेषुमत ॥ तथा च य प्रसा । ३. प्रसते कीर्तिवि
 भविष्यान्तरे तत्रैव । प्रभाते वि या । प्रसते विस्तारयतिवेत्त
 मले स्नात्वा भोजयेदन्नविस्त र्थः । इति दुर्गादासः ॥
 रः । चुते लीरदधि लोड कासा प्रसज्यप्रतिषेधः पुं निषेध वि
 रगुड मादकैः । अर्चयेच्चंदने शेषः । तल्लक्षणं यथा । अथा
 श्रुतौः प्रवेगं हिजेभमान् । धामे विधे यत्र प्रतिषेधे प्रधान
 आचारेभ्यस्ततो दद्यात्तक्तं य ता । प्रसज्यप्रतिषेधोऽसौ कि
 तकिंचिदेव हि ॥ सुवाचास यथा सह यत्र नञ् ॥

अस्मादाहरणं । भोजनार्थः । युक्तिकल्पतरुः ॥
 पोषे चैत्रे कृष्णपक्षे नवात्रे ना प्रा ल एतौ । ल प्राति ।
 चरेदुधः । भवेज्जन्मान्तरे रोगी चटं जलेन लोकः । इति
 पिहणो नोपतिष्ठते ॥ अत्र उर्गासः ॥
 रोगीतिनिन्दाश्रवणात् प्र प्राड्विकः ॐ अक्षदर्शकः ॥
 सज्जता । नोपतिष्ठते इति प्र तत्पर्यायः । अतस्तदर्थः ॥
 दण्डात् पर्युदासता । इति इति शहरत्नावली ॥
 मलमासतत्वे ॥ प्री न तर्पणे । न प्रयति
 प्रसाधनी स्त्री कंकटिका । त प्रयते । इति उर्गादासः ॥
 धक्ति रथ्या । प्रसाधनी दिङ् प्री क तर्पणे । क यं प्राय
 नव तारा सप्त संख्याभिरुक्ता यस्ति कविसक्तिरसायनाति
 गुलिभिः क्रमेण । चतुर्विधानां इति हलायुधः । प्रीणयस
 एधिरीपतीनां संपत्ति सौभा पीतिकेचित् । इति उर्गादासः
 गयशः समदिदा । काष्ठजा प्री न ग का लो । तर्पणे
 धातजा चैव शृंगजा च यथा तर्पण मिह प्रीतिभावः प्रीति
 क्रमे । जोगलानूपसामान्यदेश करणञ्च । न ग प्रभुः प्रीणात्
 जानां महीभुजां । छत्रदादव विस्मयक । प्रीणाति कोथवज
 उत्रेयः काष्ठजाया विनिश्चयः नानिति हलायुधः । प्रीणीते
 कनकं रजतं तापं पित्तलेसी इति उर्गादासः ॥
 सकंतया । लोहे सर्वेचसर्वा प्री उ य प्रीतो ॥ कालो ।
 हं मादिमादिदण्डाभुवो । गता प्रीति विह प्रीतीभावः । उ य
 मेवोपयुज्येत कालकीर्तिप्र यः प्रीयते प्राणयिषु । इति
 साधनी । सहगणो महिषा हलायुधः । इति उर्गादासः ॥
 एणञ्च सिंहजाता प्रसाधनी । प्रीः स्त्री प्रीतिः । इतिकथात्
 गजदेतसमुद्रता राजा मेवो दीकायां उर्गादासः । प्रयसाति
 पयुज्यते । अत्रापि रत्नविन्या भक्तिः । यथा । विशः प्री ही
 सो जेय श्रामरदेउवत् । इति डी ची पी यी प्रः । सादो

ति प्रीणि प्रीणि कमात् प्रीही सि तृतीयेन यथा कमात् ।
 डी ची पी पी प्री संज्ञानि स्युः चतुर्थेन त पिहनेन नाभि लि
 इति मुग्धबोध्याकरणे ॥ गगुदानिच । जानु जांचे तथा
 पु उ सपणे । रेफयुक्तः ॥ पादो पंचमेन त सर्वदा । स
 उ प्रवते । इति उर्गादासः ॥ वेमस्मीणि घट्टेन सप्तमेन त
 प्रुव उ दहि । उ घोषितापु नाउयः ॥ दम्भलोमाद्यष्टमेन
 ह्य । दहि भस्मीकरणे । इति वीर्यञ्च नवमेन त । दशमे
 उर्गादासः ॥ नच एतान् तमता हृदिपयं
 प्रुव ग सेके । सैती । त्वेहे यः । इति सुदितत्वधनकर्म
 ग पुष्पाति पुशोय । सेकस्या पुराणवचने ॥
 ने मोचन मिति धातुप्रदीप प्रेतपत्तः ॐ गौनचोदासिन
 महमल्लो । इति उर्गादासः ॥ कृष्णपत्तः । तत्र मृतस्य पादं
 प्रेतोल त क चापले । अ एणविधिना संवत्सरिके ग्रहं
 स्वस्मरतीयोपयः । अपिप्रे कर्तव्यं । यथा । आषाढ्याः पंच
 होलत् । चापले पंचलीभावः मेपत्ते कस्यासेस्तेदिवाकरे ।
 इति उर्गादासः ॥ यो वैश्राहं नः ऊर्ग्यादेक
 प्रेतदेहः उन्नी प्रेतशरीरं ॥ स्मिन्नपि वासरे । तस्य सेव
 यथा । कृते सपिण्डीकरणे तसं यावत्तप्राः स्युः पितरोभु
 नः संवत्सरान् परं । प्रेतदेहेप वं । नभा वाय नभस्यावा स
 रित्यज्य भोगदेहे प्रपद्यते ॥ लमासो यदाभवेत् ॥
 इति तिष्ठादितत्त्वधनविस्मय सप्तमः पितृपत्तः स्नादयेवैव
 मीनरीयवचने ॥ तपंचमः । इति । तत्र मृतस्य
 एरक्तपिण्डदानेन तउत्तपति सपिण्डीकरणार्हं यत्र यत्र
 रथ्या । शिरः स्वाद्योन पिहारे प्रदीयते । तत्र तत्र त्रयं ऊर्ग्या
 नप्रेतस्य क्रियते सदा । द्विती हर्जयिता मृताहनि । असा
 येन त कर्णानि नासिकांतु स वासो तयोयस्य प्रेतपत्तेः
 मासतः ॥ गलोस भुजवह्ना यवा पुनः । सपिण्डीकरणार्

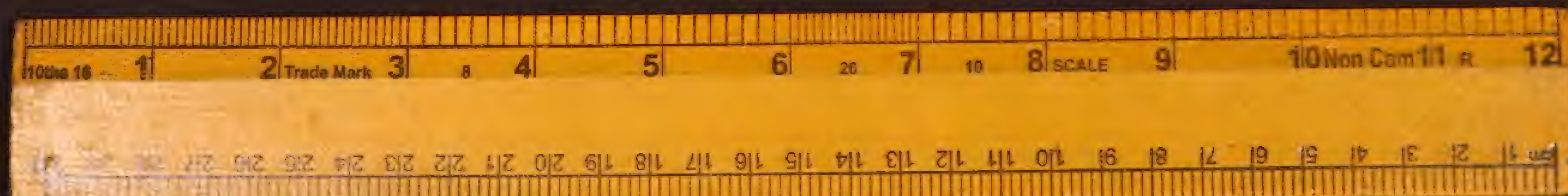

हं तस्याक्तः पार्वणे विधिः । इति आह विवेकः ॥ साधि
इति शोचोक्तेन प्रत्याधिकं
वैणविधिना कर्तव्यं । इति
मलमासतत्वे ॥ तत्र निधि
इतिनेपि तिलतर्पणं कर्त
व्यं । यथा स्मृतिः । तीर्थे ति
विशेषेच गंगायां प्रेतपत
के । निधिदेऽपि दिनेक्यथा
तर्पणं तिलमिश्रितं ॥
इति च मलमासतत्वे ॥
प्रेतश्राद्धं स्त्री प्रेतोदेषक
श्राद्धं तदनुष्ठानं यथा ॥
तत्र गोभिलः । अथैकोद्विष्ट
मेकं पवित्र मेकाः चणकः
पिण्डो नावाहने नात्रोक्त
रणं नात्र विशेषदेवाः स्वदि
तमिति तस्मिन्प्रश्नः । उपतिष्ठ
ता मित्यक्षय्यान्ते अभिर
क्षता मिति विसर्गोऽभिरतो
ऽस्तीति प्रतिवचन मेतत् प्रे
तश्राद्धमिति । इति आह तत्
तच्च नवश्राद्धं तत्सामिक
कर्तव्यं चतुर्थ पंचम नवमे
कादश्याहेषु प्रेतश्राद्धं ।
यथा यमः । चतुर्थे पंचमेवैव
नवमेकादश्याहेषु । यदा ही
यते जंतो स्तत्रवश्राद्धमुच्यते

इति आह विवेकः ॥ साधि
निरग्रभयकर्तव्यं श्राधश्रा
हादिसिपिणीकरणेते श्राद्धे
यथा । हादश प्रतिमास्यानि
श्राधं घान्नासिके तथा । सपि
करणं चैव इत्येतत्तथाहोचरं
इति आह तत्वे ॥
अनुचदश्राद्धं । तत्त संवत्सरं
यावत् प्रत्यहं प्रेतोदेषकात्
जलदानं च । यथा । पारकः
ग्रह रश्मि मसै वास्याणयो
दक्तं भेद दद्यात् पितृमयेके
निशुनेति । ददतीत्यर्थः । इति
श्राद्धविवेकः ॥ यथादितीर्थ
द्वयादिप्राप्तिनिमित्त मेकोद्वि
ष्टश्राद्धं । यथा । पितृयत्नेन
निर्वर्त मासिके श्राद्ध पवत
श्राद्धं प्रतिरुचौ चैव मातापि
त्रो स्मृताहति । असपिणीक
ते प्रेत मेकोद्विष्टेन तर्पयेत् ।
तेनोचदश्राद्धं मृताहविदि
तमासिके तथा विशिष्टी
र्थं दद्यादिप्राप्तौ प्रेतश्राद्धक
रणोच्छायां मातापित्रो स्मृता
इति च असपिण्डकृते प्रेत
मेकोद्विष्टेन तर्पयेत् । इति
श्राद्धतत्वे ॥

प्रेमभक्तिः स्त्री स्नेहयुक्तश्रीक
ससेता । विस्वेकोतिकममता ।
तल्लक्षणं । यथा । नादपंचरा
त्रे । अनन्यममता विस्मै ममता
प्रेमसेसुता भक्तिरित्युच्यतेभी
का प्रकलादोदर नारदे रिति
प्रेमभक्तेश्च साहास्यभक्तेश्च
हास्यतः परे । सिद्धमेव यतो
भक्तेः फले प्रेमेव निश्चितं ॥
अथ प्रेमसम्पत्तिविज्ञानं ॥
सप्तमस्कंधे श्री प्रकलादस वा
लानुशासने ॥ निशम्य कर्मा
णि गुणानवत्पान् वीर्याणि
लीलातनुभिः कृतानि ॥
यदातिहंषीतुलकाश्रुगद
दं प्रोतकण्ठ उद्गायति तत्प
तेव ॥ यदाग्रह प्रसन्न इव क्वि
दुसत्याकन्दते ध्यायति वत्
तेजनं । सुकः स्वसन वक्ति
हरे जगत्पते नारायणेया
मसति गंतव्यः । तदा प्रसा
दं मुक्तममलबंधन सदाव
भावानुशयाकृताकृतिः । निर्द
यपीजानुशयो महीयसा भ
क्तिप्रयोगेण समेयथोत्तमं ॥
इति श्रीहरिभक्तिविलासे ॥
विलासः ॥

प्रेमभ ११७१ सुष
प्रेमभक्तिः स्त्री स्नेहयुक्तश्रीक
ससेता । विस्वेकोतिकममता ।
तल्लक्षणं । यथा । नादपंचरा
त्रे । अनन्यममता विस्मै ममता
प्रेमसेसुता भक्तिरित्युच्यतेभी
का प्रकलादोदर नारदे रिति
प्रेमभक्तेश्च साहास्यभक्तेश्च
हास्यतः परे । सिद्धमेव यतो
भक्तेः फले प्रेमेव निश्चितं ॥
अथ प्रेमसम्पत्तिविज्ञानं ॥
सप्तमस्कंधे श्री प्रकलादस वा
लानुशासने ॥ निशम्य कर्मा
णि गुणानवत्पान् वीर्याणि
लीलातनुभिः कृतानि ॥
यदातिहंषीतुलकाश्रुगद
दं प्रोतकण्ठ उद्गायति तत्प
तेव ॥ यदाग्रह प्रसन्न इव क्वि
दुसत्याकन्दते ध्यायति वत्
तेजनं । सुकः स्वसन वक्ति
हरे जगत्पते नारायणेया
मसति गंतव्यः । तदा प्रसा
दं मुक्तममलबंधन सदाव
भावानुशयाकृताकृतिः । निर्द
यपीजानुशयो महीयसा भ
क्तिप्रयोगेण समेयथोत्तमं ॥
इति श्रीहरिभक्तिविलासे ॥
विलासः ॥

सुष ३ दहि । ३ सोयि
ता सुष । इति उगीदासः ।
सुय य ल दहि । सुयस्य
ततीययुक्तः । य सुषति ।
सुषत । प्रलोष । इति उ
गीदासः ॥
सुस ३ य दाहे । विभागे ।
सुसस्यततीययुक्तः । ३३
सुसस्यततीययुक्तः । य सु
सति । इति उगीदासः ॥
सुव ३ उ सेवने । सुन्य
स्यततीययुक्तः । ३४ सुपि
सुवत । ३ सुवते । इति उ
गीदासः ॥
सुल भक्षणे । ल सति
इति उगीदासः ॥

फ

फ फकारः । सुस ध्यानं
यथा । प्रलयोदवर्णाभो ल
तज्जिह्वा चतुर्भुजा । भक्ताभय
प्रदा नित्यं नाचलेकारभूषितो
एवं ध्यात्वा फकारेण तन्मंत्रं
दशधा जपेत् ॥ इति वर्णो

हारतंत्रं ॥ अस्य नामानि यथा
फः सती इति एली एसा वा
पाथो जनादेनः । जया पाद
शिखा रौद्री फेतकारः प्राणि
नीप्रियः । उमाविदेगमः का
लः कुजिनी प्रियपावको ॥
प्रलयाग्नि नीलपादोऽक्षरः
पशुपतिः प्राणी ॥
फतकारो यामिनी व्यक्तापा
वनो माहवर्धनः । निष्कल
नागहंकारः प्रयोगा ग्रामाणी
फले । इति नानातंत्रशास्त्रं ॥
फक्त अस्य वहाये । शनैर्ग
तौ । कोपयः । फक्तुति ल
लः कुजिते अवहारतीत्यर्थः
फक्तुति दृष्टो मन्त्रं गच्छती
त्यर्थः । इति उगीदासः ॥
फला ए निस्तेहे । ए फेलातः
यफेलातः निस्तेहे अनायासे
नोत्पत्तिः । फलाति वाञ्छिते
प्रीयते अनायासेन जाते ।
असौव ज्योतस्य निष्ठायां अ
नायासकृते फलादे इत्यमरः ॥
अत एव रमानाद्योपि चतुर्दश
फला गतो इत्यत्र गते इत्यत्र
फलायति जने अनायासेन ज
नयतीत्यर्थे इत्याह । इति ॥

उगीदासः ॥
फला मि ए गतो मि फला
यति काणयति । ए फेलातः
गफेलातः । इति उगीदासः ॥
फणिनः वि गतः । निःसहितः
। फलायातोः कप्रत्ययेन नि
ष्पन्नः ॥
फणिनप्लवः पुं विस्मः । सप
पायायो गच्छति यः । इति
युत्पत्तिः ॥
फल जि आ भिदि । जिफ
लोः स्ति । आ फलितं फले
तेन । फलति काष्ठं ऊढारः ।
इति उगीदासः ॥
फल निष्पन्नो । इह नवपु
ककोमला मणीना रविकर
सम्बलिताः फलेति भासः ॥
ति भाविः । निष्पादनेऽपि
वाल्मीकिः । फलतिस्म य
स्यवरितस्तात्राय दिव्या गिरः
इति उगीदासः ॥
फल जगतो । ज फालः
फलः । इति उगीदासः ॥
फलं ज्ञी कर्मजन्यमुभाट्ट
उभट्टसम्भवस्त्रीनरकादि ।
तद्विविधं यथा । अनिष्ट मिष्ट
मिश्रं च विविधं कर्मणः फले
भवत्यस्यागिनो प्रेत न तु सं
यासिनो क्वचित् । इति श्री
भगवद्गीतायां ए अध्यायः ॥
अनिष्टं नाशकिते । इष्टं देवते
मिश्रं मनुष्यते । एवं विविधं
पापस्य पुण्यस्य उभयमिश्र
स्य च कर्मणा यत् फले प्रसिद्धं
तत्सर्वं मत्स्यागिना मेव प्रेत
पश्य भवति तेषां विविधक
र्मसंभवात् न तु संयासिनो
क्वचिदपि भवति । इति तट्टी
कायां श्रीधरस्वामी । वेदादीनां
फले । यथा । वक्रिप्रति मरीचि
वाक्यं । स ते प्राह फले इति
वेदस्य च धनस्य च । दास्य फल
स्य विप्रादेः सर्गायवर्गहेतवे
वक्रिरुवाच । अग्निहोत्रफला
वेदा दत्तमुक्तफले धने । २
तिष्ठतु फला दाराः शीलवृत्त
फले फलते । इति वक्रिपुराणे
नित्याह्निकस्नानविधिनामा
ध्यायः ॥ लवणादिसेवायां
फलस्य ज्ञेयं यथा । ताम्रलो
स्त्वयि संयोगालवणयोर्नो नपि
एकं । फले वितयसे यो गादत्र
भवति तत्तत्फलात् । इति रामाच
नचैदिकाश्चतवचनमिति केचित्

फलकासः वि कर्मफल रक्षयइतैः फलभाशु मय
कामी। यथा। धर्मनामिनि रिच। इति श्रीभागवते ६ स्कंधे
कामकाः फलकाया नराय ॥ अध्यायः ॥
माः। प्रवयेति जगन्नाथं तेका फलादी वि फलकामी। य
मानाप्रवेसत। इति मलमास था। सर्वसत्केषुकतेया प्रतिष्ठा
तत्तथत विमुथमीनरीय त विधिना बुधेः। फलाधिभिल
तीयकाएडीयवचने ॥ प्रतिष्ठं यस्मान्निष्फल उच्यते
फलदः वि फलदाता। यथा इति मठप्रतिष्ठातलथत ह
विशिष्टफलदा कन्या निष्ठा यशीसंपेच रवीय सैकषण
माने विमुक्तिदा। इति मल काएडीयवचने ॥
मासतत्तथत विमुपराणवच फलशाली वि फलाश्रयः
ने ॥ फलप्रदः वि फलदाता। य यथा। परममेवेन धातुधेज
था। कीर्णीहि भो फलानीति स फलशालिते कर्मले। इ
श्रुता सत्वर मुच्यतः। फला ति कर्मलक्षणो सारमंजरी।
धीयाय मादाय यथे सर्वफ फलासंगे ली कलासक्तिः।
लप्रदः। इति श्रीभागवते ६ यथा। त्यक्ता कर्मफलासंगेति
स्कंधे ॥ अध्यायः ॥ त्यटमो निराश्रयः। कर्मण
फलभाक् वि फलभागी। य भिप्रवृत्तोपि नैव किंचित्क
था। मास यत्न तिथीनांच निमि रोतिमः। इति श्रीभागवतीता
ज्ञानांच सर्वेशः। उलेखन मऊ यो प अध्यायः ॥
काणेन न तस्य फलभागभवेत् फलेसक्तः वि फलासक्तः
इति तिथ्यादितत्तथतत्तथतव फलकामी। यथा। भागवती
स्यांउभविष्यपराणवचने ॥ ता। युक्तः कर्मफलेत्यक्ता
फलविक्रयिनी वि फलविके प्राप्ति माप्नोति नैष्टिकी। य
त्री कुजशायिनी इति हिंदीभा युक्तः कामकारेण फलेसक्ते
षा। यथा। फलविक्रयिणी न निवध्यते। फलेसक्तः सफल
स्य अुतेपात्यकरहयं। फले लायेदं कर्म करोमीत्यवे फले

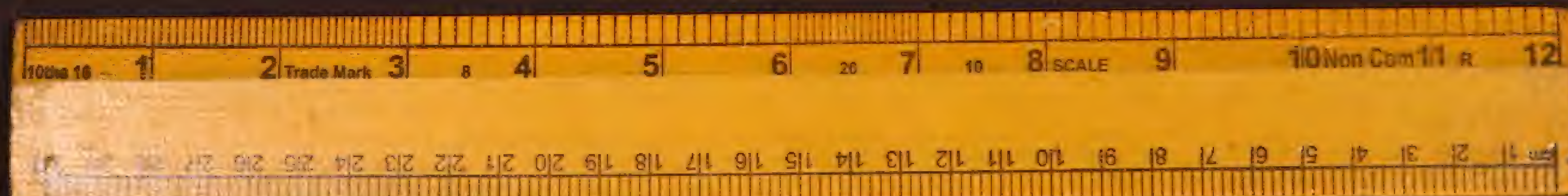
सक्तो नितरां वंथं प्राप्नोति। इति मलमासतत्त ॥
फलकृष्टः वि फालेन कर्षि इमं कुमः। भवेत्तालस्येतेषां
तभस्यादिः। यथा। नम्रं पथि लक्षणं भियज्ञावरः। फिरंगी
कुर्वीत नभस्मानि न गोवृजे। त्याः प्रसंगत इति विशेषांथी।
नफालकृष्टेन जले न चित्या न उपमाह। फिरंग सिवियो
च पर्वते। इति मानवे प। सेयोवाहाभ्यातरत स्तथा।
अध्यायः ॥ निचबुवे ॥ तत्र वासः फि
फिरंगः पुं स्वनामाख्यातश्रेष्ठ रंगः स्वादिसोदसदृशेण्यरु
देष्टाः। यथा। एवाम्राये नव क्। स्फुटितोव्रणवदेयः सुख
शते षडशीतिः प्रकीर्तिताः। साधोपिसमृतः। सन्ध्या
फिरंगभाषया मंत्रा स्तेषां सं भोतरः सस्याउभयो लक्षण
साधनादुवि। अधिपा सागला युतः। कष्टदोतिविरस्यायी
नांच संधामेष्वपराजिताः ॥ कष्टसाध्यतमश्रुसः ॥
इरेजा नव षट् पंच लंडुजा उपद्रवानाह। कार्पपवल्ल
श्यापि भाविनः। इति मेरु यो नामाभंगो वक्रश्रुसद
तत्रे १३ प्रकाशः ॥ रोगवि ता। अस्थिप्रायोः स्थिवकत्वे
शेषः ॥ अथ फिरंगस्य निरु फिरंगोपद्रवा अमी ॥ साध
क्ति माह। फिरंगसंज्ञकेदेशे त्वादिक माह। वहिर्भवो भवे
वाङ्मल्पेनैव यद्भवेत्। तस्मा त् साधो नूतनो निरुपद्रवः
त फिरंग इत्युक्तो व्याधिर्वा ग्राभ्यतरस्त कष्टेन साध्यः स्या
धिविषाग्देः ॥ तस्य विप्रकृ दय मामयः ॥ वहि रलभ्वो
ष्टं निदान माह। रांधरोगः जीर्णः स्त्रीणसोपद्रवेयुतः।
फिरंगो अयं जायतेदेहिनी धु दोधो व्याधि रसाधोय मितु
वं। फिरंगिणोति संसर्गात बु मुनयः परा ॥ शुष्कफिरंग
फिरंगिणाः प्रसंगतः ॥ या स चिकित्सा। फिरंगसंज्ञक
धिरंगरुजो होषदोषाण म शो नाशयेदेतद्रुचुः एव चि-

किन्तुकाः । लिखिते रसकर्म
रपाशने विधिरुतमः । ग्रनेन
विधिना तादस्तु वि शोथेन वि
दति गोधमचूर्णं सेनीय वि
दधात् सस्मृत्पिका । तत्तयो
निःक्षिपेत् सते चतुर्गुणमिते
भिषक् । तत्तस्तु उदिकां ऊर्ध्वा
द्यथा न स्यात्सोवहिः । सस्तु
चूर्णं लवंगास्य तोवटी मवध
लयेत् । दंतस्पर्शे यथा न स्या
त्तथा ता मधुसा मिलेत् । तो
वले भक्तयेत् पञ्चाब्दाकाश
लवणं रूपजेत् । अम मातय
मधानं विशेषात् स्त्रीनिषेवणे
कष्टं रसः १ पाद एतमानः
स्यात् त्वदिह एकसमितः ।
आकारकरभ आषि प्राहृ हे
कदयोस्मिन् । देकत्रयमितेनौ
३ त्वले सर्वे विनिःक्षिपेत् ।
संमर्द्य तस्य सर्वस्य ऊर्ध्वात्स
प्रवटी भिषक् । स रोगी भक्त
येत् प्रात रेकैका सेवुना वटी
वर्जयेदल्लवणैः फिरंगस्तस्य
नृपति । समशार्णिका वटी २
पादः कर्षमात्रः स्यात्तावदेव
हि गेयकः । तादुला अक्षमा
गः सस्तेषां ऊर्ध्वाच्च कजली ॥

तस्याः समवटीः ऊर्ध्वात्समि
मे प्रयोजयेत् । दिनानि सप्त
तेन स्यात् फिरंगो तो न स्या
यः । धूमप्रयोगः ३ । योतय
ष्वत्तापत्रसैः देक मिते
सं । हस्ताभ्यां दर्शयेत्तावत्तथा
वतस्तोन नृपति । ततः सेवे
दयेदस्तादेवं वासरसमकं ।
त्यजेत्तवण मन्त्रेव फिरंग
स्तेन नृपति ५ । चूर्णयेत्त्रि
व्यपशार्णमथोनिवाहमोषि
कां । यात्री च तावती रात्रि नि
वसोऽशभागिकां । प्राणमा
नमिदेष्टुं मन्त्रीयादेभसास
ह । फिरंगं नाशयत्येव वायु
माभ्यंतरे तथा ५ ॥ चोपचीनी
भवे चूर्णं प्राणमानं समाति
कं । फिरंग्याधिनाशाय भक्तये
लवणं त्यजेत् ॥ लवणं यदित
त्यक्तं नृपति तदाजनः । से
न्यवं सहितं भुंजीत मधुरापर
सेहितत् ६ । अर्धकर्ममिते
ते ऊरुं टकरसैः सह । त्वले वि
मर्दयेत्तत्र पलाईं गुग्गुलुति
येत् । तत्रार्ककरभं ऊर्ध्वं वि
फली च एष्यक एष्यक । अर्धक
र्ममिते सर्वे चूर्णयित्वा तनिः

क्षिपेत् ॥ तत्सर्वं मधुसर्पिभ्यो
द्विपलाभो एष्यक एष्यक । रुषः । अस्म प्रमाणं सर्वश
मर्दयेदथ तत्तादेदईकर्मि
तेरसे ॥ ब्रह्मः फिरंगो रोगास्त
स्यावश्यं विनश्यति । अस्या
पिचिरजातोपि प्रशाम्यति म
हाव्रणः । पतद्भक्तयतः शोथो
शुखस्य च न जायते । वर्जये
दल्लवणं मेकविंशतिवास
रात् १० । इति फिरंगीयिका
२ । इति भावप्रकाशः ॥
फिरंगोटी स्त्री रोटिकावि
शेषः । पाजोरोटी इति पाउरु
दि इति च भाषा । सा वता
लस्याथवा त्वर्जस्य रसेन म
धुरिकाजलेन वा मिश्रितो
गोधूमकणिका मधिककाल
मुत्रमे संमर्द्य गोलाकारं स्रले
स्रले निर्माय तन्मृपाकेन नि
ष्पादिता भवति । इति पाकरा
जेष्टः ॥
फिरंगीणी स्त्री फिरंगदेशो
द्भवनारी । यथा । गंधरोगः
फिरंगोयं जायते देहिनां धु
वं । फिरंगीरोगाति संसर्गात्
फिरंगीरणाः प्रसंगतः । इति
भावप्रकाशः ॥

फिरंगी ३ फिरंगदेशोद्भव
हेदृष्ट्यं ॥
फल विकास । कस्ती । लघुयां
तः । विकास इह कसज गता
वितिदेमांतस्य यनि इयं । वि
सर्वेतेनाथीतरवाचितया वि
कसनमित्यर्थः । फलानि मही
कालिका । इति उगीदासः ॥
फेलापः ५ स्वयंपतितफला
दिजीविमुनिविशेषः । यथा ।
वेत्तानसा वालिविलेपादुवराः
फेलाप वने । ग्रासे ऊटीचकः
एवं वक्तोदो हेग निक्षिप्यो ।
इति श्रीभागवते ३ ॥
स्तुये एष्यथायः ॥ वनेस्मि
ताम्रतारः । तत्र वैत्तानसाः
अक्रुष्टपयवृत्तयः । वालिवि
ल्याः नवे अत्रे लब्धे एवसेवि
ताम्रतारिनः । ओडेवराः प्रा
तरुत्याय योदिता प्रथमे प
पुंति तत आद्यतैः फला
दिभि जीवंतः । फेलापाः स्व
ये पतितैः फलादिभि जीवंतः
ऊटीचकः स्ताप्रमथसप्रधानः
वक्तोदः कर्मोपसर्जनी कृत
ज्ञानाभ्यासप्रधानः ॥

हंसो ज्ञानाभ्यासनिष्ठः । नि
क्रियः प्राप्ततत्त्वः । एतेच सर्वे
यथोक्तं श्रेष्ठाः । इति तद्दी
कायो श्रीधरस्वामी ॥
फेणायमानः वि उत्थितफे
णडुग्धादिः । फेण इव आचर
तियः इत्यर्थे फेणशब्दात् ॥
प्रत्ययान्तरे ज्ञानप्रत्ययेन
निष्पन्नः ॥
फेल मृ पतौ । मृ अपिफे
लत् विफलतः । इति उ
गादासः ॥

व

व वकारः । अस्य ध्याने । यथा
नीलवर्णं विनयनो नीलोव
रधरां यथा । नागहारेज्ज्वला
देवी हिभुजो पद्मलोचना
एवे ध्याता वकारेण तन्म
त्रं दशधा जपेत् ॥
तत्प्रणाममंत्रो । यथा । विश
क्तिमदितं वर्णं विविधामृतले
पिते । स्वयं कुंडलिनीदेवी स
ततं प्रणमाम्यहं ॥ इति व

र्णोद्धारतंत्रं ॥ अस्य नामा
नि यथा । वीवनी भूधरो
मार्गे चर्चरी लोचनप्रियः ।
प्रचेताः कलसः पत्नी स्यात्
एतः कपर्दिनी । एष्टवैशोभ
यामातुः शिथिलो यथा ॥
मुखविभुर्वलीचारा योहावि
लोचनप्रियः । लोदिनी तापि
नी भूमि मुपनिद्र वलिप्रियः
सुरभिस्तुलविसुप्त सेहोरोव
सुधाधिपः । षष्ठापरं चपेरा
चमोदको गगणप्रति । एका
बाळा मधुलिंगो शनिः कुंभ
हृत्तीयकौ । इति नानातंत्रशास्त्रे
वह्नीयान् वि प्रतिशयवकुलः ।
अथ मनयो रतिशयेन वक्तुः
इत्यर्थे वक्तुशब्दादीयसप्रत्यये
ननिष्पन्नः ॥
वठ पैये । पैये मिहसास
र्थी । वठति वीरो योहुंसम
र्थः स्यादित्यर्थः । इति इगी
दासः ॥
वन शब्दे । वणाति । इति उ
गादासः ॥
वनिम्हावः पं वणिजोपसः ॥
तत्पर्यायः । समान्तरं ३ वा
निजं ५ वणिजो ५ वनिकाशः

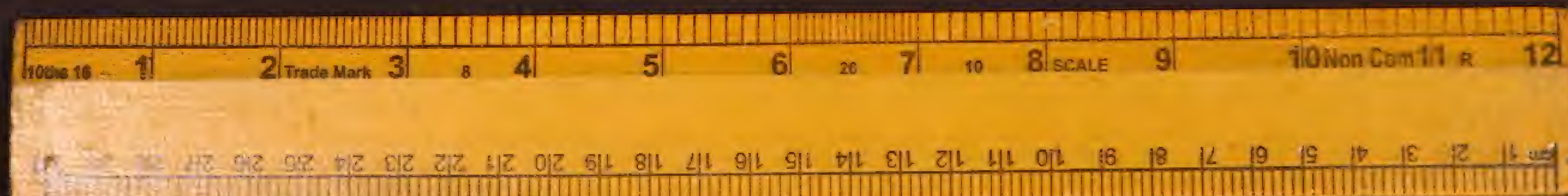
इति जटाधरः । वणिजो ५
इति शहरत्नावली ॥
वदा स्येय्ये । वदति पर्वतः ।
अवादीत अवदीत । हसादेः
सम इत्यादिना वा दीर्घः ।
वृजवदेसादौ दंत्यादिवदेत्य
हणादिति प्राञ्चः । इति उ
गादासः ॥
वदरे क्ली शृगालकोलिः । शे
याकुल इति भाषा । तस्यैवा
यः । वादिरे ९ इति शहरत्ना
वली । कोलिमात्रे । ततप
र्थायः । कर्कन्धः १५ वदरः
१६ कोला १७ कोली १८ कु
वली १९ स्वाडफला २० गृध्र
नाली २१ पिच्छिला २२ ज्वलः
२३ इति च शहरत्नावली ॥
वय क वन्ये । कवाधयति ।
इति इगीदासः ॥
वय ३. निन्दे । वन्ये । ३. वी
भतसते खले लोकः । वयते
तत्र सादयो न प्रयुज्यन्ते ।
इति रमानाथः । सावधिष्टाज
रायं मा मितिभट्टिप्रयोगः ।
इति इगीदासः ॥
वयकर्म क्ली प्रणवियोगफल
क व्यापारः । तद्वैदिकपर्यायाः । पदे च सिद्धे ॥ इति

दध्नोति १ मृशति २ धरति ३
धरति ४ वृणाति ५ वृशति ६
वृणाति ७ कुंतेति ८ मृशति ९
नभते १० अद्वेयति ११ स्तृणा
ति १२ स्नेहयति १३ यातयति १४
स्फुरति १५ स्फूलति १६ निव
येत १७ अवतिरति १८ विद्या
तः १९ आतिरत् २० तलित २१
आखंडलः २२ दुणाति २३ रत्ना
ति २४ शृणाति २५ शान्नाति
२६ टणोल्लि २७ ताल्लि २८
नितोपाते २९ निवर्हयति ३०
मिनाति ३१ मिनाति ३२ धमति
३३ इति त्रयसिंशद्वयकर्मणाः
इति वेदनिर्देशो २ ॥
अध्यायः ॥
वन द उ उ. याचने । द उ.
वनुते । उ वनित्वा वत्ता । इति
इगीदासः ॥
वन्य औ ग वन्ये । औ अमान
तस्तीत । ग वणाति । वस्तानेण
ठमुंच मुंच शपथेः किं धर्ते
निर्वयसे । इत्यपवादः । निर्व
यते इति पाठा मिति रमाना
थः । वस्ततस्तु अस्य गणकु
तानित्यतया जे रभावे आत्मे
पदे च सिद्धे ॥ इति

उगीदासः ॥
 वसु क वसु । क वसुयति
 इति उगीदासः ॥
 वसुदत्ते स्त्री पितृमातृभ्यां
 ते स्त्रीयते । यथा । यासुव
 ल्पः । वसुदत्ते तथा शुल्कम
 न्वाधेयकमेव । अग्रजाया म
 तीताया वसुवास्तदाप्रयुः ।
 वसुदत्तपदेन कन्यादशायाय
 त्पितृभ्यां दत्तेतदुच्यते । इति
 दायभागः ॥
 वंध्याककौटकी स्त्री तिलक
 कौटकी । तत्पर्यायश्रुत्याः ।
 वंध्याककौटकी देवी कन्याया
 गेसुरीति च । नागादि भक्तद
 मनी विषकंदकिनीतया ॥
 वंध्याककौटकी लक्ष्मीकफस
 द्वाणशोधिनी सर्पदंष्ट्रहारी ती
 र्त्ता विषर्प वियहारिणी । इति
 भावप्रकाशः ॥
 वसु गतो । वकारादिः ।
 ओष्ठवर्णचतुर्थपदः । वसुति ।
 इति उगीदासः ॥
 वसुवाहनः ७ मणिपरस्परज
 विशेषः । स च विजोगदाया
 अर्जुनाजातः । यथा । कदेण
 मया नकुलो निरमितं त

याज्ञेनः । इरावेत सुतृणो
 सताषा वसुवाहनः । मणि
 परपतेः सोऽपि तत् ७३ः ७
 त्रिकामतः । इति श्रीभागव
 ते ९ स्कन्धे २२ अध्यायः ॥
 अपि च । वेशं पायन उवाच ।
 श्रुत्वा तत्पतिः प्राप्ते पितरं
 वसुवाहनः । निर्ययो विनये
 नाथ आह्वयार्थं परः सरः ॥
 मणिपरस्परनेव मुपायोतेथनं
 जयः । नाभनेदत्त समेथानी
 सात्रयममनुसरन् । इति ।
 भर्तारं निहते दृष्ट्वा प्रवेच्य
 तितं भुवि । चित्रागदा परि
 उक्ता प्रविवेशराजिरे ॥
 इति च महाभारते । प्राश्नमे
 धिके पर्वणि ८ अध्यायः ॥
 वसु य शिवसुजाते कपोल
 वाद्यविशेषः । तत्तु उकार अ
 कार मकारात्मकं शिवप्राण
 वस्वरूपं । यथा । डिम डिम
 डिम डिम डिम डिम डिम डिम
 मरु डमरु वादयन् सुसुनादे
 वसु वसु वसु वसु वसु वसु
 भूमितदशशिखी स्तालमानेन
 त्त्वन । कर्पूरसिक्तभस्मापि
 तपदुज्ज्वलविरुद्धाक्षमालो

मायायोगीदशास्त्राचरमण प्राणहीनस्य समुद्दिं प्रतिवधा
 ७३ः प्राणो प्राणसीत् ॥ ति इत्यर्थः । अथ सौम्ये अनेने
 इति रामलीलामृतकाव्ये ॥ मयते । वलमनेन लोकः ।
 वरुणवीजे । यथा । नासापेटे इति उगीदासः ॥
 धृत्वा वमिति वरुणवीजस्य च वल उ. दाने । वधे ॥
 तपश्चिवास्त्रेण कंभकं कृत्वा निशूणेण । उ. वलते । इति
 तस्माललाटस्य चेदाङ्गलितस उगीदासः ॥
 यथा मातृकावर्णालिकया वल क उ. निशूणे । क उ. बाल
 समस्तं देहं विरचय्यलमिति ७ यते धर्मं धीरः । अयंकैश्चि
 द्धीवीजस्य हार्दिशदारजपेय दे न मयते । इति उगीदासः ।
 हेमदं विविंशदक्षिणेन वधे वलं स्त्री सामर्थ्यं ॥
 रेचयेत् । इति भूतमुद्दिप्रक तत्पर्यायः ।
 रणे तेजसारः ॥ महः ११ शुष्म १२ । इति शु
 वस्तु गत्यां । वस्तुति । इति हरत्तावली ॥ अर्जुनः ७३ । इति
 उगीदासः ॥ जराधरः ॥ तद्देदिकपर्यायाः
 वर्ध गत्यां । वर्धति । इति जोजः १ पाजः २ प्रावः ३ तवः
 उगीदासः ॥ ४ तरः ५ तलः ६ प्रादः ७
 वर्ध उ. स्मृति हिंसा दान वाधः ८ नृम्यां ९ तविषी १०
 वाह । रेफोपधः । उ. वर्धते शुष्म ११ शुष्म १२ शुष्म १३
 इति उगीदासः ॥ दत्तः १४ वीलः १५ व्याले १६
 वल क म जीवने । क म रुषसहः १७ यहः १८ वधः १९
 वलयति । इति उगीदासः । वर्गः २० वृजने २१ वृक २२
 वल ज धाम्यावरोधे । जी मयना २३ पौष्पानि २४ धाणि
 वने । ज बालः वलः । धनस्य सिः २५ दवितां २६ सेदासः
 भावो धाम्यं समुद्दि स्तस्य २७ शस्त्रं २८ इत्यष्टाविंशति
 वरोधः प्रतिबंधः धाम्यावरो वलनामाति । इति वेदनि
 थः । वलति प्राणहीने विधिः अर्जुनो २ अध्यायः ॥

वला स्त्री वात्सलोकः। वादि
याला इति भाषा। तत्पर्यायः।
प्रीतपाकी ११ वात्स १३ वा
दी १५ विनया १५ वात्सली
१६ वाटिका १७ इति शब्द
त्वावली ॥

वलिः पुं देवतादेशेन जाता
यौपकल्पितच्छागादिः यथा
भविष्ये। प्रजानामहिषाणां
चमेधानां च तथावधात्। प्री
तायेदिपिवहुनि मांस शोणि
ततर्पणः। इति। पशुजात
एवंकरुणशीर्षयो वलित्वे।
यथा। स्थाने नियोजयेत्तं
शिरश्च सप्रदीपकं। एवं दत्त्वा
वलिप्राणिं फले प्राप्नोति सा
धकः। इति चडगीत्सवतत्वं
तच्छेदनायैवङ्गलक्षणं मा
ह निवन्धतंत्रे। हादशांगु
लिको मुष्ठा दीर्घाहात्रिशदं
गुलः। षडंगुलस्तु विस्तारः
खड्गः कार्यो विभूषणः ॥ छे
दयेत्तत्र खड्गेन वलिं एवं सुख
स्थिते। अथ वोत्तरवक्त्रं चस्त
यं एवावतस्ततः। सकृत्प्रहा
रणे वलिहनने तदभावे दो
षं चाह तत्रैव। हन्यदेक

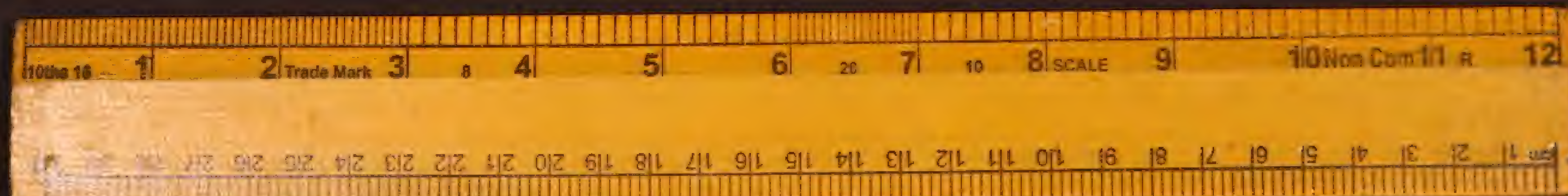
प्रहारेण स्वयं वा चान्यतोऽपि
वा। यद्यप्येकेन जातेन वलि
च्छेदेन जायते। तद्वन्मया
प्य च महान् कर्तुं हेतुः प
दे पदे ॥ तंत्रोत्तरे। एकखड्ग
प्रहारेण पशुं धत्त न हन्यते
तदा विज्ञे विजानीयात् क
र्तुं वा छेत्तरेव वा ॥ निवन्धेपि
यशोहातिः ज्ञानहानिश्चायं हा
ति स्ततः परं। पुत्रहानिः स
ते सत्ते तदसत्ते निजक्षयः ॥
अतः सद्यो महेशानि तत्तोमे
हामयेत्सुधीः। होमादेव भ
वेच्छानि स्मरते वनसेवायाः
प्रकारोत्तरप्राप्तिं माह तंत्रे
व। हन्यादेकप्रहारेण चान्य
था दोष मावहेत्। तच्छांते
जपेदिद्यां तारादेयाः सदस
कं। सदसं जुहुयात्तोमेह
याहास्वर्णमाषकं रुधिरं
तुपावर्त्यैव तदेयं कदाचनानि
लिमन्तं समादाय भगवत्ये
निवेदयेत् ॥ निवन्धे। यद्यप्य
केन जातेन महिषो न वै छि
द्यते। तद्वन्महतीहानिः क
र्तुः पुत्रादिसेपदं। यस्मात्तज्जा
यते देवि नतः प्राप्तिं समाच

रेत्। आनीय महिषं तत्र जाते चतुर्थी प्रोणितां न्यसेत् ॥ अप
यित्वा चतुर्थे। साक्षिभिर्लो
मसहितैर्जनेदेवि यथायतः
तच्छास्त्रे जपेदिद्यां काली
वा तारिणी परा। अयुते परमे
शानि सहसे वापि साधकः।
सहसं विल्वपत्रैस्तु जुहुया
त्संस्तुतेः नले। ब्राह्मणं वा
गुरुं वापि वरयेत् वसुभिः प्रि
ये। पंडितं वरयेद्वायु वज्रमान
पुःसरं। ततः स्वर्णं वास्त्राणां
यतस्मै दद्यात् पुष्पां प्रये। प
वंचेद्यजमानस्य प्रातिभरति
नित्यशः। ऊत स्तस्यैव शंका
स्यात्तद्विस्तृतसरावधि। अ
थ वा सर्वतोभदे नवजंभे निधा
पयेत्। सौवर्णं राजतमापि ता
म्रं वा तैजसं वा। मार्तिकं
वाचरेत्तत्र वित्तशंभुं नचाचरे
त्। तत्रैव कालिको तारांत
यामहिषसर्दिनी। यजेद्वात्रि
पुरां देवीं समस्तारस्मिमेदितां
ऊलदीपैस्तथा वसै र्थन या
त्यादिभिः प्रिये। एजयेत्पर
मेषां नी वित्तप्राप्तविवर्जि
तः ॥ वलि मयं ह्यागलेवातरु
णंच सुलक्षणं जातयित्वा प्रोभा
ने

चतुर्थी प्रोणितां न्यसेत् ॥ अप
रं प्रोणितां तत्र राजते त्वपरेय
सेत्। असृग्भिर्लुपयेद्देवीं व
समानविधानतः। एकेन वदु
कादींश्च तथैकेनापि भैरवान्
अपरेणापि लेशे प्रानयेन यो
गिनी गणं। तर्पयित्वा ततः प
श्चादेत्या स्तर्पणं माचरेत्। द
क्षिणांतं ततः कृत्वा पठेत्त्राम
महस्रकं। यथाशक्ति महेशा
निभूयो देवीं च दे यजेत्। चट
वक्त्रे वामस्य श्चैतोऽंबरप्रावि
को। जस्रकृच्च निःक्षिप्य चत
कं सफलात्ततः। पिथाय ऊंभ
वर्जं च लोभेणाच्छादयेत् पुनः
जप्त्वा नत्वा ततः साध्यं तजानी
य सहस्रहृते। नदत्तस्य पंचवा
द्येषु मूर्तैर्तैश्चोभने सुधीः ॥
अभिषिचेत्सात्कारैर्नियमाने
च साधकः। समं गलाभिनीरी
भिः क्षिप्रपुष्पात्ततोचिते। अर्चि
तानो हिजातीना माशीर्वाटप
रं सरं। करेणस्य शिरःस्थं
प्रयुंजीताशिषे पुनः ॥ भद्रं स
शिवं चास्तु महासायाप्रसीदत
स्तेन त्वां सदा देवाः सम्यदा
संतु सर्वदा ॥ अथोत्थाया-

भिषिक्तः सन् तोषयेद्वाह्य वलिदाने क्री श्रीकृष्णार्ध
 एतन् धनैः । एवं चेद्यजमानस्य देभस्तन्निवेदितेनैवेद्योपादाने
 शान्तिर्भवति नित्यदा । प्रसंगा यथा । अथ वलिदाने । ततो
 हलिविज्ञस्य शान्तिकर्म निवृ जवनिको विद्वानपसाययथा
 पिते । सर्वसंपत्करं उंसोसर्वे विधि । विष्णुकर्मेनाय भगवै
 भाग्यसिद्धिदे । भूतेचउनिमि वेद्योपां निवेदयेत् । तथा
 ज्ञादावप्येते शान्ति साचरेत् च पंचरात्रे श्रीनारदवचने ।
 इति निबंधतंत्रोक्त वलिवि विष्णुकर्मेनाय दातव्यं नैवेद्यं
 च शान्तिसंग्रहः ॥ तच्छतांशकं । पादोदकं प्र
 अथ च । एकलव्यप्रहारेणपु सादेच लिंतेचउंस्वराय च
 यत्र न हन्यते । तदा विज्ञेविज्ञा तद्विधिश्चाक्तः । मुखादी
 नीयादातराच्छेत्तरेववा इति शानतः पात्रात्रैवेद्योपांसु
 प्रायश्चित्त माह । हन्यादेक हरेत् । सर्वदेवस्वरपाय प
 प्रहारेण अथवा दोषमाव राय परमेष्ठिने । श्रीकृष्णसे
 हेत । तच्छांतये जपेदिद्या वायुक्ताय विष्णुकर्मेनायते
 उर्गावीजसहस्रकम् । सहस्र नमः ॥ इत्युक्ता श्रीहरे वीमे
 जङ्गयादेवै प्रदद्यात् सुगमा तीर्थोक्तिने समर्पयेत् । शान्ते
 यकं । इति कृत्यमहार्णवेव शोवा सहस्रोपा मयथा नि
 चस्यतिभिश्चे रुक्ते ॥ फलं भवेत् । पश्चाच्च वलिवि
 अपरंच । कालिकाप्रारणे । च तादिश्लोकावज्ञाय वैस्वतः
 द्वासेन कटारै स्तेदने मुख सर्वभ्यो वैस्वदेभ्यस्तंशतांश
 मिष्यते । हस्तन छेदयद्यस्त वितिवेदयेत् ॥ तौचश्लोको
 प्रोक्षितंसाधकः पशु ॥ पत्ति वलि विभीषणेभीमः कपि
 एवाथ राजेंद्रवस्सहस्रासवा लेा नारदोऽर्जुनः । प्रह्ला
 मुयात् । सतस्यसक्त । छेद दम्पांबरीयश्च वसवीयुस
 येतीत्ताखड्गेन प्रहारेण स तः शिवः । विष्णुकर्मेनेह
 रुदुधः । इति उर्गात्सवतत्वे वाक्रुराः सनकाद्याः पु

कादयः । श्रीकृष्णस्य प्रसादे गोः । तत्पर्यायः । पत्तिक्ती ३
 ५ सर्वे शुक्लं वैस्वतः ॥ इति जटाधरः । वालगावैव
 इति । इदे यद्यपि शुजतेदर्पण ती ५ इति प्रादुरत्नावली ॥
 पंगतः परं । तथापि भक्तवा वाक्रुः उं स्त्री भुजः । तत्पर्या
 तसल्यात् कृष्णस्यापिसेम यः दोषः ५ वाहः ६ । इति
 वेत् ॥ अथ वलिदानमाहा जटाधर प्रादुरत्नावल्या ॥
 त्म । नारसिंहे । तत्सुदत्त तद्देदिकपर्यायः । आषती
 शेषेण पार्वदेभ्यः समस्ततः १ चवाना २ प्रतीशू ३ अस
 पुष्पात्तते विमिश्रेणवलिय वाना ५ विनेयुसो ५ गभस्ती
 स्त प्रयच्छति ॥ वलिनावे ६ कवत्त्रो ७ वाह ८ भूरिजो
 स्वेनाय त्माः संतो दिवो ९ तिपस्ती १० शक्ती ११ भ
 कसः । शान्तिं तस्य प्रयच्छे रित्रे १२ इति हादशा वाक्रुना
 ति श्रिय माहोग्यमेवच ॥ मानि । इति वेदनिर्घण्टो २
 इति श्रीहरिभक्तिविलासे ८ अथायः ॥
 विलासः ॥ वृद्धः उं भगवदवताविशेषः
 वल्क ३ । स्तुति हिंसा दान तत्पर्यायः । यस्मैचक्रः ३
 वात्त अन्तस्थत्तीयोपथः । महासुनिः ३५ असमः ३६ ख
 उ. वल्कते । इति उर्गादासः ॥ समः ५० मेजी ५१ वलः ५२ गु
 वक्र वि आदिसंख्या । अनेकं एणकरः ५३ अकनिष्ठः ५४ वि
 तद्देदिकपर्यायः । ३६ १ ३० प्राणः ५५ वयः ५६ वकी ५७
 वि १ ३६ ३ भूरि ५ शस्यत ५ वागाशानिः ५८ जितादिः ५९
 विसं ६ परिणसो ७ व्यानसिः अहीनः ५९ अहेन ५९ महासुतः
 ८ प्राते ९ सहस्रे १० सलिले ११ ५२ इति प्रादुरत्नावली । महा
 कुवित् १२ । इति हादशावक्र वलः ५३ । इति जटाधरः ॥
 नामानि । इति वेदनिर्घण्टो ३ वयः उं विद्वान् । तत्पर्यायः
 अथायः ॥ विद्वयः ११ ररटक १२ सरी
 वालगाविस्ती स्त्री प्रथमगात्र १५ वेदी १५ वृद्धः १६ उहः १७

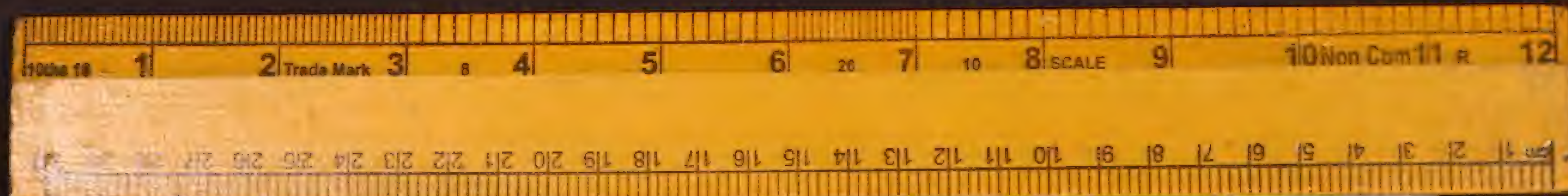

विधानाः २८ प्रसिद्धः १९ । इति कठोपनिषदि प्रथमा व
इति श्रुतवली । अतः ३ ली ॥ पुनरपि कर्मसुति मेवा
प्राप्तः ३१ स्वरूपः ३२ अ ह विद्योति । विद्याविकेतः वि
भिन्नः ३३ बुधानः ३४ क कृतो नाविकेतोऽग्निः वितोये
वितावेदी ३५ वमा ३६ वि न स विद्याविकेतः तद्विज्ञान
दितः ३७ करिः ३८ ॥ स्तदध्ययन स्तदनुष्ठानवान्वा
इति जटाधरः ॥ विभि मातृपित्राचार्यै रेखाप्रा
ब्रह्मकृच्च ली व्रतविशेषः ॥ य संधि संधाने मावाधुना
यथा । दृष्टान्तातपः । रजस्त सने यथावत् प्राप्येतत् ॥
ले तु ये नार्थावन्त्यात्स्यता तदि प्रमाणकारणं शुभेत्
तो यदि । सर्वतो पंचगव्यं रादवगम्यते । यथा मातृमा
ब्रह्मकृच्च मतः परं ॥ पंच नित्यादेः । वेद स्मृतिशिष्टैर्वा
गव्यपाने व्रतं तेनोपवा प्रत्यक्षानुमानागमे वीतेभ्योहि
सः ॥ ब्रह्मकृच्च मातृ जावा विमुक्तिः प्रसत्ता । विकर्मकृत
लः । अहोरात्रोषितोभूत्वा पौ इत्याध्ययन दानानां कर्तव्य
र्णमास्या विशेषतः । पंचग ति श्रुतिस्मृतिजन्मच मृत्युच
व्य पिबेत् प्रात ब्रह्मकृच्चविधिः जन्ममृत्यु । किंच ब्रह्मजन्म
स्मृतः ॥ तदप्राप्तो पुरा ति ॥ ब्रह्मजन्म ब्रह्मणे हि
लोकं दातव्यं ॥ शरणगर्वा जातो ब्रह्मजः ब
इति प्रायश्चित्ततत्त्वं ॥ ह्यज आसे ज्ञेयति ब्रह्मज
ब्रह्मजः ५ समधिष्णुदेहा तेः सर्वज्ञो ह्यसौ ते देवोऽत
भिमानिविराट् । सचक्षिणपरा न्तानादिगुणवन् इत्युक्तं
वर्माज्ञातः सर्वज्ञः । यथा । विद्या विदित्वा प्राप्नुतः निचाय्येष्ट
विकेत विभि रस्य संधिं विक च आत्मभावेन इमा स्ववृद्धि
मकृन्नरति जन्ममृत्यु । ब्रह्मज यत्ता प्राप्ति उपरति अत्यंत
ज्ञं देव मीमां विदित्वा निचा मेति श्रुतिश्रुत्येनैति वैराजं प
येमांशांति मरणे मेति ॥ दे ज्ञानकर्मसमुच्च

प्राप्तवनेन प्राप्नोतीत्यर्थः ॥ इति शंकराचार्यकृतभाष्ये ।
ब्रह्मकृच्च ली स्वनामात्मात्मा
त्याकारवृत्तः । तत्पर्यायः । भ भकारः । ब्रह्म लेखनप्र
प्राः ५ युषः ५ इति श्रुत वली ॥ कारेतरं यथा । किंचिदाहुं चि
ब्रह्मसायुज्यं ली ब्रह्मत्वेत ता रेखा वासादक्षिणातो गता
त्यर्थायः । ब्रह्मसायुज्यं ५ इति ततो वक्रा वामगता तासुवा
श्रुतवली ॥ यादयः क्रमात् । मृजुमात्रा
ब्रह्मसूत्रं ली यत्तोपवीतं । सथागता कोणादक्षगताप
तत्पर्यायः । उपवीतं ५ सा नः । महाशक्ति स्वरूपा सा
वित्रं ६ सावित्रीसूत्रं ७ इति ध्यान मस्य प्रचलते ॥
श्रुतवली ॥ तद्यथा । तद्विप्रं प्रभो महादे
ब्रह्मावर्तः ५ देवाविशेषः । वी नागकंकणप्रेमाभितो । ष
यथा । सरस्वती दृष्टादयो ह उभुजां वरदा भीमा रक्तपंक
वनद्यो र्यदेतरे । ते देवनिर्मि जलोचना । रक्तवस्त्रपरीधानां
ते देवा ब्रह्मावर्ते प्रचलते । रक्तपुष्पाप्रेमाभितो । चतुर्दे
तस्मिन्देशे य आचारः पारं रीप्रदां देवी सायकाभीष्टसि
पर्यक्रमगतः । वर्णानां सा दिदां । एवं ध्यात्वा ब्रह्मरूपं
नरालानां स सदाचार उच्यते तन्मंत्रं दशधा जपेत् ॥
कुरुतेत्रं च मतस्याश्रये च तत्प्रणममंत्रो यथा । वि
लाः पुरसेनकाः । एषत्र शक्तिसहितं वर्णं विविन्दु स
सर्विदेशावै ब्रह्मावर्तादन हितंप्रिये । प्रात्मादितत्त्वसंयु
तरः । एतद्देशप्रसूतस्य सका तं भकारं प्रणमाम्यहं ॥ इति
प्रादप्रजन्मनः । स्वेस्वचरित्रं तस्य नामानि यथा । भः कृत्वा
शिलेरत् एषिद्यो सर्वमानवाः भ्रमरो भीमो विष्णुमूर्ति नि
इति मानवे २ अध्यायः ॥ प्राभवो द्विरलेका भ्रमणे मृतं

यत्तत्सर्ववाचकः ॥ नक्षत्रं रोमशो विदुतास्यश्च हृषणा
भ्रमण दीप्ति वयो भूमिः यो सोतिर्भगः । शोतावेतो भगो
नमः । नाभि भद्रं महा वाङ् यस्याः सा गर्व मिह नेच्छति
विष्णुमूर्ति विताण्डकः ॥ प्रा विपिदः कर्पणकारः किंकरी
णात्मा तापिनी वज्रा विष्णु पदयो भगः । वंशवेतसपञ्च
पीच चंद्रिका । भीमसेनः स भो गजरोमोचनासिकः ।
भासेनः सुखा मायाप्रहसः विकटः ऊदिलाकारो लल्ला
इति नानातेजसास् ॥ लल्लायाभुभः । इतिस्कादेका
भक्तं क्ली प्रवृत्तः । तस्यमुखात् शीतवे ३ः शुभायः ॥
परिभाषकत्वे यथा । तं तुला भगवद्भक्तः ३ श्रीकृष्णभक्तियु
ः सुप्रसिद्धो गल्लवणयोगेन पि त्तः । अथ भगवद्भक्तानां लत्
एकं । फले वितयसंयोगादने णानि । सामान्यतः लैरो ।
भवति तत्तत्तत्तत् इति रामा विसृ रेव हि यसेष देवतावै
चैव चंद्रिका धृतवचन मिति सवः स्मृतः । अत्र विशेषः ॥
केचित् ॥ व्रत कर्म गुण ज्ञान भोगात्
भक्तमाहः ३ क्ली अज्ञाप्रसः सादिमतस्सपि । प्रेषुपि च
मातु इति भाषा । तत्पर्यायः । कृष्णस्य भक्ताः संति तथा तथा
पिच्छा ५ । इति जटाधरः ॥ तत्र व्रतिषु मध्ये भगवद्भक्ति
भगं क्ली ३ योनिः । तस्यस्य हेतुव्रतपरता भगवद्भक्तलत्
भासुभलक्षणं यथा । शुभः क ण । तथा च स्कादे श्रीमा
मठपृष्ठाभो गजस्कंधोपमोभ केहिय भगीरथसंवादे ।
गः । वामोन्नतस्तकयाजः प्र दपामीशेषसंयुक्तं दिने वै
जो दक्षिणाव्रतः । आधुरोमा स्तववलभं नोपासते मही
गूढप्रणिः स्वाश्लिष्टः संहतः पाल तेवै भगवता नराः ॥
पृथुः । त्वगः कमलवर्णभः प्राणायये नचाप्रति दिनेश
शुभोद्यत्यदत्ताकृतिः । कुरंगव प्यहरेः त्रैवाः । ऊर्वति जगत्
रूपोय शुलिकोदरसन्निभः राज्ञो सदा भगवता हि ।

ते उपोष्य हादृशी शुद्धांशौ तत्कपालादिमद्गुणपीलता
जागरणान्विता । अल्पोत्तुसा स्कादेतत्रैव । परडः लिनात्मडः लि
ययेद्यस्तु सर्वे भागवतानरः ॥ मय्येते ये नृपोत्तम । भगवद्
भक्ति न विद्युता येषां नचुता सानिरता स्तेनरा वैसवा तप
तिव्रतानिच । सप्रियः श्रीपति ततीयस्कंधे श्रीकपिल देव
येषां तेषु भगवता नराः ॥ कृत्तिसंवादे । तितित्तवः कारु
कर्मिषु भगवदपणादिता त णिकाः सुहृदः सर्वदेहिना ।
दाज्ञावद्वावा भक्तिहेतुसदा अजातपत्रवः प्रोताः साधवः
चारपरता तत्रैव । धर्मायै जी साधुभूषणः । पंचमस्कंधे कृ
वितं येषां संतानार्थं च मैथुने षभदेवस्य पञ्चानुशासने । महत्
पचने विप्रमुखायै ज्ञेया स्ते सेवा द्वार माङ्गविद्युक्ते स्तमाहा
वैसवा नराः ॥ अधुगोतु प रं योषितो संगिसंग । महा
धिप्रान्तकाले ३ः गृहमागतं ने स्ते समचिन्ताः प्रप्रातावि
योः तिथिपूजयेद्भक्ता वैस मयवः सुहृदः । साधवो ये
वः स न संशयः ॥ सदा एकादशस्कंधे श्रीभगवत्प्रद
चाररताः शिष्टाः सर्वभूतानु तोदवप्रप्रातरे । कपाल वक्तु
कम्यकाः । अचय स्तुक्तरागा तद्देह स्तितित्तुः सर्वदेहिना ।
ये सदा भगवता हिते ॥ सत्यसारोः नवद्यात्ता समः स
पात्रे वैष्णवमाहात्म्ये श्रीता कौपकारकः । कामाक्ष्यभितथी
रदास्त्रीयसंवादे । जीवि ते हीना मृडः अचि शक्तिचनः ।
यस्य धर्मायै धर्मा हर्षयै मे अनीहो मितभुक श्रोतः स्थिरो
वच । अहोरात्राणि प्राणार्थं मत्स्वरणं मुनिः । अप्रसन्नो ग
मन्ये वैसवे जने । लैरोच । तीरात्मा धृतिमान् जितघडगु
विसृभक्तिसमायुक्तान् प्रोत णः । अमाती मानदः कल्या मै
स्मान्प्रवर्तकान् । प्रीतो भव त्रः कारुणिकः कविः ॥ विसृ
ति योर्दृष्टा वैसवोसोप्रकीर्ति पुराणे यमतद्भटसेवादे । न
तः ॥ गुणवत्सुभक्तिहे चतति निजवर्णार्थमैतो यः सम

मति रात्त सुरुहिपक्षपक्षे । न यस्य जन्मकर्मभा नर्वाण्य
 नरतिनचलति किंचिदुच्चैःस्थि मजातिभिः । सज्जते स्मिन्नहं भा
 रमनसे त मेवेहि विसृभक्तं ॥ वो देहे वै सहदेः प्रियः ॥ भा
 ज्ञानिषु भक्तिहेतुज्ञानवत्ता वाः कथंचिद्वैतज्ञानास
 एकादश । सर्वभूतेषु यः क्तमानिता । भक्तिनिष्ठापका
 शेषज्ञावज्ञाव मात्मनः । भू जाता स्ततो सुतमतोदिता ।
 तानि भगवत्यात्मनोय भाग निष्ठापकाः परिपाकं प्रापकाः
 वतोत्तमः । तयस्वस्वपरउतिवि प्रोवेष्टु श्रीशिवकृष्णभेदकता
 हेद्यात्मनिवा भिदा । सर्वभूत वृहन्नारदीये । शिवेच परमे
 समः शोतः स वै भागवतोत्तमः शाने विलोच परमात्मनि ।
 ज्ञाता ज्ञाताय ये वै सोया समवुद्या प्रवर्तते ते वै भाग
 वान् यश्चास्मि यादृशः । भज वतोत्तमः इति ॥
 न्यनन्यभावेन ते मे भक्त त अन्यच्च तेष्वां भगवच्छास्त्रार्थ
 मा मताः । ईश्वरे तदधीनेषु परतादिकं । साक्षाद्रक्षात्मके
 वालिषेषु हियत्तुच । प्रेममे शुल्य लक्षणं लिख्यतेः पुन
 शी कृपोपेक्षा यः करोति स श्रीभागवतशास्त्रपरता स्ताये
 मध्यमः ॥ अर्चीया मेव हरेये येषां भागवते शास्त्रं सदाति
 एजा यः प्रहयेहेते । नतद्रुते इति सन्नियो । एजयति चये
 षु चान्येषु सभक्तः प्राकृतः नित्ये तेसु भागवता नराः ॥
 स्मृतः ॥ भोगवतसुभक्तिहे येषां भागवते शास्त्रं जीविता
 त्भोगानासक्तता हरियो गो दधिकं भवेत् । महाभागव
 योत्तरे । पृहीत्यापीदिये रथा ताश्रेष्ठा विसृना कथितानराः
 न यो न देष्टि नकांक्षति ॥ वेसवसस्माननिष्ठा लैरो ।
 विस्रोर्माया सिद्धेपप्रण स विस्मृभक्त मथायाने योदृष्ट
 वै भागवतोत्तमः ॥ सुमुखाभियः । प्रणामादिक
 सज्जन्मविद्यादिसत्सु भक्तिहे रोत्येव वास्तवेय यथा तथा ॥
 तन्निर्दिष्टमानिता तत्रैव ॥ स वै भक्त इति ज्ञेयः स प्र

नाति जगज्जये । श्लाघ्योति भागवतोत्तमः । तृतीयस्कंधे
 १ः शृण्वन् तथा भागवतेति तत्रैव । मदाश्रयाः कथामृष्टाः
 ताः । प्रणामपूर्वं ज्ञाना योवदे शृण्वेति कथयंतिच । तपेति
 द्वैतस्यो हिनः । भोजनान्छा विविधा स्तापा नेतात्मज्ञतेचे
 दनेष्टे यथाशक्त्या ददाति तसः । नामपरता वृहन्नारदी
 यः । विसृभक्तस्य सतते सवै ये तत्रैव । मत्मानसाश्च सद्र
 भागवतः स्मृतः । गारुडे । ये त्वा मद्रक्तजनलोत्पन्नाः । मजा
 नसर्वात्मना विसृभक्त्याभावो मश्रवणसक्ता स्तेवै भागव
 निवेष्टितः । वैसवेष्टु कृतात्म तोत्तमाः । येऽभिनेदंति ना
 तास्महाभागवतोद्दिष्टः ॥ मानि हरेः शृण्वेतिहर्षिताः
 श्रीतुलसीसेवानिष्ठा वृहन्नार रोमोचितशरीराश्च तेवै भा
 दीये श्रीभागवत्माकंदेयसेवादे गवतोत्तमाः । तत्रैवायत्र ।
 तुलसीकानने दृष्टा येनमस्तु प्रत्येका मुदये दृष्टा येऽभि
 र्वते नराः । तत्कालांकिनक नेदंति मानताः । हरिनाम
 र्णाये तेवै भागवतोत्तमाः ॥ परायेच तेवै भागवतोत्तमाः
 तुलसीगंध माद्याय सेतोषं ॥ स्मरणपरता । तत्र स्वधर्म
 र्वतेत्ययः तत्तुलमृदुता ये निष्ठाया रागद्वेषादिनिवृत्त्या
 श्रुतेवै भागवतोत्तमाः ॥ स्मरणं श्रीविसृपराणे । यम
 श्रीभागवतः कथापरता वृह तद्रसंवादे । नचलति उच्चैः
 हन्नारदीये श्रीभागवत्माकंदेय श्रीभागवत्पदारविंदे सितम
 सेवादे । मत्कथाश्रवणे येषां नास्तमेवेहि विसृभक्तं । क
 र्वते सात्त्विकी मतिः । तद्रक्त लघुमलेन यस्यात्मा विम
 रितुभक्ताश्च तेवै भागवतोत्त लमतेर्मलिसीकृतसुमेने
 माः । स्कादे श्रीभागवदज्ञानसे मनसिक्तजनार्दने मनुष्यसत
 वादे । मत्कथां कुरुतेयस्तु म तमेवेहि हरे रतीव भक्तं । क
 त्रकथांच शृणोति यः । ह्य नक मपि रहस्यवेत्ता वृष्टा न
 ष्यते मत्कथायांच स वै णमिवयः समवेति वै परस्व ।

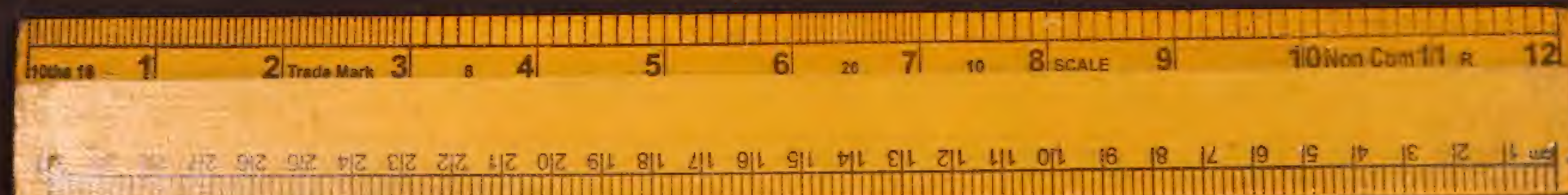
भवति च भगवत्पुत्रोऽयं चेताः हृदि कथं मुपसीदतां पुनरु
 पुनरुपवरे भवेहि विष्णुभक्तं प्रभवति चेदं उवाचि तेः कृता
 स्फुरिकागिरिणि लामलः कृ पः ॥ एजापरता स्तातेते
 विलुप्तमसि नृणां कृच मत्स वः येऽर्चयेति सदा विस्मयेते
 रादिदोषः । न हि तदिनमस्तुत प्रवरदेहं । देहिनः पुण्यक
 रपिमपुजे भवति कृताशानदी माणः सदा भागवताहिते लोको
 भिजः प्रतापः । विमलमति रम विस्मयेते पुमान्येव करोति
 स्वरः प्रशान्तः शुचिचरितोः खि हसंयुतः । प्रतिमां च हरे तं
 लसत्तमिभूतः । प्रियहितवच तं एजयेत्प्रयतात्मवान् ।
 नोः स्तमानमायो वसति सदा विस्मभक्तः सविज्ञेयः कर्म
 हृदितस्य वासदेवः । वसति एण मनसा गिरा । नाशय
 हृदिसत्तातने च तस्मिन् भ एणपरोनितं भूप भागवतो
 वति प्रमान जगतोः स्पृशस्य हि सः ॥ ॥ वेस्वयं मनि
 रूपः । तितिरस मतिरस्यमास एतादि पाद्योन्नरावेड । ता
 नोः स्तः कथयति चारुतयेवशा पादि पंचसेस्तारी नवेजोक्त
 लणतः ॥ अन्वविजयेन वैराणा स्मिकारकः । अर्थपंचकविदि
 दिना च स्मरणं श्रीहरियोगे प्रामदाभागतो हिसः ॥ ता
 सुरोत्तरे । देहेन्द्रिय प्राणमनो पः तममुद्राधारणं तदादिपंच
 पियं यो जन्माप्ययत्तुय संस्कारयुक्तः । पंचसेस्तारय
 तर्षकुक्षेः । संसारयुक्तविमु तत्रैवाक्ताः । तापः पुंस्तथा ।
 ह्यमानः स्तुत्याहरेभीगतप्र नाम संज्ञो यागस्त पंचमः ॥
 यानः । विभूवनविभवहेतवे इति । अस्मार्थः । तामश्रीकृ
 पकं वस्तुतिरजितात्मसुग दासेत्यादि । मंत्रः श्रीगुरोः सका
 दिभिर्विष्णुपातः । नचलतिभ शात मंत्रग्रहणं । यागः होत
 रावत्यदारविंदासवतिमिषाह एवकयथाविधिदीक्षाग्रहणं
 मपि सवैराग्यः । भागवतकृति अर्थः । नव उपाकर्माणि एजा
 कृमांशुपातानामनिचंद्रिकया संवंधिकृत्यानि अवाणादीनि
 निरस्तताये

होक्ताश्चैनादीनि वा सर्वेषां एण दोषान् समादिष्टानपि स
 तेषां एजांगत्वात् । तानि च कान् । धर्मान् संन्यय यः सर्व
 तत्रैवाक्तानि । अर्चने मंत्रप न मोभजेत् सच सतमः ॥
 ठने यागयोगो महात्मनः ॥ सर्वधर्मान् परित्यज्य मामेकं
 नाम संकीर्तने सेवा तच्चिह्नं प्रारणं व्रज । अहंता सर्वपापे
 कने तथा । तदीयाराधनेचयं शो मोक्षयिष्यामि मायुचः ॥
 नवथा भिद्यते शुभे । अर्थपंच यदायस्यानुगृह्णाति भगवान्
 के चत्तारो धर्मादयः पुरुषार्थाः स्ततावितः । सजहाति सति
 पंचमपुरुषार्थश्च भक्तिः । यद्वा लोके वेदे च परिनिष्ठितो ॥
 पंचतत्त्वानि घनात्मात्मपरमात् अत्यसर्वनिर्गुणता श्रीमद्भग
 परमेश्वर तज्ज्ञानो याथाार्थी वृद्धवसेवादे पेलोपाख्याने
 नि । इति तद्दीक्षा ॥ एकोति ता गारुडे । एकोतेन सदावि ताः समदर्शिनः । निमैमानि
 स्तो यन्मादेवे परायणाः । त हंकारा निर्देहा निष्परिग्रहाः
 स्मादेकोतिनः प्रोक्ता स्तद्भग वतचेतसः ॥ तद्विज्ञानेनान अत एव श्रीकपिलदेवरूति
 यपरता एकादशे उद्धवप्र सेवादे । तपते साधवः साधि
 श्रोतरे । ज्ञात्वा ज्ञातार्थये सर्वसंगविवर्जिताः । संगस्ते
 वै मा यावान् यश्चास्मियाह ष्थ ते प्राण्यः संगदोषहरादि
 शः । भजेत्यनन्यभावेन तैव ते ॥ विद्याकुलतेपिमनोरति
 भागवता मताः । एकादश परताः स्तादे तत्रैव । यस्य कृ
 शास्त्रं ये । न कामकर्मवीजा कुगतस्यापि केशवे रमते
 नां यस्यचेतसि संभवः । ता मनः । न विद्युताच भक्तिर्वै स
 मुदेवैकनिलयः संवेभागतो वै भागवतो नरः ॥ आयुज
 त्रमः ॥ साच एकोतिता चत तस्यस्येह भक्तिरव्यभिचा
 द्वा । तत्र धर्मानादरेण श्रीमद्भ दिणी । नात्यत्रमतेचिते स
 वप्रश्रोतरएव । आत्मायैवं वै भागवतो नरः ॥
 शु प्रमेकपरता च श्रीकृष्णभदेव

स प्रजापतिः । येन स
यीशे कुतसोददार्थी जनेषु
देहभरतिर्लोकैः । एतेषु जा
यात्मज रतिमत्सु न प्रीति
युक्ता यावदथा लोके ॥
रति मित्रं धनेन । त्रिधा प्रे
मैकपरता प्रेम्नः स्यात्पारत
स्यतः । उत्तमा मध्यमा चासौ
कनिष्ठा चेति भेदतः ॥
तत्रोत्तमायथा पकादशे ह
रियोगेसरोत्तरे । सर्वभूतेषु
यः पश्येद्भगवद्भावमात्मनः
भूतानि भगवत्प्राप्तयेषां भाग
वतोत्तमः । स्वदेवस्य भावे
यः सर्वभूतेषु पश्यति भाव
येति च तात्पर्यमिति त्रयोः सप्त
तः सप्तोः प्रीतिर्देवभूतिर्देवा
दे । मध्यमयेन भावेन भक्तिं
कुर्वति यदृच्छा । मत्कृते त्यक्त
कर्माणां स्वकृतस्वजनदायकाः
प्रीतिरियोगेसरोत्तरे च विस्
जति हृदेनयस्य साक्षाद्भक्ति
रवशाभिहितोः पञ्चोचना
पूः । प्रणयसमया धृतोच्चि
पञ्चः स भवति भागवतप्रथा
न उक्तः ॥ मध्यम माह हरिः
योगेसरोत्तरे । ईश्वरे त

दधीनेषु कालिणेषु दिवसेषु
प्रेम मेरी कुपोषेत्ता यः करो
ति समर्थः ॥ कनिष्ठता
तत्रैव । अर्वाया मेव हरये
सज्जोयः श्रद्धयेदते । न तत्र
क्लेशचान्येषु समक्तः प्राकृ
तः स्मृतः ॥ श्रद्धया सज्जने
प्रेमवोपके भक्त इत्यपि । प्रे
माहिकरणात्तत्सुलभता
नयेत्तत्तात् । लक्षणां च
यास्ये भक्तैर्लोकां नित्यमपि
वदनादीनि विद्यन्ते येषु भाग
वता हिते । एतानि लक्षणा
नीत्ये गोपामुखादि भेदतः
कुशानिलक्षणां न वेति वेद्या
निपरायपि । ईदृग्लक्षणां
तः सप्त ईशभा वहवो जनाः
दिव्याहं मनयोद्यत्तं नव
तेते इतस्ततः ॥ अतएवो
क्तं मोक्षधर्मे नारदीये ।
जायमानं हि पुरुषं यः पश्येत्
धुसूदनः । सात्विकः सत्ति
ज्ञेयो भवेत्तात्तार्थनिश्चय
इति । इति श्री हरिभक्तिविला
से १० विलसः ॥
भगवन् पुं षडैश्वर्यान्वितः ॥
सच परमेश्वरः । तत्रामविशे

वस्य सेवने यथा । अथ श्री
भगवन्नाम सदा सेवितं सर्वतः
तन्माहात्म्यं च विख्यातं सत्तपे
णात्र लिख्यते ॥ अथ श्रीभगव
न्नामविशेषस्य च सेवने । अथ
तिः कृपया दिष्टं तत्तत्कामह
तात्मनो ॥ अथ कामविशेष
ण श्रीभगवन्नामविशेषमेवा
माहात्म्यं । तत्राप्यप्यथायुक्तो
र्षः श्रीशङ्खर्ष जयशङ्खर्षे ज
यदयाडनरत स्तथा हि । विः स
प्रकृतो नरसिंहनाम जमेनिह
यादपि विप्रहृत् ॥
महाभयनिवारणार्थं तत्रैव ।
श्रीपर्वो नरसिंहो हि जयाडन
रतस्तसः । विः सत्प्रकृतो ज
प्रस्तु महाभयनिवारणः ॥
कालविशेषतः मेगलाय विस्
धर्मेनात्र श्रीमार्कण्डेयवज्रसे
वादे । पुरुषेणामदेवे च तथा स
कर्षणं विभुं । प्रद्युम्नमनिरुद्धं च
कृमादद्वेषकीर्तयेत् । अत्रैष
संवत्सरादिषु पंचसु ॥ वल
भदेतथा कृष्ण कीर्तयेदयनह
ये ॥ माधवे पुंडरीकाक्षे त
था वैभोगशायिने ॥ यस्मिन्ना
मं हृषीकेशे तथा देवं • पुं गोविन्दं मधुसूदनं । भ

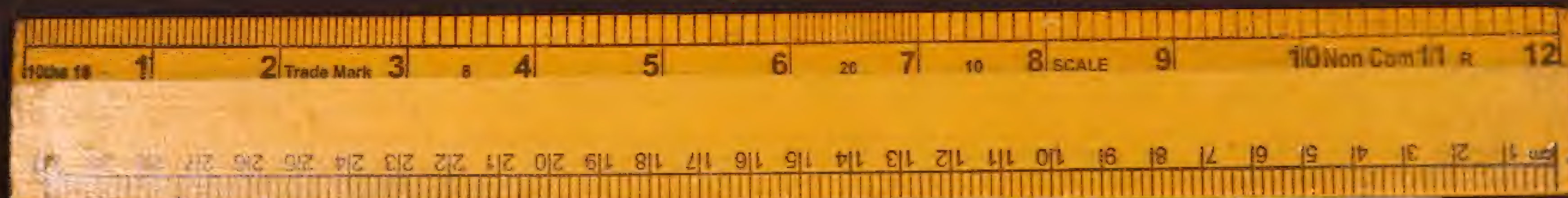
धरं गदितं देवं शंखिनं पद्मि तया । क्षेमाधी प्रवसतिरेदि
ने तया । चक्रिणं च महाराज च प्राचादिषु स्मरेत् ॥ अति
प्रथमादिषु संस्मरेत् । प्रथमा तं चाधिपे चैव सर्वं सर्वेषां त
दिषु प्रतिपदादिषु ॥ सर्वं वा या । संस्मरेत् पुरुषो भक्त्या
सर्वदा नाम देवदेवस्य यादव व्यवहारेषु सर्वदा ॥ नारायण
नामानि सर्वाणि जनादेनस्य सर्वकालं स्तुतप्रसवलादि
कालस्य सर्वः पुरुषः प्रवीरः । त षु ॥ ग्रहनक्षत्र पीडासदेव
स्मात्सदा सर्वगतस्य नाम ग्राह्य वाधासु सर्वतः । दस्युवैरिनिरो
ययेष्टं वरदस्य राजन ॥ विवि धेषु आचुसिहादि संकटे ।
यत्कामसिद्धये च फलस्तोक्तो । ग्रंथकारे तमस्तीव्रे नरसिंहम
कामः कामप्रदः कोतः कामया नुस्मरेत् ॥ अग्निदाहे मधुमे
लक्षणादयि । ग्रानेदो माय संस्मरेत् जलशायिनम् ॥
वष्ट्रेव कामसंनिहये जपेत् । गरुडधुजा नुस्मरणाद्विषवीर्यं
रामः परशुरामश्च नृसिंहो वि श्रपोहति ॥ स्नाने देवाद्यैर्ने
स्तुरेव च ॥ विक्रमश्चैव मा हो मे प्रणिपाते प्रदत्तिता ॥
हीति जप्या न्यरिजिगीषुभिः कीर्तयेद्भगवन्नामवासुदेवेति
विद्या मधुसूतानित्यं जपयः तत्परः ॥ ॥
पुरुषोत्तमः ॥ स्थापने विन धान्यादे रपथा
दामोदरं वंथगतो नित्य मेव ज नेच उष्टजे । कुर्वीत तस्मा
पेन्नरः । केशवंपुंडरीकाक्षम मृत्वा अनेताच्युतकीर्तने ॥
निशं हितया जपेत् ॥ नारायणं पादुपरे श्रीधरं पुरु
नेत्रवापासु सर्वासु हृषीकेशं वाज्रमे । वामने लङ्किने चैव
भयेषु च ॥ अच्युतं चामृतं चै वृत्तप्रे सदा स्मरेत् ॥ महार्ण
वजपेदोषय कर्तव्य ॥ संश वादौ पर्याकशायिने च नर
माभिमुखो गच्छन् संस्मरेत् स्मरेत् ॥ बलभंदं समुद्र
पराजितं ॥ चक्रिणं गदिन यं सर्वकर्षणं संस्मरेत् ॥
चैव शाङ्किणं लङ्किनं । जगतपति मपत्यं

स्तुवनं भक्त्या न सीदति । श्रीशं ने चैव गोविंदं सर्वं मधुसूद
सर्वाभ्युदयिके कर्मणां पुत्र ने । तत्रैवात्पत्र । औषधे चित
कीर्तयेत् ॥ अरिषु ह्यश ये हिंसु भोजने च जनादेन ।
षेषु विषाकं च सदा जपेत् ॥ शयने पद्मनाभे च मेयुने च
मरुतप्रपाताग्निजल वंथना प्रजापति ॥ संशमेचाकीर्ण
दिषु मृत्युषु । स्वतंत्रपरतंत्रे कुहं स्थानभ्रंशे विविक्ते ॥
षु वासुदेवे जपेद्दुयः ॥ सर्वा नारायणविघातसर्गे श्रीधरं
श्रीशक्तिपुक्तस्य देवदेवस्य च श्रियं संशमे । जलमध्यवराहे
किराः । यथाभिरुचते नाम चपावके जलशायिने । कानने
तत्सर्वीयेषु कीर्तयेत् । सर्वाथ नरसिंहे च सर्वेते रजुने दने ॥
सिद्धिमाप्नोति नाम्ना मेकार्थ उः स्वमे स्मरोगोविंदं विष्णुहो
तायतः । सर्वापेयतानि नाम मधुसूदने मायासुवामने देवे
नि परस्य ब्रह्मणे हरेः ॥ सर्वकार्येषु मायवे ॥ किंच
एवं विस्तृत्य मन्त्रे च मार्कण्डे कीर्तयेद्वासुदेवे च प्रसुक्तेषु
यवजुं सर्वदा । किंच कूर्मे वरा पि यादव । कार्यारंभे तथा
हं मतस्य वा जलप्रतरणे स्म राजत यथेष्टं नाम कीर्तयेत्
रेत् ॥ अजिह्वमग्निजनने ज सर्वाणि नामानि हि तस्य रा
पेन्नामत्वं दितं ॥ गरुडध जत सर्वाणि सिद्धौ तु भवेति प
जा नुस्मरणादापदो मुच्यते न सः । तस्माद्यथेष्टं तल्ल कुस
रः । जरजुष शिरोरोराविष नाम सर्वेषु कार्येषु जपेत्भ
वीर्यं च प्राप्नोति ॥ ॥ बल क्त्वा ॥ इति श्रीहरिभक्तिविलास
भंदं वृद्धाक्षीकृष्णावंते हला ॥ विलासः ॥ ॥ भगवदुद्दृशी
गुपे ॥ उन्नाभरणं वणिज्याधी कारितं यथा । महाभारते भग
राम मधुदये तप । मांगल्य वहाको । मृगासेततप्रवृद्धं मे
मंगले विस्तु मांगल्येषु च की हृदयात्रापसर्पति । यद्गोविंदे
र्तयेत् । उत्तिष्ठन् कीर्तयेद्विस्तु ति बुजोश कृष्णामोहरवासिने
शस्तपन् मायवेतः । भोज आदि प्रणये श्रीकृष्णार्जुनसं

वादे । गीतात् ममनामानि नान्येन सन्निधौ । इदेवमिमे सत्यं कीर्तयेतेन चार्जुन गीतात् ममनामानि रुदन्ति ममसन्निधौ । तेषां महं परि कीर्तये नानाकीर्तये जनार्दनः एवेष्टत्वा च मम नामानीत्यादि ॥ विस्मयेन प्रज्ञादेव । जिते तेन जिते तेन जि तेनेति निश्चितं । जिह्वा प्रवर्तते यस्य हवि रित्युक्तं रद्वयं ॥ इति तत्रैव ॥ विलासः ॥ ॥ भगवत् सान्निध्यलक्षणानि यथा । ह यशीर्यैः तस्मिन्नेव उरुतेतु ह र्वावाभय मेव च । चत्तुर्भुजा विभ्रमोवा शसोवाजायतेय दि । व्यामोहः परमोहो वास्त निते परमे तथा । अश्रुतात् फ्रतिवास्यात् गात्राणां वायु वेपथुः ॥ व्यामोहो मोहो वि शेषः । परमोहो मूर्च्छा ॥ देहाय नेत्रयो र्वा स्यादुर्ध्वः कंदर्प पदवा । परमो विस्म योवाय दिव्यावा श्रूयते धुनिः दिव्यावादित्रयोषोवा गंधर्वन गरसवा । दर्शनं जायते

काले तस्मिन् सुरगणाविते । नरनार्यैः च दृष्टं गायते । व्यथयित्वा । नेदिभ्यो वा वापि श्रूयते हृदसंधितः दिव्यांशो रसानापि एकस्यापि भवन्ति हि । लिंगैरेते विजा नीयात् तत्र सन्निहिते हवि । प्रभाचैव विशेषेण ज्वलती वच दृश्यते । स्फुरतीवच दृ श्यते प्रतिमा च विशेषतः ॥ स्फुरन्निवजनः कश्चित्स्मय मान इव कश्चित् । वीर्यमा र्णोजनस्तत्र प्रहृष्ट इव लस ते ॥ एतेन ललितो जैय स्तत्र सन्निहतो हरिः । विशेषादथवा पश्येच्छ्रुवापोप मंकुचित ॥ छविं वज्रप्रभां पश्येत् पद्मराग प्रभयथा । सोदाभिनीप्रभां पश्येत् प्रति मायां कश्चिदि । एते लिङ्गे स्तवोद्वय स्तत्र सन्निहितो ह रिः । वीर्यो इव केचित् मत्का इव तथापरे । विभ्रता इव के चिच्च जडा इव तथापरे । या वंत इव केचित् पतंत इवचा परे । नृत्यंत इव चापलेम ता इव तथा यदि चित्रस्याभ

केचित् विवश इव केचन ॥ भवन्ति तत्र चोत्सवाः प्रसन्ना वचापरे । लिंगे रेतोस्तवोद्वय स्तत्र सन्निहितो हरिः ॥ इति श्रीहरिभक्तिविलासे १६ विलासः ॥ भक्तकृतः पुं कामरूपस्य परं तभेदः । यथा । नंदनात् एव भागेतु भक्तकृतो महागिरिः यत्र तिष्ठति भूतेशो महादेवो दृष्यते ॥ इति श्रीकालिका पुराणे ८१ अध्यायः ॥ भक्ताचलः पुं कामरूपस्य परं तभेदः यथा । सर्वतीर्थजले स्नात्वा स्पृष्ट्वा चैवं सवासवं । मणिकोटीसुरं दृष्ट्वा भुक्तिर्भ स्नाचले गते । इति श्रीकालि कापुराणे ८१ अध्यायः ॥ भक्त्याप्ये वि भक्त्यद्वयं । तत् स्थापनविधि र्थथा । प्रस्तादि मले पात्रं सुविलीर्णं मनोरमे तत्र भक्तं परिपक्वं मध्यभा गे सुसंयुतं ॥ सूर्ये सर्पिः पले प्राकं पिष्ट मज्जतु मत्स्यकं । स्थापयेदक्षिणे पात्रे भुंजान स यथाक्रमे ॥ प्रलेहाद्याः इवाः सर्वे पानीयं ॥ भानकं पयः । चोष्णं संधान के लेहो मद्यपात्रे निधापये त् ॥ सर्वान् इत्तविकारोश्च पक्वान्ने पायसे दधि । पुरतः स्थापयेद्भोक्तृदेवोः पंक्त्योश्चम यतः ॥ इति पाकराजे स्मरः ॥ भाम त क कोपने । इति कविकल्पद्रुमः ॥ श्रवभासत इति उगीदासः ॥ भोक्तृपंचके ज्ञी वक्तृपंचके यथा । आरभ्येकादशी पंच दिनानि व्रत माचरेत् । भगव त्प्रीतये भोक्तृपंचके यदि श क्रूयात् । तथा यात्रीव्रते पौ र्णमास्यां कुर्वीत कार्तिके । तथा नवम्यां शुक्लाया मत्स्यं नवमीव्रते ॥ पेंतामहादि कृ कृष्णिण मासेषोषणमेव च समर्थः कार्तिके कुर्यात्तत्ता त्वा पाद्यादितो विधिः ॥ इति श्रीहरिभक्तिविलासे १६ विलासः ॥ भुक्तिः स्त्री भोगः । दारव ल इति पारस्य भाषा । सा च प्रमा णचतुष्टयांतरात्तत्प्रमाणविषो षः । यथा । लिखिताभवे दिव

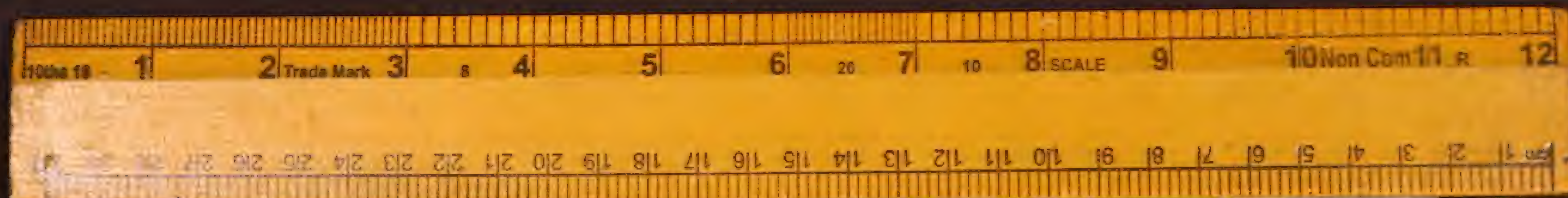

माह याज्ञवल्क्यः । प्रमाणे लिखितं भुक्तिः साक्षिणः श्रुतिः कीर्तितं । यथा मन्यतमाभावे दिव्यात्मनः मुच्यते । इति च वदन्तः । तद्विराट् । यथा श्रुतिः । तत्र याज्ञवल्क्यः पश्यतोऽब्रुवन् । हानि भूमेर्विशतिवार्षिकी । परेण भुज्यमानाया धनस्य दशवार्षिकी विवादः मज्जवतः समस्तभूस्वामिनः परेणामपि एतानां भुज्यमानाया भूमेर्विशतिवार्षिकी ईनास्त्वहानिः । अत्र लोकस्य वहारकर्मत्वाद्दशवार्षिकी सावनेन । तथा च विस्मयमोक्षः । स ज्ञापयामास्य सावनेन लोकं चयत स्याद्वहारकर्म । तत्रैव । सावनेन च तथा मासि विशतिः सूर्यादयस्त्वहानि इति । विशेषयति व्यासः । वर्षाणि विंशतिं यस्मभ्युक्ता त परे विह । सति शक्तिः समर्थस्य तस्य सेहनसि धाति । समर्थस्य वलत्वादिदोषरहितस्य । धनस्य दशवार्षिकी ईनास्त्वहानिः । तथा च मन्त्रनारदो । यत्किंचिदशवार्षिकी सत्रियोऽप्रेक्षते यनी । भुज्यमाने

परे स्तस्मीनस तल्लभ्यमर्हति ॥ यत्किंचिद्वनजाते समस्तमेव श्रीत्यादिव्यतिरेकेण परे देशवर्षाणि भुज्यमाने स्तस्मीनसि प्रेक्षते माभुज्यता मिति प्रतिषेधं नरचयति नार्हो तल्लभ्ययोग्य भवति तत्र तस्य स्तस्मी नपश्यतीत्यर्थः । गौतमः । अजशयोरगणद्वयं दशवार्षिकं परेः सत्रियो भोक्तुरिति । जडो विकालेन्द्रियः । पौरोऽः एतोः नृपत्रयस्य गणद्वयः कपोतो यस्य सः । तदाहरदः । वाला ग्राह्योऽश्वद्वयं पौरोऽः एतस्य पिपाशुते । अजपौरोऽः प्रकीर्तित इति कुल्लुकभट्टेन लिखितं । तत्पादेः पिपाशो गणद्वयं पौरोऽः इति द्विर्यकोषादविरोधः । तस्माद्याजनादिविवचनादशवार्षिकी प्रातिवर्षादिकाले भोग्यत्वसंज्ञनयति । यथा कालशक्तिवशेन वीजसंज्ञं जनयति तत्र वस्तुसंज्ञं भिति । स्तस्मीनां चापरित्यक्तः पिपाशोक्तकालीनभोगात्तस्मात् सत्यसंभवति । यथा जयेन एतः परावृत्तः

इति । एव मेवशीकरवालो कजो गोक भवदेवमष्टशूलपाणि कुल्लुकभट्टे चोदयन्त्यवर्द्धमानोपाध्याय प्रभृतयः । अवहारोऽप्यतद्गोव । एतद्विरुद्धवचनात्पुनश्च व्याख्यानि । तत्रोपेक्षया स्वत्वहानि भुक्त्या च स्वत्वमार नारदः । भुज्यमानान परे रथान् यस्तान्माह उपेक्षते । समस्तं तिष्ठतोऽप्यस्य तान् भुक्तिं कुरुते वशे ॥ अतः माह बृहस्पतिः ॥ स्थावरं सिद्धिमाप्नोति भुक्त्या हानि उपेक्षया । उपेक्षया च मया । तत्कारणं च स्वामिनः स्पर्शितत्वं महेन्द्र्यत्वं दयालुतादि । एवं च विशतिवार्षिकत्वं स्वकृतिसाध्यकधर्मा पालनाद्यै रन्यत्र दय एव सन्ते । एवं दशवार्षिकत्वं स्वकृतिसाध्यदहन पालनाद्यै रन्यत्र उपादादेव सन्ते । तत्रैव कालपरतत्त्वभूमे गवादिधने च स्वत्वमिति । एवं तत्राशकभोगे तु कैर्यदोषो भवत्येव ॥ भोगे तु स्वत्वहानि मध्यादीनां आवर्तयति पश्यतोऽब्रुवन् इत्यभिधाय

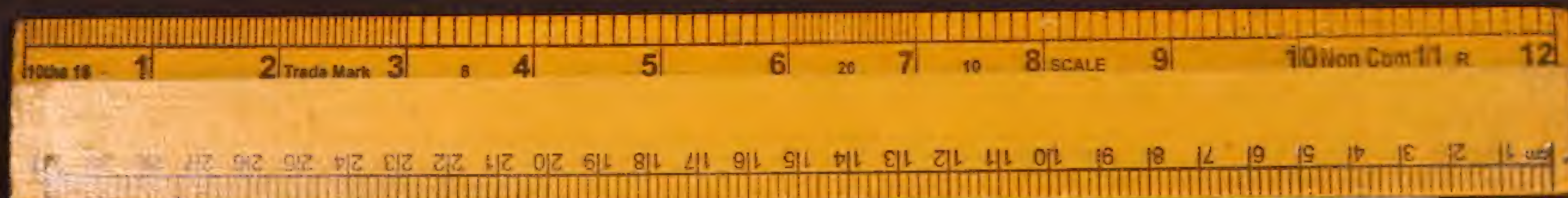
याज्ञवल्क्यः । आधि सीमोपनिः क्षेप जड वाल धने विना । तयापनिधि राजस्वी आत्रियाणां धनैरपि । आधि वन्यकद्वयं । उपनिः क्षेपः । कामनस्यमनाख्याय समुद्रं यन्निधीयते । इति नारदोक्तः । कामनस्य निःक्षेपाधारभूतसंघट्टादिस्य । समुद्रं प्रस्थादियुते । जडो बुद्धि विकला । वालोऽप्राप्तोऽश्वद्वयः उपधिः प्रीत्या भोगार्थं समर्पितः तत्रैव ग्राह्यादिभिर्जडादिभ्य नैश्च विना श्रयानि धनानि उक्तभोगकालेन स्वामितो नप्यति पतानि तु स्वामिनो ननृपतिवत् भोक्तुमर्हति । मिताक्षराया स्मृतिः ॥ द्वारमार्गक्रिया भोग जलवाहादिभुक्तिया । भुक्तिरेव त एवीस्यान्न दिव्यं न च साक्षिणः ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ आगमोऽधिको भोगादिना सर्वकृसा गतात् । नरासः कारणं तत्र भुक्तिः स्तोकाधि यजेन ॥ आगमस्तु कृतो येन मोऽभियुक्तस्तु सुहरेत् । न तत्स्वतः स्वत्वसुतोवा भुक्तिः स्व गरीयसी ॥ यो

भियुक्तः परेतः स्यात्तस्य वि
कृतीत मुहुरेत ॥ न तत्र कारणं
भुक्ति रगमेन विनाकृता ॥ भू
स्यादावागमः सर्वप्रवृत्तमा
नागतभोगादलवान् अतः क
मागतभोग आगमादलवान्
तथाचवृहस्यतिः । प्रनुमानादु
रुःसाक्षी साक्षिभ्यो लिखितेयु
रुः । अद्याहता विप्रवृत्ती भुक्ति
स्तेभ्यो गरीयसी । विप्रवृत्ती भो
ग माह व्यासः । प्रपितामहे
नयदुक्ते तत्पुत्रेण विनाच ते ।
तौ विना यस्य पित्राच तस्य
भोग विप्रवृत्तः । पिता पिता
महो यस्य जीवेच प्रपितामहः
यात्राणि जीवतां भोगा विप्र
यत्नेकप्रवृत्तः । आगमोऽपि
वलवात्रभवति यत्र स्नाकापि
भुक्तिर्नास्ति । तथा च नारदः ।
विद्यमानेऽपि लिखिते जीव
तस्यपि चराक्षिपु । विशेषतः
स्यावराणा यत्र भुक्तं न तस्या
रे । इति दीपकालिका । यत्र वा
दिनौ स्वस्वागमवलप्रवृत्तौ आ
गमयोश्च पूर्वापरभावो न नि
ष्ठीयते तत्र यस्याभुक्तिस्तस्या
गमो वलीयान् न तस्यैवत्यर्थ

इति मिताक्षरा प्रथीयमाणस
पौर्वापर्यानिश्चय सत्र । सर्वे
वविवादेषु वलवत्यत्रा किय
याथो प्रतिग्रहे कीते एवोत व
लवत्रा ॥ इति याज्ञवल्क्यव
चनात्रिणीयः । आगम स्तिथिआ
सम्यगस्यते प्राप्यते संभवति
येन कयादिना स आगम इति
अवहारमाहका । आगमः सा
क्षिपत्रादिक मिति याज्ञवल्क्य
दीपकालिका । आगमो धनोपा
ज्जेनोपायः कयादि विधिभेदि
लाः । तत्रान्येनाभियुक्तआगम
कर्ता तत्रकृता मुहुरेतत्
उत्र योत्रौ नागम मुहुरेतोकि
तु भुक्तिरेव तत्र प्रमाणं ॥
॥ विशेषयति वृहस्पतिः । आ
हता प्रोथयेदुक्ति मागमंचा
पिसेसदि तत्रसुतो भुक्तिमेव
कां पौत्रादिषु न किंचन ॥
इति मूलपाणिधृतं । तत्पुत्रा
दौ न किंचनेति मेधिलधृतं ॥
आहता अर्जुनकर्ता । अत्र उत्र
स भुक्तिप्रोथयनमात्रं । भुक्ति
प्रोथन माहत्त व्यस कासाय
नौ । सागमो दीर्घकालश्च नि
श्चिदोऽन्यत्रोक्तिः । अतः

र्थिसन्निधानेच पंचांगे भोग विषय एवकात्यायनः । स्मार्तका
ईष्यते ॥ प्रमाण मिति प्रायः ।
सागमः कियदियुक्तः । पञ्च
भूमिविषयकविंशतिवर्षधनवि
षयकदशवर्षाग्नकालभोगपरः
योऽभियुक्त इति यो भोगोकि
यमागो परेणभियुक्तः परे
तो मृतः स्यात्तागममुहुरेतत्
न तदापुत्रादिरेवत मुहुरेत
तथाह नारदः । तथाचविवार
स्य त्रेतस्यववहारिणः । पुत्रे
ण सोऽर्थः संशयो नत भो
गो निवर्तयेत् । भोगः केवल
भोगः । तथा च स एव ।
आहता कारणेदानेपश्चादु
क्तिस्तु सागमेति । पञ्च सविवा
दभोगः षष्ठ्यद्वैतरपरः । तथा
विद्यभोगस्यागमे विनापि प्र
माणपातः । तथा च व्यासः । व
र्धाणि विंशतिं भुक्ता स्वामिना
आहता सती । भुक्तिः सापो
रुषी भुमे हिंशणातद्विप्रवृत्ती
विप्रवृत्ती तत्रिणणा न तत्रास्ते
ष्य आगमः । एतदुचन मसम
हभोगविषयकमिति समत
विंशतिवर्षभोगविषयकवचने
नाविरुद्धं । एतादृक् सत्यकाल
विषय एवकात्यायनः । स्मार्तका
ले किय भुमेः सागम्य भुक्ति
विद्यते । प्रमाणं तागमाभावा
त् क्रमाविप्रवृत्तागता ॥ षष्टि
वर्षेकप्रवृत्तभुक्तो विप्रवृत्तभु
क्तिपदेष्टस्य फल माह न
तत्रेत्यादि । अत एव नारदः ।
अथायेन त यदुक्ते पित्रा ए
वतरे सिद्धिः । नतस्यकम
पाकर्तुं क्रमाविप्रवृत्तागते ॥ अ
थायेनेत्यजानागम मिति मूल
पाणिधृतापाठः । तत्राप्यर्थः ।
पित्रा सहपितर सादय विभिदि
मर्थः । यत्र । अनागमेत योभे
क्ते वरुणावृत्तागमपि । चौर
दण्डेन तपोपे देउयेदवतीपतिः
इति दण्डविधायकव्यासवचने
तद्वर्षणास्वविरोधात् नमुखा
यपरं । तदाह स एव । यत्रविप्र
तिपतिः स्याद्वर्षणास्वार्थणा
सुयोः । अर्थणास्वार्थ सुतस्तु
अथर्षणास्वार्थ माचरेत् । ए
व मेवमूल पाणिः । वस्तुतस्तुप्र
नागम मिति दंडविधायकवचने
स्तीथन नरेदधनपरं । स्तीथनेच
नरेदणो नकदाचन जीर्णति
अनागमे भुजमानमपि वर्षणा

शतैरपि ॥ इति स्वतन्त्रनिषेध
कनारदवचनैक्यकपत्वात् । य
इतिप्रतिपत्तिः स्यादिति वचन
स्याप्येतदुदाहरणं । यत्रैकस्य
जयेऽवधार्यमाणे भिन्नलब्धि
रपरस्य जयेऽवधार्यमाणे यत्र
लब्धि स्तत्र । हिरण्य भूमिला
भेदो भिन्नलब्धि रस्य यतः । अ
तोयतेत तस्यापि विति वेद
विदो मते । इति याज्ञवल्क्य
कार्यशास्त्रे सुवृत्त्युक्त्या
भविर्जात इति धर्मशास्त्रे
मवलम्बा व्यवहारं पश्यतः । अ
तएव । सत्येनावप्यवक्तव्यं य
मार्थसहितं वचः । इति कात्या
यनोक्तमिति । भवदेवस्तु व्यास
वचनेन प्रतिवादिमाः सन्निधा
ने पुरुषैकहयभोगाभिप्राये
पुरुषिकभोगस्य तत्रापि प्रमा
णादित्याहुः ॥ अथ भूमि
स्वत्वापवादः । तत्र बृहस्पतिः
भूमि सैपुरुषी सिद्धादपरेषां
न संशयः अनिवृत्ते सपिण्डत्वे
सकृत्प्राप्ता न सिद्ध्यति ॥ अ
वामिना च यदुक्तं गृहक्षेत्रा
पणादिकं । सत्यहं य सकृत्प
स्य न तद्विगतेन हीयते ॥ वि

वाह्य आविष्टे भुक्तं गतामा
ते स्तथैव च । सुदीर्घेणापि
कालेन तेषां तत्तु न सिद्ध्यति
आपरेण विक्रयस्याने । वि
वाहो जामता । इति च य
वहारतत्वे ॥
भुजः पुं स्त्री वाहुः । तत्
पर्यायः । वाहः ५ वाहा ६
भुजा ७ दोषः ८ दोवा ९
उत्पमरीकायां भरतः ॥
भूमिका स्त्री भूमिः । भूमि
रेव भूमिका स्तार्थकप्रत्यये
न निष्पन्ना । इति याकारणे ।
वेदांतमते चित्तस्यावस्थावि
शेषः । यथा । चित्तमूर्च्छाविति
मैपकायं निरुद्धे इति पंच भू
मयः । आसुरसंपलोक प्रा
सुदेहवासनास वस्त्रमाने चित्ते
क्षिप्तभूमिका १ निद्रा तंदा
दिग्रस्ते चित्ते मूढभूमिका २
कदाचिद्वानयुक्ते चित्ते क्षि
प्तादिक्षिप्ततया चित्तिभूमि
का ३ ॥ तत्र चित्तमूढयोः स
माधित्वशकौ न नास्ति विति
मेतत् समाधित्वशंका तदित
रत् भूमिद्वये समाधिः । एका
ये मनसि संभूत मर्थं प्रवेतय

तिदिशोति च क्लेशात्कर्मव
यनानि सुखयति निरोधमभि
मुलीकरोतीति सः प्रज्ञातोयो
ग एकाग्रभूमिका ५ सर्ववृ
त्तिनिरोधवृत्त्या संप्रज्ञातसमा
धि निरुद्धभूमिका ५ । इतिवे
दांतसंज्ञानिद्राप्रणयः ॥
भृगुः पुं अरण्यकाण्डकव्याप्र
तिविषयोऽनुदेशः ॥ निरव
लेवनपर्वतादिपक्षः । आरदि
इति भाषा । तत्पर्यायः । दर
दृ ५ । इति जटाधरः । पतन
स्थाने ५ इति शब्दरत्नावली ।
भोक्ता वि भोजनकर्ता । तस्य
लक्षणं यथा । स्वातः स्वयंत
मृदुसुंदरशुक्लवासा सुक्ता
लघोत्तचरणः सह पञ्चमित्रैः
सखी प्रसन्नसदयो रसपाक
वेद्यो भोक्ता विशेषेण सततं
हि महात्मवैद्यैः । मृदुतलम
ये स्थले चारुवस्त्रावगुणिते
आसने प्राप्नुवो भोक्तोपनि
शेहापुदसुखः । इति पाक
राजेश्वरः ॥
भोजने स्त्री भक्षणं । तदे
दिकपर्याया । आवयति १
भवति १ वभस्ति ३ वेति ५

वेवेष्टि ५ अविष्यन् ६ वप्सति
७ भसयः ८ वहां ९ करति १०
इति दशान्तिकर्माणाः । इति
वेदनिर्देशो १ अध्यायः ॥
भोजनपात्रं स्त्री भक्षद्वयाया
२ । यथा । तिष्ठति यत्र नवका
ञ्चननिर्मितानि श्रेणीकृता
नि परितस्तु कठोरकारिण ॥
राकाशशोकनवमण्डलभास्व
रेयत् स्त्रीणीभूतां स्त्रजतनिर्म
तथालकं स्यात् ॥ अथोद्दृष्ट
तिमादर्शि कांस्य मादर्शवत्
शुचि । पात्रे दृढं सुविस्तीर्णी स्त्री
णामसंततदलेभं ॥ पञ्चावलीभ
वति वा नृपतेजनाय निर्जित
जालरहितामलवारियोता ।
पालाशभूरुहदले श्वितामनो
रा तादृग्विपरिणामगणेः परि
वेष्टिता च । इति पाकराजेश्व
रः ॥
भोजनानाथः पुं शिवः । यथा ।
ब्रह्मणे वचनं श्रुत्वा भोजना
नाथः कृपानिधिः । संहृत्य तो
महाज्जालं सगणैः नृणां
मुने । इति श्रीशिवप्रयोगोक्त
शब्दे तं दिवामदेवसेवादेवा
राणसीमाहातेपंचकोपीया

शायमहाकालाणोत्पत्तिर्ना
म २५ अथायः ॥ पुस्तकोत्
रे भोलानाथ इत्यत्र महादेव
इतिपाठः ॥
भ्राश य उ. भासि । इति
कविकल्पदुमः । य उ. भ्राश
ते । इति दुर्गादासः ॥
भ्राश कृ न उ. भासि ।
इति कविकल्पदुमः । कृ अव
भ्राशत । न भ्राश वभ्राशे ।
दु भ्राशयुः । उ. भ्राशते । इति
दुर्गादासः ॥
भ्रास व उ. भासि । इति क
विकल्पदुमः ॥ य उ. भ्रासते
इति दुर्गादासः ॥
भ्रात कृ न उ. भासि ।
इति कविकल्पदुमः ॥ कृ अव
भ्रासत । न भ्रासे वभ्रासे ।
उ. भ्रासते । दु भ्रासयुः । इति
दुर्गादासः ॥
भ्राशः ॐ अथः पतने । यथा
भ्रेशे भ्रेशे यथोचितात् ॥
अथमरः । यथोचितात् । यथा
प्राप्तात् भ्रेशः यः पतने ।
इति भ्रेशपट्टीकाया भरतः
भरुवा लु उ उ. अथः पते ॥
इति कविकल्पदुमः लु अथ
शत । उ भ्रेशिता भ्रेश । उ.
भ्रेशते । इति दुर्गादासः ॥
भ्रमिः स्त्री मंडलाकारसंस्मर
चना । यथा । वीरान सहस्रशो
दृष्टा भ्रमिभिः पर्यावस्थितान्
लवो लवेन सत्काय शरान्
रोषप्रहरितः ॥ अमि राधास
हसेण द्वितीयायुतसंख्याया
द्वितीयायुतयुमेन तृतीयायुत
पंचमिः ॥ पंचमी लक्षयोथा
नो षष्ठी योथायुताधिके ॥
सप्तमी लक्षयुमेन सप्तमिर्भ
मिभि युतान् ॥ मध्येलवोभ
मिव्याप्तः संचरन् वक्रिवत्तदा
दाहयामास सर्वान वैसैनि
कान् भ्रमिकारकान् ॥
इति पाद्ये पातालालोरे ६
अथायः ॥
भारुहितीया स्त्री कार्तिकेय
कृहितीया । तदिवरणं । य
था । यमहितीया तु प्रतिपद्यु
ता ग्राह्येयुक्तं निर्णयान्तादे
यमहितीया मध्याह्न्यापिनी
पूर्वविहा चेति हेमाद्रिः । अत्र
विशेषो हेमाद्रौ स्तोत्रे ॥
ऊर्जे शुक्लहितीया मयरात्रे
ऽर्चयेत् यमं । स्नानं कृत्वा

भासजायं यमलोको न प हेमाद्रिः । पितृभगिनीहस्ता
पुपति । ऊर्जे शुक्लहितीयायां तत्रयमाया युधिष्ठिर मातृ
पुनितस्तपितोयमः । वेष्टितः लस्यसुताहस्तात् द्वितीयायां
कित्रै र्दृष्टे स्तसे यल्लति तथान्तप । पितृमोतः ससुः क
कोलितं ॥ तथा भविष्ये । येततीयायां तयोः कुरात् । च
प्रथमा आवणे मासि तथा भा तथ्या सहजायाश्च भगिन्या ह
दुपदेः परा । तृतीयायुज्येमा स्ततः परे । सर्वोस भगिनीह
सि चतुर्थीकार्तिके भवेत् ॥ स्तात् भोक्तव्ये वलवर्द्धने ॥
आवणे कुलुया नाम तथा यस्यातिथौ यमुनया यमरा
भादेच गी र्मता । आश्विनेप्रे न संचारा कार्तिके यास्याका
मता ॥ इत्युक्ता प्रथमायां व नद्वितीयायां सरस्वतीपूजा
तृतीयायां आह शुक्लाचत र्था युक्ते । कार्तिके शुक्लपक्ष
स्य द्वितीयायां युधिष्ठिर । यमे यमुनया एवं भोजितः सगृहेति
तः । अतोयमहितीयेयं विषुलो केयु विष्णुता । अस्यानिजगृ
हेविप्र नभोक्तव्येततो नरेः । स्त्रेदेन भगिनीहस्तात् भोक्त
व्यं पुष्टिवर्द्धने । दानानिच प्रदे यानि भगिनीभ्या विधानतः
स्वर्णालंकार वस्त्रात्र पूजा स त्कार भोजनेः । सर्वा भगिन्यः
संपूज्या अभावे प्रतिपन्नकाः त्रदान मित्यप्याहुः । ब्रह्मात्र
प्रतिपन्ना माताभगिन्य इति पुराणेपि । यात भोजयतेना

री आतरं युगके तियो ।
अर्चयेत्तापि ताम्बुलै न सा
वैधव्य मायुवात । आतरायुः
लया राजन नभवेन्न कर्हि
चिदिति । इति निर्णयसिधौ
१ परिच्छेदः ॥

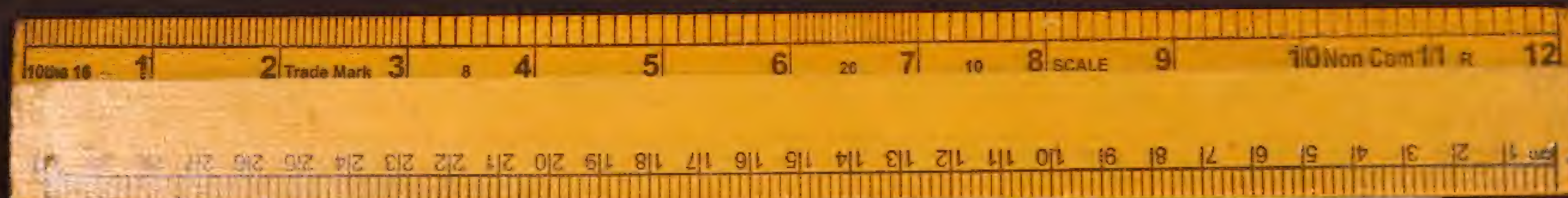
स

स मकारः । अस्य लेखनप्र
कारो यथा ऊर्ध्वायः क्रमतो
रेखा वामे वक्ता त ऊर्ध्वली।
पुनः श्रायो गता सेव ततः
हृगता पुनः । ब्रह्मा शंभुश्च
विष्णुश्च क्रमशः स्तुतिरिति
अबर्धवप्रवृत्तयकारस्य
लेखनप्रकारो लिखितः प्रतः
पुनरुक्तः ॥ ॥ अस्य ध्यानं य
था । कृष्णदशभुजो भीमो
पीतलोहितलोचनः । कृष्णो
वस्त्रधरो नित्यो धर्मकामार्थ
मोक्षदा । पद्मेष्वात्मा मकारेण
तस्मिन् दृष्टा जपेत् ॥ तत्
प्रणाम मेवो यथा । त्रिशक्ति
सहितं वरं विविडसहितं स
दा । आत्मादित्यसंयुक्तं हृदि

सं प्रणमामहे । इति वीरगा
रते ॥
मेगलनीराजने स्त्री ब्राह्मण
ते कर्तव्य भगवदाराविके । मण
लाग्रासीति भाषा । यथा ।
यदित्थाय प्रियान् प्रोक्तान् स
हारादिभिः स्तनैः । प्रभो नीराज
ने कृष्णान्मगलाय जगदिते
नीराजने नित्यं सर्वैः कर्तव्य
प्रचिविग्रहैः । परमप्रहृयो
स्यायदृष्ट्येव मदने ॥
स्त्रीणां पुमांश्च सर्वेषामेतत्
सर्वेष्वेवैकं । समस्तदेवदा
रिद्रा उदिताद्युपशान्तिकृत
इति श्रीहरिभक्तिविलासे
१ विलासः ॥
मणिकर्णः पुं कामरूपस्य
शिवलिंगभेदः । यथा । भस्म
कृतस्य चेश्या मणिकृतो म
हागिरिः । मणिकर्णो नाम ह
रस्तत्र तिष्ठति लिंगकः । स स
द्योजातः पल्लु मणिकर्णो इती
दितः । सद्योजातस्य मेत्रेण ह
जितव्यः सदाशिवः । इति का
लिकापुराणे ८१ अध्यायः ॥
मणिकर्णस्यः पुं काशीया
शिवलिंगविशेषः । यथा जेकार

प्रथमे पश्येत् मत्तेषां दर्शक
तोदकः । विविष्टपमहादेवे त
तो वै कृतिवाससे । रत्ने च
य चंद्रेश केदावेच ततो ब्रजे
त । यस्मिन् च दीपे गच्छ
त कामेश्वरं ततः ॥ विष्णु
मेश्वरं च मणिकर्णीय
रतः । अविशुक्तेष्वरे दृष्ट्वा त
तो विमेश सच्येत ॥
एषायात्र प्रयत्नं कर्तव्य
क्षेत्रवासिभिः । इति काशील
ते १० अध्यायः ॥
मणिकर्णस्यः पुं कामरूप
स्य शिवलिंगविशेषः । यथा ।
सर्वतीर्थजले स्नात्वा सृष्ट्वा मु
क्तिर्भस्माचले गते । इति कालि
कापुराणे ८१ अध्यायः ॥
मणिकूटः पुं कामरूपस्य परं
तभेदः । यथा । भस्मकृतस्य च
ेश्या मणिकूटो महागिरिः
मणिकर्णो नाम तत्र तिष्ठति
लिंगकः ॥ इति कालिकाप
राणे ८१ अध्यायः ॥
मत्रः पुं स्वदेवानदन्ती । मात
उद्यालाहती इति भाषा । त
त्यर्थायः । मंत्रः ५ हरस्तदः
५ ॥ इति प्राद्वरत्नावली ॥

मत्रः वि सृष्ट्यानेन विकलो
तकराणः । तत्पर्यायः । म
होदतः ५ । इति जटाधरः । ह
एः । मदीभि येनि हर्षे क्तः ।
इत्यमर भरतो ॥
मत्तस्यः पुं स्त्री लनामाया
तजलजंतुः । माच इति भा
षा । तत्पर्यायः । युगी १५
इति जटाधरः ॥
मध्याह्नः पुं अज्ञोः एवमु
रुतीतकमध्यभागाः । सच क
तपकालस्य संज्ञाविशेषः ।
यथा । अज्ञो मुरुतो विद्या
ता दृष्टावेच सर्वदा ॥ त
शष्टमा मुरुज्ञायः सकालः
ऊतपः स्मृतः । मध्याह्ने स
र्वदा यस्मान्मदीभवति भा
स्करः । तस्मादेतत्फलदस्त
जारेभो विविष्टते । मध्या
ह्नः । तद्विषयश्च तथा नेपाल
कंवलं । रोषे दर्शो स्तिलाया
रो दोहिरे चाष्टमः स्मृतः ॥
पापे ऊतमेत मियाऊ स्तस्य
संतापकारिणः । अष्टावेतेय
त स्तस्मात् ऊतपा इति से
स्मृताः ॥ इति मत्स्यपुराणे
आदिकल्पे २२ अध्यायः ॥

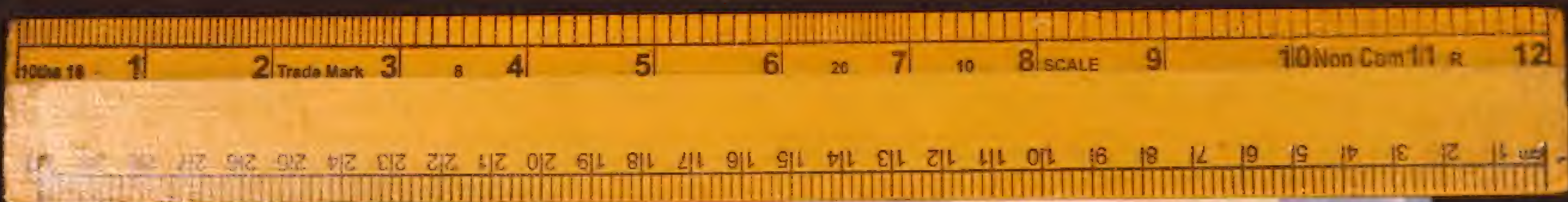

मनः स्त्री लिंगशरीरावयव विशेषः । यथा । सत्त्वशरीराणि सप्रदशावयवनि लिंगशरीराणि । अवयवास्तु ज्ञानैरि यंपंचकं बुद्धि मनसी कर्मैरि यंपंचकं वायुपंचकं चेति । मनो नाम संकल्पविकल्पात्मिकाश्रितः करणवृत्तिः । मनस्तु कर्मैरिद्येः सहिते सत् मनोमय कोशा भवति । इति वेदांतसारः ॥
मननं स्त्री श्रुतस्यादितीय वस्तुनो वेदांतार्थानुगुणमुक्तिभिरनवरत मसुचितने । इति वेदांतसारः । बोधने । यारं । इति मनपातार्थदर्शनात् । मनस्य त्रिनेवच्छिन्नं । श्रुतः करणस्थिते । यथा । मनस्य मनमध्यस्य मध्यस्य मनवर्जिते । मनसा मन मालोक्य स्वये सिद्धंति योगिनः । इति श्रीम उन्नयगीतासुपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे ब्रह्मनिर्घृणं नाम १ प्रथायः । तादृशब्रह्मपरोक्षेण मुच्यते इत्याह मनस्य सित्यादि । मनस्य मनोः

वच्छिन्नं । मनमध्यस्य मनःशरीरं । मध्यस्य सर्वसाक्षी भूते । मनवर्जिते संकल्पविकल्पादिश्रिते । मनमवलोपोत्सुकं । तदेवं मनसा परिष्कृतः करणन । श्रुतः चरणपरोक्ष चरमवृत्ति लक्ष्म्यो गिनः ज्ञानिनः । स्वयमेव सिद्धंति निवृत्ताविद्यका मुक्ता भवन्तीत्यर्थः । इति श्रीम उन्नयगीतायाः सप्तोपनिषद्दीकायां श्रीगोडपादाचार्यविरचितायां १ प्रथायः ॥ सर्वसाक्षाद्भेदाश्रयेति प्रमाणद्वयमनशब्दोः कारेतः ॥ मंत्रः ॐ परमेशः । मंत्राणां अंगादिभ्यो मंत्राणाग्रहणस्य निषेधो यथा । अंगो गहीनावपिराः क्रयोनिष रताश्रये । ते सां मंत्रानमुत्तरः श्रुतः कति भिरेव । का मुक्तानो जज्ञानो च सीजितानो तथैव । यश्च अस्य गृहे नित्यं जासाताकर्मकारकः । तस्यापि न भवेत्तत्र कार्यासिद्धौ कदाचन । इति जैमिनिभाष्ये आश्रये पिकपर्वणि १ प्रथायः ॥

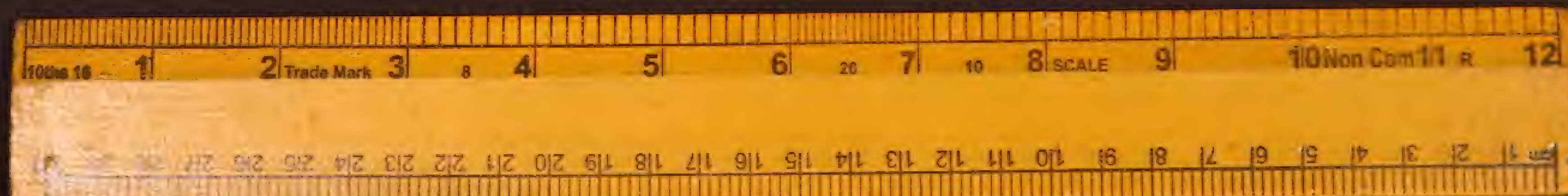
त मंत्राणां शब्देदृश्यं ॥ मंत्रदः ॐ शिष्यकोर्णे तदिष्ट देव मंत्रप्रदानकर्ता । मंत्रदातृ गुरुः । यथा । परापरगुरुणाच निगियंशुणपर्वति । श्रुतः सर्वत्रदेवेशि मंत्रदः परमो गुरुः ॥ परापरगुरु स्तु हि परमेशीत है गुरुः । इति बृहज्जील तेत्रे १ पटलः ॥ ततपिजादीनामपि परमगुरुत्वादिर्यथा । मानवस्य महेशानि संक्षेपात्रिगदामिते । गुरुः परमगुरुश्चैव परापरगुरु स्यात् । स्तु गुरुः परमेशानि साक्षाद्भूय न मंत्रायः । ततपिता परमगुरुः स्वये विष्णु क्षितो सदा । ततपिता परापरगुरुर्महेश्वरसमः सदा । इति शाक्तानन्दतरेगुणीधृतमहिषमर्दिनीतंत्रं ॥ मंदरासी विमडुगसनशीलः ततपर्यायः । सैरगासी ३ मन्त्रः ४ । इति शहरत्नावली ॥ मन्त्रः ॐ स्तुतामद्यातपस्वी तस्य पक्षस्य विविताकरां यथा । प्रविष्टायां ऊताशुभे दवत्यां स रावणाः । १ प्रथकं समारुह्य परिव्रजाम मेदिनी विशेषः । यथा । आह्वानं

ततो मन्त्रे नपति यजन्ते सहदेवैते । उशीरवीजमासा य ददर्श सत रावणः ॥ स वेतो नाम ब्रह्मर्षिः साक्षाद्भूता वरस्यते । याजया मास य मन्त्रः सर्वे देवगणे हृतः ॥ दृष्ट्वा देवास्तु तद्वत्तावरादनेन उज्जये । तिथ्यरेयानि स माविष्टा स्तस्य धर्षणातीरवः ३ इहो मन्त्रः सैवतो धर्मराजस्तुवायसः । ककुलासो धनाधत्ता हंसश्चवरुणाः भवतु इत्यादि । हर्षाज्जदावरीदिहो मन्त्रे नीलवर्हिणः । श्रीतो भूमि तव धर्मज्ञ मुजगादि नतेभये । इदे नेत्रसहस्रं यज्ञदहं भविष्यति । वर्षमाणे मयि सुदे प्राप्स्यसे प्रीति लक्षणं । पवसिंहो वरेणादा मन्त्रस्य सुरेम्वरः । नीलाकि लपरा वही मन्त्राणां नरा धियः । सुधाधिपादुरे प्राप्स्यताः सर्वे विचित्रता । इत्ये ते वाल्मीकीये रामायणे उन्नयकाण्डे १८ सर्गः ॥ मन्त्र ॐ भाद्रवतसलदेवता विशेषः । यथा । आह्वानं

यने भ्राता योऽनुतिष्ठति यमि
वित् । सप्रापवेधः पुरुषो म
रुद्रिः सह मोदते ॥ इति श्री
भागवते ६ स्कंधे ५ अध्यायः
प्राणं प्रकृष्टं गमने ॥
प्राण मेव वेधुं यमः । मरु
द्रिः भ्रातृवत्सलेद्वैः । इति
तद्दीकायां श्रीधरस्वामी ।
मर्यादागिरिः पुं कृताचलः
वर्षसीमापर्वतः । यथा । उज्ज
यिनोत्तरोत्तरावृते नीलः स्रुतः
पृथग्वानिति त्रयो रम्भकद्वि
रमय ऊर्ध्वानां वर्षाणां मर्या
दागिरयः प्रागायताः । उभय
तः चारोदावययो द्विसहस्र
योजन एव एकैकशः पूर्व
स्मात् पूर्वस्मादुत्तरोत्तरा दृशो
प्राधिकोशन देव्यं पवकसंति
एवंदक्षिणेनेलावृते निषयो
हेमकूटो हिमालय इति प्रा
गायता यथा नीलादयः । अ
यतयोजनात्तमेधा हविर्वर्षकिं
पुरुष भारतानां यथा सैव्यं ।
तथैवेलावृते मपरेण एवैण
च मात्यवर्षमादनावानीन
निषयायतो द्विसहस्रं पप्रथ
तः केतुमाल भद्राशयोः सी
माने विदधाने । इति श्रीभाग
वते ५ स्कंधे १६ अध्यायः ॥
मसकः पुं सुदुरोगविशेषः ।
मसा इति लोके प्रसिद्धः ॥
तल्लक्षणं । यथा । अवेदने वि
रंचेव यत्तुगात्रे प्रदृश्यते । सा
षट्पत्तुसमुत्सवे मलिनमस
कं दिशेत् । अवेदने वेदना र
हितं । स्थिरे अचले ॥ तच्चि
कितसायथा ॥ चर्मकील
जतमनिं मसको क्लिप्तका
लकान् उतकृत्य शोषेण दहे
त्तत्ताराग्निभ्यां मशेषतः । इति
भावप्रकाशः ॥
मसरिका स्त्री वसेनरोगः ॥
तस्यात्यादनक्रिया टीका इति
ख्याता । सा तु गोस्तनज न
रगात्रज मसरिकाएयेन भव
ति । यथा । येनुस्तन्यमसरि
कानराणां च मसरिका । तज्ज
लेकाक्रमलाश्रुशस्त्रातेन गृ
हीतवान् वाक्रमलेचशस्त्राणि
रक्षात्मनिकराणि च । तज्जले
क्तमिलिते स्फोटकज्वरसंभवे
इति धन्वंतरिकृतशास्त्रे यथ
न्याः ॥
महत् त्रि महान् । महती ।

तद्वदिकपर्यायाः । अत्रः २ अ
ष्टः ३ दृहत ५ उत्तितः ५ तवसः
६ मविषः ७ महिषः ८ अमः ९
सुमुत्ताः १० उता ११ विहायाः
१२ यक्रः १३ ववत्तिथ १४ विव
तसे १५ अंशः १६ साहिनः १७
गभीरः १८ कज्जलः १९ रभसः
२० शयनः २१ विरपी २२ अदुने
२३ वहिष्ठः २४ वहिष्ठ २५ ३
ति पंचविंशति महत्तमाति ।
इति वेदनिर्वाणे २ अध्यायः ॥
महत्तमस्य शालादिप्रावृति
शेषाणां एवं प्रयोगानिषेधा
यथा । शाले तैले तथा मांसे
वेद्ये ज्योतिषकेदिजे । यात्रा
यां पथि निहायो महत्तमा
हो नदीयते ॥ इति महिप्र
थमस्त्रीयचतुर्थश्लोकटीका
यां भरतः ॥
महा ऊष्टं स्त्री दृहतऊष्टरो
गः । तत्सप्त विधं यथा । एवं
विकृतया सिधे ततः काका
कंतया । सुंदरीकरीजिह्वेतम
हाऊष्टानिसप्तच । एवंविकेक
पालौडं चरमंडलात्वं सिध
प्रहोः कारानौनपुंसकलिङ्गः
ननु कथं सिधस्य महा । हादिस्मलरोगेषु दापयेदति

को भिषक । इवीकरोति रा
गोच महादावकसेत्तकः ॥
स्थितेच दडुगेगेच प्रलेपे द्रा
वकस्यच । वक्रिवज्जलतं त
स्य दधि दत्ता प्रलेपयेत् ॥
अपिच । इष श्रुवमणामागं
विज्जा कृष्णाण्डनाडिका । स्तु
हीतालस्य पुष्पेच वषाभूवेत
सेतथा । पतेषो स्तारमाहृत्य
लिम्पाकस्वरसेतच । ताल
यित्वा स्तारतोयं वस्तुएतच्च
कारयेत् ॥ चण्डातपेनसेषो
ष्य ग्राह्ये तद्रवणोचिते । एत
स्य द्विपलेग्राह्ये गवत्तारपल
द्वयं । स्फटिकारिपलेचैवन
स्फारपले तथा । पलाहं संध
वं ग्राह्ये टंकणं तोलकद्वयं ।
कासीसं तोलकं चैवमुद्राणं
विच तोलकं । दारुमोच कर्ष
कंच तोले समुद्रफेणाकं ॥
सर्वं मेकत्र संचूर्णवकयत्रेण
साधयेत् । महादावकमेतदि
योग्येच सत्तारणे ॥ इतिगु
ल्मादिकान् योगान् यकृत
श्रीहोदराणिच ॥
इति भेषजशस्त्रावली ॥
महाधुनिकः ३७ प्रणायं हि

मालयावधिक महाप्रयागम
नेनसम्पादितमरणः । यथा
भृगुवशि जलसेया मदेशोत्तरस्य
सेय्यासानशानाशानि महाधुनि
काना मुदकक्रिया कार्या स्या
प्राचं भवतीति । इति शुद्धि
तत्त्वधृतसुमेतसूत्रे ॥
महानसे ज्ञी पाकगृहे । तदि
वरां यथा । आग्नेया दिशि
कर्तव्यं मावांसस्य महानसे ।
गवाक्षजालमार्गाय मर्द्धभित्त
पलेपिते । सुलीतत्र प्रकर्तव्या
एवंपश्चिममायता । मन्त्रया
दीनिभंडानि हालितानिच वा
गिणा । तेपुयतपचते द्रव्येण
एवत सर्वसंमते । मरुभावेप
चेलोहे चक्षु र्णोविकारजि
त् । कोस्यजेपाचितंयदितदि
ते मतिदेष्टुचि । यच्च ताव
मये सिद्धे नरुचं त्वज्जपित
कुत् । सोवर्णं राजते पाच
मायाभूमिभूतो गृहे । ततप
त्रं सर्वदोषक्षयिषणोत्सवदा
यकं ॥ अथ महानसोपयो
योग्यपकरणाणि । वस्तुनिभो
जनाहीणि विविधानि पुनः
पुनः । सर्वाणिगणयुक्तानि

पितानि महानसे । दाम्नाप्र
मार्जनी वाळा प्रवहादी सक
क्षिका । चर्षणी वेणवे पात्रेज
लपणीस्तलिजः । वक्रिसेज
ननो ग्रावः ऊदले सज्जकारकः
दारुखंडानि शुष्काणि हस्त
मात्राणिचेत्यने । प्रजीर्णात्यन
तिस्पृलात्यजंभूम्यमलानिच
तितयु श्यालनी पीठो मषले
वापुस्तले । सूर्य लेष्टु शि
ला इवीचउत्तरावपटिका । से
दशकेतयुगले वस्तुलेउचत
ष्टयं । नालिका कुट्टिकाचैव
सुमूले सकटाहकं । वक्रिसे
चालनाथाय इवी दीर्घीसुलो
हजा । तंरर कर्करी स्वावा तम
कंरुवेष्टनी । इत्यादि वस्तु
जातं दिगुज्यतेच महानसे ।
इति पाकराजेसुरः ॥
महाप्रस्थानगमने ज्ञी महा
पथगमने । तत्र मरणोद्देशेन
हिमालयपर्वतप्रयागे तत्र
कले निषिद्धे । यथा वृहन्नार
दीये समुद्रयात्रीकायः क
संडलु तिथारणा । दिजानामस
तर्णासुक्यासुपयमस्तथा । दे
वरेणसतामति मधुपर्कपणे

वयः । सोसादनेतथा ग्राह्ये
वानप्रस्थाग्रमस्तथा । दत्ताया
श्वेव कत्यायाः पुनर्दानेवरस्य
च । दीर्घकाले व्रत्यचयेनर
मेधासुमेथके । महाप्रस्थान
गमने गोमेथेच तथा मत्त ।
इमान् यमान् कलियुगेवर्ज्या
नाज्जमनीषिणः ॥ इत्यु
हारतज्ञे ॥
महामहावाक्यानी स्त्री योगा
स्नानस्य योगविशेषः । स त
प्रानितार प्रातर्भिषानस्तत्र शु
भयोगयुक्तं गौणचानचैत्रक
सत्रयोदशीद्वयः । यथा । शु
भयोगसमायुक्ता प्रातर् प्रात
भिषा यदि । महामहेति वि
ख्याता विकोटिकुल उदरेत्
इति तिथ्यादितत्त्वधृतस्कंदप
राणवचनं ॥
महामोसं ज्ञी नरादिपिशिते
यथा । अष्टम्यां रुथिरेमोसं स
हामोसैः सुरोधिभिः ॥ एज
येहज्जानोयैः वलिभिर्भोज
नैः पितां ॥ इति तिथ्यादित
तत्त्वधृतकालिकापुराणे ॥
असृज्ज । गो नरेभाष्यमहिषव
रहोष्टोशोद्वे ॥ महामो

साष्टकं देवि देवताप्रीतिका
रुक् ॥ इति कौलाञ्जन
दीपिका ॥

महारणं स्त्री वरुहने । तत्
पण्यायः ॥ कांतारः ३ । इति
जराथरः ॥

महाराजोपचारः पुं राजाह
पञ्चोपक्रमो ॥ तद्यथा ॥

ततश्च वामरक्षत्र पाडकादीन्
समन्वि । मया एवोपजागंसा

माः । नाप्नोति विपुजं इत्यं
संग्रामे विपुजश्चेत् ॥

उपानतसंप्रदानेन विमानम
थरोहति । यथेष्टं तेन लो
केषु विचरत्यमरप्रभः ॥

धुजस्य तत्रैव । लोकैष धुज
तः स्यादत्या विस्मा वरं धुजं
प्राकृलोकं मवाप्नोति वरुह

वृगपात्रः । किंच। युक्तपीत
पताकाभि निवेद्य गरुडभुजं
केशवाय द्विजश्रेष्ठाः प्रकृतो

महाबा

येयफलं लभेत ॥ किञ्च ।
एतद्गुहं तथादत्ता शुभगस्त

निजायते । पादपीठप्रदानेन स्या
नं सर्वत्र विदति ॥ दर्पणस्य प्र
दानेन रूपवान् दर्पवान् भवे

तु । मर्जयित्वा तथा तच्च स
भगवन्भिजायते ॥
यत्किञ्चिद्देवदेवाय दद्याद्
किञ्चनपि ॥ ३३ ॥

तिसमन्वितः । तदेवात्तयमा
 प्रोति स्वर्गलोकं सगच्छति ।
 किंच । दामनपराणे श्री
 उति एति श्रीपद्मादेवे ।

शनिवारसमायुक्ता सा महावा
रुणी स्रता । गंगायां यदि
भ्येत कोटिसंयोगैः समा ॥

इति तिथ्यादितत्त्वधृत स्कन्द
प्रमाणवचने ॥
महापतावरी स्त्री बृहच्छताव
री ॥ ३३ ॥

री । तत्तपस्यायगुणाः । महाप
तावरी तस्या शतमल्लर्हुकंदि
का । सहस्रवीर्याहेरुश्च रुष्य
प्रोक्ता मकोदरी । महापताव

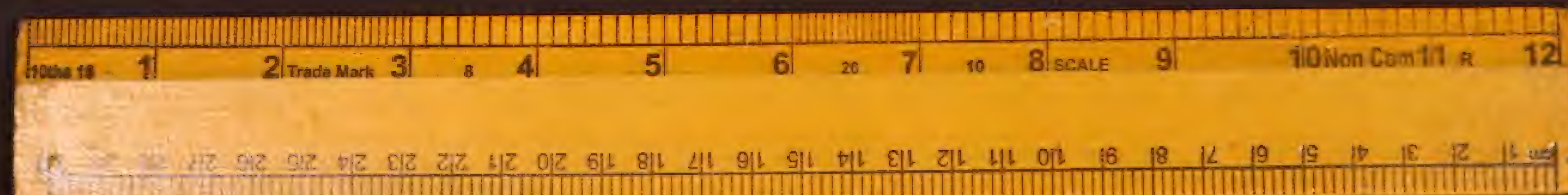
श्रीकृष्ण महादेव । महाशक्तिव
री मैथ्या रुघा वृष्णा रसायनी
शतवीर्या निहंत्यर्षेण ग्रहाणि
नयतामयान् । उक्ति भाव

च गुणै रुक्ता महर्षिभिः ॥
इति भावप्रकाशः ॥
महासेता स्त्री कुसुमभूमिक
ष्मापः । तत्पर्यायः । स्त्रीरवि
हारिका ५ स्त्रीरवली ५ स्त्रीरके
रा ६ इति जटाधरः । स्त्रीरिका
७ इति शङ्करावली ॥
महासाहसिकः ९ वलएवोप
हारकः । यथा । चारु तस्करड
हृत् महासाहसिकादिभिः । पी
द्यमानाः प्रजा रत्नेत कायस्य
शु विशेषतः । इति याज्ञवल्क्य
वचनं । चारुः प्रतारकाः विद्या
स्ये परधन मयहरति । प्र
च्छन्नापहारिणः तस्कराः । इ
हृत्ताः इन्द्रजालिक कितवाद
यः । महो वले सहसा वले
नक्तं साहसे महच्च तस्माद
सेच महासाहसे तेन वर्तते
इति महा साहसिकाः प्रसह्य
पहारिणः । इति मिताक्षरा
यामाचार्यायः १॥
महिषः ९ सनासाव्यातपशुः
तस्य परीक्षा यथा । विपत्तेह
यस्यसे कुरुते येन हेतना ।
भारं वहति वाहरे महिषोष्मा
निरुपते । वसन्तविषयविद्व

शूरात्पञ्चभेदेन पंचथा । तद्य
था भूशे कुसाः परिशुश्रुत
हृषण घोणाकाः । वक्राणि
नामारकाश्च महिषा व्रजजा
तयः १ । केकराः कामलाः स्य
लाभशं कृदाश्च मारकाः । व
क्राणिनोवक्रवला महिषाः च
व्रजातयः २ । श्रुयागाः स्त्रीणा
श्रुयाश्च सज्जहा भारवाहिनः
अमारका वक्रवला महिषावै
प्रजातयः ३ । स्त्रीणाः स्त्रीणा
वलाः स्त्रीणां श्रुयां चोणां रयश्च ये
अत्याणिनोभारसहा महिषाः
शूद्रजातयः । ४ सर्वदाजल
मिच्छन्ति येत्यसत्ता महोजसः
भारसहाः कुशुमाश्च तेऽन्तजा
महिषा मताः ५ एषां दोषागु
णावापि वृषवलक्षयेदुधः ।
घोषणा ज्ञापि सेस्याने वृषतु
ल्यतया मते ॥ इति युक्ति
कल्पतरुः ॥
महिषी स्त्री महिषयोयित् ॥
तस्यास्त्रीरगुणाः । महिषेभ्य
भुरगव्यात स्त्रियं शुक्रकरं
रु । निद्राकर महिष्येति तथा
पिककरं हिमे ॥ तस्यादधि
गुणाः । महिषे दधि सति

गं श्लेष्मलं वातपित्तनुत् स्त्रा ने । अमावास्याहि आहस्य
उपाक मभिष्यन्ति वृष्यं गुर्व
स्वर्षणं ॥ तस्या नवनीतगु
णाः ॥ नवनीते महिषास्तु
वातश्लेष्मकरं गुरुः । दाह पि
त्रश्च महं मेदः शुक्रविबर्ह
ने ॥ तस्या दूतगुणाः । माहि
षेत दूते स्वादु पित्र रक्ता
निलापहं । शीतले श्लेष्मले
वृष्यं गुरु स्वादु विपच्यते ॥
इति भावप्रकाशः ॥
मासविकयी त्रि आभिषविक
यकती । तत्पर्यायः । श्रौति
कः ५ । इति जटाधरः । कौट
किकः ६ इति शङ्करावली ।
मोसाष्टका स्त्री गौणचोदासा
वक्रलाष्टमी । तत्र सोनोपकर
णकप्राह मावशुकं । यथा
अथाष्टकाप्राह । पित्रदाना
यमलेसुरष्टका स्तिस्वपवच
कुलपत्ते वरिष्ठाहि एका चैदी
विभाष्यते । प्राजापत्यादिती
यास्यात तृतीयावैश्वदेवकी ।
आद्या एषेः सदाकाया मोसे
वत्या भवेत्तथा ॥ शाकैः
काया तृतीयास्यादेव इत्य
गताविधिः । मूलेप्रधानस्या

ने । अमावास्याहि आहस्य
प्रधानकालः तद्वदिति या
वत् । ऐदी साग्रे विन्देव
ताकयागसेवेधात । एवप्रजा
पत्या वैश्वदेवकी च । मोसेः
पशोः । तथाच गोभिलः । य
युवात्यतरसेभावः स्यात् त
दा पशुनेव कुर्यादिति । य
युदेति निपातसमुदायो य
यथै पशुरपि क्षाग पवाक्का
गोः नादेशे पशुरिति गोतमा
त । नच तेषा ऊर्ध्वं शृष्ट्या
गोदिति गोभिलस्तत्रेण ग
वोपदेशात् कथमनुपदिष्ट
त्वमिति वाच्यं । तदसंभवे पशु
नेत्यनेनयः पशुरपदिष्टस्तस्य
विशेषतोऽनुपदिष्टत्वात् । वस्तु
तस्तुहरिवेशे स्त्रोपि विदि
तः । उक्ताकस्तु विजृति वैश्व
एकायायथादिपात । मोसमा
नयप्राहाय सदा हत्तामहावल
इत्यादिना सदासोद्यनात् ।
पशुभावे स्थालीपाकेन । यथा
गोभिलः । अपिनास्थालीपाके
ऊर्ध्वीतेति । तद्विधानेन स्थाली
पाके पशुस्थाने कुर्याद्यथा
कल्पिकं । अपयेने सवत्साया

लहणा गोः पयस्यनु । इति
 लोदोगपरिणिष्टीये शास्त्रे ।
 अतिवि ओदनचरोः पश्चात्
 अतएव पितरः स्मरयन्त्रम
 एकास मद्यास च । तस्माद्
 घात मदायुक्तो विद्वत्सुत्रा
 हाणेषु च । इति शातातपे
 नात् । तस्मादत्रे प्रधाने
 पादिकेन उपकरणेन श
 क्तात् मावपकंसदेति प्र
 वणात् । इति आहतत्वे ॥
 मातमण्डले स्त्री नेत्रयोर्मध्ये
 तत्र आसन्नमृत्यु मपश्यति ।
 यथा । अरुंधती पुर्वेचैव वि
 स्ता स्त्रीणि पदानि च । आस
 न्नमृत्यो पश्यन्नुत्तरे मात
 मंडले । अरुंधती भवेज्जिह्वा
 भुक्ते नासाय मुच्यते । वि
 स्ताः पदानि मध्ये नेत्रयो
 र्मातमंडले । इति काशी
 खंडे ५१ अध्यायः ॥
 माथवी स्त्री सनामायातपु
 ष्यलता । तत्रपण्यायः । वसं
 तरती ५१ । इति जराधरः । लता
 माथवी ५६ । इति शतृत्नाव
 ली । अथिच । माथवी स्यात्तुवास
 नी शतृत्वा मण्डकापि च

अतिप्रको विमुक्तश्च कायको
 भ्रमरोक्तवः । माथवी माथुवा
 शीता लह्मी दोषयात्रापहा
 इति भावप्रकाशः ॥
 माया स्त्री इंद्रजालादिः । तत्र
 पण्यायः । इंद्रजालः । इंद्र
 केय कुरुतिः ५ शीवतिः ६
 इति जराधरः । माथवी
 इति शतृत्नावली ॥
 मार्कः पुं भृंगराजः ॥ इति
 रत्नमाला ॥
 मार्करः पुं भृंगराजः । इत्य
 मार्कवः मरः । मार्कति केशः
 मुनाथ गच्छति मार्करः । मार्क
 सुर्वे नाप्तीति श्रवः निपातना
 हुदिः । मार्कवोः नास्यचत
 र्यातः मार्कविंशदित्वाहृथ्यो
 दरादित्वाददागमे दीर्घश्चेति
 यरेण साधितत्वात् । मार्करो
 रेफान्न इति केचित् । इति
 तटीकायो भरतः ॥
 मार्गपाली स्त्री कुशकाशम
 यस्तम्भः । यथा । ततोपराक्त
 समये पूर्वस्यादिशि नास्ति । मा
 र्गपाली प्रवर्ध्याहरीलम्भे च
 पादपे कुशकाशमये दिवा
 सेत्कारे वंजमि सुदा । भूष

यिता गजानन्यानेकुशपादि
 संयुतान् । गोदृष्टान् महिषां
 श्रुवचंटाभरणभूषितान् । मे
 रीसदेगपटहवादिभूषितान् । तस्याः
 स्थानेनयेत्ताये शां
 तिपादादिनेदितः । मारीपालि
 नमस्तुभ्यंमर्वानेदप्रवर्धिके ॥
 तले तवमुलेनाया गजामा
 वःप्रयोतमे । राजानो राजपुत्रा
 श्रु ब्राह्मणाः शूद्रजातयः ॥
 मार्गपाली समालिखवात्राः सु
 श्रु सदैवहि । ततो गावश्चसे
 पज्या गोपपण्यादिभिः क्रमा
 त् । आत्मनः श्रेयसे भयत्र
 तिपज्ञो करोतिहि । अग्रतः
 संतु मेगावो गावो मेसंतए
 छतः ॥ गावोमे सर्वतः संतु
 गवां मध्ये रसाम्पहे । याल
 स्त्रीलोकापलानो येनुत्तरे
 णासंस्थिता ॥ स्त्रीरेवहृति
 जार्थे मम पापं यपोहत ॥
 या कामयेनु भवनेच विस्मो
 या कामयेनु रसदग्निगेहे ।
 यासौरभेयीतु विप्रिहृगेहेसा
 कामयेनुवरदासमास्तु । कुतै
 तत्सर्वं ज्ञानेदाशुदौ देवपते
 वलः । एजोक्तुता ततः प-

आत समग्रहते समारभत ॥
 इतिपाद्ये उत्तरखंडे कार्तिकमा
 हात्प १५ अध्यायः ॥
 मालाकारः पुं मालिकः । तत्र
 हस्तिपुष्पस्य पशुधितदेवो
 भावो यथा । न पशुधितदेवो
 कोस्ति तलसी विल्व चपके
 जलजे वज्रलेः गस्त्य माला
 कारशृङ्गेषु च । इति मेरुतंत्रे ५
 प्रकाशः ॥
 मित्रसप्तमी स्त्री मार्गशीर्षे
 पुनसप्तमी । यथा । अदितेः
 कश्यपपुत्रे मित्रो नामदिवा
 करः । मार्गशीर्षस्य मासस्य
 अक्षयपक्षे शुभेतिथौ ॥ सप्त
 म्यातेन सात्वाता लोकेऽस्ति
 न मित्रसप्तमी । तत्रोपवासः क
 तय्यो भद्रानाथ फलानि
 वा ॥ इति श्रीगोविंदानेदाचा
 यकृत संवत्सरकौमुदीधृत
 भविष्यपुराणवचने ॥
 मिथिला स्त्री देशविशेषः ॥
 विजित इतिभाषा । तत्रामका
 रण यथा । अराजकभयेन
 तामममाना महर्षयः । देहे
 समस्त्युःस्तनिमेऽकुमारः सम
 जायत जन्मना जनकासाध

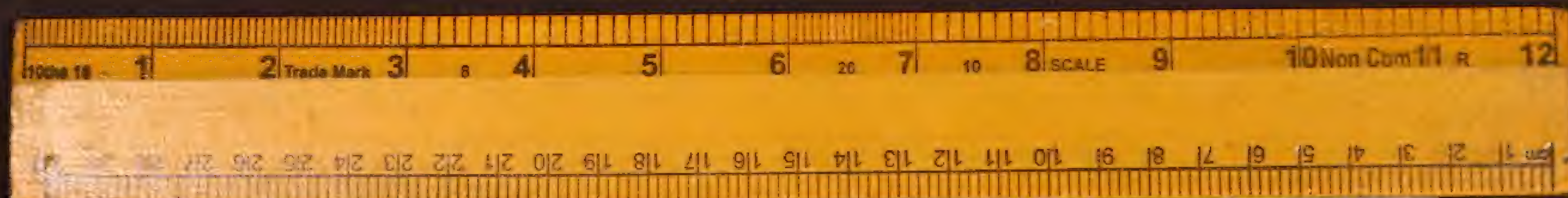
हेदेहस्तविदेहजः । मिथिलो
मथनाज्ञतो मिथिला येन
निर्मितः । इति श्रीमद्भागवते
६ स्कन्धे ३ अध्यायः । अपिच
निमः प्रस्तुतत्रैव मिथिलो
म महान् स्मृतः । प्रथमं भुज
वले येन तेरुतस्य पार्श्वतः
निर्मितं स्त्रीयनाम्ना च मि
थिलापुर मुद्रां । पुरीजन
नसामप्रात जनकः सचकी
तितः । इति भविष्यपुराणम् ।
मिथ्याचारः वि कपटाचारः ।
दोभिक इत्यर्थः । इति वत्स
माणश्रीकटीकायां श्रीधर
स्वामी । यथा । कर्मद्विगणिते
यस्य यथास्मिन्मनसास्मरत् । इ
दियथा न विमृशत्ता मिथ्या
चारः सञ्जाते । इति श्रीभगवद्गी
तायां ७ अध्यायः ॥
मिथ्या स्त्री शाकविशेषः
शुष्का इति भाषा । तत्पर्या
यगुणाः शतप्रुष्णा शताका
चमयुग कारवीमिभिः । इति
लुङ्ग सितलुङ्ग संहितलुङ्ग
विकृतिच । चञ्च शालेयशा
लियो मिथ्या मधुरामिभिः
शतप्रुष्णा लघु स्त्रीत्वापित

कृतीपनी कटुः ॥ उस्माजरा
विलसाम ब्रणशूलातिरो
रुतः । मिथ्या तदुगाप्रोक्ता
विशेषाद्योनिमूलनृतः । अपि
मान्यहरी रुद्या वहविदकमि
थूलरुतः । इति स्मा पाचनी
कासवमि श्लेष्मानिलानहरेत
इति भावप्रकाशः ॥
मिथुपाकः ७ शर्करारसपक्व
फलादिः । मोरवा इति पात्र
सभाषा । तदेकप्रकारो यथा
ग्रपकासं दिवदेकता तद्वा
त्रे शलाकया लिङ्गजालकर
णानंतरं चूर्णमिश्रितजले दे
उचतष्टयस्यापयित्वाजलनयो
तं ऊर्यात् । ततो जलेन सिद्धं
कृत्वा जलसागपदेक मेक
तारवदशर्करारसे मग्नकर
णानंतरं तापे दद्यात् । रसे
चनीभूते ग्रहदेउं यावत् ता
पेन निष्पन्नो भविष्यति । इति
पाकराजेश्वरः ॥
मुद्रां स्त्री स्वनामाद्यातपि
रोभूषणं । तत्पर्यायः । मुद्रा
दं ६ मौलीकः ७ शोखरं ८ मु
द्रां ९ वनेसः १० उनेसः ॥
उसीयकं ११ कोटीरकं

१३ । इति शतवत्तावली ॥ वचा लोप्रेः संधवेष्टु प्रलेप
मुद्रा स्त्री रत्नविशेषः ॥ तत् ने । वमनञ्च निदेत्यापि पि
पर्यायः । मुक्तिवीजे २२ हा उको येवमोद्रा । केवलाः
री २५ । इति शतवत्तावली ॥ पयसा पिष्टा स्त्रीत्वाः प्रा
ऊवले २५ । इति जटाधरः ॥ लालिकंठकाः । आलिमं अ
मुक्तिः स्त्री मोक्षः । तत्पर्यायः हमेतेन भवेत् पक्षोपमेमुद्रा
अपुनर्भुवः ६ स्मिः १० अ इति भावप्रकाशः ॥
चरं ११ । इति जटाधरः ॥ मुद्रावेधने स्त्री ग्रंथारंभेत्त
मुद्राविका स्त्री मुद्राजात वक्तव्यकथने । तस्यानामोत्रे
चउ रोगविशेषः । वयसफो अनुक्रमणिका । भूमिका ।
डा इति भाषा । तल्लक्षणमाह । यथा । इति छंदोमंजरीमुद्रा
प्रासलीकंठकप्रख्याः कफ वंथनाद्यप्रणमस्तवकः । इति
मारुतपित्तजाः । जायंतेपिउ तदुस्यकरं रोगादासवेधेन
का एतां ज्ञेया स्ता मुद्राविका निविते ॥
काः । प्राच्याः सदृशः । पतामुद्रावेधे स्त्री शिवपूजाने
नामेवमुद्रा भवेति सुभावात् । वम इति शब्देन गालवाद्ये ॥
ग्रथ तच्चिकित्सा । अंगुलस्ये यथा । लिङ्गे निमायविधिव
तर्थापो मुद्रावेधः कनिष्ठकं त विधिवत् एजयेच्चेत । षड
मध्यमस्त विभागः स्यात्तमोः चरं जपित्वावे मुद्रावेधे
हंगुलो भवेत् । स्थितिकाले चिस्मिने ॥ इति लिङ्गाच्चन
पि तस्योक्ता यावत् कल्कान तत्रे १५ पदलः । अपिच । मु
मुद्राति । मुद्रास्तु गुणहीनः खवाद्यं सत्तत्वेहि कृत्वावपर
स्यान्त्या दृश्यति त्वं ॥ मेसुरि । माहकामेत्तसहितं
मुद्रावेधे माह । लोप्रधान्य मुद्रावेधं सडलेभं । अका
वचलेपस्तारुणापिउकापरः शदितकारं मगुलोमदिलो
तदुद्रोरोचतायुक्तं मदिचे मु मतः । उच्चार्य परमप्राणि मु
खलेपने ॥ सिद्धार्थकः । खवाद्यं मुचिस्मिने । सविडं

वर्ण मुशली पंचाण्णात् परिकीर्तिता । मूषली मधु
काश्रिये । अनुलोम विलोमेन वृष्णा वीर्यांचा वृंहणी गुरुः
सर्वेनचवरानने । अनेनैव वि तिका रसायनी हेति एदजा
धानेन मुखवाद्ये करोति यः । न्यनिले तथा । इति भाव
ससिद्धः सगाणः सोपि सशि काशः ॥
वोनात्र संशयः । मृसंजयोः शुष्कः पुं वृत्तविशेषः । वृंदा
हे देवेशि मुखवाद्यप्रसाद पारुल इति भाषा । तत्पर्या
तः । यस्मिन् काले महेशा यः । वण्टा १० वण्टाकः ११ का
नि असुरो वलवान् भवेत् टः ११ इति प्राहुरत्नावली ॥
तस्मिन्काले महेशानि मु मुस्तकः पुं लीं टाणमलवि
खवाद्ये करोम्यहे । तत्पुता प्रायः । सता इति भाषा । तत्
परमेशानि असुराक्षसाश्च पर्यायः । अथनामकः १० श्री
ये । यतायेते महेशानि तत् भद्रा ११ भद्रकः ११ भद्रा १३ ३
श्रुता परमेश्वरि । येनरात्रि तिप्राहुरत्नावली ॥
तिष्ठेति मुखवाद्येविनाश्रिये मूर्तिः स्त्री स्वरूपः । यथा ।
स सर्व यातनाभोगी अनेक प्राचार्यो ब्रह्माण मूर्तिः पि
भीरतो व्रजेत् । इति च लि तामूर्तिः प्रजापतेः । आताम
गात्रं नतरे ८ पटलः ॥ रुतपते मूर्ति मातासाक्षात्
मुद्रः पुं अस्त्रविशेषः ॥ स्तिते स्तनः । दयायाभोगिनी
मुद्र इति भाषा । तत्पर्या मूर्तिः दुर्मम्यात्मातिथिः स
यः । प्रचाणः ५ । इति जराधरः ये । अग्रेः रभ्यागतो मूर्तिः
मुशली स्त्री तालमूली । त सर्व भूतानि चात्मनः ॥ ३
तत्पर्यायः । मुशली ८ तालिका ति श्रीभागवते ६ स्कन्धे
८ तालमूलिका १० इति प्राहुर अथायः ॥
रत्नावली । अशोनी ११ ॥ महीवसिक्तः पुं वर्णसंकरभे
इति जराधरः । अस्म गणा दः । सतु चविद्याया ब्राह्मणे
तालमूली तु विद्वद्भिर्मूषली नातपादितः । यथा । स्त्रीपुनस

रजातासु द्विजै रुत्यादितान् मृगया स्त्री राज्ञो वनेषु मृग
सुतान् । सदृशानेवतानाङ्गमा हननक्रिया । तत्रियमविधिर्य
रदोषविगर्हितान् । इतिमान या । चचारमृगयां तत्र दृष्टमात्रे
वे १० अथायः ६ श्लोकः ॥ शुक्रासुक्तः । विहाय जाया मत
स्त्रीधिति अनुलोम्येनअथव रहीं स्वगद्यसनलालसः ५ ।
हितवर्णजातीयासु भार्या आसुरी वृत्ति माश्रित्य चोराम्ना
सु द्विजातिभि र्य उत्पादितः निरनुग्रहः । नाहनत्रिषिते
पुत्रः । यथा । ब्राह्मणेन सवि वीर्ये वनेषु वनगोचरान् ६
यायां सविषेण वेषणाया वै तीर्थेषु श्रुतिदेषु राजा मे
पेपन शूद्राया । तान् मातृहो ध्यानपशून वने । यावदर्थ म
नजातीयत्वदोषेण गर्हितान् ले लुब्धो हत्यादिनिनियम्यते
पितृसदृशान् नतु पितृसजा ३ ॥ इति श्रीभागवते ५ स्कन्धे
तीयान् मन्वादय प्राहुः । पि १६ अथायः ॥
हसदृशगृहणान् मातृजाते आत्मा गृहीता इषवो रागदेषा
रुक्मिष्ठाः पितृजातितो निकु दिव्याः कासुक्तं च भोगाद्यभि
ष्टातेयाः । एतेषां च नामानि निवेष्टुं येन । जायाविवेक
महीवसिक्त माहिष्य करणा वतो बुद्धिं विहाय । अतदही
ख्यानि याज्ञवल्क्यादिभिरु मागानही । त्यागे हेतुः स्वयंने
क्तानि । वृत्तये श्रेया मुशनेसो इति मृगाः विषयाः तेषु यमनेभो
क्ताः । हस्यस्वराशिता अस्त्राया मासक्ति स्तेन लालसा अतिस्र
राणंचमहावसिक्तानां । नृत्यगी हायस ॥ ५ ॥ त्राणे मृगादितिः
तनजव्रजीवने शस्त्रस्तोच मा वनेषु भजनीयदेषेषु । व
दिष्याणां । द्विजातिशुश्रूषा ५ नगोचरान् भजनीयविषया
नृपात्याधत्ता राजसेवा ३ न । न्यहनत भजनीयदेषा
गीतः पुरस्ताच्च पारश्वोशक दासमात कुतवान् । कया
रणाना मिति । इति तहीका पतेतस्यष्ट भेदा ६ ॥ तत्वा
यो कुलकभेदः ॥ सुग्रीवृत्ति माश्रित्य इति कि

मिति मृगया निघते । क यथा शोकरभाषिते । मार्गशी
शापक्षेतावशतो विहितैव धेतथा ज्येष्ठे एतिसालेपिते
सा । ग्रध्यात्मपक्षेपि जीवस्य गृहे । नतने कलसे एतिसाले
विषय भोगो विहित एव श्या येन्मातृकाः सुधीः । शास्त्राफ
शोकाह तीर्थधिति त्रिभिः । लसमायुक्ते तवरत्नसमन्ति
अयेभावः । न हि मृगया वि सुवर्णसुविकायुक्ते सटकोप
धीयते रागप्राप्तत्वात् किंतु मंडलेष्यते । तन्मये एजयेदे
नियम्यते प्रवृत्तिः संकोच्यते तीपकोतीनामविश्रुतो । गेय
नियममेव सद्धिं दृष्टयति पुष्पत्तने र्धपे दीप नैवेद्यमे
यदि अल मत्पथे लुब्धो रा युते । एजयेद्भक्तिभावेन
गी सन् ह्यात् तर्हि तीर्थेषु मद्यमांसेः समत्पकेः ॥ ब्रा
ग्राहादिष्वेव । तत्रापि श्रुति ह्येव प्रख्यातेष्वेव न नित्यश्रा ह्येव
हादिषु । तत्रापि राजैव । मथ्या चेंदी सटपत्रेषु चमातरः ॥
नेव । वन पव । यावदपयोग एजयेन्मद्येतेन केकारे ना
मेव इति । एवं जीवस्य विषय म विष्णुते । दधिभक्तानि
मेवापि यावदपयोगं न यथे पिण्डानि सप्रसन्नानि का
हमिति नियम एव इत्यर्थः ॥ येत । सटसंख्येषु च पत्रेषु मा
७ ॥ इति तद्दीकायो श्रीधरस्वा त्म्यः कल्पयेत पृथक् । चित्ते
मी ॥ मृतवत्सा स्त्री गार्वा भ्यः सप्रसंषिडे अविश्यानेव हि
वधि वर्षत्रये यावत् पुनः ७ तिपेत । नै भुक्ते गृहमाग
तस्मै तसंताना ॥ तल्लक्षण ल्लेचकाप्रे याग मारभेत ॥
शोतायुधानि यथा ॥ कन्यका योनिनी वामाभोज
गार्वाः संजातमाश्रया यज्ञात् येत सज्जदेवकेः । दक्षिणां रा
मासाश्चरत् ससत् । प्रियते हि पयेतासा देवता येन चासया
त्रिवर्षाहा यस्याः सा मृतवत् विस्मय देवताश्चाथनयात
सिका । तत्र योगो प्रकृत्य कलसोदकं ॥ शकुनेतीत्ये

हीमान् शुभेन शुभमादिशे नारी जनयेन्दते । अन्त्यायुधं
विपरीते पुनः कार्ययागे त वजनयेत् या च कन्याः प्रसूय
नृसिद्धिदे । प्रतिवर्षमिदंका ते । योनिदोषे रजोदोषे राव
युं दीर्घजीविसुतेनभेत ॥ स्वावेचशस्यते । प्रजावर्धनमा
ओं ह्रीं के पकोतीदेवताये दृष्ट्य सर्वप्रहनिवारणं । नात्रा
नमः । अनेन मंत्रेण एजा ज फलवृते होतदायुष्य परिकी
पञ्चकार्यः ॥ प्रास्तुतः तितं । नोक्तंचलक्षणमूलं
कृतिकाश्रुते वंध्याककोट वदेत्यत्र विकित्तकाः । जीव
की हरेत् । तत्कंदे पेषयेत्ता वतसाश्रुत वर्णाश्रुत मत्र त
येः कर्षमात्रे सदापिवेत ॥ दीयते । अरण्यगोमयेनात्र वक्र
यावीजसरे इवमूल मेके ही जालाप्रदीयते । अत्र पयस्या
रेण पक्वं प्रपिवेत विमिश्र हीरयुक्तभूमिकाकुसुमां । उत्प
श्रुतो निजंयातु पतिप्रया ले नीले । इति इन्द्रजालनेत्रे म
ति दीर्घायुषे सातनयंप्रसूते तवत्साविकित्ता ॥ अत्यच्च । अ
मेजिषा मयुक्ते ऊर्ध्वे विफला श्वतवत्सासुतजीवनापायः ॥
शर्करावत्ता । मेदापयस्याका ईस्यउवाच । गार्वाः संजातमात्रे
कोलीमूल त्रैवासंगयजं ॥ एा पक्षो मासश्चवत्सरः । प्रिय
अजमोहा हरिदेहे हिंशुः ऊर्ध्वे ते हिविवर्षादियस्याः सा मृत
करोरिणी । उत्पलं कुसुमं दश वत्सका ॥ गृहीत्वा शुभनत्वे
ता काकोलो मूलकदंबे ॥ अणामारीसमूलकं । गृहीत्वा
एतेषां कर्षके भीरोरुतप्रस्य लक्षणमूलकं वर्णाश्रुतपयः
विभावयेत् । शातावरीसंही पीतामालभते गार्वां दीर्घजीविस
रं वृत्तस्येदंचतुर्गुणं ॥ संपिवे ताभवेत् । यस्यां कल्पनदातव्यं
त्रियतं नारी नित्यं स्त्रीषु च शस्य नामथा शंकरोदितं ॥ देधा
ते । उजान जनयते नारी मथा ककोटिकाकंद मोचरोजेन ये
छान प्रियदृष्टानां ॥ या चै ष्येत । श्रुतकाले तस्य
वास्थिराकी स्यात् या हं दीर्घजीविसुता भवेत् ॥

सत्यं सत्यं प्रकर्तव्यं यथाशक्तं
 रभाषितं ॥ मार्गशीर्षं यथा
 ज्येष्ठं पूर्णं लेपितं गृहे ॥
 नूतनं कलसं पूर्णं गेयं
 येन कारयेत् । शाखाफल
 समापुक्तं नवरात्रं समन्वितं ॥
 सर्वाणामुदिकायुक्तं षट्कोण
 मंडले स्थितं । तन्मध्ये एजयेद्दे
 वीमेकांतीनामविश्रुतां । गंध
 पुष्पाक्षतैर्भूषेद्दीपैर्नैवेद्यमं
 युतेः । अर्चयेद्भक्तिभावेन दु
 र्गं माघं तथा मधु । वाराही च
 तथा चैत्री व्राह्मी माहेश्वरी त
 था । कैमारी चैसवी देवी षट्
 सु कोणेषु सातः । एजये
 नैवभावेन दधिपिंडानि कार
 येत् । सप्तमेत्याप्रमाणानि
 षट्संख्या षट्पु पात्रतः । स
 प्रमेत एथ कृत्वा पुचिस्थाने
 विशेषतः । तद्वत्तं गृहमागच्छे
 कल्पका वटुक स्त्रियः । भोज
 येदतिरिक्तं देवा प्रणामं कारये
 ततः । विस्तृत्य स्रष्टु देवी च आ
 ध्या ततः सकलेष्टदाः प्राकृतं वी
 लयेद्दीप्तां शुभेन शुभमादि
 शेत् । विपरीते पुनः कार्यं या
 गं तावत् सुसिद्धिदं ॥ प्रतिव

धमिदेकार्यात् दीर्घजीवितं
 लभेत् । सिद्धियोगं सिद्धिदाते
 नानाया शंकरोदिते ॥ अथ
 मंत्रः ॥ ओं परंब्रह्म परमात्म
 ने अमुकीगृहे दीर्घजीविसु
 ते कुरु कुरु साहा ॥ अथ ता
 कवेय्या । ईश्वर उवाच ॥ एव
 पुत्रवती या सा क्वचिद्व्याम
 वेद्यदि । काकवेय्या तस्मात्तेया
 चिकित्सा तत्र कथ्यते । वि
 सुक्रांतो समलोतुपि ह्यमादि
 षडंग्यके । महिषी नवनीतेन
 ऋतुकाले तु भक्षयेत् । एवं स
 प्रदिने कुर्यात् पथायुक्तिश्च
 पूर्ववत् । गर्भं सा लभते नारी
 काकवेय्या संप्रभाते । अथो
 धीयमूलं त्र ग्राहयेत् पुष्पभा
 स्करे । पेययेत् महिषी हीरेपला
 दं भक्षयेत् सदा ॥ सप्ताहं ल
 भते गर्भं काकवेय्या चिरयुषं
 यम्ये कस्ये न दातव्यं नान्यथा
 शंकरोदिते ॥
 अथ मंत्रः । ओं नमः शक्तिगुणाय
 अस्या गृहे पुत्रं कुरु कुरु साहा
 ॥ जपात् सिद्धिः । इति
 श्रीदत्तात्रेयतंत्रे ईश्वरदत्तात्रे
 यमंत्रादे जन्मवेय्यादीनां पुत्र

करणेनाम १० समदशपटलः १५ दृतिः २५ उदतः २६ वृ
 क्विदुंथे २० पटलः ॥
 स्तुः वि प्राणवियोगः । त
 क्रामातः । अथ यः २० तत्त्वमा
 र्गं यथा । अह मात्मा हवा
 मीषो भूतानां सुहृदीश्वरः ॥
 अहं सर्वाणि भूतानि तेषां हि
 मुद्रवाप्ययः । इति श्रीमद्भाग
 वते ॥ स्कंधे १६ अध्यायः १
 श्लोकः ॥
 मेतुला स्त्री स्त्रीकृष्णभरणं ।
 चेद्वह्म गोट इत्यादि भाषा
 तत्पर्यायाः । कृत्वा ८ रस
 ने ६ रस्त्रने ९ कृत्वा ११ स
 प्रका ११ सारधाने १३ । इति श
 हरत्तावली ॥ कलापः १५
 इति जटाधरः ॥
 मेघः ३ वारिवाहः । तद्वैदि
 कपर्यायाः । अदिः १ अन्ना २
 गोत्रः ३ वलः ४ अग्निः ५
 पुरुषभोजः ६ वलिशानः ७
 अश्वमा ८ पर्वतः ९ गिरिः १०
 वृजः ११ चरुः १२ वराहः १३
 अवरः १४ रौद्रिणः १५ देवतः
 १६ फलिगः १७ उपरः १८ उप
 लः १९ चमसः २० अदिः २१
 अन्नं २२ वलाहकः २३ मेघः
 २४ दृतिः २५ उदतः २६ वृ
 क्विदुंथे २० पटलः ॥
 कोषः ३ । इति त्रिंशत्मेवना
 मानि । इति वेदनिर्वाणे १
 अध्यायः ॥
 मेथिका स्त्री त्वपविशेषः ॥
 मेथिणाक इति भाषा । अथ
 मेथीवनमेथी । तयोर्नामग
 णाः । मेथिका मेथिनी मे
 थोदीपनी वज्रपुत्रिका । वेध
 नीगंधवीजात् ज्ञातिर्गंध
 फलातया । वलुवी चेदिका
 मेथामिप्रपुष्पाचकैरवी ।
 ऊंचिका वक्रपार्श्वपीतवी
 जायुनी इका । मेथिका वात
 शमनी श्लेष्मदी ज्वरनाशिनी
 ततः सत्यगुणा दद्यात्तानि
 सातृरजिता । इति भावप्रकाशः
 मेधावी वि मेधाविशिष्टः ॥
 तद्वैदिकपर्यायाः । विप्रः १
 विप्रः २ गृतः ३ थीरः ४ वै
 नः ५ वेधाः ६ कर्तव्यः ७ सृतिः
 ८ नवेदाः ९ कविः १० सनीसी
 ११ मेधाता १२ विधाता १३ वि
 पः १४ मनश्चित् १५ विपश्चित्
 १६ विपश्यतः १७ आर्कितियाः १८
 उषिजः १९ कस्तासः २०

अहातयः ११ मतयः ११ मत
याः ११ वाद्यतः १५ इति चतुर्विंशतिर्मेधाविनामानि । इति वेदनिर्चणो ३ अध्यायः ॥
मेघः ५ पशुविशेषः । मेघा इति मेघा इति च भाषा ॥ ततः पर्यायः । रोमपाः १५ मेघः १५ मेघकः १५ मेघः १५ मेघः १५ । इति शब्दरत्नावली मेघकः १५ मेघः १५ मेघकः १५ इति हेमचन्द्रः ॥
मेघी स्त्री मेघी । तत्पर्यायः पङ्का ५ मेघिका ५ इति शब्दरत्नावली । ऊरी ६ रुजा ५ अविला ५ वेणी ५ । इति हेमचन्द्रः ॥ तस्मात्सुगणः । छाग मेघ वृषाद्याद्याः प्राणाः प्रोक्ता महाविभिः । प्राणावा तदयाः सर्वे दीपनाः कफपित्ताः । मधुरा रसपाकाभ्यां वृहणा बलवर्धनाः ॥ तस्या दुग्धगुणा । आविकल वणस्वादास्त्रिपासं चामरी प्रणत । असुयं तर्पणं केषुं शुक्रपित्तकफप्रदे ॥ गुरु कासेः निलोद्भूतं केवलं वाणि लेवरे । इति भावप्रकाशः ॥

सैलेदः ५ भुमरः । यथा । श्रीमन्मरुतपदपाथोरुहनिः रत्नकरन्दसेरोहास्तदनतेदि तमनोसैलेद इत्यादि । इति वररुचिकृत पञ्चकोमुद्योग जप्रशान्तिः ॥
मोहनमोगः ५ समिताशक्तं गृह्णादियुक्तमिष्टात्रविशेषः इति पाकराजेश्वरः ॥
मोखे वि सुखसंबंधीवं । सुखसंबंधाधीनपापे । तत्तु शुभ लभन्त एतत्पे तत्र स्त्रीवं । से सगंधपस्य तस्य प्रायश्चित्ते यथा । स्वमेत । यथैतैर्योनो लघ्नोवाणं संबंधाना मयत मेनमहसंपर्कं मियात तस्या प्येतदेव प्रायश्चित्ते विदध्या त । इयात ऊर्ध्वात । एतदेवेति द्वादशवार्षिक मित्यर्थः अत्र याजनादीना मयतमेन संवत्सरेण पततीत्यवगम्यते इति मूलपाणिनिकृत प्रायश्चित्तविवेकः ॥

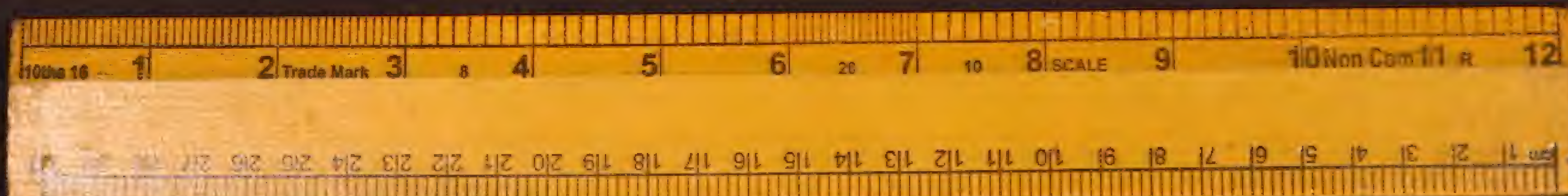
य मकारः । तस्य ध्याने यथा इति नानातंत्रशास्त्रे ॥
ययुवां महागौरी ययुजोरु कलोचनो । रत्नोत्तरपरीया नो नानालंकारभूषितो ॥ महामोक्षप्रदो नित्या महसि हिप्रदायिनी । एते ध्यात्वाय कारं तन्मंत्रं दशधा जपेत् तत्प्रणाममंत्रो यथा ॥
विशक्तिसहितेवर्गे विविंशतिहेमदा । प्रणामामिसदावर्गे प्राक्तिसामोत्तमवये । इति वर्णाधारतंत्रं ॥ तस्य नामानि यथा । यो वाणि वसुधा वायु विकृतिः पुरुषोत्तमः युगांतः सुमनः श्रीज्ञो यमा च्छिः प्राणिसंवरकः । प्रोक्ताश्च मोजरी लोला वायुवेगो य प्रस्करी । संकर्षणः क्षपावा लोहदपंकपिलाप्रभा । आग्ने यो व्यापकस्वर्गो होमोया ने शुभा सुखे । चंडः सर्वेश्वरी भूषा शुभा तमुलेसुरी । तगात्मा मलयो माताहसि नी भृंगिनायकः । तेनमः प्रोषको मीनो धनिष्ठावेग वेदिनी । मेघः सोमः पत्किना मा पापहा प्राणसंरक्तः ॥
इति नानातंत्रशास्त्रे ॥
ययुः ५ यागः । तद्देदिकप र्थायाः । वेनः १ अधुः ३ मे यः ५ विदयः ५ नायः ५ सव ने ५ होमा ५ इति ५ देवताभा ५ मतः ५ विसुः ५ इदुः ५ प्रजापतिः ५ यमः ५ इति पंचदश यज्ञनामानि । इति वेदनिर्चणो ३ अध्यायः ॥
ययुसुत्रे स्त्री यज्ञोपवीते ॥ युगमेतत्तत्सुत्रं नियमोयमा सरो स्वर्णमये सुत्रे त्रेतायो राजतेतथा । हापरे तासुने प्राक्तं कलौ कार्पासमेभवे । इति बृहज्जमातंगः ॥
अयच । यज्ञार्थधार्यतेसु ३ यज्ञे ब्रह्मणमिष्यते ॥
सर्गो रोयं तासु सर्गो पदे कार्पास वाहिं । स्तुताजिने गुहेशंखी यथालब्धनिधा यव । यज्ञसुत्रं परिचरेद्ब्रह्म लिङ्गकिपात्मकं ॥ न तत्र नि यमोयराः सुत्रब्रह्मणसंकया इति बृहदित्यसंहिता ॥
ययुना स्त्री स्तनामाख्यातवदी तत्पर्यायः । शुभा ५ तापी ५ कलिन्दनदिनी ५ यमनी ॥

यमी १२ । इति श्वरत्नावली
कलिदेशलजा १३ सूर्यस
ता १४ । इति जराधरः ॥
यवहीपः ५ उपहीपविशेषः
यावा इति भाषा । यथा । यत्
वन्ता यवहीपं समराज्योपशो
भित्ते । सुवर्णदूषकं हीपं सु
वर्णकरमडिते । इति वाल्मी
कीयेरामायणे किरिकंथा
कांडे ५ सर्गः ॥ अतः परं य
त्नवेतो भूत्वा समराज्योपशो
भित्ते यवहीपं तथा सुवर्णही
पे विचेतव्यमिति शेषः । सुव
र्णकरमडितमिति सुवर्णं ऊ
र्वति येतैः शोभिते । इति रा
मायणतिलकनामतहीका ।
यवनः ५ जवनः । सच यवन
देशोऽवययातिराजपुत्रवर्त
सुवर्णः । मगराजैर्नैषां सर्व
शिरोमुंडनं सर्वधर्मराहित्यं
चकृते चाल्मथर्मपरित्या
गात् स्नेह्यते ययु रितिवि
सुपराणोक्तत्वात् यवनः सो
मलमाने गरेजा भयजातिवा
चकः । यवनादीनां राज्यकालो
यथा । सम गदं भिनश्चापि
शका आष्टादश स्मृताः ॥

यवनाष्टौ भविष्यति नृत्तार
शुभविष्यति । अष्टौ ते यवना
राज्यं वर्धमानं परिसंख्यया ।
भोस्त्यप्रीतिरदृष्टं येभिर्ना
दैर्भिनः स्मृताः । शतानित्री
णिवर्धमानं द्युप्रीतिविशता
निवे । शकानां राज्यकालः स्या
द्विष्यानिश्चयागतः । शतया
हंवर्धमानं वर्धमानं राज्यभा
गिनः । मरुतानां सताः काला
यस्मिन् भोस्त्यप्रीतिरदृष्टं । मरुता
वृषलेः साहं तथाये स्नेह्यसे
भवाः । भोस्त्यप्रीतिराज्यं प्राच्येषु
भविष्ये तद्विधारिते । शतानि
त्रीणि वर्धमानं प्रोत्तुगज्यभु
जः स्मृताः । अश्वंति पार्वतेया
स्त्वहं पतेपरिसंख्यया । शतहं
मन्युतथा राज्यभोस्त्यप्रीतिर
पाः । मप्रघटितवर्धमानं दृष्टा
तीवास्तः स्मृताः । तेषु लब्धेषु
कालेषु ततः किल किला नराः
भविष्यतीह यवना धर्मतः का
मतोः र्थतः । तैर्विभिन्ना जनप
दाग्राह्यान्नेच्छासुसर्वशः ॥
विपर्ययेन वर्तते जनविष्यति
वैप्रजाः । लब्धानिष्टवरेचैव
भवितारस्तदाख्या ॥ तेषां

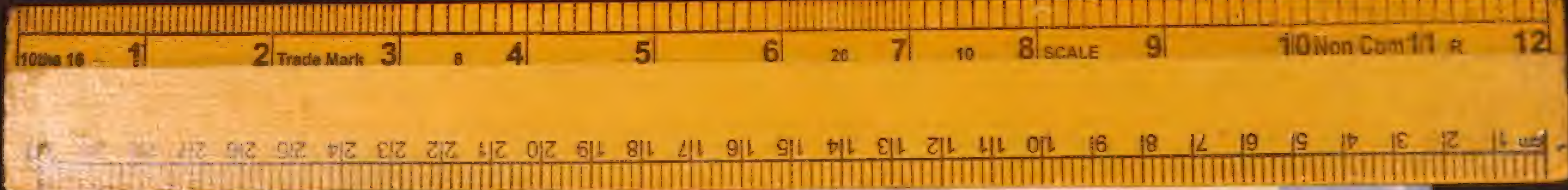
अतीते पर्याये वद्वर्षयु
स्तदा । राजानः संप्रणयंति
कालेन महता ततः । कल्कि
नाताडिताः सर्वे आर्षाश्च
सुसर्वशः । अथमिकाश्रये
सर्व पाषाणश्चैव सर्वशः ।
युष्टे तपतिशब्दे वै संख्या
शिष्टे चैकलो ॥ इति ब्र
ह्मांडपुराणे ३९ अध्यायः
यवप्रख्या स्त्री क्षत्रियविशेष
वः । तल्लक्षणं यथा । यवाका
रा सुकठिना ग्रथिता मोसमि
श्रिता । पिटका स्नेह्य वाता
भ्या यवप्रख्याति साच्यते ।
यवाकारा मध्ये स्थला प्राते
कृशा ॥ तच्चिकित्सायथा ।
अंजालंजी यवप्रख्या एवंसे
देरुपाचरेत् । मनःशिलादे
वदारु ऊहकलैः प्रलेपये
त् । पक्वां व्रणविधानेन य
थाक्तेन प्रसाधयेत् । इति
भावप्रकाशः ॥
याज्ञा स्त्री याचने । तद्वैदि
कपर्याया । ईमहे १ यामि
मन्महे ३ दहि ४ शक्ति ५
एहि ६ मिमिहि ७ मिमीहि ८
रिहि ९ रिरीहि १० पीपरत् ११

यन्तारः ११ यन्त्रि १३ ३७ यन्त्रि
१५ मदेमहि १५ मनामहे १६
माघते १७ इति सप्तदश्याच
आकस्मात् । इति वेदनिघं
ण्टो ३ अध्यायः ॥
याज्ञा स्त्री देव्याः षोडशप्रका
रोक्तवः । यथा । वैशाखे मे
चयाज्ञा च चैतनाशुरुकल्पना
ज्येष्ठे महास्नानयाज्ञा अंबुवा
ची दिनत्रये । आषाढे रथया
ज्ञा च दिदिनयापिनी परा ।
आवरेण जलयाज्ञा च वसुभू
षणचामरेः । भादे याज्ञा पु
ननाख्या चैतिकाया दिनत्रये
आश्विने च महापूजा याज्ञाय
ज्ञ वलिप्रिया । कार्तिके दी
पयाज्ञा च नवात्र मयरायण
पौषे चोगरायाज्ञा वस्त्राले
कारभूषणोः । माघे मासिम
हादेवी रटेती च चतुर्दशी ॥
दोलाकेलिः फाल्गुने च चैत्रे
याज्ञा चतुष्टयी ॥ इतीयाज्ञा
रासयाज्ञा वासेती नीलयात्रि
का । एवे याज्ञा मयाशोक्ता षो
डशी भवमोचनी । इति वासके
स्मृतये ५५ पटलः ॥
युक्तः वि योगावृत्तः । तस्य

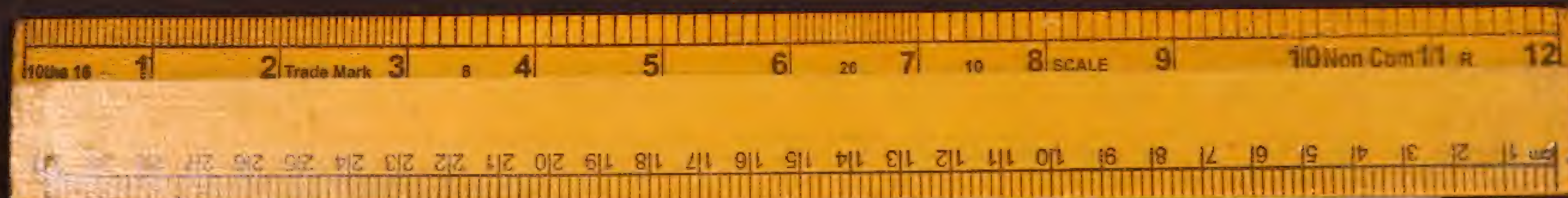
लक्षणं यथा। ज्ञान विज्ञान भाद्रपदे कुसत्रयोदशांत
हृत्पदे। मोक्षच योर्मासा
यः। युक्तमुच्यते योमी सम
लोष्टाकाचनः। इति श्रीम
गवद्गीतायां ६ अध्यायः ८
श्लोकः ॥ योगावृत्तस्य लक्ष
णे श्रेष्ठं चोक्तं मुपसंहरति
ज्ञानेति। ज्ञान मोक्षदेशिकं वि
ज्ञान मपरोक्षसुतवः ताभ्यां
तयो निराकोलमासाचिते
यस्य। अतः कृतस्या निर्वि
कारः। अत एव विजिता
नि इदियाणि येन। अत
एव समानि लोष्टादीनियमा
मृतत्वेन पाषाणसुवर्णेषु
योपादेव बुद्धिभूतः सयुक्तो
योगावृत्त इत्युच्यते ८ ॥
इति तद्दीकायां श्रीपरस्ता
मी॥ युगाद्या स्त्री युगारंभति
थिः। यथा। अथ युगाद्याः। ता
सच। युगाद्यावर्षद्विष्टसप्त
मीपावर्तीश्रिया। रेवेरुदयमी
लंतेनतत्र तिथियुगता। इत्य
नेनयवस्या। वृत्तपराणा। वे
शावृत्तपत्तेनततीयाया
कृत्युगा। कार्तिकेयुक्तपत्ते
तत्रेतायनवमेहति ॥ अथ

म्यां कार्तिकेतथा। मन्वादे माधनमाह। प्रहकलाः स्रवी
व युगादेव मासत्रयफलं नुकलाहताः तत्र गजैश्च
मेत। इति तिथ्यादितत् ॥ भयोगमितीकमात्र अथह
युहे ज्ञी योपने। तद्दैरिक स्वगतैषविलिप्तिकानिजज
पण्यायाः। रागाः १ विवाक वेन गतागतनारिकाः। इति
१ विवाकः ३ नदः ५ भरे ५ भास्वरीयसिद्धांतशिरोमणौ
आकन्दे ६ आहवे ७ आजी गतायायाः ॥ यस्यग्रहस्य
८ एतनाजो ९ अमीके १० नक्षत्रे तात मिष्यते तस्यक
ससीके ११ ममसमं १२ नेम लाः कार्याः। तथा चंद्रार्कयो
पिता १३ संका १४ समितिः योमास्य कलाः कार्याः। ३
१५ समने १६ सोलेह १७ एतना भयत्र फताएकेन कृते प्रथ
१८ स्युः १९ स्युः २० एतना मस्याने गततानि द्वितीयस्या
समत्त २१ समर्च २२ समर ने गतयोगाः अथयान्यव
तो २५ समोहे २५ समिषो २६ शिष्टानि गतानि स्वस्वहारं
संवे २७ संगो २८ संयुगे तानि ग्रहानि स्युः तेषां ग
२९ संगये ३० संगमे ३१ वृ तातोसंवंधिनो विकलाः स्व
३२ तये ३३ एते ३४ आलो सगतिभिर्भाज्याः। यलभ्यते
३५ शूरमातो ३५ वाजमातो तागतनारिका भवेति। य
३६ समनीके ३७ खले ३८ तेषाणां विकला भक्ता स
खजे ३९ योस्ये ४० महाध देव्या वदिका भवेति। इति
ने ४१ वाजे ४२ अज्म ४३ मितात्तगनामीतत्कृतटीका
सम ४४ संयत ४५ संवत योगमहे ज्ञी यद्वेष्टण एष्ट
४६ इति षट्चत्वारिंशत् सं जावुवेयने भवतितत्। यथा
ग्रहानि। इति वेदनिर्देशो पाडके योगपहंच तज्ज्या
१ अध्यायः ॥ रोष्यथारण। न जीवतपित
योगः ७ विष्णुभादिसप्तवि कः कृष्यात् ज्येष्ठे भातरिजी
शतिसंखककालविशेषः तत् वति ॥ तल्लक्षणं। यथा।

एष्टजोवोः समयोगे वसेव च आदौ प्राणेनास्मिन् ला
लयवदुक्तं । परिवेष्य यदृष्टं देत ततः कर्षादेमात्रक । ततः
रु लिष्टतद्योगपट्टकं ॥ इ कर्षमिते खादेत गुणलेख
ति पाप्मे कार्तिकमाहात्म्ये मतो नरः । दिनानां समके
ग्रन्थायः ॥ एवं गुणलोः प्राणासाहेत
योगराजगुणुलः ॐ वातरो द्वितीयैकधर्मद्वैतशक्तिर्ध
गादीना मोषयविशेषः । यथा ततः परः । गुणलयोगराजो
नागरे पिण्णलीमलेचयमूष येमहानुपुष्या रसायनाः ॥
णचित्रकं । भृष्टं हिम्वजमोरा मेधुनाहारणपानानियमो
च संधयोजीरकहृद्यं । रागुके नावविद्यते ॥ सर्वानवाताम
द्रव्यै पाठा विउगे गजापिण्ण याद्व्यात् आमवातमपस्म
ली । कटकातिविषा भागीच ति । वातरक्तेशाकष्ट तथाउ
तामस्त्रुच पत्रकं । देवदारुक एव्रणानपि । अशीमिग्रह
णा ऊष्टं रास्त्रा मुस्ताच संधं एतीरोगं स्त्रीरुगुत्सादराण
वं । पत्ता त्रिकंठकः पश्याया पि । अनाहं मदमप्रिचयास
त्यकंच विभीतकं । पात्रीच कास मरोचकं ॥ प्रमहेनाभि
त्वश्रीरेच यवत्तारोऽविला मूलचकुमिलयमुगुहः ॥
नपि । एतानि समभागानि स कदापे रजोदोषमुदावतेभार
स्मृत्तानि कारयेत् । यावेत्य रे ॥ रास्त्रादिकाथसेयुक्तः सर्व
तानि चूर्णानि तावेदेवात्र गुण तातामयानहरेत् । काकोला
लुः । संमर्द्य सर्पिषा पश्यात्स दिष्टिनात पित्रे कफमारुत
वैसंमिप्रयेच्चतत । पकं पि पादिना ॥ दावीप्रितेन मोहेशु
उततः कुण्यात् पारयेत्तुत गोमत्रेणच पाण्डुते । मधुना
भाजने । गुटिकाष्टकमात्रा मेदमोचहिं ऊष्टेतिस्मृतेन
स्तु खादेन्नाशु यथोचितं ॥ च । लिङ्गाकाथेन वातास
यथोचितमिति दोषकालान शोफमलकजात मृतात । पा
लाघपेक्षया ॥ परिभाषा लाकाथसहितविषयकसंभवे

विफलाकाथसेयुक्तो दारुणो गारुडवाच । इति तटीका
नेत्रवेदने पुनरावादेः काथे यो श्रीधरस्तामी ॥
न हंतिसंवेदयानपि ॥ योनिः ॐ स्त्री प्राणिना । मुत
अत्र रास्त्रादिकाथोयथा रास्त्रा पतिस्थाने । तत्र चतुरशीति
पुनरावा पुंटी गुडचैराउजेश्च लक्षणाप्रकारे यथा । चतुर
ते । सप्रपातगते वाते सामेस शीतिलक्षणा चतुर्मेदाश्च ज
वीरगे पिबेत् ॥ महायो नवः । अण्डजाः सेदजाश्च
गरजा गुणुलः । इति भा वउद्दिजाश्च जरायुजाः । प
वप्रकाशः ॥ कविंशतिलक्षणां यंडजाः
योगावृद्धः वि इन्द्रियभोगेषु परिकीर्तितः । सेदजाश्च त
शब्दादिषु तत्साधनकर्मसु थैवाक्ता उद्दिजास्तत्प्रमाण
चातामक्तः । तस्य लक्षणं य तः । जरायुजाश्च तावेतोम
था । यदादिनेन्द्रियार्थेषु न क नुष्णाद्याश्च जेतवः । सर्वेषा
र्मस्त्वनुषजते । सर्वसंकल्पसं मेवजंतुनोमानुषत्वं सुरुले
यासी योगावृद्धस्तदाच्यते ॥ मे । इति श्रीगुरुउपराणोपेत
इति श्रीभगवद्गीतायां ६ अ कल्पे धर्मप्रकटनो नाम २
ध्यायः ५ श्लोकः ॥ कीदृशो ग्रन्थायः । अथ च जलजा
ययोगावृद्धो यस्य शमः का नव लक्षणा स्यादशलत्त
रागमुच्यते इत्यत्राह यदेति विशतिः । कुमयो रुद्रसंख्या
इन्द्रियार्थेषु इन्द्रियभोगेषु काः पक्षिणोदशलत्तकं ॥
शब्दादिषु तत्साधनेषुच विशालक्षणा पशवश्चतुर्ले
कर्मसु यदानानुषजते आ क्षणा मानुषाः । सर्वेयानिप
सक्तिं नकरोति । तत्रहेतुः रियन्त्र ब्रह्मयानिततोऽभ्यगा
असक्तिमलभुतान् सर्वान् त । इति बृहद्विस्मयराण ॥
भोगविषयान् कर्मविषयो अपिच । स्यादश स्विशले
श्चसंकल्पात् संयसिते । त क्षु जलजा नवलत्तकः ।
क्तं शीलं यस्मिन् । तदा यो कुमिजा दशलत्तश्च रुद्रलत्त

श्रुपलितः ॥ पशवो विंशत
तश्चतुर्लक्षश्रुमानवाः ॥ एते
पुष्पमण कृता दिजतमुपजा
यते ॥ इतिकर्मविपाकः ॥
योवनपिउका स्त्री युवकाले
मुखजातः सुदण्डकः ॥
वयसफोडा इति भाषा ॥
तलदांगयथा ॥ शास्त्रलीकं
टकप्रत्याः कफमारुतपुष्पाणि
तेः ॥ जायेते पिउकायुना वक्त्रे
शशुखरुधिकाः ॥ इति स्रु
ते १ भागे १५ अध्यायः ॥
अस्या श्रुकिता मुखरुधिका
शहे इष्टया ॥

निर्गुणः सोमदावर्णिनकदा
चित् गुणीभवेत् ॥ तस्य ध्या
ने यथा ॥ ललजिकां महाशे
ही रक्तास्यां रक्तलोचनं ॥ रक्त
वर्णं मधुभुजो रक्तपुष्पोप
शाभितो ॥ रक्तमालावरधरा
रक्तालंकारभूषितो ॥ महा
भातप्रदो नित्या मधुसिद्धिप
दायिको एवं ध्यात्वा वसुधैव
कुतुम्भे दशधा जयेयेत् ॥
तत्प्रणाममञ्जो यथा ॥
विशक्तिसहितेदेवि आत्मादि
तत्संयुते ॥ सर्वेतेजोमयं वर्णा
सतते प्रणामाम्यहे ॥ इति वर्णा
हारते ॥ तस्य नामानि यथा ॥
शेरक्तः क्रोधिनी रेफः पाव
कस्तोजसोमतः ॥ प्रकाशाद
शूनो दीपो रतकुलापरवेली
भुजंगेशो मतिः सखी धात
रक्तः प्रकाशकः ॥
आपको रेवतीदासे ऊरुशे
वक्तिमण्डल ॥ अश्वेतास्मृत
देवो वेदकाण्ड पला पुरा ॥
प्रकृतिः सुगलो वसुधैव
मायकोयने ॥ श्रीकाण्ड उक्ता
दयमुग्री विपुलसदरी ॥ सर्व
इत्येतेजो ज्वाला श्रीशैलो ॥

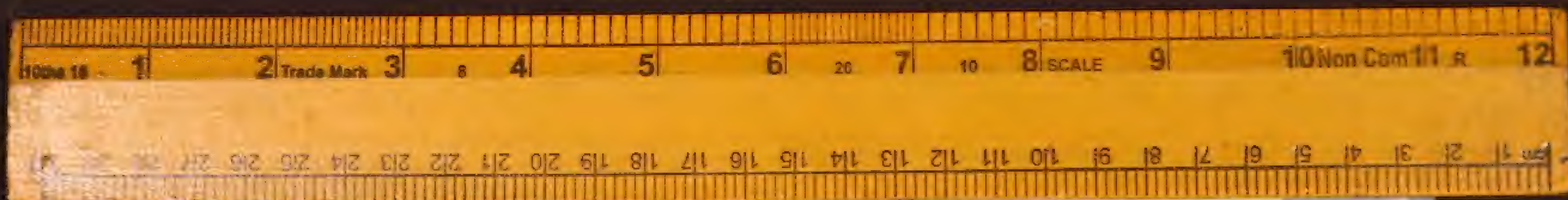
२ रकारः ॥ तस्य लेखनप्र
कारो ॥ यथा ॥ ऊर्ध्वधूम्रमते
शेला विकीर्णयोगताहिना
विधिरीशः केशवश्चतासृति
हृतिनित्यशः कुटुम्बिता तया
मात्रा साशक्तिः परिकीर्तिता ॥
तस्य मध्यगताशेला वक्ति
पाहिना स्मृता ॥

विद्यतोमुखी ॥ इति नानाते
शशास्त्राणि ॥
रक्तकमले स्त्री रक्तवर्णातप
ले ॥ तत्पण्यायगुणाः ॥ विशेषे
षतः सिते पद्मे उज्जरीकमिति
स्मृते ॥ रक्तकोकनदं जये नी
ल मिन्दीवरं स्मृते ॥
धवलं कमले शीते मधुरं क
फपित्तजित् ॥ तस्मादल्पगुण
किंचिदयश्चोपलादिकं ॥
इति भावप्रकाशः ॥
रक्तकरवीरकः ॐ लोहितवर्णं
करवीरपुष्पवृत्तः ॥ तत्पण्याय
गुणः ॥ करवीरः स्येतपुष्पः श
तजंतोः सुमारकः ॥ द्विती
योरक्तपुष्पश्च चाण्डालो लुगु
स्तथा ॥ करवीरद्वयेति क्तक
षाये कटुकेच तत् ॥ वृण
लाववृत्तत्रैकोप ऊष्ट्रगुण
पदे ॥ तीर्थीसे कृमिकण्डू
मदिते विषवन्तं ॥ इति भा
वप्रकाशः ॥
रक्तखदिरः ॐ रक्तवर्णखदिर
वृत्तः ॥ तत्पण्यायगुणाः ॥ खदि
रो रक्तसारश्च गायत्री दंतधाव
नः ॥ काण्ठकी बालपत्रश्च वक्र
शल्पश्च यस्तियः ॥ खदिरः
शीतलोदयः काण्ठकासारुचि
प्रापते ॥ तिक्तः कषायो मेदो
घ्नः कृमिमेह ज्वरघ्नान् ॥
स्थि शोणाम पित्रास पाण्डु
कुष्ठ कफानहरेत् ॥ इति भा
वप्रकाशः ॥
रक्तचंदने स्त्री रक्तवर्णचंदने
काष्ठे ॥ तत्पण्यायः ॥ पत्रेण १३
पत्रेण १५ रक्तवीजे १६ ॥ इति
शहरत्नावली ॥ पूर्वलिखित
स्यास्य भावप्रकाशाक्त गुणो
पीत सितवर्णं शीते पित्त मि
त्यत्र तिक्तं पठनीये ॥
रक्तायामार्गः ॐ रक्तवर्णपा
रीक्षपः ॥ रोगाग्र्यायोगा ॥ इति
वंगभाषा ॥ लालचिरचिरी
इति हिंदीभाषा ॥ तत्पण्यायगुणाः
अथ आरक्तचिरचिराः ॥ रक्तो
म्यो वणिरो वृत्तफलो धामा
र्गवोपिच ॥ प्रत्यक्षपरीक्षी केश
पणी कथिता कपिपिण्डी
अणामार्गः ॥ रोगो वात विष्ट
स्त्री कफकृद्भिः ॥ वृत्तः पूर्व
गुणो सूनः कथितो गुणवेदि
भिः ॥ अणामार्गफले स्वाड र
सेणकेच उज्जरे ॥ विष्टभित्ता
तले इत्ते वातपित्त प्रसादने ॥

इतिभावप्रकाशः ॥
 रक्तः रक्तः प्रवृत्तविशेषः ॥
 लालभरणा इति भाषा त
 तर्थायगुणाः ॥ शुक्लपरं द
 मंडश्रुते गंधर्वहस्तकः ॥ पंच
 जुला वंदमानो दीचंदोयडं
 वकः ॥ रक्ताः परो रुक्कः स्या
 रुरुवको रुव स्या ॥ व्या
 च्चुपुच्छश्वाताविश्वचुरुता
 नपुत्रकः ॥ पराद युमिमथ
 रमुष्टं गुरु विनाशयेत ॥ य
 ल शोष कटी वलि शिरः पी
 जेदर ज्वरान् ॥ वृषश्वासकफा
 नाह कास कुष्ठम सारुतान्
 परादपुत्रं वातघ्नं कफकिमि
 विनाशनं ॥ मूत्रकुष्ठहरं च
 पिपित्तप्रकोपणं ॥ वाता
 यग्रदले गुल्म वलिशूल हरण
 रं ॥ कफवात कुमीन् हंति च
 हिं सप्तविधा मपि ॥ पराद
 फलमसुप्तं गुल्मशूलानि
 लापहं ॥ यकृतश्रीहोदशेषां च
 कटुकं दीपनं परं ॥ तदन्तज्जा
 चविदुदी वातश्लेष्मादरायहः
 इतिभावप्रकाशः ॥
 रजः स्त्री प्रकृते गुणविशेषः
 यथा ॥ सत्त रजस्तम इति शु

णाः प्रकृतिसंभवाः ॥ निवर्त्त
 तिमहावाहोदेहे देहिने मवाय
 ५ ॥ रजोरागात्तकं विहि तस्या
 संगममुद्भवं ॥ तत्रिविधातिको
 तेय कर्मसंगेन देहिने ॥ स
 तंसर्वे संजयति रजः कर्मणि
 भारत ॥ ज्ञानमाद्यत त तसः
 प्रमादे संजयत्युत ॥ ५ ॥
 रजस्तमश्चाभिभूय सत्त्वभव
 ति भारत ॥ रजः सत्त्वं तमश्च
 वतमः सत्त्वं रजस्तम ॥ ६ ॥
 लोभः प्रवृत्ति रास्माः कर्म
 णामशमः स्या ॥ रजस्येता
 निजायने विवृद्धे भरतर्षभ ॥
 कर्मणाः सृष्टतस्याङ्गः सात्त्वि
 कं निर्मलेफलं ॥ रजस्तम
 ले दुर्लभज्ञाने तमसः फल
 १६ सत्त्वान् संजायते ज्ञाने रज
 सो लोभ पवच ॥ प्रमादमा
 हो तमसो भवतोऽज्ञानमेव
 ७ ॥ ऊर्ध्वं गच्छति सत्त्वस्या म
 ये तिष्ठति रजसाः ॥ ज्ञेय
 गुणवृत्तस्या अथो गच्छति
 तामसाः १८ इति श्रीभा
 वद्वीतायो १९ ॥
 अध्यायः ॥
 रंती स्त्री गौणचोदमाचीय

कुसुचतर्दशी ॥ तत्र प्ररुणाद पाठः ॥ तत्र प्रणामा एजाविधि यं
 यकाले स्नाने कर्तव्यं ॥ यथा ॥ या ॥ माचे मास्यसिते पक्षे रं
 नमः ॥ माचे मास्यसिते पक्षे रं ॥ माचे मास्यसिते पक्षे रं
 ट्याख्या चतर्दशी ॥ तस्या मु जयेत्तारो महाविभवविस्तरः ॥
 दयवेलायां स्नाता नावेत्तये चक्रवर्ती माराजो भवत्येव न
 मं ॥ उदयवेलायां मरुणादय संप्रायः ॥ इति वृहतीलते ॥
 वेलायां ॥ ग्रनकोभुदिते का पटलः ॥
 ले माचे कुसुचतर्दशी ॥ सत्ता अपिच ॥ माचे मास्य सिते प
 रवामकाले तत्र स्नाने महा हो रं ट्याख्या चतर्दशी ॥ त
 फले ॥ स्नात्वा सेतयं तयमा दारो कालिका पूजा सर्वविघ्नो
 न सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ अत्र पशोतये ॥ इति कालिका
 तिथिकुसुत्वात् गौणचोदशः पराणं ॥ अपरं च ॥
 अत्रा रूणादयकाल एव स्नाने माचे मास्यसिते पक्षे रं ट्याख्या
 एवोक्त चतर्दशयमतपेण च ॥ चतर्दशी ॥ तस्या प्रदोषसम
 यत्त उदयवेलायां सूर्योदय ये सजयेन्मृगमालिनी ॥
 वेलायां ग्रनकोभुदित इति ॥ इत्याचार्यचूडामणिकृतकृत्य
 षट्पदीनमिति व्याख्यानं तस्य तत्त्वार्णवभूतवचनं ॥ अस्त
 मुदकरभाष्येन सत्तारव्योम प्रणामाश्चेद्ब्रह्म ॥
 इत्युत्तराश्विनवेलाकनेनेति ॥ ३ रंते स्त्री सतिः ॥ तद्देहिकप
 तितिथ्यादितत्त्वं ॥ किंच ग्रन कोभुदिते काले स्नाने कृत्या
 सरिजले ॥ प्रतज्जन्मकृतेपापं प्रयः ५ ग्रवः ५ हस्तः ६ पित्तः ७
 तत्तत्ताणदेव नश्यति ॥ रंती वयः ८ मिने ९ ग्रवः १० स्तः ११
 तीनामविस्मृता सर्वपापहरा यासिः १२ रक्ताः १३ इलाः १४ इषे
 शिवा ॥ इति सत्त्वसत्त्वं ५५ अर्कः १६ दायः १७ त्रैमास्यः १८
 पटलः ॥ कुचितपुस्तके सति ससे १९ आगुः २० सुन्दता २१
 जले इत्यत्र वदिते ॥ इति वस १५ वंशः २६ कीलाले २७

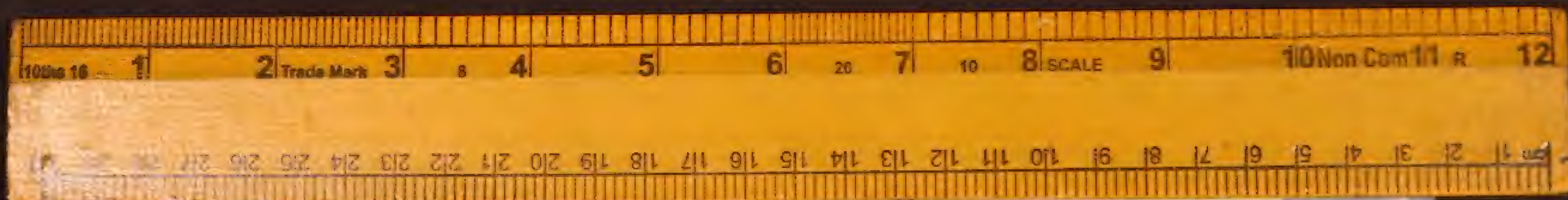

यथाः २८ । इत्यष्टविंशति रत्न
नामाति । इतिवेदनिर्णये २
अध्यायः ॥
रथकः ३० । मंदिरावयवविशेषः
यथा अष्टकोणेन गर्भस्थरथ
कानांत निर्गमः । परिधेयुगा
भगो रथको स्तत्र कल्पयेत् ।
तत्तृतीयेन वा कर्थातरथ
कानांत निर्गमे । रामत्रये
स्थापनीयं रथकवितयेसदा
इति श्रीहरिभक्तिविलासे १
विलासः ॥
रथक्रांतः ३१ । तालविशेषः ॥
यथा । अष्टक्रांतो रथक्रांतो
विस्फुक्रांत स्तत्रः परे । सूर्य
क्रांतो विधुक्रांतो वलिभित्त
गपलकः ॥ इति पंचमहीनानो
सेताः सप्तक्रमानताः ॥
इति संगीतरत्नाकरः ॥
रथयात्रा स्त्री आषाढशुक्लदि
तीयाया श्रीजगन्नाथस्य रथारो
पणत्रयोत्सवः । यथा । स्कंदप
राणे । आषाढस्य सिते पक्षेदि
तीया पुष्पसंयुता ॥ तस्या
थेसमारोप्य रामे मा भद्रया
सर । पात्रोत्सवे प्रहृष्टाथ श्री
रायेचु द्विजान् बहून् । तथा

कृत्वाभावे तिथौ कायासदा
सा प्रीतये मम । सोजगन्नाथ
सा यात्रा । इति तिथ्यादितले
नातः श्रेयःपदो विस्मा कृतस
रः शास्त्रसंसतः । रथयात्रेव
यात्राणो सुखेत्पाह प्रजाप
तिः ॥ इति यात्रातले ॥
अथतयात्राशृष्टेष्टये ॥
रथिते स्त्री कृतवंधनद्वये
तस्मपात्रास्तरे स्थापनविधि
यथा ॥ संकीर्णपात्रसंभारे
मेवा ग्रामवर्जिते । स्थापये
दुगावानसुदः सिद्धात्रे पात्र
क्रांतरे । भक्तं सुपावके स्था
प्यनस्याप्यपात्रक्रांतरे । सुते
काष्ठयसे स्थाप्य सोमं सो
सभवे रमे ॥ स्थापयेत्तत्र
तेहमे पात्रे लोहे शकाष्टे
पत्रादि षड्विधे प्राके स्था
प्य काष्ठापम लोहजे ॥
पत्रात्रे पिष्टकं भक्ष्यं स्था
प्य कोसोथ्य दारुजे । या
इयेत सुशृते स्त्रीरं पात्रि
वे वाथ काष्ठजे ॥ पात्री
येपायसे तर्कं स्तनयेष्वेव
धारयेत् । काचजे स्था
पिके वाथ वेदेषादिवि

विहिते ॥ धारयेत् सर्वदापा
त्रे रागघातव शट्कान् ॥
उक्तपात्रोतरे स्थाप्य यद्व्यंत
दृजापहे । सर्वदा सुखदेह
य समथा दोष कारकं ।
इति सूयकारशास्त्रे पाकर
जेष्टः ॥
रथिमः ३२ । किराणः । तद्देदिक
पर्यायाः । खेदयाः १ किराणः
१ गावः ३ रथमयः ४ अग्नीश्रवः
५ दीधितयः ६ गभस्तयः ७ व
ने ८ उक्ताः ९ वसवः १० मरीचि
पाः ११ मयूलाः १२ सप्तजषयः
१३ साध्याः १४ सुपर्णाः १५ ।
इति पंचदशा रथिमनामानि ॥
इति वेद निर्णये १ अध्यायः
रसास्त्रादः ३३ । अथाविवेकनव
लेवनेनापि वितरुतेः सविक
ल्पानेदास्त्रादने । समाध्यायेभ
समये सविकल्पानेदास्त्रादने
वा । इति वेदांतसारः ॥
चतुर्थे विद्व माह अविडेति ।
उक्त सविकल्पसमाध्या स्म
धे द्वितीयः शब्दानुविद्वति
परीविशिष्ट स्तस्मिन् य आन
दे वायशब्दादिविषयप्रपंच
भारत्यागप्रयुक्तो नतु चेत

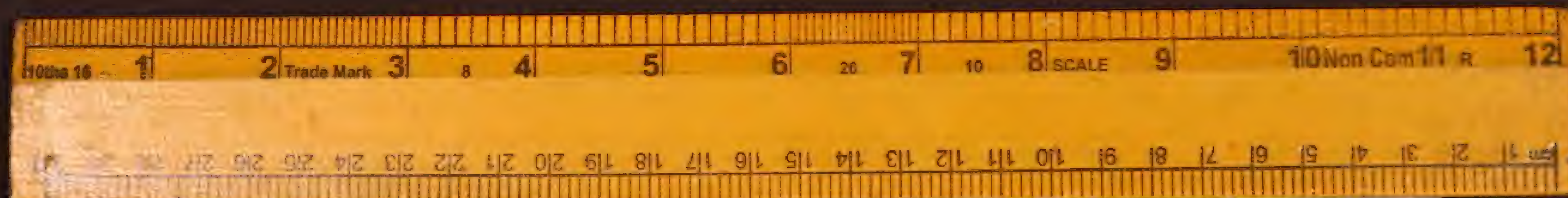
तप्रयुक्तः । यथा निधिग्रह
णायप्रवृत्तस्य निधिपरिपाल
कधुतप्रेताचरुतस्य निधिप्रा
प्तभावेपि भूताद्यनिष्ठनिवृ
त्तिमात्रेण कोपि महानानेदा
भवति तथा सविकल्पसमाध्या
यखेडवस्तनवलेवनेन निमा
नेदरसास्त्रादनाभावेपि अनि
ष्टवाद्यप्रपंचनिवृत्तिजन्यानेदे
सविकल्पकश्ये ब्रह्मनेदभ्रमे
ण स्वादयति तद्रसास्त्रादन
मिसर्थः । लक्षणगतं माह स
माधीत्यादि । निर्विकल्पसमा
ध्यायेभकाले असंभूयमानस
विकल्पकानेदत्यागाहिसुते
या पुन स्तस्येवास्त्रादनेरसास्त्रा
दइत्यर्थः ॥ इति सुवोधया
ख्यातहीका ॥
राजी स्त्री राजिका । रक्तवर्णा
सर्षपः । इतिराजनिर्णयः ॥
राविः स्त्री निशा । तद्देदिकप
र्यायाः । प्राची १ क्षपा २ सर्व
री ३ अर्कः ४ उर्म्या ५ रागा ६
यम्पा ७ नम्पा ८ दोषा ९ नक्ता
१० तमः ११ रजः १२ अस्मिन्नी १३
पयस्वती १४ तमस्वती १५ दु
ताची १६ शिरिणा १७ मोकी १८

शोकी १५ उयः १ पगः २
दिमा २ वस्ती ३ इति ३यो
विशती राविनामानि । इति
विभावी १ सुनरी २ भास्वती
३ जोदती ४ विवा ५ मन्ना ६
ग्रज्जती ७ वाजिनी ८ वाजि
नीवती ९ सुम्नावरी १० ग्रह
ना ११ घातनाथिना १२ ग्रह
वी १३ सुन्दता १४ सुन्दतावती
१५ सुन्दतावरी १६ । इतिषोड
शोपनामानि । इति च वेद
निचण्टो १ अध्यायः ॥
राधा स्त्री श्रीराधिका । साच
श्रीकृष्णवामभागोश्चा शक्तिः
यथा । सकलः सर्वसृष्टादौ सि
सृच रेक पवच हृष्टुन्मुख
सुदेशेन कालेन प्रेरितः प्रभुः
सेव्यामयः सेव्ययाच हि
धात्रेण वभूवह । सौशपावाम
भागोशा दक्षिणोऽंशः प्रमा
त्सतः । तौददशमहाकामी
कामाधारः सनातनः । अतीव
कुसनीयांच चारुचंपकसनि
भो । इत्यादि ॥ तस्या अनप
त्यताकाराणादिर्यथा । इति
मात्रेयसाहं गेसेशोरासमेर
ले । रासोलासेस्वरहसि रास

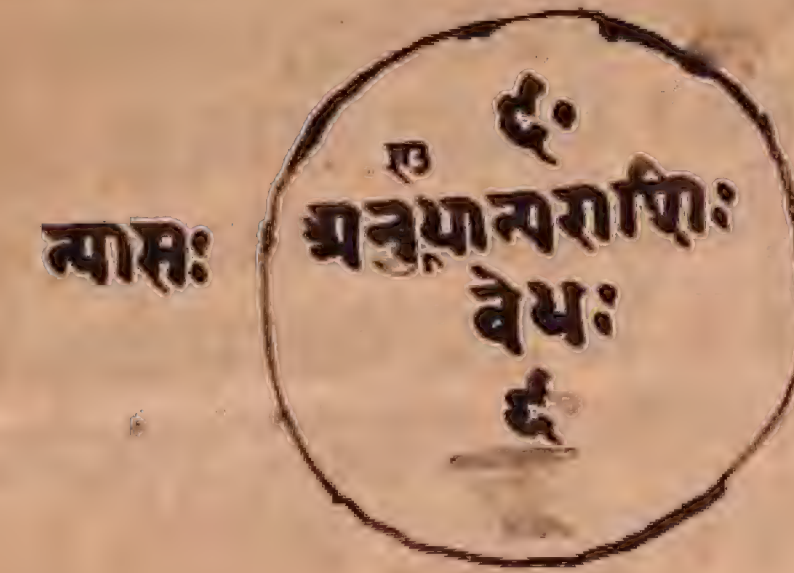
हीजोचकारह । नानाप्रकारं
गारं गृगारो मूर्तिमानिव । च
कार सुखसंभोगो यावहे ब्रह्म
रोग दिन । ततः सत्ता पतिश्री
त स्तस्या योनौ जगत्पिता ।
चकार दीर्घाधानं च निमानेदः
शुभेत्तरो । गात्रतो योषितस्त
स्याः सुखताले च सुवत ॥
निःससारं शुभजले श्रोताया
स्तजसाहरे । महाक्रमालि
छाया निःस्वासश्च वभूवह । त
रावत्रे शुभजले तत्सर्वं विष्णु
गोलकं । सत्त निष्वासवायुश्च
सर्वाधारो वभूवह । निःस्वास
वाः सर्वेषां जीविनांच भवेष्टु
च । वभूव मूर्ति महायोवीमा
गात्र प्राणवल्लभा । तत्पत्नी
साच तत्पुत्राः प्राणाश्चपंच
जीविनो । प्राणोऽपानः समान
श्रेयोदानो व्यातपत्तव । वभू
वु रेवततपुत्रा अयः प्राणाश्च
पंचच ॥ शुभमनोयाधिदेवश्च
वभूव वरुणमहान् ॥ तद्वा
मोगात् तत्पत्नी वरुणानी
वभूवह । अथ सा कृष्णशक्ति
श्च कृष्णगर्भं दधारच । शत
मन्वन्तरे यावत् ज्वलेती ब्रह्म

तेजसा ॥ कृष्णप्राणाधिदेवी वभूव सः । दक्षिणाहोच हि
साकृष्णप्राणाधिकप्रिया । कृष्ण जो वामाहोच चतुर्भुजः ॥
स्य संगिनी शश्वत् कृष्णवत्तः उवाचवाणी श्रीकृष्णस्त्वमस्य
स्थलास्थिता । शतमन्वन्तरानीत कामिनीभव । श्रेष्ठमानिनीरा
कालेऽतीतेऽपि सन्दरी । ससारविदे धानेव भदे भविष्यति ॥ एवं
सर्गाभविष्याथारलये परे । इ लक्ष्मीचग्रहदौ तुष्टानारायणा
हृदि वच सादेवी हृदयेनवि यच । सज्जगाम च वैकुण्ठता
हृषता । उत्तससज्जं च कोपेन भ्यां साहजगत्यतिः ॥ अनप
ब्रह्मा उं गोलकेजले । दृष्ट्वाकृ ये च ते देव यतोराधांगसंभ
सश्वत्तप्रागं हाहाकारचका वा । इति ब्रह्मवेवर्ते प्रकृतितव
रह । प्रशाप देवी देवेषास्तत् रो २ अध्यायः ॥
ज्ञातश्च यथोचितं । यतोऽप रासः ७ श्रीरासचंद्रः । तस्या
ये त्वया त्यक्ते कोपशीलेस रकत्रयमेश यथा । सर्वेषां
निहुरे । भवत् मनपत्याधि समेव्राणां मेवराजः वउत्तरः
चाद्यप्रभृतिनिष्प्रितं । याया तारकब्रह्म चेत्तुक्तेतेनपुत्राप्र
सदेशाश्रयाश्च भविष्यति सर शस्यते ॥ तत्तेवश्रुता रामाय
सियः । अनपत्याश्रुताः सर्वा स्त्राहा । इति रासाज्ञेनचंद्रिका
स्तत्समा नित्यपौवना । पत या ४ पटलः ॥
स्मिन्नेतरे देवीक्षिताश्रित सर राशिचवहारः ७ प्रशराशिप
सा ततः । आविर्भव कृत्य रिमाणज्ञापकोकः । तदिवर
का मुक्तवर्णा मनोहरा । पी लोयथा । अथ राशिचवहारे
तवसुपरीधाना वीणापुस्तक कृष्णसूत्रं वृत्तम् । अनवृष द
धारिणी । इत्तभूषणभूषाज्जास शमोशोऽणसथैकादशोऽंशः प
र्वणस्याधिदेवता । अथकाला रिथिनवमभागाः श्रुतयानेषु
तरेसावदिधात्रेणवभूवह । वामा वेयः । भवति परिधिषष्ठे वर्ग
हीगाचकमला दक्षिणाहो सर तेवेयनिर्विज्ञेचनगाणितकः
सती । पतस्मिन्नेतरेकृष्णोद्विधात्रेण सुमीगया स्ताश्च खेयः ॥

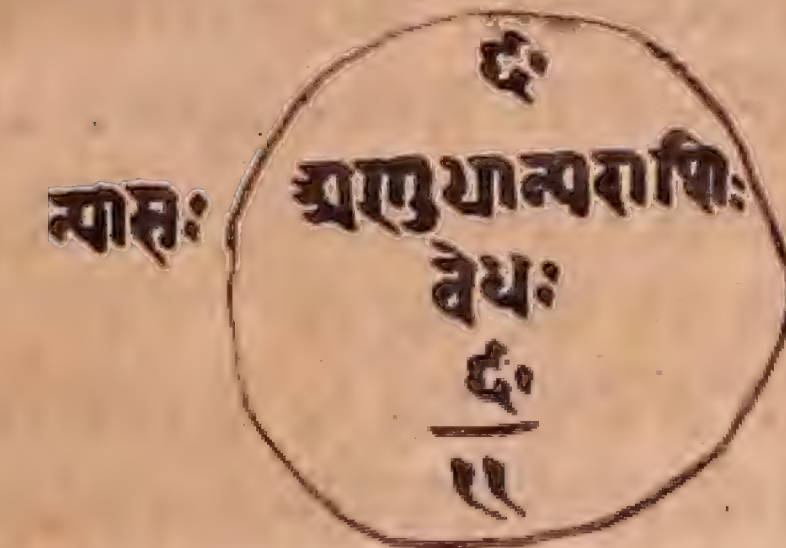
राशिच १२५६ राशिच

उदाहरणम् । समभुवि किलराशि यः स्थितः सलधामः परिधि
परिमितिः स्यादसलधदि र्दयीया । प्रवद गणक खार्यः किमि
ताः संतितासिन्नय एषगणधाम्यैः श्रुतधाम्येषु प्रीचम् ॥
अथसलधाम्यराशिमानानवोधनाय

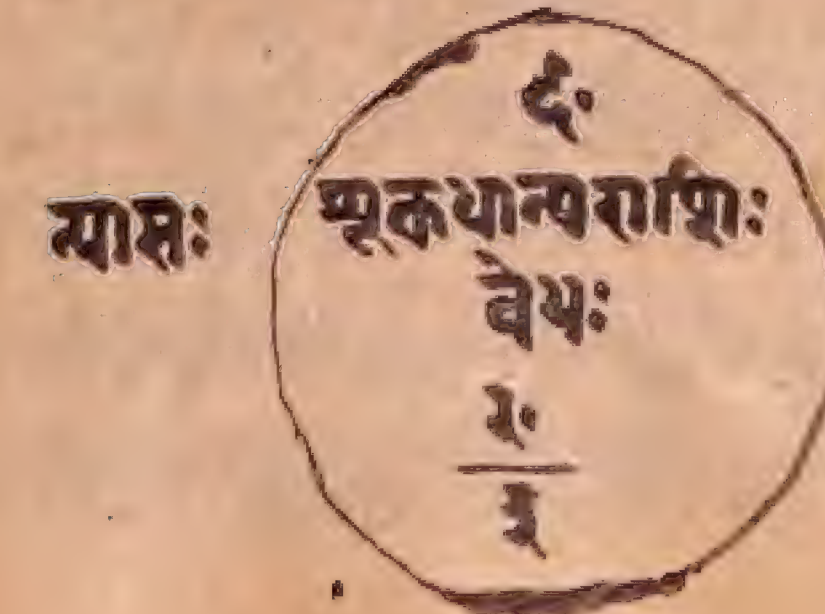
परिधिः ६। वेधः ६। परिधेः
वृष्टांशः ११। वर्गितः १०१। वेध
६ निघ्नः । लब्धाः खार्यः ६०१

अथानुधाम्यराशिमानानवोधनाय

परिधिः ६ वेधः ६। जाते
फलं ५५५
११

अथश्रुतधाम्यराशिमानानवोधनाय

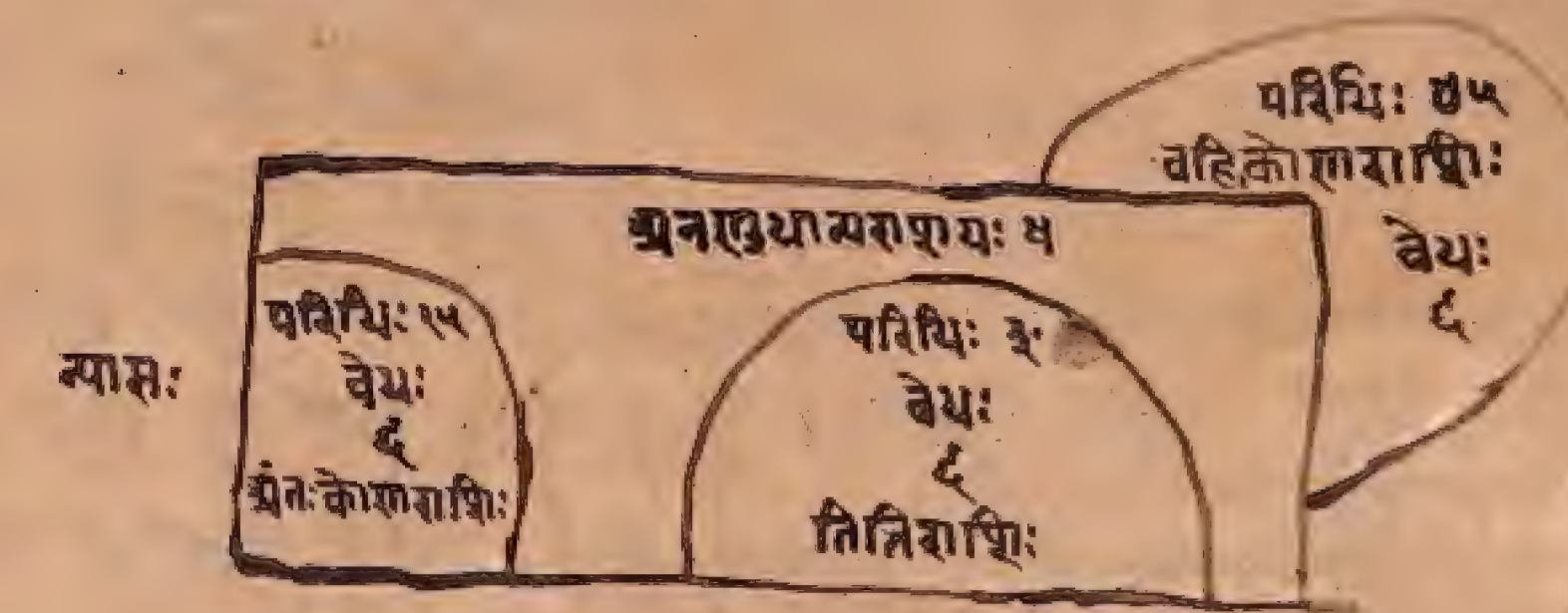

परिधिः ६ वेधः ३। खार्यः ६६६
३

राशिच १२५७ राशिच

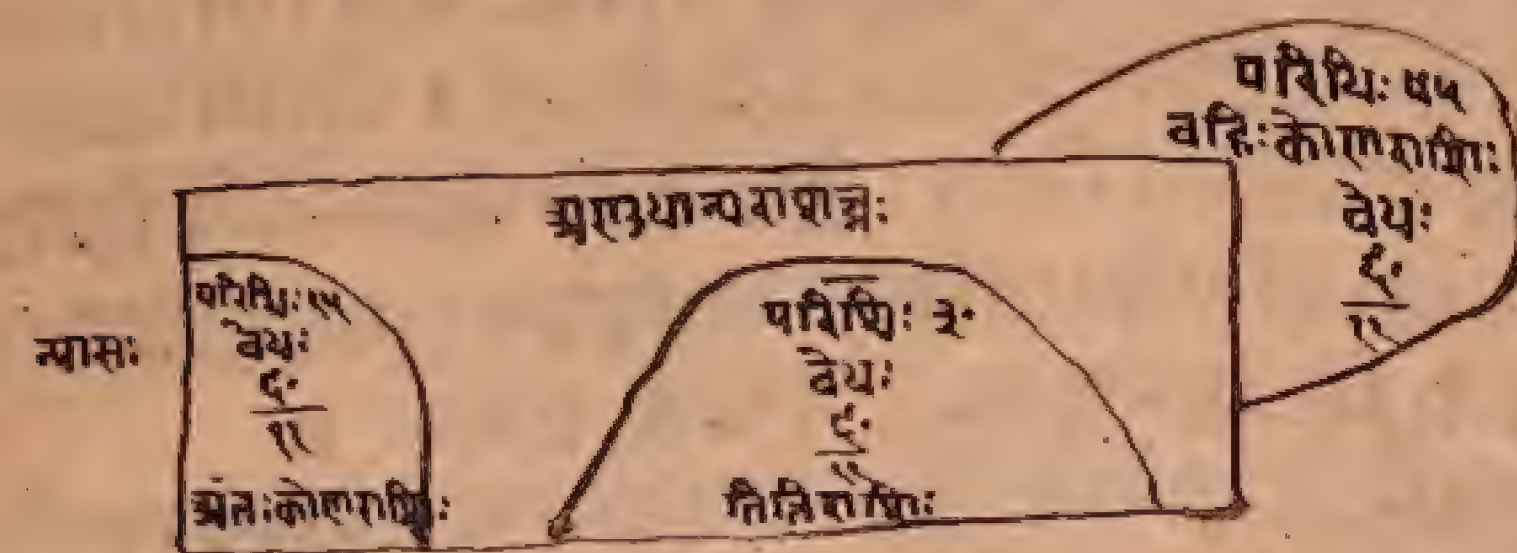
अथ भिन्नतर्वाहकोणसेलग्रराशिप्रमाणानयने करणसूत्रं
हृतम् । दिवेदसविभागैकविज्ञात परिधेः फले । भिन्नतर्वाह
कोणस्यराशेः स्वगणभाजिते । उदाहरणम् । परिधि भिन्नितग्र
स्य राशेतिशतकरः । किल । अतः कोणस्थितस्यापि तिथित
ल्यः करः सति । वहिः कोणस्थितस्यापि च न वसस्मितः । ते
षामाचक्ष मे लिप्यं न हस्तान् एषक एषक ॥
अत्रापिसूत्रादियान्तां राशिमानानवोधनाय स्पष्टेष्टवये ।

तत्रादावनानुधाम्यराशिमानवोधकं क्षेत्रं ॥

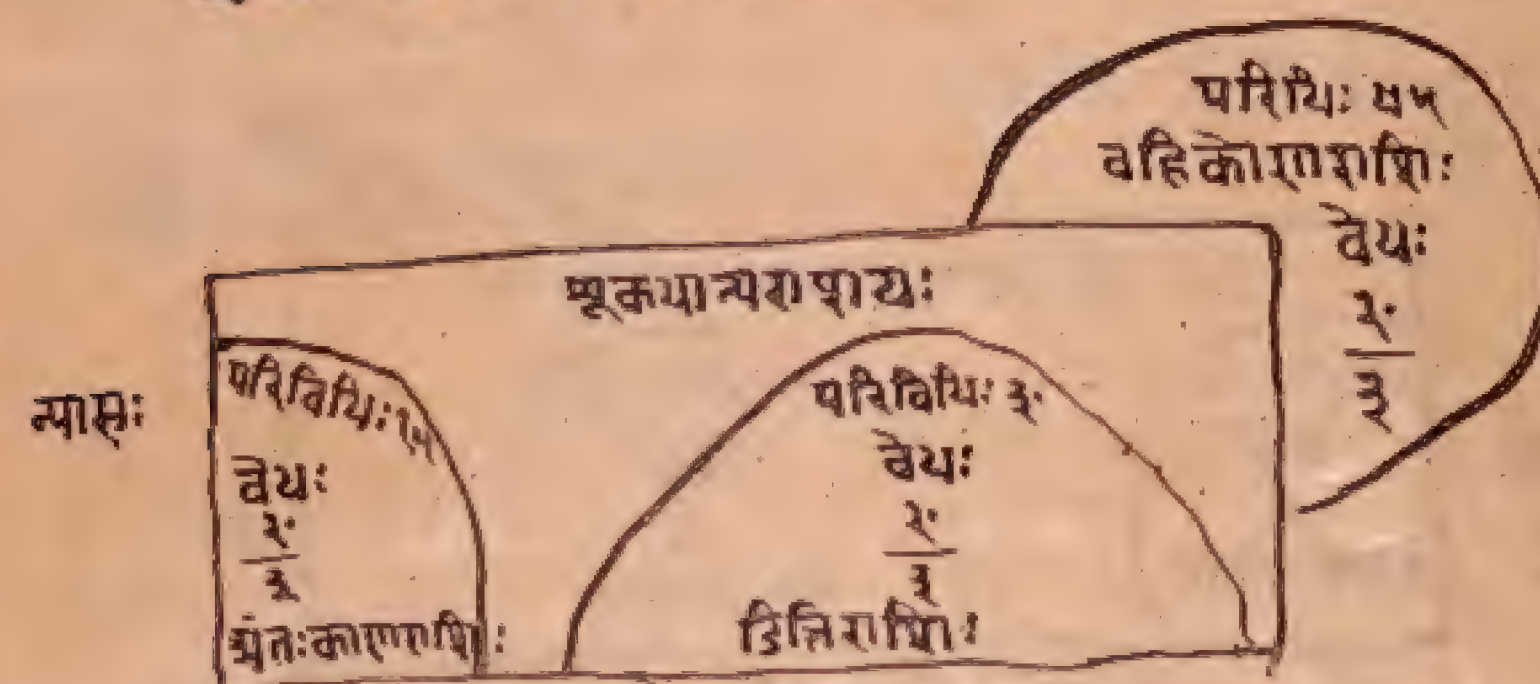
अत्राद्यस्य परिधिः ३ । दिनिघ्नः ६ । अन्त्यः १५ । चतुर्घ्नः ६ ।
अपरः ५५ । सविभागैक ५ निघ्नः ६ । एषां वेधः ६ । एष्यः
फले तस्य मेतावंस एव खार्यः ६० ॥ एतत्तत्संस्मरणेन
भक्तं जाते एषक एषक फलम् ६० । १५ । ५५० ॥

राशिम् १२५८ राशिम्
अथाहथानराशिमानानयनाय

एवं वतस्तेष्वया एणं स्वगणगणितपरिधिः ६०। वेधः ६०
फलानि २३२ १३६ ४०६
 $\frac{८}{११}$ $\frac{४}{११}$ $\frac{१}{११}$

अथ सूक्तान्तराशिमाननयनाय

अत्रापि एतेषु त्रैलोक्याणां सगुणशक्तिः परित्यक्तः ६।
वेधः $\frac{1}{3}$ फलानि ३३३ १६६ । ५०० ।

श्रुतिलीलावत्यां राशिद्वय^३हा^३ः समाप्तः ॥

राऊचे १२५५ रिप्रवा

रासयात्रा स्त्री कार्तिकीपौ कार्यं नकर्तव्यं शूरो सिंहः स्त
 एमासीकर्तव्यश्रीकुसुमेत गोः पिच । तत्र दीक्षे नकुर्वीत
 स्वविशेषः । तद्विवरणं या तमोयुक्ते वृहस्पते ॥ तमोयु
 त्रशवेद्वयं ॥ शक्तिविषयक के राहुयुक्ते । व्रतदीक्षे इति
 रासयात्रा यथा । पौर्णमास्या नित्यतरवेदिककर्म्मफलत्वा
 रासयात्रा देव्याः ऊर्ध्वात्रिणा णं । तथाच स्मृतिसारे ज्ञेयति
 हुंके । एवं च मास्याय दे षे । एकराशौ स्थितौ स्यातां
 वी देव्यासनं यजेत । पौर्णमा यदिराहुः वृहस्पती । विवाह
 सां चैत्रपौर्णमास्यां ॥ संभ व्रत यज्ञादि सर्वे तत्रपरित्यजे
 त्वे राससंस्थानं भैरवी भैरवा त । मलमासाद्युपक्रम्य भवि
 न्निर्तं कृत्वा तान एजयित्वा षे । ऋत्तभेदेप्येकराशौ सम्य
 चभ्रामयेत् कुंभचक्रवत् ॥ की यदिवानयोः । शूरो राहो र
 कोलाहले मृदेगादिवाघैर्न पितृणा त्यजेद्विद्वात्र संशयः ॥
 तैः समीतकैः । ऊर्ध्वादानं अत्र शूरोलङ्घितत्वे हेतुः । य
 दहृदयः सायकः स्थिरमान व यत्र स्थितो जीव स्तमोयो
 सः । विज्रणाकं न कुर्वीत दे येन लज्जते । उपहासाय किं
 वीयात्रा सुखप्रदा । इति काम नस्यादसत्संगो मनीषिणां
 केशरतंत्रे ५४ पटलः ॥ इति मलमासतन्त्रे ॥
 रास्त्रा स्त्री स्वनामाख्यातलता अस्पप्रतिप्रसवो यथा । कर्णा
 विशेषः । तत्पर्यायः । द्रोणा ट नाटंग कलिगदेशे वृह
 गंधिका १२ सर्पगंधा १६ पलं स्पती राहुयुतो विरुहः ॥
 कषा १९ । इति जटाधरः ॥ शेषेषु देशेषु न चास्ति दोषः
 राहुवृहस्पति योगः ॐ एक सर्वत्र कार्यं मुनयो वदेति
 राशिस्थितगुरुराहुः । गुरुवांश इति वृह राजमात्रं उद्यतवच
 लियोग इति ख्यातः । तस्य न मिति केचिद्वदन्ति ॥
 कालामुद्दिजनकत्वं यथा । भो रिप्रवाहः ॐ कृत्वादाप्तिः ॥
 जदेवयवहारसमुच्चये । सर्वे ॥ ॥

यथा । कथाद मग्निं प्रहिरण एक उच्यते । ऊंभको निश्च
मि हरे । यमराजं गच्छतु रि लायासो मुच्यमानस्तु रेचकः
प्रवाहः । इति भवदेवमहोश इत्याहिकारतत्वे भेदेकेवि
कुशणिकापदतिः ॥ रिप्रे रोहियं स्त्री वृत्तान् । इत्यम
पापं वहतीति रिप्रवाहः । इति २ ॥ रोहिषतरणं । इति रा
नदीकायां गुणविस्तः ॥ जनिचाराः ॥
रुद्राक्षे स्त्री स्वनामाख्यातवृत्त तन्नामगुणः । कर्तव्यं रोहि
वीजं । तस्य स्यात्तत्वे प्रशस्तं षं देवजग्यसौगंधिकंतथा
यथा । रुद्राक्षं शिवलिंगवत्सु भूतीकं ध्याम योरंचरणाम
ले स्यात्तं विशिष्यते । प्रालया कंधपरोधिकं ॥ रोहिषं त
मे नामदेवं सत्सुः सत्सुः सत्सुः वरं तिक्ते कटपाकेयपोहति
शिष्यते ॥ इति मेरुतेत्रे ६ हत कंठव्यापि पित्रासु मू
प्रकाशः ॥ ल कास कफचरान् ॥
इपे स्त्री सौंदर्यं । तद्वैदिक इति भावप्रकाशः ॥ अथवा
पर्यायाः । विरिणिक । वस्त्रिः कर्तव्यशब्दे द्रष्टव्ये ॥
१ वर्षः ३ वर्षः ५ अमतिः ५
अप्स ६ प्लु ७ अम्रः ८ पिष्टं
६ पेशः १० कृशने ११ मरुत
११ अर्जने १३ ताञ्ज १५ अरु
७ १५ शिल्प १६ । इति सो
उप श्यनामानि । इति वेद लः लकारः । तस्य ध्यानं
निर्वाणैः ३ अध्यायः ॥ यथा । चतुर्थो पीतवस्त्रं
रेचकः पुं ध्यातनासिकया रूपकजलोचनं । सर्वदा कु
रेचः प्राणायामांगमुच्यमा दं भीमा सर्वालंकारभूषिता
नवायुः । यथा । एकः ऊंभको योगीदसेवितानित्यां योगी
रेचः प्राणायाम सिलत्तराः स्त्री योगदूषिणी । चतुर्व
नासिकाकुस उच्छ्वासोऽध्यातः संप्रदा देवी नागहारोप

ल

प्रेमितां ॥ एवं ध्यातालका रणांश्च निक्षिपन् । प्रसिद्धगा
रन्तु तन्मंत्रं दृष्ट्वा जपेत् ॥ ३ ॥ परिवृत्तलोचनः पपातलेउ
इति वर्णोद्धारतः ॥ विस्तरन् तितो व्यसः ॥
तस्य नामानि । यथा । ल सुंदः इति श्रीभागवते ६ स्कंधे ३०
एतना एष्टी मायवः प्रकृता ग्रन्थे ८ श्लोकः ॥ लोउ
चकः । वलानुजः पिताकीणा प्रीष मुत्तरजन् । इति तद्दी
व्यापको मोससत्तकः ॥ ख काया श्रीधरस्वामी ॥ लोउजः
ही नादोः मृतदेवी लवणंता ५ लोउदशजातः ॥
रुणीयतिः । शिखा वाणी अथुना लोउनाखनगरीयुदे
क्रियामाता भाभिनी कामि जइति र्व्यातः । यथा । ग्रथिपा
नीप्रिया ॥ ज्वालितो वैगिनी मंडलानां च संग्रामेषु पराजिताः
नादः प्रद्युम्नः प्रोषणेन हरिः ईरेजा नव वद पंच लोउजा
विश्यात्ममंशो वली चेतोमे व्यापि भाविनः ॥ इति मेरु
रुः निरिः कलारनः । इति तेत्रे १३ प्रकाशः ॥
तेत्रे १३ ॥ लतास्त्री नारी । यथा । नगो
लचुवदरः पुं हृदकोलिः । परलतो पपपन् अयुते यस्तु
इति राजनिचाराः । तस्य क सायकः । प्रजपेत् सभवेतप्री
लगुणाः । कर्कन्धुः लुद्रवदो च विद्याया वलभः स्वये ॥
कथिते एवेत्तरिभिः । अस्मिन् सा इति तेत्रे ३० प्रपासासायने ॥
त लुद्रवदो कथायं कथिते लताप्रजानिनी स्त्री प्राणाप्र
मनाक । लिपं गुरुवतिक्ते च ययवती लता । तत्पर्यायः
दात पित्रापहंस्ते । शुक्ल प्रताना ७ कलः ८ । इति
भेद्यग्निकृतसर्व लव तस्मा जराधरः ॥
क्रमसिजित । इति भावप्रका लतासायने । स्त्री योषिदधि
पाः लेउ स्त्री प्रीषे । लोउ इति करणकेष्टदेवतासायने । तद्यथा
भाषा । यथा । समेयमानेन स लतायाः सायने वसे मृग
कुसवाङ्मना निरुद्रवायु शु सुहरवलभे । शतं केशे शतं

नाले शते सिंहरमण्डले ॥ यति लयलावदिति । लयो हि
 सनदं दे शतदं दे शतेनाभो विधः । चिरकाल मुक्ताष्टांग
 महेच्छा । शते यानोमहेशा हितनिर्विकल्पकसमाध्यास
 नि उत्पायव प्रतत्रये ॥ पाटवेनाभितमलाहनलति
 एवं दशशते जला सर्वसिद्धी जलविन्दवत तैलरहितदीप
 मरोभवेत् । अथान्यत् संप्र कलिकावच्च प्रत्यगभिज्ञे पर
 वसामि साधने भुवि इलंभे सानेदे चित्तवृत्ते लयः प्रथमः
 रजोवस्था समानीय तद्योनो द्वितीयस्तु मूर्च्छीवस्थावत आ
 सेष्टदेवता । एजयित्वा म लयेन चित्तवृत्ते तीक्ष्णशक्ति
 हाशत्रो विदिने एजयेत्सु ॥ विषयग्रहणानादरे सति प्र
 शतत्रयेव षट्त्रिंशदधिकं प्र त्यागान्तरूपानवभासनात्
 त्वहे जपत् ॥ अष्टोत्तरशते वृत्ते स्वामीभावलक्षणानि शू
 एवं चक्रवर्जजपेदुधः ॥ पः ॥ इति श्रीनृसिंहसरस्वतीकृ
 तत स्ता नवभिः प्रथमे यजेद त सुबोधन्याया तटीका ॥
 शतत्रे शते ॥ ततः एकाङ्क लालायितः वि लालाविशिष्टः
 ति दत्ता जपेदष्टोत्तरशते ॥ कातर इति यावत् । लालाश
 धनवान् वलवान् वासी स द्वात् नमस्तपो वरिवः काण्डा
 र्वयोषितप्रियंकरः । षोड दिभ्यः क्यः कृतौ इति सुयोगे
 शाहेनच भवेत् सत्यं सत्यं यथाकरासत्रेण कप्रत्य
 नमेशयः ॥ इति सायातरे येकृते कप्रत्ययाविषयः ॥
 १५ पटलः ॥ अत्यन्तं अत्र यथा । अत्र लालायितः फली
 दाकल्प १६ पटले श्रमसाध इति ग्रन्थदेवोक्त गणेशलि
 नतंत्रे ४ पटले च दृष्टं ॥ त्वित पाणिनिव्याकरणीय
 लयः ५ भुवि उवस्तनवलं व महाभाष्ये । अपिच । परिवार
 नेन चित्तवृत्ते निश्च । इति श्रीप लयच्छलेनयानपरेषा ग्रह
 रमहससदानंदयोगीश्वरकृतव गाम्यगोचरः । फलिभाषितभा
 दातसारः । तद्यथे विज्ञे लक्ष् व्यफक्तिकाविषमाकुंउलनामवा

पिता । इति एवं नैषधे २ । तिपाद्यस्य वस्तुनः तन्मथे यो
 सरीः । परिवरेति । शत्रूणां प्र नः प्रत्येन प्रतिपादने प्रभासः
 हणगोचरो नैय मिति कृत्वा यथा तत्रैवादितीयवस्तुनो म
 परिवारवलयव्याजेन या प्री ये तत्त्वमसीतिनवकृतः प्रति
 कुण्डलनो प्रापिता विधावेति पादने २ प्रकरणप्रतिपाद्यस्य
 शेषः । फलिभाषिता वा वस्तुनः प्रमाणान्तरेणाविष
 महाभाष्यफक्तिका तद्विष यीकरणे अर्पिते । यथा त
 मा सापिपरेमा ज्ञाने गोचरो त्रैवादितीयवस्तुनो मानातरा
 तैयमिति कृत्वा अत्र लालायि विषयीकरणे ३ । फलेत् । प्रक
 तः फलीत्येव कुंउलना प्रापि रणप्रतिपाद्यस्यास्तज्ञानस्यतद
 तापरिउते रिति शेषः । इति उद्धानस्यवा तत्र तत्र अयमारो
 भवदत्तकृततटीका ॥ प्रयोजने । यथा तत्रैव आचार्य
 लिंगं क्ली उपक्रमोपसंहारादि वान्पुरुषो वेद तस्य तावदेवति
 यथा । लिंगानि तु उपक्रमो रमावेत्त्र विमोक्षे अथ सम्पत्तये
 पसंहारावभासापूर्वता फला इत्यदितीयस्तज्ञानस्य ततप्रा
 र्थवादोपपत्त्याद्यानि । तत्रुक्ते मिप्रयोजने भुयते । ४ । प्रक
 उपक्रमोपसंहारावभासोः ५ रणप्रतिपाद्यस्य तत्र तत्र प्रश
 र्वाफले । अर्थवादोपपत्ती सने अर्थवादः । यथा तत्रैव
 व लिंगे तात्पर्यनिर्णये उत त मादेश मप्राप्ता येना
 तत्र प्रकरणप्रतिपाद्यस्यार्थं कृते कृते भवत्यमते मत म
 स्य तदाद्यंतयो रूपादाने ३ विज्ञाते विज्ञात मित्यदितीय
 प्रक्रमोपसंहारे । यथाब्दा वस्तुप्रशंसने ५ प्रकरणप्रति
 दोषे षष्ठे प्रपाठको प्रकर पाद्याशसाधने तत्र तत्र भुयमा
 णप्रतिपाद्यस्यादितीयवस्तु णायुक्तिः उपपत्तिः । यथा त
 नः एक मेवादितीय मित्या त्रयथा सौम्यकेनमृत् पिंडेन
 दोषेनहास्य मिदं सर्वमित्ये सर्वं सत्यं विज्ञाते स्मात्वाचा
 नच प्रतिपादने । प्रकरणप्र रंभने विकारो नामथेयं मृत्ति

केतेव सत्यं । इत्यादावदि
तीयवस्तुसाधने विकारस्य
वाचारेभगमात्रे युक्तिः शु
यते ॥ ६ ॥ इति श्रीपरमहंस
सदानंदयोगीश्वरविरचितवेदा
तसारः ॥
लुण्डिका स्त्री एकत्रवेष्टित
मेवलोमादिः । लुडि इति मु
ष्टिः इतिच भाषा । यथा सैय
वेच वृताभक्तं ताप्रभाजन
मातपे । प्रतप्रमृगिया वृष्टे
मलेच समाहरेत् । ताप्रभाज
नवृते सैयवं दत्ता रोदे तमे
कृत्वा मेवलोमलुडिकया
मृष्ट्वा मलयहं कृत्वा तेन मु
क्ष्यते । इति भेषजप्रस्तावली
लाविका स्त्री दधिघृतमर्दिते
लोदकसहितदलितमउलाका
रुनिर्मित घृतभृष्टसमिता । ल
चि । इति भाषा । इति पाकराजे
स्य ॥

व

व दंतवकारः । सच अंतस्या
वर्णः । यथा । अंतस्थाः स्य येव

ल वाः । इति कलापयाकरा
श्रुतिच । ततोत्तरसमाश्रयस्य
सज्जगवानजः । अंतस्थाया
सर स्पर्श क्रुस्व दीर्घादिलक्षण
इति श्रीभगवते ॥ स्कंधे ६ ॥
अध्यायः ॥ ततस्तेभ्योऽन्यथा
समाश्रयं समाहारं तेभ्योऽहं
अंतस्था य र ल वाः । उष्माणः
श्रु व स हाः । स्वरा प्रकारा
द्याः । स्पर्शीः कादयो मारसा
नाः । क्रुस्वा दीर्घाश्च । आदि
शब्दात् त्रिकामुलीयादयः ।
तपव लक्षणं स्वरूपं वस्यते
इति तद्दीकायां श्रीथरस्तामी
ग्रस नामानि यथा ॥
वो वालो वारुणी सत्सावरु
णो मेरुसंज्ञकः । खड्गोष्णो ज्वा
लिनी वृत्तः फलमधुनिवाचकः
उत्कारी शस्त्र नावी ततो वज्रा
स्फिक सागरः श्रुतिः ॥
विधातुः शंकरः श्रेष्ठो विष्णो
वोयमसादने । इति नानाते
अशास्त्रे ॥

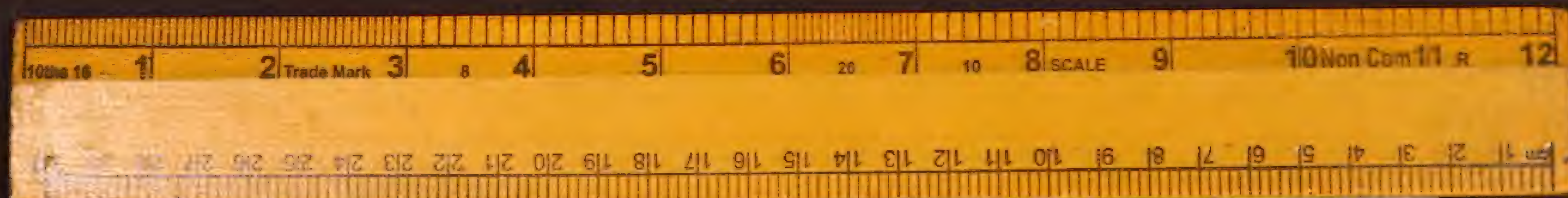
वंशपत्री स्त्री नाडीहिंय । तत
पर्याययुगाः । वंशपत्री वेणु
पत्री पिंडा हिंय शिवादिना हिं
यपत्रीप्रण विज्ञे वंशपत्री च

कीर्तिता । इति भावप्रकाशः संप्रवक्ष्यामि सद्यः प्रत्ययकार
वकपेचकं स्त्री कार्तिकशुक्ल
कादृणादिपंचतिथ्यात्मकं । सद्यः कानां हितायायस्य
यथा । तत्रैकादृणादितिथिं भनायच वैरिणां । यस्याः स
वके वकपेचक । वकोऽपि तत्र इणमात्रेण पवनोपि स्थिराय
नाश्रीयात्मस्यैव कदाचन ते । प्रणवस्थिरमायाच तत
इतिवचनात् । इति कृत्यतत्वे शु वगलाश्रुति । तदन्ते स
किंच । कार्तिक मधिकृत्य वेडुष्टानोततोवाचं मुखे पदे ।
सुप्रमाणं । एकादृणादिषु संभयति ततो जिको कील
तथा तास पंचस रात्रिषु येति पदद्वयं । बुद्धिनाशय प
दिने दिने चत्वारतये शीतला श्वातुस्थिरमाया समालिखेत्
स नदीषुच ॥ वज्रित व्या लिखेच्च पुनरोकारं स्वाहेति
तथा हिंसा सोमभक्षणमे पदमेततः । षट्त्रिंशदक्षरीवि
वच । ततश्च सोमभक्षणं यासर्वसंपत्करीमता । स्थिरमा
निषेधे कार्तिकमास तच्छ्रु योऽहो । तथा च । वज्रिहीने
क्रपत्त तदेकादृणादिपंचदि दमायायुक स्थिरमाया प्रकी
नानि शक्ताशक्तभेदात् पाय र्तिता । ओं स्त्री वगलाश्रुति स
तारतम्याहा निषिद्धानि । इति वेडुष्टानोवाचं मुखे संभय जि
तिथ्यादितत्वं । अथिच । प क्ता कीलय कीलय बुद्धि नाश
कादृणीसमारभ्य यावत्पंच क्रिहीने दमायायुक वगला
दृशीभवेत् । वकोऽपि तत्र नाश्री मुखिसवेयुक । उष्टानो वाच
यान्तीने मासं च किंनरः ॥ इति मितुक्ता मुखसंभयकीर्तये
संवत्सरकोमुदीक्षतब्रह्मपरा ता जिकोकीलयबुद्धितत वि
णवचने ॥ नाशाय पदेवदेत् । पुनर्वीजेन
वगला स्त्री दशमहाविद्या तस्तारवज्रिजायावधिभवेत्
वगलाश्रुति नगतेदेवीविशे तारादिकाचतुस्त्रिंशदक्षरा व
षः । तडक्तं तत्रोतरे । ब्रह्मास्त्र गलाश्रुति । ओं स्त्री वगलाश्रुति

सर्वेश्वरानां च सुखं स्नेहयति
 कोकीलयवृद्धिं विनाशयति
 ज्ञेयं स्त्राहा। इत्यपि मेज्जतरं ॥
 प्रनयोः एजा। प्रातः कृत्यादि
 प्राणायामान्ते विधाय कृत्यादि
 त्यासे कृत्यात्। यथाशिरसिना
 रदरुषयेनमः। सुखे नृपपुत्रं
 दसेनमः। यदि वगला सुखे
 देवताये नमः ॥ गृहे स्त्री वी
 जायनमः। पादयोः स्त्राहाश
 कये नमः। नारदोः स्यः कृषिं
 द्वि रदृपुत्रं दश्य तन्मुखे। श्री
 वगला सुखी देवी हृदये वि
 यसेततः। स्त्री वीजे गृहदेशे
 त स्त्राहाशक्तिस्तु पादयोः ॥
 ततः करारु-त्यासो। ज्ञेयं प्र
 गुहाभ्यां नमः। वगला सुखित
 जेतीभ्यां स्त्राहा। सर्वेश्वरानां स
 यमाभ्यां वषट्। वाचं सुखं स्ने
 भयप्रनामिकाभ्यां हूं। जिह्वा
 कीलय कीलय कनिष्ठाभ्यां
 वोषट्। वृद्धिं नाशयति स्त्री ज्ञेयं
 हा करतलपृष्ठाभ्यां वोषट्। प
 वं हृदयादिषु। तथाच दिवाते
 युग्मवातेषु सप्तादि शेषां
 श्रमनृद्वैः। करणात्वास्त
 लयाः करणात्वास्तवरेततो

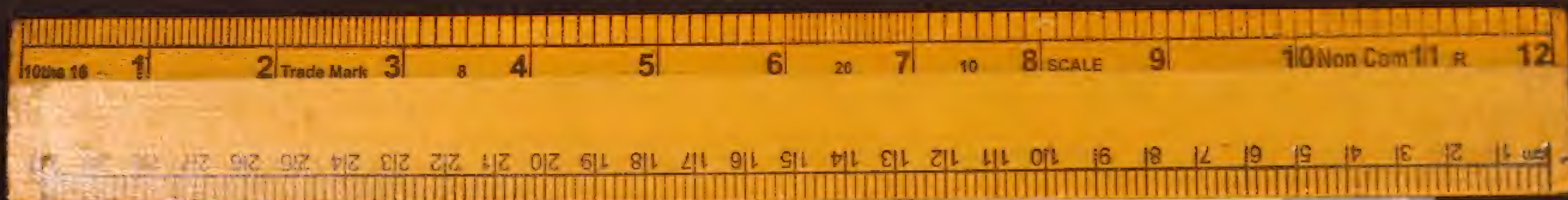
मूलान्ते आत्मतत्त्वापिनी व
 गला सुखी श्रीपाद एज्यामि
 इति मूलान्ते मूलान्ते विद्या
 तत्त्वापिनी वगला सुखी श्री
 पादको एज्यामि शिरसि। म
 लान्ते शिवतत्त्वापिनी वगला
 सुखी श्रीपादको एज्यामि स
 गे। ततश्च मूर्द्धिभाले दृष्ट्या
 त्रै गण्डयो नैसयोः पुनः। जो
 एयो सुखित्वेव दक्षिणां शिव
 ऊपरं। मूर्द्धिभाले गुले मूल
 गले च ऊच्यो हृदि। नमो
 कदा गृहदेशे वामांशे ऊ
 च्ये तथा। मूर्द्धिभाले गुले
 मूलं ततश्च विनयेत पुनः
 दक्षवामे चोरुजाले गुले क
 मा रंगुलिमूलयोः। क्रमेण
 मेव रंगुलिस्तु न्यस्य ध्यायेत् य
 थाविधि। ततो ध्याने। मध्ये
 सुखार्थं मूर्द्धिभाले रत्नवेदीं
 हासने परिगता परिपीतवर्णा
 पीता वराभराणामात्यविभूति
 तांगी देवी स्मरामि धृतमुद्रां
 तिजिह्वा। जिह्वायु मादायक
 तादेवी वामेन पात्रे परिपीतय
 स्त्री। गदातिचातेन च दक्षि
 णेन पीता वराणां हिमंजा

नमामि। एवं ध्यात्वा मानसैः एज्य आवरणमुज्जा मारभेत
 संज्य हरिः एजा मारभेत षट्कोणेषु एवं ज्ञेयं भगवै
 तत्र प्रथमतोः चोद्यापनं। नमः। पवमश्रिकोणे भगवर्षि
 यथा। अष्टौ गुले चतुरस्रं वि ऐष। ईशाने भगवदाये। पश्चि
 याय ईशानादिकोणे पुष्पा मे भगविसिद्धये। नैऋते भगवा
 दिदिक्षे च ऊसमात्ततरक्त तिन्ये। वायो भगवामिन्नये।
 चंदने श्रीगणपतये नमः ततोः एदलपत्रेषु द्वाष्ट्याद्याः ए
 श्वनेन गजदानेन संज्यतेन ज्ञाः। पञ्चांशेषु ज्ञेयं यान
 मधुनावा प्रष्ट्यापात्र मापूरये मः। एवं विजयाये। अजिता
 त ततो वायव्यं विद्याया संज्ये। अक्षराजिताये। स्तुति
 ज्योग्रानि विनयेत। ततो ये न्ये। जेभिन्ये। मोहिन्ये। आ
 नुयोनिसुदप्रदर्षण तैनादकेन कर्षितये। ततो हारेषु ज्ञेयं
 आत्मानं एजापकराणां च वाय नमः। तदाहो ईशदीन
 हयेत्। अस्यायं त्रै। असेष वज्रादीन एजयेत्। ततो मू
 उस्त्रं वृत्तं सप्तदले भूषणानि लेन भूषादिकं दत्तायथाश
 ततो मूलमुच्चाप्य ज्ञेयं ध्याय कि जपे विधाय त्रिपुलमुद्रां
 शक्तिकमलासनाय नमः। प्रदर्षण पृष्ठां जलित्वं यं दत्ता दे
 एवं शक्तिपद्मासनाय नमः। ये योनिसुद्रां प्रदर्षयेत्। ततो
 एवं वत् ध्यात्वा पीठे आवाह्य भैरवाय वलिं दद्यात्। ततो
 उंगानि न्यसेत्। ततो मुद्रां प्रद विसर्जनांते कर्म समापयेत् ॥
 शेषपुनः षडंगेन संजले संजेत अथ पुरश्चरणं लक्ष्मणः ॥
 ततो मूलं न संजयित्वा धेनु तथाच। पीता वरायरो भूत्वा
 योनिसुद्रं प्रदर्षय आत्मविद्या एतां शक्तिभूषणानि तः। लक्ष्
 शिवैस्तैर्विदुत्रये सुखे ति मेकं जपेत्कैवं हरिद्राग्रमिम
 स्ता तज्जसंगुष्टयातेन सांगा लया ॥ ब्रह्मचर्ये ततो नित्यं श
 वराणां वगला सुखी तर्पयेत् यतो ध्यानतत्त्वपरः। श्रियं गुरु
 ततो यथासंभव उपचारैः सं सुमेनापि पीतपुष्पैश्च होमयेत्

द्वितीयमेव स्पष्टतया सादिकं सर्वं वज्राष्टकं लिखितं । विष्णु
 एवैवत । ध्यानम् । मध्यरेखायाः पृथ्वीवीजानि
 गम्भीराच्च तदोन्मत्तास्त्राकां पार्श्वयोः । अष्टवर्षिकोत्पत्ति
 तिस्रसप्रभा । चतुर्भुजां त्रिनय तद्विर्वगला लिखितं । पृथिव्य
 नां कामला लसमानसो ॥ सु तरिते वाये मातृकापरिमंता
 इरं दक्षिणे पाशे कामेजिह्वांच ले । आदेश्य चाष्टधा पञ्चा
 वज्रके । पीतांबरयशोदेवी दृढ तदाहोस्त्रिमायया । निरुप्य
 पीनपयोधरा । हेमकुंडलभूषा ऊर्ध्वावीजेन नादसे मिलितो
 च स्वर्ण सिंहासनस्थिता ॥ त्रिणा । लिखत्स्वैवदावेष्टाप
 अथ प्रयोगः । ऊरुतेवागा आञ्चवगला मुंती । पट्टेपाषा
 तिस्रमेव दुष्टानां बुद्धिनाशनं णपट्टेवाहरीशक्ततालेकः ।
 जपहोम प्रयोगोच मंत्रेचाप्य दिव्यस्त्रेभे मुखस्त्रेते लिखित्ता
 युते जपेत् । हरिद्रा हरिता गाढमाकमेत । विवादे येष्टमा
 लाभो लवणं जुहुयात्त्रिणि लिख्य भूर्जेते रेव वस्तुभिः ॥
 स्त्रेभयेत परसेन्यानि नात्रका ऊर्ध्वकारस्य चक्रस्य भ्रमतेति
 या विचारण । अथवा पीत परीततः । मृत्तिकां समुपादा
 पुष्पेषु विमथ्येत्तेश्वहोमयेत यद्वषभं कारयेत्ततः । येन न
 स्त्रेभनेषु च सर्वेषु प्रयोगः प्रत्य सोपरि तस्य तालकेन विलि
 यावहः ॥ यंत्रस्तु । ऊंकारेयाः प्यच । नञासायां विनिःति
 संमुखयोर्द्वयोः शिरसोर्लि प्य पीतवज्रं निजे गृहे । प्रव
 खित । मध्यं नामसायस्य येन च वृक्षालं निजं पीतोप
 तदाहोचात्तरदये वीजं द्वितीय चारतः । उष्टस्य स्त्रेभयेव
 वगस्य तृतीय विंशतिषिते । मुखे वाचस्पते रापि । इति
 चतुर्दशस्त्रोपेते संलिखित ए वगलापरिच्छेदः ॥
 पृथिवीगतं ठकारेण समावेश्य विष्णुसारे । कालीनारायण
 चतुष्काराण्डे वरिः ॥ या घोडशीभुवनेश्वरी । भैरवी
 ततकोणरेखासंस्कृतैः शूलैः क्षिन्ननस्ता च विद्याधमावती

तथा । वगला सिद्धविद्याच मा लीन भक्त्या वामकरे त्रिधा
 तंगीकमलात्मिका । एतादृश यत्तमं मेवी मनोज्ञात्तरं । पी
 महाविद्याः सिद्धविद्याः प्रकी कथ्यानपरोऽथ ऊर्ध्वकवशात्
 तिताः ॥ अथ वगला मुंती स्त्रे वीजे स्मरेत् पार्थिवे तस्यामि
 ३ । मध्ये सुधाधिमानिमंउप त्रमुखस्य वाचि हृदये जाडंभ
 रत्नवेदीसिंहासनेपरिगताप वेत्त तत्तत्तत्तात् । वादीमृकति
 रिपीतवर्णा । पीतांबरभरण रं कति दितिपतिर्वैद्यानरः श्री
 माल्यविभूषितांती देवी भजा तति कोधी शाय्यति दुर्जनः
 मिथतमुद्धर वैदिकिह्वा । जि सृजनति लिप्रानुगः खिजति
 क्वाय मादाय करेण देवीवा गधी खवेति सर्वविज्र जडति
 मेनशात्रं परिपीडयन्ती । गदा त्वेमेवणायवितः श्रीनिसे दया
 भिजातेन च दक्षिणेन पीता लासुरि प्रतिदिनं कल्याणि त
 वरां तां हिभुजां भजामि । च भोनमः । मंत्र स्तावदले विपत्त
 ततकनककुंडलोत्पलसितचारु दलेने स्त्रेभे पवित्रच ते वस्त्रे
 गंडस्थली लसतकनकचंपक वादिनियंत्रां विजगतां जैत्रे
 युतिमदिदुर्विस्तानतां । गदाश्च च चित्रं न ते ॥ सातः श्रीवरा
 विपत्तको कलितलो लज्जिका लेति नाम ललिते यस्यास्तिजं
 श्रुलां स्मरामि वगला मुंती तोर्मुते तन्नामग्रहणेन संसदि
 विमुक्तसंमनः स्त्रेभिनी । पीम् मुखस्त्रेभो भवेहादिना । उष्ट
 वोदपि मध्यचारुविलसद्भजे स्त्रेभन सुगुर्विज्रपामने दारि
 त्यलेमंडपे यस्मिंहासनमोति द्वाविज्रावणं भूभृदृशमनेवल
 पातितरिप्रेतासनाध्यासिनी नृगादृशोचेतः समाकर्षणे । सो
 स्वर्णाभां करपीडितारिरस भाग्येकनिकेतने ममदृशोः का
 नाभ्रास्यद्भवाविभ्रमा मिश्रं ध्या रुण्णपूर्णपस्त्रे मृत्यो म्मारणा
 यति योति तस्य विलयं सद्यो माविरक्त पुरतो नात हृदीयेव
 अथ सर्वोपदः । देवि त्वच्चरणे पुः । सातभंजयमे विपत्तवदने
 उजाह्वनकृते यः पीतपुष्पांज जिह्वांचलांकीलय ब्राह्मीमु

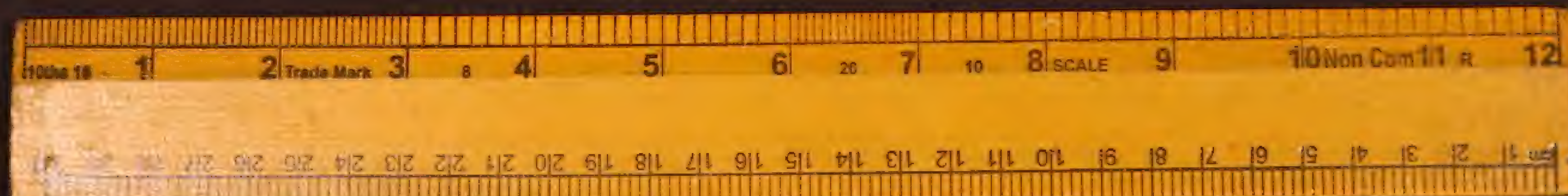

इय नाशयाप्रथियना मुप्रां संकेदिनी यावाकर्षणकारि
गतिं स्तभय । शत्रुशूरिण्यदे लीजनसनः समोहसंदायिनी
वितीलागदया गौरीपीतो स्तभोत्सारणकारिणीपुमनः
वरे विज्ञोचे वगले हर प्रणम संमोहसंदायिनी जिक्काकील
तोकारुण्यपूर्णहरो । मातेभै नभैरवी विजयते ब्रह्मादिपुत्र
विभक्तकालि विजये वाहादि यथा । विद्यालक्ष्मी सर्वसौभा
विष्ठाप्रये श्रीविद्येसमये महे ग मायुः पुत्रैः पौत्रैः साधु
शिवगले कामेशि रामेशो ज्ञ सिद्धि । माते भोगो व
मातेगी विपुले परातपरतरे स्त प्रमारीय सौख्ये । प्रामे
गोपवर्गप्रदे दासोऽहं शरण तन्नूतलेः स्मिन् नरेण ॥
गतः करुणया विष्णुस्मिन्नादि यत्कृतेजपसुत्राहं गदितेप
मा । संभे चौरसंचे प्रहरणस रमेस्वरि । उद्यानं निग्रहार्थ
मये वंथने व्याधिमये विद्या य तद्गुहाण नमोऽस्तुते ॥
वादे विवादे प्रकृपितन्दपतो ब्रह्मास्मि मिति विद्याते वि
दिव्यकालेनिशाया । वपेपवा धुलोकेषुविश्रुते । गुरुभ
स्तभनेवा रिषवपसमयेनिर्नेने क्तायदातये नदेयं यसक
वावेनेवा गच्छं स्मिष्टस्त्रिका स्पचित । पीतांबरं हिभुजो
ले यदिपठति शिवं प्राप्नुया च विनेत्रा गात्रकोज्जलाशि
दाप्रधीरः ॥ नित्येस्तात्र मिदं लाभुहरदस्तांच समेतोवरा
पवित्र मिहयो देव्याः पठन्त्या लाभुवी । प्रातः संध्याकाल
रा हुता यंत्र मिदं तथैव सम लेस्तवपठनमिदं कार्यसिद्धि
रे वाहो करे वागले । राजा प्रदेस्यात् ॥ इति रुद्रयामले
नो हरयो सदान्यकरिणः स वगलाभुवीस्तात्र समाप्ते ॥
पा मणोद्वादिका स्तवै यालि इति कृष्णानन्दकृत तत्र
विमोहिता रिषगण लक्ष्मीः सारः ॥
स्थिराः सिद्धयः ॥ त्वंविद्याप वचने ली वाक् । तद्दैदिक
रमा विलोकजननी विज्ञोच पर्यायाः । श्लोकः १ भाग्यशला

३ गोः ४ गौरी ५ गौरीवी ६ नेतिः ७ स्तुतिः ८ सायकः
गभीरा ९ गभीरा ८ मेरा ९ परशुः १० । इत्यष्टादशवज्र
मंडाजनी १० वाशी ११ वाणी १२ नामानि । इति वेदनिर्वाहो २
वाणीची १३ वाणाः १४ परिः प्रथ्यायः ॥
१५ भारती १६ धमनिः १७ नालीः वटकः १८ पिष्टकविशेषः ॥
१९ मेलिः २० सेना २१ सूर्या २२ वडा इति भाषा । ततप्रकारा
सरस्वती २३ निवित २४ सा यथा । कदल समन सासला
हा २५ भुजुः २६ उपविः २७ दसतसीरिण्ये मरिच सूचन
मायुः २८ काजत २९ जिक्का उयेः सच्चतुर्जात चेष्टः । कृत
२९ चाषः ३० स्वरः ३१ स्वनः ३२ वृत्तपुत्रो यः पतेत् खड
३३ शब्दः ३४ कृक ३५ होत्रा पाके वटके मस्तकेलि सा
३५ गीः ३६ गाथा ३७ गाणाः यथाते प्रियेष्टे १ सामिलैः
३८ येना ३९ ग्रा ४० विपा ४१ प्रालिखितं दीप्य मरिच सिता
लना ४२ कषण ४३ धिषण नारिकेलार्द्रशसे जीत्येला
४४ नोः ४५ अक्षरे ४६ मही सलवेणामृतकदलफलेः फे
४७ अदितिः ४८ शची ४९ वा गितेः पिष्टमुद्गैः । सृष्टः प
क ५० अनुष्टुप् ५१ यंत्रः ५२ व को वृते यः प्रपतति समथो
लाः ५३ गलदा ५४ सरः ५५ उग्रपुत्रे प्रगाढे सन्दोकरक
सुपर्णी ५६ वेङ्कटः ५७ इति स तं मिह सुवटकं सा यथात
प्रपंचाशात् वाङ्मनानि । इति सुप्रियेष्टे २ ॥
वेदनिर्वाहो १ प्रथ्यायः ॥ प्रथिवहृदिकालि स्ते ईयैः रु
वज्रः पुंल्लो ईदस्वविशेषः । छात्रयापतेत् । पंचास्तेव
तद्दैदिकपर्यायाः दिद्युत् । पातो सापीयुषप्रथिपालि
नेमिः २ हेतिः ३ नमः ४ प को ॥ ३ ॥ सत्तीरसार शशि
दिः ५ रुकः ६ वृकः ७ वयः तेडुल नारिकेल जाती लवेण
८ वज्रः ९ अर्कः १० कुलः ११ मरिचैः ससितैः सुप्रियैः ।
जलिशः १२ तेजः १३ तिग्मः १४ रंभेलयाच वृत्तभावना । भ

वेद्या सा ता मनेगुटिकावि भावप्रकाशः ॥
 दये प्रियेष्टं ॥ ५ ॥ कदलम वरीः ३ समानोकदयस्य
 विचउयेः खंड गोभूमपक्षप्र तां अस्या सज्जोहराणाति
 कदितवटकोः ये भरि जाती वैलिखितानि सस्तनलिनि
 फलाढ्याः । नवविध मधुमये तः अतस्तदोपाये ततसमुदा
 यो विलासे विधेते रचित इह य एवम पुनलिख्यते । वरीक
 तथा ॥ सो सीधुएकी विलासः राससुत्रे वृत्तद्वय । समदिज्ञातः
 ॥ ५ ॥ लवेगैलेडमरिचैः संयुतेः कृतिरुच्यते यस्याप्याः न्यव
 शर्कराचयेः । चक्रे गोमाजला गो दिगुणांमनिघ्नः । सस्तो
 प्यानि लडुकायपराणि च ६ परिष्ठाच्च तथापरैः का स्या
 ते सै युतेः सीरसौ स्यात् कोत्य सतसार्थ पुनश्चराणि
 लांगलिशस्यकैः । अस्याय खंडद्वयस्याभिहति द्विनिघ्नी
 प्याजसंभृष्टैः सा रसे सरप ततखंडवर्गकायुता कृतिर्वा
 पिका ७ इति श्रीरघुनाथ इष्टानयुगाणि वयः कृतिः स्या
 भट्टकृते गोविंदलीलासूते दिष्टस्य वरीणां समन्वितो न
 १६ सर्गः ॥ श्रौतेशकः सोव नवाना
 वतसः ३ गोशिष्टः । वावर च वतरेणानो ब्रूहि विही
 इतिभाषा ॥ तत्पर्यायः ॥ नस्य शतत्रयस्य । पंचोत्तर
 दोषा ४ दोषकः ५ दोषः ६ स्याप्युतस्य वरीं जानासिच
 इतिशब्दरत्नावली । रोहि दुर्गविधानसार्गस्य स्यासः ६
 सोयः ७ वाक्यलेयः ८ ततमः १५।१६। १००५। एषा यथा
 ९ ॥ सद्याजातस्य तस्य पुण्या योक्तकरणेन जाता वरीः ११
 यः । तनैकः १ तनैमः २ तनैमः १६६।६८१६। १००००२५ ॥
 ३ कचे ५। इति जटाधरः ॥ अथवानवानोखंडे ५।५ अ
 वनहरिदा स्त्री अरण्यहरिदा नयोराहतिः २० द्विनिघ्नी ५
 तस्य गुणाः । अरण्यहलदीकं ततखंडवर्गकेन ५। युता
 दः ऊष्ट वातासनाशनः । इति जातासेवकृतिः ११। अथवा

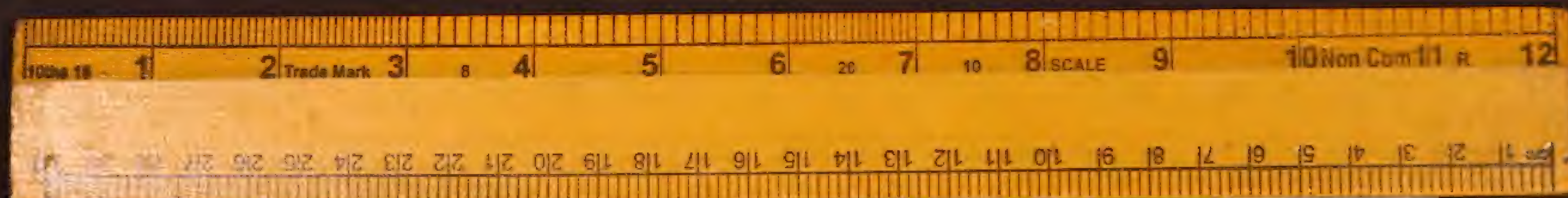
चतुर्दशानां खंडे ६। ८। अत्र न्यासः ५।६। ८१। १६६।
 यो राहतिः ५८। द्विनिघ्नी १६६। ८८१६। १००००२५। लव्यानि
 ततखंडवर्गो ३६। ६५। अत्र क्रमेण मूलानि २। ३। ६। १५।
 यो रेकेन १० युता जातासे १६६। १०००५। इति लीलावत्योव
 वकृतिः १६६। अथवा खण्डे गोमूलम् ॥
 ५। ६। तथापिसेवकृतिः १६६ सजातीयोक्तत्रयस्य जातः चनः
 ॥ अथवा राशिः १६७। अयं तस्य तत्सलस्य च समुदायस्य
 विभिन्नः पृथग्युतश्च १६५। शोदाहरणानि एवं न लिखि
 ३० अत्रयो जातः ८८३०। तानिप्रसंगादत्र पुनलिख्येते
 विवर्ग ६। युतो जातो वरीः चनेकरासुत्रे वृत्तद्वय । समवि
 सपव ८८३०। एवं सर्वत्रापि जातश्च चनः प्रदिष्टः स्याप्याच
 इति लीलावत्यो वरीः ॥ नोः न्यस्य ततोः न्यवरीः ॥
 वरीमूले स्त्री एवितसमानोक आदिविनिघ्न स्तत आदिवरीस्य
 द्वयस्याद्योक्तः । यथा वरीमूले स्यादतोः आदि चनश्च सर्वे ।
 करणसुत्रे वृत्तम् । तत्कोत्या स्यानांतरत्वेन युता चनः स्यात्
 द्विषमात् कृतिं दिगुणायेन प्रकल्प्य ततखंडयुगततोः न्य
 लेसमेतद्वृते तत्कालव्यक्र एवं मुकुर्वरी चनप्रसिद्धावाद्यो
 तितदाद्यविषमालये दिनि कतो वाविधिषेव कार्यः ॥
 द्वं यमेत । पंक्त्या पंक्तिरुतेस खंडभावा दतो राशि सिद्धः
 मेः न्यविषमात् सत्कामवरी खंडचनेकयुक्त वरीमूलच
 फले पंक्त्या तद्विगुणं यमेदि नस्तत्रो वरीशेषः र्धनोभवेत् ॥
 ति मुकुः पंक्ते दले स्यात्पदे अत्रोद्देशकः । नवचने विचन
 अत्रोद्देशकः । स्य चने तथा कथय पंचचन
 मूलं चतुर्णांच तथा नवानां स्यचनञ्चमे । चनपदेव ततोः
 एवं कृतानांच सति कृतीनां पिचनान् सते यदि चनेः स्ति
 पृथक् पृथक्वर्गपदानि विदि चनाभवतो मतिः । न्यासः ६। १२
 उदेर्विद्विदियदिनेत्र जाता १००५। जाताः क्रमेण चताः

३२६। १२६८३। १२६८३२५ ॥ १२६८३२५। क्रमेण लघानि
अथवा राशिः ६। अथवा ३२६८३२५। इति
५। ५। अथवा राशिः १२६८३२५। इति
त्रिनिश्रय ५५। खंडचनेकेन
१२६८३२५। युतो जातो चनः ३२६८३२५।
अथवा राशिः २० अथवा ३२६८३२५।
३। अथवा हनसिद्धि १२६८३२५।
खंडचनेकेन २३५३। युतो जा
तो चनः १२६८३२५। अथवा रा
शिः ५। अथवा मले २। चनः
८। अथवा स्वज्ञो जात श्रुतर्णी
चनः ६५ अथवा राशिः ६।
अथवा मले ३ चनः २३। अथवा
मो नवातो चनः ३२६८३२५। सपव
वर्गमूलचनवर्गः १। इति चनः
॥ अथ चनमले करणसत्रे वृ
त्तद्वयम्। अथ चनस्थान म
याचने हे पुन स्तथा न्याहु
नतो विप्रोध्यम्। चने एषक
स्पष्ट मस्य कृत्वा विज्ञातदा
द्यविभजेत फलं न। पंक्त्या न
मेतत् कृतिमस्य निज्ञी विज्ञी
त्यजेत तत्र प्रथमात् फलस्य। च
ने तदाद्याहुनमूल मेवंपोक्ति
भवेदेव मतः पुनश्च ॥
अथोद्देशकः। पूर्वचनानाम्
लाघी मासः ३२६८३२५। १२६८३२५।

१२६८३२५। क्रमेण लघानि
मूलानि ५। ३३। ३३५। इति
लीलावस्यो चनमूलम् ॥
वर्णसंकरः ३। मिश्रितजातिः
तत्कारणं दोषाश्च यथा।
अथमीभिभवात्कुलप्रदंति
कुलवियः। स्त्रीपुत्रासक्तौ
य जायते वर्णसंकरः। संकरो
नरकायेव कुलज्ञानोक्तस्य
चापतेति पितरो दोषो लघुपि
उदकक्रियाः। दोषे रेतैः कु
लज्ञानो वर्णसंकरकारकैः।
उत्साद्यते जातिधर्माः कुलधर्मा
श्रुताश्च ताः ॥ उक्तं न कुलध
माणा मनुष्याणां जनादेन ॥
नरकं नियते वासो भवतीत्य
नुश्रुतम् ॥ इति श्रीभगव
द्गीतायां १ अध्यायः ॥
वर्णाधिपः ३। ब्राह्मणचरि
यवैष्य शूद्राणां मयिपतिगु
हः। यथा। ब्राह्मणे शुक्रवर्ण
प्राज्ञविये भोमभास्करो वंशे
वैष्णो बुधः शूद्रे पतिर्मन्दोः
त्यजे जने। इति ॥ स्थाप्याये
ये वेद वर्णाधिप इह शुभदे
लोभे नादितो च। इति च
जातिस्तत्त्वं ॥

वर्णितः वि स्तुति युक्तः। तत् यने हरेः। वसेतगाः कर्त
पर्यायः। वृतः १३। इति ज
राधरः ॥
वही पुं मयः। इत्यमरः ॥
वसेतपंचमी स्त्री श्रीपंचमी
यथा। मकरस्य सहस्रांशो शु
क्लपक्षे यथास्ति। इत्यमरः
पंचम्यां च जराहं प्रान्तेरेव न
दीजलेः। स्थापयित्वा सलह्मी
कां कुंभे स्मीरकतेरपि ॥ वसे
वसेतपंचमीनाम सर्वपापप्र
मोचनी। वसेतं च समभ्यर्च्य
कुंदं परं सरतिप्रियो। वसेतगा
श्रवणात् श्रियमाप्नोत्यभी
प्सिता। श्रीपंचमीतकेचित्तो
श्रुतयः प्रवर्तते। वसेतयेदे
कुभक्तेन श्रियो न विद्युतिर्भवे
त्। इति मत्स्यसूक्ते ५५ प
टलः ॥ अथ च ॥
माद्यस्य शुक्लपंचम्यां मराष्ट
जां समाचरेत्। नये प्रवालैः कु
सुमे रवुलेपैर्विशोषतः ॥
नीराजनात्सर्वे कृता भक्त्या
संमन्य वैसवान्। वसेतरा
गजनयन् गीत लयादिकार
येत् ॥ तदुक्तं। श्रीपञ्च
मी समारम्भ यावत् स्यात्कु
वक्षमाणाः वि भविष्यत्कथनीय

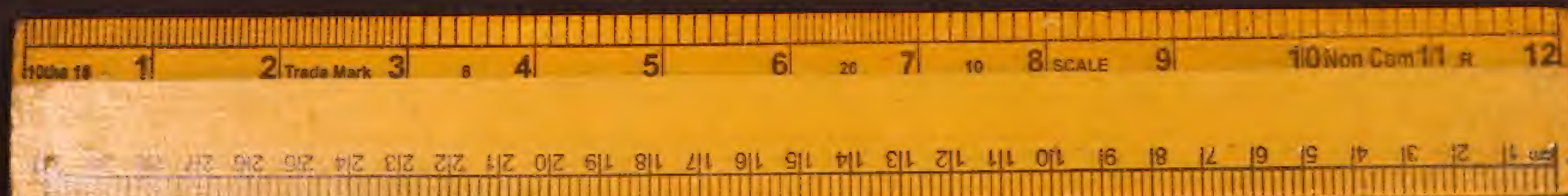
विषयः । वचनानां स्वभावप्र
त्ययेन निष्पन्नः । यथा । अत्र
स्वभाववचनात् मध्यप्रपञ्चा
वेवज्येतीति । इति तिष्ठादि
तत्त्वं ॥ अपिच । तत्रैव हाद
प्रीमये पाशेन प्रवर्णयित्वा
वस्त्रमाणां च चरतेऽन्यथा प्रा
खट्वा व्रतं ॥ इति श्रीहवि
भक्तिविलासे १५ विलासः ॥
वाकुची स्त्री वृत्तविशेषः ॥
हाकुच इति भाषा । तत्पद्या
यगुणा ॥ अवलोक्य वाकुची
स्यात् सोमराजी सुपर्णिका ।
पाशिलेखा कुसुमफला गोमर्
तिफलीति च । सोमवल्ली का
लमेवी कुष्ठजीव प्रकीर्तिता ।
वाकुची मधुरा तिक्ता कटुपा
कारलायती ॥ विष्टं भद्रदिमा
रुच्या सरा श्लेष्मास पित्तवृत्
रुक्ता रुघा श्वास कुष्ठ मेहज
र कुमिप्रणत ॥ तत्फलं पि
त्रेण कुष्ठ कफानिलहरं कटु
केपेण त्वचं कुमि श्वास का
सप्रायाम पाण्डुरात् ॥ इति
भावप्रकाशः ॥
वामनव्रतं स्त्री प्रवर्णहादशी
वर्तमानं वामनदेवस्य व्रतवि

शेषः । अथ श्रीवामनव्रतविधिः
नत्ता गुरु मनुजान् पश्चात्त्रिप
म माचरेत् । नहि सिद्धे जुषेभ
क्तिं विषमं च विना फले ॥
नियममंत्रः । एकादश्या निरा
हारः स्थित्वा चैवापरैः हति ।
भोसे श्रीवामनानेन प्रारणा
गतवत्सल इति । एकादश्या
रुज्यावा हादशी वाच्येत्य
मुं । स्वर्णं वृष्णमये पात्रे ता
घ वंशमयेऽपि वा । कुण्डिका
स्यापयेत् पार्श्वे छुरिकापाद
का स्तथा । शुभोचा वैष्णवी
वष्टि मत्तसूत्रे परिवर्तके ॥
पुष्पे गंधैः फले धूपैः प्रदी
पैश्चाच्येद्वरि । नानाविधै
शु नैवेद्ये भक्ष्य भोज्ये शुद्धा
दनेः ॥ जागरंतिषि कुर्वीत
गीत वादित नर्तनैः ॥ ए
वमाराध्य देवेशं प्रभाते विम
लेसति ॥ आराधय्य प्रदात
व्यं पश्चादेव प्रपूजयेत् ।
नारिकेलेन शुभेण दद्यात्
अञ्जणैर्वत् ॥ तत्र मंत्रः ॥
वामनाय नमस्तुभ्यं कीर्तयि
शुवताय च गृहाणामीमया दत्तं
वामनाय नमोःस्तुते । वाम

नाय अर्चनमः । मत्स्यकर्म कृत्वा सौवर्णमापकेण वा । य
वराहच नरसिंहच वामने । यथाशक्त्याप्य विमस्य कुंभोपरि
रामं रामं च कुंभे च क्रमात् द्वौ च जगत्पति । स्वर्णपात्रे स्थापयि
दुकल्किनौ । पादयो जानुनौ त्वा मेवैरैतेश्च पूजयेत् । ओं वा
गुह्ये नाभ्या सुरसि कर्तव्योः । मत्ताय नमः पादौ कटिदामोद
भुजयोर्मर्दि सर्वे गोष्ठ्ये दद्यात् रायच ॥ कुरु श्रीमत्तये गृह्ये
गुधानिच । महाएतां ततः काम देवाय पूजयेत् ॥
कृत्वा गोमही कांचनारिकं । पूजयेज्जगत्पतय रुद्रविश्वया
शक्त्याचार्याय दातव्यं ब्राह्मणे रिणे । हृदये योगनाथाय कं
भ्यश्च मंत्रतः । ब्राह्मण श्वापि ठे श्रीपतये नमः । सुखं च पेक
मंत्रेण प्रतिगृह्णाति मंत्रविन् जात्याय शिरःसर्वात्मने नमः ॥
ददाति मंत्रतो ह्येव दाता भक्ति रस्य संपूज्य वा सोभि रच्छाद्य
समन्वितः । तत्र दानमंत्रः । वा च जगज्जुहं । दद्यात् सुशुद्धया
मनो बुद्धिदो दाता दद्यात् वा वाच्यं नारिकेलादिभिः फलेः
मनःस्वयं । वामश्च प्रतिगृही ओं नमो नमस्ते गोविंद बुध
तेन मे वामने रतिः । वामनः प्रवर्णसत्तक । अर्चोचसत्त
प्रतिगृह्णाति वामनोपि ददाति ये कृत्वा प्रेतमोक्षप्रदोभव ।
च । वामनस्तारकोदाभ्यां तेने इत्यर्चमंत्रः ॥ छत्रोपाहनह गो
दं वामने नमः ॥ इति ॥ एवं दानं दद्यादत्र कमेउले । वि
कृत्वा विधानेन भोजनेष्वदा पूषेण दिजाग्राय वामनः प्री
त्यकं । एवं दद्याद्वा सुगोभ्यः यतामिति । दध्योदनसमायु
पश्चाजुंजीत वंशुभिः । यदास त्तो वारिधानी प्रदापयेत् । पू
नपराणच यदविष्णोतरे व्रते जयित्वा जगन्नाथं वामनः प्री
वामनस्यादितं तस्यानुसारा यतामिति ॥ यथाशक्त्याच
लिविते त्विदं ॥ ब्रह्मवैवर्ते दानानि दिजाग्रेभ्यः प्रदापयेत्
गृहीत्वा नियमं प्रातर्गतान् ऊर्ध्वाजागराणं राजौगीतप्रा
द्यश्च संगमे । सौवर्णवामनं सुसमन्वितं ॥ अद्वया प

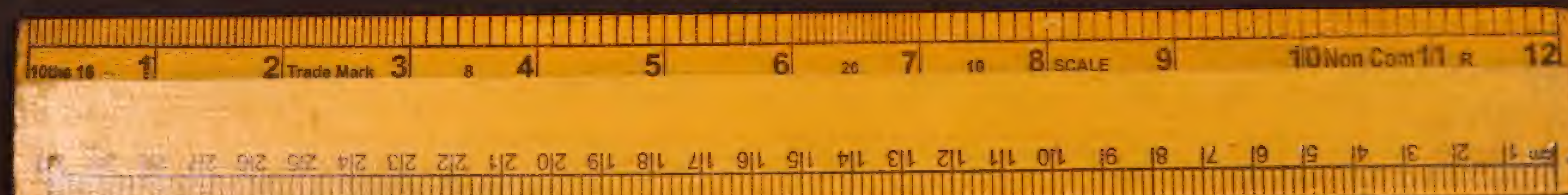
रया युक्ता निशामनिमिषेक्षणः वामनेन ह्यी दीर्घकारः ॥
 प्रभाते भोजयेद्विप्रान् द्वादश्यां यथा । ई स्मिन्मर्ति मर्हामाया
 पारणे ततः ॥ ऊर्ध्वातस्तथैव श्रुत्वा लालाती वामलोचने । इत्या
 ह्यो ततः सर्वं सफलतां व्रजेत् दि वर्णाभिधाने । अपिच ॥
 ॥ तस्मादात्म्यं च तत्रैव । एवं ईशा वैश्वानरस्यः शशधर
 कुतेत कालेय वृतेः स्मिन् वि विलसद्दामनेत्रेण युक्ता लो
 जयादिने । नडलेभतरं किं जोतेहेह मम हिगलितचिह्न
 चिदिह लोकेऽथवापरे ॥ रे कालिके ये जपेति । इति ते
 फलमस्य व्रतस्याक्तं दत्वा पि इत्यरे महाकालविरचितेष्ण
 मे नरोत्तम । वंशोद्धारकरोषु मास्ते ॥
 किं यातिप्रेमादृणादपि ॥ वायुः प्रवर्तितः । सचपेचभ
 नपावनतरं किंचिदतः परमि तांतरीतभूतविशेषः । तदि
 होच्यते । विजयाव्रततत्त्वं शेषविवरणं यथा । वायवः
 च नमः परिपक्वते ॥ प्राणापानवातोदानसमाप्ताः
 भविष्यन्ते च । समाप्ते तत्र प्राणे नाम प्राणमनवान्
 तेतस्मिन् यतप्राणं तन्निवेद्य नासाग्रस्थानवती । अपानेना
 मे । चतुर्थ्यानि राजेद्र सप्त म अवागमनवान् पाद्यादि
 सप्ततिसंख्यया । प्राणविस्तु स्थानवती । आने नाम विस्तु
 परं राजन् कीर्तते कालमन्त्रेण गामनवान् विलशरीरवती । उ
 । इहागत्य भवेद्वाजा प्रतिप दानः कालस्थानीय ऊर्ध्वगमन
 तभयंकरः ॥ हस्तपञ्चरथया वायुतक्रमणवायुः समानः प्रा
 नानां दत्ता भोक्ता विमलः । रीरमध्यगताशितपीताम्नादि
 रूपसोभाग्य संपन्नो दीर्घाय समीकरणाकरः । समीकरणेन
 निरुजो भवेत् । उत्र पौत्रेः प परिपाकरणेन स रुधिरपुरुष
 दिवृजो जीवेच्च शरदो प्राते । रीयादिकरणं । केचित्तनागह
 इति श्रीहरिभक्तिविलासे च्छ्म कृकर देवदत्तयनेनयाया
 विलासः ॥ पंचोन्मेषावयवः संतीत्याहुः ॥

तत्र तागाः उज्जिरणाकरः । कूर्मः शत्रुरत्नावली ॥
 निमीलनादिकरः । कृकरः च वासेतीएजा सी चेवसासीयउ
 याकरः देवदत्तः जंभनकरः । गीएजा । यथा । चेव सासिसि
 यनेजयः पोषणाकरः । एतेषां तेपेले समस्यादिदिनत्रये । प्रा
 प्राणादिष्वंतर्भावात् प्राणा तः प्रात मर्हादेवीदुर्गीभक्ता
 दयः पंचेवेति केचित् । इदं प्रपूजयेत् ॥ इति ॥
 प्राणादिष्वंतर्भावात् प्राणा तत्राष्टम्या अत्र पूर्णाएजा यथा
 गतरजोशेषोमिलितेभ्य उत्प तत्राष्टम्या मत्र पूर्णा एकीकृता
 द्यते । इदं प्राणादिष्वंतर्भावात् यकोत्तमः । रक्तवामे रक्तपुष्पे
 मंदियसहितं सत् प्राणमय वलिभिः पूजयेच्छिवो ॥ इति
 कोषो भवति । अथ क्रिया च मायाते ३ पटलः ॥
 सकलेन रजोशकार्यते ॥ अपि च । विशेषाच्चैवसासस्य
 एतेषु कोषेषु मध्ये विज्ञान यातिथिः स्यात् सिताष्टमी ।
 मयो ज्ञानशक्तिसात कर्तृ तस्योयः पूजयेत्तस्या प्रसादय
 पः । मनोमय उच्छ्वाशक्तिसात नि मोधुवे ॥ इति प्रांभवेते
 करणरूपः । प्राणमयः क्रिया त्रै १५ पटलः ॥
 शक्तिमान् कार्यात्रयः । इति विकंकतः पुं वदरीसदृशसंज्ञ
 वेदोत्तसारः ॥ फलवृत्तः । वैश्व इति भाषा । त
 वाजीवहः पुं धान्यादेर्वांतीव तर्प्यायः । वैकंकतः १६ उतिक
 हतियः । पसारी इति भाषा ११ कंकिकारी ११ । इति शत्रु
 ततर्प्यायः । वाजीवहः ३ रत्नावली । किंकरी ११ सुग
 इति शत्रुरत्नावली । सैवाद रु १३ इति जराधरः ॥
 वाह केचि ॥ विकृष्टकालः पुं विरकालः ॥
 वाहुषिकः पुं वृद्धिजीवो ॥ यथा । विकृष्टकाले या वेगोर्म
 वादिकार इति स्रदोवार इति देः समभिर्वेते । तदिकानाम
 चभाषा । तस्योयः । कूर्मी सा हिका जवृत्तलात प्रभाव
 दः ५ । कूर्मीदिकः ६ । इति ति विकृष्टकालः विरेण ॥

अत्र ककोरसो संधिः ॥ इति यथाकाले सखेमया ॥ तत्र नि
भावप्रकाशः ॥ विजयकवीर्त्तं भव श्रीरामपूजि
विचित्रितः वि मानावरणयुक्तः तेषां गृहीत्वा साक्षता मांही
यथा। आसने सर्वशोभाकास शमीमूलगतोऽहं। गीतवादि
इतिमणिनिर्मिते। विचित्रितेच अनिर्घोषे स्तुतोदेवं गृहसंयते
चित्रेण गृहतां शोभनेहरे ॥ कैश्चिदृते स्तुतभावं कैश्चि
इतिब्रह्मवर्ते श्रीकृष्णजन्म त भाव्यच्च वानरेः ॥ कैश्चि
खंडे ८ अध्यायः ॥ इतिमुनि भीष्मकोशलेइसा
विजयोत्सवः ॐ आम्बिनस्य तुष्टये ॥ निजितासुत्सा
कृदशमीहितभगवदुत्सववि देत्या वैरिणो जगतीतले ॥
शेषः। यथा। आम्बिनस्य रामराज्य रामराज्य रामरा
मिने पते दशस्य विजयोत्सव ज्यमिति ब्रुवन् ॥ आनीय
वः। कर्तव्योवैसवैः साहं सर्वं स्थापयेदेवं निजसिंहासने
विजयार्थिना ॥ अथ विज सारं। ततो नीराज्य देवेशं
योत्सवविधिः ॥ यथामारोप्य प्रणमेदुत्सव भुवि ॥ महा
देवेशं सर्वालंकारशोभितं। प्रसादवस्त्रादि धारयेत् वैस
सासितराधनुर्वाणपाणिनक्त वैःसर ॥ इति श्रीविष्णु
चरोत्तकं। स्वलीलया जगज्जात मौक्तानुसारंण व्यलेखये।
माविर्भूतं रघुहरे। राजोपचा विधिः श्रीरामविजयोत्सव
देः श्रीरामं शमीवृक्षतलेनये स्यात्सवकुतसतो ॥ सीता
त। सीताकांते शमीयुक्तं भक्ता दृष्टेति हनुमदाको अत्ताक
नामभयंकरं। अर्चयित्वाशमी रोत् प्रभुः। विजये वानरेः
वृक्ष मर्चयेद्विजयाप्तये ॥ तत्र साहं वासरेस्मिन् शमीतला
मंत्रः ॥ शमी शमयेते पापेषा त ॥ इति श्रीहरिभक्तिविला
मी लोहितकंदका। धर्मिअर्चु मे १५ विलासः ॥
नवाणानां रामस्य प्रियवा विद्या स्त्री महाविद्या। कलौ
दिनी ॥ करिष्यमाणयायात्रा तस्यानानामस्यास्तामसीहृज

सर्वत्र भविता। प्रथमासा वा स्वधारणरूपा तत्प्रमाणभा
रोपधारीयुजा इति ख्याता। वेन वैशेषिकव्यवहारः परे
यथा। अस्मिन् कालेसुरेशानि परनैरपेक्षेण दानविक्रयादि
प्रकाशो जायतेभुवि तमोय लक्षण स्तदनर्हतयाअव्यव
मेण सर्वत्र देवताप्रतिमास स्थितस्य स्तोत्रसतकल्पस्य
दा ॥ अष्टस्यां च चतुर्दश्यां न गृहिकापातादिना व्यंजने इद
वस्या शानिभोमयोः। संक्रा ममुकस्यस्वधारण विभागा
त्वा पंचदश्यां च पक्षयोर्द्वय इत्यर्थः। इति तद्दीकाया श्री
योरपि। कृत्वा त एजयिष्य कृष्णतर्कालंकारः ॥
ति महाविद्या संभेराव। वि विनिर्माकः ॐ व्यतिरेकः ॥
द्योच विविधां देवि तथास्य यथा। दिवाकरवारविनिर्माके
तिमां शुभो ॥ एवेदितामसी त गीः। इति चडाप्रकरणे।
युजा सनित्यां च भवेत् कलौ ज्ञातिसत्त्वं ॥
इति सायातंत्रे १० पटलः ॥ विनेयः वि देणनीयः। यथा
विनिगमना स्त्री एकतरपत्त ज्ञातिज्ञानेतयोस्यातमविदिता
पातिनी युक्तिः। एकतरपत्त तु येत्तणं। आवयन्त्यर्थलो
रण। यथा। उच्यते। एकदे भेन विनेया स्तेपियत्ततः ॥
शोपातस्यैव भद्रिराणादावुत् विनयोः देणनीयाः ॥ इति
पत्रस्यसत्त्वस्य विनिगमना ज्ञातिसत्त्वं ॥
प्रमाणभावेन वैशेषिकव्यव विंडवासरः ॐ गर्भे संता
हारानर्हतया अव्यवस्थितस्य नात्यत्रिकारकशुक्रपातदिने
गृहिकापातादिना व्यंजने वि इति ज्ञातिवे ॥
भागाः ॥ इति राघभागाः ॥ विरुहः ॐ गुणोत्कर्षादिवर्णने
उच्यते इति ॥ भृदिराणादा यडके। वाणिकः कस्मिन् श्रे
वुत्पन्नस्य एकदेशपातस्य ति विरुदे दिविधो मतः ॥
तत्रदेशावच्छिन्नस्य विनिग संयुक्तानियमो ह्यत्र वर्णितः
मना इदममुकस्य नात्यस्य सर्ववहुधेः ॥ हि चतुःषड्दश

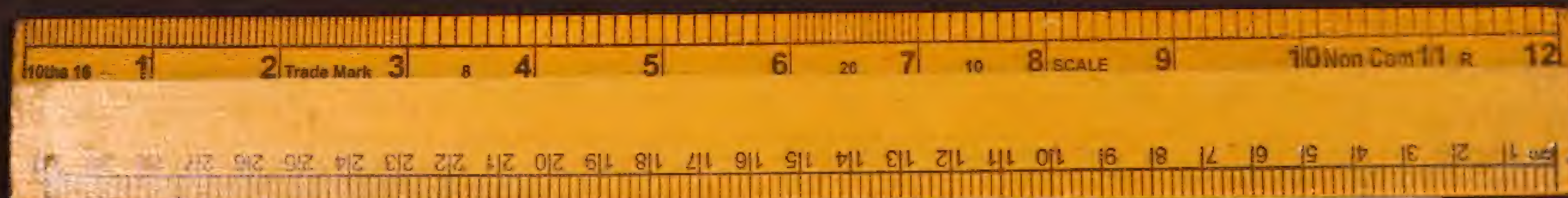

श्राव कलास्त विरुदे मताः। लीभाये श्रीवलदेवविद्याभू
दशभ्यो नाधिकाः कार्याः क षणाः ॥ कालिकालक्षण क
लास्त विरुदे बुधेः ॥ कलिका लिकाशब्दे लिखिते विरुदे
भक्त विरुदे भिरासावेव की लक्षणो तच्छब्दे द्रष्टव्ये ॥
तिता। विरुदे कवयः प्राकृत्य विल्लः सं सनामख्यातवृत्तः
रोक्तायादिवर्णनमिति । वि तस्य गोमयाद्रवत्ते यथा।
रुदः कालिकाचान्ते धीरवीरा यज्ञानांचेह संभूते यथा ह
दिशुवभाक। इत्युपोद्घातः ॥ विहरस्यच । गोमयो रोचना
इति श्रीरूपगोस्वामिरुतश्री लीरं मूदयि चतुर्गवा ॥
गोविंदविरुदावलीभाये श्री वडंगानि पवित्राणि तथासि
वलदेवविद्याभूषणाः ॥ दिकराणिच । उर्यितो विल्ल
विरुदावली स्त्री विरुदश्रेणी वृत्तस्तु गोमयास्तुनिसत्तम ॥
स्तवमाला । तल्लक्षणदि य तजामो वसतेलस्त्रीः श्रीवृत्तले
या।अथीत्य विरुदावल्या लक्ष न चोचते । इति वक्रिपराणे
गंशंयुक्तकृते। एताच्चेत् पठ वैसवथर्मे सुदिब्रततामा
ति प्रात स्तदा बोधोऽस्य पुष्क थायः ॥
लः। सामास्यविरुदावल्या गोवि विवह ७ उद्धारः । तत्प्रयो
दविंदविरुदावली । योभयथा गो यथा । अथ कृतवहिष्वा
धिविशेष स्ते स तावदिह लि हः संप्रदाता लग्नसमयेसंप्र
त्यते। कलिका लोकविरुदेध दानशालाया गत्ता उत्तरतः
ता विविधलक्षणैः । कीर्तिप्र स्त्रीगंवी वद्धा विहरादिकं स
तामणोदीर्य सौंदर्यानेष जीकृतपश्चिमाभिमुखेनुप
शालिनी । कलिकाद्यंतसेस विह स्तिष्ठेत् । ततोऽग्रतःपश्चि
र्गिपद्या दोषविवर्जिता । श ने वरेसंप्रदाताकृतानुलि र्
वाउंवरसंवहा कर्तव्याविरुदा रणं ऊर्यात् ॥ ॐ सा
वली ॥ इति श्रीरूपगोस्वामि भु भवानास्तामिति मुक्तेत्
मिहृत श्रीगोविंदविरुदाव जामाता ॐ साधुहमासे इति

वदेत् । संप्रदाता ॐ अर्चयि यथाज्ञानतः करवानीतिवदेत्
यामो भवेत् इति मुक्तेत् ॥ ततः स्थाचारादिकं कारयित्वा
जामाता ॐ अर्चय इति वदेत् सुखचंदिकां कारयेत् ॥
ततः संप्रदाता पाद्याद्याच म ततोऽग्रे उपस्थिते वरे संप्रदा
तीय गंधमाला यथाशक्त ता अर्चु मंत्रं जपति । प्रजा
ऊरोय सपट्टक यज्ञोपवीत पति संवि रवृष्टपूजंदाहनी
सपर्यायगादिकं प्रदाय जामा या गो देवता गवोपस्थापने
तरमर्चयेत् । ततः संप्रदाता विनियोगः ॥ ॐ अर्च्यं पुत्र
लिंगं जानु धत्ता ॐ अर्च्यं प्रादि वाससा येन रभवद्यमेसानः
अमुकगोत्रस्यामुकप्रवरस्यामु पयस्वीडहा मुनरा मुनरो स
कदेवशर्मणः प्रणेत्र अमुकगो मां । ततो जामाता प्रजापति ॐ
उस्यामुकप्रवरस्यामुकदेवश विर्गायत्रीच्छंदो विराडदेवता
मिणः पौत्रे अमुकगोत्रस्यामु उपविशादहीतीयजपेविनियो
कप्रवरस्यामुकदेवशर्मणः पु गाः ॥ ॐ इदं मह मिमो पद्या
त्र अमुकगोत्रे अमुकप्रवरं अमु विराज मजाद्यायाधितिष्टामि
कदेवशर्मणं अमुकगोत्रस्या इमे मंत्रं जपन्नासने प्रास्तुत
मुकप्रवरस्यामुकदेवशर्मणः प्र उपविशति । ततः संप्रदातापि
पौत्रीअमुकगोत्रस्यामुकप्रवर पश्चिमाभिमुखे उपविशति ।
स्यामुकदेवशर्मणः पौत्री अमु ततोदाता साश्रपंचविंशतिकुश
कगोत्रस्यामुकप्रवरस्यामुकदेव पत्रे हिं वीमायोसुखयंयिं २
शर्मणः पुत्री अमुकगोत्रे अमु चितं विहरं उत्तराग्रे उत्तानह
कप्रवरं श्रीअमुकीदेवी पनेक स्ताभ्यो गृहीत्वा ॐ विहरो
मां पुमविवाहेन दातुं पभिः विहरो विहरः प्रतिगृह्यता मि
पाद्यादिभि रभ्यर्च्य भवेत् महं त्यादधातो विहर मर्पयति ।
वृणे । जामाता ॐ वृतेऽस्मी जामाताच ॐ विहरं प्रतिगृह्णा
तिवदेत् सम्प्रदाता यथाविदि मि इति विहरं गृहीत्वा प्रजा
तंविवाहकर्म कुरु । जामाता ॐ पति संवि रवृष्टपूजंदाहनी

देवता विष्णुसामनदाने वि देवीः प्रतिपश्याम्याप स्तो
नियोगः। ॐ या ओषधीः सोम माहृदि रागच्छत। अनेनोदके
राक्षी वंकीः शतविचक्षणः। वीक्षते। ततो जामाता तस्मात्
तामस्य मस्मिन् आसनेः लि पात्रादुदके गृहीत्वा प्रजापति
द्राः शर्म यच्छत। इत्यासने वि र्धिविराड्गायत्रीच्छेदः श्री
ष्टुभ्ररात्रं दत्ता उपविशति देवता समपादप्रक्षालने विनि
ततः संप्रदाता पुन स्नाच्छामे योगः ॐ सद्यं पाद मवने निजे
वविष्टं गृहीत्वा ॐ विष्टो वि अस्मिन्नाष्टे श्रियं दधो अनेन
ष्टो विष्टः प्रतिगृह्यता मिति कामपादे उदकोजलिं दद्यात्
तथैव पुन रपयति। जामाता ततोऽपर मेजलिं गृहीत्वा प्र
च ॐ विष्टं प्रतिगृह्णामीति त जापति र्धिविराड्गायत्री
थेव गृहीत्वा प्रजापति र्धिवि उच्छेदः श्रीदेवता दक्षिणपाद
उष्टुपुच्छेद ओषधो देवता विष्ट प्रक्षालने विनियोगः। ॐ द
रस्यपादयो रथस्तादने विनि क्षिणं पादमवने निजे अस्मिन्ना
योगः। ॐ या ओषधीः सामरा ष्टे श्रिय मावे श्यामि। अनेन
क्षी विष्टिताः प्रथिवीमनु। ता दक्षिणपादे उदकोजलिं दद्यात्
मस्यमस्मिन् पादयो रच्छिद्राः ततः पुन रुदकोजलिं गृहीत्वा
शर्म यच्छत। इति पादयो रथ स्नाड्गायत्री विष्टं स्थापयेत्।
स्तुभ्ररात्रं विष्टं स्थापयेत्। प्रजापति र्धिवि विष्टं गृहीत्वा उदयपादप्र
ततः संप्रदाता पानीयपात्रं गृही क्षालने विनियोगः। ॐ सर्वम
त्वा ॐ पाद्याः पाद्याः पाद्याः प्रति म मपरमस्य सुभो पादाववने
गृह्यता मिति पानीयपात्रं मय निजे राष्ट्रस्यर्था अभयसाव
यति। जामाता ॐ पाद्यं प्रतिगृ रुद्ये। अनेन पादद्वये उदको
ह्णामीति गृहीत्वा प्रजापति जलिं दद्यात्। ततः सम्प्रदाता
र्धिवि विष्टं गृहीत्वा उच्छेदः श्रीदेवता साक्षतद्वीपलवान शोकादि
देवता पादप्रक्षालनार्थादक पात्रे निधाय। ॐ अर्घ्यं मद्यं
वीक्षते विनियोगः। ॐ यतो मर्त्यं प्रतिगृह्यता। इत्यभिधा।

पात्रं मर्पयति। जामाताच ॐ र्धिवि मधुपर्को देवता अर्हणी
अर्घ्यं प्रतिगृह्णामीति गृहीत्वा यमधुपर्कप्राशने विनियोगः
जापति र्धिवि र्ध्वं देवता अर्घ्यं ॐ यशसो भस्माभि मरुसो भ
प्रतिगृह्यते विनियोगः ॥ ॐ य शोसि श्रीभस्माभि श्रियं श्रियं
त्रस्य राष्ट्रि रसि राष्ट्रि स्तेभ्यसां मयियेहि। अनेन मंत्रेण वाय
अनेनार्घ्यं शिरसि दद्यात् ॥ यं भक्षयित्वा सकृत् तस्मी भक्त
ततः सम्प्रदाता उदकपात्रं गृही येत्। ततो जामाता आचोते मे
त्वा ॥ ॐ आचमनीय माचम गत्तोषधिलिप्तेन दक्षिणहस्ते
नीय माचमनीये प्रतिगृह्यता नतादृश मेव कन्याया दक्षि
इत्युदकपात्रं मर्पयति ॥ जा णहस्ते सहस्तेऽपि निदध्यात्
माताच ॐ आचमनीयं प्रतिगृ ततः सोभाप्य पतिपुत्रवतीना
ह्णामीति गृहीत्वा प्रजापति र्ध्वी मंगलसर्वकं ऊषेन हस्तद्व
धिराचमनीयं देवता आचमनी यं वधाति। ततः संप्रदाताति
याचमने विनियोगः ॥ ॐ यशो लकुशसहित मुदकपात्रं गृही
सि यशोमयि येहि। अनेनोत्त त्वा वामहस्तेन विंशो कन्या
गृभिमुखीभूयाचोमेत्। ततः एत्वा ॐ मद्यामुते मासि अमु
संप्रदाता द्यूत दधि मधुयुक्ते कराशिर्ये भास्करे अमुके प
कांस्यपात्रं कांस्यपात्रांतरेण ते अमुकतिथौ अमुकगोत्रः
पिधाय गृहीत्वा ॐ मधुपर्को श्रीअमुकदेवशर्मा अमुकका
मधुपर्को मधुपर्कोः प्रतिगृह्य मः अमुकगोत्रस्यामुकप्रवरस्या
ता मिति मधुपर्कं समर्पयति। मुकदेवशर्मणः प्रयोजाय अमु
जामाताच ॐ मधुपर्कं प्रतिगृ कगोत्रस्यामुकप्रवरस्यामुकदेव
ह्णामीति गृहीत्वा प्रजापति र्ध्व शर्मणः योजाय अमुकगोत्रस्या
धिमधुपर्को देवता अर्हनीयम मुकप्रवरस्यामुकदेवशर्मणः पुत्रा
धुपर्कग्रहणे विनियोगः ॐ य य अमुकगोत्राय अमुकप्रवराय
शसो यशोसि। अनेन मधुपर्कं श्रीअमुकदेवशर्मणे ज्ञास्यणाय
गृहीत्वा भूमौ निधाय प्रजापति वराय अर्चिताय अमुकगोत्रस्या

मुकप्रवरस्यामुकदेवशर्मणः स्नावलोकने कारयेत् । ततोभ
प्रयोत्री मुकगोत्रस्यामुकप्रवर उर्ध्वलिङ्गपाशैश्च वधुमुपवेशयेत्
स्यामुकदेवशर्मणः पौत्री प्रमु ततोनापितेन गोर्गोरित्युक्ते
कगोत्रस्यामुकप्रवरस्यामुकदेव जामाता पठति । प्रजापति
शर्मणः पुत्री प्रमुकगोत्रो अ ऋषिर्हृहतीच्छेदो गोर्देवता
मुकप्रवरं श्रीप्रमुकीदेवीशति सर्ववदगवीमोक्षोविनियोगः
वि रुद्राय एतो कत्यासव ओ मुंच गो वरुणपाशादिषु
स्नालेकतो प्रजापतिदेवताकां नो मेभिधेहि त्वेजस्यमुष्य चो
तुभ्य महे संप्रददे इति हस्त भयो रुतसूज गामहे तणा
हयोपरि सतिलजलकुशा नि पिबतदकां इति पठेत् । त
नर्पयति । जामाता ओ सुस्तीत्य तो नापितेन मुक्ताया गवि
भिषाय कत्येयं प्रजापतिदेव जामाता पठति । प्रजापति
ताका इति वदेत् । गायत्री का ऋषिर्हृहतीच्छेदो गोर्देवता
मस्तुति च पठेत् । ओं कश्च क गतामुमेव विनियोगः ॥
स्माप्रदात् कामः कामायादा ओ माता रुद्राणां उद्विता वस्तु
त कामा दाता कामः प्रतिग्र तो स्वसादिता नो अमृतस्य
हीता कामः समुद्रमाविशत् का नाभिः प्रनुवोचं विकितये
मेवताप्रतिगृह्णामि कामैतन्ने जनाय मा गा मनागा मदि
तत ओं अद्येत्यादि कृते तत्क ती वधिष्य । अनेन गो विसर्जये
यादानकर्मणः संगताय दत्ति येत् । ततो मंगले कुर्यात् ।
एतामेतत् स्वर्गं अमुकगो ततोभर्तवामपाशैश्च वधुमुपवेश
शयामुकदेवशर्मणो ज्ञायाणा येत् । इति सम्प्रदाने समाप्तम् ॥
यवरायतुभ्यमहे संप्रददे । ततो इति भवदेवमहः ॥
जामाता ओ सुस्तीति वदेत् । त विद्वत् स्त्री लुद्रयोगविशेषः ॥
तः पतिप्रनुवती नारीदंपत्यैर्व तलक्षणं यथा । विद्वतां सोम
हेरा ग्रंथि वधाति । ततः ऊ हादाहोपके उवसत्रिभो ।
पशुमि मुक्ता वरुणच्छायो विद्वता मिति तो विद्यात् पि

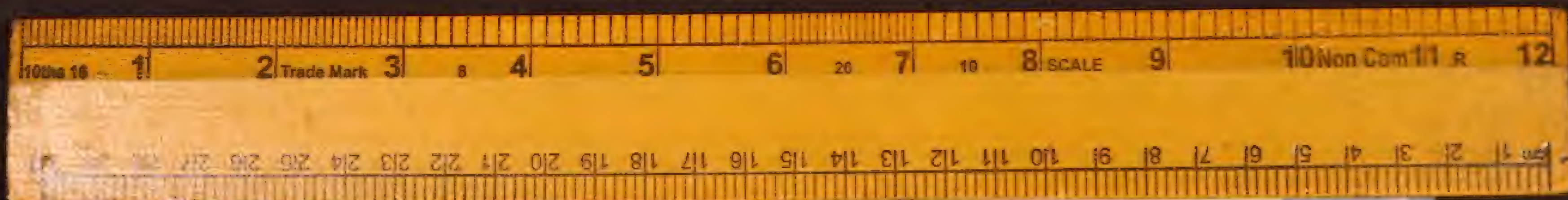
त्रोत्था परिमंडलां ॥ परितः च्छाणव वगानने ॥ इत्यपत्र
शोधवती ॥ अस्याधिकित्वा म । कृत्वा एजो महेशानिक
विद्वता मिंदृष्टोचगर्दभी जा उल्पा वाद्यवेष्टने । अष्टविस्म
हगर्दभं । ऐनिकसविसर्पस्य महेशानि नामानि मृणकामि
क्रियया साधयेद्विषक ॥ नि ॥ उग्रं विस्म महाविस्म
पाकेतुरोपयेदाज्ञः पक्के म ज्वलेते संप्रतापने । नृसिंह
पुरभेषजैः ॥ इति भाव भीषां भीमे मृत्युमृतं प्र
प्रकाशः ॥ कीर्तितं । एतान् विस्मन् म
विवेकः पुं नित्यानित्यवस्तुवि हेष्टाति यथा संप्रज्य तच्छु
वेचने । यथा । नित्यानित्यव ए । संभुतादिकमादेवि एज
स्तुविवेक स्नावत् ब्रह्मेवनि येदिसुमयये ॥ तत्संमृण
त्ये वस्तु ततोऽमृदविलस चावेगि ज्ञानसारं वगानने ॥
नित्य मिति विवेचने । इति ओं उग्राय विस्मवेनमः ॥ ओं
वेदांतसारः ॥ महाविस्मवेनमः । ओं ज्वलेता
विशानती स्त्री सोचनकत्री । य विस्मवे नमः । ओं संप्रताप
यथा । साधु वीर तया एष्टम नाय विस्मवेनमः । ओं नृसिंहा
वतारकथां हरेः । यत्ने एच्छसि हाय विस्मवेनमः । ओं भीष
मर्यानां मृत्युपाशविशानती एणय विस्मवेनमः । ओं भीमा
इति श्रीभागवते ३ स्कन्धे १५ य विस्मवेनमः । ओं मृत्युजया
अध्यायः । मृत्योः पाशविषा यविस्मवेनमः । इति एजो महे
तयति सोचयतीति तथा । शानि कृता हि परमेस्वरि ।
इति तद्दीकाया श्रीधरस्वामी विस्मज्ञाने मया प्रोक्तं सर्वेश
विस्मः पुं नारायणः । शिवस्या क्तिसमन्वितं । इति लिगाचन
ष्टमूर्तिपूजानंतरं तत्रैव विस्म तंत्रे ५ पटलः ॥
इष्टमूर्तिपूजा यथा । कृताए विस्मपदे स्त्री वृमथ्ये । यथा ।
जामया देवि अष्टमूर्तेः शिव अरुंधती भुवश्चैव विस्मास्त्री
सच । यथा हि परमेशानित्ति णि पदानिच । आसन्नमृत्यु

नो पशोच्चतुर्थं मातमंडलं । इति श्रीहरिभक्तिविलासे ५५
 अरुंयती भवेज्जिह्वा भुवना विलासः ॥
 सा प्रमुच्यते । विलोः पदानि विसृष्टिका (स्त्री) अजीर्णरोगवि
 मृमये नेत्रयोः स्नातमण्डले विसृष्टी (शेषः) जोलाउसा
 इति काशीखंडे ५२ अध्यायः तिभाषा । तस्य निरुक्तिर्यथा ।
 ५१ ॥ ५० प्रोक्तो ॥ सूचीति विवगात्राणि तदन्तं से
 विसृष्टिला स्त्री शालग्रामणि तिष्ठतेः निलः । यस्याजीर्ण
 ला । कौलो तस्यास्थितिकालो य नसावेद्ये विसृष्टिति निगद्य
 या । अयुतावे कलेयते तजे ते ॥ तस्या निदानं माह । न
 विसृष्टिला मंही । तदहंजा नतां परिमिताहारा लभतेवि
 क्रवीतोयं तदहं देवताशिला दितागमाः । मूला स्ता मज्जि
 इति मेरुतंत्रे ५ ॥ तात्मानो लभतेः शतलोत्तुपाः
 प्रकाशः ॥ विदितागमा ज्ञातायुर्वेदाः ॥
 विसृष्टावलः ५ योगविशे तस्य लक्षणं माह । मूर्च्छा
 षः । यथा । मातृपो । द्वादशी तिसारो वमथुः पिपासापूले
 पृवणस्पृष्टा स्पृष्टेदेकादशी भ्रमोद्वेष्टनं ज्वरं दाहाः । वै
 यदा । स एष वैस्त्वो योगो वि वर्ण कर्मोद्दये रुजश्चम
 सुष्टुखलसेहितः ॥ तस्मिन् वेति तस्यां शिरसुश्च भेदः ।
 पोष्य विधिवन्नः संक्षीणक उद्वेष्टनं हस्तपादयोः । शिर
 लक्षः । प्राप्नोत्यनुत्तमां सिद्धिं सोभेदः शिरःपूले ॥
 पुन राहृतिउल्लभा मिति ॥ तस्या उपद्रवानाह । निशना
 विसृष्टेमात्रे द्वितीयविसृष्टे शोः इतिः कपो मूत्राचातोवि
 पृष्टावलयोगमाह एकादशी सेतता । अमी उपद्रवा चौरावि
 द्वादशीव वैस्त्वो मपितं म सूच्याः पंचदाकरणाः ॥
 वेत् । तद्विसृष्टावलनाम वि अमी उपद्रवा चौराः अमीनिश
 सुसायुज्यकृद्वेत् । तस्मिन् नापादय उपद्रवाः सर्वेषा मे
 पोषणाद्वृद्धे कृतहोपप्रभुव वरोगाणां चौराः भयंकराः ॥

विसृष्ट्याः पंच दाकरणाः वि हिः सापार्थ सात्त्विकी । यथा
 सूच्यास्त पंचापि यदि सु धर्म मयसंच कार्यान्नाकार्य
 सदा दाकरणाः प्राणभयंक मेवच । अथवा वसुजानाति
 राः ॥ तस्या अविष्टमाह । यः बुद्धिः सा पार्थराजसी । अथ
 प्रणावदेतोष्ट नखोः त्यसेन मंथर्म मितिया मन्थतेतमसा
 सुर्द्धिर्दितोः भोतरयातनेत्रः । वृता । सर्वाधान विपरीतांश्च
 क्षामस्वरः सर्वविमुक्तसंथि बुद्धिः सा पार्थतामसी ॥
 यथात्ररः सोऽमनरागमाय । इति श्रीभगवद्गीतायां १८
 सर्वविमुक्तसंथिः सर्वे विमु अध्यायः ॥
 ताः शिथिलीभूताः संथयोय वृत्तिश्चाहं स्त्री वृद्धिनिमित्त
 ससः । इति भावप्रकाशः ॥ कश्चाहं । तत्रुभ्युदयनिमित्तेपि
 अस्याश्रितिकत्वा अजीर्णश शयुदेशेन अद्रया अत्रादे ही
 दृष्टव्या ॥ ने । तत्कर्मविशेषात् एवं क
 वीर्यं स्त्री वले । औषधानां तस्य यथा । निर्गयामृते मत
 वीर्यस्य स्थितिकाला यथा । स्पृष्टाणां अत्रप्रशोच सीम
 गामे कल्क कषाय वीर्य म ने प्रज्ञातपतिनिमित्तके । पुंस
 तिलैर्चूर्णचपत्तत्रये यन्मासा वने निषेकेच नववैष्मप्रवेष्टा
 नचूतमोदको सहृष्टो मास ने । देव वृत्त जलादीनां प्र
 अयेष्टुगुलाः । सिद्धानोरसभ तिष्ठाय विप्रोचतः । तीर्थया
 मनोसुविप्लवे वीर्यचवर्षत्र वा वृषोत्त मर्गे वृद्धिश्चाहं प्र
 ये किंचिद्व्यविवर्जितं गुण कीर्तित ॥ हलायुधभूतक
 परंतैले पुणामहत । इति संप्रमाणं । तीर्थयात्रासमा
 नारयणादासकृतपरिभाषा । इमे तीर्थयात्र प्रत्यागमेऽपिच
 बुद्धिः स्त्री प्राप्नोत्युणाविशो वृद्धिश्चाहं प्रकुर्वीत वक्रसर्पिः
 षः । साविधियायथा । प्रवृत्तिच समन्तितं ॥ इति
 निवृत्तिच कार्याकार्ये भया प्रादुर्तत्वं ॥
 भये । वेपे माक्षेच यावेति उ दृष्टः ५ पुरुषगवः । तस्य

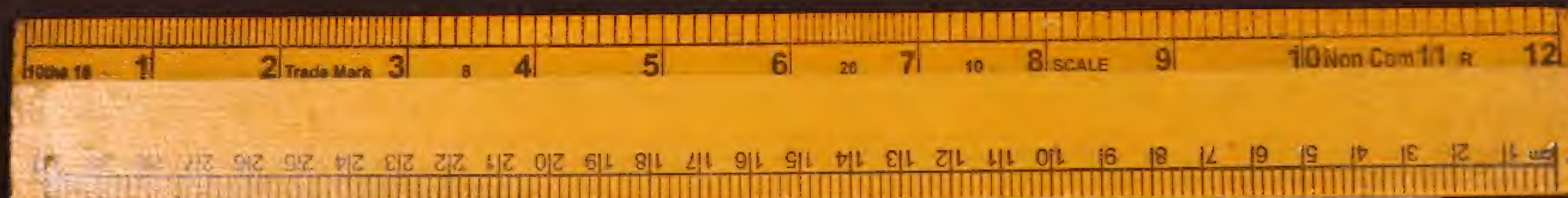
लक्षणदि यथा । अथैभतत वहाः शुभाः । वहाशिनो वहा
लक्ष्मणा वहातेः ये चतुष्पादाः वला स्ते वृषा राजसा मताः
गावः कृतयोगे सृष्टा स्यमेव
स्वयंभुवा ॥ ब्रह्म क्षत्रिय विट्
शूद्रजातिभेदा अतर्विधा । शु
क्लांगाः शुचयोः कुडा मृदवः शु
द्धचेतसः ॥ अल्पाशितो वज्रव
लावृषभात्रयज्ञातयः । द्वयो
लक्षणसंवन्धात् द्विजातिवृषभो
भवेत् विलक्षणसमावेष्टात् वि
गुणः सृष्टाधमः । पीतांग स
दवः शुद्धा अक्रोधा भारवादिनः
यट्क्लाभोजिनः क्षीण वृषभा
वैष्णवाजातयः । कृष्णांगाः क्रूरह
दया अपवित्राः सदाशिनः ॥
तृहृष्टनरोष्ठाश्च वृषभाः शूद्र
जातयः । द्वयो लक्षण सम्प
कात् द्विजाति वृषभो भवेत् ॥
वातस्पृष्ट । पृष्ठीतले समुत्
पन्ना गजाश्वा ये च तुष्पादाः ॥
गुणत्रयविभोदेन तेषां भेदत्र
यंभवेत् । एतन्मतानुसारेणभो
जः प्राह महीपतिः । ये शुक्लाः
शुचयः शुद्धा भृशं भारवादाश्च
पि । वहाशिनः स्वल्परोष्ठास्ते
वृषाः सात्विका मताः ॥ अक्ला
यक्रूरवः शुद्धा टण्डा भार
वहाः शुभाः । वहाशिनो वहा
लक्ष्मणा वहातेः ये चतुष्पादाः
वला स्ते वृषा राजसा मताः
विवर्णा विकृतांगश्चनिर्वलास्त
ल्पभोजिनः । अपवित्रा ब्रह्मो
ष्ठास्तेवृषा सामसा मताः । ल
क्षणद्वयसंवन्धात् द्विगोणवृष
भोभवेत् ॥ विलक्षणसमावे
ष्टात्त्रिगुणः सृष्टाधमः ॥
अथगुणाः । नीलः शुभो धृजोत्ता
मः जेमो भद्रः शिवः स्थिरः । भो
जदेवेनलिविता इत्यष्टौवृष
भागणाः । तद्यथा । श्वेताद्वय
तरोवर्णाः श्वेतः खुर विषाण
योः । लटाट उल्कयोः श्वेतः
सनीलः शुभसावहेत् ॥ १ ॥
यो हृष्टप्रष्टो रम्पात्सा सविभ
क्तवः शुभः । ऊरुते यनवृद्धि
सदोषेऽर्जिता यदातये ॥ २ ॥
वर्णस्तुसहजः प्रच्छ्कारम्यशुभ
जउच्यते । भर्तः कुले यनंभाय
विवर्हयति निश्चयं ॥ ३ ॥ पूर्वार्द्धे
चोन्नतो यस्तु परार्द्धे चैवनीच
कः । निर्दोषो वापउत्पद्यते
रिपुसन्तयं ॥ ४ ॥ चंद्रकेटश्च
ने यस्य ललाटे देव निर्मि
ते । होमनामा वृषः ऊर्ध्वा
ह्वन धाम्य विवर्हने ॥ ५ ॥

आवर्त्ताश्च शुभा यस्य शुक्ल्य गात्रे पञ्चरे वैकुण्ठं भवेत् ॥
 श्यापि वा शुभाः । भद्रनामा वंग इत्येष कथितो धन धान्य
 वृषः कृष्णात् भर्तुः सर्वायसा विनाशानः । १ । एकादं मयवर्णि
 धने ६ ॥ आवर्त्तं शुक्तिविज्ञा तपरादं चायवर्णिके एष्टं क्रोशे
 नरयेष्ट वृषतेषपि । पादाः स विवर्णिवा विवर्णिः कुलनाशानः
 वैसितायस्य पुच्छतालो सितो ॥ २ ॥ परादं मुत्रते यस्य एकादं
 तथा ॥ महाज्ञा चायते नेत्रे श्वातिनीचकं ॥ गच्छत श्वरे
 कौणिकातिलवृष्टिरो । मुक्ता गौ लग्नौ शब्दोयेते विरस्वरः ॥
 योः कृसताचेव शृंगे चातिशु विषमो नाम वृषभः संपत्तिच
 भेदके । तनुरोमा महावेगाः स्ति यकारकाः ३ ॥ हिमकुंदेंडसं
 त्यागभीरनिस्तनः । शिव इत्येव काशा गात्रेषु लोमविन्दवः ।
 कथितः शिवं प्रकुरुते प्रवे । शिरी नाममहादोषोऽरतस्त
 ७ ॥ चरणाः पंजराः स्यूताः परित्यजेत् ४ ॥ शृंगाग्रेदीपि
 शिरः शुभ्रं भरेतनुः । आ ७ काकारे जलते केकरे दृष्टौ
 ल्हीदायता शुभ्रा रेखा मस्त कथितः पुच्छभागच्छेत् सभू
 कगामिनी । रक्ततालेष्टजिह्वा श्रो मृत्यु मावहेत् ५ ॥ दंतशृ
 स्तुस्थिरः स्थैर्यकरः श्रियाः । ग खुरादीने यद्येकोपि चले
 नात्यप्रोपनलभ्योये वृषभः त स्वये । मुक्तो वा चलतेयस्य
 शुभलक्षणः ॥ ८ ॥ ग्रीवास्तमरे सचलः कुलनाशानः ॥ ६ ॥
 तंतनुलोमते पृष्टता भारवाहि आवर्त्ताः शुक्तयो रेखा विषमा
 ता । क्रमारकत सितेते वृषभा श्व विसंस्थिताः ॥ नृनायिकाः
 णांगुणामताः ॥ अथदोषाः । पंजरास्त खुरास्त विषमास्तथा
 व्यंगो विवर्णि विषमः शिरी एरानेष्टान्नेर यावद्रेथा य
 भृशशूलः खरः । पते सप्त म केव टाणते । विस्तृते विषमे
 हादोषा वृषभाणा मुदीरिताः चाणि जिह्वा चेवासिता भवेत्
 विषाणो विषमो यस्य खरोश्च सखरो हरत स्थाजेभ भर्तुः स
 विषमास्तथा । नेत्रकांतेथवा र्दीयताशनः । ७ । स्वल्पतादीर्घ

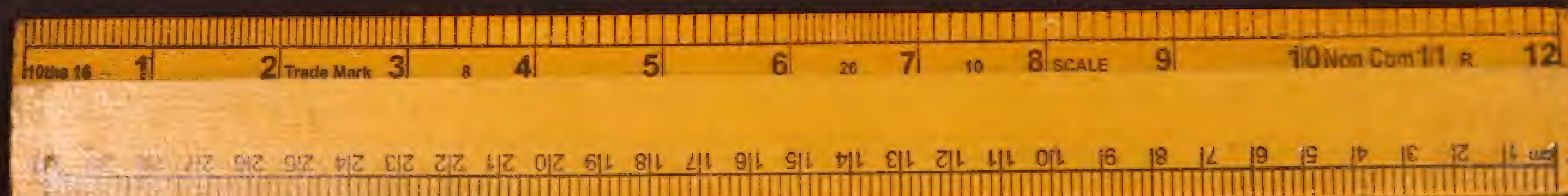
रोमते सीताताभारवाहिता ॥ तो योगः । उद्धर्तनेन निधनेषा
 योगते मारकतेच वृषदेवा ३ मयति वृषनस्य कारुति । ति
 राहताः ॥ ब्रह्मादिजातिभेदे यद्वृषणकच्छन् विचिन्तेत
 न चत्वारो येवृषामताः ॥ चत फामरोरावत् । अदिष्टनति
 विधानो लोकानो तपवस्यः दिष्टकिययापिच तो हरेत् ।
 शुभावहाः । योमोहादमजाती इतिभावप्रकाशः ॥
 ये कुरुते वृषभेनरः ॥ तस्य वृषोतसरोः ३ अशौचोतदि
 नपुपेति विज्ञानियन मायुः तीयदिनादिकर्तव्यविशुलच
 कुले वले ॥ ॥ वात कौकितवतसतरीचतुष्टयपुक्त
 पित्रकफेदेका व्याधयो ये वृषत्यागः । वृषाभावे तस्यति
 वृषमताः ॥ तेषा मुपशमः निधि र्यथा । एकादशेति स
 कार्या यथास्व विधिनावुधेः म्यामे वृषाभावो भवेद्यदि ।
 इति वृषपरीक्षा । इति भोज दमेः पिष्टेस्तु संपाद्य ते वृषे
 राजकृतयुक्तिकल्पतरुः ॥ मोचयेदुधः ॥ वृषोतसर्जन
 वृषणकच्छः सी च्छदोग वेलायोवृषाभावः कथंचन ॥
 विशेषः । तेलुत्तणे यथास्मा मुक्तिकामिस्त दमेवो वृषेकुला
 नेत्सादनहीनस्य मलोवृषणसे विमोचयेत् । इति गारुडेष्टक
 श्रितः । प्रक्षिप्यते तदास्वेदात् ले ८ अध्यायः ॥
 कण्ठजनयते तदा । ततः कंठ दृष्टायुर्वेदः ३ तुरुचिकिता
 यनात् लिपं स्फोटं स्त्रावश्च दिशास्ते । तद्यथा । यन्नेतरि
 जायते । प्राक् वृषनकच्छतो रुवाच । वृष्टायुर्वेद माथासे
 शेष रक्तप्रकोपजो ॥ उत्तमा सतश्रोत्ररतः शुभः । प्राव
 दनं उद्धर्तने । मलः मेल ३ दोयास्तस्त्वाप्रे आयेः शय
 तिलोके । प्रक्षिप्यते आदौ कमेणत । दक्षिणो दिशस्त
 भवति ॥ तच्चिकित्सा य पत्राः समीपे काष्ठकडुमा ॥
 या । सजीव कृष्टसैन्यव उद्याने गृहवासं स्नात् तिला
 सितसिद्धार्थः प्रकल्प न वाप्यपुष्पितान् । गृही

यादोपयेदुत्तान् हिजे चंदं प्र समुनकंचेति समरात्रं निधाप
 एजयेत् । शुवाणि यंचवाय येत् । उत्तमेकः सर्ववृत्ताणोफ
 ये हस्ते प्राजेश वैष्णवे ॥ लपुष्पादिदृष्टिः । मत्स्योत
 नक्षत्राणि तथा मूलं पास्मं स्नात सेकेन वृद्धि भवतिष्ण
 तेदुमरोपणे । प्रवेशयन्नदीवा विनः । विदंरा ताम्रलोपेतेम
 हान् प्रक्षरिण्णपातकारयेत् तस्यं मांसं हिदोदं ॥
 हस्ता मवा नयामेव माघेपु सर्वेषा मविशेषेण वृत्ताणामे
 ष्यसवासवे । जलाशयसमार हवर्द्धनं । इत्याशेषे महापरा
 मेवारुणा चोत्तरात्रये । संसृज रो वृत्तायुर्वेदः ॥
 वरुणं विस्म पुजंत्येतस्मा वेतसः ३ लताविशेषः । व
 रमेत् । अदिष्टाशोकपुत्रारा यसा इति भाषा वेति जलप्र
 शिरीयाश्च श्रियंगवः । अशोक वतोगच्छति इति वेतसः । वी
 कदलीजं वृ लथा वज्रलदा लईलवते नास्तीति तसः । ३
 डिमाः । मायेप्रातस्तुचमेर्ते शी समरटीकायो भरतः । अस्पभा
 त्काले दिनोत्तरे । वक्षीरात्रेभु वप्रकाशोक्तपर्यायगुणाः ३
 वः पाषे सेक्तया रोपितादु र्वं लिखिताः जलवेतसस्य भा
 माः ॥ उत्तमे विंशतिर्हस्ता मध्य वप्रकाशोक्तपर्यायगुणानलि
 मंघोउप्रांतरे । स्थानातस्या विता अतोत्र लिख्यते । अथज
 नातरं कांयं वृत्ताणाम्हादशां लवेतसः । विजंचकः परिद्या
 तरे । विफलाः स्र वना वृत्ताः यो तादेयी जलवेतसः ॥
 पासेणादो हिपोधने ॥ वि जलजो वेतसः शीतः संश्रा
 देग वृत्तपक्वाक्तानसेवयेल्ली ही वातकोपनः ॥ इति भा
 तवारिणा । फलनापो कुलसे वप्रकाशः ॥
 शुमाधेस्मृदैर्यवे स्मिलेः । वृत्त वेदाधिपः ३ चतुर्वेदाधिपति
 पूर्णितपयः सेकः फलपुष्पा ग्रहः । यथा । त्वन्वेदाधिप
 यसर्वेदा । आविकाजशकुच तिजीवो यजुर्वेदाधिपः सितः
 ती यवचूर्णं तिलानिच । गोमो सामवेदाधिपो भोमो प्राशि

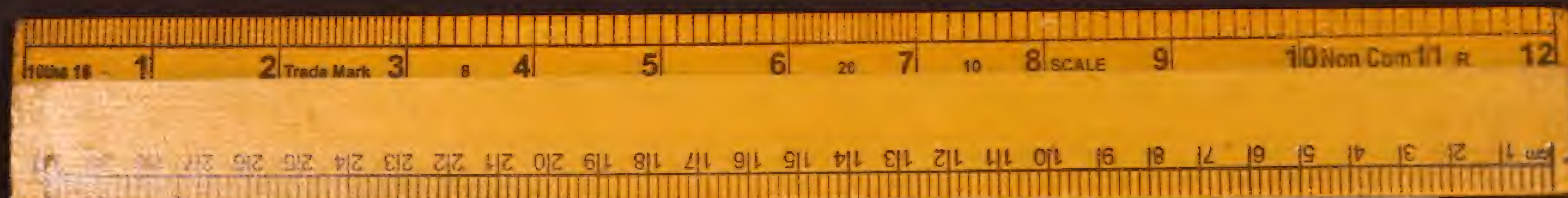
जोऽथर्ववेदगृह ॥ इति जेना ज्ञासा इत्यादिसूत्रादीति। आ
 तिसूत्रे ॥ दिशेन भगवद्गीतायथास्त
 वेदांतः पुं वेदव्यासप्रणीत शास्त्राणि गृह्यते। तेषां मयि
 दर्शनप्राप्तविशेषः। यथा। वे उपनिषद्ब्रह्मचर्यादिति भा
 दांतो नाम उपनिषत्प्रमाणं वः। इति श्रीनर्मिहसस्त्रोक्त
 तदुपकारीणि शारीरकसूत्रा तान्हीका सुवोधनी ॥
 दीनिच ॥ इति परमहंस परि वेसवारः पुं हिंसाईक मरीच
 ब्राजकाचार्यश्रीसदानंदयोगी जीरक हरिश्च यन्माकाः क्रमे
 न्निर्वचितवेदांतसारः ॥ एण दिगुणपरिमाणेनेकरीक
 उदात्ती सर्वस्यापि वस्तुविचा ताः। इति पाकराजेस्यरे पाक
 रोदेष्टाएवकत्वात् प्रतिज्ञाते परिभाषा ॥
 वेदांतनामतो निर्दिशति वे वेसवः पुं विसृभक्तः। विसृ
 दांत इति। उपनिषद एव प्र मंत्रोपासकः। तस्य लक्षणं
 माणे उपनिषत्प्रमाणं। उप यथा। गृहीता विसृदीलाको
 निषदो यत्र प्रमाण मिति वा विसृसेवापरोक्षः। वेसवश्चा
 तदुपकारीणि वेदांतवाक्यसं ३ संग्राहः स्तोत्राद्युक्तानुसा
 ग्राहकाणि शारीरकसूत्रादी रतः। तदाचस्तोदे। परमापर
 निच। शारीर मेव शारीरे तत्रभ मापत्रो हर्षवा समुपस्थिते।
 वो जीवः शारीरकः स सृज नैकादशी तज्जेद्यस्तु यस्यदी
 ते यथातथेन निरूप्यते येः क्षास्तिवेसवी। समात्मासर्व
 तानि शारीरकसूत्राणि आ जीवेषु निजाचारादविसृतः।
 ध्यातो ब्रह्मजिज्ञासा इत्यादी विसृर्षिताविलाचारः सहिवै
 ति। आदिशब्दो भाष्यादिसंग्रह उच्यते। इति श्रीहरिभ
 हार्थः। चण्डो वेदांतप्रज्ञान क्तविलासे ११ विलासः ॥
 वगार्थः। यद्वा शारीरकसूत्रा प्रथ श्रीवैसवनिर्दिष्टोषः ॥
 तद्यथार्थवादिवेदांतार्थसंग्रह स्तान्दे मार्कंडेयभगीरथसं
 वाक्यानि। अथातो ब्रह्मजि तादे। योहि भगवते लोक

मुपहासे न्योत्रम। करोति तस ॥ अथवैसवसं जन
 सनपेति अर्थ धर्मयशःस माहात्म्यं। तत्रैवास्तुतस्मोहा
 ताः ॥ अथवैसवसमागमवि रे। अदृष्टा दत्त मन्त्रवैस
 धिः। तेजोद्विगपंचरात्रे ॥ वाग्निषु जीम्यति। तदत्रैमेरु
 वेसवो वेसवे दृष्टा देउवत एण तस्य भवतेच दिने दिने ॥
 प्रणमेदुवि। उभयो रत्नरावि अथवैसव शास्त्रमाहात्म्यं ॥
 सः शंख चक्रगदाधरः ॥ स्तान्दे श्रीब्रह्मनारदसंवादे
 अथ वैसवसमाननित्यता। वेसवानिच शास्त्राणि येयु
 स्तान्दे श्रीमार्कंडेयभगीरथसं एवतिपटंतिच। यन्मास्तिमा
 वादे। दृष्टा भगवतेहरात्सं नवा लोके तेषां कुलः प्रसी
 मुखेयोनयातिदि। नगृह्णाति दति। इति च श्रीहरिभक्ति
 हरिस्तस्य एजाहादशवार्षिकी विलासे १० विलासः ॥
 ॥ अथ वैसवस्तुतिः ॥ वैसवाचमनं स्त्री विसृष्टजा
 स्तान्दे। यमोहं कुतकुतोहं दिष्टवैकत्रेय कहेसंस्कारको
 यद्ययं गृहमागताः। इहमे ग ओंकारादिनमोन्त चतुर्थ्यंत
 दर्शनं नूनं वेसवाणं यथाहरेः तन्त्रासोच्चारणपूर्वक विर्ज
 अथ वैसवाभिरामनमाहात्म्य लपानादि। यथा। विः पानेके
 स्तान्दे श्रीमार्कंडेयभगीरथ शवे नारायणमाधव मप्यय
 संवादे। संमुखं व्रजमानस्य प्रत्तालने द्रयोः पान्यो मीवि
 वेसवानो नराधिप। पदेपदे ने विसृ मणुभो। मपुस्तदन्ते
 यत्फलं प्राकृतः पौशार्णिका कंच मार्जनेः स्ये विविक्रमे।
 दिताः ॥ अथवैसवस्तुतिमा उन्मार्जनेपथरयो वामनेश्री
 हात्म्यं। तत्रैव। प्रत्यक्षं वापरो यरोवुभो। प्रत्तालने पुनः पा
 दं वायः प्रशंसति वेसवे। एषा हृदीकेशंच पादयोः।
 ब्रह्महामद्यपः स्लेयीगुरुमा पञ्चतामं प्रोत्तरोत्तमसिद्धिदामो
 मीसदा नृणां सुचातेपात दः ततः। वासदेवं मुखेसं
 कात् संधो विसृराहन्पो कषेणं प्रमुम्भितुभौ। ना

सयो नैत्रयुगलेऽनिरुद्धं पुरु प्रशस्नाश्च तयोषधीः। गारु
 षोत्तमं ॥ अथोत्तमं तस्मिन् जनिच। रत्नानि विभूयान्
 च कर्णयो नीभितोऽयुते। यतो नरः। प्रसिद्धा मलकेशश्च
 जनाईनन्त हृदये उपेक्षे स सुगंधिश्चाकृष्टशुभक। किंचित्
 सकेततः ॥ दक्षिणेन हस्ते परस्तेन हस्ते नाल्पमप्यधियेव
 वाहो तामेकसं यथा विधि। देत। धियेव नान्ते द्रव्यान्नाम
 नामाः नन्तु चतुर्थं नमाच दोषानुदीरयेत्। नान्ताश्च ये त
 मेत क्रमतो जपन् ॥ अथ यावेर रोचयेत् पुरुषेभ्यः ॥
 क्तः केवलेदं स एतत्कर्ण न दृष्टवान् मागेहेतुजलच्छा
 तथाच वाक्। ऊर्वीताल भ योतसंश्रयेत्। विहिष्ट पति
 नेवापि दक्षिणाश्रवणस्यै ॥ तोन्मत्त वक्रवैरातिकीटकैः ॥
 तथाच वाक् इति यत् स एव वंयकी वंयकीभर्तु त्रशक्त
 वचनमस्ति। ऊर्वीतालभनेवा कथेः सह। तथातिथ्यशौले
 पीति मार्कंडेयपुराणवचनम श्च परिवारतैः शठैः ॥ उथो
 तोनपौनरुक्तं। इति श्रीहरि मैत्री न ऊर्वीत नैकाः पंथात
 भक्तिविलासे ३ विलासः ॥ साश्रयेत्। नावगाहेजलो
 वैसवाचारः ७ विसृभक्ताना चस्य वेग मये जनेभ्यः ॥
 साचरणं। यथा। अथाचारा प्रदीप्तं वेश्मन विशेषज्ञोहेच्छि
 वक्रविधाः विद्याचारुनुसारतः खरं तरोः। न ऊर्वीदन्तमं चंघं
 श्रीवैसवानो कर्तव्या लिख्य न कृसीयाच्च नासिको। नामं
 तेऽसमासतः ॥ अथाचाराः दृढमुखा जन्मोत्त सासकापो
 श्रीविसृपराणे और्वसगरसे सिवर्जयेत्। नोचैर्हमेत सशब्
 वादे गृहस्थाचारकथनारत्ने। चमुचेत् पवने तथः ॥ नावा
 देवगे वास्यणत् सिद्धान्त नवादयोच्छिद्यात्रत्तणं नमही
 हाचार्या कृपाचयेत्। हि लितेत्। न प्रप्रभुभक्तयेलाण
 कालेच नमेत संभ्यामग्रीउप त्रगृहीयादित्तणः ॥ जो
 चरेतथा। सदानुपहते वसे तीक्ष्णमथाशस्तानि नाभिषीते

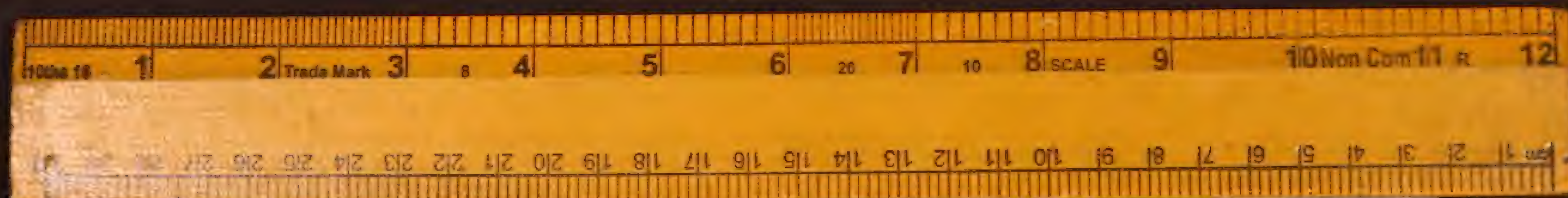
तचप्रभो। न ऊर्ज्याच्छवेचै जपे ॥ किंच। न च निर्धनये
 व श्रवणो हि सोमजः ॥ चतु त केशजाचामेव चोत्थितः।
 व्यथेचैतत्तं पुमशानोपव पादेन नाक्रमेत पादेन पूज्या
 नानिच। इष्टस्त्रीसन्निकर्षश्च भिमुत्तं नयेत्। अपसवो नै
 वर्जयेन्निशिसर्वदा। एज्जुदेवदि व गच्छेदेवागार चतुष्पथात्
 जज्ञातिस्त्रया नातिक्रमेदुयः ॥ मेगल्य एज्जोश्च तथाविपरी
 नैकः श्रुत्यादौ गच्छेत्तचप् तात्र दक्षिणं। सोमार्काग्रा
 तं गृहं व्रजेत् ॥ केशास्थिक सुवागुनो पूज्यानोच न संश्र
 एतकासेभ्य वलि भस्म तुषा वि। ऊर्ज्यात् छीवन विन्मत्रस
 स्तथा। स्तानां शं थरली चैव मुक्तगोच परिणतः। तिष्ठन्म
 हरतः परिवर्जयेत् ॥ नानार्थी येनैव पथाने नावमजयेत्
 नाश्रयेत् काश्चित् जिहं रोच श्लेष्क विन्मत्र रत्नानि सर्वदेव
 येदुयः ॥ उपसेषत्रच व्यालांश्च नलेचयेत्। श्लेष्क छीवनकोत्
 रं तिष्ठेत् चोत्थितः ॥ यथेष्ट सगो नात्रकाले प्रशस्यते। व
 भोजकांश्चैव तथा देव परा लिमंगलजप्यादौ न होमेन महां
 द्युत्तात्। वर्णाश्रमक्रियातीता जने ॥ योषितो नावमसेत न
 न हरतः परिवर्जयेत् ॥ अती चासो विसृसेदुयः। न चैवेष्ट
 वजागरस्तमो तद्वत् स्थानासने भवेत्तास नाधिक्र्यात्कदाच
 दुयः। न सेवते तथा शार्थोमा मंगला पुष्य रत्नाज्ज एज्जान
 यामेच नरेभ्यः ॥ दक्षिणाः श्रुं नभिवाच्ये। न निष्क्रामेत् गृ
 मिणश्चैव प्राज्ञो हरेण वर्जये हातप्राज्ञः सदाचारपरो नरः
 त। अवप्रणयन् राजेन्द्रपरो अकालगर्जितादौत पर्वस्त
 वातातपोतथा ॥ न स्त्रायान् शौचकादिषु। अनप्याये दुयः
 स्येन्नयो न चैवोपसृपोदुयः ऊर्ज्यादुपरागादिकेतथा। व
 मुक्तकच्छश्च नाचामेदेवाद्य धातपादिके ल्छेत्तौ देरीगजद
 च्छेत्त वर्जयेत् ॥ नैक वीषुच। श्रीरत्नाकासो वैसो
 वस्तः प्रवर्तेत दिजवाचनके पानक्तः सदाव्रजेत्। नाहुंन

निर्यक हरेवा निरीक्षनपर्य
देदुयः। युगमात्रं महीष्टं न
रो गच्छेदिलोकयन्। किंच
प्रियमुक्तं हितं नैतदिति मत्वा
नतद्वदेत्। श्रेयस्तद्वदितं
वाच्यं यद्यप्येतत्प्रियं ॥ प्रा
णिना सुपकाराय यदेवेदम्
अच। कर्मणा मनसा वाचा
देवमतिमानभजेत् ॥ वृहज्ज
दीये सदासारप्रसेगः। असावह
मिति ब्रूयाद्विज्ञो वै राभिवाद
ने। आहुते ब्रूते जपेदाने देवताभ्य
र्चने तथा। यस्तु तर्पणं चै
व ऊर्वन्ते नाभिवादेयत् ॥
तथा स्नानं प्रकुर्वन्ते यावेतम
शुचि स्नया ॥ भुजानेच शया
ननु श्रम्यक्तशिरसस्तथा। भिला
नपाणिं चैव रमेते जलमध्यग
कुताभिवादने यस्तु न ऊर्वा
तप्रतिवादेन। नाभिवाद्यः स
विज्ञेयो यथा मृद स्नयेव सः
मार्कंडेयपुराणे मदालसाल
कसेवादे। अस्तत्प्रत्तापमन्
तं वाक्पादुष्यं च वज्रयेत् ॥
असच्छास्त्रमसहादमससेवां च
पुत्रक ॥ केशप्रसाधनादर्शदर्श
नेदंतथावनं। एवीक एव का

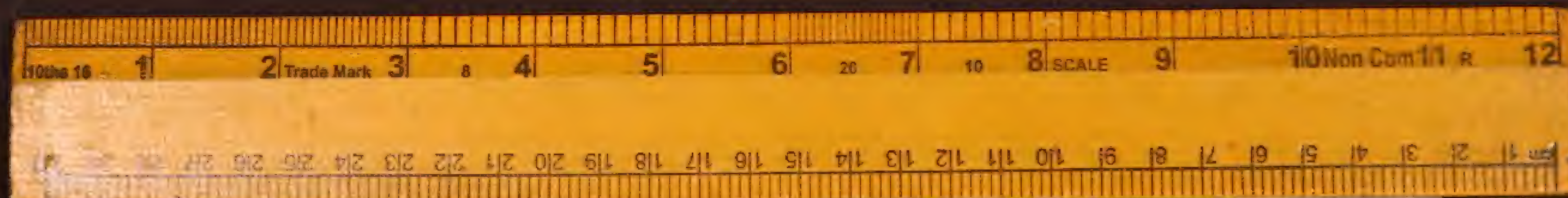
याणि देवतानां च तर्पणं। उ
दका दर्शने स्पर्शं वज्रेत संभा
षणं तथा। नवाभीक्ष्णं शिर
स्नानं ऊर्वात्रिंशकारणं नरः ॥
शिरःस्नातश्च तैलेन नां किं
विदपि मृशेत्। पस्या देवावा
स्याणां रोहो उः। तातुरस्य चा
विद्याधिकस्य धर्माणा भार
तस्य महीयसः। मुकान्धवपि
राणां च मत्तस्योन्मत्तकस्य च
पुंश्रुत्याः कृतवैरस्य बालस्य
पतितस्य च उपानदस्य माल्या
निधतान्ये नैधारेयत्। उपवी
तमलेकारं करकं चैव वज्रये
त्। नत्तिप्र वाज्रजं वश्च प्राप्त
स्तिष्ठेत् करचन। न चापि
विलिपेत् पादौ वाससी न च
धूनयेत्। अखान्तस्य व्यसति
ना विज्ञानं मायित स्नया म
नां गानथमोश्चैव नोपहासेन ह
सयेत्। परस्य देउने ध्येच्छेत्
शिचार्यं पुत्रशिष्ययोः। ताव
लेपन मादद्यादस्नातः स्नात
कीकृचित्। नचापि रक्तवासाः
स्याच्चित्रवासथरो पिवा। चुरक
मनि चांतेच स्त्रीसंभोगे च पुत्र
कास्त्रायीत चेलवानश्चतः

कटभूमिभुपेत्य च। युगपज्ज देवहि कर्तव्यं प्राज्ञैः शोध्यन्
लमग्निश्च विभुयान्न विचक्षणः मात्मनः ॥ किंच। यज्ञापि कु
कटभूमिं प्रसृजानं। नाचलीत वतो नात्मा जुगुप्सा मेति उ
धयंती गं जले नाजलिता पि
वेत्। धयंती विवेती। श्लोच
कालेषु सर्वेषु गुरुष्वेतेषु वा पु
नः ॥ न विलेवेत शोचार्थं न मु
खितानले धमेत् विप्रुषो मति
काद्याश्च दुष्टसंगदोषिणः ॥
अजासौ सुवतो मेधो नोर्गव
तस्य चानने। मातृप्रसूवने
मेधं प्राकृतिः फलपातने ॥
उदका शोचलशोच मृत्तिको
तावसायिनः ॥ सृष्ट्वा स्नायीत
शोचार्थं तथैव मृतहारीणः
नारस्य ह्यसि सस्तेहं स्नातः
शुध्यति मानवः। प्राचमेव
तुनिः स्तेहं मासालभ्यार्कमीर
वा। नचालपेत् जने दिष्टं वीर
हीनां तथा सिये। देवताति
थिमच्छास्त्रं यत् सिद्धादिनिद
कैः ॥ कृत्वा तमशीनालाभं पुष्टे
दर्कावलोकनात्। अवलोका
तथा दका संसृजान् पतिते
शठं। विषमिं मृत्तिकां चेदवि
वस्त्रा त्यावसायिनः। मृतनिर्वा
तकाश्चैव परदारताश्च ये। एत
थीरयीत च। शृहे पाशवता

यथाः शुकाश्च सहस्रारिकाः कुलो वा यत्र चरति सरो
कौर्म आसगीतायां । तदा नित्यं स्वभावतः । प्राणाश्च वि
स्वा यदिवा प्राकं मूलं वा श्रुतानय सत्रवानिवसेहिजः
जलमेव वा । परस्पापहरनं जं प्रदं कोशानदीकृते वज्रयिता
तुर्नरकं प्रतिपाद्यते । नरात्तः द्विजानमाः ॥ किञ्च अग्निना
प्रतिगृह्णीयात्र शूद्रातपति भस्मनाचैव सलिलेन विशेष
तादृषि । तानास्माद्याचकृतं च तः । दारेण स्तंभसार्गेण वादिः
निदितावर्जयेदुधः । नित्यं या पक्तिर्विभिद्यते । परस्त्रे च
चन कोनस्यात् पुन सत्रेवया तीगां न चाचसीत कस्यचि
चयेत् प्राणानपहरयेषयाच तानस्य परे वेषे वा नैरुचा
कस्तस्य दुर्मतिः । न देवद्वयहा पंचचारिके । परस्मै कथयेहि
री स्याद्विशेषेण द्विजानमाः हान् शशिनस्वा कथंचन । ति
ब्रह्मस्वंच नापहरेदापद्यपि धिपक्षस्य न प्रयात्रजत्राणि
कदाचन । नविष विषमित्या विनिर्दिशेत् । न देव गुरुविषा
कुब्रिह्यस्ते विष मुच्यते । देवस्ते णादीयमानेतुवारयेत् । निर
वापियत्नेन सदापरिहरेततः येद्योगुत्त देवान् वेदं वासो
नयर्मस्यापदेशेन पापं कृता पट्टरण ॥ कल्पकोटिशतेसा
व्रतेचरेत् । व्रतेन पापं प्रच्छा ये शेरवे पच्यते नरः । तस्मी
द्य ऊर्वन् स्त्रीशूद्रदम्भनं ॥ मासीत निंदायां न व्रयात्किं
प्रेत्येह चाटुणा विषा गार्ह चिउत्तरं । कोणिधियायगतये
तब्रह्मवादिभिः । देवदोहा नचैन मवलोकयेत् । वज्रये
द्रुद्रोहाः कोटि कोटिगुणा हेरहस्यंच परेषा गृहयेदुधः
धिकः । ज्ञानपवादे नास्ति विवादे स्वजनैः साहं न ऊर्या
कृतस्मात्कोटिगुणाधिकं ॥ हे कदाचन । नपापं पापिने
विष्णु । हिमवद्विष्णुयोर्मध्ये द्रयादपापं वा द्विजानमाः ॥
वर्षाश्रमयोऽभं । मुक्तासमुद्र नैतेतोद्यत मादित्यं शशिनं
योर्देशं नायत्र निवसेद्विजः । वानिमित्ततः ॥ नास्ति

याने नवारिष्यं नोपसृष्टं न पश्यां पाणिना न कदाचन ॥ न
मध्यगे । तिरोहिते वाससा वा चातयेदिष्टिकाभिः फलानिन
न दर्शान्तर्गामिने । नमोस्त्रिये फलेनच । नमोस्त्रिभाषणं शि
पुमांसेवा प्रीषं सत्र मेव वा क्षेत्रकषेच पदासने ॥ नोत्सगे
पतितयंगं चांजलावृद्धिष्वा भस्येज्ज्ञान गोंच संवेष्टाये
ज्ञावलोकयेत् । नयुक्तं वेषना त्रिदि । नास्तेः कीडेत्रथावेत स्त्री
गांवा नोत्सगे सत्र मेव वा ॥ भिर्वादे नचाचरेत् ॥ नदेतेन
सुशेत्र भोजने पत्नी नैना त्वलोमानिच्छिद्यात्सत्रं न
सीतेत मेहंती । त्रवेती जंभ बोधयेत् । न वालातप सा
मानंवा नासनस्यां यथासुखं सेवेत् प्रतप्तं विवर्जयेत् ॥
नोदके चात्सरो रूपं नकुले नैकः सुष्पात् शूद्र गृहे सये
सुभ्र मेव वा । न शूद्रायमति नोपानेहो वहेत् । नाकारणा
दद्यात् कुर्यं पायसंदधि ॥ हा निष्टीवेत्त वाहाभ्यां नदी
नोच्छिष्टं वाधतमधुनचक्रुसा भवेत् ॥ नपादत्तालनेऊर्या
जिनेहुरिः । नऊर्यात् कस्यचि त पादेनैव कदाचन । नाप्रा
त्पीडा सते शिषोच ताडयेत् ॥ प्रतापयेत् पादौ नकांसे या
नात्मन मवमयेत दैत्ययत्ने रयेदुधः ॥ नाभिप्रतारयेदेवा
नवर्जयेत् । नचशिष्यात्र सत्र नूत्राश्रान्न गामयापिवा ।
ऊर्यात्रात्मानेशं सयेदुधः ॥ नसुशेत्पाणिनोच्छिष्टोवि
ननदीञ्चनदी व्रयात् सर्वतेष प्रा गोत्राश्रान्नलान् ॥ नचै
नसर्वतं । आवसेत्रैन नैवापिय कात्रे पदावापि न देवप्रति
सृजेत् सहवासिनं । शिशोः मासुषात् । नोत्तरेदुपसृ
भंगावशिष्टेन नैलेनांगनले प्रप सर्वंतीनो अतिक्रमेत् ॥
पयेत् शोमाणिच रहस्यानि चैतेवृत्तं नैवच्छिद्यात्पासुषो
स्त्वानिखानिनच सुषेत् ॥ वनमुत्सृजेत् नचाग्रिलेचः
न पाणि पादवाङ्मैत्रचोपला यहीमान् नोपदधादधः कृति
निसमाश्रयेत् । नाभिहस्याजले त ॥ नचैवपादतः ऊर्यात्तति

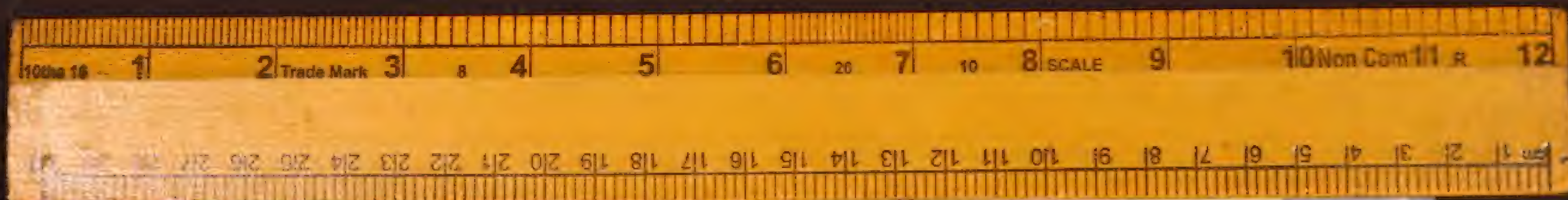

लवहनिशि तजेत् । नरूप
मवरोहेत नाचतीतापुचिः कवि
त ॥ अथो न प्रलिपेदधिनादिः
प्रशमयेतथा । सद्यस्तरणमा
तिस्ता नस्तये प्रावयेत् परान्
अपन मथ पयस्ता विकयेन
प्रयोजयेत् । पुण्यस्मानोदक
स्थाने सीमोते वाकुषेत्रतु ॥
नभिघात पूर्वसमये सतोपे
तेकदाचन । परंपर पयस्ता
ला पतिनो नच योथयेत् ॥
कारयिता सुकसीणिकार
वविहान न वेचयेत् । वहि
गन्धेच ऊहार प्रवेशेच विवर्ज
येत् । नेकश्रूरेत सभाविप्रः स
मवायेचवर्जयेत् । न वीजये
हावसेण नदेवायतने स्वपेत्
नापि गो ब्राह्मणादीना मंत
रेण व्रजेत् कवित् । नाक्रमेत्
कामतस्त्राया ब्राह्मणानां ग
वामपि ॥ स्नात नाक्रमयेच्छा
यापतिताद्ये न रोमिभिः । वज्र
येत्तार्जनीरेण वस्त्रान् वृक्षे
दकं ॥ नाश्रीयात् पयसा तं
नवीजायुषवीजयेत् । विवृत
सायाश्च गोदीर मोष्टे वा नि
देशस्यच । आविकं संधिनीही

रं मपेये मनुव्रवीत् । हंतका
मथाग्रजा भित्तास्त्राशक्ति
तोद्विजः । दद्यादतिथये नित्यं
वुध्यते परमेश्वरे भित्ता मातु
ग्राममात्र मग्रतस्त्राचतुर्थेण
पुष्कले हंतकारेण तच्चतुर्थेण
मिष्यते । मार्कंडेय । भोचनेहे
तकारेवा अग्र भित्ता मथा
पिवा । अदत्ता तु न भोक्त
ये यथा विभक्तमात्मनः ॥
काशीखंडे । नैवोत्कटास
नेश्रीयाज्यो वस्त्रप्रचित्ति
पेत् । आह कृता पराहो यो
श्रीयात् ज्ञानवर्जितः । दातुः
आहफले नास्ति भोक्ता कि
लिष्युगभवेत् । नोत्पादयेत्
मनखे दशनेन कदाचन ॥
करजैः करजच्छेदं करेणोववि
जयेत् । अपहारेण गतयस्त्रे
प्रमपरवेष्टमनो । उत्कोचयु
त दैतार्थद्वयहरात् परितजे
त् । नष्टीवनञ्च श्लेषाणेश्वरा
त् हरेविनिः लिपेत् । उदुत्य
पेचस्त्रपिदान स्त्रायात् पर
जलाशये अनुदुत्यच ततकर्त
रेनमः स्त्रात्ररीयभाक् ॥
ब्राह्मे । यस्त पाणिनले भुंक्ते

यस्तु फलकारसंयुते । प्रस्तोतु
लिभिर्यस्त तस्य गोमांसवच्च
तत् ॥ अथोस्ते । स्नाथिक
स्तनीयागोर्थाशवाः भक्षा
वारिणी । तयोर्द्वयं नहोतये
न पातये कदाचन ॥ अजा
गरो महिषश्च याः मेधम
पि भक्षयेत् । दूये कमेचत
द्वयं गोमयं च विवर्जयेत् ॥
अगुत्पा दंतकाष्टं च प्रत्यक्ष
लवणस्तथा । मृत्तिकाप्रशान
श्चैव तस्य गोमांसभक्षणेः ॥
अजापवादे मनुस्मृतौ । सामु
द्रं सैन्यवैद्यैव लवण परमाहु
ते । प्रत्यक्षे अपि ते ग्राह्येति
यस्तस्योचरः ॥ अत्रि
स्मृतौ । दिवा कपित्थच्छाया
चनिशायो दधिभोजनं कार्पा
सं दंतकाष्टं च शकादपि हरेत्
श्रिये ॥ विष्णुस्मृतौ च । कपि
लायाः पयः पीत्वा मूत्रस्त न
रकं व्रजेत् । होमशेषं पिवेद्विप्रो
विप्रः स्नादयथा पयः ॥
परिहर्षे षण् लोविततत्रशा
स्त्रोक्त मयथा । यद्वलिखि
त् किंचित्तत्तत्तये मदात्म
भिः ॥ आचारश्चट्टाः सति

व्याचन
परेपि वज्रलाः सतां । तेलो
क शास्त्रो ज्ञेया अपेक्षाय
दि वैसर्गैः । नित्यत्वमेवामाहा
स्य मय्यत्र लिखितात् पुरा
सदाचारस्य । नित्यत्वात्माहा
म्याच्च सुसिद्धाति । इति श्री
हरिभक्तिविलासे नित्यकृतस
मापनोनाम ॥ विलासः ॥
वोले ज्ञी स्वनामख्यातवर्णि
कद्वयं । तत्पर्यायगुणाः । वो
ले गंधरसः प्राण पिण्ड गोप
साः समाः । केले रक्तहरेषी
तं मेधं दीपन वाचने । मधु
रं कटु तिक्तं च ग्रहं स्वदविदो
षजित । ज्वरापस्मार ऊष्ट्रं
गर्भाशयविष्णुदिकृत । इति
भावप्रकाशः ॥
यंजनं ज्ञी अज्ञापकरणं ॥
तत्तु शाकसूपादि । तत्पर्या
यः । तेमः य । इति शास्त्ररत्नावली
व्यधुः ७ कृतसितमथः । तत्
पर्यायः । कुपयः ६ असतपथः
७ कुत्सितवर्ण्य ८ । इति शब्द
रत्नावली ॥
व्याचनखं ज्ञी नखानामगंधद
ये । तत्पर्यायगुणाः । नखे
व्याचनखे व्याचनयुधं तच्च

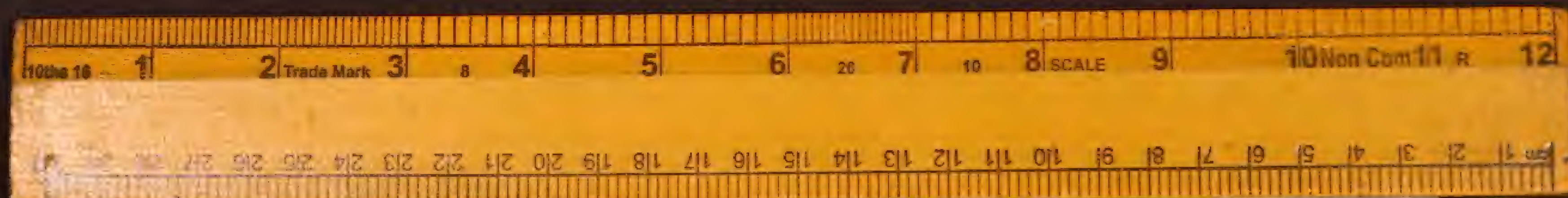
कारकं । नतं स्वल्पं नली प्रो
क्ताः उर्हद्विलासिनी ॥ नत
दयं ग्रह श्रेष्ठ वातास ज्वर
ऊहहत । लहसं मुकलेवर्ण
स्वाड वृणविषाणहं । अलली
अवदोर्गंधरुत पाकरसयोः
कटुः । इति भावप्रकाशः ॥
व्यामिश्रं वि प्रसारितं । विस्तृतं
यथा । लहोर्दुर्कणं गिरिकं
दरादुतवातासनासे हनुभेद
भीषणं । दिविस्पृशतकाय
यदीवपीवर श्रीवोरु वत्तः
लसत्यमधमे । इति श्रीभागव
ते ० स्तुत्ये ८ ग्रन्थायः । गिरि
कन्दरवत् अद्भुतं व्यामिश्रं प्रस्त
सासं तासे च यस्मिन् । इति त
हीकाया श्रीधरस्वामी ॥
व्यामिश्रं पुं व्यापनक्रिया
विशिष्टः । सर्वव्यापनक्रियः
तद्देदिकपर्यायाः । इति १ न
तति २ आस्ताणः ३ आनट ४
आष्ट ५ आपानः ६ अशत ७
नशत ८ अनेसे ९ अशुते १०
इति दशाव्यामिश्रमाणाः ॥
इति वेदनिष्ठाणो १ ग्रन्थायः
व्यामिश्रं स्त्री संमिलितं । भिन्न
विषयाणामेकोभावकरणं यथा

व्यामिश्रं लोव वाकेन बुद्धिमा
हयसीवमे । तदेकं वद निष्पि
त येन प्रयोः हमाभुयास ॥
इति श्रीभागवतीताया ३ अ
ध्याये १ श्लोकः ॥
कवित्कर्मप्रणोसा कचित् ता
नप्रणोसा इत्येवं व्यामिश्रं स
नेहोत्पादक मिव यहाकां
तेन मे मति मुभयत्र दोला
यितोऽर्जुन मोहयसीव । इति
तहीकाया श्रीधरस्वामी ॥
मुदासः ३ निरासः । परिमाणाः
यथा । तदेवेत्येवकारप्रवण
निधिदैये त्वद्विशेषो नित्य
मते कर्मणि त्वत्तामरमु
दासाय । इत्यमावास्यायादुका
हकालनिर्गणे निष्ठादितले
मुतिः स्त्री वत्तादिवपनक्रिया
तत्पर्यायाः । वाणी ४ । इति
शहरत्तावली ॥
अशुनः ३ वृत्तच्छेदनजातनि
रासः । यथा । देवताधैरतिः
शिशु लोहितान् अशुनोस्त
या । अशुपाकृतमोसानिविड
जानि कवकानिव ॥ इति या
तवल्क्यः ॥ अशुनान् वृत्तच्छे
दनजातान् लोहितानपि ॥

यथा मनुः । लोहितान् वृत्त अरुक्कवर्णाः शशिमुभतासः
निधीमान् अशुनप्रभवोस्तथा सुसत्त्ववक्ता गुरवो महान्तः ॥
इति । इति मिताक्षारया माता तेवामदक्षिणावर्तभेदेन द्विवि
धायः ॥
वृत्तं स्त्री परमात्मा । यथा । वि धामताः । दक्षिणावर्तशोखस्त
तत्तत्तामहतासु तथा नित्य ऊर्ध्वादायुधेशोयने । तेनेव शि
स्वरूपतः । वृत्तयोस्ता न भेदा रसा यस्तु अदधानः प्रतीक्षति
स्ति चेतस्य वृत्तयोः धिकं वारि हितो सपापानि प्राणसा
इति प्राचीनन्यायप्रथः ॥
प्रोतिमानवः वृत्तत्वे स्थिरता
ल्लत्वे शोखस्येति गुणत्रये ।
आवर्तभेदादेषो हि हेमयोगा
दिनप्रपति । ब्रह्मादि जातिभे
देन स पुन स्त चतुर्विधः ॥
तद्यथा । ये स्थिरं मसृणाका
रमृदवो लज्जवस्तथा । ब्राह्म
णाः प्रसूरा ज्ञेयाः सर्वकर्मसुशो
भनाः । ये वृद्धाणाः सुगुरवस्त
था प्राणविभागिनः । अशुमानः
तत्रिया ज्ञेयाः कर्कशांगस्तथे
वच । मृदवो गुरवो येतु येस्ते
ज्ञेतेव इतिताः । तेवैश्याः स्त
विभक्त्या युजान्ते सर्वकर्म
सु । ये कर्कशांगतांगश्च क
र्करा ये प्रतिष्ठिताः । येत्यंतगु
रवः स्थिरास्ते मृदाः प्रसूरा
यमाः । इति प्रोक्त मशेषेण
सम्पक् पाषाणलक्षणं । वि
चार्य मतिमान् कार्यनिष्ठा

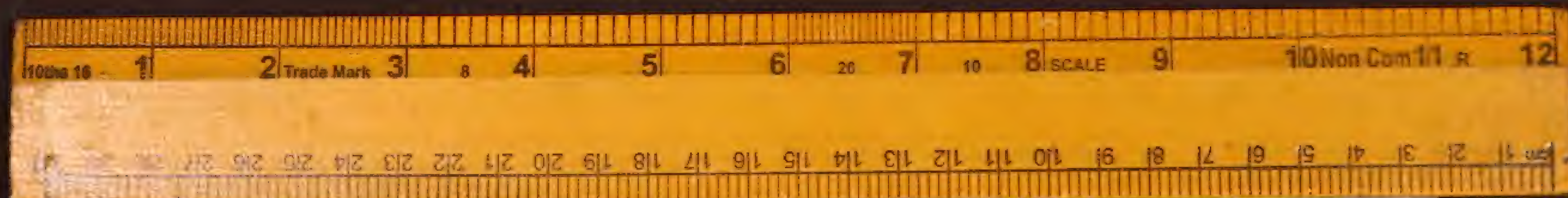
श

श तालव्यशकारः । तस्य
लोवनप्रकारो यथा । ऊंचिता
वामतो दत्तगता च गोक्षति
स्तथः । पुनर्दुर्गतातासुव
क्रिचंद्र दिवाकराः । साश भवा
नी विज्ञेया व्यान यस्य प्रच
त्तते । इति दूर्गाहारतत्रे ॥
शक्रदुमः ३ देवदारुवृत्तः
इति भावप्रकाशः ॥
शोखः ३ वृत्तविशेषः । शोख
इति भाषा । तल्लक्षणादि य
था । सीरोदकूलेपि सराष्टदेशे
तदन्यतोपि प्रभवन्ति शोखाः

वं विवर्त्तते ॥ इति युक्तिक
 ल्यतरो अलंकारयुक्ति । अ
 ब्रह्मसवशात् शंखस्य जातिभे
 दस्याने पाषाणस्य सलिलवित्तः
 श्रीकृष्णार्जुनादिशंखनामानि
 यथा । पञ्चजम्यं ह्येषीकेशो दे
 वदत्ते धनंजयः । पौण्ड्रं द्रुपे
 महा शंखं भीमकर्मावकुल
 रः । अनंतविजयं राजा कुंती
 पुत्रो युधिष्ठिरः । नकुलः स
 हदेवश्च सुघोषमणिप्रद्युम्नो
 इति श्रीभगवद्गीतायां १ अध्या
 यः ॥ दक्षिणावर्तशंखश्च तो
 येन विसृष्टजाफलं । यथा ।
 स्कांदो दक्षिणावर्तशंखस्य तो
 येन योः स्रियेद्वरिं । सन्नजन्म
 कृते पापं तत्तत्तत्तत्तदेव नश्य
 ति । इत्याह्निकाचारतत्त्वे ॥
 शंखशवकः पुं औषधविशेषः
 यथा । अर्कं स्नुही तथा चिंचा
 तिलाशवय चित्रकं । अणामागी
 भस्मसमं वसुधतंजलं हरेत्
 सहस्रिनापचेत्तत्र यावत्तव
 एतांगतं । लवणैः समो या
 हो हो तारो दृश्यते तथा ॥
 समुद्रफेण गोदंता काशीशं
 सोरका तथा । दिग्गणं पंचत

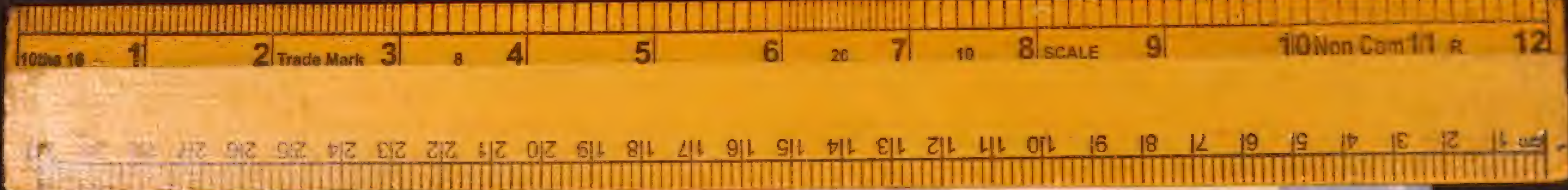
॥ ये वसोऽत्रमः ॥ नरुजायांभयं
 कापि सत्यं सत्यं वदाम्यहं ॥
 नदयं यस्य कस्यापि सदा गो
 प्यं च कारयेत् । स्तः शोचद्वयो
 नाम वैद्याना उपकारकः ॥
 शोचद्वयकोरसः ॥
 इति भेषज्यरत्नावली ॥
 शयनैकादशी स्त्री श्री हरेः श
 यनसंबंधितिथिः । सा चाषाढ
 शुक्लैकादशी । तद्विवरणं श
 यनशब्दे हरिशयनशब्दे च द्र
 ष्यम् ॥
 शर्करावृद्धः पुं स्त्री चतुर्दश
 विशेषः । तल्लक्षणं यथा । प्राप्य
 मांसेशिराः स्नायुं मेदः श्लेष्मात
 पानिलः । ग्रंथिं करोत्यसौ भि
 त्तो मधु सर्पिं वसतिभिः ॥ स
 त्वया स्नात सत्यर्थं तत्र हृदि ग
 तोऽनिलः । मांसं विशेषेण य
 थितं शर्करां जनयत्यतः ॥
 दुर्गंधं क्लिन्नं मस्यैतन्नातव
 र्णं ततः शिराः । स्ववन्ति स
 हसा रक्ते ते विद्याच्छर्करावृद्धं ॥
 शर्करा वालुका तुल्या ॥ तद्वि
 कितसा यथा । मेदोवृद्धवि
 धातेन साथयेच्छर्करावृद्धं ॥
 इति भावप्रकाशः ॥

एकतयातोः स्यात्तीति ब्राह्म
एवाती येचवे ब्राह्मणे हेता
इति ब्राह्मणवचनात् नत
कृत ब्राह्मणचातः तस्यपति
तन्नातः अनेषा मशस्त्रादिहता
नोः एतच्च शस्त्रहतशस्त्रे विस्वा
दिभिः सामान्यप्रकरण लिखता
त सकलकृत्तस्यसाधारण
पिडादीनामेवपार्वणविधिप्रक
रणात् पार्वणविधिना कार्ये
सपिंडीकरणाहं यत्रयत्रप्रदी
यते तत्रयत्रयं कुर्यादुक्तयित्वा
मताहतिः इति श्रुतवचनाच्च ॥
ननु अनेषां विगर्हिता इति
श्रवणात् कथं पुरुषिकपार्व
णविधिः नयस्यपुरुषास्य
एव शस्त्रहतास्तस्यैपुरुषि
कविधि रूपपद्यतेः एवेयस्यहो
शस्त्रहतावेकोवातेनापि हेपुरु
षिकैकपुरुषिकं पार्वणं कर्त
व्यं यथा मनुः पितायस्यतद
नः स्यात् जीवेचापि पितामहः
पितुः समान संकीर्णकीर्तयेत्
प्रपितामहः तथा हीरीतः ॥
पितामहेपि जीवे वै पितर्यो
व समापयेत् ॥ नन्वेकोदि
ष्टमेव श्रयते यथा शीखः

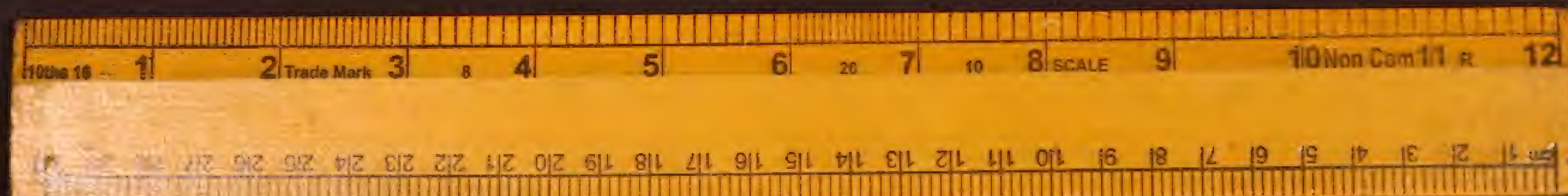
सपिंडीकरणहं मतेकुसचत
दृष्टीः प्रतिसेवनसरादयदेकोदि
ष्टं न कारयेत् ॥ यमः सपिंडी
करणाहं यत्पितृभ्यः प्रदीय
ते । एकोदिष्टविधानेनतत्का
र्यं शस्त्रचातिने ॥ भविष्यपरा
णे । समस्त मागतस्यापिपितुः
शस्त्रहतस्यच चतुर्दशोत्कर्त
यमेकोदिष्टेनपार्वणे ॥ चतु
र्दशोत्कर्तयज्याहे सपिंडीकरणो
कृते । एकोदिष्टविधानेनतत्
कार्यं शस्त्रचातिने ॥ उच्यते
पक्षावचनाना समूलकत्वात्
समूलत्वेपि पार्वणाशक्तविष
यान्येतानि विस्वादिवचनेषु
वर्णवगतेः । आशदीनां शस्त्र
हताना मेकोदिष्टविधिनाकार्यं
अप्रायेमताः केचित् स्थिते
पुरुषश्चये । तेषामपिच देयं
स्यादेकोदिष्टं नपार्वणे ॥
इत्यापस्तववचनेन पार्वणानि
षेधात् । तच्चनसकलकृत्तस्य
ससाधारणं विस्वादिवचनेषु
प्राहशस्त्र पार्वणपरमोक्तैः
किन्तास्त्रिनमासीय कृत्तस्य
चविषयं ब्रह्मपुराणे प्रायो
नशनेत्यादिनासकलकृत्तः

पक्ष साधारणं प्राह सभिधाय श्रयकश्चित् प्रमादेन श्रियते
आस्थिने तपणीया श्रुतदृष्टेण शुद्धकादिभिः । अशोचेतस्य
लुप्तपिण्डादकक्रिया । इति कर्तव्यं कर्तव्या चोदकक्रिया
यत्पुनरभिधाने तत्सुहृत्तथा श्रुतिपूर्वमपि श्रुत्यादिभिः
त्रादिविषये श्रुतएव तत्रैवामा कीडां कुर्वता मत्तानो न कर्तव्यं
वास्यापि पितरः एवमादीमु यथा चक्रपुराणे ॥ शृंगिदे
एव श्रुतीति वृद्धप्रपितामहा हि नास्तिवाल विष वान्निहि
दीना मपि प्राहे दर्शितेः इयं या जलेः । आदरात् परिहर्त
चचतुर्दश्या मशस्त्रहतप्राह यः कुर्वन् कीडा मृतस्तयः
निंदा आस्थिनमासीयपक्षप्राहा परिहर्तव्यः प्राहादो प्रास्ता
दिकल्पयतिरिक्तसामान्यकृत्त उमत्ता बुद्धिपूर्वमृतानामपि
पक्षविहितप्राह काम्यप्राहविष कर्तव्यं । यथाह वृद्धगार्ग्यः
या प्रकरणभेदेन प्राहकभेदा वृद्धः श्रेष्ठस्मरते लेभः प्रत्या
त् सामान्यविशेषन्यायात् इत ल्यात भिषक क्रियः । आत्मा
रथाचतुर्दश्यासंक्रांतिप्राहेः नैचातयेद्यस्त भृग्वग्रनश
शस्त्रहतनिन्द्यायात् । श्रुतएव नादिभिः । अस्मविश्वमप्येव
कृत्तपक्षे दृष्ट्यादो वृज्जयित्वा द्वितीये तस्मिन्चयः । तृती
चतुर्दशीमिति मनुवचनेपिचत येतदकंकृत्ता चतुर्थप्राहमि
दंशोवर्जने पक्षप्राहादिव्यति ष्यते । एवंकीडा यतिरेकेना
रिक्तप्राहविषये ॥ ननु शस्त्रा बुद्धिपूर्वमताः प्रास्ताउमत्ता
दिहतानो प्राहनिषेधः श्रुत एव बुद्धिपूर्वकमता अपिप्राहा
ते । तथा ह्यगलेयः । शस्त्रा हाः कथं लुप्तपिण्डादकत्वमि
विप्रहतानां च शृंगिहृष्टिरी तिचेत् गोणमिति क्रमः । बु
हृषेः । आत्मन स्थागिनांचेवश्रु दि पूर्वपिण्डादकक्रियालोपा
दृष्टेवताता मेव । प्रमाद मता दिति । इति प्राहविवेकः ॥
नात प्राहादिकसाहोमिरा प्राकाष्टका स्त्री प्राकापकर
एकप्राहाहृष्टमी साच गोण

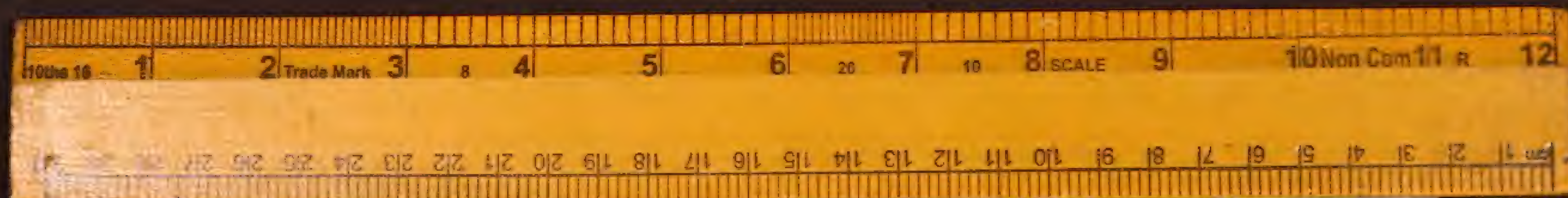
फाल्गुणकृष्णष्टमी। तद्विशं प्रकल्पिताः सुराः साचव्रजा
परिणिष्टेमासाष्टकाशब्दे २ एतं यजिज्ञियत् । वसन्त
ष्टमे ॥ हिमहाशापादयोः पतिता
पालग्राः पुं परिमाणविशेषः य त कृथा । इति देववचः फल
या। माघे श्रुतभिः पालग्राः स्यात् ब्रह्माशंकरमवतीत फिः प्रो
वरणः सतिगद्यते । टंकः सपव वाच धातारमहं संहारकारकः
कथित सतद्वयं कोलउच्यते त्वस्तृष्टिकर्ता विस्तृत पाल
इति भावप्रकाशः ॥ कोलद्विभुजः ॥ स एष्टयो
पालग्रामः पुं गण्डकीशिला यथा सख्य सुभयोः संभवेति
विशेषः । तस्यात्पत्तिकारणं ति। इति माहेश्वरं फलता वचन
यथा। पालग्रामसप्रत्यति श्रु विसृज्यतीत । शृणु ब्रह्मन्म
एवंतुपरमाहुता । गण्डका हादेव शृणुदेवी गजाननाम
प्राकृतपस्तमं भवेत्तुमदेवताः हरेणोवाहोणोशाहमातेणोशा
सर्वाः पुत्राः सखेदातुजनाना एतोवतु । भविष्यत्सुयो मे
मिति ते सुराः । तस्यात् तपसा सं भविष्यामिकलेवरे । शीर्ष
रुष्टा ब्रह्मविस्तमहे सुराः ॥ भविष्यति यदा तलेदो मज्ज
वरेदाते समुद्युक्ता वरे सास्त संभवाः । पाषाणोत्तरीताः की
स्य पुत्रता । अशस्तास्ते वरे टावज्जाख्याः प्रभविष्यथ अथे
दातुतदाश्रमास्तयाकुथा ॥ वगण्डकीपुण्या गंगातुल्यम
प्रतारणममसुराः कृतयस्मा हानदी। गंडकां गिरिराजसद
तपनः पुनः । कीटयोनिं प्रप त्तिरो दशयोजने । विस्तीर्णं त
धेयाः कुदा स्ते हाशपंश्रुता ननु तत्रेणपदेवं महीतले
श्रविचार्य वयं शमास्तया चकृतीर्थ मिति एवाते विष्ट
यत्तपसादृताः । तेनकर्म लोकेषु विष्कृते । पालग्राम
विपाकेन जडाकुस्मा नदीभ गतादेवा देवदारावतीगतः ॥
व । अयोः शायं फलत्वेत्य उभयोः संगमोयत्र भक्ति सत्र
महान् कोलाहलोऽभवत् नसंशयः । सर्वदेवप्रीतिकार

भक्तिभुक्तिप्रदायिनी भवेत् राभासहा कलिं ॥ दादिदकारि
स्योत पाषाण ये तदंतर्गताः एणवका समा सवायसाधिका
सुराः । प्राथितं सं विनासर्वे सलानिहंति चेवायुः सत्मा स
वज्रकीटा भवन्ति । ग्रनेने ल्यमतिहरेत् । एजाफलेलोद्धि
वतु गण्डकाः पुत्रते भवताम त निष्कले लोद्धने विना । क
पि। भविष्यति तदंतश्च विज्ञेत पिला चित्रवैकल्यं नेत्रोर्गंच
दैवतोद्भवे । विज्ञाय येऽनुयि कर्तुं ॥ भग्ना भग्नकरी ज्ञेया
धृतिसाप्रीता तस्य देवता । वज्रचकापमानता । लक्ष्मनांत
नयत्रस्य न मूर्तेश्च न वृत्तस्या रहीनाच देवचका विद्योतातां
पि एजनात् । संतोषा जायते वृहत्पुत्री कलत्रद्वी वृहच्चका
तेषां गण्डकां माजनाद्यथा सताहरेत् । संलग्नचका तस
इति विस्तृवचः श्रुता ब्रह्माव त्वेवहचका महागदे । भग्नच
वनमवतीत ॥ कीटकृष्ट्या कावदादिहं सर्वनाशं तपोसु
शिला विसाः किंछिद्राकस्य रवी । कुष्ठादिके व्यालमुखीविष
वल्लभा । किंफले चाधिका माविधिधापदे । विकृतावर्तना
रीच केनमार्गेण तद्वद ॥ इति भिष्मविकारान् कुरुतेवरुन ।
ब्रह्मवचः फलता विस्तृवचनम वंशच्छेदे गृहस्थानां नारिसिं
वतीत । स्त्रीयवर्णिशिला ए सांप्रजायते रेवती ३ः खदात्री
ज्यात्राहणधेः सखाप्रये । स्त्रिययासत्ता तथासुते । यथा
ग्याशिलामंत्रसिद्धिर्ल्लासि स्त्रियास्तथास्तुती स्तुतिभेदान
द्विकुरोतिच । मेचकाकीर्तिता तः शृणु । लक्ष्मीरक्षिः सविज्ञेयो
योतागारवत् सायशोहरा ॥ यत्रपदे सचक्रकं केवलावन
पांडुरपाशमनी मलिना या मालावा गृहस्थानां मभीष्टदः १
पथीकरा । पीता पुत्रफलेद वासदेवः सविज्ञेयो यद्वाचक
द्यादारवर्णि सताहरेत् । नीला शुभके । निरेत्रं समे चापि स
संदिशते लक्ष्मीभूमाभाहरेत् श्वेतः पापनाशनः २ ॥ सं
सतिं रोराप्रदा रक्तवर्णासिंड कर्षणः सविज्ञेयः प्राकपश्चा

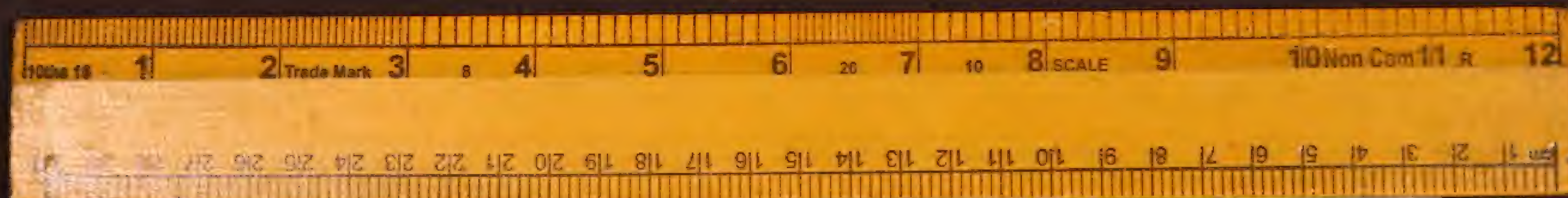
चक्रयुगमकं। संलग्नं पूर्वभाग ७३ लाक्षा निभो भवेत्। सल
समहस्तः सुशोभनः १ प्रथ चक्रहयं मध्ये द्वारे रेखा सुशो
नचक्रः स्याच्छिरे दीर्घविचि भना। १॥ महान्तसिंहो विज्ञेयः
विते। सस्मिन्तद्विहिच्छिद्रपी एकीकृतं लंकारो युतः। रेखा
त १८ प्रदायकः। ५। अनिरुद्ध शुकेशराकारा मुखे दीर्घं भ
स्त नीलाभो वर्तलश्चातिशो यानकं ॥ १३ ॥ लक्ष्मीनसिंहो
भनः रेखाद्वयं तद्वारिष्टेय विज्ञेय श्रुतश्रुतः सविडकः
मेनलंछिते ५ केशवः सत एकीकृतलंकारो युक्तो वनमाला
विज्ञेय स्तकम्भा हयमेववा विराजितः ॥ १४ ॥ वराहोसो
प्राग्वा पश्चाच्च चक्रं स्यात् शक्तिर्लिंगो चक्रे च विषमे
चतुर्कोणः सभागपकृत ६। तथा। इंद्रीलनिभः सल
नारायणः प्रणामवर्णः नाभौ स्त्रिरेखा लोछितो भवेत् ॥
चक्रं तपोत्रते। दीर्घरेखास १५ एष्टीवाराहनाम्नीसाया
मायुक्तं दक्षिणे सुधिरं १७ वराहाकृतिः शिला। आभुश
० हरिद्रुपा शिला सा स्याद्य चैवरेखिका गतराज्यप्रदायि
स्या ऊर्ध्वं मुखं भवेत्। हविर्वा का ॥ १६ ॥ मत्स्याख्या सा पि
दृश्यते द्वारे भुक्ति मुक्तिप्रदा लाज्ञेया विंडत्रय विभूषिता
तुसा ८ ॥ परमही सविज्ञेयः को स्याद्द्वाराख्याननिभादीर्घा
यद्य चक्रावितस्तयः। विल्लाकृ सुभुक्तिमुक्तिदा ॥ १७ ॥ कूर्मा
तिश्रु श्रुताभः एष्टेच सुधिरं मद्र ख्यातशिला एष्टेवर्तला चो
त ९ विस्मल्लकुसुमवर्णः स्यात् त्रता भवेत्। हरितवर्णमाये
सलचक्रं सुशोभने। द्वारेपरि तुकोस्तुभेन च विज्ञिता। पि
तथा रेखा दृश्यते मध्यदेश लाकूर्मः सविज्ञेयः कूर्माकार
तः १० नारसिंहस्त कपिलः ए लुयो भवेत्। चक्रोकिता तथा
शुचको वृहत्मुखः। त्रयो वा वृत्ताएजिता सापदप्रदा ॥ ११ ॥
पंच वा तत्र विन्दवो गृहिणो न ग्रीवोः कुशाकारा रेखा चक्रा
सत् ॥ ११ ॥ कपिलो नरसिंहस्त समीपगा। वक्रविंडसमायुक्तं

एष्ट नीरदनीलकं ॥ १२ ॥ ते तं। एकीकृतं द्वारसंकीर्णः पीत
यः सौम्यहयग्रीवो हयग्रीवास रेखा यतप्रदः ॥ १२ ॥ राधादा
माशिला। दीर्घया लेखया यु मोदरो जेय ऊर्ध्वयश्चक्रवहि
त्तारेखाकातादृशी भवेत् ॥ १३ ॥ ले। नातिदीर्घमुखं मध्ये लेवरे
हयग्रीवः सविज्ञेयो श्रुतियस्य ला स भोगदः ॥ १४ ॥ दामोदरः
हयाकृति। पद्माकृति भवेत्वापि सविज्ञेयो यश्चक्रहयलांछि
माक्षमाले शिरस्तथा ॥ १५ ॥ तः। सल्लं भवेत्तु विवरं एजि
वैकुण्ठ सिलवर्णम श्रुतमेकं तः सुखदः सदा ॥ १६ ॥
तथाभुजे। द्वारेपरि तथाये अनेतो वक्रवर्णः स्यात्त्रागभो
ता सृष्टाकारा सुशोभता ॥ गेन विज्ञितः। अनेकचक्रमे
१२ ॥ श्रीधरस्त तथादेवश्चि भिन्नः सर्वकामफलप्रदः ३१
ज्ञितो वनमालया। कंदवक्र पुरुषोत्तम नामासौ यस्यादित्
समाकारा रेखापंचकभूषितः विदिच्च ऊर्ध्वस्यास्थानिद
१३ वामनः सतुविज्ञेयो योति प्रपत्तेपुरुषार्थफलप्रदः ३२
क्रस्तश्चवर्तलः। अतसीकृत योरोसुरः सविज्ञेयो लिंगेय
मप्रख्या विंडनोपरि शोभितः स शिरोगते। ब्रह्महत्यादि
१४ दक्षिणामन नामात ऊर्ध्व पापानानाशको योगसिद्धि
यश्चक्रसंयुतः। महायुति ३ दः ॥ ३३ ॥ पद्मनाभस्तथा
तीक्ष्णः सुभितः होमदायकः कः पंकजश्चक्रसंयुतः। तुल
१५ ॥ सुदर्शनस्तथादेवः प्रण साएजितो नित्यं दक्षिद स्त्रीस
मवर्णो महायुतिः। वामपा रोभवेत् ॥ ३४ ॥ रश्मिज्वाला
स तथाचक्रं रेवैकैवतदक्षि हिरण्यवत् शुद्धाभः स्फटिको
रो ॥ ३६ ॥ सहस्राक्षुननामासो पमः। श्रुतवाजायते नानास
नानारेखा मयी भवेत्। चक्रा णरेखाभिरुन्नितः ॥ ३५ ॥ रा
कारयंत्रपक्तिः सनष्टप्रदाय रुतः सतुविज्ञेयो मध्ये पतह
कः ॥ ३७ ॥ सल्लो दामोदरो यस्य याविते। सुदीर्घा दृश्यते
मध्ये चक्रं प्रतिष्ठि। ला स सर्पवियनाशकः ३६

जनार्दनः सविज्ञेयः केवलानि ज्योते एकः एजातमो मतः ।
 स्फुरानिच । यमोदरेत चक्रा शिला हादश योनिते भक्ता
 रिण चत्वारिपितरः सिकुत ३० सेपजयेत्रः । दिने दिने धर्मे
 लक्ष्मीनारायणे ज्ञेयो वनमा हृदिः पापनाशश्च जायते ॥
 लाकितादरः । सूक्ष्महास्युत शालग्रामशिला यस्तु भक्ता
 श्रुको भुक्ति मुक्तिप्रदायकः सेपजयेत्रः । शते दिनानि यस्ते
 ३० हृषीकेशः सविज्ञेयो यो न कृतः कामः ससिद्धिः ॥
 ईश्वरकृति भवेत् । तमभ्य शालग्रामा मतस्वरूपाः शुभा
 च्छ लभेत्स्वर्गं विषयांश्च स तेयांत लक्षणं । यत् सेवना
 मोहितान् । ३६ । लक्ष्मीनर इवेदिष्ट मिहलोके परत्र च ॥
 हरि ज्ञेयः कृष्णवर्णः सविड शिवनाभः स विज्ञेयः सति
 कः । वामपाशे समचक्रं गृहस्था गाकारतो गतः । स्वयम्भुलि
 भीष्टदायकः ४० । त्रिविक्रमस्त गाकृतिमान् मेव सिद्धि विधा
 विज्ञेयः । शुभमवर्णं महाद्युतिः यकः । १॥ यंबकः सत विज्ञेयो
 वामपाशे चक्रयुग्म मेकरेखा विन्दुत्रयभूषितः । शूलाकारा
 तदक्षिणे । ४१ । कृष्ण ज्ञेयः तथारेखा गतपुस्तप्रदायकः
 शिला कृष्ण सचक्रावाविच १ धृज्जटिः सत विज्ञेयो यत्र
 क्रिका । प्रदक्षिणावर्तकृतवन रेखा जटा समा । तिस्रो य
 मालाविभूषिता ॥ ४२ चतुर्षु ३ प्रदृश्यते सोर्धितः ज्ञानदा
 तः सविज्ञेयो देवके मध्यदेशे यकः ॥ ३॥ शम्भुस्त पादयो
 तः । चतस्रः पाश्यागारेखा वेद ज्ञेयो विंडुकुसस्तु मस्तके ।
 शास्त्रागमप्रदः ॥ ४३ । विस्मो भं विल्वप्रमाणे स्तेजस्वी एति
 दाश्मे प्रोक्ता ग्रैवावाहयेह तः स्त्रीवशंकरः ५१ । ईश्वरः सत
 दि । विसर्जयेच्च एजाते प्रति विज्ञेयो रत्नो विंडुस्तु मस्तके
 ह्यं नात्रकारयेत् ॥ शालग्र एकचक्रो द्विचक्रो वाभ्यंतरे
 माः समाः एज्या समेषुहित थश्च गोपदं ५ ससंजयः स
 येन हि । असमा नैव ए विज्ञेयः स्वल्पस्त्वविनाशकः

अथ श्रुतं तद्वर्द्धेव येना रेखावि सा तु वर्ममुक्ता विमुचति ।
 शूलवान् ६ चेदशोत्तरनामा तलस्योर्ध्वस्थिते वक्तिं साभिपि
 सावर्द्धचंद्रकृति स्तके । मध्ये ता प्रवर्धतां । ऊरुते पापयेमि
 चंद्र हयंतस्य सेवनाज्ञेयानां ग्याकृते सात ऊष्टकारिका ॥
 ने ॥ ७ ॥ रुद्रः सपव विज्ञेयः गणेशः सत विज्ञेयः स्वल्प
 कपिलो मूर्ध्नि रक्षितः । चक्र एजाकितो भवेत् ॥ शुभाका
 मध्ये भवेदेखा मारयेद्विप्रसंत राशिलावापि गजातउसमा
 ति ८ ॥ शालग्रामान्तो व पिवा । यस्या मध्ये मरुच्छकं
 स्य शक्तिकोट समुद्रवान् । सस्रचक्रं च यदिशि । साशिला
 येष्वांश्च जनतो देवी भवानी सुप्र तस्य दिक्कस्य सेव्या तदिशि
 सीदति ॥ श्रीविद्या सातलेच राज्यदा ॥ अर्द्धचंद्रकृतिर्यत्र
 क्रमूर्द्धं च्छत्रं प्रदृश्यते । वा दृश्यते शकलदये ॥ सा तु च
 हो चंद्राकितो मूर्द्धा स्तिग्धा इशिला असंयुक्ता भोमशि
 श्यामा त्रिलोष्टदा ॥ ११ । महाका लामता । वाताकारेण विज्ञेन
 तीत सा ज्ञेया योनिचिह्नसम सेया बुधशिला सराः । दीर्घेण
 त्विता । २ । द्विच्छिदाया सर्वशि चतस्रेण युक्ता गुरुशिलाम
 लाधिकोणनाकिता चया । य ता ॥ पंचकोणतु श्रुतस्य चाप
 दागुधाकृति श्रौहे तो देवीतत्र काराशने मता । सूपाकारा त्रय
 निर्दिशते । देवीशिला सचक्रा होः स्पात केतो स्त धृज्जटिणी
 या दक्षमार्गेण ता यजेत् ॥ शोभे कलियुगे चोरेवामाचार
 साविता वाममार्गेण लोकद विमिश्रिते ॥ भद्राभद्रविच
 यस्तुवावहा । याचक्रवहिता देवी रादिरहिते स्नेहसंजले ॥
 शिला तां वामतोऽर्चयेत् ॥ कामकोथादिभि योमे जने
 सशकायैण विप्राणा नगभा स्त्रीभि विनिर्जिते ॥ कृ शि
 लाभकृजवेत् ॥ सौरीशिला ष्यः कुरु मेवः कृजपः क
 उलंभेव प्रायः कलियुगे सराः च सिद्धयः ॥ अयुताष्टव
 स्फटिकाभा भवेत् । ले याते यजदिसि शिलाः

मही ॥ तदहीजाऊवीतोयंतद त योगिनी सुंदरी मता । तत
हीदेवताशिला । जप एव क ऊचो कठिनोहं हो योनेस्तस्या
लो अयान् शालग्रामार्चने शु पीनता ॥ भित्ताचारप्रसेनो
तथा ॥ इति मेरुतंत्रे ५ न गच्छामिच दिवानिश । तत
पटलः ॥ सनिधौमहेशानि तद्यामेसमेस
पालिची स्त्री शाकभेदः । शा हत ॥ देयुवाच ॥
चे इति भाषा । अथ प्रमाणे ऊचासीत् किं तपस्तपे कथं
शाल्कशब्देष्टव्यं ॥ प्राप्ते महीतले । तयासाहे र
शाल्वाः पुं वातचौषथग ति यत् स्यात् नाल्यस्य तपसः
एविशेषः । यथा । कोकाल्यादिः फले । तवापिचकृपा तस्या ल
सवातत्रः सर्वास्तद्वयस्युतः । सते महतीमया । इदानीं कि
सान्पोदकमांसस्तु सर्वस्त्रेह मभूत् साहि रूपया परयाव
समानितः । सुतोसः स्पष्टलव द ॥ ईश्वरउवाच । नमोइतनये
णः शाल्वाः परिकीर्तितः । ते वाले शुणु मत प्राणवल्लभे
नोपनाहे ऊवीत सर्वदावातरो सावरीचरिते किंचित कथया
गिनो । इति सश्रुतेचिकित्सि मिश्रुचिस्मिते । रसकीडोचका
स्थाने ५ अध्यायः ॥ राहमेकाप्रकाननेमुदा । वेदो
शिवः पुं महादेवः । तेनकोच संभवा साधीयोगिनी सासुरी
विहारदेशीयराजवेशातय मता । नाभूत्तस्याः सुतमि मे
ति यथा । श्रीदेयुवाच । देवे मतकियाया नगात्मजे । मासा
श परमेशान सर्वज्ञ सर्व ए सुमतकटंतमे द्वयेमे लेवका
जित । क गच्छामि मुज्ज नाथ मदे । एकाग्रगहन देवि परवते
रूपया वद पंकर ॥ ईश्वरउ तीर्थसेजले । तत्रैको ब्राह्मण
वाच । कोवाच्यानेच देशेच जातो भित्तार्थे ता मुवाचह ॥
योनिगर्भमसीपतः । साधी नदत्त मुनेरे तस्मै भित्तातिष्ठ
सतीवाविका हिरेवतीजनवि तद्वरतः । ततः शशाप विप्रतां
श्रुता । स्नेहदेहीरवा या स्नेहतां याहि उस्मदे ॥ ३

सुक्ता स यथो विप्रो स्नेह्यते रूपयौवनसंपन्नै देवकन्याग
मापयोगिनी । अतोऽर्थिनः सम रौः सह । विहरति सदादेवि
र्थं श्रेत् याचितेनददातिच ॥ कीडंति भैरवायथा ॥
सुडगति मवाप्रोत् समर्थो वि यदा यदा ब्रह्मपापः कमाया
नयंचरेत् । तस्यास्तु तपसा दे यो भवेत्पुनः । तदा तदा वती
वि कीतोह मभवेसदा ॥ र्थाहे विप्रकामस्य पालकः ॥
अतस्तया रतिजीता ममका तथा तद्वशाजः सर्व भवेयुः का
मिनिसर्वदा । तस्याः पुत्रोविनु मपालकाः । कल्यात मेवेदेवशि
सिंहो मदोसिसमुद्रवः ॥ ५ यावत्प्रापो विमुच्यते ॥
केतजितवानकामान् सोमारा तावदेवसहामाये महीण्यातकी
न गोउपेचमान विनिर्जित्यत् उतेप्रवे । कल्पमेवेमहेशानि
पात सर्वा न एकः श्रीमानमहा कलोवर्षशतत्रय ॥ यावत्पु
मतिः । तस्यापिवहवः पुत्राः ५ रमेशानि भुंक्ते प्रापेपरान्ति
थिदीपरिपालकाः । ऊवाचाथ के । कामाया हिमहामाये
मिकाः सर्वे राजानोयुडुडमदाः तदेते सकलाभवेत् । एवते
ततोपि स विनुसिंहोयोगमा कथिते देविब्रह्मपापविमो
श्रित्य विकले । तिष्ठत्यक्तत्रये चने ॥ कामायाया महे
रा पदे आकल्प मलिके ॥ का शानि माकल्पनमया भवे
मात् सा माधवी देवीमदेहे इति श्रीयोगिनीतंत्रेदेवीश्वर
लीनतागता । यथा जायान संवादे चतविंशतिसाहस्र १३
दिमाता तथेयं योगिनीमता पटलः ॥
यथापुत्रोभंगरीटि स्तथाविनु शिवावलिः पुं रात्रौ शिवादेय
समात्मजः ॥ विनुसिंहोपिक सोमप्रथाननेवेद्यं । यथा ।
त्यांते परं सिद्धि मवाप्स्यति अथ शिवावलिः । ऊलचडा
तद्वशाजस्तु राजानः सर्वकैला मनो । विल्लमले प्रातेरवापम
सवासिनः । भविष्यति महा शानेतापि साधकः । सोमप्र
त्मानो गणेशः सर्वशालिनः ॥ धानेनेवेद्यं संध्याकालेनिवे

दयेत् ॥ कालि कालीतिवक्त देवि महाभागे शिवे कालादि
 ये तयोमा शिवरूपिणी ॥ इति ॥ शुभाशुभफलवक्त
 पशुपथरा याति परिवाराग इति शुक्ल कालितव । पवसु
 गोः सह । भुक्ता रोति युदेशा द्वायदातेयो वलिः कुलजन
 योः सुत पुत्रोत्प सस्वरे । प्रियः । यदि न भुज्यते वस्त
 तदेव मंगले तस्य नाशयाक तदनेव शुभमवेत् ॥
 लभूषण । अथप मन्त्रदानेन शुभं यदिभवेत्तत्र भुज्यतेतद
 नियते तोषयेच्छिवो । नित्य फोषतः । एवंज्ञात्वा महादेव या
 प्राहुः तयासंभवावदने पित तिस्रस्तयनेचरेत् । नैवेद्याप
 तर्पण । तेष्वेव कुलसेव्याना रि मलमेव महोत्तराशने ज
 नित्यता कुलपूजने । पशुपुन सा वलि दद्यादिति शेषः ॥
 शिवदेवी या नाचयति निजं अतितेवसारः ॥
 ने । शिव रावेण तस्यामुस शिष्यः वि उपदेशः । ततप
 र्व नपति निश्चिते । जपय यायः । अनेषदः ५ । यथा
 जातिथानानि यत्किंचित्त द्वात्रिंतेवासि शिष्यातेषद ५
 कृतानिच । गृहीत्वा प्रायेदता कार्यताइमे । अतिजटाधरः ॥
 च शिव रोदिति निजने ॥ श्रीचंल्ली लिपे । तदेदिकप
 एकया भुज्यते यत्र शिवयादे यायाः । नु । मत्त २ इवत ३
 वक्षेत् ॥ तत्रैव सर्वशक्तीना ओषे ५ जीराः ५ जूनीः ६ मू
 प्रीतिः परमडलेभा । पशुप्रा त्राः ७ मृचनाशः ८ श्रीभ ९
 क्रिः पतिशक्ति नवशक्तिये तस ९ तये ११ तर्पिः ११ प्रति
 याकृमात विभुता कर्ममरा र १३ गुराणः १४ शु १५ प्राप्ता
 लेसाधयेततः । तेन सर्वप्रय १६ प्राप्ताः १७ तजोतिः १८
 तेनकनेव्यपूजनेमहत् । रा तजोतानः १९ ओज्यमातासः
 जादि भयमापने देशांतरभ २० अन्नाः २१ साचीवत २२ गुा
 यादिके । शुभाशुभातिकर्मा त २३ ताजत २४ तरणिः २५
 णिविचित्य वलि माहरेत् शुक्ल वातरस्या २६ । इति ४३

विंशति लिप्रमानाति । इति श्रीले ली ब्रह्माणतादित्रयोद
 वेदनिचण्दे २ अध्यायः ॥ शविथयममल ॥ रागदेववर्ज
 प्रीतलाषही स्त्री माचमुक्ता नोयथा । वेदोः विलो यम म
 षही । यथा । प्रसूता हादशु मा ले स्मृतिशीलेच तदिदो ।
 सिपुज्यापसविहृये । सुतेजा आचारश्चैव साधना मात्मन
 तेतथाषष्ठा षही हादशुपि स्तुतिरेवच । इति मानवे २
 णी । वैशाखे चंदनी षहीजे अध्यायः ॥ श्रीलेब्रह्माणतादि
 ऐ चारणमसिताः ॥ आषाढे रूपे । तदाह हारीतः । ब्रह्माण
 कार्दमी ज्ञेया आवगोलंठनी ता देवपितृभक्ता सौम्यता
 तथा ॥ भादे चपेटीविख्याता ग्रपरेपतापिता अनस्यता स
 उगात्वास्युजे तथा । नाया उता अपारुष्य मैत्रता प्रियवा
 द्या कार्तिके मासि मागे मू दिने कृतज्ञता शरणता कार
 लकृषिणी ॥ पौषमास्येन णे प्रप्राति अतित्रयोदशवि
 रूपाच प्रीतला तपसिस्मृता ये प्रीले । गोविन्दराजस्त ।
 गोत्रपिणी फाल्गुनेच चैत्रे प्रीले रागदेयपरिस्मारा ३
 प्रोकाप्रकीर्तिता ॥ साह । इति तद्दीकायो कु
 इति स्कंदपुराणे ॥ लकभट्टः ॥
 श्रीर्षदयः पुं मिथुन सिंहक शुक्लं ली कांजिकादि । यथा
 न्या तला दृष्टिक कुंभ सीन कार्तिके वर्जयेत्तैले कार्तिके
 लग्नरूपः । यथा । अजगोपति वर्जयेत्तथ । कार्तिके वर्जयेत्
 युगमेच कर्कि थलि मृगास्तथा कांसे कार्तिके शुक्लसंधिते
 निष्ठा संज्ञाः स्मृता अनेपेष्वा इति श्रीगोपालभट्टविलिखि
 प्रान्ते दिनात्मकाः ॥ ते भगवद्वक्तिविलासे १६
 निशासंज्ञा विमिश्रुताः स्मृताः विलासः । शुक्लं कांजिकादि
 षष्ठेदया स्तथा । शेषाः श्रीर्षा षष्ठ्युधितामूद्रये संधितेच
 दया होते मीन श्राभयसंज्ञकः वर्जयेत् । इति श्रीजीवगोस्वा
 इति ज्योतिस्तत्त्वे ॥ मिह्रत तद्दीका दिग्दर्शनी ।

शुभसूचनी स्त्री देवीविशेषः मूलपाकः पुं मूलविहोमा
सुवचनीतिष्ठाता । साचरिषा रपकुमासादि । कावात इति
एजा । तस्याः ध्यानं यथा । २ पारसभाषा । इति पाकरा
क्ता पञ्चतर्तुवी विणयनी जेश्वरः ॥
चामीकरातेकता । पीनोत्तंगकु शाल्क ज्ञी शाकविशेषः ।
वा उक्तवसना हेसाधिरुपाप शुल्का इतिभाषा । भूतचतुर्द
रा । ब्रह्मानंदमयी कमंडलुक एपाचतुर्दशशाकमध्ये तद
राक्षसीतिहस्ता पिता । यथा हाणीयं । यथा । निर्णयामृते
सा शुभसूचनी विजगतामे ओले केपुकवास्तुकेसर्षपका
तापडहारिणी । इत्याचारमा लेचनिवेजया । शालिनी हि
तैराः ॥ तमाचिकाच यदुके शाल्के
शुक्रदंष्ट्रः पुं रुद्ररोगविशेषः इचीन्तया । भाद्रकी सुनिसन
तल्लक्षण माह । सदाहोरक्त कंशिवदिने त्वादन्तिय मा
पथ्यन्त स्वकपाकी तीव्रवे नदाः । प्रेतत्वनचयाति काति
दनः । कापुमान् ज्वरकारीच कदिने कुसेच भूते तिथौ ॥
सस्याच्छुकरदंष्ट्रकः ॥ सगुद इति तिष्ठादितत्त्व । प्रस्य प
धुशः ॥ तच्चिकित्सा यथा र्थायगुणाः शतपुष्पाशुद्धे
भृगराजकमूलस्य रजस्यास इष्ट्याः ॥
हितस्यच । चूर्णित सहसा शुवरां ज्ञी षड्विधलिंशे
लेपादाराहृदिजनापाने । रा षवदान्ताता मदितोये वस्तु
जीवमूलकल्कस्त पीतो गये नितातप्यावधारणं । लिता
नसर्पिषा प्रातः शमयति शुक्र नितउपक्रमोपसहाराभ्यासा
रदंष्ट्रदंष्ट्रादुत्तरे चोरे ॥ रता फलाशयवाद्योपपस्याया
रजनी मार्कवमूलं पिष्टेप्रीते नि । इति वेदांतसारः ॥
न कारिण । तलेपादंतिवीस आहं ज्ञी पित्रदेषपकशु
पं वाराहदशनाकये । इति रुपाजादिदानं । अथ वैसव
भावप्रकाशः ॥ आहविधिः । प्राप्तेआहदिनेः

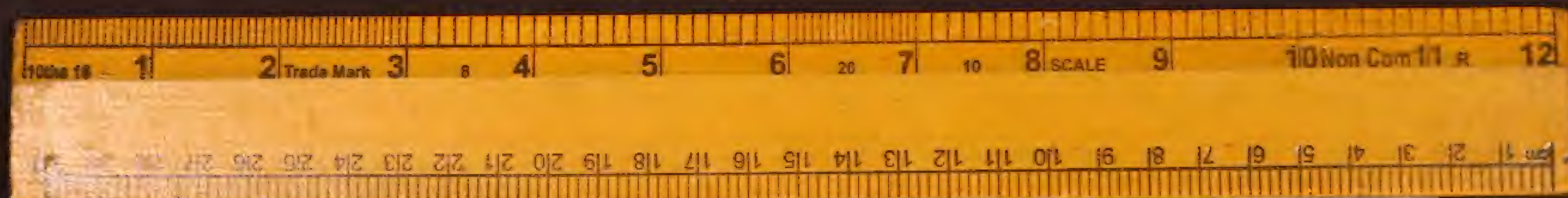
पि प्रागत्र भगवतेः पूयेत वै । मुकुंदगात्रलेपेन ब्राह्मण
तच्छेषेणवकुवीत आहंभाग नां विलेपनं ॥ चंदनेन त
वतो नरः ॥ यच्चस्मृतो पितानां कर्तव्यं पितृत्वे
गृहाग्निं शिशु देवानां यती देवानां च पितृत्वे जायते
तो ब्रह्मचारिणो । पितृपाको तस्मिन्नया । एवं कृतेमहीपा
नरातया यावत् पितात्रनि लमाभवेत् संशयः क्वचित्
वपेत् । इति । ईदृक सामान्य तत्रैव श्रीपुरुषोत्तमखण्डे ।
वचने विशेषवचनं ब्रजेः ॥ अत्रायंआहकालेत् पतिता
श्रुति स्मृतिपुराणादिवर्तिभि चेर्निरीक्षिते । तलसीदलमि
व्याप्यते फवे । तथा च पाप्मे । श्रेणसलिलेनाभिधिचयेत् ।
विस्मा निवेदितात्त्रेन यष्ट्यंदे तदनें शुद्धतामेति विस्माने
वतान्तरं । पितृभ्यापितदे वेद्यमिष्टितं । विस्मानेवेद्यो
यं तदानेमाय कल्प्यते ॥ पितृतस्मादेयं हिजन्मना ॥
मोक्षायमेनारोक्तो । सात्व पित्रुचैव विशेषेण पितृणां
तंविधिसाम्नाय प्राक सूर्यसु तस्मिन्निच्छता । तत्रैव श्रीवस
खनिः स्मृते । एजयासासदेवे नारदसंवादे । पितृनुदिपुष्येः
प्रातश्छेषेण पितामहान् । ब्रह्मा जाकेशवस्य कृतानरेः । मत्ता
उपराणो । यः आहकालेहरिभु नेनारकी पीडा मुक्तिंयातिम
क्तशेषं ददातिभक्त्यापितदेव हामुने । यस्या स्ते मानवालोके
तातो । तेनेव पित्रोस्तुलसीवि कलिकाले विशेषतः । येक
मिश्राणाकल्पोटि पितरः वेतिहरेर्निर्गं पित्रं एजने
सुतमाः । स्कादे श्रीशिवोक्तो मुने किंदने वैकुंठिः पित्रे
देवान् पितृन् समुदिष्य य गेयाआहदिभिस्मृते । येर्हि
दिसो विनिवेदिने । तानुदि तो हरि भक्त्या पित्र्यंनुदि
पुप ततः कुर्यात् प्रदाने तस्य नेदिने । समुदिष्य हरेः
चैवहि । प्रयाति तस्मि मत्ता जा कियते मुनिपुंगव । उहस
ला सादकेन तु तेन । नरकावासात् नयेत् परमेष

दं। यो ददाति हरेः स्थानं पि आह निषेधः। पाप्मे प्रकरते
 त्वद्विष्य नारद। कर्तव्यं हि ३। एकादश्यां यदा रामाह
 पितृणां यत्नतः कृतं तेन भो नैमित्तिकं भवेत्। तद्विने त
 द्विज ॥ शुभे च ॥ एक प परित्यज्य हादश्यां आह माच
 व नारायण आसीत् नवरात्रे तत्रैवोत्तरावष्टे। एका
 नेसे यावाप्यष्टौ सर्वदेवाः दश्यां प्रमायां मातापित्रोर्क
 सर्वपितरः सर्वमनुष्याः वि तेहनि ॥ हादश्यां तत्प्र
 स्तुता श्रुति मन्त्रेति विस् दातव्यं नोपवासदिने क्वचि
 नाच्चाते जिघ्रंति विस्नुना मी त। गहिताज्जन चाश्नेतिपि
 तं पिबंति तस्मादिहोमो विस् तश्चदिवोकसः। स्नादे ॥
 परुते भक्ष्येषु रिति। अत एकादशी यदानिया आहने
 एवाक्तं श्रीभगवता विमुपमं मिन्निकं भवेत्। उपवास
 प्राणेभ्यो जुहुयादत्र मन्त्रिवे तदाज्यात् हादश्यां आह
 रितं पुनमे। तप्यंति सर्वदा माचरेत् ॥ ब्रह्मवेत्ते ॥
 प्राणा मन्त्रिवेदितभक्षणात् येकवेति महीपाल आह
 तस्मात् सर्वप्रयत्नेन प्रदेयं म तेकादशीदिने। अयस्ते न
 त्रिवेदिते। ममापि हृदय रकं याति दाता भोक्ता परे
 स्मपितृणांच विशेषतः ॥ तकः। इति श्रीहरिभक्तिविला
 किंचित्तप्रेतान्त्र। भस्म भोज्येच से १३ विलासः ॥
 यत्किंचिदनिवद्याय भोक्तरि श्रीपंचमी स्त्री माचशुक्लपंच
 नदेयं पितृदेवैः प्रायश्चित्ती सी। यथा। चतुर्थी वरदाशुक्ला
 यतो भवेत्। सर्गादौ कश्चि तत्रपौरी सप्तजिता। सोभाय
 तोदेवे रथभुक् भगवान्हरिः मतले जुह्यात् पंचम्या श्री
 यज्ञभागभुजो देवा तत स्ते पि श्रिये। सरस्वतीपूजानया
 नप्रकल्पिता ॥ य आत्र गौडाचारः। अत्र श्री
 इति श्रीहरिभक्तिविलासे ५ येचम्या मारुप्य प्रतिमासंषु
 विलासः ॥ अथोपवासदिने वृषमाण्ये श्रीपंचमी व्रते

कुर्वन्ति पठन्ति च इति संवत्सरको उःवितः। चिरं विचार्य मनसा
 मुदीभूतत्रयपुराणवचने ॥ शिवाराधनतत्परः। इति शु
 श्रीरामनवमी स्त्री चैत्रशुक्ल तामहादेव स्तुवाच दयापरः
 वमी। सा च श्रीरामस्य जन्म कुरु राजन् परंयत्तं ततस्तजग
 तिथिः। तद्वतकथा। प्रैकदा तीपतिः। श्रीरामनामा प्रोः
 स्यात्वासीने ब्रह्माणं जगतां सो कौशल्यायां भविष्यति।
 पतिं। उवाच महसागतस इत्युक्ता ते महादेव स्तुयोरंत
 नकः संजितेन्द्रियः। मनक हितो भवेत् ॥ इति रुद्रमुखा
 उवाच। राजा दशरथेनैवरा त श्रुत्वा राजा दशरथः सुखी
 हा कौशल्यायापिता। कस्मा ततश्चक्रे वंशयज्ञं सदेवा म
 तक्रमवशात्तवाः प्रोःमोज हततपरः ॥ ततः काले महा
 गतीपतिः ॥ हवीदलपणम राजी गव्यंयतेमनोहरं। चैत्रे
 रामो विस्तार्य कथयस्व मे मासि सिते पदेन वस्यांशोभने
 ब्रह्मोवाच। साधु एष्टं त्वया दिने ॥ अति प्राणं सुसेल
 वतस जगतां हितकारकं। ये जातो रामः स्वये हरिः ॥
 पुरा राजा दशरथः कौशल्या पुनर्वस्तुसंयुक्ता सातिथिः
 च समाहितो। जज्ञाप मेउ सर्वकामदा। श्रीराम नवमी
 गायाः शिवस्य च विशेषतः प्रोक्ता कौदिस्य गृहापिका
 तयो ज्ञेयेन तदः सन् शिवः प्र तस्मिन् दिने महाप्राणं रामसु
 मन्ततो गतः ॥ दशरथ उवाच दिष्टमभक्तिः ॥ यत्किंचि
 अद्य मे सफलं जन्म अद्य मे स यत्किंचि तदहयकरं स्मरे।
 फले तपः ॥ अद्य मे सफ उपोषणं जागरणं पितृनु
 लेचतुर्थत स्तु मवलोकितः दिष्टपतपणं तस्मिन् दिने त
 श्रीशिव उवाच ॥ किंतेका कर्तव्यं ब्रह्मप्राप्ति मभीप्सु
 स्यं महाराज कथयस्व ददा मिः। तस्मिन् दिने महाप्राणं
 मितत ॥ दशरथ उवाच। देव राम मुदिष्टमभक्तिः। जपेदे
 देवाय प्रोह मितिः। खेन कोत आसीतो यादत स्याद

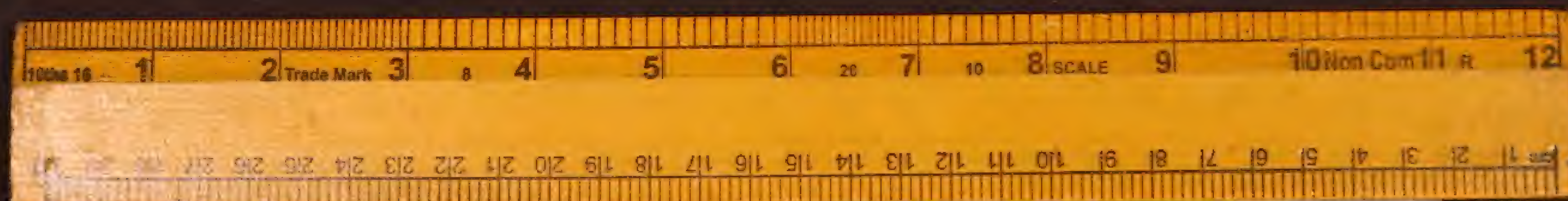
शमीदिने तेनैवस्वात् ॥ १३५ ॥
 दशमो भोजयेद्विज्ञानं
 भक्त्य भोज्ये वंजविधे भक्त्या
 दद्याच्च दक्षिणम् । कृतक
 तोभवेतेन सद्यो रामः प्रसीद
 ति । युक्त रामनवम्यां तु भुक्ते
 मर्त्या विमुक्तधीः । कुंभीया
 केषु चोरेषु पच्यते नात्र संश
 यः । कृष्णारामनवम्यां यउपो
 षण्ण मतेदितः । न शोतेमा
 रजठरे स्वये रामो भवेत्तसः
 श्रीरामनवमी नाम प्राणात्
 प्राणतमव्रतं । इति फ्रत्वा
 सेतुषः सनकः पुनरब्रवीत्
 विधिना केन कर्तव्यं वद मे
 कमलाक्षर ॥ ब्रह्मावाच ।
 व्रतसर्वदिने स्वात्मा सकृदु
 क्तानि शमिषं । तत्काच योषि
 क्युने शयीत स्यंदिले कृपे ।
 ब्राह्मणेभ्यो ते चोत्थाय कृत्वा प्रा
 तः क्रियाततः । प्रातः स्नात्वा शु
 चिर्भूत्वा संकल्पं विधिना चरेत्
 प्रति सायं च देवापि परे वायं
 इतोपि वा । प्रातः प्रातः शिला
 योतु तलसीदलकल्पिता ए
 जा श्रीरामचंद्रस्य कोटिकोटि
 रणाधिका । कोट्याश्वनीया
 राजा चैव ततः परं ॥ १३६ ॥
 जयेत्तत्र लक्ष्मणादीन् विशेषतः
 एजयेत् परया भक्त्या परिवारं
 ततः परं ॥ ततो ग्रहं शु दि
 कपालोत्सदस्त्राणि च एजयेत्
 ततो मध्याह्ने सूर्ये तज्जम
 भावद्वती । उच्चैः प्रहपंचके
 सुप्रहरे सेंदौ नवम्यां तिथौ
 लग्ने कर्कटके पुनर्वसुदिने
 मेघ गते एषाणि । निदे
 थुं निविल्लाः पलाशमसि
 धोमध्यादयो धारणे राविर्भ
 त मभदसर्वविभवं यत्किंचि
 देके महः । ततो वाद्यादिकं
 कृत्वा दद्यादं विषयतः । स
 लमेवैव दद्यादे भक्त्या पुष्पा
 जलित्रयं । एव मष्ट सुयामेषु
 अष्टपाच जपेद्वती । इति राम
 कथां फ्रत्वा गीतं न्येति शो
 नयेत् । ततः परदिने प्रातः स्ना
 ने कृत्वा विधानतः । राम उवा
 द लक्ष्मणं भक्त्या भक्त्या प्र
 जयेत् । दक्षिणा विधिवदत्ता
 ततोऽक्षिद्रावधारयेत् । भोज
 यित्वा ततो विधानं स्वयं यार
 ण साचरेत् ॥ यउदे शृणुया
 त्रित्ये प्राणादेव विशेषतः ॥

वक्रप्रज्ञो धनाढ्यश्च श्रुते ब्रह्म सवृत्तिः स्त्री सेवा । चाकरीति
 तमाश्रुयात् ॥ संप्रामे वैरिणो भाषा । यथा । सत्यादन्तं वा
 हंता सर्वत्र विजयी भवेत् । वा गिज्ये तेन चैवापि जीवते ।
 जहारे महाचोरे संप्रामे शत्रुसे सेवा सवृत्ति राख्याता तस्मा
 कुले । हवीदलपणामरामस्त ज्ञो परिवर्जयेत् । इति मानवे
 सारत्ताकरो भवेत् । भक्त्या ४ अध्यायः ६ श्लोकः ॥
 यः शृणुयाद्दोगी उलाचः स सेवा तु दीनहृदि संदग्धनस्वा
 भवेत्तसदा । संध्या पुत्रवती सा मितजन नीचक्रियादिधर्मयो
 च पतिचिन्ता उवर्तिनी । सप गात् पुन इव वृत्तिरतः सवृ
 त्तीदप्यदलनी सा भवेत्तत्रसे ति रुक्ता तस्मात्ता प्रकृतो
 शयः । दरिद्रोलभते विज्ञे भीतो ब्राह्मण रूपजेत् । इति
 भवति विभयः । यत्त दान त कुलकभट्टः ॥
 पंथस्य तीर्थस्नानादिकाः कि श्यावसीयसे स्त्री कल्याणं ।
 याः ॥ न रामनवमीनाम व्रत यथा । सः श्रेयसे शुभशिवे
 सेककला समाः । योसकसे कल्याणं श्यावसीयसे श्रेयः
 नदातयं न प्रकाशे कदाचन । हेमं भावुक भविक कुशल
 शिष्याय भक्तियुक्ताय श्रुचयेपि मेगल भद्र मद्र प्रास्तानि । इति
 प्रदापयेत् । श्राव्य परतत्राय वि हेमचंद्रः ॥ तद्वतिवि । पूर्वय
 कथनरताय च ॥ भ्रमादपि न त श्यावसीयः इति सोतं लि
 वक्तव्यं यदीच्छ दात्मनोहितं । खिते तत् प्रसादेन ॥
 मयेतत् कथिते वत्स तवस्ते
 हाद्रुतो जमे । यउदे कुरुते भ
 क्त्या श्रीरामनवमीव्रतं ॥ सर्व
 पापप्रमुक्तश्च श्रुते ब्रह्म तमा
 श्रुयात् । इति श्रीरामभक्तितरे ४ मद्रुपकारः । तस्य ले
 गिणं ब्रह्मसूक्तसंवादे श्री खनप्रकारो । यथा । चतुर्को
 रामनवमीव्रतकथा समाप्ता ॥ एणमिकारेत्वा रामदक्षिणातः ॥

मातृ । वक्त्रोऽ विस्व स्तासु ति
हन्ति क्रमतः सदा । उद्देमात्राश
क्तिरूपा महालक्ष्मीसमा स्मृता
मात्रा मध्यगता यातु वादेवी
सापरा स्मृता । इति वर्योद्धारतं
३ । एतद्विपरीतं सर्वं यत्तिवितं
तत् प्रसादेन ज्ञेयं ॥
षट्कर्म^२ ल्ली योगांगषट्प्र
कारक्रिया । तद्यथा । यौति र्व
स्तिस्तथा नेति नौलिकी गट
कस्तथा । कपालभाति श्रैता
नि षट्कर्मणि समाचरेत् ।
श्रुंतयौति र्वतयौति र्वहौति
मलशोधने । यौत श्रुतर्वि
धाः प्रोक्ता वृट ऊर्वेति निर्म
ले । वातसारं वारिसारं वक्रि
सारं वहिष्कृतं । चटस्य निर्म
लार्थाय श्रुतयौति श्रुतर्विधा
प्रयोगः ॥ काकचंचुवदास्ये
न पिवेद्वायुं शनैः शनैः ।
चालयेददरं पश्चाद्दत्तना
रेचयेत् शनैः ॥ वातसारं
परं गोष्पं देह निर्मलकार
कं । सर्वशोणक्षयकरं देहा
नलविर्वृद्धकं । १ । आकटं
एरयेद्वायुं वक्त्रेणच पिवेत्
शनैः । चालयेददरं गोच-

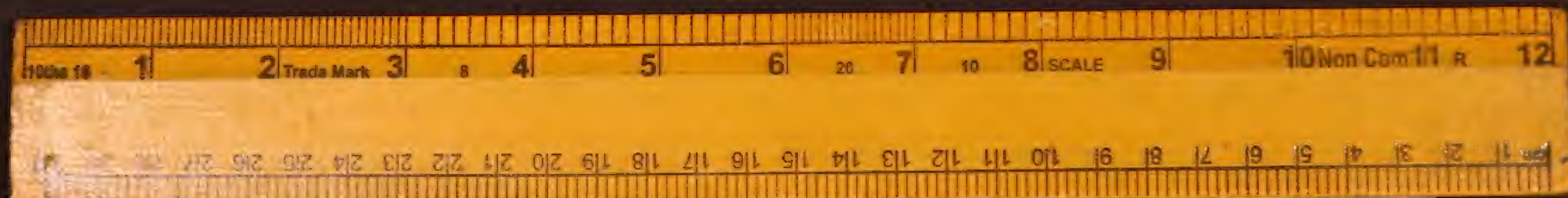
मृतिकामिश्र अदिभिः। मांज्यं दद्यात्। प्रजायते । निद्रांते भो
 येदंतमूलं च यावत् किलि ५ ॥ हृद्भोगं विविधां ऊर्ष्या
 वृद्धाहरेत् । दंतमूलं परं योति त दं वज्रललासमा ॥ रंभा
 यो गिनो योगसाधने नित्यं क दं हविर्दातुं वेदं दंतं येव
 यात् प्रभाते च दंत रक्षा यो गवित । दंतमूलं धारणादि च ॥ हस्तयो चालयित्वा
 कार्येषु योगिनो घतः । १ त पुनः प्रत्याहरेत् शनैः ॥
 अथातः सप्रवहामि जिह्वा कफपित्तं तथा क्लेशं च येह
 प्रोधनकारणं । जरा मरण ह्रुवर्त्मना । दंतं योति विधातेन
 रोगादिना प्रायेत् दीर्घं लेखिका हृद्भोगेना प्रायेत् ऊर्ष्यां । हवि
 तर्जनी मध्यमा नामा अंगुलि च दातुं वटकुंरि १ भोजनान्ते
 यो गतः । वेषायेद्गुलमथेत् शिवे द्वारि प्राकृष्टं एष्यते
 मांज्ये लं विकामले । शनैः श सुधीः । ऊर्ध्वं दहिं क्षणं कृत्वा
 नै मांज्यित्वा कफ दोषे निवा तज्जले वमयेत् पुनः । नित्य
 रयेत् । मांज्ये न्नवनी तेन दोह सभासयोगोऽयं कफ पित्तं
 येच्च पुनः पुनः । तदग्रं लोह निवारयेत् । २ । चतुरंगुल वि
 येत्रेण चर्षयित्वा पुनः पुनः स्तारं सत्त्ववसे शनैर्ग्रसेत् ।
 नित्यं ऊर्ष्यात् प्रयत्नेन रवेर पुनः प्रत्याहरेदेतत् प्राच्यते यो
 दयकं स्तके । एवं कृते तनि तर्कमके । गुल्मं च्चर श्रीह
 ते च लेखिका दीर्घं तां गता १ ऊर्ध्वं कफ पित्तं विनश्यति
 तर्ज्यंगुल्यकाशेण मांज्ये आरोग्यं वलपुष्टिश्च भवेत्तस्य
 तर्कणैर्भ्रयोः । नित्यमभा दिनेदिने ३ । अथानुक्रमा
 सयोगेन नादांतरं प्रकाशने तावत्सले यावत् प्रोधयेत् ॥
 ३ । ४ वृद्धांगुष्ठेन दक्षिणमा तस्मात्सर्वप्रयत्नेन मलप्राप
 जं येद्गालरं भ्रुकं । एवमभा न मार्चयेत् । पीतमूलस्य देदे
 सयोगेन कफ दोषं निवारये न मध्यांगुलिना पिवा । यत्ने
 त नाडी निर्मलतां यातिरि नक्षालयेद्गुह्यं तारिणा वपुनः

पुनः ॥ वायेत कोष्टकादित्य
मामाजीर्ण निवारयेत् कार
णकोतिपुष्टाश्च दीपने वक्ति
मेष्टले । जलवस्तिः शुक्ल
स्तिर्वस्तीच द्विविधोऽस्ती । ज
लवस्तिजले कृष्णातश्च वस्ति
स्तिर्लो मदा ॥ नाभिमग्नजले
पायुं नास्तनालोत्कटासने ।
आकुंचने प्रकाशंच जलवस्ति
समाचरेत् । प्रमेहेच गुदावर्त
कुरवायु निवारयेत् । भवेत्
सुखन्देहश्च कामदेवसमा
भवेत् । नास्तनालोत्कटासने
ऊरुहये हस्ते दत्ता पाशवड
दरं कृष्णादित्यः ॥ १ ॥ वस्तिप
श्रिमतानेन चालयित्वा शनैः
शनैः । अग्निनीमुद्रया पायुं
आकुंचयेत् प्रकाशयेत् । ए
वमभ्यासयोगेन कोष्टदोषान
विद्यते विवर्धयेत् जाठराग्निं
ग्रामवाते विनाशयेत् ॥ २ ॥
वितस्तिमाने सत्ससृजनासा
नाले प्रवेशयेत् । स्वावाग्नि
मयेतपश्चात् प्रोच्यतेनेतिक
मकं । साधनात्रैतिकमीपितेच
रीक्षिदिमाधुयात् कफदोषोति
नपेतिदियदृष्टिश्च जायते ॥

अमन्त्रेण त्वंदंच भ्रामयेत्
पार्श्वयोः । सर्वदोषानिहंती
देहा नलविवर्धने । इतिनेति
की ॥ निमेषोनेषकंयत्का
सत्सलसं निरीक्षयेत् । या
वदश्रुतिपतति वा टकं प्रोच्य
तेवुधेः । एव मभ्यासयोगेन
शोभवीजायते भ्रवे । नजा
यतेनेरोगो दिव्यदृष्टिप्रदा
यकं ॥ सीतकृत्यपीत्वा च
क्रेण नासानाले विरेचयेत्
वातक्रमेण सुतक्रमेणसीत
क्रमेण विशेषतः । मालभा
तिविधा कृष्णात कफदोषं
निवारयेत् ॥ इत्या एर्यहा
यु रेचयेत् पिंगलयापुनः ।
पिंगलया एर्यितापुनश्चरेण
रेचयेत् । एरकं रेचकं कृत्वा
वेगोननतधारयेत् । एवमभ्या
सयोगेन कफदोषं निवारये
त् ॥ नामाभ्या जलमाकृ
ष्य वक्त्रेण रेचयेत् पुनः ॥
पायं पायं प्रकुर्वे श्वेतश्लेष्म
दोषं निवारयेत् । न जायतेता
डकंच ज्वरी नैव प्रजायते ।
ति चेष्टएरसंहितायांचटकमे
शाधने प्रथमोऽध्यायः ॥

षट्विंशन्मते स्त्री षट्पिकविं
शतसंख्यकथमेषासप्रयोज
कमुनीना मभिप्रायः । यथा ।
तथाच षट्विंशन्मते । इति नि
श्चितरूपकथने निष्पादितते
तेषां नामानि यथासु विस्तृ
यमादत्ता ग्रंथिरोऽविचहस्य
ती । आपस्तेव श्लोषानाचका
त्यायनपराशरो ॥ वसिष्ठ्या
संवती हारीतगोतमावपि ।
प्रचेताः शोखलिवित्तो याज्ञ
वल्काश्रुकाश्रुपयः ॥
शातातया लोमशश्च जमद
ग्निः प्रजापतिः । विष्णुसिंह पे
ठिनसी रोधायन पितामहो ॥
छागलेयश्च जाबालो मरीचि
श्रावणो भृगुः । ऋष्यशृंगोना
रदश्च षट्विंशतस्मृतिकार
का ॥ एतेषां त मतेयन् षट्
विंशन्मते मुच्यते । इति शोख
लिवित्तो ॥
षट्पञ्चायः षं शिवस्य षट्पञ्च
विनिर्गतषट्प्रकारतंत्रशास्त्रं
यथा । श्रीशिव उवाच । प्रथे
दानीं प्रवक्ष्यामि ग्राम्नाय क
थनेष्टयक । एतांस्त्रयो यदा
मंत्रं स्तदा प्राचीदिशि स्थितः
सदाशिवोहं भगवानाचारः प
रिकीर्तितः । एतेवे दक्षिणाग्रा
यो दक्षिणास्या दिशिस्थितः ॥
एवं हि पश्चिमाग्रायः पश्चिमा
यो दिशिस्थितः । एव मेवो
त्तराग्राय उत्तरस्यादिशिस्थि
तः । सुखमूर्द्धकृते देवि यत्प्रो
क्तं तवसन्निधौ । उद्धीम्नायश्च
कथितो देवाना मपि उल्लभः
यदाचापुषुखं देवि यतप्रोक्तं
गिरिजे प्रिये । शुभग्राम्नाय
इत्युक्तः सत्संस्तं सुमध्यमे
षट्पञ्चायाश्च कथिता श्लो
तपत्रिकमनामतः ॥
यस्मिन् यस्मिन् ये देवाः क
थिताश्च वरानने । तादेवांश्च
प्रवक्ष्यामि साधकानो हिताय
वै । श्रीविद्याभेदसंहिता ताराच
विपरा तथा । भुवनेषु चान्न
एतां एतांस्त्रयो प्रकीर्तिताः
वगलासुखीचवशिनीत्वरिता
यनरातथा । वशिनी बालभैर
वीत्यर्थः । मद्विष्णुमहालक्ष्मी
दक्षिणाग्रावकीर्तिताः । महास
रस्वती विद्या तथा वाग्वादिनी
परा । प्रसंगिक भवानीचपश्चि
माग्रायकीर्तिताः । कालिकाभे

दसहितातारभेदश्च संयुता ॥ प्रिये। यउक्तं दत्तिएमावेत
मातंगीभेरी छिन्ना तथा युमा देवपाशवे स्मृतं । पश्चिमा
वतीपरा। उत्तराम्नायकथिताः यजे कर्म पशु वीरसमाश्रिते
कलौषीवृफलप्रदाः। समस्तभे उत्तराम्नायजे कर्म दिव्यवीरा
दसहिताः कालिकायाः प्रकीर्ति श्रिते प्रिये। दिव्यापित्रीभा
ताः हाविशतत्तरी तासां दत्ति वेन साययेत् पितृकानने।
णाम्नायकीर्तिता। एकजटा ष वीरसनेविनादिव्यः पूजयेत्
उम्नाये महामोक्षप्रदापिनी पितृकानने ॥ ऊर्ध्वाम्नायोदिते
तत्तपरापरमाविद्या नविद्यो कर्म दिव्यभावाश्रिते प्रिये।
तत्तपोपिता। परप्रसादमंडश्च इति निरुत्तरतंत्रे ॥ १ ॥
ऊर्ध्वाम्नाये प्रकीर्तितः। कागी षटलः ॥
सुरादयो देवा अथ ग्राम्नाय षण्डः ९ नपंसकः। सचचतुर्द
कीर्तिताः। ऊर्ध्वाम्नायो अथश्च श्रविष्यः विंशतिविधश्च। यथा
व केवलं मोक्षदोभवेत् । य नारदः। परीक्ष्यः पुरुषः पुंस्ते
माध्य काममोक्षार्थं ग्राम्नाया निजे देवो गलतणोः । चतुर्द
ये प्रकीर्तिताः । यथेक्षविधि प्राविष्यः शास्त्रे षण्डो दृष्टो म
तामरेकता फलमवाप्नुयात् नीषिभिः। चिकित्सायाचिकि
प्रवीम्नायादिसर्वासां विधाने तस्यश्च तेषामुक्तो विधिः क
शृणुसंदरि। कृत्वा येनापु मात् । निरुत्तरां षण्डो वदश्च
लभते फलं यउत्तमोत्तमं ॥ पक्षपेउ सधेवच। प्रतिष्ठापा
षट् कर्मफलदा दृष्टा षडा कुरो रोमात् देवकोपात्तथेव
ग्रामाः प्रकीर्तिताः। उत्तराम्नायो च। ईष्यामंडश्च सेव्यश्च वात
देवेषु तेषा मापु फलप्रदः रेतामुदेभगः ॥ आतिमो
इति समयाचारतंत्रे १ षटलः च वीजौ च शालीनोः न्यापति
तत्रग्रामायभेदेनाचारभेद स्तथा ॥ १५ ॥ कामतंत्रे त
उक्तः ॥ यथा । एवीम्ना तिसरीषण्डो वदश्चपक्षषण्ड
योदिते कर्म पाशवे कथिते च कीलकः ॥ पापदिष

षण्डस्तथा अर्धकः सेवकस्त यः ऊर्ध्वाम्नायेन समुदेभगः
था। आतिमो चवीजौ च १३। वातरेता विसर्गो वाते
शालीनोः न्यापति स्तथा। सु लिंगेनमुचति १५ ऊर्ध्वकः स
लेभगो वातरेताः ऊर्ध्वकः तु योनाय्याः पाणादेव प्रव
पंडनष्टको। आसेव्यसंगंधी तेते ॥ १५ ॥ अविचारिभुजः
चषण्डः स्त्रीवा नि विंशतिः १२ पण्डो १६ नष्टो रोमादप्युक्त
तेषोलक्षणानि यथा। भुजा कः १३ अकप्राणपथजोक्तो
दिरहितो मन्त्रो निरुत्तरां षण्ड उच यी आसेव्यः १६ ससुगंधि
ते १। गलिताणो मन्त्रो वदः कः। यो योनि सेफसो गंधमा
२ पुत्तोतरितशक्तिमान्। प द्राय लभते वले ॥ १६ ॥
चषण्डः ३ कीलकस्तयः क्ले षण्डः स्त्रीतुल्यवाकचेष्टः स्त्रीध
यादात्मनः स्त्रिये। परेण सह सं र्मा छिन्नलिंगकः १२ इति वि
योज्य पश्चात्ता मेव सेवते ष घावाचस्पतिकृतस्मृतिरत्नाव
शापादिषण्डो यदीदिशापादे त्या मुहाह्वरहस्यविकाशः।
वप्रहर्षणः ५ सदास्तेभितरे वषादीचके स्त्री नराणां जन्मा
तास्तु रतिस्तथाः ६ ईष्यकः। दिषस्तत्रचतितचक्रविशेषः
दृष्टाव्यवाय मरेषो व्यवाय यः यथा। जन्माद्य कर्म ततोपिद
प्रवर्तते ॥ ७। वक्रस्त्रीसेवना शमे सोहातिकं योउशमे।
जातविरसः सेवकः स्मृतः ८ समुदाय मष्टादशभे विनाश
प्रत्यक्षदृष्टवीर्यो यो विसर्गस सेते बयोविशं। आद्यातपंच
मये भवेत्। आतिमवीजः स विशं मानस भवेत् नरः षटुलः
ज्ञेयो ९ मोक्षवीजस्तु सस्म स्यात् । तेषाफलं।
तः। धृष्टस्त्रीमन्त्रिधानादेर्योभ ईहा देहाद्यहानिः स्याज्जन्मसं
वेत्तपतिभुजः १०। अशाली यतापिते कर्माहं कर्माणहानिः
नलतापति ११ परस्यामे पीडा मनसि मानसे ॥ सति
व यस्यास्ति पुंस्त्वं सोऽया इति वा वेधुनो हानिः सोहा
पतिमन्तः ॥ १२। वक्रं एव त निके तथा । सतमेसासुद

धिके मित्र भृत्यार्थसंतयः
वैनाशिके विनाशः स्यादे
ह इति सप्तमः । इति ज्ञेया
तिष्ठति ॥
बही स्त्री चंद्रस्य षष्ठकलाकि
यावृत्तिविशेषः । वैष्णवा
दियुतस्या विशेषनामानि । य
था प्रसूता हादशमासि सप्त
ज्याः पश्यन्ते । सुते जातेत
या षष्ठा षष्ठी हादशत्रया
एति । वैष्णवे चोदती षष्ठी ज्येष्ठे
चारणसेहिता । ग्राष्ठा षष्ठी
काईसी ज्ञेया श्रावणे लुंडनी
तथा । भादे चपेटी विख्याता
उगीत्यास्युते तथा । नाश्या
त्या कार्तिके मासि मार्गस्य
कृष्णिणी पोषे मासत्रयाच
प्रीतेला तपसि स्थिता ॥
गोत्रपिणी फाल्गुणे च चैत्रे
ग्रीका प्रकीर्तिता ॥ इति
स्कंदपुराणं ॥

स

स दान्यमकारः । अस्य विव
रणं पूर्वलिखितं ॥

संसिद्धिः स्त्री परमासिद्धिः ॥
मोक्षः । यथा । मासुपेत्य पुन
जन्म दुःखालयमप्राप्नुते ना
मुवेति महात्मानः संसिद्धिपर
मागताः । इति श्रीभगवद्गीता
यां ८ अध्याये १५ श्लोकः ॥
सेहिता स्त्री मुनिप्रणीतयसि
प्राप्तं । तत्र स्कंदपुराणोक्तं
द्वसंहिता यथा । स्कान्द मया
भिवद्वापि पुराणे प्रकृतिसंमि
ते । षष्ठिं सेहिता भेदेः पंचाश
तखंडसेहिते ॥ आद्या सप्ततु
मारोक्ता द्वितीया सप्तसेहिता
तृतीया शांकरिविद्या श्रुत
ष्टी वैसवी सता । तत्परासेहि
ता ब्राह्मी सारंग्या सेहिताम
ता । गुण्यतः पंचपंचाशत
सहस्रेण पल्लिता । आद्या
तसेहिता विद्या द्वितीया
द्वसहस्रिका । तृतीया ग्रंथते
स्त्रिंशत्सहस्रेण पल्लिता
तुरीया सेहिता पंचसहस्रेण
पल्लिता । ततोऽस्या त्रिसह
स्रेणा ग्रंथनेव विनिर्मिता ॥
अस्या सहस्रतः सृष्टं ग्रंथतः
षड्विंशतः । इति स्कंदपु
राणे सप्तसेहितायां शिवस्य

हात्मावर्णे १ अध्यायः ॥ गोत्रं नाम च कामिनो । क्रिया
सेकल्यः पुं कर्मणो मानसः । कृपे करिष्येः न मेवे समुत्स
तहा कवचना यथा । श्रीपदे जेत पयः । इति योगिनीतत्रे
पूर्वे मुच्चार्य ततो विसृपदे प्रथमखंडीय १ पटलः ॥
देत । ओम् तत्सदित्युच्चार्य अग्न्यु । शिवपूजायां मानससे
नाम गोत्रे ततो वदेत । कल्या यथा । तत्सु परमे
तत्तद्वृत्तिकामो मूलवीजे शानि कृता सेकल्यमानसः ॥
समुन्नयेत । ततोऽस्योच वरा यथा एवमहादेवि ब्रह्माण्डस्य
रोहे गंगास्नानं महं ततः । क तिमानसः । तथा भवतु सर्वंग
विषे इति सेकल्य शिवः स्नाने इति सेकल्यमानसः । नगोत्रे म
समाचरेत् । त्रिः स्नात्वा पंच सदेवेशि न नाम परमेश्वरि
लापोमि इति वाक्यं सदा चिंते नमाता परमेश्वरानि नपिताम
अथेत्याद्यस्य चावंगिरहस्यं प्र स कामिनि तस्मिन् काले म
वदामि ते । इति कामधेनुते हेशानि मम सर्वं नहि प्रिये ॥
त्रे ११ पटलः ॥ नवारे न तिथिं देवि तस्मि
अपि च । अथः सेकल्यविधा न काले मुचिस्मि ते । नकाष्टा
ने । असं कल्पितमयी यस्मादि नकलो देवि तस्मिन् काले व
कमयापि वा । न सम्यक्फल रानवे ॥ न दिवा परमेश्वरानि
भाम्भूयात्तस्मात्त्रियम माचरेत् नरात्रिं परमेश्वरि । अत एव
तामुपासे सदेव च सतिलेज्जल महे शानि सेकल्य मानसस्य
स्मितं । सत्रांशं च फले हविर्ग ते ॥ मानसे यदि आयाति त
हीता च स्य कल्पतः । अभ्यर्च्य दास्यानेन किंप्रिये । सेक
च शिवः परमे श्रीगुरुं करुणा ल्य मानसे देवि चतुर्वर्गप्रदा
मयं । यत्तेशवदनोवापि देवे यकं । स्मृतं हि परमेश्वरानि से
इवदनोपि वा । मासं पक्षं तिथिं कल्पं वार्यं मुच्यते । सेकल्येन
चैव देवपत्नीदिकेतया । आ विना देवि यत्किंचित् कृत
घत्तकालञ्च तथा वासुधी । तदुक्तं परमेश्वरानि

तत्सर्वमानसंपरं । यदुक्तं पर
मेषानि मुनिना सुदुर्दिना ।
तत्सर्वपरमेषानि व्यर्थं भव
ति पार्वति । इति संकल्पमा
वर्ष जीवन्मासे समाचरेत् ।
इति लिगाच्चनतंत्रे ५ पटलः ॥
संचदचक्रं स्त्री यदुविचारा
द्यनक्षत्रांकितचक्रविशेषः ॥ य
था । ग्रहियादि लिखेच्चक्रं सम
विंशतितारकैः । त्रिकोणनव
भिर्वेधः कर्तव्यः लिख्यमाणकृतिः
ग्रहिनी रेवती वेधो ग्रहिनी
ज्येष्ठा मूलयोस्तथा । मघा पुष्यः
सर्प पित्रो रेष्वा मूलयोस्त
था ॥ ज्येष्ठा मूलकयोर्वेधो
भवेत् संचदचक्रं । ए
वं संचदचक्रं च कार्या
करुणागता ग्रहाः । भूनाम
संचदचक्रं युद्धं भवतिनामथा
निर्वेधे सौम्यवेधे च युद्धं ना
स्ति रणशयोः । क्रूरवेधे भ
वेद्युद्धं तत्काले चौरुदासरा
युद्धाकोली भवेत्तज्जा यस्यभं
क्रूरवेधितं ॥ युद्धवेधी भवे
त् सौम्येर्भे च वेधविवाजिते
सौम्यक्रूर विभागेन संवि
मित्रक्रमेण ॥

च । वक्रातिचारगताच युद्धम
शक्तिनास्ति च । इति संचदच
संचदकालानलचक्रं ॥
संज्ञा स्त्री यथार्थः । तद्वैदिक
पर्यायाः । वट १ अत्र २ स
त्र ३ अट्टा ४ इत्या ५ कृते ६
इतिषट्सत्यनामानि । इति
वेदनिचौटो ३ अध्यायः ॥
सत्ययुगं स्त्री प्रथमयुगे ।
तस्याप्यग्रादि यथा । वैशाख
शुक्लपक्षे तृतीयायां रविना
रेसत्ययुगात्पत्तिः । तत्रावता
रचतष्टये मतस्य कर्म वरा
हन्तसिंहाः । एतां पुराणपा
पनास्ति । क्रूरत्वे तीर्थे ।
ग्रहोपेण ब्राह्मणः । मज्जाग
ताः प्राणाः । इच्छास्तताः । ए
कविंशतिहस्तपरिचितो मान
वदेहः । लक्षवर्ष परमायुः । स्व
र्गनिर्मितभोजनपात्रं सत्ययु
गाद्याः । १३८००० । सत्ययुगास्य
राजा दलि वेण मात्माना पु
रोरवा युयुमारिकः कर्तवी
र्यः पतेषट् चक्रवर्तिनः । स
त्ययुगास्य लक्षणं । सत्ययुगे
वतो नित्यं तीर्थानां च सदा
श्रयं । नंदेति देवताः सर्वेः

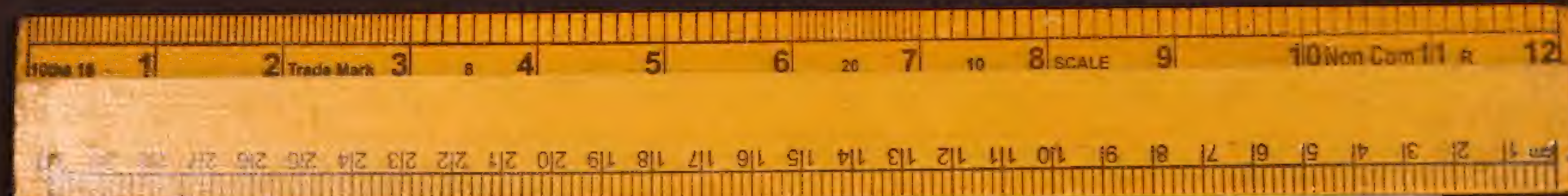
सत्ये सत्यपरा नराः ॥ तत्रतार कपर्द्यायाः तक्र १ तोकं २
कद्रसनाम यथा । नारायण ननयः ३ तोक ५ शेषः ६
परावेदा नारायणपराक्षराः । अग्रः ७ गयः ८ ज ९
नारायणपुक्ति नारायणपरा
गतिः ॥ कलौ तारकद्रसनाम
एवं न लिखित मतोत्रलिख्ये
हरे कुरु हरेकुरु कुरु कुरु
हरे हरे ॥ हरे राम हरेराम रा
म राम हरे हरे ॥ इति मुद्रा
कितपञ्चिकातः संधीते ॥
सत्ययुगाद्या स्त्री कृतयुगा
रेभकतिथिः । सातवैशाखशु
क्लतृतीया । तद्विचरण युगाद्या
प्राहेद्रष्टव्यं ॥
सन् ५ व्याकरणीयप्रत्यय वि
शेषः । तत्सूत्रादि यथा ।
सनिच्छाया । योः परः सनस्या
दिच्छाया । अत्र मिच्छतिजि
वतसति । इति मुग्धवोध
व्याकरणे सनतपादः ॥
प्रथमेकवचनांतपुलिगसच्छ
वृत्तपोष्येवे । तदुदाहरणं ।
रामे नमति सानंदं धर्मान
भिनिविशपसन् ॥ इति त
त्रैव कारकपादः ॥
संतानः ५ संतति । तद्वैदि
॥ ॥ ॥

कपर्द्यायाः तक्र १ तोकं २
ननयः ३ तोक ५ शेषः ६
अग्रः ७ गयः ८ ज ९
अपरं १० यज्ञः ११ सत्र १२
नपात् १३ प्रजा १४ वीज १५
इति पंचदशापत्यनामानि ।
इति वेदनिचौटो २ अध्यायः
संतानिका स्त्री मिष्टात्रविशेषः
सरभाजा इति भाषा ॥
तत्करणप्रकारो यथा । इयं
शरावचतष्टये शकैराहंशरा
वपरिमिता चतुः शरावपादे
कंचट्टरीता तदुग्रे आवर्तनेन
चतीभूते उसे स्थिते मय्या
नंदेन मथनेन वक्रतरके
गेत भविष्यति । तत्फेनसदि
तदुग्यसतप्रोसारोपरिस्त
णात् सरोजायते । तत्सममेवे
रा चतुष्काणाकृति निर्माय
चतेनभृष्टा पकताखड्गशक
रासेसग्रे कृप्यात् । किंतु त
शायिकक्षणे नरत्तेत् । इति
पाकराजेश्वरः ॥
संधानिका स्त्री एताद्यद्वयवि
शेषः । आचार इति भाषा ।
तत्करणप्रकारैकं यथा । य
पकाप्रफलानि विंशतिराजि

का शरावषोऽशकभागमिता हता राष्ट्रं येषोच उगीते। वर
मरिचं तालकद्वयं लवणं च
तोलकं मेथिका हितोलकं
जीरकं तोलकद्वयं हरिद्राते
लकं तालकसुस्तकं मेकतो
लकं कुसुमीरकं तालकं
कं गुहीता आश्रमिने सक
लद्वयं चूर्णयित्वा एकशुक्र
यात। आश्रमं दीर्घं द्विखंडेच
तष्ववर्णकत्वा अष्टोदरीक
ततरेभ्यं तरे एवैकं चूर्णयित्वा
ताशलाकया वहुवालासु
वत्कृयात। ततस्तैलानि म
जयेत। इति पाकशस्त्रेभ्यः ॥
संथिः ९ रात्रौ घटुणां तर्ग
तगुणविशेषः। मेल इति प
का। इति च भाषा। तद्विवरणं
यथा। एणवदो भवेत् संथिः
सुयेहीनस्तमाचरेत्। मय्यादो
लुचनेनाति यदि शक्येति
स्थितिः। मय्यादोलुचने यत्र
शुभे संशयिते भवेत्। न ते
संशयिते कुर्यादित्यवाचव
हस्यतिः ॥ वलवद्विगृहीतः स
नत्पोः नत्प्रतिश्रयः। आप
त्रः संथिभावेन विदधात्का
लयापना। ये च देवेनोप-

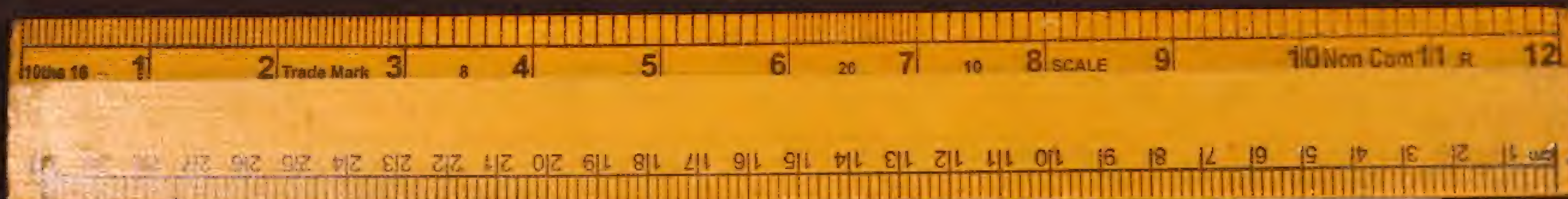
हता राष्ट्रं येषोच उगीते। वर
वा विपक्षे येषां तेषां संथि वि
धीयते। इमं च भिन्नमंत्रं
नीचयमेरताश्रयः यतः संथि
नकुर्वीत विशेषात् एतेषां वि
तैः ॥ संथि दितादृशैः कुर्वन्
प्राणं रपि हि दीयते। इति
भोजनजनकत युक्तिकल्पतरुः
षोडशविधसंथि यथावलीय
साभियुक्तस्तु तयो नाम प्र
तिक्रियः। प्रापत्रः संथिमन्त्रि
कृतं कुर्वीतः कालयापने ॥
कपाल १ उपहारश्च २ संतानः
३ संगत ४ स्तथा। उपन्यासः ५
प्रतीकारः ६ संयोगः ७ पुरुषो
तरः ८ अष्टमन ९ आदिष्ट
१० आत्मादिष्ट ११ उपश्रः १२
परिक्रय १३ स्तथाच्छिन्न १४
तथाच परभक्षणः १५ स्तथा
पनेयः १६ संथिश्च षोडशैते
प्रकीर्तिताः। इति षोडशकं श
क्रः संथि संथिविचक्षणः ॥
तेषां लक्षणानि। कपालसंथि
विज्ञेयः केवलं समसंथितः १
संप्रदानाद्भवति य उपहारः स
उच्यते २ ॥ संतानसंथि वि
ज्ञेया दारिकादान एवेकः ॥ ३

संज्ञित संगतः संथि मंत्री वर्जितः। संथीयते संथिविज्ञिः
एवं उदाहृतः। यावदायुः सचादिष्ट उदाहृतः १० स्वसे
प्रमाणतु समानार्थप्रयोजनं येनतु संथान मात्तादिष्ट ३
सम्पन्नो वा विपन्नो वाकारो दाहृतः ११ कियते प्राणरत्ना
यौ न भिद्यते ॥ संगतः संथि ये सर्वदाता उपग्रहः ॥ १२ ॥
रेवाये प्रकृष्टत्वात् सर्वाणव कोषाशनादिको येण सर्वको
त। तथाप्यैः संथि कुशलेः को षेण वा पुनः। षिष्टस्य प्रतिर
चनः स उदाहृतः ॥ १३ ॥ इत्यात्मा क्षार्थं परिक्रय उदाहृतः १४
कार्यसिद्धितु समुद्दिष्ट किय धुवो सारवतीनां तदनादिक
तेयः। स उपन्यास कुशले रूप न उच्यते १५। मस्युत्पफल
न्यास उदाहृतः १५ मया स्याप दानेन सर्वेण परभक्षणः १६
कृते एवं समाप्येव करिष्यति प्रतिच्छिन्नं फले यत्र प्रतिस्कं
इति यः कियते संथिः प्रतीका येन दीयते। स्तथापनेयं ते
१ः स उच्यते। अथ च ॥ उपका प्राज्ञः संथिसंथिविचक्षणः
रं करोम्यस्य समाप्येव करिष्य १६ परमपरोपकारस्तु मैत्री
ति। अयंचापि प्रतीकारो रा संबधकस्तथा। उपहारश्च
स सग्रीवयोरिव। ६ ॥ एका विज्ञेयाश्चत्वारश्चैव संथवः ॥
यां समुद्दिष्टा किं यो यत्र हि इति विस्मृता मकृत हितोप
गच्छति। समं हितं तु मागे देशे सन्धिनीम चतुर्थकथा
न सच संयोग उच्यते ७ ॥ संग्रहः ॥
आवयोर्वा यमुल्लिख्य मदर्शः सा संथिजं ज्ञी आसवादि। यथा
यतामिति। यस्मिन् पणस्त काशीखंडे। कार्तिके वज्रये
क्रियते स संथिः पुरुषोतरः ८ त्रैले कार्तिके वज्रयेत्सु ॥
तयैकेन मदीयोः र्थः संप्रसा कार्तिके वज्रयेत् कास का
यस्त्वसाविति। यत्र शत्रुः पाण तिके मासि सन्धिजं ॥
कुर्यात् सादृष्टपुरुषः स्ततः ९ सन्धिज मासवादि। इति नि
यत्र भूम्येकदेशेन पणान विप्र ष्यादितत्त्वं ॥

संयितं वि श्रासवादि । यथा । तस्य माहात्म्ये सीमा च यथा
कार्तिके वृजयेत् कांस्य कार्तिके पृथिव्या नैमिषे तीर्थमेत
पुनः संयितं । इति श्रीहरिभ शीते च पुनः । इत्याणाम
क्तिविलासे १६ विलासः ॥ पि लोकात् कुरुक्षेत्रे विधि
शुक्लं वाज्रिकादि पुरुषितः ॥ ष्यते । इत्याभ्य । तरेतका ।
वे संयितं च वृजयेत् । इति त रेतकायो र्यदेतरे रामहृदात्ता
टीका ॥ चमचक्रकस्य च । एतत्कुरुक्षेत्रे
सन्निरुद्धगुदः ३ गुहाहारोऽत्र समेतपंचके पितामहस्यात्तर
वरोगविशेषः । इति भावप्र वेदि रुच्यते । इति महाभारती
काशः ॥ तत्रिदानीदि ह्यत्र यवनपर्वणि ८३ अध्यायः ॥
रोगशब्देऽर्थः ॥ समाधाने श्री निशुहीतस्य स
समेतपंचके श्री कुरुक्षेत्रे । नसः श्रवणादो तदनुगुणवि
तच्च कुरुपाउवेयो युद्धस्या षयेच समाधिः समाधाने । इ
ने । तत्र पुरा परशुरामः क्षत्रि ति वेदांतसारः । इदानीं समाधा
यरुथिराणपंचक्रदानचकार ने लक्षयति निशुहीतस्येति ।
यथा । विः सप्तकृतः पृथिवीकृ प्राज्ञादिविषयेभ्यो निशुहीत
त्तानिः क्षत्रियो प्रभुः । समेतपंच स्यातः करणस्य श्रवणादोत
केपंच कृतवान् रुथिरैर्क्रदा दनुगुणेषु तडपकारकेषु अ
न । सतेषु तर्पणामास पितृन् मानित्वादि साधनविषेषु समा
भृगुकृतोद्धः । साक्षात्तद धितैरेतयेन तच्चित्तने समाधा
शपितरे सचरामंयवारयेत् । न मित्यर्थः । इति तटीकास
इति पादो भूमिखंडे १५ अ वोधनी ॥
ध्यायः । अथ च । त्रिः सप्तकृ समाधिः ३ योगांगविशेषः ।
त्तः पृथिवीकृतानिः क्षत्रिया यथा । समाधिस्तु हिविधः । सति
प्रभुः । समेतपंचकेचके रेण कल्पको निर्विकल्पश्चेति । तत्र
नितोदानक्रदानव । इति श्री सविकल्पको नाम साहज्यादि
भागवते ६ स्कन्धे १६ अध्यायः विकल्पलया नयेत्तया द्वितीय

स्तुति तदाकाराकारितायाश्च सा सत्यास्तेय व्रतचर्यापरि
नष्टे स्वस्थाने । तदा सत्यय ग्रहाः यमाः १ योच संतोषत
गजादिभानेऽपि सद्भानवतदे पः स्थाप्येयस्यप्रतिपादनानि
तभानेऽप्यद्वैते वस्तु भासते । नियमाः १ । करः चरणदिसं
तडुक्तं मभियुक्तैः ॥ इति स स्थापनविशेषलक्षणानि पञ्च
रूपं गगणेषमे परं सकृदि सस्तिकादीनि श्रासनानि ३
भाते त्वज मेक मवयं । अत्र रेचकएक कुंभक लक्षणः
एके सर्वगतं यदहयं तदेवच प्राणनिग्रहोपायाः प्राणाया
हंसतरे विमुक्तं ॥ इति स माः ४ इन्द्रियाणां सत्वविषये
शुद्धोद्भू मविक्रियात्तकोन भ्यः प्रत्यहरणं प्रत्याहारः ॥ ५
मेति वदो न च मेविमोक्ष द्वितीयवस्तुन्यतरिदियथांग
इत्यादि ॥ निर्विकल्पक धारणा ६ तत्राद्वितीयवस्तुनि
स्तु । साहज्यादिभेदलयापे विच्छिद्यविच्छिद्य अंतरिदिय
तया द्वितीयवस्तुनि तदाका ऐतिप्रवाहोपायाने ७ समाधिरु
राकारिताया बुद्धिद्वैते रतित उक्तः सविकल्पकपत्र ८ एव
रा मेकीभावेनावस्थाने । तदा संप्राप्तिना निर्विकल्पकस्य
तुजलाकाराकारितलवनातव लय विलेपकवायसस्ताद
भासेन जलमात्रावभासवद लक्षण श्रुतारोविज्ञाः समवेति
द्वितीयवस्तुकाकाराकारितवि लयस्तावत् अखंडवस्तुनवलं
तद्वत्तनवभासेन द्वितीयवस्तु वनेन चित्तवृत्ते निरा १ अखंड
मात्र मेवावभासते तत्र श्रास्य वस्तुनवलं वनेन चित्तवृत्ते रत्या
सुषुप्तेष्वाभेदशोकानभवति ३ भ वलवने विलेपः १ । लय विलेपा
यवृत्ताभासे समानेपि तत्स भावेपि चित्तवृत्ते रगादिवासन
जावास जावमात्रेणनयो भेदो या सत्त्वाभावात् अखंडवस्तु
पपत्तेः । अस्यांगानि । यमनि तवलं वने कषायः ३ अखंडव
यमासन प्राणायासप्रत्याहार स्तुनवलं वनेनापि चित्तवृत्तेः स
धारणा ध्यानसमाधयः । तत्रादि विकल्पानदास्तादन रसास्तादः

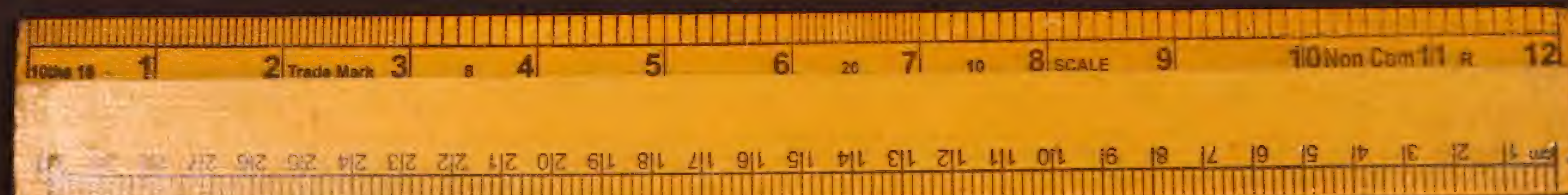

समाध्यासमये सविकल्पा श्रमुकतिथौ विष्णुपदीसंज्ञा
नेदास्तादेतं वा य श्रुतेन विद्वत्
चतुष्टयेन रहितं चित्तं निर्वात
दीपवदचले सदखंडे चैतन्यमा
त्रमवतिष्ठते यदा तदा निर्विक
ल्पकः समाधिरित्युच्यते ॥
तदुक्ते । लये संतो धयेत् चित्तं
विचिन्तं शमयेत् पुनः । सक
षायं विजानीयात् शमप्राप्तं
न चालयेत् ॥ नास्तादयेद्रस
तत्र निःसंगः प्रज्ञया भवेत्
इत्यादि । यथा दीपो निवात
स्थाने गते इत्यादि च । इति ।
श्रीमदानंदयोगीन्द्रविरचित
वेदान्तसारः ॥
समिद्धः पुं प्रदीप्तः । यथा ।
कात्यायनः । योः न चिन्ति ज
होमग्राह्यं गारिणिचमानवः
महाग्निं गमयाती च दग्धिश्च
सजायते । तस्मात् समिद्धे
होतव्यं नासमिद्धे कदाचन
इति संस्कारादतत्त्वं ॥
सर्वज्ञया स्त्री स्त्रीकर्तव्यमार्गा
दिहादशमासनिष्ठाया व्रतवि
शेषः । यथा । अथ सर्वज्ञया
व्रते । सामान्योक्तं कृत्वा अथ
मार्गप्रीर्षं मासि श्रमुकपक्षे

श्रमुकतिथौ विष्णुपदीसंज्ञा
सामान्य वर्षपंचमेतं श्रमुकप
क्षाष्टीश्रुकी हादशमासमा
कादिमासफलप्राप्तिपूर्वकपु
त्रपौत्राद्यैश्चैव प्राप्नुतस्त्रीका
मा मनोरथकामा वागोपशा
दिहागोरीपूजात्मकसर्वज्ञया
व्रतमहंकरिष्ये । ततः सामान्य
कृतं नवग्रहपूजां कृत्वा अग
न्यासप्रणवेन कृत्वा गोरीसहि
तहरं ध्यायेत् । सततं गोरीपूजा
कृत्या लयजोपवीतिनां विभूति
मूर्धितो गुरुं व्याचूचमंधं शुभं
पंचवक्त्रं दशभुजं चंद्रचूडकं
त्रिनेत्रं पार्वतीयुक्तं प्रमथेष्ट
समन्वितं । प्रमत्तवदनं देवं व
रुदं भक्तवत्सलं । इति ध्यात्वा
ओम् नमः शिवाय क्लीं उरु
ये नमः । इति मंत्रेणांघ्रौ कृ
त्वा पुनर्ध्यात्वा ओम् गोरीसहि
तहराय नमः । इत्यासनादिना ए
जयेत् । ततः पंचपुष्पजलिदा
ने कृत्वा प्रणामेत् । नमस्ते पार्व
तीनाथ नमस्ते शशिपुत्र ।
नमस्ते पार्वतीदेव्यै चण्डिकायै
नमोनमः ॥ अथ कथा ॥ ल
क्ष्मीरुवाच । भगवन् सुतासीन

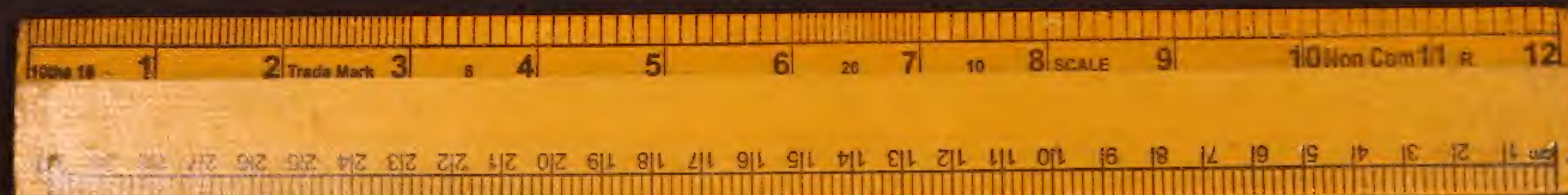
लक्ष्मीः एतत्ति केशवं । केन
व्रतेन देवेश स्त्रीणां सर्वमने
रथं । सोभाग्य मत्तलच्चापि
त्र पौत्रविवर्धने । नानासुखस
मायुक्तं लभते वैलवे पदे ॥
तदुक्ते ब्रह्मिभेदेव कियते च य
था प्रभो । श्रीभगवानुवाच ।
अस्ति सर्वज्ञया नाम व्रतानां
तमुत्तमं तस्मानुष्ठानमात्रेण
स्त्रीणां सर्वमनोरथं लोकत्रय
हिते युक्ता सिद्धातीह न संशयः
कुरुते तदुक्ते देवि प्रचारय म
हीतले । लक्ष्मीरुवाच । प्रस
न्नो यदि देवेश विधानं मयि
कथ्यतां । सुखेन येन देवेश
कियते व्रतमुत्तमं । श्रीभगवा
नुवाच । सर्वज्ञया व्रतं वसेष्ट
एवमेव सुशोभनं । नैव दृष्टं
व्रतं देवि यथा सर्वज्ञया व्रतं
पुरुषाणां गंगायाश्च स्त्रीणां
सर्वज्ञया व्रतं । पित्रुहाराणं
नाम मनोरथप्रदायकं । व्रतरा
जमिदं भद्रं नारीणां सुखदाय
कं मार्गप्रीर्षं तज्ज्ञेत् प्राक् पौत्र
रीकं फलं लभेत् । पौत्रे तु ल
वणे तत्का गोसहस्रफलं
स्मरते । माघे तैलं परित्यज्य

प्रियं प्राप्नोति मानवी ॥ फा
लग्ने च त्यजेत् पूरो भवेत्
पतिव्रता सती । चैत्रे पुष्पं परि
त्यज्य सा याति परमां गतिं
भक्ते त्यक्त्वा वैशाखे याति
चंद्रपुरीं शुभां । ज्येष्ठे धाराज
ले त्यक्त्वा वारुणे लोकमाप्नु
यात् । आषाढे च दधित्यक्त्वा
वारुणे लोकमाप्नुयात् । श्रा
वणे वसने त्यक्त्वा प्रजापति
पुरं व्रजेत् । भाद्रे तु यजने त
क्ता नारायण पुरं व्रजेत् आ
श्विने च वृते त्यक्त्वा लावाण
मुत्तमं लभेत् । श्रवणे कार्ति
के त्यक्त्वा प्रयाति परमां गतिं
मासांते चोपभुंजीत सर्वदत्ता
दिजातये । श्रवणा देया व्रते
एते दानानि विविधानि च ।
गौर्मा हरेच संसृज्य प्राक्
भुंजीत पायसं । पक्षे या कुरु
ते नारी वर्षं यावत् समाप्यते
स्वर्गोत्सृजति सानित्यं पुत्रपौत्र
प्रतिष्ठिता ततः कुरुषु प्रयात्ते
न येन सर्वज्ञया भव । शची
वदेवराजस्य रतीव सदनस्य
च । ततः सदृशी भवेत् भद्रं
व्रतस्यास्य प्रसादतः । इति

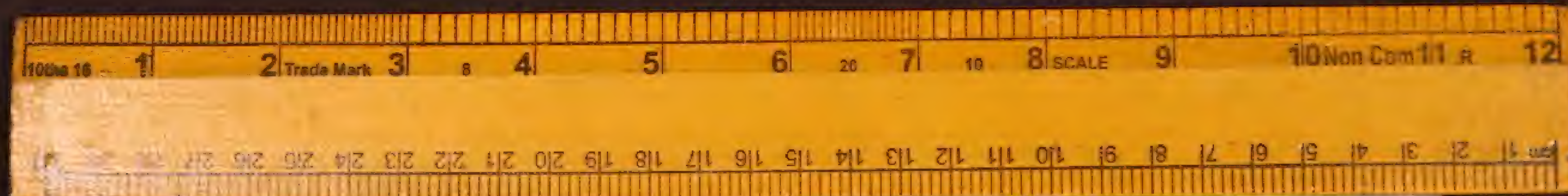
स्कंदपुराणेन सर्वजयात्र भारतायेंहिन व्यथयंत्येते पुरु
तकथासमाप्ता ॥ ततःसुता वं पुरुषर्षभ । समडःखसुते
प्रणम्य विस्तेजेत । वर्षांते प्र थीरं साःस्तत्वाय कल्पते ॥
तिष्ठा कर्तव्या । इत्यदाने अमु नासतो विद्यते भावोनामा
कमासामुकदयत्तागजना विद्यतेसतः उभयोरपि दृष्टे
शुक्लफलप्राप्तिकामा शिवउगा त स्वनयो स्तत्त्वदर्शिभिः ॥
प्रीतिकामावा ब्राह्मणयाहे युविनाशितुतद्विहि येनसर्व
ददेइतिवदेत् । इतिकृत्यचेदि मिदं तते । विनाशमव्ययस्या
का सांख्ययोगः प्र ज्ञानयोगः सन कश्चित् कर्तुं मर्हति ॥
सच ब्रह्मविद्या । यथा । द्वितीये अंतवत इमे देहा नित्यस्या
शोकसेतप्र मर्जने ब्रह्मविद्ये काः परीरिताः अनाशिनोः प्र
या । प्रतिबोध्य हरिं शुक्लेस्ति मेयस्य तस्मात् युद्धस्वभारत ।
तप्रज्ञस्य लक्षणं ॥ इति श्री य एनेवेतिहेतारं यश्चेनेमन्य
परस्वामी । तद्योगो यथा । तेहतं । उभौ तौ नविजानी
शुभगवाचुवाच । अशोचान तो नायेहेतिनहयते । नजा
नशोचस्त्वप्रजावादाश्चभाष यते श्रियतेवा कदाचिन्नाये
से । गतासनगतासेश्चनानु भूत्वा भविता वान भयः ॥
शोचंतिपंडिताः । नत्वेवाहे अज्ञो नित्यः प्राप्नुतेयेपुराणे
जातुनासे नत्वेनेमे ज्ञता नहयते हन्यमानेशरीरे । वे
थिपाः । नचैव नभविष्यामः दाविनाशिनंनित्यं यएनमज
सर्ववयमतःपरं । देहिनाः मयं ॥ कथं सपुरुषः पापं
स्मिन् यथादेहे को सारं यौ केचातयतिहेनिकं ॥ वासा
वनंजरा ॥ तथा देहोतरप्रा सि जीर्णानि युथा विहायन
मि थीरस्तत्र नमुह्यति ॥ मा वानिशृङ्गातिनरोपराणि । त
त्रासर्प्यास्तुकोतेय श्रीतो याशरीराणि विहायजीर्णान
समावृडः खदाः । आगमाया न्यानिमुयातिनवानि देही ॥
यिनोनित्या स्तोतितित्तस्व नैनं ह्मिदति प्रास्वाणि नैनं

दहति पावकः । नचैने क्लेद त्वं सायाक्रयापित्वा मपिभु
यंतापो नशेषयतिमार्तः ॥ श्रीनूनत्वेन ज्ञेयं । इति तिष्ठा
अच्छेद्योयमदादेयाय मक्तेयो दितत्वे ॥
ऽशेषपवच ॥ नित्यः सर्वे सात्त्विके वि स्रवजनके । आत्म
गतः स्यात्पुनश्च लोयंसनातनः नो हिते कर्म आत्मो आत्म
अव्यक्तोय मचित्तोय मवि न सह वनेमाने सात्त्विके । इति
कार्योय मुच्यते ॥ भेवज्जपरत्तावली ॥
तस्मादेवं विदित्वेनं तावुपे सात्त्विकः विशत्वगुणयुक्तः
चित्तमर्हसि । अथचैनेनित्यजा तद्विवरणं यथा । यजेते सा
तं नित्यंवा मत्यमेष्टते । त त्तिकादेवान् यत्तस्तोसिराज
थापित्वा महावाहोनेने प्रोचि साः । प्रेतान् भूतगणोश्चये
तुमर्हसि ॥ जातस्यादि भुवो यजेते तामसाजनाः ॥ सा
मस्य भुवं जन्मस्तस्यच ॥ तिकयज्ञो यथा । अफलाको
तस्मादपरिहार्येये नत्वे पो तिभिर्यज्ञो विधियदृष्टो यइ
चित्तमर्हसि ॥ इत्यादि श्री ज्यते । यष्टव्य मेवेति मनःस
भगवद्गीतायांसांख्ययोगोना मायाय ससात्त्विकः । सात्त्विक
म २ अध्यायः ॥ तपो यथा । अद्वयापरया तपे
सांख्ययोगे स्त्री सायाक्रयापि तपस्त्वविविधनरे । अफला
नीतिथिः । यथा । पंचमीसप्त कोत्तिभिर्मुक्तेः सात्त्विकं परि
मीचैव दशमीचत्रयोदशी । प्र चतते । सात्त्विकदाने । यथा ।
तिपत्रवमीचैव कर्तव्या सद्यु दातव्य मिति यद्वाने दीयते
लीतिथिः । इति पैठीनसिवच शुपकारिणे । देहे काले च
नस्यतु । सांख्ययोगे नाम सा पात्रेच तद्वाने सात्त्विकंस्पते ।
याक्रयापिनी दृश्यते यदा इति श्रीभगवद्गीतायां १३ अ
इति स्कंदपुराणेन सायाक्र थायः ॥ सात्त्विकयोगो । य
यापितिथेः सांख्यविधाने या । कार्य मित्येव यत्क मिति
नएजादावनवकाशाडपवासपर यते क्रियतेऽज्ञेन । संगेत्य

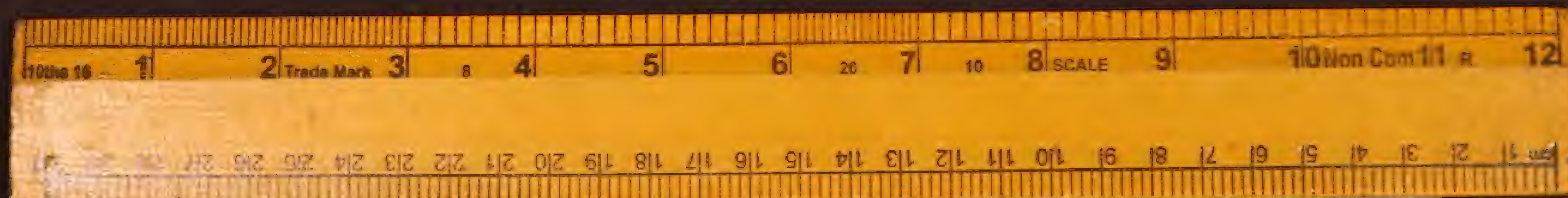
तत्का फलं चैव सत्यागः साति गोः ५ विष्टप ५ नमः ६ इति
 कोमतः । सात्विकज्ञाने । यथा षट् साधारणानामानि । इति
 सर्वभूतेषु येनैकभाव मय्य दनिचारे १ अध्यायः ॥
 सीते । अविभक्ते विभक्तेषु सिधे स्त्री सप्तमहाकुण्डलो
 तज्ञाने विद्विषात्तिकं ॥ तज्जुष्टेगविष्टेः । तल्लोय
 सात्विककर्मयथा । नियते यथा । येन तावन्तनुच यज्जो
 सगरहित मगगहेषतः कृते हे विमुचति । प्रायश्चारसि
 शुफलप्रप्तुता कर्मयत्तसा त सिध मलावुजसमापमे ॥
 त्विक मुचते । सात्विकबुद्धि इति साधवकरः । तस्याज्ञाता
 यथा । प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च सिधप्रधिका इति श्रुतावुप
 यीकायेभ्योभये । वंधेभ्यो अवतसेते सिधे । यातुप्रविष्ट
 लेचया वेति बुद्धिः सापार्थ सिधप्रधिकेतरे सेत लोहित
 सात्विकी ॥ सात्विकी धृति वगे । एतेन सिधस्य हेविधो
 यथा । ध्याययाधारयतेमनः सचिते । इति विजयरति
 प्राणेदियक्रियाः । योगेनाय तादयः ॥
 भिचारिण्या धृतिः सापार्थ सिधप्रधिका स्त्री ऊष्ट्याधि
 सात्विकी । सात्विकसुखे य भेदः । साचत्तस्याज्ञातावुप
 या । यत्तद्विषयविवरिणा अवत सेता । इति रुतिनिष्ठय
 मेः स्तोपमे । तत्तत्सात्विक हीकाये विजयरतितादयः ॥
 कं प्रोक्त सात्विकप्रसाद सीता स्त्री श्रीरामपत्नी ॥
 जे । इति तत्रैव ६ अध्यायः तज्जुल्लवतादि मोतमे प्रति
 सात्विककर्त्री कर्तृशब्दे सा शिवेनोक्तं यथा । वैशाख
 तिकाहार आहारपाहे च शुक्लपले त्वष्ट्यां सयमेन
 दृष्टयो ॥ कुरु । परेषु विजुक्तैतज्ञा
 साधारणः वि समानः सा नकीजन्मनो वृते ॥
 सायः । इत्यमरः । तद्देदिकप सतुष्टो जानकीतेन भवि
 यथायाः । स्वः । एभिः । ताकः । धृति नसंशयः ॥

एतद्वृत्तं समाप्यति कर्तव्यं सो ह्यमो यदि विद्वा सात्रवृमीसा
 द्विजोत्तम । माहात्म्ये तस्य ग यवे सिने । ऊर्ध्वान्नेदे व्रततस्या
 दिते नास्ति मे निश्चले मनः । कर्तव्येनूनता भवेत् ॥ मया
 अहंतदसलीनोः सि शुक्तस क्वापिनी याया व्रतेस्मिन्न
 इदितं नहि ॥ तस्मादेकं वदा वसीतिथिः । दिनहृयगातायो
 सितां मार्कंडेयाग्रमेः युता । त्वतस्यो ऊर्ध्व परो नरेः । प
 गत्वा मुनीन्द्रः सकले मार्कंडेयो तैर्योगेर्विनापि स्यान्नदिनेपा
 नुष्टुप्रातो ॥ सर्वेतिवेदिते पनापाने । व्रतानो नित्यसा
 तस्मे व्रतसाहाय्यमुत्तमे । विधा म्नाते कर्तव्यव्रत मुत्तमे ॥
 नेच फले तस्य स मुति स्ता यस्तुनो कुरुते मोहात् जा
 वदिष्यति ॥ मार्कण्डेयोप नकीजन्मसंभवं । व्रते सप
 दिष्टेन विधिनाचरतद्वृत्तं । य चेतद्वारे तरकेनात्रसंशयः
 याशुक्तापि ऊर्ध्वोणा व्रतस्यो तस्मिन्नहनि मूढात्मा भुक्ता
 त्ववमादरात् ॥ लप्स्यसेसक पत्रेत्त योनरः । मुने सकृमि
 कलानकामात्राव कार्या विचा संचाते सपये खादतिस्फटे
 राणा । इत्यादि मोतमप्रश्नाने नकरोतिहियः फ्रत्वा व्रताना
 तरे श्रीमार्कण्डेयउवाच ॥ ३ मुनमेवने । समहापातकीचेयः
 तायुगे उत्तराणां गते कमलि सर्वधर्मवद्विहृतः । कुरुतेयो
 नीपतौ । सर्वतुनिकरश्रेष्ठर व्रते सोपि दृष्टीदानफलेल
 नो तज्जुसमाकर । सासिप्राप भेत । महाषोडशादानानां यत्ता
 तमे विप्र माथवे माथवाश्रिये नो मुनिप्राव । प्रामोति सर्व
 नवस्यां शुक्लपलेच वासरेमग तीर्थानो प्राप्नुयात् सकलेफ
 ले शुभे ॥ सापञ्चलेच मया ले सर्वभूतदयो कृत्वा फल
 के जानकी जनकालये । या मामोति यजनः । तत्तत्प्राप्नोति
 विभूतासये देवी योगेश्वरतिरु व्रतातस्मात् नात्र कार्या वि
 त्तमा ॥ पुनश्चोमे कुरुतेतद्व चारणा ॥ अष्टम्या प्रातरु
 तं प्रोक्त मनेतक ॥ अ त्याय कृत्वा शोच सतेदितः

महानद्यो तजो वा रूपेवाप्ये वृत्तजामुत । ऊर्ध्वे पदेः पदा
तिकेपिवा । स्वात्ता ऊर्ध्वात्रि लेख्यावर्णकैः प्रतिमोरको ले
यकमि प्रातःसंध्यादिवंदनं । लोचसूक्तिकागारं सर्वतश्च
देवान् पितृंश्च संतर्प्य हविषा टावते । पर्यंकशयने सुप्ता
शीच संयतः ॥ एकश्चक्रवर्त्त च गङ्गी महामति तस्याः समी
चारी स्याद्भूमिणा यीचोगोतम । पतः सप्ता मैथिली स्तनपाणि
नवस्यां प्रातरुत्थाय दान्ता भू ती । जातकर्मकरो लेखो ज
तासमाहितः । तीर्थादौ विधि नकश्चमहीपतिः । शतानंदः ७
वत्सला कृतनित्यक्रियो नरः रोधाश्च लेखनीयः प्रयत्नतः ॥
ऊर्ध्वीत संउपे रस्य षोडशस्त श्यादिचरितं लेख्यं जानकीज
ममंदितं । अष्टसंभयुतं वापि न संभव ॥ यथाशक्ति हलेक
चतुस्संभ मथापिवा । तोरणैः स्थात कांचने किल गोतम
सहितं ऊर्ध्वादिता नवरंशोभितं राजते चैत्रममले स्वर्णसिंहा
हारेषु शोखचक्रादिपताका सने तथा । ऊर्ध्वात्रासमये
भिर्भुजैस्तथा । अलेऊर्ध्वात्थ कुंभे र्णपात्रावृते मुनि । त
तिलेभ स्यापयेत कलसान् नम्येपंचरत्नादि तीर्थेषु नि
मुभान् । मुहतेतुलराशीषु र्णपात्रैरलंकृतान् । मथेत्तुं ऊ
र्ध्वातचतुर्हस्तप्रमाणतः । हस्त यादिमलाचार मरतेसो गदास
मात्रोच्छितेरम्पचतुस्सं सदाम नैः अंतरीयात्ररीयेषु पेचपा
ने ॥ पलहयुमितां ऊर्ध्वात् जा शदिभिर्हृती । श्रीफलादिभिः
नकीप्रतिमा शुभो । कांचनी भर्त्ता गंधमात्पात्रलेपने ।
मथवाशक्त्वा ऊर्ध्वादेकपला वृणुयादे विधानेन ततः षोडश
मिता । तदहं न तदहं न ऊर्ध्वा कृत्विजः विद्यावतः सदाचारान्
ल्लङ्घ्याचतुर्भुजा वित्तपाक छेवाभक्तिसंयुतः ॥ मथेदे
मकुत्तैव राजती मपिकारयेत् श्री समालेख्याविचित्रैर्वनकै
ओडवंशीपेत्रली वा हृन्मयी स्ततः ॥ पद्म मष्टदलेतत्रा

पयेत कलसंततः ॥ रत्नसिंहा तदितः नद्योदौ विमलेस्वात्ता
सने रस्य संस्थाप्य विजितेन्द्रियः नित्यकर्म विधाय च । ततस्तु
तत्राधिवासने ऊर्ध्वादमुत्तारण प्रथमे यामे नित्यएजाविधि
एवकं । प्रतिमायां विधानेन व्रती । कृत्वा द्वितीयप्रहरे गी
देवी मावाहयेत्ततः ॥ तवाद्यप्रःसरं । मथ्याक्रमसम
प्राणनायस्य मूलेन विरेका येभक्त्वा ऊर्ध्वादेकाग्रचेतसा
प्रेरा चेतसा । मूलेमंत्रस्य जन आसने उपविष्टपादौ मूलेवि
कं मुनिं नित्यस्य मूहेनि ॥ मुनि तस्य सुवेवत् । चतुरस्रचष
ल्लङ्घ्यगयत्री सीतादेवीरुदि ट्कोणोविकोणचतुरस्ततः
यसेत् । तामोतुविन्यसेद्भुजान् कृत्वा मंडल माधारे तत्रसं
लक्ष्मीवीजे सविंडकं ॥ पादयो न्यसेत्तवित । मूलेन शोखेसं
श्रुनमः शक्त्य ततोविन्यस्य मंत्रं स्थाप्यजल मासिच्यनिर्मले
वित । श्री श्री मित्यादिभि चिन्मयं तत्रसंविन्य तीर्थमेक
वीजे दीर्घषट्सरसंयुतैः ॥ शमुद्रया ॥ आकृष्यमूलमे
कृत्वा करषडङ्गेषु न्यासंथाये शेषसप्तवाराभिसेवितैः । जलेः
तततो व्रती ॥ चतुर्भुजां सुव सेशोदयेद्विहान्तामयी एजने
र्णभोरमालोकनतत्परां ॥ चित्ता । पात्राणि ताम्रहोमादि
श्रीराचवाचितो सीतांचितयेह निर्मितानि ततो मुने । पाद्या
दिसर्वदा ॥ इति ध्यात्वासमुच्चा र्चप्रदनार्थं च मधुपर्कार्थमेव च
य मूलमंत्रं कृत्वा जलिः ॥ तथेवाचमनीयार्थं मेवमासाद
सविंडकमलावीजे एवमुच्चार्य येतकमात् । एकस्मिन्नथवा
गोतमी । सीताये इति पश्चात् पात्रे पाद्यादीनि प्रकल्पयेत् ॥
समः शब्देवेदेत् किल । संपूज्य पात्राणीत्यसमासाद्य ततोः
प्रतिमोरात्रो कृत्वेवमथिवासने । तयोरासाचरेत् । पुष्पांजलिं
ब्रह्मचारी भूमिणा यी तस्यां रात्रौ समादाय ध्यायेद्दे प्रतिमारा
भवेद्भुती ॥ तस्यां नवस्यां वि ताः शोखचक्र गदा पद्माद्याश्च
थिवत् कृत्वा शोच म यतींचतुर्भुजैः । महामते स्तथा

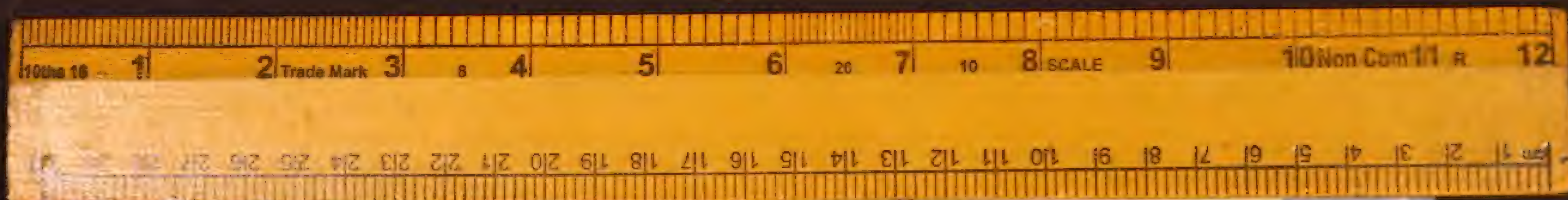

प्राप्तो जनकस्य महात्मनः । पर्वं ततो दद्यात् सीतादेवविधा
 हलचालनतः साक्षादाविर्भूता नतः । कस्तूरी कुसुमोपेतैः कर्ण
 स्वतः श्रिये । सीता देवी रुदि गुरुचेदनैः । प्रतिमोपजयेत्
 ध्यात्वा मूलमंत्रेण मंत्रवित् । कृपा ततः पुष्पैः सुकालिकैः ।
 पुष्पोजलित्रये देवीप्रतिमामुद्दिनि सगंधैः कर्दमेनेति मंत्रेण कि
 लिपेत् । हिरण्यवर्णा मंत्रेण लोकोत्तम । अक्षयेतुलसी
 देवी मावाहयेत्ततः । आवा पत्रैः कोमलैर्मञ्जरीयुतैः । प्रति
 हनादिमुद्राणा मष्टकैः प्र मो मूलमंत्रेण शतमद्योत्रे
 दर्शयेत् । तामावाहय ३२ जपेत् ॥ ततः संप्रजयेद्विद्वान्
 कोमंत्रो देव्यामनेमुने । अथ राजाने जनकं व्रती ॥ जनकं
 पूर्णामर्चदाने पांचकासोमि व्रती ॥ जनकपूजामंत्रः ॥
 मंत्रतः । चेद्रुप्रभेति मंत्रेण देवीपद्मालयासाक्षादवतीर्णा
 यादाचमनीयकं । आदित्यव यदालये । मिथिलापतये तस्मै
 णं ३२ तैः मंत्रः पंचास्तेभवे जनकायनमोनमः ॥ महामतिपू
 त । आणायसेति मंत्रेण पय जामंत्रः । श्रीसीताजननीमात
 सास्त्रापयेत्ततः । दधिकावुस्त र्महिषीजनकस्य च । पूजागृहा
 तोरभाचूतेन हृतवत्युत । मय एमदुर्ज्ञा महामति नमोःस्तुते ॥
 कोतेति श्रुचयासितयामुने । श्रुतानेदपुनर्मंत्रः ॥
 साउयवसमंत्रेण ततस्तीर्थ निधाने सर्वविद्याने विद्वत्क
 बुभिः कृमात् उपेत मामिति प्रो लभषणः । जनकस्य पुरोधात्
 क्तः सीतायास्त्रपने मनुः । स्वर्ण श्रुतानेदायतेनमः ॥
 सिंहासने रश्मे प्रतिमो स्थाप हलएजनमंत्रः । जीवयस्पाविते
 येद्वती । वासोभिः सुतपिया विश्वचालयनवसुधातले । प्रादु
 सेति एजयेद्विमलोत्तमैः । रा भावयसे सीता सीर तुभ्यंनमोः
 त्यहारा मितिभवदाने गंधा स्तुते ॥ सभगापूजनमंत्रः ॥
 दिकस्य त्व । मनसः काममि त्वयेवोत्पादितं सर्वजगदेत
 त्याहुर्मंत्र माभरणादिके मय चराचरे । त्वमेवास्मि म.

हामायामुनीनामपि मोहिनी युते । आरुतीनां ततः पश्चा
 त्वयायनाहेम लोकाः श्रीसीता मुनेर्कृपात् प्रदत्तिणा । पुनः
 वलभापरा वंदनीयासि देवा पुष्पोजलित्दद्यात् सीतामर्दं
 ना सभरो तोनमामहे ॥ त निभक्तिः । आदाय तुलसी
 तोः छदलमथस्या जायाद्याभ पत्रं पुष्पयतकिंचिदेववा ॥
 क्तितः कृमात् । संप्रजयेद्विद्वद्वा सीतोच्चिपंकजाद्रुत्या तदाका
 त्मा गंध पुष्पाक्षतादिभिः ॥ रेविभावयत् । इति नम्रशिरा
 वहिर्मंडलवर्तिन्यः षोडशान्या भूत्वा रोपयेत्ततः समुद्दिनि ।
 स्त देवताः । अनिमग्नभिधाः ततः सीतापदोभोजद्वयसम्पू
 पूजावहिः सर्वा ऋच स्ततः ॥ ष्य मेराले । करोजलिपुटे
 संप्रज्यावरणान्येव मुखदेव्या बद्धा प्रार्थयेत्तमवलुभो भ
 स्ततोव्रती ॥ दर्शाने गुरुलै क्त्वापरमया ब्रह्मनताभिः को
 दद्याद्द्वयमापः स्वतेविभिः ॥ मलशक्तिभिः । उरंतसेस्वरस
 दीपंतसाज्यवतीभिर्गर्दपुष्करि मुद्गमयं सीतेशरणापारणा
 णामिति नैवेद्यं हृतपक्वान्ना गतेत्वा । उदायस्त्यामुकुते म
 नानाव्यंजन संयुतैः ॥ प्रदद्या येतद्वतं ततो देवि मयिप्रसीद
 तपायसाधे रणार्द्रापः करिणा संप्रार्थजानकीमेवंदंडवत्प्र
 मिति । राक्षसे च गडलदुकानम एसेतपुनः । पुष्पोजलिपुनई
 हामये निवेदयेत् । तौतुलंच त्वा स्तवीतपरमेश्वरी ॥ नी
 ततोदद्यात्कर्पूरगंधैः सुसंयुते लनीरजदलायतेनराणां को
 संगतासिद्धये देवायथाशक्ति शलेशभुजसावलंतुतो । साव
 चदत्तिणा । सीराजयेत्ततो देवी रागहरिमेव मीलती भावयेम
 प्रणामेजदनंतरे । तामाहूयच नसिरामवलुभो । मेदंहेसगति
 मंत्रेण पुष्पोजलिसंघर्षयेत् ॥ गांच कुपंतीकामकातिपरि
 मूलन हारयेत् विप्रैरहोत्तरस भूतचंद्रिको । ताउकारिसह
 हस्तकं । अष्टोत्तरश्रुतं वा प्रेमविमग्ना भावये मनसि रा
 पिपायसं शकरो । मवलुभो ॥ कुंतलालककक

पोलमाननो राजवक्रगसथा देवी जीतवाद्यादिभिः श्रेणी ।
 समुत्ति । वाससा पिदयती राशे जागरणेः सर्वे तारादि
 क्रियाकृतो भावये मनसि रा मप्रवाहयेत् ॥ ततः प्रातर्ह
 मवलभो । काय वायनसगीः शम्पोच एवीकविधिनादि
 पतिर्वाधात् स्वप्न जाग्रतिपुरा न प्रतिमो एजयितादावाच
 चवेचरः । शिवविधिं विभिरं वि एजयेततः । तस्मै सोप
 वेदितो भावये मनसि रामव स्फुरादयात् सवत्सोर्गोपय
 लभो । भक्त्येकाग्र्यं प्रकृतेः सिनी । दक्षिणोच यथाशक्ति
 एरांच चित्रे भृशलोक्तनमस्तु ततः एरां कृतिचरेत् ॥ एरां
 तोच । भवायुवक्रिवननाकसे कृतिविधानेन कृत्वाच प्रतिमा
 हिता विभावये चेतसि रामव दिक् । सीतायाः प्रीतये दद्यात्
 लभो । इन्द्र रुद्र धनदानुपाल मंडपादि विस्त्रयच । सीताप्री
 कैः सदिमानगाणमास्थितैर्हि तिवाचयीत ब्राह्मणाचार्यभा
 वि । पुष्पवर्ष मनुसेस्तुतशीलो धितैः । अयोभ्योपि यथाशक्त्वा
 भावये मनसि रामवलभो । भूयसी दक्षिणो ददेत् । अति
 भ्येयमान ममरेश्व सुद्रपोवा थिभ्योः ब्रह्मन्च कर्तव्यं तद्दिने
 मयामतनुनिर्जितहेमा फल किल । संतोष्य सकलान् लो
 नीरजविभावरानना भावयेम कान् ऊढुबसहितोव्रती ॥
 नसि रामवलभो । संचये हि विधिना पारणं कुर्यात्तमभि
 विसदा विमानगैर्विस्मयाकृ शायीच मानवः । तस्यापरि
 लमनोभिरीक्षितो । तेजसापि दाप्रीता सीता स्याज्जपेशयः
 दधती सदादिशो भावये मनसि यद्गृहे नित्यएज्यास्यात् प्रति
 रामवलभो ॥ एतदष्टक म मा तत्र गौतम ॥
 निवृहानिकृयः पठेदथ शृणो तस्या मेवोतसर्वं कुर्याज्ज्ञान
 तहर्षुषे । अंतरापरादिता न क्वाः एजनादिवे । नित्य ए
 मेथिली तस्य भक्ति सतला ज्ञान यस्य स्यात् सीतायाः
 प्रयच्छति । स्तुतेत्ये जानकी प्रतिमायदा । पालशामिनी

यांसकुप्यात्सीतोतसर्ववृथः ॥ त्वं जानकीजन्मसंभवं । व्रतेच
 लस्मीतारायोगेयस्मात्तस्योसेव व्रतमाहात्म्यं विधानं प्रकृत्यो
 सतः सदा । एवीकविधिनासीत दिते । जगाद सकले व्यक्तमा
 नवस्था उत्सवे दिज ॥ कंडेयो मुनीश्वरः । इत्यादि
 एजां ऊचीत वैतस्याः सर्वोपे श्रीभविष्यपुराणे श्रीसीता
 चास्तनादिभिः । तथेत तेनैव नवमीव्रतमाहात्म्यं समाप्तं ॥
 तस्मिन् जानकी रचुनेदना । सारं क्ली आत्मनो गुणवि
 इत्यं निगदिते सर्वजानकीज शेषः । इति नैयायिकाः । मन
 मनोव्रतं । ऊर्वेतीन्द्रादयः स सोयर्मः । इति वैदंतिकाः । त
 र्वं व्रत मेतदुत्तमे ॥ गंधर्वाः हेदिकपर्यायाः । शिखाता १
 किन्नरा यक्षा गुह्यकाः सिद्ध शतरा १ शतपेता ३ शिल्पः ४
 चारणाः । नागाश्च मुनयश्चा स्मरकं ५ श्रेष्ठं ६ मयः ७
 पि प्रकुर्वेति व्रतेदिज । यः कृ सुगं ८ सुदिने ९ शृषे १
 र्याद्रतमेतदि जानकीजन्मस पुने ११ शरमे १२ भेषजे १३
 भवं । सलभेत सकले व्रतान् जलाये १४ स्थाने १५ सुत्रे
 एष्टीयात्राफले किल । तथा १६ श्रेवं १७ शिवे १८ शो १९
 षोडशादानानो फले प्राप्नोति के २० इति विंशति सारवता
 मानवः । अथमेयादियज्ञानेती मानि । इति वेदनिर्वाणे ३ अ
 र्यानामपि गौतम । अत्युग्रतप थ्यायः । विविधसारे यथा ।
 सांवापि वेदोक्तायुश्च विदति ग्रन्थासादमतेयत्र दुःखोतेच
 गौतमेदे व्रते तस्मादवश्यं कुरु नियच्छति यत्तद्वे विषमिदुप
 भक्तिः ॥ नैदेवत्तंसमर्था रिणामेः सुतोपमं । तत्सर्वं
 स्त फणीद्र चतुराननाः ॥ सात्विकं श्रेष्ठमात्मबुद्धिप्रसा
 कृताद्रतोत्तमादस्मादीशायुः प्रा दजे । विषयेदियसेयोगात्
 नवानहं । व्रतानो नित्य माच्चा यत्तद्वेः सुतोपमं । परिणा
 तेभक्तिदेऊर्वतांसतो ॥ मेविषमिवतत्सर्वं राजसेसर
 सूतउवाच । मुनये गौतमाये ते २ ॥ यद्वे चानुबंयेच ।

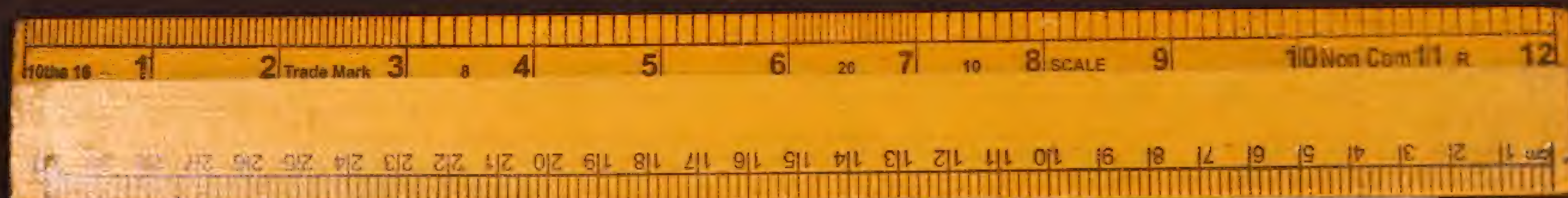
सुतमोहन मात्मनः ॥ निद्रा जलनयः सुतः सुतः ३३ः सिय
 लस्यप्रमादोत्पे तन्नामसमुदा स्तमी । आऊर्द्धितरे सर्वेऽस्या
 हते ॥ ३ ॥ इति श्रीभगवद्गी सुमरः । श्रीमात्मजायाः ति
 ताया १८ अध्यायः ॥ यो वर्तमाना उदितरमाऊः ॥
 सुग्रीवी स्त्री ताम्रागर्वजाता यथा । आत्मजा । तनया । सु
 कृष्णपङ्कजिता । यथा । षट्स नोः प्रत्ययान्तरभावात् । ति
 तास्त महासत्वा स्तायाः प या मपि सुत रेव । सुता ।
 विकीर्तिताः सुकीर्षणीचभा पुत्रा । स्वायं के केः कस्त ३
 सीचसुग्रीवीपुचिष्टिका । ति क्रस्तवे हेव सुतपुत्रेता
 इतिगारुडे ६ अध्यायः ॥ दिना विभाषया श्रुत । इति
 इये कृष्णपपत्नीति पराश्रमा पुत्रिका पुत्रकाच । प्रोनादि
 लिखिता ॥ ॥ पाठात् पुत्रीच । माभेवीः ७
 सुतः पुं पुत्रः । एतयोर्द्युतप वि सीतेति मरुनादके ।
 त्रि र्यथा । सुते सुतः कर्मणि इति तद्दीकायोभरतः ॥
 क्रः । पुतो नरकभेदात् वा सुदर्शनः पुं विस्वचक्रं । वैल
 यते इति पुत्रः । पुत्राश्चानर कोगेतचिन्ताधारविधि र्यथा
 कायस्मात् पितरं शयतेसुतः ब्रह्माण्डे । कृता यातमयीषु
 तस्मात् पुत्रइति एवातः स्व को तनुं चक्रा
 यमेव सयेयुवेति स्मृतिः ॥ दितिक्रिता भूप धारयेहेसको
 किम्वा पुनाति माता पितरा नरः । नारदीयपंचरात्रे । हाद
 विति शसमिति ३ निपाता पारत षट्कोणं वलययसं
 त क्रस्तवे पुत्रः । पुत्रो हित मुते । हरेः सदृशेन तन्प्रधारये
 कारः एकतकारश्च इत्यमरदी न्निदिवत्तणः । इति श्रीहरिभ
 काया भरतः ॥ ७१७ पुत्र क्रिविलासे १५ विलासः ॥
 शब्दे एतद्दीकाया लेखना अन्यत् समुद्राशब्दे दृष्टये ॥
 भावोदत्र लिखिता ॥ श्रीमंदिरपविदेयतच्चक्रप्रमा
 सुता स्त्री पुत्रायथा । आत्म ए यथा । विस्वहंसलचक्रं

विभागेनाथ कारयेत् । हारि पिनीध्यायेत् धुजर्षणचला
 प्रादङ्गुलं जेष्टं कनिष्ठं तद्वत् नना । ततो मंडपमध्येतस्ता
 नितः । प्रतिमादृष्टभागेन का प्यष्टज्ज यथाविधि । एवौक्ते
 र्येदा सदृशेन । लोहजे प्रोल नविधानेन होमे ऊंउषकारये
 जे वापि कारयेच्चिह्नपूर्वकं । त । ततः प्रभातसमये मूर्तिपेः
 अष्टारे हादृशारे वामध्ये म सहदेशिकः ॥ मूर्तिपः आ
 तिसमन्विते । तारसिंहेन रो चार्थः । कलसे स्तण्णक
 द्रेण विमृश्येण वापनः ॥ लेन्यस्तारत्नानिपंचच । स्याप
 इत्यादि ॥ अधिष्ठास्य विधा येचक्रमंत्रेण स्वाणचक्रमथ
 नेन चक्रंदंडे धुजे तथा ॥ स्ततः । पारदेन तसेप्रायनेत्र
 देववतसकलं कृत्वा मण्डप पदेनस्थापयेत् ततोनिवेशये
 स्तपनादिकं । नेत्रात्मीलनके चक्रं हादृशारे सदृशेन उर्ति
 कृत्वाएवौक्ते सर्वं साचरेत् । अ रीत्तेसुरैर्देवैर्ब्रह्मकिष्कलिं
 धिवासयेत् विधिनाश्राण्या गके तन्मध्येचितयेदेवेदमि
 प्राप्य देशिकः । ततः सहस्रशी हेदेत्यनिर्दले । स्फुरतः सोदा
 र्येति सूक्तचक्रैर्यसेदुधुः । तथा मिनीजिकं ज्वलज्जलनकेषा
 मोदर्शने मंत्रं मनस्तत्तेनिवेश रे दीप्ताकनयने चंद्रकोटिभा
 येत् ॥ मनोःतुष्टयेणस्येव स स्तरदेशिण ॥ तप्रस्यतपनी
 जीवकरांस्तरे ॥ आरेषुम यस्य सदृशंपरुषानने । सर्वद
 तयोन्मस्याः केशवाद्याः सुरोत्त हरंदेवे इष्टोत्तं देवदानवेः ॥
 माः ॥ नाभ्यस्तप्रतिनेमीषु न सर्ववर्णांतरीजेनचतुर्दशयुते
 सेनान्निदेशिकः ॥ नार नच । विंडनालेकृतेनाहोप्राण
 सिंहेविमृश्य मत्तमध्ये निवे वेनमुतेनच । अंतैप्रणतियुक्ते
 शयेत् । सकलविमसेदंडे न स्थापयेदुष्टनाशने । इति श्री
 आत्माने सजीवकं । विष्कले हरिभक्तिविलासे १६ विला
 परमात्मानं धुजीध्याययसे सः ॥ चक्रमंत्रो यथा ओनमा
 हरि । तच्छक्तिद्या । भगवते सदृशनायनिर्माणे

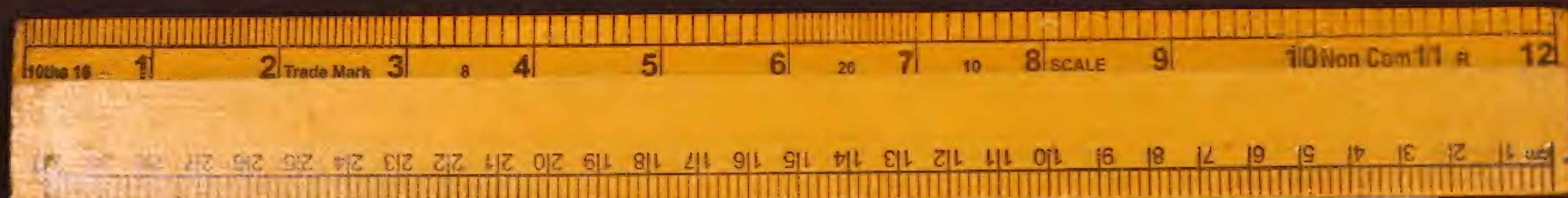
तसकलविप्रयुजायभगवत्ता मेधसनिष्ठा सन्मयांच सवि
रायणकरामोरुहस्यशंडले टे। मेधादिभिश्च महिषैः कुसरा
लिताय। पयोदिवेसहस्राच रेशु गंडकैः। ह्योगेमीनेश्च
काशजसदृशन यत्तभागे प्रशु काणैः पक्षिभिर्वलिभिर्मुने॥
ह्यस्व एजोचेव नमोनमः। ३ वेदोक्तानि च देवैव उपचारा
ति चतुर्वेव १५ विनासः॥ णि षोडश। धत्वाच कवचे
सुडश्चुरं वि अतिउःखेनात्त ध्यात्वा संसृज्य विधानतः॥
राणीये। यथा। सुडश्चुरामि राजा कुला परीहारेवरं प्राप
मोमने योगचर्या मनात्मनः यथेप्सिते। सुक्तिं संप्राप वैश्व
यथाजसा प्रमानसिधेत न श्रु ससृज्यचसविनटे। तेषा
मेवद्वंजसाच्युत। इति श्रीभा व राजा वैश्वश्च साप्रनेत्रः
गवते ॥ स्कंधे १५ अध्यायः पदोजलिः। विसमर्ज स
सुमंगला स्त्री कामाख्यादे एममीतो गभीरे निर्मलेजले
शीघ्रनदीविशेषः। यथा। नदी द्दामयी स्रामयी द्दहाजल
सुमंगलानाम हिमपर्वतनिर्ग योता नराधिपः॥ रुद्रोदतव
ता। पूर्वस्या मणिक्कटस्य सदा वेषश्च ततः स्थानांतरं ययो
सुवति प्रोभना। मणिक्कटं सत्का देहं च वैश्वश्च पक्षरे उ
समारुह्य यस्तोपपत्तिवेनदी कुरंतपः। कुला जगाम गो
स गंगास्तानजं प्राणमवाप्य लोकं उगीदवीवरेण च। रा
विदिवं व्रजेत। इति कालिका जाययो स्वराजं च एजेनि
पराणे १५ अध्यायः॥ कंटकवली। भोगेच बुभुजेभू
सुरथः ३ चंद्रवेणीयचैत्रा पः षष्टिवर्षसहस्रकं भाव्यं
जपुः। स च सारोचिसमन्त स्वराजं सैन्यस्य पुत्रे सकाल
नारे कोलाप्रयाधिपतिः। ते योगतः। मनु रंभूव सावर्णि
नादे। एषिद्यो उगीपजाकु स्तत्वाच पक्षरे तपः। इति
ता। यथा। कालातरेपजिता सवेवर्ते प्रकृतिविडे ५५ अ
सा सुरेयेन महात्मना। राजा ध्यायः। विस्तारस्त उगी

प्रादे द्रष्टव्यः॥ जंचा मेचकपातकीकाकमे
सुरा स्त्री मघे। सोशमणियजे चिका। कोषातकी चोपके।
पि तत्पाननिषेधो यथा। य कालज्ञीतकः षष्टिमथुके
द्वाणभक्तो विहितः सुरायास्त तिकत्यतरुः। अतपवरिवेशे
या पशो रालभने नहिंसा। यषसानुषको यत्तो साउधे
एवंववायः प्रतयानरते। अमेवि रेव साधते। अयतो येन
शुद्धे नविडः स्वयं ॥ इति देवेहि महिषैः प्रतिहस्यते।
श्रीभागवते ॥ स्कंधे ५ ॥ मंत्राग्नैः सुविहिते रोषधे
अध्यायः॥ यस्मात् सुरायाद्वा श्रुव योजितेः। यत्नेतवा
णभक्तः अतच्चाणे सपव विहि उरुलेन देवमप्यनुलोम्यते
तः नपाने तथा पशोरपि आ इत्यनुचरान् प्रतिकेसवाके
लभन मेव विहिते ननुहिंसा इति ज्योतिस्तत्तं॥
अतो न यथेष्टभक्तान् भवतुहे स्तंका स्त्री शब्दवती रत्न
मर्थः। अवायोपि प्रजयानि मयीसाला। यथा। तमव्रवी
मित्रभूतयानतरते। अतो म त्तीयमाणे महात्मावरे तवे
नारयकादिनश्मे विप्रहं स हायदामि भयः। तयेवना
धर्म न विडरिति॥ इति स्नाभवितायमग्निः संकोचेमा
तहीकायं श्रीधरस्ता मनेकरुपा गृहाण। इतिको
मी॥ सति काशुहं स्त्री प्रसवागारं। पविषदि प्रशुमावली। संकोश
प्रसवातस्वें तत्तंस्कार माह दृवती इत्तमयी साला इमा
साख्यायनगृह्ये काकादन्यामे मनेवरुपा विचित्रो गृहाणस्त्री
चकपातक्यावृहत्याः कोषात मातं कर्ममयी गृहाण। अ
क्याः कालज्ञीतस्य मलानि त्वादपि कर्मविज्ञान मनेक
ेषवयिता उपलेपयेदेशं य हेतुत्वात् स्त्रीकृदित्यर्थः॥
मित् प्रजायते रत्नसा मपह इत्यादिशंकरभाष्ये॥
तै इति। काकादमी काक सेवती स्त्री पुष्पविशेषः॥

सेउती इतिभाषा । ततपया ला । वेगे पारयितुंतासो नविदे
यगुणाः । एतपती तरुणुता तिसखे कचित् । शिरः शिथिल
कर्णिकाचारुकेसरा । मराऊ ता तस्या मुखेतालुच सुषति
मारीगंधाच्छा लक्ष्मणाति मर्द्धा जेभाप्रलापशु तपता
मंजला । शतपती हिमालया चातिमात्रतः । भैरवभोजेयु पे
ग्राहिणीशुक्रला लघुः । दोष येष्टन तस्मिन्लभतेसदा ॥
उयास्त्रिदंता तित्ता कही संधारणाच्छरीरस्य ताश्रापः
चपाचनी । इतिभावप्रकाशः । सोमसेहिताः । ततः सोमस
सामराजी स्त्रीषड्वरच्छंदो यात स्त्रीणां सोमरोराइति
विशेषः । यथा । हरे सोमवा स्मृतः ॥ अथ सोमरोरास्य
जीसमा ते यशः श्रीजग चिकित्सा । कदलीनोफले
मंडलस्य छिनत्तयकारे । ३ पकं धात्रीफलसे मथु ॥ श
तिच्छंदोमंजरी । चंद्रश्रेणीच कंगसहिते एवदेत सोमथा
सोमरोराः ३ स्त्रीरोगविशे रणमुत्रमे ॥ १ ॥ सावर्चणीस
षः । यथा । अथ सोमरोरा मथुकं विदारी मथुशर्करां प
धिकारः । तत्र सोमरोरास्य यसापाययेतप्रातः सोमथारण
निदातएविकोसंप्राप्तिमाह मुत्रमे ॥ २ ॥ स एव सुरुजः
स्त्रीणामतिप्रसेगेनपेका सोमस्ववन्मूत्रेण चेन्मुक्तः । त
च्चापिश्रमादपि । अतिसारक त्रैलापत्रचरणेन पाययेत्तुरुणी
योगाहा गरयोगाज्ञयेवच सुरा ३ ॥ जलेनामलकीवी
श्रापः सर्वशरीरस्याः सुभ्यति जकल्कसमथुशर्करे । पिवेदि
प्रसवेतिव । तस्यास्ताः प्रमु नत्रयेणेव सेतप्रदरनाशने ध
ताः स्थानान्मृशमार्गज्जंतिदि तकोदनाहारता सप्रवेताग
अथतस्य लक्षणमाह ॥ केशरे । यदे तकेणसेपिछे
प्रसत्रा विमला शीतानिर्गंधा तप्रदरनाशने ५ ॥
नीरुजः सिताः । सवेतिचाति तत्रैवमृशतीसारस्यलक्षणं
मात्रताः सानशक्ताति उर्ध्व किंसांचाह । सोमरोराचिरे

जाते यदा मूत्र मतिस्वेत । रमो । फुला श्रुतधियः प्रभो
मृशतिसार ते प्राऊ वेलविधुस भक्ति कुर्वतुनिशुता । श्राय्याव
नेपरं । तालकंदेच खर्जूरं म तैत्तपः कश्चिदासीहर्मभूतोवरः
युकंच विदारिका । सिताम चित्रवर्मेतिविद्यातोयमेराजो
धुपुता एवदेत मृशतीसार उरात्मनो ॥ सोमकुलः सप
नाशने १ चक्रमर्दकमलेत लीपु पुत्रमेकं नलव्यावात । चि
सेपिछे तंडुलावुना ॥ रेण प्राथितो लेभेकन्यामे
प्रभातसमये पीते जलप्रद कोमनोदरो ॥ सपकदाजा
नाशने २ इति सोमरोरोमृज तकलक्षणज्ञानरुय सर्वान्
तिसाराधिकारः ॥ इतिभा हिस्राव्यवर्मान् । कुतहेलेना
वप्रकाशः ॥ पिनविष्टचेताः पप्रच्छतस्याज
सोमवारव्रते स्त्री प्रतिसोम नने विचारं ॥ अथतेप्रावद
वरोपवासएवैकसायंकाल तकोपि वक्रज्ञो हिजसतमः
कर्तव्यशिवदुर्गाएजात्रपवत एकासीमेतिनी मान्याकन्या
विशेषः । तद्विराण यथा । सो तव महीपते । अथान्यापि
मवारेविशेषेण प्रदेशादिग हिजः प्राह येयवानविशं
णे मुते । केवले वापियेऊ कितः । एषाचतदंशो वर्षवे
मुः सोमवारे शिवार्चनं ॥ थवे प्रतिपतस्मति । इत्या
नतेषां विद्यते किंचिदिहा कार्पवचस्तस्य वज्रनिघातनि
मूत्रचतलेभं । उपोषितः शु घुरे । मुरुतमभवदाजा चिंता
चिर्भुत्वा सोमवारे जितेदियः याकुलेमानसः । सापिसीमेति
वेदिके लौकिके वापि विधि नीवालाक्रमेणगतशेषावा वै
वतएजयेच्छिवे । ब्रह्मचारी थयमात्मनोभाविषाणुप्रावस
गृहस्थावा कन्यावापि सभहे एवीमुखात् । परंनिवेद मायत्रा
का ॥ विभर्त्ता वासेएज ल तदाकार्य सुचिस्मिता । यात
भने वरमीप्सिते ॥ तत्राहंक वल्कामुनेः पत्नीमेनेपीपय्यच्छ
यापिष्ठासि कथो श्रात्रमनो त । मात सज्जराणोभोजे प्रपत्रा

भयाङ्गला सौभाग्यवर्द्धने कर्म शिवपूजाप्रभावेण तद्विधासि
मम संप्रित्तु महसि ॥ महद्वयं ॥ इत्यं सिमेतिनीस
इतिप्रपन्नो नृपतेः कन्यामाहमु
नेः सती । शरणं ब्रज तन्नेति
पर्वती शिवसेयुता । सोमवारे
शिवेगोरी एजयस्त समाहि
ता उपोषिता वा सुस्नातावि
रजोवरधारिणी यतवाङ्नि
म्रुलमतिः पूजोक्ततायथोचि
ते । ब्राह्मणान् भोजयित्वाच
शिवेसम्पत् प्रसादय । पापन
योभिषेकेण साप्राज्ञोपीठ
एजनात् । सौभाग्यमाविले
सौख्यं गंधमाल्याक्षताञ्जना
त् । उपदानेन सौगंध्यं कौलिदी
पप्रदानतः । नैवेद्येन महाभो
गीलक्ष्मीस्तारुलदानतः ॥
धर्मार्थकाममोक्षाणामेवमस्मा
दः प्रसाधने । प्रष्टुं श्रुत्यादिमि
हीनो जप एतद्विधाधनं । हो
मेन सर्वकामानो समृद्धिरपि
जायते । सर्वेषामेव देवानोत्तुष्टि
ब्राह्मणभोजनात् । इत्यं सारा
धयशिवं सोमवारे शिवामपि
प्राप्ता विधाद्विब्रूमिहः खेतिवा
नविहस्यसे । होरातजोरेप्रप
त्रापि महाकैशभयानके ॥

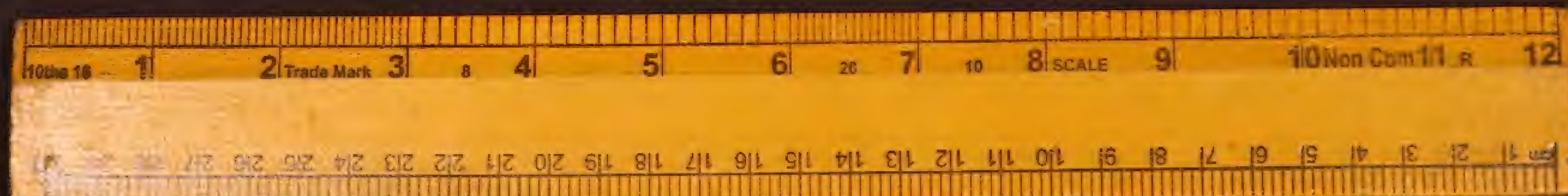
पदेभिषिक्तस्तु देवानो ब्रह्म स्तोता वि स्तवकर्ता । तद्देदिक
नास्त्ये । इति सेवतसरेकोसु पर्यायाः । रेमः १ जरिता २
दीधतब्रह्मपराणवचने ॥ कारुः ३ नदः ४ स्तासुः ५
स्तान्दे ली स्तंदपराणायुषा कीरिः ६ गेः ७ सूरिः ८ नादः
वराहेच तथा स्तान्दे वामने ९ छंदः १० स्तप ११ रुद्रः १२
कर्मसेतके । इत्यादि नारदीय रूपानुः १३ इति त्रयोदशस्तो
पराणो । अस्म विवरणे परिशि तनामानि । इति वेदनिचंदो
ष्टे उराणशब्दे दृष्ट्ये ॥ ३ अथायः ॥
स्तिमितः वि अवेचलः आर्द्रः स्तोमः ५ सामावयवविशेषः
यथा स्तिमितोऽवेचलादयोः सत गीतालापप्रमाणतरः ॥
इति मेदिनी । एवं मस्य वेच सच त्रयोदशविधो यथा । अ
लाथो प्रमालिखितः ॥ यं वावलोको हाउकारो १ वा
स्तनः २ चोरः । तद्देदिकय युहोइकारः २ अन्तसा अय
र्यायाः । तपुः १ तक्का २ रि कारः ३ आन्नेहकारो ४ अग्नि
भा ३ रिपुः ४ रिक्का ५ विहायाः रीकार ५ आदित्य दुकारः ६
६ तापुः ७ तस्करः ८ वनर्गः ९ निहव एकारो ७ विद्येदेवाग्ने
ऊरश्चित १० मुषीवान् ११ मलि होइकारः ८ प्रजापतिर्हिक्का
लुचः १२ प्रचशसः १३ रुकः १४ २ः १५ प्राणः स्तरो १६ अग्नी
इति चतुर्दशोक्तननामानि । ११ वाग्विराड् निरुक्त १२ स्त
इति वेदनिचंदो ३ अथायः । योदशस्तोमः सेचरो ऊका
देवायानिवेद्यानादिभोक्ता ॥ २ः १३ इत्यं स्तोवादेहे योवा
यथा । इष्टानभोगान् दिवो चो दोहोऽन्नवानन्नादोभव
देवादास्येते यज्ञभाविताः । तिय पत्ता मेवे साप्रा उप
तै ईज्ञानप्रदायेभ्यो धुंके स्तो निषदं वेदोपनिषदं वेद
नपवसः ॥ इति श्रीभ इति स्तोत्राणां पविषद्वासा
गवज्जीतायो ३ अथायः ११ णप्रथमप्रपाठकः समाप्तः ॥
श्लोकः ॥ अस्मभावे । भक्तिविषयोप

सुनेसावायवसेवधमिरतः सा
मावयवतस्तोत्रात्तरविषया
एवपासनांतरागिसंहतायुपदि
पुतेने सुनेतरं सामावयवसेवध
ताविषयादयवावायमेव लो
को हाउकारः स्तोत्रो २५००
साविप्रसिद्ध २५०० वैरयंतर
मित्यस्मात् सवधसामान्या
हाउकारः स्तोत्रो २५०० लोक
इत्येव युपासीत ॥ वायु ही
इकारो वासदेवोसामनि हा
इकारः प्रसिद्धो वायुपुसवे
यश्चवासदेवसामाप्रोयोनि
रित्यस्मात् सामान्याहाउकार
वायुट्टेषापासीत ॥ चंद्रमा
अथकारः चंद्रट्टेषा अथकार
मुपासीत अत्रेहीदेवितमत्रा
त्माचंद्रः यकारोकारसामान्या
च ३ ॥ आत्मा इहकार इहेति
स्तोत्रः प्रत्यक्षो हात्माइहेति
अपदिपुते इहेति च स्तोत्रः
५ तत्सामान्यादगिरीकार
इति ॥ ३ निधानानिचात्रे
यानि सवीणि सामासीत्य
तः ५ तत्सामान्यादादित्य
इकारः उच्चै वृद्धं सेने आदि
तंगायमुकारश्चाये स्तोत्र

आदित्यदेवते सावि स्तोत्र
त्यादित्यइकारः ६ निहवरा
कान मेकारस्तोत्रः एहीति
चाकयंतीति ७ ॥ तत्सामान्या
हिसेदेवा जौहोइकारोवैचदेवो
सावि स्तोत्रमपदशनात् ८
प्रजापतिर्हिकारमुनिरुक्ताहि
कारस्य चायक्तत्वात् ९
प्राणः स्वरः स्वर इतिस्तोत्रः
प्राणस्यच स्वरहेतुत्वसामा
न्यात् १० अत्रे याया इतिस्तो
त्रो ११ अत्रेन हीदेयातीत्य
तः १२ तत्सामान्यात्वागि
ति स्तोत्रोविशउत्रे देवतावि
शेषावा वैराजे साविस्तोत्र
शनात् अनिरुक्तोऽयक्तत्वात्
इहेचेदेवाति निर्वक्तुंनशका
तइत्यतः १३ ॥ संचरोविकल्प
मानसउपउत्पद्यः कोसावि
त्याह ऊकारोऽयक्तोहायमते
गनिरुक्तविशेष एवोपास्य
त्यभिप्रायः १४ ॥ स्तोत्रात्
रोपासनाफल माह ॥ ३५००
नादेहा मित्यायुक्ताये एवता
मेवययोक्तलक्षणं साप्रोसा
मावयवस्तोत्रात्तरविषयायु
निषदे दर्शने वेदतस्मेतत् य

द्योक्तफलमित्यर्थः ॥ दिग्भा
साऽध्यायपरिसमाप्त्यर्थः सा
मावयवविषयोपासनाशेषः प
रिसमाप्त्यर्थोवेति ॥ इति स्त्री
मतगोविंदभगवत्पञ्चपाद
शिष्यस्य परमहंसपरिव्राज
काचार्यस्यश्रीमत्पुंकाभग
वत्पादस्य कृतोच्छोदोरोपा
निषदिवरणे प्रथमः प्रपाठकः
समाप्तः ॥
स्त्रीगुरुः ७ दीक्षाकर्त्री ॥ मं
त्रमात्रोपदेष्टी ॥ तल्लक्षणं यथा
साधी चैवसदाचारं गुरुभक्ता
जितेन्द्रिया ॥ सर्वमेवायं तल्ल
सुशीला एजेने रता ॥ सर्व
लक्षणसंपन्ना इषिकापमला
चना रत्नालेकारसंयुक्तास्वर्णा
भरणाभूषिता ॥ प्रोक्ता कुली
नाकुलजा चंद्रास्या सर्ववृद्धि
गा ॥ अनेतगुणसंपन्ना रुद्रल
दायिनी पिथा ॥ गुरुवृषाशक्ति
दात्रीशिवज्ञानविप्रपिणी गुरु
योग्या भवेत् साहिविधवापरि
वर्जिता ॥ स्त्रियोदीक्षाशुभा
प्राप्तामातृप्राप्तगुणा स्मृता
प्रविणी विधवा प्राणा के
वलानन्दकारिणी ॥

सिद्धमेवं यदि तदाशुक्लीयादिप
वामुते ॥ केवलं सफलं तत्रमा
तुष्टगुणं स्मृतं ॥ स्वयंवास
प्रविलयेददाति यदि मन्त्रं
तत्राष्टगुणमाप्नोति यदि सा
प्रविणी सती ॥ यदि मातास्त्री
यमेवं ददाति तनुजायच ॥ त
दाष्टसिद्धिमाप्नोति भक्तिमार्गे
न संशयः ॥ तदेव उलंभं देवयदि
सात्राप्रदीयते ॥ आदौ भक्तिं त
तोमुक्तिं संप्राप्य कामरूपं
क ॥ सहस्रकोटिविधायंजा
नातिनात्र संशयः ॥ स्वमेवाय
दिवामाता ददाति च स्वमेव के
पुन हीक्षा साधिकृता दानव
त्वमवाप्नुयात् ॥ यदि भाग्यव
शेनेव जाननीच्छावुवर्तिनी
तदा सिद्धि मवाप्नोति तत्र मे
वेविचारयेत् ॥ स्त्रीयमेशोपदे
शेन न कुर्व्याद्गुरुचिंतने ॥
इति स्त्रीगुरुकथने ॥ इति रु
द्रयामले उत्तरखंडे २ पटलः
एवखंड १५ पटलश्च ॥ त
द्याने गुप्तसाधनतंत्रे २ पटले
तत्प्रजने वृहत्तीलतंत्रे २ पट
ले तत्स्तोत्रे कवचेच मातका
भेदतंत्रे २ पटले इष्टये ॥

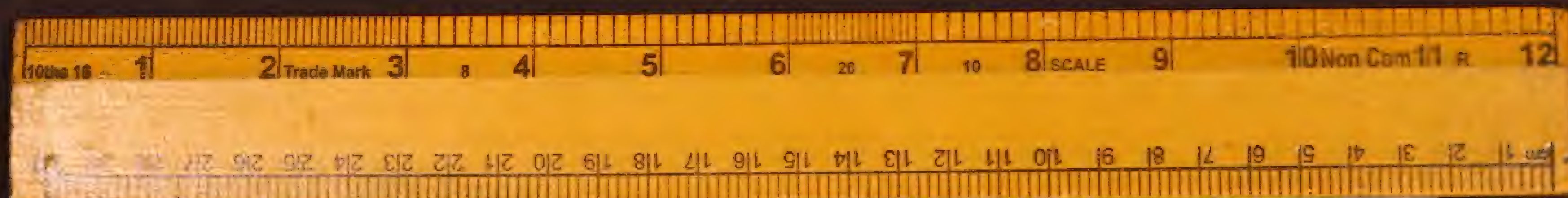

तद्गीताच कंकालमालिनीतंत्रे
१ पटले वेदितव्या ॥
स्थले स्त्री वस्त्रगृहे । यथा ।
पटवासः पटमयं ह्यं वस्त्रगृहे
स्थले । इति विकोडशेषः ॥
स्थितप्रज्ञः वि मनोगतसर्व
वासनारहितः । यथा । प्रज्ञहा
तियदा कामान्मनोवाच पार्थ
मनोगतान् । आत्मनोवात्मना
तस्यः स्थितप्रज्ञ स्तदोच्यते । उः
विषनुदिप्रमनाः स्वविषुविगत
सुहः वीतरागभयकोपः स्थि
तधीर्मुनिरुच्यते । इति श्रीम
गवद्गीतायां १ अध्यायः ५५
५६ श्रीकौ ॥
स्नानयात्री स्त्री ज्येष्ठपौर्णमा
स्यां श्रीविष्णो महास्नानरूपो
तसवः । यथा ब्रह्मपुराणे ॥
मासि ज्येष्ठे त्रयोदश्यां नक्षत्रे श्रा
कदेवते पौर्णमास्यां तदा स्ना
ने सर्वपापं हरेद्दिजाः ॥ त
स्मिन् काले तु येमर्त्ताः पश्यं
ति पुरुषोत्तम । वलभद्रं सु
भद्रं च ते योतिषद मव्ययं ॥
स्कंदपुराणे विष्णुधर्मोत्तरयोः
ज्येष्ठा महर्चावतीर्णस्ततः
एतज्जन्मवासरे ॥ तस्यामे

स्वपने कुर्यान्महास्नानवि
धानतः ज्येष्ठा प्रातःस्नान
काले ब्रह्मणा सहितं चमो ।
रामे सुभद्रं संस्नाप्य सम
लोकं महाप्रयात ॥ इति
तिथ्यादिततः । अन्यत यथा
श्राद्धे इष्टव्यं ॥
स्वपितिकर्मा पुं प्रायनकर्ता
तद्देविकपण्यायो । स्वपिति ।
स्वस्ति १ इति हो स्वपितिक
र्माणां इति वेदनिचयैः ३
अध्यायः ॥
सेदः पुं चर्मः । इत्यमरः ॥
उष्ण । तापः । तस्य भावप्रका
शकविधिः एवेति खितः । च
रकमते शुभ्रता लिख्यते । प्रशा
तः सेदाध्याये व्याख्यास्यामः
इतिह स्मार भगवानाश्रयः ।
अथ सेदानं प्रवक्ष्यामि ये य
थावत् प्रयोजितैः । सेदसा
ध्याः प्रणाम्येति गदा वातक
फात्मकाः । स्नेहएवप्रयुक्तं
सेदनावजितैः निले । प्रीय
मूत्र रेतांसि न सज्जेतिकदाच
न । पुष्कामपिचकाणानि
स्नेहसेदोपपादनेः ॥
तमयति यथात्प्रायं किं पुन

जीवतो नरान् । योगतयाधि उक्तस्तस्यापि तीये यो यो वि
तापेहो नास्तु स्नाति शुद्धं च । कः सर्वपापविधिः । स्नातिसि
द्वयवान् कल्पितो देशे सेदः का
थकरोमतः । व्याधौ प्रीते प्रा
रीच महान् सेदो महावले ।
उर्वले उर्वलः सेदो मध्यमे म
ध्यमोहितः ॥ वातश्लेष्माणि
वातेवा कफेवा सेदश्च्यते ।
स्त्रियश्च स्त्रियास्त्रियोः ३
तश्चाप्युपकल्पितः । ग्रामाण
युगते वाते कफपक्षाशयाश्चि
ते । इत्येवै हितः सेदः स्नेह
एव स्नेहैव च । दृषणो हृदये
दृष्टी सेदयेत्स्नेहं वा नवा ॥
मध्यमे वंत्तणो शेष मंगावयव
मिष्टतः । सुषुप्ते लैककैः पिष्टा
तो भूमानामथापिवा । पद्मोत्
पलपलाशोर्वा सेदः संवत्स च
तुषी । मुक्तावलीभिः प्रीता
भिः प्रीतलैर्भोजनै रपि । ज
लाईर्जलजैर्हस्तैः स्त्रियतो हृद
ये स्पृशेत् । प्रीतमूलयुपरमे
स्तभ गोरव निग्रहे । संजाते
मादवे सेद सेदनादिरिति मता
पिपासा मात्रमदने मूर्च्छाभिन्न
प्रकोपने । दाहः सेदो गदो
वैत्य मतिस्त्रिजस्यतत्तण ॥

उक्तस्तस्यापि तीये यो यो वि
कः सर्वपापविधिः । स्नातिसि
त्रयकर्तव्यो मधुर स्त्रियप्रती
तलः । अश्रितीये अश्रानाध्या
ये ॥ कषाय मधनित्यानां गार्भि
एणारक्तपित्तानां । पित्तानां
सातिसाराणां उत्तारणां मधुमे
हिनो । विदग्ध भृष्ट व्रथानां
विषमघ विकारिणां । तांता
नां नष्टसेचानां स्त्रुलानां पित्त
मेहिनो । तांतानां क्वातानां ।
तपतां तृत्तपरीतानां कुहो
नां शोचता मपि ॥ कास
त्युदरिणां चैव तन्नातामाळा
शोणितां । उर्वलातिविमुक्ता
णामुपक्षीणो जसंतया । मि
षकतैर्मिरिकाणां च न सेद
मवतारयेत् ॥ प्रतिप्रणयेत्
कासेच दिक्वा स्यासेवलाचवे
कर्ण माणाशिवः शूलेस्त्रभे
देगलग्रहे । अर्द्धितैकांगसर्वा
गपलाचाते विनायके । कोष्ठा
नाहविचयेषु मज्जाचाते विज्ज
भके । पाशेषकरीकृत्तिसेगु
हे शुभ्रसीधुव । मूत्रकुक्कु महेत्
चुक्रयोरेगमर्दके । पादोक्त
उज्ज्वलितसेगुहे मयथावापि ॥

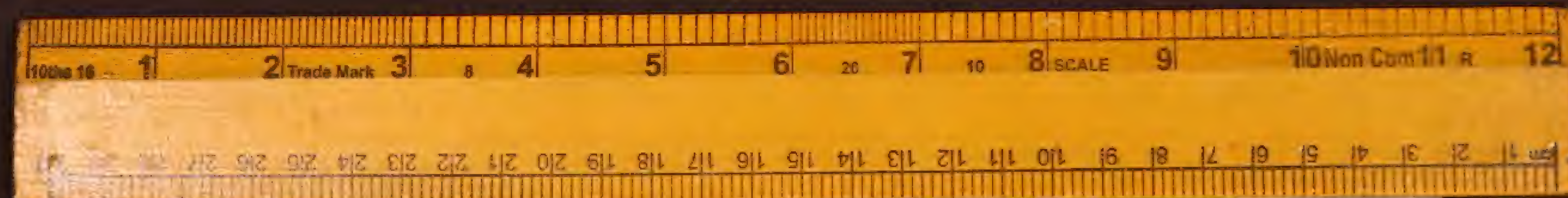

खल्लीघामेच शीते चवेपथो
वातकंदके ॥ सेकोचायाम
पुलेषु स्तम्भोऽवसमिषु स
वेषु विकारेषु सेदनं हित
मुच्यते ॥ तिलमाष कुलस्या
नवृत्तैलामिषोदनेः । पायसेः
कुशोर्मिसेः पिंडसेदानं प्रयो
जयेत् गोखरास्य वराहोष्ट
शकुनिः सतुषेयैवैः । सिक
ता पंशुपाषाण करीषायस
एदकैः ॥ श्रेष्ठिकान् सेदये
त् एवं व्रीतिकान् समुपाचरे
त् । द्रव्यामेतानि प्राप्तेय
यास्तं प्रस्तरेषुपि । भृशेषु
चजेताकेषुसगर्भगृहेषुच
विभूमांगारतप्रेषुभक्तः स्ति
घतिनासुखे ग्राम्यनृपोदकं
मासेपयोवस्तुशिरस्तथा । व
राहस्य पितासुक स्नेहव
त्रिलतेदलाः । इत्येतानि समु
तक्राण्यनाडीसेदे प्रयोजयेत्
देशकाल विभागतो युक्तये
ही भिषकतमः । वीरणासृत
कैरंशुशुसलक सधेपैः । वा
सावेषा करेजार्कपत्रे रश्मिनक
स्यच शोभाजनक शोवीरमा
लवी सुरसार्जकैः । पत्रैरुत

काण्यसलिले नाडीसेदये
जयेत् ॥ भृतीक पंचमूलाभां
सुरया दधिमस्तना ॥ मूत्रे
रत्नेषु सस्नेहे नाडीसेदे प्रयो
जयेत् ॥ पत पवचनियुक्तः
प्रयोऽन्या जलकोष्टके । सेद
नाथी वृत्त तीरतेलकोष्टांशु
कारयेत् । गोधूमशकलेष्टांशु
यनाना मन्त्रसंयुतैः । सस्ने
ह किंत्व लवणै रूपनाहः प्र
शस्यते । गंधैः सुरायाः किहेन
जीवेत्या शतपुष्पया । उमया
कुष्ठतैलाभां युक्तया चोपना
हयेत् ॥ चर्मभिः श्लोपनद्रव्यः
सलोमभिरपुतिभिः ॥ उम
वीर्यैरलाभेत कौवेवाविकशा
टकैः । यत्रोवदं दिवामुचेत् मु
सदात्रो दिवाकृते । निराह
परिहाराद्यै स्यात् प्रकर्षस्तुषी
तलेः ॥ संकरः १ प्रस्तरो १
नाडी ३ परिषेको ४ वगारुते
५ जेताको ६ अमचनः ७ क
र्षः ८ कुरी ९ भः १० कुंभिर
वच ११ ॥ रूपो १२ होलाक १३
इत्येता सेदयैतिशयोदशा । तेषु
षावत् प्रवस्यते सर्वपक्वानु
वेषाः । इति ॥ तत्र वस्त्रात

रिते रवस्तान्तरितैर्वा पिण्डैर्वा
योक्तेरुपसेदने संकरसेद ३
तिविद्यात् १ शुकशमीयान् १
लाकाना वेशवार पायसकुशो
तकारिकादीनाना प्रस्तरेको
षयाविकोत्तरप्रच्छेदेपंचांगला
रुवकार्कपत्रप्रच्छेदे वासभ्य
क्तसंवेगात्रस्य प्रायानस्यापरि
सेदनं प्रस्तरेसेदइति विद्यात्
२ ॥ सेदनद्रव्याणां पुनर्मूल
फलपत्र भंगादीनां मृगशकु
नि पिशितशिरः पदादीनामु
सस्त्रभातानां वा यथाहं मन्त्र
लवण स्नेहोपसंहितानां मूत्र
तीरादीनां वा कुंभां वास्यमनु
हमंया मुतक्राणितानां नाद्या
शारेषीका वेशदल करेजार्क
पत्राव्यतमकृतया गजाग्रहस्त
संस्थानया व्यामदीयेया व्यापा
हरीयेयावा व्याम चतर्भागाष्टभा
गमलाग्रपरिणारहस्तसा सर्व
तोवाहरपत्रसंयुतच्छिद्रयादिसि
वाविनमितया वातहरसिहस्ते
हाम्पक्तगात्रस्य वास्य मुपहरेत्
वास्याद्यनर्द्रगामीविहतवणः
वेग स्त्वच मविदहनं सुखंसे
दयतीति नाडीसेदः ॥ ३

वातिकोत्तरवातिकानां पुनर्म
लादीना मुतक्राणैः सुलोसः
कुंभी र्वदनिकाः प्रनाडीका ए
रयिता यथाहं सिद्धस्नेहाभ्यक्त
गात्रवस्त्रावच्छेदं परिवेचयेदि
तिपरिषेकः । ४ । वातहरोत्
काण्य तीर वृत्त तैल पिशित
रसोससलिल कोष्टकावगाह
स्तयथाक्त पवावगाहः ५ अथ
जेताको चिकीर्षु भूमिं परी
क्षेत । तत्र एवेस्या दिष्टपत्र
संगुणवति प्रशस्ते भूमिभोगे
कुसुमत्रिके सुवर्णवर्णमृत्ति
के वा परीक्षाप पुष्करिणपाटी
नाजलाशयाना मयतमस्तु
ले दक्षिणे पश्चिमे वा सप
तीर्थे समसविभक्तभूमिभोगे
समाष्टौ वा अरत्नीः सप्रक
मोदकात् प्राप्नुव मुदमुले
वाग्रभिमुवतीर्थे कूटागारे का
रयेत् । उतसेधविस्तारतः परम
रत्नीः चोदशसंज्ञातं सुवृत्तं
मृकर्म सम्यज्जमेकवातायने
अस्यकूटागारस्यातः समस्त
तो भित्ति सरतिविस्तारोतमे
षां पिण्डिको कारयेत् आक
परात् । मयो चास्य कूटागार

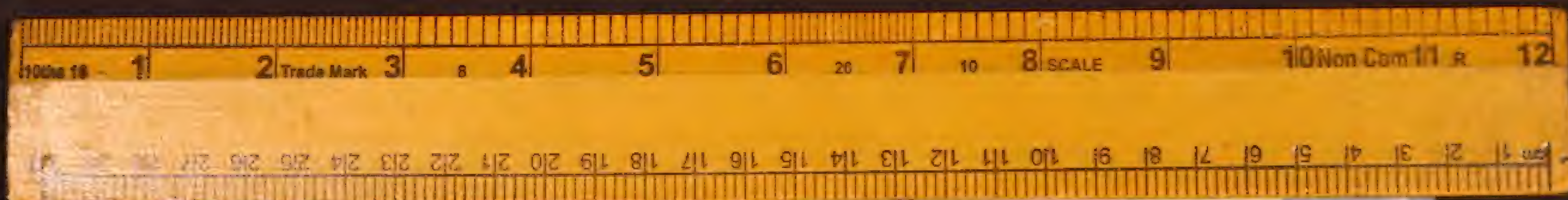

एवतकिकुमात्रं पुरुषप्रमा
 लं स्यामये कंडुसंस्थानं वज्र
 सत्सक्तिरुमंगारकोष्टकस्तभं
 सपिधानेकारयेत् तंचखादिश
 णामाशुकरादीनांवाकाष्टानां
 एरयित्वाप्रदीपयेत् । स यदा ज्ञा
 नीयात्साधु दशानि गतभूमा
 नि अवेतप्रंच केवलमग्निना
 तदग्निगृहे सेदयोगेन चाक्ष
 णमुक्तमिति तत्रैवं पुरुषेवा
 तदहभक्तगात्रं वस्त्रावच्छेदने
 प्रवेशयेत् । प्रवेशयं अन्नम
 उशिष्यात् । सौम्यं प्रविशक
 ल्याणायारोपयचेति । प्रवि
 श्यचैनो पिंडिका मधिरुद्रा पा
 र्श्वपरपाश्याभ्यांयथासुखेति
 यीथाः । नचत्वयासेदमच्छे
 परीतेनापिसत्तापिंडिकेया वि
 मोक्तव्या आश्राणेनस्थासात
 भ्रम्यमाणो ह्यतः पिंडिकाव
 काशात् द्वारमनधिगच्छन् से
 दमच्छेपरीततया सद्यः प्राणा
 न ज्ञेयाः तस्मात्पिंडिकामेनो
 न कथंचन मुसेयाः । त्वे यदा
 जानीयाः विगताभिच्छेद मा
 त्मानेसम्यक् प्रस्तुतसेदपिच्छे
 सर्वस्वतोविमुक्तं लघुभूतमप

गतविवदं स्तभं सभि वेदनामो
 रवमिति ततस्तो पिण्डिकाम
 मुसरन् द्वारे प्रपद्येया निष्क
 म्यचन सहसा चक्षुषाः परि
 पालनाय प्रीतोदकमुपसृ
 शेयाः । अथगतसमस्तपक्त
 मस्तमुक्तोत् सुखोत्पन्न वा
 रिणायथाभ्यां परिचितैः
 प्रीयाः । इति जैताकः सेदः ।
 प्रायानस्यप्रमाणेन चनामश्रम
 मयीशिलो । तापयित्वा मास्त
 द्वे दीरुभिः संप्रदीपितैः ॥ य
 पोद्य सर्वानेगारान् प्रोत्सवे
 वोमवारिणा । तो शिलामथ
 कुर्वीतकौशेयाविकसेस्तरो ॥
 तस्यां स्वभक्तसर्वांगः प्रायानः
 स्तिष्ठते सुखे । शैरवाजिनको
 शेय प्राकाराद्यैः समेष्टतः । इ
 त्युक्तोऽथमचनसेदः कर्षसेदः
 प्रवस्यते ॥ ७ ॥ खानयेत्प्रा
 यनस्यायः कर्षस्यानविभागति
 त । दीपै रक्षमै रंगारै स्ताकै
 एरयेततः ॥ तस्या उपरिष्ठा
 ययो स्वपुन स्तिष्ठतिनासुखे
 ८ अनत्युत्तमयवित्ताशं वृत्ता
 कारमलोचनं । वृनभित्तिं
 ऊटीकृत्वाकाष्टाद्यैः संप्रलेप

येत् । ऊटीमध्ये भिषकप्रायां प्रायनांतः प्रमाणेन प्राया मुप
 स्तालीर्णसोपकल्पयेत् । प्रावा रि तत्रच । सुदयायां विभ्रमा
 शनिनकोशेषजय केवल गोल यंययोक्ता मुपकल्पयेत् स्व
 कैः । हसेतिकामि रंगारैः रंगभि च्छन्नः सुखितत्रभक्तः स्तिष्ठति
 स्तोच सर्वशः ॥ परिवर्ध्यांतरा नासुखे । होलाकसेद इमेवस
 रोहेऽभक्तः स्तिष्ठतिना सुखे म खप्रोक्तोमहर्षिणा ॥ ९ ॥ इति
 य एवाश्रमचनसेदविधिर्भूमे संप्रवर्तु ॥ १० ॥ प्रशस्तायो
 निवातायो समाया मुपदिश्य
 ते । ऊंभी वातहरकाशप्राणी
 भूमौनिखातयेत् । अर्द्धभागां वि
 भागे वा प्रायने तत्रचोपरि ।
 स्थापयेदासने वापिनातिसाद
 परिच्छेदे ॥ अथऊंभ्यां ससे
 तप्रान् प्रसिपेदयसो यशान्
 पावाणान् वोष्मणातेन तत
 स्तः स्तिष्ठति ना सुखे ॥ ११ ॥
 सुमेष्टतांगः स्वमक्तः सेदे र
 निलनाशने । रूपेणयनवि
 स्तारं द्विगुणंवापि वेद्यतः ॥
 देशे निवाते प्रास्तेच ऊंयादेतः
 सुमार्जिते । हस्ताभ्य गोखरो
 घ्राणां करीषे दुग्धप्रति ॥
 स्वच्छन्नः सुसेस्तीर्णः भक्तः
 स्तिष्ठति ना सुखे ॥ १२ ॥ धीती
 कात करीषाणां यथाक्तानां
 प्रदीपयेत् । धीतीको उगीको

प्रायनांतः प्रमाणेन प्राया मुप
 रि तत्रच । सुदयायां विभ्रमा
 यंययोक्ता मुपकल्पयेत् स्व
 च्छन्नः सुखितत्रभक्तः स्तिष्ठति
 नासुखे । होलाकसेद इमेवस
 खप्रोक्तोमहर्षिणा ॥ ९ ॥ इति
 वयोदशविधः सेदोऽग्निगुण
 संप्रयः ॥ व्यायाम उष्मसद
 नेगुरुप्रावरणं च । वज्रपा
 नेभ्यकोपायुपनाहाहवातपाः
 सेदयेति देशानि नरमग्निगु
 णाहते । इसुक्तो द्विविधः से
 दः संयुक्तोऽग्निगुणेनच । प
 कोश सर्वांगगतः स्तिग्धा दू
 तस्तथैवच । इमेतत् द्विविधे
 हंसे सेदमुदिश्य कीर्तिते ॥
 स्तिग्धसेदे रूपकस्यः स्तिन्नः
 पष्पाशने भवेत् । तदहः सि
 न्नावस्त व्यायामे वर्जयेन्नरुति
 तत्र स्त्रोक्ताः । सेसेयथाकाय
 करो हितो येभ्यश्च युद्धियः ।
 यत्र देशेयथायोगेदेशे र
 स्तश्च यो यथा । स्तिनातिलि
 त्रुपाणि तयातिस्तिन्नमेवने
 अस्तिथाः सेदयोगाश्च सेद
 व्याणि कल्पना । वयोदशवि
 धः सेदो विना दशविधोः

प्रिना। संग्रहेणचष्ट सेदाः से
राध्याये निदर्शिताः ॥ सेदा
धिकारे यदाच मुक्त मेतन्मह
विणा । शिष्येण प्रतिपन्नय
मुपदेष्टा उनर्वसु रिति । इतिच
रकीय सेदाध्यायः समाप्तः ॥

ह

ह हकारः । अस्य लेखनप्रका
रोयथा ॥ इह्वादाकं चित्ता म
ये कुंडलीतं गता त्वयः ॥
इह्वा गता पुनः सेव तासु व्रसा
दयः क्रमात् ॥ मात्रा च पार्व
तीनेया ध्यान मस्य प्रचक्षते।
करीषभूषितांगीच सादृहा
सां दिगं वरी । अस्मिन्मात्या
मष्टभूजा वरदा मेनुजैतानां
नागैरुहाराभूषाणां जटामुक्त
दमंडिता ॥ सर्वसिद्धिप्रदांति
तां यमकामार्थमोक्षदा । य
वंध्याता हकारंत तन्मंडंश
धाजयेत् ॥ इति वरीगहारतं
वं ॥ अस्मत्तामानि यथा ।
हकारो नकुलीषोपिहंसः प्रा

गोऊश प्रिये । महेष्टो नकु
लीचैव वराहो गगणरतिः ॥
लिंगं शून्यो महाशून्यः प्राणा
श्च परमेष्ठरि । इति श्रीकुरु
जामले ८ पटलमंशमिथा
ने ॥

हटने स्त्री विद्यात्यागः । हागा
इति भाषा । यथा । विदुस्ते
जि हटने । इति गृथावटीका
यां उगीदासः ॥ हटयात्वेयो
ऽप्येवं ॥

हटा स्त्री मेघादिलग्नानां वि
शदेषाः । तैरंशो हटादशाले
षु पंचानां पंचानां ग्रहाणां
साध्याविशेषेण भागाविशेष
भवति । नाराणां वर्षप्रवेशा
दौ शुभाशुभगणनायामस्य
प्रयोजने । तद्भागविशेषो य
था । मेघलगे प्रथमे वृहस्पतेः ६
भागाः । ततः शुक्रस्य ६ अंशाः
ततो बुधस्य ८ भागाः । त
तो मंगस्य ५ भागाः । ततः श
ने रपि ५ अंशाः । समुदाये
न विंशदेषाः भवेति ॥
वृषलगे प्रथमे शुक्रस्य ८ भा
गाः । ततो बुधस्य ६ अंशाः । शने
८ भागाः शनेः ५ अंशाः ।

मंगलस्य ३ अंशाः ।

सिधुनलगे प्रथमे ६ भागाः ।

यस्य । ततः शुक्रस्य ६ भागाः ।

वृहस्पतेः ५ अंशाः । मंगलस्य

५ अंशाः । शनेः ६ अंशाः ॥

कर्कटलगे प्रथमे मंगलस्य ५

अंशाः । ततः शुक्रस्य ६ भागाः ।

बुधस्यापि ६ भागाः । वृहस्पतेः

५ अंशाः । शनेः ५ अंशाः ॥

सिंहलगे प्रथमे ६ भागाः । वृह

स्पतेः । शुक्रस्य ५ अंशाः । शनेः

५ भागाः । बुधस्य ६ भागाः । मं

गलस्यापि ६ भागाः ॥

कुम्बलगे प्रथमे बुधस्य ५ अं

शाः । शुक्रस्य ५ अंशाः । शनेः

५ अंशाः । मंगलस्य ५ भागाः ।

भागो शनेश्चरस्य ॥

तुलालगे आदौ ६ अंशाः । श

नेः ८ भागाः । बुधस्य । शने ५

भागाः । शुक्रस्यापि ५ अंशाः

२ भागाः मंगलस्य ॥

वृश्चिकलगे आदौ मंगलस्य

५ भागाः । शुक्रस्य ५ अंशाः ।

भागो बुधस्य । वृहस्पतेः ५ अं

शाः ६ भागाः । शनेः ॥

धनुर्लगे प्रथमे वृहस्पतेः ११

अंशाः । ततः शुक्रस्य ५ अंशाः

बुधस्य ५ अंशाः । मंगलस्य ५

भागाः । शनेः ५ अंशाः ॥

मकरलगे आदौ बुधस्य ५ अं

शाः । शनेरपि ५ भागाः । ८

अंशाः । शुक्रस्य । शनेः ५ अंशाः

मंगलस्यापि ५ अंशाः ॥

कुम्बलगे प्रथमे बुधस्य ५ भागाः

शुक्रस्य ६ भागाः । वृहस्पतेः ५

अंशाः । मंगलस्य ५ भागाः ।

शनेरपि ५ भागाः ॥

मीनलगे आदौ ११ अंशाः । शुक्र

स्य ५ भागाः । वृहस्पतेः । बुधस्य

३ अंशाः । मंगलस्य ५ भागाः

ततः शनेः २ भागाः ॥

एवं प्रमाणानि । यथा । मेघे

शुक्रतर्काष्ट प्राप्तेषु भागा जीवा

स्फुजिज्ञार शनेश्चराणां १ ।

वृषः ८ तर्काष्ट प्राप्तेषु भागाः

शुक्रत जीवाकि कुजेष्ट हटाः

१ ॥ युगेषु घटेषु नाराभा

गाः सोम्यास्फुजिजीवकुजाकि

हटाः ३ कर्कः दितर्कागनगा

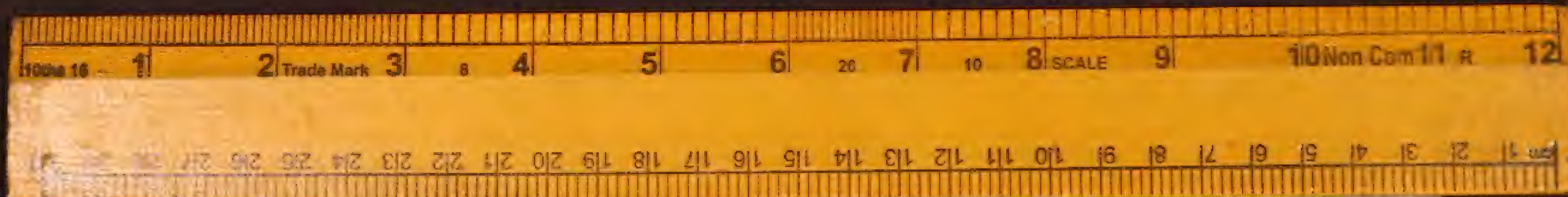
वि भागाः कुजास्फुजिज्ञार

शनेश्चराणां ५ ॥ सिंहः ३

भृतादि रसारा भागादेवेज्य

शुक्राकि बुधार हटाः ५ ॥

सिंयां नाराणां वि नाराति

भागाः सोम्याशने जीवकृजा घाः। होहवेर इति हिंदीभाषा
 किं हदाः ६ तले रसाहादि न तत् द्विविधं । तन्मध्यप्रथमे
 गादि भागाः कालज जीवा फले मत्स्यसदृशं विसृज्य
 स्फुजिदारतायाः ॥ की द्वितीय मध्यमफलसदृशं
 टे नगाद्यष्ट शरांग भागा त्परांये तयोनीमानि गुणाश्च
 भौमास्फुजिज्जेष शनैश्च हपुषा वपुषा विस्वा परास्य
 राणां ॥ ८ ॥ चापे रवीषु लु स्फुला स्रता । मत्स्यगंधा
 यिपंच वेदा जीवास्फुजिज्ज श्रीहहंजी विषची धांतनाणि
 तारशनेश्चराणां ६ स्रगेन नी। हपुषा दीपनीतिता मरु
 गास्फुष्ट युगस्फुतीनां सोम्य सातवरा गुरुः। पितादर प्रमे
 ज्य शुक्रार्किं कुजेश हदाः ॥ हाशो ग्रहाणि गुल्ममूलहृत्
 १ कुंभे नगागादि शरेषु भा परायेतुङ्गाण प्रोक्ता रूपभेदे
 गाज्ज शुक्र जीवार शनैश्च हयो रपि । इति भावमिष्ट
 राणां ११ मीनेः कवेदानल कुतभावप्रकाशः । अपिच
 नंदपत्ताः शितेज्यसोम्यार हपुषा हवुषा विस्वा विसृज्य
 शनैश्चराणां ११ ॥ धाविगंधिका । ग्रन्था चासोस
 इति नीलकंठीयताजकं ॥ ल्पफला कच्छुद्वी धांतनाणि
 हयमानः विवर्तमानहनती नी। श्रीहशत्रु विषचीचकफ
 यवस्तु । हनधातोः कर्मणिशा वीचापरजिता । स्वीतपंच
 नप्रत्ययेन निष्पन्नः । यथा । ह नाम्नीस्यादपरा समयाभिधा
 यमानेसहासेत्येविलोकास हपुषाकटु तित्तोचगुरुश्लेष्म
 र्ध मुहहन । अभ्ययावत्रिंशं वलासजित । प्रदरोदरविषम
 भोश्च मुत्तयासुरसेनया । ३ मूलगुल्माशसो हरा । इतिश्री
 तिमाकंडेये देवीमाहात्म्य ॥ नरहरिपंडितविरचितराजनिर्जु
 हपुषा स्त्री वार्णिकइत्यविशे देशताकादिवर्गश्रुतयः ॥
 षः । तत्तमरीचवृत्तवहीचकुल हवुषा स्त्री हपुषा । इति राज
 वर्णित । हवुष इतिख्यात । इति वे निर्जुगः ॥

हारे विहरिसंबंधीये । हरणक सेताद्विहिता सपताका सतो
 १३६ यथा । यन्मूलतोः पेत्य एण । सचका सऊडा चैव सये
 तिर्वित्ता सत्वेच शुभ्यचि ३ खनका तथा । इति महाभा
 राण प्रसः । भक्ति हरे तत् ३ रितवनयवर्णि मोभवये १५ अ
 रुषेच साव्य तदेव हारेवद ध्यायः ॥ पताका धांतचलः ॥
 मयसे चेत् । इति श्रीभागव तोरणानि वदिहीराणि । चका
 ते १ स्कन्धे ३ अध्यायः ॥ णि योथगाणाः ऊडा स्तदाश्च
 तदेव हारे हरे श्रुतिने सनोह यस्यानाति । भाषायां वुरुजसे
 रवा । इति तद्दीकायां श्री ज्ञानि । श्रुते तु विन्मत्रोतसज्जे
 परस्वामी ॥ नष्टगाणि ऊडा इत्याहुः ॥
 हितकारी विभुभकारकः ॥ उदाहरेतिच कल्पते हड्युगा
 यथा । लक्षणान च यमीत्मन णि रथस्यापरि सविभिः ॥
 धावा तद्वितकारिणासात विन्मत्रस्यशुशुयकटादिसा
 भिद्वात्सदिते पश्यसो अचत पूउद्यते । इति । यंशणि आ
 येत्प । इति श्रीरामायणेउत ग्रेयोषथवलेन हवत पिण्डात
 रकाण्ड १ सर्गः ॥ सेपणानि । महोति कामान
 हिराण्ये ली सवर्णं । तद्देदिक सेजानि हडाणि सीसगुलि
 पर्यायाः । हेम १ चेदं २ रुका कोतसेपणानि वेहकसेजानि
 ३ अयः ४ हिराण्ये ५ पेषाः ६ खनकाः सरेगडारा गुप्तमार्ग
 कुशने ७ लोहं ८ कतकं ९ कर्तारः । इति तद्दीकायांती
 काचने १० भस्म ११ अमृत १२ लकंडः ॥
 मरुत १३ द्रव १४ जातद्रव्ये १५ होडः १६ नौकाविशेषः ॥
 इति पंचदश हिराण्यनामानि ऊडी इति भाषा तत्पर्यायः ॥
 इति वेदनिचुलौ १ अध्यायः । तारायुः २ वहनं ३ वहिर् ४
 ऊडः ५ सेत्याश्रयस्थानं । वावटः ५ इति विकारप्रोषः
 वुरुज इति भाषा । रथोपरिवि दक्षिणरटीयमौलिककाय
 सत्रयागष्टंग । यथा । प्रीस स्थानादिसप्ततिपहंतेतर्गत

पठतिविशेषः । इति कुलाचा
विलोमेनक्तमया वर्णमालया
यग्रन्थः ॥ गोडदेशीयप्रोत्रिय
आदिलोत लादि प्रोत क्रमेण
ब्राह्मणविशेषाण मुपाधिश्च
परमेश्वरि । तकारं मेरुपंच
अस्यप्रमाणं अत्रदामंगलप्रये
लेनयेत्रकदाचन । इतिमुडमा
धु ॥ नदमिश्रग्रंथेचदृष्टं ॥
लातेन ॥ मादकासासेऽपिश्च
रुसः वि स्रः । तद्वैदिकपर्या
सप्रयोजनं । ततप्रमाणं मा
याः । मृहन् १ रुसः २ निचु
रकाशद्वेदृष्टं ॥
धः ३ माधुकः ४ प्रतिष्ठा ५ कृ
तस्यनामानि यथा । लः पृथो
यु ६ वसुकः ७ दध्र ८ अर्भकः
विमला मेवो अनेतोऽयव
९ तुलकः १० अल्पः ११ इत्ये
हासिता । व्यापिनी शिवदाके
कादशा क्रसनामानि । इतिवे
तु जीगतसारतरे हठः ॥
दनिचुणैतो ३ ग्रन्थायः ॥
ग्रो स्मृदानी च वेदार्थसारो
नारायणः स्वये । जठरो नक्त
लिः पीता शिवेपेऽनेगमा
लिनी ॥ इति श्रीनेदमहाचार्य
विरचितवर्णामिधाने ॥

ल

ल शेषलकारः गोडदेश
अस्माकारोच्चारणयो भेदो
नास्ति कित्त्वस्याथ एकविउ
मात्रचिह्नं कियते । वेदे अस्या
मात्रचिह्नं कियते । वेदे अस्या
उच्चारणस्थाने जिह्वामले ॥
देवनागरवर्णमालाया अस्या
कार एवंप्रकारः ॥ अस्या
प्रयोगः । अग्निमीलो हे ईंद्र
वीलचित् । इत्यादि मृगवदः
तंत्रवर्णमालाजपे अस्याप्रयो
जने । यथा । अनुलोम
त तकारः । अस्या नामानि
यथा । तकारो नरसिंहश्रुमे
रुः संवतंकोऽपि च । तव

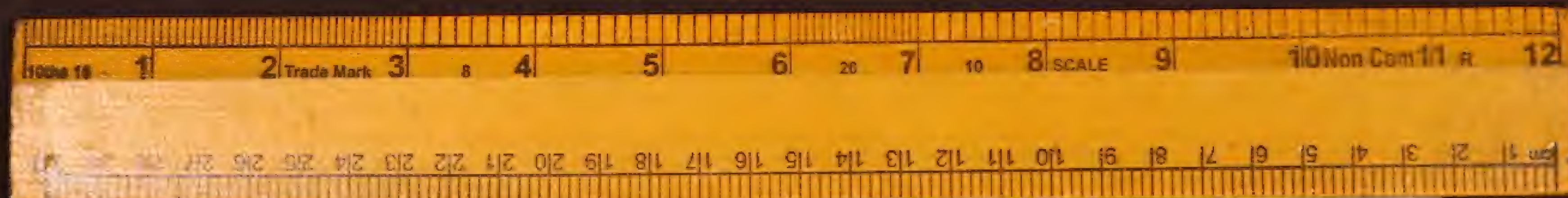
च

स्नेहात्मया देवि कथितंमात
कात्तरं । पर्याये रपि विज्ञेयं
प्रकाशं कदाचन । इति श्रीरु
द्रयामले ८ पटले मंत्राभिधा
नं ॥ अस्यास्थाने यथाचतुर्भु
जो रक्तवर्णो मुक्तावरेवि
भूषितो । रत्नालेकारसंयु
क्तो वरदो पद्मलोचनो ॥
ईषडास्यमुखीलोला रक्तचं
दनचर्चितो । प्रोदगीच चतुर्वर्ग
प्रदो सौम्यो मतोहरो ॥
गंधर्वसिद्धदेवाधे र्थाता माघो
सुरेश्वरी । एवंप्रात्तात्तकारेत
तमंत्रं दशाधजयेत् ॥ इति
वर्णोद्धारतंत्रे ॥
ततः पुं नम्यस्वस्त । यथा ।
हाविमो पुरुषोत्तमो के त्रयश्चा
त्तरपवच । ततः सर्वाणिभूता
णि कूटस्थोद्धारउच्यते ॥ ३
तिश्रीभगवद्गीतायां १५ अ
ध्याये १३ श्लोकः ॥ ततश्चा
त्तरश्चेति हाविमो पुरुषोत्तमो
के प्रसिद्धो ॥ तावेवाह तत्र
ततः पुरुषो नामसर्वाणिभू
तानि वृक्षादिस्थावरोतानि
शरीराणि अविवेकिलोकस्य
शरीरेष्वेव पुरुषत्वप्रसिद्धेः ।
कूटो राशिः शिलाशशिः ॥
सर्वत इव एकदेशेपुनश्चात्
स्वपि निर्विकारतया तिष्ठती
ति कूटस्थ श्रुतनो भोक्ता स
त्ततः पुरुषउच्यते विवेकि
भिः । इति तद्दीकार्योश्री
धरस्वामी ॥
चद्रकुण्डं क्ली सत्यकुण्डरो
गः । तत्र एकादशविधो यथा
चद्रकुण्डात्पादः । एककुण्डं १५
तं एवं गजचर्म १ ततः परं तत
श्चर्मदले ३ प्रोक्तं ततश्चापि वि
चर्चिका ४ विषादिकाभिधा
५ सेवपामाकळ ६ सतः प
रा ततो द्रुश्रु ७ विस्फोटः ८
किदिभं च ९ ततः परं ततश्चा
लसकं १० प्रोक्तं शतारुश्रु ११
ततः परं । चद्रकुण्डानिचैता
नि कथितानि भिषगवैरेः ॥
ननु द्रुवाः कथं चद्रकुण्डेषु
गराता सञ्जातेन महाकुण्डे
पुक्तत्वात् । उच्यते । अस्मिता
सगाढमूला द्रुः सञ्जातेन
महाकुण्डेहता अस्मितेतरान
वगाढमूला द्रुः चद्रकुण्डमे
व । एवं विथाया द्रुवा श्रुकेण
चद्रकुण्डेषु दर्शितत्वात् ॥

कृष्णानां विदोषनतेनैकते वि
दोषस्योत्पत्त्या सप्रयात्
माह । सर्वेषुपि विदोषेषुप्य
देशधिकत्वतः कृष्णानि सप्र
या दोषैः एषकहं संमागतैः
सर्वेषुपि कृष्णेषु विदोषजेषु
सतस्र अपदेशाधिकत्वतः य
पदेशः कापालादिमत्ता स्तेषा
महादशत्वस्य यदाधिकत्वत
तः कृष्णानि सप्रया कैः दोषैः क
थं भूतैः एषकहं संमागतैः
समागतैः संगतैः स्मिलितैरि
ति यावत् । अस्यायमर्थः । कि
मपि कृष्णं वातोत्पन्नं किमपि
पित्तोत्पन्नं किमपि कफोत्प
न्नं किमपि वातपित्तोत्पन्नं कि
मपि वातश्लेष्मोत्पन्नं किमपि
पित्तश्लेष्मोत्पन्नं किमपि विदो
षोत्पन्नमिति ॥ सर्वत्र माह
प्रतिश्रुताः खरस्यशः सेव
सेवो विवर्णिता । दाहः कण्ट
स्तचि स्वाप स्नादः कोठान्न
तिः क्लमः । ब्रह्मना सधिकं
लेणीजोतपतिश्चिरस्थितिः । उ
ज्ज्वलनामपि वृत्तते निमित्तेः
पिकेवलं । रोमहर्षी । स्तनः का
स्यं कृष्णलक्षण मयज्ज । अति

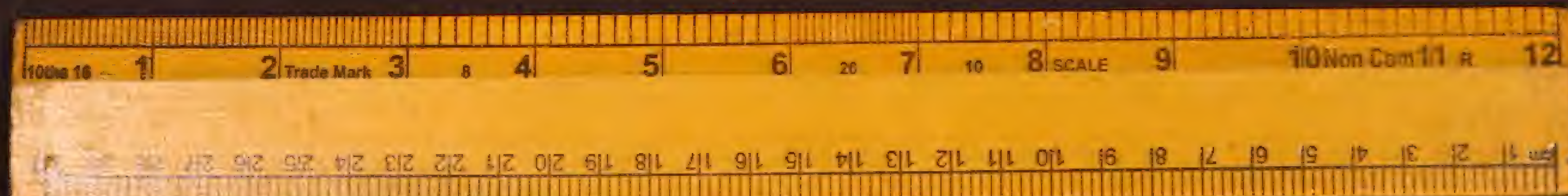
श्रुताः । अतिमृदः । प्रयत्ना
खरः शूलः कर्कशतावाप्यशः ।
सेवसेवो ज्वमादिसप्रसंगाभा
वेपि सेवः । अथवा ज्वमादिप्रसे
गेपि सेवोभावः । त्वचिस्तापः स
शीतता । शीतोत्पत्तिः शीतो
उत्पत्तिर्ब्रह्मनामित्यन्वयः ॥
संश्रान्तिर्येकं सामान्यं लक्षण
माह । शिरः प्रपद्य तिर्यक् च
त्वग्रसीकासृगामिषं हवयेति
श्रुती कृत्य निःश्रुतो वदित
तः । त्वचः कर्तव्यवैवाप्य दोषाः
कृष्णमुषंतिता । तिर्यक् तिर्य
माताः शिरः प्रपद्यत्यन्वयः ॥
येनोत्पन्नो दोषो यत्तज्ज
समुत्पद्यते तदाह । वातेन कृ
ष्णं कापालं पित्तोत्पन्नं कफा
त् । मंडलाख्यं विचर्च्य च कृ
त्वा खं वातपित्ततः चर्मकृ
ष्टकिटिभ सिंहालस विपादि
काः । वातश्लेष्मोत्पन्नाः पित्तकफा
दुदुशाना रुषी । पुंडरीकं सवि
स्फोटं पामा चर्मदलेतया । स
र्वैरुत्पन्नो दोषो यज्जः काका
कं वुधाः विचर्च्य च कफादिस
न्वयः । पुंडरीकं सविस्फोटं पा
माचर्मदलेतया । पित्तकफादि

तन्वयः ॥ अथ सदकृष्णानां सप्रया पाणेषु ज्ञेया विचर्चि
ये एककृष्ण लक्षणमाह अ का । पादे विपादिका ज्ञेया स्या
सेदने महावाक् यत्तत्स्य नभेदादिचर्चिका । दाह्यते वि
कलोपमे । तदेव कृष्णं चर्माख्यं दाह्यते । केचिद्विचर्चिकानो
वज्रले हस्तिचर्मवत् । महावाक् विपादिकोभिन्ना माहुः । वेपा
महास्थाने । मत्स्यशकलोपमे दिक्पाणिपादस्फटने तीव्रवे
अत्र शकलशब्देन लक्षणयात् दने । पाणिपादस्फटने पाणेषु
चमुच्यते । तेन च काका मश्रुक पादयोश्च स्फटने विदारणये
पत्रसदृशं भवति । एककृष्णि नतत् ॥ पाना माह । सत्सा
तिसदृशेषु सुखत्वात् । गज वक्राः स्तववयः प्रदाहाः पामे
चर्माह । चर्माख्यं वज्रले हस्ति लुक्ता पिडकाः कण्ठमयः ।
चर्मवत् वज्रकुसच । गजचर्मा पिडकाः पीडयंति इति पिड
ख्यं वज्रले स्थले हस्तिचर्मवत् का इति लिपकादित्वादिनाम
वृत्तं कलेव । १ । चर्मदल माह । ते ५ । कच्छमाह । सेव सेफाटे
रक्तं सशूलं कण्ठमत्तं ससेफाटे स्त्रीत्रदाहं हृषेता ज्ञेया पाणेषु
लयमपि । तच्चर्मदल माख्याते कच्छ रुग्ण स्फिजोश्च । सेव
सस्यशासह मुच्यते । दलयमपि प्रामो । स्फाटे मरद्भिः । स्फि
विदारयमपि चर्मैति शेषः ३ । जो प्रोष्टो ६ ददुमाह । सक
विचर्चिका माह । सकण्ठः पि एतुगपिडकं ददुमंडलमुद्धते
उकाशपावा वज्रस्वावाविचर्चि ददुमंडले मंडलत्रयेणोत्प
का । पिडका स्रष्टपिडका । ५ । न द्यते । उद्धते उच्छने ॥ ७ । वि
उत्तदकृष्णानां कथं मेकादश स्फार माह । स्फोटाः प्रपाताक
ते विनादिकया द्वादशत्वमेभ रणा भासा विस्फोटाः स्य स
वात् । उच्यते । विचर्चिकेव पाद उत्तचः ८ किटिभ माह । एषा
योर्भवति विदारणयोगात् वि वंकिता खरस्यशं पक्षं किटि
पादिका तेन संख्यातिरेकः । अ भस्तरं । किणलस्यशं किणः
तपवभोजः । दाह्यते त्वक स अकृष्णस्यानेतदतर्कशस्यशं

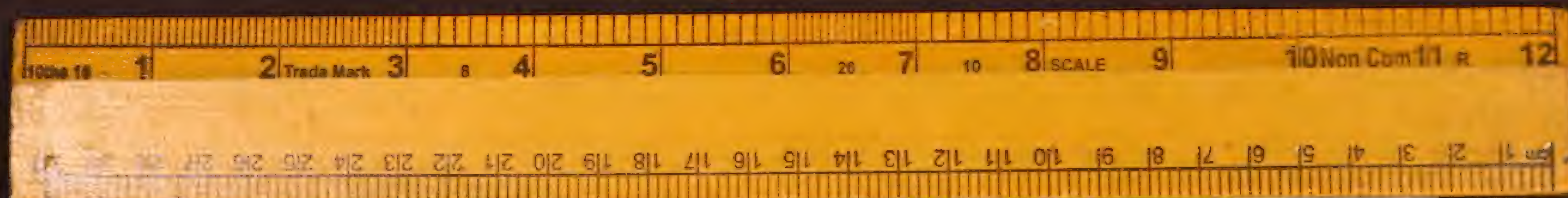
परुषेष्ट २ ॥ यत्तसकमाह संभेदः तत्तसपणं । मेदः स्या
कलुमदिः सगोशु गण्डेन नगते लिंमं प्रागुक्तानि तेषु
सकंचितं । गंडेर्महापिडकाभिः वच ॥ कौण्डेस्तनाशः ।
चितं विवेष्टितं ५ शतारुषमा ग्रगानो संभेदः ग्रगभेगः ।
ह । रक्तं प्रपावे सदाहतिशता ततसपणं ततप्रसरणं । प्रा
रुः स्यादुक्तं ॥ ११ ॥ गुक्तानि रक्तमांसगतलिंमा
अथ सप्रधातुगतातो ऊष्ण नि ॥ ५ ॥ अस्थिमज्जगतमाह ।
नोलला माह । तत्रसगतस्य नासाभेगः । हिरोगशु तते
लला माह । त्वकस्थेवैव ७ कृमिसंभवः । स्वरोपचा
णमंगशु ऊष्णे रोसच जायते । तः पिडकाभवेत् ऊष्णस्थिम
त्वकस्थोपमहर्षशु स्वदस्या जगो ५ । ६ । शुक्रगतमाह । हे
तिप्रवर्तने । त्वकश्वेनात्रस पयोः ऊष्णवाक्ल्यादुष्णोपाणि
उच्यते । धातुप्रस्तावात् त्वक्या तमुक्तयोः । यदपसेतयोज्ञा
चा । त्वकस्थोपः स्पर्शजते । त्वक ते जेयतेदपिऊष्ठिते । देपयोः
स्वापश्यादिकं केविदत्र रक्तग सीप्रुषयोर्दुष्णोपाणिनमुक
तस्य लिंमं प्रयते । १ । रुधिरा यो यदपस्य तयो ज्ञातमिति
तमाह । काण्ड विष्टकश्चैवऊष्णे २ ॥ ननु शुद्धोपाणिनमुक
प्रेणोपाणितसंभवे । पिष्टयः विषे यो रेवदेपस्यो रीर्षसंभवार्
वेणप्रयः ॥ २ ॥ मांसगतमा हृष्टोपाणिनमुक्तयोः कथमप
ह । वाक्ल्यं रक्तशेषशुका योतपतिः । यत आहसुक्र
केशप पिडकोद्गमः । तोदः स्फो तः । कामान्मिथुनसेयोरोमुद
टाः स्थिरत्वे ऊष्णे मांससमाधि प्रोपाणिन मुक्तजः । रीर्षः सं
ते । वाक्ल्यं ऊष्णस्य पुष्टिः । पि जायतेनार्याः सजातोवालउ
डकोद्गमः त्वरपिडकोद्गमः । च्यते । इति अयच्च । वातादि
स्फोटाः वृहत्पिडकाः । स्थिर उष्टरेतसः प्रजातपादने नस
त्वे अंशचारित्ये ३ ॥ मेदोगत मर्याः ॥ इति । उच्यते । रीर्षो
माह । कौण्डे गतिजयोः ज्ञानो नमुदो वदयः । अमुदस

गर्वो उष्ट्रोपाणिनमुक्तयो मित्यन्यः ॥ प्रविष्टमाह । प्र
विभवति पंगु जन्मान्यवधिग भित्ते प्रश्रुतोर्गचरत्तनेवे हत
दीनासंभवात् । प्रोपाणिन मजाते स्वरं । पंचकर्मगुणातीते ऊ
वं । ऊष्ठिते ऊष्णे सेजात मस्येति हं हंतीह ऊष्ठिते ॥ प्रभिन्ने
ताकादित्वादितक । अकारतव विदीर्णं हतस्वरं चर्चस्वरं ।
गते ऊष्णे मपत्येन व्यज्यते ३ पंचकर्मगुणातीते असेजाता
नितातपयं ॥ ऊष्णेल्लण चमनादिपंचकर्मगुणो ॥
वातादिदोषलिंमा माह । त्वं अथ त्वग्दृष्टिसाम्यात् ऊष्मे
प्रपावारुणं उल्लेवात्ऊष्णसेवे दत्ताच्चात्रैव स्थित माह । ऊष्क
दने । पितात प्रकृपिते दाह संभवे स्थिते किलासंचारुणं भ
गगत्वावाचितं मतं । कफात् वेत् । निदिष्ट समरिस्तावि वि
क्रेदिचने स्त्रिगंसेकाण्डोपा नितातपयं ऊष्णेकसंभवे
गोर्वा । हिलिंगहं हंजे ऊष्णे कृष्टेन सह एक स्तुल्याः संभवे
लिंमं सात्रिपातिकं ॥ त्वरेक निधाने यस्य तत् ॥ स्थितस्य
केशो । प्रपावारुणं प्रपावे चारु भेदानाह । किलासंचारुणं भ
एच । प्रकृपितं क्रेदपतिवज्ज वेत् । स्थित मेव रक्तमांसाश्रया
ले । क्रेदि आर्द्रतायुक्तं । वने ९ त किलास मरुणंच भवेदि
हं । साध्यत्वादिक माह । साध्य मर्याः ॥ ननु ऊष्णस्य स्थितस्य
त्वयक्त मांसस्य वातश्लेष्माधि को भेद इत्यत आह । निदिष्टम
कंचयत् । मेदोगं हेदुजेजाय परिस्तातीति । स्थित मपरिस्ता
वर्जं मजास्थिसंश्रितं । कृमि वि भवविष्टं स्तावि अथचवि
कृदाह मत्ताप्रिसंयुक्तं यत्रिदो धातुद्रवसेश्रय मिति त्रयो
षजं वातश्लेष्माधिकंचयत् एते धातुतो वातपित्तकफास्तेभ्यः
न सिद्धेकऊष्ण गजचर्मविपादि एषमभतेभ्यउद्भवा । यस्तुतत्
का किटिभालसकानि साध्या अथच त्रयोधातुवोरक्तमांस
नि । मज्जप्रसासया शुक्रगत मेदासि संश्रयोः धिष्टानयस्य
मयसाध्य कृमिकृदाद्यपिवर्ज तत् ॥ ऊष्णं सात्रिपातिकं स

वैधातुगतेच भवतीति भेदः ॥ नाने । वृजनीये विशेषणानि
 दोषभेदेन लक्षणभेदानाह । लासे सिद्धि मिच्छता । ग्रहमे
 वातादुत्तारुणे पित्रात्तापक हने भगव । तलमवपादतले
 मलपत्रवत् । सदाहे रोमवि सप्रतेनोते जातमिति सामा
 धुंसि कफाद्धते चने गुरु । स न्यतो निर्दिष्टतात् । अविरेत
 कण्डुकं क्रमाद्वक्तं मासमेदः स ने नवमपि ॥ ऊष्टस्यसंसा
 चादिशेत । वरीनैवेद्यभये ऊ जत्वे प्रसंगेनात्यानपिसेसरी
 हे तच्चोत्तरोत्तरं । प्ररुणसीष जान् रोगानाह । प्रसंगात्
 येलाहिते कमलपत्रवदित्यने गात्रसंस्पर्शात् निष्वासात्
 न मध्य सेतमन्ते लाहितेवो सहभोजनात् । एकशाय्याशाना
 ययति । चने पुष्टं । क्रमाद्वक्तं चापि वस्त्रमाल्यानुलेपनात्
 मासमेदः स चादिशेत । ऊष्टे चरश्च शेषश्च नेत्राभि
 तथाचचरुकः । ग्रहणरक्तो छन्द एवच । औपसर्गिक रोगा
 ताते तापं पित्रे पले गते । शु सजामेति नरात्रे प्रसंगा
 सेते श्लेष्माणमेदः स्या स्थिरेक त प्रकर्षण संगः प्रसंगेमेद्यु
 हे परंपरामिति । उभयेदिति ने तस्मात् । गात्रसंस्पर्शात्
 धमपि स्थिरे वर्णन इहोवग्र तर्हि मेद्युनादिति विशेषार्थः
 रुणे तापं सेतञ्च । दोषभेदा वस्त्रमाल्यानुलेपनात् एकस्मा
 त् द्विविधे दोषजे व्रणजेच । देव । शोषो यत्ता । औपसर्ग
 तथाच भोजः स्थिरेत द्विविधे करोणाः शीतलादयः ॥ स
 विद्यादोषजे व्रणजे तथा । ऊष्टस्यस्यतस्यपुन जातस्यापि
 इति । स्थिरेताप्य समाप्यचार ऊष्टे भवतीत्याह । त्रियते य
 अशुक्लरोमावहल मसेष्टष्ट दिक्कृतेन पुनर्जातस्य तद्वेत्
 मथा नवं । अनपिद्वयज नातेनिघ्नतरो रोगो यथाऊष्ट
 साध्यं स्थिरे वर्ण मतोऽन्यथा प्रकीर्तिते । पतावता ऊष्ट
 अवहले तनु । अन्यच्च । गुरु नो ऊष्टे सर्वथा प्रतिकरनीये
 पाणिनलोष्टेषु जातमप्यचि न तदुपेक्षणीयं ॥ ॥

अथऊष्टस्य विकित्सा । वातो सप्रथा पंचनिवेत मार्कवस्त्रसे
 त्रेषु सपि वमने श्लेष्मात्रेषु नच । त्रिपः अहतनुहीमानयो
 ऊष्टेषु । पित्रोत्तरेषु माहोत्तरे जयेतच्छुभेदिने मधुनातिक्तद
 स्य विरेचनंचेष्ट ॥ पण्या क विषा ऋदिरासनवारिणा लेह
 रंज सिद्धार्थ निषावलाजसे मुसोभसा वापि कालवृष्ट्यापले
 नवे । विडंग सहितैः पिष्टेले भवेत् । जीतो तस्मिन्समग्री
 पो मूत्रेण ऊष्टनुत् । प्रवल्गु यात् त्रिपलचु हितंचयत् ।
 जः वज्रचीति लोके । पण्या विचर्चितोडंवर अउरीककपा
 दिलेपः ॥ सोमराजीभवेच्छां ल दडु किटिभानसादि प्राता
 शृंगवेरसमलिते उद्वर्जनमि रु विस्फोट विसर्पमालाः क
 दहंतिऊष्टरोगकृतास्यदे ॥ कप्रकोपे विविधं किलासे ॥
 सोमवाराजी वज्रचीति लोके भगंदर श्लीपद वातरक्त जडा
 सोमवाराज्युद्वर्जने ॥ रसायने न्य नाडीव्रण शीघ्ररोगात् । स
 प्रवल्गामि वस्त्राण यउदाहृते वान्प्रमेहान प्रदोष्यु सर्वान्
 मार्कंडेयप्रभृतिभि र्युत्प्रयुक्तं दंष्ट्राविषं मलविषं निहंति ॥
 महर्षिभिः ॥ पुष्पकालेत्तप्या सूलोदरः सिंहकुशादरः स्यात्
 णि फलकाले फलानिच ॥ सुष्मिष्टसेधि मधुनापयोणात्
 संशुश पिचुमहेस्य त्वक्षूलानि सद्योरोगादपि ये दंष्ट्रातिर्षा
 दलानिच । द्विरेणानिसमाश्रय दयो यांति विनाशमाशुजीवेचि
 भागिकानि प्रकल्पयेत् । विफ रं व्याधि जराविमुक्तः अमेरत
 लाशुषणे ब्राह्मी स्वदेशरुक् अदसमान कांतिः । अयमर्थः
 राग्रयः । विडंगसारवाराहीलो निवसफल पुष्प त्वक पत्र
 हर्षणामृताः समाः । निशात् मूलानि सर्वाणि समुदितानि
 यावन्लाजक व्याधिघाताः सश दिगुणानि चूर्णितानि भृंगराज
 कंराः । ऊष्टे मिदयवोपाठचूर्ण स्रसेन सप्रवारान् भावयेत् ।
 मेघांतसंयुते । खदिरासन निवा विफलादीनि पाठेतानि समुदि
 नांचनकाथेनभावयेत् ॥ तात्वेकभागा निवर्णितानि ऋदि

रसनः निस्वानो निविडकाये
नभावयेत् सर्वमेकीकृतमधु
दिनावलिह्यात् । पंचनिस्वाव
लेहः ॥ शशिलेखा पंचपले
तावद्विजिस्व गुग्गुलोदृशच
तण्यस्य पलवितये देलोह
प्रावलीकायाः त्रिफलाकरेण
पलव खदिर गुडची विट्टेयः
मुस्ता विडंग रजनी ऊरुजत
कू निम्ब वक्रि सम्पाकाः । प
ने रचितां वटिकां मधु घृतमि
श्रां मिलेत् प्रतः । गोमूत्रेण च
ऊर्ध्वं नुदं सस्यवात मचिरेण ।
श्वित्राणि पाण्डुरोगं वियमान
द्वप्रमेह गुल्माश्च नाशयति
वलीपलितं योगः स्नायंभुवोना
म् ॥ शशिलेखा सोमराजी ।
गिरिजस्य शिलाजतुनः । तण
स्यसुवर्णमादिकस्य । प्रावली
कामुडी शति लोके । स्नायंभुवो
गुग्गुलः ॥ चित्रकं त्रिफलाद्यो
य मजाजी कारवी वचा । सेव्य
वातिविषे ऊर्ध्वं चयेलायवश्च
कजे । विडंगान्यजमोदाच मु
स्ताचास्रदारुच । यावेत्येता
निसर्वाणि तावन्मात्रेण गुग्गुल
संलग्नं सर्पिषा साहं गुडि

को कारयेद्विषक प्रातर्भोज
नकाले च खादेदग्निवले यथा
हंताष्टादश ऊष्णानि कुमीन
इष्टजगानि च ग्रहणं शीवि
कारंश्च सुतामय गलप्रदान
गृध्रसी मयिमग्रश्च गुल्मच
पि नियच्छति । व्याधीन को
श्रुतांश्चापि जयदिसुखितास
रान् एकविंशतिको गुग्गुलुः ॥
वातरक्ताधिकारोक्तः १३१ कै
शाशकाभिधः । ऊष्णानां वातर
क्तानां नाशाय परमोषधं ।
केशारको गुग्गुलुः ॥ भला
तकं प्रस्यधुगं छित्ता शोणज
लेक्षियेत् । प्रस्यधुय गुडचाश्च
सुसं तत्रोभसि लिपेत् । चत
शोशावशेषेयं कषाय मवतार
येत् । वसुधते कषायेच वसुधा
णानि निःक्षिपेत् । सरवसावेगो
सर्पि र्गोडगुग्गुलकं तथा ।
सितो प्रस्यमितो दद्यात् प्रस्य
हंसातिकं लिपेत् । सर्वायेकत्र
भाडेत् पचेत्तदग्निना शनैः ।
सर्वद्वयं घनीभूते पातकाद
वतारयेत् । तत्र क्षणाणि चार्ण
नि क्रमो विलिप्तितामता वाज
चीचाथदुग्धः पिबेत् मर्दोदरी

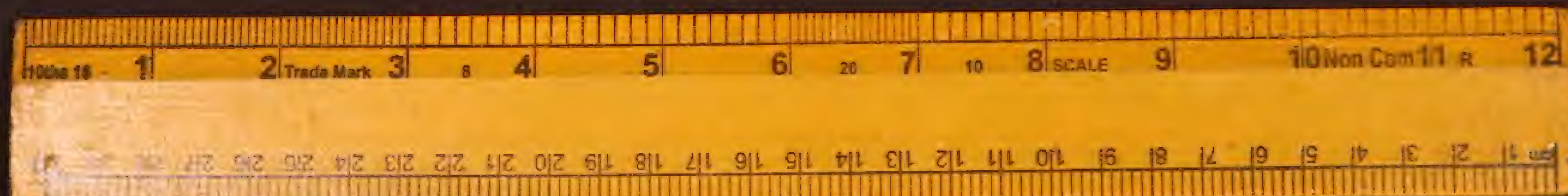
तकी ॥ यात्री राविश्र मंजिष्ठा
मरीचं नागरं कणा । यवानी
संथवेमुले त्वगेतानागकेशरं
पपटः पत्रकं वाल मुशीरं चंद
नं तथा ॥ गोक्षुरस्य च बीजानि
कहीरो रक्तचंदन ॥ एथकप
लार्हमानानां चूर्णमेवामिह लि
पेत् । पलमात्र मिदं प्रातः सम
प्रीयाज्जलेन हि ॥ नाशयेद्व
नेहोयं ऊष्णानि निविडान्यपि ।
वातरक्तानि सर्वाणि सर्वाण्य
प्रीप्ति सेवितः । व्यायाम मा
तपं वक्रि मन्त्रे मांसे दधि हि
ये । तैलाभ्यंगं तथा धानेन न
रो भलातके तजत् ॥ अर
तभलातकावलेहः ॥
निवे गोपाकणा कही शयेती
त्रिफलाचने । पपटावलुजाने
तावचा ऋदिरचंदने । पाठा मु
दीशरीभाषी वासा भुनिववस्
कं । पपाभेदवारणीमती विडंगं
द्वयवानले । दक्षिणोर्णः मृत्ता
द्रुका पटोलं रजनीद्वयं । कणा
रवथ सप्ताक कृसवेचोच्चरा
फले । मंजिष्ठा लंगली दास्ता
नक्तमालः पुनर्णवा । देती वि
जयसारश्च भृंगराजः ऊरुदकं ॥

अंकोदकं च सावेद्यादे हिपला
शंष्टक एथक । गृह्णीयात्ता
निसर्वाणि जलशोणे पचेत्त
नेः । अष्टमांशावशेषेयं कषाय
मवतारयेत् । विधायवाससाए
तेस्यापयेद्वाजनेदृढे भलातक
सहस्राणि तिल्ला त्रीण्यमिणः
भसि । पचेदष्टावशेषे त कषा
यमवतारयेत् । तच्च वस्त्रेण से
शाथ्य दौकषाये विमिश्रयेत्
गुडस्य तु तलोदत्वा लेहवत्सा
धु साधयेत् । भलातकसहस्रा
णि तच्च बीजानि निःक्षिपेत् ।
विकट त्रिफला मुस्ते विडंगं वि
त्रकतथा ॥ संथवे चंदने ऊर्ध्वे
षकंच पलेष्टक । सोमं धंधी
लिपेत्तत्र चतुर्जाते पलेपले ॥
महाभलातको ह्येष महादेवेन
भाषितः । प्राणिनोहितकामा
य जयच्छीघ्रं प्रयोगतः ॥
स्थिमोडुवरदु मृत्तिजिह्वं स
काकणम उरुतीकंच चर्माल्यं
विस्फाटे रक्तमंडलं । कंडुका
पालकं ऊर्ध्वं पामानेच विपादि
को । वातरक्तं घटुणीं हि पांडुरो
गं वृणो कुमीन । रक्तपित्तमु
दावते कासे स्यासे भगोदरे ॥

सदाभासेन पलित मामवातेस
दुस्तरे ॥ निर्येवरास कथितो
विहासहारमैद्युनेः। ऊरुतेपरमो
कोति प्रदीपं जठरानले। अनु
पाने प्रयोक्तव्यं विज्ञातोयेपयो
श्रवा। भोजनेतसदात्याज्य मु
सममं विशेषतः। गोपा गो
पातीति गोपा गोपकस्या से
तसाउ इतिलोके। यत आह
निचण्टः॥
सारिका प्रारदास्फाटा गोपक
स्या प्रतानिकेति। तदाचको
गोपीशृङ्गश्च। यत आह। गो
पी प्रामा प्रारिता स्यादनेतो
तपलप्रारिवेत्यमरः गोपागना
गोपवली लताका काष्ठप्रारि
वेति मदनपालः॥ अरुणाग्रती
सा अरुणजः सोमराजी। अन
ना इरालभा। चंदने सेते ॥
भार्या अलाभे कंटकारीमूलं
शृङ्गीयात। प्रामा कससाउ
हस्तिकर्णः। दधिकर्णः। देकाव
काशति। सप्ताहः। कृति वना क
सवेजः। जलवेतस उच्चटाफले आ
रक्तगुंजाफले ऊरेटकापीतपु
ष्पकटसरेया। दीपकः। यवानी
॥ महाभलातकः॥ ॥ मंजिष्ठा

विफलातितावाचादारुणिशा
मृता। निर्वेशेषोक्तः। कायः स
र्वज्जहानिनाशयेत् लघुमंजिष्ठा
दिक्कायः॥ मंजिष्ठा वाजुची
चकमर्दश्चपिचमर्दकः। हरीतकी
हरिद्राच धात्रीवासाप्रतावरी ॥
बला नागबला यष्टीमधुकेंतुर
कोपिच। पटलस लतोप्रीरु
शीच रक्तचंदने ॥ मंजिष्ठादि
ये कायः ऊष्णतो नाशनः परः
वातरक्तस्य संहर्ता काण्डमंडल
खंडनः मध्यममंजिष्ठादिक्कायः
मंजिष्ठा ऊटजासृताचनवचापु
एकीहरिद्रादयं चंद्रारिष्टपटो
लऊष्ट कटुका भागीविडंगप्रि
कं। सर्वो दारु कलिंगमृगम
गथा शयंति पाठा वरी। गाय
त्री विफला किरातक महानिवा
सनाखवधे। प्रामावलाजवे
दनंवरुणकं दंतीचप्रपातोदकं
वासा पर्यट सारिका प्रतिविषा
नेता विषाला जले। मंजिष्ठा
दिरये कषाय मितियः संसेवते
तस्यात् त्वहोषाश्विरेण यो
ति विलये ऊष्णानिचाष्टदश
नाशं गच्छति वातरक्त मणि
ले नश्यंति रक्तामया ॥

वीसर्प स्वचि शून्यता नयन मांसी ऊष्टं सचंदने। विषाला क
जायोगः प्रशास्यतिच। अरिष्टः रवीरश्चहरिताले मनःशिला।
निवः। कलिंग मिंदयवं भंगो चित्रकं लंगली मुस्ताविडंगोच
भंगरा। वरीप्रतावरी। गायत्री कर्मर्दकः। शिरीषः ऊटजा नि
खिरः। असनः विजयसारः वः समपरीतः मृतास्तुही। सम्पा
प्रामा प्रियंगुः। चंदन मंत्र रक्तं को नक्तमालश्चखदिरा वाक
ग्राहो। सारिका सादे। अनेताउरा ची वचा। ज्ञानिष्ठातीचपलि
लभा। विषाला इंदवारुणी। का विषे द्विपलिकेभवेत्।
जले नेत्रवाला। वृहन्मंजिष्ठा आढकं कटुतेलस्यगोमूत्रेच
दिक्कायः॥ मरिचं विवृतामु चतुर्गुणं। सतपात्रे लोहपा
स्ता हरिताले मनःशिला। दे वेवा शनै र्मृदुश्रितापतेत्।
वदारु हरिद्रे हे मांसी ऊष्टं स मरिचाद्य मिदंतेलं महन्मुनि
चंदने। विषाला करवीरञ्च भिरीरिते। भिषगो तेनतेलेन
हीर मर्कसमुद्रवे गोमयस्य मुत्तयेत् कौष्टिकान् ब्रणान्
रसे ऊष्णत प्रत्येकं कर्षंसेमि पामा विचर्चिकादु काण्डवि
ते। विषमार्द्धफलेदेये तैलेप्र स्फोटकानिच ॥ वलीच पलि
समिते कटु। पचेच्चतुर्गुणेनी ते ह्याया नीलेद्यं तथैवच ॥
रे गोमूत्रे दिगुणतया ॥ म अश्वमेधेन प्रणश्यंति सौकुमार्यं
रिचाद्य मिदं तैल मभ्यंगात् चजायते। प्रथमे वयमि स्त्री
ऊष्णानने। पतस्याभ्यंगतः एणो यासो नस्यप्रदीयते। ता
स्थिरे विवाताततदाणतभवेत् सा मपि जरो प्राप्य नस्यातां
तैल सेतत् जयेत् काण्ड पामा मवलितौ सन्तो। वलीवर्दस्त
सिधं विचर्चिको। पुंडरीकं रंगोवा गजो वा वायुपीडितः
तथा दडु शून्यतो नित्यसेवि त्रिभि रस्यंजने रस्य भवेन्मारु
नां। लघुमरिचाद्ये तैले ॥ तविकसः ॥ ज्ञानिष्ठाती मा
मरिचं विवृता दंती हीरमार्क लकंगुनी इति लोके। महा
शकृद्रसः। देवदारु हरिद्रेहे मरिचादितैले ॥

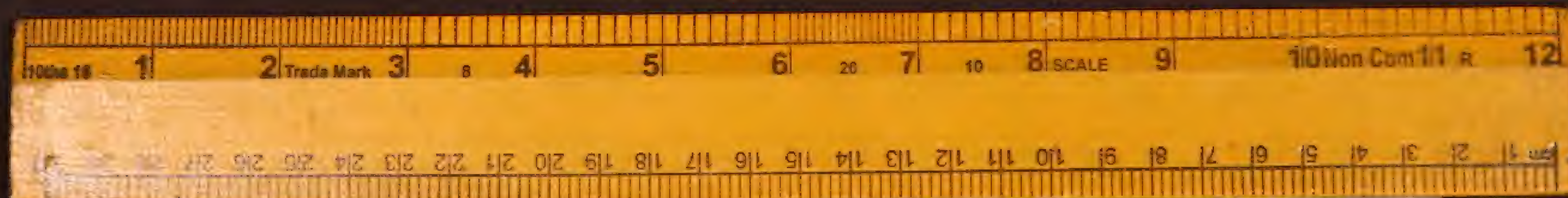

तालकस्य पञ्चाङ्गि यस्य सं
ति एथक एथक ॥ अथकस्य
वतञ्जास्य हरितालचिकित्सकैः
पुनर्जायाः स्वरसे तालकं न
हिमर्दयेत् ॥ दिनमेकं ततस्त
स्मिन् चनत्वं गमिते सति ॥
ऊचीत चक्रिकां तां तु पेशये
त् सम्पगतये । पुनर्जायास
मस्तोगत्तारे स्थाली गलावधि
पर्ययेत् ततः तारं दृढयेत् पी
उनेन हि । तारस्यापरि तां द
द्यात् तालकस्य तचक्रिका ॥
तत आच्छादने दत्तामुशंकृत्वा
विशेषयेत् । स्थालीचुल्या नि
धायाणि मन्मदे ज्वालयेद्विष
क । निरंतरं महोत्तरपंचकं तेन
सिध्यति । संगृहीते समुत्तार्य
गृहीत्यादम मुत्तमे । तालके
स्वरनामायं मुक्ता युजामितो र
सः । गुड्यादिकया येन गदा
नेतान् विनाशयेत् ॥ अष्टा
दशाणि कुष्ठानि वातरक्तं तथा
दत्ते । फिरंगदेशाजं रोगं उस्तरं
च अपेहति । एतद्वैषजसेवी
तु लवणान्त्रौ विवर्जयेत् ॥
तथा कटुरसे वक्ति मातपं
स्यत स्मजेत् । लवणं यः

परित्यक्तं न शक्नोति कथंच
न । सतु सैधव मन्त्रीयातस्य
रोषरसो हि सः । तालके स्वर
सः ॥ ताल ताप्य शिला
सूत टंकणे सिंधुसंयुते गंधा
कौ द्विगुणेन सूताजं वीरादिः
प्रमर्दयेत् । घट्टं प्रति घण्टा
भूषरे सकले त्विदं घट्टलेहि
पले ताप्य लोहभस्मचतुष्पले
जं वीरादि दिने घट्टं विशदं
विषं लिपेत् । अस्माद्विषं
लादेस्तद्विषं चतुस्युते ॥ मध्या
जे वाजरीबीजेः कर्षलिह्या
न्नतः परं । तालके स्वरनामा
यं सर्वकुष्ठहरो रसः ॥ अर्को
मारितं ताम्रं द्वितीयतालके
स्वरोरसः ॥ रसावलि स्ताव
मयः प्रोः शिः शिलाजत
स्याद्विषतिनुकशु । वराचत
ल्यगगने करंजवीजं एथमा
गचतुष्टयं च । संमर्द्य सर्वस्यु
ना हृतेन हृतस्य पात्रे निहिते
प्रयत्नात् । कर्षभजेत् प्रत्यह
मस्य पथ्यं शाल्यादेन उग्र
मधुत्रयं च । विशीर्णकर्णांशु
लिनासिकोपि भवेदनेन स्मरतस्त
मूर्तिः । दारापरित्यागाग्रह परि

हो जलौदने तत्र निवहस्ये ॥ दत्ता तस्यावशेषं तस्यैवाग्रपरि
ताम्रमयस्य मारितं । प्रोः गुग्गु
लुः । अग्नि शिक्त्रकं विषयतिडु
कः कुचिला । वरा विफला । र
सादि विफलांते सर्वे तल्पे । ग
गन मधुकं । करंजवीजं च एष
कचतुर्गुणं रसात् । तत्र कुष्ठेव
दमले सति जलौदन सेवपथ्यं
गलतकुष्ठारिरसः ॥
अथ नागवधायस्य रसस्य विधि
हचते । यः प्रो मुनिवरैरुदा
हृताय शिकित्सकजनैः समा
हृतः । यस्त ऊष्टपरमोपका
रको नागमारणविधिः सलि
प्यते ॥ सुपक्वोस्थालिका मे
का माळकाश्च धृतिज्ञमां । गुड
चूर्णकृतैः पंकै रगले लेपये
द्विः । गंधकं भिषगानीयश
रावमित मुत्तमे । चूर्णयित्वा त
ददं तु तस्या स्थाल्याप्रसारये
त् । शरावाहस्य ताम्रस्य पञ्चा
ण्यतितनूनि च । स्थाल्यायज्ञं
कं तस्मिन्नुपयुपरि धारयेत् ।
शरावाहस्य सीसस्य पञ्चाणि च
तनूनि च । धारयेत्ताम्रपञ्चाण
मुपर्यवतथैव च । गोथकस्य
शरावाहं पञ्चाण संतरास्तरा

दत्ता तस्यावशेषं तस्यैवाग्रपरि
लिपेत् ॥ ततः पियानेदत्तात्
विदध्यात् संधिमुदगां । गुडं च
र्णञ्च खदिरं मिश्रयेत्तेन मुदये
त् । मुदं संशोष्यतां स्थाली
चुल्या मुपरि धारयेत् । तदयो
ज्वालयेदग्निं द्वादशप्रहराव
धि ॥ स्त्रोत्राणीते समुत्तार्य
ततो निकाशपचोषये । शि
लायां चूर्णयित्वा तु वस्त्रयेत्
चकारयेत् । विदोः जलयोगं
तु विशालासं महावदं । गुड
चूर्णकृतैः पंकै रगले लेपये
द्विः । सर्पः पृष्ठे गुलायामः सा
ईषष्ठगुलाः शवा । फनिकः क
सवर्णः स्यात् किम्बा गोधूमव
र्णवान् । वयस्तस्य विधातव्यो
यथादेहो न भिद्यते तालकं स
दले यज्ञचूर्णयेत् ऊउवदयं ॥
विषं पलमितं लुत्रे दत्ता दत्ता
संगतरे । हरितालस्य चूर्णान
परयेदुजगोदरे । विषं पलमिते
लुत्रे वाजरी पलसमितो ।
भलातकं सुपक्वयत् प्रत्यमैद
यवे तथा । सर्वाणि समग
लीय धारयेत् महावदं । ते
षा मुपरि संपेच धारयत् कु-

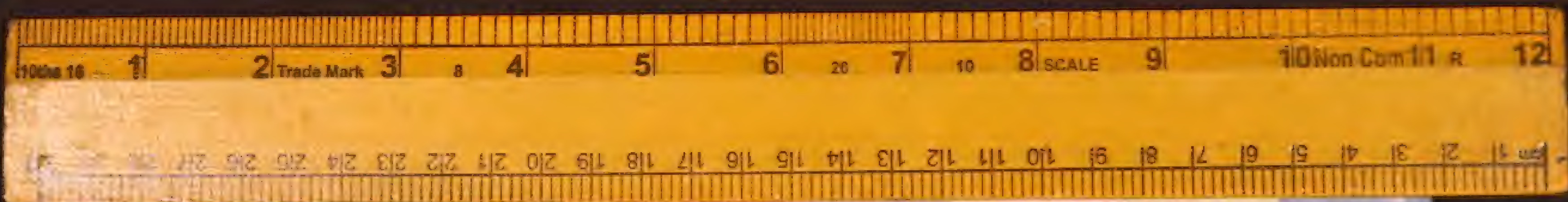

एतलीकृतं । सर्पस्योपसिंहि
 च धार्यापेतानि पीडनैः ॥
 सनाल मर्कपत्रं शरावयुग
 लेलिपेत । सुहीदले सनालेच
 लिपेत प्रसामिते तथा । वरप्र
 रोहं प्रस्य च कुमारीप्रस्यसंमि
 तो । दत्ता पिधानं चूर्णनगुडे
 न खदिरेणच । मुद्रयेतसह
 वसेण मृदा कुट्टितयापिच
 मुद्रा संशोष्य चुल्पात धार
 येते महावृटे । तदधो ज्वा
 लयेदग्निं याम मेकं यथोद
 ने । ततो द्वाग्निं दातव्यायाव
 त्स्यः प्रहरादण । पुनः प्रहरमे
 कंच वक्रिंदद्याद्यथोदने ।
 ततो लौहे कराहेतु शराव
 वितयोमिते । गोघृतेप्रदि
 येतसर्वं मौषधं यद्वृटे स्थितं
 दत्ताग्निं चालयेत्तावद्यावडति
 धृतेः नलः । भेषजेच भवत्कृते
 तत स्नास्मिन्परिलिपेत ॥
 मृदायाः स्फटिकाख्यायाहेप
 लेतवनिः लिपेत । मृष्टस्य दं
 कणास्यापि पलपुगमंचनिः लि
 पेत । ततः प्रहरमेकं तच्चालयेच्च
 लिकोपरि । तत स्नात्रेच सीसे
 च मिश्रयित्वा वतारयेत् । रसे

नागवधाख्यायं विधिना नेन सिध्य
 ति । आदौ गुंजामिते एतादेतावन्म
 रिचसंयुते । क्रमेण वदयेत्ताव
 द्यावहुं जाचतुष्टयं । वदयेत्तस्मि
 चंचापि तथैव द्वियथारसे ॥
 यवस्य पर्पटी भोक्ते दद्याद्वा षडि
 कौदने । लवणं वज्रयेतसप्त
 दिनानि गुणलोत्तुपः । लवणं
 यः परितुक्तं नशक्नोति कथं
 चन । सेंधवं खादयेत्तत्र तच्चस
 मदिनोपरि । रसेना नेन नपे
 ति काष्ठानि सकलान्यपि ॥
 सन्निपाताश्च नपेति राजय
 द्वादय सत्या ॥ इति नागव
 धाख्यायः ॥ ॥ अथ वि
 शिष्टानां कुष्ठानां चिकित्सा । ऊर्ध्वं
 तत्र सिध्यस्य चिकित्सा । ऊर्ध्वं
 मूलकवीजे प्रियंगवः सर्षपा
 रजनी एतत् केशरषधे निहंति
 च वक्रवार्धिकं सिध्यं । शिरीष
 रसेन पिष्टं मूलकवीजे प्रलेप
 तः सिध्यं । दारुणं वा कदल्या
 रजनी मिश्रणानां शयति दासी
 मूलकवीजानि तालकः सुरदा
 रुचा तावूलपत्रे सर्वाणि कार्वा
 काणि एथक एथक । शोतचूर्णितं
 प्राणः स्यात्सर्वोपकत्र वारिण ।

पेषयेत प्रलेपोयं सिध्मानां ना
 शूनः परः ॥ अथ चर्मदलस्य
 चिकित्सा । सलिले चाश्रये
 शीतु किंचित्सैन्यवसंयुता ।
 ताम्रपात्रे विनिर्हृष्टा लेपाश्चर्म
 दलापहा । आसपेशी आसह
 र । सलिलेन तु शुक्लाणि वृष्टा
 धात्रीफलानि च । कराभ्यां सुख
 सामोति नरचर्मदलावितः ॥
 अथ पामाचिकित्सा जीरक
 स पले पिष्टं सिंहगर्हपले तथा
 कटुतैले पचेदाभ्यां मद्यः पा
 माहृत्परं ॥ कटुतैले षट्प
 लमिते । जीरकादि तैले ॥
 मंजिष्ठा विफला लाला लो
 गली रावि गंधकैः ॥ चूर्णि
 तै स्तेल मादितपाकं पामा
 हृत्परं । आदितपाकतैले ।
 सैन्यवं चक्रमर्दश्च सर्षपाः
 पिप्पली तथा । आरनालेन
 सं पिष्टाः पामा कंडूहराः स्म
 ताः ॥ अथ कच्छुचिकित्सा
 अर्कपत्रसे पक्वं हरिद्रा क
 ल्कसंयुते । नाशयेत्त सर्षपे
 तैले पामा कच्छु विचर्षिकां
 अर्कतैले मनः शिलालंका
 सीसे गंधापूमा सिंधुजम्ब च

सर्गाक्षीरी फिलोमेदी शुंठी ऊर्ध्वं
 चमागधी । लोमली करवीरश्च द
 दुग्धः कुमिहानलः दंतीनिवदल
 ज्वैभिः एणकुर्धमितेभिर्षक ॥
 कल्कीकृतैः पचेतैले कटुप्रस्यद
 योमिते । अर्कं सीङ्गाण्डगुणेन
 एथकपलमितेन च । गोमूत्रस्य
 ळकेनापि शोने स्मृदयिता प
 चेत् । अभंगेन हरेदेतत् कच्छु
 उः साधना मपि ॥ पामानेच
 तथा कण्डू त्रयाधिरुधिराम
 यान् । कच्छु राक्षसनामेदं तै
 ले हारीतभोषिते ॥ कच्छु रा
 क्षसनामेतैले ॥ अथ चेद्वृत्ति
 किम्ता । ऊर्ध्वं कुमिद्रोददु
 द्धो निष्ठा सेंधवं सर्षपाः ॥
 अम्लमिष्टाः प्रलेपोयं ददुर्कष्ट
 निस्सदनः ॥ इवाभया सैन्यव
 चक्रमर्द ऊठेरकाः कांजिकत
 कपिष्ठाः विभिः प्रलेपे रपिवह
 मूलं ददुच ऊर्ध्वं विनाश
 येति । ऊठेरकः ममरी इति
 लोके । लोके गरिडलकाख्या
 सिहार्थश्च सुहीक्षीरं । यत्रमि
 तिममभागं स्यादेवां द्विगुणल
 ददुग्धः । अष्टगुणे गोतकैतानि
 प्रकृतानि संदधात् । दिवसवि

तथाहर्तुं सम्पत्तिः खेषयेत्तानि ॥ पलहयं । विफला पिबुमर्दशुभ
वमोपलेन वृष्टा ददु मालेपये
तेन । सम्पत्तिलेपोय ददुमव
पुं विनाशयति ॥ अथशिव
स्य चिकित्सा । विभीतकत्वक
मलए जटानां कायेनकृत्वाग
उसंगतेन । अवल्यजे वीजम
पाकरोति शिशुणि कृत्वापि
पुंउरीकं । मलएः काकोडुवरि
का । अवल्यजेः सोमराजी ॥
कुडवावल्यजवीजं हरितालेन
चुतुर्थांशं । मनःशिला ताल
काहो गुंजाफलमग्निमूलेच ।
मन्त्रेणागरं पिष्टं सुवर्णाकार
कं शिवस्य शिवकुण्डं व्रजतले
पत्ताईनापिकेन वा । गिरिक
र्णः शितायाश्चमूलेन परिलेपि
ते । गिरिकर्णी नीलापराजिता ।
काथः सराजुवीचुर्णे यात्रीखदि
रस्यारयोः ॥ शोवेडुऊं द यवलंशि
उंसेसेविता हेति ॥ मथितेन पि
वेतुर्णं काकोडुवर्यवल्गजे ।
तेलोक्ता चर्मसेवीष्णात्रकाशी
शिवस्य उवेत । मथितं निजं
ले विलोडितं दधि । तक्रं च
तुर्थांशजलघुक्तं वसुधतेदधिः
खदिरस्य पलान्यष्टौ सोमराजाः

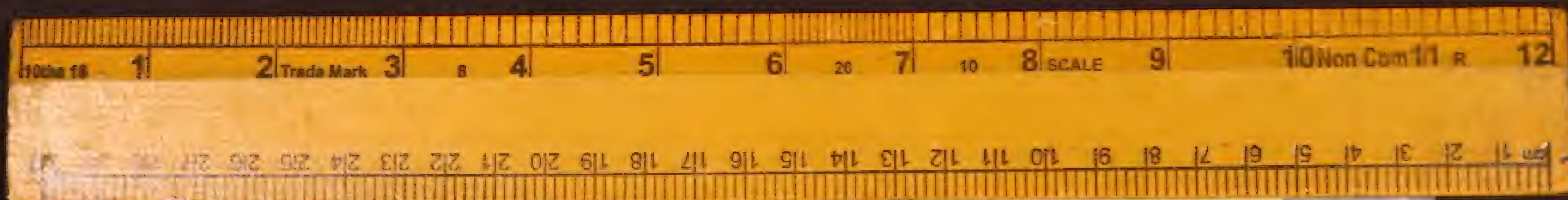
गोमूत्रं च चतुर्गुणं ॥ ताम्रपात्रे महामार्तं उच्यते ॥ इति कुण्ड
तु संख्याप्य शाने मर्दयिना प
चेत । चतुर्भागावशेषं सकल
मवतारयेत् । अग्रे सिप्रेतुनिः सुदता स्त्री प्रत्यता सुदता
प्राहं जलमुक्त विचक्षणः ॥ सुदत्ते स्त्री अथमन्त्रं । दरिद
अभेरापानयो यौगादाशु सर्वा
न गदान् जयेत् अष्टादशानां कु
ष्टानां ददुर्णं शिविणं तथा । भ्यां एतत्प्राहृदयं निष्पन्ने ॥
उष्टानां मर्त्यानां स्वाविणं सुदंशी स्त्री सुदंशिका ।
कीटिनां तथा । अस्तकस्त्राव इति जटाधरदर्शनात् ॥
परीताये ये च तत्तमिषक सुदुर्दिः वि अल्पमतिः । क
क्रियाः सर्वग्रहविमुक्तानांशी रयीः । अथमचेतनः । सुद
तांगानां विशेषतः ॥ सर्वथा बुद्धि र्यस्य इति वक्रव्रीहिस
तुगते कुष्टे पतिते भूषिरोर मासनिष्पन्नः ॥
हे । वृक्षराज्यतुष्टोष्णाणं तथा सुदरोगः ७ सत्यव्याधिः ॥
सर्वोमवातिनां ॥ पानेभ्यो न तस्य गणना यथा । पलितः ।
था नस्य बालिकमणिनिश उंरुलुमः १ दारुणकः १ अक्र
शः । सप्तरात्रप्रयोगेन सर्वकु षिका ५ इतिवेलिका ५ पनसि
ष्टानिनाशयेत् । दिसप्ताहप्रयो का ६ पाषाणागईभः ७ मुव
गेण एणचंदनिभाननः । जा हृषिका ८ अंगः ९ नीलिका
त केश नख प्रमथु भूतिषो १० वल्मीकः ११ कृत्वा १२ मंथिना
उशवर्षवत् अनेगसदृशः साक्षा म १३ अग्निरोहिणी १४ विदारि
त सर्वा मयविनाशनः । एतदुते का १५ चिप्यः १६ परिवर्तिका १७
महाश्रेष्ठं भार्गवेणावतारितं ॥ अवपाटिका १८ निरुद्धप्रका
मनुष्माणं हितायां सर्वव्या शः १९ सनिरुद्धदः २० वृष
पिहृं परं । महामार्तं उकमि एकच्छः २१ अहिपूतनः २२
देचुते सर्वा मराचितं ॥ इति शुभंशः २३ शुकदेवः २४

अनुशयी १५ अलसः १६ दा
री १७ कदः १८ तिलकालकः
१९ मसकः २० जतमणिः २१
यल्लः २२ पमिनीकंदकः २३ अ
जगलिका २४ यवप्राया २५ अ
जलजी २६ विवृता २७ इंदुवृद्धा
२८ गदभिका २९ जालगदभः
३० कलपी ३१ शर्करावृद्धः ३२
पुष्पमयेयोललताविकित्ता
एवं नलिरिता ते चान्तिव्यं
ते ॥ अथ अरुंधिकालक्षणमा
ह । अरुंधि वक्रवक्राणि वक्र
लीदीनिमूर्धनि । कफासक
कुमिकोपेण तानि विद्यादरु
षिका । अरुंधीव्रणानि । अथारु
षिकायाश्चिकित्सा । नीलात्प
लस्य किंजल्का यात्रीफलसमन्वि
तः । षष्ठीमधुकयुक्तश्च लेपाद
यादरुषिका । विफलाया रजो
षष्ठीमार्कवोत्पल सारिवा । सै
धवं पक्व मेतैस्तैलेहयादरु
षिका । विफलाद्येतैले ॥
अथामिरोहिणीलक्षणमाह ।
कक्षाभागेषु येष्पाटा जायेते
मांसदारुणाः ॥ अंतर्दाहज्व
रकरा दीप्रपावकसत्रिभाः ॥
सप्ताहात्तद्वादशाहापक्षहा

त्रंतिमानवे । तामगिरोहिणी
विद्यादसाध्यासात्रिपातिका ।
सप्ताहादिनादि वात पित्त क
फाधिक्यापेक्षया वेदये । त्रं
तीत्यनुपक्राताः । उपक्रातस्त
साध्या एव । चरकेणाग्निरो
हिण्याश्चिकित्साया उक्तत्वा
त् ॥ तस्याश्चिकित्सा ॥
पित्तं वीसर्प विधिना साधये
दग्निरोहिणी रोहिण्या लेचने
ऊर्ध्वाद्रक्तमोक्षणदुपता । श
रीरस्य च संशुद्धिं तां वृद्धोप
रित्यजेत् ॥ अथ विदारिका
लक्षणमाह । विदारिकद्व
हृत्तोकत्तावेत्तानां संधिषु ।
रक्तो विदारिका विद्यात्सर्वज्ञ
सर्वलक्षणं । अत्र पिडका मि
ति विशेषपद मध्याह्नरीये ।
अथतश्चिकित्सा । विदारिकाया
प्रथमे जलोकायोजने हिते ।
पाटने च विपक्वायां ततो ब्रण
विधिः स्मृतः । अथावपाटिका
लक्षणमाह । अल्पीयसीयदाह
वात पलाङ्गुलैश्च सिधे नरः
हस्ताभिजातादथवा चर्मण्ड
नैवेवलात् । मर्दनात् पीडना
हापि शुक्रवेगाविजाततः । यत्र

वपाटते चर्मतो विद्यादवपाटि तत्राजगलिका मामो जलो
का । वातेन कर्कशा इत्तासत्ता कोभिरुपाचरेत् । शक्ति र्णा
कुला रुग्णिता । पित्तेन पीता राष्टिकात्तारकल्ले श्वालेपये
रक्तावा हादत्ता समन्विता ॥
श्लेष्माणा कठिना त्रिधाकं
मत्पत्यवेदना । अल्पीयः अल्प
तरं यो निच्छिद्रं यस्यास्ता । अत्र
पाटते विदार्यते । अथ तस्या
श्चिकित्सा । स्नेह स्वेदैरिमां
वेद्यश्चिकित्सस्ववपाटिका ॥
अथ सत्रिरुद्धगदस्य लक्षण
माह । वेगसंभारणाहायुर्विह
तो गुदसंश्रितः । निरुणादिम
हास्त्रातः सत्सं हारं करोति हि ।
मार्गस्य सौहृत्पात् कुच्छेदाप
रीये तस्यागच्छति । सत्रिरुद्ध
देव्याधि मेते विद्यात्सुडस्तरे
अथ तस्य चिकित्सा । सत्रिरु
द्धगुदेतैलेः सेको वातहरेहितः
तथा निरुद्धप्रकशकियापि क
थिता हिता ॥ अथाजगलि
कालक्षणमाह । स्निग्धा सव
र्णा शुधितानिरुक्ता मुद्गसत्रिभा
कफ वातोपिक्ता तेषां बालानां
मज्जगलिका ॥ शुधिताशुफि
तेव । मुद्गसत्रिभा मुद्गाकृतिः
अथ तस्याश्चिकित्सा ॥

तत्राजगलिका मामो जलो
का । वातेन कर्कशा इत्तासत्ता कोभिरुपाचरेत् । शक्ति र्णा
कुला रुग्णिता । पित्तेन पीता राष्टिकात्तारकल्ले श्वालेपये
रक्तावा हादत्ता समन्विता ॥
श्लेष्माणा कठिना त्रिधाकं
मत्पत्यवेदना । अल्पीयः अल्प
तरं यो निच्छिद्रं यस्यास्ता । अत्र
पाटते विदार्यते । अथ तस्या
श्चिकित्सा । स्नेह स्वेदैरिमां
वेद्यश्चिकित्सस्ववपाटिका ॥
अथ सत्रिरुद्धगदस्य लक्षण
माह । वेगसंभारणाहायुर्विह
तो गुदसंश्रितः । निरुणादिम
हास्त्रातः सत्सं हारं करोति हि ।
मार्गस्य सौहृत्पात् कुच्छेदाप
रीये तस्यागच्छति । सत्रिरुद्ध
देव्याधि मेते विद्यात्सुडस्तरे
अथ तस्य चिकित्सा । सत्रिरु
द्धगुदेतैलेः सेको वातहरेहितः
तथा निरुद्धप्रकशकियापि क
थिता हिता ॥ अथाजगलि
कालक्षणमाह । स्निग्धा सव
र्णा शुधितानिरुक्ता मुद्गसत्रिभा
कफ वातोपिक्ता तेषां बालानां
मज्जगलिका ॥ शुधिताशुफि
तेव । मुद्गसत्रिभा मुद्गाकृतिः
अथ तस्याश्चिकित्सा ॥

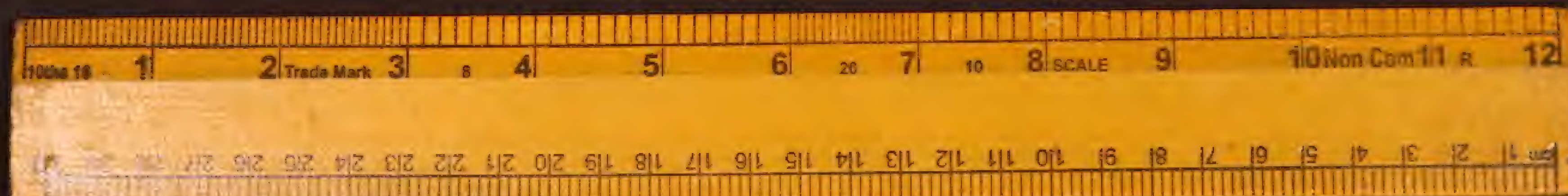
कामेनतिस्नेहात्मेदो जनयति
तदतिस्नेहोत्प मापादयति
मतिस्नेहोत्प सुदसासपिणसा
सुत स्वप्न सेद गात्रेदीर्घक
थन गात्रसाद गद्गदत्वानिति
प्र मेवाविशति । इत्यादिसुप्र
ते १६ अध्यायः ॥
तस्मिन्निदानादियथा । ये रेव
कारणे हिंसा वक्रभिः संप्रव
र्तते । ते रेवकारणेः स्यासोचो
भवतिदेहिनां ॥ विहायप्रकृ
तिं वायुः प्राणोऽथ कफसंयुतः
स्यासयत्तद्गोभूताते स्यासं
परिवर्तते ॥ सुदकसमक
श्चित्रोमहान्दृष्टु पंचथा ॥
भिद्यते समहाव्याधिः स्यास
एको विप्रोषतः ॥
प्राप्त्युपे तस्य ह्यतपीडाभक्तदे
वोऽतिः पुरा ॥ आनाहः पा
र्षयोः स्यालेवैरस्येवदनस्यच
किंचिदारभमाणस्ययस्य स्या
सः प्रवर्तते । निषस्येतिशो
तिप्रसुसुद इतिसेहितः ॥
इति च सुप्रते ५२ ॥
अध्यायः ॥
सुदसेता स्त्री अक्कादिगणोत
गतवृत्तविशेषः । यथा । अक्का-

लर्कं करंजद्वय नागदेती मय
रक भागी रासेन्द्रपुष्पी सुदसे
ता महासेता वृष्टिकाल्यलव
णा स्तापसवृत्त येति । अक्का
दिको गणो रोष कफमेदो वि
षापहः । कृमि कुष्ठप्रप्रमनो
विशेषाद्गणोभनः ॥ इति
सुप्रते ५१ अध्यायः ॥
सुदहा ५ महादेवः । इति
शिवसहस्रनामस्तोत्रे । इति क
श्चित् । महाभारतीयानुशास
नपर्वणि शिवसहस्रनामसु प
तत्रामनास्ति । लिङ्गपुराणोक्त
विसृक्तशिवसहस्रनामस्तोत्रे
सुदहा इति नाम वर्तते । यथा ।
प्रशोतवुद्धि रत्नदः सुदहा नित्य
सुंदरः । धेय्याग्रधेय्यायात्रीशः
साकल्पः शार्करोपतिः ॥ इति
वृहत्संस्मृतः ॥
सुदहिगुली स्त्री कंटकारी ॥
इति शब्दचंद्रिकायां सुदहिगु
लिकाशब्ददर्शनात् ॥
सुदोजने स्त्री चत्तुरोऽसौषध
विशेषः । यथा । गोमूत्रपित्र म
दिश शकुन्दात्रीसेपचेत् । सु
दोजने रसेचान्यत् यकृतस्यैक
लेपिवा ॥ गोमूत्रज्याणवसत

विश्रुतः । प्रसंघेरभवत् ५३ः सु देवता । यथा । सुभाया सहि
पश्याभिमंलितः । तस्यसुप्र तामेवी याश्चाया भूतमातरः
स्त्रिंशत्कर्मादीनां भवत्प्र ताश्चमदी नमस्यासि पंतमा
भुः । इति महाभारते आश्वमे शरणागते । इति महाभारते
धिके सर्वाणि ३ अध्यायः ॥ वनपर्वणि ३ अध्यायः । सुभा
हारकापश्चिमदिकस्यपर्वतः । मेओ निग्रहाउग्रहकर्मोदे
यथा । दक्षिणस्यां लतावेष्टः वते भूतमातरः गोरी यमा
पंच वेणि विरजते । इदंके दयः । ब्राह्मी माहेस्ययादय
तुप्रतीकाशः पश्चिमस्यात सु इति तद्दीकायां नीलकं
थात्तुपः । इति महाभारते ठः सुदकर्म स्त्री सुदहा
हरिवंशे हारवतीविशेषनि केणादिकर्तनं । लोरातेतस्मा
मो १५ अध्यायः ॥ नेकर्तये यथा । दुःस्वप्नेभ्यु
हृपकः ५ सुप्रः । सुदवृत्तः । नेवते विरिक्ते सुदकर्मणि
यथा । अतो यो विपरीतः विरि एय प्रमृणानास्यां स्प
स्यात् सखसाध्याः सउच्यते । श्रीनेस्त्रान माचरेत् । इति मि
वृद्धसलः सुपको यदुत्पाद ताक्षरायो प्रायश्चित्ताध्याये
नेसावः । इति सुप्रते प्रथ पराशरवचने । अन्यतस्तौरश
मभागे १५ अध्यायः ॥ हेदष्टमे ॥
सुभाः ५ प्रवर्तकः । यथा । सुदधारः ५ असुविशेषः ।
येच तेनुचराः सर्वे पादोपांत यथा । त्वङ्गोश्चोपान दीर्घी
समाश्रिताः मातरास्तुण्डा शु कलापांश्चमहायनान् । नि
घास्ता स्तान् वेदेऽशनिस्तुभा णान् सुदधारोश्च यनुभिनि
त । इति महाभारतेवनपर्वणि दधुःसरः । इति महाभारतेवि
३ अध्यायः । अश्वनिस्तुभान् शटपर्वणि परश्वेशो ६ अ
विश्रुदशान्यादिप्रवर्तकान् । इति ध्यायः । विपाठान् वाणविशे
तद्दीकायां नीलकंठः ॥ षान् तादृशान् सुदधारोश्च
सुभा स्त्री निग्रहाउग्रहकर्मो इति तद्दीकायां नीलकण्ठः

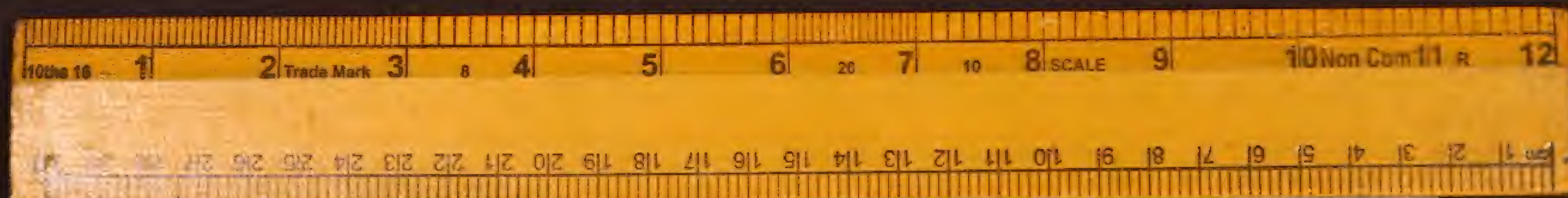
सुरस्य शाणितमुत्ते । अत्रो गुरुवृत्तानो देवः ३
तद्युक्ते वि ॥ इकास्यया । सपिंडो वासो
सुरथारा स्त्री सुरस्य थारः शोवा वृताभ्यक्त सृताविद्यात
यथा । अंतकः पवनो मृत्युः आगर्वसंभवाद्भूतपतित
पातालवडवामुत्ते । सुरथारा स्तन्यथा भवेत् । अनेनवि
विषे संपी वक्रि रितेकतः थिना जातः तेज जोःस्य भ
स्त्रियः । इति महाभारतेअनु वेत् सतः । इति मिताक्षरा
प्रासनपर्वणि पंचचुजनारद या साचारध्यायः ॥
सेवादे ३८ ग्रथायः । अत अयत् पूर्वलिखिते ॥
कादिवत् सद्योनाशका इत्य लत्रदः पं वटुकभैरवः । यथा
र्थः । इति तट्टीकाया नीलकं लत्रदः तेजपालश्च तेजसः
ठः ॥ सुरभाण्ड स्त्री सुरथारः त्रियो विराट् । प्रमशानवामी
भोडि इति भाषा । यथा । भ मोसाशी खपराशी मरुतान
दे शीचुमानीयतो सुरभां कृत । इति विश्वसारोद्धारते
अयेन सौरकर्मकरणाया वे आपडहारकल्प वटुक
ल्लामि । सापि द्वित्रनासिका भैरवस्तोत्रे ॥ तेजयतरे
गृहमध्यस्थितेवकार्यकरणे वि ॥
पेक्षयासुरभांडात् सुरमेकं तेजदेवता स्त्री केदारपिण्ड
समाकृष्य तस्याभिमुखं प्रे शी । साच संपीदिश्या । यथा
गमास । इति विश्वप्रभिवि रक्तालः कथयति । अस्तिक
चितपंचतरे ॥ तेज ॥ सिंश्चिदपिष्टाने हरिदत्ताना
तेज स्त्री गृह । नागरं । इति सत्राद्याः । तस्यचक्रपिंड
वेजयेतीकोशः ॥ रतस्तदेव निष्पलः कालो
तेजसः पं द्वादशविधपञ्चान्तिवर्तते । तथैकस्मिन् दिव
गत पञ्चविशेषः । सच देव सेस द्वादशा उलकालावसा
रादिना आशदिभार्याया नेचमीनेः स्वतेजस्यो वृत्तल्ला
थोक्तविधानोत्तमत्रः । यथा योप्रस्तमः । अनतिदरे वल्मी

कोपरि प्रसारितं वृहत्फटा मय्यं उपोदनं हितं । अलव
दीयं भीषणं अजगमे दृष्ट्वा वि णं वारिहीनेच दातव्यं भिषता
तयामास । तन मेवा तेजदेव वरेः । गुरुप्रोथ मग्निमान् य
ता मया कदापि न एजिता । हणी मतिउत्तरं । ज्वरेच वि
तेनेदं मे कृषिकर्मविफलीभ षमे जीर्णं नाशयेज्ज्वरेशायः
वति । इति पंचतंत्रेकाकोल् इति भेषज्यरत्नावली ॥
कीयेनाम ३ तेज ॥ आहुरफेणं ग्रहिफेणं ॥
तेजपः पं वटुकभैरवः ॥ तेजयमानिका स्त्री तेजजात
यथा । अक्षेण भूताप्रयंतास्य यमानी । यथा । उपाधि रुद्रां
वदेने तीक्ष्णादर्शने । तेजपेक पे तु वचा तेजयमानिके ।
णियो मध्ये तेजपाले हृदिय इति नानार्थे विकारुशेषः
सेत् ॥ इति विश्वसारोद्धारते तेजलिप्ता स्त्री भूमाउलस्य
आपडहारकल्पे वटुकभैरव कला । यथा । अथ यदि द्वाद
स्तोत्रं ॥ ॥ तेजसत्त होदयासभि र्द्वादशशतानि
केवि ॥ तेजलिप्रा लभ्यते तदा तदेत
तेजपतिः पं केदारपिपः । रकलासभिः किमिति फले
यप्रस्तामी । यथा । अथप्रभाते तेजलिप्ताः ता ग्रहाकंभुक्त
स तेजपति लंगुडहस्त स्तप्र नरेण भाष्याः । भुक्तं तरे दि
देश मागच्छन् काकेनावलो तेजलिप्तातरात्मकमतः सजा
कितः । इति हितोपदेशेभिः तीयकरणाय तेजलिप्तीकर
लाभप्रकरणं ॥ णंभुक्तं तरेणैको दिवसो लभ्य
तेजपालसः पं ग्रहणीयुक्त त इति युक्त मुक्तं । इति सि
शायस्योषधं । उपवरीतिव्या हांतशिरोमणौ गाणिताध्याये
ते । यथा । हिंशुलेच विषे ता ग्रहोदयास्ताधिकारः ॥
मे लोहे तालक टंकां जी ॥ असभिः द्वादविपलैः । यथा । ग
माहुरफेणाच्च समभागे विम र्ततैः खेडमिते रस स्तेः ष
दयेत् । यवाद्वा वटिका कार्या द्विः पले तै र्दटिका खषड्विः ॥

इति तत्रैव कालमात्राध्ययः ततः । तर्हि बुद्धि न प्रत्यक्ष
लेखविः पुं लेखनः । जीवा प्रतिलोमेचकास्तिबुद्धिस्तु प
त्ता । यथा । तत्त्वं नरेन्द्र जग राक विषयाकारेण तर्हि हे
ता मथ तस्माच्च देहद्रिया कारः नविषक व्यापकत्वेन स
सु विषयात्मभि रावृता नो तपरिच्छिन्नः । एवंभूतो योम
यः लेखविज्ञपतया ह्यदि विष्णु गतात् तमवैहीति । इति तद्दी
गाविः प्रत्यक्ष चकास्तिभगावो कायो श्रीधरस्वामी ॥
स्तमवैहिसोः स्मि ॥ इति श्री लेखसीमा स्त्री योगारवध
भागवते ४ स्कन्धे २२ अध्याये तादिहारा चिह्नित भूमिसंघा
३५ श्लोकः ॥ यस्मादनात्म दा । यथा । सीमा लेखादिमर्था
इति इत्यर्थहेतुः तन्मस्माज्जा दासा चतुर्विधा । जनपदसीमा
मत्तो जंगमानो तस्माच्च स्थावे ग्रामसीमा लेखसीमा गृहीसीमा
राणांच देहादिभिः आत्मना चेति । इति मितालराया व्यव
ग्रहेकारेण चतुर्ता नो ह्यदिय हाराध्याये सीमाविवादप्रक
श्रुकास्ति प्रकाशतेत मवैहि राणो ॥ विस्तारस्तु सीमावि
कथे सोः स्मीति । सोः स्मीति वादशब्दे दृष्टव्यः ॥
पाठे सपदैकोस्ति ततो न्यद लेखिकः ९ कलत्रस्वामी ॥
सदित्यर्थः । ननु जीवादि यथा । हरेत्तत्र नियुक्तायां
चकास्ति नास्य स्वरूपा जातः पुत्रो यथोरसः । लेखि
लेखविदे जीवे तपति निय कस्यतु तद्दीजे यमैतः प्रसरश्च
मयतीति लेखविज्ञपः तस्य सः । इति मानवे ९ अध्याये
भावस्तत्ता तथा श्रुतर्थाभिः १५५ श्लोकः । हरेदिति त
पेण । यदा । लेखविज्ञे ग्रहे व नियुक्तायां योजातः लेख
ममत्तास्पदे पातीति लेखवि वृजः पुत्र उौरस इव धने
तपः तेन ह्येण जीवस्तुपा हरेत् यस्मात् यत्तस्य कारणा
इत्येवात्र पाति । ननु कर्म भूते वीजं तत् लेखस्वामिन
जीवं नियच्छति नद्याविः प्र प । तत्कार्य करणत्वात् इति

तद्दीकायां कुलकभट्टः ॥ मादश्च प्रतिकाशश्च हादश ।
लेखी ९ स्वामी । भर्ता ॥ इति श्रीभागवते ९ स्कन्धे २५
यथा । भर्ताः पुत्रे विज्ञानेति शु अध्यायः ॥
तिष्ठेयं भर्तारि । आकृ रूतपा लेखो ज्ञी प्रस्तारादीनां उर
दके केचिदपरे तत्रिणो विदुः ॥ प्रेरणार्थरत्ननिर्मितशिको ।
इति मानवे ९ अध्याये ३२ फिंगा इति भाषा । यथा । प्रव
श्लोकः ॥ भर्ता रिति भर्तः उवाच यवश्चारा स्तमः पोषाव मे
पुत्रो भवतीति मुनयो मत्से रयन् । दिग्भ्यो निपेत आवाणः
ते । भर्तारि दिप्रकारे श्रुतिव लेखोः प्रहिता इव ॥ इति
मते । केचित्पादकमवोपा श्रीभागवते ३ स्कन्धे १९ अध्या
१ मपि भर्तारं तेन पुत्रेण पु यः । पोषुकुततमश्च प्रेरितवतः
त्रिण माकः । अन्यत वोपा लेखो यैवैः । इति तद्दी
२ भर्तार मनुत्पादकमपि कायो श्रीधरस्वामी ॥
अस्य जनिनेन पुत्रेण पुत्रिण लेखणीये ज्ञी पाषाणप्रक्षेप
माकः ॥ इति तद्दीकाया नाहं । यथा । तत्र लेखे रचोर्ध
कुलकभट्टः ॥ देवोपेतः ९ स्वफल्कपुत्रः ॥ दे पावतीये रीतो रभृत ॥
इति केचित् । लेखोपेत इति नराच लेखणीयाश्च निष्पेयो
साधुपाठः । यथा । युगम्यरो तपतितानले ॥ इति खुवेणो
नमित्रस्य वृत्तिः पुत्रोः परस्त् प सरीः । तत्रेति तत्र हिमा
तः । स्वफल्क श्रिवरथश्चैव द्रो गणैः सह रचो युद्धे अभ
गांधिमांच स्वफल्कतः ॥ त् । किं गणैः पर्वते उत्पन्नैः
अकरप्रमुख आसन् पुत्राहा किं युद्धे भयेकरे । पुनः किं ना
दशविश्रुताः । आसंगः सार रचानो वाराविशेषाणां लेख
मेयश्च मंडरो मंडरिगिरिः ॥ रणीयानो पाषाणप्रक्षेपाणां
यर्महृदिः सुकर्मच लेखोपा स्त्राणां ये अप्रमानस्तथाच व
लाः रिसर्हनः । प्राञ्चो गंध वृणोन उत्पतिता अग्रेयोय
स्मिन् । इति तद्दीका । लेखो

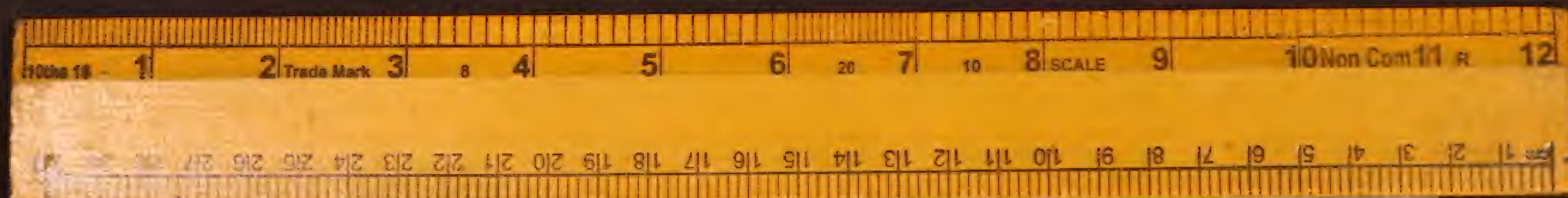

योगो वि ॥
 तेषादिने क्ली अहर्गणानय
 नांष्टीयविषां प्रयुततयना
 ही। यथा। इहानी महर्गनाष्टीहे
 पदिनामाह। स्त्रीयनारोशय
 ताः तयनाद्यः तेषादिनादि दि
 वागणसिद्धे। पूर्व मानीता ये
 तयाहा स्त्रिया मयो यत्राडिका
 घे तत् स्त्रीयविषां प्रयुतेरुदि
 नाये कल्पे। या चटिकास्त्रा
 नि दिनानि। या विचटिका
 स्त्रा चटिका स्त्रासा मय्यथो
 येयस्यशास्त्रानि पानीयपला
 निकल्पानीति। इति सिद्धांत
 शिरोमणो गणितार्थाये प्र
 त्तुष्टुदिः ॥
 तेषापोतः ५ ग्रहकलाक्रांतिमे
 उल्लयो योगः। यथा। उदा
 नी क्रोति वृत्त माह। क्रोति
 वृत्ते विधेये गृहकं भ्रमत्य
 ३ भानुश्रु भाई ऊभा भानु
 तः। क्रोतिपातः प्रतीपंतया
 प्रस्फुटाः तेषापाताश्रुवलन
 वेपकृत। इति सिद्धांतशिरो
 मणो गणितार्थायः ॥
 लेम क्ली सल्लहीपस्य वर्षवि
 शेषः। यथा। श्रेतो जंजुप्रमा

रोम हीपात्पातिकरो हिरण्य
 युज्यितो यत्राश्रुपासे सप्त
 निरुः। तस्याधिपतिः प्रियव
 तात्मज इमानिकस्ते हीपस
 सवर्षाणि विभज्य समवर्षना
 मभ्य आत्मजेभ्य आकलया
 स्वयमात्मयोगेनोपरमाणि
 वेवयसं सभद्रं प्रांते लेम स
 स्त मभय मिति वर्षाणि। ३
 ति श्रीभागवते ५ स्कंधे १५ अ
 यः ॥ मठविशेषः। यथा।
 मठं यथोच वाराहसेत्रे य
 शविधायकः। श्रीकंठ लेमस
 ठयो रासीकुक्षप्रतिके। इति
 राजतरंगिणी ६ तरंगः ॥
 लेमः ५ धर्मण शोभा मुत्
 पादितः ५३। यथा। यवसाये
 प्रजते वै लेमं प्रांति रस्यत
 सख स्तदि यशःकीर्ति रित्ये
 ते धमसनवः। इति विष्णु
 राणे १ अंशे ३ अध्यायः ॥
 कलिगदेशस्य राजा। यथा
 हेमोग्रतोषः ऊहः कलिगे
 शु नराधिपः। मतिमोश्रु
 मनुष्येद ईश्वर श्रेति विष्णुतः
 इति महाभारते आदिपर्वणि
 ६ अध्यायः ॥

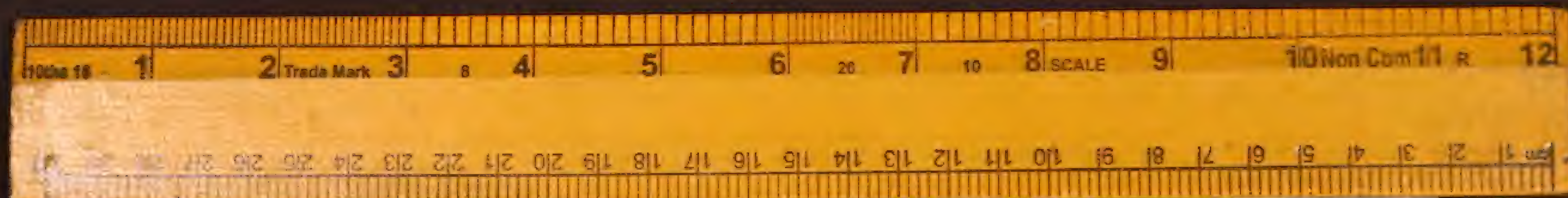
चंद्रवेशीयश्रुविशज ५३। य
 षा। ततः सतेजयादिप्रः श्रुति
 स्तस्य भविष्यति। लेमोः यत्स
 व्रत स्तस्मादुर्मसूत्रः सनस्ततः
 इति श्रीभागवते ९ स्कंधे १५
 अध्यायः ॥ लब्धपरिपाल
 ने। यथा। उपेयाहीसुरैवेव
 योगलेमाष्टिसिद्धये। स्त्राता
 देवान् पितृश्रेव तर्पयेदं
 येतथा। इति याज्ञवल्क्यसं
 हितया माचाराध्यायः। तरने
 तर मीश्वर मभिषेकादिगुण
 युक्त मनेवा श्रीमंतमज्जिते
 योगलेमाष्टी। अलब्धलाभो
 योगः। लब्धपरिपालने लेमः
 तदर्थं उपयात। उपासीत उपे
 यादिमनेन मेवा प्रतिषेधति
 वेतनग्रहणान् आज्ञाकरणं
 सेवा तस्याः श्रुतित्वेन नि
 षेधात्। इति तट्टीकामि
 तात्तरा ॥
 लेमकः ५ नागविशेषः ॥
 यथा। नागः प्रांखमुत्तश्रेवत
 याकुसाएडकोः परः। लेमक
 श्रुतयानागो नागः पिंजरक
 स्तथा ॥ इति महाभारते आ
 दिपर्वणि १५ अध्यायः ॥

जनमेजयवेषातपत्रराजवि
 शेषः। यथा। शातानीकादुर्द
 मन स्तस्यापत्यं महीनरः।
 देवपारिर्निमित्तस्य लेमको
 भविता यतः। इति श्रीभाग
 वते ९ स्कंधे १५ अध्यायः ॥
 राजसविशेषः। यथा।
 एतस्मिन्नेव कालेत्तुं पुंरी वा
 राणसीत्यप। श्रुत्या निवेश
 यामास लेमकोनामरात्तसः
 इति महाभारते हरिवंशे १५
 अध्यायः ॥
 लेमकारः वि लेमंकरः। मंग
 लकंता। यथा। लेम प्रियम
 शात् ऊर्वा इति सूत्रेण लेम
 शात् परस्य कृपातोः लप्र
 तयोभावपदे जात स्याति
 षण्प्रत्ययेन निष्पन्नः। इति
 मुग्धबोधव्याकरणं ॥
 लेमकृत वि मंगलकारकः।
 यथा। उल्लेभं प्राकृतवाक्ये उल्ले
 भः लेमकृतस्तुतः। उल्लेभासह
 श्रीभार्या उल्लेभः स्वजनः प्रियः
 इति चाणको ५५ श्लोकः ॥
 लेमगमः ५ काष्मीरेदेशस्यरा
 राजविशेषः। यथा। लेमग
 माभिधानो भूदण राजात

रात्मजः । आसवासेवनोत्सि इति च तत्रैव ७ अध्यायः ॥
 कृ विज्जतरुण संत्तरः ॥ लेमथर्मा १ पुं राजविशेषः ॥
 इति राजतरुणिणो ६ तरेगाः यथा । ततश्च शिमुनात्तस्य
 लेमजित् पुं राजविशेषः । पुंश्च काकवर्णो भवितात्तस्य
 सनु मगयदेशो षट्त्रिंशद्वर्ष ७३ः लेमथर्मा तस्यापि लेमो
 पर्यन्ते राजा भविष्यति । तस्य जाः इति विस्फुरणो ४ अ
 सामातरं लेमार्चिः । इति म थो १४ अध्यायः ॥
 त्स्फुरणमिति केचित् ॥ लेमथर्तिः पुं राजविशेषः ॥
 लेमदर्शी १ पुं चेद्वंशीयराज यथा ॥ दृहत्तत्त मथायो
 विशेषः । यथा । कोशलाना तेकैकयं दृढविक्रमे । लेमथ
 मापियत्वं संप्राप्ते लेमदर्शिनं तिर्महाराज विद्याधोरसिमा
 मुनिः कालकवृत्तीयराजगा नोः । इति महाभारते दौलप
 मेतिनः प्रकृतं ॥ इति महाभा रतेणान्तिपर्वणि राजधर्मे ८
 अध्यायः ॥ लेमथर्मा १ पुं सूर्यवंशीयरा
 जविशेषः । सनुपुंडरीकपत्रः यथा । नभस्य पुंडरीकस्य ले
 मथन्ता ततः स्फुरतः । लेमथन् सतत्तासीदेवानीक प्रताप
 वात् । इति महाभारते हरिवंशे ६ अध्यायः । सावर्णनामकत्
 तीयमनुपत्रः । यथा । सर्वतरेगाः सशस्मान् देवानीकः पुत्रवहः
 लेमथन्ता दृढायुश्च आदर्शी पाण्डकोमनुः सावर्णस्यतु ७
 आवै तृतीयस्य नवस्फुरताः ॥

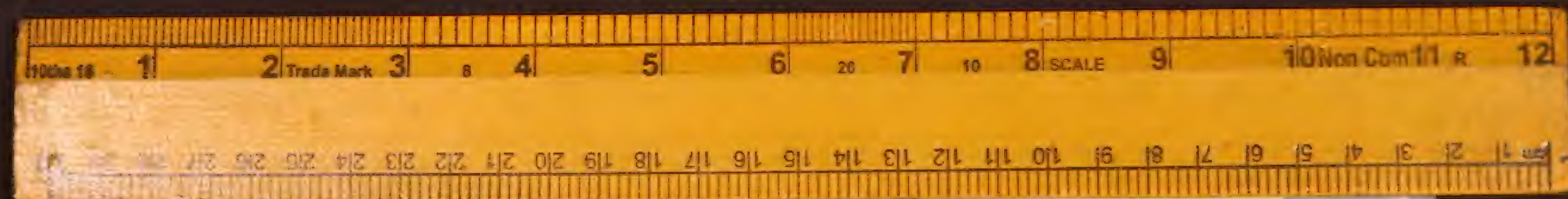
लेमे निर्भयदेशे शूरैः । संयु प्रवृत्तस्य चोदायणापादिकं
 तदन्त्यत्र विकल्पने प्रोढवा इति प्रायश्चित्ततत्त्वे । अपिच
 दो येषां तैः । ननु हरे विभेमि अस्मिन् यनजनलेमपनिमित्तं
 पुंभेश्वरिति चेत्तत्राङ्गरहोजुये मेदलोत्तमे । सर्वतो दिक्कस्य
 ति । सर्वस्यांतःप्रविष्टेन न तस्यावधानार्थपरस्पर । इति
 कुचिदपि वहिर्दृष्टेन इत्यर्थः राजतरुणिणो ५ तरेगाः ॥
 पुरुषप्रवेशरहित मिलावृत्त तोद्यः वि लेदनीयः । चर्णी
 वन मोको यस्य तेनशुभ करणीयः । यथा । ववेधुर्वधु
 ना । इति तद्दीकायां श्री नीयांश्च तोद्यान् सेचुत्तउत्त
 धरत्तामी ॥ या । विभिद मेदनीयाश्च तो
 लेमाधिः पुं मिथिलोदेश स्तान् देशान्नरा स्तदा । इत्या
 स्यसूर्यवंशीयराजविशेषः । र्वरामायणे वाल्मीकीये अ
 यथा । अरिष्टनेमित्तस्यापिष्णु योधाकोडे ८ सर्गः । वंय
 तागुस्तत्पुष्पाक्षकः । ततश्चिन् नीयान् सेत्तन् तोद्यान् तो
 रथोयस्यलेमाधि मिथिलाधि दनीयान् शर्कराभूयिष्ठप्रदे
 पः । इति श्रीभागवते ९ स्कंधे शान् । सेचुत्तउः चूर्णायामा
 १३ अध्यायः ॥ सुः । मेदनीयान् जलनिर्गमार्थे
 लेमः पुं राजविशेषः । यथा मेद्यान् । इति तद्दीका ॥
 सत्रतरेपि दावादः सुनीयोना लेमार्ण वि लेमजनके ॥
 म धार्मिकः । सुनीयस्य च सेचलनकारकं । यथा । आह
 दायादः लेमो नाम महाय तौगैः ममस्ते स्म देवप्रहर
 पाः । लेमस्य केतुमान् ७ गौस्तदा । अतोभ्याणं समु
 ३ः सकेत स्तस्य चात्मजः । द्राणं लेमार्णं तिप्रकारितं
 इति महाभारते हरिवंशे ९ अध्यायः । इत्यर्थे रामायणे वाल्मीकी
 अध्यायः ॥ ये अरण्यकारे ३२ सर्गः ॥
 लेमपुं ली लीणता । यथा । लेमार्णं लेमकर्तारं । इति
 लेमपुं ली लीणता । यथा । तद्दीका ॥

लौणीमः पुं बहुकभैरवः ॥ यथा न सदाश्रय उत्पद्यते ॥ अतः
यथा । कंकालधारी मुंडीच एतन्निधिलजीवनिकायानां
यालयोपवीतवान् । जम्भोण माश्रयः । मे मुखादिसंमिता
मोहन स्तम्भी मारणः लौणीमः नगलितान् वेदस्य मार्गान् वे
स्तथा । इति विषयसारेहारतंत्रे दानादाय तत्र युगोत्सलिले
तस्य लौणे ॥ विजहार । इह हर्षे । इति तद्दी
लौणीभुक् पुं राजा । यथा । कायां श्रीधरस्तामी ॥
कृत्वा शास्त्रविभीषिकोक्तिप लौणीमयोपि पाठः ॥
यशमेव दीनाः प्रजा मश्रुभो लौदः पुं वर्णसंकरविशेषः ।
विट् जल्पिते रूपहताः लौणी सत्सज्जातीयात् मागध्या जा
भुज स्त किल । विहोसोपि तः । यथा । चतुरो मागधीसुते
वयं किल विजगता सरीणि कुरान् मायोपजीविनः । मा
तव्यापदा मीश स्तत्परिच से स्वाडकरं लौदं सौगंध्यमि
यथा न गणितो ये रेषनार ति विष्कृतं । इति महाभारते
यथाः । इति शांतिशतके । अनुशासनपर्वणि ७८ अध्या
परिच्छेदे ॥ श्लोकः ॥ यः । एते मागध्या मायोगवादि
लौणीमयः पुं मन्त्रमयः । एषि न्यश्रुतर्भ्यः क्रमाज्ञायते ।
आश्रयः । यथा । मत्स्यो युगां उत्पसंहरति चतुर इति ।
तसमये मनुजोपलब्धः लौणी एते चतुरो वायुरादिनाजीव
मयो निधिलजीवनिकायकेतः तीति मायोपजीविनः ॥
विसेसितानुरुभये सलिले मु अन्येपि चत्वारो मागध्यां वि
खान्मा आदाय तत्र विजहार शुताः सज्जातीयाउत्पद्यन्ते
हवेदमार्गान् । इति श्रीभाग तेषां नामानि मांसमित्यादि
वते १ स्कंधे ७ अध्यायः । मत मांसं मांसविक्रेतारं । स्वा
स्यावतारः माह । मतस्याभा डकरं मांसैव संस्कारके । लौ
विना वैवस्वतेन मनुनाट्टः इं सुदं मूढ मिति पाठश्चे
लौणीमयः एष्टीमयः एष्टिरी पि शाकायत्रपाककरं ॥

लौणीमः उक्तलक्षणं सैरं ॥ इति राजतरंगिणी ५ तरेगः
० कस्येव मागधस्य एतद्वृत्ति लौपालः पुं राजा । यथा ।
चतुरयुक्त मिति हेये । ३ नके लौमे समुत्पाद्यजिक
नितहीकायां नीलकंठः । लु या स्त्रियपदीर्घ्या विधीति
इति । इति पाणिनिन्याकरणे कारवप्रस्ताः ह्यापलैः प्रात्यके
लौपयं क्री चरवजुत्तस्य विव । इति राजतरंगिणी ५
तीक्षाट्टगृहं । यथा । नदी तरेगः ॥
मुभयतोवाहो पंचपंचादुत्तेश्चैतने क्री मोचने । ताराः
हे । कचिदेसं विरक्तये लौर यथा । असने सर्वभूतानां
पयंस्ये अमि । इति श्रीभा कालातकयमोपमं । निष्ठा
गवते ६ स्कंधे ५ अध्यायः । सत्तेनादेव भसंयतमिव
पंचपंचानां पंचविंशते । अतु स्थिते । इति महाभारते व
ते गृहं । लौपयं तरेः प नपर्वणि १२ अध्यायः ॥ लेलिका स्त्री
विभिर्वज्रैश्च निर्मित मिव लेलिकायां मांसस्य समाधि
तीक्ष्णं दृढचेत्यर्थः । सय ना ग्रामीलितदृष्टो प्रेमसेर
स्वतरे । अमि अमणस्वभावे स्मेण चकिज चकित आ
इति तद्दीकायां श्रीधरस्तामी गत्येषदपरुषविषाणग्रे
लौपतिः पुं काश्मीरदेशी एण लुठति । इति श्रीभागवते
यराजविशेषः । यथा । अथा ५ स्कंधे ८ ॥ अध्यायः ॥
भविष्यत्तलिप्रे विप्रेरेत्यय संभवति चैतदित्याह ले
शस्करः स्माधतिः प्रोढसा लिकायां क्रीडायां सखायः
मर्षाः साधुमानिव तोयदेः । समाधि स्तेनामीलितेदृष्टो
इति राजतरंगिणी ५ तरेगः येन ते मां प्रेमसेरभेन प्र
लौपाः पुं राजा । यथा । आ णयकोपेन एषत जलवि
प्रयार्ति रिशवास लुदायेदृष्ट उ स्तदृदपरुषेण विषाण
वैकुण्ठान् । लब्धेदया क्रीभ ग्रेण लुठति संवृत्त्यति । ३
येन स्मापा ज्ञेयनुयायिनः ॥ ति तद्दीकायां श्रीधरस्तामी

लेलिका स्त्री
क्रीडा यथा ॥

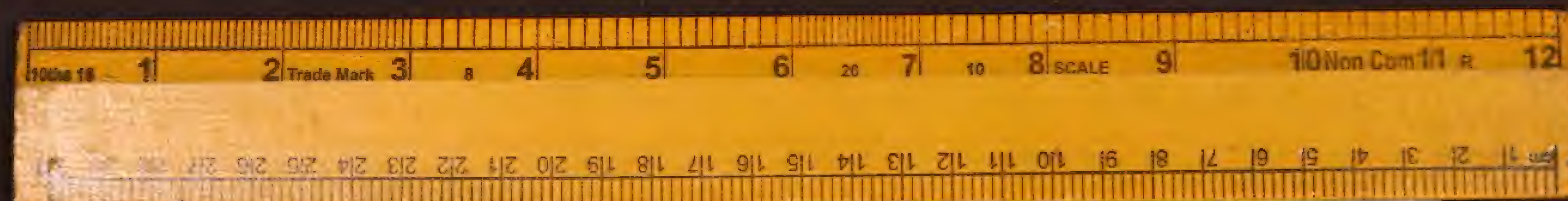
लेली ही क्रीडा । यथा । वा रालकादीना मालभने स
 रुप्रसार परिंभ करालको शृङ्गनर्म परिहासश्च नलायपा
 रुनीविस्तनाभन नर्मनलाय तश्च तेऽलेल्याक्रीडायाच अत्र
 पातेः । लेल्यावलोकहसितैर्ब लोकेषु हसितेषु कामेता
 जसुंदरीणा मुतेभयव्रतिपति सां उदीपयन् तारसयासाय
 रमयाचकार । इति श्रीभाग इति तद्दीकाशे श्रीधरस्वामी
 वते ६ स्कंधे २५ अध्यायः ॥ अत्र लेल्या मिति प्रसादान्
 वाक्यप्रसारश्च परिंभश्च क केनचिद्विहितं ॥ ॥

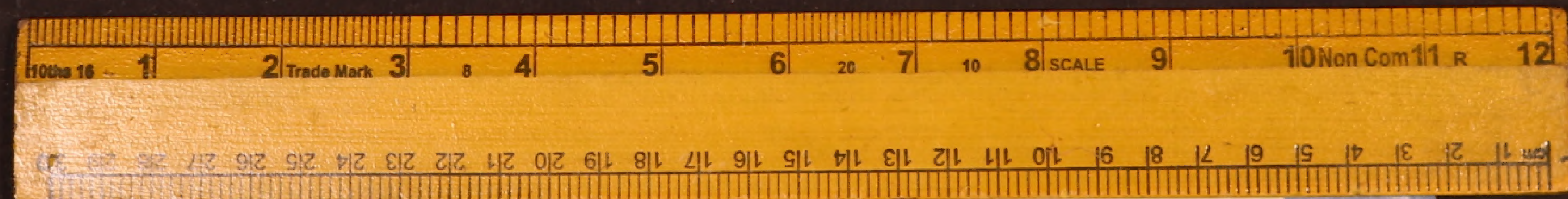
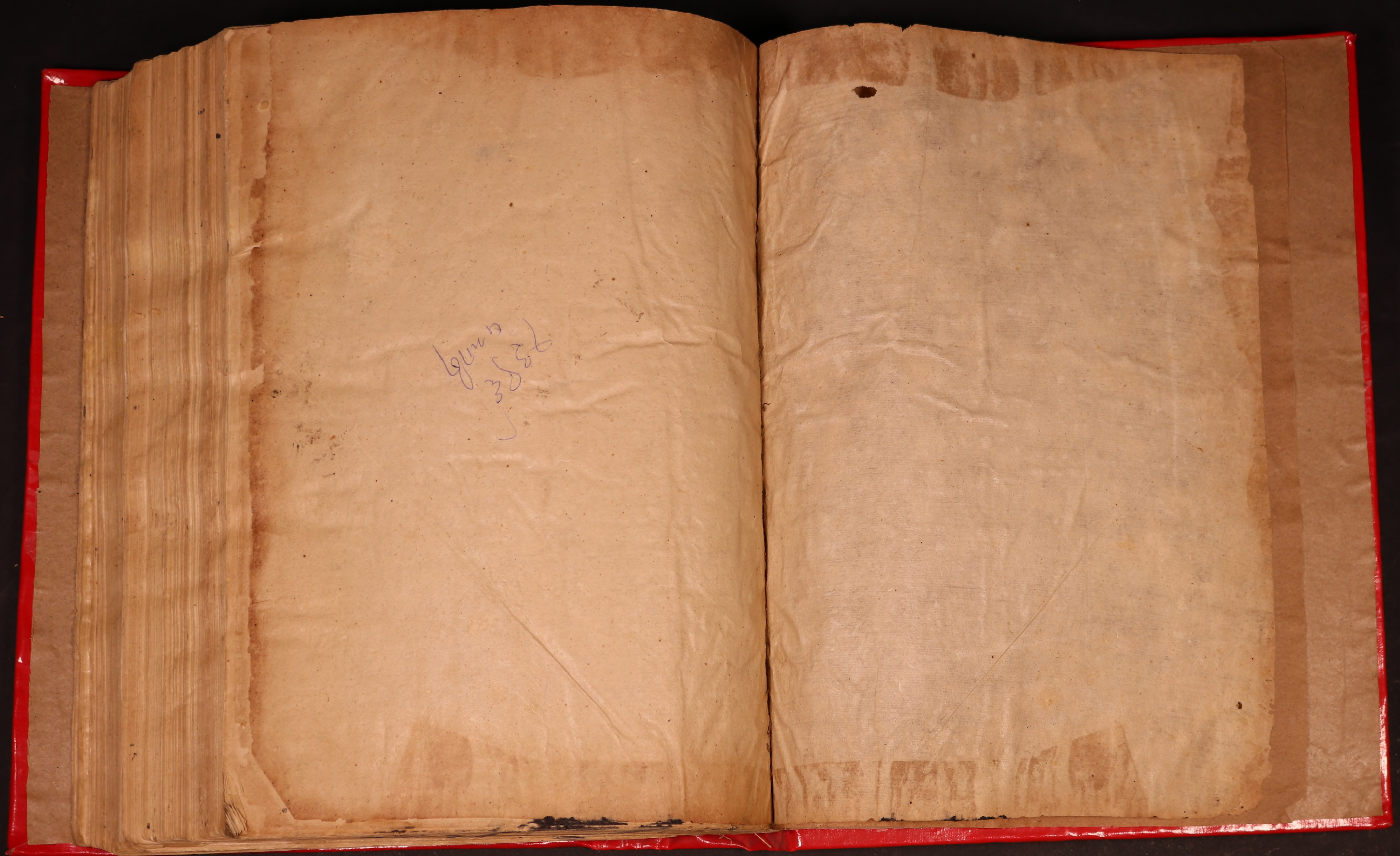
मुद्रांकितोऽभूदंगारो वेदार्त युग भूमिते ।
 सहस्र परिशिष्टोयं शब्दकल्पद्रुमस्य हि ॥

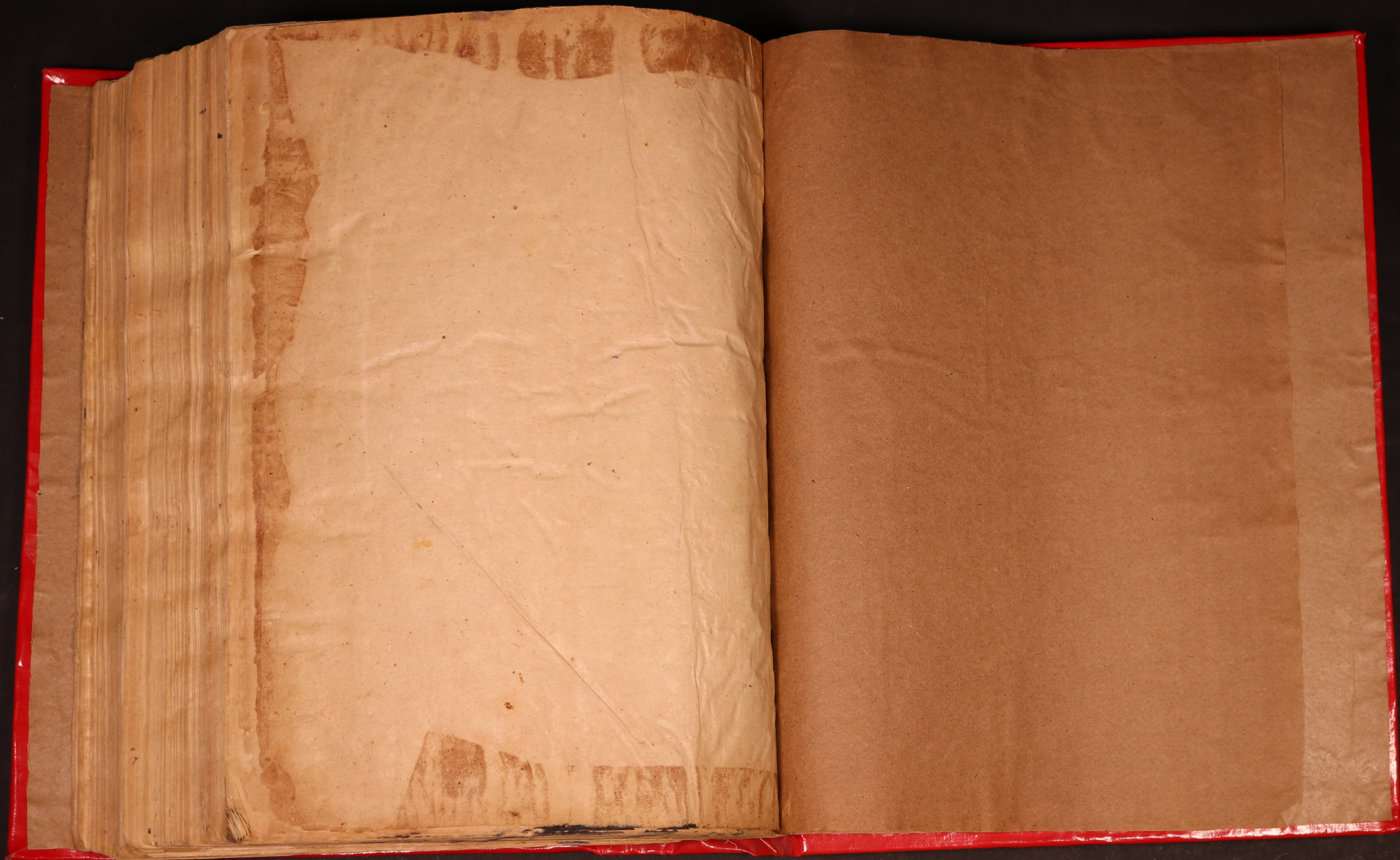
पिप्पली चोद कटफलं । मुद्राहतः ॥ वपाप्रसिद्धा । वसा
 मेथ्वो पक्षितेयुज्यात्रिहितं वे मो सत्वेहः । नाभिः प्रसिद्धा ।
 एगक्रे ॥ मेदोयकृद्भुतेच अवहनने प्रसक्तः । स्त्रीहा आ
 ज पिप्पल्याः मेथ्वेमेथु । २ पुर्वेदप्रसिद्धः । तौच मोसपि
 स मामलकंचापि पुक्कंसस्य शकारोस्य कृत्तिगतो । यकृ
 त्रिधापयेत् ॥ कोशे क त कालिका । क्लाम मोसपिः
 दिनिर्मालो तद्वत्तुशोत्र तौच दक्षिणकृत्तिगतो । त
 नेहितं । इति सप्तमे १८ शोत्रे ह्यतस्मात् । रुक्मको ह
 अध्यायः ॥ दयसमीपेयो मोसपिरोहो ।
 तुशोत्रे ७ कण्टकार्यादिक वलि मृजाशयः । श्रीषाधा
 णयः । यथा । तुशोत्रा नाग ने श्रीषाशयः । ग्रामाशयो
 १७ कण्टक्यैः कृतः कषायः क पक्तात्रस्थाने । हृदये ह्यत
 फमारुतोत्तरे । सस्यासकासा एणरीके । स्थानात्रुदोदरा
 रुचि पाश्चरुकत्तरे ज्वरे वि राणि प्रसिद्धानि । वाद्याकु
 दोषप्रभावेऽपि शस्यते ॥ दवलपादंतगुदवलयेह ।
 इति भेषजप्रस्तावली ॥ तौच गुदो कोष्ठोकोष्ठे नाभे
 तुशोत्रे स्त्री हृदयस्थितस्तस्मा रथः प्रदेशो भवे । अयच्च
 ३ । यथा । समाननाम्नः पवनस्य प्राणायतनस्य विस्तार उक्तः
 सकलागचारित्वेपि नाभ्यादि एवैकोके तसेत्तेपः । अ
 स्थानविशेषा वाचो युक्तिश्र तपत्र एवैकोकोक्तानां के
 चुर्याभिप्रायेण प्राणायतना वंचिदिह पाठः ॥ इति
 निप्रपंचयित माह । वपा वसा मिताक्षरायां प्रायश्चित्ताध्या
 वहनने नाभिः क्लाम यकृतश्च यः ॥
 हा तुशोत्रे रुक्मकोवलिः श्री तुशोत्रे वि तुतपीडितः । य
 षाधानमेवच । प्राणाशयोऽय था । श्रीतार्तश्च तुशोत्रे कंपा
 हृदयेस्थलोत्रे गुद पत्रच । ३ नितकलेवरः । जजागार तदा
 दंश्च गुदो कोष्ठो विस्तारोऽय रात्रौ मृतो नीहारचारिणा ॥

इति शिवरहस्ये शिवरात्रि
तकथा ॥
तथावती स्त्री तथाजनकौष
यवती । अजीर्णदिरोगनाश
कण्डिका । यथा । रसायोग
यकाश्रानि अमृतं त्रिफला
वाच । यमानी शतपुष्पाचच
विका जीरकहय । प्रत्येकं प
लमेकांत वटकर्ण पुनर्णावा ।
माणकं ग्रंथिकं चंद्र केशरा
ज सुदर्शना । दंडातपना वि
वृद्धंती जामात रक्तचंदन ।
भृंगाणामार्ग कुलकामेडुकं
चपलाहंके ॥ आर्द्रकस्वरसे
नाथ गुडिका मेषकस्येत्
वदरास्यसमा त्रैलोक्यमपि
ता पिबेदव ॥ कारिभक्तं ज
न श्रेष्ठं प्रात रुणायमानवः
वती तथावतीनामसुवोजी
निदिनाशनी । अग्निचक्र
ती दीपे भस्मकेच नियच्छति
अमृतपित्तं च मूलेच परिणाम
मकुतश्चयत । तत्सर्वं शम
यस्यामु भास्कर स्तिमिरंयथा
मधुरं वर्जयेदत्र विशेषातस्ती
रशर्करे । इति भेषजपरत्नाव
स्या मन्त्रपित्तचिकित्सा ॥

तस्याः सत्यवृहत्तमेहो तत्रै
वदह्यो ॥ तथायुक्तेवि ॥
तथासागरसः पुं औषधवि
शेषः । यथा । त्रिकटु त्रिफला
चैव तथा लवणापंचक । सा
त्रयं रसे गंधं भागेकं पूर्ववदि
यं । गुंजामात्रोवती कुर्याल
वंगोः पंचभिः सह । तथासा
गरनामाय रसः सख्येण नि
र्मितः । पूर्ववद्विष मित्यमृत
वयुक्तभागवत् तेनाव विष
स्य भागद्वयं । इति भेषजपर
त्नावली ॥
तपः पुं श्रीकृष्णात् सत्यभा
माया जातपुत्रविशेषः । यथा
जज्ञिरे सत्यभामाया भावभी
मरथः तपः । रोहितोदीमि
मां श्रेष्ठं ताप्रजासोजलातकः
भावु भीमरिकाचैव ताम्रप
त्ता जलन्यमा । चतस्रो ज
ज्ञिरे तेषां सप्तारोगरुद्ध
जात । इति महाभारते हरि
वैशे १६३ अध्यायः ॥
इत्वाकुराजपिता । यथा ।
आसीत् कृतयुगे तात मनु
हंउपरः प्रभुः । तस्यपुत्रोमहा
बाहुः प्रसन्नि रिति विष्णुः

२०८

श्री ६४ कल पत्र

परिशिष्ट

